R. 5053

BIBLIORVM SACRORVM

TOMVS QVINTVS,

cum Gloſſa Ordinaria, & Nicolai Lyrani expoſitionibus, literali & morali: Additionibus inſuper & Replicis.

In libros
- Matthæi, fol. 5.
- Marci, fol. 90
- Lucæ, fol 122
- Iohannis. fol. 185

Nouiſsime omnia ſumma cura ac diligentia recognita.

LVGDVNI, ANNO
M. D. XLV.

Cum priuilegio Regis.

B. 5053

BIBLIORVM SACRORVM

TOMVS QVINTVS,

cum Gloſſa Ordinaria, & Nicolai Lyrani expoſitionibus, literali & morali: Additionibus inſuper & Replicis.

In libros
- Matthæi, fol. 5.
- Marci, fol. 90
- Lucæ, fol 122
- Iohannis. fol. 185

Nouiſsime omnia ſumma cura ac diligentia recognita.

LVGDVNI, ANNO
M. D. XLV.

Cum priuilegio Regis.

LE PRIVILEGE.

FRancoys par la grace de Dieu Roy de France, a noz aimez & feaulx conſeilliers, les gens tenans noſtre court de parlement a Paris, & Preuoſt de Paris, & a tous noz autres iuſticiers & officiers, ou a leurs lieutenantz Salut. Receue auõs lhũble ſupplication de noſtre cher & bien aime Anthoine Vincẽt marchant demeurãt a Lyon, contenãt que a grand labeur & diligence, & par gens ſcauans en bõnes & ſainctes lettres, quil a entretenu depuis quatre ans en ca a ſes deſpẽs il a faict reueoir toutes les impreſſions cy deuant faictes de ſix volumes de la Gloſe ordinaire ſur la Bible, & reſtituer les dictions Grecques & Hebraicques, auec les annotations de ſainct Hieroſme ſeu Gabinius, & autres, tant ſur le nouueau que viel Teſtament, & ſur le tout faict vn Repertoire nouuel, lequel il deſiroit vouluntiers faire imprimer, auec ladicte Gloſe ordinaire ſelon leſdictes corrections, additiõs, annotations & Repertoire, pour eſtre expoſe en vente en noſtre Royaume a lutilite de la choſe publicque diceluy, a fin de pouoir recouurer pluſieurs grãds fraiz & miſes quil a en ce faictz & expoſe. Mais il doubte que les autres Imprimeurs ou libraires le vouldroient en ſemblable faire imprimer & expoſer en vente, qui luy ſeroit, ſi ainſi eſtoit, grãd perte & dõmage, par ce quil ne pourroit recouurer leſdicts fraiz ſur ce par luy faictz, & qui luy conuient encores faire pour ladicte impreſſion, ſi par nous neſtoit prohibe aux dicts autres imprimeurs & libraires de les faire imprimer & vendre, a tout le moins par certain temps cõpetant, dedans lequel ledict ſuppliant peuſt recouurer leſdicts fraiz. Pource eſt il que nous inclinans a ſa ſupplication & requeſte luy auons en faueur que deſſus permis & octroye, permettons & octroyons de grace eſpecial par ces preſentes que leſdicts volumes cy deſſus declairez & ſpecifiez leſquelz il a faict reueoir, corriger & annoter par la maniere deſſuſdicte preallablemẽt veuz & viſitez par les docteurs en la faculte de Theologie de noſtre ville de Paris, ou par telz diceux que par vous gẽs de noſtre dicte court de Parlement de Paris ſera aduiſe, pour ſcauoir ſi en iceulx volumes y a aucune choſe de mauluaiſe doctrine, & qui ſoit contraire a la doctrine eccleſiaſtique, receue en legliſe Gallicaine. A fin de la reiecter, ilz puiſſe & luy loiſe luy ſeul faire imprimer, vendre & diſtribuer en noſtre royaume, pays & ſeigneuries iuſques au temps & terme de troys ans prochainement venãtz, a compter du iour & date que limpreſſion en ſera paracheuee. Sãs que pendant ledict temps autres que luy les puiſſent faire imprimer, ne vendre, ſi ce neſt de ſon conſentement & permiſſion. Et auſquelz nous auons inhibe & defendu, inhibõs & defendons de ce faire ſoubz peine de cõfiſcation deſdictz volumes, & de amende arbitraire. Et oultre de tous deſpens dõmages & intereſtz enuers ledict ſuppliant, ſi voulons & vous mandons & a chaſcun de vous ſi cõme a luy appartiendra que des noz preſent grace & permiſſion vous faictes, ſouffrez & laiſſez ledict ſuppliant iouyr & vſer plainement & paiſiblement durant ledict temps: ſans en ce luy faire mettre ou donner ne a ſes facteurs ou commis a la vente & diſtribution deſdictz volumes ainſi veuz & viſitez que dict eſt aucun empeſchemẽt, & a ce faire ſouffrir & obeyr contraignez & faictes contraindre tous ceux quilz appartiendra par les peines cy deſſus indictes, & autres que verrez eſtre a faire par raiſon. Car tel eſt noſtre plaiſir. Dõne a Amboyſe le. xxv. iour de Mars. Lan de grace Mil cinq cens quarãte quatre, & de noſtre regne le trentevnieſme. Ainſi deſſoubz ſigne.

Par le Roy, vous preſent. De la Cheſnaye. & ſeelle du grand ſeau en ſimple queue de cyre iaune.

LETTRES DATTACHE.

FRANCOYS par la grace de Dieu Roy de France, A noz aimez & feaulx conſeilliers les gens tenans noz court de parlement de Tholoze, Bordeau, Rouen, Dijon, Prouence, Grenobles, Chambery, Seneſchaux de Lyon, Tholoze, & Prouence, ou leurs lieutenantz, ſalut & dilection. De la partie de noſtre bien aime Anthoine Vincẽt libraire de noſtre bonne ville de Lyon, nous a eſte hũblement expoſe quil auroit obtenu de nous les lettres patentes en forme de Priuileges cy attacheez ſoubz le contreſcel de noſtre chancellerie, pour imprimer les liures contenuz en icelles deſquelles il requerroit voluntiers lenterinement par deuant vous. Mais il doubte par ce quelles ne ſont a vous addreſſantes que ne feiſſiez difficulte icelles enteriner, & le receuoir a ce, ſi ſur ce ne luy eſtoit pourueu de noſtre gratieux remede conuenable, nous humblement requerant iceluy. Pourquoy nous ce conſidere voulans ſoubuenir audict expoſant, vous mandons & a chaſcun de vous cõmettons par ces preſentes que procedez a lenterinement deſdictes lettres de priuilege ſelon leur forme & teneur, & le faictes ioyr & vſer plainement, paiſiblement & entierement de leffect & enterinemẽt dicelles. En faiſant faire par vous a tous ceulx quil appartiendra les defences contenues en icelles. Nonobſtant quelles ne ſoient a vous addreſſantes que ne voulons nuire ne preiudicier audict expoſant, ains en tant que beſoing eſt ou ſeroit len auons releue & releuons de grace eſpecial par ces preſentes: car tel eſt noſtre plaiſir de ce faire, vous donnons plain pouuoir, auctorite, puiſſance, commiſſion & mandement eſpecial par ces preſentes, mandons & commãdons a tous noz iuſticiers, officiers & ſubiects, que a vous en ce faiſant ſoit obey. Donne a Bloys le. viij. iour de May. Lan de grace Mil cinq cens quarante cinq. Et de noſtre regne le trentevnieſme. Ainſi ſigne.

Par le Roy, a la relation du conſeil, Le Picart. Et ſeelle du grand ſeau en ſimple queue de cyre iaune.

Extraict des regiſtres de Parlement.

VEV par la Court les lettres patẽtes du Roy a elle addreſſantes donnees a Amboyſe le vingt cinquieſme iour de Mars dernier paſſe, impetrees par Anthoine Vincent marchãt demeurãt a Lyon. Par leſquelles ledict ſeigneur permect & octroye audict Anthoine Vincẽt faire imprimer, vẽdre & diſtribuer en ſes Royaumes, pays, terres & ſeigneuries ſix volumes de la Gloſe ordinaire faicte ſur la Bible, que ledict Vincẽt a fait reueoir & reſtituer les dictiõs Grecques & Hebraicques auec les annotatiõs de ſainct Hieroſme ſeu Gabinius, & autres tant ſur le nouueau que viel Teſtament. Et ce iuſques a troys ans a compter du iour & terme de limpreſſiõ paracheuee. Sans ce que pendant ledict temps autre que luy les puiſſe faire imprimer ne vendre, ſi ce neſt de ſont conſentement & permiſſion. Auſquelz ledict ſeigneur inhibe & deffend ce faire ſur peine de confiſcation deſdictz volumes & damende arbitraire, & oultre de tous deſpens, dommages & intereſtz enuers ledict Vincent. Mandãt ledict ſeigneur a ladicte court faire ſouffrir, & laiſſer iouyr & vſer ledict Vincent deſdictz octroy, & permiſſion, iceulx volumes prealablement veuz & viſitez par les docteurs en la faculte de Theologie de luniuerſite de Paris, ou telz autres diceulx que par ladicte court ſeroit aduiſe, ainſi & cõme il eſt plus a plain contenu & declaire eſdictes lettres. Veu auſſi la requeſte preſentee a ladicte court par ledict Anthoine Vincent a ce que leſdictes lettres luy fuſſent enterinees, la certification des docteurs en ladicte faculte de Theologie en ladicte vniuerſite cõmis & deputez par ladicte Court. Et le conſentement du Procureur general du Roy. Tout conſidere ladicte Court a enterine & enterine audict Anthoine Vincent leſdictes lettres patentes. Et en ce faiſant ſuiuant icelles a permis & permect audict Vincent faire imprimer, vendre & expoſer en vente leſdicts ſix volumes de la Gloſe ordinaire ainſi reueuz, corrigez, reſtituez & annotez. Et fait defence a tous autres de iceux ſix volumes faire imprimer ne expoſer en vente iuſques au terme de troys ans paſſez, a compter du iour que limpreſſiõ dudict Vincent ſera paracheuee, ſur peine de confiſcatiõ de leurs volumes, amende arbitraire, deſpẽs dommages & intereſtz, ſil neſt de la permiſſion & conſentement dudict Vincent.

Faict en Parlement le penultime iour de Iuillet, Lan mil cinq cens quarante cinq. Ainſi ſigne Du Tillet.

EXCVDEBATVR LVGDVNI, ANNO M. D. XLV.
DIE VERO XX. MENSIS AVGVSTI.

Præfatio Nico. de Lyra in quatuor euangeliſtas

A *Incipit præfatio Nico. de Lyra ordinis minorum in quatuor euangeliſtas.*

QVatuor facies vni, Ezech. j. Secũdũ qđ ſcribit beatus Greg. ſuꝑ Ezech. prima parte Homel. iij. Quia per faciẽ vnuſquiſq; cognoſcitur, recte per faciem noticia deſignat. Lex aũt ſeu doctrina euãgelica licet ſit vna, qa ab vnigenito filio dei data & ad vnũ finẽ ordinata, vt videbitur inferius: tamen quadruplici noticia excellit omnẽ aliã legẽ datã humanã & diuinã. & ideo bene de ipſa dr̃: Quatuor facies vni.

Cõditiões legis cuiuſcũq; q̃tuor

¶ Ad cuius euidentiã aduertendum, ꝙ cuiuſlibet legis conuenienter datæ, ſunt quatuor conditiones. Legis em̃ propriũ eſt vitia extirpare: Mores ſeu actus hominũ ordinare. Inducere ad fœlicitatem, ac plane & lucide tradere veritatem.

Euangelica lex oẽs alias leges excellit

In his autẽ quatuor conditionibus lex ſeu doctrina euãgelica excellit oẽm aliam legẽ diuinã & humanã, vt patebit diſcurrendo ꝑ ſingula. ¶ Prĩa igit̃ cõditio legis eſt, ꝙ debet vitia extirpare. Ad hoc em̃ leges ſunt datæ, vt quos priuata caſtigatio cohibere non potuit, metu pœnarũ q̃ legibus infligunt̃, à maleficijs retrahant̃. Propter qđ dicit Apl̃s. j. ad Timoth. j. b. Lex iuſto non eſt poſita, ſed iniuſtis, & nõ ſubditis, impijs, & peccatoribus, ſceleratis & contaminatis, patricidis & matricidis, homicidis & fornicarijs, maſculorũ concubitoribus, plagiarijs, mendacibus & periuris: & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ aduerſat̃.

Lex humana defectiua eſt

In hac aũt extirpatione vitiorũ lex humana inuenit̃ defectiua, quia nõ põt ꝓhibere oĩa mala. Cuius ratio eſt, qa lex cõitati ꝓponit̃ obſeruãda. In cõitate autẽ pauci inueniunt̃ virtuoſi & perfecti & plures imperfecti & defectuoſi. & ideo ſicut pueris aliqñ ꝑmittunt̃ q̃ nõ ꝑmitterent̃ viris perfectis, ita in legibꝰ q̃ cõitati ſeruãdæ imponunt̃ aliq̃ mala minora ꝑmittunt̃ vt maiora euitent̃. Sicut lex ciuilis meretrices in ciuitatibus permittit, ne reſpublica ꝓpter imperfectionẽ multitudinis q̃ caſtitatẽ obſeruare nõ põt, diſſenſionibꝰ q̃ ꝓpter libidinẽ inſurgerẽt, cõturbet̃. vñ dicit Augu. in libro de ordine: Aufer meretrices à ciuitatibus, & oĩa cõturbabis libidinibꝰ. Veruntñ iſta mala q̃ bono modo auferre nõ põt, relinquit diuino iudicio puniẽda. Vñ dicit Augu. j. de libero arbitrio: Lex iſta q̃ regẽdis ciuitatibus fert̃, multa concedit atq; impunita relinquit q̃ ꝑ diuinã ꝓuidentiã vindicant̃.

Lex Moſaica defectiua eſt

Siſr lex Moſaica diuinitus data aliqua mala ꝑmittit, ſicut ꝑmiſit dare libellũ repudij, vt hr̃ Deut̃. xxiiij. ne viri vxores interficerent: Et tra-

B dere ad vſurã extraneis, ne fratres ꝓprios grauarẽt, vt habet̃ Deut̃. xxiij. Cuius ratio fuit, quia lex illa fuit data ppl̃o rudi duræ ceruicis & imperfecto. iõ ſunt eis ꝑmiſſa aliq̃ mala minora, vt euitẽtur maiora. Propter qđ Saluator Mat. xix. a. dicit Iudæis de ꝑmiſſione libelli repudij: Ad duriciã cordis veſtri ꝑmiſit vobis Moyſes dimittere vxores veſtras. Sic igit̃ patet, ꝙ tã lex humana q̃ Moſaica ꝑmittit aliq̃ mala: & ſic q̃tũ ad hoc ẽ imꝑfecta. Sed lex euãgelica nullũ malũ ꝑmittit tanq̃ ꝑfectiſſima, ſed oĩa excludit & puniẽda p̃dicit. ꝓpter quod legiſlator euangelicus Ieſus Chriſtus dicit Mat. xij. c. Dico aũt vobis ꝙ de oĩ verbo ocioſo qđ locuti fuerĩt hoĩes ſuꝑ terrã reddẽt rõnẽ in die iudicij. ſi de oĩ ṽbo ocioſo, multo magis de nociuo. Et ſi de ṽbo, multo magis de facto. & ſic patet primũ videlicet ꝙ lex euãgelica p̃cellit oẽm aliã legẽ ĩ extirpatiõe malorũ.

Secũda cõditio

¶ Secũdo ad legẽ ꝑtinet mores ſeu actus hũanos ad bonũ ordinare. vñ dicit philoſophꝰ. ij. Ethi. Intentio cuiuſlibet legiſlatoris eſt ciues facere bonos. In hoc quoq; iuenit̃ lex hũana defectiua, qa hõ nõ põt de ſecretis cordiũ iudicare: & ideo nõ põt lex humana niſi de actibꝰ exterioribꝰ ordinare. vñ dicit̃. j. Reg. xvj. b. Homo videt ea quæ patẽt, deus aũt intuet̃ cor. & ideo ad legẽ diuinam ſolã ꝑtinet actus interiores ordinari.

Lex vetꝰ ꝓhibebat manũ non animũ, dupliciter intelligitur

Sed & lex Moſaica inuenit̃ in hoc defectiua. ꝓpter qđ dr̃ à doctoribꝰ antiqs ꝙ lex vetus ꝓhibebat manũ, non animũ: vt habet̃ in glo. ſuꝑ epiſtolã ad Phil̃. iij. ca. Quod dupliciter intelligi põt. Vno mõ erronee, & ſic ĩtelligebãt doctores Iudæorũ, dicẽtes volũtatẽ malã nõ eſſe pct̃m niſi aliquo mõ exeat ĩ actũ, vt patet ꝑ Ioſephũ. xiij. libro antiqtatũ. Et qñ arguebat̃ cõtra eos, qa ſcriptũ eſt Exo. xx. c. Nõ cõcupiſces vxorẽ ꝓximi tui. Reſpõdebãt ſic, ꝙ hoc p̃cepto nõ ꝓhibet̃ cõcupiſcẽtia interior, ſed manifeſtatio exterior. q. d. Non concupiſces. i. ſigna concupiſcẽtiæ nõ facies, vt amplexꝰ & oſcula vel conſimilia. Sed hoc manifeſte patet falſum, qa actꝰ exterior nõ habet maliciã vel bonitatẽ moralẽ, niſi inq̃tum ꝓcedit ab actu interiori: qa pct̃m intantũ eſt voluntariũ, ꝙ ſi nõ volũtariũ, non eſt peccatũ. Alio mõ intelligit̃ p̃dictũ verbũ. ſ. qđ lex vetꝰ prohibebat manũ nõ animũ, ſane & bñ, videlicet ꝙ lex vetus in paucis prohibebat animum ſeu concupiſcentiã interiorem, videlicet in vitio mœchiæ & auariciæ tm̃: Et adhuc licet ꝓhiberet in illis cõcupiſcẽtia, nõ tñ trãſgreſſoribꝰ infligebat aliquã pœnã. & ideo in talibꝰ inuenit̃ imperfecta. Lex aũt euãgelica tanq̃ perfectiſſima generaliter ꝓhibet cõcupiſcentiã malã: & cõcupiſcentibꝰ indicit pœnã infligendam, ꝓpter qđ Saluator Matth. v. c. dicit: Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Nõ occides. qui aũt occiderit reus erit iudicio. Ego aũt dico vobis, quia oĩs q iraſcit̃ fratri ſuo reus erit iudicio. & eodem modo dicit in alijs præceptis. Ex quo patet ꝙ lex euãgelica non ſolũ ordinat actus exteriores ſed generaliter actus interiores: & ſic patet ſecũdũ. C

Tertia conditio

¶ Tertio dico ꝙ ad legẽ pertinet ad fœlicitatem homines inducere. Veruntñ lex humana nõ inducit niſi ad fœlicitatẽ politicã q̃ eſt tranquillus & pacificus ſtatus ciuitatis in vita iſta mortali. Homo aũt ſecundũ intellectũ q eſt pars principalior hoĩs, immortalis eſt, vt dr̃. x. Ethi. & ideo oportet aliã fœlicitatẽ extra vitã iſtã aſſignare. Ad hanc aũt lex diuina ordinat qđ non põt facere lex humana. Per hoc em̃ neceſſitas ſacræ doctrinæ ab omnibus doctoribus aſſignatur, quia homo ad quandã beatitudinem ſupernaturalem ordinatur: ad quam per legem ſibi diuinitus reuelatã dirigitur. Veruntamen & in hoc lex Moſaica inuenitur defectiua, quia beatitudo ſupernaturalis non habetur niſi ꝑ gratiã, ſecundũ quod dicit̃ Rom. vj. d. Gratia dei vita æterna. Hãc autẽ gratiã lex Moſaica non dabat, ſed tantum ad ipſam diſponebat. ꝓpter hoc dr̃ ad Heb. vij. c. Nihil enim ad perfectum adduxit lex: Sed hanc perfectionẽ à Chriſto dandam expectabat, ſecũdum qđ ſcribitur Ioh. j. b. Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas ꝑ Ieſum Chriſtũ facta eſt. propter quod Saluator in principio euangelicæ legis dicit Matth. iij. a. Pœnitentiam agite, appropinquabit em̃ regnũ cælorũ: & ſic patet tertiũ.

Quarta cõditio

¶ Quarto ad legem pertinet veritatem plane ac lucide tradere. Cuius ratio eſt: quia lex proponitur multitudini intelligenda & ſeruanda. In multitudine aũt plures ſunt deficientes ingenio, & pauci ſubtiles & ingenioſi. propter quod lex quæ multitudini proponitur, debet veritatem lucide ac plane tradere. in hoc autem inuenitur lex humana defectiua: qa ibi inueniunt̃ multæ obſcuritates & ꝑplexitates: Qđ patet propter legũ multitudinẽ ac varietatẽ & mutationem & aliquarum abrogationem, vt patet intuenti iura ciuilia ac canonica. Similiter & in hoc deficit lex Moſaica, quia in velaminibus & figuris tradit veritatẽ de agibilibus & credẽdis. In cuius figura Moyſes velata facie loquebatur ad populũ, vt habetur Exod. xxxiiij. ꝓpter quod dicit Apoſtolus. j. Cor. x. c. Omnia in figura cõtĩgebãt illis. Sed lex euãgelica in hoc inuenitur perfecta, quia veritas quæ in veteri Teſtamẽto in figuris latebat occulta, per euidentiam facti facta eſt manifeſta. In cuius ſignum in paſſione domini quãdo myſteria nouæ legis fuerunt impleta, velum templi ſciſſum eſt in D duo media, Luc. xxiij. propter quod dicit Saluator Ioh. xvj. f. Venit hora cum iam non in prouerbijs loquar vobis, ſed palam de patre annunciabo vobis. Et ſequitur: Dicunt ei diſcipuli: Ecce nũc palam loqueris: & prouerbiũ nullum dicis: Et ſic patet quartum, videlicet ꝙ lex euangelica excedit omnem aliã legẽ in tradendo plane ac lucide veritatem. ¶ De his quatuor p̃dictis dicitur Ps̃. xviij. b. Lex dñi, id eſt lex euãgelica, quæ eſt dñi noſtri Ieſu Chriſti. Immaculata, quia nullũ vitiũ permittit. Cõuertẽs aĩas, quia actus interiores animæ perfecte ordinat & diſponit. Teſtimonium domini fidele, quia ad felicitatẽ promiſſam efficaciter inducit. Sapiẽtiam præſtans paruulis, quia veritatem capabilem omnibus lucide tradit. ¶ Igitur ſicut patet ex prædictis lex euangelica omnem aliam legem excellit in noticia quadruplici, ideo conuenienter dicitur de ipſa verbum aſſumptum: Quatuor facies vni, quia per faciem noticia deſignatur.

Quatuor cauſæ, euãgelicæ doctrinæ

¶ Ad cuius verbi vlteriorem intellectũ ſciendũ, ꝙ in verbo propoſito notant̃ quatuor cauſæ huius euãgelicæ doctrinæ. videlicet cauſa effectiua principalis, ſubiectiua ſeu materialis: finalis & formalis. Tres aũt primæ cauſæ coincidũt in idẽ numero, vt patebit, ideo notantur in hoc nomine, vni. Cauſa autem formalis ſub facie quadruplici, cum dicitur: Quatuor facies.

Cauſa effectiua.

¶ Ad euidentiã autem primi aduertendum, ꝙ Chriſtus ſiue deus incarnatus quod idẽ eſt: quia Chriſtus eſt nomẽ ſuppoſiti in duplici natura, diuina videlicet & humana, ipſe eſt cauſa efficiens huius euãgelicæ doctrinæ. Huius rõ eſt, qa in oĩbus artibus videmus, ꝙ architector per miniſtros diſponit materiam, ſed per ſeipſum introducit formam, ſicut carpentator per miniſtros facit lignorum dolationem, ſed per ſeipſum ipſius domus vel nauis compaginationem, vt habetur. j. Metaphy. Lex autem vetus fuit diſpoſitio ad nouã, propter quod dicit̃ ad Gal. iij. d. Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto: & ideo licet vtrunq; teſtamentum ſit à deo datum, tamen vetus teſtamentum fuit datum ab ipſo mediãtibus angelis, vt habetur expreſſe Act. vij. e. vbi dicitur de Moyſe: Hic eſt qui fuit in eccleſia in ſolitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina & cũ patribus noſtris qui accepit verba vitæ dare nobis: quia tñ ille angelus in ꝑſona dei loquebatur Moyſi. Ideo aliqñ nominatur angelus, aliqñ dñs, ſecũdũ qđ dicit beatus Greg. j. moral. Ex quo patet, ꝙ vetus teſtamentum dedit dñs per miniſteriũ angelorũ. vñ Act. vij. g. poſt verba præmiſſa dicit̃

a ij Iudæis; Recepi-

E Iudæis: Recepiſtis legē in diſpoſitione angelorum, & nō cuſtodiſtis: ſed nouū Teſtamētū dedit dñs ꝑ ſeipſū incarnatū. Propter qḋ Augu. in li. de ſermone dñi, exponens illud Mat. v. a. Et aperiens os ſuū &c. dicit: Tūc aperuit os ſuū q̄ in lege veteri aperiebat ora prophetarū. & hoc eſt qḋ dicit Apl's ad Heb. j. Multifarie multiſq; modis olim deus loquēs patribus in prophetis, nouiſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in filio &c. Patet igit̃ ꝙ Chriſtus eſt cauſa effectiua huius euāgelicæ doctrinę. ¶ Similiter ipſe eſt cauſa ſubiectiua ſeu materialis. Ad cuius euidentiā ſciendū, ꝙ idē eſt ſubiectum totius ſciētiæ & partis, ſub alia tñ ratione: quia ſub ratione vniuerſali eſt ſubiectum toti⁹ ſciētiæ, ſub rōne aūt determinata & particulari eſt ſubiectū in ꝑte: ſicut patet ī philoſophia naturali, vbi, Corp⁹ mobile vniuerſaliter, eſt ſubiectū: Corpus autē mobile aīatū in libro de aīa eſt ſubiectū, & in libris ſeq̄ntib⁹ ad ipſum: Ita ſilr illud eſt qḋ ſubiectū, in tota ſacra ſcriptura ſub rōne generali debet aſſignari ꝓ ſubiecto, in patre ipſi⁹ ſub rōne determinata & ſpeciali.

Cauſa materialis ſiue ſubiectiua euangelicę doctrinæ

¶ De ſubiecto autē theologiæ duplex eſt opinio. Vna, ꝙ Chriſt⁹ eſt ibi ſubiectū ſub rōne generali. & ſecundū hoc dicēdū eſſet ꝙ Chriſt⁹ vt ꝓmiſſus, eſt ſubiectū in veteri Teſtamēto. Et hoc manifeſte patet ex ꝓceſſu legis & ꝓphetarū, vt oēs doctores dixerūt, ꝙ vet⁹ Teſtamētū nō eſt niſi diſpoſitio ad Chriſtū. Chriſt⁹ aūt vt p̄ſentialiter exhibit⁹, ē ſubiectū in nouo, vt patet ex ꝓceſſu euāgeliſtarū & apl'orū. Alia eſt opinio de ſubiecto ſacrę ſcripturæ, ſcilicet ꝙ De⁹ ſub rōne deitatis in cōmuni, eſt ſubie gelicę ſcripturę, & ꝑ cōſeq̄ns ſub rōne ſpeciali, ē ſubiectū legis euāctū ſacræ, videlicet De⁹ inq̄tū incarnat⁹, qḋ eſt idē ꝙ Chriſt⁹: Et ſic redit ad idē cū prima opiniō e. ſ. ꝙ Chriſtus eſt nomē ſuppoſiti in natura duplici. ſ. hūana & diuina. Et ꝓpter hoc Matthę⁹ q̄ eſt primus in ordine euāgeliſtarū intitulat euangeliū ſuū de Chriſto tanq̄ de ſubiecto dicēs: Liber generatiōis Ieſu Chriſti &c. Similiter & alij euāgeliſtæ nō faciūt aliud niſi facta & doctrinā domini Ieſu Chriſti tradere. Ex q̄ patet ꝙ Chriſt⁹ eſt ſubiectū.

Theologię ſubiectum nō vniformiter à doctorib⁹ aſſignatur

¶ Tertio dico, ꝙ Chriſt⁹ eſt cauſa finalis huius doctrinę. Ad cui⁹ euidentiā cōſiderādū, ꝙ cuiuſlibet ſciētiæ duplex eſt finis. Vn⁹ intrinſec⁹: & hic eſt cognitio ꝓprij ſubiecti. Ali⁹ eſt finis extrinſecus: & hic ē fœlicitas ad quā oīs ꝑfectio hūana aliqualit̃ ordinat̃: Sic in propoſito euāgelicæ doctrinæ duplex eſt finis: Vnus intrinſecus, q̄ eſt cognitio ipſi⁹ Chriſti enigmatica, q̄ eſt ꝑ fidē, & habet̃ in via. Alius eſt finis extrinſecus, q̄ eſt cognitio ei⁹ clara ꝑ ſ'atꝑā viſionē, q̄ habet̃

Cauſa finalis

F patria: & hoc qḋ dicit̃ Iohā. xx. g. Hæc aūt ſcripta ſūt, vt credatis qm̄ Ieſus eſt Chriſt⁹ filius dei: Hic eſt primus finis. Sequitur: Et vt credētes vitā habeatis in noīe ei⁹: Hic eſt ſecūdus. Igit̃ patet ex p̄dictis, ꝙ Chriſt⁹ eſt cauſa efficiēs materialis & finalis huius doctrinę euāgelicæ. Et ideo iſte tres cauſæ concurrūt in vnum numeror: & ideo bñ deſignant̃ ſimul in hoc noīe: vni. Et de hoc pōt accipi qḋ ſcribit̃. j. Iohā. v. b. Hi tres vnum ſunt. ſ. efficiens, ſubiectū & finis.

Cauſa formalis

¶ Secūdo in verbo ꝓpoſito tāgit̃ cā formalis ſub facie q̄drupli, cū dicit̃: Quatuor facies vni. Ad cuius euidentiā cōſiderandū, ꝙ duplex eſt forma ſcientiæ. ſ. forma tractādi & forma tractatus. Forma tractādi eſt mod⁹ agendi: Et iſte habet quatuor facies: q̄a quilibet euāgeliſta quadruplicē noticiam tradit de Chriſto: videlicet, Noticiā hūanitatis, quę figurat̃ in facie homīs: Noticiā diuinitatis quę figurat̃ in facie aq̄læ deſuꝑ ipſorū quatuor: Noticiam etiam ſui ſacerdotij q̄ figurat̃ in facie bouis, q̄ erat aīal emmolaticiū in lege: Noticiā etiā ſui regni, q̄ notat̃ in leone, q̄ ē rex aīaliū. Vel in facie hoīs, noticiā ſuę cōuerſationis & natiuitatis: in facie bouis, noticiā paſſionis: in facie leonis, noticiam reſurrectiōis: in facie aq̄lę noticiā ſuæ aſcenſionis: & ideo bñ dicit̃ ꝙ q̄tuor facies vni.

Ezechielis viſio quatuor euāgeliſtis adaptatur

¶ De hoc aūt bñ pōt exponi ꝙ dicit̃ Ezechi. j. c. Cūq; aſpicerem aīalia, apparuit rota vna habēs quatuor facies. Iſta aīalia ſūt quatuor euangelia ſeu quatuor euāgeliſtę q̄ aliq̄n dicunt̃ quatuor aliq̄n vnū. Licet em̄ Matthe⁹ principalit̃ verſet̃ circa humanitatē, Iohānes circa diuinitatem, Lucas circa ſacerdotium: Marcus circa regnū: q̄libet tamē ipſorū iſta q̄tuor conſiderat. Vnde dicit beatus Grego. ſuper Ezechi. homel. j. Si quęras, q̄d Matthæus circa incarnationem domini ſenſerit: Hoc nimirū qḋ Marc⁹ Lucas & Iohānes, & ſic de alijs. Et ſequitur: Quicquid in vno inueneris, hoc ſimul ī q̄tuor recognoſces.

Rotę cōparat̃ doctrina euangelica

Dicit ergo: Cūq; aſpicerē aīalia. i. q̄tuor euāgelia: q̄a doctrina euangelica p̄ alijs doctrinis eſt intente ac diligenter cōſiderāda, q̄a ibi conſiſtit vita ſcḋm qḋ ſcribit̃ Iohā. vj. g. Verba q̄ ego loquor vobis ſpūs ſunt & vita. Propter qḋ dicit̃ Iohā. v. f. Scrutamini ſcripturas, in q̄bus putatis vos vitam habere: q̄a ille ſunt q̄ teſtimonium ꝑhibent de me. Apparuit vna rota: Iſta rota q̄ eſt circularis figurę, eſt doctrina euangelica, in qua cōiūgit̃ finis principio. ſ. natura hūana q̄ ſcribit̃ vltimo facta Gen. j. & tñ in Chriſto q̄ eſt ſubiectū huius doctrinę ē cōiūcta ipſi deo. Itē circulus eſt figura ꝑfectiſſima: ꝓpter quod ſignificat legem euāgelicam, ī qua imꝑfectio cuiuſlibet alterius legis eſt ſup

pleta. Sed

pleta. Sed dr̄ habere quatuor facies ꝓpter quadruplicē noticiam G Chriſti, quā deſcribit quilibet euāgeliſta: Et ſic apparet forma tractandi. Forma aūt tractatus eſt diuiſio ſciētiæ ꝑ libros ꝑtiales, iſta notificat̃ ꝑ quatuor p̄dictas facies. Ad cui⁹ euidētiā cōſiderandū, ꝙ ꝑtes alicui⁹ toti⁹ heterogenei debēt adinuicē habere diſtinctionē, cōnexionē & ordinē: aliter nō eſſent ꝑtes actu. Diſtinctio autē euāgeliſtarū quatuor, cōnexio, & ordo, cōueniēter deſignat̃ ī quatuor faciebus p̄dictis. Ad cui⁹ intellectū attēdenda eſt breuiter viſio imaginaria Ezechielis ꝓphetæ. Videbat em̄ quatuor facies in vno corꝑe, ita ꝙ corpus erat q̄ſi rectū, ſicut corpus hoīs habēs ſecundū lōgitudinē quatuor latera vel ſuperficies: & iō in ſummitate illius corꝑis erāt q̄tuor capita, in quolibet latere erat vnū caput. ſ. caput hoīs in latere vel ſuperficie anteriori, caput aquilę in oppoſita. ſ. in poſteriori parte, caput leonis in dextera parte, caput bouis in ſiniſtra. Qḋ autē dr̄ Ezech. j. Facies aquilę deſuper ipſorū quatuor, hoc eſt, q̄a collū aquilę eſt longius: & ideo caput aquilæ ſupereminebat alijs, & per cōſequēs habebat illud corpus aſpectū ad quatuor partes oppoſitas, quia poſteriora capitū erāt cōiuncta interius, & anteriora ſeu facies capitum erant ꝓminētia exterius. Similiter in illo corpore erāt quatuor tibiæ, & nō habebant flexionem magis ad vnā ꝑtem q̄ ad aliā, ſicut ſi genu hominis eſſet flexibile æqualiter ad omnē partē indifferenter: & ꝓpter hoc dicunt̃ pedes eorū pedes recti. Et accipit̃ ibi pes ꝓ tota longitudine à crure vſq; ad plantā pedis. Ex prædictis patet, ꝙ illud animal poterat ire ad quatuor partes oppoſitas ſine ſui cōuerſione, quia habebat aſpectū ad quatuor partes oppoſitas per quatuor facies, & pedes ſimiliter flexibiles æqualiter ad quatuor partes. Et hoc eſt quod dicit̃ in textu: ꝙ per quatuor partes illorum ibant, nec reuertebantur cū ambularent: quia per quatuor partes poterant ambulare ſine illius corporis conuerſione. Ex iſtis apparet diſtinctio euangeliorum, connexio & ordo eorum.

Euāgeliſtarū ſiue euāgeliorū, diſtinctio, cōnexio; & ordo

¶ Per hoc em̄ ꝙ erant capita diſtincta apparet euangeliorū diſtinctio. In capite enim hominis vel facie deſignatur euangelium Matthęi, qḋ principaliter verſatur circa humanitatē. In facie aquilæ euāgeliū Iohānis quod deſcribit p̄cipuæ ipſius diuinitatē. H In facie bouis euāgeliū Lucæ, quod deſcribit Chriſti ſacerdotiū: in facie leonis euāgelium Marci, quod deſcribit ipſius regnum, ſicut ſupra dictū eſt: Vel aliter in facie hominis generatio, in facie bouis paſſio, in facie leonis reſurrectio, in facie aquilę aſcenſio. Quia licet p̄dicta ab omnibus euangeliſtis conſiderentur, quilibet tamen illorum circa vnum principaliter verſatur, vt ſupra declaratum eſt. ¶ Similiter ex prædictis faciebus denotatur connexio euangeliorū: & iō illa quatuor capita erant in vno corpore coniuncta, & per conſequens procedente vna facie aliæ ſequebantur, quia quod in vno euangelio narratur, per alia tria euangelia probatur: quia ibi idē factū vel conſimile narratur: ſicut Iohannes euangeliſta ſolus narrat illuminationem cæci nati, alij autē narrant de multis alijs cæcis illuminatis, qḋ eſt eiuſdem poteſtatis. ¶ Similiter in prędictis faciebus apparet ordo euangeliorū: Sic enim ſtabat illud corpus habens quatuor facies in aſpectu ꝓphetę, ꝙ facies hominis erat ſibi directe oppoſita, facies leonis ad dexterā partem illius animalis. facies autem bouis ad ſiniſtram, caput aquilæ in parte poſteriori, quia tamen collū aquilæ eſt longius, ideo ſupereminebat cęteris: ideo dicit̃ facies aquilæ deſuper ipſorum quatuor. Iſto ergo modo ordinant̃ euāgelia: quia primo ponitur euangelium Matthæi, ſicut facies hominis primo oppponebat̃ aſpectui prophetę, & ſecūdo loco euāgeliū Marci, quia dextera pars prior eſt q̄ ſiniſtra, & tertio euangeliū Lucę, & quarto euangeliū Iohannis, quia facies aquilæ erat in poſteriori parte: & hoc eſt quod dicit̃ Ezech. j. Similitudo vultus eorum, facies hoīs, & facies leonis à dextris ipſorū quatuor, & facies bouis à ſiniſtris ipſorum quatuor, & facies aquilæ deſuꝑ ipſorū quatuor. Secundum em̄ ordinē euangeliorū ponit̃ hic ordo iſtarū facierū. Igitur quia euāgeliū Matthæi qḋ primo loco ponit̃, in facie hoīs figuratur, ideo de ipſo poteſt dici ante faciem hominis ſimilitudo alterius hoīs. Hō eſt em̄ aīal rationale manſuetū & ciuile: & iō ſignificat Matthæū euangeliſtā, qui vixit rationabiliter, manſuete & ciuiliter, nō ciuilitate politica, ſed illa ciuilitate qua efficimur ciues ſanctorū & domeſtici dei, ſuperædificati ſuper fundamētū apl'orū & prophetarū, ſcḋm qḋ dicit Apl's ad Eph. ij. Dicit igit̃: Ante faciē hoīs, q̄a aū cōſiderationē euāgeliſtę Matthæi, ſicut obiectū ꝓpriū ē poſita ſiſitudo alteri⁹ hoīs. i. Chriſti, cui⁹ p̄cipue cōſiderat hūanitatē. Et bene dicit̃ Chriſt⁹ alter hō. quia fuit alter ab omnibus alijs hominibus: quia oēs alij ꝓceſſerūt de radice peccati, iſte autē ſolus innocēs, per quē ad iuſticiā ſunt alij reducti, ſecundū quod ſcribit̃ ad Ro. v. d. Sicut per vni⁹ hoīs obediētiā peccatores cōſtituti ſunt multi, ita ꝑ vni⁹ hoīs obedientiā iuſti cōſtituent̃ multi, hic in p̄ſenti inchoatiue ꝑ gratiā, & in futuro per gloriā quæ eſt gratia conſummata.

Homo

A C

EPISTOLA BEATI HIERONYMI ad Damaſum Papam in quatuor Euangeliſtas incipit.

BEATISSIMO Papæ Damaſo, Hieronymus. Nouum opus me facere cogis ex ueteri, ut poſt exemplaria ſcripturarum toto orbe diſperſa quaſi quidam arbiter ſedeā: & quia inter ſe uariant, quę ſint illa, quæ cum Gręca conſentiant ueritate, decernam. Pius labor, ſed periculoſa præſumptio, iudicare de cæteris ipſum ab omnibus iudicandum: ſenis mutare linguam, & caneſcentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter uel indoctus, cùm in manus uolumen aſſumpſerit, & à ſaliua quam ſemel imbibit, uiderit diſcrepare quod lectitat: non ſtatim erūpat in uocem, me falſarium, me clamans eſſe ſacrilegum: qui audeam aliquid in ueteribus libris addere, mutare, corrigere. Aduerſus quam inuidiam duplex cauſa me cōſolatur: quod & tu qui ſummus ſacerdos es, fieri iubes: & uerum non eſſe quod uariat, etiam maledicorum teſtimonio comprobatur. Si enim latinis exemplaribus fides eſt adhibenda, reſpōdeant quibus: tot enim ſunt exēplaria penè quot codices. Sin autem ueritas eſt quærenda de pluribus, cur non ad Græcam originem reuertētes, ea quę uel à uicioſis interpretibus malè ædita, uel à præſumptoribus imperitis emēdata peruerſius, uel à librariis dormitātibus, aut addita ſunt aut mutata, corrigimus. Neq; uerò ego de ueteri diſputo Teſtamento, quod à ſeptuaginta ſenioribus in Gręcam linguā uerſum tertio gradu ad nos uſq; peruenit. Non quęro quid Aquila, quid Symmachus ſapiāt, quare Theodotiō inter nouos & ueteres medius incedat: ſit illa uera interpretatio, quā apoſtoli probauerūt. De nouo nūc loquor Teſtamēto, quod Græcū eſſe nō dubiū eſt, excepto apoſtolo Matthæo, qui primus in Iudęa Euangelium Chriſti Hebraicis literis ædidit: hoc certò cùm in noſtro ſermone diſcordat, & in diuerſos riuulorū tramites ducit, uno de fonte quærēdū eſt. Prætermitto eos codices, quos à Luciano & Eſytio nūcupatos paucorum hominum aſſerit peruerſa contētio: quibus utiq; nec in toto ueteri Inſtrumēto poſt ſeptuaginta interpretes emēdare quid licuit, nec in nouo profuit emēdaſſe, cùm multarum gentium linguis ſcriptura antè trāslata doceat falſa eſſe quæ addita ſunt. Igitur hæc præſens præfatiuncula pollicetur quatuor tātum Euāgelia, quorum ordo eſt iſte, Matthęus, Marcus, Lucas, Iohannes: codicum Græcorum emēdata collatione, ſed & ueterum quæ nec multùm à lectionis latinæ cōſuetudine D

B diſcreparēt, ita calamo imperauimus, ut his tātùm quæ ſenſum uidebantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur, ut fuerāt. Canones quoq; quos Euſebius Cæſariēſis epiſcopus Alexandrinum ſequutus Ammonium in decem numeros ordinauit, ſicut in Græco habētur expreſsimus. Quòd ſi quis de curioſis uoluerit noſſe quæ in Euāgeliis uel eadem uel uicina uel ſola ſint, eorum diſtinctione cognoſcet. Magnus ſiquidem hîc in noſtris codicibus error inoleuit, dū quod in eadē re alius Euāgeliſta plus dixit, in alio quia minus putauerint, addiderūt: uel eūdem dum ſenſum alius aliter expreſsit, ille qui unū è quatuor primū legerat, ad eius exemplum cæteros quoq; æſtimauerit emendandos. Vnde accidit, ut apud nos mixta ſint omnia, & in Marco plura Lucæ atq; Matthęi. Rurſum in Matthæo plura Iohānis & Marci: & in cæteris reliquorum quę in aliis propria ſunt inueniantur. Cùm itaq; canones legeris qui ſubiecti ſunt, cōfuſionis errore ſublato, & ſimilia omnium ſcies, & ſingulis ſua quæq; reſtitues. In canone primo cōcordant quatuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Iohannes. In ſecūdo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Iohānes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Iohannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In ſexto duo, Matthæus, Marcus. In ſeptimo duo, Matthęus, Iohānes. In octauo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Iohānes. In decimo propria unuſquiſq; quæ non habētur in aliis ædiderunt. Singulis uerò Euāgeliis ab uno incipiēs uſq; ad finem librorum diſpar numerus accreſcit. Hic nigro colore perſcriptus ſub ſe habet alium ex minio diſcolorē numerum qui ad decem uſq; procedēs indicat prior numerus in quo ſit canone requirēdus. Cùm ergo aperto codice (uerbi gratia) illud ſiue illud capitulū ſcire uolueris cuius canonis ſit, ſtatim ex ſubiecto numero doceberis, & recurrēs ad principia, in quibus canonum eſt diſtincta cōgeries, eodēq; ſtatim canone ex titulo frōtis inuento, illum quem quærebas numerum eiuſdem Euangeliſtæ, qui & ipſe ex inſcriptione ſignatur inuenies, atq; è uicino cæterorū tramitibus inſpectis quos numeros è regione habeant annotabis: & cùm ſcieris, recurres ad uolumina ſingulorū, & ſine mora repertis numeris quos ante ſignaueras, reperies & loca in quibus uel eadem uel uicina dixerunt. Opto ut in Chriſto ualeas & memineris mei Papa beatiſsime. Finit epiſtola beati Hiero. ad Dam. Pa.

Incipit Prologus ſancti Hieronymi ad Euſebium.

PLures fuiſſe qui Euangelia ſcripſerunt, & Lucas Euangeliſta teſtatur, dicens. Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem rerum quæ in nobis completæ ſunt, ſicut tradiderūt nobis qui ab initio ipſi uiderūt ſermonem, & miniſtrauerunt ei: & perſeuerātia uſq; ad præſens tēpus monimenta declarāt, quæ à diuerſis autoribus ædita diuerſarum hęreſum fuere principia: ut eſt illud iuxta Ægyptios & Thomam & Matthiam & Bartholomeum: duodecim quoq; apoſtolorum, & Baſilidis atq; †Apolinis ac reliquorū quos enumerare longiſsimum eſt: cùm hoc tātùm in præſentiarum neceſſe ſit dicere, extitiſſe quoſdam, qui ſine ſpi-

Lucæ. 10.

†Apellis

Prologus ſancti Hieronymi.

E ritu & gratia dei conati ſunt magis ordinare narrationẽ, quã hiſtoriæ texere ueritatem. Quibus iure poteſt G
Ezech.13.a. illud propheticũ coaptari: Væ qui prophetãt de corde ſuo, q ambulãt poſt ſpiritũ ſuũ, q dicũt: Hæc dicit do
Iohã.10.b. minꝰ, & dñs nõ miſit eos. De quibus & Saluator in Euãgelio Iohãnis loquit: Oẽs qui ante me uenerũt, fu
res fuerũt & latrones. Qui uenerũt, nõ qui miſſi ſunt. Ipſe enim ait: Veniebãt & ego non mittebam eos. In
uenientibus præſumptio temeritatis, in miſſis obſequiũ ſeruitutis eſt. Eccleſia autẽ quæ dñi uoce ſupra pe
Cañ.2. trã fundata eſt, quã introduxit rex in cubiculũ ſuũ, & ad quã ꝑ foramẽ deſcẽſionis occultæ miſit manũ ſuã,
ſimilis damulæ hinnuloqꝫ ceruorũ, quatuor flumina paradiſi inſtar eructãs, quatuor & angulos & anulos
† imobilibus habet: ꝑ quos quaſi arcã teſtamẽti & cuſtos legis domini lignis † mobilibꝰ uehitur. Primus omnium Mat
thæus eſt publicanus, cognomẽto Leui, qui Euãgeliũ in Iudæa Hebræo ſermone ædidit, ob eorũ uel maxi
mè cauſam, qui in Ieſum crediderant ex Iudæis: & nequaquã legis umbrã ſuccedente Euangelij ueritatem
ſeruabãt. Secundus, Marcus interpres apoſtoli Petri, & Alexandrinæ eccleſię primus epiſcopus, qui domi
num quidẽ Saluatorem ipſe nõ uidit, ſed ea quæ audierat magiſtrum prædicantem, iuxta fidẽ magis geſto
rum narrauit quã ordinem. Tertius Lucas medicus, natione Syrus Antiochenſis, cuius laus in Euangelio,
2.Co.8.d. qui & ipſe diſcipulus apoſtoli Pauli in Achaiæ † Bithiniæqꝫ partibus uolumen condidit, quædam altius re
† bœo.1eqꝫ petens, & ut ipſe in procemio confitet, audita magis quã uiſa deſcribens. Vltimus, Iohannes apoſtolus &
Ioh.13.c.& 21.f Euangeliſta, quem Ieſus plurimum amauit, qui ſuper pectus domini recumbens puriſſima doctrinarum
Iohã.19.e. fluenta potauit, & qui ſolus de cruce meruit audire: Ecce mater tua. Is cùm eſſet in Aſia, & iam tũc hæretico
rum ſemina pullularent, Cherinthi & Hebionis, & cæterorum qui negant Chriſtum in carne ueniſſe, quos
2.Iohan.b. & ipſe in epiſtola ſua Antichriſtos uocat, & apoſtolus Paulus frequenter percutit, coactus eſt ab omnibus
penè tũc Aſiæ epiſcopis, & multarũ eccleſiarum legatiõibus de diuinitate Saluatoris altius ſcribere: & ad
ipſum (ut ita dicam) dei uerbum non tam audaci quàm felici temeritate prorumpere: ut eccleſiaſtica nar
rat hiſtoria, cùm à fratribus cogeretur ut ſcriberet, ita facturum ſe reſpondiſſe, ſi indicto ieiunio in commu
ne omnes deũ deprecarent. Quo expleto reuelatione ſaturatus, in illud procemium è cælo ueniens eructa
Iohan.1.a. uit: In principio erat uerbum & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum, hoc erat in principio apud
Ezech.1.b. deum. Hæc igitur quatuor Euangelia multò antè prædicta. Ezechielis quoqꝫ uolumen probat, in quo pri
ma uiſio ita contexit. Et in medio ſimilitudo quatuor animalium & uultus eorum: Facies hominis, & facies
leonis, & facies uituli, & facies aquilæ. Prima hominis facies, Matthæum ſignificat, qui quaſi de homine
exorſus eſt ſcribere: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Secunda Marcũ, in quo uox
leonis in eremo rugientis auditur: Vox clamantis in deſerto: parate uiam domini, rectas facite ſemitas eius.
F Tertia uituli, quæ Euangeliſtam Lucam à Zacharia ſacerdote ſumpſiſſe initium præfigurat. Quarta Io
hannem Euangeliſtam, qui aſſumptis pennis aquilæ, & ad altiora feſtinans, de uerbo dei diſputat. Cætera H
Ezechi.1. quæ ſequuntur in eundem ſenſum proficiunt. Crura eorum recta & pennati pedes, & quocumqꝫ ſpiritus
ibat: ibãt, & nõ reuertebant: Et dorſa eorũ plena oculis, & ſcintillæ ac lampades in medio diſcurrentes, &
Apo.4.a. rota in rotam, & in ſingulis quatuor facies. Vnde & Apocalypſis Iohannis poſt expoſitionem uigintiqua
tuor ſeniorum qui tenentes citharas & phialas adorant Agnum dei, introducit fulgura atqꝫ tonitrua, & ſe
ptem ſpiritus diſcurrentes, & mare uitreum, & quatuor animalia plena oculis, dicens: Animal primum ſi
mile leoni, & ſecundum ſimile uitulo, & tertium ſimile homini, & quartum ſimile aquilæ uolanti. Et poſt
Paululum. Plena (inquit) erant oculis, & requiem non habebant die ac nocte dicentia: Sanctus ſanctus, ſan
ctus, dominus deus omnipotens, qui erat & qui eſt & qui uenturus eſt. Quibus cunctis perſpicuè oſten
ditur, quatuor debere tantùm Euangelia ſuſcipi: & omnes apocryphorum nenias, mortuis magis hæreti
cis quàm eccleſiaſticis uiuis canendas.

Incipit argumentum ſancti Hieronymi in Euangelium ſecundum Matthæum.

GLOS. ORDI.

☞ MOdus tractandi talis eſt. Prius Genealogiam Chriſti deſcribit, diſtinguens eam per tres teſſeradecades, pòſt ait de nutritura Saluatoris, & de aduẽtu Magorum in Bethleem, & de occiſione paruulorum: deinde de baptiſmo Chriſti, & ieiunio quadraginta dierum, & de tẽtatione triplici. Poſtea de doctrina eius, ſcilicet de ſermõe habito in mõte: deinde geſta & miracula Chriſti exponit, Tandem de paſſione
☞ reſurrectione

MAtthæus ex Iudæa a b
ſicut in ordine pri c
mus ponitur, † ita
Euãgeliũ in Iudæa
primꝰ ſcripſit: cuius
uocatio ad † dñm

NIC. DE LY.

Expoſitio Nicolai de Lyra in primum Prologum ſuper Matthæi Euangelium.

Diuiſio MAtthæus. Hic eſt primus prologus beati Hieronymi qui præponitur euangelio Matthęi. Qui quidẽ prologꝰ diuiditur in quatuor partes. In prima parte deſcribit Euangeliſtę ſtatus, ſecũdò ſcribendi modus, ibi: Duorum in generatiõe Chriſti. tertiò huius Euangelij materia principalis, ibi: Quarum omnium rerum. Et quartò utilitas huius operis, ibi: In quo Euangelio vtile eſt. In prima parte deſcribitur Euangeliſta ex nomĩe, cùm dicitur. a ℂ Matthæus, qui interpretatur, datus: qa inter alios Euangeliſtas primò datus eſt à deo ad ſcribẽdum Euangelium ad inſtructionem omnium fidelium. Secundò, deſcribitur ex natione & patria, cùm dicitur: b ℂ Ex Iudæa. quia natione fuit Iudæus: & de Iudæa natus. Quæ quidẽ Iudæa primo dicta eſt terra Chanaan, quia poſt diluuium inibi habitauerunt filij Cham, quibus expulſis per filios Iſrael tempore Ioſue nominata eſt Iudæa à tribu Iudæ, quæ erat principalis & regia. Tertiò, deſcribitur quãtum ad ordinem inter Euangeliſtas, cùm dicitur: c ℂ Sicut in ordine primus ponitur. In ordine ſcilicet Euangeliſtarum, ita in Iudæa primus ſcripſit Euangelium. Quartò, deſcribitur q̃tũ ad ſtatum pręcedentẽ eius conuerſionẽ ad
† infra.9.a
† deum
à quo dicta Iudæa
☞ Chriſtum

Gloſ. ordi. Argumentum De Lyra

☞ reſurrectiõe & aſcenſiõe agit. Huic aũt libro Hier. prologũ ꝑmittit in q̃ oſtẽdit, vbi euangeliũ ſcripſerit, & de qꝫ primo ſtatu ad qꝫ
A dignũ ſit aſſũptus: de qbus & q̃ ordine in hoc euangelio tractet.
a ℂ Duo in gene. Chri. prin. præmittẽs Abrahã & Dauid in generatione Chriſti, quibꝰ facta eſt vel factæ ſunt promiſſiões.

currit per decem legis præcepta. Per ternarium verò ſignificatur myſterium trinitatis quod fuit traditum in vtraqꝫ lege, ſed ĩ noua lege magis explicite: & ſic patet qualiter euangeliſta ſatisfecit numero. Satisfecit etiam tempori: quia ꝑ tres quaterdenas deſcripſit tres generationes illius populi in diuerſis temporibus. Sequitur:

Nico. de Lyra.

Publicanꝰ ☞ Chriſtum. Quia autẽ erat Publicanꝰ, id eſt curam habens de publicis actibus. Erant enim tunc Iudæi tributarij Romanorum, & ideo illi qui colligebant tributum Romanis mittendum, dicebant publicani: huiuſmodi communiter ſunt cãpſores, & pecuniarum nũeratores. Et qa talia negocia vix aut nunqꝫ ſine pctõ exerceri pñt, vt dicit btũs Gregorius: ideo in hoc patet gratia diuina quæ ex talibus reuocauit Matthæum ad ſtatum apoſtolicum. & hoc eſt quod dicit: Cuius vocatio &c. Sequitur: a ℂ Duo in ge. Hìc tangitur modus ſcribendi quem tenuit euangeliſta Matthæus in deſcriptiõe genealogiæ Chriſti, à qua incipit ſuum euangeliũ. Et primò tangitur modus ſcribendi q̃tũ ad radicem genealogiæ Chriſti, q ponit duos patres, videlicet Dauid & Abraham q̃ſi radicem genealogiæ huiꝰ, ſicut patet in principio euangelij, cũ dicit: Liber generationis, &c. Ratio autem huius aſſignat: quia Abraham fuit primus qui fidẽ vniꝰ dei publicè cõfeſſus eſt Et in ſignum huiꝰ primò circunciſionem accepit, quæ fuit ſignum diſtinguens fideles ab infidelibus. Dauid autem fuit primus rex electus à domino ſecundum voluntatem domini ad fidelem populum regendum, ſecundũ qꝫ
B dicitur. j. Reg. xiij. c. Quęſiuit dominus virum iuxta cor ſuum, &c. Saul autem licet primò fuerit electus à domino, hoc tamẽ non fuit ſecũdum cor domini, ſed ſecũdũ exactionem populi. propter qd' dixit dñs Samueli. j. Reg. viij. b. Audi vocẽ populi petentis regem. ſ. ſup ſe. Sequitur: Nõ enĩ abiecerunt te ſed me, ne regnem ſuper eos & hoc eſt quod dicit Hiero. Duo in generatione Chriſti principia præſumens. Id eſt ante ſumens duos homines, videlicet Abraham & Dauid, quaſi principia & radices genealogiæ Chriſti. Sequitur: b ℂ Vnius cuius circunci. id eſt ipſius Abrahæ qui primò accepit circunciſionem: vt dictum eſt. c ℂ Alterius cuius ſecũdũ c. electio .i. ipſius Dauid, qui electus primò fuit rex à domino vt dictum eſt. d ℂ Ex utriſqꝫ enim patribus Chriſtus. in hoc redditur cauſa prædicti, q.d. propter hoc Abraham & Dauid ponuntur principaliter radix genealogiæ Chriſti, quia Chriſtus naſci debebat ex patriarchis & regibus tãqꝫ eis ꝓmiſſus. e ℂ Sicqꝫ quaterdenario. Hìc tãgit modum ſcribendi genealogiã Chriſti quãtũ ad deductionem ex prædictis duobus patribus ſeu principijs, qa euangeliſta ponit tres quaterdenas. Vna fuit in tempore in q̃ ppl's eſt gubernatus per iudices. Secunda in tempore quo gubernatꝰ eſt per reges. Et tertia in tempore quo gubernatꝰ eſt per ſacerdotes: & hoc eſt quod dicit: Sicqꝫ quaterdenario triformiter poſito. i. in tribus temporibus quibus triformiter gubernatus eſt populus. Sequitur: f ℂ Principium à credendi in fide in ele. tẽ. por. quia prima quaterdena incipit ab Abraham, qui primus fidẽ vniꝰ dei publicè confeſſus eſt: & terminatur in Dauid, qui primus electus eſt in regem à domino, vt dictum eſt. g ℂ Et ex electione uſqꝫ in tranſmigratio. quia ſecunda quaterdena incipit à Dauid excluſiuè, & terminatur in Iechonia filio Ioſiæ in tranſmigratione Babylonis. Sequitur: h ℂ A tranſmigrationis die. quia tertia quaterdena incipit à tranſmigratione Babylonis & terminatur in Chriſtum. i ℂ Decurſam. Decurſam dicit, quia deſcribit genealogiam Chriſti deſcendendo. Lucas autem econtrario aſcendendo. Sequitur: k ℂ Et numero ſatisfaciens & tempori. q.d. ĩ hoc qꝫ ſic deſcripſit genealogiam per tres quaterdenas, ſatisfecit numero: quia poſuit numeros conuenientes myſterio Chriſti: qa ꝑ quaterdenam quæ componitur ex quatuor & decem, ſignificatur lex Chriſti quæ decurrit per quatuor euangelia, & lex Moyſi quæ decurrit per

a ſ. i. Dauid & Abraham.
ex publicanis actibus fuit, dũo in a
generatione Chriſti principia præ
ſ Abrahæ. ſ. ſ Fuit.
ſumens: unius, cuius prima circunci b
a ſ. ſ. Dauid.
ſio in carne: alterius cuius ſecũdum c
a ſ Domini. ſ. b ſ Saule reprobato.
cor electio fuit. Ex utriſqꝫ enim pa d
ſ Vel partibus ſ Supple, natus eſt.
tribus Chriſtus. Sicqꝫ quaterdena e
rio numero triformiter poſito prin f
ſ Generationis. ſ. a ſ. i. ab Abraham. b ſ alias via. c ſ Dauid.
cipium à crẽdendi fidẽ in electionis
tempus porrigens, & ex electione g
uſqꝫ in tranſmigrationis diem diri
gens: atqꝫ à tranſmigrationis die uſ h
ſ Terminans.
que in Chriſtum definiens, decur i
ſam aduentus domini oſtendit ge
nerationem, ut numero ſatiſfaciẽs k
& tempori, & ſe quid eſſet oſtende l
ſ Miſericorditer actum.
ret: & dei in ſe opus monſtrans: etiã m n
in his quorum genus poſuit, Chri
ſti operantis à principio teſtimoni
um non negaret. Quarum rerum o
omnium tempus, ordo, numerus, p q
diſpoſitio, uel ratio, quod fidei neceſ r s
ſarium eſt: deus Chriſtus eſt † qui fa t v
ctus eſt ex muliere, factus ſub lege,
natus ex uirgine, paſſus in carne, o x
mnia in cruce fixit, ut triumphãs ea y
in ſemetipſo reſurgens in corpore, z
& patris nomen in patribus filio, a b

l ℂ Et ſe quid eſſet oſtẽderet. q.d. in ſcribendo euangelium Chriſti Matthæus oſtendit ſtatum ſuum, quia ibidem deſcripſit vocationem ſuam ex publicis actibus ad ſtatum apoſtolicum. m ℂ Et dei in ſe opus monſtrans. quia in hoc oſtẽdit operationem dei vocantis ipſum per ſuam miſericordiam. n ℂ Etiam in his quorum genꝰ poſuit Chriſti. Hoc eſt dictum quòd ſimiliter ĩ Abrahã & Dauid qui electi ſunt à deo ab antiquo: vnus ad fidem, alter ad regnum, dei operationem oſtendit. Conſtrue ergo ſic literam: Etiam non negaret. Minus dicit & plus ſignificat, id eſt concederet ſeu declararet. Teſtimonium Chriſti operantis, ſcilicet per gratiam. A principio, id eſt ab antiquo. In his quorum genus poſuit Chriſti, id eſt deſcribendo genealogiam Chriſti: & hoc fuit in Dauid & Abraham, quos poſuit radices genealogiæ Chriſti. o ℂ Quarum rerum omnium. In hac parte Hieron. oſtendit intentionem principalem euangeliſtæ Matthæi ſeu ſubiectum ſui euangelij, quia genealogiam ordinatè ab Abraham vſqꝫ ad Chriſtum deſcripſit, vt oſtenderet qꝫ ipſe Chriſtus eſt verus homo & verus deus, qui ſecundum humanitatem natus eſt de muliere, paſſus ĩ cruce, vbi omnia peccata noſtra deleuit, & reſurgens à mortuis nos per adoptionem ĩ filios dei regenerauit. & hoc eſt qd' dicit: Quarum rerum omnium, &c. in genealogia ſcilicet Chriſti deſcriptarum. p ℂ Tempus. quia ibi tria tempora deſcribuntur, vt viſum eſt. q ℂ Ordo. qa ordinatè tempora & perſonæ in diuerſis temporibus deſcribuntur. r ℂ Numerus. quia ſub certo numero, id eſt in tribꝰ quaterdenis comprehenduntur. s ℂ Diſpoſitio uel ratio. quia rationabiliter diſponuntur. t ℂ Quod fidei neceſſarium eſt. Hoc eſt dictum, ad hoc oĩa pręedicta ſic ſunt ordinatè deſcripta, vt oñdatur quòd Chriſtus eſt verus deus, quod credere neceſſarium eſt ad ſalutem: & quòd eſt verus homo. vnde ſubditur: v ℂ Quia factus eſt. quia onera legis voluit obſeruare. Hoc autem accipit de epiſtola ad Gal. iiij. x ℂ Paſſus in carne, omnia in cruce fixit. id eſt omnia peccata noſtra in cruce deſtruxit. Et accipit hoc de epiſtola ad Col. ij. vbi dicitur ſic: Delens quod aduerſum nos erat chirographum decreti, id eſt obligationem ad pœnam inferni ſed illum tulit de medio affigens illud cruci. Et eſt loquutio metaphorica ad ſimilitudinem illius qui deſtruit aliquam chartam vel obligationem, quia perforat eam vel corrumpit, ſic Chriſtus ꝑ paſſionem ſuam illud decretum q̃ eramꝰ obligati gehennæ deſtruxit. Sequitur: y ℂ Vt triumphans ea in ſemetipſo. i. deuincens in corpore proprio. z ℂ Reſurgens in corpore. Ad euidentiam huius literæ conſiderandum, qꝫ pater & filius correlatiuè dicuntur: relatiua autem poſita ſe ponunt, & perempta ſe perimunt. igitur quia Iudæi noluerunt recipere Chriſtum; Abrahę & cęteris patribus promiſſum, ideo deſierunt eſſe filij Abrahæ id eſt imitatores ipſius per fidem: & per conſequens Abraham & cæteri pr̃es deſierunt eſſe patres eorum. Gentiles autem econuerſo ad prędicationẽ apoſtolorũ receperũt fidem Chriſti: & ideo in loco Iudęorũ à fide Abrahæ recedentium facti ſunt filij Abrahæ: & ſic paternitas q̃ deſierat eſſe in Abraham & cæteris patribus, reſtituta eſt per filiationẽ gentium, qui facti ſunt imitatores eorum per fidem. Et econtrario ſibi filiatio reſtituta eſt ipſis credentibus, reſtituta prædicta paternitate: quia hæc eſt natura correlatiuorum, vt dictum eſt. Et hoc eſt quod dicit Hiero. Reſurgens in corpore. ſ. Chriſtus, & præcipiens prædicare baptiſmum pœnitentiæ in omnes gentes factus eſt reſtituens. a ℂ Et pa. nomen in patribꝰ. ſ. antiquis. b ℂ Filio. hoc eſt ad honorem filij, quia hoc cedit ad honorem Chriſti.
D
† Gal.4.a

 ☞ Et filij

a ℭ Et filij nomen patri reſtitūēs in filijs.i. in gentibus fidem recipientibus. b ℭ Patri. hoc eſt ad honorem patris ęterni. c ℭ Sine principio, ſine fine. quia Chriſtus ſecundum diuinitatem manet in æternum. d ℭ Oſtendens unum deū ſe eſſe cum patre. per opera.ſ. diuinitatis quæ egit. quia propria operatio vniuſcuiuſque rei, oſtēdit naturā ei⁹. e ℭ Quia unus eſt.i. deus qui ē pater & filius, qa nō ſunt duo dij, ſed vnus deus. f ℭ In quo euange. Hęc eſt quarta pars huius prologi: in qua oſtenditur vtilitas huius euāgelij Matthæi. & priò oſtenditur iſta vtilitas in generali reſpectu omnium fidelium ſecundò, verò oſtenditur in ſpeciali, quātū ab btm̄ Hiero. ibi: Nobis enim in hoc, &c. In prima ergo parte oſtēditur vtilitas q̄tum ad quatuor: qa illi q legūt hoc euāgelium perfectè poſſunt perpendere miſericordiam dei in vocatione Matthęi ad ſtatum apoſtolicum, & diligentiam apl̄i in ſcribendo euangelium, & dilectionem dei ex qua voluit incarnari, & perfectionē humanam quæ eſt in coniunctione ad deum per fruitionem, qui voluit ſibi naturā humanam coniungere per ipſius aſſumptionem. & hoc eſt quod dicit, In quo euangelio utile eſt deſiderantib⁹ deum.i. noticiā dei. g ℭ Sic prima uel media.i. pricipium, medium & finē hui⁹ euangelij, in quo conſiſtit perfectio.
F
h ℭ Vt & intelligāt uocationē apo. in quo conſiſtit perfectio: quia de hoc fit ibi mentio. i ℭ Et opus euangelij. qđ ipſe deſcripſit fideliter. k ℭ Et dilectionem dei in carne na. quia ex dilectione voluit incarnari. Sequitur: l ℭ In quo apprehenſi ſunt.i. ad hoc vtile eſt euangelium hoc, vt legentes ipſum. m ℭ Recognoſcāt in eo.i. in Chriſto eſſe, ſupple id: In quo reprehenſi ſunt & apprehendere appetunt ipſam diuinitatem, cui natura noſtra coniuncta eſt in Chriſto in vnitate ſuppoſiti per incarnationem, & quā apprehendere quærimus per fruitionem. Et accipitur ibi iſte modus loquendi de epiſtola ad Phil. iij. c. vbi dicit ſic Apoſtolus: Sequor autem ſi quo modo apprehēdam, in quo & comprehēſus ſū. m ℭ Nobis enim. Hîc tangitur motiuum Hieronymi ad transferendum ſeu exponendum Matthæi euangelium, ſcilicet vt traderet certitudinem rei geſtæ in euangelio Matthęi, vbi oſtenditur vera diuinitas & vera humanitas Ieſu Chriſti. & hoc eſt quod dicit: Nobis enim. id eſt rationis motiuæ, quia argumentum quædam ratio eſt. n ℭ In hoc ſtudio. id eſt ad ſtudendum in hoc euangelio transferendo & exponēdo. o ℭ Et fidem. & pro id eſt certitudinem. p ℭ Factæ rei tradere. id eſt geſtorum Chriſti, & non tacere, ſed magis ſupple declarare. q ℭ Quærentibus i. ſcire volentibus. r ℭ Diſpoſitionem dei operantis in carne. ſcilicet aſſumpta. s ℭ Intelligendum eſſe diligenter. hoc eſt cum magna diligentia & ſtudio, quia talibus reuelatur euangelij intelligētia, ſecundum quod dicitur infra. vij. e. Quęrite & inuenietis, pulſate & aperiet vobis.

Expoſitio Nico. de Ly. in prologum euange. ſecundum Matthæum.

MAtthæus cum primò prædicaſſet euangelium. Prologus iſte diuiditur in duas ptes: qa primò ſcri-

a b & filij nomen patri reſtituens in fi-
c d lijs, ſine principio, ſine fine, oſtēdens
e ſe unum cum patre eſſe, quia † unus eſt. In quo euangelio utile eſt
(a ¶ Hiſtorialia)
g deſiderantibus deum ſic primā uel
(a ¶ Allegorica. b ¶ Moralia.)
h mēdia uel perfecta cognoſcere, ut
i & uocationē apoſtoli, & opus euan-
k gelij, & dilectionem dei in carne naſcentis per uniuerſa legentes intelli-
l gant, atq; id in eo in quo apprehen-
m ſi ſunt & apprehendere expetunt,
n p recognoſcant. Nobis enim hoc in ſtudio argumenti fuit, & fidem factæ rei tradere, & operantis dei in-
q r telligendam diligenter † eſſe diſpo-
s ſitionem quærentibus non tacere.

Prologus in Matthæum.

t MAtthæus cùm primò prædicaſſet euāgelium in Iudæa, uolēs tranſire ad Gentes, primus euangelium ſcripſit Hebraicè: quod fratribus à quibus ibat, ad memoriam reliquit. Sicut enim neceſſe fuit ad confirma v tionem fidei euangelium prædicare, ſic & contra hæreticos ſcribi. x Cùm autem plures euangelium ſcri y pſerint, quatuor tantum habent autoritatis teſtimonium: quia per quatuor mundi partes fidem nunciant trinitatis, & ſunt quaſi quatuor rotæ in quadriga domini, quæ uehit eum per prędicationem euāgelij, & genus humanum quadrifida morte peremptum eorum erat prædicatione uiuificandū: unde & aliorum euangelia deciderunt, nec recepta ſunt: quia nolebant præfinitum numerum caſſari propter uirtutem ſacramenti. Deſignantur ętiam euan z geliſtæ quatuor figuris, quę nō ſunt deceptoriæ, ſed iucundi myſterij ſibi conſciæ. Matthæus in homine intelligitur, quia circa humanitatē Chriſti principaliter immoratur. Marcus in leone, quia agit de reſurrectione: Lucas in uitulo agens de ſacerdotio. Iohannes in aquila ſcribens ſacramenta diuinitatis. Chriſtus uerò quem deſcribunt, homo fuit de uirgine natus: uitulus in immolatione, leo in reſurrectiōe, aquila in aſcenſione. Vel in homine humanitas, in uitulo ſacerdotium, in leone regnum, in aquila exprimitur diuinitatis ſacramentum.

mò ſcriptor huius euangelij manifeſtatur, G ſecundò ſui euangelij autoritas declaratur ibi: Cum autem plures. In prima parte oñditur quando ſcripſit, quia primus inter († vnum) alios euangeliſtas. Vbi ſcripſit? Quia ī Iudęa. Qualiter ſcripſit? quia Hebraicè. Quare ſcripſit? vt veritas euangelij certa maneret apud credentes. in Iudæa à quibus recedebat, volens prædicare gentilibus Iudęis pro maiori parte in infidelitate obſtinatis hoc enim fuerat eis præceptum à domino ſecundum quod dicitur Actu. xiij. g. Vobis autem oportebat primum loqui verbum dei: ſed quoniam repuliſtis illud, & vos indignos iudicaſtis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes: ſic enim præcepit nobis deus. Hac igitur de cauſa Matthęus volens tranſire ad conuerſiōem gētilium ſcripſit fidelibus in Iudæa remanentibus euangelium, vt illuc concurrerent pro certa regula ad euitandum errores hæreticorum inſurgentium. & hoc eſt quod ſubditur: (► eſſe) v ℭ Sicut enim neceſſe fuit ad cōfirmatio. fidei euangelium prædic. prædicatione ſcilicet confirmata euidentibus ſignis, vt dicitur Marci vlti. x ℭ Sic & contra hæreticos ſcribi. vt ceſſantibus miraculis poſſemus recurrere ad doctrīam euangelicam doctrinis & miraculꝰ confirmatam, ſicut ad regulam certam hęreſes inſurgentes confutantem. y ℭ Cū autem plures euangelium ſcripſerint. Hîc oſtenditur euangelium Matthęi autenticum. Et primò oſtenditur quod dictum eſt. Secundò declaratur quoddam ibi poſitum, ibi: Deſignantur. In pria parte dicitur ſic, quòd plures ſcripſerunt euāgelium. Et aliqui ſcripſerunt ſub nomine H apoſtolorum & diſcipulorum Chriſti, immiſcentes eidem falſitates, vt facilius ſub nomine apoſtolorum fideles deciperentur. Et ad euitandum quatuor euangelia quorum ſcriptores ſunt certi & noti, ſunt ab eccleſia recepta & approbata. Et hoc rationabiliter. quia numerus quaternarius euangeliorum fuit præfiguratus Ezechielis. j. vt prædictum eſt. Sunt enim euangeliſtæ quaſi quatuor rotæ in quadriga domini, quibus portatur fides Chriſti per totum mundum: Similiter genus humanū quadruplici morte fuit peremptū in trāſgreſſione Adæ. Primò morte culpę, ſecūdò morte naturę: qa p hoc īcurrim⁹ neceſſitatem moriendi. tertiò morte gehennæ, quia ex hoc omnes deſcendebant ad limbum vſque ad liberationem per Chriſtū factam. Quartò morte ciuilis pœnæ. Eſt enim mors ciuilis ſeruitus vel exilium per quæ ſcinditur aliquis à communitate. Per peccatum autem gen⁹ humanum erat eiectum à ciuitate cæleſti & ſubditum ſeruituti diaboli. igitur conueniens fuit numerus quaternarius euangeliorum, quia per ipſorum prædicationem genus humanū quadrifida morte peremptum & viuificādum deſignatur. z ℭ Deſignantur etiam euangeliſtæ quatuor figuris q̄ non ſunt deceptoriæ, ſed iucūdi myſterij ſibi conſciæ. Matthæus in homine intelligitur, quia circa humanitatē Chriſti principaliter immor. Hîc declaratur quoddam dictum, videlicet qualiter euangelia prędicta fuerunt p̄figurata Ezechielis. j. Et patet ex prędictis qualiter in quatuor faciebus ſignificantur quatuor euangeliſtæ. Et ſic patet textus.

Incipit Euangelium ſecundum Matthæum.

CAPVT I.

¶ Liber. apotheca gratiæ in qua omnis anima quod neceſſe habet inueniat.

a L† IBER GENERA- a b
(a ¶ Saluatoris non perditoris)
b tionis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij c d
c (a ¶ Cui promiſſum eſt: in ſemine tuo be. om gen. & Chriſtus eſt ſemen illud in hoc gentes quærūt benedici. b ¶ Fides. c ¶ Spes.)
d Abrahām. † Abrahām genuit Iſaác. e

Incipit euangelium ſecundum Matthæum.

A LIber generationis. Hiero. Hebręi voluminib⁹ ſuis à principijs nomē iponūt, vt liber Geneſis ex ſuo pricipio noiatur, vbi dicit: Liber generationis Adę: & hę ſunt generatiōes cæli & terrę. Qui liber principiū ē veteris Teſtamēti, ſcđm qđ ī pricipio noui dr̄: Liber generatiōis Ieſu Chriſti: quāuis in hoc ſit pua pars libri: ſed ſic nouū Teſtamētū cōſonat veteri. Et ſicut vet⁹ carnali ꝓponit Iſraeli, ita nouū ſpūali: & vtriuſq; vn⁹ & idē autor oñdit. Plenior ſenſus eēt: Hic eſt liber gñatiōis: ſed hic mos eſt in multis, maxiè in ꝓphetis, vt viſio Iſaię, ſubaudis, hęc ē. ℭ Hiero. Ra. In principio ſatis declarat ſe agere de hūanitate Chriſti, cū incipiat à carnali gñatiōe. ℭ Hiero. Generatiōis ſingulariter dicit, q̄uis multi p ordinē replicētur, qa vnius tm̄ Chriſti gñatio quęrit, ꝓpter quā cęteræ hîc inducūtur. Non diuinā ꝓponit narrare generationē, qđ
Iſa. 53. c. impoſſibile eſt, vt Iſaias ait: Genera-
†Lucę. 3. c. tionē ei⁹ qs enarrabit? ſed hūanā, q̄uis
Iohan. 1. a. & hęc ex magna pte ſit inenarrabilis. Sed illa tota inenarrabilis eſt: qa etſi dicit fili⁹ à patre genit⁹, tamē qualit, nec apoſtol⁹, nec ꝓpheta nouit, nec angelus. b ℭ Ie. Chri. Id ē
†Gen̄. 12. a. Saluatoris non pditoris, quod fuit
1. Pa. 1. b.
Gen̄. 25. d. Adam. Chriſtus ipē ē q & Meſsias. Iō hoc nomīe retūdit Iudæorum infidelitas, q Meſsiā, id eſt regē ſuū nondū veniſſe ariolātur
B Hūc verò eſſe Chriſtū cōſequēter ſic ꝓbat euāgeliſta. quoniā hic ē q de patriarcharū & regū ſtirpe progenit⁹, de virgine mirabiliter eſt editus, ſicut eiſdē fuerat ante ꝓmiſſus.
Ieſus Ieſu Chriſti. vt p regiā & ſacerdotalē pſonā natura dei & hominis mōſtraret. Olim Ieſus rector typicè nūc eſſentialit, ſecūdū q de⁹ potēs ſaluare.
Chriſtus Chriſtus nomē officij eſt, non naturę: qa vnctus eſt in ſacerdotē ad int̄pellandū ꝓ nobis, qui bene in terrā promiſsionis inducit. c ℭ Filij Da. fi. Abr. Ordo prępoſterus ne prēmiſſo Abrahā generatiōis cōtextio interrūperet. Hoꝝ duoꝝ ſpecialiter dicit filius, qa vnus primus inter patriarchas, alter inter reges ad quos facta eſt de Chriſto ꝓmiſſio, vt Iudęis Chriſtū ex lege vētuꝝ apiret, in q̊ viderent vaticinia īpleri. ℭ Fi. Da. fi. Abra. Hos duos de oib⁹ elegit q̊rū filius dr̄ Chriſt⁹, vt Iudęis quib⁹ ſcribit, ſciētib⁹ ex lege Chriſtū vēturū, appareret hic eē q diu erat ꝓmiſſus, ī q̊ viderēt īpleri oīa vaticinia. his em̄ ſolis in veteri Teſtamēto legit facta ꝓmiſsio. A-
Gen̄. 22. d. brahæ, In ſemine tuo benedicētur oēs gētes. Cui conſonat Dauid:
Pſal. 71. d. Benedicētur in ipo oēs trib⁹ terræ. vñ Zacharias: hoc eſt, ſubau-
Lucę. 1. g. dis: Iuſiurādū qđ iurauit ad Abrahā patrē noſtrū daturū ſe nobis
Pſal. 131. b. Dauid aūt: Iurauit dñs Dauid ꝟitatē & nō fruſtrabit eū: de fructu
Ibi. 88. e. vētris tui ponā ſup ſedē tuā. Itē, Semel iuraui i ſctō meo. ſ. Chriſto ſemē ei⁹ in ęternū manebit, & thron⁹ ei⁹ ſicut ſol in cōſpectu meo &c. Quę nullaten⁹ de Salomone accipi poſſunt, ſed de Chriſto ex
1. Pa. 17. b. Dauid orto. Itē in libro verboꝝ dierū: Cū dormieris cū patribus tuis dabo ſemē tuū poſt te: qđ nullatenus de Salomōe dicit: q vi-
Hier. 63. a. uo patre cępit regnare, ſed de Chriſto. vñ Hieremiæ: Suſcitabo Dauid germē iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit. ℭ Abraham & Dauid ſunt duę colūnę verſantes in lege q̄ſi in veſtibulo ante oſtiū qđ eſt Chriſt⁹: q̄s ambit funiculis duodecim cubitorum. i. fides apoſtolorū. Amplectit hos in genealogia patres, de quorū medio oſtium Chriſtus aperit credentibus. d ℭ Abra. genuit Iſaac: Iſaac aūt genuit Iacob. Ab eo congruè fit generationis exordium, cui promiſſus eſt primū, in quo eſt bñdictio oīm. ℭ Matthæus generationē incipit ab exordio promiſsionis. Et etiam vſq; in finē libri hæc agitur, vt qui ex hac generatione natus eſt, deus & homo intelligat. ℭ Ab initio ab eo cui primū facta eſt ꝓmiſsio fidei incipit, vt in hoc patre diſcāt cui primū facta eſt promiſsio, qui ē quales eſſe debeant, qui volunt in eius ſemine benedici. Matthæus generationem deſcendendo incipit vel computat: quia humanitatem

Incipit poſtil Nicolai de Ly. ſuper Matthæum.

Diuiſio LIber gene. Ie. Chri. Euāgeliū ſcđm Matthęū Cap. I diuiditur in duas partes, quia primò ſtabilit ſubiectum ſuum ctū ſuū ſeu declarat. ſ. Chriſtū verū eſſe hoīem & verū deū. Scđò determīat de redēptiōe nr̄a facta per ipm̄. q incipit in medio q̄rti capl̄i, ibi: Cum audiſſet Ieſus q Iohānes tradit⁹ eſſet. Iterū prima diuidit in q̄tuor ſcđm q q̄druplicit declarat Chriſtū verū deū & verū hoīem. Priò em̄ declarat hoc teſtiōio āgelico & ꝓphetico. Scđò, ex illuſtratiōe cæleſti & veneratione regali. Tertiò ex p̄dicatiōe Iohānis & teſtificatione dei patris. Quartò ex dęmonis tentatiōe, & ſāctorū angelorū obſequio & veneratiōe. Scđa īcipit caplō ſequēti. Tertia tertio, & q̄rta quarto. Pria adhuc in duas: qa primò oſtēdit veritatem hūanæ naturę, ei⁹ genealogiā deſcribēdo. Scđò ꝟitatem diuinę naturę & modū ſuę conceptiōis mirabilem oſtēdēdo, ibi: Chriſti aūt generatio. Prima adhuc diuidit in tres, quia in deſcribendo genealogiam Chriſti pręmittit q̄ndam ꝓlogū ſeu p̄fationem. Scđò ponit eiuſdē genealogię deſcriptionē, ibi: Abrahā. Tertiò genealogiæ deſcriptę recapitulationē, ibi: Oēs ergo gñationes. In pria ergo pte intitulat librū ſuū, à Chriſti gñatiōe, dicēs: Liber generatiōis: qa ſcripſit Hebraicè, vt viſū eſt. Modus aūt Hebręoꝝ eſt denoīare libros ab eo de q̊ tractat ī pricipio, ſicut dr̄ liber Gen. qa ī principio tractatur de creatiōe mundi. Sir̄ Matthęus, q incipit euāgeliū à genealogia Chriſti, iō ab ipſo denoiat ſeu ītitulat ipſū. Rō aūt q̄re īcipit à genealogia Chriſti hæc fuit, qa Iudæi negabāt Ieſū Nazarenū eē veꝝ Chriſtū, & deſcēdiſſe à Dauid, qa Galilę⁹ erat ſcđm qđ dr̄ Ioh. vij. Nūqd à Galilęa venit Chriſt⁹? q. d. ñ. Iō ſubdit: Nōne ſcriptura dicit: Quia ex ſe D mine Dauid & Bethleē caſtello, vbi erat Dauid venit Chriſt⁹; q̄ſi dicāt, Sic. & iō ex hoc volebāt falſè cōcludere, q nō eēt ꝟè Chriſt⁹ nec ex ſemīe Dauid. Hūc ergo errorē volēs Matthę⁹ excludere ī principio euāgelij ſui oñdit ipſū à Dauid deſcēdētē p ipſi⁹ genealogiam: Oñdit etiā eū in Bethleē natū, vt patet ī principio ſeq̄ntis capit. Cū natus eſſet Ieſus in Bethleē Iudæ: licet fuerit ī Galilæa cōcept⁹ & nutritus. In deſcribendo autē genealogiam ponit duas partes tanq̄ radices, videlicet Dauid & Abrahā: qa ad iſtos eſt facta ſpecialiter ꝓmiſſio de Chriſto. Itē qa Dauid fuit pricipalis īter reges, Abrahā inter patriarchas. Chriſt⁹ aūt debebat deſcēdere ex patriarchis & regibus. Præponit autē Dauid ipſi Abrahā: licet ſit poſterior ſecūdū tp̄s, ꝓpter eminētiā regię dignitatis, & iterū vt cōuenientius generationis ordo texat: qa ſic à radice vltimo noiata inchoat. Dicit ergo: a ℭ Liber genera. ſupplēdū eſt. Hîc eſt liber ſcđm modū Hebræorū, vbi cōmuniter fit talis ſuppletio, vt patet Iſa. j. Viſio Iſaię filij Amos, ſubintelligit, hæc eſt. Et eodem modo ī pluribus alijs locis. b ℭ Genera. ſ. tēporalis, qa gñationē Chriſti æternā deſcribit Iohānes ī principio euāgelij ſui. c ℭ Ieſu Chri. Ieſus nomē eſt pſonæ, Chriſtus, nomē naturæ. Significat em̄ duplicē naturā ī vno ſuppoſito. ſ. diuinā & hūanā. d ℭ Filij Dauid, filij Abra. Hoc eſt intelligēdū ſcđm naturā hūanā tm̄. Vñ dicit Apoſtolus ad Roma. j. a. Qui fact⁹ eſt ei ex ſemine Dauid ſcđm carnē. e ℭ Abrahā ge. Hîc īcipit Chriſti genealogiā narrare. Et diuidit ī tres ptes ſecūdū tres q̄terdenas q̄s ponit ī iſta genealogia. Pria īcipit ab Abrahā, & terminat ī Dauid incluſiuè. Secūda à Dauid excluſiuè, & termīatur ī Iechoniam filium Ioſiæ incluſiuè. Et tertia incipit à Iechonia filio prædicti

Moraliter. a ℭ Liber generationis Ieſu Chriſti filij &c. Omnes itaq; generationes ab Abraham uſq; ad Dauid generationes quatuorde. Moraliter Chriſti genealogia deſcribitur hîc p tres quaterdenas generationum: Quarum aliquæ fuerunt ante legem datam Moyſi, & aliquæ tempore legis datę. & vltima. ſ. generatio Chriſti tempore gratiæ, quod incœpit ab eius conceptione. Et p hoc ſignatur q aliqui temporibus iſtis tribus ſaluati ſunt per fidem Chriſti. Vnde dicit Saluator Ioh. viij. g. Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauiſus eſt. Item in quaterdena ſunt duo numeri ſcilicet denarius & quaternarius. Per denarium verò, ſignatur impletio decalogi. Per quaternarium, impletio euangelij quadrupliciter deſcripti. Per ternarium verò ſanctæ trinitatis myſterium. Per iſtos igitur numeros in genealogia Chriſti contentos myſticè ſignatur quòd per obſeruationem decalogi in fide trinitatis Chriſtus qui ſol eſt iuſticiæ per ſpiritualem

 illuminationem

E manitatē Chriſti oſtēdit, ꝑ quam deus ad homines deſcendit. Lucas aſcendendo referens formam ſacramenti aperit. A baptiſmo enim incipiens vſque ad deum aſcendit, oſtendens baptizatos aſcendere ad hoc, vt ſint filij dei. a ¶ Genuit. Matthæus ponit, genuit: qui naturæ filios tantum numerat. Lucas: Qui fuit: qui aliquos ſecundū legē vel per adoptionem filios interponit. Matthæus ponit: genuit, & non generauit: forſitan vt ille cognoſceretur in fine oſtenſus, de quo dicit: Ego hodie genui te. b ¶ Iudam & fratres. Ideo ſolus Iudas nominatim exprimitur, vt eum cognoſceres qui ex eius ſtirpe fuerat promiſſus. ¶ Fratres Iudæ memorat prætermiſſis fratribus Iſaac & Iacob, quia illi à populo dei quaſi alieni ſunt repulſi: hi velut hæredes in libro vitæ ſcripti, & quaſi patriarchæ duodecim, in quib' & numerus apoſtolorum ſignatur. Sed nominatim non exprimunt, ne vltra numerum ſacramenti generatio extendatur. ¶ In ſemine prædictorū patrū Chriſt' itrauit in Aegyptū: qd' preſagiēs inimicus populū premebat, & nō fœminas ſed mares interimebat, vt eum extingueret. ¶ De Iuda Chriſtus quē omnes gentes ſuſceperūt: quo veniente iam Herodes alienigena principabatur. c ¶ Iudas au. Iudas genuit Phares & Zarā anteq̄ intraret Aegyptū, in quā ambo poſtea cū patre trāſierūt. Zara cū de vtero pręmiſit manū, obſtetrix coccino ligauit dicēs: hic prior egredietur. illo manū retrahente alter exiuit. Cui obſtetrix: Quare ꝓpter te diuiſa eſt maceria? Vñ & Phares. i. diuiſio dictus ē, ſignificās illū qui ſegregabit oues ab hędis: & ſtatuet oues quidē à dextris; hædos autem à ſiniſtris.

Pſal.2.b.
†Gen.38.d
Gen.38.d.
Ī.25.c.

F d ¶ Phares aūt genuit Eſrom. In Aegypto genuit Phares Eſrom, & Eſrō Aram, & Arā Aminadab, & Aminadab Naaſon: & tūc Moyſes eduxit eos de Aegypto. Naaſon fuit dux ſub Moyſe in tribu Iuda per deſertū, in quo genuit Salmon. Iſte Salmon fuit princeps in tribu Iuda, qui cū Ioſue in terrā promiſsionis intrauit Iſte Salmon in terra promiſsionis genuit Booz de Raab. ¶ Chriſtus eſt Phares, id eſt diuiſio, quia ſeparabit oues ab hędis. Ipſe eſt Eſrom, id eſt ſagitta vel atrium, quia penetrat corda auditorum. Habet etiā latitudinem charitatis, qua & inimicos dilexit. e ¶ Aram autem genuit. Aram Chriſtus electus vel excelſus interpretatur: Electus de quo propheta: Ecce puer meus quem elegi. Et alibi: Excelſus ſuper omnes gentes dominus. Ipſe eſt Aminadab id eſt voluntarius, qui dicit: Voluntariè ſacrificabo tibi. Idem eſt Naaſon, id eſt auguriū, q nouit pręterita pręſentia & futura Vel Naaſon ſerpentinus, quia Chriſt' more ſerpētis oēs cauit inſidias. ☞ Salmon

Oſeæ.11.a.
Pſal.112.a.
Ibidē.53.b.

¶Spes. ¶Charitas.
a Iſaac autem genuit Iacob. † Iacob a b
b autem genuit Iudam & fratres e-
a ¶Confeſſio. ¶Iudas confitens: & de Chriſto dicitur: Confitebor tibi pater cæli & terræ. b ¶Diuiſio.
c ius. † Iudas autem genuit Phares e
¶Oriens. ¶Amaritudo. ¶Diuiſio.
d & Zaram de Thamar. Phares autē d
¶Sagitta vel arcus.
genuit Eſrom. Eſrom autem ge-
¶Chriſtus electus vel excelſus.
e nuit Aram. Aram autem genuit
¶Spontaneus vel voluntarius.
Aminadab. Aminadab autē genuit
¶Augurium vel ſerpentinus. ¶Iſte fuit princeps tribus Iuda.
Naaſon. Naaſon autem genuit Sal- e

G ges tres de genealogia Chriſti tolluntur. ſ. Ochozias, Ioas, Amaſias: quia Ioram miſcuerat ſe filię impijſſimę Iezabelis, ideo filij eius vſq̄ ad quartā generationē de genealogia Chriſti tollūtur: ergo nō eſt ꝓbabile ꝙ ꝓpter pctm̄ in Chriſti genealogia noīa mulierū exprimūtur. Itē ꝙ dicit ibi nullā ſctām mulierē poſitā in genealogia Chriſti, patet falſum de Maria matre Chriſti, quę ſanctiſſima eſt & fuit. Item ꝙ dicit Raab & Ruth ibi expreſſas propter pctm̄, nō videtur verū, imo propter virtutis actū. De Raab enim ſcribit ꝙ ꝓpter virtutē ſuſcepit exploratores Iſrael & eos ſaluauit, vt patet Ioſue. ij. ꝓpter qd' ponit in Catalogo illorū qui ex fide fecerūt notabilē actū, vt hr̄ ad Heb. xj. Quòd aūt dr̄ meretrix nō obſtat: qa hoc erat tm̄ ipſi' cognomē & iō nō oportuit ꝙ eēt talis ſcd'm rē: Sicut aliqñ ecōtrario aliqs paup ruſtic' cognoīat noīe regis, vt Petr' rex vl' hmōi. Hebręi ēt dicūt hoſpitatricē, vbi nos habem' meretricē, vt dixi pleni' Ioſ. ij. ca. Similiter quod dicit de Ruth Moabitide, ꝙ eam ſcriptura reprehēdit, nō videtur verū, immo magis eam commendat. Tum qa ſocrui ſuæ fideliter adhæſerat: tum quia eiecta gentilitate fidem vnius dei ſuſcepit, vt habetur Ruth. j. cap. Tum quia in viduitate caſtè vixit, vt dicitur Ruth. iij. ex verbis Booz ad ipſam: Benedicta es filia à domino, & priorem miſericordiam poſteriore ſuperaſti, quia non es ſequut ꝓ iuuenes, pauperes ſeu diuites. Tum quia fuit optimæ famę. Vnde ibidem ſubditur: Scit omnis populus qui habitat inter vrbis meæ portas, mulierē te eſſe virtutis. Salua igitur beati Hiero. & meliori ſentētia, videt ꝙ melius poteſt dici, ꝙ mulieres iſtæ hîc ſunt expreſſæ, quia fuerūt viris ſuis ex quib' conceperūt accidētaliter cōiūctę. Iſtę aūt quę fuerūt primę & principales, ſiue bonę ſiue malę nō exprimunt, ſed ſufficit expreſſio viri, quia vir & vxor pro vna ꝑſona cōputantur. Quòd autē prædictæ mulieres fuerunt accidentaliter coniunctæ, patet ex textu Bibliæ, quod omitto cauſa prolixitatis vitādę. Nec debet aliquis moueri, ſi ego recedo in hoc à dictis Hieronymi: qa dicta ſanctorum non ſunt tantæ autoritatis, quin liceat ſentire cōtrarium in his quę non ſunt per ſacram ſcripturam determinata. vnde dicit Auguſtinus, in epiſtola ad Vicentium de ſcripturis ſanctorum doctorum. Hoc genus ſcripturarum à canonicis ſcripturis diſtinguendum eſt: Non enim ex eis ſic teſtimonia proferunt, vt contrarium ſentire non liceat. Sequitur: d ¶ Pha. au. genuit Eſrom. Iſte Phares cum Iuda patre ſuo & Iacob auo ſuo deſcendit in Aegyptum, & ibi genuit Eſrom, & Eſrom Aram, & Aram Aminadab, & Aminadab Naaſon. Iſte autem Naaſon cū patre ſuo exijt de Aegypto: & ideo fuit princeps in tribu Iuda in deſerto poſt patrem ſuum. Quòd enim iſte Aminadab fuit princeps tribus Iudę in exitu de Aegypto, habetur Cāt. vj. d. vbi dicitur: Anima mea turbauit me propter quadrigas Aminadab. Ad cuius euidentiam conſiderādū ꝙ liber Cāticorū ſcd'm doctores Hebręos eſt de deo & eccleſia Iſrael educta per ipſum de Aegypto. In exitu Iſrael de Aegypto dñs ſiccauit viam ꝑ medium maris rubri, & aquę ex vtraq̄ ꝑte erāt altæ ad modū muri, ſicut habetur Exo. xiiij. & ideo filij Iſrael timebant intrare. Iſte Aminadab princeps tribus Iudæ cum tribu ſua primus intrauit poſt Moyſen, & ex hoc tribus Iuda dignitatem regni meruit. Et ideo dicitur: Anima mea turbauit me &c. quia filij Iſrael videntes Aminadab præcedētē cū curribus ſuis, admirati ſunt propter eius audaciā, & ſequuti ſunt eū: igitur poſt ipm̄ Aminadab filius eius Naaſon fuit princeps tribus Iudæ in deſerto, vt dicitur Nu. j. ca. e ¶ Naaſon autem ge. Salmon: Salmon autē genuit Booz de Raab. Hîc eſt vnum dubiū, quō iſta Raab quę erat de genere Chananęorū, fuit coniuncta ipſi Salmon in matrimonium, quia erat prohibitum ☙ filijs Iſrael

†Gen.29. & 30.

Doctorum ſcripta quę autoritatē habeant

Nicolaus de Lyra.

☙ filio prædicti Iechoniæ incluſiuè, vt videbitur. & terminat in Chriſtum incluſiuè. Secunda pars incipit ibi: Dauid autem. Tertia ibi: Et poſt tranſmigrationem Babylonis. In prima ergo procedit ſic: Abraham genuit Iſaac. Non facit mentionem de Iſmaele qui fuit filius Abraham: quia per ipſum nō deſcendit Chriſtus: ſed per Iſaac erat promiſſus eius aduentus, ſecundum qd' ſcribitur Geneſis. xxj. a. In Iſaac vocabitur tibi ſemen. Et eadem ratione non fit mentio de Eſau, cum ſubditur: a ¶ Iſaac autem genuit Iacob. Quia antequam eſſent nati, Iacob fuit à deo dilectus, vt per ipſum deſcenderet Chriſtus, vt habetur Malachiæ primo, a. Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Conſiderandum igitur, ꝙ hic deſcribitur genealogia Chriſti deſcendendo: quia Matthæus voluit oſtendere aſſumptionem infirmitatis noſtræ à deo, vt dicit Auguſtinus de concordia euangeliſtarum. Econtrario autem Lucas deſcribit eā aſcendendo, quia volebat oſtendere reductionem hūanę naturę in deū, & ideo incipit genealogiā Chriſti poſt baptiſmum, quia poſt baptiſmum reducimur in deum. Sequitur: b ¶ Iacob aūt genuit Iudam & fratres eius. Licet aūt Chriſtus de Iuda deſcenderit, tamē fratres ei' cū eo noīant, quia fuerūt patres populi Iſraelitici, & ab eis duodecim tribus Iſrael nominant. Sequitur. c ¶ Iudas autem genuit Phares & Zarā de Thamar. Hiero. autem reddens rationem quare iſta Thamar exprimitur, ſic dicit: Notandū in genealogia Saluatoris nullam ſanctarū mulierū aſſumi, ſed eas tātū quas ſcriptura reprehendit: vt q propter peccatores venerat, de peccatricibus naſcens omniū peccata deleret. vñ & ī cōſequētib' Raab meretrix & Ruth Moabitis ponit & Bethſabeę vxor Vrię. Hęc hieronymus. Sed iſtud non videtur ꝓbabiliter dictū, quia ipſe ibidem dicit ꝙ propter hoc reges tres de

Lyræ opinio alia ab opinione Hiero.

✳ illuminationem oritur in nobis. ij. Petri. j. d. Habemus firmiorem propheticum ſermonem cui benefacitis attendentes quaſi lucenti ī caliginoſo loco, donec dies illuceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus veſtris. Item tres quaterdenæ faciunt quadragintaduas generationes per quas peruenimus ad Chriſtum qui promiſſus eſt nobis in pręmium, ſicut filij Iſrael per quadragintaduas māſiones venerunt ad terram ſibi promiſſam. Chriſti autem generatio ſic erat &c. Per hoc autem ꝙ Chriſtus conceptus & formatus fuit in vtero virginali per operationem ſpiritusſancti, ſignatur ꝙ ſpiritualit' cōcipit & format in mente pura ope ſpūſſcti, Gal. iiij. c. Filioli mei q̄s ego iterū parturio, donec formet Chriſt' in vobis. ✳ Ioſeph autem

Moraliter

A ☞ a ¶ Salmon aūt genuit Booz. Chriſtus eſt Salmon. i. ſenſibilis, qa oīa ſentit, ipſe accipit Raab. i. eccleſiam de Gētib'. Raab, fames vel beatitudo vel impet': qa eccl'ia Gentiū eſurit & ſitit iuſticiā, & dilatata ꝑ orbē terrarū ipetu doctrinę Philoſophos & reges cōuertit. Raab oſtēdit coccinū in feneſtra. i. in ore ꝑ cōfeſſionē Chriſti paſſionē declarat. Raab meretrix quę nuncios Ioſue ſuſcepit, quā ſalmon princeps trib' Iudę ſibi copulauit, ſignificat eccleſiā de Gētib', quę prīcipi ex Iuda. i. Chriſto copulat. Et ſola cū ſuis ſaluat, dū Iericho. i. pñs ſeculū ſeptē muris viciorū vallatū, ſeptē dierū tpe tubis prędicationū circūuallat, donec in nouiſſia tuba oēs muri corruāt, & nouiſſia mors deſtruat. b ¶ Booz aūt. Booz Chriſt'. De q̄ dicit: Dñs in fortitudie veniet. Booz de. Nota nullā de ſctis fœminis ī genealogia Chriſti aſſumi, ſed q̄s ſcriptura reprehēdit. Debuit eñ de pctōrib' naſci, q ꝓ pctōribus venerat, vt diſcerēt ſui pctā patrū ſibi nō obeſſe. Vñ agnus in Paſcha īmoland' iuſſus eſt aſſumi ex capris & ouib'. i. ex iuſtis & pctōrib' generād'. ¶ Hiſtoria. Elimelech fuit de tribu Booz, & vxor ei' Noemi q cū vxore ſua iuit ad Moabitas, vbi filij ſui duxerūt vxores: ſed mortuo pr̄e & filijs ſine ſemie, Ruth cum Noemi ſocru ſua venit in Iudæam & genuit ex ea Booz, Obeth. c ¶ Ex Ruth. Moabitide, vt oſtendat impletum vaticinium Iſaiæ: Emitte agnum domine dominatorem terræ. Per hanc ſemen Abrahæ ad Chriſtum deducitur, Eccleſia de Gentib' per Ruth ſignificata, priuſquā ad Booz. i. ad Chriſtum veniret, ex patre diabolo erat. ¶ Myſticè: Ruth ſignificat eccleſiam, quæ eſt de Moab (. i. de Gentibus quæ ex patre diabolo) & petra deſerti, B propter idololatriam, de qua deus ſuſcitauit filios Abrahę: Oblita prioris Gentis venit ad Booz qui fortis dicitur. i. ad Chriſtum qui ſuſcitat ſemen fratris ſui. i. Moyſi qui obijt ſine liberis, quia neminem ad perfectum duxit lex. Ruth, videns vel feſtinās: quia eccleſia puro corde deum videt quæ feſtinat ad brauium ſupernę viſionis, & diffinit pſeuerare in fide & dilectione dei. d ¶ Ieſſe autem. Pater Dauid ſæpius nominatur Iſai, ſed binomius fuit. Hîc autem ideo dicitur Ieſſe: vt ſcires eum veniſſe, de quo Iſa. Egredietur virga de racice Ieſſe &c. Hic eſt flos quem odorat Iſaac, dicēs: Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, quia ſpiritus eum abundantiſsimè repleuit. e ¶ Regē. Non qd' ſolus in hac genealogia rex, ſed quia primus rex de Iuda & regum principium, ꝓpter quē & cæteri in ſolio regni ſeruantur: & per iſtum ordo generationis decurrit ad Chriſtum qui habet regnum Dauid. f ¶ Dauid autem rex. Hiſtoria. Dauid in ſolario ſedens, vidit Bethſabee ſe lauantem: placuit ei, & vocauit, iacuitq̄ cum ea: qua grauida reuocauit Vriam de expeditione, vt ſic intraret in domum, vt ſic partus aſcriberetur ei, qui nolens intrare iacuit in veſtibulo, dicens, qd' dum arca eſſet in tabernaculis, nō intraret in domū ſuam. Acceptis igitur literis mortis ſuæ, ad expeditionem reuerſus eſt: & ſicut Dauid præceperat occiſus eſt à Ioab. Dauid in ſolario Chriſt' eſt, qui in ſole poſuit tabernaculū ſuū. Bethſabee, puteus ſacietatis ſeptimus. ſ. lex per cuius cognitionē ſpūalis gratia monſtratur. Vrias, Iudaicus popul', q per legē de luce dei gloriatur: Sed huic Chriſtus legem abſtulit, quā de ſe loq docuit. Ille verò dū mādata legis implere nititur, quaſi epl'as fert vnde dānetur. Vrias etiā Iudaicus ppl's qui noluit intrare in domū. i. in ſpūalē legis intellectum, dicens, quia arca dñi. i. eccleſia eſt in tabernaculis. i. in figuris, Ideo non intrauit in domū, id eſt nō accipit aliū intellectum, ſed accipit literas ſuæ mortis. i. intellectum literalem q ducit eum ad mortem. ¶ Myſticè Dauid. i. Chriſtus q Goliā. i. diabolū ſuperauit. Ipſe eſt manu fortis, vel viſu deſiderabilis. De eodē dicitur: Dñs fortis & potens &c. Et iterum: Specioſus forma pręfilijs hominū. Bethſabee, puteus ſacietatis. i. abundantia gratiæ ſpiritualis quæ munere ſeptiformi eſt puteus ſacietatis, in quo eſt fons aquę ſalientis in vitam æternam. Tres prædictæ ſine pudore nominis ponuntur, quia non ſolū culpari, ſed etiā laudari meruerūt. Iuſt' autē noīe dignus eſt. Sed in hac qa loquēdo nequit, ſaltē ſilentio nois qd' turpe eſt regi. Nomē viri quaſi iuſti ponit, vt in hoc īmanitas ſceleris verecūdius memoret, dū eius cauſa eſt occiſus. Vxor tamē ꝓpter ſacramentū eccleſię dicitur, quæ occiſo diabolo in cōiugium veri regis aſciſcit. g ¶ Vriæ. Vrias, lux mea dei ſcilicet, id eſt diabolus, qui dixit: Similis ero altiſsimo: cui eccleſiam cōiugatā Chriſtus de ſolario paternę maieſtatis adamauit, & pulchrā factā ſibi matrimonio copulauit. Vrias qui eſt figura diaboli, lux mea de' interpretat, q adhuc trāſformat ſe in angelū lucis, & lucē dei ſe facit. h ¶ Salomon aūt. Chriſtus eſt Salomon. i. pacificus, quia ipſe eſt pax noſtra q fecit vtraq̄ vnū. Ipſe eſt Roboā. i. impetus, populi q velociter pp'los cōuertit ad fidem. i ¶ Roboam. De iſto dicitur: Dabo ipſi Roboam tribum Iudam, vt remaneat lucerna Dauid cunctis diebus in Iſrael. Quod ad literam non poteſt accipi, quia nec Iſrael cūctis diebus extitit, nec de Dauid poſt Chriſtum dux aliquis in Iſrael fuit. Sed Chriſtus lucerna eſt æterna in cæleſti Iſrael, & ideo ſeruatur ſemper. Super ſolium autem Dauid dicitur ſedere Chriſtus, quia regnum Dauid temporale figurauit æternum Chriſti regnum. k ¶ Abia. Pater dominus: id eſt Chriſtus, qui dicit: Ego ero illi in patrem, qui tamquam dominus omnia quęcumquè voluit fecit. Qui etiam eſt Aſa, id eſt attollens, quia ipſe abſtulit peccata mundi. l ¶ Ioſaphat. & cætera. Iudicans vel iudicium dei, ſcilicet Chriſtus qui iudicat orbem terræ in ęquitate. m ¶ Ioram autem genuit. Chriſtus eſt Ioram, id eſt excelſus, qui ait: Nemo aſcendit in cælum, niſi qui de cælo deſcēdit. ☞ Nota

Ioſ.2.a.
† Ruth.4.d.
1. Cor.15.g
Iſa.40.c.
Infames ꝑſonę in genealogia Chriſti annumerantur, & q̄re
Exo.12.a.
Hiſtoria
Iſa.16.a.
Myſticè
Heb.7.c.
Iſa.11.a.
Gen.27.d
Hiſtoria
2.Re.11.a.
Myſticè
Pſa.23.b.
Ibi.44.a.
Ioh.4.b.
Iſa.14.c.
C 2.Cor.11.
Eph.2.c.
3.Re.11.f.
2.Re.7.b.
Pſa.113.b.
Ioh.1.d.
Pſa.95.c.
Ioh.3.b.

¶Senſibilis. ¶Fortis.
a b mon. Salmon autem genuit Booz
¶Latitudo. ¶Raab Hebraice, Rachab Græce.
c de Raab † Booz āt genuit Obeth ex a
a ¶Feſtinans. b ¶Chriſtus, ferulens vel ſeruitus: quia non venit miniſtrari, ſed miniſtrare. c ¶Incendium vel incenſum. ¶Chriſtus eſt ſacrificium vel incenſum qui pro nobis hoſtia factus eſt.
d Ruth. Obeth aūt genuit Ieſſe: Ieſſe b c
a ¶Manu fortis vel aſpectu deſiderabilis.
e f autem genuit Dauid regem: Dauid d
aūt rex genuit Salomonē ex ea quæ
g h fuit Vriæ. Salomon autem genuit e
¶Latitudo populi.
i Roboā: Roboam aūt genuit Abiā:
¶Pater dominus. ¶Attollens.
k Abia aūt genuit Aſa: Aſa autē ge-
l nuit Ioſaphat: Ioſaphat autem
¶Excelſus.
m genuit Ioram: Ioram autem genuit f

Nicolaus de Lyra.

☙ filijs Iſrael ne vllo modo contraherent cum Chananæis matrimonia, vt habetur Deuterono. vij. Dicendum ad hoc, quòd D iſtud fuit præceptum eis ne per Chananæas à cultu veri dei auerterentur, & ad idola conuerterentur, vt ibidem habetur: & ideo quando aliqua perſona inueniebatur fidelis, & ex fide veri dei aliquid magnum egiſſe, ſicut fecit iſta Raab, vt prædictum eſt, tunc diſpenſabatur, vt poſſet coniungi in matrimonium cum filijs Iſrael: & propter hoc iſta Raab coniuncta eſt principi nobilioris tribus ſcilicet Iudæ, quia pro filijs Iſrael fecerat magnum actū virtutis in exploratorum ſaluatione. a ¶ Booz autem genuit Obeth ex Ruth. &c. Eodem modo iſta Ruth coniuncta eſt Booz qui erat nobilior de ciuitate Bethleem: licet enim eſſet ꝓhibitum in lege, quòd non acciperent in matrimonium mulieres Moabitidas. Propter quod Eſdras fecit illas eijci cum filijs ſuis à filijs Iſrael, vt habetur. j. Eſdræ. x. c. Ruth tamen Moabitidis propter actum virtutis ex diſpenſatione coniuncta eſt ipſi Booz: quia ſicut dictum eſt, pro fide vnius dei ſuſcipienda reliquit terram ſuam, & venit in Iudæam cum ſocru ſua. Sed oritur dubium, quomodo iſte Booz genuit Obeth ex Ruth: quia à principio ducatus Ioſue, quando. ſ. Salomon accepit Raab, & inde genuit Booz vſq̄ ad tempus in quo cœpit Heli iudicare populū, in quo tempore iſta Ruth venit cum Noemi in Iudæam, īfluxerunt cccxxv. anni & plus, vt poteſt patere computanti tempora iudicū intermediorum: & ideo dicendum ꝙ tres fuerunt Booz ſibi ſuccedentes, auus, filius & nepos: primus genitus eſt à Salmon de ipa Raab, & tertius genuit Obeth ex Ruth. Et quia Euangeliſta volebat vſq̄ ad Dauid vnam quaterdenam tantum ponere, ideo iſtos tres ſimiliter nominatos, & ſibi inuicem immediatè ſuccedentes voluit vno noīe cōprehendere. b ¶ Obeth au. Iſte aūt alio nomine vocatus eſt Iſai, vt habetur. j. Reg. Sed nomē Ieſſe hîc ponit, quia de ipſo hîc agitur, ꝓut Chriſtus deſcendit ab eo, vt ſcriptū erat Iſa. xj. d. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice ei' &c. Et ideo ex nomine Ieſſe hîc poſita oſtenditur iſta prophetia completa fuiſſe. c ¶ Ieſſe autem genuit Dauid regem. Iſte autem nominatur ſolus rex, licet ante eum & poſt fuerunt plures alij reges: quia iſte fuit primus electus in regem ſecundum beneplacitum diuinum, vt oſtenſum eſt ſuprà & propter excellentiam ſanctitatis ſuæ. d ¶ Dauid autem rex genuit Salomonem, ex ea quæ fuit. Tacetur nomen Bethſabee, & exprimitur vir eius qui fuit iuſtus & bonus, vt patet. ij. Regum. xj. Et vt oſtendatur, qd' Bethſabee de qua fit aliqualiter mentio, accidentaliter cōiuncta eſt ipſi Dauid ſcilicet per mortem Vriæ. e ¶ Salomon autem genuit Roboam. &c. Sub iſto Roboam diuiſum eſt regnum Iudæorum in duo regna, vt patet. iij. Regum. xij. quia decem tribus receſſerunt ab eo, & adhæſerunt Ieroboam, & tunc dictum eſt regnum Iſrael. Duæ autem tribus quæ remanſerunt ipſi Roboam, dictæ ſunt regnum Iuda. f ¶ Ioram autem genuit Oziam. &c. Sicut patet ex. iiij. Regum. Hîc omittuntur ☙ tres reges

Obeth quō genitus ſit ex Booz & Ruth

a ¶Robuſtus domini. De quo dicitur: Fortitudo mea dominus.

a Oziam. Ozi^a^s autem genuit Ioa

a ¶Profectus .i. Chriſtus: de quo eccleſia quotidie in me lius proficit.

than: Io^a^than autē genuit Achaz,

a ¶Comprehendens .i. Chriſtus, quia nemo nouit pa trem niſi filius.

Ach^a^z autem genuit Ezechiam.

b Ezechias autē genuit Manaſſen: a

Obliuio.

c d Manaſſes autem genuit Amon. b

e Amon autem genuit Ioſiam: Io ſias aūt genuit *Iechoniā & fratres c eius †in tranſmigratione Babylo nis. Et poſt trāſmigrationē Baby d

a ¶Iechonias præparatio domini quod conuenit Chri ſto qui dicit: vado parare vobis locum.

f Ionis, I^a^echonias genuit Salathiel.

g h Salathiel aūt genuit Zorobabel.

☞ ¶Nota ꝙ Ioram non genuit Oziā, ſed potius genuit Ochoziā.
E Ochozias genuit Ioas, & Ioas Amaſiam, & Amaſias Oziā, qui &
2.Pa.21.a Azarias. ¶Ioram duxit filiā Iezabel & fornicatus eſt, & fratres
Ibidem. ſuos occidit. Vnde infirmatꝰ eſt dolore vteri, vt viſcera egereret,
Ibi.24.c quē ſequutꝰ Ochozias ingreſſus eſt ꝑ vias domꝰ Achab. Ioas au
tem adorauit ſculptilia, & Zachariā filiū
Ioiadę qui eū nutrierat & regem fecerat,
occidi præcepit: qa eū de idololatria īcre
pauit. Amaſias quoq; coluit deos Seir.
Ideo & ibi tres de generatiōe Chriſti ſūt
Exo.20.a excluſi, ſecūdū illud: Viſitabo peccata pa
trū, vſq; in tertiā & quartā generationē.
Sed hoc dictū eſt de illis q peccata patrū
ſequunt̄, nā & bonus de malo genitꝰ mi
4.Reg.5.g ſericordia eſt dignꝰ: & malus de bono na
*Ioachim. tus punit̄. Alij q ponunt̄ ꝙuis mali fue
Ioachim rint, vel bonos generant, vel à bonis ge
autem ge nerant̄, vt Iorā filius Ioſaphat viri iuſti.
nuit Ozias pene in oībus rectū fecit, niſi ꝙ in
†in exilio cenſum adolere voluit, vnde & in frōte
Babyloni lepra ꝑcuſſus eſt. Hīc tres reges ſūt inter
co, ſeu de miſſi: vel ideo qa ꝓpoſitū fuit Euangeli
migratiōe ſtæ reſſera decades ponere: vel qa Iorā mi
in Babylo ſcuerat ſe generi Iezabel: & dictū eſt per
nem. prophetā in throno regni quēq; non eſſe
3.Reg.21.f. ſenſſurum de domo Achab, niſi in quar
ta gñatione: ideo memoria eius à ſancta
generatiōe tollit̄ vſq; ad tertiā generatio
nem: purgata verò labe gētilis familiæ, in quarta origo Chriſti
numerat̄. a ¶Ozias aūt. Sub Ozia, Ioathā, Achaz & Ezechia,
ꝓphetauit Iſaias de Chriſto. Propter peccata principū claude
bant̄ ora prophetarū. b ¶Ezechias. Fortis dñs, ipſe eſt q di
Infra.10.c cit apl̄is: Nolite timere Ezechię cū eſſet ſine liberis dictum eſt: Di
Iſa.38.a ſpone do. tuę: qa mo. Ideo fleuit nō ꝓpter lōgiorē vitā, cū ſciret
inde placuiſſe deo Solomonem, ꝙ nō petijſſet ampliores annos.
3.Reg.3.b Sed qa dubitabat ne ꝓmiſſio Dei impleretur cùm ſe ſciret eſſe de
Dauid ꝑ quē oportebat venire Chriſtum; & ipſe erat ſine liberis.
Iſaię. 38.b vnde & dicebat: Non videbo Deū, nō aſpiciā hominem? Ecōtra
F credebat, qa fidelis eſt qui ꝓmiſerat. Deus aūt ſentētiā quam de
derat, ad ꝓbationē fidei īmutat, & ſpaciū gñandi dat. c ¶Ma
naſſes. Obliuioſus. Iſte eſt q quaſi cōuerſio peccatori dixit. Om
nium iniquitatum eius non recordabor. d ¶Amon .i. fidelis
Ezech.18.c vel nutricius, ſignificans Chriſtum, de quo dicitur; Fidelis dñs in
oībus vijs ſuis, qui cōuocat filios, vt gallina pullos ſuos. e ¶Io
Pſ.144.c ſias .i. ſalus dñi vel incenſum. Ille eſt qui dicit; Dirigatur oratio
Ibi.140.a mea ſicut incenſum &c. ¶Ioſias, rex iuſtus, quod nō filij eius q̄s
genuit, non in tranſmigratione: quia nunq; tranſmigrauit: ſed ſe
cundūm prædeſtinationem dei ad tranſmigrandum. Iechoniā
& fratres eius ſimul ponit, vt quorū eſt cōis iniquitas, ſimilis ſit
& miſeria. Iechonias præparatio dñi, quia tam patrē ꝙ filiū dñs
ad tranſmigrandum præparauit. ¶Legitur in libro Regum ꝙ
4.Reg.23.f Ioſias genuit Ioachaz, & Ioachim: q & Heliachim & Sedechiam.
&.24.a. Iochaz ſucceſſit patri in regnū, quo capto à rege Aegypti ſubſti
tutus eſt loco eiꝰ Ioachim frater eius. Quo mortuo regnauit Ioa
chim (qui & Iechonias dictus eſt) filius eius pro eo: quo capto à
rege Babylonis: loco eius Sedechias poſitus eſt. ¶Iſidorus. Veri
tas hyſtoriæ habet, ꝙ duo fuerunt Iechoniæ, vt vnus .ſ. pater ſit
in fine præcedentis teſſerade cadis, alter in principio ſequentis.
Sed myſticè ſecundum Augu. vnus & idem eſt in fine præceden
tis & in principio ſequētis. Sed quare prætermiſſus eſt Ioachim
pater Iechonię, forſitā vt typū Chriſti faceret Iechoniā bis nūe
Iechonias rauit; & Ioachim ne numerus augeret̄ prætermiſit. ¶Rab. Que
ſcd'm alios ritur quare Iechonias dicit̄ filius Ioſiæ, cū Ioſias Ioachim, & Ioa
& alios hic chim genuit Iechoniā? Si aūt eūdē Iechoniā bis numeremus in fi
ꝓ eodē & ne .ſ. pręcedētis teſſera decadis & in principio ſequētis ad hoc vt
altero acci tres plene teſſera decades īueniant̄: iam nō erūt .xlij. patres. Diuer
pitur. ſis modis ſoluit̄ hoc. Hiero. dicit ꝙ vterq;, pater & filiꝰ Ioachim
& Iechonias vocabat̄: & ita vnū habemus in fine pręcedētis teſſe
rę decadis & alterū in principio ſequētis, vt cū dicit Ioſias genuit
Iechoniā, Ioachim ītelligamus. Cū verò dicit: Iechonias genuit
Salathiel, Ioachim accipiamus. Aug. verò dicit ꝙ vnus bis nūe
Auguſti. ratur .ſ. Iechonias, qui & Ioachin dictus eſt: à quo facta eſt quędā
in exteras gentes deflexio, qñ in Babyloniā tranſmigratum eſt.
Vbi ergo ordo à rectitudine deflectit̄ & in diuerſum tēdit, angu
lū facit: & id qđ in angulo eſt bis nūerat̄. Trāſmigratiò in Baby
loniā, ſignificat trāſitū apl̄orū ad Gētes. In qua tranſmigratione
Chriſtus factus lapis angularis, vtrūq; populum cōplectitur qđ
oſtendit ꝑ Iechoniā bis poſitum. ¶Oēs q à Dauid, vſq; ad tranſ
migrationem

migrationē Babylonis numerant̄, reges fuerūt. f ¶Iechonias. G
Prior Iechonias, reſurrectio domini, ſequens Iechonias præpara
tio domini dicitur: Vtrūq; congruit Chriſto, qui eſt reſurrectio
& vita. g ¶Salathiel. Petitio mea deus Chriſto conuenit qui Iohā.17.b
dicit: Pater ſancte, ſerua eos quos dediſti mihi, vt ſint vnū ſicut
& nos. h ¶Salathiel autem genuit
Zorobabel. Hoc in multis ſcripturis le
gitur: ſed in Paralipomenon filij Iecho
niæ: Aſſir, Salathiel, Melchiram & Pha
daia: & de Phadaia orti ſunt Zorobabel
& Semei. Sed tradunt Hebręi Trinomiū 1.Para.3.b
fuiſſe Aſſir, Salathiel Melchiram & Pha
daia. Vel Salathiel & Phadaia fratres fi
lios quos genuerunt, vterq; ſuum voca
uit Zorobabel. Cùm de iſto dicat Euāge
liſta Abiud genitum. Paralipo. dicit ꝙ
Zorobabel Moſollē genuit, & reliquos
inter quos Abiud non numerat̄: ſed mul
ta vicio ſcriptorum in Paralipomenon
deprauata ſūt, vñ multę & īterminatę ge
nealogię īueniunt̄ q̄s iubet apl̄us vitari.
☞ Zorobabel

Nicolaus de Lyra.

tres reges ſibi ſuccedentes: quia Iorā genuit Ochoziam: Ochozias aūt genuit Ioas; Ioas autem genuit Amaſiam: Amaſias autem genuit Oziam. Ratio autem huius eſt ſecundum Hiero. quia Ioram accepit vxorem filiā impijſſimę Iezabelis: ideo filij eius vſq; ad quartam generationem de genealogia domini excluduntur, & maximę quia Euangeliſta volebat vnam quaterdenam tantùm ponere ratione iam pręd icta: ideo oportebat tres reges excludere. Et iſti tres ratione prædicta conuenientius alijs remouentur. Sequitur: a ¶Ezechias autem genuit Manaſſen. Iſte Ezechias nō habebat hęredem quando dictum eſt ei per Iſaiam prophetam, Eſa. xxxviij. a. Diſpone domui tuæ, quia morieris tu & non viues; & tunc fleuit H
non timore mortis, ſed propter defectū ſeminis, timens ne Chriſtus de eo non naſceretur: & ideo ipſo orante cum lachrymis additi ſunt vitæ ipſius anni quindecim: & tunc genuit Manaſſen. Qui quidē Manaſſes licet primò fuerit peſſimus, quia de eo ſcriptum eſt, iiij. Reg. xxj. c. ꝙ ipſe impleuit Ieruſalem ſanguine prophetarum vſq; ad os, inter quos Iſaiam auunculum ſuum ſecari fecit: propter quod in captiuitatem ductus eſt: tñ finaliter pœnituit, & ad regnum ſuum reductus fuit, vt habetur .ij. Paralipo. xxxiij. capi. Sequitur; b ¶Manaſſes autem genuit Amon: Amon autem genuit Ioſiam. Ioſias iſte fuit optimus qui in iuuentute ſua cœpit quærere dominum, & deſtruxit templa idolorū ꝑ totū regnum ſuum. c ¶Ioſias autem genuit Iechoniam & fratres eius in tranſmigratione Babylonis. Non qa adhuc eſſet tranſmigratio qñ geniti ſunt, ſed qa imminebat. Noīant̄ aūt fratres Iechonię cū eo, qa ſimiles ei fuerunt in captiuatione. Ioachaz autē qui primꝰ regnauit poſt Ioſiā captiuatus eſt ꝑ regē Aegypti, vt habet̄ .iiij. Reg. xxiiij. Rex aūt Aegypti cōſtituit regē loco ipſius fratrē eius Eliachim mutato nomine ipſius: & vocauit eum Ioachim vel Iechoniam. Et iſte eſt qui dicitur hic genitus à Ioſia: quem captiuauit rex Babylonis, ducens ſecum in Babylonem: ſed in itinere remiſit eum ſub iuramento ꝙ ei fideliter ſeruiret: ſed iſte Ioachim quarto anno volēs rebellare, ab exercitu regis Babylonis captus eſt & occiſus, & cadauer eius extra Ieruſalem proiectum, ſicut fuerat per Ieremiam prædictum; Iere. xxij. ca. Sepultura aſini ſepelietur. & regnauit Ioachin filius
eius pro eo, qui ſimiliter dictus eſt Iechonias, ſed aliter ſcribitur Ioachim &
ꝙ primus: quia pater eius Ioachim per .ch. & .m. alius autem per ioachin q̊
ch. & .n. & iſte regnauit tribus mēſibus, & poſtea adductus eſt in modo & ꝑ
Babylonem captiuus cum matre & nobilibus de terra Iuda: & gbꝰ nomi
conſtitutus eſt Sedechias auunculus eius filius Ioſiæ rex in Ieru nent̄ & ſcri
ſalem à rege Babylonis. Et .xj. anno regni eius, quia rebellauerat bantur.
captus eſt à rege Babylonis, & excęcatus eſt in Babylonem ligatus ductus, & Ieruſalem deſtructa, & templum combuſtum. vt habetur .iiij. Reg. xxv. Et ſic patet. ꝙ fratres Iechoniæ filij Ioſiæ fuerunt captiuati ſicut & ipſe: propter quod nominantur cum ipſo. d ¶Et poſt trāſmigra. Babylo. Iechonias ge. Sala. Iſte Iechonias à quo incipit tertia quaterdena nō fuit Iechonias filius Ioſiæ, ſed nepos eius per .n. ſcriptus, vt dictum eſt: aliter nō eſſent quatuordecim in iſta quaterdena vltima. e ¶Salathiel autem genuit Zorobabel. Et iſte Zorobabel eſt ille ſub quo tranſmigratio redijt de captiuitate, vt habet̄ .j. Eſdrę .ij.
Zorobabel aūt

a Zorobabel autem genuit Abiud: a
b Abiud autē genuit Eliachim: Elia
c d chim autē genuit Azor: Azor autē
e genuit Sadoch: Sadoch autē genu
f it Achim: Achim aūt genuit Eliud:
h g Eliud aūt genuit Eleazar: Eleazar
i aūt genuit Mathan: Mathan autē b

¶Supplantator vel luctator.

genuit Iacob; †Iacob autē genuit c

a ¶Stella maris. b ¶Non de quibus, quia ſine viril i coitu de ſola virgine natus.

k l Ioſeph uirum M^a^rię, de q^b^ua natus
m eſt Ieſus, qui uocatur Chriſtus. O
mnes itaq; generationes ab Abra
ham uſque ad Dauid, generatio
nes quatuordecim: & à Dauid
uſque † ad tranſmigrationem Ba
bylonis generationes quatuor
decim: & à tranſmigratione Ba
bylonis uſque ad Chriſtum, gene

☞ a ¶Zorobabel autē genuit Abiud. Magiſter Babylonis.
A ideſt confuſionis. Illi conuenit qui mundum ab errore idolola
Heriles triæ ad viam veritatis reuocauit. Fuerunt viri ſtudioſi ex Iudæis
dicti Heriles prpoter propinquitatem generis Chriſti, erantque
Nazarei, qui ordinem genealogię Chriſti partim memoriter, par
tim ex libris dierum, partim ab auis &
proauis retinentes ſecundum ordinem
ſcripſerunt. b ¶Abiud. ideſt pater
Pſal.88.d meus. Iſte Chriſto conuenit, de quo di
citur: Ipſe inuocauit me: pater meus es
tu &c. ¶De Abiud vſq; ad Ioſeph nul
la hiſtoria inuenit̄ in Paralipomenon:
ſed annales fuerunt apud Hebræos, de
quibus Herodes multos comburi fecit,
vt confunderetur ordo regię ſtirpis; &
forſitan Ioſeph nomina patrum ibi le
†27.q.2.c gerat, vel aliquo modo ibi retinuerat
genuit per quem euangeliſta ſeriem hanc gene
rationis poſuit. Sed ſiue hoc ſiue alio
modo, euangeliſtę fuit hęc certa genera
tionis ſucceſſio. c ¶Eliachim. Do
Iohan.6.e minus reſuſcitans. Ille qui dicit; Omnis
qui videt filium & credit in eum, habe
bit vitam ęternam, & ego reſuſcitabo
eum &c. d ¶Azor. adiutus. Ille
Pſal.53.a eſt qui dicit: Ecce deus adiuuit me, domi
†ad demi nus ſuſceptor eſt animę meę. e ¶Sa
grationem doch. Iuſtus ideſt Chriſtus. de quo dici
Babyloni tur: Iuſtus dominus & iuſticias dilexit.
cam f ¶Achim. ideſt frater meus iſte. Quis
Ibi.10.b alius quàm ille qui homo fieri voluit,
vt poſſit habere fratres, de quibus dice
Ibi.21.e ret: Nunciabo nomen tuum fratribus meis. g ¶Eliud: Id eſt
j.27.f deus meus. conuenit Chriſto qui dicit: Deus meus, vt quid dereli
quiſti me? h ¶Eleazar. ideſt deus meus adiutor. Ille eſt qui
Pſal.90.a ex perſona hominis dixit: Deus meus ſperabo in eum. i ¶Ma
than. Donans vel donatus. Ille eſt qui dedit dona hominibus: Et
Iohan.3.b de quo dicitur: Sic deus dilexit mundum, vt filium ſuum daret.
¶Per hos patres Chriſtus in mundum, & omnium horum in ſe
B gerebat officium. Et dignum eſt, vt per eandem lineam ſanctita
tis ad eum aſcendamus, per quam ad nos deſcendere eſt dignatus
k ¶Ioſeph. Apponens Chriſtus qui Iudæis Gentes oppoſuit,
qui & pater Chriſti dicitur, quem de ſua
coniuge natum adoptiuè ſuſcepit: ſed &
putatiue pater dicitur. Ioeſph. Matthęꝰ
dicit Ioſeph filiū Iacob, & Iacob filium
Luc.3.e Mathan. Lucas Ioſeph filium Heli, & He
li filium Mathat: ſed Mathan & Mathat
de eadem vxore Heſta nomine ſingulos
genuerunt. Mathan qui per Salomonē
deſcendit eam prius duxit & relicto vno
filio Iacob obijt, & poſtea Mathat q per
Mathan deſcēdit de Dauid, eandem du
xit & genuit Heli. ſic Iacob & Heli fra
tres ſunt vterini. Iacob autem vxorem
Heli fratris ſui ſine liberis defuncti ad ſu
ſcitandum ſemen eius accipiens genuit
Ioſeph natura ſuum, ſed ſecundū legem
Heli filium. Quòd dicitur filius nomine
eius vocari cui ſuſcitatur, non eſt verum
cum Booz eum quem genuit ex Ruth,
nō Elimelech cui ſuſcitat̄, ſed Obeth vo
cauit. l ¶Virum Mariæ. Quid ad
Chriſtum generatio ex Dauid deducta
ad Ioſeph, cum Chriſtus non ex ſemine
Ioſeph? Sed non eſt conſuetudo ſcriptu
rarum, vt ordo mulierum in generatio
nibus texatur; & ideo non per Mariam, ſed per Ioſeph inducitur, cum de vna Ioſeph & Maria tribu fuerint. Vnde & eā quaſi propinquam cogebatur accipere, ne tribus in aliam ſe confunderet; vnde etiam ſimul tanquam de vna ſtirpe profitentur in Betleem redire cum ſingulis in ſuam ciuitatem. ¶Exemplo Mariæ liquet fidelibus coniugatis ſeruato pari conſenſu continentiam poſſe permanere, coniugiumq; vocari non permixto corporeo ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu. Vnde & Ioſeph vir Mariæ dicitur, quia coniugium verum eſt vbi conſeruatur amoris effectus, & in Maria fructus nuptiarum inuenitur. m ¶Omnes itaq;. Decurſo ordine generationis tandem, in fine concludendo, euangeliſta recapitulat
liſta recapitulat ſub myſtico numero. ¶Tres diſtinctiones in ge C
neratione Chriſti myſtice inſinuant fidem ſanctę trinitatis, quam
concorditer aſtruit doctrina legalis & euangelicę inſtitutionis.
Tres enim trinitatis fidem, quatuor doctrinam euangelicam, de
cem, legis ſignificat inſtitutionē. In tres teſſeradecades diuiditur
hæc generatio. Prima eſt ab Abrahā vſq; Diuiſio
ad Dauid, ita ꝙ Dauid includatur. Se
cunda, à Dauid, ideſt iuxta Dauid, à Sa
lomone incipit, & in priorē Iechoniam
finitur. Tertia, à ſecūdo Iechonia in Chri
ſto terminatur: ab Abrahā vſq; ad Dauid
& à Dauid vſq; ad Chriſtum tria in hac
diſtinctiōe notantur tempora ad Chri
ſtum currere. Ante legem in q̊ Abrahā
naturale ſeruans mandatū. Poſt legē quā
Iudæi præuaricantes captiuantur. Poſt
☞ gratiam per

Nicolaus de Lyra.

a ¶Zorobabel autem genuit. Contrarium videtur, j. Paralipomenon. iij. b. vbi dicit̄ ꝙ Zorobabel genuit Moſollam, Ananiā, & Salomith. Eſt dicendum, ꝙ aliquis iſtorum fuit binomius; & ſic dictus eſt Abiud, quia plures binomij in ſacra ſcriptura inueniuntur. Ab iſto Abiud vſq; ad Ioſeph nulla hiſtoria in Biblia reperitur, ſed apud Iudæos fuerunt aliqui ſtudioſi qui genealogias à Dauid deſcendentes diligentiſſime ſcripſerunt propter Chriſtum quem expectabant à Dauid deſcendere: & ibi Matthęus potuit reſiduum huius genealogię videre. Vel ſi dicatur ꝙ Herodes illas ſcripturas combuſſit, ne linea regia ab alijs diſtingueretur, vt dicunt aliqui: Tunc dicendum, ꝙ Matthæus habuit per reuelationem, quod non habuit per ſcripturam: quia apoſtoli & euangeliſtę non fuerunt minus illuminati, immo magis quam antiqui prophetę. Sequitur: b ¶Mathan autem genuit Iacob. Contrarium dicitur Lucę .iij. vbi dicitur, ꝙ Mathat genuit Heli, & Heli genuit D
Ioſeph. Dicendū ꝙ Mathat & Mathan deſcenderunt à Dauid: ſed Mathat per Nathan, qui fuit filius Dauid adoptiuus, Mathan autem ꝑ Salomonem. Et iſti duo Mathan & Mathat habuerunt vnam vxorem ſucceſſiue, quæ dicta eſt Heſta: & Heſta à Mathan concepit Iacob, & à Mathat Heli; ita ꝙ Heli, & Iacob fuerunt frēs vterini; ſed de duobus fratribus à Dauid diuerſimode deſcendentibus. Heli autem accepta vxore mortuus eſt ſine ſemine, & ideo Iacob frater eius accepit vxorē frīs ſui, vt eiſuſcitaret ſemē & genuit Ioſeph, ita ꝙ Ioſeph fuit filius naturalis ipſiꝰ Iacob, & ſic accepit eū hic Matthęꝰ. Fuit autē filiꝰ Heli legalis, & ſic accepit eū in genealogia Lucas, vt patet ī figura ſequēti.

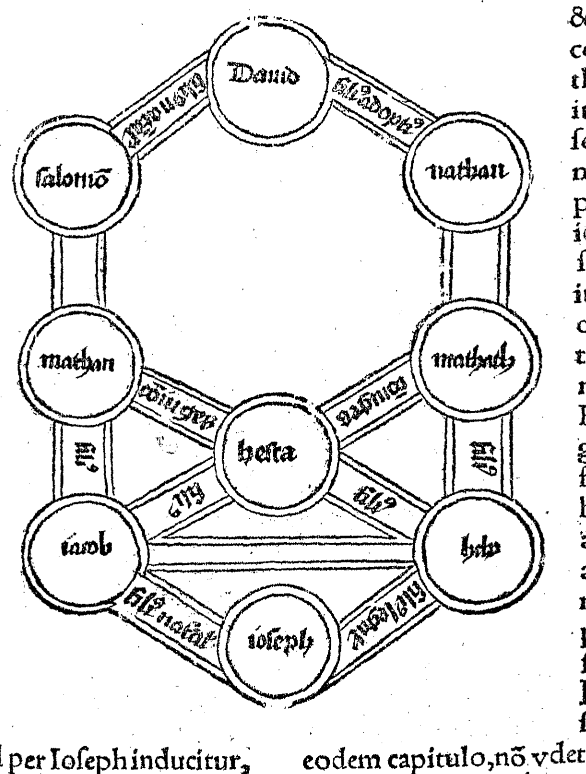

Ratio autem quare Matthæꝰ deſcribit genealogiam Chriſti per Salomonem filium eiꝰ naturalem hæc eſt, quia deſcribit aſſumptionem noſtræ humanitatis à deo. Lucas autem per Nathan filium adoptiuum: quia deſcribit reductionem noſtram in deum, quæ fit per gratiā adoptionis. c ¶Iacob autem genuit Ioſeph uirum Marię, de qua natus eſt Ieſus qui uocatur Chriſtus. Cum Ioſeph non fuerit pater Ieſu vt habetur .j. eodem capitulo, nō vdetur eſſe ſufficienter probatum per iſtam genealogiam ſic deſcriptam, ꝙ Ieſus filius Mariæ fuerit de ſtirpe Dauid, dicendum, ꝙ immo: quia Ioſeph & Maria fuerunt de eadem tribu, quia mulier non poterat nubere cum viro alterius tribus, quando ad ipſam pertinebat hæreditas paterna, vt patet Nume. xxxvj. c. De filiabus Salphaat. Btā autē virgo Maria fuit vnica Ioachim pr̄i ſuo: & iō ex lege cogebat̄ viro ſuę tribus nuberet; ꝓpter hoc etiā iuit cū Ioſeph in Bethleē ciuitatē Dauid, vt' ꝓfiteret̄ cū eo, vt habet̄ Luc. ij. Modū aūt ꝑ quē fuerūt de eadē tribu Damaſcenꝰ deſcribit dicēs, quod Melchi habuit frēm nomine Pantheā, qui genuit Barpāthera: & hic genuit Ioachim, qui genuit beatam

gr̃am ꝑ quã oẽs de captiuitate ſoluunť. Et in his ſingulis bis ſeptẽ [E] ſunt, qa gr̃a ſpũſſancti in hoĩe geminať, vt cor & carnẽ in vnum iũgens faciat vtrũq; exultare in deũ. Qđ autẽ ter. xiiij. verã ſignificat religionẽ. Quatuor em̃ & decẽ nouũ & vet⁹ Teſtamẽtũ indicãt: qa via ad Chriſtũ ꝑ decẽ verba legis & quatuor euẽgelia prædicať, ita tamẽ vt quicqd aſcribiť trinitati quę de⁹ eſt, cõſecremus, qa nulla pręceptio impletur, niſi hic numerus colendi deũ teneatur. Vt & hãc viã eſſe ꝑueniendi ad Chriſtũ (q eſt nr̃a terra ꝓmiſſiõis) [† natiuitas] ſcias, totum numerũ collige in ſummã, & ſunt. xlij. quo numero mãſionũ veri Hebrei de Aegypto ad patriã veniũt. Et bene hoc numeri ſacramẽto venim⁹ ad patriã, quo Chriſt⁹ à patriarcha cui promiſſ⁹ eſt, ꝑuenit ad virginẽ, quaſi ad Iordanẽ, ſpũſſancti gr̃a abundantẽ. Et ideo euangeliſta numerauit ab Abrahã quadragitaduas generatiões, velut cæleſtis patriæ manſionis: in fine Chriſtũ ſupputãs, quę eſt conſummatio viæ & manſio vitæ. In Abraham primum fides iuſticiam reputatur: quod eſt initium viæ vel vitę ad requiem. Ideo. xlij. quia hoc numero pręſens eccleſię tempus oſtendiť, quo domin⁹ bene operantibus cooperatur. Septies enim ſeni. xlij. ſunt. Sex ad opera, ſeptem ad requiem ꝑtinẽt. vnde bene populus ille ſub ſpe intrandi in requiem, per ſepties ſex mãſiones caſtrametatur, in quarum vltima Ieſu duce, patefacto Iordane requiẽ intrat. Sic noſter Ieſus quadrageſimaſecunda generatiõe ab Abrahã credẽte, lauacra baptiſmi & cæli ianuas patefecit. Sub eiuſdẽ numeri ſacramẽto nos curſu virtutum ad patriam tendimus, dum quotidie prælibãdo guſtu cæleſtium fruimur, & patienter promiſſum expectamus. ¶ Matthæ⁹ in hac vita (q̃ quatuor temporũ curſu labitur, in qua regi nos oportet à Chriſto ſcđm laborioſam diſciplinã q̃ filios flagellat, quæ in decem ꝑpter decalogi mandata ſignaĩ) per quadragenariũ numerũ regẽ Chriſtum veniſſe teſtatur, addito binario [Matt. 22. d] ꝑpter duo Teſtamẽta quibus regi nos oportet. Vel duo pręcepta charitatis in quib⁹ tota lex cõtineť, & cõpletur vetus ſcriptura. [F] Quapropter in generationib⁹ Matthæi quę deſcendendo enumerantur: noſtrorũ ſignať ſuſcepti peccatorũ. In generationibus autem Lucæ (q̃ aſcendẽdo vſq; ad deũ perueniũt, cui mundati reconciliant per Chriſti ſacerdotiũ) intelligiť noſtrorũ ablutio pc̃tõrũ. Ideo in ſeptuageſimoſeptimo nũero tota ei⁹ enũeratio cõpletur, in cui⁹ myſterio Saluator remittẽdũ eſſe peccãti dicit: Denarius em̃ iuſticiæ eſt numer⁹, vndenari⁹ tranſgreſſio eſt denarij: qui ſepties duct⁹ explicat ſeptuageſimũſeptimũ, in quo numero tanq̃ vniuerſalis pc̃ti fit plena remiſſio ꝑc̃tõrũ ꝑ Chriſtum aſcendentibus ad deũ. [Succeſſiõis ordo in generationibus mulierib⁹ tribuitur] Nec eſt mirandũ, ꝙ Lucas plures ſucceſſiones ponit à Dauid vſq; ad Chriſtũ, Matthæ⁹ pauciores: cũ ille ponat alias perſonas, ille alias: & ex his forſan alij minus, alij plus vixerunt. Nota non eſſe conſuetudinem ſcripturarum, vt in generationibus ſucceſſionis, ordo mulieribus tribuatur: ideo generatio Ioſeph ordinabiliter ponitur qui de eadem tribu, de qua beata Maria fuiſſe cognoſcitur. a ¶ Chriſti autem generatio. [Pſal. 44. b.] Sine additamẽto, Ieſu, ponit, vt eũ intelligas de quo ꝓpheta: Vnxit te deus tuus. Ieſus, quod ſubſtantialiter illi conuenit, angelo reſeruat, vt qui poſt dicturus eſt conceptum de ſpirituſancto, nomen ei propriũ ex ſaluatiõis officio ſublimius declaret. b ¶ Sic erat. Sicut dictũ eſt, vt ex Ioſeph, origo Marię, quę eſt de Dauid, clareſceret: & Chriſtus, non ex eius ſemine, vt deus & homo, per genealogiam homo, per hoc, de virgine de ſpirituſancto de⁹ oſtẽditur. Sic inq; erat vt p̃ſcripta eſt & mox diceť, ſicut poſtea ſignis & prodigijs manifeſtatur, vt totus liber deum & hominem natũ demonſtret: Quod eſt credendũ vt poſſit intelligi. Hic enim ſenſus deficit humanus, vbi non eſt natura, ſed virtus. qui non credit, non intelligit, ꝙ virgo peperit, ꝙ verbum caro factum eſt. [Iohan. 1. b] c ¶ Cum eſſet deſponſata. Orige. [Quare Maria virgo deſponſata Chriſtum conceperit] Ideo deſponſata vt ſignificaret eccleſiam, quę virgo eſt & ſponſa: Et vt ꝑ Ioſeph origo Mariæ oſtendereť: Vel vt Ioſeph eſſet teſtis caſtitatis defendens eam ab infamia ſuſpicionis, & ne vt adultera dãnaretur, & vt virgo viri ſolatio ſuſtentaretur, & vt diabolo partus occultaretur, q neqt ſatis dignoſcere an ex ſemĩe nat⁹ ſit, an de virgine: & ne virginib⁹ eſſet excuſatio infamiæ ꝙ mater Chriſti infamata fuerit. Deſponſatio fiebat per aliquot dies ante aſſiduam cohabitationem, & interim erat vxor ſub cuſtodia viri. d ¶ Antequã cõuenirent. Non ꝙ poſtea cõuenerĩt: vt ſi diceremus anteq̃ pœnituerit, morte ꝑuent⁹ eſt. Nõ ꝙ poſtea cõuenerint ſed oſtendit ꝓximũ tẽpus nuptiarũ, in quo nuptiarũ ſolennia celebranť. e ¶ Inuenta eſt in utero habens. Inuenit Ioſeph in vtero habere, ſed non de

spirituſancto

a rationes quatuordecim. Chriſti au- a
a ¶ Per quam dignatus eſt venire. b ¶ Non ait ſic facta eſt, quia ſemper apud patrem erat.
c tem †generatio ſic erat. Cũ eſſet de- b
a ¶ Vt per Ioſeph de Dauid monſtraretur.
d ſponſata mater Ieſu Maria Ioſeph, c d
a ¶ A Ioſeph b ¶ Ecce illud nouum: Mulier circundabit virum, non aliunde q̃ ex ſe gignendo.
e anteq̃ cõuenirent, †inuẽta eſt in ute- e
a ¶ De quo eſt qui concipitur & generatur. ¶ De poteſtate non ex ſubſtantia, ne ſpiritus dicatur incarnatus.
ro habens de ſpiritu ſancto. †Ioſeph f g

nuit beatã Mariam: & ſic beata Maria deſcendit à Dauid per Nathan ſecundum Dam. lj. iiij. ca. vj. [G] a ¶ Chriſti autem generatio ſic erat. Deſcripta genealogia Chriſti in quo Matthęus oſtendit Chriſti veram humanitatem, hic oſtendit diuĩtatẽ eius per modum conceptionis eius mirabilem. Et diuiditur in tres [Diuiſio] partes, quia primo ponitur beatę virginis mira impꝑgnatio. Scđo ipi⁹ Ioſeph digna dubitatio, ibi: Ioſeph aũt cũ eſſet iuſtus. Tertio, magna dubij certificatio, ibi: Hoc autẽ eo cogitãte. Dicit ergo primo: Chriſti aũt generatio &c, q. d. ne credatur, ꝙ Ieſus ſit genitus ex cõmixtione maris & fœminæ ſicut præcedentes, & ideo deſcribitur modus mirabilis [†deprehenſa eſt grauida] qui ſequitur. b ¶ Cum eſſet deſponſata mater eius. i. Chriſti. c ¶ Ioſeph. ſ. ſponſo ſuo. d ¶ Antequam con- [† 27. q. 2. prius q̃. & c. inuẽta. c. genuit. De verbo. ſig. c. 4.] uenirent. carnaliter. ſ. Non quia poſt cõuenerint, vt. j. diceť. e ¶ Inuẽta eſt in utero habens. Inuenta inq̃ à Ioſeph, qui curam virginis habebat. f ¶ De ſpirituſancto. Iſtud refertur ad verbum præcedens, cum dicitur: Habens in utero: quia hoc fuit virtute ſpirituſſancti. Illud enim quod in generatione aliorum hominum fit per virtutem ſeminis deciſi à patre, & recepti à matre in matrice, fuit factum virtute ſpirituſſancti in virgine: virtute cuius ex puriſſimis ſanguinibus beatæ virginis fuit corpus Chriſti formatum, & in eodem inſtanti animatum, & à verbo aſſumptum: quia cum infinita ſit virtus ſpirituſſancti, poteſt omnia operari in inſtanti. ¶ Sed quæritur quare iſta conceptio Chriſti nõ fuit facta [Quæſtio] anteq̃ virgo deſponſaretur ipſi Ioſeph. Dicendũ ꝙ beatus Ambro. ſuper Lucã ad hoc aſſignat multas rationes quarum aliquas accipio. Primo enim iſtud fuit rationabile ex parte pueri: quia ſi conceptus fuiſſet ante deſponſationem, potuiſſet rationabiliter à Iudæis ſicut illegitimus repudiari, & non ſicut Chriſtus recipi. Secundo: quia puer propter perſecutionẽ Herodis erat in Aegyptũ portãdus: reportãd⁹ iõ ſponſus Marię erat ad hoc & cõſimilia neceſſarius. Itẽ hoc fuit ex parte virginis neceſſariũ, vt haberet miniſtrũ, non ſuſpectum, ſed ſibi coniunctum, vt ſponſum. [H] Item hoc fuit rationabile ex parte noſtra: quia ſicut per Thomam palpantem cicatrices Chriſti, certificati ſumus magis de reſurrectione Chriſti q̃ per alios, ita per Ioſeph magis certificati ſumus de virginitate Mariæ: quia dolore iniuriæ fuiſſet motus ad vindicandum opprobrium niſi in virgine cognouiſſet diuinum ſacramentum. ¶ Itẽ quæritur hic: Cũ Maria eſſet iam deſponſata Ioſeph & in domo eius, vt dicit Chryſoſto. quare non acceſſit ad cognoſcendum virginem. Dicendum ꝙ modus erat iuſtorum non perficere matrimonium per carnalem copulam, niſi prius vacarent orationi per aliquod tempus implorando diuinam miſericordiam, vt patet Tobiæ. viij. Et tunc creditur reuelatum eſſe ipſi Ioſeph propoſitum Mariæ de obſeruanda virginitate. Licet enim cogeretur ad matrimonium contrahendum ſecundum temporis illius modum, propter rationes prædictas, tamen habebat virginitatem in deſiderio & propoſito, ſed votum non expreſſit. Contraxit igitur matrimonium committens ſe diuinæ voluntati: & tunc ex reuelatione diuina creditur, ꝙ Ioſeph cognouit propoſitum Mariæ, & tunc ex communi conſenſu vouerunt virginitatem: quia vt creditur Ioſeph adhuc virgo erat. Cuius ratio eſt, quia cum Chriſtus in paſſione ſua nulli matrem ſeruandam tradidit niſi virgini, non eſt probabile, ꝙ ante conceptum dum adhuc eſſet iuuencula traderetur alicui niſi virgini cuſtodiẽda. g ¶ Ioſeph aũt uir eius. Hic ponitur Ioſeph digna dubitatio. Emiſſo autem voto prædicto angelus Gabriel venit ad virginem ignorante Ioſeph, & impręgnata eſt de ſpirituſancto, vt habetur Luc. j. Et ſtatim de licentia Ioſeph abijt ad cognatam ſuam. ſ. ſanctam Elizabeth, vt ei prægnãti ſeruiret, & natum filij ſui præcurſorem videret: & ibi manſit tribus menſibus vſq; ad peractam p̃curſoris natiuitatem. Ipſa autem redeunte vidit Ioſeph vterũ eius grauidum: incurrit hoc vehementem ſuſpicionem. Nec fuit mirum ꝑpter Marię lõgã abſentiã, ex altera ꝑte tm̃ tenebat de Mariæ ſanctitate, vt dicit Chryſo. ꝙ ſibi videbať impoſſibile eam cecidiſſe.

Cum ergo

[Moraliter] * g ¶ Ioſeph autem uir eius, cum eſſet iu. &c. Per Ioſeph cogitantem dimittere Mariam, qui certificatus de myſterio per angelum, accepit eam vt dominam, ſignificatur homo dubitans in fide vel moribus qui ꝑ prædicatorem vel cõfeſſorem bonum in fide ſolidatur, & ſubijcit ſe ei in illis quæ fidei ſunt orthodoxæ.

ſpirituſancto ſciebat eſſe, cũ poſtea vt dubius deliberaret dimittere eam. [A] Apľs aũt hoc addit ne interim ſurreperet ſuſpicio lectori. Quõ hoc factũ ſit, & quo ordine, vel in qua ciuitate Chriſti conceptio ſit celebrata, hoc pręter miſſum, à Luca exponitur. a ¶ Iuſtus. per fidẽ, qua credebat Chriſtum de virgine naſciturum: & [Luc. 1. c.] voluit ſe humiliare ante tantã gratiam. ¶ Qđ iuſtus erat, hoc eſt teſtimoniũ caſtitatis Mariæ, vt q ſeruat innocentẽ, iuſtus dicať: ſed & pius dũ nollet ꝓpalare, ex conſcientia caſtitatis iuſtus, ex timore pius. Sciebat illã eſſe inculpabilẽ: ſed vnde vel qd eſſet ignorabat: [†infamare] & ideo mediã elegit viã effugiẽdi, vt neq; ĩnocẽtẽ ꝓderet, neq; rei incognitę cõſentiẽdo ſe reũ faceret corã deo. Vera ꝟtus ẽ, cũ nec pietas ſine iuſticia, nec ſine pietate iuſticia, quę ſepatę ab inuicẽ dilabuntur. b ¶ Et nollet eam. quã deſpõſauerat in cõiugium ducere, ne videreť qđ ignorabat celare. Vel traducere ad pœnã in qua no [Nota] uerat nõ eſſe infamiã, qa ſciebat ſe eã virginẽ accepiſſe, intactã ſeruaſſe. [†27. q. 2. c ſi quis deſponſauerit. & c. inſtitutũ. et c. genuit. & c. priuſquam.] c ¶ Hæc autem eo cogit. Hic docemur diu deliberandũ eſſe in incertis, ne peccet temeritate leuitatis. d ¶ Ecce angelus do. qa ſic pie cogitat, cõſolari mereť, & cõſilium ſuũ meliori cõſilio mutať. e ¶ Fili Dauid. Recognoſce qđ ꝓmiſſũ eſt domui Dauid, de qua tu es & Maria, & vi [Nota] de impletũ in ea. f ¶ Noli timere. Quãuis tantũ ſit c̃ẽtũ credis, & ne timeas pro reatu, ſed amplectere charitatis intuitu. g ¶ Coniugem. Coniunx erat nõ concubinatu, ſed affectu, nõ cõiunctiõe corporis, ſed copulatione animorũ. ¶ Nota cõiugẽ dici à prima fide deſpõſatiõis. Igitur diſpenſationis eſt, ſi quis ꝓmittiť aliã ducere poſt ſacramentũ ſponſionis, & ſi nunq̃ debitũ ſoluere poſſit. ¶ Bñ [B] Ioſeph vir, & Maria cõiunx dr̃, cũ in eo ſeruať affectus amoris, qđ eſt verũ cõiugiũ, & in ea ſine coitu eſt fructus nuptiarum. h ¶ In ea natũ. De ea naſci, eſt in lucem ꝓduci. In ea verò naſci, eſt cõcipi, vel ſcđm pręſentiã angeli quã habet ex deo: cui futurũ quaſi præteritũ, natũ dicit. i ¶ De ſpũſancto. Spirituſſanctus dicitur deus, & donum dei, & charitas, & ſola charitas eum incarnari fecit. k ¶ Pariet. ne videretur Ioſeph nõ eſſe neceſſarius ei. Subdit: Pariet. Et ita eris neceſſarius procurationi. l ¶ Vocabis. Idem dicit iſti quod prædixerat Mariæ, vt promiſſum Saluatorem iam veniſſe tã viris q̃ fœminis reprẽſentet ex voce. m ¶ Ipſe enim. Nomen interpretatur. n ¶ Hoc autem. Quòd propinquo eſt deſponſata: Q inuenta eſt in vtero habẽs: Qđ peperit virgo: Qđ Ieſus vocatus eſt: Qđ ſaluat. Hoc enim ait Euangeliſta, quando iam om [Prophetia] nia impleta erãt. o ¶ Vt adimpleretur. Prophetia, ſignum eſt præſcientię dei, quia quod dicit certum eſt à deo pręſciri: & ideo ab homine debet timeri. Nullum autem ſignum quod deſignat, efficit: ſed tm̃ ſignat quod oſtendit, ſic prophetia non neceſſitatẽ eorum facit quæ pręducit, ſed ſignũ eſt præſcientię dei. ¶ Hiero. Non eſt neceſſitas rerum ex eloquio ꝓphetarũ, ſed ſola exhibitio veritatis. Prophetia non facit neceſſitatem eorum quæ dicit, ſed ſignum eſt præſcientię dei. ¶ Prophetia alia eſt ex pręděſtinatione dei, quã neceſſe eſt omnibus modis euenire, vt ſine noſtro impleatur arbitrio: vt hęc de qua hic agiť. Alia ẽ ex pręſcientia dei, cui noſtrum admiſceretur arbitrium. Alia eſt, quæ comminatio dicitur, quæ fit ob ſignum animaduerſionis diuinę, vt fugiant à facie arcus electi, & iuſte pereant incauti, & nõ ex præſcientia: qa [Iſa. 7. c.] longe aliter ſcitur, q̃ futurum comminetur. p ¶ Ecce uirgo in utero habebit, & pariet. Admiratur propheta Iſaias, & quaſi omnes de ſomno ſuſcitans, ait: Ecce virgo in vtero habebit, ſpirituiſancto præſens erat quod in tempore nondum erat. ¶ Ecce uirgo. Dicunt Iudæi, quòd non eſt hoc nomen integritatis, ſed ætatis puella. Sed quomodo tunc eſt ſignum? Senſum Iſaiæ ſequitur, nõ verba. Pro concipiet, ponit: In vtero habebit: & vocabunt, pro vocabis, vel vocabitur. q ¶ Emanuel: quod eſt interpretatum nobiſcum deus. Proprium eſt Chriſti, vt Ieſus, quia cum his quos ſaluat, ſemper adiuuando perſeuerat. ¶ Tribus de cauſis de veteri Teſtamento aſtruit [C] ea quæ ponit in Euangelio. Pro teſtificatione, vt

habeat te-

¶ Sponſus.
a autem uir eius, cum eſſet iuſtus, a
a ¶ Pro traducere Græci habent propalare. b ¶ Ne ſi palam eſſet vt adultera puniretur.
b & nollet eam †traducere, uoluit oc- b
a ¶ Ne ſi retineret, neſciens euentum rei, quaſi conſcius eſſet peccati. b ¶ Vt occulte dimitteret.
c culte dimittere eam. Hęc autem c
¶ Non deluſor.
d eo cogitante, ecce angelus dñi in
a ¶ Non manifeſta viſione: quia dubietate animi premebatur, velut ſomno infidelitatis. b ¶ Ne vlterius premeret dubietas quem commendabat æquitas.
ſomnis apparuit Ioſeph, dicens:
a ¶ Familiarem & notum oſtendit, cuius nomen & genus dicit.
e f †Ioſeph fili Dauid, noli timere ac- d e
a ¶ Secundum præceptum legis nominatam.
g cipere Mariam coniugem tuam.
a ¶ Et ne ſuſpiceris. quod de alio ſit. Quod enim &c. b ¶ Iam conceptum.
h i k Quod enim in ea †natum eſt, de ſpirituſancto eſt. Pariet autem fi- f g h
a ¶ Non impones, quod ab æterno impoſitum eſt. b ¶ Saluatorem.
l lium, & uocabis nomẽ eius Ieſum. i
a ¶ Subdit cauſam nominis. b ¶ Quod ſolius eſt dei. c ¶ Quos prædeſtinauit.
m Ipſe enim ſaluum faciet populum k
a ¶ Quæ ex eis ſunt. b ¶ Hoc quod narrat, teſtimonio prophetico certius facit.
n ſuũ à peccatis eorum. Hęc autem l
o totum factũ eſt, ut adimpleretur
¶ Eſaiam.
quod dictum eſt à dño per prophe
a ¶ Quaſi ex ſubſtantia ſuæ carnis, non aliunde, tanquam per coitum viri.
p tam, dicẽtẽ: †Ecce uirgo †in utero
a ¶ Alias vocabunt: primo angeli pſallentes, inde apoſtoli prædicantes, vel alij credentes.
habebit, & pariet filium, & uocabi m
q tur nomẽ eius Emanuel; qđ eſt in

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Cum eſſet iuſtus & nollet eam traducere. id eſt propalare, quia non erat certus de crimine. Et ideo. b ¶ Voluit occultè dimit. eam. Ne forte ex oppoſita parte faueret ſibi in crimine. Et bene dicitur, quòd occultè: ne ſi in palam eam relinqueret, neſciret reſpõdere determinate cauſam dimittẽdi eam hoc quærentibus, cum haberet argumenta ſibi inſolubilia ex vtraq; parte, vt viſum eſt. Sed quęritur hic quare Maria nõ dixit ei diuinum ſecretum? Eſt dicendum quòd talia non ſunt reuelanda, niſi quantum ſe extendit voluntas diuina: & ideo beata virgo tacuit, tenens firmiter quòd ſicut iſtud ſecretum fuerat reuelatum ſanctæ Heliſabet, vt habeť Luc. j. ſic reuelaretur alijs competenti tempore ex beneplacito diuinæ voluntatis. Similiter quæritur, quare Ioſeph non petiuit ab ea? Dicendum, quòd pro nihilo petiſſet, quia [†genitũ.] ipſi Mariæ pro ſe dicenti non credidiſſet: & iterum ex diuina diſpenſatiõe hoc factum eſt, vt per reuelationem angeli ipſe Ioſeph ſic certificaretur quòd de cætero nullo mõ dubitare poſſet. c ¶ Hęc autem cogitante, ecce angelus domini in ſomnis. Hîc ponitur ipſius Ioſeph dubitantis magna certificatio. Et diuiditur in duas partes: quia primò ponitur eius certificatio quantum ad intellectum. [Diuiſio] Et ſecundò oſtenditur hæc certificatio per effectum, ibi: Surgens autem. [D] Prima adhuc in duas: quia primò ad certificationem ipſius ponitur teſtimonium angelicũ. [†ferit prægnans.] Secundò, ad fidei noſtræ confirmationem producitur teſtimonium propheticum, ibi: Hoc autem totum factum eſt. Ad euidentiam primæ partis aduertendum, quòd magnum malum fuiſſet, ſi ad modicam horam ipſe Ioſeph beatam virginem quæ de ſpirituſancto conceperat, dimiſiſſet: ideo cum adhuc de hoc deliberaret certificatus eſt per angelum antequàm ab ea diſceſsiſſet. Et hoc eſt quod dicitur: Hæc autem eo cogitante: ecce angelus domini in ſomnis apparuit Ioſeph dicẽs. quia anima clauſis ſenſib⁹ exterioribus, ad recipiendum reuelationem magis eſt apta: quia tunc non eſt per occupationem ſenſuum exteriorum impedita. Sequitur: d ¶ Ioſeph fili Dauid. Quia de Chriſto volebat loqui, qui erat promiſſus ipſi Dauid: ideo de ipſo Dauid memoriam fecit. e ¶ Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. non ad carnalem copulam, ſed ad cohabitationem cum ea, & deuotam miniſtrationem. Subditur ratio: f ¶ Quod enim in ea natum eſt. Non dicit, ex ea: quia natiuitas in vtero eſt quando fœtus animatur, & illa erat completa: ſed adhuc natiuitas ex vtero tempore debito expectabatur. g ¶ De ſpirituſancto. Miraculoſè facta eſt conceptio, non interueniente adulterio. Sequitur: h ¶ Pariet autem filium. ſcilicet quando erit natiuitas ex vtero. i ¶ Et uocabis nomen eius Ieſum. id eſt Saluatorem. Ideo ſubditur: k ¶ Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. In hoc autem oſtendit angelus eum verum hominem, in partu virginis: verum deum, in ſalute populi à peccatis: quia nullus poteſt ſaluare à peccatis, niſi deus. l ¶ Hoc autem totum factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt à domino per prophetam. Hîc ad certificationem noſtræ fidei adducitur ad hoc teſtimonium propheticum. Vnde iſta ſunt verba Euangeliſtæ ſcribentis, non angeli loquentis. Volebat enim oſtendere in hoc completam eſſe prophetiam Iſaiæ. vij. c. Ecce virgo in vtero habebit & pariet filium &c. Sequitur: m ¶ Et uocabitur nomen eius Emanuel: quod eſt interpretatum nobiſcum deus. Per hoc oſtenditur veritas deitatis & humanitatis in Chriſto. Prius enim erat nobiſcum deus per eſſentiam, potentiã & pñtiã

habeat teſtimoniū à lege & ꝓphetis. Pro cōfirmatiōe fidei: qa fa-
E cilius credim⁹ cū videm⁹ īpleta quę ſunt prędicta. Pro cōiūctiōe
noui & veteris Teſtamenti. a ℭ Exurgēs au. Io. à ſom. Beda.
Moraliter Moraliter. Quiſquis à deo monetur, ſoluat moras, ſurgat à ſom
no, faciat quod iubet. b ℭ Fecit ſicut prę. Perfecta obediētia.
Fecit nō tm̄ qđ pręcepit angelus, ſed
etiā ſicut pręcepit. Exhibitiōe ſeruitu
tis, & effectu amoris obediēs recte dr̄
feciſſe, ſicut pręcepit ei āgel⁹. e ℭ An
gelus do. Nō relinquit mētiēdi lo-
cus, vbi offm̄ angelorū celebratur.
d ℭ Et acce. con. Ad vitandā virgi
nis infamiā, ad celandū ſaluatoris ad
uētū, ad neceſſariū pueri naſcētis ob
ſequiū. e ℭ Donec pe. Non ꝙ poſt,
q̄ magis cōſtat, cū multis modis co
gnouit deū eē q̄ nat⁹ ē. ℭ Nō ꝙ poſt
ea cognouerit: ſed ponit donec, ꝓ &,
Pſal. 109. a vel ꝓ ęterno. vt: Donec ponā inimi-
cos tuos ſcabellū pedum tuorū. Dicit
ꝙ Ioſeph Mariam facie ad faciē videre nō poterat, quā ſpūſſctūs
à cōceptiōe īpleuerat penit⁹. Et iō nō cognoſcebat facie ad faciē
quā deſpōſauerat, donec vterus euacuaret. de quo hic non agit.
f ℭ Primogeni. Primogenitum dicitur omne qđ aperit vul-
uam, ſiue aliud ſequat ſiue nō. Vel primogenit⁹ inter oēs electos
per grām. Proprie autem vnigenitus dei pr̄is vel Mariæ dicitur.

a ¶ Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.
¶ Nobiſcum. i. in homine deus.
a terpretatū nobiſcum deus. † Exurgens a
¶ Dubietatis.
b autem Ioſeph à ſomno fecit ſicut pręce-
a ¶ Non malignus. ¶ Propter prædictas cauſas.
c d pit ei āngelus domini, † Et † accepit con- b
a ¶ Ad opus coniugale. ¶ Propter ſecreta quæ didicerat.
e iugem ſuā, & non cognoſcebat eam do- c d
a ¶ Ideſt ſubſtantiæ ſuæ. b ¶ Ante quē nullus nec poſt quē ali⁹.
f nec peperit filiū ſuum primogenitum:
a ¶ Die octauo quo fiebat circunciſio & nomen imponebatur.
& uocauit nomen eius Ieſum.

† Excitat⁹.
† de ṽbo. ſig. c. 5.
† adiunxit

Nicolaus de Lyra.

tiā & pn̄tiā. Similiter erat ꝑ grām nobiſcū q̄tū ad ſctōs pr̄es:
ergo li nobiſcū, īportat hic ſpecialē vnionē quę facta eſt ꝑ nr̄æ
humanitatis aſſumptionē. a ℭ Exurgēs aūt. Hic ponit ipſius
Ioſeph certificatio ꝑ effectū: qa exurgens à ſomno certificatus de
virginitate Marię ad mādatū angeli. b ℭ Accepit cōiu. Tāq̄
dn̄am ſuam ei obſequioſe miniſtrando. c ℭ Et nō cognoſce.
Quod exponūt aliq̄ de cognitiōe faciei, dicētes ꝙ ex pn̄tia Chri-
ſti in vtero virginis tāta erat claritas ī eius facie, ꝙ Ioſeph nō po
terat eam cognoſcere, ſicut dicit de claritate faciei Moyſi ex con-
ſortio ſermonis dn̄i: ꝙ nō poterant intendere in eā filij Iſrael, vt
habetur. ij. Corin. iij. ℭ Aliter exponit Hiero. de cognitione car
F nalis copulę, qa cū ea vouerat virginitatē, vt dictū eſt. Sequitur:
d ℭ Donec peperit. Ex hoc loco dixit Eluidius hæreticus, ꝙ
Maria licet à Ioſeph nō ſit cognita aū partum Chriſti, tn̄ poſt ei⁹
partum ab eo cognita fuit, & alios filios pepperit. Qđ arguit ex
hoc qđ dicitur hic: Nō cognoſcebat eam. ergo poſt partū co
gnouit. Item ex hoc qđ ſubdit: Primogenitū. qa primogenit⁹
nō dicitur niſi reſpectu aliorū filiorū ſecūdò genitorū. Hoc etiā
confirmat, qa Ioh. ij. legitur Chriſtū fratres habuiſſe. ſed hoc non
valet: qa ſicut dictū eſt: Maria & Ioſeph virginitatē vouerāt. Itē
beata virgo fuiſſet ingratiſſima, ſi tāto ac tali filio nō fuiſſet cōtē
ta. Itē Ioſeph q̄ dicit ſctūs, ſceleratiſſimus ac pręſumptuoſiſſim⁹
fuiſſet, ſi tēplū ſpūſſctī, & ſpeciale habitaculū dei violare ac pol-
luere præſumpſiſſet. Ad primū ergo dicendū, ꝙ hæc dictio, do-
nec, aliqn̄ ſignificat tp̄s determinatū, quo trāſacto fit aliq̄d, ſicut
dicit: Iſte nō comedit donec eſſet hora ſexta. hoc eſt intelligendū
ꝙ cōpleta ſexta comedit. & ſic nō accipit hic. Alio mō accipitur
ꝓ ſemp: ſicut in Pſal. hr̄ de Chriſto: Sede à dextris meis, donec po
nam inimicos tuos ſcabellū pedū tuorū. Nō eſt ſic intelligēdū, ꝙ
qn̄ inimici eius erūt poſiti ſub pedib⁹ ei⁹ tpe iudicij, ꝙ tūc dimit
tat ſedere ad dexterā pr̄is: imo eternaliter ſedebit. & hoc mō acci-
Pſal. 109. a pitur hic donec, cū dicitur: Non cognoſcebat. Ad ſcd'm dicen
dum, ꝙ Chriſtus primogenit⁹ filius virginis dr̄, nō qa alij fuerūt
poſt ipm, ſed qa nullū pepit aū eū. & hoc mō accipiebat in lege:
vbi precipiebat ꝙ primogenit⁹ deo offerret: & ſi aliqua mulier
pariebat vnicū, tanq̄ primogenitū offerebat illū. Ad tertium di
cendum ꝙ in euāgelio fratres Chriſti, noīant cognati ei⁹ germa-
ni, qa de eadē cognatione, ſicut Abrahā & Loth dicunt fratres,
Gen̄. xiij. b. vbi dicitur: Ne ſit iurgium īter me & te: fratres enim
ſumus: & tamen Loth erat nepos eius. Et ſic patet propoſitum.
ℭ In ca. j. vbi dr̄ in Poſtil. Sed iſtud non vr̄ ꝓbabilr̄ dictum.
ADDITIO. I. Sententia Hiero. ſane intellecta non vi
detur improbari rationabiliter per ob
iectiones Poſtillatoris. Ad cuius intellectum attēdendū, ꝙ pctō-
res poſſunt intelligi dupliciter. ſ. peccatores finaliter impœniten-
tes, de quibus in pſal. Deficiāt pctōres à terra &c. Vel pctōres qui
per pn̄iam in fine iuſtificant, ſicut ibi: Nō veni vocare iuſtos, ſed
peccatores. ſ. ad penitentiam, Matth. ix. b. Et de his loquitur Hie
ro. cum dicit: Qui propter peccatores venerat ſcilicet propter
pctōres finaliter pœnitentes: propter tales enim Chriſtus tm̄ ve-
nit ſecundum

nit ſcd'm efficaciā, non aūt ꝓpter peccatores finaliter īpœnitētes: G
ꝓpter quos nō venit efficaciter, niſi ſcd'm ſufficiētiā tm̄ vt eſt ma
nifeſtū. ℭ Itē attēdendū, ꝙ peccatrices in genealogia Chriſti no-
minatæ ſunt hmōi. ſ. finaliter pœnitētes. Fuerūt em̄ in peccato ſa
tis famoſæ, & deinde ad iuſticiā cōuerſæ: ſic ꝙ de earū iuſticia fina
li rōnabiliter ſit præſumēdū: Qđ ſic
patet. Nā Thamar cū eſſet Chananęa
ſil'r & Raab, idololatræ fuerūt. vn̄ ea
rū natiōes in ſcripturis ſacris ſæpe de
idololatria reprehendunt, vt in q̄plu
rimis locis ſacrę ſcripturæ repit. Ruth
etiā Moabitis ex genere reprehēditur
in ſcriptura, vt patet. Bethſabee fuit
notorie adultera. De iuſtificatiōe aūt
Raab & Ruth ſatis patet ī poſtilla. De
iuſtificatione aūt Thamar patet Gen̄.
xxxviij. eò ꝙ poſt ei⁹ condēnationē ꝑ
Iudā fuit ab eo iuſtificata: ex quo præ
ſumi debet ei⁹ innocētia. Sil'r de Be-
thſabee iuſticia ſatis habet. iij. Reg. j. c.
vbi ꝑ ſucceſſionē Salomonis in regno poſt Dauid ipſa dicebat re
gi, ꝙ niſi Salomō ſuccederet eſſent ille & ipſa peccatores. Hoc eſt
dicere, ꝙ niſi Salomō ſuccederet, iudicaret Bethſabee adultera à
ppl'o, vt ibidē exponit. Vn̄ à ſenſu cōtrario, qa Salomō ſucceſſit,
ſequit matrē fuiſſe purgatā ab illo pctō. vn̄ tales quę priò pecca-
trices & cōſequēter iuſtæ fuerūt, cōueniēter ponunt ī genealogia
Saluatoris, q̄ vt pctōres iuſtificaret, venerat. Vn̄ notāter Hiero. di
cit nullam ſanctā mulierē poſitā in genealogia Chriſti. non enim
dicit, nullā iuſtā mulierē, qa prædictæ q̄tuor iuſtę fuerūt. licet ſan
ctæ nō debuiſſent dici ſaltē in vita ipſarū ꝓpter pctā præcedētia:
& ſic verba Hier. ſunt ſane intelligēda. Quā ſentētiā videt tenere
Ambroſius ſuper Lucam: vbi de iſta materia tractans dicit: Ne
puderet eccleſiā ex peccatoribus cōgregari, cū domin⁹ de peccato
ribus naſceret. Ex quo patet reſponſio ad obiectiones Poſtillato-
ris. Nam qđ obijcit primò de illis tribus regibus qui fuerūt ſub-
lati à genealogia Chriſti ꝓpter pctm̄ Iorā: qui miſcuit ſe filię im
pijſſimæ Iezabel: illud nō facit ad ꝓpoſitū. Nā Iorā nō pœnituit
de illo pctō, vel ſaltem non legit pœnituiſſe, nec hr̄ aliqua ratio
vnde talis pœnitentia p̄ſumat. vn̄ merito filij Iorā vſq̄ ad quar- H
tam generationē de genealogia Chriſti tollunt, qui non venit ad
ſaluandos efficaciter pctōres impœnitentes, vt dictū eſt. Secus aūt
de mulieribus iuſtis ſupradictis. ℭ Qđ autē obijcit ſcd'ò de ma-
tre Chriſti, q̄ ponit in eius genealogia &c. nō facit ad ꝓpoſitum.
Hiero. enim loquitur de mulieribus quas ponit euāgeliſta in hac
genealogia voluntariè. ſ. ꝙ potuiſſet omittere eas, & nullam de
eis facere mētionē, ſicut omiſit noīare Sarā & Rebeccā & hmōi.
ex qua omiſſione nullus defectus occurreret in hac genealogia,
qa ſufficeret expreſſio virorū tm̄: ſecus eſt de virgine glorioſa, cu-
ius expreſſa noīatio fuit neceſſaria. Nō enim Chriſtus deſcendit à
Dauid, niſi ꝑ matrē glorioſam, nō autē per Ioſeph. Qđ autē vlte
rius obijcit de Raab & Ruth, nihil facit contra Hiero, imo pro eo.
probat em̄ ipſarū finalem iuſticiā: ex quo non concludit quia pri
us peccatrices fuiſſent, prout manifeſtę fuerūt: quod manifeſte fa-
cit ad ſententiam Hier. confirmādam, vt dictum eſt. Ratio autem
aſſignata per Poſtillatorem circa nominationem harum mulie-
rum non videt valere. Dicit em̄, ꝙ iſtæ mulieres hic expreſſæ fue-
runt viris ex quibus conceperunt occaſionaliter ſeu accidentali-
ter coniunctæ &c. Quæ quidem ratio ex duobus videtur inſuffi
ciens. Primò, quia hoc omnino eſt impertinēs propoſito. Nihil
enim videtur facere ad rationē genealogiæ, ꝙ occaſionaliter ſeu
accidentaliter vel ex intentione, ſeu per ſe vir & vxor coniungan
tur. Secūdò: Nam Lia prima vxor Iacob ex qua Chriſtus deſcen
dit occaſionaliter & præter intentum ſeu accidentaliter fuit con-
iūcta ipſi Iacob, ſicut Thamar ipſi Iudæ, ſicut patet Gen̄. xxxviij.
& tn̄ nō noīat expreſſe ſicut illa. ℭ Excuſatio aūt Poſtillatoris de
hoc ꝙ contradicit Hieronymo nō videt ſufficiens, primò: quia
quamuis liceat aliquo modo ſentire contraria eorum quæ ꝓfe-
runtur à ſanctis doctoribus, prout patet ex autoritate Auguſti-
ni per ipſum allegata: non tamen expedit, pręſertim vbi eorum
dicta poſſent rationabiliter ſaluari: vnde in talib⁹ habet locum
ſententia Apoſtoli. j. Cor. vj. c. Omnia mihi licent, ſed non om-
nia expediunt. Qđ autem non expediat nec ſit omnino ſecurum
Hieronymo & ſilibus ſanctis doctoribus eccleſiæ in expoſitioni
bus ſacræ ſcripturę contradicere, ſatis patet in decretis in, c. decre
tales, diſt. xx. vbi habetur, ꝙ diuinarum ſcripturarum tractato-
res in ſacrarum ſcripturarum expoſitionibus, Romanis pontifi-
calibus præponunt. Qđ aūt Hiero. ſit de numero taliū ſatis eſt
diuulgatū in eccleſia dei, & habet in decretis diſ. xiiij. Sancta Ro-
mana, vbi

A mana, vbi inter opuſcula ſctōrū patrū q̄ in eccleſia catholica reci
piūtur, fit exp̄ſſa mētio de opuſculis beati Hiero. vn̄ cōtradicere ta
lib⁹ licet nō ſit hereticū, poſſet tn̄ dici īpiū. Eſt enī cōtra donū pie
tatis, ſecūdū qđ donū ſcti ſunt honorādi. Nec eſt cōtradicēdū ſcri
pturis eorū ſiue ſint ītellectę ſiue nō: vbi nō īueniat cōtra fidē ali-
q̄d aſſerere, vt patet ꝑ Au. ī. ij. de doctrīa Chriſtiana, ꝓut allegat.
& in ſecūda ſecūdę. q. cxxj. arti. j. in reſpōſione ad tertiū argumētū.
ℭ In e. c. vbi dicit ī poſt. qa Ioſeph & Maria fuerūt ex eadē tribu.
ADDI. II. Circa genealogiā Chriſti à Matthęo traditam
nō ſolū infideliū ſeu hęreticorū vehemēs mur
muratio, ſed & fideliū nō modica admiratio cōſurgit. Illi enim te
merariè calūniātes, iſti verò timoroſè admirantes frequēter quæ-
runt: cum intētio euāgeliſtę in huiuſmodi genealogia circa hoc
principali t verſetur, vt Chriſtū ex Dauid & Abraham ſecūdū car
nem deſcēdentē oſtendat, quō de hoc per deſcēſum Ioſeph virum
Mariæ ab ipſis Dauid & Abrahā nos īſtruere intendit. Alienum
enī à fide totaliter eſt Chriſtū ex ſemine Ioſeph deſcēdiſſe. Vn̄ ſtāt
ſimul ꝙ beata ṽgo nō deſcēdiſſet à Dauid, & ꝑ cōſequēs nec Chri
ſtus, & tn̄ Ioſeph de ipō deſcēderat. Quę q̄dē q̄ſtio ī glo. or. moue
tur, vbi ſic: Quid ad Chriſtum generatio ex Dauid deducta ad Io-
ſeph, cū Chriſtus nō ex ſemine Ioſeph? Cui q̄dē q̄ſtioni glo. ſic rn̄-
det: Nō eſt cōſuetudo ſcripturarū, vt ordo mulierū ī generatiōib⁹
texat. Et ideo nō ꝑ Mariā ſed Ioſeph inducit, cū de vna & eadem
Ioſeph & Maria tribu fuerūt. Vn̄ & eā quaſi ꝓpinquā cogebatur
accipere ī vxorē, ne tribus ī aliam ſe cōfūderet. Vn̄ etiā ſil'r tāq̄ de
vna ſtirpe ꝓfitebātur in Bethleē, cū ſinguli in ſuas ꝓfitebātur ciui
tates: hęc in glo. Mat. j. Et idē in alia glo. Luc. iij. ſub alijs verbis:
quam ſn̄iam ſequit poſtillator & cęteri expoſitores lr̄ales quos vi
di in hac materia. Sed his nō obſtātibus, qm̄ nō ceſſat animū pul-
ſare. Qđ em̄ p̄ſupponitur in glo. ꝓ hac reſpōſione. ſ. nō eſſe cōſue
tum in ſcripturis ordinē mulierū texere: nō videt ſtare ꝓpter tria:
ℭ Primū, qa cōtrariū huius inuenit. j. Paral. ij. vbi in genealogia
filiorū Iſr'l, & ſpecialit Ieſſe, īterponit mulieres. ſ. Saruia & Abigail
à qb⁹ cōſequēter ſuā texit genealogiā, vt ibidē patet. ℭ Secūdo.
nā dato hoc ꝙ n̄ eſſet aſſuetū ī ſcripturis vt glo. dicit, hoc haberet
locū vbi ꝑ parētes maſculos tātū generatio poſſet deduci vſq̄ ad
B illū q̄ genealogizari intendit, quod eſt cōmune cęteris hoīb⁹. Sed
vbi genealogizat talis q̄ patētem maſculū non habuit, vt eſt ſolus
Chriſtus, cōſuetudo hmōi nō debuit habere locum, cum ſubeſt cā
manifeſta contrariū faciendi. Neceſſitas igitur vrgebat vt mulier in
genealogia illius texeretur: cuius generatio ſecundum carnem non
poterat deduci, niſi per mulierē. In propria enim materia poſſet
oſtendi, ꝙ euangeliſta p̄termiſit cōem obſeruare ꝓpter ſingula-
ritatem excellentię Chriſti. Nam cęteræ genealogię in ſacra ſcriptu
ra traditę conſueuerūt intitulari ab illo à quo originem deducunt:
non autē ab illo in quē terminū ſeu finem accipiūt. vn̄ Gen̄. xxxvj.
a. Hæ ſunt generationes Eſau. & Nume. iij. a. Hæ ſunt generatiōes
Aaron, &c. In quibus tituli generationis à primis parentibus acci
piuntur: non autem ab vltimo in quem terminant. Quā conſuetu-
dinem ſi euāgeliſta obſeruaſſet, poti⁹ dixiſſet: Liber generationis
Dauid vl' Abrahæ, q̄ liber gn̄ationis Ieſu Chriſti: ſed talē cōſuetu-
tudinē obſeruare no curauit ꝓpter excellētiā ſingularē ipſi⁹ Chri-
ſti. Pari mō nō debuiſſet curare de obſeruatione cōſuetudinis ī nō
texēdo ordinē mulierū: & hoc ꝓpt excellētiā dignitatis mr̄is Chri-
ſti. Nec valet dicere, ꝙ in genealogijs allegatis nō intendebat accede
re ad aliquē vnū principalē, ſed ſolū multiplicationem à p̄rio parē
te deſcēdētē oñdere. Nā Ruth vltio, vbi Dauid principaliter inten
dit genealogizari, non intitulat genealogia à Dauid quē intendit,
ſed à Phares à q̄ intēdit. Dicit em̄: Hæ ſūt generationes Phares, &c.
Tertio, nā ſicut deduxit euangeliſta genealogiā vſq̄ ad Ioſeph vi-
rū Mariæ, potuiſſet deducere vſq̄ ad Ioachim patrem Marię, vt di
cēdo: Barpāthera genuit Ioachim patrē Mariæ de qua natus eſt Ie-
ſus. nō em̄ min⁹ cōſuetū eſt in genealogijs introducere p̄rem talis
fœminę q̄ introducere talis fœmīę virū. Vn̄ etſi vtrūq̄ ſit inſuetū,
ꝑ primū tn̄ fieret rect⁹ deſcēſus ad Chriſtū: ꝑ ſcd'm āt minimè. Qđ
etiā ſcd'ò cōtinet in glo. ſ. ꝙ Ioſeph & Maria de eadē tribu fuerant.
& iō eā q̄ſi ꝓpinquā cogebatur accipere, ne tribus ī aliā ſe cōfūde-
ret, non ſatisfecit quæſtioni ꝓpter duo. Primò, qa hęc aſſertio vi-
det eſſe de genere Apocryphorū: q̄ in ſacra ſcriptura nullū hn̄t fun-
damentum. Vn̄ & talia eadem facilitate cōtēnunt q̄ approbantur
iuxta doctrinā Hiero. Scd'ò, nā poſito ꝙ Maria eſſet eiuſdem trib⁹
cū Ioſeph, ex hoc nō ſequeretur ipſā deſcēdiſſe à Dauid. Tribus em̄
Iuda diuidit ꝑ mltas familias p̄ter familiā Dauid. Deſcendentes em̄
de Zaram fratre Phares ſunt de tribu Iuda: nō tn̄ deſcēdūt à Dauid.
Similiter cū Ieſſe habuit multos filios & filias p̄ter Dauid, cōtinge-
re potuit ab illis multos deſcēdere, q̄ q̄dē non ſolū eſſent de tribu
Iuda, ſed etiā de familia Ieſſe & Bethalamitarū: & tn̄ tales nō deſcen
derēt ꝑ Dauid. Cū igit illa lex quæ iubet accipere ꝓpinquā, nō co-
git accipere ꝓpinquā eiuſdē familiæ, ſed ſufficit ꝙ ſit propinqui-
tas in

tas in eadē tribu, ne hæreditas vnius tribus in aliā trāſeat, vt patet C
ad lr̄am. Nūe. xl. Iō ex hac ꝓpinq̄tate quā glo. vult introducere, nō
habem⁹ neceſſariū, ꝙ Maria deſcendat à Dauid, ſed ſolū ꝙ ſit de tri
bu Iuda: ex quo nō hr̄etur intētū. Quod etiā tertiò cōtinetur ī glo.
ſ. ꝙ ſil'r ī Bethleē ambo cōiuges ꝓfitebātur: ex quo vult cōcludere,
ꝙ vterq̄ eſſet de familia Dauid: non videt valere propter duo. Pri
mo. nā ſcd'm magr̄m hiſtoriarū dubiū eſt ad lr̄am an mulieres ꝓfi-
teri tenebant in illa deſcriptione de q̄ agit Luc. ij. an ſolū viri. Vn̄
nō hr̄ efficax argumētū de hoc ꝙ btā ṽgo ꝓfiteret in Bethleē, ſed
ꝙ Ioſeph portās ſecū cōiugē vt obſequiū partus ei appropinquā-
te neceſſitate impēderet, ꝓfitebatur. Confirmat aūt opinio illa quę
tenet, ꝙ ſolū viri ꝓfiteri tenebant, ꝑ illud Mat. xvij. vbi agit de ſo-
lutione tributi ꝑ Chriſtum. Ibi enim apparet manifeſtè, ꝙ tm̄ capi-
ta domorū ſeu familiarū cenſum Cæſari tribuebāt: & nō alij de fa-
milia ſeu domo. Vnde pro Petro tm̄ qui caput aliorum erat ſolui
mandauit tributum, nō ꝓ alijs Apl'is. vt hr̄ in glo. ibidē. ℭ Scd'ò,
nā dato ꝙ btā virgo teneret ꝓfiteri in Bethleē: ex hoc nō ſeq̄t ipſā
deſcendiſſe à Dauid. Nā potuit deſcendere de Ieſſe qui erat Bethala
mitanus ꝑ alios filios ipſius Ieſſe præter Dauid: & ſic teneret ibidē
ꝓfiteri ſicut & Ioſeph: non tamē ex hoc, ꝙ à Dauid deſcēderet. Quę
ſtio igit p̄fata minus ſufficienter ſoluta remanere videt: & ſic admi
ratio p̄dicta in ſuo ſtat vigore. Maiorū tamē ſemp reuerētia ſalua
doctorū ſeu expoſitorū, vlteri⁹ videt hîc aliquid eſſe dicendū. Ad
cuius euidētiā p̄ſupponenda ſūt quædā vera generalia: deinde ſub
iūgēdæ ſunt aliq̄ cōcluſiones ad ꝓpoſitū. ℭ Priò p̄ſupponit, ꝙ fi-
li⁹ ꝓut in bonis paternis ſuccedit tripliciter poſſet dici. Primò ſecū
dū verā generationē naturalē, ſcd'm quā filius plerūq̄ ſuccedit pr̄i,
nō ſolū in bonis naturalibus corporis, vt in bona cōplexiōe ſeu ha
bitudine corporali ꝓut legit Gene. vj. de gigantibus, qui potentes
viros in ſeculum genuerunt. i. magnos in corpore & robuſtos: ſed
etiā in bonis aīæ vt in ṽtutib⁹. Qn̄q̄ ſecundū naturalē inclinatio-
nē filij ſuccedūt ſuis genitoribus ꝓut aptitudinē ad certas ṽtutes
aliq̄ hn̄t à natura, ſaltem ſcd'm aptitudinē & īchoationē, vt in ī pri
ma ſcd'æ. q. lxiij. ar. j. ī corpore. q. Vn̄ Caſſio. ī q̄dā epl'a: Laudabi-
lis vena ſuā ſeruat originē, & fideliter poſteris tradit quę in ſe gl'io-
ſa trāſmigratiōe ꝓmeruit. Ad qđ facit illud Ioh. viij. c. Si filij Abra
hæ eſtis, &c. Scd'ò dr̄ fili⁹ alicui⁹ etiā ille quē nō genuit naturaliter,
ſed tm̄ ſcd'm famā publicā & cōem ppl'i ęſtimationem illi⁹ dr̄ fili⁹.
Qđ cōtingit cū vxor alicui⁹ filiū parit quē nō ex marito habuit: re D
putat tn̄ ī ppl'o ſine cōtradictione ſui mariti filius. Qui q̄dē fili⁹ li-
cet ī bōis ſupradictis nō habeat natural'r ſuccedere tali ficto pr̄i, ſuc
cedit tn̄ ciuil'r, nō ſolū ī bonis minorib⁹ fortunę vt ī diuitiis, ſed eti
am ī nobilitate ſeu generis claritudīe: q̄ maiora ſūt ſeu magis deſi-
derabilia bona, ſaltē ad magnanimos, q̄ diuitiæ. Hoīes em̄ hmōi ꝓ
pter honores & generis claritudines obſeruandas iacturā in cęteris
rebus fortunæ patiunt, vt ī p̄ria ſcd'ę. q. ij. ar. ij. Hæc aūt ſucceſſio ꝑ
iura cōmunia ſeu cōmunem gentiū cōſuetudinē patet: q̄ dictāt vt
ille q̄ ꝓ filio legitimo alicui⁹ ſcd'm famā publicā habetur, debet ſi-
bi ſuccedere in generis nobilitate, & hmōi. Tertiò dicit fili⁹ alicuius
etiā ille q̄ neutro prędictorū modorū deſcendit, ſed per legalem ad-
optionē tm̄ eſt ab aliq̄ ī filiū aſſumpt⁹, q̄ q̄dē fili⁹ tali pr̄i habet ſuc
cedere, ſaltē ī minorib⁹ reb⁹ fortunæ, vt ī diuitiis prout iura volūt
cōia. Quæ q̄dē tres ſucceſſiōes ſeu filiationes ſupradictæ qn̄q̄ con-
currunt ī eadē ꝑſona, qn̄q̄ ī trib⁹ diſtinctis, vt ſatis patet. Scd'ò prę
ſupponitur, ꝙ filiatio ſcd'm verā generationē naturalē, ſpālit cū à
remotis parētib⁹ ꝑ lōgā parentelæ lineā ſucceſſiuā in tēporū anti-
qua diuturnitate deſcendit, à nemīe eſt īfallibiliter cognoſcibilis,
niſi ꝑ diuinā reuelationē ſeu ſacrā ſcripturā diuinit⁹ traditā. Quod
inductiuè ꝓbat. Nā ꝙ aliq̄s ſit filius alicuius ſcd'm verā generatio
nem naturalē ꝑ experiētiā ſenſualem, q̄ ꝓpriè ſingularia cognoſcū
tur, hr̄i nō p̄t, niſi fortè à parentib⁹: vtpote à mr̄e q̄ de hoc poſſet
certiorē noticiā hr̄e: cū cæteri hoīes & etiā pater certā noticiā expe-
rimētalē de hoc cōiter non habent. Mater vero etſi certā noticiā ex
ꝑimētalē de filio ſuo, cui⁹ pr̄is ſit ſcd'm verā generationē habeat: nō
tn̄ talē noticiā de viro ſuo nec de ſeipſa: & multo minus de antiq̄s
parentibus viri ſui nec ſuis per lineam patentelæ aſcendendo per
experientiam hr̄e p̄t. Pari igit rōne cōſtat, ꝙ apud neminē pōt eſſe
experimental' cognitio de aliq̄ vtrū deſcendat à certo remoto pro
genitore modo p̄dicto. Fama aūt publica ſeu cōis æſtimatio ppl'i
q̄tūcūq̄ ſine cōtradictione ī ppl'o ſit extēſa, infallibilē cognitionē
nō cauſāt: Sil'r nec teſtes vel legitima documenta ſeu inſtrumenta
cū oīa hmōi ſint fallibilia, vt frequenter patet, & etiā in ſacris hiſto
rijs: teſtium fallacia nōnunq̄ reperit. ꝑ chronicas etiā antiquorum
q̄ in ſacris ſcripturis nō ſunt inſertæ, noticia hmōi infallibil' habe-
ri nō pōt: cū taliū certitudo, certitudinem q̄ per famā publicā habe
tur non excedit: vt eſt manifeſtū. Similiter nec ꝑ aliquā verā ſciam
naturalē ſeu liberalē artē hoc eſt cognoſcibile, vt patet intuenti.
Reſtat ergo, ꝙ hoc tm̄ ſit cognoſcibile ꝑ diuinā reuelationē, ſcd'm
quā ꝓphetę, vt ait Gre. qn̄q̄ de p̄terito, qn̄q̄ de futuro vaticinat.

E Et iſto mõ Moyſes de Noe ꝓphetare cenſet, de quo dicit genuiſſe tres filios & hmõi. ¶ Tertio preſupponiť, ꝙ vt aliqs ſit filius alterius ſecundũ cõmunẽ eſtimationẽ & famã publicã tm̃, vel ſecũdũ adoptionẽ legalẽ hoc poſſet aliť cognoſci q̃ȝ ꝑ diuinã reuelationẽ ꝓbať. Nã per teſtes idoneos, vł legitima documẽta, vł chronicas antiq̃rũ autẽticas, talł filiatio ſufficienť poſſet ꝓbari vt de ſe patet. ¶ Quarto ſupponiť ꝙ miraculoꝝ dei q̃dam ſunt ad fidei confirmationem: & talia debent eſſe manifeſta. Alia verò ſunt miracula quę nõ per ſui manifeſtationẽ ſed ꝑ fidẽ habenť, & iſta debent eſſe occulta, vt fides eorũ magis ſit meritoria: vt eſt ſacramẽtũ altaris, & ꝟginis part⁹. Veritas iſti⁹ p̃ſuppoſiti patet ĩ tertia pte. q. xxix. ar. j. in rñſione ad ſecũdũ ar. ¶ His p̃ſuppoſitis, Prima concluſio ſit iſta: ꝙ Chriſtus ꝓut ex p̃noſticis ꝓphetarũ habetur, habuit eſſe filius Dauid & Abraham ſecũdũ verã generationẽ naturalẽ: & ſic cõueniẽs fuit hoc ꝑ ſacram euãgelicarũ doctrinarũ traditionẽ teſtificari. Prĩa pars ꝓbať. nã de promiſſiõe facta Abrahę. Geñ. xxvj. a. legiť. Bñdicenť ĩ ſemĩe tuo oẽs gẽtes terrę: Quod exponit Apł's ad Gał. iij. c. In ſemĩe q eſt Chriſt⁹. In pſal. aũt de promiſſiõe facta Dauid dicitur: De fructu vẽtris tui ponam ſup ſedẽ tuã: q̃ ꝟba manifeſtè denotant verã filiationẽ naturalẽ. Ille em̃ q ſecundũ famam publicã tm̃ hmõi filius reputať alicuius, nõ verè dicitur de ſemine eius, nec de fructu ventris ſui, vt eſt manifeſtũ. Et inde etiã eſt, ꝙ cũ ex tali filiatiõe in laudabili vena filij parentib⁹ ĩ virtutib⁹ ſuccedũt vt in primo p̃ſuppoſito dictũ eſt: idcirco principales virtutes regię quæ de ipſo Dauid leguntur, attribuebãtur propheticè q̃ſi ꝑ modũ ſucceſſionis deberi Chriſto. De Dauid enim legitur fuiſſe ĩ oĩb⁹ vijs ſuis prudentẽ ſeu ſapiẽtẽ. j. Reg. xxviij. Siłr ꝙ fuit faciens iudiciũ & iuſticiã oĩ ppł'o. ij. Reg. viij. d. Quæ quidẽ ꝟtutes q̃ſi per modum germinariæ ſucceſſionis prędicanť, à Ieremia Chriſto conuenire. vñ Iere. xxiij. a. Suſcitabo Dauid germẽ iuſtũ & regnabit rex, & ſapiens erit, & faciet iudiciũ & iuſticiã in terra. Vnde, licet enim altiori & excellentiori mõ Chriſtus habuit ꝟtutes q̃ȝ Dauid & cęteri ſcĩ, vt in tertia parte. q. vij. ar. ij. in reſponſione ad. ij. arg. Nec ipi Chriſto per ſucceſſionẽ à Dauid debebantur, præſertim cũ multi ꝓgenitores non eiuſdem laudabilitatis ĩter Dauid & Chriſtũ ĩterfuerunt. Denotatur tñ ꝑ ꝓphetam in ꝟbis p̃dictis, ꝙ Chriſto etiã ptinebat F ſucceſſio in talib⁹ ꝟtutib⁹ ſcd'm verã gñationẽ naturalẽ humanam, inquantũ erat ex vero & proprio germine ipſius Dauid, ꝓut in primo p̃ſuppoſito fuit tactũ. Scd'a pars concluſionis ꝓbatur. Nam illa quę in vaticinijs ꝓphetarũ inueniunť tradita de Chriſto, ĩ euangelijs ꝓ maiori & principaliori pte impleta eẽ explicanť Mat. j. d. Vt adimplereť qd' ſcriptũ eſt ꝑ ꝓphetã, &c. Et ſic de q̃ȝplurimis, quæ in ꝓceſſu euãgeliorũ ſiłib⁹ legũtur. ¶ Cõcluſio ſcd'a, ꝙ Chriſtũ ſcd'm verã generationẽ naturalẽ à Dauid & Abrahã deſcẽdiſſe ſufficienter tradiť, q̃ƺtũ ad fideliũ informationẽ ſpectat ꝑ Mattheum ĩ primo titulo ſui euangelij dicẽtẽ: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid filij Abraham. Etiã ſi de genealogia Chriſti nihil amplius tradidiſſet, ꝓbať: Nã ex ſolis iſtis ꝟbis manifeſtè aſſerit euãgeliſta Chriſtũ à Dauid & Abrahã deſcendiſſe per verã gñatiõem naturalẽ: ſed talis aſſertio ẽ ſufficiẽs teſtimoniũ apud fideles ad hoc oñdẽdũ, etiã ſi nihil amplius de hoc declaraſſet. Igiť cõcluſio vera: Cõſequentia de ſe patet, & aſſumptũ pro prima parte ꝓbať. Nam eſto ꝙ filius dici poſſet etiã ille q tm̃ ſecundũ famam publicam vel legitimã adoptionẽ eſt filius, vt in primo præſuppoſito, nũq̃ȝ tamẽ ab aliq̃ diciť gñari q ſcd'm famam tm̃ vł adoptionẽ ſit ei⁹ fili⁹: licet enim pater dicať ſcd'm curã, ętatẽ, ſeu geniturã & hmõi, & ꝑ conſequens filius tãq̃ȝ ei⁹ correlatiu⁹: generare tñ ſeu generatio nõ eodẽ modo ęquocať. Cũ igiť dicit: Liber generationis Ieſu Chriſti: manifeſtè loqť de genealogia quæ eſt ꝑ viã gñationis, nõ aũt de illa quæ ſecundum famam vel adoptionẽ tm̃ dr̃: Talis em̃ filiatio, nõ ꝑ gñationẽ, ſed ꝑ aliũ modũ procedit. Scd'a ꝟò ps aſſumpti ꝓbať. Nam apud fideles euãgelia Chriſti recipiẽtes ſufficiẽter filiatio p̃dicta ꝑ illa ꝟba tituli cõꝓbať. Nã ſi hoc ñ eẽt verũ, nec titul⁹ ille ꝟitatẽ cõtineret, ꝙ abſit à fideliũ cordib⁹ cogitare: cũ ſcd'm Aug. Si vnũ falſũ ĩ ſacra ſcriptura eſſet repertũ tota ei⁹ autoritas ĩfirmareť. Apud ĩfideles ãt q euãgeliũ negãt vł de ſui ꝟitate dubitãt, nec tota genealogia ſequens ſufficit ad hoc eis ꝓbandũ. Tales em̃ à fide alieni, verbis euãgeliſtarũ nõ p̃ſtant fidẽ: & iõ totã illã lineã negabũt, niſi forte Hebræi q autoritate vete. Teſta. aliquã partẽ genealogiæ Matthæi hñt recipere. ſ. vſq̃ȝ Zorobabel vel Abiud & hmõi, nõ vltra, cũ apud eos de cæteris hiſtoria autentica nõ habeať. Sic igitur tota genealogia per extenſum in euãgelijs tradita non ſufficit ad cõuincendos infideles de hoc qd' Chriſtus à Dauid deſcẽdit, etſi ꝑ Ioachĩ & Mariã fieret deſcenſus. vnde Apoſtolus. j. ad Timo. j. ꝓhibet genealogijs intendere. vbi glo. dicit ꝙ infideles habebant genealogias qbus narratur Chriſtum deſcendiſſe à Dauid. vnde ſicut apud tales non ſufficit illa narratio in euangelijs contenta de genealogia Chriſti quantuncũq̃ȝ extenſa tradatur, ad veram generationem naturalem eius oſtendendã, ſic apud fideles ſola verba tituli ſufficiũt ad hoc

ad hoc fundandum: quę q̃dẽ rõ includitur in ꝟbis, Aug. cõtra Fauſtũ Manichęũ volentẽ ꝓbare Chriſtũ nõ eſſe filiũ Dauid. cũ non eẽt cõceptus ex Ioſeph: ad quẽ ſeriẽ generatiõis Matthę⁹ producit, vbi Aug. ſic ait: Sic ergo nos credimus etiã Mariã fuiſſe in cognatione Dauid. qa ſcripturis credimus, q̃ vtrũq̃ȝ dicunt. ſ. Chriſtũ ex ſemine Dauid eſſe ſecundũ carnem, & eius matrem Mariã ꝟginẽ eſſe. Hęc ille. G Si tñ q̃ratur q̃ ſit vtilitas ſeu neceſſitas tradendi tã extenſam genealogiã vbi ſol⁹ prim⁹ titulus ſufficit. Ad hoc rñdeť ꝑ ſeq̃ntẽ tertiã cõcluſionem. ¶ Tertia cõcluſio, ꝙ cõueniens fuit, vt Chriſtus etiã ſecundũ publicã famã & cõem ppłi æſtimationẽ à Dauid deſcẽderet, & ꝙ hoc cõſonat antiquoꝝ ꝓpheticis traditionibus. Prĩa ps probatur. nam hoc fuit conueniens dupliciter. Primò ad fidelium in communi Chriſtum illo tpe recipientiũ inſtructiõem. Scd'ò ad confutationem infideliũ Chriſtũ non recipientiũ. primũ patet ſic: nam prout in ſcd'a ſcd'æ. q. j. ar. vij. in reſponſiõe. iij. arg. habetur: Cognitio fidei in hoĩb⁹ oportuit, vt ab imperfecto ad pfectũ procederet: & ideo Chriſtus fuit pri⁹ cognitus ſub rõne Saluatoris in cõi, etiã apud electos, q̃ȝ cognoſceretur eſſe deus & hõ. In prima em̃ vocatione Apłorũ Ioh. j. Andreas dicebat: Inuenimus Meſſiam. i. Chriſtũ: ſed poſtea Chriſto interrogãte, Vos quẽ me eſſe dicitis? Petrus rñdit: Tu es filius dei, Matt. xvj. c. Ex quo videť ꝙ prius ſequebantur ipſum tanq̃ȝ Chriſtum anteq̃ȝ cognoſcerent eius deitatem. Vlterius etiam tanq̃ȝ minus plenè informatis de fide ſuæ deitatis, eiuſdem dicebat apoſtolis: Tanto tempore vobiſcũ ſum, & non cognouiſtis me. Ioh. xiiij. b. Siłr & pari rõne pri⁹ Chriſt⁹ fuit cognit⁹ tanq̃ȝ filius Ioſeph, q̃ȝ cognoſceretur eſſe ſine prẽ in terris. Non em̃ ſolum apud æmulos qui ipſum ſpernẽtes dicebant: Nõne filius Fabri eſt. Matth. xiij. ſed etiam apud ſimplices diſcipulos & cognatos cõiter filius Ioſeph reputabatur, anteq̃ȝ myſterium virginitatis eẽt diuulgatum. In taliũ em̃ perſona euangeliſta dicebat: Non cognouerunt parentes ei⁹. Luc. ij. g. vnde non ſolũ ſimplices ſeu idiotę, ꝓut apoſtoli fuerunt in principio, ſed etiam Nathanael qui ſecundũ glo. peritiſſimus ſcripturarũ erat, cũ audiuit à Philippo: Iohã. j. g. Quem ſcripſit Moyſes in lege & prophetis inuenimus Ieſum filiũ Ioſeph à Nazareth, non fuit admiratus de hoc ꝙ Chriſtus eẽt filius Ioſeph: ſed de hoc ꝙ à Nazareth eẽt, cũ de Bethleem ſpectabatur Meſſias. Et quod magis attentione dignum eſt, ꝙ ipſa eadem beata virgo huius myſterij diuini ſuper omnes conſcia, iſtum modũ loquendi obſeruabat di. Ego & pr̃ tuus dolentes quærebam⁹ te. Luc. ij. g. Ex q̃ ſequiť, ꝙ ad inſtructionẽ fideliũ in cõi q Chriſtum veniẽtẽ ĩ mũdo receperũt, cõueniẽs modus fuit, vt eis p̃ſentareť prius ſub rõne regis. ſ. Meſſiæ filij Dauid ſine reuelatione myſterij deitatis & H ꝟginitatis matris: q̃ȝ ꝙ eis à principio oĩa iſta arcana reuelarentur ſic em̃ proceſſerunt ab imperfecto ad perfectũ, q eſt modus hoĩbus in cõi maxiè cõnaturalis. Secundum probatur: nã ſi Chriſtus ſecundum verã generationem naturalem tm̃ à Dauid deſcendiſſet, & nõ ſcd'm famã publicã, & cõem ppłi æſtimationẽ, hoc non ſufficeret ad refutãdos ĩfideles, p̃cipuè Hebræos q ex illa ſtirpe tm̃ Saluatorẽ ſpectabãt, vt autoritates ſacræ ſcripturæ teſtanť: & Chriſtus eos exhortãdo dicebat: Scrutamini ſcripturas, Iohã. v. f. Vnde ſi eũ rõnabiliter ignoraſſent à Dauid deſcendiſſe, prẹſertim cum cõis fama & ppłi æſtimatio hoc non teſtareť, redderentur excuſabiles. Nõ em̃ ipſi tenebantur cognoſcere verã generationem naturalẽ Chriſti ſecundũ quã à Dauid deſcẽdit, Talis em̃ incognoſcibilis eſt, niſi ꝑ diuinam reuelationẽ: vt in ſcd'ò p̃ſuppoſito fuit oſtẽſum. Diuina tñ ſcriptura intendit eos inexcuſabiles reddere. vnde glo. ſuper illud Matth. ij. a. Vbi eſt q natus eſt. Confuſio Iudæorũ eſt vt Chriſti natiuitatẽ à gentilibus diſcant: etſi non credunt, inexcuſabiles ſũt, hęc in glo. Conueniens igitur modus fuit, vt etiã Chriſtus ſecundum publicã famã à Dauid deſcenderet, vt ſic ipſum refutantes ſaltẽ ſub rõne Saluatoris ſpectati ĩ cõi recipere, inexcuſabiles eſſent, qd' eſt intẽtũ. ¶ Scd'a ꝟò ps cõcluſionis ꝓbať: Nã ꝓphetę ꝑ modũ ſucceſſionis ipſius Dauid Chriſto regiã dignitatẽ attribuebant, Iſa. ix. b. Super ſoliũ Dauid & ſup regnũ eius ſedebit. Quę quidem ꝟba & ſiłia, licet non de ſede ſeu regno tpali principaliter intelligantur, prout verba Iſa. denotant ibidem dicentis: Sedebit in æternum: Nec em̃ cõcedẽdũ eſt, ꝙ ĩ regno temporali Dauidico Iechonias à q̃ Chriſtus deſcẽdit habuit ſucceſſorẽ ꝓphetãte Ieremia. xxij. g. de ipſo Iechonia, Nõ erit de ſemĩe ei⁹ q ſedeat ſup thronũ Dauid: cũ hoc tñ ſtat ꝙ ſcd'm intellectũ min⁹ principalẽ ſeu figuratiuũ, quẽ tot⁹ ppłs in cõi principaliť intẽdebat de regia dignitate, etiã tpali, q̃ Chriſto debebať ꝑ ſucceſſionẽ Dauid talia ꝟba intelligũtur: ꝑ qd' ſignificabať ſucceſſio ipſi⁹ Chriſti hoĩs ĩ regno vniuerſali ſupra oẽm creaturã. iuxta illud: Data eſt mihi oĩs ptãs ĩ cæ. & in ter. Mat. xxviij. d. Rõ ãt huius figuratiuæ loquutiõis ſeu duplicis intellectus talis eſt. Nam ſicut nr̃a cognitio de imperfecto ad perfectum naturł'r procedit, vt tactum eſt, ſic eo modo naturale eſt nobis ex cognitione corporalium, in ſpiritualium cognitionem deuenire. Inuiſibilia enim dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciun tur, ad

A tur, ad Rom. j. c. Qd' nõ ſolũ habet locũ in puris naturalib⁹, ſed etiã ĩ ſupnaturalib⁹, vt ĩ miniſterijs ecclę. p̃cipuæ in ſacramẽtis quibus ſacra ĩuiſibilia ꝑ ſigna viſibilia tradunť, & iõ ex diuina p̃ordinatiõe, vt populus de ſẽſibilib⁹ ad inſẽſibilia cõnaturali mõ reduceret, Chriſtũ quẽ cõſtituit hęredẽ vniuerſorũ etiã ĩ regia dignitate tpali vt legitimũ ipſi⁹ Dauid ſucceſſorẽ fecit, ſic ius hęreditariũ in ipſo regno eidẽ ptineret ex tali ſucceſſiõe: Quã q̃dẽ ſucceſſionẽ tpalem cõtẽporanei Chriſti diligenť attendebãt, vt teſtať ſacra hiſtoria. Nam apłi q fuerũt ſuper cęteros de myſterijs Chriſti eruditi, etiam poſt reſurrectionẽ, qñ iam ipſi⁹ gł'ia erat eis magis manifeſta ab eo q̃rebãt. Si in hoc tẽpore reſtitutur⁹ es regnũ Iſrael? Act. j. a. Quod intelligiť ad literã de regno tpali, credentes talem reſtitutionẽ ad Chriſtũ pertinuiſſe: nec Chriſtus ꝓtũc iſtũ intellectum figuratiuũ ſeu minus prĩcipalẽ ab eis excluſit expſſe, vt ibidẽ patet Forti⁹ ergo ſẽtiendũ eſt de cęteris, q regnũ dei ignorabãt Cũ igiť ſucceſſio ĩ regia dignitate tẽporali, ad illũ etiã q ſcd'm famã publicã eſt fili⁹ ptinet, vt ĩ primo p̃ſuppoſito: nõ aũt ad illũ tm̃ q ſecundũ verã gñationẽ naturalẽ tãtũmõ deſcẽdit, ſeqť ꝙ ꝓphetę teſtãtes ipm fore legitimũ ſucceſſorẽ ĩ regno Dauid tpali, cõſequẽť p̃monſtrabãt ipſũ ſecũdũ famã publicã à Dauid deſcẽſurũ, qd' eſt itẽtũ. ¶ Quarta cõcluſio, ꝙ prędict⁹ deſcẽſus Chriſti à Dauid ſecũdũ publicã famã & cõmunẽ ppłi ęſtimationẽ q̃ƺtũ ad contẽporaneos Chriſti attrahẽdos vel iuſtè reprobãdos ptinebat, ſufficienť tradiť per Matthęũ euãgeliſtã, cũ dicit: Abrahã genuit Iſaac &c. Et conueniẽtius ꝑ Ioſeph q̃ȝ ſi ꝑ ſolã virginẽ glorioſã huiuſmodi deſcẽſus tradereť. ¶ Prima ps cõcluſiõis ꝓbať. Nã oẽs contemporanei Chriſti, exceptis pauciſſimis qb⁹ myſteriũ ꝟginitatis fuit reuelatũ credebãt Chriſtũ eſſe filiũ Ioſeph, & fama publica hoc teſtabať, vt patet ex iam dictis. Qui quidẽ Ioſeph de directo genealogizatur à Dauid ꝑ Matthęum, vt patet ĩ litera. Igitur prima ps cõcluſionis vera. Secũda ꝟo ꝓbať: nã ſi talł deſcẽſus ſecũdũ publicã famã ꝑ virginẽ gł'ioſam declarareť, & nõ ꝑ Ioſeph, oportuiſſet ꝙ contẽporanei Chriſti reputarẽt Chriſtũ nõ deſcẽdere à Ioſeph, & cõſeq̃nter credere ꝟginẽ gł'ioſam nõ legitimę Chriſtũ cõcepiſſe, vł myſteriũ ꝟginitatis eſſet ſtatĩ eis reuelãdũ: q̃rũ primũ eſſet falſiſſimũ, & derogatiuũ honori ipi⁹ beatę ꝟginis: q̃ vt ab ĩfamia ſuſpitiõis eſſet ĩmunis, diuĩa p̃ordinatiõe fuit depõſata, vt ſcĩ doctores tradũt. Secũdũ ꝟo eſſet etiam cõtra dictamẽ eiuſdem diuinę p̃ordinatiõis q̃ ꝟginitatẽ matris ex certis rationib⁹, vt dictũ eſt, voluit eſſe oc- B cultã: & ſic ſecũda ps cõcluſiõis vera. ¶ Quĩta cõcluſio, ꝙ cõueniens fuit vt Chriſti genealogia nõ tm̃ ſecũdũ p̃dictas filiatiões, ſed etiã ſecũdũ filiationẽ legalẽ. ſ. ſecũdũ adoptionẽ tradereť, vt Luc. tradit in. iij. c. ꝓbať: Nã vt doctores dicũt, ꝓut poſtillator Luc. iij. tractat: licet oẽs ſapiẽtes Hebręorũ cõcordiť tenerẽt Chriſtũ deſcẽſurũ eſſe à Dauid: aliq tñ eorũ opinabãtur ipm deſcẽdere ab eo ꝑ Nathan ei⁹ filiũ adoptiuũ ꝓpť excellẽtiã ſcĩtatis ꝓphetiæ: alij ꝟò ꝑ Salomonẽ ꝓpť dignitatẽ regiã & excellentiã ſapiæ. Secũdũ veritatem aũt vt oĩno tollereť errãdi occaſio, per vtrũq̃ȝ deſcẽdit, ꝑ Salomonẽ. ſ. ſecũdũ lineã naturał generatiõis. ꝑ Nathã verò ſecũdum lineã adoptiõis legalis. Nathã em̃ fili⁹ adoptiuus fuit Dauid. vñ cõueniẽter Lucas ſequiť lineã adoptiuã ꝑ Nathã & quoſdam alios, vt nobis oñdat ꝙ etiã ſecũdũ lineã adoptiõis Chriſtus à Dauid deſcẽdit: idcirco notanť p̃termiſit hoc ꝟbũ genuit, & loco ei⁹ vtiť hoc ꝟbo fuit. ¶ Sexta cõcluſio ꝙ generatio Chriſti vera à Dauid per ꝟginẽ gł'ioſã deſcẽdẽs cũ exp̃ſſione ꝟginitatis arcanę quãtũ ad fideles fide diuulgata certificãdos pertinet, ſufficienť tradiť per Matthęũ. j. Nã ĩ p̃dicto ca. poſtq̃ȝ Matthę⁹ ſe expediuit de genealogia Chriſti ſũmariè, ĩ primo ti. & cõſequenť ĩ ſingulari ꝑ extenſã ſucceſſionẽ (quã ſucceſſionẽ ĩ tres q̃terdenas ex certis cauſis myſticè ĩtellectis diuiſit ꝓut in Glo. or. ſufficiẽter tradiť) ſtatim ipſam materiã generatiõis Chriſti q̃ſi alio modo reſumẽs ſubdit: Chriſti aũt generatio ſic erat: Cũ eẽt diſponſata mater Ieſu Maria Ioſeph anq̃ȝ cõuenirẽt inuenta eſt in vtero hñs de ſpũſctõ. vbi manifeſtè tradit ꝟitatẽ gñationis Chriſti, quã à Dauid deſcendiſſe ĩ titulo p̃miſerat ꝑ Mariã ꝟginẽ, nõ ex virili ſemine, ſed ſpũſſcĩ ĩſpiratione ꝓceſſiſſe: cũ q̃ etiã oñdit ei⁹ ꝟginitatẽ occultã eſſe illis tpib⁹, niſi cui de⁹ ex cauſa voluit reuelare ſicut Ioſeph. ¶ Colligiť ergo ex p̃miſſis, ꝙ deſcenſus Chriſti à Dauid & Abrahã in euãgelio quadrupł'r tradiť. Nã aut ſecundũ verã gñationem naturalẽ: & hoc ſũmariè q̃ƺtũ ſufficit ad certificãdos fideles ĩ cõi de impletiõe ꝓmiſſionũ q̃ prib⁹ fuerunt factæ. & hoc dupł'r: qa aut ſine myſterij ꝟginitatis reuelatiõe: & ſic ĩ prĩo titulo Matthęi ꝓut ĩ ſcd'a cõcluſiõe: aut cũ declaratiõe ꝟginitatis ſicut ibi: Gñatio aũt Chriſti, &c. Mat. j. ꝓut ĩ ſexta cõcluſiõe: Aut ſcd'm publicã ęſtimationẽ: & hoc extẽſè ꝑ ſingula deſcẽdẽdo & aſcẽdẽdo ꝙ ſufficit, & reqriť ad certificandos Chriſti cõtẽporaneos. Et de hoc ꝙ Chriſt⁹ fuerat legitim⁹ ſucceſſor ipſi⁹ Dauid. hoc dupł'r: qa aut ſcd'm lineã naturał gñatiõis publicè ęſtiatã ꝑ Salomonẽ quã Matthę⁹ tradit ꝓut ĩ q̃rta cõcluſiõe: aut ſecundum lineã

aut ſcd'm lineã adoptiuã: & ſic Lu. iij. prout ĩ q̃nta cõcluſione. Qui C q̃dẽ q̃druplex deſcenſus ĩ Chriſto cõcurrit ꝓut traditio euangelica narrat fideliť: Et hæc ad murmurationes ꝑfidorũ cõprimẽdas & admirationes tollẽdas fideliũ in prędictis ſufficiãt ſcd'm Iſralem expoſitionẽ: omiſſis tamen quãplurimis alijs ĩ hac materia à doctorib⁹ traditis, quæ ad myſticam pertinent declarationem.

¶ Sequuntur notulæ breues venerabilis ac religioſi patris fratris Matthiæ Dorink profeſſoris ſacræ theologiæ eximij, miniſtri prouinciæ Saxoniæ ordinis minorum: quibus poſtilla fratris Nicolai de Lyra valide ab impugnationibus domini Burgẽ. defenſatur: & primo circa euangelium Matthæi.

REPLICA Et qa de veteri Teſtamento non plus reperi tactũ ꝑ Burg, iõ accedendũ eſt ad nouũ, &c. In nouo Teſtamento primò occurrit euangeliũ Matthæi: in cuius prĩo capł'o dr̃ Iudas genuit Phares & Zaran de Thamar. quem paſſum exponens btũs Hiero. dicit: notandũ in genealogia Saluatoris nullã ſanctarum aſſumi mulierũ, ſed eas tm̃ q̃s ſcriptura reprehendit, vt ꝓpter pctõres venerat de peccatricibus naſcẽs, &c. Poſtil. aũt ab hoc dicto beati Hiero. cum reuerentia declinat motus ex certis rationibus: Quarum prima eſt: quia non videtur rationabile mulieres ratione illa poni in genealogia Saluatoris, qua ratiõe viri ex ea prætermittunť. ſ. Ochozias: Ioas & Amaſias ꝓpter pctm̃ prætermittũtur, vt dicit idem beatus Hieronymus: igitur ꝓpter peccata non ponũtur ibi rõnabiliter mulieres. Item ꝟgo glorioſa ponitur in ipſa genealogia, quæ tamen eſt & ſemper fuit ſanctiſſima. Itẽ qa dicit btũs Hiero. Ruth & Raab in genealogia poſitas tanq̃ȝ ꝑ ſcripturã ſacrã reprehenſas: Quod nõ videť veꝝ: quia ſcriptura eas cõmẽdat. Raab cõmendať Ioſuæ. ij. & poniť in catalogo iuſtorum ad Heb. xj. Quod aũt dicta fuit meretrix, non fuit ratione vitij, ſed officij: qa vbi nos habemus meretrix, Hebræus habet hoſpita, vel fuit eis cognomen. Similiter & Ruth commendatur: In ſcriptura Ruth. j. & iij. Nec alicubi legitur de illarum duarum mulierum reprehenſione prout beatus Hiero. allegat. Exponit igitur poſtillator illum paſſum ſic, ꝙ ille mulieres ideo hĩc nominanť, quia viris D ſuis fuerunt accidentaliter coniunctæ. † Nam quæ fuerunt primò & principaliter coniunctæ, ſiue bonę ſiuæ malæ nõ hĩc nominanť. Immo q̃ inter illas q̃tuor fuit magis famoſa peccatrix. ſ. Bethſabea directè non nominať, ſed dicitur ea quę fuit Vrię, quæ principaliter & directius nominari debuit ſi peccatum ratio nominationis fuit. ¶ In hac re. Burg. aſſumit beatum Hieronymum ĩ ſui defenſione, quem tamen ex leuibus cauſis conſueuit improbare, vt patet in multis locis ſui corruptorij. Et puto defenſionem Burgen. beato Hiero. non placere, quia maiora inconuenientia cõtingunt defenſori q̃ȝ defenſo, vt patebit. Dicit nãq̃ȝ Burgen. primò ꝙ ꝟba beati Hiero. ſunt ſanè intelligenda de peccatoribus & peccatricib⁹ finaliter pœnitentibus & ſic iuſtificatis: & tales dicit fuiſſe illas quatuor mulieres in genealigia Chriſti nominatas. Secundò dicit Burgen. ꝙ Raab & Ruth fuerunt famoſæ peccatrices, quia nationes earum in ſcripturis reprehenduntur. Tertiò dicit, qd' etſi illæ quatuor mulieres fuerunt iniuſtæ, non tamen fuerunt dicendę ſanctæ, ſaltem in vita earum propter præcedentia peccata. Ex his tribus dictis putat Burgen. accipere velle ſufficientem rñſionẽ ad argumẽta poſtil. facta contra btm̃ Hiero. Sed certe ex ineptè dictis apta rñſio fieri non põt. ¶ Nunc autem primum dictum ꝓpoſito eſt ineptũ. Nã multæ mulieres patrũ noĩatorũ in ſcriptura ſunt reprehẽſę tñ finaliť iuſtę: ſicut Sara, Rachel, Lia & cęteræ. iõ ſecundũ primũ dictũ Bur. quãplures debebant nominari. Cęterũ ſi ſolę q̃tuor finaliter iuſtificatæ debebãt noĩari, ſequiť ꝙ finaliter impenitentes nominari non debuiſſent: & ſic Achaz & multi nominati, nominari non debebant, per argumentum à contrario ſenſu, qd' Burg. ſæpe grandi pendit. Nec ſecundum dictum Bur. eſt aptum ꝓpoſito. Nã ſi q̃s ex mala fama nationis, deberet dici famoſus peccator, maximè Iob qui natione fuit gẽtilis: & tamen in ſcripturis dicitur fuiſſe ſimplex & rectus timens deum & recedens à malo, &c. q̃ de eo dicunť Iob. j. Poterant etiam illæ duo mulieres naturaliter facere quæ erant legis ſicut Iob & non idololatræ. Vnde de gentilitate ad Iudaiſmum cõuerſas ſcriptura nõ reprehendit ſed magis commẽdat, vt probat poſtillator. Nec tertium dictum videtur propoſito conuenire. Nam beatus Hiero. in hac vita iuſtificatas & cum finali iuſticia defunctas vtiq̃ȝ debuit dicere ſanctas, nec hoc omittere ꝓpter peccata præcedentia, ſi qua fuerunt, quia Petrum, Paulum, Matthæum: & Magdalenam & cæteros verè ſanctos dicere catholicum eſt quorum tñ pctã ſacra ſcriptura commemorat, ſed non illarũ. ſ. Raab & Ruth. Cũ igiť dicta Burg. prout viſum eſt ſũt ꝓpoſito impertinentia, rñſa ex eis accepta valere non pñt. ¶ Idcirco cũ primũ arguitur de tribus regibus ꝓpter peccatum prætermiſſis, reſpõdet Burgẽ. ꝙ illi fuerunt finaliter impœnitentes, quod in mulieribus non habet locum: Sed oſtenſum eſt ſupra primum dictum Bur-

† Tu dic eas nominatas, tũ quia inſigne aliqd ĩ eis geſtũ eſt, tũ quia alienigenas & peccatrices nominãdo indicať vocatio gentium, & venia peccantium.

E geñ. vñ ſumit̃ illa rñſio nō eſſe rōnabilis, nec p cōſequēs ſolutio. ¶ Ad ſcd'm argumētū de btā ♈gine. ſine peccato ī genealogia poſita, reſpondet Burg. ꝙ ſecus eſt de beata virgine, quam neceſſe habuit euangeliſta ponere: & de illis mulieribus quas euangeliſta volūtariè nominauit, & ſine defectu potuiſſet prætermittere. Sed puto bea. Hiero. ſic nō voluiſſe dicere: quia illa reſpōſio plus inuoluit, ꝙ ſoluit: nā dicēs euangeliſta pro ſola volūtate illas mulieres nominaſſe, neceſſe habet dicere ꝙ ſine rōne. Qd' ſi ſic, fruſtra bea. Hiero. q̄reret rōnem cuius nō eſt rō, ſed volūtas. Nec veriſimile, ꝙ ſola voluntate: quinimmo ex rōnabili neceſſitate eas nominatim exp̄ſſerat euāgeliſta: quę rōnabilitas infrà oſtēdetur. Ad tertium argumētum poſtil. Bur. rñdet qd' facit p btō. Hiero. quia in ſcriptura cōmēdāt̃, hoc eſt argumētū iuſtificatiōis earum finalis: ſed p hoc nō excluditur, qn pri⁹ fuerāt famoſę peccatrices vt dicit Bur. cui⁹ oppoſitū tñ oſtēſum eſt in correctione ſcd'i dicti. ſ. Nec aliqua ſcriptura habetur ꝙ pſonę aliar̃ vnq̄ fuerint reprehēſibiles, ſed potius in ſcriptura cōmēdant̃: vñ pōt ſumi argumētum qd' eſt Bur. ī ve. Te. valde familiare: ſed ipe cōſueuit arguere ab autoritate negatiuè quod nō valet. hîc arguit̃ aūt ſimul conſtructiuè & deſtructiuè p hoc ꝙ non legit̃ ꝙ ſint rep̄hēſæ ſed commēdatę. Arguo tñ ex dictis cōtra Bur. aſr: Oīs denoīatio debet fieri à principaliori & digniori: ſed fides & iuſticia ſunt digniora vitijs: igit̃ noīatio debet fieri potius à virtutib⁹ q̄ à vitijs: ſed conſtat ex ſcriptura Raab & Ruth fuiſſe virtuoſas, igit̃ ear̃ noīatio debet potius ſumi à virtutib⁹ q̄ à pctīs ſi qua p̄ceſſerūt. Nā in cōmemoratiōe ſctōrū, ♈tutum fit mētio de p ſe: vitiorū aūt q̄ fuerāt p accidēs & recitatiuè: igit̃ illę ſanctę mulieres in Chriſti genealogia ſctā poti⁹ debebāt noīari ex cōuerſatiōe q̄ prauitate tranſgreſſionis. Nec illa tertia rō poſtil. facit p btō Hiero. put Bur. dixit, ſed cōtra ſpāliter quia dicit, q̄s ſcripturā rep̄hēdit, qd' nuſq̄ repit̃, ſed cōtrariū: qa vtranq̄ ſcripturā commendat notabilit̃ ſatis. Patet igitur ꝙ Burg. volens pro beato Hiero. certare plus eum inuoluit. ¶ Conſequēter vidēdū eſt q̄ō cōtra Poſtil. irrōnabilit̃ mouetur dupliciter. Primò dicit, ꝙ nihil ptinet ad rōnem genealogię cōiūctio viri & mulieris p ſe vel p accidēs, & nihil refert. Nā neceſſarium videtur vxores ſecūdarias nō principales in hmōi genealogia
F nominari, quaten⁹ ex tali noīatiōe oſtēdat̃ verū fuiſſe mr̄imoniū, & nihil illegitimitatis īteruenſſe. Qd' autē verū matrimoniū ſit inter virū & vxorē principalē, nemo dubitat: nec plē ex eis ſuſceptā fore legitimā, plem aūt ex occaſionalit̃ & ſecundario cōiūcta poſſet pbabilit̃ dubitare fore legitimā, idcirco in generatione ex principali & p ſe coniunctā in tota genealogia, de muliere nulla fit mētio: quia ibi plis legitimitas eſt lata. In generatione autem ex occaſionaliter coniunctis neceſſe fuit de mulieribus fieri mentionem. Tum vt ex hoc īnuat̃ cōiūctiōnē fuiſſe legitimā, Tum vt oſtendat̃ plē ex ſic cōiūctorū generatione, nullā incurrere notā. Neceſſariū igit̃ fuit in Chriſti genealogia hoc obſeruare, ne Herodes aut alij Chriſti pſequutores velamen excuſationis poſſent aſſumere q̄ſi natum illegitimè perſequerent̃: Hæc eſt enim rō ſanctorū doctorū de matris Chriſti deſponſatione. ¶ Nec valet ꝙ Bur. ſcd'ò obijcit cōtra poſtil. rōnē de Lia q̄ fuit Iacob p̄ter intentionē cōiuncta: & tñ nō noīat̃ ī genealogia Chriſti, quod tñ oportet, ſi rō poſtillatoris valeret. Rñdeo ꝙ q̄uis Lia fuerit cōiuncta præter eius intentionē: nō tñ ex hoc fuit vxor eius occaſionalis nec ſecundaria, ſed principalis pter ſequentē ratihabitionē. Rachel em̄ q̄uis fuit plus dilecta, fuit tñ vxor ſecūdaria: & iō Chriſtus ſi fuiſſet natus per lineā Rachel, ſpāliter nominari in genealogia debuiſſet propter rōnē prędictā. Sed qa p lineā Liæ q̄ fuit prima & principalis vxor, Chriſt⁹ natus eſt, idcirco eā noīari nō oportebat. Cōfirmat̃ hæc rñſio, qa ſecūdū magiſtrū in q̄rto di. xxx. & doctores. Error in perſona coniuncta dirimit etiā contractū matrimoniū, niſi poſt cōiunctionem īteruenerit ratihabitio. Cū igit̃ in coniūctione Iacob & Lię interuenit error pſonæ, potuit legitimè poſt cōiūctionē eā refutare: qd' tñ nō fecit, ſed poti⁹ ratū hñs factū, p coniūctione Rachel vltro ſeruiuit. Et Lia prīa & prīcipalis vxor fuit p cōſequēs nō noīanda. ¶ Sed finaliter ī hac materia Bur. valde mouet̃ cōtra poſtillatoris excuſationē, q̄ ſe excuſat de hoc qd' declinat hîc dictum btī Hiero. aſſerēs cōtra pietatē militare ſanctorū opinionibus cōtrairè, inducēs ad hoc canonē, decretales. di. xx. Sed reuera iñ quo Bur. excuſationē poſtillatoris reijcit ipſe magis venit inculpandus. Perſæpe quidem btm̄ Hiero. btō Augu. cæteriſq̄ doctorib⁹ etiā ſine magna rōne obijcit & ipſorū dictis infideliū Iudæorū dicta anteponit. Etſi aliqñ pro ipſis certare videat̃, in odiū id facere videt̃ poſtillatoris, ſalua pace: q non niſi ſcriptura aut ratione cogentibus interdū à ſanctorū declinat ſententijs. Nec id qd' Bur. aſſumit facit cōtra pietatem; quia hîc honor, hæc reuerentia ſolis debetur canonicis ſcripturis, vt qd qd ī eis reptū fuerit, ſine heſitatione ver̃ eſſe credat̃, vt dicit beatus Aug. in de vnico baptiſmo. Scripturis aūt alijs q̄buſcūq̄ rationabiliter cōtradicere licet dicēte eodē Aug. in epl̄a ad Hiero. Aliorum G
ſcriptura ita lego, vt q̄talibet ſctītate q̄tâue doctrina polleāt, non ideo verū putē, qa ipſi ita ſenſerūt, &c. Et in epl̄a ad Fortunatū dicit: Talis eſſe velle lectores ſuorū ſcriptorū q̄les ipſe eſt aliorū, in q̄ ſua ſcripta cæteris corrigēda ſubijcit: ſicut ipſe alior̃ ſcripta vbi id certa rō vel autoritas exegit refutauit. Nec putandum hanc Aug. humilitatem btō Hiero. & cæteris ſanctis doctoribus defuiſſe. Canon decretales contra poſtil. inductus pro ipſo militat; Dicitur nāque in ipſo: q̄ qs maiori rōni innititur eo maioris autoritatis eius ♈ba eſſe videnẽ. Igitur poſtilla, ſi nulla temeritate permotus interdū ſctōrū ſnīas cū reuerentia (quæ ſctīs doctoribus debet̃) declinet: meliori rōne aut autoritate perſuaſus, nequaq̄ debet ob hoc à veritatis amore criminari: quoniam in his quæ fidei non ſunt, nec ſacris literis obuiant, neque ſancti, neque ſcholaſtici doctores mutuum conſenſum expetunt: ſed ſibi mutuo alijs & alijs rationibus pſuaſi ſine temeritate immo vtiliter contradicunt.

Linea genealogię Chriſti & Ioſeph q̄modo pbari poſſit.

¶ In eodem cap. vbi dr̄ Ioſeph virū Mariæ: vbi omnes doctores cōcordāt, ꝙ ſufficiēter deducitur genealigia per Ioſeph virum Mariæ, qa erāt de vna tribu, &c. Burg. facit multa argumenta aliqua ſatis competentia, ꝙ nō Dauid ſufficit declaratio gloſſę & doctorū. Ipe igit̃ lōgā digreſſionē facit, ī q̄ putat ſatisfacere non ſolū q̄renti, ſed q̄ſtioni, q̄ fieri cōſueuit in hac materia: cui placet videat. Mihi autem videt̃ ꝙ non amplius q̄ poſtil. factū cōcludat. Cū em̄ Chriſtū natū ex ſemīe Dauid & Abrahā ſcd'm pmiſſa vtriſq̄ facta nō niſi autoritate ſcripturæ habeat̃, igit̃ ſolū creditū ē apud recipiētē ſacrū cano. Sic & apud Chriſtianū hr̄ ſolū autoritate Mat. & Lucæ, igit̃ ex ſola fide. Fruſtra igitur Burg. videtur tā plixa digreſſione laboraſſe, p̄ſertim cū quatuor ſuæ ſuppoſitiones, & ſex concluſiones citra vel vltra, ea q̄ fidei ſunt nihil concludunt. Nam in prīa H
ſuppoſitione ſua dicit de filiatione & ſucceſſione ſecundum formā vulgarem, q̄ modicum facit ad propoſitum deducēdū. Nā à Zorobabel nulla apud catholicos nec puto apud Iudæos hr̄ hiſtoria autentica; vnde talis fama vulgaris autoritatiuè confirmari potuerit vſq̄ ad Chriſtū & parentes eius: Etſi habetur, tñ quia in canone nō eſt, ea facilitate cōtemnitur qua probatur, ſcd'm regulā btī Hiero. ¶ In ſcd'ò p̄ſuppoſito dicit Bur. dubiū eſſe q̄cū q̄ naturaliter genito, an ſit legitimè natus. In quo nihil dicit pertinens ad quæſtionis motæ ſolutionē; qa p nullā naturalē cognitionem poſſumus ad legitimā Chriſti generationē peruenire. Et pper idem nō valet ſuppoſitio ſua tertia; qa teſtimoniū vel probatio p inſtrumentum ptinet ad hūnā & naturalem cognitionem. Et quia de ſubſtantia īſtrumentorū ſunt teſtes, ſicut ad naturalis generationis cognitionē nō pñt honeſti teſtes adduci, ita nec inſtrumenta formari: immo teſtes quicūq̄ adducerent̃ eſſent dubij ex ſecundo ſuppoſito. Ex illis igit̃ tribus ſuppoſitionibus nihil fidei affertur niſi negatiuè: ꝙ videlicet Chriſti generatio non poteſt haberi per famam publicam, nec per teſtes & inſtrumenta, nec per naturalem cognitionem: Suffeciſſet igit̃ quarta ſuppoſitio ꝙ poteſt ſciri fidei autoritate: Et ad hoc tendit prima concluſio Burg. quæ aſſumit promiſſiones factas patribus & teſtimonium euangeliorum: quæ omnia ſola fide recipimus. Secunda ſua concluſio ſolum pertinet ad fideles, & non niſi pter fidē. Et tertia concluſio reſoluitur ad idem, quia vult ex publica fama dicere conueniens Chriſtum eſſe filiū Dauid. Sed vnde fama niſi ex prophetis? Sed quid prophetia niſi credamus? Totū igitur reſoluitur in fidem: per conſequens apud infidelem nihil facit. ¶ Per probationes de ſancto Tho. per Burgen. ex ſua digreſſione ſumptas non probatur Iudæorum inexcuſabilitas: quia nec p ſcripturā pter interruptionē à tpe Zorobabel nec per famam ex ſcripturis ſufficienter factam, Ieſum filium Dauid fore ſcire poterant: ſed aliunde, quod oſtendere non eſt præſentis ſpeculationis. Nec quarta concluſio, niſi per reſolutionem ad fidem procedit. Similiter & quinta: quia vtriuſq̄ lineæ tam naturalis q̄ adoptiuę teſtimonium non habemus, niſi ex ſcriptura: teſtimonium autem ſcripturæ ad fidem reſoluitur. Nunc autem ſcriptura veteris Teſtamēti in vtraq̄ linea deficit: quia à Zorobabel vſq̄ ad parentes Chriſti, vt prædictum eſt, autoritatem non habemus. Credendum eſt igitur Matthæo & Lucæ in vtraq̄ linea: Et ecce fideles: Et ad hoc finaliter reſoluit Burgen. ſuam quintam concluſionem. Sed vnde Matthæus & Lucas tantæ facti ſunt autoritatis, niſi ex autoritate vniuerſalis eccleſiæ teſte beato Auguſtino contra Adamantinum dicentem: Non crederem euangelio, niſi eccleſiæ autoritas me commoueret: Qui igitur credit eccleſię, credit Matthęo & Lucę, etſi credit Chriſtum filium Dauid ſecundum promiſſa facta patribus. Et hæc eſt ſumma per quam ſoluitur quæſtio per Burgen. ſic diffinitur prætractata: qui autem his non credit, quoniam non ex ſcriptura quæ interrupta eſt circa genealogiam, nec ratione nec fama conuinci poterit, &cæ. Remanebit dubius digreſſione Burgenſis non obſtante.

Augu. contra Adamantium.

Cap. II.

¶ Ecce natiuitas, cum eſſet natus.

¶ Nomen. ¶ Locus. ¶ Tempus.

a Cum ergo natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudæ in dieb⁹ b Herodis regis, ecce Magi ab oriente uenerunt Ie a roſolymam, dicentes: Vbi eſt qui a natus eſt rex Iudæorum? Vidimus b c enim ſtellam eius in oriēte & † uenimus a adorare eum. Audiens autem d Herodes rex turbatus eſt, & omnis e f

a ¶ Vbi erat caput regni. ¶ Ciuitas dei toto orbe refulget, in qua minus docti erudiuntur diuina lege.

a ¶ Ne hoc de Herode quærere videantur. b ¶ Signa non fidelibus, ſed infidelibus data ſunt.

a ¶ Propriam quia hanc creauit ad oſtenſionem ſui.

a ¶ Quia deum intelligunt ſtella famulante.

A Cvm ergo na. Quāuis Matthæus natiuitatē Cap. II. p̄termittat, tamē aduentū magorum referēs, breuit̃ eā cōmemorat ſic dicens: Cum ergo. Quatuor hîc ponunt̃ à pphetis roborata, natiuitas, nomē, loc⁹, & tēp⁹ De natiuitate dñi ī Bethleē Matthæus & Lucas cōſentiūt. Sed q̄mō & q̄ occaſione ad eū venerit Ioſeph & Maria Lucas exponit: Matthę⁹ p̄terit, ſicut & cętera vſq̄ ad circūciſionē: ſicut ecōtra de aduentu magorū Lucas tacet, & Matthę⁹ exponit. b ¶ Bethleē iudæ. Ad differentiā illi⁹ q̄ eſt ī Galilęa in tribu Zabulō. Duæ em̄ ſunt Bethleem. Bethleē prius dicta eſt Ephrata. Bethleē domus panis, qa ibi naſcitur⁹ erat panis viuus q de cælo deſcendit, qui ponit̃ in p̄ſepio: vt irratiōabiles paſtos, faciat ſocios angelorū. Significat aūt eccl̄iam, quæ eſt domus, in q̄ panis viuus comeditur. c ¶ In die. Hiero. Hoc non ponit tātum p tēpore: ſed vt videat̃ impletū: Nō deficiet prīceps de Iuda &c. In diebus Herodis regis. Finito. ſ. regno Iudæorū: qñ iā Herodes alienigena in gente Iudęorū regnū ſibi occupauerat impleta pphetia q̄ dicit: Cū venerit ſanctuſſctōrum, ceſſabit vnctio vr̄a. d ¶ Ecce ma. Magi nō malefici, ſed Philoſophi Chaldęorū, q de ſigulis philoſophant̃. Et fuerūt (vt dicit̃) de genere Balaā, & ſucceſſores doctrinarū ei⁹. In iſtis fides gētiū vt primitiæ deo cōſecrat̃. Hi p̄dicāt natiuitatē, locū neſciūt. Iudæi locū inſinuāt: tp̄s aductus nō cognoſcunt. e ¶ Venerunt. Magi, nō poſt annū: qa tūc nō inuenirent ī p̄ſepio, ſed ī Aegypto, ſed. xiij. die. Fuerūt aūt de terra Perſarū vbi & Saba fluuius à q̄ regio noīat̃, iuxta quī & Arabia eſt, vbi Magi fuerūt reges. Qui etſi tria munera obtuliſſe dicunt̃, non ideo non plures q̄ tres fuiſſe pbant̃, ſed vt p eos gentes q ex tribus filijs Noe natæ ſunt, venturæ ad fidē p̄figurent̃: vel tot fuerunt principes, q multos duxerūt in ſuo comitatu. ¶ Ideo Magi apud Ieroſolimam pręcipuè natū regūt: qa per Balaam de Iſrael naſciturū au
B diert. Noua em̄ ſtella nouū hominem indicabat. Stella Chriſt⁹ quē ſequi debemus, q niſi in cordibus oriatur rex Iudæorū in oriente non quæritur. f ¶ Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum. Cōfuſio Iudæorum eſt, vbi Chriſti natiuitatem à gentib⁹ diſcunt, etſi non credunt, inexcuſabiles ſunt. g ¶ Vidimus enim ſtellam eius. Hæc ſtella dominicæ natiuitatis nuncia nunq̄ prius apparuit, ſed eam tunc puer creauit, & Magis præuiam deputauit: quæ mox peracto officio eſſe deſijt. ¶ Chriſtum nondum loquentem. muta ſtella prædicat, poſtea loquentem apoſtoli nunciauerunt, ¶ Iudęis, tanq̄ rōne vtentibus, ſubſtantia rationalis. i. angel⁹ ortum Chriſti nunciauit, Magos verò primitias gentium nōdū rōne vtentium irrationalis. i. ſtella perduxit. ¶ Paſtorib⁹ angeli, Magis ſtella, vtriſq̄ tamen loquitur lingua cælorū, quia iam ceſſabat lingua prophetarum. ¶ Vtrum ſtella orta ſit in oriente, an ipſi ibi poſiti natam ad occidentem viderint, ambiguum eſt. Potuit em̄ naſci in oriente, & eos in Ieruſalē perducere. Sed dum humanū q̄ſi ex lege quęrūt auxiliū, diuino deſeruntur. Per ſtellam intellexerunt eū in Iudęa natū: & iō Ieruſalem veniunt, vbi locum diſcentes tūc aggreſſi iter primū hñt ſtellam præuiā quam recognoſcunt. ¶ Allegori. Stella eſt illuminatio fidei q̄ ad Chriſtum ducit. Dū diuertūt ad Iudęos eam amittūt: qa dū à malis conſilium q̄runt, veram illuminationem perdunt. h ¶ Audiens autem Herodes rex. Rex dicitur, vt ex collatione eius qui quæritur, hîc intelligatur extraneus qa iā defecerat proprius. Audiens autem Herod. aliū regem Iudæorum q̄ ſe quæri, volebat em̄ cum eſſet alienigena, legitimus rex videri: & ideo codices quibus genealogia texitur cremauit. i ¶ Turbatus eſt: & omnis &c. Vel quia exitium regni ſui timet, vel propter iram Romanorum ſi hoc pateretur, qui decreuerant ne quis rex vel dominus ſine eorum conſilio diceretur. ¶ Nato rege cæli rex terræ turbatus eſt quia nimirum terrena altitudo confunditur cum cæleſtis celſitudo prædicatur.

Duę Bethleem

Geñ. 49. b.

Dañ. 9. f.

Magi Chriſtum quęrētes q̄t fuerint.

Allego.

Herodes q̄re turbat̃ in aduētu Magorum.

NICO. DE LYRA.

☞ Cum illo propter Cap. II.

Cvm er. natus eſſet Ieſus in Bethleem Iu. Hîc ſecundo oſtendit euangeliſta ipſum Ieſum eſſe verum deum & verum hominem ex illuſtratione cæleſti & veneratione regali. Et diuiditur in duas partes: quia priò ponitur huius rei manifeſtatio. ſecundò, ipſius Chriſti manifeſtati pſequutio, ibi: Qui cum receſſiſſent. Item prima in tres: quia primò ponitur Chriſti inq̄ſitio ſollicita, ſecūdò, ei⁹ inuētio certa, ibi: Qui C
cū audiſſent regem, tertiò, ei⁹ adoratio deuota, ibi: Et procidētes. Prima adhuc in duas; quia primò ponitur inquiſitio Chriſti ex deuotiōe. Et iſta facta eſt à magis, ſecūdò, ponit̃ inq̄ſitio Chriſti ex malignatiōe. Et hęc fuit inquiſitio Herodis, ibi: Audiens autem rex. ¶ Circa inquiſitionem Magorum q̄rentium Chriſtum natum euāgeliſta tria notat, videlicet, natiuitatis locum, cum dicit: a ¶ Cū er. na eſſet in Bethleē Iu. vt oſtēdat impletam eſſe prophetiam Micheæ. v. vt videbit̃. ī eo. ca. Addit̃ autē Iudæ ad diſtinctionem alterius Bethleem q̄ eſt in tribu Zabulon. ſcd'ò notat tempus, cum dicit: In diebus Herodis. pphetauerat em̄ patriarcha Iacob Gene. xlix. b. Nō auferetur ſceptrū de Iuda, & dux de femore eius donec veniat q mittendus eſt, &c. vbi trāſlatio Chaldaica habet ſic: Donec veniat Meſſias. vbi manifeſtè oñditur illo tpe Chriſtum eſſe naſciturum, qñ deficeret rex & dux de populo Iudæorū. Et hoc impletum eſt in Herode: quia vſq̄ ad trāſmigrationem Babylonis habuerūt reges de tribu Iuda, & poſtea duces, vt patet de † acceſſim⁹
Zorobabel Eſdræ. ij. & ſic vſq̄ ad Herodē qui fuit Idumæus natione, & p conſeq̄ns alienigena: ſed regnum Iudæorū fuit ſibi datū à Romanis Imperatoribus, & cū hoc adiutoriū ad ipſum acquirēdum: & capto Antigono ibidem regnante & poſtea interfecto, Herodes occupauit regnū, vt narrat Ioſeph⁹ libro antiquitatū. patet igitur ꝙ p hoc qd' dicitur: b ¶ In diebus Hero. re. Oſtenditur tp̄s præfinitum Chriſti naſcētis. Tertio, ſcriptura circa natiuitatē Chriſti notat euidens cæleſte ſignum: prophetatum em̄ fuerat p Balaam, Nume. xxiiij. c. Orietur ſtella ex Iacob & conſurget ♈ga de Iſrael. &c. vbi oſtenditur ꝙ ortus nouæ ſtellæ apparentis erat ſignum Chriſti naſcentis: & ideo in hora natiuitatis Chriſti apparuit ſtella noua ī orientali terra vbi quondam habitauit Balaam. Quæ quidē terra eſt ī D
parte orientali reſpectu Ieruſalem, vt habetur ī eodem li. Nu. xxiij. & ideo iſti magi dicti ſunt magi non à magica arte, ſed à magnitudine ſcientię: & ideo dicti ſunt etiam reges, quia illo tempore Philoſophi ſapientes regnabant. Iſti ergo vidētes nouā ſtellam cognouerūt p diuinā inſpirationem, ꝙ illa erat q̄ prędicta fuerat p Balaam & iō ſtatim mouerunt ſe de locis ſuis, vt venirēt ad venerandū puerū natū: & ſequentes ſtellā venerunt in Iudæā die tertiadecima: qa illa terra vbi habitabat Balaā nō multū diſtabat à Iudæa: ipſis autē Iudæam intrantib⁹, ſtella diuina diſpoſitione diſparuit, vt neceſſe haberent recurrere ad ciuitatē regiā, videlicet Ieruſalem, & ibidem inquirere de Chriſto nato. Et hoc factū eſt à deo duplici de cā. Vna propter ipſos Magos, vt qui prius fuerant commoniti cæleſti ſigno confirmarentur etiam dicto prophetico ex doctorum Hębraicorū rñſiōe: vt infra patebit. Alia cā fuit propter Chriſtum, vt eius natiuitas in ciuitate regia nunciaret̃: & p cōſequens Iudæi Chriſtū nō recipiētes inexcuſabiles haberentur. Per hoc etiā figurabatur ꝙ fides Chriſti erat à gentilib⁹ deuotè recipiēda, & à Iudæis p maiori pte ī īfidelitate remanentibus refutanda: qa magi q gentiles erāt ipſum Chriſtum deuotè q̄ſierunt, & inuētū adorauerūt. Sacerdotes aūt Iudæorū audiētes Chriſtū natum p cęleſte ſignū ī nullo moti ſunt ad ipſum quærendū ſeu venerandum. Dicit igit̃: c ¶ Vidimus ſtellā e. & patet ſenſus per prædicta. d ¶ Audiens au. Hero. Hîc ponitur inquiſitio Herodis ex malignatione. & primò ponitur ei⁹ īq̄ſitio de Chriſto à Iudæis, ſcd'ò ab ipſis magis ibi: Tunc Herodes. Dicit ergo: Audi. au. He. ſ. Chriſtum natū p euidēs cęleſte ſignū. e ¶ Turbatus eſt. Nec mirū, qa erat alienigena vt dictū eſt, & iō timebat pdere regnū; & nō ſolū ipſe turbatus eſt. ſed f ¶ Et o. Iero. cū il. Hîc accipit̃ ps p toto. vñ oīs Ieroſolyma, accipit̃ hîc p illa pte q̄ fauebat ſibi, ſicut cōit̃ dr̄, qñ maiores ciuitatis aliqd faciūt qd' tota ciuitas facit; ſic ī ppoſito illi q erāt ibidē maiores & ī regalib⁹ officijs aſſiſtētes; illi cū rege turbati ſūt. Sequitur:

Et congregans

Moraliter. a ¶ Cum ergo natus eſſet Ieſus &c. Sequitur: c ¶ Vidimus enim ſtellam eius &c. Per ſtellam ſignatur virgo Maria, quæ interpretatur maris ſtella. Hæc autem ſtella apparet magis condeſcendendo ſibi deuotis: & eos nauigantes p huius mundi mare turbulentum dirigit ad portum ſalutis q Chriſtus eſt. Et ipſum inuenietes venerant̃, offerentes ei munera. ſ. aurū charitatis, & thus deuotæ orationis, & myrrham carnis mortificationis: quia cum caro rōnabiliter caſtigatur, ad cæleſtia ſpiritus eleuatur,

Moraliter

Et reſponſo accepto

a ℂ Cum illo: ꝓpter fauorē: qa ſe pe ppl's pl⁹ eis iniuſtè fauet q̄s crudeles ſuſtinet. Vnde Salomon: Rex iniuſtus omnes miniſtros impios habet. b ℂ Et cōgregans oēs. Nota diligentiam inquirentis, vt ſi inuenerit, faciat ꝙ poſt ſe velle oſtendit: ſin autem excuſatus ſit Romanis. Explorabat etiam, ſi rex eorū triſtes vel lætos faciat Iudæos. c ℂ Vbi Chriſ. A Iudæis quærit locū, à magis temp⁹ vt de vtroq; fiat certus. d ℂ In Bethleem Iudæ. Locum natiuitatis exprimunt, quem teſtimonio ſcripturæ didicerunt, vt ipſa eorum ſcientia illis fieret ad teſtimonium damnationis, nobis ad adiutorium fidei. ℂ Ex hoc patet, quia non ex ignorātia, ſed ex cordis duritia credere noluerunt. Et tu Bethleem. Hoc ſic pōit, vt ab eis dictū eſt: quia etſi non verba, veritatem ſenſus quodammodo ponunt.

Proū. 29. b.

Mich. 5. a. ℂ In Hebręo ſic eſt: Et tu Bethleē Ephrata parua es in milib⁹ Iuda: ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſraël, & egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis. Et eſt ſenſus: Etſi ſis paruus vicul⁹ comparata ciuitatibus Iudæ, vbi tot milia: tamen non es minima: quia ex te egredietur magnus Chriſtus, qui non tm̄ de Dauid, qa egreſſus eius ex mea conſtat ſubſtātia: natus à diebus ęternitatis, quia in principio erat verbum. ℂ Antiquitus Ephrata, poſtea Bethleem. Myſticè eſt dicta Ephrata, furorem vidit, quod præmonſtrat inſaniam Herodis qui ibi pueros occidit. Vel Ephrata frugifera, quæ colit agrum vitæ. Merito in eo loco Chriſtus naſcit̄, qui totius eccleſiæ typum gerit, & ex nomīe innuit Chriſtum pabulum vitæ cunctis. Terra Iuda nequa. In Hebræo, Ephrata: Bethleem, eſt domus panis Ephrata ſpeculum. Quæ ſunt domus iſtę niſi fidelium mentes panem angelorum manducantes: & quantum in hac vita mortali cōceditur, gloriam domini ſpeculantes: In quibus Chriſtus iam per fidē natus, de gentilitate velut de longinquo venientibus per falſorum doctoꝝ demōſtrationē aliquando quæritur, & inuentus adorat̄. e ℂ Clam uocatis ma. Remotis ſacerdotib⁹ & ſcribis: timebat em̄ ne Iudæi q̄ſi ex dei oraculo promiſſum occultarent, ſi ſe velle eum perimere ſentirent. Ideo etiam promiſit ſe adorare ne quis ſētiret dolum eius; ſed ſine ſuſpitione ob gratiam fauoris ei renunciarent. f ℂ Adorem eum. Herodes deuotionem promittit, ſed gladium acuit: maliciam cordis depingens colore humilitatis. Finxit ſe vultu & verbis adorare eum quē inuidia mēte cogitabat occidere: Cuius perſonam repreſentant hypocritæ, q fictè deum quærunt, nunq̄ merentur inuenire: g ℂ Et ecce ſtella quam uiderant oriente, antecedebat eos uſque dum ueniens ſtaret ſupra ubi erat puer. Viden. autem ſtellam. Ingreſſi Iudæam deſeruntur indicio ſtellæ, vt cogantur ex lege inquirere. Vel diuino deſeruntur auxilio qui quærunt humanum. Nec dicebat ſignum infidelibus datum apparere domeſticis legis & prophetarum: quia, ſi Moyſen & prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mor. &c. ℂ Non tenuit æthereas vias: Sed multum domui vicina, aliter non diſcernerent domum.

† Mich. 5. a.

Ioh. 7. f.

† mihi prodīturus eſt.

Myſticè

F

Luc. 16. g.

Moraliter ℂ Moraliter. Stella, eſt bona exhortatio ducens ad Chriſtum. Vel potius fides quem mentis illuminatio, per quam ingrediēs Chriſtum videt qui eſt ſtella matutina: & eo viſo gaudet gaudio & adorare non deſinit. h ℂ Gauiſi ſunt gaudio magno ualde. Gaudio gaudet, qui propter deum (qui verum gaudium eſt) gaudet. Addit & magno, quo nihil eſt maius. Et valde gauiſi, quia de magno poteſt alius plus, alius minus gaudere. i ℂ Et intrantes domum inuenerūt. Tres Magi vno itinere deum veniunt adorare: quia in vno Chriſto (qui eſt via) inſeparabilis trinitas ab eis erat adoranda. k ℂ Puerum cum Maria matre eius. Sæpe puer nominatur, vt eum agnoſcant, de quo dictum eſt: Puer nat⁹ eſt nobis. ℂ Cur non & Ioſeph cum Maria inuentus eſt à Magis? Ne aliqua inde male ſuſpitionis occaſio daretur gentibus, quæ primitias ſuas ſtatim nato Saluatore ad eum adorandum miſerunt.

Iſa. 9. b.

Ad oraue.

a b Ieroſolyma cum illo. Et congre-

a ℂ Pontifices.

gans omnes principēs ſacerdotum

a ℂ Moralium latores præceptorum. b ℂ Palam quaſi ex bono affectu.

& ſcribās populi, ſciſcitabatur ab

a ℂ Sic vocat eum, quia nouerat inungi reges Iudęorū.

c eis ubi Chriſtūs naſceretur. At illi

d dixerunt ei: In Bethleem Iudæ. Sic

ℂ Micheam.

enim ſcriptum eſt per prophetam:

a ℂ Ad tribum Iudæ pertinebat.

† Et tu Bethleem terra Iudā, nequa

a ℂ In Hebræo, in milibus. ℂ Arguuntur Scribæ obliuionis ꝙ non ipſis verbis prophetæ vſi ſunt.

quam minima es in principibūs Iuda. Ex te enim † exiet dux, qui regat populum meum Iſraël. Tunc Hero-

e des clam uocatis Magis, † diligen-

a ℂ Quia locum didicerat, quando naſceretur explorat.

ter didicit ab eis † tēmpus ſtellæ quę apparuit eis: Et mittēs eos in Bethle-

a ℂ Cognito loco & tempore reſtat cognitio perſonæ.

em, dixit: Itē & interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis re-

a ℂ Hoc ſubiungendo ad renunciandum inuitat. ℂ Vt alacrius per eum redeant, & ne Iudæi, quia rex eorum futurus erat occultent.

f nunciate mihi, ut & ego uēniēs adorem eum. Qui cum audiſſent re-

a ℂ Æſtimantes ſupple vera quæ dixerat.

g gem, abierūnt. Et ecce ſtella quam uiderant in oriente, antecedebat

a ℂ Donec. b ℂ Q. d. Hic eſt quem natum teſtabar.

eos uſqūe dum ueniens ſtāret ſupra ubi erat puer. Videntes autem

a ℂ Inuento quod deſiderauerant.

h ſtellam gāuiſi ſunt gaudio magno

a ℂ Diuerſorium illud quod Lucas commemorat.

i ualde. Et intrantes dōmum inuene-

k runt puerū cum Maria matre eius:

† accuratè ꝓquiſiuit

† quo tempore ſtella apparuiſſet eis

G a ℂ Et congre. oēs. prin. quia enim volebat Chriſtum perdere, iō voluit de loco natiuitatis Chriſti diligenter inquirere ab illis qui ſcripturas prophetarū ꝑdictas de Chriſto nouerāt & genealogias deſcendentes à Dauid ſciebāt. b ℂ At illi di. ei: ī Beth. Sicut enim periti in lege rn̄derūt ꝑ propheriam quæ habet̄ Micheę v. q̄ non pōt exponi niſi de Chriſto: vnde in eadem autoritate vbi dicit̄: Ex te egredietur qui ſit dn̄ator, &c. tranſlatio Chaldaica habet. Ex te egrediet̄ Meſſias. Ad euidentiam igitur huius propheriæ vidēdum eſt qualiter ſcribitur Micheę. v. quia videtur in aliquibus diſcordare ab eo qd' hīc dicitur. Scribitur em̄ Micheæ. v. a. Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in milibus Iuda: ex te enim mihi egrediet̄ q ſit dominator in Iſraël, &c. Matthæus autē euāgeliſta aliter ſcripſit: quia debebat ſcribere reſponſionem Iudæorum Herodi factam: Herodes autem erat alienigena & ignorabat ſcripturas prophetarum: & iō ſcribæ ſibi reſpondentes aliqua verba in autoritate ſcripta mutauerunt vt planius regi loquerentur: tamen eādem ſententiā tenuerunt: qd' patet diſcurrēti per ſingula, Scribitur em̄ in Michęa ſic: Et tu Bethleem Ephrata. Ipſi autē reſponderunt: Et tu Bethleem terra Iuda: Cuius rō fuit: qa iſta ciuitas antiquitus vocata eſt Ephrata ab vxore Caleph, ſed poſtea eſt ibi facta fames magna tempore Elimelech & Noemi vxoris ſuæ: propter quā famē iuerunt ad peregrinandum in terra Moab, vt habetur Ruth. j. a. Tranſeunte autem fame facta eſt maxima abundantia in eadem ciuitate: ſicut frequenter fit mutatio à contrario in contrarium: & tūc vocata eſt ciuitas Bethleem. i. domus panis, propter abundantię euentum. Herodes autē ignorabat iſtā hiſtoriam: & ideo non dixerunt Et tu Bethleem Ephrata: quia neſciuiſſet quid eſſet dictum: ſed dixerunt: Tu Bethleem terra Iuda. i. quæ ſita es in tribu Iuda, ad differentiā alterius quę ſita eſt in terra Zabulon, ſicut prædictum eſt. Similit̄ quod ſequitur in autoritate. ℂ Paruul⁹ es in milibus Iuda: mutauerunt dicentes: Nequaquam minima es ī principibus Iuda. Licet enim videatur eſſe contrarietas in verbis, tamen eſt eadem ſententia: quia cum dicitur Paruulus es, &c. hoc eſt dictum: Tu Bethleem paruulus es vic⁹ in ſitu & ambitu murorum reſpectu milium ad te pertinentium, & ratione Chriſti ex te naſcituri: & iſta paruitas ſonat in dignitatem, ſicut ſi diceretur: Pariſius eſt parua ciuitas in ſitu reſpectu multitudinis ad eam pertinentis. Scribæ autem Iudæorum reſpōdētes Herodi, hanc dignitatem planius expreſſerunt dicentes: Nequaquā minima es. Quod autem ſequitur in autoritate hīc & ibi ſatis cōcordat, vt patet intuenti. c ℂ Tunc Herodes clam uocatis Magis diligenter didicit. Hīc ponitur inquiſitio Herodis facta ab ipſis Magis. Cognito em̄ loco natiuitatis Chriſti ex Iudęorum reſponſiōe, voluit ſcire tempus natiuitatis ab ipſis Magis per ſignum ſtellæ orientis q̄ apparuerat eis, vt ſi ad ipſum non redirēt ex temporis & loci cognitione poſſet Chriſtum interficere, ſicut poſtea attentauit pueros interficiendo: & hoc eſt quod dicit̄: Tūc Herodes clam uocatis. Dicit clam, id eſt occultè, quia cum eſſet alienigena non confidebat de Iudęis: & ideo voluit ſuum conſiliū eos latere, ſequitur: d ℂ Et mittens eos in Bethleem. Spōdet falſum obſequium, vt facili⁹ eos decipiat: & ad redeūdum ad ipm̄ inducat: e ℂ Qui cum audiſſent regem abierunt. Poſita ipſius Chriſti inquiſitione ſollicita, hīc conſequenter ponitur eius inuentio certa. Dicit igitur: Qui cum audiſſent regem abierunt. recedentes ſcilicet de Ieruſalem, vt irēt verſus Bethleem, edocti de hoc per prophetiam. f ℂ Et ecce ſtella quam uiderant in oriente, antecedebat eos uſque dum ueniēs ſtaret. Quia enim vt dictum eſt, diſparuerat, vt Chriſti natiuitas ꝑ ipſos ī regia ciuitate publicaretur, & vt ꝓphetia de loco natiuitatis Chriſti īpleta monſtraretur; ideo hoc peracto iterum eis apparuit, & repletos gaudio ad locum determinatum vbi puer erat deduxit. Ex

H

prædictis

A a ℂ Adorauerūt. Sic cōfitentes deū, quē factū eſſe hoīem intelligūt, & moriturū qd' ꝑ myrrā oſtendūt. b ℂ Et aptis. Fidem ſuā myſticis ꝓſtant̄ muneribus: Munera clauſa, fides eſt cordis. munera aperta, confeſſio ē oris. In thure confūditur Arrius, qui ſoli patri ſacrificandū eſſe cōtēdit. In myrrha maniche⁹, q Chriſtū mortuum non credit. In auro vterq;, qa & Manichæus de ſemine Dauid regē natum nō credit, & Arrius ſolam ei ſeruitutem aſcribit. ℂ Moraliter. Et apertis. Magnum religionis ſacramentum hīc aperit vt fide præuia theſauros noſtros ī via nō pandamus, donec præteritis hoſtibus ſoli deo ex occultis cordiū offeramus. Ezechias, quia theſauros alienigenis ꝑdidit, condemnatur in poſteris. c ℂ Obtulerunt ei. Quæritur an ſinguli ſingula, an vnuſquiſq; tria: quod magis fatendū eſt, quia congruit myſterio: quia oīs v̄e Chriſtianus Chriſtū, deum, regem, & paſſum confitetur. ℂ Dicitur ꝙ reges Perſarum ſemper cū muneribus ſolent adorare, q̄ more & iſti munera obtulerunt. Sed magis diuina inſpiratione ē factū, vt in hoc ſit myſteriū oīm. vnde & figuraliter tria dicuntur. Aurū, ad tributū: thus, ad ſacrificium: myrrha, ad ſepulturam pertinet mortuorū. Vel ꝑ hęc tria in eodē Chriſto ītimātur, regia ptās, diuina maieſtas, hūana mortalitas. ℂ Moraliter. Nos ergo th⁹ offerimus, ſi cogitationes carnis in corde per ſtudiū orationis incendim⁹: Aurum, dū ſuperna ſapiētia reſplēdem⁹: Myrrā, ſi carnis vitia per abſtinentiā mortificam⁹. Hæc munera ex theſauro animi condita proferuntur, cū corde creditur ad iuſti. ore aūt cōfeſſio fit ad ſalu. ℂ Aurū ē pfecta ſapiētia, thus oratio munda, myrrha operatio bona. Primū ergo fides Chriſto offerenda: deinde oratio, tertio loco operatio. Infirma eſt oratio quā non munit eleemoſina. ℂ Myſticè, Tres magi, ſignificant Gentilem populum de tribus filijs Noe procreatum ad fidem Chriſti venientem: Stella, propheticum ſermonem, ortum Chriſti veraciter profitentem. Herodes, diabolū, qui cognita diuinitate Chriſti perſequitur eum in membris ſuis, à quo magi pergunt dum ab idololatria gentes recedunt: & ad domum in qua Chriſtus eſt i. ad catholicam eccleſiam perueniunt, in quam intrantes ꝑ fidem, inueniunt Chriſtum cum matre ſua. i. eccleſia. Ioſeph ſemoto. i. Iudæorum ppl'o propter ꝑfidiā: & aptis theſauris ſuis. i. lrarū peritia, obtulerunt ei munera. i. phyſicā, ethicā, logicā. vel, hiſtoriam, tropologiā & allegoriā. vel, ſanctę trinitatis fidē. d ℂ Et re. ac. Sicut Moyſes tacens clamabat, ſic iſti pio affectu interrogabant quid diuina iuberet voluntas. Hæc reſponſio non fit per angelū, ſed per ipſum deū, quia nullus alius viā reuerſionis inſtituit, niſi ille qui dicit: Ego ſum via, veritas, & vita. ℂ Non loquitur puer ad eos, ne diuinitas an̄ tēpus reuelaretur, & vera humanitas habea. vnde & mox in Aegyptū mittitur: quia & fides nutrienda erat ad pręmiū, & vita doctrinę pręparāda ē ad eundū. e ℂ Per a. ui. In hoc forma datur credētib⁹, vt deuoti ad deū veniāt: & quod iubeat, intēdāt. ſ. ne ad diabolum redeāt: ſed per ſemitas virtutū ad patriā veniāt: & qui ceciderūt cōtennēdo; reſurgāt obediendo. f ℂ Fu. in Aegyptum Mira humilitas Chriſti: Fugit qui refugiū eſt aliorū & virtus: fugiendo inſtruit ſuos. vnde: Si vos perſequuti fuerīt in vna ciuitate, fugite in aliā. g ℂ Qui conſurgens. Ioſeph figura prædicatorū, qui Chriſtum cū matre. i. fidem Chriſti & eccleſiæ tulerunt ad gētes, relicto Herode. i. Iudęorū infidelitate. h ℂ Nocte. qa occultè per fugā ad illuſtrādā Aegyptum deſcendit. relicta noctè Iudæis. ℂ Nocte tulit in Aegyptum, qa nocte ignorantiæ his à quibus ipſe receſſit reliquit incredulis. Qn̄ redit, noctis nō fit mentio, qa in fine mūdi, Iudæi fidē tāq; Chriſtum ab Aegypto reuertētē ſuſcipiētes illuminabunt̄. Hīc datur exēplū fidelib⁹ vitandi rabiē perſequutorū vbi eſt oportunū, ſicut ipe ait: Si vos ꝑſequuti fuerint &c. Significat aūt hæc fuga dn̄i electos improbitate malorū à ſedibus ſuis ſæpius eſſe pellēdos. Fugit vt hō, quem paulo an̄ ſtella deū mōſtrauit. i ℂ In Aegyptū. Omnigenum deū mōſtra venerantē: quia Chriſtus à Iudæis nō recept⁹, ꝑ prædicationē trāſit ad gentes. ℂ Fugit ī Aegyptū ſicut nat⁹ eſt, vt corruptā reparet naturam. Sic fugit, vt fugaces reuocaret. Quod fugit, ſacramenti fuit non timoris, vt exemplum fugiendi daret ſuis.

Moraliter

Iſa. 39. a.

Quod q̄ſq; Magorum dona obtulerit.

Regū Perſarū q̄s rit⁹ ſit in oblationibus

Moraliter

† excitatus.

Rom. 10. b

Myſticè

B

Ioha. 14. a.

j. 10. c

Non fugit

a ℂ Signum humilitatis ſine qua nullus vere adorat. b ℂ In carne verbum.

a & procidēntes adorauerunt eūm: a

ℂ Fidem ſuam myſticis profitentur muneribus.

b c Et apertis theſauris ſuis obtulerunt b

a ℂ Regi. b ℂ Deo. c ℂ Mortali.

ei munera, aūrū, thūs, & myrrhām. c

a ℂ Quia intus quęrebant, quid vellet diuina voluntas de reuerſione ad Herodem, dei meruerunt reſponſionem. b ℂ Quia cognita veritate non licet retroire.

d Et † rēſponſo accepto in ſomnis nē d

a ℂ Diabolum. b ℂ Fidem, ſpem, charitatem.

e redirēt ad Hērodem, per aliā uiam e

a ℂ Paradiſum, vel cęleſtem Ieruſalem. b ℂ Impleto purgationis tempore prius, & eo oblato in Ieruſalem: quod hic pręter mittitur.

reuerſi ſunt in regiōnem ſuam. Qūi f cūm receſsiſſent, ecce angelus domi-

a ℂ Hic Ioſeph non quaſi maritus, ſed nutricius & cuſtos aſciſcitur.

ni apparuit in ſomnis Iōſeph, dicēs:

ℂ Glorioſam.

† Surge, & accipe puerum & ma-

f trem eius, & fuge in Ægyptum: &

a ℂ Ecce quod fraudes non latent deum.

eſto ibi uſq; dum dicam tibi. Fūturum eſt enim, ut Herodes quærat

g puerū ad perdendū eum. Qui † con g ſurgens accepit puerū & matrem e-

a ℂ Quia fides Chriſti manſit in gentibus do. ple. gen. in.

h i ius nocte, & ſeceſsit in Ægyptūm: & h

prædictis patet ꝙ illa ſtella nō erat de ſtellis exiſtentibus in orbe, nec de ſtellis cometis: quę aliquando apparēt in ſuprema aeris pte: qa illę lucēt tm̄ de nocte: iſta aūt de die. Item ex motu, qa illę reuoluuntur ſcd'm motū mobilis primi in die naturali: iſta aūt mouebat̄ ſcd'm ꝙ expediat Magoꝝ itineratiōi: vnde in tredecim diebus non eſt mota niſi à terra in qua habitabāt magi vſq; ad ciuitatē Bethleem. Tertio hoc apparet ex ſitu: quia ſi fuiſſet ſita in orbe ſeu etiam in ſuprema aeris parte, vbi generantur cometæ, non poſſet determinatum locum vbi erat puer, oſtendere: & ideo patet ꝙ erat in propinqua aeris parte. a ℂ Et pr. Hīc deſcribit̄ ipſius Chriſti inuenti adoratio deuota. ex quo patet, ꝙ cognouerunt ipſius diuinitatem per diuinā reuelationem: cū enim viderēt puerū pannis vilibus īuolutū in gremio pauperis matris poſitum, nullum regiæ dignitatis habentem ſignum, non eſt veriſimile ꝙ talem reuerentiā ei exhibuiſſent, niſi in eo aliquid ſupra hominē cognouiſſent: Et hoc eſt quod dicit: Et procidens adora. eum. adoratione. ſ. latrię. b ℂ Et apertis theſauris ſuis. non ꝙ tunc aperuerunt, ſed quia prius aperuerant, quando. ſ. de terra ſua receſſerunt: & inde munera apportauerunt. c ℂ Au. thus & mir. Iſta tria obtulit quilibet ipſorum, tū quia de talibus faciebant exenia reges Arabum, tū quia per aurum ſignabant regiam dignitatē: per myrrhā hominis mortalitatem: quia myrrha ſolent inungi corpa mortuorum: ꝑ thus ipſius diuinitatem: qa thus ad honorē diuinū cōcremat̄. ℂ Vel aliter ſecundū alios obtulerunt aurum ad ſuſtentationē pauperis matris & filij, thus contra fetorem loci, & myrrhā ad cōſolidandū membra pueri.

C

† oraculo moniti,

† 7. q. 1. c. aduerſitas & 23. q. 3. c. 1.

d ℂ Et reſponſo accepto. ſ. ab angelo ex diuina reuelatione. e ℂ Per aliam uiam re. &c. peracto. ſ. obſequio: quia deſcenderunt ad mare, & inde per nauem transfretantem in Tharſis abierunt: propter quod Herodes irat⁹ poſtea naues Tharſenſium incēdit, ſecundum quòd fuerat prophetatum per Dauid: In ſpiritu vehementi conteret naues Tharſis. f ℂ Qui cum receſſiſſent, ecce angelus domini apparuit in ſomnis. Hīc ponitur ipſius Chriſti nati perſequutio: Et primò deſcribit euangeliſta quoddam antecedens ipſam perſequutionem, ſecundò, ponitur ipſa perſequutio, ibi: Tunc Herodes videns. tertiò, ponitur quoddam conſequens ad ipſam ibi: Defuncto Herode. Circa primam igitur partem ſciendum, ꝙ deus præuidens Herodis perſequutionem futuram, per angelum admonuit Ioſeph vt puerum in Aegyptū portaret. Ad cuius intellectum notandum, ꝙ Herodes credidit primò Magos fuiſſe deluſos ex apparitione ſtellæ phantaſticæ: & ideo non curauit tunc de pueri inquiſitione: ſed poſtea oblato puero in templo: & à Symeone iuſto prædicato & manifeſtato, & ſimiliter ab Anna propheriſſa coram toto populo, vt habetur Lucæ. ij. e Sed Matthæus illud dimittit. Tunc fama pueri nati creſcente voluit Herodes ipſum perdere: ſed interim portatus eſt per Ioſeph in Aegyptum. g ℂ Qui conſurgens accepit puerū &c. Non dicit filium ſuum: quia erat tantum nutricius. h ℂ Nocte: propter timorem Herodis, vt negocium fieret magis occultè: licet enim de hoc non haberet diuinā reuelationē, nō tn̄ ꝓpt̄ hoc debebat omittere, qd' poterat facere ſecūdū hūanam viā. Sequit̄:

Pſal. 47. b.

D

Vt adim

✻ d ℂ Et reſponſo accepto in ſomnis, ne redirent ad Herodem, per aliam uiam reuerſi ſunt in regionem ſuam. Per hoc admonemur, ꝙ cum malis hominibus nō contrahamus aliquā ſocietatem, Prouerb. xiij. d. Qui cum ſapientibus graditur ſapiens erit. Amicus ſtultorum ſimilis efficietur. Per Herodem verò. qui ſub ſpecie religionis voluit occidere Chriſtum, ſignatur hypocrita, qui q̄tum eſt in ſe, Chriſtum occidit, ſecundum illud He. vj. b. Rurſum crucifigētes ſibimetipſis filium dei: Nā ſcd'm Hiero: Simulata ſanctitas, duplex eſt iniquitas. Per Scribas autem & ſacerdotes qui locum natiuitatis Chriſti ex Michea propheta declarauerunt, & tamen ipſum natum non adorauerunt, ſed magis perſequuti ſunt: ſignantur doctores bonæ doctrinæ, ſed malæ vitæ: quia quem prædicant ſana doctrina, perſequunt̄ mala vita.

Moraliter

 ✻ Surge

E Non fugit mortẽ qui mori venerat. Nec inſidias expauit qui venerat apire verſutias diaboli. De hac fuga ꝑdixit Iſaias: Ecce dñs aſcendet ſuper nubẽ leuẽ.i.carnẽ ſine peccato: ingredieturq; Aegyptum & cõ.ſi.eius. Septem autẽ annis ĩ Aegypto latuit. a ¶ Ex Aegy.uo.ſi.meũ. ¶ In Oſææ iuxta Hebraicã veritatẽ hoc inuenitur: vel in libro Numerorum: vt quidam aſſerũt: quia totum diſpoſitione dei factum eſt. b ¶ Tunc Herodes ui. Veriſimile eſt, ꝙ cum Herodi nihil renũciatum eſſet à magis, credidit illos fallaci ſtella deceptos eſſe, & ideo ad ſe non eſſe reuerſos: vnde & tandiu quieuit à pueri inquiſitione. Deinde vulgatis his quæ in templo facta dictaue fuerant: ſe à magis ſenſit illuſum: & in mortem Chriſti properans pueros occidit. ¶ Veriſimile eſt poſt annum & quatuor dies à natiuitate Chriſti Herodẽ in pueros deſæuiſſe: qđ forſitan ideo diſtulit, quia Romam profectus eſt, vel ibi accuſatus, vel vt Romanos conſuleret ſuper his quæ de Chriſto dicebantur. Ideo forſitã tandiu ab inquiſitione pueri ſe continuit, vt ſollicitius eũ deprehenderet, necq; elabi aliquomodo poſſet. c ¶ Occidit omnes pueros. Quancito Chriſtus apparuit mundo, incępit in eum perſecutio: quæ figurauit pſecutionem ſanctorũ: & dum infans quęritur, infantes occiduntur: in quibꝰ forma martirij naſcitᷣ, vbi infantia eccľię dedicatᷣ. ¶ Figurat mors paruulorum paſsionem oĩm martyrũ, qui parui.i. hũiles & innocentes occiſi ſunt: qui nõ in Iudęa tm̃, ſed vbiq; paſsi ſunt ab impijs, quos ſignificat Herodes. Quod bimi: qa doctrina & operatiõe pfecti. Illis occiſis Chriſtus euaſit: quia corpora poſſũt perimi, diuinitas nõ cõtingi. d ¶ Et in omnibus finibus eius. Non eſt cõtentus vaſtatiõe Bethleem, ſed adiacentia loca vaſtauit: nec vllã

Iſa.19.a.

Oſeæ,11.a

Nu.24,b.

Innocentũ occiſio quando p herodẽ facta ſit

✳lamẽtatio

a ¶Vſquę in finem infidelitatis, quia Iudæa contra eccleſiam ſæuit.

erat ibi uſque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictũ eſt à domino per prophetam dicentem:

a ¶Conſubſtantialem: quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.

a Ex Ægypto uocaui filium meum. b

b Tunc Herodes uidens, quoniam c

a ¶Inde accumulatur ira iam turbato per natiuitatẽ.

illuſus eſſet à Magis, iratus eſt ualde, & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, ſecundum tempus quod† exquiſierat à magis. Tunc adimpletum eſt quod dictũ eſt per Ieremiã prophetam dicentem: †Vox in Rama audita eſt, *ploratus & ululatus multus: Rachel plorans filios ſuos, et noluit conſolari, quia non ſunt. Defuncto autẽ Herode, ecce appa-

a ¶Lingua vſus eſt pro gladio. b ¶Vt hic, qui natus erat non effugeret.

a ¶Vt in tanta multitudine latere non poſſet.

a ¶Vt neque loco neque tempore celaretur.

a ¶Ab ortu ſtellę.

a ¶In excelſo. ¶Longe lateque reſonans planctus vſque ad deum peruenit.

a ¶Tamen. b ¶Eo modo vt in mundum reuocarẽtur. c ¶Reuocandi.

¶De quo predictum eſt.

ligentiam, ſiue qđ in æternum mortuos æſtimaret, ſiue ꝙ hîc nollet conſolari in præſenti de his quos ſciret in æternum victuros. Hoc verius eccleſiæ conuenit quæ non tantũ peremptos dolet ſed eos amplius quos prius editos vult retinere, vel nondum genitos generare: de quibus nulla conſolatio, quia æternaliter mortui ſũt. G

¶ Allegoricè: Bene autem Rachel, quæ ouis videns deum dicitur, eccleſiam figurat, cuius tota intentio vt deum contempletur inuigilat: & ipſa eſt ouis centeſima quã paſtor humeris reportabat. Rachel id eſt eccleſia plorans pro ſuis occiſis. Et ideo non modicum fuit prophetæ tantũ ſacramentum (licet obſcurè) diligentius preſignare. ¶ Plorat eccleſia, & non vult conſolari hîc: quia filij ſui nõ ſunt de hoc mundo. Vel plorat: quia dum parit, triſtitiam habet. vnde dicitur: Vos plorabitis, &c. ſed additur cõſolatio: Triſticia veſtra vertetur in gaudium. i ¶ Defuncto aũt Herode, ecce apparuit angelus domi. Quia ſopita Iudæorum perfidia, & Helia & Enoch prædicantibus Iudæa verbum dei recipiet. ¶ Defuncto rege illico complices eius pereunt ſic ceſſante, perſequutione eccleſiæ ad cæleſtia inuita

Allegoricè

Ioh.16.d.

† exactè cognouerat

Nico. de Lyra.

a ¶ Vt adimpleretur quod dictum eſt à domino per prophetam, ſ.Hoſee.xj.b ¶ Ex Aegypto uocaui filium meum. Iſta autem autoritas habet duplicem ſenſum literalem: quia verificata eſt ad literam de populo Iſrael vocato à domino de Aegypto: perfectius tamen de domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt filius dei naturalis: alij autem ſunt tantum filij per adoptionem. ſicut & illa autoritas quę habetᷣ.1.Par.xxij. Ego ero illi ĩ patrem, & ipſe erit mihi in filium ad literam intelligitur de Salomone: tamẽ minus propriè: de domino autem noſtro Ieſu Chriſto proprijſſimè, vt dicit Apoſtolus ad Heb.j.b. dicẽs: Cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu, &c. Et iterum: Ego ero illi in patrem, & hoc modo allegat euangeliſta hîc quod habetur Hoſee.xj. vt viſum eſt. c ¶ Tũc Herodes uidens. Hîc ponitur ipſa perſecutio. Herodes videns ſe eſſe illuſũ à magis per famam pueri creſcentem iratus eſt valde, timens principatum ſuum perdere: & ideo tunc occaſione ipſius voluit omnes pueros de Bethleem interficere, ne puer ſibi ĩcognitꝰ euaderet: ſed fuit impeditꝰ ab exequutione huius facti, quia citatus eſt ad curiã Romanam ad petitionem ſuorum filiorum ipſum accuſantium: & ideo non fuit auſus tunc pueros interficere, ne cum alijs facinoribus ſuis accuſaretur de tanta crudelitate. Eundo autem Romam, & remanendo in curia, & redeundo in Iudæam appoſuit annum & plus: & ideo fere poſt duos annos ad regnum ſuum reuerſꝰ & in regno confirmatus: quia ſententiam pro ſe contra filios habebat: tunc adimpleuit de nece puerorum quod prius conceperat. & hoc eſt quod dicit: d ¶ Et mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem. Sequitur: e ¶ A binatu & infra ſecundum tempus. Qui duo anni ferè tranſierant ab ortu ſtellæ & à Magorum inquiſitione. f ¶ Tunc adimpletum eſt quod dictum eſt per Ieremiam prophetam dicentem. trigeſimo primo capitu. g ¶ Vox in rama audita eſt ploratus & ululatus multus. Rama aliquando eſt nomen proprium loci, & ſic non accipitur hîc: aliquando eſt nomen commune, & ſignificat excelſum: & ſic accipitur hîc ſecundum quòd patet Ierem.xxxj.c. vbi dicitur: Vox in excelſis. Sequitur: h ¶ Rachel plorans filios ſuos. Licet autem Iudas non ſit natus de Rachel. ſed Lia, ſicut habetᷣ Gene.xxix. tamen dicitur hîc mater puerorum de Bethleem, q̃ erat ſita in ſorte Iudæ: quia ipſa Rachel ſepulta eſt iuxta Bethleem, vt habetur Gene.xxxv. & ideo ratione ſepulturæ dicta eſt mater ipſius Bethleem, & habitantium in ea: & ideo dicitur hîc plorare methaphoricè ratione prędicta. i ¶ Et noluit conſolari quia nõ ſũt. ſubintelligitur viuentes. k ¶ Defuncto autem Herode, ecce appa. Hîc ponitur illud quod eſt conſequens ad perſequutionem quia mortuo Herode qui puerum perſequebatᷣ, angelus monuit Ioſeph vt puer ĩ terrã Iſrael reportaretur. Nõ nomĩauit ãt angelus aliquã ciuitatẽ determinatè vt ex miſſiõe angeli inſtruentis eum de loco

† Iere.3.g. &.31.c.

H

Innocentũ occiſio q̃re dilata eſt p Herodem.

F miſericordiam ætatis habuit à filio vnius noctis vſq; ad filiũ duorum annornm, quin omnes occideret. e ¶ A bima. Ideo à bimatu, vt ſicut pręoccupauerat Herodes fines ciuitatis. Ita & præoccuparet alium annum. Ideo etiam à bimatu: quia timebat, ne puer cui famulabantur ſidera, paulo ſupra ætatem vel infra ſpeciẽ ſibi conformaret. f ¶ Tunc adim. Adimpletum dicitur: quia antequã fieret legentibus erat ſemiplenum, quia quod in litera ſonabat, aliquid futurum occultè promittebat. ¶ Iohannes Chryſo. in.vij. Homelia. dicit ꝙ ſtella per annum apparuit, ſicut in deſtructione Romanorum ſigna apparuerunt in cælo, quãdo vox angelorũ audita eſt: Tranſeamus ab his ſedibus. g ¶ Vox in Rama. i. in excelſo longè lateq; diffuſa eſt. ¶ Allegoricè. Vel, vox eccleſię de nece membrorum gementis vſq; ad ſolium ſuperni aſcenditiudicis. Vox in rama. Propter vxorem leuitæ fornicatione peremptam, ſecundũ numerũ tribuũ in duodecim ptes diuiſam, oĩs Iſrael tribũ Beniamin preter trecentos viros deleuit: eorũ qui ſuperfuerunt ploratus & vlulatus auditus eſt vſq; Rama, qui eſt locus iuxta Gabaa duodecimo miliario à Bethleem. Audita. Exaggerat, vt hyperbolicè Rachel iam mortua, dolentis affectu filios iam flere dicatur. Vnde per hoc de Chaldæis hiſtoria texitur, ꝙ ſimilis eſſet ab eis cladi priori populo Iudæorum futura vaſtatio. Sed verius reuelante per euangeliſtam ſpiritu prophetia de nece puerorum accipitur. Dicit ergo, ꝙ tunc cõpletũ ſit quod dictũ eſt quia etſi ad imminentẽ captiuitatẽ ſermo prophetiæ reſpicit, tamen in eo ſicut in vmbra, futura veritas cædis infantiũ pronunciatur. h ¶ Rachel. Quia ſepulta eſt iuxta Bethleem, & ex terreno corporis hoſpitio matris nomen accepit. Vel quia multi de Beniamin & Ioſeph occiſi ſunt. De Rachel natus eſt Beniamin, ad cuius ſortem non pertinet Bethleem: ſed ad tribũ tantũ Iuda. Sed quia contiguę tribus ſunt Iuda & Beniamin in finibus Bethleem, multi quoq; de tribu Beniamin occiſi ſunt. ¶ Nota, ꝙ melius per Rachel (q̃ ſi per Bethleem ploraſſe diceretur) figura ſacramenti induitur, quia per eam in omnibus Schema eccleſiæ commendatur quæ plorat non tam morte tranſlatos, q̃ ſupplicio peremptos Rachel: Id eſt eccleſia ſuos teneros agnos plorat peremptos: neque vult conſolari in præſenti, quia non ſunt: ſed omnem ſpem & conſolationem ad æternam tranſmittit vitam. Vel plorat, & non recipit conſolationem ſecundum duplicem quorũdã intelligentiam

Allegor.

Iudicũ.16. g.&20.

A leſtia inuitatur. a ¶ In terram. Nõ determinat in quã partem, vt dubitãte Ioſeph angelus reuertatᷣ: & frequẽti eius allocutione Ioſeph certior reddatᷣ. Quia non dinſtixit ĩ quã ptẽ, ideo Ioſephꝰ intellexit Iudæã q̃ dignior pars regni erat. b ¶ Defuncti. Tradunt qdã qa fecit Herodes ſup funꝰ ſuũ nobiliores Iudęorũ occidere, vt ſic cogeret Iudęos mortem ſuam flere. c ¶ Qui conſur. Alleg. Ioſeph gerit figurã apoſtolorũ, q̃rũ officio Chriſtꝰ circũfertᷣ. Apľi primũ venerũt in terrã Iſrael: qa primũ prædicauerũt Iudæis. Sed p Herode, id eſt manẽte hęreditaria infidelitate, metuũt & recedũt admoniti gratiã gẽtibꝰ prædicare, & ad eas Chriſtũ trãſferre. ¶ Noĩata terra Iſrael viſum eſt Ioſeph nõ alicubi talẽ puerũ debere habitare, niſi in Ieruſalem vbi erat tẽplũ & celebratio ꝓphetarum. Tamen angelꝰ intelligi voluit Galilæã, quã & Iudæi incolebant: quod oſtẽdit ſic fuiſſe prædeſtinatũ qa Nazareus vocabitur. d ¶ Timu.il. Si timuit Iudæã pro Archelao hęrede paternę crudelitatis: Cur nõ & Galilæã, vbi Hærodes alius frater eiꝰ regnabat? Quia Archelaus poſt patrẽ mornarchiã totiꝰ regni obtinuit: ſed inſoleſcẽs à Tyberio Cęſare deiectꝰ eſt Lugdunũ in exiliũ, & tunc diuiſũ eſt regnũ in quatuor tetrarchias, quarũ vnã.i. Galilæã Hærodes frater eiꝰ obtinuit. ¶ Quęritur: quare non timuit Ioſeph ire in Galilæã ſicut in Iudæã, cũ & ibi regnaret Archelaus? Sed meliꝰ potuit in Nazareth (quę remota erat) latere q̃ in Ieruſalẽ, vbi erat caput regni & aſsiduus Archelaꝰ. e ¶ Sec. in par. Qđ Chriſtꝰ illuc nõ trãsfertᷣ vbi regnabat Archelaꝰ, ſignificat, qa illis abſcõdetᷣ Chriſtꝰ, ĩ qbꝰ regnabit Antichriſtꝰ. f ¶ Na. Nazareth, germẽ nouellũ vel flos cãpi interpretatᷣ, de cuiꝰ radice germinis ſanctuſſanctoꝝ ad ſignificãdũ ęternitatis ſuę ſubſtãtiã aſcẽdiſſe legitᷣ. Sicut ergo elegit tẽpꝰ q̃ naſceretᷣ & locũ, ita & ciuitatẽ in qua coaleſceret: cuiꝰ nomẽ indicio ẽ, ꝙ ipẽ ſctĩtas, in ſctĩtate nutritꝰ, ſanctuſſanctorũ rectè dicitᷣ: vñ & diſcipuli eiꝰ priꝰ Nazarẽi dicti ſũt, ſed poſtea à Chriſto Chriſtiani vocati ſũt. ¶ Nazareth Galilęę q̃ transfertᷣ, partẽ eiuſdẽ gentis quæ fidẽ ſuſceptura erat, ſignificat: vnde flos interpretatur: quia eccleſia quo ardentius à terrenis ad cæleſtia tranſmigrat, eo magis virtutum flore & germine abundat. g ¶ Per prophetas. Prophetas pluraliter dicit, quia non habemus fixum de ſcriptura exemplum: oſtendit ſenſum non verba ſe ſumpſiſſe. Vel eiſdem verbis in Iſaia iuxta Hebraicam veritatem: Exiet virga de radice Ieſſe, & Nazareus de radice eius aſcendet.

Ioſephus

Allegoricè

Ioſeph quare magis Iudęam intra re formidabat, q̃ Galilęam

B

Iſaie.11.a.

a ¶Quia nondum publice reuelabatur, cui angelus hoc officium deferebat.

ruit angelus domini in ſomnis Ioſeph in Ægypto, dicens: Surge, & accipe puerum & matrem eius, & uade in terram Iſraël: Defuncti ſunt enim qui quærebãt animam pueri. Qui conſurgens accepit puerum & matrem eius, & uenit in terram Iſraël. Audiens autem, ꝙ Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre ſuo timuit illò ire. Et* admonitus in ſomnis ſeceſsit in partes Galilææ. Et ueniens habitauit in ciuitate quæ uocatur Nazareth, ut adimpleretur quod dictũ eſt per prophetas: quoniam Nazareus uocabitur.

a ¶Non filium tuum. b ¶Non coniugem.

a ¶Quia Scribæ & Phariſæi mortem Chriſti meditabantur cum Herode.

a ¶Vitam.

a ¶Herodes, Philippus, Archelaus, & Lyſanias fratres fuerunt.

a ¶De qua putabat ſe admonitum.

¶Non mutat angelus præceptum, ſed manifeſtius corrigit errorem pietatis.

a ¶Quæ & ipſa terra eſt Iſrael, quia & ipſam populus Iſrael incolebat.

¶Quæ eſt in Galilęa.

a ¶Nazareus.i. ſanctus quod conuenit Chriſto.

Cap. III.

a ¶Cum adhuc habitaret in Nazareth.

†IN diebus autem illis uenit Iohannes Baptiſta prędicans

a ¶Ecce quid veniens fecit.

e ¶ Timuit illo ire. Seceſsit in partes Galilææ, vbi dominabatur alius filius qui portiõe ſibi debita à prẽ fuerat priuatꝰ q̃tũ in ſe fuit, vt viſum eſt: ꝓpter quod Ioſeph cũ puero ibidẽ ſecuriꝰ mãſit d ¶ Et ueniens habita. &c. vt ibi Chriſtus nutriretᷣ, qui in Bethleem fuerat natus, vt prædictum eſt. e ¶ Vt adimplere. Iſa.xj. Egredietᷣ vĩga de radice Ieſſe, & flos de radice eiꝰ aſcẽdet. Hebraica veritas ſic habet: Et Nazarenꝰ d radice eiꝰ cõſurget & iõ dicit f ¶ Quo. Naza. uo. quia in Nazareth fuit cõceptꝰ & nutritꝰ, licet in Bethleẽ fuerit natꝰ, vt habetᷣ.ſ. & Lu.ij. expſsius. C

* a ¶ Sur & ac.p. Per trãſitũ dñi in Aegyptũ ꝓpter pſequutionẽ Herodis ſignificatꝰ fuit trãſitꝰ apľorũ ad prędicãdũ gẽtibꝰ ꝓpter pſequutionẽ cõtra eos motã à Iudæis, ſicut dicitur Act.xiij.g. Tũc cõſtãtᷣ Paulꝰ & Barnabas dixerũt: Vobis oportebat primũ loqui vbũ dei: ſed quoniã repellitis illud, & ĩdignos vos iudi. vitę etᷣ. ecce cõ.ad gẽ. Sic em̃ pręcepit nobis dñs. Per reditũ aũt eiꝰ in Iudæã defũcto Herode, ſignatᷣ illumĩatio Iudęoꝝ ĩ mũdi fine. ¶ In ca.ij. vbi dicitᷣ in Poſtil. Quia iſta ciuitas antiqtꝰ vocata ẽ Ephrata ab vxore Caleph.

Moraliter

✳oraculo

ADDI.I. Immo per magna tpa ante Caleph. ſ. tẽpore Iacob partriarchę vocata ẽ Ephrata Bethleem. vñ Gen.xlviij.b. Sepeliui eã iuxta viã Ephratę, quę alio noĩe appellabatᷣ Bethleẽ ¶ In eo.ca. vbi dicitᷣ in Poſtil. Et Nazareus de radice eius conſurget &c. D

ADDI.II. Hebraica vĩtas in illo loco Iſaię nõ dicit: Nazareꝰ de radice eiꝰ cõſurget, ſed dicit: נצר netſer de radice eiꝰ, cõſurget: qđ ſi trãsferatᷣ in latinũ diceretᷣ: Natſarenꝰ ſeu Natſareꝰ de radice eiꝰ cõſurget. cũ.t.ſ.lĩã: qđ nõ cõpetit Chriſto: ſed bñ Nazareꝰ, q ſignificat cõſecrationẽ & ſanctificationẽ. vnde hæc autoritas euãgeliſtę. ſ. Nazareꝰ vocabitᷣ: nõ fundatᷣ in hac auctoritate Iſa. p Poſtil. allegata: qđ etiã habetur in glo. ſ. ĩ Pſal. cxxxj. put in additione ſuper illum Pſalmum latius habetur.

† Luce.3.a

REPLICA. In ca.ij. dicitᷣ: Nazareus vocabitᷣ. Burg. dicit illud ſecundũ Hebraicã veritatẽ non fundari in dicto Iſa. ſed in dicto Pſalmi Memento domine Dauid. Ibi efflorebit ſanctificatio mea. Sed reſpondeat hîc Beatus Hieronimus, à quo concordantia illa recepta eſt.

GLOS. ORDI. Cap.V.

IN die. autẽ. Præterit multa, & tranſit ad prædicationem Iohãnis. h ¶ In diebꝰ. Non ſolum pueritię annos, ſed oẽs vſq; ad prædicationẽ Iohãnis cõprehẽdit i. cũ fere eẽt.xxx. annorũ, Lucas ſignificãtiꝰ tpa exprimit, Anno.xv. ĩperij Tyberij Cæſaris. i ¶ Prædicãs. Manifeſtauit ſe q prius ſiluerat, baptizando & prædicãdo viã pręparãs dño In deſer

Luce.3.a.

Nicolaus de Lyra.

loco, Ioſeph ex frequenti locutione cũ angelo magis cõſolaretᷣ ſequitᷣ: b ¶ Audiens autem &c. Ad euidentiã huius notãdũ ſecũdũ ꝙ refert Ioſephꝰ antiq.xvij.ca.x. Herodes moriens condidit teſtamentũ, in quo ordinauit Archelaũ filiũ regni ſui ſucceſſorẽ, ita tamẽ qđ coronã ſibi nõ ĩponeret, niſi p Romanũ ĩpatorẽ. Ad accipiendũ igitᷣ diadema venit Romã: ſed & fratres eius Philippus & Herodes illuc venerunt petẽtes paternæ hæreditatis partẽ. Finaliter decreuit imperator, vt Archelaus haberet medietatem regni paterni, quæ dicta eſt Iudæa. Aliã autem medietatẽ diuiſit in duas ptes, & vnã dedit Herodi, & factus eſt tetrarcha Galilææ. aliam dedit Philippo & factus eſt tetrarcha Ituræ & Traconitidis regionis, vt tãgit Lu.iij. Igitur qa Archelaus fuerat à patre inſtitutus quãtum in ſe fuit: iõ fauebat factis à prẽ: propter quod Ioſeph Timuit

Nicolaus de Lyra. Cap. III.

IN diebus autẽ illis. Hîc tertio oſtendit euangeliſta ipſum Chriſtum eſſe verũ deum & verũ hominẽ ex teſtimonio Iohannis & etiã dei patris: Et diuiditur in duas partes: quia primò ponitur teſtimoniũ Iohannis, ſecundò ponitur teſtimonium dei patris, ibi: Baptizatus autem Ieſus. Item prima in duas, quia primò ponitur idoneitas Iohannis ad teſtificandum. ſecundò ponitur ipſius teſtimoniũ, ibi: Ego quidem baptizo vos. Iterum prima in tres: quia primò oſtenditur eiꝰ idoneitas ad teſtificandum ex autoritate ſacrę ſcripturæ. ſecundò, ex ſanctitate vitæ, ibi: Ipſe aũt Iohannes &c. tertiò, ex veritate doctrinæ, ibi: Videns autem multos. Circa primũ præmittitur tempus prædicationis Iohannis, locus & modus & tẽpus, cũ dicit: g ¶ In diebus aũt illis.i. in diebus Chriſti: Nec eſt hoc referendum ad dies Chriſti prædictos immediatè. ſ. ad dies pueritiæ: quando fuit reportatus de Aegypto: tunc enim erat in quinto anno à ſua natiuitate, ſed referendum eſt ad dies Chriſti, quãdo fuit ętatis pfectę. Erat enim incipiẽs trigeſimũ annũ quando venit ad baptiſmum: de quo hîc agitur: & iõ euãgeliſta Matthæus trãſit totũ tẽpꝰ inter mediũ à quinto anno Chriſti vſq; ad baptiſmum: tũc em̃ incępit Iohãnes prædicare: & ſic patet tẽpꝰ, & locꝰ deſignatur cũ dicitur: In deſerto

Diuiſio

Moraliter. g ¶ In diebus illis uenit Iohannes baptiſta prædicans in deſerto &c. In Iohanne deſcribitur euangelij prædicator: & primò quantum ad doctrinam, cum dicitur: * Dicens

Moraliter

a ¶ In deſerto iudææ. Quia Iudęi à deo deſerti erãt, qbus neceſſaria eſt pœnitẽtia, vt redeãt. b ¶ Pniam. Hoc pco nũciat, qđ poſt p ſeipſa vitas. Pnĩa pcedit, ſequit̃ promiſſio regni: Qui verè pœnitet, punit ĩ ſe pteritos errores, deinde erigit animũ ad cæleſte regnum. Si gratis in baptiſmo fit remiſſio, cur pr̨edicatur pnĩa?

Triplex modus pœnitentiæ.

Sed triplex eſt modus pnĩę. Prim⁹, errores & omnia mala añ baptiſmũ abrenũciare & cõdemnare: qđ neceſſe ẽ ad Chriſtũ vẽturis. Scđs, poſt baptiſmũ lapſos per pœnitẽtiã renouari. Tertius, q̃ ſancti q̃tidie à talib⁹ purgant̃ pctis, ſine qb⁹ vita nõ agit̃. ¶ Pœnitere eſt añacta deflere, & deflenda nõ cõmittere. Pœnitẽtib⁹ regnũ cęlorũ adeſſe dicit̃: Nõ terrena, vt in veteri lege: & hoc p obediẽtiã Chriſti. Et hoc regnũ cęlorũ prim⁹ Iohães prædicauit: Pœ. agi. Prima vt⁹ eſt, p pœnitẽtiã pimere veterẽ hoĩem & vitia odire: qđ q nõ facit, nõ mõ vtutes non cõprehendit, ſed nec etiã ſupplicia fugit. Pnĩæ vtus timore concipit̃, q eſt initiũ ſapiẽtiæ. Pnĩa à puniẽdo, qua quiſq; punit quod illicite commiſit. ¶ Pnĩam agere eſt dignos fructus pnĩæ facere. Re. cæ. i. Chriſt⁹: p quẽ ſancti regnant in cæleſtib⁹. Vel euãgeliũ, q̊ inuitat ad regnum. c ¶ Ap. enim re. Niſi appropĩquaret, nemo redire poſſet: qa infirmi & cęci via (quę eſt Chriſtus) carebant: quam parans Iohannes pœnitenti anteponit. d ¶ Vox clamantis. Iohannes, vox Chriſtus verbum, qui clamat in Iohanne: Nullum verbum ſine voce audit̃, nec vox ſine intelligentia verbi valet. Vox viam verbo præparat, vt recipiatur. Vnde, Paraui lucernam Chriſto meo. e ¶ In deſerto. Forma pœnitentibus: locus conuerſationis, non frequentia hominum, ſed deſertum. Veſtitus non mollis ad fluxum, ſed aſper: vict⁹ tenuis & inuſitatus. ¶ Typicè, deſertum ſignificat ſanctorum vitam à mundi illecebris ſegregatam. f ¶ Viã domi. Via domini ad cor dirigitur, cum ſermo eius diligẽter auditur. g ¶ Ipſe au. Io. Qui pniam prædicat, habitum pœnitentiæ prætendit, In eo vilitas veſtis & cibi laudatur, quorũ vſus in diuite arguitur. ¶ Ipſe autem Iohannes in ſemetipſo erudit pœnitentes, & formam vitæ exhibet in deſerto habitans, de locuſtis viuens, pilos cameli veſtiens. ¶ Seruus dei non debet habere veſtimentum ad decorem vel ad delectationem, ſed tantum ad tegendam nuditatẽ Inde Iohannes pilis veſtiebatur. ¶ Moraliter. In veſte Iohannis monemur, vt aſperis vtamur ad refrǫnationem carnis. In cibo vt non arte paratis, ſed naturalibus cibis vtamur. ¶ Moraliter. Habitus & victus conuerſationem indicant. Aſperis veſtitur, quia vitia nõ palpauit, ſed aſpera increpatione redarguit, ſic: Genimina viperarum &c. Zona pellicea circa lumbos, quia carnem ſuam crucifixit cum vitijs & concupiſcentijs. Mel & locuſtas edit: quia prædicatio eius turbis dulcis ſapuit dum Chriſtus putatur. Sed cito decidit, quia non Chriſtus ſed eius præco eſſe apparuit. In melle dulcedo. In locuſta alacer volat⁹ ſed cito decidu⁹. h ¶ Tũc exibat ad eum &c. quia niſi quis à malis exeat, non abluitur. vnde aptè ſequitur: Baptizabantur ab eo in Iordane: qui deſcenſio interpretatur, quia de ſuperbia veteris hominis ad humilitatem confeſsionis & emendationis deſcendebant. Iam tunc enim baptizandis exemplum dabatur confitendi peccata & promittendi meliora. i ¶ In Iordane: quia in eo figura baptiſmi præceſsit, & ex nomine deſcenſum de ſuperbia exigit, quod congruit baptizatis. k ¶ Confitentes: Confeſsio peccatorum, conſcientiæ eſt teſtimonium timentis deum. Qui enim timet iudicium dei, peccata non erubeſcit confiteri. Perfectus timor ſoluit omnem pudorem. Confeſsio peccati pudorem habet, & ipſa erubeſcentia eſt grauis pœna. Ideoque iubemur confiteri peccata, vt erubeſcentiam patiamur pro pœna. Nam hoc ipſum pars eſt diuini iudicij. l ¶ Multos Phariſæorum & Saduceno. &c. Hi ſunt ex hereticis Iudęorum, & Phariſæi obſeruationũ & traditionũ præferunt

Margin: †Eſa. 40. a. Marci. 1. a. Luce. 3. a. Iohan. 1. c. — Pſal. 131. c. — Typicè. — Moraliter.

a ¶ Sic notãs deſertum pœnitentibus conuenire. b ¶ Puniat quiſq; mala prioris vitæ, quia appropinquabit ſalus quam perdidimus, & facultas redeundi vnde cecidimus.

in deſerto Iudeę &, dicẽs: † Pœniten-

a ¶ Opere. ¶ Hac promiſſione eriguntur animi, regnum dei intra vos eſt.

tiam agite: appropinquabit enim

a ¶ Sic prædicauit. Sic enim propheta de eo prædixit.

regnum cælorum. Hic eſt enim de quo dictum eſt per Iſaiam prophe-

¶ Præco verbi, verbum præcedit.

tam dicentem: † Vox clamantis in

a ¶ Quia ſolatium redemptionis nunciat Iudææ iam deſertæ. b ¶ Praua abijcite opera, recta facite. ¶ Non pro terrenis ſeruientes. c ¶ Fides eſt via qua verbum ad cor aſcendit. d ¶ i. mores in melius mutatę, & ſic fient ſemitæ rectæ. ¶ Bene viuendo.

deſerto: parate uiam domini, rectas

a ¶ Strictas ſed mundas.

facite ſemitas eius. Ipſe autem Iohannes habebat ueſtimẽtum de pi-

¶ Non de lana, quia hoc auſteritatis indicium eſt, illud luxurię mollicies. a ¶ Zona eſt corporalis continentia.

lis camelorum, & zonam pelliceam

a ¶ Lumbi, voluptas peccati, quia peccatum in voluptate fit. ¶ Vbi magis regnat luxuria. b ¶ Non ſtudio parata, ſicut conuenit eremitæ.

circa lumbos ſuos. Eſca autem eius

a ¶ Minuta animalia. b ¶ De truncis vel de herbis. c ¶ Propter nouitatem prædicationis & aſperitatem veſtitus & cibi.

erat locuſtæ & mel ſiluestre. Tunc exibat ad eum Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa

a ¶ Baptiſmo præcurrente, non peccata dimittente.

Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane confitentes peccata ſua. Videns autem multos phariſæo-

Nico. de Lyra.

a ¶ In deſerto. Ibi enim Iohãnes nutrit⁹ fuit, vt dicit̃ Lu. j. & ideo primò prædicauit ibi, & poſtea ad regionem circa Iordanem deſcendit: Modus autẽ prædicationis ſubdit̃ cũ dicitur: b ¶ Pœnitentiam agite. Iſta erat debita diſpoſitio ad inchoationẽ noue vitæ quæ per Chriſtum erat danda. & ideo dicitur: c ¶ Appropinquabit enim regnum cælo. Alij autem prophetæ pmittebant bona temporalia obſeruantibus legem: iſte autem cęleſtia: quia erat pręcurſor Chriſti, p quẽ facta eſt veritas & gratia, & aperta eſt cæleſtis porta: & ad hoc confirmandum inducitur Iſaię teſtimonium, Iſa. xl. dicẽs illis: d ¶ Hic eſt enim. ſ. Iohannes, de quo ſcriptũ eſt: e ¶ Vox cla. in deſer. quia Iohannes fuit ille de q̃ prædictum fuerat, qp p vocem prædicationis debebat clamare in deſerto Iudæę: ppter præparationem ppli in aduentu ipſius Chriſti. Ad hoc eñ ordinata erat pdicatio Iohannis, vt p ſuã pręedicationem pplm cõgregaret, & populo congregato Chriſti aduentum denunciaret. f ¶ Ipſe autem Iohães. Hic oſtendit̃ idoneitas Iohannis ad teſtificandum de Chriſto ex ſanctitate: hoc autem oſtenditur ex vilitate veſtitus. Ipſe au. Io. &c. Et ex auſteritate victus, cũ dicit: h ¶ Eſca au. e. Io. quæ ſunt parua animalia volitantia per modũ ſaltus, & reperiuntur in deſerto Iudææ, & frixa cũ oleo ſunt cibus pauperũ. Sequitur: i ¶ Et mel ſilue. Hoc autem mel ibidem reperitur in truncis arborũ: vel ſecundum Raba. ſunt folia arborum alba & tenera quæ manibus contrita habent ſaporem quaſi mellis: talibus veſcebatur Iohannes: ex quibus patet auſteritas eius in victu & veſtitu: Et quia in moralibus magis mouent facta q̃ verba, & vita ſancta q̃ loquela compoſita. & ideo ſtatim ſubditur exhortationis ſuæ efficacia, cũ dicitur: k ¶ Tunc exibat ad e. Ieroſoly. Hic accipitur cõtinens p contento, i. populus de Ieruſalem. l ¶ Et o. Iudæa. id eſt multi: ſicut ſecundum cõmunem modum dicim⁹: tota ciuitas currit illuc. i. multi qa non omnes currũt: immo aliquando plures remanent, & eſt q̃dam figura quæ vocatur hyperbole, id eſt loquutio multum expreſſiua. m ¶ Et baptizabantur ab eo in Iordane. Baptiſmus enim Iohannis ad hoc erat ordinatus, quaſi quædam pręparatio, & quędam præfiguratio baptiſmi ipſius Chriſti de proximo venturi. & iõ Iohães non ſolũ pręedicabat, ſed etiã baptizabat: quia ſicut ſua prædicatione nunciabat Chriſtũ de proximo vẽturũ ſic ſuo baptiſmo aſſuefaciebat hoĩes ad libẽti⁹ ſuſcipiendum Chriſti baptiſmũ: vnde baptiſmus Iohãnis erat q̃dã pteſtatio credendi ĩ Chriſtũ vẽturũ & faciẽdi opa pnĩæ, vt deuoti⁹ reciperent ipſũ: & hoc eſt qđ dr̃ Act. xix. a. Iohães baptizauit baptiſmo pnĩæ pplm dicẽs ĩ eũ q vẽturus eẽt poſt ipm vt crederẽt, hoc eſt ĩ Ieſũ iõ ſequit̃: n ¶ Conſi. pe. ſua. delenda. ſ. p Chriſtũ venturũ. qa hoc nõ poterat facere Iohannes, ſed denũciabat hoc p Chriſtũ fiendũ, vt habet̃ eodem cap. o ¶ Videns autem multos Phari. Hic oſtenditur idoneitas Iohannis ad ferendum teſtimonium de Chriſto ex vitate doctrinæ,

a ¶ Dicens: Pœni. agi. Debet enim prædicare generaliter ea q̃ recedere faciũt à pctis, & ea q̃ faciũt accedere ad conſequutionẽ regni cæleſtis. Et quoniã talis pręedicator parat viam domini: vt per gratiam veniat in mentibus humanis. ideo de ipſo poteſt dici qđ ſubdit̃: d ¶ Hic eſt enim de quo di. eſt &c. Ipſe au. Ioh. Hic conſequenter deſcribitur prædicator euangelij quantũ ad vitã: & primo quantũ ad veſtitum, cum dicitur: g ¶ Habebat ueſtimẽtum de pi. ca. Et quantũ ad victum cũ dicit̃: h ¶ Eſca autem. eius. Auſteritas eñ vitæ requirit̃ in euangelij prædicatore. Ideo dicit Apoſtolus. j. Cor. ix. d. Caſtigo corpus meũ ĩ ſeruitutẽ redigo ne fortè cum alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar. Et quia prædicatio talis prædicatoris eſt efficax, ideo ſequitur: k ¶ Tunc exibat. Nam doctrinam talis prædicatoris multi libenter audiunt, & pnĩæ fructum faciunt, & tales ſunt demulcendi. Deriſores autem & inſidiatores ſunt increpandi: ideo ſequitur: o ¶ Videns autem multos Phariſæorum. De quibus dicitur Lu. vij. e. Phariſæi ãt & legiſperiti ſpreuerũt in ſemetipſis conſiliũ dei non baptizati ab eo. ſ. Iohanne.

Margin: G — † Mar. 1. b. † Reſpiſcite. vel, Ad mentem redite. — Diuiſio — H — Diuiſio — Moraliter

tionũ pferũt iuſticiã. vnde & Phariſæi. i. diuiſi à populo p priuatã iuſticiã dicunt̃. Saducęi. i. iuſti: vẽdicãt enĩ ſibi qđ nõ ſunt: hi negãt reſurrectionẽ, dicẽtes aĩam ĩterire cũ corpore: Quinque libros Moyſi recipiunt, pphetas reſpuũt. Hos venientes ad baptiſmum Iohães increpat: qa maximè indigebant correctiõe & pœnitẽtia.

a ¶ Progenies uiperarũ &c. i. venenati venenatorũ filij: quia bonis inuidẽt eoſq; perſequuntur, proximos ledunt vt patres eorum. ¶ Vipera patrẽ ſuum occidit, ſic Iudæi prophetas qui erãt patres eorũ. b ¶ Facite ergo fru. dig. Beda. Quaſi diceret: Quare prius venena non deponitis, vt ſic ad baptiſmum veniatis Facite fructum, non qualẽcũq; ſed dignũ. Non enim par debet eſſe fruct⁹ boni operis eius q nihil vel minus peccauit, & eius qui grauius cecidit. Sed Iudæi de Abrahã gloriantes nolũt ſe agnoſcere peccatores vnde ſubdit: Et ne velitis &c. Ad humilitatem prouocat. In ſuperbia eñ nulla eſt pœnitentia. ¶ Diſcretio eſt in pnĩa, quæ timorẽ dei, & metum pœnarũ ante oculos ponit, recolens antiquæ turpitudinis: Sic dolor cordis in fletus erũpit, quia ſine dolore nulla ſunt vulnera, ſi vitalia mẽbrorũ nõ fuerint circũmortua: gratia eſt quę ſentit, ſentiens quęrit ſanitatem. c ¶ Dico enim. A carne tetrahit, vt cogitent opera prædeſtinationis dei. Prima ſunt rudimenta fidei, credere deum poſſe quicquid voluerit, vt oĩa q de nihilo creauit. poſsit de lapidibus vel de puluere filios Abrahę formare. d ¶ De la. Demonſtratiuè ad illos lapides quos Ioſue de Iordane transferre fecit, ad quos quaſi digitũ extendens ait: ¶ Ioſue duodecim lapides de medio Iordanis in terram trãſportari fecit, & alios ex terra in eodem alueo reſtitui: per quos excæcatio Iudæorum & gentium ad lucem transformatio præſignatur. ¶ Vel Gentiles lapides vocat: & eſt ſenſus: Ne gloriemini de ſemine carnis: quia hi tantum ſunt filij dei, qui per gratiam ſunt illuminati, & interius ſuſcitati. Suſcitare ſignanter dicit, quia Chriſtus Saram. i. eccleſiam accepit, & ſuſcitat per gratiam filios Abrahæ defuncto ſine liberis, ne tantus patriarcha priuaretur promiſſis. In cuius rei præſagium olim deus de Sara genuit filium. e ¶ Iam enim ſecuris. Ne autem viderentur immunes, ſi ſe à talibus ſacramentis ſepararent, comminatur. f ¶ Securis. Chriſtus, qui ex manubrio conſtat & ferro. i. humanitate qua tenetur: & diuinitate qua incidit. Poſi. eſt: quia & ſi p patientiã expectat, videt tamen quid eſt facturus. Ad radi. i. finẽ Iudaici populi, vt auferat de terra viuentium eos qui in Chriſto non credũt Vel, ſecuris, ſententia iudicij, vel prædicatio euangelij. g ¶ Ad ra. Nota non ad ramos, ſed ad radicem. Cum enim filij malorum tolluntur, quid aliud q̃ rami infructuoſæ arboris abſcinduntur? Cum tota progenies ſimul cum parente tollitur, arbor radicitus abſcinditur, ne quid remaneat vnde iterum aliquid germinis oriatur. ¶ Radices ſunt cogitationes, quibus plantati, vel ſurſum cælo ſuſtolluntur, vel ad ima inferni mittuntur. ¶ Arbor humanum genus: Huius rami, alij ſunt aridi. i. Pagani incendio apti. Alij virides, ſed ſine fructu: vt hypocritę, qui ſpeciem ſanctitatis prætendunt, ſed intus vacui: alij fructuoſi, ſed venenoſi. i. hæretici: q prædicando fructum pariunt, ſed mortalem. Alij. i. catholici, qui bonum fructum ferunt. h ¶ Oĩs ergo arbor quæ nõ facit fru. b. excidetur & in ignem mitte. vt Gentiles, hypocritæ, qui nullum, & hæretici qui malum. i ¶ Ego quidem baptizo uos in aqua in pœnitentiã. Ne videatur ſua autoritate minari, incipit aperire quantæ ſit dignitatis: cuius præſentia cõminatur, vel cuius beneficijs perſuadet: Ego quidẽ baptizo uos in aqua. tãtũ corpora lauo, quia peccata ſoluere nequeo, vt ſicut naſcendo, pręedicando, præcurro: ſic baptizando: vt pœnitentes, quos ego hoc ſignaculo ab ĩpœnitentibus diſcerno, ad baptiſmũ Chriſti dirigã. Poſt me

Margin: A — †fructus q deceãt pœnitẽtiam. — †ipſi Abrahæ, datiui caſus. †. j. 7. c. — Ioſue. 4. a. — B

a ¶ Non confitentes peccata ſua.

rum & Saducęorum uenientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis: † Pro-

a ¶ Nemo: quia non pœnitetis, ſed ſine pœnitentia iram non effugietis. ¶ Q. nullus, niſi filius dei quem vobis annuncio.

genies uiperarum, quis demonſtra-

¶ Vel uit. ¶ Vindicta.

bit uobis fugere à uentura ira?

a ¶ Vt ſic effugiatis. b ¶ Carnis mortificationem. c ¶ Secundum quantitatem culpæ, quod fit ex diſcretione quæ neceſſaria eſt pœnitenti.

Facite ergo † fructum dignum pœ-

a ¶ Cogitando vel reputando.

nitentiæ. Et † ne uelitis dicere intra

a ¶ Et in ſemine Abraham ne confidatis, quaſi ex hoc ſolo ſalus ſit.

uos: patrem habemus Abraham.

a ¶ Quia non filij carnis, hi ſunt in ſemine, ſed qui filij dei. vnde ſubdit: Potens eſt &c.

Dico enim uobis, † quoniam potẽs

a Gentibus quorum corda erant inſenſibilia.

eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare

a ¶ Si autem vos Chriſti ergo ſemen Abrahæ eſtis.

filios † Abrahæ. Iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. † Omnis ergo arbor quæ non facit

a ¶ Per ſecurim. ¶ Gehennæ.

fructum bonum, † excidẽtur, & in

a ¶ Redit ad ſe, modum ſui baptiſmi determinans.

ignẽ mittetur. † Ego quidẽ baptizo

Nicolaus de Lyra.

doctrinæ, quæ cõſiſtit in hoc, qp aliqs nõ timet vitia magnorũ cõfidẽter arguere, qđ faciebat Iohannes: Quod notat̃ cũ dicitur: Videns aũt multos phariſæorum & Saducæorũ. Iſti enim famoſi erãt in populo, ſicut hoĩes literati & religioſi, vt patebit. j. Venientes

a ¶ Venientes ad ba. non credentes ſecundum veritatem, ſed magis ad ſimulationem & inſidiationem. ſecũdũ qđ habet̃. j. xxj. vbi dicit̃ qp quærẽte dño ab eis: Baptiſm⁹ Iohãnis vnde erat, de cælo, an ab hoĩbus? Nõ fuerunt auſi reſpondere de cælo: quia ſtatim dixiſſet eis, quare non credidiſtis ei? Ex quo patet, qp fictè veniebãt Et hoc idem dicit Ioſephus in libro antiquitatum. xix. & ideo Iohannes confidenter arguebat vitia eorũ dicens: b ¶ Progenies uiperarum. quia venenũ erroris & hypocriſis à ſuis pgenitoribus traxerant. c ¶ Quis demonſtrabit uobis fu. à uentura ira? quaſi di. licet falſitas veſtra lateat in conſpectu populi, tamen non poterit latere in iudicio dei: qa tunc erunt manifeſta abſcondita cordis veſtri. d ¶ Facite ergo fructum di. pœniten. quia aliter non poteſtis illud iudicium euadere. Et non ſolum dicit fructum pœnitentiæ: ſed dignũ pœnitẽtiæ, ſecundum peccati modum. vnde dicitur Apocal. xviij. b. Quantũ ſe glorificauit, & in delitijs fuit, tantũ illi date tormentũ & luctũ. e ¶ Et ne uelitis dicere in. Phariſæi enim de hoc gloriabant̃: quia de Abrahã deſcenderant: & ideo ex pmiſsione facta Abrahæ, ſine operibus ſalutẽ cõſequi pręſumebãt: & hoc eſt manifeſte falſum: qa non dicũtur filij Abrahę ex carnali ppagatione: ſed magis ex fidei imitatione, vt dicit̃ Ro. iiij. Et quia Phariſæi & legiſperiti fidem Abrahæ de Chriſto reſpuerunt, ideo nomẽ filiationis Abrahę perdiderũt: Et hoc eſt qp dicit Iohães: Et ne ue. di. in. uos. p falſam. ſ. æſtimationem. f ¶ Patrẽ habemus Abrahã: quia nõ eſt ſic ſecũdũ veritatẽ. Econtrario Gẽtiles fidem Chriſti deuotè ad prædicationem apoſtolorum receperunt: ideo filij Abrahæ facti ſunt: Et hoc eſt quod ſubdit Iohannes: g ¶ Potens eſt de lapidibus iſtis. Dicitur autem qp Iohannes demonſtrauit illos lapides quos filij Iſrael de fundo Iordanis abſtulerant, vt habetur Ioſue. iiij. in memoriam miraculi, qp dominus in tranſitu eorum aquas Iordanis ſiccauit: Sed per illos lapides Iohannes Gentiles ſignificauit, eo qp colebant idola de lapidibus facta. vnde dicitur in Pſalmo. Similes illis fiant qui faciunt ea. Filij ergo Abrahæ de lapidibus ſuſcitati ſunt, quando Iudæis per infidelitatem à filiatione Abrahæ decidentibus, Gentiles fidem Chriſti recipientes in locum eorum ſubſtituti ſunt: & hoc erat pręedictum Oſee. j. d. Et erit vbi dicetur eis: Non populus meus vos: ibi dicetur: Filij dei viuentis. Et quia doctor veritatis non ſolum debet vitia confidenter arguere, ſed etiã pœnam prædicere, ideo ſubdit Iohannes, h ¶ Iam enim ſecuris: id eſt ſeueritas diuinæ iuſticiæ. i ¶ Ad radicem arborum poſita eſt. Arbor iſta homo eſt, qui eſt quaſi arbor cõuerſa: Radix huius arboris eſt voluntas mala, ex qua ſicut ex radice prodeunt omnia peccata, quia non poteſt eſſe peccatum niſi ſit voluntarium. k ¶ Omnis ergo arbor quæ non facit &c. per ſententiam extremi iudicij. l ¶ Et in ignem mit. ſ. inferni. m ¶ Ego quidem bapti. uos. Oſtenſa idoneitate Iohannis ad teſtificandum, hic conſequẽter ponit̃ ipſius teſtimoniũ: Et ponitur primò teſtimoniũ ipſius de Chriſto in ei⁹ abſentia: & ſecũdò in eius præſentia, ibi: Tunc venit Ieſus. In prima parte fert teſtimoniũ

eo ſcilicet à Iohanne: & ideo per iſtos qui veniebant ad prædicationẽ Iohannis, fictè ſignantur illi qui veniunt ad prædicatorem euangelij, vt ex ore eius capiant aliquid, vnde poſſint eum calumniari: ideo de talibus dicitur: b ¶ Progenies uiperarum &c. q. d. nullus, niſi recedatis à malicia veſtra. ideo ſubditur: d ¶ Facite ergo fru. di. pœni. nam in vita præſenti poteſt homo ſemp pœnitere. e ¶ Et ne ue. dicere intra uos pa. h. &c. credentes qp debebat vos ſaluare ſine operibus pœnitentiæ: quia hoc eſt falſum. Sic autem videtur de plurib⁹ Chriſtianis, q deuotionẽ habẽt ſpecialẽ ad aliquẽ ſanctũ vel ſanctã, & p eorũ merita credũt ſaluari ſine operibus bonis. g ¶ Potens eſt autẽ &c. i. de peccatorib⁹ deuotos facere. h ¶ Iam enim ſe. ſ. diuinæ ſnĩæ. i ¶ Ad radicem ar. i. ad præſcindendũ peccatores obſtinatos de pñti vita, & cõburendum eos in gehenna. m ¶ Ego quidẽ bapti. uos in aqua. Prædicator enim euangelij diſponit populum aſpergens cũ aqua ſalutaris ſapientiæ, vt p Chriſtũ mũdet̃ interi⁹ aqua grǽ. Tunc venit

Margin: C — †. j. 3. d. Lucę. 3. b. — † videamini. vel, ne ſitis. in hac opinione vt dicatis — † quia — † exciditur & in ignẽ mittitur. — † Lucę. 3. c. Marci. 1. a. Iohan. 1. d. — D — Pſal. 113. b. — Moraliter

a ℭ Poſt me uentur. Etſi moneo dignos fructus penitenti face
E re, ſuperbiam abijcere: nõ tamen poſſũ à pctis ſoluere. b ℭ For
tior me eſt. Quia ego baptizo ĩ pnĩam, ille in remiſſionem. Ego
ſpiritũ habeo, ille dat. Ego regnũ cælorũ pdico, ille dat. c ℭ Cu
ius nõ ſum. Alij ſcribunt: Cuius nõ ſum dignus corrigiã cal. ſol.
Potuit autẽ Iohãnes vtrunq; dicere, vl' contextim vel diuerſo tpe: vt ali⁹ euangeliſta hoc, ali⁹ illud aſſumeret. Oẽs tamẽ verũ narrauerunt. Intẽdit autẽ in hoc oſtendere excellẽtiã Chriſti & ſuã humilitatẽ.

Allego. ℭ Vel ſcd'm allegoriã: Calciamẽtũ ẽ incarnatiõis myſteriũ, corrigia, myſterij ligatura. Nõ ergo valet Iohannes corrigiã ſoluere, quia incarnatiõis myſteriũ non ſufficit iueſtigare. ℭ Vel, Nõ ſum dignus ſol. cor. cal. ei⁹ .i. nomen ſpõſi mihi non vſurpo, nec ſpõſus credi vel dici, ſed amicus ſponſi volo.

Deu. 25. c. Mos ẽm erat vt ſi quis eã quæ ſibi cõpeteret accipere ĩ vxorem nollet, ille ei calciamẽtũ ſolueret qui ad hanc ſpõſus iure ppĩquitatis accederet. Iohannes ergo q nõ ſpõſus, ait: Nõ ſum di. cor. cal. ſoluere. Ac ſi dicat: Ego redemptoris veſtigia nõ valeo denudare: quia nomen ſponſi non mihi vſurpo. ℭ Vel ſimpliciter ſe humiliat, vel euangelij ſacra nõ eſt dignus circũferre pdicãdo, quod nõ ſibi deputatũ, apl'is eſt cõmiſſum.

†Mar. 1. a. Luc. 3. d. Iohan. 1. d. 78. di. c. presbiter. 1. q. 1. c. dedit. ℭ Nõ ſum dignus explicare naturã diuinitatis ad humanitatẽ. Vel nõ ſum dign⁹ euãgelij prædicationẽ portare, vl' nomẽ ſpõſi vſurpare. Iohãnes vt pur⁹ hõ ſpiritũ dare nõ poterat, q̃ remittit culpa. Chriſtus uerò dat qa de⁹: & baptizat ĩ verbo, de q̃ dicitur: Et vos mundi eſtis propter verbũ qd' loquutus ſũ vobis, & alibi: Mundans eos

Iohan. 15. a Ephe. 5. f. lauacro aquæ in verbo vitæ ſanctificatæ. d ℭ In ſpirituſancto. Vel ſpũ ſctificationis, & igne .i. pbatione tribulationis.

† opus habeo. Vel ſpũ in præſenti abluit: põſt, ſi q̃ macula ſurrepit, igne purgatorio ad purum exuret: quod de leuiorib⁹ credendum eſt peccatis.

Leui. 9. b Vnde in Leuitico, ſuper altare ſp ignis miſſus de cælo ardebat .i. ignis diuini amoris, qui omnes in Chriſto (.i. qui ſuper altare offerunt) q̃ſi rebaptizat & exurit carnis eorũ vitia. e ℭ Cuius uentilabrũ.

F Ventilabrũ in manu eſt examẽ iudicij, q̃ diſcernunt leues & vacui

Iohan. 5. d. à fructu boni operis. In manu. quia pater non iudicat quẽq;, ſed omne iudiciũ dedit filio. f ℭ Permũdabit. i. quotidie à varijs tẽtationib⁹ mũdat. Vel, Permundabit, dũ ob manifeſta peccata peruerſus de eccleſia eijcitur, vel poſt mortem dãnat. g ℭ Paleas aũt. Paleę de origine vnde & triticũ oriuntur .i. de ſemine. zizania verò de diuerſa. Paleæ ergo ſunt qui fidei ſacramentis imbuũtur, ſed ſolidi non ſunt: zizania verò qui & opere & profeſsione ſecernuntur ab electis. De his dicitur: Qui non credit, iam iudicatus eſt, & ideo non fit hĩc mentio de illis. h ℭ Inextinguibili. quia non extinguetur neque extinguet cruciatos, ſed æternaliter puniet.

Iohan. 3. c. Dicitur autem ad differentiam illius de quo dicitur: igne nos examinaſti &c. i ℭ Tunc uenit. Quando Iohannes prædicabat & baptizabat. ſ. quando Ieſus triginta erat annorum,

Pſal. 65. b. oſtendẽs nullũ debere ſacerdotẽ vel prædicatorẽ fieri niſi virilis ætatis, Sicut Ioſeph tricenarius regnũ Aegypti ſuſcepit. Dauid regnum ea ætate inchoauit: Ezechiel prophetiã promeruit. Venit

Geñ. 41. e. Ieſus his de cauſis vt baptiſma Iohannis cõprobaret, & vt (quia hõ erat) omnẽ ĩpleret iuſticiã & legis humilitatẽ: & vt aquas ſanctificãs p columbam in lauacro aduentum ſpũſſancti oſtenderet. Venit ẽm nõ neceſſitate ablutiõis, ſed vt nemo q̃tũlibet ſanctus baptiſmi gratiã ſuperfluã iudicaret. k ℭ A Galilæa in Iorda. Galilæa, tranſmigratio: Iordanis, deſcenſus. Qui ergo vult baptizari, tranſmigret à vitijs, & deſcendens humilietur. l ℭ Sine modo. Sine modo me à te baptizari, vt poſtea quod à me quæris in ſpiritu baptizeris. Sicut enim decet nos dare exemplum implendæ omnis iuſticiæ, vt diſcant omnes neminem ſine vnda baptiſmi eſſe perfectum. m ℭ Sic enĩ decet. i. per humilitatis exẽplum reducere ad vitã, & oſtẽdere q null⁹ perfectè ſit iuſt⁹ ſine baptiſmate. Si enim de ſpirituſctõ natus, nõ dedignor, quantò magis neceſſe eſt alijs quamuis iuſtis etiam à minoribus baptizari? Hinc decet

Hinc decet impleri primũ oẽm iuſticiã. ſ. p quã oĩs iuſticiæ ſũma ab omnibus deinceps impleatur, vt nullus ex operibus neq; ex arbitrio glorietur, ſed ſciẽs ſe reũ iuſticiæ dei ſit ſubiectus. Ideo quiſquis eſt renatus ex aqua & ſpũ iuſtus dicit: qa hoc implet p quod oĩs iuſticia impletur ex grã, quã primò decuit implere Chriſtũ, nõ ex indigentia ſed ex myſterio, vt renatus filius dei oẽs renatos filios dei fratres ſibi faceret: Sic .i. ſubdendo ſeruo & inferiori G

☞ omnem iuſticiã

a ❡Tantum non ſpiritu, b ❡Docendo pœnitere.
uos in aq̃ua in pœnitentiam: qui au a
a ❡Ad prędicandum & ad baptizandum.
a b tem poſt me uẽnturus eſt, fortior b
c me eſt, cuius nõ ſum dignus calcia c
a ❡Quia ſanctificat a peccatis, & accendit amore dei.
menta portare: † Ipſe uos baptizã d
a ❡Tribulatione vel purgatorio igne.
d e bit in ſpirituſancto & ignẽ. Cuius e
a ❡.i. diſcretio iudicij. ❡Qui non credunt, hoc ventilabro non remouentur, quia iam iudicati ſunt.
b ❡Poteſtate.
f uẽntilabrum in mãnu ſua: & per g
a ❡A paleis. b ❡Pręſentem eccleſiam.
mundãbit ãream ſuam, & congre h
a ❡Immobiles a ſpe ęternorum. b ❡Cæleſte.
gabit triticũm ſuum in hõrreum: i
❡Lenes.
g h paleas autem comburet igni inex k l
a ❡Vt qui diu latuerat, manifeſtaretur. b ❡Quia in Nazareth habitauerat.
i k tinguibili. † Tunc uẽnit Ieſus à Gãli m
a ❡Quia in eo figura baptiſmi pręceſſit, & ex nomine deſcenſum de ſuperbia exigit.
b ❡Maior ad minorem.
læa in Iordãnem ad Iõhannem, ut
a ❡Dominus a ſeruo: nullus ergo dedignetur inferiorẽ.
b ❡Humilitatem regis imitatur miles.
baptizaretur ab ẽo. Iohannẽs autẽ n
a ❡Qui egeo, b Qui non eges. ❡Terrenus a cęleſti.
prohibebat eum, dicens: † Ego à tẽ o
a ❡Ab originali peccato mundari, quia tu es agnus dei qui tollis peccata mundi.
b ❡Cuius generatio non eſt vitioſa.
† debeo bãptizari, & tũ uenis ad
me? Reſpõdens autẽ Ieſus dixit ei: p
a ❡Impleri illud ad quod veni. ❡Subdit quare veniat baptizari ❡Quia vita mea morum eſt diſciplina.
❡Sic .i. dum ego ſuperior, & non indigens a te ſuſcipio.
l m Sinẽ modo. Sic enim decet nos im q

Nico. de Lyra.

☙monium de Chriſto quãtũ ad excellẽtiã ſuæ diuinitatis dicens: Ego qdẽ baptizo

†Luc. 3. c. uos ĩ aqua .i. lauo tm̃mõ corpora. Quæ quidem lauatio eſt ſignũ pnĩæ fiendæ. Iõ dicit: In pœniten. a ℭ Qui autẽ poſt me uẽ. eſt. ſ. Chriſtus. b ℭ Fortior me eſt. quia ipſe habet virtutem diuinitatis. c ℭ Cuius non ſum di. cal. por. Non quia Chriſtus calceatus inceſſerit, cum diſcipulos ſuos ad prędicandum ſine calceamentis ire iuſſit, vt habetur Lucę. xxij. d. Quando miſi vos ſine pera & calceamentis, &c. ſed eſt modus cõis loquendi quando aliquis ſe cõparat alicui improportionabiliter excedenti, qd' eſt in propoſito: quod declarat per factũ dicens: d ℭ Ipſe uos bapti. in ſpi. gratiam ſanctiſpũs cõferendo: qd' non poteſt facere niſi deus. Additur autem: e ℭ Et igni. Quia ſup baptizatos de nouo in primitiua eccleſia frequenter apparebat. ſ. in ſigno viſibili, ſicut apparuit ſuper apl'os in liguis igneis. Oſtendit conſequenter Iohãnes ĩ Chriſto iudiciariã poteſtatẽ, cũ dicit: f ℭ Cuius uentilabrũ. Ad cuius intellectũ ſciẽdum, q ventilabrũ eſt inſtrumẽtum quo ſolebant purgari blada in Palæſtina: & eſt factũ ſicut pala cum qua pijcit granũ paleis commixtum in altum, & vẽtus paleas tollit & granũ in area cadit. Iohannes ergo metaphoricè loquens, per ventilabrũ intelligit diuinũ iudicium, quo Chriſtus. g ℭ Permundabit aream ſuam.

H †De conſe. di. 4. c. per aquam.

id eſt eccleſiam in qua ſunt commixti mali cum bonis: ſed in iudicio ſeparabuntur. h ℭ Et congregabit triticum. ſcilicet iuſtos & electos. i ℭ In horreum ſuum. i. in æternam beatitudinem. k ℭ Paleas autem. id eſt homines vanos & falſos. l ℭ Comburet igni inextinguibili. id eſt in pœna infernali ſenſibili. m ℭ Tunc uenit Ieſus. Hĩc põitur teſtimoniũ Iohãnis de Chriſto in ipſius præſentia. Venit enim Chriſtus ad baptiſmum Iohannis, vt prædicationem eius approbaret. Secundò, vt tactu ſuæ carnis vt in regeneratiuam aquis conferret. Tertiò, vt popul⁹ teſtimonium Iohannis de Chriſto & etiam dei patris audiret. n ℭ Iohannes autem prohibebat eum. ex reuerentia, cum ſciret eum eſſe deum verum & hominem, lauacro non indigentem, ſed alios à peccato lauantem: ideo dicit. o ℭ Ego à te debeo baptizari. id eſt ab originali peccato mundari, non quia tunc Iohannes haberet originale peccatum, quia fuit in vtero matris ſanctificatus: ſed loquebatur in perſona generis humani. Vel aliter. Ego à te debeo baptizari. quia ſanctificati in vtero, indigent baptiſmo Chriſti ad hoc vt ſint Chriſto incorporati: quia in baptiſmo Chriſti character imprimitur, per quem Chriſto configurãtur. p ℭ Reſpondens autem Ieſus dixit ei. Sequitur: q ℭ Sic enim decet nos imple. oẽm iu. i. humilitatem. Vñ ibi accipit iuſticia non put eſt virtus ſpecialis, ſed generaliter put includit oẽm virtutem.

☙ Baptizatus autem

Moraliter ⁂ m ℭ Tunc uenit Ieſus à Galilæa in Iordanem. Galilæa verò tranſmigratio interpretatur. Per hoc igitur quòd Ieſus de Galilæa venit ad Iohannem, ſignatur quòd eius membra ſi debeant lauari per gratiam, oportet ea tranſmigrare de vitijs ad virtutes. n ℭ Iohannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo. Per hoc deſignatur, q quilibet inferior ſi velit ſupiorẽ corrigere, ex charitate debet hoc facere cum humilitate & reuerentia. Superior autem debet talem correctiõem humiliter ſuſcipere: qd' inſinuauit Ieſus dicens: Sic enim decet nos adimpl. oẽm &c.

⁂ Baptizatus

☞ omnem iuſticiã .i. humilitatẽ quę eſt omnis iuſticia. Et pfecta hu

A militas habet tres grad⁹. Prim⁹ eſt, ſubdere ſe maiori, & ſe nõ pręferre ęqli: Hic vocatur ſufficiens, quia ſufficit aliquem ſic humiliari: & iſte grad⁹ omni iuſto eſt neceſſari⁹. Secũd⁹ grad⁹ eſt ſubdere ſe ęqli, nec pręferre ſe minori: hic dicitur abundans. Tertius eſt ſubeſſe minori ĩ quo ẽ oĩs iuſticia. Hũc Chriſtus impleuit, q vnã partẽ tm̃ habet, quia in vnitate conſiſtit & pficit. Alij duobus modis diſtinguũtur, qa minus pfecti nõ ſic in vnitate cumulantur. a ℭ Tunc d. Cũ tali ordine cognouiſſet implendã iuſticiã. Dimiſit, qa vera eſt hũilitas, quam nõ deſerit comes obediẽtia. ℭ Spũs ĩ momento eũ docuit, qd' prius neſciuit: & iõ qd' pri⁹ timuit humilit, deuot⁹ impleuit. b ℭ Baptiza. au. Chriſt⁹ aq̃s baptiſmi ſctĩficauit: qa cui⁹ eſt creare, eiuſdẽ eſt & ſctĩficare. ℭ Sicut hõ cõſtat duob⁹, id ẽ corpore & aĩa, ita duobus renaſcit: aqua quæ purgat ſordes & conſepelit Chriſto: & igne ſpũs q̃ cõflagrãti ad cælũ rapimur. Sic ecc'lia poſt baptiſmũ culmen v'tutũ qbuſdã incrementis appetit, vt Chriſtus baptizat⁹ de aq̃ aſcendit. Sui poſt baptiſmũ aſcẽdũt, qa ad v'tutes pficiunt: & q pri⁹ carnales & filij Adæ, ſiunt ſpũales & filij dei. c ℭ Apti ſunt ei. Et hoc ad ĩpletionẽ iuſticiæ. Nõ ẽm tũc primũ ſibi patuere cæleſtia vel ſpũſſctũs eſt dat⁹: ſed nobis p acceptũ baptiſmũ, aditũ cæli patere, & ſpm̃ ſctm̃ dari mõſtrauit. Qd' ẽm cæli aperti, q ſpũſſctũs venit, q vox pr̃is inſonuit, &cę. hæc myſtica ſunt in nobis. ℭ Patet renatis aditus in cælũ p Chriſtũ q per Adam clauſus fuit. d ℭ Sicut c.

Humiliatis tres grad⁹.

Homo ex duobus cõſtat & ex duobus renaſcitur.

†Diſt. 19. c. ſecũdũ. De conſe. diſ. 3. c. ſi.

Verũ corp⁹ formatũ ad horã habuit in ſpecie colũbæ: qa aliter ſpi

B ritus ab hoĩb⁹ videri non poſſet ſicut columba, non qa vera colũba eſſet, ſed qa ſpũs in corporali ſpecie, nõ tñ ipſe corp⁹. Ita de hac figura ſentit ſicut de alijs in quib⁹ de⁹ apparuit: quæ expleto officio reſoluebant. Bñ ſpũs in colũba q̃ ſimplex & manſueta deſcẽdit vt & ſuæ naturæ ſimplicitatem, & eũ in quẽ deſcẽdebat, mitem miſericordiæ pconẽ datorẽq; indicaret. Siſr oẽs baptiſmo renati, vij. v'tutib⁹ in colũba ſignificatis debent repleri. Columba à malicia fellis eſt aliena, in quo prohibemur ab ira. Nullũ ore vel vnguib⁹ lędit, in q̃ notat innocẽtia. Nec minimas auiculas inuadit ĩ qb⁹ aliæ aues ſe & pullos ſuos nutriũt: in q̃ phibemur à rapina. Puro veſcit grano: in quo notat abſtinentia, alienos taq; pullos ſuos fouet ecce charitas. Gemitũ dat p cãtu: ecce cõpunctio. Sup aquas ſedet vt accipitrem præuiſa ĩ aquis vmbra declinet: ecce ſollicitudo. ℭ In columba ſup dñm ſpũs apparuit: qa venit nos p manſuetudinẽ colligere. Sup diſcipl'os in igne, q̃s ad cõſumẽdã rubiginẽ peccati cõtra ſeipſos veniebat accẽdere. Adam peccando cælũ amiſit, Chriſt⁹ à ſpũſctõ p colũbã glorificat⁹ apparuit: flãmã vibrãtẽ q̃ viam phibuit aq̃ baptiſmi extinxit: qa aq̃ eſt cõtraria igni. e ℭ Cõplacui .i. bñplacitũ meũ cõſtitui, vt tu ĩ q̃ nihil niſi bonũ placeas & p te alij nõ in ſe, ſed in te .i. tibi fide & claritate vniti placeant.

Quare ſpiritus in columba

Columbæ natura

GLOS. ORDI. Cap. IIII.

TVnc Ie. Poſt baptiſmũ, quia nulla eſt mora à tentatione: Vt mox doceat in deſertum pugnare, docet baptizatos de mũdo exire, in qete deo vacare: ſic filij Iſrael poſt trãſitum maris p deſertũ aſcẽdũt, & mãna cõmedũt donec veniãt ad terrã pmiſſiõis. f ℭ Tũc Ieſus. Hic eſt ordo rectæ cõuerſationis, vt poſt acceptã ſpctũſſctĩ grãm cõtra diabolũ arti⁹ accingamur, & mẽte ſeculũ deſerẽtes ĩ vitæ ęt̃næ gaudia q̃ſi mãna eſuriam⁹ deſerti. Ibi fit tẽtatio, qa nõ añ hoſtis ſe erigit: q hõ de mũdo erit tenet ẽm ſub legib⁹ ſuis eũ. In deſerto pugnat aſperis: qa Adã ĩ paradiſo delitijs affluens vict⁹ eſt oblectamẽtis. ℭ Hiſtor. In illo deſerto qd' eſt inter Ierl'm & Iericho Chriſt⁹ diabolũ vicit: vbi figuraliter dixerat Adã incidiſſe in latrones & eũ viciſſe. Latrones ãt ibi habitaſſe pbat locus q dicit Domim .i. ſanguis, pp̃ter effuſionẽ ſanguinis q̃ ibi fiebat. Ea via Samaritan⁹ deſcẽdit: qa carne indut⁹ eaſdẽ tẽtatiões ſuſtinuit. g ℭ Spiritu. ſctõ. Qui q̃s replet ad pugnã mittit fortes. Sine hoc ſpũ q ad pugnã vadit cito cadit. h ℭ Vt tenta. Nõ tẽtat à diabolo, niſi q ad deſertũ exierit .i. bono ſtudere cœperit. i ℭ Et cũ ieiunaſſet. Ieiunat vt tentet: tẽtat qa ieiunat, & exemplũ ieiunãdi nobis dat, & q ieiunat diuinæ eſt potentiæ. Moyſes & Elias ieiunauerũt, nõ ex v'tute vt Chriſtus, ſed Moyſes ſuſtentatur eloqo dei, Elias

Hiſto.

Luc. 10. f.

Exod. 24. d

dei, Elias aũt fortitudie cibi. Nec dicũtur illi duo eſuriſſe, ſed Chriſtus vt hõ eſurit. vt celetur de⁹: Significat aũt deſideriũ noſtræ ſalutis. ℭ Ecce cõuenit legi, quæ per Moyſen accipitur, & pphetis q p Eliã. xl. dieb⁹, q̃tuor partes ſũt mũdi, de qb⁹ Chriſt⁹ ſuos cõgregat, & decem præceptã legis, qbus ſuos contra mũdi oblectamẽta armat. Ieiunat q̃draginta dieb⁹ añ mortem cibo indigens. q. d. ĩ tempore Agonis abſtinete à deſiderijs ſeculi comedit poſt reſurrectionem. xl. dieb⁹ cibo nõ indigens. q. d. Ego ſum vobis cõſolatio & cib⁹ oĩb⁹ dieb⁹. Vñ: Ecce ego vo. ſũ. o. d. &c. Siſr ẽm dũ viam dñm carpimus, à vanitate ſeculi ieiunamus, & futuri pmiſſione reficimur. In

C 3. Rg. 19. b.

Infra. 28. d.

☞ mur. In

a ❡Docere conſummationem iuſticiæ .i. ad baptiſmum inuitare, quia baptiſmus eſt conſummatio omnis iuſticię ❡Me ſuſcipiendo: te baptizando. b ❡Id eſt, omne præceptum iuſtificans. conſenſit.
a plẽre omnẽm iuſticiam. Tunc dimi
a ❡Sine mora
b ſit eum. Baptizatus autẽ Ieſus cõn a
a ❡Quia baptizati ad patriam per virtutes aſcendere debent b ❡Quæ eſt fundamentum aſcenſionis.
c feſtim aſcẽndit de ãqua. Et ecce aper
a ❡Ieſus vidit & baptiſta, vt Iohannes ait.
ti ſunt ei cęli: & ũidit ſpiritum dei b
a ❡Spiritus in columba, filius in homine, pater in voce: ita trinitatis præſentia baptiſmum conſecrauit.
d deſcendentem ſicũt columbam, &
a ❡Ad quem illa vox fiebat. b ❡Hæc vox non vt ei indicet quod neſciat, ſed q auditoribus proficiat.
uenientẽ ſup ſẽ. Et ecce uõx de cæ c
a ❡Demonſtratiue ad homines, b ❡Conſubſtantialis. ❡Sic qui baptizatur, oſtenditur filius dei.
lis dicens: † Hic eſt filiũs meus di d
a ❡In Adam diſplicuit, vnde: Pœnitet me feciſſe hominem.
e lectus in quo mihi † cõmplacui. e

CAP. IIII.

f TVnc Ieſus ductus f
❡Locum certaminis.
g eſt in deſertum à ſpi
h ritu, ut tentaretur
i à diabolo: & cùm g

Nicolaus de Lyra

☙ a ℭ Baptizatus autẽ. Hĩc ponit teſtimonium dei patris de Chriſto: quia baptizato Chriſto aperti ſunt cęli: nõ qd' cælũ tũc fuerit diuiſum, ſed qa videbatur aperti ſicut in corruſcatione videtur fieri & p hoc ſignabat gloriam cæleſtem credentibus in Chriſtũ aperiri. b ℭ Et ui. ſpiri. &c. ſicut colum. Ad denotandũ plenitudinẽ gratiæ in ipſo. c ℭ Et ecce uox. Vox. ſ. patris. d ℭ Hic eſt fi. me⁹. Naturalis. ſ. alij aũt ſũt adoptiui. e ℭ In quo mihi compla. i. in q̃ volũtas mea complebitur de ſalute generis humani: & ſic apparet efficacia huius teſtimonij. Patet etiã, q in baptiſmo Chriſti tota trinitas apparuit, largè apparitionem accipiẽdo. pater. ſ. ĩ voce, fili⁹ in carne, ſpirituſſãctus in columbę ſpecie: Differenter tñ, qa fili⁹ apparuit in carne ſibi vnita ĩ vnitate ſuppoſiti: ĩ apparitiõe aũt aliarũ pſonarũ erat vnio p modũ ſigni.

†bñ placui

†Mar. 1. b. Luc. 4. a. De cõſe. di. 5. c. quadrageſimo.

Moraliter D ⁂ a ℭ Baptizatus au. Per hoc oſtenditur qd' oĩs lot⁹ à pctis grã diuina debet conari cũ auxilio dei aſcendere de virtute in virtutem & ſic aperiuntur ſibi cæli per ſpem certam, & efficitur dei filius adoptiuus, & per conſequens hæres ad hæreditandum vitã ęternam.

ℭ In cap. iij. vbi dicitur in. poſtilla. Quando fuit reportatus de Aegypto, tunc enim erat in. v. anno à ſua natiuitate, &c.

ADDITIO. Aliter autem habetur in decretis. xxiij. q. iij. §. Qd' verò iniuriam. Ibi ẽm expreſſè legitur, quòd Chriſtus fugiens in Aegyptum latuit ibi p ſeptenniũ.

REPLI. Et q poſtil. in. iij. ca. dicit Chriſtum fuiſſe in quinto anno reductum de Aegypto propter canonẽ. Quòd verò. xxiij. q. intelligitur non preciſè. exiſtens enim. vij. annorum, eſt etiam. v. annorum, ſed non preciſè.

NICO. DE LYRA. Cap. IIII.

TVnc Ie. Hĩc quarto oſtendit euangeliſta in Chriſto veritatem deitatis & humanitatis ex dæmonis tentatione, & ex ſanctorum angelorum adminiſtratione: & primò põit primum. ſecundò ſecundum, ibi: Tunc reliquit, &c. Prima diuidit in tres ſecundum triplicem tentationem & triplicem Chriſti victoriam. ſecunda ibi: Tunc aſſumpſit eum. tertia ibi: Iterum aſſumpſit eum. Prima ergo tentatio fuit de carnis cõcupiſcentia. Accepit ãt tentator occaſionem primò de hoc tentandi ex eſurie ipſius Chriſti. Poſt baptiſmum enim Chriſti immediatè ductus eſt à ſpiritu. ſ. ſancto, quia humanitas Chriſti erat organum diuinitatis: & iõ ad omnia agenda mouebatur inſtinctu ſpirituſſancti. hoc igitur motu iuit in deſertum locum ſcilicet aptum orationi, vt ibi ſpiritum in oratione offerret pro nobis deo patri. g ℭ Et cum ieiunaſſet. Vt carnem innocentem pro nobis maceraret, & exemplum fidelibus daret: & p hoc q poſt baptiſmum talia egit, nobis oſtendit, q q inchoat nouam vitam debet ſeipſum deo offerre p ieiuniũ

Diuiſio Triplex tẽtatio.

☙ & orationem

Moraliter Moraliter. f ℭ Tunc Ieſus. Per hoc inſinuatur quòd aggrediens deſertum pœnitentiæ fortius tentatur ab hoſte Eccle. ſecundo. a. Fili accedens ad ſeruitutem dei ſta in iuſticia & timore, & p̃pa ra animam tuam ad tentationem, id eſt ad reſiſtendum tentationi quę iminet tibi. Illos enim deus fortius tentari permittit quos fortiores eſſe cognoſcit. primę Cor. decimo. c. Fidelis autem deus eſt qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis. Per hoc aũt q Ieſus voluit tentari triplici tẽtatione, oñdit, q omnis tẽtatio, vel ẽ à carne vel à mundo vel ab hoſte. Diabol⁹ tñ vtit aliquãdo car

e ⁂ ne & mundo

E mur. In pugna Chriſti prius agiẽ cõtra gulã ieiunãdo, ꝑ quã vict⁹ eſt prim⁹ hõ. Gula libidines inflãmat, concupiſcẽtiã carnis nutrit quę repugnat legi mentis: Hęc niſi pri⁹ refreneẽ, fruſtra cõtra alia laborat. a ¶ Quadraginta d. hic nũerus totũ tempus deſignat ꝗ Chriſtus cum ſuis dimicat. In hoc numero duę leges abſtinẽtia cõplenẽ, qa in. xl. decalogus mãdatorũ & iiij. euangelia reſonãt. Vñ inſtitutũ ẽ nos hoc numero acrius dimicare ad diluenda pctã quæ fuit, dũ motu carnis violatẽ charitas: & ſic ꝗdiu hĩc ſumus, ſemper pctã plorem⁹: qa hoc nũero pñs vita oſtendiẽ. b ¶ Poſtea eſuriit. Hoc eſt veræ humanitatis: & ꝑ hoc eſt occaſio tentãdi. Latet ptãs, patet infirmitas. c ¶ Et accedẽs. Quia eſuries ẽ ſignũ infirmitatis. Et ſic nobis in abſtinẽtia nõ deeſt tentatio. Per exteriorem infirmitatẽ Chriſtũ tentat ĩ quo nullã legẽ pctĩ inueniebat. d ¶ Si filius dei es. Aliud horũ exploratis eſt, aliud tẽtãtis, dũ deũ cõfiteri videẽ, & hõi illudere conatẽ. Sic ẽm tẽtat vt exploret qđ vereẽ, Sic explorat, vt tentando decipiat. Si filius dei es. Nouerat filiũ dei veniſſe ĩ mũdũ, ſeu ꝑ ꝓphetas ſeu ꝑ angelos nũciantes, ſeu ꝑ Iohannem demõſtrantem: ſed quia humilia in eo videbat, qđ de deitate ſuſpicatus eſt, ex ſupbia ei in dubiũ venit. Vñ & callidẽ exqrit: Nec indignum fuit Chriſtũ tentari, qui venerat occidi, vt tẽtationes ſuperando nobis ptãtem daret ſuperandi tentationes, ſicut ſua morte tulit noſtram mortalitatem. ¶ Chriſtus nõ niſi poſt baptiſmũ ſe tentari pmiſit, inſinuans ad ſe euntes grauiores paſſuros tẽtationes. ¶ Suadet eſuriẽ pane de lapidi-

F bus facto releuare, non ꝙ eius curet ſalutem, ſed ex mutatiõe cognoſcat ꝟtutẽ & ſi purus hõ eſſet, panis oblectamento illuderet eſuriẽ patienti. ¶ Tribus modis fit tentatio. Suggeſtione, delectatione, cõſenſu. Chriſtus verò ſola ſuggeſtione tentat⁹ fuit: quia delectatio peccati mentem eius nõ momordit. e ¶ Scriptum eſt. Non vtitur ptãte, ſed ſcripturarum autoritate, docens nos magis doctrĩa ꝗ miraculis pugnare. f ¶ Nõ ĩ ſo. pa. q. d. Perſuaſio tua tentatio eſt: qa agis de cibo corporis, & non de cibo mẽtis. Inferior pars hominis pane ſuſtentatur, alia verbo dei reficitur: quia verò agis de inferiori, patet ꝙ tentator ſis. g ¶ Sed in oĩ u. Omne verbũ, charitas, ĩ qua complenẽ oĩa q̃ procedunt de ore dei qa cuiuſcunq; miniſterio dicantur, nõ ei⁹ ſũt ſed dei: ſed ſi aduerſũ quid inſeritur, hoc non eſt dei. De vno verbo, id eſt ſapiẽtia dei ꝓcedit quidquid loquuntur ſancti qui ſunt os eius. h ¶ Tunc aſſumpſit. Prima & vltima tentatio in deſerto, media quoq; hiſtorialiter, vltima fuit poſtquàm regreſſus eſt Ieruſalem. Quia Matthæus non ſecundum ordinem hiſtoriæ, ſed ſecundum tentationẽ Adæ proſequitur: Lucas vt res geſta eſt. ¶ Quia ex riſione Chriſti victus & incertus remanſit: poſt primam ad ſecundam acceſſit tẽtationem. ¶ Qđ permiſit ſe aſſumi, non infirmitas fuit ſed patiẽtia: in diabolo verò non virtus ſed ſuperbia. ¶ Nota hæc oĩa corporeis ſenſibus eſſe completa. Nec mirum ſi ſe permiſit circumferri: ſi ſic accipiẽ aſſumptio, qui permiſit ſe crucifigi. i ¶ Supra pinnaculum. In Palæſtina deſuper plana erant tecta, & ibi erat ſedes doctorum, vnde populo loquerentur, vbi multos cepit vana gloria honore magiſterij inflatos. In eo igitur loco Chriſtum tentat, ĩ quo multos deceperat. Dum autem non conſentit, docet eos qui ĩ ſublimi ſunt vana gloria non moueri. ¶ Diabolus alta petit, ad alta ſemper ducit, eleuando per iactantiam, vt pręcipitare poſſit. In hoc quòd Chriſtus ſe in altum tolli permiſit, ſed monẽti cadere nõ obediuit, oſtendit, vt cuicunq; bona & alta imperanti obediamus ſed pręcipitare volenti contraeamus. k ¶ Si filius. In omnibus tentationibus hoc agit, vt intelligat ſi filius dei ſit. Sed Chriſtus ſic reſponſum temperat, vt ambiguum relinquat. Quia verba ad inuicem conferuntur, in ſpecie hominis diabolum apparuiſſe veriſimile eſt. l ¶ Mitte. Hæc vox conuenit illi, qui omnes pręcipitare ſatagit: in quo infirmus oſtenditur, quòd nulli nocere poſſit, niſi prius ille ſe deorſum miſerit. ¶ Suggerebat enim, vt ali qui ſigno exploraret quantum apud deũ poſſet. Sed nemo debet tentare deum, quando habet ex humana ratione quid faciat. Vnde quamuis omnia poſſet, ait tamen ſuis: Si vos perſequuti fuerint in vna ciui-

mte

tate, fugite in aliam. Et ipſe idem fugit & abijt & latuit. Nunc autẽ poterat aliter de templo deſcendere, quàm ꝑ iactantiã ſe pręcipitare. Poſtq̃ deficit humana ratio, cõmendet ſe homo deo, non tentãdo, ſed deuotẽ confitendo. m ¶ Quia angelis ſuis mandauit de te. Beda. Quod bene dicitur de corpore, diabolus malè interpretatẽ de capite: Quod ſi hoc dicit de Chriſto, cur non & hoc quod ibi contraſe dicitur: Sup aſpidem & baſiliſcum ãbulabis, & cõculcabis leonẽ & draconẽ. Pſal. 90. c. G

Sed de auxilio angelorũ q̃ſi ad ĩfirmũ loquitur. de ſua

†Deut. 8. a. Luc. 4. a. De offi. or. c. inter cetera.

†Pſal. 90. c

Tribus modis fit tentatio.

Hominis partes quo paſcibentur

Chriſt⁹ ter tentatus.

Matt. 10. c.

a ¶Quod ieiunat diuinæ eſt potentiæ. b ¶Ecce aſperitas.

a ieiunaſſet quadraginta diebus &

a ¶Hoc addit, ne in nocte comediſſe putetur.

b quadraginta noctibus, poſtea eſu- a b

c rijt. Et accedens tentator, dixit ei: c

a ¶Hoc explorat quod timet, nec ideo ſe ab eius tentatione abſtinet. b ¶Quia ſciuit ſcriptum eſſe: Dixit & facta ſunt. c ¶Tentatio de gula. ¶A gula incepit: ſed quo ordine deiecit Adam, ab iſto deuincitur. ¶Lapis ſignificat duriciam diaboli.

d Si filius dei es: dic ut lapides iſti d e f

panes fiant. Qui reſpondens, dixit:

a ¶Temperat reſponſum, ne cognoſcat eum eſſe deum. b ¶Id eſt ſacramentali ſpecie, ſed verbo vitæ.

e f Scriptum eſt: †Non in ſolo pane †ui g h

a ¶Sententijs vtitur, inſtruens nos vt vincamus non potentia ſed humilitate. b ¶Verbũ dei de ore procedit, quia voluntas dei referatur per ſcripturas.

g uit homo, ſed in omni uerbo quod i

a ¶Per quos deus loquitur. b ¶Hæc tentatio hiſtorialiter vltima fuit. c ¶Ex permiſſione, nõ imbecillitate, vnde inimicus ſuperbit.

h procedit de ore dei. Tunc aſſum- k

a ¶Ieruſalem, vbi templũ fuit, & cultus dei fuit. ¶Ex vſu dicit.

pſit eum diabolus in ſanctam ci-

i uitatem, & ſtatuit eum ſupra pin- l

a ¶Summitatem templi. ¶Non locus deo dicatus cohibet eum. b ¶Tentatio de vana gloria, ſicut Adam cui dixit, Eritis ſicut dij.

k naculum templi, & dixit ei: Si filius m

a ¶Scripturis vtitur, nõ vt virtutes inſtituat, ſed vt errores ingerat ſicut & ſui.

l dei es, mitte te deorſum. Scriptum n

¶Qui vadit cõtra fortiorẽ, ei prouidet victoriæ occaſionẽ.

m eſt enim: †Quia angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent

† viuet. ſic vetera exẽplaria legũt

Nicolaus de Lyra.

& orationem. Sequitur: a ¶ Quadraginta die. non vltra tranſijt, vt virtus diuinitatis diabolo celaret: quia Moyſes & Elias ieiunauerũt tot dieb⁹. b ¶ Poſtea eſu. per hoc iſe & veritatem humanæ infirmitatis oſtendit, & occaſionẽ tentatori dedit, ideo ſequitur: c ¶ Et acce. tẽta. Ad euidentiam huius tentationis aduertendum, ꝙ diabolus ſciebat prædictũ per prophetas, quòd Chriſtus futur⁹ erat verus hõ & verus de⁹ vt habetur expreſſẽ Iſa. ix. b. Paruulus natus eſt nobis & filius datus eſt nobis: Ecce vera humanitas, Et vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. Ecce manifeſta ei⁹ diuinitas: & pluribus alijs locis idẽ exprimiẽ, q̃s omitto ꝓpter prolixitatem. Similiter ſciebat tempus natiuitatis Chriſti eſſe completũ Tũ propter hebdomadas Danielẽ, in quibus erat determinatẽ præfixus terminus ſui aduentus: Tum propter tranſlationẽ regni Iudęorum ad Herodem alienigenã prout fuerat prædictum per Iacob patriarcham Gene. xlix. vt ſupra expoſitum eſt plenius. ſed neſciebat certitudinaliter, ꝙ Ieſus Nazarenus eſſet ipſe Chriſt⁹ de quo H

talia fuerant dicta. Verũtñ propter eminẽtiã ſctitatis e⁹, & ꝓpẽ cõpletionem temporis reſpectu Chriſti aduentus habebat quandam coniecturam quòd ipſe eſſet verè Chriſtus: & ideo de hoc voluit experientiã accipere per tẽtationẽ qa tentare ẽ accipere experiẽtiã de aliquo ignorato. Intendebat etiam vlterius per hanc tentationẽ inducere eum ad peccatum, ſi inueniretur purus homo: ſed neutrũ obtinuit, vt patebit. Dicit igitur tentando: d ¶ Si filius dei es. ſcilicet naturalis, & per conſequens ei æqualis in poteſtate. e ¶ Dic ut lapides iſti panes fiãt. Lucæ quarto. d. dicitur: Dic lapidi huic, &c. & idem eſt, quia ſingulare includitur ĩ plurali: & iõ ſi demonſtrauit plures ladides neceſſario demonſtrauit vnũ vł aliter dicendum, quòd Lucas accipit ſingulare pro plurali, ſicut accipitur Exod. octauo. f. Venit muſca grauiſſima in domos Pharaonis, id eſt multitudo muſcarum. f ¶ Qui reſpondẽs dixit. Sic reſpondit Ieſus, quòd nec diuinitatem ei⁹ poterat perpendere, nec ipſum ad gulam inducere, dicens: g ¶ Scriptum eſt. Deuteronomij octauo. a. h ¶ Non in ſolo pane uiuit homo. ſcilicet corporali. i ¶ Sed in omni uerbo quod procedit de ore dei. quod verificatur non ſolum de vita ſpirituali, ſed etiam de corporali, ſicut patet de Moyſe qui ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus, verbo dei ſpiritualiter & corporaliter ſuſtentatus. k ¶ Tunc aſſumpſit eum diabolus ĩ ſanctam ciuitatem. Hĩc ſecundò tentat eum de ſuperbia, & ad eundem finem ſicut prius. Dicit ergo Matthæus: Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem. id eſt Ieruſalem, quæ dicebatur ſancta, quia diuino cultui deputata propter templum qđ erat ibi: nec erat licitum in lege ſacrificare deo alibi. l ¶ Et ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi. Iſtud pinnaculum erat templi tectum, quod erat deſuper planum ſicut fiebant tunc domus Palæſtinorum. Erat enim intentio dæmonis illuc eum portantis, vt à populo ciuitatis ipſe Ieſus quaſi volare videretur, & ſic in vanam gloriam ferretur, ſed diuina virtute fecit quòd nullus eum vidit, quia in poteſtate eius erat videri & non videri. m ¶ Et dixit ei: Si filius dei es, mitte te deorſum. quaſi dicat virtute propria potes ſine periculo, & etiam propter miniſterium angelorum tibi ſeruientium. n ¶ Scriptum eſt enim. de te ſcilicet in pſalmo. Quia angelis ſuis, &c.

tur, de ſua conculcatione tacet. a ¶ Ite. aſſ. Hęc tentatio ordine pręceſſit, ſed narratẽ pręposterẽ, ſcđm ꝙ factũ eſt Adę. b ¶ Mon. ex. Iſido. Mons iſte ſuperbiam ſignificat, per quam cecidit, & alios ruere facit. c Ex. ual. quia eum ad ſummum ſuperbiæ trahere voluit. ¶ Tentaturus de auaricia in montem duxit, quia auaricia & ambitio ſemp alta petit. d ¶ Oſtẽdit. Non ꝙ viſum ei⁹ q omnia videt ampliauerit, ſed vanitatem mundanę põpæ quã amabat q̃ſi ſpecioſam oſtendens facere amari volebat. Vel ſciens diabol⁹, ꝙ Chriſt⁹ regnũ ſibi tolleret, oñdit ei oĩa regna mundi, non Perſas vel Medos: ſed quõ in hoĩb⁹ regnaret mũdanis. Vł ꝑ gulã vel ꝑ auariciã vel ꝑ alia, vt ſuadens qđ volebat eum ſibi ſubijceret. Lucas dicit in monumento ſibi oĩa oñſa: in quo non tã celeritas conſpectus, ꝗ caducæ fragilitas ptãtis exprimiẽ. ¶ Moyſi oſtendit de⁹ in momento totam terram promiſſionis ꝟtute deitatis: ita modo actum eſt. Oſtẽdit ei. e ¶ Oĩa regna. ſ. ptes terræ, in qbus vnũqđq; regnũ poſitũ erat. Sicut ſi aliq dicãt ſup mõtes: Ecce ibi Roma: nõ ipſam oſtendendo, ſed partem terræ in qua poſita eſt. ¶ Oĩa re. Oĩa cõcupiſcibilia ĩ mũdo in qb⁹ hoĩes regnãt. Vł ſimpliciter totus mundus illo ſuggerente ab eo ĩ monte viſus eſt. f ¶ Et gloriã eo. Ra. Nõ ꝙ eã cõcupiſcẽtiæ oculo intuereẽ ſicut nos ſed ſic hæc oſtenſio fuit in mẽte, ſicut medici vident morbos ſine læſiõe. g ¶ Hęc o. ti. da. Hæc de arrogãtia dicit: non qđ totus mũdus ſuus ſit. ¶ A principio qđ dei erat vt ſibi vſurparet diabolus laborauit. vnde vt in eis coleretur, idola inuenit. In his tribus notantur gula, auaricia, ſuperbia. ¶ Rab. Lucas auariciã mediam ponit, vltimã ſupbiã ſcđm morã pñtis tẽporis, quia ſuperbia poſt oẽs ꝟtutes ſæ-

B uit. In his tribus, gula, auaricia, ſuperbia, oĩa vitia ſibi fœderata, ſũt perẽpta. Vict⁹ de gula, non tentat de libidine vel cæteris q̃ de gula naſcunẽ. Sic etiã in alijs oĩb⁹, q̃ in mũdo ſunt, vt armis vtatẽ diabolus cõtra nos. Nã nihil in mundo eſt niſi cõcupĩa carnis, & concupiſcẽtia oculorũ, & ſuperbia vitæ. In his tribus oĩa genera tentationum cõprehẽduntur. h ¶ Scriptum eſt. Dauid Goliã trib⁹ lapidibus de torrente ꝓſtrauit, & Chriſtus diabolum tribus teſtimonijs de lege. i ¶ Dominũ de. tu. Hoc vł ad diabolũ dr: nõ qa ex deuotiõe ſit impleturus ſed vt econtra, ꝗ ipſe moliebaẽ ſcriptũ, oſtẽdaẽ, ꝙ non ipſe, ſed de⁹ ſit adorandus: Vel, non diabolo, ſed ſibi ſecundũ hũanitatem & cuilibet homini hoc præceptũ eſſe inſinuat. ſimiliter: & illud: Nõ tentabis dominũ deũ tuũ. ¶ Dominum deum. ſ. filiũ & patrẽ & ſpm̃ ſctm̃, q eſt vnus de⁹. Deus adoratur, & ſpãliter ei ꝓpter ſe ſeruitur. ¶ Hĩc oſtenditur, ꝙ homo Chriſtus, vt deus & dominus ſit adorandus ex debito. k ¶ Seruies. Græcè Latreoſis. la ter ſeruitus dicitur. Seruitus communis deo & hoĩ & cuicũq;, Græcè Dulia diciẽ: Illa ꝟò q̃ ſoli deo debetur, Latria diſtinctẽ. vñ idololatria, quæ qđ ſoli deo debet, idolis dat. ¶ Nota diabolum in his vinci ĩ quib⁹ Adam. vicit. Quem de gula tentauit, dũ de ligno vetito guſtare rogauit. De vana gloria, cum dixit: Eritis ſicut dij. De auaricia, cum ait: Scientes bonum & malum. l ¶ Acceſſer. Non quaſi tunc primum adeuntes, ſed Agonem domini procul aſpiciẽtes, ne videatur eorum pręſidio eguiſſe vel viciſſe. Sed vt ille vict⁹ abijt, parati ad obſequium venerunt. Sicut in hoc agone militia noſtra præſtruitur, ita in obſequium angelorum gloriosa remũeratio docetur. m ¶ Cum autem au. Hĩc Matthæus ſicut Marc⁹ & Lucas prętermittit primum aduentum domini in Galilæã, poſt quã baptizat⁹ eſt, vbi aquã mutauit in vinum, & cũ matre & diſcipulis Capharnaum manſit, à qua aſcẽdit Ieruſalem ꝓpter Paſcha. Inde venit in Iudæam & baptizabat, cum Iohannes in Ennon iuxta Salim baptizaret. Poſtquã verò traditus fuit Iohãnes, iterum abijt in Galilæã, cum audiſſent phariſęi ꝙ baptizaret, & plures faceret diſcipulos ꝗ Iohãnes fecerat. de quo reditu incipiũt tres euãgeliſtæ. Iohannes verò ꝓbato aliorũ euangelio de veritate dictorũ vidit aliq deeſſe, & maximẽ quæ primo anno p̃dicationis ſuæ geſſerat Ieſus: ꝓ quibus à fratribus rogatus ſcripſit euangelium, quod alij p̃terierant ante traditionẽ Iohannis. colligẽs. ſ. geſta vnius anni in quo &

in quo & paſſus eſt poſt carcerem Iohannis. Vnde etiam dicit: Hoc fecit initium ſignorum Ieſus. Et iterum. Nondum Iohannes miſſ⁹ erat in carcerẽ. n ¶ Iohãnes t. Qđ erat ꝓpẽ euãgeliũ. Ieſ⁹ hoc idẽ perfecti⁹ prędicans ad tempus cedit & fugit, vt ſit exemplum ſuis. C Ioh. 2. b. Ibidem. 3. c

In Galilæam

A

† nequãdo

†Deu. 6. c.

Deut. 34. a. Quõ oñdit dñs Moyſi terrã ꝓmiſſionis.

†Deu. 6. b. & 10. d. Luc. 4. b. Diaboli inſtigatione idola ĩuenta ſunt.

1. Ioh. 2. c.

1. Reg. 17. e.

Deu. 6. b.

Geñ. 3. a.

Iou. 2. b.

Ibidẽ. 3. c.

Iohannes acta primordialia Chriſti ſcribẽdo ſuppleuit.

a ¶Legem in lapideis tabulis ſcriptam in qua omnes offendebant.

te †ne forte offendas ad lapidem pe

a ¶Mentis greſſum.

dem tuum. Ait illi Ieſus rurſum: a

a ¶In deutero. A quo ideo teſtimonia profert, vt ſecundę legis ſacram confirmaret.

ſcriptum eſt: † Non tentabis domi- b

a ¶Etſi victus tamen non ceſſat.

a num deum tuum. Iterum aſſum- c

a ¶Super montem ſuperbię omnis auarus erigitur. ¶alta petit.

b c pſit eum diabolus in montem excel

a ¶Quia omnia momentanea ſunt, non ꝙ diabolus, ſed virtus diuina hoc poſſit.

d e ſum ualde, & oſtendit ei omnia re- d

a ¶Quanta eſt ei gloria trahere ad vitia! ¶Tentatio de ambitione.

f gna mundi & gloriam eorum, & di

a ¶Non ꝙ hoc poſſit. ¶Regem te faciam b ¶Tentatio de auaritia.

g xit ei: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadẽs e

a ¶Quod eſſet cadere. ¶Vt ſuperiorem

adoraueris me. Tunc dixit ei Ieſus:

a ¶A poteſtate quam habebas retro. ¶In ignem ęternum. b ¶Quia ſaluti aduerſarius. ¶In pentateucho.

h Vade Sathana. Scriptum eſt enim f

a ¶O homo. ¶Non ego te, ſed tu debes me vt deum adorare ¶Ex debito, cui ſoli hoc debetur.

i †Dominum deum tuum adorabis, g

a ¶Etiam cum hominibus ſeruis. b ¶Secundum Gręcam interpretationem. c ¶Ad tempus vt Lucas ait: per Iudæos poſtea pugnaturus. ¶Iam non inueniens quid ageret.

k & illi ſoli ſeruies. † Tũc reliquit eũ h

a ¶Victus. q ¶Vt victoris deitas comprobetur. i

l diabolus: & ecce angeli acceſſerunt,

¶Non adiuuabant.

m & miniſtrabant ei. Cùm autem au- k

n diſſet Ieſus, ꝙ Iohannes traditus

Nicolaus de Lyra

angelis ſuis, &c. a ¶ Ait il. Ie. Sic rñdet ei ꝑ ſcripturã, ꝙ totaliter euacuat eius tentationem. b ¶ Nõ te. do. de t. Deu. vj. c. Tentare eñ deũ eſt quærere experimentũ de dei ꝟtute abſq; ineuitabili neceſſitate: & hoc eſt pctm̃: qa qñcũq; hõ aliqd põt facere ſcđm viã hũanã ad euitandũ periculũ, nõ debet illud omittere, q̃rẽdo diuinũ experimentũ: & ꝓpẽ hoc ꝓbatio ferri cãdẽtis & monomachię tãq; illicita ꝓhibenẽ in iure. Per hoc ergo rñdet Ieſus diabolo tẽtãti ipſum: qa cũ poſſet de pinnaculo tẽpli deſcẽdere ꝑ viã hũanam. ſ. ꝑ gradus ad hoc factos in tẽplo: non debebat per aliũ locũ deſcendere, quia hoc eſſet deũ tentare. c ¶ Iterum aſſum. eũ di. Hĩc tertio retentat eũ de concupiſcentia oculorũ ſeu auaricia, quia poſuit eum in mõtẽ excelſum. qs aũt fuit ille mõs nõ noĩaẽ, nec multum refert ad ꝓpoſitum. d ¶ Et oſten. ei. Nõ ẽ ſic intelligẽdum ꝙ ex illo loco poſſent oĩa regna & oẽs ciuitates determinatẽ videri: ſed oñdẽdo diuerſas partes orbis, dixit ei: tale regnũ eſt in tali ſitu, & tale in tali, enarrãdo in breuibus magnitudinem & gĺiam illorũ regnorũ: & ideo oñſio fuit magis ad auditũ ꝗ ad viſũ. q̃ facto dixit ei: e ¶ Hæc oĩa ti. da. Ex hoc loco & alijs ſiſibus dixerũt Manichæi, ꝙ diabolus eſt dñs iſtorũ corporaliũ inferiorũ, ſicut factor & creator eorũ, ſed hoc patet manifeſtẽ falſum Geñ. j. vbi deſcribũẽ facto à deo: & iõ dicendũ ꝙ diabolus mẽtiebaẽ, qa mẽdax eſt & patẽ mẽdacij, vt hẽ Ioh. viij. f. Creaturæ enim corporales non ſunt in ptãte ipſi⁹, niſi q̃tũ ſibi ꝑmittiẽ à deo. ſequiẽ: f ¶ Va. Sa. Hĩc increpauit eũ & nõ. ſ. ad oñdendũ ꝙ D †Mar. 1. b.

proprias iniurias debet hõ portare, ſed dei iniuriã nullo mõ debet tolerare. hoc aũt maxiẽ fit, quando cult⁹ debitus deo impenditur diabolo: quod diabolus facere ſuggerebat: & ideo hanc veritatem per ſcripturam confirmat Deu. vj. g ¶ Dominum deum tuũ ado. Adoratiõe. ſ. latriæ. q̃ ſoli deo debeẽ hoĩes ãt venerari pñt veneratione duliæ. h ¶ Tunc reliquit eum. Hĩc oſtenditur diuinitas ex miniſterio ſanctorum angelorũ. reliquerãt eñ angeli ipſũ Ieſum ad tempus, vt diuinitas eius diabolum magis lateret, & vt conuenientius locum tentandi haberet, & vt victoria ipſius Chriſti excellentior appareret ex hoc ꝙ ſolus ipſum deuinceret: Et ideo victo tentatore & præ confuſione recedente. i ¶ Acceſſerunt an. Sicut vero domino ſerui ſui. Ex quo apparet diuinitas Chriſti quia nulla natura eſt ſupra angelicam niſi diuina. Sequitur ſecunda pars totius euãgelij. k ¶ Cũ au. ſuperi⁹ declarauit Matthæus ꝑſonam ipſius mediatoris oſtendendo in ipſo veritatem humanę naturæ & diuinæ. hĩc incipit agere de operibus Chriſti. De Chriſto autem inter alia tria fuerant per prophetas prædicta. Primum, qđ eſſet legiſlator nouæ legis Iere. xxxj. f. Ecce dies veniunt dicit dominus, & feriam domui Iſrael & domui Iuda fœdus nouum, &c. Secundum eſt, qđ eſſet Chriſtus redemptor per meritum ſuæ paſſionis Iſa. liij. b. Ipſe autem vulneratus ẽ propter iniquitates noſtras, &c. Tertium eſt, quòd eſſet mortis deſtructor per gloriam ſuæ reſurrectionis Pſal. xv. c. Nõ derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Quod non poteſt intelligi de Dauid cũ ſepultus fuerit & incineratus, ſed de Chriſto tantum, vt oſtendit beatus Petrus, Actu. ij. Igitur reſiduum huius euangelij diuiditur in tres partes: qa primò determinat euangeliſta de Chriſti legiſlatione

ne & mundo tentationes eorum accendẽdo. k ¶ Cum autem audiſſet Ieſus. Per hoc autẽ ꝙ ceſſante prædicatiõe Iohãnis Chriſtus iuit ad prędicãdum, ſignificauit ꝙ lege ceſſante ſequutũ eſt euãgelium. Per hoc aũt ꝙ audita Iohannis incarceratione receſſit, oſtẽdit ꝙ licitũ eſt p̃dicatori à pſecutorib⁹ elongari. Vnde dicit apł's infra. x. c. Cũ autem perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam. Moraliter

 ✱ Et relicta ci-

a ℭ In Ga. Duæ ſunt Galileę, vna dicit̃ Iudęorũ, altera gentiũ, ꝓ
E pter inhabitationẽ gentiũ, quã partẽ dedit Salomon regi Tyri q gentes ibi poſuit. b ℭ Na. Vnde Chriſtus Nazarçus dicitur, vicus ẽ in Galilęa iuxta mõtẽ Thabor. Capharnaum oppidũ in Galilæa gentiũ iuxta ſtagnũ Genezareth ſitũ in terra Zabulõ & Neptalim: vbi prima captiuitas Hebræorũ ab Aſſyrijs. Vbi ergo prima legis obliuio ibi prima euangelij prędicatio, vt & de loco q̃ſi medio afflueret ad gentes & ad Iudæos.
Allegoricè ℭ Allego. Quòd relicta Nazareth tranſit Capharnaũ, ſignificat qd' de flore figurarũ legis, ad fructũ ſpũaliũ q in euangelio eſt, trãſire nos docet. Hæc verò ſpũalia ſunt in villa pulcherrima. i. in ecc̃ia: q̃ maritima, quia iuxta fluctus ſeculi poſita quotidie tunditur: & homines illecebris mũdi inuolutos, retibus euangelij capit. In finib⁹ ãt Zabulõ & Nephthalim ſita ẽ, qa ĩ medio gẽtiũ ad dilatãdũ ꝟbũ dei fortit̃ cõſiſtit, vt credẽtib⁹ refugiũ ꝑiclitãtib⁹ oñdat fidei portũ. c ℭ In fi. Za. Zabulõ, habitaculũ fortitudinis. Neptalim, dilatatio. ℭ In his tribub⁹ fuere viculi de qbus
† Galilęa apl̃i. vñ: Principes Zabulõ & princ. Nep.
Pſal. 67. f. d ℭ Terra Za. Rab. Qd' primò poſitũ
Iſa. 9. a. eſt ꝑtermittit euãgeliſta. ſ. Primo tempore
† ſedebat alleuiata eſt terra Zabulon & terra Neptalim: ſicut & quod in medio eſt. ſ. Nouiſſimo aggrauata eſt via maris. Quod iõ facit, quia intendit oñdere initiũ prędicationis Chriſti: & ideo qd' myſticũ eſt tangit.
† in regiõe & vmbra e ℭ Via ma. Eccleſia quæ iuxta mare ſeculi, ipſa eſt trans Iordanem. i. ꝑ baptiſmũ de priſtinis erroribus eruta. Galilęa. i. trãſ
† Mar. 1. b. migratio eſt facta, & quæ prius ſub gentili ritu in vmbra mortis & carnis luxu eſt
F verſata, Chriſto prędicante per fidem Chriſti illuminata eſt. ℭ Galilæa gentium quæ eſt in tribu Neptalim, vicina Tyrijs: dicitur ad differentiam Galilęæ illius quę eſt in tribu Zabulon, quæ eſt iuxta Tyberiadem. In illa autem quæ dicitur gentium, Salomon viginti ciuitates dedit Hyram regi Tyri in ſorte tribus Neptalim. In vtriſq; immoratus eſt Chriſtus. Sed pro figura eorũ qui vocandi ſũt de gentibus, ea quæ gentium eſt hĩc memoratur. f ℭ Populus. Auguſt. Populus iſte qui prior ductus eſt in captiuitatem, & in tenebris vitiorum erat prior lucem prædicationis Chriſti vidit. Deinde in oẽs gentes euãgeliũ diſſeminatum eſt. Vnde ſeqt̃: Habitãtibus in regione. g ℭ Vmbræ mor. Mors eſt in inferno. Vmbra huius mortis ſunt peccata, quæ nunquam ſine morte. Qui ergo vult fugere mortem, vitet vmbrã. h ℭ Exinde. Poſtquã baptizatus eſt. Baptiſmus idoneos facit ad prędicandum. Exinde. i. tradito Iohanne: quia lege deſinente ſequitur euangelium, vt auroram ſol. Humilis magiſter qui doctrinam diſcipuli non impedit ſed expectat donec conſummet curſum ſuum. In quo docet, ne qs ab inferiore perſona ſermonem contemnat. vnde Apoſtol⁹: Si cui reuelatum fuerit, prior taceat. i ℭ Pœnitentiam agite. Eadem quæ præco prædicat: vt oſtendatur non alius quã qui in voce clamauerat. Chriſtus enim verbum quod clamat in Iohanne organo & in omnibus qui ab initio aliquid diuinitus dixerunt: & tamen iſte ſolus vox, quia per eum præſens verbum oſtenditur quod alij longè nunciauerunt. Inter enim vocem & verbum nihil eſt mediũ, ſed vt vox ſonuit mox verbum percipitur: ſicut Iohannes clauſus deſtitit: Chriſtus virtutibus claruit. Vnde Iohannes eſt figura prophetarum & legis, qui verè ſunt vox clamantis ſapientię dei, quorũ Iohannes eſt finis, quibus ceſſantibus ſolum verbum, quod in eis ſonuerat, ꝑ ſe oñdit̃. ℭ Rab. Hæc prædicatio Chriſti in Capharnaum coruſcantibus miraculis incepta, dicitur poſt annũ à baptiſmo ☞ incepiſſe: vel

a ❡ A Iudæa poſt Paſcha.
a eſſet, ſeceſſit in Galilæã: & relicta ciuitate Nãzareth, † uenit, & habitauit in Capharnaum maritima in finibus Zabulon & Neptalim: ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam prophetam: † Terra Zabulon & terra Neptalim, † uia maris trans Iordanem † Galilęæ gentium: pŏpulus qui † ambulabat in tenebris, ũidit lucẽ magnã: & ſedẽtibus † in regione umbræ mortis lũx orta eſt eis. Exidẽ cœpit Ieſ⁹ prędicare: & dicere: † Pœnitẽtiã agite: Appropin

❡ Flos interpretatur. ❡ Villa pulcherrima. ❡ Zabulon quæ eſt in Galilæa Iudæorum, ſicut Nephthalim gentium. ❡ Dicentem. ❡ Circunciſio. ❡ Præputium. ❡ Qui eſt iuxta mare, & eſt trans Iordanem Galilęæ gentium, ſcilicet populus qui ambulabat, vel populus vidit lucem &c. ❡ Ad myſticum maxime eſt reſpiciendum. ❡ Audiuit Chriſti prædicationem & miracula. ❡ Vel habitantibus. ❡ Agnitio veritatis vel prædicatio Chriſti. ❡ Euacuata voce, ipſum verbum venit. ❡ Conſona prædicatio diſcipuli & magiſtri. ❡ Pœnitentia eſt correctio malæ mentis.

Nicolaus de Lyra.

Diuiſio ❧ de Chriſti legiſlatione. ſecundò, de ipſius paſſione, capitu. vigeſimoſexto. Et factum eſt cum conſummaſſet. tertiò de ipſius reſurrectione ca. vlt. Veſpere aũt ſabbati. Circa primũ aduertẽdũ, ꝙ lex nõ imponit̃ niſi multitudini: & iõ legiſlationẽ prçcedit ppl̃i adunatio. Et iõ circa primũ duo facit: qa priò oſtẽdit ppl̃i adunationẽ ad Chriſtũ ꝑ ei⁹ ꝑdicationẽ: & ſecũdò deſcribit Chriſti legiſlationem. capitu. ſequen. Videns Ieſus turbas. Prima adhuc in duas partes: quia primò in gñali tãgit̃ Chriſti prædicatio: & ſcd'ò ſubiũgit̃ ex hoc ſeqns ppl̃i ad Chriſtũ adunatio, ibi: Ambulãs aũt Ieſus. In prima pte deſcribit̃ prædicatio Chriſti q̃tũ ad tria. ſ. q̃tũ ad tempus, locum, & modum. Tempus autem tangitur cùm dicitur: Cùm au. Ie. ꝙ Iohan. tra. eſſet. ex quo patet, ꝙ Matthæus hĩc omittit
G omnia opera Chriſti, quæ fecit añ incarcerationem Iohannis: ſed illa deſcribit Iohannes, vt patet. j. ca. ij. iij. & iiij. licet em̃ añ incarcerationẽ Iohannis ꝑdicauerit, nõ tñ ita publicè. Locum autem huius prædicationis tangit, cũ ſubdit: a ℭ Et relicta ciui. Naza. Cauſa autem quare reliquit ciuitatem Nazareth, Lucas exprimit. iiij. ca. qa. ſ. ingreſſus eſt ſynagogam ĩ die ſabbati, & legit ibi illud Iſaiæ: Spũs domini ſuꝑ, &c. Iſa. lxj. & dixit ibi aliqua ex quib⁹ Iudæi ſcãdalizati duxerũt eũ ad ſupcilium mõtis & voluerũt eũ ꝑcipitare. ipſe aũt ꝟtute diuina per mediũ illorũ ibat nõ viſ⁹ ab eis. b ℭ Venit & habi. in Ca. ad prædicandum, vt hĩc dicitur: c ℭ Maritima. qa ſupra litt⁹ maris Galilæę ſita eſt. Ex hoc aũt oſtendit Matthæ⁹ euãgeliſta prophetiã ĩpletã, Iſa. ix. a. Prĩo tẽpore alleuiata eſt terra Zabulon & terra Nep. &c. Ad cuius euidentiam conſiderandum, ꝙ illã ꝓphetiam exponunt aliqui de captiuitate decem tribuum. Fuerunt em̃ primò captiuati tempore Phacee filij Romeliæ ꝑ Teglathphalaſar regem Aſſyriorũ, q captiuauit duas trib⁹ vltra Iordanẽ, & trãſiẽs Iordanẽ de Zabulon & Neptalim & de Galilæa multos captiuauit, vt habetur. iiij. Regũ. xv. & de hoc exponũt primã partem ꝓphetię. Primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon &c. quia captiuatis malis hominibus alleuiata eſt terra ponderibus peccatorũ. Secundò fuerunt captiuati filij Iſrael qui remanſerant tempore Hoſee per Salmanaſar regem Aſſyriorum, vt habetur. iiij. Regum. xvij. & de hoc exponũt ſecundã par
H tem prophetiæ. Et nouiſſimè aggrauata eſt tota terra. ſ. per domini flagellationem. Dicitur autem illa terra via maris: quia ibi eſt via publica ad portandum merces à Iordane ad Mare mediterraneum. Additur autem Galilęę gentium ad differentiam alterius Galilææ quæ vocabatur Galilæa Iudæorũ. Scribitur enim. iij. Regum. ix. quòd Salomon dedit Hyram in Galilæa xx. oppida: & quia erat gentilis, ideo dicta eſt illa terra Galilæa gẽtium. Alio autem nomine dicta eſt Chabul. per illam ergo Galilęã tranſibat via illa de qua eſt hĩc mentio. Sed iſta expoſitio non videtur vera. Primò quia videtur implicare contraria, ſaltem in modo loquendi: quia primam captiuitatem vocat alleuiationem terræ, & ſecundam vocat aggrauationem: & tamen ſunt eiuſdem rationis. Secundò quia ſi loqueretur de captiuitate ſecunda quæ fuit totius terrę, non loqueretur ſolum de Galilæa gentium, ſed de Samaria quę erat ciuitas regia & principaliter fuit obſeſſa & capta ꝑ Salmanaſar, vt patet quarti Regum decimoſeptimo. Tertiò quia illud quod ſequitur Iſai. ix. b. Paruulus natus eſt nobis &c. exponit̃ de Chriſto tam à Iudæis quàm à Chriſtianis. ergo & illud quod immediatè præponitur: Primo tempore alleuiata eſt ter. &c. de Chriſto intelligitur. & ſic exponit Matthæus euangel̃. quia Chriſtus in terra Zabulon & Neptalim primò prædicauit publicè, vt dictum eſt, quia ciuitas Capharnaum ibi eſt ſita, & alia loca vbi primò prędicauit: & ſic illa terra primo illuminata eſt doctrina Chriſti: & iõ per Iſa. dicta eſt primò alleuiata, ſed poſtea ad vomitum ſunt reuerſi homines illius terrę: ꝓpter quod illis ciuitatib⁹ exprobrat Chriſtus Matthęi vndecimo vt patet intuenti. propter quod per Iſa. dicitur: Nouiſſimo aggrauata eſt. & hoc eſt quod dicit Matthęus breuiter accipiens autoritatem Iſa. Terra Zabulon & terra Neptalim. d ℭ Populus qui ambulabat in tenebris. ignorantię ſcilicet. e ℭ Et ſedentibus in regione umbræ mortis. Vmbra mortis dicitur peccatum mortale, quod eſt quaſi figura & vmbra gehennæ. f ℭ Lux orta eſt eis. quia illuminatio doctrinæ Chriſti primò facta eſt in locis prædictis. g ℭ Exinde cœpit Ieſus prædicare, & dicere. Poſito tempore & loco prædicatiõis Chriſti, euangeliſta deſcribit modum quem tenuit. Tenuit autem talẽ modũ qualẽ tenuit Iohãnes, di. h ℭ Pœni. a. &c. hoc autem fecit ❧ Chriſtus pri-

Moraliter ⁎ a ℭ Et relicta ciuitate Nazareth, uenit, & habiauit in Capharnaum maritima in finibus Zabulõ & Neptalim. Erat enim maior & populoſior. Et per hoc dedit prædicatoribus exemplum, vt declinent ad loca in quibus poſſent facere maiorem fructum. g ℭ Exinde cœpit Ieſus prædicare & dicere, Pœnitentiam agite &c. Per hoc enim approbauit doctrinam Io- ⁎ hannis, qui ſic

☞ incepiſſe: vel ſecũdũ alios incepit kalẽdis Maij, vt in eodẽ anno fu
A erit baptizat⁹ & ieiunauerit, & aliquãtis diebus interpoſitis, (quibus fecit quę Iohãnes ſcripſit) baptiſta incarcerato prædicare incepit. a ℭ Qui uo. Pe. Vel quãdo primũ Andreas adduxit eũ,
Ioh. 1. f. hoc nomen inditum eſt ei, dùm dicitur: Tu vocaberis Cephas, qd' interpretatur Petrus. q̃q; hĩc videtur de futuro promittere. Vel qñ confeſſus ẽ
Infrà. 16. c. Tu es Chriſtus fili⁹ dei viui. dictum eſt ei: Tu es Petrus, & ſuꝑ hãc petram ædificabo eccleſiam meam. ℭ Bed. Petrus, agnoſcens. Andreas, virilis: quod doctoribus conuenit: qa hi ſoli magiſterio ſunt apti, qui ſapientiæ luce illuſtrant̃, & præceptis dei obediunt, & alijs viriliter ſuggerunt. ℭ Bene primũ Petrũ q vocat̃ obediens & Andræam q vocat̃ fortis, põit: quia ſine obedientia nullus intrat, ſine fortitudine nullus ꝑſeuerat, & hæ germanę ſunt ꝟtutes. Quia verò primus hõ inobediẽs exiuit, ſecũdus obediens ingreſſus ẽ. ℭ Rab. Matthæus dicit poſt habitationẽ Caphar
Ioh. 2. c. naum diſcipulos vocaſſe. Iohannes dicit, ꝙ poſt aquã in vinum conuerſam venit
† Mar. 1. b. Ieſus Capharnaum & mater ei⁹ & fratres
Luc. 5. b. & diſcipuli. Sed incertum eſt vtrũ illi iam adhęſiſſent, vt hĩc recapitulando dicatur quaſi prius factum. an deſcendiſſe cum eo dicantur diſcipuli: nõ ꝙ tũc diſcipuli, ſed quia futuri. Ante autẽ q̃ veniret Ieſus in Chana Galilęę Andreas Petrum adduxit, ſed nondum diſcipuli. b ℭ Mitten. re. Quia quos ſępe terrenis lucris inhiare cõſiderat, cæleſtib⁹ deſiderijs aduocat, & per eos retibus euangelij alios de ꝓfundo iniquitatis eripit. vnde ſubdit: Venite poſt me, fa. uos fie. piſ. ho. Matthęus & Marcus & Lucas dicunt Petrũ & Andream de
Iohan. 1. e. piſcatione vocatos in Galilæa. Iohannes
B iuxta Iordanem ad teſtimonium Iohãnis baptiſtæ primò Andream ſequutum eſſe cũ alio cuius nomen tacetur, deinde Petrũ tertiò Philippum. Sed tũc iuxta Iordanẽ viſo domino, nõ ei inſeparabiliter adhæſerũt. Sed cognito qs eſſet, eũ mirati ad ꝓpria ſunt reuerſi. c ℭ Piſcatores. Piſcaturus per piſcatoria vadit loca.
Myſticè ℭ Myſticè. Dum incarnatus carnẽ ſuſcepit, diuinit⁹ vidit ĩ mari mundi ſpũales piſcatores: & alijs qd eſſent oſtendit, q̃s ab æterno præuidit. d ℭ Continuo. Perfecta
Obediẽtia perfecta obedientia eſt ſua imperfecta relinquere. ℭ Relictis retib⁹: quia & ſi poſtea reſumũt, non cupiditate & proprietatis amore. In his datur forma volentibus ſequi. Mutat̃ intentio non piſcatio. mutantur retia in doctrinam, cupiditas in amorem animarum. fit mare ſeculum, nauis eccleſia, piſces boni & mali homines. e ℭ Vidit alios duos. Ecce in his quatuor numerus euangeliſtarum præfiguratur, qui animas à mundo extrahunt de quatuor partibus mundi. ℭ Bini & bini vocantur, quia charitas non niſi inter duos eſt. Vocatio dicitur: Vel ſecundum electiõem gratiæ. vnde dicitur, Quos
Roma. 8. f. & vocauit, &c. Vel ſecundum illud: Multi ſunt vocati. ℭ Quæri-
Infra. 20. b. tur quomodo Matthæus & Marcus dicant binos vocaſſe Ieſum:
Concordia euãgeliſtarum de vocatiõe apoſtolorum. Primò Petrum & Andream, poſtea Iacobum & Iohannem: cum Lucas dicat in magna captura piſcium Petri & Andreæ ſocios Iacobum & Iohannem fuiſſe vocatos, cum retia trahere non poſſẽt & Ieſum Petro tandem dixiſſe: Noli timere: ex hoc enim iam
Luc. 5. b. homines eris cap. ſimul eos tamen ſubductis ad terram nauibus ſequutos fuiſſe. Sed quod Lucas dicit prius factum eſt, nec tunc ſũt à domino vocati: ſed tantum prædictum eſt Petro quòd homines caperet, non vt poſtea piſces non eſſet capturus. Vnde & dicit: Subductis ad terram nauibus, quaſi redeundi cura. Poſtea verò (vt Matthæus & Marcus dicunt) bini vocati ſunt: & iuſſi ſequi. Ideo autem piſcatores illiteratos miſit prædicare, vt fides in virtute dei, non eloquentia hominum putetur. f ℭ Zebedæi & Iohannem. Zebedæus, fugitiuus, id eſt diabolus. Iacobus, ſupplantator qui adiuuatur à Iohanne, id eſt à gratia dei. g ℭ Et uocauit eos, Illi autẽ. Vocauit & alios, ſed ſufficit nominare iſtos. h ℭ Et circumibat Ieſus totam Galilæam. Coadiutoribus vocatis prædicationi inſiſtit, docens impigrum eſſe debere doctorem. ☞ Docens in

quabit enim rẽgnum cęlorum. Am bŭlans autem Ieſus iuxta mãre Galilææ, uidit duos frãtres, Simõnem qui uocatur Pẽtrus, & Andream fratrem eius, mittẽntes rete in mare † Erant enim piſcãtores: & ait illis: Vẽnite poſt me, & faciãm uos fieri piſcatores hominũ. † At illi cõtinuò rẽlictis retibus ſequũti ſunt eũ. Et procedens inde uidit alios duos fratres, Iacobũ Zebedæi & Iohãnẽ fratrẽ eius in naui cũ Zebedæo patre eorum rẽficiẽtes rẽtia ſua: & uocauit eòs. Illi autem ſtatim relictis retibus & patre ſequuti ſunt eũ. Et circumibat Ieſus totam Galilæam,

❡ Id eſt Chriſtus qui dat, vel eccleſia, cui promiſſum eſt & paratum. ❡ Ante hęc prædicta. & ideo non apponit tunc vel deinde: Vel forſitan: Poſt hęc prædicta. ❡ Quod idem dicitur ſtagnum Genezareth, mare Tyberiadis, Lacus ſalinarum ❡ Quia vnitatem fraternæ dilectionis probauit, ſine qua nullus in ordine prædicatorũ admittitur. ❡ Qui interpretatur obediens, qui vocatus eſt, quando Andreas duxit eum ad Ieſum. ❡ Agnoſcens. ❡ Virilem. ❡ Intentos lucris vitæ præſentis. ❡ Mundum. ❡ Electi ad ſpiritualem piſcationem ſecundum gratię electionem, ❡ Nõ tam pedibus quã imitatione & affectu. ❡ Aliter fruſtra laborat doctor, niſi deus faciat vt proficiat. ❡ Vbi magis penſatur affectus quam cenſus. ❡ Pedum inceſſu, ſed magis obediẽtia & affectu, amplius ad propria non reuerſi. ❡ Oſtendit perſonas non eſſe accipiendas. ❡ Reparantes ad lucrum. ❡ Concupiſcentiarum. ❡ Perfecta eſt conuerſio, vbi cum cupiditate rerum, carnalis quoq; rumpitur dilectio. ❡ Eccleſiam.

Nicolaus de Lyra.

❧ Chriſtus primò vt prædicationẽ Iohannis approbaret. ſcd'ò vt noſtram ſupbiã cõfutaret, qa aliqñ dedignamur accipe dicta aliorum. a ℭ Am. au. Deſcripta in generali, prædicatione Chriſti,
C hĩc ponit̃ ad ipm adunatio populi: & primò aliquarũ ſpecialiũ ꝑſonarũ, vtpote apl̃orũ. ſcd'ò, turbarũ cõmuniũ, ibi. Et circũibat Ieſus. Ad euidentiam primi ſciendum, ꝙ iſti Apoſtoli leguntur ter
Apoſtolorum trina vocatio vocati à Chriſto. Prima vocatio fuit ĩmediatè poſt baptiſmũ Chriſti, vt habet̃ Iohã. j. d. qñ duo diſcipuli Iohãnis audierũt ipſum dicentem de Chriſto: Ecce agnus dei, & ſequuti ſunt Ieſum. & ibi dicitur: Andræas frater Simonis Petri erat vn⁹ ex duobus qui ſequuti fuerant Ieſum. & ibi ſubditur quõ vocauit fratrem ſuũ Simonẽ ad Ieſum. Secunda vocatio fuit in captura piſcium, quam deſcribit Lucas v. a. dicens, ꝙ Chriſtus ꝓpter turbas irruentes aſcendit in nauem Petri ad prædicãdum, & finita ꝑdicatione iuſſit laxari rete in capturam piſcium: & Petrus viſa multitudine piſcium captorum, ſciens quòd non poterat eſſe virtute humana, procidit ad genua Ieſu. Sed ille duæ vocatiões non fuerunt ꝓpriè ad apl̃atũ, ſed ad quãdam familiaritatẽ. Tertia autem vocatio fuit iſta quam deſcribit Matthę⁹, quando
► fieri relictis omnibus ſequuti ſũt Ieſum, ampli⁹ ad ꝑdicta negocia nõ reuerſuri, ſed in
† Mar. 1. b. tẽdẽtes doctrĩæ Chriſti: & hoc ẽ qd' dicit Matthæus, Ambu. Ie. Mare iſtud ẽ qdã lacus hñs cẽtũ ſtadia longitudinis & quadraginta latitudinis, per quem trãſit Iordanis fluuius, vt dicit Hiero. Dicitur aũt mare ſecundum modũ loquendi Hebraicum, in quo magna congregatio aquarũ vocatur mare, ſecundum illud Gene. j. a. Cõgregationesq; aquarũ appellauit Maria. vocatur etiam aliquaudo ſtagnũ Ge-
D nezareth Lu. v. a. Dicitur etiam mare Galilię, quia eſt in illa regione: & mare Tyberiadis à ciuitate Tyberiade ſita ſuꝑ ipſũ. b ℭ Vidit d. fra. & patet litera. c ℭ Et proce. in. Hĩc agitur de vocatione Iacobi & Iohannis filiorũ Zedeðæi. & patet litera. Sed quæritur hĩc quõ iſti fratres relicto patre, & ſimiliter alij duo relictis oĩbus ita ſequuti ſũt eũ: Dicẽdũ, quòd in eo erat virtus diuinitatis: & ideo ſicut poterat exterius vocare per vocem, ita poterat interi⁹ attrahere pro voluntate ſua per inſpirationem. Similiter quęritur q̃re ſimplices homines primò vocauit ad prędicationem euangelij:
Simplices ad prædicationem euãgelij electi ſunt doctis poſtpoſitis Dicendum, ꝙ ſicut à principio aliquos ſimplices vocauit, vt patet in iſtis prædictis, ita ſimiliter aliquos literatos vocauit à principio vt Nathanaelem & Nicodemum, vt habetur Ioh. j. & iij. quia ſi ſolos ſimplices vocaſſet, credi poſſet, ꝙ fuiſſent ex ſimplicitate decepti. Verumtamen ſimplices magis conſtituit apoſtolos ad prædicatores euangelij q̃ literatos, vt fides euangelij magis attribueretur ſapientiæ diuinæ q̃ humanæ. e ℭ Et circumibat Ieſus. Hĩc ponitur adunatio populi ad Chriſtum quantum ad multitudinẽ populorum ipſum ſequentium: quia non ſolum docebat verbo, ſed doctrinam ſuam confirmabat facto, ſcilicet per miracula, quę ſolũ fieri poterant virtute diuina. Sicut enim illa ad quæ attingit intellectus humanus non probantur ſufficienter, niſi per reductionem ad principia intellectui per ſe nota, ita ſimilter quę excedunt facultatem intellectus noſtri, cuiuſmodi ſunt illa quæ pertinent ad doctrinam Chriſti, non poterant turbis communibus melius declarari quàm per opera, virtutem totius naturæ excedentia. cum enim deus non poſſet eſſe teſtis falſitatis, ſi talia inducantur ad confirma- ❧ tionem alicuius

Moraliter ⁎ hannis, qui ſic inceperat prædicare. Sed moderni doctores faciunt contrarium. nam vnus reprobat quantum poteſt dictum alterius: & non ſolũ doctores hoc faciũt, ſed etiã Baccalaurei dicta ſuorum doctorum arroganter impugnant quãtum poſſũt. a ℭ Ambulans autem. ſequitur poſtea: d ℭ Illi autem ſtatim relictis retibus & patre ſequuti ſunt eum. Per hoc autem oſtenditur quòd perfecti ſectatores Chriſti relictis rebus poſſeſſis & etiam parentibus quantum ad carnalem affectum animo prompto ſequũtur eum. e ℭ Et circumibat Ieſus totam Galilæam docẽs. Per hoc oſtendit, ꝙ prædicator euangelij debet eſſe diligens & feruid⁹ ad ſalutem aĩarũ, & ꝙ eius doctrina ſit cõmunis & ſana. iõ dr̃.

 ⁎ Docens in

a ℭ Do. in ſy. Docens de moribus, vitæ actiuæ ſubditos. Prædicans de futuris, vitæ contemplatiuæ pfectis. ℭ Docẽs naturales iuſticias, caſtitatẽ ſcilicet & hũilitatem & ſiſia quę hõ naturaliter habet. Prædicans euãgeliũ regni, ad euãgeliũ pertinet myſteriũ iuſticiæ, bonũ initiũ, beatitudinis promiſsio, peccatorũ remiſſio, adoptio, reſurrectio, celeſtis hereditas, angelorũ ſocietas. b ℭ In ſyna. Ne ocioſus doctor in vacuũ diſcurrat: ſed vbi ſunt plures prædicet. c ℭ Euangeliũ. Quia iuſticia eſt moleſtia viuenti i carne, labor iuſticiæ non ſuſcipitur, niſi merces operis expectetur. Ideo Chriſtus euangelizat btitudinẽ, vt excitet ad boni operis patiẽtiã. d ℭ Et ſanans. Curare languorẽ & ĩfirmitatẽ nõ fuit magnũ, cũ poſtea morituri. Sed iõ factũ, vt ſic erigerẽt ad regnũ. Moraliter inſtruẽs prædicatores etiã terrena ſubſidia ſubditis miniſtrare, & ſic ad regnum trahere. e ℭ Et abijt op. Opera ſalutis ſine fama boni odoris non ſatis relucẽt auditoribus, nec fama ſine ope pficit: ſine quibus forma veri ſacerdotis non cõmẽdat. ℭ Fama propter pximũ eſt neceſſaria, & maximè prædicatoribus. Hæc prædicta bona opera ſequitur: Abijt opinio ei⁹. i. fama eius in totam Syriam. Syria eſt oĩs regio ab Euphrate vſque ad mare magnũ, à Cappadocia vſq; in Aegyptum, in qua eſt prouincia Palæſtina in q Iudæi habitant. Syria interpretať elata.

F Galilæa volubilis vel rotata. i. mundus q & ſupbus & ad ima ſemp rotatur, ĩ quo fama Chriſti innotuit per prędicationem apoſtolorũ per quos ſaluati ſunt dęmoniaci. i. idololatræ, lunatici. i. inſtabiles, paralytici. i. remiſſi, & torpentes. paralyſis Gręcè, Latinè diſſolutio. f ℭ In totã Syriam. Vſq; ad faſtigiũ veræ laudis p incrementa boni operis. Decebat magiſtrũ põtificum teſtimoniũ laudis habere ab his q foris ſunt, vñ talibus infirmitates morum liberius pandũtur. g ℭ Dæmonia ha. Alleg. Dęmoniaci, idololatræ. Lunatici inſtabiles. Paralytici, diſſoluti & fluentes. Lunaticos dicit illos quorũ morbus in aſcenſione creſcit lunæ: non quòd hæc inſania ſit per lunam, ſed diabolus qui inſaniam facit, lunaria tempora ſeruat, vt infamet creaturam in creatoris blaſphemiam. h ℭ Lunaticos & par. Inter hos fuerũt quidam de quib⁹ Marc⁹ & Lucas plenius agunt. i ℭ Curauit. Curat corpora, vt parati⁹ audiant inuiſibilia. Aliter parum erat mox morituris curam impẽdere. k ℭ Sequutæ ſunt. Quadripartitę turbę ſcilicet. Alij, ppẽ cæleſte myſterium, vt diſcipuli. Alij, ob curatiõem infirmitatum. Alij, ſola fama & curioſitate, experiri volentes ſi verum eſſet quod dicebatur. Alij, p inuidiã, volentes eum accuſare & in aliq capere.

¶ Iudæorum.

a b docens in ſynagogis eorũ, & prædi a b

a ¶ Non fabulas, ſed quæ ad regnum æternum valent. b ¶ Quo reges fiunt, quo datur regnum. c ¶ Benignus ſit doctor dare quęcunq; beneficia poteſt.

c d cans euãgelium regni, & ſanãns c

a ¶ Corporum vel morbum inueteratum. b ¶ Aliã vt animarum. ¶ Non enim pauciores morbi animam vexant quam corpus.

oẽm lãnguorẽ, & oẽm infirmitãtem

¶ Sic.

a ¶ Fama quam Iudæi obfuſcãt. ¶ Fama propter eos qui foris ſunt quærenda eſt: non tamen amanda.

e f in populo. Et abijt õpinio ei⁹ in totam Syriã, & obtulerũt ei oẽs male d e

a ¶ Grauibus. b ¶ Grauioribus & acutis.

habentes uarijs languõribus & † tõrmentis comprehẽſos, & q dęmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos: & curauit eos. Et ſequutæ ſunt g h i k f g h i k

a ¶ Quę trãſmigrant ad virtutes. b ¶ Quædam regio. cit. x. tribuum, qui decem præcepta ſeruant.

eũ turbæ multæ de Gãlilæa & dẽcapoli & de Iẽroſolymis & de Iudæa l m n

a ¶ Quos viſio pacis & confeſsio illuſtrat.

a ¶ Qui baptiſmo tranſpoſito terrã promiſsionis intrãt, greſſu fidei Chriſtum ſequentes.

& de trãns Iordanem. o

Cap. V.

1 Vidẽs ãt Ieſus turbas, p

a ¶ Quaſi multitudinem vitans vt ſolis diſcipulis loqueretur.

m aſcẽndit in mõtem: q

tionẽ alicuius doctrinæ, ſequitur illã doctrinæ veritatem infallibilẽ continere. Hoc modo confirmata eſt doctrina apl'orũ. Marc. xvj. d. Illi pfecti pdicauerunt vbiq; dño cooperante & ſermonem cõfirmante ſequentibus ſignis. & hoc modo confirmauit Chriſtus doctrinã ſuã, vt dicitur hîc: Et circumibat Ieſus totã Galilæã. G Sequit: b ℭ Et præ. euã. reg. qa Chriſtus prædicabat apertionem regni celeſtis qd' nõ faciebat doctrina Moſaica. c ℭ Et ſanans oẽm lan. i. infirmitatem incurabilem virtute naturæ: ex quo & conſimili bus patet confirmatio ſuę doctrinæ, vt dictum eſt. d ℭ Et abijt opin. eius. i. fama. e ℭ In totam Sy. quia non ſolum in Iudæa, ſed in prouincijs vicinis abijt ipſi⁹ fama propter eius crebra miracula: propter qd' rex Abagar⁹ q regnabat iuxta Euphratem, ſcripſit Saluatori vnam epiſtolam, vt habetur in Eccleſiaſtica hiſtoria.

Decapolis k ℭ Et ſequutæ ſunt &c. decap. Decapolis nomen eſt regionis dicta à decas quod eſt decem, & polis quod eſt ciuitas: quia ibi erant decem ciuitates. Cætera patent.

† torminibus

Moraliter * a ℭ Docens in ſynago. eorum. & in latibulis: ſicut faciunt hæretici & illi quorum doctrina eſt ſuſpecta. b ℭ Et prædicans euangelium regni. non curioſa & inutilia. c ℭ Et ſanans omnem lãguorem. Debet enim prædicator ſanare omnem infirmitatem ſpũalem pro ſuo poſſe. f ℭ Et qui dæmonia habe. per iſtos ſignantur ſortilegi & diuini ſuperſtitioſi. g ℭ Et lunaticos. id eſt inſtabiles in bono. h ℭ Et paralyticos. qui ſunt pigri quaſi impotentes bonum operari. H i ℭ Et curauit eos. Iſti em̃ poſſunt curari per bonam doctrinam prædicatoris & cõfeſſoris diſcreti. k ℭ Et ſequutæ ſ. eũ turbæ multæ de Ga. quæ interpretatur tranſmigratio. l ℭ Et decapoli. q dicitur à decẽ, & polis ciuitas. m ℭ Et de Ieroſo. quæ interpretatur pacifica. n ℭ Et de Iudæa. quæ interpretatur confeſſio. o ℭ Et de trans Ior. qui interpretatur riu⁹ iudicij. per hoc enim ſignatur quòd illi Chriſtum ſequuntur q de vitijs ad virtutes tranſmigrant, & qui decalogum obſeruant, & q & pacificè cum alijs habitant, & qui peccata confitenť humiliter, q diuina iudicia formidant.

GLOS. ORDINA. CAP. V.

Luc. 6. c. Vldens autem Ie. Huic rei conſentit Lucas dicens: Factum eſt autem in illis diebus exijt in montem orare: & erat pernoctans in oratione dei: & cum dies factus eſſet vocauit diſcipulos & elegit xij. ex ipſis quos & apoſtolos nominauit. Sed Lucas dicit poſt deſcẽſum de monte in loco cãpeſtri eundem ſermonem turbis prædicaſſe ſtando, quẽ Matthæus dicit habitum in monte diſcipulis ſedendo. Potuit autem eſſe vt in monte xij. eligeret, quod Matthæus tacet, Lucas dicit & electis ſermonem illum tunc haberet quem Matthæ⁹ dicit, Lucas pręterit. Et poſtq; deſcendit: & alterum ſermonem ſimilẽ turbis faceret quẽ Matthæus tacet, Lucas dicit. Vel potuit dominus primò eſſe cum ſolis diſcipulis in eminentia montis, quãdo ex eis xij. elegit, deinde cum eis deſcendiſſe in aliquã ęqualitatẽ, q tñ eẽt ĩ mõte, & multas turbas cape poſſet, & ibi ſteriſſe donec turbę cõgregarenť, & pòſt cum ſediſſet, ppi⁹ diſcipl'os veniſſe: & ita illis & cæteris vnũ ſermonẽ habuiſſe: quẽ dicit Matthę⁹ & Lucas diuerſo narrandi ordĩe: ſed

Luc. 6. c. eadẽ rerũ vitate. Turba q ſequebať nõ aſcẽdit. Vñ ali⁹ ſermo eis fit

Virgilius in Buco. ĩ cãpeſtri. Nõ em̃ oẽs oĩa pñt: qd' verius putať, qq̃uis idẽ vtriſq; ſiť poſſit videri factus. m ℭ Aſcendit. Docẽs ſuos aſcendere nec in turba remanere, altiorẽ doctur⁹ iuſticiã, q̃ illã q eſt ſcribarũ & phariſæorũ. Aſcẽdit ipſe mõs in montem, vt altiora vtutũ culmĩa doceret, & eccl'iam ſupra quã ſedet, prędicãs pręceptũ dñi ſublimi⁹ erigẽdã oñderet, q; eadẽ doctrina vſq; ad finem ſeculi pleni⁹ erudiret.

☞ Apoſtolos pręemi.

NICO. DE LYRA. CAP. V.

Vldens autem Ie. turbas. Deſcripta adunatione populi per prædicationem Chriſti, hîc ponitur ipſius legislatio quæ, vt dictum eſt, debet ferri populo adunato. Et priò ponitur hui⁹ legis datio ab ore Chriſti, qui ẽ legifer noſter: Et ſecũdò ponitur prædictę legis promulgatio per miſſionem diſcipulorum ad prædicandum ca. x. Conuocatis, &c. Tertiò ponitur ſecundum legem datam & promulgatam iudicatio ca. xxiiij. Et egreſſus Ieſus, &c. vbi agitur de aduẽtu Chriſti ad iudicium. Iſta autem tria prædicta pertinent propriè ad legem. Prima in duas: quia primò ponitur legis explicatio. Secundò: deſcribitur ipſius explicatæ confirmatio per miracula cap. viij. Cum aũt deſcendiſſet Ieſus de monte. Prima adhuc in duas; quia primò lex euangelica explicatur. ſecundò, ad implendum populus incitatur, circa finem. vij. cap. Oĩs ergo. Prima adhuc in duas, quia primò lex datur: & ſecundò oſtẽditur qualiter obſeruetur, ibi: Petite & accipietis. poſt principium vij. ca. Prima adhuc in duas: quia primò pæmittitur quædam breuis præfatio, & ſecundò ſubditur legis explicatio, ibi: Beati pauperes. Circa primum quaſi per modum prologi oſtenditur primò congregatio populi, cùm dicitur: p ℭ Videns autem Ieſus turbas. vt oſtendatur tempus congruum ad ferendum legem populo congregato. Secundò ſubditur locus aptus, cùm dicitur: q ℭ Aſcendit in montem. quia in tali loco multi poſſunt audire: ex hoc etiam deſignatur excellentia legis euangelicæ propter eminentiam montis in quo data eſt lex euangelica.

Diuiſio

Tertiò tangi

Moraliter Moraliter. p ℭ Videns autem Ieſus tur. licet præſens capl'm & duo ſequentia cõtineãt moralia, & ſic poſſet ſufficere lr̃alis expoſitio; tñ ppter reuerentiã euangelij intendo breuiter aliq addere,

* & maximè

☞ Apoſtolos pręeminẽtius abducit, vt à monte prius ſuſcipiãt mon A tes pacem populo. a ℭ Se. Seſsio humanitatis per quam cogno

Ioh. 1. a. ſcitur. Vnde: Et mũdus eum non cognouit ante incarnationem. b ℭ Ac. Vt vicinius audiant, qui adimplendum animo pperãt. c ℭ Et ap. Apertio oris, profunditatem ſignificat ſacramenti. Quaſi abiſſum, quaſi theſaurum aperuit. quaſi fluuium paradiſi. In hoc monte nouum teſtamentum in cordibus filiorũ ſcri

Exod. 31. d. bit, incipiẽs à btĩtudine: q in monte Sinai vet⁹ Teſtamẽtum in lapidibus ſeruis dedit incipiens à terrore. d ℭ Be. paup. Sententiarum numer⁹ diligenter eſt attendendus. Incipit enim btĩtudo ab humilitate. Be. pau. ſp. & in. vij. eſt ſapientia, id eſt cõtẽplatio veritatis pacificãs totũ hoĩem, ſuſcipiens dei ſimilitudinem. Be. paci.

Ordo beatitudinum & donorum quõ diuerſificatur. Octaua ad caput redit. quia cõſummationem oſtendit. In prima igitur & viij. regnũ cęlorũ noĩať. Septẽ ergo ſunt quę pficiunt. Octaua clarificat, & qd' pfectũ ẽ demõſtrat. His vij. gradib⁹ cõgruit ſeptiformis operatio ſpũſſancti quẽ Iſaias deſcri

Iſai. 11. a. bit. Sed ille à ſummo, hic ab imo: quia ibi docetur filius dei deſcẽſurus ad ima, hic hõ de imis ad ſiĩtudinẽ dei aſcenſurus. In his primus, eſt timor, qui hîc congruit hominibus humilibus. de qb⁹ dicitur: Beati pau. i. non inflati: non alta ſapientes, ſed timẽtes. Secunda eſt pietas quæ conuenit mitibus. Qui em̃ piè quærit honorat ſancta, non reprehendit, nõ reſiſtit, quod eſt mitem fieri. Tertia, ſcientia, quæ conuenit lugentibus qui didicerunt quib⁹ malis nũc vincti ſunt, quæ quaſi bona petierunt. Quarta, fortitudo quæ cõuenit eſurientibus & ſitientibus: quia deſiderantes gaudium laborant de veris bonis, à terrenis cupientes auerti. Quinta, cõſiliũ, qd' cõuenit miſericordibus: quia vnum remedium eſt de tantis malis erui, dimittere alijs & cõmodare ſicut nobis volum⁹ fieri. Sexta, ĩtellectus, quæ conuenit mundis corde, qui purgato oculo pñt videre quod oculus non videt. Septima, patientia, quæ conuenit pacificis in quibus nullus motus eſt rebellis, ſed oĩa obtẽperant ſpũi.

B Vnum pręmium diuerſè noĩať p cõpetẽtia ſingulorũ. Pauperib⁹

Prou. 9. c. regnum cælorum quod eſt perfectæ ſapĩæ. q. diceretur. Initium ſapientiæ timor domini. Mitibus, hæreditas quaſi teſtamẽtũ pr̃is cũ pietate quærentibus. Lugentibus, conſolatio; quaſi ſcientibus qbus merſi ſunt. Eſurientibus & ſitientibus, ſaturitas: quaſi certantibus & laborãtibus refectio. Miſericordibus, miſericordia quã alijs impendunt. Mundis corde, qſi purgato oculo viſio dei. Pacificis, dei ſimilitudo: qſi formatis ad imaginem dei. Hæ ſingulæ beatitudines vt impleantur poſtulant ſuffragium. vij. donorũ: q dona vt habeanť in oratione dominica. vij. precibus, oramus. Ecce qualiter ſapientia dei cuncta præuidit. Virtus beatitudinis percipiť ex dono ſpũſſctĩ: donũ, prece orõnis quã Chriſtus cõpoſuit impetratur.

Septenarij beatitudinum donorum & petitionũ, alternata pmotio.

Pſal. 26. b. ℭ Septem quippe ſunt dona, ſed vnus ſpiritus. Septem petitiones ſed vna oratio. Vnam petij à domino, hanc requirã. Septem virtutum beatitudines, vna charitas. ℭ Hierony. Beati pauperes ſpiritu. Quia non neceſſitas ſed fides, & deuotio paupertatis beatos facit, vt contemptis omnibus deo viuant. Hæc habet duas partes, rerum abdicationem, & ſpiritus contritionem: vt etiam bonus ſe inutilem & cæteris reputet inferiorem. Beatitudo iã ĩ ſpe perueniendi. ℭ Pauperes ſpũ. hi ſunt q oĩa hñt, & nihil poſſident. ℭ Pauper ſpũ, eſt hũilis corde pauperẽ hñs ſpm̃: nutrix cui⁹ eſt hũilitas. ℭ Sicut initiũ ſapĩæ timor dñi, ſic paupertas eſt principiũ btĩtudinis. e ℭ Btĩ mites Mites ſunt q malis morib⁹ dominãtur. perfecta vtus eſt morũ poſſeſſio. ℭ Mitis eſt quẽ mentis aſperitas ſeu amaritudo non afficit ſed ſimplicitas fidei ad oẽm iniũriã ſuſtinendã inſtruit patienter. ℭ Mitis eſt quẽ nõ rancor vel ira afficit, ſed oĩa ęq nimiter ſuſtinet. Hui⁹ virtutis qſi magnæ magiſtrũ ſe facit dñs: qd' non faceret niſi via ſummę perfectionis iſta virtus eẽt. vñ dñs: Di

Infr. 11. d. ſcite à me, qa mitis, &c. hæc poſſidet terrã viuẽtiũ & delectabitur ĩ multitudine pacis. Manſuetus non irritat vel irritať, non nocet vľ nocere cogitat. ℭ Qui cedunt improbis, & vincunt ĩ bono malũ, hi poſſidebunt terrã viuentiũ. Immites de terrenis rixanť. Cõgrua

☞ aſcenſio. Prius

a ¶ Dignitas magiſterij notatur. ¶ Seſſio eſt incarnatio in qua docet. b ¶ Vocati. ¶ Per fidem interius.

a b Et cùm ſẽdiſſet, accẽſſerũt ad eum a

¶ Hæc circumloquutio longiorem promittit ſermonem ¶ Significat ſe multa & magna dicturum. ¶ Theſaurum ſapientię aperit, vt bona diuidat ſuis. ¶ Oris apertio, myſteriorum quæ in prophetis eſt reſeratio.

c diſcipuli eius. Et aperiens os ſu b

a ¶ Non tantũ verbo, ſed intus in corde ſcribẽbo ut deus: nunc verus homo qui prius aperuit ora prophetarum.

d um docẽbat eos, dicens: Beati c

a ¶ Humiles deum timentes. Vnde bene incipit: quia initium ſapientiæ timor domini. vt: Superbia eſt initium peccati qua petitur regnum terræ, hic regnum cælorum. b ¶ Voluntate.

pauperes ſpiritũ: quoniam ipſo d

a ¶ In ſpe, quæ beatos facit. b ¶ Pauperibus conuenienter in præſenti promittuntur diuitiæ cæleſtes.

e rum eſt rẽgnum cælõrum. Beati e

Nicolaus de Lyra

Tertiò tangiť modus conueniẽs, cũ dicitur: a ℭ Et cum ſediſſet. Sedẽdo em̃ & in qetè data eſt lex euangelica. lex autẽ vet⁹ data eſt ĩ terroribus ad deſignãdũ differẽtiã legis & euãgelij. qa illa erat lex terroris. euangelium autem lex amoris. quartò oñiť huius legis excellentia, cũ dr̃: b ℭ Et aperiens. Quia Moſaica lex a deo data eſt mediantibus angelis, vt ſupra declaratum eſt. lex autem euangelica immediatè per ſeipſum incarnatũ. ppter qd' Aug. exponẽs hũc locum dicit:

C locũ dicit: Tũc aperuit os ſuum, q añ ĩ lege aperuit ora pphetarũ. c ℭ Beati pau. ſpi. Hîc poniť ipſius legis explicatio: & qa intẽtio legislatoris eſt facere ciues bonos p aſſuefactionẽ bonorũ operũ, vt hr̃. ij. Ethico. iõ priò in hac lege dirigiť pfectè hũana operatio. ſecũdò rectificať interior intẽtio. ca. ſe. Et cũ oratis noli, &c. tertiò ordinať hũana affectio, ca. vij. Nolite iudicare. Circa primũ cõſiderandũ, q lex eſt de operib⁹ vtutũ. vtutes aũt, qdã ſunt cões ſeu hũanę, quædã aũt ſunt excellentes ſeu Heroicę, vt dr̃. vij. Ethic. & tales dicunť q ſi diuinæ, vt ibidẽ dr̃: Et induciť exẽplũ de Hectore, q ppť excellentiã vtutis dicebať qdãmõ filius dei, & nõ fili⁹ hoĩs mortalis. Lex aũt euãgelica eſt excellẽtiſſima: & iõ deſcribit vtutes ſcd'm excellẽtiſſimũ gradũ, vt videbiť. Cõſiderãdũ etiã, q licet vtutes ſint cõnexæ, tñ aliq ſunt magis propriè cõtẽplatiuorũ, aliq actiuorũ, & aliq platorũ: & iõ priò deſcribit vtutes q pficiunt ĩ vita cõtẽplatiua, & ſecũdò q pficiũt ĩ vita platiua, ibi: Vos eſtis ſal terræ. tertiò ĩ vita actiua ſeu ſubditorũ, ibi: Audiſtis qa di. eſt antiqs. Pria in duas: qa primò deſcibit vtutes q pficiũt ad bene agẽdũ, & ſecũdò, illã q pficit ad bene patiẽdũ, ibi: Btĩ q pſequutionẽ. Pria ĩ tres: qa primò deſcribit illas q pficiũt hoĩem reſpectu ſui, ſcd'ò, reſpectu pximi, ibi: Btĩ q eſuriũt. tertiò reſpectu dei, ibi: Btĩ mũdo corde. Pria in duas: qa priò ordinat hoĩm reſpectu extrinſecorũ bonorũ, & ſcd'ò reſpectu intrinſecorũ motuũ, ibi Btĩ mites. Ad euidẽtiã dicẽdorũ ſciendũ, q beatitudo dicitur dupliciter, vno mõ in re, ſicut habeť in patria, alio mõ in ſpe, ſicut hr̃ in via in viris excellẽtib⁹ in virtute, q ppter excellentiã vtutis videtur vitã hũanã excellere, & ad vitã btãm qdãmõ appropinquare: & tales dicũť btĩ qdãmõ, qa qd' parũ diſtat qſi nihil reputať. ij. Phyſico. & hoc mõ ethico. j. dicũť pueri felices, nõ q exerceãt act⁹ vtutũ ĩ qb⁹ cõſiſtit felicitas ſcd'm Philoſophũ: ſed qa hñt ad hoc bonã diſpoſitionẽ, dicunť tales de ppinq ad hoc diſpoſiti. Igiť quia vtutes qs hîc deſcribit legislator dñs nr̃ Ieſus Chriſtus, ſunt ſic eminẽtes: iõ dicunť btĩtudines. Prima igitur beatitudo dicitur paupertas ſpũs: reſpectu em̃ extrinſecorũ bonorũ, q ſunt diuitiæ & honores, bene ſe habet hõ mõ humano & cõi, qñ non qrit talia vltra gradũ ſui meriti, ſed ſcd'm cõdecẽtiã ſtatus & pſonæ; & hoc facit vtus politica q talibus vtiť moderatè. Sed paupertas q ſpũs beatitudo dr̃ facit hoc excellẽtius, qa facit hoĩem talia totaliter contemnere & à ſe abijcre quãtũ poſſibile eſt, vt cõtemplationi diuinæ liberius poſſit inhærere. quia ſecundum qd' dicitur libro de eccleſiaſticis dogmatibus: Bonum eſt facultates cum diſpẽſatione pauperibus erogare, ſed melius eſt intentione ſequendi Chriſtum totum ſiľ donare & abſolutum à ſolicitudine cũ Chriſto egere. igitur paupertas ſpũs facit contemnere prædicta, non tãquam mala ſimpliciter: qa his poteſt homo bene vti per virtutem politicam, vt viſum eſt, ſed tanquàm minora bona maioris boni impeditiua; ſicut contemniť matrimonium tanquã minus bonum ppter vginitatẽ ſeruãdam igitur: Beati pau. ſpi. quia paupertas abſoluta non dicit niſi carẽtiam diuitiarũ & bonorũ, qd' non eſt vtuoſum: ſed poteſt eẽ ĩ malis hominib⁹, vt patet ad ſenſum: ſed paupertas ſpũs. ſ. volũtariè aſſumpta ad liberius ſequendum Chriſtum, illa eſt vtus excellens ſeu pfecta. Addiť autẽ præmium correſpondens cũ ſubdiť: d ℭ Quoniã ip. In regno em̃ ĩtelligiť oĩmoda ſufficientia, & excellẽtia q bñ repromittitur in cęlis illis qui talia contempſerũt in terris. e ℭ Btĩ mites. Hîc perficit hominem reſpectu intrinſecorũ motuũ: & primò reſpectu motuum iraſcibilis, ſecundò reſpectu motuum concupiſcibilis, ibi: Beati qui lugent. Circa primum conſiderandũ, qd' circa paſſiones iraſcibilis bene ſe habet quis modo hũano & cõi qñ eas refrenat, ſic q nõ nimis impetuoſè excedit, tñ aliqlem pturbationem earum ſentit. Mititas autem quę eſt beatitudo, facit hoc excellenti⁹: qa reddit hoiem totaliter tranquillũ à motib⁹ iraſcibilis. per omnimodam ſubiectionẽ ad regulam rõnis vel diuinæ legis: &

Beatitudo dupliciter dicitur

D

hoc eſt quod di

Moraliter * & maximè de vbis ſctõrũ. Sequitur: b ℭ Et aperiens os ſuum docebat &c. Augſt. Tunc aperuit os ſuum, q in lege veteri aperuit ora pphetarũ. Et in hoc appet eminẽtia euãgelij, quod eſt traditũ ĩmediate à deo hoĩe. vetus aũt Teſta. à deo, p hoĩes tñ. Iõ dicit apl's Heb. j. a. Multifariè multiſq; modis olim deus loquẽs patribus in pphetis, nouiſſimè diebus iſtis loquutus eſt ĩ nobis ĩ filio quẽ conſtituit hæredẽ vniuerſorum, p quẽ fecit & ſecula. c ℭ Btĩ pauperes ſpi. Ambro. Inde incipit beatitudo dei iudicio, vbi erũna æſtimatur humano. e ℭ Beati mites. Glo. Quoniam ſeipſos in præſenti poſſident, hæreditatem patris in futuro poſſidebunt.

* beati qui lu

E ascenſio. Prius eſt cõtemptus ſęculi, cui dantur ęterna: inde mores temperat mãſuetudo & lenitas: & non eſt mitis qui prius pauper nõ fuerat. Impoſſibile eſt em̃ ſecũdum gradũ aſcẽdere, niſi primũ apprehẽderis: quia int̃ diuitias, curas, odia, anim⁹ nõ ẽ mitis. Sed hui⁹ incẽdij materia vix ad purũ delebitur: & ideo hęc lenitas ſępe corrumpitur vel extrahitur]. vnde ſubdit̃

a ℭ Be. q. pro ſuis vel aliorũ peccatis, q̃ ẽ ab irriguo inferiori: ſed q̃ fit ab irriguo ſuperiori eſt ex deſiderio cęleſtis patriæ. Ille lauat præſẽtes ſordes, hic accẽdit acri⁹ ęternorũ amatores. Qui aũt pctã depoſuit, mores mãſuetudine correxit. fleuit etiã,

†Luc.6.c. De pę. diſt. 1.c. fleat. † cõſolatione accipiẽt. iã põt eſurire & ſitire iuſticiã qd' pri⁹ nõ poterat. Hæc v̓t⁹ ſine ſpũ fortitudinis nõ implet̃: q̃a ꝑ eũ eſuriendo ad ſatietatẽ quã docꝫ veniem⁹. Be. q. l. Reſtat poſt prædicta ruinarũ colluuionẽ luctu purgare. Luct⁹ ꝓ pctĩs vel ꝓ deſiderio cæleſti cõſolationẽ meret̃, & nõ ali⁹. ℭ Hi ſciẽtiæ ſpũ illuſtrãt̃, vt ſciant qb⁹ malis inuoluantur.

b ℭ Be q. e. Amatores veri boni, qb⁹ nõ ſatis eſt ꝙ iuſti ſunt, ſed ſemꝑ ſitiunt op⁹ iuſticię. ℭ Iuſticia ẽ ſua cuiqꝫ tribuere. Sibi, & ꝓximis, & deo. Hęc iuſticia ñ plenè implebitur, donec de⁹ ſit omnia in omnib⁹: iõ hîc poſſum⁹ eſurire, non ſaturari. Iuſticiæ lumẽ eſt miſericordia: miſericordiæ v̓t⁹ iuſticia. hæc miſcd'ia eget ſpiritu

† 23.q.1.c. noli cõſilij, ſine q̃ nemo circũſpectè miſeretur. Initium eſt ſui miſereri, finis eſt pro alio mori. Ordo em̃ eſt miſerendi vt vnuſqſque incipiat à ſe. finem Chriſtus inſinuat, ꝓ peccatorib⁹ mortu⁹ ex miſericordia. c ℭ Beati mi. Miſericordia naſcit̃ de præcedentib⁹ quia ſi p̃ceſſerit vera hũilitas & animus manſueſcat, & ſuos & aliorũ caſus fleat, & iuſticiã eſuriat, poſt naſcit̃ vera miſericordia. Tunc

F em̃ miſerias alienas faciet ſuas & pro virib⁹ iuuabit: & ſi iuuandi facultas deeſt, compaſſio nõ deerit. De hac dicit̃: Eſtote miſericordes,

Luc.6.c. ſicut & pater veſter miſericors ẽ. i. ad hoc miſereamini ad qd' & deus vt bonitas redũdet in oĩb⁹. Miſericordia ſine iuſticia, remiſſio & tepiditas. Iuſticia ſine miſericordia, ſæueritas & auſteritas dicitur: d ℭ Btĩ mun. cor. Mundicia cordis ſexto loco ponit̃, vt hõ ſexta die conditus ꝑ hãc reſtituat̃. & depulſis vitijs præceptũ dñi illuminet oculos, vt deus poſſit videri. Præmiſſis ergo qnqꝫ gradib⁹, purgandus eſt mentis oculus, ne in vno mandatorũ offenſus animus fiat o m reus. Ideo homo ſe à mundo exuat, æterna diligat, amplectatur deum quoaduſqꝫ poſſit videre eũ quẽ tantũ videt q̃tũ ſeculo morit̃. In futuro ſicut eſt, oculo mentis videbit̃. Iõ ſpũs intelligẽtię huic gradui aptatur, quia intellectus mentis oculus eſt, & expletio mandatorum dei aperit intellectum. ℭ Beati paci. Rab. Pacifici ſunt qui omnes motus animi componunt, & rõni ſubijciunt, q̃a his nihil repugnat qui ſiłes pr̃i ſuo ſunt qui eſt ſumma q̃es. De hac pace eiectus eſt qui peruerſis dñat̃. hac pace intus firmata, quæcunque interi⁹ cõcitauerit qui eiectus eſt foras auget gloriam, & cũ deficit, innoteſcere facit quanta firmitas interius ſit. vnde ſequit̃: Btĩ qui ꝑſequutionẽ, &c. ℭ Hæc pax non niſi bona voluntate nutrit̃.

Luc.2.b. vñ: Et in terra pax hoĩb⁹ bonæ voluntatis. Hãc mũdus dare nõ po-

Ioh.14.d. teſt, ſed Ieſus qui ait: Pacem meam do vobis. Hæc pax ſuperat oẽm

Phil.4.b. ſenſum, ſed fide capit̃: vnde & ea illuſtramur, & ei reconciliati ab oĩ

Ephe.1.d. qui ab ea diſſentit nos abducimus. Cum autem deus erit omnia in oĩbus, tunc btĩtudo adoptionis dabitur. ℭ In præſenti v̓ò homo ☞ pacatus

Nicolaus de Lyra

☙ hoc eſt quod dicit: Btĩ mi. Addit̃ autem præmiũ correſpõdẽs cũ dicitur: a ℭ Quoniam ip. poſ. ter. ad hoc em̃ homines feroces mouent bella & lites ſequentes motus iraſcibilis, vt quaſi ſecuri poſſideant terram deuictis inimicis & iõ illis q̃ ſunt totaliter q̃etati à motibus iraſcibilis modo prædicto bene promittitur poſſeſſio pacifica terræ viuentium. b ℭ Beati q̃ lu. Hîc perficit hominem reſpectu motuum concupiſcibilis qui ſunt circa omnia concupiſcibilia, ſicut ſũt delectationes ciborũ & venereorũ in ſenſu guſtus & tactus: & ſimiliter melodiarum, ſpectaculorũ, odorum, in ſenſu auditus, viſus & olfactus. in talibus bene ſe habet hõ mõ communi & humano: moderate talib⁹ vtendo & ſuperflua reſecando, quod fit per temperantiam quę eſt virtus politica. Sed excellentius ſe habet homo in talibus per beatitudinem luctus omnia talia à ſe penitus abdicando, & luctum voluntariè in hac vita aſſumendo, tam pro tranſgreſſione culpæ cõmiſſæ, q̃. pro dilatione cæleſtis patriæ: ita ꝙ totũ ſtatum pñtis vitæ reputat exiliũ reſpectu cæleſtis patriæ, ſecundũ ꝙ dicebat Paulus ad Ro. vij. d. Infelix homo quis me liberaebit de corpo-

G bit de corpore mortis huius? & ad Phili. j. c. Deſiderium hñs diſſolui, & eſſe cũ Chriſto. & q̃tũ ad hoc dicit: Btĩ q̃ lu. volũtariũ luctũ in hac vita ꝓ pctĩs aſſumendo.) Addit̃ aũt præmiũ correſpondẽs cũ dicit̃: c ℭ Quoniã ip. cõ. Conſolari em̃ eſt ſimul ſolari: conueniẽs aũt eſt, vt illi q̃ in pñti vita ꝓ Chriſto volũtario luctu occupant̃, cũ deo & angelis æternaliter conſolentur.

d ℭ Btĩ q̃ eſu. & ſi. Hîc ponit v̓tutes q̃ ꝑficiunt hoĩem reſpectu ꝓximi. Hæc aũt perfectio cõſiſtit ĩ duob⁹. priò ĩ his q̃ hñt rõnẽ debiti. ſcd'ò in his q̃ hñt rõnem doni ibi: Btĩ miſericordes. Circa primũ aduertẽdũ, ꝙ ĩ his q̃ hñt rõnẽ debiti reſpectu ꝓximi bñ ſe habet hõ, qñ reddit vnicuiqꝫ ꝙ ſibi debet̃, nõ nimis notabilit̃ ꝓcraſtinando vel retardãdo. hoc aũt facit ꝑ iuſticiã quæ eſt v̓tus politica, ſed excellẽtius ꝑ btĩtudinẽ q̃ dicit̃ eſuries vel ſitis iuſticiæ, qñ ſ. cũ q̃dã feruenti deſiderio inſolito talia exequitur: ſicut eſuriens & ſitiens feruẽter comedit & bibit. & hoc eſt qd' dicit: Btĩ q̃ eſu. & ſi. iu. Addit̃ aũt premiũ cõueniens, cũ dicit̃: e ℭ Quoni. ip. ſa. Saturitas em̃ gloriæ q̃ cõſiſtit in deſiderij humani repletiõe, ſecundũ qd' dr̃ in pſal. Satiabor cũ apparuit gloria tua cõueniẽter ꝓmittit̃ eſuriẽtib⁹ & ſitientibus iuſticiã prędicto modo. f ℭ Bati mi. Hîc ponit̃ btĩtudo ꝑficiens hoĩem reſpectu ꝓximi ĩ his q̃ habẽt rõnẽ doni. in talib⁹ autẽ bñ ſe habet hõ mõ cõi & humano ꝑ liberalitatem quæ eſt v̓tus politica ĩ mediocrib⁹ & paruis donis, & ꝑ magnificentiam in excellentib⁹ donis & magnis. Sed excellentius hoc fit per beatitudinẽ quæ vocatur miſericordia qñ defectũ alterius totaliter accipit quaſi ſuum. vnde dr̃ miſericors q̃ſi habens cor miſerũ, qñ. ſ. accipit cordi defectum alterius q̃ſi ſuum & hoc eſt qd' dicit: Beati miſeri. Additur autem premiũ conueniens cũ dr̃: g ℭ Quoniam ipſi mi. con. In cæleſti enim patria

H quilibet miſericordiã cõſequet̃: quia vltra condignũ ſibi retribuit̃, ſcd'm qd' dicit ad Ro. viij. d. Nõ ſunt cõdignæ paſſio. huius tpis ad futu. glo. quæ reue. in nobis. h ℭ Beati mun. co. Hîc ordinat̃ hõ reſpectu dei, & primò quantũ ad intellectũ ſpeculãdo. ſecũdò, q̃tũ ad affectũ ipſũ amãdo. ibi: Btĩ pacifici. Circa primũ aduertẽdũ, ꝙ in ſpeculatiõe diuina, bene habet ſe hõ modo cõi & humano ꝑ v̓tutes intellectuales, quæ ſunt ſcientiæ ſpeculatiuę, & potiſſimè per Metaphyſicam, quæ docet proprietates diuinas ex creaturis conſiderare, vt patet. xij. Metaphyſicę: vbi oſtẽditur vnum eſſe deũ ęternum actum purum viuentem vita nobiliſſima ſempiterna & optima: ſed hoc eſt ſolum conſiderando deum ex proprietatibus creaturarum: ſed excellentius hoc habet per beatitudinem quę eſt mundicia cordis per quã mens humana deo coniungitur: & ſic de occultis & diuinis ſupra modum humanum illuſtratur, ſicut fuerũt Apłi qui abſqꝫ humano ſtudio fuerunt de diuinis excellentiſſimè illuſtrati. & hoc eſt quod dicit: Beati mundo cor. Additur autem p̃miũ conueniens cũ dicitur: i ℭ Quoniam ipſi deum ui. quia viſio dei ęnigmatica per fidem in pñti, & facie ad faciem in futuro, bene repromittit̃ habentibus talem mundiciam, ſecundũ qd' dicitur. j. Cor. xiij. d. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tũc autẽ facie ad faciem. k ℭ Beati paci. Hîc ponitur beatitudo ordinãs hominem reſpectu dei quantum ad effectum quod fit modo cõi & humano per amorem naturalem, quando diligit deum ſicut principium ſuũ efficiens & conſeruatiuum: licet pręter hoc alia diligat; Sed excellẽtius hoc fit per beatitudinẽ quæ eſt pax, quando. ſ. homo totaliter ꝑ affectum mentis deo coniungitur, ſicut bonitati ſummæ, & ſic nihil aliud extra ipſum quærit, ſed in ipſo quietat̃ & pacificatur. & hoc eſt qd' dicit: Beati pacifici. Addit̃ aũt p̃miũ cõueniẽs cũ dicit̃: l ℭ Quoniã filij dei uoc. Filiatio enim dei importat ☙ aſſimilationem ad de

a Sine aſperitatę mentis & ſine liuore.

mitẽs, quoniam ipſi † poſſidebunt (a)

a ❡ Viuentium pro ſtabilitate & ſoliditate. b ❡ Pro peccatis ſuis, & aliorum ſpreto mundo, mundo deſiderio cælorum.

(a) terrãm. † Beati qui lũgẽt, quoniam (b c)

a ❡ Spiritu paracleto de æterna lætitia. ❡ Propter conſolationem, beati.

(b) ipſi † cõnſolabuntur. † Beati qui e- (d)

a ❡ Eſuries iuſticiæ ſpiritu fortitudinis fulcitur. b ❡ Ne in via laſſaſcant.

ſuriũnt & ſitiũnt iuſticiam, quoniã (e)

a ❡ Adepto quod deſiderãt. b ❡ Qui aliis in quibus libet aſsiſtunt, quibus hoc a deo rependitur, vt liberentur a miſeria. ❡ Miſericordia eſt dare & dimittere.

(c) ipſi ſatũrabuntur. Beati miſericõr- (f)

a ❡ Iudicium ſine miſericordia fiet ei qui noluit miſereri.

des, quoniam ipſi miſericõrdiam (g)

a ❡ Quos non arguit conſcientia peccatorum. Templum enim dei ſanctũ eſt.

(d) conſequentur. Beati mũndo cor- (h)

a ❡ Hic per ſpem, illic per rem.

de, quoniam ipſi dẽum uidebunt. (i)

(e) † Beati pacifici, quoniam filij dei (k l)

† hereditabunt

† De cõſ. di. 2. c. acceſſerunt.

Pſal. 16. d.

Diuiſio

Moraliter

Ioſ. 15. d. ✱ b ℭ Beati qui lu. ſcilicet pro miſerijs pñtibus mundanorum, & pro dilatione futurorum bonorum. Iſti cum filia Caleph habẽt irriguum inferius & irriguum ſuperius. d ℭ Beati qui eſuriũt & ſitiunt iuſticiam quoniam ipſi ſaturabuntur. Chriſo. Eſurit autem iuſticiam qui ſecundum dei iuſticiam deſiderat conuerſari. Sitit autem iuſticiã qui ſcientiam ei⁹ acquirere cupit. f ℭ Btĩ miſericor. Glo. Iuſticia & miſericordia coniunctę ſunt, vt altera alteram debeat tꝑare, nam iuſticia ſine miſericordia crudelitas eſt. miſericordia ſine iuſticia diſſoluit. h ℭ Beati mun. cor. Glo. Sexto loco ponit̃ cordis mũdicia, quia ſexto die conditus eſt hõ ad imaginẽ dei. q̃ capax eſt ipſius per cognitionem & amorẽ. k ℭ Btĩ pa. ſ. interna pace & fraterna. l ℭ Quoniam filij dei uocabũ. in pa- ✱ ce ſuperna

A ☞ pacatus: & ſi bellum gerat cũ vitijs in nullo pacem abrũpit, quã de⁹ dedit. vnde: Pax multa diligentib⁹ legẽ tuã &c. Qui autem ab

Pſ. 118. x. ea diuidit̃, iræ eſt fili⁹. Per hanc filij efficimur, q̃ nihil amplius promittit̃. In hac eſt ſapientia donorum maxima ſcd'm incrementum virtutũ: ſunt & incremẽta premiorũ, quia & alia claritas ſolis &c.

Eph. 2. c ℭ Pax eſt vnigenit⁹ dei fili⁹. De quo dr̃:

†1. Pet. 3. c Qui eſt pax noſtra. Qui pacẽ diligit, fili⁹

43. diſ. c. di eſt pacis. Beati pacifici. Pax à nobis in-

ſcim⁹. 23. q. cipit: q̃a dũ lex carnis repugnat legi men-

5. ad fidem tis nõ modo alteri, ſed nec nobis poſſum⁹

24. q. 1. c. eſſe pacifici. Sed poſtq̃ intus ſpũs impat,

ſi recta. De vt totus hõ ſpũi ſeruiat tũc pax ad alios

renũ. c. ve- deriuatur, vt pacem cũ oĩbus habeamus.

rum. Vera quidẽ pax eſt vbi nihil repugnat.

Phili. 4. a. Pax dei oẽm ſenſum ſupat. q̃ & ſi capi nõ poteſt vt ẽ, tñ ꝓ capacitate nr̃a capi põt, nõ q̃ta eſt, ſed q̃tũ ad reconſiliationẽ adoptionis ſufficit. Infinitas æternæ pacis,

✱ Verbum & ſi nõ põt intelligi, & q̃uo filijs iræ pax conueniat, & q̃uo de⁹ pax ſeuerè iudicat, & quãta & qualis ſit pax toti⁹ trinitatis, vbi vna virtus, vna opatio: tñ ꝙ eſt, & ꝙ tanta & talis eſt, q̃ta p̃dicat̃ fide capimus. Ad gradum pacis q̃ purgatus eſt, intendit & dirigit̃. a ℭ Beati q̃ ꝑſequutionem. In prædictis ſeptem eſt perfectio. In octaua perfectionis oſtẽſio & ꝓbatio. Qui prædicta habẽt pati poſſũt ꝑſequutionẽ: & rectè tenet p̃dicta q̃ accepit q̃ ꝓ eis paratus eſt mori. ℭ Qui vſqꝫ ad ſapi-

Ro. 8. g. entiam ꝑ prædicta conſcendunt ꝑfecti & roborati, nõ cedũt ꝑſequutiõi: quia nec

† Mar. 9. g mors nec vita põt ſeparé à Chriſto. Quo-

Luc. 14. g rũ mẽtes p̃miſſarꝫ btĩtudinũ illuſtrant ex-

93. diſt. c. ercitia, earꝫ mundicia cor ad deum guber-

ſacerdotes. nat, vt reformet̃ imago ꝓ peccato deleta Octaua ſnĩa quæ ad caput redit ꝑfectumq̃ hominẽ declarat, & ſi-

B gnificat circũciſionem octaua die: & reſurrectionem domini poſt ſabbatum, qui eſt octauus & prim⁹ dies & octauas q̃s in nouo Teſtamento celebramus: & numerꝫ pentecoſtes. Nam in ſeptenario numero, ſepties multiplicato, quo fiunt. xlix. q̃ſi octauus additur vnus vt quinq̃ginta cõpleantur: & tanq̃ redeatur ad caput: quo die miſſus eſt ſpũſſanctus: quo in regnũ cęlorum ducimur, & hæreditatẽ accipimus: conſolamur, & paſcimur, & miſericordiã cõſequimur, & mundamur & pacificamur: & ita ꝑſequutiões exterius illatas & moleſtias ꝓ veritate & iuſticia ſuſtinemus. Octaua veræ circũciſiõis beatitudo martyrio terminatur: q̃ ꝓbatum reddit, &

Myſticè ſuppletur præcedentibus donis. Octaua ꝓmiſſio nõ eſt alia quã prima, verbis iterata. Myſticum eſt in numero qd' iterat̃ in promiſſione. j. vij. prius ſonat: & poſtea cõnumeratur extra: vt gloria reſurrectionis his octo gradib⁹ cõſecretur. Octaua eſt dies reſurrectiõis q̃ & pr̃ia in q̃ & lux creata. ℭ Generalit̃ oĩm dicit̃ regnum cælorum, & ſi ſpecialitas numeretur meritorꝫ: quia licet illius iure poſſit dici qui nouiſſimus erit, tñ vniuerſorum dignitas oĩb⁹ cõis erit, dum per charitatem qd' in alijs eſt, etiam vltim⁹ poſſidebit. ℭ Beat⁹ dicit̃ qui nihil mali vult: & oĩa habet q̃ vult. Et ideo

Beatus q̃s dicitur. oĩs ibi beatus, quia non vult ãplius, cũ nihil iniuſtè vult. b ℭ Btĩ eſtis cũ maledixerint. Hucuſqꝫ generaliter ſententias poſuit quaſi ad abſentes, cum & ad præſentes ꝑtinerent, nunc ad eos verba cõuertit (q̃uis & hoc alijs cõueniat) p̃dicens quãta ꝓ nomine eius eſſent paſſuri: quia dignitatẽ grad⁹ eorꝫ eis intimare volebat dicẽs: Vos eſtis ſal terrę: vos eſtis lux mundi. vt ex triſticia humilitatẽ, ex lætis accipiant cõſolationẽ. ℭ Sicut Moyſes decem præcepta ꝓponẽs, poſtea ꝑ ꝑtes explicat: ſic Chriſt⁹ q̃ſi virtutũ genera octo beatitudines proponit, ex q̃bus pẽdent oĩa q̃ in monte dixit dominus. Sed quia obſcurè plura paucis v̓bis cõcluſerat, exponit latius vñ de octaua beatitudine lati⁹ ꝓſequitur ꝑtes perſequutionũ, ſpecialiter apł̃os & eorꝫ ſeq̃ces pro iuſticia paſſuros exprimẽs. c ℭ Maledixerint. Antiqua tranſlatio habet: Cũ oderint vos homines, & dixerint omne malum, & expulerint. Idem tamen ſenſus in noſtra. cum maledicta ex odio cordis fiant. Qui gloriã cæli optat, nõ timet opprobrium in terra. quãtum quiſqꝫ de laude hominũ lætat̃, tãtum de opprobrio triſtatur. Quem laus extollit, vituꝑatio deprimit: vbi quis q̃rit laudari tm̃ apud deũ, nõ timet cõfundi in cõſpectu hominũ. d ℭ Mentientes. Hoc addit ne glorietur de quo verè mala dicuntur. Etiam addit: Propter me; quia aliquando falſa dicuntur, qd' accidit temeritate hominũ; nõ tñ ꝓpter Chriſtum

C pter Chriſtum hoc patiuntur, quẽ nõ ſequuntur. Quoniã merces copioſa eſt in cælis. Hęc ſententia videtur ad hoc reſpicere quod dictũ eſt ibi: docebat eos dicẽs: Beati pauperes ſpiritu, quoniã ĩ ipſorum eſt &c. Necnon & ad hoc: Vos eſtis ſal terræ. Et: Vos eſtis lux mundi. f ℭ In cælis. Nõ in volubilibus, cum nõ in rebus volubilibus merces æterna eſſe debeat, ſed in ſpiritualib⁹ firmamentis vbi habitat ſempiterna iuſticia. Iã ergo ſentiunt hanc mercedẽ qui ſpiritualib⁹ bonis gaudẽt. Sed ꝑficietur cum mortale hoc induet immortalitatem. g ℭ Sic enĩ perſe. Tẽpat exẽplo rigorẽ paſſiõis. Tribus mo-

Trib⁹ modis fit perſequutio. dis fit ꝑſequutio: odio cordis, dictis, factis. h ℭ Vos eſtis ſal ter. Hîc iã oſtenditur apoſtolicum officium. ſ. ꝙ ſunt ſal terræ, & lux mundi. Hoc ſpecialit̃ ad apoſtolos, qui p̃dictis virtutib⁹, pauptate. ſ. & alijs debẽt ornari, vt ſint ſal optimum condiẽtes alios doctrina, & vitæ ſuæ exẽplo. Sal, ſalus à corruptione. vnde ꝓpheta poſui te in lucẽ gentiũ, vt ſis ſalus mea

Eſa. 42. a vſqꝫ ad extre. terræ. ℭ Vbi corruptio culpæ deſiccatur ſale ſapiẽtiæ vermes non demoliuntur. Vos eſtis ſal ter. quia terra. i. humana natura ꝑ eos conditur verbi ſapiẽtia. Sal facit ſterilẽ terram. Vnde: ira victorum duſtructas vrbes ſale ſeminabat, ne qd' ĩ eis germẽ oriretur. Ita apoſtoli deſtructo regno pctĩ, germẽ vitiorum compeſcebant. Sal cibos condit carnes ſiccat: prædicatio verò à vermibus & à putredine vitiorum illæſam ſeruat ſuo creatori humanam naturam. Vt non eſt cibus ſapidus niſi ſale cõditus: ita ſermo non eſt vtilis ſine documẽto apoſtolicæ

Leuit. 2. d doctrię. Vñ ĩ Leuitico: In oĩ ſacrificio ſal offer. i. in oĩ qd' dicis vel facis, apoſtolicã ſapientiã habe. Ex aqua & igne ſal conficit̃. ita iſti ex aq̃ ſpũſſancti & igne tribulatiõis. Vel, per aquã baptiſmi. & ignẽ Charitatis in ſaporẽ ſapiẽtiæ ſunt nati.

Nicolaus de Lyra. ☞ Quòd ſi ſal &c. D

☙ aſſimilationẽ ad deum. ꝓprium autẽ ẽ ipſi⁹ dei ꝙ ſeipõ fruit̃, & in ſeipõ q̃etat̃: Et ideo qui p̃dicto modo ſunt pacifici, rectè filij dei vocabunt̃. a ℭ Beati qui ꝑſequutionẽ patiũtur. Hîc ponitur beatitudo ꝑficiens hoĩem ad bene patiendum. Sicut em̃ ad virtutem ꝑtinet bene agere, ita & bene pati. In hoc autẽ bene ſe habet homo modo communi & humano, quando pro tribulatiõe imminente non recedit à virtute, licet hoc ſuſtineat cum aliq̃ anguſtia & dolore: & hoc fit per fortitudinem quæ eſt virtus politica. Sed excellentius hoc fit per beatitudinem, quæ poteſt dici quędam fortitudo diuina quando talia ſuſtinet non ſolum patienter ſed etiam lætanter: ſicut martyres quantò acerbioribus tormentis cruciabantur, tantò magis in domino letabantur. Et hoc eſt quod dicit: Beati qui perſequutionem patiuntur. Et ſequitur: Gaudete & exultate: quoniam & cæte. b ℭ Vos eſtis ſal terræ. Hîc ponuntur virtutes prælatorum. Ad cuius euidentiam conſiderandum, ꝙ prælati ſunt ſucceſſores apoſtolorum: & ideo debent eſſe perfecti in vita contẽplatiua & actiua. & ideo virtutes contemplatiuorum quæ ſunt prædictæ ſupponũtur eſſe in eis & ſimiliter ille quæ ſequuntur de actiuis: ſed hîc exprimuntur aliqua ſpecialia quæ debent eſſe in eis præ cæteris. Et primò quantum ad eorum vitam. Secundò, quantum ad ęorum doctrinam, ibi. Nolite putare. Circa primum aduertendum

Diuiſio

A q̃tuor p̃lati debẽt alios excellere. quòd prælati præ cæteris debent eſſe excellentes quantum ad quatuor. Primum eſt diſcretio in agendis: q̃a ſunt ductores & gubernatores aliorum & hoc deſignatur cũ dr̃: Vos eſtis ſal terræ. Sicut enim ſale condiuntur omnia cibaria, ita diſcretione prælatorum debent dirigi & ordinari omnia opera ſubditorum.

☙ Quòd ſi ſal &c.

a ❡ Non propter ſcelera, vbi non eſt fides. nec eſt iuſticia: quia iuſtus ex fide viuit.

(a) uocabũtur. † Beati qui perſequutio (a)

nem patiuntur propter iuſticiam:

quoniam ipſorum eſt regnum cæ-

a ❡ Ex odio in faciem contumelias dixerint.

(b c) lorum. † Beati eſtis cùm maledixe-

a ❡ Perſequi eſt vim inferre, vel inſidijs apperere.

rint uobis homines, & perſequũti

a ❡ Cum abſentium famam læſerint. b ❡ Omnia genera verborum malignantium

uos fuerint: & dixẽrint õmne ma-

(d) lum * aduerſum uos mentientes,

a ❡ Qui mendaciter blaſphematur, & propter deum beatus eſt: ſed ſi alterum deeſt, non merces eſt beatitudinis. b ❡ Et quia pro iuſticia: ergo. ❡ Mente.

propter mẽ. Gaũdete & exul-

a ❡ Corpore. a ❡ Hoc eſt quod ſupra regnum celorum.

(e) tãte: quoniam mẽrces ueſtra co-

a ❡ Quia Tanto merces vberior, quanto gaudio & exultatione in tribulatione fides erit deuotior. b ❡ Superioribus partibus mũdi. c ❡ Id eſt maledictis. perſequutione: nec tamen a veritate defecerunt.

(f g) pioſa eſt in cẽlis. Sic enim perſe-

a ❡ Quorum exempla. nos inuitant. ❡ Quorum prophetias in me completas eſſe videtis. Cur ergo nõ poteſtis quod illi ſine exemplo?

quuti ſunt prõphetas qui fuerunt

a ❡ Dat cauſam quare non debent deficere. b ❡ Scd'm intellectum. & ſcientiam.

(h) ante uos. † Võs eſtis ſal terræ: (b)

Moraliter

✱ ce ſuperna. a ℭ Beati qui perſequutionem patiuntur ꝓpter iuſticiam. ſ. legalem quę includit oẽm virtutẽ. b ℭ Vos eſtis ſal. &c. Hęc v̓ba dicunt̃ epiſcopis q̃ ſunt ſucceſſores apoſtolorum. Sal enim in ſcriptura diſcretionẽ ſignificat. quæ debet in eis eſſe ꝑ excellentiam, ꝓpter qd' dicuntur ſal in abſtracto, ſicut excellenter liberalis, liberalitas nominatur. Ipſorum aũt diſcretione debent opera ſubditorum ſic cõdiri, vt corã deo ſapida reddãtur.

c v ✱ Vos eſtis lux

a ¶ Quod ſi ſal .i. ſi vos ꝑ q̃s alij cõdiẽdi ſunt, aduerſis vł ꝓſpe
E ris ceſſeritis: ꝑ q̃s à vobis error auferet, cũ vos de⁹ tollere alijs ele-
Luc.14.g gerit? Ad nihilũ valet: q̃a (vt ali⁹ euãgeliſta ait) nec terrę vtilis eſt
quam ſuo iniectu germinare ꝓhibet nec ſterquilinio q̃d non fœ-
cundare ſinit. Sic qui retro vadit, nec ipſe fructum ferre, nec alios
valet excolere: ſed ab eccleſia eijcitur, & in
Luc.14.g hæc verba ridet. Hic homo cœpit ædifi-
†Mar.9.g care, & nõ potuit conſummare. Si ſal.
2.q.7.ca.ñ euanuerit .i. ſi timore vel cupidine do-
oẽs.&.3.q. ctor ſaporem ſapię omiſerit, ꝑ quem fa
7.c.ſi. tuitas eius emandabit? Hoc ſolis apoſto
lis conuenit: Q̃d ſequitur, omnibus ma-
giſtris. Ad nihilum ualet ultra &c.
In fine de oĩbus concludit ſic: Niſi abũ
Luc.14.f dauerit iuſti. &c. b ¶ Et cõculcetur
ab hominibus, Sanctus & verus mini-
ſter Chriſti & ſi à malis ridetur, conculca
†24.q.1.c. ri non poteſt, quia mente fixus in cœlo
qm̃. manet. c ¶ Vos eſtis lux mundi. Pri⁹
ſal quã lux quia prius vita quam doctri-
na, vita ducit ad ſcientiam veritatis. Qui
†Mar.4.c. deum timet, ſcientia nõ caret. d ¶ Lux
mundi. Alia cauſa eſt quare non debent
deficere: quia illuminati à Chriſto verbo
& exemplo: quocũq; illati mũdanis lucẽ
fidei & ſcientiæ debent miniſtrare. Et ſi-
cut (quia ſunt) ſal debent corruptionem
pellere: ſic & tenebras (quia lux ſunt) fuga
re. ¶ Lux tenebras ſoluit, & poſtea illu-
ſtrat: ſic apoſtoli depulſis vitijs deducũt
ad lumen fidei & cognitionis. Lux mũ
†12.q.2.c dí. Hæc eſt eadem gratia qua mundi cor
quatuor. de ſiunt, quorũ corda mundatur fide &
F intellectu. Sic ꝙ ſal vocantur pacificis cõ
gruit: quia ſine ſapientia nõ tenetur con
dimentum pacis hęc ſumma & pręcipua
ſpecialiter apoſtolis deputant. vt eos cæ-
tera aſſequutos plenè cognoſcat. Vnde
ſequitur: e ¶ Non põt ciuitas abſcõ-
di ſu. &c. quia apoſtoli fundamẽta ſunt
aptæ ciuitas dicuntur Supra mõtem.
†De cõſe. locus montem iuſticiæ innuit, qui excel-
di.4.c.pro ſus eſt, quo ꝓpalamini ne vos abſcõdatis
prię.§.ſi qs Nõ eſt em̃ facultas ſubterfugiendi vel clã
in fine. aliquid faciendi. ideo ſubditos miſericor
† Luc.16.d diter intus cõſilio regite, & extra contra
aduerſarios ꝓ iuſticia pugnando defendi
te: quod ptinet ad ſpiritum conſilij & for
titudinis. f ¶ Neq; accendũt lucernã
Domeſticis exemplis docet, ne celent lucẽ
verbi ſibi commiſſam. Non accendũt .i.
non ideo data eſt doctrina ꝑdicationis, vt celent eam & ſubijcient
ſeruituti corpis, dum aliqua timent. Sed corp⁹ ſuum miniſterio
dei ſubijciant, vt per vocem & cęta corpis officia lux excellentior
2.Cor.9.d cæteris appareat. Vnde dicitur: Caſtigo corp⁹ meũ &c. Vel Chri
ſtus lucernã accendit, dũ teſtã hũane naturæ flamma ſuæ diuinita
tis impleuit: quam nec credentib⁹ abſcondit, nec modio .i. mẽſu-
ra legis, vel terminis vni⁹ gentis incluſit. Sed ſup candelabrum .i.
eccleſiã fidem ſuæ incarnatiõis affixit, vbi oẽs poſſint intueri, q̃ in
domo .i. eccleſia ſunt vel mundo. Vnde ſubdit: Sic luceat. &c.
g ¶ Candelabrũ. Sicut lucerna, Chriſtus, candelabrum, crux eſt
ſup quã erat leuãdus. Cãdelabrũ eccl̃ia, q̃ v̾bũ vitæ p̃ntis baiulat.
h ¶ Sic luceat. Et hæc oĩa ita agite, vt nõ finem boni opis in lau
dibus hoĩm conſtituatis. i ¶ Vt uideãt &c. Opa regro, vt vi-
deant, & ſic doctrina cõfirmetur: & hoc nõ ad glĩã vr̃am. k ¶ No
lite putare. Poſtq̃ hortatus eſt eos oĩa pati ꝓ v̾itate, & non cela
re, & glĩam dei facere, icipit docere q̃d docturi ſint. Quaſi diceret:
quid eſt ꝙ vetas abſcondi, ꝓ quo iubes omnia pati? an eſt aliquid
contra legem? Inq̃t: Non ueni ſoluere legẽ: ſed adim. vł fa-
ciendo q̃d dicit, vel ſupplendo, q̃d deerat, & impfectũ erat. No-
lite putare. Hactenus docuit, vt ſale condiant animas ad incor-
ruptionis ſanitatem, vt illuminent ad veritatis intelligentiam: vt
acquiſitos ab hoſtibus defendant, defenſos ad amorẽ diuinitatis
accendant: Nunc vt cæleſtis orator) q̃a poterant ęſtimare ꝙ vete-
ra p̃cepta vellet abolere) ante interrogata p̾ſcius occurrit, dicens
Nolite putare. Soluit qui ſpiritualiter facere vetat. Adimplet
Chriſtus dum pręmiſſis ad inchoationem vitæ agendæ ſuperad-
dit plura ad perfectionem moralium præceptorum: & quæ figu
ris tegebantur

ris tegebãtur & futura ſignificabant, in ſe perficit & in eccleſia: ſinę G
quo figuræ eſſent vacuæ & ſine effectu. q.d. iõ nõ debetis ꝑcontari
de veteribus præceptis & mirari de nouis, nec paſſionibus terreri.
¶ Chriſtus legem inpleuit, quia exteriores legis figuras ſoluens, i-
pleuit veritatẽ interiorem. l ¶ Iota. Hic oñditur, ꝙ quæ minima
putantur in lege

a ¶ Aliorum fortitudo. b ¶ i. ſi doctor errauerit ¶ In tribulatione defecerit. c ¶ i. per quos infir-mus populus confirmabitur,

a †Quòd ſi ſãl †euanuerit, in quo ſa- b

a ¶ Sal infatuatum .i. tribulationi cedentes.

c lietur? Ad nihilũm ualet ultrà, niſi c

a ¶ Ab officio docendi, vel eccleſia. b ¶ Dum vita eius contemnitur, quæ ad nihilum valet.

b ut mittatur forãs, & cõcũlcetur ab

a ¶ Irrideatur ab hominibus carnalibus. b ¶ Per-cipientes in Chriſto lucem veritatis. c ¶ Per quos omnes illuminantur a tenebris ignorantiæ. d ¶ Nomine mundi vel vniuerſi qui ſunt de mundo electi accipiuntur.

c d hõminibus. †Võs eſtis lũx mũndi. d

a ¶ Q.d. aſpicite quo poſiti eſtis. b ¶ Soliditas apoſto licæ doctrinæ. c ¶ Celari. ¶ Non licet clã eſſe bonos.

e †Nõn poteſt ciũitas abſcõndi ſu- e

¶ Chriſtum vel eccleſiam.

a ¶ Ipſe mons manifeſtat eam. b ¶ Alia ſimilitudo.

f pra mõntem poſita, neq; accẽdunt f

a ¶ Timoris vel commodo vitæ præſentis.

lucernam, & ponunt eam ſub mõ-

a ¶ i. vitæ integritatem.

g dio, ſed ſuper cãndelabrum: †ut lu

a ¶ Eccleſia vel mundo.

ceat omnibus qui in dõmo ſunt.

¶ Vt dico, non ſub modio poſita, ſed ſuper cãdelabrũ. a ¶ Vere docet, qui facit quod docet, aliter condemnat ſeipſum.

h †Sic luceat lux ueſtra cõram homi g

i nibus, ut uideant opera ueſtra bo-

a ¶ In vobis. b ¶ Non vos. c ¶ Cuius opus eſt quod cæli faciunt.

na, & glorificẽnt pãtrem ueſtrum,

a ¶ Qui vos facit cæleſtes.

k qui in cęlis eſt. Nolite putare, quo- h

a ¶ Chriſtus eſt legis & prophe-tarum virtus, per quem omnia implentur.

niam ueni ſoluere lẽgem aut pro-

phetas. †Nõ ueni ſoluere, ſed adim

a ¶ Implet qui figuras ceſſare docet, poſtq̃ res fa-cta eſt. ¶ Implentur ne?

plẽre. †Amẽ quippe dico uobis, do

a ¶ Anteq̃. b ¶ Quia non omnia iam ſed ſenſim fient. c ¶ i. donec elementa mutentur de hac muta-bili forma in immutabilitatem. d ¶ Non remane-bit quin impleatur in capite vel in corpore.

l nẽc trãnſeat cælũm & terra, iõta i

Nicolaus de Lyra

a ¶ Quòd ſi ſal. i. ſi diſcretio in p̃la-tis defecerit. b ¶ In quo ſalietur. q.d. in nullo opera ſubditorũ cõdientur ſeu di-rigentur. Ideo ſubditur: c ¶ Ad nihil. q̃a talis debet repelli â prælatione, ne offi-cium prælatorũ in conſpectu hoĩm redda-tur vile. Sc̃d'm in quo debẽt p̃cellere prę-lati, eſt clara noticia in ſcripturis intelligẽ-dis. Et hoc eſt q̃d dicitur: d ¶ Vos eſtis. Sicut em̃ lux eſt manifeſtatiua oĩm ocul-torum, ſic prælati per intelligentiã ſacræ ſcripturæ debẽt ex officio notificare alijs oĩa opera virtutum. in cuius ſignum por-tant mitram in capite, ĩ qua duo ſunt cor-nua, q̃a debent ſcire duo teſtamenta. Ter-tiũ in quo debent præcellere eſt conſtan-tia in oppreſſorib⁹ pauperum reprimẽdis Vnde dicit Saluator Ioh. x. b. Bonus pa-ſtor animam ſuã dat pro ouibus ſuis, mer-cennarius autem & qui non eſt paſtor, vi-det lupum veniẽtem, & domittit oues & fugit. Quod exponens Grego. dicit: Lup⁹ erẽt ſup oues venit, cũ q̃libet iniuſtus & raptor fideles q̃ſq; atq; humiles opprimit ſed qui paſtor videbatur eſſe & non erat, relinq̃t oues & fugit: q̃a dũ ſibi ab eo peri-culũ metuit, reſiſtere iniuſticiæ nõ p̃ſumit fugit ãt nõ mutãdo locũ, ſed ſubtrahẽdo ſolatiũ: & ideo paſtor bonus ciuitati ĩ mõ-te poſitæ comparatur: quia ad ipſum de- H bent habere oppreſſi refugium, quaſi ad quoddam fortalicium. Et hoc eſt quod di-cit Saluator: e ¶ Non poteſt ciuitas. quia bonus prælatus in perſequutione nõ debet ſe abſcondere, ſed ad defenſionẽ gre-gis ſe manifeſtè oſtendere. Quartũ in quo debet prælatus excellere eſt ſanctitatis eui-dentia in exemplis dandis: quia ſecũdum q̃d dicitur in paſtora: Tãtũ debet excel-lere actionẽ populi actio præſulis, quãtũ diſtat à grege vita paſtoris: & ideo cõpara-tur hic lucernę ſuper candelabrum, illumi-nãti totam domum. Sed intẽtio recta ſub-ditur: g ¶ Sic lu. lux &c. Et glorificent patrem ueſtrum. quia non debent de hoc gloriam propriam quærere, ſed gloriã dei & ædificationem populi. h ¶ Nolite putare. Hic oſtendit emi-nentiam prælatorum quantum ad doctrinam. Et priò ponit mo-dum docendi ipſi Chriſto proprium. Secundò oſtendit q̃liter de-bet ei conformari doctrĩa prælatorũ, ibi: Qui ergo ſoluerit. Circa primum aduertendum, quòd Chriſtus non ſolummodo erat do-ctor legis & euangelij, ſed etiam inſtitutor. Aliter tamen quia vet⁹ Teſtamentum dedit mediantibus angelis, nouũ autem ꝑ ſeipſũ, vt ſupra ĩ ꝓlogo viſum eſt. ergo ꝑ ſuam doctrinam nõ debuit legẽ de-ſtruere, ſed magis eam p̾ficere, & adimplere. Et hoc eſt q̃d dicit: No-lite putare quoniã & cæt. i ¶ Iota unum aut apex. i. modi-cum nõ trãſibit quod non impleatur: quia iota eſt minima litera Hebraica. ¶ Quęritur hic quomodo verum ſit, ꝙ Chriſtus legem impleuerit, & non ſoluerit. Videtur enim q̃d ipſe ſoluerit manda-ta moralia:

†Infatuat⁹ vel inſipi-dus fuerit.

†Et lucet.

Probatio ꝙ Chriſtus legem non ſoluit, ſed impleuit. Moraliter

* d ¶ Vos eſtis lux. Debent enim alios illuminare de credẽdis. e ¶ Non poteſt ciu. Dicitur enim ciuitas in monte poſita. nã eẽ debet forte refugium iniuſtè oppreſſis. f ¶ Neq; accendunt lu-cernã. Debent etiã eſſe lucerna ſuper candelabrum poſita, vt alijs luceant per ſanctæ vitæ exempla. h ¶ Nolite putare q̃m ueni. Hic informantur doctores, vt non ſoluant legem diuinam ei do-ctrinã philoſophicã præponendo, nec ſtudeãt ipſam vel doceant ſpeculatiuè tñ ſed etiã practicè ipſã ope adimplẽdo. Nec eã malè interpretẽtur, ſicut doctores Iudæorum, q̃ pręcepto diuino nega-tiuo dicebant tm̃ actũ exteriorem eſſe ꝓhibitũ: Contra q̃s dicit Sal uator: Omnis qui iraſci. fra. ſuo, reus erit iudi. Et ſic de alijs.
*Si ergo offers

putantur in lege, ſacramentis ſpiritualibus plena ſunt, & omnia
A recapitulantur in euangelio. Iota, minor eſt cæteris literis. Apex
Iota eſt literę aliqua ſumma particula, ſignificat minimum præceptũ,
vel minimã præcepti particulã. Apte autem ponit iota Grẹcum,
non ioth Hebræum, quia iota decem ſignificat. i. decalogum, cu
ius apex eſt euangelij perfectio. ¶ Iota
apud Græcos decima litera, decem ſigni-
ficat: ꝑ quã decẽ præcepta agẽdæ vitę acci
pim⁹: q̃rũ Chriſt⁹ nullũ ſoluit, ſed præce-
pit plenius adimpleri, nec apicem. i. nec
minima ſignificantium. a ¶ Oĩa fiant.
† Iaco.1.d. Sp̃ualiter impleant, vel imperfecta p̾ficiã
tur, & ſignificãtia, impletiõe conſument.
b ¶ Qui ergo ſoluerit. Minima ſunt
crux Chriſti & paſſio, quam q̃ erubeſcit,
j.15.a. minimus eſt: q̃ cõfitet, magn⁹. Vel Phari-
ſæos notat, q̃ mandata dei dimiſerũt pro
ſuis traditionibus, quæ nihil valent dum
vel minimũ quod in lege eſt, prętereunt.
Moraliter ¶ Moralit aũt ſoluit q̃ nõ implet, ſed te-
net ſicut infirmis data ſunt. Vel qui non
intelligit ſp̃ualit. Soluere, eſt non agere,
quod rectè intelligit, vel non intelligere
quod deprauat, aut minuere integritatẽ
ſupadditionis Chriſti. c ¶ Minim⁹ uocabi. &c. In regno cæ-
lorum minimus, vocabitur qui erit in eo indignus, in quo nullus
Rom.2.c minimus ſed omnes magni. d ¶ Qui autem fecerit. Qui non
ſoluerit, & ſic docet, nõ minimus, nõ tñ magnus: ſed ſi facit quod
docet. Soli em̃ factores legis iuſti ſunt apud deũ. e ¶ Dico autẽ
uobis. Cum ait, dico, magnam vim & ꝓfundã intelligentiã co-
gitandi incuſſit: oſtendit quõ ſupaddit: Et non quæ prius manda
uerat, abſoluit. Plus etiã eſt diligere inimicos quàm non odiſſe:
non cupere, quàm non adulterari: non iraſci, quàm nõ occidere.
Niſi: id eſt nõ

unum, aut apex unus, non præter-

¶ Quin.

a ibit à lege, donec omnia fiant.

a ¶ Quia omnia fient. ergo. b ¶ Vel non agendo. vel non credendo vt Phariſæi.

b †Qũi ergo ſolũerit unum de man- a

¶ Minima ſunt quæ inchoant homines. ¶ i. ſicut ſoluit.

datis iſtis minimis, & docuerit ſic b

a ¶ Deſpectiſſimus eſt in eccleſia ſanctorum. b ¶ Ab illis qui ſunt in regno cælorum.

c homines, minimũs uocãbitur in c

d regno cælorum: qui autem fece- d

¶ Sic, abiectus, econtra licet ille hic prælatus tamen vilis. a ¶ Licet in præſenti

rit & docuerit, hic mãgnus uoca-

a ¶ Quomodo ergo faciendum?

e bitur in regno cælorũ. Dicõ †autem

non eſt de hoc mũdo. Ioh. xviij. f. Et ideo nõ habuit iſtã vnctionẽ C
corpalẽ regũ vł põtificũ. ſed vnctionẽ ſp̃ualẽ à deo p̃re habuit ple
nitudinẽ gr̃e, ſc̃d'm q̃d ſcribit in Pſal. Vnxit te de⁹ de⁹ tu⁹ oleo lę Pſ̃.44.b.
titię &c. Circuncifionem autem ipſe ad impleuit primò in ſeipſo
incipiendo. Secundò melius & efficacius & generalius inſtituen-
do ſacramentum loco ipſius ſcilicet ba-
ptiſmum in quo confertur maior gratia
& eſt remedium tam viris quàm mulieri
bus. Quædam etiam cerimonialia ptine-
bant ad ſacrificia, ſicut immolatio agni
paſchalis, iuge ſacrificium, & conſimilia.
Iſta autem erant figuratiua vni⁹ perfecti
ſacrificij ſcilicet Chriſti in cruce offerẽdi.
Et ideo iſta impleuit Chriſtus vno mo-
do corporaliter patiendo alio modo effi
cacius ſacrificium ſcilicet euchariſtiam in
ſtituendo. Quædam autem cerimonialia
pertinebant ad ſacra: & de talibus erant
præcepta prohibentia vſum aliquorum
ciborum & conſimilia: & iſta adimpleuit
Chriſtus, quia dicit Petrus Act. xj. b. Im-
mundum & commune nunquam intro- † enim.
iuit in os meum: & multo fortius Chri-
ſtus hoc ſeruauit, & ſic iſta pręcepta adim
pleuit ea obſeruando & obſeruationem meliorem declarando.
per talem enim abſtinentiam à corporalibus cibis ſignificabatur
abſtinentia à ſpiritualibus immundicijs. Hanc autem immundi-
ciam inſtituit Chriſtus in lege euangelica quæ eſt mundiſſima. &
per conſequens debuit ceſſare figuralis abſtinẽtia. propter quod
dicitur actuum. x. c. Quod deus purificauit, tu ne commune dixe
ris. quia nullus cibus coinquinat homines qui cum gratiarum
actione percipitur. Dimiſit tamen deus in ordinatione eccleſiæ
de aliquibus abſtinentijs faciendis pro loco & tempore. Patet er
go ex prædictis qualiter Chriſtus legem adimpleuit quantum ad
omnia genera præceptorum. Secundo impleuit legem quantum
ad promiſſa, promittens tamen obſeruantibus meliora: lex enim
Moſaica promittebat ſolum bona temporalia & tranſitoria ſci-
licet abundantiam & excellentiam temporalem, vt patet Deut.
xxvj. d. Cuſtodias omnia præcepta eius, & faciet te excellẽtiorem D
cunctis gentibus: ſed Chriſtus obſeruantibus dei mandata pro-
miſit bõa ſpiritualia & æterna ſcilicet gratiam ĩ in præſenti, quæ
præcellit omnibus bonis temporalibus, & etiam gloriam in fu-
turo. j. xix. d. Omnis qui reliquerit &c. centupulum accipiet ſcili-
cet in præſenti: quia bona ſpiritualia quæ hic recipiuntur intan-
tum excellunt bona temporalia, ac ſi centenarius numerus paruo
numero comparetur & vitam æternam poſſidebit ſcilicet in fu-
turo. Patet igitur, ꝙ Chriſtus adimpleuit legem quantum ad prę
cepta & promiſſa. Similiter adimpleuit prophetias: quia princi
paliter loquuti ſunt de Chriſto, & de aduentu eius, & de his quæ
pertinent ad ipſum: & ideo adimpleuit prophetias naſcendo, cõ-
uerſando in mundo, & moriendo, & reſurgendo, & alia opera
noſtræ ſalutis faciendo: propter quod imminente ſua paſſione di
xit Luc. xxiiij. f. Oportet impleri ea quæ ſcripta ſunt in lege & pro
phetis & pſalmis de. Patet ergo ex p̃dictis, ꝙ Chriſtus impleuit le-
gem & prophetas. ¶ Ad primum dicendum, ꝙ Chriſtus curan-
do infirmum ſabbato non fecit contra legem: quia licitum erat Solutio.
facere in die ſabbati ea quæ ad gloriam dei pertinebant, ſicut or-
nare templum, & ſacrificia offerre, & laudes diuinas dicere & hu-
iuſmodi. & multo fortius ſanare hominem miraculoſe ad oſten-
ſionem diuinæ virtutis erat licitum: & eadem ratione ꝙ ſanatus
ſubito portaret lectum ſuum in die ſabbati, faciebat ad magnifi-
cationem miraculi. Per hoc enim oſtendebatur, ꝙ diuina virtute
erat ſic ſubito perfectè ſanatus, ꝙ erat ad priſtina opera plenariè
reſtitutus. Ad alia duo patet ex prædictis in corpore quæſtionis.
a ¶ Qui ergo ſoluerit &c. Hic conſequenter oſtendit qualis
debeat eſſe doctrina prælatorum per conformitatem ad Chri-
ſtum: & ponit quandam diuiſionem trimembrem doctorum.
Quidam enim ſunt qui malè viuunt & malè docent, ſicut hære-
tici. Et de iſtis dicitur: Qui ergo ſoluerit unum de manda-
tis iſtis. malè ſcilicet viuendo. b ¶ Et docuerit ſic homi-
nes. alios ſimiliter per falſam doctrinam corrumpendo. c ¶ Mi
nimus uocabitur in regno cælorum. id eſt in eccleſia militan
te, quia decidit à vera fide alij ſunt qui benè viuũt & benè docẽt,
& tales doctores debent eſſe prælati eccleſię. propter quod dicit:
d ¶ Qui autem fecerit & docuerit &c. Alij ſunt doctores
qui bene docent & male viuunt. de quibus dicitur. j. xxiij. a. Sup
cathedrã Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſęi: quod dicunt facite:
opera autem eorum nolite facere: dicunt enim & non faciunt:
& quia hoc non ſufficit ad ſalutem, ideo dicit prælatis eccleſiæ,
Niſi abundauerit

Nico. de Lyra.

ta moralia: quia præceptũ de obſeruatiõe ſabbati morale erat
B ſaltẽ q̃tum ad vacationem à corpalib⁹ opib⁹: ſed ipſe ſabbato cu
rauit, Ioh. v. Et ſanato p̃cepit tollere lectũ ſuũ ĩ ſabbato, ergo &c.
Item videtur ꝙ iudicialia non impleuerit, quia mulierẽ dep̃hen-
ſam in adulterio quæ in lege p̃cipiebat lapidari, impunitã abire ꝑ
miſit, vt habetur Ioh. viij. Item cerimonialia de abſtinentia cibo-
rum in lege prohibitorũ nõ ſeruauit: quia dicit. j. xv. b. Quod in-
Argumen trat in os nõ coinquinat &c. Ipſe autem fecit, q̃ alijs faciẽda dixit:
tum. ergo talibus vſus fuit, ergo &c. Cõtra, ꝑ illud quod hic dicit, Non
veni ſoluere legẽ ſed adimplere. ¶ Dicendũ, ꝙ Chriſt⁹ legẽ & pro
phetias adimpleuit. Et primo declaro de lege. Sc̃d'ò de ꝓphetis.
In lege aũt q̃dam erãt ꝑ modũ pręcepti, & q̃dam ꝑ modũ ꝓmiſſi
Præcepto- obſeruantib⁹ legẽ: & vtraq; adimpleuit. De p̃ceptis patet ſic. Præ-
rũ triplex cepta em̃ erãt in triplici differẽtia. Quędam erãt moralia. ſ. p̃cepta
differentia decalogi. Et alia moralia in lege poſita q̃ faciebãt ad eorũ declara-
tionem: & iſta impleuit Chriſtus ea obſeruãdo p̾fectè, & ad obſer
uationem eorum alios incitando. j. xix. c. ſi vis ad vitam ingredi,
ſerua mandata. Secundò, ea impleuit, ſanum intellectum eorum
declarando & errorem Phariſæorum circa hoc excludendo, vt
patebit. j. in præſenti capitulo. Tertiò, adimpleuit ea, conſilia ap-
ponendo, quæ faciunt ad p̾fectiorem mandatorum obſeruantiã.
Perfectius enim obſeruat mandatum hoc: Non occides. ille qui
cauet ab ira inordinata, quàm ille qui cauet tantũ ab interfectio
Præcepta ne. Alia erant præcepta legis iudicialia: & iſta impleuit rigorem
iudicialia. eorum per viam miſericordiæ temperando, in aliquibus per ſe-
ipſum: & alijs dimiſit temperamentum, ſuis miniſtris ſcilicet eccle
ſiæ prælatis & principibus terrenis catholicis, vt de talibus ordi-
nent ſecundũ q̃d viderint vtile communitati fidelium ſecũdum
varietatem temporum & locorum & perſonarũ: & iſtud non fuit
deſtruere legem, ſed magis adimplere: quia ſic ordinauit melio-
rem modum obſeruationis iuſtitiæ: Sicut non deſtruitur puer
quando fit vir: licet enim trãſeat pueritia, tamen remanet melior
ſtatus eiuſdem perſonæ ætate mutata: Lex autem vetus habuit
quaſi ſtatum pueri reſpectu nouæ legis. propter hoc dicitur ad
Gał. iij. d. Lex pędagogus noſter fuit in Chriſto, id eſt regulatiua
ſtatus puerilis: propter hoc erat lex timoris, ſicut pueri ſub diſci-
plina & timore cuſtodiũt. lex autem euangelica eſt lex amoris: &
ideo non debet eſſe tantus rigor pœnarum: quia proprium ho-
minum perfectorum eſt magis deduci ad virtutem amore iuſti-
Præcepta ciæ quàm timore pœnæ. Tertia præcepta erant cerimonialia. Et
cerimonia iſta diuidebantur in tria: quia quædam pertinebant ad ſacramen-
lia. ta, ſicut circunciſio quantum ad omnes homines: vnctio quantũ
ad reges & pontifices. Chriſtus autem non aſſumpſit ſtatũ ſacerdo
tis legalis vel terreni regis: immo dixit coram Pilato regnũ meũ
non eſt

☞ a ¶ Niſi.i.non ſolū minima legis pręcepta impleueritis, ſed & ea (E) quę addo: qa dū fiūt addita ad ꝑfectionē, etiā hęc plenius agunt quę pręmiſſa ſunt ad inchoationē: quia q nō videt mulierē ad cōcupiſcēdū eā, nec fornicat, nec occidit q nō iraſcitur. b ¶ Iuſti. Iuſticiam Phariſæorum vocat omnia illa ad cultum dei actualiter p̄cepta: ſeu figurarū myſtica tantū ad literā inſtituta. ¶ Iuſticia illorū mādata Moyſi, impletio illorū iuſticia Chriſti. Illa à pœna liberāt, iſta, ſaluāt. ¶ Quidam in hac expoſitione laborāt, volētes notare ſupabundātiā eſſe in nouo q nō obſeruaret in veteri Teſtamēto, cum & in illo mali actus & mala cōcupiſcētia ꝓhiberētur. Sed nō ſecūdū hoc hîc agit imo i hoc abundātia maior ꝙ ſcribarū & Phariſęorū oſtēdit: quia illi ſcd'm opa magis iuſti appellari, ꝙ ſcd'm volūtatē affectabant. c ¶ Audiſtis. Exponit quæ eſt iuſticia Phariſęorū, quā qui adimplet nō ſtatim magnus, ſed aliquē gradum conſcendit. d ¶ Ego aūt. Perfectionē quā venit implere incipit explanare, & qūo iuſticia eorum debeat ſupabundare. e ¶ Omnis qui iraſcitur. Quia neſciebant homicidium eſſe niſi peremptionem: aperit omnē motū animi ad nocēdum, in homicidium cōputari. Mandatum Chriſti non eſt cōtrarium legi, ſed lati⁹ legē in ſe cōtinens. Qui nō iraſcit, non occidit. Sed nō ecōtra, licētia iraſcendi cauſa homicidij. Tolle irā, & homicidium non fit. ¶ Sup additio Chriſti nō iraſci, non concupiſcere, à quibus difficile eſt abſtīere: & ideo magna ſunt in remuneratione. Ira eſt oīs malus motus ad nocendum. Subitus autem motus cui non conſentitur propaſſio eſt. Accedente conſenſu, paſſio eſt & mors in domo. (F) Omnis q iraſcitur. Gradus ſunt in iſtis peccatis. Primo eſt iraſci: & hunc motum animo retinere: plus eſt ſi vocem commotio ipſa extorſit, qua feriatur ille cui iraſcitur plus etiam, ſi certa vituperatio increpuit. Similiter gradus ſunt in pœna: nam minus eſt iudicium, qn̄ adhuc cum reo agitur: & eſt defenſioni loc⁹. Plus eſt conciliū qn̄ iudices inter ſe conferūt quo ſupplicio damnent quem conſtat eſſe damnandum. Plus eſt etiam gehenna, vbi nulla ſentētiæ dilatio. Et ita ꝙ proprijs & certis modis exprimi non potuit, quibuſdam ſimilitudinibus diſtinctum eſt. His enim tribus iudicio, conſilio, gehenna, diuerſæ manſiones in æterna damnatione pro modo peccati ſignāter exprimuntur. Qui iraſcitur. Addunt quidam, ſine cauſa, ſicut & ad dicere racha vel fatuæ: quia naturale eſt iraſci: ita tamē ne ſine cauſa fiat. Cui ſenſui videtur aptari: Iraſcimini, & nolite peccare. Sed omnis occaſio iræ tollitur, dum inimicos diligere iubemur. Qui non iraſcitur non ſoluit legem, ſed implet: vt intus ſicut extra ſeruetur innocentia. Ira propriè eſt commotio paſſionis. Ira quæ ex cauſa & non ex paſſione eſt, iudicium eſt non commotio illicita. ¶ Omnis occaſio iræ infirmis ſcilicet aufertur vel tollitur. Si enim cum cauſa, nō fratri iraſcitur ſed vitio. Iuſta ira mater eſt diſciplinę. Et ira quæ eſt cum cauſa, iudicium eſt, non ira. ¶ Racha. Vel racha verbum Hebræum, & interpretatur cenos ideſt vacuus, quod dicimus ſine celebro, quod eſt magna contumelia. Qui ergo hæc dicit fratri qui ſpirituſancto plenus eſt, luiturus eſt contumeliam ſpirituſſancti iudicio ſanctorum iudicum. Non enim modicus furor eſt quem deus ſale ſapientię condiuit infatuatum dicere & ſallienti deo derogare. f ¶ Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus. Explanat ampliorem iuſticiā oſtendēdo, ꝙ ſi nō licet fratri iraſci, multò min⁹ in aīo retīere qd' in odiū q̄at cōuerti. Si qdꝗ mali cōtra proximum in aīo habem⁹, deo placitè offerre non poſſumus. Si ergo offers. ſecūdū lrām hoc abſurdum eſt. Eſt ergo in īteriori templo altare ideſt fides, cui quodlibet mun⁹ ideſt pſalm⁹, hymnus, oratio, & huiuſmodi, niſi ſit innixum nō eſt deo placiturum. Et ibi. ideſt cum in corde (quod eſt templum interius) tale munus oblaturus es, ſi in mentem venerit ꝙ frater tuus habet aliquid aduerſum te, quem tu læſiſti. Si enim ipſe te læſit, non ipſe, ſed tu habes aduerſus eum: nec tūc oportet te veniam petere, ſed dare ſicut vis tibi dimitti. g ¶ Relinque ibi. Non ait refer: quia qd' rectè offertur īmutari non licet. Sed relinq donec placabilius offeras: non enim munus repellit, ſed charitatem proximi quærit ſine qua nemo ad charitatem dei peruenit. Vnde: Prius charitatem proximo exſoluat, qui munus ſuum deo placere optat. (G) ☞ Vade. Non

Margin: †25. di. c. ſi nali. — Gradus in peccatis. — Gradus in pœna. — Pſ. 4. a. — Racha.

a ¶ Quod ſit ſpiritu conſilij, & gratia miſericordiæ dei.
uobis: quia niſi abundauerit iuſti-
a ¶ Quæ eſt in præceptis vitæ inchoatiuis. & myſticis iuxta literam.
ciā ueſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. † Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non occides:
a ¶ Vt iudicio puniatur legis. ¶ Accuſatione legis.
Qui autem occiderit † reus erit iudicio. Ego autem dico uobis: qa om-
a ¶ Plus impono non iraſci.
a ¶ Non fratri iraſcitur, qui peccato iraſcitur. b ¶ id eſt dignus accuſatione.
nis qui iraſcitur fratri ſuo * reus erit
a ¶ Quod ſupra de homicidio. b ¶ Qui de motu prorumpit in vocem indignationis.
iudicio. † Qui autem dixerit fratri
a ¶ Interiectio indignationem exprimens. b ¶ Conſenſu iudicum de danda ſententia in eum.
ſuo racha, reus erit † concilio. † Qui
a ¶ Qui vſque ad conuitia proceſſerit. b ¶ Aeque in deum credenti quem deus ſalem vocat.
autē dixerit, fatu e: reus erit gehen-
a ¶ Quia non licet iraſci: ergo multo minus odio habere. b ¶ Boni operis ſacrificium.
næ ignis: Si ergo offers munus
a ¶ In fide, vel ad Chriſtum ad quem niſi per fidem attingat, nemo digne offert.
tuum ad altare, & ibi recordatus
a ¶ Quem leſiſti.
fueris, quia frater tuus habet ali-
¶ Coram deo.
quid aduerſum te, relinque ibi

Margin: †Exo. 20. b. Deu. 5. b. — †obnoxius & infra. — *temere vł ſine cauſa. Diuiſio — †conceſſui †De hęre. c. cū ex iniuncto. — H

Nicolaus de Lyra.

☙ a ¶ Niſi abunda. iuſti. q.d. ad ſalutem non ſufficit bona doctrīa, niſi aſſit bona vita. b ¶ Audi. qa di. eſt. Superius deſcripſit virtutes cōtēplatiuorū & prælatorū in quibus conſiſtit iuſticia abūdās hîc cōſequēter deſcribit virtutes actiuorū in quibus conſiſtit iuſticia ad ſalutem ſufficiens. Ad cuius euidentiam conſiderandū, ꝙ ad cōſequutionē ſalutis ſufficit obſeruatio mādatorū decalogi, vt dicit Saluator. j. xix. c. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mādata. & iō Saluator noua præcepta moralia non dedit, ſed pręcepta decalogi replicauit, & ad obſeruationem eorū homines induxit, verū intellectū eorum declarādo, & errores Iudęorū circa hoc excludēdo. Et iō diuidit in tres partes: qa priō dat intellectū aliquorū pręceptorū moralium. Secundò, aliquorū iudicialium, ibi: Audiſtis quia, &c. Oculū pro oculo. Tertiò intellectum cuiuſdam præcepti ī quo fundatur tota lex, videlicet de dilectione proximi, ibi: Audiſtis quia dictum ē, &c. Diliges proximum tuum. Prima adhuc in duas: quia primò dat intellectum quorumdam præceptorum ſecundæ tabulæ q̄ ordinant hominem ad proximum: Et ſecundò dat intellectum cuiuſdam pręcepti primæ tabulæ ordinantis hominem ad deum, quo prohibetur periurium, ibi: Iterum audiſtis, quia dictum eſt: Non periurabis. Prima adhuc in duas: quia primò dat intellectum cuiuſdam præcepti quo prohibet nocumētū in perſona propria. Secundò præcepti quo prohibetur nocumentum in perſona coniuncta, ibi: Audiſtis quia dictum, &c. Nō mœchaberis. Iterum prima in duas: quia primò declarat præceptum. Secūdò infert duplex correlarium, ibi: Si offers, &c. Circa primum aduertēdum ꝙ Iudęi credebant per præcepta decalogi ſola opera exteriora prohiberi non motum animi. vnde & Ioſephus. xij. libro antiquitatū reprobat Polybium hiſtoriagraphum Perſarum dicentem, quòd Antiochus Epiphanes mortuus fuerat in mōtibus miserè propter hoc ꝙ voluētat ſpoliaræ templum Dianæ in Perſide dicens, ꝙ volūtas mala non eſt pctm̄, niſi exeat in effectum. Et eodem modo dicebāt Iudæi de hoc præcepto: Non occides. quia per hoc prohibetur occidendi factū, & non occidendi propoſitum. Et hoc eſt qd' dicit: Audiſtis quia di. eſt antiquis. hoc eſt: ſic interpretabantur p̄ceptū hoc. Sed hunc errorē excludit Saluator dicens: c ¶ Ego autē dico uobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo. Vbi Saluator ponit triplicem gradum irę. Primus eſt in corde. Et notatur cū dicitur: Omnis qui iraſcitur. Secundus eſt in ore per vbū cōtumelioſum, confuſum tamen: quod notatur cū dicit: Qui autem dixerit Ra. Tertius gradus eſt, quando proceditur ad contumeliā determinatam, qd' notat cū dr̄: Qui au. di. fa. Primus gradus eſt minoris culpæ ꝙ ſecundus, & ſecundus quā tertius. & ideo priò minor pœna determinatur, cùm dicitur: d ¶ Reus erit concil. Quia minus eſt ꝙ iudices debeant congregari ad determinationē pœnæ alicuius, quā ꝙ iam ſit adiudicatus. quod ponitur in ſecundo cùm dicitur, Reus erit iu. Et hoc eſt minus ꝙ ꝙ aliqs ſit iā extremæ pœnę determinatus: quod ponitur in tertio gradu, cùm dr̄: e ¶ Reus erit gehen. Conſiderandum tamen, ꝙ licet ira ſit peccatum, vt hîc dicitur, non tamen omnis ira. Ira em̄ eſt appetitus vindictæ. Vindicta autem ſi ſit iuſta, nō eſt pctm̄ eā appetere: ſed tm̄ ſi ſit iniuſta. Et hoc cōtingit q̄druplici ter. Vł qn̄ appetitur pœna ei⁹ q nō meruit vel plus ꝙ meruit. Vel ſi appetatur ordine debito p̄termiſſio. Vł qa appetitur ꝓpter indebitū finem, vt qn̄ appetitur ſolū ꝓpt vindictā, nō ꝓpt iuſticiā. f ¶ Si er. of. hic ex p̄dictis īfert duplex correlariū. Primū reſpicit placationē diuīæ offenſæ. Et ſecūdū euaſionem pœnæ īfligēdæ, Secundū poīt ibi: Eſto cōſētiēs, &c. ☙ Circa primum

Margin: Ioſephus — Triplex irę gradus.

* f ¶ Si ergo offers munus tuum ad altare. Chryſoſtomus. Plus enim diligit deus fidelium concordiam, ꝙ mūera ſibi oblata. * Eſto conſentiens

Margin: Moraliter

☞ a ¶ Vade. Non pedibus, ſed animo humiliter ei proſternas in (A) conſpectu illius cui oblaturus es. Vel petendo veniam ſi præſens eſt. b ¶ Offeres. Hoc ex ſpū pietatis, quo mitis fit. & diuinum verbum piè intelligit, intelligendo obedit, & ad implendum cor erigit. c ¶ Eſto con. Sicutiam præcepit fratri reconciliari, & poſt iubet inimicos diligi, ita hîc dū currimus in via huius ſeculi, ad pacem & cōcordiam hortatur, ſicut dicit: ſi fieri pōt quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. Et pro conſentiens ex Gręco habetur benignus vel beniuol⁹. Cito: ne differas in craſtinum. Dum eſt in uia: dum adhuc licet operari. ¶ Si fratrem læſiſti reconciliare ei. Si aduerſarius extiterit, eſto beneuolus, vt fiat amicus. ¶ Aduerſarius eſt aliquis homo, vel diuinus ſermo. Eſto beneuolus & cōſentiēs verbo euangelij, quod mandat multa contraria carni, cum quo ī via, id eſt Chriſto, rectè gradimur, dum ei obediēdo ad vitam ęternam pertingimus. ¶ Aliter, Aduerſarius eſt deus, vel magis ſermo diuinus, qui contradicit peccare volētib⁹. Qui ad hoc datus eſt, vt nobiſcum ſit in via cui oportet nos conſentire, ne oderimus, ꝙ deus nobis nō parcit donec ſanemur. d ¶ In uia cum eo. Sermo diuinus, nobiſcum eſt in Chriſti via. Aduerſarius nobiſcum in via ſeculi. Sermo diuinus nobis via eſt qua currim⁹. vnde: Viā mandatorum tuorū cucurri, cū dilataſti cor meum. e ¶ Ne forte tradat. Sic tēperauit, vt pœnitentiæ locum non afferret: putaretur enim, ꝙ ſi obiſſet aduerſari⁹ & non poſſet ei in via eſſe beneuolus, neceſſario iudici traderetur. Sed & locū pœnitentiæ reliquit, & impœnitentem iudici tradit, dicēs: Iudex tradat te miniſtro. ¶ Tradat, ideſt cauſa ſit cur tradaris in manus Chriſti, cui pater omne iudicium dedit. Chriſtus miniſtro, ideſt an(B)gelo qui colliget Zizania. f ¶ Nouiſſimum, quadrantem. i. minuta peccata, quia nihil erit impunitum. Vel per quadrantem nouiſſimum, ſignificantur terrena peccata, quia prima ps mundi cælum. Scd'a, aer. Tertia, aq̄. Quarta, nouiſſima terra. ergo donec reddas nouiſſimū q̄drantē, ideſt donec luas pctā q̄ de terra contraxiſti. ¶ Primus quadrās eſt ignis quo charitas ſignificat. Scd's, aer quo ſpiratur, quo ſignificat vita. Tertius: aq̄, qua renaſcimur. Nouiſſimus, terra, ꝑ quam carnalis vita. Vnde: Terra es & in terram ibis ideſt exolues quod eſſe voluiſti. ¶ Quadrās genus numi eſt qui habet duo minuta. Vnde alius euangeliſta dicit illam pauperculam miſiſſe in corbanā q̄drātem. Alius duo minuta quòd idem eſt. g ¶ Audiſtis. Adhuc qui dixit: Nō veni ſoluere legē, ſed adimplere. Addit: Quantū debeat abūdare iuſticia apoſtolorū pluſꝗ Phariſęorum. Minor iuſticia eſt, nō mœchari corpore. Maior iuſticia eſt non mœchari & corde. Non ait: q concupierit: ſed qui viderit ad cōcupiſcēdū eā. i. hoc fine & animo attenderit vt eā cōcupiſcat, qd' iā nō eſt titillari: ſed plene conſentire libidini, vt ſi facultas ſit pagatur. Hîc nomine mœchantium omnem carnalem delectationem accipe: qn̄ anima relicta ſuperiori lege, turpi volūtate inferiorū proſtituta corrūpitur. h ¶ Viderit mulierem. Beda: Magna ſupadditio. Viſus ponitur pro omni motu qui eſt ad delectationem: non ſolum corporalis, ſed interior qui eſt in cōcupiſcentia, in qua aperiūtur illi oculi qui pro pœna peccati primis parentibus malè aperti legūtur: tūc itur in affectū cordis: nec deeſt voluntas, ſed occaſio peccati. Sicut ergo bona voluntas cū deeſt copia agendi remuneratur, ſic deliberatio cum molimine vitiorū damnatur: quia nō ſecundum qd' quiſꝗ potuit & nō licuit, ſed ſecūdum qd' voluit & propoſuit ex conſcientia accuſatur vel defenditur. i Ad cōcupiſcendum. Vt tranſeat in affectum cordis, vt facere diſponat, vbi non deeſt voluntas, ſed occaſio: quod paſſio dicitur, q̄ eſt mors in domo. Propaſſio eſt animi ſubitus, affectus vel iræ vel amoris. Paſſio q̄dam animi forma vel deliberatio ex cōſenſu. vn̄ dicit aliquis iracūd⁹ vel amator. ¶ Propaſſio ē ſubit⁹ mot⁹ ſine deliberatione boni vel mali opis. Paſſio eſt affectio deliberati animi ſi ſit loc⁹ ꝑficiēdi. Quòd ſi oculus. Oculus pōt accipi dilectus amic⁹ cōſiliari⁹, quaſi iter demonſtrās: Dexter qui in diuinis. Qui verò in his q̄ ad corp⁹ ꝑtinēt cōſulit, ſimiliter oculus, Scandalizat ideſt ſi in hæreſim aliquam trahere vult. Similit dextera man⁹ dicit amic⁹, q eſt amic⁹ in diuinis. Siniſtra, quę in huius vitę neceſſarijs. Sicut viſus oculo, ita manui cōuenit actio (C) Vel, in oculo & in manu dextera poſſunt accipi fratres, vxor, filij, propinqui, qui ſi ſunt īpedimēto, debemus à nobis ſepare, ne dū ipſos lucrari volumus, nos ipſi pereamus. Vnde in Leuitico de magno ſacerdote dicitur: Cuius anima cultui dei mancipata eſt, ne ſup patrē & matrē vel filias polluatur. ideſt nullus affectū ſciat niſi eius cui⁹ cultui dedicatur. ¶ Vel oculus, eſt mētis viſus. dexter dignior exterior: qui purgād⁹ eſt ne ſcādalizet. Quia ſ'ille ſemp in ꝓpitiatoriū reſpicit, exterior frenat lege eius. Hic ſcandalizat concupiſcēdo illicita: ſed eſt eruendus, ne per eum in vicium labamur. ¶ Iſidorus. Si contemplatio vertitur in tædium vel in arrogantiam, dimitte eam, & tranſi ad actiuā: quia melius eſt ꝑ actiuā ſaluari, ꝙ ꝑ cōtemplatiuā ꝑire. ☞ Erue eum

Margin: Ro. 12. d. — †beneuol⁹ — †Exo. 20. c. †Nō cōmittes adulterium. — Pſ. 118. d. — † Adulterīū commiſit cum ea. — Ioh. 5. b. d — Gen. 3. d. — Mar. 12. d. — Matth. 5. d. — Propaſſio Paſſio — Leuit. 27. a — †Luc. 12. g

munus tuum ante altare, & uade
a ¶ Quod nequit fieri, niſi ſpiritu humilitatis fundatus & timens deum. ¶ Quantum in te eſt emendando quod peccaſti.
prius reconciliari fratri tuo: & tunc
a ¶ Intentionem reuocans ad id quod cœperas. b ¶ Hoc ex ſpiritu lenitatis quo mitis fit c ¶ Hactenus de proximo, hic pacem iubet habere cū aduerſario.
ueniēs offeres munus tuum. † Eſto
a ¶ Nemo enim nouit quando de hac vita exeat.
† conſentiens aduerſario tuo citò, dum es in uia cum eo, ne forte tradat te aduerſarius iudici, & iudex
¶ In tenebras exteriores.
tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exi-
a ¶ Id eſt nunquam ſicut ibi dicit: Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.
es inde donec reddas nouiſſimum quadrantē. † Audiſtis quia dictum
¶ A Moyſe.
eſt antiquis. † nō mœchaberis. Ego autem dico uobis: quia omnis † qui
a ¶ Et anima ei⁹ titillata fuerit quod propaſſio dicitur quæ & ꝗ culpam habet, nō tamen crimen. b ¶ Concupiſcentia eſt mater adulterij.
uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam † mœchatus eſt eam

Nico. de Lyra.

☙ Circa primum aduertendū, ꝙ munus deo oblatū non ꝓficit ipſi offerenti, niſi ſit in charitate. charitatem autē nō habet, niſi proximo læſo ab eo velit ſatiſfacere. Et ideo dicit. Si offers mun⁹ tuū &c. Sequitur: a ¶ Vade prius reconcili. & cæ. Et poteſt hoc intelligi dupliciter. Vno modo pedibus corporis. & hoc debet fieri ſi commode poſſit haberi ipſius fratris offenſi p̄ntia. Si autem non poſſit, ſufficit ire ad eum pedibus mentis: quod fit quando habet propoſitum ſatiſfaciendi loco & tempore cōpetenti. Et hoc modo vtitur eccleſia Romana, quę reum cōfitentem abſoluit, & ſibi ſatiſfactionem lęſo fiendā imponit. b ¶ Eſto cōſentiēs. Hoc eſt ſecundum correlarium: quia ſi ille qui offendit fratrem, vult pœnam gehennæ euadere, debet ei in hac vita mortali ſatiſfacere. Et hoc eſt quod dicit: Eſto conſentiens aduerſario tuo: Id eſt fratri læſo qui habet aduerſum te. Eſto conſentiens ꝑ ipſius placationem. (D) c ¶ Dum es in uia cum eo. Id eſt in p̄ſenti vita. d ¶ Ne forte tradat &c. tra. te mi. Id ē diabolo qui ē exequutor diuinæ iuſticiæ. e ¶ Et in carcerē mit. i. in pœnā infernalē. f ¶ Amē. i. fideliter. g ¶ Dico tibi: non exies inde donec reddas nouiſſimum quadrantem. ideſt nunquam exibis quia in inferno nunquam eſt poſſibilis redditio. h ¶ Audiſtis quia dictum eſt &c. Hîc cōſequenter ſaluator dat intellectum præcepti negatiui, quo prohibetur nocumentum alicui ratione perſonæ ſibi coniunctæ ſcilicet vxoris. Et primò ponit huius præcepti intellectum. Secundò, infert quoddam correlarium, ibi: Si ergo oculus tuus. Circa primum aduertendum, quòd Iudæi per illud præceptum: Non concupiſces vxorem proximi tui, intelligebant ſigna exteriora tantum prohibita. vt ſunt tactus impudici, & oſcula & huiuſmodi. Et ideo ſic exponebant. Non concupiſces vxorem & cætera. Id eſt ſigna concupiſcentię non facies. Similiter per illud præceptum. Non mœchaberis: intelligebant actum mœchiæ tantum eſſe prohibitum: & ſic concupiſcentia latens omnino in corde non expreſſa ſigno vel facto, nullum eſt peccatum. Sed hoc eſt irrationabile: quia actus exteriores vel ſigna non habent rationem peccati niſi inquantum ſunt voluntarij, vt prædictum eſt. Et ideo ſaluator excludēs hunc errorem dicit, k ¶ Omnis q uiderit mulierē ad cōcupiſcendum eam. Quia videre abſolutè non eſt malum, ſed inquantum ex eo ſequitur concupiſcentia interior. Et iſta concupiſcentia ſic procedit: quia primò ex aſpectu mulieris cauſatur cōcupiſcētia ī appetitu ſenſitiuo, q dr̄ ſenſualitas, & p̄uenit actū rōnis: & ſic nō eſt peccatū, nec veniale nec mortale. Cui⁹ rō eſt, quia talis ☙ motus ſenſualitatis

Margin: †32. q. 5. c. ſicut em̄ &. c. ſi Paulus & c. q viderit

* b ¶ Eſto cōſentiens aduerſario tuo cito, dum es in uia cum eo, ne forte tradat te aduerſarius iudici, &c. Moralit aduerſarius peccatoris poteſt dici p̄ceptum diuinum quod accuſat ipſum. Eſt etiā cum hominibus in vita pręſenti, Prouer. vj. c. Cum ambulaueris tecum gradiuntur &c. Munus autē hominis diſcordantis à p̄cepto diuino non eſt acceptū deo. Ipſe etiā ꝑ p̄ceptū quod tranſgredit coram ſummo iudice accuſat & etiā cōdemnat. i ¶ Non mœchaberis &c. Omne peccatū mortale mœchia ſpūalis ē q peccator cū diabolo relicto ſpōſo ꝓprio fornicat * Quod ſi oculus

Margin: Moralit

a ℭ Er. e. Ad lrã nullum mēbrum erui pręcipit: ſed interior viſus q̄ dext. & exterior q̄ ſiniſter dicit, ꝑ ſtudium pij laboris ſi nocet eſt reuocandus vel remouendus: & etiam longe faciendus, vt ſcilicet nec in memoria habeat. Eruit oculus cum frāgit malus vſus. Proijcit, cùm ex toto annihilat, nec intrare ꝑmittitur. b ℭ Dextera manus tua. Proſpera opatio, vel aliquis adiutor ſtrenuus intra vitæ negocia: qui ſi ſcandalum eſt in lege dei, meli⁹ eſt illo præciſo ſaluari, q̄ cum illo dānari. ℭ Dextera manus, eſt actio: oculus, cōtemplatio in qua ſcandalizamur, dum ex infirmitate ad purum contemplari non valemus. In hac pro deſidia & torporis ocio, in alia pro ſeculi frequētia & occupationis tędio illaq̄amur. Et nota ſi quis non poteſt frui cōtemplatiua, non torpeat ocio ab actiua, vel, ne dum occupatur actibus creſcat ab interna dulcedine, cum melius in contemplatiua poſſit ꝓficere. Si de. tu. i. ſi dū exeq̄ris opa mię ī actiua cadis ī alia vicia, dimitte eā actiuā, & trāſi da aliud. c ℭ Abſ. eā &c. Si q̄s hoc ꝓdicat de mēbris, affectu pietatis nō debet audiri. Sed vt īprobitas morū & prauitas actionū inde reſecetur, vt q̄dquid ī oculo mētis de via iuſtitiæ & morum ꝓbitate nos ſubuertit, & q̄dquid cōtra opationē virtutū extra pulſat ꝓcul pellat. d ℭ In gehennā. Nomē gehēnæ in veterib⁹ libris nō inuenitur: ſed prius à dño ponit. Cuius nominis occaſio eſt. Idolū Baal fuit iuxta Ieruſalē ad radicem mōis Moria, vbi Siloa fuit, hęc vallis irrigua fuit & nemoroſa & plena delitijs, & luc⁹ in ea, idolis conſecratus: popul⁹ autem iſrł adeo inſaniuit, vt relicto templo ibi immolarēt, & filios ſuos incenderent dæmonijs. Et dicebat locus iſte gehēnon, i. vallis Ennō. Comminatur autem deus ſe impleturū locum illū cadauerib⁹, vt vocetur poliādrū, i. tumulus mortuorū. hui⁹ ergo loci nomine futura ſupplicia deſignantur. e ℭ Det illi. Scripſit Moyſes in Deuteronomio, q̄ ſi vxor non placet viro propter aliquā fœditatem, dimittat eam. Quod Chriſtus exponit ob duriciam maritorum dici, non vt concedatur diſſidium, ſed vt tollatur homicidium. Melius eſt enim diuidi quàm ꝑ odium ſanguinē fundi. Chriſtus verò ſolam fornicationem excepit, cæteras moleſtias iubet pro fide coniugij & caſtitate ſuſtineri. Non eſt dimittere contempta carnaliter cū vxore ſpiritualiter viuere hic iubet vxorem nō dimitti, qui alibi dicit: Qui nō oderit patrē & ma. & fi. &c. nō poteſt me⁹ eſſe diſcipulus. Ideo dictū eſt; q̄a in regno dei nulla eſt conditio vitæ præſentis: quam qui non oderit, & vt finiat optauerit, nondum diligit regnum dei. Odit ergo non homines, quos potius vult ſecum permanere, ſed corruptibilem coniunctionē in vxore: legem miſerā naſcendi & moriendi in parentibus. Amat verò æternum eſſe ſibi & omnibus illis. Sicut diligit inimicum, non in hoc q̄ inimicus & malus, ſed q̄ homo vt ſecum ſit ſalu⁹. ℭ Iohannes Chryſoſto. Permiſit Moyſes dari libellum repudij, ne propter odium funderetur ſanguis. Permiſit fieri mala, ne fierent peiora; & hoc permittendo non dei iuſticiam demonſtrauit, ſed à peccato abſtulit culpam peccandi, vt quaſi ſecundum legē agentibus, peccatū nō videatur eſſe pctm̄. Si ergo ꝑmiſſum eſt repudium, malum quidem, tamen licitum. Hac ratione apoſtoli præceperunt ſecundas nuptias propter incontinentiam hominū. Permiſit non præcepit: Quod permittimus nolentes præcipim⁹: quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non poſſumus. f ℭ Cauſa fornicationis: eā mœchari facit. Quia in hoc fides caſtitatis & connubij rumpitur: & ille non facit eam mœchari, ſed ipſa cauſa eſt reatus ſui. Si autem pro fornicatione dimittit, à fornicatione debet eſſe immunis, nec aliam ducere licet dum illa viuit. ℭ Fornicationis cauſa. Fœmine, quæ fornicata eſt vel viri, ne fornicet ſcilicet ſi vxor cogat ad idololatriā, vel

E

†. ĵ. 8. b. 24. q. 3. c. illud.

† Obſtaculo tibi fuerit & infra,

cōtemplatiu⁹ ab opibus actiuæ vitæ nō abſtineat,

† corp⁹ tuum mittat

Gehēnę nomen à quo & q̄re primò poſitū ſit

F

† Adulteriū mittat

Deu. 24. a Repudij libell⁹ q̄re à Moyſe permiſſus.

Luce. 14. f.

in corde ſuo. † Quòd ſi oculus tuus dexter † ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum mēbrorū tuorum, quàm totū corpus tuū mittat in gehennam. Et ſi dextera manus tua ſcandalizat te, abſcīde eā, & proijce abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum mēbrorū tuorū, quā totum † corpus eat in gehēnā. Dictum eſt aūt: † Quicumq̄ dimiſerit uxorem ſuam, dēt illi libellum repudij. Egō autem dico uobis: quia omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, eam mœchari facit: & qui dimiſſam duxerit, † adulterat. Iterum audiſtis: quia di-

a ¶ Ne noceat errore vel exemplo.
a ¶ Ne aſpicias, quo male pereas.
a ¶ Ille quem habes, vt vnum membrum.
¶ Tu & ipſe.
¶ Operatio proſpera.
a ¶ Ille quem tu habes vt membrum. ¶ Actiua vel contemplatiua vita, ſiue adiutor.
a ¶ Tu cum illo. ¶ Tu cum illa vel illo. b ¶ Ita abundantior iuſticia, quia ibi licet dimittere, hic nō niſi cauſa fornicationis.
a ¶ Permiſſio fuit non præceptum. b ¶ Non ſoluo ſed ſuppleo.
a ¶ Non concubinam.
¶ Quia debet manere innupta, vel viro reconciliari.
a ¶ Item in hoc non ſoluo, ſed ſuppleo legem.

re vł acceptare. Et ſic patet q̄ ꝓdict⁹ mod⁹ ſenſualitatis nō eſt pctm̄ ſed materia exercēdæ v̄tutis, ſi ei reſiſtat ꝑ rōnē. Si aūt teneat ꝑ delectationē moroſam abſq̄ conſenſu tñ, tūc eſt pctm̄, ſed veniale. Si aūt ſequat cōſenſus ī aīo, tūc eſt pctm̄ mortale, etiā anq̄ exprimat facto vel ſigno. Et iō de tali cōcupiſcentia q̄ eſt conſenſus dicit Saluator: Iam mœchat⁹ eſt eā in corde ſuo. a ℭ Quòd ſi ocu. tu. Hīc ex prædictis concludit correlarium, ſ. q̄ illud qđ facit hoīem ruere in talem conſenſum prædictum eſt ſollicitè vitādū: & q̄a aſpect⁹ impudicus eſt hmōi. Iō dicit: Quòd ſi o. t. dex. ſcan. i. facit te ruere in prædictum cōſenſum. b ℭ Erue eū. Nō eſt ſic intelligendū, q̄ hō ad vitandum concupiſcentiā debeat ſe aliquo mēbro ſibi à deo dato priuare: q̄a per hoc non ſanat concupiſcentia quę interius viget. Sił q̄a ꝑ viam aliā pōt adhiberi aliqđ remediū efficaci⁹ ſ. ꝑ volūtatē actus mēbrorū illicitos reprimentem. q̄a mēbra corporis mouent ad actus ſuos ꝑ volūtatem: & iō erutio oculi hic accipit metaphoricè. Oculus em̄ erutus non pōt exire in actum videndi, & ꝑ cōſequens ille bñ ſibi oculū eruit qui ipm̄ ab actu vidēdi īpudico per volūtatem reprimit. ℭ Aliter exponitur: Ocul⁹ dext. i. viſio bona de genere, ſi ſit alicui occaſio ruinæ, debet eā relinq̄re, & à ſe reſcindere. Verbi grā: Si aliq̄s vadit ad aliqđ collegiū mulierū cauſa ꝓdicationis vel conſilij dandi: hoc eſt bonū de genere; tñ ſi ex hoc ꝑcipiat occaſionē ruinæ ſibi imminentis ꝑ ortū alicui⁹ familiaritatis malæ vel tentationis periculoſę, debet illud opus bonū de genere dimittere. Rō autem ſubdit: c ℭ Expedit em̄ tibi ut u. m. pe. Prædicto mō. ſ. actū illicitū q̄uis delectabilē deſerēdo. Vł, ſi accipit pro bono de gñre, melius eſt illud dimittere. d ℭ Quā to. cor. i. q̄ tota cōgeries bonorum operū ꝑ grauem lapſum pereat occaſione illi⁹ particularis boni. e ℭ Et ſi de. Sicut dictum eſt de oculo, ſic de manu dupliciter poteſt intelligi. Vno mō ſic: q̄a ſi eſt occaſio ruinæ ꝑ tactum impudicum, abſcindenda eſt, prohibendo talem actū ꝑ voluntatis imperiū. Alio mō ſic: q̄ ꝑ manū intelligat bonū ōp⁹ de genere: quod eſt relinquendum, ſi ſit occaſio ruinę, ſicut ſi aliq̄s alicui mulieri det eleemoſynam, vt ex hoc contrahat cum ea familiaritatem periculoſam; debet primū dimittere, q̄uis ſit bonū de genere, ne perdat maius bonū continentiæ. f ℭ Dictū eſt. Hīc dat intellectū cuiuſdā ꝑmiſſi ī lege. ſ. de libelli repudij datione. de quo ſcribitur Deu. xxiiij. a. Si acceperit homo vxorē, & nō inuenerit grām añ oculos eius ꝓpter aliquā fœditatē, ſcribat libellū repudij, quā dabit in manu illius, & dimittet de domo ſua. Credebant autem Iudęi, q̄ hoc eſſet ſimplr licitū, ſed hoc eſt falſum: q̄a cū ſecundum totā vitā indiuiſibilitas ſit de rōne cōiunctiōis matrimonialis, vt dicetur. ĵ. xix. ideo hoc ꝑmittebat: nō q̄a licitū, ſed ad euitandū maius malū. ſ. vxoricidiū. Minus em̄ malū erat q̄ vxores dimitterent, q̄ q̄ eas interficerent; & ideo non erat licitum vxorem dimittere, niſi propē fornicationem, tunc em̄ licitū eſt eā dimittere quantum ad cohabitationem & debiti redditionem: manet tamen vinculum per totā vitam. Et ideo dicit: q̄ ſi dimiſſa nubat alteri committit adulteriū: & ſimiliter qui eam duxerit. h ℭ Iterum au. Hīc dat intellectum cuiuſdam præcepti primæ tabulæ, quo prohibetur periuriū. Circa hoc autem errabāt Iudæi credentes, q̄ ſolū iuramentum mēdax eſſet prohibitū, & q̄ iuramentū illicitum eſſet ſeruandū, ſicut Act. xxiij. e. dicitur, q̄ quidam Iudæi iurauerūt inter ſe interficere Paulum anteq̄ comederent vel biberent, & credebant ſe teneri ad ipletionem iuramenti. vnde Iudicum vndecimo. a. Iepthe ex promiſſione domino facta immolauit filiam ſuam. vbi dicunt communiter doctores, q̄ non placuit deo. Ex quo patet, q̄ iuramentum vel votum de illicito factum, non eſt obligatorium. Sił iuramentum

incautum

G

† deu. 24. a ĵ. 19. b. Marc. 1. a Luc. 16. d.

H

† adulteriū cōmittit

Iudęorū error de iuramenti liciti & illiciti obſeruatione

Nico. de Lyra.

ad auariciam

motus ſenſualitatis non eſt in poteſtate hoīs, & ꝑ conſequens non eſt peccatum: ſed retentio hui⁹ cōcupiſcentiæ poſtq̄ ꝑcepta eſt, bene eſt peccatum; vnde dicit Auguſtinus: Non eſt in poteſtate noſtra quib⁹ viſis tangamur; ſed ē in poteſtate noſtra ea reſpuere vel ac

* a ℭ Quòd ſi ocul. Iſte eſt conſiliarius: Manus dextera ē ſpālis amicus, qui debent à ſe p̄ſcindi, ſi ſint in periculū ſcādali. g ℭ Quicūq̄ di. uxo. Vxor nullo modo dimittenda eſt deſurſum deſcēdēs ſapiā, de qua dicitur Sap. viij. a. Hanc quæſiui mihi ſpōſam aſſumere. Multi tñ dant ſibi libellum repudij, & aſſumunt ſibi ſapiētiam mundanam, q̄ terrena eſt, animalis, & diabolica, vt dr̄ Iacobi. iij. d.

Moraliter

Reddes

ad auariciam: vel ad alias illicitas concupiſcentias. Non em̄ fornicatio eſt tantū ſtupri: ſed generaliter q̄ a lege dei aberrare facit. a ℭ Reddes aūt. Si iurare contigerit: per creatorem iurabis: non per creaturā. Hoc em̄ ꝑ quod iurat quilibet veneratur: hoc amat hoc timet. ideo lex pręcipit vt non iuretur niſi ꝑ deū. Iudęi em̄ ꝑ angelos & Ieruſalē & elemēta iurantes, creaturas venerabant honore dei. Sicut ergo victimas deo immolabāt, ne eas idolis immolarēt, ſic paruulis conceſſum eſt iurare ꝑ deum, nō q̄ rectē hoc fiat: Sed quia melius eſt hoc deo exhiberi, quā creaturis. Chriſt⁹ verò omnino iurare ꝓhibet ideſt ne quis quaſi bonū appetat iuſiurandū, & aſſiduitate iurandi labatur in piurium: Iurat em̄ Paulus dum deum teſtem facit, non q̄ bonum ſit iurare, ſed q̄ neceſſarium, dum niſi iuretur, hoīes ſunt pigri credere, qđ eſt eis vtile. ℭ Qui non iurat peierare nō pōt: ſicut qui nō loquitur, non pōt mentiri. b ℭ Ego aūt dico uobis. Docet nil tam vile in creaturis quod quis peierare debeat, dū à ſummo vſq̄ ad imū iuramētum vetat ideſt à cælo vſq̄ ad capillum. In deū peierare conuincit, cuius thronus eſt cælū, & cuius eſt quidquid eſt. In cęlo dicit deus ſedere, terramq̄ calcare, non q̄ habeat membra ſic locata, ſed quia in corpe mundi maxima ſpecies eſt cæli minima terræ. Dicit ſedere quaſi excellentiori præſentior pulchritudini: minimā iudicet, & ordiet ī infimis, Sedes em̄ dei iudicium ſignificat. Myſticè. Cælum, eſt anima iuſti, terra. peccatoris. Et quia ſpūalis oīa iudicat, & à nemie iudicatur, ſedere dr̄. Peccator, quia per iuſticiam in infimis ordinat, & ſub lege ponitur, ſcabellū pedū dicit. c ℭ Per cælū quia. Illi vel cælū plus aliquid ſuſplicabantur, vel per illud iurantes non putabant ſe iuramento teneri: ideo ſentētiam ſic temperat, vt & cælum creatura dei credatur, non plus aliquid: & quia thronus eius eſt, periurium timeatur. Sic & de terra, quia ſcabellum pedum ei⁹. Qui ergo per creaturam iurat, illi debet iuramentum qui eam creauit & regit, nec alij rectè putatur reddi. ℭ Non iuremus per creaturas vt veneremur eas vltrà quam debem⁹. Nō iurem⁹ per eas, vt viles exiſtimemus, vt ſcilicet cum per eas iuremus nihil iurare putemus. d ℭ Neq̄ per terram. Alij per ſalutem Pharaonis, qui dei iudicio politus eſt in infimis. Non eſt poteſtas niſi à deo: & in hoc deum iuras. e ℭ Neq̄ per caput tuum. Quod non eſt tuum opus, ſed dei: & ita in minimis deum iurando, periurium incurrere potes. ℭ Qui per caput iurat, illi debet cuius figura & poteſtas in eo manet. f Quia non potes unum &c. Hæc prædicta cū ſint ardua & difficilia, nemo ſine ſpiritu fortitudis ſeruat, Compellit ad perfectionem, dum tollit iurandi occaſionem. g ℭ Eſt, eſt, non, non. Ideo bis dicit, vt quod ore dicis, operibus probes: Quod verbis negas, factis nō cōprobes vel cōfirmes. ℭ Non penitus iurare prohibuit, ſed occaſione periurij: Quod perfectius eſt docuit oſtendēs qđ vlterius eſt à malo eſſe. Apoſtolus iurat, vt fidem perſuadeat; eccleſia etiam pro fœdere pacis ac fidei ſuos iurare concedit. Sed Chriſtus quod perfectius eſt docuit, quod infirmitatis indulſit, quod ſuperſtitioſum reſecauit. ℭ Veritas euangelij iuramentum non recipit ſed alteri⁹ infirmitas id cogit, dum veritati non credit. h ℭ A malo eſt. Non quidem malum, quia & ſi non bonum, tamen neceſſarium, ſed à malo eſt, non tuo ſed illius à quo cogeris iurare: id eſt ab infirmitate illius quæ malum eſt. i ℭ Audiſtis, quia dictum eſt: oculum. & cæt. Auguſtinus. Lex modum vltionis inſtituit; oculum pro oculo. Quod ſi dici poteſt iniuſtorum iuſticia eſt, non quia iniqua eſt vltio quam lex ſtatuit: ſed quia vicioſa eſt libido vlciſcēdi: magiſq̄ ad iudicem pertinet hoc inter homines diſcernere, quàm bonum hominem ſibi expetere. hic enim redderet malum pro malo. Iudex non: ſed pro dilectione iuſticiæ, iuſtum pro iniuſto, quod eſt bonum pro malo, quòd etiam deus iudex facit. ℭ Quod dicit, oculum pro oculo: dentem pro dente; nō alterum vult tollere ſed vtrumq̄ conſeruare, dum minatur talionem. Quam etiam cum modo facit, vt iniuriam vindicta non tranſeat: & hæc eſt pacis inchoatio, & quaſi iuſticiæ inceptio. ℭ Perfecta pax eſt nullam velle vindictam, quam facit gratia euangelij quæ iubet

non tñ nihil

A

Per q̄ iurādum.

Roma. 9. a

† Etiā etiā

Myſticè

† Vltra hęc adiūgitur.

1. Cor. 2. d

B

Geñ. 42. c

Rom. 13. a

2. Co. 10. d

Lex vltionē inſtituit

Perfecta pax.

ctum eſt antiquis: † Non periurabis: reddes autē domino iuramenta tua. Egō autem dico uobis: non iurare omnino: neque per cælum, quia thrōnus dei eſt: neque per tērram, quia ſcabellum eſt pedum eius: neque per Ierōſolimam, quia ciuitas eſt regis magni. Neque per caput tuum iuraueris: quia non potes unum capillum album facere aut nigrum. † Sit aūtē ſermo ueſter, † ēſt eſt, nōn non: quod autem † his ābundantius eſt, à malo eſt. Audiſtis quia dictū eſt: † oculū pro ocū-

a ¶ Longe facio a periurio, dum iurare prohibeo.
¶ Sermo fidelis pro iuramento debet haberi. ¶ Iuſtum.
a ¶ Et ita in eum deum iuras b ¶ Per peccatorem.
a ¶ Quando iuras per eam, non propter eam: ſed quia culturę dei deputata eſt.
a ¶ Quamuis ad te nihil magis videatur pertinere. b ¶ Qu. Quomodo noſtrum eſt qui poteſtatē faciendi vel commutandi non habemus.
a ¶ Qui iurare prohibuit loqui docet. ¶ Quando neceſſitas non cogit.
a ¶ De re quæ eſt. b ¶ De re quæ non eſt.
a ¶ Quia aliquando neceſſe eſt iurare & Paulus iurat licet a malo fiat.
a ¶ Neq̄ hic legem ſoluo. b ¶ Scilicet reddet. c ¶ In lege retributio.

incautum qđ fit ſine neceſſitate credebant eſſe licitū, īmo etiā per ſe bonum: ꝓpter hoc qđ ſcribit Deu. vj. c. Dñm deū tuū timebis. Sequit: Et ꝑ nomē illius iurabis. ſed hoc patet eſſe falſum: quia nomē tantæ ſanctitatis accipe ſine cauſa īportat irreuerentiam diuini noīs. Quod aūt dr̄ Deu. vj. b. Per nomē illi⁹ iurabis: non eſt dictum propter hoc q̄ cōſuetudo iurādi ſit licita ſine neceſſitate, vt ipſi dicebant; ſed ad excludendā iurationem per idola: vt ibidem dicitur, quæ in nullo caſu eſt licita, q. d. ſi occurrat neceſſitas iurādi, tūc iurabis per nomē dei, & non per nomen idoli; ꝓpter qđ dicit ſaluator: b ℭ Ego aūt dico uobis: non iurare omnino. ideſt ex quacumq̄ cauſa: quia hæc eſt incauta iuratio. Per hoc tamen non excluditur iuratio ī neceſſitate: quia negatio ibi præponitur ſigno vniuerſali affirmatiuo, q̄d æq̄pollet ſuo cōtradictorio poſtpoſita āt ęq̄pollet ſuo cōtrario vñ, Non oīs: valet q̄dam nō, oīs non, valet nullus. Hīc autem non dicitur: omnino non iurare: q̄a eēt ſenſ⁹, q̄ ī nullo caſu eſſet iurādū, quod eſt falſum: quia q̄libet tenet ſuperiori req̄renti ꝑ iuramentum dicere veritatē, aliter periret veritas iuſtitiæ in multis: Sed dicitur hic: c ℭ Non iurare omnino. Et ideo non eſt ſenſus quòd in nullo caſu eſſet iurandum, ſed quādocumq̄ deeſt neceſſitas. Non ergo excludit omne iuramentum, vt viſum eſt, ſed excluditur iuramentū incautū. Et q̄a nō ſolū incautè iurare per nomen domini eſt illicitum, ſed etiam iurare per creaturas eodē modo eſt illicitum, inquātum in eis relucet virtus diuina. Ideo ſubdit: d ℭ Neq̄ per cælum: quia thron⁹ dei eſt. ideſt principaliter ibi relucet gloria dei. e ℭ Neq̄ per terram: quia ſcabellum pedum eius. ideſt infima creatura, ſicut ſcabellum eſt inferior pars ſedis. f ℭ Neq̄ per Ieroſolymā: quia ciui. eſt regis magni. i. ipſi⁹ dei, q̄ eſt rex regum, ad cui⁹ cultū erat deputata ciuitas Ieroſolyma. g ℭ Neq̄ ꝑ caput tuū. quia. ſ. eſt opus diuinū, nō tuū: Quod probat dicens: h ℭ Quia nō potes unū capil. &c. vult dicere ī oībus iſtis. q̄ ſicut per deū nō eſt iurādū incautē, & ſine neceſſitate, ita nec per creaturas: quia cū q̄libet creatura ſit opus diuinū qui iurat ꝑ creaturā, iurat ꝑ deū. Sequitur: i ℭ Sit aūt ſermo ueſter, eſt, eſt, non nō. ſimpliciter affirmando veritatē, & negādo falſitatem. & patet q̄ loquit in cōi mō loquēdi inter hoīes, Per hoc q̄ dicit: Sermo ueſter &c. Secus aūt eſt in caſu vbi req̄ritur veritas à ſupiori ꝑ iuramētum. Quod aūt ſubditur: k ℭ Quod aūt his abundātius eſt à malo eſt. q̄a ſemper eſt ibi malū culpæ, vel ex parte iurantis, q̄ñ iurat ſine neceſſitate, vt dictum eſt. Si aūt iuret in neceſſitate requiſitus, tūc ſempe eſt ibi malum pœnæ à ꝑte req̄rentis: quia ex infirmitate humana quæ eſt q̄dam pœna generi humano inflicta, ꝓcedit q̄ hoīes non credūt ſibi mutuo ſimplici verbo abſq̄ iuramento. Sił ex parte requirentis aliquādo eſt ibi malū culpæ, q̄ñ. ſ. requirit iuramentū ſine neceſſitate. l ℭ Audiſtis. Hīc cōſeq̄nter ponit intellectū cuiuſdam p̄cepti iudicialis; Errabāt em̄ ibidē Iudæi credētes q̄ vindicta eſſet ꝓpter ſe appetenda. hoc eſt falſum, quia velle pœnam alicuius abſolute, nō pōt habere rationē boni, ſed ſolum inq̄tū appetitur propter aliud ſcilicet propter ordinem iuſticiæ ſeruandum, vel propter illius correptionem qui deliquit, vel propter terrorē aliorum. vt videntes talem puniri à malis coerceantur: vel propter aliquod huiuſmodi. Vbi ergo nullum bonum tale ex pœna alicuius æſtimatur euenire, ſed magis timetur de ſcandalo vel de maiori malo ſuſcitando, tunc tenetur homo deſiſtere à

vindicta quęrenda

* a ℭ Reddes āt dño &c. In iuramēto v̄ò debitē facto cōcurrētibus trib⁹ comitibus q̄ ſunt iuſticia, v̄itas & iudicium, fit deo reuerentia. He. vj. c. Hoīes ꝑ maiorem ſui iurāt. Et ideo aliq̄ dixerūt q̄ iuramētū ꝑ deū eēt freq̄ntādū, qđ ē falſū, q̄a ex tali freq̄ntatiōe acq̄rit habitus, quo de facili fit iuramentū illicitum. Ideo ſubditur b ℭ Ego āt di. &c. nō iu. o. i. ex oī cā vel mō, ſed ſolū cōcurrētibus trib⁹ ꝑmiſſis. m ℭ Oculū ꝑ o. &c. Scđm dei iudiciū ꝑ oculo corporis impudicè reſpiciente excecabitur oculus mētis in tenebris gehennæ. Pro dente verò detractoris mordente, reddetur dens ſerpentis antiqui crucians æternaliter in loco inferni.

C

† Leu. 19. c. 22. q. 1. c. habem⁹. & c. ſi peccatū.

† Iaco. 5. c 22. q. 1. c. ita ergo. & c. ſi peccatum & q. 5. c. fi. De elect. c. ſignificaſti. De iureiu. c. & ſi Chriſtus.

† Exo. 21. c. Deut. 19. d.

D

Moraliter.

Sed ſi quis

E non tātū nihil mali reddi, ſed nec reſiſti: vt ſuſtieat, bonūq; repēda
tur. a ℭ Nō. reſi. ma. Iuſticia legis, rudes iſtruit in iitio iuſticię. i.
non plus quàm eſt illatū reddere. Iuſticia euangelij (quę ducit ho-
†.11.d mines ad regnū) eſt nō reſiſtere malo. Non reſiſtere. vt ipſe idē:
Pſ.7.a. Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Et Dauid: Si reddi
Threñ.3.d di retribuentibus mihi mala. Iere. Et ma-
xillam dedi per. Ecce idem dominus le-
Malū tpale gis & euangelij. ℭ Malum temporale di
fit triplicit cit, quod tribus modis fit. Cruciatu cor-
porum, de quo dicit: Si quis te percuſſe-
rit. Dāno rerum, vnde ait: Et ei qui vult
tecum &c. Angarijs operum. vnde ait:
Et quicūq; angariauerit te &c b ℭ Præ.
†Alapa cę illi &c. Non tantum nō repcutias, ſed ſi
ciderit. vult alteram ferire patienter feras. hoc de
iniuria corporis. De neceſſarijs aūt ſi pdi
deris vnum, ſine tolli & reliquū: Quid
ergo de ſupfluis? Et quicūq; angaria-
ue. te, uade cum eo. Hoc non tam pe-
dibus q̄ parato animo. ℭ Hiſtorialiter
enim hæc nec in Ieſu nec in ſanctis inueni
mus ſed ſi quis cogit te ſeruire & ſolatiū
†23.q.1.c.1 ſibi impendere, cōpaſſionis affectu para
tus eſto multò plus impendere. Ita docet
verus medicus, quos ad ſalutem ægro-
torum dirigit manſuetè tolerare, quod
illi intulerint ex infirmitate. Et tria ponit
Quia in hoc numero notatur pfectio, vt
† Cupiētē qui hoc impleuerit perfectam iuſticiam
mutuū ac- ſe habere nouerit. Nec ī his vindicta pro
cipere ne a hibetur quæ fit ad correctionem, quæ
uerſeris. & ipſa ptinet ad miſericordiam, nec im-
pedit ppoſitum manſuetudinis. Sed hoc
non conceditur, niſi ei cui poteſtas ordi-
ne data eſt & ſine ira, vt pater in filium.
Myſticè ℭ Myſticè hęreticus diſputando ſi dex-
trum dogma vulnerauerit, pbe ei & alte
F ram dexteram, Iuſtus enim non habet ſiniſtram ideſt oppone ei
aliud de ſcripturis teſtimoniū. Et tandiu dexteras para, donec lace
ſcat vel ſi quis contemnit in te nobilitatē dei, q Chriſtianus es, q̄
eſt dextera, tolerabilius ſit tibi contemni nobilitatem ſeculi, q̄ eſt
ſiniſtra. Alteram, dicit: non ſiniſtram ſed alteram dexteram quia iu
Iudicum. ſtus totus dexter eſt. Sicut de Aioth legitur vtraq; manu pro dex
3.b tera vſ⁹ eſt: dū interior & exterior virt⁹ deo offert. c ℭ Et ei qu.
Luce.6.e Conſilium eſt antequam contendas. Licet uidem infirmis ſua
repetere ſed non contendere: Lucas econuerſo qui aufert veſtem
etiam tunicam noli phibere. Quod non de his ſolis, ſed de omni-
bus temporalibus faciendum eſt. d ℭ Tunicam tuam tolle-
re. Vel tunica, eſt anima quam ſi quis perdere noluerit, dimittat
pallium ideſt corpus ad martyrium. Spiritualiter, doctor tuni-
cam tollit, cum interiora vitia facit confiteri, vt eſt inuidia, ſuper
bia, & huiuſmodi. Ille addit: Et pallium: qui & exteriora vt fur
tum & fornicationem non erubeſcit confiteri. e ℭ Mille paſ-
ſus. Hoc eſt iter ſabbati, quo deſignat̄ perfectio ſpiritualis: quia
non licet in ſabbato ſeruile opus facere. f ℭ Alia duo. Vadit
& alia duo qui dum corpore tantum in ſeruitutem redigitur,
ſpiritu & aīa ideſt ratione & voluntate redigi eſt paratus. g ℭ Da
ei. Quæ honeſtè & iuſtè poſſunt dari. Si deeſt facultas, da ei affe-
ctum verbo vel obſequio. Da ei. Ita ſcilicet vt nec tibi noceat,
nec alij: penſanda eſt enim iuſticia. Ita enim omni petenti dabis, &
ſi non id quod petit, ſed melius cum iniuſtè petentem correxeris
Duo pſtan h ℭ Et uolēti mutuare. Duo genera præſtandi complectitur.
di genera. Vel enim beniuolè damus, vel reddituro commodam⁹. Et quan-
doq; qui donat, non vult commodare, quaſi nihil mercedis in eo
ſit cum rem acceptam debitor perſoluit, Sed verè ille qui etiam
2.Cor.9.b. hoc iubet, retribuit. Dicit ergo: Ne auertaris. ideſt ne alienes vo
luntatē tuā. Hilarem enim datorē diligit deus ſic & ſpūal' doctor
verbi diuini fœnus auditoribus debet accōmodare, vt boni ope-
ris retributionem ab illis poſſit accipere, & à deo mercedem ſpe-
In toto cor rare. i ℭ Audiſtis. Qui legem implere venit, in fine ad charita-
pore legis tem plenam perducit, quæ eſt ipletio legis. k ℭ Odio habebis
non ē ſcri- inimicum tuum. Forſitan intelligendum eſt iuxta hoc qd' .ſ.
ptum hoc Oculum pro oculo &c. Vel ſubtrahēdo officia humanitatis.
ſed depra-
uatio Iude
orum eſt.

lo, dentem pro dente. Ego autem di
a ¶ Gratia in euangelio. b ¶ Quod agitur ſpiritu manſuetudinis. ¶ Non peccato, ſed temporali. De quo ſubdit: Si quis te percuſſerit.
co uobis, non reſiſtere malō. † Sed ſi
a ¶ Diſputando. b ¶ Conſcientiam, quæ ſecundum deum eſt culpando, quod in nobis precipuū eſt. ¶ Tuam.
quis te † percuſſerit in dexteram ma
a ¶ Non offerendo, ſed non reſiſtendo. b ¶ Totum corpus ad affligendum.
xillam: prēbe illi & alterā. † Et ei qui
a ¶ Altercationis.
uult tecum in iudicio contendere, &
a ¶ Veſtem interiorem. b ¶ Spiritu fortitudinis
tunicam tuam tollere, dimitte ei &
a ¶ Exterius. b ¶ Non ſolum tua ſine altercatione, ſed teipſum ei præbe.
pallium. † Et quicumq; te † angaria-
a ¶ Vt ſis paratus non tam pede q̄ animo.
uerit mille paſſus, uade cum illo
a ¶ Quia parū eſt omnia tolerare, niſi des beneficium, addit. b ¶ Rem, vel correptionem. ¶ Quia iocundus homo qui miſeretur & com. diſpo. ſer. ſuos in iudi. quia in æternum non commouebitur.
& alia duo. Qui petit à te, da ei: &
† uolēti mutuare à te, ne auertaris.
Audiſtis quia dictum eſt: † Dili-
a ¶ Beneficium quod inchoantis iuſticiæ eſt.
gēs proximum tuum, & odio ha-
a ¶ Maleuolum, quod eſt infirmis permiſſum, non preceptum.
bebis inimicum tuum. Ego autem

Nicolaus De Lyra.

☞ Diligite inimi-

↪ vindicta quęrenda & hoc eſt neceſſitatis. Si aūt citra talem ca-
ſum deſiſtat à vindicta quærenda, eſt ſuperogationis. Et quantū
ad vtrumq; dicit. a ℭ Ego autem dico uobis. Iſtud non reſiſtere G
in aliquo caſu eſt præceptum & in aliquo conſilium vt viſum eſt:
& aliquando non reſiſtere eſſet malum, quando. ſ. per hoc non da-
retur audacia malis hominibus ſimplices opprimendi: & poteſt eo
rum maliciæ ſine periculo occurri. b ℭ Sed ſi quis te percuſſe
rit in dexteram maxillam. Loquitur
in illo caſu in quo ex reſiſtentia ſurgeret
maius malū: tūc debet habere animū ppa
ratum ad ſuſtinendū maius malū ſibi illa
tum, q̄ q ex reſiſtentia ſua ſuſcitaret ma- † Luc.6.d
ius ſcandalū & maius malū. ℭ Exemplū 23.q.1.c.1.
habemus in hoc q eccleſia non repetit de
cimas in terris in quibus non conſueue-
rūt dari, ppter ſcādalū euitādū. vnde pele
git leſionem talis damni, ad euitandū pe-
riculum maioris mali: & ſi hoc facit eccle † 14.q.1.c.
ſia, multò forti⁹ debet hoc facere vna ſin- 1.
gularis pſona. Et eodem modo intelligen
dum eſt qd' ſequit: Et ei qui uult tecū
in iudicio contendere. Simr aliud vbū
qd' ſequitur, d ℭ Et quicūq; te anga
riauerit. In caſu autem vbi non occur-
rit tale malum, ſic ſuſtinere non eſt neceſſi † adegerit
tatis, ſed aliquando eſt ſupererogatiōis: & miliariū v-
in aliquo caſu eſſet malū, vt in prædictis num.
eſt determinatum. e ℭ Qui petit à te,
da ei. Semper enim petenti dandum eſt,
quia dari debet res vel verbum, ſcd'm q
dicit Auguſtinus: quia ſi iuſtè petit, nō de
bet ſibi denegari p petit: Si autem irra-
tionabiliter petit: dādum eſt verbum, do
cendo eum de irrōnabilitate ſuæ petitio- † Leui.19.d
nis. Doctrina enī eſt quoddā donū bonū. H
vnde Auguſtinus exponēs hoc verbū di
cit: Tūc enī melius aliquid dabis, cū iniu-
ſtè petentem correxeris. Et eodem modo
exponitur quod ſubditur: f ℭ Et uolē-
ti mutuare, ne auertaris. Mutuādo ſi rationabiliter petit. vel rō
nem reddendo ſi irrationabiliter petit. g ℭ Audiſtis quia dictū
eſt: Diliges proximum tuum, & odio habebis. Hîc dat in-
tellectum præcepti de dilectione proximi: ſup quod fundatur lex
inquantum ordinat ad proximum: quia in præcepto charitatis
tota lex pendet & prophetæ. In hoc autem præcepto Iudæi erra-
bant. Ex hoc enim quod præceptum eſt, Leuit. xix. d. Diliges ami-
cum tuum ſicut teipſum, arguebant à contrario ſenſu, quòd de-
bebant odire inimicum, ſed hoc eſt falſum: quia omnis homo ex
charitate diligendus eſt, inquantum ad imaginem dei creatus eſt:
& capax ipſius per cognitionem & amorem. Amicitia enim
charitatis fundatur ſuper communicationem ſupernæ beatitu-
dinis: & iō oīs creatura intellectualis q̄ in actu vel potētia ē beata ē
ex charitate diligenda. Mali autem hoīes quādiu ſūt ī via ſūt ī po-
tētia veniendi ad btitudinē: & iō licet eorū malicia ſit odienda, ipſa
tamen natura poſſibilis beatificari eſt diligenda. Et hoc eſt qd' dicit
↪ Saluator

Moralitē *b ℭ Sed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillā, pre-
be illi & alteram. Hierony. Iuſti nihil habēt ſiniſtrum. Eſt ergo
ſenſus moralis. Si hæreticus te per vnam autoritatem ſacrę ſcriptu
ræ impugnauerit, obijce ei aliam vnde confuſus ſit. c ℭ Et ei q
uult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tolle
re, dimitte ei & pallium. Ioſeph in manibus Aegytiæ dimi-
ſit pallium, ne tunicam amitteret caſtitatis, quę cingulo conſtringi
tur auſteritatis. d ℭ Et quicumq; te angariauerit mille paſ-
ſus, uade cum illo & alia duo. Moraliter in via dei proficiſci
primò eſt angarioſum: ſed per aſſuefactionem & dei auxilium leue
fit & gaudioſum, ita quòd tunc homo plus facit quàm ſit ab eo re
quiſitum: Et quia non ſolum oportet bene pati, ſed etiam bene a-
gere. Subditur: e ℭ Qui petit à te da illi & uolēti mutuare
à te, ne auertaris. Qd' exponit Auguſtinus dicens: Donum ſi pe-
tit, id quod poteſt & debet dare, vel verbum te excuſando, ſi aliter
petit, & tunc ei aliquid melius dabis, cum petentem iniuſtè corre-
xeris. Vel aliter poteſt intelligi de ſcientia quæ non eſt petenti de-
neganda: quoniam auarum dedignatur poſſeſſorem & in alios
tranſlata creſcit. g ℭ Diliges proximum tuum, & odio ha-
bebis inimicum tuum. Secundum Augu. Inimicus iſte diabo-
lus intelligendus eſt, qui pręciſus eſt totaliter à dei conſortio & ſan
ctorum. Homo viator quantumcūque malus poteſt ad deum re-
uerti, ideo diligendus eſt ex charitate. Propter quod ſubditur:
*Diligite

☞ a ℭ Diligite inimicos. Contra eccleſiā pugnat̄ tribus modis:
A odio, verbis, cruciatu corporis. Eccleſia econtra diligit, bn̄facit,
Eccleſia tri orat. Hoc eſt nouū mandatum, hoc de filijs iræ facit filios dei: vn-
bus modis de ſequitur: Vt ſitis filij. Adoptio filiorū ſola charitate acquiritur
impugnat̄. b ℭ Benefacite. Miniſtrando cibū mētis vel corporis. Quod
facit etiam qui dicit cum hmōi nec cibum
1.Cor.5.d. ſumere. Omnia enim ea ſpectant, vt frēs ſi
ant. Singulis ſingula opponuntur, vt oēs
partes maliciæ bonitate vincantur. Vidē
tur contra eſſe imprecationes propheta⁊:
q̄ non dicunt̄ voto optātium, ſed ſpū prę
uidentiū. c ℭ Orate properſe. Auguſt.
Nō ait hoc pro fratribus, in quibus ſunt
1.Ioh.5.d. aliqñ pctā pſequutiōe inimicorū grauio-
ra. vnde cum Iohannes dixiſſet: Si qs ſcit
fratrem ſuum peccare non ad mortē, oret
& dabit deus illi vitam: ſubdit: Eſt autem
peccatum ad mortem, non pro illo dico,
vt roget quis. Vbi apertè oſtēditur q̄ſdā
fratres eſſe pro quib⁹ orare nō iubemur.
Peccatū ad Peccatū ad mortē eſt, cū poſt agnitionem
mortem dei p gratiam Chriſti oppugnat aliqs fra
ternitatē, & aduerſus ipſam gratiā qua re-
conciliatus eſt deo, inuidię faſtibus agitat̄
†Luc.6.e. quod fortaſſe eſt peccatum in ſpm̄ſctm̄.
Pctm̄ non Peccatum non ad mortem, eſt ſi quis non
ad mortem amorē à fratre alienauerit, ſed officia fra-
ternitati debita per aliquam animi īfirmi
Luc.23.e. tatem non exhibuit. Vnde Chriſtus ait: Pr̄
ignoſce illis: non enim ſciūt quid faciunt.
Nondum enim grāe ſpūſſctī participes ſo
cietatem inierant fraternitatis. Hæc diffe-
rentia à Iuda Petrum negantem diuidit,
non quia nō ſit ignoſcendum peccāti, ſed
qa tanta eſt labes illius pctī, vt deprecādi
humilitatem ſubire non poſſit: etiāſi pec
Infra.27.b. catum ſuū mala conſcia agnoſcere & enu-
B merare cogatur: vt Iudas cū dixit: Peccaui
facilius deſperans cucurrit ad laqueum, q̄
humilitate veniam petijt. Quod propter
magnitudinem peccati iam ex damnatiōe
pctī tales hr̄e credendū eſt: & huic pœnitē
tiæ non ignoſcit deus: cum etſi peccaſſe fa
teantur, & feciſſe mala vehemēter eos pœ-
niteat, tn̄ hmōi affectiones mentis habent
vt ſe non humilient ad petendam veniā.
ℭ Mouere autem pōt, qd' Iohannes in epiſtola de dilectione dei &
1.Ioh.3.c. proximi tantum monere videtur, vt fratres diligamus, cum dn̄s di
cat & pro inimicis orandum. Sed fratres intelligunt̄ non ſolū q iam
credunt, ſed qui credituri ſunt pro quibus orandum eſt, vt frater-
no fœdere nobis ſocientur. d ℭ Filij. non degeneres, quaſi dice-
ret: Accepta poteſtate operibus agite vt ſitis filij renaſcendo p cha-
1.Iohā.3.a. ritatem. e ℭ Patris. Iam dr̄ pater. Videte, vt ſitis filij renati ex deo
Sap.5.b. qui eſt charitas. f ℭ Qui ſolem. hunc viſibilem. Nam inquiunt
Amos.4.c. in libro Salomonis, Sol iuſtitiæ non illuxit nobis. Et de pluuia do
ctrinæ propheta dicit: Super vnam ciuitatem pluit, & non ſemper
alteram. Solem ſuum. Quaſi di. Quem fecit, cuius propriè ſunt
omnia quæ de nihilo creauit. Quid ergo nos faciemus de his quæ
de munere eius accepimus? g ℭ Publicani hoc faciunt. Exacto
res Romanorum quos Iudęi ſic vocant, quia de republica curam
gerebant. dicuntur & nomen traxiſſe à publio Romano rege, qui
prius eos ordinauit. h ℭ Et ſi ſalutaueritis. Si pro his tantum
oraueritis, qui aliqua affinitate vobis ſint coniuncti, quid amplius
habet beneficium veſtrum q̄ infidelium? Oportet fratres diligere,
& humiliter ſalutare: ſed parum eſt. i ℭ Perfecti. in charitate dei
& proximi. Cumulus pefectionis diligere etiam inimicos, & orare
pro illis, ſicut & Chriſtus fecit.

a ¶ Quod perfectum eſt non impoſſibile. b ¶ Nō ſolū non odiatis. ¶ Hæc eſt latitudo conſummatæ charitatis. ¶ Non tamen vitia.
dico uobis: diligitē inimicos ue-
a ¶ Vitia odio: natura dilectioni eſt habenda.
ſtros, benefacite his qui oderunt
uos, & orate pro pſequētibus & † ca
a ¶ Non enim natura ſumus ſed gratia. ¶ Re quod iam es in ſpe. ¶ Vt dignitatem ſuam heredes intelligant.
lumniantibus uos, ut ſitis filij pa-
a ¶ Qui ſimiliter facit. b ¶ i. in ſanctis electis. c ¶ Hoc exemplum pietatis eſt, quāuis & ſpiritualiter poſſit accipi. d ¶ Iuſticiæ. vnde dicitur, Vobis orietur ſol iuſticiæ, vel hunc viſibilem.
tris ueſtri qui in cęlis eſt, † qui ſolem
a ¶ Beniuolos & malignos.
ſuum oriri facit ſuper bonos &
a ¶ Imbrem doctrinæ vel pluuiam vt terra fructificet.
malos, & pluit ſuper iuſtos & in-
a ¶ Amare amantem naturæ eſt, inimicum charitatis.
iuſtos. † Si enim diligitis eos qui
a ¶ Ex dilectione, in cęlo nullam, & ſic hic: de his enim poſt dici: Recepiſtis mercedē veſtram, ¶ Nullam. ¶ Merces filiorum ſola adoptio eſt.
uos diligunt, quam mercedem ha-
a ¶ Qui publica vectigalia exigūt, vel publica negocia ſeculi & lu cra ſectantur.
bebitis? Nonne & publicani hoc
a ¶ Salutatio eſt quædam ſpecies oratiōis.
faciunt? Et ſi ſalutaueritis frēs urōs
a ¶ In hoc non plus facitis, quā gentiles ex humano affectu hoc facientes.
tm̄, quid amplius facitis? † Nōne &
a ¶ Gētiles quales gēti ſunt. ethnos Græce, Latine gēs. b ¶ Vt filij patris eſſe mereamini.
ethnici hoc faciunt? Eſtote ergo
a ¶ Ecce ad quod culmen prouehit ſuos. ¶ Scd'm modū hominum vt quæratis prodeſſe inimicis. b ¶ Imitatiōe nō æqualitate. c ¶ Tota trinitas hic intelligitur per patrem. ¶ Adoptionis. ¶ Per gratiam.
uos perfecti, ſicut & pater ueſter † cę
a ¶ Secundum quod deus per naturam.
leſtis perfectus eſt.

Nicolaus de Lyra.

↪ Saluator. a ℭ Diligite inimicos ueſtros. bona ſcilicet gra
tiæ & gloriæ eis optando. Alia verò non ſunt eis optāda, niſi ī qua
dam generalitate, inquantum valent ad eorum ſalutem: quod ſoli
deo eſt notum: quia omnibus alijs poteſt homo bene vel male vti
& ideo circa hoc non eſt determinatè aliquid petendum. Sequit̄:
b ℭ Benefacite. Benefacere eſt effectus dilectionis. & ideo ſicut
tenemur diligere inimicos quantum ad bona gratiæ & gloriæ, ita
tenemur in effectu ſalutem eorum modo debito & poſſibili pro-
curare. c ℭ Et orate pro perſequentibus. optando. ſ. eis bona
gratiæ & gloriæ. Alia autem bona in ſpāli optare vel facere, nō eſt C
neceſſitatis, ſed ſupererogationis. Ad prædicta autem facienda etiā
inimicis, hortatur nos exemplo dei. d ℭ Qui ſolem ſuum facit
oriri. Beneficia enim communia non ſubtrahis malis hoībus, q tn̄
ei inquātū in eis eſt inimicant̄. Arguit etiā hoc exemplo gentiliū in
fideliū, qui ſuos amicos diligunt, & eis bn̄
faciunt. Si ergo ſupra ipſos mercedē beati
tudinis volumus hr̄e, debemus plus ppt̄
deū facere: dilectionem etiam ad inimicos
extendendo mō prędicto. & hoc eſt quod
concludit in fine: e ℭ Eſtote ergo uos
perf. legem. ſ. euangelicā quæ eſt lex amo
ris, conſeruando, vt ſitis perfecti. f ℭ Si- † offenēti-
cut pa. ue. cæ. qui beneficia largitur etiā bus
malis hoīb⁹: ita q ppter eorū maliciā nō
deſerit beneficentiā circa ipſos: ita nec vos
circa inimicos, modo tamen prędicto in-
telligendo: quia aliquando eſt neceſſitatis,
aliquando ſupererogationis.
*a ℭ Diligite inimi. ue. Et quoniam †28.di.c.ſi.
valde difficile eſt in bonis operibus patē- De pœ. diſ.
ter factis vanam gloriam totaliter euita- 3.c. in tantū
re, ideo ſubditur: Attendite, &c. De cōſe. di.
ℭ In ca. v. vbi dicitur in poſtil. Prima er- 4.c. nec quē
go beatitudo dicitur paupertas ſpiritus. quam.
ADDI. I. Circa harū beatitudinū
declarationē quędā à ſā
ctis doctoribus tradūtur etiam ad ſenſum
literalem pertinentia, quæ videntur ab in
uicem diſcordare. Nam Aug. in libro de
ſermone dn̄i ī monte, attribuit beatitudi
nes hîc enūeratas dōis ſpūſſctī. Ambroſi-
us autem ſup Lucam, attribuit beatitudi-
nes ibi enumeratas quatuor virtutib⁹ car
dinalibus: & ſic beatitudines hmōi nō di- D
ſtinguerētur à virtutibus ſeu à donis. qd'
videt̄ incōueniēs: cū quædā enumerant̄ in † 23.q.3.c.
ter beatitudines q̄ nec ſunt vtutes nec do- ſex
na, ſicut paupertas & luctus. Sāctus Tho.
verò in pria ſecundæ. arti. 3. ī cor. q. ſctō⁊
ſnīas cōcordās, cōcludit beatitudines di-
ſtīgui à donis & virtutib⁹. Non ſicut alij
habitus diſtincti ab eis, ſed ſicut actus di- † q in cælis
ſtinguunt̄ ab habitibus. Et quia dona ſpi eſt
ritusſancti eminētiora ſunt virtutib⁹ car
dinalibus, id circo Ambro. exponens bea
titudines turbis propoſitas, attribuit eas virtutibus cardinalibus.
Aug. aūt exponens beatitudines diſcipulis ppoſitas ī mōte, tanq̄ p
fectiorib⁹ attribuit eas donis ſpūſſctī. Conſequenter circa prēmia
quæ attribuuntur huiuſmodi beatitudinibus, videtur inter ſāctos
aliqua differentia. Ambro. enim ſuper Lucam, tenet huiuſm odi p̄
mia ad futuram beatitudinem pertinere. Aug. verò in ſermone do
mini, aſſerit ea ad præſentem pertinere vitam. Chryſo. verò in ſuis
homelijs quædam dicit ad futuram pertinere vitam, quædam vō
ad præſentem. Sanctus Tho. verò. q. ea. arti. ij. in cor. q. concordās
ſanctorum ſententias dicit, q ſpes futuræ beatitudinis poteſt eſſe
in nobis propter duo. Primò propter aliquam præparationem ad
futuram beatitudinem per modum meriti. Secundò per quandā
īchoationem futuræ beatitudinis imperfectam, vt in viris ſanctis
etiam ī hac vita. Et exemplificando dicit, quòd aliter habetur ſpes
fructificationis arboris, cum vireſcit frondibus, & aliter cum iam
primordia fructuum incipiunt apparere. Vnde in propoſito ea q̄
ponuntur, tanq̄ præmia poſſunt intelligi, vel ipſa beatitudo per-
fecta: & ſic pertinet ad vitam futuram, vel aliqua inchoatio beati-
tudinis, ſicut eſt in viris ſanctis etiā ī hac vita: & ſic pertinet ad p̄ſen
tem vitam. Nam regnum cælorum, vt dicit Augu. poteſt intelligi
perfectæ ſapientiæ initium, ſecundū qd' incipit in viris ſanctis ſpiri
tus regnare. Poſſeſſio enī terræ ſignificat affectum bonū aīę requi-
eſcentis per ſpem in ſtabilitate hæreditatis æternæ per terram ſigni
ficatæ. Conſolantur etiam in hac vita ſancti, ſanctum ſpiritum qui
paracletus dicitur, participando. Saturantur etiam in hac vita illo
cibo de q̄ dominus dicit: Cibus meus eſt, vt faciam voluntatem pa Ioh.4.e.
tris mei. In hac etiam vita conſequuntur homines miſericordiam
dei, ſimiliter & purgato oculo mentis per donum intellectus deus
quodammodo per fidem videri poteſt. Similiter & in hac vita qui
motus ſuos pacificant ad ſimilitudinē dei accedētes, filij dei noīant̄.
tn̄ hæc oīa pfecti⁹ erūt in patria. Hęc & multa alia ad hāc materiā p
tinentia, reperies notabiliter tradita in ſancto Tho. parte &. q. alle.
d In eod. ca.

E ℭ In eo.ca.vbi dicitur in poſtil. Bti mūdo cor. qm̄ ipſi deū vide.

ADDI.II. Mundicia cordis ſeu purificatio ſequitur fidē veram, ſicut effectus ſeqtur ſuā cauſā. Primū em̄ principiū purificatiōis cordis eſt fides, iuxta illud apoſtoli Petri: Fide purificās corda eorū. Act.xv.c. Nō ergo rectè dicitur, ꝙ primū cōueniēs mūdis corde ē viſio dei ænigmatica ꝑ fidē ī præſenti, ꝓut ait poſtillator: ī quo etiā videt̃ variare modū ſuæ expoſitiōis in hac parte, ſcd'm quē pręmia hic ꝓmiſſa referunt̃ ad aliā vitam tātū. Melius ergo videretur dixiſſe & magis ꝓpriè, quòd mūdi corde ſunt illi, quorū corda ꝑ verā fidem mūdant̃ ſeu purificant̃. Tales enī de occultis & diuinis ſupra modū cōmunē hominum illuſtrātur, iuxta illud: Plurima ſupra ſēſum hoīs oſtēſa ſunt tibi, Eccle.iij. Quibus cōueniēter additur pręmiū, cum dicit̃: Quoniam ipſi deū videbūt. Habētibus enī talem mūdiciam per fidem ſecūdū quā nunc ꝑ ſpeculū in ęgnimate deū vidēt, rectè ꝓmittit̃ viſio dei ſīpliciter, q̄ eſt facie ad faciē, ſecūdū autoritatē Apoſtoli per ipſū alle.ſ. ad Co.xiij. Nā ſicut mūdicia oculi corporal' diſponit ad clare vidēdum, ſic mundicia oculi intellectualis per fidem ad claram dei viſionem diſponit.

ℭ In eo.ca.vbi dicit̃ in poſtil. Btī qui ꝑſequutionē patiuntur &c.

ADDI.III. Nulla videt̃ facta mētio in litera circa hanc beatitudinē de hoc quod huiuſmodi patiētes lętāter ſuſtineāt ꝑſecutiōes. Nō em̄ dixit: Beati q ꝑſequutionē patiūtur lętant̃ ſeu gaudēter: ſed ſolum beatificauit ꝑſequutiōem patiētes ꝓpter iuſticiā, vt patet ī lr̄a. Illud etiā qd' ſequit̃: Gaudete & exultate &c. refertur ad ſequētē beatitudinē in qua dicitur: Beati eritis, cū maledixerīt vobis &c. Nec etiā ibi dicit̃, qd' talia tolerent gaudēter: ſed exhortat̃ eos ad hoc, vt gaudeāt. Vnde melius videtur hîc dici ſecūdū ſāctū Tho. vbi.ſ. arti.iij. in reſpōſione ad v. argu. ꝙ octaua beatitudo eſt firmitas q̄dam omniū beatitudinum p̄dictarū, ac ſi diceret: Beati q ſic firmiter ſe habēt ad p̄dictos actus beatitudinū, vt ab ipſorū iuſticia nō recedant propter perſequutiōes. Et ideo in repromittēdo p̄mium huius beatitudinis redit ad caput.ſ. quod ſicut in prima beatitudine fuit repromiſſum regnum cęlorū, ſic & in hac octaua idē repromittit, vt intelligat̃ huic octauę beatitudini cōueniēter omnia p̄mia attribui, tāquam omnium aliarum firmitatem habenti.

F ℭ In eodē ca.vbi dicit̃ in poſtil. Et ideo primò minor pœna determinatur, cum dicitur: reus erit concilio.

ADDITIO.IIII. In Bibliis noſtris cōiter habetur ſic: Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri ſuo Racha, reus erit concilio. Et ſuper talem literam videtur fundari glo.or. & ſententiæ ſanctorum doctorum de hac materia loquentium. Vnde mirandum eſt, vnde poſtillator habuit, vt iſte ordo trāſmutaret̃. Imponit em̄ reū fore concilio ei qui iraſcitur, & reum fore iudicio ei qui dixerit Racha: quod videtur nullū habere fundamentum in litera. Circa intellectum tamen huius triplicis diſtinctionis, quā Saluator noſter hîc poſuit: plures ſunt & diuerſæ, tam ſanctorum quā aliorum exponētium ſententiæ, ꝓut in gloſſis poſſent haberi: ſalua tamen ſemꝑ ſanctorum & doctorum reuerētia, iſte paſſus aliter poteſt exponi. Ad cuius euidentiam ſciendum, quòd hoc dictum ריקא Racha eſt Hebraicum, vt Hiero. dicit: & idem ſignificat quod vacuus ſeu vacuum. Et poteſt dupliciter intelligi. Vno modo idem dicit quod homo vacuus, quo ad cerebrum vel intellectum. & ſic (vt Chryſo. dicit) quantum ad ſenſum verbi idem eſt dicere, fatue & Racha. Alio modo poteſt intelligi de vacuitate ſeu inopia temporalium facultatum. Et iſto modo accipitur Iudic.xj. vbi legitur: Congregatiq; ſunt Iepthe viri inopes. Vnde vbi translatio noſtra habet inopes. Hebraica veritas habet ריקים Rechim, quod eſt plurale huius nominis ſingularis Racha. Et iſto modo intelligendo non eſt vocabulum cōtumelioſum. Poſſibile enim eſt hominem eſſe inopem ſine aliquo vitio ſeu culpa ſua. Primo autem modo intelligendo idem eſt quod ſtultus ſeu fatuus, quod eſt manifeſtè contumelioſum ſeu conuitiatiuum. Vnde rectè qui Racha dixerit fratri ſuo, reus eſt cōcilio: hoc eſt, requiritur congregatio iudicum ad examinandum ſeu inquirendum per circunſtantias facti quo prædictorum modorum intelligendum ſit verbum prædictum. Si primò vt puniatur: ſi verò ſecundò vt liberetur. Vnde in hac triplici diſtinctione Saluator noſter nobis oſtendit, ꝙ iuſtitia euangelica abundantior debet eſſe in his quæ committuntur in proximum, plus quàm iuſtitia Phariſæorum in tribus. Primò in hoc, quòd reatus iniuriantis facto (ſicut homicidæ) æquiparetur reatui eius qui occidit tm̄ ex propoſito cordis. Vnde ſicut ſecundum Phariſæos, qui occiderit, reus erit iudicio: ſic ſecundum euangelium omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Secundum, quia cum quis verba profert proximo quæ poſſunt intelligi ad contumeliam dicta, licet habeant alium intellectum quo poſſint intelligi ſine iniuria, nihilominus inquirenda ſeu examinanda ſunt. & ideo: Qui dixerit Racha, reus erit concilio.ſ. ad examinandum quomodo debeant intelligi. Tertium, qui dixerit verba manifeſtè contumelioſa, vt Fatue, reus erit gehennæ ignis. In quo oſtenditur magna excellētia euangelicæ iuſticiæ reſpectu Phariſaicę. Illi enim † in talib⁹ verbis condemnabant ſaltem ad mortem vel grauem pœnam. Saluator verò inquantum charitati contrariantur, eos cōdēnat in gehēnam ignis: quæ eſt maxīa & noua cōdēnatio & ꝓpriè euāgelica: ſicut & regnum cælorū eſt maxīa & noua repromiſſio euangelica. Pœna enim ignis æterni gehennæ, ſicut & præmium regni cælorū in antiquis documentis minimè inuenitur ita clare traditum. G

† ex

REPLICA. In ca.v. vbi agitur de beatitudinib⁹ ſpālit̃, cū dicit̃: Btī mūdo corde, poſtil. dicit, ꝙ ꝓ mundicia cordis in pręmiū repromittitur viſio dei ꝑ fidē ęnigmaticam in p̄ſenti, & ꝑ aſpectū facialē btificā in futuro. Bur. putat cōtrariū huius demōſtrare, & arguit ſic: Fides eſt p̄uiū principiū cordis mūdiciæ: Igitur nō ſequit̃ eā tanq̄ repromiſſa. Antecedens patet per illud Petri Act.xv.c. Fide purificās corda eorum. Si iſtud argumentum potius videt̃ tentatiuum q̄ demonſtratio, quia laborat in æquiuocis. Nā purificatio allegata, fuit ſp̄ūſſancti infuſio in ſigno viſibili, & fuit fidei præcedentis teſtimonium, vt clarè habet̃ ex lr̄a allegata. Fides aūt ꝑ illā purificationē cōfirmatam præceſſit illam purificationē, non vt purificationis principium, ſed ſolū vt tp̄e prior. Nō aūt omne prius tempore eſt principiū & cauſa poſterioris. Illa autem fides ſic prior tp̄e purificatione hîc allegata habuit ſuam mundiciā cordis præuiā tanq̄ beatitudinem de qua hîc ſermo: cui mundiciæ illa viſio per fidem repromittitur. Nā ſi eſt fides formata neceſſario p̄ſupponit ſuam formam tanq̄ principiū, q̄ eſt dicta mūdicia. Quod ſic patet. Nā ſcd'm Apl'm, Chriſt⁹ ꝑ fidē habitat in cordibus noſtris, non autem habitat in cordibus ſubditis peccatis. Igitur reqrit cordis mundiciā, non vt ſit illius purificationis principium, ſed vt ab hmōi purificatione ſumat præcedentis purificatiōis teſtimoniū. Sec⁹ eſt de fide informi, per quā Chriſt⁹ nō inhabitat: ī paruul' em̄ baptizatis mundatio ab originali p̄cedit fidē formatā. Hęc igit̃ fides p̄cedit purificationē ꝑ Burg. allegatā. Hæc reſolutio materiæ patet, ſi autoritas ꝑ Burgē. trūcatim allegata debitè videat̃. Dicit em̄ Petrus, ibi: Elegit deus ꝑ os meum gentes audire euangelium & credere. Ecce fides ex auditu, & mundicia cordis pro Chriſti inhabitatione ꝑ fidē p̄requiſitam, quā mūdiciam ipſa fides ſequitur tanq̄ repromiſſa, vt viſio dei ænigmatica, prout dicit poſtilla. & ſequitur in loco allegato. Et q nouit corda deus teſtimonium ꝓhibuit, dās eis ſp̄m ſc̄tm̄ ſicut & nobis: & nihil diſcernit inter nos & illos, fide purificās corda eorū. Ex quibus patet fidē incipientiū p̄cedere fidem ꝑfectorū, & claritatē vel mundiciā cordis incipiētiū p̄cedere illā purificationē ꝑfectorū. Sunt enim grad⁹ hmōi virtutibus iuxta ſtatus incipientiū, ꝓficiētium ꝑfectorū, & etiā ſunt gradus illuminationū gierarchicarum & tetarchicarū: ideo ī præſenti, mundo cordi promittit̃ illuſtratio viſionis ænigmaticę quę ꝑ fidē eſt: mundiori cordi clarior, mundiſſimo clariſſima: & hoc ſi in hac vita poni pōt clariſſima, & ī futuro ſcd'm gradum ſīlr repromittit̃ mūdis cordibus viſio facialis. Nec ī hoc mō dicendi poſtil. cecidit à mō cōi ſuæ expoſitionis, qa q̄uis repromiſſa nouæ legis referat ad futurū, tn̄ repromiſſorū prægustationem non excludit. Et ita reſoluit hāc materiā ſicut Thomas concordando dicta ſanctorum doctorū, ꝓut Burgenſis eū allegat circa primum hui⁹ capituli. H

ℭ In eo.ca.vbi dicitur: Beati qui perſequutionem patiuntur, &c. poſtil. addit ꝑ modū glo. lętanter, quia ſi cū triſticia & difficultate plus videtur ad virtutem fortitudinis q̄ ad beatitudinē ꝑtinere. Circa qd' rationabiliter additū arguit Burg. argumentū ſuū conſuetum hæreticis modernis familiare, dicens: Lætanter non habetur ī lr̄a. igitur, &c. Et vt poſtillator non habeat viam euadēdi illud qd' ſeqt̃: Gaudete & exultate. Bur. exponit de hortatione Chriſti, non de lęticia paſſorū. Quod dicere modicū valet, quia illa exhortatio non habet reſpectum ad actū, ſed ad præmiū ꝓmiſſum: vnde etſi hic in lr̄a nō exprimit̃, tn̄ hr̄ ex alio paſſu ſcripturæ, qa lætanter pati ꝑtineat ad hāc beatitudinē: qa dicit̃ Act.v.g. Ibāt Apl'i gaudentes. Etiam ſi debemus diſtinguere beatitudines à donis & virtutibus ſecūdū actuū excellentiā, ꝓut doctores communiter diſtinguunt, dicentes ꝙ v'tutū act⁹ ſunt modo humano, beatitudinū autem modo ſuperhumano: oportet hmōi ſubintelligere, ꝙ hęc beatitudo ſi habet modū ſuperhumanū, ꝙ pati ſit gaudenter: quia cum agone pati eſt modus humanus, & per conſequēs virtutis actus, nō beatitudinis.

ℭ In eo.cap.vbi dicitur: Qui iraſcit̃ fratri ſuo, &c. poſtil. attēdens variā ſāctorū & aliorum in hac parte expoſitionē, poſuit ſuā. Et vt eſſet intelligibilior, tranſpoſuit pœnas ex rationabili ordine, ī quo puto eum non eſſe reprehenſibilem. Burgen. tamen ſeruato ordine pœnarum ponit aliam expoſitionem ſatis competentem. Vtrobique eſt eadem veritas ſententiæ, cum diuerſa tamen applicatione.

Cap. VI

a ¶In his autem omnibus finem iuſticiæ ne ponatis in hominum laude. b ¶Id eſt opera iuſticię quæ abundat plus quam ſcribarum & phariſæorum.

a A Ttenditē ne † iuſticiam ueſtram facia- a ¶Appetendo laudē eorū. a ¶Hoc fine. b tis cōram hominibus, ut uideamini a ¶Hoc enim deputatur pro mercede cuius amore fit. ab eis: alioquin mercedem non † ha a ¶Cuius amore non feciſtis. c bebitis apud patrem ueſtrum qui a ¶Eleemoſyna eſt pars iuſticiæ. d in cælis eſt. Cū ergo facis elēemoſy- a ¶Noli velle innoteſcere. b ¶Ad gloriam tuam. e f nā, nōli tuba canere ante tē, ſicut hy a ¶Hypocrita eſt, qui ſimulat quod nō eſt repreſentator alterius perſonæ. pōcritæ faciūt in ſynagogis & in ui- ¶Eo fine. cis, ut honorificent̃ ab hoībus. Amē a ¶Merces ſua laus humana quā acceperunt. b ¶Et nō dei. g dico uobis, † receperīt mērcedē ſuā. a ¶Quia ſunt aliqui qui fauorem quærunt cum aliqua mercede æterna. b ¶Non ſe miſceat laudis appetitus vel vitium aliquod. h Tē aūt faciēte eleemoſynā, nēſciat a ¶Dum præcepta dei implere contendis. ſiniſtra tua quid faciat dēxtera tua, a ¶Id eſt in bona cōſcientia, vbi homo non videt. ¶Nihil extra quærat, ſed abſcondatur, ſic quod vita tua cum Chriſto ſit abſcondita. i ut ſit eleemoſyna tua in ābſcōdito: a ¶Qui eſt diſcretor intentionum. k & pāter tuus q uidet in abſcondito l reddet tibi*. Et cum oratis, nō eritis ſicut hypocritæ, q̄ amant in ſynago- a ¶Vt melius videri poſſint. b ¶Non humiliati. m gis & in angūlis platearū ſtātēs ora- a ¶Hoc fine: quia in hoc conſtituunt finem orationis. re, ūt uideant̃ ab hoībus. Amē dico a ¶Laudē hominum. ¶Quam petierunt. b ¶Nō dei. n uobis receperunt mērcedem ſuām.

Cap. VI.

☞ A A Ttendite &c. Qui hucuſq; præcepit de miſericordia, nūc præcipit de cordis mūdicia qua deus videtur. Si em̄ nō ſimplici intētione, ſed pro hoīm laude, non probantur à deo opera miſericordiæ. Laus hoīm non debet appeti, ſed ſubſequi, vt exemplo alios inuitet. Hactenus de iuſticia euangelij, q̄ eſt ſuper iuſticiā Scribarū & Phariſæorū. Nūc qua mūdicia cordis eadem iuſticia debeat impleri: qd' in eleemoſyna ſeruat̃ & oratione. Non em̄ monet hîc vl' orare vl' eleemoſynam facere: ſed quo animo debemus facere. agitur enim hic de mundando corde. b ℭ Vt uideamini. Nō ꝓhibet videri vt deus laudet̃, ſed videri vt ipſi laudentur. c ℭ Apud pa. cui⁹ gloriam filij quærere debent, & oīa bona ad hoc vt placeant ei, referre. d ℭ Cū er. fa. à toto in partes, vt exponat quæ bona non ſint ꝓ hoīm laude facienda. e ℭ Tuba ca. forſitan conuocandi gr̄a hoc fecerunt: vt oēs irent quaſi ad ſpectaculum. f ℭ Ante te. Ante ſe tuba canit qui ante alios vult laudari: vt appareat maior illis. g ℭ Recepe. mer. à deo cordis inſpectore fallaciæ ſuppliciū, de quib⁹ dicitur: Recedite à me operarij doloſi: nomen enim meum habuiſtis: ſed opera mea non feciſtis. h ℭ Neſciat ſini. Siniſtra, vitia: dextera, virtutes. Quod ergo agit v'tus, neſciat elatio, vl' vana gloria, ſeu aliqd' vitium: ſed lux rectæ oꝑatiōis fuget tenebras pc̄tī. ℭ Siniſtra eſt delectatio laudis: dextera intentio īplendi præcepta dei. Cū ergo conſcientię facientis eleemoſynam pro p̄cepto dei implendo miſcet ſe laudis appetitio, iā ſiniſtra eſt cōſcīa oꝑis dextræ. Cū verò ſola cupiditate alicuius terreni volūt aliq miſericordes videri, ſola ſiniſtra operat̃: qd' ꝓhibet dominus dum nec permiſceri permittit. In bona autem conſcientia multi faciunt eleemoſynam, qui nō habent aliquid qd' exterius dent. i ℭ In abſcon. In abſcondito eleemoſyna fit, q̄ nullis miſcetur tenebris: lux intus eſt, tenebræ extra. k ℭ Videt in abſcon. Videre dei eſt approbare. Illa aūt tm̄ approbat quæ ſunt abſcondita, q̄ extra ſunt nō placent ei neq; approbat. l ℭ Et cū ora. Ad ſuperiora cōiungitur hæc ſententia. Sup̄ dixerat: Attēdite ne iuſticiā veſtram faciatis coram hominib⁹: hîc ſubdit: Et cum ora. Nō ꝓhibet orare, ſed ī orādo hypocritis ſiſes eſſe. m ℭ In angulis. q̄ſi abſconſores pc̄ū, & tn̄ in plateis vt videant̃, & ꝑ hoc amplior gloria. ℭ Allego. In angulo orat qui in abſcondito ſe orare ſimulat: & tn̄ in platea cum famam captat. ℭ Anguli platearum ſunt vbi via per tranſitum viæ ducitur, & quadriuium reddit. Nō enim nefas eſt videri, ſed appetere vderi. n ℭ Receperunt mercedē. In his non ſolum vera merces praua intentione euacuat̃: ſed ☞ vitiū

Pſal.5.e. Luc.13.f.

† De pœ. diſtin.3.c. cauendum.

B

† in propatulo. vel in manifeſto.

Allegoricè

NICO. DE LYRA. Cap. VI.

A Ttendite. Poſtq̄ Saluator regl'auit hoīs operationē, hîc regulat ipſius affectionem, & primò reſpectu dei, ſecūdò reſpectu ꝓximi, ibi: ca.ſe. Nolite. Prima in duas: qa primò regulat affectionē hoīs excludēdo ab oꝑib⁹ ei⁹ intētionē vanę gl'ię. Scd'ò ſollicitudinē auaricię, ibi: Nolite theſaurizare. Pria ī duas: qa priò dat ītētionē ſuā ī gn̄ali, ſcd'ò applicat magis ī ſpāli, ibi: Cū facis eleemoſynā. Circa priam partē aduertēdū, ꝙ ſcd'm qd' dicit Philoſop⁹ ij. ethicoꝝ. Bonū cōtingit vno modo, malū aūt oīfariā: qa ad hoc ꝙ act⁹ hūanus ſit bon⁹ reqrit̃ bonitas generis & circūſtātiarū: ſed reddit̃ malus ex q̄libet defectu iſtoꝝ. & iō nō ſufficit, ꝙ actio ſit bōa de gn̄re, ſed reqrit̃ ꝙ fiat recta ītētione. bōitas em̄ finis eſt circūſtātia principalis. & iō opus q̄tūcūq; bonū de genere, ſi fiat intētione vanę gl'iæ: reddit̃ malū: ꝓpter qd' dicit Saluator: a ℭ Attendite. i. diligēter cōſiderate. b ℭ Ne iu. ue. i. oꝑa bona de genere q̄cūq; fuerint illa, qa oīa cōtinentur ſub iuſticia generaliter dicta. c ℭ Facia. co. ho. ut ui. ab e. gl'iam. ſ. & laudē hūanā ex talib⁹ q̄rēdo. Per hoc autē nō ꝓhibet̃, ꝙ oꝑa bona fiāt corā hoīb⁹ ad ꝓximorū ædificationē & dei gl'iam, qd' eſt bonū & meritoriū, vt ſupra dictū eſt. Sed qa hîc loqt̃ de imperfectis, q de facili ī vanā gl'am efferūtur, iō cōſulit eorū bona oꝑa occultāda. ſupra aūt loqbat̃ p̄latis q ſūt in ſtatu ꝑfectiōis: ꝓpt̃ qd' nō eſt ęſtimādū, ꝙ de facili ferant̃ in vanā gl'iam. iō dixit eoꝝ oꝑa ī publico fiēda ad aliorū ędificationē. Sic luceat lux vr̄a, vt ſupra dictum eſt. Aliqd em̄ bn̄ eſt cōſulēdum viris ꝑfectis de quoꝝ ſecuritate cōfidit̃: qd' nō eſt cōſulēdū imperfectis & paruulis, de quorū debilitate timet̃. e ℭ Amē di. uo. i. firmit̃ & fideliter aſſero. f ℭ Recepe. mer. ſ. Ex q̄ em̄ intētio fertur ad hoīes tn̄, nō eſt aliqd à deo iuſtè expectādū. d ℭ Cū er. Hîc applicat in ſpāli. & priò excludit intētionē vanæ gl'iæ ab operib⁹ miſericordię. ſcd'ò ab actib⁹ latrię, ibi: Et cū oratis. tertiò ab operibus pnię, ibi: Cū ieiunatis. Dicit ergo priò: Cū er. fa. elee. no. tu. ca. an. hoc eſt ad laudē hoīm manifeſtare. Ad cui⁹ intellectū ſciēdū, ꝙ apud Iudæos vtebant̃ tubis, ſicut apud catholicos cāpanis, & iō ſicut videmus, ꝙ in aliquib⁹ locis pulſat̃ cāpana ꝓ eleemoſyna recipiēda, ita apud Iudæos ad hoc faciendum vtebant̃ tuba: ſed hypocritę non faciebāt hoc principaliter ꝓpt̃ paupeꝝ vocationē, ſed magis ad ꝓpriā oſtationem vt patet in lr̄a cū dicit: Vt honorificent̃, &c. Rōnē āt ꝓhibitionis ſubdit: Amen di. uo. rece. mer. ſuā. Modū aūt conuenientē faciēdi eleemoſynā ſubdit, cū dicit: g ℭ Te au. fa. elee. Modus loquendi eſt qn̄ aliqd fit ſecretè: ꝑ hoc innuens, ꝙ talia ſunt facienda ꝓpter deū tm̄. vnde ſubditur: h ℭ Et pa. tu⁹. ſ. de⁹, qui eſt pr̄ oīm ꝑ creationē, & iuſtoꝝ ꝑ gr̄ę adoptionē. i ℭ Qui uidet in ab. qa ipſe ſol⁹ videt ītētionē cordium: reddet ti. k ℭ Et cū ora. Hîc conſequenter excludit indebitū modū circa actū latriæ. Inter act⁹ latriæ actus cōmunior eſt orō. & iō qd' de ipſa hîc dr̄: de alijs actib⁹ latriæ intelligit̃. Iō circa orōnē priò excludit īdebitū orādi modū. Scd'ò cōcludit modū debitum ibi: Sic autē orabitis. Pria ī duas, qa priò ab actu orādi excludit vanæ gl'iæ intentionē, & ſecundò quorūdam gentiliū errorē, ibi: Orātes autē. Ad euidentiā priæ partis cōſiderādū, ꝙ duplex eſt orō. Quędam publica, quę fit à miniſtris eccleſię. & iſta non debet fieri in occulto, ſed magis in palam in loco cōi. ſ. eccleſia corā ꝑplo: quia pro tota communitate offertur: & ideo populus in hoc conformare ſe debet miniſtris eccleſiæ, ipſum deum deprecando ſecundum modum congruum & ſibi poſſibilem. Non poſſent autē in hoc ſe miniſtris eccleſiæ conformare, niſi prædicta oratio miniſtrorum eccleſiæ fieret in publico prædicto modo. vnde de tali oratione nō loqtur hîc Saluator. Alia eſt oratio priuata: & talis magis debet fieri in ſecreto duplici de cauſa. Prima cauſa, quia oratio eſt eleuatio mentis in deum: mens autem humana citius & melius eleuatur in deum, quādo in ſecreto loco hō cōſtituit̃: & à tumultib⁹ aliorū ſeparatur. Alia cauſa eſt ad euitationē vanæ gl'ię, quę de facili inſurgit qn̄ oratio in publico fit. & hoc eſt qd' dicit Saluator: Et cū oratis non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in ſynagogis & in angulis pla. ſtantes orare. Dicit ſtantes, vt magis appareant ex modo ſe habendi. In ſynagogis & in angulis platearū, ex ratione loci: qa ſynagoga eſt locus communis, vbi conueniebant Iudęi ad audiendum verbū dei, vel aliqua rōne hmōdi: Et dicit̃ à ſyn quod eſt con, & goge quod eſt populus: quia ibi conueniebat populus. l ℭ Et in angulis platearum. Plateæ iſtæ dicebant̃ atria quę erant

C

† eleemoſynam

† habetis Iudæi vtebantur tubis vt Chriſtiani campanis.

D

Oratio duplex eſt.

Quare oratio priuata fienda ſit in deſerto.

Moraliter. a ℭ Attendite, ne iuſticiam ueſtram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Et illud quod ſequitur: d ℭ Cum ergo facis elee. Chriſoſt. Si bonorum q̄ facis vis inſpectores habere, ecce habes non ſolum angelos & archangelos, ſed etiam deum vniuerſorū. k ℭ Cū oratis non eritis ſicut hypocritæ. Chriſoſto. Eſt autem oratio quoddam ſpirituale tributum, quod offert anima deo, de viſceribus ſuis. Quanto ergo

Moraliter

 *glorioſior

E vitiũ ſimulationis & irriſiõis cõtra deũ augetur. a ¶ Tu ãt cum oraueris. Hoc ſimplicit intellectum, docet vanam gloriam mũdi fugiendam. Sed magis videtur pcipi, vt incluſa pectoris cogitatione, labijſq; compſſis oret deum. Cubiculum autẽ eſt cordis ſecretum. Oſtium, carnalis ſenſus: per quem hęc exteriora iprobè ſe ingerunt, & turbę phantaſmatum orãtibus obſtrepũt. Parum eſt ergo cubiculũ intrare, ſi iportunis cogitationibus oſtiũ patet. Sed reſiſtẽdum eſt carnali ſenſui, vt oratio ſpũalis ex intimis cordis dirigatur ad deum. ¶ Cubiculũ eſt ſecretius mẽtis arcanum: ad hoc pulſat ſapientia dicens,
Apoc.3.a. Sto ad oſtium & pulſo: fides aperit, ſpiritus itrat & exaudit. ¶ In fide interiori & dilectione oratur deus: non ſtrepitu verborum, ſed deuotione virtutum. Intra.
*in propatulo, ſeu in manifeſto. totum hoiem interiorem colligendo in ſe b ¶ Clauſo oſtio. Sẽſibus clauſis, ne turbę phãtaſmatum exterior͡ꝝ occurrãt.
†balbutire ¶ Vel oſtium vocat amorem vel timorem huius ſeculi. Sicut enim omne bonũ ex timore & amore eſt dei, ſic omne malum ex amore & timore ſeculi. His clauſis, id eſt ablatis ora. c ¶ Patrem. Quẽ
Pſal.41.b. intus habes per fidem. vnde: Apud me oratio deo vitæ meæ. d ¶ Orantes autem nolite multum &c. Sicut hypocritarum eſt oſtendi & placere hominibus, ita Gentilium eſt multiloquium, à quibus & cœpit. Hi enim exercendæ linguæ magis operam dant, quàm menti mundandę: vt hoc nugatorij officij genus, etiam ad
F deum prece flectendum transferant, putantes quòd ſicut orator iudicem, ita & ipſi deum flectere queant. ¶ Gentibus erat neceſſaria verborum multiplicitas propter dæmones, qui neſcirent quid illi peterent, niſi illorum verbis inſtructi. Damnant autem multiloquium de infidelitate, ſed non multas lachrymas, non multas obſecrationes in cordis puritate: quod ſancti faciunt.
Luc.6.a. Et Ieſus legitur feciſſe qui pernoctauit in oratione. Sed verbotenus ſine affectione vacuas aures dei implere malum eſt, quaſi in hoc audiamur. e ¶ Putant enim quòd. Putantes quòd perſuaſibilibus verbis deus mulceatur. Vel ſi abſens eſt vocetur: & quod neſcit, verborum ambagibus doceatur. f ¶ Nolite ergo aſſimilari eis. Non enim apud deum agendum eſt verbis, ſed rebus, intentione cordis, affectu ſimplici. Quæ cum dicimus, non eum docemus, ſed nos tempore orandi recordamur. g ¶ Scit enim pater. Cur ergo ſcienti loquimur? Non vt noſtræ faciamus indicium voluntatis, ſed vt excitemus piæ deuotionis obſequium. ¶ Ideo non eſt opus narrare ſed obſecrare: quod eſt obſequium iuſticiæ. Vult enim deus rogari & venerari, vt bonitas eius deriuetur ad plurimos, & ſtatus iuſticiæ ſeruetur apud ſubiectos. h ¶ Pater noſter. Beda. Inter cætera ſalutaria monita & diuina, quibus conſuluit credentibus, formam orandi propoſuit, diſciplinam tradidit. In hac oratio non docetur, quę neſciat deus, ſed quæ vult præſtare ſuppliciter veneratus. Vnde & orationem compoſuit breuibus verbis, vt ſit nobis fiducia cito annuendi, quod breuiter vult rogari. Quibus nec opus eſſet ad eum qui omnia nouit, ſed vt noſter affectus qui cum deo agit, diſcerneret res quas oraret, non verba quæ diceret. Vnde non his ſolum verbis oratur, ſed & alijs contentis ſub eodem, & non alio ſenſu: quibus etiam cor noſtrum accenditur. Et hi ſunt veri adoratores, qui filij per gratiam adorant patrem in ſpiritu & veritate. ¶ Nulla oratio magis ſpi-
Orationis dominicæ excellentia. ritualis eſt, quàm illa quæ ex ore filij qui eſt veritas, proceſſit. Pater noſter. Cui non timore, ſed amore hæreditatis ſeruimus. Dum pater dicitur, de adoptione cogitemus, vt patri pium affectum rependamus. Dum dicitur noſter, fraternitatis admonemur, cum ſit communis adoptio omnibus. Nemo dicat meus, quod propriè filio conuenit, cui pater eſt per naturam. vnde alibi: Vado ad patrem meum, ſpecialiter per natu-
Ioh.7.d. ram: & veſtrum, coniunctum per gratiam. Pater noſter dicitur, quod commune omnibus, nemo dicat meus: quod ſolum Chriſto conuenit: qui filius eſt per naturam, alijs conceditur communis gratia adoptionis. ¶ Monetur nobilis & diues, non ſuperbire contra minores. Non enim verè poſſunt dicere, pater noſter, niſi fratres ſint. Cauendum etiam eſt cuique à ſordibus, ne tanto patre ſit indignus. Antiquis, vt ſeruis dicitur dominus, nunc per gratiam pater, in quo fiducia. Quid negabit filijs, qui iam dedit quòd pater eſt?
In cælis

a ¶ Non extra quęrendo deum. ¶ Quẽ diligis, fide teneas.
a Tu autem cùm oraueris: intrà in cu a
a ¶ Repulſis omnibus quę improbe ſe ingerũt. b ¶ Sic ora vt filius, ſecundum quod renatus, & ad qđ renatus.
b biculum tuum, & clauſo oſtio ora b
a ¶ Qui adoratur in ſpiritu & veritate.
c patrem tuum in abſcondito: † & pa c
a ¶ In cordis intimo. b ¶ Fructũ orationis & mercedẽ fidei.
ter tuus, qui uidet in abſcondito, red
a ¶ Vult deus vt oretur: ideo, vt deſideranti det, & ne vileſcat quod dederit.
d det tibi *. Orantes autem nolite d
† multum loqui, ſicut ethnici faciũt.
e Putant enim, quòd in multiloquio e
a ¶ Verbis cor accenditur, & in precibus ſerenatur.
f ſuo exaudiatur. Nolite ergo aſſimila
g ri eis: Scit enĩ pater ueſter, qd opus f
a ¶ Sic ergo docendi eſtis quid petatis, & ſi alijs verbis: tum ſic. ¶ Vt doceo, & quomodo doceo, & qđ doceo.
uobis ſit, antequã petatis eũ. Sic ergo g
a ¶ De malis remouendis, & bonis acquirendis.
b ¶ Breuis captatio premittitur: Pater noſter qui es in.
h uos orabitis: † Pater noſter qui es h i k

quæ erant prope templum, vbi conueniebant homines ad orãdũ, vel ad audiendũ doctores: & ideo erat locus communis. Conſequẽter oſtendit debitũ modum orandi, cum dicit: a ¶ Tu aũt cum oraueris. int. cu. i. locũ ſecretũ. b ¶ Et clau. oſt. ne veniat multitudo impediens eleuationem mentis in deũ, & mouẽs ad elationẽ mentis. c ¶ Ora patrẽ. patet litera.
d ¶ Orantes au. Hic excludit error gẽtiliũ circa orationẽ. Credebant enim quidã gẽtiles, q vocabãt Ethnici, quod ex multiplicatione verborũ cõpoſitorũ in oratione aliquid manifeſtaretur ipſi deo, qđ prius eſſet ſibi ignotũ: & p cõſequens mutaret ad aliquid agendum, cuius prius volebat contrarium. Vtrunq; illorũ eſt erroneũ: quia in deo nulla cadit mutatio vel ignorãtia. Hũc autẽ errorẽ excludit Saluator dicens: Orantes au. no. mul. Ex quo patet, quod non phibet multiplicationẽ verborum abſolutè, ſed ad illã intẽtionem quã habebãt Ethnici, quę ẽ dicta. & hoc eſt qđ ſubdit: e ¶ Putant enim. Pñt tamen multiplicari verba ĩ oratiõe duplici de cã. Vna eſt, vt per ſignificationem verborum deuotorum animus melius eleuetur in deũ. Alia cauſa eſt, vt homo in deũ eleuet non ſolum mẽte, ſed etiã corporali voce: ſecũdum illud Pſal. Cor meũ & caro mea exultauerunt in deũ viuũ. Nõ tamẽ poteſt dari ibi regula certa: ſed debet homo talibus verbis vti in oratione, quantum percipit homo, quod faciãt ad deuotionis excitationem. Si autem econtrario percipiat, quod multiplicatio verborum diſtrahat mentem eius, debet ceſſare à verbis, & orare deum affectibus mentis. Hoc tamen intelligendum eſt in oratione priuata, vt dictum eſt, quia oratio publica debet eſſe in verbis, vt poſſet percipi ab alijs. Sequitur: f ¶ Scit enim pater ueſter. Hoc additur ad excludendum illorum gentilium falſum intellectũ ſecundum quem putabant aliquid deo notificari de nouo, qa oĩa ſcit ab æterno. ¶ Sed quæritur, quare oratur deus, ex quo per orationem nihil ſibi manifeſtatur, nec animus eius in aliquo mutatur & ideo videtur, quòd fruſtra oretur. Dicendum, quòd prædeſtinatio diuina eſt præparatio gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro: & ideo cum ſit æterna, ſicut ab æterno prædeſtinauit aliquem ab beatitudinem; ita præordinauit modum per quem daret ſibi illam beatitudinem ſcilicet per merita ſua & orationem. & ideo non fruſtra orat deum, quia oratio eſt illud per quod ex ordinatione diuina debet cõſequi gratiam & gloriam. & eadem eſt ratio de omnibus alijs bonis: quia cadunt ſub ordine diuinæ prædeſtinationis. g ¶ Sic ergo uos orabitis. Hic docet Saluator modum orandi conuenientiſſimum. Ad cuius intellectum ſciendum, quòd oratio ſecundum Damaſcenũ, eſt petitio decentium à deo. In hac autem oratione exprimitur quidquid decet hominem petere à deo, & quidquid decet deum dare homini. Et ſimiliter ordinatiſſimè hoc deſcribitur quia illud quod maximè deſiderari debet ab homine & peti à deo, primò ponitur: & quod debet peti ſecundariò, in ſecundo loco: & ſic conſequenter vſque in finem. Illud autem quod primò cadit in appetitum hominis eſt beatitudo. Secundò illud per quod homo beatitudinem conſequitur. & illud ſecũdò petitur, ibi: Fiat voluntas tua. Circa primum conſiderandum, quòd beatitudo dupliciter dicitur. Vno modo obiectiuè ſcilicet ipſa bonitas diuina in ſeipſa, per cuius fruitionem efficimur beati. & ideo bonitatem ipſam diuinam pre omnibus amare debemus, & per cõſeqns gloriam eius & honorem præ omnibus deſiderare. & hoc eſt qđ petimus ĩ prĩa petitiõe, cũ dicitur: Pater noſter qui es in cęlis, ſctificetur nomen tuũ. Dicitur enim: h ¶ Pater. oĩm generaliter ratiõe creationis. Additur: i ¶ Noſter. qa ẽ pr ſpecialis iuſtorum p gratiã adoptiõis. k ¶ Qui es in cælis. quia licet ſit in omnibus per eſſentiam, præſentiam & potentiam, eſt tamen ſpeciali modo in iuſtis per gratiam: tamen ſpecialiſſimè excellentia eius relucet in beatis per gloriam.
Sanctificetur nomen

Gentilium error circa orationem
† 11. q. 3. c. audi.
Verborum multitudo quõ & qñi oratiõe eſt habenda.
Pſal.83.a.
Luc.11.a. De pœ. diſ. 3. c. de quotidianis.
Queſtio
H
Oratio ſe[cun]cũdum Damaſcenum. Oratio dñica oĩa petẽda decenter complectitur.
Beatitudo dupliciter dicitur.
Moraliter

* glorioſior eſt, tanto cautius eſt ſeruanda, ne propter hoĩes facta vileſcat. d ¶ Orantes nolite multum lo. Aliud eſt ſermo multus, aliud diurnus affectus. Abſit ab oratione multa loquutio, ſed nõ deſit multa precatio: ſed feruens affectio perſeueret. g ¶ Sic ergo uos orabitis. Glo. Non ſolum his verbis oratur, ſed etiã alijs ſub eodem ſenſu conceptis. h ¶ Pater noſter. Aug. Admonentur hic diuites vel genere nobiles, vt cum facti fuerint Chriſtiani, non ſuperbire aduerſus pauperes & ignobiles: quoniam ſimul dicũt deo, pr noſter. quod non pñt ſic piè dicere, niſi ſe fratres eſſe cognoſcant.
Sanctificetur nomen

A a ¶ In cœ. Spũalibus, vt ad ſpũalitatem in q habitat feſtinare diſcamus, & cęleſtia ab eo qramus. b ¶ Sanctifi. no. tu. Videnda eſt harum diſtinctio ſeptem petitionũ. Nam cũ vita noſtra tpaliter agit͡r ſperatq; æterna, priora ſunt dignitate æterna, his tñ prius acceptis. In his ſeptẽ petitioĩbus oĩa bona pſẽtis vitę vel futurę cõtinẽtur, in qbus eſt ordo mirabil͡r, vt ĩ Iſaia legit͡r: Sicut ſeptẽ dona ſctĩ ſpiritus à ſummis incipiũt, & vſque ad initiũ ſapiæ decurrũt, ita ordo pcum à ſũmis vſque ad finẽ, vt à malis mũdi liberemur, extendit͡r. Si aũt in vtriſq; à fine incipimus, ad perfectionẽ fit ordo aſcenſionis. Si aũt à ſummis (qa hoc de ſupnis accipimus) fit ordo deſcẽſionis. Sed qa p hęc nos ab imis ad ſumma conſurgimus, ſeptem beatitu-
† quotidianũ, vel aduenientem. dines q per eadem dona qrunt͡r, de imis gradatim ad ſũma pueniũt. In pcibus ergo eſt vt ĩpetremus dona: ĩ donis, vt operemur mandata. De operatione btĩtudinis ſequuntur. In ęterna vita trium primarũ petitionum impetrationes fiunt, licet hic incipiant. nã & ſctificatio nominis ab ipſo humili aduentu agi cœpit, & aduentus regni in fine mundi manifeſtabit͡r: & perfectio voluntatis ipſa perfectione noſtræ beatitudinis & ſeculi terminatione cõplebitur. Et hæc tria conſummata in æternum manebunt: reliqua quatuor ad iſtam vitã pertinent. Panis enim ſpũalis etſi ęternus, tamẽ pertinet ad hoc tempus inquantum quotidie miniſtratur aĩæ. Et forſan ideo panis dicitur, quia laborando & diſſerendo diſcitur. Tũc erit vt potus, quando ſine labore haurietur. Et nec peccata noſtra nobis dimittuntur & dimittimus. Et nunc tentationes vitam noſtram infeſtant. Et liberatio à malo ad hanc vitam pertinet, quã iuſticia dei mortalẽ meruimus, vnde gratia eius liberabimur. ¶ Videtur autem iſte ſeptenarius numerus illi congruere, ex quo totus iſte ſermo manauit. Si enim timor dei eſt, quo beati ſunt pauperes ſpũ, qm ipſorũ eſt regnum cælorũ: petamus vt in nobis ſanctificet͡r
B nomẽ dñi timore caſto pmanente in ſeculum ſeculi. Si pietas eſt q btĩ ſunt mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram: petamus vt ve-
Infra. 25. c. niat regnũ, vel in nos, vt miteſcamus, nec ei reſiſtamus: vel de cælo in terras in claritate aduentus vbi lætabimur, ſicut dicitur: Venite bñ. pris mei. Si ſcĩa eſt q btĩ q lugẽt, qm ipſi cõſolabunt͡r: petamus vt fiat volũtas, vt cõſentiat caro ſpiritui: qa nõ eſt luctus niſi quia iſta
Rom. 7. d. cõtra ſe cõfligũt, vt cogamur dicere: Infœlix ego homo, qs me libe. de corpe mor. huius? Si fortitudo eſt q btĩ ſunt q eſuriũt & ſitiũt iu. qm ipſi ſa. oremus vt det͡r nobis panis quotidianus, q fulciti, ad iſtã ſatietatẽ pueniamus. Si conſiliũ eſt, q btĩ ſunt miſericordes, qm ipſi miſe. conſe. dimittamus & nobis dimitti oremus. Si intellectus eſt q btĩ ſunt mun. cor. qm ipſi deũ vi. oremus vt non induci in tẽtationẽ p aſpera vel blãda, ne non ſit ſimplex cor, dum non ſimpliciter bonum petat in oĩbus quæ agit. Si ſapĩa eſt q btĩ ſunt pacifici
Mar. 14. d. qm fi. dei vo. oremus liberari à malo. Liberatio enim facit liberos. i. filios, vt dicamus ſpũ adoptionis, abba pater. Amen, ſignificat in oĩbus his petitionibus indubitanter à dño tribui quod petitur, ſi vltimæ conditionis pactũ ſeruare nõ negligimus. vnde ſubdit: Si dimiſeritis, &c. Sanctifice. Hic ſpm ſapiæ oramus, ne à ſanctificatione noĩs in aliquo diſcrepemus: ſed pris nomen in filijs moribus & vita oñdat͡r. ¶ Nomẽ pris in nobis eſt, q filij dicimur: qđ petimus ſanctificari. Nõ vt ipſe ſanctior ſit, ſed vt ĩ nobis operetur augmentum ſuę ſanctificatiõis: nã ſctificatio filiorũ noĩ eius attribuit͡r. Ita dicitur ſanctificari ſicut clarificari & magnificari ĩ nobis. Sanctificetur. id eſt ita ſicut ẽ ſanctũ habeat͡r hoĩbus: & ita ĩnoteſcat illis deus, vt nõ putẽt aliquid ſanctius. c ¶ Adueniat regnũ tuũ. Hic ſpiritus intelligẽtiæ petitur, q mũdat͡r cor vt deus videatur. Duricia & ptãs diaboli excludit͡r, & in futuro pfectius, cum euacuauerit oẽm principatum & ptãtẽ, & tradet͡r regnũ deo prĩ. Congruè ſequitur, vt poſt adoptionẽ filiorum regnũ petamus qđ filijs debet͡r. ¶ Regnum dei ſemp eſt: ſed veniat. i. manifeſtet͡r hoĩbus qbus vt lux cæcis non videt͡r, qđ nullus ignorare poterit, cum filius iudicare venerit. In quo
Infra. 25. c. regnabũt & ſancti vt dicit͡r, Percipite reg. qđ vo. pa. &c. ¶ Spũ intelligẽtiæ regnũ futurum ingredientibus declarat͡r, & mũdicia cordis attribuit͡r, per quam deus ibidem regnãs ſicut eſt videbitur, vbi ſpiritus ſapiẽtiæ cõplebit͡r. Septima ſanctificatio noĩs eius. In pfectione ſenarij aduentus regni poſcit͡r, vt curramus oẽs in virũ perfectũ: deinde in eo quieſcentibus ſanctificet͡r ipſe in nobis, dum nos in illo ſanctificamur. Eius requiẽ iure poſcimus in nobis ſanctificari, vt perẽniter in eo ſanctificati requieſcamus. in qua ſanctifiatione pax beatitudinis firmatur & plena ſapiẽtia donat͡r. d ¶ Fiat uolũtas tua. Hic petitur ſpiritus cõſilij, p quẽ volũtas dei inqrit͡r, vt à nobis impleat͡r. ¶ Volũtas dei in terris ſicut in cælo ſpiritu conſilij regitur. Nobis etiam opus eſt ſpũ conſilij: vt voluntas dei dirigatur in nobis

¶ Sanctis, ¶ In ſecretis,
a ¶ Tales fac in quibus ſanctus appareas. ¶ Donum eſt ſapientia, virtus vero pax. b ¶ Quo filij dicimur.
c ¶ In nobis, vt qui in baptiſmo ſanctificati ſumus, in eo quod cœpimus perſeueremus.
a b in cęlis: Sanctificetur nomen tuum. a
a ¶ Donum eſt intellectus, virtus vero mundicia cordis.
b ¶ Donum, conſilium, virtus, miſericordia. b
c d Adueniat regnum tuum. † Fiat uo- c d
e luntas tua, ſicut in cælo, & in terra. e
f ¶ Donum fortitudo, virtus eſuries & ſitis iuſticiæ.
g h Panem noſtrũ † ſuperſubſtãtialem f

in nobis, vt miſericordes in re eſſe poſſimus. Volũtas dei ſemper C
fit, ſed oramus vt libertas noſtri arbitrij ſociet͡r p gratiã ſuę volũtati, q eſt ſctificatio noſtra & vita ęterna. Volũtas dei eſt pceptorũ eius cuſtodia. e ¶ Sicut in cælo & in terra. Sicut in angel͡r, ita in hoĩbus. Vel ſicut iuſtis, ita ĩ pctõribus cõuerſis. Vel ſicut ĩ Chriſto, ita in eccleſia. Vel, ſicut mẽte ſeruio Ro.7.d.
legi dei, ita & in carne. ¶ Secũdũ ſpiritũ cęlũ: ſecũdũ carnẽ terra ſumus. Oramus ergo vt ſicut ĩ cęlo. i. in ſpũ: ita in terra fiat volũtas: vt caro & ſpũs ſit homo ſpũalis de quo dicit͡r: Cor meũ & caro mea ex. in Pſal.83.c.
deũ vi. Nec tñ orat͡r vt bona velimus, ſed fiat volũtas ĩ nobis, vt viuamus tibi, non nobis. Hęc tria pfectius habẽtur ĩ futuro †De cõ. di. 2. c. ĩ calice.
ſed hic interĩ ex pte oramus, vt poſtea pfectius habeãtur. Quatuor ſeqñtia pſentis vitę ſũt pſidia. f ¶ Panẽ. Eſuries iuſticię vt ad ſaturitatẽ ptingat, fulcit͡r ſpũ fortitudinis. Ideo oramus: panẽ noſtrũ quotidianũ da nobis: ſine q fame moreremur. ¶ Panis, corpus Chriſti eſt, vel verbum dei: vel ipſe deus quo quotidie egemus, vel qui eſt ſuper oẽs ſubſtantias.
¶ Hic eſt panis viuus qui de cæ. deſcen. cuius naturę ſublimitas ſu Ioh.6.e.
per oẽs ſubſtantias eſt. g ¶ Noſtrum. Quia Chriſtus noſter eſt factus, & deus pater cũ Chriſto omnia nobis donauit. Ideo oramus vt Ro.8.f.
qđ noſtrũ eſt per donũ, quotidie det͡r p effectũ. h ¶ Superſubſtãtialem. vel quotidianum. Quia qui edunt me adhuc eſu. Hic quo Eccle.44.
tidianus, in patria æternus. Hic panis aſſiduè per fidem & charitatẽ interius reficere debet: qa ſine eo nemo viuere poteſt. Vel panis dicuntur ſpũalia præcepta, quæ ſemp ſunt exercenda vel cõſeruãda.
Et dimitte

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Sanctifice. no. tu. nõ petimus, quod aliqua ſctĩtas ei de nouo accreſcat, qa hoc ẽ impoſſibile: ſed quod ſanctitas quę ei ęternaliter ineſt, reluceat amplius in creaturis: & primò & principaliter quærat͡r in opibus hũanis, ſcđm qđ dicit Apoſtolus. j. ad Cor. x. g. Oĩa ĩ gl͡iam dei facite. Alia eſt btĩtudo dicta formaliter, q eſt actus vltimatè & pfectè cõiũgẽs nos deo. ſ. viſio & fruitio. & illud eſt qđ ſcđo loco pe- D
timus à deo, vt. ſ. ſimus pticipes ſuę bonitatis, qđ fit in viſione btã. & hoc petimus cũ dicimus: b ¶ Adueniat. & bñ dr, adueniat. qa nõ poſſumus ad eam venire per grãm & gl͡iam, niſi ipſe primò veniat ad nos. Vñ Aug. ſup Ioh. Ille enim venit quẽ grã dei puenit. Et Ioh. vj. e. Nemo pt venire ad me, niſi pr q mi. me trax. eũ. c ¶ Regnũ tu. Btĩtudo enim ęterna benè dicitur regnũ, quia ibi habet͡r plena & pfecta copia oĩm bonorũ. d ¶ Fiat uo. tu. Hic cõſequẽter pe- Diuiſio
tit͡r illud p qđ poſſumus btĩtudinẽ cõſeq. Et hoc dr dupl͡r. vno mõ directè & p ſe: alio mõ indirectè qſi p accidens, cuiuſmodi eſt remotio ĩpedimẽti. ſcđm ponit͡r ibi: Et dimitte no. Adhuc prima ĩ duas: qa ad aſſecutionẽ btĩtudinis facit aliqd dupl͡r. vno mõ principalit͡r. alio mõ qſi inſtrumentaliter. ſcđm ponitur. ibi: Panem noſt. Illud aũt p qđ pricipaliter conſequimur btĩtudinẽ eſt impletio voluntatis diuĩæ p ſctãm operationẽ. Et quia freqnter volũtas eius eſt nobis ĩcognita, & qñ cognoſcit͡r adhuc ſumus impotẽtes & pigri ad ĩplẽdũ, iõ tertiò petimus: Fiat uo. t. i. iſpires nobis virtutẽ & ppoſitũ adĩplẽdi tuũ bñplacitũ. Addit͡r aũt: e ¶ Sicut ĩ cæ. &c. Btĩ enim q ſũt in cælo, qa ſunt cõiuncti ĩmediatè regulæ diuinæ, iõ nõ pñt deficere nec deuiare à diuina voluntate, & iõ nos q ſumus ĩ via q nõ ſumus ſic cõiuncti, petimus vt diuina grã hoc ſuppleat ĩ nobis, tenẽdo volũtatẽ nrãm in conformitate ad ſuam in operibus noſtris, ſicut cõformant͡r illi q ſũt in cęlis. f ¶ Panẽ no. Hic petit͡r illud p qđ inſtrumentaliter ducimur ad beatitudinẽ, & hoc accipit͡r dupl͡r. vno modo put aliquid eſt inſtrumentũ ipſius dei, & ſic ſacra eccleſię ſũt qdã inſtrumenta, quibus ſanctificamur, & ad beatitudinem ducimur: vnde dicuntur vaſa gatiæ, omnia autem ſacra ordinantur ad ſacrm euchariſtię: quod petimus quartò cũ dicimus: Panẽ no. ſu. Dicitur aũt ſupſubſtãtialis, quia tranſcẽdit vitam corporalẽ & dat vitã ęternã. Ioh. vj. e. Ego ſum pa. vi. q de cæ. d. ſi qs mã. ex hoc pa. vi. &c. & petendo hoc ſacramẽtum petimus oĩa alia, qa ordinãtur ad ipſũ, vt patet ĩ. iiij. ſen. & Luc. v. vocat eũ panẽ quotidianũ, qa quotidie ipſũ ſumimus p miniſtros eccleſiæ, q hoc ſacrm accipiũt p ro ſe & p tota

* a ¶ Sanctifi. no. tu. Chryſo. Digna eſt deum deprecantis oratio, nil petere añ patris gloriam, ſed omnia eius laudi poſtponere. Moraliter
b ¶ Adueniat re. tu. Ad Chriſtum q eſt dei regnum non veniemus ad gl͡iam, niſi prius ad nos veniat per gratiam. d ¶ Fiat uo. tua. Auguſti. id eſt obediatur præceptis tuis ab hominibus terrenis, ſicut in cælo ab angelis ſanctis. f ¶ Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie. id eſt euchariſtiam, quæ reficit animam, naturã corporis tranſcendentem, & quotidie profide-

libus offertur

a ¶ Et dimitte. Poſt cibū petit veniā peccatorū, vt qui à deo paſcit, ī deo viuat, & ad vitā ęternā pueniat. ¶ Cū dicimus: Dimitte no. de. noſtra: ſpiritū ſcię rogamus, q̄ delicta ītelligim⁹, quę ſine ſpū ſcię nō intelliguntur. Sciētia q̄ppe ad vſū tpaliū pertinet, q̄ virtus eſt, in vitandis malis, & petendis bonis, vt noſtra & aliorum contagia ploremus, bona cupiamus. Magni ſunt iſti tres gradus. nam q liberatur à malo, iam hęret ſummo bono liberatus petit liberatorem, ne iterum ducatur in tētationem. Sed quia in hac vita nec iuſtus ſine peccato viuit; ſic petit īde liberari, vt ſciat quid ex charitate fratrib⁹ debeat. Sed quia nondum viſiōe dei fruimur, cibus in via ē neceſſari⁹, vt quādoq; ad patriam veniam⁹. Vn̄ panem petim⁹ ad quem nemo peruenit ſine ſpū fortitudinis. Vbi ergo fortitudo, ibi eſuries iuſticię. Aeternus enim cibus, plenitudo eſt iuſticię. Quotidianus, dū quotidie illā eſurientes implemus. b ¶ Sicut. Ecce q̄ cautione conſtringimur, in qua etiā nos adinuicem ad miſericordiam inflectit, & peccātibus in ſe veniam promittit, & nobis & p nos alijs veniam pmittit. ¶ Culpæ veniam non debemus negare. vn̄. Cū oratis, remittite ſi quid habetis aduerſus aliquem; aliter enim pater veſter non dimittet vobis pc̄tā veſtra. ¶ Pecuniam alicui repetere conceditur, ſed debita pc̄tōr petēti veniam nūq; iuſtè negam⁹. c ¶ Et ne nos in. Sed ſpū ſcientię illuſtra, vt ſciamus qb⁹ malis īuoluimur, & vt lachymę proſint rogamus: Dimitte nobis debita noſtra. Et ne nos. Non q ipſe inducat, ſed quia deſerit, & ire permittit. Non verò precatur non tentari, ſed nec ad modicum vinci. Tentatiò enim eſt neceſſaria ad coronam. Et ne nos. deſerens in tentatione ſinas vinci: etſi ſinas tentari, ſine qua nullus probatus eſt. d ¶ Sed li. nos. Hæc vna petitio, tantū continet quantū omnes ſuperiores. ¶ Vt ſpū timoris dei omnia noxia intus & exterius pellantur; & ſub paupertate beatè viuamus. Sed li. nos. In illam quę nondum eſt ne ſinas induci, & ab ea in qua ſumus ducti, libera: quo facto nihil eſt metuendum, nihil reſtat orandum. e ¶ A malo. omni, viſibili & inuiſibili. Hęc liberatio quotidie neceſſaria eſt, dum ſine malo animæ & corporis non viuitur, ſed in fine complebitur, quādo immortales & impaſſibiles erimus. De imis ad ſumma gradatim ſic aſcenditur. A malo per ſpiritum timoris liberamur: īde liberati pauperes ſpū & rebus eſſe cupimus, dum dicimus ne nos īducas in tentationem. Spm̄ pietatis rogamus, vt hō interior manſueſcat & mitis fiat, ne tentatione moueatur. ¶ Precibus laborandum eſt, vt dona percipiamus ex gratia. Donis agendum, vt veniamus ad merita. Pro meritis btitudo ſperanda: alioquin nec ſine p̄cib⁹ fidei ad donum, nec ſine meritis ad beatitudinem peruenitur. Nihil deeſt quod his ſeptem petitionibus non cōtineatur: ſiue ad præſentem ſiue ad futuram pertineat vitam. ¶ Satis compendioſè tradidit Chriſt⁹, non modo diſciplinam mandatorum, ſed & precum & donorum, vt paucis verbis memoriæ res multiplices & neceſſarias commendaret, & ſic ſimplicitas fidei, ſufficientiam ſalutis ſuæ cito addiſceret: & prudentia ingenioſorum amplius profunditate myſteriorum ſtupeſceret. Hinc Iſaias: Sermonem breuiatum faciet dominus ſuper terram. Quoniam ita breuiauit, vt memoriter capi poſſit: ita rebus impleuit, vt nemo ſine gratia ſpiritusſācti percipere poſſit. f ¶ Si e. dimi. Formā impoſuit qualiter velim⁹ iudicari. Vnde indulgentibus coram deo fiducia reſpondet impetrandi: exigentes verò, pœna remordet vltionis vel damnationis. ¶ De⁹ mauult inuenire cui indulgeat quàm quem puniat, ideo in noſtra poteſtate poſuit qua conſcientia iudicium dei quiſq; puocet erga ſe, & quō ſententiam tanti diſcriminis poſſit tēperare. Oēs debem⁹, & indulgētia patris oīb⁹ eſt neceſſaria, ideo ex animo alijs dimittamus, vt maiora ſeu plura nobis relaxentur. ¶ Hoc in fine concluditur, vt certū ſit nobis quid in orationibus promiſerimus: neq; aliud exigit iudex quem rogamus, niſi vt tales ſimus fratrib⁹, qualem eum nobis poſcimus. Et qui hoc non facit dupliciter reus eſt. primò, quia peccauit & debet: deinde, quia admonit⁹ à iudice, fratri non indulget. ¶ Vnde: Cum oratis, remittite ſi quid habetis aduerſus aliquem: aliter enim pater veſter non dimittet vobis. g ¶ Si autem non. Nulla excuſatio relinquitur, quia vnuſquiſque ſecūdū hāc ſnīam in futuro iudicabit. Ex hoc patet, q vnuſqſq; in ſua inſidelitate condemnatur. h ¶ Cum ieiunatis. Poſtquā docuit quō orandum ſit, docet de ieiunio qd̓ iterum ptinet ad mūdiciā cordis, ne nō ſit ſimplex ad deum, dum ad exteriora rapitur. i ¶ Nolite fi. Non phibet virtutem, ſed fictā virtutis ſpeciē. ¶ Bonū eſt ieiunio p pc̄tis triſtes eſſe ad pœnitentiā, & humiliare animā noſtram. vnde: Cor cōtritum & humiliatū de⁹ nō deſpiciet. Sed triſticiam, quę p laude eſt, prohibet. Vnde non ait ſimpliciter: Nolite ieiunare, ſed addit, ſicut hypo-

Scientię donum quotuplicis vtilitatis.
† De pœ. diſtin. 1. c. tres ſunt. & diſt. 2. c. ſi em̄ & diſti. 3. c. de q̄tidiana. c. adhuc.
De cō. di. 2. c. iteratur.
Mat. 11. d.
† errata, lapſus.
Marc. 11. c.
delicta veſtra.
F
Orationis dominicæ cōpendioſitas.
Iſa. 10. f
Mar. 11. c.
G
Pſal. 50. d.
E

a ¶Qui ſolus potes. ¶Dum dicitur hodie. b ¶Vt liberi redeamus ad patriam. ¶Donum ſcientia, virtus, luctus. c ¶Conuerſis.

a dā nobis hodie: † Et † dimitte no- a

a ¶Quibus tenemur. ¶Peccata. b ¶Eo pacto, aliter nullus totius orationis eſt fructus.

b bis debita noſtra, ſicut & nos † di- b

a ¶Veniam petentibus.

c mittimus debitoribus noſtris. Et c

a ¶Donum, pietas, virtus, manſuetudo. b ¶In tentationem inducitur, qui tentatione frangitur. ¶Donum, timor, virtus, paupertas.

d ne nos inducas in tentationem, † ſed d e

¶Commendat conditionem.

e f libera nos à malo*. Amen. † Si e- f g

¶Vos qui eſtis quaſi dij. a ¶Qui in hoc quod peccant homines ſunt.

nim dimiſeritis hominibus † pecca-

¶Ecce fiducia magna.

cata eorū, dimittet & uobis pater ue-

g ſter cæleſtis delicta ueſtra. Si aūt nō

¶Iudicium ſine miſericordia fiet e is qui non faciunt miſericordiam.

dimiſeritis hominib⁹*, nec pater ue-
ſter dimittet uobis peccata ueſtra;

a ¶Id eſt ipſa vultus triſticia oſtentare ieiunium.

h i Cū autē ieiunatis, nolite fieri ſicut h

† remitte
† remittimus
† De pœ. diſtin. 4. c. dicit dn̄s.
De cō. di. 2. c. panem.
* Quia tuū eſt regnū & potentia in ſecula ſeculorum.
* delicta ſua

Nicolaus de Lyra.

pro ſe & p tota cōitate. Alio mō accipit inſtrumentū ad cōſequutionem btitudinis ex parte aīę: & ſic cū corpus ſit inſtrumentū aīæ ſeu organū, p cōſequens vita corporalis inſtrumētalit̄ facit ad cōſequutionē ſupernaturalis btitudinis, ī q̄tū aīa nō exercet opa meritoria niſi in corpore qa tempus meriti durat tm̄ ad tēpus hui⁹ vitæ. Ad vitam aūt corporalem neceſſario requirit̄ ſufficientia vict⁹. & hoc petitur cū dicit̄: Panē no. & in hoc intelligūtur peti oīa vitæ neceſſaria. a ¶ Et di. no. Hîc conſequenter petit̄ id p qd̓ cōſequimur btitudinē ſicut p remouens phibens. Et diuidit̄ in duas: quia primò facit quod dictum eſt: ſecundò, reddit rōnem cuiuſdam dicti, ibi: Si em̄ dimiſeritis. Pria adhuc in tres: qa à btitudine cōſequenda primò phibet nos pc̄m̄ commiſſum. ſecundò pc̄m̄ de proximo cōmittendū. & tertiò illud qd̓ eſt ad vtrūq; inclinatiuū. Scd̓m ponit̄ ibi: Et ne nos idu. tertiū ibi: Sed libera nos, &c. ¶ Illud ergo qd̓ priò & principaliter impedit nos à conſequutione beatitudinis eſt peccatum iā commiſſum: quia ad beatitudinem ingredi non poſſum⁹ donec peccatum commiſſum ſit totaliter dimiſſum, & quātum ad culpam & quantum ad pœnam: & ideo hanc dimiſſionem petim⁹ quinto loco, cum dicimus: Et dimit. Additur: b ¶ Sicut & nos di. quia hæc eſt regula nobis impoſita, q ſicut volumus nobis dimitti peccatum noſtrum, ita debem⁹ proximo dimittere peccatum in nos commiſſum. Iſta tamen dimiſſio poteſt intelligi dupliciter. Vno modo quantum ad offenſam, & hoc eſt neceſſitatis, quia tenemur omnes diligere ex charitate. Alio modo quātū ad iniuriam, & hoc non eſt neceſſitatis, licet ſit ſupererogationis. Sicut enim pecuniam ablatam non tenetur quis auferenti dimittere, ſed petere poteſt, ſic iniuria ſibi illata poteſt recompenſationem p emēdam petere ſecundū ordinē iuſticiæ. c ¶ Et ne nos. Scd̓ò impedit nos à btitudīe pc̄m̄: qd̓ formidat̄ de proxīo cōmittēdū, & hoc cōtingit qn̄ ſum⁹ poſiti ī graui tētatiōe: cui pbabiliter timem⁹ ſuccūbere: & iō ſexto petim⁹ hoc à nobis amoueri cū dicim⁹: Et ne n. indu. i. induci pmittas. d ¶ In tenta. Nō em̄ petimus vt nō tētemur. qa tentari non eſt malū: ſed magis eſt ad v̄tutis exercitiū, qn̄ viriliť reſiſtit̄. ppt̄ qd̓ dicit pſal. Proba me domine & tenta me. ſed petimus ne in tentationem inducamur. i. ne ab ipſa deuincamur. e ¶ Sed libe. Tertiò impedit nos illud qd̓ eſt īclinatiuū ad duo p̄dicta: & hoc eſt fomes pc̄ti: q̄ eſt quædam pœna ex pc̄tō primi parētis derelicta: Et hoc malū pœnæ & alia mala p̄ntis vitæ in quātū p̄nt nos ad pc̄m̄ inducere, ſeptimò petimus amoueri, & ab eis liberari cū dicimus: Libe. nos. Sequitur in fine: f ¶ Amen. qd̓ eſt v̄bū optatiuū reſpectu p̄cedentiū. g ¶ Si enim dim. Hîc redditur rō cuiuſdā dicti in prædicta orōne in quinta petitione, vbi dicebatur: Dimitte no. & patet ſnīa ex p̄dictis ibidē. h ¶ Cū au. ieiu. Hîc excludit intentionē vanæ gloriæ ab operibus pnīæ di. Cū au. ieiu. no. fieri ſicut hypo. Dicitur enim hypocrita ab hypos qd̓ eſt ſub, & criſis quod eſt aurum, quia ſub auro vel ſub honeſtate exterioris conuerſationis habet abſconditum plumbum falſitatis

H
Pſal. 25. a.

* libus offertur. a ¶ Et di. no. Grego. vt profecto bonum quod à deo cōpūcti petim⁹: hoc ipſum primū proximo cōuerſi faciam⁹. c ¶ Et ne. Aug. Aliud eſt tentari: aliud in tentationē induci. Nā ſine tentatione nemo pbat⁹ eſt, & iō nō petim⁹ nos non tētari, ſed in tētationem p cōſenſum induci. e ¶ Sed libera. Chryſo. hoc malū vocat diabolū ppter excellentiam ſuę malicię. g ¶ Si enim dimi. &c. Cyprianus: Excuſatio tibi nulla eſt in die iudicij: cum ſecūdū tuā ſentētiā iudiceris: & qd̓ feceris: hoc ipſe patieris. h ¶ Cū au. ieiuna. Leo Papa: Non ſunt caſta ieiunia quæ non de ratione
* continentiæ

Moraliter

cut hypocritę triſtes. a ¶ Exterminant. i. extra t̄minos humanę conditiōis obducūt. Sicut de nitore veſtiū iactantia eſt: ſic de nimio ſqualore & maciæ. Demoliri eſt q̄ſi diſſipare: & venuſtatem vultus quaſi ad nihilum redigere. b ¶ Facies ſuas. Luctuoſis ſordibus in quibus etiā iactātia eſt: & magis ſub ſpecie religiōis decipiūt. ¶ Nota nō debere oues pelles ſuas deponere ſed veſtiri, ſi aliquādo lupi eis ſe contegunt. c ¶ Vnge capu. Spirituali lætitia mentē refice diebus abſtinentię: vt dilectionis odor fragret in opib⁹ miſericordię. Cōſciētiā laua lachrymis: vt ſit munda corā deo. Nō em̄ ſufficit opus miſericordię ſine munda cōſcia: nec hoc ſine illo. Palęſtinis mos erat in feſtis caput vngere: ergo caput vnge. i. feſtiuū & hilarē te exhibe: & mētē ſpūali oleo refice: & de ieiunio nō quęras laudem exterius. Sed qa ſic à ſeculo auerteris corā deo gaudeas & ſic facie. i. cor mundabis à ſordibus: quibus remotis: deum videre licebit. Vnge caput tuum. Ecce nondū omnia in nouo Teſtamento ad literam. Ridiculi enim eſſent in ieiunio oleo delibuti: ſed ſpiritu amoris eius, cuius paſſionibus debemus participare nos macerandū: mens debet inungi & non oleo adulationis: aliter vana ſunt ieiunia ¶ Chriſt⁹ factus eſt vnguentum nobis: quod effuſum per paſſionem mortis: eccleſiam ſuā ſuo odore impleuit. Ideo non alterius cā ieiunare debemus: ſed eius perfuſi ſpiritu per abſtinentiam macerantes carnem eius paſſioni participemus. Illo ergo vnguamur: vt opera miſericordiæ cumulentur: & charitas interius diffundatur: quia ſine illo calix noſtri ieiunij non inebriatur, affectu pietatis. ¶ Deo ieiunat qui pro amore eius ſe macerat & quod ſibi ſubtrahit alteri largitur. d ¶ Et pater tuus. Pater per fidem intus eſt: & remunerat in abſcondito facta. Ibi ergo ieiunandum quo ipſe videat. Et neceſſe eſt vt ieiunans ſic ieiunet, vt ei placeat quem in pectore portat. e ¶ Nolite theſaurizare. Ad mūdiciam cordis terrena erogari præcipit. ¶ Nolite theſaurizare. Qui ieiunat, vel ſeruando quod non edit: vel gloriā quærendo: in terra theraurizat. Qui propter deū in cęlo. i. in æternitate. Et ſi ſpēaliter de eleemoſyna moneat̄ tamē de oī ope virtutū accipit̄: Quia quidqd p deo fit ī eo ęternaliter recipiem⁹. Erugo metalla cōſumit: tinea veſtes: quod ab his ītactū eſt tollūt fures. His tribus modis, omnis auaricia cōdemnat̄: prętereūt enim oīa quę poſſident̄. ¶ Moralit̄. Si quid in carne gerimus: theſauros in terra condimus, dum precioſos corporis ſenſus in terrenis deſiderijs occupamus: quos erugo. i. libido conſumit. Porro indumenta morum, ira & ſuperbia, & cætera vitia deſtruunt: quibus ſi quid reſtat, dæmones furantur. ¶ Omne terrenum vel erugine conſumitur, vt aurum & argentum: vel putredine & vermibus ſoluitur, vt veſtis. vel quod ab his immune eſt à furibus tollitur; vt lapides præcioſi. In his ergo omne genus auaritiæ reprehenditur. ¶ Rabbi. Erugo ſignificat ſuperbiam quæ decorem virtutum obſuſcat. ¶ Tinea quæ veſtes latenter rodit: inuidia eſt quæ & ſtudium lacerat bonum: & compactionem vnitatis diſſipat. Fures ſunt hęretici & dęmones qui ſemper ad hoc ſunt intenti vt ſpiritualibus ſpoliēt. f ¶ Theſauri. autem. q. d. cum ieiunatis aut aliquid boni operis agitis; ibi recondite vbi corruptio non poſſit accedere. g ¶ In cælo. i. omnem ſpem in cæleſtibus ponite: fide gradientes: charitatem amplectentes. In cælo. i. in ſpirituali firmamento: quod non tranſit: Cęlum & terra tranſibunt: verba autem mea nō tranſibunt. Si ergo cor eſt in cælo: mundum eſt quia munda ſunt cæleſtia. Si autem in terra volutatur: quomō mūdum eſt? i. ſi quid agit vt terrena conſequēter: quomō mūdum eſt? Si eteni illa in genere ſuo mūda tamen ſordeſcit res dignior dum inferiori miſcetur: vt aurum argento: argentum plumbo. h ¶ Vbi enim eſt theſaurus. Si in terra: cor eſt deorſum. Si in cæleſtibus, cor eſt in Chriſto fixū

Lucerna

A
† obſcurāt
quia
† De ſa. vn. vnico
Ieiunium q̄re & quō ſit faciendum
B
Moraliter
Allego.
I. 24. c

a ¶Repręſentatores alterius perſonę. ¶Qui non virtutibus ſtudent: ſed fauorem vulgi excitant. b ¶Pro demoliuntur: hoc enim proprie de exulibus.

a hypocritę triſtes. † Exterminant b

a ¶Finem intentionis vt ſupra reprehendit hic. ¶Vt diſſimiles alijs videantur, & ipſa vilitate vltra homines prędicentur.

b enim facies ſuas, ut pareant homi-
nibus ieiunantes. Amen dico uo-

a ¶Laudem quam voluerunt, non adoptionem filiorum

bis, † quia receperunt mercedem ſu-

a ¶Sic vni dicit, quaſi omnibus. b ¶Caput vngit, qui ſpirituali lętitia interius pingueſcit.

c am. † Tu autem cum ieiunas, unge b c
caput tuum, & faciem tuam laua,

a ¶Hominibus ieiunat, qui fauorem eorum captat. ¶Viſibilibus.

ne uidearis hominibus ieiunans: d

a ¶Cęleſti. ¶Qui eſt inuiſibilis. b ¶Per fidem in corde. ¶Vel ſo.

ſed patri tuo, qui eſt in abſcondito: f

a ¶In conſcientia vbi ipſe eſt.

d & pater tuus, qui uidet in abſcondi-

a ¶Pendet de hoc quod dictum eſt: ne videaris ho. ie. b ¶Diuitias reponendo, ſpē vobis collocare in terrenis.

e to, reddet tibi.* Nolite theſaurizare g

a ¶. i. in tranſitorijs. b ¶. i. ſuperbia.

uobis theſauros in terra, ubi eru- h

a ¶Inuidia. b ¶Diſſipat & conſumit. c ¶. i. hęretici & dęmones qui ſemper ad hoc ſunt intenti, vt ſpiritualibus expolient.

go & tinea demolitur, & ubi fu- i k
f res effodiunt & furantur. Theſau- l

a ¶Non mihi, cui non prodeſt, ſed vobis.

g rizate autem uobis theſauros in cæ-

a ¶In ſpiritualibus & ęternis. b ¶Quia futurę diuitię ſanctorū incorruptibiles ſunt.

lo, ubi nec erugo nec tinea demo-

a ¶Diſſipat, & in nihilum redigit. b ¶Quia ibi aduerſus electos dei nulla diaboli fraus pręualebit.

litur: & ubi fures non effodiunt,

a ¶Vniuerſaliter, de pecunia, & omnibus voluptatibus huius ſeculi, i. huiuſmodi theſaurus eſt gula: huiuſmodi libido & ſimilia.

h nec furantur. Vbi enim eſt theſau- m

Nicolaus de Lyra.

ſitatis. Sequit̄: a ¶ Tri. Iſti em̄ oſādūt quādā faciei triſticiā: vt ſi mulēt pnīę rigorē: iō ſubdit̄: b ¶ Ex. Extermīare enī eſt extra terminos ponere: & ideo illi facies exterminant qui quādam triſticiam extra modum ſolitum aliorum demonſtrant: vt religioſi præceteris appareant. Vel aliter. ¶ Sicut fiunt quandoq; vnguenta ad decorandum faciem, quibus vtuntur mulieres ad ſimulandū pulchritudinem; ita fiunt quædam vnguenta ad exterminandum prędicto modo faciem: & forte talibus vtebantur ad ſimulandum pœnitentiam: ſicut etiam tyranni talibus vtuntur ad extorquendum pecuniam per quęſtum. Subdit autē debitum modū ieiunādi, cū dicit. c ¶ Tu aūt &c. unge caput tuum: id eſt ſigna lęticiæ prætende: talibus enim vnguentis & lotione corporis vtebantur Iudęi in diebus ſolennibus & feſtiuis. d ¶ Ne ui. h. i. ad gloriam hominum quærendam. e ¶ Sed pa. tuo. cęleſti. ſ. cuius gloriam debes tantum quærere in operibus tuis. f ¶ Qui eſt in ab. quia deus in pręſenti vita non poteſt videri à nobis: licet ſit pręſens vbiq;. Cętera patent. g ¶ No. the. Hîc excludit ab affectione hominis peccatū auaricię: Et diuiditur in duas partes: quia primò oſtendit propoſitum in actu exteriori: ſecūdò ī actu interiori, ibi: Ideo dico vobis ne ſol. &c. Prima in tres: ſecundum tres rationes p quas excludit immoderatā congregationem diuitiarum. ſcd̓a ponit̄ ibi: Vbi eſt the. tu. &c. tertia ibi: Nemo pōt du. do. ſer. Prima ratio accipitur ex defectu theſauri temporalis. Theſaurus enim nihil aliud eſt q̄ congregatio diuitiarum. Cōgregantur autem diuitiæ propter ſufficientiam vitę habēdā: ſed theſaurizatio, indebita rectè inducit contrariū: quia reddit hoīem inſufficiētiſſimū: qa talis theſaurizatio ē quę fit ex auaritia: & ex amore diuitiarū in ſe, ille aūt q ſic cōgregat diuitias nō audet eis vti: ſed iuxta eas ducit miſerā vitā, & dimittit eas putrefieri: & ideo dicit Hie. ī epiſtola ad Paulinū: Antiquū dictū eſt: Auaro deeſt tā qd̓ habet, q̄ quod non habet: & talem modum theſaurizandi excludit ſaluator cum dicit: ¶ No. th. uo. vbi erugo & tinea demolitur. h ¶ Eru. i. æris rubigo: & in hoc tangit̄ corruptio diuitiarū artificialiū: vt auri & argenti & cæterorum metallorum. i ¶ Et ti. Hic tangitur corruptio diuitiarum naturalium vt bladi & vini & veſtimētorum & conſimilium. k ¶ Et ubi &c. Hoc dicitur propter lapides precioſos: qui licet non poſſint rubiginari nec à vermibus corrodi: tamen poſſunt à latronibus tolli. Ex prædictis patet q theſaurizatio quæ fit ex cauſis honeſtis non eſt interdicta à ſaluatore tanquam illicita: vt quando aliquis theſaurizat ad bona opera facienda: vt eſt conſtructio eccleſiarum, releuatio pauperum, & huiuſmodi: vel propter rempublicam ſeruandam & conſimilia. l ¶ Theſaurizate autem uobis theſauros in cælo. Per hoc concludit excellentiſſimum modum theſaurizandi; quando ſcilicet bona temporalia & tranſitoria conſummuntur in pios vſus, & ſic commutantur in bona ſpiritualia & æterna: & per cōſequēs incorruptibilia: & hoc ē theſaurizare ī cęlo: & patet lr̄a. m ¶ Vbi ē e. Hîc ponitur ſecunda ratio ad excludendum theſaurizationē inordinatā tpaliū: & accipitur iſta rō ex q̄dā affectu malo ipſi⁹: q ē excęcatio mētis: Ad talē em̄ theſaurizationē ſequitur totalis cōuerſio mētis ad amorē diuitiarū: & hoc ē qd̓ dicit: Vbi ē. ad hanc cōuerſionē ſequit̄ auerſio à deo: & qa intellectus illuminatur p coniūctionē ad deū: ideo ex tali auerſione obtenebratur. Et quia intellectus dirigit omnes alias potentias in ſuis actibus: cum ſit oculus hominis interioris: ad hoc ſequitur obtenebratio & obſcuritas in omnibus operibus humanis. propter quod, ſubditur:
Lucerna

Diuiſio
D
* in ppatulo.

* continentię veniunt, ſed de arte fallaciæ. c ¶ Tu au. cū ie. un. Per caput Chriſtus intelligitur: p faciē propria cōſciētia: quę lauāda eſt cōfeſſione: Chriſtus autē vngendus deuotiōe. g ¶ No. th. Ra. Erugo ſignificat ſupbiā quę decorē virtutum obfuſcat. tinea quę latēter veſtes roditi inuidiā quæ bonū ſtudiū lacerat. fures ſūt hęretici & dęmones q ſemp ſūt intēti nos bonis ſpūalib⁹ ſpoliare

Moraliter.

* Lucerna

a ℭ Lucerna. Proſeqtur mūdiciam cordis. Sicut ocul⁹ membra ad operandum dirigit, ſic intentio & lux fidei omnes virtutes. Lucerna eſt lumē in teſta, ſic charitas in fide. Cū fides ceſſabit, ſola charitas lux erit. De exteriori, docet officiū interioris hoīs, ītētiōe mētis & luce fidei oēs virtutes illuſtranť, vt reddāt lucidum corpus. ℭ Itē ad mundiciā cordis p ſe hoc capľm eſt, vľ gr̄a priorū operū q̄ palā apparent. b ℭ Si fue. o. Si pura ītentione, q̄ potes bōa agis, opa ſunt lucis, etiā ſi non ita hoī b⁹ videať. Si pu̇erſa intentio eſt, prauū eſt qdqd agiť, etſi videať rectū. ℭ Ocul⁹ vn⁹ & ſimplex eſt. ſ. charitas q̄ mō lucet in fide ſicut in teſta. c ℭ Si au. ocu. tu. ne. Si ītentio nō eſt ex fide, tot⁹ hō interior tenebroſ⁹ eſt. Quia qđ nō eſt ex fide, pc̄tm̄ eſt. d ℭ Tene. e. Quando qdē intētio ſeqns opus informat. Ergo ſi bona q̄ agis quia mala intentione fiunt tenebræ ſunt, quid ea quę p ſe mala ſūt, & mala intētiōe fiūt? e ℭ Si ergo lu. Intentio q̄ facim⁹ quodcūq;: q̄ nobis eſt nota, lumē diciť, exit⁹ verò rei īcert⁹ eſt, vt cū qd alicui do vel ago neſcio vtrū cedat ei bono an malo: & iō tenebras vocat. Dicit ergo: Si intentio q̄ facis (quæ tibi nota eſt) appetitu temporaliū ſordidať: quantò magis ipſum factū cuius dubius eſt exitus? qa etſi bene cedat alij, qđ nō bona intentione facis, nihil tibi pderit: qa quō feceris tibi imputatur, nō quō illi euenerit. f ℭ Nemo p. Q. nō poteritis ad oculū hoīm bōa agere, & ex his deo placere. Nō ſimul in cælo & ī terra theſaurizare, nec & vitijs & virtutibus deſeruire. Quidqd facis, vel ex amore dei, vel ſeruitute diaboli. ℭ Cū regnum dei & diaboli diſſideant inter ſe, in vtroq; nemo poteſt ſimul militare: vnde q baptizātur, diabolo abrenūciāt & operib⁹ ei⁹.

►tui

†Luc. 19. c. 26. di. c. acutius. 21. q. 1. c. 1. De pœ. diſ. 5. c. 1.

E

F

g ℭ Aut enim unum odio. Nihil eſt medium. Quidquid enim facis, aut ex amore dei, vel ex ſeruitute diaboli. ℭ Augu. Diabolus enim ſemper eſt odio habēdus: deus verò diligendus. Nec em̄ aptè aliquis vnquā deum odio habuit: ſed omnes ſe eum amare fatētur, & diaboli nomen execrantur, cū̄uis vitioſi eum quaſi tyrannum ſuper ſe dominantem ſuſtineant: deum verò odio non habent, ſed contemnunt, victi concupiſcentia ſua, & perſuaſione diabolica. h ℭ Aut unum ſuſtinebit. Auguſtinus. Non quidem diligit: nemo enim diabolum diligit, ſed ſua cupiditate implicatus patitur eum: vt ſi quis ancillæ alienæ coniunctus propter ſuam cupiditatem duram patitur ſeruitutem: etſi non amet illum cuius ancillam diligit. i ℭ Alterum contemnet. Non quidem odio habebit: nullius enim conſcientia deum poteſt odiſſe. Idem in retractatione rei eiuſdem. Non video fuiſſe dicendum: Multi enim ſunt de quibus ſcriptum eſt: Superbia eorum qui te oderunt, &c. k ℭ Et mammonæ. Mammona Syra lingua, diuitiæ, quibus ſeruire, deum negare eſt. Non dicit, habere: quod fieri licet, vt bene diſpenſet, ſed ſeruire quod eſt auari. Dicitur hoc nomen eſſe dæmōis qui præeſt diuitijs, non quòd in eius ditione ſint: ſed quòd his vtitur ad decipiendum, irretiendo laqueis diuitiarum. l ℭ Ideo. dico uobis. Quia non poteſtis deo ſeruire & mammonæ. Ne ſitis ſolliciti, quod eſt ſeruire diuitijs. Contemptum ſeculi, & fiduciam futurorum toto ſermone præcepit, dum & mala ſuſtinere & ☞ non vlciſci.

Pſal. 73. d. Māmona

a rus tuus, ibi eſt & cor tuum. †Lucer- a
b na corporis tui eſt oculus tuus. Si b

a ¶ Intentio, cuius merito opera lucis an tenebrarum ſunt diſcernuntur. b ¶ Vnus & purus, de quo in canticis: Vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum id eſt charitate. c ¶ i. congeries virtutum, vel actio tota.

fuerit oculus tuus ſimplex, totum c
c corpus tuum lucidum erit. Si au- d e

¶ Intentio peruerſa.

tem oculus tuus nequam fuerit, to- f
d tum corpus tuum tenebroſum erit.
e Si ergo lumen quod in te eſt, tene- g

a ¶ Mala quæ fiunt intentione peruerſa.

bræ ſunt, ipſę tenebrę quātę erunt? h

a ¶ Q. Nō poſſum theſaurizare & deo ſeruire. b ¶ i. in cælo & in terra theſaurizare. ¶ Vitijs & virtutibus. c ¶ Inter ſe diſſidentibus.

f † Nemo poteſt duobus dominis ſer- i

¶ i. diabolum.

g uire: Aut enim unum odio habe-

¶ i. deum. ¶ i. diabolum.

h bit, & alterum diliget: aut † unum

a ¶ Deum poſtponit, & ſi diligat eius mandata.

i ſuſtinebit, & alterum contemnet.

a ¶ Exprimit qui ſunt duo domini. b ¶ Bonus diſpenſator non eſt ſeruus. c ¶ i. diuitiis. Habere quidem licet eas, ſed non ſeruire eis.

k Non poteſtis deo ſeruire, & mam- k

a ¶ Ne cura eorum retrahamini ab æternis, quia nihil ſunt.

l monæ. Ideo dico uobis, ne ſolli- l m

tentionis bonæ. h ℭ Ipſæ te. quā. erūt. q. d. multò magis, quia actio mala de genere, q̄ eſt quaſi q̄dam tenebra ſi tn̄ huic ſuperueniat intentio mala, eſt mľto deterior q̄ pria: vt ſi aliquis mœcheť cum aliq̄, vt poſſit ei⁹ pecuniā furari, oīs talis tenebroſitas pcedit ex immoderata cōgregatione diuitiarum: ppter qđ eſt merito fugienda. i ℭ Nemo pōt du. &c. Hîc ponitur tertia rō: quia illud eſt merito fugiēdum ab hoīe, p qđ impediť obſequiū deo debitum, ad qđ obligať hō ex beneficio creationis, & ex alijs bn̄ficijs: ſed impediť p cōgregationē diuitiaꝝ inordinatā: ergo &c. Minor autē hui⁹ rōnis declarať, cū diciť in lr̄a: Nemo pōt duo. do. ſeruire. qđ eſt intelligendū qn̄ ſunt cōtrarij & diſparati, & nō ſubalternati poſiti: ſic eſt in pposito, quia auaricia q̄ eſt ſeruit⁹ idoloꝝ nō pōt ſtare cū obſeqo diuīo. & iō cōcludit. k ℭ Non poteſtis deo ſer. & mā. Māmona em̄ lingua Syra nomē eſt diuitiarū, vel nomē dæmōis q tētat de cupiditate diuitiarum: Auar⁹ autem qui theſaurizat īordiate, ſeruit vtriſq;, & ideo non poteſt ſimul deo ſeruire. Ille aūt qui ipſis opib⁹ diuitias expēdit non ſeruit diuitijs, ſed magis diuitię ſeruiunt ſibi: quia eis vtiť ſicut inſtrumentis ad opa virtutū: qa ſcđm qđ dicit Amb. ſup Lucā. Sicut diuitię ſunt īpedimēta reprobis, ita pbis ſunt adiumēta virtutis, & iō talis pōt ſimul ſeruire deo, & vti ipſis. l ℭ Ideo di. uo. quia nō ſolū cōgregatio diuitiarum quātum ad actū exteriorem deordīat hoīs affectū, ſed etiā ſollicitudo acquirēdi deordinat q̄tū ad actū īteriorē: iō cōſeqnter excludit ſollicitudinē ſupfluā circa talia acqrēda. Et diuidiť in duas ptes: quia primò facit qđ dictū ē p q̄dā exempla, & ſecūdò p rōnes, ibi: Nolite ergo. Circa primū aduertendū, q duo ſunt quę requirūť ad ſufficiētiā vitę p̄ntis ſcilicet nutrimentuū, ſine q̄ hō nō poteſt viuere abſolutè, & veſtimentū ſine q̄ non poteſt bene viuere: & ideo circa iſta ſolet hō magis ſollicitari. Primò ergo excludit ſollicitudinem circa vtrunq; ī generali, ſcđò circa quodlibet p ſe ſumptū ī ſpeciali, ibi: Reſpicite volatilia. Circa primū aduertendum, q natura non potuit prouidere hoī de tegumento & defenſione, ſicut puidit alijs animalibus: vt pote auib⁹ dedit plumas ad cooperimentum, vngues, & roſtra ad defenſionem: ſiľr brutis animalibus pelles & pilos p indumento, cornua & dentes & hmōi p armis: quia in talib⁹ nō eſt niſi natura ſenſitiua, q̄ eſt ad vnū determinata: & ideo de talib⁹ potuit eis puidere ſufficienter natura. Homo aūt rōnalis naturę eſt, q̄ non eſt determīata ad vnū: ſed habet viā ad diſpata, & cōtraria, & iō non potuit ſibi ſufficieť puidere natura q̄ de ſe ē determīata ad vnū: ſed loco hui⁹ hō habet ītellectū, p quē poteſt cogitare diuerſas artes & modos faciendi ſibi veſtes, & arma, & man⁹ ad operandum talia: & ideo oportet hoīem de talib⁹ ſollicitari: qa tn̄ homo rōnalis eſt, iō iſta ſollicitudo debet eſſe moderata ſcđm regulā rōnis rectę: & talē ſollicitudinē nō excludit hic ſaluator, cum ſit ps prudentiæ: aliter ſeqreť, q homo tētaret eū, ſi expectaret ab eo cōſeq oīa neceſſaria: omittēdo qđ debet fieri circa hoc via hūana, ſed ſollicitudo q̄ hîc phibeť eſt deordīata & ſupflua p quā poſtponunť bona ſpūalia, vt magis videbiť poſtea. Et hoc eſt qđ dicit hîc Saluator: m ℭ Ne ſolliciti ſitis. ſupfluè. ſ. & inordīatè de cibo & veſtimēto: quia hoc non eſt neceſſariū: Quod pbat exēplo: quia corp⁹ & aīam q̄ ſunt maiora beneficia de⁹ dat nobis ſine ſollicitudine noſtra: ergo & illa quæ ſunt minora, videlicet cibum & veſtimentum:

G

†Luc. 11. c.

►tuus

†huic adhærebit

Diuiſio

Vita p̄ſens q̄t ſuſtētať. H

Brutis animalibus neceſſaria prouidit natura & nō homini rationali: & q̄re

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Lucerna corporis tui. Metaphorica eſt loquutio, ac ſi diceret: Sicut oculus corporalis dirigit opera corporalia: quia dirigit pedem ad ambulandum, manus ad operādum, & ſic de alijs: ita oculus mentis per intentionem rectam dirigit opa humana: in quātum in eis eſt ratio boni moralis: & ideo dicit: b ℭ Si ocu. tu. fu. ſim. i. intentio mentis recta. c ℭ Totum corpus tuum. i. cōgeries operationū. d ℭ Lucidum erit. i. ſancta & bona, dū tn̄ opus ſit licitū de genere. e ℭ Si autem oculus tuus fue. nequā. i. intentio peruerſa & mala. f ℭ Totum corpus tuum tene. erit. i. tota cōgeries operationū tuarum erit mala, etiam ſi actio ſit de genere bona: Sicut dare eleemoſynam mulierculæ, vt poſſit eā ad amorē illicitū attrahere, eſt malū ſimpľr, ppter maliciā intentionis puerſæ: propter quod ſubdit: g ℭ Si ergo lumen. i. ſi actio bona de genere, q̄ eſt q̄ſi quoddam lumen, efficitur mala propter defectū intentionis

a ℭ Lucerna cor. tui &c. Remi. Per lucernam eccleſiæ rector ſignificatur, qui bene ocul⁹ diciť: quia plebi ſubiectę q̄ p corp⁹ intelligiť, ſalutaria videre debet. Si ergo ecclīæ rector errauerit, quāto magis ſubiect⁹ ſibi ppľs deuiabit? k ℭ Nō pot. deo ſer. &c. Hiero. nō dicit q habet diuitias, ſed q ſeruit diuitijs: Qui em̄ diuitiarū ſeruus eſt cuſtodit eas, vt ſeru⁹ dominum: qui aūt earum ſeruitutis excuſſit iugū, diſtribuit eas vt dn̄s. m ℭ Ne ſolli. ſi. aīæ. Non dicit vt manducetis, ſed quid manducetis. Māducare nanq; neceſſariū eſt ad ſuſtentationē naturæ: Sollicitari verò circa ſumptuoſitatem cibi vel delectationē gulæ. Et idē dicendum de veſte. Nōnne anima

Moraliter

☞ non vlciſci, & inimicos diligere iuſſit, & humanā gloriā fugere. Nūc vult confirmare per fidē in ſpe ęternorū, qa plures ſūt quos amor p̄ntiū, & deſperatio futurorū torpētes facit. ℭ In ſudore vultus paratur panis, ſed labor eſt exercēdus, ſollicitudo tollenda eſt, quę mentē pturbat: dum timet ne aut poſſeſſa diſpereant aut elaborata non contingant. a ℭ Animæ ueſtræ. Id eſt animalitati cui hęc neceſſaria ſunt. Totam ſpem deo committite, quia nihil niſi quo decreuerit ille poteſtis acquirere vel retinere. ℭ Anima hîc ponitur pro vita, quæ cibo ſuſtentatur vt ibi: Qui amat animam ſuam, perdet eam. ℭ Animalitas cibo alitur: & ponitur hîc pro vita: viuit cum pecoribus, quam qui perdit propter Chriſtum, inueniet eam ſpiritualem in vitam æternā. b ℭ Nonne anima. Non vita propter eſcam, nec corpus propter veſtimentum, ſed ecōtra. Ideo non ſit ſollicit⁹ animus, vt percipiat quod propter ſe creatum eſt. ℭ Quaſi. Qui dedit maiora, ideſt vitam & corpus, dabit & minora, ideſt victum & veſtes. In his promiſſis veritatis nemo dubitet: Sit homo quod eſſe debet, mox adduntur ei omnia ppter quē ſunt facta. c ℭ Reſpicite. Hoc ad eſcā. Sancti merito comparantur auib⁹ quia cælum petunt, & quidā ita remoti ſunt à mundo, vt iam in terris nil agant, ſed ſola contemplatione iam in cælo degūt. De quibus dicitur: Qui ſunt hi, qui vt nubes volant &c. ℭ Hæc exempla non prohibent prouidentiam, ne laboret, ſed ſollicitudinem, vt tota fiducia veſtra ſit in deo, cum & aues ſine cura viuant. d ℭ Et pater ueſter. Exaggerat fiduciam filiorum & confirmat: quia ſi bonitas patris etiam ad illa ſe extendit, quanto magis ad filios adoptiōis? e ℭ Quis autem ueſtrum. &c. Illi autem curam regendi corporis relinquite, qui illud ad hanc menſuram fecit peruenire. f ℭ Et de ueſtimētis. Non q laborare & prouidere hoc non deceat ſed, omnis ſollicitudo abijcienda eſt. & ſpes in deo habenda eſt. g ℭ Conſiderate lilia agri. Exhortationem de indumento ſatis congruo confirmat exēplo. h ℭ Quo. nec Salomon in omni &c. Quæ purpura regum, quæ pictura textricum poteſt floribus comparari? Ipſe color dicitur operimentum florum, ſicut dicimus: operuit iſtum rubor. i ℭ Si enim fœnum agri. Si iſta quæ ad vſum ſunt temporis tantum, & cito decidua igne cremabuntur, deus tam venuſtè adornat. ℭ Cras pro futuro ponitur in ſcripturis, dicente Iacob: Exaudiet me cras iuſticia mea. k ℭ In clibanum mittitur. Alij libri habent, in ignē vel in aceruum, qui habet ſpeciem clibani. l ℭ Quanto magis uos, ſcilicet veſtiet. Et ideo omnis fiducia in eo habenda. Quòd ſi nec de his fidentes ſumus, quomodo inuiſibilia ſperanam⁹? Permodica fides eſt, quæ nec de minimis certa eſt. Ideo & de æternis ingerit fiduciā, & condemnat infi. delitatē. m ℭ Modicæ fi. Quicunq; in aliqua promiſſione dubitat, modicus eſt fidei, & quantò plus dubitat, tantò minus inuenit ea pro quibus ſollicitus fuit. n ℭ Nolite ergo ſolliciti &c. Plenius inculcat & reuoluit, quod à principio ſermonis docuit, vt abſq; ſollicitudine viuamus. Nolite ergo ſolliciti eſſe. Hîc videntur argui hi qui ſpreto victu vel veſtitu communi, lautiora ſibi vel auſteriora præ his cum quibus viuunt alimenta quærunt vel indumenta. o ℭ Sollicitι eſſe. Sollicitudo ſuffocat verbum dei, ne fructum referat: & facit ſimilē gentili id eſt infidelem. ☞ Hæc enim

A

Gen̄. 3. c.

☧ et qd bibituri ſitis

Iohan. 12. d

†magis p̄ſtatis

Iſa. 60. b.

B

Gen̄. 30. c

¶ Quia hoc eſt diuitijs ſeruire.

a citi ſitis animæ ueſtræ, quid man-
ducetis: ☧ neque corpori ueſtro,

¶ i. vita

b quid induamini: Nōnne anima a
plus eſt quàm eſca: & corpus plus

a ¶ Quę perpetuo non erunt.

c quàm ueſtimentum? Reſpicite uō b

a ¶ Dei prouidentia aluntur abſque cura.

latilia cæli. quoniam nōn ſerūt, nec c
metunt, neque congregant in hor-

a ¶ Tunc multo magis vos qui filij eſtis.
b ¶ Tunc multo magis vos, qui rationales eſtis quibus promittitur ęternitas.

d rea: & pater ueſter cæleſtis paſcit

a ¶ Quia rationales, & in filios adoptati.

illa. Nōnne uōs †magis pluris eſtis d

a ¶ Sua ſollicitudine & ſagacitate.

e illis? Quis autem ueſtrum † cōgi- e
tans poteſt adiicere ad ſtaturam ſu-

a ¶ Supra de eſca, hic de veſtimento.

f am cubitum unum? Et de ueſtimen

a ¶ Hoc de indumento. ¶ Non ſunt hæc allegorica, ſed vt de minoribus perſuadeantur maiora.

g tis, quid ſolliciti eſtis? Cōnſiderate f
lilia agri, quomodo creſcunt. Non g h

a ¶ Coloribus ſe ornando. b ¶ Vt indumenta ſibi conficiant. c ¶ Tamen.

labōrāt, neq; nēnt. Dico autē uobis, i

¶ Qui præ aliis floruit.

h quoniā nec Salomō in omni gloria k
ſua coopertus eſt, ſicut unū ex iſtis.
i Si enim fœnū agri, quod hodie eſt, l
k & cras in clibanū mittitur, deus ſic m n

a ¶ Ornat. b ¶ Procurabit in neceſſariis. c ¶ ſ. veſtiet. ¶ Qui ad imaginem dei eſtis ad æterna vocati.

l m ueſtit, quantō magis uōs modicę fi- o

a ¶ Non ait nolite quærere. b ¶ Id eſt talium cura, nolite impediri quominus cæleſtibus inſudetis.

n o dei? Nōlite ergo ſōlliciti eſſe, dicētes: p

non ſerunt neq; metunt, & tamen dominus ſufficienter paſcit illas cum ſollicitudine conuenienti ſuæ naturæ. multò fortius hominem ſufficienter paſcet cū ſollicitudine conuenīēti ſuę naturæ quæ eſt ſecundum regulā rationis rectę: ppter qđ ſubditur: d ℭ Nōne uos magis plu. eſtis il. i. natura humana eſt maioris pōderis corā deo: quia animalia facta ſunt ppter hominē: fili⁹ autē nobilior eſt his q̄ ſunt ad finē. e ℭ Quis aūt ueſtrū. Hîc pbat de veſtimento: Et ponit duplex exēplum. Primum accipiť ex eo quod eſt intra hominē. ſ. magnitudo corpis, quā deus dat hoī ſine ſollicitudine ſua: quod patet, quia q̄tūcunq; aliquis ſolliciteť de augmētatione ſua, non poteſt addere ad ſtaturā ſuā cubitū vnū. cū ergo veſtimentum competat maius vel minus hoī ſecūdum quantitatē corpalē, & quātitas dať ei ſine ſollicitudine ſua, p cōſeqns & veſtimentū conueniēs abſq; ſollicitudine ſupflua. & hoc eſt quod concludit īterrogatiuè. Et de ueſtimētis &c. Secūdū exēplum accipitur ex eo quod eſt extra hoiem. ſ. ex terrę naſcētib⁹: qđ ponit cū dicit. f ℭ Cōſiderate li. agri, qūo creſcūt. ſine ſollicitudine eorum, & ſecūdū quātitatē ſuā à deo veſtiūtur. propť qđ dicit: h ℭ Nō laborāt. ſ. ad ornandū ſe. i ℭ Neq; nēt. ideſt filant: ad faciendū ſibi veſtimētum: & tn̄ optimè veſtiuntur. Quod probat: k ℭ Quoniā nec Salo. i. licet fuerit rex potētiſſimus, vt patet. iij. Reg. tn̄ non fuit ita bene veſtitus, quia licet ars imitetur naturā: tn̄ opa artis non aſſequūtur pfectionē operum naturę, & ideo tinctores pannoꝝ non pn̄t facere colorē ita viridē ſicut natura ī terrę naſcentib⁹. Ex hoc igitur concludit, q deus ſufficienter veſtiet hoīem abſq; ſollicitudīe ſupflua. ppter quod dicit: l ℭ Si enī fœnū agri &c. i. in præſenti. m ℭ Et cras in cli. mit. Id eſt in futuro: ponetur in furno: quia in aliquibus terris loco lignoꝝ vtuntur ſtipulis & talib⁹ ad calefaciēdū furnū. Vel aliter: Cliban⁹ accipitur hic pro aceruo in q̊ congregatur fœnum deſiccatū, quia ad modum furni ſeu monticuli eleuatur, vn̄ & clibanus à cliuo dicitur: Et tamen, n ℭ Deus ſic ueſtit fœnū ipſum ſollicitudine ſua. o ℭ Quāto magis modi. fi. uos? ſ. ſine ſollicitudine ſupflua. Vocat autē eos qui nimis ſollicitantur de talibus modicę fidei: quia ex defectu fidei procedit taľ ſolicitudo ſupflua: Non autē ſollicitudo rationabilis & moderata, ſed magis includitur: quia ſicut natura auium eſt, prædicto modo viuere, & terrę naſcentium creſcere, ſic natura hominis eſt viuere ſecundum dictamen rectæ rationis: ad quod ſequitur ipſum debere ſollicitari ſollicitudine moderata ad quęrendum ea quæ non dedit ſibi natura: vt veſtes, & arma & ſimilia, vt prædictum eſt. p ℭ Nolite ergo ſollici. eſſe. Hic excludit ſollicitudinē ſuperfluam per rationes duas: Secunda ponitur ibi: Nolite ergo. Prima accipitur ex parte diuinæ prouidentiæ. Ad cuius euidentiam conſiderandum, q aliqui dixerunt prouidentiam diuinam eſſe tantum circa ſuperiora, & non circa actus humanos, in quorum perſona dicitur Iob. xxij. b. Circa cardines cæli perambulat, nec noſtra conſiderat: & ex hoc dicebant quòd homo circa neceſſaria vitæ debebat multum ſollicitari; & hoc eſt quod dicit: Hæc em̄ oīa

C

†ſollicitus exiſtens

†Luc. 12. b

D

Diuiſio

Nico. de Lyra.

veſtimentum, dabit ſine ſollicitudine, vel cum ſollicitudine moderata: b ℭ Reſpicite uolatilia. Hîc probat de vtroq; in ſpeciali: & priò de cibo ſecundò, de veſtimento, ibi: Quis aūt veſtrum cogitans. Primum oſtendit per exemplum auium, quæ non ſerūt

Diuiſio

a ℭ Nōne aīa plus &c. Hiero. Qui maiora præſtitit, vtiq; & minora præſtabit. b ℭ Reſpici. uo. cæ. ideſt verè contemplatiuos c ℭ Quoniam non ſe. ſe negocijs ſecularibus implicando, & dominus pro eis ſollicitatur ad neceſſaria miniſtrando. f ℭ Conſide. li. ideſt verè caſtos. g ℭ Quomodo creſcunt. ſ. non ſolum labore ſuo, ſed etiam dei dono, Sap̄. viij. d. Et cognoui quia non poſſum eſſe continens, niſi deus det. l ℭ Si enī fœ. per fœnum virēs ad horam, & poſt mittendum in ignem ſignificātur vanè glorioſi ad tēpus florētes, & poſt ignē gehennę ęternaliter ſuſtinētes. Igitur ſi eis de⁹ dat tanta bona in terra, ſuis electis dabit in cælo multo maiora. p ℭ Noli ergo ſolli. exponatur vt. ſ. Hæc enim

Moraliter

a ¶ Hæc enī om. Quid ergo amplius habet à gentili: cui⁹ infide
E litas animū ſollicitat,& curis vitæ hui⁹ fatigat? b ¶ Gentes. Quibus de futuris cura nō ē,ſed filiorꝝ ē quęrere regnū. c ¶ Scit e. Prouiſa ſunt hęc à deo,q nouit nobis hæc in via ſua eſſe neceſſaria. Pater ueſter. Sic filios de bonitate & prouidentia patris ſecuros reddit,abſq; cura ſcīi. d ¶ Quærite er.p. Hīc aptè oñdit iſta nō eſſe petē da tāq; bona noſtra,etſi neceſſaria. Regnū autem dei petendum eſt & in eo finis noſter eſt ponēdus, ꝑpter quē omnia faciamus: verbi gratia: Manducemus vt euangelizemus: non euangelizemus, vt mādu cemus. Cum dicit primum, ſignificat hoc poſterius, non tempore ſed dignitate. Illud enim petendum eſt, hoc propter illud neceſſarium: ergo primum quęrite regnū dei.i.ꝑponite oībus rebus cæteris. Vt aūt hoc quęratis, nō debet ſubeſſe ſollicitudo, ne illa deſint: Scit em̄ (vt dixit) pater veſter, qa his indigetis: & iō non ſubdit, deinde iſta quærite: ſed ait: hæc apponētur.i. cōſequentur ſine vllo impedimento, ſi illa quæritis. Nec ait: illa dabuntur: ſed apponentur: qa aliud eſt qđ principaliter datur aliud qđ ſuperaddit̄, qa in intentione æternitas, in vſu debet eſſe tp̄alitas: & illud datur, hoc ſuperaddit̄. Regnum dei q̄ramus, ſectando iuſticiā ei⁹. ¶ Iuſticia verò regni eſt, oīa q̄ Chriſtus docuit obſeruare. Regnū quęrere, eſt ipſam iuſticiā opibus implere. ideo tm̄ vt deus gl̄ificetur, & vt nos ei per oīa placeamus. ¶ Regnum dei ſummum bonum eſt: & ideo quærendum. Quæritur autem fide, ſpe, & charitate. e ¶ Et hæc omnia. Quia omnia ſunt filiorū: & ideo hæc oīa adijciētur, etiam non quęrentibus, quibus ſi ſubtrahūtur, ad probationem eſt: ſi dantur, ad gratiarum actionem: quia omnia cooperant̄ in bonum. f ¶ Solliciti. Timore, mœrore, & anxietate curarum quæ mentem perturbant. g ¶ In craſtinum. i. In futurū, de pręſentibus cōcedit: vnde Apoſtolus: Nocte ac die operabamur ne quem grauaremus. De futuris q̄ diuina procurat ordinatio, nō cōuenit ſollicitari, ſed præſentia grate ſuſcipientes, curā futurorū q̄ incerta eſt, deo relinquamus, cui de nobis cura eſt. Curā āt p̄ſentiū maliciā vocat, qa pœnal' eſt: ꝑtinet em̄ ad hāc mortalitatē, quā peccādo meruimus, q̄ ī ſe ſatis oneroſa eſt: Nec debemus ſuperaddere malū nr̄æ ſollicitudinis. Nemo debet ſcādalizari, ſi quē iuſtorum viderit neceſſaria ſibi ſuiſq; ꝓcurare, nec iudicet eū de craſtino cogitare, quia ille q hoc p̄cepit cui miniſtrabant angeli, ꝑpter hoc exemplū dādū loculos habuit: vñ neceſſaria vſib⁹ p̄beret, q̊rum cuſtos erat Iudas. Hinc ſeq̄t̄: Nolite iu.&c. h ¶ Dies. Non quē fecit dñs: ſed cui maledixit Iob & Ieremias. ſ. quē diabol⁹ iuenit. i ¶ Sufficit. Et qa cura p̄ſēti mīs obruit̄, nō debet germinari malicia dei.

†Luc.12.d.

► Nolite cōdemnare & non condēnabimini. Ne vetera qdem exemplaria legunt.

Roma.8.e.

F

1.Teſ.2.b.

Iob.3.a. Iere.20.d.

quid manducabimus, aut quid bi
a bemus, aut quo operiemur? Hæc
b c enim omnia gētes inquirūt: Scit e
a ¶ Dum patrem audis, ne dubites de voluntate. ¶ Qui bonis filijs viſcera ſua non claudit
nim pâter ueſter*, quia his omnibus
a ¶ Et dat niſi infidelitas veſtra auertat. b ¶ Summa hæc veſtra ſit intentio. c ¶ Præcipue. ¶ Omnia propter illud facite. ¶ Non q̄ poſt iſta, ſed quia ſummum quod propter ſe & extra quod nihil petitur. ¶ Quod & dat, niſi infidelitas veſtra auertat.
d indigētis. † Quærite ergo primūm d
a ¶ Vt per eum nō per vos iuſti ſitis, per iuſticiā venitur ad regnum. ¶ Iuſticia regni eſt quam ſupra docuit: Niſi abundauerit iuſti.&c.
e regnum dei & iuſticiam eius, & hęc e
a ¶ Vtenda in via propter illud non propter ſe.
b ¶ Quia intentionem æternorum hæc comitantur.
c ¶ Quia omnia adijcientur.
ômnia adijciêntur uobis. † Nôlite g
a ¶ Non labor & prouidentia damnatur, ſed ſollicitudo mentem ſuffocans.
f g ergo ſôlliciti eſſe in craſtinum.
a ¶ Id eſt futurus. ¶ Tūc enim de ipſo, & nō ante curabitis.
h Craſtinûs enim dies ſollicitus erit h
a ¶ Non eget alterius. b ¶ Dies malus non eſt, ſed in eo fiunt mala. c ¶ Non peccatum, ſed labor & anguſtia ſeculi
i ſibipſi. Sûfficit diêi † mâlicia ſua. i

Cap. VII.

k Olite iudicare, & k
a ¶ A deo. ¶ Alias non iudicabimini.
non iūdicabimini:
nolite condemnare,
& non cōdemnabi
l mini. † In quo enim l

nima, & p cōſequēs circa ea q̄ ſunt hoī neceſſaria: & ſic ſeruiētibus ſibi talia ſufficiēter miſtrabit: ꝑpter quod cōcludit: d ¶ Quæri. ergo pri.re.i. ſpūalia bona: Et qa primū relatiuē dicit̄ ad ſecūdū, patet q̄ non excludit ſollicitudinē oīno circa neceſſaria vitę, ſed oſtendit q̄ homo principalit̄ debet de ſpūalibus ſollicitari, & ſecūdo de tp̄alibus: ꝑpter quod ſubditur: f ¶ Et hec om. adijci. uo. ſuppoſita tamē ſolicitudine debito modo habita, vt dictū eſt. g ¶ Noli. er. Hīc ponitur ſecūda ratio ad hoc, & accipit̄ ex tēporis cōgruētia. Sicut enī cuilibet negotio req rit̄ tēp⁹ debitū ad hoc qđ bñ fiat, qa cōditio tēporis eſt q̄dā circūſtantia actus debiti: igit̄ cuilibet ſollicitudini ad hoc qđ ſit debito mō ordiāta, requirit̄ tēp⁹ debitū, vt īminēte meſſe eſt tp̄s debitū ſolicitudis circa fruges colligēdas. & īminēte vindemia eſt tp̄s ſollicitudinis vīdemiarū: & iō ſi aliqs p̄occuparet tp̄s ſollicitudinis vindemię de ipſa ſollicitus in tpe meſſis, eſſet inordinata ſollicitudo ex pte tp̄is: qđ faciūt illi q ſūt immoderatē & ſupfluē ſolliciti: & hoc eſt qđ prohibet di. Nolite ergo ſol. eē ī cra.i.ī futurꝫ, ſolicitudinē.ſ. futurē tpi debitā inordiato p̄occupando. Quòd em̄ craſtinū aliq̄n accipiat̄ ꝓ futuro patet Ioſue.xxij.f. Cras dicēt filij vr̄i filijs nr̄is &c.i.ī poſterū tp̄s. Seq̄t̄: h ¶ Craſtin⁹ enī di.&c.i. tp̄s futurū habebit ſollicitudinē ſibi cōgruā & debitā: ſicut patet q̄ ex variatiōe tp̄is occurrerūt varia fienda de qb⁹ hoīes debēt tūc ſollicitari. iō ſubdit: i ¶ Suffi. diei ma.ſ.i. cuilibet tpi ſollicitudo ſua. Quę qdē ſollicitudo dr̄ malicia, qa ē q̄ddā malū pœnę: ī ſtatu em̄ īnocētię nō indiguiſſet hō tali ſollicitudine.

G

*cæleſtis

†12.q.1.ca. habebat,

†afflictio

Moraliter H

*b ¶ Hæc enī oīa &c. ſollicitudine nimia: quia nō conſiderāt dei ꝓuidentiā extendi ad hęc īferiora. d ¶ Quærite &c. ideſt cæleſtia bona. e ¶ Et iuſtitiā ei⁹ p quam peruenitur ad illa. f ¶ Et hæc oīa adijcientur uobis &c. Chriſoſto. in homel. Nō dicit dabūtur ſed adijcientur, vt diſcas quia p̄ntia nihil ſunt ad magnitudinē futurorū. g ¶ Nolite iu.i. tāq; certi de vita veſtra: quia ſicut dicit Señ. Omnis dies ſicut vltima eſt ordinanda.

†Luc.6.f. 2.q.1.c.de us.

†Rom.2.a

GLOS. ORDINA. CAP. VII.

Olite iu. De dubijs, quia de manifeſtis iudicat̄, & non de illis, de quibus incertū eſt, q̊ aīo fiāt: de qb⁹ nemo ſine periculo iudicat. ¶ Iudicium temerariū eſt, qñ quibus cōmiſſum nō eſt, iudicāt, ſiue ſit de manifeſtis, ſiue de occultis. Cōmittit̄ autē iudiciū, vel magiſtris eccleſiæ vel principib⁹ terræ. Hi ergo ſi de manifeſtis iudicent, quæ ſcilicet ſunt conuicta vel confeſſa, non temere iudicant. Si autē de incertis, temere iudicant: hæc iudicia prohibet. k ¶ Nolite iu. Duo ſunt in q̄bus temerariū iudiciū cauendū eſt. Sunt enim quædam media & incerta, q̊ animo fiāt, quæ & bene & malè p̄ñt fieri. Neſcim⁹ em̄ q̄lis futur⁹ eſt, q nūc apparet malus: de cuius correctione deſperare, eumq; abiectum reprehendere temerarium iudicium eſt. l ¶ In quo enim. Quaſi diceret: In qua voluntate benefeceris, in ea liberaberis

Nicolaus de Lyra.

b ¶ Hæc enim omnia gen.i. gētiles diuinam ꝓuidentiam circa actus hūanos negātes: circa talia īmoderate ſollicitāt̄, ſed vos nolite ſic dicere. a ¶ Quid manducab. non quia non debeat hō ſollicitari moderate, ſed intēdit excludere ſollicitudinem immoderatam, quæ procedit ex gentilium errore: ideo ſequitur: c ¶ Scit e. pa. ue.i. diuina ꝓuidentia ſe extendit ad omnia q̄tuncūque minima & per

NICO. DE LYRA. Cap. VII.

Olite iu. Hīc Chriſt⁹ regulat affectū hoīs circa ꝓximū & priò reſpectu mali: ſecūdò reſpectu boni, ibi: Nolite ſanctū dare ca. Pria ī duas: quia primo oñdit q̄ ꝓxim⁹ nō eſt temerariè iudicād⁹: ſcđ ò q̄ hō nō eſt temerariè arguend⁹, ibi: Quid vides fe. Circa primū aduertēdū, q̄ iudicium vno mō eſt act⁹ iuſticiæ q ꝑtinet ad iudicē ſeclarē vl' eccleſiaſticū: & de hoc nō loq̄t̄ hīc. Alio mō accipit̄ iudiciū ꝓut aliqs aliqb⁹ ſignis malè iudicat de ꝓximo. Et quia iſtud vt ī pluribus ꝓcedit ex mala affectione: quia qui male afficitur ad aliquem, male interpretatur facta eius: & hoc ꝓhibet di. k ¶ Nolite iu.&c.i. vt nō incurratis pc̄tm̄ mortale p qđ ſitis digni in iudicio cōdemnari. Ad intellectū hui⁹ ſciēdū, q̄ aliqs pōt iudicare malū de ꝓximo multipliciter. Vno modo ex euidētia fcī: cū aliqs iudicat aliquē homicidā: quia vidit eū īterficere hoīem: & hoc nullū ē pc̄tm̄. Alio mō ex ſignis euidētib⁹, vt ſi aliqs iudicet aliquē fornicatorē: qa vidit cū aliq, nudū cū nuda, ſolū cū ſola: & hoc ſimiliter nullū eſt pc̄tm̄. Tertio modo ex ſigni leuib⁹, & in hoc iudicio triplex eſt gradus. Prim⁹ ē qñ leuib⁹ ſignis aliqs dubitare incipit de bonitate fratris: & hoc pc̄tm̄ veniale eſt: quia procedit ex hūana infirmitate, & hoc nō vocatur iudiciū ꝓpriè, ſed ſuſpicio. Scđ us grad⁹ eſt, qñ ex talibus ſignis firmiter tenet in aīo q̄ frater ſit mal⁹: & hoc ꝓpriè dicit̄ iudiciū: quia iudiciū importat firmā ſnīam: & hoc eſt pc̄tm̄ mortale, ſi malū qđ iudicat de fr̄e ex leuib⁹ ſignis ſit de genere peccati mortalis: pc̄tm̄ em̄ mortale eſt qđ cōtrariat̄ charitati. Quod autē aliquis p̄dicto mō iudicet fratrē, eſt cōtra charitatē fraternā. Terti⁹ grad⁹ eſt, qñ ex leuib⁹ ſignis nō ſolum p̄dicto mō iudicat: ſed etiā ꝓcedit ad punitionē fr̄is ſicut de facto: & hoc eſt graui⁹: qa nō ē ſolū cōtra charitatē: ſed etiā cōtra iuſtitię ęqtatē: & de talib⁹ itelligit̄ vbū p̄dictū: Nolite iu.&c. l ¶ In quo enī. i. ſecūdū menſuram temeri

Quot modis aliqs de ꝓximo male iudicat.

Moraliter. l ¶ Nolite &c. Hilari⁹ expōit hoc de temerario iudicio cōtra deū

Moraliter

A beraberis: & in qua male, in eadē punieris. De his enim agitur in quibus vel temerè iudicantes offendimus, vel recte agentes excuſamur. & ideo addit: In qua mēſura. Et iuſtè quorū voluntas non habuit finē peccandi, cūuis cū fine peccauerint, non habent finem vltionis: & quib⁹ iudicium fuit ſine miſcđ'ia, ſine miſcđ'ia iudicabuntur. In quo enī. Nō q̄ de⁹ temere iudicet nos, & iniq̄ mēſura rependat: ſed eſt ac ſi dicat: Ipſa temeritas iudicandi, & iniqua menſura tibi nocet, te punit: & ſæpe non illū de quo hæc agis: tale eſt. Qui gladio ꝑcuſſerit, gladio.i. pc̄tō hui⁹ rei, ꝑibit. a ¶ In qua mēſura. Pōt in hac mēſura in qua aliud mēſuratū eſt, vt triticū: aliud mēſurari, vt hordeū: & alia quantitas, vt ſi vn⁹ modi⁹ de vno, cētū de alio. Ita facit de⁹, & ñ iniq; vt illi ī ęternū. ¶ Et ipā iſa mia vl' malū qđ tuleris, cā ē cur pœnā debitā īcurras. ¶ Iuſtè q ęternal'r pc̄tō ꝑfrui volūt, ęternā pœnā & iueniūt: q̄rꝫ voluntas ñ habuit finē peccādi, nec hēbit finē torquēdi. b ¶ Quid au.u. Ecce moderamē iudicij, vt p̄uet⁹ maiorib⁹, aliū nō iudicet de minoribus. Multi enim p̄uēti maiorib⁹, leuiora ī fr̄e magis volūt vituperare & dānare q̄ emēdare. Vt ſi pleni odio vl' inuidia vel malicia, dānent ī eo q̄ deliquit ira: q̄ eſt vt feſtuca, odiū, vt trabs. Irat⁹ alicui vult aliq̄n eū corrigi, q odit, hoc vel le neq̄t: & ideo īpoſſibile dicit̄ vt feſtucā fratri demat, qui trabem geſtat pri⁹ ergo trabs odij, inuidiæ, ſimulationis & totius maliciæ reijciēda eſt, vt ſic miſericorditer reſpectu dei nō nr̄i, frēm poſſimus increpare: vt ſiue proſit illi correctio ſiue nō, nos tñ de ſimplicitate nr̄i oculi ſim⁹ ſecuri. Quid aūt. Oculus q in paradiſo poſt culpā eſt reſeratus, apte videt nō vt ꝑficiat, ſed vnde in deteri⁹ cadat. Vidit em̄ iactantiā vanæ laudis, dum ſibi cæcus alijs vult mederi. Quid aūt. Apt⁹ ocul⁹ malè videt. ſ. iactantiā ſui dū alij vult mederi. Sed cæcus ſi nō valet ītueri, dū ī hoc deteri⁹ cadat. ¶ Vix īuenit̄ aliqs ab hoc vitio alien⁹: qa vnuſqſq; ſuis fauēs, aliena facile rep̄hēdit: & aliena grauī⁹ tolerādo q̄ ſua, ſumit autoritatē arguēdi ſine exēplo ſuæ emēdationis. ¶ Saltem in eo quod tenere iudicāt in oculo habent trabem. c ¶ Autquomodo dicis fratri tuo: ideſt non poteris minus (vt iram) in fratre emendare, donec maius ideſt odiū vel inuidiam pepuleris de corde tuo. d ¶ Hypocrita eijce. Hi em̄ odio & liuore ſuſcipiunt oīa accuſare, & volunt videri cōſultores ſine exēplo emēdatiōis ſuæ. Non em̄ eſt idone⁹ doctor alij mederi, q nondū ſe ſanauerit. ¶ Aug⁹. Nota ſi vis aliquē reprehēdere, primū vide vtrū ſimilis ſis ei. Quòd ſi es, pariter ingemiſce, & non eū tibi pariter obtēperare, ſed pariter conari mone. Quòd ſi nō eſt ſiſis, tñ quia olim fuiſti vel eſſe potuiſti, cōdeſcēde & non ex odio, ſed ex mia argue. Raro ergo & nō ſine magna neceſſitate obiurgatiōes ſunt adhibendæ: & nō niſi reſpectu dei, remota prius ab oclō trabe. e ¶ Nolite ſan. Purgato oculo p̄ñt diſpēſatores eccl'iæ alios caſtigare, ſed nō ſc̄tm̄ canibus dare: quia ſicut perículoſum eſt abſcōdere, ita ꝓdigū eſt canib⁹ dare. Talib⁹ myſtica nō ſunt apiēda, ſed velo tegēda ſanctaſcōrū: aptiora vbò & q̄ſi viliora, dici p̄ñt. Nolite. Eadē res dicit̄ ſc̄tm̄ & Margarita.i. euāgeliū & ſacra eccleſiaſtica. Sanctū. quia natura īuiolabile, nec debet ab aliq corrūpi. Margarita. q̄ ī abſcōdito latet: & de figuris. q. aptis cōchis eruit̄, gēma eſt p̄cioſa q̄ nō pōt corrūpi. Canes verò ſunt q oblatrāt, & qđ itegrū eſt dilacerāt. Porci q vilipēdūt & cōculcāt. Vel canes ad vomitū reuerſi, porci nōdū cōuerſi: ſed ī luto vitiorū verſati: Nolite. Nō ſunt diſpēſatores, ſed ꝓdigi extirpatores q tollūt panē filiorū, & mittūt canib⁹: ignorātes q̄ res abſcōſa auidi⁹ quærit̄, celata, venerabili⁹ cōſpicit̄, diu q̄ſita chari⁹ tenet̄, ſine faſtidio ſit ꝑcepta cū mēſura. Ideo nec crudeles q̄rētib⁹ oportet eſſe diſpēſatores, nec īcautos deluſorib⁹ vl' faciles. f ¶ Et cōuer. Ne forte cōuerſi adhuc aliqd audire dirūpāt, nō Margaritas q̄s cōculcāt, ſed vos īdignatiōe. Nō em̄ facilè pōt īueniri qđ talib⁹ gratū ſit. g ¶ Petite. His gradib⁹ via, vitas, & vita legitimè certātib⁹ p̄ſtat̄. Chriſt⁹ eſt via q̄ ambulat̄, vitas q̄ inuenit̄, oſtium ad qđ pulſatur, vt ad ipſum ꝑ ipſum ingrediamur. ¶ Aug. Idē eſt petendum qđ & q̄rendum: & ad qđ vt īgrediamur eſt pulſandum, ideſt

†Mar.4.c De accu.c. qualiter

†Luc.8.ſ

†1.q.1.c. multi.3. q. 7.§. idē teſtatur

†32.q.6. in prin.

†canes

†Luc.11.b Ioh.16.e

Iudicādi alios vitiū paucis abeſt

Rep̄henſorū doctria

a ¶ Id eſt ipſum iudiciū eſt cauſa quare a deo iudicemini. ¶ Bono vel malo. b ¶ Id eſt pœnis iudicij tui mali punieris.
iūdicio iudicaueritis, iudicābimini:
a ¶ Id eſt iuxta menſuram culpæ erit menſura pœnæ & ſi æternæ.
a † & in qua mênſura mêſi fueritis, † re
a ¶ Leuius quid quod conturbat oculum mentis, ſed non obcæcat.
b metiet̄ uobis. † Quid āt † uides fêſtu b
a ¶ Grauius crimen. b ¶ Interiori intentione mentis.
cā in oculo fratris tui, & trâbē in ōcu c d
a ¶ Conſideras.
e lo tuo nō uidês? † Aut quō dicis fra e
tri tuo: frater ſine eijciam feſtucā de
a ¶ Trabes alia litera.
oculo tuo: & ecce trâbs eſt in oculo
a ¶ Appetens videri quod nō es. b ¶ Redi ad cautelam tui: primum te curans: deinde fratrem.
d tuo? † Hypôcrita, eijce primū trabē
a ¶ Antea cæcus, quia caligine peccati preſſus.
de oculo tuo, & tunc uidêbis eijcere f
a ¶ Monet diſpenſatores eccleſiæ, ne dēt ſanctū canib⁹.
e feſtucam de oculo fratris tui. † Nôli g
a ¶ Verbū prædicatiōis, qđ nō debet corrūpi. b ¶ Nō facile inuenies, qđ ei placeat qui margaritas calcat.
te ſânctum dare canibus, neq; mit
a ¶ Quia non poſſunt reſipiſcere ab immundicia.
tatis margaritas ueſtras ante pôr
a ¶ Contemptores veritatis vilipendant: ¶ Porci.
cos, ne forte côculcent eas pedi h
a ¶ Ad voluptates & vitia. b ¶ Canes impugnando veritatem.
f bus ſuis, & † côuerſi dirūmpant i k
a ¶ Fidei veſtræ ſimplicitatem. ¶ Fidem. veſtram: Non arcana dei, quæ incorruptibilia ſunt. ¶ Ita mundatis oculis ad deum & proximum Petite. b Fide. ¶ Vires.
g uôs. † Pêtite, & dabitur uobis: l

C dum, id eſt panis viu⁹ & regnū cæleſte & iuſticia eius docuit quid petam⁹, mō p̄bet cōfidentiam, vt nihil hæſitātes petam⁹. Petimus fide, ꝑ eā ad Chriſtū eūtes. Quærim⁹ ſpe: q̄ attingim⁹ vſq; ad interiora. Pulſam⁹ charitate, dū laborib⁹ inſudam⁹, vt qđ petim⁹ & q̄rim⁹ cōſeq̄mur. Primū pete vt habeas: poſt q̄re vt īuenias: inuēta obſerua, vt ītroeas. A principio ſermonis filios regni iuſticiā docuit, & aīos à ſolicitudīe remouit. Regnū āt primū q̄rere, eſt añ oīa & ſup oīa deū diligere, & deīde opus dilectionis ꝑficere. ¶ Augu. Petite. Quaſi cōſcius ſuę īfirmitatis dicat: Quòd ſanctum iubes abſcōdere, quaſue Margaritas dare vetas; quas me hr̄e non ſentio? Cōtra hęc

†menſura bitur

†animaduertis

Nico. de Lyra.

ſurā temeritatis in iudicādo malū de fratre: ſecundum hoc erit vindicta pœnę. a ¶ Quid aūt ui.&c. Hīc oñdit q̄ ꝓximus nō eſt temere arguēd⁹. Hoc autē contingit, qñ ille q arguit eſt in cōſiſib⁹ culpis vel maiorib⁹: quia talis correctio nō ꝓcedit à charitate, ſed ex p̄ſumptione: qa ordo charitatis incipit à ſeip̄o. Aduertendum tñ, q̄ crimina arguētis, aut ſunt publica, aut occulta: ſi publica, peccat dupliciter arguendo, peccato.ſ. p̄ſumptiōis, & pc̄tō ſcādali. Si aūt ſint occulta, tūc peccat prío mō tm̄. Si tñ iſte qui arguit primo pœniteat, & poſtea fratrē humilit̄ arguat nō peccat. Dicit ergo: Quid aūt &c. id eſt pc̄tm̄ min⁹ in oculo fratris tui.i. in cōuerſatiōe & cōſciētia ei⁹. c ¶ Et tra. ideſt mai⁹ pc̄tm̄. d ¶ In ocu. tu.i.ī teip̄o nō cōſideras. Trabs em̄ eſt adulterium reſpectu fornicationis ſimplicis: & ſic de alijs. e ¶ Aut q̄uō dicis &c. hoc dicūt mali p̄dicatores & mali ſacerdotes, qui ſunt irretiti maioribus peccatis, q̄ illi q̄s volunt corrigere. f ¶ Eijce prim. quia hic eſt ordo charitatis q̄ à ſeip̄o īcipiat. g ¶ Noli. ſanctum dare canibus. Hīc regulat affectū hominis ad ꝓximū reſpectu bōi cōferendi, quia malis hoīb⁹ ī pc̄tō obſtinatis ex affectione carnali, non ſunt ſacramenta miniſtrāda, vel ſecreta fidei reuelāda infidelibus obſtinatis; quia ex p̄dictis ſeq̄t̄ cōtēpt⁹ ſacrōrū eccleſię, & deriſio fidei catholicę & occiſio miſtrorum: & hoc ē quod di. h ¶ Ne forte &c. videlicet diuīa ſacra, vel fidei ſecreta: q̄ dicūt hic Margaritę, ꝑpter eorꝫ p̄cioſitatē: & pc̄tōres dicuntur porci, ꝑpter eorꝫ immundiciā. i ¶ Et canes. Id eſt obſtinati infideles k ¶ Dirūpant uos. hoc eſt interficiant. l ¶ Petite & dabitur. Poſtquā ſaluator dedit legem euangelicam, hīc oſtendit eam obſeruabilē. Hæc em̄ eſt vna de cōditionib⁹ legis ſcilicet quòd ſit obſeruabilis. Ad obſeruationem ipſius tria faciunt, imploratio diuini auxilij, conatus liberi arbitrij, euitatio mali conſortij: & ideo iſta tria ponit per ordinem, ſecundum ponitur ibi: Intrate per anguſtam portam: tertium ibi: Attendite à falſis prophetis. Prima adhuc in duas: quia primo oſtendit quid requiritur ad hoc q̄ oratio ſit exaudibilis ex parte orationis: & ſecundo ex parte ipſius orantis ibi. Omnia ergo. Circa primum ſciendum q̄ oratio eſt exaudibilis tribus concurrentibus. Primum eſt quòd ſit pia: id eſt de pertinentibus

►frater

†43.diſ.c. 2.11.q.3. c. nolite.1.& c.qñ.23. q. 4. ca.qdē. 24.q.1.c.qa hęc ſola. De pœ.d.1 c. nōnullis.

D

Diuiſio

dicio cōtra deum, quo aliqui deum iudicant iniuſtum, quando vident bonos deprimi & impios exaltari. Iudicia nanq; dei ſemper ſunt iuſta, licet nobis occulta. b ¶ Quid autem uides feſtucam in oculo fratris tui: &c. Chriſoſtomus. Laici peccatum modicum eſt & feſtuca quantum ad peccatum ſacerdotis quod trabi comparatur. g ¶ Nolite ſanctum dare canibus, neq; mittatis margaritas ueſtras ante porcos. Chriſoſtomus. Quia baptiſmus & alia ſacramenta non ſunt danda niſi fidem habentibus: myſteria veritatis quæ ſunt Margaritę non ſunt dandę niſi deſiderantibus veritatem & cum humana ratione viuentibus: ſi enim porcis eas miſeris id eſt cœnoſæ vitæ delectatione grauatus, non intelligent precioſitatem earum, ſed æſtimabunt eas ſimiles fabulis mundialibus, & eas actibus ſuis carnalibus conculcabunt. l ¶ Petite & dabitur uobis: quærite & inuenietis: pulſate, & aperietur uobis. Remigius. Petimus orando, quærimus rectè viuendo, pulſamus perſeuerando.

Moraliter

Aut quis

E Contra hęc ſubijcit, Petite, q infirmus pedib⁹ prius petat, vt ſanetur, poſt quærat vt inueniat viam quę ad propoſitū ducat, deinde cū illuc venerit, vt aperiat̄ pulſet. Sic pri⁹ eſt petitio ſanitatis, vt vires dentur aīo: quibus qd' præcipit implere poſsit. Virib⁹ acceptis, ſcd'a eſt inquiſitio viæ. Quid em̄ ſunt vires per deuia euntes? Cum aūt via ad deſtinatū pduxerit, tertia eſt pulſatio, vt qd' clauſum eſt poſſit aperiri: & hoc bene congruit. Cum em̄ beata vita actione & cognitiōe cōpleat̄, actio deſiderat facultatē virium, cognitio manifeſtationē rerū. Horū primū petitur, ſcd'm q̄rit̄, illud vt det̄, hoc vt inueniatur. Sed in hoc ſecūdo prius eſt cognitio vię quàm poſſeſſionis. Et q verā viā inuenerit pueniet ad poſſeſſionē, quę tm̄ pulſanti apietur. ¶ Aug. Operoſè quidem quid iſta tria inter ſe differant exponendū putaui, ſed longe melius ad inſtātiſſimam petitionem oīa referūtur. Hoc quippe oſtendit vbi eodē verbo oīa concluſit dicens: Quantò magis pater veſter qui in cælis eſt, dabit bona petentibus ſe. Non em̄ dixit petētib⁹ & q̄rentib⁹ & pulſantib⁹. a ¶ Oīs enim &c. Vt pbeat cōſtantiā pſeuerādi, diligentiā q̄rēdi, fiduciam īpetrādi addit: Omnis &c. Sup docuit quid petam⁹, regnū. ſ. Hîc confidentiam vt nihil hæſitantes petamus. Nō denegat ſe petentibus, qui ſponte obtulit ſe non petentibus: & quęrentes inuenient eum qui non quęrentibus dedit vt inuenirent, & pulſantibus aperiet, qui clamat Ecce ego ſto ad oſtiū & pulſo. b ¶ Aut quis. Explanat quid petendum ſit, & ex humana circa filios beneuolentia diligentiam patris circa nos commendat. Petentibus Chriſtum recta fide non datur lapis offenſionis nec duricia cordis. Ita ſi petieritis patrem veſtrum charitatem ſine qua nil ſunt cætera, vt ſine pane inops eſt menſa, cui cōtraria eſt cordis duricia. c ¶ Si piſcem. Per piſcem fides quæ ſub fluentis ſpiritusſancti nutritur. ¶ Piſcem dicit inuiſibilium fidem: vel propter aquam baptiſmi, vel quia de inuiſibilibus locis capitur, vel quia fluctibus huius mundi non frangitur. In euangelio Lucæ ſequitur comparatio oui & ſcorpionis. In ouo ſpes accipitur, quia in eo nondum eſt fœtus perfectus: ſed fouendo ſperatur. In ſcorpione cuius aculeus retro timendus eſt, accipitur contrariū ſpei, ſcilicet retro aſpicere, cū ſpes ſe debeat in anteriora extēdere. d ¶ Si ergo uos. Quandoquidem patres bona tribuunt filijs, ergo multo magis pater noſter qui bonus eſt incomparabiliter bona dabit petentibus ſe filijs: e ¶ Noſtis bona. Secundum ſenſum eorum bona qui ea pro bonis habent, quanquam & in rerum natura bona ſunt, & ad vitam iſtam pertinentia, quæ malus nō de ſuo dat, Domini em̄ eſt terra &c. Vel apoſtoli mali dicuntur, quantū ad ſe reſpectu dei qui ſolus bonus, ex quo omnes boni. ¶ Conſtat quòd à deo non niſi bona percipimus, qualiacunq; nobis videātur: Omnia enim electis in bonum cooperantur, & omnium bonorum ſpiritualium diſtributor eſt, vt onera charitatis impleantur. f ¶ Dabit bona. ideſt ſpiritumſanctum. Vel bona ſcilicet æterna, quę non dantur niſi filijs. g ¶ Petentibus ſe. Omnium bonorum ſpiritualium diſtributorem: vt opera charitatis impleantur. Vn̄ ſubdit: h ¶ Omnia ergo &c. Quia amare amantem naturæ eſt, nō amantem verò cogi beneficijs ad amorem, perfectionis Chriſti eſt. Cum nos priores, vt nobis fieri velimus alijs facere iuberet, mox eundem ſenſum aſtruit dicens: Omnia ergo quæ &c. ideſt bona quæ vultis accipere ab alijs, eadem facite illis vt charitas proximi impleatur quæ ſine dilectione rectè non poteſt perfici. Et iō addit: Hæc eſt lex & prophetæ. quia nec deus ſine proximo, nec proximus diligitur ſine deo. Quia non ex odio vel ex inuidia iudicandus eſt proximus: ergo qua charitate velletis moneri, facite alijs. i ¶ Vt fa. uobis homi. Quia addit, hoīes: dicit tantum de dilectiōe proximi. Vn̄ nec ſubdit: tota lex, relinquit verò de dilectiōe dei. Quòd ſi dixiſſet: Oīa quæcūq; vultis fieri vobis facite alijs vtrunq; complexus eſſet, in quibus tota lex: propter ſalutem hominū ſcriptū eſt ī pphetis & lege. k ¶ Intrate

Marginal notes: †Dona; Apo. 3. d.; F; †Luc. 13. c; Luc. 11. b.; Ps. 13.

a ¶Spe. b ¶Vitam c ¶Charitate. ¶Ad oſtium quod eſt Chriſtus: & inuento inſtate.
quærite, & inuenietis: pulſate, &
¶Non enim diffidendum.
aperietur uobis. Omnis enim qui
a ¶Pie & perſeueranter. b ¶Qui non accipit, conſtat eum non bene petere. ¶Pie & perſeueranter.
petit, accipit: & qui quærit inuenit:
a ¶Pie & perſeueranter. b ¶Oſtendit per ſimile quid ſit petendum.
& pulſanti aperietur. Aut quis eſt
ex uobis homo, quem ſi filius ſuus
a ¶Charitatem, vel Chriſtum qui eſt panis qui de cælo deſcendit b ¶Cordis duriciam.
petierit panem, nunquid lapidem
a ¶Inuiſibilem fidem inter aquas ſcripturæ latitantē.
porriget ei? Aut ſi piſcem petierit,
a ¶Infidelitatem. ¶Venenum perfidiæ.
nunquid ſerpentem porriget ei?
¶Amatores ſæculi.
Si ergo uos cùm ſitis mali, noſtis
¶Vtilia. ¶Non veſtra.
bona †data dare filijs ueſtris: quan-
¶Cuius eſt omne quod eſt.
to magis pater ueſter qui in cælis
¶In ſanctis. a ¶Æterna quæ dantur filijs tantum. ¶Spiritum ſanctum bonum.
eſt dabit bona petentibus ſe. † Om-
a ¶Quia regnum cælorum quærendum eſt & iuſticia eius, ergo &c. b ¶Voluntas hic de bonis tantū dicitur.
nia ergo quæcunque uultis ut
¶Dictante charitate.
faciant uobis homines, & uos
a ¶Id eſt Diliges proximum tuum ſicut teipſum. b ¶Quantum ad proximum diligendum. c ¶i. in hoc vno impletur. d ¶Spiritualiter intellecta.
facite illis. Hęc eſt enim lex & pro-
a ¶Ad vitam. p ¶Etſi hæc dura: labores, ieiunia: tamen amantibus iugum ſuaue eſt. ¶Charitatem.
phetę. † Intrate per anguſtam por
a ¶Quā pauci inueniunt. b ¶Sæculi voluptas c ¶Vbi nulla corporis anguſtia.
tam: quia lata porta & ſpacioſa

trate. Etſi difficile ſit, vt alij facias qd' tibi vis fieri: tamē ſic faciēdū eſt vt intremus. l ¶ Per angu. Anguſta quærit̄, nec ab oībus inuenit̄. Nec oēs q inueniunt p eā ingrediunt̄, qa capti ſęculo retroeunt. ¶ Quāuis charitas ſit lata, tn̄ per anguſta & ardua abducit hoīem à terra. Quid anguſtius illo foramine, qd' vnus ex militib⁹ in latere Chriſti aperuit: p quas tn̄ anguſtas portas iā penè totus mūdus intrauit. m ¶ Et ſpacio. Hāc etſi nō quęrāt, oēs tn̄ inueniūt, qa ī ea nati. Voluptas vt meretrix importuna ſuis oblectamentis oēs inuitat: & ideo multi intrant per eam. ☞ Quàm angu

G

Nicolaus de Lyra.

pertinentibus ad ſalutem: ſecundum eſt q ſit perſeuerans. i. non interrupta per aliqd oratiōi cōtrariū: quia nō ceſſat orare, qui non ceſſat bene facere: Tertium eſt q oret p ſe. qa licet aliquis piè & perſeueranter oret p alio, tamen effect⁹ oratiōis poſſet impediri propter maliciā illius p quo oratur: ſed tribus prædictis concurrentib⁹ ſemper exaudit̄: & hoc eſt qd' notatur in tribus verbis hîc poſitis. Petite ſ. piè. a ¶ Quęrite. pſeuerāter. b ¶ Pulſate & aperie. uo. Ex q̄ patet, q loqtur de oratiōe facta pro ſe cum dicit: Et aperietur uo. Et quia iſtis tribus concurrentibus ſemp exauditur, ideo ſubditur: Oīs enim qui petit. Sequitur: c ¶ Aut qs ex uobis homo. vbi declarat̄, qd' dictū eſt p exemplum: qa ſi hoīes q tam proni ſunt ad malū, & iō dicuntur mali: tn̄ filijs ſuis petentibus ab eis bona dant illis multo fortius. d ¶ Pater ueſter qui in cælis eſt. qui ex natura ſua eſt bonus, per eſſentiam. e ¶ Dabit bona pe. ſe. ſ. gratiam & gloriam. f ¶ Omnis ergo. Hîc oſtenditur per quid oratio eſt exaudibilis à parte orantis: Quod fit quando iuſtè viuit, faciendo alteri qd' ſibi vult fieri: & hoc eſt qd' dicitur: Omnia ergo quæcūque uultis. Oīa enim præcepta ordinātia hominem ad proximum, non ſunt niſi quædam concluſiones deriuatæ ex iſto principio: ſicut in ſpeculatiuis hoc principium. De quolibet affirmatio vl' negatio ſe habet ad omnia quæ ſequuntur ex ipſo, & propter hoc ſubdit̄: g ¶ Hæc eſt enim lex & prophetæ. Intrate per angu. Hîc ponit̄ ſecūdum, qd' requiritur ad legis euangelicę impletionem. ſ. liberi arbitrij conatus: quia lex datur de actibus virtutum, & maximè lex euangelica, quæ eſt perfectiſſima: Virtus autem eſt circa bonum & difficile: & ideo ad impletionem eius requiritur conat⁹ hominis, & hoc deſignatur, cùm dicitur: h ¶ Intrate per anguſtā portam. quia lex euangelica eſt porta intrandi ad gloriā. Dicitur aūt anguſta propter artitudinem virtutis quæ conſiſtit in medio, & ſecūdum q dicitur. ij. ethicor. Difficilè eſt attingere medium: ſed facilè eſt deuiare à medio: ſicut ſagittantibus difficilè eſt percutere ſignum, ſed facile eſt deuiare à ſigno. Et ſic eſt de bono virtutis: qa bonum contingit vno modo, malum autem omnifariam. Ad hoc enim q actus ſit virtuoſus oportet q ſit bonus de genere, & ex oībus circunſtātijs, qd' difficile eſt cōcurrere: ſed act⁹ efficit̄ malus ex ſingulis defectibus: qd' facile eſt cōtingere: & hæc deſignant̄ cū dicitur: i ¶ Lata eſt porta & ſpacioſa &c. quia multi inueniūtur defectuoſi, ſecundum quod ſcribitur Eccle. j. d. Stultorū infinitus eſt numerus.

Marginal notes: H; †Luc. 6. e.; 1. di. ī pr. n. 50. dc. poni deret. 10. q. 1. c. placuit.; Philoſo. hus

※ c ¶ Aut quis ex uobis homo, quem ſi filius ſuus petierit panem: nunquid lapidem porriget ei? Aut ſi piſcem petierit nunquid ſerpentem porriget ei? Remigius. Per panem, intelligitur ſpecialis doctrina: per piſcem, baptiſmatis vnda: p lapidem, ignorantia: per ſerpentem, diaboli aſtutia deſignatur. f ¶ Omnia ergo quæcunque uultis, ut faciant uobis homines, & uos facite illis. Auguſtinus. Voluntas nanque nō eſt niſi in bonis. Nam in malis cupiditas dicitur propriè, non voluntas. g ¶ Hæc eſt enim lex & prophetæ. Romani. tertiodecimo. c. Qui proximum diligit legem impleuit. i ¶ Lata eſt porta quæ ducit ad perdi. i. diabolus extenſione ſupbiæ dilatatus.
※ Quàm anguſta

Moraliter.

A a ¶ Quā. Satis anguſtū ē oīa pmittere, vnū ſolū diligere vnū q̄rere ad vnū q̄tidie pulſare pſpera nō ābire aduerſa nō timere. b ¶ Et pau. Si pauci īueniūt, pauciores p eā ītrare cōtēdūt. Nēo intrat ſine labore, & ſine aīi puritate. c ¶ At. Cū dixiſſet arctā viā à paucis inueniri, ne forte ſui implicarent̄ erroribus pſeudo pphetarū adiecit: Attēdite. Attē. Qd' ſupra latā portam dixit, falſos pphetas apti⁹ dicit. Attēdite. Licet hoc de oīb⁹ q aliud habitu & ſermōe, aliud ope oſtēdūt, poſſit accipi: tn̄ ſpecialit̄ de hęreticis q q̄dā pietatis veſte tecti, venenato aīo & ītētiōe nocēdi lupi ſunt rapaces vl' exteri⁹ ſi copia dat̄ pſequēdo, vel interius corrūpēdo. d ¶ Ad uos in. In cōſpectu hoīm ſimiles miniſtris iuſticię dū ieiunāt orāt eleemoſinas dāt: ſed nō ſūt eorū fruct⁹, qa p vicio eis reputat̄. e ¶ A fructibus eo. Hiero. Nō à veſte, ſed ab opib⁹: qd' de manifeſtis accipit̄. Quō ab eis? qa vt ſpina nō facit vuā: ſic bona arbor bonū fructū, mala malū, & nō econuerſo. A fructibus eorū. qa fideles opprimūt: deū ſi nō verbis, factis blaſphemant. Maximè aūt per īpacientiā diſcernūt̄ ī tpe aduerſitatis. Ieiunia em̄ & orationes ſunt ſimulatis ſicut & bonis, ſed nō debēt oues pelles ſuas depōere, & ſi aliquādo eis lupi ſe cōtegāt. f ¶ Nūqd. Allego. Spinę & tribuli ſunt hęretici, à quib⁹ nullus ſapientū ſctitatē vel veritatē poterit inuenire: ſed cōſcindūt & cruentāt approximātes. Vel ſpinę & tribuli: curæ ſunt ſeculi, pūctioneſq; vitiorum. Vua & ficus, dulcedo nouę cōuerſatiōis quā Chriſt⁹ in nobis eſurijt, & feruor dilectionis, q lætificat cor hoīs. Non ergo de ſpinis & tribulis vua & ficus: qa mēs adhuc veteris hoīs cōſuetudīe p̄ſſa, pōt ſimulare, nō ferre fructus noui hominis Qd' ſi aliquādo dicta vel facta malorū pſunt bonis, nō hoc faciunt mali, ſed fit de illis cōſilio dei: qa nō eorū fructus eſt ſed vitis q̄ ſup ſpinas aliquādo exuberat. Sed carpēd⁹ eſt botrus, ſpina cauenda. Vitis Chriſtus. Sui palmites, qui ferūt vuas. i. opa ſpūs q̄ inebriant mentē. g ¶ Sic. id eſt ſcd'm pdictā īpoſſibilitatē: quia de mala radice non poteſt fruct⁹ ſuauitatis errūpere. Expectādi ſunt boni fructus de bona arbore. Arbor bona vl' mala, non natura, q̄ ī oībus bona à deo eſt creata, ſed volūtas bona vl' mala. Fructus, opa q̄ nec bona malæ voluntatis. poſſūt eſſe. nec mala bōę volūtatis. Fruct⁹ bonę arboris gaudiū pax patiētia lōganimitas &c. q̄s fruct⁹ nō niſi bōa volūtas pturit. Sic ecōtrario malos mala ītētio nutrit. h ¶ Nō po. Nō ait: nō pōt mala arbor bona fieri, vl' bona mala: qa Paul⁹ de pſequutore fact⁹ apl's, & aīa manente integra natura, affectu volūtatis corrumpitur, vel in melius mutatur. ¶ Voluntas vniuſcuiuſque arbor bona vel mala. Et ſicut arbor radicatur in terra, ſic volūtas in anima. ¶ Fructus malę arboris ſunt opera carnis. ſ. fornicatio, īmūdicia, luxuria. i ¶ Oīs arbor. Hac ſentētia hypocritas & pſeudo prophetas damnat. & quod ſupra docuit de cordis mundicia, hoc exemplo confirmat. qd' nemo de mala intentione fructum bonum pcipit, nec de bona niſi bonum metit. k ¶ Igitur ex fru. Quaſi di. A falſis pphetis attendite, & ex fructibus eos cognoſcite. ¶ Ex fructibus. Quia licet dicant: Domine domine, nō continuo ſunt credendi. Hoc autem dicunt, vt à vobis recipiantur. Verè dicere dominus Ieſus, eſt in corde credere, ore confiteri, operibus atteſtari: nā vnū ſine altero, negare eſt. l ¶ Non oīs qui dicit. Sicut cauēdi ſūt qui habent ſpeciē bonę vitę, ppter dogma nequitiæ, ſic & hi ecōtrario, qui cum integræ fidei & doctrinæ ſint, turpiter viuunt. Vtrūq; enim neceſſe eſt, vt & opus ſermone & ſermo operib⁹ cōprobetur. m ¶ Qui dicit do. d. Iter regni dei eſt obedientia, non nominis nūcupatio. Non eſt hoc illud verè & propriè dicere vbi prolatio diſcordat à volūtate. de quo Apl's ait: Nemo poteſt dicere

Marginal notes: ☞; †Quoniā; Allegori.; B; †§. 3. c. De deci. c. q̄uis; Fruct⁹ malę arboris; 1. Cor. 12. a

¶Errantium via.
uia eſt, quæ ducit ad perditionē, &
a ¶Non quærunt eam, quia ſponte ſe offert.
multi ſunt qui intrant per eam.
¶Sed. ¶In ingreſſu. ¶In progreſſu.
†Quàm anguſta porta & arcta uia
¶Quia.
quæ ducit ad uitam, & pauci ſunt
a ¶Et quia pauci inueniunt ergo. ¶Diligenter cauere.
qui inueniunt eam. Attendite à fal
a ¶Quid ergo ab illis vbi nec ſpes. ¶Qui in humilitate ambulant ex falſa religione. ¶Vt decipiant.
ſis prophetis qui ueniunt ad uos in
a ¶Et ideo cauete, ne vos dilanient blanditijs & ſimulationibus.
ueſtimentis ouium, intrinſecus au-
a ¶Quomodo illi dinoſcuntur?
tem ſunt lupi rapaces. †A fructibus
eorum cognoſcetis eos. Nun-
a ¶Et ſi ſuper eas pendeant vites, non tamē de eis: quia non ſunt in vitæ.
quid colligunt de ſpinis uuas, aut
¶Non, ¶Vt de ſpinis non colliguntur vuæ.
de tribulis ficus? Sic omnis arbor
a ¶Voluntas bona. ¶Voluntas mala.
bona fructus bonos facit, †mala au
a ¶Non enim aliter.
tem arbor fruct⁹ malos facit. †Non
a ¶Dum bona eſt, ¶Quia a radice, fructus arboris pullulat.
poteſt arbor bona fructus malos fa
a ¶Dum mala eſt.
cere. Neq; arbor mala fructus bo-
¶Sed non impune. ¶Anima.
nos facere. †Omnis arbor quæ non
a ¶De numero fidelium ſeparabitur.
facit fructum bonum, † excidetur,
a ¶Qui paratus eſt diabolo & angelis eius. b ¶Quia mala arbor non poteſt facere fructum bonum.
& in ignem mittetur. Igitur ex fru-
ctibus eorū cognoſcetis eos. † Non
¶Confitentur ſe noſſe deum, factis autem negant.
omnis qui dicit mihi domine domi
ne, intrabit in regnum cælorum,
ſed qui facit uoluntatem patris
a ¶Qui modo ſanctos per fidē inhabitat, perducit eos ad viſionem pacis.
mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in
regnum cælorum. Multi dicent
mihi in illa die: domine domine,

teſt dicere dominus Ieſus niſi in ſp. ſ. n ¶ Multi dicent. Maximè autem cauendum eſt ab his qui propter nomen Chriſti etiam miracula habent, quæ cum propter infideles dominus fecerit, monuit tamen ne à talibus decipiamur: putantes ibi eſſe inuiſibilem ſapientiam, vbi eſt viſibile miraculum. vnde adiungit: Multi dicent Quā mūdo ergo & ſimplici oculo op⁹ ē, vt īueniat̄ via ſapīę int̄ tot deceptiōes. ¶ Nō ſolū q vbo tenus nomināt nō recipiūt̄, ſed etiā hi qui ſine opibus pphetāt: & dęmonia eijciūt & vtutes faciūt. Sicut cauere monuit à falſis prophetis, ita ab his q dæmonia eijciūt & virtutes faciunt. Prophetare virtutes facere, dæmones eijcere: interdū non eſt ☞ meriti illius

C

Nicolaus de Lyra.

eſt numerus: & pauci valde inueniūtur virtuoſi. & hoc eſt quod ſubditur: a ¶ Quā anguſta por. &c. & patet b ¶ Attendite à falſis pr. Hîc ponitur tertium, qd' requiritur ad impletionem legis euangelicę. ſ. vitatio falſæ doctrinæ dicens: Attendite. id eſt diligenter cauete. c ¶ A falſis pro. id eſt doctoribus hæreticis. Propheta enim vno modo idem eſt qd' proloquutor: & qa venenum non ppinatur niſi melle tinctum. ideo ſubditur: d ¶ Qui ueniūt ad uos in ueſti. ouium. quia falſam doctrinam palliant apparentia virtutū. Et quia non poſſunt vitari niſi cognoſcantur, & non pñt cognoſci ex apparentia exteriori, ideo ſudit vnde debeant cognoſci ſcilicet ab operibus. propter quod dicit: A fructibus eorum cogno. &c. Sequitur: e ¶ Omnis arbor &c. Arbor bona dicitur hîc homo habens voluntatem bonam: & talis vt ſic ſemp facit op⁹ bonum. Et ſil'r arbor mala eſt hō habēs malā volūtatē. & iſte ſēp facit malū actū. Sicut em̄ ſedēs inq̄ptū ſedēs nō pōt ambulare. vn̄ in ſēſu cōpoſito falſa eſt: quia ſeq̄ret̄ q ſederet & ambularet ſimul. in ſēſu tn̄ diuiſo eſt vera qa ille qui ſedet nūc pōt poſtea ambulare: ſic habēs bonā volūtatē, dū retinet eā nō pōt malè agere, qa ad bonitatem volūtatis req̄runt̄ oēs circūſtantiæ bonæ. hō tamē habēs bonā volūtatē nunc pōt eā dimittere, & ſic malè agere. & propter hoc ſubdit̄: g ¶ Omnis arbor q̄ nō facit fructū bonum exci. &c. ſ. in morte quando à vita præſenti ſeparabitur. h ¶ Et in ignē mitte. ſ. gehennæ: & ſic apparebit fruct⁹ talis arboris. ppter qd' repetit: Igitur ex fru. e. &c. i ¶ Nō oīs q di. Oſtēſo qd reqrit̄ ad legis impletionē, oſtendit cōſequēt̄ q alia nō ſufficiūt ſine iſtis ad ſalutē: qa it̄ alia illa q̄ videt̄ magis ſufficere ad hoc ē cōfeſſio fidei vl' opatio miraclorū vl' pphetia, vl' iſta cōiūcta ſit̄, & tn̄ nō ſufficiūt. Cōfeſſio em̄ fidei ſine opib⁹ nō ſufficit, qa talis fides mortua eſt, vt dicit̄ Iacob. ij. & hoc ē quod dicit Nō oīs qui dicit mihi domine do. &c. confitēdo fidem catholicā, niſi aſſint opa. ideo ſubdit̄: k ¶ Sed q facit uoluntatem. Similiter prophetia non ſufficit ad ſalutem. qa aliqñ dat̄ malis hoībus, ſicut ipſi Balaā, vt patet Nu. xxiiij. Et ideo dicit: l ¶ Multi dicent mihi in illa di. ſ. iudicij extremi Nonne in nomine

Marginal notes: †De regu. iu. c. 2.; †putris, marcida; †Luc. 6. g; D; †excidītur & in ignē mittitur; †Luc. 6. g; ipſe ītrabit ī regnū cælorum

※ a ¶ Quam anguſta porta & arta uia quæ ducit ad uitā, hoc eſt Chriſtus humilitate conſtrict⁹. b ¶ Attēdite à falſis pphe. Hoc exponi poteſt de dæmōib⁹ in angelos lucis ſe trāſferētibus, vt iuſtos decipiant. ideo dicit̄ . j. Io. iiij. a. Nolite credere omni ſpiritui: ſed pbate ſpūs, vtrum ex deo ſint. e ¶ Oīs arbor bona &c. hoc eſt homo radicat⁹ in charitate. f ¶ Mala aūt arbor &c. hoc eſt, homo radicat⁹ ī iniquitatę. i ¶ Non omnis qui dicit mihi domine dñe &c. Hoc em̄ facto dicuntur hypocritæ ſanctitatem exterius ſimulantes. l ¶ Multi dicent mihi in illa die &c. Iſti ſūt bene docētes, & malè viuētes.
※ Omnis ergo

Moraliter

meriti illius qui operatur:ſed inuocatio noīs Chriſti hoc agit ad E dãnationẽ inuocãtis:vł ob vtilitatẽ eorũ qui vidẽt vł audiũt:& licet deſpiciantur qui faciunt:deus tñ cui⁹ inuocatio facit honorat. a ℂ Nunquã noui uos. Non nouit lux tenebras.i.non aſpicit: qa ſi aſpiceret tenebræ nõ eẽnt. b ℂ Qui operamini iniquitatem. Nõ q̄ opati eſtis, ne tollat pœnitẽtiã:ſed q̄ in iudicio, licet nõ habeatis facultatẽ peccãdi, tamẽ habetis affectum. c ℂ Oĩs ergo. Q. Oĩa prædicta bñ tenenda ſunt, qa qui tenet aſſiſabit Chriſto: q̄ nõ tenet, diabolo. d ℂ Qui au. quæ ĩ mõte habita ſunt: Qđ dicit vt oñdat ſermonẽ in mõte habitũ, oĩb⁹ præceptis:qb⁹ Chriſtiana vita informat eſſe pfectũ. e ℂ Aſſimilabitur. Quia ſicut Chriſt⁹ de pſonis varijs vnã eccleſiã cõſtruit, erudit, regit, in vitã dedicaturus æternã, ſic iſte varijs v̄tutib⁹ perpetuã mãſionẽ ſibi ædificat, & in futura dedicatiõe cũ Chriſto lætabit. f ℂ Viro. Illi q̄ dicit:vt ſapiẽs architect⁹ fundamentũ poſui in Chriſto. g ℂ Qui ædifi. Ille ędificat in Chriſto, q̄ qđ audit ab illo facit. h ℂ Supra pet.à q̄ Petr⁹ nomen accepit, p firmitate fidei.i.ſup ſeipm, ędificauit eccleſiã. i ℂ Et deſ. Trib⁹ modis diabol⁹ impugnat, carnis cõcupiſcẽtia, exterioribus mũdi oblectamẽtis, vel per ſe, cũ vniuerſos vẽtus impulſionum laxat. k ℂ Pluuia. Cõcupiſcẽtia, à q̄ quiſq; tẽtatur, quæ ſenſum rigorẽ fidei emollit, quæ ſi nõ pficit, maiora flumina eueniũt. l ℂ Qui audit &c. exterius. Et ideo non habet excuſationem, ſed eſt ruina eius magna: qa monita ſalutis cõtempſit. m ℂ Viro ſtulto. de quo dicitur: Inimic⁹ hõ hoc fecit, cuius opa oĩa inſtabilia ſunt, & ruinæ patent. n ℂ Sup are. Qualiacũq; ſint quæ ſup cõcupiſcentiã vitiorũ fundãtur, nõ ſtabunt. o ℂ Et cecidit. Oĩs conſcientia F quæ fixa in deũ ſpe nõ pmanet, in tentationibus nõ valet ſubſiſtere. & tãtò amplius agitur, quãto plus in his quæ mũdi ſunt à ſuperiorib⁹ diſiũgitur: & verè oẽs mali vel fictè boni, ingruẽte qualibet tẽtatione peiores fiunt. p ℂ Turbæ. vel aliqui in turba, quia infideles, vel poti⁹ oẽs de excellentia ſapientiæ.

†Luc.6.g — †aſſimilabo eum — Homo tribus modis à diabolo impugnat — †.13.d — † aſſimilabitur — †Mar.1.c Luc.2.g. &.4.c — † 23.q.1.c. ideo — Luc.5.e & 7.a — Luc.6.c — Phil.2.a

a ℂ Vt Balaam & Caiphas. b ℂ Quaſi organo noſtro tu prophetaſti.

a nonne in nõmine tuo prophetaui,
a ℂ Vt in actibus apoſtolorum filij ſacerdotis exorciſtę.
b mus, & in nomine tuo dęmõnia eie
a ℂ Ecce non magnum eſt virtutes operari.
c cimus, & in tuo noĩe uirtũtes mul,
a ℂ Qui aliquando dicere diſſimulaui.
d tas fecimus? & tunc cõfitebor il,
a ℂ In nullo approbaui, ſed reprobaui.
a lis: quia nunquam noui uos. † Diſce
b dite à me oẽs qui opamini iniqtatẽ.
a ℂ Quia non hos nouit: igitur eos qui mandata eius cuſtodiunt, & hoc eſt, ergo. b ℂ Intelligit. c ℂ Non ſonũ.
c d † Oĩs ergo qui audit uerbã mea hęc, e
a ℂ In futurum prouidenti.
e & facit ea, † aſſimilabitur uiro ſapi,
a ℂ Aurum, argẽtũ vel lapides præcioſos. ℂ Vnã celeſtẽ.
g enti, qui ædificauit domũm ſuam
ℂ Chriſtum. a ℂ Aerez poteſtatis impugnatio.
h i ſupra petram: & deſcendit pluuia, f g
k a ℂ Potentum perſequutio. b ℂ Minæ, blandiciæ, vel maligni ſpiritus.
& uenerũt flũmina, & flauerũt uẽn, h i
a ℂ Hæc omnia. b ℂ Aedificiũ virtutũ, c ℂ Alias ſuã.
ti, & irruẽrunt in dõmum illãm, & k l
a ℂ Quia ſtat fundata, non ſibi ſed Chriſto tribuitur.
non cecidit, Fundata enim erat
a ℂ Quæ ergo cadit, non ædificatur in Chriſto.
l ſuprã petram. † Et omnis qui au, m
dit uerba mea hæc, & non facit ea,
a ℂ Gentili vel Iudæo vel diabolo. b ℂ Qui nõ prouidet.
m † ſimilis erit uirõ ſtulto q̄ ædificãuit
a ℂ In ſpe terrenorũ qui arenæ comparantur, propterea quia labiles & a vento ſunt cito mutabiles.
ℂ Quę eſt fluida.
n domũ ſuam ſup ãrenam: & deſcen, n
dit pluuia, & uenerũt flumina, & fla
ℂ Maligni ſpiritus.
uerũt uẽti, & irruerũt in domũ illã,
a ℂ Perijt. b ℂ Ite maledicti in ignem eternum.
ℂ Quia eterna.
o & cẽcidit, fuitq; rũina eius magna. o
a ℂ Quia nihil imperfectionis habet hic ſermo.
† Et factũ eſt cũ cõnſummaſſet Ieſus p
p uerba hæc, admirabant turbæ ſu, q
per doctrina eius. † Erat em̃ docens r
a ℂ Vt dominus Moyſi addebat quæ minus erãt, vel cõmutabat figuras in lucem.
eos ſicũt poteſtatem habens, & non
a ℂ Qui tantũ ea quę in lege data ſunt infirmis, docuerunt.
ſicut ſcribę eorũ & phariſæi.

Cap. VIII.

q Vm ãt deſcẽdiſſet s

fidei Chriſti cõfirmationẽ. & hoc eſt qđ dicit: c ℂ Et in tuo no G mine uir. mul. fe. Ratio aũt oĩm p̃dictorũ eſt, qa ſunt gřę gratis datę q̄ danť principaliter ad vtilitatẽ cõmunẽ eccleſię, & nõ ad vtilitatẽ ſingularis pſonę. & ideo aliqñ p malos hoĩes à deo nobis danť: ſicut bona eleemoſina aliqñ dať à bono dño, mediante malo ſeruo. ppter qđ ſubdit: d ℂ Et tũc confi. noticia. ſ. approbationis, ſed reprobationis. propter qđ ſequitur: Diſcedite &c. & patet litera. e ℂ Oĩs ergo. Poſtquã Saluator poſuit legis ſuæ explicationem, & oſtendit ei⁹ obſeruationis poſſibilitatẽ, hîc conſequẽter inuitat ppłm ad obſeruationẽ: qa ei⁹ auditio inutilis eſt, niſi ſequať opis impletio & hoc ẽ qđ dicit: Oĩs er. i. bonorũ operũ conſtructionẽ. f ℂ Supra petram. id eſt Chriſtũ. Talis em̃ facit opera bona de genere & recta intẽtione: quę duo requirũť ad impletionẽ legis euangelicæ. g ℂ Et deſcendit plu. i. tentatio carnalis laſciuię. h ℂ Et uenerũt flu. cupiditatis & auaricię. i ℂ Et flauerũt uenti. vanitatis & ſuperbiæ. k ℂ Et irrue. in do. il. p importunitatẽ tentationũ. l ℂ Et non cecidit. à ſtabilitate ſ. virtutis. Cuius ratio ſubdiť cum diciť: Fundata enim erat. & p oppoſitum m ℂ Oĩs q̄ au. &c. ſu. are. i. ſup mobile fundamẽtum. Qđ facit oĩs qui intẽtionẽ ſuam ponit ſupra aliud q̄ ſupra ipm deum: qa oĩs creatura mutabilis ẽ. n ℂ Et deſcen. plu. patet ex p̃dictis. Sequiť: o ℂ Fuitq; ruina eius magna. quia priò ruit in foueam culpæ & poſtea in foueã gehennę q̄ ruina eſt magna, qa irreparabilis oĩno. p ℂ Et factũ eſt. Hîc poniť cõcluſio oĩm p̃cedẽtiũ. vbi oñdiť eminẽtia doctrinę Chriſti p hoc q̄ diciť: q ℂ Admirabãtur turbæ. quia vt patet ex p̃dictis, docebat eminẽtiſſimas v̄tutes, & impfectionẽ legis ſupplebat: & nõ ſolum terrena bona ſed cæleſtia promittebat. Doctrinam etiam ſuã mirabiliter cõfirmabat. ppter qđ diciť: r ℂ Erat em̃ docẽs &c. Sic aũt nõ docebãt Iudæorũ periti. ſ. ſcribę & phariſæi.

Pſ̃.6.c. — †Lu.13.f — †Lu.6.g H

✻ e ℂ Omnis ergo qui au. uer. &c. Moraliter Vir ſapiẽs eſt humilis. Prouer. xj. a Vbi humilitas, ibi & ſapientia. Vir aũt ſtultus eſt ſupbus. qa ſtultus diciť q̄ſi ſtatu altus. Oĩs autem ſupb⁹ altiorẽ ſe reputat, q̄ ſit in veritate. Sapiẽs igitur ædificat ſupra petrã. i. Chriſtũ, oĩa opera ſua bona faciẽs ppter ipſũ. Stult⁹ aũt ædificat ſup arenã, quæ eſt terra mobilis. nã opera ſua facit propter gloriam humanam, quæ eſt inſtabilis. g ℂ Et deſcẽdit pluuia. &c. per quam ſignificatur tentatio carnalis laſciuię. Per vẽtos v̄o tentatio ſuperbię, per flumina verò impetus tribulationis humanę, per hęc autem ędificium humilis non lęditur, ſed ędificium ſuperbi totaliter diſſipatur.

† Mar.1.d Luc.5.c.

ℂ Erat enim docens &c. i. ſuam doctrinam confirmans p opera miraculoſa. Cęteri doctores qui nõ poſſunt hoc facere: doctrinam ſuam cõfirmare debent p opera virtuoſa.

GLOS. ORD.

Vm aũt deſcẽ. Ca. VIII. Poſt deſcẽſionẽ dñi de monte quãtũ interuallũ fuerit anteq; Capharnaũ intraret nõ apparet. In ipſo aũt interuallo Leproſus mũdatus eſt: qđ Matthæus ſuo loco dicit (Lucas verò alibi recordat⁹ eſt) q̄ poſt verba illa dicit Chriſtũ intraſſe Capharnaũ, nõ tñ oſtẽdit poſt q̄tũ tpis ĩteruallũ. q ℂ Cũ aũt de. Scđm Lucam & in cãpeſtri loco ſermonẽ quẽ iã forſitã. ſ. habuerat eis feciſſet. ℂ Sequutæ ſũt. Alij ppter charitatẽ, alij ppť doctrinã, alij propter admirationẽ & curationẽ. ℂ Myſticè aũt. Cũ aũt deſcendiſſet. i. cũ ſe exinaniret formã ſerui

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Nõne in noĩe. Siłr nec eiectio dæmonũ: quia aliqñ p malos hoĩes talia fiũt ad inuocationem noĩs Chriſti, ad declarationẽ virtutis Chriſti, licet ipſi inuocãtes ſint mali. ſicut habetur Act. xix. q̄ quidã infideles eijciebãt dęmones dicẽdo: Adiuro vos per Chriſtũ quẽ Paul⁹ prædicat. Verũtamẽ qa tales indignè aſſumunt nomẽ Chriſti, ideo ſup ipſos aliqñ dať ptãs dæmoni, ſicut in eodẽ ca. dicitur, & hoc eſt q̄ dicitur: b ℂ Et in noĩe tuo dæ. Siłr nec miraculorũ operatio, quæ ſiłr aliqñ per malos fiunt ad inuocationẽ noĩs Chriſti: non ppter merita inuocantium, ſed ad fidei

NICO. DE LYRA. Cap. VIII.

Vm autem de. Lege data: hîc cõſequẽter poniť eius confirmatio per miracula in hoc ca. & ſeq̃n, & eſt ſiłis proceſſus in vtroque, ſed in hoc ca. principaliter ponuntur q̄dam miracula ad confirmationem euangelicę legis. In ſequenti verò ponunť quędã miracula ad declarationẽ deitatis ipſius legislatoris, ibi: Et aſcẽ. ieſus. ĩ hoc ergo ca. ſic pcedit. quia primo euãgeliſta deſcribit q̄dã miracula ad credẽtiũ vocationẽ. ſecundò q̄dã miracła ad vocatorũ confirmationẽ, ibi: Et aſcẽdẽte eo. Prĩa in duas. qa priò poniť miraclorũ opatio. ſecũdò

A ſerui accipiẽs, ſequutæ ſunt eũ turbæ mltæ: qa qui pri⁹ in Iudęa not⁹ erat, tunc in vniuerſa t̃ra mirabilis fact⁹ eſt. Qđ autem poſt pręcepta manũ extendens leproſum ſanat, ſignificat eos q̄ de illis pręceptis ĩplẽdis dubitant, ſuo auxilio ab hm̃õdi varietate mũdare. Nõ exprimiť cert⁹ curatiõis locus: vt oſtendať nõ vnũ populũ alicui⁹ ciuitatis, ſed oẽs ſanare. a ℂ Adorabať eũ. priuſq; peteret, cultũ diuinitatis oſtendit. b ℂ Si uis po. De volũtate nõ (q̄ſi pietatis ĩcredul⁹) dubito: ſed quaſi meæ colluuiõis conſci⁹ nõ pręſumo. c ℂ Extendẽs. Poſt ſermonẽ, & miracula facit, quib⁹ ſermo apud auditores cõfirmať. d ℂ Tetigit. Nõ q̄n ſine tactu ſanare poſſet, ſed vt indicet ſe nõ ſubiectũ eſſe legi, ſed dñm legis, q̄ nõ timet contagiũ. Tetigit. ppť hũilitatẽ. vt nos doceret nullũ ſpernere p aliqua corpis maculatiõe. ℂ Apparet ſupra legẽ (quę leproſũ excludit) eſſe gratiã, quę ſanat eũ, vt ait. Nõ veni ſoluere legẽ ſed adimplere &c. e ℂ Volo. Eo ſanauit genere quo fuerat obſecrat⁹. deinde imperat: Mũdare. Ecce poteſtas. f ℂ Vide nemini. Taceri iuſſit, nec tñ taceri potuit. Nõ q̄ aliqd voluit & nõ potuit ſed dat exemplũ, vt ſui ĩ magnis q̄ faciũt latere velint: ſed vt proſint alijs, prodãtur ĩuiti. Ne dixe. Hunc tñ Marc⁹ vbi q̄ hoc p̃dicaſſe dicit, quaſi Euangeliſta fact⁹ ſit. g ℂ Vade. Mittit ad ſacerdotes ppter humilitatẽ, vt ſacerdotib⁹ deferat honorẽ quib⁹ lex iubet mũdatos B munera offerre, & vt videntes credãt ei: vel ſi nõ credũt, inexcuſabiles ſint. & ne legẽ frãgere videreť. h ℂ Oſtende te ſacer. vt ſacerdos non legis ordine, ſed gratia dei ſupra legẽ curatũ eſſe intelligat. i ℂ Offer. qa legẽ nõ ſoluo, qa nõdũ cœpit verum ſacrificiũ. k ℂ In teſtimoni. i. domino credãt ſi impietatis lepra diſcedat. In teſti. ſpũalis curationis, offerẽdũ eſt munus ſpũale hõ ipẽ. ℂ Typicè. Leproſus genus humanum ſignificat plenũ lepra: qđ extẽta manu, id eſt verbo dei humanã cõtingẽte naturã, à priſci erroris varietate mũdať, vt diu abominabiles & ſequeſtrati iã queant tẽplo reddi. Templũ dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Et ſacerdoti offerri: de quo diciť: Tu es ſacerdos in æternũ ſecundum ordinem Melchiſedech. Et offerant pro emundatione corpora ſua, hoſtiam viuentẽ, ſanctã, deo placẽtẽ. l ℂ Acceſſit ad eũ centu. Lucas rẽ vt geſta eſt narrãs, dicit eũ miſiſſe ſeniores Iudæorum. Sed Matthæus cauſa breuitatis, eum cuius fides laudať, cuius deſideriũ & voluntas defertur, maluit, prudenter dicere acceſſiſſe, q̄ eos p quos mandabat. Vt mulier: qa credidit, magis diciť tetigiſſe Chriſtũ, q̄ turbę q̄ cõprimebant. Ita centurio q̄ magis credidit, eo magis acceſſit. Tria dicit, iacet paralyticus torqueť, & vt animę ſuę anguſtias indicet, & dñm ad miſericordiam cõmoueret. Et hęc ei glia, q̄ ſic rogauit p ſeruo: In quo diſca

▸Ieſus — †mundus eſto — ℰ.5.b. — Mar.1.d. — †ſacerdotibus — †93.d.c. dominus — Typicè — 1.Cor.3.d. — Pſal.109.a — Ro.12.a. — Lucæ.7.a. — ℰ.5.c.

† Ieſus de mõnte, ſequutæ ſunt eum a
a ℂ Quæ ad altiora aſcendere non valuerunt. ℂ Aliæ a prædictis. b ℂ Qui nec ipſe cum lepra tam alta audire poterat, ſed ſanatur vt poſſit implere.
tũrbæ multæ: & ecce leproſus ueni b
a ℂ Cum humilitate poſtulat.
a ens adõrabat eum, dicens: Domi, c
a ℂ In voluntare poteſtatem tribuit.
b ne, ſi uis, potes me mundare. † Et d
a ℂ Qui miſericordiæ prætendit affectum, b ℂ Contra legem quam ſuperat gratia, in quo humilitas.
c d extẽndens Ieſus manũ tẽtigit eum,
a ℂ In hoc pietas. b ℂ In hoc maieſtatis potentia.
e dicens: Võlo: † mundãre. Et con, e
a ℂ Quia dixit, & facta ſunt. ℂ Nihil eſt medium inter præceptum & opus.
feſtim mundata eſt lepra eius. Et e
a ℂ Forma noſtri eſt, ne nos iactemus de bonis operibus. b ℂ Non erat neceſſe, vt ſermone iactaret quod corpore præferebat.
f ait illi Ieſus: Vidẽ, nẽmini dixe, f
a ℂ Diſciplina noſtri eſt vt nos oſtẽdam⁹ ſacerdoti nr̃o.
g h ris: ſed † uãde, oſtende te † ſacerdoti, g
a ℂ Non debẽt auferri ſigna priuſquã veniãt ſignificata.
i & õffer mun⁹ quod præcepit Moy h
a ℂ Scilicet vt credant virturẽ dei magnã eſſe. b ℂ Hoc miraculum factum eſt ſanato leproſo continue.
k ſes in teſtimõniũ illis. † Cũm aũt in, i
a ℂ Fide & deſiderio ſcilicet.
l troiſſet Capharnaum, accẽſſit ad k
a ℂ Alienigena. b ℂ Per internuncios. c ℂ Nullus alius pro ſeruo.
eum cẽnturio, rõgans eũ, & dicẽns:

Licet autem poſſet curare ſolo verbo, tamẽ appoſuit manũ quia C humanitas Chriſti erat quaſi organum ſeu inſtrumentum ipſius diuinitatis. & ideo ſicut artifex mediante inſtrumento operatur, ſic virtus diuina in Chriſto per applicationem humanitatis aliqua faciebat, vt eam coniunctam diuinitati declararet. Sed quæritur hîc, quare tetigit Leproſum, cum hoc eſſet in lege phibitum? Dicendum, quòd non erat prohibitum Leproſum tangere ei qui ex tactu ſuo poterat curare, ſicut Elias & Eliſeus non fecerunt cõtra legem tangendo mortuos ad reſuſcitandum, vt habetur .iij. Regum .xvij. & iiij. Reg. iiij. e ℂ Et ait. Hîc poniť miraculi manifeſtatio, quæ facta eſt ordinatè. Scriptum em̃ erat in lege Leuiti. xiiij. quòd mundatus à lepra non debebat reſtitui ad communem habitationẽ hominũ, niſi prius iudicaretur mũdat⁹ per ſacerdotis iudiciũ: & facta oblatiõe domino pro eius mundatione. Et ideo Ieſus ait illi: f ℂ Vide nemini dixe. ſcilicet anteq; ea quæ ſcripta ſunt in lege compleueris. Præcepta enim ceremonialia habuerunt curſum ſuum vſq; ad Chriſti paſſionem, vt ſupra viſum eſt. Et ideo vſq; tunc Chriſtus ea obſeruauit, vt patet in ſua circunciſione, & ea obſeruare alijs præcepit, vt patet in hoc leproſo cui dixit: g ℂ Vade oſtende te ſacerdo. &c. Per hoc etiam figurabatur, quòd peccator qui per leproſum figuratur, licet ſit mundatus à lepra peccati per contritionem, tamen ad huc tenetur ſe oſtendere ſacerdoti per cõfeſſionem. Qualis autem erat oblatio leproſi mundati, in lege habetur Leuiti. xiiij. & ibi debet exponi. i ℂ Cum autẽ introiſſet Carpharnaũ. Hîc ponitur ſecundum miraculum. ſ. curatio paralytici. Et diuidiť ĩ duas partes: quia primò deſcribitur huius centurionis fides & deuotio. Secundò ex hoc inferť concluſio, ibi: Audiens Ieſus. Circa primum aduertendum, q̄ iſte centurio ad cuius preces ſeruus eius curatus eſt, non erat Iudæus, ſed Gentilis, ibi poſitus à Romanis ad cuſtodiam principalis ciuitatis Galileæ ſcilicet Capharnaum quia tota illa terra erat ſubdita Romanis. propter quod Iudæi coram Pilato dixerunt: Non habemus regem niſi Cæſarem. Et ideo quia Ieſus erat Iudæus, ipſe non venit ad eum in perſona ppria, reputans ſe indignum ad hoc impetrandum: ſed miſit ad Ieſum principes Iudæorum, vt dicitur Lucæ. vij. vt per eos curationem ſerui ſui facilius impetraret. Et quia quod per amicos facimus, quodãmodo per nosipſos facimus. ideo Matthæus dicit eũ veniſſe ad Ieſum, non quia in perſona propria venerit, ſed per intermedios. & ſic eſt intelligendum quod dicitur hîc: k ℂ Acceſſit ad eũ. ſ. p amicos. Diciť aũt cẽturio, qa habebat centum homines ĩ armis ſub ſe, ad cuſtodiã illi⁹ terrę, ne forte vellẽt contra Romanos rebellare. Iſte ergo centurio auditis Chriſti miraculis firmiter credidit, q̄ poterat ſanare ſeruum eius, qui erat ei valde charus, vt dicitur Lu. vij. Ideo de eius ſanatione erat valde ſollicitus. Ieſus autem ſciens eius fidẽ & deuotionẽ, reſpondit ei per internuncium ſcilicet: Ego veniam. Cum autem eſſet in via, miſit centurio nũcios obuiam ei, vt dicit Lucas: dicentes ex parte eius: Domine nõ ſũ

Quæſtio — † 25.q.1.c. ideo. — De pœ. di. 1. §. hoc idẽ. &. c. voluiſſent — †Lu.7.a. — Diuiſio D — Euãgeliſtę cõcordanť de cẽturionis acceſſu ad Ieſum

Nico. de Ly.

ſecũdò q̄rũdã ad fidẽ Chriſti cõuerſio, ibi: Vi. Ie. turbas. Prĩa in tres: qa priò deſcribiť curatio leproſi, & ſcđò palytici, ibi: Cũ aũt introiſſet Capharnaũ, tertiò laborãtis calore febrili, ibi: Et cũ veniſſet Ie. Prĩa ĩ duas: qa priò poniť curatio leproſi. ſcđò miraculi manifeſtatio, ibi: Et ait illi Ie. Ad euidẽtiã dicẽdorũ cõſiderãdũ, qđ duplex eſt doctrina. Quædã quę nõ excedit facultatẽ intellect⁹ hũani: & iſta debet p rõnes demonſtratiuas cõfirmari. Alia eſt doctrina excedens facultatẽ hũanã: & ideo non poteſt confirmari per rationẽ euidẽtẽ: ppter qđ oportet q̄ cõfirmetur p opa diuinę v̄tutis oſtẽſiua: qa cũ de⁹ nõ poſſit eſſe teſtis falſitatis, ſi talia inducunť ad confirmationẽ alicui⁹ doctrinę, ſequiť eã infallibilẽ veritatẽ continere. Talis aũt eſt doctrina euangelica: & ideo eius confirmatio facta eſt p miracula. & hoc eſt qđ diciť: Cũ autẽ deſcendiſſet Ieſus de mõte. in q̄ legẽ euãgelicã pmulgauerat. a ℂ Sequutę ſunt eũ tur. &c. qa aliq̄ ſequebanť eum ex deuotione propť ſanctitatẽ ſuæ doctrinæ aliqui aũt ex curioſitate, vt viderẽt miracula & audirent noua aliqui vt ei inſidiarentur, ſicut phariſæi: & aliqui vt ab eo curarentur, ſicut infirmi: de quibus erat iſte de quo ſequitur: c ℂ Domine ſi uis. vbi cõfiteť ei⁹ potentiam, in quo apparet hui⁹ leproſi fides & deuotio, ex quo ſequuta eſt eius curatio. vnde ſubditur: d ℂ Et exten. Ie. &c. Licet autem

Diuiſio

Moraliter. b ℂ Ecce leproſus ueniens adorabat eum dicens. Per iſtum leproſum qui confitebatur ſe immundum, & Chriſtum potentem ad ſe mundandum dicens: Domine ſi uis potes me mundare, ſignificatur peccator verè pœnitens, & ad dei miſericordiam confidẽter recurrens. ideo ſubditur: d ℂ Et extendens Ieſus manum tetigit eum dicens &c. per qđ ſignificatur, quòd talis manus diuinæ miſericordiæ protenditur eius crimina relaxando. e ℂ Et ait illi Ieſus: uide nemini dixeris ſed uade oſtende te ſacer. per hoc innuẽs, q̄ ecclię miniſtri nõ debẽt gloriã hoĩm q̄rere, ſed dei. h ℂ Et offer munus &c. nã à pctĩs mũdat⁹ debet eſſe deo valde grat⁹. i ℂ Cum autẽ intro. ca. ac. ad eũ cẽ. &c. Iſte Gentilis erat, in Chriſtũ tamẽ credebat: aliter eum p ſanatione ſui pueri nõ rogaſſet. ideo per ipſum primitię Gẽtium ſignificanť credẽtes in Chriſtũ, & laborãtes ad conuerſionẽ aliorum. de quibus fuit Lucas euangeliſta, & Dionyſi⁹ Ariopagita. & alij plures. p hoc aũt q̄ Chriſt⁹ ſubdidit

Moraliter

e ij ✻ Non inuen

☞ E In quo diſcamus ſic miſereri cõſeruis. a ℭ Ego ueniã. Magna humilitas ꝙ ſeruũ dignaẽ viſitare, ꝙ fides Centuriõis meruit, q̃ ex gẽtibꝰ credit: & hũilitas, ꝙ ſe indignũ iudicat cuiꝰ tectũ intret, & prudẽtia, ꝙ vltra carnẽ diuinitatẽ latẽtẽ videt. Ad filiũ reguli venire noluit, ne diuitias honorare videreẽ, hîc ſeruilẽ cõditionẽ ne ſpernere videaẽ, mox ire conſenſit. ℭ Qui verbo curare potuit, ꝓpẽ humilitatẽ viſitare dignaẽ, & tamẽ ĩ medio itinere verbo ſanat, ne nõ ꝓpter humilitatẽ, ſed ob impotẽtiã viriũ corpaliter ire putareẽ.

† famulus

b ℭ Non ſũ dignus. Propter conſcientiã vitę gẽtilis, magis timet grauari pręſentia q̃ iuuari, qa & ſi erat fide ꝑditus, nondũ tamẽ erat ſacramẽtis ĩbutus. Sed qđ nec infirmitas noſtra ꝑſumit, grã dare nouit.

†23.q.c.noli. De cõſe. di.2. q̃tidie

c ℭ Nam & ego &c. Si ego homo ſub alio poſſum impare minoribus, quantò magis tu q ſup omnia, habẽs famulãtes angelos, potes ꝑ eorũ miſteria ſine corporis pręſentia dicere ĩfirmitati vt recedat, & recedet, & ſanitati vt veniat, & veniet. Mira fides in gentili.

Myſticè

ℭ Myſticè. Centurio, ſignificat electos ex Gẽtibꝰ, quaſi cẽtenario milite ꝟtutũ ſtipatos: q nihil terrenũ, ſed ſola æternę ſalutis gaudia ſibi ſuiſq; querũt. Centenariꝰ em̃, qa à læua trãſit ad dexterã, in cęleſtis vitę ſignificationẽ poni conſueuit. Talis ergo meriti viri ꝓ his neceſſe eſt vt ſupplicẽt, qui adhuc ſeruitutis ſpũ tenenẽ, vt ꝑfecta charitas foras mittat timorẽ.

► cõſtitutus

†Lu.7.b.

Domus aũt in quã non audet eũ inuitare, gentilitas F eſt ꝓpter fœtorẽ idololatrię: neq; em̃ gẽtibus corpalis ꝑſẽtia Chriſti exhibita eſt ſed ꝟbũ fidei miſit eis ꝑ apoſtolos, & ab infidelitate ſanauit. ℭ Vel milites & ſerui cẽturionis, virtutes ſunt naturales, q̃rum copiam multi ad deum veniẽtes ſecũ deferũt, vt Cornelꝰ diciẽ vir iuſtꝰ & timẽs deũ. ℭ Ab oriẽte & occi. ueni. & re. &c. Vel oriens, q illuminati ſtatim tranſeũt. Occidens: qui paſſiões vſq; ad mortẽ tolerant. Per iſtas duas partes mundi ex quibꝰ gentes vocandę erãt deſignãtur.

†36. di. ec.

ẽ.5.g.

e ℭ Filij autem &c. qa in hoc mũdo fruũẽ beneficijs dei. ſcđm illud: Pluit ſup iuſtos & iniuſtos. Nũc videẽ in facie dñi, ſed tũc minime. f ℭ In tenebras exteri. Quia à dño foras expellenẽ. i. in æternã noctẽ: qa hîc ſponte ceciderũt in exteriores. i. in cęcitatẽ mentis. Per fletũ q eſt oculorũ, & ſtridorẽ dẽtiũ, nota verã reſurrectionẽ corporũ. Dẽtes ſtridẽt: qui hîc de edacitate gaudebãt. Oculi flenẽ, q per coucupiſcentias vagabanẽ. Fletus de ardore, ſtridor dentiũ de frigore ſolet excitari, quia ibi trãſibunt ab aquis niuiũ ad calorem nimiũ. Vel ſtridor ꝓdit indignãtis affectũ, quo ſero pœnitet qđ deliqt ꝑtinaciter. g ℭ Fletꝰ. Per hoc oñdiẽ magnitudo tormẽtorũ. Per fletũ, tormẽtũ aĩę: ꝑ ſtridorẽ dẽtiũ, corpis.

☞ Et cum

a ¶Seruus. b ¶Non in vno tantum miſerabilis quod iacet, ſed quod eſt paralyticus, & quod torquetur. hæc enim omnia cum dolore nominauit.

Domine † puer meus iacet in domo

a ¶Repentina diaboli aggreſſione.

paralyticus, & male torque-

a ¶Scilicet virtute. virtus enim Chriſti præſens fuit quæ ſuſcitauit eum.

a tur. Et ait illi Ieſus: Ego ueniam & curabo eum. Et reſpondens cen-

b turio ait: † Domine, non ſum di- a

a ¶Ecce humilitas.

gnus, ut intres ſub tectum meum:

¶Magna fides, quæ dei dicere, credit eſſe facere.

ſed tantũ dic uerbo, & ſanabiẽ puer b

a ¶Ecce prudentia. b ¶Scilicet habens aliũ dominum.

c meꝰ: Nã & ego hõ ſum † ſub poteſta c

te conſtitutus, habens ſub me mili-

a ¶Mira fides in gentili.

tes: & dico huic uade, & uadit: & d

alio, ueni, & uenit: & ſeruo meo fac

a ¶Ita angeli tibi ſeruiunt. b ¶Quod ſuam intelligit maieſtatem.

hoc, & facit. Audiens autem Ieſus e

a ¶Non vt turbati animi, ſed docentis nos, quos opus eſt moneri de huiuſmodi & mirari.

miratus eſt, & ſequentibus ſe dixit: f g h

† Amen dico uobis, non inueni tan- i

a ¶Etſi a prophetis edocti. ¶Præſentis temporis, inuenit enim in antiquis. b ¶Vnde prędico vobis, ꝙ mul. ad exemplum iſtius, in quo fides gentium præfiguratur.

tam fidem in Iſrael. Dico autem uo k

¶Ex omni genere.

d bis, ꝙ multi ab oriente & occidente

¶Ad fidem. b ¶Requieſcent feliciter epulaturi.

uenient, & recumbent cũ Abraham

& Iſaac & Iacob in regno cęlorum:

¶Iudęi in quibus ãte regnabat dominus. ¶A facie domini

e f filij autem regni ejicientur in tene- l m

g bras exteriores: † Ibi erit fletus & n

ſtridor dentium. Et dixit Ieſus cen- o p

a ¶Cuiq; ſicut credit ita ſit. ¶Pro mẽſura fidei, quia credidit omnia poſſe, indicat per fidem meruiſſe.

turioni: uade, & ſicut credidiſti fi- q

a ¶Probatur fides domini dum ſanitas ſerui ſequitur.

at tibi. Et ſanatus eſt puer † ex illa ho

Nicolaus de Lyra.

☙ a ℭ Domine non ſum dignus. Erat enim homo gentilis, & abominabile erat Iudæis comedere & bibere cum Gentilibus, & etiam domos eorum intrare, vt habetur Act. xj. Et forte iſte qui Gentilis erat, idola in domo ſua habebat: & ideo ex humilitate Chriſtum ab ingreſſu domus ſuæ repellebat, dicens: Domine non ſum dignus ut intres ſub &c. Et ex altera parte firmiter credebat, quòd abſens ſolo verbo ſeruum ſuum curare poterat, propter quod dixit: b ℭ Tantũ dic uerbo & ſanabitur puer m. Quod probat per hoc qđ ſubdiẽ: c ℭ Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus. id eſt licet habeam aliquos ſub me qui mihi debeant obedire, tamen ſum ſubditus maiori poteſtati, videlicet præſidi & imperatori: & tamen ſubditi obediunt mihi ad nutum. d ℭ Et dico huic uade, & uadit &c. Et ex hoc intelligitur ſequens concluſio. ſ. hæc: Ergo tu qui non es ſubiectus alicui poteſtati, potes præcipere infirmitati, & eam ejcere: & ſic ſolo verbo ſeruum meum curare.

Audiens

G e ℭ Audi. Hîc ex dictis infereẽ quædã cõcluſio, quia ex fide huiꝰ gentilis & infidelitate Iudeorũ cõcludit ſaluator vocationẽ gẽtiũ ad fidẽ, & reprobationẽ Iudęorũ: & hoc eſt qđ dr̃: Aud. au. Ie. ſ. verba Centuriõis expreſſiua tãtæ fidei. f ℭ Miraẽꝰ eſt. Sed quærit: Quõ in Chriſto fuit admiratio, quę cõſurgit in hoĩe ex alicuiꝰ incogniti & inſoliti inſpectiõe. Quæſtio Chriſtꝰ aũt ab inſtãti cõceptiõis plenꝰ fuit ſcia, nec aliqd de nouo cognouit: iõ vĩ ꝙ in ipſo admiratio ſcđm rẽ nõ fuit, ſed tñ ſcđm apparẽtiã: qa ad modũ admirantis ſe habuit, vt dicunt aliq. Nec ibi fuit falſitas, quia hoc fuit ad deſignãdũ aliquod verũ, ſ. fidẽ cẽturionis, & infidelitatẽ Iudæorũ. Sed meliꝰ dr̃, ꝙ fuit ĩ ipſo verè admiratio: ad oſtendendũ veritatẽ humanæ naturæ in eo. Ad cuiꝰ euidẽtiã ſciẽdũ, ꝙ in Chriſto ponitur duplex ſciẽtia. In Chriſto duplex ſcia. Vna diuina, quę eſt æterna. & ſcđm hãc nõ põt eſſe admiratio: quia nihil cognoſcitur ab eo de nouo. Alia humana vel creata: & hæc eſt duplex. Vna, viſionis rerũ in verbo: qa aĩa Chriſti ab inſtãti cõceptiõis cognouit oĩa ĩ verbo, quæ cognoſcit verbũ noticia viſionis. & hęc ſunt oĩa quæ haber eſſe ſcđm quãcũq; differẽtiã tꝑis, cuiuſmodi ſũt preſentia, preterita & futura. & ſcđm hãc ſciam ĩ Chriſto nõ fuit admiratio ſicut nec innouatio. †alteriꝰ poteſtati ſubditus. Alia eſt ſcia ĩ Chriſto q̃ cognoſcit res in ꝓprio gñe. & hæc eſt duplex. Vna habitualis: & ĩ iſta nõ eſt aliq̃ nouitas, qa ab inſtãti cõceptionis fuit anima Chriſti ꝑfectè repleta habitibꝰ oĩm ſciẽtiarũ. Alia expimentalis, ſicut aliqs habẽs habitũ ſciæ ꝑ doctrinã, poſtea expiẽ ꝑ intuitionẽ in effectu. Et iſto mõ in aĩa Chriſti erat aliqd de nouo cognitum. & ſic ex inſpectiõe illiꝰ hoc mõ incogniti priꝰ poterat in ipſo admiratio de nouo H cauſari. Et ſic factũ fuit in ꝓpoſito. Sequitur: g ℭ Et ſequẽ. i. diſcipulis ſuis: Dixit: h ℭ Nõ inueni. i. in pplo Iudaico: qa licet aliq de Iudæis firmiter crederẽt. ſ. diſcipuli ſui, tñ prĩcipales illiꝰ ppl̃i nõ crediderũt, & multitudinẽ ab eiꝰ fide auerterũt, vt inferiꝰ patebit. Et ideo concludit ſaluator: i ℭ Amen. i. fideliter. k ℭ Dico autẽ uob. ꝙ multi &c. qa multitudo gentiliũ in diuerſis partibus orbis exiſtentiũ per prædicationẽ apl̃orũ cõuerſa eſt ad fidem. & ſic pręceperũt gratiã & gloriã. l ℭ Filij autẽ regni. †in illa i. Iudæi: ex quibus Chriſtus natus eſt, & quibus principaliter miſſus eſt ad prædicandũ eis cæleſtis regni euãgelium. m ℭ Ejiciẽtur in tene. exte. quia repulerunt fidẽ Chriſti, & ſic remanent in peccatis ſuis obſtinati: & ſic ejiciũtur ad pœnas inferni, quæ dicũtur tenebrę exteriores: quia tenebræ primæ ſunt tenebræ culpæ, aliæ autẽ ſunt gehennę. Sed quæritur: quomodo ſint ibi tenebrę cũ ibi ſit ignis q de natura ſua eſt lucidus? Q̃o ĩ iſto igno tenebr. Dicendum, ꝙ ille ignis deſcribitur in medio terræ: & ideo fumoſus eſt & obſcurus. Item nõ lucet ad oſtendendum damnatis aliquid ad eorum cõſolationem, ſed ad eorũ deſolationem, ideo dicuntur ibi eſſe tenebræ exteriores. Sequitur: n ℭ Ibi erit fle. In fletu duo ſunt. ſ. triſticia animi ex qua procedit fletus. & ſcđm hoc fletus eſt in damnatis generaliter, tam in dæmonibus quã in hominibus. Aliud eſt ex parte corporis. ſ. lachrymarum reſolutio, & turbatio cerebri & oculorũ: & iſta nõ poſſunt eſſe in ſpiritibus ſeparatis, ſed poſt reſurrectionem quãtum ad aliquid erunt in hominibus damnatis, qa ibi erit prædicta cerebri & oculorũ turbatio: ſed nõ erit ibi lachrymarum fluxus à capite vel reſolutio, quia ceſſante motu cæli ceſſabit omnis generatio & corruptio. Ex quo patet vlterius ꝙ ibi erit. o ℭ Stridor dẽ. qa nõ importat aliquam corruptionem, ſed tantum doloris oſtenſionem. ſequitur: p ℭ Et dixit Ieſus centurioni: uade, & ſicut credidiſti &c. ſ. perfectè: ſic q ℭ Fiat tibi: in ſanatione ſerui tui. vnde ſeqtur: Et ſa. eſt. &c.

☙ Et cũ veniſſet

Moraliter

✳ i ℭ Non inueni tantam fidem in Iſrael &c. ſignificatur deuotio gẽtilium ad Chriſti fidem, & obduratio Iudęorum.

✳ Et cum ve-

☞ a ℭ Et cũ ue. Quãdo hoc ſit factũ nõ expreſſit Mattheus, nõ em̃ A neceſſe eſt vt poſt illud factum credatur, poſt qđ narraẽ. Lucas & Marcꝰ prius de hoc narrãt q̃ de leproſo: ſed nil obſtat narrãdi diuerſitas, vbi eadẽ dicũt, maximè cũ idẽ euangeliſta eo ordine crediderit ſe debere ire, quo deꝰ voluit narranda recordatiõi eiꝰ ſuggerere.

Febris

b ℭ Et febrici. Febris Græcè, feruor Latinè dicit: & ſi qñ hęc paſſio faciat tremere naturę ẽ hũanę.

Luce.4.f

c ℭ Et teti. Lucas dicit, ꝙ rogauerunt pro ea. Chriſtus mõ rogatus, mõ vltro curat oſtendẽs ſe cõtra vitiorũ q̃q; paſſiões, & precibꝰ fideliũ ſemp ãnuere, & ea nõnũq; quæ ĩpi ĩ ſe nõ ĩtelligũt, vl' ĩtelligẽda dare, vel piè petẽtibꝰ etiã nõ intellecta dimittere: vt Delicta quis intelligit: ab oc. m. mun. me. d.

Pſal.8.d.

d ℭ Et ſur. Naturale eſt febricitãtibus incipiente ſanitate laſſaſcere, & moleſtiã ęgritudinis ſentire. Sed ſanitas quæ à domino datur hęc tota ſil' redit, & etiã eo robore cõfirmat, vt adiutoribꝰ ſuis cõtinuò miſtrare ſufficiat.

†Iſa.53.b.

ℭ Domꝰ Petri, circũciſio ẽ eius apoſtolatui cõmiſſa: Socrus ſynagoga, quæ quodammodo mr̃ ẽ eccleſię Petro cõmiſſę. Hęc febricitabat, quia ĩuidię ęſtibꝰ laborabat ꝑſequens eccleſiã. Cuius manũ tangit dñs, qñ carnalia eiꝰ opa in ſpiritualẽ vſum cõuertit: & ita erecta miniſtrat ĩ ſpũ.

†ĩ vlteriorẽ ripam.

Moraliter

ℭ Mora. Quæq; aĩa q̃ concupiſcẽtię carnis ſeruit, q̃ſi febribus ęſtuat. Sed manu miſericordię tacta, ꝑ cõtinentiã laſciuiã refrenat, & ſicut ſeruierat ĩmũdicię mõ ſeruit iuſticię.

e ℭ Veſpere aũt. Occaſus ſol', mors ẽ Chriſti, ꝑ quã plẽs ſanauit dęmoniacos, quàm ante viuens ĩ carne ęgrotos. f ℭ Videns autem Ie. Manifeſtũ eſt aliũ eẽ diem q̃ iuſſit ire trãſfretũ, non eũ q ſequiẽ illũ, in q̃ ſocrus Petri ſanata eſt: q̃ die Lucas Marcuſq; eũ in deſertũ exijſſe affirmant. Iuſſit ire trans fretũ, ſignificans vt amaros ſeculi fluctus trãſeamus. g ℭ Et accedens. Quod Mathęus dicit hoc factũ qñ iuſſit ire trans fretũ: Lucas verò ambulãtibus illis in via: nõ eſt cõtrariũ: quia via ãbulabãt vt venirẽt ad fretũ. h ℭ Magiſter. q̃ſi vnꝰ ſit de plribꝰ. Et ipſe lrator erat, nõ ſpũal' auditor. B ℭ Magi. Nõ dixit dñe, ſed magr̃. vnũ de plibꝰ magr̃is ęſtimãs.

☞ Vulpes foueas

a ¶Oſtendit non ſequi ordine prædictum miraculum: quia ante ſermonem montis fuit factum.

a ra. *Et cum ueniſſet Ieſus in domũ a

Petri, uidit ſocrum eius iacentem b

b c & febricitantẽ, & tetigit manũ eius,

d & dimiſit eã febris, & ſurrexit & mi c

e niſtrabat eis. Veſpere autem facto d

obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & ejiciebat ſpiritus uerbo, &

¶Per iram & odium.

omnes male habẽtes curauit, ut adimpleretur qđ dictũ eſt per Iſaiã prophetam, dicẽtem: † Ipſe infirmitates e

a ¶Nõ vt ſibi haberet, ſed vt a nobis auferret. b ¶A nobis ſcilicet abſtulit. ¶Q. ſuſcepit vt medicus.

noſtras accepit: & ægrotationes no f

a ¶Suſtinuit in cruce. b ¶Poſt ſanationem iſtorum.

f ſtras portauit. Videns autem Ie- g

ſus turbas multas circum ſe, iuſſit h

g diſcipulos ire † trans fretum. † Et i

a ¶Literæ occidẽtis ſeruus. b ¶Hoc deſiderãs quod Simon magus, voluit emere vt de miraculis lucraretur.

accedens unus ſcriba, ait illi:

h Magiſter ſequar te quocunque k

Nicolaus de Lyra.

☙ a ℭ Et cum ueniſ. Hîc ponitur tertiũ miraculũ de ſanatiõe ſocrꝰ Petri. & primò poniẽ hoc miraculũ ĩ ſpeciali: & ſcđò ex hoc cõcluduntur multa miracula ĩ generali, ibi: Veſpere aũt facto. In prima igiẽ parte dicit ſic: Et cũ ueniſſet Ieſus ĩ domũ Petri. Saluator enim noſter cum corpus paſſibile ad noſtrã ſalutẽ accepiſſet, aliqñ declinabat ad loca familiarium ſibi & deuotorũ ad quietem habendã poſt labores: & iſto mõ venit ad domũ Petri. b ℭ Vidit ſocrũ eius iacentẽ & fe. &c. & ſurre. miniſtr. Quod non potuit fieri niſi diuina virtute. Natura em̃ nõ opaẽ ĩ ĩſtanti, & ideo licet à febribꝰ ꝟtute naturę poſſit hõ curari: nõ tñ ita ſubito & ꝑfectè, quòd poſſit ſtatim opa conſueta facere. ſicut diciẽ hîc: Et ſurrexit & miſtrabat eis. d ℭ Veſpe. aũt fac. Hîc ponũẽ ad cõfirmationẽ legis euãgelicę multa miracula ĩ generali: qa audito hoc miraculo, oẽs q ĩ eadẽ villa detinebãẽ varijs lãguoribꝰ, ſũt Chriſto oblati, & ab eo curati, & ſic adimpleta eſt prophetia Iſa. liij. vbi dicitur ſic: Verè lãguores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Ad cuiꝰ intellectũ cõſiderãdũ, ꝙ Chriſtꝰ qui venerat ad ſalutẽ hũani generis, ĩtãtũ accepit ĩfirmitates nr̃as ĩnq̃tũ valebant ad opus nr̃ę ſalutis. Ad hoc aũt non faciunt defectus ſciẽtię & gratię ſed magis contrariantur: & ideo Chriſtus non accepit defectum ignorantię, & fomitis inclinantis ad peccatum: quia contrariantur plenitudini ſcientię & gratię quę fuerũt in anima Chriſti ab inſtanti cõceptionis. Aliorum autem defectuum qui non repugnant ſciẽ & gratię: aliqui ſunt, qui ſequunẽ totam naturã humanam, & ſunt materię exercendę virtutis: ſicut paſſibilitas, mortalitas, fames, ſitis, & ſimilia, & talia aſſumpſit Chriſtus in propria perſona, quia faciebant ad opus noſtrę redẽptionis. Alij ſunt defectus qui nõ ſequunẽ totã naturã humanam, ſed aliquã in ꝑticulari, & hos nõ aſſũpſit Chriſtus ĩ propria perſona: quia hmõi cõtingũt dupliciter. Vno mõ ex debilitate ꝟtutis formatiuę, & ex defectu materię, ſicut ſũt par-

tus monſtruoſi

tus mõſtruoſi: & hi nõ habuerũt locum in Chriſto, quia corpꝰ eiꝰ C fuit formatum ex puriſsimis ſanguinibus virginis Mariæ: & ſic nõ habuit locũ defectus vel inordinatio materiæ. Fuit etiam formatum virtute ſpũſſancti infinita: & ideo non habuit ibi locũ defectus virtutis deformatiuę. Alio mõ contingunt ex defectu regiminis, ſicut febris, morbꝰ caducꝰ & cõſiſia: vel à deo inferũtur ꝓpter pctm̃. Et iſta ĩ Chriſto nõ poterãt habere locũ, ĩ quo nõ potuit eſſe defectꝰ alicuiꝰ debiti regiminis vl' pctm̃. Aſſumpſit tñ iſta ĩ ꝑſona aliena quodãmodo, inq̃tũ miſericorditer talia curauit: & ſic euangeliſta exponit dictũ ꝓphetię Iſaię dicẽtis: e ℭ Ipſe infirmitates noſtras accepit. ſ. q̃tum ad illos defectus, quos aſſũpſit in ꝓpria ꝑſona. f ℭ Et ęgrotationes &c. ſ. q̃tũ ad illos defectus humanę naturę, quos patienter ſupportauit, & potenter curauit: nõ tñ ĩ ꝓpria ꝑſona aſſumpſit.

✳ Et reuerſus cẽturio ĩ domũ ſuam in illa hora inuenit filiũ ſuum ſanum

g ℭ Vidẽs autẽ Ieſus tur. Hîc ex doctrina & miraculis ꝑdictis poniẽ aliquorũ cõuerſio ad Chriſtũ. Diuiſio Et diuidiẽ ĩ duas ptes: qa primò notaẽ Chriſti receſſus ad deſertũ locũ, & ſecũdo, iſtorũ cõuerſorũ acceſſus ad Chriſtũ ibi: Et accedẽs vnus. Circa primũ aduertẽdũ, ꝙ qa Chriſti actio noſtra erat ĩformatio: ideo Chriſtꝰ legiẽ à turbis receſſiſſe ad deſertũ locũ, vt daret ꝑdicato: ibꝰ verbi diuini exemplũ. Vna cauſa fuit ad habendũ quietẽ poſt labores ſuos & diſcipulorũ ſuorum, vt habeaẽ Mar. vj. d. Venite ſeorſũ ĩ deſertũ locũ & requieſcite ibi puſillũ.

Ro.8.d.

Luce.9.g.

Erant em̃ qui veniebãt & redibãt multi, nec ſpaciũ manducãdi habebãt. Alia cauſa fuit ꝓpter orõnẽ, oñdẽs ꝙ ꝑdicator ꝟbi diuini aliqñ debet vacare ſeorſũ cõtemplationi, vt ibi hauriat in deuotione quod poſtea effundat populo in ꝑdicatione. vñ & Moyſes aliquando aſcendebat in montem ad dñm, & aliquando deſcendebat ad populũ: & hoc habeẽ Luce. vj. c. In diebus illis exijt in montem Ie- D ſus ſolꝰ orare, & erat ibi ꝑnoctãs ĩ orõne dei. Tertia cauſa fuit ad fugiendũ populi applauſũ, Iohan. vj. b. Ieſus autẽ cum cognouiſſet quia venturi eſſent vt raperent eum, & facerent eum regẽ: fugit iterum ſolus in montem. Iſta ergo triplici de cauſa, vel ſaltem aliqua earum diciẽ hîc: Videns Ieſus turbas multas circum ſe. nimis. ſ. opprimentes & applaudentes. h ℭ Iuſſit diſcipulos ire trans fretum. i. vltra mare Galilęę in locũ magis ſecretum. i ℭ Et accedens. Hîc poniẽ quorundam diſcipulorũ acceſſus ad Chriſtum. Quorum vnꝰ accedebat fictè: & ideo repellitur: Secundꝰ verè, & ideo recipitur, ibi. Alius autem de diſcipulis. Circa primum conſiderandum, ꝙ vnus de hiſq audierant prędicationẽ Chriſti & viderãt miracula, qui erat ſcriba, id eſt literatus, cõſiderauit ꝙ ſi eſſet familiaris Chriſto, ꝙ poſſet magnã pecuniã colligere ab his qui à Chriſto curarenẽ ꝑ ipſiꝰ ſuggeſtionem & introductionem. ideo voluit ſe ei coniũgere, dicẽs: k ℭ Magiſter ſequar te quocũq; ieris. Ieſus aũt videns eiꝰ aĩm, non r̃ndit ad eius verba tm̃, ſed ad ipſius animum, dicens:

☙ Vulpes foueas

Moraliter

✳ a ℭ Et cum ueniſſet Ieſus in domum Simonis Petri. &c. Per ſocrum Petri quæ mulier erat, ſenſualitas ſignificatur, q̃ mulier ab Auguſtino vocatur. ipſa verò iacet febricitans concupiſcentię calore. Per Chriſtũ autem qui eſt imago patris, ratio, ſecundum quam homo factus eſt ad imaginem dei, ſignificatur. Igitur moraliter ſocrus Petri ſanatur, cum ſenſualitas ꝑ rationem ad debitũ ordinem moralis virtutis reuocatur. ideo ſubditur: c ℭ Et miniſtrabat eis. quia ſenſualitas reformata virtute morali, miniſtrat & ſeruit rõni. d ℭ Veſpere autem fa. obtule. ei mul. dæmonia habentes &c. Per quod ſignificatur quòd hora mundi veſpertina Chriſtus venit dæmones ejcere, & infirmitates hominũ curare. g ℭ Videns aũt Ieſus tur. circũ ſe &c. ꝑ hoc docuit ꝑdicatorem euãgelij applauſũ populi decliare. i ℭ Et accedẽs unꝰ ſcriba &c. Iſte ſecũdũ literalẽ ſẽſũ ſequi Chriſtũ volebat. qa ꝑ hoc habere miraculorũ gratiã ſperabat, & ea vti ad lucrũ tpale: propter qđ Chriſtꝰ repulit ipſum. Ergo ꝑ eũ ſignificanẽ quęrentes intrare religionem poſſeſſiones habẽtiũ, non ex deuotione qđ eſt bonũ, ſed vt ex pauperibꝰ diuites fiant, & ex cõtẽptibilibꝰ honorati: iõ de talibꝰ diciẽ

✳ Vulpes foueas

☞ a ❡Vul.fo.ha.Q. Quid me ꝓpter lucra ſæculi vis ſequi, cũ ita
E ſim pauper, vt nec hoſpitiolũ quod meũ ſit habeã? Vel, iſte mira-
culis cõmot⁹, ꝓpter inanẽ iactãtiã ſeq voluit, quã ſignificãt aues
Myſticè cæli. Finxit obſequiũ diſcipuli in q̃ vulpes. Recliatio capitis, hũili
tatẽ ſuã ſignificat, quę in illo ſimulatore & ſuperbo locũ nõ habe
bat. Vel vulpes hereticos ſignificãt, qui
nõ virtute dei cõfiſi dolis ſeducere nitũ
tur. Aues, malignos ſpũs elatos, q in cor
dibus Iudaici ppl'i nidos & foueas, i. do
micilia habent. In talibus diuitati Chri
ſti nõ eſt loc⁹. b ❡Filius au.ho. Cum
homines vocent eum filium dei, ipſe ſe-
ipſum vocat filium hominis, humilitatis
cauſa. c ❡Alius aũt. Nota hũc voca-
tũ eſſe à Ieſu. d ❡Domine. Ille qui in
geſſit ſe, vocat eũ magiſter, vt elat⁹ pha-
Lu.9.g. riſeus, alter q recept⁹ eſt, dñm vocat hu
militer, ſicut publican⁹. e ❡Dimitte
mor. Addit Lucas: Tu autẽ vade & an-
nũcia regnũ dei. In q̃ notat̃ ꝑtermitten-
Mortuos da eſſe mĩora bona ꝓ maiorib⁹. f ❡Su
ſepelire os, q culpa exierũt, vt ipi cum culpa vi
uũt. Mortuos ſepelire, eſt peccatores in
peccato fouere. g ❡Et aſcendẽ. Qui
magna fecit in terra: tranſit ad mare, vt
& ibi faciat: & dñs terrę & maris appare
at. h ❡Ecce motus. Non ex ſe orta eſt
tẽpeſtas, ſed eius imperio: vt diſcipl'i ma
gis timeant & rogent: & rogantibus o-
ſtẽdat potentiã. i ❡Dormiebat. Dor-
mit in nobis dominus, i. fides dñi, cũ ne-
gligẽti⁹ agim⁹, & ideo tẽpeſtas. Si vò fi
des reſurgit, impat ventis & fluctibus.
k ❡Suſcitauerũt. Primũ eſt Ieſus in
F tribulationib⁹ orõnibus excitandus, vt
Mar.4.d. poſt increpationẽ ſurgens imperet ven-
Luc.8.d. tis & mari, & ſit tranquillitas magna.
l ❡Modicę fidei. Si nouiſtis potẽtẽ ĩ
terra: cur nõ creditis etiã ĩ mari? Qui pa
rũ credit, arguit: qui nihil, cõtemnitur.

Nico. de Ly. ☞ Imperauit

a ❡Doloſitas latet in te profunda.
a ieris. Et dicit eis Ieſus: Vulpes fo- a
a ❡Elatio nidum fecit cor tuum.
ucas, habent. & uolucres cęli nidos:
a ❡In te locum mea humilitas. ❡Humilitatem mortis.
b filius autem hominis non habet b
a ❡Quem ad diſcipulatum vocabat, dignus in quo diuinitas quieſcat
c ubi caput ſuum reclinet. Alius au- c
❡Non de duodecim.
d tem de diſcipulis eius ait illi: Do- d
a ❡Non reſpuit eſſe diſcipulus, ſed expleta pietate paterni funeris vult liberior ſequi.
minẽ permitte me primum ire &
ſepelire patrem meũ. Ieſus autem
a ❡Illi carne mortuos condant, tu autem mortuos anima reſuſcita. b ❡Culpa, vel non credentes.
e ait illi: Sequere me: & dimittẽ mor e
❡Natura ❡Carne.
f g tuos ſepelire mortuos ſuos. Et aſ- f g
a ❡Infirmi & ſpretores mundi.
cendente eo in nauiculam, ſecuti h i
h ſunt eum diſcipuli eius: Et ecce mo- k
a ❡Vt magna virtus liberatoris videatur. b ❡Tanto magis conturbat timor diſcipulos.
tũs magnus factus eſt in mari, ita ut
❡Alias mergeretur. a ❡Hic homo oſtenditur.
nauicula operiretur fluctibus: Ipſe l
a ❡Vt apoſtolos ſuſcitare faceret. b ❡Semper vult rogari. ❡Adeo territi, vt non modeſte irruerẽt & ſuſcitarẽt
i uerò dormiebat. Et acceſſerunt ad
k eum diſcipuli eius, & ſuſcitauerunt
a ❡Q. adhuc paruuli & infirmi.
eum, dicentes: Domine, ſalua
nos, perimus. Et dicit eis Ieſus: m
l † Quid timidi eſtis modicæ fidei? n

❧ a ❡Vulpes foueas habent: &
uolu. cæli nidos. i. bruta habent ſua latibula in quibus pñt la-
tere. b ❡Filius autẽ ho. i. ego ſũ ita pauper ꝙ nõ habeo do-
micilium vbi poſſim reclinare me. q.d. ſibi: Cur vis me ſequi pro
pter lucrũ tpale? & ſic conuenienter à Chriſto repellit. Sed quæri
Quare tur hĩc, quare Chriſtus in paupertate voluit viuere? qa ſicut diui
Chriſt⁹ vo tiæ ſũt impedimẽta reprobis, ita ꝓbis ſunt adiumẽta ꝟtutis. Ni-
luit ĩ paup hil autẽ faciẽs ad virtutẽ debuit Chriſto deficere. ergo videt̃ ꝙ de
tate viuere buit diuitias tpales habere. Dicendũ, ꝙ Chriſt⁹ multis de cauſis ĩ
Pr̃ia cauſa paupertate vixit: duæ tamẽ præ cęteris videtur valere. Prima cau
ſa, qa Chriſtus venit ad prędicãdũ veritatẽ in mũdo, ſcd'm ꝙ ipe
met dixit Ioh. xviij. g. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni ĩ mũ
dum, vt teſtimonium perhibeam veritati: prædicatio autem im-
peditur per adminiſtrationem bonorum temporalium. propter
qd' Chriſtus apoſtolis ad prædicandũ miſſis dixit. infra. x. a. Noli
te poſſidere aurũ & argentum &c. q.d. iſta impedirent vos à p̃di
catione & ſpiritualium adminiſtratione. Ipſi autem ap'li, Act.
vj. a. dixerunt: Non eſt æquũ nos relinquere verbum dei, & mi-
niſtrare menſis. Conſiderate ergo fratres ex vobis viros boni te-
ſtimonij ſeptem, quos conſtituamus ſuper hoc opus: nos autem
orõni & miniſterio verbi inſtantes erimus. Ex quib⁹ patet, ꝙ ad-
miniſtratio tempaliũ impedit prędicationis officiũ. Et ideo, quia
Chriſtus voluit p̃dicatoribus euangelij debitã formã viuẽdi tra
dere, ideo voluit in paupertate viuere. Scd'a cauſa eſt, quia ſicut
Secũda cã Chriſtus mortalitatem noſtrã aſſũpſit, vt ꝑ eã nobis ĩmortalita-
tem cõferret, & ſic pauptatẽ noſtrã voluit aſſumere, vt ꝑ eam no
bis ęternas diuitias tribueret. Et hanc cauſam tangit Apoſtolus
ij. Cor. viij. b. Scitis gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti, quoniã
Tertia cã egenus ꝓ nobis factus eſt, vt illius inopia diuites eſſem⁹. Tertia
autem ratio poteſt addi, ne conuerſio fidelium facta per Chriſtũ
poſſet aſcribi diuitijs ſeu potentiæ ſeculari. Ad argumentum di
cendum, ꝙ aliquid bene eſt actus virtutis ſecundum inferiorem
ſtatum, quod tamen eſt impeditiuum actus virtutis ad altiorem
gradum: Sicut debit⁹ vſus matrimonij eſt impeditiuus virginita
tis, & eodẽ mõ adminiſtratio tpaliũ bene eſt impeditiua perfectę
ſequelæ Chriſti, inquantũ impedit actũ contemplationis. Pro-
pter qd'

pter qd' dicitur in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus: Bonũ eſt fa- G
cultates cũ diſpenſatione erogare, ſed melius eſt intẽtione ſequẽ-
di Chriſtũ totũ ſimul donare, & abſolutũ à ſollicitudine cũ Chri
ſto egere. c ❡Alius autẽ. Hĩc deſcribitur cõuerſio alterius ad
Chriſtũ, qui veniebat verè ſed imperfectè: & ideo à Chriſto reci-
pitur & ꝑficit̃: & hoc eſt qd' dicit: Ali⁹
autẽ de diſcipulis ei⁹. ſ. Chriſti: nõ ꝙ
adhuc eſſet ꝑfectè diſcipul⁹, ſed volebat
fieri. d ❡Ait illi: Do. Iſte autem non
petebat vt ſepeliret iã mortuũ, qa hoc
non fuiſſet ſibi denegatũ: ſed à ſequela
Chriſti impediebatur ex amore carnali
ad parẽtes, cũ quib⁹ volebat vſq; ad eo-
rum mortẽ eſſe, & tũc Chriſto inſepara-
biliter adhærere. Sed quia parentes non
erãt in tanta neceſſitate poſiti, ꝙ nõ poſ
ſet cõuenienter eis ꝑ alios miniſtrari: ideo
dixit: e ❡Sequere me: & dimitte.
mor. i. in infidelitate manẽtes. f ❡Se-
pelire mor. Ex hoc loco patet, ꝙ aliqs
ab ingreſſu religionis nõ debet retarda- Parẽtes in-
ri ꝓpter parẽtes affectione carnali. vnde greſſũ reli-
& ſupra. iiij. c. Iacob⁹ & Iohãnes legunt giõis ꝓhi-
ſequuti fuiſſe Chriſtũ relictis retibus & bentes ſper
patre. Propter qd' Hiero. in ep'la ad Ru nendi ſunt
ſticũ monachũ dicit: Licet pater tuus in
limine iaceat, licet mater tua vbera & pe
ctus oſtendat, ꝑ calcatũ perge patrẽ, per
calcatã perge matrẽ, & ad vexillũ crucis
Chriſti euola. Secus aũt eſſet: ſi parentes
eſſent in tali neceſſitate poſiti, ꝙ nõ poſ
ſet eis cõuenienter ſine pręſentia filij ſub-
ueniri: tũc nõ eſſet ei licitũ ingredi reli- H
gionẽ dimiſſa neceſſitate parentũ, quia
hoc eſſet de alieno deo facere ſacrificiũ.
Ad prædictorũ maiorẽ intelligentiam
cõſiderandũ, ꝙ aliter pater tenetur ꝓui
dere filijs, & aliter filius parẽtib⁹: qa pa-
ter cũ ſit principiũ filij, per ſe obligatur
ad ꝓuidendũ filijs de doctrina & nutri-
mento, nõ aũt econuerſo. Vñ dicit̃. ij. ad
Cor. xij. e. Nec em̃ debent filij theſauri-
zare parẽtibus, ſed parẽtes filijs. Et ideo
parentibus nõ licet ingredi religionem omiſſa cura filiorũ omni
no: ſed debent de eis curare, vel de cura cõpetenti eis prouidere. fi
lius autem licet non ſimpliciter teneatur habere curam patris, te-
netur tamen per accidens. ſ. ſi pater ſit in caſu neceſſitatis, in quo
per alium non poſſit conuenienter ſibi ſubueniri, & ideo tali caſu
ceſſante, poteſt & debet etiã cõtra voluntatẽ parentũ intrare reli-
gionẽ: g ❡Et aſcendente eo. Hĩc ponuntur quædã miracula
ad diſcipulorũ cõfirmationẽ: & primò in creatura corporali. ſe-
cundò in ſpũali, vt oſtendat̃ Chriſtus dñs totius creaturæ. ſecun-
dũ ponitur ibi: Et cũ veniſſet Ieſus trãs fretũ. Primũ miraculum
fuit in ſedatione ſubita tẽpeſtatis ipſius maris per imperiũ ipſius
Chriſti. vnde dicit ſic: Et aſcendente eo. i. Chriſto. h ❡In na
uiculam. vt iret in locũ remotũ ꝓpter cauſas prædictas. i ❡Se
cuti ſunt &c. tranſfretãtes. ſ. cũ eo. k ❡Et ecce motus ma.
Hoc eſt factum virtute diuina, vt manifeſtaretur virtus Chriſti
diſcipulis ei⁹. l ❡Ipſe uerò dormiebat. duplici de cauſa. Pri Quare chri
ma, vt veritas humanæ naturæ in eo oſtenderetur. Secunda, vt ſtus in na-
diſcipuli in periculo poſiti ad ipſum recurrerent. ideo ſequitur: uicula dor
Et acceſſerunt & ſuſcitauerunt eum dicentes. Sequitur: miebat
m ❡Et dicit eis Ieſus: Quid timidi eſtis. q.d. nõ debetis
timere, cum ſim præſens vobiſcum quem vidiſtis tot miracula
facere. n ❡Modicæ fidei? Diſcipulos autem ſuos dicit eſſe
modicæ fidei, qa ſi perfectã fidẽ haberent cognoſcerẽt eũ tãtã vir
❧ tutem habentem

※ a ❡Vulpes foueas ha. id eſt doloſi dæmones & ſuperbi ha- Moraliter
bent in vobis habitaculum, ſed non Chriſtus. c ❡Alius au-
tem de diſcipulis eius ait illi: Domĩe permitte me &c. &
per hoc quod dixit ei: e ❡Sequere me &c. oſtendit quòd car
nalis affect⁹ à ſequẽtib⁹ Chriſtũ eſt totaliter dimittẽd⁹. g ❡Et
aſcen. eo in na. Moraliter. Nauicula fluctib⁹ opta, eſt eccl'ia mi-
litãs in pſequutiõib⁹ poſita. Chriſti verò dormitio ẽ diuina ꝑmiſ
ſio. vñ qñ videt̃ hoĩes tribulatiões iniuſtas durare, dicũt deũ dor-
mire. q excitat̃, qñ bonorũ precib⁹ pulſat̃. & ſic ipſo præcipiẽte ſit
trãquillitas magna ꝑ ceſſationẽ pſequutiõis, vł dãdo patiẽtiã tri
bulatis, & hęc trãqllitas virtutis melior eſt q̃ trãqllitas corpalis.
※ Et cũ veniſſet

☞ a ❡Impe. Cui impatur, ĩperãtem ſentit. Nota ꝙ oĩs creatura cre
A atorẽ ſentit. Quę apud nos inſenſibilia, iſti ſunt ſenſibilia. ❡Alle.
Allegori. Myſticè. Mare, æſtus ſæculi. Nauicula, crux Chriſti: cuius benefi-
cio ad littus patriæ cæleſtis venimus, in qua vnà Chriſtus cũ ſuis
Luc.9.c. paſſus eſt. Vñ poſt ait: Qui vult poſt me ve. abne. ſemet. & tollat
cru. ſuã & ſeq. me. Dormit dũ illi naui-
gant, qa illis ſeculũ calcãtib⁹ & ad cęlũ
tẽdentib⁹, tps ſubito dñicę paſſiõis adue
nit: quã Mar. etiã ꝑ horã ſol' ad occaſũ eũ
tis ſignificat, dũ dicit: hęc ĩminẽte nocte
geſta fuiſſe. Suſcitãt eũ, dum viſa morte
reſurrectionẽ q̃rũt, ne eo diuti⁹ ſopito,
Lu.24.d. mẽs eorũ peat. Suſcitatus increpat de ꝑ-
ua fide di. O ſtulti & tar. cor. ad credẽdũ
†Mar.3.a. nõnne ſic oportuit pati Chriſtũ? Ventũ
Lu.8.d. id eſt diaboli ſupbiã ſtrauit. Aquã ſedat
Quid naui i. rabiẽ Iudaici populi labefecit. Vel na-
cula uicula eſt pñs eccl'a, in q̃ Chriſt⁹ cũ ſuis
mare ſeculi tranſit, ventos dæmonũ aqs
pſequutorũ compeſcit: vnde miremur
& gratias agamus. b ❡In regionem
Ger. Geraza vrbs eſt Arabię iuxta mõ-
tem Galaad, nõ longè à ſtagno Tyberia
dis, in q̃ porci p̃cipitati ſũt. Geraza inter
pretatur colonũ eijciẽs, vel aduena pro
pĩquans. Hæc eſt gẽtilitas q̃ diabolũ à ſe
Mar.5.a. eiecit, & q̃ prius longè, mõ facta eſt pro
Luc.8.d. pè, poſt reſurrectionẽ à Chriſto viſitata
ꝑ prædicatores. c ❡Duo ha. Marcus
& Lucas dicũt vnũ, qa eorũ vn⁹ fuit cla
rior & famoſior, pro quo dolebat maxi
mè illa regio, & quo ſanato fama exijt la
tior. Sicut ꝑ vnum ita ꝑ duos accipe Gẽ
tes qui de duob⁹ filijs Noe exierũt. Mo-
numẽta aĩarũ ſunt corpa, ꝑ q̃ fœditatẽ
Diſcrepan corporũ oſtẽdebãt. d ❡Seui. Marcus
tia euange dicit ꝙ nullus iam dæmoniacũ poterat
liſtarum ligare. Lucas, ruptis catenis ĩ deſerto agi,
B qa Gẽtes nullo vinculo legũ poterãt co
hiberi. vnde deterius ſæuiebant in ſe, vel
in alijs. Nec patuit in eis via prophetis
& ſanctis autorib⁹. vel per duos, Iudæos
& Gẽtes accipe, q nõ habitabant in do-
mo. i. ĩ cõſciẽtia ſua nõ requieſcebãt: ĩ mo-
numẽtis manebãt. i. ĩ opib⁹ mortuis de-
lectabãt̃: nec ſinũt ꝑ viã fidei quã impu-
gnãt aliquẽ tranſire. e ❡Ieſu fili dei. Hila. Magis ſuſpicati q̃
noſſe credendi ſunt. ❡Ambro. Ieſu fili dei tãtũ eis innotuit q̃tũ
voluit: tãtũ voluit quãtũ oportuit: nõ ſicut angelis, ꝑ hoc ꝙ ẽ vi
Roma.1.d ta & lux: ſed eis terrendis per q̃dã virtutis effecta, potentiã ei⁹ ti-
ment ad pœnã: ſed nõ nouerũt diuini conſilij diſpenſationẽ. Si
em̃ cognouiſſent, nunq̃ dñm glorię crucifixiſſent. ❡Credebant
dæmones aliquãdo illũ dei filiũ eſſe, videntes ſigna, iterũ ꝓpter
nimiã ĩfirmitatẽ, quã videbant in eo, nõ credebãt. f ❡Ante tẽ
pus. Sciebant em̃ ſibi futuram in dei iudicio damnationẽ. Ver-
ba dæmonũ diuerſè relata nihil habent ſcrupuli, cum ad vnã ſen
tentiã redigi, vel oĩa pñt dicta intelligi. Nec qd' hĩc pluraliter:
Mar.5.b. apud alios ſingulariter: quia & ibi dicit̃ ꝙ legio noĩat̃: qa multa
Luc.8.e. ſunt dęmonia. Marc⁹ dicit porcos ire circa montẽ: Lucas in mon
te fuiſſe, qa de tãto grege alij in mõte, alij circa mõtẽ erãt: fuerũt
enim duo milia, vt Marcus ait: g ❡Torquere nos. Præſentia
Chriſti tortura eſt eis. Vel, torquentur dũ de corpib⁹ eijciũtur, in
quorũ tortura delectabãt̃, ſicut pręſentia dei refectio angelorum
h ❡Mitte nos. Nota multò min⁹ eos ſua poteſtate nocere ho
minib⁹, q nec pecoribus pñt. ❡Niſi qs morè porci vixerit, dia-
bol⁹ ĩ eũ ptãtẽ nõ accipit, niſi forte ad ꝓbãdũ. i ❡Et ecce &c.
Dignior hõ beſtijs, cũ ꝓpter ſalutẽ duorũ hoĩm duo milia porco
rũ perierũt. Liberato ppl'o Gẽtiũ, increduli agũt malos ritus in
abditis: cæca & profunda curioſitate ſubmerſi. k ❡Paſtores
autem fu. Quia etiam quidã principes impiorum, & ſi fugiũt fi
dem Chriſti, tamẽ potentiã eius mirando nunciare non ceſſant.
☞ Exijt obuiam

Nicolaus de Lyra.

❧ tutem habentem in dormiendo, quantã in vigilando: qa ſo-
mnus & vigilia ſunt paſſiones ſenſitiuę partis, ſcd'm quã nõ com
petebat Chriſto facere miracula: ſed magis ꝟtute diuĩa q̃ ꝑ ſo-
mnũ in nul-

mnũ in nullo ĩpediebat̃. a ❡Tũc ſugẽs &c. Ex q̃ patet ei⁹ di C
uinitas: qa miracula faciebat ĩperãdo ſicut dñs creaturę. vñ ſequi
tur: b ❡Porrò homines. ex effectu ꝟtutẽ diuinitatis ei⁹ cogno
ſcẽtes, ac etiã cõfitẽtes. c ❡Dicẽtes qualis eſt. q.d. nõ eſt ho
mo pur⁹, ſed ver⁹ de⁹. d ❡Quia uẽti & ma. obe. ei. ſicut crea
tura creatori. e ❡Et cum ueniſſet.
Hĩc ponit̃ miraculũ ĩ creatura ſpũali in
dæmonũ eiectiõe. Et diuidit̃ ĩ puas ptes Diuiſio
qa primò deſcribit̃ miraculi opatio, &
ſcd'ò ipi⁹ diuulgatio, ibi: Paſtores autẽ
fugerunt. Deſcribẽdo miraculũ Euange
liſta, priò tangit locũ. Et cũ veniſſet Ie-
ſus trans fretum in regionẽ &c. i. vltrà
mare Galilæę, qd' alibi dicit̃ ſtagnũ Ge
nezareth, à quadã ciuitate ſic nominatũ
q̃ vocat̃ Genezar vł Genezareth. & eſt in
alio littore ex oppoſito Galilęę. Cũ eſſet
igit̃ ibi ĩ regiõe Gerazenorũ. f ❡Occur
rerũt ei duo ho. &c. Mar. v. a. dr̃ ꝙ e-
rat vn⁹. & Lu. viij. d. Dicẽdũ ꝙ nõ ẽ con
tradictio: qa ſcd'm veritatẽ erãt duo dæ
moniaci, ſed vn⁹ erat famoſior & ſęuior
altero: qa in eo erat legio dęmonũ, vt i-
bidẽ dr̃: & iõ de illo faciũt mẽtionẽ Mar
cus & Lucas: nec tñ negãt qn fuerit alius
cũ eo, qa vnitas cõcludit̃ ĩ binario. Mat
thæus aũt facit mẽtionẽ de vtroq;. Seq-
tur: g ❡De monumẽtis exeuntes.
In talibus em̃ locis habitant dæmoniaci †Mar.5.b.
aliqñ, vt ꝑ hoc dęmones ingerãt terrorẽ Luc.8.e.
hoĩb⁹ de aĩab⁹ defunctorũ. h ❡Sæui
nimis. nõ quia dæmoniaci poſſint, niſi
q̃tũ ꝑmittit eis deus, ſequit̃: i ❡Quid
nobis. Hoc dicunt magis ex coniectura
q̃ per certitudinẽ: qa ille dæmõ qui tẽta
uit eũ in deſerto erat acutioris ingenij, &
tamẽ nõ potuit ſcire ꝑ certitudinẽ, vtrũ
Ieſus eſſet ille qui erat ꝓmiſſus ad ſalutẽ D
mundi & deiectionem diaboli: & multo
minus iſti poterant hoc ſcire per certitu
dinẽ. k ❡Veniſti huc ante tẽpus
torquere nos. Ad cui⁹ euidentiã conſi
derandum, ꝙ vſq; ad iudicium eſt tem-
pus meriti & demeriti hominum: & iõ
ſicut ad illud tẽpus ſancti angeli habitãt
inter nos ad noſtrã defenſionem, ita ma
li ad noſtram tentationem & impugna-
tionem. Licet autẽ ſecũ portẽt ignẽ ſuũ, tamẽ reputant ſe torque
ri & affligi qñ eijciuntur ab hoĩbus, ne eis noceant, propter o-
dium qd' erga nos habent. Et quia ſi nõ pñt hoĩbus nocere in ꝑ-
ſona: tamẽ appetũt eis nocere ĩ ſubſtãtia iõ rogabãt Ieſum dicen
tes Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregẽ porcorũ. m ❡Et Quæſtio
ait illis: Ite. concedendo eis petitionem ipſorum, vt patet per ſe
quentem effectum. n ❡At illi exeuntes abierunt in por-
cos. Sed quæritur hĩc quare permiſit eos intrare in porcos & p̃-
cipitare eos? Dicendum, ꝙ forte homines illius terræ peccaue-
rant: & ideo demeruerant iſtud damnum ſibi fieri. Vel aliter di-
cendum, ꝙ Chriſtus aliqua fecit ad ſignificandum quoddam ali-
ud, ſicut Mat. xxj. & Marci. xj. Maledixit ficui non habenti fructũ
ſed folia tantum: & tamen nulla ratio fuit ex parte arboris quia
vt ibidem dicitur, non erat tempus ficorum: & ideo ratio male-
dictionis fuit ad ſignificandum maledictionem Iudæorum: quo
rum fructum boni operis quærebat Chriſtus, & tamen non in-
uenit in eis niſi folia tantum, id eſt apparentiam bonorum ope-
rum. Sic Chriſtus permiſit dæmones intrare in porcos ad ſignifi
candum, ꝙ dæmones habitant in immundis hominibus, ſicut
porcus eſt animal immundum. o ❡Paſtores autem fuge-
runt, & uenientes. Hĩc ponitur miraculi diuulgatio, quia pa-
ſtores fugiẽtes venerũt in ciuitatẽ, & nũciauerũt hęc oĩa. Seqtur:
❧ Et ecce tota

※ e ❡Et cũ ueniſſet Ie. trãs fre. Per duos nimis ſæuos pñt in- Moraliter
telligi Paulus & Conſtãtinus ante ſuã conuerſionẽ, q pſequuti
ſunt acrit̃ eccleſiã, ſicut patet de Paulo Act. viij. & ix. Et de Cõſtã
tino dicit̃ in legẽda ſcti Silueſtri, Cõſtantin⁹ impator cũ multas
ſtrages martyrum dediſſet &c. ſed ꝑ Chriſtũ ſanati fuerũt valde
mãſueti. l ❡Si eijcis nos mit. nos. Per hoc autẽ ꝙ permiſit, ſi-
gnificat̃ ꝙ hoĩes vitã porcinam ducentes, in poẽſtate dæmonum
traduntur, & in infernum cum eis finaliter demerguntur.

❡Hic deus oſtenditur.
a Tũc ſurgẽs imperauit uẽtis & mari: a
a ❡Magna poteſtas, quia de magna tẽpeſtate fit magna tranquillitas.
& facta eſt trãquillitãs magna. Por b
a ❡Non diſcipuli, ſed nautæ & cæteri qui erãt in naui.
ro homines mirati ſunt, dicentes: c
❡Dormit vt homo: imperat vt deus.
Qualis eſt hic, qa uẽti & mare obedi d
unt ei? † Et cum ueniſſet Ieſus trans e
b fretũ in regionẽ Gerazenorũ, occur f
❡Legionem.
c rerũt ei duo hñtes dęmonia exeun-
d tes de monumentis ſæui nimis, ita g h
ut nemo poſſet tranſire ꝑ uiã illam.
a ❡Non eſt voluntatis cõfeſſio, ſed neceſſitatis extorſio: quia timent eius præſentiam.
Et ecce clamauerunt, dicentes:
a ❡Q. Nobiſcum nihil tibi eſt commune, ne quis ergo dicat, quod in principe dæmoniorum eijcit dæmonia.
e Quid nobis & tibi Ieſu filij dei? Ve i k
f g niſti huc añ tps torquere nos. † Erat
a ❡Significat irrationales & immundos homines.
aũt nõ lõge ab illis grex porcorum
❡In monte ſuperbiæ.
multorũ paſcẽs: Dęmones aũt roga
❡De electis.
bant eum dicẽtes. Si eijcis nos hinc, l
a ❡In eos dominari ſine, qui in immũdicia ꝑmanſerint.
h mitte nos in gregẽ porcorũ. Et ait m
a ❡Permittit, vt ſit occaſio ſalutis hominum per interfectionem porcorum.
illis: Itẽ. At illi exeuntes abierunt in n
i porcos. Et ecce magno impetu
❡Id eſt valde.
abijt tot⁹ grex per præceps in mare,
k & mortui ſunt in aquis. Paſtores o
aũt fugerũt, & uenietes in ciuitatem

E a ¶ Ex ob. Beda. Pro leſites, ſignant quoſdam cõſuetudie liga toſ, mirari qđ ē & venerari legē Chriſti, ſed nolle pati. vnde tranſi re rogant. ¶ Et inuenerūt hoīem (vt Lucas ait) veſtitum, & ſana mēte ſedere ad pedes Ieſu. b ¶ Rogabāt eū, rogant non de ſuperbia, ſed de humilitate iudicantes ſe indignos, vt Petrus fecit, & vidua de Elia. Timebant, ne deſtrueret eos pñtia ſanctitatis eius, & ꝓpter peccata ſua, ſicut deſtruxerat porcos.

Luc.8.c. Ibidē.5.b. 3.Re.17.b.

nunciauerunt hæc oīa, & de his qui dæmonia habuerant. a Et ecce tota ciuitas exijt obuiam Ieſu: & uiſo eo b rogabant eum, ut tranſiret à finibus eorum.

GLOS. ORDI.

Et aſcēdēs &c. Cap. IX. c ¶ In ciuita. Ne putes hanc eſſe Nazareth: qa Marcus dicit hoc eſſe factū i Capharnaum. Sed cū Nazareth ſit i Galilæa, ī q̄cūq; oppido Galileę ſit dr̄ eſſe ī ſua ciuitate. Sicut regnū ī tot ciuitatib⁹ cōſtitutū dr̄ Romana ciuitas, ita Galilæa dr̄ ciuitas Chriſti, in q̄ eſt Capharnaū q̄ſi metropolis. d ¶ Offere. doctores ſūt, qui ſubleuāt & offerūt Chriſto monēdo & ītercedēdo. e ¶ Fidē. Quantū valet apud deū fides ꝓpria, apud quē ſic valuit aliena, vt int⁹ & extra ſanaret hominem. f ¶ Confi. Lucas dicit Hō. q. q. peccati Ego de⁹ q dimitto. Et vtrūq; dixit Ieſus q̄ vterq; euangeliſta teſtaĩ. Hūilis dñs filiū vocat, quē ſacerdotes dedignarēt tangere. Vel mō dimiſſis peccatis ſuis filius. ¶ Pri⁹ ſanaĩ aīa, nec gr̄as agit, q pl⁹ deſiderauit curā corpis. Ecce mod⁹ curatiōis pri⁹ dimittit pc̄tā tollēs cauſam morbi, poſt curat corp⁹. g ¶ Quid eſt. Nota F iſirmitates aliqñ cōtingere ꝓpt pc̄tā: & iō pri⁹ dimittūt, vt ſal⁹ reſtituaĩ. Quīq; modis iſirmitates cōtingunt: vł vt iuſtis merita ꝑ patiētiā augeanĩ, vt Iob: vł ad cuſtodiā v̄tutū, ne ſupbia tēteť, vt Paulo: vel ad corrigēda pc̄tā, ſicut Marię lepra, & huic palytico: vel ad gl̄iam dei, vt de ceco nato & Lazaro: vel ad initiū pœnæ, vt Herodi: q̄tinus hic videat qđ ī inferno ſeqť. vñ: Duplici cōtritiōe cōteret eos domin⁹. ¶ Be. Quid eſt facili⁹, Sed qm̄ hoc ſpūale nō creditis, pbeť ſigno viſibili qđ nō mīoris cōſtat ē potētię, vt ī filio hoīs lacēte cognoſcatis potētiā maieſtatis, quæ pōt dimittere pc̄tā vt deus.

Mar.2.a. †Mar.2.a. Lu.5.d. Io.5.a. Lu.5.d. Iob.2.b. 2.Cor.12.b Nu.12.c. Ioh.9.a. Ibidē.11.e. Act.12.d. Iere.17.c.

Cap. IX.

Et aſcendēs Ieſus in c nauiculā tranſfretāuit, & uenit in ciuita d tē ſuā. † Et ecce offerebāt ei paralyticū in lecto. Vi e dens autē Ieſus fidē illorum, dixit f paralytico: Cōfide fili, remittūtur tibi peccata tua. Et ecce quidā de ſcri g bis dixerunt intra ſe: Hic blaſphe h mat. Et cùm uidiſſet Ieſus cogitatio i nes eorū, dixit: † Vt qd cogitatis mala in cordibus ueſtris? Quid eſt faci m

a ¶ De terra Geraſenorum. a ¶ Non ait in Nazareth, ſed Galilæam intellige. a ¶ Animā, illecebris carnis reſolutam. b ¶ In corpore vbi iacet anima. ¶ In voluptate ſeculi. a ¶ Non vecordiam ægri. a ¶ In hoc innuit ſe deum. a ¶ Quia in prophetia dicit dominus: Ego ſum q deleo iniquitates. ¶ Cum ſit homo, quod dei eſt arrogat ſibi. ¶ Sed deum ſe eſſe, & occultorū cognitione, & operū virtute indicat. ¶ Qua poteſtate cogitationes veſtras video, & peccata poſſum dimittere.

Nicolaus de Lyra. ☞ Tunc ait

✝ a ¶ Et ecce to. ci. ad faciēdū ſibi reuerētiā. b ¶ Et viſo. reputabāt eñ ſe idignos tāto doctore, ſicut ſupi⁹ ē dictū de cēturione, q̄ reputabāt ſe īdignū tāto hoſpite. Itē qa Chriſt⁹ dimittebat eis illos curatos à dęmonib⁹ ad eorū iſtructionē. vñ Mar. v. dr̄, q̄ Chriſt⁹ noluit q̄ ille q habebat legionē ſeq̄ret ipm, ſed magis p̄dicaret miraculū factū, & idē itelligēdū ē de alio q erat cū eo. Vel aliť pōt intelligi, q̄ iſti Gerazeni ex pc̄tis ſuis timebant offendere Chriſti pñtiā, & ꝑ cōſeques īcurrere maiorē pœnā pcedēti, & iō rogabāt eū diſcedere.

NICO. DE LY. Cap. IX.

Diuiſio. Et aſcēdēs. In ca. pręcedēti poſita ſunt quædā miracula ad confirmationē euāgelicæ legis, hic cōſequēter declaraĩ virtus ipſi⁹ legiſlatoris. Et diuidiť i tres ptes: quia primō ponĩ ad hoc miraculi perpetratio. ſcđō, credentium vocatio, ibi: Et cum tranſiret inde. & tertiō eorū confirmatio, ibi: Hęc illo loquēte. Prima in duas. qa primo ī opatione miraculi ad declaratōnē ſuæ deitatis fides credentiū approbatur. & ſcđō infidelitas negātium reprobatur, ibi: Et ecce quidā de Scribis. Circa primū Euangeliſta notat loca, vbi factū eſt hoc miraculū, dicēs: Et aſcēdēs Ieſus in na. vt. p nauigiū de terra Gerazenorū rediret in Galilęam vnde illuc iuerat, vt patet in ca. pcedēti. d ¶ Et uenit in ci. ſuā. ſ. in Capharnaū, quia ibi ſactum eſt hoc miraculū, vt Marcus dicit expreſſe. ij. ca. Diciĩ autē Capharnaū ciuitas domini, non quia ibi fuerit natus vel conceptus. Sed qa erat principalis ciuitas Galileę: ꝓpter qđ centurio ibi manebat ad cuſtodiā toti⁹ terræ, vt dictū eſt ca. pcedenti. Nazareth autem vbi Chriſtus fuit nutritus & conceptus, erat quoddam oppidum vel vicus reſpectu illius: & ideo dicitur ciuitas, ipſius Chriſti, ſicut Pariſius dicitur ciuitas alicuius nati i aliquo oppido iuxta Pariſius. Vel ſcđm aliós dicit ciuitas dñi qa ī principio ſuæ prædicationis multa miracula ibi fecit. e ¶ Et ecce offerebant ei paralyticum. Modus autem offerendi hic tace G tur, ſed exprimitur Mar. ij. quia non potentes intrare ad Chriſti præſentiam propter turbam circunſtantem, de tecto domus ſubmiſerunt eum in lecto ante Ieſum: & hoc fuit magnum ſignum fidei ipſorū propter qđ ſequitur: f ¶ Vidēs aūt Ieſus fidem i. ſ. paralytici & offerentiū. qđ patet ex hoc qđ ſequiť. g ¶ Dixit paraly. Cōfide fi. re. ti. pec. tua. Licet ēm ſanitas corpalis vł aliqđ hmōi deť alicui ꝓpter alienā fidē: remiſſio tñ pc̄tōrū nō daĩ alicui ſine ꝓpria fide. Ideo nō videnť bñ dicere q dicūt, q̄ ī illorū referť tñ ad offerētes, ita q̄ ꝓpter fidē offerētiū tñ ſit ſanatus. Dixit autē Ieſus. Remittuntur tibi pc̄tā. ad modū boni medici, q̄ primō remouet cauſā morbi, & tūc poſtea intendit curationi. Infirmitas autem hęc fuerat inflicta paralytico ꝓpter pc̄tm, & iō Chriſt⁹ primō remouet cauſā dicēs: Remittuntur. & ex hoc inſinuat eum à paralyſi curandū, ſicut ſtatim patuit p effectū. Ad maiorē prędicti intelligētiā ſciendū, qđ infirmitas corporalis infligitur alicui à deo multis de cauſis. Vno mō ꝓpt pc̄tī punitiōnē, ſcđ nō ꝓpt purgatiōnē. Et talis īfirmitas ē qđdā pręambulū pœnę gehēnę: & ſic iflicta eſt Herodi, Act. xij. d. vbi dr̄, q̄ pcuſſit eū angel⁹ dñi, eo q̄ nō dediſſet honorē deo: & cōſumptus à v̄mibus expirauit. Eodē mō fuit de Pharaōe, q p flagella induratⁿ ē. Scđ'o mō infligiť ad pc̄ti cōmiſſi purgatiōnē, ſicut Nabuchodonoſor ämētia ſeptē annorū, vt habeť Dañ. iiij. Et ſiť Marię Magdalenę vexatio demonū. Tertio mō nō ꝓpter pc̄tm cōmiſſū, ſed ad glo H riā dei manifeſtandū, ſicut de ceco nato dicit Ioh. ix. c. Neq; hic peccauit neq; parentes eius. ſ. vt cęcus naſceret: ſed vt manifeſtent opa dei in illo. Quarto ꝓpter humiliationem alicuius ne in ſuperbiam eleueť, ſicut Paulus apl's dicit de ſeipſo. ij. Corinth. xij. b. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meę, angelus Sathanę, qui me colaphizet. Quinto infligit propter alicuius probatiōnē, & patientię declarationem, ſicut patet de Iob. ij. Vnde verſus: Iob probat, inclinat Paulū, ſeſe manifeſtat In cæco: purgat Mariam, punit Herodē. Et parat ſentētia; æcdiſis. h ¶ Et ecce quidā de Scribis. Hic ponitur reprehēſio negantiū Chriſti diuinitatē, & primō ponitur eorū negatio, cū dicit: Et ecce quidā de Scri. i. legiſperitis. i ¶ Dixerunt in. ſe. ſ. cogitando, quia v̄bū intrinſecū eſt conceptus mentis. k ¶ Hic blaſphemat. Blaſphemare eſt creaturæ attribuere illud quod eſt ꝓpriū dei. Dimittere aūt pc̄tm ſoli deo conuenit. Per hoc ergo q̄ Chriſto blaſphemiā imponebant in hoc q̄ pc̄tā dimittebat, patet, quia negabant ipm eſſe deū, dicentes eū eſſe purū hominē, ſed Chriſt⁹ cōſequēter eos cōueniēter redarguit, oſtēdēs ſe eſſe deū dupliciter. Primō qa reſpōdit eorū cogitatiōib⁹, q̄s cognoſcere p certitudinē ſoli deo ꝓpriū ē, ꝓpter quod dicit: Et cū uidiſ. Ieſus co. eo. dixit: l ¶ Vt quid co. ma. imponendo. ſ. falſò mihi blaſphemiam. Secundō hoc idem oſtendit ſanādo paralyticū p imperium tāq̄ propria v̄tute: quod eſt euidēs ſignum poteſtatis ſuę ad pc̄tā dimittere. Licet ēm palyſis v̄tute naturę aliquādo poſſit curari, nō tñ ſubito nec ita pfectē vt ſtatī hō poſſit lectū ī quo iacet portare: ſicut dicit hic, ꝓpt qđ dicit, m ¶ Quid eſt facilius. q. d. æqualis poteſtatis eſt vtrūq;. Ex quo concludit virtutem ſuæ diuinitatis perfectam, dicens: ✝ Vt autem

Multis de cauſis infirmitas à deo alicui infligitur.

†Mar.2.b. Lucæ.5.e.

Moraliter. c ¶ Et aſcendens Ieſus in. Sequitur: e ¶ Et ecce offerebant ei paralyticum. Per paralyſim quæ priuat vſum membrorū corpalīū, ſignificatur peccatū mortale, qđ priuat actū meritoriū. Exiſtēs eñi in pc̄tō mortali priuatur greſſu meritorię affectiōis, & tactu operationis, & guſtu ſuauitatis celeſtis, & viſu diuinę cōtemplationis, & auditu diuini ſermonis, & odoratu diuinę cōſolatiōis, & cū ſupuenit cōſuetudo, tūc iacet ī lecto. Hūc āt offerūt Chriſto orātes deuotē p̄ ipſo. & ipſe offerť, qñ ipſis ī orādo cōformaĩ. Chriſt⁹ aūt fidē illorū aſpicit, cū pces eorū exaudit: & palyticus curaĩ, qū pc̄tm à deo ſibi dimittiť, & donaĩ ſibi gr̄a, p quā ad act⁹ meritorios reſtituitur, & inde deus glorificatur. ✝ Et cùm tranſi

☞ A a ¶ Tunc ait para. Ecce per remiſſionē pœnę, dimiſſionem culpæ intellige. b ¶ Surge. Surgere, eſt animam à carnalibus deſiderijs abſtrahere. Lectum tollere, eſt carnem à terrenis deſiderijs ad voluntatem ſpiritus attollere. Domum ire, eſt ad paradiſum redire, vel ad internam ſui cuſtodiā, ne iterum peccet. c ¶ Tolle. Vt qđ fuit teſtimonium infirmitatis, ſit probatio ſanitatis. d ¶ Et ſurrexit. Magna virtus, vbi ſine mora imperium ſalus comitatur. Vnde meritò, qui aderant relictis blaſphemijs ſtupentes, ad laudem conuertuntur tantæ maieſtatis. e ¶ Vidit hominē. Hic probabilius videť, q̄ prætermiſſa memoret, cum xij. elegit añ ſermonē. f ¶ In telonio. Telonos Grece, Latine vectigal. Mattheus Hebraice, donat⁹, q tātū mun⁹ gr̄e accepit: Leui, addit⁹ vel aſſumpt⁹, qa diuina electio eū aſſumpſit, & numero apoſtolorū addidit. g ¶ Matthæum. Ceteri euāgeliſte ꝓpter verecūdiā nō appellāt eū vulgato noīe, ſed Leui. Binomi⁹ eñ fuit. Ipſe aūt publicanū ſe nominat, ne quis à ſalute deſperet. Vocationem ſuā pretermiſſam hic vidēt recordari, qa Lucas dicit xij. apl'os in mōte fuiſſe electos vbi ſermo ſupradict⁹ fuit. h ¶ Surgēs. Be. Lucas pleni⁹ dicit, relictis omnib⁹ ſequut⁹ eſt eū tā corpore q̄ mēte. Nō leuitate duct⁹, ſed v̄tate operū, & diuina potētia int⁹ operāte tractus. Perfecta obedietia, & perfecta abrenūciatio, & lucra religt, nec pīculū à pricipib⁹ timuit, q̄ a rōnes vectigalium imperfectas reliquit, cupid⁹ ſequēdi Chriſtū. i ¶ In do. Nō dicit cui⁹ ſed Lucas exprimit: quia fecit B ei cōuiuiū magnū Leui ī domo ſua. Qđ cōgruit. Qui eñ Chriſtū in⁹ recipit, paſcit multis delectationib⁹. Itaq; dñs ingredif & ī ei⁹ recumbit affectu. Ecce magna hūilitas dñi eūdo ad pc̄tores. Etiam potentia doctrinę conuerſione pœnitetiū oſtendit. k ¶ Ecce mul. pu. Bonum preſagiū: ſ. ī ei⁹ exēplo multi cōuertunt. Iam poſt ſe multos trahit, apl's & doctor gentiū futur⁹. ¶ Hiero. Pu. & pec. Tertullianus dicit hos fuiſſe ethnicos, dicente ſcriptura: Non erit vectigal pendēs ex Iſrael. q. Matthe⁹ nō fuiſſet Iudęus, & ille q. cū Phariſęo tēplū aſcēdit, qđ nō faceret Gentilis. Et Lucas ait: Oīs ppls audiēs, & Publicani iuſtificauerunt deum baptiſmo Iohānis baptizati. Dñs autem qui venit ad oues domus Iſrael, qui dixit: Non eſt bonum ſumere panem fi. & mit. ca. non conuiuatur cum ethnicis, cum id maximè caueret, ne legem ſoluere videretur, qui & diſcipulis præcepit. In viam gentium ne abieritis. l ¶ Peccatores uenientes diſcum. Pœnitentes, exemplo Matthæi veniam ſperantes: vñ Marcus dicit hic, quia multi ſequebanť eum. m ¶ Quare cum Publicanis. Omnis quæſtio ex lege, quę eſt iuſtitiæ tenax, miſericordiam non habet. Omnes enim declinauerunt. Sed eius auſteritatem miſſus filius euangelij gratia temperauit. Prouocat ergo ad pœnitentiam peccatores, cuius cibus & potus & ambulatio, & omnia quæ geſsit, ſaluti feruiunt. n ¶ At Ieſus audiens ait. Et ſuſceptos pœnitentes amplius in fide confortat, & ſuperbos ad humilitatis & pietatis gratiā prouocat. o ¶ Nō eſt opus ualentibus medicus, ſed male habentibus. Medicus eſt Chriſtus. Valentes, qui ignorantes dei iuſticiam ſuam volunt aſtruere. Malè habentes, qui conſcientia victi non ex lege, ſed ex gratia quærunt iuſtificari. Per Matthæi & Publicanorum vocationem fides gentium exprimitur, qui prius lucris mundi inhiabant, & nunc ſpiritualiter cum domino reficiuntur. Per ſuperbiam Phariſæorum inuidia Iudæorum de ſalute gentium. Hi enim de ieiunio gloriantur, dum Publicani cum domino cōuiuantur, quia qui legē ſequuntur, famē cordis patiūtur: ſed qui dei verbum recipiūt, eſurire non poſſunt. p ¶ Euntes. Tumentib⁹ de falſa iuſticia conſiliū correctiōis dat, vt. ſ. p opa miſcđ'ię ☞ miſericordia

Luc.6.c. 2.Par.8.b. †Mar.2.c. Luc.5.f. Luc.8.b. Ibi.7.c. Infra.15.c. Infra.10.a. Mar.2.c. Pſ.13.a.

lius dicere: dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, ſurge & ambula? Vt autem ſciatis, quoniam filius hominis habet poteſtātem dimittendi peccata in terra, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & uade in domum tuam. Et ſurrexit, & abijt in domum ſuam: Videntes autem turbæ † timuerunt, & glorificauerūt deum qui dedit poteſtatem talem hominibus. Et cùm tranſiret inde Ieſus, uidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine: & ait illi: Sequere me. Et ſurgens ſequutus eſt eū. Et factum eſt diſcumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores uenientes diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius. Et uidentes Phariſæi dicebant diſcipulis eius: Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat magiſter ueſter? At Ieſus audiens, ait: † Non eſt opus ualentibus medicus, ſed male habentibus. Eun

¶ Quod ſolus deus nouit. a ¶ Quod ipſi viderent. a ¶ Quia idem eſt filius hominis & deus. ¶ Non ad blaſphemantes, ſed ad diſcipulos: & ſunt verba Matthæi vel Chriſti. ¶ Poſitus. ¶ Vt maius miraculum ſit. a ¶ Tam quodammodo credentes. b ¶ Id eſt hominem tam potenter operantem inter homines. a ¶ De Galilæa. b ¶ Non tam corporeo quam miſerentis intuitu. a ¶ Pertinaciter lucris inhiatem. a ¶ A modo. b ¶ Non lucra. ¶ Eius Matthæi. a ¶ Qui publica vectigalia exigūt, & conducunt, & qui lucra ſæculi per negocia ſectantur. ¶ Vt ab eo ſpiritualiter paſcerentur. a ¶ Dupliciter errabant: quia & ſe iuſtos putabant cum ſint ſuperbi, & illos reos, cum iam pœnitent. a ¶ Quos lex damnat. a ¶ Vos decline, quia non egere vos putatis. a ¶ Qui gratiam non quærunt. a ¶ Hos inuo, quia penitendo dant locum gratiæ ſed ſi ſanari vultis. Eun. &c. b ¶ A temeritate vituperationis.

✝ a ¶ Vt aūt ſcia. qm̄ filius hoīs habet ptātem in terra. C vt deus, nō vt hō pur⁹. b ¶ Tūc ait. Sicut eñ p lram hūtem ſigillū declaraĩ volūtas ipi⁹ ſcribentis, ſic p ſignū qđ eſt v̄tutis diuinæ manifeſtatiuū oñdiť diuina virtus. Aliī aūt ſcī qui fecerūt miracula, faciebāt hæc implorādo diuinā v̄tutē, nō īperādo: & ſi aliqñ ī talib⁹ īperabāt, hoc nō erat ī v̄tute ꝓpria, ſed exprimēdo virtutē Chriſti, tanq̄ miniſtri non dñi: ſic aliqñ imperabāt dæmonib⁹, vt recederēt ab obſeſſis corporibus in nomine Chriſti & autoritate eius. c ¶ Vidētes. Hic cōſequēter ponĩ hui⁹ miraculi effect⁹ qa turbę hoc vidētes timuerūt īponere ſibi blaſphemiā. d ¶ Et glo. i. ipm Chriſtū q eſt virtus dei patris. e ¶ Hoībus. ad eorū. ſ. ſalutē. f ¶ Et cū. hic ponĩ credētiū vocatio. & primō circa eorū vocationē deſcribiť cōdeſcenſio ad pc̄tores, ſecđ'ō poniť ei⁹ reprehēſio cōtra murmurātes, ibi: Et vidētes Phariſæi. Circa primū aduertēdum, q̄ vocatio Matthęi, & iſtud conuiuiū fuit ante curationē paralytici, de quo dictū eſt: ſed hic ponĩ p recapitulationē. Vel ſcđm alios vocatio eius fuit ante, & cōuiuiū ei⁹ de q̄ hic ſcribiť fuit poſt: & vt cōuenieti⁹ deſcribať cōuiuiū, ei⁹ vocatio repetiť. Dicit ergo euāgeliſta, Et cū tranſiret inde Ieſus uidit ho. ſeden. in quo ſolebant campſores ſedere, qđ qđē negociū vix aut nūq̄ exerceri ſine pc̄tō pōt, ut dicit Grego. g ¶ Et ait illi. ſeque. me. Matthęū aūt talibus occupatū vocauit, vt de gr̄a dei null⁹ deſperet q̄tūcūq; fuerit in vilib⁹ occupat⁹. h ¶ Et ſurgēs &c. ſine aliq dilatione, qa ſicut poterat mouere aurē exteri⁹ verbo, ita etiā interi⁹ mentē inſpirando, Sicut eñ paſſioni ꝓpinq⁹ illos qui ad capiendū ipſum venerāt, ſolo verbo p̄ſtrauit, d. Ego ſum, vt habeť Iohā. xviij. a. ita ſolo verbo poterat quoſcūq; ad ſe trahere: & in hoc apparebat virt⁹ diuinitatis i eo. i ¶ Et factū eſt. in do. ſ. Matthęi. k ¶ Ecce mul. pu. Fuerāt eñ ſocij Matthęi, & ideo recedens ab eis & volēs ſeq Chriſtū, fecit eis cōuiuiū, ſicut de Eliſęo legiť. iij. Reg. xix. q̄ vocatus ab Elia, vt eum ſequęret mactauit par boū, & dedit ſocijs ſuis comedere: & ſic ſequutus eſt Eliam magiſtrum ſuū: & hoc mōdo faciunt qui recedentes à ſocijs faciūt pri⁹ eis cautū ſuū, vel ſecđm alios burdonem. l ¶ Et uidentes &c. Hic ponĩ reprehēſio cōtra iniuſtē murmurantes de prædictis, & primō cōtra Phariſæos, ſecđ'ō, cōtra Iohānis diſcipulos, ibi: Tūc acceſſerūt. Circa primū ſciēdū, q̄ Phariſæi in populo Iudæorum reputabantur religioſi, vnde etiam in habitu ab alijs quodammodo diſtincti erant, vt videbitur inferius. Videntes igitur Chriſtum cum Publicanis & peccatoribus manducare, indignè ferebant & murmurabant dicentes diſcipulis eius. m ¶ Quare cum publicanis &c. q. d. vos eſtis fatui, qui talem magiſtrum ſequimini. n ¶ At Ieſus au. &c. Reſpondit eis primō per rationem, quia ſenſibiliter videmus, quòd medicus familiarius ſe debet habere ad infirmum, qui eo indiget quàm ad ſanum. Cum ergo Chriſtus ſit verus medicus animarum, vt dicitur in Pſalmis: Miſit verbum ſuum & ſanauit eos. ideo familiariter ſe debuit habere ad peccatores, qui ſunt infirmi infirmitate ſpirituali. Secundò reſpondet per autoritatem quæ habetur Oſee. vj. o ¶ Euntes autem diſcite &c. q. d. ite & diligentes conſiderate illud quod ſcribitur Oſee. vj. ✝ Quid eſt

admiratæ ſunt. D. †2.ſ.c. mſi. Lu.5.f. Pſ.106.b.

Moraliter. ✝ f ¶ Et cum trāſiret inde Ieſus, uidit ho. ſe. in &c. Vocatio Matthæi ad apſtatū, ſignificat vocationem hominis ſecularis ad religionis ſtatum. Phariſæi verò murmurantes ſunt homines maligni, religiōis ſtatui detrahētes, quibus bene dicit. o ¶ Euntes aūt diſcite quid eſt, mi. Opus eſt magnæ miſericordiæ eſt pc̄tores ad pœnitētiā inducere, ad religiōis habitum aſſumendo: ✝ Tūc acceſſerūt

misericordiã quærãt,& nõ cõtẽptis pauperũ curis p ſacrificia deũ
E placare cõfidãt. Vnde & ſuũ miſcđię exẽplũ dat. Non eni. Vnde
Luc.15.a tres pabolę addũtur apud Lucã de Oue, & Drachma, & duob⁹ fi-
lijs. a ℭNon em̃ ueni uocare iu. Nõnne Nathanael & Petrũ
Luc.5.f. & Andream & alios iuſtos vocauit? Lucas apertius dicit: Non
em̃ veni vocare iuſtos, ſed pec. in pœni-
tẽtiã. Vocat ergo iuſtos ire, vt magis ꝑ
ficiãt: pctõres, vt corrigãtur. Vel nõ vo
cat iuſtos, dũ iuſticiæ dei nõ ſunt ſubie-
cti: ſed q pctã cõfitent. Nõ em̃ ue. uo.
Lucas expſſius dicit, in pniam: qa quos
opib⁹ iuſticię deditos ĩuenit, vt Natha-
nael, & Petrũ & Andreã, non ad pniam
†ad pœnitentiam. præteritorũ inuitat, ſed ad pfectũ vitę p
fectioris vocat: illis vẽ ad pniam q pec-
catis grauiorib⁹ inuoluti erãt. Vel non
eos vocat q iuſtos ſe reputãt, qa & hi ſi
†Mar. 2.c. cõuertunt, iã nõ iuſti ſibi videt. b ℭDi
ſcipuli. Iohannes, Marcus & Lucas ita
hoc narrãt. q. alij aliq de hoc quæſierit.
Vñ ſciẽdũ hoc à plurib⁹ eſſe quæſitum.
Diſcipli Iohãnis tripli ci rõne rep hẽdẽdi ſũt. Trib⁹ de cãis rephẽdẽdi ſunt diſcipli Io
hãnis, qa de ieiunio ſe iactãt, & qa calu-
mniãtur quẽ ſciebãt à mgro eẽ pdicatũ:
& iũgũtur Phariſęis q̃s mgr eorũ cõdẽ-
nauerat. Spũalr diſcipli Iohãnis & Pha-
riſæorũ ieiunãt, qa q opa legis vel tradi
tionẽ hoĩm ſequit, vel q etiã vocẽ Chri-
ſti tm̃ aure pcipit, abſtinẽs à bonis, ieiu-
no corde tabeſcit. Sed q Chriſto adhæ-
Luc.1.b ret, reficit. Iohãnes vinũ & ſicerã nõ bi-
bit, q a abſtinẽtia meritũ auget, cui nul-
la eſt potẽtia naturæ. Dñs aũt q pctã po
teſt cõdonare, cur à pctõrib⁹ declinaret,
†aſſumẽtũ quos abſtinentib⁹ poterat facere iuſtio-
res? Ieiunauit & Chriſt⁹, ne præceptũ de
†impexi, impoliti clines. Mãducat cũ pctõrib⁹, vt gratiã &
pratẽ intelligas. c ℭNunqd poſ. Q.
† plenitudo, ſupplementum. Facturi eſtis, vt lugẽtes ieiunẽt, qa eſtis
ſpõſum occiſuri. Nũqd poſ. De vtroq;
luctu vel ieiunio, qđ eſt in tribulatione
F vel gaudio rñdet. Cũ ablat⁹ erit ſpõſus, tũc erũt in mœrore & lu-
ctu, donec p ſpm̃ ſctm̃ cõſolatio tribuat. Quo dono pcepto, ieiu-
niũ, qđ fit p lætitiã iã renouati in vitã ſpũalẽ, celebrabũt: nec ſo-
lum à cibis, ſed ab oĩb⁹ terrenis. d ℭLugere. Hoc verbo expri
mit illud ieiuniũ qđ ptinet ad humilitatẽ tribulatiõis, illud alte-
rũ qđ ptinet ad gaudiũ mẽtis ad ſpũalia ſuſpenſæ, & ideo à cibis
corporeis alienatæ. ſequẽtibus ſiĩtudinib⁹ de pãno nouo & vi-
no nouo ſignat, oſtẽdẽs ꝙ carnalib⁹, & ob hoc veterẽ ſenſum ad-
huc trahentibus hoc genus ieiunij nõ cõgruat, quia dũ ita carna
les ſunt, perfectionẽ nouæ vitę habere nõ poſſunt. Qđ hîc ait lu-
gere, Marcus & Lucas dicũt ieiunare. vnde & ipſe: Poſtea ieiuna
bũt, nõ lugebũt. e ℭEt tunc ie. &c. Luctus de abſentia ſpõſi,
nec ante incarnationẽ defuit in patribus, nec poſt paſſionẽ, niſi
Allegorice ꝙ diu in carne cũ diſcipulis cõuerſat⁹ eſt. Allego. Quãdiu nobiſ-
cũ eſt lætamur, cũ ꝓpter pctã recedit, tũc indicẽdus eſt ieiunij lu-
ctus. f ℭIeiunabunt. A mũdi amore, nõ ſolum à cibis. Spũale
enim ieiuniũ cũ ſit pars vitæ nouæ, nondũ eis cõuenit, qui p alia
dediti ſunt veteri vitæ. g ℭNemo aũt. q. carnales nondũ fide
paſſionis & reſurrectionis ſolidati, nõ poſſunt ſeueriora cõtinen
tiæ præcepta ſuſtinere, ne per auſteritatẽ etiã fidẽ perdant. Sunt
ergo diſcipuli q̃ſi vet⁹ veſtis cui incõueniẽter nou⁹ pannus aſſui-
tur. i. aliqua pars doctrinæ quæ ad nouæ vitæ tẽperantiã perti-
net: quia ſi hoc fiat, ipſa doctrina quodãmodo ſcinditur, cui⁹ ps
de ieiunio ciborũ importunè traditur, cũ illa doceat generale ie
iuniũ ab omnibus voluptatibus, cuius pãnũ. i. partẽ quæ ad ci-
bos pertinet, dicit non oportere hoĩbus adhuc veteri vſui dedi-
tis impertiri, quia & illinc videtur. q. cõciſio fieri, & ipſi vetuſtati
nõ conuenit. h ℭTollit enim. i. perfectio nouæ vitæ quę vna
eſt diuiditur, & veteri fides quã habet aufertur, cui perfectio no-
uæ debebatur. i ℭNeq; mittunt. Eoſdẽ diſcipulos veteribus
vtribus cõparat, quos nouo vino. i. ſpũalibus præceptis facilius
dirũpi, ꝙ id poſſe continere dicit. Sed poſt aſcẽſionẽ accepto ſpũ
facti ſunt vtres noui. Aliter: Vtres veteres ſunt Scribæ & Phari-
ſæi. Pannus nouus, & vinum nouum, præcepta euãgelij. quæ nõ
poſſunt ſuſtinere Iudæi, ne maior fiat ſciſſura, cũ quibus Galathę
præcepta legis miſcebant, in vtres vetres vinum nouũ mittẽtes.
Cõueniunt autẽ hæc præcepta euangelica apoſtolis, nõ his q tra
ditionibus

ditiõibus maiorẽ deprauati ſinceritatem præceptorũ Chriſti ne- G
queunt cuſtodire. ℭDiſtat inter nouũ vinũ & veſtimentũ. Vino
int⁹ reficimur, veſte foris tegimur. Veſtis ergo ſunt bona opera,
q̃ foris agim⁹, qb⁹ corã hoĩb⁹ lucem⁹. Vinũ, feruor fidei, ſpei &
charitatis, q̃ in cõſpectu dei in nouitate ſenſus int⁹ reformamur.
☞ Ecce prin.

a ❡Diligentibus ſcripturas inquirite b ❡Teſtimonium de propheta
tes autem diſcite, quid eſt, †miſeri-
a ❡Sine miſericordia. ❡Sine compaſsione delinquentiũ.
cordiam uolo, & non ſacrificium.
a ❡Miſericordiam ſequimini ſicut ego. b ❡Falſo ſe ſe iuſtificantes, dum in hoc ſunt.
Nõn enim ueni uocare iuſtos, ſed
a ❡Peccata attendentes.
peccatores.* Tunc acceſſerunt ad
eum diſcipuli Iohannis dicentes:
a ❡Superba interrogatio, & plena de ſupercilio Phariſęorũ
†Quare nos & Phariſęi ieiunamus
frequenter, diſcipuli autem tui non
a ❡Aufert ieiunium triſticiæ a diſcipulis propter præſentiam, ſuam.
ieiun ãt? Et ait illis Ieſus: Nũnquid
a ❡.i. domini. ❡Apoſtoli. ❡Quos de eccleſia genuit. b ❡Chriſti. c ❡Ieiunio afligi, dum eos oportet de ſponſi præſentia gratulari: Spirituali enim ieiunio nondum ſunt apti, donec me aſſumpto ſpiritu ſancto ſint confirmati.
põſſunt filij †ſponſi lugere, quam-
diu cum illis eſt ſponſus. Venient
a ❡Tempore paſsionis.
autem dies, cùm auferetur ab eis
❡Non ſolum a cibis.
ſponſus, & tunc ieiunabũt. Nemo
❡Partem
autem immittit † cõmiſſurã panni
a ❡Si autem hoc ſolum eis importune traditur quibus præualet vetus conſuetudo, cito quod habent auferetur
†rudis in ueſtimentũ uetus: Tõllit
❡Veteri ſcilicet.
enim †plenitudinẽ eius à ueſtimẽto
& peior ſciſſura fit. Neq; mittunt

Nicolaus de Lyra.

a Quid eſt. q. d. ſi hanc ſcripturam †Hoſee.6.c.
cõſidereretis inuenietis me facere ſcđm ip
ſam, ꝓpter qđ cõcludit. b ℭNõ em̃.
licet aliquos iuſtos vocauerit ad augmẽ
tum gratiæ, vt Petrũ, Andreã, & conſi-
miles. c ℭSed pctõres. ſupple voca-
re ad pœnitentiã. d ℭTunc acceſſe.
Hîc reprehendit Iohãnis diſcipulos: &
primò ponit eorum interrogatio mali-
gna: ſcđò, Chriſti rñſio benigna, ibi: Et
ait illis Ieſus. Circa primũ notandum, ꝙ
diſcipuli Iohãnis in trib⁹ deficiebãt: pri- Diſcipli Iohãnis in tribus deficiebant.
mò quia de ſua abſtinentia ſe iactabant
dicentes. e ℭQuare nos & Phari.
ie. fre. quia talia ſunt fienda in ſecreto,
vt ſupra dictũ eſt. ca. vj. c. Tu autẽ cum
ieiunas &c. Scđò, quia phariſæis ſe con-
iungebant dicentes: Nos & phariſæi. qa
audierãt Iohannẽ magiſtrũ ſuum phari †thalami nuptialis
ſæos redarguentẽ, & dicentẽ ſupra cap.
iij. d. Progenies viperarum, quis demon
ſtrabit vobis fugere à ventura ira? Ter-
tiò quia Chriſtum arguebant ex defectu
abſtinẽtiæ in diſcipulis dicẽtes. f ℭDi
ſcipuli autẽ tui &c. Defectum em̃ di-
ſcipulorũ retorquebant in magiſtrũ, de
quo tamẽ audierant Iohannẽ dicẽtem:
Ecce agnus dei, ecce q tollit peccata mũ H
di, Iohan. j. d. g ℭEt ait illis Ieſ. Hîc
ponitur Chriſti reſponſio, in qua oſten-
dit, ꝙ ieiunium corporale nõ cõpetebat
ſuis diſcipulis pro illo tempore: quia du
plex eſt ieiunium. Quoddã qđ ordinat
ad carnis refrenationẽ, & ad contẽplationẽ diſponit: & iſtud nõ
competebat diſcipulis Chriſti, qñ erat cũ eis corporaliter: & hoc
eſt qđ dicit: h ℭNunquid poſſunt filij ſponſi. i. Chriſti qui
eſt ſponſus eccleſiæ. Lugere &c. Sequitur: i ℭVenient autẽ
dies &c. quãtum ad preſentiã corporalẽ, ſcilicet in paſſione &
aſcenſione in cælum. k ℭEt tunc ieiu. q. d. tunc cõpetet eis ta-
le ieiunium. Aliud eſt ieiuniũ qđ ex plenitudine & perfectiõe cõ
templationis procedit, quale fuit Moyſi ieiunium in mõte: q̃tò
enim aĩa eſt in contemplatione magis eleuata, tantò eſt pauciori
alimento contenta. vnde & .x. ethicorũ dicit Philoſophus, ꝙ felix
contẽplatiuus eſt pauciſſimis cõtentus. Et tale ieiunium nõ cõpe Philoſophus
tebat diſcipulis, quia adhuc erãt rudes & imperfecti, ſed prius de
buerũt per charitatem ſpiritusſancti innouari, qđ factum eſt die
Pentecoſtes, quãdo fuerunt per gratiam ſctĩ ſpũs innouati, & tũc
debuerũt incipere nouũ modũ viuẽdi: & hoc eſt qđ dicit Salua-
tor p duplex exẽplũ: Primũ ponitur hîc. l ℭNemo autẽ im.
i. iuncturã ſeu ſupplementũ. m ℭPanni rudis. ſ. noui, quia in
nouitate eſt ſpiſſior. n ℭIn ueſtimentum ue. quia hoc cauſat
deformitatẽ, ꝓpter qđ ſubdit. o ℭTollit enim ple. i. vnifor-
mitatem ſeu pulchritudinem à veſtimento. p ℭEt peior ſciſ.
quia propter deformitatẽ non coniũgitur ſolidè cũ veteri pãno;
& ſic de facili cauſatur ruptura maior in veteri. Scđm exemplũ
ponit ad hæc. d. q ℭNeq; mitt. quia tunc eſt in ebullitiõe: cæ-
tera patẽt. Et his vult cõcludere, ꝙ ea quæ ſunt pfectiõis magnę,
nõ ſunt imponẽda hominib⁹, donec ſpoliati fuerint veteri vita.
Hæc illo

d ℭTunc acceſ. ad eũ diſ. Io. Per iſtos qui iactauerũt ſe de
frequenti ieiunio ſignificantur hypocritæ dicentes cũ phariſæo, Moraliter
Luc. xviij. b. Ieiuno bis in ſabbato: quib⁹ reſpõdetur: h ℭNun-
quid poſſunt filij ſpõſi lug. &c. q. d. Non. Iſti filij ſunt de no
uo per baptiſmum ex eccleſia & Chriſto regenerati, & iſtis non
ſunt ieiunia imponẽda: quia ſicut dicitur Gal. v. d. Fructus ſpũs
eſt charitas, gaudiũ, pax &c. ſed cũ auferetur ab eis ſpõſus p mor-
tale pctm̃, tunc ieiunandũ eſt eis p penitentiæ effectum. l ℭNe-
mo aũt immit. cõ. hîc dicit nou⁹ pãnus rudis. Per quẽ & p vi-
nũ ſignificatur nouitas ſacramentorũ eccleſiaſticorum, quæ non
ſunt adminiſtranda hoĩbus in vetuſtate peccatorũ manentibus.
Hæc illo

A a ℭEcce princeps unus acceſsit. Marcus & Lucas dicunt ar-
chiſynagogum nomine Iairum & filiam non mortuã, ſed morti
Mar.5.c Luc.8.f proximã. Sed Matthęus cauſa breuitatis dicit rogaſſe, quod con-
ſtat factum eſſe: nec attendit verba patris, ſed quod cogitauit &
voluit. Ita enim deſperabat, vt potius vellet reuiuiſcere, quã non
putabat viuã inueniri poſſe. Vtrũq; em̃
petitum eſt, vt vel moriẽtẽ ſaluaret, vel
mortuã ſuſcitaret. Ecce princeps. Ar-
chiſynagogus, Moyſen ſignificat. Dicit
Iairus. i. illuminans vel illuminatus: qa
accepit verba vitæ dare nobis. ℭVi-
dens dominum in carne venturũ, cadit
ad pedes eius dicẽs: Qđ infirmũ eſt dei,
fortius eſt hominibus. Pro filia rogat,
id eſt pro ſynagoga, quæ ſola lege in-
ſtructa vnica ei erat: quæ lege & pro-
phetis educata, poſtq̃ filios deo genera-
re debuit ſpirituales, erroribus languẽs,
in peccatis moritur. Prius pro ea patres
rogauerũt, tamẽ magna fides gentium
prius impetrauit. Synagoga in ciuitate
legis, vt in domo in qua vnius dei cult⁹
eſt, moritur & ſuſcitatur. Hæc nõ in do-
mo, nõ in vrbe, à qua p legẽ excludebat,
ſed in itinere pergente dño ſanat. Vnde
Act.13.g & apoſtoli: Vobis oportebat primùm
prædicari verbũ dei: ſed qm̃ re. illud, &
Mar.5.c. Luc.8.f in. &c. ec. cõ. ad gẽtes. Scđm Marcum &
Lucã, mulier oẽm ſubſtãtiã in medicos
erogauit, nec curari potuit: quia quãtò
magis gẽtilitas vires naturalis induſtrię
ad philoſophos expẽdit, qui rectè viuẽ
di præcepta hoĩbus ſe dare ꝓmittebãt,
tantò minus poterat à ſordib⁹ liberari:
ſed vbi cæleſtẽ medicũ cognouit adeſſe,
cœpit remediũ ſpare & q̃rere. b ℭMu
lier quæ. Salutem Iudæis paratam, ſpe
certa præripuit gentilitas. c ℭDuo-
decim annis. Duodecim annis fluxit,
ſicut & illa filia creuerat duodenis: quia
B ex quo ſynagoga cœpit deo famulari,
cœpit gentilitas idololatria & peccato
pollui. d ℭAcceſſit. Credidit, dixit,
†Mar.5.c quia his tribus fide verbo & opere oĩs
ſalus acquiritur. e ℭSi tetigero tm̃.
Fimbriam non veſtẽ. Quia nõ vidit in
carne dñm, ſed ſuſcepit per apoſtolos in
carnationis verbũ. Beatus qui vel extre-
mã partẽ verbi fide tãgit. f ℭConfi-
de filia. Credidit vtiq; quæ petijt, ſed
inculcat robur & perſeuerantiam fide.
g ℭVidiſſet ti. Tibicines ſũt carmen
lugubre canẽtes. ℭHi ſunt magiſtri mœrore ſuo ſubditos de-
mulcẽtes, & turbã Iudęorũ aduerſ⁹ doctrinã Chriſti calcitrãtiũ.
☞ Et tur.

a ❡Nouæ vitæ myſteria non ſunt cõmittenda mentibus nondum innouatis.
uinũ nouum in utres ueteres: Alio-
a ❡Quod ſi fit, nec rudes mẽtes hoc pati poſſunt. b ❡Ipſa. doctrina nihil prodeſt.
quin rũpũnt utres, & uinum effun-
a ❡Ipſę mentes pondere præceptorum ſuffocantur. b ❡Noua myſteria mẽtibus innouatis cõmittuntur.
dit, & utres pereunt. Sed uinum nõ
a ❡Doctrina memoriæ tradit, & mens nõ eſt ſine fructu.
uum in utres nouos mittunt, & ãm-
bo conſeruantur. †Hæc illo loquẽte
ad eos, ecce princeps unus acceſsit,
& adorabat eum, dicens: Domine
❡Incarnatus.
filia mea mõ defuncta eſt: ſed ueni,
a ❡Miſericordiæ vel potentiæ.
impone mãnum tuã ſup eã, & uiuet.
a ❡Ad deuotionem patrum reſpiciens, Iudæis prius verbum vitæ per ſe & per apoſtolos prædicauit.
Et ſurgẽns Ieſus ſequebatur eũ, &
a ❡Eccleſia gentium.
diſcipuli eius. † Et ecce mũlier quæ
a ❡Carnalium delectationum.
ſanguinis fluxũ patiebat duodecim
a ❡Superabundans vitijs. b ❡Fide. c ❡Poſt aſcenſionem. ❡Quia eum ſequitur. d ❡Manu fidei.
ãnnis, ãcceſsit rẽtro, & tẽtigit fim-
a ❡Corde credebat ad iuſticiam.
briam ueſtimenti ei⁹. Dicẽbat enim
a ❡Si ſuſcepero fidem incarnationis eius.
intra ſe. Si tẽtigero tantũ ueſtimen-
a ❡Ab omni iniquitate mundabor. b ❡A iudicio ad miſericordiam,
tum eius, ſãlua ero. At Ieſus conuẽr
a ❡Quia quos præſciuit & prædeſtinauit, hos & vocauit. b ❡Habe fœm.
ſus & uidẽns eam, dixit: Cõnfide
a ❡Ideo filia qa Fides tua. b ❡Iam in eo ꝙ credidiſti.
filia. † Fides tua te ſaluam fecit. Et
a ❡Ex illa hora dominici aduentus cœpit habere ſalutẽ.
ſalua facta eſt mulier ẽx illa ho-
❡Aſſumptis electis gentium. fides Chriſti prædicatur in populo Iudæorum.
ra. Et cum ueniſſet Ieſus in do-
mum principis, & uidiſſet tibicines

ꝙ dixit eam eſſe in extremis. Lucas autẽ ꝙ moriebatur: & hoc eſt C
verum quãdo pater receſſit ab ea, & venit ad Ieſum: ſed anteq; Ie
ſus veniret ad domum patris eius, filia mortua eſt: propter quod
nuncij ſuperuenerunt de domo, qui dixerunt: Noli vexare magi
ſtrum, quia defuncta eſt filia tua, credentes ꝙ Chriſtus nõ poſſet
ſuſcitare eã à mortuis, licet poſſet eã ſa-
nare. Matthę⁹ igitur iſta omittit, vt bre
uius ſcribat, & accipit patris verbũ ab il
lo tempore quo recepit nunciũ: quia aſ-
ſecuratus per Chriſtũ dicentẽ ſibi: Cõfi-
de. vt dicit Marcus: credidit ipſam ſuſci
tandam per ipſum. e ℭEt ſurgens Ie
ſus ſequeba. pergens. ſ. ad domũ eius
propter fidei ſuæ meritum. f ℭEt ec-
ce mulier. Hîc interponitur miraculũ
de ſanatione mulieris emorroiſſę, qđ fe
cit Chriſtus in via eundi ad ſuſcitationẽ
puellæ. Quod fecit Chriſtus duplici de †Mar.5.c Luc.8.f
cauſa. Prima fuit, vt oſtenderet nobis, ꝙ
nõ ſolũ in termino, ſed in via debemus
bonis operibus occupari. Scđa fuit, vt
p miraculũ factũ in via archiſynagogus
hoc vidẽs certificaretur de ſuſcitatiõe fi-
liæ ſuæ in termino: Dicit igitur euange
liſta. Et ecce mulier, quæ fluxũ ſan.
patiebatur. xij. an. Hoc exprimitur vt
oſtendat infirmitatis ꝓlixitatẽ, & cura-
tiõis difficultatẽ. g ℭAcceſſit retro †5. diſ. c. ad ei⁹. de pœ. diſ. 3. c. iter hęc hircũ. j
Chriſtus em̃ erãt in turba magna, vt di-
cũt Marcus & Lucas: & ideo non pote
rat de facili habere acceſſum ad eum.
h ℭEt tetigit fimbriam. Chriſt⁹ em̃ D
portabat veſtimentum ſuum ad modũ
Iudęorum. Ad cuius euidentiam ſcien-
dum, ꝙ populus Iudaicus de quo Chri
ſtus erat naſciturus ſcđm carnem, debe-
bat pollere quadã ſanctitate ſpeciali prę
alijs pplĩs, & ab eis diſtĩgui: & ideo data
eſt eis circuncĩſio, vt quoddam ſignum
diſtinctiuum in carne. Similiter data eſt
eis lex, vt haberent quendam ſpecialem
modum viuendi. Similiter præceptum
fuit eis in habitu diſtingui, vt patet Nu
me. xv. d. Loquere filijs Iſrael, vt faciant
ſibi fimbrias per quatuor angulos palli
orum, ponentes in eis vittas hyacinthi
nas. Vittę em̃ hyacinthinæ quæ erãt cæ
leſtis coloris deſignabant, ꝙ debebant
habere conuerſationem eminẽtem præ
cæteris, ſcđm qđ Paul⁹ dicit ad Philip. iij.
Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt:
vnde ſequitur ibidem Nume. xv. d. Vt
recordentur mandatorum dei, & ſint ſancti dño deo ſuo. Talem
ergo veſtẽ portabat Chriſtus, ſicut & alia legalia obſeruauit vſq;
ad paſſionẽ: & ideo mulier tetigit fimbriam, quia illud quod eſt
in angulo pallij quod eſt à parte poſteriori, facili⁹ poteſt attingi.
i ℭDicebat enim in. ſ. credendo. k ℭSi tetigero tantum
ueſtimentum eius, ſalua ero. non quia veſtimenta habeãt ali
quam virtutẽ ſanandi, ſed quia per hoc declaratur virtus illorũ
quorũ ſunt veſtimenta. l ℭAt Ieſus &c. & ui. approbãs ipſi⁹
fidẽ. m ℭDixit: Cõfide fi. &c. patet litera. n ℭEt cũ ue.
hîc reuertitur ad narrandum miraculum primò propoſitum de
ſuſcitatione puellæ dicens: Et cum ueniſſet &c. Diuerſę melo
diæ excitant

Nicolaus de Lyra.

Diuiſio a ℭHæc il. lo. Hîc ponuntur quædã miracula ad diſcipulo
rum cõfirmationem. Et diuiditur in duas partes, quia primò nar
rat ad hæc quædam miracula in ſpeciali, ſcđò, multa concludit
in generali, ibi: Et circumibat. Prima in tres, ſcđm tria miracula
quæ narrat. ſecunda ibi: Et tranſeunte, tertia ibi. Egreſſis autem
illis. Prima in tres, quia primò incipit narrare primũ miraculũ,
ſecundò interponit quoddam aliud in medio factum, ibi: Et ecce
mulier. tertio reuertitur ad primũ, ibi: Et cũ veniſſet. Primũ autẽ
miraculum fuit de ſuſcitatione cuiuſdã puellæ defunctæ: & hoc
incipit narrare dicens: Hæc il. loquen. ad eos. hoc eſt ad Iohã-
nis diſcipulos, reprehendendo eos, vt patet ex præcedentibus.
b ℭEcce prin. unus. Qualis autẽ fuit princeps iſte, non expri
mitur hîc, ſed habetur Mar. v. & Luc. viij. vbi dicit, ꝙ erat prin-
Iudęi tẽplũ vnũ tm̃ habuerũt ĩ Ieruſalẽ, vbi offerebant ceps ſynagogę. Iudęi em̃ habebant tm̃ vnũ templũ, vbi poterant
offerre & immolare. ſ. in Ieruſalem: ſed in alijs ciuitatibus & vil-
lis habebant loca determinata, in quibus conueniebat populus
ad orandũ & audiendum verbum dei, & tractandum de his quæ
pertinebant ad cõem vtilitatẽ populi: & ille qui pręerat cuius au
toritate congregatio fiebat, dicebatur princeps ſynagogæ: talis
erat iſte qui acceſſit ad Ieſum. c ℭEt adora. eum. faciendo. ſ.
ſibi reuerentiã debitam. di. d ℭDomine fil. Marcus aũt dicit,
ꝙ dixit

a ℭHæc il. Princeps iſte fuit archiſynagogus, per quem ſigni Moraliter
ficatur archiepiſcopus: cuius filia dicitur quælibet ſuffraganeorũ
ſuorum eccleſia: quæ tunc moritur quando errore aliquo in fide
vel moribus deprauatur, & tũc archiepiſcopus debet erga deum
q̃tum poteſt pro ſuſcitatione eius laborare. f ℭEt ecce mul.
Hæc mulier gentilitatem ſignificat, quæ fœdata fuit effuſiõe ſan
guinis martyrum tẽporib⁹ xij. imperatorũ quorũ Nero fuit pri
mus qui perſequutionẽ primã mouit cõtra eccleſiã. Hæc aũt mu
lier fimbriã veſtimẽti Chriſti tetigit, qñ Cõſtantinus fidẽ incarna
tionis credidit, & alij gentiles eius exemplo. Humanitas em̃ veſti
mentũ diuinitatis eſt in Chriſto, de quo dicitur Phil. ij. a. In ſimi-
litudinẽ hoĩm fact⁹ eſt, & ha. inuẽtus, vt homo. Et tũc à fluxu ſan
guinis ſanata fuit, quia fundere ſanguinem catholicum ceſſauit.
Et trãſeunte

E ☞ a ¶ Et tur.tu. Quia ſynagoga læticiam dominicę inhabitatiõis pro infidelitate amiſit. q. inter flẽtes & eiulantes mortua iacet. Solum iudicium patebat, cum expulit gentes dicens. Non ſum
ī.15.c. miſſus, niſi ad oues quæ perierunt. Non quòd ſine miſericordia eſſet deus, vel eius iudicium, ſed poſt patuit in ſuſceptione.

b ¶ Non eſt enim mor. Vobis mortua eſt: deo aũt qui ſuſcitare poteſt dormit, tã in anima ꝙ̃ in corpore. c ¶ Et cũ eiecta eſſet. i. cum reprobati eſſent irriſores, intrauit in electorum mentes.
Moraliter Luc.8.g. Mora. Turba curarum eijcienda eſt, vt anima reſurgat. Scd'm Lucã eiecta turba nullus adhibet̃, niſi Petrus Iacobus & Iohãnes, & pater & mater puellæ: qa blaſphemis & irriſoribus nõ ſunt reuelãda myſteria: ſed fidelib⁹ q honorẽt. Vñ
Luc.7.c. alibi: Iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis. d ¶ Et tenuit ma. eius. Niſi pri⁹ ma-
☛ & dixit. puella ſurge. nus Iudęorũ quę ſanguĩe plenę ſũt, mũdatæ ſint à morte, nõ reſurgunt. Tenuit manũ leproſam Moyſi, per qđ carnalia
Moraliter opa ſpiritualr̃ intelligi fecit. Moraliter. Puella ſignat peccati delectationem adhuc corde tectã, nondum opere perpetratã: cuius facilẽ correctionẽ dominus oſtendit dicendo puellę. Surge. Nam in
†ī.20.d Luc.7.c. Ioh.11.c alijs duob⁹ quos ſuſcitauit, aliquam videtur feciſſe morã. Vel in dicẽdo vel in expectando, vt: Iuuenis tibi dico ſurge. Pro Lazaro fremuit ſpũ, turbauit ſe, fleuit, clamauit. Pro quo ſunt deuotę ſorores. i. ſollicitæ cogitatiões. Puella iam in domo paucis arbitris ſurgit, & eis vt nemini manifeſtent pręcipitur. Iuuenis extra portã multa turba comitante. Lazarus quoq; corã multis, qa publica noxa publico eget remedio, leuis leuiori, & ſecreta põt deleri pœnitẽtia. e ¶ Tranſeunte in. i. de domo prĩcipis in ſuã domũ. Domus principis ſynagoga eſt, ſua
F domus cæleſtis Ieruſalẽ. f ¶ Duo cæci &c. Duo cæci, duo ppl'i inſcij, donec Chriſtũ cœperũt ſeq. ¶ Hęc de duobus cęcis, & de muto dæmoniaco ſol⁹ Matthæus ponit. Illi aũt duo cæci, de quib⁹ alij narrãt, nõ ſunt iſti: ſed ſimile factum eſt: Ita vt ſi Matthæus nõ illius etiã facti meminiſſet, poſſet putari qđ nũc dicit dictum fuiſſe de illis. Sed ſcire debemus
† diuulgauerunt famam eius quædam facta eſſe ſimilia: qđ probatur cũ idẽ Euãgeliſta vtraq; commemorat, vt ſi quando talia ſingula apud ſingulos inuenerimus, atq; in eis contrarium, quod ſolui non poſſit occurrat: nõ eſſe hoc idẽ factũ, ſed aliud ſimile. g ¶ Hominẽ mu. Significat gẽtilẽ ppl'm, vel omne gen⁹ hominũ, quo ducto ꝑ prædicationẽ ad Chriſtũ, & ablata idololatria cõfeſſ⁹ eſt Chriſtũ. ¶ Raboth Gręcè, vſitatius, ſed tamen indifferenter, & mutus & ſurdus dicunt. ☞ Phari.

a ¶ Dimittite perſuaſiones: quia quidquid mentiamini de Chriſto, electio ſaluauerit.
a & turbam tumultuãtẽ, dicebat: Rẽ- a
a ¶ Non fornicata eſt poſt deos alienos.
b cedite, nõ eſt enĩ mortua puella, ſed b c
a ¶ Quia deo viuunt omnia. b ¶ Quod faciunt Iudæi aſſenſum dare nolẽtes veritati.
c dormit: & deridebãt eũ. Et cum eie- d e
d cta eſſet turba, intrauit & tenuit ma- f g
¶ Non enim digni erant videre, quod non credebant.
num eius, & dixit: Puella ſurgẽ. Et h
a ¶ De morte infidelitatis. b ¶ Quia in omnẽ terram exiuit ſonus eorum.
ſurrexit puella, & exijt fama hæc
in uniuerſam terram illam. Et i
¶ Tranſire volente de mundo ad patrem.
e tranſeunte inde Ieſu, ſequuti ſunt k
a ¶ Secundum humanitatẽ aſſumptam. b ¶ Aliqui ex Iudæis & gentibus qui fuerant, ſine lumine veritatis
f eum duo cęci clamantes, & dicen
a ¶ Quem veram credimus aſſumpſiſſe carnem.
tes: † Miſerere noſtri fili Dauid.
a ¶ Cum cęlos aſcendiſſet. b ¶ Domus in qua cęcos illuminauit ſancta eccleſia eſt. c ¶ In vnitatem fidei conuenerunt.
Cum autem uèniſſet domum, ac-
ceſſerunt ad eum cæci, & dicit eis
a ¶ Fidem cõfeſſio promat. ¶ Non quaſi neſcius interrogat, ſed vt fides orãdo impetret. qđ ipſe vult dare.
Ieſus: Creditis, quia hoc poſſum l
facere uobis? Dicunt ei: Vtique
¶ Confeſſio oris tactum mere tur pietatis.
dñe. Tunc tetigit oculos eorum di-
a ¶ Id eſt ſicut fides illuminat mentem, ita oculis reſtituat lucem.
cens: Secundum fidem ueſtram fiat
¶ Non tamẽ in itinere ſanati ſunt, ſed poſtq̃ venit domum id eſt cęlos aſcendit.
uobis. Et aperti ſunt oculi eorũ. Et m
comminatus eſt illis Ieſus, dicens:
¶ Exemplum fugiendæ iactantiæ.
Videte ne quis ſciat. Illi autem ex- n
a ¶ Propter memoriam gratiæ, nõ poſſunt tacere. ¶ Nota aliquod iuſtum inter ſe eſſe contrarium.
euntes † diffamauerunt eum in to-
ta terra illa. † Egreſſis autem illis, o
a ¶ Prædicatores. b ¶ A confeſſione fidei.
g ecce obtulerunt ei hominẽ mutum p q

Nicolaus de Lyra.

⁂ die excitant diuerſas paſſiones in homine: Aliquæ enim excitant audaciam, ſicut patet in bellicis tubis: & aliquæ deuotionẽ, vt patet in canticis eccleſiaſticis: & aliquæ læticiam, ſicut patet in diuerſis inſtrumentis muſicis: & aliæ excitant fletum & lamentationem: & talibus vtebantur antiquitus in ſepulturis magnarũ perſonarum, vt prouocaretur multitudo ad fletum: Et tales dicuntur hic tibicines, carmen. ſ. lugubre cantantes. a ¶ Et turbã tumultuantem. i. lachrymantem & eiulãtem: & illud vocatur tumultus, quia cauſat ſonum confuſum. Sequitur: b ¶ Non eſt mortua puel. quia licet eſſet mortua ſecundum viam naturæ, tamen nõ erat mortua illi qui poterat eã ſuſcitare. c ¶ Sed dormit. Quod dicit, quia poterat eã ita faciliter ſuſcitare, ſicut homo poteſt alium hominẽ à ſomno excitare. d ¶ Et deridebant eum. credentes, ꝙ loqueretur ex ignorantia: quia ſciebant eam mortuam. e ¶ Et cum eiecta eſſet turba. Ex quo enim erant increduli, non erant digni videre miraculum: quia ſcriptũ eſt ſupra, vij. ca. Nolite ſanctum dare canibus. f ¶ Intrauit. cũ Petro &

Petro & Iohanne, & patre & matre puellę, vt expreſſius dicitur .G Marci. v. ad hoc vt iſti eſſent teſtes miraculi. g ¶ Et tenuit manum eius. per tactum enim curabat, vt oſtenderet, ꝙ illa humanitas erat inſtrumentum diuinitatis miracula facientis, vt dictũ eſt ſupra. h ¶ Et ſurrexit puella. ad vitam perfectè reſtituta. i ¶ Et tranſeunte illo. Hîc ponitur ſecundum miraculum principale in illuminatione cæcorum. k Sequuti ſunt eũ duo cæci &c. Vocabant autẽ eum filium Dauid, Vulgata enim fama erat apud Iudæos, ꝙ Chriſtus naſcitur⁹ erat de ſemine Dauid ſecundũ carnẽ: & ideo quia credebant firmiter ipſum eſſe Chriſtum promiſſum ipſi Dauid, ideo vocãt eum ſic filiũ Dauid. Sequitur. l ¶ Creditis, quia hoc poſſum facere uobis. Nõ quærit hoc quaſi ignorans eorum fidẽ: quia omnia ſciebat per certitudinem, ſed vt confeſſio exterior addatur fidei interiori, & ſic ſint digniores illuminari. quia ſcd'm ꝙ ſcribitur ad Ro. x. b. Corde enĩ creditur ad iuſticiã, ore aũt fit cõfeſſio ad ſalutẽ. Sequitur: m ¶ Et cõminatus eſt illis Ieſus dicens: Videte, ne quis ſciat. Illi autẽ exeuntes diffamauerunt. i. publicè nunciauerunt. Sed quęritur, quomodo fecerũt cõtrarium eius qđ dixerat eis: Quia aut Chriſt⁹ voluit fieri illud qđ dixit eis aut nõ: Si noluit, ſequitur ꝙ fecerint contra pręceptũ eius, & ſic peccauerũt: qđ non videtur: qa nõ fuiſſent digni ſanatione: Si aũt voluit, ſequitur ꝙ Chriſtus mendax vel duplex in verbis fuit, qđ eſt impoſſibile. Sciẽdũ ꝙ in Chriſto ponit̃ duplex voluntas, ſicut & natura, vna diuina, & eſt duplex, vna ſigni & altera beneplaciti. Volũtas enĩ beneplaciti eſt qua vult aliquid ſimpliciter & abſolute: & ſic Chriſtus voluit miraculũ publicari: quia cõtra voluntatẽ beneplaciti nihil fit, ſed bene fit cõtra voluntatem ſigni. Alia fuit in Chriſto volũtas humana: & ſic Chriſt⁹ quodãmodo voluit, & quodammodo noluit miraculũ publicari, quia voluit publicari ad dei gloriã. Noluit aũt hoc, vt oſtenderet humanã laudẽ eſſe fugiendã: ſicut etiam ſunt aliqua quæ ſunt partim voluntaria & partim inuolũtaria, vt dicit̃. iij. ethicorũ: ſicut ille q proijcit merces in mari, vult & non vult ꝓijcere diuerſis reſpectibus: qa non vult abſolute, vult tamẽ in caſu tali poſitus. o ¶ Egreſſus aũt il. Hîc conſequenter ponitur tertium miraculum principale de dæmonis eiectione. Egreſſis autẽ illis. id eſt cæcis iã illuminatis. p ¶ Obtulerunt ei. homines. ſ. illius terræ. q ¶ Hominem mu. dæmo. hab. Dicitur autem dæmonium mutum nõ formaliter: ſed effectiuè tantum: Ad cuius intellectum conſiderãdum, quòd natura corporalis obedit ſpirituali ad motum localem: voces autem ſignificatiuæ formãtur per motũ linguæ & labiorum & ali-
⁂ orũ inſtru.

Vulgata fama iter Iudæos fuit Chriſtũ futurũ filium Dauid
Chriſti pręceptũ non ſeruãtes an peccauerũt
Duplex voluntas in Chriſto
H
†De pe. di. 3. c. ſũt plures
†Mar.7.d Luc.11.b

Moraliter * i ¶ Et tranſeunte inde Ieſu ſecu. &c. per ipſos ſignificantur fideles ſimplices & ignari, qui ſequuntur dominum quando deuotè vadunt ad ſermonem audiendum: & ab eo illuminãtur: quando ab eo per prædicatorem inſtruũtur de neceſſarijs ad ſalutẽ. Per hoc autẽ qđ dicitur: n ¶ Videte ne quis &c. oſtẽdit, ꝙ prædicator debet cauere ne laus hominum poſſit ſibi nocere: quia tñ diuinũ recipiẽs beneficium, debet ex hoc ipſum laudare, ſubditur: Illi aũt exeũtes diffamauerũt eũ &c. o ¶ Egreſſus aũt il. ecce obtulerũt ei hominem mutum dæmoniũ habentem &c. Per illum ſignificatur homo poſſeſſus à dæmone per peccatũ mortale. Et dicitur mutus, quia loqui non poteſt meritoriè: ſed deo curandus offertur, quando iuſti pro eo deprecantur. Sed tunc dęmon eijcitur, quãdo peccatũ ipſius à deo per infuſionem gratiæ relaxatur: & tunc ſoluitur eius lingua ad dei præconia perſoluenda. Phariſæi autẽ dæmoniorũ principi hæc attribuentes, ſunt homines maligni bonũ deprauare ſtudentes.
* Et circũibat

☞ a ¶ Phariſæi aut. In Phariſeis infidelitas Iudæorum ſignatur.
A ☞ Miſertus

Nicolaus de Lyra.

⁂ orũ inſtrumẽtorũ naturalium: & iõ qa dæmõ ꝓ volũtate ſua poteſt iſta localit̃ mouere, põt per linguã hoĩs diuerſa verba formare. & ſic arreptitij aliqñ loquunt̃ idiomata eis ignotũ, ſicut pur⁹ laic⁹ latinũ: & hoc eſt manifeſtũ ſignũ, ꝙ ſic loquens ſit dęmoniac⁹: qa tal' loquutio nõ p̃t ꝓcedere niſi ab aliq̃ ĩtellectu: & iõ cũ nõ ꝓcedat ab ĩtellectu hoĩs tale idioma ignorãtis, ſequit̃ ꝙ ꝓcedat ab ĩtellectu angeli vł dæmonis linguã ſic mouẽtis: & ſicut dæmõ põt mouere linguã ad loq̃ndũ idioma incognitũ, ita põt ĩpedire linguam ne moueat̃ ad loquẽdũ idioma cognitum: & ſic reddit hoĩem mutũ talis aũt erat iſte oblat⁹ Chriſto: ꝓpter qđ ſeq̃t: a ¶ Et eiecto dæmonio &c. qa amoto ĩpedimẽto habuit officium loquendi ſicut prius. b ¶ Et miratæ ſunt turbæ. qa admiratio cõſurgit ex inſpectiõe rei inſolitæ: qđ fuit ĩ propoſito. Sequit̃ c ¶ Nunquã appa. ſic &c. licet enĩ in vete. Teſt. aliq legãtur arreptì à dęmonib⁹, nõ tamẽ legitur aliq̃s curat⁹, q cũ obſeſſiõe dęmonis fact⁹ fuiſſet mut⁹. d ¶ Phariſæi autẽ &c. In pri. Odiũ enĩ & inuidia faciũt interpretari facta in deteriorẽ ptẽ & peruerti iudicia. Phariſæi aũt odiebant Chriſtũ quia acriter arguebat eorũ vitia, vt patet ꝑ euangelij decurſum: & ideo miracula à Chriſto facta virtute diuina dicebãt eẽ facta arte magica, & eodẽ mõ eiectionẽ dæmonũ factã ꝑ Chriſtũ, dicebãt fieri virtute cuiuſdã ſuperioris dęmonis, cui inferiores obediebãt ad nutũ de corporib⁹ exeũdo.
Dionyſius de angelis. Sicut enĩ in angelis ſunt ordines, & alij ſunt alijs ſupiores, ſic in dæmonib⁹ cũ in eis remãſerint naturalia integra ſcd'm Diony.
B Dicebãt enĩ Phariſei, ꝙ Chriſt⁹ habebat aliquẽ dęmonẽ ſupiorẽ, quẽ vocabãt Beelzebub ſibi familiarẽ & priuatũ: & ſic dęmones inferiores de corporib⁹ obſeſſis eijciebat ꝑ illũ: ſed illud inferius rõnabiliter reprobat̃ à Chriſto vt videbit̃. xij. ca. e ¶ Et circũibat. Hîc ponũtur miracula in generali: qa Euãgeliſtę non poterant oĩa facta Chriſti ſcribere in pticulari, vt dr̃ Ioh. vlt. d. Multa quidẽ & alia ſigna fecit Ieſus in cõſpectu diſcipulorũ, quæ nõ ſunt ſcripta in libro hoc: quæ ſi ſcribãtur ꝑ ſingula, non arbitror totũ mundũ capere eos q ſcribẽdi ſunt libros. Propter hoc enim in eccleſia dicit̃ in martyrilogio: Et aliorũ plurimorum ſanctorũ &c. hac. ſ. de cauſa: qa Karolus magnus fecit inquiri diligẽter obit⁹ & actus martyrũ, & aliorũ ſanctorũ: & inuentũ eſt, ꝙ dieb⁹ ſingulis occurrebãt plus ꝙ̃ trecẽta feſta: ꝓpter hoc ſtatutũ eſt, vt in fine martyrilogij adderet̃ prædicta clauſula, vt in generali ſaltẽ memoria ſanctorũ fieret in eccleſia in die trãſitus eorũ. Ita ſimiliter Euãgeliſtę qui nõ poterãt oĩa miracula Chriſti in particulari ſcribere, ideo frequẽter multa cõcludũt in quadã generalitate, ſicut dicitur hîc: Et circũibat Ieſus &c. i. in locis cõibus eorũ in quib⁹ ſapiẽtes cõueniũt: ꝑ qđ oſtẽditur ſanitas doctrinæ eius, quæ nõ erat in latebris & angulis, ſicut eſt doctrina hæreticorũ. g ¶ Et prædicãs euãgeliũ &c. i. legẽ nouã quæ immediate introducit ad regnũ: qđ nõ faciebat lex vet⁹. h ¶ Et curãs &c. i. infirmitatẽ prolixã. i ¶ Et oẽm infirmi. quãtũcũq; alias incurabilẽ: Ex quo patẽt multa miracula hîc in quodã generali incluſa ad confirmationem legis euangelicę à Chriſto facta.

Miraculorũ multitudo Chriſti ſcripto cõprehẽdere nõ poſſũt.
Martyrum Chriſtianorũ multitudo maxĩa.

Moraliter * e ¶ Et circũibat Ieſus oẽm ciui. In hoc datur forma prędicatoribus euangelij, vt ſolliciti ſint diſcurrere ꝓ prædicatiõe verbi diuini. f ¶ Docẽs in ſynagogis. nõ in latibulis, ſicut faciũt hæretici. g ¶ Prædicans euange. & non fabuloſa inutilia vel curioſa. h ¶ Et curans &c. ſ. ſpiritualem.

¶ In ca. ix. vbi dicitur in poſtilla. Et ideo nõ videntur bene dicere qui dicunt, ꝙ li illorum.

ADDI. Sancti doctores & magnæ autoritatis hoc tenent qđ reprobat poſtillator. vnde Hiero. ſuper illud verbũ: Vidẽs aũt Ieſus fidẽ illorũ dicit: Nõ eius qui offerebatur, ſed eorũ qui offerebãt: qđ etiã videt̃ ſentire Chryſo. ſimiliter Iohannes eps, qui in hoc loco ſic dicit: Quãtũ valet apud deum fides ꝓpria apud quẽ ſic valuit aliena: vt intus & extra ſanaret hominẽ: Quã ſñiam glo. or. ĩterlinearis ĩ hoc loco ſeq̃t. Nõ ergo modicę audacię vr̃ tãtis ſctõrũ autoritatib⁹ cõtraire, p̃ſertim cũ ſi ſane intelligãtur
ne intelligãt̃ manifeſtã cõtineãt veritatẽ. Ad cui⁹ euidẽtiã ſciẽdũ C ꝙ meritũ duplicit̃ põt cõſiderari, prout cõiter doctores diſtĩguũt ſ. de cõdigno vel de cõgruo. Cõdignũ enĩ attẽdit̃ ſcd'm ꝓportionẽ æqualitatis. Cõgruũ verò attẽdit̃ ſcd'm æqualitatẽ ꝓportionis: Si aũt loquamur de cõdigno nullus põt mereri alteri primã gratiã. niſi ſol⁹ Chriſt⁹, de q̃ ad Heb. ij. c. Qui multos filios in gloriam adduxerat &c. Si ãt loq̃mur de merito cõgrui, põt aliq̃s mereri alteri primã gratiam. Cõgruũ eſt enĩ ſcd'm amicitię ꝓportionẽ, vt de⁹ ĩpleat hoĩs iuſti ſeu ſctĩ voluntatẽ ĩ ſaluatiõe alteri⁹, p̃ſertĩ nõ ponẽtis ĩpedimẽtũ: vñ ĩ ꝓpoſito remiſſio pctõrũ fuit cõceſſa paralytico ꝓpt̃ meritũ fidei offerẽtiũ, nõ de cõdigno, ſed de congruo: & ſic ſũt ĩtelligẽdę autoritates ſanctorũ, ꝓut ſctũs Tho. ĩ pria ſcd'ę. q. vi. ar. vi. ĩ rñſiõe ad primũ argumẽtũ hoc declarat, Nec ex hoc ſeq̃ret̃, ꝙ remiſſio peccatorũ fuiſſet paralytico data ſine ꝓpria fide: nã ĩ iuſtificatiõe impij q̃ hr̃ ꝑ primã gratiã, fides ꝓpria req̃rit̃. vñ Ro. v. a. Iuſtificati igit̃ ex fide &c. ſed talis fides nõ p̃cedit primã gratiã ꝑ modũ meriti, alioqn hõ poſſet ſibi mereri primã gratiã: qđ eſt cõtra cõem determĩationẽ doctorũ. Qđ ãt allegat poſtillator ꝓ opiniõe ſua, ex hoc ꝙ dr̃: Cõfide fili, remittunt̃ tibi &c. nõ valet. Tũ qa hoc ĩtelligit̃ facta dimiſſiõe ꝑ quã fuit fili⁹ adoptiõis. Tũ qa hoc fuit dictũ ad oſtendendũ humilitatem Chriſti: vnde glo. ſuper illud verbum: Humilis dñs filiũ vocat, quẽ ſacerdotes tãgere dedignantur. D

Meritũ dupliciter põt cõſiderari.
†Luc.13.c
* in pplo.
†Mar.5.e

a ¶ Idololatriæ deditum. b ¶ Ablata idololatria.
dæmonium habentem: & eiecto dæ- a
¶ Confeſſus eſt Chriſtum.
monio loquutus eſt mutus, & mira- b
a ¶ In turba nationum confeſſio. b ¶ Quis ſimilis tui in fortibus domine? Non propheta: non patriarcha.
tæ ſunt turbæ, dicentes: Nunquam c
a ¶ Quia virtutẽ negare nõ poſſunt opera calumniãtur.
a apparuit ſic in Iſraël. Phariſæi au- d
tem dicebant: In principe dęmoni-
orum eijcit dæmones. † Et cir- e
a ¶ Vbiq; indifferenter prędicabat. nõ perſonas diſcernens, ſed ſalutem credentium quærens.
cumibat Ieſus omnes ciuitates &
caſtella, docens in ſynagogis eo- f
a ¶ Id eſt prædicationem, quæ ducit ad regnũ cęleſte.
rum, & prædicans euãgelium re- g
¶ Vt quibus nõ perſuadebãt verba, pſuaderẽt miracula.
gni, & curans omnem languorem, h
¶ In populo.
& omnem infirmi- i
tatem*.

Cap. X.

a ¶ Clementiæ intuitu. b ¶ Genus humanum.
† Idens autẽ turbas k

REPL. In ca. ix. vbi dr̃: Vt vidit fidẽ illorũ, exponit poſtillator. i. paralytici & offerẽtiũ, addẽs, nõ bñdictũ, q exponũt de fide offerẽtiũ tm̃: Et ponit ad hoc rõnẽ: ſed Burg. dicit hoc fore magnæ audaciæ ſctõrũ autoritatib⁹ cõtraire: Addẽs ꝙ dicta illorũ doctorũ ſi ſanè intelligãt̃ manifeſtã cõtinẽt veritatẽ. Et volẽs hoc declarare inuoluit, & ſe & doctorũ dicta ĩ multis minus ꝓbabilr̃ dictis: de qb⁹ ꝑ ſingula iudicare nõ ẽ p̃ntis ꝓpoſiti. Dr̃ igit̃ hic, ꝙ audacia nõ eſt rephẽſibilis, negare ĩ dictis ſanctorũ, qđ ĩ factis dei corrñdẽter ſe hñtib⁹, cõcedere nõ audem⁹: Verificare enĩ, qđ formalẽ ĩcludit cõtradictionẽ ſi deo nõ cõcedimus, nec doctori cuiuſcunq; ſctõ ĩ hoc gerim⁹ morẽ. Nũc ãt: ſicut p̃teritũ nõ eẽ p̃teritũ apud deũ cẽſet̃ ĩpoſſibile, ita Iuſtũ nõ eẽ iuſtũ circa idẽ & ꝑ eodẽ ſiñ rõne vr̃ ĩopinabile. Paralytic⁹ ãt (de q̃ ſermo) curat⁹ eſt, nõ ſolũ à morbo corpis, ſed ẽt mẽtis, vt vult btũs Aug. lib. lxxxiij. qõnũ. q. viij. igit̃ fuit iuſtificat⁹. Doctores aũt ꝑ Burg. adducti negare videntur ei⁹ fidẽ. Si igit̃ ĩ curatiõe nõ habuit fidẽ, neq; iuſticiã: & ſic fuit iniuſt⁹, ſic curat⁹ fuit iuſt⁹, curat⁹ fuit iniuſtus, quæ eſt formalis cõtradictio. Põt igit̃ doctores aliter ĩtelligi ꝙ̃ Bur. ibi voluit intelligi, ſic ꝙ hi q dicũt Chriſtũ ad offerẽtiũ fidẽ reſpexiſſe, nõ oblati, ſubaudiat̃ principalr̃, cũ hoc ſtat ꝙ ẽt reſpexit fidẽ paralytici minori fortaſſe affectiõe formatã: nec valet rñſio. Bur. ad argumẽtũ poſtil. cũ dr̃ ꝑ hoc qđ dr̃: Cõfide fili, fides ſit exacta poſt dimiſſionẽ pctõrũ, qa ꝑ dimiſſionẽ pctõrũ fuit iuſtus, & fili⁹ adoptiõis, vt dicit Bur. fruſtra igit̃ poſt iuſtificationẽ exigebat̃ fides, ſine qua nemo iuſt⁹: qa iuſt⁹ ex fide viuit, impoſſibile eſt ſine fide placere deo. Heb.11.b Exigeret̃ igitur fides añ iuſtificationẽ quatin⁹ ex fide iuſtificaret̃ præuia: Fuit igit̃ fides, & oblati & offerentiũ, ad quã Chriſt⁹ dr̃ hîc reſpexiſſe ſecundum poſtillatorem.

NICOL. DE LYR.

Cap. X.

Vidẽs aũt. Poſtq̃ Matthæus deſcripſit legis euangelicæ dationẽ, & eius cõfirmationẽ, hîc cõſequenter ponit eius ꝓmulgationẽ. Et diuidit̃ in duas ptes, qa Diuiſio primò ponit̃ eius ꝓmulgatio apud ꝓpinq̃s. ſ. Iudęos: ſcd'ò apud extraneos. ſ. gẽtiles. ca. xv. Pr̃a in duas: qa primò ꝓmulgat̃ manifeſtè, ſcd'ò, parabolicè. ca. xiij. Itẽ prima ĩ tres: qa primò deſcribit̃ ꝓmulgãtiũ ipſam. ſ. apl'orũ inſtitutio: ſcd'ò dubitantiũ cõfirmatio ca. ſe. tertiò, impugnãtiũ cõfutatio. ca. xij. Iterũ prima ĩ duas: qa primò ponit̃ inſtitutiõis rõ. ſcd'ò, ipſa inſtitutio, ibi: Et cõuocatis. Circa primũ ſciẽdum, ꝙ ſicut patet ex præcedẽtibus multi ſequebantur Chriſtũ: tũ ꝓpter eius prædicationẽ audiẽdã, tum ꝓpter infirmitatẽ curationũ habẽdã. Chriſt⁹ aũt ita paup erat, ꝙ nec domiciliũ vbi caput reclinaret habebat: & iõ turbæ ſequen- Luc.9.g tes eũ iacebãt vexati ſup terrã ſub diuo: propter quod Chriſtus:
⁂ Miſertus

ſCompaſſus eſt. a ſPer varios errores dæmonum.
a miſertus eſt eis, qui erant uêxati, & a
a Vana ſecuritate torpentes:&hoc ex vitio doctorum, qui eos in viam veritatis non adduxerãt.
†iâcentes ſicut oues non habentes
paſtorem. Tunc dicit diſcipulis ſuis b
a ſTurba populorum, ſuſcipiendo verbo &ferendo fructui apta. ſPrædicatores.
†Mêſsis quidem multa: operarij au c d
tem pauci: Rogate ergo dominum e
a ſPrædicatores ad congregandam electorum eccleſiã.
meſsis, ut mittat operârios in meſ f
a ſVnde dicitur:Non vos me elegiſtis,ſed ego elegi vos per gratiam.
b c ſem ſuam. † Et cônuocatis duode g
cim diſcipulis ſuis, dedit illis poteſta h
a ſTam viſibiliter in corpore,quã inuiſibiliter in anima vexantium.
tem † ſpirituum immundorum, ut
ſTam intrinſecus quam extrinſecus.
eijcerent eos, & curarent omnẽ lan
d guorẽ, & oẽm infirmitatẽ. †Duode i
ſAlias diſcipulorum.
cim autẽ noĩa apoſtolorũ hæc ſunt.
e Primus Simon, qui dicitur Petrus, k
a ſOs lampadis,quia oris officio lumen quo intus illuſtratus eſt,mox inuento fratri propinauit.
& Andreas frater eius, Philippus l

E a ℭMiſer. Viam veritatis aperiendo,& moleſtias corporales auferendo. b ℭEt con. A curatione ſocrus Petri vſq; huc continuationem habuerunt relata miracula,& fuerunt ante ſermonem in mõte habitũ facta:qđ ex electione Matthæi quæ inter ipſa refert, indubitanter habemus. fuit em̃ vnus de duodecim electis in monte ad apoſtolatũ. Hic autẽ redit ad ordinẽ rei, ſicut geſta eſt poſt curatũ cẽturionis ſeruum. c ℭDuodecim diſcipulis. Hi ſunt operarij, qui mittendi erãt,
†diſperſi
& quadrati orbis partes ad fidem trinitatis vocaturi. Quorum prædicatio, vt pondus haberet autoritatis, datur eis poteſtas curãdę oĩs infirmitatis. d ℭDuo
†Luc.10.a 21.diſ.c. in nouo
decim autẽ. Catalogus apoſtolorum ideo hic ponitur, vt præter hos q pſeudo futuri erãt excludãtur. Et vt tã noĩa eorũ q̃ eis credentiũ in libro vitæ eſſe ſcripta ſignificentur. e ℭPetrus & Andreas. Apl̃orũ paria iugaq; ſociat, Petrũ & Andreã fratres nõ tã carne q̃ ſpũ. ℭPrimus ſcribitur Simõ cognomẽto Petrus ad differẽtiã alterius Simonis q dicitur Chananæus à Chana vico Galilææ, vbi dñs aquas cõuertit in vinũ. Vo
Ioh.2.b
†aduerſus ſpũs imundos
luit dñs apl̃orũ principẽ pri⁹ alio noĩe vocari, vt ex ipſa cõmutatione nominis ſacramenti viuacitas cõmendaretur. Idem eſt Latinè Petrus & Græcè, qđ Syriacè Cephas, nomen deriuatũ à Petra, qđ eſt Chriſt⁹ in quẽ credebat. ℭHier. Raba. Simon.i.obediẽs, q ꝓpter primatũ apoſtolici ordinis vocatur Petr⁹.i.firm⁹. Andreas Græce virilis, qa viriliter Chriſto
F adhæſit. Philippus os lampadis qui lumen inuentum prędicauit Nathanaeli.
Bartholomeus filius ſuſpendentis aquas.i.dei, qui mentes doctorum ſurſum eleuat, vnde inferius aquas diſtillat. Iacobus ſupplãtator, Iohannes dei gratia, vel in quo eſt gratia: quia & ille curã carnis domino vocante ſupplantauit, & ipſam carnem Herode trucidante contempſit. Iſte ob præcipui amoris gratiam ſupra pectus domini recubuit. Iacobus ſanè & Iohannes ob eximium
Mar.3.b. virtutis & animi culmen, filij tonitrui (vt in euangelio Marci ſcri
1.Ioh.1.a ptum eſt) cognominati ſunt: quorum vnus à cæleſtibus intonat:
j.17.a. In principio erat verbum. Et ambo ſæpe ſeorſum duci, & aliquando ſonum de nube terrificum audire meruerunt. Hic filius dilectus, Thomas & Matthæus. Cęteri Matthęum prius ponũt,
Ro.5.d & prudenter tacent publicanum. Iſte & ſe poſtponit & publicanum dicit: vt, Vbi abundauit delic. ſuperabũda. & gratia. Thomas abyſſus, vel geminus, Græcè dydim⁹: quia quo cæteris diutius dubitauit, eo altius veritatẽ reſurrectionis agnouit. Matthæ⁹ donatus. Iacobus Alphæi qui & frater dñi, quia filius materteræ eius Marię, quæ maria Cleophæ dicitur. Vel quia Alphæ⁹ Cleophas etiã dictus eſt, vel eo defuncto poſt natum Iacobũ Cleophę nupſit. Thadæus corculus.i.cordis cultor. Alio noĩe dicitur Iu
Iude.a das frater Iacobi fratris dñi, vt in epiſtola ſua dicit. Simõ ad differentiam Chananæus à Cana vico, qđ interpretatur zelus. Vnde & zelotes. id eſt emulator. Iudas ſcariothis, à vico vbi ortus eſt. Vel ex tribu Iſachar, præſagiũ ſuæ damnationis nomen accepit:
☞quia Iſachar

Nicolaus de Lyra.

a ℭMiſertus eſt eis quia erat &c. Sacerdotes em̃ eorum & doctores intẽti auariciæ non vacabãt debito modo eorũ doctrinæ:& hęc fuit occaſio mittẽdi apl̃os ad prędicandũ populo, & ſanandũ infirmos, vt non eſſet neceſſe, ꝙ turbæ currerent poſt Chriſtũ tanto labore: ꝓpter qđ ſubditur: c ℭMeſſis quidem multa.i. multitudo præparata ad hoc, ꝙ ꝑ certã fidẽ colligatur, & in horreũ reponatur. d ℭOperarij aũt.i. doctores & prædicatores verbi: qa adhuc diſcipuli Chriſti nõ prædicauerãt. e ℭRogate ergo.i. ipſum Chriſtum. f ℭVt mittat operarios.i. prędicatores ad erudiendũ populũ. Ex quo patet, ꝙ licet Chriſt⁹ velit aliqd facere, tamen vult à iuſtis exorari. g ℭEt cõuocatis.
Diuiſio Hic ponitur prædicatorũ inſtitutio: Et diuiditur in duas partes: quia primò deſcribitur informatio prædicantiũ, ſcđò, ipſos recipientium in fine ca. Qui recipit prophetã &c. Prima in tres, quia primò deſcribitur inſtitutio apl̃orũ quãtũ ad collationẽ potentiæ. ſcđò, q̃tũ ad formã doctrine, ibi: Hos duodecim, tertiò, quã ad veritatem vitæ, ibi: Gratis accepiſtis, Item prima in duas, quia primò
primò confertur autoritas ſeu potẽtia prædicãdi ipſis apl̃is: ſecũ G dò, numerãtur ſub noĩbus ꝓprijs, ibi: Duodecim aũt diſcipulorũ. Circa primũ cõſiderãdũ, ꝙ ſcđm qđ dicit Luc.x. nõ ſolũ dominus miſit duodecim apl̃os ad prędicandũ, ſed etiã .lxxij. diſcipulos: verũtamẽ quia duodecim apl̃i fuerũt principales eius diſcipuli, & maior poteſtas eſt eis collata à Chriſto, ideo de ipſis facit hic ſolũ mentionẽ Matthæus dicens: Conuocatis duodecim diſcipulis ſuis: id eſt apoſtolis, qui principaliter erãt ſui diſcipuli, vt viſum eſt. h ℭDedit illis pote. Cum em̃ doctrina nõ ſit efficax, niſi fuerit ꝓbata. ex quo miſit eos ad docendũ, debuit eis dare gratiã miraculorũ: quia aliter nõ poteſt probari veritas hui⁹ doctrinæ, cũ excedat facultatẽ intellect⁹ humani: ꝓpter qđ dicitur Marci vlti.d. Ipſi verò ꝓfecti prędicauerũt vbiq; dño cooperãte, & ſermonẽ cõfirmante ſequẽtibus ſignis. Si aũt quęratur quare prædicatores moderni talia ſigna non faciũt. Re
Mar.3.b
ſpondet Grego. quia cum fides catholica ſit ſufficiẽter ꝓbata p miracula Chriſti, & apoſtolorum, nõ oportet vlterius hãc ꝓbationẽ reiterare. Sicut etiã arbuſta primò cũ plantãtur, frequẽter irrigãtur: cum aũt in terra radicẽ fixerint, talia ſubtrahũtur: verũtamen ad cõſolationẽ
†Luc.6.c 21.diſ.ſ.in quare apl̃orũ noĩa exprimũtur
fidelium etiã poſteris temporibus multa fecit miracula, vt patet de tẽpore martyrũ & cõfeſſorũ, i ℭDuodecim au. Hic noĩa apl̃orum exprimũtur duplici de cauſa. Vna ad excludendum Pſeudo apl̃os, q à tpe Chriſti inceperũt, & apl̃os veros ꝓſequuti ſunt, vt patet in actibus apoſtolorũ, & in doctrina apl̃orũ. Alia cauſa, cur iſte nũer⁹ duodenarius apl̃orũ ſignãter hic exprimitur eſt, quia in ſacra ſcriptura multipliciter deſignatur. Figurat⁹ eſt em̃ per duodecim filios Iacob, per duodecim prĩcipes tribuũ Iſrael, per duodecim fontes in Elim, per duodecim lapides ſublatos de Iordane, per duodecim boues ſuſtentantes mare æneum, per duodecim ꝓphetas in H vno volumine artatos, per duodecim ſtellas in corona ſponſæ, per duodecim fundamenta ciuitatis, ꝑ duodecim portas eiuſdẽ. Et vt reddamus ſingula ſingulis, iſti ſunt duodecim patriarchæ, quia principales patres in nouo Teſtamẽto: Duodecim prĩcipes qui cõſtituti ſunt ſuper oẽm terrã, vt dr̃ in Pſ. xviij. a. Duodecim fontes, ex quib⁹ manauit aqua ſalutaris ſapientię ad irrigandum hortũ militantis eccleſiæ: Duodecim lapides viui cõiuncti cemẽto Charitatis ipſi Chriſto tanq̃ primario lapidi, duodecim boues ſuſtentantes mare æneũ. i. doctrinã ſacramẽtorũ in quib⁹ lauantur aĩæ fideliũ: Duodecim ꝓphetæ annũciantes mũdi terminũ & iudicis aduẽtũ: Duodecim ſtellæ illuſtrãtes totũ mundum: Duodecim fundamẽta ipſius ſpũalis Ieruſalẽ: Duodecim portæ eiuſdẽ, qa ꝑ ipſos habem⁹ aditũ ad p̃riã æternã. Dicit ergo: Duodecim &c. Prim⁹ Simõ, nõ ꝓpter primitatẽ tpis, ſed dignitatis: qa tanq̃ principali apl̃o Chriſt⁹ dimiſit ſibi eccleſiã regẽdam, vt patet Iohã. vlti. e. Andreas autem frater eius fuit primus Chriſti diſcipulus ordine tẽporis, vt patet Iohan. j. qa, vt ibi dicitur, vn⁹ ex duobus qui ſequuti ſunt Ieſum, erat Andreas frater Simonis Petri, & tãq̃ principalior de illis duob⁹, vt ibidẽ nominatur: nomẽ aũt alterius tacetur, & poſtea ibidem ſubditur de vocatiõe Petri, & vocatur Simõ, quia hoc erat nomẽ eius. k ℭQui dicitur Petrus. quia hoc nomen Petrus fuerat ſibi impoſitum poſt cõuerſionem, ſicut etiam quando adultus baptizatur, mutatur nomẽ eius. l ℭAndreas frater eius, Philippus & Bartholome⁹ Iacobus Zebedei.ſ.filius: Et iſte dicitur Iacobus maior reſpe-
ctu alterius
Moraliter. b ℭTunc dicit di.ſ. per hoc oſtẽdit ꝙ habentes gratiã prędicãdi nõ debẽt alios ab hoc impedire: ſed magis promouere. g ℭEt cõuoc.&c. ſicut natura dãdo formã ſubſtãtialẽ, dat ꝓprietates cõſequẽtes: vt igni leuitatẽ, terræ verò grauitatẽ, ſic autor naturæ ſtatuẽs hoĩem in aliq̃ dignitatis gradu, ſi ille faciat qđ in ſe eſt dat ei gratiã exequẽdi in effectu. Exemplum de Saule. j. Reg. x. b. Cũ em̃ vnxiſſet eũ Samuel de mãdato dñi, dixit ei: Inſiliet in te ſpũs dñi, & mutaberis in virũ alterum. Et ſimiliter. j. Reg. xvj. c. inuncto Dauid dicitur. Spũs dñi directus eſt in Dauid &c. Et eodẽ mõ inſtitutis apl̃is Chriſtus dedit eis grãm ſignorũ, quæ tũc fuit neceſſaria ad confirmandũ doctrinã eorum.
⁎Hos duo.

a ſSyrum nomen. b ſAd differentiam,quia ſequitur Iacobus Alphei.
& Bârtholomeus, Iacobus Zêbe b
a dæi & Iohannes frater eius, Tho a
a ſDonatus vel aſſumptus a Maſſa perditorum.
b ſIuſtus in principio accuſator ſui eſt.
mas & Mâtthęus Pûblicanus, & Ia
a ſId eſt docti.
cobus Alphêi, & *Thadæus, Simon b c
ſEmulator.
b Cananæus, & Iudas Scariothis, qui d e
ſPrincipaliter.
& tradidit eum. Hos duodecim mi f
c ſit Ieſus præcipiens eis, & dicens. In g h
a ſNon prius ad extraneos,ſed ad proprios.
uiam gêntium ne abieritis, & in ci i
uitates Samaritanorum ne intraue
a ſVt ab eis repulſi,ordine ad gentium vocationem tranſeatis.
ritis: ſed potius ite ad oûes quę pe k
rierũt domus Iſrael. Euntes aũt prę l
d dicate, dicẽtes† quia appropinqua
a ſVt magnitudinem promiſſorum,probaret magnitudo ſignorum.
e bit regnũ cęlorum. infirmôs curate, m
Hæreticos.
mortuos ſuſcitate, leproſos mũdate
ſSicut ego ſine præcio do vobis talem poteſtatem:& vos gratis date,ne euãgelij gratia corrũpatur venalitate.
f dęmones eijcite: Grâtis accepiſtis, n

*Lebbęus qui cognominat⁹ eſt

☞quia Iſachar (quod dicitur merces) perditiõis premiũ inſinuat.
A Scarioh interpretatur memoria mortis: quia nõ repente perſuaſus: ſed diuti⁹ meditat⁹ peregit ſcelus: Qui prouide inter apoſtolos eligitur: quia quanta eſt veritas quam nec aduerſarius miniſter infirmat & ad iudiciũ hũanę infirmitatis voluit deſeri & prodi modeſteq; tulit. Duo & duo nominatim exprimuntur, vt iugalis ſocietas approbetur. Hi ſunt. xij. filij. Iaco. xij. principes plebis Iſrael. xij. fontes reperti in Elim. xij. lapides in veſte ſacerdotis. xij. panes propoſitionis. xij. exploratores à Moyſe miſſi. xij. lapides altaris. xij. lapides à Iordanè eleuati. xij. boues ſub mari æneo. xij. ſtellæ in corona ſponſæ. xij. fundamenta. xij. portæ ciuitatis. Multis alijs figuris prænotati ſunt, apti ad diſpenſanda diuina myſteria. a ℭThomas. Abyſſus: quia altitudinẽ diuinæ virtutis in reſurrectione certa fide penetrauit. Vel Thomas geminus, quod eſt Græcè dydimus, propter dubiũ cor in credendo. b ℭEt Iudas Scariothis. Magnũ in nobis exẽplũ doctrinæ, cum qui oĩa nouerat nõ dubitaret ꝓditorẽ in diſcipulũ eligere, atq; Apl̃m ordinare. Habet em̃ Chriſtus cõſciũ mundiciæ teſtẽ, cũ ſuũ nõ dubitet eligere ꝓditorẽ. c ℭIn uiã &c. Poſt reſurrectionem di
†Mar.6.c
Luc.9.a
&.10.b
cit: Docete oẽs gentes. Sed hoc ante: qa prius oportet Iudæis prædicari, ne cauſam habeãt nõ recipiẽdi, quia ad gentes
Allegoricè apl̃os miſit. ℭAllego. Ne ſimus ſimiles hæreticis. d ℭAppro.re. Per fidem prope eſt regnũ. Sicut em̃ fit peccãs, terra, ita iuſtus fit cælũ, in quo deus præſi
Luc.17.e
B det. Vnde dicitur: Regnũ dei intra vos eſt &c. ℭEcce quid debeant prædicare: Appropinquabit reg. cælo. e ℭInfir. cu. Eccleſia infirmos ſtatu boni operis confortat, mortuos in peccatis, vel ſine fide, ſuſcitat, leproſos erroribus aſperſos mundat, dæmones per exorciſmos fugat. f ℭGratis accepiſtis. Ne Iudas qui loculos habe
Ioh.12.e bat de prædicta poteſtate pecuniam congregare vellet, nequitiã eius ſupprimit dominus, dicẽs: Gratis acce. Damnat etiam hic perfidiã ſimoniacæ hæreſeos. Dona ſpiritualia precio vileſcunt.
☞Aurũ neq;

Nicolaus de Lyra.

ctu alterius Iacobi triplici ratione. ſ. ratione vocatiõis, quia prior vocatus à Chriſto. Secũdò ratione familiaritatis, qa Chriſtus ipſum ad ſecreta ſua admittebat, vt patet in transfiguratione Matth. xvij. & in ſuſcitatiõe puellæ Marci. v. Tertiò ratione paſſionis, quia prim⁹ inter apl̃os eſt ad dei gloriã trãſlatus ꝑ martyrium, vt habetur Act. xij. a ℭEt Iohãnes frater eius &c. & Iacob Alphæi. ſ. filius. Et iſte Iacob⁹ dicitur Iacob⁹ minor reſpectu alterius: & hoc ex eiſdẽ rõnibus quib⁹ alter dicitur maior. b ℭEt Thadæus. Iſte Act. j. vocatur Iudas Iacobi, quia frater fuit Iacobi minoris. c ℭSimõ Chana. dicitur aũt iſte Chananę⁹, nõ qa eſſet de genere Chanaã: ſed ſic noĩatus à Chana, quę eſt quædã villula Galilææ, vbi fuerũt ille nuptiæ, de qb⁹ habetur Ioh. ij. d ℭEt Iu. Scari. dicitur Scariothis nõ qa de genere Iſachar, vt dicũt aliqui, ſed à loco vñ nat⁹ fuit Scarioth, qui eſt quidã vic⁹ in Iudęa. e ℭQui & tra. eũ. Iſtud additur ad differẽtiã Iudę fratris Iacobi, & ad oſtẽdẽdũ ꝓphetiã Dauid cõpletã, quę dicit ꝙ Chriſt⁹ eſſet
Pſ.40.c tradendus à diſcipulo, ſcđm ꝙ dicitur in pſ. Etem homo pacis meæ in quo ſperabã. Et ad excuſationẽ bonorũ, qñ in congregatione eorũ aliqs malus reperitur. f ℭHos duodecim. Hic traditur apl̃is forma doctrinæ: & primò quãtũ ad locũ cũ dr̃: h ℭIn uiã gentiũ. vbi ꝓhibuit eis ne irẽt ad prædicandũ gẽtilibus extra terrã ꝓmiſſionis. i ℭEt in ciui. licet iſti eſſent in terra promiſſionis, tñ erãt partim gẽtiles & partim Iudæi, vt habetur. iiij. Reg. xvij. Ductis em̃ decẽ tribub⁹ in captiuitatẽ ꝑ regẽ aſſyriorũ miſſi ſunt ab eo gẽtiles ad habitandũ in Samaria, & in alijs ciuitatibus ꝓpinquis, ſed dñs miſit leones q interficiebãt eos: & iõ ſup hoc habito cõſilio rex Aſſyriorũ miſit vnũ de captiuis ſacerdotibus ad eos, vt doceret eos colere dñm: vnde & ipſi receperunt libros Moyſi tm̃, & nihilomin⁹ cũ hoc idola colebãt. Ratio autẽ q̃re apl̃i fuerũt ꝓhibiti prædicare prædictis gẽtilib⁹, fuit, qa non erat magnũ tps vſq; ad Chriſti paſſionẽ: & cõueniẽs erat, vt eius aduentus
aduentus primò denũciaretur Iudæis, quib⁹ principaliter erat miſ- C ſus: ideo illud tẽpus, qđ erat vſq; ad paſſionẽ Chriſti futurũ, erat neceſſariũ ad manifeſtandũ Iudæis ꝑ apl̃os Chriſti aduentum: & hoc eſt qđ ſubditur. k ℭSed potius ite ad oues. Et patet per Chriſti paſſionẽ aliqb⁹ Iudæis conuerſis ad fidẽ, & alijs ꝓ maiori parte in infidelitate remanẽtib⁹, apl̃i iuerũt ad prędicãdũ gẽtilib⁹: & hic erat modus à deo inſtitut⁹, vt habetur Act. xiij. g. ꝙ Barnabas & Paul⁹ dixerũt Iudęis: Vobis oportebat primũ loq verbũ dei: ſed qm̃ repellitis illud, & indignos vos iudicatis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad gẽtes: ſic em̃ præcepit nobis dñs. Scđò traditur forma doctrinæ q̃tũ ad docendi actũ, cũ dr̃: l ℭEũtes aũt &c. appro. re. cę. i. Chriſt⁹ q eſt dator regni cęlorũ. Sciendũ em̃, ꝙ regnũ cælorũ qnq; modis accipitur in hoc euangelio. Primò pro eccleſia militãte. ſ. v. b. Qui ſoluerit vnũ de mãdatis iſtis minimis, & docuerit ſic hoĩes, minim⁹ vocabitur in regno cęlorũ, vt Grego. exponit, ꝙ regnum cælorum ibi dicitur eccl̃a præſentis tẽporis. Scđò, ꝓ eccl̃ia triũphante. eo. ca. Beati pauperes ſpiritu, qm̃ ipſorũ eſt regnũ cælorũ. Tertiò, ꝓ lege Moyſi. j. xxj. d. Auferetur à vobis regnũ dei, & dabitur gẽti facięti fructũ eius: qa ver⁹ intellect⁹ veteris Teſtamẽti eſt ablat⁹ à Iudæis ſuis pctĩs exigẽ- D tib⁹, & dat⁹ eſt Chriſtianis. Quartò, pro euãgelio Chriſti. j. xiij. g. Oĩs ſcriba doctus in regno cælorũ ſiĩs eſt hoĩ patrifamilias, qui ꝓfert de theſauro ſuo noua & vetera; quia doctores catholici teſtimonia ꝓferũt de nouo Teſtamẽto, & ꝑ cõſequẽs de veteri qđ includitur ĩ ipſo, ſicut rota in medio rotæ, vt habetur in figura Ezech. j. Quintò, accipitur ꝓ ipſo Chriſto. j. xij. c. Si ĩ digito dei eijcio dæmonia, ꝓfecto peruenit in vos regnũ dei. i. Chriſtus dator illius regni. Per eiectionẽ enim demonũ virtute dei probauit ſe eſſe Chriſtũ. Et hoc modo accipitur hic regnũ cælorũ. i. Chriſtus. Iſta erat prædicatio apoſtolorũ ꝓ illo tempore, quia denunciabant Iudæis Chriſtum veniſſe. Et quia doctrina nõ eſt efficax, niſi aſſit probatio, ſequitur modus cõueniens ad probandũ veritatẽ huius doctrinæ. ſ. opera facta diuina virtute, cũ dicit: Infirmos cura. &c. n ℭGratis accepiſtis. Hic informantur apoſtoli quantum ad veritatem vitæ: Et diuiditur in quatuor partes: Pri
Diuiſio mò, oſtenditur, ꝙ non debent moueri ad prædicandum cupiditate: ſecundo, ꝙ nec terreri aduerſitate, ibi: Ecce ego mitto vos: tertiò, nec retrahi carnalitate, ibi: Nolite arbitrari: quartò, quod nec amore præſentis vitæ, ibi: Et qui non accipit crucem. Prima in duas, quia primò retrahit eos à cupiditate. ſecundo, quia in vita mortalis quilibet indiget neceſſarijs, oſtendit qualiter debeant habere neceſſaria vitæ, ibi: Dignus eſt operarius. Circa primum ſciendum, quòd cupiditas oſtenditur in duobus: In male accipiendo. & hoc prohibet di. Gratis accepiſtis. ſcilicet gra-
tiam à deo
*f ℭHos duodecim miſit Ieſus. Per iſtum numerũ qui cõ
Moraliter ponitur ex denario & binario, ſignificatur ꝙ apoſtoli & eorum ſucceſſores qui ſunt epiſcopi debent præ cæteris implere decalogum legis, & duo præcepta charitatis. g ℭPræcipiens eis & dicens. In uiam gentium ne ambieritis: Id eſt modũ viuendi eorum nõ tenueritis: Quia ſicut dicit Greg. in paſtorali: Tantum tranſcendere debet actionem populi actio præſulis, quantũ diſtat à grege vita paſtoris. i ℭEt in ciuitates Samaritano. per quas ſignificantur conuenticula & doctrinæ hæreticorum: Quia ſicut Samaritani partim tenebant vetus Teſtamentum, & partim negabant, ſic hæretici partim tenent fidem Chriſti, & partim negant. l ℭEuntes autem prædicate dicentes, qa appropinquabit regnum cælorum. Vetus enim Teſtamentum promittebat bona tranſitoria & terrena, ſed euangeliũ promittit cæleſtia & æterna. m ℭInfirmos curate, mort. &c. Moraliter, Infirmi ſunt acidioſi in quib⁹ non eſt vigor bene ope
Moraliter randi. Mortui verò ſunt qui digna mortis opera faciũt. Leproſi ſunt luxurioſi, nam luxuria eſt vitium contagioſum ſicut lepra. Dæmoniaci ſunt ſortilegi. Iſtos curare debent prædicatores Euãgelij. Et ſubditur modus curandi cum dicitur: n ℭGratis accepiſtis, gratis dat. per hoc excluditur ab eis vitium Simonię.
⁎Nolite poſſidere

Regnũ cælorũ accipitur quinq; modis

E a ℭ Au.ne.ar. Qui hęc haberent, viderentur nō cauſa ſalutis prę-
☞ dicare, ſed lucri. b ℭ Necꝫ pe. Duo ſunt genera neceſſariorum:
Duo ſūt genera neceſſariorum — vnum ꝙ̃ emuntur neceſſaria, aliud ipſa neceſſaria. Per pecuniam in zonis, illud vnde emuntur: Per peram quod emitur, quod ibi reponitur. ℭ De hoc in paſſiōe. Quando miſi vos ſine ſacculo & pera nūqd defuit vobis aliqd? At illi dixerūt: Nō. c ℭ Necꝫ calci. Et Plato dicit duas corporū ſūmitates nō eē velandas, nec aſſuetā fieri debere mollicię capitis & pedū: Cū aūt hęc habuerint firmitatē, cętera robuſtiora ſūt. d ℭ Necꝫ uir. Matthe⁹ & Lucas dicūt neꝗ virgā. Marcus nō niſi ỽgā: ꝙ̃ noīe ſignificaẽ ptās accipiēdi neceſſaria de ꝙ̃ & hic: Dign⁹ ē o. ci. ſ. Qua vti poſſūt, nec tamē inobedientes ſūt, qui de ſuo iure cedūt. Marc⁹ dicit eos calciari ſādalijs vel ſoleis: vt neꝗ pes ſit tect⁹ nec ad terrā nud⁹, i. nec occulteẽ euāgeliū, nec terreniſcōmodis inhietur. Nō indui duab⁹ tunicis, ſimpliciter, nō dupliciter ambulare. Lucas dicit: Neminem ſalutaueritis, vt ſub quanta feſtinatione iter prædicatiōis pergere debeat, oſtendatur. ℭ Allego. Per aurū, oſtenditur ſapientia ſecularis. Per argentum, facundia rhetorica. Per pecuniam, zone: ſapientia abſcondita. Per peram, onus ſeculi. Per calceamenta, mortuorū operū exempla: ne ſua opera per exēpla ſtultorum tegāt, ſed ſanctā terrā ingreſſur⁹ ſenſus habeat nudos, & à malorū exemplis alienos: Nec debet alicuius præſidio carnalis inniti. Qui ſalutat in via, occaſione itineris facit, non ſtudio ſalutis: Hìc eſt qui nò amore æternæ patrię, ſed præmiorum ambitu ſalutem prædicat. e ℭ Dign⁹ eſt. Vnde ergo neceſſaria? Tantū accipite, ꝗ̃tū ad neceſſitatē ſufficit, vt inde ſecuri æternis meli⁹ vacetis. F f ℭ Interrogate ꝗs. Teſtimonio vicinorum eligēdus eſt hoſpes, ne eius infamia prædicatio lædaẽ. g ℭ Dign⁹ ſit. Vt ſciat ſe magis accipere gratiā ꝙ̃ dare. h ℭ Ibi manete. Ambro. Dat conſtantiæ generale mandarum, vt hoſpitalis neceſſitudinis iura cuſtodiant: Ideo domus eligenda, vt mutandi hoſpitij neceſſitudiniſcꝫ violandæ cauſa non ſuppetat. i ℭ Excutite puluerem de pedibus. Per excuſſionem pulueris intelligitur amiſſio itineris. Excutite puluerem. ad conte- ☞ ſtationē ter.

Plato

Mar.6.b

Luc.10.a

Allegoricè Quid ꝑ aurū & argentū &c. ſignificatur

†veniat

†Mar.5.b

a ❡Qui alios ad contemptum diuitiarum hortamini
a gratis date. Nolite poſſidere au- a b
a ❡Prepe neceſſaria amputat, ne curent de craſtino, qui docent omnia regi a deo.
b rum, necꝫ argentum, necꝫ pecuni- c
a ❡Non cellarium ſecum vehant. ❡Nec ipſa neceſſaria.
am in zonis ueſtris †Non peram in d
a ❡Nil præter indumentum, quo contentus eſſe potes.
c uia, necꝫ duas tunicas, necꝫ calcea- e f
a ❡auxilium baculi. ❡Nec minima. b ❡Ecce quare præcipit nihil ferre, quia omnia debentur eis.
d e menta, neque uirgam. Dignus eſt g h
a ❡Quomodo accipiemus.
enim operarius cibo ſuo. In quam- i k
cumꝗ autem ciuitatem aut caſtel-
f lum intraueritis, interrogate, quis l
a Non eſt curſitandum per domos.
g h in ea dignus ſit, & ibi manete, do- m
❡Ad alia migraturi.
nec exeatis. Intrantes autem in do- n
a ❡Pacem hoſpiti precamini, vt ſopiatur omnis repugnantia contra veritatem.
mum, ſalutate eam dicentes: Pax o
a ❡Si fuerint ibi prædeſtinati ad vitam.
huic domui. Et ſiquidem fuerit do- p
a ❡Quam optatis.
mus illa digna, †ueniet pax ueſtra q
ſuper eam: ſi autem non fuerit di- r
❡Prædicationis merces a deo vobis recompenſabitur.
gna, pax ueſtra ad uos †reuertetur. s
†Et quicūꝗ non receperit uos, necꝫ t
❡Obedierit.
audierit ſermones ueſtros: exe- v
untes foras de domo uel ciuita-
a ❡In ſignum terreni laboris inaniter expenſi, vel vt oſtendatis appetitum terrenorum non eſſe in affectibus veſtris.
i te, excutite puluerem de pedibus x

doctores Hebręorū in ſignū doctrinę portabant virgā in manu, G & qa cōſuetū erat apud Iudæos ꝑuideri eis de victu à ppl̃o quē docebāt: ideo Chriſt⁹ voluit, ꝙ hoc ſufficeret apl̃is ꝑ aliqua prouiſione. ꝑ hoc em̃ oſtēdebat, ꝙ ppl̃s cui prædicabāt, debebat eis prouidere. vñ ſequitur: h ℭ Dignus eſt enim. vbi oſtēdiẽ qualiter debeāt habere victum. ſ. à populo cui prædicabāt: Et diuiditur in duas ꝑtes: quia primò oſtenditur, qualiter debēt ſe habere ad recipiētes ipſos: & ſecūdò, qualiter ad non recipientes, ibi: Et quicunꝗ nō receperint. Circa primum ſciendū, ꝙ de iure naturali eſt & diuino & etiā humano, vt illi qui ſeruiūt communitati in ſpiritualibus, vt in diuino cultu & doctrina eis à communitate ꝑuideaẽ in tpalibus: & hoc eſt quod dicit: Dignus eſt enim operarius. i. prædicator qui operatur opus dei ad vtilitatem populi. i ℭ Cibo ſuo: id eſt victu conueniēti: in quo intelligitur veſtimētū & domiciliū ſine quib⁹ nō viuit decēter genus humanū. k ℭ In quācunꝗ autem ci. &c. i. fidelis & bonæ famæ, oſtendens ꝙ prędicator verbi diuini nō debet ad loca mala & ſuſpecta declinare: qa per hoc impediretur doctrina ei⁹ tāꝗ ſuſpecta. m ℭ Et ibi. donec exeatis trāſituri. ſ. alibi ad ꝓdicandū. Nō eſt tamen intelligendū, ꝙ per hoc velit excludere cauſas honeſtas exeundi: vt ad docēdū vel huiuſmodi, cum ꝓpter hoc intrauerint ciuitatē: ſed per hoc vult excludere diſcurſus curioſos, & inutiles, q non debēt eſſe in ꝓdicatore: ſed magis ceſſante neceſſitate exeūdi debet vacare cōtēplatiōi, vt ibi hauriat qđ poſtea populo in prædicatione effundat. n ℭ Intrantes aūt in domū, ſalutate eam: Id eſt homines habitantes in ea: quia parietes non ſunt ſalutandi: Modus ſalutationis ſubiungitur cū dicitur. o ℭ Dicētes: pax huic domui. quia prædicator verbi diuini debet habitantibus domum quam intrat pacem optare: & nō ſolum optare, imo euangelium Chriſti prædicare, quod eſt euangelium verę pacis. p ℭ Et ſiquidem H fuerit do. illa digna. i. ad vitam æternā prędeſtinata & ordinata. q ℭ Veniet ſup illā pax ueſtra. i. oratio veſtra & prædicatio habebit ibidem effectum. r ℭ Si autem nō fuerit digna. id eſt ad vitā æternam nō prædeſtinata. s ℭ Pax ueſtra reuertetur ad uos. id eſt dato quòd non habeat effectum quātum ad ipſos, tamen habebitis mercedem inde apud deum. t ℭ Et quicunꝗ. Hìc oſtendit qualiter ſe debent habere ad non recipientes eos nec prædicationem eorum di. v ℭ Exeuntes foras de domo uel ciui. oſtendentes per ſignum manifeſtum, quòd nō veniſtis ad prædicādum eis propter temporale lucrum: quia etiā puluerem qui adhæſit pedibus veſtris de loco ipſorum non vultis portare. Vel aliter. x ℭ Excutite puluerem de ped. &c. in teſtimonium laboris veſtri impenſi ad conuerſionē ipſorum, ↝ ꝗuis ipſi

Diuiſio

† Mar.6.b 20.q.3.c præſens

†reuertat

Nico. de Lyra.

↝ tiā à deo vobis collatā, ſiue ſit gratia gratū faciēs, ſiue ſit grā gratis data. a ℭ Gratis date. eodē mō ſicut accepiſtis. Pro ſpiritualibus em̃ actib⁹, vt ꝑ adminiſtratione ſacramentorū & prædicatiōe & cōſimilib⁹, nō debet aliqd accipi, quaſi preciū. Scđ'ò, oſtendiẽ cupiditas in male poſſidendo: & hāc excludit, cum dicit: b ℭ Nolite poſſi. Prædicator em̃ verbi diuini debet eſſe abſolutus à ſollicitudine. Tpalia em̃ in ſui acqſitiōe moleſtāt animū, & adhuc plus in ſui poſſeſſiōe: qa ſunt iā quaſi mēbra incorporata ipſi habēti: & ideo magis trahūt animū hoīs ad inordinatā dilectionē ſui: & qa hoc ſuffocat ỽbū dei: ideo nō debet eſſe in prædicatoribus euāgelij. Sequiẽ: c ℭ Necꝫ pecuniā. ad ꝑuidēdū ſ. vobis de neceſſarijs in via. d ℭ Nō perā. i. repoſitoriū ciborū ad portandū in via. Hoc totū dicit ad excludendū ſollicitudinē temporaliū à prædicatoribus verbi diuini: ſequitur: e ℭ Necꝫ duas. i. veſtes ſuperfluas. Terra em̃ promiſſionis calida eſt multum, & de cōmuni curſu ſufficit vna tunica: illud em̃ ꝙ eſſet ibi ſufficiens vel etiā ſuperfluū, eſſet in regione frigida neceſſarium: & ideo ꝑ hoc nō excludiẽ quin prædicatores euāgelij habeāt ſufficiens tegumētū. f ℭ Necꝫ calcia. integra. ſ. qa apoſtoli vtebātur ſandalijs. vt habeẽ Mar. vj. b. ex quo patet ꝙ ſandalia nō cōputabātur ꝓpriè inter calceamēta. g ℭ Necꝫ uirgā. Cōtrarium videẽ haberi Mar. vj. vbi diciẽ, ꝙ dñs præcepit apl̃is, vt nō portarent aliqd in via niſi virgā tm̃. Dicēdū, ꝙ virga hìc & ibi accipiẽ æquiuocè. Hìc em̃ virga accipitur metaphoricè: vnde ſenſus eſt: Necꝫ uirgā. i. non innitamini ſubſidio tpali, ſicut corp⁹ innitiẽ baculo ſuſtentāti. In Marco aūt accipitur virga ad literam: quia doctores He

* a ℭ Nolite poſſidere aurū &c. In ſacra ſcriptura per aurū verum intelligitur ſapiētia diuina: Et per oppoſitum aurum falſum, eſt ſapientia terrena quæ animalis eſt & diabolica, vt diciẽ Iacob. iij. d. Argentum falſum, eſt eloquentia deceptiua. Pecunia falſa, eſt malum ſimpliciter ſub bonitatis apparentia. Pera verò mala, eſt repoſitorium malè acquiſitorum. Per duas tunicas, ſignificatur duplicitas. Per calceamenta quæ fiunt de pellib⁹ mortuorum, fraudulentia in tractatu teſtamentorum virgam appetitus nimium dominandi: Iſta nullo modo debent eſſe in prædicatoribus euangelij. l ℭ Interrogate &c. Cauēdum eſt enim prædicatoribus, ne locum ſuſpectum intrent, & ne de euagatione inutili notentur: ideo ſubditur; m ℭ Et ibi ma. &c. Intrātes autem in domum ſalutate eam. i. ſalutē habitantium in ea bonis verbis & exemplis procurate. p ℭ Et ſiquidē fuerit domus illa digna, ueniet pax ueſtra &c. i. recipient doctrinam veſtram. Quod ſi non fecerint, nihilominus à deo habebitis mercedem. x ℭ Excutite puluerem. Id eſt leuia peccata, quæ ſolent ex talibus accidere, etiam in hominibus perfectis
* Amē dico

Moraliter

A ſtationem terreni laboris, quē ꝑ eis inaniter ſuſceperant vel vt ☞ ab eis nec ad victum aliqd accipiāt, nec terrenū aliqd ab eis quęrere oſtēdāt, vt & puluerē de terra eorū ſibi nō patianẽ adhęrere. ℭ Aliter: Pedes, ſunt opus & inceſſus prædicationis. Puluis, terrenæ leuitas cogitationis, à qua nec ſummi doctores poſſunt eſſe immunes, dū intendūt curis ſubditorū, & quaſi in itinere mūdi puluerē legūt. Qui ergo recipiunt verbū. ipſi curā doctorū ī argumētū ỽtūt hūilitatis: q ſpernūt, ad teſtimoniū dānatiōis inflectūt. Et ipſe eſt puluis, qui in euāgelij cōtēptores extergi, & à ꝙ̃ ꝑ bonos auditores euāgelizantiū pedes iubenẽ ablui: imo per ipm ſaluatorē narranẽ abluti. a ℭ Ecce ego mitto. Illis ſua pœna ſeruabiẽ in futurū: vos aūt oēm exhibere patiētiā Ecce ego. Cōgruit illi qđ ſcđm Iohānē Sicut miſit me pater ad paſſionē, ſic & ego mitto vos: non ad gaudia, ſed ad paſſiones. Vbi ſeruate īnocētiā, qa qui locū prædicationis ſuſcipit, mala inferre nō debet, ſed tolerare. b ℭ Sicut ſer. Serpentis aſtutia eſt, qđ toto copore caput ī quo vita eſt, occultat & ꝓtegit: ita & noſtri periculo corporis caput noſtrū qđ eſt Chriſt⁹, cuſtodiamus. Vel qđ ꝑ anguſtias ſe coartans, veteri tunica exutus īnouatur, ſic intrās ꝑ anguſtā portā, veterē exuit hominē. c ℭ In teſtimo. vt inde ꝑuerſi pereāt ſine excuſatiōe, vñ electi exēplū capiunt vitæ. In teſtimonium illis & gen. Lucas: Cōtinget vobis in teſtimoniū: qa ꝑſequutio nominis Chriſti, non ſolū Iudæis & Gentib⁹ eorū malicię, ſed etiā ipſis apoſtolis fit in teſtimonium ipſorū innocētię. d ℭ Dabitur enim uobis in illa hora. voluntatē veſtram ꝑ Chriſto offerte: Chriſtus verò loqueẽ ꝑ ſe. e ℭ Tradet autem B frater &c. Minorem dolorē ingerunt mala quę ab extraneis, maiorē quę ab illis patimur, de ꝗrū mētib⁹ prȩſumebam⁹ qa cū dāno corpis, mala nos cruciāt

†1.q.1.c. nonne. j.11.e. Lucæ.10.b

†Luc.10.a

Io.20.e.

†Mar.13.b Lucę.12.b. &.21.c.

Lucæ.21.b

Nicolaus de Lyra. ☞ amiſſæ

a ❡Quia cui plus commiſſum eſt ab eo, plus exigitur.
ueſtris. †Amen dico uobis, tolerabi a
a ❡Quibus lex naturæ tantum. hi autem & legem literæ ſpreuerunt: & dicta prophetarū & apoſtolorū.
lius erit terræ Sodomorū & Gomor
ræorum in die iudicij, quàm illi ci-
a ❡Qui elegi, qui docui. b ❡Ex diſcipulis, miſſos facio, ideo ſitis manſueti, & humiles innocentes.
a uitati. †Ecce ego mitto uos ſicut o- b
a ❡Scribarum & Phariſæorum.
ues in medio luporum. †Eſtote ergo c d
a ❡Vt viteris inſidias. ❡Vt fidem ſeruetis. ❡Vt non faciatis mala.
b prudentes ſicut ſerpētes, & † ſimpli e
a ❡Hic aperit quos lupos dixerit.
ces ſicut columbæ. Cauete autem f
a ❡.i.a perſuaſionibus hominum. b ❡Præmunit eos.
ab hominibus: † Tradent enim uos g
a ❡Vbi potiori ſententiæ dandus eſt locus.
in conciliis, & in ſynagogis ſuis fla- h
a ❡Sub ſpecie corrigendi, quia ille locus correctionis eſt. b ❡Quaſi ad maiorem audientiam cum per ſe vobis inferre vim non poterunt.
gellabunt uos: & ad reges & ad præ i
c ſides ducemini propter me in teſti- k
a ❡Contra terrores conſolatio. quaſi dicat, nolite turbari
monium illis & gentibus. Cum l m
autem tradent uos. †nolite cogitare
a ❡De modo proferendi ornate an inornate. b ❡De modo inueniendi.
a quomodo aut quid loquamini: Da n
a ❡Materia dicendi.
bitur enim uobis in illa hora, quid
a ❡Quia non ex ingenio vel arte veſtra verba procedunt, ſed ex ſpiritusſancti gratia.
loquamini. Non enim uos eſtis qui
loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri
a ❡Velut organis. b ❡Adeo creſcet perſequutorum rabies, vt nullus ſit inter eos affectus, quorū diuerſa eſt fides.
a qui loquitur in uobis. † Tradet au o
tem frater fratrem in mortem, & pa

vocem prædicationis in eis impedire, vt patet ex doctrina apoſtolorū. & in actib⁹ eorū. & iō cōſequēter oñdit ꝗliter in hac tribulatiōe ſe debēt habere di. d ℭ Eſtote er. pru. qm̃ aliqñ prudēter declināda eſt malicia ꝑſequutorū, ſicut Paul⁹ vidēs maliciā Iudęorū volētiū eū īterficere ſine cauſa, appellauit ad Cæſarem, C Act. xxv. e ℭ Et ſimplices. quia occurrente neceſſitate debet prædicator euangelij ſi neceſſe ſit, ſe offere ſine amaritudinis felle, ex qbus patet, qđ aſtutia vulpina vitupalis eſt, & ſiſr ruditas bouina ſed medio mō debent īcedere diſcipuli Chriſti: iō ſequiẽ: f ℭ Cauete aūt. quia ſicut dictū eſt, aliqñ cauēdę ſunt inſidiæ malignorū. g ℭ Tradēt. Hoc em̃ frequenter hr̃ in Act. apl̃orū, qđ diſcipuli Chriſti ſunt ī cōſilijs adducti, flagellati, & incarcerati propter nomen Chriſti. i ℭ Et ad re. & prę. Hic oñdiẽ magnitudo tribulatiōis īminētis Chriſti diſcipulis à principib⁹ Gētiliū. Iudęi em̃ ꝑ illo tpe erāt ſubditi Romanis: & iō nō habebāt altā iuſticiā, & ꝓpter hoc nō poterāt aliquē cōdēnare ad mortē, ſcđm qđ hr̃ Io. xviij. f. Nobis non licet inter. quēꝗ: & iō nō ſufficiebat eis diſcipl̃os Chriſti in cōcilijs ducere & eos flagellare, ſed tradebant eos iudicibus Romanorū, vt ſic poſſent eos ad mortem deducere. Et hoc eſt qđ dicit: Et ad re. & præ. ſ. cōdēnemini ad mortem. k ℭ In teſt. il. actiuè. ſ. vt poſſint contra vos deferre teſtimonium. l ℭ Et gentibus. hìc accipitur autoritatiuè. quia iudices potentes cōdēnare homines ad mortem, Gentiles erant: propter qđ Pilatus dixit Ieſu Ioh. xix. b. Neſcis quia habeo poteſtatē D crucifigere te &c. Dicit ergo: Gētib⁹. q. d. Iudęi nō habētes autoritatē vos īterficiēdi ducēt vos corā iudicib⁹ Gentilib⁹ vt contra vos deferāt teſtimonium ad cōdemnationem mortis, conſequenter oſtendit qualiter ſe debent habere ī hac tribulatione di. m ℭ Cum autē tra. Per hoc non intendit excludere viā præuidendi ſibi de reſponſione: ſed qđ nō debent ꝑturbari ſi nō habeāt tēpus præcogitandi, & hoc duplici de cauſa. Priò qa in tali caſu ſufficit fidē cōfidēter cōfiteri corā iudicibus: qđ facere poteſt qlibet Chriſtianus, ꝗtūcūꝗ ſimplex. Scđ'ò, qa hoībus de deo cōfidentibus ſpirituſſanctus nō deficit in neceſſitate, cum nō poſſint aliter occurrere. Et hoc eſt qđ ſubdiẽ. n ℭ Dabitur em̃ uo. Et patet ex prędictis, qđ nō loquiẽ hìc de verbo prędicationis. Debet enim prædicator verbi diuini præcogitare qualiter debeat verbum diuinum proponere, ſcđm qđ diciẽ Prouer. xvj. a. Hoīs em̃ eſt animū prȩparare, & dñi gubernare linguā, aliter tētaret deū ſi negligeret de hoc cogitare, dū tñ habeat tēp⁹ oportunū. o ℭ Tradet autem fra. Hìc oſtēdit magnitudinē tribulationis imminētis Chriſti diſcipulis, ex eo qđ paſſuri erāt ab inimicis & parentib⁹ qđ eſt grauiſſimū. ꝓpter qđ dicit: Tradet au. Hoc inueniẽ de multis ſctis q ꝑ Chriſti fide ſeruanda traditi ſunt ad mortem ab amicis ſuis ſicut beatus Chryſantus tradit⁹ eſt ad mortē à patre ſuo Polemio. Cætera ↝ patent

†36.di.c.q eccl̃aſticis †ſynceri

†ne ſitis ſolliciti

† Mic.7.b

↝ quāuis ipſe noluerunt recipere: ideo ſubiungitur eorum pœna cum dicitur: a ℭ Amen dico uo. to. id eſt min⁹ punientur in extremo iudicio. Sed videtur alicui, qđ hoc non ſit verum, quia Geñ. xiij. ſcribitur, qđ homines Sodomitæ peſſimi erant & peccatores nimis coram domino. vnde & in ſignū magnitudinis peccati ipſorum mortui ſunt igne & ſulphure deſcendēte ſuper eos. Dicendum, qđ Sodoma & Gomorra fuerūt infectæ pluribus pecccatis ſcilicet peccato ſuperbiæ, luxuriæ & auariciæ, vt dicitur Ezechi. xvj. f. Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, panis ſaturitas &c. Sequitur: Et egeno manum nō porrigebat: ergo comparantur hìc negantibus victum apoſtolis quātum ad iſtud vltimum, non quantum ad alia præcedentia: quia comparatio debet eſſe ſecundum ea quæ ſunt eiuſdem generis: & non eſt dubium qđ grauius eſt peccatum negare victum ſeminantibus ſpiritualia, quibus tenentur homines de iure naturali diuino & hūano, vt ſuꝑ dictū eſt, ꝙ manum nō porrigere egeno ſimplici ſpiritualia non ſeminanti. b ℭ Ecce ego mitto. Hìc oſtendit Saluator, qđ prędicatores verbi diuini nō debēt terreri aduerſitate. Et quia in aduerſitate non ſolum oportet ſuſtinere patiēter, ſed etiā aliqñ nomē Chriſti cōfiteri cōſtāter, iō hęc ps diuidiẽ ī duas: qa priò hortaẽ eos ad actū tolerādi, ſcđ'ò ad actum cōfitēdi, ibi: Oīs ergo qui cōfitebiẽ me. Prima in duas, quia priò oſtendit tribulationis īminētis magnitudinē, ſecundò hortatur apoſtolos ad ei⁹ ſufferentiā, ibi: Non eſt diſcipulus ſuꝑ magiſtrū. Prima in tres, ſcđm qđ magnitudo tribulationis futuræ oſtenditur ex trib⁹: qa priò erant paſſuri à legiſpitis, ſecūdò à principib⁹ Gentilib⁹ ibi: Et ad reges, tertiò à ꝓprijs parentib⁹, ibi: Tradet autem frater: & in ꝗlibet ꝑſequutiōe oſtendit qualiter ſe debent habere. Dicit ergo: Ecce ego mitto uos ſicut oues. id eſt ſimplices innocentes. per arma vos non defendentes. c ℭ In medio lupo. i. Scribarū & Phariſęorū. Lup⁹ em̃ dētibus oues laniat, homines āhelitu inraucat, ita iſti apl̃os Chriſti nitebāẽ īterficere, & vocem

Diuiſio

* a ℭ Amen dico uo. to. nā repellere & īpugnare veritatem agnitam, quędā ſpecies eſt pc̃ti in ſpmſanctum. b ℭ Ecce ego mitto uos ſicut oues in medio. ꝑ quos in primitiua eccleſia intelligebāẽ tyrāni, ſed modo ꝑ eos pñt detractores ītelligi, ꝓpter quorū morſus nō eſt à fidelibus prædicatio ſubtrahēda. f ℭ Cauete autē ab ho. vos malicioſè ad peccatū trahere nitentibus. g ℭ Tradent em̃ uos in con. &c. i. trahere vos conabunẽ ad ſua conſortia mala. h ℭ Et in ſyna. ſu. fla. uos. ſcilicet flagellis linguarū ſuarū, eo qđ arguitis mala ipſorum. i ℭ Et ad reges & præſi. du. Multi enim propter prædicationem veritatis accuſanẽ malè apud magnates hui⁹ ſeculi. l ℭ Cum autem tradē uos no. co. &c. i. non cōfidatis principaliter de ſcientia veſtra & eloquentia, ſed de diuina prouidentia. o ℭ Tradet aūt frater fratrē. Frequēter enim cōtingit, qđ frater carnalis fratrē ſuū trahit ad culpam mortalem, & pater filium, & etiam econuerſo.
f *Et eritis

Moraliter

E amiſſe charitatis. a ¶Qui aũt &c. Docet virtutem lõganimitatis & patiẽtię. Non enim cœpiſſe vel facere, ſed perficere virtutis eſt. Vnde cauda hoſtię iubetur offerri. Hoc idem Lucas exprimit: In patientia veſtra poſside. aĩas vr̃as q̃a dũ nobis domiari dicim⁹, hoc ipſum incipim⁹ poſsidere qđ ſum⁹. b ¶Cũ au. Hoc ad illud tp̃s ptinet, q̃ dictũ eſt: In viã gẽtiũ ne abieritis. Qđ p ſequutiões nõ debeant timere, ſed declinare: vt tribulationis occaſio, ſit euangelij ſeminariũ.

Lucæ.21.d.

Myſticè ¶Myſticè. Cũ vos pſequent̃ ĩ vno teſtimonio, fugite ad alia volumina. Quia q̃uis ſit contentioſus pſequutor: añ pręſidiũ Saluatoris adueniet, q̃ illi cõcedat̃ victoria. c ¶Non eſt di. Nec indigemini tolerare qđ tolero, q dominꝰ ſum faciens qđ volo, & magiſter docens qđ vtile ſcio. d ¶Si patrẽfa. Oſtẽdit calũnias ſuas, vt ſuo exẽplo ferãt iniurias. vñ dixit: Sufficit di. e ¶Beelzebub. Beel ipſe eſt Bel, Zebub muſca, i. de⁹ muſcę, p ſpurcicia ſãguinis ĩmolati. Idolũ eſt Acaron, nomine cuius ſpurciſſimi idoli principẽ dæmoniorũ appellãt: qui muſca dicit̃ ꝓpter ĩmũdiciã. ¶Beelzebub idolũ apud diuerſas gẽtes diuerſis noĩbus nuncupatũ. Ninus rex Aſſyriorũ cõditor Niniuæ ciuitatis poſt mortẽ patris ſui Beli cõpoſuit ſtatuã ĩ honore ſpi⁹, eiq; diuinos honores iuſſit perſolui ab hoĩb⁹. Cuius ſimulacri ſimilitudinẽ Chaldæi ſuſcipiẽtes, vocabãt Bel, vt in Daniele legit̃. Inde Palæſtini illud accipiẽtes vocabãt Baal. Moabitæ verò Beelphegor, atq; ita per diuerſitatẽ Gẽtiũ diuerſa ei dabantur nomina. At Iudæi vnius dei cultores vocabãt Beelzebub ob deriſionem Gẽtiliũ, Baal vir, zebub, muſca, vir muſcarũ ſiue habens muſcas. f ¶Ne ergo timueritis eos. Eorũ ſæuitiẽ vel blaſphemias, q̃a veniet dies cũ deus iudicabit occulta hominũ, vbi & nequitia diſcooperiet̃, & veſtra intentio mõ ſoli deo cognita, ab omnib⁹ ſcietur. g ¶Quod dico. Hoc eſt, in quo volo vos cõſtãtes eſſe. ¶Vel qđ dico in tenebris, i. dũ adhuc in timore eſtis, dicitis

† Luc.6.f. Ioh.13.b. Beelzebub idolum diuerſa noĩa in diuerſis gẽtib⁹ ſortitum eſt

† ſeruus

† Mar.4.c. Lucæ.8.c. &.12.a.

F

ter filium, & inſurgent filij in parentes & morte eos afficient: & eritis o-

a ¶Non tantum amicis. b ¶Quia amatores mundi ſunt inimici dei

dio omnibus hominibus propter nomen meum. Qui autem † perſeuerauerit uſq; in finem, hic ſaluus

a ¶Non debetis deſiſtere, ſed ad tempus declinare, vt aliis poſsitis prodeſſe. ¶Non ante-

erit. Cum autem perſequentur uos

a ¶Non mirum ſi a quibuſdam fugitis, quia conſummatio Iſrael non fiet in fide, donec Chriſtus a mortuis reſurgat.

in ciuitate iſta fugite in aliã: Amen dico uobis: non † conſummabitis ciuitates Iſraẽl, donec ueniat filius hominis. † Nõ eſt diſcipulus ſuper magiſtrũ, nec ſeruus ſuper dominũ ſu-

a ¶Perfectio eſt diſcipuli non vlciſci iniurias, ſicut ego feci.

um. Sufficit diſcipulo, ut ſit ſicut ma-

a ¶Prius faciens quam docens. ¶Qui potui.

giſter eius, & † ſeruo, ſicut dominus

a ¶Cui famulãtur cæleſtia & terreſtria.

eius. Si pãtremfamilias Beelzebub

e ¶Quid mirum de famulis.

uocauerunt, quantò magis domeſticos eius? Ne ergo timueritis eos.

a ¶Corde. ¶Hoc ad bonos.

† Nihil enim opertum, quod non re-

a ¶Hoc ad malos. ¶Actu.

ueletur, & occultum quod non ſcia-

¶In myſterio.

tur. Quod dico uobis in tenebris,

a ¶Prædicate aperte. b ¶Spiritusſancto. c ¶Priuatim.

dicite in lumine, & quod in aure au-

a ¶Palam, publice. ¶Calcate carnalia.

ditis, prædicate ſup tecta. † Et nolite

habebit plenarie effectũ ſuũ circa finẽ mũdi. e ¶Nõ eſt diſci. Oſtẽſa magnitudine tribulatiõis imminẽtis, hortat̃ diſcipulos ad ipſi⁹ tolerãtiã, & hoc triplici rõne: primò exẽplo ſui, ſcđò ex cõſideratione diuini iudicij, ibi: Nihil opertũ. tertiò ex meditatione diuinę prouidẽtię & cõſilij, ibi: Et nolite timere. Circa primũ hortatur eos exẽplo ſui, q̃a multa & grauia à Iudæis paſſus eſt ſine cauſa, & pro veritate fidei, & multò forti⁹ debẽt hoc pati ei⁹ diſcipuli. & hoc eſt q̃ dicit: ¶Nõ eſt diſcipu. &c. Sequitur: f ¶Sufficit diſcipulo &c. i. ſi nõ plus cõculcet̃ & cõdẽnet̃ q̃ magiſter eius. & ideo cõcludit: g ¶Si patrẽfa. i. Chriſtũ, qui eſt pater noſter. h ¶Beelzebub uoca. Sicut em̃ patet ex præcedẽtibus, dicebãt Chriſtum facere miracula in virtute cuiuſdã dęmonis ſibi familiaris nomine Beelzebub: & ſic Chriſtũ quodãmõ vocabant Beelzebub, in q̃tũ opera ei⁹ ipſi Beelzebub attribuebant: qđ erat magna blaſphemia cõtra eũ. i ¶Quãto magis do. eius. diffamabũt, imponẽdo Apoſtolis, q ſunt de domo Chriſti, q̃ faciãt miracula in virtute dęmonis. Qđ em̃ Apl̃i facerẽt miracula virtute dęmonis, dixerunt Iudæi & Gẽtiles, vt patet multipliciter ex legẽdis eorum. k ¶Ne ergo timueritis eos: omittẽdo fidei veritatem propter perſequutiõis timorẽ. l ¶Nihil em̃ op. Hîc hortatur eos ad idẽ ex cõſideratiõe diuini iudicij, in quo oĩa mãifeſtabũt̃, q̃a bona & mala oĩm, oĩbus erũt manifeſta. Cui⁹ ratio eſt, q̃a tale erit iudiciũ, q̃ videbit̃ ab oĩbus iuſtũ: qđ non poſſet eſſe niſi merita & demerita oĩm viderẽtur ab oĩbus manifeſte. Conſideratio huius manifeſtationis debet dare magnã audaciã in prædicatiõe veritatis: & hoc eſt qđ dicit: Nihil opertũ. ſ. in pñti tp̃e. m ¶Quod nõ reue. in iudicio. n ¶Et occul. quia ſecreta cordis quæ ſoli deo ſunt nota, tũc erunt nobis manifeſta: & hoc debet prędicatores mouere ad prædicandum veritatẽ ſecurè, ꝓpter qđ dicit: o ¶Qđ dico uo. in tenebris. i. ĩ locis priuatis.

G

† ſuſtinuerit

† pambulaueritis.

H

† 11.q.3.c nolite.2 de hęr.c.cũ ex iniũcto.

ĩ lumine id eſt ĩ fiducia veritatis, accepto ſpũſancto. Et qđ ĩ aure auditis. i. qđ ſecreto auditis, ſup tecta. i. calcato carnis domicilio p̃dicate. h ¶Super. Loq̃t iuxta morẽ Palęſtinę, vbi ſolẽt ĩ tectis reſidere q̃ nõ ſũt cacuminata, ſed ęq̃lia vñ lex p̃cipit vt q nouam ☞ domum

licet em̃ Chriſt⁹, vt cõiter p̃dicauerit ĩ cõib⁹ locis, vt ĩ tẽplo & ſynagogis: tñ aliq̃n docebat diſcipulos ſepatim à turbis, vt hr̃ Mar. iiij.a. Seorſũ aũt diſcipulis ſuis diſſerebat oĩa. p ¶Dicite in lu. i. palã, q̃a poſtea ppl̃i palã pp̃lo p̃dicauerũt ea quę à Chriſto ſeorſum didicerũt: ꝓpter qđ ſeq̃t. q ¶Et qđ. i. ĩ ſecreto. r ¶Prædi. ſu. te. i. publicè. In Palęſtina em̃ tecta domorũ erãt plana deſuper, & ibi cõueniebãt hoĩes in diebus feſtiuis ad ludẽdũ & cõfabulãdum. & p hoc deſignat quẽlibet locũ publicũ, vbi cõueniũt hoĩes. Vel ſcđm alios tecta iſta dicebant̃ quædã deãbulatoria facta circa tẽplũ, ſup quę aſcẽdebãt doctores & inde docebãt ppl̃m. s ¶Et noli. Hic hortat̃ eos ad tolerantiã tribulationis ex cõſideratione diuinę ꝓuidẽtiæ ſeu cõſilij. ad cui⁹ euidẽtiã ſciẽdũ, q̃ aliq dixerũt diuinã ꝓuidẽtiã tm̃ ſe extẽdere ad incorpalia, & nõ ad iſta inferiora: ex quorũ pſona dr̃ Iob.xxij.b. Circa cardines cæli pãbulat nec nr̃a cõſiderat. Alij ãt dixerũt, q̃ ſe extẽdit circa ĩferiora iſta, exceptis actibus humanis: & hoc ne tollerent ab hoĩe libertatẽ arbitrij: ſed vtrũq; eſt falſum ſcđm Philoſophũ .j. de aĩa. vbi repręhẽdit Empedoclẽ dicẽs, q̃ de⁹ eſſet inſipiẽtiſſim⁹, ſi aliqđ ignoraret qđ nos cognoſcerem⁹. qđ ſequebatur ad dictũ Empedoclis, quia dicebat oĩa cõponi ex amicitia & lite, excepto deo in quo lis non erat. Ex quo ſequebatur, q̃ deus litẽ non cognoſcebat, quia ponebat ſimile ſimili cognoſci: & idẽ inconueniens ſequit̃ ad di- ☙ ctum iſtorum

Nicolaus de Lyra.

☙ patent vſq; ibi: b ¶Cum autem per. &c. vbi oſtẽdit qualiter debẽt ſe hr̃e ĩ tali tribulatiõe: q̃a aliquãdo diſcipl̃i Chriſti debẽt fugere. Ad cui⁹ euidẽtiã ſciẽdũ, qđ pſequutio aliquãdo ẽ pſonalis, vt q̃n aliq̃s q̃rit̃ ad mortẽ, nõ q̃a fidelis prĩcipal̃r, ſed ꝓpter odiũ pſonę determinatę: & tũc eſt ſẽp fugiẽdũ, ſicut Paul⁹ q̃rebat̃ ad mortẽ ĩ Damaſco, vt hr̃ Act.ix. qđ patet q̃a alij fideles pmittebant̃ ibi pacificè habitare: ſed quęrebãt ſolũ Paulũ interficere: iõ demiſſus à fratrib⁹ p murũ, fugit pſequutionẽ pſonalẽ. Aliq̃n autẽ nõ ſolũ ẽ pſequutio pſonę, ſed etiã fidei & iuſticiæ: & tũc ſi hõ pcipiat ꝓbabil̃r q̃ ex fuga ſua ſeq̃t̃ deriſio fidei & depſſio iuſticię, fuga eſt mala & eſt pc̃m mortale. Si aũt nõ apparet hoc ꝓbabil̃r ſed magis cõtrariũ, vt pote, q̃a ex fuga tali ſpõt alibi fieri vtilitas eccleſiæ: ex remanſione aũt nõ hẽret̃ niſi occiſio miñrorũ eccleſiæ à canib⁹. i. obſtinatis infidelib⁹: & conculcatio margaritarũ, i. articulorũ fidei ab ipis: tunc eſt fugiẽdum & alibi ꝓficiẽdũ: ꝓpter qđ ſubditur: c ¶Amẽ di. prædicando. ſ. ibi aduentum vel fidẽ Chriſti. d ¶Donec ue. à mortuis. ſ. reſurgẽdo: quia denũciato aduẽtu Chriſti p apl̃os per ciuitates Iudæę, immediate paſſus eſt Chriſtus, & à mortuis reſurgẽs diſcipulis apparuit. Vel ſi intelligat̃ de aduẽtu Chriſti ad iudiciũ, tũc intelligẽda eſt cõſummatio prędicatiõis apl̃orũ p totũ orbẽ, q̃tũ ad cõuerſionis effectũ: quia vbiq; diſpſi ſũt filij Iſr̃l ſcđm prędeſtinationẽ, vt dr̃ ĩ ep̃la ad Ro. ix. Licet em̃ p̃dicatio apl̃orũ diſcurrerit p totũ orbẽ à tp̃e ipſorũ, ſcđm qđ dr̃ in Pſal. In omnẽ terrã exi. &c. tamẽ effectus cõuerſiõis fideliũ q̃tũ ad eos qui generaliter cõuertẽdi ſunt ad fidem, habebit

Pſal.18.a.

✻ a ¶Et eritis odio oĩbus hoĩbus. Sequẽtes enim Chriſtũ frequenter ſunt odioſi etiã carnalibus amicis. b ¶Cum autẽ perſequentur uos in ciuitate iſta. Qui enim proficere nõ poteſt in vno loco, debet ad alium tranſire. e ¶Non eſt diſcipulus &c. Iſtud ad hoc inducitur, vt patet per literam ſequentem, q̃ Chriſti diſcipulus patiẽter toleret blaſphemiam ſibi irrogatã, cum Chriſtus patienter tulerit ſimilem & maiorem. l ¶Nihil enim opertũ, quod non reueletur. ſ. in die iudicij, vbi patientia martyrum premiabitur, & perſequutorũ nequitia punietur. ✻ Nonne duo

Moraliter

A domũ ędificat, murũ tecti ponat in gyro, ne fundatur ſanguis innoxius labente aliquo. Ergo in tectis prędicat̃, qđ cunctis audientib⁹ palã dicitur, & eſt: Quod vos erudiui in paruo Iudęę loco, in toto mundo dicite. a ¶Nonne, duo paſſe. Lucas: Nonne q̃nque paſſeres venerũt dipondio? Nec multũ diſtat, vt duo aſſe & quinq; dipondio. Dipondius em̃ eſt ex duobus aſſib⁹. Qđ aũt in nũeris eſt vn⁹ hoc in pondere as: & qđ duo, hoc dipõdius. b ¶Et unus ex illis. Quõ ergo Apoſtol⁹: Nunquid de bobus cura eſt deo? Sed aliud eſt cura, aliud ſcientia. c ¶Numerati. hoc eſt, ſcientia dei numerũ illorũ cõprehendit. Numerati. Non actu cõputationis, ſed facultate cognitiõis: A ſimilitudine pecuniæ, quæ numerat̃ vt ſeruetur. Vbi magna prouidentia dei, qđ nec parua ocioſaq; dicta eũ lateãt. d ¶Qui cõfi. Vel confitetur quis Ieſum ea fide, quę p dilectionẽ operatur: Negat qui pręceptis dei non obedit. e ¶Qui aũt. Negat̃ à filio apud patrẽ, cui nõ manifeſtatur in diuinitatis potentia fili⁹ & pr̃. Confitet̃ à filio apud patrẽ, qui p filiũ habet acceſſum ad patrẽ. f ¶Pacẽ mit. Miſſum eſt bellũ bonũ vt rumperetur pax mala. g ¶Veni e. Hîc Lucas ait: Erũt q̃nq; ĩ vna domo diuiſi, tres ĩ duo, & duo in tres diuidẽt. Quõ ergo q̃nq; cũ ſex pſonarũ nomina ſubijcit, pr̃is filij matris filiæ Socr⁹ & Nurus. Sed mater filij ip̃a eſt Socr⁹ vxoris ei⁹, iõq; illa ip̃a, & in filiã ſuã, & in Nurũ dr̃ eſſe diuiſa. Poſſum⁹ & patrem intelligere diabolũ, cui⁹ eram⁹ aliq̃n filij non natura ſed imitatiõe, vt Iudæis dictum eſt: Vos ex patre diabolo eſtis. Sed poſtq; vocem audiuim⁹ monẽtis, Obli. po. tu. & do. pa. tui. Venit gladi⁹ dñi ſeparare nos ab inuicẽ, & oſtẽdere aliũ patrẽ, cui diceremus: Pater noſter q es ĩ cælis. Mater ſynagaga, filia primitiua eccleſia. Socr⁹ eadẽ ſynagoga, Nurus primitiua eccl̃ia de gẽtib⁹. Spõſus eccleſiæ, fili⁹ eſt, dicẽte Apoſtolo: Quorũ patres ex quib⁹ Chriſt⁹ ſcđm carnẽ. Socr⁹ igitur. i. mater ſponſi, & in nurũ & in filiũ diuiſa eſt ſynagoga carnalis, quia eccleſiã pſequi nõ ceſſat, ſed & ip̃a in matrem & in ſocrum diuiſa eſt, volens recipere circũſionẽ cæteraſq; carnales obſeruãtias. b ¶Separare. i. priuatos carnis affectus extinguere, quibus ita inuicẽ diligunt̃, vt deo min⁹ ſeruiãt. Vel penit⁹ auertãt̃, nõ qđ nõſint honorãdi pater & mater, ſed poſt deum, hîc eſt ordo charitatis. i ¶Qui amat pa. Poſt deũ amandi ſunt, ſed ſi vtrũq; non poteſt ſeruari, odium in ſuos, pietas eſt in deum. k ¶Et qui non accipit &c. Crux duobus modis portatur, cũ vel p abſtinentiã corp⁹ afficit̃, vel cũ p cõpaſſionẽ ꝓximi affligit̃ animus. Peccata ꝓximorum frixoriũ ſunt ſctõrũ. Crux ſemper eſt portanda, vt amor Chriſti oſtendat̃.

☞ Luc.12.a.

† paſſerculi

Gal.5.d.

† Mar.8.d. Lucę.9.c. De pę.di.3. c. adhuc.

† pręſtatis.

Lucæ.12.g

Io.8.e. Pſal.44.c.

8.6.b.

B

† Luc.12.g Roma.9.a.

† diſſidere facere

† Lu.14.f.

† j.16.d. Mar.8.d. Lucę.9.c. &.17.gl

a ¶Tantum. b ¶Quin eam deus reddat corpori.

timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potius eum timete, qui poteſt &

a ¶Mittendo in æterna ſupplicia.

animam & corpus perdere in gehẽ-

a ¶Nolite timere mortem corporis, qui mori non poteſtis ſine nutu dei: quod in minoribus liquet.

nam. Nonne duo † paſſeres aſſe ue-

a ¶Non moritur ſine prouidentia dei, quãto magis vos?

neunt? Et unus ex illis non cadet ſu

a ¶Sine nutu dei. b ¶Vt taceam de corporis maſſa, etiam minimæ particulæ dei prouidentia cõſeruãtur.

per terram ſine patre ueſtro. Veſtri autem & capilli capitis omnes nu-

a ¶Omnem curam in eum proiicite, apud quem non capillus peribit.

merati ſunt. † Nolite ergo timere:

a ¶Quia rationales, quia æterni.

multis paſſeribus † meliores eſtis

¶Ergo prædicate ſuper tecta: quia: Omnis. a ¶Ore confeſsio fit ad ſalutem. ¶Fidẽ, corde & ore. ¶Ne quis tempore perſequutionis ſufficere ſibi putaret fidem cordis.

uos. Omnis ergo qui confitebitur

a ¶Perducam ad confeſsionem patris. ¶Venite benedicti patris mei.

me coram hominibus confitebor & ego eum coram patre meo, qui eſt

¶In conſortio ſanctorum. ¶Timore.

in cælis. Qui autem negauerit me

a ¶Vbi prodeſſe debet mei nominis cõfeſsio. b ¶Non perducam ad viſionem dei patris, qua perfruentur ſancti.

coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cælis

a ¶Sicut timor mortis non debet retrahere, ſic nec carnalis affectus. b ¶Non ad hoc inter homines veni, vt carnales affectus confirmem, ſed ſpirituali gladio diſſociem.

eſt. † Nolite arbitrari, quia uenerim pacem mittere in terram. Non ueni

¶Verbi dei.

pacem mittere, ſed gladium. Veni enim † ſeparare hominem aduerſus patrem ſuũ, & filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſo-

a ¶Non poſſunt inter eos eſſe iura pacis, inter quos eſt bellum fidei. b ¶Qui non credunt.

crum ſuã: et inimici hominis dome-

a ¶Et huic religioni pietas non eſt anteponẽda, quod facit qui quod deo minus amandum eſt, plus amat quam deum.

ſtici eius. † Qui amat patrem aut matrem plus q̃ me, non eſt me dignus.

a ¶Qui præponit carnalem affectum ſpirituali

† Et qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus. Et qui non

aliorũ. Dipondi⁹ aũt valet duplex as. & iõ dicitur Lu.xij. qđ q̃nq; paſſeres habebãtur ꝓ dipondio: hîc dicitur qđ duo pro aſſe quia paſſer impar nõ poterat cõpetenter diuidi, iõ remanebat vẽdenti. dicit ergo: Nõne duo paſ. i. vẽduntur, quia veneo nis habet ſenſum paſſiui ſub voce actiua. b ¶Aſſe. i. pro aſſe. & tñ vnus ex illis q̃tũcũq; ſit parui valoris, vt viſum eſt. c ¶Nõ cadet ſu. i. non morietur. d ¶Sine patre ueſtro. i. ſine ꝓuidẽtia dei pr̃is: p cõſequẽs ſupple neq; vos moriemini, q̃n de⁹ ordinet de morte vr̃a: ꝓpter qđ cõcludit. e ¶Veſtri au. in dei pręſcientia: iõ concludit. f ¶Nolite. i. maioris reputatiõis apud deũ, q̃a ad imaginẽ dei fact⁹, qđ nõ cõpetit creaturę irrõnabili. g ¶Oĩs er. Oſtenſo, qđ debent tribulationes ſuſtinere conſtãter, hic hortatur eos ad confitendũ nomẽ Chriſti confidẽter dicens: Omnis. & patet & ſequit̃: h ¶Qui au. Negatio autẽ noĩs Chriſti ſẽp eſt peccatũ mortale: & iõ negãs ip̃m, dign⁹ eſt dãnatiõe. Sl̃r & nõ cõfiteri ſeu tacere aliq̃n eſt pc̃m mortale, vt quãdo. ſ. ex taciturnitate alicui⁹ tollit̃ honor deo debit⁹ ſicut in caſu q̃ aliq̃s ĩterrogat⁹ de fide ex taciturnitate ſua ĩgerit opinionẽ alijs, qđ ip̃e nõ ſit Chriſtian⁹, vl̃ q̃ fides ſit ita deriſibilis, q̃ null⁹ audeat eã cõfiteri: tũc tacere vl̃ nõ cõfiteri, pc̃m mortale eſt. Si aũt aliq̃s nõ interrogat⁹ ex feruore fidei publicè ꝓfiteat̃ fidẽ Chriſti ad declarationẽ ỽitatis fidei, & ad cõfirmationẽ trepidãtiũ, ſicut legũt̃ aliq martyres feciſſe: hoc eſt donũ ſuperogationis. i ¶No. ar. hîc oſtẽdit q̃ prędicatores euãgelij nõ debẽt ĩpediri ex amicorũ carnalitate. Ad cui⁹ euidẽtiã ſciẽdũ, q̃ charitas eſt ordinata, ſic q̃ homo debet diligere deũ ſup oĩa, etiã ſupra ſeip̃m: & iõ ꝓ nulla amicitia cuiuſcũq; ꝓximi debet retardari q̃n ꝓſequat̃ ea quę ptinent ad honorẽ diuinũ: ꝓpter qđ dicit: Nolite ar. q̃a ue. pacem mittere in terram. & loquitur de pace mala, quę eſt contra deũ. k ¶Non ue. pa. mit. ſ. talem quę dicta eſt. l ¶Sed gla. hoc eſt diuiſionẽ talis cõcordię. Aduertẽdũ tamen, q̃ iſta quæ dicũt̃ hic à Chriſto, ſunt facta occaſional̃r, q̃a ad Chriſti prędicationẽ & apl̃orũ aliq cõuerſi ſũt ad fidẽ: & alij in ĩfidelitate remanẽtes q̃tũcũq; eis cõiũcti, perſequuti ſũt iſtos ad mortẽ, ꝓpter qđ ſeq̃t̃: m ¶Veni em̃. & patet. o ¶Et qui nõ ac. cru. ſ. Hîc oſtẽdit, qđ prædicator verbi diuini non debet retrahi ꝓpter dulcedinem præſentis vitæ, quæ eſt breuis & tranſitoria, & ad merendũ vitã æternã ordinata. & iõ, q̃a finis melior eſt his quę ſũt ad finẽ, ĩmo ea quæ ſũt ad finẽ nõ ſũt niſi ꝓpter aſſequutionẽ finis iõ de ipis nõ curat̃, dũ tamẽ finis habeat̃: ꝓpter qđ de vita pñti nõ eſt curãdũ, ſed de aſſequutiõe vitę ętern̨ę: & hoc ẽ q̃ dicit Qui nõ. ſ. volũtarie mortẽ tolerãdo ☙ Non eſt me

C

D

Nicolaus de Lyra.

☞ Et ſequitur:

☙ ctũ iſtorũ, quia nos habem⁹ noticiã de iſtis inferioribus, & de humanis actibus: & per conſequens deus talia cognoſcit & ad finem debitum deducit: quia cum ſit agens vniuerſale & primum oĩa quę ſubiacẽt ei⁹ cognitiõi ordinãt̃ p ip̃m. Et q̃a natura nobilior prĩcipali⁹ cadit ſub ordĩe ꝓuidẽtię, ſeq̃t̃ q̃ natura hũana quę ĩmortalis eſt ex pte aĩę, ſpeciali mõ cadit ſub ei⁹ ordinatiõe: propter q̃ iuſti nõ debẽt mortẽ timere. q̃a de⁹ ordĩabit ad finẽ vltimũ & hoc ẽ q̃ dicit: Noli. & patet vſq; ibi: a ¶Nõne. Ad euidẽtiã hui⁹ ſciẽdũ, q̃ paſſeres abũdãt in t̃ra ꝓmiſſiõis: & iõ de ipis fiebat oblatio paupũ, q nõ poterãt alia hr̃e: vñ erãt pauci valoris, quia duo hẽbãt̃ ꝓ aſſe. As aſſis ẽ gen⁹ numi. vñ ẽ mẽſura ĩ põderib⁹ vt dicit glo. ſup iſtũ locũ. In vnoq̃q; em̃ gñe illđ q̃ mĩmũ ẽ mẽſura aliorum

✻ a ¶Nonne duo. Hilarius. Myſticè autẽ corpus & anima aſſe venduntur, cum pro minima delectatione diabolo traduntur. h ¶Qui autem negauerit me &c. Remigius: Negabit autẽ ſe negantem, quia per ipſum non habebit accreſſum ad patrem, & ſic p oppoſitũ intelligit̃ cõfiteri ſe cõfitẽtẽ, q̃a dabit ei acceſſũ ad patrẽ. i ¶Nolite. Hiero. Ad fidem Chriſti totus orbis in ſe diuiſus eſt, vnaquæque domus fideles habuit & infideles, & bonum bellum mixtum eſt, vt pax mala rũperetur. n ¶Qui amat patrem &c. Hilarius. Illi enim qui domeſticas dilectiones hominum, eius dilectioni prætulerint, futurorum bonorum indigni erunt hæreditate. o ¶Et qui non ac. cru. Grego. Duobus modis crucẽ dñi baiulam⁹: Cum aut p abſtinẽtiã carnẽ affligim⁹, aut cũ p compaſſionẽ ꝓximi neceſſitatẽ illi⁹ nr̃am putam⁹.

✻ Qui inuenit

E a ¶ Et ſequi.me. Aliquis em̃ carnē macerat ꝓ inani gloria, vel proxĩo carnalit̃ cõpatitur vt culpæ faueat: Hic crucē ferre videt̃, ſed dominũ nõ ſequitur. b ¶ Qui in. Nomĩe aĩæ vita præſens deſignatur. c ¶ Qui re. Cum ad prædicationem mittit, æs zonæ tollit, pericula non timēda dicit, affectũ ſubijci religioni, Vñ ergo ſumpt⁹: Auſteritatē mãdatorũ ſpe rēperat ꝓmiſſorũ. Qui recipit (ĩquit) vos Ad ſuſceptionē magiſtrorũ prouocet diſcipl'os. Dicit ergo aliquis: ergo & pſeudo prophetas & Iudã ꝓditorē ſuſcipiem⁹: Hoc dñs ꝓcurãs dicit nõ pſonas eſſe ſuſcipiēdas, ſed nomina: & mercede nõ carere ſuſcipiētē, licet ĩdign⁹ ſit q ſuſcipit. Nõ ait mercedē de ꝓpheta vl' iuſto, ſed ꝓphetę & iuſti mercedē: qa dum eas ſuſtētat q aliter nõ poſſēt qđ eorũ ē facere. & ipe eſt q ĩ hoc noĩe facit, nõ ꝓ eis ſolũ, ſed eorũdē mercedē hēbit, i. talē q̃lē & ipi. ¶ Quia Chriſt⁹ ĩ apl'is, de⁹ autē ĩ Chriſto: ergo q apl'os recipit, recipit deũ. Hoc dicit, ne apl'orũ ſuſceptio vilis habeat̃ his à qb⁹ ſupra dixit, debere ſtipēdia accipe. d ¶ Et quicũq;. Qui pĩculũ nõ ſuſcipientiũ teſtimonio excuſſi pulueris denunciauit, meritũ recipiētiũ vltrà ſperatũ cõmēdat. Nota deũ magis ad piũ affectũ reſpicere q̃ ad quantitatē rei exhibitę. r ¶ Vni ex. Minimi ſũt q nihil penitus habent in hoc mundo, & iudices erunt cum Chriſto.

† Luc.10.c
† 73.di.c.ĩ noĩe pñs

qua etiã in bonis, ſicut hic patet: qa in diſcipl'is ſuis dicit ſe eſſe receptũ. g ¶ Qui reci. i. dei nũciũ. h ¶ In no. i. inq̃tũ dei nũci⁹. i ¶ Mercedē pro. i. ab eo cui⁹ eſt nũcius. Et ſilr: k ¶ Qui re. quod non põt eſſe niſi propter deum, à quo iuſtificatur oĩs verè iuſtus. l ¶ Mercedē iu. acci. i. à deo q iuſtificat ipm: Secus eſt autē ſi recipit ipm inquãtũ amic⁹ vel cõpatriota vel hmõi: quia nõ recipit eum purè in noĩe dei. m ¶ Et quicũq; po. Hoc dicit ad oſtēdēdũ, q̃ quilibet quãtũcunq; pauper põt facere opera miſericordię. qua dare calicē aquę frigidæ põt quilibet quãtũcunq; paup. n ¶ In no. diſci. i. qñ eſt fidelis denũciãs fidē Chriſti. o ¶ Amen. i. fideliter. p ¶ Dico uo. nõ. quia in his que dantur propter Chriſtũ, nõ tantũ penſatur quãtitas doni, quantũ pēſatur quãtitas bonæ volũtatis, ex qua datur. Sequit: q ¶ Et fac. eſt cũ cõ. &c. modũ. ſ. prædicandi & viuēdi prædictum. r ¶ Tranſijt inde ut doceret & prædicaret. in ci. ſ. Iudæorum: Et ſic patet cõcluſio hui⁹ capituli.

✱ a ¶ Qui iue. in delectatiõib⁹ illicitis nutriēs eã. c ¶ Perdet eã, quãtũ ad vitã futurã. d ¶ Qui reci. uos, corporaliter. f ¶ Me recipit, ſpiritualiter: & per cõſequens recipit patrē & ſpiritum ſanctũ, qui cũ filio per gratiã inhabitant recipiētis mēte. g ¶ Qui reci. i. qa dei nũcius eſt. i ¶ Mercedē &c. i. à deo recipiet mercedē cui⁹ eſt nũci⁹. k ¶ Et qui re. i. ꝓpter iuſticiã ſuã, nõ ꝓpter cõſanguinitatē vel affinitatē. l ¶ Merce. iuſti. i. particeps erit meriti ſuę iuſticiæ. ¶ In ca. x. vbi dicitur in poſtilla: Nolite poſſidere aurum &c.

Moralitæ
† Mar.9.ſ.
H

ADDITIO. Qualiter ſint intelligēda ſecũdũ doctores iſta quę apl'is ad pdicãdũ miſſis à Chriſto iniũgũtur, habes infra in additione ſuper Iohannem. xij. vide ibi.

a ¶ Vel carnem domando, vel proximo compatiendo, & hoc contuitu ęternorum.

a accipit crucem ſuã, & ſequitur me,

a ¶ Nec aduerſa timenda ſunt, quia qui quęrit inuenire temporaliter vitã, æternaliter pdet eã.

b non eſt me dignus. Qui inuenit animam ſuam perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, a b c

a ¶ Paratus eſt eam hic perdere omnia poſtponēs amori meo.

¶ In futuro.

inueniet eam. † Qui recipit uos me d e

a ¶ Qui in vobis ſum. b ¶ Quia non aliud recipit in apoſtolis quam quod eſt in Chriſto.

recipit: & qui me recipit, recipit f

a ¶ Qui in me eſt.

eum qui me miſit. † Qui recipit pro g

a ¶ Pro eo q̃ nominatur propheta.

phetam in nomine prophetæ, mer h i

a ¶ Ne & pſeudo timeant recipere.

cedem prophetæ accipiet. † Et qui k

a ¶ Pro eo q̃ nominatur iuſtus.

recipit iuſtum in nomine iuſti, mer l

a ¶ Ne quis ſe ab hoſpitalitate per paupertatem excuſaret, hoc leui precepto diluit.

d cedem iuſti accipiet. Et quicumque m

e potum dederit uni † ex minimis iſtis

a ¶ Ne dicas deeſſe vnde calefieret.

calicem aquæ frigidę tantum in no n

¶ Pro eo q̃ nominatur diſcipulus

mine diſcipuli: amē dico uobis, non o p

a ¶ Quam ex bono affectu meruit potius quam ex actu.

perdet mercedem ſuam. Et factum q

¶ Sermones.

eſt cùm conſummaſſet Ieſus, preci

a ¶ Fecit quod docuit prædicans Iudæis, non Samaritanis, non Gentibus, vt ſecundum promiſſa, prius offeratur Iudæis ſalutis occaſio.

piēs duodecim diſcipulis ſuis, tranſ r

iit inde, ut doceret & prædicaret in

a ¶ Iudæorum.

ciuitatibus eorum.

Cap. XI.

f IOhannes aũt cũ s

¶ Poſitus.

audiſſet † in uinculis opera Chriſti,

a ¶ Lex ad gratiam euangelij mittit. ¶ Ne alium a ſe prædicatum putarent.

mittēns duos de

a ¶ Per illos. b ¶ Hoc dicite.

g diſcipulis ſuis, ait † illi: Tu es qui t

uēturus † es, an alium expectamus? v

† illis
† erat.

GLOS.ORDI.

F IOhānes. Cap. XI. Et dũ Chriſtus prædicaret, & prædicationē ſuã varijs ſignis cõfirmaret. Iohãnes eius opa audiuit poſitus in vinculis ab Herode. Sed cũ audiſ. mit. duos de diſ. ſuis, ait illi: Tu es quē. Iohannes interficiendus ab Herode interrogat, nõ qa dubitet, qui alijs dixerat: Ecce agnus dei. Qui & vocē patris audiuerat: Hic eſt fili⁹ meus dilect⁹. Sed vt miſſi ſigna vidētes crederent, & dictis eius opa Chriſti fidē facerent, ne alius Chriſt⁹ expectaret̃. Qđ autē diſcipl'i Iohãnis aduerſus Chriſtũ ſupbirēt, & aliquid liuoris haberēt, ſup inotuit ibi: Quare nos & pharisei ieiunamus? Et vbi Iohanni dixerunt: Magiſter cui teſtimonium dediſti: Ecce diſcipl'i ei⁹ baptizant. & plures veniunt ad eũ. Hæc omnia eadē de Iohãne Lucas ponit, nõ ipſo ordine, ſed quis ordinem rei geſtæ teneat, nõ apparet. g ¶ Tu es qui uentu. Non ait q veniſti: Q. Cum ad inferna deſcēſur⁹ ſum: debeo te nũciare inferis, q nũciaui ſupis. An cõueniat filio dei mori, an alium ad hęc ſacrã miſſurus es? ☞ Qui non

† è puſillis vel: paruis
Io.1.d.
Luc.3.e.
Mat.9.b.

NICO. DE LY.

IOhannes aũt. Ca. XI. Poſita inſtructione prædicãtiũ: Hic cõſequēter ponit̃ cõfirmatio dubitãtiũ: & diuidit̃ in tres: qa primò ſaluator noſter confirmat dubios de ſuo aduētu. ſcđ'ò cõdemnat ĩcredulos ſeu ꝑuerſos, ibi: Cui ſi. tertiò cõmēdat deuotos, ibi: In il. tēp. re. Ie. Pria in duas: qa ad cõfirmationē ꝑpl'orũ oſtēdit Iohannē eſſe ꝓphetã ſctm ibi: Illis aũt abeũtib⁹. Pria ĩ duas, qa primò mouet̃ dubitatio, ſcđ'ò ponit̃ ei⁹ rñſio, ibi: Et rñdēs Ie. Circa primũ cõſiderãdũ, q̃ Herodes antipias ĩcatcerauit Iohãnē ꝓpter hoc q̃ reprēhēdebat eũ, eo q̃ abſtulerat frĩ ſuo Philippo vxorē ſuã noĩe Herodiadē, vt hr̃ Mar. vj. Iohãnes ergo in carcere cõſtitut⁹ miſit diſcipulos ſuos ad Ieſum, querēs vtrũ ipſe eſſet Chriſt⁹ an nõ? Sed qa quæſtio eſt dubitabilis propoſitio, mirabile eſt q̃ Iohãnes qui baptizauerat Chriſtum, & viderat ſpiritum ſanctum deſcendere ſuper eum, vt de eo dixerat: Ecce agnus dei &c. vt habetur Ioh. j. de hoc quaſi dubitans quærebat. Ad hoc reſpondet beatus Gregorius dicens, quòd Iohannes non dubitauit ipſum eſſe huius mundi ſaluatorem, ſed dubitauit vtrum ſicut natus erat in humanitate noſtra, ita etiam moreretur pro ſalute humana; Sed hæc reſponſio ☞ nõ videtur

Diuiſio
Lucę.7.a
† in carcere

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Nõ eſt me. i. vita æterna, quia in cõiunctione ad Chriſtũ per viſionē & fruitione conſiſtit vita æterna. b ¶ Qui inue. i. vitam præſentē, quæ cauſatur ab anima exiſtēte in corpore. vñ eſt ibi prædicatio ꝑ cauſam. Qui amat igit̃ vitã præſentē inordinate, ꝑdet eã. Res em̃ perdit̃ quãdo nõ attingit finē debitũ, ſicut medicĩa ꝑdit̃, qñ ꝑ eã ſanitas nõ acqrit̃: Et eodē modo vita pręſēs quæ finaliter ad cõſequutionē vitę æternæ ordinat̃, rectē ꝑditur, quãdo ꝑ ipam ad æternã vitam non ꝑuenit: qđ contingit illi, q inordinatē amat ipſam & econtrario. c ¶ Qui ꝑdi. aiam. vitam præſentem ꝓpter Chriſtum contēnendo: Talis em̃ dicit̃ perdere, non ſcđ'm veritatem, vt patet ex prædictis, ſed ſcđ'm hominum opinionē. Iſte inquã. d ¶ Inueniet eã. accipiendo ꝓ trãſitoria æternam. e ¶ Qui reci. uos. Poſtquã Saluator hortat⁹ eſt prædicantes, hic hortatur recipientes ipos, oſtēdens magnitudinem præmij ipſorum. f ¶ Qui recipit uos in no. Ea em̃ quæ fiunt Chriſti fidelibus, reputat ſibi fieri Chriſtus: & hoc tam in malis, Act. ix. e. Saule Saule quid me perſequeris, i. fideles meos quàm etiam

Moraliter. s ¶ Iohannes autem &c. per Iohãnem qui miſit diſcipulos ſuos ad Chriſtum dicendo: t ¶ Tu es qui uenturus es &c. Licet ipſe de hoc nullatenus dubitaret: ſed vt eius diſcipuli de hoc dubio certificarentur per opera Chriſti, ſignificatur bonus doctor & humilis, qui quãuis non dubitet de veritate alicuius cõcluſionis, tamen diſcipulos dubitantes remittit ad ſapientiorē, vt per eũ certius informētur: cõtra multos doct. & cõfeſſo. qui dedignãtur ſic remittere ne videantur aliqua ignorare. ✱ Illis autē

Moraliter

A a ¶ Qui nõ ſu. Qui de diuinitatis potētia nõ dubitauerit, hoc ☞ non cõtra Iohannē quē mox à deo cõmendat. b ¶ De Iohan. Præcurſor Chriſti de Chriſto certificare diſcipl'os voluit, qa ſēſit eos dubitare. De præcurſore Chriſt⁹ turbas dubitantes, ne dubitēt docuit, mollē leuēq; putantes. c ¶ Ecce qui. Qui ponunt puluinaria ſub cubito. qui vitã peccãtiũ palpãt, nõ pungũt. ¶ Nota. Rigida vita & prædicatio debet declinare molliũ pallatia, quæ frequētãt mollib⁹ induti adulantes. d ¶ Plus q̃ p. Be. qa angelus nõ natura ſed officio. e ¶ Maior Io. In hoc nõ præfert̃ patriarchis, & cũctis hominibus, ſed æqualis cæteris ſctis oſtendit̃. f ¶ Qui aũt. i. oĩs ſctũs q iã eſt cũ deo, maior eſt eo q adhuc ĩ mũdo. Vel ego quē minorē facit multorũ opinio, in eccl'ia ſctõrũ illi prælat⁹ ſum. Vel nouiſſim⁹ angelus cęli melior eſt q̊uis hoĩe. g ¶ In regno. Regnũ cælorũ duobus modis accipit̃: Aut ſupnũ ĩ quo nõdũ ſum⁹: Aut præſēs eccl'ia in q̃ adhuc viuimus, & iã q̊dã mõ regnam⁹. h ¶ A dieb⁹ Io. Apl'os dñs ad oues q̃ ꝑ. do. Iſrael ire iuſſerat, vt ad regnũ reducerēt. Sed hęc prædicatio ad ꝓfectũ publicanorũ & pctõrũ ꝟſa eſt q crediderũt. Cæterũ Iohãni à plebe nõ creditur, Chriſti opera nõ autorizantur, quia crux eſt ſcãdalo. Iã ꝓphetia ceſſat iã lex explet̃, Chriſt⁹ alijs prædicatur, & ab alijs recipitur, ſui reſpuunt, inimici accipiũt Itaq; regnũ cælorũ vim patit̃, quia gloria Iſrl' pr̃ib⁹ debita, à ꝓphetis nũciata, à Chriſto oblata, fide gētiũ occupat̃ & rapit̃. Vel à dieb⁹ Iohãnis, q pñiam prædicauit. q̃ pctõr reuiuiſcit, & non añ: q a lex pœnã intulit & nõ ꝑ pñiam viuificauit. Patria cæleſtis vim patit̃ dũ pctõr ad eã q̃ſi ĩ alienũ locũ ĩtrat ꝑ pñiam. Grãdi violētia eſt in terra naſci & cęlum cape, & habere per virtutē q̃ nõ poſſumus ꝑ naturã. i ¶ Oēs em̃. Non qđ poſt Iohãnem nõ fuerint aliq, vt Agab⁹, ſed qa quidqd ꝓphetauerũt, de domino vaticinati ſunt. Oē. em̃. qa quidqd illi dixerunt, de vēturo loquuti ſũt, hic ꝟò veniētē oſtendit. k ¶ Et ſi uultis recipere ipſe. Vt min⁹ excuſabiles ſitis, quia eum non recepiſtis. Ipſe eſt Elias in virtute, non in perſona par in vitæ ſeueritate, mentis rigore præcedēs Chriſti primũ aduentũ, vt ille ſecundũ.

† auditis & videtis
† lętũ accipiũt euãgelij nũcium
† offenſus per me
ẽ, 10. a.
✱ veſtibus
B
Act. 11. d.
† excellentiorem ꝓpheta
† Mala. 3. a
Mar. 1. a

¶ Non ad interrogata ſed ad ſcandalũ nũciorũ.

Et reſpondens Ieſus, ait illis, a

a ¶ Non reſpondit Iohanni, quia nõ dubitabat ſed illis.

Euntes renunciate Iohanni b

a ¶ Ceſſent verba loquantur opera. ¶ Per miracula. ¶ Per doctrinã euangelij illuminãtur.

quæ † audiſtis & uidiſtis. Cæci uident, claudi ambulãt, lepro ſi mundantur, ſurdi audiunt,

a ¶ Pauperes ſpiritu vel opibus intus illuminantur, vt in prædicatione nullla diſtentia ſit inter pauperes & diuites

mortui reſurgunt, pauperes c

† euangelizantur. Et beatus d

¶ In hoc nuncios percutit ſicut poſt oſtenditur.

a eſt qui non fuerit † ſcandaliza

a ¶ Ne turbæ Iohannem liuore motum ſuſpicentur, & vt ſciant eum quæſiſſe non ſibi, ſed diſcipulis.

tus in me. Illis autem abeunti e

a ¶ Quæ neſciebant myſterium interrogationis eius.

bus, cœpit Ieſus dicere ad tur

b bas de Iohanne: Quid exi f

a ¶ Qui omni vento agatur, vt leuitate mentis de me ambigat quem prædicauit.

ſtis in deſertum uidere, arun

¶ Non.

dinem uento agitatam? Sed

¶ An vana gloria ductus lucra quærat pro dapibus vel veſtibus, qui locuſtis viuit, & pilis camelorum induitur.

quid exiſtis uidere? Hominē g

c mollibus ✱ ueſtitum? † Ec h

ce qui mollibus ueſtiuntur, in

a Vbi aliquid venentur.

domibus regum ſunt. Sed

a ¶ Qui me non tantum venturum prædixit: ſed etiam digito demonſtrauit.

¶ Ponit quod erat.

quid exiſtis uidere? Prophe i

tam? Etiam dico uobis, &

d † pluſquàm prophetam. Hic k

¶ In Malachia.

eſt enim de quo ſcriptum eſt:

¶ Verba patris ad filium. a ¶ Nuncium.

† Ecce ego mitto angelum me l

a ¶ Manifeſtationem tuam.

um ante faciem tuam, qui pre m n

a ¶ Peruia reddet tibi corda auditorum pœnitentiam prædicando, baptizando.

parabit uiam tuam ante te.

a ¶ Vt ſummam virtutum eius comprehendam.

Amēn dico uobis: non ſurre o

a ¶ Non virginis.

e xit inter natos mulierum ma

a ¶ Et ſi æqualis.

f ior Iohanne Baptiſta. † Qui p

a ¶ Tempore. b ¶ In cordibus apoſtolorũ

g autem minor eſt in regno cæ

a ¶ Dignitate.

b ¶ Alia commendatio Iohannis.

h lorum, maior eſt illo. A die q r

bus autem Iohannis Bapti

a ¶ Quantum dicetur nunc. i. ſemper.

ſtæ uſque nunc regnum cæ

a ¶ Quibus non erat promiſſum.

lorum uim patitur, & uiolen s

ti † rapiunt illud. † Omnes t

a ¶ Præcedentes. ¶ Vbi Chriſti tempus oſtenditur, quem Iohannes oſtendit.

i enim prophetæ & lex uſque

a ¶ Vel prædicauerunt.

ad Iohannem prophetaue

k runt: & ſi uultis recipere, ipſe v

C

euã. i. denũciant̃ habere regnũ cælorũ, vt ſup̃ dictũ eſt ca. v. Btĩ pauperes &c. d ¶ Et beatus. ſ. dubitãdo de deitate, qa me vidit in paſſibili carne. e ¶ Illis aũt. Hic conſequēter oſtendit Iohãnem eſſe ꝓphetã ſanctũ & hoc ne ex quæſtione ꝓpoſita aliq crederēt eũ dubitaſſe & ignoraſſe eum fuiſſe Chriſtũ, & cõmēdat eũ de quatuor. Primò de ſoliditate fidei & conſtantiæ, cum dicit: f ¶ Quid exiſtis. q. d. nõ qa Iohãnes ita conſtans erat, quòd nec timore nec fauore à ꝟitate declinabat ſcđ'ò ab auſteritate pœnitētiæ, cũ dicit: g ¶ Hominē. q. d. nõ, qa ſicut ſup̃ dictũ eſt: Iohãnes habebat veſtimentũ de pilis camelorũ, & eſca ei⁹ erat locuſtæ & mel ſilueſtre. Ad hoc etiã manebat ĩ deſerto vt auſterã vitã duceret, non ſolũ ex victu & veſtitu, ſed etiã ex loco: ꝓpter qđ ſubditur: h ¶ Ecce q mol. Ad hoc em̃ multi magnatib⁹ adulãt, vt cũ ipſis cõmorãtes delitijs vtãtur: ſed homines veritatis talia aſpnant̃. vñ narrat Valerius maxi. li. iiij. q̃ quidã dixit Diogeni olera lauanti: Si tu Dionyſio adulari velles, iſta non ederes. Cui rñdit: Si tu iſta edere velles, Dionyſio adulari nolles Et ſequit̃. Hic veridicus ꝟitatis annũciator malēs olerib⁹ ſuſtētari, quã magnatib⁹ adulari. Tertiò cõmēdat eũ Saluator à claritate noticiæ, cũ dicit: i ¶ Prophe. dr̃ em̃. j. Re. ix. b. Qui em̃ dr̃ hodie ꝓpheta, olim appellabat̃ vidēs: qa ꝓphetæ videbãt ea quę alijs erãt occulta: ſed nõ ſolũ Iohãnes ꝓpheta fuit, ſed etiã pl⁹ q̃ ꝓpheta, qa nõ ſolũ Chriſtũ ꝓuidit vēturũ & ꝓdixit ſicut alij ꝓphetę, ſed etiã ipm digito oñdit. q̃rtò cõmendat eũ ab autoritate doctrinæ. k ¶ Hic eſt. Mala. iij. l ¶ Ecce ego mit. i. Iohãnē qui duxit vitã angelicam. m ¶ Ante fa. i. ante Chriſtũ quia fili⁹ dr̃ figura dei patris, & ꝑ cõſequēs facies ei⁹. n ¶ Qui præ. i. corda audiētiũ, ad recipiēdũ Chriſtum ꝑ ꝓdicationem ſuã, & baptiſma ſuum: & vt cõphendat ſummã cõmendationē Iohãnis, ſubdit: o ¶ Amē di. uo. non negat quin æqualis ſurrexit inter natos mulierũ, Chriſt⁹ enim maior fuit ſed non propriè dicit̃ filius mulieris ſed virginis, qa mulier de cõi curſu accipit̃ ꝓ fœmina corrupta. p ¶ Qui aũt mi. id eſt in btitudine. q ¶ Maior eſt il. quia quilibet btũs q̃tũcũq; minim⁹ maior eſt actu q̃ quicũq; viator purus, licet aliqs viator ſit maior in potētia aliq̊ btõ. Et qa dixerat, qđ Iohãnes erat plus q̃ ꝓpheta, iõ cõſequēter declarat hoc di. r ¶ A diebus. quia Iohãnes incepit prædicare cõſequutionē regni cæleſtis ꝑ pœnitentiã, qđ ante eſſe non poterat. s ¶ Et uio. ra. il. Non enim poteſt homo natus in terra rapere cælum, niſi ſibi faciat violentiã coercendo à delectabilibus propriũ appetitum. t ¶ Omnes em̃. quia in lege & ꝓphetis veritas de Chriſto erat ſub figuris & ænigmatibus tradita: ſed à Iohanne eſt manifeſtè oſtenſa decente: Ecce agnus dei &c. v ¶ Et ſi. nõ ĩ pſona ſed in ſpũ, qa fuit ſilis Elię: & hoc in trib⁹. Priò ĩ auſteritate pnię, qa de Elia ſcribit̃. iiij. Reg. j. qđ erat vir piloſus, & zona pellicea accinctus renibus. Dicitur autem ibi piloſus ꝓpter hoc q̃ habebat veſtē hirſutã & aſperã. Similiter ☞ de Iohanne

† 21. q. 4. c. 1.
D
† Lu. 7. f

Nicolaus de Lyra. ☞ Cui autem nõ videtur cõueniens, qa Iohannes nõ fuit min⁹ illuminat⁹ q̃ ꝓphetę ve. te. quia hic dicit̃ pl⁹ q̃ ꝓpheta, vt ſequitur in iſto ca. Prophetæ aũt cognouerũt Chriſtũ nõ tm̃ naſciturũ in carne ꝓpter nos, ſed etiã moriturũ, vt habet̃ Iſa. liij. c. Tãq; ouis ad occiſionē ducet̃ &c. & in pl'ib⁹ alijs locis, quæ ꝓpter ꝓlixitatē vitãdã omitto: ergo multo forti⁹ Iohãnes q fuit pl⁹ q̃ ꝓpheta cognouit. Itē Iohãnes de Chriſto ꝓdixerat: Ecce agnus dei Io. j. d. qđ nõ dixiſſet, vt videt̃, niſi vidiſſet eũ immolãdũ ꝓ ſalute mũdi, & iõ aliter dicendum, q̃ Iohannes nõ dubitauit de prędictis, ſed certitudinaliter cognouit: ſed diſcipl'i ei⁹ q nõ erãt ſic illuminati, dubitauerũt, & ideo Iohãnes ꝑ diſcipl'os ſuos q̃ſtionē ꝓpoſuit, nõ propter ſui dubitationē, ſed diſcipulorũ hæſitãtiũ. a ¶ Et reſpon. Hic ponitur Chriſti reſpõſio: & qa ei⁹ reſpõſio nõ erat ad confirmationē Iohãnis q non dubitauit, ſed ad confirmationē diſcipulorũ dubitãtiũ, iõ Chriſt⁹ nõ reſpõdit ꝑ ꝟba, ſed ꝑ facta, faciēs in conſpectu diſcipl'orũ Iohãnis miracula multa manifeſtè declarãtia q̃ ipſe eſſet Chriſtus: & hoc eſt qđ dicit: b ¶ Renũciate Io. ad præceptum meũ. Et cætera quæ ſequũt̃, patēt vſq; ibi: c ¶ Pauperes euan

† diripiũt

e ¶ Il. au. ꝑ hoc aũt q̃ Chriſt⁹ cõmēdauit Iohãnē de mētis cõſtãtia & de aſpa vita & de cognitiõis excellētia, oñdit̃ q̃ doctores ſuꝑiores nõ debēt ĩferiores cõtēnere, ſed magis q̃tũ pñt ſalua ꝟitate eos cõmēdare. r ¶ A di. Per regnũ cęlorũ põt ĩtelligi militãs eccleſia, quę nõ eſt ipi pietes, ſed fideles q̊rum mlti valde paſſi ſũt martyriũ ꝑ violētiã tyrãnorũ, & ſic rapuerũt regnũ cęlorũ. t ¶ Oēs ſ iij ✱ em̃ ꝓ. & lex

Moraliter
† Le. 16. d.
De pę. diſ. 2. ſi em̃. ✱ paulìſper.

E a ℭCui au. Laudato Iohanne tranſit ad increpandum illos, qui nec prędicatione Iohannis moti ſunt, vel ipſius Chriſti prędicationē deſpiciūt. Iohannes talis ac tātus vt dixi, & adeo dign⁹, vt ei debeat credi: ſed vos cui eſtis aſsimilandi qui noluiſtis credere ei? b ℭSimi. eſt pu. Pueri, doctores ſunt humiles ſpiritu. Forū, ſynagoga vel ipa Ieruſalē, vbi iura præceptorū dei recōdebāt. Coeq̄les contribules quos ſolebāt exprobare, q ad laudes dei nō aſſurrexerūt corde deuoto, membrorū agilitate, qd' notat ſalt⁹. Nec plamēta pphetarū p excidijs iā factis vl' faciēdis ad pniam cōuerſi ſunt. c ℭCeci. uo. vt Dauid Exul. d. adiu. no. iub. d. Ia. &c. hmōi. d ℭLamen. vt: Cōuer. ad me ī to. cor. veſt. ī ie. & fle. & pl. & hmōi

Pſal. 80. a. e ℭVenit e. Sicut tūc, ita & nūc vtrāq; viā ſalutis reſpuitis. Lamētēuim⁹ ad Io

Iohel. 2. c. hānē, cecinim⁹ ad Chriſtū. Hęc eſt ſūma Generatio iſta nec plorat cū Iohāne plorante, neq; gaudet cū Chriſto gaudente. Nec mirū ſi duplicē viā ſalutis cōtēnūt,

† lugubria cecinimus. cū & ieiuniū & ſaturitatē pit ſpnūt, ſi ieiuniū placet, cur Iohānes diſplicet? ſi ſaturitas, cur fili⁹ hoīs? f ℭEt iuſti. Oſtēdit filios ſapię ītelligere, nec ī abſtinēdo, nec ī mādu cādo eē iuſticiā: ſed ī ęq̄nimi

† 35. di. ca. ſexto die Rom. 14. c tate tolerādi iopiā, & tēpātiā nō ſe corrūpēdi p abūdātiā. Nō ē regnū dei eſca & panis: q̄rū nō vſus ſed cōcupiſcētia rephēdit. ī q̄buſda libris hr̄; Iuſtificata ē ſapīa ab opib⁹ ſuis, qa ſapīa nō q̄rit vocis teſtīoniū, ſed opū. g ℭTūc. Qui hactenus Iudęos cōit' icrepauit, nūc noīati ciuitates exprimit, q̄ freq̄nt' audita doctrina & viſis tot ſignis credere noluerūt q bus nō optat mala, ſed pdicit vētura.

3. 4. d. F h ℭVę tibi. Supra vbi legit', qa circūibat Ieſus ciuitates & oēs vicos, curans oēm lāguorē: itelligēdū eſt iter alias etiā ī corozaī & Bethſaida dūm feciſſe vtutes. Corozaī itpt' myſteriū meū. Bethſaida domus fructuum vel venatorum i ℭSi i. Hoc iplerū mō videm⁹, qa Corozaim & Bethſaida pñte dño credere

Act. 21. e. noluerūt. Tyr⁹ & Sidon poſtea pdicāti b⁹ apl'is crediderūt: adeo deuoti, vt Pau

Pſal. 24. b. lū Tyro abeuntē oēs cū vxorib⁹ & liberis vſq; ad naues pſeq̄rent'. Cur ergo nō crediturīs pdicauit, credituros euitauit ipſe ſcit cuius viæ ſunt miſericordia & veritas. Propoſuit tamen fines Iudæę nō excedere, ne iuſtā phariſęis & ſacerdotib⁹ pſequutiōis occaſionem daret. Et erāt tūc q in Corozaim eſſēt vocandi:

a ❡Hoc eſſe myſticum, & indigere intelligentia, oſtendit, cum ſubdit: Qui habet.

eſt Elias qui uenturus † eſt. Qui ha-

a ❡Cordis. b ❡Quod dixi myſtice intelligat.

bet aures audiendi audiat. † Cui au-

a ❡Tot monita ſalutis audientem & non obedientem.

tem ſimilē æſtimabo generationem

a ❡Iudaicam. b ❡Huic toti negotio. c ❡Sicut Dauid & Ieremię.

iſtam? Similis eſt pueris ſedentibus

a ❡Ieruſalem. ❡Quantum ad monitores. ❡Vbi lex & iura promuntur.

❡Quantum ad monitos.

in foro, qui clamātes † coæqualibus

dicunt: Cecinimus uobis, & non ſal-

a ❡Non aſſurrexiſtis operando. b ❡Pœnitentię lachrymas neceſſarias vobis prędiximus, & non acquieuiſtis, nec adhuc acquieſcitis. ❡Per compaſsionem.

tāſtis: † lamentauimus, * & non plan-

a ❡Exponit prędictam ſimilitudinem.

xiſtis. † Venit enim Iohānes, neque

a ❡Exemplo abſtinentię ſuę pœnitentiam vobis indicens, & noluiſtis humiliari cum eo.

mandu cans neque bibens, & di-

cunt dæmonium habet. Venit fi-

a ❡Cibo & potu lætitiam futuri regni pręſignans, & noluiſtis cum illo gaudere, ſed calumniati eſtis.

lius hominis mandu cans & bibens,

& dicunt: ecce homo † uorax & po-

tator uini, Publicanorum & pec-

a ❡Quidquid me putetis, ego tamen dei virtus & dei ſapientia iuſte facere intelligor ab apoſtolis.

catorum amicus. † Et iuſtificata eſt

a ❡Quibus pater reuelauit quæ prudentibus abſcondit.

ſapientia à filijs ſuis. Tunc cœpit

exprobrare ciuitatibus in quibus factę ſunt plurimæ uirtutes eius, quia

a ❡Quę quondam myſterium dei tenuiſti.

nō egiſſēt pœnitētiā. † Vę tibi Coro-

a ❡Quę fructum gignere debuiſti, ad quam ſpirituales venatores miſſi ſunt. b ❡In ciuitatibus gentium, quas diabolus venator in anguſtia tētationū cōprehēdit.

zain, uę tibi Bethſaida: qa ſi in Tyro

mile erat de Iudæis q̄tum ad hoc: quia viderāt auſteritatē Ioānis,

G nec per hoc fuerāt moti ad pniam: & poſtea dulcedinē & māſuetudinē Chriſti, q dulcedinē miſericordiæ eis prædicauit, & cū eis dulciter & māſuete cōuerſat⁹ eſt, nec graues pœnas impoſuit pœnitentibus, ſed dixit. Vade & noli amplius peccare. & tn̄ per hoc

Ioh. 8. b nō fuerūt moti ad deuotiōis dulcedinē & pietatis, ſed magis remāſerunt obſtinati in pctīs. ſ. vtriuſq; vitā in malū in-

† erat terpretādo, & hoc eſt qd' dicit': Cui aūt ſimilē &c. de qua ſcribit' in ca. ſe. Generatio mala & adultera ſignum quærit.

† Luc. 7. c e ℭSimilis eſt &c. nō quātum ad eorū innocētiā: ſed q̄tū ad ludi eorū interpretationē. d ℭQui cla. quia pueri in ptes ęquales diuiſi ſibi dicebant mutuo ea quæ ſequuūtur. e ℭCeci. uo. & patet ex prædictis. f ℭVenit eñ Io. Hic applicat ſilitudinē ad ppoſitū. g ℭNeque mā. neq; bi. i. ī abſtinētia maxima

† ſodalib⁹ viuēs, ille eñ q parū comedit, dicit' non comedere ſcd'm cōem modū loquendi, ſicut q malī videt, dicitur non videns. h ℭEt dicunt. Iudæi. ſ. i ℭDemo. ha. auſteritatē Iohānis dęmoni attribuē-

* vobis do. dæmoniaci eñ poſſunt multa agere & pati quæ non pñt alij. k ℭVenit fi. ho. i. Chriſt⁹. l ℭMādu. & bi. i. commune vitā inter hoīes ducēs. Hoc eñ debebat facere, qa erat mediator dei & hominum: & ideo talē vitam debuit cōiter ducere, vt cōiter viuētes & pctōres haberēt acceſſum familiarē ad ipm. m ℭEt di. ſ. phariſæi malè interptādo. n ℭEc-

† edax ce hō uo. in quo notāt eū de exceſſu in quātitate cibi. o ℭEt pota. ui. in quo notāt eū de ebrietate, qd' erat falſum: qa perfectiſſimę vitę fuit. vñ vt poſt baptiſ-

† Luc. 7. c mū. xl. diebus & noctib⁹ ieiunauit, vt. s. viſum eſt. p ℭPubli. & pec. ami. Hoc accipiebāt ex hoc q videbāt eū cū eis comedentē & bibentē, vt. s. dictū eſt ca. ix. hoc tn̄ non erat, vt eorum vitia amaret, ſed magis vt ſanaret, vt ibidem dicitur: q ℭEt iuſtifi. &c. hoc dupl'r exponit'.

† Luc. 10. c Vno mō referēdo ad apl'os: & eſt ſenſus:

H licet Chriſt⁹ q eſt ſapiētia dei pr̄is ſit pdicto mō à phariſæis reprobat⁹, tn̄ iuſtificat⁹ eſt, i. cognit⁹ iuſt⁹ à filijs ſuis, hoc eſt à diſcipl'is, q ſunt filij Chriſti p adoptionem, ſecundm q dicitur Ioh. j. a. Quotquot autem rece. eum &c. ℭAliter exponitur, referēdo ad pueros Iudęorum prædicto modo ludentes. & tunc ſenſus eſt: Et iuſtificata eſt ſapiētia. ſ. Iohānis & Chriſti. r ℭA fi. ſu. hoc eſt à filijs Iudæorum, quia declarata eſt eorum iuſticia & ſapiētia inquātum repreſentabatur per eorum ludum obſtinatio patrum ſuorum, ſicut patet ex prædictis. s ℭTunc cœ. expro. Hic in ſpeciali oſtendit Chriſtus condēnationem aliquorum propter eorum ingratitudinē, quia illis prædicauerat Chriſtus frequenter, & inter eos miracula fecerat: & licet eius prædicationem primò recepiſſent deuote, tamen poſtea ad vomitum reuerſi, in infidelitate remāſerunt, ſicut prædictum fuerat p Iſa. ix. Primò tēpore alleuiata eſt terra &c. ſicut expoſitū eſt ca. iiij. & hoc eſt q̄d dicit: Tunc cœpit ex. &c. t ℭVæ tibi Coro &c. iſta erat vna de ciuitatib⁹, in quibus prędicta fecerat. v ℭVę tibi Betzaida: de iſta ciuitate erat Petr⁹ & Andreas. x ℭQuia ſi in Tyro & Sidone factæ, quod patet, quia recę- perunt prædi-

Nicolaus de Lyra.

nec tamen de Iohanne dictū eſt ſup. iiij. q habebat veſtimētum de pilis camelorū. Scd'ò, in ſoliditate conſtantiæ. De Elia eñ ſcribit', qd' ipſe conſtāter arguebat regem Achab. iij. Regū. xxj. & Ochoziā regem. iiij. Reg. j. Similiter Iohānes cōſtanter arguebat Herodē, Mar. vj. Tertiò in autoritate doctrinę qa ſicut Elias ventur⁹ eſt p prædicationē ſuā, denuncians Chriſti aduentū ſcd'm, ita Iohānes pręuenit primū, vt dictū eſt ſup. iij. ca. Et hoc notat' cū ſubdicur: a ℭQui ha. au. ad denūciandū, qd' illud q immediate ppont' myſticè eſt intelligendū. b ℭCui aūt. hic cōſequenter exprimit' cōdēnatio obſtinatorū, & primò in generali reſpectu Iudæorum cōiter. ſcd'ò in ſpeciali reſpectu aliq̄rū, qb⁹ ſpecialia bñficia contulerat, ibi: Tūc cœpit exprobrare. Ad euidentiā primi aduertendū qd' multū valde facit ad virtutē, q aliq̄ à pueritia ſua ſint cōſueti opibus vtuoſis: & ideo expedit q pueri excerceant' in ludis honeſtis & inducentib⁹ ad virtutē & retrahentib⁹ à vitijs: pp̄ter qd' pueri Hebræorū habebāt talē ludū. Diuidebant' eñ in medio ciuitatis in duas ptes æquales, & illi qui erāt ex vna pte canebāt carmen lætitiæ, & alij ex oppoſita carmen lugubre: poſtea exprobrabant ſibi mutuo: Et exultantes dicebāt alijs quare ſibi nō cōgaudebant & ecouerſo alijs. ſ. lamētātes quare ſibi nō cōpatiebāt: & hoc fiebat ad exprimendū vanā lætitiā & defectū cōpaſſionis & amicitiæ ad inuicē in hoc mūdo. Et hoc modo ſicut videmus frequenter qd' in eadem ciuitate immo & in eodem vico vel etiam in domo aliqui lætantur, & aliqui ex oppoſito triſtantur. Hoc ſimile erat

Moraliter * enim pro. & lex &c. per legē & pphetas ſignificātur doctores ve. Te. p Iohannē verò doctores noui: pp̄ter qd' debēt ei aſſimilari in tribus prædictis. ſ. mentis cōſtantia, auſtera vita, & ſana doctrina. b ℭCui autem ſi. &c. Sequitur. e ℭCeci. uo. &c. Illi verò non ſaltant ad cantum qui audientes prędicationem de gaudijs cæleſtibus, & nō eleuantur ad ipſa p deuotionis affectū, & illi nō plāgunt ad lamētationē qui prædicationē audiūt de punitione pctōrum q nō mouētur ad aliquā contritionē. f ℭVæ eñ &c. abſtinētia Iohānis fuit alijs exēplum pnię. Māducatio verò Chriſti fuit alijs exēplum condeſcēſionis & miſericordię. per illos igit' qui vtrūq; in malum interpretabātur, ſignificātur detractores, bonos actus aliorum nequiter deprauantes. s ℭTunc * cœpit

A nec tamē de cōtemptu grauius puniendi. ℭTyrus anguſtia. Sidon, venatio. a ℭEt tu Capharnaum. Non ſolum Corozaim & Bethſaidæ vę erit, ſed & tibi Capharnaum: quia b ℭNunquid uſq; in cælum exaltaberis. Nonne tu es quē fama hoſpitij mei, & ſignorum in te factorū famoſa efficeris. vel cōtra prædicationē meā ſupbiſſimè reſtitiſti. Capharnaū interpretat' villa pulcherrima,

Ezec. 16. b in qua cōdēnatur perfida Ierl'm, cui dicitur: Iuſtificata eſt Sodoma ſoror tua ex te. i. ex tui cōpatiōe cū illa exēplo Loth nō eſt correcta, tu filij dei verbis & miraculis ſemp extitiſti ingrata. c ℭRñdens Ie. Rñdens tacitę obiectiōi, quaſi quæreret', quæ rō q Iudaic⁹ ppl's dei cultor, dei filiū in carne veniētē tā obſtinat⁹ reiecit, quem gētilitas tā prona recepit? d ℭDñe cę. Qui facis cælos, & relinqs in terrenitate quos vis, vel ad literam. e ℭParuulis. Sapiētibus & prudētib⁹, nō apponit inſipiētes & hebetes, ſed paruulos, vt pbet ſe tumorē dānare, nō acumen. f ℭIta pater. Blādiētis affectu loquit' vt inceptū in apl'is bñficiū cōpleat'. Hic exēplū hūilitatis accipim⁹, ne temere diſcutere præſumam⁹ ſupna conſilia de vocatiōe horū, & repulſiōe illorū. cū eñ vtrūq; attuliſſet, nō mox rōnē reddidit, ſed ſic deo placitū dixit, oſtendēs qa iniuſtū eſſe nō pōt qd' iuſto placet. In oībus ergo q̄ exteri⁹ diſponūtur, aptę cauſa rōnis eſt, occultę iuſticia voluntaris. g ℭQm̄ ſic &c. ne qs iterū quęrat, cur hūiles eligat, ſapiētes reprobet. h ℭOīa mi. &c. Tradētē patrē & accipiētē filiū

Myſticè myſticè ītellige. Alioqn ſi iuxta fragilitatē noſtrā accipis, cū cœperit hre q accepit, incipiet nō habere q dedit. p oīa, coōipotētē nota, p tradita, filiū, cui p naturā oīa p vnius ſubſtātię iure ſunt ppria, nō data p gratiā. Tradita aūt oīa, nō cælū & terra & cętera q̄ fecit: ſed hi q p filiū

B acceſſum habēt ad patrē, & añ rebelles, dūm poſtea ſentire cœperūt. Tradita āt nō alia ſunt q̄ q̄ in filio ſoli nota ſūt patri. Nota verò filio ſoli eē q̄ pr̄i ſūt, atq; ita in hoc mutuę cognitiōis ſecreto ītelligit', nō aliud in filio q̄ qd' in pr̄e agnoſcibile ſit extitiſſe. i ℭEt ne. no. fi. &c. ſeipſum reuelare. Et nemo nouit pr̄em niſi fili⁹, & cui patrē voluit reuelare. Ad vtrūq; eñ illud ſubditū refertur. Verbo enim ſuo pater ſe declarat. Et verbū ſeipſum declarat, qa mētis noſtre lumē eſt. k ℭNiſi filius, & cui filius uoluerit. Mutua cognitio, quæ eſt ęqualitate naturę, Illa autē tātilla q̄ in nobis eſt, dignatiōe reuelātis eſt.

& Sidone factæ eſſent uirtutes quæ

a ❡Pro memoria pungentis peccati.

factæ ſunt in uobis, olim in † cilicio

a ❡Pro mortis conſideratione,

& cinere pœnitentiam egiſſent. Ve-

a ❡Sed neq; factæ ſunt in eis, neq; pœnituerūt, & tamē.

rumtamen dico uobis, Tyro & Si-

a ❡Sicut minor fuit culpa eius quæ nuncios veritatis non habuit, q̄ eius quæ refutauit, ita minor pœna.

doni remiſsius erit in die iudicij quā

a ❡Quę ſimili culpæ ſubiaces.

uobis. Et tu Capharnaum, † nun-

quid uſque in cælum exaltaberis?

❡Ideo maioribus ſupplicijs punieris, quia credere noluiſti viſis virtutibus.

Vſque in infernum deſcēdes. Quia

ſi in Sodomis factæ fuiſſent uirtu-

a ❡Certe. b ❡Non contigiſſet eis ſubuerſio, vbi fuiſſet correctio.

tes, quæ factæ ſunt in te, forte man-

ſiſſent uſque in hanc diem. † Verum

tamen dico uobis, quia terræ Sodo-

a ❡Quia minor culpa.

morum remiſsius erit in die iudicij,

❡Cum exprobraſſet Iudæis.

quàm tibi. In illo tempore reſpon-

a ❡Gratias ago in te exulto.

dens Ieſus, dixit: † Confiteor tibi

a ❡Mi. b ❡Non pater.

pater domine cęli & terræ, quia ab-

a ❡Sacramentum mei aduentus. b ❡Scribis & phariſæis qui ſibi ſapere videntur.

ſcondiſti hęc à ſapientibus & prudē-

❡Et hoc per me. ❡Humilibus ſpiritu.

tibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pa-

a ❡Vt humilis redeat, qui ſuperbiendo receſsit.

ter, quoniam ſic fuit † placitum an-

❡Coomnipotens. ❡Conſubſtantialis patri.

te te. Omnia mihi tradita ſunt à pa-

❡Hoc naturæ.

tre meo. Et nemo nouit filium ni-

❡Non quod ſolus.

ſi pater: neque patrem quis nouit

❡Hoc naturæ. ❡Hoc gratiæ.

niſi filius, & cui filius uoluerit re-

a ❡Et quia per me habetis acceſſum ad patrem. ❡Credendo obediendo.

uelare. Venite ad me omnes qui

diuię laudis, dicēs: g ℭCōfi. t. i. ad glīā tuā declaro. h ℭQuia abſcō. hęc. i. myſterio fidei. i ℭA ſa. & pru. i. in ſapīa hūana cōfidētib⁹: & iſti ſūt ſapiētes ī ocul'ſuis tm̄, ſed nō ſimpl'r. k ℭEt re. ea. par. i. hūilib⁹. & ſic patet q cā à pte credētiū fuit eorū hūilitas: q̄ ad ſapīam diſponit, vt dicit' Prouer. xj. a. Vbi humilitas, ibi ſapīa ex pte aūt nō credētiū fuit eorū ſupbia, q̄ eſt ītellect⁹ excęcatiua. ſed ex pte dei cā fuit ſimplex volūtas diuīa: & hoc eſt qd' ſubdit: l ℭQm̄ ſic fu. &c. Qd'

C

† ſacco eñ aliq ſint electi, & aliq reprobati: bñ pōt aſſignari cā in gñali etiā ex pte dei, vt in electis appeat dei miſericordia, in alijs aūt ei⁹ iuſticia, qa ſicut ad glīā regis terreni & decorē ſui regni nō ſolū ptinet aula in q̄ ſtrenui milites honorant', ſed ēt patibulū in q̄ malefactores puniunt', ſic ad glīā dei nō ſolū ptinet pmiatio btōrū, ſed etiā punitio reproborū. In ſpeciali tn̄ nō pōt aſſignari rō ex parte dei, q̄re

† quæ es vſq; ad cœlū exaltata vſque in iſtū eligat & illū dimittat, niſi eius ſimplex voluntas. vnde dicit Aug. ſup Ioh. Quare illū trahat, illū autem dimittat, noli velle dijudicare, ſi non vis errare. m ℭOīa mi. t. ſūt. hic ponit' pdictę vocatiōis mediū. Chriſtus eñ mediator eſt dei & hoīm. Debit⁹ eſt aūt pceſſ⁹, vt ab

† 1. q. c. nōne extremo in extremū pcedat' p mediū. & iō oīs pceſſus grę deriuat' ad nos p Chriſtū. & hoc eſt qd' dicit: Oīa mi. trb. qd' verū eſt in Chriſto: qa ſcd'm naturā diuinā habet eſſe à pr̄e, & p cōſequēs poſſe, licet habeat idē eē nūero & poſſe cū ipo. & ſic oīa ſunt ſibi tradita à patre ab ęterno, ſcd'm autē naturā hūanā oīa tradita

† Gratias ago ſunt in ptāte Chriſti & dñio à deo pr̄e. Sed hoc intelligēdū eſt dupl'r. Vno mō q̄tū ad autoritatē, & ſic oīa creata ſūt ſibi ſubdita ab īſtāti cōceptiōis: qa eo ipo q natura hūana vbo eſt vnita, oīa creata ſunt ſubiecta ſibi. Alio mō q̄tū ad effe-

Luce. 10. d ctū: & ſic in iudicio oīa erūt ſubiecta pedib⁹ ei⁹: qa tūc ei⁹ volūtas pfecte iplebitur ī oīb⁹, vt hr̄ ad Heb. x. Et qa ſcd'm

D

† bona voluntas diuinā naturā idē eſt cū pr̄e, ideo ſubdit'. n ℭEt ne. no. fi. eodē mō: nō tn̄ p hoc excludit' ſpūſſctūs, qa dictio excluſiua addita, vni pſonæ ī diuinis reſpectu termini eſſentialis, nō excludit aliā, ſed potius includit: qa licet alia ſit pſona patris, alia filij & alia ſpūſſctī, tn̄ iſte tres pſonę ſūt vn⁹ de⁹: ita q nec ī diuinitate, nec in eſſētialib⁹ hñt alietatē aliquā. dictio aūt excluſiua ſolū excludit qd' alietatē importat. Noticia aūt abſolute ſumpta, eſſential'r accipit': & ideo cōis eſt tribus. & iō cū dr̄, q nemo no. fi. ni. pr̄ &c. p hāc dictionē excluſiuā, niſi, ab hac noticia n̄ excludit' ſpūſſctūs, ſed magis īcludit', vt dctm̄ eſt. Sciēdū ēt, q hęc dictio nēo, nō accipit' pprie. i. null⁹ hō. qd' patet p hoc q ab iſta vniuerſali negatiua excipit' pr̄ p dictionē excluſiuā, cum ſubdit': o ℭNiſi pat. q tn̄ pr̄ nō eſt hō. ſol⁹ eñ fili⁹ in diuinis eſt hō: & iō dicēdū, q nemo, ibi accipit' magis large. i. nullū ſuppoſitū naturę ītellectualis: & ſic bñ excipit' pr̄, q licet nō ſit hō, ē tn̄ natura ītellectual', & tn̄ ipe cognoſcit filiū pfectè. Et qa Xp̄s eſt mediator dei & hō. iō noticia dīnorū ad nos deriuat' p ipm, ppt' qd' ſubditur: p ℭEt cui. nō qa iſti qb⁹ fit reuelatio mediāte filio habeāt noticiā cōphēſiōis ſicut fili⁹, qa hoc ē ipoſſibile creaturę: illd' eñ qd' cōphēdit', total'r & pfectè cognoſcit': & qa dictū eſt dei fili⁹ eſt mediator dei & hoīm, iō cōſequēter oñdit q familiarit' & ſecurè poſſum⁹ accedere ad ipm, di. q ℭVenite ad &c. ſub onere legis, qd' onus fuit importabile patribus antiquis, vt hr̄ Act. xv. Et ego reſi-

Nicolaus de Lyra.

Tollite iu- perūt pdicatiōes Apl'orū & deuotè crediderūt, vt patet Act. xxj. b. vbi Paulū cōduxerūt vſq; ad nauē ex deuotiōe. Per hoc tamē, nō ītelligit' aliq̄ variabilitas in diuina prędeſtiatiōe, ſed tm̄ in hoīm volūtate. a ℭVerūtn̄ dico. Quia graui⁹ eſt auditā fidem repellere, q̄ mori in gētilitate. Illi aūt erāt gētiles, q habitabāt in Tyro & Sidone. b ℭEt tu. hoc dicit improperādo, qa p prædicationē Chriſti & miracl'a debuiſſet exaltari ad diuina: ſed qa pp̄ter pctm̄ ingratitudīs ſemp peiora priorib⁹ inferunt', iō ſequit': Vſq; infer. c ℭQuia ſi in ſo. qui tn̄ fuerūt hoīes peſſimi, vt hr̄ Gen. xiij. d ℭFactę fu. qa feciſſent pnīam ſicut Niniuitę ad pdicationē Ionę. Dicit autē forte, nō ad notādū dubitationē ex parte ſua, ſed ad denotādū mutabilitatē liberi arbitrij ex pte hominis. e ℭVerūtn̄ di. qa repugnatio veritatis agnitę quæ fuit in iſtis, qa vitatē dei cognitā p prędicationē Chriſti poſtea impugnauerūt, cū ſit ſpēs pctī ī ſpm̄ſctm̄, grauius eſt pctm̄ q̄ ſit vitiū luxurię cōtra naturā q̄ erāt infecti iſti ſodomitę. f ℭIn il. tē. Hic conſequēter ponit' deuotorū cōmēdatio: Et circa deuotionē primò ponit' principiū motiuū. ſcd'ò ipm mediū, ibi: Oīa mi. tra. ſunt. Circa primū aduertēdū q poſſet ab aliq̄ q̄ri, q̄ fuit cā q Iudæi l'rati & in ppl'o famoſi p maiori pte ī infidelitate remāſerūt. ſimplices āt & l'rati ad fidē vocati ſūt. Huic q̄ōi tacitè rñdet Chriſt⁹ p modū diuinæ

Moraliter * cę. ex. &c. per iſtas ciuitates, in quib⁹ Chriſtus frequēter prędicauerat & miracula fecerat, ſignificantur illi qui frequenter audiūt dei verbum, & vident exempla virtutū, & tamē in pctīs ſuis obdurātur, pp̄ter qd' cæteris parib⁹ alijs graui⁹ punięt'. f ℭIn il. tē. &c. ſequit': k ℭEt re. &c. magn⁹ honor ex hoc eſt humilibus veris: quia ſunt de ſecreto cōſilio ſummi Regis, & qm̄ hūilibus oīa patiēter ſuſtinētib⁹ frequenter imponunt' grauia, iō indigent recreatiōe diuina: pp̄ter quod ſubdit': Venite ad me &c.

E a ℭTollite iugũ &c. Iugũ Chriſti, euãgeliũ eſt, quod Iudęos & gẽtes in vna fide cõiũgit. Tollite ſuper uos. i. in honore habete: non ſubt⁹, vt cõtẽnatis. Qui laboratis, difficultate legis, & onerati pc̃tis. ſ. reficiam ſi iugũ tollitis. i. præcepta mea. Et quid iugo eius ſuauius, quid onere leuius? probabilem fieri, abſtinere à malo, bonum velle, amare oẽs, ęterna ſequi, pñtibus nõ capi, nolle alij facere quod pati nõ vis. b ℭDi. à me: docẽte verbo & exemplo, vt ſitis hũiles mẽtib⁹, mites morib⁹. Hũiles, vt neminem cõtẽnant. Mites vt nullũ lædant. Corde, vt idẽ extra in opere ſit & ĩ corde, ne lateat ſerpẽs in ſpecie colũbæ. c ℭIugũ enim meũ. Quõ euãgeliũ lege leui⁹ eſt, cũ ibi opa hĩc & cõcupiſcẽtia dãnatur? Sed in lege mſta iubet, quę apſus ĩpleri nõ poſſe dicit: hĩc volũtas quærit quę ĩ arbitrio noſtro ẽ, & quę ſola ſufficere põt & præmium habere. Itẽ quõ iugũ Chriſti ſuaue, cũ ſupra dicitur: Arta via ẽ quę ducit ad vitã? Sed ãguſta, qa ñ niſi ãguſto initio ĩcipit, pceſſu verò tpis ineffabili dilectionis dulcedĩe dilatatur. d ℭO. me. qa illud momẽtaneũ noſtræ tribulationis æternũ põd⁹ gloriæ operatur in cælis.

†2.q.6.quę ſcit

†cõmodũ, vel blãdũ.

ñ.7.b

GLO. ORDI.

IN illo tpe. Narrata prædicatiõe & miraculis vni⁹ anni ante qõnẽ Ioãnis factis, trãſit ad illa quæ facta ſunt alio anno, ſ. poſt mortẽ Ioãnis, qñ iã in oĩb⁹ Chriſto cõtradicit. ℭAbijt Ieſus per Alleg. Sata, ſũt auditores, p q̃ diſcipuli trãſeũt, cũ ſollicitè doctores inſpiciũt, qũo vnũquẽq; attrahere poſſint, q̃rũ ſalutẽ eſuriũt, Spicas vellũt, dũ ſingulos hoĩes à terrena intentione retrahunt. Ca. XII.

Allego.

Fricant

Nicolaus de Lyra.

a ℭEt ego re. uos, in pñti p grãm, & in futuro p gloriam. b ℭTollite, volũtariè. ſ. c ℭIugũ meũ ſu. i. legẽ euãgelicã, quę dr̃ iugũ à iũgo gis, qa lex euãgelica eſt lex amoris, & per cõſequẽs iũgit fideles adinuicẽ, Iudæos & Gẽtiles, qa amor eſt vis vnitiua ſcd'm Diony. cõſequẽter oñdit qualiter nutriat̃ amor iſte, dicens. d ℭDiſcite à me. nullũ ledẽdo. e ℭEt humilis corde: neminẽ cõtẽnẽdo. Iſtis aũt duob⁹ maximè nutrit̃ dilectio. Prẽmiũ autẽ amoris ſubiũgit, cũ di. f ℭEt inuenietis re. a. ue. quia ſcd'm q dicit Auguſt. lib. cõfeſ. Inquietũ eſt cor meũ, donec requieſcat in te: Quę qdẽ quies hĩc inchoat̃, ſed in patria pficiet̃, vbi charitas cõſummat̃. Et ne ex iugo legis ęuãgelicę aliq terreãtur, iõ ſubditur: g ℭIugũ em̃ &c. quia ſcd'm q dicitur. j. Ioh. v. a. Mãdata eius grauia non ſunt. quod exponens Aug. dicit. ſ. amanti.

F

ℭIn ca. xj. vbi dicitur in poſtilla: Et ideo aliter dicendum, q Iohannes non dubitauit de prædictis.

ADDI. Hæc rõ poſtillatoris nõ videt̃ cõſona literę ſequẽti, cũ dicit: Eũtes renũciate Iohãni quæ audiſtis & vidiſtis &c. Si em̃ Iohãnes nõ pponebat hãc qõnẽ propter ſe, ſed tm̃ ppter diſcipulos, cũ hoc nõ latebat Chriſtũ, q cogitatiões hominũ pfectè cognoſcebat, ſupfluũ & imptinẽs vr̃ dicere: Renunciate Iohãni: Iohãnes em̃ de hoc cert⁹ erat, ſed poti⁹ debuiſſet dicere: Attẽdite q̃ audiſtis & vidiſtis: dirigẽdo v̄ba ſua diſciplis qui hoc indigebãt, vt dicit poſtillator, nõ autẽ Iohãnes. Sed meliori iudicio ſemp ſaluo ad hãc admirationẽ tollẽdã aliter poſſet dici. Pro cui⁹ declaratiõe attẽdẽdũ, q nõ eſt incõueniẽs, vt qs ſciẽs aliquã veritatẽ certitudinaſr p vnũ modũ, vlteri⁹ pficiat ſciẽdo eãdẽ v̄itatẽ p aliũ modũ: licet ſcd's mod⁹ ſciẽdi nõ ſit ita pfect⁹ ſicut prim⁹. Q'd patet ex hoc: nã Chriſt⁹ q nõ ſolũ ſcd'm ſciam ĩcreatã, ſed etiã ſcd'm ſciam infuſam oĩa cognouit, vt cõĩter tenet̃: ſcd'm tñ ſciam acqſitã. ſ. expimẽtalẽ legit̃ pfeciſſe, Luc. ij. g. Ieſus pficiebat ſcĩa & ętate &c. Siſr dicendũ eſt, q licet Iohãnes certitudinaſr cognouiſſet Chriſtũ p diuinã reuelationẽ, & p ſpm̃ ſctm̃ ſub forma viſibili deſcẽdentẽ, & hmõi: adhuc tñ poterat pficere in ipſi⁹ cognitiõe experimẽtali, hoc eſt cũ expientiã haberet, q opa ipſi⁹ Chriſti manifeſte correſpõderẽt his quę de eo in ppheticis ſcripturis pręnoſticata fuerũt, iuxta illud Iohã. x. a. Opa quę ego facio teſtimoniũ phibẽt de me. ſed cũ quælibet cognitiõis pfectio ſit appetibilis ſeu deſiderabilis, præſertim cognitio Chriſti, idcirco Iohannes nõ dubitãdo de Chriſto an eſſet Chriſt⁹, ſed poti⁹ deſiderando habere ipſi⁹ cognitionẽ expimẽtalẽ ex opibus: quã iã habuerat ex reuelatiõe diuina, dicebat: Es tu, an aliũ expectam⁹? hoc eſt dicere: deſidero te cognoſcere eſſe Chriſtũ ex opib⁹ p te factis, ſicut te iã cognoui p inſpirationẽ ſeu diuinã reuelationẽ. vñ notanter dicit

a ¶Quaſi victi. b ¶Peccatis, vel iugo legis.

laboratis & onerati eſtis, & ego † re- a

a ¶Interius non tantum exonerabo.

a ficiam uos. Tollite iugum meũ ſu- b c

a ¶In fide combinatos. ¶Quia nullum lædo. ¶Moribus.

b per uos, & † diſcite à me, quia mitis d

a ¶Quia nullum deſpicio. ¶Mente. b ¶Non ficte. ſ.

ſum, & humilis corde, & inuenietis e f

a ¶Hic ſpe, & poſtea re. b ¶Euangelium.

c requiem animabus ueſtris. Iugum g

a ¶Non detractantibus, ſed dilatato corde currentibus. b ¶Diſciplina.

d enim meum † ſuaue eſt, & onus meum leue.

Cap. XII.

e IN illo tempore. h

¶Iterum datur occaſio contradicendi Iudæis.

† Abiit Ieſus per ſata

tanter dicit euãgeliſta: Cũ audiſſet Iohã. opa Chriſti &c. licet em̃ G viderat Chriſtũ & ipm̃ v̄è cognouerat, vt dictũ eſt, nõ tñ viderat opa Chriſti pſertĩ illa q̃ teſtimoniũ de ipõ phibebãt. ſ. miracula. Ad qd' Chriſt⁹ tãq; ſciẽs cogitationẽ cordis ipſi⁹ Iohãnis, pprie rñdit: Renũciate Iohãni &c. Vbi attẽdẽdũ, q nõ ſolũ dixit, renunciate Iohãni q̃ vidiſtis, licet fortè hoc videret̃ ſufficere: ſed dixit, q̃ vidiſtis & audiſtis, ad denotãdũ, q ea q̃ audiuerãt à pphetis p Chriſtũ fiẽda, videbãt p ipm̃ impleta. vñ dicit: Cęci vidẽt, & clau. ãb. &c. Hęc em̃ miracula ĩ ppria forma legunt̃ in ppheticis vaticinijs. vñ Iſa. xxxv. b. loquẽs de Chriſto ait: De⁹ venit, & ſaluauit nos. Sequit̃: Tũc aperient̃ oculi eorũ. Siſr Iſa. lxj. a. Ad annũciãdũ ſeu euãgelizandũ pauperib⁹ miſit me. Ex quib⁹ patet, q Chriſt⁹ in hac rñſiõe ſatiſſaciebat deſiderio Iohannis rectè ordinato circa cognitionẽ Chriſti, oñdẽdo q opa ſua miraculoſa corrñdebãt vaticinijs pphetarũ: & ſic poterat de Chriſto noticiã experimẽtalẽ hr̃e ex operib⁹, de quo iã habuerat noticiã diuinitus reuelatam.

†recreabo, refocillabo

REPLI. In ca. xj. vbi agit̃ de qõne Iohannis baptiſtę ad Ieſum, de q̃ poſtil. dicit: cũ qõ ſit dubitabilis ppoſitio, nõ mouet̃ in pſona Iohãnis, q fuit p diuinã reuelationẽ & occultã viſionẽ certificatus: ſed mouet̃ ĩ pſona diſcipulorũ Iohãnis hęſitãtiũ: ſed Burgeñ. dicit taliter dictũ nõ eẽ cõſonũ lr̃ę, q̃ dicit rñdẽdo, Eũtes renũciate Iohanni: q̃ rñdet Iohãni, nõ diſcipulis ei⁹. Ad qd' põt dici dupſr: Primò q remiſit Chriſt⁹ diſciplos ad Iohãnẽ, vt ex relatiõe diſcipulorũ hęſitãtiũ Iohãnes materiã accipet eos pleni⁹ informãdi. ſcd'ò dici põt, q Chriſt⁹ tenuit modũ curialẽ. nã directè rñdẽdo ad diſcipulorũ hęſitationẽ quã nouit, viſus fuiſſet hęſitationẽ eorum redarguiſſe, qd' curiale nõ fuiſſet circa legationẽ Iohãnis factã. Curialitas igit̃ vr̃ tã ex pte q̃rẽtis, q̃ ex pte rñdẽtis, dũ & Iohannes in ſua pſona ĩcredulitatẽ diſcipulorũ nõ detegeret, & Chriſt⁹ ſic curiaſr querẽti rñdit, ne ĩcredulitatẽ legatoris increpare videret̃: cũ ad forũ Iohãnis ptineret. Mõ aũt dicẽdi Burg. quẽ hic addit multa incõueniẽtia cõtingũt. primò qa ponit Iohãnẽ p diuinã reuelationẽ de Chriſto & de his q̃ de ipſo erãt ſcripta, certitudinaſr & ſufficienter inſtructũ: & tñ q Iohãnes petiuit amplius inſtrui. ex ſcd'a em̃ pte infert̃ oppoſitũ primę ptis, qa bñ ſequit̃: Ille petit de. a. cõcluſiõe pfecti⁹ inſtrui: igit̃ pfectè nõ fuit inſtruct⁹: cuius oppoſitũ H dicit Burg, addẽs q ſcd's mod⁹ ſciẽdi nõ ſit ita pfect⁹ ſicut prim⁹: ex q̃ patet Iohãnẽ pl⁹ q̃ſiſſe curioſa q̃ vtilia, ſicut logica ſcd'm cõmentatorẽ. ij. metaph. nõ eſt ſciẽtia, ſed modus ſciendi: q igit̃ eſſet pfectè inſtruct⁹ in theologia, & poſt q̃reret ſcire logicã, curioſus veniret iudicãdus. Secũdũ incõueniẽs: quia Burge. dicit dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ profeciſſe ſcientia acquiſita per experientiã: & hoc videtur dubiũ. nã ſi Chriſt⁹ aliqd didiciſſet p experientiã, qd' pri⁹ vel quaſr pri⁹ nõ nouit, ſequit̃ q nõ fuit ab inſtãti cõceptiõis ſuę omniſciẽs, qd' eſt cõtra ſctõs doctores & mgr̃m li. iij. diſ. xiiij. ſed. xiij. di. exponit qũo intelligit̃ Chriſtũ pfeciſſe, nõ vt Burgeñ. vult. Tertiũ qd' Burg. ponit Iohãnẽ baptiſtã mouiſſe ſui ex pte quæſtionẽ, vt eũ quẽ ſciret eẽ Chriſtũ p diuinã reuelationẽ & ſenſibilẽ oſtenſionẽ etiã ſciret per miraculorũ opationẽ: videt̃ abſurdũ: quia Iudæi nõ ita plene docti de Chriſti aduẽtu cũ peterent ſigna audierũt: Generatio praua ſignũ quærit, Matth. xij. & ſic Iohannes videtur ad generationẽ prauã ptinere, eo q ab infallibili veritate doct⁹ ſingularia ſigna & fallibilia quærit ſcd'm Bur. qd' abſurdũ dicere videt̃. Cõfirmatur, quia poſt mediũ ſciẽdi infallibile, ſi verũ diceret Burg. Iohãnes quęſiuiſſet mediũ ſciẽdi valde fallax. ſ. operationẽ miraculorũ. nã & praui antichriſtiani dabunt talia media nõ ad inſtruendũ ſed ad fallendũ, vt dicit beat⁹ Aug. ij. de ciui. dei. ca. xiij. & octogintatriũ quæſtionũ. q. lv. & quãplurima alia quæ contingunt huic ſingularitati.

† Mar. 2. b. Luce. 6. a.

NICO. DE LY.

IN illo tpe. Poſtq; poſita eſt cõfirmatio dubitãtiũ ca. pcedẽ. vt patet ĩ diſcipulis Iohãnis, hĩc cõſequẽter ponit̃ cõfutatio impugnãtiũ. ſ. phariſæorũ. Et diuidit̃ ĩ q̃tuor ptes: qa aliq ĩpugnabãt Ieſũ Chriſtũ rephẽdẽdo ei⁹ v̄itatẽ q̃ſi cõtra legẽ agẽtẽ, aliq calũniãdo ei⁹ bonitatẽ opa diuina virtute facta dæmoni attribuendo, ibi: Tunc oblatus eſt. alij tentando eius Ca. XII. Diuiſio

Moraliter. h ℭIn illo tge abijt Ieſus p ſa. &c. Per ſata põt intelligi gẽtiliũ doctrina, in qua ſunt multę ſpicę. i. dicta philoſophica ha Moraliter

---

A Fricant, dum exẽplis virtutũ etiã à concupiſcentia carnis mentes exuunt. Grana comedũt, dum emũdatos in corpus ecclę traijciũt. Bene hoc agũt diſcipuli ante dominũ, qa neceſſe eſt pręcedat ſermo doctoris, & ſic gratia cor illuſtrabit auditoris: Sabbato, quia hoc agũt ſpe quietis ęternę, ad quã & alios inuitãt. ℭMoraliter Itẽ p ſata cũ dño ambulãt, q diuis impijs ſtudẽtes in ſcripturarũ meditatiõe delectant̃. Eſuriũt, q ĩ eis panẽ vitę. i. dei amorẽ iuenire deſiderãt. Sabbato, dũ à turbidis cogitationib⁹ vacare, & videre quã ſuauis eſt dñs, gaudẽt. Vellunt ſpicas & terũt, cũ teſtimonia aſſumunt & diſcutiũt, donec ĩ eis medullã dilectiõis inueniũt, q̃ latebat in lr̃a. Sed q ſolã ſupficiẽ lr̃æ ſequũtur, neq; mẽtis refectionẽ norũt, neq; aĩarũ requiẽ quęrũt: vñ cõfutatio ſequit̃: At ille dixit eis: a ℭEſurientes &c. Quia vt ali⁹ ait Euãgeliſta, nec locũ veſcẽdi habebãt p turbis: ppter nimiã importunitatẽ eorũ. ℭAlij Euãgeliſtę addũt, manib⁹ cõfricaſſe. Vñ & Petro dicit̃: Macta & mãduca. b ℭNon licet. Scd'm præceptũ legis. Sed qa alia ſcriptura dicit: Miſericordiã malo q̃ ſacrificiũ. Melius fuit hoĩem de famis periculo liberare, q̃ ſacrificiũ deo offerre: qa hoſtia deo placẽs eſt ſal⁹ hoĩm. De vaſtatione frugũ nõ arguũt, qa licet p legem inde edere. c ℭAt ille dixit &c. In hoc facto nihil aliud inſtruimur, niſi vt ſabbatũ nõ ad lr̃am, ſed ſpũaliter intelligamus. d ℭNõ legiſtis. Si Dauid & Abimelech nõ rephẽdit̃, q̃rũ vterq; mãdatũ legis pbabili neceſſitate trãſgreſſus eſt, & hic ſiſis cauſa famis eſt, cur non idẽ pbatis in apſis. e ℭPanes ppo. Qd' ſignificauit ſacerdotalẽ cibũ trãſiturũ in vſum ppſorũ. Vel qa oẽs ſacerdotes debem⁹ imitari. Vel q omnes ſacerdotes ſum⁹. ℭComedit in ſabbato, qñ de mẽ B a tollebant̃ alijs ſubſtitutis. Erat etiam tunc neomeniæ dies. f ℭQuia ſabbatis ſa. Hĩc ſine neceſſitate oſtẽdit ſabbatũ violari ab ipſis qui calũniantur. Vnũ exẽplũ datũ eſt regiæ poteſtatis, de Dauid, aliud ſacerdotalis, de his q p miniſteriũ tẽpli ſabbatũ violãt, vt multo min⁹ ad ipm̃ ptineat crimen ſpicarũ ſabbato vulſarum, qui verus rex & ſacerdos eſt & dñs ſabbati. g ℭDico autem uo: Q. Si figurale templũ potuit defendere ſacerdotes ſibi ſeruientes, cur ſpũale nõ põt defendere diſcipulos ſibi credentes. h ℭSi autẽ. Et vt oſtẽderet oĩa futuri tpis ſpeciẽ cõtinere, adiecit: Si aũt ſciretis. i. quia de⁹ per gratiã diſpoſuit liberare populũ, & nõ per exteriores obſeruãtias, nõ reprehenderetis meos, ſi vetera omittũt. i ℭDominus eſt enim. Si Dauid paſtus & ſacerdotes templi miniſterio ſabbatũ violantes ſine crimine ſunt, quanto magis filius hominis qui verus eſt rex & ſacerdos & dominus ſabbati? k ℭEt ecce homo. Iſte homo dicitur cementarius fuiſſe, quia manus cui ſpũalis ædificij cura cõmiſſa fuit, arida erat vſq; ad tẽpus Chriſti. Ecce homo ma. Significat humanũ genus in fœcunditate boni operis arefactũ pro manu ad pomũ extẽſa, quã ſanauit manus innocẽs in cruce extẽſa. Bene manus in ſynagoga erat arida, quia vbi mai⁹ donũ ſcię, ibi trãſgreſſor maiori ſubiacet culpæ. l ℭInterrog. Quia diſcipulos de violatione ſabbati probabili exẽplo excuſauerat, ipſum volũt calũniari, vt ſi nõ curet crudelitatis, vel imbecillitatis vel curet, trãſgreſſionis arguant. ℭMat. dicit interrogaſſe, Mar. & Lu. interrogatos eſſe. Sed ſciendũ, q illi prius interrogauerũt, deinde intelligẽs cogitationes accuſationesq; quærentiũ, cõſtituit in medio ſanãdũ, & interrogauit, qd' Marcus & Lucas ait: Et tũc illis tacẽtib⁹ propo- fuit ſimile

Moraliter

Luce. 6. a

Actu. 10. b.

Hoſee. 6. c.

1. Reg. 21. b

†innoxios

✱erat ibi

Mar. 3. a Luce. 6. b

Nico. de Lyra.

tando ei⁹ ptãtẽ, ppter hoc quærebãt ſigna de cælo, ibi: Tunc reſpondebãt ei quidã de ſcribis, alij inſidiãdo ei⁹ aſſumptæ infirmitati, ibi: Adhuc eo loquẽte. Prima adhuc in duas, quia primò repręhẽdũt ei⁹ veritatẽ in ſuis diſcipulis, ſcd'ò, in pſona propria: ibi: Et cũ inde trãſiſſet. In prima ergo pte repręhendũt eũ de hoc q diſcipuli eius tranſeuntes die ſabbati per blada vellebant ſpicas, & Diuiſio

a ſabbato: † diſcipuli autem eius eſuri

a ¶Auſtera vita, non prępa ratos, ſed ſimplices cibos quęrere, vel comedere.

entes cœperũt uellere ſpicas & man-

a ¶Peccatorum conuerſio ſtultis ſabbati defenſoribus diſplicet: ſed a ſabbati domino probatur.

ducare. Phariſæi autem uidentes di-

a ¶Nota quod apoſtoli literam ſabbati deſtruunt.

xerunt ei: Eccè diſcipuli tui faciunt a

a ¶De vinea vel fruge vicini licet edere, ſed nõ falcem mittere, vel foras eijcere.

b quod nõn licet eis facere ſabbatis.

c d At ille dixit eis: † Non legiſtis quid b c fecerit Dauid, quando eſurijt, & qui cum eo erant: quomodo intrauit in d

e domum dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neq; his qui cum eo erant, niſi ſolis ſacerdotibus? Aut non legiſtis in le- e

f ge: quia ſabbatis ſacerdotes in tem- f

a ¶Dum tauros cedunt, pueros circuncidunt, & dum vnam legem ſeruant, ſabbatũ deſtruunt. b ¶Tamen.

plo ſabbatum uiolant, et † ſine crimi- g

g ne ſunt? Dico autẽ uobis, quia tem- h

a ¶Ipſe Ieſus dominus templi. ¶In hoc loco.

h plo maior eſt hic. † Si autem ſciretis, i

a ¶Quam & Abimelech fecit, dum eſurientes pauit.

quid eſt miſericordiam uolo, & non ſacrificium: nunquam condem- k

¶Id eſt apoſtolos. a ¶Id eſt preeſt, & non ſubeſt veteri obſeruantię: & ideo non peccat qui ſecundum eius ordinationem obſeruat.

i naſſetis † innocentes. † Dominus l eſt enim filius hominis, etiam ſabbathi. Et cum inde tranſiſſet, ue- m

a ¶Altero ſabbato, vt Lucas ait

k nit in ſynagogam eorum. † Et ecce

l homo ✱manũ habens aridã, & inter-

cas & cõfricantes manducabant grana, quaſi cõtra legẽ agerẽt ex C Chriſti doctrina. Conſiderandũ tamen, q non arguebãt eos agere cõtra legẽ quaſi raperẽt alienũ, quia licitum erat intrare ſegetẽ proximi & comedere, nõ tamen metere falſe, vt habet̃ Deut. xxiij. ſed quia violabant ſabbatũ, quia præceptum erat in lege q cibaria præparentur die præcedenti & non in die ſabbati, vt habetur Exod. xvj. Ipſi aũt præparabant ſibi cibũ ſpicas fricando, & hoc eſt qd' ſubditur: a ℭDiſcipuli tui. qd' nõ licet eis facere ſabbatis. Sed Chriſtus rñdet eis oſtendẽdo, q nõ faciebant cõtra legẽ, quia aliqd qd' eſt lege phibitũ, bene efficit̃ licitũ propter neceſſitatẽ imminẽtẽ. Sicut Dauid q legit̃ ſanctus, mãducauit panes ppoſitiõis ſibi datos à ſacerdote in neceſſitate, & tñ in lege erat præceptũ, q ſoli ſacerdotes comederẽt: qui ſacerdos inde nõ reprobatur, q dedit alijs, nec etiã Dauid, q comedit cũ viris ſuis. Ex hoc patet, q neceſſitas faciebat aliqd licitũ, qd' aſs eſſet illicitũ. Sic in ppoſito, dato q nõ eſſet licitũ fricare ſpicas in die ſabbati, tñ fiebat licitũ ppter neceſſitatẽ famis: & hoc eſt q dicit ſaluator phariſæis: b ℭNõne legiſtis: vos ſupple q debetis ſcire legẽ. c ℭQuid fecerit Dauid: quẽ tñ reputatis ſanctũ. d ℭQũo intrauit in domũ. & hoc factũ habet̃. j. Reg. xxj. b. cętera patẽt ex dictis vſq; ibi: e ℭAn nõ. vbi ponit̃ alia reſpõſio, qa ſacerdotes in die ſabbati in tẽplo manuaſr opabãtur. qa immolabãt aĩalia deo oblata, & excoriabãt & hoſtias lauabãt, & cõſimilia, & tñ nõ violabãt ſabbatũ: quia talia opera erãt ordinata ad dei cultum, & hoc eſſe qd' dicit ſaluator. f ℭSacer. in tem. ſab. uio. i. manuaſr operantur. D g ℭEt ſine cri. qa etiã erat præceptũ à dño, q talia opa facerẽt in ſabbato. & eadẽ rõne apſi vellẽtes ſpicas in die ſabbati & comedẽtes ex pcepto Chriſti nõ peccabãt, qa meli⁹ eſt ipſi Chriſto obedire, q̃ victimas in tẽplo offerre. Et hoc eſt q dicit ſaluator: h ℭDico autẽ uobis, quia tẽplo. ſcilicet ego (cui⁹ autoritate hoc faciũt) ſum maior. & in hoc etiã ipſe oñdit ſuã deitatẽ. vñ ſeqt̃: i ℭSi ãt ſciretis. i. intelligeretis id qd' ſcriptũ eſt Hoſee. vj. b. Miſericordiã volo, & nõ ſacrificiũ: ex quo oſtẽdit̃ per dictum prophetę, q opa miſericordię ſũt magis accepta deo q̃ victimę. k ℭNũquã cõdẽnaſſetis. i. diſcipulos meos in neceſſitate famis de licẽtia mea ſibi prædicto mõ ſubueniẽtes. Et q poſſet eos licentiare oſtendit: l ℭDñs em̃ eſt &c. quia obſeruantiã illã poterat mutare, ſicut patet q in nouo teſtamento autoritate eius mutata eſt. m ℭEt cum inde tranſ. Hĩc ponitur confutatio eorum qui reprehendebãt ei⁹ veritatẽ in ppria pſona: Et primò ponit̃ eorũ cõfutatio, ſcd'ò ex hoc oriens machinatio, ibi: Exeuntes aũt phariſæi. Circa primum cõſiderandũ, q ad reprehẽdẽdũ eũ propoſuerũt ei quęſtionẽ malicioſè: vtrum licitũ eſſet ſabbato curare: quia ſi non curaret, arguerẽt eũ de impotentia. Si autẽ curaret, de ſabbati trãſgreſſione: & hoc eſt quod dicitur: ℭIterroga. &c. ſequitur: Vt accuſa

†6. q. 3 c. ſcriptum 25. q. 1. c. 10

†1. Re. 21. b

eis.

† nihil eis imputatur

†hoſee. 6. c De pę. di. 1. §. libenter ignoſco

†Mar. 2. d Luc. 6. a

† Mar. 3. a Luce. 6. b

✱ phica habentia grana veritatis, palleis tamen vanitatis & falſitatis ad mixta. Igitur diſcipuli cũ Chriſto per ſata trãſeũt, quando Chriſtianæ fidei zelo doctrinã philoſoficã ſtudendo diſcurrunt, vt ibi reperiant aliqua fidei Chriſti accõmoda: & eſurientes ſpicas vellicant, qñ veritates ibi contentas ab erroneis & friuolis ſeparant: & comedũt qñ in ventre memorię recõdunt, ſcd'm illud Aug. de doc. Chriſt. Si in dictis infidelium inueniãtur noſtrę fidei accommoda, nõ ſolum non ſunt abhorrẽda, ſed etiã ab ipſis tãq; ab iniuſtis poſſeſſoribus accipienda, & in noſtrum vſum vẽdicanda. Per phariſæos autẽ factũ diſcipulorũ arguentes, ſignificantur aliqui doctores indiſcreto zelo quod ignorant reprobantes: ſed ſaluator rationabiliter excuſat: nã omne verũ à quocũq; dicatur à deo eſt. m ℭEt cũ inde trãſ. Sequitur: Et ęc homo ma. ha. ari. &c. per quẽ auar⁹ ſignificatur, cui⁹ manus ad opa pietatis & largitatis inualida reperitur: ſed vt ſanetur per Chriſtũ, ei dicitur ✱Extende ma- Moraliter

E fuit ſil'e de oue,& cōcluſit ꝙ licet ſabbato bene facere. Poſtremo circūſpectis eis(cū ita dixit)extēde. a ¶Sabbatis &c. pręcipuè docet & opaṫ Ieſus, nō ſolū ꝑpter ſpeciale ſabbatū,ſed & ꝑpter celebriorem populi cōuētum,quęrens ſalutē omniū. b ¶Quis erit.Cōpetēti exēplo ſoluit quęſtionē,vt eos oſtēdat ſabbatū violare in ope cupiditatis, q eū violare arguūt ī ope charitatis. Arguit eos q legē malè interpretanṫ, q dicūt in ſabbato à bonis opib⁹ feriandū,Sed à malis tm̄ feriādū eſt:vn̄ dr̄:Oē op⁹ ſeruile nō f.ī eo. i.pctm̄.Sic & in ęterna reqe à malis tātū feriabūtur, nō à bonis. c ¶Extende. Quia nil pl⁹ valet curatiōi eleemoſynarū largitate.vn̄ dr̄: Nō ſit manus tua ad accipiēdū porrecta,ſed ad dādū collecta. Quia fruſtra ꝑ pctis rogatur⁹, man⁹ ad deū expādit,q has ad paupes ꝑ poſſe nō extēdit. d ¶Sicut alte. Hō an̄ aduētū Chriſti dexterā habuit lāguidā. quia ab eleemoſynis torpebat:ſiniſtrā ſanā,quia ſuę vtilitati intēdebat:ſed veniēte Chriſto dextera ſanaṫ vt ſiniſtra:qa qd' cōgregauerat auidè, mō diſtribuit charitate. e ¶Receſſit.Nota exēplū:Si vos pſe. fu.in.v.c.f.in aliā. f ¶Secuti.ſ.Docti, viſis virtutibus pſequūtur:indocti,opiniōe ei⁹ ducti amādo ſequunṫ. vn̄ & curari merētur. g ¶Et præcepit.Nō timore,ne ꝑdit⁹ occidereṫ,ſed parcēdo Iudeis,ne inuidia trucidarenṫ in ei⁹ innocētia & manſuetudine. ¶Hīc myſticè nos inſtruit,ne cū aliqd magnifacimus, laudē foris quęramus. h ¶Aīæ meę. Per aīam oīs affectus demonſtraṫ. i ¶Arūdinē.Iudęos,oī vento cedētes,qui abinuicē diſcrepādo diſſipati ſunt, non mox dānabit: ſed ſupportabit. Arūdinem quaſ. Qui peccāti nō porrigit manum, nec portat onus fratris,quaſſatū calamū confringit. Et qui fidei modicā ſcintillā contemnit in paruulis,linū fumigās extinguit:Quod Chriſtus nō fecit, qui potius venit quærere qd' perierat. patiētiā F namq; ſeruauit,donec iudiciū qd' in eo agebaṫ,ad victoriā pueniret, & expulſo mūdi principe ad regnū rediret,in dextera patris ſedens, donec ponat inimicos ſub pedib⁹. k ¶Linū fu. Gētes, quas naturalis legis ardore ferè extincto, fumus erroris amariſſim⁹, & odoris noxi⁹ inuoluit;quas nō extinxit, ſed de parua ſcintilla in magnū ardorē ignis dei ſuſcitauit. l ¶Donec.Tādiu prędicatio ei⁹ nullis inſidijs ſupata mūdo lucet,donec ponat in terra iudicium,& impleaṫ:Fiat voluntas tua,ſicut in cælo,& in terra.

Leuit.23.a — Eccle.4.d — §.10.c — Myſticè — † turbæ multæ — † intermi natus eſt. — Leui.19.b — Pſ.119. — §.6.b

a rogabant eum,dicentes:Si licet ſabbatis curare,ut accuſarēt eum. Ipſe b autem dixit illis: Quis erit ex uobis homo, qui habeat ouem unam,& ſi ceciderit hæc ſabbatis in foueam,

a ¶Non animali,ſed ſuæ auariciæ conſulens.

nōnne tenēbit,& leuabit eā? Quantò magis melior eſt homo oue? Itāque licet ſabbatis bene facere.

a ¶Quia illa die licet ſibi vtile facere. ¶Alij.

Tūc c ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt ſa d nitati ſicut altera. Exeūntes autem

a ¶A lumine recedentes.

pharisæi conſilium faciēbant aduerſus eum,quomodo perderent eum.

a ¶Liuore permoti,non enim culpa fuit, vel hominem manum extendere,vel Chriſtum ſanare.

e †Ieſus autē ſciēns receſſit inde: & ſe f quūti ſunt eū †multi, & curauit eos g omnes:& † præcepit eis, ne manifeſtum eum facerent, ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam prophetam dicēntem:†Ecce pūer meus quem elēgi: dilectus meus, in quo h bēne complacuit ānimæ meæ. Pōnam ſpiritum meū ſuper eūm & iūdicium gentibus nūciābit. Non contendēt,neq; clamabit, neque audiet i aliquis in plateis uocē eius. Arundi k nem quaſſatā non cōfringet,&†linū l fumigās non extinguet,donec eiiciat ad uictoriā iudiciū: & in nōmine

a ¶Eorum inſidias vt homo fugit odientes.
a ¶Acceſsit vbi inuenit ſequentes.
a ¶In perſona patris de filio. b ¶Quia in forma ſerui.
a ¶Ad opus quod nullus alius poterat facere. ¶Redimere humanum genus.
a ¶Quia ipſe ſolus eſt agnus ſine macula. b ¶Voluntati meæ. c ¶Quod alibi:Requieſcit ſu.e.ſpi.domini.
a ¶Non dei verbum ſed puerum. b ¶Futurum, & modo iuſta iudicia agit.
a ¶Per prædicatores noui Teſtamenti.
a ¶Quia cum malediceretur,non maledicebat,ſed ſicut ouis ad occi.du.eſt,& non ape.os ſuum.
a ¶Myſtice.Qui latam viam inſiſtunt & non audiunt vocem Chriſti.
a ¶Quia non eſt aliud nomen ſub cælo,in quo oporteat ſaluari.

Nico.de Ly. ☞ Et curauit

a ¶Vt ac.eū.aliquo dictorū modorū.Mar.iij.& Lu.vj.dr̄,ꝙ ipſe Chriſt⁹ interrogauit eos.Dicēdū,ꝙ nō cōtrarianṫ: qa primò interrogauerūt eū malitioſè,vt dictū eſt.Et hoc ſcribit Matthę⁹.Poſtea aūt ſtatuto hoīe infirmo in medio,quæſiuit à phariſæis,ſi licet ſabbato curare,quaſi repetendo quæſtionē ab eis motā anq; ſolueret eā.Et hoc ſcd'm ſcribunt Marcus & Lucas qd' tacuit Matthę⁹. & omittūt illud primū qd' ipſe expſſit.Sequiṫ: b ¶Ipſe aūt di.il. vbi Chriſt⁹ ſoluit quęſtionē primò verbo,oſtēdēs ꝑ locū à minori ꝙ licitū erat ſanare hominē in die ſabbati:qa brutū aīal lapſum in foueā licitū erat in die ſabbati extrahere:ergo multo forti⁹ hoīem q melior eſt, cū ſit ad imaginē dei fact⁹,ſi in infirmitatē ceciderit, licitū eſt ſabbato curare.& hoc eſt qd' dicitur: c ¶Quis erit ex uo.& patet ex dictis. ſcd'ò ſoluit quæſtionē facto hoīem habētē manū aridā ſanando, d ¶Tunc ait hoī &c.& patet. f ¶Exeuntes autē &c. Hīc poniṫ ipſorū phariſæorū cōtra Chriſtū machinatio, & ipſi⁹ Chriſti humilis declinatio,Hoīes em̄ ī malicia obſtinati ꝑ rōnē nō pn̄t cōpeſci:& ideo phariſęi nō potētes Chriſto rn̄dere ꝑ rōnē,inceperūt cogitare aduerſus eū fraudē. g ¶Ieſus autē ſci.ſ.machinationes eorū,qa nihil latebat ipm̄.h ¶Receſſit inde. Nō qa timeret mortē,ſed quia futurū erat,vt aliq infirmi Chriſtiani non G auderēt ſtare in pſequutione.ideo ne fuga eorū imputareṫ in peccatū,voluit oſtēdere facto,ꝙ fugere pſequutionē aliqn̄ eſt licitū, ſicut.§.pleni⁹ dictū eſt ca.x.Sequiṫ: i ¶Et ſe.ſ.eū &c.ſ.ex eo ꝙ viderāt prædictū hoīem ſanatū. k ¶Et cu.eos oēs. Et quo patet ei⁹ benignitas,quia perſequut⁹ à Iudæis beneficia ſanitarum eius impendit. l ¶Et præ.eis.i.ſanatis. m ¶Ne ma.eū fa.Phariſæis eū manifeſtādo: nō qa mortē timeret,vt dictū eſt,ſed vt oſtēderet,ꝙ ſicut aliqn̄ eſt licitū in pſequutione fugere,ita licitū eſt ſe occultare ad cedendū maliciæ: Et vt oſtenderet magnitudinē ſuę potētię:& hoc cōfirmat dicto Iſa.xlij.ſecundum tranſlationē Lxx. n ¶Ecce puer.i.Chriſt⁹,q fuit puer in forma ſerui. o ¶Quē elegi. Hoc duplicaṫ ad oſtēdendū,ꝙ ipſe fuit elect⁹ ad pficiēdū opus noſtrę redēptiōis, & null⁹ ali⁹:qa ꝑ nullū aliū poterat ita cōpetēter fieri. p ¶Dilectus &c. hoc dr̄ metaphoricè de deo, ad exprimēdū magnitudinē pręnę dilectionis ad filiū: ſicut apud hoīes illi q multū diligiṫ, dr̄ haberi cordi. q ¶Ponā ſpm̄. qa ſpūſctūs requieuit ſup eū in humana natura, vt hr̄ Iſa.xj.a.Egrediet' ꝟga de radice Ieſſe &c.ſequitur:Et requieſcet ſuper eū ſpūſſctūs &c. r ¶Et iu.gē.qa Chriſt⁹ futurū iudiciū nūciauit hoīb⁹ ꝑ ſuam prædicationē,vt hr̄.j.Silr in iudicio futuro ſn̄iam iudicij feret in humanitate, qa in eadē forma in qua iudicat⁹ eſt corā Pilato,in ea ſedebit in iudicio hoc excepto, ꝙ tūc apparebit in forma glorioſa:& hoc eſt ꝙ dr̄ Act.j.b.Hic Ieſus q aſſumpt⁹ eſt à vobis,ſic veniet.ſ.ad iudiciū,ſicut vidiſtis eū aſcēdētē.i.in forma humanitatis glorioſa, in q̄ aſcēdit in cęlū. ſequiṫ: s ¶Nō cōtē.ſ. vt vindiceṫ.vt patet ex prædictis: qa pſequutionē phariſæorū declinauit humiliter abſq; cōtētione. t ¶Neq; cla.vt.ſ. liberetur, ſicut patuit in ſua paſſione. v ¶Neq; au. Qd' patet ex ſua taciturnitate corā pilato, qa hoc fuerat p̄dictū Iſa.liij.c.Sicut agn⁹ corā tōdēte ſe obmuteſcet,& nō apuit os ſuū. x ¶Arū.q̄ſ. ꝑ arūdinē q̄ſſatā intelligiṫ ppl's Iudaic⁹ à fide & pietate vacu⁹. y ¶Et linū f.per hoc intelligunṫ Gētiles,ī qb⁹ claritas rōnis naturalis erat extincta ꝑ cōſuetudinē peccādi,remanēte fumo volūtatis malè faciēdi. Vult ergo dicere, ꝙ Chriſt⁹ per fortitudinē deitatis noluit reſiſtere Iudęis & gētilib⁹ eū crucifigētib⁹: qa Iudęi crucifixerūt līguis ſuis,ipm̄ iniuſtę accuſando,gētiles verò manib⁹ ipm̄ crucifigēdo,qa milites Pilati q erāt gētiles hoc fecerūt,vt hr̄ Ioh.xix. ſequiṫ. z ¶Donec ejciat &c. Id eſt donec veniat ad exequendum extremū iudicium,in quo manifeſtabitur ſua victoria. Tūc enim inimici ei⁹ ponētur plenariè ſub pedibus eius,vt habetur in Pſalmo.viij.b. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. a ¶Et in nomine eius gētes ſpe. &c. Quia ad prædicationem apoſtolorum gentiles ad fidem conuerſi ſunt. Iudæis pro maiori parte in infidelitate remanen

Metapho. — † Mar.3.a — Ioh.10.g — † Iſa.42.a — H — † lignum — Moraliter

* e ¶Extēde ma.quia cū ex dei dono ad opera charitatis extēditur,tūc ſanatur. f ¶Exeuntes autē pha.per hoc autē ꝙ Ieſus à cōſilio malignantiū receſſit,& ſequētibus ſe benefecit, informauit prædicatorem, vt fugiat obſtinatos & foueat deuotos. l ¶Et præcepit eis &c. per hoc oſtēdēs ꝙ prædicator nō debet quærere humanā laudem, neq; cū obſtinatis contentionem. ideo ſubditur de eo: s ¶Non cōtē.&c.Tunc oblatus eſt ei dęmonium habens,cæcus & mutus. Poſſeſſus à dæmone per pctm̄ mortale,cęcus eſt in his quæ ad ſuā pertinent ſalutem, & mut⁹ ad pronunciandū laudē diuinā;ſed cū curaṫ à Chriſto, videt ſibi ꝓfi cua & pronūciat præconia diuina.Per phariſæos aūt Beelzebub attribuentes,ſignificātur maledici bona in malum peruertentes.

* Omne regnum

A a ¶Et curauit.Tria ſigna ſimul facta ſunt,quæ & quotidie in cōuerſione hominū fiunt,vt expulſo dæmone lumē fidei videant & deū laudent. b ¶In Beelze.Beel.i.Baal:muſcarū,ob ſordes immolaticij ſanguīs:deus eſt Accaron,quo nomine vocant principem dæmoniorū. c ¶Omne re.Neceſſaria cōplexione eos arguit: Vel em̄ Chriſt⁹ virtute dei dæmones ejcit,vel in principe dęmoniorū.Si virtute dei, fruſtra calūnianṫ:Si in principe dæmoniorū,regnū ei⁹ diuiſum eſt, nec ſtabit:& iō à regno ei⁹ recedant: qd' innuit eos ſibi elegiſſe,dū ī ſe nō credūt. d ¶Et oī ci.Eadē rō eſt ciuitatis & domus,quę regni.Ciuitas Ier'l'm ſemp glorioſa,poſtq; in Chriſtū & in Apl'os exarſit.fctā diuiſiōe excidio cecidit. e ¶Et ſi ego in Beelzebub. Si expulſio dæmonū in filijs veſtris,deo nō dęmonib⁹ deputaṫ,quare in me idē opus eandē nō habet cauſam? f ¶Ipſi.Cōtemptibilia mūdi in qb⁹ ſancta ſimplicitas meę virtutis apparet. Vel ita potius:Filij.i.apl'i qui bene ſibi cōſcij erant. nihil malè artis ab eo didiciſſe:ideo ipſi teſtes mei iudicij iudicantes.xij.trib⁹ Iſrael. g ¶Si aūt ego.Illa pars: Si ego in Beelzebub ejcio dæmones ad plura incōuenientia perducta eſt, modo agitur de alia parte cōplexiōis. Si autem ego in ſpū dei. Hīc Lucas ait in digito. Digitus dicitur ſpūſſctūs pro partitiōe donorū. Regnū dei,vel ſeipſum dicit. Vn̄ alibi, Medius inter vos ſtetit,quē vos neſcitis. Vel,regnum qd' Iohānes & ipſe Ieſus prædicauit. Pœnitentiā agite: appropinquabit em̄ regnū cęlorū. Eſt & tertiū regnū ſcripturæ ſanctæ,qd' auferṫur à Iudæis, & datur gēti faciēti fructū eius. Vel regnū B i.oēs mūdi ptes, Apl'is & ſucceſſoribus eorū ad cōuertēdū diſtribuit. h ¶Aut qūo po. Oſtendit ergo dn̄s per manifeſtam parabolā,ꝙ nō cōcordat in fallaci opatiōe cū dęmonibus ſicut calūniabantur,ſed virtute diuinitatis hoīes à dęmonio liberaret,ideoq; grāde ſcelus cōmitrūt,qui qd' dei eſſe cognouerāt, diaboli eſſe clamabāt. Neq; em̄ poſſunt eſſe concordes:quorū opera diuerſa ſunt. Vnde addit: Qui nō eſt me.&c. i ¶Domū illius. Vel domū.i.oēs mundi ptes apoſtolis & eorū ſucceſſoribus ad conuertendum diſtribuit. k ¶Qui non eſt mecum contra: Id eſt qui diſſimilia meis facit opera, contrarius mihi eſt: Ille trahit ad vitia, ego ad virtutes.

☞ Omne pctm̄

j.21.d — † in — † Mat.3.c — Lu.11.c. — 25.q.2.c.ſi ea — Luc.11.c. — Ioh.1.d — §.3.a — j.25.d — †præuenit ad.

eius gentes ſperabunt.†Tunc oblatus eſt ei dæmonium habens,cæcus a & mutus:& curauit eum,ita ut loqueretur,& uideret. Et ſtupēbant b omnes turbæ,& dicebāt: Nunquid c hic eſt filius Dauid? Phārisæi autem d audientes dixerunt:†Hic non eiicit e b dæmōnes, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum. Ieſus autem ſci f ens cogitātiones eorum, dixit eis: c †Omne regnum †contra ſe diuiſum g d deſolabitur,& omnis ciuitas uel domus diuiſa contra ſe,non ſtabit. Et ſi Sathānas Sathanā eiicit,aduerſus ſe diuiſus eſt:quomodo ergo ſtābit e regnum eius? Et ſi ego in Beelzebub h eiicio dęmones,filij ueſtri in quo eij f ciunt? Ideo ipſi iudicēs ueſtri erunt. i g Si autem ego in ſpiritu dei eiicio dęmones: igitur † peruenit in uos re k l h gnū dei. Aut quomodo pōteſt quiſ m quam intrare in domūm fōrtis, & n uāſa eius diripere, niſi priūs alliga o i uerit fortem? Et tunc dōmum illius k diripiet. Quī non eſt mecū, contra p q me eſt:& qui non cōgregat mēcum, r

a ¶Mirantur minus eruditi:& ob miſericordiam & beneficium filium Dauid prædicāt.
a ¶Qui ſapientes videntur, vel negant, vel detractāt quaſi non ſint opera dei,ſed immundi ſpiritus.
a ¶In quo neſcientes conſitentur diuiſionem dæmonum.
a ¶Vel vt ſic crederēt in eum qui cordis occulta videbat.
¶Ideo. a ¶Cuius intra ſe bellum pax eſt hominum vt iam non habeat in mundo locum.
a ¶.i.non ſtabit, vt iam ſit finis mundi.
¶Exorciſtæ Iudæorum, qui ad dei nominis inuocationem eiiciebant dæmones.
a ¶Non poteſtate,ſed comparatione, quia deo tribuunt,quod illi Beelzebub. ¶Iudicantes duodecim tribus Iſrael.
¶Incipit deſtrui poteſtas diaboli, vt regnet deus in nobis.
a ¶Niſi prævaleret diuina potentia.
¶Mundum qui in maligno eſt. b ¶Diabolus,a quo nemo poterat ſe eruere.
a ¶Homines decepti. b ¶A ſeductione electorū compeſcuerit,poteſtatem ademerit.
a ¶Ereptos diabolo per diuerſos gradus eccleſiæ ordinat.
a ¶Diabolus. ¶Opera mea non poſſunt operibus Beelzebub comparari:quia ego cōgrego:ille diſpgit.
a ¶Quia diabolicum eſt congregata diſpergere.

Nicolaus de Lyra.

remanētibus. a ¶Tunc ob.&c. hīc cōſequēter poniṫ cōfutatio calūniantiū Chriſti bonitatē,attribuendo ei⁹ miracula ſpiritui maligno:& primò poniṫ eorū calūniatio,ſcd'ò,calūnię cōfutatio ibi:Ieſus aūt ſci.Circa primū poniṫ euidēs miraculū de eiectiōe dęmonis cæci & muti,nō qa talia ſint in dęmone formaliter ſed effectiuę:qa hoīem quē obſederat,cęcū & mutū effecerat,& ideo ipſo eiecto hō loquebaṫ. b ¶Et ſtupebant.admirātes. diuinā virtutē in Chriſto. c ¶Et dicebāt nū.&c.q.d.ſic.qa hic eſt Chriſt⁹ nobis ꝓmiſſus,de ſemīe Dauid. d ¶Phariſæi aūt &c.turbas.ſ.cōfitētes ipm̄ eſſe Chriſtū ꝑpter euidētiā facti: e ¶Dixerunt:hic &c.quia em̄ factum mirabile negare nō poterāt,ideo modū faciēdi calūniabāt,dicētes ipſum ꝑ aliquē dęmonē ſuperiorē ſibi familiarē & priuatū ejcere dæmones inferiores de corpibus obſeſſorū,ſicut ſupra dictum eſt ca.ix. f ¶Ieſus aūt ſci. hīc poniṫ calūnię cōfutatio:& primò oſtendit ꝙ miracula quę faciebat, nō poterāt attribui ſpūi maligno.ſcd'ò, ꝙ oportebat ea attribuere ſpūi diuino.ibi: Aut facite arborē bonā:Prima in duas,quia primò oſtendit propoſitū per rōnē,ſcd'ò iſtorū calūniātiū dānatiōnē,ibi:Iō di.vobis. Primū oſtēdit q̄tuor rōnibus. prima rō talis eſt:qa ſi ꝑ dęmonē aliquē ejciebat alios, ſeqṫ ꝙ diuiſio eſſet iter eos,& ſic nō poſſet ſtare diu ptās diaboli: & ex hoc ſequiṫ aduētus Chriſti,ꝑ quē ptās dæmonis erat auferēda.& hoc eſt qd' dr: g ¶Oēre.di.&c.& patet lr̄a.ſcd'a rō ponitur,ibi: h ¶Et ſi ego,qa nō ſolū Chriſt⁹ ejiciebat dęmones, ſed etiā diſcipuli Chriſti in noīe ei⁹:& nō ſolūmō diſcipuli ſed etiam aliq Iudæi,qui nō erāt Chriſti diſcipuli ſcd'm ꝙ dr̄ Mar.ix.e. Vidimus quēdā in noīe tuo ejciētē dęmonia, qui nō ſequiṫ nos. nō poterant aūt Iudęi dicere, ꝙ Apl'i facerēt miracula virtute magica, cū eſſent ſimplices & illiterati.Et ſi diceret de Apl'is ꝙ Chriſtus docuit eos artē magicā: tn̄ nō poterat dici de eis,q nō erāt ei⁹ diſcipuli:cū ergo ejcerent dæmones in noīe Chriſti, vt dictū eſt,nec poterat hoc attribui ſpūi maligno,vt viſum eſt. ſilr per cōſequēs nec eiectio dęmonū facta ꝑ Chriſtū, & hoc eſt qd' dicit: Et ſi ego in Beelze. &c. i.Apoſtoli q erāt de ſemine Iudæorum, vel alij Iudæi q nō ſequebātur Chriſtū, in q̄ ejciūt.q.d.cū non poſſitis hęc attribuere niſi virtuti diuinę, ꝑ cōſequēs nec eiectio fctā ꝑ me,vt patet ex dictis.ſeqṫ. i ¶Ideo ipſi &c. De Apl'is patet, ꝙ erūt Iudices.i.aſſeſſores Chriſti in iudicio, vt hr̄.j.xix.d. Cū venerit filius hoīs in ſede maieſtatis ſuæ,ſedebitis & vos ſuper ſedes.xij.iudicantes duodecim trib⁹ Iſrael.Si autē accipiaṫ ꝑ Iudęis nō ſequētibus Chriſtū, q tn̄ ejciebāt dęmones in noīe eius:ſic dicūtur Iudices aliorū non credentiū,quia ex facto eorū alij oſtēdētur cōdēnabiles,qa nō crediderūt ī Chriſtum,cui⁹ deitas declarata fuit per miracula in virtute eius facta. k ¶Si autē ego &c.ſicut cōcluſum eſt ex prędictis. l ¶Igitur ꝑue.&c.i. Chriſt⁹ cuius regnū erat à deo ꝓmiſſum,Iſai.ix.a.Regni ei⁹ nō erit finis.& iſtud regnum expectabāt Iudæi:tn̄ in hoc erāt decepti: qa credebant iſtud regnū tēporale,quē errorē excluſit Chriſt⁹ dicēs,Ioh.xviij.f. Regnū meū nō eſt de hoc mūdo.Tertiā rōnē ponit ibi: m ¶Aut qūo &c.i.diaboli de quo ſcribiṫ Iob.xlj.d. Nō eſt ptās ſu.ter. D quæ ei cōpetur. Dom⁹ aūt ei⁹ eſt homo obſeſſus, in quo habitat ſicut in domo. n ¶Et ua.&c.Vaſa aūt ſūt hoīes pctōres q à Chriſto diripiūtur, qn̄ de ptāte dęmonis ꝑ ipm̄ eripiunṫ. o ¶Niſi pri. i.diabolū.q.d.cū iſta fecerim,vt patet,ſequitur ꝙ ipſe diabol⁹ ſit ꝑ me allegatus. Ex quo cōcluditur,ꝙ ipſe ſit vere Chriſtus;quia in aduētu Chriſti ptās dæmonis erat diminuēda & arcēda. Quartam rōnē ponit ibi: Qui nō eſt mecū: & talis eſt. Volūtas ei⁹ q obedit alicui eſt cōformis volūtati illi⁹ cui obedit ſaltē in fctō. & iō ſi Chriſt⁹ in ꝟtute dęmonis faceret miracula,ſequęreṫ ꝙ Chriſt⁹ & dęmō eſſent cōcordes ī factis:hoc aūt patet falſum,qa facta Chriſti & doctrina erāt ad tetrahēdum hoīes à pctis.facta autē dæmonis ſunt ad diſtrahēdum hoīes per pctm̄:ex quo ſequiṫ ꝙ Chriſt⁹ nō opabaṫ in virtute dæmonis:& hoc eſt qd' dicit: p ¶Qui nō eſt &c. ꝑ cōcordiā in facto & volūtate. q ¶Cōtra me eſt.& hmōi eſt diabol⁹.vt patet ex dictis. r ¶Et qui non cō.me.ſ.fideles ad vnitatem fidei reducendo.

Spargit.& hic

* g ¶Omne re.di.Tale regnū eſt aīa hoīs mali,cuius ſenſualitas rebellat rōni,ꝑpter qd' de talibus diciṫ.viij.Eth. cōtendit ipſorum aīa & hoc trahit huc,hoc aūt illuc, quēadmodū diſcrepātia. Et hoc regnū deſolabitur,quia Chriſt⁹ q rex eſt pacis,inde recedit & diabol⁹ ingreditur. k ¶Si aūt &c. Dęmō in ſpū dei ejicitur: qn̄ gratię donū diuinit⁹ infunditur,& tūc Chriſt⁹ q dei regnū eſt, ingreditur. m ¶Aut qūo &c.fortis iſte diabol⁹ eſt.de quo dicitur Iob.xlj.d.Non eſt po.ſ.t. quę ei cō. Hunc alligabāt apoſtoli quādo prohibebāt eū dare rn̄ia populo idolorū cultori, & tunc eius vaſa diripiebantur,qn̄ idololatrę ad fidē Chriſti conuertebātur. p ¶Qui non eſt mecum.per fidem formatam charitate. q ¶Contra me eſt. qm̄ eſt cum diabolo aduerſario Chriſti.

* Aut facite

C — Scd'a ratio — †§.9.d — Lu.11.b — de pę.di.3.c — ſunt plures — † Mar.3.c. — Lu.11.b — Tertia rō — D — Quarta rō — Diuiſio — Moraliter — Miracula Chriſti probanṫ nō dęmoniaco adminiculo facta

a ſpargit. Ideo dico uobis: † Omne b
a ſFacit. ſDicit.
peccatum & blaſphemia remittetur c d
a ſEſt ſpiritus blaſphemię contra veritatem, cum eam cognouerit induratio.
b hominibus: † ſpiritus autem blaſ- e
phemiæ non remittetur.* Et qui- f
cumque dixerit uerbum contra fili- g
um hominis, remittetur ei: qui au-
tem dixerit† uerbū contra ſpiritum
ſanctū, nō remittetur ei, neq; in† hoc
a ſId eſt exiſtimatione vel iudicatione.
ſeculo neque in futuro. Aut facite h
arborem bonā, & fructum eius bo-
num: aut facite arborē malā, & fru- i
a ſVtrum autem bonus ſit autor an malus, ex fructu cognoſcitur.
ctum eius malum. Siquidē ex fructu
a ſFilij diaboli eius veneno corrupti.
arbor cognoſcitur. Progenies ui- k

Ea ℭOmne peccatū. Quod hūana fragilitate contrahit̃, remiſſi
bile eſt, ſi congregatio nō deſeratur. Si verò diabolica obſtinatio
ne de diſperſione ad cōgregationē nunq̃ redit̃ur, peccatum inſo
lubile iudicat̃. ℭHiero. Omne peccatum. Non omnia pecca-
Nouatiani ta omnib⁹ remittunt̃, ſed his q̃ in vita pœnitēt. Refutan ſhīc No-
Origeniſq; uacian⁹, pœnitētib⁹ eis q̃ i martyrio la-
errores re- pſi ſūt veniā negās. & Origenes: oēs ve-
felluntur niā cōſequuturos poſt vniuerſale iudi-
ciū, tráſactis licet multis ſeculis aſſerens.
b ℭSpūs autē. Qui manifeſte opa dei
† at conui intelligit, cū de v̄tute negare nō poſſit,
ciū in ſpm. ſi ſtimulatus iuidia calūniat̃, & dicit eſſe
Beelzebub: iſti nō dimittet̃. Non q̃ & ei
verbum negēt remiſſio ſi pœniteret: ſed quia hic
† blaſphe- blaſphem⁹, exigētib⁹ meritis ſuis malis,
mia ſicut nūq̃ ad remiſſionē, ita nec ad pœni
Ioh.12.f tentiā pducet̃ ſit. Sicut Ioānes euāgeli-
ſta de quibuſdā blaſphemię ſuæ merito
excęcatis ait: ppterea nō poterāt credere.
Iſaie.6.c Quod iterū dixit Iſaias: Excęcauit oculos
eorū, & indurauit cor eorū, vt nō vide-
ant oculis, & intelligāt corde, & cōuertā
tur, & ſanē eos. Qui ſpiritū ſanctū nō eē,
vel minorē patre credūt, & dicūt: qa nō
inuidia diabolica, ſed humana ignoran
tia hoc faciūt, irremiſſibili crimine nō te
nent̃. Sed q̃ in ſimilitudine diaboli cōtra
cōſcientiā ſuā maieſtatē dei oppugnant,
nō habēt remiſſionē in ęternū, ſicut Mar
Mar.3.d cus aperte declarat: q̃ poſito hoc teſtimonio dñi ſubiūxit: Qm̃ di
cebāt ſpm̄ immūdū habet. c ℭEt qcūq;. Amb. etiā q̃ ſcādaliza-
tus infirmitate carnis meę, purū hoīem vel voratorē ſuſpicat⁹ fue
rit, remiſſibile erit. d ℭQui aūt. Gratiā ſctiſpūs q̃ pnia iſpirat̃
& ad cōgregationē redit̃ nō cognoſcēs impœnitēti corde pman-
ſerit: cū hoc iā non ſit humanū, ſed diabolicum, irremiſſibile erit.
e ℭNeq; in hoc ſe. Quędā em̄ culpę in hoc ſeculo laxant̃: q̃dā
verò (puę ſcilicet) etiā ī futuro. Quę qdē poſt mortē grauant, ſed
& dimittūtur, ſi hō bonis actib⁹ ī vita. vt ibi dimittant̃, pmeruit.
Ff ℭNeq; in fu. Quia ſūt q̃dā leuia, quę ſi in hac vita nōdū ſunt
remiſſa, poſt mortem grauant, ſed & remittuntur, ſi digni ſunt.
g ℭAut facite. Nihil em̄ mediū qn boni autoris bona tm̄ ſint
opa, & mali mala. Coartat eos hincinde cōplexiōe, & vtroq; cor-
nu præmit. Si mal⁹ eſt diabolus, nō facit bona: Si bona ſunt, nō
ſunt diaboli. ℭAdhuc pbat op⁹ ſuū nō eē diaboli, qa bonū: dia
bol⁹ verò mal⁹, q neqt facere bonū. Quaſi ſi diabol⁹ mal⁹ eſt, bo-
na facere nō pōt. Si bona ſunt q̃ videtis, nō eſt diabol⁹ q ea fecit.
Myſticè Nō em̄ pōt ex malo bonū, vel ex bono malū naſci: Aut faci. ar.
bo. Myſticè arbor bona, Chriſt⁹: fruct⁹, prædicatio euāgelij, cura
tiones, redēptio. Arbor mala diabolus & ſui. i. ſcribę & phariſæi:
& cæteri mali fructus, inuidia, detractio, blaſphemia, hęreſis & hu
iuſmodi. Vnde ſequit̃: h ℭProgenies uiperarū, qūo po. bo.
lo. &c. Oſtēdit eos malā arborem: & fructus afferre blaſphemiæ.
☞ Ex abundan

Nicolaus de Lyra.

☙ a ℭSpargit. & hic eſt diabol⁹ q diuerſas ſectas & hęreſes &
ſchiſmata q̃tū pōt introducit. b ℭIdeo dico uo. declarata pha
Diuiſio riſæorū falſitate, hīc cōſequēter oſtēdit grauitatē pctī ipſorū. Ad
cui⁹ euidētiā aduertēdū, q̃ phariſęi & legiſperiti ex cōſideratione
opatiōis Chriſti, & ex cōſideratiōe ſcripturarū, in qbus de aduen
Scripturis tu Chriſti erat tp̄s determinatū, vt hr̄ Dan. ix. & cōſimiliū. Primò
docētib⁹ o cognouerunt ip̄m eſſe Chriſtū, vt hr̄. ī. xxj. Agricolę vidētes filiū
patiōib⁹q; dixerūt intra ſe. hic eſt hęres. & glo. ibidē dicit, q̃ primo cognoue
miraculo- rūt ip̄m eſſe Chriſtū ſcd'm veritatē: qa tñ incepit vitia eorū repre
ſis legiſpiti hendere, & cōtra ſimulationē eorū publicę prædicare: iō cōcepe-
& phariſæi rūt odiū & inuidiā cōtra ip̄m, ex qb⁹ excęcati à prima noticia ceci
Ieſum eſſe derūt in errorē: qa talia puertūt iudiciū rōnis rectū, & extūc ince-
Chriſtū co perūt oīa fctā ei⁹ interp̄tari in malū: & primò vocauerūt eū vora
gnouerūt. cē, & potatorē, & pctōrū amicū: & in tātā inſaniā prouperūt, q̃ mi
racula quę nullo mō poterāt fieri, niſi virtute diuina, dęmoni at-
tribuebāt, vt patet ex dictis. Et licet primū eēt graue pctm̄: tñ erat
ſolū blaſphemia cōtra eius hūanitatē. Scd'm tñ fuit incōparabilr̄
graui⁹, qa erat cōtra ei⁹ diuinitatē. vñ talis blaſphemia eſt pctm̄ ī
ſpm̄ ſctm̄: qa eſt impugnatio v̄itatis agnitæ: qa ſicut viſū eſt, ipſi,
primò v̄itatē cognouerūt de Chriſto, ſed excęcati errore & īuidia
impugnauerūt: & talis error cauſat⁹ ex malicia nō excuſat: & hoc
eſt q̃ dicit: c ℭOē pec. pce. ſ. ex ignorātia & īfirmitate. d ℭEt
blaſphemia. ex talib⁹ pcedēs. e ℭRemittetur ho. i. remiſſibi
le eſt pctm̄ de ſe: qa directē nō obuiat principio, p qd' fit remiſſio
peccatorū,

peccatorū, ſicut obuiat pctm̄ in ſpm̄ ſctm̄: Cui⁹ ſex ſunt ſpecies, de G
ſperatio: præſumptio, obſtinatio, finalis impœnitētia, inuidētia fra Species in
ternę gratię, impugnatio veritatis agnitę. Cui⁹ ſufficiētia ſic acci- ſpm̄ ſanctū
pitur ſcd'm q̃ remouet ab hoīe principiū, p qd' fit remiſſio pcti: ſunt ſex
& hoc cōtingit tripliciter. Vno mō ex pte ipſi⁹ dei, alio mō ex pte ipſi⁹
te donorū ipſi⁹, alio mō ex pte pcti ipſi⁹.
Ex pte ipſi⁹ dei principiū p qd' remittit † Mar.3.d
pctm̄, eſt ipſa dei miſericordia: & hęc tol Luc.12.b
lit p deſperationē, ſicut fecit Cain. Alio
modo, timor iudiciorū dei eſt principiū
p qd' aliqs reſilit à pctō: & hic tollit per blaſphe-
pręſumptionē, p quā aliqs pręſumit cō- mia
ſequi gloriā ſine meritis, quātūcūq; agat * hoibus.
male. Ex parte aūt donorū dei duo ſunt
quę maximē faciūt hoīem retrahi à pec-
cato. Primū eſt veritatis cognitio: & hęc
tollit per hoc q̃ aliqs veritati agnitā im
pugnat: & ſic viā ſalutis à ſe ſciēter repel
lit. Secundū eſt gratię diuinę collatio, & † præſenti
hęc repellitur ab hoīe quātū eſt in ſe per
inuidentiā fraternę gratię: & non accipit
hīc inuidētia fraternæ gratiæ prout ali-
quis inuidet fratri ſuo vel alicui ſingula
ri perſonę, ſed qñ eſt tanta malitia in eo:
q̃ diſplicet ſibi de gratia dei creſcente in
mūdo. Et pte peccati verò duo ſunt quę
retrahūt hominē à peccato. Vnū eſt, tur-
pitudo actus cōmiſſi, ex cuius cōſidera-
tione ſolet homo pœnitere: & hoc tolli-
tur per finalē impœnitentiā. Nec accipit̃ hīc finalis impœnitentia
prout eſt pctī circūſtantia. ſ. qua aliqs in pctō mortali morit̃: ſed
qñ aliqs tantæ malitiæ eſt, q̃ elegit de pctō ſuo nunq̃ pœnitere,
ita q̃ nō vellet, q̃ deus daret ſibi gratiā pœnitēdi. Scd'm eſt breui
tas delectationis quæ in peccato eſt, ex cuius conſideratione ſolet
homo ſcd'm electionē pctm̄ refugere: & hęc tollit̃ per obſtina-
tionē, qñ. ſ. homo firmat ppoſitū inhęrendi oīno pctō. Ex prædi-
ctis autē patet, q̃ pctm̄ in ſpm̄ ſctm̄ ita irremiſſibile dicit̃, quia de
difficili eſt remiſſibile: & hoc eſt qd' ſubditur: f ℭSpūs autem H
blaſ. Dicitur autem ſpūs blaſphemiæ, qñ aliquis ex certa malitia
blaſphemat cōtra deū, ſicut erat in ppoſito, qñ miracula diuinit⁹
facta attribuebāt diabolo, vt viſum eſt: & erat quædam ſpecies
peccati in ſpiritūſanctū, quæ tacta eſt, videlicet impugnatio veri
tatis agnitę. Et p ea quæ dicta ſunt apparet ſnia illi⁹ qd' ſequitur:
g ℭEt quicunq; &c. Vult dicere, q̃ blaſphemia quæ erat con
tra humanitatē nō erat ſic irremiſſibilis, ſicut illa quæ erat contra
diuinitatē. h ℭAut facite. Oſtēſo q̃ miracula à Chriſto fctā nō
poterāt attribui ipſi dęmoni, cōſequēter oſtēdit q̃ oportebat ea
attribui diuinæ virtuti. Ad cuius euidētiā ſciēdum ſcd'm q̃ dicit
Hiero. licet virtute magica poſſint aliqua miracula fieri, tñ illa p-
tinēt ad curioſitatē tantū & vanitatē: ſicut Simō magus faciebat
ſtatuas ambulare, loqui, & ridere & cōſimilia: vt habetur in Itine
rario Clemētis: ſed illa quæ ſunt ſalubria, vt curatio lāguidorū,
illuminatio cæcorū, & hmōi, nō poſſunt magicis artibus fieri: &
ideo oportet talia attribui diuinæ virtuti. talia aūt faciebat Chri
ſtus: & ideo ex hoc cōcludit, q̃ miracula ſua erāt virtute diuina fa
cta: & hoc eſt q̃ dicit: Aut facite ar. bo. & fru eius bo. Arbor
em̄ hīc accipit̃ principiū ipſorū operū: fructus autē ipſa opera. In-
ter aūt arborē & fructū ſemp eſt ſimilitudo, quia arbor bona fru
ctum bonū pducit: ergo quia opera miraculoſa quę Chriſtus fa-
ciebat, non erant curioſa & vana, ſed ſalubria. Cōcludit, q̃ princi
piū per qd' talia faciebat, erat ſctm̄ & bonum: & hoc eſt q̃ dicit.
Aut facite arborē bonā, & fructū eius bonū. q. d. ex bonita
te operū quæ ego facio: poteſtis perpēdere, q̃ virtus per quā ego
facio non eſt mala ſed bona. i ℭAut facite ar. &c. q. d. ex ope
ribus quæ fiunt per artem magicam cum ſint mala, vana, & cu-
rioſa, poteſtis perpendere, quòd fiūt virtute maligna. k ℭPro-
genies uiperarum. Poſtquàm oſtendit eorum falſitatem, oſtē-
dit hui⁹ falſitatis redicem. radix. ſ. iſta erat inuidia & odium, quia
licet phariſæi primò cognouerunt Chriſtum, vt dictum eſt, tamē
tantum odium conceperunt erga eum ex hoc quòd reprehende
bat vitia eorum, quod omnia facta eius interpretabantur in ma-
lum] ad diffamandum ipſum: & hoc eſt quod dicit: Progenies
uiperarum, quomodo po. bo. &c. quia venenum inuidiæ
ex veſtris parentibus traxiſtis, qui perſequuti ſunt prophetas ex
☙ inuidia: & vos

* h ℭAut faci. ar. bo. &c. Aug. Hoc pręceptū ſalubre eſt cui Moraliter
obedientia neceſſaria eſt. Quod autem dicit: i ℭAut facite ar-
bo. ma. Non eſt præceptum vt faciatis, ſed monitio vt caueatis.
* Bonus homo

perarum, quomodo poteſtis a
a ſFructus veſter eſt blaſphemia. b ſCum ſitis arbor mala.
a bonā loqui cū ſitis mali? †Ex b
a ſNon enim poteſt de ore veſtro procedere niſi malicia, quæ abundat in cordis intentione.
abundantia enim cōrdis os lo
a ſQuia quantum boni quis facit quantū intēdit.
b quitur. Bonus homo de bōno c
a ſTantum quoq; mali quantum intendit.
theſauro profert bona. Malūs d
c autem homo de malo theſau-
ro profert mala. Dico autem e
c uobis, † quoniam omne uer- f
a ſQuod ſine vtilitate loquentis dicitur, & audientis, vt de friuolis & fabulis. Scurrilia non ſunt ocioſa, ſed criminoſa.
bum ociōſum quod loquuti
fuerit homines, reddent ratio
d nem de eo in die iudicij. Ex g
a ſSi bona & bona intentione.
uerbis enim tūis iuſtificaberis
ſMalis.
& ex uerbis tuis codemnabe- h
e ris. † Tunc reſponderunt ei i
a ſQuærentes adhuc calumniam.
quidam de ſcribis & phariſæ-
is, dicentes: Magiſter, uolu- k
a ſDe cælo, vt alius euangeliſta ait.
mus à te ſignum uidēre. Qui
reſpondens, ait illis † Genera- l
a ſMalos fructus faciens. b ſQuæ dimiſſo viro multis amatoribus ſe copulauerat.
f ratio māla & adūltera ſignum m n
a ſPotentiæ qua indigna eſt.
quærit, & ſignūm non dabi- o
a ſDe profundo, non de ſublimi, paſsionis, non gloriæ.
g tur ei, niſi ſignum Iōnæ pro- p
a ſExponit ſignum Ionæ.
h phetę. †Sicūt enim fuit Ionas q
ſVt Niniuen a ſubuerſione liberaret.
i in uentre ceti tribus diebus
& tribus noctibus, ſic erit fi-
a ſMundum redempturus.
b ſIn ſepulchro.
liūs hominis in cōrde terræ
ſSynecdoche.
tribus diebus & tribus nocti-
a ſQui. ſunt Aſſyrij, gens incredula.
k bus. † Viri Niniūitæ reſur- r
a ſIn communi omnium reſurrectione.
gent in iūdicio cum generatio
a ſQuæ eſt populus dei. b ſNon poteſtate ſed comparatione.
ne iſtā, & condēmnabūt eam:
a ſNon videntes ſigna.
quia pœnitentiam egērunt in
a ſPaucis diebus facta. b ſMinoris me.
ſQuia tanto tempore ſigna facio. ſIn medio veſtrum.
prædicatiōne Iōnæ: Et ecce
plus quàm Iona † hīc. † Re- s
ſNon tantum gens Niniuitarum condemnabit eam, ſed etiam regina.
gina Auſtri ſurget in iudicio t
a ſ Quæ dei ſapientiam ſibi loquentem nō modo non audit, ſed & blaſphemat
cum generātione iſta, & con-
a ſComparatione facti melioris.
demnābit eam: quia uenit v
a ſCum magna difficultate, imperio relicto.
à finibūs terræ, audire ſa- x
ſQuem fama nouerat.
pientiam Salomonis. Et ec-
ſInter vos.
ce plus quàm Salomon hīc. y

☞ a ℭEx abun. e. Hō ſæpe fallitur, qui pen-
A ſat corde ore & opere. Sed deus opus & ver-
ba ex corde quod nouit iudicat. Illi ergo ex
abun. cor. os lo. qui ſcit ex qua intentiōe exit.
b ℭBonus ho. Theſaurus cordis intentio
eſt ex qua de⁹ iudicat opera, vt & aliqñ mino
ra maiorē maiora minorē habeant mercedē.
Hoc in loco, vel Iudæos oſtendit de quali the
ſauro proferant blaſphemiam. Vel cum ſupe
rioribus hæret, qd' ſicut bonus homo nō po-
teſt pferre mala, vel malus bona: ſic nec Chri
ſtus mala, nec diabolus bona opera poteſt fa-
cere. c ℭVerbum ocio. Si de ocioſo verbo
reddet homo rationem in die iudicij, quantò
†22.q.5.c.q magis vos qui opera ſancti ſpiritus dicitis eſ-
ties ſe Beelzebub? d ℭEx uerbis e. Mors & vi
Prou.18.d. ta in manib⁹ linguę. e ℭTunc re. Cum ſcri
bæ & Phariſæi verba nullatenus poſſēt īpro
bare, in operibus quærunt tentare, quęrentes
ſigna videre, quaſi non fuerint ſigna quæ vi-
derant. Tunc reſponderunt. Quidam ca-
lumniabantur ī Beelzebub eijcere dęmonia
quibus hucuſque reſpondit. Alij tentantes, ſi-
gnum de cælo quærebant adhuc inuidentes,
& locum calumniæ inquirentes. ℭQui calū-
†Mar.8.b. niaris ea quæ vides, & vtilitatem ſentis, quid
Luc.11.d. facies de his quę de cęlo? Dices & magos ī Ae
gypto ſigna feciſſe de cælo. f ℭSignum quę
rit. Signum quærit de cęlo, quod indigna eſt
videre. Diſcipulis ſignum dedit de cęlo, qbus
& gloriam æternæ beatitudinis prius ī mon
te figuraliter, & poſt veraciter in cælum ſuble
B uatus oſtendit. g ℭNiſi ſig. Oſtendit Iudę-
os ad inſtar Niniuitarum criminoſos, & niſi
pœniteant ſubuerſioni proximos. Sed ſicut
illis & denunciatur ſuppliciū: & demonſtra-
tur remedium, ita Iudæi non debent deſpera
re veniam, ſi ſaltem poſtq̃ Chriſtus reſurrexit
à mortuis, cōmoniti egerint pœnitentiā: quia
mors Chriſti recōciliatio eſt mundi. Vnde ſe-
quitur: h ℭSicut enim fuit Io. Ionas, i. do-
†Ionę.2.b. lēs ſignificat illum q dolores noſtros porta-
uit, vel columba: Piſcis q vorauit in pelago,
mors quā paſſus eſt in mundo. Sicut eiect⁹ eſt
in aridam, ſic Chriſtus ſurrexit in gloriam.
i ℭTribus die. morè antiquorū, q diem cū
nocte pręcedente cōputabunt. Partem diei q̃
ſepultus eſt cū præterita nocte, p nocte & die
accipe, hoc eſt p toto die per ſynecdochem.
Sabbati noctē & diem integrè. Noctē dñicā
cū eadē die illuceſcēte, partē p toto & ita ha-
†Ionę.3.b. bes tres dies & tres noctes. Primi dies propter
Luc.11.d. futurum hominis lapſum à luce in noctē. Iſti
propter hominis reparationem à tenebris ad
Myſticè lucem cōputant̃. ℭMyſti. Tres dies: tria tem
Tres mor- pora, ante legem, ſub lege, ſub gratia. Tres no
tui trib⁹ cō ctes, tres mortui quos ſuſcitauit dominus.
parántur. Sic ergo ſibi conueniunt, vt vnus dies ſit an-
Matt.5.d. te legem, quando peccatū latebat. Cuius nox
eſt, cum puella in domo iacens tanq̃ peccatū
in conſcientia latebat. Secundus ſub lege, qui
Luc.7.b. peccatum protulit in publicum. Nox, adole-
ſcens fili⁹ viduę foris portam, tanq̃ pctm̄ aīę
manifeſtum. Tertius ſub gratia, qñ voluntatē
domini ſciēs pl⁹ peccat, & peccatorū meritò
Ioh.11.f. putet. Nox, Lazarus. i. anima iam fœtens. In
his tribus diebus & noctibus iacet fides Chri
ſti in cordibus eorum qui habitant in terra.
k ℭViri Niniuitæ. Et eſt ſenſus: Ionas pau
cis diebus & ſine ſignis prædicauit genti in-
credulæ, & profecit: ego lōgo tempore, & po
pulo dei, & complurib⁹ ſignis, inuanum prę
dico. Eò magis indigni ſunt venia, qui ex le-
ge ſunt infideles, quò plus eſt fidei in his, qui
legem neſcierunt. Niniue, ſpecioſa: ſignat gen
tilitatem quam Chriſt⁹ amauit fœdam, vt fa
ceret pulchrā In Niniuitis & regina Auſtri, fi
☞ des eccl'ię

☙ inuidia: & vos ex eadem rōne pſequimini C
me. propter qd' ſubdit: a ℭQuō po. q. d.
non poteſtis de me bona loqui inuidia pro † Luc.6.g.
hibente. & ideo ſubditur: d ℭEx abundā.
e. quia v̄bum exterius eſt ſignificatiuum inte
rioris conceptus, & ideo ſubditur: c ℭBon⁹
hō de bo. t. i. de bona voluntate, quæ ſicut
theſaurus abſconditus latet interi⁹ ī mēte: p-
fert bona, verba. ſ. & facta. d ℭMalus autē.
i. de mala voluntate profert mala, quia cōtra
riæ cauſæ habent cōtrarios effectus. Et ne cre
derent talia verba remanere impunita. iō ſub
dit: e ℭDico autem uo. & multò fortius ſi
fuerit nociuum & blaſphematorium, quale
erat verbum Phariſęorum, tale reddet eos cō
demnabiles in die Iudicij, propter quod ſeqt̃:
g ℭEx uerbis enim tu. iu. ſi fuerint ſancta
& bona & bonitati mentis conſona. h ℭEt
ex uerbis tuis con. ſ. ſi fuerint mala & præ-
dictis contraria. i ℭTunc re. ei quidam.
hīc ponitur cōfutatio tentantium ei⁹ ptātem.
Et diuiditur ī tres partes: qa prio ponit eorū Diuiſio
cōfutatio, ſcd'ò, denūciatur, eorū cōdēnatio.
ibi: Viri Niniuitæ. & tertiò, eorum execatio,
ibi: Cū autem immundus ſpūs. Circa primū
ſciēdū, ſcd'm q̃ dicit̃ Luc. xj. Aliq volentes ex
periri Chriſti ptātē petebant ſibi ſigna fieri in
corporib⁹ cæleſtibus: qd' petebāt non ex de-
uotione, ſed magis ex curioſitate & calūnia-
tione, & hoc eſt qd' dicit̃: k ℭMagiſter. nō
quodcūq;: ſed de cælo, vt habet̃ Luc. xj. q rñ-
dēs ait illis: l ℭGeneratio ma. qa ex pſecu-
torib⁹ pphetarū deſcenderāt. m ℭEt adul- †Luc.11.d.
tera. qa patres eorū idololatræ fuerant.
n ℭSignum quæ. de cælo. ſ. o ℭEt ſig. n. D
da. ei. de cęleſtib⁹, quia ſunt indigni propter
eorum curioſitatem & maliciam. p ℭNiſi
ſignum Io. p. q. d. terreni ſunt & infimi, & iō
de terra & infimis ſignum habebūt: & hoc eſt
quod ſubdit̃: q ℭSicut enim f. Io. & patet.
r ℭViri ni. hic exprimitur eorum cōdēna-
qa gentiles pctōres egerunt pnīam ad prædi
cationē pphetarum, & Phariſæi obſtinati ſūt
in prædicatione Chriſti, qui tamen erat dñs p
phetarū, & iō ex facto illorū apparebit cōdē-
natio iuſta eorū. & hoc eſt qd' dicit: Viri Ni.
hoc eſt dictū ex facto eorū apparebit iuſta cō-
dānatio iſtorū. ſequitur: s ℭRegina au. i. re
gina Saba de qua habet̃. iij. Reg. x. Et dicit̃ hęc
regina Auſtri, quia regnū ei⁹ eſt ī auſtrali par-
te reſpectu Ieruſalem. t ℭSurget in iu. hoc
eſt ex facto ſuo oſtendetur iſtorū iuſta cōdē-
natio. v ℭQuia ue. à fi. ter. i. à longinqs p-
ribus. x ℭAudire ſap. ſa. quia non fuit niſi
ſolū figura Chriſti. y ℭEt ecce plus quàm
Sa. hic. i. Chriſtus pn̄tialiter poſitus, cui⁹ p̄di
☙ cationem iu-

* c ℭBonus ho. Iſte theſaurus eſt fides cha
ritate formata, de qua procedit operatio bo- Moraliter
na: malus theſaurus, eſt infidelitas, aut volun
tas mala, de q̃ procedit actio praua. f ℭQuo
niam oē uer. ocio. Greg. Verbum ocioſum
eſt quod vtilitate rectitudinis aut ratione iu-
ſtę neceſsitatis caret. i ℭTunc reſpōderūt.
per iſtos qui quęrebant ſignum de cælo ſigni † hoc loco
ficantur curioſi theologi nitētes pręſumptuo †3.Re.10.a.
ſè intima diuinitatis perſcrutari, & ſic oppri 2.Para.9.a.
muntur à gloria, quia per hoc aliquando la- 8.q.1.c.ve-
bunt̃ ī erronea documēta. iō dicit̃ eis: l ℭGe reor.
neratio ma. quia quærunt ea quæ non ſunt
ſcibilia, nec ad fidem vel mores vtilia. & ideo
non dabitur eis ſignū, niſi ſignum Ionę pro-
phetę, quē deglutiuit cetus: & ſic deglutit eos
diabolus & deludit. r ℭViri Nini. per Ni-
niuitas ſignificantur peccatores ad vocē præ-
dicatoris pœnitētiā agētes, & p reginam Au-
ſtri ſimplices ſapientiam Chriſti deuotè quę-
rentes: quorū ſalus ſecundū ſnīam Saluatoris
g *præponitur

des eccle‍ſię ſignat, quę nō minus p pniam pactę inſipientiæ q̃ per induſtriam diſcendæ ſapientiæ deo cōciliatur. Duæ enim partes ſunt eccleſię, quę peccare neſcit, & quę peccare deſiſtit. Pœnia enim peccatū abolet, ſapientia cauet. a ¶ Cū autē &c. Q. Vos nō eſtis ſimiles Niniuitis vl' reginę Auſtri: quia me prędicāte pœnitentiam non pœnituiſtis, & me docente ſapientiam nō didiciſtis. Sed eſtis ſiſes hoi, à q̃ diabolus excluſus iterum ingreditur. ¶ Diſtat inter opera mea q polluta mūdo, & Sathanæ, qui mundata graui⁹ contaminat. b ¶ Ambulat per lo. Explorat corda fidelium à mollicie fluxæ cogitationis purgata, ſi quos greſſus ibi figere poſſit, qd' quia nequiꝗ, ad humida redit. c ¶ Reuertar in dom. Sub vmbra dormit, in ſecreto calami, & locis humentibus. Vmbra tenebroſa, conſcientia. Calamus foris nitidus, intus vacuus, ſimulator. Locus hūidus, laſciua molliſcꝰ mēs. d ¶ Septem ali. ſpi. Septem vitia, ſeptē virtutibus ſpiritualibus contraria. Neq ores, quia non modo habet vitia, ſed & bona ſimulat. Tantò nequiores, quantò callidiores. Septem, quia tot erant gratię cum Chriſto deſtinatæ. ¶ Septem vitia, ſeptem dæmonia ſeptem ſpiritibus contraria, ſpūi ſapientiæ & intellectus, &cæ. e ¶ Sic erit & ge. Quod de vna ſola re dixit, hoc in hac tota gente fit. Immūd⁹ ſpiritus à Iudęis exiuit, quando legem acceperunt. Ambulauit ad gentes, quæ cū poſtea domino crederent, non inuēto loco in eis dixit: Reuertar in Iudæos vacantes præſidio dei & angelorū, increpatiōibus & correctionibus mūdatos, ornatos ſu pſluis obſeruationib⁹. Adduntur ſeptē quia multo maiore numero dæmonum poſsidēt blaſphemātes Ieſū, q̃ i Aegypto poſſeſsi fuerūt. Cōtra ſeptē ſpūs virtutū, eſt numer⁹ vitiorū. f ¶ Ecce ma. e. Myſticē. Mater & fratres popul⁹ eſt Iudęorū q Ieſu intus docēte nō pūt intrare, qa ſpūaliter eius verba intelligere negligunt: ſed turba gentilis cōfluens interna myſteria capit. Foris ſtātes nec ipſi agnoſcunt parētes. Quō ergo agnoſcemur, ſi foris ſtam⁹? Foris ſtāt cognati, cū Iudæi ſpūalē ſenſū non quærentes, in lrā ſe fixerunt & Chriſtum potius ad carnalia docenda cogunt exire, q̃ ipſi ad diſcenda ſpiritualia conſētiant intrare. Sed Ieſus eos non agnoſcit, qa in carnalib⁹ eis nō aſſenſit. Fratres domini, ſunt conſobrini eius, filij Marię matertetæ ei⁹: q̃ dr̄ Iacobi minoris & Ioſeph, & Iudæ & Simonis. g ¶ Dixit autē ei. Inſidioſe, verū ſpūali operi carne pferat: & ideo ſe noſſe diſſimulat matrem & ꝓximos p cognationē, ſed p cōiūctionē ſpūs eſſe ſibi ꝓximos dicit. h ¶ Quæ eſt m. mea. Nō recuſat obſequia matris ſed præfert miniſteria patris. frēs non cōtemnit, ſed op⁹ ſpūale pfert cognationi, vt & nos carni ſpm̄ preferamus. Vñ q amat patrē aut matrē plus q̃ me, nō eſt me dign⁹. i ¶ Ecce ma. Hi ſunt mater mea, qui me i credentium cordibus generant. Hi ſunt fratres qui faciunt opera patris mei. Fratres & ſoror credendo, mater prædicando.

Luc.11.c.

F

Myſticē

Supra.10.d

ſInter vos eſt maior Iona, vel Salomone, ſed diabolus ad vos reuerſus dominatur.

a † Cūm autem immundus ſpiritus
a ſIn baptiſmo. b ſHæretico & malo catholico.
b exierit ab homine, ambulat per lo
c ca arida, quęrens requiem, & non in
uenit. Tunc dicit: † Reuertar in do
a ſQuæ per incuriā vacat. b ſPer virtutē ſacramēti.
mum meam, unde exiui. Et ueniens
ſ.i. à bonis per negligentiam.
inuenit eam uacantem, ſcopis mun
a ſA vitiis per baptiſmum. b ſSimulatis virtutibus.
datam & ornatam. Tunc uadit
a ſvniuerſa vitia, quem enim vel hæreſis vel cupiditas arripit, in ima omnium vitiorum proſternit.
d & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſe
cum nequiores ſe, & intrantes habi
a ſMelius eſt viam veritatis non cognoſcere, quam poſt agnitionem retroire.
tant ibi, & fiunt noniſsima hominis
a ſQuia faciunt eos ad quos redeunt deteriores quam prius eſſent.
ſQuo tendat parabola exponit.
e illius peiora prioribus. Sic erit &
a ſIudææ b ſVidelicet.
generationi huic peſsimæ. Adhuc
a ſDum occupatus eſt officio prędicandi.
f eo loquente ad turbas, † ecce mater
a ſConſobrini more veteris ſcripturæ.
eius & fratres ſtabant foris quærentes
g tes loqui ei. Dixit autem ei quidam:
Ecce mater tua & fratres tui foris
ſtant quærentes te. At ipſe reſpon
h dens dicenti ſibi, ait: Quæ eſt mater
mea, & qui ſunt fratres mei? Et extendēs
tendēs manū in diſcipulos ſuos, di
i xit: Ecce mater mea & fratres mei.
Quicunq̧ enim fecerit uoluntatem
patris mei, qui in cælis eſt, ipſe me
ſPro vtroq; ſexu
us frater, & ſoror, & mater eſt.

Cap. XIII.

I Nillo die exiens Ieſus de domo ſede
ſIudæorum.
ſGentium.
bat ſecus mare, † & cōgregatæ ſunt ad
a ſAd prædicationem eius per apoſtolos factam.
eum turbæ multæ, ita ut † naui

ſine lege, & ꝓphetarū oraculis viuentes. & ideo eos tenebat i idololatria ſubiectos. Sed adueniente Chriſti prędicatiōe & apl̄orum Iudæi ꝑ maiori pte fuerūt icreduli gētiles aūt deuotē fidē Chriſti & apl̄orū acceperūt. & ſic diabolus eiectus ab eis p fidē Chriſti reuerſus eſt ad poſſidendū pplm̄ Iudaicū errore excæcatū: & ſic facta ſūt nouiſſima huius populi peiora priorib⁹ quia ſtat⁹ ppl̄i Iudaici peior ē mō, q̃ fuerit à principio an̄ legē datā hoc eſt ergo qd' dicit: Cū au. im. ſpi. ex. ab h. i. à populo Iudaico viuente ſub lege naturę: qa eiectus eſt p ſuſceptionē legis Moſaicæ. b ¶ Ambulat p lo. ari. i. corda gentilium. c ¶ Quærens re. i. in ipſis ꝑpetuā manſionē. d ¶ Et nō inue. quia prędicantib⁹ Apl̄is inde eiectus fuit. e ¶ Tūc dicit re. in do. me. i. Iudaicū ppl̄m. f ¶ Et ueniens ea ua. i. fide & bonis operibus vacuā. g ¶ Scopis mun. qa ppl̄s Iudaic⁹ habebat quādā exteriorem mundiciam. h ¶ Et orna. propter legis apparentiā. i ¶ Tūc ua. & aſſ. per hoc quod dicit, ſeptem alios intelligit vniuerſitatē vitiorū hoc eſt dictum, q ante legem datā fuerūt pctis irretiti & à diabolo poſſeſſi: ſed poſt aduentū Chriſti in pctō ſuo obſtinati, ſūt peiores facti, quia ex ingratitudine pctā eorū ſunt quaſi duplicata: Et hoc loquendo quaſi de vno hoīe, dicit p ſimilitudinē intelligat de toto ppl̄o Iudaico, patet per hoc quod dicit: Sic erit & ge. hu. peſ. k ¶ Adhuc eo lo. Hic vltimo ponit cōfutatio inſidiantium ipſi⁹ infirmitati aſſūptæ in hoc q̧ ipſo prædicante dixit ei q̧dā inſidiator, q mater ſua & frēs eius exꝑectabant eū foris, vt ſi ꝑpter hoc dimitteret pdicationē, argueret ipſū eſſe purū hoīm motū, ppē affectionē carnalē. Scīēdū tn̄, q hic dicūt frēs cognati ei⁹ germani ſcd'm morē ſcripturæ: q̧ frequētnoiat cōſanguineos frēs. Ieſus autē illū inſidiatorē cōfutauit, oſtendēs, q ſpūalis occupatio eſt carnali affectioni præponēda, di. l ¶ Quæ eſt q. d. prædicatio non eſt interrumpenda ſeu dimittenda. m ¶ Et ex. m. quaſi ad proteſtandum veritatem n ¶ Ecce m. Q. d. intantū eſt mihi aliqs ꝓpinqu⁹ inq̧tū eſt ſpūalib⁹ actibus intētus, & patet.

⁂ præponit ſaluti eorū q ſunt multū lrā ti de ſua tm̄ ſcia pſumētes. a ¶ Cū au. i. mū. p iſtū ſignificat pctōr curat⁹ per dei bonitatē, ſed ꝑpter ingratitudinē ſuā ſe quētē, dimittit cadere i hypocriſis prauitatē, & ſic fiūt nouiſſima hois illi⁹ peiora priorib⁹, qa ſicut dicit Hiero. Siſata fictitas duplex eſt iniqtas. k ¶ Adhuc eo lo. p hoc āt q Saluator à prædicatiōe nō deſtitit, ꝑpter aduentū ſuæ matris & fratrū ſibi loq volētiū, declarauit manifeſtē q opus dei pponēdū eſt negotijs familiariū pſonarū. Per hoc autem q ſubdidit: o ¶ Quicunq̧, oſ̄dit quod propinquitas charitatis prępōnēda eſt propinquitati conſanguinitatis.

G

† Depœ. di ſti. 4. c. reuertar

H

† Mar.3.d. Luc.8.c.

Moralitē

† Mar.4.a

† In

GLOS. ORDI. Cap. XIII

I Nillo die. per hoc indicat hoc geſtū cōſequēter, niſi forte dies ponat p tpe morē ſcripturæ. Marc⁹ eūdē tenet ordinem. Lucas in aliud trāſit, ſed necrepugnat huic. Non ſolū facta & dicta domini, ſed & itinera & loca plena ſūt ſacramē-

Nicolaus de Lyra

cationem Iudæi cōtēpſerunt. a ¶ Cum au. im mun. Hic ponit eorū excæcatio & poſſeſſio à diabolo. Ad cui⁹ euidentiā ſciendum, q diaboli ptās fuit eiecta quodāmō à ppl̄o Iudaico p legis dationē, quæ excludebat cultū dæmonū, & inducebat ad colēdū vnū deū verū, & ſic eiectus tranſijt ad poſſidendū pleni⁹ gentiles ſine lege, &

tis. Poſt

NICO. DE LYRA. Cap. XIII.

I Nil. d. Poſtq̧ deſcripta eſt promulgatio euāgelij facta manifeſtē. hic conſequenter ponitur pmulgatio legis euāgelicę factā parabolicē, & diuidit i duas ptes qa priō ponit parabolica pmulgatio, ſcd'o põit hui⁹ pmulgatiōnis p miracula confirmatio, ca. 14. In il. tempore. Prima in duas: quia primò ponitur Chriſti prædicantis multiplex documentum. ſcd'o, populi audientis impedimentum, ibi: Et factum eſt, &c. Prima i duas, qa p'io præponit quædā præfatio. ſecūdō, ſubiungit euangelij pabolica pmulgatio, ibi: Ecce exijt. In pria parte deſcribit pmulgationis tps, locus & modus. Tempus, cū dicit: p ¶ In il. die, qa ſcd'm q dicit Aug. ibi accipit dies p tpe ſcd'm modū loquēdi ſcripturę: & eſt ſēſus: In il. d. i. paucis iterpoſitis inter illa q narrat i fine pcedētis ca. & illa q ſubſequunt i pñti ca. Loc⁹ aūt notatur, cū dicit: q ¶ Exiēs de d. quia dom⁹ in qua erat Chriſtus cum diſcipulis ſu

Diuiſio

tis. Poſt ſermonem in domo vbi dęmoniū habere dictus eſt, exijt A ad mare, & docet, qa relicta perfida Iudæa, quę dom⁹ domini fuit, ad gētes tumidis amarisq̧ fluctibus ſitas, colligendas per apoſtolos trāſit, & externis interna contulit, ad quę Iudæi nō intrauerūt, foris in litera fixi. a ¶ Turba ſta. Hi ſunt, q nuꝗ audire venerūt q̧ & à fluctib⁹ maris ſecreti ſunt nec dū cæleſtib⁹ myſterijs quæ deſiderant imbuti cū Chriſto aſcendunt. b ¶ Locutus eſt mul. quia turba non vnius eſt ſententiæ, ſed diuerſarum voluntatū, loquit eis multis parabolis, vt iuxta varias voluptates, diuerſas recipiant diſciplinas. c ¶ Qui ſemi. Ipſe Chriſtus, qui verbum veritatis quod apud patrem vidit, hominibus per ſe vl' per ſuos ſeminauit. Qui diſcipulis ſacra loquebat, exijt ſeminare de vertbum in turbas. d ¶ Sec⁹ ui. Via, eſt mēs malæ cogitationum ſedulo meatu trita & areſacta. Vbi dupliciter perit ſemen, qa & tranſitu cogitationū cōculcatur, vt lucas ait, & à volucribus rapitur. Dęmones dicuntur volucres, ſeu quia cæleſtis ſpūaliſq̧ naturæ, ſeu quia per aera volitant. e ¶ Et uene. Secundum Lucā ab hominibus conculcatū eſt, quia praua perſuaſione impiorum ſubla‍tum eſt. f ¶ Et come. Quia à mētibus hominum illud ſurripuerunt. g ¶ In petroſa. Petroſa cito quęrunt germinare, ſed non figitur radix quia non eſt alta terra, id eſt quia pañ inheſt deſiderij ſalutaris. In hac expoſitione domini diſcimus, quia res non ſēper in eadem ſignificatiōe ponunē. Nam petra hic p duricia, terra p lenitate mentis, ſol p feruore pſecutionis. Cū ſol alibi in bono: Fulgebūt iuſti ſicut ſol, & petra in fundamēto, p fortitudīe fidei, & terra p terrenis cogitationibus. h ¶ Altitu. t. Altitudo terræ eſt probitas animi diſciplinis cæleſtibus eruditi, & in tentationibus probati. i ¶ Sexageſimum. Quia in numero ſenario mundi ornatus explētus eſt, per hunc bona operatio ſignatur. k ¶ Qui habet aures audiē. Quoties hæc admonitio i euāgelio vel i apocalypſi Iohannis interponit myſticum quod dr̄ inſinuat. l ¶ Et acce. Quō accedūt diſcipuli cum

† Luc.8.a.
† ſeminabat
Luc.8.a.
▸ ſemē ſuū

† profunditatem

B

Mat.13.f.

Luc.8.b.
Apoc.2.b.
† centupluꝫ

† trigecuplum.

a ſEccleſiam in medio non credentium, & contradicētium ędificandam, quam gratia ſua illuſtrat, & in qua mā ſionem ſibi conſecrat.
† cūlam aſcendens ſederet, & o
a ſIn ſoliditate fidei, nondum tamen per gratiam baptiſmi recepti.
b mnis turba ſtabat in littore: & lo
a ſNon omnia, quędam enim aperte, vt per ea ad obſcura prouocentur. b ſSimilitudinibus.
cutus eſt multa in parabolis, dicens
a ſDe ſinu patris in mundum, vel de domo Iudęorum parte aſſumpta ad gentes.
c † Ecce exijt qui † ſeminat ſeminare
ſSemina.
† ſemen ſuum. Et dum ſeminat, quę
a ſHi ſunt qui nec prædicatione compunguntur, nec bene agere incipiunt.
d dam ceciderunt ſecus uiam, & uene
a ſRapuerunt.
e runt uolucres cæli, & cōmederunt
a ſIn duriciam proteruæ mentis.
f ea. Alia autem ceciderunt in petro
a ſLenitatem animæ obedientis, & probatæ.
g ſa, ubi non habebant terrā multā:
a ſQuia dulcedine tantum auditi verbi & promiſſionis, ad horam delectantur, ſed radicem non figunt.
& continuò exorta ſunt, quia non
ſFeruore perſecutionis.
h habebant † altitudiem terræ. Sole
a ſPer impatientiam, quia verbum non firmiter hæſerat menti.
le autem orto eſtuauerunt, & quia
a ſVigorem fidei perdiderunt.
non habebant radicem aruerunt.
a ſIn corda diuitiarum ambitione ſollicita
Alia autem ceciderunt in ſpinās, &
a ſMultiplicatę ſunt diuitię. b ſOccupauerunt mentem, vt fructus ſpiritualis in ea proficere non poſſit.
creuerunt ſpinæ, & ſuffocauerunt
a ſFidelem & deuotam conſcientiam.
ea. Alia uerò ceciderunt in terram
a ſCum omnis æternitatis intentione nos facere docet.
b ſCum perfectionem bonę operationis docet. ſHæc duo ad actuam.
bonam, & dabant fructum, aliud
† centeſimum, aliud † ſexageſi
a ſCum fidem ſanctę trinitatis inſinuat. b ſQuia hoc myſticum eſt.
mum aliud † triceſimum. † Qui
a ſInteriores ſenſus audiendi, obediendi faciendiq;.
habet aures audiendi, audiat. Et
accedentes diſcipuli dixerunt ei:

humanitatem, q de vtero matris exijt in mūdum ad docendū, vel de loco arto, vt de domo ad locum ſpacioſum, vt viſum eſt. Secūdum tamen diuiſionem non potuit exire, nec de loco ad locū ꝓgredi: quia ſic eſt vbiq̧. d ¶ Et dū ſe. i. doctrinā indifferēter ſpargit: Comparatur autem eius doctrina ſemini, quia ſemen in terrā bonā proiectū reſurgit multiplicatū, ſic verbū diuinū in corde deuoto receptum facit multitudinem bonorum operum. e ¶ Quædam ceci. ſe. ui. i. ſuper corda expoſita tentationibus dæmonū: & p cōſequens cōtrita & cōculcata ab eis p malū conſenſum & factum. g ¶ Et uene. uo. Id eſt dæmones per pctm̄ ſuperbię alta petentes. Vnde de diabolo ſcribit Iob xlj. d. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſupbiæ. Peccata em̄ carnalia non pñt in dæmonibus eſſe. h ¶ Et comc. i. fructū impediuerūt. i ¶ Alia au. cæ. in pe. i. ſup corda humore fidei & deuotionis carentia. k ¶ Sole au. or. æſt. quia adueniente tribulatiōe & perſecutiōe tales prius verbum receptū rejiciūt. l ¶ Alia au. c. in ſpi. i. i corda ſollicitudinib⁹ diuitiarū lacerata, & iō ſollicitudo talis impediuit fructū prædicationis. Vt em̄ apparet ex decurſu vtriuſq̧ Teſtamenti Iudæi fuerē ſemper auari, & omnino vitio cupiditatis fuerant excæcati, & ſemper elōgati ab agnitione veritatis. Ex prędictis patet q prædicator vbi diuini nō debet ceſſare à prædicatione, licet videat paucos proficere: quia tres huius ſeminis partes dicunē hic infructuoſę, quarta autem pars tm̄ fructū facere, & tamen intelligitur ad literā de prædicatione Chriſti, qui eſt exēplum omnium prędicatorum: & ideo licet audi tores non proficiant, prædicator tamen faciens quod in ſe eſt nō perdit meritum ſuū. m ¶ Alia au. ce. in ter. bo. i. in cor fidele & deuotum. n ¶ Et dabat fru. In hoc tanguntur tres gradus qui poſſunt ſignari in qualibet virtute (verbi gratia) in virtute caſtitatis. Primus gradus eſt caſtitas cōiugalis, per quē gradū vitat illicit⁹ cōcubitus: licito tamen cōcubitu retento in matrimoniali actu. Secundus gradus eſt caſtitas vidualis, per quē cuitatur de cętero omnis cōcubitus, vt animus poſſit de cętero liberius deo ſeruire, licet poſſit licite matrimonium contrahere. Tertius eſt caſtitas virginalis, qui eſt ſuperior iſtis per quem omnis concubitus ſimpliciter euitatur, vt mens ipſa tanquā ſpōſo ſuo ſoli deo per amorem copuletur, ſecundū quòd dicitur, j. Corin. vij. f. Virgo cogitat quæ domini ſunt, vt ſit ſancta corpo

C

D

Virt⁹ quælibet tribus gradib⁹ diſtinguitur.

† ſexagecuplum.
† Apo.2.b.

Nicolaus de Lyra

diſcipulis ſuis non poterat capere multitudinē quæ venerat ad audiendū ei⁹ doctrinā, exijt ad loca ſpacioſa iuxta mare. Modus autem tangitur in duobus: priō in hoc q. a ¶ Aſcendit naui. vt ſic auditores eſſent ante faciem ſuam, vt poſſent magis attentē audire. Secunda in hoc quod dicit: b ¶ Et locutus eſt mul. in pa. Non dicit omnia, quia ſi omnia loqueretur in parabolis, multitudo receſſiſſet vacua ſine vtilitate, & ideo aliqua parabolicē loquebatur ea, quæ erat ſecreta, & nō debebāt ſciri à turba, ſed ſolū à diſcipulis, vt videbitur infrà eodem capit. alia autem loquebatur manifeſtē, ita q turba poterat capere. c ¶ Ecce exijt. Hic ponitur decurſus eccleſiæ à prędicatione Chriſti vſq̧ ad finem mundi in ſeptem parabolis ſibi ſuccedentibus. Et diuiditur in duas partes, qa primò decurſus eccleſiæ in iſtis parabolis deſcribitur. & ſecundò, intentio principalis concluditur, ibi: Intellexiſtis hæc omnia. Prima diuiditur in ſeptem partes, ſecundum ſeptem parabolas. ſecunda incipit, ibi, Aliam parabolam, tertia, ibi: Aliam parabolam, quarta, ibi: Aliam parabolam locus eſt, quinta, ibi: Simile eſt regnum cælorum. ſexta ibi: Iterum ſimile eſt regnum cælorum homini negociatori, ſeptima, ibi: Iterum ſimile eſt regnum cælorum. Prima diuiditur in duas: quia primò parabola ponitur: & ſecundò eius intellectus quæritur, ibi: Et accedentes diſcipuli. Parabola ergo prima eſt de ſemine proiecto in terram: Cuius quarta pars tantū fecit fructum, & in hoc denotatur prædicatio Chriſti, qui prædicauit Iudæis indifferenter bonis & malis: & pauci cōparatiuē ad ei⁹ prędicationem crediderunt, pro maiori autem parte in infidelitate remanſerunt, & hoc eſt quod dicitur: Ecce exijt Chriſtus. ſ. ſecūdū humanitatem,

re & ſpiritu: quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro. Similiter in virtute fortitudinis poſſunt tres gradus aſſignari. Primus gradus, quando propter bonum virtutis ſuſtinet conſtanter detrimentum in exterioribus bonis, vt i poſſeſsionibus & in diuitijs & huiuſmodi. Secundus, quando ſuſtinet detrimentum etiam proprij corporis, vt flagellatiōis & huiuſmodi. Tertius autem gradus eſt, quando propter virtutem contēnit etiam totam vitam per martyrium. Sequitur: o ¶ Qui habet aures audiendi. ſecundum Hier. vbicūq̧ ponitur hoc verbum deſignatur myſticus intellectus, quia ſub verbis parabolicis alius ſenſus eſt per intellectum requirendus. p ¶ Et accedentes diſcipuli. Hic conſequenter quæritur huius parabolæ intellectus. Et primò quęritur. Secundò intellectus aperitur, ibi: Ergo audite. Primò ergo dicitur ſic: Et accedentes. quia apoſtoli percipiebant Chriſtum myſticē loqui: & ideo quæſierunt intellectum. Ad uertēdum tamē, q non quæſierūt tunc, cū eſſet i actu pdicādi, ſed poſtea qn̄ fuit in domo ſine turba ſecūdum q habetur Mar. iiij. b

Diuiſio

Diuiſio

Et cum eſſet

Morali. d ¶ Exijt qui ſeminat ſemina. Grego. homel. octaua dicit: Hæc lectio expoſitione non indiget ſed admonitione. Quam enim veritas per ſemetipſam expoſuit, hanc exponere humana fragilitas non præſumit, ideo de alia expoſitione taceo, tranſiens ad illud quod Saluator exponendum reliquit ſcilicet. ⁂ Et facit quidē

Moraliter

ſcipuli cum dominus in naui ſederet: Sed fortè intelligendũ, ꝙ du-
E dum cũ ipſo nauẽ conſcenderint: & ibi ſtantes quærunt. a ℭ Vo-
Nota bis datum eſt. Nota nõ ſolũ verba domini, ſed & facta, parabo-
las eſſe: id eſt ſigna myſticarum rerũ, quæ non intelligebãt multi
q foris ſunt. b ℭ Qui eni. ha. i. apoſtolis habẽtib⁹ fidẽ, ſi quid mi-
nus virtutũ habẽt, cõceditur. Iudæis qui non credunt in filiũ dei, etiã ſi quid boni per naturã habent, tollit. Nã nihil pñt ſapienter intelligere qui caput non habent ſapientiæ. c ℭ Auferetur ab eo. Nulla veræ ſapientiæ dulcedine gaudebit.

Excæcatio Iudæorum vnde & quãto tempore.

d ℭ Ideo in para. Dicitur qđ ideo excæcati ſunt, & ſententiæ domini per parabolas eis occultatæ ſunt, vt poſt ſalubrius cõuerterent. Nam quia obſcurè dicta nõ intellexerũt, ideo nõ crediderũt in eũ, & ſic crucifixerũt, & ſic poſt reſurrectionẽ miraculis territi, maioris criminis reatu compuncti ſunt. Vnde accepta indulgẽtia ampliori flagrant dilectione. Sed Iohannes hunc locum ita dicit: Propterea non poterãt credere, quia iterum dixit Iſaias: Excæcauit oculos eorum, vt non videãt vbi apertè dicit, non ideo factam excæcationẽ vt ea cõmoniti & dolentes ſe non intelligere conuerterẽtur aliquando: non enim hoc poſſent niſi crederent, ſed potius iõ excæcati, vt non crederent, quod alijs peccatis meruerunt. e ℭ Videntes nõ uident. Sicut auarus multas habet opes & nullas, quia inutiles ſunt ei. f ℭ Auditu audietis. Hæc de turbis prophetata ſũt, qui ſtant in littore, & domini non merentur audire ſermonẽ. g ℭ Oculos ſuos. id eſt ipſi ſibi cauſa fuerũt, vt deus eis oculos clauderet. Alius enim euangeliſta dicit: Excæcauit oculos eorũ. Sed vtrũ, vt nũquã videant: an verò ne vel ſic aliquãdo videant, cæcitate ſua ſibi diſplicentes, & ex hoc humiliati vt piè quærant deũ. ℭ Mẽs
F eſt oculus, quia naturali vigore ad intelligendum aliquid dirigit. Auris, quia alio docente diſcit. h ℭ Ne quando. Id eſt ideo, quia oculos & aures aperire noluerunt, non meruerunt aliquando conuerti: quod tamen miſericorditer factum eſt eis. i ℭ Beati oculi. Verè beati, qa hoc etiã præſentialiter videre & audire meruerunt, qđ nullus priorum quãtiuis meriti meruit, quãuis multũ deſiderauerit. k ℭ Et iuſti cupi. Lucas iuſtos reges dicit, quia motus ſuos bene regunt. l ℭ Vos ergo au. Primam parabolam exponit, vt idẽ attendant in cæteris. ℭ Exponit non ſecũdum ſingula verba, ſed ſummam ſententiæ. ℭ Auguſtinus ſuper Gene. ad literam libro octauo capi. ſeptimo. Proinde qđ narrauit euangeliſta (etiam factum eſt) dominum ſcilicet talia fuiſſe locutũ. Ipſi⁹ autẽ domini narratio parabola fuit, de q̃ nunquam exigitur, vt etiam ad literam facta mõſtrent, quæ ſermone pferuntur: ☞ Chriſtus eſt

Ioh. 12. f.
Iſa. 6. c.
† id qđ videtur habere.
† Iſa. 6. c.
Iohã. 12. f.
Act. 28. g.
Ioh. 12. f.
† nõ pſpicietis, ſeu cognoſcetis.
† Luc. 10. b
Luc. 10. d.
† qui
† Mar. 4. b
Luc. 8. f.

ꟷ Per ænigmata.
Quare in parabolis loqueris eis?
a ꟷ Solis & veſtris ſequacibus qui ad me introeunt, non his qui foris ſunt.
Qui reſpondens, ait illis. † Quia uo-
a ꟷ Abdita ſcripturarum.
bis datum eſt noſſe myſteria regni
ꟷ Qui clauſis ſenſibus non curant intrare.
cælorum: illis autem non eſt datum.
ꟷ Vos vero verbo intẽdite, quia, Qui habet verbi amorem, dabitur ei ſenſus intelligendi.
Qui enim habet, dabitur ei, & a-
ꟷ Intelligentia. a ꟷ Amorum verbi æterni
bũdabit: qui autem non habet, &
a ꟷ vel naturali ingenio, vel ſtudio literarum. ꟷ Nunc reddit cauſam apoſtolis, quare turbæ loquitur in parabolis.
† quod habẽt auferetur ab eo. Ideo
in parabolis loquor eis, quia ui-
a ꟷ Videre ſe præſumentes ingenio ſuo.
b ꟷ Priuantur ſpirituali intellectu
dentes non uident, & audientes
ꟷ Foris. ꟷ Intus. ꟷ Expoſitionem literæ & ſi exponatur eis:
non audiunt, neque intelligunt ut
adimpleatur in eis prophetia Iſa-
ꟷ Exteriori.
iæ dicentis: † Auditu audietis, &
ꟷ Oculo corporis.
non intelligetis: & uidentes uidebi-
ꟷ Oculo mentis. ꟷ Abundantia malitiæ
tis, & † nõ uidebitis. Incraſſatum eſt
ꟷ Iudæorum. ꟷ Alias eius,
enim cor populi huius: & auribus
a ꟷ Quia ingrate ſuſceperunt verba dei.
b ꟷ Intuitum mentis per inuidiam auerterunt.
grauiter audierunt, & oculos ſuos
a ꟷ Non ad horam, ſed cum tanta mentis impœnitudine vt nunquam conuertantur ad fidem.
clauſerunt, nequando oculis uide-
ant & auribus audiant, & corde in-
ꟷ Ad pœnitentiam. a ꟷ Reddam innocentes.
telligant, & conuertantur, & ſanem
a ꟷ Non Scribarum: b ꟷ Interiores.
eos. † Veſtri autem beati oculi,
a ꟷ Per fidem quod viſuri ſunt quandoq; per ſpeciem.
b ꟷ Interiores.
† quia uident: & aures ueſtræ, † quia
ꟷ Obediunt.
audiunt. Amen quippe dico uobis,
quia multi prophetæ & iuſti cupierũt
ꟷ In præſentia.
uidere quæ uidetis, & non uiderunt:
ꟷ Niſi a longe per aliquas ſpecies viſionum. vos autem in præſentia conueſcentes, & quæ vultis interrogantes.
& audire quæ auditis, & non au-
a ꟷ Quia vobis datũ eſt noſſe myſterium regni dei.
dierunt. † Vos ergo audite para-
bolam ſeminantis. Omnis qui

ceſſum iſta intelligere. & propter hoc loquebatur eis talia para- G
bolicè, vnde ſequitur: d ℭ Qui enim habet dabit ei. quia habentibus deuotionem & fidem, vt Chriſti diſcipulis, dat⁹ eſt intellectus verus ſacræ ſcripturæ, vt habetur Luc. vlti. g. Aperuit illis ſenſum, vt intelligerẽt ſcripturas. e ℭ Et abundabit. quia ex abũdanti reuelatus eſt eis proceſſus eccleſiæ vt videbitur. f ℭ Qui autem non habet. fidem ſcilicet & deuotiõem ad Chriſti doctrinam. g ℭ Et quod hab. auferetur ab eo. quia intellectus ſcripturæ veteris Teſtamenti quem habebant: ablatus eſt ab eis: ꝓpter eorum incredulitatem, & datus eſt gentilibus propter eorum fidem & deuotionem. Sequitur: h ℭ Ideo in parabolis loquor eis. id eſt velatè & myſticè. i ℭ Quia uidentes. Chriſti. ſcilicet opera & miracula: k ℭ Non uident. id eſt non intelligũt ea diuinitus facta, quia virtuti dæmonũ attribuebant talia, vt viſum eſt ſupra. l ℭ Et audientes. Chriſti ſcilicet doctrinam ſanctam & bonam, & doctrinæ Moyſi & prophetarum conſonã, & ipſi⁹ perfectiuã, vt ſuprà viſum eſt. m ℭ Nõ audiunt. aſſentiendo. n ℭ Neque intelligunt. intellectũ eius ſpiritualem q principalior eſt, capiẽdo. o ℭ Vt adimpleatur. li, vt tenetur ibi conſecutiuè. Ex hoc enim facto impleta eſt pphetia. Iſa. vj. licet verba ſint aliquantulum alterata in tranſlatione Hieronymi. p ℭ Auditu audietis. ſcilicet corporaliter. q ℭ Et non intelligetis. ſcilicet ſpiritualiter. r ℭ Et uidentes uidebitis. Chriſtum ſcilicet miracula & opera diuina facientem. s ℭ Et non uidebitis. H
eius ſcilicet diuinitatem. t ℭ Incraſſum eſt enim cor populi huius. Locutio eſt metaphorica. Sic enim craſſitudo circa cor congregata ſuffocat & extingit vitam corporalem, ſic malicia Iudæorum extinxit in eis vitam ſpiritualem. vnde ſequitur: v ℭ Et auribus grauiter audierunt. quia doctrinam Chriſti ſactã & apoſtolorum audire nõ potuerunt, ſicut patet ex decurſu euangelij & actuum apoſtolorum. x ℭ Et oculos ſuos clauſerunt ne quando oculis uideant & auribus audiant & corde intelligant, & conuertantur, & ſanem eos. facta Chriſti euidentia peruertendo, & eius miracula virtuti dæmonis attribuendo: & ex hoc ſecuta eſt eorum excæcatio & induratio, quia ſuis culpis exigentibus ſunt derelicti à deo. y ℭ Veſtri autem oculi beati quia uident. Oſtenſa excæcatione Iudæorum ex eorum incredulitate ſecuta: hic conſequenter oſtendit illuminationem apoſtolorum propter eorum fidem & deuotionem eis diuinitus datam dicens. Veſtri autem oculi beati, quia uident. non ſolum facta exteriora conſpiciendo ſed virtutem diuinitatis latentem intelligendo. z ℭ Et aures ueſtræ quia audiunt. non ſolum audiendo exterius, ſed etiam per fidem aſſentiendo interius. a ℭ Amen quippe dico uobis. id eſt fideliter. b ℭ Quia multi prophetæ & iuſti cupierunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt. Dicit multi, non omnes, quia aliqui viderunt, ſicut de Abraham dicitur Iohã. viij. g. Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum: vidit & gauiſus eſt. ℭ Vel aliter: Multi. i. oẽs: quia licet antiqui patres & prophetæ aliqui viderunt Chriſtum per fidẽ à longè pſpiciendo, non tamen viderunt ipſum præſentem inter eos conuerſando & docendo, ſicut viderunt Apoſtoli, & ideo dicuntur beati, quia in eis fuit completum quod antiquis patribus fuerat promiſſum. c ℭ Vos ergo audite parabolam. Oſtenſo quòd apoſtoli debebant ſcire ſecreta eccleſiæ, hic conſequenter eis aperit intellectum parabolæ, dicens: d ℭ Omnis qui audit uerbum regni. id eſt euãgelij quod introducit ad cæleſte regnũ.
Et non intelli-

† Mar. 4. b
Luc. 8. b.
† quæ

Nicolaus de Lyra

Et cũ eſſet ſingularis interrogauerunt eum, &c. a ℭ Quare in parabolis loqueris eis. volentes ſcire intellectum, conueniẽter petierũt ab eo quare locutus fuerat turbis ſic parabolicè: vt oñderẽt ſe nõ de ipſis ſolũ, ſed etiam de alijs ſollicitos eſſe. b ℭ Qui reſpondeos ait. Apoſtoli enim erat quaſi fundatores eccleſiæ poſt Chriſtum. Vnde Apocalip. xxj. d. dicitur: quòd murus ciuitatis habebat fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim noĩa apoſtolorum & agni ſcripta, & ideo ad ipſos pertinebat ſcire ſecreta eccleſiæ, de quibus erat proceſſus eccleſiæ à prædicatione Chriſti vſq; ad finem mundi, quia iſta erãt futura in diuina diſpoſitione præordinatã. Et iſtud vocatur hic myſterium regni cælorum. id eſt ſecretum eccleſiæ militantis. c ℭ Illis autem non eſt dat. id eſt vulgaribus turbis, vel etiam Phariſæis incredulis non eſt cõ-
ceſſum iſta

☞ Chriſtus eſt lapis vnctus à Iacob, & lapis re-
A probatus ab ædificantib⁹, qui factus eſt ĩ ca-
Pſal. 117. c. put anguli. Sed illud etiam in rebus geſtis factum eſt. hoc autẽ tantũ in figuris prædictũ. Illud quippe ſcripſit narrator rerũ præteritarũ, hoc prænuntiator tantũmõ futurorum. a ℭ Super pe. Super petram & in ſpinis ſeminant, qui bene accipiunt: ſed vel aduerſa terrendo, vel pſpera blãdiẽdo, retardãt eos ne pficiãt. Diuitijs iũgitur ſollicitudo cuſtodiæ quæ affligit, & voluptas quæ effluere facit. b ℭ Aliud quidẽ cẽte. Tres differẽtiæ ſunt in bona terra ſicut fuere in mala. Triginta enim refert ad nuptias. Sexaginta ad viduas. Centũ, qui numerus iam eſt in dextera ad virginitatẽ. Vel cẽtum quod transfertur ad dexteram, ſignificat æternam beatitudinem. Si quidem triginta & ſexaginta continentur in læua, ſed centũ continentur in dextera. Quãuis enim magna ſit fides quæ cognitionem dei reuelat, magna opera quib⁹ fides, ne ſit ocioſa cõſummatur, tamẽ ambo in hac vita ſunt neceſſaria: præmium verò fidei & operationis in futuro ſperatur. Vel bona terra fert fructum centeſimum martyrum propter ſanctitatem vitæ vel contemptum mortis. Sexaginta virginum propter ocium interius, quia non impugnant cõtra cõſuetudinẽ carnis. Solet enim cõcedi ociũ ſexagenarijs poſt miliciã. Triceſimum cõiugatorũ, quia hæc eſt ætas præliantium, & his eſt maior conflictus ne libidine ſuperentur. c ℭ Aliam parabolã. Quaſi diues pater-
B familias inuitatos diuerſis reficit cibis, vt vnuſquiſque ſecundum naturam ſtomachi ſui varia alimenta ſuſciperet. Vnde & dixit aliam parabolam & non alteram, vt plures ſequi intelligantur. Hæc parabola proponitur. dimiſſis turbis domi rogantibus diſcipulis exponitur. Et docet hic bonam volũtatem, & cautelam, & patientiam, & diſcretionem, & longanimitatem, & iuſticiam. d ℭ Homines. Qui alijs ad tutelam & cuſtodiam deputati ſunt prælati in eccleſia. Vel cũ dormitionem mortis accipient apoſtoli. e ℭ Cum autem creuiſſet. Quia cũ ſpiritualis eſſe cœperit, tunc iudicat omnia & tunc ei apparent errores. Sed donec matureſcat q herba eſt, poteſt eum mouere, quare ſub nomine Chriſti multæ ſunt hæreſes. Vnde dicit: Nõnne bonum ſemen ſeminaſti. f ℭ Vis imus. Cum ſpũalis homo audit hoc eſſe à diabolo qui nihil valet contra voluntatem dei, poteſt ei voluntas ſuboriri, vt tales auferat de mundo ſi facultatem habeat. Sed conſulit iuſticiam dei an facere debeat, & an deus velit eſſe hoc officium ☞ hominum. Sed

† De elec. licet de vitã da.

ꟷ Per quod promittitur regnum. b ꟷ i. ad actum non perducit. ꟷ Nulla fide nulla ſaltem occaſione vtilitatis capit.
audit uerbum regni, & non in-
ꟷ Diabolus.
telligit, uenit malus, & rapit
quod ſeminatum eſt in corde e-
a ꟷ Vbi meatus cogitationum verbum aboleat, nec quidquam boni incipit.
ius: hic eſt qui ſecus uiam ſemi-
a ꟷ In duriciam proteruæ mentis.
natus eſt. Qui autem ſuper pe-
troſa ſeminatus eſt, hic eſt qui
ꟷ Ad tempus.
uerbum audit, & continuò cum
a ꟷ Quia & vtilitatem probant, & deſiderium guſtant. b ꟷ Cœpit, ſed non perſeuerauit.
gaudio accipit illud. Non habet
a ꟷ Charitatis.
autem in ſe radicem, ſed eſt tem-
ꟷ In loco ſuo.
poralis. Facta autem tribulatio-
ꟷ De loco ad locum.
ne & perſequutione propter uer-
a ꟷ Fidei. ꟷ Diſtat enim inter hunc, & eum qui multis pœnis compellitur Chriſtum negare.
b ꟷ Tranquillitatem mentis perdit.
bum continuò ſcandalizatur.
Qui autem ſeminatus eſt in ſpi-
nis, hic eſt qui uerbum dei audit
a ꟷ Spes acquirendi, timor perdendi.
& ſollicitudo iſtius ſeculi & fal-
a ꟷ Quia promittunt quod non dant voluptatem & iucunditatem. b ꟷ Quia dum bonum deſiderium ad cor intrare non ſinit, quaſi aditum vitalis flatus claudit.
lacia diuitiarum ſuffocat uerbũ.
& ſine fructu efficitur. Qui ue-
ꟷ Fidelem & deuotam conſcientiam.
rò in terram bonam ſeminatus
a ꟷ Foris.
eſt, hic eſt qui audit uerbum, &
a ꟷ Intus ædificatur. b ꟷ Boni operis perducit ad maturitatem.
intelligit & fructum affert, &
facit aliud quidem centeſimum
aliud autẽ ſexageſimum, aliud
uerò triceſimum. † Aliam para-
ꟷ Sedens in naui
bolam propoſuit illis, dicens: Si-
a ꟷ Eccleſia.
mile factũ eſt regnum cælorũ ho-
a ꟷ Bonum non ſeminat niſi bonus qui ſemen bonæ voluntatis ad bona opera ſtudet producere.
mini qui ſeminauit bonũ ſemẽ
ꟷ Mundo. a ꟷ Cautelam amouet. ꟷ i. inertia & incuria torperet.
in agro ſuo. † Cum autẽ dormi-
ꟷ Diabolus.
rent homines, uenit inimicus e-
ꟷ Præcedente nomine Chriſti. a ꟷ Quæ non de ſemine tritici, paleæ vero ſunt hi, qui & ſi non vita, fide ſũt de eccleſia. ꟷ Hæreticos pmiſcuit electis
ius, & ſuperſeminauit zizania
a ꟷ i. latuit & occultiſſimus factus eſt.
in medio tritici, & abiit. Cũ au-
a ꟷ Proficeret. b ꟷ Bonæ ſpei opera monſtraret.
tem creuiſſet herba, & fructum
a ꟷ Manifeſtauerunt ſe hæreticorum dogmata.
feciſſet, tunc apparuerunt & zi-
ꟷ Cuſtodes meſſis.
zania. Accedentes autem ſerui
patrisfamilias dixerunt ei: Do-
mine, nõne bonũ ſemen ſemina-
ſti in agro tuo? Vnde ergo habet
zizania? Et ait illi: Inimicus ho-
mo hoc fecit. Serui autem dixe-
a ꟷ De officio. b ꟷ Vt excõmunicemus eos.
runt ei: Vis † imus & colligi-

g ℭ Continuo ſcandalizatur. cadendo C
ab eo quod cœperat. h ℭ Qui autem ſeminatus eſt in ſpi. hic eſt qui perditur ꝓpter ſollicitudinem diuitiarũ: Et patet. Iſtis autem trib⁹ de cauſis pdictis, pdicatio Chriſti & apſorũ fuit Iudæis ꝓ maiori parte inutilis & ĩfructuoſa: non ꝓpter defectum doctrinæ, ſed ꝓpter impedimentum ſuæ maliciæ. i ℭ Qui uerò in terram bo. ſem. eſt hic eſt q audit verbum dei, fideliter & deuotè. k ℭ Et intelligit. quia talibus datur intellectus ſacræ ſcripturæ. l ℭ Et fructum affert. adimplẽdo opere. n ℭ Aliud quidem cente. ſicut ſupra expoſitum eſt. Per hanc autem quartam partem ſeminis quæ cadens ĩ terrã bonã fecit fructum ſecũdum triplicẽ virtutis gradũ, intelligit prædicatio Chriſti & apſorũ quãtũ ad illos Iudæos q eam fidelit & deuotè receperũt & in fide remanſerũt. o ℭ Aliam parabo. Hic ponitur ſecunda parabola, in qua deſcribitur ſtat⁹ eccleſiæ ſequẽs ĩmediatè poſt mortẽ Chriſti & apſorũ, qa diabolus inuidet fidei ſeminatæ in cordibus fidelium: & iõ inter fideles commouit aliquos ad perfidiã hæreſis, quaſi ſeminans Zizaniã in medio tritici ad ipſius deſtructionem. & hoc eſt quod dr: p ℭ Simile fa. eſt regnũ cæ. i. ſtatus eccleſiæ militantis. q ℭ Hoĩ q. Hõ iſte Chriſtus eſt. Ager aũt eccleſia labore & ſanguine Chriſti exculta. Bonum ſemen eſt ſancta doctrina & fides catholica. r ℭ Cum autem dor. homĩes uenit inimicus. Poſt dormitionem Chriſti & apoſtolorum per mortem iſtas hæreſes inter fideles ſeminauit diabolus ꝓ maiori parte: quia etiam aliquæ hæreſes viuentibus apſis fuerunt ſeminatæ, vt patet ĩ epſis D
Pauli. &. j. canonica Ioh. ij. c. Nũc Antichriſti multi facti ſunt. Sequitur: Ex nobis pdierũt, ſed nõ erãt ex nobis. s ℭ Cum autẽ c. herba & fru. fe. quia cũ fides catholica per orbẽ inciperet multiplicari, tunc hæreſes q primò latuerant, manifeſtè apparuerunt in perſecutione fidelium. t ℭ Accedentes autem ſerui. Serui iſti ſunt patres antiqui, qui fuerunt in primitiua eccleſia, qui admirantes perfidiam hæreſis inſurgẽtem, ad deum acceſſerunt p orationẽ inquirentes vñ talis pfidia oriret: qb⁹ fuit diuinitus reuelatũ, ꝙ hoc erat ex diaboli opere deo pmittẽte: & hoc vt ſtabilitas fidelium pbaret. Vñ ſequit: v ℭ Inimicus ho. i. diabolus hoc fecit. x ℭ Serui autẽ di. i. ſcti pres per orationẽ diuinũ cõſiliũ quæſierunt. y ℭ Vis imus & col. ſeparando eos à cõitate ecclæ p excõicationẽ, & tãdem dimittendo iuſticiæ ſeculari, exterminandos per mortem.
Et ait non

† Mar. 4. c.

Moraliter

※ m ℭ Et fa. aliud qdẽ. per qđ Saluator oſtendit triplicem gradum ĩ virtute, vtpotè in virtute caſtitatis: per fructum cẽteſimũ gradũ caſtitatis virginalis, p ſexageſimũ, gradũ caſtitatis vidualis p triceſimũ, gradũ caſtitatis cõiugalis: & ſic poſſet triplex gradus in alijs virtutibus aſſignari. o ℭ Aliam parabolam. ſ. de Zizania ſeminata in medio tritici. & de iſta poteſt dici ſicut de præcedenti quoniam ipſam exponit Saluator ſicut & prima, & in hoc capitulo ĩterpoſitis tñ duab⁹ alijs parabolis. & iõ de alia expoſitione ptrãſeo, excepto eo qđ Saluator inexpoſitum dimiſit ſcilicet: r ℭ Cũ autem dor. ho. hæc ãt dormitio ſuperiorũ negligẽtiam ſignificat circa cuſtodiam gregis ſui, & ſimiliter negligẽtiam cuiuſlibet circa cuſtodiam ſuæ propriæ perſonæ. Vtramque enim negligentiam explorat diabolus: & ſic per ſuggeſtiones malas Zizaniam ſeminat in humanis cordibus

g iij ※ Aliam para

Nicolaus de Lyra

a ℭ Et non intel. quia non radicatĩ intra mentem tẽtationibus dæmonum puiã: & hæc eſt pars ſeminis quæ cadit iuxta viam vt ſuprà dictum eſt. b ℭ Venit malus. i. diabolus, non quia ſit malus per eſſentiam. vt dixerũt manichæi q poſuerũt duo principia, vnum bonum ſimpliciter, & alterũ malũ ſed qa eſt ĩ malo obſtinatus, & ad malum ſemper intentus. c ℭ Qui autem ſemina. i. ſupra cor humore fidei & deuotionis carens. d ℭ Hic eſt q uer. dei au. quia tales ad horã aliqñ ex aliq̃ paſſione moti cũ gaudio ſuſcipiunt prædicationem, ſed quia nõ fundatur in humore fidei & deuotionis cito euaneſcit: propter quod ſequitur. e ℭ Non habet autem in ſe ra di. ſed eſt tẽ. i. ad modicum tpſ ſtãs. f ℭ Facta au. tribu. propter verbum euangelij ſuſceptum.
Continuò ſcan-

† eamus & colligam⁹.

hominũ. Sed veritas reſpõdet: Nõ noſſe hoiem in hac vita qualis
B futurus ſit q modo errat, & quid bonis cõferat eius error: & ideo eos non eſſe tollẽdos, ne forte interficiant, qui forte futuri ſunt, vel ne bonis obſit, quibus pſunt &c. Tũc verò oportunè fieri, cũ iã nõ eſt cõmutandę vitę tẽpus & pficiẽdi alijs: & tũc nõ ab hoib⁹ ſed ab angelis dicit fieri. a ℭ Et ait non &c. Ecce patientia. Non enim audito dolore exarcit in iram, nec mox vlciſci voluit, ita & nos læſi patienter feramus. b ℭ Ne fortè. Hic datur locus pœnitentiæ, & monemur non cito amputare: qa qui errat hodie, cras forte defendet veritatem. Si ergo modo auelleretur, triticum qd' futurum erat eradicaretur. Vel neceſſe eſt vt mali permixti ſint bonis p quos exerceantur. Vel quorum comparatiõe nitant ad melius, quib⁹ ſublatis altitudo charitatis marceſcit quod eſt eradicari. ℭ Ibi patienter tolerandi ſunt mali, vbi aliqui inueniuntur quibus adiuuentur boni. ℭ Aug. Multitudo non eſt excõicãda, nec prĩceps populi. c ℭ Sinite. Hoc videtur contrarium illi apoſtolico: Auferte malũ ex vobis. Sed ſicut inter loliũ & triticum q̃diu herba eſt, parum diſtat ita monet dominus ne de ambiguo iudicemus, quod dominus in die iudicij non ſuſpicioſè, ſed manifeſtè damnabit. ℭ In patiendo iuſticiam meditemur. In iudicando iuſticiã non negligamus. d ℭ Et in tempo. Qui longanimiter tulit p iuſticiam digna retribuit: diſcretæ enim ſũt virtutes, ſed non cõtrarię. e ℭ Et alli. In hac vita nõ eſt alligatio, alioquin nõ tot ab errore reſipiſcerent. f ℭ Simile eſt
F regnũ. Regnum cęlorum, prędicatio eſt euangelij, de qua alibi: Auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructum eius. Vel noticia ſcripturarum. g ℭ Grano ſina. Grano ſinapis comparatur pro feruore fidei, quia dicitur venena expellere, i. omnia dogmata prauitatis. Poteſt in grano ſinapis humilitas dominicæ incarnationis intelligi. Quo accepto homo miſit in hortum ſuũ, quia corpus crucifixi Saluatoris accipiens Ioſeph in horto ſepeliuit. Expandit ramos, in quibus volucres cæli requieſcent, quia prædicatores diſperſit in mundum, in quorum dictis & conſolationibus fideles ab huius vitæ fatigatione reſpirarent. h ℭ Cum au. cre. Toto mundo vel in animo ſingulorum: quia nemo repente perfectus. Creuerit & factum eſt in arborem, quia ſurrexit & aſcendit in cęlũ. Vel creuerit, id eſt mẽtibus hoim quãtæ ſit virtutis innotuerit. Cętera apparent olera, quæ cito creſcunt & corruunt: non viuida, ſed marcida: illa non olus, ſed arbor fit, vbi folia cum fructu, & in eius diuerſis ſententijs ſpirituales quieſcunt. i ℭ Oleribus & fit arbor. Id eſt dogmatibus Philoſophorum, quæ citò creſcunt & corruunt, nil vitale promittentia.

1.Cor.5.d. †Mar.4.e. Luc.13.d. Infra.12.d.

Ecce diſcretio.
a b mus ea? Et ait: Non. † Ne forte colli
Sic nec tu reddas vicem malis, vt ſcandalizes bonos, ſed patere.
gẽtes zizania, eradicetis ſimul cum
a Longanimitas eſt, quæ vſq; ad finem neceſſaria eſt. b In eccleſia.
c eis & triticum. Sinitè utraq; creſce
Iudicium.
d re uſq; ad meſſem, & in tẽpore meſ
a Non vobis. b Separate à bonis.
ſis dicam meſſoribus: Colligite pri
Hic vagos.
e mum zizania, & alligate ea in faſci
a Non vnum falcem, quia pro modo peruerſitatis ſuæ vnuſquiſq; punietur.
culos ad comburendum, triticum
a Vt qui vnitatem amauerunt. b In cæleſtes manſiones
autem cõgregate in horreũ meum.
Aliam parabolam propoſuit eis, di
f cens. † Simile eſt regnum cælorum
a Quãto plus teritur, tanto plus redolet. b Acceptum habens.
g grano ſinapis, quod accipiens ho
a Deus in iuſto, vel iuſtus vir in corde ſuo granũ prędicationis fouet. b Hæc prædicatio primo humillima eſt omnium diſciplinarum pro ſcandalo crucis.
mo ſeminauit in agro ſuo, quod mi
nimum quidem eſt omnibus ſemi
h nibus. Cùm autem creuerit, maius
i eſt omnibus oleribus, & fit arbor,
ita ut uolucres cæli ueniant, & † ha
a Vt pro varietate morborum varia ſit medicina.
bitant in ramis eius. Aliam para
bolam loquutus eſt eis. † Simile eſt
a Vita iuſtorum, vel ſancta doctrina. b Charitas pro feruore.
regnum cælorum fermento, quod

vt habetur infra eodem ca. f ℭ Triticum. i. fideles in area huius G mundi mihi contritos & flagellatos. g ℭ Cõgregate in horreũ. i. in eccleſię gaudium. h ℭ Aliam parabolam. Hîc ponitur tertia parabola in qua deſcribitur eccleſiæ ſtatus ſequens immediatè ſurrectionem hæreſum: quia contra hæreſes inſurgentes dominus ĩ eccleſia ſuſcitauit doctores ſanctos literatos, vt ſic poſſent hæreticos per rõnẽ & ſcripturam confutare. Et licet priò fuerint humiles & abiecti, tamen diuina diſpoſitione fuerunt poſtea exaltati, & maximis principibus valde chari: vt beatus Syluester Conſtantino, & beat⁹ Ambroſi⁹ Theodoſio: vt per poteſtatem ſecularem eccleſia ab hęreticis purgaretur & hoc per rationem & ſcripturam quantum ad illos q doctrinã ſanctorum reciperent. Vel per poteſtatem ſecularẽ quãtũ ad eos qui indurati eſſent: & iſte ſtat⁹ figurat p parabolam de grano ſinapis: Quod cum ſit. k ℭ Minimum. ĩ quantitate: tamen eſt magnum in virtute, qa creſcit ad modum arboris. m ℭ Vt uolucr. cæ. Sic ſancti prædicto modo fuerũt paruuli in humilitate, ſed magni ſciẽtia & virtute, & ideo ſic diuinitus exaltati, qd' volucres, id eſt principes hui⁹ mũdi alta petentes, habitabant in ramis eorum, id eſt regebantur per eorum cõſilium. o ℭ Aliam parabolam. Hîc ponitur quarta parabola, in qua deſcribit ſtatus eccleſię ſequens exaltationem prędicatorum ſanctorum. Et diuitur ĩ duas partes: quia primò ponit parabolam, ſecundò, ſubiungit huius parabolę & aliarum rationem, ibi: Hæc omina, &c. Circa primum conſiderandum, quòd principibus huius mundi per ſanctos prædictos ad fidei veritatem inductis, data eſt licentia per totum orbem Romano imperio ſubditum prędicandi fidem catho H licam, & eccleſias conſtruendi: & ſic fides catholica in modico tempore per totũ orbem vulgata eſt. Et hoc ſignatur per parabolam fermenti abſconditi in trib⁹ ſatis farinæ & fermentantis totum. Tria ſata, ſunt tres partes orbis, Aſia, Aphrica, Europa: quæ tunc erant ſubiectę Romano imperio, vel p toto vel pro maiori parte. Fermentum autem propter colorem intrinſecum ſignificat legem euangelicam, quæ eſt lex amoris mulier autem ponens fermentum in tribus ſatis prædictis eſt diligentia ſanctorum ad fidem catholicam vbique prædicandum.

†24.q.3.c. notandum
Diuiſio
†nidificãt
†Luc.13.e.

Hæc omnia

✳ h ℭ Aliam para. Sequitur: i ℭ Simile eſt regnum cælorum gra. Iſtud moraliter exponi poteſt de virtute humiliatis, quę fundamentum eſt aliarum virtutum. & ſic habet proprietatẽ principiorum in ſcientijs quæ ſunt minima quantitate & maxima virtute. ideo ſubditur: l ℭ Cum autem creue. maius. ideo ſcribitur Luc. xiiij. Qui ſe humiliat exaltabitur. m ℭ Vt uolucres. id eſt angeli ſancti qui ad conſolationem humilium deſcendunt. n ℭ Et habitant in ra. Per ramos iſtos poſſunt intelligi duodecim humilitatis gradus, qui ponuntur in regula beati Benedicti Primus, eſt, in corde & corpore ſemper humilitatem oſtendere, defixis in terram aſpectibus. Secundus, vt pauca verba & rationabilia loquatur aliquis, non clamoſa voce. Tertius, vt non ſit facilis aut promptus in riſum. Quartus, taciturnitas vſque ad interrogationem. Quintus, tenere quod habet communis monaſterij regula. Sextus, credere & pronunciare ſe omnibus viliorem. Septimus, ad omnia indignum & inutilem ſe confiteri & credere. Octauus confeſſio peccatorum. Nonus, pro obedientia in duris & aſperis patientiam amplecti. Decimus, vt cum obedientia ſe ſubdat maiori. Vndecimus, vt propriam voluntatem non delectetur implere. Duodecimus, vt deum timeat, & memor ſit omnium quæ præcepit. o ℭ Aliam parabolam locutus eſt eis. Sequitur, Simile eſt regnum cælorum fermento, quod. Licet in ſcriptura frequenter fermentum accipiatur in malum eò quòd eſt corruptiuum, tamen hic accipitur in bonum, & ſignificat charitatem eò quòd continet calorem ſicut in principio huius operis dixi de leone, Qui propter voracitatem diabolum ſignificat, & pter cõſtã ✳tiam Chriſtũ

Moraliter

In farinæ

Nicolaus de Lyra.

Et ait nõ. a ℭ Ne for. col. Ex quo patet, q dñs non vult hæreticos permitti viuere abſolutè, ſed in caſu tantũ. ſ. quando non poſſunt ſeparari à fidelibus ſine periculo fidelium: Et hoc contingit duplici de cauſa. Vna, quando non bene cognoſcũtur, nec benè diſtinguuntur à fidelibus. Alia quando habent tantos defenſores, quòd ſi contra eos procedatur, maius periculum in eccleſia pbabiliter timetur, vt ſchiſmatis vel interfectionis fidelium à fautoribus hęreticorum: tunc enim permittendi ſunt propter maius periculum euitandum: vbi autem non occurrerunt iſta pericula, ſũt ſeparandi ab eccleſia & iuſticiæ ſeculari relinquendi, vt exterminẽtur per mortem, ne per eos totum corpus eccleſiæ corrumpatur. Sequitur: b ℭ Sinite utraq; creſcere uſq; ad meſſem. i. vſque ad mundi conſummationem: quod duob⁹ modis intelligit: Vno modo, quia in caſu ſunt permittendi: vt viſum eſt. Alio modo, qa quantũcũq; eccleſia hæreticos perſequatur, nunq; tamen ab eis pfectè mundabitur vſq; ad finem mundi. c ℭ Et in tempore meſſis. Id eſt iudicij. d ℭ Dicã meſſoribus. Id eſt angelis. e ℭ Colligite primum Zizaniam. quia miniſterio angelorum ſeparabuntur mali tunc de medio iuſtorum, & mittentur in gehennam, vt habetur

a ℭ In farinæ ſa. Vt ſpũs, anima, & corpus
A in vnum redacta non diſcrepẽt inter ſe. Vel tres animæ virtutes in vnum redigũtur, vt in ratione poſſideamus prudentiam, in ira odium vitiorum, in cupiditate deſiderium virtutũ. Vel, mulier, eccleſia, fidem hominũ farinæ tribus ſatis miſcet, credulitati patris & filij & ſpũſcti. Cũq; in vnum fuerit fermẽtatum, non nos ad triplicem deum ſed vnius deitatis noticiam perducit, quia non eſt diuerſa natura in ſigulis. ℭ Satum eſt gen⁹ menſuræ iuxta morem Palęſtinorum modium & dimidium capiẽs. ℭ Poſſunt in ſatis tribus illi dominici ſeminis fructus intelligi, triceſimus ſcilicet ſexageſimus & centeſimus, i. coniugatorum, continẽtium, & virginum. Vel ſata tria genera hominũ, Noe, Daniel, & Iob. b ℭ Donec fermentatũ. Tamdiu charitas in mente recondita creſcere debet donec mentem totam in ſui perfectionem commutet, vt nihil præter deum diligat vel recolat, quod hic incipitur, ĩ alia vita perficitur. c ℭ In parabolis ad tur. Quia quidquid ibi dicitur de exercitu Iſrael, & omnia ſigna occulta ſunt ſacramenta. d ℭ Theſauro. Theſaurus, poteſt accipi verbum dei, qui in carne Chriſti abſconditur. Vel ſcriptura, in qua repoſita eſt noticia Saluatoris. Vl, duo teſtamẽta ĩ eccl'ia, p q̃rũ intelligẽtia oib⁹ renunciatur vt ĩ ocio diſcantur. ℭ Terrenis regnum cęlorum ſimilatur, vt per cognita ſurgat ad incognita animus, & diligat. e ℭ Abſcondit præ gaudio illius. Vt ſeruetur à malignis ſpiritibus & laudibus hominum. Sic ſit opus in publico, vt intentio maneat occulta.

Negociatori

a A gratia dei. b Mater eccleſia vel ſapientia dei. c Commendat hominibus de tribus Noe filiis originem ducẽtibus quos eccleſia ad fidei veritatem colligit.
a acceptum mulier abſcondit in
b farinæ ſatis tribus, donec fer
a Non quia nihil proprie, ſed quia nihil vbi nõ ſit aliquid parabolæ.
mentatum eſt totum. † Hęc o
c mnia loquutus eſt Ieſus in para
a Nõ ad diſcipulos quibus volebat aperta loqui.
bolis ad turbas, & ſine parabo b
Et ſic impletum eſt.
lis non loquebatur eis: ut imple
retur quod dictũ eſt per prophe
a In pſalmo. lxxvij. ex perſona domini. b Qui prius aperui ora prophetarum.
tam dicentem: † Aperiam in pa
a De profundo eliciam.
rabolis os meum, eructuabo ab
ſcondita à cõſtitutione mundi.
Myſtice. A tumultuãtibus receſſit ad electorum corda, qui digni erant inſtrui.
Tunc dimiſſis turbis, uenit in c
domum & acceſſerunt ad eum
Familiares.
diſcipuli eius dicentes: Ediſſere
nobis parabolam zizaniorum
agri. Qui reſpondens ait: Qui
ſeminat bonum ſemen, eſt filius
hominis. Ager autem eſt mun
dus. Bonum uerò ſemen, hi ſunt
Omnes iuſti.
filii regni. Zizania autem filii
Omnia ſcandala.
ſunt nequam. Inimicus autem
qui ſeminauit ea, eſt diabolus.
Meſſis uerò cõſummatio ſęculi
eſt. Meſſores autem angeli ſunt
a Omnis immundicia in ſegete zizania dicitur.
Sicut ergo colliguntur zizãria,
a Filius hominis conſummabitur.
& igni comburuntur: ſic erit in
conſummatione ſæculi. * Mittet d
a Bonos quorum officio vindicta implebitur.
filius hominis angelos ſuos, & e
a Prius: quia in tribulatione prędecedente ſeparabuntur impij a piis.
colligent de regno eius omnia
Non qui fecerunt.
ſcandala, & eos qui faciunt ini f
quitatem, & mittent eos in cami
Nota duplicem pœnam.
num ignis. Ibi erit fletus & ſtri g
a Quorum vita hic æſtimatur inſania.
dor dentium. Tũc iuſti fulge h
Sine defectu.
bunt ſicut ſol in regno patris eo
Quia myſtice omnia.
rum. Qui habet aures audiendi i
Conuerſatio iuſtorum.
audiat. Simile eſt regnum cælo k
a Theſaurus, cęleſte deſiderium eſt. b Ager, eſt cęleſtis ſtudij diſciplina.
d rũ theſauro abſcõdito in agro,
a Qui impetrata gratia dei b Deprędari deſiderat qui theſaurum publice portat in via,
e quem qui inuenit homo abſcon
a Incipit ire, cum incipit diligere.
dit & præ gaudio illius uadit, &
a Omnibus terrenis renunciat.
uendit uniuerſa quæ habet, &
a Per contemptum terrenorum venit ad ſtudium æternorum.
emit agrum illum. Iterum ſimi l
le eſt regnum cælorum homini

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Hæc oĩa. Hîc conſequenter reddit rõ prædictę parabolę & aliarum. Et diuidit in duo, quia priò ponitur dicta ratio, & ſecundò, quæritur cuiuſdam parabolæ prędictæ interpretatio, ibi: Tunc dimiſſis turbis. Ratio autem quare loquebatur parabolicè turbis ſuprà eſt aſſignata, & iterum hic alia
B aſſignatur, ſcilicet vt ſcriptura quæ hoc prędixerat pſal. lxxvij. impleret. Et patet lr̃a excepto hoc qd' dicitur ibi qd'. b ℭ Sine parabolis non loquebatur eis. Quod non eſt intelligendum, qd' nihil loqueretur niſi parabolicè, vt expoſitum eſt ĩ principio huius ca. ſed quia cũ hoc aliqua dicebat clarè, illa ſcilicet quæ debebat turba ſcire, aliqua etiam interponebat parabolicè, quę ſcilicet pertinebant ad ſecreta eccleſiæ. c ℭ Tunc dimiſ. tur. Hîc ponitur interpretatio parabolæ de Zizania in medio tritici ſeminata, & notat euangeliſta locum. vbi facta eſt interpretatio iſta dicens: Tunc dimiſſis turbis uenit in domum. Vnde ex hoc etiam patet, q alias parabolas eis ibidem expoſuit licet non fiat hic mentio de aliarum expoſitione parabolarum. Vnde dicitur Marc. iiij. d. Seorſum autem diſcipulis diſſerebat omnia. Interpretata ẽ autem parabola prędicta à Chriſto, ſicut ſuperius expoſita eſt. Et patet vſque ibi: d ℭ Mittet filius hominis angelos. Id eſt Chriſtus, qui iudicabit mundum in forma humana, in qua iudicatus eſt coram Pilato, ſed tunc apparebit in forma glorioſa. e ℭ Et colligent de reg. eius omnia ſcandala. id eſt hæreticos, qui generant ſcandalum in eccleſia. f ℭ Et eos qui faciunt iniquitatem. qa non ſolum damnabuntur hæretici, ſed etiã fidem tenentes, habentes tamen opera mala. g ℭ Ibi erit fletus. In hoc ſignatur duplex pœna inferni, vna ex parte mentis, ſcilicet triſtitia

Diuiſio

cet triſticia vehemens quæ ſignatur per fle C tum: & alia ex parte corporis, quæ ſignat p ſtridorem dentium. h ℭ Tunc iuſti ful. p dotem ſcilicet claritatis redundantis ex gloria animæ ad corpus. i ℭ Qui habet aures. exponatur ſicut ſupra expoſitum eſt in eodem ca. k ℭ Simile eſt regnum cælo. Hîc ponitur quinta parabola deſignans eccleſiæ ſtatum ſequentem poſt prædictum: quia diuulgata fide in orbe terrarum p prędicationem ſanctorum, multi valentes viri & literati in doctrinis Philoſophorum cõuerſi ad fidem catholicam inceperunt ſe exercere & ſuam ſcientiam conuertere ad vtilitatem & regimen animarum, ſicut Auguſt. & multi alij valentes epiſcopi: & hoc ſignat per theſaurum abſcõditum in agro, q ager omnibus venditis emitur, vt theſaurus ibidem abſconditus habeatur. Ager enim iſte labor eſt poſitus in exercitio vitæ actiuæ, & operibus miſericordiæ in regimine eccleſiæ Theſaurus autem eſt premium cęleſte. Ager autem omnibus venditis emitur, vt theſaurus habeatur: quia propter magnitudinem premij cæleſtis prædictus labor eſt ſuſcipiẽdus ex charitate alijs dimiſſis: vñ dicit Aug. in epiſtola ad Valerium: Cogitet religioſa prudentia nihil eſſe in hac vita maximè hoc tempore difficilius laborioſius periculoſi⁹ epiſcopi aut preſbyteri aut diaconi officio ſed apud deum nihil beatius, ſi eo modo militetur quo imperator noſter iubet. Ad intellectum autem huius parabolæ maiorem D ſciendum, quòd aliqua ſunt q̃ nunquã fuerunt in poſſeſſione alicuius, vt lapides pręcioſi in littore maris & huiuſmodi, & talia ſunt ipſius inueniẽtis. Alia autem ſunt quę aliquando fuerunt in poſſeſſione alicuius, ſed tantum tempus eſt elapſum quòd non eſt memoria, ſicut theſauri antiquitus in terra occultati. & idem iudicium deberet eſſe ſicut de prędictis: ſed propter pacem cõmunem hominum, ſtatutum fuit antiquitus, vt medietas inuentoris eſſet, & medietas illius cuius eſt ager in quo inuenitur. & ideo hîc dicitur quòd ille qui inuenit theſaurum vendit omnia & emit agrum, vt habeat ius poſſidendi totum. l ℭ Iterum ſimile eſt regnum cælorum homini. Hîc ponitur ſexta parabola, in qua declaratur ſtatus eccleſiæ immediatè ſequens præcedentem, quia poſt ſtatum prædictum inceperunt aliqui cõtem ✳tiã Chriſtum. Per tria verò ſata ſignificãtur tres regulæ religioſorum ſcilicet regula beati Augu. & regula beati Benedicti & regula beati Franciſci, quæ fundantur in perfectione charitatis, & ex earum doctrina inducitur ad charitatem totus orbis. Mulier autem abſcondens hoc fermẽtum in tribus ſatis eſt diuina ſapientia, per quam oĩa ſuauiter diſponuntur. k ℭ Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito in agro quem. Theſaurus iſte ſapientia eſt de qua dicitur Sap. ſeptimo. b. Infinitus em̃ theſaurus eſt hominibus, &cæ. Ager autem eſt ſacra ſcriptura ſub ſenſu literali ſenſ⁹ myſticos habens abſconditos tanquã theſaurũ precioſum, quem inuenit qui ſollicitè eam ſtudet & deuotè. & ſic pro iſto theſauro vẽdit omnia quæ habet, quia ĩ eius cõparatione ea paruipendit, Sap. vij. a. Et præpoſui illam regnis & ſedib⁹, & diuitias nihil eſſe dixi in comparatione illius, &c. l ℭ Iterum ſimile eſt regnum cælorum homini nego. quæren. bo. margaritas. Iſte margaritæ ſunt virtutes, inter quas vna eſt precioſa ſcilicet charitas, ſicut dicitur. j. Co. xiij. b.

†Mar.4.d.
† Pſal.77. a.
Preſbyterij & diaconatus officiũ arduum eſt operib⁹ comitantib⁹.
✳ huius
Moraliter

 ✳ Maior autem

a ❡Negociatori. Beatitudinẽ qua exuti ſum⁹ culpa primi hominis, debemus oẽs intelligẽdo rectè, & operando bene negociari. b ❡Bonas margaritas. Bonæ margaritæ, lex & prophetæ. Vna precioſa, ſciẽtia ſaluatoris, ꝓ qua homo vt Paulus oĩb⁹ myſterijs legis & obſeruationib⁹ renunciauit. c ❡Inuenta autem. id eſt Chriſto, qui præeſt oĩb⁹ hominibus, vel ſpũali præcepto dilectionis. Vel intellecto verbo, qđ erat apud deũ pene trata carnis teſtudine. Vel cæleſtis vitæ dulcedine, pro qua omnia vileſcunt.

Iere.16.c. d ❡Sagenæ miſ. Impletur Ieremię vaticinium, Ecce ego mitto ad vos piſcatores multos. Poſtq̃ audierunt Petrus &

Suprà.4.c. Andreas, Iacobus & Iohannes: Sequimini me faciam vos piſcatores hominum: contexuerunt ſibi ſagenam ex veteri & nouo Teſtamento, & in mare ſeculi miſerunt, quæ vſq; hodie trahitur, & in fluctibus tundit̃: capiens quidquid incidit bonos & malos, quos ad litus trahit, i. ad finem mundi, vt tunc fiat diuiſio. Vnde ſequitur: Sic erit in conſummatione ſecu. &c. Sagenæ comparatur eccleſia vel prædicatio euangelica, quæ à fluctibus ſeculi ad cælum trahit. e ❡Et ſecus littus. Littus, finis ſeculi, in quo boni ad cęlũ, mali ad tenebras mittent̃: in præſenti enim erant permixti. f ❡Ideo omnis

†ſua ſcr. Quia intelligitis myſteria quę vobis reuelo; ideo faciam vos prædicatores, & eritis mihi ſimiles qui de theſauro ſcientiæ meæ, noua & vetera profero, vt vos ſimiliter faciatis. g ❡Qui profert de theſau. ſuo. Vetus erat ꝓ culpa ad infernum deſcendere: Nouum eſt per aduentum Chriſti, vt cõuerſus in regno viuat: hoc ergo in concluſione ponit quod pręmiſit. Prius eñ de regni ſimilitudine theſaurum & bonã margaritã protulit, poſt de malorũ cõbuſtione narrauit; tũc concludẽs ſubiũgit: Iõ o. ſcri. Ac ſi apertè dicat. Ille in ſancta eccleſia doctus eſt prędicator, q noua ſit proferre de ſuauitate regni, & vetuſta de terrore ſupplicij, vt pœnæ terreant quos premia non inuitant. ❡Apoſtoli ſunt ſcribę & notarij Chriſti verba eius ſignantes in tabulis cordis & pollent opibus patrisfamilias, ejcientes de theſauro doctrinarũ ſuarũ noua & vetera, quia qdqd in euangelio prędicatur legis & prophetarũ vocib⁹ comprobãt. h ❡Vt mira. Magna cæcitas quem verbis & factis Chriſtum cognoſcũt, ob generis noticiam contemnunt. i ❡Fabri fili⁹. Non ſine re voluit dici faber fabri ☞ filius

† Mar.6.a.

❡Qui cum ſit pauper multis laboribus negociatur.

negociatori quærenti bonas mar-

a ❡Bonos homines cum quibus viuat, vel bona pręcepta, vel bonos intellectus.

garitas: Inuenta autem una precio-

a ❡Cæleſtis vitæ dulcedo, ꝓ qua omnia vileſcunt.
b ❡Renũciat omnibus ſuis & ſibiipſi. ❡Alias cõparauit.

ſa margarita, abiit & uendidit om-

a ❡Terret timore pœnę quos pręmij amore inuitauit.

nia quę habuit, & emit eam. Iterum ſimile eſt regnum cælorum †ſagenę

a ❡In mundum. b ❡Que ad veniam vocat omnis generis homines.

miſſæ in mare, & ex omni genere pi-

❡Vniuerſaliter.

ſcium congreganti. Quam cum im-

a ❡In fine ſeculi.

pleta eſſet, educentes, & ſecus littus

a ❡Quia tunc verum iudicium fecernendorum patebit.
❡In æterna tabernacula.

ſedentes, elegerunt bonos in uaſa,

❡In infernum.

†malos autem foras miſerunt. Sic

❡Ad opus ſibi iniunctum

erit in conſummatione ſæculi: Exi-

a ❡Aperte dicit de tormentis malorum, ne quis ſe excuſet per ignorantiam.

bunt angeli & ſeparabũt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis: † ibi erit fletus &

❡Hæc ad apoſtolos qui ſunt futuri magiſtri, quos non vult audire tantum vt populum.

ſtridor dentium.* Intellexiſtis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam. Ait illis:

a ❡Intelligentibus dignum teſtimonium reddet: dicens eos ſimiles eſſe ſibi.

Ideo omnis Scriba doctus † in regno cælorum ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſau-

a ❡Nouum teſtamentum pręponit dignitate.

ro ſuo noua & uetera. Et factum eſt, cum conſummaſſet Ieſus parabo-

a ❡Vt ibi doceat apertius.

las iſtas, tranſiit inde. Et ueniens in

a ❡Galilæã vel ſpecialiter Nazareth. ❡Cõuentibus.

patriam ſuã docebat eos in ſynagogis eorũ, ita ut mirarẽtur & dicerẽt:

❡Gręci ſapientiam, Iudęi ſigna petunt. ❡Ad doctrinam.
❡Tanta. ❡Ad miracula.

†Vnde huic ſapientia hæc, & uirtutes? Nonne hic eſt fabri filius? Non-

fine mundi trahetur ad littus per apertum iudicium, quia tũc erũt manifeſta abſcondita cordium: & tunc iudicio diuino & miniſterio angelorum ſeparabuntur mali de medio iuſtorum, & mittentur in infernum, vt ſic eccleſia purgata offeratur deo patri ſine macula & ruga. d ❡Intellexiſtis. Hic ponitur principalis cõcluſio G

Ad hoc enim in parabolis prædictis pręſcriptus eſt proceſſus eccleſiæ militantis vt apoſtoli qui erant ipſius fundatores poſt Chriſtũ per ſanguinem ſuum, vt ſuprà dictum eſt, intelligerent huiuſmodi proceſſum: & hoc eſt quod dicit: Intellexiſtis. q. d. ad vos pertinet intelligere. e ❡Dicunt ei. &c. ſcriba. i. doctor. g ❡Doctus. i. literatus & à deo inſpiratus. h ❡In reg. cæ. i. in eccleſia militante. i ❡Similis ẽ homini. quia ſicut paterfamilias habet paſcere filios pane corporali, ſic iſte paruulos fideles pane ſpirituali. k ❡Qui profert. id eſt de ſcientia in corde abſcondita. l ❡Noua & uetera. i. autoritates vel proceſſus noui & veteris Teſtamenti. Ex quo patet, qđ epiſcopi qui ſucceſſores ſunt apoſtolorum, debent habere noticiam vtriuſque Teſtamenti, in cuius ſignum portant mitram in capite cum duplici cornu. † verriculo iacto.

m ❡Et factum eſt. Poſtquàm euangeliſta deſcripſit Chriſti multiplex documẽtum hic deſcribit populi doctrinam eius recipere debentis impedimentum: quia illi de patria ſua ꝓpter paupertatem generis, ei inuidebant & ipſum deſpiciebãt & in hoc irrationabiliter mouebantur, H quia Dauid qui fuit radix regum & eximius prophetarum fuit paſtor ouium. & ideo iſti ex malicia ſua facti ſunt ĩepti ad recipiendum doctrinam Chriſti & ei⁹ miracula. & hoc eſt quod dicit: n ❡Cũ conſum. Ieſus. docens diſcipulos ſuos & turbas. o ❡Tranſijt inde & ue. in pa. ſu. i. in Galilæam, vbi fuerat conceptus & nutritus, licet fuiſſet in Bethleem natus vt ſuprà dictum eſt. p ❡Docebat eos in ſynagogis eorum, ita ut mirarentur. quia non viderant eum literas diſcentem, nec in lege ſtudentem: ꝓpter quod dicebant. q ❡Vnde huic ſapientia hæc. i. noticia ſcripturarum. r ❡Et uirtutes. q. d. non habet hæc à deo, vel exercitij ſtudio, ſed magis à diabolo, quod arguunt ex ignobilitate ſeu infirmitate parentum. s ❡Nonne hic eſt fabri filius. Id eſt Ioſeph, qui vt dicitur erat faber lignarius, & ipſe putabat̃ eius filius, vt habetur Lucæ tertio.

† infrà.22. b. & .25.
* At illis ſe ſus
† ad regnũ

⁂ Et fratres

Nicolaus de Lyra

⁂ aliqui contemptis mundi delitijs, diuitijs & honoribus, intendere vitæ contemplatiuæ, ſicut beat⁹ Benedictus & alij ſequentes ipſum in gradibus diuerſis, & ſtatibus religionum. Et iſte ſtatus figuratur per margaritam quæ inuenitur in cõchilijs maris, quia religio fundatur & nutritur in humore deuotionis. Iſta autem margarita dicitur vna & precioſa. a ❡Vna. quia hominem vnit. Actiua autem vita magis diuidit: propter hoc dicitur quòd Martha erat circa multa occupata: Maria verò circa vnum. Dicitur etiam. b ❡Precioſa. quia vita contemplatiua ſimpliciter & abſolutè melior eſt quàm actiua, licet in caſu actiua ſit magis fructifera: propter quod dicitur Lu. decimo. g. Maria optimam partem elegit ſibi &c. Iſta autem margarita venditis omnibus eſt emenda: in quo deſignatur, ad quòd ſtatũ religionis requiritur relinquere terrena, ſaltem quantùm ad proprietatem, & in particulari. Et quia iſte ſtatus duraturus eſt vſque ad finem mundi, ideo non ponitur alia parabola poſt iſtam, niſi illa quæ ſignat finem mundi: & hoc declaratur, cum ſubditur: c ❡Iterum ſimile eſt regnum cælorum. Id eſt ſtatus eccleſiæ militantis. Sicut enim non diſtinguuntur boni piſces à malis quandiu ſagena eſt intra aquam, ſic in eccleſia admixti ſunt mali cum bonis: ſed in fine mundi

Moraliter

⁎ Maior autem horum eſt charitas: propter quod ad habendum ipſam omnia ſunt exponenda, Can. octauo. c. Si dederit homo omnem ſubſtãtiam domus ſuę pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam. c ❡Iterum ſimile eſt regnum cælorum. Iſta ſagena regularis eſt diſciplina: mittens eam, eſt inducens ſeculares ad religiõis ingreſſum. Trahens autem ad littus eſt recipiens ad profeſſionis votum & illos qui probati ſunt de bonitate debet recipere: alios autem reijcere. f ❡Omnis ſcriba doctus in regno cælorum. Sequitur: Profert de theſauro ſuo noua. Theſaurus iſte eſt ſacra ſcriptura continens nouum & vetus Teſtamentum, quorum differentia ſecundum Aug. eſt timor & amor. ergo prędicator doctus de theſauro ſuo profert vetera quando prædicat terrentia, ad incuſſionem diuini timoris: & noua quando prædicat demulcentia, inducens ad amplexum diuini amoris. q ❡Vnde huic ſapientia. Hoc autem dicebant de Chriſto contemptibiliter propter paupertatem parentum, vnde ſubditur: s ❡Nonne hic eſt fabri filius. Iſtis ſimiles ſunt illi qui doctrinam pauperum religioſorum contemnunt & diuitum venerantur, ſecundũ illud Eccle. decimo tertio. d. Diues locut⁹ eſt & omnes tacuerunt: & verbum illius vſq; ad nubes perducent: pauper locutus eſt, & dicunt, quis eſt hic.

☞ filius, nõ illius quem putant, ſed fabricatoris omnium. Sed huius ſacramẽti Iudæi ignari diuinę virtutis opera carnalis proſapię cõtẽplatiõe cõtemnũt. Non enim conſiderãt pręſentia eius opa ſed fragilẽ recordant̃ infantiã. a ❡Propheta. Chriſtus dicitur propheta, vnde Moyſes dicit: Prophetã ſuſcitabit uobis domin⁹ de ſemine vrõ. b ❡In patria. I. in populo Iudæorũ, maiora autẽ facit in gẽtib⁹. c ❡Et non fe. Fecit virtutes aliq̃s, ſed nõ m̃tas, ne ĩcredulos cõdẽnaret. Vel deſpectus pauca facit, ne penit⁹ excuſabiles ſint, maiora autẽ in gentibus facit.

Deu.18.c

ne mater eius dicitur Maria, & fra-

a ❡Cognati more ſcripturę ❡Iuſtus.

tres eius Iacobus & Ioſeph & Simon & Iudas, & ſorores eius nonne omnes apud nos ſunt? Vnde er-

a ❡Quia huic magna, huic humilia.

go huic omnia iſta? Et ſcandalizabantur in eo. Ieſus autem dixit eis:

❡Vel ego, vel quilibet alius.

†Non eſt propheta ſine honore, niſi

a ❡Quia mos eſt ciuibus ciues inuidere, & recordari fragilitatem infantiæ.

in patria ſua & in domo ſua. Et non fecit ibi uirtutes multas propter incredulitatem illorum.

Et hoc ex duobus. Primò ex fama nominis. Secundò ex eius miraculis, ibi: Quod cũ audiſſet Ieſus. Prima in duas, quia primò oſtẽdit famã ipſius Chriſti. Scđ'ò: ex hoc incidentaliter narrat mortẽ Iohannis, ibi: Herodes eñ. Circa primũ aduertendũ, ꝙ miracula Chriſti fuerũt intantũ euidentia, ꝙ non ſolũ fama eius fuit inter vulgares hoĩes, ſed inter magnas pſonas & principes. Et hoc eſt qđ dicit: h ❡Audiuit Herodes. Dicit̃ autẽ tetrarcha, qa habebat quartãptẽ regni Iudeę. Mortuo eñ Herode aſcalonita qui interfecit innocentes, diuiſum eſt regnũ eius in duas medietates, ita ꝙ Archelaus filius ei⁹ habuit medietatem, vt ſupra dictum eſt, ij. ca. Alia autem medietas diuiſa fuit in duas partes: & vna data eſt Herodi, & altera Philippo, qui erant iuniores. Et ideo dicit̃ tetrarcha, à quarta parte regni, à tetras quod eſt q̃tuor, & archos quod eſt princeps, quia principabat̃ in quarta pte, nõ tamẽ dicebat̃ rex: qa Romani abſtulerãt à Iudæis nomen regiũ ad frãgendũ eorũ ſuperbiam. Vñ dixerunt corã Pilato Ioh. xix. c. Nõ habemus regẽ, niſi Cæſarem. Sequitur. i ❡Hic eſt Iohan. baptiſta. Opinio eñ oĩm loquẽtiũ de immortalitate aĩæ & reſurrectione fuit, ꝙ poſt reſurrectionẽ hõ ſit excellẽtioris virtutis q̃ ante: & ideo licet Iohãnes baptiſta in vita ſua nõ feciſſet miracula. Iſte tñ Herodes credens eũ ſurrexiſſe à mortuis, aſſerebat eum facere miracula. C

GLO. ORDI.

CAP. XIIII

Luc.9.a

In illo tpe, audiuit Herodes. Lucas verò ita: Audiuit Herodes te. oĩa quę fiebãt ab eo. & hæſitabat, eò ꝙ diceret̃ à qbuſdã, ꝙ Iohãnes reſurrexit: à qbuſdã verò, quia Elias appuit. Quod ergo ait: Hic eſt Iohãnes. Vel cõfirmatus quorũdam ĩnĩa poſt hęſitationem dixit, vel adhuc dubius. hæc eñ verba ad vtrũq; ſe habent. e ❡Et ait. Nota inuidiã Iudæorũ. Hic alienigena dicit reſurrexiſſe Iohannẽ, qui nullũ ſignũ fecit. Illi Ieſum tot virtutibus approbatũ nõ reſurrexiſſe contendũt. f ❡Et ideo. Senſerunt eñ ꝙ maioris virtutis ſunt futuri ſcti à mortuis reſurgentes, q̃ fragili carne grauati. g ❡Herodes eñi. Quia dixit de opinione reſurrectiõis cũ nihil de morte dixiſſet, reuertit̃ & narrat qualiter &

†Mar.6.a
Luc.4.d
Iohã4.f
1.q.1.c.
paulianiſtę
De immortalitate aĩæ loquẽtiũ opinio

B cur obierit. Herodes iſte & Philipp⁹ fratres fuerunt filij Herodis, ſub quo dñs fugit in Aegytum. h ❡Herodiadem uxorem. Herodias filia Arethæ regis quẽ ipſe pater tulit Philippo, & in dolorẽ eius dedit Herodi inimico illi⁹. i ❡Nõ licet. Herodes forſitan legẽ Iudęorũ tenebat, & ideo Iohãnes eũ ab adulterio ꝓhibebat. k Timuit populũ. Populũ timebat, ſed amor ſupabat, pro quo & deũ poſtponebat. Timor dei corrigit, timor hoĩm differt, ſed volũtatem nõ aufert: vñ & auidiores reddit ad crimen quos aliqñ ſuſpendit à crimine. l ❡Cũ iuramẽto. Ad hoc forte iurauit, vt occaſionẽ pararet, q̃ videret̃ facere ĩnuit⁹ qđ facieb at ſpõtaneus. Nõ eñ hoc impleſſet de aliquo amato, qđ impleuit de ꝓpheta: qđ & añ feciſſet, ſi excuſabiliter poſſet. ❡Beda. Si quid nos forte incautẽ iuraſſe cõtigerit, quod obſeruatũ. ſ.

†tenuerat
†alligauerat
†poſuerat
*philippi.

Cap. XIIII.

In illo tempore, audiuit Herodes tetrarcha famam Ieſu, & ait †pueris ſuis: †Hic eſt Iohãnes Baptiſta, ipſe ſurrexit à mortuis: & ideo uirtutes operantur in eo. Herodes enim † tenuit Iohannem, & † alligauit eum, & † poſuit in carcerem propter Hero-

❡Gentilis populi,

diadem uxorem * fratris ſui. Dice-

a ❡Fratre adhuc viuente, mortuo enim non prohibebat lex.

bat enim illi Iohannes: †Non licet tibi habere eam. Et uolens eum oc-

a ❡Facile a iuſticia deuiat qui non habet deum i n cauſis.

cidere, timuit populum quia ſicut

a ❡Non tantum populus ſed & Herodes.

prophetam eum habebant. † Die autem natalis Herodis, ſaltauit fi-

❡Triclinio.

lia Herodiadis in medio: & placuit Herodi. † Vnde cum iuramento pollicitus eſt ei dare quod-

k ❡Herodes enim. Quia fecerat mẽſionẽ de morte Iohãnis, iõ hic incidentaliter oñdit modũ mortis. Et diuiditur in duas: qa primò oſtẽdit interfectiõis eius cauſam. Et ſcđ'ò modũ & ordinẽ, ibi: Die autẽ natalis. Cauſa autẽ fuit iſta, qa Herodias quæ fuit filia Ariſtoboli & ſoror Herodis agrippæ & neptis huius Herodis & Philippi fratris ſui, ſcđ'm ꝙ dicit Ioſephus & magr̃ in hiſtorijs, fuit cõiuncta matrimonialiter Philippo fratri Herodis: qa hoc erat licitũ ſcđ'm legẽ. Ipſam aũt adamauit Herodes amore illicito, & ideo eã abſtulit fraudulẽter fratri ſuo, de volũtate tñ ipſi⁹ Herodiadis, & hoc erat ei illicitũ, vt viuẽte eius fratre haberet ei⁹ vxorẽ. Iohãnes autẽ vir ſanctus & iuſtus de hoc arguebat Herodẽ, ꝓpt̃ qđ ab eodẽ capt⁹ eſt, & incarcerat⁹: qa nõ audebat eũ interficere, ne ſeditionẽ ppl̃i excitaret cõtra ſe; qa oẽs reputabãt Iohãnẽ ſanctũ ꝓphetã. m ❡Die aũt nat. Hic ponit̃ modus mortis ipſi⁹. Herodias eñ timẽs ne ad prędicationẽ Iohãnis Herodes pœniteret, & ipſam fratri redderet: & ꝑ cõſequẽs cũ priori marito à quo receſſerat cũ periculo remaneret: ideo excogitauit modum quomodo interficeret̃ Iohãnes abſq; ſeditiõe populi, & eiuſdem doli Herodes conſcius fuit, vt videbit̃. Et hoc eſt quod dicitur: Die autẽ natalis. Iſta erat conſuetudo apud antiquos, ꝙ principes ſolemnizabant diẽ ſuæ natiuitatis, & diẽ etiã natalis imp̃ij ſui: in quo. ſ. coronabãtur. In illo ergo feſto: n ❡Saltauit filia Herodiadis. id eſt tripudiauit. & hoc fuit ex diſpoſitiõe m̃ris & ip̃i⁹ Herodis. o ❡Vnde cum iuramento pollicitus eſt ei &c.

†famulis
†Mar.6.a.
Luc.9.a
Diuiſio
ægeſippus lib.2. excidij Ieroſo. c.4. ait Philipp. Herodia. virũ viuere dũ Iohãn. argu. Hero. vide locum.
D
†26. diſt. c. vna.
† Cũ autẽ agerentur natalitia.
†22. q. 4. c. ẽ etiã. & c. vnuſq̃ſq; & c. actiõe.

⁂ At illa

Nico. de Lyra.

Eluidij error.

⁂ a ❡Et fratres ei⁹ Ia. Dicũtur autẽ fratres Chriſti, qa erant eius cognati germani, nõ qa eſſent de Maria & Ioſeph poſt natiuitatẽ Chriſti generati, vt dicit Eluidius hęreticus, q dicit Mariã eſſe cognitã à Ioſeph poſt natiuitatẽ Chriſti: ſed hoc ſupra improbatũ eſt. j. c. Sequit̃: b ❡Vnde ergo. q. d. ſi non habet exercitio vel ex genere, habet ergo ex dęmõe. Et ideo ſequit̃: c ❡Et ſcandaliſabãtur. Attribuẽtes virtuti dæmonis qđ debebat attribui virtuti diuinitatis. d ❡Ieſus au. di. qa inuidia magis eſt ad patriotas & ad propinquos q̃ ad extraneos. Cuius ratio eſt, qa inuidia eſt triſtitia de excellentia alterius inq̃tũ appręhendit̃: vt ꝓprij boni diminutiua, excellẽtia autẽ alicuius diſtãtis multũ nõ appręhendit̃, vt ꝓprij boni diminutiua: propter qđ inter artifices eiuſdem artis eſt magis inuidia, & eadem ratione ĩter compatriotas. Sequitur: e ❡Et non fecit. Quia erant indigni. Cauſa ſubdit̃, f ❡Propter incre. Nõ tñ nullas, qa ibi aliq̃s virtutes fecit, vt nõ haberẽt excuſationẽ de pctõ ſuo videntes opera diuinitatis in eo.

Moraliter

Moraliter. g In illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam &c. Sequitur: i ❡Hic eſt Iohannes. Omnes credentes reſurrectionem mortuorũ, dixerũt eos fore maioris virtutis poſt reſurrectionẽ q̃ ante. Per qđ moraliter ſignificat̃, ꝙ reſurgẽtes de morte culpę maiora virtutũ opa debẽt facere, q̃ añ, vt ſic oſtẽdãt ſe deo gratos de ſua reſurrectione. l ❡Dicebat enim. Non omittens dicere veritatem ꝓpter poteſtatẽ Herodis, nec ꝓpter inſidiationẽ Herodiadis. Et in hoc dedit exẽplũ prędicatoribus euãgelij, vt ꝓpter talia nõ omittãt conſtantiã veritatẽ prędicandi. m ❡Die autẽ nata. Per hoc ꝙ in cõuiuio Iohãnes præcipit̃ decollari ad ſaltatricis petitionẽ & ſuæ matris adulterę monitionẽ, oſtẽdit̃ ꝙ multa mala fiũt ꝓpt̃ crapulã & mulierũ maliciã, Eccl̃i. xix. a. Vinũ & mulieres apoſtatare faciũt etiam ſapiẽtes.

NICO. DE LY.

CAP. XIIII.

In illo tempore. Poſita promulgatione euangelij parabolica, hic ponitur huius promulgatiõis cõfirmatio.

Et hoc ex duo

g v ⁎ Qđ cum

E ſeruatũ,ſ.peiorem vertat i exitum,libere illud conſilio ſalubriori mutandum nouerimus,ac magis inſtante neceſsitate periurandũ nobis,q̃ pro vitando periurio in aliud crimen grauius eſſe diuertendum. Deniq; iurauit per dominum David occidere Nabal virũ ſtultum & impium,atq; omnia quæ ad illum pertinerẽt demoliri:ſed ad primam interceſsionem Abigail fœminę prudentis mox remiſit minas,reuocauit enſem in vaginã,nec aliquid culpæ le tali periurio cõtraxiſſe doluit. ℭIſidorus. Non eſt conſeruãdum ſacramentum quo malum incautè promittitur,velut ſi quiſpiam adulteræ perpetuam cum ea manendi fidem polliceatur,tolerabilius enim eſt non implere ſacramẽtũ,q̃ manere in ſtupro. a ℭCõtriſtatus. Vt diſcũbentibus videbatur. Talis quippe erat triſtitia Herodis qualis pœnitẽtia videlicet Pharaõis. b ℭEt decollauit. Minutus eſt Iohannes capite,exaltatus eſt in cruce Chriſtus:quia illius fama decreuit,iſti⁹ creuit. vñ. Illum oportet creſcere,me autem minui. In trũcato capite Iohãnis, oſtenduntur Iudæi Chriſtum(qui eſt caput omnium ꝓ phetarũ)perdidiſſe. ℭMoraliter. Mors Iohannis finẽ ſignificat legis,qua finita meritò migratur ad Chriſtum,qui eſt finis legis ad iuſtitiã omni credenti. c ℭEt ſepelierunt. Iohannes apud Sebaſtẽ occiſus,apud Macherõta ſepultus eſt. Narrat Ioſephus vinctum Iohannẽ,in caſtellum Macherontam adductũ,ibiq; trũcatum. Et Eccleſiaſtica hiſtoria ſepultũ eũ in Sebaſte vrbe Paleſtinę,quę quondam Samaria dicta fuerat:& à tempore Iuliani principis paganos inuidentes chriſtianis,qui ſepulchrum eius pia ſollicitudine frequẽtabant,inuaſiſſe monumentũ,oſſa diſperſiſſe per cãpos,& rurſum collecta igne cremaſſe,ac denuo diſperſiſſe. Affuerunt tunc temporis ibidem de Ieroſolymis monachi,qui mixti Paganis oſſa legentes,maximã eorũ ptẽ cõgregauerũt,& ad patrẽ ſuũ Ieroſolymã detulerũt:at ille miſit ea beato Athanaſio Alexandrię epiſcopo,ibiq; ſeruata vſq; ad tẽpora Theophili eiuſdem vrbis epiſcopi.

I.Reg.25.b

Iuramenti fractio tolerabilior ſtupro cõtinuato

Ioh.3.d

Moraliter.

Roma.1.b.

Ioſephus

De obitu & ſepultura Iohãnis baptiſtæ

F

ℭIohannes figuram legis tenet. Herodes ſignificat populum Iudaicum,qui ſibi velut vxorem gentilis populi de eodem parente progeniti ſociauit infidelitatem. Quod quia vetat Iohãnes tanq; lex clauſa tenetur,& vocem dare non permittitur. Ad vltimũ in natali Herodis id eſt in expletione naturalis voluptatis ſaltat filia i. exultat praua voluntas ex infidelitate orta. Et pôſtulat addi ad delitias ſuas caput Iohannis id eſt auferri Chriſtum de intellectu legis,& per filiam defertur matri,quia per prauam voluntatẽ ſatis fit infidelitati. Quo facto diſcipuli Iohannis id eſt auditores legis corpus Iohannis ſepeliunt,id eſt carnales in ſe obſeruãtias extinguunt:& ſic à lege ad euangelium venientes,verbi dei auditores ſolliciti fiunt. d ℭQuod cum audiſſet Ieſus. Poſtquàm apud Iudæos lex & propheta caput perdit & vocem, Ieſus tranſit ad deſertum eccleſiæ locum,quæ ante non habebat virum.

e ℭSeceſsit. Non fugit timore,ſed ſeceſsit parcens inimicis ne homicidium homicidio iungerẽt,dans exemplum vitandę temeritatis. Vel ſeceſsit. vt probaret fidem credentium,vnde: Et cum audiſſent turbæ &c. f ℭPedeſtres de ciuitatibus &c. Proprio labore,vt ardorem mentis oſtenderent. Relinquũt ciuitates,id eſt priſtinas conuerſationes. Habent voluntatem,ſed non vires perueniendi. Ideo Ieſus obuiam exit,& miſertus curat,vt plena fides ſtatim premium habeat. Ecce q̃ztum delectatur deuotione credentium: g ℭVeſpere autem facto acceſſerunt ad eum. Recedit Ieſus de Iudæa,vadit in deſertum, turbę ſequũtur,quibus obuiat & curat. Hoc non mane vel meridie,ſed veſpe quando ſol iuſtitiæ occubuit & finis mundi appropinquauit.

h ℭDiſcipuli eius dicentes. Carnales,& de futuro miraculo refectionis ignari,quibus dictum erat:In viam gentium ne abieritis. ℭMyſticè. Faſtidiunt Iudæi gentes recipi & murmurant: quorum voce vtitur Iſaias:Ecce gentes quaſi ſtilla ſitulę. Iterum: Omnes gentes

upra.10.a

Myſticè

Iſa.40.d

Omnes gẽtes quaſi non ſint,ſed ſunt coram eo. Sed dñs ꝑ apoſtolos reficere decreuit vnde ſubdit:Ieſus autem,&cæ. i ℭDimitte turbas. Diu ẽ qđ idola ſequitur,ideoq; nõ eſt à nobis paſcẽda pane verbi dei. Dimittetur turbas. His Marcus & Lucas conſentiunt,hoc prætermiſſo,non habent neceſſe ire. Iohannes ait: proſpectis turbis dominum quęſiuiſſe à Phi lippo ten-

G

Iohan.6.a

cumq; poſtulaſſet ab eo. At illa præ[a]monita à mãtrę ſua,da mihi inquit hic in diſco caput Iohannis baptiſtę. [a]Et contriſtãtus eſt rex:propter iuſiu[b]rãndum autem,& eos qui pãriter re[b]cumbebant,iuſsit dari. Miſitq; & de[c]collauit Iohannem in carcere. Et allatum eſt caput eius in diſco,& datum eſt puellæ:& illa attulit matri ſuę. Et accedentes diſcipuli eius tu[d]lerunt corpus eius,& ſepelierunt il[e]lud,& uenientes nunciãuerũt Ieſu. [d]Quod cum audiſſet Ieſus ſeceſsit in[f]de in nauicula in locũ deſertum ſe[g][h]orſum. Et cum aũdiſſent turbæ,ſe[i]cutæ ſunt eum pedeſtres de ciuitatibus. Et exiens uidit turbã multam,[k]& miſertus eſt eis,& cũrauit langui[l]dos eorum. Veſpere autem facto ac[g]ceſſerũt ad eum diſcipuli eius,dicen[h]tes: Deſertus eſt locus & hora iam[m]præteriit. Dimittẽ turbas,ut eun-[i]

a ❡Timente,ne Herodes aliquando cum fratre ſuo conueniret. a ❡Vt ſimulator oſtendit,in quo ſe reum innuit. ❡Triſticiam pręferebat in facie,cum lętaretur in mente. a ❡Sub occaſione pietatis ipſius fuit dum iuramento ſcelus excuſat. ❡Alias iuramentum. b ❡Vt omnes fierent conſortes ſceleris. ❡In paſchalibus diebus. a ❡Vt habeat in poteſtate linguam,quæ illicitas nuptias arguit. a ❡Quod Iohannes paſſus eſt. a ❡Cum prędicatio Chriſti fieret in gentibus,multitudo credidit in eum. ❡Vt mentis ardorẽ oſtenderent. ❡Amauit. a ❡Magna retributio laboris eorum. a ❡Tanto tempore idololatrę fuerunt.

Nicolaus de Lyra

a ℭAt illa præmonita à ma. Petiuit caput Iohannis. b ℭEt contriſtat⁹ eſt rex. Hoc tantũ fuit ſecundũ apparentiam,ad reprimendum ppłi ſeditionem. Quod patet primò:quia voluit cũ priò occidere,ſed retardatus fuit tantũ ex populi timore. Secundò,quia ſi vellet eum viuere,non interfeciſſet eũ ꝓpter iuramẽtum:quia in promiſſione facta in generali etiã cũ iuramento non intelligitur aliquid illicitũ ſub obligatione cadere,cuiuſmodi erat interfectio Iohãnis. Tertiò quia non eſt veriſimile,q̃ ꝓpter ſaltationem vni⁹ puellæ ꝓmiſiſſet ſub iuramento etiã medietatem regni ſui dare vt habetur Mar.vj. Et iõ credẽdũ eſt,q̃ totum fuit ficticium,vt hr̃et occaſionẽ apparentẽ interficiendi Iohannem. Ita eñ ardebat libidine in Herodiadẽ,q̃ voluit fingere tantam maliciã. Et iõ qđ ſequit̃: Et contriſta.eſt rex,propter iuſiu. Totũ eſt intelligendum ſecũdum apparẽtiam,ad reprimẽdũ ppłi ſeditionẽ. Et eodem mõ exponẽdũ eſt de iſta materia,qđ dicitur Mar.vj. Sequitur: c ℭEt allatũ eſt ca. e. Primò eñ allatũ eſt in pñtia Herodis. Poſtea i Ieruſalẽ. Et poſt in Aquitaniam apud Eugoliſtiũ:nũc autẽ dr̃ eſſe Ambianis. d ℭEt accedentes di.e.tu.cor.e. ſ.de carcere. e ℭEt ſepe.il. ſ. in Sebaſte ciuitate quæ antiquitus Samaria dicebatur. f ℭQuod cũ au.Ie. Hîc ponit̃ cõfirmatio prædictæ doctrinę ex Chriſti miraculis. Et hoc q̃drupliciter. Priò,ex ſanatiõe languoris multiplicis. Secũdò,i multiplicatiõe panis,ibi:Veſpere autẽ facto. Tertiò,in calcatiõne maris,ibi. Et ſtatim impulit. Quartò in ſanatiõe infirmorum ad tactum ſuę veſtis,ibi: Et cũ transfretaſſet. In prima parte dicitur ſic:Quod cum audiſſet Ieſus,ſ.mortem Iohannis propter doctrinam veritatis. g ℭSeceſſit inde. non timens mortem,ſed vt oſtenderet,quòd aliquãdo eſt cedẽdũ malitiæ humanæ. h ℭIn locum deſertum. vt daret prædicatoribus verbi diuini exemplum aliquando recedendi à turbis,& redire ad locum ſolitarium,ad corrigendum ꝓprios defect⁹,qui cõtrahunt ex cõuerſatione cũ hoĩbus;& ad vacandũ orationi,vt ibi prædicator hauriat quod poſtea populis effundat. i ℭEt cum audiſſent turbæ ſe. Ex quo patet quòd pauperes ſequebantur Chriſtum equos non habẽtes. Sequitur: k ℭEt curauit lan. In quo verbo miracula multa includit,quia noĩe languoris intelligitur omnis infirmitas. l ℭVeſpere autem facto. Hîc conſequenter ponitur ſecundum miraculum de multiplicatione panis. Dicit ergo: Veſpere autem facto. Ex quo patet deuotio populi ad Chriſtum,quia nec propter noctem imminentem recedebant ab eo. Sequitur: m ℭEt hora iam præterijt,dimitte turbas ut eun. Redeundi ſcilicet ad propria,& quieſcendi. Sequitur: Date illis vos

Caput Iohannis baptiſtæ vbi eſt.

H

* f ℭQuod cum audiuiſſet Ieſus,ſeceſſit inde in nauicu. Non propter timorem Herodis,ſed vt oſtenderet,quòd aliquando dandus eſt irę locus,& condeſcendens fidelibus infirmis qui fugituri erant tempore perſecutionis. i ℭEt cum audiſſent turbæ,ſecutæ ſunt eum pedeſtres de ciuitatibus. Adhuc populares & pedeſtres magis vadunt ad ſermones quã diuites & equeſtres. l ℭVeſpere autem facto acceſſerunt diſcipuli eius,dicentes:Deſertus eſt locus & hora iam. Per hoc autem quòd pauit eos corporaliter,ſignificatur qđ prælati & curati debẽt ſubditos paſcere verbo doctrinæ & ſacramento euchariſtiæ. vnde & Iohannes euangeliſta deſcribens hoc miraculum præmittit,quòd prope erat paſcha Iudæorum,in quo fideles paſcũtur euchariſtia.

Moraliter

* Et ſtatim

A lippo tẽtãdo:Vnde emem⁹ panes vt mã. hi? Intelligit̃ ergo diſcipulos prius rogaſſe,vt dimitteret turbas. Poſt hæc verò verba dominũ inſpexiſſe multitudinem,& dixiſſe Philippo qđ Iohannes memorat,& iſti prętermittũt. Deinde qđ Philippus apud Iohãnẽ reſpõdet,hoc Marcus à diſcipulis eſſe reſponſum cõmemorat,volens hoc intelligi ex ore cæterorũ Philippum reſpondiſſe. a ℭDate illis. Prouocat ad dandũ,vt illis ſe non habere teſtantibus notior ſit magnitudo ſigni,vbi etiã innuit,q̃ ꝑ eos ſunt paſcenda ieiuna corda. b ℭQuinq; panes & duos piſces. Per quinq; panes & duos piſces,totũ vetus Teſtamentũ ſignificatur. Per quinq; panes,q̃nq; libri Moyſi,qui bene hordeacei,qui cibus eſt iumẽtorum,rudibus eñ aſpera & groſſa danda. Animalis eñ homo nõ ꝑcipit ea quæ ſunt ſpũs dei;intus tamen latet medulla ſuauiſsimi ſenſus. Per duos piſces,ꝓphetæ & pſalmi:vñ & poſt reſurrectionẽ ait: Quæ ſcripta ſunt in lege & prophetis & pſalmis de me. ℭDiſcubuere aũt alij q̃nq̃geni,alij cẽteni. Diuerſi diſcubit⁹,diuerſi ſunt eccleſiarũ cõuẽtus,qui vnã faciunt catholicã. Iubilei requies,quinquagenarij myſterio cõtinẽtur. Quinquagenari⁹ eñ bis duct⁹ centũ facit,quia prius à malis actibus quieſcit̃,vt poſt anima plenius quieſcat in cogitatione. Quidam igit̃ q̃nquageni,q̃a quidã ſunt qui à malis actibus habent requiẽ. Quidã centeni,quia ſunt q̃ à malis actib⁹ & prauis cogitationibus habent requiẽ mẽtis. c ℭAcceptis q̃nq; &c. Accepit q̃nq; panes,non nouos creauit,q̃a veniẽs in carne nõ alia q̃ prædicta erãt pręedicauit,& opę impleuit. d ℭBenedixit. Cum aperiens ſenſum,vt intelligerent ſcripturas,dono internæ ſuauitatis multiplicauit. Fregit cũ myſteria legis in mediũ ꝓtulit. e ℭReliquias. Secretiora quæ à rudibus capi nequẽũt,nõ ſunt negligẽter habẽda,ſed à duodecim apłis qui ꝑ cophinos duodecim ſignificãtur,& ab eorum ſucceſſorib⁹ diligẽter inq̃rẽda. Cophinis ſeruilia opa gerũtur,& deus infirma mundi elegit,vt confundat fortia. f ℭQuinq; milia. Pro q̃nq; ſenſib⁹ corpis,hi ſunt qui in ſeculari habitu exteriorib⁹ rectè vti nouerunt. Hi quinq; panib⁹,i.legalibus præceptis adhuc neceſſe eſt vt inſtituant̃. Nam qui mundo integrè renũciant,quatuor milia ſunt,& ſeptem panibus.i.euangelica perfectione ſublimes & ſpirituali gratia reficiuntur. Quod alibi narratur: Hoc miraculum panum ſcriptus rus Iohannes præmiſit,quia proximum erat Paſcha dies feſtus Iudæorum. Matthæus verò & Marcus hoc mox occiſo Iohanne commemorant factum. Vnde colligitur Iohannem imminente eadem feſtiuitate fuiſſe decollatum,& anno ſequente cum denuo Paſcha rediret,myſterium dominicæ paſsionis eſſe completum.

Iohan.6.a.

Mar.6.c

1.Cor.2.d

Luc.24.f

†Mar.6.f †iuſsit

B

†Luc.5.c &6.b Iohã.6.b.

2.Cor.1.d

Ioha.6.a

Mar.6.d

g ℭExceptis mulieribus & paruulis. Sexus fragilis & minor ætas ſunt numero indigni. Significat infirmos in fide nõdũ idoneos pugnæ. h ℭEt ſtatim compulit Ieſus diſcipulos. Quia vt ait Iohannes,venturi erant vt facerent eum regem,qui miraculum panum viderant,quos fugit,docẽs nos fugere de bonis noſtris fauorem. Crucifixoribus verò prõptus occurrit,vt parati ſimus ad aduerſa,cauti ad blanda,pro quibus ne nos emolliant oremus. i ℭPræcedere eum trãs fretum,donec dimitteret tur. Quo præcederent Marcus oſtendit ad Bethſaidã. quæ eſt in Galilæa ciuitas Andreæ & Petri & Philippi,prope ſtagnum Genezareth,quod dicitur & Mare Galileæ. Dicitur vt Tyberiadis,à ciuitate Tyberiade. Sed quomodo dicit Marcus pacto miraculo panũ,iſſe ad Bethſaidã cũ Lucas dicat hoc ipſum factũ eſſe in locis Bethſaidæ? Sed Lucas ait in deſertis locis nõ vicinis ciuitati,tamẽ ptinentibus ad eam. Marcus de ipſis confinibus ciuitatis. Vnde Lucas non dicit in deſertum locum qui eſt Bethſaida,ſed qui eſt Bethſaidæ. Iohannes autem dicit manducaſſe panem iuxta Tyberiadẽ,& inde diſcipulos veniſſe trãs mare in Capharnaum,quæ ambæ ſunt ciuitates in Galilæa, k Aſcendit. Pauit turbam

Iohan.6.b

Mar.6.f

tes in caſtella emãnt ſibi eſcas. Ieſus autem dixit eis:Non hãbent neceſſe[a] ire,date illis uos manducare. Reſ[a]ponderunt ei:Non habemus hic,ni[b]ſi quinq; panes,& duos piſces. Qui ait eis:Affertẽ mihi illos huc. Et cũ[b] iuſſiſſet turbam diſcumbẽre ſuper[c] fœnum,acceptis quinq; panibus & duobus piſcibus,aſpiciẽns in cęlum[e][d] benedixit,& frẽgit,& dẽdit diſcipulis ſuis panes:diſcipuli autem dederunt turbis. Et mãnducauerunt om[d][e]nes,& ſaturati ſunt. Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos. Manducantium au[f]tem fuit numerus quinque milia ui[g]rorum,exceptis mulieribus & par[h]uulis. †Et ſtatim †compulit Ieſus di[e]ſcipulos aſcendere in nauiculam:&[i] præcedere eũ trans fretum,donec dimitteret turbas.† Et dimiſſa turba[f][k][l] aſcẽdit in montẽ ſolus orãre. Veſpe[m]rẽ autẽ facto ſolus erat ibi†Nauicula[g] aũt in mediõ mari iactabatur fluctibus.[n] Erat enim cõtrari⁹ uẽtũs. Quar[h]

a ❡Id eſt a ſuis phariſęis mittant ſibi eſcam. a ❡Vt aliunde quęrant cum ego ſum panis. a ❡Legis intellectum ad me referte. a ❡Studio continentię calcata carne. a ❡Vt nos ſurſum habere corda doceret. a ❡Integri non in tot diuiderentur. b ❡Qui prius apoſtolis dederat ſenſum,vt intelligerẽt ſcripturas,que per miniſterium apoſtolorum aliis exponuntur. a ❡Intellexerunt. ❡Edent paupares & ſaturabuntur. a ❡Sic qui bene orat mentem ſurſum a terrenis eleuat. ❡Non pro ſe ſed pro nobis. a ❡Nocte tribulationis appropinquante diſſimulat opem ferre. a ❡Dum Ieſus abierat. b ❡Significat labores eccleſię in hoc ſeculo dum tendit ad patriam. a ❡Malorum ſpirituum flatus.

uit turbam vt deus,aſcendit orare,vt homo:Non q̃ omnia nõ habens in poteſtate,ſed vt formam hominis impleret. In hoc officium pietatis eſt,ſequitur inſigne poteſtatis miraculũ. l ℭVeſpere autem. Merito dicitur hæc tempeſtas eſſe in veſpere,quia dum eccleſia in tribulatione eſt:dicitur eſſe quaſi in nocte,& Sol iuſticiæ ſe abſcõdiſſe videtur. m ℭNauicula autem. Nauis in medio Mari,ſolus Ieſus in terra:quia aliq̃n ita eſt eccleſia nõ modo afflicta,ſed & fœdata,vt prorſus videatur derelicta à deo:ſed de⁹ eam non relinquit. Vnde Marcus ait:Vidit eos laborantes remigando. Et ſi non præſens,& ſi differt,tamẽ videt & corroborat. n ℭQuarta autẽ. Tota noctè periclitãtur,quia cũ ſe hõ cõſiderat,nihil inuenit niſi tenebras anguſtiarũ & æſtus hoſtium. Sed quarta vigilia dñs venit Id eſt iam diluculo,cum mentem ad præſidiũ dei erigit,q̃ſi iter tenebras ortũ luciferi videt

C

Mar.6.f.

Nico.de Lyra.

a ℭDate illis uos man. Iohã.vj. à dicitur q̃ petiuit à Philippo: vnde ememus panes? Et hoc eſt verũ,q̃a priò interrogauit eũ tentans eũ,quia ſciebat quid eſſet facturus,vt ibidẽ dicitur. Et poſtea dixit illis quod hic ponitur. b Et cum iuſſiſſet turbam diſcũbere ſuper fœnum.i.ſuper herbam agri. c ℭAſpiciens in cælum benedixit. in quo dedit exẽplũ ante comeſtionẽ ad laudẽ dei benedicere cibũ. d ℭEt manducauerunt. Ex quo patet,q̃ panes fuerũt multiplicati inter manus ipſius:quia ex tam modico cibo non potuiſſet tam magna multitudo ſaturari,nec tãtæ reliquiæ remanere;quia plus remãſit q̃ à principio fuerit. De modo autẽ multiplicatiõis eſt dubitatio inter doctores,quia nõ determinatur in litera. Dicũt eñ aliqui,q̃ hoc fuit ſine additione alicuius materię,ſicut de coſta Adę formatũ eſt corp⁹ mulieris. Sicutẽm deus poteſt de nihilo aliq̃d facere,ita modicum corpus in magnũ conuertere ſine additione materiæ. Alij autẽ dicunt,q̃ hoc fuit per cõuerſionẽ alicui⁹ materiæ præexiſtentis,vt aeris vel hmõi in ſubſtantiam panis & piſcis,& hoc videtur Aug. ſentire ſuper Ioh.vj.ca.dicẽs: inde multiplicauit q̃nq; panes,vnde ex paucis granis creat ſegetes. Certum eſt autẽ,q̃ ſegetes creãtur ex conuerſione materiæ præexiſtentis in ſegetem. e ℭEt ſtatim &c. Hic ponitur tertium miraculum de calcatiõe maris:vt ſicut oſtenderat ſe dominũ ter rę in multiplicatione panis,ita oſtenderet ſe dominum maris. Dicit ergo:Et ſtatuit &c. Cauſa hic tacetur,ſed Ioh.vj.habet̃,quia turbæ quæ viderant miraculũ de multiplicatione panis,voluerunt venire,& facere eũ regem,ipſe autẽ præſciens præcepit diſcipulos ſuos vltra mare galileæ transfretare,& ipſe ſolus fugit in montem,vt poſſet ibi patrem orare. Et in hoc dedit nobis exemplum humilitatis,quia quæſitus ad honorem fugit,vt hic habet̃,quæſitus autẽ ad mortẽ vltro ſe obtulit,vt habetur Iohan.xviij. g ℭNauicula autem in medio mari. Ex quo inſinuatur,q̃ illi qui carent Chriſti ſocietate,exponuntur tentationibus. Sequitur. h ℭQuarta autem uigilia noctis uenit &c. Iſta erat conſuetudo antiquitus in exercitibus,quòd nox in quatuor partes diuidebatur,& in qualibet parte diuerſi milites ſibi ſuccedentes vigilabant ad cuſtodiam exercitus. Quarta

D

†1.q.4.c. eccł'ia.ÿ. turbat̃.& 24.q.1.nõ turbatur.

Moraliter.

*e ℭEt ſtatim compulit Ieſus diſcipulos &c. Per aſſenſionem in nauiculam,ſignificatur promotio ad animarum curam,quam nullus debet aſſumere niſi compulſus ſuperioris autoritate. Hebręo.v.a. Nec quiſq; aſſumit ſibi honorem,ſed qui vocat̃ à deo tanq; Aaron. f ℭEt dimiſſa turba aſcendit &c. ſicut dixerat ſupra.vj.a. Tu autẽ cũ oraueris intra in cubiculum tuũ & clauſo oſtio ora patrẽ tuũ in abſcõdito. g ℭNauicula autẽ in medio mari.i.eccł'ia turbabatur pſequutiõib⁹. h ℭQuarta autem uigilia noctis. Permittit enim ſuos aliquando perturbari,ſed

E ciferi videt,qui diē nūciat.Lucifer ad plus tres horas noctis.i. totam vigiliā matutinā illuminat.adeſt dñs q ſopitis pīculis protegit, a ℂVenit ad eos.Marcus ait:volens præterire eos, pro quibus tamen liberandis venit. Quod fit vt ad horam turbati,ſed mox liberati amplius ſtupeant, & gratias agant: quod idem ſæpe fit in paſsionibus ſanctorum. b ℂEt uidentes &c.Quia ſępe fit, vt cum aliqua ſubito diutinæ tribulationis oritur ſedatio,
†Mar.6.g non ſtatim credatur vera liberatio. Ideoq; permanente priori formidine intenſa, ad liberationē dirigitur oratio. c ℂEgo ſum nolite timere.Nō ſupponit quis, quia ex voce ſibi nota poterant eum cognoſcere.
Exo.3.d Vel quia ipſe eſt qui dixit:Qui eſt, miſit me ad vos. d ℂDomine ſi tu es.Si tu es ille liberator,iube me venire ad tuā imitationē ſupando preſſuras. e ℂEt deſcendens. De hūano deſperans adiutorio,mēte calcat preſſuras,vt Ieſu ſit cōformis. f ℂAmbulabat ſuper. Ecce homo ſup. aquas ambulat.Ne ergo dubites Chriſtū verū corp⁹ eſſe,quia ſup aquas ambulauit. ℂSuper mare ambulare fecit,vt oſtēdat diuinā poteſtatem.Mergi facit,ne infirmitatē obliuiſcatur, ne putet ſe ęqualem deo , & ne ſuperbiat. g ℂEt cum cœpiſſet &c. Paululum relinquitur tentatiōi,vt augeatur fides,vt em̄ credidit ſe eius imperio poſſe fluctibus ſu
†aquas ſtētari,ſic dum mergitur , poſſe eius virtute ſaluari. h ℂCeſſauit uentus. In quocūque deus per gratiā adeſt,mox vniuerſa bella quieſcunt. i ℂEt adorauerunt &c. Viſo ſigno filium dei confitentur: cur ergo Arrius creaturam eſſe prędicat. k ℂIn ter
Allegoricè ram Geneſar. Allego. Geneſar interpretatur,ortus principum. Per Typū ergo apłorum & nauis,intelligēdum eſt eccleſiam de
F perſequutionibus liberatam â domino duci ad litus.i. quietem , vbi paradiſi reſtituetur hereditas, & primæ ſtolæ iocunditas. l ℂFimbriam ue.&c.i.minimum mandatum,vel caro qua ad verbū dei venimus, quē qui credēdo tāgit, ab omni morbo impietatis ſanatur. ℂVt ex veſte fimbria.ita ex ipſo virt⁹ ſpūſſancti,quæ apoſtolis data, ſalutem his qui tangunt miniſtrat.

GLO.ORDI.

CAP. XV.

Tunc acceſſerunt. Hoīes Geneſar minus docti credunt,ſed q ſapientes videntur ad pugnam veniunt. n ℂNon enim lauāt. Intus nihil arguūt,q intus liuore polluti ſunt. In vanū quidē ſua baptiſmata ſeruāt,qui ſuorū cordium & corporū ſordes abluere negligunt. ☞ Quare &

Nico.de Lyra.

tus. quarta ergo vigilia eſt vltima pars noctis. Ex quo patet, ꝙ in trib⁹ partib⁹ præcedētib⁹ in periculo fuerāt. a ℂVenit ad eos am.ſup ma. Ex pīculo em̄ præcedenti lōgo magis deſiderabāt aduentum Chriſti. b ℂEt ui.eū &c.tur.ꝓpter viſionē inſolitā. c ℂDicētes:quia phātaſma eſt.i. apparitio rei nō exiſtentis. d ℂEt præ timore. timentes, ne eſſet apparitio alicuius ſpūs maligni nocere volētis.&ideo Ieſus aſſecurauit eos dicens. Ego ſum. Sequitur: e ℂReſpōdens autē. Pe.intantū deſide
Mar.7b rabat ſocietatem Chriſti,ꝙ nolebat expectare aduentum eius vſq; ad nauē,ſed volebat occurrere ſupra aquam: oblitus præ amore Chriſti aquę pīculū. Et in hoc appuit maius miraculū,qa nō ſolus Chriſtus vtute diuinitatis ſupra aquas ambulauit. ſed etiā Petrus eadem virtute eadem virtute ad ipſum venit. f ℂVidens ue.uē.ua.ti.pmiſſ⁹ eſt autē Petrus ex timore ſubmergi,vt cognoſceret ꝓpriā fragilitatē,ſicut ex ſua ſaluatione cognouit Chriſti diuinitatē. Sequitur:

a ta autem uigilia noctis , uenit a
¶Et ſi pondus carnis habens. ¶Comprimens preſſuras ſeculi.
ad eos ambulans ſupra mare.
b † Et uidentes eum * ſupra ma- b
re ambulantem turbati ſunt, di- c
centes: quia phantaſma eſt. Et d
a ¶Nagni timoris indicium eſt confuſus clamor, & incerta vox.
præ timore clamauerunt. Sta-
¶Quia prope eſt omnibus timentibus eum.
timq; Ieſus loquutus eſt eis, di-
a ¶Contra deſperationem. ¶Non phātaſma.
cens: Habete fiduciam, ego ſum
c nolite timere. Reſpondens autē e
a ¶Quia vbiq; ardentiſsimæ fidei eſt. ¶In perſona præſentis eccleſiæ & laborantis.
d Petrus dixit: Domine ſi tu es,
a ¶In tua iuſsione fiunt aquæ ſolidæ, & corpus leue contra naturam.
iube me uenire ad te ſuper a-
e quas. At ipſe ait: Veni. Et deſcē
dens Petrus de nauicula ambu-
labat ſuper † aquam, ut ueniret
ad Ieſum. Videns uerò uentum f
¶Perſequutionem vehementem.
g ualidum timuit. Et cùm cœpiſ-
ſet mergi, clamauit dicens: Do-
mine ſaluum me fac. Et conti-
n ¶Impendens auxilium: quia non eſt volentis neq; currentis, ſed dei miſerentis.
nuò Ieſus extendēs manum ap-
¶Sic nullus prædeſtinatus perit.
prehendit eum, & ait illi: Modi g
¶Quia vel parum timuit. a ¶Ardebat fides, ſed humana infirmitas in profundum trahit, & in hoc ei oſtenditur, ꝙ non domino æqualis ſit.
cę fidei, quare dubitaſti? Et cùm h
h aſcendiſſet in nauiculam, ceſſa-
¶Nautę & vectores.
uit uentus: Qui autem in naui- i
i cula erant, uenerunt, & adora-
uerunt eum dicentes: Verè fili- k
us dei es. Et cùm transfretaſſent l
a ¶Ita nominatam a vicinia loci. ¶Geneſar generans auram ex criſpantibus vndis.
k uenerunt in terram Geneſar. † Et
a ¶Alij rumore, alij quoq; facie.
cùm cognouiſſent eum uiri loci
illius, miſerunt in uniuerſam re
a ¶Magna fides, ꝙ non contenti ſalute ſuorum, ſed aliorum quærebant ſalutem.
gionem illam, & obtulerunt ei
omnes malè habentes: & roga- m
l bant eum ut uel fimbriam ueſti
menti eius tangerent. Et † qui- n
cumq; tetigerūt, ſalui facti ſunt.

Cap. XV.

m Tunc acceſſerūt o
ad eum † ab Ie-
roſolymis Scri
bæ & Phariſei,
a ¶Mira ſtultia, filius dei traditionibus hominum non eſt ſubiectus.
dicentes: † Quare diſcipuli tui
tranſgrediūtur traditiones ſeni-
¶Non dei.
n orum? Non enim lauant manus

g ℂModicæ fi. In hoc em̄ apparuit paruitas fidei in Petro,qa ex quo ad pręceptū dei ſup aq̄s liquidas ambulauerat , de vento cōtrario timere nō debebat. h ℂEt cū aſcē. In hoc oſtēdit ſe Chriſtus dominum aeris,ſicut in deambulatione ſuper aquas oſtenderat ſe dominū maris. i ℂQui au. &c.ado. Adoratiōe.ſ.latriæ quę ſoli deo
* diſcipuli debetur. k ℂDicētes: Verè fili⁹ dei es. Dicitur verè.i. nō metaphoricè,nec p adoptionē,ſicut ſancti, ſed ꝓpriè & eiuſdem naturæ. l ℂEt cū trāsfre. Hîc ponit q̄rtū miraculū de curatiōe infirmitatis ad tactū ſuæ veſtis. Hoīes em̄ terræ Geraſenorum prius cognouerāt eū miracula facientē & dæmones eijcientem,vt habetur.ſ.viij.ca. & ideo videntes eū cognouerūt,& adduxerūt ad eū oēs infirmos illius regionis,ſcientes,ꝙ poterat eos curare: & qa nō poterāt præ multitudine eum tāgere,Iō:m ℂRogabant eū ut uel fim.ueſti.ei⁹ tan. Portabat em̄ Chriſtus veſtimentum factum ad modū Iudæorū,quib⁹ erat pręceptū,vt in angulis palliorū fimbrias inſererent,vt .ſ. habitū eſt.ix.ca. Et illa erat pars veſtimenti quæ poterat facilius tangi. Seq̄t: n ℂEt q cūq; teti.ſalui fa.ſunt.i.corpore & mente:qa illos quos Chriſtus ſanabat corpore ſanabat & mente,ſecūdum qđ dr̄ Ioh.vij. c. Totū hominē ſaluum fecit in ſabbato.
Moraliter * turbari ſed non debellari,faciens cū ten-
H tatione ꝓuētū , vt poſſint ſuſtinere , vt dicitur.j.Cor.x.c. e ℂReſpondens autem Pe. Per hoc autem ꝙ timēs cœpit ſubmergi,reprimit̄ aliquorum præſumptio , qui ardua petunt,in quibus deficiūt. i ℂQui autē in na.erant, uenerunt & adora. eum. Quilibet enim recipiens beneficium, oſtendere ſe debet eſſe gratū. l ℂEt cum trāsfretaſſent. Per hoc,quòd curauit oēs malè habentes illi⁹ regionis,ſignificatur ꝙ prædicator euangelij debet curare languidos ſpiritualiter medicina prædicatiōis & ſanctæ operationis: Vnde dicitur hic , qđ tangentes fimbriam veſtimenti Chriſti fuerunt ſanati. Tangere verò fimbriā veſtimēti prædicatoris eſt imitari veſtigia ſuæ perfectionis.

NICO. DE LYRA. †Mar.6.g

Tunc acceſſe. Superi⁹ Cap. XV. poſita eſt publicatio legis euāgelicę inter Iudæos. Hîc ponitur ei⁹ promulgatio quantum ad gentiles. Et diuiditur in duas partes,quia primò oſtendit̄ eccleſia gentium legitimè fundata. Et ſecūdò ſinagoga Iudæorum iuſtè reprobata, vigeſimoprimo capitulo. Item prima in duas,quia primò fundatur eccleſia gentiū in fide. Secundò,in moribus decimooctauo capitulo. Prima in duas,quia primò reprobatur ſuperſtitio Iudaica ī lege. Scđò declarat̄ in fide veritas euangelica,ſe.capit. Et tertiò , confirmatur vtrūq; duplici teſte in Chriſti transfiguratione,xvij. capitulo. † q̄tquot
Præſens † qui ab.
Moraliter. o ℂTunc acceſſerunt. Per ſcribas & Phariſæos multum ſollicitos de mundicia exteriori & modicum de interiori,ſignificātur hypocritæ falſi , arguentes frequenter alios de modicis,cum tamē ſint infecti grauibus peccatis. Propter quod eis dicitur ſupra ſeptimo.a. Quomodo dicis fratri tuo:frater,ſine, vt eijciam feſtucā de oculo tuo,& ecce trabs eſt ī oculo tuo,&c. Moraliter
*Quare & vos

☞ a ℂQuare & uos. Si vos mandata dei cōtēnitis propter tradi
A tiones hominū,quare arguitis diſcipulos, q mandata hominum dimittunt,vt ſcita dei cuſtodiāt. b ℂVos au.dici. Veſtra aūt traditio cōtraria eſt. Hoc filios dicere parētib⁹ cōpellitis , qđ deo oblaturus erā in tuos cōſumo cibos,tibiq; ꝓdeſt ô pater, vt timeat conſecrata comedere. Vel quod deo offero, tibiipſi ꝓdeſt. ℂImpietatē ſub nomine pietatis inducunt,qui docēt ꝙ oblatio domini,qui verus eſt pater,obſequijs parētum pręferat̄:&hoc ꝓ lucris ſuis,vnde & patres ne ſacrilegij crimen
†præcepit incurrāt,deo cōſecrata deuitant,& ege
†Exo.20.b ſtate conficiūtur. c ℂQuicūq; dixe
Deut.5.b rit.ſ.vita æterna dignus erit. Vel dixe
Eccli.3.b rit id eſt dicere poterit. d ℂProderit. Q. Non imo ſacrileg⁹ eſſes,ſi acciperes,qa deo deuoui. Vel,tibi proderit: ſi deo dedero. e ℂBene ꝓphetauit.
Iſaias.29.d Præuidit Iſaias in ſpiritu ſimulationem Iudæorum,ꝙ in dolo repugnarent euāgelio. f ℂLabijs me honorat.
Mar.12.b Magiſter. Scimus quia verax es. Vel exteriorem mundiciam commendando, interior, & quę vera eſt, in eis non eſt.

Nicolaus De Lyra. ☞ Non

Diuiſio Præſens capl'm diuiditur in tres partes:quia primo recedit à Iudæis confutato prius errore eorum. Secūdò,trāſit ad gentiles,cōmendato in eis,fidei amore,ibi :Egreſſus inde. Tertiò reuertit̄ ad Iudæos collato eis ampliori mūere,ibi: Et cum tranſiſſet. Hoc autē factū eſt,vt per Chriſti facta oſtenderet nobis quid futurū eſſet in ecclia:qa in aduētu Chriſti Iudæi ꝓ maiori pte ſunt excęcati,& gētiū ppl'i illūinati: ſed iterū Chriſt⁹ in fine reuertet̄ ad Iudæos, qñ cōuertent̄ in fine mūdi.
B Prima in tres:qa primo Chriſt⁹ arguit Iudæos de falſa legis expoſitiōe. Scđ'ò:de apparēti ſctītate,ibi: Hypocritæ. Tertiò, de vana ſupſtitiōe,ibi: Audite & intelligite. Prima in duas:quia primo ponitur Iudęorū maligna interrogatio ad Chriſti deprehenſionem. Scđ'ò:ponit̄ ei⁹ rñſio vera ad eorū cōfutationē,ibi: Ipē aūt rñdēs. Ad euidētiā primę ptis aduertēdū,ꝙ à tpe Moyſi de volūtate dei cōſtituti ſunt.lxx.ſenes,ętate & morib⁹ maturi , & ſcia prędíti ad regimē ipſius ppl'i,& Moyſes erat ſup eos,ita ꝙ in vniuerſo erāt lxxj.vt habet̄ Nume.xj. Et ex illo tpe ſtatutum eſt,ꝙ tot eſſent ad regimē populi ordinati,& iſti dicebātur iudices ordinarij,qa per impoſitionē manus inſtituebantur , vt habet̄ in gloſsis Hebraicis in multis locis:& iſti reſidebāt in Ierl'm, & ad eos fiebat recurſus de ciuitatib⁹ in ambiguis & difficilib⁹,& eorū deīminatio habebat̄ ꝓ lege firma,quā nō licebat trāſgredi,vt hr̄ Deu.xxviij. Iſti etiā ſtatuebāt aliq̄ q̄ ptinebāt ad regimen populi.& in ſtatutis eorū erāt aliq̄ quę cadebāt ſub præcepto tanq; neceſsitatis:&aliqua ſub monitiōe tāq; cuiuſdā decētię & honeſtatis. De talib⁹ aūt erat iſtud ſtatutū qđ hîc tāgit̄,videlicet ꝙ accedētes ad mēſam prius lauarēt man⁹ ſuas:verūtn̄ phariſæi & ſcribæ intellectū hui⁹ mādati volebāt trahere ad quādā falſitatē , videlicet ꝙ p hoc acq̄reret̄ quędā mūdicia ſpūalis. Mouebant̄ aūt ad hoc , qa in lege aliquę immūdicię p corpales oblatiōes dicebant̄ emūdari. Et qa diſcipl'i Chriſti aliq̄ quę nō erāt neceſſaria,ſed magis cuiuſdā ſupſtitionis inquātū intellect⁹ ſic trahebat̄,nō obſeruabāt:qa Chriſtū in diſcipulis ſuis arguebāt tāq; cōtēptorē doctrinæ ſeniorū,vt ſic redderent eū populo odioſum. a ℂIpſe aūt. Hic ponit̄ Chriſti rñſio vera ad ipſorū cōfutationē,dicēs: b ℂQuare & uos. Nō reſpōdet dicēdo,ꝙ lotio manuū quę faciebat ad honeſtatē eſſet mala: vel ꝙ apl'i ipām omittendo bñ facerēt,vt facit ad honeſtatē,licet bene facerēt omittēdo ꝓpt̄ ſupſtitionē,ſed q̄ſi clauū clauo retundēdo dicit eos deficere,qa faciebāt trāſgredi mādatū dñi ꝓpt̄ mādatū hoīm. Qđ ꝓbat dicēs: c ℂNā deus di. Exo.xx. d ℂHonora pa.& ma. Honor iſte nō ſolūmodo intelligit̄ reuerētia,ſed & adminiſtratio neceſſariorū:hāc autē excludebat p ſuā doctrinā falſam,qa ſacerdotes qui erāt cupidi,vt bona quę eſſent adminiſtrāda parētib⁹ cōuerterent̄ in lucra eorū dicebāt,ꝙ meli⁹ erat illa deo offerre: Tū qa eſt pr̄ principalis & ſpūalis: Tū qa licet p talem oblationē parētes ſuſtinerēt detrimētū corpale, cōſeq̄bant̄ tamē bonū ſpūale,inq̄tū illđ qđ erat ī eorū neceſsitatē cōuertēdū,deo offerebat̄ & ex hoc ſeq̄bat̄ ꝙ p̄ceptū de honore parētū inq̄tū ītelligit̄ ī hoc admīſtratio neceſſariorū, euacuabat̄ p talē expoſitionē falſam.

ſuas, cum panem manducant. Ipſe
a autem reſpōdens, ait illis: Quare & b
uos tranſgredimini mandatum dei
propter traditionem ueſtram? Nam c
¶Imbecillitati conſulens. a ¶Dando neceſſaria.
deus † dixit: † Honorā patrem & d
a ¶Debitis obſequiis parentes indignos iudicauerit.
matrem. Et qui maledixerit patri
¶Æterna.
b uel matri, morte moriatur. Vos e
c autem dicitis: Quicumque dixe- f
rit patri uel matri, † munus quod
¶Deo deuotum.
d cumq; eſt ex me, tibi proderit, & nō g h
honorificabit patrem ſuum aut ma-
¶Ita.
trem ſuam: & irritum feciſtis man- i k
a ¶De ſuſtentandis parentibus. ¶Quæ veſtræ ſeruit auaritiæ.
datum dei propter traditionem ue-
a ¶Simulatores. b ¶Quia bene conuenit moribus eorum.
e ſtram. Hypocritæ, bene propheta- l
¶In perſona domini.
uit de uobis Iſaias, dicens: † Po- m
f pulus hic labiis me honorat, cor

falſam. Et hoc eſt quod dicit Saluator e ℂVos aūt di.falſo.ſ. C
exponēdo mandatū dei. f ℂQuicūq; di.pa.&c.quod eſt ex me,deo cōſecratū.ſ.& oblatū g ℂTibi ꝓde. magis ſupple q; ſi expenderes in neceſsitates tuas:& eſt cōſtructio defectiua:& eſt ſenſus: Quicūq; dixe.i. licite & bene poteſt dicere qđ dictū eſt: Et impleuit pręceptū diuinū,& eſt dignus vita æterna,qđ eſt falſum:qa ſcđ'm veritatem eſt trāſgreſſor pręcepti . Et hoc eſt qđ ſubditur: h ℂEt non honorifica.&c. illud quod erat ſibi debitū ſubtrahendo. i ℂEi irritū feci. vos ſacerdotes & Phariſæi. k ℂMādatū dei. Ad maiorem intellectum cōſiderandū,ꝙ pater per ſe tenetur prouidere filijs,qa eſt cauſa eorū q̄tum ad eſſe: & ideo debet eis nutrimētum & documentū,filius aūt tenet̄ ꝓuidere parentibus de neceſſarijs p accidens.ſ. ſi indigeant,& ipſe ſit potens : & ideo ſi pater iā neceſsitatē incurrerit,bona de quib⁹ filius pōt ſibi adminiſtrare,iam ſunt ſibi debita. †qdquid
De alieno autē null⁹ poteſt deo ſacrificiū doni à me
facere,&ideo talia deo offerre nō eſt licitū, profectum
quia hoc eſt tranſgredi præceptū de hono orat
re parētū. Secus autē eſſet,ſi fili⁹ bona ſua deo vouiſſet vel cōſecraſſet , anq; parētes eſſent in neceſsitate poſiti : qa tūc nō eſſet licitū de eis ꝓuidere parētib⁹ , quia ſi eſſet deo votū factū de aliquo immolatitio, nō poſſet immutari. Si autē de aliquo nō im
molaticio,nō poterat mutari, niſi p redē- An liceat
ptionem. Ex dictis patet falſitas illius opi- filio exire
nionis,quę dicit,ꝙ filius poſt ꝓfeſsionem religionē
factā in religiōe tenet̄ exire clauſtrū ꝓpter vt patri
neceſsitatem parentū etiā cōtra voluntatē ſubueniat.
ſui ſupioris:qa p talē ꝓfeſsionē eſt deo iā †Iſa.29.d
cōſecratus,& ideo ꝓpter neceſsitatē parentū nō debet cōtra votū †Appro-
tale facere. Hoc etiā patet alia rōne,quia filius cū venerit ad ętatē pinq̄t mihi
adultā,ſicut pōt inuitis parētibus licite mr̄imoniū cōtrahere, vel ppl'us hic
ad ſacerdotiū ꝓmoueri,ita etiā religionē ingredi ceſſante tūc ne- ore ſuo, &
ceſsitate parētū.ſed p ſacerdotiū excuſat̄ de hoc,ꝙ nō tenet̄ ſubue- cor eorū.
nire patri p vſum armorū ſi ab hoſtib⁹ inuadat̄:qa iā nō eſt ſibi li- & cætera.
D citū pugnare corpalir̄. Silr̄ p mr̄imoniū excuſat̄, ꝙ non tenet̄ manere cū pr̄e,qa eſt obligatus vxori:Ergo multo fortius p ꝓfeſsionē factā in religiōe excuſat̄ à ſubueniendo parētib⁹:niſi ſcđ'm modum cōuenientē ſuę regulæ. Et p cōſequens nō debet ꝓpt̄ hoc cōtra votū obediētię facere,imo eſſet inobediēs hoc faciendo. Per hoc patet ſolutio cuiuſdā rōnis,quę ſolet ad oppoſitū induci,quę talis eſt: Votū factū de his quę ſūt ſuperogatiōis nō p̄iudicat illis quę ſunt de neceſsitate præcepti,cū pręceptū implere ſit neceſsitatis:vouere autē talia,nō,ſed votū religiōis eſt de his quę ſunt ſuperogatiōis,ſubuenire aūt parētib⁹ in neceſsitate,eſt de neceſsitate prędcepti:ergo p votū religiōis p ꝓfeſsionē ſolēnizatū nō abſoluit̄ aliq̄s,qn teneat̄ adminiſtrare parētib⁹ ſicut ante. ergo p cōſequēs tenet̄ exire clauſtrū ꝓpt̄ neceſsitatē parentū etiā cōtra volūtatē ſuperiorū. Dicendū,ꝙ p ꝓfeſsionē nō abſoluit̄ â pręcepto:bñ tn̄ abſoluit̄ ab aliq̄ mō īplēdi p̄ceptū qa p̄ceptū de honore parentū eſt affirmatiuū:& ideo nō obligat ad ſp,ſed p loco & tpe & alijs debitis circūſtanſijs,quę aliq̄n variant̄ ſcđ'm cōditionē ipſius implētis pręceptū:qa aliq̄s modus ſubueniēdi patri,efficit̄ incōueniens & illicitus ipſi filio p aſſumptionē alicui⁹ ſtatus liciti , imo etiam pfecti,ſicut ſubuenire patri p defenſionē armorū efficitur illicitū p ſacerdotij ſtatum,tenet̄ tamē ei ſubuenire alijs modis ſuo ſtatui cōueniētibus:Ita eodē modo poſt votū obedientiæ ſubuenire patri contra voluntatē ſuperioris efficitur illicitum ipſi religioſo:tenetur tamen ei ſubuenire modis conueniētibus profeſsioni ſuæ. l ℂHypocritæ. Hic redarguit Saluator Iudęos de falſa ſanctitatis ſimulatione:quia ad hoc ꝙ eſſent in reuerētia populi oſtēdebant ſanctitatē in verbis & in exteriori conuerſatione,cum tamē corrupti eſſent intentione,ſicut fuerat ꝓphetatū p Iſa.xxix. licet ſub alijs verbis ponat̄ q; hic: Sententia tamē eſt eadem. Sequitur: Sine cauſa
*b ℂQuare & uos. Silr̄ fit hodie, & in multis locis in q̄b⁹ maior ſollicitudo hr̄ circa cuſtodiā mādatorū hoīm,q; circa cuſtodi- Moraliter.
am diuiorū p̄ceptorū: qa graui⁹ ſatis punit̄ trāſgrediēs mandatū principis vel p̄lati(qđ tn̄ freq̄nt̄ nō ē malū niſi qa ꝓhibitū) q; trāſgrediēs dei mādatū qđ de ſe ſemp eſt illicitū. m ℂPopul⁹ hic. Hoc pōt dici de doctorib⁹ & prędicatorib⁹ q docent bñ & viuūt malę. Cętera ſūt ita moralia,ꝙ nō indiget alia moralitate vſq; ibi:
*Egreſſus.

a ¶Non quod intrat. Nihil eſt extra hoīem quod interi⁹ īquinet, nec idolothitū ī hoc ꝙ dei creatura ē. Vno ſermone oīs ſupſtitio obſeruationū elidit, cū in diſcernendis cibis religio putetur. b ¶Tunc acceden. Phariſæorum magna eſt religio in cibis, q audito verbo hoc ſcādalizati ſunt, i. indignati ſunt. c ¶Scandalizati ſunt. Scādalon vel ſcandalū Græcè nos offendiculū vel ruinā vel impactionē pedis poſſum⁹ dicere. Vnde: Qui ſcādalizauerit aliquē, i. occaſionē ruinæ dederit. d ¶Sinite. pmittite ſuo arbitrio, qa irreuocabiles ſunt. vñ

Titū.3.c Paulus Hæreticū hoīem poſt primā & ſecūdā correctionē deuita. e ¶Ediſſere. qđ apertè eſt dictum putāt apl̄i p parabolā dictū. Vitioſus eſt auditor, q vel obſcura manifeſtè vel manifeſtè dicta obſcurè vult intelligere. f ¶De corde &c. Non em̄ à diabolo immittūtur, ſed ex propria volūtate naſcunī. Diabolus em̄ incentor eſt nō autor, qa nec interiora, niſi p habit⁹ & geſt⁹ nouit. g ¶Nō lotis. Spūalia dicta pro

Iſa.1.c phetarū, de cordis & corpis caſtigatione, vt hæc: Lauamini mūdi eſto. Phariſæi carnaliter de ſolo corpe accipiebāt, quod vanū eſt fieri. h ¶Et egreſſus inde Ieſus. Relictis calūniatoribus intrat fines Tyri & Sidonis, vt filiam liberaret, & per fidem gentilis fœminæ perfidiam ſcribarū argueret. Relictis calūniatorib⁹ ſignificat, ꝙ poſt reſurrectionem relicturus eſſet perfidiam Iudæorum, per prædicationē iturus ad gētes.

Mar.7.c †Luc.6.f 38.diſtin.c. quę īpis. De renū.c. poſt tranſlationem i ¶Et ecce mulier. Idem Marcus dicit, niſi ꝙ ait: Ieſum fuiſſe in domo cū mulier venit. Matthæus per iſta verba: Dimitte eā, qa clamat poſt nos: innuit ꝙ poſt ambulātem Ieſum preces emiſit. Venit ergo mulier in domū vbi erat Ieſus, ſed qa Matthæ⁹ ait: Non rñdit ei

F verbū, dedit intelligere, qa ambo caeuerūt, & in ſilētio egreſſum eē Ieſum, & ita

†Mar.7.c. †Nōdum cætera cōtexūī quę in nullo diſcordāt.

Clamauit

autem eorum longè eſt à me. Sine a
¶Ideo. a ¶Non habituri mercedem cum veris cultoribus.
cauſa autem colunt me, docētes do c
¶Contemptis diuinis.
ctrinas & mandata hominum. Et
a ¶Quæ in dei mandatis ſitiebant. d
conuocatis ad ſe tūrbis, dixit eis: Au e f
a dite & intelligite: Non quod intrat g h
¶Aug. Non timeo immundiciam obſonij ſed cupiditatis.
a ¶Verba maliciam cordis exprimentia.
in os, coinquinat hominē: ſed quòd i k
procedit ex ore, hoc coinquinat ho l
b minem. Tunc accedentes diſcipu m
a ¶Quorum religio eſt in cibis.
li eius dixerunt ei: †Scis quia phari
c ſæi audito uerbo hoc ſcandalizati
ſunt. At ille reſpondens ait: Omnis n
¶Doctores cum ſequacibus ſuis, qui non habent fundamentum Chriſtum, cor figentes in terrenis. ¶Carnalis cupiditas cui coſulunt.
plantatio, quam non plantauit pa
a ¶De terra viuentium.
d ter meus cęleſtis erādicabitur. Sini p
a ¶Traditionibus tenebroſis luce mandatorum dei priuati. b ¶Quia nō ſolum ſibi non proſpiciunt, ſed etiā alios in precipitium trahunt.
te illos: cęci ſunt, & dūces cæcorum. q r
†Cæcus autem ſi cæco ducatum pręſtet, ambo in foueam cadunt. Re s
¶Ad prædicta.
ſpondens autem Petrus, dixit ei:
¶Quaſi myſtica ſit in hoc intelligentia.
e Ediſſere nobis parabolam iſtam. t v
¶Increpatiue. ¶Putatis myſticum quod eſt proprie dictum.
At ille dixit: †Adhuc & uos ſine in x
tellectu eſtis: †Non intelligitis, quia y
omne quod in os intrat in uentrem
¶Poſt digeſtiones.
uadit, & in ſeceſſum emittitur. Quę z a
¶Vt verba turpia & nociua. ¶De cordis immundicia.
autem procedunt de ore, de corde b
a ¶Inquinatum cogitatione magis inquinant ſordida loquutione.
exeunt, & ea coinquīnant hominē. c
f De corde enim exeūt cogitationes d
malæ, homicidia, adulteria, forni e
cationes, furta, falſa teſtimonia, &
¶Intus latentia.
†blaſphemię. Hęc ſunt quę coinqui f
¶Exteriora autem.
g nāt hominē. Non lotis aūt manibus g
manducare, nō coinquinat hominē.
h Et egreſſus inde Ieſus ſeceſſit in par h
¶Quæ fuerunt ciuitates gentilium.
i tes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier i

malè afficitur ad cibum. k ¶Sed quod pro. ex ore. i. verba quę ſunt maliciæ interioris ſignificatiua. l ¶Hoc coin. ho. Conſiderandū, ꝙ Chriſtus non dicit hic contra legem licet em̄ aliqui cibi in lege reputarentur immundi, vt caro porcina & hmōi, hoc tñ non erat ſecundum eorū naturam, quia oīs creatura dei bona eſt. G

ȷ. ad Timo. iiij. vnde Gene. ȷ. d. Vidit de⁹ cūcta quæ fecerat, & erāt valde bona. Dicit tñ porcus immūdus, & agnus mūdus vt dicit Aug. cōtra Fauſtū, quia p aīalia immunda ſcđm legem ſignanī quędam vitia, quæ ſunt euitanda, & ideo quia lex euāgelica quę ſpiritualis ē inchoata erat p Chriſtū, iō & illa obſeruatio figuralis ciborū nō erat āpli⁹ obſeruāda. m ¶Tūc accedentes diſci. eius. Hic ex doctrina Chriſti ponit Phariſęorū ſcādalizatio, qa quia p doctrinā Chriſti videbant eorū ſimulationē & doctrinā reprobatā: & ideo nō poterāt reſiſtere p rōnem vel ſcripturam, ideo ex inuidia mouebantur contra Chriſtū ad mouendū ſeditionē. Et qa veritas vitæ iuſticiæ & doctrinæ non eſt dimittenda propter ſcandalū aliorū, quia tale ſcandalū pcedit ex malicia ipſi⁹ ſcandalizati. Vnde dicit beatus Grego. Si de veritate ſcandalum oritur, rectius oriri p mittiī, q̄ ꝙ veritas relinquatur, Iō ſequiī n ¶Omnis plātatio. i. doctrina ab homine inuenta quæ non eſt legi ipſius dei conſona. o ¶Eradicabi. qa non habet firmum fundamentum & radicē. p ¶Sinite il. i. doctrinā eorū euitate. q ¶Cæci ſunt. Id eſt carentes vero intellectu legis. r ¶Et duces cæco. quia alios excęcant ſuo errore, & ducunt eos ad præcipitium. s ¶Reſpondens au. Pe. Hic aperitur prædictę doctrinę Chriſti intellect⁹ magis in ſpeciali: quia Petrus pro ſe & p aliis quæſiuit intellectū dicens: t ¶Ediſſe. nobis. i. expone. v ¶Parabolā iſtā. i. ſententiam occultā. x ¶At ille dixit: Adhuc & uos ſine intellectu eſtis. q. d. tam diu audiſtis doctrinam meam, ꝙ ſtatim deberetis intelligere ea quæ dicta ſunt. Vnde ſequitur: y ¶Non intelligitis: quia omne. Iſtud eſt verū per ſynecdochen, quia aliqua pars de omni qđ intrat ī os. z ¶In ſeceſſum emittitur. quia in omni cibo q̄tuncūq; puro eſt aliquid impuritatis, & à natura expelliī tāquā ſuperfluum, & aliquid retinetur tāquā ad nutritionē neceſſariū: Et neutrum iſtorum coinquinat hominem ſpiritualiter loquendo. a ¶Quæ autem procedunt de ore. vt verba. b ¶De corde exeunt. quia ſunt conceptus mentis ſignificatiua. c ¶Et ea coinquināt hominem. quando ſunt malę cogitationis ſignificatiua. Et hoc eſt quod ſequitur: d ¶De corde enim exeunt cogitationes malæ. Et per cōſequens. e ¶Homicidia. id eſt conſilia & colloquia ad perpetrādum huiuſmodi vitia, quę hic tāgūtur, & conſimilia. f ¶Hæc ſunt quæ coinquinant hominem. ſpiritualiter. H

Eſca quō non coinquinat, cū aliq in lege phibitæ ſint.

†11.q.3.c. iter verba. De renū. c. niſi. §. pgraui. De voto. c. magne.

Nicolaus Le Lyra.

a ¶Sine cauſa aūt. Id eſt fruſtra. b ¶Colunt me. Sicut em̄ medicina diciī ſine cauſa vel fruſtra ppinari quę nō cōfert ſanitatē: ſic cult⁹ diuinus, qui nō ducit ad verā fœlicitatē. Sequitur: c ¶Docentes doctrinas. quia propter ſuam auariciā docebant tranſgredi mādatū dei propter traditionē ſuā, vt viſum eſt in falſa expoſitione præcepti de honore parentū. & hoc etiam faciebant propter ſuam ſupbiā, vt propī

†cōuitia doctrinæ autoritatem populus deferret eis maiorem reuerentiā. f ¶Audite & intel. Hīc Saluator arguit Iu

Diuiſio dæos de vana ſuperſtitione. Et diuidiī in duas partes, & primò facit quod dictum eſt in generali. Secundò magis explicat intentionē ſuā in particulari. ibi: Reſpōdens autē Petrus. Prima in duas. quia primò in generali ponit ſuum documentū. Secundo ex hoc ſubiungit Phariſæorum ſcandalum, ibi: Tunc accedentes. Circa primum aduertendum, ꝙ ſicut dictum eſt: Lotio manuum ante comeſtionem vel cibariorum appoſitionem faciebat ad quandā honeſtatem & mundiciam corporalem: & in hoc erat bonum, ſed ſi omitteretur, dicere ꝙ ex hoc incurreretur immundicia ſpūalis, hoc eſt falſum & ſuperſtitioſum, quia immundicia ſpūalis prouenit ab interiori delectatione & conſenſu mentis, non ab ipſis rebus corporalibus. Et hoc eſt ꝙ dicitur hic: e ¶Conuocatis ad ſe turbis &c. Reuocando eos à falſa doctrina eorū. f ¶Dixit eis: Audite. aure corporis. g ¶Et intelligite. aure mentis. h ¶Non quod intrat in os. id eſt cibus corpalis. i ¶Coinquinat hominem, ſpūaliter. ſ. niſi inquantum per delectationē malē afficitur

g ¶Non lotis autem manibus manducare. immundicia ſpirituali: h ¶Et egreſſus inde Ieſus ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Reprobato errore Phariſæorum, hic Chriſtus tranſit ad gentiles, vt ex deuotione Gentilium oſtendatur iuſta reprobatio Iudæorum. Et hoc eſt quod dicitur: Et egreſſus inde Ieſus ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Tyrus & Sidon ſunt quædam ciuitates ſitę in terra promiſſionis prope montem Libani, quia filij Iſrael non potuerunt totaliī expellere gētiles de terra ſua. i ¶Et ec. m. natione. ſ. Chananęi em̄ habitauerūt ī terra pmiſſionis ante

Moraliter * h ¶Et egreſſus inde Ieſus ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Per mulierem Chananæam, cui dicitur à domino: *O mulier

a ¶Clamauit di. &c. Per fidē clamat. vnde nouit vocare filium Dauid, Chriſti incarnationē cōfitēs. Rogat p filia. i. p populo ſuo nōdū credēte, vt ipſa fraude diaboli abſoluātur. Vel, filia, eſt anima vel cōſcia cuiuſlibet ītra eccleſiā diabolo mācipata: p qua mr̄ eccl̄ia rogat, vel ipſe hō p fœdata cōſcia. b ¶Qui non re.

A

ſupra.10.a Non de ſuperbia, ſed ne ſit cōtrarius ſententiæ ſuæ. In viam gētium ne abieritis. Vnde vitat calumniam Iudęorū, Gentiū autē ſalus, paſſiōis & reſurrectiōis tēpori ſeruatur. Qui nō reſpōdit. Myſticè. Si

Myſticè. ad primā petitionē eccleſiæ dominus ſalutē animæ differt dare, non eſt deſperandum, vel à petendo ceſſandū: ſed magis precib⁹ inſiſtendū, & ad deum & ad ſctōs donec orent p eccleſia, & tūc perficietur orō. c ¶Non ſum miſſus. q. d. prius oportet me ſacramentū mei aduētus cōplere in Iudęis, & ſic adducere alias oues. & hoc de ſigno petitionē huius differendo. d ¶Panē filiorū. verbū ſalutis, quod prius debeī Iudęis, nō eſt bonū dare canibus vel gentib⁹ canina rabie latrātibus ſemp. e ¶Etiā domine. Sub pſona mulieris, mira fides eccleſiæ, & patiētia, & humilitas prædicatur. Fides, quia credit poſſe ſanari filiam. Patientia, quia toties deſpecta in precibus perſtat. Hūilitas, quia ſe non canib⁹, ſed catellis comparat. f ¶Nam & catelli. Menſa, eſt ſacra ſcriptura, micę puerorū, ſunt interna myſteria quib⁹ humiles reficiunī ſub menſa: quia ſcripturę hūiliter ſubditi, catelli gētes hūiles. Paruuli edūt nō panes, nō cruſtas. i. non literę ſuperficiē, ſed me

ſupra.8.b dullam: g ¶Magna eſt fides. Sic ſuperius de centurione: Nō inueni tantā fi

Pſal.17.g dem in Iſraël, qui ſicr (vt hęc Chananæa) fidem gentiū præſignabat. Magna eſt fides gentiū, quæ in auditu auris obediūt, & ī deo ſalutē ſibi ſuiſq; impetrat. Quod puerū centurionis & filiā Chananeę non veniens ad eos ſanat, ſignificat gētes, ad q̄s nō venit p pſēntiā ſaluādas p v̄bū ſuū. h ¶Et ſanata eſt. Vbi datur exemplū

B cathezizandi & baptizandi infantes, qui nec ſapere, nec facere aliqđ poſſunt, ſed p fidem & cōfeſſionē parentū liberantur à diabolo. i ¶Et cū tranſiſ. Cū in filia Chananitidis ſalutē gentiū pręſignaſſet, reuertitur in Iudæam. qui a cū plenitudo gentiū intrauerit, tūc oīs Iſrael ſalu⁹ fiet. k ¶In mōtē. Dn̄s in

Rom.11.d. mōte, v̄bū in alto ſedet; quia in ſua maieſte non poſſet intelligi.

Cæcos.

a ¶Eccleſia de gentibus. b ¶A priſtin a conuerſatione.
Chananæa à finibus illis egreſſa cla a
a ¶Per fidem. vnde nouit clamare filium Dauid.
a māuit dicens ei: Miſerere mei domi b
ne fili Dauid, filia mea malè à dæmo
¶Vt probaret patientiam & longanimitatem.
b nio uexatur. Qui non reſpondit ei c
a ¶Myſterij ignari vel miſericordia moti, vel importunitate eius carere cupientes.
uerbum. Et accedētes diſcipuli eius d
rogabant eum, dicentes. Dimitte
a ¶Quam tenes non exaudiendo.
eām quia clamat poſt nos. Ipſe au e
c tem reſpondens, ait: †Non ſum miſ f
a ¶Corporali miſſione.
ſus niſi ad oues quæ perierunt do
a ¶Quæ a longe clamabat conſequuta eſt eum.
mus Iſraël. At illa uenit & adorauit g
¶Vt deum. ¶Supra filii Dauid.
eum, dicens: †Domine, adiuua me. k
Qui reſpondens, ait: Non eſt bonū i k
d ſumere panem filiorum & mittere l
¶Verum eſt.
e †canibus. At illa dixit: Etiam do m
¶Non mereor panem vel ſedere ad menſam, ſed contenta ſum reliquiis. ¶Quas Iudæi vilipēdebāt.
f mine. Nam & catelli edūt de micis n
a ¶Iudæorum quibus ſcriptura primo loco appoſita eſt.
quæ cadunt de menſa dominorum
ſuorum. Tunc reſpondens Ieſus ait o
g illi: O mulier, magna eſt fides tua, p
h fiat tibi ſicut uis. Et ſanata eſt filia q r
i eius ex illa hora. Et cùm tranſiſſet in s
de Ieſus, uenit ſecus mare Galilææ:
a ¶Vt auditores erigat ad ſuperna. b ¶Quia requies non niſi in cæleſtibus quærenda eſt.
k & aſcendens in mōtem ſedebat ibi.
a ¶Mente deuota. b ¶Regnaturem in cælo. c ¶Fidelium. d ¶Quos ſecum ducunt doctrina & exemplo.
Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, t v

Chriſti repulerūt, & gentiles eā ſuſceperunt. ideo Apoſtolus ſubdit ibidem Rom. xv. c. gētes autem ſuper miſericordia honorare deum &c. Sequitur: g ¶At illa uenit & ado. adoratione latriæ. dicens: h ¶Domine adiuua me. Infirmitatem enim filię ſuæ reputabat ſuā, & per conſequēs ſanationē. i ¶Qui reſpōdens, negatiuè. ſ. & cū improperio, ait: k ¶Non eſt bonū ſumere. i. doctrinam & miracula promiſſa Iudęis tanq̄ ſpiritualibus filiis propter cultum vni⁹ dei. l ¶Et mittere canib⁹: Id eſt dare gentilibus, qui erant dediti cultui idolorum: ſicut canes circa cadauera animalium defunctorum. m ¶At illa dixit: Etiam &c. Id eſt bonum eſt in caſu. n ¶Nam & catelli edunt. q. d. ſicut catelli aliqua modica, vtpote micas cadentes de cibo conceſſo filiis percipiunt, ita etiam gentiles debebāt aliqđ ſaltem modicum percipere de beneficiis Chriſti: ex quo patet ꝙ non eſt contrarietas in verbo Chriſti, cum dicit: Non eſt bonum &c. Et verbum huius mulieris dicentis, imo bonum eſt, quia verbum Chriſti eſt intelligendum, ꝙ non rat regulariter & vniuerſaliter bonum cum Chriſtus eſſet apoſtolus Iudæorū, vt dictum eſt, verbum autem huius mulieris intelligēdum eſt in cauſa, propter ſcilicet petentis deuotionem: & vt oſtenderet eccleſiæ gentium futuram fundationem. o ¶Tunc reſpō. Ie. O mu. ma. ē. fi. t. Quod patet ex verbo & facto ſuo, quia nō fuit retardata à feruore petendi. Primò, propter Chriſti taciturnitatē. Nec ſecūdò ppī eius reſpōſionem negatiuā. Nec tertiò ppter improperiū adiunctum reſpoſioni negatiuę. Et ideo ſubdit: q ¶Fiat tibi ſicut uis. q. d. fides tua hoc meretur. Quod patet ex facto, cum ſubditur: r ¶Et ſanata eſt filia eius. Patet etiam ex dictis, ꝙ tarditas Chriſti ad exaudiendum eius petitionem non fuit ex ignorātia vel volūtate, ſed vt ex perſeuerantia mulieris oſtenderetur fides eius & deuotio dignior exauditione. s ¶Et cum tranſiſſet. Hic tertio Chriſtus reuertitur ad Iudæos, collato eius ampliori munere, ſicut poſt conuerſionē gētiū reuertet ad Iudęos p fidei illūinationē: & ideo facit eis plura miracula q̄ ante. Primò infirmos eorū curādo. Scđò eos corpaliter ſatiādo, ibi: Ieſus autē. Circa primum in quodam generali implicātur plura miracula & diuerſorum generum, quę ſi explicarentur in particulari, implerent vnū magnū librum: ppter quod dicitur Ioh. vlti. ꝙ ſi oīa fact Chriſti eſſent ſcripta p ſingula, totus mūd⁹ nō poſſet capere libros qui ſcribēdi eſſent. Dicit ergo. t ¶Et acceſſe. ſ. cū reuerſus fuiſſet ad Iudæos. v ¶Turbæ multæ hab. mutos. quia de multis ciuitatibus & caſtellis & villis venerāt ad impetrandum ſanationem infirmorum. Et hoc eſt quod ſequiī:

C

D

†2.q.7.c teſtes

†Mar.7.c.

†catellis

Habentes ſecum

Nico. de Lyra.

onis añ filios Iſrael, nec potuerūt p eos totaliter extirpari, vñ iſta mulier ab illis q remāſerāt deſcēderat. Iſta autē audiuerat miracula & famā Ieſu Chriſti, & iō firmiter credebat, ꝙ filiā ſuā ſanare poterat. a ¶A finibus. quia Chriſtū ſequebaī in via ad impetrādū ſuæ filiæ ſanationē. Marcus tñ dicit. vij. ca. ꝙ venit ad Ieſum intra domū. & hoc eſt verū primò: ſed qa eā ibi nō exaudiuit ſecuta eſt eū in itinere clamās. b ¶Miſerere mei do. fi. Da. Audiuerat em̄ Chriſtū pmiſſum Iudæis deſcēdere de genere Dauid. c ¶Qui nō reſpō. ei uer. nō ppter indignationē, ſed vt ex pſeuerātia ei⁹ in prece oſtēderet fides ei⁹ & deuotio diſcipulis. d ¶Et accedentes diſcipuli. Moti em̄ erāt ad hoc vidētes ei⁹ fidem & deuotionē. e ¶Ipſe autē reſpōdit. Primò negatiuè, tamen ſine improperio dicens: f ¶Non ſum miſſus. quia

Iudæorū apl̄s dicit Chriſtus Chriſtus erat primò & principaliter miſſus Iudæis tāq; apl̄s eorū. Et ideo in ppria pſona nō prędicauit niſi Iudęis, nec fecit miracula niſi in caſu ex aliq̄ ſpeciali cauſa, vt. ſ. oſtēderet eccleſiam in fide gentiū eſſe fundandā, ſicut habeī hic & Iohā. iiij. vbi Chriſtus prędicauit Samaritanis deuotè eum recipiētibus. Poſt mortē autem Chriſti fides prędicata ē publicè gētilib⁹. Et hoc eſt qđ dicit Apl̄s Roma. xv. b. Dico autē Chriſtū Ieſum miniſteriū fuiſſe circūciſionis. ſ. apl̄m Iudæorū ppter veritatē dei, ad confirmandas pmiſſiōes patrū: qa antiq̄s patrib⁹ Iudæorū fuerat facta promiſſio de Chriſto, ſicut Abrahe & Dauid: qa tñ Iudei p maiori parte fidem Chriſti repule

Moraliter. *p ¶O mulier magna &c. Poteſt ratio ſuperior ītelligi, quę legib⁹ ęternis inſpiciēdis & cōſulēdis intendit ſcđm Aug. xij. de trinita. per filiam eius ratio inferior. per dæmonium autem ipſa ſenſualitas, quæ etiam per ſerpentem ſignificatur, vt dicit Augu. ibidem. Sic igitur filia mulieris Chananeæ à dæmonio vexatur, quādo per ſenſualitatem inferior ratio ad cōſenſum pc̄ti mortalis impellitur, cui⁹ ſanatio per matrē. i. rōnē ſuperiorem à dn̄o petiī. nā ratio ſupior ſemp ad optima depręcaī: & ſicut dn̄s diſtulit exaudire petitionē mulieris Chananeę, vt ei⁹ fides clari⁹ appareret, ſic & dn̄s aliq̄n dimittit impulſum rōnis inferiotis p ſenſualitatē diuti⁹ ptrahi, vt augeaī meritū tētati. ppī qđ Paulo petēti ſtimulum carnis à ſe auferri dicit dn̄s. ij. Cor. xij. c. Virtus in infirmitate pficiī &c. s ¶Et cum tranſ. Sequitur: t ¶Et acceſ. &c. Sæcos aūt illūinat, cū ignorātib⁹ cognitioē ſuæ ſalutis infundit. Mutos etiā curat, cū eorū linguas in laudnē ſui creatoris ſoluit. Siīr claudos cū in via iuſticię greſſus eorū dirigit. Debiles fortificat, cū pigros & accidioſos operari bonum viriliter facit. Turbæ verò mi

rantur & deum

E a ℭ Cæcos. Cęci ſunt qui non intelligunt, etiam ſi obediant iubentibus. Surdi qui non obediunt, etiam ſi intelligant. b ℭ Ieſus autem. Conuocat diſcipulos, vt doceat magiſtros cum minoribus cõicare cõſilia ſua. Vel vt ex loquutione intelligãt ſigni magnitudinem. c ℭ Miſereor tur. Turba triduo ſuſtinet dominum, quia fideles pœnitẽtes ſe ad dominum in opere & ſermone & cogitatiõe conuertunt, qui in præſentis vitæ via deficerent, ſi in ſua conſcientia ſine doctrinæ pabulo dimitterentur. In ſuperiori ſigno propin. qui memorantur, & vicini quoq; ſenſuum, & eorum nõ recordatur dominus, ſed diſcipuli in veſpa iam inclinato ſole. Hîc dñs ſe miſereri dicit & quare: qa triduo iã pſeuerãt mecũ. In toto ſeculo tertiũ tps eſt, quo grã datur. primũ añ legẽ, ſcd'm ſub lege, tertiũ ſub gratia, quartũ eſt in futuro: vbi dies erit ſine nocte, ad qd' tẽdens reficit in via. d ℭ In deſerto panes. Panes prædicatores, deſertum ſeſe id eſt infœcundos dicunt. Q. vnde nobis tanta facundia vt poſſimus tam auidis auditoribus ſufficere. e ℭ Et accipiens. Vt oſtendat ſe congaudere de ſalute hominum, & nos ad agendas gratias informat etiam de temporalibus. f ℭ Septem panes. Septiformi ſpiritu paſcit adiuncta apoſtolica autoritate, quaſi paucorum piſcium ſapore qui nos reficiunt exemplo ſuæ vitæ vel mortis. Septem panes, ſcriptura noui teſtamẽti in quo gratia ſpirituſſancti & reuelatur & dat. Nec ſunt hordeacæi, vt ſupra, quia hic non (vt in lege) vitale alimentum animæ figuris, quaſi tenaciſsima palea tegitur. Hîc nõ duos piſces (vt in lege duo vngebantur, rex & ſacerdos) ſed pauci id eſt ſancti noui teſtamenti, qui de fluctibus ſeculi ſunt erepti, & ſuſtinent turbulentum mare, & exemplo ſuo nos

F reficiunt, ne in via deficiamus. Ibi ſupra fœnum, vt deſideria carnis comprimantur, hic ſuper terrã, vbi & ipſe mundus relinqui præcipitur. Vel mons in quo dominus reficit eſt altitudo Chriſti, Ibi ergo fœnũ ſup terrã, qa ibi celſitudo Chriſti propter carnales carnali ſpe & deſiderio tegit. Hîc remota omni cupiditate carnali, cõuiuas noui teſtamẽti ſpei permanentis ſoliditas continet. Ibi quinque milia: quia carnales quinq; ſenſibus ſubditi: Hîc qtuor, ppt qtuor v̓tutes quib' ſpũaliter viuitur, prudentiam, tẽpantiã, fortitudinem, iuſticiam. Quarũ prima, cognitio eſt rerũ appetẽdarum & vitandarum. Scd'a, refrenatio cupiditatis ab his quę temporaliter delectãt. Tertia, firmitas contra moleſtias ſeculi. Quarta quę per omnes diffundit dilectio dei & proximi. Et ibi & hîc mulieres & paruuli excepti ſunt, quia in veteri & nouo teſtamẽto nõ mittunt ad nũerũ q nõ perdurãt occurrere in virũ perfectũ, vel infirmitate virium, vel leuitate mentis. Vtraq; refectio in monte celebrata eſt, quia vtriuſq; Teſtamẽti ſcriptura altitudinem cœleſtium præceptorũ mandat & præmiorũ: vtraq; altitudinem Chriſti prædicat. g ℭ Et quod. Altiora myſteria quæ nõ capit cõis turba, apli ſuſtollũt, & implẽt ſeptẽ ſportas. i. pfectorũ corda ſeptiformi ſpũs gratia ad intelligendum illuſtrata. h ℭ Septem ſpor. Sportæ iunco & palmarum folijs ſolent contexi, & ſignificant ſanctos, qui radicem cordis in ipõ fonte vitę collocant, ne areſcant, vt iuncus in aqua, & palmam æternę retributionis in corde retinent. i ℭ Et dimiſſtur. Hîc docet q̄ prædicatores miniſtrato turbæ verbo ipſi intra cubiculum cordis virtutum debent refici pomis. k ℭ In fines magedan. Magedan quæ alio noĩe dicit dalmanuta, quæ eſt regio circa Geraſam

Qui dicantur cæci, q ſurdi

† glificabãt

† virorum

† præter

Mar. 8. b

a ❡ A confeſsione Chriſti. b Claudos per deuia praui operis non recte euntes.

habentes ſecum mutos, clau-

a ❡ A lumine fidei. b ❡ Sarſina peccatorũ.

dos, cęcos, † debiles, & alios

a ❡ Quia mediatori per humilem aduentum curandos ſubijciunt ſancti prędicatores. b ❡ Quaſi confitendo humanitatem Chriſti.

multos: & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos, ita

a ❡ Quia fideles ineſtimabili gaudio exultant quando hęc vident.

ut turbæ mirarentur uiden-

❡ Chriſtum confitentes.

tes mutos loquentes, * clau-

❡ Per bona opera.

dos ambulantes, cæcos uiden-

a ❡ Credendo. b ❡ Dicunt: Quis deus magnus, ſicut deus noſter? c ❡ Deum non recentem.

tes, & † magnificabant deum Iſrael. Ieſus autem conuocatis diſcipulis ſuis, dixit: † Mi-

a ❡ Compatitur vt homo, paſcit vt deus. b ❡ In fide trinitatis lucidi pro ſuis ſuorumq; peccatis inſtanter ſupplicant.

ſereor turbæ, quia triduo iam

a ❡ Pro curatione ſuorum. ❡ Pabulum ſcripturę.

perſeuerant mecum, & non habent quod manducent, &

a ❡ Prius aufert debilitatem, poſt cibos offert famis. b ❡ A ſacra admonitione vacuos.

dimittere eos ieiunos nolo,

a ❡ Perit qui ſine cęleſti pane ad patriam tendit.

ne deficiant in uia. Et dicunt

a Rudes in fide, qui non recordantur quinq; panibus quinq; milia hominum ſatiata fuiſſe.

ei diſcipuli: Vnde ergo nobis

a ❡ Ipſi apoſtoli deſertum, quia adhuc infœcundi.

in deſerto panes † tantos, ut ſaturemus turbam tantam?

a ❡ Non ignarus ſed docendo reſponſurus.

Et ait illis Ieſus: Quot panes habetis? At illi dixerunt, ſe-

a ❡ Scriptura noui teſtamenti. b ❡ Sancti illius temporis, quo ea condita eſt, vel quorum fidem vitam & paſſiones continet.

ptem, & paucos piſciculos. Et præcepit turbæ, ut diſcum-

a ❡ Super ipſius montis ſoliditatem, nullo fœno interpoſito. b ❡ Primum complens in ſe pręcepta quæ dabat & ſanctorum vitam in ſe præfigurans.

berent ſuper terram. Et accipiens ſeptem panes & piſces,

a ❡ Sacramenta aperuit.

& gratias agens fregit, & de-

a ❡ Quia miniſterio apoſtolorum voluit eccleſię diſtribui cibaria vitę.

dit diſcipulis ſuis, & diſcipuli dederunt populo: & come-

a ❡ Audiendo & exempla intuendo. b ❡ Memorię recondendo & operando.

derunt omnes, & ſaturati ſunt

a ❡ Vt eſt: Si vis perfectus eſſe, vende omnia & cetera.

& quod ſuperfuit de fragmen

a ❡ Spiritualium ſumma perfectio.

tis tulerũt ſeptem ſportas plenas. Erant autem qui mãduca

a ❡ Noui teſtamenti populus, non quinq; ſenſibus obnoxius, ſed quatuor animi virtutibus exornatus.

uerũt quatuor milia † hominũ,

a ❡ Exceptis leuibus & infirmis, qui in virum perfectum non creuerunt.

† extra paruulos & mulieres. Et dimiſſa turba aſcẽdit in nauiculam, & uenit in fines † Magedã.

ca Geraſam. Et interpretatur poma vł nũcia: & ſignificat hortũ de quo dicitur: Hortus cõcluſus, fons ſignatus vbi creſcunt poma virtutum, Et ibi nunciatur nomen domini.

G Cañ. 4. d.

† mutilos

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Habentes ſecum mu. cæcos claudos, debiles. Debilitas accipitur hîc ſecundũ Hiero. non in generali, ſed in ſpeciali, qñ. ſ. nõ poteſt quis ſe iuuare de vna manu. hoc modo dicitur debilis ſicut claudus, q non poteſt ambulare, niſi de vno pede. Iſte autem infirmitates erant incurabiles via naturæ & medicinæ. ideo propter curationẽ earum recurrebãt homines ad Chriſtũ, cui nihil ĩpoſsibile. b ℭ Et alios mul. Hoc addit euangeliſta ad includẽdum omnia infirmitatum genera. c ℭ Et ꝓiecerunt eos ad pedes eius. vt illi qui non poterant fidem & deuotionem oſtẽdere v̓bo vt ſurdi & muti, ſaltem oſtenderẽt eam facto. d ℭ Et curauit eos. ſolo. ſ. v̓bo. Ille ſolo v̓bo poterat curare, qui ſolo v̓bo poterat mũdum de nihilo creare. e ℭ Ieſus autem conuocatis diſcipulis ſuis. Hîc ponitur miraculum de multiplicatione panũ. f ℭ Miſereor turbæ. Hoc autem prædixit apoſtolis, vt ipſos induceret ad pietatem. g ℭ Quia triduo iam perſeuerãt mecum. qa tãtum afficiebantur ad doctrinam Chriſti audiendã & videndum eius miracula, quod per tres dies non redierant ad loca propria manentes cum Chriſto in loco deſerto & ſub diuo. Ex quo patet eorum deuotio. h ℭ Et non habent quod manducent. quia cibaria quæ de domibus ſuis apportauerant iam erant conſumpta. Et ideo prima die vel ſecunda hoc miraculum non fecit. Tum quia alimenta adhuc habebant. Tũ quia magis apparuit, quando eis victus oĩno defuit. i ℭ Et dimittere eos ieiunos nolo, ne defi. in uia. quia plures eorum longè diſtabãt à domib' ſuis, & die præcedenti parum comederant. k ℭ Et dicunt ei diſcipu. q. d. locus eſt deſert' & villæ multum diſtant. Et ideo non poſſumus p humanã ꝓuidentiã talia habere. l ℭ Et ait illis Ieſus: Quot panes h. Non petit ignorando, ſed vt eorum reſponſione prouideat de mõ. m ℭ At illi di. ſep. quod erat quaſi nihil reſpectu tantę multitudinis. n ℭ Et pauc. piſ. quia pauci erant in numero & parui in quantitate. Omnia iſta dicuntur ad maiorem declarationem miraculi, quod ex tam paruo cibo potuerit tanta multitudo ſatiari. & hoc fuit per multiplicationem cibi in manibus Chriſti eodem modo ſicut dictum eſt ſuprà. c. ix. Sequitur: o ℭ Et dimiſſa turba. Poſt miraculum oſtenſum aſcendit in nauiculam fugiens turbæ applauſum & reuerentiam, in hoc dãs prędicatoribus exemplum. p ℭ Et ue. in fines Magedã. Iſte eſt loc' in quo Ioſias occurrẽs regi Aegypti, vulneratus eſt, vt hr̃. iiij. Regum. xxiiij. Marc' autem dicit in fines Dalmanuta, ca. viij. b. Et dicendum ad hoc, quod non eſt ibi diuerſitas ſecundum rem, qa ſecũdũ aliquos eſt eadem regio habens duo nomina. Marcus acipit vnum, & Matthæus aliud ſecundum alios ſunt duæ regiones diſtinctæ, ſed in extremitatibus cõiunctę. Et ideo exiſtẽs in confinio vtriuſq;, verè dicitur eſſe ĩ fine iſtius vel illius: & in tali loco erat Ieſus.

* mutilos incolumes ſic vetera exẽplaria.

† Mat. 8. a.

† tot

H

Moraliter

* rantur, & deum glificant, cũ ex talibus mutationibus quæ ſunt dextræ excelſi, deũ laudãt. f ℭ Miſere. turbæ. per quatuor hoĩm millia qui Chriſtũ in deſerto ſunt ſecuti, ſignificatur multitudo credentium in Chriſtũ de qtuor partibus mundi. i ℭ Et dimittere e. ieiunos no. ne de. ſecundum q̄ dicit Greg. in Homel. In pñti vita, quaſi in via ſumus * qua ad patriam

† Magdala

A * qua ad pr̃iam pgim', ergo ne fideles ĩ hac via deficiãt, paſcendi

Moraliter ſunt p prælatos, doctores & curatos, pane ſanæ doctrinæ & ſacrę ſcripturæ & euchariſtiæ, q̃ augeẽ ſeptiformis grã ſpũſſcti, ppt: qd' dicitur hîc, q̄ fuerũt ſeptẽ panes, & pauci piſces: p quos ſignificãtur ſacrę ſcripturæ ſnĩæ à piſcatorib' eccleſiæ cũ labore quæſitæ ℭ In c. xv. vbi dicit in po. Vos aũt dicitis falſè exponẽdo mãdatũ

ADDI. I. Hæc expoſitio nõ videtur valere ꝓpter duo. priò qa nõ cõſonat literæ, ſcd'ò qa pſuppõit falſũ. Primũ patet de ſe lr̃am bñ aſpicienti qd' etiam ipſe poſtillator vr̃ fateri cũ dicit, q̄ hęc eſt cõſtructio defectiua. Vbi ergo conſtructio deficit, manifeſtũ eſt q̄ lr̃a nõ bñ cõcordat ſenſui ſibi dato. Scd'm patet primò, qa nuſq; ĩuenit Hebręos aſſerere, q̄ meli' eſt deo offerre q̃ ſubuenire parẽtibus in neceſsitate poſitis, ĩmo communiter tenẽt, q̄ meli' eſt elemoſynas largiri, q̃ ſacrificia voluntaria offerre, prout ex multis autoritatibus veteris Teſtamẽti deduci põt. Vnde à fortiori meli' eſt ſubuenire parentibus in neceſsitate cõſtitutis q̃ offerre & hmõi. Scd'ò quia Rabbi Moyſes Aegyptian' (qui inter eos magnę reputationis eſt) ſuo libro de directione pplexorum, vbi de cauſis ſacrificiorum tractans, ſcripſiſſe tradit q̄ ſacrificia nõ fuerũt præcepta populo Iſraelitico ex intentu principali: hoc eſt, q̃ſi fuiſſent p ſe intenta à deo, ſed ex intentu ſecũdario quaſi p accidẽs vł indirectè, vt. ſ. q̄ p hmõi ſacrificia homines retraherent à ſacrificijs idolorum. Ad quod allegant illud Iere. vij. f. Nõ ſum loquutus cũ patribus veſtris, nec pręcepi eis in die q̃ eduxi eos de terra Aegipti, de v̓bo holocauſtomatum & victimarũ: Et alias autoritates quę hîc ſonẽt. Sed cõſtat q̄ p̃ceptum de honoratiõe parentũ eſt p ſe principalit intẽtũ, tanq; cõſonum & cõforme iuri naturali. Illud aũt qd' eſt p ſe, ſẽp p̃fert ei qd' p accidens eſt. Et iõ nunq; etiã ſcd'm eos cõcederet q̄ ꝓpter ſacrificia offerenda p̃termittendũ eſſet p̃ceptũ de honoratione parentum. Vñ ad iſtũ paſſum bñ intelligendũ, recurrendũ eſt ad traditiones Phariſaicas ſeu Talmudicas, quas Chriſt' intẽdebat in ꝓpoſito reprobare. Ad cui' euidẽtiã ſciendũ, q̄ circa materiã votorũ vn' liber à Talmudicis eſt cõpoſit' q intitulat נדרים Nedarim. i. vota: in quo libro plura erronea ſcripſerũt ſine aliquo fulcimento ſacræ ſcripturę: inter q̃ vnus error talis eſt. Tradũt enim q̄ ſicut qlibet poteſt cõſecrare bona ſua deo, ſic q̄ facta huiuſmodi cõſecratiõe p votũ, poſtea nõ licet alicui talib' bonis vti, niſi in dei obſequm. ſ. in ſeruitio altaris vł tẽpli & hmõi. Sic qlibet põt cõſecrare bona ſua ſingularit, hoc eſt reſpectu vnius perſonę tm̃. verbi grã Si quis dicit alicui ꝓxĩo, volo ſeu voueo q̄ bona mea ſint conſecrata reſpectu tui, tũc dicũt q̄ illa bona ſint cõſecrata reſpectu illius hoĩs tm̃, ſic q̄ nullo mõ poteſt eis vti, ac ſi eſſent ſimpliciter deo cõſecrata: dñs tñ illorũ bonorũ & etiã alij hoĩes qcũq; pñt vti talib' bonis, ac ſi nõ eẽnt cõſecrata, ſed mere † ꝓpria. Votũ aũt hmõi ſcd'm eos mł'tiplr̃ oretenus exprimit, & ſpãlit cũ v̓bis ſignificãtib' aliquã rẽ cõſecratã. Vt ſi dicat aliqs, ſicut tẽplũ ſic eſt res mea, tũc illa res ẽ cõſecrata tãq; tẽplũ. Sir̃r ſi dicat, ſicut altare vel ſicut corbona, & hmõi. Sir̃r ſi dicat Munus ſit, vel eſt talis res, idẽ eſt iudiciũ, itelligit em̃ de munere deo oblato. Ex quibus inferũt q̄ ſi dicat qs pr̃i ſuo: Mun' qd'cunq; ẽ, ex me tibi ꝓderit, tũc pater nullo mõ põt vti aliquo bono filij ſui, etiã filio volẽte, & ꝓ re in neceſſitate exiſtẽte & hoc ideo, q̄ ſcd'm traditionẽ ſuã p̃dicta omnia bona filij ſui, ſunt cõſecrata reſpectu pr̃is. Vnde manifeſtè Phariſei irritũ fecerũt mãdatũ dei ꝓpter traditiões ſuas, vt Chriſtus dicit. Nã ſcd'm traditionẽ illã (q̃ nulli' fũdamẽti eſt) fili' excuſaretur à ſubuẽtiõe pr̃is, qd' eſt manifeſtè cõtra dei præceptũ. Verba aũt euangelij ſcd'm prędicta cõſtruũt planè & ſine defectu ſic Quicũq; dixexit pr̃i vel mr̃i: Mun' eſt qd'cũq; ex me, tibi ꝓderit &c. Cui' ſenſus eſt, q̄ filius vouet, vt ſit tanq; mun' altari conſecratũ: quidqd ſit de bonis ſuis patri proderit. & ſic filius taliter vouens nullo mõ poteſt ꝓdeſſe patri ſcd'm eos, qd' ẽ de directo contra p̃ceptũ diuinũ. Et hoc eſt q̄ legit Mar. vij. b. Corban qd'cũq; ex me tibi ꝓderit, & vltra nõ dimittitis eum quicq; facere patri ſuo aut mr̃i. Ex quo patet, q̄ nõ perſuadẽdo Phariſæi hoc dicebant, ſed potius cogẽdo: qd' patet ex hoc qd' dicit: Nõ dimittitis eũ &c. qa ex v̓tute illius voti p̃tenſi, iã non poterat filius ꝓdeſſe patri: & ſic irritũ fiebat mandatũ dei p ſuã falſam traditionẽ. Et ſic iſte error nõ ꝓcedebat ex auaritia ſacerdotũ, ſed ex eo q̄ malè interpretabantur ſacrã ſcipturã, & traditiones ſuas diuinis præceptis præferebant.

ℭ In eodẽ ca. vbi dicit in poſtil. Iſtud eſt verũ p Synedochen.

ADDI. II. Attẽdendũ, q̄ nõ dixit Chriſtus: Totũ qd' in os intrat, ſed oẽ quod in os intrat. Vnde ad ſane intelligẽda verba Chriſti in hoc loco, non requiritur vt intelligãt p Synedochen, ſed ſufficit q̄ fiat ibi diſtributio ꝓ ſpeciebus ſingulorũ. ſicut cũ dicit: Oẽ aĩal fuit in arca Noe. Cuius intellectus cõiter eſt, q̄ de qualibet ſpecie aĩalium fuit aliquod aĩal in arca Noe

Error Talmudicorũ

B

† ꝓphana

ca Noe. Et ĩ ꝓpoſito de qualibet ſpecie ciborũ aliquid emittit: li C cet aliquid ad nutritionẽ retineat. Sed adhuc hoc nõ videt ſuffi cere ad amouendũ ſcandalũ Phariſæorũ, qui videbant credere, q̄ ea quæ remanebant in corpe poſſẽt hominẽ coinquinare: alio quin nihil faceret contra eos, q̄ cibus intrans p os emitteret in ſeceſſum vel nõ. Vñ melius videt dici ſcd'm Hiero. ſ. q̄ quidqd ex alimẽto generat, poteſt etiã per calorẽ naturalẽ reſolui, & per occultos quoſdã poros emitti.

RESPI. In ca. xv. vbi agit de traditiõib' ſeniorũ infirmantibus obſeruãtiam diuinorũ præceptorũ. Burgẽ. in duob' redarguit Poſtil. primò, quia vt dicit expoſitio ei' nõ cõſonat literę. ſcd'ò vt dicit, Poſtil. prẽſupponit falſum. Primũ probat p hoc, qa Poſtil. dicit cõſtructionẽ lr̃æ defectiuã cũ dr̃: Mun' qd'cunq; eſt ex me tibi ꝓderit. Ex quo arguit Burg. igit ſenſus ei datus nõ conſonat literæ. Vbi dico, q̄ hoc argumentũ venit ex diſſimulatiõe grãmaticè & rethorice, vel ambarũ artiũ ignorantia. Sæpe em̃ ĩ vete. Teſta. facit Bur. mentionẽ de grãmatica Hebræorũ, hîc autẽ grãmaticã Latinorũ videt ignoraſſe. Eſt em̃ in grãmatica Apoſiopeſis defectiua orõ q̃ ſæpe vtitur ſcriptura. Eſt etiã in rethorica p̃ciſio color verborũ, qua ſæpe vtit ſcriptura, & coincidit cũ Apoſiopeſi: p̃terq; q̄ hîc excuſat defectus figura, ibi oſtẽdit ornat' rhetoric' ex orõnis trũcatiõe. Argumẽtũ igit Bur. videt tẽtatiuũ cũ dr̃: Oratio vel cõſtructio ẽ defectiua, igitur ſẽſus datus nõ conſonat lr̃æ. Nam ꝓ conſonãtia habenda in litera ſupplet, qd' p figuram vel colorem truncatũ eſt. Secundò dicit Bur. Poſtil. p̃ſupponere falſum, in eo q̄ dicit Iudæorũ ſcribas & ſacerdotes ꝓpter auaritiã feciſſe inter cæteras traditiones etiã illã q̄ melius eſt offerre deo q̃ ſubuenire parẽtib' &c. Hoc dicit Bur. falſum. Primò vt dicit, nuſq; repit Iudæos hoc ſenſiſſe, quimmo p̃ponderãt eleemoſynã ſpõtaneis ſacrificijs, multo fortius honorem parẽtũ &c. Vbi dico, q̄ ſi cõſequẽtia valeat, antecedẽs eſt mihi valde dubiũ ꝓpter dicta btĩ Hiero. & ꝓpter glo. ſup Matth. & Mar. & Scholaſticã hiſtoriam, & propter dicta aliorũ doctorum: quorũ multi ſciuerunt Hebraicũ, & concorditer dicũt ſicut Poſtil. q ab eis recepit. Sed dato (q̃uis nõ conceſſo) q̄ Iudæorũ ꝓceres ſicut dicit Bur. ſenſiſſent, nõ tñ ſequit: igit ſic facerent vel docerẽt auaricia cæcati. Nec hodie eorũ docti docent vel faciũt id qd' ſentiunt, ĩmo poti' p Talmudicas & erroneas doctrinas ſimplicẽ ppłm decipiunt, & verã literam corrumpũt. Secundò dicit Bur. dictũ Poſtil. falſum. Allegat ad id p̃bandum Rabi Moyſen AEgyptiũ ſatis bene dicentẽ: ſed nõ allegat bñ faciẽtẽ, qui traditionibus hũanis diuina p̃cepta p̃ponderat. Et q̄ Bur. nos vltra in ſua expoſitione ad Talmud remittit, & librũ quẽ nominat Nedarim, nihil aliud ẽ q̃ fideles Chriſti retrahere à ſctõrũ veris expoſitionib', & remittere ad vidẽdũ vna ſcripta errorib' plena, prout ipſe Bur. met teſtat in multis locis. Nec eſt cautũ ſimplices ſenſũ lr̃alẽ ſæpe cupiẽtes hmõi erroribus occupare. ℭ In eodẽ capitulo vbi dicit Oẽ qd' intrat in os &c. Dicit Poſtil. intelligendum ſcd'm Synedochen. Bur. facit inutilẽ obiectionẽ, & incidit in id qd' improbare putat. Dicit em̃, q̄ non oportet dici p Synedochẽ quia nõ dicit totũ qd' intrat ſed oẽ. diſtributio debet accipi vt dicit ꝓ ſpẽbus ſingulorũ, vt ſit ſenſus, de qualibet ſpecie ciborum aliqd mittit in ſeceſſum, licet aliqd ad nutriẽdũ retineat. Nũc autẽ & apud philoſophos & thiologos, totũ vniuerſale, & oẽ, q̄ eodẽ accipiunt. Qui em̃ dicit oẽ, nihil excipit. Sic & ſimiliter de toto vniuerſali, & ſpecialiter omne eſt totum in quãtitate ſcd'm logicos, vñ reſolutio Bur. qua dicit de oĩ ſpecie ciborũ aliquid mitti, idẽ eſt ſicut diceret debere intelligi ſcd'm partẽ, & ſic oẽ capit p Synedochen, qd' voluit ĩprobare. Sed mouet Bur. hîc dubium qa p vtrãq; expoſitionẽ nõ videt tolli ſcandalũ à Phariſæis. & ꝓpter hoc dicit dubiũ allegãdo beatũ Hier. q̄ vniuerſaliter debeat accipi ſic, q̄ quidquid intrat in eos & ex alimento generatur poteſt etiam p calorem naturalem reſolui, & per occultos quoſdam poros emitti. Sed illud videt fruſtra dici p Bur. Primum, qa Chriſtus dicit, omne qd' intrat &c. p hoc noluit nec curauit tollere ſcãdalum Phariſæorũ: quia dixit: Sinite eos, cæci ſunt & duces cæcorũ: ſed ſolũ voluit inſtruere diſcipulos petẽtes. Et nõ eſt veriſimile, q̄ de illis occultis modis digerendi & egerẽdi curauit diſcipulos inſtruere: ſed innuere argumento à maiori. ſ. vt ſi impurum nutrimẽti quod in ſeceſſum emittit, non coinqnat: igitur multo magis id quod purũ eſt nõ coĩqnat, iuxta illã regulã: Si id quod magis videt ineſſe nõ ineſt, nec quod min'. Sed ſi ex cibis deberet homo inquinari, magis videt hoc verũ de ĩpuris. quod tamen nõ eſt, vt dr̃ in lr̃a. Et ſubintelligẽdũ eſt moraliter, quia ex hiſq̃ naturalia ſunt nec laudãdus quis eſt nec vituperãdus. Si igit per naturalẽ digeſtionẽ vel indigeſtionẽ ex puro vel impuro cibo generaretur corrupt' humor vilẽ faciẽs hominẽ, ex hoc tamẽ nõ dicitur moraliter inquinari, q̃uis naturaliter, de qua hîc non dicitur.

D

lx

Et acceſſe.&c. Vt ſig.de. Vt q pa Cap XVI uit multos paucis, mana plueret q̃ oēs reficeret. Vnde Iohānes poſt eduliū panū: Qđ ſignū facis, vt videam⁹ & credam⁹ tibi: qd oparis: Pr̄es noſtri mā.mā.in deſer. Petebant tentando, vt in morem Elię ignem de ſublimi mitteret vel in ſilitudinē Samuelis ęſtiuo tp̄e mugire tonitrua faceret: quaſi nō poſſent & illa calūniari, & dicere ex occultis & varijs aeris paſsioīb⁹ accidiſſe. b ℭ Facto ue. Increpat eos, ꝙ ex ordine elemētorū diſcernāt dies, ſed ſigna tēporū ignorāt, cū oīs lex & ꝓphetę aduēt⁹ ſui īdicia ex operū q̄gereret admiratiōe ſignificēt. ℭ Cum qualitatē tp̄is futuri ex ſignis p̄cedētibus cognoſcerēt: rē tā neceſſariam ex ſignis ſuis intelligere negligebant.

c ℭ Rutil.e. Patiunt̃ ap̄li poſt reſurrectionē, ꝑ quos me iudicare in futuro ſcire poteſtis, quia cū nō parco meis bonis quin patiant̃, nō parcam alijs in futuro. d ℭ Sign.au. ad tp̄s gr̄æ pertinentia à ꝓphetis p̄dicta, nō p̄nt vobis fidē facere de meo aduētu. Signa au. Signa tēporū dixit de aduētu ſuo vel paſsione, cui ſimile eſt roſeū cęlū veſpe. Et itē de tribulatiōe an̄ aduētū futurū, cui ſil̃e eſt roſeū cęlū cū triſticia. e ℭ Nō da.ei. Sed datur fidelibus de cęlo qn̄ videntibus ap̄ſis in cælū aſcēdit, & ſp̄m ſanctū miſit. f ℭ Obliti ſ.p. Quomodo panes non habēt, q̄modo ipletis ſportis nauē aſcēderūt, & nauigātes audiūt, vt caueant à fermēto Phariſęorū: Sed tn̄ ait ſcriptura ꝙ obliti ſunt tollere panes ſecū, vni⁹ veri & interni panis (q cū eis erat) dulcedīe capti, parum ſe curare iudicātes de cura corpis & neceſſarijs, cū & ipſa naturalis refectio à mente exceſſerat. g ℭ A fer. Fermentū eſt puerſa doctrina, quæ vel modica totam maſſam corrumpit, & in ſuum ſaporē trahit. h ℭ Quid c. Quid cogitatis me dixiſſe de terrenis panibus de quibus nō eſt vobis dubitādū, cū de tā paucis tantas feci abundare reliquias? Cauete

Ioh.6.d.

3.Reg.18.f

† Rutilat, rubeſcit

† Lu.12.g.

Hypocritę, faciem quidem.

Act.1.a.

F

† Videte 1.Cor.5.b.

Quomodo.

Cap. XVI.

Et acceſſerunt ad eū
a ¶Legis fiducia inſolentes. dedignantes opera virtutum.
Phariſæi & Saducæi tentantes, & rogauerunt eum, ut ſignum de cælo oſtenderet eis. At ille reſpondens ait eis
a ¶Ita in morte mea debetis reſurrectionem peccatorum per meum ſanguinem intelligere.
† Facto ueſpere dicitis ſerenum erit: † rubicundum eſt enim cælum:
a ¶Futurum iudicium præuidere per præcedentes tribulationes ſanctorum.
& mane, hodie tempeſtas, rutilat enim triſte cælum. *Faciem ergo cę
¶Ex iſtis ſignis.
li diiu dicare noſtis, ſigna autem tē
a ¶Nota e adem ſuperius dicta.
porum non poteſtis ſcire† Genera
a ¶Incredula pro ſpirituali carnalem intellectum habens.
tio mala & adultera ſignum quęrit,
a ¶De cælo. ¶Hoc poteſtatis ſuæ ſignum conſtitutum eſſe demonſtrat. b ¶De inferiori.
& ſignū non dabitur ei, niſi ſignum
a ¶Vt infidelibus, non dimiſſis. ¶Iudeis.
Ionæ prophetæ. Et relictis illis a
¶Ad gentes.
biit. Et cum ueniſſent diſcipuli eius trans fretum obliti ſunt panes accipere. Qui dixit illis: † Intuemini, &
¶i.a vanis traditionibus, quibus videntur quod non ſunt.
cauete à fermento Phariſæorū, & Saducæorum. At illi cogitabāt † inter ſe, dicentes: quia panes non acce
a ¶Non vult, vt de panibus eorum accipiamus. ¶Cogitationes eorum.
pimus. Sciens autem Ieſus dixit: Quid cogitatis inter uos modicæ
a ¶Neq; myſterium intelligitis, neq; virtutem in memoria habetis.
fidei, quia panes non † habetis? Nondum intelligitis, neq; recordamini
a ¶Expenſorum.
quinq; panum in quinq; milia hominum, & quot cophinos ſumpſi
a ¶Expenſorum.
ſtis? Neq; ſeptem panum in quatuor milia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis. † Quare non in

NICO. DE LY.

CAP. XVI.

Et acce.ad. In p̄cedēti capl'o Chriſt⁹ reprobauit errorē Iudeorū i lege, hic docet fundationē eccl'ię gētiū in fide. vbi primò apit incarnatiōis myſteriū, ſcd'ò p̄dicit redēptiōis p̄ciū, ibi: Venit aūt Ieſus i ptes. tertiò, iponit imitatiōis exemplū, ibi: Tūc Ieſus dixit diſcipulis. Pria i duas: qa priò myſteriū incarnatiōis apit̃ ſecūdò, ex hoc doctria Phariſeorū nō ſolū ſicut erronea, ſed ſicut curioſa & inutilis excludit̃, ibi: Et cū veniſſent diſcipuli eius. Circa primā partē aduertendū, ꝙ aliqui Scribæ & Phariſæi omiſſo ſtudio legis & prophetarum ſtudebant in matematicis, & potiſsimè in aſtrologia: vnde & vſque hodie aliqui eorū in hoc ſunt valde curioſi. Et quia aſtrologi aliquando volunt iudicare per conſiderationem aſtrorum de inchoatione legum & ſectarum diuerſarum, ideo & iſti per aſtra volebant prænoſticare de aduentu Chriſti. hoc autem eſt impoſsibile, quia virtus cæli non ſe extendit ad talia, licet ſe extendat ad prænoſticandum de futura diſpoſitione aeris, vt ſiccitate, & pluuia, & huiuſmodi. & hoc eſt qđ dicitur: a ℭ Et ac.ad eū ph.&c. ſ. ſi poſſent eū in aliquo capere. b ℭ Et rog.eū ut ſig. declarando. ſ. tempus ſui aduentus ex aliquo ſigno cæleſti. c ℭ At ille reſp. i. aliquid prædicere de futura temporis diſpoſitione poteſtis per conſiderationem cęli: quia ad hoc bene ſe extendit talis ſcientia. propter qđ ſubditur: Serenum erit. d ℭ Rubicundum eſt enim cælum. Talis em̄ diſpoſitio cæleſtis eſt ſignum futuræ ſerenitatis, quia. ſ. ſic frequenter contingit, licet aliquando impediatur. e ℭ Et mane. ſupple dicere poteſtis. f ℭ Hodie tem. erit ſupple. g ℭ Rutilat. ſ. quod contingit in corruſcatione & tonitruo: & hoc eſt ſignum tēpeſtatis. ꝓpter quod ſubditur: h ℭ Faciē er. cæli diiudicare no. i. cognoſcere. ſ. facies cæli eſt ſignū alicuius diſpoſitiōis futuræ in elementis. i ℭ Signa aūt tēporū non po. i. ſigna temporum definitorum in præſētia dei de aduētu Chriſti nō poteſtis per talia diiudicare, quia ſolūmodo dependet ex diuina diſpoſitione, & nō ex cōſtellatione. Et propter hoc aduētus Chriſti cōſiderādus eſt (vt dictū eſt) ex dictis ꝓphetarū: qui hoc habuerant ex diuina reuelatione, ſicut habetur Dan. ix. vbi circa hoc taxantur hebdomadæ determiātæ. & Gen. xlix. Vbi ſignū aduentus Chriſti ponitur tranſlatio regni Iudæorū ad alienigenā. quod factū eſt ſub Herode. k ℭ Generatio mala & adultera. Hoc ſupra expoſitū eſt ca. xij. l ℭ Et cū ueniſſent. Hic concludit doctrinā Phariſæorū vitādā à diſcipulis ſuis, nō ſolum tanq̄ curioſā & inutilē, ſed etiam malā & piculoſā. ꝓpter hoc vocat eā fermētū, ꝓpter corruptionem malitiæ & nequitiæ contentā in ea. & hoc eſt quod dicit: m ℭ Intue. per diligentem conſiderationem mentis. n ℭ Et cauete à fermēto. id eſt à doctrina corrumpente. Nec eſt mirum, ſi fermentum dicitur hic doctrina corrumpens, Suprà autē xiij. cap. fermentū accipitur pro feruore fidei, vt viſum eſt quia eadem res ex diuerſis proprietatibus bene ſignificat oppoſita & diſparata, ſicut Leo aliquando accipitur pro Chriſto, vt dicitur Apocal. v. b. Vicit leo de tribu Iuda: & hoc propter conſtātiā & audaciā in aggrediendo ardua & periculoſa. Aliquando autē accipitur pro diabolo propter crudelitatem, ſecūdum ꝙ dicitur. j. Pe. v. c. Aduerſarius verò veſter diabolus tanq̄ leo rugiens circumit quęrēs &c. Ita eodē modo fermētum propter calorem incluſum ſignificat feruorem fidei, propter autē corruptionem, doctrinā malā. o ℭ At il.co. inter ſe di. qa pa. nō ac. quaſi dicerēt intra ſe: bene cauimus, quia ab eis nullū panem accepimus. Ex quo patet, ꝙ intelligebant fermentū ad literam. i. panē fermentatū. Patet etiā eorum deuotio ad Chriſtū, quia ſic ei inſeparabiliter adhærebāt, ꝙ obliti fuerant accipe neceſſaria. p ℭ Sciens autē Ieſus cogitationes eorum &cæ. tanq̄ deus. r ℭ Quare non intelligitis. q. di. ex factis meis præcedentibus & doctrina deberetis ſic eſſe illuminati, ꝙ verbum meum intelligeretis.

† Mar.8.b. Lu.11.d.

H Mar.8.b. Lu.12.a.

† Intraſe.

† Accepiſtis.

Moraliter. a ℭ Et acceſſerunt ad eum Phariſæi & ſaducæi tentātes eum &c. Per iſtos qui venerūt ad Chriſtum non addiſcendi gratia, ſed malignandi: ſignificantur illi qui veniūt ad ſermonē vel lectionem, nō vt ædificentur, ſed vt prædicatori vel lectori inſidientur. Per hoc autem ꝙ quæſierunt ſignum de alto, ſignificantur illi qui quærunt audire ſubtilia, curioſa & inutilia. propter quod dictū eſt eis: ꝙ ſibi non dabitur ſignum, niſi ſignum Ionæ prophetæ, qui propter ſuam inobedientiam fuit deglutitus à ceto: ſic & ipſi deglutiendi ſunt à diabolo: ſi tamen verè pœniteant de ſuis defectibus, ſaluabuntur, ſicut Ionas verè pœnitens de ventre ceti fuit liberatus. l ℭ Et cum ueniſſent diſcipuli eius trans fretum &c. Per iſtos ſignificantur illi qui Chriſti doctrinam audiunt, ſed non retinent, vel opere nō adimplent. ideo dicitur eis: q ℭ Nondum intell. Et interrogabat diſcipulos ſuos dicens: Quem dicunt homines eſſe filium hominis &c. Origenes. In hoc dedit exemplum, vt nos ſemper ſcrutemur qualis opinio ſit apud homines de nobis, vt ſi quid mali dicitur de nobis occaſiones illius præſcindamus: Si autem quid boni, occaſiones augeamus.

Moraliter

Caro &

a ℭ Cauete a fer. A ſupſtitioſa doctrīa, q̃ morē fermenti veri panis ſimulat ſe ſubſtantiā hr̄e. Per hoc innuit, qd ſignificāt qnq; panes vel ſeptē. Si enim fermentū dicit hęretica dogmata, panes ſunt vera doctrina. b ℭ In ptes Cęſareæ Phi. Iſte locus eſt, vbi Iordanis oritur ad radicē Libani, ex Ior & Dan duobus fontibus. c ℭ Hoīes eſſe. Hoīes ſūt q de filio hoīs loquūt̃: Dij em̄ q deitatē intelligunt. d ℭ Filiū hoīs. Dn̄s de ſe humilitatē hūanitatis ꝓfitetur, diſcipuli deitatē itelligūt. e ℭ Alij Iohannē bapti. Sic poterāt errare in Elia vel in cæteris alijs, ſicut Herodes errauit in Iohāne cū ait: Iohānes quē ego decollaui ſurrexit à mortuis: & ideo v̄tutes opantur in eo Iō vult expōi errores eorū, vt eis repulſis diſcipl'i v̄itatē ꝓferāt, nō ex vulgi opiniōe, ſed ex dn̄i reuelatiōe. f ℭ Reſpō. Ideo vn⁹ rn̄dēs, & vni rn̄det̃ ꝓ oīb⁹ vt vnitas i oīb⁹ obſeruet̃. g ℭ Dei uiu. Ad diſtinctionē falſorū deorū, quos Gētes vel de mortuis hoībus, vel de ſenſibili materia ſibi inſtituerūt. h ℭ Bariona. Bene filius columbę, quia dn̄m pia ſimplicitate ſequebat̃, vel qa plenus ſpūali gr̄a erat. Filius ſpūſſancti dicit̃, q oſtēſus eſt in columba, ab eo quē filium dei viui vocauerat, & filio columbę pater reuelat: qa vna eſt operatio patris & filij cū ſctō ſpū. Reuelat inquā myſterū fidei, qa caro & ſanguis non reuelare potuit. i. hoīes carnali ſapientia inflati, qui nō columbę filij, & ideo à ſapientia ſpiritus alieni. de qbus. ſ̃. Alij Iohānē baptiſtā, alij autē Eliam &c. i ℭ Tu es. nō dico vocaberis, ſed tu es Petrus, ob fortitudinē fidei & confeſsionis conſtantiā. k ℭ Petrus. A me petra, ita tn̄ vt mihi retineam dignitatem fundamēti: tu ſuper me ordinabis lapides mundos, & abijcies leproſos. ℭ Sicut lumen & cætera nomina, vt Vos eſtis ſal terræ à domino ſortiti ſunt ap̄li, ſic Simoni à ſe nomen Petri dedit. l ℭ Et portę in. Portę inferi ſunt peccata, minæ, blandimenta, hęreſes, quibus infirmi ruunt in mortē, qui nō verè ſuprà petrā, ſed ſup arenā domū ꝓfeſsionis ſuę credēdi ſunt ædificauiſſe. i. non ſimplici & vera intētione Chriſtum ſequi, ſed ob terrenam quamlibet cauſam habitum prætendiſſe. Qui enim in intimo cordis amore fidem Chriſti percipit, quicquid ingruit extrâ facile

A

Mar.6.b.

† Ioh.6.g.

ſ.5.b.

B

a ¶Pane corporali-
telligetis, quia non de pane dixi uobis: Cauete à fermento Phariſęorum & Saducæorum. Tunc intellexerunt, quia non dixerit cauendum à fermento panum: ſed à doctrina Phariſæorū & Saducæorum. † Ve
a ¶Quam in honore Tyberij Cæſaris Philippus frater Herodis extruxit.
nit autem Ieſus in partes Cæſareæ
a ¶Vt veræ confeſsionis mercedem reddat, non quaſi neſciat.
Philippi, & interrogabat diſcipulos ſuos, dicens: Quem me dicunt
a ¶Non dicit me ne inſolenter loqui videatur.
homines eſſe filium hominis? At illi dixerunt: Alij Iohannem Baptiſtam, alij autem Eliam, alij uerò Ieremiam, aut unum ex prophetis.
a ¶Diſcreti ab alijs, non homines ſed dij.
Dicit illis Ieſus: Vos autem quem
a ¶Sciunt & apoſtoli, ſed Petrus reſpondet pro omnibus.
me eſſe dicitis? Reſpondens Simon
a ¶Omnia cōplexus eſt: qui & naturā & nomen expreſſit. ¶Verū hominem, & verum deum credit & confitetur.
Petrus dixit: Tu es Chriſtus filius
a ¶In Petro omnibus reſpondit.
dei uiui. Reſpondens autem Ieſus,
a ¶Tam altę fidei confeſſione. b ¶Filius columbæ Syriace.
dixit ei: Beatus es Simon Bariona,
a ¶Carnalis q uilib et. b ¶Tantum arcanum.
quia caro & ſanguis non reuelauit
a ¶Qui illuſtrat mentes hominum.
tibi, ſed pater meus qui in cælis
a ¶Tu dixiſti mihi filius dei, & ego dico tibi, cuius dicere eſt facere.
eſt. Et ego dico tibi, quia † tu es Pe
a ¶i. Chriſtum in quem credis.
trus, & ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam, & portæ in
a ¶Non ſeparabunt eam a charitate mea & fide.
feri non prçualebunt aduerſus eam.

Nicolaus de Lyra.

geretis nō de pane materiali, quia de hoc poſſum vobis ſufficienter ꝓuidere. Quod ꝓbat duplici exēplo, in quo magnā multitudinē ſatiauerat paruo cibo, vt patuit. ſ̃. xiiij. & xv. ca. & hoc eſt qđ dicit: Nondū intel. &c. & patet. Sequit̃: a ℭ Tūc intel. &c. a fer. pa. materialiū, ſed à doctrina Phariſeorū, q̃ vocat̃ fermentū ratione p̄dicta. b ℭ Venit aut. Ie. In iſta parte oſtendit ſe humanæ ſalutis p̄ciū. & primò oſtendit ſe dei & hominum mediatorem. & ſecundò hominum redemptorem per ſuam paſsionem, ibi: Et exinde cœpit Ieſus &c. Circa primū primò ponitur diſcipulorum cōfeſsio. Secūdò, ex hoc ſubdit̃ poteſtatis collatio, ibi: Reſpondens aūt Ieſus. Circa primū aduertendū, ꝙ mediator inter aliqua debet participare extrema. & ideo Chriſtus qui habebat duplicē naturā in vno ſuppoſito. ſ. diuinā & humanā, vnā ſibi naturalem, aliā pro nobis aſſumptā, erat verè dei mediator & hominū, & ꝑ conſequens aptiſsimus vt eſſet humanæ redēptionis p̄ciū. Hanc aūt duplicem naturā declarat in ſeipſo. Humanā ꝑ euidentē oſtenſionē, quia dicebat ſe & oſtēdebat ſe filiū hominis. Aliā ex vera confeſsione Petri pro ſe & alijs diſcipulis diuinā naturā in eo confitentis, quā cōfeſsionē tanq̄ veritatis expreſsiuam approbat Chriſtus. Dicit igit̃: Venit au. Ie. in p. Ceſa. Phi. Dicit̃ autē Cæſarea Philippi, quia renouata & ampliata à Philippo tetrarcha fratre Herodis. Ex tūc nominauit eā Cęſareā, in honorē Cæſaris qui dedit ei quartā partē regni, vt refert Ioſeph⁹, & habitum eſt. ſ̃. Dicit̃ etiam Cæſarea Philippi: ad differētiā alterius, q̃ dicitur Cæſarea Paleſtina, vbi cornelius Cēturio māſit Act. x. & iſta ciuitas antiquit⁹ dicta eſt Lachis, & poſtea Dan à filijs Dā eā occupātib⁹, vt habet̃. Iudi. xviij. poſtea dicta eſt Cęſarea Philippi & nūc Pelneas ſeu Palneas dicit̃. In iſta aūt ciuitate habitabāt Gētiles & in cōfinibus ei⁹: & ideo ex hoc ꝙ Chriſt⁹ hoc myſteriū ſuæ incarnationis reuelauit, oſtendit̃ fundatio eccleſiæ in fide Gentiū. Sequit̃: c ℭ Et inter. diſ. ſu. Non interrogabat ignorās quid crederent vel quid rn̄derent, ſed vt eorum fideli confeſsione conuenienti⁹ ſolidarent̃ in fide. d ℭ Quē dic. ho. i. turbæ vulgares. Et quia de ipſo erāt variæ opiniones in populo. Ideo ſequit̃: e ℭ At illi di. alij Ioh. bap. Cui⁹ opiniōis fuit Herodes & ſui ſequaces, vt. ſ̃. viſum eſt. xiiij. ca. f ℭ Alij au. Eli. ꝓpter zelum veritatis. g ℭ Alij ue. Ie. ꝓpter patientiam in aduerſis. h ℭ Aut unū ex ꝓ. antiquis. ſ. ſecundū ꝙ habet̃ Luc. ix. vbi habet̃ ſic, ꝙ ꝓpheta vnus de prioribus ſurrexit. Opinio aūt oīm loquentiū de immortalitate aīæ, & de reſurrectione fuit, ꝙ aīa ſepata à corpe ſit maioris virtutis, q̄ cōiūcta tali corpi quale nūc habem⁹, ſcd'm qđ dr̄ Sap. ix. d. Corp⁹ qđ corrūpit̃ aggrauat aīam. Et ſilr̄, ꝙ i reſurrectione hoīes erūt maioris virtutis. Et quia videbāt Chriſtū maiora facere miracula, q̄ aliqs prophetarū fecerit. ideo credebāt ꝙ vn⁹ de antiqs ꝓphetis ſurrexiſſet à mortuis: & ſic maiora miracula faceret, q̄ antea feciſſet: & hoc modo motus eſt Herodes ad credēdū ꝙ eſſet Iohānes baptiſta, vt habitū eſt. ſ̃. Sequitur: i ℭ Vos au. q. d. ſi alij errāt opinādo falſa de me, vos tn̄ nō deberis errare q tādiu mecū fuiſtis, & meā doctrinā frequēter audiuiſtis, & miracl'a tanta vidiſtis. k ℭ Reſ. Petr⁹ tanq̄ pricipalis, iter alios ꝓ ſe & ꝓ alijs dedit rn̄ſū. l ℭ Tu. es C. qđ interp̄tat̃ vnct⁹. & ſic cōfitet̃ ei⁹ hūanitatē, in qua vnctus eſt oleo gr̄ę p̄ alijs. m ℭ Fil. de. naturalis. ſ. & nō adoptiuus ſicut alij, & ꝑ cōſequēs eiuſdē naturæ cū deo patre: & ſic cōfitet̃ veritatē diuinę naturę & hūanę ſi eodē ſuppoſito. n ℭ Viui. Hoc addit̃ ad differētiā illorū q colebant̃ tanq̄ dij à Gētilib⁹, vt Hercules, Iupiter & cōſiſes. Fuit em̄ antiquorū opinio, ꝙ qn̄ tales excellētes perſonę moriebant̃ ad vitā deorū transferebātur. vnde. ij. Mach. xj. dr̄ ꝙ rex Antioch⁹ ſcripſit de pr̄e ſuo mortuo. Patre noſtro iter deos tranſlato, nos volētes eos q ſunt in regno noſtro ſine tumultu agere &c. Ad iſtas ergo falſitates excludendas dixit Petrus: Dei uiui. o ℭ Reſpondēs autē Ieſus. Hic conſequenter ad cōfeſſionē deitatis ſubdit̃ collatio poteſtatis. p ℭ Beat⁹ es Simō Bar. i. fili⁹ Iohāna. Bar em̄ idē eſt qđ fili⁹. Iona aūt ponit̃ ꝑ diminutionē ſubtracta media ſyllaba ꝓ Iohāna, vn̄ eſt ibi cōpoſitio ex integro & corrupto. Vn̄ Bariona hic accipit̃, ac ſi diceret̃ fili⁹ Iohannis. ꝓpt̃ hoc Petr⁹ dr̄ Io. vl. Simō Iohānis: dr̄ aūt hic Bea. qa confeſſio verę fidei ducit ad btītudinē. q ℭ Caro & ſanguis non reuelauit tibi. i. hō mortalis nō docuit te illā veritatē. r ℭ Sed pater meus. & ꝑ cōſequēs tota trinitas, qa indiuiſa ſunt opera trinitatis ad extra. s ℭ Et ego dico tibi. pro te & pro ſocijs tuis. t ℭ Quia tu es Petrus. i. confeſſor petræ veræ q̃ Chriſt⁹ eſt fact⁹. x ℭ Et ſup hanc petrā. quā cōfeſſus es id eſt ſuper Chriſtū. y ℭ Aedificabo ecc. meā. Et portæ infer. id eſt per ſequutiones tyrānorū, & inſultus & tētationes ſpirituū malignorū. z ℭ Nō præualebūt aduer. eā. à vera fide ſubuertendo Ex q̃ patet, ꝙ eccl'ia nō cōſiſtit i hoīb⁹ rōne ptātis vel dignitatis. eccleſiaſticę vel ſecularis, qa ml'ti pricipes & ſūmi pōtifices & alij inferiores

C

† Mar.8.c.

D

† 19.diſt.c. ita dn̄s. & 21.di.c. in nouo. & c. q̄uis.

Moraliter. q ℭ Caro & ſang. Origen. Si ergo & nos patre nobis reuelante qui eſt in cælis, qn̄. ſ. conuerſatio noſtra i cælis fuerit, confeſſi fuerimus Ieſum Chriſtū eſſe dei viui filiū, & nobis dicet̃: v ℭ Tu es Petrus & ſuper hanc. Petrus enim eſt omnis imitator Petri.

Et qđ cūq;

extra facile vincit. a ℭ Et tibi. vt oĩbus cõſtaret, qa abſq; ea cõ-
E feſſiõe ac fide nullus regnũ cęlorũ poſſet intrare. Qui p̃ cæteris cõ
feſſus eſt, p̃ cæteris donaᵗ clauib⁹. Claues ſũt diſcernẽdi ſcientia &
potẽtia, q̃ dignos recipe, indignos excludere debet à regno. vnde
ſubdit: b ℭ Et q̃dcũq; liga. i. quẽ in pc̃tis pſiſtẽtẽ æternis pœ-
nis adiudicaueris: vel quẽ humilẽ & vere pœnitentẽ abſolueris, ſic erit & in cęlis. ℭ Et quodcumq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis & quodcũq;.
Ioh. 20. e. Hiero. Habent quidem eandẽ iudiciariã poteſtatẽ alij apl̃i, quibus poſt reſurrectionẽ ait: Accipite ſpiritum ſanctũ: quorũ re. &c. Habet etiam omnis eccleſia in preſbyteris & epĩs: ſed ideo Petrus ſpecialiter accipit, vt oẽs intelligãt, ꝙ quicũq; ab vnitate fidei & ſocietate eius ſe ſeparauerit, nec à peccatis ſolui: nec cælũ poteſt ingredi. Hunc locũ quidã nõ intelligẽtes, aliquid ſibi ſumunt de ſupcilio Phariſęorũ, vt dãnare
Leui. 13. f. innoxios, vel ſoluere ſe noxios putẽt: cũ apud deũ nõ ſñia ſacerdotũ, ſed reorum vita quæraᵗ. Vñ in Leuitico oſtendere ſe ſacerdotibus iubenᵗ leproſi, quos illi
Sacerdotũ ptãs ligãdi &c. quãta & qualis
nõ faciunt leproſos, ſed diſcernunt qui mundi vel immundi ſunt, ita & hîc. ℭ Nota Chriſtum p ſe intus viuificare, miniſtris poteſtatem ſoluendi poſt vitã redditam, tribuere. Non enim aliquem
† Propiti⁹ tibi ſis.
ſoluere poſſunt, niſi viuat quẽ ſoluũt. Sed ad quid ſoluẽdi poteſtatẽ accipiũt, cum à deo iam liberatus & viuificatus quem ſoluunt, quæriᵗ? Dicũt quidã miniſtros ſoluere. i. ſolutos demonſtrare reconciliatos eccleſiæ, quos prius de cri
† Aduerſarie.
mine manifeſtos vel conuictos ab introitu eccleſiæ priuauerant. Alij, à quadam impotẽtia bene operãdi, quæ poſt remiſsionẽ & ſatiſfactionẽ adhuc remanet, & eſt fex & reliquiæ p̃cedentiũ pc̃tõrum, non tñ pc̃m̃, ab hac purgatur homo cũ reconciliaᵗ eccleſiæ, p iudiciũ ſacerdotis. Vt em̃ in hoĩe poſt febris purgationẽ debilitas quædã remanet q̃ febris nõ eſt, à qua nõ cito purgaᵗ. Sic in hoĩe poſt criminalẽ remiſsionẽ, p qua iudiciũ ecc̃liæ ſubijt, ipſi⁹ pc̃ĩ debilitas remanet. Alij, veritati & euãgelio adherentes, miniſtros ecc̃liæ à
Ioh. 20. e. pc̃tõ ſoluere dicũt. Dicit em̃ ꝟitas: Accipite ſpm̃ ſc̃m̃: q̃rũcũq; re. &c. De hoc iterũ Au. cõtra qnq; hereſes. Nec eos audiamus q negãt catholicã ecc̃iam nõ oĩa pc̃tã poſſe dimittere. Illi em̃ ĩ Petro petrã nõ intelligũt, & nõ intelligẽtes ecc̃lię datas eſſe claues regni cęlorũ, ipſi eas de ꝓpria manu amiſerũt. His opponiᵗ ꝙ ſol⁹ de⁹ lazarũ ſuſcitauit: apl̃is ſoluẽdũ tradidit. Itẽ ꝙ ſolius ei dimittere pc̃m̃ eſt. Ad hoc dicũt, ꝙ de⁹ pri⁹ Lazarũ ſuſcitauit, hoc ẽ, ꝙ ipẽ
Mar. 2. a. à ſe, nõ ab alio pc̃m̃ dimittit. Quod diſcipl̃i reſuſcitatũ ſoluunt, hoc ẽ ꝙ nõ à ſe, ſed à deo habẽt ꝙ pc̃tã dimittũt: ſic dr̃, ſolus deus pc̃m̃ dimittit, qa hoc qđ p ipm̃ facim⁹, ipẽ facit. c ℭ Vt ne. Supra aduẽtũ ſuũ p̃dicare p̃cepit, hîc ne dicãt eũ eẽ Ieſũ. Sed aliud ẽ p̃dicare Chriſtũ, qđ ẽ cõe nõmẽ dignitatis: aliud Ieſũ, qđ ẽ ꝓprium ſaluatoris, q. d. nõ ꝓdeſt publicè p̃dicari maieſtatẽ pp̃lis: q viſuri ſunt me multa pati. qđ tũc demũ licebit, cũ reſurrectio potẽtiã deitatis oſtẽderit. d ℭ Ieſ. Saluator, ne ſcãdalizarenᵗ ĩ eo quẽ paulopoſt viſuri ſunt conſpui & crucifigi. e ℭ Exin. Ecce cauſa ꝓhibirę p̃dicatiõis. q. di. tũc me p̃dicate cũ iſta paſſus fuero: quia nõ añ ꝓdeſt. f ℭ Abſit. Nõ vult Petr⁹ deſtrui cõfeſsionẽ ſuam: nec putat filiũ dei poſſe occidi. g ℭ Vade. Suprà: oĩa illa gl̃ioſa in futurũ ꝓmiſſa ſunt, nõ in p̃ſenti data. Aedificabo ecc̃liã meã: & tibi dabo cla. &c. Quę ſi ſtatim dediſſet, nũq; poſtea locũ error inueniſſet in eo. h ℭ Quia nõ. Nõ placet tibi, vt p mortem meam mundum redimam, quę eſt volũtas patris: ſed carnaliter hæc ☞ ſapis

a ❡ Præſentis iudicij poteſtatem. b ❡ Eccleſiæ.
a Et tibi dabo claues regni cælorum. a b
a ❡ Quemcumq; indignum remiſſione iudicaueris dum viuit, apud deum indignus iudicabitur.
b Et quodcumq; ligaueris ſuper terram, erit ligatũ & in cælis: & quod- c
❡ Quemcumq; ſoluendum iudicaueris dum viuit, & remiſſionem peccatorum conſequetur a deo.
cumq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. Tunc præcepit di- d
c ſcipulis ſuis, ut nemini dicerent,
e quia ipſe eſſet Ieſus Chriſtus. Exin- e
a ❡ Non alijs ſed prouectioribus.
de cœpit Ieſus oſtendere diſcipulis f
ſuis, quia oporteret eum ire Ieroſolymam, & multa pati à ſenioribus, g
& ſcribis, & principibus ſacerdotum, & occidi, & tertia die reſurge- h i
a ❡ Separatim, ne coram alijs magiſtrum arguat.
re. Et aſſumens eum Petrus, cœpit k
❡ Amantis affectu. ❡ Optando.
f increpare illum, dicens: † Abſit l
a ❡ Non poteſt eſſe vt filius dei occidatur.
à te domine, non erit tibi hoc.
a ❡ A laude ad vituperium. b ❡ Sequere ſententiam meam.
g Qui conuerſus dixit Petro: † Va- m n
a ❡ Aduerſarie meæ voluntati. b ❡ Offendis me volendo præire.
de poſt me † Sathana: ſcanda- o
h lum es mihi, quia non ſapis ea p
quæ dei ſunt, ſed ea quę hominum. q
Tunc Ieſus dixit diſcipulis ſuis. r

Nicolaus de Lyra.

✠ inferiores inuenti ſunt, apoſtataſſe à fide: ꝓpter qđ eccleſia conſiſtit in illis perſonis in quibus eſt notitia vera, & cõfeſsio fidei & veritatis. a ℭ Et tibi da. non ſolùm pro te, ſed etiã pro alijs. Sicut enim confeſsio Petri erat confeſsio aliorũ, ita poteſtas hęc data Petro intelligitur dari alijs, licet Petro principali⁹ inq̃tũ erat aliorum capitaneus. b ℭ Claues regni. Iſtæ claues non ſunt materiales ſed ptãs ſpũalis duplex. Vna eſt poteſtas diſcernendi pc̃m̃ à nõ peccato, ſicut in veteri lege ſacerdotes iudicabãt inter leprã & nõ leprã. Aduertendũ etiã, ꝙ licet homo non poſſit hoc bñ iudicare ſine ſcientia, tñ ſciẽtia nõ diciᵗ clauis, ſed poteſtas iudicãdi p ſcientiã p̃habitã: & ideo licet ſcĩa nõ ſit clauis, tñ neceſſario p̃exigiᵗ ad debitum vſum huius clauis. Alia clauis eſt poteſtas admittẽdi ad regnũ, vel excludẽdi, ſcđm verũ iudiciũ præhabitũ: quia debẽt indigni excludi, & digni recipi. c ℭ Et quodc. lig. qa ſuppoſito hîc in terra debito vſu clauis, deus illud approbat in cælis, aliter non. d ℭ Tunc præ. diſci. ſu. Hoc videtur eſſe contrarium ei quod eſt dictum ca. x, ꝙ miſit diſcipulos ad denunciandũ aduentũ ſuũ. Dicẽdũ, ꝙ tũc denũciauerunt aduẽtũ eius, tãq; cuiuſdã ſancti ꝓphetæ à deo miſſi: & iſtud nõ p̃cipiᵗ hîc taceri, ſed poſtq; cognouerãt hîc diuinitatem ipſi⁹, vt patet ex cõfeſsione p̃dicta p̃cepit vt eius diuinitatẽ alijs non diuulgarẽt, ne vulgares homines qui viderẽt eũ pati tã ignominioſe, ſcandalizarenᵗ de eorũ p̃dicatione: ſed poſtq; reſurrexit à mortuis, habita pfecta victoria mortis voluit hoc publicè p̃dicari. e ℭ Exinde. Hîc oſtendit ſe eſſe mundi redemptorẽ p ſuã paſsionẽ: & hoc eſt qđ diciᵗ: Exin. i. poſtq; ſe oſtẽderat habere verã naturã diuinã, ſcđm quã eſt impaſſibilis, & humanã in qua poterat verè pati. f ℭ Cœpit Ie. o. quia erat præordinatũ à deo patre, ꝙ ibi cõpleret myſterium redẽptiõis noſtræ. Illud aũt quod p̃ordinatum eſt à deo infallibiliter euenit: qa licet nõ ſit neceſſitas cõſequẽtis, eſt tñ ibi neceſsitas conſequẽtię. Modus autẽ nr̃æ redẽptiõis ſubiungiᵗ cũ dicitur: g ℭ Et mul. pa. a. quia ab iſtis iudicatus eſt ad mortem, & præſidi tradit⁹. h ℭ Et oc. à Gentilibus, qui eum crucifixerunt manibus proprijs, vt habetur Iohan. xix.

G Claues Petro cõceſſę q̃ & quotuplices.

† Mar. 8. d.

† Abi H

i ℭ Et ter. die. re. Hoc prędixit, vt minus triſtarentur de eius morte. Oportebat autem iſta impleri, quia à deo erant præordinata. k ℭ Et aſſu. eum Pe. &c. in ſecreto. ſ. quia inferior non debet ſuperiorem publicè arguere. l ℭ Abſit a te domi. q. d. indecens eſt, ꝙ tu tam ignominioſè patiaris. m ℭ Qui conuerſus: id eſt facie verſa erga Petrum, vt eum de ſua temeritate efficacius argueret. n ℭ Dixit Pet. ua. ſa. i. aduerſarie, inq̃tum per iſtam increpationem ſuam volebat ſalutem humani generis quodammodo impedire: & per conſequens Chriſto aduerſabatur, qui erat huius ſalutis nuncius. o ℭ Scandalum es mi. Scandalum ibi improprie accipitur: quia ſcandalum actiuum propriè dictum, eſt dictum alicuius vel factum minus rectum, præbens occaſionem ruinæ alteri. Scandalum autem paſsiuum, eſt ruina alicuius ex tali facto vel dicto. Neutrũ aũt potuit habere locũ in Chriſto: & ideo ſcandalum hîc accipiᵗ pro impedimento. q. di. Scandalũ mi. i. quantum eſt in te vis me à ſalute mundi impedire. Cuius ratio ſubditur: p ℭ Quia non ſapis ea quæ dei ſunt. quærendo, ſ. impedimentum præordinationis diuinæ. q ℭ Sed ea. quia illud qđ dictum eſt, Petr⁹ dicebat Chriſto motus ex affectu humano. r ℭ Tunc Ie. Hîc proponit Chriſt⁹ ſuæ imitationis exemplũ. Et diuidiᵗ in duas partes, quia primò facit ☙ quod dictum

Scandalũ quid ſit & q̃ttuplex

Diuiſio

✠ c ℭ Et quodc. lig. Hiero. Iſtum locum epiſcopi & preſbyteri malè intelligentes, aliquid de Phariſæorũ aſſumũt ſupercilio, vt vel damnẽt innocẽtes, vel ſoluere ſe noxios arbitrenᵗ: cum apud dñm non ſñia ſacerdotũ, ſed de eorũ vita quæratur. d ℭ Tunc pr. dans alijs exemplum, vt non quærant, ſed magis fugiant gloriam hominum. e ℭ Exinde cœ. Ad hoc enim ignominiam ſuæ paſsionis, & reſurrectionis ſuæ gloriam prædixit, vt eius exẽplo timorem paſsionis tolleret, & eos ad conſiderandum ſuæ reſurrectionis gloriam eleuaret. k ℭ Et aſſum. eum Pe. &c. Hîc fecit Petrus ex affectu carnali: propter quod Chriſtus dicit ei: n ℭ Vade poſt me &c. q. di. non debes impedire paſſionem meam: ſed magis ſequi. ideò ſubditur, r ℭ Tunc ait diſc. ſuis: ſi quis uult poſt me. Maximus in ſermone de ſancto Iohanne baptiſta. Duo autẽ abſtinentiæ & crucis ſunt genera. vnum cor ✠ porale

Moraliter

Duo abſtinentiæ genera

☞ ſapis. a ℭ Siqs uult. Prędicta apl̃is paſſione & reſurrectione
A hortatur ad ſeq̃ndũ tam eos q̃ turbã. b ℭ Abneget ſe. quod p vetuſtatẽ eſt, vt capiat qđ vltra ſe eſt. Remotis vitijs, ꝟtus ſequatur: tollat crucẽ ſuam, & ſeq̃tur me. Qđ erat p vetuſtatẽ, abnegauerat ille q dicebat: Viuo aũt ego, iam nõ ego. Quod verò vltra
Gal. 2. d. ſe erat cœperat: viuit verò ĩ me Chriſt⁹. c ℭ Tollat cru. ſ. Crux tolliᵗ vel cũ p
† Mar. 8. d. Lu. 9. c. 1. Cor. 9. d.
abſtinentiã corp⁹, vel cũ p cõpaſsionem ꝓximi anim⁹ affligiᵗ. Crucẽ abſtinentiæ habuit Paulus, dũ dicebat: Caſtigo corpus meũ, & in ſer. &c. Cõpaſsiõis quoq; cũ ait: Quis ĩfirmaᵗ, & ego nõ infirmor?
2. Cor. 11. g d ℭ Quid e. p. Ecc̃lia habet tp̃s pſequutiõis: habet & tp̃s pacis. Hęc tp̃a deſignat in p̃ceptis. Nã tp̃e pſequutiõis ponenda eſt aĩa, & tp̃e pacis frangẽda ſunt terrena deſideria. Nã quid prodeſt homini &c.
Perſequutionis & pacis tẽpore qd agendũ ſit.
e ℭ Aut q. Nec lucra, nec timor, nec aliquid aliud retrahat à ſalute: qa quã cõmuta. da. homo. ℭ Calicẽ ſalutaris accipiam, & nomẽ dñi inuocabo. Vel nihil terrenũ pro aĩa pdita poterit homo dare. f ℭ Fil. a. Nec durũ videaᵗ hoc pati, qa nõ ſunt cõdignę paſsiões hui⁹ tp̃is ad futurã gl̃iam q̃ re. ĩ nobis. g ℭ Sunt q. quia rudes erãt apoſtoli, etiã in p̃ſenti vita promittiᵗ eis aliqua cõſolatio, vt certius credant de futuro. h ℭ In regno ſuo. in regno beatitudinis æternę vel oſtendendo ſuã ptãtem in p̃ſenti eccleſia.
Ps. 115. a † De ſimo. c. matthæ⁹
Ro. 8. d

❡ Q. Ego vere patiar, &, ſi quis vult me imitari, renunciet voluptatibus ſuis.
a † Si quis uult poſt me uenire, ab- b a
b c neget ſemetipſum, & tollat crucem c
❡ Faciendo hoc ex charitate.
ſuam, & ſequatur me. Qui enim uo- d
❡ Hic.
luerit animam ſuam ſaluam facere,
❡ In futuro. ❡ Quaſi dicatur agricolę, ſi frumentum ſeruas, perdis: ſi ſeminas, renouas.
perdet eam. Qui autem perdiderit e f
a ❡ Non propter vanam gloriam vel aliud quodlibet.
animam ſuam propter me, inueni- g
a ❡ Cum deeſt perſecutio, cuſtodiatur cor, quia pacis tempore licet viuere, licet & ambire.
d et eam. † Quid enim prodeſt homi- h
ni, ſi mundum uniuerſum lucretur,
animæ uerò ſuæ detrimentum patia-
a ❡ Q. d. Quid retribuam domino pro omnibus &c.
b ❡ Nihil dabit pro anima, quia filius hominis ſecundum opera dabit.
e tur? Aut quam dabit homo commu-
a ❡ Quam ipſe redemit.
f tationẽ pro anima ſua? Filius enim i
a ❡ Qui prius venit humilis.
hominis uenturus eſt in gloria pa- k l
tris ſui cum angelis ſuis, & † tunc m
a ❡ Omni conditioni, omni ſexui. ❡ Stella enim differt à ſtella in claritate.
reddet unicuique ſecundum opera n o
a ❡ Quod quia incertum eſt.
g eius. Amen dico uobis: ſunt qui-
dam de hic ſtantibus, qui non gu- p
a ❡ A ſanctis mors, quaſi libando guſtatur, vitam vero poſſident in futuro.
ſtabunt mortem, donec uideant q
a ❡ In ea claritate in qua erit peracto iudicio. quod completum eſt in transfiguratione, de qua ſtatim agit euangeliſta.
h filium hominis uenientem in re-
gno ſuo.

Nicolaus de Lyra.

☙ qđ dictũ eſt ꝓponẽdo. ſ. exẽplũ ſuæ imitationis. ſcđò, ꝓmittit ex hoc gloriã futuræ reſurrectiõis, ibi: Fili⁹ em̃ hoĩs. di
B cit igiᵗ: a ℭ Siqs u. p. meã doctrinã & facta ſequendo. b ℭ Abneget ſe. i. affectum humanũ, non ſolũ meã paſsionẽ non impediendo, ſed etiã me in hoc imitando. c ℭ Et tol. cr. ſu. id eſt paratus ſit in animo voluntariè crucẽ portare in qua crucifigatur ignominioſe. Ad hoc aũt rationẽ inducit dicens: d ℭ Qui e. uo. ani. Hoc aũt põt dupliciter intelligi. Perdere em̃ habet duplicẽ ſignificationẽ. Vno modo idẽ eſt qđ amittere: & in iſto ſenſu cũ diciᵗ hîc: Perdet eã. ſubintelligendũ eſt, in alia vita. q. di. Qui enim uo. ani. ſ. ſal. i. delitijs & voluptatibus occupare in hac vita: quia hoc eſt vitam ſuã ſaluare ſecundum opinionem carnalium: talis perdet eam in alia vita, quia obligat eam ad pœnam inferni. Alio modo perdere idẽ qđ deſtruere: & tunc cum dicitur, perdet eam, ſubintelligitur in hac vita. & eſt ſenſus: Qui enim uo. a. ſu. q̃tũm ad meritum vitæ æternæ, e ℭ Perdet eã. i. deſtruat corpus laboribus & paſsionibus exponẽdo, ex quibus ſequitur ſeparatio animæ à corpore. Et hoc eſt animam perdere ſecundum æſtimationem falſam carnalium: licet ſit ſaluare eam ſecundum veritatem. ſecundũ hunc ſenſum vltimũ ſequitur: f ℭ Qui autem perdiderit animam ſuam propter me. hoc eſt propter deum mortem ſuſtinendo. g ℭ Inueniet eam. in beatitudine deo fruendo. Et quia anima cum ſit immortalis præponenda eſt omnibus corruptibilibus & tranſitorijs, ideo ſubditur: h ℭ Quid enim prodeſt hom. q. di. nihil: imo per talia perdit multum. quia perdit illud quod eſt immortale & diuinum in eo. i ℭ Filius enim. quia inuitauerat eos ad imitandum exemplum ſuę paſsionis, ideo ne terrerentur morte corporali & tranſitoria, promittit eis præmiũ futurę reſurrectionis: qđ cõplebiᵗ in aduentu Chriſti ad iudicium, quia tunc reſurgent homines ad vitam immortalẽ. & hoc eſt qđ dicit: Filius e. h. i. Chriſtus verus homo. k ℭ Ventu. eſt. ad iudiciũ. ſ. l ℭ In gl. p. ſ. quia in forma glorioſa iudicabit. m ℭ Et tunc red. uni. iuſtis gloriam animæ & corporis: alijs autẽ pœnam vtriuſq;. Et vt ſint de futura gloria animæ & corporis magis certi, ꝓmittit eis ꝙ aliquibus eorũ oſtendet in hac vita preſenti qđ oſtendit in ſua trãſfiguratione, vt patebit in ca. ſequenti. & hoc eſt qđ dicit: n ℭ Amẽ. i. fideliter. o ℭ Sunt qui. de h. ſtãti. ſ. Petrus, Iacobus & Iohãnes, vt videbiᵗ. p ℭ Qui nõ guſta. mortem. de vita præſenti recedendo. q ℭ Donec uideant fi. ho. ue. in regno ſuo. ſ. apparentem eis in forma corporis glorioſa, qualem habebit poſt reſurrectionem, cũ adeptus fuerit poteſtatem regni. tunc enim dixit diſcipulis ſuis Matth. vlt. d. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.

Perdere dupliciter accipitur

C

✠ porale, & aliud ſpirituale. Vnũ eſt à potu & epulis tẽperare appetitũ gulę, à delectationibus & molliſsimis ſuauitatibus coercere, & ab his q̃ tactu, guſtu, viſu decipiunt, ſenſum viriliter reuocare, ac violenter abſtrahere. Alterum abſtinẽtię & crucis genus eſt p̃cioſius atq; ſublimius mot⁹ animi regere, & perturbationes illius modeſtiæ tranquillitate placare: iræ ac ſuperbiæ impetus quaſi ferã beſtiã refrenare, litigare quotidie cõtra vitia, increpare ſe quadã cẽſura & auſteritate virtutis, & rixa quodammodo cũ homine interiore cõſerere. d ℭ Qui enim uo. ani. ſu. i. vitã animalem voluptatibus exponere e ℭ Perdet eam. æternaliter. f ℭ Qui au. p. i. à voluptatibus retraxerit. Inueniet eam. ad gloriam ordinatam. h ℭ Quid enim pro. ho. q. di. nihil. ſed multum nocet. nam anima rationali imagine trinitatis inſignita præcioſior eſt omnibus terrenis. i ℭ Filius e. ho. Hiero. Times mortẽ, audi gloriam triumphantis, vereris crucem, auſculta angelorum miniſteria. o ℭ Sunt q. de hic ſt. Cũ Chriſto hîc ſtant qui pro ipſo paſſiones patienter ſuſtinent, & iſti mortem culpæ vel Gehennę non guſtant, ſed cum ipſo tranſeunt ad gloriam ſempiternam.

Moraliter

ℭ In cap. xvj. vbi dicitur in poſtilla. Signa autem temporum non poteſtis.

† Ro. 2. a. Mar. 9. a. Lu. 9. d.

ADDI. I. Hæc reſponſio ſecundum expoſitionem poſtil. nõ videᵗ ptinere ad propoſitum. Petebant enim Phariſæi ſignum de cælo, in quo declararetur tempus Chriſti aduentus, vt patet ex dictis ſuis. Dicere aũt, ꝙ hoc non poſſent cognoſcere p conſtellationes ſiderum ſeu per faciem cæli, nihil videtur ad propoſitum facere cum ipſi ſupernaturalia ſigna petebant, non ſigna q̃ ſecundũ curſum temporũ naturalẽ apparẽt. Vnde iſte paſſus melius exponitur per Chri. ſuper Mar. vbi ſic ait: Sicut ergo in cęlo aliud qđ ẽ eſt ſignũ ſerenitatis, aliud pluuię: ita & in me putare oportet. Nã nunc in primò aduentu ſignis q̃ in terra ſunt opus eſt, quę aũt in cęlo ſunt, cõſeruãtur tp̃i ſecũdi aduẽtus, qñ virtutes cęlorũ mouebunᵗ. hęc Chryſ. Quę quidem expoſitio propriè videᵗ applicari propoſito, vt patet ſeriem literæ bene intuenti.

D

ℭ In eo. ca. vbi dicitur in poſtil. Et ideo licet ſcientia non ſit clauis, tamen neceſſario præexigitur.

ADDI. II. Licet ſcĩa diſcernẽdi pc̃m̃ à pc̃tõ ſcđm magrm̃ ĩ. iiij. di. xviij. ſit clauis, nõ tñ ĩ hoc teneᵗ cõiter à doctorib⁹, vt ibidẽ tractaᵗ. Nã ꝓut cõiter teneᵗ, ĩ ſacerdotis ordinatiõe nõ ĩfundiᵗ habit⁹ ſcĩę de nouo, ſed ĩprimiᵗ ſacerdotalis character, ĩ quo fundanᵗ hę duę ptãtes. ſ. diſcernẽdi & ligãdi ſeu ſoluẽdi, q̃ qdẽ ptãtes vnũ ſunt ĩ radice, ſed diſtinguunᵗ pe neſearũ act⁹. Quod aũt dicit poſtillator, ꝙ ſcĩa neceſſario p̃exigiᵗ ad debitũ vſum clauis, nõ vr̃ verũ. Quãuis em̃ claues ecc̃lię recipe nõ debeat, niſi habẽs ſcĩę habitũ cõueniẽtẽ ſeu ſufficiẽtẽ ad executionẽ hui⁹ ptãtis: ex hoc tñ nõ ſequiᵗ, ꝙ ſi ſacerdos nõ habeat talẽ ſciam, ꝙ nõ habeat claues. Eſſet em̃ maxiè p̃iculoſũ, cũ q̃plurimi & ĩnumerabiles ſacerdotes curã aĩarũ habentes, talẽ ſciam nõ habeant, vt quotidie cõſtat p experientiã, & ſic tales nec ligarẽt nec ſoluerẽt: qđ crudeliſsimũ eſſet opinari. Hoc tñ manifeſtè ſequeretur ex dictis poſtil. dicentis, ꝙ ſciẽtia neceſſario p̃exigiᵗ ad debitũ vſum clauiũ. Nihil aũt eſt ſine eo, qđ neceſſario p̃exigiᵗ. Vñ videᵗ dicendũ prout dictũ eſt. ſ. ꝙ ſacerdos de cõgruitate debet hr̃e ſcientiã ſufficientẽ, nõ tñ de neceſsitate. Et ſic ſacerdos, q non habet talẽ ſcientiã actualiter nec habitualiter, põt tñ vti clauiũ poteſtate, ſcđm quã ligat & ſoluit tanq; habens diuinã ptãtẽ, vt iudex eccleſiaſticus. Qđ intelligendum eſt ſemp claue non errante.

REPLI. In ca. xvj. vbi dr̃: Signa aũt tẽporũ ſcire nõ poteſtis. Qđ exponit poſtil. ad intentionẽ beati Hiero. glo. or. & aliorum. Bur. autẽ adducit expoſitionem Chryſ. & ob hoc abijcit expoſitionẽ poſtil. ſine ratione, quaſi eiuſdẽ paſſus nõ poſſint eſſe plures expoſitiões, fidei tñ ꝟitate p oĩa ſeruata. Cũ

 enim poſtil.

E enī poſtil. dicit, ꝙ ſigna tēporū in diuīa pſcientia definitorū non poſſūt ſciri ex his q̃ in cęleſtib⁹ corpib⁹ fiūt, ītelligit etiā ſi fiāt pter curſū cōem naturę, de q̊ ratio reddit: qa hmōi tpa aduēt⁹ Chriſti & ſigna, nō depēdēt ex his q̃ in corpib⁹ cęlorū fieri pnt, ſed ex diuina pſciētia: vñ etiā cęli ortū habuerunt. ¶ In eo. ca. vbi circa collationē clauium poſtil. dicit, licet ſcīa nō ſit clauis, tñ neceſſario pexigitur: de q̊ dicto Burg. magnū facit ſtrepitū, imponēs poſtil. falſū, ſed falſe. Nā poſtil. non dicit ſcīam neceſſario pexigi ad ſuſceptionē clauiū, nec ad vſū clauiū, ſed declarādo ſic dicit ſcīam neceſſario pexigi ad legitimū & debitū vſū earū: & ſic Bur. ī fine hui⁹ corruptorij (†Subducit) venit ī eādē ſnīam cum poſtil. dicēs vſū clauiū ſeq clauē, claue tamē nō errāte. vbi igit̃ clauis errat, certū eſt vſū nō eſſe legitimū. vtēdo autē autoritate diſcernēdi abſq; ſcīa & diſcretione, cōmittitur error. Ad euitandū igit̃ errorē neceſſario pexigitur diſcretio q̃ ſcīa dici poteſt nō clauis, q̃ eſt ſnīa poſtil. bene viſa, non trūcatim. Qđ aūt dicit Bur. de identitate clauiū ī radicē, & earū ſcđm act⁹ diſtinctione, habet tractari lib. iiij. di. xviij. & xix.

Cap. XVII.

ET poſt dies ſex aſſumpſit Ieſus Petrū & Iacobum & Iohannem fratrē eius
a ¶ Gloriā maieſtatis oſtēſurus.
& † duxit illos in
a ¶ Vt diſcant gloriam non in profundo huius ſeculi, ſed in regno ſupernæ beatitudinis eſſe quærendam.
montem excelſum ſeorſum, & trāſ-
¶ Non ſubſtātiam carnis amiſit, ſed gloriam futuræ reſurrectionis oſtendit.
figuratus eſt ante eos. Et reſplen-
a ¶ Non habet clarius quid cui comparet. b ¶ Sancti quicunq; baptizati eſtis Chriſtum induiſtis.
duit facies eius ſicut ſol, ueſtimenta autem eius facta ſunt alba ſi-
a ¶ Vt oſtendant eum eſſe quem lex & prophetæ promiſerunt.
cut † nix. Et ecce † apparuerunt il-

GLO. ORDI.
CAP. XVII.

†Lux

Mar. 9. a. Lu. 9. d.

ET poſt di. Idē marcus dicit, ſed Lucas octo. Hi ergo ponunt medios, Lucas addit & primum quo promiſit, & extremum quo cōpleuit. Et illi poſt ſex mundi ætates quieſcendum ab omni labore, & hīc octauo tpe deſignat eſſe reſurgēdū. Tres ducit, qa q fidē trinitatis firmiter ſeruauerint, in æterna viſione gaudebunt. In montē ēt ſcđm Lucā oratur⁹, qa q reſurrectionē expectāt, mētes, in excelſis habitare, & pcib⁹ cōtinuis debēt inſiſtere. Seorſum qa iuſti & nūc aīo ſunt ab īpiis ſepati, & in futuro oī modō ſepabunt̃, cū abſcōdet eos in abſcōdito faciei ſuæ à cōtur. hominum. (Pſ. 30. f.) b ¶ Petrū. Noīa iſtorū cōueniūt. Quiſq; debet eſſe Petr⁹. i. firmus in fide. Inde Iacob⁹. i. ſupplātator vitiorū. Inde Iohannes. i. oīa grāæ diuinæ aſcribēs cōtra ſupbiā vitę, q̃ ſolet oriri ex virtutibus. c ¶ In mō. Facta ſunt alba qđ nō añ, qa nōdū apparuit qd erim⁹, ſed cū apparuerit ſiles ei erim⁹. (Mar. 9. a.) Marc⁹ ait: Qualia fullo ſuper. nō po. f. i. deus in hac vita tam claros nequit facere, quia nullus ſine peccato. Nullus mundator ſui in terra faciet, qđ deus in cælo, mundās veſtē ſuā ab omni inquinamēto. Fullo eſt doctor animarū, vel mūdator ſui corpis. d ¶ Trāſfiguratus. Speciem quā habebat per naturā, oſtēdit, nō amittēs carnē quā aſſumpſerat voluntate. Illud aūt corpus qđ habuit per naturā, dedit diſcipulis ſuis in cœna, nō mortale, nō corruptibile. (Quale corpus dederit diſcipulis ī cœna.) e ¶ Reſplenduit. In exemplum futuræ beatitudinis & claritatis, quam uidebunt iuſti, prius ſublatis impijs. f ¶ Et ecce. Quales vel quid loquuti, Lucas dicit: Viſi in maieſtate, & dicebāt exceſſum eius quē cōpletur⁹ erat in Ierl̄m. i. paſſionē & reſurrectionem. (Luc. 9. d.) Significant oracula legis & pphetię, q̃ in dño completa, & nunc doctis & in futuro omnibus electis patebūt. Et bñ viſi in maieſtate, quia tūc ☞ apertius

NICO. DE LY.
CAP. XVII.

(Diuiſio.) ET poſt di. Fundata eccleſia gentium in fide pce. ca. hīc ponit̃ eiuſdē fundatiōis confirmatio. Et diuidit̃ in duas partes: quia primò declarat gloriā futuræ reſurrectionis, & ſcđò efficaciā ſuæ paſſionis, ibi: Conuerſantib⁹ aūt. Procedit aūt hoc modo, ordine. ſ. retrogrado ad pcedens ca. vt continuet principiū hui⁹ ca. ad finē pcedentis, vbi pmiſerat gloriam futuræ reſurrectionis, vt viſum eſt. Prima diuidit̃ in duas ptes: qa priō oſtēdit̃ glīa futurę reſurrectiōis. ſcđò ex hoc ſubdit̃ ſolutio duplicis quęſtiōis ibi: Et interrogauerūt diſcipuli. Prima in tres: qa primò ad declarationē futuræ reſurrectionis deſcribit̃ Chriſti trāſfiguratio. ſcđò ſubiungit̃ hui⁹ tranſfiguratiōis teſtificatio, ibi: Et ecce apparuerūt. tertiò circa hoc ponit̃ diſcipulorū inſtructio, ibi: Et deſcēdentib⁹ illis. Circa Chriſti trāſfigurationē euangeliſta notat quatuor, videlicet tps determinatū, cōſortiū, locū & modū. Quātum ad tps dicit ſic: a ¶ Et poſt di. ſ. à promiſſione pcedēti diſcipulis facta, qñ dixit: Sunt qdam de hīc ſtantib⁹ &c. Conſiderandū tñ, ꝙ Luc. ix. dicitur, poſt dies octo. quia Mattheus nō computat diem in qua Chriſt⁹ fecit eis pmiſſionē, nec vltimā in qua tranſfigurat⁹ eſt, ſed cōputat tm̄ tps intermedium

intermediū: & ideo ſcđm veritatē cōputādo totū tps à pmiſſiōe facta vſq; ad trāſfigurationē, trāſfiguratio fuit ī octaua die. (G) Ratio aūt hui⁹ fuit, qa iſta trāſfiguratio fctā ē ad oſtēdēdū diſcipulis glīā futurę reſurrectiōis: illa aūt erit ī octaua ętate mūdi, & pter hoc figurata eſt hīc p octauā diē. (Transfiguratio quare facta octauo die &c.) Pria em̄ ętas mūdi fuit ab Adā vſq; ad Noe. ſcđa à Noe vſq; ad Abraham, tertia ab Abraham vſq; ad Dauid. qrta à Dauid vſq; ad trāſmigrationē Babylonis, qnta à trāſmigratiōe Babylōis vſq; ad Chriſtū, ſexta à Chriſto vſq; ad finem mūdi. (Etatū mūdi initia & fines.) Iſtę aūt ſex ętates accipiunt̃ ſcđm diuerſos ſtat⁹ viuētiū ī hoc mūdo. (Mar. 9. a. Luc. 9. a.) Septima aūt accipit̃ ſcđm ſtatū aīarū qeſcētiū ī padiſo, & ideo incepit ab aſcenſiōe dñi qñ eis cęlū patuit, & durabit vſq; ad iudiciū: & iō ab aſcēſiōe dñi currit cū ſexta ętate qtū ad ſimultatē tpis. Octaua ętas erit reſurgētiū: & ſic patet, ꝙ bñ ſignificat̃ hīc p octauā diē. & ſic patet tps cōueniēs hui⁹ trāſfiguratiōis. Cōſortiū aūt notat̃ cū dr̄: b ¶ Aſſū. Pet. & Ia. & I. Iſti em̄ tres ſunt aſſūpti ad vidēdū gloriā futurę reſurrectiōis pter progatiuam eminētię ſpecialis inter alios. Petrus em̄ pter feruorē fidei erat īter alios pricipalis: pter qđ & pricipalr̄ datę ſunt ei claues ecclię, vt patet ī pcedēti ca. (†Viſi ſunt) Iohannes aūt excellebat ī progatiua virginitatis, propter qđ erat inter alios Chriſto magis familiaris. Iacobus autem inter alios diſcipulos primus ſuſtinuit martyrium propter Chriſtū, vt habet̃ Act. xij. Conſiderādū tñ ꝙ beat⁹ Ambro. ſuper Luc. & Aug. ſup epl̄am ad Gal. vident̃ dicere, ꝙ Iacob⁹ iſte q fuit in tranſfiguratione, fuit ille Iacobus qui primò rexit eccleſiam Ieroſolymitanā: & ille nō fuit frater Iohānis & fili⁹ Zebedęi, ſed filius Alphęi. (H) Sed dicendū ꝙ cū textus expſſe dicat iſtū fratrem Iohānis, & p cōſequēs filiū Zebedæi, ꝙ Aug. & Amb. nō loquūtur aſſerendo, ſed magis opinionē aliorū referēdo. Si tñ loquerētur aſſertiuè, nō eſſet curandū de dictis eorū, qñ ſacra ſcriptura expſſe dicit cōtrariū, ſicut hīc. Vñ Aug. in epl̄a ad Vincentium Donatiſtam dicit de doctrina ſanctorū q̃ eſt extra ſcripturā canonicā. Hoc gen⁹ ſcripturarū ab illis q̃ canonicæ nominant̃ diſtinguēdū eſt: nō em̄ ex eis ita teſtimoniū proferendū, vt cōtrariū ſentire nō liceat: maximè vbi aliter ſenſerunt q̃ veritas ſe habeat: nos in illo genere ſumus, vt non dedignemur etiā ab apl̄o dictū ſuſcipere: ſi quid aliud ſapitis, deus illud reuelauit. Conſequēter euangeliſta deſignat locum di. c ¶ Et du. il. in mō. exc. ad deſignandum, ꝙ illi ſunt apti ad contemplandum cæleſtia, qui eminēt in cōtēplatiua vita. Subdit aūt: d ¶ Seorſum. ad denotandū, ꝙ cōtemplatiui debēt eſſe à tumultu ſeculariū ſegregati. Conſequenter deſcribit tranſfiguratiōis modum di. e ¶ Et trāſ. non ꝙ mutauerit lineamenta corporis vel figurā, ſed propter claritatis vultus eius immenſitatē: & hoc eſt qđ ſubdit: f ¶ Et reſplen. Ad cui⁹ euidētiā cōſiderādū, ꝙ aīa Chriſti à principio creationis fuit glīoſa p aptā viſionē & pfectā fruitionē. Veruntñ ex diuina diſpoſitione fiebat, vt glīa aīæ nō redundaret ad corp⁹: vt ſic corpus eſſet paſſibile & mortale ad implendū pciū redēptionis hūanæ. Et eodēmodo ex diuina ordinatione factū eſt, vt gloria animę redūdaret ad corp⁹ in hora trāſfiguratiōis, vt oſtēderet̃ diſcipulis glīa futuræ reſurrectionis, nō tm̄ aīæ ſed corpis, vt ſic aīarent̃ ad ſequēdū Chriſtū ī acerbitate paſſiōis, ad qđ eos inuitauerat ī ca. pce. Et ſic patet, ꝙ claritas illa ī trāſfiguratione fuit claritas glīæ qtū ad eſſentiā, ſed nō qtū ad modū: qa fuit eiuſdē rationis cū illa claritate q̃ eſt in corpib⁹ glīoſis, ſed nō fuit ibi p modū qualitatis pmanētis, ſicut eſt in illis, ſed p modū paſſionis tranſeūtis: & ideo illa claritas nō debet dici dos glīę, qa dos de ſua rōne īportat qualitatē pmanētē. Et eſt ſile de lumīe eleuāte aīam Pauli ad vidēdū ī raptu diuinā eſſentiā, qđ fuit eiuſdem rōnis cū lumine eleuāte aīas beatorū. Verūtñ, qa nō fuit in Paulo p modū qualitatis pmanētis, ſed p modū paſſiōis trāſeūtis, ideo ex tali eleuatione ſiue viſione non fuit Paulus beat⁹, quia beatitudo importat pmanentiā. g ¶ Et ecce. Hīc ponit̃ tranſfigurationis teſtificatio. Et primò ☞ teſtificatio

Moraliter. a ¶ Et poſt di. ſex. Origenes. Sex diebus factus eſt viſibilis mundus igitur qui tranſcendit omnes res mundi viſibiles, pōt excelſum montem aſcendere, & aſpicere gloriam verbi dei. g ¶ Et ecce appar. Orige. Si quis intelligit ſpiritualem legem conuenientem ſermonibus Ieſu, & in prophetis abſconditā dei ſapientiam, ille videt Moyſen & Eliam in gloria cum Ieſu. (Moraliter) ✣ Dñe bonum

☞ (A) apti⁹ videt̃ quāta dignitate veritatis, oīs diuinorū nō ſolum ſenſus, ſed etiam ſermo fuerit platus. Vel Moyſes & Elias ſignificant omnes cū Chriſto regnaturos. Mortuus Moyſes, mortuos. Elias viuus, eos q viui inuenietur. Quib⁹ cōuenit in maieſtate videri p gloria quā habebūt, & exceſſum memorare, quia vnica materia laudis ſit fidelibus paſſio Chriſti. Et qa guſtata dulcedine cæleſti vileſcūt īfima, Petrus viſa dñi, & ſctōrū maieſtate, ſolis his ppetuo vult hærere dicēs: Bonū eſt nos hic eſſe: faciamus hic &c. Secundū aliū euāgeliſtam neſciebat qd diceret, in eo ꝙ in cælis tabernacula quęrit, vbi nulla aduerſitatis aura eſt timenda, quia deus omnipotens tēplum eius eſt & agnus. (Apo. 21. g.) Sed in hoc ſciebat quid diceret, bonum eſt nos hic eſſe, quia verè ſolum hominis bonum eſt intrare ī gaudium domini ſui. (I. 25. b.) Quòd ſi Petr⁹ vidēs glorificatā humanitatē tāto afficit̃ gaudio, vt nūq̄ velit ab eius intuitu ſecerni qd putādū eſt de his q diuinitatē videre meruerūt? a ¶ Adhuc eo lo. Vt diſcat q tabernaculum quæſiuit, in reſurrectione nō tegmine domorū, ſed ſpūſſancti grā ptegēdos eſſe. (†De cō. diſ. 3. c. fina.) b ¶ Ecce nu. lu. &c. Sicut baptizato dño, ſic & clarificato myſteriū ſctē Trinitatis oſtendit̃: qa glīam ei⁹ quam in baptiſmo confitemur credendo, in reſurrectione laudabimus videndo. Spūſſanctus ibi in colūba hīc in nube lucida. Quia q modo ſimplici corde fidem ſeruat, tūc aperta viſione qđ crediderit cōtemplabit̃: & ea gracia qua illuſtrabitur, ptegetur. c ¶ Et ec. uox &c. Quia imprudenter qſiuit reſponſionē dñi nō meruit. Sed vox patris de filio teſtat̃, docetq; Petrū, & in eo cæteros veritatē. d ¶ Hic eſt fi. Moyſes & Elias ſūt ſerui, & nobiſcum debēt in cordibus dño pparare tabernaculū. (B) e ¶ Ipſum audite. Hoc iā pater pcipit, qđ Moyſes incarnationi teſtimonium dās prędixit: Prophetam ſuſci. &c. (Deu. 18. c.) Quaſi dice. Iſte eſt quem Moyſes promiſit. f ¶ Et audientes diſcipuli ceciderunt in fa. Altiorē enim ſenſu vnam vtriuſq; intellexerunt deitatem. Timuerunt, vel quia ſe erraſſe cognouerūt, vel quia nubes operuit eos, vel quia vocem patris audierūt. g ¶ Surgite, nolite. Pulſo metu, doctrina datur, quo manente non audiretur. h ¶ Leuantes autem oculos ſuos neminem &c. Ablata nube vidēt Ieſum, & Moyſen & Eliam euanuiſſe: qa poſtq; legis & pphetarū vmbra diſceſſit, q̃ velamento ſuo apl̄os texerat, verū lumē ī euāgelio repit̃. i ¶ Niſi ſolum Ieſum &c. Si em̄ Moyſes & Elias cum Ieſu pſeueraſſent, vox patris videretur incerta, cui potius dediſſet teſtimonium. k ¶ Nemini dixeritis niſi. &c. Ne gloria futuri regni prēoſtenſa incredibilis eſſet, & apud rudes ſequens crux ſcandalum faceret. ☞ Quòd Eliā

lis Moyſes & Elias cum eo loquen-
a ¶ Legiſlator. b ¶ eximius prophetarum. c ¶ De paſſione eius & reſurrectione.
tes. Reſpondens autem Petrus dixit ad Ieſum: Domine, bonum eſt
a ¶ Oblitus regnum non in terra, ſed in cælis eſſe promiſſum: nec mortali carne circundatos poſſe intrare.
nos hic eſſe: ſi uis faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moyſi
a ¶ His non reſpondet dominus, oſtendens non improbum eſſe ſed inordinatum quod cuperet.
unum & Elię unum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce uox de nube dicens: † Hic eſt filius meus dilectus
a ¶ Qui prius dixit: Pœnitet me feciſſe hominem.
in quo mihi bene cōplacui: ipſum
¶ Homo fragilis maiorem gloriam non ſuſtinet, ſed cadit.
audite. Et audientes diſcipuli, ceciderunt in faciem ſuam, & timuerūt
a ¶ Non ſolum de patris, ſed de filij maieſtate.
ualde. Et acceſſit Ieſus, & tetigit
a ¶ Quia per ſe ſurgere non poterant. b ¶ Vt metum fuget & membra ſolidet.
eos, dixitq; eis: Surgite, nolite timere: Leuantes autē oculos ſuos ne-
a ¶ Quos manu ſanauit, ſanat imperio.
minem uiderunt, niſi ſolum Ieſum.
¶ Vbi cœpit filius deſignari, ſerui diſceſſerunt.
Et deſcendentibus illis de mōte precepit Ieſus, dicēs: Nemini dixeritis uiſionē, donec filius hominis à mortuis reſurgat. Et interrogauerūt eū

ribus aſſumptis. Per hoc etiam oſtenditur, ꝙ Chriſtus erat domi (C) nus vitæ & mortis, quia habebat teſtimonium ab Elia qui erat adhuc viuus, & à Moyſe qui iam fuerat mortuus. b ¶ Reſpondēs. Hīc ponitur teſtimonium apoſtolorum qui fuerūt eminētes in no. Teſt. Ad cuius euidētiam ſciendum, ꝙ beatitudo eſſentialiter conſiſtit in aſpectu claro ipſius diuinitatis & perfecta eius fruitione: accidentaliter autem conſiſtit in aſpectu humanitatis Chriſti, & delectatione conſequēter per quam ſicut per inſtrumentū coniunctum diuinitati ſunt ſancti adducti ad gloriam. Iſti autem apoſtoli qui admiſſi fuerunt ad videndum tranſfigurationem Chriſti, non viderunt ipſius diuinitatem, ſicut Paulus in raptu, ſed tantum eius humanitatem in forma glorioſa: & tamen in eius aſpectu fuerūt ſic delectati, ꝙ voluiſſent ibi perpetuo manere, propter qđ dixit Petrus: Domi. bo. eſt n. h. e. d ¶ Faciam⁹ hic tr. ad manendū. ſ. hic cōtinuè. e ¶ Tibi un. Nō loquitur de tabernaculo faciēdo p ſe & ſocijs ſuis: quia volebat cū Chriſto eſſe in ſuo tabernaculo, & ſocij ſui cum alijs duobus. Lucas autē dicit, ꝙ loquebatur Petr⁹ neſciēs qd diceret: Sicut em̄ ex magnitudine paſſiōis, vt timoris, vel amoris aliqs prūpit in aliqua verba ſine premeditatione, ita ſimiliter ex magnitudine deuotionis & delectationis ex parte dixit Petrus illa verba, quæ tñ non erāt rationabilia: quia in ſolo aſpectu humanitatis Chriſti non conſiſtit beatitudinis eſſentia, vt iam dictum eſt: & ideo illud non debebat ſufficere pro finali beatitudine. f ¶ Adhuc e. Hīc ponit̃ teſtificatio diuina: Sicut enim in baptiſmo Chriſti in quo conſiſtit regeneratio & (D) principium vitę ſpiritualis apparuit tota trinitas, filius in carne, pater in voce, ſpiritusſanctus in ſpecie colūbæ: ita ſimiliter cōueniens fuit qđ appareret in trāſfiguratiōe, per quam oſtenſus eſt terminus, ſeu perfectio vitæ ſpiritualis, videlicet gloria futurę reſurrectionis: & ideo ſicut filius apparuit ibi in carne, decorata tñ claritate gloriæ, ita ſpiritusſanctus in lucida nube, per quam ſignificata eſt plenitudo veritatis in Chriſti pdicatiōe: pter qđ dictum eſt: k ¶ Ipſum au. pater aūt apparuit in voce d. h ¶ Hic eſt f. ſ. naturalis, alij aūt ſunt adoptiui. i ¶ In quo mi. i. in quo diuinum beneplacitum complebitur de redemptione mundi. Sequitur: l ¶ Et audientes di. cecide. in fa. ſu. & timue. ualde. Hoc autem factum eſt ad declarationem humanæ fragilitatis iuxta excellentiam diuinæ maieſtatis. m ¶ Et acceſ. Ie. ad conſolandum eos. ſ ¶ Et teti. eos. familiariter & dulciter eos conſolando. Sequitur. o ¶ Leuantes au. oculos ſu. nemi. uiderūt niſi ſolum Ieſum. quia Moyſes & Elias iam receſſerant, reducti voluntate diuina ad loca vnde fuerunt adducti. p ¶ Et deſcendentibus illis de monte præcepit Ieſus &cæ. Hīc ponitur diſcipulorum inſtructio de viſione præhabita, quia precepit eis Ieſus, ne viſionem prædictam alijs diuulgarent ante reſurrectionem ſuam, ne alij audientes Chriſtum eis apparuiſſe in forma glorioſa ſcandalizarentur: poſtea videntes ipſum pati tam ignominioſè. r ¶ Et interrogauerunt eum. Hīc ponitur ſolutio duplicis quæſtiōis ſubortę ex prędictis. Secunda ponit̃, ibi: Et cum veniſſet ad turbam. Circa primum aduertēdum, ꝙ diſcipuli audierant à Phariſæis & legiſperitis, quod Elias debebat ve- ☞ nire circa

Nico. de Lyra.

(Diuiſio.) ☞ teſtificatio hūana, ſecūdò diuina, ibi: Adhuc eo loquēte. Prima in duas: qa primò ponit̃ teſtificatio eminētiū virorū ī ve. Te. ſecūdò eminētiū in nouo, ibi: Rñdēs aūt Petr⁹. Dicit ergo primò ꝙ Moyſes & Elias apparuerūt illis, hoc ē īpis diſciplis. a ¶ Loquentes cū eo. De quo aūt loqrent̃, Lucas exprimit. ix. ca. dicēs, ꝙ loqbāt̃ cū Ieſu de exceſſu quē expleturus erat in Ierl̄m: q qdem exceſſus fuit in ſua paſſione, ī q̃ ſuſtinuit dolorē exceſſiuū & ignominiā exceſſiuā pter amorē exceſſiuū ad nos. Rō aūt q̄re Moyſes & Elias magis apparuerūt q̃ alij, fuit qa Moyſes erat legiſlator, & Elias maximus emulator p honore diuino, ſecūdum ꝙ de eo ſcribitur. iij. Reg. xix. Zelat⁹ ſū pro dño exercituū: & ideo p teſtimoniū iſtorū apparuit, ꝙ Chriſtus non erat diſſolutor legis vt imponebāt ſibi Iudæi, ſed magis adimpletor. Silr̄ nec blaſphemator diuini noīs, vt īponebāt ei Iudæi, qa dicebat ſe filiū dei ſed magis cōfeſſor ꝟitatis. (Quare Moyſes & Elias Chriſto apparuerunt.) Cōſiderādū etiā, ꝙ Moyſes & Elias nō fuerūt ibi ſecūdū apparētiā phātaſticā, ſed ſecūdū ꝟitatē: qa Elias fuit adduct⁹ ibi de loco q̊dā eminēti ad quē fuerat rapt⁹, vt hr̄. iiij. Regū ij. & ſic apparuit ibi in aīa & corpe. Moyſes aūt fuit adductus ibi de limbo ſanctorū patrum, non quia reſurrexerit, ſed qa aīa apparuit ibi in q̊dā corpe ſibi adaptato, ſicut apparēt angeli ī corporibus aſſum

(Moraliter) ✣ c ¶ Domine bo. eſt nos hic eſſe. ſcilicet in contemplationis dulcedine. d ¶ Faciamus hic tria tabernacula. quæ contemplatiuus moraliter facit, quando legem & prophetas & euangelium practicæ legendo diſponit, ſcilicet corde credendo, ore confitendo, & opere adimplendo. g ¶ Ecce nubes lucida. i. cognitio vera: ideo ſubditur. h ¶ Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene compla. &cæ. l ¶ Et audiētes diſci. ceci. in faciem ſuam &c. nam ſic illuminati venerantur dei maieſtatem. q ¶ Nemini dixeritis uiſionem: donec filius hominis à mortuis reſurgat &cæ. quia diuina myſteria non ſunt ſemper, ſed loco & tempore debitis publicanda.

 ✣ Quid ergo

a ℭ Quòd Eliā oporteat pri.ue. Traditio Phariſæorum eſt iuxta Malachiā pphetā, q Elias veniat añ aduētū Saluatoris, & reducat corda patrū ad filios, & filiorū ad p̄res, & reſtituet oīa ī ātiquū ſtatū. Aeſtimāt ergo apli trāſformationē glię vltimā hāc eſſe quā viderāt, & dicūt Si iam veniſti in glīa, quō p̄curſor tu⁹ nō apparet, maximè qa & Eliā viderant receſſiſſe. b ℭ Oīa. Vtiq̧ illa quæ propheta p̄dixit. i. corda patrū ad fidē filiorū, & ecōuerſo reſtituet: etiā hoc q mori debet & ſoluet. ſ. morieť, vt in Marco aptius demonſtrať. c ℭ Tunc intellexerūt &c. Ex indicio paſſionis ſuę quā ſæpe dixerat, & p̄curſoris ſui quā cōpletā videbant. d ℭ Et cum ueniſſet. Loca rebus congruunt. In monte orat, transformať, arcana maieſtatis aperit, inferi⁹ turba occurrit, miſeros audit, infirmos cōfortat, docet, caſtigat. e ℭ Quia lunaticus eſt. Hūc marcus ſurdum & mutum dicit quem Mattheus lunaticū. Non q luna dæmonib⁹ ſeruiat, ſed dæmō lunæ curſum obſeruans corripit homines, vt per creaturā infamet creatorē.

E

M la.vi.b.

Mar.9.a.

Mar.9.c.

Typicè

ℭ Typicè: Lunaticus eſt qui per horarū momenta mutať in vitia, nec perſtat in incæpto, ſed creſcit & decreſcit: & nunc in igñem libidinis vel irę fertur, nunc in aquas cupiditatis, quę nō valent extinguere charitatem. f ℭ Et obtuli &c. Latēter accuſat diſcipulos, cū ſæpe impoſſibilitas curādi nō ex vitio curantiū ſed eorum qui curandi ſunt proueniat. g ℭ Reſpondens. Nō tædio ſuperatus, q mitis eſt in verba erūpit, ſed ſicut medic⁹ ægroto cōtra ſua p̄cepta agenti. h ℭ Et increpauit. quia iratus eſt nō hoī, ſed vitio: & per vnū hominē Iudæos arguit infidelitatis. Vnde addit. Afferte illum huc ad me. i ℭ Et exijt ab eo dæ. Marcus dicit de iſto, qa cum vidiſſet dñm, ſtatim ſpūs cōturbauit eū: & eliſus in terra volutabať ſpumans, & dño iubente vt exeat, clamans & diſcerpens exit, Quia ſæpe dū conuerti ad dominum poſt pctā volumus, magis à diabolo impugnamur: vt vel odium virtutis incutiat, vel expulſionis ſuæ vindicet iniuriam. Exiturus diſcerpit, & furenti clamore intuentes terruit, quia plærūq̧ dum de corde expellitur, acriores tentationes excitat, q̄ prius quando poſſidebat quietus. k ℭ Propter incre. Ecce quando non exaudimur non eſt impoſſibilitas p̄ſtātis, ſed culpa dep̄cantis. Nā ex oppoſito ſi fides vr̄a tā feruēs eſſet q̄ tribulata magis & magis caleſceret

†veniſſent

†turbas

†Genuafleċtens.

F

† Diſtorta.

† ſeorſum.

a ¶Cum iam te in gloria viderimus.

diſcipuli, dicentes: †Quid ergo Scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat pri-

¶Ante aduentum domini.

mum uenire? At ille reſpondens,

a ¶Præcurſor iudicis, vnde cōſtat hunc non eſſe ſecū dum aduentū.

ait illis: Elias quidem uēturus eſt*, & reſtituet omnia. Dico autem uobis, quia Elias iam uenit, & non co-

a ¶Præcurſor redemptoris, vnde conſtat primum aduentum completum. ¶Non corpore, ſed virtute & ſpiritu.

a ¶Amauerunt. ¶Spreuerunt, decollauerunt. Phariſæi enim conſenſerunt.

gnouerunt eum, ſed fecerunt †in eo quæcunq̧ uoluerunt. Sic & filius

a ¶A Iudæis Herode conſentiente.

hominis paſſurus eſt ab eis. Tunc intellexerunt diſcipuli, quia de Iohanne Baptiſta dixiſſet eis. Et cùm †ueniſſet ad †turbam, acceſſit ad eum homo †genibus prouolutus ante eum, dicens: †Domine miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, &

a ¶Deprecans exponit omnia incommoda ægroti.

malè patitur: Nàm ſæpe cadit in

a ¶In aquam voluptatis quæ emollit.

ignem, & crebro in aquam. Et obtuli eum diſcipulis tuis, & non potuerunt curare eum. Reſpondens autem Ieſus, ait: †O generatio incredula & †peruerſa: quouſq̧ ero uobiſcum? Vſquequo patiar uos? Afferte huc illum ad me. Et in-

a ¶Per ipſum Iudæos arguit. b ¶Puerum non dæmonem, vt oſtenderet traditum eſſe immundo ſpiritui propter peccatum ſuum vel parentum.

crepauit illum Ieſus, & exijt ab eo

a ¶Quia ibi nullus morbus præualet, vbi omnipotētis interuenit manus.

dæmoniū, & curatus eſt puer ex illa hora. Tunc acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum †ſecretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus eijcere †illum? Dicit illis Ieſus: Propter in-

interficiendo. g ℭ Sic & filius paſſurus eſt ab eis: Quia p conſilium Phariſæorum captus eſt & morti adiudicatus, & manibus crucifigentium ipſum traditus. h ℭ Et cum ueniſſet ad turbam, acceſſit ad eum homo &c. Hîc ponitur ſolutio ſecundæ quæſtionis: Et primò ponitur quæſtionis occaſio. ſecundò, quæſtionis diſſolutio, ibi: Tunc aſcenderunt. Circa primum conſiderandum, q alij diſcipuli videntes, q non eſſent admiſſi ad ſecreta Chriſti, ſicut alij tres diſcipuli prædicti, aliquod humanum paſſi incurrerunt quendam motum turbationis & inuidiæ, ſicut clarius videbitur capitulo ſequenti: & ideo ex hoc factum eſt, q in abſentia Chriſti non habuerunt tantam virtutem dæmones expellendi ſicut ante: & propter hoc quēdam dæmoniacum per lunationes afflictum eis oblatum non potuerunt curare. Alia autem cauſa fuit incredulitas patris, qui perfectè non credebat: ſed Chriſtus adueniens ipſum ſolo verbo curauit: & hoc eſt quod dicitur: Et cū ueniſſet ad turbam. rediens de monte, vbi fuerat transfiguratus. i ℭ Acceſſit ad eum homo genibus prouolutus ante eum &c. Duplici enim de cauſa dæmon aliquando ſecundum varietatem lunæ affligit hominem magis q̄ alio tempore. vna eſt, vt per hoc creatura dei. ſ. ipſa luna infametur. Alia cauſa eſt, quia propter molliciē cerebri in nouilunio quando abundāt humida ſuper quæ luna habet dominium, cerebrum eſt aptius vt in ipſo dæmon aliquid operetur. Sequitur: l ℭ Nam ſæpe cadit in ignem. Quia diabolus volebat eum comburere vel ſubmergere, ſi deus permiſiſſet. m ℭ Et obtuli eum diſcipulis tuis &c. Cauſæ huius iam dictæ ſunt. o ℭ Reſpondēs autem Ieſus ait: O generatio incredula & puer. Hoc dixit & ppter diſcipl'os & ppť patrē pueri rationib⁹ dictis: p ℭ Vſquæquo patiar uos: Id eſt defectus & malicias veſtras. q ℭ Et increpauit illum Ieſus. ſ. dæmonem affligentem puerum. r ℭ Et exijt ab eo. Non audens reſiſtere Chriſti præcepto. s ℭ Et curatus eſt puer ex illa hora. Quia extunc non afflixit eum dæmon. t ℭ Tunc acceſſerunt diſcipuli ad. Vidētes diſcipuli, q nō potuiſſent curare puerum, cum tamen alias pluries eieciſſent dæmonia de corporibus obſeſſis. Ideo acceſſerūt ad Ieſum ſecretò. Probabiliter enim timebant, q ex culpa eorū erat in parte: & ideo nolebant de hoc Ieſum publice interrogare,

G

†Mar.9.b.

*Primum vel prius.

† ei

Quare dæmō affligit hoīes p lunationes

† Mar.9.c. Luc.9.c.

† Mar.9.c. H

†Illud. ſ. dæmonium.

Nicolaus de Lyra. ☞ Sicut

ueniꝛe circa mūdi cōſūmationē, vt habeť Malach. vlť. & ideo qa Eliā viderāt, credebāt finē mūdi ppinquū: mirabanť tñ, q ipſe ita cito receſſerat, & nihil docuerat, vel p̄dicauerat: cū tñ ſcriptū ſit. Malach. vlť. q deberet cōuertere corda patrū ad filios: & iō quęrebāt intellectū huius, quō ſit intelligendus eius aduētus añ Chriſtū. Et ſaluator breuiter rñdet, q duplex ipſius eſt aduētus. Vnus ad iudiciū in fine mūdi, & hunc p̄ueniet Elias in propria pſona p̄dicando Iudæis & cōuertēdo ad Chriſtum, & falſitatem Antichriſti detegēdo: & hoc eſt qđ dicit: b ℭ Elias quidē uēturus eſt. in fine mundi ſcilicet. c ℭ Et reſtituet oīa. qa oēs Iudæi q tunc inuenientur, ad Chriſtū cōuertenť. Alius eſt aduentus ipſi⁹ Chriſti in mūdū, q iā p̄ceſſit, & hūc prēuenit in ſpū Elias. i. Iohānes baptiſta, qui habuit zælum veritatis ſicut Elias: & hoc eſt quod dicit ſaluator. d ℭ Dico autem uobis quia Elias iam uenit. i. Iohannes baptiſta qui venit in ſpiritu & virtute Eliæ, vt habetur Luce. j. e ℭ Et non cognouerunt eum: id eſt facta eius & doctrinam non approbauerunt, quia Phariſæi & legiſperiti baptiſma ſuum & doctrinam contempſerunt. Herodes autem de eorū conſilio, vt probabiliter creditur, eū incarcerauit. f ℭ Sed fecerunt in eo quæcunq̧ uoluerunt. Ipſum incarcerando & interficiendo.

ſed magis in ſecreto. v Et dixerunt ei: Quare nos non potuimus eijcere illum? Dicit illis Ieſus: Propter incredulitatem ueſtram. Quia vnum peccatum trahit ad aliud: inde eſt quòd poſtquam incurrerant motum turbationis & inuidiæ cōtra alios apoſtolos, conſequenter incurrerūt quendam teporē in fide: ex quibus ſecutū eſt, q non potuerūt dæmoniacum curare.

Amen. i. fi

※ a ℭ Quid ergo ſcribæ dicunt, q Eliam opor. primò ueni. &c. Sicut eſt duplex aduentus Chriſti, ita & duplex Elias. ſ. in ſpiritu & perſona: prędicator autē euangelij gerit officium vtriuſq̧: nam diſponendo populū ad ſuſcipiendū Chriſtū per grām venientem gerit officiū primi. ſ. Iohannis baptiſtæ. Diſponendo verò populū ad ſuſcipiēdum Chriſtum iudicem venturum gerit officium ſecundi. ſ. Eliæ perſonaliter. Et cum ueniſſet ad turbam &c. Sequitur: k ℭ Domine miſerere filio meo quia luna. eſt. per quem inſtabilis deſignatur, ſicut dicitur Eccle. xxvij. b. Stultus vt luna mutať: Ideo ſequiť: l ℭ Nam ſæpe cadit in ignē. ſ. iracundiæ: nā ira eſt accenſio ſanguinis circa cor. n ℭ Et crebro in aquam. ſ. voluptatis & luxuriæ: & de hoc diciť infra.

Moraliter. Chriſti aduentus duplex: quorū quēq̧ p̄cedit Elias ſed aliter &c.

※ Hoc aūt ge

A a ℭ Sicut gra. ſina. Fidem pfectā grano ſinapis cōparat, quæ ſit in facie humilis, & in pectore feruens: vilis videntibus, & nullarum viriū apparens, ſed preſſuris trita, quid intus habet oſtendit. b ℭ Hoc aūt ge. Quomō proteruitas diaboli ſuperetur oſtendit, vt grauiora quęq̧ ſciam⁹ ieiunijs & oratiōib⁹ ſupanda: & irā dei in nos hoc remedio poſſe placari. c ℭ Niſi per orationē. Iſta carnalium voluptatū mutabilitas non mutatur vel vincitur, niſi ſpiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur. Niſi per orationē & ieiu. Ieiuniū eñ generale eſt, non mō ab eſcis ſed ab oībus illecebris carnalibus, & ab omnibus vitijs abſtinere: Sic & oratio generalis non ſolum verbis, ſed etiam in omnibus quæ in obſequium dei & fidei deuotione gerimus: vnde dicitur: Sine intermiſſione orate. d ℭ Fili⁹ hoīs. Sēper lætis miſcet triſtia, vt cū venerint q̄ſi prēuiſa minus moleſtè feranť: e ℭ Et contriſtati. Hoc nō de infidelitate prouenit, ſed de dilectione: quia nihil humile de eo patiuntur audire. f ℭ Et cum ue. ca. Per Auguſtum cæſarem Iudęa facta eſt tributaria, & omnes cenſi capite ferebātur: vnde & Ioſeph cum Maria pfectus eſt in Bethleem. Rurſus qa nutritus eſt in Nazaret, quod eſt oppidū Galileę, vrbi Capharnaum ſubiacens, poſcūtur tributa, & pro ſignorū multitudine non audent ipſum aggredi, ſed conueniunt diſcipulum, ſiue malicioſe, ſiue fideliter: vtrū reddat tributa, an contradicat Cæſari. g ℭ Quid tibi uidetur. Anteq̧ Petrus ſuggerat, dñs interrogat ne ſcandalizentur diſcipuli ad poſtulationem tributi, cum videant eum noſſe q eo abſente geſta ſunt. h ℭ Reges terræ. Dominus noſter, & ſecundum carnē fili⁹ regis erat ex Dauid nat⁹, & omīpotētis verbū: ergo vt fili⁹ regū tributa nō debebat, ſed p hūilitate carnis decet eū implere oēm iuſtitiā. i ℭ Ergo lib. &c. Liberi ſūt filij regni ī oī regno, tūc mlťo magis liberi ſūt filij illi⁹ regni, ſub q̄ ſūt oīa regna in q̄libet terreno regno.

1. Teſ. 5. d.

†egreditur

† Mar.9.c. Luc.9.c.

Luc.2.a.

†dicit ei Petrus.

B

credulitatem ueſtram. Amen quippe dico uobis: Si habueritis fidem

a ¶Quod minimum contra montem. ¶Vnde alibi: ¶Quæcunq̧ in nomine meo petie. cre. quia accipietis. b ¶Superbo diabolo.

ſicut granum ſinapis: dicetis monti

a ¶Ab obſeſſo corpore in altum maris. i. in profundum inferni.

huic: tranſi hinc, & tranſibit: & nihil

a ¶Nulla incommoditas inſanabilis.

impoſſibile erit uobis. Hoc autem genus non †eijcitur, niſi per orationem & ieiunium. Conuerſantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Ieſus. †Filius hominis tradendus eſt

a ¶Si hoc contriſtat.

in manus hominū, & occident eum

¶Hoc lætificet.

& tertia die reſurget. Et contriſtati ſunt uehementer. Et cum ueniſſent

¶Exactores tributi.

Capharnaū, acceſſerunt qui didrachma accipiebant ad Petrum, & dixerunt ei: Magiſter ueſter non ſol-

¶Vere non.

uit didrachma? ait: Etiam. Et cùm intraſſet in domum præuenit eum Ieſus, dicēs: Quid tibi uidetur Simō? Reges terræ à quibus accipiunt tri-

¶De terris. ¶De capitibus.

butum uel cenſum, à filijs ſuis, an ab alienis? †Et ille dixit: Ab alienis. Di-

¶Quanto magis dominus regum.

xit illi Ieſus: Ergo liberi ſunt filij.

tibus autem eis. i. Ieſu & diſcipulis ſuis. g ℭ In Galilæa q erat terra vbi fuerat conceptus & nutritus. h ℭ Dixit illis Ieſus: Filius hominis tradendus eſt in manus hominum. quia per inſtinctum dæmonis intranti cor Iudæ traditus eſt in manus Iudęorum, vt habetur Ioh. xiij. Et à Iudęis traditus eſt in manus gentilium. i ℭ Et occident eum, & tertia die reſurget. cum morte ſua prædixit reſurrectionem ſuam, ne in paſſione eius incurrerent deſperationem. k ℭ Et contriſtati ſunt uehementer. quia eius ſocietas ita erat dulcis & grata, q non mirum eſt ſi contriſtati ſunt paſſione eius audita. l ℭ Et cum ueniſſent. Hinc oſtenditur paſſionis eius efficacia, quæ eſt libertas vera, quia per paſſionem Chriſti ſumus à ſeruitute diaboli liberati, & iſta libertas ſic declaratur, cum dicitur: Et cum ueniſſent capharnaum, acceſſe. qui didragma accipiebant. Capharnaum erat ciuitas p̄ricipalis in Galilæa: & ideo ibi manebant qui tributū colligebant ex parte Romanorum quibus Iudæa erat ſubiecta: & quilibet Capitaneus domus ſoluebat didrachma: & valet didrachma duplex drachma: Drachma autem eſt octaua pars vncię, & valet ſex obolos: obolus autem valet quantum vnus paruus turonenſis, & ſic quilibet Capitane⁹ ſoluebat annuatim quaſi duodecim turonenſes: iſta autem poſſunt colligi ex his quæ dicunt Papias & Iſidorus de ponderibus. Iſti igitur qui didrachma accipiebant à quolibet Capitaneo, dixerūt Petro: m ℭ Magiſter ueſter nō ſoluit didrachma. non faciebant mentionem de apoſtolis quia non accipiebant niſi à Capitaneis vt dictum eſt. n ℭ Ait etiam. Quaſi dicat: hoc eſt verum. o ℭ Et cum intraſſet domum præuenit eum Ieſus. ea quæ facta erant in eius abſentia ſibi prædicendo: Et in hoc oſtendit, q nihil latebat ipſum. Sequitur: p ℭ Reges terre à quibus accipiunt tributum uel cenſum &c. Hoc autem interrogauit, non ignorans quid erat reſponſurus, ſed vt ex ſua reſponſione melius informaret eum de veritate. q ℭ At ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Ieſus. concludendo veritatē. r ℭ Ergo liberi ſunt filij. Ipſe autem Chriſtus erat filius dei ſecundum naturam diuinam, & per conſequens nulli ſubiectus. Similiter ſecūdum naturā humanā erat filius Dauid, & per conſequens liber à tributo. Et ex hoc ſequitur, q apoſtoli qui erant de ei⁹ familia eſſent liberi. Verūtamen ne ſcandalizarētur illi qui colligebāt voluit tributum reddere. Ad cuius euidentiam conſiderandum, q ſcandalum aliquando oritur ex malicia, quale fuit ſcandalum Phariſæorū: Et tale eſt contemnendum, ſicut dictum eſt. s̄. xv. ca. Aliquando oritur ex ignorantia, & tale ſcandalum vitandū eſt. Salua tamen triplici veritate, ſcilicet iuſticiæ, vitæ & doctrinæ. &

C

D

Nicolaus de Lyra. ☞ Et eum

a ℭ Amen. i. fideliter. b ℭ Dico uobis, ſi ha. fidem ſic. &c. quod eſt modicum in q̄titate, ſed maximum in virtute. c ℭ Dicetis. id eſt dicere poteritis. d ℭ Mōti huic. trāſi hinc & tranſibit & nihil impoſſibile erit uobis. Licet apoſtoli non legantur montes trāſtuliſſe ad literam, leguntur tamen maiora feciſſe in virtute fidei, vt mortuos ſuſcitaſſe, & cæcos illuminaſſe, & conſimilia: quæ non poſſunt fieri niſi virtute ſupernaturali & diuina. Tranſlatio aūt montis ad alium locū aliqñ fit virtute naturali, ſicut in terræmotu vehemēti, Vel poteſt dici, q mons hîc accipitur metaphoricè, id eſt diabolus qui poteſt dici mons p pter ſuperbiā: quia ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, vt dicitur in Iob: & ſic eſt ſenſus: Si habuiſſetis fidē feruentē. ſ. charitatē, potuiſſetis dixiſſe monti huic. i. diabolo: trāſi hinc: id eſt de obſeſſo lunatico: & tranſiſſet de corpore exeūdo: & ſic in hoc oſtendit cauſam quare non potuerunt eū eijcere: & hoc eſt quod ſubditur: e ℭ Hoc autē gen⁹ nō eijcitur &c. Oratio aūt quæ eſt mētis eleuatio in deū, & ieiuniū p quod refrenať caro, ſūt effectus fidei formatę per charitatē. Sciendū etiā, q ſicut in diuerſis rebus corporalibus adminiſtrandis diuerſi angeli à deo præponuntur & diuerſorum ordinum, ſic etiā in diuerſis tentationibus diuerſi dæmones habent ſpecialem effectum: quia aliqui potiſſimè tētāt de diuitijs cōgregandis, aliqui de honoribus appetendis. Vnde & aliqui dicuntur ſpiritus ſuperbiæ, & aliqui ſpūs luxuriæ. Iſte autem dæmon habebat virtutem tentandi potiſſimè de vitio carnis, quod vitiū potiſſimè refrenatur per orationem & ieiunium, & per conſequens dæmon de talibus tentans p talia ſuperatur. f ℭ Conuerſantib⁹ aūt illis. Hîc declarat ſe eſſe precium noſtræ redemptionis, Et diuiditur in duo: quia primò oſtēdit ſuā futurā paſſionē, ſecūdò ex quodam facto declarat ſuæ paſſionis efficaciam, ibi: Et cū veniſſent. In prima pte dicit ſic: Conuerſantibus autem

Mōtis trāſlatio quomodo itelligenda ſit. Iob. 41. b.

tale erat

※ e ℭ Hoc autem genus non eijcitur niſi per orationem & ieiunium. Per ieiunium enim curantur peſtes corporis, & p orationem peſtes mentis. f ℭ Conuerſantibus autem eis in Galilea dixit illis Ieſus: filius hominis tradendus eſt &c. Galilæa volubilis interpretatur: & ideo per hoc quod dominus ibi prædixit paſſionem ſuam diſcipulis, ſignificauit q memores eſſe debemus mortis Chriſti, & etiam noſtrę q̄diu ſumus in volubilitate vitæ præſentis. l ℭ Et cum ueniſſent Capharnaum, acceſſerūt qui didrachma &c. Didrachma continet duplex drachma. Et per vnum poteſt intelligi pœnalitas corporis, ſcilicet fames & ſitis, & huiuſmodi. Per aliud autem pœnalitas mentis, ſcilicet timor, triſticia & huiuſmodi: Hoc autē duplex drachma debet reddere quilibet imperatori omnium p peccato primorum parentum, quod facit patienter tolerando pœnalitates dictas: Licet autem Chriſtus non haberet peccatum, tamen reddere voluit pro ſalute omnium, & quia carnem aſſumpſit ſimilem peccatrici.

Moraliter.

a ¶ Et eũ piſcẽ. Allego. Chriſt⁹ eſt piſcis in hoc mari moratus, E qui prim⁹ morti ꝓ redemptiõe ſe obtulit, vt id qđ in ore ei⁹, i. in cõfeſſiõe fuerat iuẽtũ, ꝓ Petro & dño daret. Et bene idipm̃ p̃cium ſed diuiſũ, qa ꝓ Petro q̃ſi ꝓ pctõre. Dñs autẽ pctm̃ non fecit. Stather dicit q habet duo didrachmata, vt oſtẽderet ſimilitudo carnis dũ eodẽ p̃cio dñs & ſeru⁹ liberãtur. Sed etiã ſimplicit intellect⁹ ædificat, dũ dñs tãtæ fuit pauptatis vt vnde daret tributa nõ haberet Iudas qdẽ comunia in loculis habebat, ſed res pauperũ i ſuos vſ⁹ cõuertere nefas duxit, idipſũ dãs exẽplũ nobis. ¶ Chriſtus eſt piſcis, mare mũd⁹ ham⁹ mors. Chriſt⁹ gerebat p̃ciũ noſtrę redẽptionis. Quod aũt p̃ciũ i ore piſcis inuẽtũ eſt, ſignificat redẽptionẽ noſtrã ore Chriſti p̃nũciatã eſſe. Ille cẽſũ ſoluit q nil poſſidebat, tu q lucrũ ſeculi ſequeris, cur ſeculi obſequiũ non agnoſcis?

Allegoricè

Chriſtus q̃re & vnde tributũ ſoluit.

GLOS. ORD.

IN illa ho. &c. CA. XVIII. Quiſpu. Ex q̃litate p̃cij q̃ in tributi redditione dño fuerat comparatus arbitrati ſũt Petrũ omnib⁹ apl'is p̃latũ. c ¶ In regno cæ. Vel regnũ dei, doctrina eſt euãgelij, cui obedire ſimpliciter & ſine vlla retractatione debemus, ſicut puer nõ cõtradicit doctorib⁹. d ¶ Et aduocãs. Secundũ Marcũ puerũ Ieſus cõplectit, ſignificans humiles dignos ſuo complexu & dilectione. e ¶ Paruulũ &c. Paruulũ ætate, vt ſimilitudinẽ demõſtraret Vel ſe ſtatuit i medio q nõ venit miſtrari, ſed miſtrare. Vel Paruulũ. i. ſpm̃ ſanctũ poſuit in cordib⁹ eorũ, vt humilitate ſuperbiã vitarent. f ¶ Quicunq; ergo hu. &c. Inuitat diſcipulos ſuos, & omnes alios domin⁹, vt quod puer habet ꝑ naturã. i. innocentiã & humilitatẽ, hoc habeant diſcipuli & omnes alij F per virtutẽ. g ¶ Sicut paruul⁹ iſte. Innocẽs erit ſicut iſte puulus, qui nõ pſeuerat in ira, leſ⁹ nõ meminit, viſã mulierẽ nõ cupit.

† Quiſnã.

Mar. 9. e.

I. 20. d.

¶ Non ſimus eis cauſa offenſionis.

†Vt autem non ſcãdalizemus eos, a uade ad mare, †& mitte hamum, & b

¶ Mira preſcientia.

eum piſcem qui primus aſcenderit,

a ¶ Mira potentia, qua hoc dicendo creauit ſtaterem.

tolle. Et aperto ore eius inuenies ſtã therem: illum ſumens da eis pro me c & te.

Cap. XVIII.

d IN illa hora acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicentes: †Quiſputas ma- f

a ¶ In collegio, iuſtorum.

c ior eſt in rẽgno cæ

a ¶ Contra ambitionem gloriæ humilitatem proponit.

e lorum? Et aduocãs Ieſus †paruu- g lum, ſtatuit eum in medio eorum, h & dixit: Amen dico uobis, niſi con- i k

a ¶ A veſtra elatione.

uerſi fueritis, & efficiamini ſicut l

a ¶ Innocentes & humiles per virtutes. ¶ Non ſenſibus, ſed malitia.

paruuli, non intrabitis in regnum m

a ¶ Qui de ſe maiora non ſenſerit, innocens erit.

b ¶ Quia aliter non intratur.

¶ Talem per virtutem qualis iſte per naturam.

f cælorum. Quicunq; ergo humilia n

a ¶ Quem præpono, vel qui me imitatus fuerit: qui me exinaniui formam ſerui accipiens.

g uerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno cælorum. Et qui ſu o

adhuc confirmati per miſſionẽ ſpiritusſancti, in via poſiti cœperunt inter ſe altercari de maioritate, quis eorum eſſet maior vt habetur expreſſius Mar. ix. & poſtea dum veniſſet ad domum Ieſus quæſiuit ab eis, de quo in via diſputauerãt: & tũc ipſi præ verecũdia tacuerunt, videntes motum ſupbiæ in eis depræhenſum à Saluatore: & poſt aululum factum eſt quod hic deſcribit à Matthæo: d ¶ In il. ho. hoc ẽ poſt tp⁹ modicũ. e ¶ Acceſſe. diſci. ad Ie. vidẽtes ſe eſſe dephẽſos ab ipſo de cõtẽtione maioritatis dicẽtes. f ¶ Quiſputas ma. eſt i re. cæ. non fecerũt tunc quæſtionem quis eſſet maior int eos de q̃ pri⁹ cõtẽderãt, ſed qs eſſet maior in eccl'ia militãte ꝑ meritũ, & quis in eccl'ia triumphãte per p̃miũ Et quia in moralibus magis mouent facta q̃ verba, ideo docens eos de humilitate poſuit eis exemplũ ſenſibile: & hoc eſt ꝙ dicitur: g ¶ Et aduocans Ieſus paruulũ. ætate & malicia. ſ. beatũ Marcialẽ qui poſtea à beato Petro miſſus in Galliã prædicauit Lemouicenſibus fidẽ catholicã. h ¶ Statuit eũ in medio eorũ. vt ab oĩbus videret & attẽtè cõſideraret. i ¶ Et dixit amẽ. i. fideliter. k ¶ Dico uobis niſi cõuerſi fue. ab elatione. ſ. ſupbię & ambitiõe maioritatis. l ¶ Et efficia. ſicut par. i. hũiles & ſimplices ſine malicia peccati. m ¶ Nõ int. in reg. cæl. Demones em̃ abiecti fuerũt per ſuperbiã, & iõ oportet hoĩes illuc venire per viã cõtrariã. ſ. per humilitatẽ: Cõcludit ergo intẽtum, dicens: n ¶ Quicũq; ergo hu. ſe &c. q. d. ille qui erit humilior erit maior hic per gratiã: quia humilitas eſt recta diſpoſitio ad gratiã ſuſcipiendã, ſecũdũ ꝙ dicit btũs Iacob⁹. iiij. b. De⁹ ſupbis reſiſtit, hũilibus aũt dat grãm: & talis etiã erit maior in eccl'ia triũphante. Aduertẽdũ tamẽ, ꝙ ex hoc nõ ſequit, ꝙ humilitas ſit maxima virtutũ, quia virtutes theologicę ſunt maiores q̃ morales, videlicet fides, ſpes, & charitas. Humilitas autẽ eſt virtus moralis. Et iterum in virtutibus moralibus prudentia quę dirigit alias virtutes morales, & ponit in eis medium, eſt maior alijs. Et iterum iuſticia quę importat rectũ ordinẽ ad alterum eſt maior q̃ humilitas, quę facit hominem eſſe bene ſubditum huic ordini: Sed pro tanto dicitur, ꝙ maioritas in regno correſpõdet humilitati, ſicut theſaurus cæleſtis diſperſioni theſauri terreni ꝓpter deum, vt habetur. j. ſequenti capitulo. Item quia ſicut dictũ eſt, humilitas eſt fundamentum aliarum virtutum: ſicut ergo ex magnitudine fundamenti proiecti arguitur magnitudo ędificij ſupædificandi, ſic in ꝓpoſito ex magnitudine humilitatis, arguitur magnitudo felicitas, licet humilitatis nõ ſit maior inter alias virtutes: quia illa quæ ſunt priora generatione, non ſunt maiora ſimpliciter. Item quia virtutes ſunt connexę, & maximè virtutes infuſę quæ connexę ſunt in gratia & charitate: & ideo q̃tum; creſcit vna virtus in eodẽ homine, tãtũ creſcit altera proportionabiliter: ſecũdũ illud qđ eſt formale in virtute. Sicut digiti man⁹ ęq̃liter creſcunt, licet in ſe non ſint ęq̃les. Ille aũt qui habet maiorem humilitatem loquendo de vera humilitate, per conſequens habet alias virtutes maiores & ideo ille qui eſt magis humilis eſt maior in merito & premio: non propter humilitatẽ tãtum, ſed propter alias virtutes hũilitati cõnexas, quæ ſunt etiã maiores ipã humilitate. o ¶ Et q ſuſce. Hic docet cõſtruere ędificiũ virtutum ſup hũilitatis fundamentũ. Iſtud aũt edificiũ cõſiſtit in cõicatiõe. ad proximũ

G

† 11. q. 1. c. magnũ &. q. 3. c. inter ỽba. 23. q. vlti. c. tributum.

† Mar. 9. e. Luc. 9. f.

†Puellum.

Quæ ỽtus vocatur ſuperior.

H

Nicolaus de Lyra.

Qui autẽ tale erat iſtud ſcãdalũ, qa illi q colligebãt tributũ erant gentiles, legem & ꝓphetas ignorantes, & ꝓpter hoc ignorabãt ꝙ Chriſtus eſſet immunis à tributo. Tũ qa filius dei ſecũdũ naturã diuinã. Tũ qa fili⁹ Dauid ſecũdũ hũanã, qa nõ tenebant talia ſcire: dare aũt eis tributũ non eſt cõtra veritatẽ vitæ, iuſticiæ & doctrinæ: ideo Chriſt⁹ voluit dare ꝓpter ſcãdalũ vitãdũ: eadẽ rõne eccl'ia in aliquib⁹ terris, vbi nõ eſt cõſuetum decimas dare, nõ repetit decimas ad ſcãdalũ vitãdũ: & hoc eſt qđ dicit Chriſt⁹. a ¶ Vt aũt nõ ſcandalizemus eos ua. ad ma. & mitte. Ex quo patet ꝙ Chriſtus erat ita pauper, ꝙ nõ habebat vnde poſſet ſoluere tributum. Sequit. b ¶ Et eũ piſcẽ &c. Ex quo patet eius diuinitas, futura cõtingẽtia certitudinaliter p̃dicẽdo. c ¶ Illũ ſu. da eis pro me & te. Stather em̃ valet duplex didrachma. Chriſtus em̃ voluit dare tributũ ꝓ ſe & ꝓ Petro, quia iam Petrum fecerat capitaneum ſuper alios apoſtolos, vt habetur in pręcedenti capitulo.

NICO. DE LY. CA. XVIII.

IN illa ho. &c. Superi⁹ fundata eſt eccl'a gẽtiũ in fide, hic cõſequẽter fũdat in morib⁹: Et diuidit in tres ptes ſecũdũ tres ſtat⁹ diuerſos in eccl'ia. Primò em̃ deſcribũtur ỽtutes actiuorũ, & ſecũdò religioſorũ ſeu cõtẽplatiuorũ, ſequẽti capl'o, & tertiò p̃latorũ. xx. capl'o. Prima i duas, qa primò deſcribit virtutũ fundamẽtũ. ſecũdò, ædificiũ deſuper cõſtructũ ibi: Et q ſuſceperit. Ad euidentiã primæ partis aduertẽdũ ꝙ Saluator deſcribendo virtutes actiuorũ conuenienter incipit ab humilitate duplici de cauſa: Primò quia eſt fundamẽtum aliarum virtutũ, vt dictũ eſt. Secũdo, qa habuit occaſionẽ ex præhabitis immediate in pręcedẽti capl'o. Dictũ eſt em̃, ꝙ ſaluator aſſũpſit ſecum Petrum, Iacobum & Iohannem alijs dimiſſis: & duxit eos in montẽ ſeorſum, & transfiguratus eſt ante eos, ideo alij aliquid humanũ paſſi, motũ cuiuſdam inuidiæ incurrerunt. Item quia pro Petro iuſſerat ſolui tributũ, qđ ſolum à capitaneis colligebatur, ideo in hoc eum principalem alijs conſtituerat & capitaneum: propter quod alij aliquo modo indignati, quia nõ erãt adhu c

Diuiſio.

Moraliter. d ¶ In illa hora acceſſerunt diſcipuli. &c. Sequitur: g ¶ Et aduocans Ieſus paruulum &c. Moraliter paruulus in medio ſtatuitur, cum verè humilis in ſtatu ponitur dignitatis: quia tunc ſicut lucerna ſuper cãdelabrũ ponit alijs in exemplum, quia plus honoratus, plus reputat ſe indignũ. Ideo ſubdit: k ¶ Niſi cõuerſi fue. ſ. a ſupbię faſtu. l ¶ Et efficiamini ſicut par. imitantes eius humilitatẽ, & nõ aſpirãtes ad dignitatem. m ¶ Nõ intra. in re. cæ. nam anguſta eſt porta, vt dicit. ş. vij. ca. ꝓpter qđ groſſi ꝑ ſupbiã trãſire nõ p̃nt ꝑ pãm, ſed hũiles tãtũ. Ideo concluditur n ¶ Quicũq; ergo hu. ſe. &c.

Moraliter.

Et qui ſuſceperit unum paruulum talem in nomine meo, me

a ¶ Qui aũt ſcãdali. Et ſi hoc generaliter dicit contra omnes A tamen hic ſpãliter contra apl'os q hic de diginitate videt cõtẽdere & in hoc poterãt alios pdere. Mola aſinaria ſcđm ritũ dicit ꝓuincię, vbi iſta pœna eſt maiorũ criminũ. Expedit ei: qa multo vtili⁹ eſt innoxium grauiſſima pœna vitam finire, q̃ lędendo fratrem mereri mortẽ perpetuã. Vel per molam aſinariam ſecularis vitæ circũitus, & labor exprimitur: per profundum maris, extrema damnatio. Quicũq; ergo ſpeciem ſanctitatis habens verbo vel exemplo cæteros deſtruit, melius eſſet ei, vt eum ſub exteriori habitu ad mortẽ terrena acta conſtringerent, q̃ ſacra officia cæteris in culpa imitabilem oſtẽderent: quia ſi ſolus caderet tolerabilior eũ pœna cruciaret. ¶ Aliter. Aſinus ad molã gẽtilis cęcus ad lapidem quem adorat. Hic cum perſecutionem Chriſtiano intulerit, hac pœna plectitur, vt cũ ſui ſacrilegij mola iudicandi ſeculi fluctibus mergatur. Nota ꝙ inq̃tũ potes ſine peccato vitare ſcandalum proximi, debes. Quia ſi de veritate eſt, pro ſcandalo veritas relinqui nõ debet. Quicũq; ſpeciẽ ſanctitatis habẽs, verbo vel exẽplo elationis vel alterius vitij, cã ruinę infirmo fuerit, cui maximè nos oportet conſulere, expedit &c. b ¶ Expedit. Quia multò melius eſt pro culpa breuẽ ſuſcipere pœnam, q̃ æternis ſeruari cruciatibus, Non enim iudicabit deus bis in id ipſum c ¶ Væ homini. Quia non iudicat ſecũdum vtilitatem quæ inde prouenit, ſed ſecũdũ exitum quem intendit d ¶ Si aũt manus tua. Docuit ſupra ne ſcandalizemus credẽtes, nunc q̃tũ cauere debemus eos q ſcãdalizare nos poſſunt: qa parum diſtat in vitio fallere vel falli, ſcandalizare vel ſcandalizari, ſi ex negligẽtia: Si ex inuincibili ignorantia diſtat, quia tũc falli peccatũ nõ imputatur. ¶ Inemendabiles amici ſunt à nobis alienandi, ne per immundiciã eorũ, & ipſi polluti pereamus. B Omis affectus oĩs propinquitas amputet, ne per occaſionem pietatis pateas ſcãdalis. e ¶ Bonũ tibi eſt &c. Melius eſt vitam ſolitariam ducere, q̃ ob vitę præſentis neceſſaria vitã ęternã pdere.

† Denoui ope. nũ. c. 2. † ş. 5. e. Mar. 9. f.

Naũ. 1. c. ſecũdũ aliã trãſlationẽ

a ¶ Humilem meæ innocentiæ imitatorem.

ſceperit unum paruulum talem in a

a ¶ Ne putent ſe honorari.

a nomine meo me ſuſcepit. †Qui au- b c

a ¶ Magnus enim non poteſt moueri.

autem ſcandalizauerit unũ de puſillis his qui in me credunt, expedit d

b ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profun

¶ Ergo.

a ¶ Quę non cauet.

dum maris. Vę mundo ab ſcandã- e

a ¶ Tamen. ¶ Vtile. b ¶ Vt qui probati ſunt, meliores fiant.

lis: Neceſſe eſt enim, ut ueniãt ſcan f

c dala: †Verumtamẽ uæ homini per g h

d quem ſcandalum uenit. †Si autem i

a ¶ Quantuncunque vtilis adiutor.

b ¶ Diſcurſor in tuos vſus. c ¶ Scandalizat qui dicto vel facto minus recto occaſionem dat ruinæ. ¶ Lædit te in cauſa animæ.

manus tua uel pes tuus ſcandalizat

a ¶ Rumpe affectu. b ¶ Deuita eius ſocietatem quem caſtigare nequis.

te, abſcidẽ eum, & proijce abs te. k

e Bonum tibi eſt ad uitã ingredi †de- l m

a ¶ Sine pernicioſo adiutore vel diſcurſore.

b ¶ Cum his.

bilem uel claudum, quàm duas manus uel duos pedes habẽtẽ mitti in

a ¶ Prouiſor in conſilijs in errorem vult te inducere.

ignem ęternũ. Et ſi oculus tuus ſcan n dalizat te, erue eum, & ꝓijce abs te Bonum tibi eſt cum uno oculo in ui

malo alteri⁹ nõ ruit in pctm̃. Sequitur. d ¶ Expedit ei, ut ſuſpenda. &c. loqtur euãgeliſta ad modũ terrę paleſtinorũ in qua condẽnati ad mortẽ ligato ſaxo ad collum p̃cipitabant in mare, Senſus eſt ergo. Expedit &c. i. melius eſſet homini mori corporaliter, q̃ ex malo exemplo ſuo facre aliũ ruere in peccatũ mortale: quia ex hoc mereretur mortẽ eternã, quę eſt grauior morte tẽporali: & ideo ſequitur: e ¶ Væ mundo ab ſcandalis. i. mũdanis hominibus, qui non curant ſcandalizare ꝓximos. f ¶ Neceſſe eſt em̃, ut ueniãt ſcandala. Nõ eſt neceſſitas abſoluta, ſed tamen ex ſuppoſitione: Si em̃ homines velint viuere mundanè, id eſt in oĩbus voluntatem ſuam adimplere, neceſſario ſequit ad hoc ſcandalum aliorũ, qa non formidãt ꝓximos ſcandalizare. g ¶ Veruntamẽ uæ hoĩ illi. i. comminatio pœnę æternæ ſibi infligendæ. h ¶ Per quẽ ſcãdalum ue. actiuè. ſ. proximũ ſcandalizando. i ¶ Si aũt man⁹ tua &c. Et quia ſcandalizare paſſiuè ſemper eſt peccatũ, quia eſt ruina ex dicto alterius minus recto: ideo admonet puſillos, vt excludãt à ſe occaſionẽ ruinæ d. Si autẽ manus tua &c. i. tibi eſt occaſio ruinę in pctm̃ per tactũ inhoneſtum vel per greſſum diſſolutũ. k ¶ Abſcide eũ. Nõ quia aliquod membrũ corporis ſit amputandum ad vitandũ pctm̃. Mẽbra enim corporis ſunt à deo data: & ideo nõ eſt in poteſtate alicui⁹ pſonę abſcindere ſibi mẽbrũ: ſicut nec ſe occidere: ſed ſẽper hoc ẽ illicitũ pſonę ſingulari niſi i caſu, quãdo. ſ. vnũ mẽbrũ ꝓpt ſui corruptionẽ ẽ i p̃iculũ toti⁹ corporis: qa vnicuiq; cõmittit cura ſanitatis ſui corpis iõ tũc licitũ eſt ſibi per ſe, vel per alium vnum mẽbrum abſcindere ne pereat totum corp⁹. Et eodem modo licitum eſt ei qui tenet locum iuſticię publicę interficere hominem vel mutilare ꝓpter cõſeruationem iuſticiæ. Sed propter pctm̃ euitandum nõ eſt alicui licitum abſcindere ſibi aliquod mẽbrum. Tũ quia per hoc nõ excluditur concupiſcentia interior in qua viget peccatum. Tũ qa per aliam viam poteſt melius obuiare peccato, ꝑ rationem. ſ. & liberum arbitrium, cohibendo membrum à peccati exercitio. Et ſic dicitur manus abſcindi inq̃tũ ꝓhibetur ab illicito actu quia manus abſciſa nõ põt aliquid agere: Et eodẽ modo exponendũ eſt de alijs membris. Aliter tamen poteſt exponi, vt per manum intelligatur auxiliator in negocijs ſuis, quia manus eſt organum organorum. Per pedem intelligatur curſor qui currit ad negocia peragenda. Per oculũ, cõſiliari⁹ q dirigit in agendis. Amicitia aũt iſtorum q̃tũcunq; ſit vtilis in temporalib⁹, eſt tñ præſcindenda à ſe, & remouẽda: ſi ſit occaſio ruinę in ſpiritualibus: propter hoc quod ſequitur: l ¶ Bonum eſt tibi: id eſt melius. m ¶ Ad uitam ingredi debilem uel claudum. Sicut enim ſequenti capitulo dicit ſaluator, ꝙ vno modo dicitur caſtratus propter regnũ cælorum qui continet membra genitalia ab illicito actu, ſic dicitur hic claudus qui continet pedem ab inordinato greſſu: & debilis

C

† Mar. 9. f. Luc. 17. a. De renũ. c. niſi. ş. pro graui.

†Mancum.

D

Nico. de Lyra.

Videte ad proximũ: & hoc cõtingit dupliciter. ſ. rõne corpis, & rõne aĩæ. Primo ergo docet cõicationẽ charitatiuã ad hoĩem ex parte corpis, vt ex notiorib⁹ ꝓcedat ad min⁹ nota, bona autẽ corporis ſunt nobis magis nota. Secũdò docet cõicationẽ ad proximũ ex pte aĩę, ibi: Qui aũt ſcãdalizauerit Dicit ergo primò. Et q ſuſ. u. p. ta. hũilẽ. ſ. & fidelẽ. a ¶ In noĩe meo. hoc eſt propter deum ipſum ad hoſpitium recipiẽdo, & neceſſaria corporis miniſtrãdo & ꝑ hoc intelliguntur oĩa alia bñficia quæ impendunt ꝓpter deũ ex parte corporis. b ¶ Me ſuſce. qa vbi vnũ ꝓpter alterũ vtrobiq; tm̃ vnũ: & ideo q recipit ꝓximũ propter Chriſtũ, dicit Chriſtũ recipere. Exẽplũ hui⁹ habem⁹ in lẽgẽda btĩ Martini, vbi dicit, ꝙ Chriſt⁹ ſe veſtitũ oſtendit illa pte chlamydis, quã beatus Martin⁹ dederat paupi ꝓpter Chriſtũ. c ¶ Qui autẽ ſcã. Hic docet cõicationẽ charitatiuam ad ꝓximũ ex pte aĩę. Quę conſiſtit in duobus, primò ne ꝓximo inferat nocumẽtũ, ſecũdò vt ei præbeat bñficiũ, ibi: Venit em̃ filius hoĩs ſaluare. Prima in duas quia primò admonet ne proximũ ſcãdalizemus. ſecũdò, ne eũ cõtẽnam⁹ ibi: Videte ne contẽnatis. prima in duas: qa primò docet vitare ſcãdalũ actiuũ. ſecũdò, paſſiuũ, ibi: Si aũt man⁹ tua. Circa primũ aduertendũ, ꝙ ſcãdalũ actiuè dictũ, eſt dictũ vel factum min⁹ rectũ, prębẽs occaſionem alteri ruinę. Scãdalizare igit aliquẽ eſt facere eum ruere in pctm̃ mortale ex dicto vel facto ſuo malo: & hoc eſt ꝓpriè inferre ei nocumẽtũ ex pte aĩę, qđ eſt rectè cõtra charitatẽ: & ideo talis faciẽs aliũ ſic ruere, ſi faciat hoc de intentione ſeu ex aduertẽtia ſẽꝑ peccat mortalit, etiã ſi factũ vel dictũ ex quo ruit alius, nõ eſſet de genere pctĩ mortalis. Sicut dicẽs mẽdacium iocoſum mulieri intentione ꝓtrahẽdi eã ad adulteriũ, eſt peccatũ mortale ex intentione finis. d ¶ Qui ſcãdalizaue. unũ &c. Dicit autẽ puſillis, qa nullus ſcãdalizat paſſiuè, niſi inq̃tum puſillus. i. paruę virtutis: qa homo pfectę virtutis ex dicto vel facto malo alteri⁹

Moraliter.

meo me ſuſcepit. nã ab eo verè ſuſcipitur qui ei conformatur. c ¶ Qui autem ſcandalizauerit &c. Sequit: d ¶ Expedit ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius &c. Eligibilius enim eſt corporaliter affligi q̃ æternaliter cruciari. i ¶ Si autem manus tua uel pes tuus ſcandalizat te &c. Per manum quæ eſt organum organorum, intelligi poteſt opus bonũ de genere, quod tamen non eſt neceſſarium ad ſalutem, & ſi tale bonum ſit occaſio ruinæ, vtpote ſuperbiæ, vel alterius mali debet dimitti. Per pedem verò poteſt intelligi greſſus honeſtus nõ tamẽ ad ſalutem neceſſarius, & ſi ſit occaſio mali debet dimitti. n ¶ Et ſi oculus tuus ſcandali. te. &c. Per oculum poteſt intelligi ſciẽtia ſæcularis, quæ licet ſit bona, tamẽ ſi ſit occaſio mali debet dimitti, ſicut dicit btũs Grego. de ſancto Benedicto, qui liberiori genere ex prouincia Murcię ortus, Romæ liberalibus literarũ ſtudijs traditus fuit: ſed cum in eis multos ire ꝑ abrupta vitiorum cerneret, eũ quẽ q̃ſi in ingreſſu mũdi poſuerat pedẽ retraxit Et ſubditur ibidẽ. Receſſit ergo ſciẽter neſci⁹, & ſapiẽter indoct⁹.

Videte

E a ¶ Videte ne contẽnatis. Sic pcipio vobis ſeueritatem dimittendi oẽs amicitias, vt admiſceã clementiã, vt qratis eorum ſalutem. Sed ſi pſiſtãt in mal, meli⁹ eſt ſolum ſaluari, ꝙ dãnari cum plurib⁹. Quãuis pſcãdal oĩs rũpend⁹ eſt affectus: qrite tamẽ ſalutem ĩfirmorũ ꝗtum poteſtis. b ¶ Quia angeli ſeo. Cur non ſunt cõtẽnẽdi: qa pro eis quotidie mittunt angeli. Hierony. Magna dignitas animarũ, vnaquæq; habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiã ſui angelũ delegatũ. c ¶ Semp uidẽt &c. Viſione dei manifeſta pfruunt, ideo nõ eſt ſpernẽdũ ab homine, qđ apud deũ tãtæ curæ eſt ergo vos nolite ſpernere, ꝗtũ in vobis eſt. ¶ Et ſi enim miſſi veniãt, ſic exteri⁹ implẽt miniſteriũ vt nũꝗ intus deſint p cõtẽplationẽ. Mittũtur ad hoĩm ſalutẽ,
† Luc.19.b & tamẽ ſemp vidẽt faciẽ patris: qa quolibet miſſi veniãt, intra ipſũ currũt qui
Angeli mittunt ad hominũ ſalutem. vbiq; eſt d ¶ Si fuerint alicui centum &c. Domin⁹ centũ oues habuit, dũ rationalis naturæ numerus angelorũ & hoĩm integer, i. in ſua perfectione mãſit, ſed vna errauit, cũ homo peccauit. ¶ Ouis pdita oẽs pctõres q per pe-
Luc.15.a. nitentiã recõciliãtur deo. Nonagintanouẽ ſunt ſuperbi, quos reliqt in montibus p tumorẽ vel ſollicitudinẽ gerũt in animo, q ſolos ſe videri volunt, q de ſe preſumẽtes pœnitẽtibus præponunt ſe: quib⁹ ad perfectionem vnitas deeſt. e ¶ Nonne relinquet &c. Grego.
Phil.2.a. Quia ſeipſum exinaniuit formã ſerui accipiẽs, angelica natura perſiſtẽte in ſumma beatitudine. Alij in nonagintanouẽ iuſtorũ numerũ putãt intelligi, in vno
Mar.2.c. pctõrum, vnde alibi: Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. In Luca ſcriptũ eſt
Luc.5.f. Maius gaudiũ eſt ſuper vno pec. pœ. a. ꝙ ſup nonagintanouẽ iuſ. q nõ in. pœ. Quia vt quotidie experimur, q illicita non cõmiſerũt, in rebus licitis ſæpe ſibi prebent vſum, ad cęleſtia anxiè nõ anhe-
F lant. Et quia ſecuri ſunt, ad bona agẽda pigri remanent. Ecõtra aũt plærũq; peccator facit. Maius ergo gaudiũ de eo, ꝙ de ſtante iuſto, vt dux in prelio: Plus em̃ militẽ illum diligit qui poſt fugã reuerſus hoſtem fortiter præmit, ꝙ eum qui nunꝗ fugit, nec vnꝗ fortiter egit. Sed & ſunt qdã iuſti, de quib⁹ eſt tãtũ gaudiũ vt eis null⁹ pœnitens p̃poni poſſit: q & ſi nõ ſint malorũ cõſcij ſibi tamẽ licita reſpuunt, in oĩb⁹ ſe humiliãt. Quãtũ ergo gaudiũ eſt, ſi hũilit plãgat iuſtus cũ tãtũ ſit ſi qđ male geſſit dãnat iniuſt⁹? f ¶ Gaudebit &c. Magis dñs gaudet de nr̃a repatione (qa magis nos gaudere facit) ꝙ de angelorũ imutabilitate. Maior em̃ dei vt⁹ & hũilitas in nr̃a reparatiõe cognoſcit, ꝙ in nr̃a creatione. g ¶ Si aũt peccauerit in te &c. Si em̃ in deum, nõ eſt noſtri arbitrij. ¶ Hoc ordine ſcandala vitare debemus, ne quem lædamus: & peccantem zelo iuſtitiæ corripiamus, & pœnitenti miſericordiæ viſcera pandamus. h ¶ Corripe eum inter te & ipſum &c. Non paſſim iubet peccanti dimittere, ſed pœnitenti. Ita peccat qui videns fratrẽ peccare tacet: ſicut qui pœnitenti non iudulget. Nam ☞ qui dixit:

tam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.
a Videte ne cõtennatis unum ex his
(a ¶ Deputat eis cuſtodiam.)
b pusillis. Dico enim uobis, quia an-
c geli eorum in cælis ſemper uident
faciem patris mei, qui in cælis eſt.
(a ¶ Non debetis curam hominum paruipendere pro quibus ego veni.)
† Venit enim filius hominis ſalua-
(a ¶ Ad clementiam prouocat qui præmiſit: Videte ne contemnatis.)
re quod perierat. Quid uobis uide-
(a ¶ Aliud de eadem re ſubdit exemplum.)
d tur? Si fuerint alicui centum oues,
(a ¶ Quia rationalis creaturæ numerus pereunte homine fuit imminutus.)
e & errauerit una ex eis, nõnne relin
(¶ Alias quit. a ¶ In cælo ab homine derelicto. a ¶ Alius euangeliſta dicit, in montibus. i. excelſis.)
quet nonagintanouem in deſerto,
(a ¶ In terram. b ¶ Hominem vt ſumma reintegretur.)
& uadet quærere eam quæ † erra-
uit? Et ſi contigerit, ut inueniat eam.
(a ¶ Quia maior gloria reformantis eſt perdita reſtaurare, quam ea quæ ſunt immota retinere.)
f Amen dico uobis, † quia gaudebit
ſuper eam magis quàm ſuper nonagintanouem, quæ non errauerunt.
(a ¶ Docet parabolam ideo propoſitam, vt puſilli non contemnantur. ¶ Sicut non eſt voluntas paſtoris, vt vna de ouibus pereat.)
Sic non eſt uoluntas ante patrem
(a ¶ Sed omni beneuolentia ab his quos offendunt corrigantur. ¶ Si perit, non voluntate eius perit.)
ueſtrum qui in cælis eſt, ut per-
g eat unus de puſillis iſtis. † Si au-
(a ¶ Iniuria vel contumelia affecerit.)
tem peccauerit in te frater tuus,
(a ¶ Ne publice correptus verecundiam perdat qua perdita in peccato permaneat.)
h uade & corripe eũ inter te & ipſum

d ¶ In cælis ſemper uidẽt faciem patris. Quia ꝗtuncunq; mittant ad temporaliũ rerũ adminiſtrationẽ, tamẽ ſup deo inhærẽt
G p apertã viſionẽ. e ¶ Qui in cel. eſt. Licet enim deus ſit vbiq; p eſſentiã, pſentiã & potentiã, tamẽ ſpecialiter dicit eſſe in cælis, vbi adeſt beatis p apertã viſionẽ. f ¶ Venit em̃ filius ho. Oſtẽ-
Diuiſio. ſo ꝙ nõ eſt pximo inferẽdũ nocumẽtũ ex pte aĩe, hoc oñdit, ꝙ ei eſt bñficiũ impẽdẽdũ: & primo ĩ affectu, ſcđ'ò in effectu ibi: Si aũt peccauerit. Primũ oſtẽdit exemplo ſaluatoris qui ad ſalutẽ hoĩm deſcẽdit de celis, dicẽs: Venit em̃ filius hominis ſaluare qđ perierat. & inducit ad hoc exẽplũ de illo q habet centũ oues: vna em̃ errãte dimittit nonagintanouẽ, & vadit ad qrẽdũ illã, quę errauerat: & cũ inuenit eã gaudet ſpeciali gaudio de iuẽtiõe ei⁹: Nõ qa magis diligat illam ſolã ꝙ nonagintanouẽ, ſed qa ſicut dictũ eſt, habet ſpecialẽ rõnẽ gaudẽdi de inuẽtione eius quã nõ habebat in alijs. Sic deus de reuerſione peccantium ad ſalutẽ habet ſpecialẽ rationẽ gaudij quã nõ habet de pmanẽtibus in iuſtitia Cæteris tamẽ parib⁹, pmanẽtes in iuſticia ſunt magis dilecti deo. Hoc autẽ inducit ſaluator ad cõſiderãdum, ꝙ ſimiliter debem⁹ gaudere in affectu de ſalute pximorũ. Cõſiderãdũ etiã, ꝙ alia rõne aliqñ deus magis diligit peccatores re-
† Errabat. uertentes ꝙ remanẽtes in iuſticia: nõ qa peccauerunt, ſed quia ex peccato commiſſo humiliores efficiunt, & ſãctiores, & in bono feruẽtiores. Vnde dicit bea-
† 50. diſt. quia ſanctitas tua. tus Grego. in moralibus, ꝙ princeps militiæ plus eum militem diligit qui poſt fugam fortiter hoſtem p̃mit, ꝙ qui nunꝗ fugit, nec vnꝗ aliquid fortiter egit: Et eodẽ mõ eſt de peccatore poſt pœni-
H tentiã viriliter agẽte: & de iuſto tepido
Diuiſio. in ſua iuſticia pmanente. g ¶ Si autẽ peccauerit &c. Hĩc cõſequẽter oſtendit, ꝙ debem⁹ eſſe benefici pximo ex pte aĩę in effectu: Et hoc dupliciť: Primò,
† Lu.17.a. 45. di. c. ſed illud. 2. q. 1. c. ſi peccauerit. defectus eorum charitatiuè corrigendo & ſecundo, offenſam miſericorditer remittẽdo, ibi: Iterum dico vobis. Ad euidentiam primi aduertendum, ꝙ duplex eſt correptio. Vna quæ eſt ad peccantis punitionem propter conſeruationem iuſtitiæ: & iſta nõ ordinat ſemp ad correctionẽ delinquẽtis, qa aliquãdo ſibi infligit pœna mortis: & ideo principaliť eſt ad conſeruationẽ iuſticiæ & terrorẽ aliorũ: & talis correptio nõ ptinet ad ſingulares pſonas: ſed ad iudicẽ ad quẽ ptinet cõſeruare iuſtitiã inter homines, & propter hoc talis correptio eſt actus iuſtitiæ. Alia eſt correptio quæ ordinatur ad fratris peccantis emendationem: & hæc eſt actus charitatis, & pertinet ad omnes: quia ſicut dicitur in Eccleſiaſtico: Vnicuiq; mandauit de⁹ de proximo.
Eccl.17.b Et ideo ſicut quilibet tenetur proximum ex charitate diligere, ita tenetur defectus eius charitatiuè ad emendationem eius corrigere, ſi tñ pbabiliter credat ꝙ ex ſua correctione debeat ſe emẽdare. Et de tali correctione loquit hĩc Saluator, nõ de prima, quę eſt actus iuſticiæ. Tangit autem debitum modum huius correctionis, dicens. Si autem peccauerit in te frater tuus. Et intelligit iſtud in te dupliciter: vel qa te ſolũ læſit, vel qa te ſolo ſciẽte peccauit: Si enim alios læderet, vel coram alijs peccaret, tũc non haberet locum illud quod ſubditur: h ¶ Vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Quia peccata publica ſunt in publico arguẽda, ſecũdũ qđ q dicitur. 1. ad Timoth. v. d. Peccan- ☙ tem coram

Nicolaus de Lyra.

☙ & debilis qui continet manũ ab illicito tactu: Et ſicut teſtimonio Saluatoris illa caſtratio, quæ eſt per membrorũ genitaliũ cõtinentiã, eſt meritoria & laudabilis: nõ aũt illa quæ per mẽbrorũ amputationẽ, Sic in ppoſito claudicatio vel debilitas ſeu cęcitas quæ eſt per cohibitionem manus ab illicito tactu, & oculi ab illicito viſu, & pedis ab illicito greſſu, eſt meritoria & laudabilis: non autem illa quę eſſet per membrorum priuationem. Cætera patent. a ¶ Videte ne contẽnatis &c. Hĩc conſequenter prohibet ne pximũ cõtẽnamus: Cuius rationẽ aſſignat: quia ꝗtuncunq; homo ſit paruus in hoc mundo, tamẽ habet angelũ aſſignatum à deo ad ſui cuſtodiam: & ideo ſi homines tm̃ à deo honorantur, ꝙ ad eius imaginem ſunt facti, multo fortius à nobis ſunt honorandi: & hoc eſt quod dicit: Videte ne contemnatis. Sequitur: c ¶ Quia angeli eorum. i. aſſignati eis. ¶ In cælis

Moraliter. ☓ a ¶ Videte ne contennatis unum ex his puſillis. Graue ergo eſt contennere quem deus honorat angelo cuſtode, & propter cuius ſalutem dei filius voluit in mundum venire: Et hæ rationes tanguntur, cum dicitur: b ¶ Dico enim uobis, quia angeli eorum in cælis ſemper uident &c. Si autẽ peccauerit in te frater tuus. i. te ſciente: vñ Augu. Quid eſt in te peccauit, niſi tu ſcis, quia peccauit. b ¶ Vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Hieronymus. Corripiendus enim eſt ſeorſum frater, ne ſi ſemel verecundiam amiſerit, permaneat in peccato. ☓ Si te audi

qui dixit: ſi pœnitet dimitte, premiſit, ſi peccauerit increpa. Nec difficilis ſit venia nec remiſſa indulgẽtia. a ¶ Dic ec. Vt deteſta-
A tioni eum habeat. Et qui non potuit pudore ſaluari, ſaluetur opprobrijs, & vt rubore ſequeſtrationis emẽdet, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Sed ne quis ſuperbus talem contemneret ſequeſtrationẽ ſubdit: Amẽ dico uo. Poteſtatẽ tribuit apl'is, vt ſciant q à talibus dñant, hũanã ſententiã diuiã ſententia corroborari. b ¶ Sicut ethnicus.
†Deu.19.b 2.Cor.13.a. Deteſtabilior eſt q ſub nomine fidelis agit opa infideliũ, ꝙ aptè Gẽtilis. Nec iõ ſalus ei⁹ negligẽda eſt, nã & Ethnicos. i. Gẽtiles & publicanos in numero qdem fratrum nõ deputam⁹, ſed tñ eorũ ſalutem ſemp inqrim⁹. ¶ Typicè, Publicani ſunt q lucra ſeculi ſectant & exigunt vectigalia negotiationis p fraudes, p furta & p periuria. c ¶ Amen dico &c. A deo veſtra ſentẽtia cõfirmat diuĩa vel ad recipiẽdũ pœnitẽtẽ, vel ad abijciẽdũ cõtumacem. d ¶ Si duo. Typicè. Vbi ſpũs aĩa & corp⁹ cõſenſerint, vt nõ ſit iter eos bellũ, carne cupiẽte cõtra ſpm̃ & ſpũ cõtra carnẽ, qdqd petũt fiet. Quia ſi corp⁹ vult, q̃ ſpũs vult, tm̃ bonarũ rerũ ẽ
Hierony. petitio. e ¶ Ibi ſum in me. Omnis ſermo, ſupra ad cõcordiã puocat & pacẽ, quã a deo cõmẽdat, vt dicat deũ in medio eſſe eorũ, q pax & charitas ſedẽ ſibi in pacificis cõſtituit, & vnitatis merito oĩa petenda impetranda eſſe confirmat. f ¶ Tunc accedẽs. Dixerat videte ne cõtem. v, de pu. i. adiecerat: ſi peccat, corripe, & p̃mium pmiſerat: Si duo ex vobis. Prouocat⁹ ergo Petrus, q̃rit q̃tiẽs dimittat. g ¶ Septuagies ſep. Hiero. i. cccc. xc. vicibus. i. totiẽs ĩ die quotiẽs ille peccare põt. ¶ Aug. Typi. xj. p ſe trãſgreſſionẽ ſignat qa iã eſt extra decalogũ
B Cum verò multiplicatur per. vij. iam omnis intelligitur tranſgreſſio. propter ſeptem vitia. ¶ Nota. Aliter datur venia petenti fratri, vt nobis ſ. ſocia charitate conicet: ſicut Ioſeph fratribus.
†De pe. di. 3. c. ſepties Aliter inimico perſequenti, vt bonum ei velim⁹: & ſi licet faciam⁹, vt Dauid lugens Saul. h ¶ Ideo aſſimilatũ. vt ſciatis dimittẽdũ eſſe cõſeruis, oſtẽdam p ſiſitudinẽ, qa ſi ille rex & dñs dimiſit ſeruo, multò magis homo cõſeruis ſuiss
Hierony. ¶ Mos erat Syriorũ p parabolas loqui ☞ Et vxorem

(a ¶ Per alterius ſalutem ſalus tibi acquiritur.)
a ſolum. Si te audierit, lucratus eris
b fratrem tuum. Si autem te non au-
(a ¶ Studio corrigendi vel conuincendi ſub teſtibus.)
dierit, adhibẽ tecũ unum uel duos,
† ut in ore duorum uel trium teſti-
c um † ſtet omne uerbum. † Quòd ſi
(a ¶ Adhuc incorrigibilis extiterit. b ¶ Vt obiurgatio plurimorum eum corrigat. ¶ Hic autoritas de manifeſta vocatione.)
a non audierit eos, dic eccleſiæ. † Si d e
autem eccleſiã non audierit, ſit tibi f
(a ¶ Gentilis. b ¶ Exactor publicorum vectigalium.)
c ſicut ethnicus & Publican⁹. † Amẽ g
(a ¶ Vinculo anathematis.)
dico uobis, quęcũque alligaueritis h
(a ¶ Diuino iudicio.)
ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. † Ite- i
d rum dico uobis, quia ſi duo ex uo- k
bis conſenſerint ſuper terram de o- l
(a ¶ Quæſita pro ſalute corrigendorum.)
mni rẽ quamcunq; petierint, fiet il-
(a ¶ In ſanctis. ¶ In omnibus quæ indicando aguntur in terra ad ſalutem hominum, aſſum cooperator.)
lis à patre meo qui in cęlis eſt. Vbi m
(a ¶ Monuit ad concordiam: nunc præmium pollicetur quod eſt in medio eorum.)
enim ſunt duo uel tres congregati
e in nomine meo, ibi ſum in medio n
f eorum. Tunc accedens Petrus ad o
eum dixit: Domine, quoties pecca- p
(a ¶ Pœnitenti quidem.)
bit in me frater meus, & dimittam
ei? † Vſq; ſepties? Dicit illi Ieſus: q r
Non dico tibi, uſq; ſepties, ſed uſ-
g h que ſeptuagies ſepties. Ideo aſſi- s
(a ¶ Vita iuſtorum b ¶ Huic toti negotio. ¶ Typice Chriſto qui merita cuiuſq; examinat.)
milatum eſt regnum cælorum homini regi, qui uoluit rationem po- t v

to per denunciationẽ publicam: & tunc ſunt teſtes ĩducendi ad fa- C
cti pbationẽ, q prius fuerãt ĩducti ad fratris ſecretã correctionem. e ¶ Si aũt ec. nõ au. p̃ceptũ plati cõtẽnendo. f ¶ Sit tibi ſi. ethni. &c. i. ſepet ab alijs fidelib⁹ p excõicationẽ & cenſuram eccleſiaſticam. Et ꝙ talia, poſſint prælati eccleſiæ inferre, ſubditur g ¶ Amen. i. fideliter. h ¶ Dico uo. Quia deus talẽ punitionẽ approbat, ſi iudicium eccleſiæ non erat. Conſiderandũ tamẽ circa p̃dicta, ꝙ ſi pctm̃ occultũ fratris fuerit ĩ piudiciũ cõitatis: vt ſi aliqs tractaret ſecretè cũ aliqb⁹ ciuib⁹ qliter ciuitas eſſet hoſtibus tradẽda, vl' ſi ali-
† conſiſtat qs hęretic⁹ ĩ ſecreto corrũpet fideles, tũc ſecreta correptio vl' admonitio nõ eſſet
†De iure. iu. c. quẽadmodum expectãda: ſed ſtatĩ eſſet p̃lato denũciandũ, q poſſet tali piculo p̃cauere. Et idem iudiciũ de cõſimilib⁹ caſib⁹ eſt habẽdũ.
†24. q. 1. c. oĩb⁹. & 26. q. 7. c. erga 35. q. 8. c. ſi. †Io. 20. c. i ¶ Iterũ di. uo. Hĩc conſequẽt oñdit, ꝙ nõ ſolũ debem⁹ fratrẽ corripe, ſed etiam offẽſã nobis illatã remittere. Et diuidit in duas ptes: qa priò facit qđ dictũ eſt, ſcđ'ò oñdit q̃tiẽs ſit offẽſa fr̃is remittẽda, ibi: Tũc ac. ad &c. Dicit igit primò: k ¶ Si duo &c. ſ. offẽſam ſibi in uicẽ remittẽdo. l ¶ De oĩ re. &c. qa orõ nõ eſt accepta corã deo, ſi teneat odiũ cõtra fratrẽ ĩ aĩo: propter quod ſubdit: m ¶ Vbi em̃ ſũt. i. charitatę vniti.
1. q. 1. c. cũ †20. di. c. de quibus ſcriptura. 24. q. 1. c. audiuim⁹. & c. alien⁹ n ¶ In me &c. Acqeſcẽdo bonæ voluntati & petitiõi corũdẽ, dũ tñ illa orõ habeat cõditiões cõueniẽtes, q̃ ad hoc reqrũt. ſ. ꝙ aliqs oret p ſe pie & pſeueranter. His em̃ cõcurrẽtib⁹ ſẽp orõ exaudit: & ſi aliqñ differt, tñ tpe cõpetẽti ĩplet, ſicut ſupra habitũ ẽ c. vij. Aduertẽdũ tñ, ꝙ licet offẽſa ſit ſẽp remittẽda, nõ tñ iniuria. Si em̃ ex remiſſiõe ĩiurię & pœnę debitę ſeqret pnitas ĩ eo cui remittit ad facili⁹ peccãdũ, nõ eẽt bonũ ei remittere. ſilr ſi ex tali remiſſiõe eẽt ſcãdalũ aliorũ & omiſſio iuſticię & ĩ cõſilibus caſibus.
o ¶ Tũc ac. Hĩc oñdit q̃tiẽs ſit fratri remittẽdũ: & priò oñdit pꝓoſitũ, ſcđ'ò cõfirmat p exẽplũ, ibi: Ideo aſ. eſt. Circa primũ aduertẽdũ, ꝙ ſicut frequẽter dictũ ẽ Petrus tãq; pricipalis aliqñ loqbat p ſe & p alijs: & iõ audito à Saluatore ꝙ offẽſa fr̃is peccãtis eſſet remittẽda, iterrogauit q̃tiẽs eſſet remittẽda fratri, & hoc petijt ſi ſufficeret ad ſalutẽ dimittere ſepties. r ¶ Dicit il. Ie. Nõ di. Et ponit ibi numer⁹ determinat⁹ p ĩdetermiato, ac ſi di. totiẽs quotiens, vt dicit Augu. s ¶ Ideo aſ. eſt. Hĩc pbat hoc p exẽplũ D

Nico. de Ly.

Fraternæ correptionis moderamen. ☙ Peccantẽ corã oĩbus argue, vt cæteri timorẽ habeãt: ſed quãdo ſũt ſecreta, tunc habet locũ correctio fraterna: q̃ eſt act⁹ charitatis, q̃ debet fieri primò in ſecreto. Cui⁹ ratio eſt, Sicut em̃ medicus corpalis ſi debito modo pcedat, nitit inducere ſanitatẽ cũ minori diſpendio corpis, vt ſine mẽbri abſciſione: & ſi non poſſit, tũc abſcindit mẽbrũ min⁹ nobile, vt cõſeruet magis nobile vl' totũ corp⁹. Sic ille q fratrẽ peccantẽ occultè corripit, charitatiuè debet tẽtare, ſi poſſit fratrẽ emendare abſq; detrimento ſuæ famæ: quia fama cõputatur inter maiora bona hominis citra virtutes: & ideo corrigẽs fratrẽ debet ꝗtũ põt cõſeruare ei⁹ famam. Alia cauſa eſt, qa amiſſa fama vel læſa, efficitur homo inuerecundus: & p cõſequẽs min⁹ à peccato retrahitur ꝙ prius. Eſt ergo debitus pceſſus ĩ correctione charitatiua, vt homo corrigat fratrẽ ſuum inter ſe & ipſum ſolũ, vt ſic poſſit eũ ſaluare cũ oĩmoda integritate ſuę famæ. Et hoc eſt ꝙ ſequit: a ¶ Si te audi. lucrat⁹ eris &c. Eum. ſ. cum integritate famæ ad ſalutem reducendo. b ¶ Si autẽ te non. Quia em̃ fama eſt minus bonũ, ꝙ ſit bona vita: ſi non poſſit ſeruari bona vita fratris ſine detrimento ſuę famæ, tunc pcedendũ eſt ad ſalutẽ bonę vitæ cũ aliqli læſione ſuæ famæ: & ideo adducẽdus eſt vnus ali⁹ vel duo ad ſciendũ. ſ. fratris delictũ, & vt corã eis arguat: & ſi ſe nõ correxerit, tũc ſimpliciter contẽnẽda eſt eius fama, vt conſeruetur bona vita, vel ſaltem ordo iuſticiæ ad terrorẽ aliorũ. & hoc eſt qđ ſequit: c ¶ Qđ ſi non audierit eos: ſe corrigendo, d ¶ Dic eccleſiæ. i. prælato p denun

qa magis ſum⁹ debitores dei & pl⁹ offẽdim⁹ eũ ꝙ hõ poſſit offẽdere pximũ, quia tãta eſt offenſa quãt⁹ ille q offendit. Deus autẽ eſt infinit⁹, & ideo offenſa in ipm̃ cõmiſſa quãdã infinitatem habet: & tñ q̃tiẽſcũq; offendimus deũ, ipe totiẽs patus eſt remittere dũ tñ velim⁹ veraciter pœnitere: ergo multò forti⁹ ſilr debem⁹ peccãti ĩ nos facere: & hoc ẽ qđ dicit: Ideo aſ. eſt. i. ſtatus eccleſię militãtis. t ¶ Hoĩ regi. i. Chriſto, q eſt ver⁹ hõ & ver⁹ de⁹, rex regum & dñs dominãtiũ. v ¶ Qui uoluit &c. id eſt rõnẽ gerere. ☙ de factis

Moraliter. ☓ a ¶ Si te au. lu. Per ſalutẽ em̃ alteri⁹ nobis quoq; acqrit ſal⁹. b ¶ Si autem. Gloſſa, vt ſi dixerit non eſſe peccatum, probent illud eſſe pctm̃. c ¶ Qđ ſi nõ au. eos. Chryſ. i. his qui eccleſiæ prẽſidẽt. e ¶ Si autem ec. Aug⁹. i. Gentilis & paganus in numero fratrum non computãdus. g ¶ Amẽ dico uobis &c. Augu. De verbis domini in mõte: Cœpiſti habere fratrẽ tuũ tãq; Ethnicũ & publicanũ, liga illũ in terra: ſed vt iuſte liges eũ vide: nã in iuſta vincula dirumpit iuſticia. i ¶ Iterum dico uobis ꝙ ſi duo. Sub intelligẽdũ eſt ſi petierint piè, perſeueranter, & p ſe p ¶ Domine quoties. ſubdit: q ¶ Vſq; ſep. ſep. id eſt quadringentis nonaginta vicibus, vel vt dicit Aug. oĩno q̃tiẽſcũq; peccauerit, ignoſcas. s ¶ Ideo aſſimilatum eſt regnũ cælorum. i. Chriſto qui eſt rex regũ. ¶ Qui uoluit rationem ponere cũ ſeruis ſuis. Huius em̃ regis ſerui ſunt omnes homines, & cum eis rationem ponit: nam omnium actus diligẽter diſcutit ☓ Oblatus eſt

a ¶ Et uxorē. Eum nō ſolū populū, ſed etiā prelatos & ſubditos ſimul cū tota familia vl' ſubſtātia eorū ꝓ magnitudine delictorū tradidit exteris natiōib⁹: vt qđ noluerūt voto, ſoluāt tormento. ¶ Iuſſit ꝓ cupiditate & opib⁹: qa vxore & filijs pœnas ſoluere. b ¶ Miſert⁹ au. Miſericors dñs non ſolū captiuitatē Iudaicam abſoluit, ſed etiā peccatorū oīm veniam in aduentu Chriſti ſedare promiſit, ſi perſiſterent in incepto. c ¶ Dimiſit ei. i. pondere carnalium obſeruationū abſoluit, & debitū dimiſit. i. priores tranſgreſſiōes. d ¶ Inuenit unū. Gentilē ppl'm, q̄ſi ſibi debitorē fatigabat: gratiā Chriſti nō eſſe eis ad ſalutē dicēs, carnales obſeruantias ab eis non modō perſuaſionibus ſed etiā tormentis expectabat. e ¶ Serue ne. Sæpe debita dimiſi tibi, quando in anguſtijs rogaſti: ſed liberatus compaſſionē nō habuiſti, quin potius, pphetas & apoſtolos pſeq̄ris, & ingratus, & de iuſticia pſumēs ſpernis gentes, indignas tua ſocietate in Chriſto iudicans. f ¶ Sic & pater me⁹. Si non dimiſeritis ex corde qđ in vos delinquitur, & hoc qđ p pœnitentiā dimiſſum erat à vobis exigitur ¶ Repetet: vel de mala voluntate dānādo, q̄ omne malū, vel de inobedientia quæ eſt origo totius mali: Quoties em quis peccat, inobediens efficitur. ¶ Incipit narrare, q̄ dñs in Iudæa fecit, & docuit, & paſſus eſt: priò trās Iordanem ad orientē, poſt & citra Iordanē, quādo venit à Iericho ī Ieruſalem. g ¶ Sermones: Quos in Galilæa poſt tributum de humilitate & innocētia, & correctione, & venia habuit. h ¶ Venit in fines Iu. Oīs Iudæorū ꝓuincia ad diſtinctionem aliarū Gentiū Iudæa dicit, ſed ſpecialiter meridiana plaga ad differētiā Samariæ, Galilæ, Decapolis, & cęterarū regionū eiuſdē ꝓuinciæ. i ¶ Et ſecutæ ſunt. Galilæos maluit curare in Iudæa, vt Gentes in eam veniam, quæ Iudææ parabatur, admitteret.

†mutuum

Nico. de Lyra.

de factis humanis. a ¶ Oblat⁹ eſt ei unus. q debe. ei decem mi. talenta. i. obligatus ad magnā pœnā propter multa peccata. ¶ Cum autē nō haberet, unde red. quia peccator non habet vñ ſatiſfaciat deo ꝓ pctō. d ¶ Iuſſit eū dominus uenūdari. quia oīa ſua ſunt pœnę eternę, ꝑpter peccatū ſuū obligata. e ¶ Procidens autē ſer. i. peccator per pœnitentiam. f ¶ Patientiam habe. pœnā eternā in tēporalē cōmutando. g ¶ Et oīa reddam tibi: opera meritoria faciendo. h ¶ Miſertus aūt domin⁹. qa dñs parat⁹ eſt miſereri & parcere verè pœnitētib⁹. i ¶ Egreſſus aūt ſer. ille à fa. domi. ſ. p recidiuū pcti. k ¶ Inuenit unū de cōſer. i. de hoībus, q ſunt ſerui dei cū ipſo. l ¶ Qui debet ei cen. dena. i. modicum eū offenderat, qa offenſa in hoīem modica eſt reſpectu offenſę cōmiſſę in deū: m ¶ Et tenēs ſuffocabat eum: id eſt ſtrāgulabat. Et dicit à ſub & fauxcis, dicens: n ¶ Redde qđ de. In quo oſtēdit auſteritas in repetendo vindictā à ꝓximo. o ¶ Et ꝓcidens conſer. p pœnitētiā. p ¶ Rogabat eū dicens: Patiētiā. q. d. paratus ſum ſecūdū poſſibilitatem meam ſatiſfacere. q ¶ Ille autem no

†De cōſe. diſ. 4. c. quō in fi. †Mar. 11. d *delicta eorum

nere cum ſeruis ſuis. Et cùm cœpiſſet rationem ponere, oblatus eſt ei a
a ¶ Populus Iudaicus, qui decalogo conſtrictus multarum tranſgreſſionum reus erat.
unus qui debebat ei decem milia ta b
a ¶ Viribus ſuis hoc explere non poſſet.
lenta. Cùm autem non haberet un c
a ¶ Permiſit iuſto iudicio, malignorum ſpirituum ſeruum fieri.
de redderet, iuſſit eum dominus ue d
nundari, & uxorem eius, & filios, a
& omnia quæ habebat, & † reddi.
¶ Cum ſponte nollet malus, coactus populus ille pœnitet.
Procidens autem ſeruus ille roga e
¶ Parce peccatis.
bat eum, dicens*: Patientiam habe f
a ¶ Credendo in te, qui es finis legis.
in me, & omnia reddam tibi. Miſer g
tus autē dominus ſerui illius, dimi h
a ¶ In libertatem fidei vel de captiuitate liberatus.
ſit eum, & † debitū dimiſit ei. Egreſ i
ſus autem ſeru⁹ ille, inuenit unum k
¶ i. recognoſcebat ab eo ſalutem præſtitam ſibi.
de conſeruis ſuis, qui debebat ei cen l
a ¶ Non ſinebat eum reddere rationem.
tum denarios, & tenens ſuffocabat m
a ¶ Obſerua carnales obſeruantias.
eum, dicens: Redde quod debes. n
Et procidens conſeruus eius * roga o
a ¶ Parce peccatis.
bat eum, dicens: Patientiam habe p
a ¶ Quicquid lex præcipit ſpiritualiter implendo.
in me, & omnia reddam tibi. Ille au q
b ¶ Spiritualia.
tem noluit, ſed abiit & miſit eum
b ¶ A ſpirituali intellectu receſſit.
a ¶ Arctam tribulationem.
b ¶ Hoc intendens, vt legem carnaliter impleret quod videbatur debere.
in carcerem, donec redderet debi r
a ¶ Angeli qui referunt deo geſta hominum, vel prædicatores euangelij.
tum. Videntes autem conſerui e s
a ¶ Propter afflictiones Chriſtiani populi.
ius quæ fiebant, contriſtati ſunt ual
a ¶ Pro ſalute credentium contra dolum perſequutorum dominum implorant.
de, & uenerunt, & narrauerunt do s
mino ſuo omnia quæ facta fuerant. t
Tunc uocauit eum dominus ſuus, u
& ait illi. † Serue nequam, omne x
¶ Omnes præuaricationes.
debitum dimiſi tibi, quoniam ro
gaſti me. Nonne ergo oportuit & x
a ¶ Dignas miſericordia gentes reputare, quoniam omnes peccauerunt & egent gratia dei.
te miſereri conſerui tui, ſicut & ego
a ¶ Iuſta animaduerſione.
tui miſertus ſum? Et iratus domi y
a ¶ In manus Romanorum, vel tartareis miniſtris.
nus eius, tradidit eum tortoribus,
¶ In perpetuum.
quoadusq; redderet uniuerſum z
debitum. † Sic & pater meus cæle a
a ¶ Repetet a vobis dimiſſa.
ſtis faciet uobis, ſi non remiſeritis
¶ Non ficta pace.
unuſquiſque fratri ſuo de cordibus
ueſtris*. Et factum eſt, cū conſum
maſſet Ieſus ſermones iſtos, migra b
uit à Galilæa, & uenit in fines Iudææ c
a ¶ De Galilæa. ¶ Ex pietate vt docerentur, & infirmi ſanentur.
trans Iordanem, & ſequutæ ſunt d
¶ In Iudæa.
eum turbæ multæ, & curauit eos ibi. e

aūt noluit. In quo notaē crudelitas in modo repetendi vindictā. r ¶ Videntes aūt cōſer. eius. Iſti ſunt qui videntes crudelitatē hominū erga ꝓximos cōtriſtant, quia ad eandē virtutē pertinet gaudere de bono, & triſtari de oppoſito malo. s ¶ Et ue. & nar. domino, quia in oratione petunt à domino talia vindicari ad declarationem iuſticię, nō ex liuore vindictæ. t ¶ Tunc uoca. illū domin⁹ ſuus. Iſta autē vocatio fit in morte: vbi oportet de oīb⁹ rōnē reddere ſtrictē. v ¶ Serue nequā oē debi. id eſt offēſam magnā in me cōmiſſam, x ¶ Nonne ergo opor. paruā remittendo. y ¶ Et irat⁹ do. & c. tor. id eſt dęmonib⁹, q in hoc ſunt executores diuinę iuſticiæ. z ¶ Quoadusq;. id eſt ęternaliter, quia in inferno ſemp eſt redditio abſq; quietatiōe: ꝗ pœna ſemper remanet æterna à pte finis. a ¶ Sic & pater meus cæleſtis. Hic inducitur applicatio parabolæ ad propoſitum eodē modo quo dictum eſt. b ¶ Et factū eſt cum cō. Hic ponitur confirmatio doctrinę precedētis per opatione miraculorū, cū dicit: Et factū cum cōſummaſſet Ieſus. Sequitur: c ¶ Et uenit in fines Iudææ trans Iorda. vbi erat poſſeſſio duarū tribuū & dimidię. ſ. Ruben & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe. d ¶ Et ſecutę ſunt eum tur. mul. Ex q̄ patet deuotio populi ad eū, qa multi ſequebant: Aliq cauſa pdicatiōis audiendæ, aliqui cauſa curatiōis impetrandæ. e ¶ Et curauit eos ibi. Et ſic patet, q Euāgeliſta in vno ꝟbo multa miracula ſanitatū includit: qa ꝑpter multitudinē miraculorū nō poterant oīa in particulari deſcribi, vt dicitur Ioh. vlti. *a ¶ Oblatus eſt ei unus. i. quilibet peccator, quia præſentialiter ſibi aſſiſtit. b ¶ Qui debet ei de. mi. i. debitum valde magnū, quia tanta eſt offēſa, quātus ille eſt q offēdit. c ¶ Cū aūt nō ha. unde red. quia peccator nō habet vñ poſſet ſatiſfacere deo. d ¶ Iuſſit eum domin⁹ eius ue. ꝑ hoc ſignificat determinatio ei⁹ ad pœnā debitam. Per vxorem aūt eius ſignificat delectatio praua: & ꝑ filios, actus mali ꝓcedentes inde, ꝑ q̄bus eſt puniendus. e ¶ Procidens autē. vt ſibi daret ſpaciū vitę, in q̄ poſſet ꝑ pœnitētiā ſatiſfacere. f ¶ Miſertus aūt domin⁹, plus em dat dominus q̄ roget. g ¶ Egreſſus autem ſer. il. Egredit aūt à domino pctm reiterando. h ¶ Inuenit unū de conſeruis ſuis. id eſt de peccatorib⁹, q ei tenebat in modico reſpectiuè: crudeliter cogebat eum reddere. r ¶ Videntes autē. per quos oēs Chriſtiani & angeli ſcti intelligunt: vñ Apoc. xxij. b. dixit angel⁹ btō Iohāni. Cōſeru⁹ tuus ſum, & fratrū tuorū. Et corā deo repñtāt facta hoīm. v ¶ Serue nequā & c. nonne oportuit & te mi. conſerui tui. q. di. ſic. Remigius. Seruus iſte nullū legit reſpōſum dñō dediſſe: in quo demonſtraē, q in die iudicij & ſtatim poſt hāc vitā ceſſabit oīs excuſatio pcti. y ¶ Et ira. do. & c. tort. id eſt demonibus. z ¶ Quoadusq; red. i. vſq; in perpetuum. nā in inferno nulla ē redēptio. Et factū eſt. Sequit: c ¶ Et uenit. Origen. Sanauit dominus turbas trans Iordanem, vbi dabatur baptiſmus. Verè enim à ſpiritualib⁹ infirmitatibus curantur & ſaluantur homines in baptiſmo.

†ſolutionem fieri *domine *ad pedes in fines eius obſecrabat

A ¶ In eo. ca. xviij. vbi dicitur in Poſtil. Sicut digiti manus æqualiter creſcunt.

ADDI. I. Hæc rō nullā propriā preeminētiā attribuit humilitati inter cęteras uirtutes. De qualibet enim alia virtute verè poſſet dici, q illa creſcēte, cæteræ creſcūt ꝓportionabiliter ꝑpter cōnexionē virtutū, vt Poſtil. allegat. Sed ꝟba Chriſti dicētis: Diſcite à me, quia mi. ſum & hu. cor. Matth. xj. d. denotāt quandā excellētiā ſingularitatē in ipſa humilitate exiſtere, quā doctrinā cōiter doctores ſequutur. Aug. em de vera religiōe dicit, q tota vita Chriſti in terris diſciplina morū fuit ad imitandū pcipuè humilitatē ſuā. Sil'r Greg. in paſtorali dicit, q in argumentū redēptionis noſtræ inuēta eſt hūilitas Chriſti. Ex qbus patet, q hūilitas cōmendāda eſt ex aliquo ſingulari ſibi inter cæteras virtutes ꝓpriè ꝑtinēti. Et iō dicēdū ſcđ'm Tho. in ſcđa ſcđę. q. clxj. art. v. in rñſione ad. iij. argumentū, q hūilitas cōmēdaē ex hoc q pillā maximē remouetur impedimētū hūanę ſalutis, q cōſiſtit in hoc q homo ad cæleſtia tēdat, à qbus ipedit, dū ī terrenis magnificari ſtudet. Et ſic humilitas eſt q̄dā ꝓpria diſpoſitio ad liberum acceſſum hominis in ſpiritualia & diuina bona.

In eo. ca. vbi dicitur in poſtil. Venit enim filius hominis & c.

ADDI. II. Meli⁹ videt cōtinuari hoc dictū Chriſti cū ꝑcedētibus ſic. ſ. vt ꝑ aliam rōnem fortiorem oſtēdat, q nō ſunt puſilli cōtemnēdi: qđ ſic patet. Nā poſſet qs dicere, q ille ꝓximus nō eſt cōtemnēdus, q. ſ. eſt iuſtus, ſeu de q̄ rōnabiliter pſumi debet, q eſt in ſtatu gratię: ſed ꝓnatus ſeu pctōr videret debere cōtemni, cū ſit à deo remot⁹. Ad qđ remouēdum Saluator inducit exēplum de ſeipſo, q venit ſaluare qđ perierat. Ad quod etiā inducit exēplum de cētum ouib⁹, vt patet in litera. Et hęc videt eſſe ſententia Chriſo. q in hoc loco ſic dicit: Rurſus aliam rōnem ponit, quare puſilli nō ſunt cōtēnēdi priori maiorē dicēs: Venit enim filius hominis ſaluare quod perierat. q. d. ſecūdū Remigiū nō cōtenat puſillos. ſ. pctōres, qa ego ꝓ hoībus homo fieri dignatus ſum. ¶ In eo. ca. vbi dicitur in poſtil Si duo ex & c.

ADDI. III. Licet verū ſit, q oro nō ē accepta corā deo illi⁹ qui tenet odiū cōtra fratrē in aīo; non tamē ex hoc ſeqt, q oro ſemp ſit accepta coram deo illi⁹ qui nō tenet tale odiū cōtrā fratrē. Poteſt em in alijs ſic deficere, vt non audiat. Sed Chriſtus dixit: Si duo ex vobis cōſenſerint de oī re quā petierint, fiet illis. Ex quibus ſequit, q oro cōſentiētiū ſemp audiatur: vñ aliter videt dicēdū. Ad cui⁹ intellectū ſciēdū, q hmōi cōſenſus q facit orōnē efficacē ſcđ'm doctores, nō ſolū extēdit ſe ad excludendū odiū fraternū, ſed etiā ad includēdū oīa q̄ ad petitionem (quę eſt quædam impetratio) requirunt, ſ. vt orans ſibiipſi cōſentiat. Vnde Hiero. dicit: Vbi ſpūs & aīa corpusq; cōſenſerint, & nō intra ſe bellum diuerſarum habuerint volūtatū, nulli dubiū, q̄n bonarū rerū poſtulatio ſit, vbi corp⁹ vult habere qđ vult ſpiritus. Hæc Hiero. Sil'r in hoc conſenſu etiā includit, q orantes ſibipſis cōſentiāt in oīb⁹ his q̄ ad verā doctrinā & bonę vitæ cōuerſationē ꝑtinēt. Vnde Orige. in hoc loco: Iſta eſt cauſa, ꝑpter quā non exaudiunt orantes, q̄a non cōſentimus nobis ꝑ oīa ſup terra nec dogmate nec cōuerſatiōe. Sicut em̄ in muſicis, niſi fuerit conuenientia vocū, nō delectāt audientē, ſic in eccleſia niſi cōſenſum habuerint orantes, nec delectaē deus, nec audit voces eorū. Hęc ille. Vbi igiē conſenſus pdictis modis eſt, neceſſe eſt impetrare qđ petiē. Includit em̄ hīc tā idoneitas petitionis q̄ ꝑ[illegible]. Et iō ſequitur in litera: Vbi em̄ duo ſunt vel tres cōgregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorū. Vbi notandū, q ſententia horū verborū, eſt redditiua rōnis pcedentiū. Nō em̄ dixit: iterum dico vobis. i. vbi em̄ ſunt duo vel tres & c. ſicut īmediatè precedenti concluſione vbi denotaē diſtinctio illius dicti à precedentib⁹: ſed dixit: Vbi em̄ ſunt: quaſi redditiuum rōnis de hmōi petitionis efficacia, vt intelligat ſic. Rō q̄re talis cōſenſus eſt efficax, talis eſt, q̄a tales congregati ſūt in nomine meo. Vbi em̄ talis conſenſus eſt, tales congregaē in nomine Chriſti qui eſt vera pax, & vera cōcordia: & per cōſequēs eſt in medio eorū, q̄a vt aīt Origen. Mox em̄ vt aliqui conſenſerint, Chriſtus inuenitur in eis.

REPLI. In ca. xviij. vbi Poſtillator cōmēdat humilitatē cum debito moderamine. Burg. vult humilitatem habere ſingularē excellētiā inter cæteras virtutes: patet hoc ex dicto btī Aug. de vera religiōe dicētis, q tota vita Chriſti in terris diſciplina moris fuit ad imitādū pcipue humilitatē ſuā. Sed ꝑ hoc nō pōt Burg. aliquā inferre hūilitatis ꝓrogatiuā, q̄a btūs Aug. vult ꝑ hoc oñdere imitatione humilitatis faciliorem. Vita em̄ Chriſti in multis exiſtit potius admirabilis q̄ imitabilis: quo ad humilitatē tñ̄ facilis ē imitabilis. Ideo idē btūs Aug. in ſer. cōi de martyrib⁹ dicit: Chriſt⁹ dñs nō dixit: Diſcite à me mortuos ſuſcitare, ſuper aq̄s ſiccis pedib⁹ ambulare: nō hoc dixit: Sed qđ aīt: Diſcite à me, q̄a mitis ſum, & humilis corde. Et ad eundē ſenſum pertinet qđ Burgēn. de btō Greg. Poſtillatore allegat. Nec concludit ſuū propoſitum p dictū. ſ. Tho. ex ſcđa ſcđæ. q. clxj. Nam cum dixiſſet, q humilitas eſt quędā ꝓpria diſpoſitio ad liberū acceſſū hominis ad ſpūalia & diuina bona, ſubit idem ſctūs Tho. ibidem. Igitur ſicut pfectio potior eſt diſpoſitione, ita & charitas. Et ille virtutes quib⁹ homo directè mouet in deum, ſunt potiores humilitate, & ita dictum ſcti Tho. potius eſt cū Poſtilla, q̄ cū Burg. q hic & alibi eſt trūcator autoritatū & c. *Nicolaus de Lyra.*

B C D

GLOS. ORDI.

E Taccesſ. Cap. XIX. Q. complexione capiatur. Si diceret: Dimittēda eſt q̄cūq; ex cauſa, & ducenda alia: pudicitiæ prædicator contra ſe facit. Si dicit nō ē dimittēda, cōtra doctrinā Moyſi & dei facit. Ideo reſponſum temperat naturalem legem, primamq; dei ſententiam ſecundò opponens, q nō volūtate dei, ſed peccatiū neceſſitate concēſſa eſt.

Cap. XIX.
E Taccesſerunt ad eū a
a ¶ Ex liuore vt deciperent.
Phariſæi tentantes b c
eum, & dicētes: † Si d
licet homini dimit
a ¶ Earum cauſarum quæ ſcribebantur in libro repudij.
tere uxorem ſuam quacunque ex
a ¶ Non ſua reſpondit, ſed hiſtoriæ veteris & mandatorum dei recordatur.
cauſa? Qui reſpondens, ait illis: e

NIC. DE LY. *Ee fœminā

E Taccesſe. Cap. XIX. Hīc cōſequenter Saluator docet virtutes contemplatiuorū ſeu religioſorū. Et diuidiē in tres ptes: qa primò docet continētiā. Scđ'o obedietiā, ibi: Tūc oblati ſūt ei paruuli. Tertiò paupertatē volūtariā, ibi: Et ecce vn⁹. In iſtis aūt trib⁹ cōſiſtit pfectio religioſorū. Prima diuidiē in duas ptes: qa priò docet Chriſt⁹ illud qđ eſt neceſſitatis cōtinētia videlicet cōtinētiā cōiugalē Scđ'ò illud qđ ē pfectiōis. ſ. cōtinētia ab oī actu venereo, ibi: Dicūt ei diſcipli. Prima in duas: qa primò circa hoc ponit Phariſerū doloſa interrogatio, Et ſcđ'ò ponit ipſius Chriſti vera rñſio, ibi: Qui rñdēs, Dicit ergo: a ¶ Et acceſſer. ad eū. i. ad Ieſum. b ¶ Phari. Qui in populo Iudæorū pre alijs videbatur religioſi, vt dictū eſt. s. 8. & dicet. īferi⁹. xxj. c. ¶ Ten. e. Cape. ſ. i ꝟbis. d ¶ Et di. Si li. ho. di. i. ex leui cauſa, vt ꝑpter aliquā fœditatē ſeu turpitudinem corporalem. Hanc quæſtionem propoſuerunt Chriſto ad capiendum eum: quia reſpōſio ad vtrunq; ptem erat calūniabilis: quia ſi diceret q licet, videbaē laxare fræna concupiſcentiæ carnali: dicendo q homo pro libito volūtatis ſuæ poſſit vxorem dimittere & aliam ducere, & etiam contra dictamen legis naturæ, quia inſeparabilitas eſt de ratione matrimonij vt dicetur poſt. Si autem diceret, q non licet, videbatur contra Moyſen dicentem Deute. xxiiij. a. Si acceperit homo vxorem, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquā fœditatē, ſcribet libellum repudij & c. e ¶ Qui re. Hīc ponit Chriſti reſponſio. Et diuidit in duas ptes: qa primò ponit rñſio. Scđ'o remouet q̄dā ſibi factā obiectio, ibi: Dicūt illi. Ad euidentiā primi, aduertēdū, q indiuiſibilitas ē de rōne matrimonij: ꝑpter qđ ponit in diffinitiōe ei⁹ tāq̄ formale, cū dr: Matrimoniū eſt cōiūctio maris & fœminę int legitimas pſonas indiuiduā vitę cōſuetudinem retinens. i. indiuiſibilitatem ſecūdum totam vitam alterius coniugū. Ratio autem huius eſt, quia matrimonium ē cōiūctio maris & fœminę ad educationē ꝓlis ad cultū diuinū mltiplicādū. Ad hoc aūt, q ꝓles ſit apta ad cultū diuiū, & poſſit ſibi ſufficere poſt emācipationē à pētib⁹, reqrit magn⁹ tpis tract⁹: qa optet filiū gñari educari & doceri, & ſibi de neceſſarijs vitę à parētib⁹ ꝓuideri. Quia ſcđ'm qđ dicit Apl's. ij. Co. xij. Parētes debēt theſaurizare filijs, & nō filij parētib⁹. Añq̄ aūt hō poſſit generare de cōi curſu, eſt. xviij. annorū vel xx. Añq̄ v⁹ fili⁹ genitus ſit educat⁹ & edoctus à patre ſciens & potēs ſe & familiam regere, oportet, q ſit. xx. an. vel circiē. Et ſic patet, q licet vir nō generaret niſi vnū filiū ī vxore, tñ anteq̄ fili⁹ eſſet diſpoſit⁹ ad recedēdū à pře, iā pater eſſet. xl. annorū vel circiter: nunc autē ita eſt q maſcul⁹ & fœmina debent ſimul cohabitare indiuiſibiliter q̄diu intēdūt generationi & educationi prolis, ſicut videm⁹ in brutis aīalibus & auib⁹, q determinat⁹ mas, determiatę fœminę in ſepa *biliter

Diuiſio †26. diſ. de inde. 28. q. 1. nungd. De cōſan. & affi. c. 4.

Moraliter. a ¶ Et acceſ. Orige. Tētato aūt dño, nullus diſcipulorū ei⁹ qui poſitus eſt ad docēdū grauiter ferat, ſi tētat⁹ fuerit à quibuſdam: ſed tentantibus reſpondeat dogmata pietatis

a ¶Et fœminā. Non ait fœminas, vt vnū cōiugiū ſit non plura, qd' ex repudio priorū q̄rebat̃. b ¶Adhærebit uxo. Si mał morib⁹, ſi luxurioſa, ſeu quidlibet hm̄ōi ſit vxor, velim⁹ nolimus ſuſtinenda eſt. Cū enī liberi eſſemus, volentes nos ſubiecimus ſeruituti. Si ancilla libero, vel ſeruus liberæ ſupponitur, nō reputatur cōiugiū poſtq̄ detectum fuerit: ſic & de cōſanguineis. c ¶Et erunt duo in car. Præmiū nuptiarū eſt ex duobus vna caro: Caſtitas coniūcta ſpiritui vnus ſpiritus efficit̃. Salubri cōſilio dei factū eſt, vt portionem ſui corpis vir amplecteret̃ in fœmina, ne à ſe putaret̃ diuerſum eſſe, quod de ſe cognoſceret fabricatum. d ¶Homo non ſe. Hō ſepat, qn̄ pro deſiderio ſecūdę primā dimittit. De⁹ ſepat (q & cōiūgit) qn̄ ex conſenſu ꝓpter cultū dei, eo ꝙ tēp⁹ ī arto ſit, ſic habem⁹ vxores q̄ſi nō habētes. e ¶Qm̄ Moy. Seru⁹ cōſtitut⁹ ī īfirmitate ꝑmiſit, ego autē magiſter & dn̄s pręcipio. Moyſes rudib⁹ in q̄b⁹ lex naturalis hebetata erat īdulget. Nō em̄ īdulgeret, niſi haberet poſtea perfectos quos argueret: de rudibus enim paulatim boni eſſe cœperunt. Conſilium fuit hominis, nō dei impiū: q maluit indulgere diuortiū, q̄ deſiderio ſecūdarū nuptiarū fieri homicidiū vel perdurare odiū. f ¶Niſi ob fornicatione, Aug. Vxor vt dimittatur, vna carnalis cauſa eſt fornicatio: vna ſpiritualis timor domini: vt viua ea, alia ducat̃, nulla cauſa in lege dei eſt. g ¶Et aliam duxerit. Quia poterat accidere, vt aliquis calumniā faceret innocenti, & ob ſecūdā crimē impingeret primę vxori: ſic priorē dimittere iubet, vt ea viuēte ſecūdam non habeat. Et ne vxor idem faciat viro eadē cautela pręcipit̃ ne ſecundū habeat virum. Et quia addultera non timet opprobriū, viro dicit̃, ꝙ ſi talē ducit ſub adulterīj crimīe ſit, dicit ſcript. Qui adulterā tenet, ſtult⁹ & īpius eſt.

Nuptiarū premium quod eſt

†in carnē vnam

†Deu. 24. a. Matth. 5. c. Mar. 10. a.

†Mar. 10. b. Lu. 16. d.

Prou. 18. d

Non expe-

† Non legiſtis, quia qui fecit † hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos? Et dixit: † Propter hoc dimittet homo patrem & ma-

a ¶Non vxoribus.

trem, & adhærebit uxori ſuæ, & e-

a ¶Non tres. b ¶In carnali copula.

runt duo † in carne una. Itaque iam

¶Quia vnum facit carnalis coniunctio.

non ſunt duo, ſed una caro. Quod

a ¶Faciendo vnam carnem b ¶Sed deus

ergo deus coniunxit, homo non ſe-

a ¶Ecce aperiunt calumniam. b ¶Quandoquidem deus ſic ordinauit, quare Moyſes ſuperordinauit.

paret. Dicunt illi: † Quid ergo Moyſes mandauit dari libellum repudij, & dimittere? Et ait illis: Quoniam

¶Non deus.

Moyſes ad duriciam cordis ueſtri

¶Non imperauit.

permiſit uobis dimittere uxores ue-

a ¶Non ſic habuit lex naturalis. ¶Doctrina Chriſti concordat legi naturali, quia iam eſt tempus perfectionis.

ſtras, ab initio autem non fuit ſic. † Dico autem uobis: quia quicunque dimiſerit uxorem ſuam, ni-

a ¶Quæ vnam carnem diuidit in alteram & ſeparat.

ſi ob fornicationem, & aliam du-

¶Id eſt mœchiam facit.

xerit, mœchatur. Et qui dimiſ-

Nico. de Ly.

Maris & fœminę cōiūctio q̄re īſeꝑabilis

F

Nobiliter cōiūgit̃ tp̄e q̄ intendūt generatiōi & educationi filiorū Verūtn̄, q̄a ī alijs aīalib⁹ & auib⁹ filij nati in modico tp̄e ſūt ſufficiētes victū ſibi q̄rere, iō maſcul⁹ & fœmīa nō cōiūgūt̃ inſeparabiliter ꝑ totā vitā: ſed tm̄ tp̄e educatiōis filiorum. Cū ergo natura humana debeat magis eſſe ordinata q̄ natura brutorum, ideo de dictamine naturali eſt, ꝙ vir & vxor inſeparabiliter cōiungant̃, q̄ diu ſtat neceſſaria educatio & doctrina filiorū: & hoc eſt ſcd'm totā vitā cōiugatorū: q̄a ſicut viſum eſt, hō habet q̄dragīta annos anq̄ prim⁹ fili⁹ ei⁹ ſit ſufficiēter educat⁹, & ſic ſola occaſiōe primi filij dictat natura, ꝙ tantū debeat cū vxore inſeparabiliter habitare. Et quia interim anteq̄ prim⁹ ſit ſufficiēter educat⁹, naſcūtur filij alij vel ſaltē pn̄t naſci: q̄b⁹ cōſulr̄ oportet ꝑ parentes ꝓuideri, ad qd' requirit̃ vlterior tract⁹ tp̄is magn⁹. Ideo ſicut natura dictat in alijs aīalib⁹, ꝙ maſculus & fœmina inſeparabilr̄ cohabitent tp̄e determinato à natura in generatione & educatione filiorum: ita dictat in natura humana, vt vir & vxor inſeparabiliter cohabitent per totā vitā: & ſic patet, ꝙ indiuiſibilitas matrimonij non ſolū eſt de iure diuino, ſed etiam de iure naturali: Hanc autē veritatē declarat Saluator ꝑ ſcripturam veteris Teſtmēti, dicēs: a ¶Nō legiſtis q̄a q fe. ho. ab in. ſcilicet qn̄ ſolum currebat lex naturę ante datam legē per Moyſen, a ¶Maſculum & fœminam fecit eos. In hoc tangitur materia ipſius matrimonij ſcilicet maſculus & fœmina, quia matrimoniū ordinatur ad generationē & educationē ꝓlis: Ad hoc aūt requirit̃ determīatū actiuum & paſſiuū: & hoc in aīalibus ꝑfectis, q̄a non generantur ex putrefactione. In maſculo autem eſt virt⁹ actiua, & in fœmina virt⁹ paſſiua Homo autē eſt perfectiſſimū animalium, & ꝓpter hoc ad perfectionē ei⁹ req̄rit̃ diſtinctio ſexuū, videlicet maris & fœminę. Sequitur: c ¶Et dixit: propter hoc dimittet homo patrē &c. In quo tangit̃ debita conditio materię prædictæ: quia matrimonium debet eſſe inter perſonas legitimas ad contrahendum Tangitur autem hīc legitimas per hoc ꝙ excluduntur perſonæ illegitimæ, quæ ſunt pater & mater. Iſtæ enim perſonę ſunt excludendæ ſecundum dictamen legis naturæ. Cuius ratio eſt, q̄a vir & vxor in actu matrimoniali ad paria iudicantur: & ideo contra reuerentiā

G

tra reuerentiam naturalem eſt, ꝙ filia coniungatur patri, & filius matri. Vnde & aliquādo aīalia magis appropinquantia ad induſtriam humanam, talem cōiūctionē tanq̄ abominabilem refugiunt, ſicut narratur de elephante: qui adductus à magiſtro ipſum cuſtodiente ad impregnandum matrem propriam renuit: ꝓpter quod magiſter vultū eius operuit, & cū ſic ignoranter matrē cognouiſſet & diſcooperto vultu hoc videret, inſilijt præ dolore in ductorem ſuū & interfecit eū. & hoc eſt qd' dicit̃ ī litera: Propter hoc. id eſt ꝓpter opus generatiōis. d ¶Dimittet homo patrē & matrē. Homo tamen eſt cōmunis generis, & ideo ſignificat maſculū & fœminā. Eſt ergo ſenſus ꝙ filius nullo modo debet copulari matri, neq; filia patri. Conſequenter ponit id quod eſt formale in matrimonio, ſcilicet cōiunctio indiuidua per totam vitam, cum dicit. e ¶Et adhærebit uxori ſuæ. per coniunctionem animorum ex amore & fidelitate. f ¶Et erūt duo in carne una. quātum ad corporalē cohabitationē, & ad vnam carnem prolis ex ambobus ꝓducēdā. Aduertendum tamē, ꝙ iſta verba dicūtur hīc verba dn̄i: & tamē Gen. ij. dicūtur verba ipſi⁹ Adę: nō tamē hīc eſt contradictio, q̄a illa verba ꝓtulit Adam ex diuina reuelatione, quia in extaſi factus viderat mulierē, de coſta ſua formatā: & ideo illa verba fuerūt dei principaliter tanq̄ reuelantis, & ipſius Adę inſtrumētaliter & ſicut proferentis. Concludit ergo Saluator: g ¶Qd' ergo deus coniunxit. i. virum & vxorem inſeparabiliter, q̄tū ad totam vitam. h ¶Homo nō ſepet. dimittendo propria voluntate vxorem autoritate tamen diuina aliquādo ſeparantur, q̄tum ad cohabitationem & debiti redditionem, non tamen q̄tum ad vinculum: & hoc contingit quando ſeparantur ſic propter diuinum cultum altero religionem intrante. i ¶Dicunt il. Hīc remouetur quædam obiectio quā fecerunt ei Phariſæi de autoritate Moyſi ſupra allegata. k ¶Quid ergo mandauit Moyſes. q. d. Manifeſtè dicis contra legē Moyſi Deut. xxiiij. l ¶Ait illis qm̄ Moyſes. q̄ſi diceret: non dico cōtra Moyſen, q̄a Moyſes non ſcripſit hoc tanq̄ licitū & bonum, ſed ꝑmiſit ꝓpter mai⁹ malū vitādū, ne. ſ. vxores eis ingratas occiderēt, q̄a minus erat dimittere q̄ occidere. ſicut Deut. xv. conceſſit dare ad vſuram extraneis ne fratres grauarent. Sicut ergo qui non dat ad vſuram nec extraneo nec ꝓpinquo, facit magis ſecundum intentionem Moyſi, ita ille qui docet vxorem non dimittendā, non dicit cōtra eius intentionem: ſed magis ſupplet & perficit iſtius legis datæ imperfectionem: ſicut ſupra dictum eſt, v. cap. m ¶Ab initio autem non fuit ſic id eſt ī ſtatu naturæ inſtitutæ: ſed in hominib⁹ lapſis per peccatum permiſſum eſt, propter maius malum euitandum: non tanquam licitum, ſed ſicut minus malū: & hoc eſt qd' ſubdit: n ¶Dico autem uobis, quia quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem. ſupplendum eſt peccat, & facit contra legem matrimonij. Tunc enim dimittenda eſt, ſi in peccato perſeuerет, ne vir videatur eſſe fauor maliciæ ei⁹. Et hoc intelligendum eſt quantum ad cohabitationem & debiti redditionem, non tamen quantum ad vinculum, quod non ſoluitur niſi per mortem. Et propter hoc ſubditur: o ¶Et aliam duxerit. hoc eſt dictum: ſi dimiſſa vxore propter fornicationē aliam duxerit. p ¶Mœchatur. quia remanet adhuc vinculum matrimonij cum prima: & ſic patet quòd litera hui⁹ verſus prędicti defectiua eſt: & ſūt ea quę prædicta ſunt interponenda ad habendum ſenſum perfectū, ſicut contingit in pluribus locis ſacræ ſcripturę. q ¶Et q di. à viro prīo ꝓpter fornicationē,

Elephanti caſtitas naturalis

†Gen. 1. di

†Ibidē. 2. d Ephe. 5. g. 1. Cor. 6. d.

H

Duxerit

Moraliter

* c Propter hoc dimittet homo patrem & matrem & adhærebit uxori ſuæ & erunt duo in carne una. Remigi⁹. Myſterium hoc dixit eſſe Apoſtolus in Chriſto & eccleſia: Dominus enim Ieſus Chriſtus, quaſi patrem deſeruit, cum de cælis ad terrā deſcendit, & matrē. i. ſynagogam deſeruit propter eius infidelitatem, & hæſit vxori ſuæ, ſcilicet eccleſiæ. Et ſunt duo in carne vna, id eſt Chriſtus & eccleſia in vno corpore, q dixit ad illis:

Nō omnes

A a ¶Nō expedit. Videbāt graue pōdus vxorū, ꝙ iracūdę ebrioſæ & huiuſmodi, q̄ q̄dem ſūt ſuſtinēdę: q̄a cū eſſem⁹ liberi ſubiecimus nos ſeruituti. b ¶Nō oēs. Quaſi cōſentit. ꝙ non expedit: ſed infirmitatem vidēs, dicit: Nō oēs ca. Non dicit, nō poſſunt capere, ſed, non oēs volūt capere. Nō oēs ca. i. non oēs implere poſſunt pręceptū cōtinentiæ; q̄a nō oīb⁹ datū eſt à deo, nec etiā oīb⁹ ꝓdeſt ad præmium cōtinere: & hoc exponit. c ¶Sūt enim. Tria ſunt genera Eunuchorū, duo carnalia, eorū q ſic naſcūtur: & q captiuitate & delitijs dn̄arū abſciſi ſunt. Tertiū ſpūale, q cū poſſent eſſe viri propter Chriſtū cōtinēt. d ¶Qui facti ſūt. Inter hos cōputant̃ etiam hi qui ſpecie religionis ſimulant caſtitatem. e ¶Qui pōt. Vox eſt hortantis nō iubentis, q̄ſi vnuſquiſq; vires ſuas conſideret, an queat virginitatis & pudicicię implere præcepta. f ¶Sinite paruulos. Si ſancti ſunt futuri, cur vetatis venire ad patrem? Si mali, cur ſententiam ꝓfertis anī culpā. g ¶Taliū. Nam quales ſunt mō, meum q̄dem eſt: qd' honorate q̄les poſt futuri ſunt, ipſorū eſt: qd' miſeremini. ¶Nō ait iſtorū ſed taliū: vt oſtēdat nō etatē regnare ſed mores: & his q ſimilē habēt īnocētiā & ſimplicitatē, ꝓmiū ꝓmittit. h ¶Et cū īpo. Imponit man⁹ paruulis, qn̄ humilibus auxilium gratię tribuit. i ¶Et ecce unus, Beda. Audierat ille ſīles paruulo condignos eſſe regno, vultq; cæteris nō ꝑ parabolas ſed apte exponi, q̄b⁹ meritis vitā poſſit cōſeq. ¶Hiero. Iſte adoleſcēs & diues & ſupbus erat. Et ſcd'm aliū euāgeliſtā eū nō voto diſcētis ſed tentātis interrogat k ¶Quid me interrogas de bono. Quia bonū dixit magiſtrū, & non deū vel dei filiū cōfeſſus eſt: dicit quēlibet ſāctū hominē cōparatione dei non eſſe bonū. Chriſt⁹ autē nō renuit teſtimonium bonitatis, ſed magiſtri abſq; deo excludit errorē. ¶Nō ſe magiſtrū bonū eſſe negat, ſed magiſtrum abſq; deo, nullum

Hieron.

Eunuchorū genera quot ſint

Luce. 10. d

B

†dicis bonum?

bonum eſſe

ſam duxerit, mœchatur. Dicunt ei

a ¶Vt nullo modo ſit dimittenda, niſi pro fornicatione.

diſcipuli eius. Si ita eſt cauſa homi-

a ¶.i. bonum eſt continere.

nis cum uxore, non expedit † nube-

re. Qui dixit illis: Non omnes † ca-

a ¶Quia non valemus niſi ex gratia dei.

piunt uerbum iſtud, ſed quibus da-

a ¶Continentes.

tum eſt. Sunt enim eunuchi, qui de

a ¶Sine inſtrumentis vel frigidæ naturæ. b ¶Quorum neuter premium habet, quia neceſſitate abſtinet non voluntate.

matris utero ſic nati ſunt: & ſunt eu-

nuchi, qui facti ſunt ab hominibus:

a ¶Qui voluntate ſe deuouerunt caſtitati.

& ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtra-

uerunt propter regnum cælorum.

a ¶Cum de caſtitate eſſet ſermo.

Qui poteſt capere, capiat. † Tunc

a ¶Vt eis manu & voce benediceret. ¶Quaſi laudaret caſtos neceſſitate, non virtute continentiæ.

oblati ſunt ei paruuli, ut manus eis

a ¶Infirmi fide.

imponeret, & oraret. Diſcipuli au-

a ¶Timentes deum importunitate offerentium laſſari.

tem increpabant eos. Ieſus uero ait

a ¶Non enim perſonarum acceptor eſt deus.

illis: Sinite paruulos, & nolite eos

prohibere ad me uenire: talium eſt

enim regnum cælorum. Et cum im-

a ¶Vt humiles ſua benedictione dignos ſignificet.

poſuiſſet eis manus, abiit inde. Et

ecce unus accedens, ait illi: † Magi-

ſter bone, quid boni faciā, ut habeā

a ¶Quid me vocas bonum magiſtrum, quaſi aliquem hominem.

uitam æternam? Qui dixit ei: Quid

me † interrogas de bono? † Vnus eſt

a ¶Viam quæ ducit ad vitam.

bonus deus. Si autē uis ad uitam in-

Nicolaus de Lyra.

a ¶Duxerit. accipiens eā in matrimonium. b ¶Mœchatur. Quia remanet adhuc vinculū illius dimiſſę cū viro priori, & ex hoc verbo patet intellectus literę immediatè pręcedētis, quę defectiua eſt: quia eadē rōne qua vxor dimiſſa ꝓpter fornicationē non poteſt duci ab altero viro, ſic nec vir eā dimittens, poteſt ducere alterā: quia æq̄liter manet vinculū matrimonij ex vtraq; parte. c ¶Dicunt ei diſcipuli. Poſito eo qd' eſt neceſſitatis in virtute cōtinētię, conſequēter ponit̃ id qd' eſt ſuperogationis & conſilij, videlicet cōtinentia ab omni actu venereo: diſcipuli em̄ audientes ꝙ vinculū matrimonij eſt indiſſolubile, dixerunt. d ¶Si ita eſt cauſa hoīs cū uxo. ꝙ nō poſſit eā dimittere niſi modo prędicto. e ¶Nō expedit nubere. Ac ſi dicāt Meli⁹ eſt ſimpliciter cōtinere: & hoc duplici de cauſa. Priò quia ex tali indiuiſibilitate matrimonij poſſunt multa grauia ſequi q̄a ſi vxor incurrat leprā, vel aliquā infirmitatē horribilē, oportet tamē illi debitū reddere. Scd'a cauſa eſt, q̄a maius meritū eſt cōtinere ſimpliciter q̄ cōiugalis cōtinentia. vn̄ ſupradictū eſt. xiij. ca. ꝙ cōtinētia v̄ginalis habet fructū cēteſimū, vidualis ſexageſimū, & coniugalis triceſimū. Et ad iſtū intellectū rn̄det Saluator cōſequēter. f ¶Nō oēs capi. uer. q̄a altus eſt ſtat⁹, ad quē infirmi non poſſunt aſcendere. g ¶Sed quibus da. eſt. ſcilicet à deo ex ſpeciali munere: quia ſecundum qd' ſcribitur Sapi. viij. d. Nemo poteſt eſſe continens niſi deus det: ſed quia non omnis cōtinentia eſt laudabilis, ideo conſequēter oſtēdit quæ ſit laudabilis, & quæ non, dicens: h ¶Sunt e. eunuchi Quia continentia quæ eſt ex naturali frigiditate contracta à parentibus, vel priuatione membrorum genitalium, non eſt laudabilis, niſi inq̄tum per voluntatem acceptatur: nec illa quæ eſt per violentiam, ſicut in illis quibus ſecantur genitalia. & hoc eſt quod dicit: i ¶Et ſunt eunuchi. Sed illa continentia quę eſt per volūtatem re

Ccōtinētia præferēda eſt matrimonio

C

luntatem reprimentē concupiſcentiā ab actu venereo, illa ꝓpriè eſt laudabilis. & hoc eſt qd' dicit: ¶Et ſunt eunu. nō ꝑ mēbrorū abſciſionē, ſed ꝑ cōcupiſcentiæ repſſionē. k ¶Propter re. vt liberius continentes vacēt cōtēplationi diuinæ: quia ſicut ſcribitur. j. ad Cor. vij. f. Qui aūt ſine vxore eſt ſollicitus eſt quę dn̄i ſunt, & cogitat quō placeat deo: q autē cū vxore eſt, ſollicitus eſt q̄ ſunt mundi, quō placeat vxori, & diuiſus eſt: ſed q̄a talis ſtat⁹ eſt alt⁹, nec poſſunt oēs ad hoc attingere, ſed ſolū perfecti: & iō ſubdit: l ¶Qui pōt cape capiat. q. d. tantū bonū non eſt neceſſitatis, ſed ſuperogationis. m ¶Tūc ob. ſunt. Hīc conſequenter docet humilitatis obedientiā ꝑ hoc ꝙ puulos ſibi oblatos dulciter ſuſcepit, man⁹ illis imponēdo, & ꝓ eis orando: verè aūt obediētes illi ſūt v̄è puuli: & hoc eſt qd' dicit: Nunc obla. ſunt ei. ex deuotiōe. ſ. offerētiū. n ¶Vt manus eis impo. ſ. benedicēdo & orando pro eis. o ¶Diſcipuli autē. timentes ne importunitas offerentiū offenderet magiſtrū. p ¶Ieſus uerò ait ſuis diſcipulis. q ¶Sinite puulos. quia iſti ſūt figura verè humiliū & obedientiū, quorum familiaritatē ego volo. Sequitur: r ¶Talium eſt em̄ regnū cælo. ſicut eſt dictū ca. ꝓcedēti, null⁹ pōt intrare regnum cælorū niſi fuerit paruulus & humilis. t ¶Et ecce unus accedens. Hīc conſequenter docet paupertatem volūtariā: Et diuidit̃ in duas ptes: quia priò docet id qd' eſt neceſſitatis, ſcd'ò id qd' eſt ſuperogatiōis, ibi: Dixit ei adoleſcēs: In prima ergo parte ponit̃ cuiuſdā volētis aſcendere ad ſtatū ꝑfectiōis interrogatio dicentis: v ¶Magiſter bone qd boni faci. Ieſus aūt rn̄dit ei, primò q̄tū ad ei⁹ cogitationē: q̄a ille cogitabat Ieſum eſſe purū hominem, licet crederet eum eſſe bonū & ſanctum doctorem: & ideo quaſi reſpondens Ieſus cogitationi, dicit ei: x ¶Quid me īter. de bo. q. d. ex quo credis me purū hominem, non debes me vocare bonū: cuius cauſa ſubdit̃: y ¶Vnus eſt bonus deus. Hoc eſt dictū, deus eſt ſolus bon⁹ per eſſentiam, & null⁹ alius. Conſequenter reſpondit ei⁹ interrogationi dicēs: z ¶Si autē uis ad uitā. q. d. hoc ſufficit ad ſalutem, quod amplius eſt non eſt neceſſi

† ducere vxorem.

†capaſcſſunt huius dicti.

†Mar. 10. e Luce. 18. c.

Diuiſio

D

†Mar. 10. c Luce. 18. d.

† nulus eſt bonus niſi vn⁹ deus.

tatis, ſed

Moraliter

* f ¶Non omnes capiunt uerbum iſtud. Sapi. viij. d. Cognoui quia non poſſum eſſe continens, niſi deus det. i ¶Et ſūt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt. per obſeruantiam caſtitatis. l ¶Qui poteſt capere capiat. cum adiutorio dei. Hiero. Hortantis dei vox eſt milites ſuos ad pudicitiæ præmiū concitātis: q. d. qui pōt pugnare pugnet, ac ſuperet & triūphet. m ¶Tūc oblati ſūt ei paruuli. Sequitur: o ¶Diſcipuli autem eius. In hoc per ipſos ſignificantur illi qui iuuenes impediūt à religionis ingreſſu, quos dominus reprobat dicens: q ¶Sinite paruulos & nolite eos prohibere à me. Chryſ. Nam ſi ſancti futuri ſunt, quid vetatis filios venire ad patrem? Si autem peccatores, vt quid ſententiam condemnationis profertis antequam culpam videatis? s ¶Et cum impoſuiſſet eis man⁹ abijt inde. Remigius. Manibus impoſitis pueris benedixit, ſignificans quòd humiles ſpiritu digni ſunt eius gratia & benedictione. t ¶Et ecce unus accedens ait illi. ſequitur: x Quid me interrogas de bono? Hierony. Saluator noſter non renuit bonitatis teſtimonium, ſed à magiſtris abſque deo excluſit errorem. Quę autem vtilias, vt ita reſponderet reducit eum paulatim & erudit liberari ab omni adulatione, & ab his quæ ſunt ſuper terram abducēs, deo adhærere ſuadet, & futura quærere, & noſſe eum qui verè bonus eſt, & radix & fons omnium bonorū. z ¶Si autem uis ad uitam ingredi, ſerua mandata &c. Remigius. Demonſtratur his verbis, quòd lex ſuis impletoribus nō ſolū bona temporalia dabat, ſed etiā vitā ęternā, ſuo tn̄ tēpore cōſequēdā.

Si vis perfe-

☞ bonum eſſe negat, ſed magiſtrum abſq; deo nullū bonum eſſe di-
E cit. a ¶ Ser. man. Iſte qſierat, qd faciam: contra nō ait, diſce: qa de⁹ eum docuerat factor rōnalis creaturę: oſtendēs qa ille non eſt bon⁹ q quærit de bono, ſed q facit qđ bonum eſt. ¶ Be. Ecce actiua vita quæ ad legem ptinet. Nota ꝙ iuſticia legis ſuo tēpo-

Legis veteris obſeruatio quo mō æternā vitā pſtitit
re obſeruata nō ſolū bona terrę, ſed vitā ęternā dabat. b ¶ Dicit ei adoleſ. Bed. Non putandus iſte (vt quidā aiūt) vel dn̄m tentaſſe, vel de ſua vita mētit⁹ eſſe, ſed ſimpliciter vt vixit cōfeſſus eſt: alioquin (vt alius Euāgeliſta ait) nō in-
Mar. 10. c.
tuitus arcana cordis eius diligere eū dicere Ieſus: Diligit em̄ eos qui mādata legis cuſtodiūt, ſed qđ ibi minus eſt his q perfecti volūt eſſe, adiungit. vnde ſequitur: Si vis perfectus eſſe. c ¶ Oīa hæc. Hiero. Mentit. Si em̄ diligeret ꝓximum ſuum ſicut ſeipm̄, ope compleſſet: non eſſet triſtis cū ſua pauperibus dare iuberet. d ¶ Diues diffi. Diuites nō manentes, ſed qui eſſe deſierunt intrabunt. De oīb⁹ tutius eſt, nec habere nec amare diuitias. e ¶ Facilius. Myſticè Facilius eſt Chriſtū ꝓ dilectorib⁹ ſeculi pati ꝙ dilectores ſeculi ad Chriſtū cōuerti. Camel⁹ dicit Chriſt⁹, qa ſpōte hūilia-t⁹ īfirmitatis nrę onera ſuſtulit. Ac⁹ ē pūctio ꝑ quā anguſtias paſſionis ſignificat, q paſſiōe velut acu nrę natu ræ qſi ſciſſa veſtimēta reſartire dignat⁹ ē. i. reparare poſt lapſū. ¶ Aliter: Facili⁹ eſt Gētilē pplm̄ gibbo pctōrū deformē ꝑ anguſtę vię vitā īgredi, ꝙ Iudęū de
†triſtiti a affectus.
meritis ſuis gloriātē, & ad ſubeūdū leue onus Chriſti ſe humiliare nolētem. f ¶ Quā di. Iſido. Nullus diues intra-
F bit. i. confidēs in diuitijs, vt Ieſus ſcđm ☞ Marcū expo.

¶ Tentando quaſi non legerit, vel dominus poſſet iubere contraria deo.
a b gredi, ſerua mandata. Dicit illi: a
a ¶ Hæc eſt puerilis innocentia & caſtitas.
Quæ? Ieſus autem dixit: Non hō- b c micidium facies. Non adulterabis. d Non facies furtum. Non falſum te- e f ſtimonium dices: Honora patrem g
¶ Non quod facit, ſed quod factus eſt. ¶ Non vitium tuum vel ſuum.
tuum, & matrem, & diliges proxi- h mum tuum ſicut teipſum. Dicit illi i
c adoleſcens: Omnia hæc cuſtodiui k à iuuentute mea: quid adhuc mihi l
a ¶ Quia ex voluntate eſt. ¶ In dilectione dei.
deeſt? Ait illi Ieſus: Si uis pērfectus m n
a ¶ Non partem.
eſſe, uade & uende ōmnia quæ ha- o p
¶ Sic dando.
bes, & da pauperibus, & habebis q
a ¶ Retributionem. b ¶ Ecce contemplatiua, quę ad euangelium pertinet.
c ¶ Non ſufficit relinquere mala, niſi ſequatur dominum i. imitetur.
theſāurum in cælō, & ueni ſequēre r me. Cùm audiſſet autē adoleſcens s
¶ Quare? ¶ Cum amore.
uerbū, abijt † triſtis: erat enim habēs t
a ¶ Quę ſemen dei ſuffocauerunt.
mūltas poſſeſsiones. Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis: Amen dico v
a ¶ Amator diuitiarum. b ¶ Non impoſſibile eſt, ſed rarum, quia difficulter contemnuntur diuitię.
d uobis, quia diūes difficilē intrabit in regnum cęlorum. Et iterum dico
a ¶ Ingentibus membris enormem.
e uobis: † Facilius eſt cāmelum per fo- x
f ramē acus tranſire, quàm diuitē in-

Nicolaus de Ly.

☙ tatis, ſed ſuperogatiōis. a ¶ Dicit illi. ſ. adoleſcēs. b ¶ Quæ? ſ. ſunt illa
†Mar. 10. c Luc. 18. e.
mādata, quorū obſeruātia eſt neceſſaria ad ſalutē. c ¶ Ieſus autē di. non homi. hoc ē præceptum decalogi per qđ prohibetur nocumētum proximi in perſona ꝓpria. d ¶ Non adultera, per hoc prohibetur nocumentum ꝓximi in perſona ſibi coniuncta. e ¶ Nō facies, Per hoc prohibetur nocumentum proximi in re poſſeſſa. f ¶ Nō fal teſt. di. per hoc ꝓhibetur nocumētum proximi in fama. g ¶ Hono. patrē tuū & matrem. per hoc præceptum affirmatiuum intelligitur omne beneficium ꝓximo reddēdū: quia nomine patris & matris intelligitur omnis proximus. & hoc eſt qđ ſubditur: h ¶ Diliges proximum tuū ſicut tei pſum. quia obſeruantia mandatorum nō eſt meritoria vitæ æternæ, niſi fiat ex charitate. Aduertendum, ꝙ licet
Pręcepta primę tabulę neceſſario ī ſecūdis ꝑceptis ītelligūtur
ponantur hîc ſolummodo præcepta ſecundæ tabulæ, quæ ordinant hominem ad proximum, intelliguntur tamen cum hoc ꝑcepta primæ tabulæ ordinantia hominem ad deum: quia homo magis tenetur deo ꝙ proximo: & ideo ſi obſeruantia mandatorū ſecundę tabulæ neceſſaria eſt ad ſalutem, multo fortius obſeruantia mandatorum primæ tabulæ. Per prædicta etiam oſtendit Saluator, ꝙ obſeruantia præceptorum ceremonialium & iudicialiū nō erat ampli⁹ neceſſaria ad ſalutē. i ¶ Dicit illi ado. Hîc cōſequēter oſtēdit quid ſit ſupererogatiōis. ſ. abiectio ōim tēporaliū ꝑ pauptatē voluntariā. Et diuidit in duas ꝑtes: qa primò docet pauptatis volūtarię meritū. ſcđ'ò vt eā alliciat oſtēdit eius ꝑmiū, ibi: Tunc rñdens Petrus. Prima in duas, qa primò docet paupertatis volūtarię meritū. Scđ'ò quid ſit hui⁹ ꝑfectiōis re-
Diuiſio
tardatiuū, ibi: Cū audiſſet aūt adoleſcēs. Circa primū aduertēdū ꝙ adoleſcens iſte volebat ad ſtatū ꝑfectiōis aſcendere ideo dixit: k ¶ Omnia hæc cu. mandata implendo. l ¶ Quid adhuc mi. deeſt. ad perfectionē vitæ. Hiero. autem dicit, ꝙ iſte iuuenis mēdaciter & fictè loquebat: Qđ ꝓbat ꝑ hoc qđ ſubditur poſtea: Cū audiſſet verbū, abijt triſtis qđ nō feciſſet, ſi ad Chriſtū ex deuotiōe acceſſiſſet Sed Bed. & aliq alij expoſitores dicūt cōtrariū, videlicet ꝙ ſimplici aīo venit ad Chriſtum petens de ſalute æterna: & ꝙ verū dixit ſe obſeruaſſe mandata: quod ꝓbat ꝑ hoc qđ dicitur

qđ dicit Mar. x. c. Ieſus autē intuit⁹ eum dixit: Qđ nō eſſet verū
G ſi veniſſet fict⁹. Qđ autē arguit Hiero. cōtrariū ex hoc qđ ſeqtur Abijt triſtis. non eſt cōtra iſta, qa aliqs potēs eſt ſtatū inferiorē ſeruare, qui tamē non eſt potens ſtatū altiorē aſcēdere. m ¶ Ait illi Ieſus. Si uis perfectus eſſe. i. aſcēdere ad ſtatū perfectionis ſupra cōmunē ſtatū ſaluti neceſſarium o ¶ Vade. contēnendo omnia tēporalia. p ¶ Et uen. quæ. propter deū: qa abijcere tēporalia ꝓpter oſtentationem non eſt meritoriū, ſicut aliq philoſophi fecerūt. q ¶ Et habebis the. Hoc non dicitur, quia pauptas ſit maior virtus ꝙ continentia vel obedientia, ſed dicitur per quandā correſpōdētiā: qa theſaur⁹ cęleſtis ſic reſpōdet voluntarię pauptati, ſicut exaltatio humiliationi, ſicut dictū eſt ca. præce. Sequitur: r ¶ Et ueni ſeque. me. quia in ſequela Chriſti per opera charitatis cōſiſtit perfectio principaliter. in paupertate autē volūtaria conſiſtit inchoatiuè per modū remouētis prohibētis & diſponentis: quia per hoc auferetur cura temporalium quę īpedit animū à dilectione dei, & diſponit anim⁹ ad liberèd eo vocādū. s ¶ Cū audiſſet aūt ▸ omnia
Hîc cōſequēter oſtēdit qd ſit hui⁹ ꝑfectionis īpedimētū, videlicet nimia dilectio terrenarū poſſeſſionū: & hoc ē qđ ſubditur: Cum audiſſet aūt adoleſ. uer. ſ. Chriſti de perfectione paupertatis voluntariæ. t ¶ Abijt triſtis. H
quia nimis amabat poſſeſſiones terrenas: & ideo non poterat ad perfectionē volūtariæ paupertatis aſcendere. Cōſequēter oſtēdit quō diuitiæ faciūt difficultatē ī attingēdo perfectionē, dicens: v ¶ Amē dico uobis quia diues. Nō dixit īpoſſibile, ſed difficile, qa difficile eſt diuitias poſſidere, & nō teneri nimis amore earū: quia ſecundū ꝙ dicit Aug. in epiſtola ad Paulinū: Bona terrena diligunt arti⁹ adepta ꝙ cōcupita. Aliud em̄ ē nolle incorpare quæ dē ſunt, aliud iā incorpata diuellere. Illa em̄ velut extranea iā repudiant, iſta velut mēbra pręſcinduntur &c. Et Chri ſo.
Bonorum terrenorū cupdoi ꝗ mō augeat

ſuper Matth. Appoſitio diuitiarū maiorē apponit flammam, & vehemētior fit cupido. Et quia cupiditas eſt venenū charitatis, ideo poſſeſſio diuitiarū reddit hominē difficilē ad ꝑfectionē acquirēdam, nō tamen facit impoſſibilē: quia Abraham fuit valde diues, vt habet Gen. xiij. & tn̄ fuit pfect⁹, vt hr̄ Gen. xvij. ìō dicit Eccli. xxxj. a. Beat⁹ vir diues q iuēt⁹ ē ſine macula &c. Seqt. Quis eſt hic, & laudabim⁹ eū? q. d. Vix & cū difficultate iuenit. Conſequēter oſtēdit qliter diuitię faciunt īpoſſibilitatē ad perfectionē & ad regnū cælorū conſequēdum, quādo ſcilicet homo cōſtituit finē in diuitijs. Et hoc eſt qđ dicit: x ¶ Facilius eſt camelū intrare in reg. cæ. Primū eſt īpoſſibile, vt patet manifeſtè: ergo & ſcđ'm. Quod aūt loquat de diuite cōſtituēte finē ī diuitijs, patet ꝑ illud qđ hr̄ Mar. x. c. vbi dr̄: Quā difficile ē cōfidētes in pecunijs regnū dei introire &c. & ſequit ibidem: Facili⁹ eſt ca. &c. Ex quo patet, ꝙ illud qđ dicit diuitē impoſſibile itrare in regnū. ☙ dei, intelligit

⁂ ¶ Si uis perfectus eſſe uade & uen. Genadius de eccleſiaſticis dogmatibus: Bonum eſt facultates cū diſpenſatione erogare, ſed melius eſt intētione ſequendi Chriſtum totū ſimul donare & abſolutū à ſolicitudine cum Chriſto egere. ¶ Orige. Non
Moraliter
tamen ſic intelligēdum eſt, ꝙ in ipſo tempore quo bona ſua tradidit pauperibus, fiat omnino perfectus, ſed ex illa die incipiat ſpeculatio dei, adducens eum ad omnes virtutes: ideo ſubditur: r ¶ Et ueni ſe. me. Hiero. Sequitur enim dominum qui imitator eſt eius, & per illius veſtigia graditur. b ¶ Cum audiſſet autem ado. uer. abijt tri. Chryſo. Non enim ſimiliter detinentur qui pauca habent & qui multis abundant: quoniam adiectio diuitiarum maiorem accendit flāmā & violentior eſt cupido: ìō ſequitur: v ¶ Amen dico uobis quia di. diffi. intra in re. Chryſ. Qđ qdem dixit nō pecunijs detrahēs, ſed eis qui detinentur ab ipſis, & diſcipulos pauperes exiſtentes non debere ve- ⁂ recundari

☞ Marcū exponit. a ¶ Mirabātur. Quia in numero diuitum de-
A putabantur oēs q amāt diuitias: & ſi nō habeant. Aliter enim cū ſit maior turba pauperū, nō dicerent. Quis poterit ſaluus eſſe? b ¶ Deū. Qui ab amore terrenorum ad charitatem æternorum cōuertit: Nō ꝙ cupidi & ſupbi intrent. c ¶ In regeneratione Duæ ſunt regenerationes, prima ex aqua & ſpirituſancto, ſecunda in reſurrectione. Ita duę adoptiōes & duę reſurrectiōnes. d ¶ Filius hoīs. id eſt cū ſerui forma quæ iudicata eſt, iudiciariam exercuerit poteſtatem, eritis & vos mecum iudices. e ¶ Super ſedes duodecim. Per duodecim ſede, vniuerſitas iudicantiū. Per duodecim tribus, vniuerſitas iudicandorum intelligitur. Qui reliquerunt omnia, & ſequuti ſūt dn̄m, hi iudices e-
†.25.c
runt, q licita habētes rectè vſi ſūt: Iudicabūtur, qbus dicetur: Venite bn̄dicti pr̄is mei Eſuriui em̄. & dediſtis mihi māducare. Duo enim ſunt ordines bonorum. f ¶ Cētuplū. i. q carnalia pro domīo dimiſerit, ſpūalia accipiet quę comparatione & merito ſui ita erūt, quaſi paruo
Mar. 10. d.
numero centenarius cōparet. Marc⁹ ait Centies tātū nūc in tēpore hoc cū perſequutionib⁹ fr̄es & ſorores, & in futuro vitā ęternā. i. ī hac vita pſequutiōib⁹ plena gaudiū regni deguſtāt, & oīm electorum ſincera dilectione fruuntur. ¶ Sed quia multi tepeſcūt vel retrocedūt ſubdit: Multi autē erunt primi &c.

a trare in regnum cælorum. Auditis a autem his, diſcipuli mirabantur ualde, dicentes: Quis ergo poterit
a ¶ Suo aſpectu attentos facit.
ſaluus eſſe? Aſpiciēns autem Ieſus b dixit illis: Apud homines hoc im-
a ¶ Vt per ſe a cupiditatibus ſuis conuertantur.
b poſsibile eſt, apud deum autem o- c mnia poſsibilia ſunt. Tunc reſpon d dens Petrus, dixit ei: Ecce nos reli- e
a ¶ i. voluntatem habendi. b ¶ i. etiam. c ¶ Quod eſt perfectio.
quimus ōmnia, ēt ſequūti ſumus
a ¶ Præmij.
te: quīd ergo erit nobis? Ieſus autem f dixit illis: Amen dico uobis, quòd g h
a ¶ Non qui reliquiſtis tantum, quod & Socrates fecit. b ¶ Quando mortui reſurgent incorrupti.
c uos qui ſequūti eſtis me in regēneratione, cùm ſederit filius hominis in d ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos k l m n
¶ Quia vobis credentibus credere noluerunt.
e ſuper ſedes duodecim iudicantes o
a ¶ Non tantum vos.
duodecim tribus Iſraël. † Et ōmnis p
a ¶ Omnes affectus charitati ſuppoſuerit.
qui reliquērit domum, uel fratres, aut ſorores, aut patrē, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros pro
f pter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam poſsidebit. q r
a ¶ Multi prius feruentes poſtea torpent, multi ſubito inardeſcunt.
† Mūlti autem erunt primi nouiſsi- s
¶ Vt Iudas. ¶ Vt latro.
mi, & nouiſsimi primi.

Nicolaus de Lyra.

☙ dei intelligitur nō de quocunq diuite: ſed de diuite cōfidente in diuitijs, & in ipſis finē cōſtituēte, & hoc debet hîc ſubintelligi. a ¶ Auditis autē. Quia talem ꝑfectionē pauptatis volūtarię & aliarū ỽtutū null⁹ docuerat. Ante Chriſtū. ſequit: Quis ergo pote. ſal. eſſe?
B Ad qđ reſpōdens: b ¶ Ie. di. il. &c. Quia homo nō pōt ad hoc attingere ex ỽtute propria, ſed ſolū ex diuina grā, ꝙ habet ad Ro. vj. d. Gratia dei vita æterna: & ꝑ hoc excludit error Pelagij, q poſuit hoīem ex ſola libertate arbitrij, poſſe mereri. Et quia licet meritū vitę ęternę nō poſſit eſſe virtute naturæ, pōt tamē eſſe ỽtute gratię diuinę, ideo ſeqt. c ¶ Apud deū autē oīa poſ. ¶ Aliter autem exponitur ab aliquibus illud
Expoſitio de porta acus in Ieruſalem abijcitur
Facili⁹ eſt camelū &c. dicētibus ꝙ qdā porta erat ī Ieruſalē q vocabat porta acus, ꝑ quā nō poterat camelus trāſire niſi pri⁹ depoſito onere: Sic nec diues in regnū cælorū niſi depoſita ſarcina terrenorū: ſed quia hoc de ſcriptura nō habet autoritatē, ideo eadē facilitate contēnitur qua ꝓbat. Nō em̄ inuenit ſcriptū in aliqua ſcriptura autētica ꝙ in Ieruſalem fuerit aliqua porta ſic nominata: & ideo prior expoſitio melior videtur. d ¶ Tunc reſpondens Petrus. Hîc cōſequēter oñdit volūtarię paupertatis præmiū: & ꝑmittit interrogatio Petri. e ¶ Ecce nos reli. Licet autem Petrus eſſet pauper, tamē aſſerit cōfidēter ſe reliquiſſe oīa: qa licet eſſet paup in actu, tamē habebat multa in potētia. Et qa ꝑ pauptatē volūtariā nō ſolū mō relinquūt poſſeſſa in actu, ſed etiā poſſibilitas acqrēdi & poſſidēdi: & iſta poſſibilitas aliq modo ſe extēdit ad oīa, ideo cōuenieter Petrus dixit ſe reliquiſſe oīa. f ¶ Quid ergo erit nobis. in pręmio retributionis pro tali voluntaria paupertate. Conſequenter ponitur reſponſio Chriſti. g ¶ Amen. i. fideliter. h ¶ Dico uobis. quia vos qui ſequuti eſtis me, dimiſſis oībus terrenis. k ¶ In regeneratione. id eſt in iudicio tempore reſurrectionis mortuorū: quę quidē reſurrectio dicit regeneratio, qui terminatur ad eſſe ſecūdariò acceptū. l ¶ Cum ſederit filius hoīs. Quia ſicut in forma hoīs fuit iudicatus corā Pilato, ita in forma humana iudicabit, ſicut dicitur Act. j. b. Hîc Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cælum, ſic veniet ad iudicium: ſcilicet quia ſicut in humanitate aſcendit, ita in humanitate duſcendet ad iudiciū: quia tamē apparebit in forma humanitatis glorioſa, ideo ſubditur: m ¶ In ſede maieſtatis ſuæ In primo em̄ aduentu ſedit in ſede humilitatis. n ¶ Sede. & uos. Aduertendum ꝙ iudicare accipitur tripliciter. Vno modo principaliter, ſicut iudex qui profert ſententiam: & hoc modo ſolus Chriſtus

do ſol⁹ Chriſt⁹ iudicabit: alio mō pro ſedere ī loco eminēti iuxta C
iudicē, ſicut aſſeſſores iudicis: & hoc mō apl̄i & alij perfecti cum Chriſto iudicabunt. tertio modo largè accipit. ſ. ꝑ ſententiam iudicis approbare, & hoc modo omnes electi iudicabunt, quia ſententiā iudicis approbabūt. Cōſiderandū etiam ꝙ licet iudiciaria poteſtas q cōpetit alicui ꝓ modū aſſeſſoris cōueniat apl̄is & viris ꝑfectis rōne ſuæ ꝑfectiōis ſupra alios eminētis, tamē magis attribuit volūtariæ pauptati ꝙ alijs ỽtutibus: & hoc ꝑ quādā correſpōdētiā, ſicut. ſ. dictū eſt: quia ſicut exaltatio correſpondet hūilitati, ſic iudiciaria poteſtas pauptati: quia pauperes in hoc mūdo cōculcātur & ꝑuerſe iudicantur: qa etiā eorū bona in malū interꝑtantur ido ecōtrario eminētia ſedis iudiciariæ cōpetit eis in generatione. p ¶ Et oīs qui re. do. Non eſt ſic intelligendum: vt aliq dixerūt, ꝙ poſt aliquā reuolutionē tēporū poſt iudiciū centuplū oīm quę hîc dimittunt ꝓpter deū reddant in eadē ſpecie, vt centū agri pro vno agro dimiſſo: ſed ē ſēſus ꝙ q corꝑalia ꝓ Chriſto dimiſerit, ſpūalia bona recipiet hîc in pñti, q ita excedunt bona temporalia ſicut centenarius numerus vnitatem. r ¶ Et uitam æternam. in futuro. ſ. propter qđ cōcludit in fine. s ¶ Multi autē. Quia illi qui ſunt hîc primi in honore alios iudicantes iniuſte, tunc erunt nouiſſimi & inferiores & iudicio aliorum ſubiecti: & econtrario voluntariè pauperes qui ſunt hîc nouiſſimi, ī iudicio futuro erunt primi: quia ſicut dictum eſt, erunt iudicis aſſeſſores.
Sancti aliter & aliter iudicabūt in iudicio finali
28. q. 1. §. j.

⁂ recūdari propter inopiā: c ¶ Apud deū oīa poſſi. ſunt. Remigi⁹. Hoc nō eſt ſic intelligendum, ꝙ poſſibile ſit apđ deum, vt diues cupidus auarus & ſuperbus intret in regnū cælorū, ſed vt cōuertatur, & ſic intret. e ¶ Ecce nos re. o. Grego. homel. xxx Multū dimiſit qui cū re poſſeſſa etiā concupiſcentijs renūciauit: Tanta ergo à ſequētibus dimiſſa ſūt quanta à nō ſequētib⁹ cōcupiſci potuerunt. i ¶ Vos qui ſequuti eſtis me: Hiero. Non dicit qui reliquiſtis omnia
Moraliter
D
†Mar. 10. f. Luce. 13. ſ.

Hoc em̄ & Socrates philoſophus fecit, & multi alij diuitias contempſerunt, ſed qui ſequuti eſtis me, qđ ꝓpriè apoſtolorum eſt atq; credentium. k ¶ In regeneratione. Sequit: n ¶ Sedebitis & uos, ſuper ſedes duodecim. Chryſo. Qđ fuit ex tunc, q gentes credere cœperunt in Chriſto † regenerante. Ex tunc em̄ apoſtoli ſederūt ſuꝑ duodecim thronos. i. in omnibus Chriſtianis. Omnis em̄ qui recipit verbū Petri fit thronus Petri: & idem de alijs apoſtolis eſt dicendum. o ¶ Iudicantes duodecim tribus Iſrael. Hierony. id eſt condemnantes: nā apoſtolis credētibus, Iudęi cōmuniter credere noluerūt. Et oīs qui re. do. ſequitur. q ¶ Centup. accipie. Orig. etia. min hoc ſeculo: quia pro fratribus carnalib⁹ multos inuenit ſcđ'm fidem: Sīr patres. ſ. epos & ſacerdotes, & filios. ſ. iuniores credentes: & ſorores. ſ. oēs qui ſe Chriſto exhibuerunt virgines caſtas, & agros: quia de agris multorū fidelium paſcitur ſufficiēter, & hoc modo Augu. xx. de ciui. dei: exponit illud Apl̄i tāꝗ nihil habentes, & omnia poſſidētes. s ¶ Multi autē erunt primi & . Orige. Per hoc exhortatur eos qui nuper venerunt ad verbū, vt feſtinent ad ꝑfectum aſcendere præ multis, qui videntur ſenuiſſe in fide.
†regnante

¶ In ca. xix. vbi dicitur in poſtilla: Et ſic patet, ꝙ indiuiſibilitas matrimonij nō ſolum eſt de iure diuino, ſed etiam naturali.

ADDI. I. Mirū videt, ꝙ aſtruere nitit Poſtillator videlicet, ꝙ de iure naturæ matrimoniū eſt indiuiſibile inducens ad probationem hui⁹ concluſiōis inſtinctū aīaliū, vt patet in litera poſtillę, qđ tn̄ nō videt veritate fulciri. Ad quod probandum primò eſt euacuanda ratio eius, ſecundò ſunt aliq ꝑſupponēda ad veritatē materię clari⁹ lucidanda, tertiò ſūt aliquę cōcluſiones formādæ. Circa primū dicēdū eſt ꝙ ratio Poſtillatoris nō probat intentū ſuū, nec eget alia ſolutione niſi interemptione: negatur em̄ aīalia bruta ita ſimul adhærere, vt coniunctio ſua in aliquo indiuiſibilitatem ſapiat: qnimmo oīa fere aīalia vel

 ꝓ maiori pte

E pro maiori parte abinuicē poſt copulā diſcedũt,& vn⁹ maſculus
ſufficit pluribus fœminis,vt aries,qui ſufficit centũ ouib⁹,& vnus
equus multis equab⁹, & vnus taurus q ſufficit multis vaccis:&
ſic de ſimilib⁹:ideo non poteſt ſumi ad indiuiſibilitatē matrimo-
nij efficax argumentũ ab animalib⁹ brutis:& ſic ratio hui⁹ ceſſat.
Circa ſecundũ priò ꝑſupponendũ eſt,ꝙ ius naturale dicit̃ multis
modis.Interdũ em̃ ius naturale ponit̃ pro diuino:interdũ pro il-
lo iure qd' eſt cõe oĩbus hoĩbus,qd' ius gentiũ appellat̃:ſed ꝓpriè
ſumpto vocabulo.Ius naturale primęuũ eſt,qd' cõuenit omni ani
mali.Hinc eſt ꝙ ſolet dici:Ius naturale eſt quod natura oĩa aĩalia
docuit:& ideo licet ꝓmiſcuè vtamur illo v̾bo,ius naturale,ꝓpriè
tñ loquẽdo ius naturale ſoliimõ dr̃ illud qd' cõuenit omni aĩali.
Ad loquẽdũ igit̃ ꝓpriè in hac materia,ne ĩcertitudo vocabulorũ
aliquã ambiguitatẽ vel errorẽ pariat, cũ dixerimus ius naturale,
intelligimus de iure naturali primæuo cõgruẽti omni aĩali,& de
hoc videt̃ intellexiſſe Poſtillator.Secũdò eſt preſupponẽdũ,ꝙ ex
hoc iure eſt maris & fœminę cõiunctio,liberorũ ꝓcreatio & edu-
catio,& proprij corꝑis defẽſio,& ſiĩa:q̃ ꝑtinẽt ad cõſeruationem
indiuidui & ſpeciei:qd' manifeſtè dicũt iura,cũ de iure naturali lo
quũtur.Tertiò eſt ꝑſupponendũ ꝙ eſt aliud ius qd' dicit̃ Gẽtiũ,&
ex hoc deſcẽdit cõſenſus,& fuerũt inducti cõtract⁹,dñia diſtincta,
introducta bella,ſeruitutes,& cætera hmõi.Quartò eſt ꝑſupponẽ
dũ,ꝙ eſt aliud ius qd' dr̃ ciuile ſeu hũanũ:& ex hoc iure fuit data
forma cõtractib⁹ & æquitas naturalis,q̃ erat in cõfuſo,fuit redu-
cta ad certas formas:vt patet in diuerſis caſib⁹ determinatis per le
gũlatores.Quintò præſupponit̃,ꝙ eſt ius diuinũ.ſ.quod in vtro
que teſtamẽto cõtinet̃:& quãtũ ad ꝑſentẽ materiã ꝑtinet,nõ eſt cõ
ſtituẽda ſpẽs in iure canonico,q̃a abhęret iuri diuino.Sextò ꝑſup
ponendũ eſt,ꝙ hõ eſt alligat⁹ oĩbus iurib⁹ iſtis,diuerſis tamen re-
ſpectibus.Iuri primæuo naturali alligat̃ inquantũ eſt animal.Iu-
ri verò Gẽtiũ inquãtũ eſt animal rõnale:Iuri aũt ciuili inquãtum
eſt aĩal ciuile.Nã vt Ariſtoteles ait,à natura eſt ciuile aĩal hõ & o-
mniũ aggregabili⁹:iuri v̾ò diuino vtriuſq; teſtamẽti inquãtũ eſt
aĩal catholicũ & fidele.❡His ergo ꝑſuppoſitis circa tertiũ ponen
dę ſunt aliq̃ cõcluſiões:Quarũ prima eſt,ꝙ de iure naturali primę
uo nõ eſt indiuiſibilitas matrimonij:Quod patet,q̃a de hoc iu-
F re nõ eſt matrimoniũ,ergo nec ei⁹ indiſſolubilitas.Antecedẽs pro
batur autoritate principaliũ gloſſatorũ vtriuſq; iuris.Iohannes
em̃ Teutonic⁹ gloſſator decreti,in ca.Ius naturale,diſt.j.cũ text⁹
loquens de iure naturali diceret:Ex hoc iure eſt maris & fœminæ
cõiũctio,quã nos mr̃imoniũ appellam⁹,expones dicit cõiũctio
ſ.corporũ nõ aĩorũ.q.d.coit⁹ eſt à iure naturę,ſed mr̃imoniũ nõ
Hoc idem notat Accurſius.§.iij.inſti.de iure naturali.Patet etiã
hoc manifeſtè per rationem.nã ſi verũ eſſet,ꝙ matrimoniũ eſſet
de iure naturę,ſequeret̃ ꝙ cõcubinat⁹ eſſet matrimonium:q̃a ius
naturale primęuũ qd' cõpetit hoĩ vt aĩali,nõ facit inter illa diffe-
rentiã.Nec obſtat,ꝙ aliq dicũt rõnẽ naturalẽ inducere matrimo
nium,ex eo ꝙ rõ dictat ꝙ certi ſint parẽtes ꝓpter educationem
liberorũ.Nã fateor hoc:ſed aliud eſt ratio naturalis,aliud inſtin
ctus naturalis.Inſtinctus em̃ naturalis eſt cõis oĩ animali:& iſte
eſt à iure naturę.Ratio naturalis eſt ꝓpria hominis,& iſta eſt à iu
re Gẽtiũ:alr̃ em̃ ſequeret̃,ꝙ aĩalia bruta haberent rationẽ natura
lẽ:cũ ius naturale eſt(vt dictũ eſt)quod natura oĩa animalia do-
cuit.Coit⁹ ergo eſt ab inſtinctu naturali,q deſcẽdit à iure naturę
cõi oĩ aĩali.Matrimoniũ v̾ò,qd' eſt q̃dã q̃litas iuſtificatiua coit⁹
deſcendit à cõſenſu:q̃ qui ꝓuenit à iure Gẽtiũ.Forma em̃ eſſentia
lis matrimonij ꝓut eſt de iure Gẽtiũ,cõſenſus eſt:vnde Legiſtę ſo
lent dicere:Nuptias nõ cõcubitus,ſed cõſenſus facit.Sequit̃ ergo
à iure naturali primęuo non eſt indiuiſibilitas matrimonij,cũ de
tali iure nõ eſt matrimoniũ vt fuit aſſumptũ.Scd'a cõcluſio eſt,ꝙ
de iure Gẽtiũ eſt matrimoniũ:ſed nõ indiuiſibilitas matrimonij
Prima ps cõcluſiõis patet ex ſupradictis.Cũ em̃ matrimoniũ for
met̃ cõſenſu,& cõſenſus ſit à iure Gẽtiũ:ergo & matrimoniũ.Se
cũda ps ꝓbat̃ ꝑ rõnẽ eiuſdẽ iuris.Fundamẽtũ em̃ ĩ iure Gẽtiũ eſt
vt qdqd hoĩes cõſentiũt de agẽdis,per eos ſeruet̃:vñ & legiſlator
dicit,ꝙ nihil tã cõgruũ naturali æq̃tati eſt,ſicut ea q̃ placita ſũt
inter hoĩes ſeruare.Hinc ergo eſt,ꝙ matrimoniũ deſcẽdit ex hoc
iure vt cõſenſus ſeruet̃:ſed in diuortio eſt cõſenſus vtriuſq; cõiu
gis ad diſcedẽdũ,ergo ſeruãd⁹ eſt.Facit ad hoc regula iuris ciuilis
quę dicit,ꝙ nihil eſt naturale,ꝙ illa q̃ vno genere ligant̃,eodẽ ge
nere ſoluãt̃.Cũ ergo ius Gẽtiũ dũtaxat reſpiciat naturalẽ rõnem,
ſequit̃ ꝙ matrimoniũ qd' ex hoc iure cõſenſu firmat̃ cõtrario cõ
ſenſu tollat̃.& ſic patet ꝙ attẽto hoc iure matrimoniũ nõ eſt idi-
uiſibile.Tertia cõcluſio eſt,ꝙ de iure ciuili nõ eſt mr̃imoniũ ori-
ginaliter:ſed eſt data forma accidẽtalis mr̃imonio,& additę ſolẽ
nitates & rit⁹:ſed tñ ex hoc iure nõ eſt indiuiſibilitas mr̃imonij:
Quę cõcluſio ꝓ vtraq; ꝑte patet ex ꝑdictis:& etiã q̃a iuriſtę ciui-
les tractãt de ritu nuptiarũ & de diuortijs & de repudijs & de alijs
materijs

materijs tãgẽtib⁹ matrimonia.Quarta cõcluſio eſt,ꝙ de iure di- G
uino cõſiſtẽti in veteri Teſtamẽto matrimoniũ nõ eſt indiuiſibi-
le,cũ ex iure hoc ꝑmittat̃ diuortiũ,ꝓut manifeſtè patet Deutero.
xxiiij.Quinta cõcluſio eſt,ꝙ de iure diuino cõſiſtẽte in lege euã-
gelica,& de iure canonico qd' ei⁹ veſtigia ſequit̃,matrimoniũ eſt
indiuiſibile:vñ v̾itas ait:vt patet in eodẽ ca.ſ.Mat.xix.Qd' deus
cõiũxit hõ nõ ſeparet &c.Ex oĩb⁹ his cõcluſionib⁹ elicit̃ vna con
cluſio,videlicet ꝙ nec de iure naturæ nec Gẽtiũ:nec de ciuili nec
diuino,prout eſt in veteri Teſtamẽto,eſt indiuiſibilitas matrimo
nij:ſed de lege euangelica,quã lex canonica ſequitur:Ad diffini-
tionẽ matrimonij quã inducit Poſtil.pro fundãda ſua opinione,
dicẽdũ ꝙ illa diffinitio dat̃ ſcd'm legẽ euãgelicã ſeu canonicam
quę eã ſeq̃t̃.Poſſet etiã dici,ꝙ cũ in illa diffinitione ponit̃,indiui
duã vitę conſuetudinẽ retinens,intelligitur durãte matrimonio,
nõ autẽ poſt ſeparationẽ legitimã,quę ſcd'm iura ꝑdicta ſepera-
tionẽ ꝑmittẽtia fieri poſſet,vt ex ꝑdictis patet:& ſic prędicta diffi-
nitio cõpetit matrimonio etiã ſcd'm iura ciuilia & hmõi.Ratio
autẽ hui⁹ differẽtię inter vet⁹ Teſtamẽtũ & nouũ circa indiuiſibi
litatẽ mr̃imonij poteſt eſſe duplex.Vna generalis ſumpta ex imꝑ
fectiõe ve.le.quę nihil ad perfectã adduxit,vt ad Heb.vij.vnde
matrimoniũ ve.le.tãq; imꝑfectũ erat diſſolubile:nouæ v̾ò legis
q̃a ꝑfectũ,indiſſolubile.Alia verò ratio magis ſpecialis,prout in
prima ſecũdæ.q.cij.ar.v.in rñſione.iij.argumẽti.Matrimonium
fuit ĩ ve.le.prout erat officiũ naturæ,non autem prout eſt ſacr̃m
cõiũctionis Chriſti & eccleſię,q̃ nõdũ erat facta.vñ in ve.le.daba
tur libell⁹ repudij,qd' eſt cõtra ſacri rõnẽ.nõ autẽ in no.le.Quã
quidẽ rõnẽ idẽ ſanctus doctor amplius videt̃ declarare ſuper.iiij.
di.xxxiij.in primũ.q.vbi dicit ꝙ tria bona matrimonij.ſ.proles fi
des & ſacramẽtũ cõpetũt hoĩ ſcd'm triplicẽ rõnẽ.Nã bonũ pro-
lis cõpetit hoĩ ſcd'm naturã ſuigeneris.vñ procreatio & educa-
tio prolis cõis eſt aĩalib⁹,vt in.viij.Ethi.Bonũ autẽ fidei qd' req
rit̃ ad cõgruã cõicationẽ operũ q̃ ſunt neceſſaria in vita humana
cõpetit hoĩ ſcd'm naturã ſuę ſpeciæ.ſ.inq̃tũ hõ.Bonũ autẽ ſacra H
mẽti cõpetit hoĩ inq̃tũ eſt catholicus:& hoc q̃tũ apud fideles,q̃a
ſignificat cõiũctionẽ Chriſti & eccleſiæ.Ex qb⁹ cõcludit,ꝙ plura
litas vxorũ nec tollit nec impedit primũ finẽ:cũ vn⁹ vir ſufficiat
plurib⁹ vxorib⁹ fœcũdãdis,etiã educãdis filijs ex eis natis:ſed ſe
cũdũ finẽ q eſt fides,& ſi nõ totaliter tollit multũ tñ ĩpedit,eo ꝙ
nõ facile põt eſſe pax in familia,vbi vni viro plures vxores iun-
gunt̃,vt ibidẽ declarat.Tertiũ autẽ finẽ.ſ.ſacramẽtum pluralitas
vxorũ totaliter tollit,eo ꝙ ſicut Chriſt⁹ eſt vnus,ita vna eccleſia.
Ex quib⁹ patet ſatis,ꝙ diſſolubilitas matrimonij nõ eſt cõtra le-
gẽ naturę,niſi inq̃tũ matrimoniũ eſt ſacramẽtum:qd' ſolum eſt
apud fideles catholicos.De hac materia plenius habetur ſupra
Deut.xxiiij.in additione.ij.vide ſibi.
❡In eo.ca.vbi dicit̃ in poſtilla:Et ſic patet ꝙ lr̃a huius verſus ꝑ-
dicti defectiua &c.

ADDI.II. Litera huius verſus ꝑſuppoſito vero intelle-
ctu eorũ q̃ tradunt̃ circa libellũ repudij.ſupra
Deut.xxiiij.in additiõib⁹ ibi poſitis,nõ eſt defectiua,ſed plane ſo
nat veritatẽ.Ad qd' ſciẽdũ eſt prout ibidẽ fuit dictum,ꝙ nullo
modo licebat in ve.Te.repudiare vxorẽ,niſi ꝓpter turpitudinẽ
fornicationis,ꝓut veritas lr̃ę ibidẽ teſtat̃:tñ ſcd'm phariſaicã do
ctrinã,q ſępe mãdata dei irritabat ꝓpter ſuas falſas traditiões vt
ſupra cap.xv.ex multis alijs cauſis licere repudiũ aſſerebãt,etiã ꝓ
ſolo libito volũtatis viri.Cui⁹ doctrinę falſitatẽ Chriſt⁹ oſtẽdit
hoc loco di.Dico autẽ vobis ꝙ quicũq; dimiſerit vxorem ſuam
niſi ob fornicationẽ & aliã duxerit,mœchat̃.Ex quo manifeſtè ha
bet̃ à contrario ſenſu,ꝙ q dimiſerit vxorẽ ſuã ob fornicationem
etiãſi aliã duxerit,nõ mœchat̃:qd' eſt verũ,eo ꝙ libell⁹ repudij
ex cauſa legitima in lege determinata.ſ.fornicatiõe,licit⁹ erat.vt
patet ſupra ĩ additiõib⁹ ſupradictis.Qd' aũt ſubdit̃:Et q dimiſſã
duxerit,mœchat̃,ĩtelligit̃ planè de illa de qua immediate añ lo-
quit̃.ſ.de dimiſſa nõ ob fornicationẽ:talis em̃ dimiſſio nulla eſt,
q̃a cõtra formã in lege datã,& ſic manet vinculũ vxoris ſic dimiſ
ſæ cũ viro priori & ꝑ cõſequẽs ſecũd⁹ eã ducẽs mœchat̃.vñ præ-
ſuppoſita veritate nõ oportet ſupplere nec interponere aliq̃ niſi
ſolũ illa q̃ ex litera plano ſenſu accepta ĩtelligẽda ſunt.Illud etiã
qd' Poſtil.dicit ꝙ eadẽ rõne vxor dimiſſa ab altero viro nõ põt
duci,ſicut nec vir eã dimittẽs poteſt ducere alterã:quia æqualiter
manet vinculũ mr̃imonij ex vtraq; ꝑte vt dicit,manifeſtũ eſt ve-
ritatẽ nõ obtinere ſcd'm legem veterẽ ſecundũ quã pluralitas vxo
rum fuit licita ſeu ꝑmiſſa:nunq; autẽ pluralitas virorũ.

REPLI. In cap.xix.vbi Poſtillator dicit de indiuiſibilitatę
matrimonij Burgen.hoc ſicut Deute.xxiiij.grandẽ
facit cõtra Poſtillatorẽ commotionẽ,ad quam ſedãdam clariorĩ
modo redigã factũ Bur.hĩc & Deut.xxiiij.inter cætera dicta.Pri-
mum dictum ei⁹,ꝙ in ve.le.non fuit licitum dimittere vxorem,
niſi propter

A niſi propter fornicationẽ.Hoc dictũ hr̃ in ſua digreſſiõe.Deut̃.
xxiiij.Secũdũ dictũ eſt:Indiſſolubilitas mr̃imonij ſolũ ꝑtinet ad
legẽ euãgelij.Tertiũ dictũ,dare libellũ repudij in ve.le.non ſolũ
fuit licitum ſed etiã fuit diuinũ ꝑceptũ.Quartũ dictũ ei⁹,ꝙ ius
naturę ĩ q̃ diſponit̃ de indiuiſibilitate mr̃imonij ſolũ ĩtelligitur
de iure expſſo ĩ euangelio & iure canonico ipm̃ ſeq̃nte.Quintũ
dictũ ei⁹ eſt tale,aliqd' eſt ius naturale qd' eſt cõe oĩ aĩali,& hoc
dicit̃ ꝓpriè ius naturale.Sic q̃q; dicit poſtillatorẽ accepiſſe ius na
turale qñ dicit indiuiſibilitatẽ cõiugũ eſſe de iure naturę:qd' tñ
nõ videt̃ verũ,vt dicit Bur.Ex qb⁹ dictis elicit certas cõcluſiones
q̃ q̃a ꝓlixę ſũt habeant̃ ꝓ inſertis.q̃a etiã tangẽtur in ꝑtractatiõe
iſti⁹ digreſſiõis.❡Quãtũ ad iſtã materiã primò vidẽdũ de v̾itate
& cõnexiõe dictorũ Bur.Scd'ò,rñdebitur ad rõnes eiuſdem fa
ctas contra poſtillatorẽ.Quo ad primũ dictũ Bur.videtur falſũ,
q̃a dare libellũ repudij fuit ꝑmiſſum in ve.le.nõ ſolũ ꝓpter for-
nicationẽ ſed etiã ꝓpter quancũq; fœditatem.patet hoc Deute.
xxiiij.vbi dicit̃:Si accepit hõ vxorẽ & nõ inuenerit gratiã añ ocu
los ei⁹ ꝑ aliquã fœditatẽ,ſcribet libellũ repudij &c.Probatur etiã
ꝑ canonẽ priuilegia.di.iiij.vbi dicit̃ ꝙ q̃dã ꝑmittunt̃ vt licita vt
petere ꝑmiũ:q̃dã aũt ꝑmittunt̃ vt illicita,ſicut dare libellũ repu
dij ne fiãt grauiora.Videam⁹ inſuꝑ quõ illud primũ dictũ cum
tertiò cõcordet,Nam primũ dictum vult traditionẽ libelli fore
illicitã ꝑterq; in caſu fornicatiõis.In tertiò aũt dicto dicit ipſam
non ſolũ ſimplr̃ licitam,ſed expſſe à deo mandatã:qd' tñ nullibi
legitur,ĩmo rotunda lr̃a hĩc cõtradicit:q̃a dicit hĩc,ꝓpt̃ duriciam
cordis vr̃i ꝑmiſit vobis Moyſes &c.Et idẽ tanq; min⁹ malũ per-
mittit̃ ex canone priuilegia,ſupra allegato.Nullũ autẽ malũ in
lege generaliter ꝑcipit̃:Et dico generaliter ꝓpter ꝑceptũ factum
Abrahę de occiſiõe filij,qd' nõ erat regulare,nec generale ſed ad
tentandũ ſingulare.Siľr & ꝑceptum datũ Oſee ꝓut patet in locis
ſuis.Siľr & ſcd'm dictũ Burg.falſum eſt & cõtra literam euangelij
ꝑſentem,in q̃ Chriſt⁹ indiſſolubilitatẽ martimonij ſub euãgelio
ꝓbat ꝑ indiſſolubilitatem eiuſdem ſub lege naturę,q̃ fuit ꝑ Adã
inſpirãte deo ꝓmulgata.Dicit em̃ tentantib⁹ Phariſæis:Quia q
fecit hominem ab initio,maſculũ & fœminam fecit eos:& dixit:
Propter hoc dimittet homo patrẽ & matrem & adhærebit vxori
ſuę,& erunt duo in carne vna:itaq; iam non ſunt duo ſed vna ca
ro.Quod ergo deus coniũxit homo nõ ſeparet.Quid planius,ni
ſi ꝙ matrimonij inſeparabilitas ſub lege euangelica & canonica
B ortũ habet ex inſeparabilitate ſub lege naturę per Chriſtum hĩc
allegata.Vnde patet etiã quartũ dictũ Burg.eſſe falſum:quia in
ea re(de quã ſermo)lex euangelica & canonica ſe fundãt ſuꝑ legẽ
naturæ & matrimonij inſtitutionẽ primariã.❡Sic & tertium di
ctum falſum eſt & repugnãs primo,vt ſupra oſtẽſum eſt.❡Quin
tum aũt dictũ de iure naturæ primæuo comuni omni aĩali eſt cõ
fictũ,q̃a nullũ tale ius reperit̃ in ſcripturis ſacris neq; canonibus.
Nam ius ſumptũ in ſua maxima generalitate ſolũ ad vocalia ex
tendi ꝓbat Gratianus autoritate beati Iſido.ij.etymo.dicentis:
Ius generale nomẽ eſt.lex autem iuris eſt ſpẽs.Ius autẽ dictum,q̃a
iuſtum eſt.Omne aũt ius legibus & moribus cõſtat.Nunc autem
iuſtũ & iuſticia ad ſola rationabilia ꝑtinent.Hoc autẽ ius genera
liſſimè acceptum vbi ſupra,diſtinguit̃ in ius naturale gẽtiũ & ci-
uile.Ius naturale dicit̃ comuni omni nationi:ſola aũt rationabi-
lia ꝑ nationes diſtinguunt̃:& ideo cõmune,q̃a vbiq; ex inſtinctu
naturę eſt,nõ cõſtitutione aliq̃,vt maris & fœminæ cõiunctio,li-
berorum ſucceſſio,puerorũ educatio,cõis oĩm poſſeſſio,& oĩm
vna libertas:acquiſitio eorũ q̃ cęlo terra mariq; capiunt̃,depoſiti
vel commodati reſtitutio,violentię ꝑ vim repulſio,& hoc & ſi
q̃d ſimile huic eſt,nũq; iniuſtum ſed naturale æquumq; habetur.
Hæc inq; oĩa iuris naturalis portiones,ſolis rõnabilibus conue-
niunt.Cõiunctio aũt maris & fœmine in irrõnabilibus non eſt ſe
cundũ ius naturale,ſed ſecũdũ inſtinctũ naturæ.Aliud eſt em̃ di-
cere de iure naturali & de inſtinctu naturali:q̃a ſe habẽt ſicut infe
rius & ſuperius:Nã omne ius naturale eſt inſtinct⁹ naturalis,ſed
nõ ecõuerſo:q̃a aliâs extenderet̃ ius naturale nõ ſolũ ad irrationa
bilia ſed etiã ad inſenſibilia,q̃a inſtinctus naturalis ab appetitu
naturali nõ videt̃ diſtingui.Ius igitur naturale ſic diſtinctum ab
alijs,primatum obtinet & tẽpore & dignitatę.Cœpit em̃ ab exor
dio naturæ rationabilis,nec tpe variat̃,ſed immutabile ꝑmanet,
vt dicit̃.v.dĩ.ca.j.Fingit igit̃ Burg.tale ius naturale primeuum,
immo improprijſſimè diceret̃ ius iuxta ꝑdicta:idcirco falſum im
ponit poſtillatori ꝙ ita acceperit ius in ꝓpoſito.Et q̃a fundamẽ-
tũ Burg.falſum eſt,nimirũ falſæ ſunt cõcluſiones ſuę in eo funda
tæ.Prima nãq; concluſio fundat̃ ſuꝑ ſuo fictio iure naturali,& ſe-
cũda cõcluſio.ſ.ꝙ matrimoniũ eſt de iure gẽtiũ,ſed nõ indiuiſi-
bilitas.Nã ex litera euãgelij matrimoniũ eſt à prima inſtitutione
naturæ rationalis:quę ius gẽtium longe ꝑceſſit.Sed nec tertia cõ
cluſio eſt vera,quo ad hoc ꝙ ex iure ciuili non eſt matrimonium
indiuiſibile

indiuiſibile.Nec quarta cõcluſio:quæ duæ ĩnitunt̃ eidẽ medio, C
videlicet q̃a in iure ciuili tractat̃ de diuortijs & repudijs.& in ve.
Te.ſimiliter q̃ media nõ ꝓbãt bene illas cõcluſiones:nã & ſi diuor
tiũ in lege ꝑmiſſum eſt ꝓpter mai⁹ malũ vitãdũ,ex hoc arguere
igit̃ matrimoniũ eſt diuiſibile,cõſequẽtia nõ valet:nec formalit̃
nec legalit̃.Nõ formaliter,q̃a arguit̃ à ſecũdũ qd ad ſimplicit̃:Si-
cut ſi argueret̃:Antichriſt⁹ eſt ꝑmiſſiuè ens,igit̃ eſt ens,ſicut in ꝓ-
poſito.Nec legalit̃ valet cõſeq̃ntia.Nõ em̃ ſeq̃t̃:Lex apud legiſla
torẽ nõ eſt neceſſaria:igit̃ nõ ẽ neceſſaria.Sicut lex q̃cũq; nõ ligat
deũ quin poſſit vel mutare vel diſpẽſare,ſtat tñ legem eſſe ſolidã
in ſe.Sicut neceſſario ignis calidus eſt & calefactiuus materia de-
bita approximata:nõ tñ ſequit̃:in fornace triũ puerorũ nõ fuit ca
lefactiuus,igitur non fuit calefactiuus.Ita eſt de matrimonio qd'
ex cauſis in litera expreſſis,Deut̃.xxiiij.fuerat ſeꝑabile:non tamẽ
ſequit̃,igit̃ nõ eſt indiuiſibile.Iura aũt q̃ dicũt de diuortijs & re-
pudijs &c.nõ probant matrimonij diuiſibilitatẽ,q̃a ꝑtinent ad
illegitime cõtractũ matrimonium,quod nõ meret̃ dici matrimo
niũ:quod de ſua formali rõne eſt cõiunctio legitimarũ ꝑſonarũ:
& ſi qua iura aliter de repudijs & diuortijs ſentirẽt,eſſent abolen
da tãq; naturali nõ cõſona.qd' hic in litera ꝑ Criſtum allegatur.
❡Quinta aũt cõcluſio q̃uis in ſe vera,tñ nõ ad intẽtionẽ.Burg.
ꝙ videlicet originaliter & primo mr̃imoniũ ex euãgelio habeat
ſuã indiuiſibilitatẽ:nã ſicut ſupra dictũ eſt euãgeliũ & canones q̃
ad id ſe referũt ad legẽ naturalẽ ꝑ Chriſtũ hĩc allegatã.Et his pa-
tet falſitas cõcluſionis ꝑ Bur.collectæ ex illis quinq; ineptis con
cluſionib⁹,vt patet.❡Nec valet reſpõſio Burg.ad argumẽtum
poſtil.cũ dicit diffinitionẽ allegatã in poſtil.tamẽ intelligi debe-
re de cõiũctis in lege euãgelica tñ.Huius rñſionis falſitas oſtẽſa
eſt.ẽ.immo debet intelligi in omni lege iuſta & conſona legi natu
rali & primeuę à deo inſtitutę in exordio rõnalis creaturæ.Diuor
tiũ autẽ & repudiũ intelligenda ſunt ꝑmiſſiuè,ex q̃bus nõ ſequit̃
diuiſibilitas niſi ꝑ accidẽs,vt ꝑdictũ eſt & ſecũdũ qd.Et ad hoc tẽ
dere videt̃ ſecũda rñſio quã dat Bur.ad idẽ argumẽtũ:q̃a dicit ꝙ
illa diffinitio tenet durãte mr̃imonio:ſed diuortio facto ſecundũ
ꝑmiſſionẽ iuriũ nõ tenet:vñ patet ꝙ inſtãtia Burg.ad diffinitio-
nẽ mr̃imonij eſt ſecũdũ qd.❡Nec valet differẽtia legis no.& ve.
quã aſſignat Bur.quo ad hoc,q̃a q̃uis vetus lex fuit imꝑfecta,tñ
in ea fuerat verũ matrimoniũ de ſui natura & inſtitutione inſolu
bili q̃uis ꝓpter maliciã eorũ q erãt ſub lege,non autem propter
ipſi⁹ legis imꝑfectionẽ diuortiũ ꝑmittebat̃ ſecũdũ modũ pri⁹ di-
ctũ.Nec ex hoc debet dici matrimoniũ ſolubile,niſi ſecundũ qd, D
ſcilicet ſolutione ꝑmiſſa.Nec valet qd' Bur.de ſctõ Tho.adducit
ꝙ videlicet in ve.lege.ideo repudiũ erat licitũ,q̃a matrimonium
ꝓtunc fuit in officiũ:nõ autẽ erat ſacramentũ ſignificatiuũ coniũ
ctionis Chriſti & eccleſię,q̃ nõdũ erãt.falſum eſt em̃ in veteri lege
eccleſiã(q̃ incipit ab Abel iuſto ſecũdũ beatũ Greg.)deo nõ fuiſſe
cõiũctã:q̃a vet⁹ Teſtamẽ.frequẽter oſtẽdit ſynagogã deo deſpon
ſatã,q̃ deſpõſatio eſt in vna ſpõſa vſq; ad nouiſſimũ iuſtũ.Cui ec
cleſię totali Chriſtus vt ſpõſus ſecũdũ deitatẽ ab initio coniunct⁹
eſt:cuiuſq; cõiũctio indiſſolubilis eſt vſq; ad conſũmationẽ ſeculi
Matth.vlti.Et ita oportet ſctm̃ Tho.& Bur.ſentire,niſi velint er-
roneè dicere cum Helyndio Chriſtum ante Mariã nõ fuiſſe.Chri-
ſtus em̃ & ſi ex tẽpore eſt fact⁹ hõ,eternaliter tñ fuit Chriſtus:q̃a
à patre vnctus,non vnctione vt dicit ꝓuectionem,ſed vt ſignifi-
cat vngendi ꝑ generationẽ cõicationẽ.Eſt em̃ deus vngens ſicut
eſt lumẽ,& ſicut filius eſt lumen de lumine.ita eſt vngens ab vn-
gente:ſentẽtia eſt Hila.xj.de trinitate prope mediũ.Item ſecũdũ
ſctm̃ doctorẽ & magiſtrum in.iiij.matrimonium fuit ſacramẽtũ
ante pctm̃:igit̃ alicui⁹ ſacræ rei ſignũ,& nõ niſi cõiunctionis dei
ad animã iuſtã q̃ eſt eccľia,vel in eccleſia fuit ab exordio rationa-
lis creaturæ ſponſus & ſponſa myſtica,& eorũ coniunctio:qñ igit̃
inſtitutũ fuit matrimoniũ,nõ deficit eius ſacrũ ſignũ prout ſan-
ctus Tho.dixit & Burg.Sic igitur patet dicta Burg.nõ habere cõ
nexionem nec veritatẽ.❡Quantũ ad ſecundũ articulũ reſtat reſ
pondere argumentis Burg.factis contra poſtillatorem ſed pręno
tandum ꝙ factum Burg.fundatur ſuper falſa imaginatione:Ima
ginatur enim,ꝙ quia deus ꝑcepit dari libellũ repudij,ꝙ ergo prę
cepiſſet diuortiũ.Sed hoc falſum eſt:nam libellum pręcepit dare,
non ſimpliciter ſed ex ſuppoſitione,vt ſuppoſito ꝙ quis habeat
odiũ cõtra vxorẽ,& voluerit eam repudiare,det illi libellũ.Non
igit̃ in hoc conditionato ꝑcepto dat̃ modus dimittendi vxorem
ſed datur modus tẽperãdi furorẽ:& ita Chriſtus in hoc reſpõdet
Phariſæis ꝓponẽtib⁹ fallaciã ſecũdũ plures ĩterrogatiões,vt vnã
dicẽtib⁹;Quid ergo mandauit Moyſes dare libellũ & dimittere:
Sed dñs Ieſus hãc multiplicẽ quæſtionẽ diſtinxit tacitè cõcedens,
ꝙ Moyſes bene mandauit dare libellum,ſed negauit ꝙ Moyſes
mandauit dimittere vxorem:vnde dixit ad illam partem quæ-
ſtionis Moyſes,ad cordis veſtri duritiã ꝑmiſit dimittere vxo
rem

F remtab initio autem ſic nõ fuit. Gloſ. interli. ſimiliter & in arg. & eſt beati Hiero. Moyſes permiſit non deus, qa contra legem natu ralẽ. Hæc in glo. ſparſim, & magiſtro lib. iiij. circa hanc materiam. Sic interpretatur reſponſio Chriſti: Et hoc eſt ꝙ beatus Aug. deſer mone dñi in mõte vult. Nõ inqt qui pcepit dare libellũ præcepit vt vxor dimittat, ſed ꝙ dimiſerit, inquit, det libellũ, vt iracũdiam temerariam, pꝛ̃iciendi vxorem libelli coactio temperaret. ℂ Per hoc ad argumẽta. Et primò ad glo. Iohãnis Teutonici & Accurſij dico, ꝙ vbi glo. directè vadit cõtra textũ ſequẽda ẽ lr̃a, & glo. ſper nenda, niſi haberet euidẽtem ꝓbationẽ quarẽ nõ eſt hĩc. Qd' aũt glo. corrũpat lr̃am patet: qa vt dicit Bur. lr̃a habet ꝙ de iure natu rali eſt cõiũctio maris & fœminę quã mr̃imoniũ appellam⁹. Glo. coniũctio corporũ, non aĩorũ: vt allegat Burg. Talis aũt glo. de ſtruit textũ, qa coniũctio corporũ ſine coniũctiõe aĩorũ nõ ẽ mr̃i moniũ: qa ſtat verũ mr̃imoniũ ſine cõiũctiõe corporũ: Stat etiã cõiũctionẽ corporũ eẽ ſine mr̃imonio, qa i ſtupro adulterio &c. Malè igiẽ gloſſatur cõiunctio mr̃imoniaẽ, dicẽdo eã cõiunctionẽ corporũ tm̃. Alij volẽtes ſaluare gloſſas dicũt, ꝙ loquuntur ibi de iure ſed iſtĩctu naturali: ſed nec ſic eſt cõiũctio illa fcẽm & mr̃imo niũ ſicut text⁹ accipit: qa talis cõiũctio ſe extẽdit ad irrõnabilia & adulteria & cętera pc̃tã, de qb⁹ vadit argumẽtum Burg. qd' va lidi de põderat, quãuis modicũ valeat. In declaratiõe aũt huius inua lidi argumenti Bur. ponit tria inopinabilia: primũ, ꝙ inſtinctus naturalis eſt à iure naturę, ſcd'm qd' rõ naturalis eſt à iure gẽtiũ. tertiũ, ꝙ mr̃imoniũ eſt iſtitutiõis ſignificatiua coit⁹, & hoc à iure gẽtiũ ꝓpter cõſenſum. Primum aũt videt irrõnabile. Nam ius naturale ſequit inſtinctum naturæ, nõ cuiuſcũq;, ſed rõnabilis naturæ, non i gitinſtinctus ille eſt à iure naturali. Similit ſcd'm falſum videt, qa ius gẽtiũ eſt à naturali rõne, & ei⁹ recto dictamine: Non igiẽ natu ralis rõ eſt à iure gẽtiũ: qa dictamen rectę rationis pceſſit & gentes & ius gentiũ. Sic & tertiũ dictũ nõ vẽ verũ. Quãuis em̃ coit⁹ ſit ex inſtinctu naturæ, tamẽ nõ ex lege naturæ generat: qa ſic oĩs eſſet iuſt⁹ & ordinat⁹, & tũc nõ eſſet adulteria & cætera mala. Qui igiẽ generationẽ pcepit ꝗ ſine coitu ꝓ natura fieri nõ põt, hic rõnalẽ dedit ordinẽ ꝑ inſtitutionẽ mr̃imonij, quã inſtitutionẽ hĩc Chriſt⁹ allegauit. Si igitur coitus cadit ſub dei pcepto pcipientis genera tionẽ, nõ fuit de ſe mal⁹, ſic nec hodie eſt mal⁹. Iuſtificatio igitur matrimonij nõ reſpicit directè coitum, ſed ei⁹ vſum: vſus aũt irra tionabiliũ nõ põt eẽ deordinat⁹, qa illa agũt ſcd'm impetũ natu rę. Natura aũt non ponit laudẽ nec vituperium. Rationabilia au tẽ agũt ſcẽ dũ ꝓhæreſim & electionẽ ꝙ poſſunt deordinari. Illi F autẽ cõuenienter dat ordo ꝑ matrimoniũ, nõ ad iuſtificãdũ coitũ qui ex inſtinctu naturæ bonus eſt, & per deum mãdat⁹: ſed ad ꝓ hibedũ abuſum ꝗ fact⁹ fuiſſet & fieret, niſi lex mr̃imonialis interue niret. ℂ Ad primũ argumẽtũ qd' Burg. facit circa Deut. xxiiij. di co ꝙ lex naturæ ſatis exprimit matrimonij indiſſolubilitatẽ, put hic à Chriſto allegatur: nõ igiẽ oportuit in lege moſaica de hmõi ſingulare

Burgenſis ponit hic tria inopinabilia

ſingulare mãdatũ dare. ℂ Ad ſecũdũ dico, ꝙ de⁹ pcipiẽdo datio nẽ libelli, nõ dat modũ repudiãdi, ſed dat modũ tẽperãdi prinax odiũ: ꝓ conſequẽs dat magis modũ ipediendi dimiſſionẽ. ℂ Ad tertiũ dico, ꝙ ꝗtiẽcũq; fiat repudiũ ſemp manet vinculũ: ſed ꝙ in veteri lege poſt repudiũ permittebat vterq; nubere alteri, hoc fuit ad vitandũ mai⁹ malũ. Repudiũ enim pmittebat ad vitãdũ vxoricidiũ. Alteri nubere pmittebat ne remaneret odiũ & vita retur incõtinentia. De iuſticia em̃ legis naturæ & euangelij ꝗuia vidcat vinculum rumpi, non tñ rũpit etiã facto deuortio in caſu fornicationis: nã permiſſio de nubẽdo per euangelium correcta eſt: ꝑmiſſio autẽ de diuortio manet in caſu fornicationis: ſed illa non tollit vinculũ, quia ſeparatione legitima facta neuter nube re poteſt ſine mœchia, vt dicitur in litera hĩc: & ita fuit in veteri lege de iuſtitia, ſecus fuit de ꝑmiſſione ex cauſis ſæpe dictis. ℂ Ad quartum aſſumptum negat, videlicet, ꝙ repudiũ ſit de expreſſo mandato dei. Probatio autẽ nõ valet, quia nõ ſequit: De⁹ præce pit dare libellum, ergo præcepit repudiũ: ſicut patet ex dictis. Et cum poſtillator rñ̃ſponder rõnib⁹ alteri⁹ opinionis, Burgẽ. repli cat, ſed nihil ꝗ̃cludit. Cũ em̃ arguit, ꝙ ſicut pluralitas vxorum nõ fuit in veteri lege illicita, ſic neq; repudium. Reſpondet poſtilla tor ꝙ nõ eſt ſimile quia pluralitas vxorũ nõ fuit ꝓhibita, nec vni tas vxorũ eſt de lege naturæ ſicut inſeparabilitas: & ideo propter maius bonũ pluralitas fuit licita & cõ̃a patribus ſanctis: Secus eſt de repudio qd' cõceſſum eſt propter maius malũ vitãdũ: hoc ta mẽ minus malũ, non facit ſore licitũ. Ibi replicat Burg. per illud Apoſtoli: Nõ ſunt facienda mala vt eueniant bona: quaſi habere plures vxores ꝓpter maius bonũ, deberet eẽ malũ, qd' falſum eſt. Sed adhuc replicãs Burg. arguit ſic: Pluralitas vxorũ eſt ma la quia cõtra legẽ naturæ: igitur pluralitas vxorũ: cõſequẽtia iſtã negat Scotus circa. iiij. diſt. xxxij. in. q. de bigamia. Sed quod inci dentaliter dicit Burg. ꝙ in repudio nõ permittit aliquod malũ, hoc redarguit hĩc plana litera: vide eam bñ. ℂ Sed & burg. hĩc calumniatur exẽplũ poſtil. qd' ponit de aĩalibus brutis, quorum cõiũctio in parte & ſi nõ in toto manuducit ad videndũ inſepara bilitatẽ matrimonij. Quod exẽplum & ſi nõ ſit in toto ſimile, nõ igiẽ calũniari debet, quia exempla & ſimilitudines nõ ſemp cur runt quatuor pedibus: put patet ſupra Oſee. j. & ſ. Matthæ. xx. in additione Burgẽ. & patet totum. ℂ In eodẽ ca. vbi dicitur: Quicunq; dimiſerit vxorem &c. poſtillator dicit verſum illũ ſup plendum, quia oratio defectiua eſt, Burgẽ. dicit eum planè eſſe intelligendum. Suppoſito ꝙ verũ ſit totũ quod ipſe per ſuas di greſſiones hĩc & Deutero. xxiiij. diſſeruit: ſed ſuppoſitũ non con cedit igitur nec reliquũ. Sed ꝙ obijcit contra poſtillatorẽ de pa ri iure viri & vxoris ꝗ ad poſſe nubere alteri, allegans cauſam di uerſitatis: quia pluralitas vxorum fuit in veteri Teſtamento lici ta, non autem virorum, non valet propter ſuperius dicta & vide ibi Scorum in loco ſupra allegato.

G

† Mar. 10. g Luc. 18. f

H

GLO. ORDI.

S Imile eſt re. CA. XX. Oſtẽdit ꝑ parabolã: qa primi erũt nouiſſimi, & nouiſſimi primi. Pater iſte familias cõ ditor nr̃ eſt, ꝗ habet vineã, vniuerſalẽ ec cleſiã, ꝗ ab Abel vſq; ad vltimũ electũ ꝗ ĩfine naſcitur⁹ ẽ quorquot ſcõs ꝓtulit, tot palmites miſit. Hĩc pater exijt ad ex colẽdã vineã mane hora tertia: ſexta: no na: vndecima: oparios cõduxit à mundi hui⁹ initio vſq; ad finẽ: ad erudiẽdã fide liũ plebẽ pdicatores mittere nõ deſiſtit.

Venim.

† ipſo ſta tim dilucu lo.

ℂ Simile eſt re. Nõ hoi ſolũ, ſed toti negocio ab hoĩe geſto, & in ſimilibus ſiẽ. b ℂ Primo ma. Manifeſte cœpit à primo iu ſto æterna mercede pdicatores ad plantandam eccleſiã inuitare. ℂ Cõuẽtione

NICO. DE LY.

S Imile eſt regnũ cælorũ. Hĩc cõſequẽ CA. XX. ter Saluator docet virtutes plato rũ. In platis autẽ pre cæteris virtutib⁹ debẽt eẽ ꝗtuor, ſ. feruor ad conti nuẽ laborãdũ i agro dñico vigor ad ſe martyrio expo nendum pro grege ſibi cõmiſſo, humilitatis tenor etiam in ſtatu alto, pietatis dulcor cõtinuẽ ſubditis bñfaciẽdo. primũ tangiẽ in prima pte ca. ſcd'm ibi: Et aſcẽdẽs Ieſus. tertiũ: Tũc acceſſit ad eũ. quartũ: Et egrediẽtib⁹ illis. primũ oſtẽdit in parabola illorũ ꝗ vo cati ſunt ad operãdũ in vinea à mane vſq; ad veſperam. Ex quo patet ꝙ plati debent cõtinuò laborare per doctrinã in eccleſia, de bẽt etiã opari ibidẽ ſine inuidia & mutua æmulatiõe: qd' patet ꝓ hoc qa laborãtes murmurãtes hĩc rep̃hẽdunt, ꝓpt qd' Nu. xj. di citur ꝙ

In prelatis debent eſſe quatuor.

Cap. XX.
a Expoit per ſimile. b Præſens eccleſia.
S Imile † eſt regnum a Vita iuſtorum. cælorum homini pa b trifamilias, qui ex c Paterfamilias conditor, qui poſſidet electos in mundo, vt dominus ſubditos in domo.
b ijt † primo mane conducere opera

Nico. de Lyra.

cit ꝙ cũ Ioſue diceret Moyſi, vt phiberet Heldad & Medad, pphetãtes ĩ caſtris Moyſes redarguit ipm̃ dicẽs: Quid æmu laris ꝓ me? Quis tribuat vt oĩs pp̃lus ꝓ pheter, & det dñs eis ſpm̃ ſuũ? ſigĩ circa hoc duo tãguñt. Primũ eſt vocatio ad la boris exercitiũ. Scd'm ad recipiẽdũ pmiũ ibi: Cũ ſero factũ eſſet. Circa primũ er go dicit: Simile eſt regnũ cæ. i. ſtat⁹ ec cleſiæ militãtis. b ℂ Homini patri. Iſte eſt de⁹ pr̃, q ita gubernat totũ mũdũ ſicut paterfamilias ſubditos in domo.

c ℂ Qui exijt primo mane cõducere operarios in uine am &c. Iſte exitus non eſt per loci mutationem, ſed per ſuæ bo nitatis diffuſionem in creatura ſubiecta. Vinea iſta eſt vniuerſa lis eccleſia, à primo iuſto colligitur vſq; ad vltimũ, qui in fine mundi na

Moraliter. a ℂ Simile eſt regnũ cælorum homini &c. Parabolã iſtã de laborãtib⁹ in vinea patriſfamilias, alias expoſui literaliter & moraliter, prout competit communitati fidelium. Nũc autẽ eã exponã prout cõpetit cõmunitatẽ religioſorũ: qa religio vinea ſpũalis eſt dñi, ad quã veniũt aliq in pueritia quaſi in mane, aliqui in iuuẽtute quaſi hora tertia, & aliq in ætate vi rili tanq; hora ſexta, & aliq in ſeneẽtute tãq; hora nona, & aliqui in ſenio tãq; hora vndecima. Dñs autẽ vineæ Chriſtus eſt, ꝓcura tor autẽ ei⁹ pſidẽs illi religioni, q aliqũ tñ vel plus honoris vel re creationis facit vltimo veniẽtib⁹, ꝓpter cõpaſſionem vel perſo narũ reuerẽtiã ſiue aliã rõnabilẽ cauſã, quãtũ primò veniẽtib⁹. Et aliqñ cõtingit, ꝙ primò venientes accipiũt inde occaſionem murmurãdi, licet

Moraliter.

A ℂ Conuẽtiõe aũt facta. i. cõfirmata ꝓmiſſione ꝙ ad imaginẽ dei reformãdi eſſent, ſi eccleſiam ædificando mandatis decalogi inſiſterent. b ℂ Ex denario diurno, mi. eos. Hiero. Denari us habet imaginem regis, ꝗ olim ꝓ decem numis computabatur. Quantò plus aliquis in decalogi manda. tis inſiſtendo, tanto plus informatur in imaginem regis dei. Prædicatores ſunt operarij, etiam vnuſquiſq; dum fide re cta in bono opere perſiſtit. Mane hora tertia, ſexta & nona antiqu⁹ & Hebræ. cus populus qui fide recta deum coluit in electis, ad vndecimam gentiles voca tur. Poſſunt etiam diuerſitates horarũ in vnoquoq; notari per momenta æta tum. Mane quippe intellec⁹ noſtri pue ricia eſt, hora tertia, adoleſcentia, quia iam ſol in altum proficit. Sexta, iuuen tus, cũ plenitudo roboris ſolidatur. No na, ſeneẽ⁹, quando ſol. i. calor ætatis de ſcẽdit. Vndecima, decrepita ætas. In om nibus his aliqui ad opus vineæ vocati ſunt. Qui ſibi viuit vt ocioſus: redargui tur. Qui & vſq; ad vltimã ætatem dif fert rectè ei dicit. Quid hĩc ſtatis to ta die ocio. i. vel in vltimis reſipiſcite.

† In diem.

Hoĩs æta tes diuerſis horis ſigni ficantur.

c ℂ A nouiſſimis. Quia ꝗ in aduen tu domini vocati ſunt ad regnũ, ſine ali qua tardiratẽ peruenit, æquales his ꝗ ab initio mũdi cœperũt: omnes qdem idẽ cœlũ, ſed ſtella differt à ſtella in claritate. A nouiſſimis incepit, dũ pri⁹ latronem ꝙ Petrũ in paradiſum introduxit. Qui prius aliquãdo remunerãtur ſero venie tes, quia pri⁹ de corpore exeũt, ꝙ qui in pueritia vocati ſunt. d ℂ Et accipiẽ tes. Quia antiqui patres in infernũ deſ cẽdentes à gloria dilati ſunt quaſi: ergo poſt murmurationẽ denarium accipiũt qui poſt lõga inferni tẽpora ad gaudia peruenerunt. Et accipiẽtes. Hi ſunt ꝗ in initio naſcentis eccleſiæ vocatis ex gẽ tibus ſe præponebãt, quaſi populus dei ad initio mũdi: & illi canes, qui pondus obſeruationũ portabãt. Sed quia nõ ve nit ſuperbos vocare iuſtos, ſed humiles pœnitẽtes, cui magis placet humilis cõ feſſio malorũ ꝗ ſuperba glorĩatio bo norum, ſubdit: Amice nõ facio tibi iniu riam. Nõ dolent quaſi fraudati ſua mer cede, ſed (ritu inuidorũ) ꝙ illi pl⁹ ꝗ me rentur, accipiũt: & nõ tã ipſi plus accipe re, ꝗ alios nihil vel minus accipere deſi derant, quaſi alterius conſortio ſibi pre mium minuatur. e ℂ Murmu &c. Queritur, quomodo accipientes mur muraſſe dicantur, cum in illa beatitudi ne omnis inuidia & murmuratio pror ſus remo

✱ horam.

✱ ocioſos.

1. Cor. 15. e Luc. 23. f.

B

† ſinguli denarium.

† ſinguli denarium.

a b rios in uineam ſuam. Conuentio a ne autem facta cum operarijs ex de a Prima hora ab Adam vſque ad Noe. nario † diurno, miſit eos in uineam b A Noe vſque ad Abraham. ſuam. Et egreſſus circa horam ter b a Quaſi venales, ſi quã digne emere velleta bona tamen opere ceſſantes. tiam, uidit alios ſtantes in foro ocio ſos, & dixit illis: Ite & uos in uineã meam, & quod † iuſtum fuerit da bo uobis. Illi autem abierunt. Iterũ c a Ab Abraham vſque ad Moyſen. b A Moyſe vſque ad aduentum domini. autem exijt circa ſextam & nonam a Ab aduentu domini vſque ad finem mundi. horam, & fecit ſimiliter. Circa unde d a Per ſeipſum apparuit, qui prius per patres innotuit. b Gentilem populum à bono opere torpentem. cimam uero ✱ exijt, & inuenit alios ſtantes ✱, & dixit illis: Quid hĩc ſta e a Omni tempore pro ſalute l. borare negligitis. tis tota die ocioſi? Dicunt ei: Quia f a Vias vitę nemo nobis predicauit. nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite g a Cum finis mundi vel cuiuſlibet veniſſet. & uos in uineam meam ✱. Cum ſero h autem factum eſſet, dicit dominus i a Pater. a Filio cui omnia dedit in manus. b Statue ante tribunal tuum. uineæ procuratori ſuo: Voca ope k l a Vnicuique ſecundum opera ſua prout geſſit. rarios, & redde illis mercedem: inci m piens à nouiſſimis uſque ad pri n a Gentiles, vel qui decrepiti ſunt vocati. mos. Cum ueniſſent ergo qui circa undecimam horam uenerant, acce o a Eandem æternitatem cum his qui ab initio mundi vocati ſunt. perunt † ſingulos denarios. Venie p a i. Iudæi tes autem & primi, arbitrati ſunt, q a Digniorem locum in regno, qui prius in tabernaculo. quod plus eſſent accepturi: accepe r a Conformitatem claritatis corporis Chriſti. runt autẽ & ipſi † ſingulos denarios. c d Et accipientes murmurabãt aduer ſus patrẽfamilias, dicẽtes: Hi nouiſſi mi una hora fecerunt, & pares illos a i. qui diu ſub onere legis ſudauimus, & longiora carnis tentamenta ſuſtinuimus. nobis feciſti, qui portauim⁹ põdus

quo gentiles vocati ſunt per pdicationẽ apoſtolorũ & aliorũ ec C cleſiæ doctorũ: & ꝓpter hoc dicit hĩc: e ℂ Quid hĩc ſta. &c. ꝗ a ꝗ à principio mũdi vſq; tũc laborare ĩ bonis morib⁹ neglexe rãt, ꝗſi tota die ocioſi ſtabãt. f ℂ Dicũt ei: quia ne. nos con duxit. i. nullus doctor, null⁹ ꝓpheta ad nos inſtruẽdũ venit: qa lex & prophetæ filijs Iſrael dati fuerant vt illi ſpeciali ſãctitate fulgerent, ex qui bus Chriſtus ſecũdũ carnem erat naſci turus. g ℂ Ite & uos in uineã me. Interponitur hęc cõiunctio copulatiua quia gentiles Iudæis adiuncti ſunt vt vna eccleſia ex ambobus fieret. h ℂ Cũ ſe. autẽ fa. eſſet. Hĩc deſcribitur voca tio ad recipiendũ premiũ. Sero autẽ ab aliquibus hĩc dicitur finis mũdi, in quo vocabuntur iuſti ad receptionem præ mij, vt habetur. ſ. xxv. c. Venite benedi cti pa. mei &c. Sed illud quod ſequitur videtur contradicere, ꝙ aliqui accipiẽ tes premiũ murmurabant aduerſus pa tremfamilias quia nullus in fine mũdi præmium æternum receptur⁹ murmu rabit contra deum, ſed erit ſuo præmio contentus. Ad quod reſpondet beatus Greg. ꝙ iſta murmuratio non eſt aliud quam dilatio premij quam ſuſtinue runt patres ſancti in limbo vſq; ad paſ ſionem Chriſti, ſed hęc reſponſio nõ vi detur conueniens, quia murmuratores hĩc dicuntur nequam, quod nõ poteſt dici de ſanctis patribus in limbo exiſten tibus: & in fine parabolæ concluditur: Multi ſunt vocati, pauci verò electi. Ex quo patet, ꝙ iſta parabola non ſolum extendit ſe ad electos, cuiuſmodi ſunt illi qui in fine mundi recipient præmiũ. Et ideo dicendum, ꝙ ſero hĩc accipitur pro tẽpore gratię, quod incepit à Chri D ſto. vnde Ioh. j. b. dicitur: Gratia & veri tas per Ieſum Chriſtum facta eſt: & ideo cum dicit: Cũ ſe. aũt fa. eſſet. i. cũ tem pus gratiæ aduenĩſſet. i ℂ Dicit do minus ui. i. deus pater. k ℂ Procu ratori ſuo. i. homini Chriſto, qui miſſ⁹ eſt ad procurationem ſalutis humanæ l ℂ Voca oparios &c. Illa merces bñ intelligit gr̃a, qa eſt q̃dã inchoatio gl'iæ cũ gloria nõ ſit aliud ꝗ gr̃a cõſummata. m ℂ Incipiens. qa in primitiua eccl'ia gr̃a Chriſti data eſt gẽtib⁹ ꝗ vltimo ve nerãt ad fidẽ, Iudæis ꝓ maiori pte ĩ infi delitate remanẽtib⁹. n ℂ Cũ ueniſſet. i. gẽtiles. o Accepe ſin. i. donũ gr̃e ꝗ eſt q̃dã ĩchoatio & arra glĩæ. p ℂ Ve niẽtes aũt & pri. i. Iudæi, ꝗ à princi pio legiſdatæ deo ſeruierãt. q ℂ Arbi trati ſũt & c. qa in primitiua eccl'ia cre debant, ꝙ plus deberent habere de Chri ſti gr̃a vnde reputabãt gẽtiles indignos gr̃a dei, ſecũdum ꝙ dicit Ac. x. vbi Pe

† quodcũ que.

✱ et quod iuſtum acci pietis.

Nico. de Lyra.

mundi naſciturus eſt, vt dicit Grego. Operarij aũt ſunt docto res & prelati à deo miſſi ad culturam huius vineę per predicatio nem & doctrinam. Primo ergo mane deus pater operarios con duxit, quia à principio mũdi vſq; ad Noe aliquos ſactos patres ad eruditionem hominum miſit, videlicet Adam Seth & Enoch & alios iuſtos. a ℂ Cõuentione autẽ facta. Conuentio iſta eſt promiſſio vitæ æternæ pro labore. Quæ quidem vita æterna dicitur denarius diurnus, quia eſt æqualis omnibus, quia vita æter na erit æqualis omnibus à parte finis. b ℂ Et egreſſus circa ho. ter. &c. Hora tertia intelligitur mundi diſcurſus à tempore Noe vſq; ad Abrahã, in quo aliq ſcti ad eruditionẽ aliorũ miſſi ſũt à deo, vt Noe, Sẽ, Heber, Thare & Abrahã & ceteri. c ℂ Ite rum aũt exijt cir. ſex. ho. & no. Hora ſexta fuit ab Abrahã vſq; ad Moyſen, in ꝗ miſſi ſunt Abrahã, Iſaac & Iacob, & xij. Patriar chæ. Hora nona à Moyſe vſq; ad Chriſtũ, videlicet tẽpore legis, in quo ad eruditionẽ ppl'i miſſi ſunt Moyſes & Aaron Ioſue iudi ces reges, pphetæ & ſacerdotes. d ℂ Circa unde. uero exijt. Vndecima hora intelligit à tẽpore Chriſti vſq; ad finẽ mundi, in quo gen

trus vidit lintheum ſubmiſſum de cælo, in quo erãt aĩalia q̃dru pedia & ſerpentia & volatilia immunda ſecundũ legẽ. Et dictum eſt Petro: Occide & mãduca: in quo ſignabat incorpatio gẽtiliũ ĩ tra eccl'iã ꝑ fidẽ & gr̃am, ſicut patet ex lr̃a cõſequẽti: qa à deo miſ ſus eſt Petr⁹ ad pdicandũ Cornelio Cẽturioni & alijs gẽtilib⁹, ꝓ pter qd' Petro abominationẽ habẽte de manducatione immũdo rũ ſecũdũ legẽ, in quo ſignabat (vt dictũ eſt) vocatio gẽtiliũ ad fi dẽ: dictum eſt ſibi à deo: Quod deus purificauit, tu ne commune dixeris: Et. ſ. eo. ca. dixit Petrus Cornelio & amicis ſuis: Vos ſcitis quoniam abominatio ſit viro Iudæo cõiungi aut accedere ad alienigenam: ſed mihi oſtendit deus neminem communẽ aut immundum dicere hominem. r ℂ Acceperũt aũt & ipſi ſin. dena. i. cõſimilẽ gr̃am, ſicut & gẽtiles & nõ maiorẽ: vñ Act. x. di citur, ꝙ pdicãte Petro cecidit ſpũſſctus ſup oẽs ꝗ audiebant ver bũ, videlicet ſup Corneliũ & amicos ei⁹: qa vt ibidẽ dicit. Recepe rũt ſp̃ũſctẽm ĩ ſigno viſibili & donũ linguarũ, ſicut receperãt apl'i & alij diſcipuli ꝗ erãt Iudæi in die Pẽtecoſtes. s ℂ Et acci. & c. Hi no. & c. qa ad lr̃am ĩ primitiua eccl'ia cõuerſi Iudæi murmura nerũt de

Act. 10. c.

ſus remouēda ſit? Sed hic eſt mos diuinę ſcripturę, vt cū de multis
E in collectione agat, quædam tm̄ quibuſdam de illa collectione,
Pſal.104.d &non toti collectioni tribuat: Iuxta illud prophetæ: Eduxit eos
Ibidē.77.f cum au.&.ar. Et inde: Et induxit eos in mon. cum tamen illi qui de Aegipto exierūt, omnes præter Caleph & Ioſue propter incre dulitatē ſuam in deſerto perierūt quorū filij in montem ſanctificationis inducti
† æſtum. ſunt. Ita ergo & de primis accipientibus quidā & non omnes murmurāt, qui tamen poſt accipiunt. Sicut ſępe cōtingit ꝙ multi domino per longa tempora ſeruierūt, alij autē mox in principio ſuę cōuerſionis martyrio vel aliquo modo ad denariū recipiendū tranſlati ſunt. Quod audientes qui diu laborauerūt .ſ. ꝙ alij ſtatim ap premium tranſſerunt, ipſi aūt tanto tēpore in labore detinētur, de dilatione premij quaſi murmurare vident. Poteſt etiā dici de malis, q in principio quidē boni fuerūt, ſed bonū quod incęperunt, ad finē nō perduxerūt. Vnde, nō illi qui denariū acceperūt, ſed iſti qui in bonitate nō perſtiterūt, premio priuati murmurāt; qa denario carebant, qui in principio boni pro quo etiā pricipio cū primis accipiētib⁹ cōnumerant, ſe ꝓmeruiſſe crediderant. a ℭ Aut nō licet
†Luc.16.a mihi &c. Stulta quæſtio cōtra bonitatem dei. Quærendū eſſet, Non ſi daret quod nō deberet; ſed ſi non quod deberet. b ℭ An ocul⁹ tuus &c. Verè Iudæi prauam intentionem habuerūt qui prohibuerunt apoſtolos gētibus loqui, vt ſaluæ fierent. c ℭ Sic erūt nouiſſimi primi. Au.i. Iudæi de capite vertentur in caudā: & gentes de cauda in caput
† ſeorſum in uia. Vnde Moyſes in Deu. Aduena qui tecū moratur, aſcendet ſuper te: ille erit in ca
Deu.16.b. &28.b. put, & tu eris in caudā. Sed tamē nec oēs primi nec omnes nouiſſimi ad numerū
F electorū pertinēt. d ℭ Ecce aſcēdim⁹ &c. Hiero. Hoc ſæpe eis dixerat, ſed quia multis interpoſitis poterat labi de
Luc.14.d memoria, iturus Ieruſalem & apoſtolos ſecū ductur⁹, ad tētationē eos parat: ne de ignominia crucis ſcādalizent, & paſſionis pœnā & reſurrectiōis gl'iā prędicit vt cū moriētē viderit, reſurrecturū nō dubitēt. e ℭ Ad illu.&. Ideo dn̄s ī mūdo noluit ꝓſperari ſed grauia pati vt oñderet nos qui ꝑ delectationē cecidimus, cū q̄ amaritudie redire debeamus.

Tunc ac

a Carnis.
dici & † æſtus? At, ille reſpondens [a]
a Quia par erat hominibus murmurandi ratio.
Primę horę operario.
Reddeo quod debeo.
[a] uni eorum dixit: Amice, non facio [b] [c]
a Non enim promiſi tibi niſi conformitatem in meam.
tibi iniuriam. Nonne ex denario [d]
a Reddo tibi ſecundum opus tuum, in te itaque iuſtus ſum.
conueniſti mecum? Tolle quod tu- [e]
a Gratia eſt & miſericordia vt coæqualis & concorporalis tibi fiat populus Gentilis.
um eſt & uade. Volo autem & huic [f]
a Nonne eſt poteſtas iudicis, vel iuſticiam facere, vel miſericordiam cui vult impēdere.
[a] nouiſsimo dare ſicut & tibi. † Aut [g]
non licet mihi quod uolo facere *?
a Intentio qua ad primatum niteris. b Inuidia plenus, cui mea non placet benignitas.
[b] An oculus tuus nequam eſt, quia [h] [i]
a Sicut oſtenſum eſt. b Gentiles, vel qui maioris videntur meriti, ſunt minoris, & econuerſo.
[c] ego bonus ſum? † Sic erunt nouiſ- [k]
Iudæi. Qui confitentur ſe noſſe deum, factis autem negant.
ſimi primi, & primi nouiſſimi. † Mul- [l] [m]
Ad fidem. a Ad regnum.
ti enim ſunt uocati, pauci uerò ele- [n]
a Secundum ſitum loci.
cti. Et aſcendēs Ieſus Ieroſolymam [o]
aſſumpſit duodecim diſcipulos ſu- [p]
[d] os † ſecreto, & ait illis: Ecce aſcendi-
mus Ieroſolymā, & filius hominis [q]
A Iuda.
tradetur principibus ſacerdotum,
& ſcribis, & condēnabunt eū morte [r]
Iudæi. a Pilato & miniſtris Romanorum.
b Aue rex Iudæorum.
[e] & tradēt eū gentibus ad illudendū [s] [t]
& flagellandum & crucifigendum:

f ℭ Volo autē & huic nouiſſimo dare, ſicut & tibi. i. gentili vocato immediate ab idololatria, ſicut Iudæo vocato à legis obſeruantia. g ℭ Aut nō licet mihi quod uolo facere. Quaſi diceret: Sic: qa dei voluntas nullo modo poteſt eſſe diſtorta. h ℭ An oculus tuus nequam eſt &c. Quia talis inuidia & iudicium procedebat ex humano defectu. i ℭ Quia ego bonus ſum: per eſſentiam: & ideo nō poſſū malè agere. k ℭ Sicut erunt nouiſſimi primi &c. quia gentiles qui à Iudæis erāt quaſi viles reputati, ſunt conuerſi deuotè ad fidem Chriſti. l ℭ Et primi nouiſſimi. Quia Iudæi qui fuerant populus peculiaris ipſius dei, propter infidelitatem ſūt ab eo deiecti. & hoc eſt quod ſubdit: m ℭ Multi enim ſunt uocati: ad fidem Chriſti per legem & prophetas. n ℭ Pauci uero electi. Quia pauci de Iudæis comparatiuè crediderunt in Chriſtum: & de credentibus multi reuerſi ſunt ab eccleſia, & adhuc reuertuntur ad vomitum. ℭ Moraliter autē poteſt exponi parabola iſta de vocatis ad gratiam ſecūdum diuerſas ætates. Ita ꝙ hora prima, ſignat pueritiā, hora tertia, iuuentutem, quia ſicut tunc ſol incipit aſcendere & calorem oſtendere: ſic in iuuentute calor naturalis in homine. Hora ſexta, ętatē virilē, qa tunc homo eſt in ſtatu pfecto, ſicut ſol in cæli medio. Hora nona, ſenectutē, in qua calor naturalis incipit, in homine refrigeſcere. Vndecima vero, ſignat ſenium quia tunc homo eſt prope mortis occaſum. Vocant ergo operarij omnibus iſtis horis: quia aliqui vocantur ad fidē per gratiā operatem in pueritia, alij in iuuētute, & ſic de alijs ętatibus: & omnes habent denariū diurnū, quia q̄tūcunq; homo tarde ad gratiā vocetur, dum tamē in ea perſeueret, habet gloriam æternam. Contingit etiam quādoq;, ꝙ ille qui vocatur in ſenectute, conſequitur tantā gratiā & gloriā à deo, ſicut ille qui in iuuentute vocatur: tum ex diuina liberalitate, tū ex ipi⁹ vocati ferueti voluntate & operatione. o ℭ Et aſcendens Ieſus Ieroſoly.

† An * in ijs quę mea ſunt

†Mar.10.c Ī.22.b.

†Mar,10.c Lu.14.d.

H

Nicolaus de Lyra.

uerunt de hoc, ꝙ cōſimilis gratia fiebat gentibus ſicut & ipſis. vnde Act.xj. dicitur, ꝙ cum Petrus rediſſet in Ieruſalem baptizato Cornelio & amicis ei⁹ diſceptabāt aduerſ⁹ illū q erāt ex circūciſione dicētes: Quare cōmunicaſti cū illis, q habēt ꝑputiū, māducaſti cū illis. Et ibidē.vj.a. dicit: In dieb⁹ illis creſcēte numero diſcipulorum, factū eſt murmur Græcorū aduerſ⁹ Hebræos, eo ꝙ deſpicerent in miniſterio q̄tidiano viduæ eorū. a ℭ At ille re. Per diuinā reuelationē ap̄lis factā. b ℭ Vni eo. di. Sicut aūt aliqn̄ accipit numer⁹ indeterminat⁹ ꝓ determinato, ita etiā aliquādo ſumit vnitas ꝓ numero, ſicut ſupra dictū eſt, ꝙ Petr⁹ loq̄bat ꝓ oībus apoſtolis: ita ſimiliter qđ hîc dicit vni, intelligit eſſe dictum multitudini eorū, q de gratia data gentib⁹ murmurabant ſeu admirabant: & hoc factū eſt Act.xj. vbi Petrus ratione reddidit Iudæis murmurantibus de hoc, ꝙ baptizauerat Cornelium, dicēs ꝙ ex diuina reuelatione fecerat, & quia viderat ſpiritū ſanctū deſcendentem ſuper gentiles ſicut ſuper Iudæos, vt habetur ibidem Sequit: c ℭ Amice non facio tibi iniuriā. quia iniuria nō habet locum vbi eſt mera gratia: & ideo ſi det gratiā cuicunq; voluerit, nō faciet alicui iniuriam. d ℭ Nonne ex denario &c. Quia ad hoc aliquis venit ad fidem, vt habeat gratiā in pręſenti, & gloriam in futuro. e ℭ Tolle qđ tuū eſt & uade. i. gratiā quā meruiſti, credēdo legi & ꝓphetis de Chriſto: quia licet prima gratia nō cadat ſub merito, augmētū tamen grę cadit ſub merito: qđ quidē augmētū datū eſt Iudæis credētibus in Chriſtum.

Volo

Hîc ſaluator oſtēdit ꝙ in prælatis debet eſſe vigor ad tolerandū martyriū, ſi neceſſe ſit pro grege ſibi commiſſo: & hoc docet per exemplum ſui, qui voluntariè venit in Ieruſalem ad ſuſtinēdum mortem pro ſalute mundi. vnde beatus Gregorius exponens illud Iohannis.x.b. Ego ſum paſtor bonus & animā meam pono pro ouibus meis, dicit de ſe & alijs prælatis. In hoc oſtenſa eſt nobis via quam ſequamur. Et hoc eſt quòd dicit hîc: Et aſcendēs Ieſus hieroſolymam. Quę reſpectu totius terrę promiſſionis eſt in alto ſita: & propter hoc venientes illuc ab alijs partib⁹ ibant aſcendendo. p ℭ Aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſecreto &c. Et hoc duplici de cauſa: Vna eſt, qa ſecretum myſterium ſuæ paſſionis futurum volebat apoſtolis communiter præ alijs reuelare, ne videntes eum poſtea mori ignominioſè ſcandalizarentur. Secunda eſt quia ſecreta myſteria ſunt tātum maioribus reuelanda & detegenda, cuiuſmodi erant apoſtoli. ſequitur: q ℭ Et filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis. i. legiſperitis: quia eis per Iudam fuit traditus & venditus. r ℭ Et condemnabunt eum morte. Quia ipſi iudicauerūt eum eſſe reum mortis, licet non haberent poteſtatem interficiendi: quia iudicium ſanguinis erat eis ablatum à Romanis, qui dominabantur eis. & ideo ſequitur: s ℭ Et tradent eum gentibus. videlicet Pilato præſidi & ſuis militibus, ad perficiendum illud quod non poterant, videlicet Chriſti mortem. & hoc eſt quod ſubditur: t ℭ Ad illudendum & flagellandum & crucifigendum. Iſta enim tria inflicta ſunt Chriſto per ordinem, vt videbitur infra.

Tertia

Moraliter * murmurandi, licet iniuſtè: propter quod merito arguuntur à domino. o ℭ Et Aſcendens Ieſus Ieroſolymam &c. Hieron. Dominus crebro de paſſione ſua diſcipulis ante prædixit ne cum veniret perſecutio & crucis ignominia, ſcandalizarentur.

* Et tertia.

A a ℭ Tunc acceſſit ad. Audita reſurrectione putauit eum ilico
(immemor ſecūdi aduēt⁹) regnaturū, & auiditate fœminea p̄ſentia cupit, immemor futurorū. b ℭ Dic ut. Bonum deſiderium ſed incōſiderata petitio. Et ideo non voluntas non ꝓpoſitum culpat, ſed ignorantia: & ſi impetrare non debet ſimplicitas, non meretur confundi. c ℭ Neſcitis. Qui ſedem gloriæ petitis vel quæritis, quam nondum meruiſtis, delectat culmen honoris quos nondum exercuit via laboris. d ℭ Poteſtis. Et hoc ſciebat, ꝙ ei⁹ paſſionem poterant imitari. Sed hoc dicit, vt eo interrogante, & illis reſpondentibus, omnes audiamus: quia nemo poteſt cum Chriſto regnare, niſi paſſionem eius ſit imitatus. e ℭ Calicem qui-
Act.10.a. dem. Vt Iacobus ab Herode truncatus & Iohānes in feruentis olei dolium miſſus, & in Pathmos relegatus, animo non defuit martyrium f ℭ Non eſt meū.
Act.10.c. Hoc eſt regnum cælorum non eſt dantis ſed accipientis. Non enim perſonarum acceptio eſt apud deum: Sed quicunq; di
† Poculū. gnus eſt accipit, quod non paratum perſonæ eſt, ſed vitę. Si itaque tales eſtis
* aut baptiſmate quo ego baptizor, baptizari? qui conſequamini, quod victoribus pater parauit accipietis. Vel, non eſt meum dare ſuperbie quod adhuc eſtis, ſed alijs quibus paratum eſt. Ergo & vos nolite eſſe quod eſtis, ſed eſtote alij. i. humiliamini qui iam vultis exaltari, & eſt paratum vobis. g ℭ Et audientes de. Vt illi carnaliter petiuerunt eſſe ſuper omnes, ſic & iſti carnaliter cōtriſtati ſunt eſſe aliquem ante ſe. h ℭ Scitis. Ac ſi dicat: Vos more ſecularium petitis, per prælationem venire vultis ad requiē vel
B regni poſſeſſionem. Scitis qa prin. gē.
†Mar.19.f. Humilis & mitis magiſter nec immodicę
Luce.22.c. cupiditatis duos arguit, nec decem indi-
† earum gnationis & liuoris: ſed conuenienti exēplo docet eos fruſtra immoderata queſiſſe, aut iſtos ſuper eorum deſiderio doluiſſe, cum ad ſumma non potentia ſed humilitate veniatur. i ℭ Egrediētib⁹.
Myſticè. Myſticè. Chriſto de præſentis vitæ defectu ad cælos redeunte, & omnibus electis iam cælum cum eo ingredientibus
† erit. cœpit vterq; populus diu perfidia cæcus ſpem ſalutis & illuminatiōis habere viſum, & deſideranter quærere. ℭ Niſi ab Ieruſalem deſcendiſſet in Ierico, populus vſq; hodie in tenebris ſederet. ſed
†vt ſibi miniſtraret. ideo deſcēdit, vt multos ſecum traheret.

Et ecce duo

a Vt tam cito reſurrectio euacuet ſcandalum crucis.
[a] & tertia die reſurget, † Tunc acceſ- [a] [b] [c]
ſit ad eum mater filiorum Zebedæi [d]
cum filijs ſuis, adorans & petens [e]
a Non de ignorantia, ſed vt illa palam proferat, & ipſa ſit occaſio docendi.
aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid [f]
[b] uis? Ait illi: Dic ut ſedeant hi duo [g]
filij mei, unus ad dexteram tuam:
& unus ad ſiniſtram in regno tuo.
Reſpondens autem Ieſus, dixit: [h]
a Matre petente, filijs reſpōdet quorum voluntate illa petierat. b Quid ante humilitatem paſſionis vultis exaltari.
[c] [d] Neſcitis quid petatis: Poteſtis bi- [i]
[e] bere † calicem, quem ego † bibitu-
a Inexpertis leuius videtur, quod experti timuiſſent.
rus ſum *? Dicunt ei: Poſſumus. [k]
Ait illis: Calicem quidem meum bi- [l]
betis, ſedere autem ad dexteram [m]
[f] meam, uel ſiniſtram non eſt meum
Nondum humiliatis.
dare uobis: ſed quibus paratum eſt [n]
[g] à patre meo. Et audientes decem [o]
a Non matri, quam ipſi miſerant ad grandia petenda, ignorantes menſuram ſuam immodica cupiditate exarſerunt.
indignati ſunt de duobus fratribus: [p]
Ieſus autem uocauit eos ad ſe, & ait: [q] [r]
[h] † Scitis quia principes gentium do-
minantur † eorum, & qui † maio
res ſunt, poteſtatem exercēt in † eos.
a Cum econtra ad ſummam virtutum veniatur, non imperando ſed miniſtrando.
Non ita erit inter uos: † Sed qui- [s] [t]
cunque uoluerit inter uos maior fie
a Non primatum ambiendo, ſed humiliter deuitando.
ri, † ſit uēſter miniſter: & qui uolue
rit inter uos primus eſſe, erit ue-
a Quod charitas non conditio exigit. b Exemplum ponit, vt ſi verbis non credunt, erubeſcant ad opera.
ſter ſeruus. Sicut filius hominis
a Non tantum prædicando vel miraculis admonendo, ſed animam quam pro nobis accepit impendendo.
non uenit † miniſtrari, ſed mini-
ſtrare, & dare animam ſuam re-
a Non omnibus, ſed prædeſtinatis b Poſt reſurrectionem gentes credunt in eum.
[i] demptionem pro multis. † Et egre- [v]

determinatè, ſed tantū in generali, vt conceſſione facta in genera C li primò, min⁹ poſſet poſtea ſibi denegari in ſpeciali. f ℭ Qui dixit ei: Quid uis. Non petit vt inſcius, ſed vt petitio ſua poſtea conuenientius oſtendatur irrationabilis. g ℭ Ait illi: Dic ut &c. i. ſint tibi collaterales & maiores in regno tuo poſte: Quod quidem regnum credebant temporale vt dictū eſt mirū, ſi talia apoſtoli credebant & appetebant, qui adhuc carnales erant & nondū illuminati perfectè nec cōfirmati per gratiam ſpiritus ſancti. h ℭ Reſpondens autem Ie. di. &c. Reſpondet filijs, & non matri: quia ſciebat ipſam eſſe miſſam à filijs, & informatā de petitione faciēda pro eis. i ℭ Poteſtis bibere ca. quem &c. i. ſuſtinere mortē ignominioſam & crudelem quā ego paſſurus ſum: & per quam debeo venire ad regnum non temporale vt creditis, ſed ęternū. k ℭ Dicunt ei: poſ. Loquuntur ſicut inexperti proprię fragilitatis: Quod patuit per effectum, quia in paſſiōe Chriſti fugerūt præ timore mortis. l ℭ Ait il. Calicē &c. quia Iacobus propter Chriſtum ab Herode eſt occiſus, vt habetur Act.xij. & Iohannes in dolium feruentis olei propter Chriſtum miſſus eſt: & ſic patet, ꝙ habuit promptā voluntatem moriendi propter Chriſtū. Fuit etiam miſſus in exiliū propter ip̄m. Exilium autem quædam mors eſt ciuilis m ℭ Sede. autem &c. dare uobis: in illo ſupple ſtatu in quo eſtis. i. nondum humiliatis & adhuc carnalib⁹. n ℭ Sed quibus pa. eſt a patre. i. verè humilibus & ſpiritualia ſapientibus. o ℭ Et audien. de .ſ. alij apoſtoli. p ℭ Indignati ſunt &c. aliquid humanum paſſi, quia adhuc erant carnales ſicut & illi & ideo indignati ſunt, ꝙ excellentiam ſuper alios habere voluerunt. q ℭ Ieſus autē. Hîc conſequenter inſtruit diſcipulos ſuos de humilitate ex præhabita occaſione, vt ambitionē Iacobi & Iohānis reprimeret, & indignationem aliorum ſedaret. r ℭ Et ait: Scitis qa prin. gē. q.d. maioritas in regno meo nō eodem modo acquiritur, ſicut in regno terreno qa in regno terreno acquirit ꝑ ambitionē & poteſtatē, ſed in regno meo cōtrario mō acquirit, videlicet ꝑ humilitatē. ꝓpter qđ dicit. t ℭ Quicūq; uo. &c. i. ſe exerceat in obſequijs humilitatis: Et qa in moralib⁹ magis mouēt facta q̄ verba, ideo inducit ſuip̄ſi⁹ exēplū dicēs: Sicut fili⁹ hoīs nō uenit &c. v ℭ Et egredi. Hîc cōſequēt oñdit Saluator ꝙ in p̄latis debet eſſe pietatis dulcor ad cōtinuè benefaciendū ſubditis: quia Chriſtus non ſolū in domo & in q̄ete exiſtēs, ſed etiā in via ambulās nō ceſſabat populū docere & īfirmos curare: & hoc eſt qđ dicit hîc: Et egre. illis. i. Chriſt⁹ & ei⁹ diſcipulis

†Mar.10.e

† bibo.

D † magni.

† eas.

†93.di.c.diaconi ſunt. 9.q.3.c. nullus.

Diuiſio †Mar.10.g Luc.18.f.

Ab Ierico

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Tertia die reſurget. Hoc autem ſubdit Chriſtus, ne apoſtoli eius morte audita abſorberent præ triſticia.

Diuiſio. b ℭ Tunc. Hîc oſtēdit tertiò, ꝙ in prælatis debet eſſe tenor humilitatis, quia non debent appetere pręeſſe. Et diuiditur in duas partes: quia primò ponitur huius documenti occaſio. ſecundò, ſubiungitur humilitatis inſtructio, ibi: Ieſus autem vocauit eos. Circa primum aduertendum, ꝙ Iudæi ęſtimabant Chriſtum per prophetas promiſſum regnaturum temporaliter in Ieruſalem, quia ſcripturas de regno Chriſti carnaliter intelligebant: & ideo regnum ablatum eis per Romanos credebant ſibi reſtituendum per Chriſtum. propter quod apoſtoli dicebant Chriſto Act.j.a Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael: & hoc modo Iacobus & Iohannes filij Zebedæi, & mater eorum audiētes Chriſtum poſt mortem tertia die reſurrecturū, crediderunt ipſum immediate poſt reſurrectionem regnaturū in Ieruſalem tēporaliter & ideo cupiētes ei eſſe collaterales prę cæteris, quia erāt ei⁹ cognati germani, informauerunt matrē ſuā de petitione ſequēti: & hoc eſt ꝙ dicitur hîc: Tunc .i. audita reſurrectione Chriſti futura. c ℭ Acceſſit ad eū. i. ad Chriſtum. d ℭ Mater filiorū Zebedæi cum filijs ſuis: cōſcijs de petitione matris: e ℭ Adorans & petens aliquid ab eo. Non petijt primò in ſpeciali & determinatè

Moraliter. * a ℭ Et tertia die re. Chryſo. Quod quidē hui⁹ gr̄a dicit, vt cum viderēt triſtia, reſurrectionē expectarent. b ℭ Tunc ac. ad eū &c. Per iſtos qui per matrē petierūt à Chriſto prę cæteris diſcipulis alijs honorari, eo ꝙ erāt ei⁹ conſanguinei, ſignificātur ambitioſi, qui habētes prælatū cōſanguineū volunt per hoc in eccleſia præ cæteris promoueri: quib⁹ bene reſpōdet: Neſcitis quid petatis. Nā honores eccl'ię nō ſunt diſpēſandi ex ꝓpinq̄tate ſāguinis ſed ex idoneitate ꝑſonarum rōne ſciētiæ & virtutis iō ſubit: i ℭ Pote. bi. i. ſuſtinere martyriū ꝓpt deū. o ℭ Et au. Cryſo. Sicut duo carnal'r petiert, ita & decē carnaliter cōtriſtati ſūt: nā velle ſup oēs eſſe vitupabile eſt nō ſuſtinere aūt alterū ſup ſe min⁹ ē gl'ioſum. s ℭ Non ita erit &c. Chryſo. Pricipes mūdi ideo ſunt, vt dominent minoribus ſuis, & eos ſubijciant ſeruituti: principes aūt eccleſię fiunt vt ſeruiant minoribus ſuis, & miniſtrēt eis quęcunq; à Chriſto receperūt, & ſuas vtilitates negligant &, illorū procurēt, & mori mō recuſent ꝓ ſalute inferiorū. Et eg. il. &c. Sequitur:

* Et ecce

a ℭ Et ecce duo cęci.De iſtis vnũ cõmemorat Marcus,quia
E fuerat in illa ciuitate famoſiſſimus,q ex magna felicitate eiectus,
Marco.g. notiſſimę erat miſerię.Cęcus nempe & mẽdicus:vñ & nomen ei⁹
memorat,& nomẽ pr̃is ei⁹ Barthime⁹ Thimei fili⁹,qđ in alijs nõ
facile occurrit,niſi in Iairo,qui & in illo loco nobilis fuit.Famo
ſitas aũt illuminati,magnã famã miracu
lo cõparauit. ℭ Veniẽs Iericho vnũ illu
Luc.18.f minat qđ Lucas ait:qa morti ꝓpinquãs
lumẽ euãgelij prędicauit Iudæis, exiẽns
duos:qa poſt reſurrectionẽ,Iudęis & gẽ
tibus:De quib⁹ Marcus vnũ ponit, qui
gentibus ſcribit. b ℭ Et ſtetit Ieſus.
Trãſiens audit,ſtans illũinat:qa ꝑ hũani
tatẽ miſert⁹,ꝑ vbi ęternitatẽ(quę nõ mo
uet)lumẽ reddit.Quia cęci ſeq nõ pote
†ſup.9.c rãt,ſtat & iubet vocari,ne turba ꝓhibeat.

GLO. ORDI. CAP. XXI.

ET cũ appro.Hîc pręteꝛmittit Matthę⁹ ea quę fcã ſũt anteq̃ itraret Ieroſolymã,quæ alij ꝓlixi⁹ tractãt. c ℭ Et cũ ap. Dñs ſpũaliter Ierl̃m appropinquit, qñ incarnat⁹,eccl̃iam i q̃ eſt viſio pacis, viſitauit,quã ꝑ cõfeſsionẽ ſibi recõciliauit. ℭ Bethphage em̃ dom⁹ buccę dicit. d ℭ Bethphage.Bethphage erat viculus ſacerdotũ in mõte Olineti,i cui⁹ mõtis latere eſt ciuitas Bethania.Bethphage,dom⁹ buccę.Bethania, dom⁹ obediẽtię.Has dñs pergens Ierl̃m ſua præſentia ſublimat,quia multos añ paſsionem do

Nicolaus de Ly. ☞cẽdo donis

†viſum receperũt ocli eorum. †Mar.10.g
a ℭ Ab Iericho. Nomen ciuitatis eſt,quę corã filijs Iſrl̃ corruit, vt hr̃ in li. Ioſue.vj.ca.ſed poſtea reædificata eſt. b ℭ Secuta ẽ eũ turb. Deſiderãtes audire doctrinã eius etiã in via. c ℭ Et
F ecce duo cæci ſe.Marcus dicit,ꝙ erat vn⁹:Nõ eſt hîc cõtradictio, qa licet eſſẽt duo ſcđm ꝟitatẽ,vt dicit hîc Matthęus: tñ vn⁹ erat famoſior altero, vel importunius clamabat:& ideo de illo tm̃ facit Marcus mẽtionẽ.Sequit: d ℭ Miſerere no.fili Da.Vocãt eũ filiũ Dauid, qa credebãt ipm eſſe Chriſtũ ꝑ ꝓphetas ꝓmiſſum,& notũ erat apud omnes Iudæos,ꝙ Chriſtus naſciturus erat de ſemine Dauid. e ℭ Turba aũt &c.ut tace.Quia ꝑ clamorẽ ſuũ impediebant turbã ab audiendo Chriſti doctrinã. f ℭ At illi ma.cla.&c.Timentes ne ab increpatiõe aliorũ impediretur auditio & exauditio petitiõis ipſorũ. g ℭ Et ſte.Ieſus.In hoc apparet eius clementia,qa nõ dedignatus eſt ſtare & alloq ꝑſonas viles & paupes. h ℭ Quid uul.&c.Non petit, qa ignoret eorũ volũtates,ſed qa ad miraculorũ opationẽ, vult hr̃e ſanãdorũ cõfeſsionẽ:vt ex hoc magis appeat euidentia miraculi. i ℭ Tetigit oc.eo.&.cõ. i.ſubito.Ex q̃ apparet, ꝙ illa illũinatio fuit miraculoſa,nõ naturalis:qa natura nõ opat in iſtãti. k ℭ Et ſe.ſũt eũ.Fide.ſ.& morib⁹:qa illi q illuminati ſunt à Chriſto corpal̃r,ab ipo illũinati ſũt etiã mẽtal̃r:qa totũ hoĩem ſimul fecit ſaluũ,vt dr̃ Ioh.vij.c.Totũ hoĩem ſaluũ feci i ſabbato.
Moraliter. c ℭ Et ec.duo cæ.Per quos myſticè ſignificant duo populi.ſ. gentiles,qui erant excæcati per Idololatriam, & Iudæi per doctrinam peruerſam:mandatũ dei tranſgredientes propter traditiones hoĩm:ſed adueniente Ieſu & eorũ oculos mentales tangẽte,illuminati ſunt plures de Iudæis,& de gẽtibus pluriores,eum per fidem & opera ſancta ſequẽtes. ℭ In ca.xx.vbi dicit in poſtilla:Sed hæc reſponſio non videtur conueniens &c.

ADDI. Non videt hæc rñſio bti Grego.rõnabil̃r excludẽda,ꝓpter illas diſsimilitudines quas allegat poſtil. Nam ea quę pabolicè dicũtur,nõ ſunt total̃r applicabilia intentui,vñ ipemet poſtil.Luc.xvj.expreſſè dicit,ꝙ ſil̃itudo pabolica nõ currit ſemp q̃tuor pedib⁹:imo ſi teneret in oĩbus iã non eſſet ſil̃itudo,ſed magis idẽtitas:pręſertim cũ ad tollendas ſil̃itudines hui⁹ pabolę ſufficit ſñia Chry.q in hoc loco ſic dicit:Nõ oportet ea quę in pabolis ſunt,ſcđm totũ qđ dr̃ inueſtigare,ſed itẽtionẽ ꝓpt quã cõpoſita eſt intelligere,& nihil vltra ſcrutari. Nõ ei inducit hoc,vt oñdat aliq̃s inuidię morſus,ſed vt oñdat hos tanto
G potitos eẽ honore,ꝙ etiã inuidiam alijs poterãt gñare:Hæc ille. Vñ in hoc loco murmuratores illi q dicunt nequã,nõ de ſctis intelligendũ eſt,ſed de alijs hoĩb⁹ nequã,q in ſil̃i caſu cõſueuerunt murmurare.Sil̃r & qđ dicit in fine:Multi ſũt voca.pauci ꝟò electi:ſcđm eũdẽ Chryſ.nõ ad ſupiores ſanctos ptinet,ſed ad gentes ex ipſis gẽtib⁹, licet multi ſunt vocati pauci tñ electi.
ℭ Et aduertẽdũ,ꝙ in ipa expoſitiõe poſtillatoris inueniũtur maiores diſsimilitudines in principali ſeu finali pte ipſi⁹ pabolę. Dicit em̃:Qđ cũ ſero factũ eſſet intelligit de tpe grę qđ incipit à Chriſto:qđ nõ põt ſtare.Priò,qa illđ ſero iã nõ erat tp̃s opandi,ſed poti⁹ recipiendi mercedẽ opatiõis:qđ patet ex hoc ꝙ dicit dñs vineę,i.deus.Procuratori ſuo,i. Chriſto.Voca oparios,& redde ill̃ mercedẽ.Ex q̃ patet,ꝙ iã nõ erat tp̃s opandi,ſed mercedẽ recipiẽdi.Non em̃ dixit: voca opariosvt laborẽt,ſed vt mercedẽ recipiãt laboris pręteriti: qđ nõ cõpetit tpe grę in q̃ magis optet laborare, q̃ in pdictis tpib⁹ q.ſ.antiquę legis & hmõi. Vñ Apl̃s.ij.Cor.vj.a.Exhibeam⁹ noſmetipos ſicut dei miniſtros in multa patiẽtia,in tribulatiõib⁹,in neceſsitatib⁹,i anguſtijs &c.Quorũ ſil̃ia nõ legunt dcã antiq̃s ꝑ modũ exhortatiõis,licet aliqñ ꝑ modũ pœnę.Scđ'ò,qa licet grã ſit quędã inchoatio glĩæ:nõ tñ dr̃ merces,ſed poti⁹ principiũ merẽdi. Merces aũt copioſa eſt in cælis.ſ.v.b. Vñ ſñia ſctorũ validior eſt:ſcđm quã ꝑ illđ dr̃: Cũ aũt ſero ſctm̃ eſſet itelligit.cũ dies toti⁹ mũdi ad veſperũ cõſũmatiõis incliata eſſet.

REPLI. In ca.xx.vbi dicit,ſero,qñ oparij vocant ad recipiendum mercedẽ, optet accipe ꝓ tpe grę, qđ à Chriſto incipit.Propt̃ hoc ꝙ dr̃ q̃ſdam murmuraſſe,qđ in æterna btĩtudine locũ nõ habet, Burg. obijcit, ꝙ tp̃s
H grę, nõ eſt tp̃s recipiẽdi, ſed merẽdi. Ad hoc põt dici,ꝙ tp̃s grę fuit & eſt tp̃s recipiẽdi q̃ ad pręguſtationẽ glĩæ, quæ copioſa fuit i primitiua eccl̃ia:Et ſicut putat Burg.ſoluere argumentũ poſtillatoris,per hoc qa parabolæ nõ dicunt omnimodã ſimilitudinem,per idem ſoluitur argumentum eius.

a ❡Luna, & ſignificat defectum noſtræ mortalitatis.
dientibus illis ab Iẽrico,ſequuta eſt a
a ❡Vterq; populus ſine Chriſto cæcus.
a eum turba multa,†Et ecce duo cęci c
a ❡Iam voto Chriſtum cognoſcere cupientes, aduentus eius præconia audierunt.
ſedẽntes ſecus uiam, audierũt quia
a ❡Magno deſiderio illuminari poſtulauerunt, confeſſi Dauid filium.
Ieſus tranſiret,& clamãuerũt dicen
a ❡Quem deum credimus,filium hominis factum.
tes:†Dõmine miſerere noſtri fili Da d
a ❡Carnalia deſideria vel perſequutiones obſtabant.
uid. Tũrba autem increpabat eos, e
a ❡Orando,pulſando inſiſtebant,donec ſtrepitũ turbæ vincerent.
ut tacerẽt.At illi magis clãmabant, f
a ❡Quia fides incarnationis temporalis ad æterna intelligenda nos præparat.
dicentes: Dominẽ miſerere noſtri
a ❡Tranſeunte Ieſu cæci admoniti ſunt, vt illuminentur, & aſtante illuminati ſunt.
b fili Dauid. Et ſtẽtit Ieſus, & uoca g
a ❡Non ignorat,ſed audire vult confeſſionem qui nouerat intentionem.
uit eos,& ait:Qũid uultis, ut faciã h
uobis?Dicunt illi:Domine,ut ape
riãtur oculi noſtri. Miſertus autem
a ❡Oculos tangit,qui radijs ſuæ lucis conſcientiam illuſtrat.
eorum Ieſus,tẽtigit oculos eorum. i
a ❡Fide. b Imitatione.
†Et confeſtim †uidẽrunt, & ſequu k
ti ſunt eum.

Cap. XXI.
❡Salute data credentibus, ingredi cupit pacis vrbem, & viſionis dei.
c ET cũ appropinquaſ l
ſet Ieroſolymis & m
a ❡Domus buccæ interpretatur.
d uenissent Bẽthpha

NICO.DE LY. CAP. XXI.

ET cũ appro.&c.Poſtq̃ deſcripta eſt ędificatio eccl̃ię gẽtiliũ i fide & morib⁹,hîc deſcribit reprobatio ſynagogę Iudęorũ.Et hoc triplici rõne:qa priò fuert̃ cõtẽptores diuĩæ maieſtatis.Scđ'ò,qa fuert̃ cõtradictores diuinę ꝟitatis,ca.ſe.Tertiò,qa fuert̃ q̃tũ in ſe fuit,depuatores ſeu dãnatores diuinæ bonitatis,xxiij.ca.Prima diuiditur in tres: qa
Diuiſio primò oñdit ꝓpoſitũ ſigno celebri.Scđ'ò,facto patenti,ibi:Et intrauit Ieſus.Tertiò,verbo rõnabili,ibi:Quid autẽ vobis videt. Prima in duas:qa primò ponitur veritatis adimpletio.Scđ'ò,Iudæorũ cõtradictio,ibi:Cum intraſſet.Iterũ prima in duas: quia priò oñdit ꝓpoſitũ ꝑ duplex celebre ſignũ Chriſti.Scđm ponit, ibi:Plurima autẽ turba.Circa primũ aduertendũ,ꝙ ſignũ aduentus Chriſti in Ierl̃m ad redẽptionẽ populi fuerat prædictũ, & celebri fama diuulgatũ,Zach.ix.videlicet ꝙ Chriſtus ventur⁹ erat in Ierl̃m in pauptate & humilitate ſedens ſup aſinã & pullũ eius. Et ideo legiſperiti hoc videntes in ipſo adimpletũ,oſtendũtur cõtemptores ſuæ maieſtatis,qa nõ receperũt eũ,ſed magis tanq̃ deceptorẽ ꝑſecuti ſunt.Et hoc eſt ꝙ dr̃ hîc. l ℭ Et cũ appro.&c. ſ.Ieſus & diſcipl̃i ei⁹. m ℭ Et ueniſ.Beth.Mõs olineti eſt ꝓpe Ierl̃m diſtans ab ea per vnum miliare:qa dicitur Actu.j.ꝙ diſtat ☞tm̃ ab ea

Moraliter. l ℭ Et cũ ap.Ier.&c.Per aſinã quæ erat oneribus aſſueta,ſignificat Iudęa,quę legis oneribus erat ſubiecta. De q̃ dicit Petr⁹ Act.xv.b.Quid tẽtatis imponere iugum ſup ceruicem diſcipulorũ,qđ neq; nos,neq; patres noſtri portare potuimus? Per pullũ ꝟò de quo dr̃ Marci.xj.a.in q̃ nemo ſedit,ſignificatur populus gentilis qui nõ erat ſubiectus oneribus legis.Chriſt⁹ aũt ſup vtrũq; ſedit,qa ex ambob⁹ vnã eccleſiã ſibi ſubiectam fecit. ☞Et impoſuerunt

☞cendo donis piæ cõfeſsiõis & obediẽtiæ ipleuit. Sitæ aũt ſunt il
A lę ciuitates in mõte Oliuarũ.i.in Chriſto dño,à q̃ vnctio & lux oĩ
ſup.5.b bus venit:vñ:Nõ põt ciuitas abſcõdi ſup mõtem poſita. a ℭ Ad mõtẽ &c.Ad ſublimitatẽ mĩæ reſpiciens,Oleos,mĩa interpretat. ℭ Olei natura lucis miniſtra ẽ,& laborũ & dolorũ ſolamen,& excellit cæteris liquoribus. b ℭ Miſit.qa lucernã quã accepit,nõ vult ſub modio abſcondi. c ℭ Duos di.Duo ꝓpter ſciẽtiã ꝟitatis & mũdiciã opis,& ſacrm̃ gemĩę dilectiõis pdicaturi.Quidã dicunt hos duos Petrũ & Phi
†pagũ,qui lippũ,q primũ gẽtiles ad Chriſtũ adduxerũt,Philipp⁹ Samari i quã aſinã inter
Act.8.b pretant,Petr⁹ Corneliũ q̃ſi Samarię pul
Ibidẽ.10.a lũ. d ℭ Et pullũ.Pullus eſt ppl̃s gẽtiũ cui null⁹ doctorũ frẽnũ correctiõis ipoſuit,liber & laſciu⁹,q & ipe vinculis pec
Roma.3.c. catorũ irretit⁹ erat. Oẽs eni peccauerũt & egẽt grã dei.Alij de ſolo pullo: Matthę⁹ q Hebręis ſcribit,& de aſina dicit,docẽs nõ deſpari ſalutẽ Hebręis ſi pœnite
Mar.11.a ant.Marc⁹ dicit pullũ añ ianuã in biuio inuẽtũ:Ianua Chriſt⁹,extra quã ppl̃s gẽtiũ ſtabat ligat⁹:nõ in vna via fidei,ſed i diuerſis errorib⁹. e ℭ Dicite filie ſiõ. Filia ſion,eſt Ierl̃m ſita in monte ſion.
Myſticè. ℭ Myſticè:Eccleſia ptinẽs ad ſupernam
†mittit Ierl̃m quæ eſt mater oĩm noſtrũ,cui⁹ nõ
☞totum minima pars tunc erat in populo Iſrael.
Iohã.19.c f ℭ Rex.Ne dicatis: Nõ habem⁹ regẽ, niſi Cęſarẽ. g ℭ Tibi,ſi credis;cõtra te: ſi nõ credis. h ℭ Sup aſinam & pull. Non ad literam ſup vtrũq; ſedit. Sed in præcordijs vtriuſq; ppl̃i. ℭ Potuit dñs ſup vtrũq; aſcendere,deſcẽdens de vno, & aſcendẽs ſup aliũ. i ℭ Et adduxerunt.Sic & apl̃i mũdũ virtute Chriſti à poteſtate diaboli ſoluerũt,& impoſuert
B veſtimẽta ſup eum.Sed cætera turba.i. Iudæi veſtimẽta.i.legis mãdata ſternũt, q à chriſtianis erãt cõculcanda,in via.i.
†Mar.11.a in Chriſto. k ℭ Sup eos ue.Veſtes apo
Luc.19.e ſtolorũ ſunt pręcepta diuina,& grã ſpũalis,quibus turpitudo carnis nr̃æ tegitur. His prius nudi ppl̃i,ſed modo per apl̃os ornati Chriſtũ habent ſeſſorem. Minor turba nõ ponit veſtes ſup aſinã,ſed i via, nec vbi offendat:qa ſcti martyres carnẽ exuentes ſimpliciorib⁹ viã per exemplũ
Moraliter. ſuo ſanguine parant. ℭ Moraliter.Itẽ: Ieſus aſellum inſidens Ierl̃m tendit:non ſolũ quãdo cuiuſq; fidelis animam regẽs
†ſup illa ad pacis intimę viſionẽ ducit,ſed etiã cũ ſanctæ eccleſiæ vniuerſaliter pręſidet, & eam in ſupnæ pacis deſideriũ accendit. Multi ſternũt veſtimenta ſua in via. qa corpora ſua domant, vt ei iter ad mẽtẽ parẽt,vel exẽpla bona ſequentibus præbeant. l ℭ Ramos de &c.Ramos vel frondes cædunt, qa verba & ſententias
†Ioh.12.b. de libris patrũ excerperunt vel exempla. m ℭ Oſanna.Iero. Oſi.i.ſalua:ſaluifica. Anna interiectio deprecantis, quaſi ſalua obſecro. Oſanna totũ Hebraicum eſt,& ſignificat ꝙ aduentus Chriſti ſalus mundi ſit.vñ ſequit.Bñdict⁹.Oſanna. i.ſalua. n ℭ In ex.qa aduẽt⁹ Chriſti nõ tm̃ hoĩm,ſed toti⁹ mũdi ſal⁹ eſt, terrena cõiũgẽs cæleſtib⁹,vt in noĩe Ieſu oẽ ge
Phi.2.b nu flec.cæle.ter.& infer.In excel. qa & angelorũ ſalus quorũ numerũ implet. o ℭ Cum intraſſet. Frequẽter ingreſſus eſt ciuitatẽ Ierl̃m:ſed non cũ his laudib⁹:nõ rex vocat:Qđ ſemp fugerat niſi modo cũ aſcẽdit paſſur⁹.Quod ideo factũ eſt,vt ampli⁹ illorũ aduerſum ſe excitaret iuidiã,qa iã tẽp⁹ paſsiõis inſtabat. ☞Intrauit Ieſus

a ❡Mons oliueti ſignificat eccleſiam vel celſitudinem dominicæ dilectionis. b ❡Quando miſericordiæ recordatus eſt.
a ge ad mõntem †Oliueti: tũnc b
a ❡Duos prædicatorum ordines, alter in Gentes, alter in circunciſionẽ. ❡Quia lucernam quam accendit non vult ſub modio poni.
b c Ieſus miſit dũos diſcipulos, di a
❡Penetrate Barbara & indocta mundi latera, quaſi contrapoſiti caſtelli mœnia.
cens eis: Ite in †caſtellum quod
contra uos eſt, & ſtatim inue b
a ❡Iudæos legis iugo domitos, ſed tamen peccatis irretitos.
d nietis aſinãm alligatam, & pul
a ❡A peccatis.
❡Quæcunq; ſolueritis ſoluta erunt.
lum cum ea:ſolũite, & adduci
te mihi, Et ſi quis uobis ali
a ❡Obedientiam eorum denegare voluerit.
b ❡Non deſiſtatis prædicando. c ❡Simpliciter omnium rerum, cui ſeruire debet omnis creatura.
quid dixẽrit, dicitẽ, quia dõ
minus his opus habet: & con
a ❡Veri domini ſeruitio mancipandos.
feſtim †dimittet eõs. Hoc au c
tem * factum eſt, ut adimple
retur quod dictum eſt per pro
a ❡Zachariam.
❡Prædicatores.
e phetãm, dicentem: † Dicite
a ❡In ſpiritu videte, non oculis,
f g filiæ Sion: Eccẽ rex tuus uenit d
a ❡Vt ametur, non vt per potentiam timeatur. b ❡Ecce manſuetudo.
h tibi mãnſuetus, ſedẽns ſuper e
a ❡Non in curru, vel ſin equo ſuperbię vel bellis, ſed in aſina pacis, quia in humilibus & quietis requieſcit. b ❡Quia exemplo Iudæorum Gentilis populus credidit.
aſinãm, & pullum filiũm ſub
a ❡Chriſti virtus, qui cor illius domini ad dandum animal parauit.
iugalis. † Eũntes autem diſci
a ❡Miniſterium apoſtolorum.
puli fecerũnt ſicut præcepit il
i lis Ieſus. Et adduxerunt aſi
nam & pullum, & impoſue f
a ❡Nota fidem & mores.
k runt ſuper eos uẽſtimenta ſua:
a ❡Non ad literam ſuper vtrunq; ſedit, ſed in præcordijs vtriuſq; populi.
& eum † deſuper ſedẽre fece
a ❡.i.Iudæi.
runt. Plurima autem tũrba g
a ❡Id eſt ſimplicibus in exemplum viuendi proponunt. ❡Vt ille ſo pede pullus incederet. ❡.i.legis mandata ſternunt.
b ❡Fidem & mores.
ſtrãuerunt ueſtimẽnta ſua in
uia. †Alij autem cædebant †ra h
l mos de arboribus, & ſterne
a ❡Primitiui patres, & eorum ſequaces, cum magno affectu fatebantur, quia ſalus aſcribenda eſt homini a verbo dei aſſumpta.
bant in uia. †. Tũrbæ autem
quæ præcedebant, & quæ ſe
quebantur, clamabant, dicen i
a ❡Vel ſecundum Hierony. oſi interiectio, anna ſalua. i. o domine ſalua. ❡Salus.
m tes: † Oſannã filio Dauid,
a ❡Et tu a peccato immunis, qui prius in forma ſerui, tandem appariturus es in gloria domini b ❡Vnde & ipſe: Veni in nomine patris mei.
benẽdictus qui uenit in nõ
n mine domini, oſanna in ex k
a ❡Qui prius redimes ab inferis.
❡Alias in altiſſimis.
b ❡Cum tanta turba.
o cẽlſis. Et cũm intrãſſet Iero l

☞tm̃ ab ea ꝑ iter ſabbati,qđ continet mille paſſus, qui faciunt C
vnũ miliare.Bethphagę eſt q̃dã villa parua in deſcenſu montis Bethphage
Oliueti verſus Ierl̃m,& erat villa ſacerdotũ:qa licet ſacerdotes nõ haberent hæreditates ad excolendum,habebant tamẽ domos ad aĩalia nutriendum, & ad manendũ tpe quo nõ vacabãt cultui di
†Oliuarũ. uino in Ierl̃m ex illo loco. a ℭ Miſit duos diſci.&c.in caſtel.i.in Ieruſalem quę erat clauſa triplici muro cum propugnaculis & fortalicijs ad modũ caſtri, vt habet.iij.Reg. & ideo dicitur caſtellum. b ℭ Et ſtatim in aſi.&c.Iſta aſina erat cõmunis pauperibus non habẽtibus aĩalia,& q opabatur in ea dabat ſibi pabulũ:& facto ope reducebat ad locum determinatum,vt alius indigens poſſet accipere eam, & pullus eius nutriebat cũ ea pro cõſimili ope. c ℭ Hoc aũt &c.qđ di. eſt per pro.Zach.ix.c.Dicite fi. Siõ.&c. hoc eſt ciuitati Ierl̃m,quę dicebat filia Sion. quia in mõte Sion erat fortalicium ciuitatis illius:& protegebatur ciuitas ab illa parte,ſicut filia à matre.Conſiderãdũ etiã, ꝙ hîc accipitur continẽs pro contento,ſ.ciuitas pro habitãtibus in ciuitate. d ℭ Ecce rex &c. i.Chriſtus qa hæc autoritas à doctorib⁹ Hebræis exponit ad literã de Chriſto. e ℭ Sedens ſuper aſinã & pul. Nõ quia ſederit ſuper vtrũq; ſimul,ſed ſucceſſiuè:qa priò ſedit ſuper pullũ,qa tñ nõ erat domit⁹: qa adhuc nõ fuerat applicat⁹ hũanis vſibus, vt hr̃ Mar.xj.& Luc.xix.ideo poſtea ſedit ſup aſi
Quid ꝑpullũ ſignificatur. nam.Hoc autẽ factum eſt in figura,quia per pullum ſignificabatur ppl̃s gẽtilis,q nõ fuerat ſubiectus iugo legis. ꝑ aſinã verò ppl̃us
†Zach.9.c Iſa.62.d Iudaicus q laborauerat ſub lege.Ad hoc aũt veniebat Chriſtus, vt vtrũq; populũ ſubiu
†filię datiuus caſus. garet ſibi per fidem catholicam. g ℭ Plurima autem tur.Hîc ponitur ſcđm ſignum qđ per Zachariã fuerat dictũ, ꝙ Chriſto ad
D ueniente ſuper aſinã & pullũ ciuitas Ieroſolyma exultaret & lætaret: & hoc factum fuit tũc,vt dicitur hîc:& hoc patet in trib⁹. Priò qa dr̃ hîc:Plurima aũt tur.ſtra.ueſti.ſua in uia.& hoc fuit in ſignũ exultatiõis & honoris,& ne aſina & pullus offenderẽt ad lapides.Secundò in eo qđ dicitur: h ℭ Alij autem cæ.ra.de ar.&c. Viriditas ramorum erat ſignũ læticiæ & exultationis. Tertiò in eo qđ dicitur. i ℭ Clamabant dicentes. oſan.filio Dauid. Oſanna eſt verbum Hebraicum cõpoſitũ ex oſi,qđ eſt ſalua, & anna qđ eſt aduerbiũ optãdi, & valet vtinam. & dicitur oſanna remota vltima litera priæ dictionis: vnde eſt ibi compoſitio ex corrupto & integro:& ideo oſanna tãtũ valet q̃tũ vtinã,vel obſecro ſalua. Et de qua ſalute intelligatur,ſubditur: k ℭ Oſanna in excelſis.quia Chriſtus veniebat ad dandum ſalutem cæleſtem & æternam. l ℭ Et cũ intraſ. Hîc ponit Iudæorũ indignatio,quia principes ſacerdotũ & maiores indignabantur de
†frondes. reuerentia Chriſto exhibita. & ideo dicitur: ☞Commota eſt

Moraliter. ☞f ℭ Et impo.ſup eos ueſ.ſua &c.ſcilicet Apoſtoli,ꝑ quorũ veſtimẽta ſignificatur
†23.q.3.§.1 eorũ doctrĩa,q̃ recepta à Iudæis & gẽtib⁹ ſe
†ho ſiahna i.ſalua obſecro. dit in eis Chriſtus. g ℭ Plurima autem tur.&c.Greg.Homel.xxiiij. Quid ſunt terrena omnia,niſi quædã corpis indumenta?
חי Veſtimenta igit in via ſternere,eſt in via vitę
שׁעוֹי נא præſentis bona terrena pauperibus erogare. Ramos de arboribus cædere, eſt ſanctorum exempla accipe.Oſanna clamare,eſt ſalutem ſupernam à dño poſtulare, nam oſanna interpretatur obſecro ſalua. l ℭ Et cum intraſſet Iero. &c.Per hoc ſignificatum fuit ꝙ intrante Ieſu Ieruſalem cæleſtem, angeli dicturi erant: Quis eſt iſte rex gloriæ? ☞Et intrauit

☞ a ¶Intrauit Ieſus &c. Ingreſſus vrbē primò templum adijt, dans formā religionis, vt quoq; imus, primò domū orationis (ſi ibi eſt) adeamus: & p orōnes deo cōmēdati, ſic ad agenda negotia ſecedemus. Appropinquāte paſſionis tp̄e appropinquauit Ieſus loco vbi poſſet inueniri, oſtendens ſe non inuitum pati. Hîc introitus in Ieruſalē factus eſt ante dies Paſchæ, ī quo paſſio cōplēda erat: Dicit em̄ Iohannes ꝙ ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniā, vbi cœna facta à ſorore lazari oleo punctus eſt, & in craſtino aſino inſidens, obuiāte turba cū palmis venit Ieruſalē. Ecce q̄tū cōuenit veteri vmbræ. Ibi dicit̄ decimo die menſis primi tollat vnuſqſq; agnū, i. domi ītroducat, & ſeruet vſq; ad. xiiij. diem, qua immolabit̄ ad veſperā: Et dn̄s decimo die ei' menſis, i. ante qnq; dies Paſchæ, ciuitatē ī qua paſſurus erat intrauit, certā præſtolās horā immolationis: & xiiij. die ad veſperā cōprehenſus & ligatus ſacramēta victimationis inchoauit. b ¶Et eijcie. Augu. Eiecerat & ante alia vice, qd' Iohānes ſolus dicit. ſed de hac vltima eiectiōe dicūt & alij. c ¶Menſas numula. Quia de oībus partib' ad tēplū veniebāt, vendebāt ſacerdotes nō habentib' oīa aīalia, etiā columbas quas pauperes offerunt, vt vendita poſtea reciperēt oblationes. Sed qa aliq nihil habebant vnde emerent, poſuerūt numularios, q mutuo darent: & qa lex vetat vſurā, p ea varias ſpecies, i. poma, vuas & huiuſcemodi accipiebant: hos eijcit. Sic & Myſticè quotidie de eccl'ia eijcit. Et habet vnius criminis reos vendētes & ementes eccleſiaſtica officia. d ¶Et cathedras uenden. Quæ magiſtrorum ſunt, id eſt ſacerdotiū eorum deſtruit, qui de impoſitiōe man', per quā ſpiritusſanctus dat̄, prēciū accipiūt. Hinc eſt, ꝙ hęreſis Simonis dānat̄. Ad literā autem abſurdum eſt dicere inſtitores columbarū in cathedris ſedere. e ¶Latronum. Latro eſt qui lucra ſectatur, q & nō dantes corporaliter pſequit̄, & dātes necat ſpūaliter, & dū læſionē proximi cogitat, quaſi latro ſedet in ſpelūca. f ¶Et acceſſerunt. Myſticè. Simplices pctōres ad ſe per pnīam accedentes, prius cæcos in cognitiōe & claudos in opatione illuminād, & in viā rectitudi-

☞nis dirigendo

Iohan.12.a — Mar.11.b — Lucę.19.g — Iohan.2.c — E — F — Latro — Myſticè

a ¶Mirans frequentiam, neſciens veritatem.

ſolymam, cōmmota eſt uniuerſa ci- a

a ¶A minoribus incipit confeſſio, vt ad maiores perueniat.

uitas, dicens: Quis eſt hic? † Pōpuli b c

¶Sicut & Moyſes eum prophetam dixit.

autem dicebant: Hic eſt Ieſus pro- d

a pheta à Nazareth Galilææ. Et intra- e

¶Ardore ſpiritus concitatus.

b uit Ieſus in tēplum dei, & † eiiciebat f

omnes uendentes & emētes in tem-

a ¶Altaria dei. ſic vocat propter auariciam ſacerdotū.

c d plo, & mēnſas numulariorum, & g h

a ¶Gratiam ſancti ſpiritus vt ordines &c.

cathedras uendentium colūmbas

euertit, & dicit eis: Scriptū eſt: † do- i k

¶Vnde Aug. Nemo in oratorio aliquid agat, niſi ad quod factum eſt, vnde & nomen habet.

mus mea dom' oratiōis uocabitur,

e uos autē feciſtis illam ſpelūcam la- l

a ¶Calumniatoribus virtutis potentiam oſtendit, vt in his facta corporaliter, melius fiant in illis ſpiritualiter

b ¶Teſtes vocis puerorum.

f tronum. Et acceſſerunt ād eum cęci m

& claudi in templo, & ſanauit eos. n

Videntes autem principes ſacer- o

† Turbæ. — † 1.q.3.c.ex mſtis.16.q 7.c. & hoc diximus. — † Eſa.56. Hiere.7.b Mar.11.c Luc.19.g — Saluatoris maieſtas fulgore terruit Iudęos

Nicolaus de Lyra.

☙ a ¶Cōm ota eſt uni. ciuitas. Quia factū maiorū dicitur eſſe factū toti' ciuitatis, dicens: b ¶Quis eſt hic. q.d. iſte non eſt talis ac tant', ꝙ talia deberēt ſibi exhiberi. c ¶Populi autem. id eſt ſimplices & vulgares, quaſi ratione de contrario reddentes. d ¶Dicebant: Hic eſt Ieſus &c. Et vocant eum prophetam, nō quemcunq;, ſed illum qui dictus fuerat per Moyſen prophetam, Deu. xviij. & replicatur Act. vij. e. Prophetam ſuſcitabit vo. deus de fra. veſtris &c. & ideo meritò debet honorari. e ¶Et intrauit. Hîc ſecundò oſtenditur, ꝙ Iudæi fuerunt contemptores diuinæ maieſtatis in facto patēti. Et diuiditur in duas: quia primò oſtendit̄ Chriſti diuinitas ex duplici facto: ſecundò ſubiungitur Iudæorum impugnatio, ibi: Vidētes aūt principes. Prima in duas, ſcd'm duplex factum à Chriſto oſtenſum. Secundum ponit̄, ibi: Et acceſſerunt ad eum. Ad euidentiam primi cōſiderādū, ꝙ principes ſacerdotū, q erāt auari p aſtutias ſuas diuerſas, conabant̄ excoriare pplm: igit̄ qa de longinquis partibus aliqui veniebant in Ieruſalē cauſa deuotionis: quia non erat eis licitū alibi ſacrificium offerre, & non poterāt ex tā longinquo aīalia adducere: & iō ſacerdotes ſtatuerāt in tēplo aliquos de ſua familia, qui vendebant in atrijs templi illa quæ poterant in templo offerri, ne venientes à longe haberent excuſationem ceſſandi ab oblationibus. Similiter quia aliqui veniebant ad templum, qui non habebant pecuniam, vnde poſſent animalia offerenda emere: ideo ſacerdotes ſtatuerant ibi numularios, qui ſub certa cautione pecuniā traderēt: & ſic null' excuſaretur quin poſſet ſacrificiū offerre. Licet em̄ pro illa accōmodatione pecunię non reciperent pecuniā vltra ſortem, recipiebant tamē aliqua munera vel xenia: & ſic patet quòd peccabāt ex facto quod erat illicitum, ſ. aliquid recipere vltra ſortem quātūcūq; modicū. Et ex loco, qa talia exercebāt in locis orationi deputatis: & iō Chriſt' talia tāq; illicita de tēplo eiecit: & ī hoc ſe dn̄m tēpli oñdit, & hoc ē qd' dr̄ hic: Et in-

intrauit

Diuiſio.

trauit Ieſus. Templū aūt aliqn̄ accipit̄ ꝓpriè pro domo templi, qd' diuidebatur in duas partes. Vna pars vocabatur ſanctū, vbi erat altare thymiamatis, mēſa, & cādelabrū. Alia pars erat ſanctū ſanctorū, vbi erat arca teſtamēti, & duo Cherubim. Illā p̄tē q̄ dicebat̄ ſctm̄, intrabāt quotidie ſacerdotes ad offerēdū incenſum, & nulli alij: intra ſctm̄ ſctōrū ſolus ſummus pontifex intrabat, & ſemel in anno. Aliqn̄ aūt accipit̄ tēplū largè quædā platea quadrata ante tēplū clauſa muro, & dicebat̄ atriū ſacerdotū, qa ſub diuo erat altare holocauſtorū, & illud intrabāt nō ſolū ſacerdotes, ſed etiā Leuitę eos adiuuātes in excoriatione hoſtiarū, & ablutiōe, & conſimilib'. vulgares aūt hoīes illuc nō intrabāt, ſed ad oſtiū illi' atrij aīalia viua offerebāt ſacerdotib'. Iſta aūt duo loca nō intrauit Chriſt', qa nō erat ſacerdos nec Leuita: ſed pręter iſta duo loca, erāt adhuc duo alia loca, vbi homines ſub diuo erāt in oratione: & in vno orabant viri, & in alio mulieres: & iſta atria noīe tēpli vocabant̄, ſecundū qd' ſcribit̄ Actu. iij. a. Petrus & Iohannes aſcendebant in templum ad horā orationis nonam: & de hoc dicitur hîc. Et intrauit Ieſus &c. Sed quæritur hîc: quomodo non reſtiterūt ei? Dicēdum, ꝙ ex oculis eius & facie exibat fulgor terrens eos, ita ꝙ non audebant reſiſtere: Sicut in voce ſua terruit eos, qui veniebāt ad capiendum eum, qui cum audiuerūt ipſum dicentem: Ego ſum: abierūt retrorſum, & ceciderunt in terram, vt habetur Iohan. xviij. a. In voluntate etenim Chriſti erat oſtēdere infirmitatem aſſumptā, & ſuę diuinitatis virtutē. ſequitur: i ¶Et dixit eis: Scriptū eſt. Iſa. lvj. k ¶Domus mea domus orationis uocabitur: uos aūt feciſtis &c. Quia nō curabāt de cultu dei, ſed magis de excoriatione populi p aſtutias ſuas exqſitas, vt viſum eſt. Spelūca autē latronū dicit̄ eſſe locus, vbi ſpolia quæ rapiunt congregantur: & hoc fecerunt ſacerdotes de templo, vt viſum eſt. m ¶Et acceſſerunt. Hîc ponitur ſecundum factum oſtenſiuum ſuæ diuinitatis in curatione infirmitatum incurabilium, quod non poteſt fieri niſi virtute diuina. & hoc eſt quod dicitur: Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo. A priuatione enim in habitu non fit regreſſus per naturam. n ¶Et ſanauit eos &c. Virtute propria, quod nō poterat facere virtus creata. o ¶Vidētes aūt prin. Hîc cōſequēter ponit̄ cōtra Chriſtū Iudęorū īdignatio, & diuidit̄ in duas ptes: qa priō ex indignatiōe impugnāt ei' famā: & ſcd'o ei' doctrinā, ibi: Et cū veniſſet in tēplū. Prima in duas: qa primo ponit̄ Iudęorū impugnatio, ſcd'o ponitur Chriſti reſponſio, ibi Ieſus aūt dixit eis. Circa primū ſciendū, ꝙ ſicut frequenter dictū eſt, principes ſacerdotū cōceperāt rancorē, & odiū cōtra Chriſtū, propter hoc ꝙ manifeſtè reprehendebat auariciam & alia eorum vitia. Et videntes miracula quæ fecit, infirmos ſanando.

⁂Et pueros.

G — H — Diuiſio

⁂ e ¶Et intrauit Ieſus in templū dei. Chriſoſtom'. Hoc erat ꝓpriū boni filij intrare domum patris. Et tu imitator Chriſti factus, cū aliquā ciuitatē fueris ingreſſus, primūm ad eccleſiam curras. f ¶Et eijciebat oēs uendētes. &c. Nam mercatores eijci debent de eccleſia. g ¶Et menſas numulariorū &c. Chryſo. Significans, ꝙ in templo dei non debēt eſſe numi, niſi ſpirituales habentes imaginem dei. h ¶Et cathedras uendentium colūbas euertit. id eſt dignitates eccleſiæ obtentas ſimoniacè. k ¶Domus mea domus orationis uoca. Sed nunc domus diſſolutionis poteſt vocari, & domus cupiditatis, ideo ſubditur: l ¶Vos aūt feciſtis illā ſpelūcam latro. Magni latrones in ſpeluncis ſuis exiſtentes, quando ſciunt aliquos parum habentes tranſire, non exeunt de ſpeluncis, ſed mittunt famulos ſuos ad illos ſpoliandum: ſed quando ſciunt homines tranſire multū pecunioſos currūt illuc de primis. Sic multi canonici, quādo ſciūt magnū lucrū tēporale currūt ad eccleſiā, ſed qn̄ modicū eſt lucrū remanēt in domib' ſuis & recreationibus, & ad eccleſiam clericos ſuos mittunt. m ¶Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo. Moraliter cæci ſunt ignorantes, claudi verò rectitudinē iuſticię dimittentes. Et iſti curantur, aliquādo p pauperes prędicatores, Chriſti ſectatores, per eorū bona cōſilia & hortamēta, de q̄ tamē indignant̄ aliqn̄ mali ſacerdotes. Contra quos ſubditur:

⁂Nunq̄le

Moraliter

A nis dirigēdo quotidie ſanat. a ¶Mirabilia quæ. Vt flagello ☞ vni' & vilis tot eijci, menſas ſubuerti, quo nihil mirabilius egit. Igneum & ſidereū aliquid radiat ex eius oculis, lucet in facie maieſtas deitatis. b ¶Dixit eis. Nō patet calumnię, non ait, bene faciunt vel malè, vel ætati parcite, ſed temperat, & ſe tacēte verba puerorum teſtimonio ſcripturæ confirmat. c ¶Infantium & lac. Teſtes miraculorum Chriſti infantes dicuntur, non ætate ſed ſimplicitate. Lactentes quaſi la cte id eſt miraculorum ſuauitate delectati, quę dicuntur lac, panis verò doctrina perfecta. d ¶Abijt foras. Quia pauper, nulliq; adulatus, nullum in tanta vrbe inuenit hoſpitem: ſed apud Lazarum recept' eſt. e ¶Fici arborem. Sicut multa dixit in parabolis, ita & fecit. Cur enim in ficu fructū quæreret, cuius tēpus nondum eſſe quilibet ſciret, & ob id æternæ ſterilitati damnaret, niſi quia plebem quam docebat verbo terruit hic facto? ne quis habens folia id eſt verba iuſticiæ ſine fructu operum mereat̄ excidi. f ¶Folia. traditiones Phariſæorū ſine fructu veritatis. vnde alius Euangeliſta: nōdum erat tempus ſaluationis Iſrael, eò quòd populus Gentium nondum ſubintraſſet. vel quia præterijt tempus fidei, cum ſpretus ad gētes tranſijt. g ¶Nunquam ex. Non facit iniuriam creator poſſidenti, ſi creatura ſua ad arbitrium ſuum vtitur, & ad vtilitatem aliorum. h ¶Et uidētes. Paſſurus dn̄s & ſcandalū crucis portaturus, diſcipulorum animos debuit ſigni anticipatione ſignare. vnde & mirabantur, qd' ficus aruit, potuit eadē virtute inimicos ſiccare, niſi per patientiam eorum expectaſſet ſalutem. i ¶Fidem & non hæ. Perfectam fidem habet qui per dilectionem operatur: hic poteſt montes tranſferre. Alij de peccato veniam obtinent, ſi ipſi alijs dimittunt. ¶Myſticè. Per prædicationem apoſtolorū dominus qui eſt mōs à Iudæis eſt ablatus, & in mare Gentium miſſ'. ¶Excluſionē ſuā de electis, āpli' ſequiēdo vindicatī reprobis. k ¶Accip. Et ſi differat̄ ad tēp' oportunū, & ſi non his quib' petitur, tamē qui dignè petunt.

☞Interroga

☞ — † Pſal.8.a. — Mtt.11.b. — † in via — Myſticè

phetæ nō ſolū verbis ſed aliquādo factis ꝓphetabāt, ſicut Iſaias iuit diſcalceatus, in ſignū qd' populus ſic duceretur captiuus. ita Chriſtus maledixit ficui, nō ꝓpter maliciam arboris vel defectū eius, quia non erat tempus ficorum, vt dr̄ Marci. xj. ſed ad ſignificandum, qd' ſacerdotes qui erant ſine fructu bonorū operū, eſſent maledicti à deo. Dicit ergo: Mane au. i. in Ieruſalem. i ¶Eſurijt. Iſta autē eſuries nō fuit naturalis, quia in ſero præcedēti comederat, nec erat adhuc hora comedēdi: ſed ſicut maledictio arboris erat figuratiua, ſic iſta eſuries ſignabat deſiderium Chriſti de ſalute populi. k ¶Et uidēs fi. Per hoc aūt ꝙ arbor iſta nō erat ī via ſed extra ſignificabat̄ ꝙ ſacerdotes erāt extra viā iuſticię. l ¶Venit ad. quia Chriſt' ī ſacerdotib' nō īuenit fructū pietatis, ſed tm̄ apparētiā ſctītatis. m ¶Et ait il. qa ſacerdotes ex maledictiōe dei fuerūt reprobati, & honore fidei & deuotiōis totaliter priuati. n ¶Et ui. mi. de ſubita arboris exiccatione. o ¶Reſpōdēs i Ieſus dixit e. Ad miracula em̄ facienda requiritur fides, vel ſaltem ſignum fidei, quia etiam aliqui mali ad inuocationem Chriſti leguntur feciſſe miracula, vt dictū eſt ſupra. vj. ca. q ¶Non ſolum de fi. &c. iac. te in. Hoc eſt aliquid æquale vel maius. licet em̄ apoſtoli & diſcipuli Chriſti non legantur tranſtuliſſe montes de loco ad locum, tamē leguntur maiora feciſſe, ſicut eſt ſuſcitare mortuos, & illuminare cæcos, & cōſimilia, quæ nō poſſunt fieri niſi ỽtute diuīa. euerſio aūt mōtiū & præcipitatio eorum in mari aliquando fit virtute naturæ, ſicut patet in terręmotu. r ¶Et omnia quæcumq;. dū tamen oratio ſit pro ſe ad ſalutem & perſeuerās. s ¶Credentes acci. quia omnis talis oratio ſemper exauditur, licet aliquando exauditio differatur, vt dictum eſt ſupra vij. ca. t ¶Et cum uenis. Poſtq̄ ſacerdotes impugnauerūt Chriſti famam & gloriam, hîc impugnant eius doctrinā. & diuiditur in duas: quia primò ponitur eorum impugnatio, ſecundò ponitur ipſi' Chriſti cauta euaſio, ibi: Reſpondens Ieſus dixit: Dicit ergo: Cum ue. in tem. i. in atrium templi, vbi conueniebāt homines ad orandum & verbum dei audiēdū vt ſupra dictum eſt. v ¶Acceſſerunt ad eum do. Ex quo patet, qd' non venerunt ex ignorātia, ſed ex malicia. x ¶Dicentes in qua poteſtate hæc facis. Aliqui exponūt hoc de miraculis à Chriſto factis, q̄ſi dicerent: tu non facis virtute diuina, ſed arte magica. vnde ſupra dicebant. xij. b. In Beelzebub principe dæmoniorū eijcit dęmones ſed hoc nō videt̄ verū, qa illa die non legit̄ aliqd' miraculū

☙feciſſe in

C — † Mar.11.b — † diuerſat' eſt — † Nō vltrā — Diuiſio — ⁂ficus — † Mar.11.c. Lucę.17.b — † tollere & iactare

a ¶Non auſi manum mittere, opera calumniabantur & teſtimonium populi.

a dotum & ſcribæ mirabilia quę fecit, & pueros in templo clamantes & dicentes: oſanna filio Da- a

uid: indignāti ſunt & dixerunt ei: b c

a ¶Quaſi aſcribis tibi hæc eſſe ſcripta de te.

Audis q̄uid iſti dicunt? Ieſus au-

a ¶Perfidis contemptoribus.

b tem dixit ēis: Vtiq;: Nunquam e

c legiſtis: † quia ex ore infantium &

a ¶Perfectio laudis eſt fieri ab indoctis, in quibus ſola veritas operatur, non ingenium hominis.

lactētium pērfeciſti laudem? † Et f

a ¶Increduli s & contradicentibus.

d rēlictis illis abiit foras extra ciui- g

a ¶In domum obedientiæ vocationem gentium præfigurans. b ¶Vſque ad conſummationem ſeculi.

tatem in Bethāniam, ibiq; † man-

¶More ſtudioſi operatoris qui mane ſurgit.

ſit. Mane autem reuertens in ciui- h

a ¶Pro veritate carnis vel ſalutem credentium.

b ¶Synagogam.

e tatem ēſuriit, & uidens fici arbō- i k

a ¶Non in via ſpiritus, ſed literæ. b ¶Immobilem ſine pedibus euangelij.

rem unam † ſecūs uiam uenit ād l

f eam, & nihil inuenit in ea niſi fo-

a ¶.i. eloquia legis & prophetarum.

g liā tantùm, & ait illi: † Nunquam m

¶Tali.

a ¶Damnanda.

ex te fructus naſcatur in ſēmpi-

a ¶Folia & truncus aruit, ſola radix viuit, quæ in fine mundi pullulabit.

ternum. Et arēfacta eſt continuò

h ficulnea. Et uidentes diſcipuli n

a ¶Quando maledicta eſt.

mirati ſunt, dicentes: Quōmo-

do continuò aruit⁂? Reſpon- o

dens autem Ieſus, ait eis: † Amen p

a ¶Quæ non frangatur aduerſis.

i dico uobis, ſi habueritis fidēm,

a ¶Vos accepturos quod petitis.

& non hæſitauēritis, non ſolum q

a ¶Et ad literam quando ratio exigit, iam in multis factum eſt, vel ſuperbo diabolo.

† de ficulnea facietis, ſed & ſi mōn-

a ¶De prædeſtinatis.

ti huic dixeritis † tōlle & iacta te in

a ¶In turbulentos infideles.

¶Quæ ad ſalutem pertinent.

māre: fiet. † Et omnia quæcum- r

¶Non hæſitantes.

que petieritis in oratione creden- s

k tes, accipietis. Et cū ueniſſet in tē- t

a Q. Si diceret ſe Chriſtum: arrogantem & ſuperbum & ſacrilegum inuaderent.

plum, acceſſerunt ad eum docen- v

tem, principes ſacerdotum & ſeniores populi, dicentes: † In qua x

Nicolaus De Lyra.

B

☙a ¶Et pueros &c. ipſum ſcilicet eſſe Chriſtum verū. b ¶Indignati ſunt. verumtamē, quia non audebant miracula manifeſtè impugnare, ideo arguunt eū de applauſu populi, quē ſuſtinebat circa ſe. c ¶Et dixerūt ei: au. qd. q.d. ſi tu eſſes iuſtus & bonus, tu non ſuſtineres talem applauſum populi. d ¶Ieſus autē dixit eis. Hic ponitur Chriſti reſponſio: vbi Chriſtus oſtendit eos iuſtè reprobandos à deo: & prīmò facto, ſcd'ò euidenti ſigno, ibi: Mane autē reuertens. In prima ergo parte dicitur ſic: Ieſus au. di. quaſi diceret: bene ſcio, quid iſti dicūt, me Chriſtū cōfitēdo: & qd' hoc debeam ſuſtinere patet, quia hoc eſt ex diuina præordinatione, ſcd'm qd' ſcribitur in pſal. ꝓpter qd' ſubdit: e ¶Nunq̄ legiſtis: quia ex ore infan. q.d. vos qui eſtis legiſperiti, deberetis ſcire hanc ſcripturam, & per conſequens me non reprehēdere. f ¶Et relictis illis ab. tanquam excæcatis per inuidiam. g ¶Abijt foras extra ciui. & in hoc qd' dimiſit eos corporaliter, oſtendit facto eos eſſe dimittendos à deo ſpiritualiter propter eorum excæcationem. h ¶Mane autem re. Hîc cōſequēter oſtendit eos iuſtè reprobandos à deo euidenti ſigno, in hoc videlicet, qd' arborem fici habentem folia tantum, maledixit, & p hoc oſtendit ſacerdotes illos eſſe maledictos à deo, in quibus non erāt opa veritatis, ſed tm̄ exterior apparētia ſctītatis: Sicut em̄ ꝓphetæ non

† id qd' accidit ficui — † Io.14.b. & 16.e.

⁂ e ¶Nunquam legiſtis &c. quaſi dicat ſi ſacræ ſcripturæ noticiam haberetis, non indignaremini, ſed gauderetis: & ita fit communiter, quod bene literati nō indignantur ſed gaudent: quia per hoc impoſito ſibi onere ſubleuant̄. f ¶Et relictis illis abijt foras extra ciuitatem in Bethaniam &c. Chryſoſtom'. vt ibi maneret corporaliter, vbi habitabant ſpiritualiter. k ¶Et uidēs. Per arborem iſtam fructu vacuam, ſed folia habētē ſignificat̄ doctor vel prædicator van' & curioſus, quærēs auditorū applauſum, & non fructū, ꝓpter qd' dei maledictionem incurrit. & p deuotionis defectū exiccat̄ & igne gehēnę finaliter cōcrematur. p ¶Amē di. uo. ſi ha. hoc fecerūt apoſtoli myſticè quando dæmones qui montes dici poſſunt, ratione ſuperbię eijciebant ſuæ fidei virtute. r ¶Et omnia quæcunq; petieritis in ora. &c. hoc enim fit ſemper quando oratio eſt, pro ſe perſeuerans, & de pertinentibus ad ſalutem.

k ⁂Baptiſmus

Moraliter — † Mar.11.d Lucę.20.a.

E a ℭInterroga.&c. Poterat apte confutare eos: ſed ideo interrogat, vt ſuo vel ſilẽtio vel ſen
Pſal. 57. a. tentia dãnent, & in qua poteſtate hoc facit co gnoſcãt pſe, ſecũdũ illud: Deus cõteret dẽtes eorũ in ore ipſorũ. b ℭNec ego di. uo. Duabus
Io. 16. c. de cauſis occultat veritas. vel qa non ſunt ca
ſ. 7. a. paces auditores. vñ: Habeo multa vobis dicere ſed nõ poteſtis portare mõ. Vel qa ſunt cõtẽptores. vñ: Nolite ſctm̃ dare ca. c ℭHomo qdã. Facta ſacerdotibus cauta rñſione, ſtatim infert pabolã. q̃ & illos impietatis arguat, & ad gẽtes regnũ dei trãſferẽdũ doceat. ℭVt ſimpliciter, hęc pabola eſt non de Gẽtib' & de Iu
ſ. eo. b. dæis, ſed de pctõrib' & iuſtis, vt poſtea domin' diſſerit: Amẽ dico vobis, qa publica. & mere.
ſ. 7. d. præce. vos in regno dei. d ℭVade ho. ex quo homo cõditus eſt legẽ habuit. Qd' tibi non vis
†apud ſeſe fieri, alij ne feceris. e ℭDicũt ei: In quibuſdã codicib' habet, p prim' nouiſſim'. Intelligũt enĩ veritatẽ ſed tergiuerſãdo vel ſubterfugiẽdo nolũt dicere qd' ſentiũt, vt de baptiſmo Iohannis. f ℭIohannes in ui. iu. Iohannem Iudęi cõtemnentes:

Nicolaus de Lyra.

fecisſe in templo ideo intelligit melius de actu docẽdi, quem exercebat actualiter, & hoc ſignatur, cum dicit: Acceſſe. ad &c. & ideo fe
Duplex quæſtio cerunt ſibi duplicem quæſtionem, ad terrendum eum & ad capiendum. Prima fuit: In qua
F poteſtate hæc facis id eſt qua autoritate doces populum: quia autoritatem docendi in templo habebant ſacerdotes & legiſdoctores, ad hoc aſſignati à principibus ſacerdotũ, & non alij. Chriſtus autem neutram autoritatem habebat. Secunda quæſtio eſt. a ℭQuis tibi dedit hanc poteſtatem. quia poteſtatem docendi non habebat à ſacerdotibus nec ab imperatore, cui erant ſubiecti & ſic à nullo videbatur habere, ſed magis ſibi vſurpare. b ℭReſpondens autem Ieſus &c. Hic ponitur Chriſti cauta euaſio, quia quaſi retundens clauum clauo, propoſuit eis aliam quæſtionem, per quam coacti ſunt recedere abſq; Chriſti reſponſione: Quæſtio autem iſta fuit. c ℭBaptiſmus Iohannis &c. è cælo. id eſt ex diuina ordinatione. d ℭAn ex hominibus. i. ex humana fictione. e ℭAt illi cogitabant. inter. viam, ſcilicet reſpondendi, ſed nõ habebant ppter qd' ſequitur: f ℭSi dixeri. e. cæ. i. ex diuina ordinatione. g ℭDicet nobis &c. quare non receperant baptiſmum Iohannis. ſed magis ſpreuerant. Similiter & teſtimoniũ Iohannis de Chriſto, quod ipſi audierant per nuncios ad Iohannem miſſos, vt habetur Ioh. j. a. Si autem dixerimus ex hominibus, hoc eſt ex humana fictione. h ℭTimemus turbã ne. ſcilicet lapidet nos, tãquã blaſphemos. Cuius ratio ſubditur: i ℭOmnes enim habebant. id eſt reputabant. k ℭIohan. ſi. p. ſanctum ſcilicet & verum, & per cõſequẽs verba eius & facta ex inſpiratione diuina. l ℭEt. reſpondentes Ieſu di. Ne. Ait illis &c. Ex ſui enim taciturnitate compulſi ſunt à ſua petitione ceſſare. Sed quæritur hîc, quare non reſpondit eis manifeſtè, quia ſtatim poterat dicere, quod ipſe non haberet autoritatem docendi à ſacerdotibus vel à Cæſare: habebat tamen immediate à deo patre, quod erat maius: Sicut & multi prophetæ leguntur immediate miſſi ad docendum populum, & non ex autoritate regum vel ſacerdotum. Dicendum, quod licet poſſet prædicto modo reſpõdere, noluit tamẽ, duplici de cauſa. Prima quia
†regnum prædixerat ſupra. vij. a. Nolite ſanctum dare canibus, nec margaritas ponere ante porcos, illi autem erant in malicia obſtinati: & ideo non erant digni, vt eis veritas manifeſtaretur.

a Quaſi non dei, ſed Beelzebub, vt ſupra. b Filiũ dei negant, quem nõ ſuis ſed alienis viribus operari putãt

poteſtãte hęc facis & quis tibi dedit hanc poteſtatem? Reſpondens autem Ieſus dixit eis: Interrogabo uos & ego unum ſermonem, quem ſi dixeritis mihi, & ego dicam uobis, in qua poteſtate hæc
Dicite mihi.
facio. Baptiſmus Iohãnis
a Ex ſtatuto dei.
unde erat: è cęlo an ex ho
a An fictione hominum.
minibus? At illi cogitabãt † inter ſe, dicẽtes: Si dixerimus è cælo: dicet nobis: Quare ergo non cre
a Qui dixit: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Qui mihi teſtimonium perhibuit, & in qua poteſtate hęc facio, demonſtrauit.
didiſtis illi? Si autem dixerimus ex hominibus: ti
a Timent lapidationem, ſed magis veritatis confeſſionem.
memus turbã: † Omnes
a Cuius baptiſma ſuſceperant.
enim habebant Iohãnem ſicut prophetã. Et reſpondentes Ieſu dixerunt: Neſcimus: Ait illis & ipſe:
a Non ego dico vobis quia non vultis fateri, quod vtiq; ſcitis.
Nec ego dico uobis, in qua poteſtate hæc facio. Quid autẽ uobis uidetur.
a Deus, qui paterne diligit omnes quos creauit.
Homo quidam habebat
a Populos.
duos filios, & accedẽs ad
a Gentilem q a Noe. Quia prius fuit gentilis q̃ Iudęus. b Non in auribus ſed dans intellectum in ſenſibus.
primum dixit: Fili: uade
a In tẽpore huius ſęculi. b Quod tibi non vis, alij ne feceris.
hodie operare in uineã meam.
a Superbe cũ bonũ reliqt, & malũ elegit.
Ille autem reſpondẽs
a Hic liberũ arbitriũ. b In aduẽtu Chriſti.
ait: Nolo. Poſtea autẽ pœ
a Sermonis cõtum aciã labore correxit.
nitẽtia motus abijt. Ac
Iudęum qui ab Abraham.
cedens autẽ ad alterum, dixit ſimiliter. At ille re
Moyſi.
a Omnia quęcumq; dixeris faciemus,
ſpondens ait: † Eo domine:
a Quia filium extra vineam interfecit.
& non iuit: Quis ex duobus fecit uolũtatẽ patris?
a Vt ſuo iudicio damnentur.
Dicũt ei: Primus. Dicit illis Ieſus: Amẽ dico uobis:
a Vt Mathęus. Vt Maria,
quia publicani & meretrices precedunt uos in † regnõ dei.
a In cælo, vel eccleſia. b Quęrere,
Venit enĩ ad uos
Prædicata. i. Chriſto vel pręceptis dei.
Iohannes in uia iuſticię &

retur. Secũdò, quia Chriſtus voluit oſtẽdere ſacto, q licet vti cautelis contra cautelas malorũ
G inſidiantium bonis. Hoc modo Paulus poſuit diſſentionem inter Phariſæos & ſaducæos volẽtes eum occidere, vt habetur Act. xxiij. & appellauit ad cæſarẽ, ne traderet Iudæis in Ieruſalem, Act. xxv. m ℭQuid aũt uo. ui. Hîc Chriſtus oſtẽdit Iudęos cõtemptores ſuæ maieſtatis verbo rationabili: & hoc dupliciter. Primò, qa legem à deo receptã non ſeruauerunt. Secundò, quia legiſlatorẽ Chriſtũ impugnauerũt, ibi: Homo erat paterfamilias. Circa primum dicit ſic: n ℭHomo qdã &c. Homo iſte eſt ipſe de': Qui dicitur homo, ppter hoc, q homo eſt ad imaginẽ dei factus, & propter humanitatẽ aſſumptã. Iſti duo filij ſũt duo populi, gẽtiles & Iudęi. o ℭEt acce. ad pri. i. ad gẽtilẽ ppl'm qui incepit à Noe. Iudæi aũt ab Abrahã vel ab ipſo Heber. vñ dicti ſunt Hebræi, q Heber fuit lõgè poſterior ipſo Noe. Sequit: p ℭDixit primo. i. gentili populo. q ℭFili uade ho. ope. &c. Id eſt fac iuſticiã, quia nunq; deus deſtitit homines incitare ad bonum per occultos inſtinctus. r ℭIlle autẽ reſpõdens. quia gẽtiles per totum mundum ad idololatriã declinauerunt. s ℭPoſtea autem pœnitẽtia motus abijt. quia gentiles ad pręedicationẽ Chriſti & Apoſtolorum credentes opera pœnitentiæ humiliter egerunt. t ℭAccedens autem ad alterum. hoc eſt ad Iudaicum populum. † ſ. 14. a v ℭDixit ſimiliter. Per Abraham & alios patriarchas & Moyſen, quod ſcilicet facerent opera iuſticiæ. x ℭAt ille reſpondens ait: Eo domine: quia Iudæi obligauerunt ſe ad ſeruiendum domino per ſuſceptionem legis, vnde dixerunt Exo. xxiiij. d. Cuncta quę loquutus eſt dñs faciem'. y ℭEt non iuit. quia Iudæi legem ſuſceptam nõ obſeruauerunt: ſed ad idololatriã & prophetarũ occiſionẽ, & ad infinita mala declinauerũt. vt habetur lib. Iudicum: & libro Regum. z ℭQuis ex duo. fe.
H non enim aliter poterant reſpondere, quia minus malum eſt non promittere, q̃ promiſſum non ſeruare a ℭDicit illis Ieſus. ex reſponſione eorũ cõfutans eos. b ℭAmen dico uobis &c. q. d. nõ ſolũ gẽtiles, ſed peſſimi de gẽtibus erũt maioris meriti apud deũ, q̃ vos: quia ſcd'm Hiero. Simulata ſanctitas duplex eſt iniquitas. Et hoc vitiũ potiſſime vigebat in ſacerdotibus & leuitis. Et ad declarationem ſui dicti ſubdit: d ℭVenit enim ad uos Iohannes in uita iuſticiæ &c. Quia opera perfectionis faciebat, & iterum, quia Chriſtum annunciabat qui eſt ipſa iuſticia ſempiterna, vt habetur Daniel. ix. e ℭEt non credidiſtis ei. opera eius imitando, & doctrinã eius audiẽdo.

Publicani autẽ

Moraliter ✱ c Baptiſmus Iohan. &c. per hoc oſtendit Chriſtus, q malignantibus quales erant iſti, nõ ſunt dei ſecreta reuelãda, ſicut Chriſtus dixerat ſ. vij. Nolite ſanctũ dare canibus: ſed eorũ malicia prudenter eſt declinanda. n ℭHomo quidam ha. &c. per primum filiũ qui primò renuit patris pręceptũ ſed poſtea fecit, ſignificãtur peccãtes qui pœnitẽt, poſtea viriliter operãtes. per ſcd'm verò filiũ qui facere voluntatem patris promiſit & nõ fecit, ſignificantur illi qui operari virtuoſè ſe promittunt, ſed non faciũt: de quibus ſunt multi religioſi profitẽtes ſeruare magna. ſ. euangelica conſilia, cum tamẽ non obſeruẽt etiam præcepta. propter qd' ſeculares etiã peccatores tamẽ poſtea pœnitẽtes eis corã domino præponũtur, cum dicitur: c ℭQuia publi. & me. præce. uos in regno dei &c. Sequitur: Homo erat paterfa. &c. Secundũ ſenſum allegoricum homo iſte Chriſtus eſt, qui plantauit eccleſiã de ſuo latere formatam.

✱ Et ſepem

A contẽnentes, nec viã iuſticię cõprehenderũt, nec de operibus malis pœnitentiam egerunt. a ℭVos aũt. Gregorius. Quia apertè nolebant reſpõdere ſapientię, in parabolis capiuntur. b ℭVine
Iſa. 5. b. am. de qua Iſa. Vinea domini ſaba. &c. c ℭFodit. In foſsione timor notatur, quia præcepta illa legalia non amore ſed timore ſeruabãt. d ℭTempus fru. Bene tẽpus fructuum, non fructus: quia nullus fuit in illo contumaci populo. e ℭNouiſſime &c. Vide patriſſamilias patientiã
†pœnitentia moti ſu iſtis qui expectat ad pœnitentiam. f ℭVerebuntur. Quaſi faciam qd' meum eſt. ipſi videant qd' ſuum eſt. g ℭHic eſt heres. Patet principes ſacerdotum non per ignorantiam, ſed per inuidiam occidiſſe Ieſum, cum ſcirent eum eſſe, cui dicitur: Poſtula à me, & dabo tibi gen. hære
Pſal. 2. b. Ioh. 11. f. re. tu. vnde & conſulentes ſibi aiebãt: Si dimittimus eum ſic &c. h ℭHabebimus hære. Hereditas Chriſti quam reſurgens poſſedit, eccleſia eſt quam moliebantur præripere Iudæi: dum fide ei' extincta iuſticiam quæ ex lege eſt, Genti
Mar. 12. a. bus perſuadere conabantur. i ℭEiecerunt extra ui. Marcus mutat hunc ordinem, dicens: Occiderunt & eiecerunt extra vineã, quaſi vile cadauer. In quo notat pertinaciam, qa occiſo domino & reſuſcitato, à ſuis finibus eum excluſe
B runt, & Gentibus miſerunt. k ℭQuid
Lucę. 20. b faci. agri. Hiero. Alij videntes contra
Mar. 12. a. ſe dictum, dixerunt ſecundum Lucam, Abſit, cum etiam ſecundũ Marcum dominus a ſe dixiſſet: Malos malè per. & vi.
Myſticè ſuam lo. agri. alie. q. r. e. f. t. ſuis. ℭMiſticè. Cuique vinea locatur colenda: cum miſterium baptiſmi datur: quod operando exerceat. Mittitur ſeru' vnus & alter: cum lex, pſalmus, propheta legitur, quorum monitu bene operetur. Sed miſſus ceditur: eijcitur: cum ſermo contẽnitur. vel (quod peius eſt) blaſphematur. Hęredem quãtum ad ſe occidit, qui filiũ dei conculcauerit, & ſpiritui gratie cõtumeliam fecerit. Perdito malo, vinea alij datur, cum donum gratie quod ſuperbus perdit, humi

Nicolaus De Lyra.

a ℭPublicani au & me. cre. ei. Ad prędicationẽ eius pœnitentiam agẽ
†occupemus do. b ℭVos aut viden. Iſtorũ. ſ. pœnitentiam. c ℭNec pœnitentiã ha. ad imitationem eorum. Ex quo ſeq tur aggrauatio peccati ſacerdotũ & pha
Diuiſio riſæorum. d ℭAliam parabolam. Hic cõſequẽter oſtẽdit q̃liter ipi impugnauerũt Chriſtũ legiſlatorẽ. Et diuidit in duas: qa primò ad oſtẽdẽdũ ppoſitũ pponit quãdã parabolã. ſcd'ò cõfirmat ſuũ ppoſitum p ſcripturã, ibi: Dicit illis Ieſus nũq; legiſtis. Circa primũ dicit ſic: e ℭHomo erat. Iſte homo, deus eſt, rationib' prędictis: Qui dicit prſamilias quia ſic gubernat totam creaturã, ſicut paterfamilias gubernat ſubditos in domo. f ℭQui plantauit uineã. domum. ſ. Iſrael, ſcd'm qd' dicitur Iſa. v. b. Vinea domini excercituũ dom' Iſrael eſt. g ℭEt ſepem circũdedit ei. ſ. clauſuram legis & mãdatorũ. h ℭEt fodit in ea torcular. dando doctrinam prophetarum, in qua exprimitur & declaratur magis virtus legis. i ℭEt ædificauit turrim. ſcilicet templum in Ieruſalem, qd' erat ædificatũ ad modum turris. vnde templum dicitur turris, Micheæ. iiij. c. Et tu turris nebuloſa &c. k ℭEt locauit eã agricolis. videlicet ſacerdotibus & principibus, qui habent officium ſeruandi cultũ diuinum & iuſticiam in hominibus. l ℭEt peregre profectus eſt. non quia mutet locum cum ſit vbiq; præſens, ſed quia dimittit homines agere ſecundum libertatem arbitrij, ſecundum qd' dicit Eccle. xv. c. Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in

non credidiſtis ei. Publicani autẽ & meretrices crediderũt ei: uos autem
a Viam iuſticiæ quam prædicauit.
uidentes, nec pœnitentiam habuiſtis poſtea, ut crederetis ei.
a Saltem poſt completam eius prophetiam.
Aliam
a Vbi mortem ſuam eis improperauit. b Alias loquutus eſt.
parabolam audite. † Homo erat pa
a Dominus ſabaoth. b Communitionem. ſ. terram promiſsionis.
terfamilias, qui plantauit uineam
a Murum vrbis, vel angelorum cuſtodiam, vel bellicoſorum virorum, vt Dauid & Machabæorum.
& ſepem circumdedit ei, & fodit in
a Impoſuit ei tormenta legalia, per quæ cogeretur ad bene viuendum. b Templum.
ea torcular, & ædificauit turrim, &
a Qui ſupra operarij in vinea. b Non mutando locum, ſed operandi relinquent liberũ arbitrium.
locauit eam agricolis, & peregrè profectus eſt. Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet, miſit
a Moyſen & Aaron legiſeros b Qui ſe male colebant. c Vt inquirerent fructum legis.
ſeruos ſuos ad agricolas, ut accipe rent fructus eius. Et agricolæ ap
a Legis cuſtodibus. b Vt Ieremiam.
prehenſis ſeruis eius, alium cæcide
a Vt Iſaiam.
runt, alium occiderunt, alium uerò
a Vt Zachariam quem occiderunt inter tem. & al.
lapidauerunt. Iterum miſit alios ſer
a Prophetarum choros.
uos plures prioribus, & fecerunt il
a Adhuc locum dat pœnitentiæ.
lis ſimiliter. Nouiſsimè autem miſit ad eos filium ſuum dicẽs: Verebun
a Non de iguorantia, ſed ſemper ambigere dicitur deus, vt libera voluntas homini reſeruetur.
tur forſitan filium meum. Agricolę autem uidentes filium, dixerunt intra ſe. Hic eſt hæres, uenite occidamus eum, & † habebimus hæreditatem eius. Et apprehenſum eum
a Quia extra portam paſſus eſt, vel prius a cordibus incredulorum repulſus, deinde crucifigitur.
eiecerunt extra uineam, & occide
Iudicauerit.
runt. Cùm ergo uenerit dominus
a Non ignorans quærit, ſed vt ſua reſponſione eos condemnet.
uineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos malè perdet, &
a Eccleſiam de aliis nationibus eliget.
uineam ſuam locabit aliis agrico

eum in manu cõſilij ſui. m ℭCum autem tẽpus fructuum C appropinquaſſet. quia poſt legem ſuſceptam debebant facere fructum bonorum operum. n ℭMiſit ſeruos ſuos. Id eſt primos prophetas. o ℭAd agricolas. id eſt ad reges & ſacerdotes principaliter, & ad alios eis ſubiectos cõſequẽter. p ℭVt acciperent fructus. per prædicationẽ ſuam eos ad fructum bonorum operũ reducendo. q ℭEt agricolæ apprehenſis ſeruis eius, quia reges multi & ſacerdotes prophetas ſibi miſſos à dño turpiter comprehenderunt, & incarcerauerũt, ac occiderũt. & hoc eſt qd' ſubditur: r ℭAlium cæciderunt. ſicut Iſaiam qui ſerratus fuit cũ ſerra ex præcepto manaſſe regis Iuda. s ℭAlium occiderunt. ſicut Amos quem Oſias vecte per timpora trãſfixit. t ℭAlium †Mar. 12. a uerò lapidaue. vt Zachariam, quem Lucæ. 20. b Ioas rex Iuda lapidarè iuſſit inter tẽplũ & altare. v ℭIterum miſit alios ſeruos plures prioribus. multiplicando ſcilicet prophetas ad populi correctionem. x ℭEt fecerunt illis ſimi. eos. ſ. occidendo intantum qd' impleuerunt Ieruſalem ſanguine prophetarum vſq; ad os, vt dicit. iiij. Regũ. xxj. y ℭNouiſſime aũt mi. ad eos filiũ ſu. p nobis incarnatũ, dicens: z ℭVerebũtur D forte fi. me. hoc nõ dicit, qa deus ignoraret contemptũ quẽ Iudęi facturi erãt Chriſto, ſed per hoc exprimitur qd deberet fieri, ac ſi diceret: Verebuntur fi. me. id eſt in reuerentia deberẽt habere. a ℭAgricolæ autẽ id eſt ſacerdotes & legiſperiti. b ℭVidentes fili. id eſt dominũ Ieſum Chriſtum opera diuinitatis facientem, & omnia quæ prædicta erant de ipſo adimplentem. c ℭDixerunt intra ſe hic eſt hæ. qa de ipo verã noticiam habuerunt, vt iam dicetur: d ℭVenite occidamus eum. ppter hoc tractauerunt de morte eius, ne occaſione Chriſti venirent Romani, & auferent eis locum & gentẽ, vt habet Io. xj. & ſic occiderũt eum, vt pacificè poſſiderent ciuitatem & templum: contrarium tamen accidit eis, quia per hoc in vindictam mortis Chriſti perdiderũt locum & gentem: quia per Titum & Veſpaſianum deſtructa eſt ciuitas & templum, & popul' occiſus & captiuatus. e ℭEt apprehẽſũ eum eiecerunt extra ui. quia Chriſtus extra ciuitatem Ieruſalem crucifixus eſt. f ℭCum ergo uenerit dñs uineæ qd fa. agrico. il. Venit dominus ad iudicandũ & vindicandum illud factum, quando ex ei' ordinatione venit contra eos exercitus Romanorũ. g ℭAiunt illi malos male perdet. Lucas verò iſta verba refert q̃ſi à Chriſto dicta: & ſacerdotes dixerũt cõtrariũ: Abſit: vt hr̃ Lucę xx. Dicẽdũ, qd' nõ eſt cõtradictio: qa in turba illa erant aliqui qui cõſentiebant doctrinæ Chriſti. & illi dixerunt: Malos male perdet. vt hic dicit Matthæus: Et hanc reſponſionem quaſi approbãdo tanq; veram Chriſtus repetijt, vt dicit Lucas: Et tunc cõſequẽter ſacerdotes vidẽtes qd' erat dictũ cõtra eos, dixerũt Abſit: Malos autẽ dominus perdidit, quando ciuitatẽ & tẽplũ p Romanos deſtruxit Seqt. h ℭEt ui. quia Chriſt' ecclĩam ſuã regẽdam tradidit apoſtolis & alijs diſcipulis.

Qui reddãt

Moraliter ✱ g ℭEt ſepẽ cir. ei. i. doctrinã euãgelicã. h ℭEt fo. i ea tor. Id eſt martyrium patientiam qua roborata eſt eccleſia. i ℭEt ædificauit turrim. Id eſt contemplationem cõfeſſorũ & doctorũ. k ℭEt locauit eã &c. Rab. Moraliter hæc vinea cuicunq; loquatur cum baptiſmi myſterium ſibi datur, vt bene operando in ea excerceatur. Mittitur ſeruus vnus alter tertius cum lex

 ✱ pſalmus p.

E perdit:humilis accipit. a ❡ Lapidē quē. Quod vinea alijs lo-
cabitur, affirmat ꝓphetico exēplo. Lapidē.i. Chriſtū cuiꝰ fidē
& iuſticiā contempſerūt. b ❡ Edificātes. Qui de ſubdita plebe
quaſi deo domum ſtruere videbāt. c ❡ Et q ce.&c. Qui credit:
& tamē peccat: cadit ſup illū lapidē & non cōterit: ſed cōſtringit,
ga ꝑ pariētiā ad ſalutē reſeruat, ſed cui la
pis irruit.i.q negat penitꝰ conterit, vt
† Pſa.117.c nec teſta remaneat, Vel cadit ſup eū qui
Mar.12.a. mō cōtēnit & iniurijs afficit, necdū peni
Luce.20.c. tus interijt, ſed quaſſat vt nō ambulet re
j.25.d. ctꝰ. Cadit ſup illū lapis, quādo veniēs
in iudicio opprimit, cū dicit: Ite in ignē
ęternū. d ❡ Et quæren. Quaſi mētiētē
interficere quęrūt, in q vera ꝓbāt, quæ
dixerat: Ipſe eſt em̄ hæres: illi praui colo
ni, q ſolo humano terrore retardant do
Myſticè nec veniret hora eiꝰ. ❡ Myſticè. Princi
pes & ſcribæ quęrūt manū mittere in Ie
ſum, nec audēt timore cū qlibet ſolo no
mine frater, fidei & pacis veritatē (quā
nō diligit) ꝓpter bonos cohabitātes vel
Io.39.c. erubeſcit, vel timet īpugnare: q tm̄ (ſicut
de ſtultiſſima auiū ſtruthione dn̄s ait)
cū tp̄s venerit in altū alas erigit, qa pſe-
† Mar.11.c quendo eccleſiam, qſi deū cruci adijcere
&.12.a. & oſtentui gaudebit habere.

a ❡ Verbi vel facti, pro competentia temporis.
lis, qui reddant ei fructum tempo- a b
ribus ſuis. Dicit illis Ieſus: Nunquā c
a legiſtis in ſcripturis: † Lapidē quem d
❡ Suas traditiones.
b reprobauerunt ædificantes, hic fa-
a ❡ Duos populos in ſe vno condens. b ❡ Non humanis viribus, ſed dei potentia.
ctus eſt in caput anguli: A domino e
factum eſt iſtud & eſt mirabile in o-
a ❡ Concludo ex veſtra conceſsione & prophetica autoritate.
culis noſtris. Ideo dico uobis, † quia f
a ❡ Iudæis. b ❡ Sacra ſcriptura. ❡ Vt non ſitis quod eſſe præſumebatis.
auferetur à uobis regnum dei, & da g h
a ❡ Gentilibus. ❡ Opera.
c bitur Genti facienti fructus eius. Et i
qui ceciderit ſuper lapidem iſtum,
confringetur: ſuper quem uerò ceci k
derit, conteret eum. † Et cùm audiſ- l
ſent principes ſacerdotum & phari-
ſæi parabolas eius, cognouerunt,
❡ Illas parabolas.
a quòd de ipſis diceret: & quęrentes m
eum tenere, timuerunt turbas, quo- n
niam ſicut prophetā eum habebant.

Nicolaus de Lyra.

Luce.19.g. a ❡ Qui red. ei. qa ad prædicatio-
&.20.d. nē eorum credidit multitudo gentium.
&.22.a. b ❡ Dicit illis Ie. Hic cōfirmat pabo
Ioh.7.d. lā ſuā ꝑ ſacrā ſcripturā. c ❡ Nunq̄ le.
&.g in.i. in pſalmis. q.d. Vos q eſtis legiſpe-
riti, deberetis hoc ſcire. d ❡ Lapidem
quē. Ad literā dicit de ædificatione tēpli
Salomonis, q quidē lapis pluries oblatꝰ
eſt in ædificatione: & quia non poterat
cōuenienter collocari, iō pluries reiectꝰ eſt qſi reprobatꝰ ab ædifi
cātibꝰ: vltimò aūt poſitꝰ eſt in cōſummatiōe anguli, vbi cōiūge-
F bant parietes tēpli, & de illo ſcribit in pſal. e ❡ A domino &c.
qa illud nō fuit à caſu, ſed ex diuīa pręordinatiōe: qa lapis iſte fi-
gurabat Chriſtū, qui multotiēs & multipliciter reprobatus eſt à
principibꝰ ſacerdotū, & tamē factꝰ eſt in caput anguli, cōiūgēs Iu
dæos & gētiles, qſi duos parietes in vnā ecclīā. Qđ aūt Chriſtꝰ di
cat lapis in ſcriptura hr̄ Dan.ij.g. Lapis qui ꝑcuſſerat ſtatuā, factꝰ
eſt mōs magnꝰ, & ipleuit vniuerſā terrā. Qđ etiā ſit lapis angula-
ris hr̄ Iſa.xxviij.d. Ecce ego mittā in fundamētis ſion lapidē angu
larē ꝓbatū p̄cioſum &c. Et ex autoritate cōcludit reprobatio Iu-
dęorū. f ❡ Ideo di. uo. qui Chriſtū reprobatis. g ❡ Aufere-
tur à uo.i. regimē eccleſiæ. h ❡ Et dabitur.i. apl̄is & eorū ſuc-
ceſſoribꝰ. i ❡ Et qui ce. Ille aūt cadit ſup lapidē, q credens pec-
cat ꝑ lubricitatem carnis ſeu alijs pc̄tis, & ille cōfringetur, ſed nō
dōminuitur, qa nō peccat tā grauiter, ſicut ille qui peccat pc̄tō i-
fidelitatis. k ❡ Sup quē. Sup illū verò cadit lapis, in quo inue-
nitur peccatū infidelitatis. Et iſte cōteritur, quia ex pondere diui-
ni iudicij grauiſſimè punitur. l ❡ Et cū au. prin. Hic ponitur
cōcluſio huiꝰ ca. vbi oſtēditur obſtinatio ſacerdotū, quia audien
tes doctrinam eiꝰ, non fuerūt cōtriti, ſed magis ad occidendū eū
incitati. m ❡ Et quærentes eū. ſ. ad occidendū. n ❡ Timue-
runt turbas. ex quo patet, qđ ſolo timore retracti fuerūt ab eiꝰ
morte. Occaſione dictorū in hoc ca. quęritur vtrū Iudæi cogno-
uerūt Ieſum Nazarenū eſſe Chriſtū ſibi promiſſum. Et arguitur
primò qđ non, ꝑ illud qđ dicit. j. Cor.ij.b. Si em̄ cognouiſſent,
nunq̄ dominū gloriæ crucifixiſſent &c. Itē Act.iij.c. dicit Petrus
loquēs Iudæis: Scio fratres, qđ ꝑ ignorātiam feciſtis ſicut & prin-
cipes veſtri. Item Lu.xxiij.e. dicebat Ieſus in cruce: Pater dimitte il
lis, quia neſciunt quid faciunt. Contrarium arguitur, per illud ꝙ
habetur Io.xv.d. Nunc autē viderunt, & oderunt me & patrem
meum. qđ autē videtur manifeſtè cognoſcitur. Item ſup illud qđ
dictum eſt in pręſenti ca. Agricolæ videntes filiū, dixerūt intra ſe:
Hic eſt hęres, dicit Hiero. Manifeſtè probat dominus his verbis
Iudæorum principes non per ignorantiam, ſed per inuidiā dei fi
lium crucifixiſſe. Reſponſio, Dicendum, qđ in populo Iudæorū
aliqui erant maiores ſcientes ſcripturas legis & prophetarum, ali
qui autem minores, ſicut laici & vulgares, imō ſciētes illud qđ
eſt de neceſſitate ſalutis: vt præcepta decalogi & huiuſmodi quæ
debent ſciri ab omnibus: ſed ſubtilitatem ſcripturarum & dicta
prophetarū ignorantes. Item ꝙ Chriſtus erat verus homo, ꝓphe
ta ſanctus

ta ſanctus & deus in vnitate ſuppoſiti. Dicunt ergo aliq & bene G
q̄tū ad hoc, ꝙ minores ppl̄i Iudęorū nō cognouerūt Ieſum eſſe
Chriſtū, nec quātū ad diuinitatē, nec q̄tū ad humanitatē: qa licet
cognoſcerent eū eſſe hoiem verū, tm̄ nō cognoſcebant illum eſſe
hominē ſeu prophetam, qui erat à deo promiſſus ſicut Chriſtus.
Cuius ratio eſt, quia ignorabāt ſcriptu-
ras quæ loquūtur de Chriſti diuinitate,
& illas quæ loquūtur de determinatiōe
tēporis & de ſignis ſui aduētus: ſed ma-
iores cognouerunt eū eſſe verum pro-
phetā à deo promiſſum & miſſum: quia
ſciebant ſcripturas loquentes de tēpore
ſui aduētus, & de ſignis, quæ omnia vi-
debant in eo impleri: non tamen vt iſti
dicunt cognouerunt ipſum eſſe deū: &
ſcđm hoc loquitur Apoſtolꝰ in autori
tate pręallegata. Quod ſi cognouiſſent,
nūq̄ dn̄m gloriæ crucifixiſſent. q.d. nū-
quam cognouerūt eius diuinitatē: Sed † 22.q.7.
hoc nō videtur cōuenienter dictū, qa ſi- c. ſi de rebꝰ
cut ſcripturæ determinate loquūtur de
tēpore ſui aduētus: Dan.ix.f. In hebdo-
madibus illis abbreuiatis, & de ſignis ſui
aduentus ſicut eſt tranſlatio regni, vt ha
betur Gen.xlix. Et modus eius aduenie-
di in paupertate & humilitate, vt habet
Zach.ix.a. vt dictum eſt in præcedēti ca.
ita expreſſe vel expreſſius loquūtur ſcri-
pturę prophetarū de eiꝰ diuinitate Iere.
xxxiij.c. Ecce dies veniunt, dicit dn̄s, & ſu
ſcitabo verbum bonū qđ loquutꝰ ſum
ad domū Iſrael & Iuda: in diebꝰ illis ger
minare faciam Dauid germē iuſtū, & fa-
ciet iudiciū & iuſticiā in terra. & hoc eſt
nomē qđ vocabūt eū, dn̄s iuſtus noſter.
In Hebraico vbi habetur hic, dn̄s, ponit
nomē dn̄i tetragrāmaton, qđ nullo mō H
pōt dici de aliq nifi de deo verò. Cū ergo iſta autoritas ſcđm oēs
doctores etiā Hebraicos expoſita ſit de Chriſto, ſequitur ipm eſſe
verū deū. Itē Iſa.ix.b. dr̄: Paruulus natus eſt nobis. ſequit: Et factꝰ
eſt principatꝰ ſup humerū eius, & vocabitur nomē eius admira-
bilis, cōſiliariꝰ, deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis, quæ
etiam autoritas ſcđm Hebræos intelligitur de Chriſto, & in ea fit
expreſſa mentio de eius diuinitate ſicut de humanitate: & multæ
alię autoritates cōſimiles pn̄t ad hoc induci: ſed ꝓpter ꝓlixitatem
omitto. & ideo dicēdū, ꝙ ſicut maiores ppl̄i Iudęorū habuerunt
noticiā de tp̄e & ſignis ſui aduētus, ita noticiam per ſcripturas ha
buerunt, quantum ad eius diuinitatē. Conſiderandū tamē, ꝙ ali
quid cognoſcit in habitu, cuiꝰ tm̄ cognitio actualis impedit pro-
pter aliquā paſſionē vel habitū impediētē, ſicut dicit philoſophꝰ.
vij. Ethico. ꝙ incōtinēs differt ab intēperato, ꝑ hoc qđ habet ęſti
mationē verā, nō ſolū in vniuerſali, quā etiā habet intēpatꝰ, vt ꝙ
fornicari eſt malū, cū nō peccet ꝑ ignorātiā: ſed etiā habet ęſtima- philoſo-
tionē verā in pticulari: & ꝑ hoc differt ab itēpato: & tm̄ aduenie̅te phus
paſſiōe corrūpit ęſtimatio vera particularis, quia paſſione vincē-
te iudicat nūc fornicādū, ita ꝙ paſſio impedit actualē cōſideratio
nē verā in pticulari. & ſi paſſio ſemꝑ duraret ſemꝑ ſic iudicaret.
Eodē mō dicēdū eſt, ꝙ Iudęi habuerūt verā ęſtimationē de Chri-
ſto & i hitu & i actu i principio. ſed qn̄ incepit cōtra eos p̄dicare,
excitati fuerūt cōtra eū paſſiōibꝰ irę rācoris, & iuidię: qbꝰ paſſiōi
bus īpediebāt ab actuali cōſideratiōe ꝟitatis p̄habitę de Chriſto.
iō machinati ſūt i eiꝰ mortē, ſicut & incōtinēs ꝓpter paſſionē cō-
cupiſſibilis eligit fornicari: qđ tm̄ alˢ refugeret. Cōſiderādū tm̄, ꝙ
illa noticia quā habuerūt de Chriſto ꝑ ſcripturas ꝓphetarū, non
erat certa certitudine euidētię: Tū qa talis certitudo ſolū hr̄ ꝑ de-
monſtrationē vel ſenſum. Tū qa ꝓphetię pn̄t aliqn̄ variè exponi.
& iō erat magis noticia ꝓbabilis & veriſilis coniecturę: vel ſcđm
alios erat ibi certitudo adhęrētię, q̄ tm̄ pōt impediri i actu mō prę
dicto. Per dicta pn̄t ſolui argumēta ad vtraq̄ partē, quia illa ar-
gumēta quę ꝓbāt ꝙ habuerūt noticiā de Chriſto, intelligēdū eſt
de noticia habituali prędicto mō. Alię aūt autoritates quę dicunt
cōtrariū, loquūtur de actuali cognitione applicāte ad opus quæ
fuit impedita ꝓpter paſſionē inuidię & rancoris, vt dictum eſt.
⁎ Pſalmꝰ, ꝓphetia legit, ſed miſſus cędit eijcit: cū ſermo cōtēnit, Moraliter
vel qđ peius eſt, blaſphemat. Hæredē ꝟò quātū in ſe eſt occidit, q
filiū dei cōculcauerit, & ſpūi gratiæ contumeliā fecerit. Perdito
malo cultore vinea alteri dat, cū donū grāe qđ ſuperbus ſpreue-
rit humilis accipit. l ❡ Et cū audiſſent &c. Chryſoſt. Hæc eſt
⁎ differentia bonorū

⁎ differentia bonorū hominū & malorū. bonus enī cōprehēſus in
A peccato gemit, malus aūt fremit, non qa peccauit, ſed qa compre
henſus eſt in peccato.

❡ In capitulo xxj. vbi dicitur in poſtilla: In qua poteſtate hoc
facis: id eſt qua autoritate doces populum.

ADDI.I. Ad maiorē harū quęſtionū declaratione̅ atten-
dendū eſt, quòd autoritas docēdi apud Hebręos
duplex erat: qa aut ſecūdū deriuationē generis, vt in ſacerdotibꝰ.
Iuxta illud Aggæi.ij.c. Interroga ſacerdotes legē. Aut ſecūdum
graduationē: Sicut cū qs accipit gradū in ſciētia ab alio gradua-
to habēte ad hoc ptātem. Et tales erāt illi ſeptuaginta viri, q ordi
nariè iudicabāt populū, vt in libro Thamuldico, q dicit Chāhe-
brin tractat. Et qa principes ſacerdotū hanc q̄ſtionē mouētes, ſcie
bant Chriſtū nō deſcēdere ꝑ lineā maſculinā ab Aarō ſacerdote,
& ꝑ cōſequēs nō habere autoritatē docendi ſacerdotalē: Idcirco
dimiſſo hoc mēbro circa ſecūdū q̄rebant. ſ. Quis dedit tibi hanc
poteſtatē, qa talis poteſtas ab ipſiſmet ſeniori bꝰ & ſacerdotibus
cōcedēda erat, & nō ab alio. Ab impatore enim nō ptinebat talis
licentia impetrari, quod patet ex hoc. Nā cū Chriſtus Luc.xx.c. &
j.xxij.b. reſpōdiſſet Phariſęis: Quę ſunt dei, date deo. Ex hoc non
fuerūt indignati Herodiani, q ibi erāt, ſed potius cōtēti de reſpon
ſione Chriſti. Sed conſtat, quòd doctrina diuinę legis nō eſt Cę-
ſaris, ſed dei. Hoc etiā patet ꝑ cōmunē doctrinā eorū ſecūdū quā
nullus recipiebat, nec hodie tēpore captiuitatis eorū autoritatē
docēdi legē recipiūt ab aliquo prīcipe, quāuis ſit ſubiecti. Et ideo
ex his q̄ſtionibus tacite ſeipſos glorificabāt, & Chriſtū vilipende-
bant: quaſi dicerēt: Nullā poteſt habere poteſtatem docendi, niſi
à nobiſmetipſis qui ſumus doctores legis: vnde Chriſtus in ſua
cauta reſpōſione non ſolū eis ſilentiū impoſuit, ſed etiā ipſorum
errorē exprobrauit. Errabant em̄ in hoc, ꝙ nullā poteſtatem do-
cendi attribuebant deo, ſed hominibus, aut ex deriuatione gene-
ris vel graduatione perſonę, vt dictum eſt. vnde Chriſtus oſtēdit
eis ꝙ eſt alia autoritas docēdi præter illas, & illis altior. ſ. ex deo.
Et ideo quærit de baptiſmo Iohānis, in quo noua doctrina fuit
diuulgata, vtrum eſſet ex deo an ex hominibus, in quo includi-
tur, ꝙ poſsibile eſt aliquā doctrinam eſſe ex deo tantū, ſicut patet
de baptiſmo Iohannis, & ꝑ cōſequēs remanebant confuſi: eo ꝙ
præſupponebant ꝙ omnis autoritas docendi erat ab hominibus
modo prædicto.

B ❡ In eo. cap. vbi dicit in poſtil. Iudęi ab Abrahā vel ipſo Heber.

ADDI.II. Hebræi non dicunt ab Abraham rōne ꝓprij
nois, vt manifeſte patet ꝑ lrās Hebraicas, vt
ipemet Poſtillator tradit, Gen.xiiij. Cuiꝰ rō eſt, qa Abrahā inci-
pit ab aleph lrā. Heber ꝟò ꝑ ain. Et ideo ſi Hebræus diceret ab A-
brahā inciperet ab aleph qđ nō eſt verū: ſed incipit ꝑ ain. Nec eti-
am dicūt Hebręi ab Heber, qa ſi ſic Ammonitæ & Moabitæ q de
Loth deſcēdūt, ſilr̄ & Iſmaelitę & Madianitę q deſcēderūt ab A-
brahā. Silr̄ & Edomitę, q deſcēdūt de Iſaac, oēs dicerent Hebręi,
cū oēs p̄dicti deſcendunt ab Heber, vt manifeſtū eſt in lrā Gen.xj.
&.xvj. & in alijs. Sed hęc denominatio accipit ab Abraham, non
ratione ꝓprij nois, ſed alia rōne. Ad cuius euidentiā attēdēdum,
ꝙ inter Meſopotamiam & terrā ꝓmiſſionis tranſit fluuius Eu-
phrates, q cū ſit magnus & vnꝰ de q̄tuor fluminibus paradiſi, vt
habet Gen.ij. Idcirco in limitationibus terrę promiſſionis vocat
fluuius ſimpliciter, nō exprimēdo nomē ꝓpriū qđ eſt Euphrates
vt habet Exo.xxij.d. vbi dicit: Ponā terminos &c. à deſerto vſ
q̄ ad fluuium: qđ intelligit de Euphrate qui terminabat terram
ꝓmiſſionis ex parte Meſopotamię, vt patet ibidē. Et qa Abrahā
natꝰ fuit in Meſopotamia, vbi Thare pater eiꝰ & alij cognati ſer
uiebāt idolis: & inde adductus fuit diuīa directiōe in terrā Cha-
naan, vbi ſegregatꝰ ad cultū diuinū, ædificauit altaria dn̄o inuo
cans nomē eiꝰ, vt habet Gen.xij. Idcirco Abraham veniens in ter
rā ꝓmiſſionis, Hebręus vocabat. i. trāſſluuialis. Heber em̄ cū ain
ſcripta, Hebraicè tranſſluuialis ſignificat. Et ideo ſicut illi qui ve
niūt de partibus vltramontanis communiter vltramontani dicūt
tur, ſic Abraham in initio ſuæ vocationis ad fidem, in terra pro-
miſſionis exiſtens Hebręus vocabat, hoc eſt trāſſluuialis. vn̄ Gen.
xiiij.b. Venit vnus de his q euaſerūt & nūciauit Abrahæ Hebręo
qđ idē eſt dicere, vt ſi dicat Abrahæ tranſſluuiali. Ex quibus pa-
tet, ꝙ Abrahā dictus eſt Hebręus, eo ꝙ ex ptibꝰ tranſſluuialibus
in terrā ſanctā venit. Et quia iſta tranſportatio fuit facta in prin-
cipio ſui acceſſus ad fidē vel ſalutē ſuæ publicationis, ideo inde co
gnominatus eſt cū ſua poſteritate, quaſi à principio ſuæ fidelita-
tis: Quę qdem ratio pōt haberi Ioſue.xxiiij. vbi ſic: Hæc dicit do
minus: Trās fluuiū habitauerūt, patres veſtri ab initio, Thare pa
ter Abrahā & Nachor, ſeruierūtq̄ dijs alienis, Et ſeqt: Tuli prēm
veſtrū Abrahā de Meſopotamiæ finibus, vbi in Hebræo habet:
De Heber fluuij. i. de trāſſluuio, & adduxi eū in terram Chanaan
vbi. ſ. ſegrega

vbi. ſ. ſegregatꝰ à parētibus idololatris ſe publicauit diuino cul C
tui mācipatū. Ex p̄dictis patet, quare Hiſmaelitę Idumitę & hu-
iuſmodi nō dicūt Hebręi, licet deſcēdant ab Abrahā. Nā illi ſoli
q ſequūt Abrahā in ſepatiōe ab idololatria & cognitiōe dei, He
bræi debēt dici tanq̄ ſequētes rōnē illius denoiatiōis. Et hoc eſt
qđ ſeqt in p̄allegata autoritate. ſ. Ioſue.xxiiij. vbi loquēs de trāſ
portatiōe Abrahæ à ptibꝰ tranſſluuialibꝰ, ſubiūgit: Multiplica-
uitq̄ ſemē eius & dedit ei Iſaac, nullā faciēs mētionem de Iſmae-
le & alijs. Cōſequēter dicit de Iſaac: Illiq̄ dedi Iacob, & Eſau dedi
montem Seir. Et ad excludendum Eſau ſubiungit, Eſau dedi mō
tem Seir. Iacob ꝟò & filij eius deſcēderūt i AEgyptū. Ex quibus
patet, ꝙ illi tantūmō nominādi ſunt tranſſluuiales, q deſcendūt
ab Abraham, ꝑ Iſaac & Iacob, alijs excluſis ratione prædicta.

❡ In eo. ca. vbi dicit in poſtil. Lapidē quē reprobauerunt &c.

ADDI.III. Fūdamētū huiꝰ expoſitiōis, quā dicit lrālē
eſt fictitiū ſeu fabuloſū. nuſq̄ em̄ legit i ſcri-
pturis autēticis, ꝙ hoc cōtigiſſet in ædificatiōe tēpli Salomonis
ſ. ꝙ aliquis lapis pluries fuiſſet reprobatus in ędificio, & deinde
in caput anguli collocatus, licet magr̄ hiſtoriarū hoc videat dice
re. vn̄ Rabbi Abrahā Hebręꝰ, q inter alios expoſitores Hebręo-
rū magis videt ſeq lrālē ſēſum, hoc nō exponit de lapide materia
li, ſed de ſpūali. Dicit em̄, ꝙ lapis iſte eſt ppl̄s Iſraeliticus, q repro
batus à Gētibꝰ in captiuitate exiſtēs in poſterū erit caput oīm nō
virtute ꝓpria, ſed à dn̄o factū eſt iſtud. Cuiꝰ expoſitio licet falſa
ſit in hoc ꝙ dicit, ꝙ ppl̄s ille q mō captiuus eſt, erit ſublimatꝰ ꝑ-
ut ipſe credit tp̄e ſui Meſſiæ. Tn̄ habet in dictis ſuis quoddam ve
rū. ſ. ꝙ hęc lrā nō tractat de ędificatiōe tēpli Salomonis. Silr̄ Rab.
Sa. exponit hanc autoritatē dictā de Chriſto. vn̄ tenēdum eſt, ꝙ
ad lrām lapis iſte eſt Chriſtus, q dicit lapis abſciſus ſine manibus:
Dan.ij.g. Vt etiam Apl̄s Petrus exponit Act.iiij. Non em̄ eſſet
Chriſti argumentum efficax, ſi ex ſenſu myſtico ſumeretur, ꝓut
dicit Aug. contra Vincentiū Donatiſtam, Et qa ipſemet Poſtil.
reuocat illa quę in hoc loco poſuit de ſenſu lrāli iſtius ꝟſus Pſal
miſtæ in expoſitione ipſius pſalmi. Vbi de hoc largius tractat.
Ideo iſta ad pręſens ſufficiant.

❡ In eo ca. vbi dr̄ in poſtil. Sed hoc nō videt cōuenienter dictū.

ADDI.IIII. Hanc q̄ſtionē diſputat ſctūs Tho. in. iij. ꝑ
te. q.xlvij. ar.v. in cor. q̄ſtionis ſub forma
p̄dicta, vnde in ſolutiōe principali tenet eādē opinionē, quā hic
Poſtil. conat iprobare, q̄ qdē iprobatio non videt rōnabilis. Ad
cuiꝰ declarationē attēdēdū, ꝙ licet oīa q̄ in ſacris ſcripturis credē
da tradūt, ſunt à fidelibꝰ tanq̄ vera certiſſimè amplectēda, cū ſint D
à deo reuelata, cuius teſtimoniū fidele eſt: q̄dam tm̄ de his q̄ ibidē
etiam expreſſè tradunt, ſunt exponenda taliter: vt non credantur
ſub ꝓpria ꝟborū ſignificatione, eo ꝙ ſi ſic accipent, repugnarent
rōni naturali, ſeu etiam alteri auctoritati diuinę. Verbi gratia. Li
cet de deo i ſcripturis ſacris dicāt expſſe aliqua verba, quæ in pri
ma ſignificatiōe ſignant illius localē motionē ſeu altercationem
vel paſſionē & hmōi, vt cū dicit in perſona dei: Deſcendit deus vt
videret ciuitatē, Gen.xviij.c. Silr̄ Exo.iij.b. Deſcendi, vt liberarē
eū de manu AEgyptiorū. Quę locutiones in ꝓpria ſignificatio-
ne ſignāt deū localiter moueri. Silr̄ & alibi ſępe legit deum iratū
fuiſſe vel pœnituiſſe & huiuſmodi: nullo mō tamē talia ſub pro
pria ſignificatiōe ſūt credēda de deo, cū manifeſtè rōni naturali re
pugnāt, q̄ deū penitus imobilē atq̄ imutabilē demōſtrāt. Simili
ter & cōtra autoritatē ſacrę ſcripturę dicentē Malach.iij.b. Ego
dn̄s, & nō mutor: Vnde oportet hęc & ſilia de deo intelligi nō in
propria verborū ſignificatiōe, ſed tranſlatiuè ſeu metaphoricè,
ꝓut Ambroſius declarat in.ij. libro de trinitate. Similiter cōtin-
git ſcđm opinionē Hebręorū circa ea q̄ in ſcripturis ſacris vete-
ris Teſtamēti tradunt denotātia deitatem Chriſti. Dicunt em̄ oīa
talia nō in ꝓpria ſignificatiōe eſſe intelligēda, ſed ſimilitudina-
riè ſeu metaphoricè: quorū motiuū eſt, qa credūt ꝙ deum incar-
nari implicat cōpoſitionem ſeu naturarū cōfuſionē in deo, q̄ ma
nifeſtè ſunt impoſſibilia, cū ſint cōtra ſiplicitatē diuinā. Et hoc cō
tigit eis nō ſolū antiqs ſed modernis, eo qđ nō poſſūt cape ſeu in
telligere habitudinē naturę aſſumptę ad ꝟbū ſecūdū verā catho-
licā traditionē. Nec de hoc videt eſſe multū mirandū, cum hęreti-
ci q nō ſolū autoritates veteris Teſtamēti recipiunt, ſed etiam no
ui, in quo expſſius myſterium deitatis Chriſti tradit quàm in anti
quo: vt cū dicit: Ego & pater vnū ſumus: vel anteq̄ Abraham fie
ret ego ſum. & hmōi. In qbus verbis & ſimilibus clarius exprimit
deitas Chriſti: Sed hoc non obſtāte deitatē Chriſti negare conat,
peruerſe exponentes p̄dictas autoritates, vt Arrius & Sabellius &
eorum ſequaces. Ex quibus patet manifeſte, quod licet ſcripturę
ſacrę prophetarum quę mentionem expreſſam faciunt de diuini-
tate Chriſti, ſint ſatis euidentes ad huiuſmodi myſterium fi-
delibus oſtendendum, non tamen ex his ſumitur argumentum

 efficax ad

B efficax ad hoc, vt principes Iudæorũ habuiſſent cognitionẽ de ei⁹ diuinitate. Hoc em̃ myſteriũ tñ excedit capacitatẽ humanã, ꝙ raro vel nũꝗ ſine auxilio diuino intelligi poſſet. Inde eſt ꝙ Petro expreſſè confitẽti deitatẽ Chriſti dicẽdo: Tu es Chriſtus fi. dei vi. Matth. xvj. c. Chriſt⁹ reſpõdit: Caro & ſanguis non reuelauit tibi &c. Ex quo patet, ꝙ ad myſteriũ incarnatiõis intelligendũ ſeu veraciter cõfitendũ, reuelatio diuina reqrit̃, ꝓpter ei⁹ ſummã excellẽtiã. Sec⁹ eſt de aliis cõditiõib⁹ Chriſti in prophetis antiq̃s cõtentis vt de tp̃e ſui aduẽtus, & de ſignis eiuſdẽ. Silr̃ de v̾tutib⁹ ipſi⁹ Chriſti, & de ei⁹ excellẽtia reſpectu aliorũ ꝓphetarũ, & de mõ aduenĩẽdi, & hm̃õi. nã talia in ꝓpria ſignificatiõe poſſunt accipi: nõ em̃ excedũt cõẽm hũanę intelligẽtię capacitatẽ. Et ſic patet, ꝙ obiectio Poſtillatoris in hoc paſſu eſt inualida. ¶ Silr̃ & ei⁹ opinio nõ videt̃ rõnabilis ex trib⁹. Prĩo, qa p̃ſupponit falſum. ſ. ꝙ autoritates antiq̃ teſtamẽti ſolę ſufficiũt ad cogẽdũ Hebręos ipſas recipiẽtes, vt cognoſcãt deitatẽ Chriſti. Cui⁹ oppoſitũ patet ex dictis. Scd'ò quia exẽplũ qđ inducit de incõtinẽte (cui⁹ actualis cognitio ꝑticularis ſeu cõſideratio impedit̃ ſeu corrũpit̃, ꝓpter paſsionẽ imminentẽ: vt hr̃ in. vij. Ethic.) nõ vr̃ ad ꝓpoſitũ facere. Nam incontinẽs ſemꝑ habet æſtimationẽ verã in vniuerſali, adueniẽte tñ paſſiõe, corrumpit̃ æſtimatio vera ꝑticularis. Sed in ꝓpoſito vtraq; æſtimatio ẽ ꝑticularis ſeu ſingularis. Si em̃ principes Iudęorũ ęſtimaſſẽt Chriſtũ eẽ deũ anꝗ ꝑ paſſionẽ ĩpediret̃, deinde adueniẽte paſſiõe ĩpediret̃ hm̃õi cõſideratio, ita ꝙ crederẽt ip̃m nõ eſſe deũ ꝓut opinat̃ Poſtillator, manifeſtũ eſt, ꝙ vtraq; harũ æſtimationũ eſt ſingularis ſeu ꝑticularis: cũ ĩ vtraq; ęſtimatiõe Chriſt⁹ ſupponit̃ vt ſubiectũ, q̃ ẽ pſona ſingularis. Tũc igit̃ aut ſil' & ſemel æſtimauerũt Chriſtũ eẽ deũ, & Chriſtũ nõ eẽ deũ: q̃ ſũt cõtradictoria & ꝑ cõſequẽs ĩęſtimabilia circa idẽ: aut prim⁹ habit⁹ totalr̃ corrũpet̃, & tñ remaneret ĩ eis actualis cõſideratio, ſcd'm quã ip̃m iudicarẽt hoĩem purũ. Cui⁹ oppoſitũ dr̃ de ĩcõtinẽti. ſ. ꝙ ſẽꝑ remanet in eo vera ęſtimatio ſaltẽ ĩ vniuerſali, & philoſoph⁹ in eodẽ loco manifeſtè oñdit: & ſic exẽplũ nõ facit ad ꝓpoſitũ. Tertio, qa hæc opinio nõ cõſonat ſacris ſcripturis, q̃ circa hęc allegant̃. Nam in pabola Chriſti cũ agricolę dixiſſent: Hĩc eſt hęres: nõ põt rõnabiliter intelligi, ꝙ ĩpi æſtimaſſent eum hæredẽ in diuinitate, eo mõ quo Apl's ait ad Heb. j. a. Quẽ cõſtituit hæredem vniuerſorum. Nulla em̃ amẽtia ad tãtã põt cõit̃ deuenire inſaniã, vt credat diuinã maieſtatẽ in ꝓpria pſona ſupare. Cõis em̃ cõceptus eſt etiã apud idololatras, ꝙ deus ſeu dij tranſcendunt oẽs poteſtates. vñ ridiculũ eſſet dicere, ꝙ eoipſo ꝙ principes illi credebant ip̃m eſſe hęredẽ. ſ. deũ verũ, auderent eum interficere. Hoc etiã vr̃ contra opinionẽ ipſi⁹ Poſtil. met, q dicit, ꝙ qñ eũ interficere voluerunt iã nõ ęſtimabãt ip̃m deũ eſſe ꝓpter impedimẽtũ paſſionis inuidię & hm̃õi: & ſic iã nõ dicerẽt de ipſo: Hĩc eſt hęres. Opꝫtet igit̃ dicere, vt ꝑ hoc qđ dicebãt: Hĩc eſt hęres: ĩtelligebãt, ꝙ erat homo tãtę ecellẽtię, ꝙ poterat vocari filius dei, nõ ꝑ naturã, ſed ꝑ ſpecialẽ adoptionẽ ſeu excellentiam reſpectu ꝓphetarũ aliorũ: qđ verificat̃ de Chriſto etiã ſcd'm humanã naturã cõſiderato, cõtra quẽ nõ obſtãte tãta excellẽtia potuerunt ęſtimare, vt eũ poſſẽt ſupare ſicut & alios antea miſſos. nã magis & minus nõ variãt ſp̃em ſecũdũ Philoſophũ. Silr̃ autoritas btĩ Petri dicẽtis Act. iij. c. Scio ꝙ ꝑ ignorantiã feciſtis, ſicut & principes veſtri. Videt̃ facere contra opinionẽ Poſtil. nã ſcd'm eũ debuiſſet dicere, ꝑ odiũ ſeu inuidiã feciſtis. Hæc em̃ fuit cauſa prĩcipalis ſui erroris ſcd'm Poſtil. magis ꝗ ignorãtia. Scd'm v̾ò primã opinionẽ q̃ ẽ ſcti Tho. hæc autoritas ꝓpriè ſonat: eò em̃ ꝙ habuerãt ignorãtiã de Chriſto. ſ. de eius diuinitate, auſi ſunt ip̃m inuadere tanꝗ hominẽ purum: cui cõſonat autoritas apl'i dicẽtis: Si em̃ cognouiſſent nũꝗ dñm glorię crucifixiſſent. Qđ denotat manifeſtè, ipſos nunꝗ cognouiſſe ip̃m fuiſſe dñm gloriæ. Et notandũ, ꝙ hęc ignorãtia nõ excuſat principes Iudęorũ à crimine, ſed magis aggrauat, cum eſſet quodãmõ ignorantia affectata. Nã licet nõ attigiſſent ex ſcripturis ꝓphetarũ ad cognoſcẽdũ Chriſti diuinitatẽ, eo ꝙ ſcripturæ de hoc loquẽtes ſunt quodãmõ exponibiles, vt dictũ eſt: debuiſſent tamẽ aſſentire ſuæ doctrinæ ſcd'm quã filiũ dei ſe fatebatur. Tenebant̃ em̃ credere & obedire Chriſto ĩ lege ꝓmiſſo: Iuxta illud Deute. xviij. c. Prophetam ſuſcitabit tibi &c. ipſum audies. Qđ intelligit̃ de Chriſto ad lr̃am: & ſic ei⁹ deitatẽ tenebant̃ credere tãꝗ ab eo dogmatizatã, & ꝑ miracula confirmatã. Vñ Ioh. xv. d. dicit̃: Si nõ veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non habuiſſent: nũc aũt excuſationẽ non habẽt &c. Fuerũt em̃ impediti ab acqęſcẽdo doctrinę Chriſti ꝑ inuidiã & odiũ ipſius: & ſic nec habitualiter nec actualiter crediderũt ip̃m eſſe deũ. Nã per ſcripturas antiq̃s de deitate loquẽtes nõ omnino cõuincebantur vt dictũ eſt: Nec etiam ꝑ doctrinã Chriſti de ſe hoc teſtãtis, impediti ꝑ rãcoris & odij paſſiõib⁹. Sicut em̃ hõ cõiter nat⁹ eſt credere ſuo amico, ſic & diſcredere inimico. Ex quibus bene attentis ſequit̃ corre-

tis ſequitur correlariè, ꝙ catholicus diſputãs cum Hebræis vel eis G
prędicãdo pſuadẽs de myſteriis Chriſti, nõ debet conari ad ꝓbandum deitatẽ Chriſti ex ſacris ſcripturis ab eis acceptis. Poſſent em̃ hæc declinare per varias expoſitiones, vt etiã Poſtillator dicit in hoc capl'o: ſed potius eſt ꝓcedendũ ad ꝓbãdum, ꝙ ipſe ſit verus Chriſtus in lege ꝓmiſſus, cui eſt audiendũ & obediẽdum ex præcepto diuino. Quo oſtẽſo, deitas Chriſti facilius probatur per doctrinam noui Teſtamenti à Chriſto diuulgatã. Et iſte etiam eſt ꝓceſſus ſcientificus: quia ſecundum Philoſophum. j. phyſicorum. Connatururale eſt nobis à magis notis ad minus nota procedere.

REPLI. In ca. xxj. vbi Poſtill. dicit Hebræos dictos ab Heber. Burg. obiicit cuius obiectio correcta eſt. Gene. x. & xij. ¶ In eo. ca. vbi dicitur: Lapidem quẽ reprobauerũt &c. quem paſſum exponit Poſtillator ꝑ figurã de lapide materiali in ædificio tẽpli, ꝓut Scholaſtica hiſtoria narrat, ſed exponit de Chriſto tanꝗ figurato principaliter intẽto: ſed Burg. vult narrationẽ illam eſſe fictã, & vult primã literalẽ expoſitionẽ eſſe de Chriſto: Si Bur. accipit primã, pro principalr̃: hoc nõ negat Poſtillator: Sed ꝙ figura ſit ficta, nõ ꝓbat ſufficiẽter Bur. ꝑ Rabbi Abrahã q minoris ẽ autoritatis apud ſctãm ecc'ĩã ꝗ Scholaſtica hiſtoria, imo pl⁹ fictũ videt̃, ꝙ ille rabbi exponit lapidẽ de populo Iſraelitico. Alię ãt expoſitiões adductę nõ ſunt lr̃ales, ſed figuratiuę. Oportet igit̃ aliquã aſſignare figurã, quæ etſi ficta foret, quia tamẽ nihil habet abſurditatis, pctm̃ nõ videt̃ cõmitti: qa nõ oĩs fictio peccatũ eſt. patet Exo. vij. in. ij. correctorio. ¶ In eo. ca. vbi requirit Poſtillator, an doctores & principes Iudęorũ nouerãt Chriſtũ in lege ꝓmiſſum &c. Recitat etiã opiniones quorundã dicentiũ, ꝙ nouerũt eũ eſſe verũ Meſsiã &c. ſed nõ nouerũt eũ eſſe deũ. Hãc tñ opinionẽ Poſtillator reprobat optimis rõnibus. Burgen. autem dicit ſanctũ Tho. tenere opinionẽ illã, quã reprobat Poſtillator. & ideo ꝓ ſctõ Tho. certãs magnã facit cõmotionem, quæ ſtat in certis dictis. Primũ, qa Iudæi antiqui & moderni non potuerũt, nec hodie pñt videre & intelligere modũ vnionis naturæ humanę ad verbũ ſine cõpoſitiõe & naturarũ cõfuſiõe, igit̃ nõ potuerũt H
eũ cognoſcere deũ nec ei⁹ deitatẽ. Scd'm dictũ: Sicut hæretici malè exponentes ſcripturas negãt Chriſti deitatẽ, ſic non eſt mirum, ꝙ Hebræi propter falſas expoſitiões hoc idẽ negant. Tertium dictũ, ꝙ myſteriũ deitatis Chriſti nõ põt intelligi ſine ſpeciali reuelatione, ꝓbat hoc: qa dictũ fuit Petro Matthęi. xvj. c. Caro & ſanguis nõ reuelauit tibi. Quartũ dictũ: tẽpus aduẽt⁹ Chriſti & cætera, quæ ĩ ſcriptura de Chriſto tradũt̃, nõ excedũt cõẽm intelligẽtię capacitatẽ, ſicut ei⁹ diuinitas. Ex qbus dictis conat̃ Bur. concludere ꝙ opinio poſtillatoris ẽ irrõnabilis, & obiectio ei⁹ contra oppoſitã opinionẽ inualida. Hĩc primò vidẽdũ ẽ de irrõnabilitate illorũ q̃tuor dictorũ Bur. Scd'ò, de rõnabilitate opinionis poſtillatoris. Tertiò, de obiectionũ valore cõtra opinionẽ oppoſitam. Quo ad primũ articulũ videtur primũ dictũ Bur. valde irrationabile, qa ex eo ſequitur nullũ chriſtianũ cognoſcere Chriſtũ eſſe deum. Probat̃ ex dicto ſuo. primò, qa null⁹ chriſtian⁹ põt intelligere modũ vnionis hũanę naturæ ad verbũ: igitur ſecũdũ illationem Bur. null⁹ chriſtian⁹ põt ſcire Chriſtũ eſſe deũ. Añcedẽs eſt beati Leonis papę dicẽtis: deũ & hoĩem ĩ vnã cõueniſſe pſonã, niſi fides credat, ſermo nõ explicat. Excedit em̃ & multũ ſupereminet humanę rõnis facultatẽ, & cætera quæ de hac ineffabili vniõe ſancti doctores ſentiũt. Illatio eſt Bur. cõſequẽs aũt falſiſsimũ: qa Chriſtiani nõ mõ Chriſtũ ſciũt eſſe deũ, ſed etiã ita tenacit̃ huic ſentẽtię adhærẽt, vt ſãguinẽ pro ea effũdere ſint parati. Stãt igit̃ ſimul, ꝙ Iudæorũ ſapientes, etſi cognoſcere nõ poterãt Chriſti deitatem ex mõ incarnatiõis, poterant tñ ſcire ex ſcripturæ teſtionio, ꝓut poſt dicet̃. ¶ Nec ſecũdũ dictũ Bur. rõnabile eſt. nã & ſi ꝑuerſi doctores Hebręorũ malę ſcripturam exponẽtes & hæretici, ex prauitate volũtatis ĩtelligere nolentes Chriſtũ, dixerint nõ eſſe deum: ex hoc nõ ſeqtur, ꝙ ex ſacra ſcriptura nõ poſſet efficacit̃ oñdi Chriſtũ eſſe deum. Nã ꝑuerſa ſcripturæ expoſitio autoritatẽ ſcripturæ nõ minuit. Sicut negato primo principio, prĩcipiũ ip̃m nõ eſt min⁹ verũ: qñimo remanet neceſſariæ veritatis: ſed ſic proteruientes indigẽt ſenſu & pœna. iiij. Metaph. Nec poſtillator vult probationem ex ſacra ſcriptura dicere ſic efficacem, vt ſufficere poſſit fideli & ĩfideli prauæ & corruptæ volũtati. Nam vbi voluntas erroris ſe tenet contra rectam rõnẽ, ibi ꝑtinax pugna eſt ſecũdũ btm̃ Hylindium do. x. de trinitate. Cum em̃ ſcripturæ Chriſti deitatẽ ſonãtes, ꝑ autenticos Hebræorũ doctores bñ exponunt̃, hæretici & alij cõtra rationẽ & autoritatẽ eas exponentes fidẽ facere doctis & principibus nõ potuerunt, niſi volũtate praua præcedẽte: cũ hoc ſtat eos ex autoritate ſciuiſſe Chriſtũ eſſe deũ. & ſi volũtas ſic deprauata iudiciũ rectæ rõnis abſorbuiſſet, ex hoc nõ fuiſſent excuſati, prout prætendit Bur. ſicut nec incontinens excuſatur à peccato ſi in actu venereo rõ dicatur abſorpta. ¶ Nec tertium dictũ Burgeñ. valet, vbi

A valet: vbi ſacra ſcriptura planè dicit aliquid ad fidẽ & mores pertinẽs, ibi fides debet adhiberi, vt dicit btũs Aug. xj. de ciuitate ca. iij. Cum igitur ſacra ſcriptura prout autenticè à doctoribus Hebręorũ exponitur, clarè dicit Chriſtũ fore deũ, ei fides eſt accõmodanda. Nõ igit̃ apud doctos & principes Iudæorũ, ad id ſciendũ neceſſaria erat ſpecialis reuelatio, ſed ſufficere potuit fides acq̃ſita non impedita ꝑ prauã volũtatẽ. ¶ Nec Bur. probat ſuũ propoſitum ꝑ ea quę dicebãtur Petro, quia Petr⁹ ante miſsionẽ ſpiritusſancti fuit idiota ignorans ſcripturas de deitate Chriſti loquẽtes: & ideo Petro fuit facta ſpecialis reuelatio prout dicit autoritas allegata. Secus eſt de principibus & doctoribus Iudæorũ. Ad falſificandum etiã hoc tertium dictũ Burg. valet ſecũda q̃ſtio prologi doctoris ſubtil'. ¶ Sed quartum dictũ videt̃ cõtradicere ſecundo. Nã Burg. fundat ſecundum dictũ ſuper falſa expoſitione literæ, ſonantis deitatẽ Chriſti, ex ea concludens ꝙ per ſacrã ſcripturã à Iudæis receptã non poteſt efficaciter probari Chriſtũ eſſe deum. Nunc autem tempus ſui aduẽtus in ſcripturis ita fuit occultatũ in computatione hebdomadarum à Daniele deſcriptarũ, ꝙ non ſolum apud Hebræos, quinimo apud catholicos doctores in expoſitione multa eſt diuerſitas. Silr̃ & paſſus de Genealog. & alijs locis ſonantes tempus aduentus Chriſti, Hebræi antiqui & moderni exponunt corruptè: igitur non poteſt ſumi argumentũ efficax ex ſcriptura de Chriſti aduentu, ſicut nec de eius deitate, qđ eſt oppoſitum quarti dicti. Et fortaſſe ex ſcripturis planius & efficacius argumentũ poteſt ſumi de Chriſti deitate, ꝗ de ſui aduentus tp̃e. Quia autẽ habemus Hebręorũ expoſitores de primo, de ſecundo autem non: propter igitur Burg. inepta dicta nõ debuit dicere opinionem poſtillatoris irrationabilem. ¶ Quãtum ad ſecundum articulum, dico ꝙ poſitio poſtillat eſt multum rationabilis: quia fundatur ſuper expoſitionem literæ apud doctores Hebræorum autẽtica tranſlatione Chaldaica & cęteris quę rõnabiliter nullus Iudæus intelligens audet negare. Sed ſi quis negat non facit hoc ratiocinando, ſed proteruiendo prauitate affectionis: quod nõ facit probationẽ apud vtentes ratione minus efficacẽ, ꝓut ſupra dictũ eſt in ꝓbatiõe ſcd'i dicti Bur. ¶ Quo ad tertiũ articulum,

articulum, dico ꝙ argumẽta Burg. contra poſtil. nõ valẽt. ¶ Nõ C
primũ. quia falſè reportat poſtil. quaſi dixerit ꝙ ſola autoritas literæ ſufficiat. nã poſtil. nõ fundat ꝓbabilitatẽ poſitionis ſuę ſuper nuda litera, quę, ſicut dicit Burg. variè põt & corrũpi & exponi: ſed fundat (ſicut dictum eſt) ſuper autoritatib⁹ Iudæorũ: quas declinare eorũ docti non conſueuerũt. ¶ Secundũ Bur. argumẽtum eſt ſophiſma pertinẽs ad vicũ ſtraminũ. Putat eñ Burg. ꝙ qa Chriſtus eſt ſuppoſitũ ſingulare, ꝙ Iudæi vel alij non poſſent de eo habere æſtimationẽ in vniuerſali: quod falſum eſt: qa de vnico ſuppoſito poſſunt multa vniuerſalia demonſtratiua concludi: videlicet ꝙ Sortes eſt riſibilis, corporeus, ſenſibilis &c. Nõ ſolum in prędicamentis qualitatis ſed etiã quantitatis. Non aduertit Burg. Auicẽ. v. Meta. ſuæ, qui dicit, ꝙ omne vniuerſale reſpectu ſubiecti in quo eſt ſingulare, quia omne receptum recipitur per modum recipientis. Vniuerſale igitur comparatum ad intellectum ſingulare eſt, & tamen de tali eſt ſcientia ꝓpriè dicta, quæ eſt conſideratio in vniuerſali, cum qua ſtat ignorãtia in particulari: ſicut exemplificat poſtil. de incontinẽti. Eſt igit̃ exẽplũ illud bene ad ꝓpoſitũ. Sic igitur docti Iudęorũ habuerũt ęſtimationẽ verã de Chriſti deitate in vniuerſali: particularis autẽ æſtimatio fuit propter odium illius perſonę præpedita. ¶ Similiter tertiũ argumentum Burg. concludit ſolũ de actuali æſtimatione in ſingulari. de qua Apoſtolus dicit: Si cognouiſſent &c. Non autem concludit de vniuerſali conſideratione præcedente paſsiones excæcantes ſcd'm quã dixerunt: Hic eſt hæres. Per idẽ dicit̃ ad oẽs autoritates adductas ꝓ opinione. ſ. Tho. Nã ignorantia, de qua loquit̃ btũs Petrus, ſilr̃ & Paulus, intelligit̃ ignorãtia affectata, quo ad doctos Iudæorũ, ꝓut etiã Bur. dicit in notabili: ſed ignorantia affectata non procedit primò ex rõnis errore, ſed volũtatis prauitate ꝑuertẽte iudiciũ rõnis circa particulare, cuius vniuerſale nouerat, prout vult exemplum de incontinẽte. vnde patet rationes poſtillatoris pro ſua poſitione non eſſe inualidas, ſed potius Burg. rationes in contrarium minime valere.

GLOS. ORD.

CAP. XXII.

☞ Et reſpõdẽs. a ¶ Simile factũ. Iterum arguit per parabolas. nõ tacet, qa exaſperati ſunt: ſed peiorem irã dei,
B ꝑ aliã parabolã dicit eis eſſe venturam. b ¶ Nuptias. Nuptiarũ thalamus, eſt v̾ginis vter⁹. De inuitatis ad nuptias ſolus Matthę⁹ narrat. Aliud ſil'e ex ꝑte Lu-
Luc. 14. d. cas dicit de cœna. i. ęterno cõuiuio, de q̃ nemo ingreſſus repellit̃, ſicut de pñti eccleſia. c ¶ Tauri. Quia prius ꝓphetę, & pòſt apl'i ab infidelib⁹ paſſi ſunt; q' vobis modo ſunt in exẽplũ, qd ſit vobis credendũ. Venite fide, cæteris cõcordando. Tauri ſunt pr̃es veteris Teſtamẽti, qbus indulta eſt licentia inimicos quaſi cornu feriendi. Altilia ab alendo, id eſt pin- ☞ guia inter-

Cap. XXII.

¶ Obuians eorum prauę cogitationi de morte ſua.

Et reſpondens Ieſus, dixit iterum in parabolis eis di- a
a ¶ Hic de perſequutione apoſtolorum arguit. b ¶ Congregatio iuſtorũ. ¶ Præſens eccleſia.
a cens: †Similẽ factum eſt regnũ cę- b
¶ Deo patri. ¶ Per incarnationis myſterium eccleſiam filio copulauit.
b lorum homini regi, qui fecit nupti- c
a ¶ Prius prophetas prænuncios incarnationis.
as filio ſuo. Et miſit ſeruos ſuos uo- d
a ¶ Iudęos, quibus in patriarchis hoc promiſerat.
care inuitatos ad nuptias: & nolebãt e
a ¶ i. credere. b ¶ Apoſtolos qui aſſerunt factam. vnde, hic dicitur: Prãdium paratum eſt. i. myſterium incarnationis impletum.
uẽnire. Iterum miſit alios ſeruos di- f
cens: Dicite inuitatis: ecce pran- g
a ¶ Doctrinam iuſticiæ, & menſam ſcripturarum ex omnibus prophetis ordinaui. ¶ Introitus regni apertus in fide meæ incarnationis, qui ante fuerat clauſus.
c dium meũ paraui: tauri mei & alti- h

NI. DE LY.

CAP. XXII.

Et reſpõdens. Poſtꝗ oſtendit Iudęos iuſtè reprobatos tãquã cõtẽptores diuinæ maieſtatis, hĩc cõſequẽter oſtendit eos iuſtè reprobatos, tãꝗ cõtradictores diuinæ veritatis, cui cõtradixerũt tripl'r. primò, ipſam refutãdo, ſcd'o, ipſam impugnãdo, ibi: Tũc abeũtes Phariſæi. tertiò, cõtrariũ errorẽ amplexãdo, ibi: Congregatis aũt Phariſæis. Primũ oñdit̃ ꝑ pabolã inuitatorum ad nuptias & nolentiũ venire. & ideo ipſis reprobatis, alij ſunt vocati: in q̃ deſignat̃ vocatio Iudęorũ ad fidẽ Chriſti, vt videbit̃: quã repellẽtes, iuſtè à deo reprobati ſunt: & gẽtiles loco eorũ merito ſunt voca-
Diuiſio ti. Et iõ prima diuidit̃ in duas ꝑtes: qa priò deſcribit̃ Iudæorũ reprobatio digna. ſcd'ò gẽtiũ vocatio benigna, ibi: Tũc ait ſeruis. Circa primũ dicit̃ ſic. b ¶ Regnũ cælo. i. ſtat⁹ eccl'ię militãtis. c ¶ Hoĩ regi q f. nup. Nuptię iſtæ nõ poſſũt intelligi btitudo æterna in eccl'ia triũphãte: quia infra dicit̃, ꝙ ſerui vocauerũt ad nuptias bonos & malos: & impletæ ſunt nuptię. Dicit̃ etiã cõſequẽter ibidẽ, ꝙ inuẽtus eſt ibi hõ nõ habens veſtẽ nuptialẽ, & ꝓpter hoc eiect⁹ in tenebras exteriores. Ad btitudinẽ verò cæleſtẽ non admittẽtur

Nicolaus de Lyra.

non admittentur boni cum malis, ſed ſolũ boni. nullus etiam ibi receptus eijcietur: & ideo per iſtas nuptias intelligitur verbi ĩcar- D
natio. tũc em̃ de⁹ pater fecit nuptias filio ſuo, qñ naturã humanã copulauit naturæ diuinæ in ſuo ſuppoſito. Quę quidẽ nuptiæ celebratę ſunt in vtero virginali de quo Chriſtu. Exijt tanꝗ ſponſus ꝓcedẽs de thalamo ſuo. d ¶ Et miſit ſer. &c. Iſti inuitati ſunt Iudæi quibus data eſt lex in qua facta eſt promiſſio de incarnatione Chriſti, vt patet Geñ. penult. b. Non auferet̃ ſceptrũ de Iuda &c. & Deu. †Lu. 14. d
xviij. Prophetã ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorũ &c. Serui autẽ qui miſsi ſunt ad vocãdum inuitatos iſtos, fuerũt ꝓphetæ qui clarius denũciauerũt ea de Chriſto quę obſcuri⁹ erãt poſita in lege. hortabãtur em̃ populũ Iudaicũ expectare Chriſti aduentũ, & tendere in ipſum ꝑ fidem & bona opa. e ¶ Et nole. quia nolebãt v̾bis ꝓphetarũ obedire, vt patet ex decurſu li. Reg. & Paral'. f ¶ Iterum miſit ali. ſer. Iſti ſerui ſcd'o miſsi fuerunt illi qui de ꝓpinquo denũciauerũt aduentum Chriſti, vt Iohãnes baptiſta & diſcipl'i Chriſti miſsi ab eo in oẽm ciuitatẽ & locũ quo ipſe erat vẽtur⁹, vt hr̃ Luc. x. g ¶ Ecce prandiũ meũ paraui. videlicet ſacramẽta eccl'ię, & doctrinã, qb⁹ reficit̃ aĩa: & potiſsime ſacr̃o euchariſtię: in quo datur nobis caro Chriſti in cibũ, & ſanguis eius in potum. h ¶ Tauri mei & al. tauri ſunt præcepta moralia, altilia cõſilia ſupaddita. ☞ Illi autem ne

Moraliter. b ¶ Simile eſt reg. &c. Iſtud nuptiale conuiuiũ Moraliter.
eſt euchariſtiæ ſacr̃m, ad quod Chriſtus inuitauit Iudęos Iohan. vj. d. dicẽs: Nõ Moyſes dedit vobis panẽ de cælo, ſed pr̃ me⁹ dat vobis panẽ verũ de cęlo. Et iſtud cõuiuiũ in cœna dñi fuit patũ. Per tauros & altilia ſignificant̃ ſpũſſctĩ dona, quę cõferunt̃ ĩ hui⁹ ſacr̃i ꝑceptiõe deuota. d ¶ Et miſit ſer. ſ. apoſtolos alioſq; diſcipulos. g ¶ Dicite inui. i. Iudæis à Chriſto iã inuitatis, q̃rũ aliqui renuerũt venire ꝑ negligentiã, & aliq ꝑ occupationẽ terrenã, & aliq ꝑ inimicitiã, qa Chriſti ſeruos occidert̃. ſ. Stephanũ, Iacobũ fratrẽ Iohãnis & Iacobũ iuſtũ, vt hr̃ in actibus apl'orum.

 ✱Et miſsis

E guia interna charitate, noui Teſtamenti præcones, contemplationis pēna ſuperna petentes. Occiſa, vel ab eo quòd fuerant, vel per mortem carnis iam in requie poſiti. a ¶ Alius in uillam. In villam ire, eſt terreno labori immoderate incumbere. Negociari verò, terrenis lucris inhiare. b ¶ Rex autem. Supra homo dū inuitabat & opera clementiæ agebat, nūc in vltione rex tantū. c ¶ Et miſſis. Miſſis exercitib⁹.i. angelis per quos iudiciū exercebit, perſequentes perdit: & ciuitatem.i.carnem in qua habitauerunt cum anima in gehenna cremabit. d ¶ Nuptiæ quidem para. Omne ſacramentum incarnationis peractum eſt, natiuitas & paſſio &c. e ¶ Ad exitus &c. Actiones, ſunt viæ: exitus, defectus actionum: quia plerūq; facile conuertuntur quos in terrenis actibus proſpera nulla comitantur. f ¶ Vt uideret diſcumbentes.i. vt videri faciat iudicandorū merita, & diſcernat. g ¶ Non ueſtitum ueſte nuptiali. Confutatis autē Phariſeis ſupponit non omnes qui ſunt in eccleſia, eſſe dignos regno, ne torpeāt ſui. h ¶ Amice quomodo huc intraſti non hab. ueſtem nup. Amicus, quia ad nuptias inuitatus. Quomodo, impudentiæ arguit. i ¶ Ligatis manibus & pedibus. ligantur pœna qui hîc à malo noluerunt ligari, id eſt cohiberi. ¶ Manus quæ nō extenſæ ad eleemoſynam. Pedes tardi ad bonum. ¶ Ibi ſingula membra pœnis ſubijcientur, quæ hîc ſingulis vitijs ſeruierunt. k ¶ Exterio. &c. quia hîc interiores habent tenebras cordis. l ¶ Multi autem ſunt uocati, pauci uerò electi. Repulſo vno, in quo omne corpus malorum exprimitur, generalis ſentētia infertur. Multi autem ſunt uoc. Q. Et ſi de vno dixi, de multis eſt intelligēdū.

Marginalia: † immolata — † quotq̄t.

F ☞ Cū herodi-

ad prædicandum gentibus per totum mūdum: & ipſi deuotè ſuſceperunt fidem Chriſti ad prædicationem apoſtolorum. & hoc eſt quod dicitur Act. xiij.g. vbi Paulus loquens Iudæis induratis, dixit ſic: Vobis oportebat primum loqui verbū dei: ſed quoniam repellitis illud & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. ſic enim præcepit nobis deus: & hoc eſt q dicit: Tunc ait ſer.i. apoſtolis ſuis & alijs diſcipulis per diuinā reuelationem. i ¶ Nuptiæ quidē pa. ſunt.i. myſteria Chriſti impleta ſunt. k ¶ Sed q inuitati erant. ſ. Iudæi, vt viſum eſt. l ¶ Non fuerūt di. propter ſuā incredulitatē. m ¶ Ite ergo ad exitus ui. i. ad diſperſionem gentiū. n ¶ Et quoſcunq; inue. uo. ad nup. quia nullus volēs fidē catholicam recipere, repellendus eſt. o ¶ Et egreſſi ſer. &c. quia in eccleſia militāte admixti ſunt boni cū malis. p ¶ Et imple. ſunt nu. di. quia fides catholica diffuſa eſt per orbem vniuerſum. q ¶ Intra. autē rex ut ui. di. diſcernendo. ſ. merita & demerita credētium. Intrat aūt dupliciter: generaliter intrabit in futuro iudicio, ſpecialiter in morte cuiuſlibet hominis. r ¶ Et ui. ibi ho. non ue. ue. Iſta veſtis nuptialis, eſt charitas quæ diuidit inter filios regni & perditionis, vt dicit Aug. Dicitur autē veſtis nuptialis ſcd'm Greg. quia ea indutus Chriſtus ad nuptias venit, quando ex charitate incarnari voluit. Sequitur: s ¶ Amice quomodo huc in. Vocatur autem amicus peccator propter naturā, quæ ad imaginem dei facta eſt, & propter fidē informē quæ dei donum eſt, licet non ſufficiat ad ſalutem. t ¶ At ille ob. quia nullus pōt reſpōdere deo: ſed propria arguente cōſcientia cōuincitur, & mut⁹ efficit. v ¶ Tūc dixit rex mi.i. angelis executorib⁹ diuinæ iuſticiæ. x ¶ Ligatis mani. & pedi. quia poſt mortē non poteſt peccator bonū operari, nec ad ſalutē reuerti. y ¶ Mittite eū in te. ex. Tenebræ enim interiores ſunt tenebræ mentales, quas ſolū habēt modo peccatores. Tenebræ verò exteriores ſunt tenebræ corporales, quas cū prædictis habebūt poſt mortē, qñ in infernū detrudentur p diuinam ſententiā. z ¶ Ibi erit fle. & ſtri. dē. hoc ſupra expoſitum eſt ca. xiij. a ¶ Multi autē ſunt uo. ſ. ad fidē catholicā. b ¶ Pauci uerò ele. ſ. ad gloriam: quia pauci ſunt. ſ. cōparatiuè reſpectu illorū q ſūt vocati ad fidē. c ¶ Tūc abeū. Pha. Hîc oſtenduntur Iudæi cō tradictores diuinæ veritatis ipſam impugnando. & diuiditur in tres partes: quia primò impugnauerunt Chriſtū de veritate iuſticiæ. ſcd'o, de veritate doctrinæ, ibi: In illo die. tertiò, de veritate vitæ, ibi: Phariſæi autē au. Prima in duas. qa primò ponit Phariſæorū fallax interrogatio. ſcd'ò, ipſi⁹ Chriſti ✻ a rñſio, ibi: Cognita aūt Ieſ⁹ neqria eorū. Circa primū aduertēdū, q Phariſæi malicioſè cō-

Marginalia: G — † in agrum ſuum. — ✻ ille — H — † diſcūbentibus. — † 35. di. c. eccleſiæ — Diuiſio

a ¶ Fide cæteris concordando.
lia † occiſa ſunt, & oīa parata, uēnite
a ¶ Salutis ſuæ præconium.
ad nuptias. Illi autem neglēxerunt, [a]
[a] & abierunt: alius † in uillam ſuam, [b]
alius uerò ad negociationem ſuam.
a ¶ Alij non ſolum contemnunt, ſed & perſequuntur.
b ¶ De mortibus diſcipulorū dicit: qui ſupra in alia parabola de morte ſua dixit.
Rēliqui uerò tenuerunt ſeruos eius, & contumelijs affectos occi- [c]
a ¶ Vocem ſanguinis.
[b] derunt. Rex autem ✻ cum audiſſet, [d]
a ¶ Tamen cum tranquillitate iudicans. b ¶ Romanis ſub Tito & Veſpaſiano.
[c] irātus eſt: & miſſis ēxercitibus ſuis [e]
a ¶ Iudæos interemit. b ¶ Ieruſalem.
perdidit hōmicidas illos, & ciuita- [f] [g]
a ¶ Adhuc alios inuitat, quia ſermo dei & ſi alicubi laborat, alibi requieſcit.
tem illorum ſuccendit. Tūnc ait [h]
[d] ſeruis ſuis: Nuptiæ quidem para- [i]
a ¶ Iudæi. b ¶ Per legem & prophetas.
tæ ſunt, ſed qūi inuitāti erant, non [k] [l]
[e] fuerunt digni. Ite ergo ad exi- [m]
a ¶ Viæ, ſunt errores gentium. b ¶ Cuiuſcunq; conditionis.
tus uiārum, & † qūoſcunque inue- [n]
¶ Ad fidem. a ¶ De Iudæa.
neritis, uocate ad nuptias. Et egrēſ- [o]
a ¶ Sectas gentium. b ¶ Sicut eccleſia inter celū & infernum eſt, indiſcrete malos & bonos colligit.
ſi ſerui eius in uiās, cōgrēgauerunt omnes quos inuenerunt malos &
¶ Crediderunt quotquot præordinati erant ad vitam.
bonos: & implētæ ſunt nuptiæ † di- [p]
a ¶ Ad iudicium veniens, illuminabit conſcientias.
ſcumbentium. Intrāuit autem rex, [q]
a ¶ In fide requieſcentes.
[f] ut uideret diſcūmbentes, & uidit [r]
a ¶ Omnes qui in malo ſunt vnum. b ¶ Id eſt fidē habentē, non opera charitatis, per quam domin⁹ ad ſociandæ ſibi eccleſiæ nuptias venit.
[g] ibi hominēm non uēſtitum ueſte
a ¶ Impudentiæ arguit.
[h] nuptiali, & ait illi: Amice quōmo- [s]
a ¶ Per fidē, nō per operationē. b ¶ Noui hois ſed veteris.
do huc intrāſti, non habens uēſtem
a ¶ Quia non locus negandi ibi eſt.
nuptialem? At ille ōbmutuit. Tunc [t] [v]
a ¶ Ligātur pœna q ligati fuerūt culpa a bonis operibus.
[i] dixit rex miniſtris. † Ligātis mani- [x]
bus & pedibus eius † mittite eum in [y]
c ¶ Inferni qa hic interiores habēt tenebras. b ¶ Oculorum in vanis vagorum.
[k] tenēbras exteriores: ibi erit flē- [z]
a ¶ Qui de edacitate gauiſi ſunt.
[l] tus & ſtridor dēntium. † Multi [a]
a ¶ Ad nuptias. b ¶ Fide. c ¶ Ad regnum.
autem ſunt uocāti, pāuci uerò ēle- [b]
cti. † Tunc abeuntes Phariſæi [c]

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Illi autem ne. quia Iudæi prædicationem Chriſti & apoſtolorum contempſerunt: quia pauci comparatiuè de Iudæis crediderunt. Cauſa autem huius fuit cupiditas rerum temporaliū. Propter hoc enim ſacerdotes conſpirauerūt in mortem Chriſti, ne perderent ciuitatem & templum: in quo quidem tēplo hauriebant pecuniam populi, vt viſum eſt capitulo præcedenti ſub obtentu cultus diuini. & hoc eſt quod ſubditur: b ¶ Et abierunt, alius in ui. ſuam. alius in negociationem ſuam. Per laborem vineæ intelligitur omnis occupatio corporalis circa terrena impediēs diuina. Per negociationem verò, occupatio mentalis circa talia. c ¶ Reliq uerò te. ſer. eius & cōtu. af. occiderunt: quia Iohannes Baptiſta ab eis eſt incarceratus & occiſus. Similiter Iacob⁹ frater Iohannis, & Stephanus & alij diſcipuli Chriſti, & ſimiliter ꝓphetæ multi in teſtamento Veteri. d ¶ Rex aūt cum au. iratus eſt: quia à deo meritò pro talibus ſunt puniti. e ¶ Et miſſis ex. ſu. ſ. exercitu Romanorū ſub principib⁹ Tito & Veſpaſiano, qui ex diuina ordinatione venerunt contra Ieruſalem xlij. anno poſt Chriſti paſſionem. f ¶ Perdidit ho. il. quia in vltionem ſanguinis Chriſti, & ſuorum diſcipulorum ab exercitu Romanorum ſunt trucidati, & captiuati de Iudæis vſq; ad decies centum milia, vt dicit Ioſephus in libro de Iudaico bello. g ¶ Et ciuitatem il. ſuccendit. quia tunc Ieruſalem ſuccenſa eſt & templū in ea. h ¶ Tunc ait ſer. ſu. Hîc conſequenter deſcribitur vocatio gentium benigna: quia Iudæis repellentibus fidem Chriſti ab apoſtolis prædicatam, apoſtoli de mādato domini tranſierūt ad prædi-

Marginalia: † tollite eū, & iacite — † ſ. 20. b. Mar. 12. a Luc. 20. d.

✻ e ¶ Et miſſis &c. i. Romanis, q dicūtur exercit⁹ dei, qa venerunt ei⁹ inſtinctu in vltionē mortis Chriſti. f ¶ Perdi. ho. il. ꝑtim occidēdo, ꝑtim captiuādo. Tūc ait. Sequit: m ¶ Ite ergo. hoc fuit impletū Act. xiij. a. cū Paul⁹ & Barnabas cōſtanter dixerūt Iudæis: Vobis oportebat primū loqui verbū dei, ſed quoniā repellitis illud, & indignos vos iudicatis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad gentes. ſic enim nobis præcepit deus. Sed qui veniūt ad cōuiuiū carētes veſte charitatis, quæ eſt nuptiale veſtimētū, mittunt in tenebras exteriores ligatis manib⁹ & pedib⁹: p qd' impoſſibilis exitus deſignatur. Tūc abeun. Pha. &c. ſequitur:

Marginalia: Moraliter

✻ Magiſter

A ☞ Hierony. a ¶ Cum Herodianis dicen. Tanq̄ ingnotis, vt facilius deciperent, qa timebāt turbas: Quod per ſe nō audēt, præſidis māib⁹ attentāt. Cū Herodianis.i. militib⁹ Herodis. Sub Cæſare Auguſto quādo deſcriptio facta eſt, Iudæa facta eſt tributaria. His tributis prępoſitus eſt Herodes antipatris filius alienigena & proſelytus, rex Iudæis ab Auguſto conſtitutus. Erat ergo ſeditio in ppl'o, alijs dicentib⁹ debere dari tributa, ꝓ ſecuritate & quiete, cū Romani ꝓ oībus militēt. phariſęis cōtra nitētibus, nō debere ppl'm dei qui decimas ſoluit, & cętera quę lex dicit, humanis legibus ſubiacere. Mittunt igitur phariſæi ſi poſſent decipere. b ¶ Non eſt tibi cura &c. Illuc ꝓuocant, vt deū magis timeat, quā cæſarem: & ideo non debere ſolui tributa dicat, vt herodiani quaſi autorē ſeditiōis teneāt. c ¶ Hypocritæ. Quia aliud ſunt, & aliud ſimulant. d ¶ Reddite ergo. Vel ſicut cæſar exigit impreſſionem ſuæ imaginis, ſic & deus animam lumine ſui vultus ſignatam. e ¶ Saducæi &c. Duæ erant hæreſes in Iudæis. Phariſæorum, q præferebant iuſticiam traditionum & obſeruationū: & ſaducæorū, qui & ipſi vendicabant ſibi, q nōdū erant id eſt iuſti. Saducæi namq; iuſti interpretātur, q reſurrectionē corporū non credūt, & animas interire putāt cū corpe. turpitudinē fabulæ fingūt, quæ delirامēti eos arguat qui reſurrectionē aſſerunt. Pōt aūt fieri vt in gēte eorū hoc aliquādo acciderit. ¶ Myſticè. Hi oēs ſeptem reprobi ſunt, qui tota hac vita quæ ſeptem dieb⁹ eſt, ſteriles à bono opere ſunt: quibus miſere mortuis, ad vltimum mundana cōuerſatio quæ ſine fructu eſt tranſibit.

Marginalia: † Illaquearent — Duę fuerūt hęreſes Iudęorum. — † verſutia — Myſticè

☞ Erratis.

a ¶ Vt aliquid quaſi eo ignorante extorquerent ab eo in quo argui poſſet.
coſilium inierunt ut † cāperent eum [b] [a]
a ¶ Quaſi minus notos, a quibus minus caueret, & reprehenſi minus erubeſcerent.
in ſermone. Et mittunt ei diſcipūlos [c]
a ¶ Eo tempore Herodes erat Ieroſolymis.
[a] ſuos cum Herodiānis, dicentes: Ma- [d] [e]
a ¶ Quaſi laudatus myſterium ſui cordis ſimpliciter eis aperiat, eoſq; velit habere diſcipulos.
giſtēr, ſcimus quia uerax es, & uiam [f]
¶ Non timens prælatam perſonam.
[b] dei in ueritate doces: & non eſt tibi [g]
cura de aliquo. Non enim reſpicis
a ¶ Indiſcrete dicis veritatem maioribus & minoribus.
pērſonam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi uidetur: Licet cenſum [h]
dari Cęſari, an non? Cognita autem [i]
a ¶ Doloſitate. b ¶ Non ſecundum verba eorum blande, ſed ſecūdum conſcientias eorum aſpere.
Ieſus † nēquitia eorum, āit: † Quid [k]
a ¶ Quia aliud eſt in corde, & aliud ſimulant in ore.
[c] me tentatis hypōcritæ? Oſtendite [l]
a ¶ Denarium, qui pro cenſu ſoluitur, qui & habet imaginem Cęſaris, qui pro decem nummis computabatur.
mihi nūmiſma cenſus. At illi obtule- [m]
a ¶ Genus nummi quod pro decem nūmis cōputabatur
runt ei dēnarium. Et ait illis Ieſus:
a ¶ Satis patet, q non de ignorantia interrogat, ſed vt ad verba eorum competenter reſpondeat.
Cūius eſt imago hæc & ſuperſcri- [n]
a ¶ Tyberij priuigni Auguſti, ſub quo paſſus eſt dominus.
ptio? Dicunt ei: Cęſaris. Tunc ait il- [o]
¶ Tributum, pecuniam.
[d] lis: † Reddite ergo quæ ſunt Cæſa- [p]
a ¶ Decimas, victimas. b ¶ Qui credere debuerunt mirantur: q non habeant tentandi locum.
ris Cęſari & quę ſunt dēi deo. Et aūdientes mirati ſunt: & relicto eo abi-
a ¶ Infidelitatem reportantes. b ¶ Qui, Phariſęi abierunt.
ērunt. † In illo diē acceſſerunt ad [q]
a ¶ Qui interpretātur iuſti. ¶ Vt per frequentiā vincerēt.
[e] eum Sadūcæi, qui dicunt non eſſe
a ¶ Phariſęi credebant & animę & corporis reſurrectionem, ſed Saducæi etiam animas interire cum corporibus.
reſurrectionē: & intērrogauerunt eum dicentes: Magiſter, Moyſes dixit: ſi quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius: & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. † Erant autem apud nos ſe- [r]
ptē fratres, & primus uxore ducta defunctus eſt, & non habēs ſemē reliquit uxorē ſuā fratri ſuo: ſimiliter ſecundus & tertius uſque ad ſeptimū. Nouiſſimè autē omniū & mu-

praecepit, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Et hæc deſcriptio primò facta eſt in Iudęa, quæ eſt in medio terrę habitabilis. & in iſta deſcriptione omnes ibant ad ciuitates, de quibus erant oriūdi, vt profiterētur ſe reddituros tributum Cæſari. Tūc ſurrexit quidā nomine Iudas, natione Galilęus, qui dicebat hoc eſſe Iudæis illicitū, q. ſ. recognoſcerent aliquē dñm in terris, ſed ſolū deū q ī cęlis eſt, & multos traxit ad ſe, vt habet Act. v. Et Ioſephus idē refert. xx. lib. antiqtatū: & extūc aliqd huic opinioni adhęrebāt, qa iſta opinio erat ꝓ libertate ppl'i, & ꝓ honore ipſi⁹ dei videbat: ecōtrario alij aſſerebant, q erat licitū dare tributū Romanis: quia ꝓ defenſione patriæ militabant, & ab hoſtibus & à latronibus defendebāt, & pacē inter hoīes cōſeruabant & iuſticiam. Hanc autē quæſtionē malicioſè propoſuerunt Criſto, vt ſi diceret non eſſe licitum, ſtatim caperetur tanq̄ cōtrari⁹ imperatori. Si autē diceret eſſe licitū, videretur eſſe cōtrari⁹ libertati populi & diuino honori: & ſic incurreret maliuolētiā ppl'i. i ¶ Cognita aūt &c. Hîc ponitur Chriſti rñſio. Primò rñdet ad eorū intētionē. k ¶ Quid me tē. &c. q. d. nō quæritis veritatē addiſcere, ſed me in verbis cape. Et ꝓpter hoc vocat eos hypocritas, quia aliud pretēdebāt, & aliud intēdebāt. Cōſequēter rñdet ad q̄ſtionē. l ¶ Oñdite mihi nū. i. nummū q dat annuè ꝓ cenſu impatori. m ¶ At illi obtulerūt. quia iſte numm⁹, q dabatur ꝓ annuo cēſu à quolibet capitaneo domus valebat decē nūmos vſuales. Et iō vocabatur denarius, & erat de argento. n ¶ Cuius eſt imago &c. quia imago Cæſaris erat impreſſa ī illo denario, & nomē eius in circuitu. o ¶ Tūc ait illis: Reddi. &c. quia reddere debitū oībus eſt bonū & iuſtū: nō eſt aūt inconueniēs, nec cōtradictio, q homo ſit ſubditus hoī in tpalib⁹, & deo immediate ī ſpūalib⁹. & maximè, qa iurauerāt Iudęi ſeruare fidelitatē & reddere tributū romanis à tpe Pōpei q Iudæā fecit tributariā Romanis: & audiētes mirati ſunt, & relicto eo abierūt ſicut cōfuſi. q ¶ In illo die. Hîc cōſequēter oſtēdit quō ipugnauerūt Chriſtū Iudæi, in veritate doctrinę, ad quā ptinet reſurrectio mortuorū, quę eſt de articulis fidei. Et primò circa hoc imponit Iudæorū interrogatio. Scd'ò Chriſti rñſio, ibi: Rñdēs aūt Ieſus. ¶ Circa primū aduertēdum, q inter Iudęos qdā erāt q vocabāt Saducęi: q recipiebāt tm̄ qnq; libros Moyſi, & dicebāt aīam hoīs mortalē, & p cōſequēs negabāt reſurrectionē, ſcd'm q Ioſeph⁹ refert de iſtis. xx. libro antiqtatū. Et magiſter ī hiſtorijs, vbi pleni⁹ tāgit diuerſitas quæ erat in ſectis Iudæorū: qd' ꝓpter breuitatē omitto. Iſti ergo mouerūt q̄ſtionē, q̄ videbat eis inſolubilis: & ꝓpter hoc videbat eis reſurrectio mortuorū īpoſſibilis. Et ponit caſ⁹ de muliere q̄ deſpōſata eſt ſeptē frib⁹ ſucceſſiue: qa qñ aliqs moriebat ſine filio, frat ei⁹ tenebat accipere

Marginalia: C — Ioſeph⁹ libro. xviij. antiqtatū — † Mar. 12. b — D — † Mar. 12. b Luc. 20. e Act. 23. b.

Nicolaus de Lyra.

B Spirabāt cōtra Chriſtū, quorū malicia primò oſtēdit. & hoc quadrupliciter. Primò ī hoc qd' dr: a ¶ Cōſiliū inierunt. vt ex colloquutiōe cōi melius ꝑpēderēt qualiter poſſent eū decipere. Secūdò cū dicit: b ¶ Vt caperent eum in ſermone. Quia nō poterant eū capere in malo opere. Et quia facilius capit homo in verbis q̄ in factis. Tertiò, cū ſubditur: c ¶ Et mittunt ei diſcipulos ſuos. i. hoīes Chriſto incognitos ſcd'm ęſtimationē eorū, vt corā ipſis audacius loqueret, & laxaret linguā ad aliqd dicēdum, vnde poſſet capi. Quartò, cum ſubditur: d ¶ Cum herodianis. Iſti em̄ herodiani erāt milites Herodis: quia iſta quæſtio fuit facta Chriſto feria quarta ante paſſionē ſuam. Et de Herode legitur, quòd ipſe erat in Ieruſalem cū exercitu ſuo in die paſſionis, quia venerat in Ieruſalem propter ſolennitatem Paſchalem. Sic ergo milites Herodis miſſi ſunt cum diſcipulis phariſæorum, vt diſcipuli poſſent eum capere in ſermone, & milites ſtatim raperent eum, vt puniretur in corpore. Sic ergo patet, qualiter malicioſe agebant contra eum verbo: quia primò commendāt eū verbis, vt facilius inducant eum ad dicendum aliquid cōtra poteſtatē Cæſaris: de quo volebāt ſibi facere quæſtionem, vt videbitur. Dicunt ergo ſic: e ¶ Magiſter ſcimus, quia uerax es. In vita. f ¶ Et uiam dei in ueritate doces. In ſana doctrina, g ¶ Et non eſt tibi cura de aliquo. In quo apparet tua iuſticia: & ſic eum commēdant, licet fallaciter de veritate vitæ, doctrinæ & iuſticiæ. q. d. non dimittes timore cuiuſcunq; hominis etiam Imperatoris dicere veritatem: & tūc proponunt quæſtionem brigoſam apud eos dicentes: h ¶ Licet cenſum dare Cæſa. an nō. Iſta quæſtio habuit ortum à tēpore natiuitatis Chriſti; quia prout habetur Luc. ij. c. Cęſar Auguſt⁹ præcepit,

Marginalia: † 23. q. 1. c. militare. & q. fin. ca. ſi morte. & c. cōuenior De cle. con iu. c. ex ꝑte tua. — † Mar. 12. d

vxorē ad ſuſcitādū ſemē fri ſuo, ita q prim⁹ fili⁹ nat⁹ ñ aſcribebat gñanti, ſed mortuo fri, ſcd'm qd' ſcribit Deu. xxv. Iſta ergo mulier ſiue, ꝑle ſuſcepta mortua ē poſt oēs fres. Et iō, ꝓponūt qōnē Xpo.

In reſurrectione

✻ e ¶ Magiſter ſci. &c. Chryſo. Hæc eſt hypocritarū prima ſimulatio, qa laudāt q̄s perdere volūt. p ¶ Reddite ergo &c. Orige. Mūdi princeps diabol⁹ Cęſar dici pōt. nō em̄ deo reddere poſſum⁹ q̄ ſua ſūt, niſi pri⁹ pricipi mūdi reddiderim⁹ q̄ ſūt ſua. i. niſi depoſuerim⁹ maliciā vniuerſā. In illa &c. Seqt: r ¶ Erāt apud. Per iſtos ſeptē, q nō reliqrūt ſemē, deſignat vniuerſitas deſidentiū, q ex ſuis opibus nō relinquūt aliqd memoria dignum

Marginalia: Moraliter

✻ In reſurrectione.

Ea ☞ ¶Erratis.Ideo quia neſcitis ſcripturas. Vnde ſequitur.vt neſciant virtutem dei. b ¶In reſurrectione. Reſurgent quidem corpora,quæ poſſent nubere & nubi:quod de his dicitur,qui habent membra genitalia:ſed alta ratione nõ nubent. c ¶De reſurre.&c.Hoc quidem de reſurrectiõis conditionibus queſtioni propoſitę reddidit. De ipſa verò reſurrectione contra infidelitatẽ eorũ ita ait: De reſurrectione autẽ mortuorũ: ita teſtimonium ponit: Qđ videt̃ ambi-

Diuiſio guũ,vel nõ ſatis ad reſurrectionis pertinet veritatem, quia illi prophetas (vbi apta ſunt teſtimonia) non recipiunt,ſed tm̃ qnq; libros Moyſi.Et hic de reſurrectione, & alibi de diuinitate quædã corã cõtẽptoribus inuenit̃ dñs dixiſſe: non

Ѣ.7.a vt daret ſanctũ canibus, & mitteret margaritas ante porcos,ſed quia inter eos q tentabant,erant aliqui qui vtiliter audebant,quos pro aliorum immundicia negligi nõ oportebat. d ¶Nõ legiſtis. In Moyſe quẽ recipitis, alioquin poſſet apertiora de reſurrectione teſtimonia ꝓphetarũ dare:ſed ꝓphetas ſaducæi non recipiunt. e ¶Deus Abraham &c. qui iam mortui erant, quando hęc dicebat, ergo ꝑ hoc animas ꝓbat ꝑmanere poſt mortẽ:non eñ diceret̃ deus nõ exiſtentiũ. Et ſic introducit̃ & corporũ reſurrectio,quæ cũ aĩabus bona vel mala

† ſtupebãt geſſerunt. Deus Abraham & Iſaac & Iacob. Per hoc ꝓbat æternitatẽ animarũ. Et ſtatim infert: Nõ eſt deꝰ mortuorum &c. vt cũ probauerit animas permanere poſt mortem, conſequenter introduceret̃ etiã corporũ reſurrectio, quæ cum animabus bona vel mala geſſerunt. f ¶Silentium. Nota venena inuidiæ ſuperari poſſe,ſed difficile conquieſcere. g ¶Conuenerunt.vt multitudine vincerent quem non poterant ratione.In tentando conueniunt,qui in doctrina contrarij ſunt. Iam confutati erant in oſtenſione denarij, iam viderãt

Mar.12.c etiam ſaducæos obmuteſcere, ſed tamẽ maleuolentia & liuor nutrit impudentiam. h ¶Tentãs eum. Marcus ait,quod ei ſapienter reſpondenti dominus dixerit:Non longe es à regno dei.Potuit enim fieri,vt qui tentãs venit reſpõſo dominico conuerſus ſit. Vel tentatio non eſt mala quaſi volentis decipere, ſed cauta volentis amplius experiri ignotum.

Diliges dñm

lier defuncta eſt:In reſurrectione er- a

a ¶Opinabantur,ꝙ ſi reſurgerent,ꝙ ita tunc ſicut nunc in hoc ſeculo viuerent.

go cuius erit de ſeptẽ uxor? Omnes b

enim habuerunt eam. Reſpondens c

a autem Ieſus,ait illis:Erratis,neſcien- d e

a ¶Quę reſurrectionem aſſerunt. b ¶Qua poteſt corpora ſuſcitare.

b tes ſcripturas,neq; uirtutem dei: In f g

¶Viri producent.

reſurrectione enim, † neq; nubent,

a ¶Fœmine producentur. b ¶Ecce ſpiritualis conuerſatio.i.ſine labe corruptionis viſione dei fruentur qui ibi erunt.

neq; nubentur: ſed ſunt ſicut angeli h i

c dei in cælo. De reſurrectione autem

a ¶In Moyſe quem recepiſtis.

d mortuorum nõn legiſtis, quod di-

ctum eſt à deo, dicente uobis: † Ego k

e ſum deus Abraham, deus Iſaac, &

deus Iacob. Non eſt deus * mortuo-

a ¶Simpliciter gradientes miracula venerantes ſequuntur doctrinam

rum ſed uiuentium. † Et audiẽtes tur-

bę † mirabãtur in doctrina eius. Pha l

a ¶Sapienti reſponſioni.

f riſæi autem audientes, ꝙ † ſilentium

a ¶Non habentibus quid dicerent.

g impoſuiſſet Sadducæis, conuenerũt m

a ¶Pro omnibus legiſdoctor,vt ſi vincat,omnes victores habeantur, vel ſi vincitur,ſolus erubeſcat.

in unum, & interrogauit eum unus n

a ¶Non ſcire deſiderans.

h ex eis legiſdoctor tẽtãs eum. * Ma- o p

a ¶Cuius non vult eſſe diſcipulus. b ¶Egregium.

giſter, quod eſt mandatum ma-

Nico.de Lyra.

a ¶In reſurre.ergo cuius erit de ſeptem uxor? q.dicerent:impoſſibile eſt,ꝙ detur alicui eorũ determinatẽ. Cuius cauſa ſubditur: b ¶Omnes enim habuerunt eam.Et per conſequens eadem ratione ſi debeat aſſignari vni,& alteri.Item non videtur poſſibile,quod detur ſeptem fratribus ſimul:quia eſt cõtra legem Moyſi,ꝙ duo fratres ſimul cõiungantur vni mulieri matrimonialiter:& ex hoc intendunt concludere, ꝙ impoſſibile ſit animam immortalem eſſe & hominem reſurgere. c ¶Reſpõdens autem Ieſus.Hic ponitur Chriſti reſponſio.Vbi tria facit per ordinem;quia primò oſtendit eorum errorem,& erroris cauſam,dicens: d ¶Erratis. In hoc ſupple, quod reſurrectionem negatis. e ¶Neſcientes ſcripturas. Ipſi enim non recipiebãt ſcripturas prophetarum in quibus fit expreſſa mentio de reſurrectione mortuorum,vt habetur Dañ.xij. a Multi qui dormiũt in puluere terræ euigilabunt &c.Et Ezechi.xxxvij.a. Facta eſt ſuper me manus domini &c.Et ex ignorantia iſtarum ſcripturarũ procedebat error eorum. Secunda cauſa tangitur, cum ſubditur: f ¶Neq; uirtu. dei. Si enim bene conſideraſſent virtutẽ dei, quæ poteſt aliquid ex nihilo facere, quod ipſi habebant neceſſe concedere,ex quo recipiebant libros Moyſi,vbi fit expreſſa mẽtio de creatione mundi,nõ negarent quin poſſet reſuſcitare mortuos. Secundò ſoluit argumentum eorum,dicens: g ¶In reſurrectione enim neq; nubent. id eſt viri non accipient vxores. h ¶Neq; nuben. id eſt mulieres non accipientur à viris, quia homines non reſurgent ad vitam carnalem cibis & venereis vtentem. i ¶Sed ſunt ſicut Angeli dei. Viuentes viſione & fruitione dei.Et ſic patet eorum argumentum nihil concludere,quia illa inconuenientia ad quæ deducebant,non ſequũtur,niſi ex ſuppoſitione,ꝙ actus carnales venereorum ſint in reſurrectione,quod patet eſſe falſum.Tertiò confirmat veritatem reſurrectionis authoritate ſcripturæ dicentis Exodꝰ.iij. k ¶Ego ſum deus Abrahã & deꝰ Iſaac &c. Quando enim dominus protulit hæc verba,illi patriarchæ erant mortui corporaliter: cum ergo aliquis non poſſit eſſe deus rei nõ exiſtentis, vel eius quod eſt nihil quod idem eſt (quia creaturæ ad deum eſt relatio realis quæ non poteſt fundari in nihilo) oportet ergo ꝙ iſti patriarchæ aliquo modo eſſent. & ideo cum non viuerent vita corporali, ſequitur quod anima adhuc viuebat, & per conſequẽs ꝙ immortalis erat, quare non deſtruitur deſtructo corpore, & per cõſequens ſequit̃ ꝙ reſurrectio erit: quia anima nõ poteſt eſſe perfectè quietata,nec beata, niſi vniatur cum corpore: ad cuius vnionem habet inclinationem naturalem.Conſiderandum tamẽ, ꝙ ſaluator bene accepiſſet autoritatem magis expreſſam de immortalitate animæ & futura reſurrectiõe, autoritatem ſ.prophetarum, vt viſum eſt,ſed illa nõ recipiebatur â ſaducæis: & ideo nõ fuiſſet efficax contra eos. l ¶Phariſæi autem. Hic conſequenter oſtenditur qualiter impugnauerunt Chriſtum in veritate vitæ,in hoc ꝙ ꝓpoſuerũt ſibi quæſtionem tentatiuam de primo mandato legis. Circa quod primò ponitur eorũ interrogatio. Secundò ponitur Chriſti reſponſio,ibi:Ait illi Ieſus. Circa primũ dicitur:Phariſæi autem &c. Licet eñ ipſi eſſent contrarij ſaducæis in opiniõe de animę immortalitate & de mortuorum reſurrectione,vt viſum eſt, tamen conueniebant cum eis in Chriſti perſequutione.Et ideo audiẽtes,ꝙ ſilentium impoſuiſſet eis. m ¶Conuenerunt in unum.Ad inuadendum ipſum Chriſtum alio modo,& ad ipſum venerunt in magna multitudine ad magis eum terrendum. n Et interrogauit eum unus ex eis. vt ſi confuſus eſſet, ſolus videretur confundi: ſi autem vinceret, omnes viderentur per eum viciſſe,ſecundum quod dicit Chriſoſtomus. o ¶Tentans eum. Capere.ſ.in ſermone. Marcus tamen videtur contrarium dicere. xij. cap. vbi dicitur quod Chriſtus dixit iſti legis doctori quærenti de primo mandato legis:Nõ longe es à regno dei. Dicendum, ꝙ iſte in principio venit mala intentione cum alijs:ſed poſtea audita Chriſti reſponſione vera, pœnituit & Chriſti reſponſionem approbauit, dicens. Magiſter in veritate bene dixiſti &c.vt habetur Marc.xij. Et tunc Chriſtus videns eius pœnitentiam intulit verba pręmiſſa, dicens: Non lõge es à regno dei &c. Simile autem habetur Ioh. vij. vbi dicitur quod principes & phariſæi miſerunt miniſtros,vt comprehenderent Ieſum. Illi autem audientes Chriſti prædicationem pœnituerunt,& ſic ad principes redierunt:& cũ quærerẽt ab eis,quare nõ audixiſſent eum. Reſponderunt: Nunq; loquutus eſt ſic homo. Conſequenter proponit̃ quæſtio: p ¶Magiſter quod eſt mãdatum magnum in lege? Credebat enim,ꝙ ſtatim reſponderet de mandato primò primę tabulæ:Non habebis deos alienos. Et tunc habuiſſet argumentum contra eum de præcepto Charitatis quod eſt maius; ſicut & charitas eſt maior virtus ipſa fide.

Ait illi Ieſus

Moraliter * g ¶In reſurrectione enim &c. Reſurrectio ſpũalis eſt à morte culpę ad vitã gratię, quę eſt arra glorię:& ideo qñ hęc reſurrectio firmata eſt ꝑ ꝓpoſitũ cauendi recidiuũ firmatũ profeſſiõe religionis,& etiã obſeruatũ,tũc eſt ſimilitudo ad angelicã vitam, quia ꝑ caſtitatẽ fit cõformitas angelicæ puritati. Angeli ſimiliter nihil proprium poſſident in hoc mundo, & obediunt continuè ipſi deo. p ¶Magiſter quod eſt mandatum magnum in lege.Chryſo.De magno mandato interrogat qui minimum nõ obſeruat.Et iſtis ſunt ſimiles multi ſtudentes, qui quærũt alta & ſubtilia,cũ tñ adhuc ignorẽt cõmunẽ doctrinã & prima rudimẽta,volentes volare antequã alas habeant: & ſic in vanũ laborant.

* In his

Margin: † neq; ducũt vxores, neq; nuptũ dãtur. † Exo.3.c. Mar.12.c * deus. † Mar.12.c. † os occluſiſſet * Et dicẽs G H

A a ☞ ¶Diliges dñm deũ tuũ. Fictã conſciam interrogantis dñs primo rñſo ꝑcutit. Deus tuus vnus eſt, Non aſſumes nomen dei

Exo.20.a tui in vanum, Obſerua diẽ ſabbati. Hęc tria ad dilectionẽ dei per

Ibidem.b tinent. Cuius cogites vnitatem: veritatẽ: volũtatem. b ¶Ex toto corde. Integritas fidei exprimitur. In tota aĩa, ꝑfecta obedientia exigitur: In tota mẽte, perſeuerantia oſtendit̃. c ¶In his duo. Nã ideo duæ tabulę legis datę ſunt in quibꝰ erãt decẽ pręcepta legis quę ſunt decachordũ pſalteriũ. Tria in vna q̃ ſunt ad deũ, ſeptẽ in

Deu.5.a. altera quę ſunt ad ꝓximũ. In prima primũ eſt: Ego ſum dñs deꝰ tuus, q eduxi te de terra ęgypti. Non habebis deos alie-

Exo.20.b nos: quia Chriſtus cũ patre & filio & ſpũ ſancto vnꝰ eſt deꝰ. Scđm: Non aſſumes nomen dei tui in vanũ.i. nomen Chriſti nõ debet in vanũ accipi, vt putemus eũ factum, ꝑ quẽ oĩa facta ſunt. Quia verò vnꝰ deus eſt pater & filius & ſpũſanctꝰ.

Ibidem. In ſpũſancto.i. in dono dei requies nobis promittit̃. Vñ tertiũ ſequit̃: Memẽto,

Ibidem. vt diẽ ſabbati ſanctifices: in eo nõ facies omne opꝰ. In altera tabula. Honora patrem & matrẽ: Et: Non occides: Nõ mœchaberis: Nõ furaberis: Non falſum teſtimoniũ dices: Non concupiſces vxorẽ proximi tui: Non concupiſces rem proximi tui. d ¶De Chriſto. ſiue venit, ſiue futurum creditis, quẽ purũ hominem aſſeritis. e ¶Dixit. Iſtud dicere eſt ęqualem ſibi filiũ generare. f ¶Domino. Non ſcđm ꝙ de eo natus, ſed ꝙ de patre ſemper fuit. g ¶Quõ. Repugnantia ſunt hęc ſcđm veſtrũ intellectũ.

☞ Et nemo

a ¶Id eſt diligere debes.

a gnum in lege? Ait illi Ieſus: † Dili- a b

b ges dominum deum tuum ex toto

a ¶Intellectu, vs nullum in confeſſione diuinitatis relinquas errori locum. b ¶id ẽ voluntate: vt nihil ei contrarium velis.

corde tuo: & in tota anima tua: & in

a ¶i. In memoria nil reminiſcens quo minus de eo ſentias. b ¶Dignitate.

tota mente tua. Hoc eſt † maximum

a ¶Ordine. b ¶Et ſi in exequutione ſit primum.

& primum mandatum. Secundum c

a ¶Non par. ¶Quia de dilectione.

autem ſimile eſt huic: † Diliges pro-

a ¶In proximo, ꝙ dei bonitate factus eſt. b ¶Id eſt tuam ſubſtantiam.

c ximum tuum, ſicut teipſum. In his d

a ¶Id eſt ad hæc duo refertur totus decalogus, & monita prophetarum ibi habent finem

duobus mandatis uniuerſa lex pen

a ¶Quia il'o fertur, vbi habet finem. b ¶Qui ad tentandum venerant: occaſionem dederũt ſuę confutatiõis.

dẽt & prophetę. Congregatis au- e

tem Phariſæis, interrogauit eos Ie-

d ſus, dicens: Quid uobis uidetur de f

a ¶Secundum carnem

Chriſto, cuius filius eſt? Dicunt ei: g

a ¶Non reprehenduntur, ꝙ Dauid filium dicunt, ſed qa filium dei eſſe non credunt. b ¶Si purus eſt homo.

Dauid. Ait illis: Quomodo ergo h i

a ¶Non de corde ſuo, ſed in ſpiritu ſancto. b ¶Qui non ante eum ſecundum vos.

Dauid in ſpiritu uocat eum domi- k

¶Pater. ¶Filio.

e f num, dicens: † Dixit dominus domi

¶Non ad horam.

no meo, ſede à dextris meis, donec l m

¶Inobedientes. ¶Subiiciam tibi volentes vel nolentes.

ponam inimicos tuos ſcabellũ pedũ

tuorum? Si ergo Dauid uocat eum n

a ¶Quod eſt ſecundum deitatem b ¶Quod eſt ſecundum carnem.

g dominum, quomodo filius eius

Nico.de Ly.

B a ¶Ait illi Ieſus. Hic ponit̃ Chri-

† Pſ.109. ſti reſponſio. b ¶Diliges dominum

Mar.12.d deum tuũ &c. Hoc eſt maximũ &

Luc.20.g primũ mãdatum. Hîc tria ſunt videnda de ipſo pręcepto charitatis. Primũ eſt qualiter ſit intelligendũ. Scđm, qualiter ſit primũ. Tertiũ, qualiter implendum.

Dilectiõis pręceptũ q̃tuor in locis traditur ¶Circa primũ ſciendũ, ꝙ iſtud præceptum in quatuor locis traditur in ſcriptura, ſ. Deut. vj. vbi ponuntur tria: Diliges dominũ deũ tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. & hîc Matt. xxij. vbi dimittitur fortitudo, & duobus alijs additur vnũ ꝙ deus diligatur ex toto corde & ex tota anima, & ex tota mente. Mar. autẽ. xij. ponũtur iſta tria, & additur quartũ. ſ. ex tota virtute quod eſt idem cũ eo quod dicitur Deut. vj. Et ex tota fortitudine. Et eodẽ mõ Luce. x. habetur: niſi ꝙ dicitur ibi, ex omnibus viribus tuis. qđ idẽ eſt cum eo quod dicitur: ex virtute vel ex fortitudine. Et ſic patet, quod quatuor iſta ſunt de ratione iſtius pręcepti. ſ. diligere deum ex toto corde, ex tota mẽte, ex tota anima, & ex tota fortitudine. Cuius ratio eſt, quia diligere eſt actus voluntatis. Duplex eſt autẽ actus ipſius, vnus eſt elicitus, & alter imperatus. Actus autem elicitus eſt qui immediate egreditur ab ipſa voluntate, & iſte actus tangitur cum dicitur: Diliges dominum deum tuum ex toto corde. Id eſt ex tota voluntate: quia ſicut ex corde oritur motus ad alias partes corporis, ita voluntas mouet alias potẽtias animæ. Actus autem imperatus voluntatis eſt actus alterius potẽtiæ motę ad ſuũ actum per ipſam volũtatem. Per voluntatẽ autẽ informatam charitate mouetur intellectus ad aſſentiendũ his quæ ſunt fidei & ad meditandũ de deo dilecto. Et iſte actus ſignificat̃, cum ſubditur: In tota mente. Ibi enim accipitur mens pro ipſo intellectu, vlterius per voluntatẽ mouetur appetitus ſenſitiuus, vt conformetur ſuperiori parti: quia ſicut ſphera ſuperior mouet inferiores ſuo motu, ita volũtas appetitũ ſenſitiuum, vt habetur

Philoſop. ij. de anima. Et iſte actus notatur, cũ dicitur: Et in tota anima. Per animã eñ hîc intelligit̃ pars ſenſitiua. ſcđm qđ ſcribit̃ Geñ. j. c. Factus eſt homo in aĩam viuẽtẽ. i. vitã animalẽ & ſenſibilẽ corpori dantẽ, vt dicit glo. Vlterius per voluntatẽ mouẽtur potẽtiæ motiuæ & executiuę ad operandũ ex dilectione. Et hoc notatur cũ ſubditur: Ex tota fortitudine tua. vel, ex oĩbꝰ uiribꝰ tuis: quod idem eſt, patet ergo primum. ¶Circa ſcđm conſiderãdũ, ꝙ aliquid dicitur primũ dupliciter. Vno modo origine: & ſic illa quæ ſunt imperfectiora priora ſunt in illis quæ procedunt de potẽtia ad actũ, vt dicitur. ix. metaphyſice. Alio modo dicit̃ aliquid primũ dignitate ſeu perfectione. Hoc ergo ſcđo mõ ꝓximitatis, mandatũ de dilectione dei dr̃ primũ, qa origine, dilectio proximi prior eſt ſcđm ꝙ dicit btũs Ioh. j. canonica: ca. iiij. d. Qui nõ diligit fratrẽ ſuũ quẽ videt, deũ quẽ nõ videt, quõ põt diligere? Et ſic patet ſcđm. ¶Circa tertiũ cõſiderãdũ, ꝙ totũ & perfectũ idẽ ſunt, vt habet̃. iij. phyſicorũ. & iõ diligere deũ ex toto corde, & ex tota aĩa, & ſic de alijs eſt diligere ex ꝑfecto corde vel ex ꝑfecta aĩa, & ſic de alijs. Perfectũ autẽ dicit̃ aliqd dupl̃r. Vno mõ, qñ nihil ſibi deeſt de ꝑfectione ſibi poſſibili. Alio mõ, qñ nihil ſibi deeſt de ꝑfectione ſibi debita vel cõpetẽti: ſicut hõ mediocris ſtaturę dr̃ ꝑfectę quãtitatis, licet nõ habeat quãtitatẽ gigãtis. Sic ergo accipiẽdo ꝑfectũ priõ mõ, ſic implet̃ pręceptũ dilectiõis in patria: qa mẽs ibi fert̃ in deũ totalr̃ & ꝑfectè, qñtũ ſibi poſſibile eſt, & ſine aliq̃ interruptiõe. & ſcđm hoc dicit Aug. libro De ꝑfectiõe iuſticię, ꝙ mãdatũ charitatis ſolũ implebit̃ in patria, vbi erit charitas ꝑfecta. Si autẽ accipiat̃ ꝑfectũ ſcđo mõ, ſic implet̃ in via, qñ nihil diligitur cõtra deũ. Iſta eñ eſt ꝑfectio quæ debet ineſſe ex debito neceſſitatis. & hoc ſufficit ad ſalutẽ. Diligere ergo deũ ex toto corde, hoc mõ eſt ſic diligere deũ, ꝙ nihil diligat̃ cõtra ipm̃. Seqtur: c ¶Scđm autẽ ſimile &c. Diliges &c. i. ad eandem btitudinẽ, ad quã diligis te. d ¶In his duob. &c. Sicut eñ in ſpeculatiuis oẽs cõcluſiones dependẽt ex hoc principio: De quolibet affirmatio vel negatio: Sic in operabilibus oĩa dependẽt ex dilectiõe dei principaliter, & conſequẽter ex dilectione ꝓximi. ꝓpter hoc oĩa mãdata legis & monitiões non ſunt niſi quędã explicatiões iſtorũ duorũ mãdatorũ, quia oĩa ordinãt̃ ad dilectionẽ dei & ꝓximi, vt patet intuẽti. Et ſil̃r doctrina ꝓphetarũ ad hoc ordinat̃. e ¶Congregatis autẽ &c. Hic cõſequẽter oſtẽdit̃ phariſæos eſſe cõtradictores diuinæ veritatis errori cõtrario adhęrendo. Ad cuiꝰ euidẽtiam cõſiderandũ, ꝙ licet phariſæi & legiſperiti cognouerunt in principio Ieſum eſſe verũ Chriſtũ, & ꝑ cõſequẽs deũ & hominẽ, vt. ŝ. dictũ eſt. c. pręcedẽti ſup illud: Hic eſt hęres: qa tñ cõceperũt cõtra eũ odiũ & rãcorẽ: ideo hęc vera æſtimatio corrupta eſt ĩ eis aliquo mõ, vt. ŝ. dictũ eſt. & ideo incęperũt eũ negare & ꝑſequi tanq; blaſphemũ, qa dicebat ſe eſſe filiũ dei: & ꝑ cõſequẽs incipiebãt corrũpere ſcripturas & deprauare quę loqbant̃ de eiꝰ diuinitate, ꝓpter qđ Chriſtꝰ fecit eis iſtã quęſtionẽ de Chriſto. g ¶Cuius filius eſt? Dicunt ei: Dauid. ſolum. ſ. diuinitatẽ negando. h ¶Ait illis. Arguẽdo. ſ. in cõtrariũ. i ¶Quõ ergo &c. i. ſpiritu ſancto inſpiratꝰ. k ¶Voca. eũ &c. Qđ eñ iſta ſcriptura intelligat̃ de Chriſto. Patet, qa ipſi phariſæi nõ negauerũt hoc, imo conceſſerũt. l ¶Sede à dextris &c. Sedere aũt à dextris vno modo accipitur pro ęqualitate, & ſic Chriſtus ſcđm ꝙ deus, ſedet ad dexterã. Alio modo eſt eſſe in potioribus bonis. & hoc modo cõuenit Chriſto ſcđm humanitatẽ: qa vt ſic ĩ gloria pręeſt angel̃. m ¶Donec ponã ini. &c. Iſtud cõplebitur in iudicio, qñ oĩa perfectè ſubijciẽtur hoĩ Chriſto. n ¶Si ergo Dauid &c. q. d. cũ ſcđm naturã hũanã ſit filiꝰ Dauid, & ꝑ cõſequẽs eo ĩferior, oportet ponere in eo aliã naturã, ꝑ quã ſit dñs eiꝰ & eo ſuperior. Hęc aũt eſt diuiã: & ſic ĩ Chriſto duę ſunt naturę, diuina & hũana.

Et nemo poterat

Moraliter * d ¶In his &c. qa tota ſacra ſcriptura ad dilectionẽ dei & ꝓximi ordinat̃. f ¶Quid.u.u.de Chr. Chriſtꝰ Gręcè dicit̃ vnctꝰ Latinè: qđ cõpetit epĩs & regibꝰ: ꝓpter qđ debẽt imitari Dauid tanq; boni filij ĩ mãſuetudĩe & iuſticia ipſiꝰ. Dr̃ eñ de ipſo. ij. Reg. xxiij. a. Ipſe eſt eñ q̃ſi tenerrimꝰ ligni vermiculꝰ, q licet ſit molliſſimus, tñ ꝑforat lignũ durum. Sic reges & epĩ debẽt eſſe molles & ſuaues erga bonos, & efficaciter punire rebelles obſtinatos.

Margin: † Deut.6.a † magnũ † Leu.19.d Mar.12.c Ro.13.c C D Diuiſio

Ea ¶Et nemo poterat &c. Nota venena inuidię ſupari poſſe, ☞ ſed difficile conquieſcere. Cap. XXIII.

T Vnc locutus eſt. Illis confutatis qui doloſi ſunt, inſtruit eos q idonei ſunt, nihilominꝰ hortās eos ſubijci illis propter ſacerdotium, & nominis dignitatē: nō opera, ſed doctrinam conſiderantes. c ¶Onera grauia. Legis mādata permixtis ſuis traditiōibꝰ, ſcd'm ea ſuadētes viuere: & nō venire ad facilē & delectabilē gratiā Chriſti. vñ ß. Venite ad me qui laboratis & onerati eſtis. d ¶Oīa uerò. Dixit tales doctores audiēdos eſſe, non imitādos. nūc oſtendit cauſam propter quid nō poſſunt credere Chriſto, i. quia omnia faciūt vt videātur ab hominibꝰ. Nō poteſt enim Chriſto cęleſtia prædicāti credere, qui gloriā terrenā cupit. e ¶Dilatant. nō vt faciēdo ſint iuſti, ſed vt dicēdo appareāt iuſti. Dilatant enim philateria. Datis mādatis per Moyſen intulit dominus: ligabis ea in manu tua, & erūt immota ☞ ante oculos

ß. 11. d

Hierony. †19. di. c. ſecundum.

Nicolaus de Lyra.

a Et nemo poterat ei reſpondere. Quia nō poterāt ſcripturam negare. Conſiderandū tamē, ꝙ Iudæi moderni diuinitatē Chriſti negantes dicūt prædictam autoritatem dictā eſſe ad literā de Abrahā: & ꝙ Eliezer diſpēſator domꝰ Abrahæ fecit hunc pſalmum, agens deo gratias de victoria quā habuit Abrahā de quinq; regibus, vt habetur Gēn. xiiij. poſt quā victoriā apparuit dñs Abrahę, dicens: Noli timere Abrahā, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis. Dicūt ergo, ꝙ eliezer loquitur ſic: Dixit dñs. i. deꝰ celi qui eſt dñs oīm, Dño meo, Abraham. Sede à dextris meis &c. quia cōfortauit eū, vt viſum eſt ꝓmittēdo ei auxiliū & præmiū. Sed iſta expoſitio patet falſa. Primò per titulū Pſ. vbi ponitur Pſalmꝰ Dauid etiā in Hebræo, quod non ponitur in Pſ. factis ab alijs. Item per illud quod ſubditur in Pſ. eodem. Ex vtero ante luciferum genui te. Quod non poteſt dici de Abraham, ꝙ ſit genitus ex vtero dei vel ſubſtantia & ante luciferū, id eſt ante mundi creationem, ſed ſolum poteſt verificari de filio dei. Et iterum in fine Pſalmi dicitur. Tu es ſacerdos &c. quod nō poteſt verificari de Abrahā, qui nō fuit ſacerdos: & dato ꝙ fuiſſet, tñ ſacerdotiū eiꝰ nō potuiſſet fuiſſe ī ęternū, ſed ſolū Chriſti ſacerdotiū eſt ęternū.

†Luc. 11. f. 26. q. 7. c. alligāt. de cōſe. diſt. 4. c. baptiſmus

¶In capitulo. xxij. vbi dicitur in poſtilla: Quia anima non poteſt perfectè eſſe quietata.

ADDITIO. Perfecta hominis beatitudo (quę in viſione diuinę eſſentię principaliter conſiſtit in anima) non dependet à corpore: vnde ſine corpore poteſt anima eſſe beata, vt in prima ſecundæ. q. iiij. arti. v. in cor. q. licet verum eſt, ꝙ perfectius habebit anima ſuam propriam operationem in qua felicitas cōſiſtit, cum ſit vnita corpori glorioſo ꝙ̄ ſeparata: & hoc denotāt verba Augu. xij. ſuper Geneſim ad literā ſi rectè intelligātur. Similiter dicendū eſt, ꝙ anima ſeparata, in viſione diuinę eſſentię totaliter quieſcit ex parte appetibilis cum habet illud quod ſuo ſufficit appetitui, licet nō totaliter quieſcit ex parte appetentis: quia illud bonū non poſſidet ſcd'm omnē modum quo poſſidere vellet. vnde corpore reſumpto beatitudo nō creſcit intēſiuè, ſed extenſiue tantū, vt in quæſtione præallegata. Nec eſt neceſſariū ꝙ deductio iſta intelligat in Verbis ſaluatoris qa ad cōcludendū cōtra Saducęos ſufficit ꝓbare ꝙ aīa ſit immortalis. Nā ex mortalitate animæ quā ipſi credebant, ꝓcedebant ad negandum reſurrectionem.

NICO. DE LY.

T Vnc loquutus eſt Ieſus. &c. Ca. XXIII. Hic oſtenditur tertiò Iudęos eſſe iuſtè reprobatos, qa fuerunt fictores bonitatis. Et diuiditur in duas partes, quia Saluator primò ponit huius fictiōis motiuum. Scd'ò cōcludit huiꝰ motiui multiplicē effectū, ibi: Vę aūt vobis ſcribę & phariſæi. Pria ī duas: qa primò ſaluator hmōi motiuū oſtendit.

Diuiſio

oſtendit. Scd'ò, hoc motiuū ā ſuis diſcipulis excludit ibi: Vos aūt. Motiuū aūt fuit ſuperbia Phariſæorū & legiſperitorū. Et hęc ſuperbia oſtēdiē ex tribꝰ. Primò ex abuſu ſuę ꝑtātis. Scd'ò ex ſimulatiōe ſanctitatis, ibi: Oīa ergo. Tertiò ex ambitione dignitatis, ibi: Amant autē primos recubitꝰ in cœnis. Circa primū conſiderādū, ꝙ à tpe Moyſi fuerūt cōſtituti à deo. lxx. ſenes ętate & ſcīa prouecti, qui cū Moyſe haberēt curā ppl'i: & dicebanē iudices ordinarij, qa ad ipſos fiebat recurſus in dubijs cauſis. Magnę etiam cauſę nō tractabātur ſine eis: & iſtud fuit obſeruatū apud Iudęos ꝗdiu fuerunt in poteſtate. Et hoc eſt qd' dicit hic ſaluator: c ¶Su. cathedram. i. in autoritate iudicādi populum. d ¶Sederūt ſcribę. quia illi qui videbātur in populo eſſe magis periti ad hoc eligebantur. e ¶Oīa ergo quæcunq; dixe. quia prælatis etiā malis eſt obediendū, niſi in his quę ſunt maniſeſtè cōtra deū: & ſunt habendi in reuerentia, ꝗdiu tolerant in officio ſuo. Qd' patet per exemplū Dauid qui venerabatur Saulē regē, licet ſciret eū eē malū & à deo reprobatū. f ¶Opera uerò eorum noli. quia nō ſunt imitandi in malis: imo tantū in bonis. g ¶Alligant enim onera. quia ſupra legis pręcepta cōſtituerāt multa ex ſuis traditionibus, ſicut. ß. patuit ca. xv. quę erant ſubditis grauia & importabilia. h ¶Digito autem ſuo. id eſt modicū conatū ad agendū talia nolunt apponere. Ex hoc patet, ꝙ ille qui cōſtituit legē aliquā, licet non ſit ſubditus legi, quātū ad hoc ꝙ puniatur per hominē ſi cōtrariū faciat, tamen obligatus eſt ad legē implēdā, & grauiꝰ punieē à deo ſi faciat cōtrariū, qa tranſgreſſio eius grauior eſt ꝓpter ſcandalū. propter qd' dicit ſapiēs: Patere legē quā ipſe tuleris. Et extra de cōſti. ca. Cū oēs. dicit, Qd' qſqs iure in altero ſtatuit, ipſe eodē iure vti debet. Patet etiā ex prædictis, ꝙ illi qui ſtatū eccleſiæ in generali, ſeu aliquē ſtatū eccleſiæ in ſpeciali onerant grauibꝰ ſtatutis ſine magna & euidenti neceſſitate, abutunē ſua ꝑtāte, ſicut faciebāt Scribæ & Phariſæi. vnde dicit Auguſt. ad inquiſitiones Ianuarij loquēs de religione chriſtiana: Ipſam religionem noſtrā quā dñs noſter Ieſus Chriſtus in pauciſſimis ſacramentorum celebratiōibus voluit eſſe liberā, quędā ſeruilibꝰ pręmunt oneribus, adeo vt tolerabilior ſit cōditio iudæorū, qui nō humanis præſumptionibus, ſed diuinis ſubijciuntur inſtitutis. i ¶Omnia uerò. Hic oſtenditur ſuperbia Phariſæorū ex ſimulatione ſanctitatis, quia hoc faciebāt vt eſſent in reuerētia & honore in populo. Et hoc eſt quod dicit: Omnia uerò opera ſua faciūt ut ui. &c. i. propter gloriā humanā: quia videri in bonis propter gloriā diuinā nō eſt malū, ſed magis meritorium, vt. ß. dictum eſt. v. capitu. k ¶Dilatant phylateria ſua. Phylateria ſecundū quod dicit Hiero. erāt quædam chartæ in quibꝰ ſcri- bebatur deca

†11. q. 1. c. oīa. &. c. ſignificaſtis, &. c. nō q̄les. 3. q. 7. § fina.

*ſeruare.

† difficilia portatu

H

a eſt: Et nemo poterat ei reſpondere

a ¶Quia confutati ſunt verbis. ¶Sed aperte comprehenſum tradunt Romanę poteſtati.

uerbum, neq; auſus fuit quiſquam ex illa die eū amplius interrogare.

Cap. XXIII.

¶Vt confuſio illorum iſtis ſit diſciplina. confutatur malus vt corrigatur bonus: quidquid facit malus, propter bonos ſit.

b T Vnc locutus eſt Ieſus ad turbas & ad diſcipulos ſuos, di-

¶Doctrinam, quam docuit Moyſes.

c cens: † Super cathedram Moyſi ſe- d

a ¶Propter cathedram, non vitam.

derunt Scribę & Phariſęi. † Omnia e

a ¶Ad cathedram pertinentia. ¶In corde.

ergo quæcumq; dixerint uobis, *ſer

¶In opere. ¶Doctrinam tenete, non vitam.

uate & facite: ſecundum opera uerò f

¶Quia non concordat vita cū doctrina.

eorū nolite facere. Dicunt enim, &

a ¶Vndecumq; traditiones colligant, quæ conſcientiam non leuant, ſed grauant, quas ſuis viribus implere non poſſunt.

g non faciunt. † Alligant enim, onerā g grauia, & † importabilia, & impo-

a ¶Quaſi ad hoc fortes ſint.

nunt in hūmeros hominum, digi- h

a ¶Id eſt nec in minimis perficiunt, quę ſine gratia implenda docere pręſumunt.

d tō autem ſuo nolūt ea mouere. Om i

¶Et hoc per partes oſtendit: Dilatant &c.

nia uerò opera ſua faciunt, ut uide-

a ¶Eo fine, vt venentur gloriam: & id eo non poſſunt credere Chriſto cęleſtia prędicāti. b ¶Per partes oſtēdit

e āntur ab hominibus. Dilātant enim k

Moraliter. b ¶Tūc loquutus. Sequitur: e ¶Oīa ergo quęcunq; dixe. uob. ſer. & fa. ſcd'm opera uerò eorū nolite fa. Hoc generaliter intelligendū eſt de oībus bñ docētibꝰ & malè viuētibꝰ: nā eorū doctrīa debet acceptari, & vita repudiari. g ¶Alligāt em̄ &c. Hiero. Hoc generaliter dicit aduerſus omnes magiſtros qui grandia iubēt, & minora nō faciūt. Chryſoſto. Tales aūt ſunt qui graue pōdus veniētibꝰ ad pñiam imponūt, & ſic dū pñs pœna fugiē, cōtēnitur futura. Si em̄ faſcē ſuper humeros adoleſcētis, quē nō pōt portare poſueris: neceſſe habet vt aut faſcem reijciat, aut ſub pōdere cōfringatur. Sic & hoī cui graue pondus pœnitentiæ imponis, neceſſe eſt vt aut pñiam reijciat, aut ſuſcipiens dū ferre nō pōt, ſcādalizatus ampliꝰ peccet. Deinde ſi erramus modicā pñiam imponēdo, nōne melius eſt ꝓpter miſericordiā reddere rōnē ꝙ̄ ꝓpter crudelitatē: Vbi pr̄familias largus eſt, diſpēſator nō debet eſſe tenax. i ¶Oīa uerò opera ſua faciūt. Chryſoſto. In omni re naſcitur quod eam exterminat. Sicut in ligno vermis, & in veſtimento tinea. vnde ſacerdotū miniſterium qui poſiti ſunt ad ędificationē ſanctitatis, corrumpere diabolus nititur, vt hoc ipſum bonū dum propter homines fit, fiat malū. ⁂ Amant pri

Moraliter

A ante oculos tuos. i. ſint tibi in ope & meditatiōe. Et Phariſęi male interpretātes ſcribebāt decalogū in mēbranulis, & ligabant in fronte, ꝑ qd' religio ſi viderēt populis. Iuſſerat etiā Moyſes, vt in quattuor angulꝰ palliorū facerēt fimbrias, vt ꝑ hoc eſſent diſcreti iſraelitici populi. Illi verò faciebāt grandes fimbrias, & in eis ligabāt acutas ſpinas, vt eūdo & ſedēdo interdū pūgerēt: quaſi ſic cōmoniti retraherenē ad officia dei. Hmōi faciunt hodie zelo dei, ſed nō ſecūdū ſciētiā, mulierculæ in paruis euāgelijs, & ligno crucis, & in huiuſmodi rebꝰ: qd' ſuperſtitio ē. ¶Phylateria hebraicum nomen eſt, & ſonat ſeruatoria, phylaxe enim ſeruare, Thorath lex interpretaē. a ¶Vos aū. Duplici ratiōe ab his attēdere iubet, ne eorū ſimulatiōe ſeducamur, vel ne ęmulatione inflāmemur. b ¶Vnus eſt. q illuminat hominē, quod nō aliꝰ homo ſed tātū exercet docēdo nō intellectum præſtat. c ¶Pater ue. Deus dicit pater & magiſter natura, homo indulgentia. Pater, vt honor ætati deferaē, nō vt autor vitę habeaē. Magiſter, ex cōſortio veri magiſtri tanq; eiꝰ nūcius, & ꝓ reuerētia eiꝰ à quo mittiē, honoraē. d ¶Qui maior. Certantibus de prioratu diſcipulis (vt Lucas ait) Chriſtꝰ nō eos initæ cōtētionis arguit, ſed formā humilitatis oſtēdit. Qui maior eſt. i. maioris meriti, vel q præferē alijs, debet eos præuenire obſequēdo, nō ſuperbè dominando. Bene agentibus, ꝑ humilitatē ſit ſocius; cōtra delinquētes, zelo iuſticiæ ſit erectꝰ. Nōnūq; grauiꝰ delinquitur, ſi inter peruerſos plꝰ equalitas ꝙ̄ diſciplina cuſtoditur. Rectorē & matrem exhibeat pietas, & patrem diſciplina. Cauendūq; eſt, ne aut diſtrictio rigida, aut pietas ſit remiſſa. e ¶Clauditis. vel malo exemplo, vel myſteria ſcripturarum tollēdo. Exēplo em̄ & doctrina eorū qui magiſtri ſunt, alij qdē Chriſtū nō recipiūt.

*veſtimentorū ſuorū

†Mar. 12. d Luc. 11. f &. 20. g

Phylateria

*rabbi

†Iac. 3. a

†Luc. 14. c &. 18. c

B

Nicolaus de Ly. ☞ Circūitis

bebaē decalogus mandatorū, & ponebaē illa charta in capite ad modū coronæ. Per hoc ſignificabaē, ꝙ debebant legē in memoria habere, ſecūdū ꝙ habetur Deut. vj. Dicebanē aūt phylateria à phylaxe qd' eſt ſeruare, & tora quod eſt lex: qa erant quædā ſigna ſeruādę legis. Phariſæi igiē vt viderenē præ cæteris religioſi, faciebant ſibi phylateria magis lata, & ſcribebant in eis decalogū de groſſiori litera. & eadē ratiōe faciebāt fimbrias maiores in pallijs ſuis. Quæ autē eſſent iſtæ fimbriæ, dictum eſt. ß. ix. cap. ſuper illud verbū: Tetigit fimbriā veſtimēti eiꝰ. a ¶Amāt autē. Hic cōſequēter oſtendiē ſuperbia eorum ex ambitione dignitatis, cum dicit: Amant autem primos recu. in cæ. & hoc duplici de cauſa. ſ. ratione gulæ: quia ibi ponuntur fercula meliora, & ratione ſuperbiæ, quia eſt locus honorabilior. b ¶Et primas cathedras in ſynagogis. vbi conueniebant homines ad audiendum verbum dei. Et ſalutationes in foro. i. in loco patenti. c ¶Et uocari ab hominibus rabbi. Deſiderare enim ſcientiam & actum docendi non eſt malum, ſed meritorium: ſed deſiderare nomen tantū, hoc eſt malum & ſuperbiæ peccatū. Si tamen deſideretur nomen & autoritas magiſterij ad hoc, ꝙ ſcientia iam habita aliquis melius poſſet vti, nō eſt malū, ſed eſt bonū: qa bonus doctor debet quærere illa quæ faciunt ad efficaciā ſuæ doctrinæ. Verūtamen quia homo nō eſt magiſter pricipalis, ſed ſolus deꝰ. ideo dicit: d ¶Vnus eſt enim magiſter ueſter. qa ſolus deus pōt interius docere intellectū illuminando, ſeu ſpeciē intelligibilem infundendo. homo autem docet tantum exterius aliqua proponendo: ex quibus formantur phantaſmata debita, à quibus intellectus agens facilius abſtrahit ſpeciem intelligibilē, ſicut in ſanatione hominis natura agit tantum principaliter, medicus autem aliqua adminiſtrat ex quibus natura iuuatur. e ¶Omnes autem uos fratres eſtis. quia filij dei per creationem, & adoptionem gratiæ. f ¶Et patrem nolite uocare. Licet em̄

†Antiqui libri nō habent iſtud. Væ vobis &c. vſq; ad ꝓximū vę.

Diuiſio Phariſæi amāt prios recubitꝰ in cœnis duplici de cā.

phylateria ſua: & magnificant fim-

a ¶Q. mercedem ſuę religionis gulam ſequuntur: & in publico gloriam quęrunt.

brias. *† Amānt autem primos recu a

a ¶Magiſtros primos ſedere non vetat ſed eos arguit. qui hæc habita vel non habita indebite appetunt.

bitus in cœnis, & primās cathedras b in ſynagogis, & ſalutationes in fo-

a ¶Magiſtri.

ro & uocari ab hominibus, rābbi. c

a ¶Id eſt quod deo debetur vobis pręſumatis: nec alios rabbi voceris, ne diuinum hominibu honorem deferatis.

a *Vōs autem nolite uocari rabbi.

b Vnus eſt enim magiſter ueſter: om d e

¶Ab vno facti vnius naturæ.

nes aūt uos fratres eſtis. Et patrē noli f te uocare uobis ſuper terram: unus

a ¶Autor naturę: quia ex ipſo ſunt omnia.

c eſt enim pāter ueſter, qui in cælis eſt.

a ¶Ne appetatis vocari.

†Nec uocēmini magiſtri: quia magi g

a ¶Repetit propter filium per quem ſunt omnia, vel per quem reconciliati ſumus. b ¶Cui quidquid ſcitis attribuendum eſt. c ¶De primatu non ſit contentio inter vos.

d ſtēr ueſter unus eſt Chriſtūs. Qūi h maior eſt ueſtrum, erit miniſter ue- i

a ¶Incaute eleuauerit.

ſter. † Qui autem ſe exāltauerit, hu- k l

a ¶A domino, & ſi non coram hominibus. b ¶De benefactis prouide.

miliābitur, & qui ſe humiliāuerit, ex

a ¶A deo. b ¶Qui habetis noticiam legis & prophetarum.

āltabitur. Væ auten uōbis Scribę & m

a ¶Qui aduentum Chriſti doctrinę ſimulatione abſcon ditis, qui aperit regnum cælorum.

e Phariſęi hypocritę, qūi clauditis regnum cęlorum ante homines. Vos n

a ¶Non creditis. b ¶Credere volentes.

enim non intrātis, nec intrōeuntes ſi p

a ¶Qui veſtra ſuperſtitione nihil intenditis, niſi vt pręd am de ſubiecta plebe faciatis.

nitis intrare. † Væ uōbis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui comeditis domos uiduarum, orationes lon-

Licet em̄ aliquis poſſit vocari pater in terra ratione generatiōis doctrinę ſiue ætatis, tamē ſolus deꝰ eſt pater principalis: qa ab eo ſolo habemꝰ aīam intellectiuā, quæ eſt forma hoīs pater autem eſt ille q dat formā. g ¶Nec uocemini magiſtri &c. ſicut iā ſupra expoſitū eſt h ¶Qui maior eſt ueſtrum. i. vult eſſe ſecūdū veritatē. i ¶Erit miniſter ue. id eſt paratus ad officia hūilitatis ſcd'm decētiā ſui ſtatus: ꝓpter hoc papa vocat ſe ſeruū ſeruorū. k ¶Qui autē ſe exaltauerit. in pręſenti ꝑ ſupbiā. l ¶Humilia. in futuro per gehennę pœnam. m ¶Væ aūt uobis. Poſtq; Saluator oſtendit hypocriſis motiuū, qd' eſt ſuperbia: hīc oſtendit eius multiplicē effectū. Et diuidiē in duas partes: qa primò deſcribit ex multiplici effectu hypocriſis culpā ſcd'ò ſubiungit pœnā, ibi: Serpentes genimina. Circa primū aduertēdum qd' hypocriſis eſt ſimulatio falſa. & iō opponiē veritati. Veritas autem triplex eſt, doctrinæ, iuſticiæ, & vitæ. Et ideo diuidiē in tres partes: qa priò oñditur qualiter Phariſæi corrūpebāt ꝑ hypocriſim veritatē doctrinæ, ſcd'ò idē oñdiē de veritate iuſticiæ, ibi. Væ vobis ſcribæ & phariſęi hypocritę qui decimatis. tertiò idē oſtēdiē de veritate vitę, ibi: Væ vobis ſcribæ & phari. hypo. q mūda. Circa primū cōſiderādum, qd' doctrina legis ad tria ordinabaē, videlicet ad cognitionem Chriſti in lege promiſſi. ſecūdò ad ſalutis conſequutionē per mādatorum īpletionē, vt ſupra dictū eſt. ix. c. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mādata. Tertiò ad cultum vnīꝰ dei obſeruandū. Et ideo diuidiē in tres partes, ſcd'm qd' iſta tria per hypocriſim corrumpebāt phariſæi ſcd'a ibi: Vę vobis ſcri. & phari. hypo. q circū. tertia ibi: Væ vobis duces cęci. Cōſiderandū aūt, qd' in omnibꝰ iſtis effectibus hypocriſis pręponit hāc dictionem vę: quę maledictionē ſignificat. Cuiꝰ ratio eſt, qa ſicut in lege veteris Teſtamēti ponūtur benedictiones obſeruātibꝰ legem, & maledictiones tranſgredientibꝰ eā, vt habeē Deutero. xxviij. ita in euangelio ponūtur beatitudines, vt habitū eſt. v. ca. & hoc reſpectu iuſtorum, & hic cōtrarię ponūē maledictiones cōtra hypocritas falſo iuſticiam ſimulātes dicit ergo: Væ au. uobis ſcribæ & phari. Regnum cælorum hīc accipitur ꝑ beatitudine æterna: Oſtium per qd' intratur ad ipſam Chriſtus eſt, ſecundum qd' ipſemet dicit Ioh. x. b. Ego ſum oſtium: per me ſi quis introierit, ſaluabitur. Clauis autem qua aperitur hoc oſtiū vel clauditur, eſt doctrina: propter quod autoritas docendi vocatur clauis ſcientiæ, vt habetur Lucæ. xj. & ideo per ſanam doctrinam aperitur hoc oſtium, & per falſam doctrinam claudiē. Ergo quia phariſæi & ſcribæ autoritates quæ ſunt in lege & prophetis de Chriſto corrumpebant, vt viſum eſt præce. ca. ideo claudebāt regnum cælorum ante homines, eos à fide & noticia Chriſti veri auertendo. ideo ſeqē: n ¶Vos enim. quia à cognitione quā habuerunt de Chriſto per odium & rancorē cōuerſi ſūt ī errorē vt viſum eſt ca. dræce. & ca. xxj. o ¶Nec introeuntes &c. i. intrare volentes, q̄les erāt ſimplices ppl'i. p ¶Si nitis. Quia ꝑ iſtos phariſæos fuerūt decepti, & à fide Chriſti ꝓ maiori parte auerſi. Væ vobis

C

Diuiſio

Diuiſio Vę in ſacra ſcriptura cuius nota ſit

⁂ a ¶Amant primos recubitus in cœnis, & primas cath. Iſta recipere cum exhibentur ordinatè, non eſt malum, ſed ipſa cōcupiſcere. f ¶Et patrem nolite uocare uobis ſuper terrā. nō excludit exhibitionē honoris debiti ſed indebiti. ſ. vt propter adulationē vel aliqd huiuſmodi nō fiat. m ¶Væ autē uobis ſcribæ & pha. hy. q clau. reg. cæ. ante homines &c. Hoc faciūt illi q neqter repellūt prędicatores. & cōfeſſores viam ſalutis apire pctōribꝰ volētes, & ſimiliter illi q fulmināt indiſcretè ſentētias excōicationis, ſuſpēſionis aut interdicti. p ¶Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ qui comeditis Iſti ſunt begbardi ſāctitatē ſimulātes ꝓpter quæſtū, non ꝓpter ſalutem animarum

 ⁂ Væ vobis

E a ¶ Circuitis. In toto orbe euagelio detrahitis: & ſi quis vobis adhęret, duplę pœnę filius eſt: quia neq; remiſſionē peccatorū accipit, & in eorū ſocietatē incidit: qui Chriſtū ſunt pſecuti. Quiſq; eius filius dicit̃ cui⁹ opera agit. b ¶ Proſelytū. Proſelyti ſunt de gentibus in ſynagogā recepti, quorū raritas p vnum ſignificatur quia vix aliqs poſt Chriſtū. c ¶ Quicũq;. Phariſæi q oĩa fecerunt propter lucrũ, dicebant eſſe etiā ſanctiora oblata ꝙ templũ vel altare: vt hoĩes pmptiores eſſent ad offerēda dona, ꝙ ad præces fundēdas ĩ templo vel iuſticias faciēdas. In quo nō dei timorrē, ſed ſuā cupiditatem attēdebāt. Ideo arguit eos dñs ſtulticię & fraudulentię. ¶ Tēplũ vel altare ad gloriā dei pertinet, & ad hoĩs ſalutē. Aurũ vel donũ altaris, & ipſa ad gloriā dei pertinēt, & tñ magis ad delectationē hoĩm, & vtilitatē ſacerdotũ. Et ideo aurũ quo delectant̃, & dona qbus paſcuntur, ſanctiora dicunt̃: vt hoĩes pmptiores ſint ad illa offerēda. ¶ Typicē. Templum & altare eſt Chriſtus. Aurũ & donũ, laudes & ſacrificia quę deo offerũtur: nō em̃ ille p hęc, ſed hęc p illũ ſanctificantur. d ¶ In cælo. Per creaturā. vbi non putatis piuriũ eſſe, iurat in cælo. i. p ſubiectā creaturā iurat, & p diuinitatē pręſidētē creaturæ. e ¶ Væ uobis. Et hic arguit eos auariciæ: quia nihil pretermittũt de his quæ ad cõmodum ſuum ſunt. f ¶ Qui deci. qa deus præceperat oĩm rerũ decimas offerri ppter alimoniā ſacerdotũ. Nota qđ p eleemoſynā aliqua ĩpunitas nō emit̃ in iniqtate manētibus.

☞ Hęc opor

a ¶ Qu. Seruus domini voluntatem ſciens, & non faciens, vapulabit plagis multis.

gas orantes: propter hoc † amplius accipietis iudicium. Væ uobis Scribę & Phariſęi hypocritę qui circumi

¶ Totum orbem.

tis mare & aridam, ut faciatis unum

¶ Ad legem conuertatis vnum aduenam de gentibus.

proſelytum: & cum fuerit factus, fa

a ¶ Dum videns vitia veſtra, reuertitur gentilis factus: & pro preuaricatione, maiori pœna dignus,

citis eum filium gehennę † duplo ꝙ

a ¶ Scribæ & Phariſæi. b ¶ Aliorum. c ¶ Stulti.

uos. Væ uobis duces cęci, qui dicitis: quicumq; iurauerit per templũ,

a ¶ Si conuictus fuerit mēdacij, non tenetur criminis reus.

a ¶ Reus periurij non tenetur. b ¶ In pecunia, quę ſacerdotibus offertur: ſi conuincitur, ſtatim in quo iurauerit cogitur exoluere.

nihil eſt: qui autem iurauerit in auro

a ¶ Proterui. b ¶ A vero lumine, qui putatis maius ſanctificatum ꝙ ſanctificans.

templi debitor eſt. Stulti & cęci, qd enim maius eſt, aurum: an templũ, quod ſanctificat aurum? Et quicum

¶ Non eſt reus periurij.

que iurauerit in altari nihil eſt: qui

a ¶ In oblationibus & victimis, & cęteris quę offeruntur: hęc mox repetuntur.

cumq; autē iurauerit in dono quod eſt ſuper illud, debet. Cæci, quid

¶ Sanctificatum.

enim maius eſt: donum, an altare, quod ſanctificat donum? Qui er

¶ Ex quo oblatorum ſanctificatio deriuatur.

go iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus quæ ſuper illud ſunt. Et

a ¶ Aſtringitur ſacramento continentis, & contenti, & ſanctificantis & ſanctificati.

quicumque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo qui habitat in ipſo. Et qui iurat in cælo, iurat in throno dei, & in eo qui ſedet ſuper

a ¶ Hic arguit eos auaritiæ: quia nihil pretermittunt de his quę ad commodum ſuum ſunt.

eum. † Væ uobis Scribæ & Phariſęi

a ¶ Qui queritis decimam. ¶ Diligenter exigitis. decimas cunctarum rerum. b ¶ Id eſt viliora olera.

hypocritæ, qui decimatis mentham

¶ Incorrecta.

& anethum & cyminũ, & reliquiſtis

tum valet illud donũ. Et iſte error ſimiliter pcedebat ex cupiditate, ppter quod ſubditur: i ¶ Cæci: quid enim maius eſt, donum, an altare qđ. &c. q. d. ipſũ altare: qa ſi quis feciſſet tunc oblationem deo alibi ꝙ in Ieruſalem & ꝙ in altari quod erat in in tēplo, non erat acceptabilis deo: imo ĩ hoc incurrebat crimē ſacrilegij. Addit etiā ſecundā rationem ad hoc: k ¶ Qui ergo iu. &c. Ex ꝙ patet, qđ iuramentum qđ fit in altari includit illud qđ fit in dono qđ eſt ſuper altare, & nō econuerſo: & ſic ſe habet ad illud ſicut totum ad partē. Addit etiam tertiam rõnem ab hoc dicens: l ¶ Et qui iu. Quia enim tēplum erat ordinatum ad diuinum cultũ, ideo deus ſpeciali modo habitabat in tēplo: ideo iurans per templũ, iurat per deũ qui colit̃ ĩ templo: & hoc eſt maius ꝙ iurare in dono qđ ſibi offert̃. Confirmat autē vltimum dictũ per exemplũ. m ¶ Et qui iu. ĩ cælo. quia ſicut dictum eſt ſup. ca. v. qui iurat per cælũ, iurat quodāmodo per ipſũ deũ, in quantum virtus diuina relucet ſpeciali modo in cælo. n ¶ Væ uobis ſcribæ & phariſęi hypocri. Hic oſtendit qualiter phariſæi corrumpebant veritatē iuſticiæ per hypocriſim, quia illa quæ erant parui ponderis, multũ reputabant ad ſimulationem ſctitatis: & illa quæ erant maioris neceſſitatis ad ſalutē, contēnebāt: & hoc eſt qđ dicit: o ¶ Decimatis men. Hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo reſpectu ſui, quia licet miniſtri templi acciperent decimas à populo, tamen de illis acceptis à populo, & de his quæ habebāt ex labore ſuo, decimas reddebāt ſummo ſacerdoti, vt habetur Numeri. xviij. Et ideo ad ſimulationem ſanctitatis reddebant eis decimas de minimis. Hoc etiam faciebant ratione cupiditatis, vt per exemplum ſui inducerent populum ad reddendum ſibi decimas de omnibus vſque ad minima. Aliter poteſt intelligi reſpectu aliorum: quod per doctrinam ſuam inducebant ad decimas ſtricte ſoluendum ſibi, vt ſit ſenſus. Qui decimatis menthā & annethum. hoc eſt qui decimare docetis. p ¶ Et reliqſtis quæ grauiora ſunt &c. Hoc ſimiliter intelligit̃ dupliciter. Vno mõ reſpectu ſui, qa quę erāt magnę neceſſitatis, facere obmittebāt. Alio mõ reſpectu aliorũ qa alios ad talia obſeruāda ĩducere negligebāt. Similiter faciunt ſacerdotes eccleſiæ & prælati, qui ſollicitè arguunt & argui pcurāt ☙ ſubiectos

† abũdāti⁹

† duplo magis

† Lu. II. f.

Nico. de Lyra.

☙ a ¶ Væ uo. ſcri. Hic oſtendit qliter corrumpebant veritatē doctrinæ in his quæ pertinent ad ſalutē: dicebāt em̃, qđ obſeruare legem erat neceſſariũ oĩb⁹ ad ſalutē: qđ eſt falſum, qa multi Gentiles ſunt ſaluati, vt Iob, & plures alij. Ex ſuppoſitione autē hui⁹ falſi diſcurrebāt aliqui doctores Hebræi per diuerſas ciuitates & caſtra, vt poſſent conuertere aliqs de gentilitate ad Iudaiſmum: & hoc eſt qđ dicit̃ hic: b ¶ Qui circuitis ma. Proſelitus em̃ legis dicebatur ille qui de Gētilitate ad Iudaiſmum conuertebat̃. c ¶ Et cum fue. fa. &c. quia per malā vitam ſuam ipſum in moribus corrumpebant: ſed additur: d ¶ Duplo quā uos &c. quia ille ſic in moribus deprauatus ad gentilem ritum reuertebatur & ſic erat apoſtata à lege quam obſeruare promiſerat: & ſic ĩ morib⁹ & fide peccabat. Similiter autem faciunt illi qui multum laborant ad hoc vt poſſint aliquem ad ſtatum religionis adducere: & cum adductus fuerit, per mala exēpla faciunt ipſum apoſtatare, & ſic fiunt nouiſſima eius peiora prioribus. e ¶ Væ uobis duces cæci qui dicitis: quicunque &c. Hic conſequenter oſtendit qualiter corrumpebant veritatem doctrinæ in his quæ pertinent ad actum latriæ: cuius actus eſt iurare modo debito, & iuramentum obſeruare. Phariſæi enim & ſcribæ ex cupiditate moti, dicebant, quod illi qui iurabant per templum dei, nec peccabant, nec erant in aliquo obligati: ſed illi qui iurabant per aurum templi, erant obligati ad ſoluēdum ſacerdotibus certam portionem auri. Et iſte error procedebat ex cupiditate, vt dictũ eſt. In reb⁹ enim materialibus non eſt aliqua ſanctitas, niſi in quantum ordinantur ad cultum diuinum; ad hoc autem directè ordinabatur templum. Aurum autem quo operiebantur parietes templi interius, magis ordinabatur ad templi decorem. propter hoc dicitur Duces cæci. quia erant in errorē, & alios in errorem inducebant f ¶ Quid enim ma. eſt aurum an tem. &c. q. d. nulli dubiũ qđ templũ eſt maius, ratione prędicta. g ¶ Et quicũq; iu. in. id eſt non peccat, nec eſt in aliquo obligatus. h ¶ Quicunq; autē iura. debet. id eſt obligatus eſt ad ſoluendum tantũ quantum valet

Moraliter

✱ a Væ uobis ſcribæ & & phariſęi hypocritę, qui circuitis mare & aridam &c. Iſtis ſunt ſimiles aliqui religioſi, qui cum magna diligentia inducunt ſeculares ad religionis ingreſſũ & poſtea malè nutriuntur: & ſic peiores fiunt quàm in ſeculo, ppter exempla mala quæ vident, & frequenter reuertuntur ad ſeculum. e ¶ Væ uobis duces cæci qui dicitis quicunque iurauerit per templum nihil eſt &c. Chryſ. Multi autē Chriſtiani ſic inſipienter intelligũt. Etenim ſi aliqua cauſa fuerit, modicum videt̃ facere qui iurat per deum: qui verò iurat per euangelium, maius aliquid feciſſe videtur. Quibus ſimiliter reſpondendum eſt, Scripturæ, propter deum ſunt, & non deus propter ſcripturas. Maior eſt ergo deus qui ſanctificat euangelium, quàm euangelium quod ſanctificatur à deo. ¶ Auguſtinus. Templum autem & altare ipſum Chriſtum intelligimus, aurum & donum laudes & ſacrificia quæ per eum offerimus: non enim ille per hæc ſed iſta per illum ſanctificantur. n ¶ Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham & cyminũ. Per hoc arguit illos qui modica diligenter obſeruant, & negligunt maiora: ſicut aliqui religioſi plus ponderant & puniunt ſilentij fractionem, vel inclinationis omiſſionē ꝙ dfraudationē proximi, vel aliqd huiuſmodi p monaſterij ſui vtilitate tēporali.

✱ Væ vobis

A a ¶ Hæc opor. Ne eleemoſynas fructuũ terrę, videret̃ reſpuere, hęc addidit. b ¶ Duces cæ. Opinione religioſis in minimis quę lucrũ habēt diligētiā oſtenditis: ſed magna præcepta de iudicio fide, & miſericordia deuoratis & negligitis. c ¶ Excolātes. Myſticè. Culicis noĩe ſeditioſus homicida Barrabas ſignatur: qa hoc animal ſtrependo inquietat & ſanguine delectat̃. Cameli noĩe ppter humilitatē ad ſubeūda onera, dñs intelligit̃. Colāt ergo Iudæi culicē. i. minima obſeruāt, qa barrabā q nō ſoluerat ſabbatũ dimiſerũt: & camelũ glutiũt. i. maiora cõtēnũt: qa Chriſtũ ſpũal̃r ſabbatũ inſinuātē p iudiciũ & miam & fidē (quæ illi cõtēnũt) occiderũt. d ¶ Væ uo. Diuerſis ſſitudinibus ſimulatiõis & mēdacij arguit phariſęos q aliud hoĩb⁹ oſtēdunt, aliud domi agunt. e ¶ Qui mũ. Fruſtra ſctitatē exteri⁹ prętēditis, ſicut ſi qs calicē mũdet exteri⁹, it⁹ aũt relinquat ſordes: cũ ei⁹ vſus ſit interior. Lucas ita: Stulte, q fecit qđ de foris eſt, etiam id qđ intus eſt fecit. i. qui vtraq; naturā hoĩs fecit, vtramq; mundari voluit. Nemo igit̃ putet fornicationē & hmõi corporalia vitia ſolũmodo grauia eſſe, & auariciā, & ſupbiā, & iram, & cætera ſpiritualia leuia eſſe. f ¶ Calicis. p ſimilitudinē, nō ꝙ in calice & papſide ſit eorũ ſupſtitio. g ¶ Qui ędifi. extruitis memoriā occiſorũ ppter fauorē vulgi, vt iuſti videamini, arguitis etiā facinora patrũ veſtrorũ. h ¶ Itaq;. qa ſcelera patrũ deteſtamini p ſpē qdē ſctitatis: Dũ Chriſtũ pſequēdo & apĺos eadē facitis, ſctõ pbatis vos eē filios, nō ſolũ carne, ſed imitatiõe iniq: & patet eos ſciētes peccare. ¶ Idē eſt cõtra vos loqmini dũ pres dānatis: ſiĺr em̃ facitis. i ¶ Et uos. Probato ꝙ filij ſunt homicidarũ, ponit id ad qđ tendebat. Et

B uos implete. qđ illis defuit implete. Illi pphetas, vos dñm pphetarũ occidite. Nō iubet, ſed qđ facturi ſunt oſtēdit. k ¶ Quõ fu. Hie. Sepulchra ſctõrũ ædificādo, an potius corda à malicia mũdando? Liberabunt vos ſancti, quorũ ſepulchra ornatis? nō certè. Sancti nō ſunt amici inimici, dei: fruſtra ſanctos honorant, qui ſanctitatē ſpernunt.

☞ Sapientes

Myſticè

Luc. 23. c

† Luc. II. e

† plena ſũt

Luce. II.

† calce illitis.

¶ Si negligantur. a ¶ Id eſt vt rectè inter hos iu dicetur ¶ In diſcutione cauſarum.

quę grauiora ſunt legis, iudicium & miſericordiam & fidem.

a ¶ In pauperes & viduas b ¶ In deum.

¶ Maiora. a ¶ Vos vel populum. ¶ Principaliter.

b ¶ Minora. i. decimas terrenorum fructuum exigere, vel illos dare.

Hæc oportuit facere, & illa non omitttere. Duces cæci ex

a ¶ Aliquem liquorem magis purum facere vt lac. ¶ Onera.

colantes culicem, camelum autem glutientes. † Vę uobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: qui

¶ Illud. ¶ Omnia fallaciter faciunt.

mundatis quod de foris eſt calicis & paraſpſidis: intus autem

a ¶ Vas quadratum eſt. b ¶ In conſcientia.

a ¶ Auaritia.

† pleni eſtis rapina, & † immundicia. Phariſæe cæce mun

a ¶ Sordibus vitiorum.

a ¶ Qui intus non vides b ¶ Cor & conſcientiam a fraude & malis deſiderijs.

da prius quod intus eſt calicis

a ¶ Vt poſſis foris veraciter oſtendere ſanctitatem per opera.

& parapſidis, ut fiat & id quod

a ¶ Non eſt mundum quod intus eſt ſordidum.

b ¶ Item alia ſimilitudine eos arguit.

deforis eſt mundum † Vę uobis Scribæ & Phariſæi hypocri

a ¶ Id quod ſupra ſimilitudo calicis. ¶ Vos enim eſtis ſepulchra quibus alios mortificatis

tæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris † dealbatis: quæ à foris † parent

a ¶ Sic peruerſi magiſtri qui alia docent, & alia faciunt.

hominibus ſpecioſa, intus uerò plena ſunt oſſibus mortuo

a ¶ Putredine & fœtore.

b ¶ Omnes ſuperiores ſimilitudines breuiter hic exponit.

rum, & omni ſpurcicia. Sic &

a ¶ Habitu veſtis: phylateria longa oratione.

uos à foris quidem paretis hominibus iuſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.

¶ Amore vanę laudis ¶ Odio veritatis.

† Væ uobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: qui ædificatis ſepulchra prophetarum:

¶ Hypocritę omnia fallaciter faciunt propter opinionem vulgi.

a ¶ Aliorũ: ſi non verbis: opere ambitioſe ornando monumenta iuſtorum, quos a patribus non negant occiſos eſſe.

& ornatis monumenta iuſtorum, & dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum,

¶ Effundēdo

non † eſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum † Itaque teſtimonio eſtis uobiſmet ipſis quia filij eſtis eorum qui prophetas occiderunt: & uos

¶ A patribus ſeptem.

implete menſuram patrum ueſtrorum. Serpentes, † genimina uiperarum, quomodo fugietis à iuditio gehennę? Ideo ecce ego mitto ad uos prophe

¶ Doloſi homicidę. ¶ De homicidis nati.

¶ Non enim ędificando ſepulchra.

¶ Vt impleatis quod patribus defuit de me & meis.

† fuiſſem⁹.

rib⁹. Phariſæi em̃ ad oſtẽtationē mũdicię qñ debebāt aſcēdere ĩ tēplũ adorādum, primũ lauabāt vtēſilia dom⁹ & veſtimēta & cõſimilia: & parũ curabant de ĩteriori mũdicia. & hoc eſt qđ dicit: Qui munda. ſequitur: h ¶ Intus autē. Et hæc erat magna cæcitas, quia mũdicia exterior non eſt deo accepta niſi ppter mundiciam interiorem. propter hoc dicit: i ¶ Phariſæe. &c. Per interiora enim calicis & parapſidis ĩtelligit: metaphoricè interiora mentis: ex cuius mundicia dependet bonitas exterioris mundiciæ: propter qđ ſequitur: Vt fiat & id qđ deforis eſt mun. k ¶ Væ uobis Scribæ. Hic ponitur ſecũdum exēplũ, qđ erat in pprijs actibus: quia exteriorem cõuerſationē habebāt honeſtā, vt coopirēt maliciam occultam. hoc eſt qđ dicit: l ¶ Quia ſimiles eſtis ſe. de. &c. & patet litera. m ¶ Væ uo. Hic ponit tertiũ exēplũ, qđ reſpicit act⁹ prędeceſſorum ſuorum. Iſti em̃ Phariſæi, vt viderēt̃ iuſti reſpectu prẹcedētiũ patrũ, ornabāt & ædificabāt ſepulchra pphetarũ à prædeceſſorib⁹ interfectorũ, & hoc eſt qđ dicit Qui ædificatis ſepul. ſequitur: n ¶ Itaq; teſtimonio &c. Hoc enim ipſi dicebāt, vt patet ex litera immediate pręcedenti vbi dicitur: Si fuiſſemus in diebus pa. no. &c. Sed quia nō ſolum erāt filij prędeceſſorũ ſuorũ quātũ ad naturam, ſed etiā quātũ ad mores, ſubdit: o ¶ Implete. i. implebitis. p ¶ Mēſura pa. Qđ factum eſt, quando occiderũt Chriſtũ, cuius ſerui fuerũt pphetæ: qui fuerāt à prib⁹ Iudæorũ occiſi. & ideo Phariſæi ĩpleuerũt mēſurā patrũ ſuorum, eos ĩ malicia excedēdo. q ¶ Serpentes. Poſtq; ĩ phariſæis arguit hypocriſis culpam, hic oſtēdit cõſequentē pœnā. & priò pœnā æternam, ſcđò tēporalē, ibi: Ieruſalē Ieruſalē. dicit ergo: Serpentes. venenũ inuidię habētes. r ¶ Genimina uiperarũ &c. quia venenũ maliciæ à parentib⁹ traxerant. s ¶ Quõ fugietis à iu. gehēnæ. q. d. nullo modo: qa erāt in malicia obſtinati. Nō ſolum autē hāc pœnam meruerũt, ppter mortē Chriſti, ſed etiā ppter occiſionē apĺorum & diſcipulorũ ei⁹: ppter qđ ſeqt̃: t ¶ Ecce ego mitto & c. qa in diſcipulis Chriſti multi habuerũt ſpiritũ ppheticũ, ſicut Iohānes euāgeliſta, vt patet ĩ Apo. & Agab⁹ & multi alij vt patet in actib⁹ apĺorũ Aliqui etiā fuerũt Scribæ, ſicut euageliſtę q ſcripſerunt euangelia ad inſtructionem populi Chriſtiani. Fuerunt etiam ſapientes qa de diuinis & cæleſtib⁹ à deo illuminati.

☞ Et ex il. oc.

C

† iniuſtitia

† Luce. II. f

D

† apparent

† Luce. II.

Lu. II. g.

Nicolaus de Lyra.

☙ ſubiectos de redditiõe decimarum & cõſimiliũ quæ eis debent̃, & parũ curāt, ſi ĩ maiorib⁹ criminib⁹ inuoluant̃: Quæ aũt ſint illa maiora à Phariſæis neglecta, ſubdit. a ¶ Iudiciũ & miſericordiam & fidē. Fides importat debitum ordinē hominis ad deum. Iudiciũ aũt ĩportat debitũ ordinē hominis ad pximũ ĩ his quæ habēt rõnē debiti. Miſericordia aũt ĩ his quæ habēt rõnē doni. Et etiā ĩ iſtis trib⁹ ĩtelligũt oĩa illa quę ſũt multũ neceſſaria ad ſalutem. Sequitur. b ¶ Hæc oportuit facere &c. tanq; magis neceſſaria. c ¶ Et illa non omittere. tanquam minora bona. Hoc autē dicit, ne forte ex verbis prædictis crederet aliquis, qđ nō eſſet bonum ſoluere decimas de minimis. d ¶ Duces cæco. Vocat eos duces, q habebāt regere populũ, & cæcos: qa puertebāt intellectũ ſcripturarũ, dicētes eē multũ curādũ de minimis, & parũ de magnis: ppter qđ ſubdit: e ¶ Excolātes culicem. i. minima cũ diligentia pquirētes & tractātes. f ¶ Camelũ autē glu. i. illa quę ſunt maioris ponderis pro nihilo reputantes: quia camelus aĩal eſt magnũ & põderoſum. g ¶ Væ uobis. Hic cõſequēter oſtēdit qualiter corrũpebāt veritatē vitæ; & ponit tria exēpla. Primũ erat in rebus exterioribus

Moraliter

✱ ¶ Væ uobis ſcri. Chry. Calix eſt vas ad potum, & parapſis ad cibum. Sermo ergo per quē ſpiritualiter potamur, & oĩs narratio per quā nutrimur, vaſa ſunt pot⁹ & cibi. Qui ergo ſtudet ſermonē cõpoſitũ pferre, magis ꝙ ſēſu ſalutari repletũ, calix eius a foris eſt mũ dat⁹ int⁹ aũt vanitatis ſordib⁹ eſt replet⁹. k ¶ Væ uo. Chryſ. Vt qd vis apparere ꝙ nō vis eſſe nā qđ turpe eſt apparere, turpius eſt eſſe, & qđ formoſum eſt apparere formoſi⁹ eſt eſſe: aut ergo eſto qđ appares, aut appare qđ es. ¶ Væ uo. ſcri. & pha. hypo. qui ædi. ſepul. prophe. Sequit̃. n ¶ Itaq; teſti. Illi ſe eſſe filios malorum teſtant̃, qui mores eorũ ſequunt̃: ſed tũc adiplēt eorũ mēſurā, quādo excedũt eorũ maliciā, & ſic fecerũt Iudæi, qrũ patres occiderũt pphetas, & ipi dominũ pphetarum. t ¶ Ideo ecce ego mit. ad. Multi de Chriſti diſcipulis iſtas gratias habuerunt qui tamen à Iudæis perſequutiões paſſi ſũt. Vt ueniat ſuper uos & cæte. Sequitur:

† Luc. II. g

† germina progenies

✱ Vſque ad

E a ¶Sapientes.qui ſciunt quē pferãt ſermonem. b ¶Scrib. in lege peritos. c ¶Vt ue.ſu.uos.Non hos tãtũ pręſentes dicit ſed omnem generationē malorũ pręcedentē & futurã:qa oēs vna ciuitas ſunt,vnũ corp⁹ diaboli. d ¶Abel iuſti.Iuſticia Abel approbata eſt per munerũ acceptionē. e ¶Vſq; ad.Cur vſque ad hunc,cũ multi poſthunc occiſi ãn natalē Chriſti, & Chriſto nato mox pueri ab hac generatione ſunt pempti?Sed qa

Gen.4.b. Abel paſtor ouiũ fuit,necatuſq; in agro: Zacharias ſacerdos necat⁹ eſt in atrio tēpli, vtriuſq; gradus martyres & laicos & officio altaris mãcipatos,ſub eorũ voluit intimare vocabulis. Zacharias q occiſus eſt à rege Ioas inter tēplũ & altare, vt hiſtoria Regum narrat, filius fuit Ioiade,& in euãgelio quo vtũt Nazaræi, pro filio Barachiæ legit fili⁹ Ioiade. Sed vt iuſticia Ioiadæ ſacerdotis prædicetur ipſe Barachias vocat.i.bñdict⁹ domini.

2.Pa.24.f. ¶Iſte Zacharias de duodeci prophetis vnus erat,ſicut pr̃ Iohannis de pphetis vnus erat. f ¶Super ge. quę à primo parricida vſq; ad vltimũ perditionis filiũ cõputat:Quaſi,ſimiles erũt in pœna ſicut ſũt & ĩ culpa. g ¶Ieruſalem.Q. Rei eſtis ſanguinis,& meritò:quia multoties miſi ad vos cõgregãdos,& noluiſtis. h ¶Quotiens. Ac ſi dicat: Ego volui,& tu noluiſti:& q̃tquot cõgregaui mea volũtate ſemp efficaci,te nolente feci,quia ſēper ingrata fuiſti. i ¶Gallina.Hoc animal magnũ affectũ habet in filios,ita vt eorum infirmitate affecta infirmet,& eos alis ptegēs cõtra miluũ pugnet.Sic dei ſapientia p carnē ĩfirmata,protegit nos,& defendit à diabolo.

Galline affect⁹ in pullos

F

k ¶Relinquetur.Ciuitas auxilio dei nudata ſuæ ditioni relinquetur, quę bene derelicta eſt,cũ à deo derelinquitur. l ¶Benedictus qui uenit. Hoc turbæ dixerunt domino veniẽti Ieruſalem. Quod autem his trãſactis hic dominus dicit,cogit myſticè intelligi de aduentu claritatis ſuæ,vbi confitebũt filiũ quem crucifixerunt.

Nico.de Lyra.

a ¶Qui ventura dicant. b ¶Quia ſcripturas exponũt ¶Moralium latores.

a tãs & ſapientes & ſcribas: & ex illis a

a ¶Vt Paulum. b ¶Vt Petrum.

occidẽtis & crucifigẽtis, & ex eis fla b c

a ¶Vt apoſtolos in actibus apoſtolorum.

gellãbitis in ſynagogis ueſtris, & d

¶De Iudea ad gentes.

perſequemini de ciuitate in ciuitatē,

a ¶Debita vltio pro effuſione ſanguinis iuſti.

e ut ueniat ſuper uos omnis ſanguis iu e

ſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à

¶Cuiuslibet laici.

d e ſanguine Abel iuſti uſq; ad ſangui f

¶Sacerdotis a ¶Benedicti domini.

nem Zachariæ filii Barãchiæ, † quē

¶Quem occidit veſtra generatio in atriis templi ſub diuo

occidiſtis inter templum & altare.

a ¶Ne miremini ſuper his quę dico.

Amẽn dico uobis: uenient hæc om h

a ¶Scelera.

f g niã ſuper generationem iſtam. Ieru

a ¶Homines,non ſaxa,plangit affectu patris.

ſãlem Ieruſalem quæ occidis pro i k

a ¶Dominum nunciantes prophetarum.
b ¶Duricia cordis a te repellis.vel corporaliter vt Stephanum.

phẽtas, & lãpidas eos qui ad te miſſi l

a ¶Per prophetas miſſos a me hactenus. ¶In vnitatem fidei.

h ſunt: quõties uolui congregare fili m n

¶Patriarcharum heredes.

i os tuos, quemadmodum gallina cõ o

gregat pullos ſuos ſub alas, & nolui p

a ¶In proximo. b ¶Templum, vel ciuitas romanis tollentibus gentem & locum.

k ſti. Eccẽ relinquetur uobis domus q

a ¶Niſi pœnitentiam egeritis,& confeſſi fueritis me filium omnipotentis patris,meam faciem non videbitis.

ueſtra deſerta. Dicõ enim uobis, nõ r

¶Poſt paſsionem.

me uidebitis amodo, donec dicatis: s

¶Confiteamini filium omnipotentis quem benedictum.i. a peccato immunem,miſit pater ad glorificandum nomen ſuum.

l Benedictus qui uenit in nomine dñi.

id eſt ſuper populum Iudaicũ eſt;qa p iſtis punitus multipliciter diuerſis tpib⁹.Cõſiderãdũ etiã,qd' Abel fuit ſimplex homo,paſtor ouiũ & illr̃at⁹.Zacharias autē fuit ſacerdos & legiſpitus. Per hos ergo duos ĩtelligũt oēs iuſti ab eis occiſi, & eſt ſenſus: Vt veniat ſup vos oīs ſanguis iuſt⁹ q effuſus eſt à ſanguine iuſti Abel vſq; ad ſanguinē Zacharię.i.a ſanguine iuſti minimi.vſq; ad ſanguinē maximi iuſti. i ¶Ieruſalem Ieruſalem. Hic prædicit eis conſequenter pœnã tpalē.ſ. deſtructionē ciuitatis & templi quæ facta eſt per Titum & Veſpaſianũ in vindictam mortis Chriſti.xlij. anno à prædicta paſſione:dicēs ergo, Ieruſalem Ieruſalem,Alloquit hic populũ Iudaicũ ſub nomine ciuitatis metropolitanę.Et hic eſt cõis mod⁹ loquẽdi: hoc em̃ dicit ciuitas facere qd' populus habitãs in ea fecit. k ¶Quæ occidis pro.id eſt cõſueuiſti occidere. l ¶Et la.eos &c. ad te miſſ.i.ad inſtructionē tuã,ſicut patet in prophetis antiquis, & in Iohanne baptiſta,qui fuerunt à Iudęis occiſi. Vñ iiij.Reg.xxj.c.dicit, qd' tēpore Manaſſe effuſus eſt ſanguis innoxius in Ieruſalē, donec repleret vſq; ad os. m ¶Quotiens uo.ſub cultu vnius dei per fidem & charitatē. n ¶Filios tuos.i.Iudęos. o ¶Queãdmo. Ponit exemplum de gallina,ad oſtendēdum affectũ ſuum ad populũ Iudaicum:quia inter alias aues gallina videt magis affici ad cõſeruationem & nutritionem pullorũ. p ¶Et noluiſti.quia primò prophetas à deo miſſos,poſtea Iohannem baptiſtam:& vltimò dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ contē pſerunt. propter quod ſubditur pœna: q ¶Ecce relinquetur uo.do. id eſt ipſum templũ, quod per Romanos fuit deſtructum nec reædificabitur amplius:quia ſecundum quod dicitur: Dañ.ix.vſq; in finē mũdi pſeuerabit deſolatio. r ¶Dico enim uobis &c. id eſt à tpe paſſiõis Chriſti quę de proximo iminebat futura,quãdo Chriſt⁹ dixit iſta:s ¶Donec dicatis. Benedictus qui uenit in nomine. Hoc erit quãdo apparebũt ſigna euidentia aduētus eius ad iudiciũ:tũc em̃ Iudæi q credituri ſunt in Chriſtũ in fine mundi,laudabunt,& confitebuntur ipſum.

†2.Pe.24.f

G

H

Moraliter

a ¶Et ex illis. occi.&c. quia Iacobus frater Iohannis ab eis occiſus eſt. Act.xij. & Stephanus, Act.vij.& multi alij. b ¶Et crucifigetis.vt Petrũ & Andream fratrem eius,& multos alios. c ¶Flagellabitis in ſynagogis ue.Hoc patet etiam in Actibus apoſtolorum.xvj.vbi dicitur qd' Paulus & Sylas flagellis cæſi ſunt.&.ij.Corint.xj.e,dicit Paulus:Ter virgis cæſus ſum &c. d ¶Et perſequemini de ciuitate in ciuitatem.Hoc patet Act.xiij.g.vbi dicit,qd' Iudæi Paulum & Barnabam eiecerunt de finibus ſuis. e ¶Vt ueniat ſuper.De iſto Abel nulla eſt ambiguitas,quin fuerit ille,quē Cain frater eius occidit.De Zacharia autem ſunt opiniones. Vna eſt,qd' ipſe fuerit pater Iohannis baptiſtæ:& hæc fuit opinio Origenis, dicentis, qd' propter hoc occiſus eſt ĩ tēplo domini,quia beata virgo poſt partum filij ſui venit adorare in Ieruſalem,& ſtetit in illa parte vbi virgines conſueuerant ſtare in oratione,in quo loco non erat licitum mulieribus cognitis à viro orare,& ideo miniſtri templi voluerant eam repellere.At Zacharias pater Iohannis,qui eam virginem ſciebat, oppoſuit ſe eis dicēs,qd' erat digna ſtare in loco illo: & ideo ipm Zachariam tanq; legi contradicentem interfecerunt.Hoc autem reprobat Hierony.tanq; apocryphũ,& dicit qd' iſte Zacharias fuit filius Ioiadæ ſacerdotis qui interfectus eſt in templo,vt habetur.ij.Paral.xxiiij.Sed contra hoc videt,q iſte dicit hic Barachiæ fili⁹,ille aũt dicit fili⁹ Ioiadę.Ad qd' rñdet Hiero.q Saluator voluit hic exprimere ſctitatē Ioiadę ſacerdotis,iõ vocauit eũ Barachiã.i.bñdictũ dñi,ſicut aliquãdo cõtingit,q aliquē liberalē hominē vocam⁹ Alexãdrũ,ad exprimẽdũ liberalitatē ei⁹: q̃uis hoc nõ ſit ppriũ nomē ei⁹. Aliter poſſum⁹ dicere,q Ioiada fuit binomi⁹,ſicut pr̃ Dauid vocat⁹ eſt Ieſſe & Iſai,& multi alij ĩ ſacra ſcriptura.Saluator hic exprimit vnũ nomē ei⁹,aliud exprimit.ij. Paral.xxiiij. Sequit: g ¶Amen.i.fideliter. h ¶Dico uob. &c. id eſt ſuper po

Opiniones de Zacharia occiſo ĩter altare.

* f ¶Vſq; ad ſan.Orige.zacharias interpretat memoria dei. Omnis ergo qui memoriã dei pdere feſtinat in eis quos ſcandalizat,Zachariæ ſanguinē effũdere videt. Abel autē luct⁹ ĩterpr̃at.Qui ergo nõ recipit qd' ſcriptũ eſt: Beati lugẽt,ſanguinē Abel effũdit. q ¶Ecce re.Chry.Sicut enim corp⁹ aĩa recedẽte priò qdē frigeſcit,deinde putreſcit & ſoluit, ſic & tēplũ noſtrũ dei ſpũ ſctõ recedēte, pri⁹ ſeductionib⁹ & in diſciplinationib⁹ repletur,deinde venit ad ruinam.

¶In capitulo xxiij.vbi dicitur in poſtilla id eſt à ſanguine iuſti minimi vſque ad ſanguinem iuſti maximi.

ADDITIO. Qd' Abel ſit minim⁹ iuſt⁹ & Zacharias maxim⁹,ſiue intelligat ſimpliciter ſiue reſpectu occiſorũ tm̃,ex ſcripturis nõ habet autoritatē.vñ ſcd'm Hie. eadē facilitate cõtēnit q̃ approbat.Nec etiã ex hoc q præſupponit Abel fuiſſe ſimplicē paſtorē & illr̃atũ,& q Zacharias fuit ſacerdos & legiſpit⁹,ſeqt qd' Abel fuit minim⁹ iuſt⁹, & Zacharias maxim⁹.Nõ em̃ excellentia iuſticię ſequit literaturã. Quod patet in plurib⁹,pręſertim cũ antiq patres,licet nõ legãtur lr̃as didiciſſe fuerũt tñ in diuinis maximè illuſtrati:Qd' patet de Adam & patriarchis.Et forte ex his quę legunt de vtroq;.ſ.de Abel & Zacharia plura ad rationē iuſticię ptinẽtia legunt de Abel,q̃ de Zacharia. In hoc em̃ q fuerunt ambo ſine culpa occiſi, ęq̃les vident.ſed de Abel ſup hoc legit,qd' tã ipſe q̃ munera eius fuerũt deo accepta Gen.iiij.b.qd' eſt maximũ teſtimoniũ ſuę iuſticię.vñ Hiero. ĩ hoc loco de Abel dicit; iuſt⁹ autē nõ ex hoim ſētẽtia,ſed ex Gene. teſtimonio cõprobat:vbi accepta eius à deo narrat munera.vnde planior poteſt rõ aſſignari circa noiationē iſtorũ duorũ.ſ.q loquendo de tpib⁹ pręteritis añ paſſionē Chriſti,quãdo iſta dicebãtur à Chriſto

A Chriſto,Abel fuit primus iuſt⁹ q ſine culpa legit occiſus, Zacharias verò vltim⁹.vnde conueniẽter noiat extrẽa,ad hoc, vt omnes intermedij includant. Quicũq; enim fuerit iſte Zacharias ſcd'm diuerſitatē opinantium,ipſe tñ fuit vltim⁹ iuſtus occiſus, de quo in ſcripturis expreſſa mẽtio habeat.Si autem obijciat de Iohanne baptiſta.reſpõdetur, qd' ille nõ fuit occiſus à Iudæis ſed ab Herode alienigena: hic aũt agit de occiſionib⁹ factis per Hebræos & eorũ predeceſſores, ĩter q̃s occiſio Abel debet computari,cũ tũc tpis oēs fideles erãt ſub vna lege naturali,cui ſucceſſit lex ſcripta qd' patet in hoc qd' dicitur:Ieruſalem Ieruſalem quæ occidis prophetas &c.

†Mar.13.a. Lucæ.19.g &.21.b.

REPLICA. In c.xxiij. vbi Poſtil.reddit rõnem nominationis illorũ.ſ.Abel & Zacharię qa vt inqt,per eos ſignificant oēs iuſti à quibuſcũq; occiſi,ſiue magni ſiue parui ſic qd' magni ſignificat per Zachariam magnũ ſacerdotē & doctorem, p Abel autē parui & illr̃ati, Burg.nolēs intelligere Poſtil.putat q velit dixiſſe iuſticiã ſeq literaturam:qd' nõ eſt verum.Nam qd' cõparat paruos iuſtos Abel,hoc eſt per quãdam ſimilitudinem,nõ pprietatem.Nõ igit ſeqt eũ ergo fuiſſe puũ iuſtũ:ſicut Chriſtus cõparatus oui,leoni &c.nõ ideo dicit ouis vel leo.Iſta autem tranſlatio poteſt habere rõnē,qa numerus quicũq; incipit à minimo. Numer⁹ igit ſctõrũ incipit ab Abel:rectè igitur minimi denominant ab illo. Ratio autē aſſignata per Burg.ad idem,non eſt obiectionis expers, ſed tranſeat.

†oliuarũ

†Mar.13.a. Lucæ.21.b. Eph.5.b. Coľ.2.d.

Cap. XXIIII.

a E † T egreſſus Ieſus a de templo ibat. Et b acceſſerunt diſcipuli eius, ut oſtende

a ¶Non ignotas,ſed tãquam admirandas:quia videbatur q nunquã deſtrueretur tale opus & fruſtra eſſet cõminatio Chriſti.

rent ei ædificatiõnes templi. Ipſe au c

a ¶Videtis tam firmam ædificationem.

tem reſpondens, ait illis: * Vidẽtis

¶Quod.xlij. anno poſt paſsionem domini factum eſt a Romanis.

hæc omnia. Amen dico uobis, non d e

relinquetur hîc lapis ſuper lapidem

¶Q.contrarius ciuitati.

b qui non deſtruatur. Sedente autem f

a ¶.i.fructiferam eccleſiæ celſitudinem.

eo ſuper mõntem † Olliueti, acceſſe

a ¶Marcus ait:Petrus & Iacobus & Iohannes & Andreas.

runt ad eum diſcipũli eius † ſecretò

c dicentes: Dic nobis, quãdo hæc erũt. g

& quod ſignum aduẽtus tui, & con h

ſummationis ſeculi? Et reſpondens i

a ¶Ne quis perſuadeat,quaſi hæc omnia mox ſint futura.

d Ieſus, dixit eis: † Vidẽte, ne quis uos k

a ¶Antichriſti pro Chriſto:quorum primus Simon magus,cui omnes in Samaria auſcultabant,dicẽtes,Hæc virtus dei magna eſt. b ¶Ante horum completionē.

e ſeducat. Mũlti enim uenient in no l

mine meo, dicentes: Ego ſum Chri m

¶Hic tentatio. ¶Ante excidium.

f ſtus: & multos ſeducent. Audituri n

egreſſus de tēplo ibat.In hoc oſtẽdebat per factũ,q tēplum eſſet à diuina protectione relinquendũ. b ¶Et acce.Non quia oſtēderent ſibi aliquid incognitum,cum frequẽter in templo fuiſſet, vt patet ex præcedentibus:ſed vt ex nobilitate ædificiorum quæ erant facta ad diuinũ cultum, prouocarent eũ ad miſericordiã: & per cõſequens mitigaret pœnam pręd ictam. c ¶Ipſe au.q.d. Quantumcũq; ſunt magna & fortia. d ¶Amen.i. fideliter. e ¶Dico uobis.Non eſt ſic intelligendũ quin remaneret lapis ſup lapidē,ſaltem in fundamentis:ſed ē modus loquendi ad exprimendũ magnitudinem deſtructionis,quæ cõpleta ē ſub Tito & Veſpaſiano,vt dictũ eſt præcedenti ca. f ¶Sedente au.Ex prædictis formatur duplex quæſtio.Quia em̃ audierant à Chriſto euerſionē illam,credebant propinquam eſſe mũdi cõſummationē,ideo quęſierunt primò. g ¶Dic nobis quando.i.deſtructio ciuitatis & templi.ſecundò,quæſierunt. h ¶Et quod ſi.vtrũq; enim ſimul fiet.& propter hoc eſt quæſtio vna.Notandũ etiã q iſtæ quæſtiones fuerunt ſibi factæ ſuper montem oliueti.& hoc rationabiliter,quia locus iſte diſtat ſolum à ciuitate per vnum miliare:& ſic ciuitas illa & templũ ex illo loco clariſſimè vidẽtur: & occaſione huius de tpe deſtructionis illius ibi quęritur.Similiter etiã iudiciũ extremũ futurũ eſt circa illũ locũ, vt habetur Ioe.iij.ideo cõueniẽter fit ibi quęſtio de futuro iudicio. i ¶Et reſpondens.Hic ponitur vtriuſq; quæſtionis ſolutio.& primò primæ,ſecundò, ſecũdæ ibi;Orate autē.Circa primum duo facit:qa circa ea quæ pertinẽt ad deſtructionē ciuitatis & templi primò ſcribit initiũ,& ſecundò,finalē exitũ,ibi:Cũ ergo videritis.Circa quod conſiderandũ, q inchoatio & ſignũ deſtructionis futuræ fuerunt clades & peſtilentiæ, quæ

G

*Nonne

†ſeorſum priuatum.

Ioſephus

D

GLOS.ORDI.

E T egreſſus Cap. XXIIII. Ie.& c. Nõ relin.hic la.ſuper la. Myſticè. recedẽte domino de tẽplo omnia legis ædificia & cõpoſitio mandatorũ ita deſtructa eſt,vt nihil poſſit à Iudæis impleri.Diuinitus autem prouiſum eſt,vt creſcente euangelij gratia,templum illud cum ſuis ceremonijs tolleretur,ne quis infirmus in fide illis ſtantibus Iudaiſmi occaſionem haberet.Idem qui cõminatus eſt verbo, oſtendit ſigno,dum egreditur ab illis facta comminatione. b ¶Sedente autem. Vbi Marcus ait,contra templum; Sedet cõtra tēplum cũ de ruina ei⁹ & excidio Gẽtis diſputat,vt & corpis ſit⁹ vbis ſuis cõgruat. ¶Myſti.Sedet ĩ mõte Oliueti.i.ĩ eccľia qet⁹ manēs ſup borũ deteſtat arrogãtiã. c ¶Dic no. Quia dixit omnia deſtruenda,tēpus & ſigna deſtructiõis quærũt. ¶Tria quærunt q̃ tpe deſtruẽda Ieruſalē ſit:q̃ vẽtur⁹ Chriſt⁹:q̃ cõſũmatio ſeculi vẽtura ſit. d ¶Videte. Cũ hęc fiẽt,ne putem⁹ ĩſtare diē domini, cui⁹ ſignũ pſpicuè ponit in ſequẽtib⁹,Præmunit ne turbent. vľ deficiãt per deceptionem,vt per Simonem magũ, vel per tribulationē & perſecutionem vt per Neronē.Nota hęc veniẽtia ante excidiũ Ieruſalē:ſiľia ſunt & eadē fere his quę fiẽt ĩ cõſũmatiõe ſeculi:& loquit ita de vno q̃ſi de alio. e ¶Multi. Imminente Ieruſalem excidio multi fuerũt principes q ſe dicerẽt eſſe Chriſtos,& tẽpus libertatis ppe eſſe. Multi in eccleſia tpib⁹ apľorũ,q præter alia falſa dicerẽt inſtare diē domini. f ¶Audituri. Hæc in Iudęa a paſſiõe dñi abundauerut:qb⁹ ne territi apľi,Ieruſalem & Iudęam deſerãt admonẽt:qa nõ ſtatim fini,ſed poſt q̃dragintaduos annos.

Myſticè

B

Mar.13.a.

Myſticè

Diſcipuli Chriſti quę ſuerũt tria

NIO.DE LY. Conſurget. Cap.XXIIII.

E T egreſſus Ieſus de templo ibat. Poſtq; poſita eſt legis euangelicæ pmulgatio & cõfirmatio p miracula hic cõſequẽter ponit iudiciũ ſcd'm legē illã.Et qa lex euãgelica eſt pfectiſſia & extrema,iõ ſibi corrñdet iudiciũ extremũ,qd' erit pfectiſſimũ.Et diuidit ĩ duas ptes qa priò ponũt quędã antecedẽtia ipm iudiciũ:ſcd'ò ipm iudicium deſcribit, ca.ſequẽti.Prima in duas;qa priò circa hoc ab apľis pponit quęſtio & ſcd'ò ponit quęſtionis ſolutio,ibi:Et reſpõdēs Ieſus. Prima in duas;qa priò ponit quęſtionis occaſio.ſcd'ò habita occaſione format quęſtio,ibi:Sedẽte autē eo ſup mõtē oliueti,Circa primũ cõſiderãdũ,qd' Chriſt⁹ ĩ fine ca.pręcedẽtis dixerat,qd' dom⁹ templi relinqueret deſerta ideo in principio huius ca.dicit qd' Ieſus egreſſus

fuerunt in Iudæa ante bellum romanorum cõtra eos,vt dicit Ioſephus libro de iudaico bello.Diuiditur ergo in duas partes:qa primò tanguntur mala quæ contigerunt Iudæis in generali.ſecũdò,mala quæ contigerunt Chriſti diſcipulis in ſpeciali,ibi: Tunc tradent vos.Circa primum quatuor tangũtur.Primum eſt ſeductio erroris.quod notatur cũ dicitur: k ¶Videte ne quis uos ſeducat.Iſta autem prędixit,quia minus iacula feriunt quæ præuidentur. l ¶Multi enim uenient.i.aſcribentes ſibi nomen meum.quod patet per hoc quod ſubditur: m ¶Dicentes ego ſum Chriſtus &c.De talibus fuit Simon magus:qui per hoc ſeducebat Samaritanos,de quo habetur Act.viij.b.q Samaritani dicebant de illo:Hic eſt virtus dei quæ dicitur magna.Hie.etiam dicit ſuper locũ illum,q ante deſtructionem ciuitatis plures apparuerunt qui dicebant ſe eſſe Chriſtos. n ¶Audituri enim eſtis.Hic ponitur ſecundum quod eſt concuſſio timoris,cum dicit:Audituri enim eſtis prælia.Secundum enim q refert Ioſephus lib.antiquitatum.xx.poſt paſſionē Chriſti ante deſtructionem ciuitatis,multæ ſeditiones & multa prælia fuerunt apud Iudæos:qa ſamaritani qui ptim tenebãt ritũ gẽtilē:ĩſurgebãt cõtra Iudęos,& ecõuerſo.Itē ĩ ppľo Iudæorũ erãt plurimi q incitabãt populũ ad rebellãdũ cõtra rõanos,alij aũt contrarium.Sequitur:

Et opiniones

Moraliter

Moraliter. a ¶Et egreſſus Ieſus de templo &c. Sequitur: e ¶Non relinquetur hic lapis ſuper lapidem,qui nõ &c. Origenes.Omnis homo qui ſuſcipiens eſt verbum dei templum eſt,Si poſt peccatũ adhuc ſaluat ex parte veſtigia fidei & religionis,templum eſt ex parte deſtructum,& ex parte conſiſtens. Qui autem poſtq; peccauit curam ſui non habet,paulatim minuitur, donec ad plenum recedit à deo viuente:& ſic non relinquetur lapis ſuper lapidem mandatorum dei,qui non deſtruatur. f ¶Sedente autem eo ſuper montem oliueti.Contra templum ſedens,de ruina Iudaicæ gentis diſputat,vt etiam ipſo ſitu corporis monſtret,q quietus in eccleſia manens, impiorum ſuperbiã condemnat. l ¶Multi uenient in nomine meo dicentes. ego ſum Chriſtus &c. Id eſt. Multi vidẽtur plus dicere facto, quia ſua ſtatuta diſtrictius faciunt obſeruari quã præcepta dei.

E a ℭConſurget enim gens &c. Myſti. Regnū ſurget in regnū ☞ & peſtilētia eorū,quorū ſermo vt cancer ſerpit. Et fames,verbi dei
Myſticè
cōmotio terræ,& à fide ſeparatio. Vltima enim tribulatio multis pręuenit̃,& per crebra mala īdicāt̃ mala perpetua. Et ideo poſt bella & ſeditiones nō ſtatim finis quia multa mala debēt prçcurrere,vt nunciēt mala ſine fine. Eorū autem alia è cælo, alia è terra, alia ab elementis,alia ab hoīb⁹. Surget gēs. Ecce pturbatio hoīm. Terręmot⁹: Ecce reſpectus iræ deſup. Peſtilentia: Ecce inęq̄litas corporū. Fames: Ecce ſterilitas terrę. Terrores de cęlo & tēpeſtates,ſcd'm Lucam Ecce inęq̄litas aeris. Oīa ergo cōſūmanda conturbant̃, vt q ī oīb⁹ deliqm⁹ ioī bus feriamur .vñ: Pugnabit p eo orbis terrę cōtra iſēſatos. b ℭHæc au. Hæc autem oīa ſunt initia, nō cōſummatio: q̄ſi præconia Antichriſti,vel excidij vrbis. Hæc ptim ad euerſionē Iudæorum partim ad diem iudicij ptinēt: quia ita apl'i īterrogauerāt de vtroq;. c ℭTūc tra. Quo merito hęc Iudęis eueniāt,ſubdit,quia poſt occiſionē Chriſti.noīs & fidei eius præcones perſequuti ſunt. d ℭEt mul. pſeu. Quidā hoc ad euerſionem Iudęorum referūt. Sed tūc inter eos,quia nullus erat fidelis, ad quē fieret exhortatio, melius hoc accipitur de hæreticis,quorū prim⁹ Simon magus fuit. Extremus maior oīb⁹, Antichriſtus eſt. Diligēter intuendum eſt,qd' ſignorū ad excidiū vrbis,qd' ad diem domini referat. Reſpondit em dñs,quę ex illo tempore erant ſecutura,ſiue de excidio Ieruſalem ſiue de aduentu ſuo. e ℭEt prædicabitur. Quia nouerat dominus corda diſcipulorū de excidio & pditiōe ſuę gētis cōtriſtāda,hęc ſolatio releuat vt ſcirēt multò plēs ſocios gaudij æterni de toto orbe colligendos. ℭAdhuc tenete hoc ſignū,q nō inſtet dies dñi vel deſolatio Ieruſalē: anteq̄ apl'i toto orbe diſſpſint preter duos Iacobos,q pri⁹ ī Iudæa interfecti ſūt. Diſpſi inquā,vt ſi doleret de pditione ſuę gētis,ſolatium haberent plures ſocios de omni gente collectos.
☞Abominati

†rumores
※omnia
Lucæ.21.c
†Luc.21.c.
Sap.5.d.
†1.q.3.ca.
Saluator
F

¶Quæ ad hoſtes a ¶Expectationes vt rumores. ¶In Luca,ſeditiones. ¶Que ad ciues
enim eſtis prælia & †opiniones præ a
a ¶Iudęam deſeratis. ¶Quantum ad prelia.
liorum: uidete ne turbemini. Opor b c
a ¶Conſtat hęc omnia contigiſſe tempore iudaicę ſeditionis ante vltimam prouincię euerſionem.
tēt enim *hæc fieri: ſed nondum eſt d
a ¶Audituri eſtis pre.& opi.&c. Conſur.enim gens.
a finis, †Conſurgēt enim gens contra e
gentem, & regnum in regnum, & f
¶Hæ ſunt partes pręliorum.
erunt peſtilentiæ & fames, & terræ g
b motus per loca. Hæc autem omnia h
a ¶Futurorum. b ¶Miniſtris.
c initia ſunt dolorum. Tunc trādent i k
a ¶Exercendos.
uōs in tribulationem, & occident l
a ¶Per apoſtolos omnium credentium perſona ſignatur b ¶In fine mundi ſimiles apoſtolis,tribulationibus ſunt probandi.
uōs, & ēritis odio omnibus genti- m
a ¶Propter aſſertionem veritatis.
bus propter nōmen meum. Et tunc n o
a ¶Diſcedent a fide timore, vel portentis: vel immanitate tormentorum.
ſcāndalizabuntur multi, & inuicem p
a ¶Gladio domini ab inuicem ſeparante eos,quod in principio prędicationis factum eſt,maxime tempore Antichriſti futurum. b ¶Frater infidelis fratrem fidelem.
trādent, & ōdio habebunt inuicem.
d † Et multi pſeudo prophetæ ſur- f
a ¶Vt miraculis ſeducant. ¶Hoc tempore iudaicæ vaſtitatis,plene tempore Antichriſti.
gent, & ſeducent multos: † & quo- g
a ¶Vnde Apoſtolus: Erunt homines aman. ſe. b ¶Infidelitas.
niam abundabit iniquitas, refrige-
a ¶Pro tribulatione,quæ ante tribulationem videbatur calere,vel calebat vtcumq; in pace.
ſcēt charitas multorū. † Qui autem r
¶In fide & charitate. ¶Quocumq; tempore incipiat. ¶Preſentis vitæ.
perſeuerauerit uſque in finem, hic
e ſaluus erit. Et prædicabitur hoc s
a ¶Aedificatorium eccleſię ante finem mundi,ſicut ante deſtructionem Ieruſalem per apoſtolos.
euangeliū regni in uniuerſo orbe, t

Nicolaus de Ly.

Signa excidij Ieruſalem i cęlo
☙ a ℭEt opiniones præliorū. qa ante deſtructionē ciuitatis multa ſigna apparuerunt,quę interpretabant̃ ab aliquib⁹ in bonum & pacem ciuitatis,ab alijs autem in contrarium & deſtructionem: & inter alia ponit vnum,ſ. Et ſydus ſterit ſuper ciuitatem p annū ſimile gladio. Quā apparitionē qdam dicebāt ſignificare auxiliū ſibi affuturū cōtra inimicos. Aliqui econtrario dicebāt ſignificare vindictam dei contra mala habitantium in ciuitate,& p hoc erāt diuerſę opiniones de prelijs īter eos. b ℭVidete ne tur. &c. recedēdo de Iudęa ppter talia. Voluit em Chriſtus qd' diſcipuli ſui manerent aliquantulum in Iudęa poſt mortem ſuam ad prædicandum fidem catholicam. c ℭOportet enim hæc.qa ſunt à deo prçordinata. d ℭSed nondum eſt. qa poſt auditionē taliū ſtetit adhuc ciuitas p lōgū tēpus.ſ.xl.annis poſt paſſionē Chriſti. e ℭCōſurget em gēs. Hic ponitur tertiū,videlicet diſturbatio pacis,cū dicit̃: Conſurget gens in gētē.qa gens Iudęorum erat diuiſa intra ſe,vt patet. f ℭEt regnū aduer. qa regnū Iudęorū contra regnū Romanorum rebellauit: & hoc patet ex predictis. g ℭEt erūt peſti. Hic ponit̃ quartū.ſ. pturbatio orbis ſeu elemētorū: ex qbus cōſurgūt peſtilētię ī aere & mari,& p cōſequēs ſterilitas & fames ī terra. Qd' aūt hoc acciderit illo tpe,patet Act.xi.d.vbi dicit̃,q ppheta Agab⁹ prędixit famē magnā futurā,quę facta eſt īperāte Claudio ppter q fideles q erāt Antiochię,miſerūt auxiliū de facultatib⁹ ſuis fidelib⁹ q erāt ī Iudęa & Ieruſalē p manus Barnabę & Sauli. Seqtur h ℭHæc autem oīa.i. q̄tuor prędicta. i ℭInitia ſunt do.q quidē dolores fuerūt. cōſummati in deſtructione ciuitatis & tēpli p Romanos. k ℭTūc tr. Hic ponit mala quę cōtigerūt Chriſti diſcipl'is ī ſpeciali,vbi ponunt̃ quatuor. Primū eſt violētia afflictionis

flictionis dupliciter,ſ.ab ītra & ab extra. Illa quę fuit ab extra,fuit G à Iudęis fideles pſequētib⁹,de quo hr̄ Act.viij.a.vbi dicit̃,q poſt mortē bti Stephani facta eſt pſequutio magna in eccl'ia,quę erat Ieroſolymis & ibidē ſubdit̃,q Paulus deuaſtabat eccl'iā. l ℭEt occi. uos. qa illo tēpore occiſ⁹ eſt Stephan⁹ à Iudęis vt patet Act.vij.g.& Iacob⁹ filius Zebedęi: Act.xij.a. Iacobus frater domini,vt dicit Ioſeph⁹ libro.xxij.antiqtatū. m ℭEt er. odio. i. aliquibus oīm gentiū. n ℭPropter no.meū. Hoc addit̃ ad eorū cōſolationē: quia ad hoc ſequitur magnum premiū,vt habitum eſt.ſup.v.c. o ℭEt tūc ſcandalizabuntur. Hic ponit afflictio ab intra,ſ. à falſis fratribus. quia multi qui receperant fidem Chriſti, videntes perſequutionē oriri cōtra eos ſcadalizabant̃,cadētes ppter hoc à fide ſuſcepta: & ſic habebant odio veros diſcipulos Chriſti, quos ad mortem tradebant. p ℭEt mul. pſeu. Hic ponitur ſecundū,ſ.vehemētia ſeductionis: quia multi pphetæ falſi denunciabant contraria prædicationi apoſtolorū. q ℭEt quoniā abunda.ini. Hic ponitur tertiū.ſ. abundantia iniquitatis, quæ erat in falſis Chriſtianis: & ppter hoc refrigeſcebat charitas in multis alijs,licet non caderent totaliter. propter qd' concludit. r ℭQui autem perſeuera.uſq;. in fide.ſ.formata charitate: hic ſaluus erit. s ℭEt prædicabitur. Hic ponitur quartū q̄ſi ad cōſolationē prædictorū: qd' ſubdit: Et prædicabitur hoc euāgeli.i.euangelium Chriſti,qd' introducit ad regnū cęleſte,qd' non faciebat lex: propter qd' erat iperfecta reſpectu euāgelij,vt ſupra dictū eſt in principio huius libri. t ℭIn uniuerſo mun. Quod enim ante deſtructionē ciuitatis per Titū & Veſpaſianū in tribus partibus orbis.ſ. Aſia, Aphrica, & Europa, prędicatum ſit euangeliū Chriſti,patet ſic. Viuente enim Petro fides prædicata eſt in Italia,& nō ſolū ī Italia,ſed etiā in Gallia,qa ſanct⁹ Sauinian⁹ qui fuit vnus de Lxx. miſſus à beato Petro in Galliam cum pluribus alijs,ciuitatē Senonenſem (quę tūc erat metropolis Gallię,& vocabat̃ ciuitas aurea) cōuertit ad Chriſtū & ibi tribus eccleſijs ędificatis, vna.ſ. in honore beatę vginis,alia in honore bti Stephani ptomartyris,& alia ī honore ſcti Iohānis baptiſtę,q̄rtā ędificauit ī honore apl'orū: quę qa viuēte Petro conſtructa eſt, iō eccl'ia bti Petri viui adhuc noīata ē vſq; in hodiernū diē. Ex loco aūt illo ſctūs Sauinian⁹ ſocios ſuos circa alias ptes Gallię miſit ad prędicādū. Ex q̄ patet,q viuēte Petro fidei prędicatio puenit vſus mare occidētis,vbi terminat̃ vltimū clima nrę terrę habitabilis. Qd' aūt eſt vltrà,ſcd'm autores aſtronomię ponit̃ extra climata. Ieruſalē aūt de q̄ exierūt apl'i & alij Chriſti diſcipl'i ad prædicandum,eſt in medio terrę habitabilis,quia eſt in quarto climate,vbi primò publicata eſt fides catholica: & ideo ſicut à Ieruſalē vſq; ad fines terrę habitabilis ex pte Gallię vbi prędicata eſt fides p ſctm Sauinianū & ſocios eius, ſilr ex pte Hiſpaniæ,vbi Paulus prædicauit: eadem rōne pbabile eſt,qd' à Ieruſalem vſq; ad alios terminos terrę habitabilis peruenit prędicatio fidei per alios
☙apoſtolos &

†De rebus ec.nō ali. c.ſi. H
Ti.o.c.
Mar.13.b.
7.q.1.c.ſug
.De pęni.diſ.2.
c.nō reuerebant.&
c.apl's

※e ℭCōſur. Hic. Myſticè aūt videt̃ regnū cōtra regnū cōſurgere,& peſtilētia,eorū q̄rū ſermo ſerpit vt cācer,& fames audiēdi vbū dei,& cōmotio vniuerſę terrę ī hereticis magis ītelligi,q cōtra ſe īuicē dimicātes,eccl'ię victoriā faciūt. k ℭTūc. Qd' nūc īplet̃ myſticè,qa paupes religioſi p hoīes malos, & ſpāliter p clericos pueſos tribulāt̃ & p detractiones eorū līguarū gladijs occidūt̃,& pl'es īfirmi ſcādalizāt̃,odiētes ſtatū ſuū,& fratres ſuos neq̄ter accuſant ab ordine recedentes. p ℭEt multi.i. prædicatores,quę ſua ſūt tm̄ quærētes,ſurgūt & m'ltos ſimplices ſeducūt,& ſic frigeſcēte charitate abundat iniquitas. r ℭQui au. pſe.ſ.ī doctrina Chriſti: & à talib⁹ verbo & facto prædicat̃ euāgeliū regni,
※Cum ergo

A a. ℭAbominationem &c. Vel ſi de excidio vrbis,abominatio ☞ i.idolum. Pilatus enim poſuit imaginem Cæſaris in templo deſolato, Vel hoc dicitur de ſtatua Adriani equeſtri,quæ in ipſo ſanctorum loco longo tempore ſtetit. b ℭTunc q in. Hæc ad literā facta ſunt cum appropinquāte exterminio Iudæorum oraculo moniti omnes Chriſtiani fugerūt in regnum Agrippæ qui parebat Romanis ℭMyſticè. Tūc.i.cū hæreſes & flagitia regnare cęperint inter ſctōs, & pacē eorū diſtrahere: q̄tò pl'es vidēt ſeq praua, tātò altius virtutes petāt. c ℭVæ au. quia ſarcina grauatę fugere nō poterūt In iſto,qui in Iudæa ſunt fugiant ad mōtes,concordat Lucas,cætera videtur aliter dicere, ita & qui in medio eius diſcedant. Sed quō cum prædixit euangeliſta circundari Ieruſalem ab exercitu: qui in medio ſunt.i.cum ita vrgebit periculū vt euadi non poſſit, diſcedant.id ē non capiantur deſiderio huius ſeculi in aliā vitam migrare parati: Idem qd' alij dixerunt,in tecto eſt,non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: hoc eſt nullo affectu inclinentur ad carnem. Et hoc q Lucas ait: & qui in regionibus non intrent in eam.i.qui iam bono propoſito cordis extra illam facti ſunt,non eā rurſus carnali cupiditate deſiderēt. Hoc alij & qui in agro,non reuertatur tollere tunicam ſuam: hoc eſt: iterū īuolui curis quibus exutus erat. Graues animæ peccatis,& quę nutriūt.i.imperitè Antichriſtū effugere non poterunt. Vel,væ illis qui ſua germina non pduxerūt in virū B pfectū. d ℭOrate. Si de captiuitate, orent ne fuga eorū ſit hyeme vel ſabbato quia in altero prohibet duricia frigorū ad ſolitudines fugere, & in deſertis latitare. In altero tranſgreſſio legis eſt ſi fugere volunt: vel mors ſi remanēt. Spiritualiter autē præcipitur,vt nō frigeſcat fides in deū & charitas, neq; ocioſi in opere torpeamus virtutū ſabbato. Hanc ſententiam Lucas illuſtrat. Dic em̄ Attēdite vobis, ne grauentur corda veſtra, in crapula & ebrietate & curis huius vitæ,& ſupueniat in vos dies illa repentina. Vigilate itaq; omni tpe,vt digni habeamini fugere iſta oīa quę futura ſunt: Ad hyemē ptinēt curę quę triſtes ſunt,vt hyems crapula & ebrietas ad ſabbatum: quia in eis delitijs affluere mos erat Iudæis,ignaris veri ſabbati. e ℭEt niſi. Quę ergo ſpes electis,niſi gratia dei,quæ dat patientiam pijs,vt citius demat potētiam īpijs: Quātò em̄ erit hęc tribulatio grauior, tātò erit breuitate moderatior. Vel dierum nomine, ipſa mala ſignificantur. f ℭBreuiati fuiſſent. non menſura, ſed numero, ne mora temporū fides concutiatur credētiū. Erunt enim hęc mala trib⁹ annis,
☞Et dimidio

Myſticè
†finis
Lucæ.21.d.
Lucæ.21.d
†veſtimenta ſua
Lucæ.21.f.

¶Suę damnationis. ¶Non credentibus.
in teſtimonium omnibus gentibus: a
a ¶Poſt hæc omnia. b ¶Non ſtatim,ſed non prius.
ēt tūc ueniet †conſummatiō. †Cùm b c
a ¶Hominem peccati, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur deus,qui deſtruet,& ad ſolitudinem rediget ſuſcepturos ſe.
a ergo uideritis abōminationem de-
¶Prædicta.
ſolationis, quæ dicta eſt à Daniele
a ¶In templo dei: vel, vbi non debet, ſecundum Marcū quod idē ſignat.
propheta, ſtantem in lōco ſancto:
a ¶Illam prophetiam vel ſequentia.
b qui lēgit intelligat. † Tunc qui in Iu d e
a ¶In confeſſione fidei. ¶Vel dimiſſa occidente litera & iudaica prauite,æternis approprient montibus.
b ¶Virtutum culmen altius aſcendant.
dæā ſunt, fugiant ad montēs: Et qui f g
a ¶Qui excedit carnem,animo non redeat ad aliquos actus priſtinę conuerſationis.
in tecto, nō deſcēdat tollere †aliquid
a ¶Carne vel mundo. b ¶Qui operatur in eccleſia. ¶Qui exierit ciuitatem huius mundi.
de dōmo ſua: & qui in āgro, non re- h
a ¶Id eſt rem ſecularem, qua ſe exuit vt nudus Chriſtum ſequatur. b ¶Vę ambitioſis pariturorum.
c uertatur tollere †tūnicā ſuam. † Vę i
a ¶Diuitias quas adepti ſunt fouentibus, quia ſarcina grauati fugere non poterunt. b ¶Qui initia fidei habent,& egent nutrimento magiſtrorum.
autem prægnāntibus & nutriēnti-
a ¶Non tunc primo incipiatis declinare a malo,cum morte prçueniente iudicium dei non poteſtis effugere
a bus in illis diebus. Orāte autem, ut k
a ¶Quia hæc tempora non ſunt itineri conuenientia.
non fiat fuga ueſtra hyēme uel ſab- l
a ¶Hoc proprie temporibus Antichriſti. b ¶Cuius non concutiatur fides,cū perſequutor pietatis erit operator virtutum.
bato. Erit ēnim tunc tribulatio mā- m n
gna qualis non fuit ab initio mundi
e f uſq; modo, neq; fiet. Et niſi breuia- o p
ti fuiſſent dies illi, non fieret ſalua q

Nico. de Lyra.

☙apl'os & diſcipl'os ad hoc miſſos: & ſic patet qd' viuēte Petro fides Chriſti prędicata eſt ī vniuerſo mūdo: qa cognitio fidei puenit ad oēs ptes orbis, Petr⁹ vò martyrizat⁹ ē ſub Nerōe. poſt īperiū aūt Neronis deſtructa eſt ciuitas Ieroſolymitana ſcd'ò anno īpij Veſpaſiani: vt hr̄ li.de Iu.bello.ī fine. a ℭIn teſti. q.d. ad hoc prędicāda eſt fides ī vniuerſo orbe: vt teſtimoniū Chriſti audiret̃ ī oī gēte: ſcd'm qd' dictū fuit apl'is Act.j.a. Eritis mihi teſtes ī Ieruſalē & Iudęa & Samaria & vſq; ad vltimū terrę. b ℭEt tūc. qa poſt prędicationē euāgelij prędictā facta eſt cōſūmatio deſtructionis ciuitatis à Chriſto prędicta. Cōſiderādū aūt q alia eſt prędicatio euāgelij futura ī oīb⁹ gētib⁹ q̄tū ad efficaciā: ſic qd' oēs gētes recipiēt fidē Chriſti: & hoc erit ī cōſūmatiōe ſeculi. c ℭCū erg. Hic deſcribit̃ excidiū ciuitatis q̄tū ad ei⁹ terminū. Et ponunt̃ ibi duo. Primū eſt pphetię īpletio: quę hr̄ Dan.ix.g. vbi dicit̃ q deſtructa ciuitate & tēplo ponet̃ abomīatio ī deſolationē.i. idolū (qd' noīe abomīatiōis ītelligit̃ ī vete.te.) debebat poni ī tēplo deſolato. hoc aūt īpletū eſt qñ Aeli⁹ Arian⁹ imaginē ſuā fecit ſtatui vbi ſteterat arca teſtamēti: vt ſcribit̃ ī Scholaſtica hiſtoria, & hoc eſt qd' dicit: Cū er. &c. Sequitur: d ℭQui legit ītel. q.d. q legit prophe

git prophetiā Danielis ītelligat eā eſſe dictā de hoc facto. Secundum qd' ibi ponit̃ eſt Iudæorū captiuatio & pfecta eorū diſpſio, C cū dicit. e ℭTunc qui in Iu. ſunt fu. q.d. extunc Iudæi nō habitabūt in Iudæa plus: quia licet Aeli⁹ Adrianus Ieroſolymā reędificauerit: præcepit tñ ne aliquis Iudęus haberet licentiam intrādi illuc. Aliter aūt exponit̃ ab aliquibus de tpe qd' fuit ante deſtructionem ciuitatis īmediate: qa fideles q erāt in Ieruſalem: admoniti ſunt p angelū vt fugerent in regnū Agrippæ vltrà Iordanem qa rex Agrippa erat cōfęderatus Romanis: & ideo ibi fideles ſaluati ſunt: vt ſcribitur in Scholaſtica hiſtoria: Sequitur: g ℭEt qui in te. q.d. melius eſt q ſaluet vitā ſuā q̄ rē poſſeſſā. i ℭVæ aūt. qa prægnantes nō pñt bene fugere aggrauatæ pōdere: nec etiā nutrientes propter curā circa puulos. k ℭOrate au. Hic incipit ſoluere ſecūdā quæſtionem de cōſūmatiōe ſęculi. Et diuidit̃ in tres ptes,qa circa cōſūmationē ſæculi priò oñdit tribulatiōis magnitudinē. ſcd'ò tpis īcertitudinē,ibi: De die aūt illa & hora. tertiò excitat nrā ſolicitudinē,ibi: Vigilate itaq;. Prīa adhuc ī duas: qa priò tangit tribulationē futurā tpe Antichriſti. & ſcd'ò aduētū ipſi⁹ Chriſti ad iudiciū, ibi Statim aūt. Prīa ī duas: ſed q tribulationē futurā tpe Antichriſti deſcribit ex duob⁹. Primū eſt violentia afflictionis. ſcd'm eſt vehemētia ſeductiōis: qd' tāgit̃ ibi: Tūc ſi qs vobis dixerit. Circa primū aduertēdū: q qa prædixerat tribulationē Iudæorū ex deſtructiōe ciuitatis Ieroſolymitanę: vt patet ex prædictis: & nūc prædicit tribulationē fideliū futurā ſub Antichriſto maiorē. iō cōuertit ſe ad diſcipulos ſuos: ī qb⁹ admonet fideles pro D illo tpe futuros dicēs: Orate au. &c.i. tpe incōpetenti ex aeris importunitate. l ℭVel ſabbato.i. tpe icōpetēti ad fugā ex quacūq; alia cauſa: quia tunc non erit ſabbatum obſeruandum: in q̄ non erat licitum Iudæis ambulare vltra mille paſſus. Per ſabbatum ergo intelligit tēpus inconueniēs ad fugam modo prędicto & ſubiūgit̃ rō cū dicit̃: m ℭErit enim tunc, id eſt tempore Antichriſti. n ℭTribulatio magna &c. de præterito. o ℭNeque fiet. de futuro. Ex quo patet qd' loquitur hic de tribulatione Antichriſti: quæ ab omnib⁹ doctoribus dicitur maxima. p ℭEt niſi bre. fu. di. il. Non eſt intelligēdū qd' dies ſint breuiores tēpore Antichriſti q̄ ſint modo: quia quantitas diei cauſat̃ ex motu ſolis q eſt vniformis: ſed dies hic accipiunt̃ p tempore: quia tempus illius tribulationis erit breue: quia non durabit vltra tres annos cum dimidio: vt habet̃ Dan.xij.c. vbi dicitur: qd' durabit per tempus & tempora & dimidium temporis. Cauſa autem huius breuitatis ſubditur cum dicitur: q ℭNon fieret ſal. omnis caro. Caro autem hic accipit̃ p homine: ſcd'm qd' habet̃ Gen.vj.a. Nō permanebit ſpūs meus ī hoīe ī æternū qa caro eſt. Sēſus ergo eſt iſte: Oīs caro non fieret ſalua.i. nullus homo fieret ſaluus ſi eſſet longum prædictæ tribulationis tempus. Negatio enim poſtpoſita huic ſigno vniuerſali omnis facit ipſum æquipollere ſigno vniuerſali negatiuo: quia omnis non valet nullus. propter quod ſubditur:
☙Sed propter

†Dan.9.g
Lucæ.21.d
Diuiſio
†Mar.13.b
Lucæ.21.d
† res ſuas domeſticas
†Mar.13.b
Lucæ.12.d

※c ℭCum ergo uideritis abominationem deſolationis. Abominatio ſtās ī loco ſctō eſt prælat⁹ malus in eccl'ia. de q̄ dicit̃ Zach.xj.d. O paſtor & idolū derelinquēs gregē. e ℭTūc qui ī. id eſt cōfeſſiōe veritatis. f ℭFugiant ad montes. id eſt quærant auxilium à deo vt prouideat de paſtore bono. g ℭEt qui ī te.p quē ſignificat̃ bon⁹ cōtēplatiu⁹. h ℭEt qui ī agro &c. id eſt bon⁹ actiuus. q.d. iſti nō dimitāt occupationē ſuā bonā propter prælati maliciam. i ℭVæ autem prægnatibus & nu. i. qlibet debet optare vt non impediat̃ fuga tanti mali eccleſiæ. m ℭErit enim tūc tribulatio magna qualis &c.ſ. figuratiue: qa malus prælatus eſt Antichriſti figura: q ſedebit in templo dei: vt dicit̃.ij. Theſſa.ij.b. Ideo dicit̃.j. Io.ij.c. Iā Antichriſti multi ſunt. Tamen dies taliū aliquādo breuiant̃ p bonorū orationes

 ※Tunc ſi quis

E Et dimidio tm̃. a ℭEcce hic Chriſtus. Habet vna quæcunq; hęreſis. Vel certas mundi partes, vnde dicit: ℭEcce hic & ecce il: ☞ Vt occultis aut in obſcuris conuenticulis curioſitatē hoīm decipiēt, vn̄ dicit: Ecce i cubilib⁹, ecce i deſerto. ℭ Multi erūt qui nō credēt Chriſtū eſſe cōmunē ſalutē omniū, ſed quorūdam. vnde dicit, hic aut illic. b ℭSi fieri poſſ. i. ſi aliq̄ modo fieri poſſet, vt dei præſinitio mutaret: & ideo nō de veris itelligi poteſt electis. c ℭElecti. Non qđ diuina electio fruſtret, ſed qui iudicio humano videntur electi. d ℭEcce in deſer. Multi etiam credunt non venire in publicum, ſed in deſerto. Multi credunt Chriſtum dediſſe ſecretoria præcepta fidei aliis, nō oib⁹ vnde dicit, in penetralib⁹. ℭNolite credere, qđ Chriſtus in deſerto vel in penetralibus, ſed qđ fides ei⁹ ab oriēte i occidentem in catholicis fulget clara & manifeſta. Ne ergo credatur ſchimaticis, nomine orientis & occidentis totum orbē deſignat. e ℭSicut enim ful. Pro manifeſtatione & claritate inter nubila, vel noctem huius ſeculi. Stultū eſt ergo eū quęrere in paruo loco, vel in abſcondito, qui totius mūdi lumē eſt. Et ne loci in quo futurus eſt eſſemus ignari, ait: Vbicūq; fuerit corpus. i. in cælū q̄ hinc leuauit corpus ſuſceptū: quia rapiemur obuiā Chriſto in aera, & ſic ſemp cū domino erim⁹. De naturali exemplo Chriſti aſtruit ſacram ętū. Aquil⁹ & vultures dicunt tráſmarina ſentire cadauera, ibiq; cōgregari. Nōne ergo nos rōnales cōgregabitur ad eū qui vt fulgur erit? Vel per corp⁹ qđ ſignificati⁹ dicit cadauer, qđ morte cadat, paſſionē Chriſti intellige: ad quā ꝓuocamur, vt vbicūq; legit congregemur, & ꝑ illā venire poſſimus ad verbū dei. ℭVel ſicut ſunt Aqlę, qui innouant cōſumpta vetuſtate ad petrā qui eſt Chriſtus. f ℭSol obſcu. &c. Myſticè. Eccleſia ſpecioſa vt luna, electa vt ſol, & quæ noctē illuminat vt ſtellæ: tunc non apparebit, impijs vltra modū ſæuientibus. Et cadent multi qui fulgēre videbantur, & firmiſſimi turbabunt. ℭVel, ſol & lua & ſtellę ad tempus ſuo lumine priuabunt, vt vicinū indicēt aduentū dñi. Sed pacto die iudicij, mūdo innouato mai⁹ lumē recipiēt. Vł ſupueniēte claritate veri lumis, videbunt obſcurari, & nulli⁹ eſſe lumis, & angeli i tenebras reputabūt. ℭIob dixit: Colūnæ cęli contremiſcūt, & pauēt aduentū ei⁹.

†Mar.13.c. Lucæ.17.e. 1.The.4.d †Lu.17.g. 24.q.1.c. q̄m vetus †cadauer †Ioel.2.g. Mar.13.c. Myſticè F Iob.26.c.

a ſNe deſperent.
omnis caro, ſed propter electos brē
ſIn illa preſſura.
uiabuntur dies illi. Tunc ſi quis
a ſVeſtris imitatoribus. ſApud Arrianos.
uobis dixerit: † Ecce hic Chriſtus,
ſApud Donatiſtas vel huiuſcemodi.
aut illic, nolite credere. Surgēt enim
a ſMembra eius qui ſe efferet ſuper omne quod dicitur deus aut quod colitur.
pſeudochriſti, & pſeudopropheꝛ
a ſAliquid magni ſignificantia.
tæ: & dabunt ſigna magna & prodi
gia, ita ut in errorem inducantur ſi
fieri poteſt etiam electi. Ecce prędi
ſVt præſciſ vigiletis. ſQuia præmoniti eſtis.
xi uobis. Si ergo dixerint uobis: ec
a ſChriſtus moratur in dogmate gentilium philoſophorum. b ſA fide ad doctrinam eorum.
cē in deſerto eſt, nolite exire: ecce in
ſHæreticorum, qui ſe ſadant arcana dei noſſe.
penetralibus, nolite credere. † Sicut
ſContra hoc quod dixit: Ecce in penetralibus.
a ſCunctis videntibus, non in ſecreto.
enim fulgur exit ab oriēte, & † pa
a ſContra quod dixit: Ecce hic, ecce illic. b ſNec vno loco, nec occultus erit aduentus Chriſti, ſed in toto orbe manifeſtabitur.
retuſq; in occidentem: ita erit aduen
tus filij hominis. † Vbicunq; * fue
a ſVerus Chriſtus non eſt fictitius. b ſBo feſtiner intentio ſanctorum, qui in veri ſplendore ſolis ſuos poſſunt figere intuitus.
rit † corpus, illic congregabuntur &
aquilæ. † Statim autem poſt tribu
a ſNon quod tota tribulatio, ſed quia præcedet tribulatio, vt ſequatur quorundam defectio.
lationem dierum illorum ſol obſcu
rabitur, & luna nō dabit lumen ſuū
a ſ.i. lumine carebunt. b ſTimebunt angeli, quanto magis homines.
& ſtellæ cadēt de cælo, & uirtutes cę
ſEt venient ad vos.
lorū cōmouebūtur. Et tūc † parebit
a ſThau, impreſſum frontibus fidelium. ſVel ſignū crucis, vt videant in quem traſfixerunt, vel vexillum ſignum victoriæ triumphantis.
ſignūm filij hominis in cælo: & tunc

G Chriſti, in carne fuerit occult⁹, tamē aduentus eius ad iudiciū erit ita manifeſt⁹, qđ non poterit aliquē latere, ꝓpter quod ſubditur: n ℭVbicunq; fue. i. Chriſtus in humanitate, quia ſicut ſupra frequēter dictū eſt, iudicabit in forma humana, glorioſa tñ. o ℭIllic congrega. i. ſancti occurrentes obuiam Chriſto venienti ad iudiciū, ſecđm qđ dicit. j. ad Theſſal. iiij. p ℭStatim autē. Deſcripta tribulatione, quę futura eſt per Antichriſtū, deſcribit aduētū Chriſti ad iudiciū. Et diuidit in duas ptes: qa primò deſcribit quædā ſigna præcedētia iudiciū. Secūdò deſcribit iudicis aduentum, ibi: Et tunc apparebit. Circa primū aduertēdū, qđ prout dicūt doctores & ſcti, poſt tribulationē Antichriſti, antecq; appareant manifeſta ſigna iudicij, erit tēpus breue, i quo poterunt illi qui fuerūt decepti per Antichriſtū pœnitere, & hoc ſignat Apo. viij. a. Factum eſt ſilentiū in cælo q̄ſi media hora. Iſtud enim tēpus nō durabit vt dicūt niſi per. xl. dies vel circiter. & hoc eſt qđ dicit hic: Statim autem &c. i. paruo tempore elapſo poſt tribulationem Antichriſti, apparebunt ſigna manifeſta, propinq; iudicij: & hoc eſt qđ ſubdit: q ℭSol obſcura. non ꝑ priuationem ſui luminis cū ſit ei naturalis. Corpora autē cęleſtia tunc manebūt in ſua natura integra, ſed iſta obſcuritas erit reſpectu noſtri per interpoſitionē alicui⁹ corporis opaci: quemadmodū fit in eclipſi. Vno mō, qa erit interpoſita inter terrā & ſolē: & ſic pars lunę quę eſt verſus terrā, obſcurabitur, cum non habeat lumē niſi à ſole. Alio modo per interpoſitionem nubiū obſcuratū. s ℭEt ſtellæ cadent de cæl. non quātū ad earū ſubſtātiā, cū ſint icorruptibiles, ſed ſecundū apparentiam: quia verè ſtellæ abſcōdentur per nubium denſitatem, & de nubibus verſus terrā deſcendent exhalationes ignitæ, quę dicuntur ſtellæ cadentes. t ℭEt uirtutes cælorum cō. &c. Virtutes hic accipiuntur angeli, q ſunt de medio ordine ſecundæ hierarchiæ: ad quorum officium ſpectat cooperari aliquo modo ad miracula, ſecundum qđ dicit beatus Dionyſius. Et ipſi tunc frequentius ſolito mouebuntur ex diuina voluntate ad faciēdū miraculoſas tranſmutationes in elementis, ad incutiendū hominibus terrorem iudicis venientis. v ℭEt tunc. Hic deſcribit iudicis aduentum: & circa hoc duo facit, quiá primò facit qđ dictū eſt. Secundò inducit exemplum ab arbore fici: Dicit ergo: Tunc. i. immediate poſt ſigna prędicta x ℭParebit ſignum filij homi. id eſt crux, claui, & lancea, quę ſunt paſſionis Chriſti inſtrumenta ℭVel aliter. Signū. i. cicatrices, quę apparebūt ī Chriſti corpe. Iſta aūt apparebūt ī cælo. i. ī aere: q aliqñ vocat cęlū ī ſcriptura. y ℭEt tunc plan. &c. i. aliqui de oībus tribub⁹ & natioīb⁹ in quibus ſunt aliqui mali: quibus aduentus iudicis erit triſtabilis.

Diuiſio †Luc.17.c † apparet Quō intelligit q; luna non dabit lumen. *enim H †apparebit

☞ In nubibus

Nico. de Lyra.

❧ a ℭSed propter electos bre. ne ex tribulationis magnitudine cadant à veritate. b ℭTunc. Hìc conſequenter oſtendit magnitudo tribulatiōis ex vehemētia ſeductionis: quia multi diſcipuli Antichriſti venient ad ſeducendum populū, dicendo, qđ ipſe ſit verè Chriſtus in lege & in ꝓphetis promiſſus: & ideo hoc prędicit, ne fideles tunc decipiant, di. Tunc. i. tēpore Antichriſti. c ℭSi quis uo. di. Et quia non ſolūmō habebunt verba ad decipiendū, ſed etiā ſigna: qđ eſt difficilius ad euadēdum. iō ſubdit: ℭd ℭSurgent em̄. per hoc intelligit Antichriſtum & diſcipulos ei⁹, q ſunt mēbra ipſius. e ℭEt da. ſig. quia virtute dęmonū pñt multa mirabiliá fieri, quādo pmittūt à deo. f ℭIta ut. Hoc dicit quia prædeſtinatio licet ſit certa, tamē non tollit libertatem arbitrij. Iſta enim ꝓpoſitio Prædeſtinatus poteſt damnari. falſa eſt in ſēſu cōpoſito, tamē in ſenſu diuiſo vera eſt, ſicut diffuſius declarat primo ſētētiarū. g ℭEcce prædixi uobis. q. di. Ad hoc iſta prędico nūc, vt caueatis ꝓ tunc: quia min⁹ iacula feriunt quę pręuidēt, ſcđm qđ dicit btūs Grego. h ℭSi ergo di. uo. ec. in. Chriſtus ſupple, tanq̄ homo religioſus in loco deſerto exiſtens. i ℭNolite exi. ad ui. ſ. eum, ne ſeducamini. Et ſi dixerint: k ℭEcce in pe. id eſt in locis occultis. l ℭNolite cre. Ratio autē ſubdit: m ℭSicut enim ful. quia licet aduentus Chriſti

❧ Et videbunt

* c ℭTunc ſi quis. Nunc autem fit hoc myſticè: nam adulatores multi laudant malos prælatos & principes, tanquam ſint boni Chriſtiani. Chriſtus enim Græcè dicitur vnctus Latinè. Epiſcopi verò & reges ſaltem aliqui ſunt vncti. l ℭNolite credere. ſcilicet talibus adulatoribus, quia prophetæ ſunt Antichriſti. n ℭVbicunque fuerit corpus illic congregabuntur &c. Id eſt vbi ē bon⁹ prælatus, ibi congregāt bonę perſonę. p ℭStatim autem poſt tri. ſcilicet electionis vel prouiſionis peruerſę nam talis prouiſio eſt eccleſiæ magna tribulatio. q ℭSol obſcurabitur &c. quod fit moraliter quando malus præficitur. r ℭEt luna non dabit lumē ſuū. Id eſt eccleſia quæ lumen habet à bono paſtore ſicut luna à ſole propter quod ipſo ſubtracto deficit lumen eccleſiæ. s ℭEt ſtellæ cadent de cælo. id eſt religioſi de contemplationis excelſo. t ℭEt uirtutes cælorū mo. nam ꝑfecti de dei patientia in ꝑmiſſione mali prę̄lati mirāt.

*Et videbunt

A a ℭIn nubibus. Vel in nubib⁹. i. in ſanctis, ſicut quotidie facit ☞ dū prędicatores & angelos mittit. b ℭCū uir. Secundus aduentus nō in humilitate vt prior, ſed in gloria demōſtrabit. c ℭA ſummis cæ. Ne quis putaret à quatuor plagis terræ, & nō à cunctis finib⁹ ei⁹, ſimul & mediterraneis regionib⁹ electos eſſe cōgregādos, ſubdit: A ſūmo terrę vſq; ad ſummū cæli. i. ab extremis terrę finib⁹ ꝑ directum vſq; ad vltimos terminos eius: vbi lōgè aſpiciētibus circulus cæli, terræ videtur inſidere. d ℭAb arbo. &c. Myſticè. A ppł̄o Iſrael, in q̄ cæcitas ex pte cōtigit: & fuit fic⁹ dānata. Sed cū de arido ligno ramus fidei & charitatis in eo viruerit, & folia. i. verba prædicatiōis exorta fuerint, ꝓpè eſt æſtas, quę expectat. i. ęterna ſerenitas. & renaſcentium deſiderata nouitas. Cū em̄ tādē ablata pfidia Iſrael oīs ſalu⁹ fiet, ꝓpe eſſe diē iudicij non dubitandū eſt. e ℭCęlū & ter. Innouabūtur, depoſita priori forma, ꝑmanēre aūt ſubſtātia. vn̄ dr̄. Terra in æternū ſtabit. f ℭDe die. Ne forte auditis ſignis, quęrerēt etiā illius diei certū terminum ait: De die nouiſſima, poſt quot annos vel dies vētura ſit, nolite eſſe ſolliciti. Nulli diffinitū eſt, q; vel in die vel in nocte iudicium futurū ſit. Sed pro manifeſtatione dicitur dies, vel pro occultatiōe nox. g ℭNemo ſcit &c. In quibuſdam codicibus additur, neq; filius: Qui quidem oīa ſcit cū patre, ſed nō facit homines ſcire, ſicut Apł̄s ait: in eo eſſe abſconditos theſauros ſapiētię & ſciētiæ. Nō facit ſcire, quia inutiliter ſciretur: Sed ſemp ſimus incerti de aduētu iudicis, vt ſic quotidie viuamus quaſi in alia die iudicādi ſimus. Neq; electi angeli quēq; ſcire fecerunt. Vel nulli ſanctorū angelorū cōceſſit deus noticiā diei hui⁹, neq; filio adoptiuo. i. neq; vlli ſanctorum hominum. h ℭSicut aūt. Subitū aduētus ſui diē plurimis affirmat excēplis: Nā & fulguri cito oīa tranſuolāti cōparauit, & dieb⁹ B Noe, vel Loth ſcđm aliū euangeliſtam ęquiparat. Myſtice. Noe arcā ędificauit, cū dñs eccleſiā cōſtruit quā cōſummatā ingreditur cū eā in die iudicij pręſentia viſionis ſuæ ęternus habitator illuſtrat. Sed cū ædificatur arca, iniqui luxuriant. Cū intrat intereūt, qa q hic ſctis certātibus inſultant, illis coronatis punientur.

Myſticè † Mar.13.c † tuba vocis magnæ Eccle.1.a † Similitudinem Col.2.a †Mar.13.d Lucæ.21.f. Luc.17.f. Myſticè Gen̄.6.c *Meus

ſSero accuſante conſcientia.
plangent omnes tribus terræ, & ui
ſAd iudicandum.
debunt filium hominis uenientem
a ſSic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum. ſQui quaſi humilis & infirmus iudicatus eſt.
in nubibus cæli cum † uirtūte multa
& maieſtate † Et mittet angelos ſu
a ſDe qua apoſtolus loquitur. b ſTam aperta & tam intēſa voce que vbiq; a mortuis audiatur. c ſAd iudiciū.
os cū † tūba & uōce magna: & cōngre
a ſId eſt mundi climatibus oriente, occidente, aquilone, auſtro.
gabunt electos eius à quatuor uēn
tis, à ſummis cælorum uſq; ad † ter
a ſSub exemplo arboris docet de aduentu conſummationis.
minos eorum. † Ab arbōre autem fi
ci diſcite † parabolam: cum iam ra
ſIntelligitis æſtatis aduentum.
mus eius tener fuerit & folia nata, ſci
tis quia ꝓpe eſt ęſtas: Ita & uos cum
a ſQuę ſcripta ſunt, que dixi ſupra. b ſNe putetis iam eſſe conſummationem mundi, ſed pręcurſiones quaſdam quę oſtendunt q; prope ſit in ianuis.
uideritis hęc omnia, ſcitōte quia pro
a ſCredite quę dixi.
pe eſt in ianuis: † Amen dico uobis
a ſDe morte ad immortalitatem, donec veniat dies domini. b ſVel omne genus hominum, Vel, gens Iudæorum, que non deficiet donec veniat dies domini.
quia non prætēribit hęc genēratio,
a ſAereum, non æthereum.
donec omnia fiant. † Cęlūm & terra
a ſInnouabuntur. b ſSed ſicut dicuntur, ſine vlla imminutione implebuntur.
tranſibūnt, uerba autē mea nōn prę
ſNe apoſtoli quęrerent certā horam, aduentus Chriſti, qui intelligitur etiam in morte vniuſcuiuſq;.
teribunt. De die autē illa & hora ne
a ſIn quo filius & ſpiritusſanctus intelligitur.
mo ſcit, neq; angeli cęlorum, niſi pā
a ſSic repentinus interitus incredulis ſuperueniet cum dixerint pax &c.
ter * ſolus, † Sicūt autem in diebus
Noe, ita erit & aduentus filij homi
nis. Sicut enim erant in diebus an

NICO. DE LY.

☞ Come.

❧ a ℭEt ui. fi. ho. quia ſicut dictum eſt in forma hoīs iudicabit. b ℭVenientē in nu. cæli. ſicut in nube aſcendit in cælū ab apoſtolis: ꝓpter qđ dicitur Act. j. b. Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis, ſic veniet: c ℭCum uirtute mul. quia primus eius aduentus fuit in infirmitate, ſcđs erit in virtute. d ℭEt maie. quia veniet vt dñs qui primo venit, vt ſeruus. e ℭEt mit. an. ſu. quia miniſterio angelorum colligentur cineres mortuorū. f ℭCum tu. Sicut enim in datione legis auditus eſt ſonitus terribilis, vt habetur Exođ. xix. c. ita audietur tunc ſonitus conſimilis, virtute angelorū factus in elemētis. g ℭEt uo. ma. illa vox erit vox Chriſti vocantis mortuos ad iudicium ex cuius virtute ſuſcitabūtur. h ℭEt cō. ele. Licet enim omnes adducantur ad iudicium, tamē electi ſpecialiter adducentur miniſterio ſanctorū angelorū, quia erunt conciues eorum. i ℭA quatuor uen. i. à quatuor partibus mundi. vnde oriuntur principales venti: & per hoc intelligūtur aliæ partes orbis minus principales. k ℭA ſummis cælorum &c. Iſte modus loquendi eſt ſcđm apparētiā, quia ſummū cæli videtur eſſe ſuper çenith capitis noſtri. Terminus autem cæli videtur vbi terminatur aſpectus noſter, quia ibi videtur cælum coniungi terrę, licet ſcđm veritatem æqualiter diſtat à terra vndiq;. Eſt ergo ſenſus: A ſummis cælorum &c. i. ab omni loco qui ſub cælo eſt, adducētur electi ad locum iudicij. l ℭAb arbore aūt fici diſcite parabolā. Hìc ad declarationē prædictorum adducit exemplum, quia ſicut viriditas arboris incipiens eſt ſignū æſtatis propinquæ, ita ſigna prædicta erūt ſigna ipſius iudicis immediate veniētis: & hoc eſt qđ dicit: Ab ar. fici. i. ſimilitudinē ad ꝓpoſitū cōgruā: & patet litera. Sequit: m ℭAmen di. uo. &c. ge. hęc. i. cōgregatio fideliū. n ℭDonec oīa fi. qa q̄tūcunq; fideles opprimātur tpe Antichriſti, tñ aliqui ꝑmanebūt in fide ſtabiles vſq; ad finē mūdi. o ℭCælū & ter. &c. nō qa corrumpant ſcđm ſuā ſubſtātiā, ſed qa ceſſabit mot⁹ cęli, & trāſmutatio in elemētis. Iſta em̄ ordinata ſunt ad contemplādum numerū electorū: & ideo ipſo completo ī iudicio ceſſabūt, ſicut ea quę ſūt ad finem habito fine. p ℭVerba autē mea non. Per verbū em̄ Chriſti factus eſt mūdus, & ideo verbum eius eſt ipſo mūdo ſtabilius. q ℭDe die autē. Hic circa iudiciū oſtendit tpis incertitudinē. Poſſet enim aliquis credere, q; ex ſignis prædictis poſſet aliquis tēpus iudicij determinatum certitudinaliter cognoſcere. ideo hoc excludit dicens: De die autem illa. quia ꝑ rōnem naturalē homo nō pōt tēp⁹ illud certitudinaliter cognoſcere: quia dependet ex ſimplici voluntate dei. Siſr nec per reuelationē cognoſcit, quia ſi hoc reuelaſſet aliquib⁹, hoc fuiſſet factum apoſtolis qui fuerunt maximè illuminati: & tamen ipſis de hoc quærentibus, Act. j. a. reſpondit: Nō eſt veſtrum noſſe tēpora vel momēta quæ pater poſuit in poteſtate ſua: Quod exponens Auguſt. xviij. de ciuitate dei, dicit: Omniū calculantium digitos reſoluit ille qui hoc dixit: per digitos, potentiam numerandi intelligit. r ℭNeq; angeli cælorum. Sicut em̄ principiū mundi à ſolo deo fuit præcognitū, quia mūdus immediate eſt ab ipſo factus, ita & finis mūdi ſoli deo eſt cognitus, & homini Chriſto reuelatus ad quē pertinet iudicare de omnibus. s ℭNiſi pa. ſolus. Per hoc non excluditur filius vel ſpiritusſanctus, ſed magis includuntur, quia vna eſt noticia trium perſonarum. Dictio enim excluſiua addita vni perſonæ in diuinis, reſpectu termini eſſentialis non excludit aliam, vt diffuſius tractatur primo ſententiarum. Sic autē eſt in propoſito, quia illa quæ important reſpectum ad creaturam ſunt communia tribus: Huiuſmodi autem eſt noticia diei iudicij. Confirmat autem prædicta ꝑ exemplū veteris teſtamēti, dicens: t ℭSicut aūt fuit in die. Noe. qñ diluuiū erat occultum. v ℭIta erit aduentus fi. ho. i. Chriſti veniētis ad iudiciū. x ℭSicut em̄ erant in diebus ante diluuium. id eſt in magna ſecuritate exiſtentes.

C †poteſtate mita & gloria. † Extrema †Mar.13.c D † 35.q.10.c. fraternitatis †Ge.6.&7 Luc.17.f.

❧ Donec

Moraliter.

* a ℭEt uidebunt &c. i. Chriſtum qui in tali tribulatione venit aliquando pro conſolatione bonorum, deijciens malum prę latum, & ſubſtituens bonum. e ℭEt mittet ange. ſuos &c. Tunc enim mittuntur angelici viri cum tuba prædicationis ad congregandum electos hinc & inde in vnitate charitatis. k ℭA ſummis cælorum. id eſt à maioribus vſq; ad minores, quia prędicatio debet eſſe cōmunis. l ℭAb arbo. fici diſci &c. Per ficum cuius dulcis eſt fructus, ſignificatur bonus prælatus, qui in inſtitutione ſua incipit vireſcere per opera bona: & hoc eſt ſignū fructificationis bonæ in ſe, & in alijs de proximo futurę. q ℭDe die autem illa & hora nemo &c. Iſtud ad literam exponitur de die iudicij generaliter. Moraliter autem poteſt exponi de die iudicij particularis, qui eſt dies mortis cuiuſlibet hominis. Diem autem mortis ſuæ nullus ſcit niſi deus ſibi reuelauerit: ideo ſubditur. t ℭSicut autem fuit in diebus Noe &c. Erant enim tunc comedentes et bibentes in ſecuritate, diluuium non timentes. Sic etiam multi de morte ſua non cogitant, quamuis certitudinaliter ſint morituri. ideo ſubditur: v ℭIta erit & aduentus filij hominis. Ad particulare iudicium venientis: Nam aliqui moriuntur repente in prandijs & feſtiuitatibus magnis: & de operantibus in agro vnus aliquando fulguratur, & alij relinquuntur: & ſic eſt in alijs ſequētibus exemplis: & ideo cōcluditur:

l v *Vigilate

E a ¶ Comedētes & bibē. nubē. &c. Nō alimēta & nuptię, ſed immoderat⁹ licitorū vſus arguit. Poſt bella fames, terremot⁹ &c. tūc breuis ſequet̃ pax, vt ſi delis ꝓbet̃: an trāſactis malis ſpet iudicē vēturū, vñ dr̃: Cū em̄ dixerint pax & ſecuritas, tūc repēte interit⁹ ſuperueniet. b ¶ Tunc. Lucas in illa nocte. i. illa in tribulatiōe q̃ ꝓbant̃, in q̃ alij permanēt, alij cadūt. c ¶ Duo erunt. Duę differentię predictorū ſunt in eccleſia, quaſi in agro laborātium, eorum qui ſincere Chriſtū annūciāt, & eorū qui verbū dei adulterāt. d ¶ Duæ mol. Duę differētię ſequētiū orbē rerū mobiliū, q fœminino genere deſignātur, q a maiorū cōſilio regunt̃ fœminę à viris. e ¶ Duo in lecto. qui ociū eligūt & qetē, quę ſignificant̃ noīe lecti, nec ſecłarib⁹ nec eccłiaſticis negocijs occupati. f ¶ Vnus aſſu. q ꝓpter deū cōtinere ſtudet, vt ſine ſollicitudine viuēs cogitet quę dei ſūt. Qui aūt hūana laude, vel aliq̄ vitiorū corruptione monaſticā vitā elegerit, relinquetur à deo. Nō ſunt alia genera hominū, q̃ hęc tria in eccłia. Vñ Ezechiel tres viros liberatos vidit, Noe, Daniel, & Iob i. rectores vt Noe, cōtinētes vt Daniel, cōiugatos vt Iob. Et ſcd'm hęc tria genera hominū, tres ſupponit parabolas. In prima agit de laborātib⁹ in agro, qd' eſt vbi dicit: Vigilate ergo. In ſcd'a agit de exiſtētibus in lecto, qd' eſt vbi dicit: Si- F mile eſt regnū cęlorū decē virginib⁹. In tertia agit de molētibus in mola, qd' eſt vbi dicit. Sicut em̄ hō peregrè proſi. &c. g ¶ Si ſciret &c. Neſciente patrefamilias, fur domū perfodit, quia dū à ſui cuſtodia ſpūs dormit, improuiſa mors carnis habitaculum irrūpit, & ad ſuppliciū trahit. Furi autē reſiſteret ſi vigilaret, q a aduentū iudicis occultę venientē pręcauens occurreret pœnitēdo. h ¶ Quiſputas eſt fidelis ſeruus. Tribus ſimilitudinibus fulguris, furis, & ſubmerſionis pentapolis, terrorē iudicij introduxit cōiter ad oēs, vt vigilarent & parati eſſent. Nunc ſpāliter ad prelatos loquitur q humiles, prudētes, nō appetentes bonū propter lucrū tp̃ale, ſed verbo & exemplo & opere debent paſcere oues. Quiſputas. q. d. Admonēdi eſtis, nā q̃ rarus eſt, dn̄o ꝓpter dn̄m ſeruiens, oues Chriſti nō ad lucrū, ſed amore Chriſti paſcēs. i ¶ Prudens. in futuro ſibi ꝓuidens. k ¶ Quē cōſti. Quā rarus q ſit vocatus à deo tanq̃ Aarō & nō magis ſe ingeſſerit, & qui non magis ſe paſcat q̃ oues. l ¶ Btūs ille. Aeterna aūt btīudine gl'ificādus eſt, q dn̄o veniente ad iudiciū repert⁹ fuerit fideliter annonā verbi miniſtrās & in cura gregis vigilās. ¶ Rar⁹ inuenit̃ fidelis vel prudens: ſed q talis inuenit̃ btūs eſt. m ¶ Super. i. ſuper oīa cęleſtis regni gaudia, cęteros i. bonos auditores faciet diſcumbere: & trāſiēs miniſtrabit eis. n ¶ Percutere cōſeruos. iniurijs afficere vel infirmorum cōſcientias prauo verbo vel exemplo vitiare. Vnde Lucas ait: ſeruos vel ancillas quorum quanta infirmior eſt ętas vel ſexus, tantò facilior eſt ruina.

† ducentes vxores. 1. Theſ. 5. a. Luc. 12. e. Ezec. 14. † vnus. Tria ſunt gn̄a hoīm. † Mar. 13. d. † cuſtodia. † qua non expectatis hora. † Luc. 12. c. Luc. 12. f.

Nicolaus de Lyra. ☞ Cū hypocri.

a ¶ Donec uenit dilu. & tulit. id eſt perdidit excepto Noe & his q cū eo erant in arca. b ¶ Ita erit aduē. fi. hoīs. q a hoībus in ſecuritate exiſtentibus: & de

¶ Gulæ dediti.

te diluuium comedentes &

¶ Ebrietati dediti. ¶ Et his toti dediti & iudicia dei contemnentes perſtiterunt vſq; in eum diem.

bibentes, † nubentes, & nuptui tradentes, uſque ad eum diē quo intrauit in arcā Noe,

a ¶ Cognoſcere noluerunt quāuis Noe pdicēte.

& nōn cognouerūt, donec uenit diluuium & tulit omnes,

a ¶ Tamquam fur comprehendit filios noctis.

ita erit & aduentus filij hominis.

a ¶ In illa conſummatione. b ¶ Prædicatores. c ¶ Inuenientur in ſemente pares, ſed non æque metentes fructus.

Tunc dūo erunt in agrō, unus aſſumetur & † un⁹ relinquetur.

Occupati ſecularibus. ¶ Qui habuerunt tamquam non habentes.

Duæ molentes in † mola, una aſſumetur, & † ālte

a ¶ Qui in incerto diuitiarum ſperauerunt. a ¶ Continentes, non occupati eccleſiaſticis vel ſecularibus.

ra relinquetur. Dūo in lecto, unus aſſumetur, & † alter relinquetur.

a ¶ Ecce quo tendant quæ dixit. ¶ Sollicitī eſtote. Hæc enim eſt cauſa, cur neſcire vult nos diem aduentus ſui.

† Vigilāte ergo, quia neſcitis qua † hora dominus

¶ Probat q; debent vigilare & ſobrij eſſe.

ueſter uenturus ſit. Illud autē ſcitote, quoniam ſi ſciret paterfamilias, qua hora fur uenturus eſſet, uigilāret utiq;, &

¶ Spiritus. a ¶ Deus in morte. a ¶ In illa hora quæ ſibi eſſet ſuſpecta. ¶ Id eſt corpus.

non ſineret perfodi domum

¶ Sine macula & ruga.

ſuam. Ideo & uos eſtote parati: quia † neſcitis qua hora filius hominis uēturus eſt. † Quiſputas eſt fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiām ſuam,

a ¶ Difficultatem oſtendit, per quis, non, impoſsibilitatem virtutis. ¶ Bene erogando pecuniam domini ſui. ¶ Chriſtus. a ¶ Diſcernens capacitatem ſingulorum. ¶ Eccleſiam. a ¶ Pro capacitate auditorum. b ¶ Sermonis diuini, vel exempli ſui.

ut dētillis cibūm in tempore? † Beatus ille ſeruus, quem

a ¶ Chriſtus.

cum uenerit dōminus eius, inueneritſic faciēntem. Amē dico uobis; quoniam ſuper omniā bona ſua conſtituet eum.

a ¶ Cibum miniſtrantem. a ¶ Pro tempore & cæteris ſupra dicta. ¶ Non vt ſoli, ſed vt præ cæteris habeant æterna præmia. Tum pro vita ſua: Tum pro gregis cuſtodia. ¶ Econtra, ſi diſſimulauerit iudicium dei in proximo venturum, ſecuritatem ſibijpſi faciens.

Si autem dixerit malus ſeruus ille in corde ſuo: moram facit dominus meus uenire, & cœperit pērcutere conſeruos ſuos: mānducet

a ¶ Iniuriis afficere. a ¶ Ipſe autem ſit deditus gulæ vel ebrietati vel facinoribus & illecebris ſeculi plenus ſit.

G bus, & de nullo timētibus, ſubito veniet tribulatio Antichriſti. Vel ſecūdū alios iſtd' refert̃ ad tp̄s poſt mortē Antichriſti, ipſo mortuo, & p cōſequēs hoīb⁹ in ſecuritate exiſtētib⁹, ſubito appebūt ſigna iudicij & iudicis aduenietis. c ¶ Tunc. Per exiſtentes in agro intelligunt̃ prelati, quorū officiū eſt laborare in agro militātis eccłię. Per molētes ī mola, vbi eſt magn⁹ labor corpalis, ītelligunt̃ actiui. Per exiſtētes in lecto intelligūtur cōtemplatiui, q ſunt in requie cōtēplatiōis. De iſtis tribus dicit̃: Vnus aſſumetur &c. quia iſtorū triū ſtatuū aliq ſtabūt in fide ī pſecutiōe Antichriſti, & aliq cadēt. Et ſimiliter aduenīēte iudicio aliq aſſumētur ad gl'iam, aliq relinquent̃ ad pœnā. d ¶ Vigilate. Hic ex prędictis excitat nr̃am ſollicitudinem: Quia em̄ tp̄s iudicij eſt incertū, ideo ſemp debem⁹ eſſe parati ad ip̄m expectādum: q a in tali ſtatu, in q̊ aliqs capiet̃ ī morte, quę etiā nobis incerta eſt, ita etiā in tali ſtatu pn̄tabitur in iudicio. Ad hoc etiā adducit duplex exēplū. Primum eſt de pr̄eſamilias qui ſollicitus eſt de cuſtodia dom⁹: & multò fortius nos debem⁹ eſſe ſolliciti ne perdam⁹ vitā ęternā: Qd' erit ſi iueniamur imparati p carētiā gr̄e ī morte: & hoc eſt qd' dicit: Illud autē. & patet lr̄a. Scd'm exēplū ponit ibi. e ¶ Quiſputas. de ſeruo pr̄ſfamilias q ſollicitus eſt regere domū ſibi cōmiſſam, nō ſolū in pręſentia dn̄i, ſed etiā in abſentia, vt ſic veniēs dn̄s eū remuneret. Si aūt in cōtrarijs actibus ip̄m inueniat ęternaliter puniat. Iſte aūt ſeru⁹ eſt qlibet Chriſtianus, q eſt diſpēſator dn̄i ſui. Qd' pōt intelligi tripł'r. Vno mō in diſpēſatiōe ſpūaliū, qd' proprię ptinet ad prelatos. Alio mō in regimine tēporaliū qd' ptinet ad principes H ſeculares, & iudices. Tertio mō in bono vſu gratiarū ſibi à deo collatarū, & hoc ptinet ad oēs: hoc ergo eſt quod dicit: Quiſputas eſt fidelis &c. f ¶ Quē cōſtituit. Et pōt reſponderi, vt patet ex pręd ictis. Hic eſt bon⁹ prelat⁹ vel bonus iudex, vel etiā bonus ſimplex Chriſtianus, q a vt dicitur in eccłiaſtico: Cuilibet mādauit de⁹ de proximo ſuo. g ¶ Vt det illis. i. auxilium. i. in tp̄e neceſſitatis, ad quod quilibet pręd ictorū tenetur, vt viſum eſt. h ¶ Beatus ille ſer. quē. quęrens in morte rationē ſeruitij ſui, inuenerit ſic facientē. i. in actibus charitatis ſe exercentem, quia per talia meretur beatitudinem: propter quod ſubditur: i ¶ Amen dico uobis quoniā ſup. quia beatitudo eſt ſtatus omnium bonorū cōgregatiōe perfectus, vt dicitur iij. de cōſolatione. l ¶ Si autem dix. malus ſeru⁹ ille in corde ſuo: morā facit dn̄s meus. Hoc dicūt illi qui non cogitāt de morte. n ¶ Et cœperit pcutere conſeruos. id eſt occupare ſe in actibus malis & charitati contrarijs.

† alter. † piſtrino. † vna. ► Duo in lecto, vn⁹ aſſumet̃, & vn⁹ relinquetur. † Luc. 12. c. De pę. di. j. §. ſi ſacerdos.

Veniet dn̄s

Moraliter. ✱ d ¶ Vigilate ergo. Vos ad mortē ſollicitè pręparando. e ¶ Quiſputas. Hic eſt bonus prelatus, q ſubditos ſuos paſcit pabulo ſacræ ſcripturæ & euchariſtiæ: quē ſi dominus inuenerit vigilātem ſuper perſonæ ſuæ gregiſq; ſui cuſtodiam. k ¶ Super oīa bo. dando ei ſeipſum, & per cōſequēs omne bonum. l ¶ Si aūt dixe. De aducētu ei⁹ in morte nihil cogitādo. m ¶ Et cœperit pcu. conſer. i. viuere iniurioſè & guloſè,

✱ Veniet dn̄s

A a ¶ Cum hypocri. &c. Cū illis. ſ. qui erāt in agro, & qui molebant, & nihilominus derelicti ſunt. Qui dicuntur hypocritę, & in agro, & in mola. i. qui bona videbantur facere, ſed exitus diuerſæ voluntatis apparuit. b ¶ Fletus. Per ſimilitudinē membrorū magnitudo oſtenditur tormentorum.

GLOS. ORDI.

Tunc ſimile &c. Ca. XXV. Decē uirgi. Virgines ſunt oēs q ſe a luxu ſecłi cōtinent. d ¶ Et ſpōſæ &c. Oēs ſit̃ ſunt ſponſa, quæ mō deſpōſata eſt, virgo à corruptiōe ſeculi. Nubet, cū mortalis immortali cōiunget̃. e ¶ Quinq;: Quia quinq; pertita eſt cōtinētia in carnalib⁹ illecebris, videlicet vt in quinq; ſenſus contineant ſe a voluptatibus. f ¶ Morā &c. Quia nō eſt parū tp̄is inter priorē & ſecūdū aduentū Chriſti. g ¶ Dormitauerūt &c. quia poſtea ſuſcitādi. h ¶ Media autē nocte clamor. i. nullo ſciente vel ſperāte. Vnde: Dies domini ſicut fur in nocte veniet.

† expectat. 2. Teſa. 5. a.

☞ Date

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Veniet dn̄s &c. Quia nihil eſt incerti⁹ hora mortis. b ¶ Et diuidet. ſeparādo aīam, à corpe ī morte. c ¶ Partemq; eius. i. cū falſis chriſtianis ſeparādo ip̄ſum à btīs, & cōiungēdo cōdenatis. d. ¶ Illic erit fletus. hoc ſupra expoſitū eſt ca. xiij.

► Et ſpōſę. † 1. q̄. 1. c. qd' quidē. 32. q. 5. c. ſi paul⁹. De ſacra vnct. c. vnico.

Moraliter. ✱ a ¶ Veniet dn̄s ſer. Reperēs mortis debitum repentinæ, ſicut frequenter accidere conſueuit.

¶ In cap. xxiiij. vbi dicit̃ in poſtilla. Hmōi aūt eſt noticia diei iudicij.

B *ADDI.* Quęcunq; noticia deo attributa, etiā ſi nō importaret reſpectū ad creaturam, neceſſariū eſt q ſit cōmunis tribus pſonis, eadē em̄ eſt cum eſſentia diuina.

REPLI. In ca. xxiiij. vbi dicitur de noticia diei iudicij, q pater ſolus &c. dicit poſtil. q per hoc nō excludit̃ fili⁹ & ſpūſſctūs, quia oīs reſpectus dei ad extra eſt cōis tribus: talis aūt eſt noticia diei iudicij. Burg. dicit q̃cunq; noticia deo attribuitur, etiā ſi nō importaret reſpectū ad extra: neceſſe eſt vt ſit cōis trib⁹ pſonis: eadē em̄ eſt cum eſſentia diuina. Sed ſi rō. Burg. valet, paternitas erit cōis tribus perſonis, quia eſt eadē eſſentia diuina. Sed dictum in ſe non videtur ſcholaſticū quia p noticiā generatur verbū. Si igit̃ illa eſt communis tribus tres perſonæ generant verbum. Itē verbū eſt noticia, per paternum intelligere expreſſa, & ideo dicitur ſapiētia. Si igitur illa noticia eſt cōis tribus, pater vtiq; erit ſapiens ſapientia genita, quod negat beat⁹ Augu. j. Retrac. ca. xxv.

autem & bibat cum ebrioſis: ueniet dominus ſerūi illius in die qua non † ſperat, & hora qua ignorat, & † diuidēt eum, partēmq; eius ponet cum hypōcritis: illic erit flētus & ſtridōr dentium. Cap. XXV.

a ¶ In quo omnes mali prępoſiti intelliguntur. a ¶ A conſortio fidei. b ¶ Sortem eius. a ¶ Licet non fuiſſet hypocrita. b ¶ Pro calore. c ¶ Pro frigore.

¶ Hęc parabola tam ad ſubiectos q̃ ad prelatos refertur. ¶ Aliud de eodem exemplum.

Tunc ſimile erit regnūm cælorum decem uirginibus, quę accipiētes lampādes ſuas exiērunt obuiam ſponſo & ſponſę. † Quinq; autē ex eis erant fatuę, & quinque prūdentes. † Sed quinq; fatuæ acceptis lampādibus non ſumpſerunt oleūm ſecum. Prudentes uerò acceperunt oleūm in uāſis ſuis cum lāmpadibus.* Moram autem faciēnte ſponſo, dormitauerūnt ōmnes, & dōrmierunt. Media autem nōcte clamōr factus eſt, ecce ſponſus uēnit, exite ōbuiam ei. Tunc ſurrexerūnt ōm-

a ¶ Eccleſia permixta omnibus tam religioſe q̃ ſuperſtitioſe continentibus. a ¶ Opera quę ſecundum continentiam fiunt. b ¶ Concordauerunt voluntati ſponſi & matris eccleſiæ. a ¶ Quia veritati ſeruiunt pro laudibus hominum. b ¶ Quia veritati ſeruiunt pro æternis. ſ. premiis. a ¶ Accepta oſtenſione bonorum operum. a ¶ Gloriam intra conſcientiam, vel, oleum eſt lętitia mentis quam habet qui intus deo placet. a ¶ Nitorem gloriæ. q ¶ Id eſt in conſcientiis ſuis. ¶ Oſtenſione bonorum operum. a ¶ Iudicium differente extremum. a ¶ Ante mortem languoribus. b ¶ Electi & reprobi. c ¶ So mno mortis. d ¶ Securi s omnibus. a ¶ In inſperato. b ¶ In voce archāgeli, & in tuba dei. a Ad ſociandam ſibi perpetuo virginem. b ¶ Occurrite ei in aera. a ¶ A ſomno mortis. b ¶ Boni & mali.

cem: & ſic con ſequenter. Propter qd' dixerūt aliqui philoſophi C q numeri non procedunt in infinitū, ſed ſolum vſq; ad decem, vt habetur. iij. Phyſicorū: & ideo denarius numerus bene ſignificat vniuerſitatem. Virginitas aūt que tenet ſupremum gradum in virtute caſtitatis, ſignificat vitam contemplatiuam, quia caſtitas eleuat mentem à carnalibus: Et ſicut diſponit intellectum ad contemplationem veritatis: ſic econtrario luxuria deprimit mentem & cauſat hebetudinem intellectus, & ſic reddit hominem quaſi beſtialē: propter qd'. j. Ethicorū vita voluptuoſa vocatur vita pecudū. g ¶ Quæ accipiētes. Lampades iſte, ſunt opera vitæ contēplatiuę, quę ſunt bona de genere. h ¶ Exierūt. Ad hoc debet ordinari exercitium vitę contemplatiuę, vt homo poſſit ſecurè & decenter obuiare Chriſto veniēti ad iudiciū, qui tūc coniunget ſibi eccleſiā totaliter mūdatā, non habentē maculā neq; rugam. i ¶ Quinq; autē. Prudentia autem eſt virtus directiua operum humanorum in finem debitū: Propter quod à philoſophis, & à ſanctis dicitur auriga virtutū. Virgines aūt prudētes ſunt cōtēplatiui ſeu religioſi, opera ſua bona de genere ad finē debitum ordinātes: videlicet ad gloriā dei principaliter, ad pfectionē ſui, & ędificationē ꝓximi cōſequēter. Et quia fatuitas eſt priuatio prudētię cōtraria: ideo fatuę virgines, dicuntur contēplatiui à prędicto fine deuiantes, propriā gloriā & fauorē hoīm, vel D quęſtū principaliter intēdentes. Et meritò dicūtur virgines fatuę, q a bonū op⁹ de genere perdūt ꝓpter defectū intētionis rectę. k ¶ Sed quinq;. Oleū iſtud eſt ſpūale gaudiū, quod oritur ex operibus bonis factis ꝓpter deū: De quo dicit Apoſtol⁹ ad Phil. iiij. a. Gaudete in dn̄o ſemp. Hoc aūt oleū nō habēt virgines fatuę propter defectū intētiōis rectę, licet habeāt lāpades, id ē opera bona de genere. l ¶ Prudentes. Quia propter rectitudinē intentionis gaudent in dn̄o de ſuis operibus bonis. Dicitur aūt gaudiū iſtud oleū, quia nutrit & fouet ignē charitatis. Ex hoc enim, q aliqs delectatur in opere, fortius & melius operat̃, ſecundū Philo. & per cōſequēs diſponit̃, vt ei maior charitas infundat̃. m. ¶ Moram autem. Mora iſta eſt decurſus temporis ab aſcēſione Chriſti vſq; ad diē iudicij. Quod tēpus ꝓpter longitudinem vocat̃ hic mora: iā em̄ durauit pmille ducētos, & ſeptuagītaqnq; annos & reſiduum eſt nobis incertū. In hoc autē tp̄is interuallo moriuntur omnes tam boni q̃ mali. Quę quidem mors ſignatur hic p dormitionē: quia ita faciliter excitabūtur à morte per Chriſtum ad iudiciū venientē, ſicut homo purus excitat aliū dormiētem. n. ¶ Media autem nocte. Hic ponitur examinationis iudiciū circa pręd icta opera contēplantiū, Dicit ergo: Media autem no. Non eſt intelligendū per hoc q iudiciū extremū ſit celebrādū de nocte: Sed de die prout dicit Ap̄ſ. j. Co. iij. c. Dies dn̄i decla. &c. Sed quia tēpus iudicij eſt nobis occultū, vt patet ex prę cę. ca. ideo hoc ſignatur per hoc q dicitur: Media autem no. quia illa quę fiunt media nocte ſunt hoībus occulta. o ¶ Clamor autē. i. vox Chriſti vel angelorū ad vocādū mortuos ad iudiciū, vt dicet̃ infra eodē ca. d ¶ Tunc ſurre. oēs uir. il. quia omnes reſurgent boni & mali, vt appareant in iudicio Chriſti.

† diſſecabit. † quę fatuę. ✱ ſuis.

NICO. DE LY. Ca. XXV.

Diuiſio. Tunc ſimile erit. Data lege euangelica, poſtq; ſaluator oſtendit quędā antecedentia iudiciū extremū, hic deſcribit ipſum iudiciū. Et quia vniuerſitas iudicanda diſtinguitur in tres ſtatus, videlicet actiuorū, contēplatiuorū, & etiam prelatorū: ideo diuiditur in tres ptes ſecūdū tres parabolas quas hic ponit ad iſtos tres ſtatus pertinētes. Prima pertinet ad cōtemplatiuos, ſcd'a ad prelatos, ibi: Sicut em̄ homo peregrè &c. Tertia ad actiuos, ibi: Cū aūt venerit filius hominis. Prima in duas: quia primò circa vitā cōtēplatiuā ponitur meritū, & ſcd'ò ponitur circa hoc examinatiōis iudiciū, ibi: Media aūt nocte. Dicit ergo primò. e. ¶ Simile erit. i. eccleſia militās, q̃tū ad ſtatū cōtēplatiuū. f ¶ Decē uirgi. Per quas ſignatur vniuerſitas cōtemplatiuorū Numerus enim denarius eſt primus digitus vel primus limes numerorū: vnde & numeri ſequētes cōponūtur ex denario pluries ſumpto vel aliqua pte eius, ſicut patet viginti bis decem. xxx. ter decē & ſic cōſequēter. Similiter. xj. vnū & decē. & xij. duo de decem; &

Et orna.

Moraliter. e ¶ Tunc ſimile erit regnum cęlorum decem. Per quas intelligi poteſt vniuerſitas fidelium, qui ꝓpter integritatem fidei virgines nominantur ſecundum illud. ij. Corin. xj. a. Deſpondi vos vni viro, virginem ca. &c. i ¶ Quinq; autem ex eis erant fatuę. i. bonis operibus vacuę: quia fides ſine operibus mortua eſt. k ¶ Et quinq; prudentes. i. opera bona habentes: & ſic acceperunt oleum ad ornatum ſuarum lampadarum: propter quod à Chriſto dicūtur receptę, alię verò excluſę

Moraliter. Iaco. 2. b.

✱ Sicut enim

E a ❡ Date nobis de oleo &c. quorũ facta aliena fulciunt laude, eadẽ ſubtracta deficiunt, & de conſuetudine id ſemp inquirunt, vnde gaudere anim⁹ ſolet. Itaq; hominũ q corda nõ vidẽt, teſtimoniũ volũt habere apud deũ, qui cordis ĩſpector eſt. b ❡ Extinguũtur. i. aduẽtu iudicis int⁹ obſcurant: & à deo nõ habẽt mercedem: qa receperũt laudẽ. c ❡ Ne for. qa quiſq; pro ſe rõnẽ reddet, nec alieno teſtimonio iuuatur quis apud deũ, cui ſecreta patẽt, & vix ſibi quiſq; ſufficit, vt ei perhibeat teſtimoniũ cõſcientia ſua. Ne forte. vnuſquiſq; pro ſuis operib⁹ mercedẽ ſuſcipiet nec poſſunt in die iudicij aliorũ virtutes, aliorũ vitia ſubleuare. d ❡ Ad uẽden. Vendentes ſunt adulatores, q dãt laudẽ & accipiũt aliquã mercedem: e ❡ Dum autẽ. inclinantib⁹ ſe illis in ea quæ foris ſunt, & ſolita gaudia requirẽtibus, cũ interna nõ nouerunt, venit ille qui iudicat. f ❡ Et clauſa eſt. Poſt iudiciũ magna ẽ eius ſeueritas, cuius eſt ante ineffabilis miſericordia. g ❡ Nouiſſime ue. per verã pœnitentiam, per ĩfructuoſas lachrymas pulſãt foris relictæ. Nõ dicitur ꝙ emerũt oleũ: qa nullo iã remanẽte gaudio de alienis laudib⁹, in anguſtijs redeũt ad implorationẽ dei. h ❡ Vigila. videlicet vt teſtimoniũ bonæ cõſcientiæ nobis præparemus, ne cũ fatuis virginibus foris remaneamus. i ❡ Neſcitis diẽ neq; horã. Nõ ſolũ diẽ iudicij: ſed diẽ mortis cuiuſq;, vl' horã in qua q parat⁹ inuenit, & tũc paratus inueniet. Et qa paratos nos ĩueniri deſiderat, ſubijcit aliã de eadẽ re parabolã. k ❡ Peregre proficiſ. uocauit. Locus carnis terra eſt: ergo Chriſtus carnẽ noſtrã ad peregrina duxit, quãdo cælũ aſcendit. l ❡ Et profectus eſt ſtatim. nõ locũ mutans, ſed liberã eis poteſtatem operandi permittẽs. m ❡ Operatus eſt in eis. A viſibilib⁹ ſe cuſtodiẽdo, alios ꝓ poſſe exhortãdo, vt de viſibilibus ad inuiſibilia tranſeant. Vel vtriq; ſexui prędicando, & de bonis morib⁹ informãdo, geminauit accepta talẽta. n ❡ Poſuit au. Cœpit ſingulorũ actus diſcutere accuſante cõſcientia vnũquemq; vel excuſante. o ❡ Ecce alia quinq;. q̃t quot ab errore cõuertit, tot dño obtulit, teſtimoniũ ſibi dãte cõſciẽtia, ꝙ ꝑ gratiã ſibi datã nõ tm̃ ſibi ꝓfuit, ſed etiã quos potuit lucrifecit.

† Poſtea, deinde.

† Mar. 13. d Luc. 13. c

* in qua ſili⁹ hoĩs veniet.

† Luc. 19. b

F

☞ Super

Nicolaus de Lyra.

☙ a ❡ Et orna. Iſte ornatus non eſt aliud, q̃ recurſus ad mentem cogitãdo de iuſticia ſuorum operũ & bonitate circũſtantiarum. b ❡ Fatuæ autem. Iſta petitio vana & reſponſio negatiua ſignificat ꝙ nullus ad alium q̃tumcunq; iuſtũ poterit recurrere, pro auxilio habendo, nec aliquis q̃tũcũq; iuſtus poterit aliũ iuuare: ſed ſibi ſoli ſufficiet iuſticia ſua: & hoc ẽ quod ſubditur: c ❡ Ne for. Exprobratio eſt præteritæ fatuitatis in hoc ꝙ bona opera de genere dederũt propter fauorẽ laudis humãę, qa vẽditores olei ſunt adulatores ſecũdũ Aug. q. d. Cõſiderate quid valuit vobis pro tali fauore cõtinẽter viuere. d ❡ Dũ au. per hoc inſinuatur remorſus propriæ cõſcientiæ dicentis teſtimonium de prædictis cõtra ſe. e ❡ Venit ſpõ. i. Chriſtus ad remunerationẽ bonorũ. f ❡ Et quæ pa. per opera charitate formata. g ❡ Intrauerũt cum eo ad nup. i. ad gloriam cæleſtem eſt alijs relictis ad pœnam. h ❡ Et clauſa eſt ianua quia

---

❡ Continentes. ❡ Numerauerunt ſecum opera ſua, pro quibus emunerationem expectant.

nes uirgines illæ, & ornauerunt [a]

a ❡ Sua fiducia deceptæ intus vacuæ dicunt proximis.

lampades ſuas. Fatuæ autem ſa- [b]

a ❡ Teſtimonium laudum, dicendo de operibus noſtris quod vidiſtis.

[a] pientibus dixerunt: Date nobis

a ❡ Opera noſtra quæ hominibus clara videbantur.

de oleo ueſtro, quia lãpãdes no-

a ❡ Non de auaricia ſed timore, quia in illo die teſtimoniũ cuiuſq; vix ſufficiet ſibi, nedũ ſibi & proximo.

[b] ſtrę extinguntur. Reſponderunt

[c] prudentes, dicẽtes: Ne fortè non [c]

a ❡ Increpando. ❡ Ite. i. modo videamus quid vos adiuuent qui vobis laudes vendere conſueuerãt.

ſufficiat nobis & uobis: itẽ po-

a ❡ Venamini laudes veſtro more. ❡ Non dant conſilium, ſed ex obliquo commemorant crimẽ earũ.

[d] tius ad uendentes, & emite uo-

[e] bis. Dum autem irẽt emere, uenit [d e]

a ❡ Quibus conſcientia dabat bonum teſtimoniũ.

ſponſus, & quæ paratæ erant, in- [f g]

a ❡ Vbi munda anima verbo dei copulatur.

[f] trauerunt cum eo ad nuptias: & [h]

a ❡ Aditus regni cæleſtis, quia precibus poſtea nullis patebit aditus poſt iudicium.

[g] clauſa eſt iãnua. †Nouiſsimè ue- [i]

rò ueniunt & reliquę uirgines, di [k]

a ❡ Dolore repulſionis compulſæ appellationem ingeminant dominationis.

cẽtes: Domine domine, aperi no-

bis. At ille reſpondẽs, ait: Amen [l]

a ❡ Ideo vos deſero, quia per vitæ metum non recognoſco.

[h] dico uobis, neſcio uos. Vigila- [m]

a ❡ Ecce quo parabola tendit.

[i] te itaq;, quia neſcitis diem neque [n]

[k] horam. †*Sicut enim homo pere- [o]

grè proficiſcens uocauit ſeruos [p]

a ❡ Dedit dona hominibus naturalia & gratuita.

ſuos, & tradidit illis bona ſua. Et [q r]

a ❡ Exteriorum ſcientiam quinq; ſenſibus acquiſitũ.

uni dedit quinq; tãlenta, alij au-

a ❡ Intellectum & operationem. b ❡ Intellectum. c ❡ Non pro largitate vel parcitate, alij plus, alij minus, ſed pro viribus accipientium.

tem dũo, alij uerò unũm, unicui-

que ſecundum propriam †uirtu-

❡ Promouit.

[l] tem; & profectus eſt ſtatim. Abiit [s t]

a ❡ Scientiam exteriorum & ſi myſtica non penetret.

autem qui quinq; tãlenta accepe-

❡ Dum ſe a viſibilium voluptate cuſtodit, ab his etiam alios amouendo compeſcit.

[m] rat, & operatus eſt in eis, & lucratus eſt alia quinq;. Similiter qui

a ❡ Intellectum & operationem. b ❡ Prędicando, & mira operando, tales inſtruit qui itidem florent ſcientia & opere.

dũo acceperat, lucrãtus alia duo.

a ❡ Intellectum. b ❡ Per ſe, ſed non rediens per ſe.

Qui autem unũm acceperat, ãb-

a ❡ Terrenis actibus ſe applicauit, nec lucrum ſpirituale quæſiuit.

iens fodit in tẽrram, & abſcon-

a ❡ Quod eſt ab aſcenſione domini vſq; ad ſecundum aduentum.

dit pecuniam domini ſui. Põſt [v]

c ❡ Ad iudicandum.

multum uerõ temporis uẽnit do-

[n] minus ſeruorũ illorũ, & poſuit [x]

❡ Præparans ſe ad reddendam rationẽ.

rationem cũ eis. Et accedens qui quinq; talenta acceperat, obtulit alia quinq; talenta, dicens: Domine quinque talenta tradidiſti

[o] mihi, ecce alia quinque ſuperlu-

---

quia poſt iudicium non erit alicui adit⁹ poſſibilis ad gloriã: propter qd' ſubdit: G i ❡ Nouiſſime uerò. i. nimis tardè. k ❡ Veniunt & reliquæ uir. di. domine domine ape. Per hoc ꝙ vocãt eũ dominũ, ſignatur ꝙ crediderũt in Chriſtũ: Sed quia fides earũ fuit ĩformis, ideo ſubditur: l ❡ At ille reſpõ. Amẽ dico uobis, neſcio uos. noticia. ſ. approbatiõis, qua ſoli electi à deo cognoſcũtur. Et in fine hui⁹ parabolę ad noſtrã inſtructionẽ concluditur. m ❡ Vigilate itaq;. ad habẽdũ ſcilicet, fidem formatam charitate. n ❡ Quia neſcitis diem neq; horam. ſ. mortis, nec per cõſequẽs ſtatus ꝓ die iudicij. Quia ſicut dictũ eſt in tali ſtatu præſentabitur quilibet in iudicio, in quo ĩuenietur ĩ morte. o ❡ Sicut enim homo peregre. Hic ponitur ſecunda parabola quæ pertinet ad prælatos. Et primò circa ſtatũ eorũ deſcribitur meritũ, & demeritũ propriæ actiõis. Scd'ò, iudiciũ diſcretionis, ibi. Poſt multũ verò temporis: Dicit ergo primò: Sicut homo peregre ꝓficiſcens. Hõ iſte eſt Ieſus Chriſt⁹, qui licet ſecũdũ diuinitatẽ nõ poſſit proficiſci de loco ad locũ, qa ſic eſt vbiq;, ſemper, & de neceſſitate, ſecũdũ tamẽ naturã humanã peregre profect⁹ eſt, qñ aſcẽdit in cælum: qa loc⁹ propri⁹ oĩm cõpoſitorũ ex elemẽtis, vbi naturaliter qeſcũt, ẽ terra, vt hr̃. ij. de gñatiõe: qa elemẽta grauia excedũt in eis ſecundũ q̃titatẽ molis. p ❡ Vocauit ſeruos ſuos. i. prælatos eccleſiæ, q ſpãli modo ſunt eius ſerui. q ❡ Et tradidit il. bo. Bona. ſ. naturæ, bona gratiæ gratis datæ, bona ſcientiæ, bona potẽtiæ, & bona opulentiæ: & dicunt talenta, qa ꝑ bonũ vſum taliũ põt homo ſibi acqrere cæleſte præmiũ. r ❡ Et uni dedit quinq; ta. H quia aliqui habẽt oĩa iſta à deo ſibi collata, alij plura iſtorũ, & alij vnum tãtum. t ❡ Abiit au. Quia aliqui ſunt qui iſta talenta multiplicãt & geminant bene vtẽdo prædictis ad ſui ꝑfectionẽ & proximi ædificationẽ. Alij aũt abſcondũt in terra, qui prædictis vtunt ad mundi gloriã & tpale lucrũ ſeu quæſtũ. v ❡ Poſt multũ uerò tpis. Hic ponitur circa prędicta examinationis iudiciũ. Poſt multum uerò tpis uenit dñs ſeruorum illorum. qa magnũ tempus eſt ab aſcenſiõe Chriſti in cælũ vſq; ad aduentũ ei⁹ ad iudicium, vt prædictũ eſt. x ❡ Et poſuit rationẽ cũ &c. quia tunc diſtrictè exiget rationem de bonis ab eo collatis, bene operantes remunerando: Propter quod ſequitur:

† potentiã vires.

☙ Euge.

* o ❡ Sicut enim homo peregrè proficiſcens &c. Hoc communiter exponitur de Chriſto qui aſcendens in cælũ ſuis fidelibus bona ſua dedit, de quibus rationẽ exiget ĩ iudicio finali. Poteſt etiã exponi de Chriſto nobiſcũ exiſtente in huius mundi peregrinatiõe, ſicut ipſe dicit in fine hui⁹ euãgelij: Ecce ego vobiſcũ ſum oĩb⁹ dieb⁹ vſq; ad cõſũmationẽ ſeculi. Ipſe etiã dat nobis bona ſua inęqualiter, tamẽ ſecũdum ſapientiæ ſuæ ordinem. s ❡ Et profectus eſt ſta. Per hoc non intelligit eius receſſus ab eccleſia, ſed quia dimittit nos agere pro libertate noſtra. Illi verò duplicant talenta, qui ex eis faciunt opera bona. Illi verò abſcondunt, qui viuũt ocioſè, vel ex eis temporalia tantum lucra quærũt. Venit aũt domin⁹ rõnem quærere in cuiuſlibet hoĩs morte, & duplicãtes talenta remunerat: alios verò damnat.

Moraliter

*Cũ autem

A a ❡ Super pauca. Pauca ſunt bona pręſentis vitæ, q̃uis multa videantur, quia non ſine alicuius moleſtię admixtione ſunt. Multa autem bona æterna, quę ſunt ſine omni corruptiõis moleſtia. b ❡ Intra in gaudium domini tui. Admixtus choris angelorum ſic intus lętare de munere, vt iam non ſit ꝙ exterius doleas de corruptione. c ❡ Qui duo talenta acceperat. Iſte viribus ſuis quidquid in lege dei didicerat, in euangelio duplicauit: Siue conſcientiam & opera præſentis vitæ, futuræ beatitudinis typos intellexit. d ❡ Durus es. Quia ardua eſt via quæ ducit ad vitam, & quia quantò grad⁹ altior, tantò caſus grauior. e ❡ Et timens abij &c. Et timens aggredi altioris vitæ gradum, ne alterius ſalutẽ quærens ipſe periclitarer. f ❡ Abſcondi talentum tuum. non prædicaui quod te donante intellexi. g ❡ In terra. in carnali vita ſubſiſtens, ſicut habui, ſic tenui non augens vel minuens. Nota ꝙ piger ſeruus inertiam non excuſat, ſed ſuperbit calumniando dominum: Et dicit ſe prudenter feciſſe, ne dum lucra quęrit, periclitetur etiam de ſorte, & vocat eum durum, cui tamen non ſeruit ad lucrum. Cui ſimiles ſunt in eccleſia, q melioris vitæ vias aggredi metuunt, & iacere in ignauia non verentur: & cum ſe peccatores conſiderat, ſanctitatis viam arripere timent: & tamen in iniquitatibus remanere non timẽt: Quorũ Petrus adhuc infirmus ſpeciem tenuit, cũ viſo piſciũ miraculo dixit: Exi à me dñe, qa homo peccator ſum. Imo ſi peccator es, deum à te non repellas: Quod faciunt hi qui videntes ſe infirmos nolunt ad meliora progredi: Peccatores quidem ſe fatẽrur & dominum repellũt, & velut in perturbatione conſiliũ non habent. Dũ moriuntur, & vitam timent, hac ſibi blandiẽtes peruerſitate quaſi dicerẽt. Sufficit mihi de me rationem reddere, quid opus eſt alijs miniſtrare, vt de eis quoq; cogar rationem reddere? Cum etiam hi inexcuſabiles ſint, qui non audita lege vel euangelio dormierunt, cũ per creaturam deum cognoſcere potuerunt. Vnde dicit. Meto vbi nõ ſemino &c. h ❡ Sciebas q. Quare iſta cogitatio nõ incuſſit tibi timorem vt ſcires me mea diligẽtius quæſiturum? Quod dixit ꝓ excuſatiõe, vertit in culpã. i ❡ Numulariis. Vel cęteris doctorib⁹ vt apoſtolis & epiſcopis. Vel, cunctis credentibus qui poſſunt pecuniam duplicare. k ❡ Et date ei &c. Hoc in eccleſia fieri plerumq; videmus, qa pleriq; dũ bene miniſtrant exteriora quæ accipiunt ꝑ ad iũctã gratiã, ad intellectũ quoq; myſticũ ꝑducunt. l ❡ Oĩ em̃. Multi em̃ natura licet ſapiẽtes & acuti, ſi ſint deſides, ꝑdunt bonũ naturæ, & præmiũ qd' erat eis promiſſum, vł̃ trãſire ad alios, q qd' habent min⁹, ꝑ naturã acqrũt ꝑ induſtriã. Vel q habet fidẽ & bonã volũtatẽ, etiã ſi minus habet in ope, dabit ei à bono iudice. Sed qui fidẽ nõ habet, ẽt virtutes quas naturaliter habet perdit, ſine qua nõ ſunt virtutes. Vel qui habet amorẽ verbi, datur ei ſenſus intelligendi. Qui verò non habet, etiam ſi naturali ſtudio callet deficit. Vel qui nõ habet charitatẽ, amittit omne bonũ quod habet. Nota, ꝙ hoc qd' cuiq; datur in rebus mundanis vel ſpiritualib⁹ pro talento imputat de quo eſt rõnẽ redditurus. m ❡ Cũ autẽ. Tradend⁹ in proximo cruci præmiſit gloriã triumphãtis, vt ſecutura ſcandala hac ꝓmiſſione cõpẽſaret. Poſt parabolas de fine mundi nunc exequitur dominus modũ futuri iudicij.

☞ Omnes

† Bene, recte & ĩfra. 8. 7. b

† noui te. Luc. 5. b

B

† ſeminaui

† ẽ. 13. b Mar. 4. c Luc. 8. c

---

cratus ſum. Ait illi dominus eius:

a ❡ Non tua quęrens, ſed quę Ieſu Chriſti

†Euge ſerue bone & fidelis quia [a b c]

[a] ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra [d]

a ❡ Gaudens dominus in gaudium intrare iubet.

[b] multa te conſtituam: intrã in gaudium domini tui. Acceſsit au-

[c] tem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine duo talenta tradidiſti mihi, ecce alia duo lucratus ſum. Ait illi dominus eius: Eu-

a ❡ Non tua quęrens, ſed quæ Ieſu Chriſti.

[g] ge ſerue bone & fidelis: quia ſupra pauca fuiſti fidelis ſupra mul-

a ❡ Accipe quod oculus non vidit nec au. audiuit

ta te conſtituam: intrã in gaudi-

a ❡ Infeliciſsimum habens a ſua conſcientia teſtimonium.

um domini tui. Accẽdẽs autem & [e]

qui unum talentum acceperat ait: [f]

a ❡ Alias auſterus.

[d] domine †ſcio: quia homo dũrus

a ❡ Non parcis, ſed pręcidis falce iudicij tui eos quibus legem non commiſiſti.

es: mẽtis ubi non ſeminaſti, & con [g]

a ❡ In regno tuo bonos, etiam ex gentibus: & ex eorum comparatione, qui naturalem legem ſeruant, damnas eos qui negligunt ſcripturas.

[e] grẽgas ubi non ſparſiſti & timens [h]

❡ Per liberum arbitrium.

[f] abij, & abſcondi talentum tuum

[g] in terra: Ecce habes quod tuum [i]

eſt. Reſpondens autem domi- [k]

a ❡ Superbe qui calumniam facis domino.

nus eius dixit ei: Serue mãle &

a ❡ Qui lucrum facere neglexiſti.

[h] pigẽr, ſciebas quia meto ubi non* [l]

a ❡ Quia etiam ab his exigo quibus non commiſi ad erogandum.

†ſemino: & cõgrẽgo ubi non ſparſi. Oportuit ergo te pecuniam

a ❡ Diuinum ſermonem

a ❡ Numularij ſunt qui prędicationem auditam valent verbis & opere exercere.

[i] meam committere nummulãrijs

a ❡ Id eſt merita diſcutiens.

& uẽniens ego recepiſſem utique

a ❡ Et te per gratiam bene diſpenſatam, & per te acquiſitos

quod meum eſt cum uſũra. Tol- [m]

a ❡ Intellectum.

[k] lite itaque ab eo tãlentum, & da- [n]

a ❡ Qui exteriora bene adminiſtrauit ſed intellectu adhuc vacuus fuit.

te ẽi qui habet decem talenta:

a ❡ Studium verbi erogandi, dabitur gratia ſuper gratiam.

[l] †Omni enim habẽnti dabitur, & [o]

abundabit: Ei autem qui non [p]

a ❡ Hoc ſtudium vel charitatem. b ❡ Vel naturali ingenio, vel literali ſtudio.

hãbet, & quod † uidetur habẽre

a ❡ Quia nulla dulcedine internę ſapientiæ gaudebit. b ❡ Infructuoſum qui ſponte & negligentia ſua corruit in interiores tenebras.

auferetũr ab eo. Et inũtilem ſer- [q]

uum eijcite in tenebras exterio-

a ❡ Non delectatio, vt in iſtis fuit.

res: illic erit flẽtus & ſtridor den- [r]

a ❡ In ſecundo aduentu.

[m] tium. Cum autem uenerit fili- [s]

☙ a ❡ Euge. interiectio eſt gaudentis. b ❡ Serue bone & fidelis. quærens in ſuis actibus gloriã domini nõ ſuã. c ❡ Quia ſuper pauca &c. Bona enim in hac vita collata homini parua ſunt reſpectu bonorum gloriæ, quia ibi cõfertur homini bonũ infinitum: propter hoc ſequitur: d ❡ Super multa te conſtituam &c. & patet. e ❡ Accedens aũt & qui &c. quia mali licet (inuiti) apparebunt in extremo iudicio diuino cõſpectui. f ❡ Ait: dñe. Tũ qa de⁹ à ſeruis ſuis reqrit opera ardua, ſ. opera virtutis: Tũ quia in iudicio durus erit, qui modo eſt pius & manſuetus. g ❡ Metis ubi non ſeminaſti &c. Hoc intelligitur dupliciter. Vno modo. quia non ſolum requirit in prælatis eccleſiæ bona in propria perſona, ſed etiam in aliena: quia eorum officium eſt ĩducere alios ad bonũ. Alio modo, quia requirit ab homine opera meritoria vitæ æternæ: & tamen non ſeminauit in natura hominis principium ſufficiens huius operis. Homo enim ex puris naturalibus non poteſt mereri vitam æternam, imo contrarium dicere eſt hæreſis pelagiana, non tamen deus iniuſtè requirit opera meritoria vitæ æternę: quia ſi homo faciat quod in ſe eſt, deus ĩfundit ſibi gratiam, per quam poteſt prędictum opus exercere. h ❡ Et timens abii. & abſcon. ta. quia ex puſillanimitate aliq refugiunt aggredi opera virtutum, & declinant ad vitia, & ad ſola terrena quærẽda: curantes tantum de corpore, & nullo modo de anima: propter quod ſequitur. i ❡ Ecce habes &c. quia aliqui ad tantam inſaniam deueniunt, ꝙ dicunt: deus fecit animam, curet de ea ſi voluerit. Alij autem præſumentes credunt habere gloriam ſine merito dicentes: Deus non fecit animam pro damnatione, ipſam ſaluabit & trahet ad ſe. k ❡ Reſpondens autẽ dominus &c. Ex verbo enim ſuo eum condemnat, quia in iudicio conſcientia vniuſcuiuſq; teſtificabit cõtra ſe. l ❡ Sciebas quia me. quaſi diceret: ex quo ſciebas me eſſe durum in repetendo multiplicationem talentorum tibi traditorũ per exercitium bonorum operũ, ex hoc oſtẽdens te iuſtè condemnandum: propter quod ſequitur: m ❡ Tollite itaq; &c. bona diuinitus collata nõ cedent ad gloriam malè opãntibus vel ocioſis, ſed magis ad pœnam. n ❡ Et da. ei decem talen. quia damnatio reproborum cedet in gloriam electorum, ſecundum ꝙ ſcribitur in pſ. Lætabitur iuſtus cum viderit vin. &c. propter quod etiam ſequitur o ❡ Habenti dabitur &c. quia ei quĩ reperietur ĩ gratia dabitur gloria, & abundabit, non ſolum de ſua & aliorum glorificatione: ſed etiam de impletione diuinę iuſticiæ in malorũ reprobatione. p ❡ Ei autem qui non habet &c. quia ei q nõ inuẽt⁹ fuerit in grã in morte, bona naturæ & grãæ quæ habuit, cedẽt ei ad pœnã. q ❡ Et inu. Pctõres em̃ mõ ſolũ hñt tenebras interiores quę ſunt tenebræ mẽtis ĩ inferno ãt habebũt cũ hoc tenebras corpales, quę ſũt tenebrę exteriores. r ❡ Illic erit. i. dolor mẽtis & corpis: Et ad iſta reducit oĩs pœna ĩfernalis. s ❡ Cũ au. Hic pon' tertia pabola, quæ ptinet ad actiuos: ad quos ptinet ſe exercere in actibus miæ, ꝑ quo exercitio remũerabunt: deſiſtẽtes aũt à talib⁹ cõdẽnabunt. Dicit ergo. Cũ autẽ ue. Licet em̃ idem ſit filius dei

☙ & hoĩs

* s ❡ Cũ autẽ. Hoc etiã põt exponi de aduẽtu Chriſti a ĩ iudiciũ ꝑticlare, ſicut ẽ

*par præcedẽs

C

Eccleſię prælati de ſubditis rõnẽ reddent.

Terrena quærẽtes, aĩæ ſalutẽ cõtemnũt.

D

Pſa. 57. b

† habes

Moraliter

Ea ℭ Oēs ange. Qui teſtes ſunt hūanorū actuū, ſub q̃rū cuſtodia bñ vel malè egerūt. b ℭ Oues ab. Duo ordines erūt in iudicio electorū. ſ. & reproborū: ſed electorum alij iudicabunt, quib⁹ dicit̃: Sedebitis & vos ſuper ſe. duo. iud. tri. iſrael. Alij iudicabunt qb⁹ dicit̃: Eſuriui & dediſtis mihi mãducare. Itē reproborū: alij q extra eccleſiã ſunt, nō iudicabūtur: Alij qui iudicabunt, qbus dicit̃: Eſuriui, & nō dediſtis mihi manducare &c. c ℭ Hœdos. Hœdus eſt aĩal petulcū & olidū, q pro peccatis offerebatur in lege, & ſignificat peccatores: Nec dicit capras quæ poſſunt habere fœtus. d ℭ Bñdicti pa. Bñficio patris mei ꝓmoti ad obtinēdã gloriã, in qua ſine corruptione regnetis, ad quã prædeſtinati eſtis a cōſtitutiōe mundi.

*ſancti. In iudicio erunt duo ordines. S̃.19.d

Myſticè. ℭ Ad literã nota opa miſericordiæ. Myſticè, charitatis pfectionē: Qui eſurientē & ſitiētē iuſticiã, pane verbi reficit, vel potu ſapiētiæ refrigerat, charitatis agit opa: Et qui errãtē in domo matris eccleſiæ reuocat, & q infirmū in fide aſſumit, & q tribulatione aliqua ſeu carcere triſticiæ oppreſſo ſubuenit cōpatiendo vel cōſolãdo, verã dilectionē adimplet. e ℭ Tūc reſpō. nō diffidētes de verbis dñi, ſed vel ſtupētes pro magnitudine maieſtatis regis. Vel qa parū videtur illis oē bonū qđ fecerūt. vnde dicitur: Non ſunt cōdignæ paſſiōes hui⁹ t. ad fu. glo. &c. (Roma. 8. d) f ℭ De his fra. Fratres mei & mater ſunt q faciūt volūtatē patris mei. (S̃. 12. d) g ℭ Non dediſtis &c. Quid meret̃ qui aliena rapuit, ſi æternaliter damnatur qui de ſuo nō dedit? h ℭ Domine quando. Excuſare ſe ſatagūt, quaſi deū fallere poſſint qui homines ☞ fallebant

Nico. de Lyra.

F ⁂ & hoīs: facit tñ mētionē de filio hominis, qa in forma humana veniet ad iudiciū. a ℭ In maie. qa tunc apparebit in forma hoīs glorioſa, qui in primo aduētu appuit in forma paſſibili & infirma. b ℭ Et oēs ange. Tū propter honorē iudicis: Tū propter executionē iudicij: qa miniſterio ſctōrū angelorū deducent̃ electi ad cælū: p malos angelos reprobi trahentur ad infernū. c ℭ Tunc ſede. per hoc ſignat poteſtatem iudiciariam, quæ data eſt Chriſto homini. d ℭ Et congrega. quia nullus tunc poterit latere. e ℭ Et ſepara. qa iuſticia cuiuſlibet & malicia apparebit omnibus manifeſtè, & talis diſtinctio vocatur ſeparatio: & cū hoc fortè diſtinguentur ſecundū ſitum. f ℭ Sicut paſtor. Per oues intelliguntur iuſti propter eorū innocētiam: per hœdos reprobi, propter eorū nequitiam: Hœdus enim quãdo creſcit eſt animal fœtidum & luxurioſum: vnde & in lege hircus offerebatur pro peccato principis, vt habetur Leui. iiij. g ℭ Et ſtatuet oues. i. potioribus bonis: quia ſancti trãſferentur ad gloriam. († Luc. 13. f) h ℭ Hœdos au. quia mali dimittentur ad pœnã vel qa forte ſic erunt diſpoſiti ſecundum ſitum in iudicio, quia dextera eſt loc⁹ honorabilior, & iō cōuēit electis. i ℭ Tūc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti pa. mei. i. à patre meo. k ℭ Poſſidete. i. æternalr tenere. l ℭ Paratum uo. quia à principio mūdi factum eſt cælum empyreum, quod eſt locus beatorum. m ℭ Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare &c. Hic tanguntur ſex opera miſericordiæ, quæ ſunt neceſſaria ex parte corporis. Et intelligitur per hoc ſeptimum quod eſt ſepelire mortuos. Sufficientia autem iſtorū hoc modo accipitur, quia homo in vita pręſenti primò indiget ex pte corporis

Sex opa miſericordiæ.

a ❡ Qui eſt & filius dei. b ❡ In diuinitate, qui iudicabit qui prius venit in humilitate.

us hominis in † maieſtate ſua. & omnes * angeli eius cum eo,

a ❡ Regnabit. b ❡ Eccleſiam, in qua tunc apparebit omnis potentia eius.

tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, & congregabuntur

a ❡ Omnis temporis, omnis conditionis, omnis ſexus, omnis ætatis.

tur ante eum omnes gentes. & ſeparabit eos ab inuicem, ſi

a ❡ Qui poſuit animam pro ouibus ſuis. b ❡ Bonos.

cut paſtor ſegregat oues ab

❡ A malis. ❡ Confirmabit in beatitudine bonos.

hœdis. Et ſtatuet oues quidē à dextris ſuis, hœdos autem

❡ In miſeria æterna. ❡ Regum.

à ſiniſtris. Tunc dicet rex his

❡ Ad beatitudinem pertinent. a ❡ Inuitat ad regnum, non expellit ad pœnam.

qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum uobis regnum à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare. Sitiui, & dediſtis mihi bibere. Hoſpes erã & collegiſtis me. Nudus, & cooperuiſtis me. Infirmus, & uiſitaſtis me. In carcere eram, &ueniſtis ad me. Tūc reſpondebūt ei iuſti, dicentes: Domine quãdo te uidimus eſuriētem & pauimus: ſitientem, & dedimus tibi potum? Quãdo autem te uidimus hoſpitē, & collegim⁹ te: aut nudū, & cooperuimus te, aut quãdo te uidimus infirmū, aut in carcere, & uenimus ad te? Et reſpōdens rex dicet il

❡ Innuit ſe non dixiſſe generaliter de omnibus paupibus, ſed de his qui pauperes ſunt ſpiritu.

lis: Amē dico uobis, quãdiu feciſtis uni de his fratribus meis

❡ Capiti in membris.

minimis, mihi feciſtis. Tūc di

a ❡ A ſiniſtris ſunt qui ſiniſtra. i. præſentia quamdiu vixerunt ardenter amauerunt.

cet rex & his q à ſiniſtris erūt:

a ❡ Vt tollatur impius ne vi. glo. dei. b ❡ Quia viſi ſunt eſſe cū eo, dū promixti ſunt bonis mali

† Diſcedite à me maledicti in

a ❡ Iudicium fiet ei ſine miſericordia, qui non fecit miſericordiam. b ❡ Præordinatus a conſtitutione mundi, vt bonis regnum.

ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare. Sitiui, & non dediſtis mihi potum, Hoſpes eram, & non collegiſtis me. Nudus, & non cooperuiſtis me. Infirmus & in carcere, & nō uiſitaſtis me. Tunc reſpondebunt ei & ipſi, dicentes: Domine quando te

corporis alimento, ſine quo non pōt eſſe: G Et hoc alimentū duplex eſt. Vnū eſt calidū & ſiccum, & hoc vocatur cib⁹: & ſic vnum opus miſericordiæ eſt paſcere eſurientem. Vnde dicit philoſophus. ij. de anima, ꝙ eſuries eſt appetitus calidi & ſicci. Et aliud eſt alimentū corporis frigidū & humidū, & illud vocatur potus, & ſic ſecundum op⁹ miſericordiæ eſt potare ſitientem. Et ſic dicit̃. ij. de anima: ꝙ ſitis eſt appetit⁹ frigidi & humidi. Secūdò indiget aliquo, ſine quo non poteſt bene eſſe, videlicet indumento & domicilio in quo poſſit requieſcere: Et ſic eſt duplex opus miſericordiæ. ſ. veſtire nudū, & colligere vel recipere hoſpitē. Tertiò indiget poſt vitã iſtam ſepultura: & ſic ponit̃ quintum opus miſericordię. ſ. ſepelire mortuum. Iſta aūt quinq; prædicta ſunt omnibus communia. Alia ſunt duo opera miſericordiæ, quæ impendūtur alicui ex aliquo accidente ſuperueniente: vt ſi aliquis incurrit infirmitatem vel capiatur ab hoſtibus: & ſic accipiuntur duo opera quæ ſunt viſitare infirmum, & redimere captiuum: Et in nomine redemptiōis intelligitur omne beneficium eis impenſum. Iſta autem ſeptem opera miſericordiæ habentur in vno verſu: Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo condo. & patet ſententia ex prædictis. Iſta autem ſeptem impenſa Chriſti fidelib⁹ propter Chriſtum, ſibi reputat totum factum, quia fideles ſunt membra eius. Et econtrario fidelibus denegata, ſibi reputat denegari: propter quod facientibus opera miſericordiæ reddit vitam æternam, denegãtib⁹ autem pœnam. Ex iſtis patet litera. Aduertendum tamen, quando dicitur: b ℭ Domine, quando uidi. &c. Non eſt queſtio procedens ex ignorantia: quia iuſti certitu⁂dinaliter

† gloria. Miſericordiæ operū corporalis ſufficientia. Verſus.

Moraliter H. Χ pars præcedens: nã à tpe aſcenſionis ſedet in maieſtate ad dexteram dei patris, & angeli ſunt cum eo: oēs etiã gentes congregatæ ſunt ante eum, quia nuda & apta ſunt oculis eius omnia, Hebre. iiij. Ipſe etiam ſegregat oues ab hœdis, omnium merita & demerita diſcernendo: & ponit bonos ad dexteram dando eis gratiam quæ eſt arra gloriæ, & per oppoſitū malos ad ſiniſtram, arram gloriæ denegando: & ſic dicit bonis, k ℭ Poſſidete paratum uobis regnum à cōſtitutione mundi. ſecūdū ꝙ dicitur Luc. xvij. e. Regnū dei ē intra vos. m ℭ Eſuriui. In membris meis deſiderãtibus euchariſtiam: n ℭ Et dediſtis mihi manducare &c. Vos ſacerdotes bene miniſtrãdo. o ℭ Sitiui. Potum ſapientiæ ſalutaris. p ℭ Et dediſtis mihi bibere. Vos doctores & prædicatores eccleſiæ. q ℭ Hoſpes eram. Excluſus à conſummitate eccleſiæ. r ℭ Et collegiſtis me. Vos pij iudices abſoluentes me. s ℭ Nudus. Operimento virtutum. t ℭ Et cooperuiſtis me. Reducendo me ad virtutis bonum. v ℭ Infirmus. Infirmitate paſſionis inordinatæ. x ℭ Et uiſitaſtis me. Supportando charitatiuè. y ℭ In carcere eram. Ligatus praua conſuetudine. z ℭ Et ueniſtis ad me. Soluendum à tali ligamine. Econtrario verò dicit malis, a ℭ Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui &c. Expoſitio patet ex dictis per negationem collationis dictorum beneficiorum: & ſicut conferentes digni ſunt præmiatione, ita denegantes & dare potentes punitione. Ideo concluditur in fine: Et ibunt hi in ſupplicium æternum. Iuſti autem &c.

☞ fallebant. Sed nō habent excuſationē qui cōuerti à malis & agere (A) eleemoſynas noluerunt: vnde ſubdit: Quãdiu nō fec. uni. &c. a ℭ In ſuppliciū æter. Fruſtra ergo Origenes ſpōdet liberationem poſt multos annos malis hominibus & ipſis dęmonibus.

GLOS. ORDI.

ET fa. eſt cū cō. Ca. XXVI. De cōſummatione ſeculi, & diſcretiōe iudicij: vel ab initio euangelij vſq; ad paſſionē oīa faciendo & prædicando cōpleuerat. Poſt ſermonē quo ſe vēturū in claritate prædixit, paſſurū ſe oſtendit, vt ſacramētū crucis admixtū eſſe gloriæ æternitatis admoneat. (Iohã. 12. a) c ℭ Scitis qa. Sicut ex Iohãnis narratiōe colligit̃. ãn ſex dies paſchæ venit Ieſus Bethaniã: ibiq; factū eſt illud cōuiuiū, in quo de vnguēto precioſo fit cōmemoratio. († Iohã. 5. e) Inde venit Ieruſalē ſedens ſup aſellū: poſtea gerūtur ea quæ narrant̃: poſt hūc aduētū Ieroſolymis acta vel geſta. Ex illo ergo die, quo venit Ieſus Bethaniã vſq; ad diem, quo oīa iſta geſta & dicta ſunt, intelligimus eſſe cōſummatū quatriduū, vt occurreret dies quē ante biduū paſchę Matthę⁹ & Marcus diffinierunt. (Miſticè) ℭ Myſticè. Poſt duos dies clari luminis vete. & no. teſt. verū paſcha per mūdū celebrat̃. Paſcha qđ hebraicè dicit̃ phaſe, nō à paſſiōe ſed à trãſitu noĩat̃: qa exterminator viſo ſãguine in forib⁹ Iſrael trãſiuit eos, & de⁹ auxiliū præbens eis deſup ambulauit. (Exod. 12. d) (Myſticè) ℭ Myſticè. Quia in ea feſtiuitate agnus dei de hoc mūdo erat trãſitur⁹, vel nos ſalubri trãſitu quaſi de Aegypto huius mūdi eductur⁹. Paſcha ꝓpriè ſolus dies dicit̃: quo agn⁹ ad veſperã occidebat̃, id eſt. xiiij. luna primi mēſis. Decimaquĩta luna qua egreſſi ſunt de Aegypto erãt (B) azyma ſeptē diebus. Sed indifferēter & paſcha ꝓ diebus azymorū, & dies azymorū ꝓ paſcha ait Marcus: Erat paſcha & azyma poſt biduū. Lucas: dies feſtus azymorū q dr̃ paſcha. (Mar. 14. a; Luce. 22. b; † Mar. 14. a) (Myſticè) ℭ Myſticè. Vno die agno immolato ſeptē dies azymorū ſequunt̃, qa Chriſto ſemel paſſo, ꝑ totū tps ſeculi viuēdū eſt in azymis ſinceritatis & veritatis. d ℭ Cū au. Habito cōſilio ordo narratiōis illuc trãſit. Tunc abijt vn⁹ ex duodecim, vt factū Iudę cōiungat̃ ad cōſiliū ſacerdotū. Redit aūt ad eū diē, q erat ãn ſex dies paſchæ dicēs: Cū aūt &c. e ℭ Simonis. Permãet priſtinū nomē vt virtus curãtis appareat. Per eã domū accipe illã partē ppl̃i quę credidit dño & curata eſt. Simon. i. obediēs. f ℭ Acceſſit. Hier. Diligenter obſerua, quę de duab⁹ ſup caput. Siquidem peccatrix ſuper pedes, & ea quæ dicitur non fuiſſe peccatrix, ſuper caput. g ℭ Mulier ha. Maria magdalena ſoror Lazari modo iuſta & familiaris, quæ quondam peccatrix venit & pedes lachrymis lauit, nunc caput & pedes vnxit, pedes nunc, vt Iohannes dicit. (Iohã. 11. a) ☞ Vnguēti

*& ſcribæ

uidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, uel in carcere, & non miniſtrauimus tibi? Tunc reſpondebit illis dicens: Amen dico uobis: quamdiu

❡ Solatium charitatis. b ❡ Humilibus ſpiritu.

non feciſtis uni de † minoribus his,

❡ Capiti vos exhibuiſſe gaudeatis.

nec mihi feciſtis. † Et ibunt hi in ſupplicum æternum. Iuſti autem in uitam æternam.

Cap. XXVI.

ET factum eſt, cùm cōſummaſſet Ieſus ſermones hos omnes, dixit diſcipulis ſuis: † Scitis, quia

a ❡ Prenouit & non declinauit, ſed etiam cæteris ire nolentibus, pergit intrepidus.

poſt biduum Paſcha fiet, & filius hominis

a ❡ Qui debuerunt ſe parare ad paſcha, contra verum agnum ſe armant.

minis tradet̃, ut crucifigatur. Tunc congregati ſunt principes ſacerdotum * & ſeniores populi in atrium principis ſacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & conſilium fecerunt,

a ❡ Nam ſi palam, timebant ne eis tolleretur.

ut Ieſum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem: Non in

a ❡ Non timentes ſeditionem, ſed ne auxilio populi de ſuis manibus tolleretur.

die feſto. † Ne fortè tumultus fieret in populo. Cùm autem eſſet

a ❡ Mundum redempturus moratur, in domo obediētię.

Ieſus in Bethania, in domo Simo

a ❡ Olim, ſed poſtea a Chriſto mundati.

nis Leproſi, acceſſit ad eum mulier

† minimis.

Nicolaus de Lyra.

⁂dinaliter cognoſcēt, ꝙ opa miſericordiæ facta mēbris Chriſti Chriſt⁹ ſibi reputat fieri, & ꝓ talib⁹ certitudinaliter ſe ſaluari. Et ſimiliter mali ſcient ſe dãnari pro cōtrario. Sed eſt quæſtio admiratiōis ꝓ magnitudine gratiæ, quæ fiet electis, & magnitudie miſerię quę infliget̃ reprobis. Cōſiderãdū etiã, ꝙ hic nō fit mētio de opib⁹ miæ ex pte aĩæ: qa illa ꝑtinēt ꝓ maiori pte ad prælatos, ad quos pertinet alios inſtruere, & dirigere in ſalutē: hic aūt agit̃ de iudicio circa ſtatū actiuorū, vt viſum eſt. Cætera patent ex dictis.

Miſericordiæ opera ſpūalia ĩ iudicio ſubticent̃ & q̃re

NICO. DE LY. Ca. XXVI.

ET fa. Poſtq; Matthæ⁹ euãgeliſta in principio ſui euangelij declarauit pſonã mediatoris, & vlteri⁹ legē euãgelicã à deo datã ad iſtructionē hoīs trãſgreſſoris, hic cōſequēter deſcribit ipſius mediatoris paſſionē, ꝑ quã ſolutū eſt preciū nr̃æ redēptiōis. Et diuidit̃ in duas: qa' priò oſtēdit̃ maligna Chriſti cōprehēſio ꝑ explorationē Iudæorū. ſcđ'ò, ei⁹ iniuſta cōdēnatio

Diuiſio

iuſta cōdēnatio per executionē gētiliū capitulo ſequēti. Prima diuiditur in quatuor partes: quia primò deſcribit̃ Chriſti venditio ſctã nō ex ei⁹ ignorãtia, ſed magis ex pręſciētia & volūtate. Scđ'ò ipſius venditi traditio, nō ex diſplicētia, ſed ex charitate ibi: Prīa aūt die azymorū. Tertiò ipſi⁹ traditi cōprehēſio, nō ex ipſius ĩpotentia, ſed ex ſua mititate, ibi: Adhuc eo loquēte. quartò, cōprehenſi illuſio, non ex eius iniuſticia, ſed ex eius humilitate ibi: Princeps aūt ſacerdotū. ℭ Circa primū quatuor ꝑ ordinē ponunt̃: Primū ē ipſi⁹ vēditionis prænūciatio. ſcđ'm venditionis cōſultatio, ibi: Tūc congregati ſunt. tertiū vēditiōis occaſio, ibi: Cū aūt eſſet Ieſus: quartū venditionis mod⁹ & ordo, ibi: Tūc abijt vn⁹ ex duodecĩ. Circa primū cōſiderãdū, ꝙ ea quæ prędicta ſunt caplo pręcedēti, prędicauit Chriſt⁹ feria tertia ante paſſionē ſuã, & eadē die prædixit diſciplis ſuis paſſionē ſuã futurã poſt duos dies, ſicut poſtea fuit cōpletū. Ex quo patet ꝙ nō fuit ex ignorãtia tradit⁹, ſed ex ſua pręſciētia & volūtate, vt dictū eſt: hoc eſt ergo qđ dicitur hic: Et factum eſt. qui cōtinet̃ ca. præcedēti. b ℭ Dixit. eadē die ſcilicet. c ℭ Diſcipulis, in ſecreto, & nō coram turbis. d ℭ Scitis quia. i. immolabit̃ agn⁹ paſchalis, q debebat immolari veſpere feriæ qntæ à quo incipiebat ſolēnitas ſequētis diei. e ℭ Et filius. qa eadē nocte tradit⁹ eſt à Iuda Iudæis. f ℭ Vt crucifi. quia vlteri⁹ Iudæi tradiderunt ipſum Pilato ad crucifigēdū. g ℭ Tūc cō. ſunt. Hic ponitur ipſius venditiōis cōſultatio, quæ facta eſt feria quarta ãn paſſionē: & tūc Ieſus nō venit in Ieruſalē, ſicut fecerat alijs tribus dieb⁹ præcedentibus: ſed manſit in Bethania, vt daret Iudæis locū tractãdi liberius de morte ſua. & hoc eſt qđ dicitur hic: Tunc. i. ſequenti die poſtq; dixit Ieſus apoſtolis verba pręmiſſa. h ℭ Cōgregati ſunt. qui conceperãt erga Chriſtū rancorē & odiū, vt patet ex pręmiſſis. i ℭ Et ſe. p. Iſti erant iudices ordinarij, de quib⁹. S̃. dictū eſt. xv. ca. in prin. k ℭ In at. pri. Iſte eſt q prim⁹ dederat Iudæis conſiliū de morte Chriſti, vt habetur Iohan. xj. l ℭ Et cōſilium. Prius enim determinauerãt ipſum interficere, ſed cōſilium quærebant de modo faciendi, qualiter poſſent facere occultè, & ſine ppl̃i ſeditiōe: & hoc eſt ꝙ ſubditur: m ℭ Dicebant autē. i. in ſolēnitate paſchali imminēte de proximo, vt viſum eſt. n ℭ Ne for. Multi enim propter ſolēnitatē paſchæ venerãt in Ieruſalē: Et qa aliq reputabãt Ieſum eſſe verum Chriſtū, alij aūt ſeducti à ſacerdotib⁹ reputabãt eū magū; & ideo ſi occideret̃ durãte ſolēnitate paſchali timebãt ꝑiculoſam ſeditionē populi: propter qđ cōſulebãt mortē eius vſq; poſt feſtū differri: tñ iſtud cōſiliū poſtea mutauerūt, quia inuenerūt oportunitatē eū capiēdi per Iudã, vt dicetur infra. o ℭ Cum autē. hic pōit̃ venditiōis Chriſti occaſio Iudas enim cupid⁹, mot⁹ fuit ad Chriſti venditionē, vt poſſet recuperare ꝑ hoc valorē vnguēti ſup caput ei⁹ effuſi. & hoc ē qđ dr̃: Cū au. illud fuit factū ſexto die ãn paſſionē Chriſti, vt hr̃ Io. xij. ſed hic recolit̃ à Matthęo: qa fuit occaſio vēditiōis Chriſti, vt dictū ē iã. p ℭ In d. ſi. Iſte enim tūc nō erat leproſus, qa iã fuerat curat⁹ à Chriſto, retinuerat tamen nomē leproſi: ſicut Matthæ⁹ poſt vocationē ad ſtatū apoſtolicū adhuc vocabatur publican⁹, vt dictū eſt. S̃. x. cap. q ℭ Acceſſit ad eum mulier. Iſta fuit Maria ſoror Lazari, vt dicitur Iohan. xij. ⁂ Habēs

C. D. † Mar. 14. a; Luce. 22. a.

Moraliter. ℭ Et fa. Seqtur: d ℭ Scitis quia poſt bi. Moraliter exponendo Chriſtus poſt biduū mortis ſuæ die tertia tranſijt ad gloriã corporis, & nos ei⁹ mēbra poſt biduū cōfeſſionis & ſatiſfactionis trãſibimus ad gloriã patris. Tunc cōgre. &c. Sequitur: m ℭ Dicebant autem &c. Sic hæretici de proditione verbi dei tractant in occultis, timentes contra ſe fieri tumultum à Chriſtianis. q ℭ Acceſſit ad eum mu. j. Corin. xj. a. dicitur caput Chriſti deus: itaq; Chriſti caput vngit qui ad honorem dei

Moraliter

*oīa opera

E a ¶ Vnguẽti precioſi. Marc⁹: nardiſpicati.i.de ſpicis & folijs
☞ confecti, quod precioſ⁹ ẽ. Iohannes nardi piſtici.i.fidelis nõ adul
Myſticè terati alijs herbis: piſtis grecè, fides latinè. ¶ Myſticè. Hęc deuo-
tio Mariæ, fidẽ ſignificat eccleſiæ, quę dũ deitatẽ Chriſti prędicat
caput vngit: dũ hũanitatẽ, pedes. De hoc vnguẽto in domo Si-
Mar.14.a monis leproſi in Bethania dicunt, &
Iohã.12.a Matthæus & Marc⁹ & Iohannes. Lucas
Luc.7.f verò aliud dicit ſimile huic factũ ãn in
domo alteri⁹ Simonis phariſæi non le-
Ioh.12.a. proſi, neq; in Bethania, ſed de eadẽ mu-
liere quę tũc acceſſit peccatrix. b ¶ Di
ſcipuli indignati. Iohannes dicit hæc
Iudã locutũ, & hoc gratia cupiditatis.
alij potuerũt verbis ei⁹ cõſentire, vel ẽt
idem dicere: ſed ꝓpter curam pauperũ.
c ¶ Opus enim bo. ſicut Maria piæ
deuotiõis adepta eſt gloriam, ita ecõtra
Iudas cõtradicẽs pfidię infamiã, ſed dñs
q bona laudat, tacendo hæc præterijt.
d ¶ Me au. Corporali præſentia, alio-
qn dicit alibi, oĩb⁹ dieb⁹ vitæ vobiſcũ
ſum vſq; ad conſummationem ſeculi.
Infra.28.d e ¶ Mittẽs enim. Officiũ eſt ſepultu-
ræ, qđ vos ꝓditionẽ eẽ putatis. Nec mi
rũ, ſi mihi dat fidei odorẽ, ꝓ q̃ mox fu-
ſur⁹ ſum ſanguinẽ. f ¶ Tũc abijt. Præ
miſſa eſt cã, quæ cõpulit Iudã ad vendẽ
dũ dominũ. Cũ em̃ fur eſſet, & loculos
haberet, & vidiſſet vnguentũ ſuper ca-
put & pedes dñi effuſum, qđ putauerat
eſſe vendendũ & preciũ ſibi eſſe tradẽ-
dũ, vt aliquid inde furaret: qđ perdide-
rat in effuſione vnguenti, voluit recõ-
penſare in venditione magiſtri. ¶ Quã
do cõgregati ſunt principes. Vbi patet
ꝙ non inuitus neq; coactus, ſed ſpontè
inijt cõſiliũ ſceleratorũ. Quarta feria cõ
gregati ſunt principes ſacerdotũ &c. Iu-
das acceſſit, vt venderet magiſtrum. Et
hoc oſtendit ꝓphetia Iſaiæ, quę legitur
quarta feria vbi dr̃: Ecce merces eius cũ
Iſa.40.c eo. g ¶ Quid uultis. quaſi vile mãci-
F piũ tradens, ponit in poteſtate ementiũ
q̃tũ velint dare. h ¶ Et exinde. Mul-
ti hodie ſunt, qui factũ Iudæ execrãt, &
idẽ faciũt. Nam cũ pro munere falſum
teſtimoniũ dicunt, qa veritatẽ negant,
deũ qui veritas eſt vendũt: dũ charitatẽ
violãt, deũ qui charitas eſt prodũt: præ-
ſertim cũ nõ ignorãtia, ſed oportunita-
te faciẽdi quæſita hoc faciunt. i ¶ Pri-
ma autem die &c. id eſt quartadecima die primi menſis, quan
do abiecto fermento agnum immolant ad veſperam, qđ expõit
1.Cor.5.b Apoſtolus: Etenim paſcha no. im. eſt &c. Qui licet die ſequenti
☞ id eſt. xv.

a ¶ Genus marmoris in quo bene ſeruantur vnguenta ſine detrimento.
habens alabaſtrum unguẽti precio- a b
ſi, & effudit ſuper caput ipſius recum- c d
¶ Synecdoche.
bentis. Videntes autem diſcipuli in- e
dignati ſunt, dicentes: † Vt quid per- f
ditio hæc? Potuit enim * iſtud uenun- g
dari multo, & dari pauperibus. Sci- h i
ens autem Ieſus, ait illis: Quid mole- k
¶ Deuotionis & pietatis.
ſti eſtis huic mulieri? Opus enim bo- l
num operata eſt in me. Nam ſem-
per pauperes habetis uobiſcum, me m
autem non ſemper habebitis. Mit- n
tens enim hæc unguentum hoc in
corpus meum, ad ſepeliendum me
a ¶ i. quocumq; ſe dilatauerit eccleſia.
fecit. Amen dico uobis: ubicumq; o
a ¶ Nota notitiam futurorum in Chriſto.
prædicatum fuerit hoc euangelium
a ¶ i. eccleſia. b ¶ Id eſt obſequium quod mihi pie exhibuit.
in toto mundo, dicetur quod hęc fe- p
a ¶ Mariæ.
cit in memoriam eius. † Tunc abiit q
a ¶ Damnum de effuſione vnguenti vult magiſtri pre cio compenſare.
unus de duodecim, qui dicebatur r s
¶ Memoria mortis.
Iudas Scarioth ad principes ſacer- t
dotum, & ait illis: Quid uultis mi- v
hi dare, & ego uobis eum tradam?
a ¶ Idem precium quo Ioſeph venditus eſt a fratribus.
At illi conſtituerunt ei triginta ar- x y
genteos. Et exinde quærebat o- z
a ¶ Quod ſine turbis eum tradere poſſet, quod Lucas aperte ait.
portunitatem, ut eum traderet. Pri- a b
a ¶ Ecce oportunitas. b ¶ Paſchæ.
ma autem die azymorum acceſ-

non &c. Sed contrariũ videtur Mat. vl. d. vbi dicit diſcipl'is ſuis: G
Ecce ego vobiſcũ ſum vſq; ad cõſum. ſecu. Sed hic intelligitur de
eſſe cũ hoĩbus per gratiã, & etiã ſacramẽtaliter in ſacramẽto alta-
ris: ſed iſtis modis nõ poſſunt ſibi corpalia obſequia exhiberi. Se
quitur: n ¶ Mittẽs enim. q.d. In hoc facto præfigurauit ſepul
turã meam futurã de propinquo. vnde
Io. xij. dicit ꝙ precepit ptẽ vnguenti ad
ſepulturã ſuã reſeruari: vnde credendũ
eſt, ꝙ hæc mulier hoc fecit edocta à ſpũ
ſctõ. Sequit: o ¶ Amẽ dico uo. hoc ẽ
factũ huius mulieris ptinẽs ad euãgeliũ
Chriſti. p ¶ Dicetur & ꝙ hæc. i. ad
laudẽ ei⁹ recitabitur tanq; factũ virtuo-
ſum: & hoc patet adimpletũ. q ¶ Tũc †Mar.14.a
abijt. Hic cõſequẽter deſcribit vẽditio- †Ad quid
nis Chriſti modus & ordo: Et prio q̃tũ Diuiſio
ad tps, cũ dicit: Tunc. i. feria quarta qñ *vnguẽtũ.
principes ſacerdotũ fuerũt cõgregati ad
tractandũ de morte Chriſti vt dictũ eſt.
r ¶ Abijt unus. i. ex principalib⁹ Chri
ſti diſcipul'. s ¶ Qui di. Hoc dicitur
ad differẽtiã alterius iudę qui fuit frater
iacobi minoris. Et notandũ ꝙ ſcarioth Scarioth
eſt nomen ville de qua erat oriũdus iu-
das ꝓditor: ꝓpter quod inde cognomi
natur. t ¶ Ad prin. quos audierat eſſe
congregatos ad tractãdũ de morte chri
ſti. v ¶ Quid uultis. occulte ſcilicet
& ſine ſtrepitu: ꝓpter qđ mutauerũt cõ
ſiliũ prędictũ. x ¶ At illi. i. ex pacto fir
miter ꝓmiſerũt. y ¶ Triginta argẽ.
Argẽteus nũmus valebat decẽ nũmos
vſuales: & ꝑ conſequẽs trigĩta argentei
valebãt trecẽtos de nũmis vſualib⁹, vt †Mar.14.a
patet manifeſtè ſi multiplicentur trigin Lucę.22.a.
ta pro decem: & ſic in vẽditione Chriſti 11.q 3.c
recuperauit valorem prędicti vnguẽti abijt Iudas
z ¶ Et exinde. ſcilicet tẽporis & loci H
a ¶ Vt eum. ſcilicet occultè: qđ adim
pleuit in nocte diei ſequentis, vt. ĩ. pate
bit. b ¶ Pria aũt. Hic deſcribit ipſius
Chriſti vẽditi traditio vbi quatuor tan
gũtur: qa primo premittit paſcale cõui-
uium ad ꝓditoris reuocationẽ. ſecũdo,
inſtituit euchariſtie ſacramẽtũ ad fideliũ
refectionẽ ibi: Cœnantibus aũt. tertio p̃
dicit diſcipulorũ ſcãdalũ ad ipoꝝ p̃mu
nitionẽ, ibi: Tũc dixit ill'. quarto ſubiun
gitur chriſti deſideriũ ad nr̃am redẽptio
nẽ, ibi. Tunc venit ieſus. Dicit ergo ſic:
Prima aũt. Iſta dies fuit feria quinta, q̃
erat vigilia paſchę in qua immolabat agn⁹ paſchal' ad veſperã il-
lius diei, q̃ erat dies quartadecima primi mẽſis: & tũc tenebant ve
ſci panib⁹ azymis vſq; ad veſperã vigeſimę primę diei eiuſdẽ mẽ-
ſis, vt hr̃ Exo. xij. Aduertendum tamen eſt, ꝙ Gręci dicũt Chriſtũ
cœnaſſe cum diſcipulis ſuis ante paſſionem ſuam tertiadecima
die primi menſis, ita ꝙ anticipauit immolationem agni paſcha-
lis per vnam diem: quia præuidebat ſe paſſurum in craſtinum
quando debebat agnus immolari ſecundum legem: hoc autem
probant ex euangelio. Io. xviij. vbi dicitur ꝙ Iudæi ducẽtes Chri
ſtum ad Pilatũ, nõ intrauerunt in prætorium, vt non contamina
rentur, ſed vt manducarent paſcha. ex quo concludunt ꝙ eadem
die paſſus eſt, in qua immolabant agnum paſcalem. ſ. quartadeci
ma die menſis primi: & per conſequens die tertiadecima cœnauit
cum apoſtolis: Ex quo vlterius concludũt, ꝙ Chriſtus cõfecit cor
pus ſuum in pane fermentato: qa Iudæi non veſcebãtur azymis
ante veſperam quartedecimæ diei. Ex quo vlterius in tantam in
ſaniam prorumpũt, ꝙ dicunt Matthæum Marcum & Lucã fal-
ſum ſcripſiſſe: quia deſcribunt Chriſtum cœnaſſe cum apoſtolis
prima die azymorum, in qua agnus paſchalis immolabatur. pro
pter quod dicunt vlterius, ꝙ Iohannes qui ſcripſit poſterior in
hoc correxit eos. xij. capi. dicens: Ante diem feſtum paſchæ &c.
☙ vbi cõſequenter

Nicolaus de Lyra.

☙ a ¶ Habens ala. i. vaſculũ factũ de alabaſtro, qđ eſt genus
marmoris cãdidi, qa tale vaſculũ optimè cõſeruat vnguẽta ĩ ter
ra illa. & hoc eſt qđ dicit: b ¶ Vnguẽti præ. i. cõtẽtiui vnguẽti.
Aduertẽdũ tñ, ꝙ vnguẽtũ hic vocat lachryma fluẽs de arborib⁹
quæ eſt multũ precioſa in terra illa: qa valet ad multa medicina
lia. c ¶ Et effu. ſicut effundit aqua roſacea propter refrigeriũ &
odorẽ. d ¶ Recũbẽtis. i. reſidẽtis in mẽſa: qa faciebãt magnum
feſtũ Chriſto & diſcipl'i ei⁹. & Lazar⁹ q fuerat reſuſcitatus ab eo
erat vn⁹ de recũbẽtib⁹, ſicut hr̃ Io. xij. a. e ¶ Vidẽtes aũt. Hic po
nit plurale ꝓ ſingulari ſecũdũ cõem modũ loquẽdi. qa qđ vnus
de aliqua ſocietate facit, tota ſocietas dicit facere: Solus enim Iu-
das murmurauit, vt habetur expreſſi⁹ Ioã. xij. Vel ſi forte aliq cũ
eo murmurauerũt fuerũt ab eo incitati. f ¶ Dicentes ut quid
perdi. putabat enim Iudas vnguentũ perditũ ꝓpter hoc, ꝙ nõ
habebat apud ſe preciũ. g ¶ Potuit enim. Iſtud expreſſi⁹ ponit
Io. xij. a. vbi dicit, ꝙ poterat vendi ꝓ trecẽtis denarijs. h ¶ Et da
ri pau. Nõ dicebat hoc Iudas cõpatiẽs pauperib⁹, vt habet Ioã.
xij. ſed qa dolebat ꝙ vnguẽtũ nõ fuerat ſibi traditũ, vt ei⁹ p̃ciũ ſi
bi retineret & furaret. i ¶ Sciens au. ſ. maligna Iudæ. k ¶ Ait
illis: quid moleſti eſtis. q.d. ſine cauſa. Cuius ratio ſubditur:
l ¶ Opus enim bonum operata eſt in me. q.d. Semper pote
ſtis recuperare ad faciendum illis eleemoſynam. m ¶ Me autẽ
non &c.

Moraliter * oĩa opa ſua facit, ſecũdũ illud. 1. Cor. x. g. Oĩa in gloriã dei faci
te. e ¶ Videntes au. Per hoc deſignantur detractores bonorũ
opera denigrantes. q ¶ Tunc abijt unus de duode. &c. Per
iſtum ſignificatur hæreſiarcha, qui verbum dei promittit trade-
re in conclaui. b ¶ Prima autem die azymo. &c. Sequitur:
* Tempus meum

☞ id eſt. xv. luna ſit crucifixus, tamẽ ea nocte paſſionis ſuę tentus à
A Iudęis celebrauit exordiũ. a ¶ Vbi uis &c. Non erat eis cer-
ta dom⁹: In quo ĩprobatur ędificatio ſupfluorũ. b ¶ Ad quẽ.
Mar.14.b. Eundẽ ſignificat, quem Marcus & Lucas dicunt patremfamilias.
Luc.22.a. Qui ergo ait ad quendã, tanq; ex perſona ſua (& non dñi) ſtudio
breuitatis illum cõpẽdio inſinuauit. Ad
quẽ. Non ad quemlibet, ſed ad aliquem
certũ, quẽ ex perſona ſua loquẽs rectè po
ſuiſſet. Modo autẽ cũ verba domini po-
ſuit: Ite in ciuitatẽ: interponit ipſe, ad quẽ
dam: nõ quia dominus hoc dixerit, ſed vt
ipſe nobis inſinuaret tacito noĩe proprio
fuiſſe ibi quendam ad quẽ mittebantur.
Mar.14.b. c ¶ Et fe. di. ſi. In alio euangelio ſcribit
Inuenerunt cœnaculũ gran. ſtra. Cœna-
culũ, lex ſpiritualis eſt, quæ de anguſtijs li
teræ egrediẽs in ſublimi loco recipit Sal-
uatorẽ. Nam qui literam ſequitur, ĩ imo
paſcha facit. Sed qui aquæ baiulum. i. prę
conẽ grãæ in domũ eccleſiæ ſequit, hic per
ſpiritũ literã trãſcẽdẽs in alto mẽtis Chri-
ſto refectionẽ parat. d ¶ Quia unus.
Qui prædixit de paſsione, prædicit de ꝓ-
ditore, vt vidẽs ſe nõ latere pœniteret fa-
cti. ¶ Mittit crimẽ ĩ nũero, vt agat cõſci⁹
pñiam, non tñ deſignat ſpecialiter, ne ĩ-
pudentior fieret. e ¶ Cœperunt ſing.
Quia plus credũt magiſto q; ſibi: & timẽ
tes etiam fragilitatem ſuam, quærunt de
peccato cuius nõ habent conſcientiam.
f ¶ Qui intingit. Alijs cõtriſtatis & à ci
bo manũ retrahentib⁹, ea impudentia q̃
tradidit manũ cũ magiſtro mittit, vt au-
dacia bonã cõſciam mẽtiretur. Ecce hũi-
litas & patientia', q̃ ꝓditorem ad mẽſam
admittit. g ¶ In paro. Marcus in catino
Paropſis eſt vas eſcarum quadrangulũ à
paribus abſidibus. i. ab ęquis lateribus di
ctum. Catinũ vas fictilè aptũ ad admittẽ-
dũ liquorẽ, & potuit fieri vt menſa fictile
B vas & quadrangulũ contineret. ¶ Pœna
p̃dicit, vt quẽ pudor nõ vicerat: corrigãt
denũciata ſupplicia. h ¶ Bonũ e. ei. Mul
tò melius eſſet omnino non eſſe, q; malè
eſſe: vſitate & ſimpliciter hoc dicit. Non
poteſt enim ei bñ eſſe qui non eſt. An dia
bolo dicit nõ naſci ad pctm̃: an etiam bo
num illi erat vt Chriſto naſceretur ꝑ vocatiõem, vt non eſſet apo-
ſtata per ꝓditionẽ. Vel ſolemus dicere ſimpliciter, melius eſſet nõ
eſſe, q; malè eſſe. i ¶ Rabbi. Alij dicunt, domine, iſte rabbi. Qua
ſi min⁹ pctm̃ habens prodere magiſtrũ q; dominũ, vel blandiẽdo.
k ¶ Tu dixi. Nec hic apertè dicit, an ipſe eſſet: Poteſt enim intelli
gi. q.d. non ego dixi. l ¶ Cœnãtibus autem &c. Finitis ſolem-
nibus gaudijs veteris paſchæ quæ in memoriam liberationis po-
☞ puli dei

ferunt diſcipuli ad Ieſum dicentes:
Vbi uis paremus tibi comedere pa- a
ſcha? At Ieſus dixit: Ite in ciuitatem b
ad quemdam, & dicite ei: Magiſter
dicit, tempus meum propè eſt, apud c d
te facio paſcha cum diſcipulis meis.
Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit
a ¶ Quando verus ſol ad occaſum properabat.
illis Ieſus, & parauerũt paſcha. † Vẽ- e
a ¶ Quia eis ęternam requiem præparabat, & per eos aliis.
ſpere autem facto diſcũbebat cum f
duodecim diſcipulis ſuis. Et edenti- g
bus illis dixit: Amẽ dico uobis, quia h
unus ueſtrum me traditurus eſt. Et i
a ¶ Quia non erant ſibi huius reatus conſcij.
contriſtati ualde cœperunt ſinguli k
dicere: Nunquid ego ſum domine?
a ¶ Qui latenter notatus non reſipiſcit, manifeſtius arguitur, non tamen ex nomine.
At ipſe reſpondẽs, ait: Qui intingit l
mecum manum in † paropſide, hic
me tradet. Filius quidem hominis m
a ¶ Homo pacis meæ, qui edebat panes meos mag. ſ. m. ſu.
uadit ſicut ſcriptum eſt de illo. Væ n o
autem homini illi, per quem filius
hominis tradetur. Bonum erat ei, ſi p
a ¶ Ne tacendo videretur ſe prodere, aliis interogantibus.
natus non fuiſſet homo ille. Reſpon- q
dens autem Iudas qui † tradidit eũ,
dixit: Nunquid ego ſum rabbi?
a ¶ Tu prodidiſti non ego. b ¶ Finito veteri paſcha tranſit ad nouum.
Ait illi: Tu dixiſti. † Cœnantibus r s

bant comedere azymos panes in veſpere, vt patet ex prędictis. Ex C
quo patet, ꝙ Iohannes nõ cõtradicit alijs, ſed magis conuenit cum
eis: Sequitur: a ¶ Vbi uis pare. tibi. co. pa. i. agnum paſchalẽ.
b ¶ At Ieſus di. Ite in ciui. ad quen. Matthæus hic loquit ge-
neraliter, quia Chriſtus non expreſſit illis nomen illius ad quẽ de
bebant ire: tamen dedit eis ſignum, ꝑ qđ
poterãt determinatè cognoſcere, ſcđm ꝙ
habet Mar. xiiij. b. vbi dicit ſic: Occurret
vobis hõ lagenam aquæ baiulans, ſequi-
mini eũ: & quocũq; introierit, dicite dño
domus, &c. c ¶ Tempus me. ſ. patien-
di. d ¶ Prope eſt: apud te. fa. pa. cum
diſ. me. q.d. prouide mihi de loco & ci-
bo. vnde credit, ꝙ ille erat diſcipul⁹ Chri
ſti occultus tamen. Patet etiã ꝙ Chriſtus
ita pauper erat, ꝙ nec domicilium habe-
bat: nec vnde poſſet cibum paſchalẽ eme- †Mar.14.b
re. Sequit: e ¶ Veſpere autẽ fa. qa illa Luc.22.c.
erat hora comedendi agnum paſchalẽ. Iohã.13.c.
f ¶ Diſcũbebat cũ duo. di. ſuis. Ex q
patet, ꝙ quãtũ erat in ſe reuocabat prodi
torẽ amore primò, cũ eſſet vn⁹ ex duode
cim: & tamen illũ non repulit à cõuiuio
agni paſchalis, licet eius proditio non la-
teret eũ. g ¶ Et edentibus illis. Hĩc ſe-
cundò reuocat proditorem dolore, præ-
dicendo coram eo paſsionem ſuã, quę de
bebat eſſe diſcipulis ſuis materia doloris
& hoc eſt qđ dicitur: h ¶ Amen dico
uo. quia unus ueſtrum. i. xij. diſcipulo D
rum principalium. i ¶ Me tradi. & cõ †catino
tri. ual. Nõ ſolũ ꝓpter mortem magiſtri
ſui futuram contriſtari ſunt ſed quia qui
libet timebat de ſe ne eſſet ille q debebat
eum tradere, propter qđ: k ¶ Cœper.
ſin. di. nunqd ego ſum do. quia quili-
bet debet ſibi timere de pctõ futuro quan
tũcũq; ſit ſanctus. l ¶ At ipſe reſp. ait:
Qui intin. me. m. in pa. hic me tra. ꝑ
hoc non poterant perpendere qs eſſet de † tradebat
terminatè, quia oẽs comedebant in eodẽ
vaſe, in quo erant carnes agni paſchalis
poſitę. m ¶ Filius qui. ho. ua. ad paſſio
nem ſcilicet. n ¶ Sicut ſcri. eſt de. il. Iſa.
liij. c. vbi dicitur ſic: tanq; ouis ad occiſio †Mar.14.c
nem ducet, &c. & Danielis. ix. Poſt hebdo Luc.22.b.
madas. lxxij. occidetur Chriſtus, & in plu-
ribus alijs locis ſic habet. o ¶ Væ au. Hĩc tertio reuocat prodito
rem timore, prædicẽdo ei pœnam damnationis ſuæ di. Væ autẽ
hom. il. ꝑ quẽ ſi. ho. tra. p ¶ Bonum erat ei ſi na. nõ fuiſ. hõ
ille. Minus enim malũ accipitur hic pro bono. Minus autem ma-
lum eſt non eſſe ſimpliciter, quã eſſe damnatum: quia & ſi non ſit
minus malum rõne pœnæ adiunctæ, quæ non priuat totum eſſe
creatum: minus tamen malum eſt ratione culpę mortalis, quę inſe
parabiliter adhæret damnatis: & ipſa non ſolũ priuat quoddam
eſſe creatum ſicut pœna, ſed etiam priuat bonum infinitum. ſ. di-
uinum. propter quod eſſe miſerum miſeria culpæ mortalis æter-
naliter, hoc eſt peius quã ſit non eſſe ſimpliciter. q ¶ Reſpõdẽs
au. Iu. Hic quarto reuocat ꝓditorem pudore, quia illi oſtendit ſe
ſuam proditionem cognoſcere, & hoc eſt quod dicitur: Reſpon.
au. Iu. q t. eũ di. Nũqd ego ſum rab. Si enim Iudas alijs de hoc
quærẽtib⁹ tacuiſſet, reddidiſſet ſe eis ſuſpectum. r ¶ Ait il. tu. d.
& in hoc delictũ ſuũ alijs nõ publicauit, ſed cõſciæ Iudæ ſignificauit
ſe ei⁹ delictũ ſcire. Poterat em̃ ꝑ hoc ꝟbũ mentẽ Iudæ ſic mouere,
ꝙ alios latebat. s ¶ Cœnantibus au. Hĩc inſtruitur euchariſtiæ.
☙ ſacramentum ad

Nicolaus de Lyra

☙ vbi conſequenter agitur, quõ lauit pedes diſcipulorum ſuorũ
& eadẽ nocte traditus eſt. Sed iſta ſunt falſa & erronea. Dicere em̃
Scriptura ꝙ in ſcriptura canonica ſit aliquid falſum eſt erroneum, cũ ſit tra-
ſacra ĩper- dita à ſpũſctõ: & iterũ ſi cõcedant eſſe falſa in aliquo loco, per cõ-
mixta ẽ ali- ſequens non poteſt habere aliquid firmitatis in alijs locis, vt argu
qua falſita- it Augu. in epl'a ad Hieronymum. Item ꝙ dicunt Chriſtum cõfe-
te. ciſſe in fermentato. hoc eſt cõtra Chryſo. qui fuit doctor Græcus
qui dicit ſup Mat. Apertiſsimè dominus demonſtrauit, qa à prin
cipio circũciſionis ſuæ vſq; ad diem paſchæ extremum nõ erat cõ
trarius diuinarum legum. In lege autem præcipiebatur, ꝙ carnes
agni paſchalis comederent cũ panib⁹ azymis. ergo in illa cœna vl
tima, in qua confecit corpus ſuum, erant panes azymi. & ꝓpt hoc
bene ſcribit Matthę⁹, qui ſcribit: Prima dies azymorũ, &c. Quòd
autẽ arguũt de Iohãne, q dicit ꝙ Iudæi nõ introierant p̃toriũ ne ĩ-
pedirent à manducatiõe paſchæ. Dicendum ꝙ paſcha accipit non
ꝓ agno paſchali q fuerat immolat⁹ nocte pręcedẽti, ſed ꝓ azymis
panib⁹ quibus vtebantur ſeptẽ diebus, ad quorũ comeſtionẽ req
rebat ꝙ hõ eſſet mũd⁹. Ad ſcđm qđ arguũt de euãgelio Ioh. xiij.
a. Ante diem feſtum, &c. dicẽdũ, ꝙ quintadecima dies menſis pri-
mi, illa erat dies feſtiuitatis paſchalis, quæ tamen feſtiuitas incipie
bat à veſpere diei pręcedentis. & propter hoc illa eadem die incipie
bant comedere

* c ¶ Tempus me. pro. eſt: apud te fa. pa. Per hoc autem qđ Moraliter
Criſtus morti propinquus, non ſolũ agnum typicum, ſed etiã cor
pus ſuũ verũ ſacr'aliter cũ apoſtolis ſuis manducauit, oſtẽdit ꝙ qli
bet Chriſtianus periculo mortis imminente, debet ſi põt ſacramẽ
taliter cõicare: Sed ſi non põt, cõicet ſaltẽ fide. ſcđm ꝟbũ Aug. Cre
de & manducaſti. Veſpere autem fa. Sequitur: g ¶ Et eden. il
lis dixit: amen dico uo. quia unus ueſtrum me tra. eſt. Per
hoc quòd in cœna pñtiam proditoris denunciauit, ſignificauit, ꝙ
proditiones innocentium frequenter fiunt in cõuiuijs. ſ. per vene
nũ. Cœnantibus autem il. acce. Ieſus panem. Augu. De vno
pane Petrus accepit & Iudas: ſed Petrus ad vitam, Iudas ad mortẽ.
m * Et accipiens

☞ puli dei de Aegypto agebant, tranſit ad nouũ qđ ĩ ſui memori-
E am, eccleſiam frequentare volebat. Vt videlicet pro carne agni ac ſanguine, ſui corporis ac ſanguinis ſacramentum ſubſtitueret:
Pſal.109.a. Ipſumq; eſſe mõſtraret, cui iurauit domin⁹ & nõ pœnitebit eũ: tu es ſacerdos &c. a ❡Accepit. Hiero. Poſtq; typicum paſcha fuerat ipletũ, & agni carnes cũ apoſtolis comederat, aſſumit panẽ. b ❡Et bene. &c f. Quia hoiem aſſũpſit ita mor-
†gratias egit
ti ſubdidit, vt ei immortalitatis potentiam ineſſe: & ideo cito reſurrecturum
†Mar.14.c Luc.22.b. 1.Cor.11.f.
eſſe monſtraret. Fregit. vt oſtẽdat corporis ſui fractionẽ non ſine ſua ſponte fore. Benedixit prius, quia naturã quã
q̃re Chriſt⁹ corpus ſuũ dederit Iudæ.
aſſumpſit cũ pře & ſpũ ſctõ, grã diuinę virtutis impleuit. ❡Iõ poſt cœnã corp⁹ ſuum dedit, quia neceſſe erat paſcha typicũ pri⁹ cõſummari, & ſic veri paſchę ſacramenta poſt ſubſtitui. Nos verò p reuerentia tanti ſacramenti prius reficimur dñicæ paſſionis ſacramentis, q̃ corporalibus eſcis. c ❡Gratias egit. Oſtendit q̃ qui⁹ facere debet ĩ flagello culpæ ppriæ, cũ ipſe q̃uanimiter tulit alienæ: quia panis corpus confir-
Myſticè
mat, vinum ſanguinem operat. ❡Myſticè. Hoc ad corpus, illud ad ſanguinẽ Chriſti refert. Verũ nec panis ſine aq cõficit, nec vinũ ſine aqua offertur: per aquam ppřs ſignat, qui nec ſine Chriſti paſſione ſaluat, nec ſine eius amore Chriſt⁹ paſſus eſt. Oportet ergo vt nos ei vniamur, vt ipſe in nobis maneat, & nos in ipſo. d ❡Non bibam. Nõ delectabor ceremonijs huius ppři, ĩ q̃bus ſacra paſchalis agni præcipua ſunt. ❡Poſt paſſionem non aſſumã carnẽ, donec aſſumam eã nouã quæ mõ mortalis eſt. e ❡De hoc geni. ui. Vitis eſt humana natura, genimia eius mor-
F talitas, & legis vetuſtas. Mortalitatem bibit Chriſtus, & legis vetuſtatem, dũ ipſi placuit, & ipſe obſeruando impleuit. De genimine vitis eiuſdẽ bibit ĩ reſurrectione factus immortalis: quia immortalitas eſt genimen illi⁹ vitis, quã in reſurrectione bibent ſui. Ideo dixit vobiſcum. Immortalitate enim reſurrectionis eadem remanebit ſubſtantia, & ſi qualitas ſit mutata. Si autẽ vitem de cuius vetuſtate nunc paſſionis calicem bibit, Iudæos accipis, ſignat etiam gentem ad corpus Chriſti per nouitatem vitę acceſſuram, cum poſt gentes ingreſſas
Iſa.5.b.
omnis Iſrael ſaluus fiet. ❡Vinea domini Saboth domus Iſrael eſt de qua ſẽper bibit, quia non defuerunt aliqui quorũ pietate delectaretur, ſed paſſo domĩo tempus erat, vt illa legalis obſeruantia ceſſaret, & in ſpiritum tranſiret. f ❡Nouum in re. pa. Dicens illud nouum, hoc vetus, oſtendit corpus. ſ. de veteri Adam qđ immortalitate immutabitur. Vobiſcum: per hoc & ſuis immortalitas promittiĩ, & ſi non eodem tempore. De hoc genimĩe, quia eadem corpora reſurrectura. Erit autem dies meæ reſurrectionis, cũ in regno dei. i. immortalitatis gloria ſublimat⁹, de ſalute eiuſdem ppři ſpirituali grã regenerati, nouo vobiſcum gaudio perfundar.
Pſal.21.f.
g ❡Et hym. Hæc eſt qđ Pſalmus dicit: Edent pauperes & ſaturabuntur, &c. Vel hymnum ſecundum Iohan. patri gratias agẽs cã-
Iohan.11.e.
tabat in quo p ſe & diſcipulis & crediturĩs precabatur. h ❡Exierũt in mon. vt per ſacramentorum perceptionem & ſuam itercesſionem ad altiora chariſmata quibus corde pungamur nos cõſcendere doceat: vbi laboris refectio, doloris ſolatium. i ❡Oẽs uos ſcandalum pati. Prędicit illis quid paſſuri ſunt, vt poſt euen ☞ tũ non de

Nicolaus de Lyra

Diuiſio
☙ ſacramentum ad dominicæ paſſionis recordationem. Et diuiditur in tres partes, quia primò deſcribitur huius ſacramenti inſtitutio, ſecundò, prædicatur immortalis vitę inchoatio, ibi: Dico autem vobis. tertiò, pro vtroq; redditur gratiarũactio, ibi: Et hymno dicto. Circa primum aduertendum, q̃ iſtud ſacřm duplici ſub
Sacřm euchariſtiæ q̃re ſub ſpecie panis & vini.
ſpecie inſtitutum eſt. ſ. panis & vini: quia panis conuertiĩ ĩ corpus Chriſti, & vinum ĩ ſanguinẽ: & iſtæ conuerſiones fiũt ſeparatim, quia Chriſti ſanguis fuit ſeparat⁹ à corpore vel à carne in paſſione. Hoc aũt ſacřm, vt dictũ eſt, ĩſtitutũ eſt, q̃ſi q̃ddã memoriale illius paſſionis: & ideo conſecratio carnis & ſanguinis fit ſub ſpeciebus diſtun-

a autem eis, accepit Ieſus panem, &
a ❡Q. Intellige.
b †benedixit ac fregit, deditq; diſcipu c
lis ſuis, & ait. †Accipite, & comedi- d
a ❡Quod ſub ſpecie panis videtur.
te: Hoc eſt corpus meum. Et accipi- e
a ❡Inter aduerſa. b ❡Ipſe æqualis deo patri, quid ergo ſubditus faciet?
ens calicem gratias egit, & dedit il- f
lis dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic g
a ❡Dedicator. b ❡Non veteris, quod ſanguine hircorum dedicatũ eſt.
eſt enim ſanguis meus noui teſtamẽ
a ❡Quia impoſſibile eſt ſanguine hircorũ peccata auferri.
ti, qui pro multis effundetur in remiſ h
ſionem peccatorum. †Dico autem i
a ❡Mortalitatem bibit Chriſtus, & legis vetuſtatem, dum ei placuit. b ❡Quod eſt mortalitas & paſſibilitas.
uobis, nõ bibam amodo de hoc ge k
a ❡Eſt humanitatis.
nimine uitis, uſq; in diem illum, cũ l
❡Genimen. ❡Immortalis & impaſſibilis.
illud bibam uobiſcum nouum in m
regno patris mei. †Et hymno dicto n
a ❡Spiritu ali cibo paſtus debet concendere ad montem virtutum quibus vngeatur vel reficiatur.
exierunt in montẽ. †Oliueti. Tunc o p
dicit illis Ieſus: †Omnes uos ſcan- q
dalum patiemini in me in iſta no- r s
a ❡I. in iſta tribulatione. ❡Nondũ congruit ſcandalum.
b ❡In Zacharia: Percute paſtorem, ex perſona prophetæ.
ctẽ. Scriptum eſt enim. †Per- t v
a ❡Ab vnitate fidei ſoluentur.
cutiam paſtorem, & diſpergentur x

bus diſtinctis. ❡Conſiderandũ etiã, q̃ ſub vtraq; ſpecie eſt totus G
Chriſtus, quia ſub ſpecie panis eſt totũ corpus ex vi conuerſionis vel ſacramenti, ſanguis autẽ & anima & diuinitas ſunt ibi ex concomitantia naturali & inſeparabili. Sic ſub ſpecie vini ſanguis tantũ eſt, ibi ex vi ſacri, cætera aũt ex cõcomitantia, vt diffuſi⁹ tractatũ eſt in ſententiarũ. Dicit ergo: Cœna. au. il. Id eſt poſtq; comederat carnes agni paſchalis, anteq; ſurgeret de cœna. a ❡Acce. Ie. p. qa vbi terminat figura, ibi debet incipere veritas: agn⁹ aũt paſchalis erat figura huius ſacri: & iõ inſtitutũ eſt poſt comeſtionem agni. b ❡Et bene. In hoc dedit nobis exẽplũ, q̃ ante ſumptionẽ huius ſacri debet mẽs eleuari in deũ. c ❡Deditq; d. inter q̃s erat Iudas, vt dicũt ſcti cõiter, licet Hilari⁹ dicat cõtrariũ. Rõ aũt q̃re Chriſtus dedit ei corpus ſuũ, fuit, qa pãm eius erat diſcipulis alijs occultũ: & ppter hoc ĩ eccliã debẽt oĩ corpus p̃ctori occulto euchariſtia nõ negaĩ. d ❡Et ait: Ac. & co. h. eſt cor. m. Si em vbũ Chriſti tãtæ eſt virtutis, q̃ fecit de nihilo oẽm creaturã, nõ ẽ mirũ, ſi vnã creaturã conuertit in aliam.
†Mar.14.c
e ❡Et ac. ca. ſeparatim cõſecrabat ſanguinẽ à corpore rõne prædicta. f ❡Gratias egit. eadẽ rõne, ſicut in cõſecratõe corporis dictũ eſt. Sequit: g ❡Hic eſt e. i. ad cõfirmationẽ no. Te. qa ſicut vet⁹ Te. cõfirmatũ eſt ĩ ſanguine aialiũ immolatorũ, vt hr Exo.xxiiij. ita nouũ Teſt. ſanguine Chriſti cõfirmatũ eſt. In q̃ apparet excellẽtia no. Te. reſpectu veteris, vt arguit Apoſtol⁹ ad H. b.ix. h ❡Qui p m. ef. dicit autem p multis, qa ſanguis Chriſti p oib⁹ effuſus fuit qũt ad ſufficiẽtiã, q̃tũ aũt ad efficaciã, nõ fuit effuſus p omnib⁹.
†Mar.14.c 44. diſt. c. qñ. r. de cõ. diſt. 1. c. de hymnis. † Oliuarũ †Mar.14.c
i ❡Dico au. hic cõſequenter prędicitur æternę vitæ inchoatio: qa pceptio huius ſacri dat vitã æternã, ſecũdũ q̃ dicit Sal-
†Zach.13.c
uator Ioh.vj.f. Qui mãducat meã carnẽ, H
& bibit meũ ſanguinẽ, habet vitã ęternã. Dicit ergo: Dico au. uo. hoc eſt ab hora q̃ inſtituit hoc ſacřm. k ❡De hoc g. u. hoc eſt de vino quod generat in vitę. l ❡Vſq; in. i. nouo modo. hoc fuit impletum, qñ poſt reſurrectionẽ ſuã comedit & bibit cũ apoſtolis ſuis ad declarationẽ ſuæ reſurrectionis: vt habetur Luc. vlti. Et tũc bibit nouo modo, quia corpus ſuum nõ erat tunc paſſibile & mortale, ſed glorioſum, non indigens cibo vel potu: ſed ſolũ comedit ad declarandũ veritatẽ ſuę reſurrectiõis, vt dictum eſt. m ❡In re. pa. i. ego tũc exiſtẽs in regno pris mei bibã tunc vobiſcum modo prædicto. Licet enim Chriſtus fuerit beatus ex parte animæ ab inſtanti cõceptionis, ex parte tamen corporis erat viator & paſſibilis ante reſurrectionẽ ſuam: ſed completa reſurrectione fuit beat⁹ in anima & in corpore. n ❡Et hymno. Hĩc cõſeq̃nter poniĩ p prædictis grãrũactio. Dicit ergo, Et hymno. i. cantico diuinæ laudis. Dicto. p ſacri inſtitutione & nouæ vitæ denũciatione. ſ. ĩ loco, vbi iſta erãt facta. o ❡Exierũt in mõ. hoc eſt verſus mõtem Oliueti: quia locus ad quẽ Chriſtus exijt, & in quo fuit capt⁹, erat ſitus in pede montis Oliueti, vt dictũ eſt. p ❡Tũc di. il. Hĩc prædicitur diſcipulorũ ſcandalum ad eorum præmunitionẽ. & primò prædiciĩ in generali reſpectu oĩm. ſecundò, in ſpeciali reſpectu Petri, ibi: Reſpondens autem. Dicit igitur: q ❡Oẽs uos ſcan. i. ruinã in peccatum. r ❡In me. i. recedẽtes à me ppter timorem humanum. s ❡In iſta nocte. Futura enim contingentia prædicit eis certitudinaliter, & determinato tẽpore, vt cognoſcant ipſum eſſe deum, qui poteſt talia cognoſcere propria virtute. t ❡Scriptũ eſt e. Zach. xiij. v ❡Percu. pa. i. Chriſtũ. x ❡Et diſpergentur oues. i deſt diſcipuli ex timore fugientes. Aduertendum tamen, q̃ Zach. xiij. mutantur vba, licet ſit eadẽ ſnĩa: ☙ quia ibi ponitur

Moraliter
✻ e ❡Et accipi. ca. ad ſignificandum perfectam aĩæ refectionẽ, ſicut ex cibo & potu fit pfecta corporis refectio. ſeparatim tñ fecit corporis & ſanguinis conſecrationem, quia ſanguis eius erat ĩ cruce à corpore ſeparandus. n ❡Et hym. Meritò de tãto conuiuio grę reddendæ erant deo. p ❡Tunc di. il. &c. Reſ. au. p. Remi. Qđ ille p̃dixit pręuidendo, ipſe denegat amando. Vbi moraliĩ inſtruimur, vt q̃tũ cõfidimus de fidei feruore, tantũ timeam⁹ de humana fragilitate; videtur tamẽ Petrus accuſabilis, quia cõtradixit, ✻ & quoniam alij

☞ tum non deſperent, ſed penitentia liberentur. a ❡Poſtquàm. Si-
A cut prędixit locũ paſſionis, ſic prędicit locum reſurrectionis, vt ſicut ſunt triſtes ex paſſione, ſic letẽĩ glorificati reſurrectione vel viſione. b ❡Præcedã uos &c. Vt infirmitatẽ eorũ, ſponſiõe reditus ſui cõſolareĩ. c ❡Etſi oẽs. Non eſt mẽdaciũ nec temeritas, ſed fides & ardens dilectio, intantũ vt imbecillitatem ſuã & fidem verborum dei, non contueretur. d ❡Antequã gall⁹.
Mar.14.d. †Mar.14.c Ioh.13.d.
Tres ita ſimpliciter, ſolus Marc⁹, antequã gallus bis vocem dederit. Tertia negatio Petri, ſi tota poſt primum gallicãtũ inciperet, mẽtiri viderentur tres qui dicunt. Antequã gal. can. Itẽ ſi tota ante, ſuper-
Ibidem
fluè diceret Marcus anteq̃ bis cantet. Sed quia ante primũ cœpta, attenderunt illi tres, nõ qñ cõpleturus eſſet eã, ſed quanta futura eſſet qñcũq; incœpta. Vel tota in animo timentis Petri peracta eſt ante pri-
† Mar.14. d. Luc.22.d.
mum cantũ: cũius verbis ante primũ cœpta, ante ſecundũ peracta ſit. Tantus em̃ timor mentẽ eius inuaſerat, qui ter negare faceret. Matthæus & Marcus negationẽ Petri ſubnectũt, poſtq̃ Ieſus egreſſus eſt de domo, vbi manducauit paſcha. Lu-
Luc.22.d. Iohã.18.a. †predium
cas & Iohannes, anteq̃ inde egreſſus eſſet Ieſus. Sed facilè intelligimus illos recapitulaſſe, vel iſtos præoccupaſſe, niſi magis moueret, q̃ tam diuerſa non mõ vba, ſed etiã ſnĩas dñi prẽmittũt: quibus permot⁹ Petr⁹ illã præſumptionẽ prẽferet moriẽ-
B di, vt magis cogãt intelligi ter illũ expreſſiſſe præſumptionẽ ſuã diuerſis locis ad ſermones Chriſti: & ter illa à dño rñſum, q̃ eũ añ gallicãtũ eſſet negatur⁹: ſicut poſt reſurrectionẽ an ſe amaret ter interrogauit: & ter de paſcendis ouibus præcepit. ❡Ante gallicantũ. i. creſcẽtibus tenebris negat, poſt galliciniũ. i. luce vicina culpã lachrymis lauat. e ❡In uil. quę dicitur
Luc.22.d. Ioh.18.a. †Manete
Gethſe. Lucas, in montẽ Oliuarũ. Iohannes, trãs torrẽtẽ Cedron: quod idẽ eſt: qa Gethſemani locus in quo orauit eſt ad radicẽ mõtis Oliueti vbi eſt ortus. Gethſemani interpretaĩ vallis pinguium: & loca & tempora plena ſunt figuris. Cum in monte orat, ſurſum nos ha-
Orantium diſpoſitio.
bere cor in oratione docet. Cum in valle & hoc in valle pinguiũ, docet in oratione humilitatẽ, & internę pinguedinem dilectionis eſſe ſeruandam. f ❡Et orem. Proxima morte aptè orat in valle pinguedinis, quia per humilitatem & charitatis pinguedinem pro nobis ſubijt mortem. g ❡Cœpit contriſtari. Non timore paſſionis, qui ad hoc venerat: ſed pro ſcandalo apoſtolorum & perditione impiorum. ❡Hiero. Cœpit contriſtari, vt veritatem aſſumpti hominis probaret. Verè cõtriſtatus eſt, ſed non paſſio eius aĩo dominatur: verum propaſſio eſt. vnde ait: cœpit contriſtari. Contriſtatur autem non timore patiendi, qui ad hoc venerat, ſed propter infelicem Iudam & ſcandalum apoſtolorum, & eiectionẽ Iudæorum & euerſionem Ieruſalem. h ❡Triſtis. Anima eſt quę timet & triſtatur. Petrus inferior non timet dicens, animam meam ponam pro te: quia vt homo vim mortis ignorat. Chriſtus timet quia vt de⁹ in corpore conſtitutus fragilitatẽ carnis exponit, qui corpus ſuſcepit omnia debuit ſubire quæ corporis ſunt. i ❡Vſque ad mortem. Hila. Non propter mortem ſed donec apoſtolos ſua liberet paſſione. Non mors ſed tempus mortis in metu eſt, quia poſt virtutem reſurrectionis, fides eſt firmanda credẽtiũ. ☞ Si poſſibile

Nicolaus de Lyra.

☙ quia ibi ponitur prophetia ac ſi propheta loquatur ad dominum di. Percute paſtorem &c. hic autem ponitur, acſi domin⁹ loquatur di. Percutiam pa. quia idem eſt verbum domini & prophetæ licet diuerſimodè: quia ipſius domini principaliter, & ipſi⁹ prophetæ inſtrumentaliter. a ❡Poſtquã autem re. hoc addit ad conſolationem eorum, vt qui audita eius morte erant deſolati audita ei⁹ futura reſurrectiõe eſſent aliq̃liter cõſolati. b ❡Præcedam uos in Gali. Non ſolum promittit eis viſionem ſuam in beatitudine & in loco multum diſtanti, ſed in propinqua regione ſ. in Galilæa. c ❡Reſpondens autem. Hic ſpecialiter prædicit ſcandalum Petri. Reſpondens autem Pe. quia erat cæteris ferventior. d ❡Ait illi: & ſi oẽs. In hoc nõ mentiebaĩ, quia ſic habebat in

a oues gregis. Poſtquàm autem reſur a
b rexero, precedam uos in Galilęam. b
†Reſpondes autem Petrus, ait illi: c d
e Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in
te, ego nunquam ſcandalizabor.
❡Petrus ex ardore promittit, Chriſtus vt deus ventura prædicit.
Ait illi Ieſus: Amẽ dico tibi, quia in e
a ❡Marcus dicit: Anteq̃ gallus bis vocem dederit. cæteri: Anteq̃ gallus cantet.
d hac nocte antequàm gallus cantet,
a ❡Timor erit cauſa ter me negandi.
ter me negabis. †Ait illi Petrus: Etiã f
a ❡Intellexit enim quod timore mortis prædiceret eũ negaturum.
ſi oportuerit me mori tecum, non te
a ❡Ex amore & ardore eodem.
negabo. Similiter & omnes diſcipu
li dixerunt. Tunc uenit Ieſus cum il- g
e lis in †uillam quæ dicitur †Gethſe h
❡Non moueamini ſicut nec loco ita nec mente.
mani. Et dixit diſcipulis ſuis: Sedete i k
a ❡Cuius oratio omnium redemptio.
l hic, donec uadam illuc & orem. Et l
a ❡Progreſſus parum. b ❡Quibus ſecretiora manifeſtarat.
aſſumpõ Petro & duobus filiis Ze
g bedæi, cœpit contriſtari & mœ- m
❡Ne putetur irrationalis
h ſtus eſſe. Tunc ait illis: † Triſtis n
anima Chriſti: Animalia merent ſed non norunt cur & quouſq; triſtentur. ❡Pro Iuda damnando.
i eſt anima mea uſque ad mortem.
a ❡Pondus tribulationis. b ❡A ſomno infidelitatis & torpore mentis, ne ingrauante diabolus obrepat.
†Suſtinẽte hic, & uigilate mecum. o

bebat ĩ mente, ſed præſumptuoſè loquebatur nõ cõſiderans debi- C
litatem fragilitatis ſuæ; ppter qđ graui⁹ cæteris pmiſſus eſt cadere: & iterũ qa futurus erat paſtor ecclię, vt ex ſuo caſu ſciret alijs cõdeſcendere. e ❡Ait il. Ie. amẽ di. ti. qa in hac. Mar. xiiij. c. diciĩ expreſſius: Añq; gall⁹ bis vocẽ dederit, ter me es negaturus. Aug. in lib. de concordia euãgeliſtarũ dicit qđ tertia negatio Petri fuit inchoata etiã añ primũ cãtũ galli, añq; tñ eſſet conſummata gall⁹ cantauit: qa negatio ſcđm totalitatẽ ſuã accepta habet aliquẽ tractũ tpis. in hoc em̃ includiĩ vbũ illorũ q dicebant Petro: Tu ex illis es: & argumẽtũ qđ adducebãt ex loquela ei⁹: & negatio Petri ſeq̃ẽs: & ſic patet q̃ bñ potuit inchoari illa negatio añq; gall⁹ priõ cãtaret & poſt terminari. Matthę⁹ ergo Lucas & Iohannes q dicũt Petrũ ter negaſſe Chriſtũ, añ primũ gallicãtũ: loquunĩ habendo reſpectũ ad negatiõis ĩchoationẽ. Marc⁹ aũt q dicit tertiã negationẽ Petri eſſe poſt primũ gallicãtũ, & añ ſcđm, loq̃ĩ habẽdo reſpectũ ad negationis conſummationem. f ❡Ait il. Pet. etiam ſi opor. Petr⁹ & alij diſcipuli hoc dicẽdo nõ dixerĩt mẽdaciũ, qa ſic cogitabãt fore dixerĩt tñ falſum qa cõtrariũ accidit. g ❡Tũc ue. Ie. Hĩc cõſeq̃nĩ oſtẽdiĩ Chriſti deſideriũ ad noſtrã redẽptionẽ. Qđ oſtẽdit tripl'r Chriſt⁹ Priõ anxiãdo, ſcđõ orãdo, ibi: Et pgreſſus puſillũ. tertiõ, pditori occurrẽdo, ibi: Ecce appropĩquabit. Circa primũ aduertẽdũ, q̃ anxietas animi ẽ paſſio cauſata ex apprehẽſiõe magni mali de pxĩo ĩmitẽtis ĩpoſſibilis ad euadẽdũ. Chriſt⁹ aũt videbat mortẽ acerbiſſimã ſibi de pxĩo ĩminentẽ & nõ euaſibilẽ: qa ſciebat hoc eſſe determinatũ à deo pře, à cui⁹ determinatione nõ poterat decliare cũ nõ poſſet peccare. Iſta tñ neceſſitas libertatẽ arbitrij nõ tollebat. Igiĩ ex tali morte ſic ĩminẽte Chriſt⁹ habebat materiã maxĩę anxietatis. Itẽ pars ſenſitiua nõ alleuiabaĩ à tali anxietate ex cõtẽplatione diuĩę eſſẽtię ſeu pmptitudine volũtatis, quæ erat in ſupiori parte aĩę, qa diuina vtute fiebat, vt ex ſuperiori patre aĩæ nõ fieret influẽtia ĩ inferiorẽ, vt ſic eſſet ibi dolor partis ſenſitiuæ maxim⁹ ad nřam redẽptionẽ: Ex q̃ ergo ex tali anxietate Chriſtus nõ fugiebat ſed magis venit ad locũ, vbi pditorẽ vẽturũ ſciebat, oſtẽdit deſideriũ ad nřam redẽptionẽ. & hoc eſt qđ diciĩ hĩc: Tũc ue. Ie. cũ il. i. diſcipulis ſuis. h ❡In uil. Illa em̃ villa erat ſita in pede montis Oliueti. & ppter hoc diciĩ Luc. xxij. q̃ venit in mõtẽ Oliuarũ. In fine etiã illius villæ erat qdã hortus cõtẽplationi aptus & illuc intrauit Ieſus, vt diciĩ Ioh. xviij. & eſt vltra torrẽtem Cedron, vt dicitur ibidem, quia vallis Ioſaphat eſt intermedia inter mõtẽ Oliueti & ciuitatẽ Ieruſalem, torrens autẽ Cedron currit p mediũ illi⁹ vallis; & ſic patet q̃ euangeliſtę cõcordant de loco, licet ipſum diuerſimodè nominent. i ❡Et dixit di. ſu. ſe. h. hoc dixit octo apľis, quia Iudas nõ erat ibi, & tres ſecum duxit. vnde ſequiĩ: l ❡Et aſſumpto Pe. & duo fi. Ze. Iſti enim tres erant magis familiares ipſi Chriſto, & ad eius ſecreta magis admittebantur quã alij. Ratio autem tacta eſt ſuprà. xvij. m ❡Cœpit contri. & mœ. eſſe. hoc fuit ad oſtendẽdũ veritatẽ humanæ naturæ. Et q̃ iſta triſticia fuerit maxĩa, ſubditur: n ❡Triſtis eſt anima mea uſq; ad m. & poteſt li vſq; accipi dupliciter. Vno modo intenſiuè, quia tãtũ intenſa erat quantũ poterat eſſe vt viſum eſt. Alio modo extenſiuè, quia durauit vſq; ad horam mortis. o ❡Siſtinete hic & ui ☙ gilate mecum tanquàm
†Geſſemani
D
†Mœſta †Mar.14.d. Iohã.12.d. Decelebra. miſ. c. ĩ q̃dã

Moraliter
✻ Et qm̃ alijs ſe præpoſuit di. d ❡Et ſi o. ſcã. & tertiõ qm̃ totũ ſibi attribuit. ſ. q̃ eſſet fortiter perſeueratur⁹, vt hoc igiĩ ĩ eo ſanaret, permiſit fieri caſum eius, non impellens ad negãdum: ſed eũ ſibi deſerens, & humanam naturã de fragilitate cõuincẽs. g ❡Tũc ue. Ie. cũ il. ĩ uil. quæ di. Gethſe. quæ interpretaĩ vallis pinguedinis. Remigius. Pulchrè appropinquãs paſſiõi in valle pinguedinis oraſſe diciĩ, vt demõſtraret, qđ per vallem hũilitatis & p pinguedinẽ charitatis mortẽ p nobis ſuſcepit. Moraliter etiã nos ĩſtruxit, vt non geſtemus cor aridũ à pinguedine charitatis. k ❡Sedete hic do. uadam illuc & orem. Chryſo. Conſuetudo illi erat ſine diſcipulis orare, hoc aut faciebat erudiens nos in orationibus

 ✻ quietem con

a ℭSi poſsibile eſt.Hoc nō ꝓ timore,ſed ꝓ miſericordia:ne Iu
E dęi q̄ excuſationē ignorātię nō habēt,me occidāt.vñ ait:iſte.i.po
puli Iudæorū:nō ſimpl̄r calix.Si poſſi.eſt. vt ſine interitu Iudęo
rū credāt Gētiles,paſsionē recuſo.Sinaūt:illi excęcādi ſunt,vt gen
tes intrēt:fiat,nō mea,ſed tua volūtas. b ℭNō ſi.ego uo.Au.
Trāsfigurat ī ſe ſuos,qui nihil aliud vult
Sup.25.c. q̄ pater,vt ibi:Eſuriui & de.mi.man.Et,
Actu.9.a. q̄d me ꝑſequeris?Docet autē eos priuatā
volūtatē corrigere,& dirigere iuxta diui
nā.ℭAmb.Hoīem quē veritate corpo
ris demōſtrabat,ęquabat affectu, vt dice
ret:Sed n̄ ſicut ego volo,ſed ſicut tu.Su
ſcepit volūtatē meā,ſuſcepit triſticiā meā
Cōfidenter triſticiam nomino qui crucē
prædico. c ℭCaro autem. Non de ſe
vtiq̄ hoc dicit, ſed de his qui dixerunt ſe
nūq̄ negaturos.d ℭIterum ſecundò.
Secundò orat.i.ſi nō poteſt Niniue ſal
uari aliter,niſi aruerit cucurbita.i.ppl̄s
Iudæorū,qui prius fuit eius tabernacu
lū,vt me occidat.e ℭOrauit ter.Trib⁹
vicibus orauit,vt & nos à præteritis pec
catis veniam,& à pn̄tibus malis tutelam,
& à futuris periculis cautelam orem⁹,&
vt oēm orōnē ad patrē & filiū & ſp̄m ſan
ctū dirigam⁹.Itē ſicut eſt trina tētatio cu
piditatis,ita & timoris.Eſt em̄ cōcupiſcē
tia carnis,cōcupiſcentia oculorū & ambi
Triplici ti- tio ſeculi.Eſt & timor mortis,& tīor vili
more tri- tatis & timor doloris, cōtra quæ omnia
plex concu docet nos debere muniri oratione. Vñ
piſcentia re & ꝓpter trinā tētationē paſsionis,poteſt
primitur. intelligi dominus ter oraſſe.f ℭDormi
⁎à me te.Primò reuertens obiurgat,ſcd'ò ſilet,
& tertiò quieſcere iubet. Quia priò poſt
F reſurrectionē diffidentes reprehendit,Se
cundò,miſſo ſp̄ū grauatos ad contuēdā
euangelij libertatē oculos viſitauit.Ter
tiò,claritatis ſuæ reditu ſecurę quieti eos
reſtituit.Dormite iam & requi. Huic
videtur repugnare quod connectit:Ec
ce appropin. Sed ſciendū poſt illa v̄ba
ſiluiſſe dn̄m,vt fieret q̄d promiſerat. Et
poſt ſecundū Marcum intulit.Sufficit,q̄
Mar.14.e. iā requieuiſtis.Addiditq̄:Ecce ap.Sur
gite eamus. Vltrò nos offeramus:nō ti
mentes inueniant,vi confidētiam & gau
dium paſſuri videāt. ℭPoſtq̄ in hortū
dominum cū diſcipulis ingreſſū dixit Io
Ioh.18.a. hannes,nō cōmemerat q̄d illic egerit do
†Mar.14.c nec traditor venit.g ℭCū gla.& fu.Fa
Luc.22.e. ctū cōgruit mutatæ mēti.Iā em̄ venit cū
fuſtib⁹,q̄ q̄diu cū pace fuit trāquillius ſe
egit.h ℭDedit eis ſign.Putabat ſigna
q̄ viderat nō diuinit⁹ ſed magicè facta:&
quē in mōte trāsformatū audierat,time
bat ne tali mō nunc de manibus eorū la
beretur:& ideo dabat ſignum.i ℭQuē
cunq̄ oſcu. Habebat adhuc aliquid de
verecundia diſcipuli,cū non eum palam
tradidit perſecutionibus,ſed per ſignum
oſculi. k ℭEt oſcu.eſt.Suſcepit domi
n⁹ oſculū,nō q̄ ſimulare nos doceat,ſed
rem facto quantū verbo.Sequitur. e ℭVigilate & ora.i.vt nō G
ſuperemini à tentatione de ꝓximo imminente,ſicut fuerūt poſtea
ſuperati.f ℭSpiritus quidē.ad dicendū.ſ.q̄ eſtis parati pro me
mori,vt patet ex præcedentibus.g ℭCaro autē infir.ad ſuſtinē
dū imminentē tētationē.Hoc autē dixit Chriſtus,q̄a ap̄l̄i dixerant

a ❡Vt humilitatem mentis habitu corporis oſtendat.
Et progreſſus puſillum † prōcidit [a]
in faciem ſuam orans & dicens:Pa
a ❡ſ.vt me non moriente mors moriatur.
[a] ter mi,ſi poſſibilē eſt tranſeat à me [b]
a ❡Quaſi in ſe reuerſus hoc dicit.
[b] calix iſte. Vērumtamen non ſicut [c]
a ❡Humano affectu. b ❡Docet humanæ voluntati vo luntatem dei præponi.
ego uōlo,ſed ſicūt tu uis.† Et uenit
ad diſcipulos ſuos, & inuenit eos
a ❡Præ triſtitia ſomnum vincere non poſſunt. b ❡Quia præ cæteris erat gloriatus,præ cæteris erat increpandus.
dōrmientes,& dicit Pētro: Sic,non [d]
potuiſti una hora uigilare mecum?
a ❡Non,ne tentemini,ſed ne tentatione ſuperemini.
Vigilate & orate,ut nōn intretis in [e]
❡Ideo orandum. a ❡Ad conſitendum.
tentationem.Spiritus quidē prōm [f]
a ❡Ad tolerandum. ❡Quia nondum induti virtute ex alto.
[c d] ptus eſt,caro autē infirmā.Iterum [g h]
❡Similiter.
ſecundò abiit,& orauit dicens:Pa
ter mi,ſi non poteſt hic calix tranſ
ire,*niſi bibam illum,fiat uoluntas
❡Vicina iam negatione.
tua. Et uenit iterum, & inuenit eos
a ❡Langueſcebant enim eorum oculi vicina negatione.
dormiētes.Erant ēnim oculi eorum
grauati:Et relictis illis,iterum abiit, [i]
[e] & orauit tertiò eundem ſermonem
dicens.Tunc uenit ad diſcipulos ſu [k]
[f] os,& dicit illis:Dormite † iam & re [l m]
❡Interpoſito aliquo ſilentio ait.
quieſcite.Ecce appropinquabit ho [n]
ra,& filius hominis tradetur in ma
nus peccatorum: Surgite eamus: [o]
Ecce appropinquabit qui me tra
det.†Adhuc eo loquente,ecce Iudas [p q r]
[g] unus de duodecim uenit, & cum eo
turba mula cum gladiis & fuſtibus
miſsi à principibus ſacerdotū & ſe
nioribus populi.Qui autē tradidit [s]
[h i] eū,dedit eis ſignū,dicens:Quēcum [t]
que oſculatus fuero,ipſe eſt, tenete
eum. Et confeſtim accedens ad Ie
a ❡Impudens confidentia:magiſtrum vocare, & oſculum iungere ei quem tradidit.
[k] ſum, dixit: Aūe rabbi: Et oſcu [v]

ex magno ſpiritu pri⁹ mortem ſubire q̄
ipſum negare:cuius tamen contrariū fe
cerunt impulſu carnali. h ℭIterum ſe. †Mar.14.d
abijt.Vbi iterat orationē,oſtendens q̄d Luc.22.e.
oratio debet eſſe continua.Sim̄r iterat viſi
tationē diſcipulorū ſuorū,quia opera cha
ritatis debent eſſe cōiuncta orationi.
i ℭEt relictis il. Ter orationē replicat,
ſicut ter fuerat tentatus, vt ſuprà patuit
iiij.ca.vt liberet nos primò à malis præte †Mar.14.d
ritis per veniam,ſecundò,à pn̄tibus ꝑ tu Luc.22.e.
telā,tertiò à futuris ꝑ cautelā. k ℭTunc
ue.ad diſci.ſu.Ter diſcipulos viſitat,ſi
cut ter orat,ratione prædicta.l ℭEt di.
il.quaſi compatiens eis ꝓpter tentationē
de ꝓximo eis imminentē. m ℭDormi
te iā & requi.q.d.parū poteritis hoc fa
cere. n ℭEcce ap.Hic tertiò oſtenditur
Chriſti deſideriū ad noſtram redemptio
nē:quia nō ſolū ꝓditorē cū turba venien
tē expectauit,ſed etiā occurrit eis,vt habe
tur Ioh.xviij.& hoc eſt q̄d dicit hîc:Ecce
appropin.ho. Poſtq̄ enim dixerat diſci
pulis ſuis:Dormite iā & re.vt dictū eſt.
dimiſit eos aliquantulū quieſcere:poſtea
cū ſciebat Iudam appropinquantē dixit H
eis:Sufficit.vt habetur Mar. xiiij.e.& tūc
euigilauit eos dicens: Ecce appropin.
ho. o ℭSurgite eamus.obuiā.ſ. Iudę
proditori. p ℭAdhuc eo loquē. Hæc
eſt tertia pars principalis huius ca.vbi de
ſcribitur ipſius Chriſti traditi cōprehēſio
vbi tria deſcribuntur ꝑ ordinē.Primū,eſt
ipſius Iudæ fraudulentia.ſcd'm,eſt Chri
ſti patientia,ibi:Et ecce vnus.teriū, diſci
pulorū ignauia,ibi:Tunc diſcipuli.Circa †de cętero
primū dicit ſic:Adhuc eo loquē.ſ.Chri
ſto cum diſcipulis ſuis. q ℭEcce Iudas
unus.id eſt de pricipalibus Chriſti diſci
pulis. r ℭVenit & cum eo tur. mul.
Talem autem turbam adduxit ne fortè
alij credentes in Chriſtum ipſum vellent
eripere.Sequitur: s ℭQui autem tra
didit eum,dedit eis ſignum dicens.
Hoc autem fecit ne loco Chriſti caperent
Iacobum minorem qui erat ſimilis Chri
ſto in facie, propter quod dicebatur ſpe
cialiter frater domini.Sequitur: v ℭEt
oſ.ē e.In q̄ apparet maxīa Chriſti māſue
tudo,q̄ nō negauit oſculū proditori ſuo.
❧ Dixitq̄ illi
Moraliter ⁎ quietem cōſtituere, & ſolitudinē q̄re
re.b ℭTranſeat à me calix iſte.Hila
rius.Pro his orat,qui poſt ſe paſſuri erāt,
di.Tranſeat à me cal. i.quō à me bibit
ita ab eis bibatur,ſine differentia ſpei me
tuq̄ mortis. c ℭVerumtamen non ſi
cut ego uo. Leo papa.Hæc vox omnes
fideles inſtruxit,omnes confeſſores accendit, omnes martyres co
ronauit. Nam mundi odia,tentationum turbines,perſecutores,
errores q̄s poſſet ſuperare,niſi Chriſtus in omnibus, & ꝓ oīb⁹ pa
tri diceret: Fiat voluntas tua.f ℭSpiritus quidem promptus
eſt caro autem infirma. Iterum ſecundò abijt & orauit di
cens.Hilarius. Itaque quantum de ardore fidei confidimus, tan
tum de carnis fragilitate timeamus. n ℭEcce appropinqua
bit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorū
Surgite eam⁹.Ecce appropinquabit qui me tradet.Orige.
Sed & nūc in manus peccatorum Ieſus tradit,quando hi qui vidē
tur in Chriſtum credere,habēt eum in manibus ſuis cum ſint pec
catores:ſed & quotieſcunque iuſtus habens in ſe Ieſum,in poteſta
te traditur peccatorum. t ℭ Quemcunque oſculatus fuero, Sacerdotio
ipſe eſt,tenete eum.Et confeſtim.ac,Hieronymus. Dic ſacer libidinoſē
dos dic clerice quomodo eiſdem labijs deoſcularis filium virgi abutētes in
nis, quibus deoſculatus es filiam meretricis, O Iuda, oſculo fi culpantur
⁎lium hominis

☞ ne prodi

Nicolaus de Lyra.

❧gilate me.tanq̄ amici ſpeciales qui debēt in anguſtijs amicis
aſſiſtere.a ℭEt progreſſus.Hîc oſtenditur Chriſti deſiderium
Oratio q̄- ad noſtram redemptionē,quia per orationem offerebat ſpiritum
mō & vbi deo patri pro nobis:Quę quidem oratio oſtenditur perfecta quia
fieri debeat ſolitaria, cū dicitur:Et progreſſus pu.recedens aliquantulū à p̄
dictis tribus apoſtolis:quia oratio eſt eleuatio mētis in deum, q̄d
melius fit quando homo eſt ſequeſtratus ab alijs.Secundò,q̄a hu
milis,q̄d notatur cū dicitur:Procedit in faci.ſuam. Tertiò,q̄a
deuota.cū dicit:Pater mi.Quartò,quia recta: quia noluit cōtra
ire prædeſtinationi diuinæ,quod notatur cū dicitur: b ℭSi poſ
ſi.eſt.Sed volūtatem ſuam ſupponit voluntati diuiæ di.c ℭVe
rūtamē non ſicut ego.Quintò,charitatiua:quia in agonia mor
tis poſit⁹ dulciter ſuos diſcipulos viſitabat.vnde ſequitur:Et ue.
ad di.ſu.d ℭEt dicit Pe.Sic,&c.q.d.non oſtendis tantū ſeruo
rem facto

☞ ne ꝓditionē fugere videatur. vnde: Cū his qui oderunt pacē erā
A pa. a ℭSeruum prin.ſa.Myſticè.Seruus,eſt ppl̄s Iudęorū prin
Pſal.119.a. cipibus ſacerdotū indebitè mācipatus,q̄ in domini paſsione dex
Myſticè terā aurē.i.ſp̄ūalē intelligētiā ꝑdidit,ſiniſtra.i.vilitate literę cōten
tus,nō Petro tollēte,ſed diuino iudicio ablatā pādente: qua auris
in his qui credere maluerūt pietate dei re
ſtituit.Vl' auris amputata & ſanata:ſigni
ficat auditū ablata vetuſtate innouatum
vt ſit in nouitate ſp̄ūs,& non in vetuſtate
lr̄æ,q̄d cui dat à Chriſto, dat & regnare
† adeſt cū eo.Vnde bene Malchus dicitur, q̄d
eſt rex vel regnaturus. Quod ſeru⁹ inuen
tus eſt pertinet ad vetuſtatē quæ in ſerui
tutē generat:ſed cū acceſſit ſanitas,figura
Luc.22.f. ta eſt libertas. Lucas addit, q̄d dn̄s tāgēs
aurē ſanauit:qui nec hoſtiū pietatis obli
uiſcit.b ℭGladio per.Gladio illo quo
igneus vertitur ante paradiſum.i.diuinę
vindictæ, & gladio ſpiritus.i. verbi dei:
c ℭAn pu.q.d.nō indigeo auxilio apo
ſtolorum duodecim qui poſſum habere
duodecim legiones angelorum,in quib⁹
ſunt.lxxij.milia, q̄b⁹ oīm gētium lingua
exprimit.Innuit aūt nō eſſe verēdū,ſi cō
tra Ieſum oēs nationes inſurgant,cū mul
tò fortiores ipſe habeat exercitus angelo
rū.Aliter.Hic numerus ſignificat oē gen⁹
hoīm cū Romano imperio contra Iudę
os certaturū.Hi ſunt angeli dei, qui poſt
reſurrectionem anno quadrageſimo ſecū
do,cū Tito & Veſpaſiano perdiderūt ho
B micidas illos, & ciuitatem illorū ſuccen
derunt. d ℭExiſtis cū gla.Stultū eſt cū
gladijs & fuſtib⁹ quærere eū qui vltrò ſe
tradit,& in nocte ꝑ proditorē inueſtiga
re q̄ſi latitantē, qui quotidie in templo
docebat.Sed in tenebris cōgregamini,q̄a
poteſtas veſtra in tenebris eſt.e ℭTunc
di.om.re.Sicut Petrus qui negationem
lachrymis abluit,& cōfeſſione dei fundi
tus extirpauit, recuperationem eorū ſi
gnificat qui in martyrio labuntur.Ita cæ
teri q̄ fugerunt,cautelam fugiendi docēt
eos q̄ minus idonei ſunt ferēdis aduerſis:
quibus tuti⁹ eſt latere,q̄ ſe diſcrimini cō
Marc.14.e. mittere.Ita etiā adoleſcēs,q̄ ſecūdū Mar
cū relicta Syndōe nudus profugit,illorū
opus & animū deſignat, q̄ vt ſecuriores
†Mar.14.f. ſint,oīa quę in mūdo hn̄t abijciūt:& deo
Luc.22.f. poti⁹ famulari nudi q̄ hærendo mundi
Ioh.18.c. reb⁹, materiā tentandi & à deo reuocādi
Gene.39.c. dare didicerunt.Iuxta exemplū Ioſeph,q̄
relicto adulteræ pallio, maluit nud⁹ deo
q̄ indutus meretricis cupiditatibus ſerui
re. f ℭAd Cai. Conuenit nomē actiōi.
†Mat.14.f Caiphas.i. inueſtigator vel ſagax ad im
Luc.22.f. plendam.ſ.doli ſui nequitiā. Vel vomēs
Iohan.18.e ore,quia impudens ad proferendum mē
dacium,& ad petēdū homicidiū. g ℭA
lon.Meritò à lōgè, q̄ ī ꝓximo fuerat ne
gaturus,ſignificat eccleſiam imitaturam
paſſionē Chriſti longè differenter q̄a ec
cleſia patit ꝓ ſe,ſed Chriſtus pro eccleſia.
☞ Duo fal

quē tn̄ ſanauit Chriſtus tactu ſuo,vt hr̄ Luc.xxij.& ī hoc adimple C
uit Chriſtus q̄d p̄dixerat Mat.v.g.Benefacite his q̄ oderunt vos.
h ℭTūc ait.ꝓhibēdo defenſionē armorū:Et ad hoc inducit mul
tiplicē rōnē.Pr̄ia rō tangit ibi:k ℭOēs enim q̄ acce.gla.gladiū
em̄ accipit q̄ eo vtit ad vindictam propria autoritate:& hoc eſt il

latus eſt eum.Dixitq̄ illi Ieſus:Ami [a]
❡Ironice.❡Vt ſupra:Amice,quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem.
ce,ad quid † ueniſti? Tunc acceſſe [b]
runt,& manus iniecerunt in Ieſum, [c]
❡Petrus eodem ardore mentis quo cætera,zelatus ſicut Phinees.
& tenuerunt eum.†Et ecce unus ex [d e f]
his qui erant cum Ieſu, extendens
manum exemit gladium ſuum, & [g]
percutiens ſeruum principis ſacer
dotum,amputauit auriculam eius.
❡Ceſſet vindicta, exhibeatur patientia,vt patientiam noſtros doceamus,non vindictā.
Tunc ait illi Ieſus .† Conuerte gla [h i]
a ❡Nam econtrario. ❡Si omnes,tunc & Iudæi.
dium tuum in locum ſuū. † Omnēs [k]
a ❡Exercuerint vindictam,ipſa vindicta erit eis cauſa perditionis.
[b] enim qūi acceperint gladium, gla
[c] dio peribunt. An putas,quia non [l]
poſſum rogare* patrem meum, & [m]
exhibebit mihi modò plus quàm
duodecim legiones angelorum?
Quomodo ergo implebuntur ſcri [n]
a ❡Quibus eſt:Tanquam ouis ad oci.du.eſt &c.
ptūræ?Quia ſic oportet fieri. In illa [o p]
hora dixit Ieſus turbis:† Tanquam [q]
[d] ad latronem exiſtis cum gladiis &
fuſtibus comprehendere me: quo [r]
tidie apud uos ſedebam docens in [s t]
a ❡Promptum animum oſtendit ad patiendum, vt ſua paſſione aſſerat prophetarum dicta.
templo,& non me tenuiſtis.Hōc au [v]
tem totum factum eſt, ut adimple
a ❡Tanq̄ ouis ad oc.ductus eſt.
[e] rētur ſcriptūræ prophetarū † Tunc [x]
❡Timorem mortis oſtendentes.
diſcipuli omnes relicto eo fugerūt. [y]
† At illi tenentes Ieſum duxerunt ad [z]
a ❡Qui pontificatum illius anni precio ſibi acquiſierat ab Herode Romanorum principe, prius tamen ad Annam, vt Iohannes ait.
[f] Cāipham principem ſacerdotum,
ubi ſcribæ & ſeniores conuenerant. [a b]
a ❡In hoc diuerſus a cęteris. b ❡Hoc eſt deuotionis. [c]
[g e] † Pētrus autem ſequēbatur eum [d]
a ❡Hoc timoris naturę eſt:quod negat,obreptionis eſt:quod pœnitet,fidei eſt.
à lōngè uſque ad atrium princi [e]
a ❡Per diſcipulum notum pontifici.
pis ſacerdotum. Et ingrēſſus in [f]
a ❡Expectans,vel amore diſcipuli,vel humana curioſitate.
trò ſedebāt cum miniſtris, ut ui [g]

licitū.gladio aūt vtit ſibi tradito q̄ eo vti
tur ad punitionē malorum zelo iuſticiæ
ſicut principes q̄ autoritatē habent à deo
q̄a in hoc princeps miniſter dei eſt,vt di
cit Paul⁹ ap̄l̄s,& ſim̄r miniſtri ad hoc à pri Rom.13.a.
cipibus cōſtituti.Secūdam rōnē aſſignat
cū dicit: l ℭAn pu.q.d.ꝑ aliam viā poſ
ſem euadere,ſi vellem.m ℭEt exhibe. †Mar.14.e
&c.le.an.Legio aūt vna cōtinet ſex mi Luc.22.e.
lia ſexcentos ſexagintaſex.Aduertendum Ioh.18.b.
tamen quòd Chriſtus non dicit hoc pro 23.q.3.c.ꝑ
ꝓpter hoc q̄ indigeret auxilio angelorū mēbris.&
ſed magis ecōuerſo ipſi indigent ſuo au q.finali.&
xilio:ſed vt oſtendat q̄d pluribus modis c.ſecūdo &
poterat euadere. Tertiam rōnē aſſignat 24.q.1.c.ſi
cū dicit:n ℭQuō ergo implebū.ſcri. Petrus.
Scripturæ em̄ diuinitus reuelatæ loquū
tur expreſſè de paſſione Chriſti, vt patet
Iſa.liij.& Dan̄.ix. & in plurib⁹ alijs locis † 23.q.1.ſi.
quæ non implerentur niſi Chriſtus pa 1.&.q.ſi.ſi.
teretur,q̄d eſt incōueniēs,cū ſint deriua 1.
tæ à prima veritate. ꝓpter q̄d ſubditur:
o ℭQuia ſic opor.fi.quia ex quo ali ⁎ modò
quid eſt ſecūdū prædeſtinationem à deo ▸ modò
p̄dictū oportet illud īpleri.Ibi eſt neceſſi
tas conſequētiæ nō tamen conſequentis:
q̄a diuina p̄ordinatio nō tollit cōtingen
tiam à rebus. p ℭIn il.ho. Hic oſtendit
Chriſti patiētia v̄bo:q̄a nō impatienter,
ſed rōnabiliter alloquut⁹ eſt turbā ipſum
comprehēdentē. q ℭTāq.ad la.ex.cū D
gla.& fu.cō.me.q.d.ſine cā feciſtis hoc †Mar.14.e
cui⁹ rationē aſſignat di. r ℭQuotidie. Luc.22.f.
i.frequenter. s ℭApud uos.i.in loco in
q̄ habetis pt̄atē. t ℭ Sedebam. pacificè
& ſine armis.q.d.tūc potuiſtis me cōpre
hendere.Sequitur: v ℭ Hoc au.to.fa.
eſt,ut ad.ſcri.ꝑ.q̄a ſcriptū erat de eo, q̄
tractaret ſicut maleſactor & latro,Iſa.liij.
d.Cū ſceleratis reputatus eſt. x ℭ Tunc
diſci.Hîc deſcribitur diſcipulorum Chri
ſti ignauia.Primo oīm in generali,cū dr̄: †Mar.14.e
Tunc diſci.o.reli.eo.i. Chriſto magi
ſtro ſuo.y ℭFugerunt.timore perterri
ti,& dimiſerunt magiſtrum ſum ſicut la
tronē deduci,propter q̄d ſeq̄t: z ℭAt
illi te.Ie.du.eū ad Cai.Licet em̄ primo
fuerit ductus ad Annam, vt dicitur, Io
hā.xviij.tn̄ Matthæus de hoc nō facit mē
tionē:q̄a nō fuit ibi duct⁹ niſi ꝓpter quā
dam reuerentiā: quia erat ſocer Caiphe,
vt ibidem dicitur: a ℭVbi ſcribæ.i. le
giſperiti. b ℭEt ſeniores.i.iudices or
dinarij,vt viſum eſt ſuprà.ca.xv. c ℭCō
uenerant.ad examinandum & iudican
dum Chriſtum. d ℭPetrus au.Hic po
nitur ignauia Petri in ſpeciali, cum dicit
quòd. e ℭSequebatur eum à lō.quia
timebat ne perciperetur eius eſſe diſcipu
lus.Sequitur: f ℭEt ingreſ.intro.Qua
liter autem ingreſſus fuerit dicitur Ioh.xviij. ſcilicet per impetra
tionem alterius diſcipuli, qui erat notus pontifici. g ℭVt
uideret finem. Licet autem non auderet Chriſtum confiteri
ſeu defendere, tamen volebat videre, quid finaliter fieret de eo.
❧Principes
Moraliter ⁎lium hominis tradis:Et ecce unus.Sequitur: g ℭ Et percu
tiens ſer.prin.ſa.Hiero.Populus Iudæorum ſeruus factus eſt im
pietatis & deuoratiōis ſacerdotum:dexteramq̄ perdidit auriculā,
vt literæ veritatem audiat in ſiniſtram. i ℭConuerte gla.tu.in
lo.ſu.Rabanus.Oportuit vt autor gratiæ fideles patientiam ſuo
doceret exemplo,& potius ad ſuſtinendum aduerſa fortiter īſtrue
ret,q̄ ad vindicandum prouocaret. x ℭTunc diſci.omnes re
licto eo fugerunt. ſicut prædixerat eos ſcandalum paſſuros.

Nicolaus de Lyra.

❧ a ℭDixitq̄ il.Ie.Amice.q.d.tu oſtendis amicitiā ſigno, &
agis proditionem de facto:q̄d patet ex hoc q̄d ſequit: b ℭTunc
acceſ.ſcilicet qui erant in comitiua Iudæ. c ℭEt manus inie. in
Ie.violentas quantū erat ex parte ipſorum. d ℭ Et tenuerunt
eum.quando enim voluit tentus eſt,& nō ante. e ℭEt ecce un⁹.
Hîc deſcribitur ipſius Chriſti patientia:& hoc dupliciter.primò,fa
cto.ſecundò,verbo,ibi:In illa hora. Patientia autem Chriſti fa
Chriſti pa- cto oſtenditur in hoc quòd diſcipulos ſuos prohibuit à defenſiōe
tientia. eius.& hoc eſt quod dicitur:Et ecce unus ex his qui erant cū
Ieſu.iſte fuit Petrus,vt habetur Iohan.xviij. f ℭExtendens ma
nū.ex gla.ſu.Habebat enim duos gladios,vt habetur Luc.xxij.
d.quos credo fuiſſe duos cultellos magnos quibus vſi fuerant in
deciſione agni paſchalis. g ℭEt percutiens ſeruum princip.
quem tamen

E a ℭ Duo falſi teſtes &c. Quia non eo ſenſu q̃ dñs, qui dixit de templo corporis ſui: ſed in verbis quibuſdam additis vel mutatis quaſi iniuſtam calũniã faciũt. Dñs dixerat: Soluite templum hoc: Cõmutant. Ego diſſoluam tẽplũ hoc manufactum. Vos inquit ſoluite nõ ego: quia nõ eſt licitũ vt nobis mortem ĩferamus. Item dñs dixerat: Et ego ſuſcitabo. qđ de aĩali tẽplo dicit. Illi inuertũt. Aliud manufactũ ædificabo, vt ꝓprie de tẽplo Iudaico dictũ videat. b ℭ Tu dixiſti. Marcus: Ego ſum: q̃d idẽ eſt: Et ẽ ſiſis cõtra Pilatũ & Caiphã rñſio, vt à ꝓpria ſententia cõdẽnentur. c ℭ Filium hoĩs. Me ĩ forma q̃ ũ iudicatis exaltatũ, & habentẽ nomen qđ eſt ſuꝑ oẽ nomẽ. d ℭ Scidit ue. Furor qui fecit de ſolio ſurgere, facit & veſtẽ ſcidere. Magno myſterio: cũ veſtis domini nec à militib⁹ ſcindi potuit. Significat eñ ſacerdotiũ eorũ ꝓ ſceleribus pontificũ eſſe penit⁹ ſoluẽdũ: Sed ſoliditas eccleſiæ (quæ veſtis dei dicit) vſq; in finẽ ſecli indirupta manebit. ℭ Mos eſt Iudæorũ cũ aliq̃d blaſphemiæ audiunt, ſcindũt veſtimẽta. ℭ Quod Paulus & Barnabas fecerũt ĩ Licaonia, cũ dicti ſũt Iupiter & Apollo. e ℭ Tunc expue. Sicut tunc cõſputus eſt ſaliuis infideliũ, ita nũc opprobrijs exhonorat̃ falſorum fidelium, & colaphis. i. blaſphemijs eorundem cæditur. f ℭ Prophetiza. Dicunt contumeliam ei, qui ſe ꝓphetam haberi voluit à populis. ℭ Velauerunt enim faciem ei⁹ ſecundum Marcum, non vt eorum ſcelera F nõ videat, ſed vt à ſeipſis gratiam cognitionis eius abſcondant. Sicut velum fuit ſuper faciem Moyſi, quod vſque ho- ☞ die manet

Ioh.2.d. — Marc.14.f. — Phli.2.c. — Ioh.19.d. — † Mar.14.f Ioh.2.d. — † per triduum. — Act.14.b. — † Mar.14.f Luc.22.g.

Nicolaus de Lyra

† Mar.14.g Luc.22.g.

a ℭ Principes. Hęc eſt q̃rta pars principalis huius ca. in qua deſcribitur ipſius Chriſti apprehẽſi illuſio, vbi quatuor tãgunt̃ per ordinem. Primum eſt eius accuſatio maligna per falſos teſtes. ſcđm, accuſati iniuſta cõdemnatio ꝑ malos iudices, ibi Et ſurgẽs. tertiũ, cõdẽnati vituperatio ꝑ malignos apparitores, ibi: Tunc expuerũt. q̃rtũ Petri negatio per tres vices, ibi: Petrus autem ſedebat. Circa primũ dicit̃ ſic: Principes au ſa. quia verum nõ poterant inuenire. b ℭ Vt eum mor. per Pilatum prędidem, quia ipſi nõ habebãt altam iuſticiam. c ℭ Et non inue. vnde poſſent eũ accuſare tanq̃ dignum morte coram Pilato. d ℭ Cum multi fal. ad id quod dictũ eſt procurandũ. e ℭ Nouiſſimè au. ue. Sed quæritur quõ iſti dicuntur falſi teſtes, quia Iohan. ij. d. ſcribit̃ ꝙ Chriſtus dixit Iudæis: Soluite templũ hoc, & in tribus diebus excitabo illud. q̃d videtur idem eſſe cum eo qđ hic dicitur. Dicendum, quòd illa ṽba quæ dixit Chriſtus Iohan. ij. intelliguntur de templo corporis ſui, vt ibidem dicitur, & hoc ſonant verba ibidem poſita, quia dixit ibi: Soluite templum hoc, non præcipiendo eis, ſed prædicendo eis quid eſſent facturi diſſoluendo corpus eius, quod erat templum ſpirituale dei. vnde ſenſus eſt; Soluite id eſt ſoluetis corpus meum per mortem quã mihi inferetis. vnde ſequitur ibidem: Et in tribus diebus excitabo illud. Excitare enim eſt à ſomno mortis reuocare: quod non cõpetit templo materiali ſed templo ſpirituali ſcilicet ſuo corpori. Iſti autem teſtes loquebantur ac ſi de templo materiali Chriſtus intellexiſſet, cum dicebat: in tribus diebus reædificabo illud. quia reædificare propriè reſpicit templum materiale. Item, Non dixit deſtruam, vel poſſum deſtruere, vt ipſi imponunt. ſed dixit: Soluite, id eſt ſoluetis mihi mortem inferendo: prædicens mortem ſuã & reſurrectionem, vt patet ex prędictis. Et ſic patet, quòd iſti teſtes mutauerunt verba eius & ſententiam: in quo apparet falſitas eorum. Dato etiam, quòd bene repetiſſent verba eius & ſententiam tamen poſſunt dici falſi teſtes alia ratione ſcilicet ex falſa intentione, quia intendebant procurare mortem innocentis. g ℭ Et ſurgens

※ Eius — † Mat.14.c Luc.22.g.

a ❡Quid iudicaret pontifex de Ieſu.
dẽret finem. † Principes autem ſacerdotum & omne conſilium quærebant falſum teſtimonium contra Ie-
a ❡Quia non erant vt Marcus ait, conuenientia teſtimonia
ſum, ut eum morti traderẽt. Et nõn inuenerunt, cum multi falſi teſtes acceſsiſſent. Nouiſsimè autem uenerunt duo falſi teſtes, & dixerũt: Hic dixit: † Poſſum deſtruere templum dei, & † poſt triduum reædificare il-
a ❡Motu corporis indicat inſaniam mentis. b ❡Iratus: quia non inueniebat calumnię locum.
lud. Et ſurgẽns princeps ſacerdotũ, ait illi: Nihil reſpondes ad ea quæ iſti aduerſum te teſtificantur? Ieſus
a ❡Sciens vt deus, quidquid reſpondiſſet torquendum in calumniam.
autem tãcebat. Et princeps ſacerdotum ait illi: Adiuro te per deum uiuum, ut dicas nobis ſi tu es Chriſtus
a ❡Didiciſti in lege.
filius dei. Dicit illi Ieſus: Tũ dixiſti.
a ❡Quamuis vt hominem condemnatis, tamen dico.
† Verũntamen dico uobis, amodò uidebitis filium hominis ſedentem
a ❡Ad iudicium in nube, vel mirabiliter operantem in ſanctis.
à dextris uirtutis dei, & uenientem in nubibus cęli. † Tunc princeps ſacerdotum ſcidit ueſtimenta ſua, dicens: Blaſphemauit. Quid adhuc egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam. * Quid uobis uidetur? At illi reſpondentes, dixerunt:
a ❡Quia cum blaſphemum putauerunt, ideo morti addixerunt. b ❡Significat eos qui gratię eius præſentiam reſpuunt.
Reũs eſt mortis. † Tũnc expuerũt in
a ❡Colaphis cædunt, qui honores ſuos præferunt.
faciem eius, & colãphis eum cæciderunt.
a ❡Significat eos qui eum veniſſe negant, tanquam præſentiam eius a ſe repellentes. ❡Alias alapas
Alij autem pãlmas in faciẽ eius dederunt, dicentes: Prophetiza nobis Chriſte: Quis eſt qui te per-
a ❡Non appropinquabat Ieſu ne miniſtris aliqua ſuſpicio oriretur.
cuſsit? Petrus uerò ſedẽbat foris

G gens princeps ſacer. Hĩc cõſeq̃nt̃ oſtenditur qualiter Chriſtus condemnatus eſt per malos iudices. Dicit ergo ſic: Et ſurgẽs princeps ſacer. Ex impatientia ſurrexit de tribunali, quia non inueniebat vnde poſſet iuſtè Chriſtus condemnari. h ℭ Ait illi. Nihil reſpondes ad ea quæ iſti aduerſum te. quia ea quæ contra Chriſtum dicebantur, erant falſa, & rñſione indigna, ideo nolebat reſpõdere. Itẽ, qua volebat adimplere illud qđ de ipſo ſcriptum erat Iſa. liij. c. Quaſi agnus corã tondente ſe obmuteſcet, & non aperuit os ſuum. Sequitur: k ℭ Adiuro te ꝑ deum uiuum, ut dicas nobis ſi tu. Ad hoc autem reſpondet Chriſtus propter reuerentiam diuini nominis inuocati dicens: l ℭ Tu dixiſti. ſupple veritatem, quod patet ex ſequentib⁹. m ℭ Verumtamen dico uobis, amodò uidebitis filium hominis ſedentem à dexteris uirtutis dei, & uenientem. quia in iudicio extremo ſic videbitur ab illis qui eum iniuſtè condemnauerũt. Dicit igitur amodò, quia à tempore ſuę paſſionis eum vlterius nõ viderũt. n ℭ Tũc princeps ſacerdotum ſcidit ueſtimẽta ſua. Iſte erat mos Iudæorum, ſcindere veſtimenta in ſignum doloris quãdo audiebãt blaſphemiã diuini nominis. Hoc aũt imponebat princeps ſacerdotũ Chriſto. propter quod ſubditur: o ℭ Blaſphemauit. Quid adhuc egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam. Quid uobis uidetur? At illi reſponden. ꝓpter quod ipſe & alij aſſiſtentes iudicauerunt eum dignum morte cum tamen diceret veritatẽ, vt patet multipliciter ex prædictis in hoc euangelio. H p ℭ Tunc expuerunt in fa. Hĩc conſequenter oſtenditur qualiter Chriſt⁹ fuit turpiter vituperatus per malignos apparitores: & hoc dupliciter. Primò facto, cùm dicit: Expuerunt in faciem eius. tamquàm in hominem peſtiferum & dignum morte. Mos enim erat Iudæorum ſuper tales ſpuere in contemptũ. q ℭ Et colaphis eum ceciderunt. ſine cauſa percutiendo & vituperando eum. Secundò, verbo dicentes: r ℭ Prophetiza nobis Chriſte. Quis eſt qui te percuſſit quaſi dicat, tu ex falſus propheta. s ℭ Petrus uerò ſedebat foris in atrio. Hĩc oſtenditur qualiter Chriſtus fuit negatus à ſuo diſcipulo per tres vices. Primò ſimplici verbo. ſecundò cum iuramento tertiò, per deteſtationem cum iuramento, id eſt per execrationem quod eſt quando aliquis non ſolum iurat per deum ſed etiã imprecatur ſibimet aliquod malum, niſi id quod dicit ſit verum. Dicit igitur: Petrus uerò ſedebat foris in atrio. Non enim Petrus erat ſimpliciter extra domum, vt iam dictum eſt, ſed erat extra locũ, vbi Chriſtus illudebatur in quodam atrio in quo erat ignis accenſus in medio, ſecundum quòd dicitur Lucæ. xxij. ☙ Et acceſſit

† Mar.14.f Luc.22.g. Mar.15.a. — Trina Chriſti negatio

※ f ℭ Hic dixit: poſſum deſtruere templum dei, & poſt triduum reædificare illud. Hieronymus. Falſus teſtis eſt qui non eodem ſenſu dicta proponit. Saluator dixerat: Soluite templum hoc. Iſti commutant & aiunt: Poſſum deſtruere templũ dei. Item dixerat: & excitabo illud, quod eſt viuentis corporis, & non lapidei. i ℭ Ieſus autem tacebat. Et princeps ſacerdotum ait illi. Auguſtinus. Ex hoc autem loco diſcimus calumniãtium & falſorum teſtium voces, vt nec reſponſione dignas habeamus, maximè vbi maius eſt liberè fortiterq; ſuſtinere, quàm defendere ſine vllo profectu. p ℭ Tunc expuerunt in faciem eius & colaphis eũ. Auguſtinus. Per hoc ſignificauit eos qui præſentiam gratię eius reſpuunt; Et tanquam colaphis eum cædunt, qui ei ſuos honores præferunt. Et palmas in faciem eius dant, qui ſuperbia cæcati eum non veniſſe affirmant. Moraliter ※ At ille nega-

☞ die manet. a ℭ Vna ancilla. Cur prima ancilla prodit, cum viri A magis poterãt cognoſcere: niſi vt iſte ſexus oſtendat̃ in necẽ domini peccaſſe: & ꝑ paſſionẽ redempt⁹? Et iõ, mulier prĩa reſurrectionis myſteriũ accepit: & mãdata cuſtodiuit, vt veterẽ ꝑuaricatiõis adoleret errorẽ. Sicut per fœminã hoſtis antiquus primũ parẽtẽ ſeduxit, ita per mulierẽ ad magr̃m negãdũ quẽ Chriſtũ filiũ dei confeſſus fuerat, principẽ eccłiæ cõpellit. b ℭ Exeunte aũt. Hic Marcus adimplet quòd iſte breuitatis cauſa omiſit. Exijt inquit foras añ atriũ, & gallus cantauit: quo reuerſo, ĩ atrio fit negatio. Exeunte autẽ. In hac ſecũda negatione à duobus cõpellit̃. Ab ancilla. vt ait Mattheus & Marcus. Et ab alio vt ait Lucas dicẽs: Et poſt puſillum ait alius: Et tu de illis es. In hoc puſillo exijt, & reuerſus ſtãs ad focum, vt Iohãnes ait: Iterum negat. Exeũte aũt illo. ideſt cum exiret, hoc eſt cum exurgeret vt exiret, animaduertit eum ancilla, & dixit his qui circa ignẽ erãt; Quibus rediẽs iurat petrus. Nõ noui hoĩem. i. nõ ſum eius diſcipul⁹, in quo & ipſum Chriſtũ negauit. Nota, primũ ait: Neſcio quid dicis. Secũdò, cũ iuramẽto negauit. Tertiò, cępit deteſtari & iurare, quia non nouiſſet hominẽ, quia perſeuerare in pc̃tõ dat incrementũ ſcelerũ: & qui minima ſpernit, B cadit in maiora. c ℭ Nõ noui ho. Qđ noxia prauorũ colloq̃a, q̃ cogũt Petrum negare Chriſtũ, vel hominẽ ſe noſſe, quẽ confeſſus eſt inter diſcipulos dei filium. d ℭ Qui ſtabãt, Iohãnes & Lucas vnũ dicũt cognatũ Malchi. Sed vel eſt plurale pro ſingulari. Vel vnus erat qui eum viderat. & pcipuè dicebat. quem ſecuti cæteri ſił arguebant. e ℭ Et continuo gal. can. Poſt tertiã negationẽ ſequitur gallicãtus, Sacra rerũ, ꝑ ſtatũ tẽporã deſignãt. Media nocte negat, in gallicantu pœnitet, poſt reſurrectionẽ ſub luce quẽ ter negauerat, ter ſe amare ꝯfeſſus ẽ: Quia quod in tenebris obliuionis errauit, ſperate iã lucis rememoratiõe correxit: & eiuſdẽ veræ lucis pñtia plenè quidquid nutauerat erexit. ℭ Myſticè. Gallus aliquis doctor eſt, q ſomnolẽtos increpãs, ait: Euigilate iuſti & nolite peccare. Quòd Petr⁹ añ primũ gallicãtũ negat, eos ſignificat q Chriſtũ ãte reſurrectionẽ deũ nõ putauerũt eſſe morte eius turbati. Quòd bis ante ſecundum gallicantũ negat, illos ſignificat, q nũc in illo ſecundũ hoĩem vel ſcđm deũ in vtraq; ſubſtãtia errãt, & ideo veritatẽ negãt. Primus gallicãtus, eſt dñi reſurrectio in ſeipõ, ſcđs, ẽ eiuſdẽ ĩ corpe eccłeſiæ. f ℭ Recordatus ẽ. In alio euãgelio dicit̃: Reſpexit dñs Petrũ, & intuitu ꝓuocauit ad lachrymas: q̃ſi in mentẽ ei reducẽs q̃tiẽs negauerat, & qđ ei pdixerat nec potuit ĩ tenebris ꝑmanere, quẽ lux mũdi reſpexit. g ℭ Et egreſſus. Ab impiorũ cõſilio ſecluſus culpã lauat, quod nõ intus. Ob hoc heſitare pmiſſ⁹ eſt, vt ĩ eccłiæ pricipe remediũ pœnitẽtię cõderet, & nemo auderet de ſua ṽtute cõfidere.

Mar.14.g. — Luc.22.f. — Iohan.18.e — Myſticè — Io.18.e. Luc.22.f. — My ſticè — Luc.22.g.

a ❡Quia manifeſtare ſe expauit, qui adhuc nolebat mori.
a in atrio. Et acceſsit ad eum una ancilla, dicẽs: † Et tu cum Ieſu Galilęo eras. At ille negãuit coram omnibus, dicens: Neſcio quid dicis. Exeunte autem illo † ianuã, uidit eum
❡Cum quibus calefaciebat ſe Petrus.
alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Ieſu Nazareno. Et
a ❡Ab illis inquiſitus quibus ancilla propalauerat.
iterum negãuit cũ iuramento, quia
a ❡Lucas ait quaſi facto interuallo vnius horæ.
non noui hominem. Et pòſt puſillum acceſſerunt qui ſtabant, & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es:
❡Ieroſolymitæ & Galilæi æque ſunt Hebræi vnius linguæ, ſed quæque prouincia habet ſuum ſonum.
† Nam & loquela tua manifeſtum te facit. Tunc cœpit deteſtari & † iurare, quia non nouiſſet hominẽ. Et continuò gallus cantauit. † Et recor
a ❡Reſpiciente ſe domino.
datus eſt Pẽtrus uerbi Ieſu, quod dixerat: priuſquàm gallus cantet, ter
a ❡Vt haberet liberum locum flendi.
me negabis. Et egreſſus foras, fleuit amarè.

ideſt ſe diſponente ad exitum: quia adhuc erat prope ignem, vt C dicit Iohannes ſed timens ne perciperet̃ volebat exire. Tertia aũt negatio facta eſt multis eum accuſantibus, inter quos principalis erat cognatus illius cuius Petrus abſcidit auriculam. propter qđ exprimit illum Iohãnes de alijs tacẽdo. His dictis lr̃a patet vſq; ad illũ locũ: c ℭ Nã & loq̃la &c. licet eñ lingua Hebręa ſit vna, tñ aliq̃ mõ variabatur ſcđm diuerſitatẽ ꝓuinciarũ: & ideo illi de Galilęa alit̃ loq̃bãt aliq̃ mõ q̃ illi q erãt de Ierłm. ſicut lĩgua gallica ẽ vna & tñ alit̃ loquũt̃ illi q ſunt de Picardia q̃ illi q habitãt Pariſi⁹: & ꝑ talẽ varietatẽ põt pcipi, vñ aliqs ſit oriũd⁹. Sequitur: d ℭ Tũc cœpit de. &c. In hoc ſignificat̃ iuramẽtũ ꝑ execrationem. e ℭ Et re. eſt Pe. Dñs eñ reſpexit Petrũ, vt dicit̃ Luc. xxij. g. Et ex hoc Petr⁹ recordat⁹ eſt de ṽbo Chriſti, ꝙ dixerat cũ negatũ & ad pœnitẽtiã reduct⁹ ẽ vñ ſeq̃t̃: f ℭ Et egreſ. foras. &c. Et extũc Petr⁹ traxit ĩ cõſuetudinẽ, vt à primò gallorũ cãtu vſq; ad horã matutinã ſtaret in orõne flẽs ꝓ iſta negatione, vt hr̃ in Itinerario Clemẽtis. ※ b ℭ At ille ne. &c. Rab. In hac aũt negatiõe Petri diſcim⁹, nõ ſolũ negare Chriſtum, q dicit eum Chriſtum nõ eſſe: ſed qui cũ ſit, ſe negat eſſe Chriſtianum.

ℭ In ca. xxvj. vbi dicit̃ ĩ poſti. Priã aũt die azymorũ &c. Iſta dies fuit feria q̃nta

ADDITIO. Ad declarationẽ tp̃is cœnæ dñi, circa qđ nõ ſolũ ĩt̃ gręcos & latinos ſed ẽt ĩ ſ̃ctõs doctores diuerſitas nõ modica ĩuenit̃, olĩ q̃ndã formaui q̃ſtionẽ, quã ĩ hoc loco ſuꝑaddere decreui: cui⁹ tenor tał ẽ. Vtrũ q̃nta fer. in q̃ Chriſt⁹ cũ diſcipuł. paſcha mãducauit fuit. xiiij. lũa primi mẽſis, ĩ q̃ agn⁹ paſchał ſcđm legẽ ĩmolari debuit. Et videt̃ prĩo ꝙ ſic. Mat. xxvj. b. legit̃ ꝙ prĩa die azymorũ acceſſerũt diſcipuli ad Ieſũ, dicẽtes. Vbi vis pte. ribi paſ. &c. Sed prima dies azymorũ. Vel ẽ. xiiij. lũa ĩ cui⁹ ſcđis veſpis ĩmolat̃ agn⁹ q cũ azymis cõedebat̃. Vel. xv. luna q̃ erat prĩa dies ſolẽnitatis azymorũ. Sed ĩ ꝓpoſito nõ ẽ. xv. luna. Nã ſi ſic nec Chriſt⁹ paſcha cõediſſet ĩ tp̃e debito, nec ĩ tp̃e à lege p̃figurato fuiſſet paſſus: q̃rũ vtrũq; ẽ valde ĩcõueniẽs ĩ ꝓpoſito. patet cõſeq̃ntia, q̃a ſic cõediſſet paſcha ĩ. xv. & fuiſſet paſſ⁹ in xvj. ergo prĩa die azymorũ p̃dictaẽ. xiiij. lũa. Prẽtea Mar. xiiij. Prĩa die azymorum q̃ñ paſcha ĩmolat̃, dicũt ei diſ. &c. vbi exp̃ſſe hr̃ ꝙ in † ꝓpria die ĩmolatiõis agni Chriſtus paſcha cõedit, qđ ẽ ꝓpoſitũ, nã illa ſolũ ẽ. xiiij. ℭ Prẽtea Lu. xxij. a. Venit aũt dies azy. ĩ q̃ neceſſe erat occidi paſcha & miſit Petrũ & Iohannem. &c ſed nulla dies eſt ĩ q̃ nceſſe ſit occidi paſcha niſi. xiiij. lũa. vt patet Exo. xij. & Nu. ix. & ĩ alijs q̃ plurimis locis. ergo ꝓpoſitũ. ℭ Idẽ patet ꝑ Chri. ſuper Mat. dicentem quòd vſq; ad vltimum diem non fuit Chriſtus contrarius legi: Quod fuiſſet ſi paſcha comediſſet non tẽpore debito ſcđm legem ℭ Idem patet ꝑ Hier. dicẽtẽ exp̃ſſe, ꝙ Chriſt⁹ cœnã fecit. xiiij. Sed ad oppoſitũ arguit̃ ſic: Sexta fe. ĩ qua Chriſt⁹ fuit Paſſ⁹ erat lũa. xiiij. ergo fe. q̃nta ĩmediate p̃cedẽs erat lũa. xiij. Cõſeq̃ntia patet de ſe, & antecedẽs hr̃ Ioh. xviij. e. vbi dicit̃ ꝙ Iudæi nõ ĩtroierũt p̃toriũ pilati vt ñ cõtamĩarẽt, ſed mãducarẽt paſcha Sed cũ paſcha mãducari nõ poſſit legitĩe, niſi. xiiij. lũa. ſ. ſcđis veſpis, vt Ex. xij. ergo dies paſſiõis xp̃i fuit. xiiij. lũa qđ fuit aſſũptũ. Nec cõſonũ videt̃ ꝙ mãducare paſcha ĩ loco euãgelij allegato ĩtelligat̃ đ cib. paſchalib⁹. ſ. de azymis, ꝓut videt̃ ſẽtire Chriſo: quẽ ſeq. s. Th. & ẽt aliq̃ moderni gloſſatores. Tũ q̃a licet paſc. cũ azymis hẽbat cõedi: nuſq̃ tñ legit̃ ꝙ azyma nec agreſtia dicãt paſcha nec ecõtra: Tũ q̃a azyma poterãt cõedi etiã ab ĩmũdis: cui⁹ cõtrariũ ñ legit̃ ĩ aliq̃ loco vbi agat̃ de hac mãtia ĩ ſcr̃a ſcripta: Qđ etiã cõſuetudo Hebręorũ hodierna teſtat̃: q̃a licet ꝓfitẽt̃ ſe eſſe ĩmũdos & cõtamĩatos iſto tp̃e (cũ careãt legitĩa aſꝑſiõe cineris vitulæ rufæ de q̃ Nu. xix.) comedunt tamen hodie azyma & agreſtia in paſchatis tempore, non curantes de contaminatione. ℭ Item Iohan. xix. expreſſe dicit: Erat autem para. paſchæ &c. Cum enim paraſceue alicuius feſti idem eſt quod præparatio ad illam diem & non dicit paraſceue ſabbati, ſed paſchæ: manifeſtè oſtendit, ꝙ ĩ illa die paſcha ſꝑabat̃ ꝙ ꝓpoſitũ. ℭ Itẽ ſi ſexta fer. ĩ q̃ eſt Chriſt⁹ paſſus fuiſſet. xv. ſeq̃retur ꝙ res non correſponderent ꝓpriæ figuræ, qđ eſt valde inconueniens in hac materia. Nam cum agnus

D

† Ma.14.g Luc.22.f. Ioh.18.c. — † ĩ veſtibulum, — Moraliter — † 22. q. 4. c. actione. — † exprobrare. — † Ma.14.g Luc.22.g. — † prima

Nico. de Lyra.

Euãgeliſtarũ concordia de negationib⁹ petri.

☙ a ℭ Et acceſſit ad eũ una ancilla. De iſtis negationib⁹ petri videntur euangeliſtæ diuerſimodè ſcribere maximè de ſecunda & tertia: quia de ſecunda dicitur hic, ꝙ fuit ad vocem ancillæ. Lucas autẽ dicit ꝙ fuit ad vocẽ hoĩs. Iohãnes autẽ dicit ꝙ fuit ad vocem plurium. Similiter de tertia dicit Iohannes, ꝙ fuit ad vocem vnius qui erat cognatus illius cuius Petrus abſcidit auriculam. Mattheus aũt hĩc dicit, ꝙ fuit ad vocem illorum quia ſtabãt. Dicendum igitur ꝙ principalis intentio euangeliſtarum erat negationem trinam Petri exprimere: & in hoc conueniunt omnes euangeliſtæ. Exprimere autem perſonas accuſantes Petrum, non erat principalis intentio eorum, ſed tantum ex accidenti. Tamen non contrariantur in hoc: quia veriſimile, ꝙ multi ad illa verba concurrebant circa Petrum: & conſimilia verba proferebant ipſum accuſando: & ſic vnus euangeliſta vnam perſonam nominat: alius aliam: vnam vel plures: nec eſt ibi falſitas: ratione dicta. Videtur autem ſecundum veritatem hiſtoriæ, ꝙ prima negatio ſit facta ad vocem oſtiariæ principaliter. Secunda ad vocem illorum qui ſtabant ad ignem: fuerunt tamen excitati ab alia ancilla. propter quod Matthe⁹ illam exprimit hĩc, & de alijs tacet. Quòd autem hĩc dicitur ꝙ facta eſt Petro exeunte ianuã, intelligẽdum eſt ſic

E paſchalis nihil aliđ figurabat niſi paſsionē Chriſti: ad cuius agni immolationē ſola.xiiij.luna erat tp̄s determinatū, intātū ꝙ īpediti à comeſtione agni ꝓpter euētū cōtamīatiōis, nō poterāt defectū ſupplere in.xv.ſequēti, nec in alia q̄cūꝗ, ſed in.xiiij.luna mēſis ſcđi, vt hr̄ Nu.ix. ergo nullo mō dicēdū videt̄, ꝙ res principalit̄ figurata eēt in.xv.lūa. vñ & idē Chryſ. expſſe dicit, Chriſtū reſeruaſſe ſuā occiſionē ſextę ferię, qñ vet⁹ paſcha fiebat. Nec videt̄ rōni cōſonū qđ Remigi⁹ & alij doctores dicūt. ſ. ꝙ Chriſt⁹ fuit ligat⁹ & tēt⁹ in.xiiij. in veſpis, & ꝙ tūc inceperūt paſſiōis exordia. Nā immolatio Chriſti ꝓpria nō fuit niſi ī ara crucis, vt cōis doctrīa eccl̄ię teſtat̄. Itē feria ſexta ī q̄ Chriſt⁹ fuit paſſus, nō fuit celebris nec ſolemnis ī obſeruātia Hebręoꝝ. ergo nō fuit.xv.lūa menſis primi. cōſequētia patet. nā Exo.xij. de eadē die.ſ.xv.legit̄: Dies prima erit ſctā ac ſolēnis, nihil opis facietis ī ea, exceptis his quę ad veſcēdū ꝑtinēt Ex qb⁹ vbis māifeſtè elicit̄ ꝙ q̄cqđ opis ꝓhibet̄ ī ſabbato, ē ꝓhibitū ī.xv.lūa primi mēſis. exceptis his quæ ad veſcēdū ꝑtinēt. Sed aſſūptū ꝓbat̄. nā mł̄ta fecerunt Hebræi ī eadē ſexta feria, quæ nullo mō licebāt fieri ī ſabbato, nec in tali ſolēnitate, videlicet accuſare, flagellare, teſtes pręſentare, examīare & ſnīam diffinitiuā ferre quę oīa exercuerūt circa ꝑſonā Chriſti, vt euāgeliſtę teſtāt̄. Quę q̄dē iudicialia etiam apđ nos ī ſolēnib⁹ dieb⁹ feſtiuis ſūt illicita, mł̄to magis apđ eos q nimis lr̄alizāt. Itē āgariauerūt pr̄em Alexādri & Rufi. Mar.xv. qđ eſt māifeſtę ꝓhibitū in dieb⁹ feſtiuis, p̄ſertim extra ciuitatē, Iere.xvij. qđ licet de ſabbato dicat, idē tn̄ ē de prīa die ſolēnitatis paſchal̄, vt dictū ē. Nec ē dicēdū ꝙ hoc cōmiſiſſent ex odio Chriſti. nā ipſi tenebāt̄ iuſtificare facta ſua: & ꝑ legē moſaicā ea reuelare, dicentes: Nos legem habe. &c. Pręterea vitas aſſumpti patet expſſe in ſepultura Chriſti. Fuit em̄ ſepult⁹ per Ioſeph ab Arimathia & Nicodemū q iuſti erāt, & nullo mō qđ nō liceret ī tp̄e ſolēni feciſſent. vñ ſup illđ Ioh.xix. ibi: Propter paraſceuę Iudęorum, quia iuxta erat monumētū &c. Aug. Acceleratā vult ītelligi ſepulturā ne aduesparet, qm̄ iā facere aliq̄d nō liceret. Sed cōſtat ꝙ ſi feria ſexta fuiſſet.xv.luna, ſic erat illicitū in eadē ſepelire ſicut erat in ſabbato. hoc idē patet Luc.xxiij. quia dies erat paſceue, & ſabbatū illuceſceb at. Ex q̄ videtur, ꝙ ſepultura illa licita erat in ſexta feria, nō tamē ī die ſabbati. Ex q̄ patet ꝙ feria ſexta illa nō erat prima die ſolēnitatis paſchalis apđ Hebręos, qđ fuit aſſumptum &c. Nec valet dicere, ꝙ Ioſeph ab arimathia ex deuotione Chriſti feſtū violaſſet ꝑ eius ſepultura. Nā de Magdalena quæ Chriſtū

F feruentius diligebat, & de ceteris mulieribus ip̄m ſequentib⁹ legit̄ Mar.xvj. Et cū trāſiſſet ſabbatū emerunt aromata: vbi maniſeſte appet, ꝙ ab emptiōe aromatū ꝑ ſepultura domini pertinentiū: (qđ eſt valde leui⁹ opus q̄ ſepultura) mulieres deuotę ꝓp̄t obſeruātiā ſabbati abſtinuerunt. Idem Hiero. ſuper illud Mat. xxviij.a. Venit maria Magdalena &c. Sepulto namq; feria ſexta domino mulieres pręparauerūt aromata & vnguēta, q̄diu licuit opari. ſ. vſq; ad ſol̄ occaſum. Sabbato ſiluerūt. i. q̄euerunt ab opando ſcđm legis mādatū, vt Lucas ait. Hęc Hiero. Ex quo ſequit̄ ꝙ feria ſexta illa nō erat celebris ſolēnitas azimoꝝ. Nā ſi ſic oīa prædicta fuiſſent illicita, ſicut in ſabbato, vt dictum eſt. Pręterea Ioh.xix.f. Erat dies illa magna dies ſabbati. ergo in illa die ſabbati concurrebant duę feſtiuitates. ſ. ſabbatina & paſchalis. & ꝑ cōſequēs dies ſabbati erat.xv.luna apud eos. cōſequētia patet: quia tota celebritas hebdomadę azimoꝝ erat ſolū in prīa die & vij. vt patet Leuit̄. xxiij. Concordat Beda dicēs: Erat magna dies illa ſabbati. i. ꝓpter ſolēnitatē paſchalē. Ad cui⁹ difficultatis declarationē aliqua ſunt circa feſtiuitates legis antiq̄ p̄ſupponenda: q̄rū q̄dā ſumunt̄ ex ſacra ſcriptura, vel in ea hn̄t aliqđ fundamentū. q̄dā ex regulis kalēdarij hebręoꝝ apud eos diuulgatis, & vſq; in hodiernū diē infallibiliter obſeruatis. ¶ Primū p̄ſupponēdū eſt, ꝙ dies naturalis apud hebręos incipit ab occaſu ſolis diei ſabbati, & terminatur in occaſum ſolis diei dñicę: & ſic de alijs. Et ſic intelligitur illud: A veſpe vſq; ad veſperā celebrabitis ſabbata veſtra, Leuit̄: xxiij. Secundū eſt, ꝙ mēſis apud eos eſt lunaris, & ꝑficit̄ ex †.xxx. diebus &.xij. horis naturalibus & duab⁹ tertijs vni⁹ horę cū † tribus minutis: q̄ q̄dē cōputatio cōcordat cū Ptolemęo & alijs aſtronomis ſcđm curſū mediū lunę q eſt inuariabilis. Tertium eſt ꝙ ann⁹ hebraicus incipit à kalendis ſeu nouilunio. qđ eſt ꝓpe ęquinoctiū vernale. Vñ Exo.xij.a. Mēſis iſte vobis principiū mēſiū primus erit in mēſib⁹ anni. Et. ĵ. Exo.xiij.a. Hodie ingrediemini in mēſe nouarum frugū. Quartū, ꝙ oīa feſta Hebręorū, p̄ter ſabbatū exordium cōputatiōis, & ꝑ conſequēs mobilitatem ꝑ diuerſas ferias hebdomadę ſumūt à neomenia primi menſis p̄dicti. Verbi grā. Sit p̄dicta neomenia in q̄nta feria, tūc dies ſolēnitatis azimoꝝ erit ſil̄r q̄nta feria: quia in.xv.luna & dies immolatiōis agni ſolennitatis paſchal̄ iuxta illđ Nūe.xxviij.d. Nūerabitis ergo ab altero die ſabbati &c. ſeptem hebdomadas plenas, & feſtū tubarum erit in die ſabbati. Nā ſex menſes lunares qui cōputabant̄ à neomenia primi menſis vſq; ad neome-

† xxix.
† certis.

vſq; ad neomeniā ſeptimi ſunt cētū.lxx. & ſeptē dies integri, qui G reuoluti ꝑ hebdomadas ī ſexta feria finiūt̄, & ſic neomenia menſis ſeptimi ſequētis erit in ſabbato. Cōſeq̄nter feſtum expiationis erit feria ſecūda. nā eſt in decīa die à feſto tubarū. Cōſequēter feſtū ſcenophegię ſeu tabernaculorū erit in ſabbato, quia in.xv. feſto tubarū & ſic de ſil̄ib⁹, quę oīa Leuit.xxiij. & in alijs locis habet̄. Quintū eſt, ꝙ ī quacūq; die cōiūctio luminariū ſcđm mediū curſum ſupradictū ꝓpe ęquinoctiū vernale occurrerit, ī eadē die ē kalendæ ſeu neomenia mēſis primi pr̄edicta, niſi ī certis caſib⁹ in quib⁹ repellāda ē ſeu transferēda ad ſeq̄ntē diē, & q̄nq; ad ſubſeq̄ntē. Qui quidē caſ⁹ duo ſūt. Prim⁹: qñ talis cōiūctio trāſcēdit.xviij. horam eiuſdē diei in qua ē. Cuius repulſiōis rō ē, quia tūc magis declinat talis cōiūctio ad diē ſeq̄ntē q̄ ad illā in qua ē: cū iā trāſit tres quartas partes illi⁹ diei, & attingit quartā vltimā, & talis cōiūctio vocat̄ apud eos nouiluniū vet⁹ ſeu antiquū. Verbi grā. Si nouilunium æquinoctij vernalis eēt in.xviij. hora ſabbati vel infra, tūc kalendas ſeu neomenia eſſet fiēda in eadē die ſabbati: & per cōſeq̄ns principiū cōputatiōis feſtiuitatū totius āni eſſet ab eadē die ſabbati. Si aūt cōiunctio eſſet vltra.xviij. horā, tūc tal̄ neomenia eēt trāſferenda ſeu repellēda ad diem dñicā īmediate ſeq̄ntem: & per cōſeq̄ns paſchalia feſta & aliæ feſtiuitates illius anni trāſferent̄ ad ferias corrñdētes diei dñicæ & nō ſabbati, vt patet ex dictis. Scđs caſ⁹ ē qñ nouiluniū vnale occurrit ī ſcđa feria q̄rta vl̄ ſexta. In his em̄ trib⁹ ferijs non pñt figi kalēdæ ſeu neomenia ęquinoctij vernalis. Cuius rō patebit. infrà. Sextò pręſupponēdū ē, ꝙ q̄nq; oportet ꝙ fiāt duæ repulſæ de eandē neomenia. Hoc patet ex duob⁹ caſibus ſupradictis. nā ſi nouiluniū vnale occurrat ī die dñica vltra.xviij. horā: tūc ī eadē die nō eſt neomenia figēda ꝓpter antiq̄tatē ſeu vetuſtatē nouilunij ſcđm primū caſū: Nec ī ſcđa feria ſequēti ꝓpter hoc ꝙ eſt vna de tribus ferijs interdictis, iuxta ſcđm caſum: & ſic oportet ꝙ trāſferat̄ ad tertiā feriā: & hoc contingit apud eos ſatis frequenter. Nec ſentiēdū eſt erroneū ſeu cōtra mētem legis loq̄ntis ſimpl̄r de prīa die mēſis. nā cōputatio mēſium q̄tū ſpectat ad cultū feſtuitatū ſufficit, ꝙ ſit vniformiter regulata & apud omnes cōiter ſuſcepta, & aliqualiter vitati ꝓpinqua: ꝑut gratioſi⁹ & remotius cōtingit ī cōputo nr̄o circa feſtiuitatē paſchalē & alia feſta mobilia ipſam ſequentia. Rō autē q̄re prædictæ tres feriæ. ſ. ſcđa, q̄rta & ſexta repellūtur, ne ī aliq̄ earū neomenia primi mēſis figatur, q̄tū ad ſcđam & q̄rtā feriā vna eſt & ē talis. Nā cū feſtū expiatiōis ſit celeberrimū ſicut dies ſabbati, intātū ꝙ cibaria nō pmittū- H tur ī eadē die parari, ſicut nec in ſabbato, vt ex ſacra lr̄a pōt hr̄i: inde eſt ꝙ ex earū traditione antiq̄ ſeu cōſuetudine īmutabili, q̄ vſq; hodie durat, hr̄ ꝙ dies expiatiōis nūq̄ cōcurreret ī die veneris nec in die dominica. Nam ſi dies ſabbati à parte añ vl̄ à parte poſt cōtinuaret̄ cū feſto expiatiōis, tūc eſſent duo dies naturales cōtinui celeberrimi, in qb⁹ nullo mō liceret parare cibaria, quod eſſet graue & valde oneroſum toti ppl̄o. Ex quo ſequit̄, ꝙ neomenia pręd icta primi menſis nō pōt eſſe in ſecunda feria. nā ſic feſtū expiationis occurreret in ſexta feria, & cōtinuaret̄ cū die ſabbati à parte ante, qđ eſt contra pręd icta. Sil̄r nec neomenia primi menſis habet eſſe in q̄rta feria. nā ſi ſic feſtū expiationis eſſet in dominica, & ꝑ cōſequens cōtinuaret̄ cū ſabbato à partæ poſt: qđ eſt cōtra p̄dicta. vñ patet rō repulſæ ſcđæ feriæ & q̄rtæ. Sed rō quare feria ſexta excludit̄ ad hoc, vt ī eadē neomenia primi menſis nō figurat̄ apud eos talis eſt: Nā in feſto tabernaculorū ſeu ſcenophegiæ, qđ feſtū ſecūdū eos & etiā ſcđm doctores noſtros pręceptū fuit ad cōmemorādū bñficiū diuinæ ꝓtectiōis & deductionis: qđ habuerūt ꝑ deſertū, vbi ī tabernaculis habitauerūt, ī quo habebant lætari per ſeptē dies coram dñō ſumētes fructū arboris pulcherrimę ſpatulaſq; palmarum, & cæ. prout legitur Leuit.xxiij. ad ſignificandū, ꝙ per aridam terram deſerti deduxit eos deus ad terram delitioſam, prout ſanctus Tho. prima ſcđæ. q.cij. arti.iiij. in reſponſione ad.x.ar. ponit. in qua læticia ꝑut tradit̄ in eorū codicibus apud eos autenticis, circūibāt altare ſolēniter cū hmōi ſpatulis & ramis ſemel ī prima die & in alijs diebus vſq; ad ſextam incluſiuè. In ſeptima autē circūibant ſepties in memoriam captionis Iericho quę fuit prima ciuitas terræ promiſsionis ab eis capta per huiuſmodi circūitiōes ſeptenarias, vt habet̄ Ioſue ſexto. Vnde & in illa ſeptima die procedebāt ī hmōi læticia intantū, ꝙ quædam ibi facta nō licebat fieri in die ſabbati: Cui⁹ circūitiōis memoria hodie fit inter eos in gyro rotuli legis, cū altare non habeāt. Sed ſi neomenia primi mēſis fuiſſet in ſexta feria, ſequeretur ꝙ feſtū tabernaculorum concurreret in die dominica, vt patet cōputāti, & ſic ſeptima dies tabernaculorū eſſet in die ſabbati, vñ ceſſarent illa quæ dicta ſunt. ¶ Ex quibus oībus elicit̄ quædam regula in kalendarijs eorū vbiq; & apud oēs diuulgata, & vſq; in hodiernū diem īfallibiliter obſeruata. Quā prīa dies ſolēnitatis paſchalis nūq̄ eſt feria ſcđa, q̄rta, nec ſexta. Septimum eſt, ꝙ anno quo Chriſtus paſſus fuit, cōcurrit coniunctio

A coniūctio luminariū ꝓpe ęquinoctiū vernale iuxta verā cōputationē Hebręorū q̄ eſt ſecundū mediū curſū ſolis & lunæ, vt dictū eſt in feria q̄nta poſt.xix. horā cū certis minutis, hoc eſt certiſsimè calculatū ꝑ me, & cū ꝑitis Hebræorū diligētiſsiè reptū & cōcordatū. Quib⁹ p̄ſuppoſitis patet ſolutio dubij p̄dicti. Nā in anno paſſionis Chriſti licet cōiūctio lūinariū, vt dictū eſt, fuit feria quinta, nō potuit in ea neomenia figi ꝓpter ipſius vetuſtatem, quia fuit vltra.xviij. horā, vt patet in ſeptimo pręſuppoſito: & ꝑ cōſequēs occurrit primus caſus repellēdi ſupradict⁹. habuit ergo transferri ad ſequentem diem: ſed quia ſequēs erat ſexta feria, nec in ea poterat neomenia aſſignari, vt dictum eſt. nā eſt ſecundus caſus repulſionis iā dict⁹: habuit ergo repelli ſeu transferri neomenia ad diem ſabbati: & per cōſequens.xv.luna fuit eodem anno ſcđm hebraicā cōputationem legitimā & aſſuetā in die ſabbati, in qua cōcurrūt duę feſtiuitates ſolēnes apđ eos. ſabbatina. ſ. & paſchalis, q̄ eſt prīa dies ſolēnitatis azimorū: & ſic erat magna dies illa ſabbati ſcđm Ioh. & in feria ſexta īmediate p̄cedēti fuit ſcđm eos. xiiij. luna in q̄ legitimè erat paſcha immolandū. Vñ in eadē ſexta feria fuit immolat⁹ ver⁹ agn⁹ paſchalis ab eis: ſil̄r. & typic⁹: ꝑ cui⁹ typici mādueatiōe, vt nō cōtaminarent̄ nō intrauerūt pręt oriū ſcđm Ioh. Chriſtus aūt in hmōi neomenia primā repulſam tm̄ tenuit & nō ſcđam. Prīa em̄ eſt rōnabilis in ſe & ſine reſpectu ad feſta futura, ſed ſolū ꝓp̄t vetuſtatē cōiūctiōis. vñ neomenia illi⁹ anni apud ip̄m fuit trāſlata ad ſextā feriā: ſed de ſexta ad ſeptimā nullatenus debuit trāſferri apđ eū. nā rō illi⁹ repulſę ex feſtis futuris in menſe ſeptimo depēdebat, vt patet ex iā dictis, q̄ feſta. ſ. futura cū Chriſtus ſciuiſſet ꝑ paſsionē ſuā de ꝓpinq̄ imminētē caſſari, ſicut & cętera legis cerimonialia, nullā vim habebāt trāſferēdi ſeu repellēdi præſentē neomeniā, vt patet intuēti. Nā ceſſante cauſa pręſertim finali, ceſſare habet effect⁹. Fuit ergo iuxta viſsimā & infallibilem noticiā Chriſti neomenia tp̄e ſuæ paſsiōis in ſexta feria. Sil̄r, & prima dies Paſchalis ſolēnitatis, hoc eſt.xv.luna apud eū. vñ & in feria q̄nta p̄cedēti fuit va.xiiij.luna in q̄ Paſcha cū diſcipulis tp̄e determinato ſcđm legis vitatē māducauit. In hoc etiā vr̄ cōcordare magr̄ hiſtoriarū, dicens. Qđ ſi tabulā cōputi diligēter retro ꝑcurram⁹, īueniem⁹ ꝙ tp̄e paſsiōis Chriſti feria ſexta fuit.xv.luna. Et hoc eſt verū, licet tabula nr̄i cōputi ſit groſsior q̄ hebraica in hac materia. ¶ Ex q̄bus habet̄, ꝙ tp̄e paſsiōis Chriſti duplex fuit.

B xiiij.luna ſicut & neomenia primi mēſis. Vna. ſ. vera ſimul & legitima ſcđm verā cōputationē Chriſti, cūcta legis myſteria tā pñtia q̄ futura ſcētis. Alia vò legitima tm̄ ſcđm cōem & aſſuetā cōputationē aliorū oīm pręter Chriſtū: & ī vtraq; xiiij. vterq; agn⁹ fuit immolat⁹ ver⁹ & Typic⁹. In.xiiij. em̄ va & legitīa quæ fuit feria q̄nta Chriſt⁹ māducauit agnū typicū, & cōſequēter verū agnum ſub ſacr̄o diſcipl̄is tradidit. In.xiiij. vo legitima tm̄ quę fuit ſexta feria agn⁹ ver⁹ fuit immolat⁹, cōſequēter aūt Typicus: & ſic reddendo ſingula ſingulis, oīa vaciter cōcordant̄. Nā Matthę⁹ Marcus & Lucas q de cœna dñi notabilē mētionē fecerūt exprimēdo, in illa agnū Paſchalē ſolēniter Chriſtū cū diſcipl̄is manducaſſe, & in eadē ſacr̄m euchariſtiæ inſtituiſse, vt patet ex eorū dictis. q̄libet eorū ip̄am feriā q̄ntā notat, tāq; ꝓpriā ad immolationē agni. & ꝑ cōſequēs.xiiij.lunā ſcđm verā cōputationē Chriſti p̄dictā ſcđm quā autoritates Chryſ. & Iero. ad ꝑtē affirmatiuā ſupra inductæ & ſil̄es obtinēt vitatē. Sed Iohānes q de cœna dñi breuiſsimè ſe expediuit ſolū, dicēs: Cœna facta &c. Iohan.xiij. nihil exprimēs de agni mādueatione

agni mād ucatiōe, nec de ſacr̄i inſtitutiōe, cū iā de hoc ſacr̄o pl⁹ cæ C teris tradide rat: fecit poti⁹ mētione de ſcđa.xiiij. ſ. legitīa tm̄, quę fuit ſexta feria, vt dictū eſt. Ad excludēdū errorē q īſurgere poſſet ex hoc, ꝙ prīcipale figuratū nō correſpōderet figurę ī tp̄e tā diſtrictè ꝑ legē det̄minatio: vñ & vocat eū paſceue Paſchæ. i. vigilia. Et dicit ꝙ hebræi nondū māducauerāt paſcha tp̄e paſsiōis Chriſti: qđ habet vitatē ſcđm legitimā cōputationē hebręorū & cæterorū myſteria paſsiōis ꝓtūc ignorantiū. Et iō in illa ſexta feria licuit eis iudicialia exercere, ſepelire, angariare, & hmōi. Et ſctis mulierib⁹ in eadē ſexta feria aromata pręp are, tāq; ī die nō feſtiuo. ¶ Ex quo clarius patet error Græcorū dicentiū, ꝙ Iohānes correxit alios euangeliſtas aſſerētes q̄ntā feriā protūc. † xiij. lunā. Nā vt ex iā dictis patet: Iohānes nō correxit alios, ſicut nec ip̄i ſl̄m aliqđ aſſeruerunt, ſed potius vt de more euāgeliſtarū eſt, illđ qđ alij p̄termiſerūt ipſe declarauit. ſ. † xiij. lunā protūc etiam fuiſſe feria ſexta ſcđm aliā cōputationē legitimā: cui cōcordāt hiſtoriæ Hebręorū dicentiū manifeſtè, ꝙ in vigilia paſchæ Chriſtus fuit patibulo ſuſpenſus: & ꝙ à ſeculis nūq̄ fuit inter eos prīa dies paſchalis feria ſexta. ¶ Et attendendū, ꝙ ex vbis euāgelij prædicta differētia duplicis neomeniæ ſeu.xiiij.lunæ aliqualiter poſſet notari. Nā Matth. xxvj. legit̄: Magiſter dicit: Tēpus meū ꝓpe eſt, apđ te facio paſcha cū diſcipulis meis. vñ ſi li tp̄s meū ꝓpe eſt, diligenter intelligebat̄, nō habet referri ad tp̄s paſsionis, ſicut cōiter exponit̄. Nā licet ſit verū ꝙ tp̄s paſsionis erat ꝓpe: nō tn̄ cōſonat cū litera ſequēti. Dato em̄ ꝙ tp̄s paſsiōis eſſet ꝓtūc remotius, adhuc Chriſtus habebat paſcha māducare cū diſcipulis ſuis, vt legē adimpleret: Sed verus intellect⁹ iuxta prædicta videt̄ talis: Magr̄ dicit: Tēpus meū. i. tp̄s māducādi Paſcha ſcđm verā meā cōputationē ꝓpe eſt. i. hodie feria q̄nta: licet aliquorū tp̄s iuxta ipſorū aſſuetā cōputationē fuiſſet remotius. ſ. in feria ſexta. Et iō ſequit̄: Apud te facio &c. ¶ Et notandū etiā videt̄, ꝙ in māducatiōe paſchę cū Chriſto nō fit mētio de alijs diſcūbētib⁹ vel cōueſcētib⁹, niſi de duodecim diſcipulis tm̄, ſicut & illis tm̄ ſecretè paſsionē futurā denūciauit Mat.xx.c. cōcordat pręd ictis. Nā ex paſsione futura. quā ſolis Apl̄is ſecreto expreſſe pręnoſticauit, diuerſitas huius paſchalis tp̄is dependebat vt dictū eſt. Et ideo nimirū ſi ſctē mulieres, & Ioſeph ab Arimathia & hmōi, potius ſequerent̄ hebraicā cōputationē cōem, q̄ Chriſti verā cōputationē. Nā myſteria paſsionis & pręcipue legaliū euacuatio abſcondita fuit etiā apl̄is poſt reſurrectionē vſq; ad tēpus. Et ſic iuxta ſnīam phi. ĵ. Ethi. oīa vera cō ſonāt vero. Diuina igit̄ ꝓuidētia circa hæc deuotè attendēda eſt, quæ paſchalia feſta ſic in antiquis præordinauit, vt tp̄e paſsionis Chriſti duplex. xiiij. luna ocurreret ad agni immolationē præſignata, vt in prima Chriſt⁹ ſacrificium adimpleret legale & nouum inſtitueret, & in ſecunda ſe deo in ſacrificium offerret veſpertinum: vt vtrūq; tēpore præ- D ſignato ꝓ humana ſalute perficeret: Quam nobis concedat &c.

† xiiij
† xiiij.

REPLICA. In capl̄o.xxvj. cum poſtilator ſoluiſſet oēs difficultates circa cœnā dñi & eſum agni paſchalis moueri cōſuetas præſertim à Gręcis. Burgeñ. facit vnā lōgā ſingularē cōputationē in qua multa ponit multis dubia cui placet videat. Et finalit̄ in eodē capl̄o dicit q̄s fuerit ille hymnus de quo dicit̄: Et hymno dicto &c. Et dicit, ꝙ fuit magnū alleluia quod incipit à pſalmo: Laudate pueri: vſq; ad Beati immaculati, excluſiuē. Idē dicit circa pſalmū Laudate pueri: ſi verū eſt placet, Autoritatē autem ad id ſacri canonis non habemus.

GLOR. ODDI.

CAP. XXVII.

Mar.14.f ☞ Mane autē. Matthæus & Marc⁹ cōtexerūt narrationē de his quę cū dñō acta ſunt vſq; ad mane: ſed poſtea redeūt vſq; ad negationē Petri narrandam: qua terminata redeūt iterum ad mane, vt inde cætera cōtexerent.

☞ Peccaui

NICO. DE LY.

CaP. XXVII.

Diuiſio Mane aūt. Oſtenſo q̄liter paſsio Chriſti fuit ꝑ Iudæos inchoata, hic oſtēditur qualiter fuit ꝑ gētiles cōſummata. Et diuiditur in duas partes, quia primo deſcribitur ipſi⁹ Chriſti crudelis occiſio. Scđò, ei fidelis & deuota tumulatio, ibi: Cū ſero factū eſſet. Prīa adhuc in duas: q̄a primò deſcribit̄ ipſius Chriſti iniqua condēnatio. Scđo: ipſius ſnīę iniquę executio, ibi: Et poſtq̄ illuſerūt ei. Prima in quatuor: q̄a primò deſcribitur ipſius Chriſti corā pręſide pręſentatio. Scđò ipſius

CAP. XXVII.

¶ Vide quam ſolliciti in malo tota nocte vigilauerunt vt facerent homicidium.

a Mane autem † facto † conſilium inierunt b omnes principes ſacerdotum & ſeniores populi aduerſus Ieſum, ut eum morti traderēt. Et uinctū[a] adduxe c

c ¶ Quē vinxerant in horto, vt Iohannes ait.

runt eū, & tradiderūt Pontio Pilato d

a ¶ Mos erat, vt quem morti adiudicaſſent, ligatum iudici traderent.

Nicolaus De Lyra.

Scđò, ipſius pręſentati diligens interrogatio, ibi: Ieſus autē ſtetit. Tertio, innocentiæ eius declaratio, ibi: Per diē autem ſolemnem. Quarto, innocentis condemnatio, ibi: Videns autem Pilatus. Prima adhuc in duas: quia primo deſcribitur ipſius Chriſti præſentatio, vt dictum eſt. Secundò, incidentaliter ſubditur Iudæ deſperatio, ibi: Tunc videns. Circa primum dicitur ſic: a ¶ Mane autem facto. Quia à media nocte vſq; ad illā horā illuſerunt eum conſpuendo & palmis cædendo, vt viſum eſt. b ¶ Conſilium inierunt. &c. Nō enim ex teſtimonijs præhabitis habebāt aliquid, vñ poſſet accuſari coram Pilato, ſicut reus mortis: & ideo vlterius, conſulebant qualiter eum ſicut dignum morte accuſarent, vt patebit infra. Sequit̄: c ¶ Et uinctū adduxe. Illi em̄ qui reputabātur digni morte, ducebantur coram iudice ligati. d ¶ Et tradiderunt pōtio. Aliqui dicunt ꝙ Pilatus erat propriū nomen eius, compoſitum ex noīe matris quæ

† Mar.15.a Luc.23.a Iohā.18.c.
† cōſiliam

dicebatur

E
Pœnitẽtia Iudę infructuoſa

☞ a ¶Peccaui tradens &c. Quaſi in poteſtate ſua eſſet mutare perſecutorũ ſniam: licet autem mutauerit volũtatẽ, tamen primę volũtatis exitũ nõ mutauit. b ¶Quid ad. Quid ad nos ptinet de hoc: tu videris, tu ſcias qd feciſti. Vel qd videris ptinere ad nos Quid ad nos pertinet pciũ acceptũ: tu iſtud probaueras, tu inde fac quod vis. ¶Qui ad mortẽ peccant. tantam habent ignorantiã & cęcitatem, vt nec turbentur in ſceleribus ſuis, nec pœnitentiæ dolore crucietur. c ¶Et proiectis. Sicut pœnitentia eius fuit infructuoſa: ſic & hæc oblatio in templo eſt execrabilis. d ¶Et abiens. Iero. Nihil profuit Iudæ egiſſe pœnitẽtiam, per quam ſcelus corrigere non potuit. Sed quando frater ſic peccat in fratrem, vt emendare valeat quod peccauit, poteſt ei dimitti. Sin autem permanẽt opera, fruſtra voce aſſumitur pœnitentia. Hoc eſt quod de eo dicit: Et oratio eius fiat in pctm: vt non ſolum emẽdare nequiuerit pditiõis nefas, ſed pprij homicidij ſcelus addiderit. ¶Leo papa. Sceleratior omnibus ô Iuda & infelicior extitiſti, quẽ non pœnitẽtia reuocauit ad dominũ, ſed deſperatio traxit ad laqueum: Expectaſſes cõſolationem criminis tui, & donec ſanguis Chriſti pro omnibus effunderetur, informis læti ſuſpendium diſtuliſſes. e ¶Non licet eos. verè colentes culicẽ & camelum glutiẽtes. ſi enim ideo non mittũt pecuniã in corbanam. i. in gazophylacium. i. inter dona dei: quia preciũ ſanguinis eſt, cur ergo ipſe ſanguis effunditur? Et quid premij eis, ſi inde ager emitur in ſepulturã pauperum? f ¶Emerunt ex illis. Allegoricè. Magnum myſterium eſt in factis iniquitatis. Figulus eſt deus in cuius manu eſt ex eodem luto facere aliud vas in honorem, alium in contumeliã. Ager eius, ſeculũ quod vniuerſum præcio eius emitur, vt ei commortui ſepeliantur peregrini. Non vtiq; Iſrael, ſed alieni: qui in precio ſanguinis Chriſti ſepulti æternã requiem ſortientur. ¶Illi quidem fecerunt alia voluntate, vt ęternum relinquerent ſuæ nequitiæ monimentum. Sed nos qui peregrini eramus à legẽ & prophetis, praua eorum ſtudia ſuſcepimus in ſalutem, & in precio ſanguinis Chriſti requieſcimus. g ¶Per Ieremiã. Iero. Hoc non in Ieremia: ſed in zacharia legitur: tamen alijs verbis. Legi nuper Ieremiæ apocryphum, in quo hæc verba ſcripta repperi. Sed tamen magis mihi videtur hoc ſumptum de Zacharia morè apoſtolorum, qui verborum ordine prætermiſſo, ſenſus tantum de veteri Teſtamento proferunt. Per Ieremiam prophetam. Sed hoc in Ieremia non inuenitur: ſed in Zacharia ferè ſecundum ſenſum, non ſecundum verba. Vnde quidam codices non habent, per Ieremiam, ſed tantum, per prophetã. Tamen ſecreto dei conſilio factum eſt, vt animo Matthæi pro Zacharia occurreret Ieremias: quia omnes prophetæ vno ſpiritu ſunt loquuti, ita vt ſingula ſint oĩm, & oĩa ſingulorũ. Quare ergo Matthæus hoc emẽdaret, qd ſpũ regente fecerat: vt per hoc ammoneremur tantam inter prophetas eſſe concordiã, vt vni deputet cõgruè qd ab alio dicit. Vel apud Ieremiã inuenit de empto agro, ſed nõ ſub hoc noĩe pręcij. Apud Zachariã de triginta argenteis. & nihil de emptione agri. Vtrũq; ergo interpretatur euangeliſta ad hoc qd de dño cõpletũ eſt, & cõfert in vnũ triginta argenteos qd eſt in Zacharia, & agrum emptũ qd eſt in Ieremia. Quod ſubdit: Quẽ appreciauerunt. Apud neutrum inuenitur, ſed ex perſona euangeliſtæ accipiẽdum eſt, quia hoc ex reuelatione dñi cognouit ad hanc rẽ, quę de precio Chriſti facta eſt hmõi ptinere pphetiã. Liber quippe empti agri apud Ieremiã iubetur mitti in vas fictile. Et hic emitur ager figuli de precio domini in ſepulturã peregrinorũ, Id eſt ad permanſionem quietis eorum qui peregrinantur cum dño & conſepeliuntur ei per baptiſmum, nam & illã emptionem agri hoc ſignificare Ieremiæ dominus dicit: qa erit permãſio de captiuitate liberatorũ in illa terra. h ¶A filijs Iſrael &c. A quibus minus oportuerat, qui magnificare debuerant.

†innocẽtẽ
†videbis
Pſal.108.a
Actu.1.c
Allegoricè
Roma.9.c
F
Euãgeliſta rũ excuſatio in alternata pphetiarũ allegatione
Iere.32.e
Zacha.11.c
Iere.32.c

☞ Tu es rex

preſidi. Tunc uidens Iudas qui eum tradidit, ꝙ damnatus eſſet, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus ſacerdotum & ſenioribus, dicens: † Peccaui, trãdens ſanguinem † iuſtũ. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu † uideris. Et proiectis argenteis in templo receſſit, & abiens lãqueo ſe ſuſpendit. Principes autem ſacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Nõn licet eos mittere in cõrbonan, quia precium ſanguinis eſt. Conſilio autẽ inito, emerunt ex illis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum: propter hoc uocatus eſt ager ille Acheldemach, † hoc eſt ager ſanguinis, uſque in hodiernum diem. Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Ieremiam prophetam, dicentem † Et acceperunt triginta argenteos, preciũm ãppreciati, quẽm apprẽciauerunt à filijs Iſrael, & dederunt eos in agrum figuli, ſicut cõnſtituit mihi

a ¶Magnitudinem auaritię, impietatis pondus excludit.
a ¶Quanto magis qui emerunt.
¶Emiſſe ſe audiunt, & tamen extra reatum ſe credunt, & in vendente ſcelus conſtituunt.
a ¶Vt oſtenderet ſe peroſum cæli & terrę
a ¶Oblatio impiorum abominabilis eſt domino quę offertur ex ſcelere.
a ¶Corbonan interpretatur oblatio. ¶gazophilatium.
¶Huius ſeculi.
¶Quo d in Zacharia: appenderunt. i. alij rei conparauerũt.
a ¶Hoc, ſ.
a ¶Illius Chriſti. b ¶Scilicet me. c ¶Id eſt non pluris precij me facientes, quam vile mancipium.
a ¶Conſtitutum mihi reuelauit.

☙ dicebatur pila, & pris qui dicebat atus. Ponti⁹ autẽ cognomẽ ei⁹, qa fuerat iudex miſſus à Romanis ad inſulã Põtianã. hoc autẽ diffuſè hr̃ in quadã legẽda quæ vocat aurea. Sed quia ibi multa dicũtur de hoc, q̃ videntur prĩa facie falſa, quæ pꝑter ꝓlixitatẽ omitto, lõ aliter dicẽdũ, ꝙ Põti⁹ erat ꝓpriũ nomẽ ei⁹, qd patet ex duob⁹. Priõ, qa poſtponit cognomẽ, & nõ pponit ꝓprio noĩs ſaltẽ de curſu cõi. Secũdo qa hoc nomẽ ſatis cõe eſt ĩ Burgũdia, vñ ille Pilat⁹ erat oriũdus: Erat em̃ natione Lugdunẽſis: vt dicit magiſter in hiſtorijs. Et idẽ dicit Ioſephus libro antiqtatũ. Pilatus autem erat ei⁹ cognomẽ. Pręſes aũt erat nomẽ officij ſui. Et dicit à præſidendo, qa pſidebat Iudæis ibidẽ miſſus à Romanis. a ¶Tũc ui. Hĩc incidentalit ſubdit Iudę deſperatio, cũ dr̃: Tũc ui. Iudas q eũ tra. qd dã. eſ. Hęc aũt deſperatio ꝓceſſit ex duob⁹. Priõ, ex magnitudine ſceleris, trãdẽdo ad mortẽ illũ cui⁹ tãtã ſanctitatẽ expert⁹ fuerat. Scd'õ, qa dãnationẽ ſuã audierat à Chriſto, vt dictũ eſt capitulo pce. quẽ ſciebat pphetã veriſſimũ. b ¶Pnĩa du. Infructuoſa tñ: qa erat ſine ſpe venię, ſicut de his q ſunt in inferno dr̃. Sap. v. a. Dicẽtes intra ſe pñiam agentes. c ¶Retulit tri. argen. prin. ſa. Ex quo patet, ꝙ cupiditas ſua nihil valuit ſibi. Sequitur: d ¶At illi di. Quid ad nos. q. d. non curam⁹, ſi peccaſti vel nõ. e ¶Tu uide. i. ad te pertinet videre factũ tuum. f ¶Et abi. lo. ſe ſu. ex deſperatione: Et in hoc plus peccauit q̃ ĩ tradẽdo Chriſtũ, vt dicit Hiero. Cui⁹ rõ eſt qa in traditione Chriſti peccauit contra eius humanitatem directè: ſed ĩ deſperatione illa peccauit directè contra eius diuinitatem, qa contra infinitatem diuinæ miſericordiæ. Sequitur: g ¶Non licet eos mitte. in corbonam. קרבן Corbam Hebraicè, idẽ eſt qd oblatio. Corbonam autẽ erat locus ad ponẽdũ oblationes factas in tẽplo ꝓ repatione tẽpli & alijs neceſſarijs. Magna igit apparet ſacerdotum excæcatio, qui occiſionem Chriſti reputabãt ſibi licitã, imo tanq̃ ſacrificiũ deo facerent, & tamen precium venditionis ei⁹ reputabãt nefariũ & indignum applicari ad vſus templi. h ¶Cõſilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli. quia ille cuius ille ager erat figulus fuit, ideo ſic vocabatur. Vel fortè, quia ibi erat terra apta ad faciendum vaſa fictilia. i ¶In ſepulturam peregrinorum. qa non habebant proprium ſepulchrum. k ¶Propter hoc uocat⁹ eſt ager ille Acheldemach. Hoc ex dei ordinatione factum eſt ad memoriam perditionis Iudæ & paſſionis Chriſti. l ¶Tunc impletum eſt quod di. eſt per Ier. Quia ſecundum quòd dicit Hiero. licet autoritas ſequens non ſit in libro Ieremiæ quem habemus: tamen Hiero. vidit autoritatem iſtam de verbo ad verbum in quodã libello Hebraico qui dicebatur eſſe Ieremiæ prophetæ. Multi enim libri prophetarum non habẽtur. Vel aliter, li, Ieremiam non eſt de textu, vt dicit Hiero. nec etiam in antiquis libris eſt & tunc quod dicitur per prophetam intelligere debemus Zachariam: quia Zachariæ vndecimo habetur iſta ſententia, licet verba aliquantulum ſint mutata. m ¶Et acceperunt triginta argẽteos, precium appreciati. id eſt ipſius Chriſti. n ¶Quem appre. fi. Iſ. Quia iſtud precium fuit conſtitutum inter Iudam & ſacerdotes qui erant de filijs Iſrael. o ¶Et de. eos in ag. fi. Hoc eſt pro agro figuli. p ¶Sicut cõſtituit mi. domin⁹. Hoc eſt additum ab euangeliſta, quia iſta prædicta erant à deo pręordinata.

G
Ponti⁹ nomen ꝓpriũ & Pilat⁹ cognomẽ qui Lugdunenſis erat.
† 1. q. 1. c. q ſtudet. & 23. q. 5. c. ſi non licet. De pœ. diſ. 3. c. iter Hircum. 1. &. c. Iudas. &. c. nihil Iudę⁹ &. c. ſequẽti. 6. diſ. c. 1.
† videbis
☛ Hacel dema. חקל דמא hoc eſt.
† Zach. 11. c
H

☙ Ieſus autem

Moraliter. a ¶Tunc uidens Iudas qui eum tradidit quod damnatus eſſet pœnitentia. Orige. Si autem locum pœnitentiæ, requiſiſſet, & tempus pœnitentię obſeruaſſet, forſitan inueniſſet eum qui dicit: Nolo mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur, & viuat. h ¶Emerunt ex illis agrum fi. in ſepulturam pere. Auguſt. Peregrinis inquam qui ſine domo, patria & toto orbe exules iactantur, requies Chriſti ſanguine prouidet. Iſtos aũt peregrinos dicimus eſſe deuotiſsimos Chriſtianos, q renũciãtes ſeculo & nihil poſsidentes in mundo in Chriſti ſanguine reqeſcunt,

Moraliter
Ezech. 18. g

⁂ Ieſus autem

A
Luc. 23. a
Luc. 20. d
Mar. 24. f

☞ a ¶Tu es rex Iudæorum. Secũdũ Lucã duo obiecerãt, ſ. ꝙ ꝓhibebat dari cẽſum Cæſari, & ꝙ diceret ſe regẽ. De regno ergo Pilat⁹, quia neſcit interrogat. De tributis, qa audierat eũ rñdiſſe: Reddite quæ ſũt Cæſaris Cæſari: q̃ſi aptũ mẽdatiũ inuidorũ negligit. Vnde Marcus: Et nõ erãt cõuenĩẽtia teſtimonia eorũ. In hoc ꝙ Pilat⁹ nihil aliud criminis interrogat, niſi an ſit rex Iudæorũ: arguunt impietatis Iudęi, q nec falſò inuenire potuerũt qd obijcerẽt Saluatori. b ¶Tu dicis. Sacerdoti, quaſi de præteritis rñdit: quia lex omnis venturũ Chriſtũ prędicauerat. Tu dixiſti: quaſi venturũ Chriſtũ ex lege ipſe dixiſſet. Huic legis ignaro dicitur: Tu dicis: qa ꝑ fidẽ pñtis cõfeſsiõis ſalus gẽtiũ eſt. Nota ꝙ Pilato aliq̃ ex pte reſpõdet qui inuit⁹ ferebat ſniam. Phariſæos verò indignos ſuo ſermõe iudicauit. c ¶Qui di. Bar. Barrabas in euãgelio ſcd'm Hebręos filius pris vel magr̃ eorũ interpretat. Ipſe eſt antichriſt⁹, quẽ illi Chriſto pręferunt, quib⁹ dicit: Vos ex patre diabolo eſtis. Pilatus q os malleatoris interpretat, diabolũ ſignificat, q eſt malleus vniuerſæ terræ, ꝑ quẽ dñs vaſa ſua pmittit ꝓbari: & ad vltimũ conterit, quãdo in extrema dãnatione cõfringet. d ¶Quẽ uultis. Populo volens ſatiſfacere dat optionem, q̃uis non dubitet Chriſtũ eligendũ ſciẽs ꝑ inuidiã traditũ. e ¶Qui dicitur Chriſtus. Idem qd Marc⁹ ait, regẽ Iudęorũ, quorũ rex Chriſtus vocabat. f ¶Pro tribunali. Tribunal ſedes iudicũ, vt ſolium regũ, cathedra doctorum. g ¶Vxor eius. Vxor viri gentilis hoc in viſione intelligit, quod Iudęi vigilantes intelligere noluerunt. h ¶Nihil tibi. Nunc demũ diabolus intelligens per Chriſtum ſe ſpolia amiſſurum, ſicut primum per mulierem mortẽ intulit, ita modo per mulierẽ vult Chriſtum de manibus Iudæorũ liberare, ne per mortem eius mortis amittat imperium. i ¶Barrabam &c. Filium diaboli elegerunt ꝓ filio dei, vt Saluatorem cũ ſua ſalute perderent, & ꝓditorem liberarent, quæ ſua petitio hodie etiam hæret eis, amiſſa gente & loco & libertate: quia datorem libertatis perdere voluerunt. k ¶Quid igitur faciam de Ieſu. Multas quærebat occaſiones, vt eum cum beniuolentia populi liberaret. Primò, latronem iuſto conferens: Deinde. Quid ergo faciam de Ieſu, qui dicitur Chriſtus? Et cum ☞ dicerent:

† quot
Iohã. 8. f
† Mar. 15. a.
Luc. 23. c
Iohã. 18. g.
B
† ĩ ſomnis
† Mar. 15. a
Luc. 23. c
Iohã. 28. g

dominus. † Ieſus autem ſtetit ante præſidem & interrogauit eum præſes, dicens: Tu es rex Iudæorum? Dixit illis Ieſus: Tu dicis. Et cum accuſaretur à principibus ſacerdotum & ſenioribus, nihil reſpondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis † quanta aduerſum te dicunt teſtimonia? Et non reſpondit ei ad ullum uerbum, ita ut miraretur præſes uehementer † Per diem autem ſolennem conſueuerat præſes dimittere populo unum uinctum, quem uoluiſſent. Habebat autem tunc unum uinctum inſignem, qui dicebatur Barrãbas. Congregatis ergo illis dixit Pilatus: Quem uultis dimittam uobis, Barrabam, an Ieſum qui dicitur Chriſtus? Sciebat enim, ꝙ per inuidiãm tradidiſſent eum. Sedente autem illo † pro tribunali, miſit ad eum uxor eius dicens: † Nihil tibi & iuſto illi: Multa enim paſſa ſum hodie † per uiſum propter eum † Principes autem ſacerdotum & ſeniores perſuaſerunt populis, ut peterant Barrabam: Ieſum uerò perderent. Reſpondens autem præſes, ait illis: Quem uultis uobis de duobus dimitti? At illi dixerunt, Barrabam. † Dixit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Ieſu, qui

¶Sic temperat, vt ſermo eius calumnię non pateat: & tamen verum dicat.
¶Vt verum patientiæ det exemplum, ſicut flagellatus ante, ita modo ſilet accuſatus.
a ¶Ethnicus eſt qui condemnat Ieſum, ſed cauſam refert in populum Iudæorum
a ¶Ne crimen diluens dimitteretur a præſide, & crucis vtilitas differretur.
a ¶Non imperiali ſanctione, ſed ductus populi conſuetudine, cui placere volebat.
a ¶Propter ſeditionem & homicidium. b Vulgatum in malitia.
a ¶Barrabas filius magiſtri, vel Barrabas filius patris, quod rectius.
a ¶Timentes, ne omnes crederent in eum.
a ¶In Pilato & vxore eius, Chriſtum iuſtum confitentibus, gentilis populi teſtimonium eſt.
a ¶Egreſſa eſt iniquitas a ſenibus & iudicibus.

ſunt quæ expreſsius tãgunt Luc. xxiij. d ¶Nihil reſpondit. Tum qa manifeſtè falſa erant & reſpõſione indigna. Tũ qa volebat implere illud qd erat ſcriptũ de eo. Iſa. liij. c. Sicut agnus corã tondente ſe obmuteſcet, & nõ apiet os ſuũ. e ¶Tũc dicit illi &c. Eadẽ rõne nõ rñdit ei: & iterũ qa nobebat impedire paſsionẽ ſuã. Sequit. g ¶Ita ut miraretur. de Chriſti patiẽtia ſic tacendo: cũ oĩa quæ cõtra eũ dicebãtur, poſſet exuflare vno ỽbo. h ¶Per diẽ. Hic cõſequẽter ponitur innocentiæ Chriſti declaratio. Et primò oſtẽditur eius innocẽtia. Secũdò Iudæorũ reſiſtentia, ibi: Principes autẽ Prima in duas: qa innocẽtia Chriſti primò declarat de verbo iudicis. Scd'ò: ex teſtimonio ſuæ vxoris, ibi: Sedẽte autẽ. Ad euidentiã primę partis aduertẽdũ, ꝙ in fauorẽ Iudæorũ conceſſum erat à Romanis, vt in ſolemnitate Paſchali dimitteret vn⁹ incarceratus ſcd'm volũtatem eorũ in memoriã liberationis eorum de Aegypto: quia in ſolemnitate Paſchali fiebat memoria illius bñficij. Pilatus autẽ ſciebat eos cupidos, de obſeruãda illa cõſuetudine. Ex altera parte volebat Chriſtũ liberare: ideo ꝓpoſuit eis optionẽ dicẽs, ꝙ liberaret eis Ieſum vel Barrabã, & nullũ alium, ꝑ hoc ſubtiliter credẽs liberare Chriſtũ de cõſenſu eorũ: qa non credebat aliquo modo ꝙ peterent liberationẽ Barrabæ, qa erat homicida & ſeditioſus & peſsim⁹, vt hr̃ Luc. xxiij. Et ideo credebat, ꝙ pręeligerent liberationẽ Ieſu. Et hoc eſt qd dicit: Per diẽ au. ſo. nõ quẽcũq;, ſed in ſolẽnitate Paſchali, vt dictũ eſt. i ¶Cõſueuerat. Ratio dicta eſt. k ¶Habebat au. Dicitur autẽ hic inſignis nõ nobilitate generis, ſed ex famoſitate ſui criminis: quia etiã bonũ ad mala trãſferimus, vt dicitur. v. Meta. ſicut aliqs dicitur bonus latro, ita põt dici inſignis. Sequit. l ¶Quẽ uultis. q. d. nullũ aliũ habebitis: & ꝑ hoc credebat liberare Ieſum, vt dictũ eſt. Cuius ratio ſubditur. m ¶Sciebat enim. quia publicẽ arguebat vitia ſacerdotũ & Phariſæorũ. n ¶Sedente. Hic declarat innocẽtia Chriſti ꝑ teſtimoniũ vxoris Pilati. Ad cuius euidentiã ſciendũ, ꝙ diabol⁹ qui captionẽ Chriſti ꝓcurauerat ꝑ Iudæos, ꝑ aliq̃ ſigna ꝑpẽdit ꝙ ipſe eẽt verè Chriſtus, & ꝑ cõſequẽs, ꝙ ꝑ eius mortẽ ſpoliaret infernus. hoc autẽ ꝑpẽdit ꝑ ei⁹ patientiã, & ꝑ ſcripturarũ impletionẽ, & forte ꝑ ſctõrũ patrũ in lĩbo exiſtẽtiũ exultationẽ: & ideo mortẽ Chriſti impedire volebat ꝑ vxorẽ Pilati: cuius preces efficaces credebat in cõſpectu viri ſui. Et hoc eſt qd dicit hic. Sedente aũt eo. iudicando. ſ. Chriſtũ: o ¶Miſit ad eũ uxo. q. d. nullo modo cõdẽnes eum, ſed magis eũ dimitte. p ¶Multa eni paſſa. quia diabolus apparuerat ei, mouẽs eã terroribus ad liberationẽ Chriſti. Vtrũ aũt talis apparitio fuerit ei facta in ſomno vel vigilia expreſſè nõ habetur hic: videt tñ ꝙ fuerit in ſomno, ꝑ hoc ꝙ hic dicit ꝑ viſum. Chriſtus em̃ fuit pñtatus Pilato valde mane, vt dictũ eſt in principio huius capĩ. Et ideo ꝓbabile eſt, ꝙ vxor eius iacebat adhuc in lecto: qa dñę nõ ſolẽt ita mane ſurgere ſicut viri ſui. q ¶Principes. Deſcripta Chriſti innocentia, hic ſubiũgit Iudęorũ reſiſtentia, intantũ em̃ odiebant eum, ꝙ pręelegerunt liberare hominem peſtiferũ, ne Chriſtus liberaret. Et hoc eſt qd ſubditur hic. Princ. au. ſa. & ſe. Falſas rões inducẽdo. r ¶Vt pe. Et patet vſq; ibi: ☙ Quid enim mali

C
† Mar. 15. a
Luc. 23. a
Iohan. 18. f
D
† in
† ne quid rei ſit tibi cui iuſto illo.
Mar. 15. b
Luc. 23. c

Nico. de Lyra.

☙ a ¶Ieſus autẽ ſtetit. Hic ponitur ipſius pñtati interrogatio. Ad cuius euidentiã cõſiderandũ, ꝙ Iudęi accuſauerũt Chriſtum corã Pilato de tribus, vt habetur Luc. xxiij. a. Primum fuit, ꝙ ſubuertebat gentem Iudæorum à cultu legis. Secundum. ꝙ auertebat populum à redditione tributi imperatori Romano Tertium, ꝙ dicebat ſe eſſe regem: & ſic volebat ſibi vſurpare regnum. De primò non curauit Pilatus, quia erat homo gẽtilis: & ideo non curabat de obſeruatione ſeu violatione Iudaicæ legis. Secundũ ſciebat eſſe falſum, quia audiuerat à Chriſto reſponſum fuiſſe Iudæis: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari. &c. vt ſupra. habitũ eſt. xxij. De tertio autẽ interrogauit ipſum Chriſtũ: qa cõtra imꝑatorẽ videbat eſſe directè, ꝙ aliqs diceret ſe eſſe regẽ Iudęorũ q ſeruiebãt imꝑatori Romano ſub tributo, ꝓpt qd Romani abſtulerãt à Iudæis nomẽ regiũ à tp̃e Põpei. & hoc eſt qd dicit hic: Et interrogauit eũ Præſes, dic. Tu es rex. b ¶Dixit illi Ieſus: Tu di. ſ. veritatẽ; qa nõ negauit ſe eſſe regẽ: ſed magis conſenſit. verũtamẽ expoſuit dictũ ſuũ, dicẽs: Regnũ meũ non eſt de hoc mũdo, vt hr̃ Ioh. xviij. g. Et in hoc ſatiſfecit Pilato: qa regnũ imꝑatoris non põt eſſe niſi in hoc mũdo, & ſic regnũ Chriſti non erat cõtrariũ imꝑatori. c ¶Et cũ accuſaretur &c. Quę dicta ſunt quæ expreſsius

Iudęi accuſauerunt Chriſtũ corã Pilato de tribus.

⁂ a ¶Ieſus autẽ ſtetit &c. Sequitur. f ¶Et nõ reſpõ ei &c. Rõ dicta eſt ca. pce. ſcd'm Aug. Hic. Vel ideo nihil reſpõdit ne crimẽ diluẽs dimitteret à pcide, & crucis vtilitas differret. q ¶Principes. Orig. Eſt & nũc videre, quõ ppls Iudeorũ à ſenioribus ſuis & Iudaicæ doctoribus ſuadetur, & excitatur aduerſus Ieſum, vt perdãt eũ; & hodie in locis plurib⁹ fit idem aduerſus membra ei⁹.

Moraliter.

⁂ Innocens

dicerēt, crucifigatur, nō ſtatim acqeuit, ſed iuxta ſuggeſtionē vxoris ait: Quid em̄ mali fecit? Quo dicto Pilat⁹ abſoluit Chriſtum. a ℭ Lauit manus. Gētilem pplm̄ ab impietate Iudęorū alienū deſignās, qui clamauerūt: Crucifige crucifige eū. b ℭ Sanguis eius. Perſeuerat vſque hodie imprecatio: & ſanguis Chriſti non aufertur ab eis. c ℭ Tunc di.il. Barra. Barrabas latro ſeditioſus, & homicidiorum autor, dimiſſus eſt populo Iudęorū.

Iſidorus ℭ Iſido. Diabolus q iam olim ob ſupbiā à patria lucis expulſus, & in tenebrarum carcere fuerat miſſus. Et ideo Iudæi pacē habere nō poſſunt, qa ſeditionū principem eligere maluerūt. Vel Barrabas Typum gerebat antichriſti. d ℭ Ieſum uerò fla. Ideo credēdus eſt Pilatus Ieſum flagellaſſe, & militib⁹ ad illudendū dediſſe, vt ſatiati pœnis eius & opprobrijs, Iudęi mortē eius vltra nō ſitirent. Ieſum uerò

Crucifigēdi lege Romana pri⁹ flagellabāt Seruiens Romanis legib⁹, quæ crucifigēdos prius iubēt flagellari. e ℭ Chlamydem coc. quæcūq; fecerūt, licet alia mēte, tamē nobis ſacramēta dederunt. Chlamydē idem qđ Marcus dicit purpuram, in qua Chriſti caro paſsiōib⁹ obiecta inſinuat. vnde, ꝓpheta: Quare ergo r[illegible]ū eſt indu. tuū. In ſpinea corona, noſtrorū ſuſceptio pctōrū, quæ per ſpinas notant. In calamo: venenata occidit animalia. Iuxta Lucā apđ Herodē alba veſte induit, in q̄ innocentia & caſtitas aſſumptæ hūanitatis exprimit: & glīa regni īmortalis, quā per paſsionē accepit. Vel induit purpura id eſt ſctīs Martyrib⁹, alba veſte, alijs ſctīs: qa vero ſolet calamo ſcriptura fieri, caput Chriſti pcutiūt calamo, q diuinitati illius cōtradicentes, errorē ſuū autoritate ſcripturæ ſanctæ cōfirmare conant. In faciē ſpuūt, q Ieſum in carnē veniſſe denegāt. Vt illi falſo adorabāt, ita hodie q credūt ſed puerſis actib⁹ verba eius & ꝓmiſſa regni deſpiciūt quāſi fabuloſa. ℭ Iero. In chlamyde coccinea opa gentiū cruenta ſuſtentat. In corona ſpinea, maledictum ſoluit antiquū. In calamo, venenata occidit animalia. Vel calamū tenet in manu, vt ſacrilegiū ſcriberet Iudæorum. In ſuis veſtibus non illuditur, ſed in his quę propter pctā nr̄a portauit. Cū crucifigeretur ſuū recepit ornamētū ſtatim: qa elemēta turbant, & creatori teſtimoniū dat creatura. f ℭ Exeūtes aūt. Primò domin⁹ crucē ſuā portauit: qđ Iohānes refert anteq; iſte veniret obui⁹: cui impoſita eſt. Et hoc cōgruo ordine myſterij, qa Chriſtus paſſus ē ꝓ nobis, no. re. e xē. vt ſe. ve. ei⁹. Et qa Simō de cyrenis eſt, quæ eſt ī libya: ꝑ eū gentes ſignant, qui primò peregrini à teſtamēto dei, nunc obediendo ciues. ☞ ſunt & domeſtici

Mar.15.b

Iſa.63.a

1.q.4.c.eccleſia.

Luc.23.b

F

Iohan.19.c

1.Pe.1.d

† Mar.15.b Luc.23.d.

¶ Qui rex veſter eſt.

dicitur Chriſtus? Dicunt omnes:

a Vt vxor mandauerat, nihil tibi & iuſto illi.

Crucifigatur. Ait illis præſes: Quid

a ¶ Quanto plus audiebant, q Pilatus vellet eū liberare.

enim mali fecit? At illi mãgis clamabant, dicentes: Crucifigatur. Videns autem Pilatus, quia nihil pro-

a ¶ Id eſt rebellionis crimen ei contra Cęſarem impingeretur.

ficeret, ſed magis tũmultus fieret, ac-

a ¶ Quodammodo conteſtans, ego innocentem volui liberare.

cẽpta aqua lauit manus coram po-

a ¶ Non in hoc deum fallit, particeps eſt: ſed innocentior illis qui dicunt: Crucifige crucifige.

pulo, dicens: Innõcens ego ſũ à ſan-

a ¶ Ego miniſter ſum legum, veſtra vox ſanguinē fūdit.

guine huius iuſti, uos † uidẽritis. Et reſpondens uniuerſus populus, di-

¶ Culpa & pœna. ¶ Vnde per Iſaiam: Si leuaueritis manus ad me, non exaudiam: manus enim veſtrę ſanguine plenę ſunt.

xit: † Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. † Tunc dimiſit il-

a ¶ A Pilato, vt Iohannes ait. ¶ Ideo flagellatum, vt nos a flagellis liberemur.

lis Barrabam: Ieſum uerò flãgellatum tradidit eis, ut crucifigeretur. Tunc milites præſidis ſuſcipientes

a ¶ Quia obijciebatur ei q vſurpaſſet imperium in populo Iudęorum, illuſionibus hoc oſtendunt.

Ieſum in prætorio, congregauẽrunt ad eum, uniuerſam cohortem, & ex-

a ¶ Proprijs veſtimentis. b ¶ Pro purpura qua reges vtebantur.

uẽntes eum, chlãmidem coccineam circumdederunt ei. Et plectentes co-

a ¶ Pro diademate.

rõnam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput eius, & arundinem in dextera e-

¶ Pro ſceptro.

a ¶ Adorant vt regem.

ius: & genuflexo ante eum illudebant ei, dicentes: † Aue rex Iudeorũ. Et expuentes in eum, acceperunt arundinẽ, & percutiebant caput eius. Et poſtq; illuſerunt ei, exuerunt eum chlamyde: & induerunt eum ueſtimentis eius, & duxerunt eum, ut crucifigerent. † Exeũtes autem inue-

& fauorē Iudæorū habēdū. h ℭ Tūc di. il. Car. Facta rn̄ſiōe à Iudæis, q totū pctm̄ reciperēt ſup ſe & filios ſuos. i ℭ Ieſum au. licet iſta flagellatio Chriſti ponat hic poſt ſn̄īam iudicis, tn̄ fuit an̄ facta vt hr̄ Ioh. xix. quia ad hāc intētionē eū præcepit Pilatus flagellari & illudi, vt Iudæi eſſent ſatiati ſanguine ei⁹, videntes eū ſic punitū etiā vltra cōdignū. & iō ponit hic q̄ſi p recapitulationē. k ℭ Tūc mi. i. poſt flagellationē īmediatè & ante ſentētiam. l ℭ Suſci. Ie. i præ. vt magis illi illuderēt in loco patenti & coram multitudine. m ℭ Et exu. ſ. veſtimētis ſuis. n ℭ Chlamy. coc. i. rubeā in ſimilitudinē purpurę q̄ vtunt reges. o ℭ Circūd. ei. ipſum veſtiendo. p ℭ Et plecten. co. de ſpi. i. de iūcis marinis ad modū ſpinarum acutis. Et ego qui hæc ſcripſi, audiui à q̄dam q fuerat vltra mare cū ſctō Ludouico rege Frācię, q ī littore maris ſenſerat pūcturas iūcorū p ſotulares intermedios. q ℭ Poſuerūt ſu. ca. e. ꝓ ſimilitudine coronę regiæ. r ℭ Et arū. ī de e. ꝓ ſceptro regio. s ℭ Et genufle. an. eū il. ei. facto ſiīr & verbo. vnde ſequit: t ℭ Dicen. Aue rex Iu. q. d. voluiſti regnare, & nō potuiſti: & ſic eorū illuſio accuſationi Iudæorū corrn̄debat. v ℭ Et expu. in eū. tanq in pſonā cōtēptibilē & vilē. x ℭ Acce. arū. de manu ei⁹. y ℭ Et percu. caput e. Et rōne cōtemptus & ratione doloris infligendi: qa ex tali pſecutiōe aculei coronæ intrabāt caput ei⁹. z ℭ Et poſtq. Poſtq; deſcripta eſt ipſius Chriſti cōdēnatio iniuſta, hic ponit iniquæ ſn̄iæ executio. Et primò ponit ipſius Chriſti iudicati crucifixio. Scđ'ò, crucifixi illuſio, ibi: Prętereūtes. Tertiò, illi⁹ expiratio, ibi: A ſexta autē hora. Circa Chriſti crucifixionē q̄tuor tāgūt: loci vilitas: Iudęorū crudelitas, ibi: Et dederūt. Militū cupiditas, ibi: Poſtq; aūt. Latronū ſocietas, ibi: Tūc crucifixi ſūt. Circa primū dicit ſic: Et poſtq. il. qa chlamydē illā coccineā impoſuerūt ſibi ſolū ad deridendum eum ſicut regem falſum. a ℭ Et indu. eū ue. e. qb⁹ ſpoliauerunt eū, vt prędictū eſt: & hoc fecerūt, vt duct⁹ ad mortē magis cognoſceret in ꝓpria veſte q; in aliena. c ℭ Exeū. hoc nō eſt contra id qđ dr̄ Ioh. xix. c. Et baiulās ſibi crucē. &c. Ipe em̄ priò portauit crucē ſuā, qn̄ exiuit de domo Pilati, vt dicit Iohānes, ſed qa erat fatigatus ex pręcedēti labore ieiu- ☙ nijs & vigi

G

† videbitis

† Mar.15.d Luc.23.d. Ioh.19.a.

H

Circa Chriſti paſsionē quatuor tāguntur.

† Mar.15.b

Moraliter

* g ℭ Inno. Leo Papa. Exceſsit ergo Pilati culpā facin⁹ Iudęorū, ſed nec ipſe euaſit reatū, q reliqt ꝓprium iudicium, & in crimē trāſijt alienū. h ℭ Tūc di. Hilarius In quo archanū infidelitatis futuræ oſtenditur. ſ. Antichriſtū Chriſto præferendū. k ℭ Tūc mili. Chryſ. Quę igitur erit nobis cura de cætero, ſi contumelias ab aliq̄ patiamur poſtq; Chriſtus hæc paſſus eſt? Etem̄ quod fiebat ī Chriſto, vltimus contumeliæ terminus erat. nec vna particula tantum ſed vniuerſum corpus patiebatur iniurias caput per coronam & arundinem & Colaphos, Facies: quia conſpuebantur genæ & alapis cædebantur corpus totum per flagella denudatur, & circūdationem Chlamydis ad fictam adorationem, manus per arundinē quam dederunt ei pro ſceptro, ac ſi timerent ne præmitterent aliquid grauiſſimæ præſumptionis. Moraliter, Rab. Caput Chriſti deus, igitur calamo Chriſti caput percutiunt qui diuinitati ei⁹ cōtradicentes errorem ſuum autoritate ſacræ ſcripturæ quæ calamo ſcribitur firmare conantur. Spuunt in faciem eius, qui præſētiam gratię ſuæ verbis execrandis reſpuunt, & deum in carne veniſſe denegant. Falsò autem illum adorāt qui eū credunt, ſed peruerſis actibus deſpiciunt. b ℭ Et du. extra ciuitatem, vt per hoc oſtenderetur, quòd pro totius mundi ſalute patiebatur. Heb. xiij. b. Ieſus vt ſanctificaret populum ſuum extra portam paſſus eſt. c ℭ Exeuntes autem inue. ho. cy. Hierony. Myſticè crucem ſuſcipiunt nationes, & peregrinus obediens portat ignominiam Saluatoris. * Et dederūt

Moraliter

Nicolaus de Lyra.

☙ a ℭ Quid enim mali fecit. q. d. nō allegatis cauſam ſufficiētem, ſuæ mortis. b ℭ Et illi magis. per clamorē autē & tumultum populi voluerūt obtinere qđ nō poterāt ꝑ rōnē habere, dicētes: c ℭ Crucifigatur. i. morte turpiſsima & acerbiſsima moriat. d ℭ Vidēs au. Declarata Chriſti innocentia, vt viſum eſt, hic ponit ipſi⁹ innocētis iniuſta cōdēnatio, quæ ꝓceſsit ex pte iudicis ex timore, ne ſi dimitteret eū cōtra clamorē ppl'i, accuſaretur poſtea ad Cæſarē. & hoc eſt qđ dicit hic: Videns au. Pi. oſtēdendo Chriſti innocētiā ad ei⁹ liberationē. e ℭ Sed magis tu. ſ. clamātis ad cōtrariū ꝑ ſeductionē ſacerdotū, vt viſum eſt. f. ℭ Accepta aqua la. ad hoc vt Iudæi totū pctm̄ ſup ſe accipent, & ipe immunis eſſet à pctō. Sed hoc nō ſuffecit ad oīmodā ei⁹ excuſationē, qa cū eēt iudex tenebat ex officio ſeruare iuſticiā: & iō grauiter peccauit faciēdo cōtra eā, ad hn̄dū ppl'i fauorē: minus tn̄ peccauit q; Iudæi: qa eius motiuū fuit minus malū: Iudæi em̄ ad occidēdū Chriſtū moti ſunt ꝑ rācorē & odiū. Pilat⁹ aūt ꝓpt timorē Cęſaris & fauorem

☞ ſunt & domeſtici dei & hæredes. Simon enim obediens. cyrene hæres interpretatus, Qui bene de villa venit. i. de gentilitate. Villa Græce pagus, vnde pagani, q à ciuitate dei ſunt alieni: qui relictis paganis ritibus paſſionis veſtigia imitantur. Vel ī domino figurantur: qui ſponte portant crucem domini, in Simone qui inuiti.

A

a ℭ Cyreneum. Ecce non Hebræus, ſed alienigena opprobrio Chriſti ſubdit, vt plenitudo ſacramentorū tranſire à circūciſione ad præpuciū oñdat. b ℭ Golgatha. Syrum eſt, & interpretatur Caluarię nō ob caluitiū Adæ quē mentiunt ibi ſepultū, ſed ob decollationē dānatorum. Adā iuxta Hebron in libro Ieſu legit ſepultus. Loca ſunt foris portā in quib⁹ capita trūcabantur damnatorū. Et Caluariæ: hoc ē decollatorū ſumpſere nomē. Q. ergo noxius inter noxios. c ℭ Cum felle mi. Alius euangeliſta dicit Myrrhatū. i. amariſſimū. Et potuit vtraq; eſſe commixtio fellis & myrrhæ. d ℭ Et cum guſt. noluit. Hoc Marc⁹ tacet noluit bibere. Hoc eſt quod Marcus ait: non accepit. ſ. vt biberet. e ℭ Diuiſerunt. Hoc Iohannes diſtinctius: veſtimenta in quatuor partes vt eccleſia in quatuor partibus mundi ſignet. Tunica ſortita, ſignificat oīm partium vnitatem vinculo charitatis, q̄ ſorte i. grā dei ꝓuenit, non humano arbitrio. f ℭ Cauſam. Pro qua eū Iudæi Pilato tradiderunt. Rex ꝑ crucem non perdidit, ſed confirmauit, imperium, velint nolint Iudæi. g ℭ Vnus à dex. Vnus à dextris ꝑ quē mortificatio ſignificat carnis ꝓ cęleſti gloria: vnus à ſiniſtris, per quē iterū ſignificatur mortificatio carnis pro aliq̄ mūdi cauſa. h ℭ Blaſphemabāt. Prædictū erat in libro ſapīæ: Morte turpiſſima condemnemus eū: Erit em̄ reſpectus in ſermonibus illius: Si em̄ verè filius dei eſt ſuſcipiet illū, de manu contrariorum ſuorum liberabit illū. Quia ergo crucifigebatur, & non liberabatur, credebant illum non eſſe dei filiū: propterea pendenti in ligno inſultant: & caput agitant. i ℭ Si filius dei es. Si inſultantibus cedens deſcenderet de cruce, virtutem patientiæ nō demonſtraret. k ℭ Et credemus ei. Fraudulenta promiſſio: maius facit ſurgens de ſepulchro, & non creditis: ſi ergo de cruce deſcenderet, non crederetis. Sed hoc dæmones immiſerunt, ſtatim em̄ ſenſerunt virtutē crucis, & ſuas vires fractas & hoc agunt vt de cruce deſcendat. Sed ſciens hoc dn̄s, permanet. vt diabolū de- ☞ ſtruat.

Ioſue.14.d

* Interpretatum

† acetum Mar.15.b.

Iohā.19.d.

† Pſ.21.d.

Sap.2.d.

B

* & Phariſæis

a nerunt hominem cyreneum nomine Simonem: hunc † angariauerunt ut tolleret crucem eius. † Et uene-

a ¶ Vt vbi erat area damnatorum, ibi ſint vexilla martyrum

runt in locum qui dicitur Gõlga-

a ¶ Decollatorum.

tha, quod eſt * Caluãriæ locus. Et de-

a ¶ Qui omnes conuerſi ſunt ei in amaritudinem vitis alienæ.

¶ Vel pro amaritudine.

dẽrunt ei † uinum bibere cum felle

a ¶ Guſtauit quidem mortem ad horam, ſed tertia die reſurrexit

mixtum. Et cùm gũſtaſſet, noluit bibere. Poſtquam autem crucifixerũt eum, diuiſerunt ueſtimenta eius ſortem mittentes, ut impleretur quod dictum eſt per prophetam dicẽtem: † Diuiſerunt ſibi ueſtimenta mea, &

a ¶ Tunicam inconſutilem.

ſuper uẽſtem meam miſerunt ſor-

a ¶ Diligentia hęc nobis profecit, vt apertior virtus reſurrectionis appareat.

tem. Et ſedentes ſeruãbãt eum. † Et

a ¶ Pilatus & miniſtri.

impoſuẽrunt ſuper caput eius cauſam ipſius ſcriptam: Hic Ieſus † eſt rex Iudæorum. Tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones, un⁹ à dextris,

a ¶ Non in via veritatis pedem ponentes.

& unus à ſiniſtris. † Prætẽreuntes

a ¶ Sicut mobiles greſſu corporum, ita & mente, ita ſermone.

autem blaſphemabant eum mõuen-

a ¶ Fatuus populus concordat voci falſorum teſtium.

tes capita, & dicentes: † Vãh qui deſtruis templum dei, & in triduo illud reædificas. Salua teipſum. Si filius dei es, deſcende de cruce. Similiter & principes ſacerdotum illudentes cum ſcribis & ſenioribus, * dicebant: † Alios ſaluos fe-

¶ Nolentes verum dicunt, & qui hoc potuit, poſſet vtique, ſed minus volebat vt faceret maius.

cit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere. Si rex Iſraël eſt, deſcendat nunc de cruce, & credemus ei. Con-

& obliuiſcant egeſtatis ſuæ, & doloris ſui nō recordent ampli⁹. Iō ex occaſiōe hui⁹ verbi ſeniores Iudæorū ſtatuerāt, vt cōdēnatis ad mortē daret vinū aromaticū ad bibendū, vt facilius tolerarēt paſſionē. In Ieruſalē, aūt erāt matronæ deuotæ & cōpaſſiuę, q̄ hoc vinū dabāt ex deuotiōe. Iudęi ergo ex nimia crudelitate moti tale vinū datū ꝓ Chriſto & alijs duob⁹ cum eo crucifixis acceperūt ſibi, ſcđ'm q dictum erat Amos. ij. c. Vinū damnatorum bibebāt & loco ei⁹ poſuerūt acetū cū felle mixtū. c ℭ Et cū gu. no bi. Marc⁹ dicit: Et nō accepit: qa non accepit ad bibendū, ſed ſolū ad guſtandū modicū, vt ſic ipleretur ī eo qđ ſcriptū eſt in Pſal. lxviij. e. Dederūt in eſcā meā fel, & in ſiti mea potauerūt me aceto. d ℭ Poſtquā cruci. eū. Hic ponitur militū crucifigētiū cupiditas in hoc q abſtulerūt ſibi veſtimenta ſua oīa: cum tn̄ dānatis ad mortē dimittat aliqđ veſtimētū ad carnis ſuę operimentū. & hoc eſt q dr̄: e ℭ Diuiſerūt ſi. ue. e. ī quatuor ptes, ſcđ'm q ꝓ dr̄ Ioh. xix. qa q̄tuor erāt milites ipm̄ crucifigentes. f ℭ Sortē mittē. Iſta ſors fuit miſſa ſup tunicā dn̄i inconſutilē, q̄ erat facta q̄ſi reticulato ope: & iō nō poterat bene diuidi cū nō haberet aliquā ſuturā, & iō miſerūt ſortes, qs haberet eā integrā. g ℭ Vt adimpl. qđ dictū ē per ꝓphe. d. Diui. ſi. ſcđ'm Hier. iſtud nō eſt de textu Matthæi, nec eſt in antiqs libris, ſed tm̄ in euāgelio Iohānnis. Expoſitio tamē hui⁹ autoritatis patet ex dictis. h ℭ Et ſedē. ſer. eū. ne aliqs raperet eū de cruce anteq; eſſet mortu⁹. i ℭ Et īpoſue. ſu. ca. e. Iſte erat modus Iudæorū, q ſup capita crucifixorū ponebatur cauſa cōdēnationis ipſorū: Ipſe autē accuſatus fuerat, q ſibi volebat vſurpare regnū Iudæorū, vt viſū eſt. k ℭ Tunc cruci. ſūt cū eo. Hic deſcribit latronū ſocietas. Ad hoc em̄ crucifixi ſūt cū Chriſto ex intētione Iudęorū, vt Chriſtus videret particeps & magiſter ī malefactis eorum. Sed ex intentione dei hoc pmittētis factū eſt, vt iplere tur qđ de Chhriſto ſcriptū erat: Iſa. liij. d. Et cū ſceleratis reputatus eſt. l ℭ Prætereuntes au. Hic deſcribit ipſi⁹ Chriſti crucifixi deriſio: qa priò fuit deriſus à pręter eūtib⁹, hoc ē à vulgarib⁹ hoīb⁹ circa locū crucis cōcurrētib⁹, dicētib⁹: m ℭ Vah. Interiectio eſt inſultantis ſeu deridentis. Qui deſtruis tē. dei. Imponebāt em̄ ſibi, q hoc dixerat: Sed hoc falſū erat vt viſum eſt cap. pręce. n ℭ Salua te ipſū. q. d. nō potes, ex q̊ patet falſitas tua. Secūdo fuit deriſus à ſacerdotib⁹. & hoc ē qđ dr̄: p ℭ Similiter & prin. ſa. illu. cū ſcribis. i. legiſperitis. q ℭ Et ſeniori. i. iudicibus ordinarijs. r ℭ Dicebāt: alios ſal. fe. q. d. non eſt verū: qa ſi poſſet facere talia, ſaluaret ſemetipſū. s ℭ Si rex Iſrael eſt. nō qcūq; ſed Meſſias ꝓmiſſus ī lege. t ℭ Deſcen. n. de cru. qa alij reges nō poſſēt talia facere. v ℭ Et crede. ei. Falſū dixerūt: qa maiora fecit, qn̄ Lazarum ſuſcitauit, & qn̄ poſt mortē de ſepulchro ſurrexit, & tn̄ nō crediderūt ei. Tertiò fuit deriſus à latronibus, & hoc eſt quod dicitur: ☙ Idipſum

C

† adegerūt

† Mar.15.b Luc.23.c.

† Ioh.19.d.

† Golgotha

▸ vt impleretur quod dictū eſt ꝑ ꝓphetā dicentē: Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſup veſtē meā, miſerunt ſortem.

† Mar.15.c. Luc.23.e. Ioh.19.d.

† Nazarenus

† Mar.15.c.

D

† Mar.15.c.

† Luc.23.c.

Nicolaus de Lyra.

☙ nijs & vigilijs: iō milites coegerūt Simonē ad portādū ei⁹ crucē, vt citi⁹ poſſent ꝑuenire ad locum crucifixionis. vt dicitur hic. a ℭ Et uenerunt in locum, qui dicitur Golgatha: qđ eſt Cal. lo. Ille locus non eſt ſic nominatus à Caluaria Adę ibi ſepulti, vt dicūt aliqui: quia Adam fuit ſepultus in Hebron vt habetur Ioſue. xiiij. ꝓpter q Hebron dicebat antiquitus Cariatharbe. i. ciuitas q̄tuor: qa q̄tuor magni patriarchæ ſunt ibi ſepulti cū vxoribus ſuis. ſ. Adā & Eua, Abraham & Sara, Iſaac & Rebecca, Iacob & Lia. Dicitur ergo Caluariæ loc⁹, qa locus ille erat plen⁹ capitib⁹ mortuorum, q ibi decollabāt: qa ibi malefactores puniebantur: & ſic patet loci vilitas, in quo Chriſtus crucifixus eſt. b ℭ Et dederūt Hic conſequenter ponitur Iudæorū crudelitas, cū dr̄: Et dede. ei ui. cū fel. mix. Iohānes āt dicit, q dederunt ei acetum. Ad euidentiam autē huius conſiderandum, q aliq dicūt hoc eſſe factum vt citius moreret: & ſic milites de eius cuſtodia citius expedirentur qa debebant eū cuſtodire, quouſq; expiraſſet. Dicūt em̄, q exn̄tes ī tormento ſi potentur aceto citius moriuntur: Sed hoc nō videt multū probabile: qa acetū eſt frigidū, & ꝑ cōſeqn̄s videt magis mortē taliū differre: ꝓpter qđ aliter dicendū eſt. Scribit em̄ in quodam libro Hebraico q apud eos intitulatur liber Iudicū ordinariorū: q quia Salomon dixerat: Prouer. xxxj. a. Date ſiceram. i. potū inebriantium mœrentibus, & vinum his qui amaro ſunt animo, vt bibāt & obliuiſcan-

* b ℭ Et dederunt ei uin. bi. cum felle mixtum, Hoc moraliter faciunt qui membra eius amaritudinibus affligunt. e ℭ Diuiſerunt ueſtimenta eius. Hoc nequiter attentant, qui eccleſias ſpoliant. k ℭ Tunc crucifixi ſunt cum eo duo. Per iſtos duos latrones deſignantur omnes qui artioris vitæ continentiam apprehendunt. Quicunque enim intentione placendi deo hoc faciūt deſignantur per illum qui à dextris Chriſti crucifixus eſt. Qui verò pro appetitu laudis humanæ, vel aliqua minus digna intentione, per illum qui à ſiniſtris. l ℭ Prætereuntes autem blaſphemabant eum mouen. capita & dicentes. Sic & modo qui viam prætergrediuntur iuſticiæ, non ceſſant ipſum blaſphemare. o ℭ Si filius dei es. Ra. Si autem tunc de cruce deſcenderet, virtutem patientiæ non demonſtraret: ſed expectauit paululum, irriſionem ſuſtinuit, & qui de cruce deſcendere noluit, de ſepulchro reſur- * rexit. A ſexta

Moraliter

n

E ſtruat. a ¶ Idipſum aūt & latro. Prius vterq; blaſphemauit, deinde viſis ſignis vnus credidit. Ita vterq; populus deum prius blaſphemauit: ſed alter ſignis territus pœnituit, & nunc Iudæos arguit. ¶ Vſitatè dicitur: Et ruſtici inſultant mihi, ſi vn⁹ hoc facit. Ita & hic. Lucas enim ait vnū fideliter dixiſſe. Memento mei domine dum, &cæt. ¶ Moralem ſanctæ crucis figuram deſcribit Paulus, vbi ait: In charitate radicati & fundati, vt poſſitis cōprehēdere cum omnibus ſanctis, quæ ſit lōgitudo, latitudo, ſublimitas & pfundum. Cognoſcere etiā ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti. In latitudine quippe opera charitatis ſignificat. In longitudine, perſeuerātiā cōuerſatiōis ſanctę vſq; ī finē. In altitudine, ſpē cæleſtium pmiorū. In profundo, inſcrutabilia iudicia dei. Qñ iſta grā inter homīes venit, & hæc coaptantur ſacramento crucis, vt ī latitudine accipiat̃ trāſuerſū lignū q̃ extēdunt̃ manus pper operum ſignificationē. In lōgitudine, ab ipſo vſq; in terram, vbi totū corpus erat ſignificatur perſiſtere. i. lōganimiter pmanere. In altitudine ab ipſo tranſuerſo ligno ſurſum v̄ſ⁹ vbi caput erat, pper ſpectationē ſupnorum, ne illa bona opa, & in eis perſeuerantia, pter beneficia dei terrena ad tpalia faciēda credat̃: ſed pper illud ſempiternum qđ deſup ſperat fides q̃ p dilectionē operat̃. In pfundo aūt pars illa q̃ in terra abdita defoſſa latet, ſed inde conſurgit oē illud qđ eminet. Sicut ex occulta dei volūtate vocat̃ hō ad participationem tantę gratię alius ſic, alius aūt ſic: Supereminentem verò ſciētiæ charitatē Chriſti, eā pfecto vbi pax illa eſt, q̃ præcellit omnem intellectū. b ¶ A ſexta au. ho. Nota ſole à centro F mundi receſſuro crucifigitur dñs, qa propter pctā morit̃, & Adā poſt meridiē cum peccaſſet vocē dñi audiuit: Et ordo eſt rōnis, vt quo tēpore præuaricāti Adæ clauſit, eo tpe pœnitenti latroni ianuam reſeret paradiſi. Qđ Marcus ait hora tertia crucifixiſſe dominum, ideo eſt, vt Iudęos qui ſe excuſant, magis crucifixiſſe oſtendat linguis q̃ milites quorum manib⁹ factum eſt: qui hora tertia vt crucifigerentur inclinauerunt: Quando enim crucifixus eſt, hora erat quaſi ſexta, id eſt non adhuc plenè ſexta. c ¶ Et circa horam no. Cum inclinata eſt dies ad veſperā & tepefactus eſt ſol à feruore, paſſionem conſummat, oſtendens ſe mori propter peccata noſtra quibus à diuina luce & dilectione in hanc noctem cecidimus. Mane ſurrexit dominus, docens reſuſcitatos in aīa ſe eſſe producturum in lucem ęternæ felicitatis d ¶ Eli Eli lamma. Quorum ſuſcipit naturam eorundem plorat miſeriam. In quo oſtendit quantū ipſi flere debent qui peccant. Nemireris verborum humilitatem, & querimonias derelicti, cum formā ſerui ſciens ſcandalum crucis videas. e ¶ Quidam autem. Non omnes, forſitan Romani, Hebræi ſermonis ignorantes proprietatem. Vel aliqui Iudæi Chriſtum minorem Elia reputantes, vt eius auxilium deprecetur. f ¶ Et continuo cur. Quare acetum ſit ei datum Iohannes oſtendit dicens: Sciens Ieſus quòd omnia alia cōſummata ſunt, vt & hoc impleretur. Et in ſiti mea potauerunt me aceto, dicit: Sitio. Iudæi erant acetum degenerantes à vino patriarcharū de pleno vaſe, de iniquitate huius ſeculi impleti, cor habentes vt ſpongiam cauernoſis & tortuoſis latibulis fraudulentum vt ſpongia. Spongia herba eſt vacua & cauernoſa. Hiſopus humilis herba & purgans pectus, humilitatem Chriſti ſignificat. Spongia ergo hiſopo circumponūt, quia humilitatem Chriſti circundederūt & ſe cicumueniſſe putauerunt. Arundo ſignificat ſcripturam quæ hoc facto implebatur. Imponunt ergo ſpongiam arundini. i. euentum rei præmiſſe pphetiæ adiungunt. g ¶ Sine, uidea. quia vocem dñi malè intelligebant, fruſtra Eliæ expectabant aduentum.

Et ecce

Luc.23.f. — Ephe.3.d. — † deo — * Eum. — †Mar.15.c. Luc.23.f. — † אלי אלי למה שבקתני eli eli lāma ſabathani eſt [illegible] dictio Chaldea, ſiue Syra. — Gal.5.a. — Geñ.3.b. — Marc.15.c. — Pſal.68.c.

fidit in † deum: liberet eū nūc ſi uult*.
ᵃ Dixit enim, quia filius dei ſum. Idᵃ
¶ Plurale pro ſingulari.
ipſum autem & latrones, qui cruciᵇ
fixi erant cum eo improperabāt ei.
¶ Compatiuntur elementa conditori ſuo.
a ¶ Ne ſol pendentem dominum videret, vel ne impij ſua fruerentur luce.
ᵇ A ſexta autem hora tenebræ factæᶜ
ſunt ſuper uniuerſam terram, uſᵈᵉ
a ¶ Ne putetur conſueta eclipſis per tres horas tenebræ factę ſunt.
ᶜ que ad horam nonam. † Et circa hoᶠ
ram nonā clamauit Ieſus uoce ma-
a ¶ Suſceptę naturę in primis parentibus corruptę deplorat miſeriam.
ᵈ gna dicens: † Eli eli lamma azabtani: hoc eſt: Deus meus deus meus,ᵍ
a ¶ Humana natura erat derelicta, ſed non dei filius
ᵉ ut quid dereliquiſti me? Quidamʰ
autem illic ſtantes, & audientes di-
¶ Ex eo quod dixit eli.
ᶠ cebant: Eliam uocat iſte. † Et contiⁱ
nuò currens unus ex eis acceptam
ſpongiam impleuit aceto, & impoſuit arūdini, & dabat ei bibere. † Ceᵍ
teri uerò dicebant: Sine: uideamus, an ueniat Elias liberans e-
a ¶ Quid dixerit Lucas aperit. Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum.
um. Ieſus autem iterum clāmansᵏ

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Idipſum. i. verba præmiſſa. b ¶ Et latro. impro. ei. cōtrarium videtur Lucæ. xxiij. f. vbi dicitur, q vnus increpabat eum, alter autem rogabat eum, dicens: Dñe memento mei, dum veneris in regnum tuum. Dicendum q Matthæus loquitur ſecundum illum modum loquendi, quo ſocietas dicitur aliquid facere qñ vn⁹ de ſocietate hoc facit. Vel aliter dicendum, quòd vterque improperauit primò

G perauit primò Chriſto: ſed alter videns poſtea patientiam Chriſti pœnituit, & miſericordiam petijt: & ſic inuenit. c ¶ A ſexta autem hora. Hic conſequenter deſcribitur ipſius Chriſti crucifixi & deriſi expiratio: vbi primò notatur perturbatio elementorum q̃ſi Chriſto morienti compatientium. Secundò confeſſio aſſiſtentium ibi: Centurio autem. Prima in duas: quia primò deſcribitur perturbatio corporū ſuperiorum. Secundò inferiorum, ibi: Et ecce velum. Circa primum dicit ſic: A ſexta hora tenebræ factæ ſunt. Hieronymus dicit ſuper iſtum locum, q iſtæ tenebræ fuerunt factæ per retractionem radiorum ſolis diuina virtute. Origenes autem dicit, quòd hoc factum eſt per interpoſitionem nubium denſarum. Sed in hoc magis credendum eſt Dionyſio, qui dicit in epiſtola Ad Policarpum hoc fuiſſe per interpoſitionem lunæ īter terram & ſolem: ſicut fit in eclipſi ſolis: Et ibidem dicit, quòd ipſe hoc vidit: tūc exiſtens in Aegypto, vbi eſt aeris puritas: qa rariſſimæ fiunt ibi nubes & pluuiæ: propter quod talia potuit tunc magis perpēdere. Vidit ergo vt dicit lunam ab oriente aſcendentem verſus meridiem, & ſupponentem ſe ſoli. Hieronymus autem & Origenes non loquuntur de illa eclipſi aſſerendo, quòd ſic fuerit vt dicunt, ſed quòd potuit ſic fieri. Ex dictis patet, q illa eclipſis nō potuit naturalis eſſe ſed miraculoſa: Et hoc multipliciter. Primò qa luna erat quintadecima, vt patuit ca. precedenti. & tunc luna diſtat à ſole per diametrum cæli. Eclipſis autem ſolis nō poteſt fieri naturaliter, niſi tempore coniunctionis ſolis & lunæ, propter quod dicit Dionyſius, quod mirabatur: quia non erat tempus conueniens ad talem coniūctionem. Secundum miraculum fuit ibi: H quia tranſacta eclipſi, luna redijt ad orientem, ita q in veſpere fuit in oriēte ſole exiſtente ī occidente: & ſic orbes eorum ſunt ad priſtinum ſtatum reſtituti. Tertium miraculum fuit ibi, quia pars orientalis ſolis primo fuit obſcurata, & iterum vltimo illuminata. Contrario autem modo fit eclipſi naturali. d ¶ Super uniuerſam terram. Hic accipitur pars pro toto, Eclipſis enim ſolis non poteſt eſſe vniuerſalis. & propter hoc quando dicitur ſuper vniuerſam terram, intelligendum eſt de terra Iudææ. e ¶ Vſque ad horam nonam. Ex quo patet, q luna fuit immobilis ſub ſole per tres horas. Et in hoc fuit quartum miraculum illius eclipſis: quia in naturali eclipſi luna cōtinuè mouetur ſub ſole. f ¶ Et circa horam nonam clamauit Ieſus uoce magna dicens: Eli Eli lamma azabtani hoc ē. Eli i. Hebręo idē eſt qđ deus: iota litera Hebraica adiūcta facit ſignare cū hoc me⁹, & ideo Eli idē eſt qđ de⁹ me⁹. lamma vna eſt dictio p̄ſe: & idē valet qđ q̄re ī Latino. azabtani non eſt vera litera: qa non deſignat idē qđ dereliquiſti me, ſed debet præponi ibi quędā litera quæ vocatur Ain: & ſonat ſicut. a. formatū in gutture. vnde debet ſic ſcribi azabtani, & tunc ſignificat idem qđ dereliquiſti me ſed per ignorantiam ſcriptorum corrupta eſt litera in latinis libris Dicit autem Chriſtus ſe derelictum à deo patre, quia dimittebat eū in manibus occidentiū. h ¶ Quidam autem illic ſtantes. ſcilicet milites ipſum cuſtodientes qui erant gentiles propter qđ linguam Hebraicam ignorabant, dicebant: i ¶ Eliam uocat iſtæ. Cætera patent vſq; ibi: k ¶ Ieſus autem iterum clamans uoce magna emiſit ſpiri. Ex quo patet q illa vox non fuit naturalis ſed miraculoſa: qa hō magno cruciatu & longo afflictu, & ex tali afflictiōe morti ſic pximus nō poſſet ſic clamare v̄tute naturę.

Et ecce

rexit. c ¶ A ſexta. Orig. Sicut Moyſe extendente manus ī cælū factæ ſunt tenebrę ſuper Aegyptios, ſic & Chriſto hora ſexta manus extēdēte ī cruce ad cælum ſuper populū q clamauerat Crucifige eū: factæ ſunt tenebræ, & omni lumine priuati ſūt in ſignū futurarū tenebrarū quæ apprehēſurę erant Iudaicam gentē. g ¶ Deus meus, deus meus ut quid dereliquiſti me. Gloſſa. Subtraxit protectionem, ſed non ſoluit vnionem. Sic martyres in manib⁹ carnificum dereliquit, quos tamen charitate firmiſſima ſibi iunxit. k ¶ Ieſus autem iterum clamans uo. ma. emi. ſpi. Oñdēs ex clamore ſupernaturali, q ex maxima charitate tradidit noſtrę ſalutis precium

†Mar.15.c. — Eclipſis tpe paſſionis Chriſti fuit miraculoſa. — †Mar.15.c. Ioh.19.f. — †Mar.15.c. — Interpretatio iſtorum nominum Hebraicorū Eli eli lāma azabtani. — Moraliter

a ¶ Et ecce uelū tēpli. Vt arca teſtamenti & oīa ſacramenta legis q̃ tegebant̃ appareant, & ad gentes tranſeāt. Ioſephus ait virtutes angelicas pſides quōdā templi tunc pariter cōclamaſſe: Tranſeamus de his ſedib⁹. ¶ Velū qđ dicebatur exterius, qa nūc ex pte videm⁹: Cū autē venerit qđ pfectum eſt, tūc velū interi⁹ dirūpet b ¶ Terra mo. eſt. Oīa elementa ſuum dñm crucifixū demonſtrant: Terra mouetur, dñm ſuum pendētē ferre nō ſuſtinēs. c ¶ Petræ. i. corda gentilium, vel vaticinia pphetarū, qui petræ dicūtur à petra Chriſto, vt qdqd in eis duro legis velamine clauſum erat, ſciſſum pateret gentib⁹. ¶ Myſticè. Corda terrenorū p paſſiōem Chriſti cōmutātur. Petrę ſciſſæ ſunt, quia duricia Iudaica ex parte erat emollienda. d ¶ Et monumen. Et tñ cū monumēta aperta ſunt, nō añ ſurrexerunt, q̃ dominus reſurgeret, vt eēt pmogenit⁹ ex multis fratribus. e ¶ Corpora ſ. Hi credēdi ſūt cū dño aſcēdēte ſimr aſcēdiſſe cū corpore. f ¶ In ſanctam ciui. Ierl'm quæ ſctā dicitur pter templū: & ſctāſctōrū quod nulla alia. g ¶ Centurio autē. Hi ī ſcādalo crucis confitentur dei. Arrius in eccleſia prædicat creaturā, quem cæci Iudęi nec tot miraculis credunt. ¶ In centurione fides eccleſiæ deſignat̃, quæ velo cæleſtium myſteriorū p mortē dñi reſerato, Ieſum filiū dei tacēte ſynagoga confirmat. h ¶ Mulieres multæ. Matthęus & Lucas dicūt Mariā Magdalenā à longè ſtetiſſe. Iohannes verò iuxta crucē, quia tanto interuallo aberat, vt iuxta diceret̃: quia pſto erat in conſpectu ei⁹, & longè cōparatione turbæ ppioris. Poſſum⁹ etiā dicere q illæ q̃ erāt cū mr̄e dñi poſtq; eā cōmendauit diſcipulo, abire cœperāt iā, vt à dēſitate turbæ eruerēt ſe & cętera q̃ facta ſūt B lōgi⁹ intuerētur. i ¶ Miniſtrantes ei. Cōſuetudinis Hebraicę erat, vt mulieres de ſubſtātia ſua pceptorib⁹ ſuis miniſtrarēt: qđ & dñs accepit, vt exēplū daret apoſtolis. k ¶ Iaco. Iacob⁹ Alphęi minor dr̃ ad differētiā Iacobi, q inter primos apłos vocatus eſt & electus à dño. l ¶ Homo diues. qa ad pſidem niſi diues accedere non poterat, nō q diuitias cōmendet euāgeliſta. Dictus eſt & decurio, qa fuit de ordine curiæ & officium curiæ miniſtrabat p hoc potuit habere facultatem, per hoc q diſcipulus, hoc miniſterio dignus fuit. m ¶ Diſcipulus erat Ieſu. Hic acceſſit ad Pilatum. Etſi occult⁹, vitās prius inimicitias Iudæorum, in hoc extremo officio nihil curat de illis.

In ſyndone

A — Ioſephus — 1.Cor.13.c. — Myſticè — Roma.8.f. — Luc.23.g. † facta fuerant. Ioh.19.f. — * ſpectātes — † ſerum fieret

¶ Non alius extorſit.
ᵃ uoce magna, emiſit ſpiritum. † Etᵃ
ecce uelum templi ſciſſum eſt in
a ¶ In nouum & vetus teſtamentum. b ¶ Ab initio mundi quando homo conditus eſt, vſq; ad conſummationem ſeculi.
dūas partes, à ſummo uſque deorᵇ
ſum. Et terra mota eſt, & petræ ſciſᶜ
a ¶ In typum futuræ reſurrectionis.
ᵈ ſæſunt, & monumēta apērta ſunt:ᵈ
ᵉ & multa corpora ſanctorum, quiᵉ
a ¶ Quo ordine hoc, & quando, conſiderandum eſt.
dormierant ſurrexerunt. Et exēunᶠ
a ¶ Ad teſtimonium dominicæ reſurrectionis.
tes de mōnumētis poſt reſurrectio-
a ¶ Pro antiquo nomine, vt Matthæus publicanus.
ᶠ nem eius uenerunt in ſanctam ciuiᵍ
¶ i. idoneis. ¶ Non omnibus: quia non generalis reſurrectio.
ᵍ tatem, & apparuerūt multis. † Cenʰⁱ
turio autem, & qui cum eo erant,
¶ Milites.
cuſtodientes Ieſum, uiſo terræmotu & his quæ † fiebant, timuerunt
ualde, dicentes: Verè filius dei eratᵏ
ʰ iſte. Erant autem ibi mulieres mulˡ
tæ à longè* quæ ſequutæ erant Ieᵐ
ⁱ ſum à Galilæa miniſtrantes ei. Inⁿᵒ
a ¶ De qua dominus eiecerat ſeptem dæmonia.
ter quas erat Māria Magdalenæ,
a ¶ Soror matris domini. b ¶ Minoris.
ᵏ & Māria Iācobi, & Ioſeph mater,ᵖ
¶ Quæ regnum ſuis poſtulauerat filijs.
& mater filiorum Zebedæi. † Cùmᵠ
† ſero autem factum eſſet, uenit quiʳ
a ¶ Ipſa eſt Ramatha, Helchiæ & Samuelis ciuitas.
ˡ dam homo diues ab Arimāthia noˢᵗ
ᵐ mine Ioſeph, qui & ipſe diſcipulusᵛ
¶ Ecce Ioſeph dignus apud ſeculum.
erat Ieſu. Hic acceſſit ad Pilatum, &ˣ
petijt corpus Ieſu. Tunc Pilatus iuſʸᶻ
ſit reddi corpus. † Et accepto cor-ᵃ

Nico. de Lyra.

a ¶ Ecce uelū templi. Hic ſecūdò declarat̃ pturbatio elemētorū inferiorū, qa ad motū terræ & aeris velū templi ſciſſum ē. Illud aūt velū erat ſcđm aliquos in introitu tēpli, phibēs aſpectū eorū q̃ erāt intra tēplū: & iō p talē ſciſſionē declarata eſt impletio veritatis ī morte Chriſti, quæ latebat in figuris veteris Teſtamenti Scđm alios verò, non fuit velū qđ erat ī ītroitu templi, ſed velum qđ erat intra tēplū inter ſctm̄ & ſctm̄ ſctōrū: & ſciſſio eius idē ſignificat qđ prius dictū eſt. & hoc dicūt communius doctores. De vero que verò velo dictū fuit plenius. Exo. xxvj. b ¶ Et terra mo. eſt. q̃ſi non potēs ſuſtinere mortem Chriſti. c ¶ Et petræ ſciſſæ ſūt. in ſignū huius, q corda quātūcūq; dura deberēt Chriſto morienti cōpati. d ¶ Et monumenta aperta ſunt. ex terręmotu ad denotādum, q reſurrectio Chriſti propinqua erat & aliorū cū ipſo reſurgētiū. e ¶ Et multa corpora ſanctorū q dormierāt, ſurrexerunt. non tūc qñ monumenta aperta ſunt. ſ. hora mortis Chriſti, ſed poſtea qñ reſurrexit: qa cū eo ſurrexerūt tāq; teſtes ſuæ reſurrectionis. & hoc eſt quod ſubditur: f ¶ Et exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem eius. i. Chriſti. g ¶ Venerunt in ſanctam ciui. i. Ieruſalem: Quæ dicebatur ſancta, ppt̃ tēplū diuino cultui deputatū, quod erat ibi: h ¶ Et apparuerunt multis. ad declarationem dominicæ reſurrectionis. i ¶ Centurio āt Hic ponit̃ aſſiſtentium cōfeſſio. & primò centurionis & ſuæ ſocietatis; qui viden-

C tatis, q videntes ſigna pdicta in morte Chriſti, confeſſi ſunt veritatē ſuæ diuinitatis dicentes: k ¶ Verè filius dei erat iſte. & p cōſeqns eiuſdem naturę cū eo. Scđò ponit̃ confeſſio mulierū deuotarū, q̃ confitebantur eū facto, in q̃tū aſſiſtebant ipſi morienti: quod nō audebant facere apłi: quia ſolus Iohannes legitur ibi ſtetiſſe: & hoc eſt quod dicitur: l ¶ Erant autem ibi mulie. multæ à longè. Cōtrarium videt̃ Io. xix. vbi dr̃, q ſtabant iuxta crucē. Dicēdū, q erāt lōgè reſpectu militū Chriſtum crucifigentium & cuſtodiētium: ſed propè erant reſpectu aliorū aſtantiū. Nō erāt eñ ita longè, qn poſſent eū loquentē audire, qñ dixit matri ſuæ: Mulier ecce filius tuus, &c. m ¶ Quæ ſecu. erāt. Ex deuotione quā habebant ad audiendū v̄bum eius. n ¶ Miniſtrantes ei. neceſſaria vitæ ſuæ de facultatibus ſuis. iſte enim erat mos Iudæorum, q neceſſaria vitę adminiſtrabant doctoribus. o ¶ Inter q. erat Maria Magdalenæ. ſic nomiata à Magdalo caſtello. p ¶ Et Maria Iacobi & Ioſeph ma. Iſta erat ſoror Mariæ matris Chriſti. Et mater filiorū Zebedæi. ſ. Iacobi & Iohannis. q ¶ Cū ſero autē factum eſſet. Hic deſcribitur ipſi⁹ Chriſti mortui deuota tumulatio, vbi duo ponuntur. primū eſt ſepelientiū deuotio. ſcđm, Iudæorū malignātiū machinatio, ibi: Altera autē die. Circa primum aduertendū, qđ licet mors Chriſti fuerit ignominioſa, vt patet ex prædictis, ſepultura tñ ei⁹ fuit nobilis & ſumptuoſa. Cuius rō ē: qa paſſibilitatē & humanitatem aſſumpſit Chriſt⁹ propter nr̃am redēptionem: & iō ipſa cōpleta ī ſua morte, pdicta debuerūt ceſſare: & ea que ſeq̄bantur q̊dāmodo ad gloriā ſuæ reſurrectionis ptinere. Vtrūq; autē fuerat prædictū p Iſa. D pphetā de turpitudine mortis ei⁹, Iſa. liij. c. Tāq; ouis ad occiſionē ducet̃. Et ſequit̃ ibidē: Cū ſceleratis reputatus eſt. De nobilitate ſepulturæ eius dr̃ Iſa. xj. c. Radix Ieſſe qui ſtat in ſignū pplorū, ipm gentes deprecabunt̃: & erit ſepulchrū ei⁹ glorioſū: hoc eſt ergo qđ dr̃ hic: Cū ſero autē factum eſſet. qa circa veſperā feriæ ſextæ depoſitus eſt de cruce. r ¶ Venit qdam homo diues. & pter hoc potuit de facili accedere ad Pilatū: & quia erat nobilis, & vn⁹ de curia, vt habetur Lucę. xxiij. s ¶ Ab Arimathia. Iſta eſt ciuitas quę j. Reg. dicitur Ramatha. De q̃ fuit oriundus Samuel. t ¶ Noīe Ioſeph. Nomē autē eius exprimitur, quia erat hō famoſus. v ¶ Qui & ipſe diſci. erat Ieſu. occultè tñ ne expelleret̃ de ſynagoga, quia ſcđm qđ dr̃ Ioh. xij. f. Ex principibus multi crediderūt in Ieſū: ſed ppt̃ Phariſæos nō cōfitebant̃, ne de ſynagoga eijcerent̃. x ¶ Hic acceſſit ad Pi. depoſito eñ timore, cōfidenter. y ¶ Petijt corpus Ie. ad ſepeliendū honorificè. z ¶ Tūc Pilatus iuſ. reddi c. Tū qa Ioſeph erat hō valēs & nobilis, propter qđ Pilatus petitioni ei⁹ voluit acquieſcere: Tū qa ſciebat Chriſtū crucifixum iniuſtè. a ¶ Et accepto cor. Io. inuol. hoc eſt in panno lineo mundo: Propter quod corpus Chriſti nō conſecratur in altari ſuper pannū ſericū ſed lineum, qa corpus Chriſti in ſepulchro tali panno fuerat inuolutum.

Et poſuit

a ¶ Ecce uelum templi ſciſſum. Dei templum eſt fidelis anima. j. Cor. iij. d. Templum dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Cui⁹ velum ſcinditur, quando velamen hypocriſis diſſipatur. terra mouetur, quando terrenum deſiderium in amorem cæleſtium commutatur. & petræ ſcinduntur, quando duritia cordis per pietatem emollitur. & mortui reſurgunt, quando ſōnus pigricię ad boni operis exercitium excitatur. q ¶ Cum ſero autem factum eſſet. Sequitur: Et petijt corpus Ieſu. Ille corpus Ieſu poſtulat, qui p digna receptione euchariſtiæ, deum ſuppliciter exorat. & inuoluit ſyndone munda, quando recepit mente pura, & ponit in monumēto nouo, id eſt ī corde p gratiā renouato. Et aduolit ſaxū magnū ad oſtiū, qñ pōit diligēs obſtaculū cōtra pctī recidiuū. & mulieres ſedēt cōtra ſepulchrū, cū aīę deuotę cōſiderāt paſſiōis Chriſti myſterium.

n ij

† Mar.15.d Luc.23.f. — Diuiſio — † Mar.15.d Luc.23.g. — †Mar.15.d. Luc.23.g. Ioh.19.g. — †De cō. di. 1. c. conſulto. — Moraliter

a ℂIn ſyndone mūda. Myſticè. Syndone munda Ieſum inuol
E uit, q̃ pura mente eum ſuſcipit. Hinc etiā mos eccleſiæ habet, vt
Myſticè ſacrificiū altaris nō ſerico, nō pāno tincto, ſed puro lineo celebre
tur. b ℂIn monu. Quia ſi in monumento, vbi ali⁹ poſit⁹ eſſet,
poneret̄, ali⁹ fortaſſe reſurrexiſſe fingeret̄. In petra, ne ſi ex multis
lapidib⁹ ædificatum eſſet, ſuffoſſis tumuli fundamentis ablatus furto diceretur.
e ℂErāt autem ibi. Alijs notis Ieſu ad ſua redeūtib⁹, ſolæ mulieres quæ artius amabāt, obſequiū funeris inſpiciebāt, expectātes qđ ꝓmiſerat Ieſus: & iō priæ reſurrectiōem vidēt. d ℂPoſt paraſceu. Paraſceue. i. p̄paratio: hoc noīe dicit̄ ſexta ſabbati. i. ī q̄ p̄parabātur neceſſaria ſabbato, vt de māna dictū eſt: ſexta die colligetis
Exo.16.b. duplū, qa ſexta die hō factus eſt, & in ſe
Gen.2.a. ptima requieuit dn̄s. Iō ſexta die Ieſus ꝓ
Marc.15.d. hoīe morit̄: vn̄ & dixit: Cōſummatū ē. i.
Ioh.19.f. ſexta die ꝓ redēptione mūdi opus expletū eſt: & in ſabbato quieuit in ſepuchro. Ita & nos ī hac ſexta ætate ꝓ dn̄o pati debemus, & in ſeptima (q̄ eſt mortuorū) in ſecreta pace q̄ſcere, donec octaua reſur
Gene.2.a. ctionis veniat. In Geneſi ſeptim⁹ dies veſperam hr̄e nō legit̄, qa in illo ſeculo requies aīaꝝ nullo mœrore cōſumitur: ſed gaudio futuræ reſurrectionis auget̄. Noſtrū paſcha eſt immolatio Chriſti. i. paraſceue. i. p̄paratio eius ab hora captionis. e ℂPoſt tres dies. A parte totū: pars ſexti diei q̄ crucifixus eſt cū ſua nocte pro vno die. Sabbatū integrè. Tertius dies à parte prima. i. nocte totus cum ſuo diurno: & ſic eſt triduū. f ℂMunierunt ſe. Diligentia eorū noſtrę ꝓfuit fidei. Nam quantò amplius ſeruabatur, tantò ma
F gis virtus reſurrectionis oſtenditur.

ſMaioris meriti apud deum.
a pore Ioſeph inuoluit illud in † ſyn
b done munda, & poſuit illud in mo a
a ſIn ſimplici ſepultura domini condemnatur ambitio diuitum, qui nec mortui diuitijs carent.
nūmento ſuo nouo, quod excide b c
a ſVt non poſſet aperiri ſepulchrum ſine auxilio multorum.
rat in petra. Et aduoluit ſaxum mā d
gnum ad oſtium monumenti, & e
c abijt. Erant autem ibi Maria Mag f
dalenæ & altera Maria ſedētes con
tra ſepulchrum. Altera autem die, g
ſPræparationem Paſchæ.
d quæ eſt poſt Paraſceuen, conue h
nerunt principes ſacerdotum, &
Phariſæi ad Pilatum dicentes: Do
a ſNon ſufficit ſcelus mortis niſi poſt mortem famā eius lacerent. ſQuod erant, domino imponunt.
mine, recordati ſumus quia ſedū
ctor ille dixit adhuc uiuēs: poſt tres
e dies reſurgam. Iube ergo † cuſtodi i
ri ſepulchrum uſq; in diē tertium,
ne fortè ueniant diſcipuli eius & fu
rentur eum, & dicant plebi: ſurre
xit à mortuis: & erit nouiſsimus er k
a ſIgnoranter verum dicunt, quia peior eſt contemptus pœnitentiæ q̄ error ignorantiæ.
ror peior priore. Ait illis Pilatus: l
a ſQ. diceret. Sufficit vobis q̄ in nece conſenſi innocentis, vobiſcum permaneat error.
† Habete † Habetis cuſtodiam. † Ite cuſtodite
a ſQuanto diligentius ſeruatur, tanto magis virtus reſurrectionis oſtenditur.
f ſicut ſitis. Illi autem abeuntes mū m
nierunt ſepulchrum † ſignantes la n
pidem cum cuſtodibus.

eius fodientes in terra deſubtus per viam ſubterraneam. d ℂEt aduoluit ſa. ma. qđ non poſſet de facili amoueri ne aliquis veniens poſſet rapere corpus Chriſti. e ℂAd oſtium mo. Monumētū illud factum erat ad modū cuiuſdam domumculæ in cuius medio erat ſepulchrū, & in domuncula erat quoddā oſtium ad habēdū illuc ingreſſū. f ℂErāt au. ibi Ma. mag. aſſiſtentes ſepelientibus Chriſtum ex deuotione, ad videndū q̄liter poſſent reuerti ad ipſum īungendum. g ℂAltera au. Hîc ponitur Iudęorū machinatio qa impetrauerūt cuſtodiri ſepulchrū, ne diſcipuli Chriſti raperent corpus eius, & diuulgarent eū reſurrexiſſe. Sed qa nō eſt cōſilium cōtra dn̄m, vt dr̄ Pro.xxj.d. iō factū Iudęorū magis fecit ad oppoſitū ſ. ad certitudinē dn̄icæ reſurrectionis: qa ab ipſis cuſtodibus teſtificata eſt, vt habetur ſequēti cap. & hoc eſt magnū. ſ. hr̄e teſtimoniū ab aduerſarijs. Dicit ergo: Altera die q̄ eſt poſt pa. i. ſabbato: qa feria ſexta ī q̄ paſſus eſt Chriſt⁹, dicta eſt paraſceues. i. p̄paratio: qa illa die p̄parabant̄ cibaria ꝓ ſequēti die. In craſtino igit̄ dn̄icæ paſſionis. h ℂConuenerunt prin. ſace. patet vſq; ibi: l ℂAit illis Pi. i. cōcedo, q̄ accipiatis milites ad cuſtodiendū eū ꝓ volūtate veſtra. m ℂIlli autem abeun. militibus armatis. n ℂSignantes lapi. ſigillo ſuo, ne aliquis poſſit igredi ſine ſcitu eorū.

† De conſe. di.1.c. cōſul to.

† muniri

Moraliter

※ myſterium. g ℂAltera au. die. Sequitur: i ℂIube ergo cuſtodiri ſe. Notādum: q̄ volentes impedire diuinā ꝓuidētiā, cōtra ſuā intentionē ꝓmouent illam: ſicut fratres Ioſeph vēdiderūt ipſū, ne adorarēt eū, & p hoc cōpulſi ſūt eū adorare ſecundū ordinē ꝓuidentiæ diuinæ. ſic. prīcipes Iudęorū volentes impedire celebri H tatē noīs Chriſti, fuerūt valde diligentes de cuſtodia ſepulchri: & p hoc celebrata eſt fama de veritate ſuæ reſurrectionis: & † Mar.16.e p cōſequens ſui noīs. k ℂEt erit no. er. Veritatē ignoranter dixerūt: ſicut & Caiphas. nā error eorū q̄ milites pecunia corruperūt, vt furatū corp⁹ Chriſti mētirent̄, peior fuit errore, q̄ petiuerūt cuſtodiā ſepulchri, ne diſcipli corp⁹ Chriſti furarēt.

† ſigillātes

GLOS. ORDI.

CAP. XXVIII.

VEſpere au. ſabba. Marcus ait: Valde mane. ī q̄. diſcordat à Lu. & Iohāne. Matthæus à pria par
Mar.16.a. te noctis. i. à veſpera noctē ſignificat, cui⁹
Luc.24.a. fine venerunt ad monumentū. Iō aūt ſic
Ioh.20.a. noīat, qa ab eo tp̄e licebat facere q̄ vellēt trāſacto ſabbato. Veſpere aūt ſabbati. i. nocte diei ſabbati. Veſpere q̄dē cœperūt venire. i. aromata pręparare: ſed luceſcente mane puenerūt: Qđ Matthæus cauſa breuitatis ponit obſcurius, alij apertius. Veſpere ſolet tenebreſcere: ſed Myſticè dicit luceſcere, pro gloria reſurrectionis. Hucuſq; diem nox præcedere dicebatur: nūc ordo mutat̄, & nox q̄ reſurrexit, diei q̄ ſe oñdit adiūcta eſt. Cōgruè pri⁹ diem nox ſequebat̄, qa hō à luce in tenebras ceciderat. Nūc dies ſequitur noctē: qa poſt reſurrectionē à pc̄tis ad vitā reducimur. Veſpere. i. nocte q̄ luceſcit. i. q̄ terminat̄ luce: qđ nō prima pars noctis ē, ſed extrema ps noctis eſt diluculū q̄ venerē ℂHiero. Quòd diuerſa tp̄a iſtarū mulierū in euangelijs deſcribuntur, nō mēdacij ſignū eſt, ſed ſedulæ viſitationis officiū, dū crebro abeūt & recurrūt, & nō patiunt̄ à ſepulchro dn̄i diu abeſſe vl̄ longi⁹. Sepulto dn̄o q̄diu licuit eis opari. i. vſq; ad occaſū ſolis vnguēta parabāt: & qa prę anguſtia tp̄is opus explere nō potuerunt, trāſacto ſabbato. i. occidente ſole, vbi licentia operandi redijt, emerūt aromata. Et qa nocte præoccupante ſepulchrum adire nō potuerunt, mane adeunt. h ℂMaria Magdale. & altera Ma. Duæ vnius nominis & deuotionis mulieres, duas ſignificant plebes pari deuotione Chriſti paſſionem & reſurrectionem amplectentes.

☞ Terræmo

Cap. XXVIII.

g VEſpere autem † ſab o
bathi, quæ luceſcit p
ſQuando primum licuit operari.
in prima ſabbathi,
h uenit Maria Mag q
dalenæ, & altera Maria, uidere

NICO. DE LYRA.

CAP. XXVIII.

VEſpere au. ſab. Poſtq; euāgeliſta deſcripſit Chriſti paſſionē & ſepulturā, hîc cōſequenter deſcribit ipſius reſurrectionē. & priò deſcribit dn̄icæ reſurrectionis manifeſtatio. Secūdò, ipſius manifeſta diuulgatio ibi: Vndecim autē. Pria in tres, qa priò, manifeſta eſt reſurrectio per deſcendentē angelū. ſecūdò, per apparentē dn̄m. ibi: Ex exierunt. tertiò teſtimonium militum cuſtodientium, ibi: Quę cum abiſſent. Circa primum tria notant̄. Mulierum deuotio, Angeli apparitio, ibi: Et ecce terræmotus. Et Reſurrectionis manifeſtatio, ibi: Scio eñ. Ad euidentiam primi conſiderandum, quòd denominatio fit à nobiliori, ideo apud Iudæos omnes dies hebdomadę denominabātur à ſabbato: ita quòd dies immediatè ſequens ſabbatum dicebatur prima ſabbati. i. prima à ſabbato, alia ſecunda ſabbati, & ſic conſequenter. Ab illa autē hora q̄ Chriſtus fuerat ſepultus, non poterant mulieres emere aromata ad iungēdū Chriſtum vſq; ad veſperam diei ſequentis, quia ſolemnitas ſabbati incępta erat ab hora ſepulturę, in qua non licebat aliquid emere vſque ad veſperam ſequentis diei. ſ. ſabbati, & tunc. ſ. veſpere ſabbati emerunt aromata, & præparauerunt ſe ad veniendum: non tamen venerunt propter noctem de proximo imminentem, ſed in mane ſequenti venerunt in prima hora diei ſequentis, quæ dicebatur pria ſabbati. Sic ergo conſtruenda eſt litera: o ℂVeſpere aūt ſab. q̄ ſ. veſpera. p ℂLuceſcit in prima ſab. i. incipit illuceſcere ī principio diei ſequentis. q ℂVenit Maria. præmittitur aūt ibi: Veſpere autē ſabbati: non quia illa hora venerūt ad momumētū, vt dictū eſt: ſed qa tūc ſe præparauerūt ad veniēdū videre ſepulchrū. i. q̄

† Mar.16.a Luc.24.a. Iohan.20.a

† ſabbatoꝝ qui

Diuiſio

Nicolaus de Lyra.

a ℂEt poſuit illud in monumento ſuo. quod erat ſumptuoſe factum. b ℂNouo. quia ſi aliqs fuiſſet ibi ante ſepultus, calumniari poſſet à Iudæis, quòd ille ſurrexiſſet, & non Chriſtus. c ℂQuod excide. in pe. Eadem rōne factum eſt hoc: ne Chriſt⁹ fuiſſet ſepultus ī terra, diceret̄ à Iudęis q̄ diſcipuli rapuiſſent corp⁹

eius fodientes

liter poſſent

☞ a ℂTerræmotus. Sicut in paſſiōe, & in reſurrectiōe ſit motus
A terrę: ſignificat aūt corda terrenorū p fidē paſſiōis & reſurrectiōis ad pœnitentiam mouenda. b ℂReuoluit la. Clauſo potuit exire ſepulchro, qui clauſo nat⁹ eſt virginis vtero. Reuolutio lapidis ſignificat reſerationem ſacramētorum Chriſti, q̄ velo literę tegebantur: q̄ ablato, reſurrectio, mortis abolitio, vita æterna cœpit toto orbe p̄dicari. c ℂSedebat. Regnātē indicans, q̄ ī natiuitate ſtādo, bellaturū ſignificauerat. Sup lapidē, q̄ monumētū claudebat̄, vt clauſtra īfernorum ſuperata doceret.
Mar.16.a. Marcus dicit. Introeūtes mulieres in monumentū, iuuenē vidiſſe ī dextris coopertū ſtola cādida. Qđ pōt mouere, niſi ītelligam⁹, vel Matthæū tacuiſſe de illo angelo, quē intrantes viderāt: vl̄ Marcū de illo quē foris ſup lapidē viderūt, vt duos viderint, & vt à duob⁹ ſingulatim eadē audierint. Aut certe intrātes ī monumētū, hoc ī aliq̄ ſepta macerię debem⁹ accipere (qa locū tūc fuiſſe munitū credibile eſt) ſ. ī aliq̄ ſpatio an̄ petrā: q̄ exciſa loc⁹ fact⁹
† Mar.16.b eſt ſepulturæ, vt ipm̄ viderint ī eodē ſpa
Luc.24.a. cio ſedētē à dextris, quē dicit Matthæ⁹ ſedentē ſup lapidē. d ℂSicut ful. In candore veſtis ſignificabat blādū iuſtis, ī terrore fulguris, ſignificat terribilē futuꝝ reprobis. e ℂNolite ti. Quæ vr̄os conciues videtis. Illi timeāt qui ad eorū ſocietatē nō ptinēt. f ℂEt cito eū. Nec conceſſum eſt nobis hoc gaudiū occulto cordis tenere, ſed ſimiliter amantibus ꝑpandere. g ℂEt ecce præce. qa iā à morte ad vitā trāſmigrauerat, cui⁹ reſurrectiōis gloriā poſt lęti videbimus: ſi mō à vitijs ad ṽtutes trāſmigram⁹: ℂExierūt cito currētes nūciare. Lucas idē dicit, Regreſſæ nū
Luc.24.c. ciauerūt oīa illis vndecim & cæteris oīb⁹
Marc.16.b. Sed Marc⁹ ait: fugerūt exeuntes. Inuaſerat eñ eos timor, & nemini q̄dq; dixerūt. Ne
B mini. ſ. nō apl̄orū, ſed angelorū, qb⁹ non fuerūt auſæ aliqd rn̄dere. Vel certe ipſis cuſtodibus q̄s iacētes viderūt. h ℂCum ti. & gau. Duplex ē affect⁹ ī eis, timoris & gaudij. Alter de magnitudiē miraculi alter ex deſiderio reſurgētis. & vterq; gradū fœmineū cōcitabat. i ℂEcce Ie. oc. il. dic. Sic oīb⁹ iter virtutū inchoantib⁹ adiuuādo occurrit Chriſt⁹. k ℂEt tenuerūt. Superius dictū eſt clauſo exiſſe monumento, vt immortale corpus intelligeres: Hic tenent̄ pedes, vt verā carnem cōprobes. Et qa tāta viſione tremebant, primū pellit̄ timor: Nolite timere: vt mente placida poſſint audire quæ dicuntur. Iſte tenent pedes quæ adorāt reſuſcitatum: ſed illa quę neſciebat adhuc reſurrexiſſe filium dei au
Iohā.20.c. dit merito: Noli me tangere: nondum enim aſcendi ad patrem meum. l ℂNunciate. Vt mulier mortifera ſerpentis verba narrauit ita modo ṽba viuificatoris, vt à qua tunc mors, modo ab ea vita. m ℂFratribus meis. Ante etiam ſeruos vocauit, modo fratres, vt poſt reſurrectionem eandem humanitatem reſumpſiſſe, & illos idem ſperare doceat. n ℂVt eant in Gali. Non tamen ibi ſolū, neq; ibi primum viſus eſt à diſcipulis. Lucas enim & Iohannes ſatis apertè dicunt, ipſo die reſurrectionis dominum viſum eſſe in Ieru
Ioh.20.d. ſalem: Primo Mariæ Magdalenæ, quando dictum eſt ei: Noli me
Luc.24.b. tangere. Deinde eidem & alij Mariæ currentibus nūciare apl̄is, qū & pedes eius tenuerunt: viſus eſt etiam ipſo die duobus diſcipulis in via. Viſus eſt etiam & Petro. Quod quomodo factum ſit euāgeliſta nō declarat. Viſus eſt etiā & diſcipulis ſimul, cū loquerent̄ reuerſis illis q̄ cognouerūt eū in fractione panis: quando ſtans in me
Ioh.20.e. dio eorū dixit: Pax vobis. Tamen ſpecialiter Matthæus & Marcus ſcribunt dixiſſe angelum, vel ipſum dominum q̄ ī Galilæa vidēd⁹
Myſticè eſſet. ℂMyſticè quidem, quia Galilæa dicitur tranſmigratio.

☞ Precedet

a ſepulchrum. Et ecce terræmotus fa a
ſPræbens obſequium domino ſuo.
ctus eſt magnus. Angelus enim do b
mini deſcendit de cælo, & accedens c
a ſNon vt egreſſuro ianuas aperiat, ſed vt egreſſum eius pandat, iam factum.
b c reuoluit lapidem, * & ſedebat ſuper d
ſIpſo habitu terribilem futurum reprobis & blandum ſignificat iuſtis.
d eum. † Erat autem aſpectus eius ſi e f
cut fulgur, & ueſtimentū eius * ſicut
ſQuia terribilis impijs.
nix. Prę timore aūt ei⁹ exterriti ſunt g
a ſQuia vitam viuere ſperabant.
cuſtodes, & facti ſunt uelut mortui.
ſQuia blandus iuſtis.
Reſpondens autem angelus dixit
e mulieribus: † Nolite timere uos.
a ſQuia multi hoc nomine dicebantur, determinat qui cruci. eſt.
Scio enim, quòd Ieſum qui crūcifi h
a ſPer præſentiam carnis.
xus eſt, quæritis, nōn eſt hic: Surre i k
a ſImpoſsibile eſt non fieri quæ dixit.
xit enim, ſicūt dixit *: Venite, & ui l
a ſEt ſi verbis non creditis.
dēte locum, ubi poſitus erat domi m
f nus. Et citò euntes dicite diſcipulis n
g eius, quia ſurrexit * & ecce præce o
det uos in Galilæam: Ibi eum ui p
debitis: ecce prædixi uobis. † Et q
h exierunt citò dè monumento cum r
timore & gaudio magno currentes s t
ſQuia ſic intente.
i nunciare diſcipulis eius. Et * ecce v
a ſVt maledictum Euæ in mulieribus ſolueretur.
Ieſus occurrit illis, dicens: Auēte. x
k Ille autem acceſſerunt, & tenue y
runt pedes eius, & adorauerunt z
eum. Tunc ait illis Ieſus: Noli a
l m te timere. Ite, nunciate fratribus b
ſNon in Iudæa ſed in Gentibus.
n meis, ut eant in Galilęam: ibi me ui

p̄pararet exitū de ſepulchro dn̄o reſurgēti: qa Chriſt⁹ exijt clauſo ſepulchro, ſicut ītrauit ad diſcipl̄os ianuis clauſis, ſed vt oñderet ſepulchrum vacuū, & reſurrexiſſe dominū. hoc eſt ergo qđ dicit̄: Et ecce terræm. fa. eſt magnus. Cuius cauſa ſubdit̄: b ℂAngelus autem do. de ſce. i. de cæ. i. ṽtute ei⁹ fact⁹ ē ille terræmotus qa corporalia obediunt angelis ad nutū q̄tū ad motū localē. c ℂEt accedēs re. la. vt oñderet Chriſti reſurrectionē completam. e ℂErat autē aſpe. ei⁹ ſicut ful. ad incutiendū terrorem cuſtodibus. f ℂVeſti. eius ſicut nix. ad dandū cōſolationē mulieribus, propter quod ſubditur: g ℂPræ timore autem eius exterri. ſunt cu. & illud qđ ſequitur: Reſpondens autem angel⁹ dixit mulieribus: nolite time. h ℂScio enim Hîc ponitur dn̄icæ reſurrectionis manifeſtatio: quæ quidē reſurrectio priò manifeſtatur mulieribus ipſum deuotè quęrentibus. Et hoc eſt q̄ dr̄: Scio enim, q̄ Ieſum q̄ crucifixus eſt. Hoc addit̄ ad differentiā alioꝝ: qa multi erāt qui vocabant̄ nomine Ieſu. i ℂQuæritis. in ſepulchro ſicut mortuū. k ℂNō eſt hic ſurre. enim ſicut di. Hoc autem addidit angelus, vt reduceret ad memoriā ṽba Chriſti dicta ante paſſionē ſuā, vt ſic magis crederent reſurrectionem eius factam. l ℂVenite & ui. lo. vacuū ſcilicet. m ℂVbi poſitus erat. & patet litera. Sequitur: o ℂPræcedet uos in Gali. ibi. eum ui. non ſolū in beatitudine, ſed ī propinquo tp̄e & ꝓpinq̄ regione an̄q; aſcendat in cælum. q ℂEt exierūt. Hîc ponit̄ manifeſtatio dn̄icæ reſurrectionis p ipm̄ dn̄m apparentē mulierib⁹ de ſepulchro reuertētibus: & hoc D eſt q̄ dicitur: Exierunt cito. ad denunciandum bonos rumores Chriſti diſcipulis. r ℂCū timore. ex inſolita angeli viſione. s ℂEt gaudio magno. ex Chriſti reſurrectione. t ℂCurrentes nūci. diſcipulis: Mar.xvj. dicitur q̄ fugerūt de monumento, timentes & nemini q̄dquā dixerunt. Dicendū, q̄ verbū Marci intelligendū eſt de militibus, qui iacebant præ timore ſicut mortui: & nemini illoꝝ mulieres aliqd dixerūt, ſed verba angeli cum eis loquentis apoſtolis dixerunt: v ℂEt ecce Ie. oc. il. reuertētib⁹. ſ. de monumēto, an̄q; venirent ad apoſtolos. x ℂDicens: Auete. ṽbū eſt conſolatorium. y ℂIlle aūt acceſ. & tenue. pedes e. ex deuotione. z ℂEt adorauerunt eū adoratione latriæ. a ℂTunc ait illis nolite timere. Hoc dicit ad earū pfectā cōſolationē, qa timor q̄ inuaſerat eas ex aſpectu angeli, adhuc nō totalit̄ receſſerat ab eis. b ℂIte & nūcia. Diſcipulos ſuos vocat fratres, eos amicabili⁹ noīans ſolito, vt ſecuri⁹ accedant ad eum, & non timeant accedere. propter hoc q̄ reliq̄rāt eū in ſua captione

C

※ ab oſtio

† ſpecies forma

※ album

※ Vobis

※ à mortuis

† Mar.16.b Luc.24.a.

※ dum ibāt vt renunciarēt diſcipulis eius.

Moraliter

Mora. a ℂEt ecce ter. Bed. Qđ terræmot⁹ reſurgēte dn̄o ſicut & ipſo morieūte ī cruce fact⁹ eſt magn⁹, ſignificat terrena pri⁹ corda, p fidē paſſiōis ac reſurrectionis ei⁹ ad pn̄iam cōcutiēdo ſalubri pauore cōmota. b ℂAnge. e. do. deſ. de cæ. Angelus iſte ſignificat bonū p̄latū. de q̄ dr̄ Malach. ij. b. Angelus dn̄i exercituū eſt, qui deſcendit de altitudine cōtēplatiōis diuīæ, ꝓpter reuelationē neceſſitatis fraternæ. d ℂReuoluit la. īpedimētū tollens accedendi ad Chriſti monumētū, qa monet mētes ſubditorū ad cōſiderationem mortis Chriſti p cōpaſſionē, & reſurrectionis ei⁹ p cæleſtiū amorē. e ℂAſpectus ei⁹ ſicut ful. nā obſtinatos terret. f ℂEt ue. e. ſi. nix. qa pœnitētes demulcet: ī ſignū hui⁹ ſubdit̄: g ℂPræ ti. au. e. ex. ſ. cu. & mu. di. No. ti. uos. Veni. & ui. lo. p diligētem meditationē p̄dictorū. n ℂEt cito eun. i. alios īducētes ad ſimile bonū. o ℂPræcedet uos ī Ga. q̄ trāſmigratio īterpretat̄, quia Chriſt⁹ trāſmigrās ad cæleſtia p̄ceſſit ad p̄parādū electis ſuis loca. p ℂIbi eum ui. facie ad faciem in gloria. v ℂEt ecce Ie. occurrit illis. Ra. Per hoc oſtendit omnibus iter virtutum inchoantibus, vt ad ſalutem ꝑpetuā ꝑuenire q̄ant, adiuuando ſe occurrere.

Nicolaus de Lyra.

liter poſſent ingredi ad vngendum Chriſtum. a ℂEt ecce terræm. Hîc deſcribitur angelica apparitio, non ad hoc q̄ angel⁹ præpararet exitum

※ Pecuniam

E Præcedet ergo vos in Galilæam.i.gr̄a dei tranſmigratura à Iudæis
ad gētes p̄cedet vos viam in cordib⁹ eorū p̄parādo:& ibi videbi-
tis eum,i.membra eius & viuū corp⁹ ei⁹ ibi inuenietis. Vel Gali-
læa dicitur reuelatio,nō ī forma ſerui,ſed in ea ī q̄ patris eſt æqua-
lis.Illic nos p̄ceſſit,cum ſimiles ei erimus,ibi videbimus eum ſi-
1.Ioh.3.a. cuti eſt.Et hæc eſt beata reuelatio vel trāſ
migratio de iſto ſeculo ad æternitatem.
a ℂ Pecuniā copio.Hiero.Qui rebus
eccleſiæ abutūtur in alijs rebus quibus ſu
am expleant voluntatē,ſimiles ſunt Scri-
barum & Phariſæorū & ſacerdotū redi-
mentiū mendaciū & ſanguinem Salua-
toris. b ℂ Furati ſunt eū n.dor. Au-
gu.Si dormierūt,quō viderūt? Si nō vi-
derūt,quō teſtes eſſe potuerūt? ℂ Auari
cia q̄ captiuauit diſcipulū comitem dñi,
decepit & milites cuſtodes ſepulchri: &
ſic Iudæos ſeduxit,vnde ſubdit:Et diuul
ga.eſt. c ℂ Abierunt. A Ieruſalem in
Ga.In montem: quia corpus de commu
ni terra ſuſceptū iā ſuper oīa terrena erat
eleuatum.Et monet nos,vt ſi eum videre
volumus,ad ſuperna de īfimis eleuamur
† ſub præſide id ē,ſi res apud illum iudicē agatur. Præceſſit Chriſtus primitiæ dormientiū
ſequuntur alij in ſuo ordine, & videntes
eū adorāt.i.ſine fine laudant. d ℂ Qui
dam au.Dubitauerūt vt Lucas ait: exi-
ſtimantes ſe ſpm̄ videre,quē moriēdo tra
Luc.24.f. didit. e ℂ Et acce.Et iō pius magiſter &
illos ad fidē confortat, & dubios ad fidē
vocat,intimans ad quātā peruenerit glo
riam. f ℂ Data eſt.Hoc non de coæter
na patris diuinitate,ſed de aſſumpta dicit
Hebr.2.b. hūanitate,in q̄ minor angelis,in q̄ etiam
glīa & honore coronatus eſt & oīb⁹ ſup-
poſitus. g ℂ Euntes.qa iam in lucē ve-
F nit,qđ hactenus quibuſdā de cauſis du-
biū hoīb⁹ fuerat. h ℂ Docete.Cōgru⁹
ordo. Primò em̄ docendus eſt auditor.
Deinde fidei ſacramentis imbuendus,tūc
ad ſeruanda mandata inſtruendus.Quia
niſi prius anima fidem recipiat, non eſt
dandus baptiſmus, nec valet munda-
ri, ſi poſt non inſiſtat bonis operibus.
☞ Et ecce

debunt. Quæ cùm abijſſent, ecce a
quidam de cuſtodibus uenerunt in b
a ¶Indocta ſimplicitas fatetur veritatem.
ciuitatem, & nunciàuerunt princi- c
¶Miracula quę viderant.
pibus ſacerdotum omnia quæ facta d
a ¶Aſtuta duplicitas modum quęrit quomodo aſtruat falſitatem.
fuerant.Et congrēgati cum ſeniori e
a ¶De templo acceptam,ſicut prius.xxx.argenteos.
a bus conſilio accepto pecūniam co- f
pioſam dederunt militibus dicen-
tes: Dicite, quia diſcipuli eius no-
b cte uenerunt, & furati ſunt eum no
¶Furtim eum ſublatum.
bis dormientibus. Et ſi hoc audi-
a ¶Ne quidquam a vobis exigat.
tum fuerit † à præſide, nos ſuàdebi-
¶Abſque periculo.
mus ei, & ſecuros uos faciemus. At
illi accepta pecunia, fecerunt ſicut
a ¶Error empti mendacij perſeuerat ne in Chriſtum credant.
erant edocti. Et diùulgatum eſt g
uerbum iſtud apud Iudæos uſque
in hodiernum diem. Vndecim au- h
c tem diſcipuli abierunt in Galilæam i
in montem ubi conſtituerat illis Ie- k
a ¶Credentes, ſe ante eum humiliauerunt.
ſus.Et uidèntes eum adorauerunt, l
a ¶Dubitatio eorum noſtram auget fidem.
d quidam autem dùbitauerunt.Et ac m
e cedens Ieſus loquutus eſt eis, dicēs: n
a ¶vt qui ante regnabat in cælo,per fidem regnet in terris.
f Dàta eſt mihi omnis poteſtas in cæ o
a ¶Id eſt primum cathetizate:quia ſine fide impoſſibile eſt placere deo.
g h lo & in terra. † Eūtès ergo docete oēs p q
a ¶Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpirituſancto,nō poteſt intrare in regnum cælorum.
gentes, bàptizantes eos in nomi-
¶In inuocatione nominis. ¶In proceſſione trinitatis.
ne patris & filij & ſpirituſſancti: t

Nicolaus de Lyra.

† Mar.16.ſ. ☙ ſua captione. a ℂ Quæ cum abijſ
ſent.Hic declarat̄ reſurrectio Chriſti per
teſtimonium cuſtodū,qui vt dicitur hîc
b ℂ Venerunt in ciuita.de ſepulchro
Chriſti,quod erat aliquantulū extra Ieru
ſalem,vt dicitur Ioh.xix. c ℂ Et nunci.
prin ſa.à quibus erant poſiti ad cuſtodi
endum ſepulchrū Chriſti. d ℂ Omnia quæ fac.fue.ſ.Chriſti re-
ſurrectionē,& angeli terribilē apparitionem. e ℂ Et congrega.
cum ſenioribus.Iſtud mendacium militū emerunt care,quod ad
huc tenet Iudæos in errore.vnde ſequitur poſtea: g ℂ Et diuul-
gatū,tanq̄ verū qđ tamen erat falſum apud Iudæos vſq; in hodi
ernum diem. h ℂ Vndecim au.diſ. Hîc ponitur reſurrectionis
manifeſtatę diuulgatio,& primò quantum ad Chriſti diſcipulos.
ſecundò,quantum ad omnes populos,ibi:Euntes ergo. In pria
ergo parte dicit:Vndecim autem diſcipu.quia Iudas erat mor
tuus,vt viſum eſt cap.præcedenti. i ℂ Abierunt in Galilæam.
ſecundum mandatum Chriſti & angeli. k ℂ In montem.ſ. Tha-
bor,in quo transfiguratus fuit coram Iacobo,Petro & Iohanne,vt
habitum eſt ſupra capi.xvij.Ibi enim paucis oſtēderat gloriam ſuę
reſurrectionis,vt ibidem dictum eſt:& ideo ibi reſurrectionem cō
pletam manifeſtauit omnibus diſcipulis ſus.Vnde probabilit̄ cre-
ditur,quòd illa fit manifeſtatio,de qua ſcribit Apoſtolus.j.Cori.
xv.a.Deinde viſus eſt plus quàm quingentis fratribus ſimul.hîc ta
men non exprimuntur,niſi vndecim Apoſtoli,qui erant principa
les Chriſti diſcipuli.Prius tamen viſus eſt ſepties perſonis ſpeciali-
bus.Primò,Mariæ Magdalenæ manenti iuxta ſepulchrum alijs re
cedentibus, vt dicitur Iohannis vigeſimo & Mar.decimoſexto. Se
cundò,ipſi Mariæ Magdalenæ cum alijs mulieribus à ſepulcho re-
uertentibus:quia poſtquam viderat Chriſtū,ſequuta eſt alias,& in
uenit eas in itinere,& tunc apparuit eis Chriſtus. Tertiò,Petro, ſe-
cundum quod habetur Lucæ vltimo licet non habeatur expreſſè
ex euangelio

ex euangelio quando facta eſt ei iſta apparitio.Probibale tamē eſt G
q̄ hoc fuit quando ipſe & Iohānes cucurrerunt ad monumētū:&
non inuento corpore Chriſti abijt Petrus mirans ſecum quod fa-
ctum fuerat,vt dicitur Lucæ vlti.& ideo dū eſſet in tali admiratio
ne ſolitarijs creditur Chriſt⁹ ſibi apparuiſſe.Quartò,apparuit duo
bus diſcipulis euntibus in Emaus,vt habe
tur Luc.vlti.Quintò,apparuit decē apo-
ſtolis abſente Thoma,vt habetur Ioh.xx.
Et iſte quinq; apparitiones factæ ſunt ipa
die reſurrectionis,vt patet euangelia intu
enti.Sextò, apparuit vndecim apoſtolis,
exiſtente ibi Thoma,vt habetur Iohannis
xx.& fuit octaua die poſt reſurrectionem,
vt habetur ibidem.Septimò,apparuit Pe
tro & ſocijs ſuis ad mare Tyberiadis,vt ha
betur Iohan.vlti.Et octauò, in mōte Tha
bor: vt hîc dicitur apparuit apoſtolis &
multis alijs. Et iterum bis apparuit diſci-
pulis in die aſcenſionis:ſemel in Ieruſalem
ipſis conueſcentibus, & ſemel in monte
Oliueti hora ſuæ aſcenſionis: vt habetur
Marci vltimo:& Lucæ vltimo.& Actu.j.
Sequitur: l ℂ Et uidentes eum ado
rauerunt.adoratione latriæ. m ℂ Qui
dam autem dubitauerunt.Ex quo pa
tet,quòd ibi erant alij quàm apoſtoli,qui
iam erant certificati de eius reſurrectione,
etiam Thomas qui inter alios fuit magis
incredulus. & hæc patent ex præcedenti-
bus. n ℂ Et accedens Ieſus loquu-
tus eſt eis dicens.ad certificandum eos
qui dubitabant de ſua reſurrectione, di-
cens: o ℂ Data eſt mihi omnis po-
teſtas in cælo & in terra. quia licet
Chriſtus quantum ad diuinitatem ab æter H
no haberet hanc poteſtatem, & inquantū
homo ab inſtanti conceptionis haberet
poteſtatem in cælo & in terra autoritati-
uè, tamen executiuè non habuit ante re-
ſurrectionem ſuam:ſed voluit eſſe paſſibi
litati ſubiectus propter noſtram redem-
ptionem. p ℂ Euntes ergo. Hîc po-
nitur diuulgatio dominicæ reſurrectio-
nis quantum ad omnes populos, quæ fa-
cta eſt per prædicationem apoſtolorum
per vniuerſum orbem. Et hoc eſt quod
dicitur: q ℂ Docete omnes gentes.
prius enim dixerat eis,quòd ſolum prędi
carent Iudæis vt ſupra dicitur.x.cap.quia
ante Chriſti reſurrectionem fides Chriſti
non erat diuulgāda per vniuerſum orbē,
vt ibidem dictum eſt. r ℂ Baptizan-
tes eos.Præpoſuit,docete,quia catheciſ-
mus debet præcedere baptiſmum: vnde adulti prius debēt inſtrui
de his quæ p̄tinent ad fidem q̄ baptizent̄. s ℂ In no.ꝓpē vnitatē
ſubſtātię. t ℂ Pat.& f.ꝓpē diſtīctionē p̄ſonarū.Iſta ē forma baptiſ
☙ mi inſtituta

Moraliter ※ f ℂ Pecuniam copioſam dederunt militibus dicentes
Dicite. Hilarius. Emitur ergo reſurrectionis ſilentium, & fur-
ti mendacium argento:quia honore ſeculi qui in pecunia eſt & cu-
piditate Chriſti gloria denegatur.Item iſtis Iudæis ſimiles ſunt qui
cum magnis ſumptibus & laboribus conantur ad ſubuerſionem
veritatis in ſpeculabilibus vel agibilibus,cuiuſmodi ſunt aduoca-
ti doloſi & doctores glorioſi. Et illi qui eos ad hoc inducunt.
h ℂ Vndecim autem diſcipuli abierunt in Galilæam in
montem ubi conſtituerat illis Ieſus.Rab. In monte quidem
apparuit eis dominus,vt ſignificaret quòd corpus quod de com-
muni generis humani terra naſcendo ſuſceperat,iam ſuper omnia
terrena ſubleuabat,Et vt admoneret fides ſi illic celſitudinem reſur
rectionis eius cupiunt videre,hîc ab infimis voluptatibus ſtudeant
ad ſuperna deſideria tranſire. p ℂ Euntes ergo docete omnes
gentes baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritu
ſancti.Ex hoc patet,quòd prædicatores euangelij debēt omnibus
magnis & paruis ſine acceptione prædicare & miniſtrare ſacramē-
ta ſecundum gratiam & poteſtatem immediatè à domino vel per
miniſtros ſuos ſibi datā,Quibus promittitur aſſiſtentia domini,cū
dicitur:Et ecce vobiſcum ſum,&c.ſcilicet dirigendo ſermonem ad
ſalutem audientium & meritum veſtrum.

A a ℂ Et ecce ego uobiſcūſum. Quæ autem merces piæ cōuer
☞ ſationis,quòdve pignus futuræ beatitudinis etiam in præſenti
ſit fidelibus,ſubdit:Ecce ego vobiſcum ſum &c. ℂ Quod apoſto
lis,p̄ ſucceſſiones vniuerſali eccleſiæ promittit. Nota quòd vſq;
in finem ſeculi non ſunt defituri qui diuina manſione ſunt digni.
ℂ Aug.Pria ſabbati diluculo (ſicut oēs
euāgeliſtæ conſentiunt) ventū eſt ad mo
numētū.Iam factū erat,qđ ſolus Matthę
us ait,de terræ motu & reuoluto lapide,
& territis cuſtodib⁹. Venit autem Maria
Magdalena cæteris feruentior. Vnde Io
Ioh.20.a. hannes de ea cōmemorat tacitis alijs,quę
cū ea fuerāt: videnſq; lapidem ſublatum,
anteq̄ diligentius inſpiceret,credens ſub-
latum corpus,cucurrit nunciās Petro &
Iohanni,qui etiā cucurrerūt ad monumē
tū:& non inuento corpore crediderunt,
qđ Maria dixerat,ablatum,abieruntq;. Maria autem ſtetit foras
plorās,in horto.ſ.vbi ingreſſæ fuerant. Tunc viderūt angelum ſe-
dentem ſuper lapidem reuolutum,de quo Matthæus & Marcus di
cunt.Qui dicit illis:Nolite timere:ſcio enim q̄ Ieſum qui crucifix⁹
eſt quæritis.Quibus ſimilia Marcus non tacuit.Ad hæc verba Ma
Ioh.20.c. ria dum fleret inclinauit ſe, & proſpexit in monumēto,& vidit du
os angelos,vnum ad caput & vnum ad pedes ſedentes in albis. Di-
cunt illi:Mulier,quid ploras? Quia tulerunt dominum meum, &
neſcio vbi poſuerunt eum.Hîc intelligendum eſt angelos ſurrexiſ-
Luc.24.a. ſe, vt & ſtantes viderentur ſicut Lucas ait, qui & eos dixiſſe refert:
Quid quæritis viuentem cum mortuis.&c. Poſt hæc conuerſa eſt
Ioh.20.d. Maria retro: & vidit Ieſum ſtantem (vt Iohannes ait, & neſciebat
quia Ieſus eſſet, putans hortulanum:vbi & nominata agnouit eū
cui & dictum eſt. Noli me tangere. Tunc egreſſa eſt de monumen
to, id eſt de loco ante lapidem effoſſum:& cum ea aliæ quas (vt
Mar.16.b. Marcus ait) timor inuaſerat, & nemini quidquam dicebant. Tunc
Matt.28.b. iam ſecundum Matthæum:Ecce Ie.oc.e.di.Auete.Illæ autem ac.&
te.pe.e.Sic colligimus & angelorum allocutionem bis eas habuiſ-
ſe venientes ad monumentum,& ipſius domini ſemel,quādo Ma-
B ria hortulanum putauit:& nunc cum eis iterū occurrit, vt eas ipſa
repetitio firmaret.Venit ergo Maria Magdalenę nuncians diſcipu
Luc.24.b. lis,& aliæ quæ cum ea erant,quas Lucas commemorat. Plures q-
1.Cor.15.a. dem fuerunt apparitiones quod innuit Paulus dicens:Viſus eſt Ia-
cob,viſus eſt plus quàm quingentis fratribus ſimul,ſed decem legi
Ioh.20.a. mus in euangelijs.Quinquies in ipſo reſurrectionis die.Primò ap-
Ibidem.e. paruit Mariæ Magdalenæ flenti ad monumentum. Poſtea eidem
Luc.24.b. & alij Mariæ egredientibus nunciare apoſtolis. Tertiò, Simoni.
Ibidem.e. Quartò,Cleophæ & ſocio eius.Quinto reuerſis illis & narrantib⁹
Ioh.20.f. quomodo cognouerunt eum in fractione panis. apparuit ianuis
Ibidē.21.a. clauſis vbi Thomas abierat.Sexto poſt dies octo, quando cum eis
Matt.28.d. erat Thomas.Septimò, piſcantibus ad mare tiberiadis.Octauò,in
Luc.24.g. monte Galileæ qui non longè erat ab Ieruſalem.Nonò,recumben
Act.1.b. tibus illis vndecim, die quo aſcendit.Decimò, viderunt eum iam
non in terra poſitum,ſed eleuatum in aera,cælos petentem,dicen-
te eis angelo:Sic veniet quemamodum vidiſtis eum euntem in cę-
lum.

a ¶Quia fides ſine operibus mortua eſt.
¶Quæ quidem non ſunt pauca vel leuia.
docentes eos ſeruàre omnia quæ- a
a cunque mandaui uobis. Et ecce b
¶Diuinitate.
ego uobiſcum ſum omnibus die-
¶Cum finitis laboribus mecum regnabitis.
bus uſque ad conſummationem ſe- c
culi.

Nicolaus de Lyra.

☙ mi inſtituta à Chriſto,ſed familiari conſilio ſpirituſſancti quo
dammodo mutata eſt in primitiua eccleſia. quando apoſtoli ba-
ptizabāt in nomine Chriſti,vt habetur Act.decimo & decimono-
no vt nomen Chriſti quod tunc erat odioſum magnificaretur: &
hoc diffuſius tractatur in quarto ſententiarum. a ℂ Docentes
eos ſeruare omnia quæcunque mandaui uobis. videlicet
ſacramenta à Chriſto inſtituta & alia ad fidem catholicam pertinē-
tia. b ℂ Et ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus. &
hoc dupliciter.Vno modo aſſiſtendo eis in operibus miraculoſis
ad confirmationem doctrinæ.Alio modo exiſtendo in ſacramen-
to euchariſtiæ,vbi eſt totus Chriſtus,vt patet ex prædictis capitu.
vigeſimoſexto. c ℂ Vſque ad conſummationem ſeculi.
Ex quo patet quòd fides catholica non deficiet vſque ad finem mū
di,quantuncunque tribulationibus agitetur. Aduertendum etiā.
quòd licet deus non aſſiſtat continuè doctoribus eccleſiæ per ope
rationem miraculorum:quia non eſt neceſſe cum fides chatholica
ſit ſufficienter confirmata per miracula facta in primitiua eccleſia.
tamen aliquando hoc modo aſſiſtit eccleſiæ faciendo miracula ali-
qua ad conſolationem fidelium. Aſſiſtit etiam eccleſiæ ſemper ipſā
dirigendo per occultos inſtinctus ſpirituſſancti,vt ſic non deficiat
fides Petri. Ad laudem & gloriam domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui
eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Incipit procemium uenerabilis patris fratris C
Nicolai de Lyra in euangelium Marci.

FAcies leonis à dextris ipſorum quatuor,Ezech.j.cap.
Scđm q̄ dictū fuit in principio euangelij ſcđm Mat-
thæū per quatuor facies q̄s vidit Ezechi-
el ꝓpheta in animali vno,deſignat̄ q̄tuor
euāgeliſtæ ſeu quatuor euāgelia ab eis ſcri
pta de dño nr̄o Ieſu Chriſto:& ſicut ī facie
hoīs deſignatur euāgelium Matthæi, ſic
in facie leonis deſignatur euangeliū Mar-
ci.de q̄ dicitur verbū propoſitum.Facies
leonis,&c.In quo q̄dē verbo circa Marci Quatuor notāda circa Marci euāgelium.
euangelium poſſum⁹ q̄tuor notare, vide
licet:Procedendi modū,cū dr̄:Facies.Spe-
ciale ſubiectū,cū dr̄, leonis.Ordinē vel ſi-
tū,cū dr̄:à dextris.Ipſi⁹ cū alijs certū nume
rū,cū dr̄:ipſorū quatuor. ℂ Circa primū conſiderandū,q̄ licet faci
es ſit breuis ps corporis:tñ in ea cōtinent̄ oēs ſenſus videlicet viſus
auditus,&c.ſic in euāgelio Marci licet ſit breue reſpectu aliorū: tñ
in eo breuiter continent̄ ſententiæ aliorū triū euāgeliorū,ſecundū
quod dicit Grego.ſup Ezech.Si quæras quid Marcus de incarna-
tione dñi ſenſerit,hoc nimirū qđ Matthæus Lucas & Iohannes.&
ideo talis modus procedendi in quo ſub quodam cōpendio cōti-
nent̄ aliorū ſnīæ cōpetenter p̄ faciem deſignant̄:de quo pōt accipi
illud qđ dr̄ Eſther.xv.d.Facies tua plena gratiarū:quia modus ꝓce
dendi ipſius ſcti Marci euangeliſtæ,licet ſit breuis vt dictum eſt,tñ
plenius eſt ſnīarū gratioſarū:& ſic patet primum. ℂ Circa ſecūdū
conſiderandū,q̄ licet Marcus de omnibus Chriſti factis ſcribat,ſi-
cut & alij: tñ ſpecialit̄ verſat̄ & immorat̄ circa reſurrectionē & re-
gnū Chriſti qđ aſſequutus eſt Chriſt⁹ in ſua benedicta reſurrectio
ne ſcđm qđ dixit apl'is immediatè poſt reſurrectionē ſuā. Matth.
vlti.d.Data eſt mihi oīs p̄tās in cælo & in terra.Qđ quidem regnū
p̄ leonē cōuenient̄ deſignat̄,q eſt rex aīalium,vt dicit Iſidor⁹ libro
Etymol.xij.& iō ſpeciale ſubiectū, circa qđ ſpecialiter immorat̄:
ℂ Marci euangelium deſignat̄ in nomine leonis:& hoc ꝓpter tria Quare euāgeliū Marci in leone deſignatur.
q̄ in reſurrectione Chriſti reperiuntur & ꝓprietatibus leonis aſſi-
milantur.Primū eſt,reſurrectionis efficiens principium,qđ in alijs
hoīb⁹ eſt extrinſecū, ſed ī Chriſto fuit intrinſecū,ſcđm qđ ipſe di-
cit Ioh.x.d. Poteſtatē habeo ponēdi aīam,& p̄tātē habeo iterū ſu-
mēdi eā,quia ꝓpria v̄tute reſurrexit. Et ſimile huius in ꝓprietate D
leonis reperit̄.Dormit em̄ oculis apertis,ſecūdū q̄ dicit Iſido. vbi
ſupra.Licet aūt caro Chriſti in ſepulchro dormierit p̄ verā mortē
& aīę ſepationē,tñ diuinitas vtroq; cōiūcta vigilabat,ſcđm qđ dr̄
Cant.v.a.Ego dormio & cor meū vigilat. & v̄tute huius deitatis
ſic vigilātis ſurrexit à ſomno mortis.vñ pōt exponi de eo qđ dicit̄
Iere.iiij.b.Aſcēdit leo de cubili ſuo:qa Chriſt⁹ q eſt leo de tribu Iu
da de ſepulchro aſcēdit v̄tute ꝓpria.Scđō aſſimilat̄ leoni ꝓpē tp̄s
& modū:qa reſurrectio Chriſti facta eſt poſt triduū: qđ tñ accipit̄
p̄ ſynecdochē,ita ſilr leo nat⁹ de nouo tribus dieb⁹ dicit̄ dormire ſe
cūdū Iſidorū vbi ſupra, & poſtea fremitu & rugitu patris excitat̄:
ſic Chriſt⁹ poſt triduū dormitionis ī ſepulchro v̄tute dei patris fu-
it excitat⁹ à mortis ſomno,ſcđm qđ dr̄ Actu.iij.c. Hūc deus ſu-
ſcitauit à mortuis,&c.& iō de hoc poteſt exponi illud Gen̄.xlix.b.
Catulus leonis Iuda.& ſubdit̄:Requieſcens accubuiſti vt leo. ſ.in ſe-
pulchro.& ſubdit̄:Quis ſuſcitabit eū.ſ. de ſomno mortis poſt tri-
duum? Ad qđ pōt rñderi,deus pater, vt patet ex p̄dictis.Nec iſtud
dictū cōtrariat̄ ei qđ p̄miſſū eſt.ſ.q̄ Chriſt⁹ reſurrexit v̄tute ꝓpria
qa vna & eadē ſimplr eſt p̄tās patris & filij.Tertiò aſſimilatur reſur
rectio leoni ꝓpter aſſequutū imperiū:qa licet Chriſtus añ reſurre-
ctionē ſuā humilis & abiect⁹ apparuerit,tñ in reſurrectione domi-
niū obtinuit,ſcđm qđ dicit Apl's ad Phil.ij.a.Humiliauit ſemetipſū
fact⁹ obediēs vſq; ad mortē,mortem autem crucis. Propter quod
& deus exaltauit illū,& donauit illi nomē quod eſt ſuper oē nomē
vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cæleſtium,terreſtriū,& in-
fernorū,&c.Et in leone inuenit̄ huiuſmodi ſilitudo.ī q̄tū eſt rex aīa
lium,vt p̄dictū eſt:& iō nomē leonis dr̄ à leon Græcè qđ ſignificat
regē Latinè.& de hoc dr̄ Apoc.v.b.Ecce vicit leo de tribu Iuda:qa
per ſuā benedictam paſſionē & reſurrectionē ſubiecit ſibi omnem
creaturā:& ſic patet ſecundum. ℂ Tertiò in verbo p̄aſſumpto no-
tat̄ huius euāgelij ſitus vel ordo,cū dr̄:A dextris.In illa em̄ viſione
imaginaria Ezechieli prophetę oſtenſa ſic apparebat animal habēs
q̄tuor facies q̄ facies hominis erat in directo aſpectu ꝓphetę,facies
autem leonis in dextera parte,& bouis in ſiniſtra.& ideo ſicut euan
gelium Matthęi,quod deſignatur per faciem hominis ponitur pri
mum,ita euangelium Marci rationabiliter ponitur ſecundū: quia
dextera pars prior eſt ſiniſtra:& de hoc poteſt exponi quod dicitur
Deuterono.xxxiij.d. In dextera eius ignea lex, id eſt lex euangelica

 ☙ à Marco

Incipit quædam introductio circa hũc prologũ.

E Quatuor ĩ euangelijs
HIeronymus. Quatuor ſunt q̃litates de quibus ſancta
euangelia cõtexuntur. Præcepta, mãdata, teſtimonia,
exempla. In præceptis, iuſticia: in mãdatis, charitas: in
teſtimonijs, fides: in exemplis, pfectio. Præ
Matt.10.a. cepta huiuſmodi: In viã gentiũ ne abieri-
Pſal.33.c. tis, hoc eſt: diuertere à malo. Mandata vt
Ioh.13.d. hoc: Mandatum nouum do vobis, vt dili
gatis inuicem: hoc eſt facere bonũ & chari
Ioh.8.c. tatẽ implere. Teſtimonia quæ in ore duo
Iohã.1.b. rum vel trium teſtium, vt hoc: Iohannes
teſtimoniũ perhibet de me: ſed habeo teſti
monium maius Iohanne: Eſt eñ pater q
teſtimonium perhibet de me. Exempla vt
Matt.11.d. hoc: Diſcite à me, quia mitis ſum & humi
Ibidem.5.g lis corde. Et: Eſtote perfecti ſicut & pater
Ioh.13.b. veſter, & alibi: Excẽplũ eñ dedi vobis, vt
Pſal.18.c. & vos ita faciatis. De his eñ Dauid: Præce
ptũ domini lucidum illu. Hiſtoriã maxiè
Ibi.118.m. præcepta continent. Et alibi. Latum man
Ibidem. datũ tuum nimis: quia qui diligit pximũ
Pſal.18.d. totã legem impleuit. Itẽ: Teſtimonia tua
intellexi. Et alibi: Teſtimoniũ domini fide
le, quia plus fide animi q̃ oculis carnis te-
Ibidem.c. ſtimoniũ indiget. Quarto. Iudicia domi-
ni ve.iu.in ſe. Vt ſic.ſ. ſint iudiciorũ nroꝝ
exempla iuſtificata, ſicut in iudicijs dei cõ
Ibid.118.p. parata habemus. Vñ idẽ alibi: A iudicijs
Matt.7.a. eñ tuis timui. In quo eñ iudicio iudica-
uerimus, iudicabitur de nobis. In his qua-
tuor qualitatibus ſunt timor, fides, ſpes,
charitas. Timore nãq; incipimus, fide ſer-
uamus quæ incipimus: ſpe erigimur, cha-
1.Tim.1.a. ritate cõſummamur. Finis enim præcepti
eſt charitas. Hi ſunt quatuor menſes, quos
Ioh.4.c. Chriſtus ante meſſẽ prædixit dicẽs: Nõne
quatuor menſes ſunt vſq; ad meſſem: Vt
& nos p præcepta domini atq; mandata,
F ac teſtimonia, & exempla, maturos poſt iudicium metam⁹ fruct⁹
cũ gaudio: qui in lachrymis timoris ſemina pœnitentiæ iactauim⁹
in terra, noſtros portantes charitatis manipulos cum gaudio meta
mus in cælo. ℭ Hieronymus. Marcus euangeliſta dei, Petri diſci-
pulus, Leuiticus genere & ſacerdos: in Italia hoc ſcripſit euangeliũ
primus Alexandriæ epiſcop⁹: cuius per ſingula opus euangelij di-
cta ſcire, & in ſe diſponere: & diſciplinam in ſe legis agnoſcere, &
diuinam domini in carne intelligere naturam. Qui ſeminat poſt
Matthæum, qui fremit vt leo, qui volat vt aquila, qui diſcit vt ho
mo, qui immolat vt ſacerdos, qui irrigat vt flumen, qui flore-
ſcit vt ager qui feruet vt vinum. Chriſtus enim de quo lo-
quitur: vt homo naſcendo, vitulus moriendo, leo reſurgendo.
☞ aquila aſcendendo

Nicolaus de Lyra.

à Marco deſcripta quæ dicitur ignea, quia accendit animos fi-
delium ad amorem cæleſtium inquantum deſcribit reſurrectionẽ
Chriſti, per quam introducimur ad cæleſtia: quia tũc Saluator no
ſter deuicta morte æternitatis nobis aditum reſerauit, ſicut dicitur
in Collecta Paſchę. & in ſignum huius angelus reſurrectiõis Chri-
ſti nuncius qui perennem vitam eius nunciare venerat, rectè in de-
xtera ſedebat ſecundum qd' dicit beatus Gregorius Homel.xij. Et
ſic patet tertium. ℭ Quarto in verbo præaſſumpto deſcribit nu-
merus determinatus euangeliorum, cũ dicitur: Ipſorum quatuor.
Circa quod conſiderandum, q̃ licet plura euangelia & à pluribus
fuerint ſcripta, quatuor tamen tantũ ſunt approbata, ſecundũ qd'
dr̃ in prologo ſup Matthæum: & hoc propter figuram ſacramenti
quia iſte quaternarius numerus multipliciter fuit in lege figurat⁹.
Primò in quatuor fluminibus de paradiſo exeuntibus, Gen.ij. Itẽ
in quatuor patriarchis principalibus à quibus denominata eſt Ca
riatharbe.i.ciuitas quatuor, Gene.xxiij. quia quatuor principales
patriarchæ ſunt ibi ſepulti cum ſuis vxoribus. Tertiò in quatuor
circulis arcæ Teſtamenti. Exo.xxv. Quartò in quatuor pedib⁹ mẽ
ſæ propoſitionis, ibidem. Quintò in quatuor cornibus altaris ho-
locauſtorũ, Exod. xxvij. Sextò in quatuor ordinibus lapidum ra-
tionalis, Exod.xxviij. Septimò in quatuor deambulatorijs dom⁹
Salomonis.iij.Reg.vij. Octauò in quatuor ventis mortuos viuifi-
cantibus, Ezech. xxxvij. Nonò in quatuor minimis terræ, præ cæ-
teris tamen ſapientibus: Prouer.xxx. Decimò in quatuor viris ĩ for
nace deum laudãtibus, Daniel.iij. Vndecimò in quatuor fabris cor- G
nua hæreſum deijcientibus, Zach.j. Duodecimò in quatuor qua-
drigis per orbẽ diſcurrentibus, Zach.vj. Tertiodecimò in quatuor
animalibus oculatis ante & retro, Apoc.iiij. de quibus ibidem ſub
ditur, q̃ requiem non habent die ac nocte dicentia: Sanctus, ſanct⁹
ſanctus dominus deus oĩpotens: Cui eſt
honor & gloria ĩ ſecula ſeculorũ. Amẽ.

Incipit Prologus beati Hieronymi in Euangelium ſecundum Marcum.

MArcus Euangeliſta [a] dei electus & Petri [b] in baptiſmate fili-us atq; in diuino ſermone diſcipulus, ſa- [c] cerdotium in Iſrael agens, ſecũdum carnem Leuita, conuerſus ad fidem Chriſti euãgelium in Italia ſcripſit: [d] oſtendens in eo quid & generi ſuo [e] deberet & Chriſto. Nam initium [f] [g] principij in uõce propheticæ ex- [h] clamationis inſtituens, ordinem [i] Leuiticæ electionis oſtendit, ut [k] prædicans prædẽſtinatum Iohan-nem filium Zachariæ in uoce an- [l] geli annunciantis emiſſum. Non [m] [n] ſolum uerbum carnem factum,

(Interlinear: ¶ Confirmationem. — a ¶ Quæ eſt de Iohanne Baptiſta, qui eſt de genere Marci, quia de tribu Leuitica: & ita oſtendit Marcus quid debeat generi ſuo. — ¶ i. dignitatis. — a ¶ i. ſola gratia dei creatum. — ¶ i. ad hoc emiſſum, vt eſſet vox & angelus annuncians, quæ notantur in illis duabus autoritatibus: Vox clamantis. Et: Ecce ego mit. an.)

Sequitur poſtil. uenerabilis patris, fratris Nicolai de Lyra in prologum euangelij beati Marci.

MArcus euangeliſta. Euange- Diuiſio
lio Marci beatus Hieronymus
præmittit plogum iſtum: Qui
diuiditur in tres partes: quia primò Hie-
ronymus oſtendit ſcriptoris autoritatem
ſecundò, ſcribendi modum & ordinẽ: ibi:
Nã initiũ principij. tertiò, ordinis ratio-
nẽ, ibi: Deniq;. Circa primũ oſtẽdit auto-
toritas beati Marci ſcriptoris huius euan-
gelij. primò, quantũ ad officium poſt ei⁹
conuerſionem ad fidem catholicam, cùm
dicitur: a ℭ Marcus euangeliſta dei
electus. Ad officium enim ſcribendi euã
gelium fuit à deo electus & aſſumptus. ſe
cundò, q̃tũ ad eruditionem in fide catho
lica pleniorem, cùm dicitur: b ℭ Et Pe-
tri in baptiſmate filius, atque in di-
uino ſermone diſcipulus. Ex hoc eñ,
quòd fuit filius ſpiritualis beati Petri fuit
ei magis familiaris: & p cõſequens ſpecia
lius ab eo eruditus de factis & doctrina
Chriſti, ſecundum q̃ Petr⁹ viderat ĩ Chri
ſto, & audierat ab ipſo: ppter quod certi-
us poterat ſcribere euãgelium à Petro au
ditum, quàm cæteri diſcipuli eius. ter-
tiò oſtenditur eius autoritas ex ſtatu quẽ
habuit ante conuerſionem, cùm ſubdit:
c ℭ Sacerdotium in Iſrael agẽs. quia
ad Sacedotes & Leuitas pertinebat ſcire præ cæteris ſcripturas ve- H
teris Teſtamenti, quæ de Chriſto teſtimonium perhibent. d ℭ In
Italia ſcripſit. vbi tunc vigebat ſtudium quod à Græcia fuerat
Romam tranſlatum: & in eadem ciuitate Marcus rogatus à fratri-
bus ſcripſit iſtud euangelium, vt dicit Hierony. in libro illuſtrium
virorum: & ex ſolemnitate loci ſcriptoris oſtenditur autoritas: qa
in talibus locis non ſolent ſcribere niſi homines autentici. e ℭ O-
ſtendens in eo. Sacerdotes enim Leuitici, qui debent intelligere
ſcripturas prophetarum teſtimonium de Chriſto perhibentium,
ex hoc redduntur magis idonei ad ſcribendum euangelium.
f ℭ Et Chriſto. quia licet breuiter ſcripſerit euangelium, tamen
ſufficienter Chriſto reddidit debitum eius euangelium completè
ſcribendo. g ℭ Nam initium. Hìc conſequenter oſtendit Hiero Diuiſio
nymus ſcripturæ ipſius Marci ordinem. Circa quod ſciendum, q̃
Marcus in principio ſui euangelij ponit quandam præfationem vſ
que ad illum locum: Fuit in deſerto Iohannes: vbi præmiſſa præ-
fatione incipit narrationem. Primò ergo oſtendit Hieronymus or
dinem ſcripturæ Marci quantum ad præfationem ſeu prologum.
Secundò, quantum ad narrationem ſeu tractatum, ibi: Deniq; cũ
perfecti. Circa primum ſciendum, q̃ Marcus in præfatione ſui euã-
gelij ponit duas prophetias. Prima habetur Malach.iij.a. Ecce ego
mitto angelum meum. & loquitur de aduentu Chriſti in mundo:
ad quem denunciandum præmiſſus eſt Iohannes Baptiſta in hac
pphetia deſignatus per angelum. Angelus enim interpretatur nũ-
cius. Secunda habetur Iſa.xl.a. Vox clamantis in deſerto, parate vi
am domini. Et loquitur de aduentu Chriſti in corde humano per
fidem & deuotionem: & de iſtis duobus oſtendit hìc Hieronymus:
licet obſcurè q̃ contineant in præfatione ipſius Marci euangeliſtę,
cũ dr̃: Nam initi. prin. i. initiale principium: ſeu prologum à q̃ in
cipit ſuum euangelium. h ℭ In uo. prophe. exclamationis in
ſtituens. quia prologum ſuum inchoat à prophetijs: vt dictum ẽ:
i ℭ Ordinem Leuiti. electionis oſtendit. i. ſuæ electionis ad
ſcribendum euangelium oſtendit ordinem per hoc q̃ à principio
ſui operis allegat prophetias, quarum intellectum ſacerdotes Leui
tici generis, de quibus fuerat, debebãt habere. k ℭ Vt prædicans
Iohannem prædeſti. i. à deo præordinatum. l ℭ Emiſſum in
uoce angeli. id eſt ſignificatum noĩe angeli, vt dictũ eſt. m ℭ An
nunciãtis. ſcilicet Iohannis. n ℭ Non ſo. uerbum car. factũ. i.
aduentum Chriſti in carnem, per quã in mundo viſibilis apparuit.
Sed & cor-

☞ aquila aſcendendo. ℭ Hiero. Marcum penè intactum, maiores
A noſtri ptereũt, qa penè eadẽ q̃ Matthę⁹ narrat. licet qbuſdã diſtin
ctis teſtimonijs, vt alteri⁹ ala alam alterius tangat animalis, & ro
ta rotam eadẽ via ſequat̃, & verſis adinuicem vultibus ſeſe anima
lia contueãtur. In primò canone Marc⁹ cum Matthęo Lucaq; co
mitatur & Iohãne. In ſecũdo cũ Matthęo
& Luca. In quarto cum Matthæo & Io-
hanne. In ſexto canone comitatur ſemper
cũ Matthæo, vt duo annuli in vno vecte.
Id eſt in quadraginta nouem capitulis
☞ In octauo

ſed & corpus domini in omnia [a] [b] per uẽrbum diuinæ uõcis anima-tũm in initiõ euangelicæ prædi- [c] cationis oſtenderet: ut qui hæc † le- [d] gens ſciret cũi initiũm carnis in dõ- [e] mino, & Ieſu aduenientis habitãcu- [f] [g] lum caro deberet agnoſcere: ãtque [h] in ſe uẽrbum uocis quod in conſo- [i] [k] nantibus perdidẽrat inuẽniret. De-niq; cùm perfecti euangelij opus in- [l] traſſent, à baptiſmo domini prædi-care deum inchoans, non laborauit [m] natiuitatem carnis, quam in prio- [n] ribũs uiderat dicere, ſed totius expri- [o] mens expoſitionem deſerti, iẽiuni- [p] um numeri, tentationem diaboli, [q] congregationem beſtiarum, & mi- [r] niſterium protulit angelorum: ut [s] inſtituens nos ad intelligendum ſin- [t] gula in breui compingens, ne au- [v] tõritatem factæ rei demeret, & per- [x] [y] ficiendi operis plenitudinem nõn negaret. Denique amputaſſe ſibi [z] poſt fidẽ pollicẽ dicitur, ut ſacerdo-tio reprobus haberetur: ſed tantum [a] conſentiẽs fidei prædeſtinata potuit [b] electio, ut nec ſic in opere uerbi pde- [c] ret, quod prius meruerat in genere. [d] Nam Alexãdriæ epiſcopus fuit. Cu- [e] [f] ius per ſingula opus fuit ſcire euan- [g]

(Interlinear: ¶ Eccleſiam. — a ¶ Id eſt prædicationem filij dei. ¶ Quod oſtendit ibi ante faciem tuam, & ante te.ſ. hominem: & hoc eſt quod Chriſto debet. b ¶ Iohannis. — a ¶ i. chariſmatum impletum donis. b ¶ Hoc ibi: Qui præparabit viam tuam. Et ibi: Parate viam domini, rectas facite ſemitas. Et hoc item debet Chriſto. — a ¶ Iohanni. b ¶ Principium carnis. c ¶ In virtute domini & operatione. — a ¶ Se eſſe habi. — a ¶ Vt in ſe inueniret illa caro. — a ¶ Filium dei. ¶ Iohannis. ¶ i. Adam & Eua, & diabolo. — a ¶ Illa caro. b ¶ i. recuperet in Chriſto. — a ¶ i. Matthæo, pluralis pro ſingulari: vel quia plures ante eum ſcripſerunt. — a ¶ Non numerum ieiunij, ſed ieiunij numerum, quod quaſi ſubeſt numero pro myſterio numeri. — a ¶ i. Matthæi dicta deſtrueret. — a ¶ i. prætermiſſum ab eo ſuppleret. — ¶ Fidelibus volentibus ipſum paſtorem.)

† legere

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Sed & corpus do. i. eccleſiam
ſeu congregationem fidelium, quæ eſt cor
pus Chriſti myſticum. b ℭ In oĩa p ue.
di. an. i. viuificatum: quia ſicut anima vi-
uificat corpus vita naturæ, ita verbũ diui
num quod eſt dei filius veniens in menti-
bus hominũ, viuificat eos vita gratiæ: &
vtrumq; aduentũ Chriſti. ſ. in carnẽ & in
mentem denunciauit Iohannes baptiſta p
ſuã prædicationẽ. Et qa iſta prædicatio Io
hannis fuit ordinata ad eruditionem fide-
lium, ideo ſubditur: c ℭ Vt qui hæc
legens ſci i. animaduerteret. d ℭ Cui
initiũ carnis. in deo. i. in Chriſtum, cu-
ius caro non habuit principium ex viro:
quia non de ſemine virili nat⁹ eſt, ſed vir
tute ſpiritusſancti illa caro ſanctiſsima fu-
it formata. e ℭ Et Ieſu aduenien. ha.
i. mentẽ humanã quæ eſt habitaculum ip-
ſius Ieſu venientis in mẽtẽ, vt dictum eſt.
f ℭ Caro debe. agno. i. homo, qui in ſa
cra ſcriptura vocat̃ caro, Iſa.xl.b. Omnis
caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi
B flos agri: quia p prologũ Marci euangeli-
ſtæ homo legẽs debet cognoſcere vtrũq;
aduentũ Chriſti. ſ. in carnẽ & in mentem.
g ℭ Atq; in ſe uerbũ uo. i. dei filiũ qd'
Iohannẽ, q vocatur vox verbi, ſcd'm qd'
habet̃ Ioh.j.c. Ego vox clamantis in deſer
to annunciatum. h ℭ Quod in cõſo.
perdi. i. in primis parentibus ſuaſioni ſer
pentis conſentiẽtibus in quibus genus hu
manum pdidit verbum dei mentes viuifi
cans vita gratiæ. i ℭ Inueni. per fidem
verbi incarnati, quã prædicauit Iohannes
prout traditur in euangelio Marci. Aliter
exponitur ab aliquib⁹ ab illo loco. Caro
deberet agnoſcere. i. pater carnalis Io-
hannis baptiſtę. ſ. Zacharias deberet agno
ſcere, q̃ angelus ei apparens verũ ſibi an-
nunciauerat: quia propter dubium verbi
eius factus eſt mutus. ℭ Atq; in ſe u. uo.
i. loquelam articulatã. Quod in conſo.
per. quia licet muti poſſint ſonare voca-
les ſaltẽ aliquas, non tamen cũ eis poſſũt
ſonare conſonantes. Inueniret: quia Za-
charias in natiuitate filij firmiter creden-
do recuperauit loquelam, quam perdide-
rat verbis angeli diſcredendo. k ℭ De-
niq; cum perfecti euangelij &c. Hìc conſequenter oſtenditur
ordinem ſcripturæ Marci q̃tum ad narrationem ſeu tractatum
ſui euangelij, oſtendens eum ordinatè ſcripſiſſe p hoc qd' aliqua
omiſit, eo q̃ ſufficienter erant à Matthæo expreſſa, aliqua etiam
ab eodem Matthæo dicta breuiter tetigit, vt vitaret prolixitatem
Mat.18.b. & verborum Matthæi oſtenderet firmitatem: quia In ore duorũ
Deut.17.b. vel trium teſtium ſtat omne verbum. Et in hoc etiam, q̃ aliqua ad
didit Matthæi dicta ad perfectam euangelij deſcriptionem. & hoc
eſt quod dicitur: Denique cum perfecti &c. id eſt narrationẽ
euangelij: incipiens. & dicit perfecti euangelij: quia lex Moſaica li-
cet eſſet bona, tamen fuit ĩpfecta: quia populo rudi & imperfecto
fuit data: ideo dicit̃ Heb.vij.c. Nihil ad perfectum adduxit lex, ſed
euangelium imperfectionem legis ſuppleuit. vl' aliter dr̃. Perfe.
euã. vt continuetur litera cũ hoc qd' ſequit̃: l ℭ A ba. inchoa.
qa Chriſt⁹ tpe prædicatiõis ſuæ incęperat. xxx. ſuę ętatis annũ. vt hr̃
Lu.iij. qd' ẽ tpis ętatis pfectę: & ſecũdũ hoc poteſt dici: Per. euãge
lij opus in &c. eo q̃ incipit narrationẽ euangelij ſui à baptiſmo C
Chriſti, quo tpe in ætate fuit perfecta. m ℭ Nõ la. n. c. ſ. Chriſti
n ℭ Quã in prio. ui. ſ. dictis Matthæi ad vitandũ ſuperfluitatem
o ℭ Sed to. ex. i. quomodo poſt baptiſmũ ĩmediate intrauit de-
ſertum ibi habitando. p ℭ Ieiunium nu. ſ. xl. dierum. q num e-
rus eſt myſticus, eo q̃ conſurgit ex dena-
rio, per quaternariũ ducto: in quo ſignifi
catur q̃ impletio decalogi in fide verbi in
carnati in quaternario euangeliorũ deſcri
pti ducit ad vitã beatã, ſcd'm q̃ dicit Sal-
uator Matthęi.xix.c. Si vis ad vitã ingre-
di, ſerua mandata. q ℭ Tenta. diaboli:
quæ pleni⁹ deſcribitur Mat.iiij. r ℭ Cõ-
gregationem beſtiarũ & miſteriũ
protulit ange. vt oſtenderet, q̃ anima-
lia irrationabilia & creaturæ intellectua-
les cæleſtes obediant ei. s ℭ Vt inſtitu.
nos &c. Ad hoc prædicta breuiter tetigit
vt inſtrueret nos. t ℭ Ad intelligen.
q̃ eadẽ latius dicta à Matthæo vera eſſent
ideo ſubdit: v ℭ Nec autoritatem fa
ctæ rei. i. euangelij deſcripti à Matthæo.
x ℭ Demeret: ſed magis adderet & con
firmaret. y ℭ Et perficiẽdi operis ad
dendo aliqua his quæ à Matthæo fuerant Diuiſio
prædicta, z ℭ Deniq; amputaſſe. Hìc
conſequenter oſtendit prædicti ordinis ra
tionem, licet enim ſpũſſanctus principali-
ter cauſa fuerit huius ordinatæ deſcriptio
nis, Marcus tamen fuit cauſa inſtrumenta
lis: & ex pte eius hic aſsignatur dicti ordi-
nis cauſa: Et primò ex eius humilitate, ſe-
cundò ex ſtudioſitate, ibi: Cui⁹ p ſingula.
Circa primũ ſciẽdũ, q̃ ſapiẽtis eſt ordĩare
ſe & ordinatè ſcribere. Hũilitas aũt maxi-
mè diſponit ad ſapientiam diuinam, ſecũ D
dũ qd' dicit̃ Prouer.xj.a. Vbi humilitas,
ibi & ſapientia: & ideo oſtenditur Marci
humilitas cũ dicit̃: Deniq; amputaſſe
ſibi poſt fidem pol. dicitur. ut ſa. re-
pro. habe. Ex humilitate enim reputabat
ſeſe indignum: & ideo reformidabat aſcen
dere tantum gradum. a ℭ Sed tantũ
conſcentiens fidei prædeſtinata po.
id eſt, diuina ordinatio, quæ ita potens eſt
q̃ eis nullus poteſt reſiſtere. b ℭ Con-
ſentiens fidei. i. condeſcendens deuotio
ni fidelium, qui deſiderabant eum habere
epiſcopum, fecit aliter ipſum promouen-
do, licet ex humilitate refugeret, ideo ſub-
ditur: c ℭ Vt nec ſic in opere uer. per-
deret. i. in prædicatione, quod eſt opus e
piſcopi. vnde Act.vij. Apoſtoli quorum
ſucceſſores ſunt epiſcopi, vt habetur in de
cretis diſt.xxj. ca. in nouo Teſtamento, ad
miniſtrationem temporalium ſeptem dia
conibus commiſerunt, vt operi prædica-
tionis liberius vacarent. d ℭ Quod
prius meruerat in genere. fuit enim
de tribu Leui, ad quam ſpectabat ſa-
cerdotium. e ℭ Nam Alexan-
driæ epiſcopus fuit: non obſtante, quòd amputaſſet ſibi polli-
cem. Non enim dicitur quòd amputauerit ſibi totum pollicem: Mutilati an & q̃n ad orationes pmouendi ſunt
ſed forte aliquam partem per quam non impediebatur à congre
gando. Et ſimile legitur factum in libro qui dicitur Paradiſus de
Antonio Anachorita, quem cum quidam ciues vellent rapere &
conſtituere ſibi epiſcopum, ferro ſecuit ſibi aurem ſiniſtram, dicẽs
Lex diuina iubet nullum aure præciſa optari in epiſcopum. quod
cum Theophilo epiſcopo hoc dictum fuiſſet, reſpondit à Iudæis
lex iſta ſeruatur: Ego autem ſi dederitis mihi aliquẽ auribus trunca
tũ, ſed moribus probũ, nõ dubito eũ epiſcopũ facere: hoc tñ mo-
do non obſeruatur. f ℭ Cuius per ſingula opus. Hìc conſe-
quenter redditur ratio ex ſtudioſitate. Hoĩes enim ſtudioſi magis
poſſunt cogitata ordinare & ordinatius ſcribere. Marcus autem
fuit valde ſtudioſus, ſecũdum qd' dicit̃ hic: Cuius per ſingula
op. ſci. ſ. prophetias de Chriſto prænunciatas. g ℭ Euangelij in
ſe dicta diſponere: non ſolum intelligendo, ſed etiam operãdo.

Et diſcipuli

E In octauo canone cum Luca comitatur in tredecim capitulis. In proprijs verò quæ maximè vtuncꝫ explanare diſpono, decem & octo incedit ſpaciatim capitulis, quæ ſimul oĩa ducentatriginta tria ſunt capitula. Marcus, excelſus mandato: Lucas, iſte conſurgẽs vel ipſe eleuans. ¶ Beda. Marcus Petri diſcipulus rogatu Romanorũ euangelium ſcripſit, vt qđ Petrus verbo prædicauerat, cõſeruaretur in perpetuum literarum memoria. Primò, expulſio dęmonis in ſynagoga ab homine. Secũdò, liberatio ſocrus Simonis à febre. Tertiò, leproſum mundauit. Quartò, paralyticum curauit. Quintò, in ſynagoga manum aridã curauit. Sextò, dæmoniacum à legione poſſeſſum, liberauit. Septimò, fluxum ſanguinis tactus à muliere reſtrinxit. Octauò, filiam Iairi in domo ſuſcitauit. Nono, quincꝫ panibus quinque milia hominum ſatiauit. Decimò, à filia Syrophenıſſę dęmonium expulit. Vndecimò, ſurdi & muti hominis aures & linguam aperuit. Duodecimò, cęcum extra vicũ Bethſaidę illuminauit. Tredecimò, quatuor milia ſeptem panibus ſaturauit. Quartodecimò hominẽ à ſurdo & muto ſpũ (quod diſcipuli nequibant) liberauit.

Marcꝰ quare euangelium ſcripſerit.

gelij in ſe dicta diſponere, & diſciplinam in ſe legis agnoſcere, & diuinam in carne domini intelligere naturam. Quæ in nos primùm oportet requiri: dehinc inquiſita uolumus agnoſci, habentes mercedem exhortationis, † quoniam qui plantat, & qui rigat unum ſunt: qui autem incrementũ præſtat, deus eſt.

a ¶ Vt prius faciamus opera bona, poſt doceamus. a ¶ Bonæ exhortationis. ¶ Tantum.

G & mortis humanæ, & per cõſequens omnium membrorũ: & ideo ſi præcipiat hoĩ auferri ſibi vitam vel mẽbrorũ aliquod, non ſolũ licitum, ſed etiã debitũ eſt hoc fieri: & hoc modo dicit Aug. j. de ciui. dei ꝙ Samſon interfecit ſeipſũ cũ Philiſtęis: Quod ꝓbat ex hoc ꝙ dominus ad hoc agendum reſtituit ſibi miraculoſe priſtinam fortitudinem. vnde dicit ibidẽ Aug. ꝙ ille hoc latẽter iuſſerat fieri, q ꝑ ipſum miracula faciebat. Et hoc etiã modo dicit Aug. de quibuſdam ſanctis mulieribus, quę tẽpore ꝑſecutiõis ſeipſas occiderunt, de quibꝰ eccleſia memoriam facit. Iudęi verò & aliqui Chriſtiani ĩ hoc ipſos ſeqn̄tes dicunt, ꝙ etiã ſine tali ꝑcepto diuino vel inſtinctu licitum eſt alicui ſe occidere vel mutilare in caſu. ſ. quando videt ratione ſuæ vitæ vel alicuiꝰ mẽbri ĩminere ſibi ludibrium in contemptũ dei: quia debet negligere vitam ꝓpriam: multo fortius aliquam partem ſui corporis: ſed ad præcauendũ contemptũ honoris diuini: & hoc modo dicunt ꝙ Samſon interfecit ſeipſum, conſiderans ꝙ Philiſtęi exercebant in eo ludibrium ad laudẽ idolorum ſuorũ, & in diuinum cõtemptum, & Razias vt habetur. ij. Machab. xiiij. Et eodem modo quædam mulieres ſanctæ leguntur ſibi nares ampuraſſe, ne ab infidelibus exerceretur luxuria in corporibꝰ earũ in contemptũ diuinũ. Sed iſtud dictum videt̃ eſſe expreſſe contra dictũ Saluatoris Iohãnis. vlti. f. dicẽtis Petro: Cum eſſes iunior cĩgebas te & ambulabas vbi volebas: cum autẽ ſenueris extendes manus ſuas, & aliꝰ te cinget & ducet quo tu non vis. Et ſubdit̃: Hoc autẽ dixit ſignificans q̃ morte clarificaturus, eſſet deũ: Super quẽ locũ dicit Auguſtinus ꝙ hic ſatis expꝛ̃ſſit non à ſeipſo ſed ab alio debere occidi q veſtigia ſequit̃ Chriſti. Et eodẽ modo dicẽdũ de mutilatione.

†1. Cor. 3. b

Seipſos occidentes nõnulli quõ excuſant.

Ratio etiã quæ inducitur ꝓ oppoſito nõ valet: qa licet intẽtio infideliũ ſit exercere ludibriũ in ſanctis ad dei contẽptum: tamẽ ex diuina ordinatiõe quæ ex malis elicit bona, ordinatur ad dei gloriam, & meritum electorũ: Quod patet in martyribꝰ: qui quantò maiora ludibria & magis exquiſita tormenta ſuſtinuerunt, tantò glorioſius de tyrannis triumphauerunt ad tyrannorũ cõfuſionẽ & ꝓprium meritũ & dei gloriam qui in martyribꝰ triumphabat. H Ex dictis patet ad primũ argumẽtum, ꝙ Marcus credit̃ ſibi amputaſſe pollicem inſtinctu ſpũſſancti. Et eodem modo dicendum ad ſecũdum & tertium. Ad quartũ dicẽdum, ꝙ nõ eſt licitũ ſibi amputare virilia ꝓpter obſeruantiã caſtitatis: Tum quia hoc nõ eſt efficax remedium: Tum quia per hoc nõ abſcindunt̃ concupiſcentiæ interiores: Tum quia per aliã viam habetur meliꝰ remedium, videlicet per conatum liberi arbitrij reſiſtẽdo tẽtationibꝰ cũ adiutorio dei, ſcđm illud. j. Cor. x. c. Fidelis deus eſt qui non patietur vos tentari ſuꝑ illud quod poteſtis: ſed faciet cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et diſciplinã in ſe legis agnoſcere: non ſolum literaliter intelligendo, ſed etiam ſpiritualiter. b ¶ Et diuinam in car. domini intelligere naturam: quantum ad diſtinctionem naturarũ, vt ſuppoſiti vnitatem: Et quoniam vitam & doctrinam beati Marci debemus imitari, ideo concludit Hiero. c ¶ Quæ in nos primum opor. requi. doctrinam beati Marci imitando d ¶ Dehinc inquiſita uolumus agnoſci. ſupple ab alijs: qa perfectionem quam aliquis habet, debet alijs tradere, ſecundum illud. j. Petri. iij. b. Vnuſquiſꝗ prout accepit gratiam in alterutrũ illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratię dei quia hoc cedit ad magnum meritum: vnde ſubditur. e ¶ Habentes mercedem &c. Sed quia iſte labor ſine dei adiutorio non proficit, ideo ſubditur: f ¶ Qui plantauit. primò erudiẽdo. g ¶ Et qui rigat &c. illam eruditionem fouendo & nutriẽdo. vnde dicit Apoſtolus. j. Cor. iij. b. Ego plantaui, Apollo rigauit, deus autem incrementum dedit, qui eſt benedictus in ſæcula ſęculorum: Amen. ¶ Occaſione cuiuſdam dicti in hoc prologo poteſt quæri, vtrum licitum ſit alicui ſeipſum mutilare: Et arguitur F ꝙ ſic, quia beatus Marcus amputauit ſibi pollicem (vt dictum eſt) nec tamen ex hoc reprobatur. Item occidere ſeipſum peius eſt q̃ mutilare, Samſon autem ſeipſum interfecit, vt habetur Iudi. xj. g. Et tamen numeratur inter ſanctos, vt habetur Hebr. xj. f. Item Razias ſeipſum interfecit, vt habetur. ij. Machab. xiiij. g. Et tamen ſcriptura videtur ex hoc ipſum commendare: quia ibidem dicitur eligens nobiliter potius mori, q̃ ſubditus fieri pctõribꝰ. Item minus bonũ eſt contemnẽdũ propter cõſeruationẽ maioris boni, ſicut ad cõſeruationẽ vitæ aliquis proijcit merces in mari: ſed virtꝰ caſtitatis eſt maius bonũ q̃ mẽbrũ corꝑale: ergo licitè poteſt ſibi qs abſcindere virilia propter cõſeruationẽ caſtitatis, Contrarium arguitur per illud qđ habetur in Decretis diſ. lv. ca. Siquis amputauit ſibi virilia, clericus non fiat, quia homicida ſui eſt. Reſponſio. quælibet pars corꝑis ordinatur ad totũ. & ideo de ipſo ordinãdũ eſt, prout reſpicit bonũ totius corꝑis, & vlteriꝰ prout reſpicit bonum hominis & cõmunitatis: quia ſicut pars corꝑis ordinatur ad totũ corpꝰ, ſic corpꝰ ad hominẽ, cuius eſt pars & vnus homo ad totã cõmunitatem. Ergo ſi membrũ aliquod ſit noxium corpori, vtpote, quia ꝓpter aliquã egritudinẽ ẽ aliorũ mẽbrorũ corruptiuum, licitè poteſt abſcindi, ne inficiat alia mẽbra: & hoc ab eo cuiꝰ eſt ſi habeat artẽ medicandi, vel ab alio de voluntate eius: quia cuilibet eſt cõmiſſa cura ſalutis ſui corporis: ſicut etiam homicida vel raptor per iudicem licitè occiditur, & à communitate hominum abſcinditur, inq̃tũ eiꝰ vita eſſet in nocumentũ cõmunitatis: quia iudicibꝰ cõmittitur cura ſalutis cõitatis. Si aũt mẽbrum ſit ſanũ, tũc regularit̃ nõ eſt licitũ alicui ſeipſũ mutilare. Primò qa hõ naturalit̃ amat ſeipſum, & ꝑ cõſequẽs oĩa quę ſunt de integritate ipſius. Et ideo mutilare ſeipſũ eſt agere cõtra charitatẽ, quã qlibet tenet̃ habere ad ſeipſum. Item homo ſingularis eſt pars cõitatis, & ideo inferre ſibi nocumentũ per mutilationem, eſt agere contra cõmune bonũ. Item deus eſt inſtitutor naturæ, inſtituendo membra in corꝑe: & ideo mutilãs ſeipſum agit contra deũ: in caſu tamen licitũ eſt, videlicet ex pręcepto dei occulto, qđ alio mõ vocatur inſtinctus ſpũſſancti: quia deus eſt autor naturæ & dñs vitæ & mortis

Queſtio: An liceat mutilare ſe ipſum

¶ Marci in prologo ſecundò, vbi dicitur in poſtilla: Ratio etiam quæ inducitur pro oppoſito.

ADDI. Hęc ratio eſt valida et conſona autoritatibus ſanctorum in poſtilla allegatis: licet poſtillator eam reijcere videatur. j. Reg. xxxj. vbi videtur tenere cum Hebręis & alijs minus bene ſentientibus, q aſſerunt ꝙ Saul poſſet excuſari ab occiſione ſui, eo ꝙ timebat ne in ipſum, qui erat principalis in populo, fierent ludibria in contemptum dei: quam aſſertionem ſeu opinionem ibidem recitat tanꝗ veram vel ſaltem tolerabilem: q̃ manifeſte cõtrariat̃ his q̃ in hoc loco tenet, q̃ manifeſtè ſũt vera: ꝓut patet legẽti ea q̃ hîc & alibi à poſtillatore ponũt̃ &c.

REPLI. In ꝓlogo circa euãgeliũ ſancti Marci poſtillator mouet quęſtionem. An ſit licitum quemquã ſeipſũ mutilare. Et reſpondet quòd non: niſi interueniat inſtinctus diuinus: Et addit ꝙ Iudæi & quidam Chriſtiani in hoc eos ſequentes dicũt ꝙ licitum ſit non ſolũ ſe mutilare, verũetiam occidere ſine tali inſtinctu, ad præcauendum ludibrium & contemptum honoris diuini: ſed illum modum dicendi reprobat poſtillator: & excludit rõnem eius, quia ludibria & tales contemptus deus ſit conuertere in bonum patientis, &c. Hîc putat Bur. poſtil. velle inuoluere in cõtradictorijs cõmendans illũ modum dicẽdi hîc. Sed dicit eum ſentire oppoſitum illius. j. Re. vlti. Sed diligenter per legenti quod poſtilla. ſentit de Saul & alijs ſe interficientibus, patet ꝙ Burgẽ. ei falſum imponit. Poſtil. enim opinionem Hebræorum & aliquorũ Latinorũ ibi recitat: ſed finaliter in hoc reſidet ꝙ beatus Auguſt. j. de ciui. nullam perſonam excuſat ſeſe occidentem, niſi interuenerit diuinus inſtinctus. Ita de Saul dici poteſt, ſi viæ aliæ non ſufficiunt vnde patet Burgen. fruſtra Poſtillatorem notaſſe.

A INitiũ euãgelij. Iſiđ. Euãgeliũ bona annũciatio, qđ ꝓpriè ad regnũ dei & remiſſionẽ pctõrũ ptinet: vñ: Pœnitemĩ & credite euãgelio: & appropinq̃bit regnũ cęlorũ. ¶ Hiero. Quatuor euangelia vnũ ſũt, & vnũ quatuor: Itaꝗ & Marci liber dicit̃ euangeliũ, & ſilr̃ aliorũ: qa vnũ oĩa, & oĩa vnũ. b ¶ Ie. Ch. Hiero. Ieſus Hebraicè. Sother Gręcè, Saluator latĩè. Chriſtꝰ Grecè, Meſſias Hebraicè vnctꝰ Latĩè. i. rex ſacerdos: dr̃ de gñe Dauid regis, & Leuitico. c ¶ Fi. d. Be. Matth. dici t, filij Dauid filij Abrahã. Marcꝰ. dici t. filij dei: vt paulatĩ à mĩoribꝰ ad maiora ſurgamꝰ. Et Matthęꝰ q hũanã gñatiõnẽ ſcribit, cõuenienẽ eũ filiũ hoĩs dixit. Marcꝰ aũt q ſuũ librũ ab ĩitio euãgelicę ꝑdicationis ĩchoat, cõueniẽter eũ filiũ dei appellat. Euãgeliũ em̃ ſoliꝰ dei eſt. Vbi notãdũ, ꝙ euãgeliſtę vno ſpũ ſcripſerũt ſed diuerſũ ſibi ſcribẽdi & ĩitiũ & finẽ ſtatuerũt. Matthęꝰ, à natiuitate incipit, ĩ reſurrectiõe finit. Marcꝰ, ab initio ꝑdicatiõis Chriſti vſꝗ ad aſcẽſionẽ & diſcipulorũ pręaicationẽ ꝑuenit. Lucas, à natiuitate Iohãnis vſque ad aſcẽſionẽ dñi, cũ diſcipuli in Ierl̃m expectãt aduẽtũ ſpũſſcti. Iohãnes ab ęt̃nitate ṽbi dei ĩchoat, in reſurrectiõe dñi cõſũmat. d ¶ Si. ſc. Marcꝰ ꝓphetarũ teſtĩonia pręmittit qbꝰ hęc vetera & nõ noua, ſed à ꝓphetis pręſcita & pręedicta aſſerit. ĩ q̊ & Iudęos q legẽ & ꝓphetas ſuſceperãt ad euãgeliũ ĩuitat: & Gẽtiles q euãgeliũ tenebãt ad veneratiõem legis & ꝓphetarũ ꝓuocat, ne qs iuxta hęreticos alterũ ſine altero ſuſcipiat. e ¶ Ec. m. Be. Angelꝰ dr̃ Iohannes nõ ſocietate naturę, vt mẽtit̃ Orig. B ſed officij dignitate: Sicut & ſacerdotes, de qbꝰ dr̃: Labia ſacer. cuſto. ſci. & legẽ exq̃rũt ex ore eiꝰ, qa angelus dñi exercituũ ẽ. ¶ Be. Nota ꝙ hoc teſtĩoniũ: Ecce ego mit. an. &c. Malachię ẽ, vtrũꝗ tñ dicit Iſaię eſſe: qa & ſi ṽba. ſenſus tñ inuenit̃ in Iſaia, & manifeſtiꝰ in hoc ṽſu: Vox cla. in deſer. Angelꝰ em̃ q mittit̃ ante fa. d. eſt vox clamãtis in deſerto, pręꝑat aũt viam dicẽs: Parate viam do. &c. Potuit aũt ꝓ Malachia Iſaiæ nomẽ diuĩtus occurrere: nec voluit Marcꝰ emẽdare, qa oẽs ꝓphetę vno ſpũ loquuti ſũt q̃ſi vno ore. f ¶ Cla. Iſi. Ad Iudæos ſurdos propter peccata longè poſitos indignationis clamore dignos. g ¶ In deſer. In deſerto fit vox & clamor: quia deſerta domus Iudæa vacans ſcopata ſine ſpiritu dei: ꝓpheta, rege ſacerdote. Vnde Ieſus & Iohannes quæſierũt qđ in deſerto amiſſum eſt. Vbi vicit diabolꝰ, ibi vincit̃: vbi cecidit homo, ibi reſurgit. h ¶ Para. Iſido. Pœnitẽtiã agite & prædicate. Vnde Paraſceue ante ſabbatum dicit̃. i. pñia añ requiẽ. Hîc & initiũ prædicatiõis Iohãnis & Chriſti: Pñiam agite &c. qa ĩ die ſeptima requieuit deꝰ ab oĩbꝰ operibus ſuis. Neceſſe enim nobis ſeptem vitia tanꝗ ſeptem gentes delere ꝑ pœnitentiã, vt poſſideamus quieti terram deſiderabilem. i ¶ Vi. do. Hieroni. Via domini qua ad hoĩes ingreditur pñia eſt, ꝑ quã ad nos deus deſcendit, & nos ad illũ aſcendimus. Vnde angeli aſcendentes deſcendenteſꝗ memorantur ſuper filium hominis. k ¶ Re. fa. ſe. Iſidorꝰ Pręcipit. vt regia via euntes, proximos diligamꝰ vt nos, & nos vt proximos. Qui ſe diligit & non proximum, ad dexteram declinat Qui proximum non ſe, ad ſiniſtram. Multi bene agũt, & non corrigunt, vt Eli. Alij corrigũt ſed nõ bene agunt, vt Scribæ & Phariſęi, qui ſedebãt ſuꝑ cathedrã Moyſi. Hinc os turturis ad aſcellas in lege retorqueri iubetur, vt non ſeparetur os ab opere, nec opus ab ore. ¶ Semitæ poſt viam, qa mãdata moralia poſt pœnitẽtiã ſcđm Marcũ vel Matthæũ explanantur. Parat̃ via ꝑ fidẽ & baptiſmũ & pñitẽtiã. ¶ Rectę ſemitę ꝑ auſtera indicia veſtis, zonæ, cibi, potus, vocis humillimæ. Vnde: l ¶ Fuit Ioh. Iſi. Iohãnes: Gratia dei. A gr̃a dei incipit. vnde ſequitur: m ¶ Bapti &c. Per baptiſmũ pctã dimittuntur. vnde: Qđ gratis accepiſtis, gratis date. Et Apl̃us: Gratia ſaluati eſtis. ¶ Baptizans &c. Baptiſmum

pœnitentiæ

Matth. 1. a.

†in ꝓphetis

Malac. 2. b.

Malach. 3. a

† Mat. 3. a.

Lucæ. 3. a.

Iohan. 3. c.

Matth. 3. a

Gen. 2. a.

Incipit Euangelium ſecundum Marcum.

CAPVT I.

a INITIVM EVANGELII Ieſu Chriſti filij dei, ſicut ſcriptum eſt † in Iſaia propheta. † Ecce mittõ angelũ meum ante faciẽ tuam, qui præparabit uiam tuãm ante tẽ. Võx clamãntis in dẽſerto: Parate uiam domini, rectas facite ſemitãs eius. Fuit Iohãnes in deſerto baptizans, & prædicãns baptiſmũ pœnitẽtię in remiſſionem peccatorũ. † Et egrediebatur ad illum

¶ Saluatoris. ¶ Vncti.

a ¶ Spiritus ad patrem de filio per Malachiam, vel vox patris ad filium de Iohanne. b ¶ Iohannem. ¶ Angelus nuncius, qui nunciat de Chriſto. Poſt me venit qui ante me factus eſt.

a ¶ Pœnitentiam. b ¶ Filium, vel ante præſentiam aut incarnationem. c ¶ Iohannes, de quo clamat dominus ad Iudæos: Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta &c. d ¶ Ad ſurdos obturantes aures voci. ¶ Chriſti. e ¶ De Iudęa.

a ¶ Quas incuruaſtis declinando ad dexteram vel ad ſiniſtram.

a ¶ Beda. Vt ita baptiſmum pœnitentiæ quo peccata ſoluuntur, ſuo baptiſmate quo peccata ſolui non poſſent, præcurreret.

¶ Ideo.

C *Incipit poſtilla uenerabilis patris fratris Nicolai de Lyra in euangelium Marci.*

INitium euangelij Ieſu Chriſti. Cap. I.

Euangelium ſecundum Marcum in duas partes diuiditur. ſ. in prologum & tractatũ. ſecunda ibi: Fuit in deſerto Iohannes. Sicut patet ex prædictis Marcus breuitati ſtuduit in ſcribẽdo, & ego ſimiliter intẽdo breuitati ſtudere ipſum exponendo, ea quæ repetit dicta in Matthæo omittendo, & ad expoſitionẽ ibi poſitã remittẽdo, maximè vbi eſſet immorandũ. Dicit ergo: a ¶ Ini. euange. Euangeliũ idem eſt qđ bona annũciatio, quia ibi annũciat̃ inenarrabile bonũ, qđ ab antiquis patribꝰ fuit ſumme deſideratũ, ſcđm ꝙ dicit Saluator Lucæ. x. d. Multi ꝓphetæ & reges voluerũt videre quæ vos videtis & nõ viderũt, & audire quæ vos auditis, & non audierũt. b ¶ Ieſu. i. Saluatoris. c ¶ Chri. i. vncti: qa eſt rex & ſacerdos, qbꝰ ĩ lege debebat̃ vnctio. d ¶ Fi. D. Matthęꝰ aũt in prĩcipio ſui euãgelij dicit: Filij Dauid filij Abrahã, qa eiꝰ genealogiã ſcđm humanã naturã enarrare volebat, vt patet in prĩcipio euãgelij ſui. Marcꝰ verò illã tanꝗ ſufficiẽter enarratam dimittẽs, vocat eũ filiũ dei. ſ. naturalẽ, nõ adoptiuũ, diuinã naturã (in q̃ eſt idẽ patri) oſtẽdẽs. Sciẽdũ etiã, ꝙ Marcꝰ ante cõuerſionẽ ad fidẽ, erat inſtructꝰ in lege & ꝓphetis de Chriſto teſtimoniũ perhibẽtibꝰ: & ideo à ꝓphetis de Chriſto incipit ſuũ euãgeliũ: ſub vno cõtextu duas ꝓphetias cõiungẽs: Quarũ prima ſcribitur D Malach. iij. Secũda Eſa. xl. quarũ intellectus patet ex pręedictis in prologo: verũtamẽ Marcꝰ hic ſolũ exprimit Iſaiã ꝓphetã dicẽs: e ¶ Si ſcr. quia licet ambo ꝓphetę vno ſpũ ꝓphetauerint, Iſaias tamẽ principalior eſt altero: iõ ſolꝰ noĩatur. Et quia autoritas vltima ẽ ipſiꝰ Iſaię: res autẽ denominat̃ à fine. Item quia Marcꝰ bręuitati ſtudebat, vt dictũ ẽ in ꝓlogo. f ¶ Fu. Io. in. Hîc ponit̃ tractatꝰ ſiue narratio. Circa qđ cõſiderandũ, ꝙ intẽtio euãgeliſtę ẽ oſtẽdere reductionẽ pctõris in deũ ꝑ opꝰ mediatoris: & iõ primò oſtẽdit ꝑſonã mediatoris, ſcđò, reductionẽ pctõris, ibi: Et ſtatim ſpũs expulit. ¶ Circa primũ mediator oſtẽdit̃ duplicit̃. Primò verbo pręcurſoris, ſcđò, facto & ṽbo dei patris, ibi: Et factũ eſt in diebꝰ. Circa primũ deſcribit̃ locus vbi Iohãnes pręedicabat, cùm dicit̃: Fu. Io. in d. qa pręedicabat pñiam agẽdã, vt hoĩes eẽnt diſpoſiti ad Chriſti de ꝓximo vẽturi receptionẽ. Et ſic loci conditio cõgruebat ſuę prædicationi. Aſperitas em̃ deſerti, auſteritatẽ pœnitẽtiæ deſignat. g ¶ Et præ. ba. Hoc exponit̃ duplicit̃. Vno modo de baptiſmo Chriſti, ṽtute cuiꝰ dimittunt̃ pctã Et qa tale baptiſmũ Iohãnes dare nõ poterat, iõ ipſum pręedicabat dãdũ per Chriſtũ in ꝓximo venturũ: & ſecũdũ hoc li baptizãs, refert̃ ad baptiſmum Iohãnis. Et quod ſequitur: Prædicans baptiſmum. ad baptiſmum Chriſti futurum. Alio modo exponitur de baptiſmo Iohannis: & ſic baptizans & prædicans referuntur ad prædicationem Iohannis & baptiſmum eius: quia licet baptiſmo Iohannis non dimitterẽtur peccata, tamẽ ſuſceptio illius baptiſmi erat quædã proteſtatio agendi verã pœnitẽtiam de peccato, per quã dimittuntur peccata. h ¶ Egredieba. ad illum omnis Iudææ, &c. i. multi de illa regione & de Ieroſolymis: Et ẽ hyperbolica loquutio

Diuiſio

†Mala. 3. a.

Matth. 11. b

Lucæ. 7. d.

†Iſa. 40. a.

Matth. 3. b.

Iohan. 1. c.

Moraliter. a ¶ Initium euangelij Ieſu Chriſti filij dei, ſicut ſcriptum eſt in Iſaia &c. Per hoc ꝙ Marcus euangelium à verbis propheticis inchoauit, prædicatorem euangelij ſermonem incipere à ſacra ſcriptura debere, non à poeticis verbis aut Philoſophicis demonſtrauit. f ¶ Fuit Iohannes in deſerto baptizans & prædicans &c. Hieronimus. Veſtis autem Iohannis, cibus & potus auſteram vitam prædicantium deſignat.

Moraliter

Venies

poenitentię dedit, baptiſmū in remiſſionē pctōrū pdicauit, tamē
E nō dedit. Sicut pdicatiōe ſua Chriſti pdicationē pcurrit, ſic baptiſ
mo pnię baptiſmū remiſſiōis. Qd' cōſūmat q ſpōſum, initiatur
p paranymphū. Vnde cathecumini. i. inſtructi incipiūt p ſacerdo
tem, chriſmātur q epiſcopū. Nūc p amicū ſponſi inducit ſponſa,
vt Rebecca Iſaac, p puerū pallio albo ve
lata. a ℭ In Iorda. Hiero. Iordanis alie
na deſcenſio, vbi peccata abſoluūtur. Ar
ca enim p eū in terrā alienā trāſiuit, & me
dia pte in mare fluēte, altera ad mōtis for
mam erigit. Sic nos oli alienati à deo per
Lucę. 14. c. baptiſmū hūiliati erigimur ad alta. Quia
q ſe hūiliat, exal. Pars quę fluit ī mare ama
ricat, qa arca dei. i. corp' Chriſti, nō mūda
tis nō pficit, ſed ī deteri' mutat. b ℭ Cō
Pſal. 95. b. fi. p. ſ. Hiero. Confeſsio & pulchritudo ī
conſpectu ei'. i. ſponſi. Vñ deſilit ſpōſa de
camelo, cū ſe hūiliat ecclia Chriſto, q figu
Geñ. 18. b. ratur p Iſaac, in cui' natiuitate riſum fecit
de' Sarę. Sicut ad Mariā dicit, quę eſt pri
Lucę. 1. d. c ceps cum deo: Bñdicta tu in mulieribus.
† Iohi. 1. g ℭ Beda. Cōſitētes peccata ſua baptizāt.
Debēt enī melioris vitę nouitatē pmitte
Act. 9. d. re, q baptiſmū deſiderāt accipere. Vñ prę
dicāte Paulo dicit: Multi veniebāt cōfitē
Act. 10. b. tes & annūciātes act' ſuos. Et Petro dicit:
Macta & mānduca. Q. Occide mala quę in
eis erāt, & ſic mūdatos chriſtianā religio
nē pmittētes in ecclię membra cōmuta.
c ℭ Et er. Io. ue. Hie. Veſtis pphetę & ci
bus & pot', totā auſterā vitā prædicātiū
ſignificāt: & gētes ad gratiā dei quæ eſt Io
hānes, int' & foris eſſe iūgēdas. Pili came
li, diuites gētium: zona pellicea, pauperes
F mūdo mortui. locuſtę, ſapiētes hui' mūdi,
q ſtipulas aridas relinquētes Iudęis frumēta
myſtica trahūt, & in calore fidei ſalt' inha
bitāt. Melli ſilueſtri fideles de inculta ſilua
Roma. 10. c præparati cōparantur, quia oīa à gratia euangelij, in qua non eſt
Moraliter diſtinctio Iudæi & Græci. ℭ Beda, Moraliter. Veſtit' pi. came. qa
Lucę. 3. b. peccata non fouit, ſed aſpere increpauit, dicens: Genimina vipera
Gal. 5. d. rum &c. Zona pellicea circa lumbos, quia carnem ſuam crucifixe
runt cum vitijs &c. Locuſtas & mel ſilue. e. qa prędicatio ei' adeo
dulcis fuit, vt etiam Chriſtus putaretur. Sed cito hæc opinio deci
dit, quia cum nō Chriſtum ſed Chriſti præcurſorem eſſe innotuit
In melle enim dulcedo, in locuſta alacer volatus, ſed cito deciduus
d ℭ For. me. Hiero. Quis fortior eſt gratia qua abluunt pctā:
Matth. 18. c Ille qui ſepties & vſq; ſeptuagieſſepties peccata dimittit. Gratia
quidem prior eſt, ſed ſemel remittit peccata per baptiſmum. Miſe
ricordia verò in miſeros ab Adam vſque ad Chriſtum, per ſeptua
gintaſeptem generationes, & vſque ad centumquadragintaqua
tuor milia peruenit. e ℭ Soluere corrigam calciamento
rum eius. Beda. Modus fuit apud veteres, vt ſiquis eam quæ ſi
bi competeret accipere vxorem nollet, ille ei calciamenta ſolueret,
qui ad hanc ſponſus iure propinquitatis veniret. Chriſtus autem
ſponſus eſt eccleſiæ: de quo dicit idem Iohannes: Qui habet ſpon
Iohan. 3. d. ſam, ſponſus eſt. Quia ergo homines Iohannem Chriſtum eſſe pu
tabant, rectè ſe indignum ſoluere corrigiam dicit: Q. Ego Redem
ptoris veſtigia nudare non valeo, quia ſponſi nomen mihi non
vſurpo. ℭ Hieronimus. Corrigia calciamentorū, myſterium. ſ. in
Iohan. 1. a. carnationis, quomodo verbum caro factū eſt: vnde caro Chriſti,
vnde anima, vnde ſpūs ſumit exordium, vt verus homo fiat per
oīa abſq; pctō, vt verus de' in deo, vero ſine principio. i. filius hoīs
Pſal. 10. b. q eſt in cælo, & quō tāq; ſponſus pcedēs de thalamo ſuo. i. de vir
ginali vtero clauſū relinqns. Vñ adueniente vero ſpōſo, domus
Iohannis dom' diſcalciati dicit. Vñ in ſpecie colūbæ ſpūſſanctus
Cañ. 2. d. deſcendit. De ſponſa dicit: Sponſa mea, amica mea, proxima mea,
dilecta mea, colūba mea. Sponſa in patriarchis, amica in prophe
tia, proxima in Maria & Ioſeph, dilecta in Iohanne baptiſta, colū
Mat. 10. b. ba in Chriſto & apl'is: quibus dicitur: Eſtote prudentes ſicut ſerpē
tes &c. Calx extrema pars corporis. In fine enim ad iuſticiā ē Salua
Pſal. 59. b. tor incarnatus, vñ: In Idumęā extēdā calciamētū meū: qa niſi iū
gatur ſciētia ſpūs nemo p gratiā remiſsionis inueſtigat incarnatio
nis myſteriū. f ℭ Ego ba. uos aqua. Beda. Nondum Iohannes
dicit deum aut dei filium eſſe aperte, quia rudes erant auditores:
ſed paulatim per humanitatem glorificatam ad fidē diuinitatis du
cit, dicens: Ille verò baptizabit ſpūſctō. Sed poſtea verò cum ca
Iohan. 1. e. paciores iam videret, dei filiū iam aperte prædicat dicēs: Teſtimo
nium perhibui

niū phibui, qa hic eſt dei filius. ℭ Iſid. Ego baptizo vos aqua ille, G
&c. Dei fluuius ſemp plenus, ſemp ęqlis, de q: Fluminis impetus Pſal. 45. a.
lętificat ciui. dei. Multū diſtat inter ſpm q fert ſup aqs nō ſubter, &
aqu ī, qtū īter aīam q regit, & corpus qd' regit. Sed manſit ſup eū
ſpūs. Hæc eſt vnctio Chriſti ſcd'm carnē, de q: Vnxit te de', de' tu' Pſal. 44. b.
oleo læticiæ p conſortibus tuis. Oleū nō
poteſt eſſe ſub aqua, nec creator ſub crea
tura. Oleū de amaritudine radicis ſurgit
in pabulum luminis, medicinam vulne
ris, refectionem eſurientis. Vñ fit q vn
ctio Chriſti de amaritudine paſſionis p
uenit ad gloriam reſurrectionis. vñ apl's. Phil. 2. a.
Hoc ſentite in vobis, qd' & ī Chriſto Ie
ſu, &c. vſq;: Propter qd' & deus illum ex
altauit. g ℭ Et bapti. eſt in Ior. Trib'
cauſis: Vt iuſticiam & hūilitatē impleret
Vt baptiſmū Iohānis cōprobaret: Vt Ior
danis aquas ſctīficās per deſcenſionē colū
bæ ſpmſctm ī baptiſmo adeſſe mōſtraret Pſal. 41. a.
ℭ Hiero. Marcus: Sicut ceruus deſiderās
ad fōtes aqꝝ ſalt' dat, culmīa pratoꝝ car
pit, palmas ī vertice portat, velut apis mel
liflua flores agri (cui odor veri Iſaac. Iſaac) Gene. 27. d.
ſūmatim guſtat. Vñ à Nazareth Galilæę

omnis Iudææ regio, & Ieroſolymi
tæ uniuerſi, & baptizabantur * ab
illo in Iordane flumine confitentēs
peccata ſua. † Et erāt Iohannes ueſti
tus pilis cāmeli, & zōna pellicea cir
ca lumbos eius, & locūſtas & mel
ſilueſtre edebat: & prædicabat di
cens: † Venit fōrtior me poſt me,
cuius non ſum dignus procumbēs
ſoluere, corrigiam calciamētorum
eius. Egō baptizaui uos aqua, illē
uerò baptizābit uos ſpiritūſanctō.
Et fāctū eſt in dieb' illis, uenit Ieſus
à Nazaret Galilęę, & baptizat' eſt in

ſ Vel is. a ſ Aliter non valet baptiſmus. a ſ Merito egrediebantur, & baptizabantur a Iohanne, quia Iohannes erat veſtitus &c. b ſ Conueniens veſtis prædicatori. a ſ Diuites gentium. b ſ Pauperes. ſ Habitatores ſolitudinis non decet ciborum delitias quærere, ſed tantum neceſſitatem ſupplere. a ſ Sapientes. b ſ Fideles. a ſ Miſericordia. ſ Gratia. a ſ Per gratiam remiſſionis. a ſ Explicare. b ſ Quam fecit ſibi de noſtra mortalitate. ſ Id eſt myſterium incarnationis dei. a ſ Quia. ſ Homo purus. b ſ Non ſpiritu. c ſ Deus. a ſ Bed. Non ſolū in die baptiſmi, ſed quotidie, cum per gratiam ſpiritus proficimus. b ſ Qui ſuper aquas. a ſ Cum Iohannes baptizaret. Flos. ſ Rota.

* omnes

Nicolaus de Lyra.

☞ veniente
lica loquutio, ſicut ī cōi mō loquen
di dr̄ de aliq ſpectaculo: Tota ciuitas va
dit ad tale ſpectaculum, licet aliqñ maior
ps populi non vadat. a ℭ Et baptiza.
ab illo in Iorda. flu. p illud eñ flumē
filij Iſrael trāſierūt ad terrā pmiſſionis: &
ideo baptiſmus Iohannis cōuenienter fa
ctus eſt in Iordane flumine: qa erat quæ
dā proteſtatio poenitentię agendę, p quā H
eſt tranſitus ad terram viuentium, ſcd'm
qd' dicit Mat. iij. a. Poenitentiam agite, ap
propinquabit eñ regnū cælorū. Et quia
prædicatorem decet auſteritas vitæ ſecundum q dicit Paulus apl's
1. Cor. ix. d. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutē redigo, ne forte
cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar, & ideo ſubditur:
b ℭ Et erat Iohannes ueſtitus pilis camelorum. In quo oſtē
ditur auſteritas veſtitus. Et etiam quia Iohannes veniebat in ſpiri
tu & virtute Elię, vt habetur Lucę primo ideo deſcribitur in conſi
mili habitu, prout habetur iiij. Regum. j. c ℭ Et locuſtas & mel
ſilueſtre edebat. in quo oſtenditur auſteritas victus. Iſte eſt enim
cibus pauperum in terra illa. d ℭ Et prædicabat dicens: ueni
et fortior me. Hoc autem dicebat Iohannes ad remouendam fal
ſam opinionem populi: quia credebant ipſum eſſe Chriſtum.
e ℭ Cuius non ſum dignus procumbens ſolue. corrigiā
calceamentorum eius. Matthæi tertio. c. dicitur: Cuius non ſū
dignus portare calceamenta. potuit enim Iohannes vtrunque dice
re, Matthæus tamen expreſſit deportationem, Marcus autem ſolu
tiōem, tamen per vtrunq; idem intelligitur. Q. d. Iohannes: Tantę
excellentiæ eſt Chriſtus reſpectu mei, q non ſum dignus ei exhibe
re etiam minimum obſequium non enim Chriſtus habebat calcea
menta portanda vel ſoluenda, quia ſcribitur Act. j. a. Coepit Ieſus
facere & docere. ipſe autem diſcipulis ad prædicandum miſſis im
poſuit ſine calceamentis incedere, vt habetur Lucæ. x. & ideo non
eſt credibile, q calceamentis vteretur. f ℭ Ego baptizo uos a
qua. quia baptiſmus Iohannis lauabat tantum corpora. g ℭ Ille
uerò baptizabit uos ſpiritu ſancto. quia in baptiſmo Chriſti
confertur gratia ſpirituſſancti. h ℭ Et factum eſt. Hīc conſequē
ter oſtenditur mediatoris perſona teſtimonio dei patris, cum bapti
zaretur à Iohanne. & hoc eſt quod dicitur: i ℭ In diebus illis. ſ.
in quibus Ioannes baptizabat & prædicabat, anteq; in carcere clau
deretur. k ℭ Venit Ieſus à Nazareth Galilææ. In illa ciuitate
fuit nutritus, vt habetur Lucæ ſecundo. l ℭ Et baptizatus eſt
à Iohanne in Iordane. Quamuis enim non indigeret aliquo ba
ptiſmate, venit tamen ab baptiſmum Iohannis: Primō vt illum ap
probaret, & ipſum à deo ordinatum oſtenderet contra maliciā ali
quorū Iudęorū: q dicebant ipſum hūana fictiōe adinuētū. Scd'ō vt
Iohannes

Moraliter
* e ℭ Veniet fortior me &c. Per hoc autem oſtendit Iohannes,
q prædicator veritatis ſe iactare non debet: ſed magis alios (veraci
ter tamen) commendare. k ℭ Venit Ieſus à Nazareth Gali.
ſ. vt baptiſmū Iohannis & eius doctrinam approbaret. In hoc dans
exemplum maioribus, vt approbent bona opera ſubditorum.
* Et ſtatim

☞ veniētē Ieſū ad baptiſmū in Iordane acceptū à Iohanne enarrat:
A & ſtatim de aqua aſcendiſſe, apertos cælos vidiſſe, ſpiritū vt co
lumbā deſcendiſſe, in ipſo manſiſſe, voce de cęlis facta patri in di
lecto filio cōplacuiſſe, & ſpiritū eū in deſertū expuliſſe, tentatum
à Sathana, qdraginta diebus & qdraginta noctib' cum beſtijs an
gelis miniſtrātib' cōmoratū. Quē ordi
nem nobis ſeqndum ad cōſortia angeli
ca feſtinantibus prius ope q voce oſten
dit Chriſtus. Debem' enī de volubilitate
mundi penduli, voluptatis odore, floris
mūdicia tracti cū adoleſcentib' poſt ſpō
ſum currere: & ſic p baptiſmi ſacramenta
† deſcendētem in ipm de duobus fontibus dilectiōis dei & pxi
mi gratia remiſſionis abſoluimur: & aſcē
dentes, ſpe cęleſtia ſecreta mundis cordis
oculis intuemur. Deinde ſpiritūſctm ſpi
† in quo mihi bene ritu cōtrito & humiliato, cū ſimplici cor
de deſcendentē ad manſuetos, & cū chari
cōplacitū ē tate nunq; cadēte manentem ſuſcipimus
& vox à deo ad nos dilectos dirigitur:
Matth. 5. a. Beati pacifici quoniā filij dei vocabūtur
Et tunc in nobis cōplacet patri cum filio & ſpirituſancto, quādo
Ioh. 17. b. efficiemur vnus ſpiritus cū deo. Vnde: Vt ſint vnū, ſicut & nos v
num ſumus. Tunc ſpiritus nos expellit in deſertum. xl. dierum nu
Rom. 5. a. mero tentandos à Sathana, vt patientia probationem, probatio
Eph. 6. b ſpem, ſpes autem charitatem generet, cū nobis non ſit colluctatio
aduerſus carnem & ſanguinem, ſed ad. prin. re. te. Et tunc beſtiæ
erunt pacatæ nobis, cū in archa animæ noſtræ mūda cū immūdis
manſuefacimus, & cū leonibus ſicut Daniel cubam', cū ſpūs nō ſit
Lucę. 1. a. aduerſus carnem, nec caro aduerſus ſpiritum. Poſt hæc angeli mi
Mar. 16. a. niſtri, qui vident ſemper faciem patris in cælis, mittuntur in ſola
Apoca. 3. d tium dicentes: Exaudita eſt oratio tua: Et: Nolite timere, Ieſū quæ
Ibidē. 2. b. rentes Nazarenū, &: Ego quos amo arguo &c. Et: Vincenti dabo
edere de lig. vitæ, quod ē in p. d. m. a ℭ Vi. ap. Beda. Myſterium
trinitatis in baptiſmo demonſtratur, filius baptizatur, ſpūs eſt in
B columba, pater in voce ſonat: Aperiuntur cæli non reſeratiōe ele
mentorum, ſed ſpiritualibus oculis. Sedit columba ſuper Ieſum,
ne putaretur vox ad Iohannem facta, nō ad eū. Pulchre autem ad
didit, & manentē in ipſo: hoc eñ propriū eſt Chriſto, vt ſemel eū
implens ſpiritus, ſemp in illo maneat. Fidelibus verò aliquādo con
fert ad miracula faciēda, aliqñ tollit: Quib' tamē ad operationē iu
ſticiæ ad amorē dei pximi cōſeruādū nunq; abeſt. Vnde apud nos
manebit & in nobis erit iuxta mēſurā fidei ſpūs. De Chriſto autē
Iohan. 1. b. dicit: Plenū gratię & veritatis. b ℭ Ma. in ip. Manet in eo ſpūs,
non ex quo baptizatus, ſed ex quo cōceptus. Quod autē in baptiſ
mo deſcēdit, ſignificat nobis gratiā ſpūalem in baptiſmo dari qui
bus in remiſsiōem peccatorū ex aqua & ſpū regeneratis ſolet am
plior ſpiritus gr̄a p impoſitionē man' epi cælitus dari. c ℭ Tu
es fi. me. di. Be. Non quod neſciebat docetur, ſed nobis qd' crede
re debeamus oſtēdit, ipſum. ſ. q quaſi hō cū alijs ad baptizandum
venit, verum eſſe dei filiū: & ideo in ſpiritu baptizari poſſe, nos
Iohan. 1. a. quoq; per aquā abſolutionis & ſpiritū ſanctificationis dei filios ef
fici. Quotqt eñ receperūt eū dedit eis ptātem filios dei fieri. Bene
aūt in ſpecie colūbę deſcendit ſpūs, quæ ſimplex animal & ſine fel
le: quia ſimplices quærit, nec habitat ī mētib' īpuris. d ℭ Spiri.
Be. Ne dubiū quis ſpiritus. Lucas conſultè præmittit: Ieſus plen'
ſpirituſancto regreſſus eſt à Iordane. deinde intulit: & agebatur à
ſpiritu ī deſertū, ne putetur īmūd' ſpūs quicq; contra eū potuiſſe

Iordane à Iohanne. Et ſtātim aſcen
dens de aqua, uidit † apertos cęlos,
& ſpiritum tanquā columbam † de
ſcendentem & manentē in ipſo. † Et
uox facta eſt de cælis: Tū es filius
meus dilectus † in te complacui. Et
ſtatim ſpiritus expulit eum in deſer

ſ Gratia. a ſ Poſt baptiſmum. a ſ Qui aperiuntur baptizatis, clauſi Adæ interpoſito Cherubin & flammineo gladio qui extinguitur in aqua baptiſmi. a ſ Non Iohannes. ſ Poſt baptiſmum. ſ Sanctus.

Nicolaus de Lyra.

☞ Quadraginta
Iohannes ipſum eſſe Chriſtum in lege & prophetis pmiſſū po
pulis denūciaret, ſcd'm q dicit Ioh. j. c. Sed vt manifeſtet in Iſrael:
ppterea veni ego ī aqua baptizās. & iō dixit de eo: Ecce agnus dei
ecce qui tollit peccata mundi. a ℭ Et ſtatim aſcen. de aqua,
uidit apertos cælos, & ſpiri. tanquam columbam deſcē.
In baptiſmo enim Chriſti apparuit tota trinitas, pater ī voce, ſpi
rituſſanctus in colūbę ſpecię, & fili' in carne. verūtamē caro vnita
erat filio in vnitate ſuppoſiti: vox aūt & columba non habebant
vnitatem ſuppoſiti cū patre & ſpūſancto, ſed tantū ī repreſētatiōe
ſigni: & cū per talē apparitionē trinitatis baptizato Chriſto ſigni
ficatū fuit, q baptiſmus Chriſti deberet conferri in nomine patris
& filij & ſpirituſſancti: tamen in primitiua eccleſia ad tēp' collat'
fuit in nomine Chriſti, vt habet act. ij. & xix. vt nomē Chriſti ī ma
iori reuerentia haberet. Et ad excludēdū errorē illorū, qui virtutē
baptiſmi attribuebant miniſtris, ſcd'm q habet. j. Cor. j. b. dicen
tes: Ego ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ &c. ſed
ceſſantibus illis cauſis redijt eccleſia ad formā prędictā. b ℭ Tu
es fili. me. &c. præ cæteris: quia filius es naturalis, alij autem ad
optiui. c ℭ In te cōplacui: ad pficiēdū in te opus redemptionis C
humanę. Ad maiorē intellectū dictorū poteſt quęri hīc vtrū con
ueniēs fuit cęlū aperiri Chriſto baptizato, & vocē patris audiri.
Arguitur q nō, qa talis aptio nō fuit ſcd'm veritatē, cū corpa cæ
leſtia ſint īcorruptibilia. Nec ſcd'm apparētiā tm̄, qa falſitas fuiſſet
ī opib' diuīs, qd' nō cōuenit. Itē, Chriſto
baptizato nō fuit apta ianua cęleſtis, ſed
in paſſiōe: cū ergo talis aptio cęli ſignifi
caret aptionē btitudinis, videt q non de
buit fieri Chriſto baptizato, ſed ipō paſſo
Itē, vox patris ſup Chriſtū erat qdam ap
probatio ſuę pdicatiōis. vnde Mat. xvij.
a. vbi ſimilis vox facta eſt ſup ipſū in trāſ
figuratiōe, addit, ipſū audite. ſed non pdi
cauit īmediate poſt baptiſmū, ſed poſt in
carceratiōnē Iohānis, vt dicit. j. eo. ca. er
go &c. Rñſio: dicendū, q Chriſt' baptiza
tus fuit à Iohāne nō vt baptiſmo indige
ret, ſed vt virtutē regenerādi aqs cōferret,
& vt teſtimonio Iohānis manifeſtaretur,
vt dictū eſt. Et pter vtrunq; cōueniens
uit cælum aperiri, vocē patris audiri: quia cum teſtimonio Iohan
nis quod erat humanum, fuit teſtimonium dei patris & ſpirituſſā
cti apparentiū in voce & colūba: & ſimiliter creaturę irrationabi
lis & inſenſibilis teſtimonium per illam apertionem cæleſtē. Item
conueniēs fuit ad ſignificandū virtutem baptiſmi dandi per Chri
ſtum, p quē eſt introitus in regnū dei, ſcd'm qd' dicit Iohan. iij. a.
Niſi qs renat' fuerit ex aqua & ſpūſctō, nō pōt introire in re. dei.
ℭ Ad primū dicēdū, q illa aptio nō fuit ī corpe cæleſti, ſed ī aere:
ſicut ſolet fieri in coruſcatiōe in q videt cęlū apiri: & ſic dicūt ho
mines vulgares: Cælū aperit in coruſcatiōe, ſcriptura aūt ſacra cōi
ter tenet modū loqndi vulgarē. Nec fuit ibi falſitas aliq, quia ſuffi
ciēs erat ad ſignificadū aptionē ianuæ p baptiſmū, ſicut ſecūdū ali
qs docto. colūba illa nō fuit vera colūba, & tñ nō fuit ibi falſitas
aliqua rōne dicta, qa ſufficiebat ad repſentādū vel ſignificādū ſpm
ſanctū. Ad ſecūdū dicēdū, q licet p Chriſti paſsionē ianua cæli ſit
apta qtū ad remotionē īpedimēti generał, qd' erat ex pctō Adæ,
tñ applicat virt' paſsiōis qtū ad ſingulares pſonas beatitudinē in D
trantes p baptiſmū: p quē incorporātur Chriſto & efficiuntur par
ticipes redēptionis factæ p paſsionem, & iō cōuenienti' fuit cælū
aperiri in baptiſmo, q in paſsione, qa p baptiſmū eſt immediate
ingreſſus ad beatitudinē, vt viſum ē. ℭ Ad tertiū dicēdū, q licet
Chriſtus incęperit prędicare publice & cōiter poſt incarcerationē
Iohānis, vt dicit. j. eo. ca. tamē ante īcarcerationē dictā docuit, &
miracula aliqua fecit & diſcipulos habuit, vt habet Iohan. ij. & iij
licet non ita publicè prædicauerit ſicut poſt. d ℭ Et ſtatim ſp.
Hīc conſequēter deſcribitur reductio peccatoris in deum per op' Diuiſio
mediatoris: Et primō per ipſius prædicationē, ſecundō, p paſsio
nis redēptionē, ca. xiiij. tertiō, p reſurrectionis glorificationem. ca.
xvj. Circa primū ponitur prædicatio Chriſti p viam amoris. ſ. cū
prædicatiōe curando & miracula faciendo. ſecundō p viā timoris
terrorē futuri iudicij incutiēdo, ca. xiij. Adhuc circa primū prēmit
titur Chriſti prædicatio p ſeipſum tm̄. Scd'ō, cū hoc p diſcipulos.
ſcd'a pars incipit circa mediū. iij. ca. ibi: Et aſcendēs ī mōtē. Adhuc
circa primum præmittit Chriſti prędicatio. ſcd'ō, ex hoc ponit Iu
dæorū ęmulatio. ſe. ca. Adhuc circa primū prēmittit prædicatoris
debita diſpoſitio. ſcd'ō prędicatiōis executio. ibi: Poſtq; aūt tradi
tus ē Iohānes. tertiō, ſequēs aliqrū cōuerſio, ibi: Et præteriens ſecus
mare quartō conuerſorū confirmatio, ibi: Et ingrediunt Caphar
naum. ℭ Circa primū ſciendū, q debita diſpoſitio prædicatoris
ē mortificatio carnis, vt ſit ſubdita ſpūi, ſecūdū qd' dicit Paulus. j.
Cor. ix. d. Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo, ne for
te cum alijs prædicauerim, ipſe reprob' efficiar. Et ſolitudo contē
plationis, vt ibi hauriatur qd' poſtea pp'o p doctrinā effundatur
Et licet Chriſtus talib' nō indigeret, cū in carne eius nulla fuerit
rebellio, & ab inſtanti ſuæ cōceptionis fuerit replet' gr̄a, virtutib'
& ſciētijs: verūtñ egit talia prębēs alijs formā & exēplū: & iō primō
præmittit ſolitudo deſerti, cū dicit: Et ſta. q eſt loc' apt' cōtēpla
tiōi ppt' ſegregatiōem à tumultu ſcl'ariū. ſpūs āt iſte à q dr̄ expulſ'
ī deſertū, ītelligit ſpūs diuin' & etiā human': qa Chriſti voluntas
erat oīo cōformis volūtati dīnæ, & ſeqt maceratio carnis, cū dicit
Et erat

Moraliter
* a ℭ Et ſtatim aſcendens de aqua uidit cælos &c. Per
hoc deſignatum fuit, q baptizatus baptiſmo Chriſti recipit ſpiri
tumſanctum, & efficitur dei filius adoptiuus. d ℭ Et ſtatim
ſpiritus expulit eum in deſertum &c. Per hoc inſinuatur,
q illi qui ſunt dei filij adoptiui ſequuntur inſtinctum ſpirituſſan
cti, Roma. octauo. c. Qui ſpiritū dei aguntur, hi filij dei ſunt
* Eratq; cū.

An fuerit cōueniēs cęlum apiri in Chriſti baptiſmo
† ſindi
† Mat. 3. b. Lucæ. 3. e.

a ℂ Quadraginta di.Be.Totum temp⁹ ſignificat,quo mẽbra
E ei⁹ diabolus tentat.Quadriptit⁹ eñ mũdus p obſeruantiã decẽ
p̃ceptorũ cõtra diabolum certãdo dño famulat̃.Quater verò de
cem q̃dragita faciunt.Vbiq; & ſemp adeſt aduerſari⁹,q iter nr̃m
impedire non ceſſat. b ℂ Eratq; cũ.Nos quoq; ſi in eremo
ſanctȩ conuerſationis beſtiales hominum
mores impolluta mẽte toleram⁹,miſteri
um angelorum meremur, à quibus cor=
†Mat.4.a Lucȩ.4.a. pore abſoluti in cælum transferamur.
c ℂ Poſt.au.Iſi.Accepim⁹ gratiam pro
gratia,carnalia decollantur,ſpiritualia vi
uificãtur.Ceſſante vmbra adeſt veritas.Io
hannes in carcere,lex in Iudȩa,Ieſus in Ga
lilæa,ſalus in gentibus. ℂ Be.Nemo pu=
tet traditũ Iohannem ſtatim poſt tentati=
onẽ.xl.dierũ & ieiunium domini. Inueni
Iohan.2.b. tur enim in euangelio Iohãnis, dominũ
ante multa docuiſſe & miracula feciſſe:&
hoc fecit initiũ ſignorũ Ie. in Chana Ga.
Iohan.3.c. lilææ.Et iterũ:Necdũ erat miſſus in carce
rem Iohannes.Fertur autem,quia cũ alio
rum legiſſet Iohannes euangeliſta,& pro
baſſet eos verè hiſtoriam texuiſſe,ſed vni
us anni tantum in q̃ & paſſus eſt poſt car=
cerẽ Iohannis:prȩtermiſſo ãno cuius acta
à tribus expoſita fuerant,ſuperioris tẽpo=
ris anteq; traderetur Iohannes geſta nar=
Matth.5.a. †Mat.4.c Act.3.d. Iohan.18.g rauit. d ℂ Prædicans euan.Hiero.Be
ati pauperes ſpiritu,qm̃ ip.&c.Regno ter
reno ſuccedit paupertas, pauptati Chri=
ſtianorũ regnũ ſempiternũ.vnde: Regnũ
meum nõ eſt de hoc mundo:omnis enim
honor terrenus, ſpuma, fumus,ſomnus
F e ℂ Pœnitemi.Hiero. Amaritudinẽ ra
dicis,dulcedo poni compẽſat:picula ma=
ris ſpes portus delectat,dolorem medici=
†Simonis nȩ ſpes ſalutis mitigat.Qui deſiderat nu=
cleum,nucẽ frangat,pniam agat,qui vult
ȩterno adhȩrere hono.Præconia Chriſti
†Mat.4.d Lucȩ.5.b. narrare poſſunt,qui ad palmã indulgen=
tiȩ peruenire meruerũt: Vnde poſt pniã
prȩdicatores eliguntur. f ℂ Vidit Si.
Hiero.Simon obediens, Andreas virilis,
Iacobus ſupplãtator,Iohãnes gratia. His
noĩbus in imaginem dei conuertimur:O
bedientia vt obediamus,virilitate vt pu=
gnemus,ſupplantatione vt perſeueremus
gratia vt conſeruemus.Niſi enim domi=
Pſal.126.a nus ædi.do.in va.la.qui &c.Hæ quatuor
virtutes cardinales dicuntur.Per pruden=
tiam obedimus,p iuſticiam viriliter agi=
mus,per temperantiã ſerpentes calcamus
per fortitudinem dei gratiam meremur.
Hiero.Quem non inebriat eloquentia ſe
cularis:Difficile homines potentes,& no=
biles,& diuites:& multò his difficilius elo
quentes credũt deo.Obcȩcatur mẽs eorum diuitijs & opib⁹ atq; lu
xuria,& circũdati vitijs nõ pñt videre ꝟtutes, ſimplicitatẽq; ſcri=
pturȩ ſanctȩ,nõ ex maieſtate ſenſuũ,ſed ex ꝟborũ iudicãt vilitate.
ℂ Hiero.Vocantur quatuor piſcatores, Simon,Andreas, Iaco=
4.Reg.2.b. bus,& Iohannes:Relictis omnibus ſequuntur.Hac quadriga ve=
himur ad æthera vt Elias.his quatuor angulis conſtruitur pri=
ma eccleſia,his quatuor literis Hebraicis Tetragammatõ nomẽ
dei cognoſcitur à nobis.Quibus etiã ſimilit̃ prȩcipit̃, vt audiam⁹
dñm vocãtẽ,& obliuiſcamur pplm vitiorũ,& domũ paternȩ tra
ditiõis,quȩ eſt ſtulticia deo,& rete aranearũ q̃ nos pene lapſos ve=
lut culices tenebat aer inanis.Nauẽ priſtinȩ cõuerſatiõis fugiamus
Pellibus eñ mortuis tegit̃ Adã pr̃ nr̃ ſcd'm carnẽ,q̃ depoſito cum
Eph.4.e. Cañ.2.b. actib⁹ ſuis nouũ ſequẽtes,pellib⁹ Salomonis tegimur,qb⁹ ſpon=
ſa ſe gloriatur formoſam. ℂ Be.Quærit̃ quõ primũ Petrũ & An=
dreã & poſt puſillũ Iacobũ & Iohãnẽ vocauerit,ſicut narrat Mat=
thæus & Marchus:cũ dicat Lucas in magna captura piſciũ ſocios
Petri fuiſſe Iacobũ & Iohãnẽ,& Ieſum dixiſſe Petro:Ex hoc iã eris
hoĩes capiẽs:& ſit̃ eũ ſecutos fuiſſe,ſubductis ad terrã nauib⁹.Sed
qđ dicit Lucas,primò factũ ẽ & Petro prȩdictũ eſt ꝙ hoĩes eẽt ca
ptur⁹,ñ ꝙ extũc ñ eẽt piſcatur⁹.Ad capturã eñ piſciũ redierũt, &
poſtea ſicut Matthȩ⁹ & Marcus narrãt,bini vocati ſũt.Primò Pe=
trus & Andreas:deinde & alij. Tũc enim nõ ſubductis ad terram
nauibus tãq; cura redeũdi,ſed tanq; vocãtẽ & iubẽtẽ ſequuti ſũt
Et ingrediuntur

a ¶Vt & nos mundi illecebras fugiamus.
a tum.†Et erat in dẽſerto quadragin a
¶In proſperis. ¶In aduerſis.
ta diebus,& quadraginta noctibus,
¶Vt nos poſt baptiſmum non ſolum ad bona agenda,ſed etiam ad mala toleranda accingamur.
¶Vt homo.
b & tẽtabatur à Sathana.Eratq; cum b c
¶Vt deo.
beſtijs,& angeli miniſtrabant illi. d
¶Lex.
c Poſtquam autem traditus eſt Io= e
¶Euangelium. ¶Gentes.
d hannes,uenit Ieſus in Galilæã præ f
¶Quod ducit ad regnum,
dicans euangelium regni dei, & di=
a ¶Hoc. b ¶Beda.de qua:Vbi venit plenitudo tẽporis,in quo miſit deus filium ſuum in ter.&c.
cẽns:Quõniam impletum eſt tem= g
pus, & appropinquabit regnũ dei. h
a ¶Beda.Renunciate operibus mortuis. ¶Ergo.
¶Aliter non intelligeris. ¶Non ſiunt opera vt ſit fides,ſed fides vt ſequantur opera.
e †Pœnitẽmini,& credite euãgelio. i
¶Mundum volubilem.
Et præteriens ſecus mare Galilææ k
¶Prius mittuntur piſcatores ad prȩdicandum,vt fides credentium in virtute dei putetur eſſe non in eloquentia vel doctrina hominum.
¶Obediens. ¶Virilis.
f uidit Simonẽ & Andream fratrem
a ¶Mundanis intentos lucris.
†eius,mittẽntes retia in mare.Erãt
enim piſcatores.Et dixit eis Ieſus:
a ¶Cum retibus euangelij.
†Vẽnite poſt me,& faciam uos fie=
ri piſcatores hominum.Et†proti=
¶Omnino
nus relictis retibus ſequuti ſunt eũ.
¶Poſt vocationem horum.
Et progreſſus inde puſillum,uidit
¶Supplantatorem. ¶Fugitiui. ¶Gratiam.
Iacobum Zebedæi & Iohannem
fratrem eius, & ipſos†componen=
tes retia in naui,& ſtatim uocauit
a ¶Obliuiſcere populum tuum,& domum patris tui.
illos. Et rẽlicto patre ſuo Zebe= l
dȩo in naui cum mercennarijs ſe=
g quuti ſunt eum.†Et ingrediuntur m

g ℂ Et ingrediun.Hiero.Marcus dicta euangelij in ſemetipſo G
diſponens,ordinem hiſtoriæ non ſequutus,myſteriorum ordinẽ
ſeruat.vnde ĩ ſabbatis primam ꝟtutẽ narrat dicẽs:Et ingre.&c.
Capharnaũ

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Et erat in deſer.in quibus ieiu
nauit, vt Matt.iiij. b ℂ Et tentabatur
à Sa.Modus autem & ordo huius tenta=
tionis hic tacetur,ſed exprimitur Matth.
iiij.c ℂ Eratq; cum be.non tamen no=
cebãt ei ſed magis applaudebãt. d ℂ Et
an.mi.il.p hoc oñdebat̃ dñs terreſtrium
& cæleſtiũ. e ℂ Poſtq.aũt.tra.eſt.Hic
conſequẽter deſcribitur Chriſti prædica= Diuiſio
tio.Et priò q̃tũ ad tps,cũ dr̃:Poſtq.tra.
eſt Io. Sicut enim Iohannes erat Chriſti
præcurſor,ita p̃dicatio ipſi⁹ erat præuia
prædicatiõi Chriſti,& iõ Chriſtus nõ p̃di
cauit cõiter & publicè ãnq; incarceraret̃
Iohannes finita eius prædicatione.ſcđò
q̃tũ ad locũ,cũ ſubdit:f ℂ Venit Ie.in
Gali.Quare aũt ibi primò prædicauerit
loquendo de publica & cõi prȩdicatione,
Matthæus expreſſit.iiij.ca.circa mediũ,&
ibi eſt expoſitũ. g ℂ Imple.eſt tem.ſ.re
demptionis humanȩ p pphetas prȩdictȩ.
h ℂ Et appropinqua reg.dei.quia p
Chriſtũ aperta eſt ianua cæli. i ℂ Pœni=
temini & cre.euã.qa ſine pñia p̃teriti
delicti & fide Chriſti nõ habet̃ vita beata. †Pœniteat vos,ſeu reſipiſcite
k ℂ Et præteri.Hic cõſeqñt̃ deſcribit̃ p
dicatiõis Chriſti fructus.ſ.aliq̃rũ conuer=
ſio ad ipm,videlicet Petri, Andræ,& Ia=
cobi & Iohãnis.patet lr̃a vſq; ibi: l ℂ Et
reli pa.ſuo. Dicunt̃ aũt hic mercennarij
aliq hoĩes, q in piſcatione iuuabant Ze=
bedȩũ p mercede.Sciẽdũ aũt,ꝙ iſta voca
tio de q̃ loquit̃ hic Marcus, fuit illa q̃ vo H
cati ſũt prædicti ad diſcipulatum Chriſti
vlterius ad propria negocia non reuerſu
ri. Prius enim vocati fuerant ſaltem tres †ſtatim
illorum ad quandam Chriſti familiarita
tẽ. poſtea tñ reuerſi ſunt ad propria nego
cia, de qua loquitur Iohannes,primò di=
cẽs quòd duo diſcipuli Iohannis Bapti=
ſtæ audientes eũ dicentem de Chriſto: Ec
ce agnus dei,ſequuti ſunt eum.Et ibidem
ſubditur, quòd Andreas erat vnus ex il=
lis duobus:& de altero dicunt docto.qđ †reficiẽtes, ſarcientes
fuit Iohannes euangeliſta.Et de vocatio=
ne Petri ſubditur ibidem.Iſta tamẽ voca=
tio Iohannis & Andreæ fuit inſtrumenta
liter verbo Iohannis Baptiſtæ,principali †Luc.4.c
ter ãt Chriſti inſpiratione. ℂ Si autẽ quȩ
ratur,quomodo homines ſecularibus im
plicati ad ſolum Chriſti verbum, relictis
omnib⁹ ſequebantur eum.Dicendum,quòd humanitas Chriſti i=
ſtrumentum erat diuinitatis coniunctum:ſicut man⁹ eſt inſtrumẽ=
tum artificis.& ideo ſicut verbum Chriſti inquantum vox moue=
bat aurem,ita inquantum inſtrumentum diuinitatis mouebat mẽ
tem. m ℂ Et ingrediuntur Capharna. Hic conſequenter po=
nitur conuerſorum confirmatio per opera miraculoſa. Et deſcri=
bunt̃ hic tria miracula.Primũ eſt de dȩmoniaco curato. Scđ'm eſt
de ſocru Petri ſanata,ibi:Et protinus egredientes. Tertium autem
de leproſo mũdato,ibi:Et venit ad eum.Circa primũ dr̃:Et ingre
diun.Ca.In illa enim ciuitate in principio ſuæ prædicatiõis plu=
ries Chriſtus prȩdicauit,& multa miracula fecit:ppter qđ Lu.x.c.
Exprobrabat illi ciuitati,qa per hoc nõ fuerũt ad deum ꝟè cõuerſi
Et ſtatim

* c ℂ Eratq; cũ be.ſ.pacificè. d ℂ Et an.mi.il.Per hoc moraľr Moraliter
ĩſinuat̃,ꝙ illi q̃rũ ſenſualitas ſub rõne pacificè tenet̃,p angelorũ mi
niſterijs ad cȩleſtia trãsferẽt̃. f ℂ Venit Ie.in Ga.præ.Per hoc in
ſinuans ꝙ p̃dicator euãgelij prius debet trãſmigrare de carnalibus
ad ſpũalia,& de terrenis ad meditãdũ cæleſtia:qa Galilæa tranſmi=
gratio interpretatur. k ℂ Et præteriẽs ſecus mare Galilææ
uidit Simonem & Andream.Per hoc autem qđ Petr⁹ & An=
dreas relictis retib⁹,& Iacobus,& Iohãnes relicto patre vocantem
dominũ ſtatim ſunt ſequuti,nobis oſtenditur,ꝙ non cupiditas tẽ=
poralis nec affectio carnalis retrahere nos debent à ſequela Chriſti.
Et ſtupebant

a ℂ Capharnaũ.Hiero.Carpharnaũ villa cõſolatiõis,ſabbatũ
A reqes,Homo in ſpiritu ĩmũdo.gen⁹ humanũ.in quo ĩmundicia
regnauit ab Adã vſq; ad Moyſen.Nam ꝙ ſine lege peccauerunt,
ſine lege pibunt.Qui ſciẽs ſanctũ dei,.obmuteſcere iubetur:Dum
Roma.1.c ſcientes quidem deum,non ſicut deũ glorificauerunt aut gratias
egerunt,ſed euanuerunt in cogitationib⁹
ſuis.Spiritus diſcerpens hominẽ exijt ab
eo,quia appropinquante ſalute, appro=
pinquat tentatio.Pharao dimiſſus ab Iſ=
rael,perſequitur eum,diabolus cõtẽptus
†Mat.7.b ſurgit in ſcandala. ℂ Beda,ꝙ ſabbato ma
ximè curat & docet,oſtendit ſe non ſub le
ge eſſe,ſed ſupra:& docet nos verũ ſabba=
tum,vt ſaluti.ſ.animarum ſtudentes,ab
omni opere ſeruili.i.ab omnibus illicitis
abſtineamus. b ℂ Erat enim.Be. Scri=
bæ dicebant quæ ſcripta erant in Moyſe &
prophetis.Ieſus vt deus & dominus,ipſi⁹
Moyſi libere quæ deerant legi addebat,
*Ah. Matth.c vel commutabat;vnde in Matthȩo: Au=
diſtis quia dictum eſt antiquis &c.Ego au
tem dico vobis. c ℂ Quid nobis &c.
Beda. Non eſt hic voluntatis confeſsio,
ſed neceſsitatis extorſio;ſicut ſeruus fugi=
†ex tiuus viſum dominum timet.& de verbe
†cõuexans ribus deprecatur.Dæmones enim in ter=
ris dominum cernentes,ſe continuò iudi=
candos credebant eſſe. d ℂ Obmuteſ.
Beda Congruo ordine lingua ſerpentina
Geñ.3.a. quæ prima virus ſparſit,ne vltra ſpargat
primò obcluditur:deinde femina quȩ pri
ma ſeducta eſt à carnalis concupiſcentiæ
febre curatur.tertiò vir qui male coniugi
obediuit,ab erroris lepra mundatur: vt
ſit idem ordo reſtaurationis in domino,
qui perditionis in protoplaſto. e ℂ Diſ.
Be.vel conuexans,ſicut quidã codices ha
Lucæ.4.f. bent, Lucas aũt dicit qa nihil ei nocuit.
B Sed qđ Marcus ait,diſcerpens,idẽ eſt,qđ
†totam circũiacentem regionem Lucas:cum proieciſſet eum in medium.
Quod verò addidit,nihilq; nocuit: intel=
ligendum eſt:quia illa iactatio non eum
debilitauit:ſicut exeunt dȩmones amputa
tis vel auulſis aliquibus membris. ℂ Be.
Moraliter Virum à dæmonio liberatum,
animum ab immunda cogitatione pur=
gatum intelligimus.Fœminam verò à fe
bribus conſequenter curatam, carnem à
concupiſcentiȩ feruore per continentiæ
præcepta frænatam. f ℂ Quid nã eſt:
Per ea quȩ vident ad inquiſitionem eorũ
quȩ audierant excitantur.Ad hoc enim &
ipſe domin⁹ ſigna facit,& diſcipulis facere
dedit,vt per hoc euangelio certius credatur,dum qui cæleſtia pro
mittũt terrenis,cæleſtia & diuina opera operent̃ in terris. g ℂ Et
Lucæ.4.f. ſtatim dicunt ei &c.Lucas dicit quia rogauerunt pro illa. Mo
do enim Saluator rogatus,modo vltrò curat, vt contra vitiorũ
quoq; paſsiones,& ſe precibus fidelium ſemper adeſſe, & quæ nõ
Pſal.18.d intelliguntur,vel intelligẽda dare,vel nõ ĩtellecta dimittere piè pe
tẽtib⁹ oſtẽdat:vñ Delicta qs intelligit:ab occultis meis mũda me.
Aprehenſa

¶Villa conſolationis. ¶Requies.
a capharnaum:& ſtatim ſabbatis in=
greſſus in ſynagogam docebat eos. a
†Et ſtupebant ſuper doctrina eius. b
¶Ideo. ¶Subſtantialem & propriam
b Erat enim docens eos†quaſi pote c
ſtatem habens,& non ſicut ſcribȩ. d
¶Cum doceret.
Et erat in ſynagoga eorum homo e
in ſpiritu immundo, & exclamauit f
¶Commune.
c dicens:*Quid nobis & tibi Ieſu Na
a Prȩſentia Ieſu,tormenta ſunt dæmonum.
zarene: Vẽniſti perdere nos:Scio g h
quia ſis ſanctus dei. Et commina=
d tus eſt ei Ieſus dicens: Obmuteſce,
e & exi de†homine.Et†diſcerpens k
eum ſpiritus immundus, & excla=
mans uoce magna exijt ab eo. Et
a ¶Quod exiens ei non plus nocuiſſet
mirãti ſunt omnes,ita ut conqui=
f rerent inter ſe, dicentes Quid nam
eſt hoc:Quænam doctrina hæc no= l
¶Propria alij inaccepta. ¶Etiam.
ua: Quia in poteſtate *ſpiritibus m
¶Vt deus.
immundis imperat,& obediunt ei.
¶Quia tanta faciebat.
Et proceſsit rumor eius ſtatim in
†omnem regionem Galilææ.†Et n
¶Ieſus & diſcipuli.
protinus egredientes de ſynagoga,
a ¶Circunciſionem Petro commiſſam.
uenerunt in dõmum Simonis & o
Andreæ cum Iacobo & Iohanne.
a ¶Alleg Sinagoga quodammodo mater eccleſiȩ commiſſȩ Petro.
Decumbebat autem ſocrũs Simo= p
a ¶Inuidiæ æſtibus laborans & eccleſiam perſequens.
g nis febricitãns, & ſtatim dicunt ei
a ¶In ſpiritualem vſum erexit carnalia eius opera.
de illa. Et accedens eleuãuit eam

ſe cundũ qđ plenius declaraui in quadã quȩſtione de aduẽtu Meſ C
ſiȩ cõpletas in eo:& per alias circũſtantias ſciebãt Ipm eſſe Chriſtũ
in lege ,pmiſſum.vñ.ĵ.eo.ca.dicit:ꝙ nõ ſinebat eos loqui,quoniã
ſciebant eũ.ſ.eſſe Chriſtũ,ſecundũ ꝙ expreſſe dicitur Lucȩ.iiij.ve=
rũtamen neſciebãt ipſum eſſe deũ:Nec per tẽtationẽ Chriſti in de=
ſerto diabol⁹ potuit ſcire de Chriſto vtrũ
eſſet dei filius per naturã,habens eandem
naturã numero cum patre:licet ad hũc fi
nem tripliciter eũ tentauerit,vt dictum fu
it plenius Matth.iiij.Si enim cognouiſſẽt
dȩmones ipſum eſſe deum,nunq; induxiſ
ſent Iudæos ad ipſum crucifigendũ,ſcđ'm
quod dicitur.j.ad Cor.ij.b.Si cognouiſ †tanquam
ſent,nũq; dominũ glorię crucifixiſſẽt.Ali
qui autẽ doctores dicunt, ꝙ non ſolum
non cognouerunt dæmones ipſum eſſe
deũ(vt dictũ eſt)ſed nec etiam cognoue=
runt certitudinaliter ipſum eſſe Chriſtũ in
lege promiſſum:ſed tantũ hoc cognoue=
runt quadã coniectura pbabili multum,
quæ in hoc loco & in alijs locis euangelij
pluribus nomine ſcientiæ exprimit̃. Sed
primũ dictũ magis videtur conſonũ tex=
tui & dictis ſanctorũ. i ℂ Obmu.Com
pellat enim Chriſtus dæmones ad tacẽdũ
de ipſo,ne veris falſa miſcerent,& ne vide
retur quȩrere teſtimoniũ ab ipſis:Maximè
quia Phariſæi dicebant ipſum in Beelze=
bub principe dæmoniorũ exijcere dæmo
nia,vt habetur.Mat.xij.vbi dictum Phari
ſæorum plenius excluditur, ſicut ibidem
expoſui. k ℂ Et diſcer.Contrarium vi
detur haberi Lucæ.iiij.vbi dicit̃ de iſto dȩ
mone,ꝙ exiuit ab illo & nihil ei nocuit.
Dicendum,ꝙ dæmones ab obſeſsis cor= *etiam
poribus ſolẽt exire,non ſolũ cũ afflictiõe
corporis,ſed etiã cũ mutilatione alicuius †Ma.8.b
membri.Per hoc ergo ꝙ Lucas dicit ꝙ ni Lucæ.4.f.
hil ei nocuit,intelligendũ eſt q̃tũ ad muti D
lationẽ,quia exiuit abſq; mutilatiõe mem
bri.Quod aũt dicit Marcus,diſcerpens eũ
intelligendũ eſt q̃tũ ad afflictionẽ:quia li=
cet in exitu nõ mutilauerit eũ,tñ multum
afflixit:& hoc idẽ habetur Lucæ.iiij.f.vbi
dicitur:Et cum proieciſſet illud dȩmoniũ
in medium: p quod intelligit̃ obſeſsi af=
flictio.ibidem ſubdit̃:Exiuit ab eo,nihilq;
ei nocuit.per quod excluditur mutilatio.
l ℂ Quænã do.hæc.quia prȩceptis ve
teris legis addebat nouitatẽ conſiliorũ,&
etiam quia nouo modo confirmabat do
ctrinam ſuam.ſ.p operationem miraculo
rum:& ideo ſubditur: m ℂ Quia in po
teſtate &c.Sequitur: n ℂ Et protinns egredientes. Hic po Diuiſio
nitur ſecundum miraculum:Et diuiditur in duas partes,in princi
palem & incidentalem,ſecundum ibi:Veſpere autem facto. Circa
primum dicitur:Et protinus egredientes de.ſy.ſ.poſt Chriſti
prædicationem & eius cõfirmationem per expulſionẽ dȩmonis.
o ℂ Venerũt in do.Si.vt ibi acciperent refectionẽ poſt laborẽ.
p ℂ Recũbebat aũt ſocrus Simo &c. Licet enim virtute
naturæ febris poſsit curari,non tamen in inſtanti.Chriſtus autem
ſanauit eã hic ſubito:& ita pfectè ꝙ illa mulier miſtrabat eis: Ex q̃
oſtenditur illa curatio miraculoſa ad diſcipulorũ confirmationẽ.
Veſpere autem

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Et ſtatim &c.Synagoga enim eſt locus vbi cõueniebãt
legiſperiti & cõis ppls ad audiẽdũ doctrinã legis,maximè diebus
ſabbatorum,in quibus diuinis erat vacãdũ:& ideo tali loco & tẽ
pore docebat Chriſt⁹,qa erãt cõueniẽtia doctrinȩ ei⁹. b ℂ Et ſt.
ſuper do.eius.i.admirabantur:Tum quia legẽ & prophetas nõ
didicerat:& tñ clariſsimè docebat.Tum quia doctrinã ſuã diuinis
opibus confirmabat.vnde ſubditur: c ℂ Erat enim doctrina
eius q.ha.ſ.faciendi miracula.Quod ſtatĩ oñdit̃ p factũ cũ ſubdit̃
e ℂ Et erat &c.ho.in ſp.im.i.obſeſſus à dȩmone. f ℂ Et ex.
dolens de Chriſti doctrina,quæ erat animarum ſalus & medicina
Et quia de ſalute hoĩm torquetur diabolus inuidia motus,ideo
ſubditur: g ℂ Veniſti perde.&c.i.diminuere & auferre pote=
ſtatẽ noſtram nocendi hominibus. h ℂ Scio,quia ſis ſan.id eſt
Chriſt⁹ ad ſalutẽ hoĩm miſſus.Per pphetias eñ de Chriſto dictas
quæ determinauerãt tps,locũ & modum veniendi ipſius Chriſti,
ſecundum

* ℂ Et ſtupebant ſuper doctrina eius.Erat enim docens Moraliter
quaſi poteſtatem habẽs.i.ſuam doctrinã confirmãs operibus
miraculorum. d ℂ Et non ſi.ſcri.qui ſuam doctrinã affirma=
bant iactantia verborum.Per hoc oſtendit̃,ꝙ prȩdicator euãgelij
nõ debet doctrinã ſuam oſtentare verborum affluentia, ſed eam
firmare per opera ſancta. e ℂ Et erat in ſynagoga eorum ho
mo ĩ ſpiritu immũdo:per quem ſignificatur homo pollut⁹ car
nis vitio,de quo dicitur: k ℂ Et diſcerpẽs eum. quia vitium
carnale non curat̃,niſi carnis afflictiõe:vt per quȩ peccat quis, per
hæc & torqueatur. p ℂ Recũbebat autẽ ſocrus Simonis
febricitans:per quã ſignificatur mulier calore luxuriæ laborans
quæ manu eius apprehenſa ſanat̃,quia talis mulier ei⁹ repreſſa li=
berta te curat̃, Eccl.xxvj.b.In filia nõ auertẽte ſe firma cuſtodiam.
*Veſpere aũt

☞ a ¶ Apprehēſa. Socrus Petri ſebricitans apphenſa manu leuatur. Febris, intemperantia eſt, de q̄ nos filij ſynagogæ p manum
Matth. 8. b disciplinæ, & leuationem deſiderij ſanamur: & hui⁹ qui ſanat nos ad veſperū declinantis à nobis miſtramus voluntati. b ¶ Miniſtrabat eis. Be. Tropo .i. membra q̄ ſeruierāt immundiciæ: ſeruiant iuſticiæ.
Roma. 6. d
e ¶ Veſpere autem. Beda. Occaſus ſolis mors Chriſti. Afferebant ad eum omnes male habentes. Plures em̄ per apoſtolos poſt mortem ſuam ſanauit q̄ cum in carne viuens Iudęis prędicauit.
Luc. 4.
d ¶ Ad ianuam. Hieronī. Ianua regni, moraliter pœnitentia eſt cum fide, quæ operatur ſalutem varijs languoribus. Varia enim ſunt vitia, quibus langueſcit ciuitas mundi.
Lucæ. 4. g
Moraliter
e ¶ Quoniam ſciebant eum. Beda. Lucas dicit apertius: exibant dęmonia à multis clamantia & dicentia: quia tu es filius dei: & increpans non ſinebat ea loqui, quia ſciebant eum eſſe Chriſtum. Dæmonia ergo Chriſtum eſſe ſciūt & filium dei eſſe confitentur. In ieiunio enim fatigatum hominem diabolus putauit, nec tentando potuit eum experiri, an eſſet filius dei. Sed poſtea per ſignorū potentiam, vel potius ſuſpicatus eſt, vel intellexit. Non igitur eum quia ignoraret crucifigi perſuaſit, ſed quia morte illius damnandū ſe eſſe non præuidit. vnde Paulus: Nemo principū huius ſeculi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunq̄ dominū glorię crucifixiſſent.
※ Chriſtum eſſe.
1. Cor. 2. b
f ¶ Et dilu. Be. Sicut per occaſum ſolis mors, ſic per diluculum reſurrectio Chriſti: cuius manifeſta luce abijt in deſertum gentium, & in fidelibus orabat: quia eorum corda ad orationem excitabat. g ¶ Et erat prædicans in ſynago. Be. In hac prædicatione intelligitur etiam ſermo ille habit⁹ in monte quem refert Matthęus: nā Marcus adiungit: Et venit ad eum le. de quo talia dicit. Quibus intelligit̃ ille eſſe quē Matthęus dicit ſanatum, poſtq̄ dominus deſcendit de monte. Sic enim Matthæus ait: Cum autem deſcendiſſet Ieſus de mōte, ſe. ſunt eū tur. m. & ecce leproſus veniens adorabat eum, dicens: Domine ſi vis potes me mundare.
Matth. 8. a
h ¶ Et genu. Be. Humilis pudibundus. Debet enim qſq; de maculis vitæ ſuæ erubeſcere, ſed cōfeſſionē verecūdia non reprimat: oſtendat vuln⁹, remediū poſcat. ¶ Hiero. Leproſus genuflexo domini voluntatē deprecans mundat̃, q non vult mortē peccatoris, ſed vt cōuertat̃ & viuat. Lepra nr̄a peccatū primi parētis, quę à capite īcępit, qn̄ regna mūdi deſiderauit radix oīm malorū cupiditas. vn̄ Giezi auariciā ſecut⁹, lepra ſuffundit̃. Hæc verò ſacerdoti ſcd'm ordinem Melchiſedech oſtenſa, oblatione mundatur, dicenti: Date eleemoſinam, & ecce omnia munda ſunt.
Ezech. 18. g
Timo. 9. b
Re. 5. g.
Lucæ. 11. f.
¶ Beda. Leproſus genus humanum ſignificat, qui ſecundum Lucam, lepra plenus fuiſſe perhibetur. Omnes enim peccauerunt & egent illa gloria dei .ſ. vt extenta manu Saluatoris, id eſt incarnato verbo, humanamq́ contingente naturam à varietate priſci erroris mundentur: & q diu à populo dei ſecreti erant à templo dei reddantur: & vero ſacerdoti offerre (qui eſt in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech) corpora ſua hoſtiam viuentem .ſ. d. p.
Lucæ. 5. c.
Roma. 3. c
Roma. 12. a
i ¶ Si uis potes. Be. In voluntate tribuit poteſtatem, nec dubitat vt incredulus de volūtate domini, ſed colluuionis ſuę conſcius nō præſumit. ¶ Be. Qui excluſus à lege domini ſe poteſtati curari poſtulat, ſupra legē iudicat gratiam eſſe. Vt enim in domino poteſtatis autoritas, ſic in illo fidei conſtantia. k ¶ Extendit manum. Beda. Leproſū tangi lex prohibet, ſed qa dominus legis eſt, nō obſequit̃ legi, ſed legē facit. Nō ideo tāgit, qa ſine tactu curare nō poterat, ſed ſic pbat, quia legi ſubiectus nō erat. l ¶ Volo, mundare &c. Beda Illud mirabile, quo rogatur eo ſanat genere. Volo, mundare: & cum dixiſſet, ſtatim diſceſsit ab eo lepra. Beda. Nihil medium inter opus & præceptum. Dixit & facta ſunt. Vides qui a volu
Pſal. 32. b.
voluntas poteſtas eſt. Itaq; tanq̄ poteſtatem habens ſanandi, & autoritatem iubendi, non refugit teſtimonium operandi. Volo enim dicit, ppter Fotinū, imperat ppter Arriū, tangit ppter Manichęū. G

a ¶Non remanente moleſtia egritudinis, vt ſolet ſanitas quæ datur imperio domini, tota ſimul redit.

a apprehenſa manu eius: & cōntinuo
b dimiſit eam febris, & miniſtrabat

a ¶Beda. Morte.

c eis. † Veſpere autem facto cùm ōcciſſet ſōl, afferebant ad eum omnes male habentes & dæmonia habentes, & erat omnis ciuitas con-

a ¶Beda. Chriſtus qui dicit: quandiu in mundo ſum: lux ſum mundi.

¶ Pœnitentiam.

d gregata ad ianuam. Et curauit multos qui uexabantur uarijs languoribus. Et dæmonia multa eijciebat,

¶Vitijs.

a ¶Beda. Peccatori dixit: quare tu enerras iuſticias meas &c. ¶Ne quis dum audit prædicantem: ſequatur errantem, & falſa veris miſcentem.

e & nōn ſinebat ea loqui, quoniam
f ſciebant eum*. Et diluculo ualde ſurgēns, egreſſus abijt in dēſertum locum, ibiq́ orabat. Et proſequutus eſt eum Simon, & qui cum eo erant. Et cùm inueniſſent eum, dixerunt ei: quia omnes quærunt te.

a ¶ A morte. b ¶ Gentes.

¶Beda: in ſuis.

¶obediens.

¶Iam facto ſermone.

a ¶Non decet ocioſum eſſe prædicatorem.

Et ait illis: Eāmus in † proximos uicos & ciuitates, ut ibi prædicē: Ad
g hoc enim ueni. Et erat prædicans in ſynagogis eorū, & in omni Galilæa, & dęmonia eijciēs. † Et uenit ad
h eum leproſus deprecās eum, & ge-
i nuflexo dixit: Si uis potes me mundare. Ieſus autem miſertus eius,

¶Oſtendit vulnus, remedium poſtulat.

a ¶Miſericordię affectum. ¶In hoc humilitas.
b ¶Gratia ſuperat legem non timet contaminari qui alios liberat. ¶Nullum ſpernamus, & ſi maculoſum videamus.

k extēdit mānū ſuam, & tāngēs eum,

a ¶In hoc pietas. b ¶In hoc poteſtas.
c ¶Be. Nihil medium inter præceptum & opus.

l ait illi: Vōlo: Mūndare. Et cùm dixiſſēt, ſtatim diſceſsit ab eo lepra,

a ¶Illud: Volo mundare.

Nicolaus de Lyra.

☞ Vide nemini.

a ¶ Veſpere au. fa. Hîc ponitur ps incidentalis: occaſione enim huius ſanationis illi qui habebant infirmos ī illa villa adduxerunt eos ad Chriſtū quærentes remediū: & hoc eſt quod dicitur: Veſpere autem fa. Dicit autē Theophilus expoſitor, q ita tardè adduxerīt eos ad Chriſtum, qa illa dies erat dies ſabbati, & credebant curationes non eſſe licitas durante die ſabbati, quæ finiebatur in veſpere illius diei. b ¶ Et erat omnis ciuitas congregata ad ianuam .i. multi de ciuitate: Et eſt modus loquendi hyperbolicus, ſicut ſupra dictum eſt. c ¶ Et cura. mul. i. oēs qui fuerīt ibi adducti, qui erāt multi. Aliter exponit̃: Multos. id eſt plures de adductis, quorū fides & deuotio curationem merebat̃. d ¶ Et dæmonia. multa eijciebat: Eodē modo duplicit̃ exponitur .i. oia vel plura. e ¶ Et nō ſinebat ea lo. ex cauſis prędictis. f ¶ Qm̄ ſci. eum. Iā dictū eſt, q̄liter hoc ſit intelligendū. g ¶ Et dilu. ual. ſur. In hoc dās exemplum, vt prædicator & mirabilium diuinorū operator debeat fugere ppl'i applauſum, veruntamē quia nō debet omittere ſalutem animarum, ideo ſubditur: h ¶ Eamus in proximos uicos & ciuitates. ut ibi prædicem. Cætera patent. i ¶ Et uenit ad eum lepro. Hîc ponitur tertium miraculum de leproſo mundato, cuius fides exprimitur cū dicit̃: k ¶ Si uis potes me mun. confitēdo em̄ in Chriſto diuinam potentiam, meruit curationem ideo ſubditur: l ¶ Ieſus autem mi. e. Licet enim ſecundum determinationem legis ex tactu leproſi contraheretur immunditia, tamen hoc in Chriſto locum non habuit, quia ex tactu leprā curauit. m ¶ At illi: uolo. Hîc eſt punctus: & quod ſubditur: n ¶ Mundare. imperatiuum eſt, vt oſtendat ſe per modum imperij lepram curare, tanq̄ dominus creaturæ.
† proxima municipia, vt ibi, &c.
H
† Mar. 8. a. Luc. 5. c.
※ a ¶ Veſpere autem facto cum occidiſſet ſol, afferebant ad eum oēs male habentes. Beda. Myſticè ſolis occubitus paſſionē morteq́ ſignificat illius qui dicit: Quādiu ſum in mundo, lux ſū mundi: & ſole occidente plures q̄ ante dęmoniaci & ægroti ſanantur: quia qui tēporaliter in carne viuens paucos Iudæorum docuit, omnibus per orbem gentib⁹ fidei ſalutiſq; dona tranſmittit.
Moraliter
Myſticè
e ¶ Et non ſinebat ea loqui. Theophilus: In hoc docens nos non credere dæmonibus, etiam ſi vera dicant: quia ſi aliquos credentes ſibi inuenerint, veritatibus mendacia miſcēt. Vnde in collatione Moyſi abbatis dicitur quòd quidam anachorita deceptus fuit à dæmone in angelum lucis ſe transformante: qui poſt plura vera quæ ſibi dixerat, proiecit ſeipſum in puteum ad eius verbum. Nam ei dixit quòd tanti meriti erat apud deum, quòd ex hoc nullum pateretur malum. quod fuit falſum: nam ex hoc lætaliter fuit vulneratus & cito poſt mortuus. g ¶ Et diluculo ualde ſurgens egreſſus abijt in deſertum locum. Per hoc oſtendens, quòd prædicator euāgelij redire debet ad orationis ſecretum, vt ibi hauriat quod poſtea populis effūdat. ideo ſequitur: h ¶ Eamus in proximos uicos & ciuitates, ut ibi prædicem, Ad hoc enim ueni. Et erat prædicans in ſyna. &c. Et uenit ad eum leproſ⁹. Per lepram quæ morbus eſt contagioſus, originalis culpa ſignificatur, quæ per carnalē generationem ad poſteros deriuatur, qui manu Chriſti tactus ſanatur, quia virtute eius per baptiſmum emundatur. Per oblationem aūt muneris & diuulgationem operis, ſignificatur quòd baptizatus tenetur deo fideliter ſeruire, & eum iugiter collaudare.

☞ ¶ Vide ne. Beda. Non quia voluit qd' non potuit, qa oīa quæ cūq; voluit fecit. Sed docet nr̄a bn̄ficia reprimi, nō tm̄ à mercede pecunię, ſed etiā gratiæ. b ¶ Oſten. Beda. vt intelligat non legis ordine, ſed gratia quæ ſup legem eſt eſſe curatū. Offerre iubet, vt oſtēdat, quia nō legē ſoluit ſed implet, dū ſcd'm legē gradiēs ſup legē ſanat, q̄s remedia legis non ſanabant. Nec aū ſacrificiū, ſignificās ceſſare debebat, cū nōdū ſignificatū cōfirmatum erat conſtitutione apl'orū & fide credentium.
A
Pſal. 113. b.
c ¶ At il. egreſ. Be. Vnius ſaluatio multos ad dn̄m cogit. Nō poteſt tacere beneficiū, etiā iuſſus ab eo q dedit. Pręcepit dominus abſcōdi. Vult em̄, vt ī bonis q̄ agimus latere velimus, qd' eſt hūilitatis: & īuiti pdamur vt alijs pſimus, qd' magnæ eſt ſublimitatis, cū etiā ſi ipſi velim⁹, opa nō pn̄t taceri. d ¶ Ita ut iā nō. Hierony. Nō oīb⁹ manifeſtat⁹ ē Ieſ⁹, q latis atq; plateis ſeruiūt laudib⁹, & pprijs voluptatib⁹: ſed his q foris cū Petro exeūt, & ī deſertis locis ſūt, q̄ elegit dn̄s ad orādū & reficiēdū ppl'm, q deſerūt delectatiōes mundi & oīa q̄ poſſidēt, vt dicāt: Portio mea dominus. Gloria verò dn̄i manifeſtat̃ his q cōueniūt vndiq; .i. p plana & ardua, q̄s nihil poteſt ſeparare à charitate dei.
※ quidquā
† ſacerdoti
† diuulgare
Pſal. 118. h.

& mūdatus eſt. Et comminatus eſt
a ei: ſtatimq́ eiecit illum, & dicit ei: Vi
b de nemini* dixeris: ſed uade oſtēde te † principi ſacerdotum, & offer

a ¶Secundum legem offerri

pro emundatione tua, quæ præcēpit Moyſes in tēſtimonium illis.

a ¶Si deo credat, ſi impietatis lepra diſcedat.
¶Salutis.

¶Prohibitus eſt dicere, At ille egreſ. a ¶Sed nec ad horam potuit abſcondi.

c At ille egreſſus cœpit prædicare, &
d † diffamare ſermonē, ita ut iam nō poſſet manifeſtè in ciuitatem introire, ſed foris in deſertis locis eſſe: & conueniebant ad eum undiq́.

¶Tumultuoſas carnalium mentes fugit, ſecretos a mundanis curis viſitat.

¶Allego. Hi ſunt quos nihil poteſt ſeparare a charitate Chriſti.

Nicolaus de Lyra.

☞ a ¶ Et cōmi. eſt ei. phibēdo ne hāc curationē diuulgaret. donec oſ̄diſſet ſe ſacerdotibus, & ſacrificiū ī lege pceptū p ſua emūdatiōe obtuliſſet. Legalia em̄ habuerūt curſū ſum & obligationem vſq; ad Chriſti paſſionē, in qua oblatū eſt vnū pfectū ſacrificiū euacuatiuū legaliū. & iō vſq; tūc Chriſt⁹ legalia ſeruauit, ſicut declaratū fuit Mat. v. ſup illud vbum: Non veni ſoluere legē ſed adimplere. & ſil'r alijs ſeruanda mādauit, vt hîc patet. b ¶ At il. egreſ. cœ. ſ. poſt factā oblationē pdictā. c ¶ Vt iā nō poſ. propter preſſuram hominum ſibi occurrentiū ad quęrendum ſanitates, & videndum miracula.
B
¶ In capit. j. vbi dicitur in poſti. Ideo non eſt credibile, quòd calceamentis vteretur.

ADDI. I. Vti calceamētis manifeſtū eſt eē de cōi hoīm cōſuetudīe, nō ſolū rudiū ſeu imperfectorum, ſed etiā ſctōrū, vt patet de Moyſe Exod. iij. b. cui in reuerentiā terrę ſāctæ dr̄ p angelū: Solue calceamēta de pedib⁹ tuis. Sil'r de Ioſue legit̃ Ioſ. v. d. Vn̄ nō ē icredibile, q Chriſt⁹ q nō ſolitariā duxit vitā, ſed cū hoīb⁹ cōuerſat⁹ eſt, vt Baruch. iiij. d. calceamētis vteret̃. Cōuenietiſſimum em̄ eſt, vt qs cū eis qb⁹ cōuerſat̃, ſaltē ī licitis & honeſtis cōformet̃. vn̄ j. Cor. ix. d. Oīb⁹ oīa fa. ſum. Nec obſtat illud qd' poſtil. allegat, q Chriſt⁹ impoſuit diſcipulis ad pdicādū miſſis ſine calceamentis incedere. ¶ Priō, qa nō oīa q̄ ipſis diſcipulis ad prędicandū miſſis impoſuit Chriſtus, ipſe ſeruauit. Pręceperat em̄ eis, ī ciuitates Samaritanorū nō intraueritis, Matth. x. a. qd' tn̄ ipſe Chriſtus nō ſeruauit, vt hr̄ Ioh. iiij. Sil'r Mat. x. a. In viā gētiū ne abie. Chriſt⁹ aūt abijt ī viā gentiū, vt patet Mat. xv. b. vbi legit̃: Seceſſit ī ptes Tyri & Sydonis. Vn̄ illud qd' legit̃ Actu. j. a. Cœpit Ieſus facere & docere. ītelligit̃ de his q̄ ſimpl'r ſūt bona ſcd'm legē naturalē vl' diuinā, ſeu de his q̄ ptinēt ad pfectionē vitę. Vſus āt calceamētorū de ſe nec eſt bon⁹ nec mal⁹ ſcd'm vtrāq; legē pdictā. vn̄ ſecūdū Aug. de doc. Chriſtiana. In oīb⁹ nō vſus rerū, ſed libido vtētis in culpa eſt. ¶ Scd'ò, qa illud quod dr̄ Luc. x. a. Nolite portare perā nec calceamenta, à doctorib⁹ intelligit̃, non vt lr̄a ſonat, ſed figuratiuè. vnde ī glo. ibidē: vtrūq; de mortui aīalis corio fit. vnde nihil mortale vult eſſe in illis q̄s ad pdicādū mittit. hæc ī glo. Quę qdē glo. nō myſtica tm̄ cēſēda ē, ſed poti⁹ lr̄alis. Nā cętera q̄ Chriſtus phibuit diſcipulis ad pdicationē miſſis, ad literā ītellecta ſunt īpeditiua officij pdicationis, inq̄tū aliquā ſollicitudinem ſupfluā ſecū trahūt, ſicut eſt poſſidere aurū & argētū, vl' portare ſacculum vel perā & hmōi. Sed calceamēta manifeſtū eſt, q nō impediūt ad itinerādū, ſed potius expediūt. vnde domin⁹ q Iſraeliticis exeūtib⁹ de Aegypto, ad feſtinationem exeundi & ambulandi hortabatur ī eſu agni paſchalis, pcipiebat eos habere calceamēta ī pedib⁹, vt patet Exo. xij. b. Cui⁹ rō eſt, ne nudis pedib⁹ ambulando p offenſionē lapidū vel hmōi, īpedirētur ab itinere. Ex qb⁹ videt̃ ſeq q Chriſt⁹ nō phibuit pdicatorib⁹ materialiter calceamēta, ſed intelligēdū ē put ī glo. allegata. Hoc em̄ patet. j. vj. c. manifeſtè, vbi Chriſt⁹ diſcipulis ad pdicādū miſſis iubet calceari ſādalijs. vbi Aug. de cōſenſu euāgeliſtarū dicit, q Marc⁹ dicēdo calceari ſādalijs, aliqd hoc calceamētū myſticè ſignificatiōis admonet. & iō nullā cōtradictionē icludit, ſi vno loco calceamēta diſcipul' phibeat̃, & ī alio eiſdē pcipiantur, cū ſcd'm myſticā expoſitionē vtrūq; ſit verū. Si qs aūt itā tū voluerit pteruire, q nullo mō calceamēta intelligat̃ niſi materialiter, tūc ex dictis apl'i habebit concedere, q prædicatores euāgelij debēt habere calceamēta. Dicit eī Eph. vi. c. State ergo ſuc. &c. & ſequit̃: Et calceati pedes ī pparatiōe euāgelij pacis. Optet ergo dicere, q tā ī dictis Chriſti phibētis calceamēta diſcipulis, q̄ ī dictis Apl'i pcipiētis pdicatorib⁹ calceari, vtrobiq; ītelligant̃ calceamēta n̄ materiał'r ſed ſpūał'r. Tertiò, nā cōſuetudo eccl'iæ vl'is maxīam habet autoritatē. Ipſa em̄ doctrīa catholicorū doctorū ab eccl'ia autoritatē habet. Dicit em̄ Aug. ī li. de vtilitate credēdi: Nō crederē euangelio, niſi eccl'ia illud mihi traderet. Cōſtat āt, q ex cōſuetudine eccl'ię vniuerſalis pdicatores diuini vbi materialibus vtūt̃ calceamētis: nec ex hoc rephēdūt̃, niſi fortè illi q ex regula vl' conſtitutiōe ad hoc reſtringūt̃. Cæteri āt nullo mō tā generalit̃ & irreprehēſibiliter hoc feciſſēt, ſi ex pcepto Chriſti hoc fuiſſet īterdictū pdicatorib⁹, vt poſti. videt̃ ſentire. Quarto qa lex his vbis Iohānis baptiſtæ Auguſt. ītellexit ad lr̄am, q Chriſtus calceamenta materiał'r portabat. vn̄ dicit ī lib. de vbis dn̄i: De his calceamētis qb⁹ calceati ſum⁹, cōfortat me dn̄s Ieſ⁹, qa niſi calceat⁹ fuiſſet, de eo Iohānes nō dixiſſet: cui⁹ nō ſum dignus corrigiā calceamēti ſoluere: Surrepat ergo hūana pſūptio di. Ego euāgeliū ſeruo: qa nudo pede ambulo. Hæc ille. Eſt etiā alia rō ad ppoſitū: vide. j. ca. vj. ī additione ſcd'a.
C
D
¶ In e. ca. vbi dr̄ ī poſ. dicēdū q illa aptio nō fuit ī corpe cęleſti ſed ī aere

ADDI. II. Meli⁹ dicēdū eſt ſcd'm Hiero. ſup Mat. dicētē, q nō reſeratiōe elemētorū, ſed ſpūalib⁹ ocul' cęli apti ſūt, ſicut Ezechiel ī priō ſui volumīs aptos eē cōmemorat, ſcd'm quā ſn̄iam nec ī corpe cęleſti, nec in aere aptio illa fuit facta, ſed tm̄ reſpectu ipſi⁹ Chriſti hanc aptionē ſpūaliter cōſiderātis. Qd' etiā ipſe mod⁹ loqndi euāgeliſtarū teſtat̃. Dicit̃ em̄ Mat. iij. d. Et ecce apti ſūt ei cæli. vbi Chryſo. Quod corporaliter apit̃, oīb⁹ apertū eſt. Sil'r & Marcus dicit de Chriſto tm̄: Vidit cælos aptos: q̄ſi ipſa aptio cælorū ad viſionē Chriſti referat̃ .ſ. intelectualē, put Chriſtus baptiſmo iā ſctificato vidit aptū eſſe cælū hoīb⁹: qd' tn̄ antea viderat ficdū. vn̄ ī hac aptiōe ſcd'm Tho. in iij. par. q. xxix. ar. v. ī cor. q̄ſtionis. Tria ſunt conſiderēda q̄ ptinent ad efficaciā nr̄i baptiſmi. Priō qdē pricipalis virtus ex q̄ baptiſm⁹ efficaciā habet: Quæ qdē eſt vtus cæleſtis .ſ. diuina. qd' rectè ſignificat̃ p apertionē cælorū. Scd'ò, ad efficaciā baptiſmi operat̃ fides eccleſiæ & ei⁹ q baptizat̃. Baptiſm⁹ em̄ eſt fidei ſacramētū, p fidem autē cognoſcim⁹ cæleſtia, q̄ ſenſum & humanā rōnē excedunt: ad qd' ſignificandum apti ſunt cæli. Tertiò, qa p baptiſmū aperit̃ nobis introitus regni cæleſtis, put in poſtilla. ¶ In eod. ca. vbi dicit̃ in poſtil. Si em̄ cognouiſſent dęmōes ipſū eſſe deū, nūq̄ iduxiſſēt.

ADDI. III. Non videt̃ rō q̄re dæmones nō induxiſſent Iudæos ad crucifigēdum Chriſtū, etiā ſi cognouiſſent ipſum eſſe deū. Dæmones em̄ cū ſint in termino dānatiōis, q̄ntò ad maiora pctā homines trahere pn̄t, tātū ad illud magis conant̃: & iō Beda ī hoc loco loquens de diabolo ſic dicit: Nō igit̃ ideo Iudęis eū crucifigere perſuaſit, quia dei filium non eſſe putauit. Ex quo patet, q etiam ſi filiū dei ipſum eſſe putaſſet, adhuc pſuaſiſſet vt crucifigeret̃. Dictum autem Apl'i. j. Cori. ij. b. dicētis: Si em̄ cognouiſſent, nūq̄ dominum gl'iæ crucifixiſſent, &c. nō facit ad ppoſitū. Loqt̃ em̄ de hoīb⁹ q tāq̄ viatores q̄tuncūq; viles ſint, nōdum tn̄ communiter attingunt ad terminum damnationis

REPLI. In primo ca. vbi dr̄: Non ſum dign⁹ ſoluere corrigiam calceamēti, &c. poſtil. hoc exponens dicit, p hoc ſignificari vile obſequiū. q. d. nō ſum dign⁹ ei ī minimo obſequm pſtare. Nō em̄ ad lr̄am Chriſt⁹ calceamēta ſoluenda habuit, q apoſtolis ne portarēt iterdixit, qa cœpit Ieſ⁹ facere & docere, &c. Bur. hoc dictū ęgrè ferēs fortaſſe ppter poſtil. nudi pedē calceamētorū vſū paruipēdit, nō attēdēs q ſctūs Dionyſi⁹ ca. xv. angelicę hierar. ſingulari myſterio deſcribit angelos diſcalceatos, vt oſ̄deret ad diuinias illuminationes ſuſcipiendas & cōicādas nudi pedes eē aptiores. Attendat Burgē. primū eccleſiæ electum & deputatum rectorem Moyſen, non niſi nudipedē ad diuina cōtemplāda accedere potuiſſe: Exo. iij. a. Et pphetarū diſertiſſimū Iſaiā ad dei pceptū nudipedē iceſſiſſe, Iſa. xx. b. Et magiſtrū vnicū nudipedē ſediſſe, vt patet ex Mariæ pn̄ia, q̄ pedes eius lauit, Luc. vij. g. Apl'oſq; calceatos nō fuiſſe. Et q̄uis oīm illarū rerū ſint rōnes myſticę per docto

o res & gloſſam

E res & gloſſã aſsignatę, verũ eſt tamẽ ad literã illã cõrigiſſe, & Moyſi & Iſaię & apl'is pręcepta fuiſſe: Eccl'ię catholicæ vſus ẽ ĩ picturis & imaginibus aliquorũ ſanctorũ depictis cũ calceis, imagines tñ apl'orũ & Chriſti nudi pedes apparẽt; quæ picturę libri laicorum dicunt, & rerũ geſtarũ rememoratiuę. vñ Bur. ſe inaniter fatigat, in cõmẽdatiõe calceamẽtorũ in ſuggillatiõem poſtil. quaſi dixerit vel ſenſerit euãgelicos prędicatores ſub pręcepto Chriſti aſtrictos ad abiectionẽ calceorũ: qđ tamẽ nõ intendit: ſed dicit apl'os ꝓhibitos. Conſtat aũt prędicatores verbi dei multa licẽter facere, quæ facere apl'is nõ licebat. Cõſtat enim apl'os reliquiſſe oĩa quæ eorũ ſucceſſores nõ relinquũt, ſed quidã theſaurizãt. Cõſtat etiã apl'os vota emiſiſſe; quæ ſucceſſores eorũ nõ emiſerũt. Cõſtat apl'os in illatis cõtumelijs fuiſſe gaudẽtes, ſucceſſores eorum iniurias acriter vindicantes, & ſic de multis alijs. Fruſtra etiã Burg. ſe fatigat ad ꝑſuadendum Chriſtum inceſſiſſe calceatũ, quia vt dicit cõuenientiſſimũ fuit ſe cõformare cũ his cũ qb⁹ cõuerſabat ĩ licitis & honeſtis. Allegat ad hoc apl'm, j. Cor. ix. d. Oĩb⁹ oĩa factus ſũ. Et ſicut Burgen. ſubſumit de calceamẽtis, ita & ego ſubſumo de diuitijs & poſſeſſionib⁹, q̃ ſunt honeſtæ & licitæ. igitur cõueniebat Chriſtũ fuiſſe diuitẽ & ꝓprietariũ, ſicut Burg. arguit eũ calceatũ: ſed conſeq̃ns eſt cõtra Chriſti ꝓfeſſionẽ. Dixit eñ: Vulpes foueas hñt, &c. filius aũt hoĩs ñ habet vbi caput ſuũ reclinet. Ita ſubſumi põt de nuptijs & multis alijs licitis & honeſtis. patet igitur principiũ Bur. modicũ ꝟitatis hr̃e. Itẽ ſi ꝓpter cõſeruari cũ hominibus, ꝓut allegat Burg. Baruch. iij. Chriſt⁹ debuit eſſe calceatus, igitur fuit calceatus anteq̃ incarnatus. Tenet conſequentia, quia illa conuerſatio cum hominibus, allegata, exponitur ad literam de conuerſatione cũ Iudęis ĩ deſerto. Apl's etiã ꝑ Burg. allegatus, ꝑ totũ capitulum probat oppoſitum intentionis ſuæ, quia probat ibi autoritatibus & rõnib⁹ à licitis abſtinendũ veris prædicatoribus, ſicut accipere ſumpt⁹ neceſſarios ab his quibus p̃dicant: Vide Boñ. in apologia. Nec valet reſponſũ Burg. ad argumẽtũ poſtillatoris, quia facit gloſſam nouam illius dicti: Cœpit Ieſus facere & docere. Et puto ſuam gloſſã fore errori ꝓpinquã: illud. ſ. dictũ intelligendum eſſe ſolũ de his q̃ ſimpliciter ſunt bona ſcd'm legẽ naturalẽ & diuinam: qa ſcd'm illã gloſſam Chriſtus nõ feciſſet nec docuiſſet opa ſuperogatiõis neque cõdeſcẽſionis, neq; cõſilia, quæ non ſunt ſimpliciter bona ad legem naturalem & diuinam pertinentia, al's eñ nõ poſſent omitti
F ſine peccato, quod falſum eſt, vt patet Matt. xix. Meli⁹ autem gloſſatur illud dictum, ꝙ cœpit Ieſus facere & docere. i. quidqd ad virtutẽ & auſteritatem vitę pertinet, quod Chriſtus docuit, ipſe priò fecit. Et qa nudipeditio auſteritatis eſt, & apoſtolis præcepit, iõ fecit, qđ eſt argumentũ poſtil. ¶ Sed huic rationi. Burgen. dat inſtãtiam dicens: Chriſtus pręcepit apoſtolis: In viam gentium ne abieritis. Matth. x. a. & tamen ipſe tranſijt per mediam Samariam, &cę. Hîc dico, ꝙ inſtantia non valet, quia non dicitur Act. j. ꝙ Chriſt⁹ docuit qdqd
G fecit: ſed dicitur; quidquid docuit, hoc primũ fecit: & fecit quæ non docuit facienda, prout Auguſ. dicit. Non eñ Chiſtus dixit: Diſcedite à me mortuos ſuſcitare, ſuper aquas ſiccis pedibus ambulare. Non hoc dixit: ſed qd ait: Diſcedite à me, quia mitis ſum & humilis. Matt. xj. d. Poteſt etiã dici, qđ cũ Chriſtus tranſiret per mediam Samariam, ibant etiam cum eo apoſtoli, qui per eum ꝓhibiti erant ad prædicandum gentibus propter cauſas aſſignatas in glo. autoritatis allegatæ: & ſic Chriſtus etiam ſeruauit, quia occaſionalis fuit eius tranſitus per Samariam, non prĩcipaliter intentus ad ibi prædicandum: ideo Matthęi decimoquinto. c. dixit mulieri: Nõ ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt dom⁹ Iſrael. Et ſequitur: Non eſt bonum ſumere panem filiorum & dare canibus. ¶ In eodem cap. vbi dicitur: Cæli aperti ſunt. poſtil. exponit de ſigno viſibili ſenſibili, vel imaginaria viſione conſiderato. Burgẽ. autem non vult aliquod fuiſſe reale ſignum in aere, ſed ſoli⁹ Chriſti ſpecialem intuitum ſignificare cælum apertum. Sed doctores ꝑ eum allegati non loquũtur cum pręciſione, reſtringentes ſe ad ſolam ſpũalem viſionem Chriſti, cuius ſignum repreſentatiuum in aere apparuit etiam Iohanni baptiſtę: propter id quod dicitur Iohan. j. Ipſe baptizans accepiſſe aſ deo ſignum agnoſcendi baptizatum. Nam ſi pręciſè de Chriſto intelligeretur viſio ſpũalis illius apertionis cæli, mirum videretur ad quem finem, cum aĩa Chriſti viderit omnia in verbo quæ verbum. Sicut igitur nõ oportuit dici aperiri cælum, vt cælum videat, quia perfectior eſt viſio oĩm in verbo quã in ſpecie propria. Intelligibilius igitur videtur dici, quòd Iohannes viderit imaginaria vel ſenſuali viſione (ſicut Ezechiel) ſuper Chriſtum cælum aperiri. ſicut vidit ſpũm deſcendere ad perhibendum teſtimonium de efficacia baptiſmi Chriſti: ꝑ qđ aperitur ianua cæli: Vidit inquam in hoc, ſicut in ſigno repreſentante. ¶ In eodem cap. poſtil. præponderat opinionem dicẽtium dæmones non ſciuiſſe Chriſtum eſſe deum. propter hoc qđ dicitur primę. Corin. ij. b. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent, id eſt induxiſſent Iudæos ad crucifigendum. Burgen. autem abijcit rationem dicens, quòd non videt rõ etiam ſi nouiſſent eum eſſe deum, quare non induxiſſent, quia conãtur homines trahere ad peccata maiora libentius. Sed Burgẽ. potuit bene videre rationem multiplicem, cur ad crucifigendum non induxiſſent. Nam diabolus ſciuit per mortem Chriſti ſuum perire imperium, & hominem ſaluari, & regnum Chriſti exaltari, &cæ. quæ quia diabolo præiudicant ſcienter, ad ſui præiudicium H non conatur: vnde & ſi trahit libenter homines ad vitia, non tamẽ in ſuæ poteſtatis deſtructionem, & ſic allegatum de Apoſtolo eſt magis ad propoſitum quàm de hominibus malis, de quibus Burgen. exponit qa nemo vtens ratione ſibijpſi nocere cupit.

GLOS. ORDI.

Cap. II.

I Titerum intrauit. Seqt: a ¶ Ita ut non. Bed. Prędicante domino, in domo nõ capiunt, neq; ad Ianuã: qa p̃dicante in Iudęa Chriſto, gẽtiles ad audiẽdũ nondũ intrare voluerũt, ad quos tamen (& ſi foris poſitos) doctrinę
Paralyſis ſuæ verba direxit per prædicatores ſuos. b ¶ Paralyticum. Hiero. Paralyſis Typus ẽ torporis, quo piger iacet ĩ mollicię carnis, habens deſideriũ ſalutis: ſed turbis ignauis & duplis cogitationibus, acſi
† ne ea qui dẽ quæ ad ianuam. eneruatis membris offẽditur. Quem portant quatuor quas ſupradixim⁹ virtutes ad regulas diuinitatis & ſapientiæ ĩ do-
† Matt. 9. a Luc. 5. d. mo carnis Chriſti patefactas. Cui vice muneris dicitur portare carnem quæ ſe portabat, vt ꝑ aliã viã cũ magis ĩ ſuam regionem redeat. c ¶ A quatuor portabat. Beda. Quia quatuor virtutibus ad domi-
Sap. 8. b num fiducia mentis erigitur. De quib⁹ dr̃ in libro Sapientiæ: Sobrietatem & ſapientiam docet & ſcientiam & virtutem, q̃s alij prudentiam, fortitudinem, temperantiam & iuſticiam nuncupant. d ¶ Nudauerunt tectum ubi erat. Tectum domus ĩ q̃
Pſal. 118. b. Luc. 5. c. Chriſtus docet, ſublimitas eſt ſcripturæ, in qua corrigit adoleſcentior viam ſuam, in cuſtodiendo ſermones tuos. ¶ Beda. Domus Ieſu ſecũdum alium euangeliſtam tegulis tecta dicitur, quia vilitate literæ ſenſus ſpũa'is tegitur. Cum grabato ante Ieſum deponitur, quia cognoſcere Ieſum debet etiam in carne hac conſtitutus. ☞ Cum vidiſſet

Cap. II.

a ¶ Be. Poſt deſertum. ¶ Sed quia nec carnales deſerit, iterum intrauit in Caphar.

I T iterum intrauit [a] ¶ Be. ciuitatem. Capharnaum poſt dies octo: & auditũ a ¶ Be. in Iudæa. ¶ Ideo. eſt, quòd in domo eſſet, & conuene ¶ ſ. domus.
a runt multi, ita ut non * † caperent a ¶ Beda. Tamen. b ¶ Be. Per apoſtolos. † neq; ad ianuam: ẽt loquebatur eis ¶ Doctores. uerbum. † Et uenerunt ferentes ad [b] a ¶ Be. Alle. animam molicie carnis torpentem. b ¶ Quia quatuor libris euangelij omnis doctrina firmatur.
b c eum paralyticũ, qui à quatuor portabatur. Et cũ nõ poſſent † offerre eũ [c] a ¶ Cogitationum. ¶ Domus.
d illi præ turba, nudauerũt tectũ ubi

NICO. DE LYRA.

I Titerum ĩtra. ĩ Ca. Cap. II. poſt di. octo. Poſtq; deſcripta eſt Chriſti p̃dicatio, hîc cõſequenter deſcribitur ĩſurgẽs ex ea Iudæorũ æmulatio, & hoc in quatuor caſib⁹. ſ. ĩ paralytici curatione, ĩ Matthæi vocatione, in diſcipulorũ Chriſti argutione, & in manus aridæ ſanatione. ſecunda pars incipit ibi: Et cum præteriret, vidit Leui. tertia, ibi: Et erant diſcipuli Iohannis. quarta in principio ſe. c. Circa primum præmittitur æmulationis occaſio. * amplius † caperẽtur ſecundò, æmulorum peruerſa cogitatio, ibi: Erãt autem illic quidam de ſcribis. tertio ipſorum confutatio, ibi: Quo ſtatim cognito Ieſus. Iſte tres particulæ expoſitę ſunt Matt. ix. in principio capituli: hoc excepto quòd ibi tacetur modus offerendi paralyticum ipſi Chriſto, qui hîc exprimitur cũ dicitur: c ¶ Et cum non poſ. of. eum &c. nu. tec. ſ. domus in qua erat Chriſtus. † appropiquare illi. Ad cuius intellectum ſciendum ꝙ domus in terra illa habent plana recta & ibi aſcendunt hoĩes cauſa recreationis ad habendum aerem & confabulãdum ☞ adiuuicem: quia
Moraliter Mora. a ¶ Et ite. intr. ĩ Ca. Seqt: b ¶ Et ue. fe. &c. ꝑ quẽ ſignificatˀ turpi marcens ocio, Lect⁹ ĩ q̃ iacet eſt praua cõſuetudo. portatores ei⁹ vt ſanetˀ à Xp̃o ſũt q̃tuor ſuæ ſalutis ꝓcuratores. ſ. monẽs ſecretè, p̃dicãs publicè, orãs ꝓ eo, & ĩuitãs exẽplo: & ſic añ deũ locatˀ, & dictorũ meritis, ſiltñ obicẽ nõ põat, ſed magis cõſenſũ, ſanatˀ & tollit lectũ malę cõſuetudinis ꝑ exercitiũ bõi opis & ſic ꝓcedẽs de * virtute in

☞ a ¶ Cum au. ui di. Beda. Multũ valet apud deum fides propria,
A vbi tantũ valuit aliena: vt homo interi⁹ & exteri⁹ ſanat⁹ repẽte exurgeret, aliorũq; meritis, ſua ei relaxarentur errata. b ¶ Fili. Mira humilitas, deſpectũ ab omnibus, diſſolu-
† perfodiẽtes. tum totis artubus, filium vocat. Aut certè ideo, quia dimittũtur ei pctã. c ¶ Dimittun. ti. pec. Oſtendit propter pecca-
Ioh. 5. c. ta fuiſſe morbo percuſſum, & iõ nõ poſſe ſanari niſi pri⁹ his dimiſſis. Sicut paralytico ad piſcinam: Ecce ſanus factus es, iã noli pec. ne deterius tibi con. Beda. Quinq;
Quibus de cauſis afficiamur moleſtijs carnis. 2. Cor. 12. b Nu. 12. c. de cauſis afficiuntur hoĩes moleſtijs carnis. Aut ꝓpter merita augenda, vt Iob & martyres. Aut ꝓpter hũilitatẽ cõſeruãdã vt Paulus ab angelo Sathanę. Aut ob peccata intelligenda & corrigenda, vt Maria ſoror Moyſi. Et hic paralyticus qui nõ niſi dimiſſis pctĩs potuit curari, aut ad glo-
Ioh. 9. a. Ioh. 11. b. † loquitur blaſphemias riam dei, ſicut cęcus, de quo: Neq; hic peccauit, neq; paren. eius, &c. & Lazarus, cui⁹ ĩfirmitas nõ fuit ad mortẽ, ſed pro gloria dei. aut ad initiũ æternæ damnationis, vt Herodes. d ¶ Quis poteſt di. Be. Verũ dicũt: Sol⁹ de⁹ hoc põt ſol⁹ etiã ꝑ eos dimittit quibus poteſtatem dimittendi peccata tribuit, ideo verè de⁹. Verum teſtantur, ſed perſonam Chriſti negando fallũtur. Errãt igitˀ, qa vt deũ eſſe, & peccata di-
† Mat. 9. a. Luc. 5. c. mittere credũt, Chriſtũ tñ eẽ eũ ñ credũt. Sed dementius, Arriani qui & Chriſtum eſſe & peccata dimittere negare nõ audẽt: deũ eſſe, negare non timent. e ¶ Quid ẽ. Bed. Q. Qua potentia cordis occulta ĩtueor, eadẽ pctã dimitto. Q. Ex vobis intelligite qd cõſequatur paralyticus. f ¶ Fili⁹ hominis. Bed. Solus deus dimittit pctã,
B & filius hominis habet poteſtatem dimittendi pctã: ergo idem deus & fili⁹ hoĩs eſt: Ita homo Chriſtus per diuinitatem dimittit peccata, per humanitatẽ pro peccatoribus poteſt mori. g ¶ Vade in do. tuã. Beda. Qui languerat, grabatum domum reportat, cum anima peccatorũ remiſſione curata, ſe ad diuturnam ſui cuſtodiam cum ipſo corpore refert: ne quid iterum vnde feriatur admittat. h ¶ Et egreſſus
† ſtuperent &c. Bed. Poſt curationẽ paralytici ĩ Capharnaum ad mare egreditur, quia nõ ſolum ciues, ſed & maris habitatores inſtru-
† honorificarent it, & fluctiuagos mũdi motus fidei firmitate cõtemnere docet. Ibi turbam multã erudit. ibi publicanum apoſtolum facit, ibi peccatores per pœnitẽtiam correctos, ſuo dignos reddidit conuiuio, & auditu ſuorum arcanorum, & ab vndis cupiditatum ſeparatos, ad ſolitudinem quietę cõuerſationis quæ eſt in ſpe cæleſtium pertrahit. Nam ſequitur: Et cum præteriret, vidit Leui, &c. i ¶ Leui. Hiero. Leui additus, quia à telonæo negociorum ſecularium ſequitur ſolum verbũ quod dicit:
Luc. 14. g. quia qui non renunciat omnib⁹ quę poſſidet, non poteſt meus eſſe diſci. ¶ Beda. Marcus & lucas verecundiæ cauſa & ho-
Prou. 18. c. nore euangeliſtæ nomen vulgatum non ponunt. Ipſe (ſecundum hoc quod ſcriptũ eſt: Iuſtus in primis accuſator eſt ſui) Matthæum ſe & publicanum nominat. vt oſtẽdat nullum conuerſum debere de ſalute diffidere. cum apoſtolus & euangeliſta de publicano ſit factus repente.
Luc. 5. f. k ¶ Sequutus eſt eum. Bed. Lucas plenius: Et relictis omnibus, ſequutus eſt eũ. Sequitur. Qui vt pauperem Chriſtũ non tam corporis greſſu quàm mentis affectu poſſit ſequi, omnia relinquit, ſicut Matthæus qui non ſolum lucra vectigalium, ſed etiam periculum quod propter ĩperfectas ratio-
C nes accidere poterat à principibus ſeculi contẽnit, cupidus ſequendi. Qui enim exterius vocauit, vt mox ſequeretur, intus accendit, & modum docuit. Meritò ergo qui obediendo hũana contempſit negotia, diuinorum diſpẽſator factus eſt talentorum. l ¶ Et fa-
Luc. 5. f. ctum eſt dum. Bed. Lucas. Fecit eis conuiuium magnũ Leui ĩ domo ſua. Qui eñ Chriſtum intus recipit, voluptatum delectatur vbertate, & dominus libenter ĩgreditˀ, & in eius recumbit affectu. Hoc ẽ ſpirituale cõuiuiũ bonorũ pauperũ, quo diues eget, pauper epulatur. m ¶ Publicani & peccatores ſimul diſcumbebãt cum Ieſu & diſcipulis eius. Erant e. multi qui ſequebantur eum. Et ſcribæ. Qui publica vectigalia exigũt, vl' ſeculi lucra ſectantes, qui exemplo publicani conuerſi iam de ſalute pręſumunt, nec
† Luc. 5. d. vt phariſæi calumniantur in vitijs ꝑmanentes, ſed pœnitentes. Vnde enim, &cę.
Moraliter ¶ Bed. Moraliter. Ad conuiuium peccatorum vadit. vt docendi occaſionem habeat, & ſpirituales cibos ĩpertiat. Eũdo ad peccatores, domini humilitas oſtenditur: in conuerſiõe pœnitentium patet doctrinę eius potentia. ¶ Be. Per vocationem Matthæi fides gentium, q̃ relictis lucris ſeculi, epulis charitatis & operum bonorũ cum domino conuiuantur. Per phariſæorum ſupercilium, de ſalute gẽtiũ Iudæorũ ĩuidia deſignatur, quibus dicitur: Publicani & meretrices p̃cedent vos ĩ regno dei. ☞ Non neceſ-

a ¶ Scripturarum myſteria.
erat, & † pãtefacientes ſubmiſerunt [a] ¶ Carnem. ¶ Torpens. grabatum in quo paralyticus iacebat. Cùm autẽ uidiſſet Ieſus fidem ¶ Quia.
b c illorum, ait paralytico: Fili dimittuntur tibi peccata. Erant autem il- a ¶ In incredulitate non ſurgentes ad fidem. lic quidam de ſcribis ſedẽntes & co- a ¶ Ideo inuident, quia dixit: Dimittuntur tibi peccata. ¶ Non dei. ¶ Deſpectiue. gitãntes in cordibus ſuis: Quid hic ¶ Tam alte. ¶ Enim.
d ſic † loquitur? Blaſphemat. † Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus a ¶ Quia perfidos ſaluare deſiderat occultorum cognitione, & operum virtute ſe deum eſſe manifeſtat. deus? Quo ſtatim cognito Ieſus ſpiritu ſuo, quia ſic cogitarent intra ſe, a ¶ Hoc. ſ. cognito. dixit illis: Quid iſta cogitatis in cor- a ¶ Mihi.
e dibus ueſtris? † Quid eſt facilius di- a ¶ Dixit & facta ſunt ¶ Hiero. Q. Eiuſdem ſententiæ eſt animam ſanare & corpus. b ¶ Quod ſpirituale, quod ſolus deus nouit qui facit. cere paralytico: dimittuntur tibi a ¶ Quod corporeis oculis videri poteſt. peccata, an dicere: ſurge tolle grabatum tuum & ambula. Vt autem a ¶ Vt viſibile miraculum probet inuiſibile.
f ſciatis, quia poteſtatem habet filius hominis in terra dimittendi pecca- a ¶ Beda. A carnalibus deſiderijs. ¶ Beda. Carnem per continentiam ſpe cæleſtium a terrenis ſegrega. ta, ait paralytico. † Tibi dico, ſurge, a ¶ Paradiſum quæ prima domus hominis fuit.
g tolle grabatum tuum, & uade in domum tuam. a ¶ Mira domini virtus, ſine mora ſalus in iuſſu eſt. Et ſtatim ſurrexit ille, & ſublato grabato abiit coram omnibus, ita ut † mirarentur omnes, a ¶ Damnata blaſphemia ad laudem vertuntur. & † glorificarent deum, dicentes: ¶ Poſt curatum paralyticum.
h quia nunquam ſic uidimus. † Et e- a ¶ Capharnaum. b ¶ Vt maritimos colligat. greſſus eſt rurſus ad mare, omniſq; turba ueniebat ad eum, & docebat b ¶ Oculis miſericordiæ. b ¶ Additus.
i eos. Et cùm præteriret, uidit Leui [b c] a ¶ Ad curam vectigalium, telos enim Græce Latine vectigal Alphei ſedentem ad telonæum, [e] a ¶ Imitare. & ait illi: Sequere me. Et ſurgens ¶ Pauper pauperem. Beda ¶ Et fecit ei conuiuiũ quod Lucas dicitur.
k l m ſequutus eſt eum. † Et factum eſt cùm accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores ſimul diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius. ¶ Pœnitentes. Erant enim multi † qui ſequebantur eum. Et ſcribæ & phariſæi uidentes, quia manducaret cum publicanis & peccatoribus, dicebant diſcipulis eius. † Quare cum publicanis & peccatoribus man-

Nicolaus de Lyra.

☞ ad inuicem: quia de tecto vnius dom⁹ poteſt de facili tranſiri ad tectum alterius domus, & ꝓpter hoc dicit Saluator Mat. x. c. Quod in aure auditis, id eſt in ſecreto
† Mat. 9. a. Luc. 5. c. Ioh. 5. b. D prædicate ſuper tecta, id eſt ĩ publico vbi conueniunt homines. Et ĩ quolibet tecto eſt vna clauſura quę aperitur, qñ homines de domo aſcendunt ſuper tectum, & clauditur, quando deſcendunt. Illi igitur qui portabant iſtum paralyticum, nõ potentes ingredi domum in qua Chriſtus erat propter turbam: quæ non ſolum erat intra domum, ſed etiam ad oſtium, per aliã domum cotiguam portauerunt illum paralyticum ſuper tectum dom⁹ ĩ qua erat
† Mat. 5. a. Luc. 5. f. Chriſtus, & aperientes clauſuram tecti p̃dictam. a ¶ Submiſerunt. paralyticum in lecto ante Chriſtum. Cætera exponuntur, ſicut expoſita ſunt Matthæi nono. b ¶ Et cum præteriret uidit Leui. Hîc deſcribitur æmulatio Iudæorum contra Chriſtum in Matthęi vocatiõe. Et primò ponitur æmulorum murmuratio. ſecundò, eorum confutatio, ibi: Hoc audito Ieſus. Circa primum dicitur: c ¶ Vidit Leui Alphei ſedentem ad telonæum. Matthæus enim ante vocationẽ Leui vocabatur, & erat filius Alphei. Cætera exponantur ſicut ſupra expoſita ſunt
† Mat. 9. b. Luc. 5. f. ☞ Matt. ix.
Moraliter * virtute in virtutem. vadit ad domũ ſuam cæleſtem illi verò q inde murmurant ſignificant dæmones qui inde valde dolent. b ¶ Et cum præteriret uidit Le. Ibi ſedent aliqui cupiditate lucri per artẽ
† & ſequuti fuerant campſoriam, & aliqui per artem deceptoriam in ludo taxillorum. Et aliquando tales vocantur à domino, non ſolum ad pœnitentiam agendum, ſed etiam ad prædicandum, ſicut hîc vocauit Matthæum: &
† Mat. 9. b. Luc. 5. f. cum talibus voluit diſcumbere, oſtendẽs quòd nullus debet eos deſpicere, ignorans quid deus de ipſis diſpoſuit ordinare.

o ij * Et erant di-

a ¶ Non neceſſe. Be. Si medicum dicit, qui miro medicandi ge-
E nere vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, & liuore eius ſana-
Iſa.53.b. ti ſumus. b ¶ Et erãt diſ. Bed. Alij euangeliſtæ dicunt phariſęos
& diſcipulos Iohãnis hoc quæſiſſe. Hîc videtur dicere, ꝙ alij quæ-
ſierunt quos eiuſdẽ rei cura mouiſſet. Vnde colligitur hoc à plu-
ribus fuiſſe obiectũ, à phariſæis, à diſcipu-
lis Iohannis, à conuiuis, vel quibuslibet
Myſticè aliis. ¶ Bed. Myſticè. Diſcipuli Iohannis
& phariſęorũ ieiunant, quia q̃ operib⁹ le-
gis gloriantur, vel (quod peius eſt) tradi-
tiones ſequunt̃ hominum, vel etiã Chri-
ſti præconiũ tñ aure, nõ cordis amore ꝑ-
cipiunt, & ſpũalib⁹ bonis ieiuni corde ta-
beſcunt. Diſcipuli Chriſti nõ ieiunant, q̃a
q̃ fidelit̃ mẽbrũ Chriſti eſt, corpore ipſius
epulatur & ſanguine aliter. Dñs cũ pc̃tõ-
ribus manducat & bibit, ſed ideo, q̃a illi
abſtinentia meritũ auget, cui nulla potẽ-
*ad pœnitentiam. tia naturæ eſt. Dñs autẽ q̃ delicta naturali-
ter delere poteſt, manducnates ieiunãtib⁹
põt facere puriores. Ieiunauit tñ Chriſtus
vt ieiunares: mãducauit cum pc̃tõrib⁹, vt
gratiã cernẽs ptãtẽ agnoſceres. c ¶ Nũq.
Matt.9.d. p. Matthę⁹ ita Nũq̃d pñt filij ſponſi luge-
re, q̃diu cũ illis eſt ſponſus, &c. Sponſus
Chriſtus, ſponſa eccleſia, de quo ſpũali cõ-
nubio apl̃i creati ſunt, qui lugere & ieiu-
nare nõ pñt, quãdiu ſponſum cũ ſponſa
† quo tpe vident. Quando trãſierint nuptiæ, ac paſ-
ſionis & reſurrectionis tp̃s aduenerit, tũc
Moraliter ieiunabunt. ¶ Bed. Moraliter. Quãdiu
ſponſus nobiſcũ eſt, in lætitia ſumus, nec
F ieiunare poſſumus, nec lugere, cũ verò ꝑ
pc̃tõ recedit & auolat, tũc ieiunium indi-
cendũ, tũc luctus multiplicãdus. d ¶ Ne-
mo aſſumen. Beda. Diſcipulos, veſtimẽ-
†ablat⁹ fuerit ta vetera dicit, i. adhuc carnales, necdum
innouatos fidei firmitate: quibus ſi nou⁹
pãnus, i. ꝑs doctinæ quæ ad nouã vitã ꝑ-
tinet aſſuat̃, & ipſa q̃dãmodo ſcindit̃, cui⁹
pars importunè tradit̃, q̃ ad ieiuniũ valet
†immiſſuram panni ciborũ, cũ illa doceat generale, nõ à cibis
tñ, ſed ab omni voluptate carnis. ¶ Ca-
nondum à uendũ eſt doctori, ne aïæ nondũ innoua-
fullone curati tæ, ſed in maliciæ vetuſtate perdurãti, no-
uorum myſteriorum ſecreta committat.
Allegoricè ¶ Bed. Allegoricè. Veſte foris regimur
vino intus reficimur. Veſtis bona opera
† deterior q̃bus hominibus foris lucemus. Vinum,
feruor fidei ſpei & charitatis, quo in con-
† nouellũ ſpectu dei intus ſenſus nouitate reforma-
mur. e ¶ Sed uinum no. Erant autem
noui, cum poſt aſcenſionem deſiderio cõ-
ſolationis eius ſperando & orando inno-
uabantur: tunc ſpũſctm̃ acceperũt, q̃ q̃-
ſi nouo muſto noui vtres repleti ſunt.
f ¶ Cũ ſab. Beda. Nota primò apoſto-
los literam ſabbati deſtruere contra He-
☛ iterum bionitas, qui cum alios diſcipulos recipi-
ant, Paulum quaſi trãſgreſſorem legis re-
pudiant. g ¶ Et uel. ſpi. Eſuriunt vt ho-
mines, præ turba manducandi ſpaciũ nõ
habentes. Sed exemplum auſterioris vi-
tæ præbent, non præparatas epulas, ſed
Myſticè ſimplices quærunt. ¶ Be. Myſticè. Diſci-
puli per ſata tranſeunt, cũ prælati ſubdi-
tos pia ſollicitudine circunſpiciunt, & q̃-
† Nunq̃d liter queq̃ ad fidem trahant, ſedulè perpẽ-
1.Reg.21.a. dunt, quorũ ſalutem eſuriunt. Vnde Pe-
Matt.12.a. tro inter preces eſurienti, oblatis quas eſu-
Act.10.b. riebat dapib⁹ dictum eſt: Surge Petre, oc-
cide & manduca. Et mira ſacramenti cõ-
cordia: ibi mactari & manducari iubent̃
animalia, hîc ſpicas conuellunt diſcipuli:
Luc.6.a. & ſecundum alios euangeliſtas manibus
Col.3.a. confricantes mãducant. vnde: Mortificate membra veſtra, & exui-
te veterem hominem. Aliter enim non tranſeunt in corpus Chri-
ſti: Aliter doctorem ſui profectus fructus non paſcunt. Vellere ita-
que ſpicas,

que ſpicas, eſt ab omni intẽtione terrena radicem mẽtis eruere. Fri- G
care manibus, exemplis virtutũ à cõcupiſcẽtia carnis q̃ſi ariſtarum
folliculis mentem exuere. Grana manducare, eſt purgatum qu em-
que per prædicatorum ora eccleſię incorporare. Hoc diſcipuli añ
dñm faciũt, q̃a p̃cedit ſermo doctoris, ſubſequitur grã ſupernę vi-
ſitatiõis. Et bene ſabbatis: q̃a p̃dicatores
pro ſpe quietis laborant, & auditores ad-
monẽt, vt à curis ſeculi feriantes, pæter-
na requie laborent. ¶ Beda. Moraliter. Moraliter
Per ſata cum dño ambulant, qui eloquia † opus
ſacra dño obtemperantes meditantur. In
ſatis eſuriunt, cũ in eis illa inuenire deſi-
derant, quib⁹ amplius accenſi, amore dei
q̃ſi pane paſcantur: & hoc ſabbatis. vnde
Guſtate & videte, quoniã ſuauis eſt dñs Pſal.33.b.
Vellũt ſpicas & cõterũt, q̃a teſtimonia ſcri-
pturarũ aſſumũt & ꝑſcrutant̃, donec me-
dullã dilectiõis extrahãt q̃ ſub vilitate li-
teræ q̃ſi ſub ariſtarũ horrore velat̃. Hoc
dñs ſabbati ꝓbat, ſtulti defẽſores ſabbati
ĩprobant, qui ſolam literę ſuperficiem di-
ligunt, mentis refectiõem neſciũt, requiem †Mat.9.b.
animarum non norunt. vnde & ait illis: Luc.5.f.
Nunquã legiſtis quid &c. h ¶ Sub
Abiathar principe ſa. Non te turbet
☛ quod alij

☛ ꝙ alij dicunt Achimelech: ambo em̃ tũc illic aderãt, Achimelech
A pater, & Abiathar filius: qui occiſo pr̃e à Saule, comes exilij Da-
1.Reg.21.a. uid fact⁹ ẽ, & eo regnãte ſumm⁹ pontifex maioris noïs q̃ pr̃: & iõ
dignus cui⁹ dominus mẽtionẽ faceret, quaſi ſũmi ſacerdotis, etiã
patre viuente. a ¶ Panes propo. Beda. Q. Si Dauid & Achime-
lech à nobis nõ reprehẽdũtur, ſed pro fa-
me excuſantur, cur ĩ his cãm improbatis
quã in cæteris ꝓbatis? q̃uis ſit magna di-
ſtantia: hi ſpicas cõfricant, illi panes Leui-
ticos comedũt: & accedebat ſabbato neo-
meniarũ dies q̃ñ ĩ cõuiuio req̃ſitus fugit
ex aula regis. ¶ Bed. Figuratè, q̃d Dauid
& pueri eius panes ſãctificatos comedunt
ſignificat ſacerdotalẽ cibum in vſum trãſ-
iturũ populorum: q̃a oẽs ſacerdotũ vitã
debemus imitari, & omnes filij eccleſię ſa-
cerdotes ſũt, iũcti in ſacerdotiũ ſctm̃, of-
ferẽtes ſeipſos ſpũales hoſtias deo. b ¶ Et
Hoſee.6.b. dedit eis. Hoc ſequut⁹: Miſericordiã vo-
lo, & nõ ſacrificium: meli⁹ iudicauit à fa-
mis periculo hoïes liberare, q̃ ſacrificium
offerre. Hoſtia deo placabilis, hominũ ſa-
lus. c ¶ Homo pro ſab. Beda. Ita ſabba-
tũ cuſtodiri p̃ceptũ eſt, vt ſi neceſſitas fue-
rit, non ſit reus qui violauerit. Sabbato
Ioſ.6.a. circũcidi non eſt ꝓhibitũ, q̃a neceſſarium
1.Mac.2.e. Ioſue muros Iericho ſeptẽ diebus circũit.
*eum Machabęi in ſabbato pugnãt: Quod non
eſt licitũ in lege, neceſſitas licitũ facit. Sic
& hodie in ieiunijs, ſi q̃s ieiuniũ fregerit
ægrotus, reus non tenetur. d ¶ Itaq̃ do-
Matt.12.a. min⁹. Q. Si Dauid rex & ſacerdotes (ſecũ-
B dum alium euangeliſtam) propter tẽpli
miniſterium ſabbatũ violantes, crimĩe ca-
†occidere? rent? q̃tò magis filius hominis verus rex
& ſacerdos: & ideo dominus ſabbati ĩ ſab-
bato vulſarum ſpicarum crimine non te-
netur reus?

¶ Cum peccatoribus iuſtus.
ducat & bibit magiſter ueſter? Hoc
¶ Magiſter pro diſcipulis reſpondit.
a audito Ieſus, ait illis: Non † neceſſe
¶ Superbi. ¶ Humiles.
habent ſani medico, ſed qui male ha-
a ¶ Ideo vos declino. b ¶ Vos qui tanquam iuſti fugitis peccatores, qui veſtram iuſtitiam ſtatuentes, iuſtitiæ dei non eſtis ſubiecti.
bent. Nõn enim ueni uocare iuſtos,
a ¶ Qui ſe peccatores agnoſcunt. Non per legem iuſtificari ſe videntes, Chriſti gratiæ colla ſubmitunt. ideo ad peccatores declino.
b ſed peccãtores*. Et erãt diſcipuli Io- a
a ¶ Cauſam ſequentis quæſtionis præmittit.
hannis & phariſæi ieiũnantes, & ue-
niunt, & dicunt illi: † Quare diſcipu-
li Iohannis & Phariſæorum ieiunãt,
tui autem diſcipuli non ieiunant?
¶ Ideo. ¶ i. debent.
c Et ait illis Ieſus: Nunquid poſſunt
¶ Apoſtoli. a ¶ Chriſti & eccleſiæ. b ¶ Chriſtus.
filij nuptiãrum, † quamdiu ſpõnſus
a ¶ Corporis præſentia. ¶ Non. b ¶ Quia.
eſt cũm illis, ieiunare? Quanto tem-
a ¶ Cuius plus proficit præſentia, q̃ corporalis abſtinentia.
pore habent ſpõnſum ſecum, non
poſſunt ieiunare. Venient autem
a ¶ Aſcenſionis. ¶ Paſsionis. b ¶ Corporaliter.
dies cùm † auferetur ab eis ſponſus,
a ¶ Be. Tam a cibis q̃ a mundi amore.
& tunc ieiunabũnt in illis diebus.
a ¶ Ideo non ieiunant, quia. b ¶ Sæueriora præcepta nouæ vitæ.
d Nemõ † aſſumẽntum pãni rudis aſ-
a ¶ Apoſtolis veteri cõſuetudini deditis. b ¶ Si aſſuit.
c ¶ Repugnat noua vita veteri.
ſuit ueſtimento ueteri, alioquin, au-
fert ſupplementum* nouum à uete-
a ¶ Quia ſi quid boni inerat, nimio quaſi pondere preſſum perit.
ri, & † maiõr ſciſſura fit. Et nemo
a ¶ Spiritualia præcepta. n ¶ Apoſtolos.
mittit uinũm † nouum in utrẽs uete-
¶ Non poſſunt pati, quia carnales adhuc
res, alioquin dirumpet uinum* u-
a ¶ Doctrina ſpiritualis memoriæ non cõmendatur
¶ Qui habent perdunt.
tres, & uinũm effundetur, & utres
¶ Spiritualis doctrina.
e peribunt. Sed uinum nouum in u-
¶ Spirituales.
tres nouos mitti debet. † Et factum b
f eſt iterum cùm ſabbatis ambularet
per ſata, & diſcipuli eius cœperunt
g prægredi, & uellere ſpicas. Phariſęi
autem dicebant ei: Ecce quid faci-
unt diſcipuli tui ſabbatis quod non
¶ Veterem hiſtoriam obiicit.
licet. Et ait illis: † Nũnquam legiſtis
a In Nobe. b ¶ Fugiens Saulem.
quid fecẽrit Dauid, quando neceſſi-
tatẽ habuit, & eſuriit ipſe & qui cũ
eo erãt: quomõ introiuit in domũ
h dei ſub Abiathar principe ſacerdo- c
a tum, & panes propoſitionis mandu-
cauit quos non licebat manducare
¶ Et leuiticis. ¶ Achimelech.
b niſi ſacerdotibus: & dedit † eis qui
a ¶ Aliter probat id em. b ¶ Beda. ideo ſalus hominis prima cuſtodia ſabbati, prout hominis vtilitas exigit
cum eo erant? Et dicẽbat eis: Sãbba-
tum propter hominem factum eſt,
c & non homo propter ſabbatum.
d Itaq̃ dominus eſt filius hominis eti-
am ſabbati.

Cap. III.

e ET introiuit iterum a
a ¶ Vbi maius donum ſcientię ibi maius periculum culpę
in ſynãgogã, & erat
¶ Genus humanum
ibi homo habẽs ma-
num aridam: & ob-
f ſeruabant eum ſi ſabbatis curaret
¶ Calumniam præuenit
* ut accuſarent illum. Et ait homini
¶ Vt ab omnibus videatur.
habenti manum aridam: Surge in
¶ Hominem curare an non?
g medium. Et dicit eis: † Licet ſabba- b
h tis benefacere, an malè: animam ſal- c
i uã facere, an † perdere? At illi tace- d
a ¶ Non audentes reſpondere. ¶ Quaſi incredulitati illorum iraſcens.
bãnt. Et circumſpiciens eos cum
ira, contriſtatus ſuper cæcitatem
k cordis eorum, dicit homini: Ex-
¶ Ilico.
tende manum tuam. Et extendit e
l m & reſtituta eſt manus † illi. † Exeun- f

Nicolaus de Lyra

Mat.ix. a ¶ Et erant diſ. Iohan. Hîc
deſcribitur æmulatio Iudæorum contra
Chriſtum in diſcipulorũ Chriſti argutio-
ne, volentiũ retorquere apparẽtem defe-
ctum (licet non exiſtentem) diſcipulorũ
Chriſti in magiſtrum. Et ponitur duplex
caſus. Secundus ponit̃ ibi: Et factum ẽ ite-
rũ. Primus caſus eſt de hoc, q̃d arguebãt
diſcipulos Chriſti, eo ꝙ nõ ieiunabãt ſi- H
cut diſcipuli Iohãnis & phariſęi: ſed Chri-
ſtus eos confutat, diſcipulos ſuos Ratio-
nabiliter excuſando, & expoſitio literæ
patet ex his quæ dicta ſunt Matt.ix. parũ
ante mediũ capituli. b ¶ Et fac. eſt ite.
Hîc ponit̃ ſecũd⁹ caſ⁹, q̃a arguebãt Chri-
ſti diſcipulos, eo ꝙ euellebant ſpicas, &
comedebant in die ſabbati: ſed Chriſtus
confutat eos excuſãdo ꝑ ſcripturas vete.
*eius Teſta. Et patet expoſitio huius literæ ex
dictis Matt.xij. in principio: hoc excepto
q̃d hîc additur: c ¶ Sub Abia. Et vide-
tur hoc falſum: quia princeps ſacerdotũ
*nouum tunc erat Achimelech vt habetur. j. Reg.
xxij. Dicendum, q̃d Abiathar erat filius
Achimelech, & tunc agebat ſacerdotium
ſub patre. verũtamẽ magis hîc exprimit̃
Abiathar q̃ pater ei⁹ Achimelech, quia ĩ-
terfecto Achimelech à Saule, Abiathar fi-
lius eius fugit Dauid vt ibidẽ dr̃, & fuit
†Mat.12.a. ſocius itineris & laboris ipſius, & ꝑ con-
Luc.6.a. ſeq̃ns maioris noïs & autoritatis fuerat
quã pr̃ ei⁹, ꝓpter quod hîc exprimitur ta-
Moraliter cito patre.
*a ¶ Et erant di. Io. Per iſtos autẽ q̃
ꝓpter ſuũ ieiuniũ ſe diſcipulis Chriſti p̃-
ferebãt, ſignificant̃ hypocritę, ꝓpter ap-
parẽtiã ſuę religioſitatis alios contemnẽ-
tes, di. illud Luc.xviij.b. Non ſum ſicut
cæteri hoïm, rap. adul. &c. Sequitur ibi-
dem, Ieiuno bis in ſabbato, &c. b ¶ Et
fac. eſt ite. cũ do. Per ſata ſignificantur
ſacri libri, in quibus ſunt ſemina verbi
dei, Luc.viij.b. Semẽ ẽ ṽbũ dei. Igit̃ ꝑ ſa-
ta diſcipuli cum Chriſto ambulant, cũ ſa-
cras ſcripturas deuotè ſtudent & hoc fit
ſabbatis: quia ſtudium hoc quietem exi-
git mentis. Spicas autem vellũt, cum ibi-
dem vitæ panem inueniunt: ſed tunc manducant, cum ſibi per im-
pletionem operis incorporant: & hæc refectio à malignantibus re-
probatur, ſed à Chriſto veraciter approbatur.

ET introiuit iterũ. Hîc ponitur quartus Cap.III. C
caſus de ſanatione habentis manum aridam. Vbi pri-
mò ponit̃ Iudæorũ inſidiatio. ſcd'ò, eorũ cõfutatio,
ibi: Et ait hoï. tertiò, eorũ obſtinatio, ibi: Exeuntes ãt.
Expoſitio primarũ duarũ partiũ patet ex dictis Mat.
xij. vbi caſus iſte plenius ponit̃, hoc exce-
pto, q̃d ſubbit̃ hîc: b ¶ Licet ſab. be-
nefa. Circa quod ſciendũ, q̃d aliq̃ ſunt
actus boni in genere entis, qui tamen ex
† etiã ijs ſe nõ habent bonitatẽ ĩ genere moris, ſi-
cut ædificare domũ vel hmõi, & talia nõ
erãt licita ĩ die ſabbati. Alij ãt ſunt actus
boni in genere moris ſecundum ſe, ſicut
ſunt opera ṽtutũ, & talia licita ſunt ĩ die
ſabbati: de q̃b⁹ erat ſanatio man⁹ aridæ,
q̃a erat opus pietatis, & cum hoc erat ad
gloriã dei manifeſtãdã inq̃tũ fiebat mi- †Mat.12.a.
raculoſè, & iõ de talib⁹ nulli debet eẽ du-
biũ, q̃n poſſint fieri in die ſabbati, nõ ſo-
lum licitè, ſed etiã laudabiliter: & hoc eſt
q̃d dicit̃: Licet ſab. benef. q.d. certũ eſt
oïb⁹ ꝙ ſic. c ¶ Animã ſaluam face.
i. hoïem curare. Et accipit̃ hîc anima pro
ipſo hoïe: q̃a eſt principalior pars hoïs.
Et ꝑ talẽ modum loquendi dr̃ Exod. j. a.
Oẽs aïæ q̃ egreſſæ ſunt de femore Iacob
&c. d ¶ At illi ta. Non potentes cõtra-
dicere ṽbis eius, nec tñ volẽtes confiteri
veritatẽ. e ¶ Et cir. eos. ꝓpter eorũ cæ-
citatẽ & maliciã. Ad maiorẽ ĩtellectũ hu-
ius dicti quęrit̃, vtrũ ira fuerit ĩ Chriſto?
Arguit̃ priò ꝙ nõ, q̃a nõ eſt niſi duplex † Mat.12.a
ira ſcd'm doctores catholicos. ſ. ira ꝑ vi- Luc.6.b.
tiũ, & ira ꝑ zęlũ: ſed neutra fuit ĩ Chriſto:
ergo &c. Probatio minoris. q̃a Greg. di- D
cit mora. ꝙ ira ꝑ vitiũ excęcat oculũ mẽ-
tis, ira per zelũ ipſum turbat: ſed oculus
mentis in Chriſto non fuit excęcatus nec
turbatus. ergo, &c. Item ira opponit̃ mã- Philoſophus
ſuetudini, vt habetur. iiij. Ethic. ſed Chri-
ſtus fuit maximè manſuetus. ergo ira in
ipſo nõ habuit locũ. Cõtrarium dicit̃ in
litera: Et circunſpiciens eos. Dicendũ †illius ſana
ꝙ ira eſt appetitus vindictæ ꝓpter illatã vt altera.
iniuriam ſibi vel alteri, vt habet̃. ij. Rhe- †Mat.12.b
toricę. Talis autem vindicta poteſt appe- Iohã.10.g.
ti præter ordinẽ rationis, & ſic eſt vitioſa: & vocatur ira ꝑ vitiũ. de
qua dicitur Iacob. j. c. Ira viri iuſticiam dei nõ operatur. Alio mo-
do poteſt appeti ſecundum ordinẽ rectæ rationis: & hoc eſt lauda-
bile, ſecundum ꝙ dicit̃ Pſal. lvij. b. Lætabitur iuſtus cũ viderit vin-
dictam, &c. Iſtud em̃ laudabiliter appetitur de quo q̃s iuſtè lætatur
& talis ira eſt ꝑ zelũ, ſecundũ q̃d dicit Augu. ſuꝑ Ioh. ij. Zelo do-
mus dei comeditur, qui oïa peruerſa quæ videt emendare cupit:
& ſi emendare non poteſt, tolerat & gemit: & talis ira fuit in Chri-
ſto. vnde Ioh. ij. illud pſal. lxviij. b. Zelus domus tuæ comedit me
introducitur tãq̃ dictũ de Chriſto. Ad primũ dicendũ, q̃d ira ꝑ ze-
lũ in nobis aliq̃liter bene turbat oculum mentis, quia potẽtiæ aïæ
ſic ſe habent, ꝙ vna intenſa in actu ſuo alia remittit̃. Et ideo mo-
tus iræ qui eſt in iraſcibili parte quãuis ſit moderatus rõne, impe-
dit intellectũ à contemplatione ṽitatis: & ſic dicitur turbare ocu-
lum mẽtis. Talis tñ turbatio nõ ẽ peccatũ, verũtñ ĩ Chriſto nõ ha-
buit locũ: q̃a ṽtute diuïa q̃libet potẽtia ꝑmittebat̃ agere illud q̃d
erat ſibi ꝓpriũ, ita ꝙ vna nõ ĩpediebat aliã ĩ actu ſuo. Et iõ ſicut
gaudiũ fruitionis ĩ aïa Chriſti nõ impediebat dolorẽ paſſionis in
parte inferiori, ſic econuerſo motus iræ in parte inferiori ĩ nullo
impediebat actum mentis ſiue rationis. Ad ſecundũ dicẽdũ, ꝙ ira
q̃ eſt p̃ter rõnẽ opponit̃ mãſuetudini, nõ autẽ illa q̃ eſt moderata
rõne, q̃a de rõne manſuetudinis eſt, q̃d faciat talẽ moderationem.
f ¶ Exeũ. au. Hîc deſcribit̃ Iudæorũ obſtinatio, quia nec verbis
Chriſti nec factis reſilierũt à malo ſuo: ſed magis obſtinati ſunt in-
cipien-
Moraliter Morali. a ¶ Et intr. iterum ha. m. ari. Per manum quæ eſt or-
ganum organorum, vt dr̃. iij. de anima, conuenienter intelligitur
opus meritoriũ, & ideo manus eſt arida, quæ eſt ad hoc opus inua-
lida: ſed cũ ad ṽbũ Chriſti ſurgit ꝑ grãm, tunc manum extendit ad
ſctãm operationẽ. f ¶ Exeunt. autem. Per phariſæos qui diuiſi
interpretantur, diſcoli qui diſſenſiones faciunt, ſignificant̃. Per He-
rodianos autem ſuꝑbi, q̃a glorioſi in pellibus interpretantur. Iſti
o iij *verò conſiliũ

GLOS. ORDI.

ET intro. &c. Seq̃t: Cap.III. Manum ari. Beda. Quæ ad
fructũ vetitũ extẽſa eſt, à bono
opere aruit. ꝑ man⁹ Chriſti in
cruce extẽſas, bonorũ operum ſucis reſti-
Iſa.4.e. tuta. ¶ Hiero. Homo iſte ſignificat aua-
ros, qui nolentes dare, volunt accipere, prædari & non largiri: q̃-
bus dicitur vt extendãt manus ſuas. i. qui furabat̃ iam non furetur
magis autẽ laboret operans manibus ſuis q̃d bonum eſt, vt habe-
at vñ tribuat neceſſitatem patienti. f ¶ Et obſeruabant. Beda.
Quia diſcipulos ꝓbabiliter excuſauerat: ipſum obſeruant, vt ſi in
ſabbato curet, trãſgreſſionis: ſi non curet, crudelitais aut imbecilli-
tatis arguant. g ¶ Licet ſabbatis be. Beda. Arguit, ꝙ legis præ-
cepta praua interpretatione violant, æſtimantes in ſabbato à bo-
Leui.23.a. no feriandum, cũ lex dicat: Omne opus ſeruile non fa. in eo. i. pec-
catũ. Hoc præcepto figuratur, q̃a q̃ ꝑ ſex ſeculi ætates bona fecerit
in ſeptima à malis tm̃ feriabũt. Non em̃ erit ocioſus boni opis fru-
Mat.12.a. ctus, in laude dei quieſcere. ¶ Matthę⁹ dicit illos interrogaſſe: Mar-
cus & lucas, interrogatos fuiſſe. Sed illi prius interrogauerunt: &
Ieſus cognita nequitia eorũ, ſtatuit in medio eorum ſanandũ, & in-
terrogauit: q̃d Marcus & Lucas dicunt: Et tunc illis tacentibus, ſi-
militudinẽ præpoſuit de oue, & concluſit ꝙ licet ſabbato benefa-
cere. Et ſic circunſpiciens, &c. h ¶ Animam. Beda. Hominem to-
tum per partem ſignificat. Vel quia propter animam hoc faciebat
vel ꝙ hęc manus ſanatio, animæ ſalutem ſignificat. i ¶ Perdere.
Beda. Non ꝙ ſummè pius queq̃ poſſit perdere, ſed eius non ſal-
uare eſt perdere. Sicut dicit̃ induraſſe cor Pharaonis, non ꝙ obdu-
Moraliter rauit, ſed obduratum nõ emolliuit. k ¶ Extende manum. Be-
Lu.3.b. da. Moraliter. Infructuoſa debilitas animæ, non melius curatur q̃
eleemoſynæ largitione. vñ: Qui habet duas tunicas, det vnam non
habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat. Et in eccleſiaſtico: Fi-
li, non ſit manus tua porrecta ad capiendum & ad dandum colle-
Ecde.4.d. cta. Fruſtra enim ĩ orõne manus ad dñm expandit, qui eas ad rogã-
tẽ viduã non extendit. l ¶ Et reſti. eſt ma. illi. Magnũ ſtudium
nequitiæ in crimen reputant, ꝙ ad verbum illius ſanata eſt man⁹.
Neque & ſabbato poteſt conuinci laboraſſe, q̃ dixit & facta ſũt: cũ
ipſi ĩ ſabbatis cibos portent, calices porrigant, & cætera victui ne-
ceſſaria. m ¶ Exeũ. Qui ꝑ ſe nõ pñt, ſocios iniquitatis quærunt.
☛ Cum Hero.

a ¶ Cum Hero. Miniſtri Herodis propter inimicitias quas ipſe aduerſus hominem exercebat, Ieſum inſidijs & odijs perſeqbātur quem Iohānes prędicabat. b ¶ Se. Fugit vt homo, quia nōdū venerat hora ei⁹, & paſſionis ei⁹ extra Ierſm non erat loc⁹. ¶ Be. Alleg. De ſynagoga ſecedit ad mare &c. Iudæam relinquit, ad gētes venit cū diſcipulis, ſ. prędicātib⁹ apl'is corda gētium adijt: & ſic multos ad ſe venientes ſuſcepit, & deſideratam ſalutē dedit. vñ aptè ſubditur: & dixit diſ. ſu.

E

Allegoricè

c ¶ Et mul. tur. Be. Magiſtri plebis & miniſtri regis odio pſequūtur: vulgus indoctū dilectione ſequitur, & plurimi ſanari merētur. d ¶ Nauicula. Eccl'ia de gentibus congregata fluctus ſeculi mente tranſgreſſa: q̄ quantò ſinū cordis grãe recipiendæ dilatat, tātò fluctus ſeculi ſecurius calcat. e ¶ Ne compri. Cōprimūt, q ecclesiæ pacem turbant. Tāgūt, q fidem vero corde & dilectione ſuſcipiunt q tetigere ſanati eſſe perhibentur: fugiēs comprimētes nauiculam aſcēdit. f ¶ Et ſp. im. &c. di. Be. Vterq; & plagas hñtes, & immundi ſpūs. Sed infirmi pia intētione ſalutis: dęmoniaci, vel potius in eis dæmones: non ſolū timore coacti ad pcidendū, verūetiā ad confitendū maieſtatē ei⁹. Præſentia em̄ ei⁹ pterriti, quē filium dei eſſe i9ſlacq; nouerāt, celare non poterant, Saniores Arrianis, qui etiā hodie negant filiū dei eſſe. g ¶ Ne manifeſtarent. Bed. Nō ſolū dęmones, q inuiti, vl' ab eo ſanati, qui ſpōtè cōfitent: ſed & apl'i toto orbe poſt paſſionē prædicaturi, añ paſſionē tacere iubentur, ne diuina maieſtate pdicata paſſio differret, & ſi. cſal⁹ mūdi. h ¶ Et aſc. Be. Poſtq; ī mundos ſpūs ſe pdicare phibuit, ſctōs elegit, q eū pdicarent, & nefandos ſpūs eijcerēt. ¶ Mōs iſte ſignificat altitudinem iuſticiæ, q̄ iſtruendi, & quā pdicaturi erāt: p locū admonet ad cæleſtia erigi, ſic & legem in monte dedit. ¶ Hiero. Conſuetudo diuię ſcripturę eſt Allegoricè loq: ſed nos ſic excelſa ſenſib⁹ nr̄is applicemus, vt hiſtoriæ v̄itatē cernamus. Chriſtus em̄ ſolus ſpūalit' mōs eſt, cæleſtiū rerū q̄litate copioſus, ex q̄ fluūt aq̄ viuæ, & qdqd ſūmè bonū credit', in hoc fundat' q eſt mons oīm montium, & ſctūſſctōrū, qs q̄tidie ad ſe inuitat. In mōtē vocātur excelſi & meritò & verbo, vt loc⁹ cōgruat meritis altis. i ¶ Vt eſſent duode. Speciē Iacob dilexit deus cū videret excelſus gentes, & ſepararet filios Adam. Statuit terminos populorū iuxta numerū filiorū Iſrael, vt ſint ſuper thronos duodecim, iudicātes duodecim tribus Iſrael. Quib⁹ data eſt poteſtas, quā filius accepit à pr̄e ſcd'm carnē, vt opera q̄ ipſe fecit & ipſi faciant, & maiora horū facient. ¶ Be. Dedit etiā ptātē mortuos ſuſcitandi, ſicut Matthę⁹ dicit, vt v̄tus oñſa fidem verbo daret, & noua facerent q noua prædicabant. nunc autem quia numerus fidelium creuit, multi vitam virtutū tenent, & ſigna v̄tutum nō habent: qa fruſtra foras miraculū oſtenditur, ſi deeſt q intus operetur: quia linguæ in ſignū ſunt nō fidelib⁹, ſed infidelibus. k ¶ Et impoſuit. Beda. Non modo primū, ſed cum adducto ab Andrea dixit: Tu vocaberis cephas, quod īterpretatur Petrus. Sed hic euangeliſta te attentum reddit dicens, quòd eū dñs ſic cognomīauerit. Aliter enim putares ſic vocari caſu, nō puidētia dei. Voluit autem eum deus prius alio nomine vocari, vt ex mutatione nominis viuacitas ſacramenti notaretur. i. Græcè vel Latinè Petrus, quod ſyriace cephas: & in vtraque lingua à petra dictum: de qua: Petra autem erat Chriſtus. Sicut enim à Chriſto luce lux mundi vocātur apoſtoli, ſic à petra Petrus. Simon ponens mœrorem negationis. ſ. viſio domino poſt reſurrectionem. Vel audiens triſticiam mortis. ſ. cum ei dicitur: Alius te cinget & ducet quo tu non vis. ¶ Hiero. Et impo. Simoni nomen Petrus. de obedientia aſcēdit ad agnitionem. Qui enim habet dabitur ei, & abū. ¶ Et Iacobum. qui ſupplantata habet deſideria carnis. Et Iohānem, qui gratia

F

† vt

† Mat.4.d Luc.4.g.

† Luc.4.g.

† Mat.10.a

† ſecum

Ioh.14.b.

Mat.10.a.

Ioh.1.f.

1.Cor.10.b

Ioh.21.f.

Infra.4.c

nem qui gratia accepit qd' alij per laborem. Et impo. eis no. Boaner. quod eſt filij toni. quorū ſublime meritū in monte mere tur audire tonitruum patris per nubem de filio tonantis. Hic eſt filius meus dilectus, vt per nubem carnis & ipſi Chriſti ignem ac fulgura in pluuiam ſpargerent in terris: quoniam dominus in pluuiam fulgura fecit, vt extinguat miſericordia quod iudicium exurit. vnde: Miſericordiam & iudicium cātabo tibi domīe. ☞ Iacobum

G

Mat.17.a. Pſal.134.b Pſal.100.

a ¶ Hiero. Similis ſimilem quærit. b ¶ Quia ſoli nō poſſunt.
a tes autem ſtatim phariſæi, cum He b
a ¶ Gens ſine conſilio. ¶ Magna inſania, qui ſalute indigent, denece Saluatoris conciliantur.
rodianis cōſilium faciebant aduer
a ¶ Quia ratione vincuntur mortem machinantur.
ſus eum † quomodo eum perderēt.
¶ Ideo. a ¶ Medicus cedit inſano populo. b ¶ Odientibus cedit: amantibus accedit.
b Et Ieſus cum diſcipulis ſuis ſeceſſit b
¶ Rota.
ad mare, † & multa turba à Galilæa
¶ Confeſsio.
& Iudæa ſequuta eſt eum, & ab Ie
¶ Viſio pacis. ¶ Sanguinea.
roſolymis, & ab Idumæa & trans
¶ Aliena diſcenſio. ¶ Anguſtia.
Iordanem, & qui circa Tyrum &
¶ Venatio piſcis.
c Sydonem, multitudo magna, au
a ¶ Quia. Beda. Opinionem virtutum.
diētes quæ faciebat, uenerunt ad
¶ Ideo.
eum. Et dixit diſcipulis ſuis, ut in c
a ¶ Eccleſia de Gentibus congregata.
d nauicula ſibi deſeruirent propter
¶ Diſcordes.
e turbam, ne comprimērent eum.
a ¶ Ideo confluebant quia.
Multos enim ſanabat, ita ut irrue
¶ Fideles.
rent in eum, ut illum tangerēt quot d
f quot habebant plagas. Et ſpiritus e
immundi cùm illum uidebant pro
¶ Dæmones.
cidebant ei, † & clamabant dicētes:
Tu es filius dei. Et uehemēter com f g
a ¶ Peccatori dixit deus: Quare tu enarras iuſticias meas. &c. b ¶ Dæmonibus & curatis. c ¶ Deum eſſe, ne differretur paſsio.
g minabatur eis, ne manifeſtarent il
h lum. † Et aſcendens in montem h
a ¶ Gratia ¶ Non meriti, ſed diuinæ gratiæ eſt.
b ¶ Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos.
uocauit ad ſe quos uoluit ipſe: & ue
¶ Libero arbitrio.
i nerunt ad eum. Et fecit, ut eſſent i
a ¶ Vt ter quaterni fidem charitatis per quatuor partes orbis prædicarent: vnde ab oriente portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab auſtro portæ tres, ab occaſu portæ tres.
duodecim † cum illo, & ut mitte
ret eos prædicare. Et dedit illis po k
teſtatem curandi infirmitates, & l
k eiiciendi dæmonia. † Et impoſuit Si

Nicolaus de Lyra

☙ cipientes machinari in mortē Chriſti. a ¶ Cum Herodia. hoc exponitur dupliciter: quia dicūt aliqui, q̄ iſti Herodiani fuerunt quidam Iudæi, fingentes quandam ſectā nouam, dicentes de Herode Aſcalonita, qd' erat Meſſias, moti ex falſo ītellectu illius qd' dr̄ Gene. xlix. b. Non auferet' ſce. de Iuda: vbi dicitur, q̄ ablatio regni à tribu Iuda erat ſignum aduēt⁹ Meſſiæ. Iſte autem Herodes obtinuit regnum illud, cū tñ eſſet alienigena, qa pr̄ eius fuit Idumæus, ſcd'm q̄ dicit Ioſephus & alij hiſtoriographi. Et quia Meſſiam pmiſſū illi intelligebant regnare temporalit', nec videbāt aliū regnare tūc in Iudęa, niſi Herodē, iō dixerūt eū eſſe Meſſiam: cū tñ pphetia Iacob prædicta eēt ſcd'm v̄itatem intelligēda de Chriſto, qui natus fuit tpe dicti Herodis, vt hr̄ Mat. ij. a. Iſti igitur habebāt occaſionem perſequendi Chriſtū, eo q̄ ipſum eē Chriſtū ſicut erat ſcd'm veritatem, erat cōtrariū ſectę ſuæ. Alij autē dicūt, q̄ iſti Herodiani erāt milites Herodis Antipę, q' fuit filius prædicti Herodis & dñabat' in Galilæa, non ſicut rex, ſed vt Tetrarcha, vt hr̄ Luc. iij. Et iſte incarcerauit Iohannem, ex q̄ hēbāt aliquā occaſionē pſequēdi Chriſtū quē pdicauerat Iohānes. Et ex his patet malicia phariſæorum q cū peruerſis hoīb⁹ tractabāt conſilium ad perdendum Chriſtum. b ¶ Et Ieſus. hoc expoſitum eſt Mat. xij. c ¶ Et dixit Ieſus diſcipulis ſuis &c. ſibi deſer. infirmitatē oſtendēs ī ſe carnis. d ¶ Quot quot hab. pla. id eſt infirmitates varias. e ¶ Et ſpiritus immundi. ī hoc oſtēdebat virtutem ſuæ deitatis. vtrumq; em̄ neceſſe eſt confiteri fuiſſe in Chriſto. ſ. infirmitatem carnis, & potentiam deitatis. & ideo vtrumque manifeſtabat Chriſtus in operibus ſuis. f ¶ Tu es filius dei. coniecturaliter loquebantur. g ¶ Et uehementer comminabatur eis. Cuius cauſa aſſignata eſt ſupra in primo capit. h ¶ Et aſcendens in montem uocauit ad ſe. Poſtquàm deſcripta eſt Chriſti prædicatio per ſeipſum tantum, hìc conſequenter deſcribitur eius prædicatio etiam per apoſtolos. & primò, deſcribit' poteſtatis collatio. ſecundò, dictæ collatiōis exequutio. vj. ca. ibi: Et vocauit. xij. Circa primum, primò poteſtas confertur, ſecundò, dubium remouetur, ibi: Et veniunt ad domū. Circa primum deſcribitur electio apoſtolorum, & numerus, & nomina eorum, & poteſtas eis collata, & patet ſententia ex his q̄ dicta ☙ ſunt. Mat. x.

H

Diuiſio †Mat.10.a. Luc.6.a.

Moraliter

⁂ verò conſilium faciunt contra Ieſum, qui cum humilibus & charitatem habentibus commoratur: & ideo recedit ab eis ſe elongādo, & humiles eum ſequuntur, & à deo ſalutem conſequuntur. h ¶ Et aſcendens in mōtem. Per hoc autem quòd apoſtolos inſtituit in monte, ſignificauit quòd epi qui ſunt apoſtolorū ſucceſſores, in ſuperiori gradu ſunt eccleſiæ. vnde dicunt' ab epi quod eſt ſupra, & ſcopos intentio, quia ſupra gregem dominicum debēt intendere, vt eum dirigere valeant ad ſuperna. i ¶ Et fecit ut eſſent duodecim. ad ſignificandum, quòd quilibet eorū, per quattuor partes ſuæ dioceſis fidem trinitatis debent prædicare, duodecim enim conſurgunt ex ductu quaternarij per ternariū. k ¶ Et dedit il. po. curandi infirmitates peccatorum. l ¶ Et eijciend. dæmonia. i. excommunicandi ſuperbos & rebelles de eccleſia ⁂ Et conue.

☞ a ¶ Ia. Qui curā carnis domino vocāte ſupplātauit, & ipſam carnem Herode trucidāte contempſit. b ¶ Iohā. Beda. In quo eſt gr̄a, vl' domini gratia. q ob amoris præcipui gratiam quā v̄giali glia pmeruit, ſupra redēptoris ſui pect⁹ ī cœna recubuit. c ¶ Fi. Be. Quorꝝ vn⁹ intonans, vocem theologam (quam nemo prius edere nouerat) emiſit: In principio erat verbū &c. quā tanto pondere grauidā reliqt vt ſit aliquāto plus intonare voluiſſet, nec ipſe mundus capere potuiſſet. d ¶ Et Andream. Hiero. Qui viriliter vim facit pditionis ſuæ vt rñſum mortis ſp in ſe habeat, & aīam ſp in manib⁹ ſuis. e ¶ Et Philip. Hiero. Qui os lampadis eſt, qui illumīat ore quod accepit cui datum ē op⁹ oris illumīati. Hoc loquutiōis gen⁹ ſæpe ſcriptura cōmemorat, qñ noīa pter myſteria ſunt poſita, qd' nunc euāgeliſta, ex dei pſona vehemēter affectans interſerit. f ¶ Et Bartho. Hier. Qui eſt filius ſuſpendē tis aquas illius, ſcilicet qui dixit. Mandabo nubib⁹ meis, ne pluant. Nomē v̄ò filij dei p pacē & dilectionē acquirit'. Bti em̄ pacifi. qm̄ fi. d. v. Et diligite inimicos vr̄os, vt ſitis filij dei. g ¶ Et Matthæū. Qui eſt donatus. cui nō ſolū remiſſio pctōꝝ, ſed etiā ī apl'orū numero eſſe dat', vt leo & bos ſimul comedāt. & lupus cum agno. ¶ Nota, q̄ alij euāgeliſtę Matthęum ppponunt, & publicanū nō dicunt. Ipſe poſt Thomā ſe ponit, & publicanū ſe dicit: h ¶ Et Thomā. Hiero. Qui eſt abyſſus. Multi em̄ pfunda ſciunt, ſed nō pferunt. Vñ Scio hoīem in Chriſto &c. vſq;: q̄ non licet hoī loq. ¶ Bed. Thomas abyſſus: quia altitudinem virtutis in reſurrectione penetrauit. Vel geminus Græcè, qd' dicitur dydimus. i. dubi⁹ pter dubium cor, quia reſurrectionem vix credidit. i ¶ Et ia. al. i. docti vel milleſimi cui⁹ à latere cadent mille, & decem milia à dextris tuis. Hie. Iacobum alphęi, cui non eſt colluctatio aduerſus carnem & ſanguinē, ſed aduerſus pricipes po. te. &c. ¶ Be. Iacobum alphęi, q & frater dñi dicit': qa Maria alphęi fuit Soror matris domini quam Iohannes Mariā Cleophę dicit fortaſſe, quia idē Alphæus & Cleophaz. Vel defuncto Alphæo poſt natum Iacobum Cleophæ nupſit: Qui merito filius Alphæi. i. docti inde enim poſt reſurrectionem. ſtatim Ieroſolymorum ordinatur eps̄, tanquā doctus vel docti fili⁹. k ¶ Tadeū. Cuſtos cordis: Hunc Lucas in euangelio, & in actibus apoſtolorum Iudam Iacobi nominat, quia frater Iacobi fratris domini. Vnde dicitur filius Mariæ matris Iacobi & Ioſeph & Iudæ & Simonis. ¶ Hiero. & Tadeum qui eſt corculus. i. Cordis cultor qui ſeruat cor ſuum omni cuſtodia: Mundicia namq; cordis videtur deus vt per vitrum mūdum. l ¶ Et Simonē. Be. Simō Chananæus à chana vico Galileæ, qui & Simon zelotes. i. æmulator. Chana zelus: chananæus Zelotes. ¶ Et Simō Chananæū. qui & Zelotes. Simon ponens vel habens triſticiam. Beati namq; qui lugent, quoniā ip. cō. Trinum luctum implet q cōſolationē q̄rit ſuturam. Deflet ppria peccata cum Dauid & Maria: Cū Paulo flet cum flentibus: Et flet multū cum Iohanne q dicebat. Et ego flebā multum, quia nemo dign⁹ inuent⁹ eſt q ape. li. & ſol eius. Zelotes autem dr̄ quem cōedit Zel⁹ dom⁹ dei, vt Phinees: & ceſſauit quaſſatio. m ¶ Et Iudā ſca. Qui nō delet pctm̄ ſuum p pnīam, nec illud delet' p memoriam. Vnde & peccatum matris ei⁹ nō deleat': Fiat contra dñm ſp. ¶ Iudas confitens vel gl'ioſus, Scarioth memoria mortis. Cōfeſſores ml'ti ſunt in eccleſia ſupbi & glorioſi quorum prim⁹ Simō magis, & alij hæretici, quorum memoria mortalis in eccleſia celebratur. vt deleat'. ¶ Hiero. Iudas ſcarioth à vico in quo ortus, aut à tribu Iſachar. Iſachar merces, ptium. ſ. pditiōis. ſcarioth memoria mortis, qa nō repetente, ſed pmeditat⁹ deum tradidit. Hic puide inter apl'os eligit', quia magna vis veritatis quam nec aduerſarius miniſter infirmat. Voluit dñs pdi à diſcipulo, vt tu à ſocio pditus modeſtè feras, tuum erraſſe iudiciū tuū periſſe beneficium. ¶ Hie. Hi em̄ apl'i circa tabernaculū dñi per quadrum terni excubant, & ſancta dñi v̄ba proprijs operum humeris portant, vt tabernaculum vnum manſionib⁹ multis ad terrā promiſſiōis portent, quos vnius exēplū ad timorem humiliat, vt angelos luciferi caſus, vt nō glorief' ſapiens ī ſapīa ſua, ſed qui gloriat' in dño glorief'. n ¶ Et ueniūt &c. Be. qui aliorum curam ſuſceperunt, ſollicitè cuſtodire debent cōſcientiæ domum, vt ſe prius, inde alios regant. ¶ Hieroni. Dom⁹ in q̄ cōueniunt, primitiua eccleſia eſt. Turbę quæ impediunt panem mādu care, pctā & vitia ſunt quia qui māducat corpus domini indignè, iudiciū ſibi mā ducat & bi. nō di. c. d. Vñ domin⁹ in furorem vertit' cum dicit: Niſi māducaueritis carnem filij hoīs & bi. e. ſ. n. h. v. o ¶ Et cū audiſ. &c. Turba freq̄ntat eū, ſui tanquā furioſum deſpiciunt, in quo ſal⁹ gentium notatur, & inuidia Iudæorū reprobatur de quibus: In ppria venit & ſui eū nō receperunt. p ¶ Et ſcribe. Be. Si qui tarditate mentis nō intelligūt verbū dei, remanet tamē ſpes ſalutis, ſi forte intelligant. Qui autem intelligere nolunt & inuertunt qd' intelligūt, nulla ſpes eſt. Vñ, ſcribe. i. ſapientes &c. q ¶ Ab Iero. Qd' ſignificat eū à ciuib⁹ ſuis eſſe pſequendū vſq; ad mortē. Legimus. ſ. quia ſequuta eſt eū turba à Galilęa & Iudęa & Ieroſolymis, & trās Iordanem & circa Tyrū & Sidonē, q̄ ſunt ciuitates gētilium: & ſcribę ad Ieroſolymis blaſphemabāt: qa turba ppl'i Iudęorū illū cum palmis & laudibus pduxit gentiles deſiderabāt. ſcribē & ſeniores ppl'i de nece ei⁹ tractabāt. r ¶ Beelzebub Vir muſcarū ſiue hñs muſcas: quo noīe principē dęmoniorū cognoīabant propter ſordes immolaticij cruoris ☞ Qūo

A

B

C

Eſa.5.b

Mat.5.a. Luc.6.d.

Eſa.11.b & 65.d

2.cor.12.a

Pſ.90.b

Eph.6.b.

Ioh.19.c

Luc.6.c Act.1.b

Mat.5.a

Apo.5a

Nu.25.b.

Pſ.108.b.

Hiere.9.a. 1.Cor.1.d.

1.Cor.11.g

Ioh.6.f

Ioh.1.a

a ¶ Vocauit ad ſe. b ¶ Supplantatorē.
a moni nomen Petrus: et Iacobum
a ¶ Fugitiui.
b Zebedæi & Iohannem fratrem Iacobi: & impoſuit eis nomina Boa a
c d nerges, quod eſt filij tonitrui. Et An
a ¶ Beda. virilis, a Gręco aner. quod eſt vir, quia viriliter domino adhęſit. b ¶ Os lampadis vel lampadarum, c ¶ Filius ſuſpendentis aquas prædicatores ad cæleſtia, vnde vberius inebrient corda terrenorum ¶ Syrum eſt.
e f dream & Philippum & Bartholo
a ¶ Donatus. b ¶ Abiſſus vel geminus, Gręce dydimus
g h meum & Mattheum & Thomam
a ¶ Ad differentiam Iacobi Zebedæi. ¶ Docti vel milleſimi. b ¶ Corculus. i. cordis cuſtos.
i k & Iacobum Alphei & Tadeum &
a ¶ Ponens triſticiam. b ¶ Ad differentiam Simonis Petri c ¶ Huius caſus confirmat alios in hūilitate.
l m Simonem Chananeum, & Iudam
a ¶ Memoria mortis.
n Scarioth, qui & tradidit illum. Et b
a ¶ Fœlix occupatio ſaluatoris, fœlix ſtudium turbæ confluentis
ueniunt ad domum, & conuenit ite c
a ¶ Idiotæ minus eruditi. ¶ Etiam.
rum turba, ita ut nō poſſent neq; pa
o nem manducare. Et cum audiſſent d
a ¶ Diſcipuli. ¶ Quē faciunt alij magnum, ſui deſpiciunt, quia non eſt propheta ſine honore niſi in patria ſua c ¶ Tanq; furioſum. d ¶ Quia ſapientiæ eius altitudinem capere non poterant, alieno ſenſu loquutum putabant.
ſui exierunt tenere eum. Dicebant
a ¶ Ex hoc errabant diſcipuli.
enim quoniam in furorem uerſus
a Sapientes.
p q eſt. † Et Scribæ qui ab Ieroſoly e
a ¶ Hoc.
mis deſcenderant, dicebant, quo
a ¶ Hie. patitur ipſe quod nos pati docuit dicens: Beati eritis cum maledixerint vobis ho. ¶ Vir muſcarum.
r niam Beelzebub habet: & quia in
principe dæmoniorum eijcit dæ

Nicolaus de Lyra.

D

☙ ſunt. Mat. x. hoc excepto. a ¶ Boanerges. &c. fi. to. Sic em̄ vocati ſunt à Chriſto: quia in tranſfiguratiōe Chriſti audierunt verbum dei patris dicentis de Chriſto: Hic eſt filius eius dile. &c. Quod quid ē verbum vocat' tonitruū ſcd'm illū modū loq̄ndi Iob. xxvj. d. Cum vix paruam ſtillam ſermonis eius audierimus, tonitruum magnitudīs illius quis poterit intueri? b ¶ Et ue. Hìc cōſequenter remouetur dubiū: Ex hoc em̄, q̄ cōtulerat poteſtatem prædicandi apl'is, poſſet aliquis credere, q̄ in perſona propria vellet à prædicatione ceſſare: quod remouetur per hoc q̄ feruentius prædicauit quàm prius. Et iſte feruor primò oſtenditur in generali. ſecundò in ſpeciali ſe. ca. Adhuc circa primū dictus feruor primò oſtenditur. ſecundò, irrationabilis loquutio ex hoc inſurgens repellit'. ibi: Et cum audiſſent ſui. Circa primū dicitur: c ¶ Et cōue. ite. tur. ad audiendum verbum dei ab ipſo: & ipſe ita feruenter intendebat prædicationi, q̄ ipſe & diſcipuli eius non habebant tēpus manducādi. d ¶ Et cū audiſ. Hìc irrationabilis loquutio inſurgens ex prædicto feruore repellitur: & hoc in tribus caſibus. Secundus. ponitur, ibi, Et ſcribę. Tertius ibi: Et veniunt mater eius. Circa primū ſciendum q̄ illi qui erant de cognatione ſua ex parte matris vidētes inſolitum feruorem in eo, quia ſicut dictum eſt, propter feruorem prædicandi omittebat horam comedendi. Videbant etiā in vultu eius inſolitam claritatem ex virtute diuinitatis procedentem. Item audiebant eum loquentem de diuinis ardua, & īſolita, & p conſeq̄ns eis non intelligibilia, ideo credebat eum loq ſicut arrepticium vel furioſum: ideo voluerunt eum tenere & ligare, ne ſibi vel alijs poſſet nocere: & iſti mouebant' pietate. Circa caſū ſcd'm qui pōitur, cum dicitur: e ¶ Et ſcribæ. cōſiderandū, q̄ iſti moti cōtra Chriſtum inuidia & malignitate dicebant ipm Chriſtū habere q̄ndā dęmonē priuatū, alijs dęmōibus ſupiorē: p cuius virtutē expellebat dęmōes īferiores à corpibus obeſſis ab eis. & ideo Chriſt⁹ illorū & iſtoꝝ irrationabilia v̄ba repellit, cū dicitur. ☙ Et conuocatis

†Mat.12.b Luc.11.b &.c

Moraliter

⁂ c ¶ Et conuenit iterum tur. &c. Hoc eſt contra illos, qui dimittunt opus prædicatiōis pter ſaturitatē comeſtionis. d ¶ Et cū au. &c. exi. te. eū. Sil'r illi q ſunt feruidi ad ſeq̄ndū Chriſtū à mūdanis hoībus inſani reputāt', & ab eis quātū poſſūt retinētur.

 ⁂ Qūo poteſt

a ℂQuõ põt &c. Be Eligant q̃d volunt.
E Si Sathanas Sathanam non poteſt eijcere, nihil cõtra dominum dicũt. Si aũt põt, recedant à regno ei⁹, quòd diuiſũ ſtare non põt
b ℂEt tunc do. &c. Beda domũ diripuit quia omnes mundi partes à diabolo poſſeſſas, apoſtolis & eorum ſucceſſorib⁹ quaſi diuiſas prouincias, vt populos ad fidẽ conuerterent diſtribuit. c ℂQui autem blaſpe. Hiero. quia non meretur pœnitentiam agere vt recipiatur, qui Chriſtũ intelligẽs, principẽ demoniorũ eſſe dicebat: quia nunq̃ ſoluitur à carcere qui quadrãtem verbi nouiſſimum non ſoluerit ante finem vitæ. Qua-
Denari⁹ q̃tuor ꝑtib⁹ tuor namq̃ partib⁹ fundatur denarius ęternæ vitæ, vt quod corde credis: ore confitearis: & quod cõfiteris, opere compleas: & qđ
Mat. 5. c. compleueris, docere non ceſſaueris. Qui em̃ fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur
Ibidẽ. 12. c in regno cęlorum. ℂBeda. Matthæus dicit: qui blaſphemauerit in ſpiritum ſanctũ, vel verbum dixerit contra ſpiritumſanctũ, non habebit remiſſionem neq̃ in hoc ſcł'o, neq̃ in futuro. Vbi oſtẽdit q̃dam relarari in futuro. Quod de minimis intelligendũ eſt, vt de ſermõe ocioſo, de riſu nimio: q̃rũ etiã hæc vita veniã ꝓmeruit. d ℂIn æter. Hoc cõtra Origenẽ, q̨ oĩb⁹ pc̃tõrib⁹ veniã ꝓmittit poſt iudicium trãſactis ĩnumeris ſeculis. e ℂ Re⁹ erit æter. de. Bed. Nõ q̨a ſpiritũ nõ eẽ: vł q̨a eẽ, ſed nõ deũ eẽ: vel deũ eẽ, ſed minorem pr̃e & filio: quia hoc nõ ĩuidia diabolica, ſed humana ignorãtia, ſed, quoniã dice. &c. f ℂFatres. Hiero. Non filij Mariæ ſemꝑ virgis vt mẽtit̃ Helindi⁹: vł Ieſoph ex
F alia vxore, ſicut alij garriunt, ſed cognati.
Myſticè ℂBe. Myſticè. Mater & fr̃es popul⁹ Iudæorũ ex quib⁹ Chriſtus ſcđ'm carnẽ, foris ſtãt
†25. diſt. c. qualis in literali ſenſu. Turba in domo gẽtes in ſpirituali myſterio. Foris volunt Iudæi videre Chriſtum, quia ſpiritualem intelligentiã nõ quærentes, potius ad carnalia docẽda eum exire cogunt vel q̃runt, g ℂQuæ eſt mater. Beda Nõ refutat obſeq matri qui dicit
Exo. 20. b Honora patrẽ & matrẽ: ſed oſtẽdit ſe pl⁹ de
†Iudicij. bere paternis myſterijs, quã maternis affecti
†Mat. 12. d bus: idẽ exẽplo mõſtarauit qđ ṽbo ait: Qui
Luc. 8. c amat patrem aut matrẽ plus quã me, nõ eſt
Mat. 10. d me dignus. Nec fratres iniurioſè cõtemnit, ſed opus ſpirituale pręfecit cognationi, docens meliorem eſſe copulam cordium quã corporum. h ℂEcce mater mea & cætera. Hiero. Vt ſciamus nos eſſe & fratres eius & matrem ſi voluntatem pr̃is eius fecerim⁹, vt cohęredes ſimus quia nõ in ſexibus, ſed in factis diſcernit. Soror & frater credendo, mater prædicando dum per prædicationem amor Chriſti quaſi ipſe Chriſtus in corde auditoris generatur.

GLO. ORDI. Cap. IIII.

ET iterũ cœ. docere Beda. Exiens de domo vbi dæmonium habere dicitur, docet ad mare, vt oſtẽderet ſe ob perfidiæ culpam Iudæam relicturum & ad gentes tranſiturum. Vnde aptè præmittitur, quia prædicante eo in domo, mater & fratres foris ſteterunt. ℂHiero. Cœpit docere ad mare, vt locus indicet auditores amaros & inſtabiles. Et ideo in parabolis loquitur, vt qui non intelligerent: ab apoſtolis quos cõtemnebant inquirentes diſcerent myſterium regni quo carebant. Mare mundus eſt, qui guſtatus amarus eſt, & vitiorum fluctib⁹ inquietus: ſed ab ipſo domino eripiuntur prædeſtinati, qui amara dulcificat, triſtia cõuertit in gaudium, ægritudinem in ſalutem.

a ❡Vt probet ratione, quia neq̃ mente captus eſt, neq̃ in beelzebub eiicit dæmones.
monia. Et conuocatis eis, in para- a
a ❡Vt non intelligant donec capiantur.
a bolis dicebat illis: Quomodo po- b
Hoc. ❡Sicut dicitis me in Beelzebub eiicere dæmonia. ❡Nullo modo quia.
teſt Sathanas Sathanam eiicere?
❡Cauſa præmiſſa. a ❡Vt dæmones pugnẽt cõtra ſe.
Et ſi regnum in ſe diuidatur, non c
a ❡Diſcordia maxima res dilabuntur.
poteſt ſtare regnum illud. Et ſi d
❡Aliter probat idem. b ❡Contra. ❡Pugnando
domus ſuper ſemetipſam diſpertiatur, non poteſt domus illa ſta-
❡Ergo ❡De cuius regno eſtis. ❡Contra.
re. Et ſi Sathanas coſurrexerit in ſemetipſum, diſpertitus eſt, & non poterit ſtare, ſed finem ha-
a ❡Vos dicitis, quia in Beelzebub eiicio dæmonia, ſed: Nemo po. &c. b ❡Homines a diabolo deceptos. c ❡Diaboli:
bet. Nemo poteſt uaſa fortis in- e
a ❡Be. Mundum in maligno poſitum, in quo vſque ad aduentum Saluatoris quaſi in pacato imperio ſine contradictione quieſcebat.
greſſus in domum diripere, niſi
a ❡Diabolum. b ❡A ſeductione compeſcat
b prius fortẽm alliget, & tunc do-
a ❡Ereptos a diabolo eccleſiæ adunauit. & per diſtinctas graduũ dignitates ordinauit.
mum eius diripiet. † Amen dico
❡Dicitis me immundũ ſpiritũ habere, ſed, ❡Hæc cõtra Nouatianũ qui in martyrio lapſis veniã negat.
uobis, quoniam omnia dimitten-
❡Digne pœnitẽtibus. a ❡In quoslibet. b ❡In deũ.
tur filiis hominum peccata & blaſphemiæ, quibus blaſphemaue-
a ❡.i. qui intelligens opera dei, cum negare nõ poſſit ex inuidia contradit: & opera ſpiritusſancti dicit eſſe Beelzebub.
c runt. † Qui autem blaſpha-
a ❡Quia pœnitere digne non poteſt.
uerit in ſpiritum ſanctũ, nõn ha-
d e bet remiſſionẽ in ęternũ, ſed reus
a ❡Quia ſimilis diabolo, contra cõſcientiam ſuã maieſtatem dei oppugnat. b ❡Quia ipſe delinquit qui nunquam pœnitet.
erit æterni † delicti: quoniã dice-
f bãt, ſpiritũ immundũ habet. † Et
❡Eo prædicante. ❡Populus Iudæorum. a ❡In litera.
ueniũt mater eius & fratres & foris ſtantes miſerũt ad eũ uocan- f
a ❡Foras. b ❡Be. In ſpũali intelligẽtia quieſcebat. ❡Gentilium.
tẽs eũ. Et ſedebat circa eum turba, & dicũt ei: Ecce mater tua & fratres tui foris quęrũt te. Et rñdens
a ❡Nos quoque ſi foris ſtemus, non cognoſcemur.
g eis ait: Quę eſt mater mea, & fra-
❡Vt attentos faciat.
tres mei? Et circũſpiciens eos qui
h in circũitu eius ſedebãt, ait: Ecce mater mea, & fratres mei. Qui enim fecerit uoluntatẽ dei, hic fra-
a ❡Propter vtrumq̃ ſexũ fidelium.
ter me⁹ & ſoror mea & mater eſt.

Cap. IIII.

❡Eodẽ die. vnde Mattheus poſt ſupiorẽ ſermonẽ, cõtinuo ſubiũxit. In il. d. ex. &c.
i ET iterũ cœpit do- g
❡Gẽtes tumidas & amaras.
cere † ad mare, &
a ❡Be. Frequẽtia populorũ ad fidem confluentium.
k cõgregata eſt ad eũ turba multa, ita ut in nauim aſcẽdẽs ſederet in
l mari, & oĩs turba circa mare ſup
❡Infidelium.
m terrã erat: & docebat illos in pa-

tem. k ℂ Nauim aſcendens ſe. in G ma. Bed. Eccleſiam, quæ eſt in mari inter infideles, quam deus gratia ſuæ viſitationis illuſtrat, & dilectam ſibi mãſionem cõſecrat. l ℂ Et omnis turba circa mare. Hiero. Hi ſunt qui nuꝑ ad audiendum verbum venerunt, & inde pietate animi, ab amaritudine reproborũ tanquam à mari, ſequuti ſunt: ſed nõdũ cum domino in naui ſunt, quia nondũ cæleſtibus myſterijs vel ſacramentis quę deſiderant imbuti ſunt. m ℂ In parabolis multa. Parabola eſt rerum natura diſcrepantium ſibi ſub aliqua ſimilitudine facta comparatio. More ſuę prudentiæ loquitur, vt qui cæleſtia capere ☞ non poterant Parabola quid eſt.

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Et conuocatis eis. Quia rõnabiliter loquendo, oſtendit ſe non eſſe furioſum. Et vera & ſancta docendo, oñdit ſe non habere dæmonem priuatum cum ſit pater mendacij, vt habetur Ioh. viij. Cætera patent ex his quæ dicta ſunt Matth. xij. f ℂ Et ueniunt mater ei⁹ & fratres. Hîc conſequenter ponitur tertius caſus: Ipſo enim prędicante nunciatum fuit ſibi ĩſidioſè, quòd mater ei⁹ †Mat. 12. c
& fratres ſtabant foris ad tentandum, ſi Luc. 12. b.
ex affectu carnali ad matrem dimitteret vel interrumperet prędicationem: & ip̃e hoc verbum malignum repulit rationabilit̃ vt patet ex his q̃ dicta ſunt. Mat. xij.
*b ℂ Quõ poteſt Sathanas Sathanam eijcere. Hoc autem moraliter fit Moraliter
quando vitiũ vnum aliud expellit, vt ꝓdigalitas auariciã, vel ecouerſo. c ℂ Et ſi re. in ſe diuida. Regnũ animę diuiditur, quando ſenſualitas rationi contrariatur. d ℂ Et ſi domus ſuper ſe. Hoc contingit, quando ĩ eodem homine habitus malus ad aliquid declinat, cui conſcientia recalcitrat. e ℂ Nemo poteſt uaſa for. Iſte fortis eſt fomes, qui fortiter inclinat ad malum, ſed per rationẽ H
fortiter alligtur, quando virtutis habitus in iraſcibili & concupiſcibili ꝑ bonum exercitium confirmatur, & tũc ei⁹ vaſa, id eſt opera diſſipantur. f ℂ Et ueniunt mater eius & fratres foris ſtãtes. Chriſti mater, & eius fratres poſſũt dici ſynagoga & Iudæi, qui foris ſtare dicuntur Chriſto prædicante, quia gentibus Chriſto credentibus ſynagoga cũ Iudæis extra fidem manſit pro maiori parte.

NIC. DE LYRA.

ET iterum cœ. Hîc Cap. IIII. cõſequẽter oſtẽditur feruor ꝑdicandi in ſpãli. Et primò deſcribit̃ feruor prædicationis ſcđ'ò, ex hoc inſurgens liuor æmulationis: in principio. vj. ca. Circa primũ euãgeliſta primò deſcribit prędicationis typum. ſecundò, prædicationis fructum, ibi: Et dice. Sic eſt regnum dei. tertiò, cõfirmãs miraculum, ibi: Et ait in illa die. †Luc. 8. a.
Circa primũ priò deſcribit̃ prædicationis Chriſti tempus & modus, ſecũdò prę- † iuxta
dicationis parabola ſiue typus, ibi: Ecce exijt ſeminãs, tertiò, hui⁹ ꝑabolæ aperit̃ intellectus, ibi: Et cum eſſet ſingularis. Et iſta pars diuiditur in duas: quia primò aperitur intellectus parabolæ Diuiſio
apoſtolis ſpe.
Moraliter. g ℂ Et iterum cœpit: docere ad mare, & cong. Sequitur Moraliter
* Ecce exij

☞ non poterant, per ſimili-
A tudinem terrenã auditam
†Mar. 13. a ꝑcipere potuiſſent. Gręcè,
Luc. 8. a ſſitudo dicit̃ qñ qđ intelligi volum⁹, ꝑ aliq̃s cõpationes indicam⁹, vt ferrũ, aliquẽ durũ, velocẽ vẽtis cõpam⁹ & auib⁹. Idẽ fit in triceſimo ſexageſimo & centeſimo fructu. i. lege, ꝓphetia, & euangelio, q̄ in ore
Matt. 17. a triũ teſtiũ myſteriũ regni inmonte oſtenſum. i. Moyſi Eliæ & Ieſu conſiſtit. a ℂ Aliud cecidit ſecus uiam: & ueneruntuolucres &c. Lucas: Et con
Luc. viij. a culcatum eſt, & volucres cæli comederũt. Via mẽs, metu carnalium cogitationum trita. vnde ſemẽ perit nec fructum affert, & à volucrib⁹ rapit̃. i. à dæmonibus. Qui volucres cæli dicũtur, ſiue quia cæleſtis & ſpiritualis naturę, vel, quia ĩ aere habitãt. b ℂ Hi aũt
†Mat. 13. b ſunt. qui circa uiam ubi ſemĩatur uerbũ &c. Differentias ponit eorum
Proue. 7. a qui audiũt verbum. Sunt
†Exterius. autẽ quidã, vt gentiles, qui nec audiũt. c ℂ Reli. cõ. & c. ſuf. uer. Quod ꝑce-
Pſ. 111. a ptũ eſt, ꝑcipit̃ em̃: Cõcupiſces ſapĩam, ſerua mandata &c. Et alibi: Btũs vir qui ti-
B met dñm in mandatis eius volet nimis. Hę cõcupiſcẽtiæ bonæ, q̨ reliq̃ cõcupiſſcit, & aberrat. d ℂ Lucerna. &c. Hiero. Lucerna, ṽbum dei. Modi⁹ aut lectus audit⁹ inobedientiũ. Candelabrum, apoſtoli: quos illuminauit verbum dei. Abſcõditũ & occultũ, qđ palã fit cum à dño tractat̃ ℂ Bed. modi⁹, vita nr̃a diuina ꝑſcientia menſurata. Lectus caro, in qua quieſcit anima. Lucerna verbũ quod illuminat. Qui ergo amore ꝑſentis vitæ & carnalis illecebrę occultat verbum dei, quaſi ſub modio vel lecto lucernam operit, quia ei carnis concupiſcẽtias pręponit. e ℂ Nõne ut ſuper candelabrum ponatur. Bed. Vt dominetur prędicatio veritatis, ſubſit ſeruitus corporis, ꝑ quam tamen excelſior appareat doctrina tanquam per candelabrum lucerna.
†Mat. 5. b. f ℂ Non eſt enim ali-
Luc. 8. c quid &c. Q. Nolite eru-
& 11. e beſcere euangelium, quia nihil occultũ modo, quod non fiat palam in iudicio, quando illuminabit deus abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium vbi vobis à deo laus
†In propatulum. illis autem pœna æterna. g ℂ In qua mẽſura mẽ. & cætera. Hieronimus.
Etenim

rabolis multa, & docebat illos in doctrina ſua. Audite:
a ❡Chriſtus. ❡De ſinu patris in mundum, vel de Iudæa ad Gentes. vnde Habacuc: Egreſſus es in ſalutem populi tui. b ❡Verbum per ſe vel per ſuos.
† Ecce exiit ſeminans ad ſeminãdum. Et † dum ſeminãt: a
a ❡Circa.
a aliud cecidit ſecus uiam: & uenerunt uolucres, & come-
a ❡Bed. Duriciam proteruæ mentis.
derunt illud. Aliud uerò cecidit ſuper petroſa, ubi nõ ha-
a ❡Be. Leuitatem animi obedientis. b ❡Be. Quia audito verbo ad horã delectantur.
buit terram multam & ſtatim exortum eſt, quoniã non
a ❡Probitatem animi cæleſti diſciplina exercitati, & ad obediendum regulariter inſtituti. b ❡Feruor perſequutionis.
habebat altitudinẽ terræ, & quãdo exortus eſt ſol, exæ-
a ❡Firmi deſiderij. b ❡Quia huiuſmodi ad horam tantum audito ſermone delectãtur.
ſtuauit, & eò q̄ non habebat radicẽm, exãruit. Et aliud ce-
a ❡Corda diuitiarum cura ſollicitata. b ❡Multiplicatæ ſunt diuitiæ. c ❡Nec poteſt fructificare verbum.
cidit in ſpinãs, & aſcẽderunt ſpinę, & ſuffocãuerũt illud,
❡Ideo. ❡Fidelem mentem.
& fructũ non dedit. Et aliud cecidit in terrã bonã, & dabat fructũ aſcendẽtem & creſcẽtem: & afferebat unũ tri-
a ❡Fidem ſanctæ trinitatis. ❡In coniugatis, quod ſignificat index & pollex, ad ſignificandum tricenarium quaſi blando oſculo iuncti. b ❡In viduis. c ❡In virginibus. d ❡Significat ſe alta dixiſſe.
gintã, & unum ſexãginta, & unũ cẽtum. Et dicebat: Qui
a ❡Cordis. b ❡Intelligat. c Secretus a turba.
habet aures audiẽdi audiat. Et cũ eſſet † ſingularis, inter- b
a ❡Diſcipuli.
rogauerunt eum hi † qui cũ eo erant duodecim parabo-
a ❡Qui mecum, non his qui foris ſunt. b ❡Secreta ſcripturarum.
lam. † Et dicebat eis: Võbis datum eſt † noſſe myſterium
a Nolunt accedere. b ❡Non in naui mecum. c ❡Non modo verba, ſed & facta: quia non poterant capere ſpiritualia, quæ in eis tegebantur.
regni dei: Illis autẽ qui † foris ſunt, omniã in parabolis
a ❡Exterius. b ❡Exteriora. c ❡Corde. d ❡Exterius.
fiunt, ut uidẽtes uideant, & nõ uideãt, & audiẽtes audiãt,
❡Corde. a ❡Id eſt vt non. b ❡Q. Ideo non conuertuntur, nec remittuntur eis peccata.
& non intelligãt, nẽ quando cõuertãtur, & dimittantur
a ❡Excitat attentionem.
eis peccata. Et ait illis: Nẽſcitis parabolam hanc? Et quomodo omnes parabolas cognoſcetis? Qui ſeminat uer-
❡In quibus.
b bum ſeminat. Hi autem ſunt qui circa uiam ubi ſeminatur uerbũ, & cũm audierint, cõfeſtim uenit Sathanas &
a ❡Quia nulla fide, nullo intellectu, vel tentandæ vtilitatis occaſione percipiunt.
aufert uerbum quod ſeminatũ eſt in † cordibus eorũ. Et
❡Be. Hi vtilitatem probant, deſiderium guſtant, ſed aduerſa impediũt quæ formidant.
hi ſunt ſimiliter qui ſuper petroſa ſeminãtur, qui cũ audierint uerbũ, ſtatim cum gaudio accipiũt illud, & nõ ha-
❡Fidem firmam. a ❡Ad tempus credunt. ❡Ergo. b ❡Interiori.
bent radicẽ in ſe, ſed † tẽporalẽs ſunt, deinde orta tribulã-
a ❡De loco in locum.
tione & ꝑſequutiõe propter uerbũ, cõfeſtim ſcãdalizantur.
❡Diuitiis, quæ diuerſis curis pungunt, quia permultis indigent, qui permulta poſſident.
Et alij ſunt qui in ſpinis ſeminãtur, hi ſunt qui uerbũ
a ❡Curarum. b ❡Appetitus deficiens.
c audiũt, & † ęrumnæ ſeculi*, & deceptio diuitiarũ & circa
a ❡Acquirendi. b ❡Id eſt ſtrangulant guttur mentis, nec bonum deſiderium ad cor tranſire ſinunt.
reliqua cõncupiſcẽtiæ introeuntes ſuffocãnt uerbum, &
❡Fidelem conſcientiam.
ſine fructu efficitur. Et hi ſunt qui ſuper terram bonam
a ❡Beda. Hi excipiunt, conſeruant, & fructificant.
ſeminati ſunt: qui audiunt uerbum & ſuſcipiũnt, & fru-
a ❡Fidem trinitatis in electorum cordibus. b ❡Perfectionem bonæ operationis, quia ſex diebus ornatus mundi expletus eſt. c ❡Be. Perpetuam beatitudinem, quia centenarius a leua transfertur in dexteram digitali computatione.
ctificant, unum trigintã, unum ſexãginta, & unum cẽn-
a ❡Q. Vobis datum eſt n. m. r. ſed cæteris per vos idem myſterium reuelandum. & ideo carnali timore non abſcondatis. ❡Verbi dei.
d tum. Et dicebat illis: † Nũnquid uenit lucerna, ut ſub c d
a ❡Vita veſtra. b ❡Carne.
e mõdio ponatur, aut ſub lectõ? Nõnne ut ſuper can- e
a ❡Corpus. ❡Vt dominetur.
f dẽlabrum ponatur? † Non eſt enim aliquid abſcondi- f
❡Al's reueletur.
tum, quod non manifeſtetur: nec factum eſt occultũ, ſed
a ❡Intelligẽdi verbũ dei. b ❡Mẽoriæ mãdet. ❡Nõ ſe ſubtrahat, nõ auditũ ad fabulas cõuertat.
ut † in palã ueniat. Si quis habet aures audiẽdi, audiat. Et g h
a ❡Q. Omnia quæ poteſtis ſolerter facite, quia: In qua mẽſura men. fue reme. vo.
g dicebat illis: Vidẽte quid audiatis. † In qua menſura i

Etenim ſecundũ meſuram D
ſidei vnicuiq̃ diuidit̃ intelligentia myſteriorum, & adijcietur nobis donũ ſciẽtiæ, etiã adijciẽtur virtures † factũ eſt dũ ſeminaret.
☞ Qui em̃

Nicolaus de Lyra.

apoſtolis ſpecialiter. ſecundo prędicitur aperiendus per apoſtolos omnibus generaliter, ibi: Nunquid venit lucerna, Tres primę partes expoſitę ſunt Matthæ. xiij. paucis exceptis. b ℂ Et cũ eſſet ſingularis ĩterrogauerũt eũ hi qui cum eo erant duodecim para. i. extra preſſuram turbarum tunc expoſuit parabolam apoſtoli. c ℂ Nunquid uenit lucerna: ut ſub modío ponatur &cæ. Hîc †ſolitari⁹
oſtenditur doctrina euan- † qui circũ
gelica per apoſtolos publi illũ erãt cũ
canda Quod factũ eſt poſt duodecim
aſcenſionem Chriſti ad cę- †ſcire
los. tũc enim diſperſi ſunt per orbem vt in omnem terram exiret ſonus prædicationis eorum: & etiam ante paſſionẽ Chriſti miſſi ſunt ad prædicandum, nõ tamẽ ita diffuſę: & hoc eſt qđ dicit̃: ℂ Nunquid ue. lucer. ideſt doctria e-
uangelica ſecundum illud Pſ. 118. o
Pſ. Lucerna pedibus meis †corde
verbum tuum & cætera. d ℂ Vt ſub modio ponatur &c. ideſt occultè in latebris doceatur, ſicut doctrinę ſuſpectę hęreticorũ & hominum malorum. q. D
dicat Non. e ℂ Nõne vt † tẽporarij
ſuper candelabrum ponatur, hoc eſt in palam, & publicè doceatur. quaſi dicat. Sic f ℂ Non eſt enĩ aliquid abſconditum. quia illa quæ Chriſtus docuit apoſtolos ſecretè, vo-
luit per apoſtolos prędica †curæ
ri publicè & manifeſtè ſe- *huius
cundum qđ dicit̃ eis Matt. x. c. Quod in aure auditis prędicate ſuꝑ tecta. g ℂ Si quis habet aures audiendi, id eſt deſiderium intelligendi doctrinam Chriſti. q̃ſi dicat tal' poteſt ꝓficere non ſolum ſibi intelli- Moraliter
gendo, ſed etiam alijs ipſos docendo, ideo ſubditur: i ℂ In qua mẽ. mẽſi fu. Qđ expõit ſic Be. Si ſolerter
omnia †Mat. 10. c
Luc 8. c
* a ℂ Ecce exijt ſeminans ad ſeminandum. Sicut docet quis verbo, ſic etiam exemplo Matthei. xiij. parabolam iſtam ex-
poſui de ṽbo doctinę Hîc †Mat. 7. a
autem exponi poteſt de Luc. 6. f.
* exemplo

a ℭ Qui enī habet dabitur ei.ſ.q fidē habet, habebit virtutem, & qui habet opus verbi, habebit intelligentiā myſterij. Et ecōtra, qui nō habet fidē, deficit virtute: & q non habet op⁹ verbi: eius intelligētia caret: & qui nō intelligit iā auditū perdit, ac ſi nō audiſſet. b ℭ Sic eſt regnum. Hiero. Scriptura diuina p̄ terrenas ſimilitudines monſtrat cæleſtia ſacramenta, ſicut totum euangeliorum corpus cōſtat. Regnum dei. eſt eccleſia quæ regitur à deo, & ipſa regit homines, & vitia calcat, vt centurio habens ſub ſe milites. Homo iaciēs ſemen filius hominis eſt. Semē, eſt verbum. Terra, corda humana. Dormitio hominis, mors eſt ſaluatoris. Exurget ſemē nocte & die, poſt ſomnū Chriſti, numerus credentiū p̄ pſpera, & aduerſa magis, magiſq́ germinauit in fide, & creuit in opere, dū neſ.il.

Tropice — Tropica eſt iſta loquutio, & in diuinis creberrima: neſcit, ideſt neſcire nos facit, quis fructum in fine afferat, dum dicit: Qui perſeuerauerit in finē, hîc ſaluus erit. Vltro enim terra fructifi. dum voluntatē noſtrā deus expectat dicēs: Si vis puenire ad vitā ſerua mandata. Primū herbā.i.timorem. Initiū ſapientiæ timor domini. Deīde ſpi.i.pœnitentiā lachrymoſam: Deīde ple.fr.i ſpi. ideſt charitatē. Plenitudo ei legis ē charitas. Et cū ex ſe p̄. Falx, eſt mors, vel iudicium quod ſecat oīa. Quo. adeſt meſ.i. cōſummatio ſæculi, in qua iuſti gaudebunt qui in lachrymis ſeminauerūt. c ℭ Sicut granū. Hiero. Hoc ſemen iterum comparat grano ſinapis, quod minimū in timore eſt, magnū in charitate, quæ maior eſt omnib⁹ olerib⁹ quia de⁹ charitas eſt, & omnis caro fœnum & qui infirm⁹ eſt, olera manducet. Et facit ramos miſericordiæ, & cōpaſſionis: Cuius ſub vmbra paupes Chriſti qui ſunt cæli animalia delectātur habitare. d ℭ Semīatū fue. A Chriſto ſiue ab hoīe ī terra, vl̓ in agro, i. in corde ſuo. Hîc homo, eſt ſēſus noſter & animus, qui fouēs granum prædicationis humore fidei facit pullulare in agro pectoris ſui. e ℭ ℭ Minus eſt &c. Quaſi cōtēptibilia prædicās, & primò non credit, quia p̄dicat deū hominē mortuū crucifixū hoc eloquētiæ & ſapientiæ Philoſophorū cōparatum min⁹ inuenitur. f ℭ Aſcēdit in arborē. Quæ altitudine, amplitudine, annoſitate trāſcēdit herbarū naturā. Alta eſt, quia ad cęleſtia ſuſtollit. Ampla quia totū mundum occupauit. Annoſa, quia non poterit finiri. g ℭ Olerib⁹. Bed̓. Philoſophicis diſciplinis, quæ quantò apertius exereſcunt, viliores fiunt: quia ſicut olera herbarū cito decident. h ℭ Sine parabola. Bed̓. non q̄ nullum ſermonem turbis apertum faceret, ſed quia nullus ſermo eius inuenitur in quo aliquid parabolæ non inueniatur. i ℭ Seorſum autem diſcipulis. Hiero. Illi enim digni erant audire myſteria in intimo penetrali ſapientię, q remotis cogitationū tumultib⁹ in ſolitudie v̓tutū p̄manebāt. Sapīa enī ē in tpe ocij diſcenda.

Mat.10.c
Mat.9.c.
Pſ.110.b
†De pę.di.2.c.dū ſanctam
Ro.13.c
Pſ.125.a
†pducat
1.Ioh.4.c
Eſa.40.b
Ro.14.a
Mat.13.c
F
†Luc.13.d

In naui.

Nico. de Lyra

oīa quæ valetis bona facere ac proximis intimare ſtudetis, aderit diuina pietas, q̄ vobis in præſenti ſenſū altiora capiendi conferet, & in futuro retributionem æternam adijciet: & ideo ſubditur: Et aijdcietur uobis. a ℭ Qui enī ha.da.ille. &c. quia habens fidem & gratiam ex vſu talis gratiæ meretur, q̄ iterū ſibi detur gratia ad augmentum præcedentis. b ℭ Et qui nō habet. ſcilicet fidem & gratiā quales erant ſcribæ & Phariſei. c ℭ Etiam quod habet au. ab eo. Quia noticia legis quam habebant ablata fuit ab eis inquantū non valuit eis ad ſalutem: ſed magis fuit eis ī augmentū ſuę dānatiōis, ſecd̓m dictū Saluatoris Lucæ

†nidificare
†mat.3.e.1

a ❡In præſenti, ſenſus intelligendi, & effectus operandi, & in futuro dona æternæ retributionis adiicientur.

menſi fueritis, † remētietur uo

a ❡Q. Verbo quod audiſtis operam date. Qui enim habet &c.

bis, & adiicietur uobis*. † Qui

a ❡Amorem verbi. b ❡Senſus intelligendi quod amat.

enim hābet dābitur illi, & qui

❡Amorem. a ❡Naturali ingenio vel literarum exercitio.

non habet, etiam quod hābet

a ❡Beda. Id eſt nulla veræ ſapientiæ dulcedine gaudebit.

auferetur ab eo. Et dicebat:

❡Eccleſia.

† Sic eſt regum dei, quemad

❡Filius hominis. ❡Verbum.

modum ſi homo iaciat ſemen

❡Corda. ❡Moriatur.

tem in terram, & dormiat: &

❡Aduerſis. ❡Proſperis.

exurgat nocte & die, & ſemen

a ❡In opere. b ❡Neſcire facit.

germinat & † increſcat dum ne

❡Quia in arbitrio hominis eſt.

ſcit ille. Vltrò enim terra fru

a ❡Timorem.

ctificat, primum herbam, de

a ❡Pœnitentiam lachrymoſam.
❡Charitatem.

inde ſpicam, deinde plenū fru

mentum in ſpica. Et cùm ex ſe

produxerit fructus, ſtatim mit

❡Mortem vel iudicium.
❡Finis ſeculi.

tit falcem, quoniam adeſt meſ

ſis. Et dicebat: Cui aſsimila

a ❡Beda. Prædicatio euangelij, quæ ducit ad regnum dei: de qua dicitur: Auferetur a vobis regnum &c.

bimus regnum dei, aut † cui pa

rabolæ comparabimus illud?

† Sicut granum ſinapis, quod

a ❡Beda. In corde credentis, vel in mundo.

cùm ſeminatum fuerit in ter

a ❡In timore,

ra, minus eſt omnibus ſemini

bus quæ ſunt in terra: & cùm

natum fuerit, aſcendit in arbo

a ❡Primo parua.
b ❡Charitate.

rem, et fit maius omnibus ole

a ❡Omnis caro fœnum.
b ❡Prædicatores ex ipſa prædicatione naſcentes. ❡Ramos, miſericordiæ & compaſsionis.

ribus, & facit magnos ramos,

a ❡Protectione dei, de qua ſub vmbra illius quam deſidera. ſedi &c.

ita ut poſsint ſub umbra eius

a ❡Sancti.

aues cęli † habitare. Et talibus

mūltis parabolis loqbatur eis

a ❡Lac potum dedi vobis, non eſcam.

uerbum, prout poterant audi

re: † Sine parabola autem non

❡A turba.

loquebatur eis. Seorſum au

❡Spiritualibus ſpiritualia dignis intelligere. ❡Aperte.

tem diſcipulis ſuis † diſſerebat

ris Luc.xij.f. Seru⁹ qui ſciuit volūtatē domini ſui, & non fecit, vapulabit multis. d ℭ Et dice. Hîc conſequenť deſcribitur Chriſti p̄dicationis fruct⁹ priò in vno hoīe, ſecd̓ò, in cōicate eccl̓iæ, ibi: Et dice. cui aſſi. Circa primū ſciēdū, q̄ p̄ ſemē intelligiť p̄dicatio, ſicut patet ī parabola p̄cedenti. Ex ſemine ãt iſto recepto in aliquo hoīe fit talis pceſſus: qa priò cōcipiť timor diuinorū iudiciorū, & ſignificať p̄ herbam, q̄ eſt qd imperfectū, cū dicit: Fructifi. pri. h. Et qa ex timore ceſſat homo â malis, & īcipit ſe exercere in bonis: ideo ſecundò cōcipitur ſpes diuinorum beneficiorū quæ ſignatur p̄ ſpicā, ī q̄ iā eſt ſpes grani futuri, cū dr̄: Deinde ſpi. Tertiò, ex hoc dať charitatiu⁹ amor, q habet opus pfectū: & ideo ſignificatur p̄ plenum frumentū, cū dr̄: f ℭ Deind. plenum fru. Quia vt dicitur ad Ro. xiij.c. Plenitudo legis eſt dilectio: & tūc eſt homo diſpoſitus, vt de ſtatu grãe tranſeat ad gloriam. ideo ſubditur: g ℭ Et cū ex &c. mit. fal. ſ. ipſe dn̄s abſcindendo iuſtos de præſenti vita, vt trāſferat ad gl̄iam. ideo ſubditur: h ℭ Quoni. adeſt meſ. i. collectio iuſtorū in patria. i ℭ Et di. Hîc conſequēter deſcribiť fructus p̄dicationis Chriſti q̄tū ad communitatē eccleſię, quæ de paruo ſtatu creuit ad magnū ſicut ſinapis granū: & patet ſn̄ia ex dictis. Matth. xiij. excepto, q̄ hîc ſubdiť: m ℭ Et tali. mul. Quod exponit Theophilus dicens: Quoniam turbæ erant indoctæ â conſuetis noīb⁹ inſtruit eas p̄ ſimilitudinē rerū ſenſibiliū, quæ erāt eis cognitæ. Sed hoc videtur cōtradicere ei qd̓. ſ. dixit Chriſtus apoſtolis eodem capitulo. Vobis datū eſt noſſe myſterium regni dei: Illis autem q foris ſunt in parabolis, vt videntes videant & non videant: & Matt. xiij. d. In parabolis loquor eis, quia videntes non vident, &c. Dicendum, quòd ſacra ſcriptura hoc habet proprium, quòd ſub vna litera habent plures ſenſus, quorum aliqui ſunt potentiores, & alij magis latentes: & iō in parabolis Chriſti turbæ capiebant ſenſum magis patentē, nō ãt latentem, ſed de tali intellectu docebat Chriſtus apoſtolos ad partem. ideo ſubditur: n ℭ Seorſum autem diſcipulis. &c. De turbis autem prędictum eſt, vt videntes videant, & non videant, id eſt capiãt ſenſum magis patentem, non autem latētē

Et ait illis

G Diuiſio
†menſurabitur
*Qui auditis
†Luc.8.c.
Matt.13.b.
Parabolicè quare dn̄s populis p̄dicauit.
H
† qua parabola

* exemplo vitæ, quod ſemen dici poteſt. Videntes autem exemplum hoc ſemen recipiunt, ſed diuerſimodè: Nā aliqui ſunt dęmonum ſuggeſtionibus paruij qui rapiūt ſemen illud, ſignificati per volucres, per ſuperbiam alta petentes. Aliqui verò ſunt, ī malicia ïdurati ſicut petra ppter quod ſemen in eis non facit fructum. Aliqui verò ſunt ſicut ſpinæ pungitiui & maledici: propter quod ex bono exemplo non proficiūt ſed magis deficiunt attribuentes illud hypochriſi. Aliqui verò ſunt bonę voluntatis & deuotionis: & iſti proficiūt inde diuerſis tn̄ gradibus ſecundum gratiam â domino ſibi datam. e ℭ Sic eſt re. Grego. Cum deſideria bona concipimus, ſemen in terra iactamus: cum operari recta incipimus, herba ſumus: cum ad profectum boni creſcimus, ad ſpicam peruenimus: cū in eiſdem operationis perfectione ſolidamur, iam plenum frumentum in ſpica proferimus. Miſſio v̓ò falſis tempus eſt bonæ mortis. k ℭ Cui aſſimilabimus re. dei. ſequitur: l ℭ Sicut gra. ſi. Seminatio, eſt boni propoſiti conceptio: profectus ſeminis incipit â timore q principium eſt ſapientiæ: & eſt minimū inter ſeptē ſpūſſcti dona: ſed fit magnum ītroducta charitate q̄ maior eſt oīb⁹ v̓tutib⁹. j. Co. xiij. Et facit ramos p̄ act⁹ charitatis diſtinctos: ī qb⁹ aues cęli, i. cōtēplatiui requieſcunt

Moraliter
† capiebat

* Et facta eſt

a ℭ In naui. Bed. Allegori. Mare, ſeculi æſtus. Nauicula, crux qua mūdi fluctus aſcendimus, & ad littus patrię cæleſtis præuenimus. Aliæ naues quę cū domino fuiſſe, nec in altum ductæ, nec tempeſtatē pertuliſſe dicunť: eos ſignificant, qui ita fide dominicæ crucis imbuūť, vt tanq̄ rudes nondū tribulatione pulſati ſuſcepta fidei myſteria in pace cōſeruent. Vel eos q poſt tribulationū crebras pcellas ad tp̄s pacis ſerenitate vtūť. Erāt enī forſitā illæ naues nuper factæ, & in portū tm̄ deductæ: vel poſt maris pericula ad portum reductæ. b ℭ In puppi. Hie. Puppis mortuis pellib⁹ viuos cōtinet, & fluctus arcet, & ligno ſolidatur, ideſt cruce & morte domini ſaluatur eccleſia. ℭ Hiero. Puppis initiū eſt ſanctę eccleſiæ in qua dominus dormit morte corporali: qua nunq̄ dormiet, q cuſto. Iſrl̓. Cōminať vēto & mari, de q̄ dr̄ Tu dn̄aris prãti maris. Vent⁹ & mare, dæmones & pſequutores ſunt, qb⁹ dicit: tace: qñ cōpelcit edicta īqrū regū vt, voluerit, qa nō eſt h oīs, vt dirigat greſſus ſuos. Tranquillitas mag. pax eccleſiæ poſt preſſuras, ſiue theorica poſt actiuā vitā. c ℭ Dormiēs. Bed̓. Diſcipul̓ nauigātib⁹ Chriſt⁹ obdormit, quia fidelib⁹ regni futuri qetē meditātib⁹, & ſpūſſcti ſecd̓ò flatu vel Remigio pprij conat⁹, mūdi fluctus poſt terga iactātib⁹ ſubito Chriſti paſſio aduenit: quo aſcendēre puppī crucis, vt ſomnū mortis caperet, fluct⁹ blaſphemātiū dæmoniacis excitati pcellis aſſurgunt: qbus tñ nō turbať ei⁹ patientia, ſed diſcipuli turbāť: trepidāť, pericliťāť. ℭ Moralē. Cū ſigno crucis imbuti, mundū relinquere diſponimus: nauē cū Ieſu cōſcēdim⁹, mare trāſire conamur. Sed q nō dormitabit neq̄ dormiet cuſtodiēs Iſrl̓, nobis nauigantib⁹ dormit, quia in ēmedios v̓tutū niſus, vel dæmonū vel hoīm prauorū vel noſtrarū cogitationū īpetu, fidei ſplēdor obtenebreſcit, ſpei celſitudo tabeſcit, amoris flāma refrigeſcit Sed ad gubernatorē recurram⁹, illū ſedulo excitem⁹, qui nō ſeruit, ſed imperat vētis, q oīa ſedabit, q portū ſalutis ïdulgebit d ℭ Tace ob. Nota q̄ oīs creatura ſentit imperiū creatoris. Nō q̄ oīa aīata, vt mētiūť hęritici, ſed maieſtate cōditoris q̄ nobis īſenſibilia, illi ſūt ſenſibilia. e ℭ Quid timi. eſtis. Be. Q. Quid me p̄ſente timetis Cui ſil̓e eſt, q̄ poſt reſurrectionem exprobrauit incredulitatē illorū, & duriciā cordis quia his q viderūt eū reſurgere, nō crediderūt. Et item: O ſtulti & tardi corde ad credendū in oīb⁹ q̄ loquuti ſunt pphetæ: Nōne oportuit ſic pati Chriſtū, & intrare in gloriā ſuā? f ℭ Et timue. Matthæus. Porrò hoīes mirati ſunt dicētes: Qual̓ eſt &c. Nō ergo diſcipul̓, ſed alij q ī naui erāt mirabāť, de eo dubitātes, cui mare & vēt⁹ obedirēt. Vl̓ etiā ipi diſcipl̓i rectè hoīes dicti, qa necdū nouerāt potentiā Saluatoris

A
allegoricè.
† In vlteriorem ripā.
† Mat. 8.d
† Irruebāt
Pſ.120.a.
Pſ.88.b.
Moraliter
B
Pſ.120.a
Luc.24.d.
Matth.8.d

GLO.ORD. Ca.V.

ET uenerunt &c. Geraſenorū. Beda. Geraſa vrbs inſignis Arabiæ trans Iordanē iuncta mōti Galaad ī tribu Manaſſe, non lōge à ſtagno Tyberiadis in quo porci p̄cipitati ſunt ſignificat gētes quas poſt reſurrectionē ſuā dn̄s miſſis p̄dicatoribus viſitare dignat⁹ eſt. Vn̄ bn̄ geraſa ſiue gergeſi, colonū eijciēs, ſiue aduena appropinquās, interp̄tať: qa gentiū popul⁹ colonū ſcilicet diabolū à quo diu incolebať expulit, & q erat lōge, fact⁹ eſt prope in ſanguine Chriſti

omnia. Et ait illis in die illa cùm

a ❡Appropinquante occaſu veri ſolis.

ſerò eſſet factum: Tranſeamus

† contra. † Et dimittentes turbā

aſſumunt eum, ita ut erat in na

❡Vel cum eo.

ui: & alię † naues erant cum illo.

a ❡Perſequutorum vel dæmoniorum.

Et facta eſt procella magna uēti

❡Eccleſiam.

& fluctus † mittebat in nauim,

ita ut impleretur nauis. Et erat

a ❡Alias naui. b ❡Corpus cui diuinitas, ſicut caput inclinata recumbit. c ❡Corporaliter vt homo.

ipſe in puppi ſuper ceruical dor

a ❡Be. Ne diutius reſurrectione dilata perirent omnino. b ❡Diſcipuli turbati precantes reſurrectionem.

miens. Et excitānt eū, & dicūnt

❡Q. Non eſt tibi curæ.

illi: Magiſter, non ad te pertinet

a ❡A morte. per mortem deſtruxit eum, qui habebat mortis imperium.

quia perimus? Et exurgēs com

a ❡Diabolo. b ❡Perſequutoribus.

minatus eſt uēnto, & dixit mā

a ❡Be. Iudæorū rabiem per reſurrectionē repreſsit, quæ caput quatiens clamauit: Si filius dei eſt, deſcendat nunc de cruce.
❡Imperat vt deus.

ri: Tace, obmuteſce. Et ceſſa

uit uentus, & facta eſt tranquil

a ❡Pax in eccleſia poſt preſſuras, vel theorica poſt actiuam.

litas magna. Et ait illis: † Quid

❡Ideo timidi: quia nec &c.

timidi eſtis? † Necdum habetis

fidem? Et timuerunt timore

magno: & dicebant ad alter

❡Vere mirabilis.

utrum: † Quiſputas eſt iſte,

quia & uentus & mare obe

diunt ei.

Cap. V.

ET uenerūt † trās

fretum maris in

regionem † Ge

raſenorum. Et

† exeunti ei de

naui ſtatim occurrit de monu

a ❡Beda. Gentes, quæ dæmoniacis illuſæ doctrinis idola colunt.

mentis hōmo in ſpiritu immun

a ❡Quia gentes mortuis operibus. i. peccatis delectantur.

do, qui dōmicilium habebat in

a ❡Beda. Perfidorum corpora animæ peccatis mortuæ ſunt ſepulchra. b ❡Legibus diuinis, quia non erat dignus.

monumēntis. Et neque cātenis

❡Vel deus, vel homo.

iam quiſq̄ poterat eum ligare:

quoniam ſæpe compedibus &

catenis uinctus dirupiſſet cate

nas & compedes comminuiſ

ſet: & nemo poterat eū domare.

❡Aduerſis. ❡Proſperis.
❡In fœditate operum.

Et ſemper nocte ac die in monu

❡In faſtibus ſuperbiæ. a ❡Be. Per verba duriſsimæ infidelitatis.

mētis & in mōtibus erat clāmās

a ❡Beda. Idolis ❡Quoniam arreptis cautibus ſeipſos furibundi cōcidebant.

& cōcidens ſe lāpidibus. Vidēs

autem Ieſum à lōgè cucurrit, &

ne Chriſti. h ℭ Hō in ſpū. Iſido. Homo iſte deſperatiſſimus eſt pplſ gentiū quem enumerat apl̓s, Elatus, ſupb⁹, immūd⁹, ſanguinarius, idololatra, ignominioſus: nec lege naturæ, nec dei, nec hūano timore ligat⁹: cui legio nomē eſt. i. decē milia q̄ cadunt à dextera patris quę eſt Chriſt⁹. Huic grex porcorū creditur hi ſine reſpectu miſericordię ſimul in inferno per īperiū immaturæ mortis ſuffocāť. Ab his multi fugiunt, qui paſcebant eos: Flagellato enī ſtulto ſapiens ſapiētior fit vel prudētior. i ℭ Et neq̄ catenis &c. Beda. Catenis & compedibus graues, & duræ leges gentiū ſignātur, quib⁹ peccata in re eorū publica cohibebanť: Ruptis catenis (vt Lucas ſcribit) ſubito agebať à domino in deſerto quia etiam tranſgreſſis illis legibus ad ea ſcelera cupiditate raptabantur, quæ iam vulgarem excederent conſuetudinem.

C
2.Tim.3.a
† nauiculę
Pro.19.d.
Luc.8.e.

Nico. de Lyra Torque.

a ℭ Et ait illis in illa die. Hîc conſequēter deſcribunť miracula doctrię Chriſti cōfirmatiua. Et primo deſcribiť miraculū factū in mari, ſecd̓ò, in terra, in pricipio ſequentis capituli: Sententia primæ partis patet ex his quæ dicta ſunt. Matth. viij. * b ℭ Et facta eſt procella mag. &c. Nauis quam Chriſtus ingreditur eſt aīa iuſti quæ ab eo p̄ gratiā inhabitatur. Procella verò ſurgens eſt tribulatio, q̄ frequenter inſurgit pie viuentib⁹ in Chriſto. Sed Chriſt⁹ dormit cum talia permitit ſecūdū vulgare dictum: ſed excitať, cum oratio patientis exaudiť. Et fit tranquillitas exterius cū perſequutio ceſſat: vel interi⁹ qñ de⁹ ſuſtinenti patientiā bonam præſtat: Et hæc trāquillitas melior eſt q̄ prima: ſicut dictū fuit Paulo, ij. Cor. xij. c. Sufficit tibi gratia mea. Propter quod ſubiūxit: Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti.

Moraliter
D
† Mat. 8.c
† Q̄uo nō
† Quiſnā
† Luc.8.d.

NICO. DE LYR. Cap.V.

ET uenerunt trans fretum. Hîc conſequēter deſcribuntur Chriſti miracula facta in tra ad doctrinæ ſuæ cōfirmationē. Et primū deſcribiť dæmoniaci curatio, ſecd̓ò filiæ Archiſynagogi reſuſcitatio ibi. Et cū aſcēdiſſet Ieſ⁹ in nauī. Prima in duas: quia priò deſcribiť curatio dęmoniaci, ſecd̓ò deuotio ipſi⁹ curati, ibi: Cūq̄ aſcēderet: Expoſitio prię partis patet ex dictis. Mat. viij. paucis exceptis q̄ diſcurrētur. d ℭ Occurrit ei de monu. homo in ſpi. imūdo. ideſt obſeſſus à demōe Mat. viij. dr̄ q̄ erāt duo. Ad quod dicēdū, q̄ ſecd̓m veritatem duo erāt dęmoniaci, vt dicit Matthe⁹. ſed vn⁹ erat ſeuior altero in quo erat legio dęmonum, vt diciť. j. & iſte ſolus nominať hîc à Marco, & alius tacetur, quia nō erat ita famoſus in malo. e ℭ Et ſemper &c. in m. ſcilicet gentilium dānatorū ſup q̄rū aīas dęmones iā hēbāt ptāte: & ideo habitabāt vbi corpa eorum erāt ſepulta, tanq̄

habituri

Moraliter. c ℭ Et uenerūt trās fretū. Seqť: d ℭ Stati oc. &c. Per iſtū dæmoniacū diabol⁹ ſignificať, q ī monumētis & in mōtib⁹. i. in fędis & ī ſupbis hoīb⁹ habitat & cōcidit ſe lapidib⁹. i. hoīb⁹ ī fide ſtabilib⁹ q̄s acriť tētat. Sed cōcidiť: nā ab eis deuīciť. Nomē ei⁹ legio: quia mltis ī malū ſociať. Ei⁹ aūt electio p̄ Chriſtū, ſignificauit dęmonū mltitudinē deuīcēdā p̄ ipm. Qd̓ aūt dęmōes electi porcos intrauerūt, ſignificat, q̄ intrāt ducētes vitam porcinam: &

* eos p̄cipi.

† In vlteriorē ripam
† Gadarenorum.
Diuiſio
† Mat. 8.d
Luc.8.d
† exeunte eo.
Moraliter

☞ a ¶ Torqueas.Beda.magnum tormentũ
E ei à læſione hominis ceſſare,& tantò dimit-
tit grauiꝰ quantò poſſidet diutiꝰ. b ¶ Qđ
tibi nomen eſt? Beda. Non quaſi neſcius
interrogat,ſed vt cõfeſſa publica peſte quã
tolerauerat, virtus curantis gratior appa-
reat. Sed etiam ſacerdotes noſtri temporis q
ꝑ exorciſmum dæmones eijciunt ſolẽt dice-
re:non aliter patiẽtes poſſe curari,niſi quan
tum ſapere poſſunt omne quod à dæmoni
bus viſu,auditu,vel quolibet ſenſu corpo-
ris aut animi vigilantes dormientes ve per-
† De pœ. diſ.3.c.plures tulerũt,patenter confiteantur. c ¶ Legio
&c.Beda.Significat populum gentilem i-
numeris idololatriæ cultibus mancipatum:
cui contra eſt:Multitudinis cre.e.cor vnum
& anima vna.Vnde bene in Babylonis cõ-
ſtructione linguarum vnitas ꝑ ſpiritum ſu-
perbiæ ſciſſa,in Ieruſalẽ ꝑ grãm ſpũſſctĩ lin-
†Iuxta guarũ varietas eſt adunata; & illa confuſio
& hæc pacis viſio dicitur:quia electos ĩ plu-
ribꝰ linguis & gentibus, vna fides & pietas
toto orbe pacificando confirmat:reprobos
Luc.8.e. aũt plures ſectæ q̃ linguæ diſſociando cõ-
† oẽs dæmones fundunt. d ¶ Mitte nos.Beda.Lucas: Et
rogabant eum ne imperaret illis,vt in abyſ-
ſum irent.Sciebant ergo aliquando futurũ
vt per aduentum eius mitterentur in abyſ-
ſum,non futura prędiuinantes, ſed prophe
tarũ in ſe dicta recolentes:ideoq; glĩã Chri-
ſti quã mirabantur, ad ſuam tendere time-
bant damnationem. e ¶ In porcos.Beda.
Porci ſignificant homines immundos, qui
vocis & rõnis expertes in monte ſuperbiæ
paſcunť,& lutulentis actibus oblectanť: q-
bus per cultum idolorum poſſunt dæmo-
F nes dominari.Nam niſi quis porci more vi
xerit,in eum diabolus poteſtatem non acci
pit,niſi fortè ad probandum: nõ autem ad
perdendũ. f ¶ Grex præci.eſt.Bed.Quia
iam clarificata eccleſia,& liberato populo
gentium à dæmonum dñatione in abditis
agunt ſacrilegos ritus q Chriſto credere no
luerunt cæca & propfunda curioſitate ſub
merſi. g ¶ Ad duo milia.Bed.Erubeſcat
Manichæus ſi de eadem ſubſtantia,& ex eo
⁜ eũ q habuerat legionem. dem autore hominum beſtiarumq; ſunt
animæ:quoniã ob vnius hominis ſalutem
duo mi.porcorum ſuffocantur. h ¶ Qui
au. Quia quidam primates impiorũ q̃uis
Chriſtianam legem fugiant, potentiam ta-
mẽ eius ſtupendo & mirando per gentes p̃-
dicant. i ¶ Et uident illum.Beda. Lucas
ſedentem ad pedes eius: quod ſignat eos q
à peccatis correcti ſunt fixa mentis intentio
ne veſtigia Saluatoris quę ſequantur intue
Luc.15.d. ri. k ¶ Veſtitum.Virtutum ſtudio,quod
veſana mente perdiderat. Vnde filius pro-
digus ad patrem rediens, mox ſtola prima
cũ annulo induiditur:qa qſq; vero corde
pœnituerit poteſt donãte Chriſti gratia pri
ſtina iuſticię opera de quibus ceciderat cum
annulo inuiolatæ fidei recuperare. l ¶ Et
timuerunt.Multi enim antiqua ſuauitate
delectati honorare ſe, ſed pati nolle Chri-
ſtianã legẽ dicut,quia eam implere nõ poſ-
ſunt, admirantes tamen fidelem populum
à priſtina conuerſatione ſanatum. m ¶ Et
ro.cœperunt eum.Rab.Vt Petrus. Exi à
me domine,quia homo peccator ſum,&c.
Luc.5.b. Ne tangant arcam dei.vt Oza. n ¶ Vade
2.Reg.6.b. in domum tuam.Be.Sic quiſq; poſt reſur
†traiecisset rectionem peccatorum in conſcientiã bonã
redeat &,ꝑpter aliorum ſalutem euangelio
ſeruiat;vt poſt cũ Chriſto qeſcat,nedũ præ-
properè vult iã eſſe cũ Chriſto, negligat p̃-
† illum dicationis myſterium fraternæ redemptiõi
accommodatum. ¶ Hierony. Homo ſana-
tus mittitur

adorauit eum, & clamans uo-
a ¶ Be.Q.nihil commune nobis. ¶ Hoc cõtra Iudæos qui dicunt:In Beelzebub eiicit dæmo.
ce magna,dixit: Quid mihi &
a ¶ Hoc contra Arrium,qui negat filium dei. ¶ Credunt & contremiſcunt filium dei. ¶ Alias ſummi.
tibi Ieſu fili dei altiſsimi? Adiu
a ro te per deũ, ne me torqueas.
Dicebat enim illi: Exi ſpiritꝰ im
munde ab homine iſto. Et inter
b rogabat eum: Quod tibi nomẽ a
c eſt? † Et dicit ei: Legio mihi no b
men eſt, quia multi ſumus.
Et deprecabatur eum multùm c
a ¶ Sed mitteret in gregem porcorum,& hoc eſt:Erat enim &c.
ne ſe expelleret extra regionẽ. d
Erat autem ibi † circa montem
grex porcorum magnus pa-
ſcens in agris. Et deprecaban-
d tur eũ † ſpiritus, dicentes: † Mit
e te nos in porcos, ut in eos intro
a ¶ Vt porcorum perditio, hominibus eſſet ſalutis occaſio:paſtores enim videntes ſtatim nũciauerunt ciuitati.
eamus. Et concesſit eis ſtatim
a ¶ Beda.Accepta poteſtate a deo:aliter enim nec pecoribus nocerent.
Ieſus. Et exeuntes ſpiritus im-
mundi introierunt in porcos,
f & magno impetu grex præci-
g pitatꝰ eſt in mare ad duo milia
h & ſuffocati ſunt in mari. Qui
autem paſcebant eos, fugerũt,
& nunciauerunt in ciuitatem
& in agros. Et egreſsi ſunt ui-
dere quid eſſet facti, & ueniunt
i ad Ieſum, & uident illum qui
à dæmonio uexabatur ſeden-
k tem ueſtitum, & ſanæ mentis,
l ⁜ & timuerunt. Et narrauerunt
illis qui uiderant, qualiter fa-
ctum eſſet ei qui dæmonium
a ¶ Conſcij fragilitatis ſuæ adhuc infirmi pondus ſapiẽtiæ eius ſuſtinere non poterant.
m habuerat, & de porcis. Et roga-
re cœperunt eum ut diſcederet
de finibus eorum. † Cumq; aſcẽ e
deret nauim, cœpit illum depre
cari qui à dæmonio uexatus fu-
a ¶ Diſſolui,& eſſe cum Chriſto multo melius eſt. b ¶ Quia manere in carne propter alios neceſſarium eſt.
erat, ut eſſet cum illo, & non ad f
n miſit eũ, ſed ait illi: Vade in do-
mum tuam ad tuos, & annun-
cia illis quanta tibi fecerit do-
minus, & miſertus ſit tui. Et g
abiit & cœpit prędicare in deca
poli quanta ſibi feciſſet Ieſus:
& omnes mirabantur. Et cùm h
† trãſcẽdiſſet Ieſus in naui rur-
ſus trans fretum, conuenit tur
ba multa † ad eum: & erat circa
¶ Moyſes legiſlator.
o mare. Et uenit quidam de ar- i

tus mittiť in domũ ſuã.ideſt in ſpũalẽ legis G
obſeruantiã:& p̃dicat in decapoli ideſt ob-
ſeruat decalogũ,dũ à Romano nunc regno
cõuertuntur Iudæi ideſt ſunt de ecclĩa.qui
etiã in lr̃a tm̃ pendent decalogi:quia mora-
lia ad literã obſeruãda ſunt. Beda Matthæ-
us duos. Marcus & Lucas vnum à dæmo-
ne curatum dicunt quia vnus eorum clari-
oris nominis,eſt famoſioris: & ideo curatio
eius & famoſior. ¶ Alľ. Duo,gentes ſigni- allegoricæ
ficant de duobꝰ filijs Noe. Cum enim Noe
tres filios genuerit. vnus aſſumptus eſt in
poſſeſſionem dei,duo idolis dediti. o ¶ Et
uenit quidam de ar.&c.Hiero. Poſt hęc
Iairius archiſynagogus venit, quia cum in-
trauerit plenitudo gentium tunc omnis Iſ-
rael ſaluus fiet. Iayrus illuminans vel illu-
minatus ideſt Iudaicus populus vmbra lite
ræ depoſita ſpiritu illuſtratus & illumina- Ro.11.d
tus,procidens ad pedes ideſt ad incarnatio-
nem Ieſu ſe humilians, rogat pro filia:qui
ſibi viuit alios viuere facit. Abrahã & Moy
ſes & Samuel,rogant pro plebe mortua,&
ſequitur Ieſus preces eorum. ¶ Beda.Iairꝰ †Mat.8.d.
illuminans vel illuminatus:quia verbis vitę
populum illuminauit: & vt hoc poſſet à
ſpirituſancto illuminatus eſt.
☞ Quoniam filia

Nico.de Lyra

habituri poteſtatem ſuꝑ ea poſt finale
iudicium. a ¶ Et interrogabat eum. qđ
ti.no.eſt.Interrogauit autem Chriſtus, nõ
quia ignoraret:ſed vt multitudo dæmonũ
in illo homine habitãtium ex cõfeſſiõe eorũ
apparet vnde ſubditur: b ¶ Legio mi.no Legio qđ eſt
men eſt.Legio aũt propriè dicit numerus
determinatus armatorũ in exercitu: Et cõti-
net ſex milia ſexcentos ſexaginta ſex,& inde
dicit legio in dęmonibꝰ qui militant contra H
nos. c ¶ Et dep̃cabatur.ſ.legio dęmonũ.
d ¶ Ne ſe ex &c. i.extra hominũ habita-
tionẽ vñ & Luc.viij.e.dr̃ ĩ abyſſũ:locꝰ em̃
inferni debeť dæmonibꝰ, ꝑmittũť tamẽ in-
ter homines habitare vſq; ad iudiciũ vt glo
rioſior ſit electorũ victoria ĩ dęmonũ tentã
tiũ ſuꝑatiõe. e ¶ Cũq; aſcẽde. Hîc deſcri-
bitur curati deuotio:quia gratus de benefi-
cio ſibi collato,voluit ſequi Chriſtum.Ieſꝰ
aũt: f ¶ Nõ admiſit eũ.ideſt nõ recepit eũ
ad apľatũ vel diſcipulatũ propter horrorẽ
p̃cedentis paſſionis. Itẽ ne aſcribereť dæmo
ni,ꝙ iſte faceret ſi eſſet diſcipulꝰ Chriſti.Ex
hoc loco accipitur, ꝙ dæmoniaci & furioſi †Luc.8.f.
poſt curationẽ nõ ꝓmoueť in eccleſia dei.
g ¶ Et abijt & cœpit p̃dicare in deca-
po.quã &c.Nomen eſt regionis:& dicit à
deca quòd eſt decẽ & polis quòd eſt ciuitas.
h ¶ Et cũ trãſcen.Ie.in na.Hic cõſeq̃nter
deſcribiť reſuſcitatio filiæ archiſynagogi: Et
primò deſcribit huius facti inchoatio.ſecũ-
dò, interponiť mulieris ſanguifluæ curatio
ibi:Et mulier quæ erat in profluuio ſangui
nis:tertiò,deſcribitur prædicti facti conſum
matio,ibi: Adhuc eo loquente: Sententia
iſtarum triũ partium patet ex his quæ dicta
ſunt Matth.ix.exceptis aliquibus quæ expo
nenť.Quãtum ad primã partem dicitur hîc
Dep̃cabatur
⁜ eos præcipitant in gehennã. i ¶ Et ue- Moraliter
nit quidã de archiſynagogis.Per quem
intelligi poteſt vnus de ſacerdotibus cura- Mat.9.c.
tis,q ſi habeat aliquã ꝑſonã ĩ periculo mor
tis ſpũalis,cui nõ põt aut neſcit ſuccurrere,
debet ad Ieſũ venire.i. ad illũ q habet zelũ
ſalutis animarũ: & ſcit & poteſt remediũ ad
hibere.Et ſi aliqui velint impedire dicentes:
⁜ Quoniã filia

A ☞ a ¶ Qoniam filia mea.Beda.Lucas,quia filia vnica erat illi fe
Lucæ.8.f. re annorũ.xij.& hæc moriebať.Filia Archiſynagogi,eſt ſynago-
ga ſola legali inſtitutione cõpoſita,quaſi
vnica Moyſi nata.Hæc.xxij.anno.i.tpe pu
bertatis appropinquante moriebať, quia
nobiliter à prophetis educata, poſtq; ad in
telligibiles annos ꝑuenit, & ſpiritualẽ deo
ſobolẽ generare debuit,ſubito errorẽ lan-
guore conſternata,ſpirituales vias deſpera
biliter omiſit. b ¶ Et comprimebant.
Dũ ad puellã ſanandã vadit,à turba com-
primitur:qa Iudæis ſalutis monita prębẽs,
qbꝰ ægrã eorũ cõſciẽtiã erigeret,noxia car
naliũ ꝑpľorum conſuetudine grauatus eſt.
c ¶ Et mulier &c.Pergẽte domino ad fi
liam Archiſynagogi,morboſa mulier ãnis
xij.prępripit ſanitatẽ, & poſt filia ſanata eſt,
Rom.11.c. & ſuſcitata eſt: qa ſic diſpẽſata eſt ſalꝰ hũa
ni generis:vt priò aliq ex Iſrľ,deinde ple-
Nota nitudo gẽtiũ:& ſic oĩs Iſrľ ſaluꝰ fiet. ¶ Be.
†expenderat Notãdũ,qđ puella duodenis & mulierẽ
xij.annis ſanguine fluxit.i. quãdo hęc nata
fuit illa ĩfirmari cœpit. Vna em̃ penè eadẽ
†adiumẽti ſenſerat q; ſęculi ętate & ſynagoga ĩ p̃triarchis naſci
& gẽtes cœperũt idololatria fœdari. ¶ Be.
Mulier ſãguinaria à domino curata,ecclĩa
eſt de Gẽtibꝰ ingẽti carnaliũ delectationũ
fluxu polluta,& iã à cœtu fideliũ ſegrega-
ta.Hæc dũ Chriſtꝰ Iudæã ſanare diſcerne-
ret,iã paratã alijsq; ꝓmiſſam ſalutẽ ſpe cer
ta præuenit. d ¶ Multa perpeſſa à cõ-
pluribus medicis &c.Beda:Falſis theo-
logis,philoſophis,legũ ſeculariũ doctori-
bus,q ſe vtilia viuẽdi pręcepta dare ꝓmit-
tebãt.Dęmones,quoq; q̃ſi hoĩbꝰ cõſulẽdo
†cognouit ſe ꝓ deo colẽdos ingerębãt:quibus audien
B dis, quanto magis naturalis induſtriæ vi-
res expẽdebant, tãto minꝰ ſanari poterant.
Sed cũ audiſſent ppľm Iudæorũ ægrotaſſe
Ioh.12.d. & verũ medicũ de cælo veniſſe,cœperunt
Oſee.11.d. languoris ſui & ſperare & inquirere reme-
dium. e ¶ Venit in tur.re.Bed.Si quis
mihi miniſtrat me ſequatur. Et alibi:Poſt
dominũ deũ ambulabis, Vel qa deũ pręſẽ
tẽ in carne nõ videt,ſed poſt ad fidei agni-
tionis gratiã ꝑuenit.& tactu.i.participatio
ne ſacramẽtorũ eiꝰ meruit ſanari à peccatis
Frons qppe,ſanguinis,origo pc̃ti,primor
diũ ĩmũdæ cogitatiõis,ex q̃ oẽ peccatũ ori
tur.Sed dñs non ſolũ oꝑa ſed & ṽba ma-
la & cogitationũ radicẽ ſacramẽtis euãge-
licis q̃ſi ſuis veſtimẽtis,fontes obſceni ſan-
guinis emũdat. f ¶ Tetigit.Bed.Sola fi
delis mulier dominũ tangit, quem paſſim
comitans turba cõprimit.Quia qui diuer
ſis inordinatè glomerantiũ hæreſibus,vel
Ioh.20.d. ꝑuerſis moribꝰ grauať,ſolo fideli eccleſiæ
corde tãgitur.vñ:Nolite me tãgere:nõdũ
enim aſcẽdi ad pa.meũ. Quia veraclter tã
†Mat.9.c gere eſt eũ æqlẽ patri credere. ¶ Hierony.
Lucæ.9.g. Septima virtute ſuſcitať mortua,ſed intra
Lucæ.8.f. viã tangit fimbriã retro mulier ſãguinaria
Mat.2.a. quę cũ ſalute ſubſtãtiã in medicos nihil ꝓ-
ficiẽtes perdiderat.Septimo die reqeuit deꝰ
ab omni opere. Quando ſuſcitatur mor-
tua intus,& ſemiuiua foris cum turbis,flu
Gal.4.d. xus ſanguinis ſterilitatem facit. Vnde dici-
tur ad eccleſiã Gentiũ:Lætare ſterilis quæ
non paris.Retrò accedit.i.poſt reſurrectio
nem.Fimbriam tangit,ac cymbala & ma-
lapunica quę pendẽt in extremis oris tuni-
cę ſũmi ſacerdotis.Cymbalũ, cõfeſſionem.
malũpunicũ martyrij volũtatem ſignificat
& virtutũ candorẽ. g ¶ Mulier autẽ.
Bed.Ecce quo tẽdebat ĩterrogatio,vt mu-
lier ſcilicet cõfiteať veritatẽ diuturnę ĩfirmi
tatis,& ſubitę credulitatis & ſanationis;&
ita ipſa cõfirmareť in fide, & alijs pręberet
exemplum

chiſynagogis nomine Iairus:
a ¶ Beb.Humiliat ſe. b ¶ Caput Chriſti deus: pedes,incarnatio eſt.
¶ Incarnationem.
& uidens eum procidit ad pe- b
des eius, & deprecabatur eum a
¶ Plebs Iudaica.
a multum, dicẽs: Quoniam filia b
¶ In deſperatione. a ¶ In carnem.
mea in extremis eſt: ueni impo-
a ¶ Miſericordiæ. ¶ A vitiis.
ne manum tuam ſuper eã, ut ſal
¶ In virtutibus.
ua ſit & uiuat. Et abiit cum illo,
& ſequebatur eũ turba multa,
¶ Emorroiſſa.
b c & cõprimebant eũ. † Et mulier c
quę erat in profluuio ſanguinis
d annis duodecĩ, & fuerat multa d
perpeſſa à cõpluribus medicis,
¶ Naturalem induſtriam.
& † erogauerat omnia ſua, nec
quidquam † profecerat, ſed ma
gis deterius habebat: cùm audiſ
¶ Per fidem.
e ſet de Ieſu, uenit in turba retro,
& tetigit ueſtimentum eius. Di
cebat enim: quia ſi uel ueſtimen
tum eius tetigero, ſalua ero. Et
¶ Radix immundæ cogitationis.
confeſtim ſiccatus eſt fons ſan-
guinis eius, & † ſenſit corpore,
quòd ſanata eſſet à plaga. Et ſta e
tim Ieſus in ſemetipſo cogno-
ſcens uirtutem quæ exierat † de
illo, conuerſus ad turbam, aie-
a ¶ Beda.Interrogat vt ſalus quam mulieri dederat,declarata & agnita fidei virtute multis proficiat.
f bat: Quis tetigit ueſtimenta f
mea? Et dicebant ei diſcipuli
¶ Inordinatos. ¶ Hæreſibus.prauis moribus.
ſui: Vides turbam comprimen g
tem te, & dicis, quis me tetigit?
a ¶ Beda.Oculi domini ſuper iuſtos, & a.e.in pre.e.Iſte pauper clamauit,& dominus exaudiuit eum.
Et circumſpiciebat, uidere eam
g quæ hoc fecerat. Mulier autem
timens & tremens, ſciens quod
factum eſſet in ſe, uenit, & pro-
cidit ante eũ, & dixit ei omnem
ueritatem. Ieſus autem dixit
a ¶ Ideo quia fidelis.
ei: † Filiã, fides tua te ſaluam
a ¶ Be.Non dicit faciet. In eo em̃ quod credidit iam ſalua facta eſt. b ¶ Beda.Perſeuerando in eadem fide:Qui enim perſeuerauit vſque in &c.
fecit: uade in pace, & eſto ſana
h à plaga tua Adhuc eo loquen-
te ueniunt nuncij ad archiſyna-
i gogum, dicentes: quia filia
tua mortua eſt, quid ultra ue- h
xas magiſtrum? Ieſus autem
audito uerbo quod dicebatur,
k ait archiſynagogo: Noli time-
l re, tantummodo crede. Et non i

exemplum. h ¶ Adhuc eo lo.Be.Muliere ſanata ſtatim nũcia C
tur puella mortua,qa ecclĩa Gẽtiũ à labe vitiorum curata:& ob fi
dei meritũ filia noĩata,continuò ſynagoga
ꝑfidię lęto reſoluta eſt,qa in Chriſtum nõ
credidit,& inuidiæ,qa eccleſiã credere do-
luit. i ¶ Quia filia tua.Bed. Multi em̃
hodie ſtatum ſynagogæ videntes, reſtau-
rari poſſe nõ credũt: & ꝓ reſtauratione eiꝰ
ſupplicandũ eſſe nõ ęſtimãt,Sed qđ homi
nibꝰ eſt ĩpoſſibile,deo eſt poſſibile.vñ ſeqť
Ieſus aũt &c. k ¶ Archiſynagogo.
Archiſynagogus, cœtus eſt doctorũ legis
de quibꝰ Suꝑ ca.mo.ſ.ſcrib.& phari. Qui Mat.23.a.
ſi credere voluerint etiã ſubiecta eis ſyna-
goga ſalua erit. l ¶ Et non admi.Bed.
blaſphemis & irriſoribꝰ nõ ſunt reuelanda
myſteria,ſed fidelibꝰ q honorẽt. Vñ alibi:
Nicolaus de Lyra. ☞ Iuſtificata eſt

a ¶ Depecabatur eũ mul.di.quo- †Mat.9.c.
niam.Mat.ix.c.diciť qđ Archiſynagogꝰ Lucæ.8.f.
dixit Chriſto: Filia mea modo defũcta eſt.
Ad qđ dicẽdũ,qđ euãgeliſtę repetendo di
cta alicuiꝰ vel aliqrũ,aliquãdo repetunt ea
dem ṽba:aliqñ ṽò ſẽtẽtiã ꝑ alia ṽba.Filia
aũt Archiſynagogi laborabat ĩ extremis,
ſecũdũ qđ dicit hic Marcꝰ.verũtñ erat ita
ꝓpinq̃ morti,ꝙ reputabať mortua.vñ etiã
ſecũdũ cõem modũ loquendi de aliq̃ q ſic
eſt morti ꝓpinquus diciť,ꝙ mortuꝰ eſt qa
qđ modicũ diſtat q̃ſi nihil reputať. & hoc D
modo loquẽdi vſꝰ eſt Matthęus.Circa ſecũ
dam partem dicitur: d ¶ Et fuerat mul.
ſcilicet nõ ſolũ in facultatibꝰ, ſed etiã ĩ cor-
pore,vt patet ꝑ lr̃am ſequẽtẽ. e ¶ Et ſta.
Ie.in.Nõ eſt intelligẽdũ,qđ aliqua ṽtꝰ ex
iſtẽs in Chriſto migrauerit extra ipſũ,ſed †de ſe
talis exitꝰ intelligiť ꝑ modũ cauſę ꝓducen
tis effectũ in quẽ diciť exire inq̃tũ cauſa re
lucet in effectu. Et ꝑ talẽ modũ loquẽdi di
ciť Sap.vij.d.de ſapiẽtia ĩcreata,ꝙ ꝑ nati o-
nes in aĩas ſanctas ſe transfert,& amicos dei
& ꝓphetas cõſtituit. Quę trãſlatio nõ põt
intelligi,ꝙ ſapĩa ĩcreata ſit alicubi vbi priꝰ
nõ erat,cũ de neceſſitate ſit vbiq; pręſens:
ſed qa cauſat ibi nouũ effectũ. Vtrũ autem
talis virtus in Chriſto fuerit virtꝰ diuĩa tan
tum,vel cũ hoc humana, diceť in fine huiꝰ
ca. f ¶ Quis teti.Nõ quærit ex ignoran
tia,ſed vt ꝑ cõfeſſionẽ mulieris ſanatæ ap
pareat fides eiꝰ,& à Chriſto cõmendeť,&
qa manifeſtatio miraculi dictæ ſanationis
cedebat ad glĩã dei, & archiſynagogi aſſe-
curationẽ:vt per hoc certificareť de futura
ſuſcitatiõe filiæ ſuæ. g ¶ Turba cõpri.
Licet ĩ tali preſſura eũ tangeret corꝑaliter,
nõ tñ tãgebãt eũ cũ tali deuotiõe & fide ſi
cut illa mulier tetigerat,& de tali tactu ſin
gulariter quęrebat.Circa tertiã partẽ diciť
ſic: h ¶ Quid ultrà ue.Licet em̃ crederẽt
ipſũ poſſe eam ſanare,nõ tñ à mortuis ſu-
ſcitare:ex quo patet ꝙ eorũ fides erat impꝑ
fecta. i ¶ Et non admiſit &c.oſtendẽs
quod in operibus miraculorum nõ debet
faciens quęrere oſtentationẽ, in hoc dans
exemplum eius diſcipulis qui erãt facturi
miracula.verũtñ

⁜ b ¶ Quoniã filia.i. qđ impoſſibile ſit Moraliter
remediũ adhibere,ꝓpter hoc dimittere nõ
debet;qa de nullo deſperãdũ eſt vita præ
ſẽti durãte. c ¶ Et mulier quæ erat in
proflu.hũanitas Chriſti diciť eiꝰ veſtimẽtũ
Phil.ij.a.In ſiĩtudinẽ hoĩm factꝰ eſt, & ha-
bitu inuẽtus vt homo. Cuius fimbria ſunt
pedes tanq̃. extremitates. Mulier.xij.annis
ſanguiniflua fuit.Magdalena multo tem-
pore peccatis polluta,ſed tangendo Chri-
ſti pedes fuit ſimpliciter emundata.

E Iuſtificata eſt ſapientia ab om.fi.ſu. a ℂ Flentes & ulu.Beda.
Letentur omnes,qui ſperant in domino, & ĩ ęternũ exultabũt, &
Luc.7.e ha.in.e.Hãc lęticiã merito ĩfidelitatis ſynagoga amiſit:& ideoĩter
Pſal.5.c flentes & vlulãtes mortua iacet. Sed Ieſus eam funditus interire
non patiẽ.vnde ſequitur. Et ingreſſus eſt b ℂ Non eſt mor.
Mihi in cuius diſpoſitione & aĩa receſ
pta viuit,& caro ſuſcitãda quieſcit.Hic
mos eſt Chriſtianis,vt mortui qui reſur
recturi nõ dubitanẽ,dormiẽtes vocenẽ.
vñ:Nolum⁹ vos ignorare fra. de dor.
1.Theſ.4.c ℂ Bed.Cũ aĩa quæ peccauerit moriaẽ,
Ezec.18.a ea tñ quã dominus ad vitã æternã præ
uidet,nobis quidem mortua fuiſſe ſed
ei obdormiſſe nõ incõgruè dici poteſt.
Moraliter c ℂ Eiectis oĩbus.Be.Moraliter. Tur
ba eijcitur vt puella ſuſcitet;qa niſi ſecu
lariũ curarũ multitudo à corde eijciaẽ;
aĩa quæ intus iacet,mortua nõ ſuſcitaẽ.
Dũ em̃ ſe per vniuerſas cogitatiões ſpar
git,ad cõſideratiõẽ ſui ſeſe nullatenus
colligit. d ℂ Thabita cu.In Syro ſer
mone quẽ euãgeliſta ponit,nõ plus eſt
q̃ puella ſurge.Sed fortè ad vim dñicæ
iuſſionis exprimẽdã hoc addidit:tibi di
co ſurge.& magis ſenſum loquentis q̃
verba intimare curauit.Sic ſepe apoſto
טליתא קומי li & euãgeliſtę cũ aliquod teſtimonium
aſſumũt,magis ſenſum q̃ verba ponũt.
talitha cu= ℂ Hie.Ad puellã dicit thabita cumi id
mi. eſt puella ſurge. Archiſynagogo dicit:
Filia tua mortua eſt.Ieſus:Nõ eſt mor
tua,ſed dormit.vtrũq̃ eſt: mortua vo
bis,ſed mihi dormit.Annorum.xij.erat
puella.& annis.xij.mulier ꝓpeſſa,pecca
ta incredentiũ apparẽt in initio fidei cre
†dixit dari dentiũ.vnde dicitur: Credidit Abrahã
Gal.3.a deo,& repu.eſt ei ad iu. ℂ Bed.Morali
Moraliter ter.Qd' Chriſtus tres mortuos ſuſcitauit,tria genera animarũ ſi
Matth.9.c gnificat.Puellam ſuſcitat adhuc in domo clauſam.i.animã cõſen
F ſum tantũ nõ actũ delectationi malæ prębentẽ.Iuuenem ſuſcitat
Luc.7.c iam extra portam delatum.i.peccatorem qui conſenſum iã pro
Iohã.11.c duxit ad actũ.Suſcitat Lazarũ iam fœtentem,& longa conſuetu
dine peccandi animam male olentẽ,& alios fama corrumpentẽ.
Puellã paucis alloquitur,qa eã facile reſuſcitat,quam & mortuã
negat,& animã ſimilẽ cito reſuſcitari demonſtrat.Iuuenem plu
ribus corroborat,cũ dicit:Tibi dico ſurge,quia tales aĩæ aliquã
do difficilius reuiuiſcũt.Ad monumẽtũ Lazari fremit,turbatur,
lachrymaẽ,magna voce clamat:Lazare,veni foras.Similiter lon
ga cõſuetudine peccãdi pſſus,vix & quaſi cum labore ſuſcitatur.
Notãdũ quoq̃,ꝙ publica noxa publico eget remedio. Leuia ãt
Mortui p & ſecreta poſſunt deleri pœnitentia æui & ſecreta.Puella in do
Chriſtum mo iacens paucis arbitris ſurgit,& eis præcipiẽ,vt nemini dicant.
q̃t & q̃uo Iuuenis extra portam turba multa comitante & vidente. Laza
ſuſcitati rus de monumento vocatus intantum innotuit:vt propter hoc
ſunt. turbæ cum palmis domino occurrerent;& multi abierunt ex Iu
dæis:& crediderunt in Ieſum.Quartum mortuum annunciante
diſcipulo audiuit;ſed quia viui qui pro eo precarentur defue
Mat.8.c runt:Dimitte inquit mortuos ſepelire mortuos ſuos.

admiſit quemq̃ ſequi ſe,niſi Petrum
& Iacobum & Iohannem fratrem
Iacobi. Et ueniunt in domum Ar
chiſynagogi,& uidit tumultum,&
a flentes & eiulantes multum:& in
greſſus ait illis.Quid †turbamini,& †tumultu-amini Mat.9.c.
b ploratis?Puella non eſt mortua,ſed
dormit.Et irridebant eum. Ipſe ue
¶Irriſoribus. ¶Qui miraculum venerentur.
c rò eiectis omnibus aſſumit patrem
& matrem puellæ,& qui ſecum erãt
& ingrediuntur ubi puella erat ia
a ¶Be.prius mundat manus Iudęorum quę ſanguine plenę ſunt:aliter puella non reſurget et.
cens:& tenens mãnum puellæ ait il
¶Be.i.puella ſurge.
d li:†Thabita cumi:quod eſt interpre a
tatum:puella tidi dico ſurge. Et con
¶Be.a vitijs.
feſtim ſurrexit puella,& ambula
¶Be.in bonis operibus.
bat.Erat autem annorũ duodecim:
& obſtupuerũt ſtupore magno.Et b
præcepit illis uehementer, ut nemo
id ſciret.Et †iuſsit dare illi mãducare c

NICO.DE LY.

miracula:verũtñ,qa in operib⁹ miraculoſis manifeſtatur dei
gloria,ideo aliqñ faciebat miracula valde publicè, ſicut patet in
Lazari ſuſcitatione,& cæci illuminatione,oſtendens exemplum
diſcipulis,vt in talibus quærerent dei gloriam tãtũ,& nõ ꝓpriã.
a ℂ Thabita cumi.Duæ ſunt dictiones hebraicæ:quarum pri
ma eſt nomẽ,& ſcd'a verbũ,vt patet ꝑ interpretationẽ. Sciendũ
aũt ꝙ Thabita nõ eſt nomen cõe:ſed eſt propriũ nomẽ illi⁹ puel
læ quæ fuit ſuſcitata:& hoc patet per ſimile Act.ix.f.vbi dicitur:
In Ioppe aũt fuit quędã diſcipula noĩe Thabita.& ideo Marc⁹ ꝓ
noĩe ꝓpriè poſuit cõe interpretãdo.ſ.puella.Sciendũ ẽt,ꝙ illud
qd' ibi interpoĩẽ.ſ.tibi dico.nõ eſt de ſignificato ſermonis hebrai
ci hic poſiti:ſed additũ fuit ab euãgeliſta ad maiorẽ expſſionẽ,ꝙ
ad verbũ Chriſti illa puella ſuſcitabaẽ. b ℂ Et pręcepit illis ue
he.&c.Cã iã eſt expreſſa,per hoc volẽs dare exẽplũ alijs,vt non
quærerẽt oſtẽtationẽ in opib⁹ miraculoſis. c ℂ Et iuſſit dare
illi mã.ad ꝓbationẽ veræ reſurrectiõis,ſicut & Chriſtus poſt re
ſurrectionẽ ſuã manducauit cũ apoſtolis,vt habetur Luc.xxiiij.
ℂ Ad maiorem euidẽtiam eorum quæ dicta ſunt hic & alibi de
miraculis

miraculis Chriſti,quęriẽ vtrũ Chriſt⁹ fecerit miracula ſola diuina G
virtute.Et arguiẽ primò qd' ſic.Dicit em̃ Leo papa ĩ epl'a ad Fla
uianũ:Cũ in Chriſto ſint duę naturę,vna earũ eſt.ſ.diuina quę ful
get miraculis.altera.ſ.humana quæ ſuccũbit iniurijs ergo ſicut ſe
habet humana natura ad ſuccumbendum iniurijs,ſic ſe habet di
uina ad agendum in operibus miraculo
ſis:ſed ſola natura humana iniurijs ſuc
cumbit,quia talia pati repugnat deitati
ergo ſola natura diuĩa agit in opib⁹ mi
raculoſis. ℂ Et confirmatur autoritate
Pſal.cxxxv.a.Qui facit mirabilia magna
ſolus ergo ſola diuinitas eſt principium
agendi miraculũ. ℂ Item opera miracu
loſa exedunt totam virtutẽ naturę crea
tę.natura autem humana in Chriſto cre
ata eſt:ergo vt videẽ in nullo attingit o
pera miraculoſa. ℂ Contra quia Chri
ſtus ꝑ tactũ corporis ſanabat miraculo
ſè,vt dictũ eſt de muliere patiente fluxũ
ſanguinis,& ĩfra.vj.g. Quotquod autẽ
tangebãt eũ,ſalui fiebãt.ſi ergo tal' tact⁹
nil ageret ĩſanatione prędicta,fruſtra ad
hiberetur:qd' nõ cõuenit ipſi Chriſto.ſ.
aliqd fruſtra agere.ergo ille tact⁹ aliqd
faciebat:& certũ eſt ꝙ ptinebat ad hũa
a nitatẽ.ergo &c.Rñſio.in hac quæſtione
ſic eſt ꝓcedẽdũ:qa primò videdũ eſt q̃li
ter viri ſcti viui vl' defũcti q̃rũ miracula
ſcripta ſũt,ĩ ill' opati fuerunt,ſcd'o q̃liter
Chriſt⁹ inq̃tũ hõ opat⁹ fuerit. ℂ Circa
primũ aliqd eſt certũ, videlicet ꝙ mira
cula non poſſũt fieri aliq̃ ṽtute tãq̃ pri
b cipaliter agente niſi ṽtute diuĩa:quia ſi
cut dictũ eſt,opatio miraculoſa excedit
totã facultatẽ ṽtutis creatæ.Silr certum H
eſt,ꝙ ſãcti viri ad miracula pñt operari
meritoriè:quia frequẽter expẽtũ eſt mira
cula ſctã fuiſſe à deo ad preces ſctõrũ. ℂ Sed dubiũ ẽ vtrũ viri ſcti
in miraculis oliquãdo opati ſũt per aliquã virtutẽ in eis exiſtentẽ
non quia illa ſit principalis ratio agẽdi,ſed tñ ĩſtrumẽtalis,vt ſic
deus tanq̃ principaliter agens fecerit miracula per ſanctos tanq̃
per quædam inſtrumenta.Et hanc quæſtionem relinquit Augu
ſtinus.xxij.lib.de ciui.dei inſolutam:vbi enarratis multis miracu
lis martyrum dicit ſic:Siue enim deus per ſeipſum miro modo
quo res temporales operatur æternus,ſiue per ſuos miniſtros iſta
faciat,& eadem ipſa quæ per miniſtros facit:ſiue quædam faciat,
etiam per martyrum ſpiritus,ſiue per homines adhuc in corpore
conſtitutos,ſiue deus iſta per angelos quib⁹ ĩuiſibiliter immuta
biliter,incorpaliter,ĩperat opereẽ:vt quę ꝑ martyres fieri dicũtur
eis orantib⁹ tantum & impetrantibus:non etiam operantibus fi
ant ſiue alia iſtis:ſiue alia illis modis,qui nullo modo comprehẽ
di à mortalibus poſſunt:ei tamen atteſtatur fides hæc in qua car
nis in æternum reſurrectio prædicatur.Beatus tamen Gregorius
hanc quæſtionem determinare videtur.ij.lib.Dialogorum, vbi
dicit ſic. Qui deuota mente deo adhærent,cum rerum neceſſitas
expoſcit,exhibere ſigna modo vtroque ſolent,vt mira quæq̃ ali
quando ex prece faciant, aliqñ ex poteſtate conceſſa illis à deo:Et
hoc ꝓbat conſequẽter ratione & exẽplo.Ratio autẽ talis eſt.Cui
concediẽ illud qd' eſt mai⁹,nõ eſt mirũ ſi aliquãdo cõcedaẽ qd' eſt
min⁹,ſed maior eſt poteſtas filios dei fieri,ẽt ꝑ adoptionẽ,cũ hoc
ſolũ ſanctis cõcedaẽ q̃ miracula operari:qd' etiã aliquando malis
conceditur,vt habetur Matt.vij.Sed primum conceditur homi
nibus ſanctis,ſcd'm ꝙ dicitur Ioã.j.a. Quotquot autẽ receperũt
eum,dedit eis poteſtatẽ filios dei fieri. Item probat hoc exemplo:
quia Petrus ſuſcitauit Tabitam orãdo,vt habetur Act.ix.g.Ana
niam verò & Saphirã morti tradidit ſubito abſq̃ oratione,ſed ſo
lum culpam eorum increpando. Act.v.a.& ſic videtur illud fa
ctũ feciſſe ex aliq̃ poteſtate ſibi cõceſſa à deo tanq̃ ĩſtrumẽtũ diui
nę iuſticię.Itẽ ad hoc videẽ facere,ꝙ gr̃a dei diuidiẽ ꝑ gr̃am gratis
datam & per gratiam gratũ facientem,& licet aliqñ ab aliquibus
dictũ fuerit,qd' gratia gratum faciẽs nihil ponit in anima:tamen
de gratia gratis data ab hoĩbus cõceditur,qd' aliqd ponit in aĩa.
& hoc patet manifeſtè de gratijs gratis datis, quæ vocantur ſer
mo ſapiẽtię & ſermo ſcientię.j.Cor.xij.a.qa ſignificant quaſdã e
minentes cognitiones diuinorũ & humanorũ,quę ponunt aliqd
in aĩa.Similiter fides,prophetia genera linguarũ,& interpretatio
ſermonũ.Et eadẽ ratione videtur,qd' gratia ſanitatum & opatio
ṽtutum.i.miraculorũ,quę ponũẽ gr̃ę gratis datę dicãt aliquam
virtutem

A E T egreſſus.Sequiẽ: a ℂ Vnde huic &c. Cap.VI.
Mira cæcitas. In factis & dictis Chriſtũ cognoſcere
poſſũt,ob ſolã generis noticiã cõtẽnũt. b ℂ Faber
Ioh.1.c. Be.Qui operaẽ igni & ſpiritu.vnde: Ipſe baptizabit
vos in igne & ſpiritu.Faber eſt qui fabricatus eſt auroram & ſo
lẽ.Hiero.Fili⁹ fabri vocaẽ:& hoc myſti
cũ.ſ.fabri q fabricat⁹ eſt aurorã & ſolẽ,
eccleſiã primã & ſequentẽ,in q̃rũ figura
mulier & puella ſanaẽ. c ℂ Nõ ẽ &c.
Propè naturale eſt ciues ciuib⁹ inuidere
quia non opa ſed ĩfãtiã quam viderũt
3.Reg.12.d. recordãẽ. ℂ Iſido. Comitaẽ ſępe vilitas
Pſal.137.b. originẽ.Vt qs eſt fili⁹ Iſai.Sed hũilia do
min⁹ reſpicit,& alta à longe cognoſcit.
d ℂ Et non po.ibi.uir.ul. Ne ciues
incredulos peius cõdemnaret faciẽs mul
tas virtutes. Vel quia ĩ patria ſua deſpi
citur,paucas ibi ṽtutes fecit & ſigna,ne
penitus excuſabiles ſint. Maiora q̃tidie
in gẽtibus ſigna facit,non tã in corporũ
ſanatione q̃ animarũ. e ℂ Et mirab.
Bed.Non quaſi de ĩprouiſo,ſed q̃ſi mi
rãdum oſtẽdit:qa nec ꝓphetis credunt,
†Mat.13.g. nec ipſi quẽ pręſẽtẽ cernũt. f ℂ Et cõuo
cauit.Hiero.Mittuntur.xij.apoſtoli,&
Miſſio apo datur eis poteſtas pręcepta docẽdi vt co
ſtolorum miteẽ ṽbũ ſimul & factũ:& cũ ꝓmiſſis
ĩuiſibilibus ṽtutes miſceãtur,& ſic cũ
vngunt ægros oleo, infirmitatem fidei
†apud nos ṽtute corroborant. g ℂ Et dabat il.
Benignus dominus & magiſter nõ inui
†Mat.13.g. det diſciplis & ſeruis poteſtatẽ ſuã. Sed
Lucæ.4.d. ipſe poteſtate ſua agit,illi ſua ĩfirmitate,
Ioh.4.f. ſi qd agunt,& dñi virtutẽ cõfiteẽ dicẽtes
Act.3.a. In Ieſu noĩe ſurge & ambula, h ℂ Ne
qd tolle.&c.Tanta ſit in domino fidu
Mat.10.a cia,vt nihil deeſſe certiſſimè ſciãt.ne dũ
Lucæ.10.b ſibi prouidẽt tẽporalia, minus alijs ꝓui
B deant æterna. ℂ Beda. Matthæus & Lu
cas memorãt dñm diſcipulis dixiſſe,vt
nec ṽgã ferrent: Marcus,ne quid tolle
rẽt niſi ṽgã.Sed illi realiter virgam acci
piunt.Marcus per ṽgam poteſtatem ac
cipiendi neceſſaria à ſubditis intelligit.
Calciatos

Caput. VI.

E T egreſſus inde abijt a
a ¶Nazareth,vbi natus fuit.
in patriãm ſuam, &
ſequebantur eum di
a ¶Male ſabbatum celebrat qui vacat a bonis operibus.
ſcipuli ſui. Et factõ
a ¶Vt pluribus proficiat.
ſabbato cœpit in ſynagoga dõcere:
& multi audientes †admirabantur †ſtupebãt
a in doctrina eius, dicentes: Vnde b
¶Id eſt doctrina.
huic hæc omnia?Et quæ eſt ſapien
¶Vel huic. a ¶Be.ſanitates. ¶Miracula.
tia quæ data eſt illi, & uirtũtes tales,
quæ per manus eius efficiuntur?
b †Nonne hic eſt faber, filius Mariæ, c
¶Cognatus.
frater Iacobi & Ioſeph & Iudę & Si
monis? Nonne & ſorores eius hic
¶Hac de cauſa.
†nobiſcum ſunt?Et ſcandalizaban †in nullo præcio habitus
¶Ergo.
tur in illo.†Et dicebat eis Ieſus:quia †inter cognatos
¶Prophetam ſuſcitabit vobis deus.
c non eſt propheta †ſine honore, niſi
in patria ſua,& †in cognatione ſua,
d & in domo ſua. Et non poterat ibi d
uirtutem ullam facere, niſi paucos
infirmos impoſitis manibus cura
e uit: & mirabatur propter increduli e
tatem illorum. Et circuminabat f
caſtella in circummitu docens. Et
f conuocauit duodecim,& cœpit eos g
¶Charitate concordes.
g mittere binos,& dabat illis poteſta
tem †ſpirituum immundorũ.Et prę h †aduerſus ſpũs immũdos
h cepit eis,ne qd tollerẽt in uia,niſi uir
e ¶Poteſtatem viuendi de euangelio ¶Onus ſeculi. ¶Delitias.
gãm tantũ,non perã,non panẽ,neq̃

Nico.de Lyra.

virtutem in anima exiſtẽtẽ.Dicũt tñ
aliq,qd' iſta ṽt⁹ opantis miracula nõ eſt
aliq̃ ṽt⁹ mãſiua ꝑ modũ habit⁹,ſed per
modũ paſſiõis tranſeũtis,ſicut & ꝓphe
tia;ꝓpter qd' tales nõ poſſũt facere mi
racula q̃tienſcũq̃ volunt,nec ꝓphetare.
Sed qdquid ſit de cõcluſiõe,ratio tamẽ
nõ valet;qa ſicut dictum eſt,talis virtus operandi miracula, non
eſt principalis,ſed tantũ inſtrumẽtalis.Inſtrumentum autẽ opera
ri nõ poteſt,q̃uis ſit perfectum,ꝑ formã ſuã,niſi moueaẽ actua
liter per manum artificis ſicut patet qd' ſecuris non poteſt ſecare,
niſi ꝑ manũ artificis moueaẽ.& ideo dato qd' talis virtus ſit man
ſiua nõ poteſt tñ opari ad miracula abſq̃ motiõe diuinæ ṽtutis
principaliter agẽtis,ſi tamẽ talis ṽt⁹ ſit mãſiua vl' ꝑ modũ paſſio
nis trãſeuntis ſolũ,ſicut eſt motio inſtrumẽti,cũ moueẽ ab agente
principali,nihil dico modo.Itẽ ad concluſionem inducitur illud
qd' à ſanctis & doctoribus catholicis diciẽ de ſacramẽtis nouę le
gis,videlicet qd' efficiũt qd' figurant,ita ꝙ tanq̃ quędã inſtrumẽ
ta diuinæ miſericordiæ agũt ad inductionẽ gr̃æ ipam inſtrumen
taliter attingẽdo,vl' ſaltẽ aliquã diſpoſitionẽ ad ipam,vt chara
cterẽ,vl' aliqd ſilẽ correſpõdẽs in ſacramẽtis, quę nõ ĩprimũt cha
racterẽ:ita ꝙ in ſacramẽtis eſt aliqua ṽt⁹ ad efficiẽdũ modo prędi
cto:& tamẽ ſacramẽta conſiſtunt in qbuſdã rebus ſenſibilibus:&
ideo multo fortius videẽ qd' in aĩab⁹ ſctõrũ virorum defunctorũ
vel viuentiũ poſſit poni aliqua virtus diuinit⁹ eis cõceſſa in ope
ribus miraculoſis ꝑ modũ prędictũ.Ex dictis patet qd dicẽdũ ſit
de hũanitate Chriſti,quę eſt organũ ſeu inſtrumẽtũ cõiunctũ ip
ſius deitatis,ſicut man⁹ eſt inſtrumentum artificis.Hoĩes autẽ alij
q̃tũcũq̃ ſcti nõ ſũt ſic coniũcti,& iõ ſũt q̃ſi quędã ĩſtrumẽta dei
tatis ſepata,:& adhuc plus ſepata ſũt eccleſię ſacramẽta.inſtrumẽ
tũ autẽ cõiunctũ magis participat efficaciam agentis principalis
quàm ſeparatum

quàm ſeparatum:& iõ talis ṽt⁹ opandi miracula efficacior inue C
niẽn hũanitat e Chriſti,q̃ in qbuſcunq̃ alijs.His dictis poteſt re
ſpõderi ad argumẽta.Ad primũ dicẽdũ,qd' ſilẽ tenet q̃tũ ad hoc
qd' ſicut hũanitas ĩ Chriſto fuit ratio patiẽdi,ſic deitas eſt ratio &
principiũ faciẽdi miracula pricipaliter:nõ tñ tenet q̃tũ ad ſcd'm:
qa nõ repugnat hũanitati Chriſti opari
ad miracula ꝑ modũ inſtrumenti:repu
gnat autẽ deitati q̃litercũq̃ pati.Verũtñ
rõne idẽtitatis ſuppoſiti idiomata cõicã
tur:qa ſicut hęc eſt vera:de⁹ paſſ⁹ eſt ita
hęc eſt vera demõſtrato Chriſto: iſte pu
er creauit ſtellas.Ad illd' ꝙ ĩduciẽ de pſa.
dicẽdũ qd' li ſol⁹ nõ excludit hũanitatẽ
tãq̃ ĩſtrumẽtalr agentẽ,ſed tãq̃ pricipa
liter.& ſic ĩtelligẽdũ eſt reſpectu aliorũ
ſctõrũ,qd' ſol⁹ de⁹ facit miracula.ſ.tãq̃
princpale a gẽs.Ad ſcd'm dicẽdũ,ꝙ in
ſtrumentum in ṽtute principalis agẽtis
bene attingit ad aliqd,qd' excedit facul
tatẽ ꝓpriã cõueniẽtẽ ei ſcd'm ſe, ſicut ca
lor naturalis ĩ ṽtute aĩę generat carnem,
vt habeẽ.ij.de aĩa.Argumẽta aũt ĩ cõtra
riũ cõcludũt tm̃,ꝙ hũanitas Chriſti age
bat ad miracula ſicut agẽs inſtrumẽtale
& ſecundariũ:qd' conceditur.

GLOS.ORDI.

E T egreſ. Cap. VI.
Poſtq̃ deſcript⁹ ẽ feruor præ
dicatiõis ĩ Chriſto, hic conſe
quẽter deſcribiẽ liuor ęmula
tiõis cõtra ipm ꝓpter doctinã & mira
cula ipi⁹:& patet ſnĩa ex dictis Mat.xiij.
exceptis quę ſequũt: c ℂ Nõne.In Mat
thęo diciẽ fabri fili⁹.Credebãt em̃ iſti qd'
eſſet eiuſdẽ artis cũ pr̃e ſuo putatiuo Io
ſeph:q diciẽ fuiſſe faber lignari⁹. Et ꝓba D
bile videẽ,qd' Chriſt⁹ eãdẽ artẽ exercuit
qa nõ fuit occupat⁹ ĩ doctrĩa & miracu
lis vſq̃ ad triceſimũ ætatis annũ:nec aũ
fuit intẽt⁹ ſtudio ſcd'm ꝙ diciẽ Ioh.vij.
Quõ hic lr̃as ſcit,cũ non didicerit. Nec
veriſilẽ,ꝙ tãto tp̃e fuerit ocioſus:magis
aũt veriſilẽ eſt ꝙ fuerit occupat⁹ in arte
pr̃is ſui putatiui q̃ ĩ alia. & hoc videẽ ꝑ
ṽbũ iſtorũ q erãt de Nazareth,q modũ
ſuũ viuẽdi cognoſcebãt,& fabrũ eũ vo
cabãt. d ℂ Et non po.ibi &c.Iſtud
non poſſe,non refertur ad potentiã ei⁹
abſolutam,ſed congruitatis & decentię:
quia non erat congruum qd' ibi faceret
multa miracula cuius cauſa ſubdiẽ, cum
dicitur: e ℂ Et mirabatur propter.
Fides enim credẽtiũ eſt meritoria de cõ
gruo,ꝙ eis fiãt miracl'a ſicut patet.ca.pręcedẽti de muliere ſãgui
niflua cui dictũ eſt à Chriſto.Fides tua ſaluam te fecit:& ĩ multis
alijs locis in euãgelio ſilẽ hr̃. f ℂ Et circũibat. quia ſui doctri
nã ei⁹ repulerãt cõueniẽter ad alios docẽdos trãſiuit,& ita fecerũt
apl'i,ſcd'm ꝙ diciẽ Act.xiij.g.Vobis oportebat primũ loqui.ſ.Iu
dæis ṽbũ dei ſed qa repellitis illud & indignos vos iudicatis ęter
nę vitę,ecce conuertimur ad gentes:ſic em̃ præcepit nobis deus.
g ℂ Et conuocauit duodecim & cœpit eos mitte. Supe
ri⁹.iij.c.deſcripta eſt collatio poteſtatis prædicãdi facta apl'is,hic
deſcribiẽ executio dictę poteſtatis.& primò deſcribiẽ apl'orũ miſ
ſio ad prædicãdũ.ſcd'ò eorũ reuerſio ad Chriſtũ,ibi: Et cõuenien
tes apl'i ad Ieſũ.Pria ĩ duas,qa priò deſcribiẽ dicta miſſio,ſcd'ò ex
hoc ſurgẽs Herodis opinio,ibi:Et audiuit rex Heredes. Epoſitio
primæ partis patet ex dictis Matthæi.x.exceptis quæ ſequuntur
Sed calciatos

Moraliter. a ℂ Et egreſſus inde abijt in patriam ſuã &c. Moraliter
b ℂ Vnde huic hæc.Iſti ſiles ſunt ruſtico,qui crucifixũ adora
re nolebat,eo qd' lignum creuerat in horto ſuo. g ℂ Et cõuo.
xij.Sequiẽ: h ℂ Et præcepit eis ne qd &c.Beda.Per petram
onera ſeculi,per panẽ delitiæ corpales.ꝑ ęs in zona ſapiẽtię occul
tatio deſignaẽ:qa qſqs officiũ doctoris accipit,neq̃ onerib⁹ ſecu
lariũ negociorũ deprimi,neq̃ delitijs carnalib⁹ reſolui,neq̃ cõ
miſſm ſibi talentũ ṽbi ſub ocio lenti corpis debet abſcondere.

Quocunq̃ in

E a ℂCalceatos ſandalijs. Beda. Vt pes neque tectus ſit neque nudus ad terram id eſt nec euangeliũ occultetur, nec terrenis cõmodis innitatur. b ℂNe indue dua. tu. Beda. Qđ eſt vt ſimpliciter ambulent, non dupliciter. c ℂExcutite puluerem de pe. Beda. Puluis excutitur de pedibus in teſtimonium laboris ſui, qđ ingreſſi ſunt ciuitatem, qđ prædicatio vſque ad illos peruenerit. Vel quod nihil ab eis acceperint ad victum neceſſarium qui euangelium ſpreuerunt. d ℂEt ungebãt. Beda. Iacobus dicit: Infirmatur qs in vobis, indu. p. ec. & o. ſuper e. vn. e. o. &c. Vnde patet ab apoſtolis hunc morem eſſe traditum vt energumini & alij ægroti vnguantur oleo à pōtifice conſecrato. e ℂEt audiuit rex. Beda. Lucas. Audiuit Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant, ab eo & hæſitabat, eo qđ dicebatur à quibuſdam, qđ Iohannes reſurrexit à mortuis: à quibuſdam verò qđ Elias apparuit. Vnde intelligendum, aut confirmatum eũ ex aliorũ verbis credendo dixiſſe, aut adhuc hæſitãdo: Quem ego decol. &c. f ℂQuia Iohannes bap. &c. Bed. Mira cõtra dominum inuidia Iudæorũ Iohannẽ (de quo dictũ eſt, quia nullum ſignum fecit) potuiſſe reſurgere nullo atteſtante credũt. Ieſum ſignis & virtutib⁹ approbatũ, cuius mortem elemẽta tremuerunt, & reſurrectionẽ & aſcenſionẽ angeli & apoſtoli, viri & fœminæ, prædicauerunt non reſurexiſſe: ſed ſubleuatum eſſe furtim credere maluerunt. g ℂPhilippi fratris ſui. Beda Vetus hiſtoria narrat Philippum maioris Herodis fuiſſe filium, & fratrem Herodis, ſub quo paſſus eſt dominus, & duxiſſe Herodiadem filiam Arethæ, & poſtea Aretham ortis ſimultatibus filiam ſuam tuliſſe, & Herodi inimico Philippi in dolorem ipſius nuptijs copulaſſe. Egiſippus vel Ioſephus tamen longe aliter. h ℂNon licet tibi ha. Beda. Qui venerat in ſpiritu & virtute Eliæ Herodẽ arguit & Herodiadẽ, ſicut Elias Achab, & Iezabel, malens apud regem periclitari, quàm immemor eſſe præcepti dei. ℂBeda Soli Herodes & Pharao leguntur natalis ſui diem celebraſſe, & vterq; ſolennitatem ſanguine fœdaſſe. Sed Herodes tanto nequius, quanto ſanctum & veritatis doctorem & regis cæleſtis præconem occidit: & pro voto ſaltatricis caput occiſi ante cõuiuas inferre non puduit. Pharao peccantem Eunuchum occidit. Vtriuſque tamen exemplo melius eſt & vtilius nobis, diem mortis ſemper cõmemorando timere, quam diem natiuitatis luxuriãdo celebrare. Homo enim ad laborem naſcitur, & ſancti p mortem tranſeunt ad requiem. i ℂEt iura. Bed. Non excuſatur à periurio p iuramentũ. Ideo em̃ forte iurauit, vt occaſionẽ inueniret occidendi. Et ſi illa patris aut matris interitũ poſtulaſſet, non vtiq; cõceſſiſſet Herodes. k ℂEt contriſtatus. Bed. Conſueto more ſcripturæ contriſtatus, non re, ſed multorum opinione. Sicut & ipſe Ioſeph ab ipſa q; Maria dicitur pater Ieſu: ſic contriſtatus Herodes, quia hoc diſcumbentes putabant. Diſſimulator mẽtis ſuæ triſtitiam preferebat in facie, læticiam celabat in mente. Scelus iuramento excuſabat, vt ſub occaſione pietatis impius fieret.

☞Caput eius

Margin: †Mat. 10. b — †vbicunq; — Lucæ. 10. a. — Iaco. 5. c. — Lucæ. 9. a. — ✱eſt ipſe — F — 3. Reg. 18. c. & 21. f. — † obſerua b. g — ✱quando †in natali ci͂js ſuis — Gen. 40. d. — Iob. 5. b. — †vſque ad

a ¶Occultam ſapientiam.
a in zona æs, ſed calceatos ſandaliis, a
¶Ne alia induti, aliam in futuro reſeruent: non q; vna tunica in locis glacialibus contenti eſſe debeamus
b & ne induerntur duabus tunicis.
a ¶Alienum eſt prædicatore per domos curſitare, & hoſpicij iura mutare.
†Et dicebat eis, †Quicumq; introieritis domum, illic manete donec exeatis inde. Et quicumq; non receperint uos nec audierint uos, exeuntes
c inde, excutite puluerẽ † de pedibus ueſtris in teſtimonium illis. *Et ex
a ¶Accepta poteſtate & auditis præceptis a domino. b ¶Quæ eſt prima via ſalutis.
euntes prædicabant ut pœnitentiã agerent, & dæmonia multa eiicie
d bant, & ungebant oleo multos æ
¶Sic. a ¶Quia tot ſigna fiebant,
e gros, & ſanabantur. †Et audiuit rex
a ¶Pelliceus b ¶Hiero. Non eſt fas lucernam abſcondi ſub modio.
Herodes, manifeſtum enim factum
a ¶Chriſti. b ¶Be. Bene ſentit de reſurrectione, q; ſ. maioris potentiæ ſunt ſancti futuri poſt reſurrectionem.
f eſt nomen eius, & dicebat: Quia Iohãnes baptiſta reſurrexit à mortuis: & propterea uirtutes operãtur in illo. Alij aũt dicebãt, quia Elias eſt: alij uerò dicebãt, quia propheta eſt, qua
a ¶Eſſet. b ¶Non dominus prophetarum.
ſi unus ex pphetis. Quo audito He
a ¶Be. Hæc pronunciatio vel affirmatiua vel dubitatiua.
rodes ait: Quẽ ego decollaui Iohan
a Hiero. ¶Non per ironiam expreſſe pronunciat.
nem, *hic à mortuis reſurrexit. †Ipſe enim Herodes miſit ac tenuit Iohãnem, & uinxit eũ in carcerẽ propter
a ¶Be. Tetrarchæ Itureæ & Traconitidis regionis.
g Herodiadem uxorẽ Philippi fratris ſui, qa duxerat eã. Dicebat enim Io
h hãnes Herodi: Nõ licet tibi habere
¶Adhuc viuentis.
uxorẽ fratris tui. Herodias aũt inſi diabatur illi, & uolebat eũ occidere
¶Ideo. vel enim.
nec poterat. Herodes aũt metuebat Iohãnem, ſciẽs eum uirũ iuſtũ & ſanctum, & † cuſtodiebat eũ. Et audito eo multa faciebat, & libẽter eũ audiebat. Et cũ dies oportunus accidiſſet *Herodes † natalis ſuæ cœnã fecit principib⁹ & tribunis & primis Galilææ. Cumq; introiſſet filia ipſius Herodiadis, & ſaltaſſet, & placuiſſet Herodi ſimulq; recumbẽtibus, rex ait puellæ: Pete à me quod uis, & dabo ti
i bi. Et iurauit illi: quia quidquid petieris, dabo tibi, † licet dimidium regni mei: Quæ cùm exiſſet, dixit matri ſuæ: Quid petam? At illa di
a ¶Be. Timebat, ne Herodes aliquando reſipiſceret vel fratri amicus fieret.
xit: câput Iohannis Baptiſtæ. Cumque introiſſet ſtatim cũ feſtinatione ad regem, petiuit, dicens: Volo ut
¶In altari. ¶Dignum ſaltatione ſanguinis præmium.
protinus des mihi in diſco caput Io
¶Opinione non re.
k hannis Baptiſtæ. Et contriſtatus eſt

a ℂSed calceatos ſandalijs. Matth. x. dicitur qđ nõ portarent calceamenta. Ex quo patet, qđ ſandalia nõ dicuntur calceamẽta proprie, quia illis poterant vti apoſtoli, vt hic dicitur. c ℂEt ungebãt oleo mul. Ex hoc loco patet qđ vnctio extrema quæ eſt infirmorum fuit inſtituta à Chriſto. d ℂEt audiuit rex Herodes, Hic cõſequenter deſcribitur opinio Herodis de Ieſu. Et diuiditur in duas partes, ſcilicet principalem & incidẽtalẽ, ſecũda ibi: Ipſe em̃ Herodes. Circa primum ſciẽdum, qđ apoſtolis prædicantib⁹ aduẽtum Chriſti & eius miracula: qa nõ ſolũ erãt prædicãtes ſed etiam facientes miracula in nomine eius, Herodes audiuit famam de Ieſu & credidit, licet falſo, q; ipſe eſſet Iohães baptiſta, quẽ ipſe decollauerat, & q; à mortuis ſurrexiſſet. Ex quo patet, q; iſte Herodes nõ fuit de ſecta Saducæorũ, qui negabãt reſurrectionẽ: ſed de ſecta Phariſæorũ q eã cõfitebantur, vt hr̃ Act. xxiij. Cetera patẽt ex dictis Mat. xiiij. e ℂIpſe em̃ Herd. Hic ponitur pars incidentalis. Intentio enim principalis euangeliſtæ erat deſcribere geſta Chriſti: Et quia ppter opinionẽ Herodis de Chriſto fecerat mẽtionẽ de decollatione Iohannis baptiſtæ ideo incidentaliter hic deſcribit modũ dictæ decollationis. Et primò deſcribitur eius incarceratio. ſecũdò incarcerati decollatio, ibi: Herodias autẽ, tertiò decollati tumulatio, ibi: Quo audito diſcipuli eius vene. &c. Sentẽtia autẽ iſtarũ triũ partiũ patet ex dictis Matth. xiiij. exceptis quæ ſequuntur circa partẽ ſecũdam. f ℂHerodias autem inſidi. Ipſa em̃ timebat ne Herodes ad prædicationem Iohannis de peccato ſuo pœniteret, & eã marito ſuo redderet: & ideo quærebat mortem Iohannis. g ℂHerodes autem metuebat Iohan. Solo enim metu tenebatur ab interfectione Iohannis, quia propter ſanctitatem eius quæ erat nota toti populo, timebat ſi Iohãnem interficeret, ne totus populus inſurgeret contra eum, vt plenius patet Matthæi. xiiij. h ℂEt libenter eum audiebat &c. Totũ iſtud erat ſimulatoriũ, vt ex tali auditu Iohannis & obtemperatione dictis eius, in aliquibus retineret populum à rebellione cõtra ipſum Et ſimiliter qđ poſtea iurauit dare puellæ ſaltanti quidquid peteret, fuit malicioſè factum, vt ratione iuramenti & multitudine magnorum cum eo comedẽtium haberet occaſionem decapitandi Iohannẽ abſq; rebellione populi, qui habuit eũ excuſatum ſaltem in parte propter iſta. Et hanc ſententiam tenet Beda ſuper locum iſtum, & qđ ſubditur: i ℂEt cõtriſtatus eſt rex. dicit Beda, qđ licet triſtaretur in facie, lætabatur tamẽ in corde

Et conue

Margin: G — †qui ẽ ſub — ✱Amendico vobis, tolerabili⁹ erit Sodomis aut Gomorrheis in die iudicij, q; illi ciuitati. — †Ma. 14. a Lucæ. 9. a. — †Mat. 14. a Lucæ. 3. d. — H

Moraliter

✱ b ℂQuocunq; introieritis in domum &c. Theophilus ne de gula contingeret eos reprehendi ab alijs in alios tranſeuntes. d ℂEt audiuit rex Herodes manife. &c. Sequitur poſtea i ℂEt contriſtatus eſt rex &c. Bed. Diſſimulator mentis ſuæ triſtitiam præfert in facie, cum læticiam haberet in mẽte, ſcelusq; excuſat iuramento, vt ſub occaſione pietatis magis impius fieret, & ideo p ipſũ ſignantur illi q ſub ſpecie religioſitatis machinantur opus facere malignantis. Per Herodiadam verò ſignatur

✱luxuria. Per

A a ℂCaput eius in di. Be. Hiero. Caput legis quod ẽ Chriſtus, à corpore abſciditur: proprio. i. à Iudaico pplo, & datur puellæ de gẽtib⁹. i. romanæ ecclæ & puella dat mr̃i ſuæ, adulteræ. i. ſynagogæ in fine crediture. Corpus Iohannis ſepelitur, caput in diſco locatur: litera humo tegitur, ſpũs in altari honoratur ac ſumitur. ℂBeda, Iohãnes capite minoratur. i. fama illi⁹ qua Chriſtus à pplo credebatur minorari oſtẽditur. Chriſt⁹ in cruce exaltatur. qa q ppheta tm̃ credebatur, de⁹ & dñs pphetarũ eſt cognit⁹. Vñ & ipſe Iohãnes: Illum oportet creſcere, me aũt minui. Iohãnes aũt quẽ oportebat minui, cũ dies decreſcere incipiũt nat⁹ eſt. Chriſt⁹ aũt q eſt lux mũdi, cũ incipiũt creſcere dies. b ℂEt tule. Be. Ioſeph⁹ narrat Iohãnẽ vinctũ, in caſtellũ Macherõta adductũ, ibiq; trũcatũ. Eccleſiaſtica narrat hiſtoria, in Sebaſthe vrbe paleſtinæ, quæ dicta eſt quõdã Samaria. Tpe vò Iuliani paganos inuidentes Chriſtianis, q ſepulchrũ ei⁹ ſolicitudine frequẽtabãt, monumẽtũ inuaſiſſe & oſſa ei⁹ p cãpos diſpſiſſe, & rurſus collecta igni cremaſſe, ac denuo per agros ſparſiſſe. Affuiſſe tñ ibi de Ieroſolymis monachos, q imixti paganis oſſa legentib⁹, maximã eorũ ptẽ cõgregauerũt, & ad Philippũ Ieroſolymã detulerũt, & ille miſit ea Athanaſio Alexãdriæ vrbis epõ, & ibi poſtea ſeruata Theophil⁹ iubẽte Theodoſio oib⁹ gentiũ phanis deſtructis, expurgato à ſordib⁹ tẽplo Serapis oſſa eadẽ ibi poſuit, & baſilicã in honore ſcti Iohãnis cõſecrauit. c ℂEt cõueniẽtes, Hiero. Ad locũ vnde exeunt flumĩa redeũt, deo gratias ſep referũt ſuper his quæ acceperũt. d ℂOĩa quæ. Nõ ſolũ quæ ipſi egerãt & docuerãt apli domino renũciãt, ſed etiã quæ Iohãnes eis docẽtib⁹ paſſus ſit. Vel ſui vl eiuſdẽ Iohãnis diſcipuli, ſicut Matthæ⁹ ſcribit, vñ ſequitur: Et ait illis. e ℂVenite ſe. Bed. Nõ ſolum requietionis cauſa, ſed myſticè ſignificat, qđ relicta Iudæa quæ ſibi pphetiæ caput abſtulerat, nõ credendo in deſerto ecclĩæ quæ virũ nõ habuerat, vbi cibaria q̃ſi panẽ & piſciũ epulas eſſet largitur⁹. Ibi em̃ prædicatores ſcti q apud Iudæã nõ credẽtẽ, ſed cõtradicentẽ diu graui tribulatiõe pmebãt, reqẽ adepti ſunt de gẽtib⁹ grã fidei collata. Ve. Seorſum ducit quos elegit, vt inter male viuentes mala non attendãt, vt Loth, in Sodomis, & Iob in terra Hus, & Abdias in domo Achab. Et ait illis. f ℂRequeſci. vt aues i ramis ſinapis. Puſilla hic reqes ſctis, lõg⁹ labor: ſed poſt dicitur illis, vt requieſcãt à laborib⁹ ſuis. g ℂErãt enim. Hiero. In arca Noe aĩalia quæ int⁹ erant foras mittebantur: & quæ foris erant, intus erumpebant. Sic in eccleſia Iudas diſceſſit, latro acceſſit. Quãdiu receditur à fide, nec eccleſiæ requies eſt ſine mœrore. Rachel plorans filios ſuos &c. Non eſt hic conuiuium in quo bibatur vinum nouum, cum cantabitur canticum nouum in cælo nouo. & in terra noua ab hominibus nouis? Cum quinque panibus & duobus piſcibus quinque milia hominum veſpere vitæ paſcentur? Cum decem cophini octaua virtute fragmentis pleni colliguntur? Cũ ſunt ſuper thronos. xij. tribus Iſrael. quæ ſunt fragmenta Abraham Iſaac & Iacob. quando reliquiæ Iſrael ſal. fi. quando facie ad faciem deum videbim⁹: qđ in lege Moyſi & prophetis & pſalmis de Chriſto legimus. Vnde poſt quartam vigiliam noctis cõpeſcit Chriſtus Ieſus tumorem maris ambulans ſuper illud, & dicit: Confidite ego ſum, quia cum videbimus ſicuti eſt: tunc ceſſabit ventus & procella, Ieſu ſedente & regnante in naui que eſt vniuerſalis eccleſia. h ℂAbierunt in deſerto. Be. Petendo ſolitudinem fidem turbarum an ſe ſequatur explorat & exploratã digna mercede remunerat. Turbæ autem non iumẽtis non vehiculis, ſed proprio labore pedum iter deſerti arripiunt, & ſalutis deſiderium

Margin: ☞ — Iohã. 3. b — †& ptin⁹. — ✱rex — Ioſeph⁹ anti. Iuda. li. 18. ca. 14. — †Mat. 14. b — Eccle. 1. b — †abibant — B — Mat. 14. b — ✱& conuenerũt ad illum. — †facta eſſet — †multa — †circũiacẽtes — Ierem. 31. c. — Roma. 9. f — 1. Cor. 13. d — Iohan. 3. a

rex. Propter iuſiurandum, & pro
a ¶Be. vult omnes ſimul ſceleris ſui eſſe conſortes vt in luxurioſo conuiuio cruentæ epulæ deferrentur.
ptẽr ſimul recumbentes noluit eam contriſtari: † ſed miſſo ſpiculatore
¶Altari.
a præcepit afferri caput eius in diſco: & decollauit eum in carcere. Et attu
a ¶Chriſtum. b ¶Legis.
lit câput eius in diſco, & dedit illud
a ¶Eccleſia de gentibus. ¶Synagogæ.
puellæ, & puellã dedit matri ſuæ:
b † Quo audito diſcipuli eius uene
¶Literam.
runt, & tulerunt corpus eius, & po
c ſuerunt illud in monumento. Et cõ
a ¶Riui ad fontem.
d uenientes âpoſtoli ad Ieſum, renun
¶Gratias agentes.
ciauerunt illi omnia quæ egerant, &
a ¶Ne malis conſentiatis.
e docuerant. Et ait illis: Venite ſeõr
a ¶Hic Breuis requies ſanctis, longus labor. ¶Ideo oportuit diſcipulos requieſcere: Erant enim &c.
f ſum in deſertum locũ, & requieſci
a ¶Felix ſtudium diſcentium. ¶Vt latro.
g te puſillum. Erant enim qui uenie
¶Vt Iudas.
bant, & † redibant multi. Et nec ſpa
¶Felix labor docentiũ. ¶Quia nondũ eſt conuiuium horum.
h cium manducandi habebant. Et a
a ¶Non ſolũ diſcipuli, ſed cũ domino vt Matthæus dicit
ſcendentes in nauim † abierunt in de
a ¶Ignis non abſcõditur qui ſemper lucet.
ſertum locum ſeorſum. Et uiderunt eos abeũtes, & cognouerunt multi,
i & pedeſtres de omnibus ciuitatibus cucurrerunt illuc, & præuenerunt eos. *† Et exiens uidit turbam
k multam Ieſus, & miſertus eſt ſuper eos: quia erant ſicut oues non ha
l bentes paſtorem: & cœpit illos docere multa. Et cum iam hora mul
a ¶Veſpere: vnde Lucas: Dies autem cœperat decli.
tã † fieret, acceſſerunt* diſcipuli eius dicentes: Deſertus eſt locus hic: & iam hora † præterijt: dimitte illos, ut euntes in † proximas uillas & uicos emant ſibi cibos, † quos mandu

tis deſideriũ oſtẽdũt. Rurſus ipſe excipiẽdo fatigatos, docẽdo inſcios, ſanãdo ægrotos, recreando ieiunos, q̃tũ deuotiõe credẽtiũ delectetur inſinuat. i ℂEt pedeſtres. Nota qa non in aliã marís ripã ſine Iordanis nauigio puenerũt. Sed trãſito aliq freto vl ſtagno pximos eiuſdẽ regionis locos adierunt, q etiã pedeſtres indigente puenire potuerũt. k ℂEt miſer. Beda. Quõ miſert⁹ ſit, Matthæ⁹ plenius exponit hoc modo. Et miſertus eſt eis, & curauit lãguores eorũ. Hoc eſt em̃ pauperũ & nõ habẽtiũ paſtorem veraciter miſereri, & viam veritatis aperire, & lãguidos curare & ieiunos reficiẽdo ad laudem ſupernæ largitatis aĩare quæ ſe quẽtia eũ feciſſe declarãt. l ℂEt cum. Die declinata Saluator turbas reficit, qa vel fine ſeculi propinquãte, vl cũ ſol iuſticiæ p nobis occubuit, âdiutina ſpiritalis inediæ ſum⁹ liberati fame. ℂBed. Alle. Chriſtũ deſerta gẽtiũ petẽtẽ mltæ fideliũ cateruæ relictis mœnib⁹ priſcæ cõuerſatiõis, neglectoq; variorũ dogmatũ pſidio ſequũtur, & cum primũ not⁹ in Iudæa deus) tunc exaltatus eſt ſuper cælos & ſuper omnem terram gloria eius:

Nicolaus de Lyra.

☞Date illis

a ℂEt conuenientes. Hic deſcribitur reuerſio aplorũ ad Chriſtũ, vbi primò deſcribitur cõdeſcẽſio Chriſti ad apoſtolos redeũtes, ſcđò ad pplm ipſum ſequẽtẽ, ibi: Et viderũt. Circa primũ dicitur Et cõue. de prædicatione redeũtes ad ipſum. b ℂRenun. miracula faciẽdo. c ℂEt docuerãt. prædicãdo oſtẽdentes, qđ mãdatũ eius executi fuerãt fideliter. d ℂEt ait il. compatiẽdo eis de laboribus ſuis. e ℂVenite ſe. vt. ſ. poſt laborẽ quieſcerẽt aliquãtulũ. in hoc oſtẽdit Chriſt⁹ qđ prædicatores vbi diuini poſt laborẽ poſſunt recipere recreationẽ cõpetẽtem, f ℂEt aſcendit in na. vt ſegregati à turbis poſſent quieſcere. g ℂEt uiderunt. Hic cõſequenter deſcribitur cõdeſſentio ipſi⁹ Chriſti ad populũ ipm ſequẽtẽ. Et primò deſcribitur dicta cõdeſcentio. ſecundò Phariſæorũ confutatio. ca. ſequenti. Circa primum primò deſcribitur condeſcentio Chriſti ad populos ipſos paſcendo. ſecundò ad diſcipulos eos de periculo liberãdo, ibi: Et coegit diſcipulos ſuos. tertiò ad infirmos ipſos curando, ibi: Et cum tranſfretaſſent. Sẽtẽtia aũt iſtarum trium ptium patet ex his quæ dicta ſunt. Mat. xiiij. vſque ad finem illius ca. exceptis quæ ſequuntur. Quantum ad primam partem dicitur: i ℂErant ſicut oues non. Sacerdotes enim illius temporis & principes erant ſicut lupi rapaces ſpoliantes populum bonis temporalib⁹ & per malum exemplũ ſpiritualibus: ſed Chriſtus tanq; bonus paſtor paſcebat eos ſpũaliter cõtinuè vbo doctrinæ ſuæ, & aliqñ corporaliter, ſecũdum qđ dicitur cõſequenter.

Eunte emamus

Margin: C — Allego. — Pſ. 75. a — ►aſcẽdentes i nauim †abijt — D — †Mat. 9. d — ✱ad eum. — † quid cm̃ mãducẽt, nõ habent. — oraliter

✱luxuria. Per ſaltatricem diſſolutio libidinoſa. per quas Iohannis id eſt hominis gratioſi frequenter procuratur mors ſpiritualis, & aliquando corporalis. d ℂEt ait illis: uenite ſeorſum. Theophil⁹. Quieſcere facit Chriſt⁹ diſcipulos ſuos, vt diſcãt præpoſiti, quòd qui laborant in opere & ſermone requiem promerentur: & q; non debent continuè laborare. h ℂEt pedeſt. &c. Adhuc temporibus iſtis pauperes & mediocres perſonæ magis currunt ad ſermones q; magnæ. k ℂEt cum iam hora multa &c. Beda. Myſticè declinata die, turbas ſaluator reficit: quia cum ſol iuſticiæ pro nobis occubuit, a ſpiritualibus inediæ tabe ſumus ſaluati. Prouocat apoſtolos ad fractionem panis, inſinuans q; quotidie per eos ſint corda noſtra paſcenda, eorum ſcilicet literis & exemplis. Per quinq; panes quinq; libri Moyſi. per duos piſces prophetæ & pſalmi figurantur. Duodecim cophini

 ✱ſunt duode

E a ❡Date illis. Prouocat apoſtolos ad fractionem panis, vt illis ſe non habere teſtantibus, magnitudo ſigni noteſceret. Et inſinuans, quia q̃tidie p̱ eos ieiuna corda ſunt paſcenda, cũ eorũ exẽplis vel verbis ad amãda cæleſtia ſuſcitamur. Notandum, quòd

Iohã.6.a hoc panũ miraculũ Iohannes ſcripturus pręmiſit, ꝙ ꝓximũ eſſet

Mat.14.b paſcha. Matthæus & Marcus hoc interfecto Iohanne, continuò eſſe factũ dicunt: vnde colligitur Iohannẽ imminẽte paſcha fuiſſe decollatũ, & alio ſequente paſcha crucifixũ dominum. (Allego.) b ❡Quinq;. Bed. Alle. Quinq; panes quinq; Moſaicæ legis libri, quibus diuinæ æternitatis cognitio, mundi creatio, curſus labẽtis ſeculi, & vera deo ſeruiẽdi religio hũano generi innotuit. Duo piſces, pſalmi & prophetæ, qui eruditũ in lege dei populum de promiſſione dominicæ incarnationis nouæ gratiæ dulcedine paſcebant quibus tota veteris te. ſeries comprehenditur. Vnde: Oportebat omnia impleri quæ ſcripta ſunt in lege Noyſi & prophetis & pſalmis de me. Et cũ aperuiſſet illis ſenſum, vt intelligerẽt ſcripturas, & intellectas fideliter auditorib⁹ traderent, quaſi benedicens apoſtolicis panibus & piſcibus: & eos internæ ſuauitatis dono multiplicans turbis diſpartiri præcepit. Et bene ſecũdũ Iohannem panes hordacei dicuntur, qui cibus eſt iumẽtorũ maxiè, ruſticorum ac ſeruorũ: qa incipientibus auditoribus aſperiora & quaſi groſſiora ſunt cõmittenda præcepta. Aĩalis verò homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei. Et ideo dñs cuiq; pro viribus tribuẽs dona, & ſemper ad perfectiora prouocans. Primò quinq; panibus quinq; milia. ſecũdò, ſeptẽ panibus quatuor milia reficit. tertiò, diſcipulis ſuæ carnis & ſanguinis myſteria credidit. ad vltimum verò magno munere dat electis vt edant & bibãt ſuper

F menſam ſuam in regno ſuo. c ❡Secũdũ contu. Bed. Diuerſi diſcubit⁹, diſtincti ordines eccleſiarũ qui vnam catholicam faciunt. d ❡Per cente. & quin. Per quinquagĩta iubilei requies. Quinquagenarius aũt bis duct⁹ centũ facit. & ideo vtriuſq; quietis perfectionẽ ſignificat. ſ. corporis & mentis. Qui em̃ quieſcit ab actibus prauis, requiẽ habet corporis. Qui aũt à cogitationibus etiã peruerſis, requiẽ habet mentis. ❡Bñ aũt ſup̱ viride fœnũ diſcũbẽtes, dei paſcunt̃ alimẽtis, q per ſtudiũ abſtinẽtię, calcatis illecebris carnis, audiẽdis implẽdiſq; verbis dei operã impẽdũt. ❡Ideo alij q̃nquageni, alij cẽteni, qa req̃ſcit̃ pri⁹ à malo ope, vt poſt ſit etiã requies in mente. e ❡Et acce. Nõ noua cibaria creat, qa incarnat⁹, nõ alia q̃ quæ ſcripta erãt prædicat: ſed legẽ & ꝓphetas myſterijs grauida eſſe demonſtrat. f ❡Fregit. Et ante turbas ponẽda diſtribuit diſcip̃lis ſuis, qa ſacramẽta ſanctis doctorib⁹, q hæc toto orbe prædicent, patefecit. g ❡Et ſuſtule. Be. Secretiora myſteria quæ rudes capere nequeunt, perfectiores diligẽter inquirũt. Nã per cophinos, duodecim apoſtoli: & p̱ apoſtolos ſequẽtes doctores figurantur. foris deſpecti, intus ſalutaris cibi reliquijs ad alenda humiliũ corda cumulati. In cophinis enim ſeruilia gerunt̃ opa: ſed ille eos panis fragmẽtorũ impleuit, q infirma mũdi, vt fortia frãgat vel cõfundat, elegit. (1.Cor.1.d) h ❡Quinq; mi. Bed. Propter quinq; ſenſus corporis. Hi dñm ſecuti, ſignificant eos qui in ſeculari adhuc habitu poſiti, exteriorib⁹ quæ poſſident bñ vti norũt. Qui rectè quinq; panib⁹ alunt̃: qa neceſſe eſt vt tales legalib⁹ adhuc præceptis inſtruant̃. Qui aũt mũdo oĩno renũciant, & quatuor ſunt milia & ſeptẽ panib⁹ refecti, hoc eſt euãgelica perfectione ſublimes, & ſpirituali gratia intus eruditi. i ❡Et ſta. co. Exemplum dat nobis vt in oĩbus bonis quę agimus humani fauoris retributionem vitemus: ne nos operatio virtutũ ad cõcupiſcentiam flectat temporaliũ. Qd̕ ipſe dñs nobis inſinuãs, cũ hi qui virtutes eius admirabantur, regem eũ facere vellent, fugit in montẽ orare: Crucifixoribus promptus occurrit, vt ſcilicet parati ſimus ad aduerſa tolerãda, cauti ad blandimenta ſi arriſerint, & ne nos ſi affluant emolliẽdo decipiant crebris à domino precibus imploremus. G

(Iohã.6.a; 1.Cor.2.d; †per conuiuia ſup̱ viridẽ herbã. Luc.24.f; ※pães ferè.; †Mar.14.c Iohã.6.b)

a Q. ❡Veſtrum eſt officium.

a cent. Et reſpondẽs ait illis: Dãte illis manducare. Et dixerunt ei: †Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare. Et dicit eis: Quot panes habetis? Ite & uidete. Et cùm cognouiſſent, dicunt:

❡Libros Moyſi. ❡Prophetas & pſalmos

b Quinq;, & duos piſces. Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes,

❡Diuerſos ordines.

c †ſecundum contubernia ſuper uiri

❡Continentem carnem.

fœnum. Et diſcubuerunt †in par

a ❡Perfectam requiem. ❡Requiem.

d tes per centẽnos & quinquagenos.

e Et acceptis quinq; panibus & duo

a ❡Surſum dirigendam aciem mentis ſignificat ad lucem ſcientiæ quærendam.

bus piſcibus, intuens in cælum be

f nedixit, & fregit panes: & dedit di

❡Qui ſunt diſpenſatores verbi. ❡Aperirent.

ſcipulis ſuis, ut ponerent ante eos, & duos piſces diuiſit omnibus. Et manducauerunt omnes, & ſaturati

g ſunt. Et ſuſtulerunt reliquias fragmentorũ duodecim cophinos plenos, & de piſcibus. Erant autem qui

h manducauerunt* quinq; milia uiro

a ❡Quia ſicut Iohannes poſt hanc refectionem ſtatim continuat, venturi erant vt caperent, & facerent eum regem.

i rum. †Et ſtãtim coëgit diſcipulos ſuos aſcendere nauim, ut præcederent

k eũ trans fretũ ad Bethſaidã dũ ipſe dimitteret populum. Et cũ dimiſiſſet

a ❡Be. Pro ſe obſecrat, ſed pro me impetrat.

l eos, abiit in montem orãre. Et cùm

(†per areolas)

k ❡Ad Bethſaidam. Be. Bethſaida ciuitas eſt in Galilæa Andreæ & Petri & Philippi ꝓpe ſtagnũ Geneſareth. Sed Marcus dicit pacta refectione veniſſe trans fretũ ad Bethſaidam: Lucas qd̕ in locis Bethſaidæ factũ fuerit miraculũ. Ait em̃: aſſumptis illis ſeceſ. ſeor. in locũ deſertum qui eſt Bethſaidæ. Qd̕ cum cognouiſſẽt turbæ ſequutæ ſunt illũ, & excepit eos &c. vſque ad refectionẽ illã. Sed forſitã Lucas deſertũ locũ q eſt Bethſaidæ, nõ ipſius viciniam ciuitatis dixit, ſed loca deſerti ad eã pertinentis. Marcus em̃ dicit aperte, qd̕ præcederent eũ ad Bethſaidã, vbi ipſi⁹ fines ciuitatis notat. Lucas verò q nõ dicit in deſertũ locũ q eſt Bethſaida, ſed qui eſt Bethſaidę, forte non ip̃am ciuitatẽ, ſed locũ deſertũ ad ipſam ꝑtinentẽ intelligi voluit. Iohães dicit turbas manducaſſe panẽ iuxta Tyberiadẽ, & aſcendentes nauim diſcipulos veniſſe in Capharnaum trans mare, quæ ambę ſunt ciuitates in Galilæa iuxta ſtagnũ Geneſareth: ꝙ etiã Tyberiadis à Tyberiade ciuitate ſic vocat̃. l ❡Abijt in mon. Beda. Bene orat qui deũ orando quærit, à terrenis ad ſuperiora ꝓgrediens, verticem curię ſublimioris aſcẽdit. Qui de diuitijs, aut honore ſeculi, aut de morte inimici orat in imo iacẽs viles ad deum preces mittit: Orat autem dominus, non ꝓ ſe, ſed pro me. Nã & ſi omnia poſuerit pater in manu filij, fili⁹ tñ vt formã hoĩs impleret obſecrat patrẽ pro nobis, q aduo H catus eſt nobis. vñ: Aduocatũ habemus apud patrẽ Ieſum Chriſtũ. Si aduocat⁹ eſt, debet ꝓ nr̃is iteruenire pc̃tis Non ergo q̃ſi infirm⁹ obſecrat. ſed quaſi pius imperat. Oĩa quę vult poteſt, quia aduocat⁹ & iud ex noſter eſt alterũ pietatis officium, alterum poteſtatis inſigne. ☞Et ipſe ſo

(Lucæ.9.b.; †Ma.14.b; Lucę.9.b.; Ioh.6.a.; Ioh.6.a.; Ioh.5.; 1.Ioh.2.a.)

Nico. de Lyra.

a ❡Euntes emamus ducẽ &c. Ioh. vj. a. dicit, ꝙ Ieſus queſiuit à Philippo Vñ ememus panes, vt mãducẽt hi. & ibidẽ ſubdit: Hoc aũt dixit tẽtãs eum. Ip̃e em̃ ſciebat qd eſſe factur⁹: & tũc Philippus reſpõdit, vt ibidẽ dicit̃: Ducẽtorũ denariorũ panes non ſufficiũt eis &c. q. d. Tãtũ preciũ nõ habem⁹ cũ paupes ſimus Et hic Marc⁹ dicit diſcip̃los generaliter hoc reſpõdiſſe, licet aliq̃ modo ſub alijs v̱bis. Eũtes emamus ducentis denarijs quaſi dicat ſi vellem⁹ eis dare ad manducan dũ, oporteret nos ire ad emendum panes precij ducentorũ denariorum. & tñ hoc precium non habemus: & ſic ſe excuſabant per impotentiam. Dicuntur autem hic diſcipuli reſpõdiſſe illud qd̕ ſolus Philippus reſpondit. Tum quia non ſolum ex pſona ſua ſed etiam aliorum loquebatur. Tum quia illud quod facit aliquis de aliqua communitate vel dicit, dicitur communitas hoc feciſſe vel dixiſſe: & tunc diſcipulis ſe excuſantibus de datione ciborum populis Chriſtum ſequentibus dixit Chriſtus qd̕ hic habetur. b ❡Quot panes habetis &c. quinque panes & du. piſces. Io. vj. dicitur ſolus Andreas hoc reſpondiſſe: per alia tamen verba dicens: Eſt puer hic vnus qui habet quinq; panes &c. Dicuntur tamen hic diſcipuli hoc reſpondiſſe in generali, quod dixit Andreas eo modo ſicut dictum eſt de Philippo. Circa ſecundam partem dicitur: c ❡Et ſtatim coegit diſcipulos ſuos aſcendere nauim ut præcederent eum trãs fr. quia non libenter recedebant abſque magiſtro ſuo, eius ſocietate & doctrina delectati. d ❡Ad Bethſaidam dum ipſe. loc⁹ erat vnde recedebant. e ❡Et cum dimiſiſſet. p̱ h oc oſtendens qd̕ prędicator verbi d iuini debet poſt ſermonẽ ſuum ad deũ in oratione redire, vt quidquid boni ibi fecerit glorię dei aſcribat. ✣Et volebat

(Moraliter)

※ſunt duodecim fructus ſpũſſancti, quib⁹ reficimur in euchariſtiæ ſacramento. e ❡Et cum dimiſiſſet eos, abijt in montem. p̱ hoc oſtẽdẽs, ꝙ orãs nõ debet in terrenis deſiderijs iacere. ※Erat nauis

A a ❡Et ipſe ſolus &c. Qui aliq̃ oĩno in periculis eccl'iam deſeruiſſe videtur. vñ: Vt quid dñe re. lon. &c Sed qa differt auxiliũ nõ aufert ſubſidiũ. vñ ſequit̃: b ❡Et circa quar. Beda. Stationes & vigilię militares, horarũ ſpacio diuiduntur: patet ergo eos tota nocte laboraſſe, & diluculo appropiuquãte auxilium habuiſſe: quia cũ preſſuris obſita ĩ hũana fragilitas paruitatẽ virtũ ſuarũ cõſiderat, ĩ ſe nihil niſi tenebras anguſtiarũ & hoſtiũ inſurgentiũ æſtus cernit. Cum verò mentẽ ad ſup̱ni præſidij lumẽ, & ad ꝑpetuæ retributiõis dona erigit, quaſi inter vmbras noctis repẽte ortũ luciferi conſpicit qui diẽ ꝓximũ. i. Chriſtũ nũciet. Lucifer nãq; tres horas noctis. i. totam vigiliam matutinã illuminare dicit̃. c ❡Et uolebat. Bed. Vt ad horam. ſ. conturbati: ſed cõtinuo liberati, plus liberatiõis ſuæ miraculum ſtuperẽt, & ereptori ſuo maiores gr̃as referrẽt. Sic ſæpe diuĩa pietas in tribulatiõe videtur fideles deſeruiſſe quaſi laborãtes in mari diſcip̃los putet̃ Ieſus voluiſſe præterire. vnde: Quare me de. & qua. cõtri. in. dũ. aſſi. me. inimi. Sed cõtinuò domin⁹ adeſt, q̃ſi diceret: Cũ trãſieris p̱ aquas tecũ ero, & flumina nõ operient te: cũ ambulaueris in igne, nõ cõbureris, & flãma nõ ardebit ĩ te. vnde ſequitur: Et ſtatim loquutus eſt &c. d ❡Putauerũt. Bed. Adhuc hæretici putant phãtaſma eſſe, nec verã carnẽ de virgine aſſumpſiſſe. Theodor⁹ em̃ Pharanitan⁹ ep̃s ſcripſit pondus corporale, ſcd'm carnẽ nõ habuiſſe dominũ, ſed abſq; põdere & carne ſupra mare ambulaſſe. Fides aũt catholica & põdus cum ſcd'm carnẽ habuiſſe prædicat, & onus corporeum & cũ pondere & onere corporali incedere ſupra aquas non infuſis pedib⁹. vnde Dionyſi⁹ in opuſculis de diuinis nominibus ita ait: Ignoramus

B qualiter de virgineis ſanguinibus alia lege pręter naturalẽ formabat̃, & q̃liter nõ infuſis pedibus corporale põdus habentibus & materiale onus, deambulabat in humidam & inſtabilem ſubſtantiam. e ❡Nolite ti. Prima ſubuẽtio eſt pellere timorẽ, ſecũda, tẽpeſtatẽ pręſentiæ ſuæ virtute cõpeſcere. Nec miũ ſi domino aſcendẽte in nauim ceſſat vẽtus: qa in quocũq; corde per gr̃am ſui amoris adeſt, mox vniuerſa vitiorum & aduerſantis mũdi & malignorũ ſpirituum bella q̃eſcũt. f ❡Nõ em̃. Be. Miraculo panũ, qd̕ eſſet rerũ cõditor oſtendit. Ambulando ſuper vndas, qd̕ totũ corpus habebat, liberũ ab omi grauedine pc̃ti. Placãdo vẽtos & vndas, qd̕ elemẽtis domiaret̃ oſtẽdit. Sed carnales adhuc diſcipuli magnitudine quidẽ virtutũ ſtupebãt, ſed diuinæ maieſtatis veritatem nõ cognoſcebãt. g ❡Cognoue. Rumore, non facie vel magnitudine ſignorũ: etiã vultu plurimis not⁹ erat. h ❡Fimb. Bed. Minimum mandatum qd̕ qui tranſgreſſus fuerit, minimus vocabitur in regno cælorum: vel aſſumptionem carnis per quã venimus aad verbum dei.

(Pſal.9.d.; †Mar.14.c Pſal.41.c. Iſa.43.a.; †valde ſupra modũ; ※& admirabantur; †Ma.14.d; ※in portũ)

a ❡Sic eccleſia in fluctibus ſeculi tendens ad littus patrię celeſtis.

ſero eſſet, erat nãuis in medio mari,

a ❡Pietatis aſpectu. ſ. corroborat.

a & ipſe ſolus in terra. Et uidẽns eos laborantes in remigãdo, erat enim

❡Flatus demonum.

b uentus contrarius eis. Et circa quartam uigiliã noctis uenit ad eos am

❡Comprimens omnia pericula mundi.

c bulans ſupra mare, & uolebat præ

❡Ad horam, vt gratior eſſet liberatio.

terire eos. † At illi ut uiderunt eum

d ambulantem ſupra mare, putaue

❡Non enim putabant verum corpus ſuper aquas incedere poſſe.

runt phantaſma eſſe, & exclamauerunt: Omnes enim uiderunt eum,

❡Iſidorus. videbimus eum ſicuti eſt.

& conturbati ſunt: Et ſtatim locutus eſt cum eis, & dixit illis: Confidi

e te: ego ſum, nolite timere. †Et aſcen

❡Eccleſiam.

dit ad illos in nauim & ceſſauit uentus. Et †plus magis intra ſe ſtupe

a ❡Magnitudine miraculorum, & non cognitione deitatis, & hoc eſt: Non enim &c.

f bãnt*. Non enim intellexerunt de

❡Quare.

panibus: erat enim cor eorum obcæcatum. † Et cum tranſfretaſſent uenerunt in terram Geneſareth, & applicuerunt.* Cumq; egreſſi eſſent

❡Incolę.

g de naui, continuo cognouerunt eũ,

❡Mira fides, non pręſentium tantum ſalute continenti ſunt, mittunt ad illos per circumitum, vt currant omnes ad medicum.

& pręcurrentes uniuerſam* regionẽ illam, cœperunt in grabatis eos

❡Infirmos.

qui ſe malè habebant circumferre, ubi audiebant eum eſſe: & quocũq; introibat in uicos uel in uillas aut ciuitates, in plateis ponebãt in firmos

h & deprecabantur eum ut uel fimbriam ueſtimenti eius tangerent: &

❡Non ipſum.

a ❡Hoc in futuro. ❡Quãdo aufugiet dolor & gemitus.

quotquot tãgẽbãt eum, ſalui fiebãt.

taſma eſſe, & tamẽiã viderãt tãta miracula eũ feciſſe, qd̕ credere debebãt ip̃m ſuper aquas poſſe ambulare. Circa terriam ꝑtem dicit̃ C c ❡Cũq; egreſ. eſ. de. cõ. ſ. illi de terra Geneſareth. quia per famã quã audierãt & miracula quę aliqui eorũ viderãt, cognouerũt qd̕ illę erat, q infirmos curabat, & mirabilia alia faciebat. & ideo ſubdit̃: d ❡Et percur. uni. re. quia Geraſeni miſerunt per ciuitates ad hoc, qd̕ adducerent̃ infirmi ad præſentiã Chriſti, vt fimbriam veſtimẽti ei⁹ tãgerẽt. Iudæi em̃ erãt diſtincti ab alijs gẽtibus, nõ ſolũ in lege, ſed etiã in habitu: qa Numeri. xv. pręcipit̃, qd̕ facerẽt fimbrias ĩ angulis palliorũ, & talẽ habitum portabat Chriſtus ſicut & legẽ ſeruauit: & ad tactũ huiuſmodi fimbriarum curabantur infirmi.

※ a ❡Erat na. in me. ma. &c. Nauis eſt corpus humanum, in q̃ ſcd'm Platonicos aĩa eſt ſicut nauta in naui: quæ fluctib⁹ paſſionũ iræ & concupiſcentiæ (quæ ſũt in organis corpalib⁹) frequenter impellit̃ & aliquãdo piclitat̃. nã motus paſſiõis aliquando ſubuertit iudiciũ ratiõis. Sed quarta vigilia quæ terminatur ĩ luce matutina, Chriſt⁹ venit: quia dũ mẽs ad ſup̱ni lumĩs claritatẽ oculos erigit, paſſionũ ĩper⁹ cõq̃ẽſcit: & tunc fit applicatio ad terrã Geneſareth. i. generãtis aurã, p̱ quã ſignificat̃ ſpũs auræ lenis, vbi eſt dñs, iij. Reg. xix & ſanantur infirmi à languore peccati.

(Moraliter; †Ma.14.d)

❡In ca. vj. vbi dicit̃ in poſtil. Nec eſt veriſiſe, qd̕ tanto tp̃e fuerit ocioſus.

ADDI. I. Cũ Chriſtus etiã in hac vita ſummum gradũ cõtẽplatiõis attigit, nullo modo D dici potuerit ocioſus, etiã ſi aliquando ab omi actiõe ſeu exercitio corpali ceſſaſſet: hoc em̃ ꝑtinet ad cõtẽplatiuã vitam ab exteriori actiõe q̃ẽſcere ſcd'm Greg. in vj. moral. & iõ irrationabile eſt attribuere Chriſto occupationẽ ĩ artib⁹ mœchanicis ad remouẽdũ ab eo ocioſitatẽ: nec ex hoc qd̕ illi de Nazareth ipſum fabrũ vocabãt, cõcludit̃ ip̃m fuiſſe fabrũ ſicut nec ſeq̃t̃ ip̃m habuiſſe ſorores, licet ip̃i dixiſſent. Nõne ſorores ei⁹ hic nobiſcũ ſũt? ſed fabrũ ip̃m dicebant ad vilipẽdẽdã doctrinã Chriſti: Frequẽter em̃ hi q occupãt̃ ĩ actiõib⁹ corpalib⁹, deficiũt ab ĩtellectualib⁹. Vl' dicẽdũ ſcd'm Au. ꝙ eo ip̃o fabrũ Chriſtũ credebant, q̃ fabri filiũ qa cõiter filij credũt̃ hr̃e artẽ pr̃is

(※circumiacentem)

❡In eo. ca. vbi dicit̃ ĩ poſtil. Ex q̃ patet qd̕ ſandalia non dicuntur calceamenta.

ADDI. II. Manifeſtũ eſt ex cõi modo loquẽdi, qd̕ ſandalia ſunt quędã ſpecies calceamenti. Calceamẽtũ em̃ ſe habet vt gen⁹ ad oĩa qb⁹ pes ĩduit̃. Vñ ſi ap̃ſ ꝓhibẽt ne aliq̃ mõ portarẽt calceamẽta, ꝓut ĩtelligit Poſtillator, ex cõſequẽti nõ poſſent portare ſandalia: cũ ſint quædẽ ſpecies calceamenti: & ſic eſſent eis iniuncta contraria præcepta, quod eſt manifeſtè contra rationem. vnde aliter dicendum eſt. Ad quod ſciendum, ꝙ calceamenta ſeu ſandalia poſſunt dupliciter portari. Vno modo in pedibus prout cõmunit⁹ fit. Alio modo ligata ſub cingulo vel recondita in ſacculo vel in pera & huiuſmodi: prout pauperes itinerantes q̃nq; faciunt, vt cum corrumpuntur vel deficiũt calceamenta ſeu ſandalia quæ habent in pedibus, prouideant ſibi de alijs, quæ ſecum portant modo prædicto. Primo modo nunq; fuit prohibitum apoſtolis vti ſandalijs nec calceamentis ſcilicet in pedibus: quia hoc pertinet ad velocius ſeu expeditius incedendũ. Vnde Iſraeliticis vt citius exirent de Aegypto, & nõ deſidioſè ambularent, præcipiebat̃ à domino vt haberent calceamenta in pedibus, prout ipſemet poſtillator dicit Exo. xij. Scd'ò verò modo prohibitũ eſt apoſtolis euntibus ad prædicandũ, ſcilicet portare calceamẽta in ſaculo vel huiuſmodi: qa hoc eſt impedimentũ itineranti, ſicut & alia ſup̱flua vel duplicia quę oĩno ꝓhibebant̃ ap̃lis eũtibus ad prædicandũ: p iiij vt in præſen

Nicolaus de Lyra.

✣ b ❡Et uolebat præ. eo modo ſicut poſt reſurrectionem ſuam ambulans cum duob⁹ diſcipulis ſuis euntibus in Emaus, finxit ſe longi⁹ ire vt habet̃ Lucę vlti. Nec tamen fuit ibi aliq̃ duplicitas ſeu falcitas ſecumdũ ꝙ dicit̃ bea. Greco. Hoc em̃ fecit vt ſic oſtẽderet ſe eis exterius qualis apud eos erat in mentibus eorum interius. erant enim dubij in fide reſurrectionis Chriſti, & tardi ad credendum, vt ibidẽ dicit̃: & ꝓpter hoc dubiũ erãt aliquãtulũ elõgati à veritate & ideo apparuit eis in peregrina effigie & finxit ſe lõgi⁹ ire qa tales apparitiones fiũt cõiter ſcd'm diſpoſitiõnẽ interiorem ip̃orũ quibus fiũt: Et eodẽ mõ dicit̃ hic ꝙ volebat præterire eos: qa erant paruæ fidei, ſcd'm ꝙ dicit̃ in textu, qa putabãt phantaſma eſſe

vt in præſenti ca. Veritas aũt huiꝰ diſtinctionis, ſ. de duplici mõ portãdi calceamẽta, patet ex mõ loquẽdi ſacræ ſcripturæ. Nam Math. x. b. vbi calceamenta eis ꝓhibebãt, nõ ꝓhibet eis portare in pedibus. Dicit enim: Nec calceamẽta, nec virgam. Sic Luc. x. a. dicit: Nec peram nec calceamẽta, nec exprimẽs in pedibꝰ. ſecũdũ Marcũ in hoc ca. nõ pmittit apſtis portare ſãdalia ſimplr: qa hoc eſſet cõtra aliud præceptũ de directo, ſed pmittit eis calceare ſãdalijs, qđ eſt portare ſandalia pꝛio mõ: vñ expſſe dicit: Sed calceatos ſandalijs. Similiter Apſts ad Eph. vj. c. i. eadẽ materia dicit: Calceati pedes i præparatione euãgelij. Nõ em̃ dicit, ꝙ portẽt calceamẽta: qđ pōt intelligi ſcđo mõ portãdi, ſed ꝙ portent in pedibus. & ſic in his duobꝰ præceptis nulla eſt cõtradictio, etiã ſi ſandalia & calceamẽta ꝓ eodẽ ſumãt. & de hac materia vide .ſ. c. j. i additiõe ſcđa.

REPLI. In ca. vj. vbi dicit: Nonne hic eſt faber. dicit Poſtillator, qđ nõ eſt veriſile Chriſtũ à iuuentute vſq; ad triceſimum annum fuiſſe ocioſum. Bur. dicit. Chriſtum non debuiſſe opari opera mœchanica, qa impediuiſſet opa intellectualia. in qbus Chriſtꝰ ſũmũ gradũ tenuit: iõ ocioſus dici nõ potuit: Hoc dico, q ad factũ, ꝙ & ſi Chriſtꝰ nihil opando corporꝰ ocioſus nõ fuit, prębuiſſet tñ exẽplũ ocioſis, q ab eo ſumerẽt velamẽ excuſatiõis. Laborauit igit̃ ſicut & orauit, nõ ad ſuffragiũ, ſed ad exẽplũ. Nec talis labor in Chriſto potuit remittere ſummũ gradum intellectualis cõtẽplatiõis: vt Bur. arguit, ſicut nec dolor ſummꝰ in paſſione potuit remittere ſummam fruitionem, de quo alibi. G ¶ In eo. c. vbi cõcedit apſtis ſandalia, Poſtillator volẽs ſaluare literã. Mar. x. vbi ꝓhibet calceamẽta, dicit ſandalia ꝓprie non eſſe nec dici calceamẽta. Bur. vult, qđ ſandalia ſint contenta, vt ſpecies ſub genere calceamẽtorũ. Et ſoluit ea cõtrarietatẽ quã mouit Poſtillator de Mat. x. & hic ꝑ portare in pedibus vꝰ in ſacculo &c. Sed nõ videt maturũ de hoc oportere fieri mandatũ, qđ raro & ꝑ viles pſonas fieri cõſueuit. ſ. portare calceamenta in dorſo ligata. Ridiculoſa igitur videt diſtinctio Burg. Satis em̃ dictum arbitror de vſu calceamẽtorũ in pedibꝰ Chriſti & apſorũ ſup Mat. x. ¶ De ſandalijs aũt hic cõceſſis ſecus eſt, qa nõ ptinẽt ad genꝰ calceamẽtorũ: Genꝰ dico logicũ: ſed ꝓpter ſimilitudinẽ vſus reſpectu pedũ, modũ habẽt calceamẽti, quę alio noĩe dicunt caligę, iuxta illud Act. xij. b. vbi dicit Petro: Calcea te caligas tuas, græcus ſermo habet ſandalia, vbi nos caligas: Et vt quidã volũt, ſandalia ſunt in ſoleis integra, ſuperius aperta, & ſic cũ non ſint calceamenta, habẽt tamẽ aliquid ſimile: qa pedũ cõtra aſperitatem viæ ſunt munimenta. & ſic ꝓhibitis calceamẽtis, cõcedunt ſandalia ſine cõtrarietate. Ad plenam enim calceationem requiruntur multa, ſcilicet caligæ ligaturæ &c. Ab huiuſmodi curioſitate ſunt apoſtoli prohibiti, & cæteris quæ in litera enumerantur, ſandalijs cõceſſis

GLOS. ORDI.

ET conue. Cap. VII. Beda. Pater quam vera ſit cõfeſſio domini ad patrem qua dicitur: Quia abſcondiſti hęc à ſapientibus & à prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Indocti veniunt infirmos adducunt, vt vel fimbriam eius cõtingant, & ideo cupita ſalute potiunt. (Mat. 11. d.) Phariſæi verò & Scribæ q doctores populi eſſe debebant, non ad verbum audiendum, non quaſi ad medicũ, ſed ad queſtionũ pugnas cõcurrũt. (†iquinatis) b ¶ Communibus. Hiero. Immundis, vel communibus manibus communionem gentium ſignificat. (†incuſauerunt) Mundicia Phariſæorũ ſterilꝰ eſt, cũ io apoſtolorum non tota extendit palmites ſuos vſque ad mare. c ¶ Non lotis. De non lotis corporis manibꝰ vituperant, cum in eorũ opibꝰ nihil imũdiciæ inueniat. (†abluti fuerint) Ipſi aũt exterius loti, cõſcientiæ liuore intus ſunt polluti (†acceperũt tenenda ablutiones) d ¶ Pha. Be. Superſtitioſa hoĩm traditio crebriꝰ lauari, ob manducandum & huiuſmodi. F Sed neceſſaria doctrĩa veritatis eos iubet, q panẽ vitę q de cęlo deſcẽdit (†Mat. 15. a.) manducare deſiderant, crebro eleemoſynarum, aliorumq; iuſticiæ fructuũ lamento ſua opera purgare. e ¶ Baptiſmata ca. Fruſtra vaſorum baptiſmata ſeruant, qui cordium ſuorum & corporum ſordes negligunt. Nõ enim hoc de materialibus manibus dictũ eſt, ſed pro mẽtiũ emũdatione, & operũ caſtigatione, & animarũ ſanctimonia & ſalute. f ¶ Quare diſcipuli. Mira ſtulticia filium dei arguunt, quia non ſeruat præcepta hominũ. (†procul abeſt) Manꝰ autẽ id eſt opera nõ corporis ſed animæ lauandæ ſunt, vt fiat in illis verbũ dei. g ¶ Bene propheta. Hiero. Latratum phariſæorum reprimit furca rationis, i. Moyſi & Iſaiæ increpatione, vt & nos hæreticos verbis ſcripturæ vincere poſſimus. h ¶ Bene irritum fe. Falſam calũniã vera ratione confutat, quaſi vos ꝓpter traditionẽ hoĩm præcepta dei cõtẽnitis (†reijcitis) & negligitis, quare ergo meos diſcipłos arguitis, q iuſſa ſeniorũ puipẽdũt, vt cuſtodiant mandata dei. i ¶ Vos autẽ dicitis. Beda. Conſulens dominus imbecillitati, vel ætatum vel penuriæ parentum, præcepit, vt filij honorarẽt pa- (†Exo. 20. b. Leui. 20. b.) ☞ tres etiam

Caput. VII.

ET conueniunt ad eũ [a] phariſęi, & quidam de ſcribis uenientes [b] ab Ieroſolymis. Et (a ¶ Aperit quare veniſſent.) cùm uidiſſent quoſdam ex diſcipulis eius, † cõmunibus [b] manibus id eſt non lotis manducare panes † uituperauerunt. Phariſæi [c] [d] (¶ Ideo.) enim & omnes Iudæi, niſi crebrò la (¶ Panem.) uent manus, non manducant, tenentes (a ¶ Non dei. b ¶ Redeuntes.) traditionem ſeniorum. Et à foro [e] (a ¶ Lauentur. ¶ Fruſtra baptizantur ſic, dum in nomine ſaluatoris non abluuntur.) niſi † baptizentur, non comedunt: & alia multa ſunt quæ † tradita ſunt illis ſeruare baptiſmata calicum & urceorum, & æramentorum & electrorum. [e] † Et interrogabant eum phariſæi & ſcribæ: Quare diſcipuli tui [f] non ambulant iuxta traditionem ſeniorũ, ſed cõmunibus manibus mãducant panẽ? (¶ Immundis.) At ille reſpõdens dixit eis: Bene ꝓphetauit Iſaias de uobis [g] hypocritis, ſicut ſcriptũ eſt: † Populꝰ [d] (¶ Extrinſecus.) hic labiis me honorat, cor aũt eorũ (a ¶ Et quia longe eſt cor: In vanum &c.) † lõgẽ eſt à me. In uanũ ãt me colũt docẽtes (¶ Quia.) (¶ Non dei) doctrinas & ꝓcepta hoĩm, relinquẽtes (¶ Neceſſaria.) (¶ Vanas.) mãdata dei tenetis traditiões (¶ Non dei.) (¶ Scilicet.) hoĩm, baptiſmata urceorũ & calicũ, (¶ Superſtitioſa & inutilia facitis.) & alia ſimilia his facitis multa. Et dicebat illis: Bene † irritũ feciſtis ꝓceptũ [h] [e] dei ut traditionẽ ueſtrã ſeruetis. Moyſes [f] (a ¶ Nõ tantũ ſalutatione & officio deferẽdo, ſed munere, ſicut illud eſt: Honora viduas, i. tribue neceſſaria.) em̃ dixit: † Honorã patrẽ tuũ & matrẽ tuã, & q maledixerit patri uel matri, morte moriatur. Vos autẽ di

NICO. DE LY.

ET conueni. Cap. VII. Poſtq; deſcripta eſt erga diſcipulos Chriſti cõdeſcenſio hic cõſequenter deſcribitur Phariſæorũ cõfutatio, & hoc q̃druplicit̃ Primò in eorũ obſeruãtijs. Secundò in miraculis Chriſti, ſequenti ca. ibi: Et exierunt phariſæi. Tertiò in lege permiſſis x. cap. Quartò in parabolis. xij. ca. Circa primum primò deſcribitur phariſæorũ confutatio. ſecundò populorum conſolatio ibi: Et inde ſurgens. Circa primum H primò deſcribitur phariſæorum obſeruatio vana. ſecundò, eorum interrogatio maligna, ibi: Et interrogabant phariſæi. tertiò eorum confutatio vera, ibi: At ille reſpondens, quartò, dictæ confutationis expoſitio plana. ibi: Et cum introiſſet in domum. Sententia verò iſtarũ partium patet ex dictis Mat. xv. exceptis quæ ſequuntur. b ¶ Phariſæi em̃ &c. la. ma. &c. volentes per mundiciam exteriorem pretendere, qđ haberent interiorem, cum tamẽ eſſent pleni iniquitate & immundicia, ſcđm qđ dicit Mat. xxiij. c ¶ Et à fo. niſi bap. non come. quãdo em̃ exibant ad negocia exteriora in publico, reputabant ſe immundiciam aliquam contrahere ab alijs, qui tamen erant meliores ipſis: & ideo redeuntes à talibus negocijs lauabant ſe antequam comederent, quaſi purgantes immundiciam ab alijs contractam. f ¶ Moyſes enim dixit: Honora patrem tuum & matrem (†Iſa. 29. d. Mat. 15. a.) tuam &c. Dominus autem dixit hoc, vt habetur Exodi xx. ſed Moyſes explanauit q̃liter eſſet intelligẽdũ contra quẽ intellectũ ſacerdotes & phariſęi docebãt ☙ Corban qđ

Moraliter. a ¶ Et conueniunt ad eum phariſæi, & quidam de ſcribis uenien. Spiritualiter. Illotis manibus manducare eſt immundum viuentem euchariſtiam tractare. d ¶ Populus hic labijs me honorat, cor autẽ eorum. Labijs & non corde deum honorare, eſt bene loqui & malè viuere. e ¶ Bene irritũ feciſtis præceptũ dei. Hoc autem faciunt principes & prelati facientes ſtatuta ſua ſub graui pœna diligenter obſeruari, & parũ aut nihil curãt de obſeruatiõe mãdatorũ dei. (Moraliter) ✱ Et aduo

A tres etiã in neceſſarijs huiꝰ vitæ. Hanc aũt legẽ ſcribæ & phariſæi ☞ ſubuertẽtes, vt impietatẽ ſub noĩe pietatis inducerẽt, docuerũt filios ſuos, vt ſi quis ea quæ parẽtibus offerenda ſunt, deo vouere voluerit: qui verꝰ pater eſt: oblatio dñi preponat̃. a ¶ Tibi prode. Iſido. in tuos vſus cõſumit̃: qđ ſacrilegiũ eſt. Vel interrogatiuè. Q. Proderit tibi? Nõ debet: Hoc metuẽtes patres afficiebãtur inedia. b ¶ Nihil eſt extra &c. Bed. Nec idolothitum inq̃tũ cibus eſt, inq̃tũ dei creatura eſt: ſed dæmoniorũ inuocatio hoc facit immundũ. Vnde: Nõ poteſtis bibere calicẽ dñi & calicem dæmoniorũ. (1. Cor. 10. c) ¶ Iudæi ſe partem dei iactãt, cões cibos vocant, quibus omnes homines vtunt̃. vt oſtrea, lepores, & hmõi animalia, quæ vngulam nõ findunt, nec ruminãt, nec ſquamoſa in piſcibus ſunt. c ¶ Et uos impru. Corripiunt̃, qa quæ per ſe patẽt, myſtica putant. Ex quo aduertimus vitioſum eſſe auditorẽ, q obſcura manifeſtè, aut manifeſtè dicta obſcurè vult intelligere. d ¶ Et in ſeceſ. Be. Hinc calũniantur quidã hæretici, ꝙ dñs phyſicæ ignarus putet omnes cibos in ventrẽ ire, & in ſeceſſũ digeri, cũ ſtatim infuſæ eſcæ per artus & venas & medullas, neruoſq; fundantur. (†abrogantes.) Vnde & multos q vitio ſtomachi perpetẽ vomitũ ſuſtinent, poſt cœnas & prãdia ſtatim euomere dicũt, & tñ corpulẽtos eſſe: qa ad primũ tactũ liquidior cibus & potus per membra funditur. Sed q̃uis tenuiſſimus humor & liquẽs eſca, (†totã turbam.) cũ in venis & artubus cocta fuerit & digeſta, per occultos meatus (quos Gręci poros vocãt) ad inferiora dilabitur & in ſeceſſum vadit. ¶ Aug. Quædã ſic accedũt vt etiam mutent & mutentur, ſicut & ipſe cibꝰ amittens ſpeciem ſuã, in corpus noſtrũ vertitur, & nos refecti in robur mutamur. e ¶ De corde hominũ. Be. Aĩæ locus principalis B nõ iuxta platonẽ in cerebro, ſed iuxta Chriſtum in corde eſt. Arguuntur etiam ex hac ſnĩa qui cogitationes à diabolo immitti putant, non ex propria naſci volũtate. Diabolus incentor & adiutor malarũ cogitationũ eſſe poteſt: autor eſſe nõ poteſt. Si aũt in inſidijs ſemper poſitus leuẽ cogitationum noſtrarũ ſcintillã ſuis fomitibus inflammauerit, non debemꝰ opinari eũ quoq; cordis occulta rimari, ſed ex corporis habitu & geſtibus extimare, quid verſemus intrinſecus vt ſi pulchrã mulierem nos crebro viderit inſpicere, intelligit nos amare. (†de parabola.) (†Mat. 15. b) f ¶ Et inde ſur. Relictis ſcribis & phariſæis calũniatoribus, in partes Tyri & Sidonis ſeceſſit, vt Tyrios Sidonioſq; curaret: g ¶ Neminẽ uo. Bed. Quamuis latere nõ potuerit, nõ tamẽ factũ eſt qđ voluit: Sed exemplũ eis dabat, quibus ſanandi infirmos gratiam conferebat, vt in miraculis humani fauoris gloriã q̃tũ poſſent declinarẽt: nec tamẽ à pio opere virtutũ ceſſarent, cũ hoc fieri vel fides bonorũ iuſtè expeteret, vel incredulitas prauorum neceſſario cogeret, Ob hanc enim cauſam Tyri & Sidonis fines intrabat, vt filiam ſyrophœniſſæ à dæmonio liberaret, & per fidem gentilis fœminæ ſcribarum & phariſæorum perfidiam argueret. (†cõicant) (†15. q. 5. c. 1.) h ¶ Mulier enim. Marcus dicit dominum fuiſſe in domo, cum venit ad eum mulier. Matthæus dicit, ꝙ clamat poſt nos. (Mat. 15. c) Per quod innuit, ꝙ poſt ambulantẽ preces emiſerit. Venit ergo ad eum mulier in domũ: ſed quia Matthæus ait: Nõ reſpõdit ei verbũ, dedit intelligere, ꝙ ambo tacuerũt, & cũ ſilentio ingreſſi ſunt: Et ita cætera contexũtur, quæ in nullo diſſentiũt. ¶ Hiero. Allegoricè Mulier, (Allego.) eſt mater noſtra romana eccleſia. Nata, dæmoniaca, occidentalis barbaries, cuius fides fecit de cane ouem. Micas intellectus quærit, nõ panẽ infractum literæ cupit. ¶ Béd. Allegoricè.

(a ¶ Q. Bene poteſt dicere. b ¶ Filius.) citis: Si dixẽrit hõmo patri aut (¶ Quod deo voui.) matri, corban, quod eſt donũ [a] [a] quodcumq; ex me tibi prode- (¶ Alias profuerit. a ¶ Sic.) rit: ẽt ultrà non dimittitis eum (¶ boni. a ¶ Qui debet ſuſtentari neceſſariis huius vitæ.) quidquam facere pãtri ſuo aut (a ¶ Quaſi in hoc reſcinditis. b ¶ De parẽtibus.) matri † reſcindẽntes uẽrbũ dei (¶ Veſtræ auariciæ.) per traditionem ueſtrã quam (¶ Non deus.) tradidiſtis. Et ſimilia hiuſmodi (¶ Contra mandatum dei ¶ Confutatis ſuperbis humiles aduocat & docet.) multa facitis. Et aduocans [b] † iterum turbas, dicebat illis: Audite me omnes & intelligite: [b] Nihil eſt extra hominem, introiens in eum, quod poſsit eũ coinquinare: ſed quæ de ho- (a ¶ De corde hominis.) minẽ procedunt, illa ſunt quæ (a ¶ Alias communicant. Commune enim dicunt Iudæi immundum. ¶ Attentos facit.) coinquinãt hominem. Si quis [c] habet aures audiendi audiat. Et cùm introiſſet in domum à (¶ Relicta.) turba, interrogabant eum di- (¶ Exponere.) ſcipuli eius † parabolam. Et ait [c] illis: † Sic & uos † imprudentes eſtis? Non intelligitis, quia omne extrinſecus introiens in hominem, non poteſt eum co- (¶ Vel communicare.) inquinare: quia non intrat in cor eius, ſed in uentrem uadit, [d] & in ſeceſſum exit, purgans o- [d] mnes eſcas. Dicebat autẽ. quoniam quæ de homine exeunt, illa † coinquinant hominem. (¶ In quo eſt ſedes animæ.) [e] † Abintus enim de corde ho- [e] minum cogitationes malę procedunt: [f] Adulteria, [g] fornicationes, [h] homicidia, [i] furta, [k] auaritiæ, [l] nequitiæ, [m] dolus, impudicitia, [n] (¶ Inuidia.) oculus malus, [o] blaſphemia, [p] ſuperbia, [q] ſtultitia. [r] Omnia mala hęc ab intus procedũt, & coinquinãt hominẽ. [f] Et inde ſurgẽs [s] abiit in fines Tyri & Sidõis: & [t] [g] ingreſſus domũ, neminẽ uoluit ſcire, & nõ potuit latere. [h] † Mu- [v] [x] (a ¶ Id eſt romana eccleſia. b ¶ Ideo. c ¶ In auditu auris obediuit mihi.) liẽr ẽnim ſtatim ut aũdiuit de eo

Allegoricè. Mulier gentilis, ſed cum fide ad dominum veniens, C eccleſiam ſignificat de gentibus collectam, quæ pro filia dæmoniaca dñm rogat, id eſt pro ſuis populis nondũ credẽtibus: vt & ipſi à diaboli fraudibus abſoluantur. Quæ bene ſecundum Matthæum de finibus ſuis egreſſa: ſecundum Marcum ingreſſa ad do- (Mat. 15. b) ☞ minum

Nicolaus de Lyra.

☙ a ¶ Corbã quod eſt do. Corbã nõ ſignificat donũ gñaliter acceptũ: ſed donum deo oblatũ vel offerendũ. Phariſęi & ſacerdotes auaricia moti dicebant, ꝙ meliꝰ erat filijs offerre deo bona ſua, q̃ prouidere parentibus in neceſſitate poſitis: & ſic euacuabãt præceptũ dei de honore parẽtũ, vt plenius dictum fuit Mat. xv. c ¶ Si quis ha. i. ſi quis habet voluntatem audiendi verã doctrinam, audiat meam, & nõ phariſæorũ. d ¶ In ſeceſſum. Natura enim quę eſt ſagax, impuritatẽ quæ eſt in alimẽto ſuſcepto, emittit per ſeceſſum, retinens illud qđ eſt ibi purũ ad corporis nutrimentũ, & ſic purgatur eſca corporis nutritiua. e ¶ De corde hominũ. i. cõſenſus deliberatiui ad mala agenda: quæ explicat magis in particulari, cum ſubdit: f ¶ Adulteria. In quibus eſt violatio thori alieni. g ¶ Fornicationes. i. illiciti concubitus perſonarum à matrimonio ſolutarũ. h ¶ Homicidia. quibus infertur nocumentũ in pſonas proximorũ. i ¶ Furta. quibus res alienæ ſubtrahuntur. k ¶ Auaritiæ. inq̃tum aliqua iniuſtè retinentur. l ¶ Nequitiæ. Quę cõſiſtunt in calumnijs proximorũ. m ¶ Dolus. in deceptiõe eorũ. n ¶ Impudicitia, q̃tum ad tactus & aſpectus immundos. o ¶ Oculos malos. q̃tum ad odium & D inuidiã, qa nõ permittũt videre recto oculo bonũ proximi. p ¶ Blaſphemiæ. i. iniuriæ in deum. q ¶ Superbia. dei vel proximi cõtemptus. r ¶ Stulticia. i. quęlibet iniuria in proximo. s ¶ Et inde ſurgẽs. Hic cõſequẽter deſcribitur cõſolatio populorũ. Et primò gentiliũ. Scđò Galilæorum ibi, Et iterũ exiens. Circa primũ dicitur: Et inde ſurgens. Vbi habitant gentiles, ad quos tranſijt Chriſtus ad benefaciendum eis, relinquens Iudæam propter maliciam phariſæorũ & ingratitudinem. (†ſine intelligentia.) t ¶ Et ĩg. &c. ne. uo. i. noluit manifeſtari aduẽtũ eiꝰ per diſcipulos ſuos, oſtendens, ꝙ prædicator & operator miraculorũ nõ debet quærere propriam oſtentationẽ. v ¶ Et non potuit latere. Illud non poſſe, nõ refertur ad eius potentiam abſolutam, ſed ad congruentiã. Non enim erat congruũ, ꝙ aduẽtus medici lateret infirmos: Nec fuit decẽs, ꝙ manifeſtaretur per ſuos diſcipulos, vt dictum eſt. Et ideo manifeſtatus fuit per alios qui famam eius audierant, & aliqui eũ viderant: qa nõ ſolũ de Iudęa, ſed etiam de nationibus alijs multi veniebant ad eũ propter miracula & ſanitates quę operabatur, vt habetur. ſ. iij. ca. x ¶ Mulier enim ſtatim &c. Non eſt intelligendũ, ꝙ curauerit filiam eius exiſtens in domo, quia tunc noluit facere, ſed magis in via cum ipſa clamaret poſt eos, vt habetur Matthæi. xv. c ☙ Erat em̃

✱ b ¶ Et aduocans iterum turbas &c. (Moraliter) Hoc eſt ita morale, ꝙ nõ indiget alia moralitate. Et inde ſurgens &c. Sequitur. x ¶ Mulier enim &c. Peccatrix anima bene mulier dicitur fragilis & infirma: cuius filia eſt opatio à dæmone poſſeſſa. Peccatores dicuntur catelli, propter quod non ſunt digni recipere panẽ dei, ſed cũ humiliter cõſitent pctã, de quorũ nũero eſt mulier (†Mat. 15. c) iſta cuiꝰ filia ſanat̃: nã opatio praua deletur. ✱ Et adducunt

E minū atq; ad pedes ꝓcidiſſe dicit̄, vt ex vtroq; colligaturꝰ: quia illi
☞ ſoli fidelit̄ & rectè ꝓ erratibꝰ orant, qui priſcas ſuę perfidię māſio
nes relinquūt, atq; in domū dei.i.eccleſiam pia ſe deuotiōe trans-
ferunt. a ❡Sine prius ſaturari filios. Q. Futurum eſt, vt &
vos gentes ſalutem cōſeq̄mini: ſed priꝰ oportet Iudęos q̄ ātiq̄ ele-
ctiōe filij dei nominant̄ pane cæleſti: refi
ci, & ſic tandē gentibus vitæ pabula mi-
niſtrari. b ❡Filiorū & mit. Beda. Mi-
ra cōuerſio: nā Iſrael quondā filius, nos
canes. Pro diuerſitate fidei ordo nomi-
Pſal.21.c nū mutatur. De illis dicitur: Circūdede-
Iohā.10.c runt me canes multi. De nobis: Alias o-
ues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili.
c ❡De micis. Nō īteg ros cibos digna
ſum recipere: reliquijs catellorū conten
Allego. ta ſum, vt ſic veniam ad panē integrum
Pſal.22.b ❡Bed. Alleg. De micis &c. Menſa, ſcri-
†Mat.15.c ptura.vn̄: Paraſti in cōſpe. meo mē. &c.
Pſal.37.b Micæ puerorū interna myſteria, quibus
Pſā.147.a humiliū corda reficiūtur, ſecūdū illud:
Et adipe fru. ſati. te. Cōuerſi enim ad fi-
dē catelli.i. qui in gentibus erant deſpe-
cti, nō literæ ſuperficiē. ſed ſpiritualium
ſenſuū inquirunt medullā. Et hoc ſub
mēſa dominorū ſuorū.i. dū ꝟbis dei hu
militer ſubditi, & ad implenda quæ ſcri
pta ſunt cūcta cordis & corporis officia
ſupponunt, vt ad ſperanda ſuperna quę
à domino promiſſa ſunt præmia in cæ-
lo, merito ſe hūilitatis erigāt. d ❡Pro-
pter hunc ſer. Beda. Hic dat̄ exemplū
cathezizandi & baptizandi infantes: qa
ꝑ fidē & cōfeſſionē parētū, in baptiſmo
liberant̄ à dæmonio paruuli qui necdū
per ſe ſapere vel aliquid agere boni poſ
ſunt aut mali. e ❡Tyri. Hiero. Tyrus
Eſa.28.e anguſtia, ſignificans Iudæā, cui dominꝰ
Coanguſtatū eſt ſtratū, breue eſt palliū
tuū: vtrūq; operire nō poteſt, vt tranſſe
rat ſe ad alias gētes. f ❡Sidonē. Hiero.
Sidō, venatio, fera indomita, noſtra re-
gio vel natio eſt. g ❡Decapoleos.
Bed. Regio decē vrbiū trans iordanem
ad orientē. Qd̄ aūt dicit̄: Venit ad ma
F re Ga. īter me. fi. De. Nō ipos eū ītraſ
ſe ſignificat, neq; enim mare tranſnaui-
gaſſe dicitur, ſed vſq; ad mare veniſſe: at
q; ad locum qui medios fines decapole-
os longè tranſmare poſitos reſpiciebat.
❡Hic. Saluator ad ſaluandas gentes ab
apoſtolis deducitur, & docet quod ado
Luc.18.d leſcenti interroganti reſpōdit: Noſti mā
data, hæc fac & viues. h ❡Surdum &
mutum. Be. Qui. ſ. nec aures verbis dei
audiendis, nec os pro loquendis aperit.
Quales neceſſe eſt, vt hi qui audire & lo-
qui verbū dei longo vſu didicerūt, dño
ſanandos offerant, vt eos quos humana
fragilitas nequit, gratiæ dextera ſaluet.
❡Hier. Genus humanū tanq; vnus ho-
mo varia peſte abſumptus in protopla
ſto, cæcatur dū videt, ſurdus fit dum au-
dit, dum odorat emūgitur, obmuteſcit
dū loquitur, mancus fit dū manus erigit, incuruatur dū erigitur,
hydropicus fit dū cōcupiſcit, claudus dum progreditur, lepra ſuf
funditur dum mundatur, dæmone impletur dū diuinitatem ap
petit, moritur morte dum audacter excuſat. i ❡Et deprecabā
tur. Incarnationē dñi prophetæ & pr̄iarchæ cupiebant. k ❡Et
apprehendens eum &c. Seorſum à turbulentis cogitatiōibꝰ
& actibus inordinatis ſermonibuſq; incōpoſitis educitur qui ſa
nari meret̄. Digiti qui in aures mittūtur, verba ſpūſſancti, de quo
Exo.8.c dicitur: Digitus dei eſt hic. Et: opera digitorū tuorū ſunt cæli. Te
Pſal.8.a tigit linguā &c. Spuma de carne dñi, diuina ſapientia, quæ ſol-
uit ignorātiā humani generis: vt dicat: Credo in deū patrē oīpo
tentē &c. l ❡Seorſum de tur. Bed. Prima ſalutis via eſt de tur
ba educi. De turba educit dñs infirmū, cum mentem peccatis lan
guidā viſitando illuſtrat, & à cōſuetæ cōuerſationis moribꝰ ad-
uocat, & ad ſequenda præcepta ſua prouocat. Digitos autem in
auriculas

auriculas mittit, cū per dona ſpiritusſancti aures cordis ad intelli G
genda & ſuſcipienda verba ſalutis aperit. Et quia cognitionē ve
ritatis debet ſequi cōfeſſio. Sequitur: Et expuens te. Cum. ſ. ad
cōfeſſionē fidei ora cathecizatorū inſtruit. Sputū nanq; dñi eſt ſa-
por ſapiētiæ quæ dicit: Ego ex ore altiſſimi prodij primogenita. Eccle.34.a

a ¶Occidentalis eccleſia b ¶Cauſa cuius venerat mater ad Ieſum.
cuius filia habebat ſpiritum immun
a ¶Humanitatem.
dum intrauit, & procidit ad pedes
eius. Erat enim mulier gentilis Syro a
a ¶Hic fides, qua credit filiam poſſe ſaluari.
phœniſſa genere. Et rogabat eum,
ut dæmonium eiiceret de filia eius.
a Qui dixit illi: Sine prius ſaturari fi-
lios. †Non eſt enim bonum ſumere
¶Gentilibus.
¶Hic patiētia, qua toties contēpta vt Matthęꝰ dicit pſeuerat.
b panem filiorū, & mittere re †canibus.
At illa reſpondit, & dixit ei: Vtique
a ¶Humilitas: qua ſe non canibus ſed catellis comparat.
domine. Nam & catelli comedunt
¶Myſtice loquitur mulier gentilis.
a ¶Intellectus. b ¶Non ad menſam.
c de micis ſub menſa puerorum. Et
d ait illi: Propter hunc ſermonem ua b
¶Beda. Humilem, fidelem. ¶Hiero. Prudens humilis meretur quod poſcit.
de, exiit dæmonium à filia tua. Et c
cum abiiſſet domum, inuenit puel-
lam iacentem ſupra lectum, & dæ-
¶Ab ea.
monium exiſſe. Et iterum exiens de d
¶Anguſtia Venatio.
e f finibus Tyri, uenit per Sidonem ad
a ¶Fluctuoſam volubilitatem b ¶Alias contra.
mare Galileę inter medios fines De- e
¶Mandata decalogi. a ¶Genus humanum.
¶Quia audiuit.
g h capoleos, & adducūt ei ſurdum † & f
a ¶Quia loquutum. b ¶Patriarchæ vel prophetæ incarnationem domini deſiderantes.
i mutum. Et deprecabantur eum, ut
¶Miſericordiæ.
k imponat illi manum. Et apprehen-
¶Alias illum. ¶De ſtrepitu mundi.
l dens eū ſeorſum de turba miſit digi g
¶Iſidorus, verba, ſpiritus.
a ¶Sapientiam.
tos ſuos in auriculas eius. Et expu-
a ¶Vt dicat, Credo in deum patrem &c.
b ¶Quaſi homo.
m ens tetigit linguam eius, & ſuſpiciēs h
a ¶Quia inde verba mutis auditus ſurdis, medela cunctis infirmis. ¶Docens corda ad dominū dirigi. b ¶Gemere nos docuit, vel pro noſtris vel pro noſtrorum reatibus ſupplicantes. b ¶Vno ſermone curauit quia deus.
in cęlum ingemuit, & ait illi: †Effeta i
a ¶Ad hymnos & cantica & pſalmos.
n quod eſt adaperire. Et ſtatim apertę
¶Vt eructet verbum bonum.
ſunt aures eius, & ſolutū eſt uincu-

Vnde: ſputo eius terræ cōmixto cæcꝰ il-
luminatur. Sputū enim qd̄ ex capite do
mini deſcendit, diuinā eius naturā expri
mit, quæ ex deo eſt. Portio terræ cui ſpu
tū immixtū eſt, humanā ſignificat natu-
ram. Sic ergo ex ſputo ac terra compoſi
to medicamento oculos cæci nati apuit
qa genus humanū per cōfeſſionē vtriuſ
q; ſuæ naturæ ab ingenitis errorū tene-
bris eruit. Expuens ergo linguā muti, vt
loqui valeat tangit, cū ora diu bruta ad
verba ſapientiæ proferenda cōtactu ſuæ
pietatis informat. m ❡Et ſuſpiciens
&c. Hier. Ingemuit. Gemere nos do-
cuit, & in cęlū theſaurū noſtri cordis eri
gere, quod per cōpūctionē cordis à fri- †catellis
uola carnis lætitia purgatur. vt dicitur:
Rugiebam à ge. cor mei: Dñe ante te oē Ro.10.b
deſi. meū &c. Et ait illi: Effeta: quod
eſt adape. Corde creditur ad iuſti. &c.
Et ſtatim apertæ &c. Aures apertæ
ſunt ad hymnos & cantica & pſalmos.
Soluitur lingua, vt eructet verbū bonū:
qd̄ nō poſſunt nec minæ nec verba co-
hibere vel prohibere. Vnde Paulꝰ. Ego 2.Tim.2.b
vinctus ſum, ſed verbū dei nō eſt alliga-
tum in me. Et præcepit illis ne cui di
ce. Nō in virtutibus gloriandū eſſe do- Mat.15.b
cuit, ſed in cruce & in humiliatiōe. Quā
to aūt eis præci. &c. Ciuitas in mōte
poſita vndiq; circunſpecta abſcondi nō
poteſt: humilitas ſemper præcedit glo-
riam. n ❡Adaperire. Ad aures pro-
priè. Aures enim ad audiendum aperiē-
dæ lingua vt loqui poſſit erat ſoluēda.
Vnde ſequitur: Statim apertę &c. H

Nicolaus de Ly. ☞ Et loq. †impeditę linguæ.

☙ a ❡Erat enim mu.i. de Syria Phœ
nicis. Eſt enim Syria nomen gñale pro-
uinciæ: phœnis aūt nomē cuiuſdam ſpe
cialis cōtratę in illa ꝓuincia. Et inde cō-
ponitur ſyropheniſſa.i. de tali contrata
oriunda. b ❡Propter hunc ſer.i. pro
pter tuę fidei cōfeſſionē. c ❡Exijt dæ
monium à filia tua. quia cōfeſſio fidei
de congruo eſt meritoria miraculi. Cæ-
tera patēt ex dictis Mat.xv.d ❡Et ite.
Hic cōſequēter deſcribit̄ cōſolatio Gali
læorū. Et primò in curatiōe demoniaci.
Secundò, in miniſtratione alimenti, in
principio ſequentis capituli. Circa pri-
mā partē determinatur locus, vbi Chri- הפתח
ſtus fecit ſequentē curationē, cū dicitur: † Hephe-
e ❡Inter me. Decapolis eſt nomen re- chah.
gionis, vt dictū eſt. ſ. ca. v. Et huiuſmo-
di regionis vna pars eſt vltra iordanem,
alia citra vt patet ī deſcriptiōe terrę ſctē.
Igitur mare Galileæ qd̄ eſt quidā lacus, ꝑ quē trāſit iordanis flu-
uius reſpicit terminos vtriuſq; partis regionis prædictæ. f ❡Et
addu. ei ſur. & mu. Non erat talis à natiuitate, nec ab infirmita
te ſuperueniente, ſed à dæmone ipſum obſidente, eiꝰ auditū ipe-
dīete & loquelā. g ❡Miſit digi. Chriſtus aliquando ſanauit in
firmos tangendo corporaliter, vt oſtenderet humanitatem ſuam
eſſe diuinitatis inſtrumentum modo ſupradicto cap. v. h ❡Et
ſuſpiciens in cæ. inge. Vt oſtēderet ſe verū hominē, à deo quæ
rens auxiliū. i ❡Et ait il. Effeta &c. Oſtēdens ſe verū deum
☙ curando p
✳ f ❡Et adducunt ei ſurdū & mu. Spūaliter, ſurdus eſt ino- Moraliter
bediens, mutus laudes dei debitas omittēs, ſed tactu Chriſti vtrū
q; tollit̄ impedimētū: qa cū Chriſtꝰ ſua gr̄a tāgit cor hoīs fit hūi-
liter obediēs & deuotè deū laudās. Qd̄ āt Chriſtꝰ ſurſū aſpiciēs ī-
gemuit, fuit ad oñdēdū, q̄ oē remediū ē īde cū deuotiōe quęrēdū
✳Et præcepit

A a ❡Et loquebatur re. Be. Ille ſolus rectè loqt̄ vl̄ dñm cōfitēdo,
☞ vel alijs prædicādo: Cuiꝰ auditū vt cæleſtibꝰ poſſit auſcultare &
obſecūdare mādatis diuīa gr̄a reſerat: Cuius linguam dñs tactu
Pſā.5.a ſapię quę ipſe ē ad loq̄ndū īſtruit, Hic tal̄ dicere pōt: Domīe labia
mea aperies &c. b ❡Quāto aūt. Sciebat ille qui omnia nouit
antequā fiāt, q̄ magis prædicarent, & hoe
præcipiēdo pigris voluit oſtēdere, q̄tò
†feruētius ſtudioſius q̄tò q; †frequentiꝰ prædicare
deb eant, quibus iubet vt prædicerent:
qñ illi q̄ prohibentur tacere nō poterāt.

GLOS. ORDI.

†abundantius. IN il. di. &c. Seqr̄: Ca. VIII.
c ❡Miſereor ſuper tur.
†ſtupebāt Quia verꝰ hō miſeret̄ & com
patitur affectu humanæ fra-
gilitatis. Qd̄ de ſeptē panibus & paucis
piſciculis quatuor milia hoīm ſatiauit,
diuinæ potētiæ opus eſt, cōtra Eutiecetis
errorē. d ❡Triduo ſuſtinent. Quare
triduo ſuſtinerent Matthæus dicit ſic: Et
aſcendens in montē ſedebat ibi, & acceſ-
ſerunt ad eū turbæ multę, habentes ſecū
►cū Ieſu. mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios
multos, & proiecerūt eos ad pedes eius,
& curauit eos. Turba triduo dominū ſu
ſtinet propter ſanationē infirmorū ſuo-
rū, cū electi quiq; fide ſanctę trinitatis lu
†Ieſus cidi, dño ꝓ ſuis ſuorūq; peccatis, animæ
†manēt apud me. peccātis. ſ. languoribus inſtanter ſuppli-
cāt. ❡Itē. Turba multa triduo dominū
ſuſtinet, cū multitudo fideliū peccata ſua
per pœnitētiā declinās ad dominū ſe in
Myſticè opere in locutiōe & cogitatione cōuer-
tit. ❡Bed. Myſticè. Hoc miraculo deſi-
gnatur, q̄ viā pręſentis ſeculi, aliter inco
lumes tranſire nequimus, niſi alimento
verbi ſui Chriſtus nos reficiat. Hoc ve-
rò typicè inter hanc refectionē, & illam
quiq; panū & duorū piſciū diſtat, q̄ ibi
litera ve. te. ſpirituali gr̄a plenè deſigna-
B tur: hic noui teſtamenti veritas & gratia
miniſtrāda mōſtrat̄. Vtraq; aūt refectio
in monte celebrata eſt, vt aliorū euange
liſtarū narratio declarat: qa vtraq; ſcri-
ptura rectè intellecta prædicat altitudi-
nem cæleſtium præceptorum & præ-
miorum, & altitudinem Chriſti qui eſt
mons in vertice montiū. Ipſe enim ædi-
ficatā ſup ſe ciuitatē.i. eccleſiā in alta bo
norū operū extollit, & cūctis manifeſtat.
Ipſe ab infimis delectationibꝰ abſtractā
pane cæli reficit, atq; ad appetitū ſupnæ
ſuauitatis cibi ſpūalis dato pignore accē
dit. e ❡Si di. eos. qa conuerſi pctōres
in præſentis vitæ via deficiūt, ſi ī ſua cō
Moraliter ſciētia ſine doctrinę pabulis dimittātur.
f ❡De lōgè. Mora. Qui nihil carnalis
corruptiōis expertus, ad ſeruitutē dei ſe
†Mat.16.b ſtinat, de longinquo nō venit, qui etiam
Iohan.6.d nulla impudicitia, nullis flagitijs inqui-
natus, ſolū aūt cōiugiū expertus, nec iſte
de longinquo. Alij poſt multa flagitia
veniūt: & ideo de lōgīquo. g ❡Septē.
†ingreſſus Be. Myſteriū ē noui teſtamēti, in quo ſe
ptiformis ſpūs gr̄a pleniꝰ credit̄ & dat̄.
Nec ſunt panes hordacei, ſicut illi qnq;,
de qbꝰ qnq; milia hoīm ſatiata ſunt: ne
ſicut in lege, vitalis aīæ alimētū corpali-
bus ſacramētis tegeret̄. Hordei enim me
dulla tenaciſſima tegit̄ palea. ❡Hie. Septē panes, ſeptē dona ſpūſ
ſcti. Quatuor milia, annus noui teſta. cū quatuor tpibus. Septē
ſportæ: ſeptē primæ eccl'iæ. Fragmēta panū myſtici intellectꝰ pri
mæ ſeptimanæ ſunt. Piſciculi benedicti: libri noui teſtamēti. q̄uo
piſcis aſſi ptē reſurgēs poſtulat, & piſcē ſuppoſitū prunis diſcipli
in captura piſciū porrigit. h ❡Sup ter. Be. In refectiōe qnq; pa
nū turba ſupra fœnū diſcubuit: quę āt ſeptē panibꝰ reficiēda eſt,
ſup terrā diſcūbere præcipit: qa per legē carnis deſideriū calcare
iubemur

iubemur quæ eſt fœnū. Oīs caro fœnū. In nouo aūt teſtō ipſam C
quoq; & facultates tpales relinq̄re iubemur. Vel qa mōs in q̄ fit Iſa.40.a
refectio, Chriſti altitudinē ſignificat: ibi ſupra fœnū, hic ſupra ter
rā reficit: qa Chriſti celſitudo ibi ꝓpter carnales hoīes & Ieruſalē
terrenā carnali ſpe & deſiderio regit̄, hic aūt remota oī cupidita-
te carnali cōuiuas noui teſtī ſpei ꝑmanē
tis firmamētū tanq; ipſiꝰ mōtis ſoliditas
nullo fœno interpoſito cōtinet. i ❡Pi
ſcicu. Be. Sctōs illiꝰ tpis, ꝑ q̄s eadē cōdi
ta ē ſcriptura: vl̄ q̄rū ipā ſcriptura: fidē,
vitā & paſſiōes cōtinet, q̄ de fluctibꝰ ſe-
culi erepti, & diuīa bñdictiōe cōſecrati
r̄fectionē nobis, ne ī huiꝰ mūdi excurſu
deficiamꝰ vitę ſuę & mortis ſuę exēplo.
prębuere. k ❡Māducauerūt. Be. Sūt
multi q̄ q̄uis oīa ſua reliq̄re, & altiora
huiꝰ mūdi nequeāt īplet̄, tñ eſuriētes &
ſitiētes iuſticiā ſaturāt̄, cū audiētes māda
ta dei ad vitā ꝑueniūt æternā. l ❡Qd̄
ſu. Be. Altiora pręcepta vel exhortamē
ta, & cōſilia, quę gñalis fideliū multitu-
do neqt attingere ſicut hic: Si vis pfectꝰ Mat.19.c
eē, vade & vēde oīa quę ha. &c. m ❡Se
ptē ſpor. Septē ſportę, ſpūſſctī gr̄a ſepti
formi repleti. Fiūt em̄ ſportæ de iūcto,
& palmarū folijs. Iūcꝰ naſcit̄ ſup aquas,
palma victorē coronat. Sctī quoq; ne
ab hūore æternitatis areſcāt, in ipō vitæ
fonte ſe collocāt, & ęternę retributiōis †Mat.15.d
palmā expectant. n ❡Et ſtatim. Pro Mat.15.d
hoc in Matthæo habemus: Aſcendit in
nauiculam, & venit in fines Magedan.
Sed non eſt dubitandum eundē locum

Nicolaus de Lyra. ☞ cē ſub

☙ curādo pīpiū. a ❡Et præ. Oſten-
dēs, q̄ bñfactor de ſuis bñficijs ꝓpriam
laudē nō debet quærere. b ❡Quāto D
aūt. qa bñficiatꝰ de bñficijs acceptis de-
bet ſe gratū oñdere, & bñfactorē lauda
re, q̄uis hoc bñfactor nō quęrit. c ❡Et
eo. de tāta eiꝰ hūilitate. d ❡Bñ oīa. li-
cet nō exprimat hic niſi vnū ſurdum &
mutū eſſe curatū, tñ plures fuerūt cęci &
claudi & muti curati, vt ht̄ Mat. xv. Sed
inter illos erat vnus cuius cura fuit mi-
rabilior inter ceteros: qa in ipſo tria mi
racl'a cōcurrerēt, ſcd'm q̄ d't Hie. qa audi
tꝰ fuit ei redditꝰ, & affatꝰ, & à dęmōe fuit
liberatꝰ & hic ſolꝰ exprimitur à Marco.
✳a ❡Et pręcepit &c. ad oſtendēdū q̄ Moraliter
homo de ſuis bonis actibus non debet
quęrere laudes hominum.

a ¶Quia non eſt in altis gloriandum, ſed in cruce & humilitate.
a lum linguæ eius, & loquebatur re-
ctè. Et præcepit illis, ne cui dicerent. a
¶Humilitas pręcedit gloriam.
b Quantò autem eis præcipiebat, b
tantò magis †plus prædicabant, &
eo amplius †admirabantur, dicen- c
¶Hoc. ſ.
tes: Bene omnia fecit, & ſurdos fe- d
cit audire, & mutos loqui.

Cap. VIII.

IN illis diebus iterū e
cum turba multa eſ-
ſet †cum Ieſu, nec ha
berent quod mādu-
a ¶Materiam miraculi pręmittit
carent, conuocatis
¶Scilicet ſuis.
c ✳diſcipulis ait illis: †Miſereor ſuper f
d turbā, quia ecce iam triduo †ſuſtinēt
¶Ideo.
me, nec habent quod manducent: &
e ſi dimiſero eos ieiunos in domū ſu-
a ¶Iudęi de prope lege & prophetis edocti, gētes de lōge veniunt ad Chriſtum nullis doctoribus de eius fide pręmonitę.
am, deficient in uia. Quidam enim
f ex eis de longè uenerunt. Et reſpon-
derunt ei diſcipuli ſui: unde iſtos qs
poterit hic ſaturare panibus in ſoli-
tudine? Et interrogabat eos: Quot
g panes habetis? Qui dixerunt: Septē.
h Et præcepit turbæ diſcumbere ſu-
a ¶Hiero. ſeptem dona ſpiritusſancti.
per terram. Et accipiens ſeptem pa-
a ¶Oſtendit q̄tum gaudeat de ſalute noſtra. Et nos docet gratias agere de carnali & ſpirituali refectione.
b ¶Sacramenta aperuit. c ¶Quia ſpiritualem ſcientiam tradidit eis, & per eos alijs.
nes gratias agens, fregit, & dabat di
ſcipulis ſuis, ut apponerent: & appo
¶Libros noui teſtamenti.
i ſuerunt turbæ: & habebant piſcicu-
los paucos: & ipſos benedixit, & iuſ
a ¶Attente audiendo
k ſit apponi. Et māducauerunt & ſatu
a ¶Edent pauperes & ſaturabuntur. ¶Plene pficiēdo.
¶Myſticus intellectus.
l rati ſunt, & ſuſtulerūt quod ſupera
¶Primas eccleſias.
m uerat de fragmentis ſeptē ſportas.
†Erant autem qui manducauerant
a ¶Annus noui teſtamenti. ¶Vt in ipſo numero ſe doceant paſtos eſſe euangelij pręceptis.
quaſi quatuor milia & dimiſit eos.
n Et ſtatī †aſcēdēs nauim cū diſcipulis
ſuis, uenit in partes Dalmanuta. Et g
exierunt Phariſei & cœperunt con- h

NIO. DE LY. Cap. VIII.

IN die. Hic cōſequēter poni
tur cōſolatio Galilæorū ī ali
mēti datiōe. Et patet ſnīa ex
his quę dicta ſūt Mat. xv. hoc
excepto. g ❡Venit in. Mat. xv. d. dici-
tur: Et vēit ī fines Magedā. Dicēdū ē q̄
eadē regio dupl'r vocata. h ❡Et exie.
Hic cōſequēter deſcribit̄ cōfutatio Pha-
riſeorū ī miracl'is. Et priò pōit̄ dicta cō-
futatio. Scd'ò, diſcipl'orū rep̄henſio, ibi:
Et præcipiebat eis. Snīa priæ partis pa-
tet ex dictis Matthæi. xv. hoc excepto.
☙ Si dabitur
Mora. e ❡In il. Seqr̄: f ❡Miſereor Moraliter
ſu. Triduo verò dñm ſuſtinēt, q̄ cōtriti,
cōfeſſi & ſatiſfaciētes ꝓ ſuo poſſe dei bōitatē expectāt q̄rū miſe-
ret̄, & paſcit eos ſeptē pāibꝰ. i. ſeptē dōis ſpūſſctī ne deficiāt in via
huiꝰ mūdi. Per ſeptē ſportas remanētes, ſignificāt̄ ſeptē dotes quę
reſeruāt̄ dādę poſt hāc vitā: quæ ſūt, clara dei viſio, fruitio, tētio,
q̄tū ad aīam. Impaſſibilitas, ſubtilitas, agilitas, & claritas, quātū
ad corpꝰ in reſurrectiōe. h ❡Et exie. Iſtis ſignum de cælo quæ-
rentibus Chriſtꝰ nō dedit, quoniā irriſores erāt & indigni. Apo
ſtolis autem dedit, quando ipſis videntibus aſcendit in cælum.
✳Videte &

E eſſe ſub vtroq; noĩe.Nã pleriq; codices habẽt Magedã,etiã ſecũdũ Marcũ. a ℂ Quęrẽtes ab.Quaſi ea quæ viderãt,nõ fuiſſent ſigna.Sed quid quærãt ꝑ hoc determinat̃, de cælo,vel in morẽ Eliæ ignẽ de ſublimi.
†Mat.12.c Luc.11.d vel ad ſimilitudinẽ Samuelis æſtiuo tpe mugire tonitrua,vel fulgura,vel imbres: quaſi nõ poſſent & hæc calũniari q̃ ea calumniabant̃ quæ oculis viderãt,manu tãgebãt,vtilitate ſentiebãt.Vel ſigna de cælo, manna, vt qui paucis panibꝰ multa hoĩm milia ſatiauit,nũc ſicut Moyſes mãna cælitꝰ miſſo populũ omnẽ paſſim reficiat.Vnde Iohannes poſt eduliũ panũ turbas quæſiſſe dicit:
Iohã.6.e Quid operaris?Patres noſtri mãducauerũt mãna in deſerto &c. b ℂ Si dabi.Aug.de cõcordia euãgeliſtarũ.In Marco ita ſcriptũ eſſe edicit:& ſignũ nõ dabitur ei. ℂ Bed.Generationi iſti.i.tentantiũ deũ & cõtradicentiũ verbis eiꝰ,nõ dabitur ſignũ de cælo,qđ
†Mat.16.b Luc.12.a tentantes quærũt:quibꝰ tñ multa cæleſtia ſigna dabat in terra.Generatiõi aũt quærentiũ dñm ſignũ de cælo oſtendit, qñ cernentibꝰ apoſtolis in cælũ aſcẽdit,ſpm̃ miſit: ad impoſitionẽ manuũ apoſtolorũ gratiã ſcti ſpũs de cælo plurimis credentibus infudit. c ℂ Aſcendens na.Be.Septẽ ſportis modo impletis ſtatim aſcẽderũt in nauiculã, & venerũt in fines Magedã:& ibi nauigantibꝰ dictũ eſt,ꝙ cauerent à fermento phariſęorũ & Saducæorũ.Sed ſcriptura dicit ꝙ obliti ſunt panes tollere,in quo oſtenditur ꝙ modicã curã carnis haberẽt intẽti domini præſentiæ. d ℂ Quid cogi.Bed.Accepta occaſione docet quid ſignificẽt quinq; panes, & ſeptẽ,& pauci piſciculi,quinq; milia hominũ aut quatuor.Si enim fermentũ phari
†Pſa.113.b ſæorũ & Herodis traditiones peruerſas & hæretica ſignificat dogmata,quare cibi qui
F bus nutritus eſt populus dei,nõ veram do-
†Mat.14.c ctrinã integrãq; ſignificat? e ℂ Et expuẽs.
§.6.e. Bed.Sputũ ab intus à capite domini proce-
Luc.9.b dit.Manus verò membra corporis exterius
Iohan.6.b poſita.Expuens ergo in oculos cæci,manus ſuas imponit,vt videat:quia cæcitatẽ hũani generis & per inuiſibilia diuinæ pietatis dona,& per oſtenſa à foris ſacramẽta aſſumptæ humanitatis abſterſit. ℂ Quẽ vno verbo totũ ſimul curare poterat,paulatim curat, vt magnitudinem humanæ cæcitatis oſtendat:& quæ vix & quaſi per gradus ad lucem redeat, & gratiam ſuam nobis indicat,per quam ſingula perfectionis incremẽta adiuuat. f ℂ Video homines. Hiero.
2.Re.24.c Omnes æſtimat ſibi ſuperiores,ſe indignũ iudicans:vt Dauid ſe vocari hominem,ſed canem mortuum & pulicem vnum.Primò autem videt homines quaſi arbores ambulantes.i.formam corporum,ita vt non ſit facile,an homo ſit an arbor diſcerni : quia primus profectus virtutis eſt cæterorum vires,vitam,mores,inſpicere,bonum imitari, malum cauere,Sed quia longa obſcuritate deſipuit,& inter bonum & malũ,fidem & perfidiam,ſinceritatem & ſimulationem adhuc diſcernere neſcit:homines cernit ambulantes ſicut arbores:quia facta eorũ abſq; luce diſcretionis videt.Huic dominus ſecũda impoſitione manuum,lucem omnia clare videndi reſtituit:ſcilicet quid credendũ, quomodo viuendum,quæ præmia ſint ſperanda. g ℂ Deinde iterum &c. Hiero. Vt clarè videret omnia.i.per opera viſibilia, inuiſibilia intelligeret : & quæ oculus non vidit, & clarum animæ ſuæ ſtatum
†fecit eum reſpicere. Mat.5.a poſt rubiginem peccati mundi cordis oculo contempletur . Beati enim mundo corde , quoniam ipſi deum videbunt.
☞ Et miſit

a quirere cum eo, quærentes ab illo ſignum de cælo tentantes
a ¶Pro infidelitate eorum. ¶Vt verus homo.
eum. Et ingẽmiſcẽs ſpiritu, ait:
¶Incredula.
† Quid generatio iſta ſignum quærit? Amen dico uobis, ſi a
a ¶Id eſt non dabitur,ſicut illud eſt:Si Dauid mentiar. ¶Apoſiopeſis.
b dabitur generatiõi iſti ſignum.
¶Vt infideles.
c Et dimittens eos aſcendens iterum nauim, abiit trãs fretum. a
¶Diſcipuli.
Et obliti ſunt ſumere panes: &
a ¶Myſtice.Chriſtum panem vitæ,cuius qui reficiuntur amore,minus curant de terreno pane.
niſi unum pãnem non habebãt ſecum in naui. †Et præcipiebat b eis, dicens: Videte & cauete à c
a ¶.i.Legem dei traditionibus hominum poſt ponere, verbis prędicare, factis impugnare, dominũ tẽtare, doctrinę eiꝰ vel opibus nõ credere.
fermẽnto phariſęorum & fer- d
a ¶Quod eſt adulterium,homicidium,temeritas iurandi,ſimulatio religionis.
mẽnto Herodis. Et †cogitabãt
a ¶Quaſi hoc ideo dicit:quia pa.
ad alterutrũ dicẽtes: quia pãnes non habemus. Quo cognito,
d Ieſus ait illis: Quid cogitatis,
¶Me ideo hoc dixiſſe:quia pa.
quia panes non habetis? Non-
a ¶Spiritualem ſenſum.
dum cognoſcitis, nec intẽlligi-
a ¶Poſt tot miracula.
tis? Adhũc cæcatum habetis cor ueſtrũ? †Oculos habentes
¶Interius.
non uidetis, & aures habentes nõ auditis. † Nec recordamini quando quinq; panes fregi in quinq; milia: & quot cophinos fragmentorum plenos ſuſtuliſtis? Dicũt ei: Duodecim. Quãdo & ſeptem panes in quatuor milia: quot ſportas *fragmẽtorum tuliſtis? Et dicũt ei: Septẽ. Et dicebat eis: Quomodo non-
a ¶Poſt tot miracula. b ¶Hiero.domus vallis i.mundus qui eſt vallis lachrimarum.
dũ intẽlligitis? Et ueniũt Bẽth- e
a ¶Qui non videt,quod fuit,quod eſt,quod erit.
ſaida, & adducũt ei cẽcũ, & ro-
a ¶Vt lamẽtationẽ de cæcitate cordis agat flẽs cum Ieremia ſubuerſionem ciuitatis dei, .i.animæ ſuæ. ¶Tangitur qui compungitur.
gabat eũ, ut tangẽret illum. Et
a ¶Vt ad bonum opus confortet.
apprẽhenſa manu cæci eduxit
a ¶Ciuitatẽ malorũ.Corrumpũt bo.mo.co.ma.
e eum extra uicũm: & expuens
a ¶Vt videant voluntatem domini per flatum ſpiritusſancti. b ¶Miſericordiæ
in ocũlos eius impoſitis mãnibus ſuis interrogauit eum, ſi f
a ¶Maieſtatem. A magnitudine enim creaturæ cognoſcitur creator.
aliquid uidẽret. Et aſpiciens
f ait. Video homines, uelut
g arbores ambulantes. Deinde iterum impoſuit manus ſuper
a ¶Mundo corde.
oculos eius, & †cœpit uidẽre, & g reſtitutus eſt, ita ut clarè uideret

a ℂ Si dabitur &c.i. non dabitur: qa accipitur ſi pro non,ſicut Pſal.Quibus iuraui in ira mea,ſi introibũt in requiem meã. G Pſ.94.b
b ℂ Et præcipiebat.Hic ponitur diſcipulorum Chriſti repræhenſio.Et primò in eis arguitur ignorantia.Secundò oſtendit̃ eorũ impotentia,ſequenti ca.ibi:Et veniẽs ad diſcipulos.Tertiò reprimitur eorum ambitio vel ſuperbia,ibi:Et inde profecti. Circa primum deſcribitur primò reprehenſio diſcipulorum generaliter.Secundò:ipſius Petri ſpecialiter,ibi.Et ingreſſus eſt Ieſus.Adhuc autem primò arguitur ignorantia diſcipulorum verbo.& ſecundò facto,ibi:Et veniũt Bethſaida.Circa primũ dicit̃. c ℂ Cauete à fer.i.à doctrĩa eorũ ꝑuerſa q̃ prępo nebãt traditiões ſuas diuinis præceptis,vt dictum eſt cap.vij. d ℂ Et fermento Herodis &c.i.à ſecta erronea Herodianorum, de qua dictum eſt.§. capitu.iij. Hoc autem dictum Chriſti diſcipuli intellexerũt de fermento vel pane materiali,in quo apparet eorum ignorantia:Tum quia Chriſtꝰ frequenter fuerat eis locutus in parabolis, & eas eis expoſuerat,vt dictũ eſt.§.ca.iij.& ideo bene intellexiſſe debuiſſent hoc verbũ Chriſti dictum parabolicè:Tum quia ipſis videntibus Chriſtus ſatiauerat quinq; milia hominũ de quinq; panibus & duobꝰ piſcibus,vt dictũ eſt.§.vj.ca.Itẽ quatuor milia hominũ de ſeptẽ panibus,vt dictũ eſt in hoc capitulo.Et ideo bene debuiſſent intellexiſſe ꝙ Chriſtus non erat ſolicitus de materiali pane,nec de ipſo loquebatur. Cætera patent ex dictis Mat.xvj. e ℂ Et ueniũt Bethſaida.Hic arguitur ignorantia diſcipulorũ facto,per hoc ꝙ ipſis præſentibꝰ illuminauit cæcum.primò,imperfectè:quod notatur cũ dicitur: f ℂ Interrogauit eũ ſi aliquid ui. Et aſpi.ait:uideo ho.ue.ar.am.Non enim diſtinguebat lineamenta humanorũ corporũ:videbat tamen obſcurè corpora eorum moueri de loco ad locũ,& poſtea illuminauit eũ perfectè : quod notatur cùm dicitur:Iterũ impoſuit manus ſuper oculos eius.Et ſubdit̃: g ℂ Et reſtitutus eſt.ita ut cla.ui.omnia.Certũ eſt autem,ꝙ Chriſtus poterat eum ſtatim ꝑfectè illuminare:ſed per talem modum fecit,vt deſignaret diſcipulos adhuc in parte obſcuratos caligine ignorãtie,& ad clare intelligendum indigebant maiori illuminatione,vnde & poſt reſurrectionem ſuã aperuit illis ſenſum,vt intelligerent ſcripturas, vt habetur Luc.xxiiij. Et per talem modũ Chriſtus maledixit ficum habentem tãtum folia,vt habetur.ĩ.xj.cap.ad ſignificandum ꝙ ſacerdotes Iudæorum erant maledicendi & puniendi à deo eo ꝙ non habebant fructum iuſticiæ,ſed tantum folia verborum, ſecundum ꝙ dicit Augu.in home.Et ſimili modo Ieremias propheta qui denunciauerat captiuitatem babylonicam,hoc idem ſignificauit ſenſibili ſigno ꝑ hoc ꝙ de mãdato domini poſuit catenas in collo ſuo, vt habetur Hieremie.xxvij.per hoc deſignãs, ꝙ ſic catenati ducerentur Iudæi in babylonem captiui . Alij autem exponunt illuminatio- H

† diſputabant inter ſe.
*plenas.

Moraliter *c ℂ Videte & cauete à fermẽto &c. Theophilus. Fermẽtum, vocat doctrinam corruptiuã. Herodiani enim doctores erãt qui Herodem Chriſtum eſſe dicebant. phariſæi verò traditiones hominum dei præceptis præpõnebant. e ℂ Et ueni. &c.Per hoc autem ꝙ iſtum cæcum illuminauit ſucceſſiuè,ſignificauit, ꝙ aliquando deus dat uã gratiam augmentando primam datã
*nterrogabat

A a ℂ Et miſit il.Hiero.Vt videret in ſe qđ ☞ ante nõ vidit.nõ enim putat deſperans homo de ſalute,oĩno poſſe ſe qđ facere illuminatus per ſpem põt ꝑficere. ℂ Myſticè.Ad- Myſticè monet dominus omnes qui agnitione veritatis illuſtrant̃,vt ad cor redeant,& q̃tũ ſibi donatũ fuerat ſolicita mẽte perpendant,& beneficijs dei digna operatione reſpondeãt. b ℂ Nemini dixeris.Bed.Qđ ſanationẽ ſilere iubet,exemplum eſt ſuis,ne ſi mirãda faciant,fauorem quærãt:ſed diuinis aſpectibus ſint placere cõtenti. ℂ Bed.Philippꝰ frater Herodis tetrarcha itureæ,& traconitidis regionis in honore Tyberij ceſaris,Cæſareã philippi(quæ nũc Paneas dicitur) appellauit:imitatus Herodẽ patrem ſuum:q in honore Auguſti cæſaris appellauit Cæſareã, quæ prius turris ſtrathionis vocabatur.Cæſarea philippi eſt,vbi Iordanis oritur ad radices Libani:& habet duos fontes : vnũ ior, alterũ dan,qui ſimul mixti Iordanis nomen efficiunt. c ℂ Quem me dicunt.Pulchræ primò ſentẽtiam hominũ interrogat,ne cõfeſſio eorũ vulgi opiniõe,ſed veritatis agnitione videatur infirmata:ne ſicut Herodes
Mat.16.c de auditis hæſitare putentur.Vnde Petro ſecundum Matthæum dicit: Caro & ſanguis non reuelauit tibi.i. doctrina hominum. d ℂ Homines.Pulchrè qui hominũ morè diuerſam de domino ſententiã ferunt,hoĩes dicuntur.Nã qui veritatẽ potentiæ eiꝰ pia mente cognoſcũt,nõ homines,ſed dij appellari merent̃.Vnde dicit illis: Vos uero &c. Q.Illi homines humana opinantes, ſed vos dij quẽ me eſſe dicitis. e ℂ Tu es Chriſtꝰ. Bed.Omnia cõplectitur qui & naturam & nomen exprimit,in quo ſumma virtutum.
1.Cor.2.a Paulus dicit : Nihil iudicaui me ſcire inter
B vos,niſi Ieſum Chriſtũ,& hunc crucifixum. Petrus nihil amplius q̃ dei filiũ putauit confitendũ.Nos & quando & quomodo natꝰ ſit & quantus ſit,humanæ infirmitatis cõtẽplatiõe rimamur.Finis ergo fidei meæ Chriſtus eſt,finis fidei meæ dei filius eſt. Non licet mihi ſcire generationis ſeriem. Nõ licet tamen neſcire generationis fidem. f ℂ Et comminatus eſt.Bed.Noluit ſe ante paſſionem & reſurrectionem prædicari : quia completo ſanguinis ſacramento apoſtolis
Mat.28.d oportunius dicit:Eũtes docete gẽtes Baptizantes eos in noĩe patris & filij & ſpiritusſancti:quia nõ prodeſſet eũ publice prædicari, quem flagellatum ſunt viſuri,& crucifixum multa pati. g ℂ Quoniam oportet &c. Hier.Sicut gubernator peritus tempeſtatẽ in tranquillitate præcauens,nautas paratos
Mat.16.d vult eſſe ſuos.Sicut alibi:Si quis vult venire poſt me,abneget ſe.&c. h ℂ Et apprehendens.Bed.Amantis affectu dicẽs:Abſit à te domine.Vel vt melius in Græco habetur: Propitius eſto domine:non erit iſtud.i.non poteſt fieri:nec recipiunt aures meæ, vt dei filius occidendus ſit. ℂ Beda. Et apprehẽ. eum Petrus.Quia nimis amat dominum.
†Mat.16.d Et quia confitendo dixit:Tu es Chriſtus. &
Luc.17.g præmium ſuum audiuit ſecundũ Matthęũ:
Mat.16.c Beatus es Simon ba.&c.non vult deſtrui cõfeſſionem ſuam,nec putat poſſe fieri, vt dei filius occidatur:apprehenditq; eum in affectum ſuum.vel ſeparatim ducit,ne præſentibus cæteris magiſtrum videatur arguere. i ℂ Vade retro me. Beda. Multi putant, ꝙ nõ Petrus ſed aduerſarius ſpiritus ſit correctus,quo ſuggerente hoc Apoſtolus dice-
†iacturam bat:Sed mihi error Apoſtoli de pietatis affectu veniens,nunq; incentiuũ videbitur diaboli.Diabolo dicit̃:Vade retro ſata. Petro: Vade retro me,i. ſequere ſententiam meã.
Quæ dei

¶Cor.
a omnia. Et miſit illum in domum ſuam, dicens: Vade in domũ tuam: & ſi ĩ uicũ intro
¶Hiero.i.cæcitatem tui cordis prædica non virtutem. Vnde Paulus:Blaſphemus fui, & perſequutus ſum eccleſiam dei.
b ieris, nemini dixeris. †Et egreſ- a ſus eſt Ieſus & diſcipuli eius in caſtella cęſarec Philippi, & in
a ¶Nec in eundo docere ceſſat.
uiã interrogabat diſcipulos b
c ſuos, dicens eis: Quem me di
d cunt eſſe homines? Qui reſpõderunt ei, dicentes: Alij Iohãnem Baptiſtam, alij Eliã, alij
a ¶Non dominum prophetarum opinãtes.
uerò quaſi unũm de ꝓphetis.
¶Vos qui dij.
Tunc dicit illis: Vos uerò quẽ me eſſe dicitis? Reſpondens
a ¶Be.Vnus pro oĩbus,omnes enim idẽ ſciebãt.
e Pẽtrus ait ei: Tu es Chriſtus.
f Et comminatus eſt eis, ne cui
a ¶Eum filium dei eſſe. b ¶Præmunit ne paſſione deficiant. ¶Cauſa quare non dicãt.
dicerẽnt de illo. †Et cœpit do- c
g cere illos, quoniam oportet filium hominis multa pãti, &
a ¶Nota quod eum quem tot pati oporteat, filium hominis appellat: quia paſſo in carne Chriſto diuinitas impaſſibilis manſit.
reprobari à ſenioribus, & à ſummis ſacerdotibus & ſcribis, & occidi, & poſt tres dies
¶Spe reſurrectionis confortat
¶De morte:reſurrectione
reſurgere. Et palam uerbum
¶Seorſum.
h loquebatur. Et apprehẽdens eum Petrus, cœpit increpare
¶Ad diſcipulos.
eum. Qui cõuerſus, & uidẽs diſcipulos ſuos comminatus
a ¶Non contra.
i eſt Petro, dicens: Vade rẽtro d
a ¶Aduerſarius ſiue contrarius,quia contraria loqueris voluntati meæ.
me Sathãna, quoniam non ſa
¶vt pro ſalute hominum moriar.
k pis quæ dei ſunt, ſed quę ſunt
¶Prius ſolis diſcipulis loq̃batur altiora arcana.
hominum. Et conuocata tur- e ba cũ diſcipulis ſuis, dixit eis:
a ¶Siue diſcipulꝰ ſiue alius. b ¶Alter factꝰ ex altero.
l m Si qũis uult me ſequi, †dẽne- f
a ¶Veterem hominem exuat, & nouum induat. Vnde Paulus:Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Chriſtus.
m n get ſemẽtipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.
¶Ac ſi dicat̃ agricolæ, frumentũ ſi ſeruas,perdis.
o †Qui enim uoluerit animam ſuam ſaluã facere, perdet eã:
¶Si ſeminas,renouas.
Qui aũt perdiderit animã ſuã ꝓpter me & euãgeliũ, ſaluã eã
a ¶Q.In aduerſitate perdenda eſt anima,in pace autem cor muniendum omni cuſtodia.
faciet. Qũid enim proderit ho
a ¶Tẽpore pacis:quia licet viuere,licet ambire.
mini ſi lũcret̃ mũdum totũ, & †detrimẽtũ faciat animę ſuę? Aut qd dabit homo cõmuta-
p tiõis ꝓ anima ſua? Qui eñ me g

k ℂ Quæ dei ſunt &c.Mea eſt voluntas C & patris,vt pro ſalute hominum moriar:tu nõ vis granũ frumẽti in terrã cadere,vt multum fructum afferat. l ℂ Si quis uult &c. Bed. Poſtq; myſterium ſuæ paſſionis & reſurrectionis oſtendit,hortatur oẽs ad imitãdũ paſſionis exemplũ,& omnibus ſalutem promittit animarũ.Sed perfectioribus,q̃ta
†Mat.9.b Luc.9.c paſſurus,ꝙ à mortuis reſurrecturꝰ eſſet aperuit,formam tribuens prædicandi,vt.ſ. pro ſuo quiſq; modo inſtruatur,neq; infirmis altiora cõmittantur. m ℂ Deneget. Nõ valet apprehẽdere qđ vltra ipſum eſt,ſi neſcierit mactare qđ eſt.Niſi quis à ſemetipſo deficiat,ad deũ q ſupra ipſum ẽ nõ appropinquat. n ℂ Tollat crucẽ.Vel per abſtinentiam macerando corpus,vel per compaſſionẽ animum.De corpore dicit Paulus.Caſti-
1.Cor.9.d go corpus meũ,& in ſer.re.&c.Idem de cõ-
2.Cor.11.g paſſione animi.Quis infirmatur, & ego nõ infirmor. o ℂ Qui enim.Be.Duo tpa eccleſiæ ſignificat,aliud perſecutiõis, quando ponenda eſt anima.Aliud pacis:qñ frãgẽda ſunt deſideria terrena. Vñ ſeq̃t:Quid eñ pro.&c. p ℂ Qui enim me. Quia multi auariciã vincũt:labẽtia deſpiciũt,ſed fidei rectitudinẽ quã habẽt verecũdia impediti,nõ exprimũt voce.Addit:Qui enim me &c.
☞ Amẽ dico
†Mat.16.c Luc.9.e

Nicolaus de Lyra.

illuminationẽ huius cęci ſucceſſiuè factã propter paruitatẽ fidei ipſius cæci,& offerẽtiũ ipſum Chriſto.Et poteſt eſſe, ꝙ iſta cauſa & prædicta cõcurrerunt ad iſtũ effectum. a ℂ Et egreſſus eſt &c.Hic cõſequẽter deſcribitur increpatio Petri ſpecialiter. Et pri- Diuiſiò mò ponit̃ increpatio Petri. Scđ'ò, incitatio ad palmã martyrij,ibi:Et conuocata turba. D Circa primũ præmittitur de Chriſto hominũ falſa opinio.Scđ'ò:ſubditur diſcipulorũ vera cognitio,ibi: Tũc dixit illis. Vos verò &c.qa Petrus pro ſe & alijs apoſtolis rñdit. Tertiò,ponitur Chriſti paſſionis prænũciatio,ibi:Et cepit eos docere.Quartò,deſcribitur Petri increpatio,ibi:Et apprehendẽs Petrus eũ.Petrus enim ex zelo Chriſti volebat impedire eius paſſionẽ:Et quia iſte zelꝰ erat indiſcretꝰ:qa paſſio Chriſti erat ordinata ad ſalutẽ generis humani:ideo meruit durã reprehẽſionẽ.Snĩa aũt ꝑtiũ iſtarũ patet ex dictis Mat.xvj. e ℂ Et conuoca. qa Chriſtꝰ increpauerat Petrum volentẽ impedire paſſionem eius,ideo hic cõſequenter inuitat fideles ad tolerantiam paſſionis.Et primò facit hoc verbo.Scđ'ò facto in prĩcipio ſequẽtis cap.Sentẽtia primæ partis patet ex dictis Mat.xvj.hoc excepto qđ ſubdit̃: g ℂ Qui enim me confuſus &c. Hæc eſt vera litera:quia ſic habent antiqui libri & correcti, & etiam Græci:

†abneget.

Moraliter *b ℂ Interrogabat diſci. &c. Per hoc oſtendens, ꝙ doctores debent inquirere de ſua fama,vt ſi bona ſit, bonis operibus augeatur:ſi verò mala,occaſio tollatur. Nam bona fama doctoris multũ facit ad doctrinę fructũ:& mala ad detrimentũ. Greg. Cuius vita deſpicitur,reſtat vt eius prædicatio cõtemnatur: c ℂ Et cœ. do.&c. Sequitur: d ℂ Vade retro me &c. Per hoc oſtendit ꝙ illi qui detinentur affectu carnali adhuc apti non ſunt eum ſequi:propter quod petenti ꝙ permitteret eum primò ſepelire patrem ſuum,dixit:Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos, Matthę.viij.c. f ℂ Si quis uult poſt me ſequi &c.Beda. Perſecutionis tempore ponenda eſt anima. Pacis autẽ tempore frangenda ſunt deſideria terrena:

†Quicũq;.

*Et dicebat

E a ℭ Amen dico. Bed. Cum de futura vita loqueret̃, ideo neceſ-
☞ ſariũ fuit, vt hoc ꝓmitteret de pñti vita, vt rudes adhuc diſcipuli
Pſ. 104. d hac conſolatiõe cõfortarent̃, ſicut de iudaico pplõ dicit̃: Dedit illis
regiões gentium & la. po. poſ. vt cuſtodiãt iuſtificatiões ei⁹, & legẽ
ei⁹ requi. b ℭ Regnũ dei. i. eccleſiam cõtra mũdi hui⁹ gĺiam ere
ctã. Vel futurã in cælis beatitudinem,
quã in monte viderũt. Qđ pia ꝑuiſiõe
† confuſus factũ eſt, vt æternũ gaudiũ, tametſi ad
breue momẽtum prælibatũ, ad aduer-
ſa ferenda fortius animaret.

GLOS. ORDI.

ET poſt dies &c. Cap. IX. Hie. Poſt cõminationẽ crucis reſurrectionis gloria oſtenditur. vnde ſeqt̃. c ℭ Et poſt dies &c. Vt non timerent opprobria crucis, qui oculis ſuis viderant gloriam
Luce. 9. d futuræ reſurrectionis. d ℭ Bed. Et poſt dies ſex. Lucas: Factũ eſt autẽ poſt hæc verba ferè dies octo &c. Octauo die reſurrectionis gloriam manifeſtat, vt oſtẽſa cæleſtis vitæ dulcedine, cũctorũ corda quæ hoc audire poſſunt refoueat: & octonario numero verũ tẽpore reſurrectionis gaudiũ doceat eſſe vẽturũ. Ipſe enim poſt ſextã ſabbati qua crucẽ aſcendit, & ſeptimã qua in ſepulchro quieuit à mortuis reſurrexit: & nos poſt ſex huius ſeculi ætates in quibus pro dño pati gaudemus, & ſeptimã aĩarũ quæ inte-
†transfor- matus. rim in alia vita agitur, octaua ætate reſurgemus. Qđ aũt Mattheus & Marcus
Mat. 17. a dominũ poſt ſex dies trãſfiguratum dicunt, nec tpe, nec myſterio diſcrepant. Illi enim medios dies tantũ ponũt. Vnde & abſolute poſt ſex dies dicũt factũ. Hic primũ quomodo hoc domin⁹ promiſit & vltimũ quo cõpleuit adiũgit: & ideo tẽperanti⁹ ponit, ferè dies octo. Et
Myſticè myſtice. Illi poſt ſex mũdi ætates ſanctis
†viſus eſt. ab oĩ labore quieſcendũ: hic verò tẽpo-
F re octauo ſignificat eſſe reſurgẽdũ. Vn-
Pſal. 6. a de ſextus pſalmus ꝓ octaua inſcribitur: Dñe ne in furore tuo &c. quia ꝑ ſex ætates quibus operari licet, precibus eſt inſiſtendũ, ne in octauo retributionis tpe
Luc. 9. d ab irato iudice corripiamur. d ℭ In mõtẽ ex. Bed. In montẽ vt oraret, ſecũdum Lucã. In montem oraturus, vt ſic tranſfigurandus aſcendit, docens eos q fructũ reſurrectionis expectant, qui regẽ in decore ſuo videre deſiderãt, mentẽ in excelſis habere, & cõtinuis precib⁹ incũbere. Tres ſolũmodo diſcipulos ſecũ ducit, vel qa multi vocati, pauci verò electi. Vel quia q fidẽ ſctẽ trinitatis incorrupta mẽte ſeruauerint, tũc eterna eius viſiõe merebũtur lætari. e ℭ Trãſfigurat⁹. Bed. Nõ veram ſubſtantiã carnis amiſit, ſed gloriã futuræ ſuæ, vel noſtræ reſurrectiõis oſtẽdit. Talis poſt iudiciũ cũctis appebit electis: In iudicio in forma ſerui & bonis & malis, vt impij quem ſpreuere, quẽ Iudæi negauere, milites quẽ crucifixere, Pilat⁹ He-
Gal. 3. d rodeſq; quẽ iudicare nequeãt iudicẽ agnoſcere. f ℭ Et ueſt. Veſtimẽta dñi ſctĩ. Vñ: Qui in Chriſto bapti. c. Chri. in. Hæc dño in mũdo manẽte videbant̃ deſpecta, ſed ipſo mõtẽ petẽte nouo cã-
1. Iohã. 3. a dore refulgẽt. Quia nũc qdẽ filij ſum⁹ dei, ſed nõdũ apparuit qđ
Deu. 34. b erim⁹. Cũ ergo appuerit ſimiles ei erim⁹, qa videbim⁹ eũ ſicuti
1. Reg. 2. b. eſt, vñ ſubdit: Qualia fullo. g ℭ Et ap. &c. Moyſes ſctũs mor-
Luc. 9. d tu⁹, Elias viu⁹ in cęlũ rapt⁹, vi ſi in maieſtate cũ dño (vt Lucas dicit) futurã in illo oĩm ſctõrũ gloriã ſignificãt: q tpe iudicij vel viui in carne repient̃ vel mortui. h ℭ Elias cũ. Bed. Legiſlator, & eximi⁹ ꝓpherarũ apparẽt: Loquunt̃ cũ dño in carne viuẽte oſtendẽtes ipm eſſe quẽ lex & ꝓphetæ ꝓmiſerũt: Nõ in infimis ſed in mõte cũ illo, qa q terrena deſideria mẽte tranſeũt ſolui maieſtatẽ ſcripturę ſctẽ quæ in dño impleta eſt pſpiciũt. i ℭ Rabbi. Quãuis ſtupefact⁹ inſitũ tñ affectũ ſibi indicat: oblitus ſctis regnum ꝓmitti, nõ ĩ terris, ſed & ĩ cęlis: & ſe & coapl̃os mortali carne ĩdutos ĩmortalis vitæ ſtatũ ſubire nõ poſſe, & domũ manufactã ne-
ceſſariam

ceſſariã nõ eſſe. Legi q̃q; & ꝓphetis & euãgelio tria tabernacl̃a G facere cupit, cũ ñ poſſint ſepari, vnũ habẽtia tabernaculũ. i. eccleſiã dei. k ℭ Bonũ eſt. Multò ergo meli⁹ choris ſctõrũ intereſſe, deitatis pfrui viſiõe: Si ſic delectat hũanitas Chriſti trãſfigurata, & duorũ ſocietas ad pũctũ oſtẽſa. l ℭ Nubes obũ. Vñ qa quæſiuit materiale tabernaculũ, nubis accepit vmbraculũ, vt diſcat in reſurrectiõe nõ tegmine domorũ, ſed ſpũſſctĩ ſctõs eſſe ꝓtegẽdos. m ℭ Hic eſt fi. Q. Hic verè eſt ille quẽ Moyſes iſte vobis ꝓmi-
ſit, huic auſcultate, & oẽs auſcultare iu- † cõfundetur, erubeſcet de eo.
bere. Nota q ſicut in baptiſmo ſic ĩ mõte myſteriũ trinitatis declaratur, qa gloriam eius quã in baptiſmo credentes cõfitemur, in reſurrectione vidẽtes collau-
dabimus. Hic ſpũs in nube lucida, illic Mat. 17. a
☞ in co- Iohã. 1. e

ſ Corde, ore, opere.

† confeſſus fuerit, & uerba mea in generatione iſta adultera & peccatrice, & filius hominis † cõfitebitur eum, cùm uenerit in gloria patris ſui cum angelis ſanctis. Et dicebat illis:

ſ Conſolatoria promiſſio.

a Amen dico uobis: quia ſunt quidam

a ſ Diſcipulis. b ſ Ad horam habituri vitã æternam.

de hĩc ſtãntibus, nõn guſtabũt mortẽ, donec uideant regnum dei † ueniens in uirtute.

a ſ Corporalem. b ſ Eccleſiam. ſ Alias venientis vel vincentis.

Cap. IX.

ET poſt dies ſex † aſſumpſit Ieſus Petrũ & Iacobum & Iohannem, & duicit illos in montem exceſſum ſeorſum ſolos, & † trãnſfiguratus eſt coram ipſis, & uẽſtimenta eius facta ſunt ſplendẽtia & candida nimis uẽlut nix, quãlia fullo ſuper terram non poteſt candida facere. Et † apparuit illis Elias cum Moyſe: & erant loquentes cum Ieſu. Et reſpondens Petrus, ait Ieſu: Rabbi, bonũ eſt nos hĩc eſſe & faciamus tria tabernacula, tibi unũ, & Moyſi unũ, & Elię unũ. Non enim ſciebat quid diceret. Erant enim timore exterriti. Et facta eſt nubes obumbrãs eos, & uenit uõx de nube dicens: † Hic eſt fi-

ſ Multi vocati pauci vero electi.
a ſ Non ſubſtantiam veram carnis amiſit. ſ Gloriam reſurrectionis oſtendit.
a ſ Sancti.
a ſ De quo: Amplius laua me ab iniquitate mea b ſ Nõ poteſt in terra claritatem dare fidelibus ſuis, quam eis conſeruat in cælis.
ſ Stupefactus tanta claritate.
ſ Quamuis ſtupefactus, inſitum tamen ſibi affectũ indicat.
ſ Quaſi ſtupefactus.
a ſ Patris pro filio reſpondentis.

Nicolaus de Lyra.

& etiã græci. Et hoc patet ꝑ illđ qđ habet̃ Luc. ix. vbi eadẽ ſnĩa ponit̃ ꝑ alia
verba ſic: Quia me erubuerit & meos † veniſſe
ſermões. a ℭ In gene. qa Iudæi deſcẽderãt à pr̃ib⁹ q ad idololatriã declinauerãt dimiſſo deo q eos deſpõſauerat ĩ da-
tiõe legis in mõte Sinai. Et iõ filij ab eis † Mat. 17. a
deſcẽdentes adultera gñatio vocantur. Luc. 9. d
b ℭ Et pec. qa ſicut patres eorũ pſecuti fuerãt ꝓpheras eos occidẽdo, ita ipſi pſequebant̃ Chriſtũ mortẽ ei⁹ quęrendo. c ℭ Et fi. Hæc eſt vera litera: qa ſic habent græci & antiqui. Et patet ꝑ iſtđ qđ habetur Luc. ix. c. vbi dicit̃: Et filius hoĩs erubeſcet eũ. i. non recognoſcet eũ de ſuis, ſicut hõ nõ libẽter recognoſcit illũ de quo erubeſcit. Et per talẽ modũ loquendi dicit Hiero. de quadã ſancta: Quia nõ eſt cõfuſa Chriſtũ, Chriſt⁹ nõ cõfundetur eã. Nec eſt curandũ, ſi eſt impropria locutio ſecũdũ regulas grãmaticæ quibus nõ ſubiacet theologia.
⁎ d ℭ Et di. il. &c. Guſtare mortẽ eſt Moraliter
incurrere culpam mortalem: qđ nõ fa- H
ciũt illi q regnũ dei ſemp attẽdũt: vel q ſeueritatẽ veniẽtis iudicis cõtremiſcũt.

NIO. DE LY. Ca. IX.

ET poſt dies. Hic ponit̃ incitatio ad martyriũ facto. Illđ enĩ qđ maximè excitat ad tolerantiã martyrij, eſt magnitudo pręmij, quæ magis mouet viſa q̃ audita: ideo Chriſt⁹ oſtẽdit trib⁹ principalibus ſuis diſcipl̃is gloriã reſurrectionis in trãſfiguratiõe, in qua oſtendit ſe eis in claritate gĺiæ. Et priò deſcribitur
iſta oſtẽſio. Scđ ò ex hoc mouet̃ quęſtio † Mat. 17. a
ibi: Et interrogabãt eũ. Snĩa iſtarũ ptiũ patet ex dictis Mat. xvij. exceptis quæ ſequunt̃. f ℭ Et trãſfi. nõ eſt intelligẽdũ, q figura corpis Chriſti fuerit mutata: ſed qa figura eſt ĩ extremitatib⁹ corporis, & ſil̃r claritas gloriæ quã tũc in corpe ſuo habuit eſt in extremitate corpis: & iõ vocat̃ trãſfiguratio: & ꝑ talẽ modũ loquẽdi dicit Apl̃s Phi. iij. d. Saluatorẽ expectam⁹ dñm nr̃m Ieſũ Chriſtũ, qui reformabit corp⁹ hũilitatis nr̃æ cõfiguratũ corpi claritatis ſuæ. h ℭ Et ue. Sicut in baptiſmo Chriſti auditũ eſt teſtimoniũ pr̃is de filio ei⁹ naturali, ſic & ĩ trãſfiguratiõe. Cui⁹ rõ ẽ, quia hoĩes fiũt filij dei adoptiui ꝑ aſſimilationẽ ad filiationẽ naturalẽ ipi⁹ Chriſti: Quę qdẽ aſſimilatio fit dupl̃r. Vno mõ ĩ pñti ꝑ gratiã. Alio mõ ĩ futuro & pfecti⁹ ꝑ gĺiã, ſecũdũ illđ. j. Io. iij. a. Nũc filij dei ſum⁹ & nõdũ appuit qd erim⁹: Scim⁹ qm̃ cũ appuerit ſi-
miles ei

Moraliter. e ℭ Et poſt dies ſex &c. Sex dieb⁹ fact⁹ ẽ mũdus Moraliter
Gen. j. propter qđ per ſex dies figurari põt tot⁹ mundi decurſus: quo cõpleto Chriſt⁹ ſuos verè diſcipulos. i. electos ducet in mõtẽ excelſum. i. in cælũ empyreũ gĺioſos in aĩa & corpe vidẽtes ei⁹ gloriã ſingularẽ. g ℭ Et ap. illis El. cũ Moy. i. legẽ & ꝓphetas cũ euãgelio cõcordãtes. Qđ aũt Petr⁹ dixit: Faciam⁹ hic tria tabernacula: neſciuit quid diceret. nam omnium erit vna gloria, ſicut vnus denarius diurnus, licet in illa ſint diuerſi gradus.
⁎ Pręcepit illis

A in colũba: qa quã pcipit fidẽ quiſqs ſim-
☞ plici corde ſeruat: tũc lucẽ apertæ viſionis quã crediderat cõtẽplabit: ipſaq; illuſtrabitur gratia & in perpetuũ ꝓteget̃.
1. Cor. 19. d a ℭ Et ſtatim. Bed. Cũ fieret vox ſup
Iohã. 3. b filiũ hoĩs inuẽtus eſt ipſe ſolus. Quia cũ manifeſtauerit ſeipſum electis: erit deus oĩa in oĩb⁹: imo ipſe cũ ſuis vn⁹ per oĩa Chriſtus. i. caput cũ corpe ſplẽdebit. vnde: Nemo aſcẽdit in cælũ, niſi qui deſcendit de cælo filius hoĩs q eſt in cælo. b ℭ Præcepit illis. Nõ vult gloriã regni futuri & triũphi quã in mõte oſtenderat publicè prædicari: ne & incredibile eſſet ꝑ magnitudine, & poſt tãtã gĺiã
1. Cor. 15. g apud rudes aĩos ſequẽs crux ſcãdalũ faceret. c ℭ Verbũ cõti. Hie. i. cũ abſorpta mors fuerit in victoria, nõ erũt ĩ memoria priora, cũ abſtulerit dñs ſordẽ filiæ Siõ, auferẽs omnẽ lachrymã ab oculis ſctõrũ. d ℭ Quid ergo. Tradũt ſcri-
Mal. 4. b bæ ſcđm Malachiã, q Elias veniat ante aduentũ ſaluatoris, & reducat corda patrũ ad filios: & filiorũ ad patres eorũ, & reſtituat oĩa in antiquũ ſtatũ. Exiſtimãt ergo diſcipuli hãc aduentus gloriã eſſe, quã viderãt in mõte, & dicũt: Si iã veniſti in gloria, quare præcurſor tuus non
† de filio apparet? maxiẽ qa vidẽt receſſiſſe Eliã. e ℭ Reſtituet &c. ſcilicet cõuertet cor patrũ ad filios, & cor filiorũ ad patres. Reſtituet enim morti qđ debet & diu viuendo ſuſtulit. vñ addit: f ℭ Et quomodo ſcrip. Q. Sicut de Chriſti paſſione ꝓphetæ multifariæ ſcripſerunt: ſic & Elias multa paſſurus eſt. Reſtituet ergo oĩa. Primò, corda hoĩm illi⁹ tpis ad credẽdũ in Chriſto, reſiſtendũ Antichriſto.
B Deinde põet aĩam ꝓ chriſto. g ℭ Turbam magnã. Hie. Nõ eſt requies ſub ſole: ſemꝑ occidit paruulos inuidia, magnos percutiũt fulgura mõtes, alij diſcẽtes cũ fide, alij inuidẽtes cũ faſtu ad ec-
† eum cleſiam veniunt. h ℭ Cõquirentes. Be. Quid cõquirerẽt euãgeliſta nõ dicit Sed põt intelligi de hoc quæſtionẽ mo-
† Mat. 17. c tã fuiſſe, quare diſcipuli dæmoniacũ q
Luc. 9. e in medio erat, nõ poſſent liberare: Hoc enĩ ex ſequẽtib⁹ cõcipi pt. i ℭ Et interroga. Be. Nota q loca rebus cõgruũt In mõte orat, trãſformat̃, diſcipl̃is arcana ſuæ maieſtatis aperit, in imo à turba excipit̃, miſerorũ fletu pulſat̃. Surſum diſcipulis myſteria regni reſerat, deorſum turbis pctã infidelitatis exprobrat. Surſum vocẽ patris his qui audire poterãt pãdit, deorſum malos ſpiritus expellit. Nũc pro meritorũ qualitate alijs aſcendere, alijs nõ deſiſtit deſcẽdere. ℭ Et interrogauit. Hie. Scit & interrogat, vt cõfeſſio pariat ſalutem, & murmur cordis noſtri ſermonibus ſoluatur prius vt
Eſa. 43. d eſt: Dic iniquitates tuas prius vt iuſtifi-
ſcđm Lxx. ceris. k ℭ Et dixi diſcipulis. Latẽter
† Mat. 17. c culpã obliquat in diſcipulos, cum ſæpe
Luc. 9. e curatio non curantiũ, ſed curandorum impediat̃ vitio. l ℭ O generatio. Nõ hoĩni iraſcitur, ſed vitio. Non tædio
† illũ ad eũ affectus hoc dicit, ſed vt medicus ægro
† diſcerpſit contra præcepta agenti. Et arguit per
† cadens la- vnũ Iudæos incredulitatis. m ℭ Stati
pſus, ſpi. Quia dũ poſt pctm̃ ad dñm cõuerti volum⁹, magis à diabolo impugnamur, vt vel excutiat virtutẽ, vel vidicet ſuam expulſionem. n ℭ Ab infantia. Hieronymus. Significat gentilem populum cui à natiuitate increuit cultus idolorum, vt ſtultè immolaret filios
☞ ſuos dæmo

a ſ Moyſes & Elias ſerui, huic faciendum tabernaculum, huic ſeruiendum, non illis. ſ Et Moyſes. tanquam meipſum audietis.

lius meus chariſsimus, aũdite illũ.

a ſ Vdi cœpit filius deſignari, mox ſerui diſceſſerunt ne ad illos vox facta putaretur.

a Et ſtãtim circumſpicientes, neminem amplius uiderunt niſi Ieſum ſtantem tãtum ſecum. † Et deſcẽden-
b tibus illis de mõte, præcepit illis ne a
cui quę uidiſſent narrarent, niſi cũ filius hominis à mortuis reſurrexerit.

ſ Nemini dicentes.

c Et uerbũ continuerunt apud ſe, con- b c
quirentes quid eſſet, cùm à mortuis reſurrexerit. Et interrogabant eum
d dicentes: Quid ergo dicunt phariſæi & ſcribæ, quia Eliam oportet uenire primũm? Qui reſpodens ait
e illis: Elias cùm uenerit, primò reſtituet omnia: & quomodo ſcriptum
f eſt † in filium hominis, ut multa patiãtur, & contemnatur. Sed dico uo- d
bis, quia & Elias uenit, & fecerunt illi quãecumque uoluerunt, ſicut ſcriptum eſt de eo. Et ueniẽs ad diſcipu- e
g los ſuos, uidit turbam magnam cir- f
h ca eos, & ſcribas conquirentes cum illis. Et confeſtim omnis põpulus uidens † Ieſum, ſtupẽfactus eſt, & expãuerunt, & accurrentes ſaluta-
i bant eum. Et interrogauit eos: † Quid inter uos conqueritis? Et reſpondens unus de turba, dixit: Mãgiſter, attuli filium meum ad g
te habentem ſpiritum mutum, qui, h i
ubicumq; eum apprehenderit, † al- k
lidit illum, & ſpumãt, & ſtridẽt den- l m
k tibus, & areſcit. Et dixi diſcipulis n
tuis, ut eiicerent illum, & non potuerunt. Qui reſpondens eis, di-
l xit: † O generatio incredũla, quamdiu apud uos ero? Quamdiu uos patiar? Afferte illũm ad me. Et at-
tulerunt † eum. Et cùm uidiſſet eum o
m ſtatim ſpiritus † cõturbauit eum, & † eliſus in terra uolutabatur ſpumãs. Et interrogãuit patrem eius: Quan- p
tum tẽporis eſt ex quo ei hoc accidit?
n At ille ait: Ab infantia. Et frequen-

ſ Poſt transfigurationem.
a ſ Q. Si iam apparuiſti in gloria, Quid ergo &c.
a ſ Non aliter eſt ſecundus aduentus, niſi ille precedat.
ſ Q. Non eſt hic aduentus quem putatis, quem præcedet Elias: Elias enim cum venerit &c.
ſ Sic & Elias. ſ Q. Venturus eſt Elias ipſe in corpore, ſed etiam venit in ſpiritu & virtute. ſ. Iohannes.
a ſ Spreuerunt, decollauerunt.
ſ ſ De monte.
ſ Diſputantes.
a ſ Indocti, non ſcribæ ſapientes.
a ſ Quaſi ſtultus. ſ Timor non eſt in charitate.
a ſ Quaſi ſerui.
a ſ Deprecando per conqueſtionem exponit incommoda filij.
a ſ Hiero. Alle. Peccatorum ſpumat ſtultitia. b ſ Iracũdia.
ſ Ignauia.
a ſ Q. Incredulitas veſtra impedit ſalutem.
a ſ Puerum non dæmonem, vt oſtendat illum dæmonio traditum propter peccatum ſuum vel parentum.
a ſ Non quaſi ignorans interrogauit, ſed vt diuturnitas infirmitatis oſtenſa curationem gratiorem faciat.

miles ei erimus: quoniam videbim⁹ C
eum ſicuti eſt. In baptiſmo verò Chriſti data eſt aquis virtus regenerandi ꝑ gratiã. In tranſfiguratione verò oſtenſa eſt claritas gloriæ in corpore Chriſti. Et qa in iſtis duobus vt dictũ eſt, aſſimilantur homines filio dei naturali, ideo conueniens fuit, vt in baptiſmo Chriſti & ei⁹
tranſfiguratione audiretur teſtimoniũ † Mat. 17. b
patris de eius naturali filiatiõe. b ℭ Et uerbũ cõ. ſecundũ præceptum Chriſti. c ℭ Cõquirẽtes &c. Videbatur enim eis inconueniens, q Chriſtus moreretur & reſurgeret à mortuis: poſtq; viderant eũ ĩ claritate glorioſa, ad quã alij veniẽt poſt reſurrectionem: ideo terminus reſurrectionis vel finis iam videbat̃ eis cõpletus in Chriſto. e ℭ Et ueniens ad diſcipulos ſuos &c. hic oſtenditur diſcipulorum Chriſti impotentia in hoc q non poterant curare dæmoniacum eis oblatũ. Vbi ſic proceditur: qa circa hanc curationẽ primo oſtenditur diſcipulorũ impotentia. ſcđò Chriſti efficacia, ibi: Qui reſpondens eis dixit: O generatio &c. Tertiò vtriuſq; cã, ibi: Et cũ introiſſet in do. Sententia iſtarũ partiũ patet ex dictis Mat. xvij. exceptis quæ ſequuntur: Et ue. ad diſ. ſu. ſ. quos dimiſerat aſſumptis tantũ ſecum tribus, corã quibus tranſfiguratus fuit. f ℭ Vidit turbã &c. conqui. quia deridebãt eos, eo q tẽtauerant curare dæmoniacũ eis oblatũ & nõ potuerant, vt patet ĩ litera ſequẽti. k ℭ Allidit illũ. i. ad terrã proijcit. l ℭ Et ſpumat &c. Ad oſtendendũ vehementia paſſionis. o ℭ Et cum uidiſſet eum ſtatim ſpiritus &c. Videns enim ſe citò eijciendum, faciebat peius quod poterat.
p ℭ Et inter. nõ ex ignorãtia, ſed vt ex D
reſponſiõe patris appareret oĩbus diuturnitas paſſionis & difficultas curationis, vt ex his miraculum eſſet euidens.
Si quid

⁎ a ℭ Præcepit illis &c. per hoc oſtẽ- Moraliter
dens q ſecreta diuina non niſi debito tempore publicanda. Elias cũ uene. Sequitur: d ℭ Sed dico uobis quia &c. per hoc oſtendit duplicem Eliam, ſicut & aduentũ Chriſti duplicem. Officium primi Eliæ facit homo monens fratrem charitatiuè, ſicut & primus aduentus fuit in manſuetudine. Officium
verò ſecundi facit prælatus corripiens † lacerat.
ex autoritate, quia ſecundus aduẽt⁹ erit in potẽtia & maieſtate. g ℭ Magiſter attu. &c. Per iſtum ab infantia vexatũ à dæmone, ſignificatur peccator ab infantia nutritus peruerſè, ſicut refert beatus Gregorius de puero quinquenni, quem cum teneret pater in ſinu ſuo, vidit dæmones in ſpecie maurorum venientes ad rapiendum ipſum: & tunc deum blaſphemauit, & ſtatim expirauit. Et quoniam in tali ætate creſcente creſcit malicia, ſubditur: h ℭ Habentem ſpiritum mutum &c. Quia talis non audit correctionem ad bonum. i ℭ Qui ubicunq; apprehenderit allidit illum &c. Quia cedit cuilibet tentatiõi dæmonum. l ℭ Et ſpumat. per gaſtrimargiam. m ℭ Et ſtridet dẽtibus. Per iracundiam. n ℭ Et areſcit. per ignauiam. Hunc diſcipuli curare non poſſunt: quia cõtemnit monitiões hoĩm, ſed ſolus deus aliquãdo de gr̃a ſpeciali curat eum. Ideo ſubditur:
⁎ Ego tibi

E ſuos dæmonijs, vnde ſequit: ❡Et frequenter eũ in ignem & in aquã mi. Alij enim ignẽ, alij aquã venerabãt. a ❡Adiuua. Hieronimus. Credulitas noſtra, vt roſtrata lingua infirma eſt, niſi innixta adiutorio dei. Fides cũ lachrymis optata vota capit, vt
Mat.15.c
eſt: Fiat tibi ſecundum fidem tuam. b ❡Surde & mute Spiritui imputat qđ hoĩ præſtat dũ ille audiret, neq; loqueretur qđ peccator pœnitẽs audit & loquit. Exi ab eo, & amplius ne introeas &c. Exiens ab hoĩe nunq; reuertit, ſi cor ſuũ ſeruauerit clauis humilitatis, & oſtiũ obtinuerit homo munitatis, vnde: Eſto mihi in
Pſ.70.a
deũ protectorẽ, & in locũ mu. vt ſal. me facias. c ❡Diſcerpens &c. Hiero. Diſcerpit diabolus appropinquãtes ad ſalutẽ, qđ eſt ei eſca dilecta, quos in ventrẽ ſuũ trahere deſiderat per terrores & dãna, vt Iob. d ❡Factus &c. Iſido. Rab. &c. Sanatis enim dicit: Mortui eñ
Col.3.a
eſtis, & vita veſtra ab. ẽ cũ Chriſto Ie. d. Vnde infirmitas Chriſtianorũ non eſt mors: ſed mortis ſimilitudo. e ❡Hoc. Hier. Stulticia ad luxuriã carnis ptinet & ieiunio ſanat. Ira & ignauia oratione depellit. Medicina cuiuſq; vulneris adhibẽda eſt ei. Nõ ſanat oculũ qđ calcaneũ, ieiunio paſſiones corpis, oratione ſanant peſtes mẽtis. f ❡Occidẽt &c. Proſperis miſcet triſtia, vt cũ venerint, nõ impræmeditatis ferant animis. Si cõtriſtat eos, qa occidẽd⁹ ẽ, debet lętificare qa die tertia reſurrectur⁹ ẽ. g ❡Ignorabant. Nõ tã ingenij tarditate q̃ amore, qa deũ verũ cognouerãt, moriturũ credere nequibant. Et quia eis in figuris loqui cõſueuerat, horrentes eius mortẽ, in his quoq; eũ loqui figuratè putabant. h ❡Capharnaum. Hier. Villa cõſolatiõis: Cõgruit prædictæ ſentẽtiæ;
Iohã.12.d
F occiſus die tertiá reſurget. Granum frumẽti morit, vt multiplici⁹ colligatur: ſi nõ morit, ſolum manet. i ❡Quid in. Hier. In via tractabant de principatu: ſimilis tractatio loco. Principat⁹ enim vi ingreditur, ſic deſeritur, & dũ tenet labitur: & incertũ in qua mãſione. i. in qua die finiat. vnde dicit: Qui vult eſſe primus &c. ❡Be. Hinc exorta videt diſputatio: qa viderãt Petrũ & Iacobũ & Iohãnẽ ſeorſum ductos in mõtẽ, & aliqđ ſecretũ ibi eſſe creditũ eis: ſed & Petro ſicut Matthæus dicit, claues regni cælorũ pmiſſas, & eccleſiã ſup Petrã fidei à qua ipſe nomẽ acceperit ædificandam. Putabant ergo vel illos tres cæteris, vel oĩb⁹ Petrũ eſſe prælatũ. k ❡Et reſidẽs &c. Illi euntes diſputabãt de principatu, & ipſe ſedens docet humilitatem. Principes enim laborant, humiles quieſcunt. Deſideriũ gloriæ vult humilitate ſanare, & priõ ſimplici monet imperio, mox innocẽtiæ puerilis exẽplo. l ❡Cõplexus. Significat humiles dignos eſſe ſuo cõplexu, qui iure poſſunt gloriari & dicere: Læua eius ſub capite meo, & dextera illius am. me. m ❡Quiſquis unũ. Vel ſimpliciter pauperes Chriſti ab his qui velint eſſe maiores, pro eius honore oſtendit eſſe recipiẽdos. Vel ipſos malicia paruulos eſſe ſuadet, vt tanq; pueri ſimplices ſint. n ❡Et quicũq;. Quia in pueris ſe recipi docebat, vt caput in mẽbris, ne putaret hoc ſolũ eſſe quod videbatur, adiunxit: Et quicunq; me ſuſce. &c. o ❡Reſpondit illi. Quia dixerat: quiſquis vnum ex huiuſmodi pu. receperit, me recipit, intelligit Iohannes ꝙ in nomine eius eos non recipiãt, qui nõ ſincere ambulant. vnde ait: ☞ Magiſter

†Mat.17.d
Luc.9.e
&.8.d. &.ſ.
10.e.
Mat.16.c

*inter vos metipſos diſputabatis.

Cant.2.b.
†Mat.20.d et.18.a
Luc.9.ſ
†vltimus
†Mat.18.a
Luc.9.f

a ❡Moraliter. iræ vel libidinis. b ❡Cupiditatis.

ter eum in ignem & in aquam miſit, ut eum perderet. Sed ſi quid potes, adiuua nos miſertus noſtri. Ieſus au

a ❡Libertatem arbitrij indicat.

tem ait illi: Si potes credere, omnia

a ❡Que in nomine Ieſu poſtulantur.

poſſibilia ſunt credenti. Et continuò exclamãs pater pueri cũ lacrymis, aiebat: Credo domine, adiuua

❡Alias ſine in.

incredulitatem meam. Et cum ui-

a ❡Alias credentem.

diſſet Ieſus concurrentem turbam,

a ❡Q. Comminatio potentia eſt.

comminatus eſt ſpiritui immundo dicens illi: Surde & mute ſpiri-

❡Cuius præcipere eſt facere.

tus, ego tibi præcipio, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum. Et clamans & multum diſcerpens eum, exijt ab eo, & factus eſt ſicut mor-

❡Mundo.

tuus, ita ut multi dicerent: quia mortuus eſt. Ieſus autẽ tenens manum eius eleuauit eum, & ſurrexit. Et cum introiſſet in domum, diſcipuli eius ſecreto interrogabant eum: † Quare nos non potuimus eijcere eum? Et dixit illis: Hoc genus in nullo poteſt exire, niſi in oratione & ieiunio. Et inde profecti prætergrediebantur Galileam, nec uolebat

❡Se ibi eſſe.

quenq; ſcire. †Docebat autem diſcipulos ſuos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eũ, & occiſus tertia die reſurget. At illi ignorabant uerbũ, & timebant eũ inter-

❡Villa pulcherrima.

rogare. Et uenerunt Carpharnaum. Qui cum domi eſſent, interrogabat eos: Quid in uia *tractabatis? †At il-

❡Præ verecundia. ❡Quia.

li tacebant. Siquidem in uia inter ſe diſputauerant, quis eorum maior eſſet. Et reſidens uocauit duodecim & ait illis: †Si quis uult primus eſſe, erit omnium †nouiſsimus, & omnium miniſter. †Et accipiens puerum ſtatuit eum in medio eorum. Quem

a ❡Qu. Formam virtutis ſeruent propter me rationis auxilio, quam paruuli gratis beneficio.

cum cõplexus eſſet, ait illis: Quiſquis unum ex huiuſmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: Et quicumq; me ſuſceperit, non me

a ❡Solũ. ❡Suſcepit. ❡Quia inter eum & me nihil diſtat.

ſuſcipit, ſed eũ q me miſit. †Reſpon-

✣ a ❡Si qđ po. Ex quo patet, ꝙ pr erat dubi⁹ in fide dubitãs de Chriſti ptãte. b ❡Oĩa poſ. ſunt cre. Fides enim credẽtis meretur de cõgruo, vt ei det bñficiũ p oĩpotentiã dei. c ❡Credo dñe adiu. qui dixit: Credo: nõ erat oĩno incredulus: ſed vocauit incredulitatẽ ſuam fidei ſuæ imperfectionẽ, quã petebat à Chriſto ſuppleri & perfici. d ❡Surde & mu. Non formaliter, ſed effectiuè, quia in puero obſeſſo auditum impediebat & loquelã. g ❡Et factus eſt ſicut mor. vt per hoc magis declararetur Chriſti virtus: qa ad tactũ Chriſti ſurrexit perfectè curat⁹. i ❡Hoc genus in nul. Dæmones eñ nõ ſunt æquales in virtute naturali: & ideo vnus ab alio põt difficilius expelli. Ad expulſionẽ aũt iſtius requirebatur in expellente ſubiectio carnis ad ſpiritũ, quæ fit per ieiuniũ, & magna eleuatio ſpũs ĩ deũ quæ fit p orõnẽ, talia ãt adhuc nõ erãt ĩ apl̃is qa p tpe illo nõ cõpetebat eis ieiunare, vt dictũ eſt, ſ. c. ij. Nec erãt adhuc ĩ deũ pfectè eleuati: qa fuerũt rudes & impfecti vſq; q̊ receperũt poſt paſſionẽ Chriſti pleniorẽ gratiã ſpiritusſcti. Mat. xvij. dixit illis Chriſtus, ꝙ nõ potuerãt illum eijcere propter incredulitatẽ ſuam: quæ cã ibi eſt expoſita. Et tenendũ, ꝙ vtraq; cã, ſ. illa quæ hic exprimit, & illa quæ in Matthæo ponit, ſimul cõcurrerũt ĩ diſcipulis: propter quas illũ dæmonẽ expellere nõ potuerũt. k ❡Et inde. Hic cõſequẽter exprimit diſcipulorũ Chriſti ſuperbia; vbi priõ exprimit ipſius Chriſti hũiliatio. Scđò exprimit diſcipl̃orũ ambitio, ibi: Qui cũ domi eſſent. Circa primũ deſcribit hũiliatio Chriſti p hoc, ꝙ prædixit eis ignominiã ſuæ paſſiõis, quã volũtariæ erat paſſur⁹: & hoc debebat diſcipl̃is exẽplũ eẽ hũiliatiõis: verũtñ tã q̃ adhuc rudes nõ capiebãt ad plenum verbũ ei⁹. Iõ ſequit. m ❡At illi igno. qa frequẽter loqbat eis in pabolis: propter qđ dubitabãt ſi hoc verbũ eẽt parabolicũ. n ❡Qui cũ &c. Hic reprimit ambitio diſcipulorũ. Et diuidit in ptem pricipalẽ & ĩcidẽtalẽ. Scđa ibi: Et rñdit illi Iohãnes. Et priæ pris pate tſnĩa ex dictis Mat. xviij. exceptis quæ ſequuntur. o ❡Interrogabat eos. Nõ ex ignorãtia, ſed vt ex doctrina ſequenti appereret Chriſtũ nõ ignorare verba quæ dixerũt inter ſe ipſo abſente. p ❡At il. verecũdia ducti. Cui⁹ cã ſubdit cũ dr: q ❡Siqdẽ in. qđ in eis erat verecũdũ & reprehenſibile, cũ magiſter eorũ eſſet humilimus, & immediatè eis prædixerat hũiliationẽ ſuæ paſſiõis. s ❡Rñdit il. Hæc eſt ps incidẽtalis. Ex hoc enim ꝙ Chriſt⁹ dixerat paruulos recipiendos in nomine eius, q̃uis ſint paruæ reputationis: ideo Iohannes mouit quæſtionem de quodam eijciente dæmonia in nomine ✣ Chriſti, qui tñ

G
H
†Mat.17.d
Diuiſio
► At illi ignorabãt verbũ: & timebãt iterrogare eũ.
†Mat.18.a
Luc.9.f
Moraliter
†Luc.9.f

* ❡e Ego ti. Et nõ ali⁹. f ❡Exi ab. qđ fit qñ ex dei adiutorio nõ patit recidiuũ. ad qđ deſignãdũ ſubdit: h ❡Ieſus au. Docebat aũt di. &c. Sequit: l ❡Et occi. Theophil⁹. Poſtq; verò dixerat, qđ erat triſte, adiũxit qđ debet lætificare, vt diſcerem⁹ ex hoc ꝙ poſt ãguſtias lætitiæ ſubſequent. q ❡Siqdẽ in uia &c. Hie. Vbi notandũ, ꝙ illi eũtes diſputabãt de principatu: ipſe verò ſedẽs docet humilitatẽ: qa principes laborãt, & humiles requieſcũt. r ❡Et accipiens pue. &c. Be. In quo malicia paruulos eſſe ſuadet, vt ſimplicitatem ſine arrogantia, charitatem ſine inuidia, deuotionem ſine iracundia conſeruent.

*Magiſter vi

☞ ❡Magiſter ui. quẽ. Qua. Hic in nomine tuo nõ debet ſuſcipi.
A a ❡Et prohibuimus eũ. Putauit eum excludẽdũ à bñficio q nõ vtit officio, ſed docet neminẽ à bono qđ ex parte habet arcẽdũ ſed ad hoc poti⁹ qđ nõ habet ꝓuocãdum. vñ: Nolite prohibe.
Phil.1.c.
b ❡Nolite ꝓhibe. Be. Hinc Apoſtolus: Sed ſiue occaſione ſiue veritate Chriſtus annũcietur, & ĩ hoc gaudeo ſemper & gaudebo. Tales quanuis ſigna faciãt, & ob aliorũ ſalutem cenſeãtur eſſe non prohibendi, non tñ eis ſecura cõſcia. Immo cũ dixerit: In noĩe tuo
Matt.7.d.
ꝓphetauimus, & dæmonia eiecim⁹, &c. dicet eis: quia nunquã noui vos: diſcedite à me qui operamini iniquitatem. Itaq; hæreticis & ſchiſmaticis & malis catholicis non ſacra cõia in qubus nobiſcũ ſunt nõ cõtra, ſed diuiſionẽ paci veritatiq; cõtrariã q̃ aduerſũ non ſunt, & dominũ nõ ſequunt nobiſcũ, deteſtari & prohibere debemus. c ❡Frigidæ. ne paupertate & penuria lignorũ aliqs ſe excuſet. Sil̃r dicit apl̃us ad Gal. Cõicet aũt is q cathechizatur verbo ei qui ſe. ca. in oĩb⁹ bonis. Et ne quis ſe paupertate excuſet ait: Nolite erra. deus non ir. Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet. d ❡Et quiſ. ſcan. Quãq; hoc generale ſit: põt tamen ſecundum conſequẽtiã ſermonis contra apoſtolos dici, q de primatu diſputabãt & eos quos ad fidem vocabãt, exemplo ſuo perdere poterant. ❡Beda. Nota qđ
B in bono opere noſtro aliquando cauendum eſt ſcandalum proximi, aliquando pro nihilo habendum: In quãtũ ſine peccato poſſumus, vitare proximorũ ſcandalum debemus. Si aũt ꝓ veritate ſcandalũ ſumitur, vtilius naſci permittitur q̃ veritas relinquatur. e ❡Mola aſinar. Hiero. Secundũ morem prouinciæ. Hæc enim pœna maiorum criminum erat. Et reuera eſt meli⁹ innoxium pœna atrociſſima tẽporali tñ finire vitã corporeã, q̃ lædendo fratrem mortẽ aĩæ mereri ꝑpetuã. Per molã aſinariã ſecularis vitæ circuit⁹ & labor, p pfundũ maris, extrema damnatio. Melius eſt vt ſol⁹ ꝑeat ſub habitu exteriori, nõ ſimulando ſe bonũ, q̃ ſimulãdo ſe bonũ corrumpere alios. Leui⁹ ergo ẽ ſi ſub exteriori habitu ad mortẽ terrena acta conſtringãt, q̃ ſi ſacra officia culpã cæteris imitabilẽ demõſtrẽt qa ſi ſol⁹ caderet, tolerabilior vtcũq; eũ inferni pœna cruciaret. f ❡Et ſi ſcã. Quia ſuprà docuit, ne ſcandalizemus eos q credũt in eũ, admonet q̃tũ debemus eos cauere qui ſcandalizãt. ❡Scãdalon Græcè offendiculũ vel ruina vel impactio pedis. Vel vt alij, ſcrupul⁹. Ille ergo ſcandalizat fratrem, qui ei dicto vel facto occaſionẽ ruinæ præbet. g ❡Manus tu. Amicus, cuius ope & conſilio indigem⁹ quotidie. Sed ſi hic lædere in cauſa animæ voluerit: excludẽdus eſt à noſtra ſocietate, ne ſi cum perdito in hac vita partem habere volumus, ſimul cum illo pereamus. h ❡Quam duas ma. Hier. Duæ manus principatus, humilitas & ſupbia. Abſcide ſuperbiam, tene humilem principatum. i ❡Vbi uermis. Beda. Fœtor vermium de corruptione carnis & ſãguinis, iõq; caro recens ſale cõditur, vt exiccato hũore ſanguineo, ꝟmis eſſe nequeat. Caro ergo & ſanguis ꝟmes creant, qa delectatio carnalis cui cõdimẽtũ cõtinẽtiæ nõ reſiſtit, pœnã luxurioſis generat æternã. Debemus ergo corp⁹ cõtinentiæ ſale, & mentem cõdimento ſapiẽtiæ ab erroris & vitiorũ labe caſtigare.

☞ Omnis eñ

Gal.6.b.
Ibidem
†Matt.5.e. &.18.a.
† mancũ, mutilũ

dit illi Iohannes, dicens: †Magiſter uidimus quendam in nomine tuo eijcientem demonia, qui non ſequitur nos: & prohibuimus eum*. Ieſus autem ait. Nolite prohibere eum. Nemo eſt enim qui facit uirtutem in nomine meo, & poſſit cito malè loqui de me. Qui enim non eſt

a ❡Q. dico: quiſquis vnum ex huiuſmodi &c. ſed ne paupertatis excuſationem prætendant. Quiſquis enim.

aduerſum uos, pro uobis eſt. Quiſquis enim potum dederit uobis cali-

a ❡Leuiſsimo enim præcepto excuſationem diluit.

cem aquæ frigidæ in nomine meo, quia Chriſti eſtis, amen dico uobis, non perdet mercedem ſuam. Et quiſquis ſcandalizauerit unum ex his

a ❡Magni nullo modo mouentur: puſilli occaſiones quærunt.

puſillis credentibus in me, bonum eſt ei magis, ſi circumdaretur †mola aſinaria collo eius, & in mare mitteretur†. Et ſi ſcandalizauerit te manus tua, abſcinde illam. Bonum eſt

❡Quia. ❡Sine cupito principatu.

tibi † debilem introire in uitam, q̃ duas manus habentem ire in ge-

a ❡Inferni pœnas enumerat, vt exterreat.

hennam in ignem inextinguibilem,

a ❡Putredo gehennæ. ❡Conſcientia fera. ſ. dolor interius accuſans eos.

ubi uermis eorum non moritur, &

a ❡Hiero. pœna exterius ſæuiens inconſumpta. vnde propheta: Ambulate in lumine ignis veſtri, in flammis quas ſuccendiſtis vobis. b ❡Amicus neceſſarius cuius tibi ĩ quotidianis vſibus ſeruit diſcurſus.

ignis non extinguitur. Et ſi pes tuus

a ❡Cum corrigere nequeas, amputa a ſocietate tua.
b ❡Quia.

te ſcandalizat, amputa illum. Bonum eſt tibi, claudum in uitam æternam introire, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis: ubi uermis eorũ non moritur, & ignis non extinguitur.

a ❡Qui tibi prouidet. ❡In oculo: noſtri carnaliter amici, ſpiritualiter aduerſarij ſignificantur.

Quod ſi oculus tuus ſcandalizat te,

❡Quia.

eijce eum. † Bonum eſt tibi, luſcum introire in regnũ dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis: ubi uermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

dò, prohibitio ſcandali, ibi: Et quiſquis vnũ de puſillis, &c. tertiò, declaratio cuiuſdam dicti, ibi: Omnis eñ igne ſalietur. Circa primum eſt duplex modus dicendi. Dicunt enim aliq ꝙ iſte de q̊ quæſiuit Iohannes, non erat fidelis. Aliqui enim infideles videntes per experientiam nomen Chriſti ꝟtuoſum in noĩe ei⁹ eijciebãt dæmones, vt habetur Act. xix. Dicit tñ Chriſt⁹ ꝙ ille qui ſic facit, nõ eſt prohibẽdus: qa talis eiectio dæmonis facit ad declarationem virtutis Chriſti. Nec etiã talis (licet ſit infidelis) habet frontẽ loquendi cõtra fidem Chriſti, cũ glorietur de ſignis in nomine eius factis. & hoc eſt quod ſubdit: b ❡Nemo eſt enim qui fa. uir. ĩ nom. Infideles enim aliqui bene ĩ aliquib⁹ conueniũt cũ fidelibus, vt qđ de⁹ ſit vn⁹ & hmõi: & in talib⁹ ſunt cũ eis, licet non in alijs. Alij verò dicũt, ꝙ iſte de quo Iohãnes quæſiuit, erat fidelis credẽs ĩ Chriſtum. & ĩ hoc dicit Chriſoſto. verũtamẽ nõ erat tãtæ perfectionis, ꝙ vellet ſequi Chriſtũ & diſcipulos eius in modo viuẽdi, ſicut nec modo omnes fideles volunt ſequi Chriſtum per religionis ingreſſũ. Et talis etiã nõ eſt prohibendus, quia bñficia diuina non ſolũ dantur per maiores ſed etiã aliquando p minores & imperfectos: vt in hoc etiam declaretur virt⁹ nominis Chriſti, quæ per magnos & puos indifferẽter poteſt operari. Et quia tales imperfecti aliquando ad tempus credũt, & in tempore tentationis à fide recedũt, ideo ſubditur: Nemo eſt enim qui facit uirtutem in nomine meo. Quia ſi aliquis imperfect⁹ fecerit miracula in nomine Chriſti, & poſtea recedet à fide, non habet frontem loquendi contra Chriſtũ in cuius nomine fecerat miracula, de quibus gloriabatur. Et quia non ſolũ ĩ nomine Chriſti fienda ſunt miracula, ſed etiam opera meritoria, ideo ſequitur: c ❡Quiſquis enim potum dederit uobis calicem aquæ frigidæ. Hoc dicit, ad oſtẽdendum, quòd quilibet quãtũcũq; pauper poteſt aliqua pietatis opera facere; quia potum aquæ frigidæ poteſt dare quilibet quãtũcũq; pauper. d ❡Et quiſquis ſcandalizauerit unum ex his pu. Hic conſequenter ponitur prohibitio ſcandali. Et patet ſententia ex dictis Matt. xviij. excepto quod ſequitur: f ❡Vbi uermis eorum non morit. & ignis non extin. i. aculeꝰ vel remorſus conſciæ, qui cõtinuè affliget dãnatos.

✣ Omnis eñ

C
† Luc.9.f.
*quia nõ ſequit nos
† lapis molaris
D

* a ❡Magiſter uidimus quendam in nomine tuo eijcientẽ dæ. Per iſtum qui nõ erat de ſocietate apoſtolorum ſignificat laicus bonus, qui non habet prædicandi officium, tamen bonis verbis & exemplis agit ad expulſionem dæmonis de cordibus proximorum: q̃uis non ſequatur Chriſtum per ſtatum religionis & clericatum. d ❡Et quiſquis ſcãdalizauerit unum ex his puſillis credẽti. in me. Grego. Per molam aſinariam ſecularis vitæ circũitus & labor exprimitur. Per profundum maris extrema damnatio deſignatur. Qui ergo ad ſecularitatis ſpeciem deductus, ꝟbo cæteros deſtruit vel exemplo, melius profecto erat vt hunc ad mortem ſub exteriori habitu terrena acta conſtringant, quàm ſacra officia ĩ culpa cæteris imitabilem demonſtrarent: quia nimirũ & ſi ſolus caderet, vtcunque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret. e ❡Et ſi ſcandalizauerit te manus tua abſcide illam & cæte. Sanctus Iob vigeſimonono. c. dicit: Oculus fui cæco & pes claudo, id eſt conſiliarius ignorantium & adiutor impotentum. Ergo manum abſcindere, & oculum eruere ne ſcandalizent, eſt hominem quantumcunque ſibi vtilem in tẽporalib⁹ à ſua ſocietate expellere, ſi ſit ſibi ad periculum ruinæ ĩ ſpũalibus.

Moraliter
†Mat.18.b

*Omnis enim

Nicolaus de Lyra

✣ Chriſti q tñ nõ erat de ſocietate eius, quẽ ꝓhibuerãt diſcipuli: vtrũ bene vel malè feciſſent ad ſciendũ ſi eſſent hoc al̃s facturi in caſu conſimili. Et circa hoc primò ponit reſponſio Chriſti. ſecundò, p

a ❡Omnis enim igne. Quia tertio mētionē fecit ignis & vermis, oſtēdit quō vtrūq; valeamus vitare. Omn.en.ig. Mirè dictum ē: Qđ em̄ ſale ſalit̄, vermis putredinē arcet. Qđ verò igne.i. ī igne, aſpſo ſale carnē q̄q; cōſumit. Hęc ſcđm legē ī hoſtijs fiebāt quę ī altari cremabātur, vbi in oī victima & ſacrificio ſal offerri præceptū eſt. Sal dulcedo ſapię, ignis, ſcti ſpūs gr̄a. Oīs e.ig.ſal. qa omnis elect⁹ ſapiētia conditur, vt digna victima dei efficiat̄ altarib⁹. vnde bene addit: b ❡Oīs ui.ſa.ſal. Ille em̄ verè domini victima eſt q corpus & aīam à vitijs emūdando per amorē ſpūſſcti deo cōſecrat: Nec ſolum ſale aſpergit̄, ſed igne cōſumit̄, qn̄ nō peccati tm̄ cōtagio pellit̄, ſed etiā præſentis vitæ delectatio tollit̄, & futurę vitæ cōuerſatio tota mēte ſuſpirat̄. vnde: Nr̄a cōuerſatio in cælis eſt, Et, Obſecro p miſericordiam dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam ſctām, &c. Aliter. Altare dei, cor bonorū: hoſtiæ & ſacrificia, bona opera fideliū. In oīb⁹ ſacrificijs ſal, qa nullum opus bonum ſine ſapīa. Ignis ſacrificia ī altari cōſumit. de q̊: Ipſe vos baptizabit in ſpūſctō & igne. Vel, ignis, tribulatiōes. Reſpicit hoc ad ſuperiora, vbi ſcandalizantia mēbra euelli præcepta ſunt: quia hoc eſt igne ſalliri, & tentationibus exerceri ob Chriſti amorē dilectos & pximos nobis abnegare. Oīs ui.ſa.ſal. Hiero. Victima genus hūanū, qđ hic ſapīæ ſale vel rōne ſallit̄, dū corruptio ſāguinis, cuſtodia putredinis, & mater vermiū hic cōſumit̄, & poſt purgatorio igne examinabitur. c ❡Quod ſi ſal.i. ſi qs ſemel cōdimentis veritatis refectus ad apoſtaſiam redierit, q̊ alio doctore corrigit̄? q eā quā guſtauit ſapientiā, vel aduerſis territus, vel proſperis illectus reſpuit̄. Vnde: Quis medebitur incantatori à ſerpente percuſſo? In hoc Iudā & ſocios eius ſignificare creditur, qui philargiria corruptus, & apl'atū perdere, & dn̄m tradere nō dubitauit. ❡Quia autem ſunt multi q̄s dū maior ſcīa erigit, ab aliorum ſocietate diſiungit, & q̊ plus ſapiunt, eo plus à concordiæ virtute deſipiunt, ſubiungit: d ❡Habete in uobis ſal & pa. Bed. Habere ſal ſine pace, non virtutis eſt donum, ſed damnationis argumentum. Quo enim q ſ que melius ſapit eo deterius delinquit.

Leui.2.d. †Matt.5.b. Luc.14.g. Phil.3.d. Rom.12.a. Mat.3.c. Eccle.12.c. F

a ❡Gratia ſpiritusſancti vel tribulatione. b ❡Aſperſo ſale ſicut in hoſtijs fiebat.

Omnis enim ignē ſallietur, & omnis uictima ſalē ſallietur. Bonum eſt ſāl.

a ❡Humanum genus. b ❡Purgatorio igne.

a ❡Sapientia. ❡Hie. Bonum eſt verbum dei audire, ſale ſapientię cor condire, immo cum apoſtolis ſal eſſe.i. alijs ſapientiam miniſtrare. b ❡Hiero. Sal inſulſum eſt qui amat principatum, qui increpare non audet nec confiteri, ne de ſynagoga eijciatur, diligens gloriam hominis magis q̄ dei.

† Quod ſi ſal inſulſum fuerit, in quo illud condietis? †Habete in uobis ſāl, & pācem habete inter uos.

a ❡Iuſticiam. ❡Hiero. Sal correctionis amor proximi temperet, & dilectionem ſal iuſticię condiat. b ❡Dilectio nem. ❡Qui ſapienter loquitur, magnopere metuat, ne eius eloquio vnitas rumpatur.

Cap.X.

Et inde exurgens uenit in fines Iudęę *ultra Iordanē: & conueniunt iterū turbæ ad eum: & ſicut conſueuerat iterū docebat illos. Et accedentes Phariſęi interrogabāt eum ſi

❡Hoc.

licet uiro uxorē dimittere: tentātes eū

nis acqrit̄ ſal diſcretiōis. b ❡Et o. ui. Sicut em̄ ī lege veteri ſal ponebat̄ ī oī ſacrificio dei, ſic in omni opere bono requirit̄ diſcretio. c ❡Bonū eſt ſal.i. diſcretio bona eſt, p quā opera hūana habent bonitatē. d ❡Quod ſi ſal.inſul.fu. Hîc accipitur ſal p hoīb⁹ diſcretionē hn̄tib⁹, eo q aliqs excellens ī aliq̄ pprietate nō ſolū denominat̄ ab ea cōcretiuè, ſed etiā abſtractiuè ſicut notabiliter liberalis vł ſapiēs dr̄ ipſa liberalitas vel ſapīa. Et p talē modū loqndi Chriſt⁹ dixit apl'is q cęteros pręcellere debebāt ſapīa: Vos eſtis ſal terrę, Matt.v.b. Dicit ergo Saluator: Quod ſi ſal.inſ. qa ſi ille q debet alios dirigere p eminentiā ſuæ diſcretiōis & ſapīæ, fuerit inſulſus p defectū diſcretiōis, iſte defect⁹ redūdat ī alios. e ❡Habete ī uo.ſ.i. diſcretionē. f ❡Et pa.ha.ī u.q.d. p ſapiētiā pax inter hoīes acquirit̄, & etiā conſeruatur.

G

* a ❡Oīs e.ig.ſal. Per ignē intelligere poſſumus ſpūſſctī ꝟtutē, q dat⁹ fuit apoſtolis in ſpecie ignis p quē oīs ſaliet̄, qa ſ.ſed cū rector. eius diſcretiōe ad bonū dirigit̄: qa ſicut dicit̄ Sap.xiij. Incertę ſunt prouidentiæ noſtræ. b ❡Et oīs ui.ſa.ſal.i. opus deo acceptū condit̄ ſpūſſctī directione. d ❡Qđ ſi ſal.inſu.fu.i. ſi humana diſcretio careat ſpiritusſancto, non proficit, ſed aliquando magis officit quia facit hominem nimis confidere de ſeipſo.

Moraliter †43.di.c.1. Iohā.1.a. * per locū qui eſt

❡In ca.ix. vbi dicit̄ in poſtil. Et ſilr̄ claritas gloriæ quā tunc in corpore ſuo habuit, eſt in extremitate corporis.

ADDI. Quod figura ſit ī extremitatibus corporis, patet ex definitiōe. Figura em̄ ē quę termino vel terminis comprehēditur, vt ait Geometra: Sed q ſilr̄ ſe habeat claritas glorię vt ſ. ſit tm̄ in extremitatib⁹ corporis, hoc nō eſt verū. Claritas em̄ gloriæ nō ſolū extremitates cōtinet, ſed totū corpus penetrat, cū totū ſit gl'oſū, ſicut & totū agile. Et iō ī trāsfiguratiōe legit̄: reſplenduit facies ei⁹ ſicut ſol. Sed cōſtat, q claritas ſolis nō eſt tm̄ ī extremitatib⁹ ei⁹, ſed etiā in oīb⁹ partib⁹ ſuis itrinſecis. Rō aūt q̄re aſſūptio claritatis trāsfiguratio dicit̄, licet figura nō mutet̄, eſt, qa ſicut color (q pticipat claritatē imperfectè) in ſuperficiè corporis colorati attēdit̄, ſic & claritas quę eſt pfectè lucida, in ei⁹ ſupficiè attēdi pōt. H

REPLICA. In ca.ix. vbi dr̄ de trāsfiguratiōe, poſtil. dicit claritatē trāsfigurati fuiſſe ī forma & figura corporis, p conſequēs in extremitate. Bur. āt dicit hoc non eſſe verum: qa vt inquit, claritas gloriæ non ſolū extremitates continet ſed totū corpus penetrat, cū totū corpus ſit glorioſum, ſicut & totū agile. Sed Burg. hic vnum ſupponit ſatis dubiū, q videlicet corpus Chriſti in trāsfiguratione fuerit glorioſum: non fuit verè paſſibile & formaliter: qđ cū glorioſo corpe ſimul ſtare nō pōt qa oē corpus glorioſum impaſsibile eſt. Cū enim Chriſti trāsfiguratio fuit facta ad oſtendendū gloriam reſurrectionis ipſis apl'is, quorū oculi pfundū corporis videre non potuerūt, ſed ſolū ſupficiē corporis & figurā, ſufficere debuit claritas extremitatū. Et dato, q redundantia gl'iæ in corpus paſsibile ex ſingulari diſpenſatione fuerit penetratiua, ab oculis tamē non glorificatis videri nō potuit, niſi ſuperficietenus, niſi Burg. aliud ponat miraculū circa miraculū qđ cōiter ponit̄ in amotione obicis redūdantiæ gl'iæ.ſ. q oculi aplorū fuiſſent miraculoſè eleuati ad videndum claritatē exiſtentē in profundo corporis. ❡Nec rō Burg. concludit, q̄ vult ex lr̄a q reſplenduit facies eius ſicut ſol. Sol autē habet claritatē non mō in ſuperficie, ſed etiam in profundo. nam ſecundum Burg. in multis locis ſimilitudo non eſt recipienda oīmodè, qa alſ. ſſet identitas non ſimilitudo, quæ currat quatuor pedibus. Argumentū aūt à ſimili non valet generaliter; quia ſtat faciem Chriſti ſicut ſolem reſplenduiſſe, & tamen claritatē tm̄ ſuperficietenus habuiſſe.

GLOS. ORDI.

Et inde ex. Hucuſq; ea quæ in Galilęa fecit & docuit: Hinc narrat quæ in Iudæa fecit & docuit & paſſus eſt. Et primò quæ trans Iordanem ad orientem deinde: quæ cis Iordanē, quando venit Iericho, & Bethaniam & Ieruſalem. Cum enim omnis Iudæorum prouincia generaliter ad diſtinctionem aliarum gentium Iudęa dicta ſit, ſpecialius tamen meridiana plaga dicitur Iudæa ad diſtinctionem Galileæ, Decapolis, & cæterarū in eadem prouincia regionū. f ❡Phariſæi inter. Magna diſtantia inter turbas & Phariſæos. Hæ conueniunt, vt doceantur, & infirmi curentur, ſicut Mathę⁹ apertè dicit: Illi vt tentando decipiant. Has enim deuotio pietatis, illos adducit ſtimulus liuoris. g ❡Si licet ui. Bed. Cornuto ſyllogiſmo tentauit, & quidquid reſpondeat capere putant. Si dicit dimittendam & aliam ducendam, pudicitiæ prædicator ſibi videtur cōtraire. Si non dimittēdā, reus ſacrilegij, & contra doctrinam Moyſi, & per Moyſen contra doctrinam dei facere. Igit̄ dominus rn̄ſum ſic tēperauit, vt trāſeat decipulam, ſcripturam ſanè intellectā in teſtimoniū adducens & naturalē legē, primamq; dei ſn̄iam ſcđę opponēs: quę nō voluntate dei, ſed peccātium neceſsitate cōceſſa eſt.

Cap.X.

Ad duriciam

Nicolaus de Lyra

a ❡Oīs e.ig. Hic ponitur declaratio cuiusdam dicti. Dixerat em̄ Chriſtus, q ad euitandū ſcandalum pes eſſet amputandus & manus & oculus eruendus. Quæ quidem mutilatio non eſt intelligēda p abſciſionē vel erutionē alicuius membri, ſed p reſtrictionē ab actu malo, qđ fit p macerationē carnis & diſciplinā: vbi neceſſaria eſt diſcretio ſapię. vn̄ dicitur: Oīs enim ig.ſal. In q̊ docet modū acquirendi diſcretionē ſapientiæ, quæ acqrit̄ tribulationis igne. qa vexatio dat intellectū: & hoc eſt q dicitur: Oīs enim igne ſa.i. tribulationis igne ſapiens efficietur. Sicut enim p ignē decoquentem materia conuertitur in ſal, ſic per ignem tribulationis acquiritur

NIC. DE LYRA. Cap.X.

Et inde ex. Hîc ponit̄ cōfutatio Phariſæorū de aliqb⁹ in lege pmiſsis. & priō, deſcribit̄ cōfutatio Phariſęorū. ſecundò ſa

Morali. g ❡Et inde ex. ſequitur; h ❡Si licet uir. Vxor iſta poteſt ītelligi ſapīa philoſophica: & hęc nō eſt à doctorib⁹ theologis ſimplr̄ repellēda: nā ī multis valet ad fidei cōſolationē, & diſputando cū hæreticis ad ei⁹ defenſionē: ſed ſi fornicat̄ eſt repudiāda. Et hoc fit, quando pter rationes philoſophicas incipit quis du *bitare de fide

Moraliter

a ❡Ad duri.c. Be. Nūquid deus cōtrarius ſibi ē, vt aliqd āñ iuſſerit, & idem poſt nouo fregerit imperio? Nō. Sed Moyſes vidēs propter deſideriū ſcđarū nuptiarū vxores prīas īterfici, aut ī malā vitā duci, maluit indulgere diſcidiū ppt̄ diſcordiā, q̄ p odia & homicidia pſeuerare nuptiarū copulā. b ❡Ete. Prēmiū nuptiarū eſt è duob⁹ vnā carnē fieri. Caſtitas iūcta ſpūi vn⁹ ſpūs efficit̄. c ❡Hō nō ſe. deſiderio ſcđę vxoris. De⁹ ſeparat q cōiūgit, qn̄ ex cōſenſu vtriuſq; ppt̄ ſeruitutem dei (eo q tp̄s breue ſit) ſic hn̄t vxores q̄ſi non habentes. d ❡Etī d. Hiero. Nō diſcipuli interrogauerūt prius, ſed Phariſęi. Sed ſcđa interrogatio ab alijs, i. ab apl'is iterū dicta eſt, qa de eadē re de q̄ Phariſęi. ❡Hiero. Iterata ſententia ꝟbi, nō faſtidiū, ſed eſuriē & ſitim præſtat, vnde: Qui me cōmedūt, adhuc eſuriūt, & q me bibūt, adhuc ſitiunt. Melliflua ſapię eloquia guſtata, diligē.ib⁹ multimodū ſaporem reddūt. Qđ ſignificatū eſt qn̄ dn̄s pluit manna ad mādūcādū, ſub ſole liqueſcens, vt ē hoc Fulgebūt iuſti ſicut ſol ī regno pr̄is eorū. Ad ignē durat̄, vt panis cor hoīs cōfirmet, vt eſt Si qs vult poſt me venire, &c. e ❡Quicūq; dimiſe. Beda. Matthæ⁹ pleni⁹: Quicunq; dimiſerit vxorē ſuā, niſi ob fornicationē & aliā duxerit, mœchat̄. Vna ergo ſolūmō cauſa eſt carnalis, fornicatio: vna ſpūalis, timor dei, vt vxor dimittat̄, ſicut multi religiōis cā feciſſe legūtur. Nulla aūt cā eſt dei lege præſcripta, vt alia ducat̄ viuēte ea q̄ eſt relicta. f ❡Diſcipuli au.co.of. Nō qa nollent eis & manu & voce Saluatoris benedici, ſed nōdū plenā fidē habētes putabāt eū morè hoīm offerentiū importunitate laſſari. g ❡Taliū e.eſt. Talium ſignificanter dicit, nō iſtorū. Q. dicat: Mores regnāt, nō ętas. His pmittit̄ regnū cęlorū q ſimilē habēt ſimplicitatē & innocentiā, quibus cōgruit illud Apoſtoli: Nolite effici paruuli ſenſibus, ſed malicia paruuli eſtote. h ❡Quiſqs non. Qui non perſeuerat ī ira, læſus nō meminit, vidēs pulchrā mulierē nō cōcupiſcit, non aliud habet in ore, aliud ī corde. Q. Si tales non fueritis, non intrabitis ī regnū cælorū. i ❡Regnū dei. Id eſt, doctrinā euāgelij ſicut paruuli accipere iubemur, i. ſicut paruulus doctorib⁹ nō cōtradicit, rōnes aduerſus eos nō componit, ſed fideliter ſuſcipit, cū metu obtemperat & quieſcit: ita & nos obediēdo ſimplr̄, & ſine oī cōtradictione verba domini debemus ſuſcipere. k ❡Procurrēs q.g. Be. Audierat credo iſte à dn̄o tm̄ eos q volūt paruulis eſſe ſimiles ītroitu regni cęleſtis eſſe dignos, & iō certior eſſe deſiderat. nō p parabolas ſed aptè: quibus operū meritis vitam æternā conſequi poſsit. l ❡Quid me di. Bed. Quia magiſtrum vocauerat bonū, & nō deū, vel dei filium, diſcit quēuis ſanctum hominem, comparatione dei non eſſe bonum. De quo: Confitemini domino quoniam bonus. Vnus autē deus bo.., nō pater ſolus, ſed & filius, qui dicit: Ego ſum paſtor bon⁹. Et ſpūſanct⁹ bon⁹ eſt de quo: Pr̄ de cęlo dabit ſpm̄ bonū petētib⁹ ſe. Vna. ſ. & indiuidua trinitas, pater & fili⁹ & ſpūſanctus, ſolus & vnus deus bonus eſt. Non igitur bonū ſe negat, ſed deū eſſe ſignificat. Nec ſe magiſtrum bonum nō eſſe, ſed abſq; deo, nullum bonum eſſe teſtatur. m ❡Ne adul. Bed. Hęc eſt puerilis innocētiæ caſtitas, quæ nobis imitanda proponit̄, ſi regnum dei intrare velimus. Notādum ſanè, quòd iuſticia legis ſuo tempore cuſtodita, nō ſolū bona temporalia ſed etiam vitam conferebat æternā. n ❡Magiſter omnia. Bed. Non putandus eſt voto tentantis (vt quidam putāt) dominum interrogaſſe, & de ſua vita mentitum eſſe, cū legis mandata cuſtodiſſe

A Rupudij libellū quare Moyſes permiſit. †Deu.24.a Mat.5.e.& 19.a. 1.Cor.7.e. † creatiōis Eccle.24.c. † vna caro vł in carnē vnam. Exod.16.e. Matt.13.f. Luc.9.c. Matth.5.e Separatiōis cōiugatorū cauſa ſola eſt fornicatio. B † increpabant 1.Co.14.d. Pſal.106.a. Iohā.10.b. Luc.11.b.

At ille reſpondens dixit eis: Quid uobis pręcepit Moyſes? †Qui dixerunt, Moyſes permiſit libellum repudij ſcribere, & dimittere. Quibus reſpondens Ieſus, ait: Ad duri

a ❡Moyſes. Q. Hominis eſt cōſiliū, non dei impīū.

ciam cordis ueſtri ſcripſit uobis præceptū iſtud. Ab initio

❡Non feminas. In hoc oſtendit ſecunda eſſe vitanda coniugia.

autem †creaturæ, maſculū & fœminam fecit eos deus. †Propter hoc relinquet homo patrem ſuum & matrē, & adhærebit ad uxorē ſuā, & erūt duo †in carne una. Itaq; iā non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo

❡Non ad vxores. ❡Non tres.

a ❡Faciendo vnam carnem viri & fœminæ.

deus cōiūnxit, homo nō ſeparet. Et in domo iterū diſcipuli

❡De quo phariſæi.

eius de eodē interrogauerunt eum. Et ait illis: † Quicūq; dimiſerit uxorē ſuam, & aliā duxerit, adulteriū committit †ſuper eā. Et ſi uxor dimiſerit uirum ſuū, & alij nupſerit, mœchatur. Et offerebānt illi †paruulos, ut tāgeret eos: diſcipuli autē †comminabātur offerētibus. Quos cùm uideret Ieſus, indignè tulit. Et ait illis: Sinite paruulos uenire ad me: & ne prohibueritis eos. Talium enim eſt regnum dei. Amen dico uobis: Quiſquis non receperit regnum dei uelut paruulus, non intrabit in illud.

a ❡Forſan quia paruulum ſtatuerat in medium diſcipulorum, & complexatus fuerat.

❡Vere talium, quia amen dico vobis.

❡Vt ſignificet tales ſua dilectione & gratia & benedictione eſſe dignos.

Et complexans eos, & imponens manus ſuper illos, benedicebat eos. Et cùm egreſſus eſſet in uia, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum, dicens: † Magiſter bone, quid faciam, ut uitam æternam †percipiam? Ieſus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi unus deus. † Præcepta noſti: ne adulteres, ne occidas, ne fureris, ne falſum teſtimonium dixeris, ne fraudem feceris, †honora patrem tuum & matrem. At ille reſpondens ait illi: Magiſter, omnia hæc obſeruaui à iuuentute mea. Ieſus autem

❡Comparatione dei.

a ❡Qui ſolus bonus ex ſe, alij per ipſum boni.

ſecundò ſacerdotū. ſe. ca. Prima in duas: quia primò deſcribitur Phariſæorū confutatio, ſecundò diſcipulorū inſtructio ibi: Et offerebant illi paruulos. Sententia primę partis patet ex dictis Mat.xix. Licet enim Matthęus idē factum ſub alio referat ordine, non tamen differt q̄tū ad veritatem, vt dicit Aug. & hoc inuenitur frequenter in vete. Teſta. vtpotè libris Reg. & Para. q eadē dicta & facta exprimūt̄ hic & ibi, ſub alio tn̄ ordine. a ❡Quid uo.p. Mat.xix. dicit q Phariſæi hoc dixerunt Chriſto q̄ſi ei obijciēdo. Et dicendū, q Chriſtus priō quęſiuit hoc ab eis, vt hîc dicitur: qa anteq; diceret ſuā ſententiā: volebat q audiret̄ eorū falſa opinio, q̄ credebāt hoc eſſe licitū: & ideo tunc quaſi obijciendo dixerunt. b ❡Moyſes permi. &c. Et in do.ite.di. quia diſcipuli adhuc rudes ad plenū non intellexerunt verbū Chriſti. iō cū veniſſent ad domū iterum interrogauerūt eū, & ipſe idem reperijt qđ prius dixerat in pn̄tia Phariſæorū. c ❡Et offere. Hîc conſequenter deſcribitur inſtructio diſcipulorum. & primò ponit̄ dicta inſtructio, ſecundò inſtructionis confirmatio, ibi: Et pficiſcente eo de Ier. Prima in tres: quia primò inſtruit diſcipulos de humilitate, quæ eſt fundamentū aliarū virtutū. ſecūdò, de volūtaria paupertate, ibi: Et cū egreſſus eſſet. tertiò, de tolerāda aduerſitate, ibi: Et aſſumens iterū duodecim. Primū autem docet per hoc qđ dicit nullū intrare in regnū cęlorū, niſi puerū, i. hūilē, eo mō loquēdi quo dicitur. j. Reg.xv.c. Cū eſſes paruulus in oculis tuis. Et patet ſententia ex dictis Matth.xix. g ❡Et cū egreſ.eſſet. Hîc conſequenter docet diſcipulos de volūtaria paupertate. Circa qđ primò mouet̄ quæſtio, ſecūdò ponit̄ quęſtiōis ſolutio, ibi: Ieſus autem dixit ei. In qua ſolutiō: Chriſtus primò oſtendit quid ſit neceſſariū ad ſalutē, videlicet obſeruatio mādatorū. ſcđò, qd reqrit̄ ad maiorē pfectionē q̄ cōſtitit ī obſeruatione cōſiliorū, ī q pfectione, primum eſt abrenuntiatio tpalium, vt qs liberè poſsit ſequi Chriſtum. & hoc ponitur ibi: Ieſus autem intuitus, &c. Sentētia duarū partium primarum patet ex dictis Matt.xix. l ❡Ieſus autem intuitus. Hîc docetur voluntaria paupertas. & primò quantū ad eius perfectionem. ſecundò, quantū ad eius difficultatem, ibi: Qui contriſtatus. tertiò. quantū ad eius remunerationem, ibi: Et poſt hæc cœpit ei pe.di. Sententia iſtarum partium patet ex dictis Mat.xix. exceptis quæ ſequuntur: Ieſus autē in.eſt eum & di.ei. Propter bonam conſeruationem ſuam pręteritam, oſtēdit ſibi vultum amicabilem. Verūtn̄ ad pfectionē maiorē nō potuit aſcēdere pptet īpedimētū diuitiarū. Aliqui em̄ ſunt apti ab bn̄ viuēdū in.inſe

*bitare de fide quę eſt ſuprà rationē. c ❡Et offere. Paruuli poſſunt dici pauperes & generis infimi. per diſcipulos autem impedientes ne offerātur Chriſto, ſignificātur eccleſiæ rectores vł religioſi, qui propter paupertatē vel generis infirmitatem repellunt eos à debita promotione vł receptione ad religiōem cum tamen aliâs ſint apti: propter quod impidientes arguuntur ore Chriſti. ideo ſubditur: d ❡Talium eſt r.dei. Matth.v. Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum, &cæte. e ❡Quiſquis non re.re.dei ue.par. id eſt ſine ſuperbia & dolo. f ❡Non intrabit. Sequitur: h ❡Magiſter bo.q. Ipſum interrogabat, quia licet crederet eum hominē purum, tamen eum reputabat in lege peritum. propter quod reſpondit dicens: i ❡Quid me dicis bonum. ex quo credis me hominem purum. k ❡Præcepta no. & cæ.q.d.

q ij *eorum ob

C Diuiſio †Geñ.2.d. Matth.9.a. Ephe.5.g. 1.Cor.6.d. †Matt.5.e. & 19.b. Luc.16.e. †in eā, aduerſus eā †puellos D †Mat.19.b Luc.10.d. & 18.d. Moraliter †hæreditate poſſidebo? †Exo.20.b †Eccle.3.b.

☞ mandata cuſtodiſſe dixerit, ſed ſimpliciter cõ-
E feſſus. Si enim mentiretur, nunq̃ intuitus arcana cordis ei⁹ eum diligere diceret Ieſus. Di-
†Mat.19.c. Luc.18.d. ligit enim eos qui mandata legis etiam minora cuſtodiunt: & quod in lege minus fuerat, his qui perfecti eſſe deſiderāt, oſtendit: qa nõ venit ſoluere legem, ſed adimplere. vnde ad-
Mat.5.b. dit: Vade, quæcunq̃ habes vende, & da pau. &cę. a ¶ Et u. ſ. m. Be. q. d. Poſt contemptas diuitias Saluatorē imitare. i. relictis malis fac bona. Facilius ſacculus contemnitur q̃ cõcupiſcentia vel voluptas. b ¶ Quā difficile. Bed. Qui multiplicandis diuitijs incumbunt patet quia vitæ alterius gaudia quærere contemnūt. Sed aliud eſt pecuniam habere, aliud amare. Multi habent, & non amant, & multi non habent & amant. Item alij & habent & amant. Alij verò nõ habere nec amare ſe gaudent, qui tutiores ſunt, & quidem cū Apl'o di-
Ga' 6.d. Eccle.5.b. cere pñt: Mihi mūdus crucifix⁹ eſt, & ego mūdo. Vnde & Salomon non ait, Qui habet, ſed qui amat diuitias, fructus nõ capiet ex eis. Et ipſe dominus in his verbis diſcipulis obſtupentibus dicens: Filioli, non ait, impoſſibile (Quod enim impoſſibile ē, omnino fieri nõ poteſt: qđ difficile, cum labore poteſt fieri) ſed cū magno labore iuuante dei gratia, vt pecūias habentes, vel etiā in eis confidentes exutis Phylargyrię retinaculis intrare poſſint regnū dei. c ¶ Facilius eſt ca. Beda. Quõ ergo in euangelio Matthæus & Zachæus & Ioſeph & in veteri Teſtamento quā plurimi diuites
†Mat.19.c. Luc.18.c. Pſal.24.c. Ibidē.61.c. Allego. itrauere? Fortè qa diuitias ꝓ nihilo habuere vel ex toto contemnere didicerunt. vnde Dauid: Vnicus & pauper ſum ego. Et idē, Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Non ait, nolite ſuſcipere. ¶ All. Facilius eſt Chriſtum
F pati pro dilectoribus ſeculi, q̃ eos ad Chriſtū poſſe conuerti. Camelius enim Chriſt⁹ eſt q
† amplius ſtupebant Eccle.3.c. ſpontè humiliatus infirmitatis noſtræ onera ſuſtulit. In quo enim melius intelligitur: Quāto maior es, humilia te in omnibus. Ac⁹, pūctiones, i. dolores, paſſiones. Foramen acus, anguſtia paſſionis, qua (velut ſciſſa) veſtimēta noſtræ naturæ quodammodo reſarcire. i. reparare dignatus eſt. Vnde poſt lapſum me-
Gal.3.d. lius induti gaudeamus. Ad hoc teſtimonium Apoſtoli: Quicunq̃ baptizati eſtis ī Chriſto. Chriſtum induiſtis. d ¶ Et quis po. Cū plures ſint pauperes quā diuites, non hoc dixiſſēt niſi in diuitū numero intellexiſſēt cunctos, q diuitias adipiſci vellent. e ¶ Apud de. Qui à cupiditate terrenorum ad charitatem æternorū conuertere poteſt, & ſuperbos facere humiles. f ¶ Ecce nos di. Grandis fiducia. Piſcator erat diues non erat, victum manu & ar-
*aut vxorē te quærebat, & tamen confidenter dicit: Ecce nos relinquimus omnia, &cę. g ¶ Et ſe. ſu. Quia non ſufficit ſic dimittere, iungit quod perfectum eſt, & ſecuti ſumus te. Q. Fecimus qđ iuſsiſti: Quid ergo dabis premij? h ¶ Cēties ta. Be. Hac occaſione quidā Iudaicā mille annorū fabulam poſt reſurrectiõem iuſtorum dogmatizant, quando omnia quæ propter deum dimiſimus, multiplici nobis fœnore ſunt reddenda, inſuper & vita ęterna. Nec vident q̃ ſint inepti, ſaltem in cēteris vxorib⁹
Luc.20.f. ſecundum alios euāgeliſtas, pręſertim cū dñs dicat: nec nubēt neq̃ nubētur: & ea reddenda
†Mat.19.d Luc.13.f. in hoc tempore, cum perſecutionibus, q̄ poſt reſurrectionem omnino iuſtis nullæ erunt. Senſus ergo eſt: Qui propter euangeliū Chriſti carnalia reliquerit, ſpiritualia bona recipiet: quæ ſui meritò & comparatione ita erunt quaſi paruo numero centenarius comparat⁹ quia à fratribus & ſororib⁹ (quibus ſpirituali glutino colligatur) multò gratiorem etiam in hac vita recipiet charitatem. vnde: Multitu-
tudinis cre

a ¶ Arcana cordis eius.
intuitus eum, dilexit eum, &
a ¶ Ad perfectionem.
dixit ei: † Vnum tibi deeſt. a
a ¶ Omnia omnino, non partem ſicut Ananias.
Vade, quæcumque habes uen-
a ¶ Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem.
de, & dā pauperibus, & habe- b c
a ¶ Quem nec erugo nec tinea demolitur.
b ¶ Quia hoc ſolum nõ ſufficit.
bis theſaurū in cœlo, et ueni,
a ¶ Imitando, ſicut ego ambulo ambulando.
ſequere me. * Qui contriſta- d
tus in uerbo, abiit mœrens.
a ¶ Cauſa triſtitiæ. b ¶ Hiero. Q. ſpinas naſcentes & tribulos, quæ ſementem dominicam ſuffocauerunt.
Erāt enim habens multas poſ-
b ſeſsiones. Et circumſpiciens
b Ieſus ait diſcipulis ſuis: Quàm e
difficile qui pecunias habent
in regnum dei introibunt. Di-
a ¶ Quia non poterant intelligere.
ſcipuli autem obſtupebant in
uerbis eius. At Ieſus rurſus
reſpondens, ait illis: Filioli,
a ¶ Non dicit habentes, ſed in eis confidentes.
quàm difficile eſt cõfidentes
in pecuniis in regnum dei in-
a ¶ Vere difficile, quia. b ¶ Chriſtum.
c troire. † Facilius eſt camelum
a ¶ Anguſtias paſsionis.
per foramē acus trāſire, quàm
¶ Diuitias amantem ¶ Quod eſt pauperum.
diuitem intrare in regnum dei.
a ¶ Quam ante, quia idem repetendo confirmauit.
Qui † magis admirabantur,
d dicentes ad ſemetipſos. Et
¶ Cum pene omnes cupiunt fieri diuites.
quis poteſt ſaluus fieri? Et in-
tuens illos Ieſus ait: Apud ho-
mines impoſsibile eſt, ſed non
apud deum: Omnia enim poſ-
e ſibilia ſunt apud deum. Et cœ-
¶ Quia audiuit diuites non poſſe intrare in regnum cælorum.
f pit ei Petrus dicere: Ecce nos f
g dimiſimus omnia, & ſequuti
ſumus te. Reſpodens Ieſus,
ait: Amen dico uobis, nemo
eſt qui reliquerit domum, aut
fratres, aut ſorores, aut patrem
aut matrem, * aut filios, aut a- g
gros, propter me & propter h
euangelium, qui non accipiet i
a ¶ Omnes ſancti, & quęcumq̃ habent communicantur ei.
h cēnties tantum nunc in tempo-
a ¶ Spirituales.
re hoc, domos & fratres & ſo-
rores & matres & filios & a-
a ¶ Hoc enim perſequutionibus plenū eſt tempus.
gros cū perſequutionibus, &
in ſeculo futuro uitam ęternā.
¶ Iudas de apoſtolo apoſtata.
i † Multi aūt erūt primi nouiſsi- k
¶ Vt latro.
mi, & nouiſsimi primi. Erant l m
aūt in uia aſcendentes Ieroſo-
a ¶ Quaſi caput vnus moriturus pro omnibus.
¶ Ad mortem imperterritus.
lymam, & pręcedebat illos Ie-

tudinis cre. erat cor vnū & anima vna: & erāt G
Act.4.f. illis omnia cõia. Aliter. Centenarius à læua translatus in dexteram, licet eadem in flexu digitorum videatur tenere ſignificatiõem vl' figuram quā denarius in leua numerum tamē quantitatis magnitudine ſuperuadit, qa oēs qui propter regnum dei temporalia ſpernūt, etiam in hac vita perſecutiõibus plena regni gaudium fide certa prægustant: & in expectatione patriæ cæleſtis quæ per dexteram ſignificatur, omnium pariter electorū veriſsima dilectione fruūtur. i ¶ Multi au. quia multi
*tollēs crucem incipiunt ſed non perficiunt. Terribilis ſentētia ſubditur: Multi autem, &c. ¶ Latro in cruce confeſſor eodem die quo pro peccatis ſuis crucifixus eſt, gratia fidei cum Chriſto in paradiſo gaudet. Quotidie quoque videmus multos laicos magnis vitæ meritis excellere, & alios à prima ætate ſpirituali ſtudio feruentes, ad extremum ocio tor-
☞ peſcere

Nicolaus de Lyra.

❧ viuendū in inferiori ſtatu, non tamē ī maiori & perfectiori. g ¶ Propter me. i. ꝓpter amorem mei. h ¶ Et propter euange. i. doctrinam Chriſti. i ¶ Qui non ac. quia pro temporalibus accepit in præſenti bona ſpiritualia, quæ tantū excedūt temporalia q̃tum centenari⁹ vnitatē. Aliter autem poteſt exponi de religioſis, qui ꝓ vno patre carnali vel fratre dimiſſo, habent ſpirituales patres & fratres multos, & poſſeſsiones & agros, inquantum ex poſſeſſionibus omnium fidelium ſufficienter ſuſtētantur, ſecundū illud Apoſtoli ij. Cor. vj. b. Quaſi nihil habentes, & oīa poſ-
H ſidentes. l ¶ Et no. p. quia reprobatis Iudęis quibus data fuit lex tanq̃ ppl'o à deo prælecto, gentiles ſunt vocati. Poteſt etiam exponi aliter, quia aliqui tardè nenientes ad fidem vl' religionem, aliqñ ita feruidè operantur, qđ pręcedunt meritis illos qui venerunt in iuuētute. m ¶ Erāt au. in uia. Hīc conſequenter Chriſtus inſtruit diſcipulos de toleranda aduerſitate. Et primò ponitur eorum inſtructio ſecundò, reprimitur ipſorum ambitio, ibi: Et accedunt. Primum docet Chriſtus exēplo ſui, quia promptè & hilariter aſcendebat in Ieruſalē vbi erat paſſurus mortem ſecundū ꝙ diſcipulis iā ꝓdixerat: & hoc adhuc replicat. & patet ſnīa ex dictis Matthæi. xx. hoc excepto.

❧ Et ſtupe-
Moraliter *eorū obſeruatio ſufficit ad ſalutē, ſed nõ ad euangelicā ꝑfectionē. iõ ſubdit: a ¶ Vnū tī. dee. Be. Nõ partē tm̄, ſicut Ananias & Saphira Act. v. b. b ¶ Et da pau. Non amicis carnalibus, niſi fuerint indigentes. c ¶ Et ha. the. in cæ. Chriſo. Oſtendit ꝙ plus reddit q̃tò maius eſt cęlum quàm terra. d ¶ Qui cõtri. abijt mœ. īpeditus à perfectione quā quęrebat, poſſeſsionū amore. Beda. Inter pecunias habere, & amare, multa diſtantia eſt. vnde: Salomon non ait: Qui habet, ſed qui amat diuitias, fructū non capiet ex eis. Et accipit amare pro finem ī diuitijs ponere. Et de talib⁹ ſubditur: e ¶ Quā diffi. qui pecūias ha. Et capitur hīc difficile pro impoſsibili, vt patet ex litera ſequenti, & declaratum fuit plenius Matthæi. xix. f ¶ Ecce nos dimiſimus omnia & ſe. Hoc moraliter facit qui inordinatum amorem ad omnia terrena deponit: & talis nunc recipit centies tantum, quia pro abiectione carnalis amoris recipit charitatis donum, quo ſe & omnia ordinat in deum. k ¶ Multi autem erunt. quia detenti circa terrenorum amorem inordinatum, primi ſūt in hoc ſeculo: ſed erunt nouiſsimi in futuro.
* Quia ecce

☞ peſcere. a ¶ Et ſtupebāt. Ideo. ſ. qa memi-
A nerāt ꝙ ſe paſſurū multa à ſummis ſacerdo-
†Mat.20.d Luc.18.f. tibus & ſcribis prædixerat, & occidendū. Metuebant ergo ne vl' ipſi cū eo occiderentur, vel ille cui⁹ vita & magiſterio gaudebāt, occideret. b ¶ Et aſſu. Be. Pręuidēs diſcipulorum animos ex paſsione ſua perturbandos, longè ante & paſsionis pœnam & reſurrectionis gloriam prædicit: vt cū morientē viderent, reſurrecturū nõ dubitarent. Paganorū quoq̃ dementiā (qui eius crucem irridēt) apertè cõfutat, cū & paſsionis tp̄s quaſi futurorū præſcius oſtendit, & locū mortis quaſi intrepitus adit. c ¶ Et acce. Audita reſurrectione, immemores ſecundi aduentus, putāt eum more hominū regnare. Matthæus dicit matrē poſtulaſſe: ſed Marcus dicit ipſos: deſi-
†Mat.20.e. derium eorum volens aperire, quorū conſilio mater petebat. Et in vtroq̃ euangeliſta, dominus non matri, ſed ipſis reſpondit. d ¶ Aut baptiſmo. Idē qđ calix: Vnde alibi de paſſione ſua dicit: Baptiſmo habeo baptizari: & quomodo coarctor: vſq̃ perficiar. e ¶ Calicē qui. Beda. Iacobus ab Herode capite truncatus. Iohannes in feruentis olei doliū miſſus. Inde ad coronā martyrij Athleta Chriſti proceſſit, ſtatimq̃ in Pathmos relegatus. Itaq̃ & martyrio animo non defuit, & calicem confeſſionis bibit, quem biberunt in camino tres pueri, licet pſecutor ſanguinem non fuderit. f ¶ Sedere au. Q. Vultis vt hoc tribuam vobis? Sed regnū cælorum
Act.10.e. non eſt dantis, ſed accipientis. Non enim ꝑ-
B ſonarū acceptio eſt apud deū: ſed quicūq̃ dignus fuerit, accipiet: quod non perſonæ ſed vitæ paratum eſt. g ¶ Vobis. Adhuc ſuperbis. Q. Si vultis accipere: nolite eſſe qđ eſtis. alijs paratum eſt, & vos alij eſtote, & vobis paratum eſt. quod eſt, prius humiliamini q iam vultis exaltari. h ¶ Indignati ſūt. Nõ de matre, ſed de filijs, qui ignorantes menſu-
► quē ego bibo ram ſuam immodica cupiditate ardebant. i ¶ Ieſus autem uocās eos. Humilis magiſter, & pius & mitis, nec cupiditatis immodicæ duos arguit, nec decem indignationis increpat & liuoris, ſed docet maiorem eſſe q minor fuerit, & dominum qui ſeruus ſit. Fruſtra igitur, aut illi ad maiora ſuſpirant, aut hi ſuper deſiderio eorum dolent, cum ad ſūmitatem virtutū non potentia ſed humili-
† cœperūt indignari tas ducat. Suis deniq̃ proponit exemplū, vt ſi dicta paruipenderēt, ad opera erubeſcerēt. Nam & filius hominis. k ¶ Et ueniunt Iericho. Hiero. Iericho luna vel Anathema quod congruit appropinquanti paſsiõi. De-
†imperare fectus carnis Chriſti, præparatio eſt cæleſtis Ieruſalem. vnde Iericho deſerentes, Ieruſalē
†93. di. diaconi ſūt. 9. q. 3. c. null⁹ primas. id eſt viſioni pacis appropinquant. l ¶ Et proficiſcente eo de Iericho & diſcipulis. Beda. Quia aſcendente ad cælos domino & fidelibus ſequentibus, cunctis, ſcilicet electis ab initio mundi cum illo regnum cæleſte ingredietibus, mox gentium popul⁹ diu perfidia cæcus, audito Chriſti aduentu, cœpit lumen ſalutis ſperare. Iuxta viā ſedēs mēdicat, quia nondum veritatis iter agnoſcens
Act.10.d. ſedula deſiderij inquiſitione ad hoc venire contendit, vt Cornelius qui deum quem colebat, crebris precibus vt ſe illuminare dignaretur, orabat. Tranſeundo audit, ſtando illuminat: quia per humanitatem miſeretur, in qua natus, paſſus, reſurrexit, aſcendit: quę eſt actio temporalis & tranſitoria. Et ſtans cæcum illuminat, quia verbi æternitas non trāſit, quæ in ſe manens omnia renouat. Stare
†Mat.20.d Luc.18.f. dei, eſt incommutabili diſpenſatiõe mutabilia cuncta diſponere. Quare ergo tranſiens audit ſtans illuminat? quia qui propter nos temporalia pertulit, inde nobis lumē tribuit
vnde trāſi

a ſus, & ſtupebant, & ſequentes a b
b timebant. † Et aſſumens ite-
¶ Quia videbat eos timere.
rum duodecim cœpit illis di-
¶ Hæc. ſ.
cere quæ eſſent ei uētura: quia c
ecce aſcēdimus Ieroſolymam,
a ¶ Ad quem pertinet pati, quia non poteſt diuinitas pati vel lædi.
& filius hominis tradetur prin-
cipibus ſacerdotum & ſcribis
& ſenioribus, & damnabunt
eum morte, & tradēt eum gen-
tibus, & illudēt ei, & cõſpuent
eum, & flagellabūt eum, & in-
terficiēt eum, & tertia die reſur-
c get. † Et accedunt ad eum Iaco- d
bus & Iohannes filij Zebe- e
dæi dicentes: Magiſter uolu-
¶ Aſtute ſine nomine munus.
mus, ut quodcumq̃ petieri-
mus facias nobis. At ille dixit
¶ Interrogat. vt ſtultitiam confeſsis corrigat.
eis: Quid uultis ut faciam uo-
bis? Et dixerunt: Da nobis, ut
unus ad dexteram, & alius ad
ſiniſtram tuam ſedeamus in
gloria tua. Ieſus autem ait eis:
¶ Regnare vultis qui non meruiſtis, culmen honoris ſine exercitio laboris.
Neſcitis quid petatis. Poteſtis f
a ¶ Paſsionē, vnde appropinquāte paſsione ſua: Pater ſi vis transfer calicem hunc a me.
bibere calicē quem ego bibo,
a ¶ i. tinctura paſsionis.
d aut baptiſmo quo ego bapti- g
zor baptizari. At illi dixerunt
e ei: Poſſum⁹. Ieſus aūt ait eis: Ca-
licē quidē † quē ego bibo bibe-
tis, & baptiſmo quo ego bapti-
f zor baptizabimini, ſedere aūt
ad dexterā meā uel ad ſiniſtrā,
g non eſt meum dare uobis: ſed
¶ Petitionem eorum.
quibus paratum eſt. † Et audi- h
h entes decem † indignati ſunt de
i Iacobo & Iohanne. Ieſus autē
uocans eos, ait illis: Scitis quia
hi qui uidētur † principari gen-
tibus, dominantur eis, & prin-
cipes eorum poteſtatem habēt
ipſorum. † Non ita eſt autem
in uobis: ſed quicumque uo-
¶ In cælo. ¶ In terra.
luerit fieri maior, erit ueſter mi-
¶ Id eſt.
niſter: & quicumque uolue-
rit in uobis primus eſſe, erit o-
a ¶ Quod debetis amplecti.
mnium ſeruus. † Nam & filius
¶ In carne.
¶ Nota eum qui miniſtrat, hominis filium appellari.
hominis non uenit ut miniſtra-
a ¶ Intantum vt etiam animam daret.
retur ei, ſed ut miniſtraret, et
daret animā ſuā redēptionem
¶ Non ꝓ omnibus ſed ꝓ his q credere voluerūt.
k pro multis. † Et ueniūt Iericho.
l Et proficiſcente eo de Ierico & i

vnde tranſitum mutabilitatis habere neſcit. C
Matt.10.d. Luc.13.f. ¶ Beda. Matthæus in hoc loco dicit duos cęcos ſecus viam ſedentes illuminatos. Lucas: cum appropinquaret Iericho, vnum illuminatum pari ordine: ſed Lucas ſcribit quod Matthæus omiſit. Quod autē hoc loco Matthæus duos dicit, Marcus dicit vnum, alterū non negat. Sciendum eſt vnum eorum fuiſſe notiſsimum: vnde nomen eius & patris commemorat Marc⁹: qđ in alijs nõ facit, niſi cum Iairum expreſsit nomine quia & ille nobilis fuit: Ita iſte ex aliqua fœlicitate deiectus, notiſsimę & famoſiſsimę miſerię fuit q non ſolū cęcus, verumetiā mēdicus ſedebat: Huius ergo illuminationem Marcus deſcribit, qa hoc miraculo maiorem famam comparauit. ¶ Be. Appropinquās ergo Iericho cæcū vnū illuminauit, quia in carne veniens & paſſioni propinquans, non multos ad fidem adduxit. Non enim primò, ſed paucis annis antequā pateretur lumē verbi exhibuit. Sed de Iericho proficiſcens cęcos illuminauit: quia reſurgens à mortuis atq̃ aſcendens in cælū, ſpm̄ ſctm̄ apoſtolis miſit, eoſq̃ ad illuminationē oim ppl'orū ī mūdū diſperſit.
☞ Typicè

Nicolaus de Lyra.

❧ a ¶ Et ſtupebant. Ex hoc ꝙ ita promptè & hilariter ibat ad locū paſſiõis. b ¶ Et ſequentes timebant. quia nondum erant perfecti vſq̃ ad tolerātiam martyrij. Quod patuit per effectum: quia Petrus inter alios feruentior, poſtea timore mortis negauit Chriſtum. d ¶ Et accedunt. Hīc conſeqñter reprimitur diſcipulorum ambitio. Et primò duorum in ſpeciali, ſecundò omniū in generali, ibi: Audientes decem. Sentētia primæ partis patet ex dictis Mat. xx. excepto qđ ſequitur: e ¶ Filij Zebedæi di. Magiſt. Matth. xx. dicitur, ꝙ mater eorum formauit iſtam petitionem. Sed quia fuit inducta ad
D hoc ꝑ filios, ideo dicitur hic eā feciſſe: Quia quod per amicos facimus, quodāmodo per noſipſos facimus. g ¶ Aut baptiſmo quo ego baptizor. Tincturam enim ſanguinis ſui in ſua benedicta paſſiõe vocat hic baptiſmum. h ¶ Et audientes decem. Hīc reprimitur ambitio diſcipulorum in generali. Et patet ſententia ex dictis Math. xx. i ¶ Et ꝓficiſcente eo de Iericho. Hic ponitur inſtructionis præcedentis confirmatio per illumi- †Mat.20.d
nationem cæci. Et patet ſententia ex dictis Matthæi vigeſimo, excepto quod ſequitur:
❧ Cæcus ſedebat
Moraliter * c ¶ Quia ecce aſcendimus Ieroſolymam. Frequenter prædixit diſcipulis paſsionem ſuam, per hoc ſignificans quòd multoties eſſet paſſurus ī membris ſuis. vnde Act. ix. a. dixit: Saule Saule quid me perſequeris? Et Petro imminente ſua paſsione dixit: Vado Romam iterum crucifigi. d ¶ Et accedunt ad eum Iacobus & Iohannes filij Zebedæi dicentes: Iſti credebant Chriſtū in Ieruſalem temporaliter regnaturum. Et quoniam erant eius cognati, volebant eſſe poſt eum primi. Et iſtis quantum ad hoc ſūt ſimiles, qui terrenis honoribus ſunt multū ſollicitì, & de cæleſtibus negligentes. quod †Mat.20.d
eſt valde fatuum. Ideo dominus dixit illis: f ¶ Neſcitis quid petatis. Sicut fauus q petit caſeum & negligit aurum. h ¶ Et audiētes decē indignati ſunt de Iacobo & Iohanne. humanum quid paſſi, propter quod Chriſtus vtroſq̃ reprimens, cœpit eos docere de humilitate: per quam honor cæleſtis acquiritur, & contemnitur terrenus. i ¶ Et proficiſcente eo de Iericho & diſcipulis eius, & plurima m. Sequitur:

* Barthimus

☞ ℭ Typice. Vnum, appropinquans Iericho illuīat, qa ante paſſionē ſuā vni tātū Iudæorū populo prędicauit. Et proficiſcens de Iericho duos: quia poſt reſurrectionem per apoſtolos & Iudæis & gentibus prædicauit, & ęternæ diuinitatis & aſſūptæ humanitatis archana patefecit. Marcus vnū ſcribit: quia ad gentes quib⁹ ſcribebat, reſpicit, q omnino à luce erāt alieni. quorū cæcitas q̄tò famoſior, tātò illuminatio gratioſior. Matthæ⁹ duos, qa Hebræis credentibus ſcribebat euangeliū: qđ ad gentiū quoq; noticiam erat peruenturum, vt ad eaſdem vnam fidei gratiam ptinere doceret. Hinc etiam eſt q Matthęus aſinam & pullū refert, alij tres q gentib⁹ ſcribūt conuerſis, aſinum tantū ad dominum ductū dicunt. ℭ Cæci quos dominus illuminauit, homines ſunt ſupernæ lucis (quæ Chriſtus eſt) neſcij: ſed ipſo donante ad confitendā cæcitatem & petendam veritatis lucem ſunt compuncti. Iericho, luna: quæ defectum noſtrę mutabilitatis ſignificat. vñ: Homo qdam deſcendebat ab Ieruſalem in Iericho. a ℭ Barthimæus cæ. Hiero. Cæcitas Iudęorum quę illuſtrabitur ī fine ī aduentu Eliæ & Enoch. b ℭ Qui cum au. Popul⁹ gentium audita fama Chriſti, cuius particeps quęrebat fieri, cōtradicebāt multi, primò Iudæi, poſt etiam gētiles, ne illuminādus ſanādusq; mundus Chriſtū inuocaret, nec tñ ad vitā præordinatos æternā poterat impugnantium furor ꝓhibere. c ℭ Fili Da. Hiero. Per merita patriarcharum illuminaṫ Iudaicus ppl̄s, cui adeſt miſericors deus & miſerator, illuminans cæcos & erigens eliſos. d ℭ At il. mul. ma. Ingraueſcente bello vitiorū, manus leuandæ ſunt ad lapidem adiutorij cū clamore. i. ad Ieſum. ℭ Hiero. Conueniens ordo ſalutis. Audimus primò, deinde clamamus per fidē, vocamur ꝑ apoſtolos, ſurgimus ꝑ pn̄iam, exuimur ꝑ baptiſmū, interrogamur ꝑ voluntatem. vñ Qui proiecto veſtimento ſuo, exilire nudus veteri hoie dicitur, vt hinnulus ſaliēs ſuꝑ mōtes, ſegniciem deponens, patriarchas & ꝓphetas, apl̄os in altis cōſiderās. e ℭ Et uo. cæ. Beda. Alle. Cæcū clamantē dominus vocat, dū ppl̄o gentiū ſcientiam veritatis deſideranti, ꝑ ſctōs prædicatores verbū fidei cōmittit: Qui vocantes cæcū aīæquiorē eſſe & ſurgere, ad eūq; venire pręcipiunt: cū pręedicando ſpē ſalutis habere, de vitiorū torpore ſurgere, atque ad virtutum ſtudia quib⁹ illuminari mereatur, accingi iubēt. Q. Accedite ad eum & il. Et, Surge qui dor. &c. f ℭ Qui proiecto ue. ſuo. i. abiectis mūdi curis, expedito mentis greſſu ad datorem lucis properat. g ℭ Exiliens. Promptam voluntatem completione deſiderij remunerat. vnde: Quodcunque petieritis ī oratione credentes accipietis. h ℭ Quid tibi uis. Scit quid velit, ſed peti vult, quod ſe dare & nos petere prænoſcit, qui īportunè admonet ad orādum: & tamen dicit: Scit namq; pater veſter quid opus ſit anteq; petatis eum. Ad hoc ergo requirit vt petatur, & cor ad orationem excitet. vnde cęcus: i ℭ Rabboni, ut ui. Non aurum quærit, ſed lumen. Cæcus enim diuitias habere poteſt, ſed non videre qđ habet. Exemplo huius non falſas diuitias quæramus, ſed lucē quā cū ſolis angelis videre poſſum⁹: ad quā via fides ē. Vñ illumiato cęco dicitur: Vade, fides tua ſaluum te fe. k ℭ Vidit & ſe. Beda. Moraliter. Videt & ſequitur, qui quod bene intelligit operatur ſequi imitari. vnde: Siquis mihi miniſtrat me ſequatur. l ℭ In uia. Conſideremus qua via graditur, & ſequamur per humilitatem, per labores. ℭ Via, quæ dicit: Ego ſum via, veritas & vita. Hęc eſt via anguſta quæ ducit ad ardua Ieroſolymę & Bethaniæ ad montē Oliuarū, qui eſt mons luminis & conſolationis.

Typicè — E — Mar. 21. a. — † eſſet — Luc. 10. c. — † Confide, vel, Bono animo eſto — F — † viſum recipiam — † Mat. 20. d — Luc. 18. g. — Allego. — Pſal. 33. a. — Ephe. 5. d. — Infrà. 11. c. — Matth. 6. b. — Moraliter — Iohā. 12. d. — Iohā. 14. a.

GLOS. ORDI. Cap. XI.

ET cū ap. Sequitur: m ℭ Betha. Bed. Bethania villa ſiue ciuitas in latere montis Oliueti, quæ ſtadijs. xij. ab Ieruſalem vbi Lazarus ſuſcitatus eſt, domus obedientiæ interpretaṫ. Et bene Ieruſalem venturus, & mundum ſanguine redempturus, primò Bethaniam venit: & ibi à deuota muliere vnct⁹ eſt qa multos ante paſſionem docendo, domū ſibi obedientię fecit, quorum pia actione q̄ſi odorifero vnguento delectaṫ. Hinc ciuitas etiā hęc in monte Oliueti poſita dicitur, vt eccleſia per gratiā dei eſſe ſaluāda ſignetur, quā vnctione ſpūaliū chariſmatum, & ſcientię & pietatis luce fouet. Mōs enim Oliueti ſpūalium diſtributor gr̄arū. Ne autē abſconderetur ciuitas ſuper hunc mōtē poſita mittit duos de diſcipulis ſuis in caſtellū qđ cōtra eos ē, doctores. ſ. qui indocta vel barbara orbis loca, quaſi oppoſiti caſtelli mœnia p̄dicatione diruerent. Duos, ꝓpter veritatis ſcientiā, & operis mundiciā. n ℭ Duos & diſci. Hier. Bini vocanṫ, bini mittuntur, quia charitas non in vno conſiſtit. vñ: Væ ſoli. Duo educunt Hebræos de Aegypto: Duo portant botrū de terra ſancta, vt ſemper prępoſiti coniūgāt operi ſcientiā. Duo mandata de duabus tabulis ꝓferant, in duobus fontibus abluantur & abluāt, & duobus vectib⁹ arcam domini portant, & inter duo cherubim dñm cognoſcant, ſpū mente pſallētes. o ℭ Et ſtatim. Be. Alle. Introeuntes mundum prædicatores inuenerunt ppl̄m nationū, pctōrū funiculis alligatū & etiā Iudęorū. Oēs em̄ peccauerṫ Vnde apud Matthęū aſina q̄q; cū pullo alligata reperiṫ, q̄ ſubiugalis & domita ſignificat ſynagogā, q̄ iugū legis traxerat. Pulſus laſciu⁹ & liber, gentes ſuꝑ quē nemo adhuc ſedit: qa nemo rōnabiliū doctorū ei frenū correctionis īpoſuit, quo vel linguam à malo cohiberet, vel in artā viā vitæ ire cogeret. Duo diſcipuli ad aīalia miſſi, duo ordines prædicatorū. vnus in gentes, alius in circūciſionem miſſus. Et abeuntes inue. pul. &c. Bene pullus ante ianuam foris inuenitur in biuio. Ianua enim eſt ille qui ait: Ego ſum Ianua ouium: per me ſi quis introierit, egredietur & ingredietur, & paſ. inue. quibus paſcuis ppl̄s gentium carebat, cū adhuc ex ☞ tra ianuā

G — Mat. 5. b. — Eccle. 4. a. — Allego. — † Ieſum — Rom. 3. c. — Mat. 21. a. — H — Iohā. 10. b. — † ad Bethphage & Bethaniā

diſcipulis ei⁹ & plurima multitudine: filius Thimei Barthimæus cęcus ſedebat iuxta uiam mendicās. Qui cùm audiſſet, quia Ieſus Nazarenus † eſt, cœpit clamare & dicere: Ieſu fili Dauid miſerere mei. Et cōmminabantur illi multi ut taceret. At ille multò magis clamabat, fili Dauid miſerere mei. Et ſtans Ieſus præcepit illum uocari. Et uocant cæcum, dicentes ei: † Animæquior eſto, ſurge uòcat te. Qui proiecto ueſtimento ſuo, exiliens uenit ad † eum. Et reſpondens Ieſus dixit illi: Quid tibi uis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, ut † uideam. Ieſus autem dixit ei: † Vade, fides tua te ſaluum fecit. Et confeſtim uidit, & ſequebatur eum in uia. Cap. XI.

a ¶ Hiero. Qui ſcripturam ſeruat, nec complet, iuxta menſam mendicans eſurit.

a ¶ Peccatoris. b ¶ Dæmones compeſcunt clamorem pauperis quem exaudiuit dominus.

¶ Qui tranſiens audiuit.

¶ Per apoſtolos.

a ¶ i. Perſeuera in oratione. b ¶ Per pœnitentiam.

a ¶ Per baptiſmum. b ¶ Nudus veteri homine.

¶ Vt hinnulus ſuper montes.

¶ Magiſter. a ¶ Vnam petij a domino, hanc requiram, vt videam volunta. do.

¶ Vide.

ET cū appropinquaret Ierōſolymæ † & Bethanię ad montē oliuarū, mittit duōs ex diſcipulis ſuis, & ait illis: Ite in caſtellum quod contra uos eſt. Et ſtatim introeuntes illuc, in

e ¶ Viſioni pacis, in qua immobilis fœlicitas quę eſt mater omniū noſtrum.

a ¶ Charitate iunctos.

¶ Propter dilectionem dei & proximi.

Nicolaus de Lyra.

✠ a ℭ Cæcus ſedebat. Mat. xx. diciṫ, q erant duo cęci: ſed quia vnus erat magis notus, & clamabat altero fortius: iō hic ſolus exprimiṫ. c ℭ Animæquior eſto. i. magis quietus animo: ac ſi dicant appropīquat tua illumiatio. d ℭ Qui proiecto. In quo mendicabat, vt celerius veniret ad Chriſtum. e ℭ Rabboni. id eſt magiſter mi.

Moraliter — ✠ a ℭ Barthimæus cæ. ſe. Barthimæus qui filius pinguedinis interpretatur, ſignificat hominem in delitijs carnalibus nutritum ideo dicitur cæcus. ſ. ſapientiæ lucæ priuatus. de qua dicitur Iob xxviij. quòd non inuenitur in terra ſuauiter viuentium, quia delitiæ carnales hebetant intellectum. b ℭ Qui cum audiſſet. Talis enim cum audit de ſaluatore, debet clamare per orationem deuotam, vt ab eo recipiat ſapientiæ lumen, qui dat omnibus affluenter, ſaltem de neceſſarijs ad ſalutem.

NICO. DE LYRA. Cap. XI.

ET cum ap. Hîc cōſequenter deſcribitur confutatio ſacerdotū: Et primò ponitur aduentus Chriſti ad tēplū ſecundò, ſubditur confutatio ſacerdotum, ibi: Et alia die. Sententia primæ partis patet ex dictis Mat. xxj. ex ceptis quæ ſequunṫ: f ℭ Et cū ap. Ier. Mons enim Oliueti eſt medius inter Ieruſalem & Bethaniam: & ideo eſt propinquus vtriq;. i ℭ Inuenietis pul. li. Cum ipſo aſina erat ſimiliter, ſcđm q dicit Matthę⁹, Sed Marc⁹ hic tacet de ea: qa non oportet q oīa à q̄ libet

Diuiſio

Morali. f ℭ Et cū ap. Sequiṫ: g ℭ Mittit d. ex di. Per binariū inſinuās q diſcipuli ſui hr̄e debēt geminā charitatē. ſ. dei & ꝓximi. h ℭ Ite in ca. i. ī mundum ad prædicandum. i ℭ Illuc, inue. pullum liga. i. hominem diſſolutum, praua conſuetudine ligatum. ✠ Super

Moraliter

☞ tra ianuam, in biuio ligat⁹ erat. Bene in biuio: quia nō adhuc vnā vitę fideiq; vitā cert⁹ tenebat, ſed plures ſectas. Vñ Lucas ait, qa dixerūt domini ei⁹ ad illos: Quid ſoluitis pullū? Nō vni qppe ſupſtitioni dedit⁹ erat, ſed ꝓlibitu īmūdorū ſpirituū raptabaṫ varijs errorib⁹. Cōis em̄ ē q īmūd⁹ ē q aūt mūd⁹ & ſctūs eſt, ſolius dei eſt. a ℭ Pullū li. Iero. Pull⁹ ligatus & indomitus, quē ſoluūt & domāt, popul⁹ gētilis eſt. Ante ianuā fidei, cū vinculis pctōrū ſuorū in biuio ſtat: in libertate arbitrij dubitat inter mortē & vitā. b ℭ Et dimi. Beda. Allego. Qui in ſoluēdo cōtradicebāt, audito nōie dñi dimiſerūt. Quia magiſtri errorū qui pri⁹ doctorib⁹ cōtradicebāt, poſtq; per miraculo virt⁹ fidei dominicę appuit, ampli⁹ reſiſtere nō valebāt; & ſic liber credentiū popul⁹ ad dominū ducebaṫ. Et impo. illi ue. ſua. doctrinā. ſ. ꝟtutū: vel ſcripturarū diſcretionē, vel eccl̄iaſticorū dogmatum varietates, quib⁹ hoīm corda, nudaante & frigida, quo Chriſto ſeſſore fiant digna operiūt. c ℭ Et ſedit. Iero. Cœpit regnare vt nō regnet pctm̄ in mortali vel laſciua carne: ſed iuſticia & pax & gaudiū in ſpirituſancto. d ℭ Multi autem ſtra. Quia multi martyres ſe ꝓpriæ carnis amictu exuentes, ſimpliciorib⁹ viā ſuo ſaguine parāt, vt inoffenſi ad ſupnā ciuitatē, ad quā ducit Ieſus īcedāt. ℭ Moraliter. Saluator noſter aſino ſedens Ieruſalē tendit, quādo aīam cuiuſq; fidelis regens, quaſi iumētū ſuū ad pacis ęternę viſionē ducit. In pullo etiā ſedet, cū eccleſię vniuerſaliṫ pręſidet, eāq; in ſupnæ pacis deſideriū accendit. ℭ Iero. Multi &c. Pedes, ſunt extremi quos ad iūgendū cōſtituit Apl̄s, q & ſi nō ſunt dorſum, in quo ſedit domin⁹, tamē cū militib⁹ à Iohāne inſtruūtur. e ℭ Alij autem. Iero. Iuſti vt palma florebūt, Anguſti in radicibus, lati in florib⁹ & fructibus: qm̄ bonus odor Chriſti ſunt, & ſternūt viā mādatorū dei bona fama. ℭ Bed. Alle. Alij autem. Frondes vel ramos de arborib⁹ cædunt, qui in doctrina veritatis ꝟba & ſnīas patrū de eorū excerpūt libris. Et hæc in via dei ad animū auditoris venientis humili prædicatiōe ſubmittūt. f ℭ ℭ Et qui præibant. Præceſſit Iudaicus populus, ſecutus eſt gētilis. Et quia oēs qui fideles ſunt vel fuerūt in Chriſtū crediderūt & credūt, & q præeūt, & qui ſequūtur oſanna clamāt: qđ ſalua nos Latinè diciṫ: ab ipo em̄ oēs priores etiā ſalutē quęſierūt.

A — Luc. 19. c — Allegoricè — † Mat. 21. a — Exo. 12. a — Rom. 6. b — Moraliter. — † Mat. 21. a — Luc. 19. f. — Iohan. 12. b — B — Pſal. 91. c — 2. Cor. 2. d — Allegoricè — נא † — הושיעה — Hoſiah na — † altiſsimis

¶ Gentes. ¶ Peccatis.

uenietis pullū ligatum, ſuper quem nemo adhuc hōminum ſedit. Sol uite illū, & adducite. Et ſi quis uobis dixerit, quid facitis, *dicite quia † domino neceſſarius eſt: & continuo illū dimittet huc. † Et abeuntes inuenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in biuio, & ſoluunt eum. Et quidam de illic ſtantibus, dicebant illis: Quid facitis ſoluentes pūllum Qui dixerunt eis ſicut præceperat illis Ieſus: & dimiſerunt eis. Et duxerunt pullum ad Ieſum: & † imponūnt illi ueſtimentā ſua, & ſedit ſuper eum, † Mūlti autem ſtrauerunt ueſtimenta ſua in uia. Alij autem frondes cædebant de arboribus, & ſternebant in uia. Et qui præibant & qui ſequebantur, clamabant dicentes: † Oſanna, benedictus qui uenit in nomine domini, benedictum quod uenit regnū † patris noſtri Dauid: oſanna in † excelſis. Et intrōiuit Ieroſolymā in templū, & circunſpēctis omnibus cum iam ueſpera eſſet

a ¶ Rationabilium doctorum corrigendo.

¶ Fidei.

¶ Q. Quis poteſt dimittere peccata.

¶ Quia domino neceſſarius eſt

¶ Pullum.

a ¶ Per baptiſmum. b ¶ Id eſt primam ſtolam immortalitatis.

a ¶ Hi ſunt qui corpora ſua per abſtinentiam domāt, vt menti iter parent, vel, bona exempla ſequentibus prębeant.

¶ Vt inoffenſo pede pullus tranſiret.

¶ Sententias. ¶ De libris.

¶ Prophetę, Patriarchę.

¶ Apoſtoli.

¶ Saluifica

a ¶ Mane venit ad Iudęos Chriſtus.

a ¶ Siq uis eum hoſpicio ſuſciperet: Tantę enim paupertatis fuit, & ita nulli adulatus, vt in tanta vrbe nullum hoſpitium inueniret.

¶ In veſpera mundi viſitat nos.

pit: & pater de filio. ℭ Oſanna: verbū Hebræū, & cōpoſitū ex integro & corrupto. הושיעה Hoſiah em̄ ſalua vel ſaluifica נא na interiectio deprecātis. Deniq; in pſalmo vbi Lxx. interpretes trāſtul erūt: O dñe ſaluū me fac: ī Hebręo habeṫ na adonai Hoſiah na quod noſter Iero. ita trāſtulit: Obſecro dñe, ſalua obſecro: Id em ergo eſt, O Dñe, per interiectionē obſecrantis, qđ obſecro dñe, per ipm verbū obſecrationis. l ℭ Et intro. Iero. Iā appropinquāte paſsione ī loco paſsiōi præfinito ante ſecula vult eſſe, vt qui eū cape vellēt ibi inuenire poſſent, vt oſtēderet, q nō inuitus, ſed ſponte mortem ſubiret. Introiuit autem ante qnq; dies Paſchæ. Dicit em̄ Iohānes, q añ ſex dies Paſchę venit Bethaniā, vbi cœna ei fctā & Maria ſoror Lazari vnguēto eū perfudit, & in craſtino aſino ſedens obuiāte cum palmis turba Ieruſalē venit. In lege em̄ dictū eſt, q decima die mēſis tollat vnuſq̄ſq; agnū, & ſeruet eū vſq; ad decimūquartū diē mēſis, immoletq; eū multitudo filiorū Iſrael ad veſperū. Vñ dñs decima die mēſis. i. ante quinq; dies Paſchæ ciuitatē in qua patereṫ ingreſſus eſt, & certū ſuæ immolatiōis diē cōſpirāte contra eū omni conſilio principū & ſeniorum expectauit. Agnus immolabatur. xiiij. die primi menſis ad veſperum, & dominus eadem hora agnū cū diſcipulis ſuis māducans vbi legalis Paſchæ decreta cōpleuit, egreſſus eſt, cum eis ad locum orationis, vbi comprehenſus à Iudæis & legatus, iam ſacramētum beatæ immolatiōis inchoauit. m ℭ In tēplum. Exemplū dedit nobis, vt quocumq; veniremus, primū ad domū orationis ſi ibi ſit diuertamus: & cum nos ꝑ orationis ſtudium deo commendauerimus, ad ea propter quę venimus agenda ſecedamus. n ℭ Et circumſpe. &c. Nō ſemel hoc fecit, ſed per omnes quinque dies. Per diem in tēplo docebat, noctibus exiens in monte Oliueti morabatur, ſicut Lucas ait: Docendo enim incredulis officiū correctionis ſedul⁹ impēdebat, manēdo apud fideles gr̄am benignitatis ꝓpiti⁹ exhibebat. ℭ Moraliter. Circunſpectis &c. Inſpicit omnia corda, & in contradicētibus veritati nō inuenit vbi caput reclinet. Seceſsit ad fideles, & in eis qui obediunt māſionem fecit. Bethania nāq; dom⁹ obedientię interpretatur. ☞ Cūq; vi.

C — ✠ hoc — † dñs eo op⁹ habet — Iohan. 12. a — † imponētes ei — D — Luc. 12. g. — ✠ in noie domini — Moraliter.

Pſal. 21. b — g ℭ Benedictus qui ue. Quoniā vna fides, vna ſpes omniū. Illi expectabant & venturū credebāt, & nos veniſſe credimus. Et qui præibāt. Iero. Pręeunt ꝓphetæ, ſequunṫ apoſtoli. Abyſſus abyſſum inuocat. i. lex legem alterā. h ℭ Benedictū. Scđm Iohannē: Cum turbæ eū rapere vellēt, & facere regē fugit: & regnū adhuc victurus noluit. Nunc autē iam paſſurus regē nō refugit ſe dici: Non hymnos filio dei & rege dignos nō eos reprimit qui regnum Dauid in eo reſtaurandū, & Priſcæ benedictiōis donum concinnūt; quia. ſ. non tpalis & terreni, ſed æterni in cęlis rex eſſet imperij: ad quod per contemptū mortis & gloriā reſurrectionis, & triumphū aſcenſionis perueniret. Vnde diſcipulis poſt reſurrectionem ait: Data eſt mihi oīs poteſtas in cæ. & in terra. i ℭ Regnum pa. &c. Be. Per hoc quod iungitur: oſanna in excelſis: qđ eſt ſalus: ſignificat q aduentus Chriſti non ſolū hominū ſalus, ſed totius mundi terrena iungens cæleſtibus, vt ei omne genu flectatur, cœleſtium terreſtriū & infernorū. ℭ Iere. Hoc Gabrieli cōſonat. qui ait: Hîc erit magnus, & filius altiſsimi vocabitur: & Dabit illi dominus deus ſedem Dauid patris ſui. Vt. ſ. gentē quā Dauid tempaliter rexit & exempla iuſticiæ præbuit, & ſpūalib⁹ hymnis ad fidem, & dei amorē accēdit, ipſe factis, verbis, donis & ꝓmiſsis regnū cœleſte regeret, & ad viſionē dei introduceret. k Oſanna in ex. Iero. Saluifica vt iuſti ædificētur in ruinam angelorū, & terreni ſaluentur ab eo benedicto vincente & veniente in nomine domini. i. patris ſui; quoniam filius de patre nomen ſuſcepit, & pa

Iohan. 6. b — Mat. 28. d — Philip. 2. d. — Luc. 1. c

Nicolaus Le Lyra.

libet euāgeliſta referanṫ. Et qa principaliter quęrebaṫ pull⁹ ad obſequium Chriſti. h ℭ Benedictum quod. Credebant em̄ ipm cito regnare in regno Dauid, & reſtituere regnū tempale qđ à Romanis erat vſurpatū, cuius contrariū dixit Chriſtus corā Pilato. Iohā. xviij. f. Regnū meū nō eſt de hoc mū. ſed ſupple de cælo. Et hoc diuina ordinatiōe ſignabaṫ ꝟbis laudātiū, cū dicebant, i ℭ Oſanna ī ex. licet nō intelligerēt, ſicut & Caiphas dixit mortē Chriſti futurā ꝓ ſalute mūdi, Ioh. xj. licet hoc nō intelligeret. l ℭ Et cir. di. &c. licet fuiſſet honorificè. recept⁹ à cōi populo & prædicaſſet ꝑ totā diem vſq; ad veſperā, nullus tñ inuitauit eum ad hoſpi

Moraliter. — ✠ a ℭ Super quē ne. quia nulli voluit obedire. b ℭ Soluite monitis veſtris extrahentes eum de ſua praua conſuetudine. c ℭ Et du. pul. ad confeſsionē fidei chriſtianæ. Sequiṫ. d ℭ Et impo. illi ue. i. virtutū opa. e ℭ Et ſedit ſu. eū. per obedientiæ actū. f ℭ Multi autem ſtra. Nam quādo aliquis inſolens perfectè cōuertiṫ ad deū, alij plures animari ſolent ad ſimile faciēdum. g ℭ Alij autē frondes. per quas ſignificatur lęticia: ꝓpt quod ꝑ iſtos ſignificātur illi qui gaudent & deū laudāt de mutatione tali. k ℭ Et introiuit Iero. in templo. Beda, formam nobis religionis quā ſequamur demōſtras, vt cum quælibet loca in quibus ſit domus orōnis intramus, ad hanc primò diuertam⁹. l ℭ Et circunſpe. om. quia nullus recepit eū in domum ſuam.

a ℂCumqꝫ uidiſſet. Be. Sicut ꝑ parabolas loquit̃ ita facit: iõ
E eſuriẽs in ficu fructũ quærit cuius nõdũ tp̃s eſſe nouit. Eã tñ ꝑpe-
tua ſterilitate dãnauit vt oñderet plebem quam docebat ꝓpter fo
lia, i. verba iuſticię quę hẽbat ſine fructu, i. bono ope nõ poſſe ſal
uari: ſed excidi, & in ignẽ mitti. Eſuriens ergo dñs vidit ficũ folia
habentẽ, & fructũ in ea quęſiuit & nõ in
†abijt uenit: qa ſalutem humani generis deſide
rans vidit Iudæã habẽtẽ eloquia legis &
ꝓpherarũ: quęſiuit in ea fructũ boni ope
ris docendo, corripiẽdo, miracula facien
†Mat.21.b do: & nõ inueniẽs iõ dãnauit. b ℂIã nõ
Moraliter. amplius. B. Moraliter. Tu quoqꝫ ſi non
Mat.25.d. vis audire in iudicio à Chriſto: Diſcedite
à me maledi, in ig. æter. qa eſu. & nõ de.
mi. mã. Arbor ſterilis eſſe caueto, ſed po
tius Chriſto paupi & eſurienti fructum
pietatis quo indiget offert. c ℂCœpit
†vtiqꝫ eijce. In ipſa re oñdit qđ ꝑ figurã in ficu
fecit. Fic⁹ em̃ nõ peccauit ſi añ tp̃s fructũ
nõ habuit, ſed ſacerdotes. d ℂVẽden
tes. Be. Ea. ſ. quę q de lõginq̃ venerũt ab
indigenis offerẽda emebãt. Si ergo hoc ꝓ
hibet, q̃to magis riſum & vaniloquiũ &
ⅹIeſus hmõi? e ℂEt ca. Be. All. Colũbas vẽdũt
Allegoricè q de impoſitiõe manuũ mun⁹ accipiũt,
ꝑ quã ſpũs dat̃, q ꝑ colũbã ſignificat̃ q in
ſpecie colũbæ ſuꝑ Chriſtũ appuit. Horũ
cathedras euertit, quia ſacerdotiũ talium
dñs deſeruit. Hinc canones tales à ſacer-
dotio priuari pręcipiũt. Oẽs em̃ tales vel
añ dei oc'los vel añ hũanos ſemꝑ priuã-
tur ſacerdotio. f ℂEt nõ ſi. Futuri iu
†De cuſto. deiij exẽplũ præmittit, qñ oẽs reprobos
eucha.c.ſi. ab eccl̃ia repellit: & ne vltra ad eã turbã-
Luc.19.g dam intrent æterno verbere compeſcit.
Moraliter. g ℂDom⁹ me. Mo. In pñti dom⁹ dñi
cor eſt. Eiectio, cordis purificatio, vt nõ
tñ pc̃tã quę inerãt tollat cõpũctio diui-
nit⁹ immiſſa: ſed ne vltra repetant̃ adiu-
uet diuina grã pſeuerãs. h ℂVos aũt
†Iſa.56.e fe. Ad hoc em̃ in tẽplo erãt, vt vel nõ dã-
Iere.7 tes corꝑalit̃ pſequerẽtur, vel dãtes ſpũa-
liter necarẽt. Tẽplũ & dom⁹ dei mẽs eſt &
cõſcia fideliũ, quę in leſiõe ꝓximi puerſas
Allegoricè cogitatiões ꝓfert, qſi in ſpelũca latrones
reſidẽt, & ſimplr̃ gradiẽtes inficiũt: & ſic
mẽs iã nõ dom⁹ dei, ſed ſpelũca eſt latro-
nũ. i ℂAridã fa. Be. Alle. A radicibus
areſacta eſt ficus, vt oñderet̃ gens impia,
nõ ad tp̃s, vel ex ꝑte corripiẽda extnorũ
incurſib⁹, & ꝑ pñiam liberãda, ſicut̃ ſæpe
factũ ẽ: ſed oĩ & ęterna dãnatiõe feriẽda.
ℂAlit̃. Areſacta eſt à radicib⁹, vt oñdat̃
nõ ſolũ hũano extrinſec⁹, ſed diuĩo int⁹
fauore fundit⁹ deſtituẽda: nã & vitã ꝑdi-
dit in cælis, & patriã in terris. k ℂRe
cordatus pe. Petr⁹ agnoſcit aridã, & ab
ſciſam radicẽ cui ſuccedit oliua pulcher-
rima fructifera vocata à dño. Vñ ſequit̃.
Amẽ dico uo. l ℂQuicũqꝫ dixe.
Be. Solẽt quidã dicere, ꝙ noſtri nondũ
Luc.17.b plenã fidẽ habuerũt, qui mõtes trãſferre
nõ potuerũt. Quibus reſpõdem⁹, ꝙ nec
†habetis oĩa facta Chriſti ſunt ſcripta: & hoc tñ le
†Mat.17.c gim⁹ factũ precib⁹ gregorij neceſſarię Põ
& 21.c ti epĩ: Sed mõs, diabol⁹, ꝓpt̃ ſupbiã q ſe
Iſa.14.c cõtra deũ erexit dicẽs: Siĩs ero altiſsimo:
hic ad pręceptũ prędicatorũ ab electis ex
pulſus in mare, i. in iſideliũ amaras & tur
bulẽtas mẽtes veſaniã ſuã exercere ꝑmit
titur: qui tanto acrius in eos qs poſsidet
ſæuit, q̃to à piorũ lęſiõe ſe expulſum ge
†Mat.21.a mit. ℂIero. Sed hoc factũ eſt. qñ dixerũt
Ioh.14.b apl̃i: Dignè transferimur ad gentes, quia
vos indignos iudicatis. ℂBeda. Notan
da eſt diſtinctio deprecantiũ: Qui pfectã
fidẽ habet orãdo vel iubẽdo etiã poteſt trãſferre vel corꝑales mõ
tes vel etiã ſpũales: vt Pau. de Elima mago quẽ oculis & arte neſan
da priuauit: & de

ℂVt qui in vrbe non inueniebat, in agro paruulo apud Lazarum & ſorores eius haberet hoſpicium.
hora, † exiit in Bethaniam cum duo a
decim. Et alia die cùm exirent à Be- b
a ℂVeritatem humanę carnis oſtendit. ℂSalutem hominum eſuriens ad incredulitatem Iſraelis.
a thania eſuriit. †Cumqꝫ uidiſſet à lon c
a ℂId eſt ſynagogam, veſtitam mandatis hominum, & ſuperſtitionibus icopatam, cui denegat fructum in æuum vnde templum ingrediens, exijcit v endentes & emẽtes &c. b ℂVerba. c ℂHomo factus.
gè ficum habentem folia, uenit, ſi
a ℂBoni operis.
quid † fortè inueniret in ea. Et cũ ue
niſſet ad eam, nihil inuenit pręter fo
a ℂReliquię in fine fructificabunt.
lia. Nõn enim erat tempus ficorum.
b Et reſpondens † dixit ei: † Iam non
amplius in ęternum quiſquam ex te
fructum manducet. Et audiebant di
ſcipuli eius, & ueniunt Ieroſoly-
mam. Et cum introiſſet in templũ d
c cœpit eijcere uendentes & ementes
d ℂQuod ſoli orationi dedicatur.
de templo: & menſas nummulario- e
ℂQui honores vendunt: & gradus emunt.
e rum, & cathedras uendentium co- f
f lumbas euertit. † Et non ſinebat ut g
a ℂCommune immundum mercandi gratia non deo dedicatum.
quiſquam transferret uas per tem-
plum: & docebat dicens eis: Nonne
ℂIn Iſaia.
g ſcriptum eſt: † quia domus mea do-
ℂNon taurorum vel hircorum. a ℂNon in Iudęa vel Ieruſalem tantum.
mus orationis uocabitur omnibus
h gentibus: Vos autem feciſtis eam
a ℂIn Ieremia.
ſpeluncam latronum. † Quo audi- h
to principes ſacerdotum & Scribæ
quærebant quomodo eum perde-
rent: timebant enim eum: quoniam
uniuerſa turba admirabatur ſuper
a ℂQuia in Iudęis tenebras reliquit ſol egrediens.
doctrina eius. Et cum ueſpera eſſet
t ℂAd aliam beniuolam & obedientem.
facta egrediebatur de ciuitate. † Et i
a ℂCum ſol occidit Iudęis, oritur apoſtolis.
b ℂIpſe cum apoſtolis.
cum mane tranſirent, uiderunt fi-
a ℂSynagogam. b ℂCaim & cęteris, a quibus omnis ſanguis iuſtus requiritur ab Abel vſqꝫ ad Zachariã
i cum aridam factam à radicibus. Et
k recordatus Petrus dixit ei: Rabbi: ec
ce ficus cui maledixiſti aruit. Et re
ſpõdẽs Ieſus ait illis. † Habete fidẽ dei
l † Amẽ dico uobis: quia quicũqꝫ dixe
a ℂId eſt Chriſto, qui eſt mons creſcens de lapide abſciſo ſine manibus.
rit huic mõnti, tollere, & mittere ĩ ma
a ℂGentes.
rẽ, & nõ hęſitauerit in corde ſuo, ſed
crediderit: quia quodcumqꝫ dixerit
fiat, fiet ei † Propterea dico uobis, k
omnia quęcũqꝫ orantes petitis credi l

ad hoſpitium in domum ſuam: & ideo cum diſcipulis rediit in G
Bethaniam, vbi manebãt Martha, Maria, & Lazarus. b ℂEt Actu.13.b
alia die cum exirent. Hic conſequenter deſcribitur confutatio
ſacerdotum: & primò ſigno ſenſibili, ſecundò, facto mirabili, ibi:
Et cũ introiſſent, tertiò, verbo rationabili ibi: Et veniũt rurſum.
Sententia primæ partis patet ex dictis
Mat.xxj. d ℂEt cum introiſſent
in templum. Hic ponitur confutatio
ſacerdotũ facto mirabili, & primò de-
ſcribitur dicta cõfutatio, ſecũdò, incidẽ
ter ponitur diſcipulorũ inſtructio, ibi:
Et cum veſpera eſſet. Circa primũ ſciẽ-
dũ, ꝙ ſatis mirabile factũ fuit, ꝙ vn⁹ hõ
pauꝑ oẽs vẽdẽtes & emẽtes eijceret de
templo, & nullus ei reſiſteret: Secundũ
enim ꝙ dicunt ſancti, quidã fulgor mi
rabilis egrediebatur de vultu ei⁹ & ocu
lis: quo territi ſacerdotes & etiam alij
non valebant reſiſtere ei. Et iſta eiectio
fuit ſignum, ꝙ ſacerdotes eſſent eijcien
di de templo & officio tanqꝫ indigni.
g ℂEt non ſinebat ut quiſquam
trãſfer. uas per templũ. Et loquit̃ de
vaſis humanis vſibus applicãdis, quia †ne poſt
vaſa diuĩo cultui deputata ibi debebãt hac
eſſe, & non alia. Cętera patent ex dictis Inſtructio
Mat.xxj. i ℂEt cũ ueſpera eſſet. diſcipl̃orũ
Hic incidenter deſcribitur diſcipulorũ
inſtructio, eo ꝙ Petrus fecit mentionẽ
de areſactiõe fic⁹ ſubita ad maledictio-
nem Chriſti: & ideo inſtruit eos occa-
ſione huius de efficacia fidei. Secundò,
de efficacia orõnis, ibi: Propterea dico
vobis. Sententia primę partis patet ex
dictis Matt.xxj. k ℂPropterea di
co uobis. Hic inſtruit diſcipulos de ef
ficacia orationis quæ procedit ex duo- H
bus, videlicet ex fidei certitudine: quod
notatur cum dicit̃. l ℂQuæcumqꝫ
orantes &c. Et hoc eſt intelli gẽdum,
quãdo quis orat, piè, pro ſe, & pſeuerã-
ter: Niſi em̃ quis piè oret. i. de ptinenti
bus ad ſalutẽ, oratio eius nõ eſt exaudi
bilis. Itẽ ſi oret ꝓ alio de ptinẽtibus ad †Lu.19.g.
ſalutẽ: poteſt carere effectu ex demeri- & 20.c. &
to illius pro quo orat. Itẽ ſi orat pie ꝓ 22.a
ſe, non tamẽ perſeueranter poteſt care-
re effectu: quia deus nõ ſtatim dat bene
ficium petitũ, ſed differt aliquando vt
congruo tẽpore detur, & vt ex dilatio
ne carius habeat̃: Secundũ ex quo ora
tio habet efficaciã, eſt diſpoſitio oran-
tis. ſ. quando non retinet, iram vel ran-
corẽ contra illũ qui ſibi iniuriam fecit
vnde dicit̃ Eccl̃i.xxviij.a. Homo homi †Mat.21.b
ni ſeruat iram, & à deo quærit medelã,
q.d. fruſtra. propter hoc Et ſubditur:
Et cum ſtabi.
ⅹa ℂAbijt in Bethaniam, q̃uis gau Moraliter.
dioſe recepiſſent eum in mane: & ideo
ꝑ iſtos ſignificant̃ illi q cũ gaudio reci-
piũt prædicatiõis verbũ, & tamẽ nõ fa
ciũt fructũ. c ℂCũqꝫ uidiſ. ideo per
ipam ſignificat̃ hypocrita habẽs tm̃ ap
parẽtiã ſctitatis & nõ opa: ꝓpt̃ qđ dei
maledictionẽ incurrit. d ℂEt cũ in
troiſſet &c. Iſti ſunt adulatores q lau-
des falſas vendunt prælatis, & ipſi eas
emunt eccleſiaſticis, beneficijs indebitè
collatis. e ℂEt mẽſas. Iſti ſunt ma-
li pręlati & curati qui magis ſtudent pe
cunijs leuandis, q̃ animab⁹ ſaluandis.
f ℂEt cathe. &c. i. eccleſiaſtica ſacra
menta, in qb⁹ datur grã: ſic igit̃ domus
dei ſpelunca latronũ efficit̃: qa latroci-
niũ eſt qđqđ dictis modis acquiritur.
h ℂQuo audito prin. ſacer. &c. Adhuc durat iſta perſecutio
contra deteſtãtes vitia eorum. Baptiſmus Iohãnis. Sequitur
ⅹNecqꝫ ego dico:

da priuauit: & de Phython iſſa in Philippis. Qui aũt ad faſtigium
A tãtæ pfectionis aſcẽdere ne queũt, petãt ſibi peccata dimitti, quo
ad vitã mereãtur intrare perpetuã: & ſine dubio impetrabũt ſi ta
mẽ in ſe peccãtibus primò dimittunt. a ℂEt cum ſta. Hiero.
Marcus ſuo more, ſeptẽ verſus orationis dominicę vna oratione
comprehẽdit. Is nãqꝫ cui dimiſſa ſunt oĩa
qđ amplius rogabit, niſi ꝙ pſeueret in eo
qđ obtinuit? b ℂIn qua po. De dei du-
bitãt ptãte: & volunt ſubintelligi diaboli
eſſe qđ facit. c ℂInterrogabo. Pote-
rat aperta reſpõſione calũniũ tentatorũ
cõfutare: ſed prudẽter interrogat, vt vel
ſilẽtio ſuo vel ſnĩa cõdẽnent̃. d ℂSi di
Pſal.131.c. xerimus. Iero. De lucerna mũdi obſcu-
rant̃. vnde dicit: Paraui lucernã Chriſto
meo: inimicos ei⁹ indu. cõfu. e ℂQuare
ergo &c. Q. Quẽ cõfitemini de cælo ha
buiſſe ꝓphetiã. mihi teſtimoniũ ꝑhibuit
& ab illo audiſtis in qua ptãte hæc facio.
f ℂSi dixerim⁹. Quodlibet horũ reſpõ
deant: videt̃ ſe in laqueũ ruituros timent
lapidationẽ: ſed magis cõfeſsionẽ verita-
tis. g ℂNecqꝫ ego dico uo. Be. Dua-
bus de cauſis ſciẽtia veritatis occultatur
†Mat.21.c quærẽtib⁹, cũ aut his qui quęrit min⁹ in-
Luc.20.a telligit, aut odio aut cõtẽptu veritatis in-
Iohã.16.c. dignus eſt cui debeat aperiri. Propter al-
terum dicit̃: Adhuc multa habeo vobis
Matth.7.a dicere, quæ non poteſtis portare modo.
Propter alterũ: Nolite ſctm̃ dare canib⁹.

GLO.ORDI.

CAP. XII.

ET cœ. il. &c. Sequit̃. Lacũ. ſi
ue torculor aut altare, aut illa
torcularia q̃rũ titulo qdã pſal
mi prænotant̃. i ℂPeregrè pfe. Dans
liberũ arbitriũ operandi, non mutatione
loci: quia vbiqꝫ deus, & omnia complet.

Nico. de Lyra. Seruum

a ℂEt cũ ſtabi. ad orandũ. Scien-
B dum tamẽ, ꝙ hoc intelligit̃ de remiſsiõe
offenſæ, quia hõ tenetur eſſe in charitate,
ſed remiſsio iniuriæ nõ eſt de neceſsitate.
Poteſt enim aliquis petere ſcđm ordinẽ
iuſticiæ recompẽſationẽ ꝓ iniuria ſibi fa
cta. b ℂEt ueniũt tur. Iero. Hic po-
nitur cõfutatio ſacerdotũ, Scribarũ, & Se
niorũ verbo rõnabili: & patet ſentẽtia ex
dictis Matt.xxj. ℂAd euidentiam dicto
An Chri- rum & dicendorũ quæritur vtrũ Chriſt⁹
ſtus, vitãdi in prædicatiõibus ſuis debuit vitare offen
ſcãdali cau ſionẽ vel ſcandalũ ſacerdotũ, ſcribarũ &
ſa, debuit phariſæorũ: ℂEt arguit̃ priò ꝙ ſic. j. ad
intermittere Timo.v.a dicitur: Seniorẽ ne increpaue-
phariſęorũ ris: ſed obſecra vt patrem: prædicti autẽ
increpatio erant ſeniores populi & patres: ergo &c.
nem, ℂItem, j. ad Corint.x.g. dicitur. Sine of-
fenſione eſtote Iudæis & gentibus, & ec-
cleſiæ dei; cum igitur facta Chriſti & di-
cta fuerint nobis data ꝓ exemplari, vide
rur ꝙ debuit cauere ab offenſione prędi-
ctorum. ℂContra. Iſa.viij. fuerat ꝓphe-
tatum, ꝙ Chriſt⁹ foret in lapidẽ offenſio
nis, & petrã ſcãdali duab⁹ domib⁹ Iſrael.
Scandalũ ℂRñſio: Duplex eſt ſcandalũ, actiuũ &
duplex paſſiuũ: Actiuũ nõ habuit in Chriſto lo
cũ, qa tale ſcãdalũ eſt dictũ vel factũ alicu
ius min⁹ rectũ, prębẽs alteri occaſionẽ ruinæ, vt hr̃ ex ṽbis Iero.
ſuꝑ Mat. Oĩa aũt fctã & dicta Chriſti fuerũt rectiſsia: & iõ quęſtio
iſta intelligit̃ de ſcãdalo paſſiuo: Qđ eſt qñ aliqs ex dicto vel fctõ
alterius bono ſcãdalizat̃ ex ipfectiõe ſua. Et iſtud ſcãdalũ aliqñ ꝓ
cedit ex ignorãtia, vel infirmitate illi⁹ q ſcãdalizat̃: Et tũc dctã vel
facta bona, occultãda ſunt vel differẽda q̃uſqꝫ infirmi vel ignorã
tes inſtruant̃, niſi ſint talia bona quę ſint de neceſsitate ſalutis, quę
non ſunt omittenda propter ſcandalũ alterius. Si autem infirmi
vel ignoran

a ℂRectæ fidei.
te, quia accipietis, & uenient uobis.
a ℂVos qui tantæ perfectionis non eſtis.
a Et cùm ſtabitis ad orandum † dimit- a
a ℂQuerimoniæ. b ℂQui vos læſit.
tite, ſi quid habetis aduerſus aliquẽ,
a ℂMagna fiducia. b ℂNon vnius: omnes enim fratres eſtis.
ut & pater ueſter qui in cælis eſt, di-
a ℂIuſtis. ℂTremenda ſententia.
mittat uobis peccata ueſtra. † Quòd
ſi uos non dimiſeritis, nec pater ue-
ſter qui in cælis eſt dimittet uobis
ℂA Bethania.
peccata ueſtra. Et ueniunt rurſum b
Ieroſolymam. Et cũ ambularet in
templo, accedunt ad eum ſummi ſa
cerdotes & ſcribæ & ſeniores, & di-
ℂQ. In Beelzebub eiicis dæmonia.
b cunt ei: † In qua poteſtate hæc facis:
a ℂAperte filium dei negant, quem putant non ſuis ſed alienis viribus ſigna facere.
& quis dedit tibi hanc poteſtatem,
ut iſta facias? Ieſus autem reſpon-
c dens, ait illis: Interrogabo uos &
ego unum uerbum, & reſpondete
mihi, & dicam uobis in qua poteſta
te hæc faciam. Baptiſmum Iohan-
nis de cælo erat, an ex hominibus?
Reſpondete mihi. At illi cogitabãt
ℂCornuto coartati ſyllogiſmo.
d ſecum, dicentes: Si dixerimus de cæ
e lo, dicet nobis: Quare ergo non cre
f didiſtis ei? Si dixerimus, ex homini-
bus, timemus populum. Omnes
enim habebant Iohannem, quia ue
rè propheta eſſet. Et reſpondentes
dicunt Ieſu: Neſcimus. Et reſpon-
a ℂQuia non vultis fateri vos quod ſcitis.
ℂHiero. Hic cum peruerſo peruertitur deus.
g dens Ieſus, ait illis: Neque ego dico c
uobis in qua poteſtate hæc faciam.

Cap. XII.

h ET cœpit illis in pa- d
rabolis loqui. † Vi- e
a ℂDomum Iſrael plantauit.
b ℂDeus pater humano affectu.
neã † paſtinauit hõ-
mo & circũdedit ſe f
a ℂCuſtodiam angelorum vel murum vrbis. b ℂLegem.
pẽm, & fodit lacũ & ædificauit tur- g h
a ℂTemplum. b ℂSacerdotibus. ℂOperarijs conductis hora tertia & ſexta & nona.
i rim, & locauit eã agricolis, & pegre k i
profect⁹ eſt. Et miſit ad agricolas in l

vel ignorantes poſt inſtructionẽ debitã in ſcãdalo ꝑmaneant: iam C
tale ſcãdalũ nõ ꝓcedit ex infirmitate vel ignorantia, ſed malicia. Et
tale ſcãdalũ ẽ cõtẽnẽdũ, maxiè qñ eſt cõtra bonũ cõmune: qa bonũ
cõe ſemꝑ eſt pręferẽdũ vtilitati & paci quorũcũqꝫ hoĩm ſingulari-
um. Tale aũt fuit ſcãdalũ ſacerdotũ, Scribarũ, & Phariſæorũ: quia
ſua malicia nitebãtur impedire doctrinã
Chriſti, in qua cõſiſtebat ſalus populi. Itẽ
ſuis malis exẽplis & morib⁹ trahebat̃ po-
pulus ad peccãdũ. Itẽ ꝑ doctrinã ſuã ma-
lã euacuabãt dei mãdata ꝓpter ſuas tra- †Mat.6.b.
ditiones, vt dictũ eſt. ſ. & iõ Chriſtus ĩ pu
blico debuit vitia eorũ reprehẽdere: nec
ab hoc ceſſare ꝓpter eorũ ſcãdalũ. Propt̃
qđ Matt.xv.b. cũ diſcipuli dixiſſet Chri-
ſto. Scis, qa Iudæi audito hoc ṽbo ſcãda-
lizati ſũt: rñdit: Sinite illos: cęci ſunt, & du
ces cæcorũ. Si cæcus cæco ducatũ pręſtet. †Mat.18.d
ambo in foueã cadunt. ℂAd primũ dicẽ
dum, ꝙ loquit̃ de ſenib⁹ honeſtatè & mo
rib⁹: non de ſenibus ætate, malicia corru- Ratiões ad
ptis: quia tales ſunt acriter arguendi, ſicut argumẽta
Daniel durè increpauit illos ſenes impu-
dicos Danie.xiij. ℂAd ſecundum dicen-
dũ, qđ homo debet eſſe ſine offenſiõe Iu
dęis & gentib⁹, ita ꝙ dicto ſuo vel facto
minus recto nõ præbeat alicui occaſionẽ
ruinæ. Sed ſi de veritate ſcãdalum ſumit̃
rectius oriri permittit̃, quã quod veritas
relinquatur, ſecundũ qđ dicit btũs Gre-
go. ſuper Ezechielem.
ⅹc ℂNecqꝫ ego di. uo. Bed. q.d. Nõ di Moraliter.
co vobis quod ſcio, quia non vultis dice
re qđ ſcitis. Duabus autem cauſis maxiè Duabus de
ſcientia veritatis eſt occultanda quærenti cauſis ſcĩa
bus: Cum. ſ. is qui quærit aut non eſt ca- ṽitatis oc-
pax ad intelligẽdũ quod quærit, aut indi cultanda.
gnus eſt, vt ei debeat aperiri: & hic vtrũqꝫ
concurrebat.

NICO. DE LYRA.

Cap. XII. D

ET cœpit il. in pa. Hic conſe-
quenter ponitur cõfutatio ſa-
cerdotũ. & ſeniorũ in parabo-
lis. Et primò ponitur confuta
tio ſacerdotũ, ſecũdò, Phariſæorũ & He-
rodianorũ, ibi: Et mittũt ad eũ. tertiò Sa-
ducęorũ, ibi: Et venerunt ad eũ Saducæi
quartò ſcribarũ, ibi: Quõ ergo dicũt ſcri-
bę. Sententia primæ partis patet ex dictis
Matt.xxj. exceptis quæ ſequunt̃. e ℂVi
neam paſti. ho. i. coluit. Et dicitur à pa-
ſtus paſta paſtum, & eſt propriè modus
colendi quo ponitur fimus vl̃ pinguedo
terrę circa radicẽ vineæ vel arboris. Radi
ces eum ſecundũ Philoſophum. ij. de aĩa
ſunt ori ſimiles, qa ſicut ĩ animalib⁹ ꝑ os
ſumit̃ alimentum vnde animalia nutriũ-
tur, ſic per radicis trahitur alimentum ter † Mat.21.d
rę naſcentium. g ℂEt fodit lacum. La- Luc.20.b
cus propriè dicitur locus vbi recipiuntur †plantauit
aquæ à riuulo, & ibi colligũtur. Et ad ſi-
militudinẽ huius loc⁹ vbi recipitur uinũ
fluens à torculari, dicitur hic lacus.
Hic eſt hæ-
Morali. d ℂEt cœpit illis in parab. Moraliter.
loq. uineã paſti. hõ. Id eſt Chriſtus plã-
tauit eccleſiam ſanguine ſuo. f ℂEt cir-
cundedit ſep. Id eſt euangelicam doctri
nam. g ℂEt fodit lacum. id eſt abundantię ſpiritusſancti deflu
xum. h ℂEt ædificauit turrim. Id eſt ſpiritualem angelorum
cuſtodiam. i ℂEt locauit eam agricolis. id eſt Chriſtianis.
k ℂEt peregrè profectus eſt. Beda. Non loci mutatione, ſed
abire dicitur à vinea: quia vinitoribus liberum operandi arbitri-
um dereliquit. l ℂEt mi. ſeruos ſuos ad agr. i. bonos ep̃os ad
malos Chriſtianos arguẽdũ: Et aliquos cęciderunt, vt Iohãnẽ Da-
maſcenũ, cui abſciderũt manũ, & ſanctum Brictium contumelijs.
ⅹafflictum

a ℭ Seruū. Primo miſſus eſt Moyſes, q fructū legis quā dederat à cultoribus ingrebat: ſed cæſum dimiſerūt & vacuū. (Pſal.105.c) vñ: Irritauerūt Moyſen in ca. & a. ſan. do. (Ibidem) Et vexatus eſt Moyſes, ꝓpter eos &c. b ℭ Et iterū mi. a. ſer. Dauid & alios pſalmiſtas, qui miſſi ſunt (†remiſerũt) poſt Moyſen: vt cultores vineæ ad exercitiū boni opis excitarēt. Sed ipm quoq; Dauid, q caput pſalmodię & fons, in ſpūſctō claruerat, abiecerūt dicētes: (3.Re.12.d) Quæ nobis pars in Dauid, aut quę hereditas in filio Iſai? c ℭ Et rurſum aliū. Prophetarū, chorum cum ſuis (Nūe.16.a) ſocijs, qui ſuis atteſtationibꝰ populū conuenerunt, & mala huic vineæ ventura predixerunt: Et rurſum aliū mi. &c. His tribꝰ ſeruorum gradibus omnes doctores qui ſub lege & ꝓphetis fuerāt intelligimꝰ. vnde alibi: (Luc.24.f) Neceſſe eſt impleri oīa quę ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis & pſalmis de me. (⁎ſuum) d ℭ Quia reuerebūtur. Nō hoc ignorando dixit, quia omnia nouit, ſed ſemper ambigere dicitur deus, vt libera voluntas homini (†Agricolę) reſeruetur. ℭ Beda Interrogemꝰ Arrium & (Iohā.12.c.) Eunomiū: ecce pater dicitur ignorare, & ſententiam temperat, & q̃tū in nobis eſt dicitur eſſe mentitus, Quidquid pro patre reſpōderint, hoc intelligant pro filio, q ſe dicit ignorare conſummationis diem. e ℭ Coloni autē. Beda. Probat Iudæorū principes nō p ignorantiā Chriſtum crucifixiſſe, quia intellexerūt eū eſſe, de quo dicit: (Pſal.2.b) Poſtula à me & da. tibi gen. hære. tuā &c. Vnde ſibi conſulētes dicebant: (Io.12.c) Ecce mūdus totus poſt eum a. & ſi dimittimus eum ſic, omnes credēt in eū. Hæreditas ergo filij dei eccleſia eſt de cunctis gentibus ei data, quē ſanguine acquiſiuit, reſurgendo poſſedit. Hanc mali coloni præripere moliebantur, cum eum crucifigentes fidem eius extinguere, & ſuā iuſticiā quę ex lege eſt, pręferre nitebātur. f ℭ Et eiecerūt. Notat pertinaciam eorum: qui nec crucifixo ac reſuſcitato domino ad prædicationē apoſtolorū credere voluerūt, ſed quaſi vile cadauer proiecerunt: quia q̃tum in ſe erat, à ſuis (†Mat.21.d) finibus excludentes gentibus ſuſcipiendū dederunt. (Luc.19.g) g ℭ Veniet &c. Beda. Auferet à (Mat.21.d) vobis regnū dei, & dabitur genti facienti fructum eius. Hoc autē diuinitus fuiſſe ꝓcuratū ꝓphetico teſtimonio vel exēplo ꝓbat dicēs: Nec ſcripturam. &c. ℭ Iero. Vinea datur (Matth.8.b) alijs ab oriente & occidente & auſtro & aquilonæ venientibus & recūbentibus cū Abraham, Iſaac & Iacob in regno cælorū. ℭ Bed. (Moraliter.) Moraliter: Cuicumq; fideliū myſteriū baptiſmi, ꝙ operādo exerceat cōmittit, quaſi vinea quā excolat ei locatur. Mittit ſeruus vnus, & († captarēt) alter, & tertius: q de fructu accipiant, cum lex pſalmodia, ꝓphetia, quarū ammonitionem ad bene agēdū populus ſequat legitur. Sed miſſus ſeruus cōtumelijs affectꝰ vel cæſus eijcitur, cū ſermo auditus vel cōtemnit vel blaſphemat. Miſſum Hæredē q̃tū in ſe eſt occidit, qui & filiū dei cōculcat, & ſpūi grāe quo ſctificatus eſt contumeliā facit. Perdito malo cultore vinea datur alij, cùm dono grę quod (†cenſum) ſuperbꝰ ſpernit, hūilis ditatur. Manū mittere (⁎an nō? dabimus) in Ieſum, timore turbæ retinent, cū quilibet ſolo noīe ſuper eā quā non diligit eccl'iaſticę fidei & pacis vnitatē, ꝓpter cohabitantiū multitudinē aut erubeſcit, aut timet impugnare. Cū autē tempus fuerit ꝑſequēdo eccl'iam q̃ſi dominū crucifigere & oſtētatui habere gaudebit. h ℭ Lapidē quā re. Iero. Lapis reprobꝰ, quē geſſit angulus, cōiungēs in cœna agnū cū pane, finiens vetus, nouū inchoans (†Mat.22.e) Teſtamētū, hic præſtat mira in oc'lis noſtris. (Lu.20.d) i ℭ Et mit. ad eū. Be. Turbā timebāt, atq; (Ro.13.b) quod per ſe non poterant, terrenę poteſtatis manibus

a ¶ Non in prouentu, fructus, quia nullus erat. b ¶ Prophetas. a ¶ Fructus vineę obedientia.

a tēmpore ſeruum, ut ab agricolis acciperet de fructu uineæ. Qui

a ¶ Alij prophetę cæſi, alij vulnerati, alij occiſi.

apprehenſum eum cæciderunt &

b †dimiſerunt uacuum. Et iterum miſit alium ſeruum ad illos, & †illum in capite uulnerauerunt, &

c contumelijs affecerunt. Et rurſum alium miſit, & illum occiderunt, & plures alios quoſdam cædentes, alios uerò occidentes. Adhuc ergo

a ¶ Chriſtum vnigenitum.

unum habens filium chariſsimum * & illum miſit ad eos nouiſſi

¶ Per Ironiam.

d mum, dicens: quia reuerebuntur

e filium meum. † Coloni autem dixerunt ad inuicem: † hic eſt hæres. Venite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas: & apprehendentes

f eum occiderunt, & eiecerunt extra

a ¶ Id eſt plebem, dicentes: quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes.

uineam. Quid ergo faciet domi

g nus uineæ? Veniet, & perdet colo

¶ Qu. quo alio modo impleb itur hęc ſcriptura?

nos, & dabit uineam alijs. Nec ſcri

¶ Chriſtum.

h pturam hanc legiſtis: † Lapidem

a ¶ Magiſtri: qui ſe & alios deo dignam domum ædificare debebant.

quem reprobauerunt ædificantes,

a ¶ Duos condens in ſemetipſo, ex vtroq; populo vnam ciuitatem & vnum templum. ſibi ædificans.

hic factus eſt in caput anguli: à domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. † Et quærebant

a ¶ Quaſi mentitum contra ſe, in quo magis probant eum vera dixiſſe. ipſe enim eſt hęres: illi mali coloni. b ¶ Ad modicum timore retardantur, quia nundum venerat hora eius.

eum tenere, & timuerunt turbam.

¶ Id eſt propter.

Cognouerunt enim, quoniam ad

¶ Alias. direxit.

eos parabolam hanc dixerit. Et reli

i cto illo abierunt. † Et mittunt ad

a ¶ Militibus Herodis, qui Ieroſolymis erant illis diebus.

eum quoſdam ex Phariſæis & Herodianis ut eum †caperent in uerbo.

a ¶ Mellitis ſermonibus circundant, ſicut apes mel portantes in ore, aculeum in dorſo.

k Qui uenientes dicunt ei: Magiſter, ſcimus quia uerax es, & non curas quemq;. Nec enim uides in faciem hominum: ſed in ueritate uiam dei doces. Licet dari † tributum Cęſari,

l *an non dabimus? Qui ſciens † uerſutiam eorum, ait illis: Quid me ten

a ¶ Sapiētia ſapienter agit, vt ſuis ſermonibus captantur.

m tatis? Afferte mihi denarium, ut uideam. At illi obtulerūt ei. Et ait illis: Cuius eſt imago hæc & inſcriptio? Dicunt ei: Cęſaris. Reſpondens autē

¶ Quod neceſsitatis.

n Ieſus ait illis: † Reddite ergo quę ſunt

manibus efficere tentabant: vel vt ipſi à morte eius viderentur immunes. G Nuper enim Iudęa ſub Auguſto Cæſare, qñ i toto orbe celebrata eſt deſcriptio, (Luc.2.a.) ſtipendiaria facta erat. Vnde ſeditio magna. Alij dicebant Romanis ꝓ oībus militantibus debere tributa ꝑſolui. Phariſæi nō debere ppl'm dei q decimas, & quæ in lege pręcipiebant ſoluerent, ſubiacere legibꝰ hūanis. Cuiꝰ ſeditiōis fomes adeo īualuit, vt poſt reſurrectionē dñi patriā & gentē & regnū & oīa ꝑdere maluerint, q̃ eſſe tributarij. k ℭ Magiſter ſci. Be. Blanda & fraudulenta interrogatio ad hoc ꝓuocat reſpōdentē, vt magis deū q̃ Cæſarē timeat, & dicat nō debere tributa ſolui, vt audientes Herodiani ſeditionis cōtra Romanos autorem teneāt. l ℭ Qui ſci. uer. Qui putant interrogationem Saluatoris ignorationē eſſe nō diſpenſationē, ex hoc loco diſcāt, qd' potuit ſcire cuiꝰ imago eſſet, Sed interrogat, vt ad ſermonem eorū cōpetenter reſpondeat. m ℭ Denarium. Denarius genꝰ nūmi qui ꝓ decem nūmis cōputatur, & habet imaginem Cęſaris. n ℭ Reddite er. quæ ſunt Cæ. Hoc ipſe fecit ꝓ ſe & ꝓ Petro ſoluēdo tributa Quæ ſunt dei deo. Hoc q̊q; fecit patris implens voluntatem. Aliter: Reddite quæ ſunt Cæ. Cæ. impreſsionē ſuę imaginis. Quæ ſunt dei deo. animam lumine vultꝰ eiꝰ illuſtratam. vnde: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, &cę. (Pſal.4.b.) ☞ Sadu.

(†illi iactis lapidibus caput cōtuderunt, & remiſerunt cōtumelijs affectum.) (†Mat.21.d)

Nicolaus de Lyra.

b ℭ Hic eſt hæ. Ex hoc dicit Bed. ꝙ ſacerdotes & legiſpiti habuerūt cognitionē de Ieſu, ꝙ ipſe erat verè Chriſtꝰ i lege ꝓmiſſus: ſed iſta cognitio poſtea ex inuidia fuit i eis obſcurata, & hoc pleniꝰ fuit declaratū Mat. xxj. i quæſtione q̃dā de hoc mota i fine huiꝰ capl'i. (H) (†Pſ.117.c) (Matt.21.d.) (Luc.20.c.) c ℭ Et quære. eū tenere. Ex quo patet eorū obſtinatio in malo. d ℭ Et timuerunt turbā. Ex q̊ patet, ꝙ ex ſolo timore ppl'i retardabant à morte eiꝰ. e ℭ Et m. ad e. Hic cōſeqnt deſcribit cōfutatio Phariſæorū & Herodianorū: & patet ſnīa ex dictis Mat. xxij. Et venerunt

⁎ afflictū, & ſctm̄ Thomā Cantuariēſem (Moraliter) occiſū, & de pluribꝰ alijs ſimilia leguntur. a ℭ Adhuc er. unū h. f. Hic ē Chriſtꝰ q mittit īuiſibiliter à patre, qñ aliquē inſtigat ad bonū: ſed aliq ſunt ingrati, eiꝰ inſtictū nō ſolū repellētes, ſed & peſsimè agētes: ꝓpter qd' q̃tū i eis eſt, occidūt eū, († Mat.22.b) (Luc.20.d.) de qbꝰ dicit Hebr. vj. a. Rurſus crucifigentes filiū dei. Et ſic dei iuſticia mali ꝑdūtur & vinea locat alij, cū eorū loco boni ſubrogant. c ℭ Et quærebāt eū te. & ti. t. Rabanꝰ. Hoc q̃tidie gerit i eccl'ia, cū quilibet ſolo noīe ſuꝑ eā quā diligit eccleſiaſticæ fidei & pacis vnitatē, propter cohabitantiū fratrū bonorū multitudinem aut erubeſcit aut timet impugnare. f ℭ Magiſter ſcimus, quia uerax es, & non curas quemquā. Nec enim. Cōmuniter dicitur: Qui bene ſcit vngere, bene ſcit († hypocriſim, ſimulationem) pungere: ꝓpter quod minutores vngūt oleo oliuæ Lanceolas ſuas, vt melius poſſint venam pungere: & ſic fecerunt iſti & ſimiliter alij proditores. g ℭ Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari. Per Herodianos qui gloriantes in pellibus interpretantur, prælati bene ſorrati ſignificantur. Per Phariſæos qui interpretantur diuiſi, ſignificantur religioſi habitu ⁎ & vita ab alijs

a ℭ Saducæi &c. Duæ hæreſes erant in Iu(A)dæis, Phariſæorū & Saducæorū. Phariſæi traditionū & obſeruationū (quas illi deuteroſis vocant) iuſticiam præferebant: vnde & diuiſi (†Mat.22.c) vocant à populo. Saducæi autē. i. iuſti, & cor(Luc.20.e)poris & animæ reſurrectionē negabant. Sa(Act.23.b)ducæi &c. Bed. Qui reſurrectionē corporū eſſe negant, vel non credunt, animas iudicantes interire cum corporibꝰ, rectè huiuſmodi fabulā fingunt, quæ deliramenti arguat eos qui aſſerunt reſurrectionem corporum. Potuit autem & in gente eorum aliquando hoc accidere. b ℭ Septē ergo &c. Beda. Tur(†liberos)pitudinem fabulæ opponūt, vt reſurrectio(Myſticè)nem negent. Sed myſticè, ſeptē fratres ſine filijs defuncti, omnibus reprobis cōgruunt, q per totam vitam (quæ ſeptē diebꝰ voluitur) à bono ope ſteriles ſunt, quibus viritim morientibus, ad vltimū & ipſa mundana cōuerſatio moritur. i. tranſit, quaſi vxor infœcunda, quā illi ſine fructu boni operis exegerūt. ℭ Iero. Mulier ſterilis, nec relinquens ſemen ex ſeptem fratribus, nouiſsimè moriens, ſynagogam ſignificat relictam quaſi mortuam à ſpiritu ſeptiformi, qui ſeptē patriarchas impleuit, qui non reliquerunt ei ſemē Abrahæ quod Chriſtus eſt: Licet enim Iudæis natus, tamen gentibus datus. Hæc mulier mortua Chriſto, nulli de ſeptem in reſurrectione iungetur. Septenario em̄ perfectorum vniuerſitas ſignificatur: Sicut verſa vice per Iſaiam dicitur: Apprehendent ſeptem mulieres virum (Iſa.4.a) vnum. Septem ſunt eccleſiæ quas dñs vnus (Apoc.1.a) amat, arguit, caſtigat, adorant enim vna fide. (► vxorē.) Hæ ſunt ſeptem ſportæ fragmentis panum (Mat.15.g) plenæ. Panes, verba ſpūſſancti. Sportæ verò eccleſiæ. Panes Ieſus benedicens fregit, & diſcipuli eius diuiſerunt turbæ, cùm die ſeptimo benedixit opera ſua requieſcēs in eis. Vñ (Gene.2.a) luce facta primo die, qui eſt ſapientiæ: & firmamento in ſecūdo, qui eſt intellectus: & ari(B)da tertio, qui eſt conſilij: & luminibus quarto, quæ ſunt virtutes: & volatilibus & piſci(†ducunt vxores, neque nuptū dantur)bus quinto, qui ſunt ſcientię: animatis & aīa viuente ſexto. i. homine ad imaginem dei facto, quod eſt pietatis: ſeptimo die ſpiritu timoris domini qui permanet ſanctus in ſecu(Pſal.18.c)lum ſeculi, & replet orbem terrarum, ſancta (Sapiē.1.b) eccleſia repletur non habens maculam neq; (Ephe.5.f) rugam. Ideoq; eccleſia ſeptiformi. i. perfecto (1.Pet.4.d) timore repletur, quia iuſtus vix ſaluabitur, q rogat: Nō intres in iudicium cum ſeruo tuo (Pſal.142.a) domine: quia nō iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. De his ſeptem qualitatibꝰ ſpiritus, commemorat Dauid: Quid negligētia noſtra peperit, quid diligentia quæſierit, quid diuina prouidentia contulerit, quid inimici inſtigatio fraudauerit, quid obliuio lubrica ſubtraxerit, quid humana fragilitas in(†diſputantes,)tulerit, quid ignorātia improuida fefellerit. Hos omnes effectus in pſalmis inuenimus. (Pſal.7.d) Primus: Concepit dolorem & peperit iniqui(Ibi.18.c)tatem. Secundus: Pręueni in maturitate & cla(Ibi.50.b)maui: Tertius. Incerta & occulta ſapiētię tuę. (†ieſum) Quartus eſt: Inimici mei animam meam cir(Ibi.16.c)cundederūt. Quintus: Obliuioni datus ſum (Ibi.30.d) tanq̃ mortuus a c. Sextus: Quoniam lumbi (Ibi.37.b) mei impleti ſunt illuſionibus, Septimus: De(Ibi.24.b)licta iuuentutis meæ & ignorātias meas &c. (†noſter dominus) Hos effectus, ſpiritus ſeptiformis eneruat vel eliminat & illuminat. Vnde ſeptem lucernæ ab auſtro ardentes, & aquilonares tenebras in tabernaculo domini illuminantes. Spiritꝰ ſapientiæ in pigro negligentiam repellit. Spiritus intellectus diligentiam rōnabiliter quærit. Spiritus conſilij, diuinā prouidentiā prudenter innuit. Spiritus virtutis, inſtigationes fortiter retundit. Spūs ſcientiæ, obliuionē lubricam diu eſſe nō ſinit. Spiritus pietatis humanam

a ¶ Nummum, tributum, pecuniam. b ¶ Quod voluntatis. ¶ Vos, & decimas, primitias.

Cęſaris Cæſari, & quæ ſunt dei

a ¶ Quia inſidiarum calliditate præualere non poterant. b ¶ i. ſuper ſapientia eius.

deo. Et mirabantur ſuper eo.

a †Et uenerunt ad eum Saducæi, qui dicunt reſurrectionem non eſſe, & interrogabant eum, dicentes: Magiſter, † Moyſes ſcripſit nobis, ut ſi cuius frater mortuus fuerit, & dimiſerit uxorem & † filios non reliquerit, accipiat frater eius uxorem ipſius, & reſuſcitet ſemen fratri

b ſuo. Septem ergo fratres erant, & primus accepit uxorem, & mortuus eſt, non relicto ſemine. Et ſecundus accepit eam

¶ Ipſe.

& mortuus eſt: & nec iſte reliquit ſemen. Et tertius ſimiliter. Et acceperunt eā ſimiliter ſeptē & non reliquerunt ſemen. Nouiſsima omnium defuncta eſt

¶ Mundana conuerſatio.

& mulier. In reſurrectione ergo cùm reſurrexerint, cuius de his erit uxor? Septem enim habuerunt eam † uxorem. Et reſpondens Ieſus, ait illis: Nonne ideo

¶ Quia.

erratis, non ſcientes ſcripturas

a ¶ Ideo. b ¶ Chriſtum.

neq; uirtutem dei? Cùm enim à

c mortuis reſurrexerint, neque

a ¶ Nemo ibi moritur, nemo naſcitur, nec infans nec ſenex ibi.

†nubent neq; nubētur, ſed ſunt

a ¶ Soluta quæſtione probat reſurrectionem eſſe.

d ſicut angeli dei in cælis. De mortuis autem, quòd reſurgāt, non legiſtis in libro Moyſi † ſuper rubum, quomodo illi dixerit

a ¶ Hic probat æternitatem animarum.

deus, inquiens, † ego ſum deus Abraham, & deus Iſaac, & de

¶ Hic reſurrectionem corporum.

us Iacob? Non eſt deus mortuorum, ſed uiuorum. Vos ergo multum erratis. † Et acceſsit unus de ſcribis, qui audierat illos † conquirentes: & uidens quo

e niam bene illis reſponderit, in

¶ Cum in diuerſis libris diuerſe ordinentur.

terrogauit eum, quod eſſet primum omnium mādatum. Ieſus autem reſpondit ei: quia pri

f mum omnium mandatum eſt. † Audi Iſraël, dominus deus

a ¶ Dij Gentium multi ſunt.

†tuus deus unus eſt. Et diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex

¶ Id eſt maximū.

tota uirtute tua. Hoc eſt primū mandatum. Secundum autem

manā fragilitatē clementer indulget, Spiritus timoris improuidā ignorantiam ardēter & bene decoquit & bene replet, (C) Sapiētia domū ædificat. Intellectꝰ, gubernacula inuenit. Cōſiliū bona diſcreta facit. Virtus, in patiētia aīam poſsidet. Sciētia diuitiæ fidei & ſalutis munera acquirunt. Pietate, proſperitas pñtis vitæ & futuræ cōſiſtit. Timore, hūilitas cōſeruatur, & oē pctm̄ expellit, qa initiū ſapiētię timor domini. c ℭ Neq; nu. neq;. Be. Græco (Eccl'i.1.b.) idiomati Latina cōſuetudo nō reſpōdet: (†Deu.25.b) Nubere em̄ ꝓpriè mulieres dicunt: & viri ducere: Sed nos ſimpl'r dictū intelligamꝰ neq; nubent viri neq; nubētur mulieres. d ℭ De mor. au. &c. ſuꝑ ru. Ie. In quo ſi'litudo vr̄a in quo ignis ardebat, ſed nō eiꝰ ſpinas cōſumebat, ſic vos eloqū meū inflāmat nec ſpinas ſub maledicto germinatas abſumit. Inqēs: Deꝰ Abrahā & deꝰ Iſaac & deꝰ Ia. Ter deū noīando trinitatē ſignificat, deū iterās vnā ſubſtātiā. Viuūt autē q vendicāt portionē ſuā quā elegerāt. Mortui verò ſunt q qd' vēdicauerūt ꝑdiderūt. ℭ Be. Cū multa aptiora teſtionia de reſurrectione poſſet ꝓferre, hoc tñ ꝓtulit q̃uis ambiguū: qa Saducęi, nec angelos, nec ſpm̄, nec reſurrectionē corporū cōfitent: & aīarū interitū mentiūtur: Tm̄ quinq; libros Moyſi recipiūt, ꝓphetas reſpuūt. Stultū ergo erat eorū teſtimoniū ꝓferre: quorū autoritatē nolebāt recipe. Porrò ad æternitatē aīarum ꝓbandā ponit exemplū: Ego ſum deus Abra. & de. Iſa. & de. Ia. Et infert: Deus nō eſt mor. ſed ui. vt cū ꝓbauerit aīas manere poſt mortē: nō em̄ poterat deꝰ eſſe eorū q nō ſubſiſterēt, cōſequēter īduceret corporū reſurrectio, quę cū aīabus vel bona vel mala geſſerūt. e ℭ Interroga. Ie. (D) Iero. Quid ſibi vult hæc quęſtio, cū hoc ſciāt omnes periti in lege? Sed diuerſè in Exodo & Leuitico & Deute. ordinantur mandata. De his enim duobus vberibus ſuper pectora ſpōſæ leuatis alitur noſtra infantia. f ℭ Primū oīm &c. Maximū quod ante omnia debemus in corde, q̃ſi vnicū pietatis fundamētū locare, hoc eſt, (†in rubo) ſ. cognitio atq; confeſsio diuinæ vnitatis cum executiōe diuinæ opatiōis, quę in dilectione dei & proximi perficitur: hæc (†Exo.3.b) eſt fides quæ per dilectionem operatur. (Matt.22.e.) ☞ Bene ma.

Nico. de Lyra.

a ℭ Et. ue. ad eū ſa. Hic cōſequēter (Moraliter.) ponit confutatio Saducæorū: Et diuidit (Diuiſio) in duas, in ptē principalē & incidentalē. (†Mat.22.d) ſcd'a ibi: Et acceſſit vnꝰ de ſcribis. Sentētia primę partis patet ex dictis Matth. xxij. c ℭ Et acceſ. Hęc eſt pars incidentalis: Quia em̄ Chriſtꝰ cōfutauerat rōnabiliter Phariſæos, & Saducęos, hoc vidēs quidā ſcriba quęſiuit ab eo. e ℭ Quod eſſet pri. qa de hoc erāt tūc quęſtiōes apud ſapientes. f ℭ Ieſus aūt re. vt patet ſnīa (†Deu.6.c.) ex dictis Mat. xxij. exceptis quę ſequūtur. (Mat.22.d) Bene ma. (Luc.10.)

⁎ & vita ab alijs diuiſi, & iſti reddere de(Moraliter.)bent deo deuotionē, & mūdo vitā exemplarem. b ℭ Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis. Exponatur vt ſupra. Mat. v. d ℭ Interrogauit eū quod eſſet primū oīm mādatum. Iſte quęrebat de primitate dignitatis, vt patet ex ſequentibus: propter quod ſibi ſimiles ſunt nouitij qui ſtatim ardua religionis volunt facere & non potentes recedūt à religione, ⁎ Quomodo

a ℭ Bene magiſter. Be. Oſtēdit ſcriba in hac reſpōſiōe inter ſcribas & phariſęos grauē quęſtionē diu verſatā eſſe, qđ eſſet primū mandatū & maximū in lege. Alij hoſtias & ſacrificia laudabant. Alij fidei & dilectiōis opera pręferebāt: qa plurimi patrū añ legē abſq; omni ſacrificiorū cōſuetudine, ex fide tm̄ quę p dilectionem operatur deo placuerant: nemo autem abſq; fide & dilectione. In qua ſententia ſcriba iſte declarat ſe fuiſſe. b ℭ Non longe &c. Iſido. Quāuis ad tentandū venerit: Longior nāq; eſt ignorantia q̄ ſcientia, vt Saducęis dicitur. Erratis neſcientes ſcripturas neq; virtutem dei.

†ſicut

Matt.22.c

Matt.22.d. ℭ Beda. Matthęus dicit, quia tentando quærebat, cui ſcd'm Marcū dicitur: Nō longe es à regno dei, cū ſcriptura dicat: in ſimplicitate cordis quęrite illum, quoniam inuenietur ab his qui nō tentant eum. Sed fortè audito reſponſo domini mox ad pietatis gratiam redijt. & quem prius tentando decipiendum putauit, mox amplectendo ſequendum cognouit. Aut certè tentationem accipiamus nō malā quaſi decipere volētis inimicum, ſed cautā quaſi experiri ampli⁹ volentis ignotum, ſecundum illud: Qui facile credit leuis eſt corde, & minorabitur. c ℭ Et nemo, quia in ſermonibus confutantur, vltra non interrogant, ſed aptè cōprehēſum Romanę ptāti tradūt, Vñ patet venena inuidiæ ſupari poſſe, ſed difficilè qēſcere. d ℭ Sede à dex. Nā in hoc infirmitatē filij: ſed qa alter in altero opat oſtēdit. Nā & filius ſubijcit inimicos patri, & deū patrē glificat ſuper terrā. e ℭ Cauete. Bed. Nota, qa non vetat eos q huius officij ſunt in foro ſalutari, priò ſedere, ſed qa hoc amātes quaſi improbos docet eſſe cauēdos, aīm.ſ. nō gradum redarguēs: Quāuis & hoc nō culpa careat eū in foro litib⁹ intereſſe, qui in cathedra Moyſi magiſter vult appellari. Duab⁹ de cauſis vanę gloriæ cupidos cauere iubemur: ne eorū ſimulatione ſeducamur, vel æmulatione ad idem inflammemur. f ℭ Qui deuo.do. Quaſi patroni in iudicio futuri, ab infirmis & peccatorū conſcientia turbatis pecuniā accipere nō dubitāt: cum cōmendet deo oronē man⁹ porrecta ad dandū, nō collecta ad accipiendū, quib⁹ illud congruit: Oratio eius fiat in pctm̄. g ℭ Gazophylaciū. Be. Phylaxe grecè, ſeruare Latinè. Gaza perſicè, diuitiæ. Gazophylaciū locus quo diuitiæ ſeruātur, & Arca.ſ. in qua populi donaria cōgregabant ad vſus tēpli, Vñ in lib. Reg. Tulit Ioiada pontifex Gazophylacium vnū, apuitq; foramē deſup &c. & porticus in quib⁹ ſeruabātur. Vñ. Hæc verba loquut⁹ eſt Ieſus in Gazophylacio, docens in tēplo. h ℭ Aſpiciebat quō. Sicut appetitores primat⁹ & vanæ gliæ cauēdos eſſe dixit, & ſimulatiōe orātib⁹ plixius iudiciū prædixit, ſic etiā offerentes iuſto examine diſcernit, vt retribuat ſingulis, ſcd'm cor & opa: quod & hodie facit in eccl'a. i ℭ Diuites: B. Allego. Diuites, Iudæi de iuſticia legis elati. Vidua paup. eccleſia quæ ſpm̄ ſuperbiæ, & tpales rerum cōcupiſcentias quaſi mundi diuitias abiecit. Vidua, quia eius vir pro ea mortuus eſt, & ab ei⁹ oculis occultus in cœlo eſt. Hæc duo minuta offert: quia in conſpectu diuinæ maieſtatis qua oblationes deuotæ noſtræ operationis quaſi certo numero cōſcriptæ, & cōſignatæ ſeruant, vel dilectionē dei vel proximi, vel fidei orationiſq; munera deo offert. Quæ reſpectu fragilitatis minuta, ſed merito piæ intentionis accepta, cunctis ſuperborum Iudæorum operibus præſtant.

Sapiē.1.a

Eccli.19.a

Mat.22.d. Luc.20.d

F

†Pſal.19.a

Eccli.4.d

Pſal.108.a.

† prętextu prolixè orātes

4.Re.12.b

†ex aduerſo Gazophylacij

Allegori.

☞ Vidua pau.

Nico. de Lyra.

a ℭ Bene magiſter in ue. dixiſti. Ex dictis videtur, q̄ ille ſcriba interrogauerat Chriſtum, nō ad capiēdū eū in verbo ſicut alij pcedētes, ſed ad audiēdū vitatē, quā ſcire deſiderabat ppt varietatē opinionū. Vel aliter pōt dici, q̄ à principio malicioſè quęſiuit, ſed ex Chriſti rñſiōe contrit⁹ Chriſtū cōmendauit, & Chriſt⁹ eū; vidēs ipſum emēdatū: Et hāc ſcd'am expoſitionē poſui Matth. xxij. Aug. verò libro de conſenſu euangeliſtarū ponit vtrūq; dicens: Nec moueat quēq;, q̄ Matthæus dicit tentantem fuiſſe à quo dominus interrogatus eſt. Fieri enim potuit, vt quāuis tentans acceſſerit domini tamen reſpōſione correct⁹ ſit, aut certè ipſam tentationē nō accipiam⁹ malam tāq; decipere volentis inimicum, ſed tanq; experiri volentis amplius ignotum. b ℭ Et di. pro. tā. ſeip. mai⁹ eſt. Circa hoc em̄ tūc erāt opiniones doctorū: quia quidā dicebat ſacrificia & oblatiōes magis eſſe accepta deo q̄ exercitium in operibus charitatis. Alij autē dicebant cōtrarium: Et huius opinionis quæ vera eſt, videtur fuiſſe iſte ſcriba: & ppt hoc ei⁹ dictū approbat à Chriſto cū ſubditur: c ℭ Nō lō. es à re. d. i. à veritate euāgelij, quæ in pluribus locis vocatur regnum dei: & inde credendum eſt, q̄ iſte cōuerſus fuit ad Chriſtū. d ℭ E reſpondens Ieſus. Hīc deſcribitur confutatio ſcribarum. & primò ponitur dicta confutatio, ſecundò diſcipulorum inſtructio, ibi: Et ſedens Ieſ⁹ contra Gazophylacium: Sententia priæ partis patet ex dictis Matthæi. xxiij. excepto quod ſubditur: g ℭ Qui deuorāt domos uiduarum bona earum ſibi attrahendo fallaciter per ſimulationem ſāctitatis. h ℭ Hi accipient prolixi⁹ iudicium. quia ſimulata ſanctitas duplex eſt iniquitas, ſecundum quòd dicit Hier. i ℭ Et ſedens Ieſus contra gazoph. Hīc ponitur diſcipulorum inſtructio. Sacerdotes enim qui erant auari, docebant quòd ille qui plus offerebat in templo abſolutè loquendo, plus habebat de meritò; quod eſt falſum: quia quantitas meriti non accipitur ſecundum quantitatem doni abſolutè, ſed per comparatiōem ad facultatem dantis, & promptitudinē ſuæ voluntaris & deuotionis: Et hanc ſententiam docet Chriſtus cùm dicitur: Et ſedens Ieſus contra gazophylacium. Locus erat vbi ponebatur pecunia oblala pro neceſſarijs templi & ſacerdotum & miniſtrorum. k ℭ Et multi diuites iacta. multa. ſecundum doctrinā illorū ſacerdotum. Sequitur ſententia Chriſti:

G

† diligere ipſum

H

†Mat.23.a Luc.11.f.& 20.g.

Vidua

† abundantius

ſimile eſt illi. Diliges proximum tuum † tanquam teipſum. Maius horum aliud mandatum nō eſt. Et ait illi ſcriba: Bene magiſter in ueritate dixiſti, quia unus eſt deus, & non eſt alius pręter eum. Et † ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquam ſeipſum, maius eſt omnibus holocauſtomatib⁹ & ſacrificiis: Ieſus aūt uidens q̄ ſapienter reſpōdiſſet dixit

a ❡Quia noui teſtamenti ſententiæ & euangelicæ perfectioni conſentit.

illi: Nōn longè es à regno dei: Et nemo iam audebat eum interrogare.

a ❡Hiero. Palā loquitur, vt inexcuſabiles ſint, & vt ignis incendit arida ſcribarū & phariſæorū exēpla.

Et reſpondens Ieſus dicebat docēs

a ❡Non reprehenduntur, quia Chriſtum Dauid filium dicunt, ſed quia filium dei eſſe non credunt.

in templo. † Quomodo dicunt ſcribę Chriſtum eſſe filium Dauid? Ipſe

a ❡Hominem ſimplicem

a ❡Non errore, non propria voluntate.

enim Dauid dicit in ſpiritu ſancto: † Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedū tuorum. Ipſe ergo Dauid dicit eum dominū

❡Tantum & non deus.

& unde eſt filius eius? Et multa turba eum libenter audiuit. Et dicebat eis in doctrina ſua: † Cauete à ſcribis

a ❡Voluntatem arguit, non gradum. b ❡Cultioribus veſtimentis ad publicum procedere.

qui uolūnt in ſtōlis ambulare, & ſalutari in foro, & in primis cathedris ſedere in ſynagogis, & primos diſcubitus in cœnis: qui deuorant domos uiduarum † ſub obtentu prolixæ orationis: hi accipient † prolixius iudicium. Et ſedens Ieſus

a ❡Quam qui amant in angulis ſtantes orare, hi enim non ſolum laudes hominum, verumetiam pecuniā quærunt.

❡Diuitiarum cuſtodiam.

† contra gazophylacium aſpiciebat quomodo turba iactaret æs in

a ❡Hiero. Qui proferunt de theſauro cordis ſui noua & vetera, quæ ſunt incerta & occulta vtriuſque teſtamenti.

gazophylaciū: & multi diuites ia-

Moraliter

✠ e ℭ Quomodo dicūt ſcribæ Chriſtum eſſe filium Dauid. Per Chriſtum qui vnctus interpretatur rex, per vnctionem inſtitutus ſicut eſt rex Franciæ ſignificatur: qui filius eſt epiſcopi Pariſienſis in ſpiritualibus, & eius dominus in temporalibus: ſic Chriſtus eſt filius Dauid ſecundum carnem eius dominus ſecundū deitatem. f ℭ Cauete à ſcribis qui uolunt. In fine concluditur: h ℭ Hi accipient prolixius iudici. Id eſt condemnationem, quia ſicut dicit Hier. Simulata ſanctitas duplex eſt iniquitas. i ℭ Et ſedens Ieſus contra gazophylacium aſpiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium. Magis ponderans quantitatem deuotionis quàm muneris: vnde cōſequēter vidua pauper ponēs duo minuta plus laudatur ab eo q̄ diuites ponentes munera magna. ℭ Moraliter. Hæc vidua pauper dici poteſt perſona ſimplex carens diuitijs & ſcripturarum noticia: quæ tamen apud deum plus meretur orationibus & bona vita quā potentes in temporalibus & ſcientia magna. Vñ Auguſtinus cum legiſſet vitam Pauli ſimplicis dixit: Simplices & illiterati rapiunt cælum, & nos cum literis noſtris trahitur ad infernum.

Moralitē

Auguſt. de Paulo ſimplice

A ℭ Vidua pauper. Hiero. Hęc paupercula me & ſimiles ſignat, q mitto quod poſſū & deſidero quod non poſſum vobis explanare. Non quātū, ſed ex quāto deſiderat de⁹. Vnuſq́ſq; quadrātē pōt offerre. Hęc ē torta panis ī leuitico, quę eſt volūtas prōpta. Quadrās qa ex trib⁹ cōſiſtit, cogitatu vbo & facto. b ℭ Quadr. Quadrantē vocāt calculatores q̄rtā ptē cuiuſq; rei.ſ. loci, tpis, pecuniæ. Forſitan ergo hic quartā ptē ſicli.i. quinq; obolos ſignificat. c ℭ Vidua hæc. Moraliter intimat q̄ ſit acceptabile deo qđ offert bono animo, q nō offerētiū ſubſtantiā ſed pēſat cōſcietiā. Nec ppēdit quātum offeras in eius ſacrificio ſed ex quanto. d ℭ Oēs em̄. Be. Alleg. Iudę⁹ ex abundāti mittit in munera, qa de iuſticia ſua pſumit & dicit: De⁹ gratias tibi ago, qa nō ſum ſicut cęteri hoīes &c. Oēm victū ſuū in dei mūera mittit eccl'ia, qa oē qđ vicit dicit nō ſui eē meriti, ſed diuini muneris dicēs: Deus ppiti⁹ eſto mihi pctōri. Et iterū: Fortitudinē meā ad te cuſtodiā: qa tu de⁹ ſuſceptor me⁹, deus meus, miſericordia eius præueniet me.

Leui.21.

† Luc. 21.a

Moraliter

† paupcula.

Allego.

Mat.18.b

Ibidem

Pſ.58.b

GLOS. ORDI.

Mar.24.a Luc.21.b

ET cū egre. Bed. Ca. XIII Recedēte de tēplo dño oīa legis ædificia & cōpoſitio mādatorū ita deſtructa eſt, vt nihil à Iudæis impleri poſſit: & capite ſublato vniuerſa inter ſe mēbra cōpugnēt. Aptè poſt laudatā in paupcula muliere eccl'iæ deuotionē, de tēplo egreditur, qa fundata in gētibus Chriſti eccl'ia, Iudæa ſuæ perfidiæ pœnas, erat luitura & ædificia ruitura. f ℭ Vides has. Diuinitus aūt procuratū eſt, vt patefacta p orbē fidei euāgelicæ gr̄a, ipſū tēplū cū ceremonijs tolleret: ne fortè aliqs puul⁹ adhuc ac lactens in fide, ſi videret manere illa à pphetis facta à dño inſtituta, admirādo ſanctū ſeculare, paulatim ad iudaiſmum relaberetur. Aufert ergo vmbra & palmā tenet veritas p orbē declarata. ℭ Hiero. Prænūciat cladē nouiſſimi tpis.i. deſtructionē tēpli cū plebe & litera ſua. De qua: Lapis ſup lapidē nō relinquet.i. teſtimonia pphetarū ſup eos ī quos Iudęi retorquebāt ea vt in Eſdrā, in Zorobabel, ī Machabeos. g ℭ Et cū. Be. Myſticè: in ſctis qet⁹ manet, dū ſupborū deteſtat amētiā. Mons em̄ oliuarū fructiferā eccleſię celſitudinē ſignificat: Mōs ille nō infructuoſas arbores ſed olıueta gignit, quibus lumen alitur, vmbra fugatur, requies laſſis tribuit, infirmitas ſoluit. h ℭ Et reſpon. Be. A tēpore dñicæ paſſiōis in populo Iudęorū q latronē ſeditioſū elegerūt Chriſtū ſaluatorē abiecerūt, nec bella hoſtiū, nec ſeditiōes ciuium ceſſauerūt. Sed apl'i ne his aduētātib⁹ terreant, & ne Ieroſolymā Iudæamq; deſerāt, admonent, qa nō ſtatim finis. In quadrageſimū em̄ annū deſolatio puincię & vltimū vrbis ac templi excidiū protelatū eſt. i ℭ Multi enim uenięt: Imminēte excidio multi venerūt qui ſe eſſe Chriſtos, & iam tempus libertatis adeſſe mētirentur. Multi etiā in eccleſia tēporib⁹ apoſtolorū inter cætera diē dñi inſtare minati ſunt. Multi ī noīe Chriſti venere antichriſti quorū prim⁹ Simō mag⁹, cui auſcultabāt oēs q erāt ī Samaria à minimo vſq; ad maximū dicētes: Hic eſt virtus dei quæ vocatur magna:

B

Luc.21.b

† cōſūmanda ſunt?

Myſticè

†Mat.24.a Luc.21.b

Ephe.5.b

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Vidua pauper. nō abſolutè loquendo ſed conſiderata facultate ſua. plus eſt enim vni puero ferre qnq; q̄ viro forti ferre viginti. Et eodē modo plus eſt pauperi dare modicum, q̄ diuiti multū modo prædicto.

ℭ In ca. xij. vbi dicitur in poſtilla, q̄ quantitas meriti non accipitur ſecundum quantitatem doni.

Quantitas meriti dupliciter pēſatur.

ADDI. De quātitate meriti qūo accipi debet pprie hr̄ i pria pte, q. xcv. art. iiij. in cor. q. vbi ſic quātitas meriti ex duob⁹ pōt pēſari. Vno mō ex radice charitatis & gr̄æ: & talis quātitis meriti reſpondet præmio eſſentiali: qđ conſiſtit in dei fruitione. Qui em̄ ex maiori charitate aliqd facit, fruetur deo pfectius. Alio modo poteſt penſari quātitas meriti ex quantitate opis: Quę quidē eſt duplex.ſ. abſoluta & pportionabilis. Vidua em̄ quę miſit duo ęra minuta in gazophilaciū, min⁹ opus fecit quātitate abſoluta, q̄ illi q magna numera poſuerūt: ſed quātitate pportionabili vidua pl⁹ fecit ſecundū ſententiā domini: qa magis eius facultatē ſuperabūdabat: vtraq; tamen quātitas meriti reſpondet pręmio accidētali, qđ eſt gaudiū de bono creato, Hęc ſāct⁹ Thomas. Quib⁹ bene cōſideratis & ad ppoſitum applicatis, patet qđ hęc vidua cōmēdat à Chriſto, ex hoc ſolū qđ quātitate proportionabili pl⁹ fecit q̄ alij q maiora obtulerūt: nō autē de quātitate meriti eſſentialis, quæ conſiſtit in radice charitatis: quę qdem charitas eſt cauſa proxima deuotionis. Hoc em̄ ſoli deo eſt notū. Vnde non dixit Chriſtus: hęc vidua pl⁹ meruit: ſed dixit, plus omnibus miſit.

C

†aduocans

†24.q.1. odi. in fi. De pę. diſ. 5. ca. 1. ac fi.

REPLI. In ca. xij. vbi poſtillator dicit, qđ quātitas meriti nō accipit ſecūdū quātitatem doni. Ibi Burgeñ. dicit ſatis bene & cōformiter cū ſancto Thoma & Poſtillatore: Sed addit de ſuo, qđ Chriſtus non cōmēdauit viduā de quātitate meriti eſſētialis: qđ cōſiſtit in radice charitatis quę eſt cauſa pxima deuotionis: Sed ſic dicēdo videt Chriſtū nō directè reprobaſſe errorē ſacerdotū dicentiū, qđ plus meretur q plus offert. Hoc autem pbat Chriſtus eſſe falſum de vidua quę obtulit minuta duo: quia maioris meriti eſt ex magna deuotiōe offerre modicū, quā remiſſa deuotiōe multū quia de⁹ pl⁹ penſat affectū q̄ cenſū, ſecūdum beatū Greg. Si igitur vidua cōmendatur ex deuotione quæ ſecūdum Burgeñ. cauſatur ex charitate, ſequit qđ eius cōmendatio pertinet ad quātitatē meriti eſſētialis, cui⁹ oppoſitū dicit Burgēſis.

D

†ex aduerſo tēpli, è regione tēpli

ctabant multa. † Cùm ueniſſet autem

❡Eccleſia. ❡Spiritu. a ❡Dilectionem dei & proximi.

una uidua † pauper miſit duo minuta, quod eſt quadrans. Et † conuocans diſcipulos ſuos ait illis. † Amē dico uobis, quoniā uidua hæc pauper plus omnibus miſit, qui miſerūt in gazophylacium Omnes enim ex eo quod abundabat illis miſerunt, hæc uerò de penuria ſua omnia quę

a ❡Hiero. quia tota voluptas corporis in victu conſiſtit vnde: Totus labor hominis in ore ſuo eſt.

habuit miſit, tōtum uictum ſuum.

Cap. XIII.

❡Facto oſtendens quæ verbo dixerat.

ET cùm egrederetur de templo, ait illi unus ex diſcipulis ſuis: Magiſter aſpice

❡Hiero. quæ enumerat potius ſpernenda ſunt q̄ tractāda.

quales lapides, & quales ſtructuræ? Et reſpondēs Ieſus ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis ſuper lapi-

❡De ruina templi & excidio gentis diſputans.

dem, qui non deſtruatur. Et cùm ſederet in monte oliuarum † contra

a ❡Ipſe ſitus corporis congruit verbis.

a ❡Quia prædixerat omnia eſſe deſtruenda, diſcipuli ſecreto tempus & ſigna deſtructionis quærunt: &, cum ſe. in mon.

templum, interrogabant eum ſeparatim Petrus & Iacobus & Iohannes & Andreas: Dic nobis quando iſta fient: & quod ſignū erit quādo hęc omnia † incipiēt cōſummari? Et reſpondens Ieſus cœpit illis dicere: † Videte ne quis uos ſeducat. Multi enim uenient in nomine meo dicentes, quia ego ſum: & multos

Nicolaus de Lyra.

Cap. XIII.

ET cum egrederetur temp. Superius à priò capitulo vſq; huc docuit Chriſt⁹ p viā amoris miracula faciēdo, & beneficia conferendo. Hic incipit docere p viā timoris, terrorem futuri iudicij incutiendo. Et circa hoc primò duplex quæſtio pponit. ſecūdò ſoluit. ibi Et reſpondens Ieſus. Circa primum pręponitur quęſtionis occaſio, per hoc qđ Chriſtus templum pręd ixit deſtruēdum: & ideo diſcipuli quæſierunt ab ipſo primò de tempore huius deſtructionis: quod notatur cum dicitur: d ℭ Dic nobis quando hæc fient &c. Et quia poſt deſtructionem templi credebant de propinquo vltimum iudicium fieri, ideo de hoc quæſierunt ſecundò: quod notatur cum dicitur: e ℭ Et quod ſignum erit quando hæc omnia incipient conſummari. tunc enim erit conſummatio huius mundi. f ℭ Et reſpondens Ieſus. Hic ponitur dictæ quæſtionis duplicis ſolutio. & primò primæ, ſecundò ſecundæ, ibi: Orate ergo. Circa primum pręmittitur dictæ deſtructionis templi inchoatio, & ſecundò cōſummatio, ibi: Cū autē videritis. Adhuc circa primum prędicit quid eueniēdū ſit oībus generaliter. ſecūdò qd diſcipulis Chriſti ſpecialiter. ibi. Videte aūt voſmetipſos. Circa primum prædicuntur pericula.ſ. ſeductio

Diuiſio

Moraliter. b ℭ Et cum egrederetur de templo. Templum dei quælibet religio poteſt dici, quę ſic deſtruitur, qđ non remanet lapis ſuper lapidem, quando non remanet ibi conformitas aliqua ad primum fundatorem. c ℭ Et cum ſederet in monte oliuarum contra templum. in. per hoc ſignificauit, qđ cultus noui Teſta. abijceret ceremonias Iudęorū. g ℭ Multi enim uenient in nomi. Athanaſius. In vnaquaque hæreſi diabol⁹ figurat⁹ dicit: Ego ſum Chriſt⁹, & apud me veritas eſt.

Moraliter

Cum autem

†rumores
†turbemini
†Luc. 21.c.
†Initia
†Cauete aũt vobis ipſis
†Mat.10.b & 24.a Lucæ.21.c.
†apud
†ſtatuemini
†Ma.24.b
†ne añ ſoliciti ſitis, vł anxij
⁎neq; meditemini

E magna, eo qđ multo tempore magicis artibus dementaſſet eos. a ¶Exurget enĩ Beda. Hæc omnia ante vltimos & accerbiſſimos dolores, quibus oĩs vaſtata eſt prouincia tempore Iudaicæ ſeditionis conſtat ad literam contigiſſe. Poteſt verò regnum ſup regnũ. & peſtilentię eorũ ꝗrũ ſermo ſerpit vt cancer, & fames audiẽdi verbum dei, & cõmotio vniuerſę terræ, & à vera fide ſeparatio, in hæreticis magis intelligi: qui cõtra ſe inuicem dimicantes, eccleſiæ victoriam faciunt. b ¶Videte autem. Bed. Quare hęc omnia inferantur, dicit: Videte &c. Ea enim vel ſola vel maxima cauſa eſt excidij: qa poſt occiſionem domini, nominis ꝗq; ac fidei pręcones ſiľ & cõfeſſores impia crudelitate vexabãt. c ¶Et in omnes gen. Bed. Quia nouerat dñs corda diſcipulorũ de ꝑditione ſuæ gentis triſtanda, hoc modo cõſolať, vt ſciant amiſſis Iudæis ſe ſocios regni cæleſtis ex toto orbe habituros. Sicut enim eccleſiaſticæ hiſtorię teſtantur, multò ante excidium Iudęæ, oẽs apoſtoli ad prædicandum euangeliũ ꝑ totũ orbẽ ſũt diſperſi, exceptis Iacobo Zebedæi, & Iacobo fratre domini: qui pri⁹ in Iudęa ꝓ verbo euangelij ſanguinẽ fuderunt. d ¶Cum aut ẽuideritis &c. Be. Poteſt abomĩatio intelligi, vel Antichriſt⁹, vł imago Cæſaris, quã Pilatus in templo poſuit. vel ſtatua Adriani equeſtris, quæ in ipſo ſanctoſanctorum loco multo tempore ſtetit. Abomĩatio quoq; ſecũdũ ſcripturã, idolũ nuncupatur. & ideo addit, deſolationis. qa in deſolato tẽplo atq; deſerto, idolũ poſitũ eſt. ¶Be. Iuxta ſpiritualẽ ſenſum: cum viderimus abominationem deſolationis ſtare vbi non debet, i. hereſes & flagitia regnare in eis qui cęleſtibus myſterijs ſunt cõſecrati, cum operantes iniquitatem loquentes mendaciũ, viros ſanguinũ & doloſos,

†perſeuerauerit
†Dañ.9.g. Lucę.21.d.
⁎que dicta eſt à Daniele ꝓpheta
2.Reg.4.b.
†Mat.24.b Lucæ.21.d.
†lactãtib⁹
†Ma.24.b
†decurtaſſet

F pacem fidelium turbare perpẽdim⁹. Tunc qui in Iudęa id eſt in cõfeſſione veræ fidei perſiſtimus, ad montes fugiamus. id eſt culmina virtutum. Tunc qui ſuper tectum q ſcilicet excedit animo carnalia, & tãq; in aura libera ſpũaliter viuit, nõ deſcendat in domum ad infimos ſcilicet actus priſtinę conuerſationis, vt ea quæ reliquerat mũdi deſideria carnisuè repetat. Domus enim noſtra, vł hic mũd⁹, vel caro, in qua degimus e ¶Tunc quæ in Iu &c. Beda. Hæc facta ſunt, cum appropinquante Romano bello & Iudææ exterminio qui in prouincia erant Chriſtiani ammoniti oraculo (vt Eccleſiaſtica narrat hiſtoria) trans Iordanẽ ſecedentes, ſub Agrippę regno manebãt ad tempus in Pella ciuitate; qui cũ ea quæ ſibi obtemperare voluit parte Iudæorum ſemꝑ parebat ĩperio Romanorũ. f ¶Væ autẽ præg. &c. Quia vł vteri pondere vel filiorum Sarcina grauatę fugere nõ poterunt. Vnde libro hiſtoriarum legiť vxorem Ionathæ turbatam fuga, filium ſinu ſuo lapſum recepiſſe perpetuò claudum. g ¶Orate autem. Hierony. Vt non fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato. Iſido. ne finiať fructus operis veſtri cũ fine temporis Hyeme enĩ finitur fructus, ſabbato tempus Bed. Orate autem. Si de captiuitate à Tito & Veſpaſiano facta hæc accipim⁹, orare debent, ne fiat fuga eorũ hyeme vel ſabbato, Hyeme enim prohibet frigus fugere ad ſolitudinem, & in montibus deſertis latere. In ſabbato autẽ, aut traſgreſſio legis ſi fugiunt, aut mors, ſi remanent. Si de cõſummatione mundi intelligitur, præcipitur, vt fides & charitas noſtra in Chriſtũ nõ refrigeſcat, neq;

ſeducẽt. Cùm audieritis autem ª
a ¶Hoſtium. b ¶Seditiones ciuium.
bella & † opiniõnes bellorum
ne † timueritis. † Oportet enim ᵇ
hæc fieri, ſed nundum finis.
ª Exurget enim gens ſuper gentem, & regnum ſuper regnum:
a ¶Lu. Terræ motus magni erunt per loca & peſtilentiæ & fames.
& erũnt terrę motus per loca & fames. † Initium dolorum hęc.
ᵇ † Videte autem uoſmetipſos.
† Tradẽt enim uos in conciliis, & in ſynagogis uapulabitis, &
a ¶Conſtantes animos tam bona cauſa dabit.
† ante reges & pręſides † ſtãbitis propter me in teſtimonium il-
¶Hiero. vt clamet eccleſia: A finibus ter. ad te do. cla. ¶Q. Ne de perditione veſtræ gentis triſtemini, qui ſocios de omnibus gentibus eſtis habituri.
ᶜ lis. Et in omnes gentes primùm oportet pręedicari euangelium.
¶Ante præſides.
† Et cùm duxerint uos tradẽtes, ᶜ
a ¶Voluntatem tantum offerte: ego loquar qui ſum in vobis, & gratia ſpiritusſancti in reſpondendo aderit. b ¶Ante præſides.
† nõlite pręcogitare quid lõquamini*: ſed quod datum fuerit
¶A ſpiritu.
uobis in illa hora, id loquamini. Non enim uos eſtis loquen-
¶Quod continet omnia ſcientiam habet vocis.
a ¶Hoc in perſequutionibus frequẽter viſum eſt.
tes, ſed ſpiritusſanctus. † Trãdet ᵈ autem frater fratrẽ in mortem,
a ¶Non eſt eorum fide affectus, quorum diuerſa eſt fides.
& pãter filium, & conſurgent filij in parentes, & morte afficient eos. Et eritis † odio omni-
a ¶Tam bona conſtanter cauſa tuẽda fuit. ¶Non enim martyrem facit pœna ſed cauſa.
bus propter nõmen meũ. † Qui
a ¶Finis non pugna coronat.
autem † ſuſtinuerit in finẽm,
ᵈ hic ſaluus erit. † Cùm autem ui ᵉ
a ¶Antichriſtum vel imaginem Adriani, vel Cæſaris.
deritis abõminationem deſola-
a ¶Matth. In loco ſancto: qui idem eſt: quia in loco ſancto abominatio ſtare non debet.
tionis* ſtãntem ubi non † debet,
a ¶Prophetas qui hoc prædixerunt.
ᵉ qui lẽgit intelligat. Tunc qui in ᶠ
Iudæa ſunt fugiant in montes, ᵍ
& qui ſuper tectum, non deſcen ʰ
dat in domum, nec introeat ut tollat quid de domo ſua: & qui in agro erit, nõ reuertatur retrò tollere ueſtimentum ſuum.
ᶠ † Væ autem prægnantibus & ⁱ ᵏ
† nutrientibus in illis diebus.
a ¶Matthæus autem: Orate autem vt non fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato.
ᵍ Orãte uerò ut hyeme nõ † fiant. ˡ
¶Ideo orandũ. Erunt enĩ. ¶Hæc proprie ad Antichriſtũ qñ crebriora & acerbiora tormẽta inferenť fidelib⁹: & qđ grauiꝰ eſt, ſigna quoq; comitabũtur.
Erũt enim dies illi tribulationis ᵐ
tales, quales nõ fuerũt ab initio creaturæ quã cõdidit deus uſq;
ʰ nunc, neq; fient. † Et niſi † breuiaſſet domin⁹ dies, nõ fuiſſet ſalua-

G
Matt.24.a

geſcat neq; vt ocioſi ĩ opere dei torpeam⁹ virtutum ſabbato, Hæc enĩ domini loquutio partim ad captiuitatem Iudaicam, partim ad diem iudicij pertinet. vnde Matthæus: Dic nobis quando hæc erunt, & ſignum aduentus tui, & conſummationis ſæculi. h ¶Et niſi breuiaſſet domi. Q. Quod in tantis malis refugium? Quæ ſpes electis? Hoc ſolum ſcilicet vt deus qui dat virtutem patiendi, breuiet potentiã ꝑſequendi. & hoc eſt: Et niſi breuiaſſet &c. ¶Bed. Et niſi breuiaſſet domin⁹ dies. Hæc tribulatio quãtò cęteris grauior, tãtò breuitate mo

Nicolaus de Lyra.

ſeductio erroris, ibi: Videte neq; vos ſeducat, incuſſio timoris, ibi: Cum audieritis. commotio plebis, ibi: Surget gẽs &c. turbatio orbis, ibi: Et erũt terræmotus. Et patet ſẽtẽtia iſtarũ partiũ ex dictis Mat. xxiiij. vſq; ibi: c ¶Et cum duxerint uos. Cuius ſententia patet ex dictis Matthęi. x. e ¶Cum autem uideritis abomĩatio nem &c. Hic prædicitur cõſummatio deſolationis templi. & patet ſententia ex dictis Matth. xxiiij. l ¶Orate uerò ut hy. Hic ſoluitur ſecunda quæſtio: In cuius ſolutione Saluator primò excitat diſcipulorum deuotionem, quæ eſt neceſſaria tẽpore magnę tribulatiõis. Secũdò prædicit tribulationem futuram ante iudiciũ, ibi: Erũt enĩ dies illi tribulationis. tertiò pręedicit iudicis aduẽtũ, ibi: Et tunc videbunt filiũ ho. quartò excitat attentionem credentiũ, ibi: Videte vigilate &c. & ideo cõcludit in fine Quod autem

H
†Lucę.21.c
Moraliter
†odio habitij ab,
†Mat.10.c, & 24.b.
†oportet
†fiat fuga veſtra

⁎a ¶Cũ autẽ audieritis bella & op. &c. Ambro. Sunt autem & alia bella quæ vir ſentit chriſtianus. ſ. diuerſarum prælia cupiditatum, ſtudiorum conflictus. multò enĩ grauiores ſunt hoſtes domeſtici quã extranei. b ¶Oportet enim hæc, ſed non dũ eſt finis. Magnitudo malorũ præcedentium generale iudicium eſt figura ſequẽtiũ incomparabiliter grauiorum. d ¶Tradet autem frater fratrẽ in mortem, & pater filium &c. Spiritualiter autẽ vnusquiſq; tradit ꝓpinquũ ſuũ in mortẽ, quãdo vn⁹ ĩducit alterũ ĩ culpã mortalẽ. e ¶Cũ autem ui. abo. deſ. per quã poteſt intelligi ſimonię vitium quod eſt deo abominabile. Eſt etiã deſolatiuũ eccleſię: qa per hoc indigni ꝓmouẽtur, & digni repellũť. Quæ qdẽ abominatio ſtat vbi nõ debet, quãdo in eccleſię prelatis locũ habet. f ¶Tũc q. id eſt in cõfeſſiõe ꝟitatis, eo qđ Iudęa cõfeſſio ĩterpretať. g ¶Fugiãt in mõ. i. recurrant ad ciues cæleſtes per orationem deuotam vt de⁹ amoueat peſtem iſtam. h ¶Et qui ſuper te. i. bon⁹ cõtẽplatiu⁹. Et q in agro, id eſt bon⁹ actiu⁹: neuter iſtorũ quęrat ſed magis fugiat talem promotionem, vel potius dãnationem: ideo ſeqtur: i ¶Væ autem præ. id eſt illis qui conceperunt in animo taliter ꝓmoueri. k ¶Et nutrientibus. i. ꝓmotis ſimoniacè, ſeu autẽ nutrientibus de bonis eccleſię. l ¶Orate uerò. ut hyeme non fi. i. vt dictę promotiones ſimoniacę non fugiantur tepidè, ſed in charitatis feruore. m ¶Erunt enim dies illi tribulationis tales quales non fuerunt ab initio creaturę quã condidit deus. ſcilicet maiores quã tẽporibus tyrãnorũ, de qua beat⁹ Bernard⁹ exponit illud Iſaiæ. xxxviij. c. Ecce ĩ pace amaritudo mea amariſſima, dicẽs ꝙ hoc dicere põt moderñis tẽpibus eccl̃ia, qa maiora mala ſpũaliter ⁎patitur ſub

Gloſ.ordi. Marci Cap. XIII De Lyra 114

†hoc loco
†Ioel.3.c. Mat.24.e.
†Mat.24.c Lucæ.21.c. Ioel.2.g.
Iſa.24.d. Ibidem 30.
†ſimilitudinem
Iob.26.c.

uitate moderatior. Tribus annis. ſ. & dimi-
A dio quãtũ ex Daniele & Apocalypſi Iohãnis conijci poteſt eccleſia ꝑ orbem ĩpugnatura eſt. a ¶Et tunc ſi qs. Beda. Quidã hoc ad captiuitatem Iudaicam referunt, quando multi Chriſtos ſe eſſe dicentes, populũ poſt ſe deceptũ trahebãt. Sed ibi null⁹ erat fideľ, quẽ de⁹ exhortareť, ne ꝑuerſos magiſtros ſequereť. Omnes & obſidentes & obſeſſi alieni à Chriſto obdurabãt. vñ melius de hæreticis accipiẽdũ, q cõtra eccleſiã venientes, ſe Chriſtos eſſe mentiuntur, ꝗrũ prim⁹ Simõ mag⁹ extrem⁹ Antichriſtus. b ¶Sed in illis diebus &c. Beda. Sidera in iudicio videbuntur obſcura, non lucis ſuæ diminutione, ſed ſuperuenĩente veri luminis claritate. i. ſummi iudicis, cũ venerit in maieſtate ſua & patris, & ſãctorũ angelorũ. Quis nihil ꝓhibeat ꝟè intelligi tũc ſolẽ & lunã cũ alijs ſiderib⁹ ad tẽpus ſuo lumine priuari, ſicut ſol in paſſione domini. Luna enĩ tũc temporis cũ eſſet plena ſub terra latebat. vñ illud Ioel adhuc impfectũ eſt, qui cũ dixiſſet: Sol cõuertetur in tenebras, addit, & luna in ſanguinem antequã veniat dies dñi magnus & manifeſtus. Et qđ de die iudicij Iſaias dicit: Erubeſcet luna & confundetur ſol &c. Sed peracto die iudicij & clareſcente futurę gľia vitę, cũ fuerit cælũ nouum & terra noua, tunc fiet qđ idẽ ꝓpheta alibi dicit: Et erit lux lunæ ſicut ſolis, & lux ſolis erit ſeptẽpliciter ſicut lux ſeptẽ dierũ. c ¶Decident. A lumine quãdo penè deerit ſemen Abrahę, cui aſſimilatę ſunt ſtellę. d ¶Et uirtutes quæ. Beda. Quid mirũ tremere homines, cum aſpectu iudicij tremant angelicæ poteſtates. Vnde Iob: Colũnæ cæli cõtremiſcũt, & pauent ad nutũ ei⁹. Et quid patitur virgula
B deſerti, vbi concutitur cedrus paradiſi. e ¶Mouebuntur. Hierony. Ad irã vindictæ quãdo mitteť à filio hominis veniẽte in nubib⁹ cæli cum ꝟtute, quę pri⁹ ſicut pluuia in vellus deſcendit in humilitate. f ¶A quatuor uen. ab oriente & occidente, auſtro aqlone, & non tñ ab his, ſed à ſũmo terrę vſq; ad ſũmũ cęlĩ. i. ab extremis finib⁹ terræ ꝑ directũ vſq; ad vltimos termĩos ei⁹: vbi lõgè aſpiciẽtib⁹ circul⁹ cæli terræ videť ĩſidere. g ¶A ficu autẽ. Q. ꝗmodo cũ fuerint ĩ ficu teneri cauliculi, & gemma in florẽ erũpit, intelligitis aduentũ æſtatis & veris & fauonij, ſic cum hæc quę ſcripta ſũt videritis, nõ putetis iã adeſſe finẽ mũdi, ſed ꝗſi pręcurſores venire, qui oſtendãt ꝓpè eſſe. ¶Bed. Myſticè. Ficus ſynagoga, quæ qa ad ſe veniẽte dño fructũ iuſticię nõ habuit, æterna ſterilitate dãnata eſt. Sed qa cæcitas ex ꝑte cõtigit in Iſrael do. p. g. ĩ. & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret, diu ſterilis arbor fici fructum reddet quẽ negauit, vñ: Iob: Lignũ ſi præci. fu. rur. vi. &c. Hoc vt factum videris, ſcito in ꝓximo eſſe diem iudicij, & æſtatẽ verę lucis & pacis. ¶Hiero. Fici parabola. i. ꝓphetia. Folia nata, ꝟba ſũt præſentia, æſtas ꝟò ꝓxima dies eſt iudicij, in quo vnaquæq; arbor manifeſtabit qđ intus habuit an aridũ ad cõburendũ, an viride ad plantãdũ in eden cũ ligno vitæ; cui⁹ folia in ſalutẽ Gẽtiũ. i. verba qb⁹ diceť: Venite benedicti pa. mei &c. h ¶Cælum & terra tranſibunt. Cælum aereum, à quo aues cæli & nubila cæli. vnde Petrus: Cælũ autẽ qui nũc ſunt & terra eodem verbo repoſiti ſunt & igni reſeruati, aperte docens, qa alij cęli ſũt igne perituri ꝙ aqua ꝑditi. i. inania & nebuloſa. Aqua enĩ diluuij quæ cãtũ quindecim cubitis cacumina mõtium tranſcendit vltrà

Myſticè Rom.11.c.
Iob.14.b.
†et vnicuiq; opus ſuũ
Mat.25.c.
2.Pet.3.c.
Geñ.7.d.

¶Hiero. Ne malicia mutet intellectum eorum.
omnis caro. Sed propter electos
ª quos elegit breuiauit dies. † Et ª
tunc ſi quis uobis dixerit: Ecce
† hic eſt Chriſtus, ecce illic, ne
credidẽritis. Exurgẽt enim pſeu ᵇ
do chriſti & pſeudo prophetæ. & dabunt ſigna & portenta ad ſeducendos (ſi fieri poteſt) etiam electos. Vos ergo uidete: Ecce
ᵇ prædixi uobis omnia. Sed in illis diebus poſt tribulationem
¶Ad gelida corda.
illam † ſol contenebrabitur, & ᶜ
luna non dabit ſplẽdorem ſuũ,
& ſtellæ cæli erunt decidentes, ᵈ
ᶜ
ᵉ & uirtutes quę ſunt in cęlis † mo ᵉ
uebuntur. † Et tunc uidebunt fi ᶠ
lium hominis uenientem in nubibus cum uirtute multa & gloria. Et tunc mittet angelos ſuos.
a ¶Vt triticum ventilatum, de area totius terræ.
& congrẽgabit electos ſuos à
ᶠ quatuor uentis, à ſummo terræ
¶Prophetia.
ᵍ uſq; ad ſummum cæli. † A ficu ᵍ
autem diſcite † parabolam: Cùm iam ramus eius tener fuerit, &
¶Verba.
nata fuerint folia, cognoſcitis, quia in proximo ſit æſtas. Sic & uos, cùm uideritis hæc fieri, ſcitote ꝙ in proximo ſit in oſtiis. Amen dico uobis, quoniam nõ
a ¶Vel omne genus hominum, vel ſpecialiter Iudæorum.
trãſibit generãtio hæc, donec o-
ʰ mnia iſta fiant. † Cælum & terra tranſibunt, uerba autẽ mea non
a ¶Q. Signa illius diei prenunciã. dixi: De die autem il.
tranſibũt. De diẽ autẽ illa uel hora nemo ſcit neq; angeli † in cęlo,
¶Hiero. i. corpus eius in terra poſitum, quod eſt eccleſia. ¶Nobis. ¶In quo & filius
ⁱ neq; filius, niſi pater. Videte, ui-
¶Hiero. Vigilia opus eſt mentis ante mortẽ corporis.
gilate & orate: Neſcitis enim
a ¶Iudicij. b ¶Hiero. Corpus Chriſti in cælum delatum relinquens domum. i. eccleſiã.
quãdo tempũs ſit. † Sicut hõmo ʰ
¶Locus carnis proprie terra eſt.
qui peregrè profectus reliquit domũ ſuam, & dedit ſeruis ſuis ⁱ
a ¶Hiero. Octo talenta ſecundum Matthæum, decem mnas ſecundum Lucam.
ᵏ poteſtãtem † cuiuſq; operis, & ia ᵏ
a ¶Quiducit in domum cæli.
ˡ nitõri præcepit ut uigilet. † Vigilate ergo, neſcitis enim quãdo dominus domus ueniat, ſero, ˡ
a ¶Quando occiſa ſunt primogenita Ægypti.
an mẽdia nocte an gallicãtu, an mane: ne cùm uenerit repentè,
a ¶Hiero. Hoc fine concludit ſermonem, vt commune omnium præceptum nouiſſimi per primos audiant.
ᵐ inueniat uos dormiẽtes. Qũod ᵐ
a ¶Generale bonum non ſingulare.
autem uobis dico, omnibũs dico, uigilate.

C
Eccleſi. 1.a
†Mat.24.b Lucę.17.d
Actu.d.a.
Matt.24.e.
Ezechi.3.e.
†quatienť cõcutiẽtur
†mat.24.c Lucę.21.f.
1.Cor.15.e.
D

tranſcendit vltrà aeris ætheriſq; cõfinia nõ peruenit. Eccleſiaſtes: Generatio præterit, & generatio aduenit: terra verò in æternũ ſtat. Sic ergo cælũ & terra tranſeũt. ſecũdũ imaginẽ, manẽt in æternũ ſecũdũ eſſentiam l ¶Neq; fi. In eo enĩ ſũt oẽs theſauri ſapiẽtiæ & ſciẽtiæ abſcõditi. Ideo abſcõditi, quia nobis ſcire nõ expedit. vñ ait: Nõ eſt veſtrũ noſſe tẽpa, vel mo. quę p. p. in ſ. p. In ꝗ oſtẽdit ꝙ ſciat, ſed noſſe apľis nõ expediat, vt ſẽper incerti de aduentu iudicis, ſic quotidie viuãt ꝗſi alia die iudicandi. Scit ergo filius ſibi, ſed nõ nobis, vt ſemper ſimus ſoliciti, Vnde: videte, vigilate &c. ¶Hilarius. Fili⁹ & ſpiritusſanctus: quia non ſunt à ſe, de die illa neſciũt à ſe: pater autem quia à ſe eſt ſcit à ſe. k ¶Et ianitori præcepit &c. Hierony. ei. ſ. qui prædicat. Cui dicitur: Si non annunciaueris iniquo iniquitatem ſuam, ſanguinẽ ei⁹ de manu tua reqrãt. l ¶Vigilate ergo. Præmiſſo patriſſamilias exemplo cur conſũmationis diem reticeat, dicit: Vigilate erg. Qui dormit: non corpa, ſed phantaſias videt, cũ euigilat nihil habet de his quæ viderat. Sic ſunt ꝗs mundi amor rapit in vita, deſerit poſt vitã. m ¶Qđ autem uobis. Non ſolum rectores eccleſię ſed & omnes vigilare præcipimur, ianuas cordium cuſtodientes, ne antiq hoſtis mala ſuggeſtio ſubintret, ne nos dominus dormientes inueniat. vnde Paulus: Vigilate iuſti, & nolite peccare.

Nicolaus de Lyra.

m Quod autem uo. oſtẽdens quòd nõ loquebať ꝓ diſcipulis tãtũ ſed ꝓ oĩbus fidelibus

⁎patitur ſub pace principũ Chriſtianorũ, ꝓpter ſimonias & alia mala clericorũ quã pateretur ex ꝑſequutione tyrãnorũ: & dominus per ſuam gratiam breuiet iſta mala. a ¶Tunc ſi quis &c. de epiſcopo vel ſacerdote malè ꝓmoto, q chriſt⁹. i. vnctus dici poteſt, eo qđ ꝑ vnctionem eſt inſtitutus. b ¶Ne credideritis. qa ſic cõmendãtes eos de ſcientia vel vita ſunt mendaces. Seqtur: c ¶Sol contene. i. Chriſt⁹ ſecũdũ apparẽtiã hoĩm: vnde dicũt, quãdo fiũt tales ꝑuerſæ ꝓmotiones, qđ Chriſtus dormit, eo qđ talia mala ꝑmittit. d ¶Et ſtellæ cæli &c. nã hoĩes boni & lr̃ati per dicta deprimũť in eccleſia dei. e ¶Et uirtutes quæ. nam homines cõtemplatiui miranť aliquãdo ꝓpter prædicta de patientia dei. f ¶Et tũc uidebũt filĩ. quia recogitãt, ꝙ Chriſtus bonis viris hic deiectis reſeruat bona maiora. g ¶A ficu autem diſci. pa. Cum enim incipit ramos & folia ꝓducere, ſignum eſt fructificationis futuræ, ſic bona indoles iuuenis ſignum eſt boni ꝓfectus ſequentis. h ¶Sicut homo qui peregre ꝓfect. hoc de deo dicitur, eo qđ à nobis in præſenti non videtur. i ¶Et dedit ſeruis ſuis poteſtatẽ cuiuſq; operis &c. Hoc dicitur, quia dimittit homines agere ſecundũ libertatẽ ſuæ voluntatis. k ¶Et ianitori præcepit ut uigilet &c. id eſt rationi, quæ debet eſſe vigil ad claudendũ oſtium conſenſus diabolo, & ad aperiendũ Chriſto q ad oſtiũ pulſat, quãdo ad bonũ nos ĩuitat. l ¶Sero an media nocte, an gallicantu, an mane, ne cũ uenerit re. Per mane ſignificatur iuuentus, per gallicãtum virilis ſtatus, per mediam noctem ſenectus, per ſero ſenium. Et quia domini aduentus eſt nobis incertus, ideo vigilãdum eſt omnibus ætatibus, vt ĩ morte venientem eum recipiamus per bonã voluntatem.

Moraliter
Lucæ.21.
†qui in cęlo ſunt.
Lucę.9.b.
†Mat.25.b Lucæ.16.b
†Mat.24.d & 25.a.

E Cap. XIIII.

Rat aũt pa. Hiero. Paſcha, traſitus interp̃tat̃. phaſe verò immolatio. In immolatiõe agni & tranſitu p mare vel p Aegyptũ pręfigurat̃ paſſio Chriſti, & redẽptio populi de inferno, qñ poſt biduũ nox viſitat. i. pleniſsima luna, ętate Chriſt perfecta, vt pte nulla tenebroſa carnes agni immaculati q tollit peccata mundi, in vna domo quę eſt vna eccleſia catholica, calciati charitate, & armati virtute comedam⁹ dicentes: Et em̃ Paſcha no. imo. eſt Chriſt⁹. ¶ Bed. Paſcha qđ Hebraicè Phaſe, à trãſitu, non à paſſione, eo qđ extermiator vidẽs ſanguinẽ in forib⁹ Iſraelitarũ trãſierit, nec pcuſſerit eos: vł dñs auxiliũ dãs eis deſup ambulauerit, cui⁹ myſteriũ Iohannes aperuit. Ante diẽ feſtũ Paſche ſciẽs Ieſ⁹ qa venit hora ei⁹, vt trãſeat de hoc mũdo ad patrẽ. Vbi oſtẽdit ſic myſticè notatũ, qđ agn⁹ dei q peccata mundi tollit, de hoc mũdo eſſet tranſiturus. Vel nos ſalubri tranſitu, de Aegyptiaca ſeruitute redempturus eſt vel educturus.

†Mat.26.a Lucæ.22.a. Ioh.12.a. 1.Cor.5.c. Exod.12.d. Ioh.13.a.

F Bed. Paſcha, ſolus dies quo agnus occidebatur ad veſperum quartadecima luna primi mẽſis, Azima qndecima luna, quãdo filij Iſrael egreſſi ſunt de Aegypto, quæ ſeptẽ celebrabantur diebus. i. vſq; ad viceſimum primũ eiuſdẽ menſis diem ad veſperũ. Sed indifferẽter alterũ p altero ponit̃, qa & dies Paſchę in azimis celebrabatur, & nos quaſi perpetuum Paſcha faciẽtes, ſemp ex hoc mũdo trãſire præcipimur. Vno quippe die agno imaculato imolato ad veſperũ, ſeptẽ ex ordine dies ſequũt̃ azimorum: quia Chriſt⁹ p nobis ſemel in fine ſeculorũ vel tẽporũ paſſus, per totũ huius ſeculi tempus (qđ ſeptem diebus agit̃) in azimis ſinceritatis & veritatis nobis præcepit eſſe viuendũ: & oĩ niſu deſideria terrena quaſi Aegypti retinacula fugere, & velut à mundana conuerſatione ſecretam ſolitudinem, iter. ſ. admonet ſubire virtutum. b ¶ Et quærebant ſũmi ſa. Hiero. A principibus egreſſa eſt iniquitas, qui templum parare, & vaſa, & ſe purificare ſecũdũ legẽ ad eſum agni debuerant. c ¶ Non in die feſto. Hiero. Vitant diẽ feſtũ, qđ cõuenit illis: Nõ eſt feſtiuitas eis qui vitã & miſericordiam pdiderunt. d ¶ Et cum eſſet Beth. Hierony. Hinnulus ceruorum ſemper ad lectulũ ſuũ redit. i. fili⁹ obediẽs pr̃i vſq; ad mortẽ, obediẽtiam à nobis petit: Simon em̃ obediens dicitur. e ¶ Simon. leproſi. Hiero. Simon leproſus mũdũ infidelem primò, poſtea fidelem ſignificat. f ¶ Et recumberet, ue. &c. Hiero. Recumbente ſeipſo id eſt humiliãte ſe, vt eum tangeret fides peccatricis; quæ de pedibus aſcendit ad caput à capite deſcẽdit per fidẽ, id eſt à Chriſto ad mẽbra ei⁹. g ¶ Mulier. Bed. Maria Magdalena ſorror Lazari quem ſuſcitauit dominus Hoc Iohannes dicit eſſe factum ante ſex dies Paſchæ pridie q̃ aſino ſedens venerit Ieruſalem. Ipſa eſt enim non alia, quæ quondam adhuc peccatrix (vt Lucas ſcribit) pedes domini rigauit & vnguento vnxit: nunc iuſtificata & familiaris facta, non tãtum pedes, vt Iohannes dicit, ſed & caput, vt Matthæus & Marcus perhibent, oleo ſancto perfudit. h ¶ Alaba. Alabaſtrũ marmor cãdidũ varijs guttis diſtinctũ vnguẽta icorrupta ſeruat. i ¶ Nardi ſpicati. Piſtica nardus dicitur mixta, quia non ſolum de radice, ſed de ſpicis & de folijs compoſitum erat: quod eſt precioſius.

Ioh.11.a. Lucæ.7.f. Mat.26.a.

Cap. XIIII.

ſTranſitus, quod Heb. phaſe.

a †Rat autem paſcha
b & azyma poſt biduum, & quærebant ſummi ſacerdotes & ſcribæ, quomodo eum dolo tenerent, & occiderẽt.

ſNon ſeditionem timebant, ſed ne auxilio populi de manibus eorum tolleretur.

c Dicebant enim: Non in die feſto, ne
d fortè tumultus fieret in populo. †Et

a ſSimon enim obediens dicitur.

e cũ eſſet *Bethanię in domo Simõnis

a ſNomen priſtinum manet, vt virtus curantis appareat. Leproſus enim fuerat, ſed a domino curatus erat. b ſHiero. Eccleſia habens fidem quæ dicit: nar me-de.o.ſuum.

f g leproſi, & recũberet, uenit mulier ha

ſCarnale deſiderium.

h i bens alabaſtrum unguenti nardi

☞ Et fracto

Nicolaus de Lyra.

G nũ, quæ ſunt ad imaginẽ dei factæ. Qđ factũ ẽ de doctrina Chriſti, quã impreſſit mẽtib⁹ diſcipulorũ. Et hoc fuit prædictũ Iere. xxxj. e. Ecce dies vẽi. dicit dñs, & feriã domui iſr̃ł & domui Iuda fœd⁹ nouũ, nõ ſecũdũ pactũ qđ pepigi cũ pr̃ib⁹ veſtris ĩ die qua apphẽdi manũ eorũ, vt educerẽ eos de terra ægypti &c. Et ſubditur: Sed hoc erit pactũ qđ feriã cũ domo Iſrael: dabo legẽ meã in viſcerib⁹ eorũ, & ĩ corde eorũ ſcribã eã. Sed p apł̃os alioſq; diſcipł̃os Chriſti deriuata eſt doctrina ei⁹ verbo prædicatiõis & etiã ſcripto, vt patet ĩ euãgelijs apł̃orũ & epł̃is. Ex hoc patet ſolutio primi argumenti. ¶ Ad ſecũdũ dicẽdũ, q̃ figura deficit à pfectiõe figurati: & iõ lex euãgelica non ſolũ fuit ſcripta in tabulis lapideis & pellibus mortuis ſicut lex vetus, ſed etiã in mẽtib⁹ hũanis, vt dictũ eſt, q̃tũ ad primã ei⁹ cõſcriptionẽ. Secũdariò autẽ fuit ſcripta in libris: vt dictum eſt.

NICO. DE LY. Ca. XIIII. †Mat.26.a *Ieſus

Rat aũt. Poſtq̃ deſcripta ẽ reductio pc̃toris in deũ per mediatoris prædicationem, hĩc cõſequẽter deſcribit̃ eadẽ reductio p paſſionis ſuæ redẽptionẽ. Et qa ſuperi⁹ prædixit paſſionẽ ſuã per Iudæos inchoandã, & p gẽtiles cõſummandã, ad quos tũc ptinebat iudiciũ ſanguinis in Ieruſalẽ: iõ primò deſcribit̃ ei⁹ paſſio p Iudæos inchoata: ſcđ'ò, p gẽtiles cõſummata, ca. ſe. Circa primũ quatuor p ordinẽ deſcribunt̃. Primũ eſt ipſi⁹ Chriſti vẽditio, nõ ex eius ignorãtia, ſed ex ei⁹ præſciẽtia & volũtate. ſcđ'ò, vẽditi traditio, nõ ex ei⁹ diſplicẽtia, ſed charitate, ibi: Et prĩa die azymorũ. tertiò, traditi cõprehẽſio, nõ ex ſua ĩpotẽtia, ſed mititate, ibi: Et adhuc eo loquẽte. quartò, cõprehẽſi cõdẽnatio, nõ ex ſua iniuſticia ſed humilitate, ibi: Summi verò ſacerdotes. ¶ Circa primã ptẽ præmitti vẽditiõis occaſio, quæ fuit duplex. Prima ſacerdotũ inuidia: & hæc ponit̃ in principio. Scđ'a fuit Iudæ auaricia, qui voluit recupare p̃ciũ vnguẽti effuſi: quæ ponit̃ ibi: Et cũ eſſet Bethaniæ &c. Tertiò ponit̃ ipſa vẽditio, ibi: Et iudas ſcariothes &c. Secũda ps principalis incipit ibi: Et prima die azymorũ, vt dictũ eſt. Et diuidit̃ in quatuor: qa priò ponit̃ paſchale cõuiuiũ ad pditoris reuocationẽ, ſcđ'ò, inſtituit̃ euchariſtiæ ſacramẽtũ ad charitatis vnionẽ, ibi: Et mãducantib⁹ illis. tertiò, prædicit̃ diſcipulorũ ſcãdalũ ad eorũ cõfirmationẽ, ibi: Et ait illis Ieſus: Oẽs vos ſcandalizabimini &c. quarto, deſcribit̃ Chriſti deſideriũ ad noſtrã redẽptionẽ, ibi: Et veniũt in prædiũ. Tertia pars principalis hui⁹ capituli quę incipit ibi: Et adhuc eo loquẽte. diuidit̃ in tres: qa primò deſcribit̃ Iudæ fraudulẽtia. ſecũdò, Chriſti patiẽtia, ibi: Vnus autẽ de circũſtãtib⁹. tertiò, diſcipulorũ ignauia, ibi: Tũc diſcipuli relicto eo fugerũt. Quarta pars principalis quæ incipit ibi: Summi verò ſacerdotes. diuidit̃ in quatuor: qa priò ſcribitur accuſatio Chriſti p falſos teſtes. ſecũdò, eius cõdẽnatio p iniuſtos iudices, ibi: Exurgens aũt ſumm⁹ ſacerdos. tertiò, cõdẽnati vitupatio p malignos ſatellites, ibi: Et cœperũt quidã cõſpuere eũ. quartò, negatio Petri p tres vices, ibi: Et cũ eſſet Petrus. Sententia aũt huius toti⁹ capituli patet ex dictis Mat. xxvj. vbi iſta ſunt expõſita eodem ordine quo hic ponũtur: & ſub eiſdẽ verbis pro magna parte & reſtant pauca exponẽda quæ diſcurrẽtur. In prima parte principali dicitur: Erat autẽ paſcha & azyma poſt biduũ. Solẽnitas autẽ paſchalis Iudęorũ celebrabatur quintadecima die primi mẽſis, vt habetur Leui. xxiij. Hęc ſolẽnitas incipiebat à veſpere quartædecimæ diei qñ immolabatur agnus, & tũc veſcebant̃ azymis vſq; ad ſeptimũ diẽ. e ¶ Alabaſtrũ unguen. Dicunt aliqui, q̃ nard⁹ eſt herba faciens ſpicas in cacumine, de quib⁹ extrahitur liquor optim⁹, ſicut aqua roſacea de roſis: & talis liquor vocatur hic vnguentũ. Alij dicũt, q̃ eſt frutex vel arbor puula, & ĩde fluit vel extrahitur liquor mõ prædicto. In ſcđ'a pte principali dicit̃.

H Diuiſio

☙ Et primo

☙ delib⁹ pñtib⁹ & futuris. Sentẽtia aũt iſtarũ ptium patet ex dictis Mat. xxiiij. ¶ Ad maiorẽ prędictorũ itelligẽtiã quęrit̃ hic, vtrũ Chriſt⁹ doctrinã ſuã debuerit tradere ſcripto. ¶ Et videt̃ q̃ ſic qa ſcriptura iuẽta eſt ad hoc vt doctrĩa memorię cõmẽdet̃ ſed doctrina Chriſti erat maximè memoriæ cõmẽdãda, ergo &c. ¶ Itẽ figura debet rñdere figurato & ecõuerſo: ſed lex vetus quę fuit figura legis nouę, fuit data in ſcripto: ergo &c. ¶ Ad contrariũ arguit̃, qa nulli libri ab eo ſcripti habẽt ĩ canone: ſed tãtũ à diſcipulis ſuis, vt apoſtolis & euãgeliſtis. ¶ Reſponſio: Doctrina Chriſti fuit imediate tradita à deo: qa ipſe ĩ vnitate pſõę fuit, & eſt verus de⁹ & homo. Vet⁹ autẽ Teſtamẽtũ licet fuerit datũ à deo, non tñ immediatè, ſed mediãtib⁹ angelis, vt dicit̃ Gal. iij. c. Lex data eſt p angelos in manu mediatoris. & Act. vij. g. dixit Stephan⁹ Iudæis: Accepiſtis legẽ in diſpoſitiõe angelorũ. Et iõ doctrinę Chriſti debebat̃ excellẽtiſſim⁹ mod⁹ tradẽdi eã, q eſt in hoc q̃ doctrina aliqua nõ immediate ſcribit̃ in pelle mortua, ſed in mẽtib⁹ hominum, quæ ſunt

Chriſt⁹ an doctrinam ſuã debuit tradere ſcripto

Moraliter. a ¶ Erat autem Paſcha &c. Theophilus. Voluit enim domin⁹ in paſchate crucifigi, qa ipſe erat verũ Paſcha. b ¶ Et quære. ſum. ſa. &c. Adhuc aliqui de iſtis Chriſtum perſequũtur in membris ſuis. c ¶ Et cum eſſet &c. per hoc oſtẽdit, q̃ prædicatores nõ debẽt abhorrere peccatores. d ¶ Venit mulier ha. ala. &c. Mulier iſta eſt rõnalis aĩa, quæ frangit alabaſtrũ, cũ rõnabiliter domat corp⁹ ppriũ. Et qñ hoc cedit ad honorẽ dei, effundit ſup caput Chriſti. j. Cor. xj. a. Caput Chriſti deus.

Moraliter

*Erant autẽ

A a ¶ Et fract. Hiero. Domus impleta odore, cęlum & terra eſt ☞ Fractum alabaſtrũ, carnale eſt deſideriũ, qđ frangitur ad caput: ex quo omne corp⁹ compaginatum eſt. ¶ Beda. Myſticè. Deuotio Marię, fidẽ & pietatẽ deſignat eccleſię, quę dicit: Dũ eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorẽ ſuũ. Quod ad literã Marię manib⁹ compleuit, & quotidie ſpiritualiter in mẽbris ſuis implere nõ deſinit, quę in toto mũdo gloriãdo dicit, Deo autẽ gratias ago q ſemp triũphat nos in Chriſto Ieſu. Et odorem noticię ſuę manifeſtat p nos in omni loco: qm̃ Chriſti bon⁹ odor ſumus deo, cũ potentiã diuinitatis ei⁹ quę illi vna eſt cum patre digna reuerẽtia cõfitetur, laudat, & prædicat. Caput ei⁹ vnguento pfundit precioſo, cũ humanitatẽ digna reuerẽtia ſuſcipit. In pedes vnguentũ piſticum. i. fidele & verũ perfundit, quia illã naturã eius q̃ terrã contingere. i. inter hoĩes cõuerſari dignat⁹ eſt, pia prędicatiõe & deuotis veneratur obſequijs. b ¶ Erant aũt quidã. Beda. Per ſynedochen plurale pro ſingulari poſuit. Iohãnes Iudã hoc dixiſſe dicit, qa fuerat fur: & loculos habens ea quæ mitte. por. Forſitan & alij diſcipuli aut ſenſerunt hoc, aut dixerũt, aut Iuda dicente perſuaſi ſunt, & omnium volũtatẽ Matthę⁹ & Marcus verbis expreſſerunt. Sed Iudas quia fur, & alij ppter curam pauperũ. Iohannes autem illũ ſolum cõmemorare voluit, cui⁹ hac de cauſa furandi conſuetudinem intimare curauit. c ¶ Vt quid perditio iſta.

Myſticè Cant.1.d. †fidelis vel probatæ 1.Cor.2.d. Ibidem †Mat.26.a Ioh.12.b. Io.12.a.

B Hiero. Perditus de ſalute perditionem inuenit, vt in ficu fructifera mortis laqueum nãciſceretur. d ¶ Poterat em̃ unguẽ. Hierony. Sub prętextu auaritię myſterium lquitur fidei. Et enim noſtra fides trecentis emitur denarijs. i. decem ſenſibus per corpus & animam & ſpiritũ triplicatis: vt & nos ſicut Gedeon trecentorum virorum numerum aſſumentes, Allophylorũ caſtra pauperes ſpiritu fractis lagunculis noſtris cũ tubis & lucernis deſtruamus. Et ſicut Abrahã cum trecentis viris ſpolia diuidamus ad veſperam. e ¶ Bonum opus operata. Hierony. Qui credit in deum, reputat̃ ei in opus iuſticiæ. Aliud enim eſt credere ei, aliud eſt credere in eum. i. totum ſe inijcere in illum. f ¶ Me autẽ nõ ſemper. Beda. Corporali præſentia & familiaritate coniunctum ſicut nũc. vñ Apoſtolus: Et ſi nouerim⁹ Chriſtum ſecundum carnem, ſed nunc iam nouim⁹ Spiritualiter autem ſemper eſt nobiſcũ. vnde: Ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationẽ ſeculi o. di. ¶ Hiero. Ita intelligendum eſt: Me autem non ſẽper habebitis in corporali præſentia, vt prius in conuictu & familiaritate. Vnde & per Apoſtolum: Si nouerimus Chriſtum ſecundum carnem, ſed nũciam nõ nouim⁹. g ¶ Quod habuit hæc fecit. Quod putatis perditionem eſſe vnguenti, officium ſepulturæ eſt. Nec mirum ſi mihi dedit odorem fidei bonum, cum ego pro ea fuſur⁹ ſum ſanguinem meum. g ¶ Amen dico uobis. Beda. Nota in Chriſto noticiam futurorum, paſſuros poſt paucos dies præſcit euangelium ſuum toto orbe prædicandum. ¶ Bed. Notãdum, qđ ſicut Maria toto orbe quo eſt eccleſia diffuſa gloriã meruit de pio obſequio, qđ domino deuotè exhibuit: ſic & Iudas qui ei detraxit, perfidiæ nota longè lateq; infamatur. Sed dominus bonum pia laude remunerat, futuras ĩpij cõtumelias tacet. i ¶ Vn⁹ de du. Hiero. Vn⁹ numero, nõ merito, noĩe nõ numine, corpore nõ animo. vñ ſpõſus ad ſponſam: Vulneraſti cor meũ ſoror mea ĩ vno oculorũ tuorũ, & in vno crine colli tui. Oculus & crinis ſapiẽtia eſt & virtus, quoniam Iudæ cum cæteris dicit̃: Vobis datum eſt noſſe myſteriũ regni dei. Et: Dedi vobis poteſtatẽ cal. &c. k ¶ Abijt ad. Ille abijt ad principes: & poſtq̃ exiuit, intrauit ĩ eũ Sathanas. Hic nox nocti indicat ſcientiam. Vnũquodq; animal ad ſibi ſimile iũgit̃. Maria currit ad apoſtolos. vt dies diei eructet ṽbum Iudas ad Iudæos, vt nox nocti indicet ſcientiã. l Et quærebat. Hiero. Promittit ſe tradere, vt magiſter eius ante dicebat: Tibi dabo hanc poteſtatẽ vniuerſam. Be. Multi hodie ſcelus Iudæ exhorrent, nec tamen cauent. Cum enim pro muneribus falſũ contra quemlibet teſtimonium dicunt: quia veritatem pro pecunia negant, deum pro pecunia vendũt: Qui dicit: Ego ſum via, veritas & vita. Cum ſocietatẽ fraternitatis aliqua diſcordia commaculant, deum produnt, quia Deus charitas eſt. Et quod peius eſt, non infirmitate, non ignorantia, ſed ſicut Iudas quærũt oportunitatem, vt amotis arbitris mendacio veritatem, crimine mutent virtutem. m ¶ Et prima die azimorũ. Bed. Quartadecima luna, quando abiecto fermento agnus occidebatur ad veſperum. Quod exponens Apoſtolus ait Et enim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Quãuis enim ſequenti die qndecima luna ſit crucifixus, hac tamen nocte qua agnus immolabatur, & diſcipulis ſuis corpus ſanguinemq; ſuum dedit & à Iudæis tentus & ligat⁹ ipſius immolationis. i. ſuę paſſionis exordiũ ſacrauit. ¶ Iſido. Cum amaritudine comeditur azima, quę eſt redẽptio noſtra. Amaritudo enim eſt paſſio domini. n ¶ Ite in ciuita. Beda. Indicium eſt præſcientiæ diuinitatis, qđ & cum diſcipulis ſuis loquens quod alibi fit nouit. Pulchrè autem paraturis Paſcha homo lagenam vel amphoram (ſecundum alium euangeliſtam) aquæ baiulans occurrit, vt oſtendatur huius Paſchæ myſterium pro ablutione mundi eſſe celebrandũ. Aqua enim lauacrum gratiæ, lagena fragilitatem eorum deſignat, per quos hæc gratia mundo erat miniſtranda. Vnde: Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. Parant Paſcha diſcipuli, vbi aquæ infertur lagena, vt ad eſſe tempus inſinuẽt q̊ cultoribus veteris Paſchæ typicus de limĩe ac poſtib⁹ cruor auferat̃: & ad tollẽda mũdi crimina viuifici fõtis baptiſma cõſecret̃. ¶ Hie. Ciuitas eſt eccł̃ia quę muro fidei cingit̃, hõ occurrens primitiu⁹ ppł̃s eſt, amphora aquę lex literę.

†ei⁹ fœminum eſt †Mat.26.a Lucæ.22.a 2Cor.4.b. Iudic.7.b. †traderet Gen.14.b. Roma.4.d 2.Cor.5.c. †Mat.26.b Lucę.22.a. Mat.28.d. 2.Cor.5. Can.4.b. Mat.13.b. Lucæ.10.c.

C Pſal.18.a. Eccle.13.c †apud ſeſe †Ad quid Ioh.14.a. 1.Cor.5.c. Lucæ.22.a. D

☞ Homo lage

ſCarnali deſiderio

a †piſticę precioſi: & fracto alabaſtro

a ſHiero. Per ſynecdochen dicitur vnus pro multis, & multi pro vno.

b effudit ſuper caput eius. Erãnt au- a
tem quidam indignè ferentes† intra
c ſemetipſos, & dicentes: † Vt quid
d perditio iſta unguenti facta eſt? Poterat enim unguentum iſtud uænundari plus quàm trecentis dena-

a ſBe. Hoc de ſolo Iuda, ſynecdochycos.

riis & dari pauperibus. Et fremẽbant in eam. Ieſus autem dixit: Si- b
nite eam. † Quid illi moleſti eſtis?
e Bonum opus operata eſt in me, Sem
per enim pauperes habetis uobiſcum, & cùm uolueritis, poteſtis illis
f benefacere, me autem non ſemper

a ſHiero. Non aliunde quæramus quod in nobis habemus.

g habebitis. Quod habuit hæc fecit,

a ſ.i. Anteq̃ veniret qui excluderet.

præuenit ungere corpus meum in
h ſepulturam. Amen dico uobis: ubicumq; prædicatum fuerit euangelium iſtud in uniuerſo mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in me-

a ſRemi. Damnum effuſi vnguenti vult compenſare precio magiſteri-

moriam †eius. †Et Iũdas Scariothis c

a ſNon inuitatus, non coactus: precium quoq; in voluntate ementium poſuit, quaſi vilis mancipij: Quid vultis mihi dare &c.

i k unus de duodecim, ãbiit ad ſummos ſacerdotes, ut † proderet eum illis. Qui audientes gauiſi ſunt, &

a ſAmiſerunt vitam, quam pecuniam ipſe recipit cum vitam amittit.

prõmiſerunt ei pecuniã ſe daturos.

a ſOportunitas doli nunq̃ inuenitur: indicatur enim hic vel illic.

l Et quęrebat quomodo illũ opõrtu
m nè traderet. Et prima die azymorũ d
quãdo paſcha immolabãt, dicunt ei

a ſHiero. Vt cum voluntate dei dirigamus greſſus noſtros.

diſcipuli: † Quõ uis eamus, & pare-

a ſAlias, vt manduces.

mus tibi comẽdere paſcha? Et mittit e

a ſCharitas non eſt ſola.

dũos ex diſcipulis ſuis, & dicit eis:

ſEccleſiam.

n Ite in ciuitatem, & occurret uobis f

Nicolaus De Lyra.

☙ d ¶ Et prima die azimorum. De iſta die eſt cõtrouerſia inter Gręcos & Latinos, quę pleni⁹ tractata eſt Mat. xxvj. & Iohã. xiij. f ¶ Occuret uobis homo lagenam aquæ baiulãs &c. Iſtud ſignum dedit eis ad inueniendum locum pro cœna. Et credit̃ qđ domin⁹ illi⁹ dom⁹ eſſet diſcipul⁹ Chriſti occult⁹

☙ Vbi eſt re

*a ¶ Erant autem quidam indigne ferẽtes intra ſemet. Iſtis ſunt ſimiles illi qui grauius portant expenſas decem ſolidorum pro Chriſto quàm quinquaginta vel centum pro mundo, ideo ſequitur: b ¶ Sinite illam. eius approbando operationem. c ¶ Et Iudas ſchariothis unus. Beda. Multi hodie ſcelus Iudę. ſ. qđ dominũ ac magiſtrũ deũq; ſuũ pecunia vẽdiderit, velut imane ac nefariũ abhorrẽt. Nec tñ cauent. nã cũ pro munerib⁹ charitatis ac veritatis vitã ſpernũt, deũ q ṽitas & vita eſt ſpernũt. Et primo die azimo. Sequitur: e ¶ Et mit. duos ex di. ſuis &c. ſ. Petrũ & Iohãnẽ, vt dicit̃ Lu. xxij. p Petrũ ſignificat̃ actio bona, p Iohãnẽ cõtẽplatio deuota: quæ pręparãt Paſcha. i. diſponũt ad Chriſti corp⁹ debitè ſumendũ. pręparant autẽ in cœnaculo. i. in hoĩe p orõnẽ ĩ deũ eleuato. Grãdi lõgitudine longanimitatis: lato latitudĩe charitatis, ſtrato varietate virtutis.

*Veſpere autẽ

E a ℭHomo lage. aquæ.Be.Cõſultè & aquæ baiuli,& dñi domus tacita ſunt vocabula:vt omnib⁹ verũ paſcha celebrare volentibus.i.ſacramẽtis Chriſti imbui:eũq; ſuę mentis hoſpitio ſuſcipere quærentibus,facultas danda ſignetur. b ℭSequimini Hieroni.Qui ducit in altum vbi refectio Chriſti. Vnde Raab exploratorib⁹ mãdat:vt nõ p ima ſed p excelſa irent. c ℭCœnaculũ gran. Hier.Eccleſia magna:quæ narrat nomẽ dñi ſtrata varietate virtutũ & linguarũ. vnde: Circũamicta varietate virtutũ. in qua paratur dño paſcha.Dñs dom⁹ Petrus apoſtolus cui dominus domũ ſuã credidit:vt ſit vna fides ſub vno paſtore. ℭBe.Cœnaculũ lex ſpũalis:quæ de anguſtijs literæ egrediens in ſublimi loco recipit ſaluatorẽ.Nam qui adhuc occidẽtẽ literã ſeruauerit:qui in agno nõ aliud q̃ pecus intellexerit in imo paſcha facit:qa maieſtatẽ ſpiritus nõ cõprehendit in verbis dei.qui autẽ baiulũ aquæ i.gratiæ præconẽ in domũ eccleſiæ fuerit ſecutus,p ſpm̃ ſciæ illuſtratẽ ſuperficiẽ lrãe tranſcendendo in alto mẽtis ſolio parat refectionẽ Chriſto:qa cuncta paſchæ ſacramẽta & cætera legis decreta ei⁹ eſſe ſacramẽta cognoſcit. d ℭVeſpere au.Hie.Veſpera diei veſperã ĩdicat mũdi.Circa vndecimã nãq; horam veniũt nouiſſimi:q primi denariũ accipiũt vitæ æternę:qa ante crucẽ Abrahã erat in inferno:& poſt crucẽ latro in paradiſo. e ℭAmẽ di.Sicut de paſſiõe prędixerat:ita de proditore prædicit, dans locũ pœnitendi,vt cũ intellexiſſet cogitationes ſuas præſciri à deo pœniteret eũ facti ſui. Nõ tñ ex noĩe deſignat,ne aptè redarguutus impudẽtior fiat.Mittit crimẽ in numerũ:vt cõſci⁹ pœnitentiã agat. f ℭVnus ex uo. Dũ falſitas arguitur veritas cõprobat̃ & impletur. Qui edebat pa.me.ma.ſup me ſup.Oẽs tãgunt̃ vt fiat harmonia in cithara.Oẽs nerui bene ſuſpẽſi cõſona voce reſpondẽt:Nũqd ego ſum dñe?Vn⁹ remiſſus & pecuniæ amore affect⁹ dixit:Nunqd ego ſum rabbi. g ℭCõtriſtari. Sciũt vndecim qa nihil mali cõtra dñm cogitauerãt:ſed plus credũt magiſtro q̃ ſibi & timẽtes fragilitatẽ ſuã triſtes de pctõ ſuo interrogãt:cui⁹ nõ habebãt cõſcientiã. h ℭVnus ex duodecim.Hie.Separat ſeorſũ ouẽ lup⁹ quã cupit. Ouis quæ de ouili egredit̃, lupi patet morſibus. i ℭQui intin.Be. Mira domini patiẽtia.Prius dixit:vnus ex vobis tradet me.pſeuerat pditor in malo. Apertius arguit:& tñ nõ pprie deſignat̃. Iudas alijs cõtriſtatis & manũ retrahẽtib⁹ à cibis temeritate & ĩpudẽtia qua dñm tradit:etiã manũ cũ magiſtro in catino mittit vt audacia bonã cõſcientiã mẽtiretur. k ℭVæ au.Bed.In ſempiternũ væ hoĩ illi q ad mẽſam dñi indignè accedit.Ille eñi in exemplum Iudæ filium hominis tradit nõ Iudæis quidẽ pctõribus:ſed tñ pctõrib⁹ membris:ſcilicet ſuis:q accipe dñi corpis ſacramẽtũ temerarie præſumit.Ille dñm vẽdit q ei⁹ timore & amore neglecto,terrena p illo & caduca imo & criminoſa diligere & curare nõ metuit. Væ autẽ.Be.Nec prio nec ſecũdo correct⁹ pœnitet:ſed patiẽtia dñi nutrit impudentiã ſuã & theſaurizat ſibi irã.Pœna prædicit̃ vt qui pudore nõ vincit̃,timore corrigat̃. l ℭManducantibus. Be. Finito veteri paſcha qđ in cõmemoratiõe liberationis ppli dei ab Aegypto agebatur:tranſit ad nouum,qđ in ſuæ redemptiõis memoriã eccleſiã frequẽtare volebat:vt.ſ.pro carne agni ac ſanguine ſui corpis:ac ſanguinis ſacramẽtũ ſubſtitueret:& ſe eſſe mõſtraret:cui iurauit dominus:& nõ pœnitebit eum:tu es ſacerdos in æternũ &c.Frangit ipſe panẽ:quẽ diſcipulis porrigit:quia fractio ſui corpis ſponte ſua & pcuratiõe venit:vnde,Poteſtatẽ habeo ponendi ani.meã &c.Prius q̃ frãgeret benedixit:qa naturã humanã quã paſſur⁹ aſſumpſit:vna cũ patre & ſpũſancto grã diuinæ virtutis impleuit.Benedixit panẽ & fregit:qa hominẽ aſſũptum ita morti ſubdidit:& ei diuinæ immortalitatis veraciter ineſſe potentiam demonſtraret:ideoq; velocius à morte reſuſcitandum. m ℭAcce.Ie.pa.Hiero.Figurãs corpus ſuum in pane:qđ eſt eccleſia pñs quæ accipit̃ in fide:benedicit̃ in nũero frangit̃ in paſſiõib⁹:dat̃ exẽplis:ſumit̃ doctrinis. Formãs ſãguinẽ ſnũ in calice vino & aq̃ mixtum:vt alio purgemur a culpis,alio redimamur a pęnis.Sanguine nãq; agni domus ſeruatur à percuſſiõibus angeli. Et aqua maris rubri extinguũtur inimici quę ſunt myſteria ecclię Chriſti.Beda. Myſticè.Panis qui cõfirmat cor hoĩs refertur ad corpus:vinũ qđ ſanguinẽ operat̃ ad ſãguinem.Sed qa nos in Chriſto: & Chriſtũ in nobis manere optet vinũ aqua miſcetur:qa teſte Iohãne:Aquę populi ſunt:neq; aquã ſolã neq; vinũ ſolũ ſicut nec ſolũ granũ ſine aquæ cõfectiõe in panẽ cuiq; licet offerre:ne videatur a membris caput ſecernere: vel Chriſtum ſine noſtræ redẽptionis amore pati potuiſſe,vel nos ſine illius paſſione ſaluari. n ℭGratias ag. Gratias egit & benedixit iã proximus paſſiõi:qui pęnã alienæ iniquitatis ſuſcipit:qui nihil dignum paſſione egit:vt oſtendat q̃ æq̃nimiter vnuſq́ſq; ppriæ culpæ flagella ſuſtinere debeat. o ℭBibe.Hie.Ebrietas fęlix ſalutaris ſacietas quę q̃tò copioſi⁹ ſũit̃ tãtò ſobrietatem mẽtib⁹ dignat̃ donare.Et Iudãs bibit,ſed nõ ſaturat̃,nec ſitĩ extĩguit ignis æterni:qa q ĩdignè ſumit myſteria Chriſti,hic macula in luna oſtendit̃ quæ nũq; deletur.Luna eccleſiæ cõparat̃ meritò,quæ à ſe nõ habet ſplẽdorẽ ſed à ſole certis modis ſuſcipit lumẽ.i.à Chriſto qui pmanet in æternũ. Sũt eñ qdam in ecclia q̃s ſacrificiũ nullũ emũdat,ſed inſipiens cogitatio perducit ad culpas:q ſe crudelitatis cœno miſcuerũt. Sanguis eĩ noui Teſtamẽti qui p multis effũdit̃ nõ oẽs emũdat̃. p ℭIã non bi.Hiero. Hĩc mutat ſacrificiũ ſed nõ mutat tempus:vt nos nũq; cœnã Ieſu an̄ q̃rtãdecimã lunã faciam⁹.Qui facit ĩ q̃rtadecima reſurrectionẽ,ĩ vndecia cœnã dñi facit,qđ nũq; ĩuẽtũ ẽ nec ĩ no.nec ĩ ve.Te. q ℭVitis. Be. Vitis vel vinea domini ſynagoga. vñ Iſa.Vinea domini Sabaoth domus Iſrael eſt.De hac dominus mlto tpe bibit: q̃uis plurib⁹ ramis in amaritudinẽ conuerſis,pijs tamẽ q̃rũdã cogitatiõib⁹ ſummiſq; ꝟtutib⁹ delectabatur.Sed poſt paſſionem domini figuralia.in ſpiritualem ſenſum tranſlata ſunt.Itur⁹ ergo ad paſſionẽ ait:Iam non bibam de genimine vitis vſque in diem cum il.bi.vo.in.re.dei.

Ioſ.2.c

†vas fictile vel aquale fictilem.

Pſal.44.c

2.Cor.3.b

†Iohã.13.c

†& ali⁹,nũquid ego?

Pſal.40.c

†Mat.26.c

Luc.22.b

Iohã.13.c

1.Cor.11.c

†Mat.26.c

Pſal.109.d

Iohã.10.d.

a ❡Primitiuus populus. b ❡Legem literę.

b homo†lagenam aquæ baiulans.Sequimini eum: & quocumq; introierit,dicite domino domus quia ma❡Diuerſorium meum.
giſter dicit:Vbi eſt refectio mea,ubi a paſcha cum diſcipulis meis manducem?Et ipſe uobis demõſtrabit cœ b nacul um grande ſtratum*, & illic parate nobis. Et abierunt diſcipuli eius,& uenerunt in ciuitatem,& inuenerunt ſicut dixerat illis: & para❡Fine mundi.
d uerunt paſcha. Veſpere autem fa c cto uenit cum duodecim,& diſcumbentibus eis & manducantibus ait e f Ieſus:†Amẽ dico uobis, quia unus ex uobis tradet me, qui manducat g mecum. At illi cœperunt contriſtah ri & dicere ſigillatim:Nũquid ego? †Qui ait illis: Vnus ex duodecim i qui intingit manum mecum in cati d no,Et filius quidem hominis uadit k ſicut ſcriptum eſt de eo. Væ autem
a ❡Hiero.Multi bonum vt Iudas faciunt,ſed nihil eis proficit.
homini illi per quem filius hominis
a ❡Simpliciter dictum.
tradetur. Bonum erat ei ſi natus nõ
a ❡Latens materno vtero,melius eſt non eſſe quam ad tormenta eſſe. ❡Alias fuiſſet.
l eſſet homo ille.†Et mãducantibus e m illis,accepit Ieſus panem & benedicens fregit & dedit eis,& ait:Sumite*: hoc eſt corpus meum. Et acce f
a ❡Hiero.Gratia non meritis ſaluati ſumus a deo.
n pto calice grãtias agens dedit eis: o Et biberunt ex illo omnes. Et ait
a ❡Non veteris,de quo:Hic ſanguis teſtamenti eſt. ❡Quod mandauit ad vos deus.
illis:Hic eſt ſanguis meus noui teſta
a ❡Hiero.Pro multis effunditur ſed non omnes emũdat.
menti, qui pro multis effundẽtur. p †Amen dico uobis q̃ iam non bi q bam de genimine uitis uſq; in diem

G

Exod.12.d.

Myſticè

*paratum

Apoc.17.d

*Ieſus

Mat.26.c.

Iſaiæ.5.b.

*comedite

Moraliter

Nico.de Lyra. ☞Quod eſt

❧ a ℭVbi eſt.i.agn⁹ Paſchalis:qa dñs illi⁹ dom⁹ non ſolũ puidit de loco,ſed etiã de agno. b ℭVobis de.In illo cœnaculo Paſcha comederunt,& in illo poſt reſurrectionem latuerunt diſcipuli ppter metum Iudæorũ:& ĩ illo ſpiritũſanctum receperunt in die Pentecoſtes:vt habetur Act.ij. d ℭQui intin.ma.in.Vas eſt fictile ad refrigerandũ vinũ,in & illo l erat ius lactucarũ agreſtiũ,cũ quo carnes agni debebant comedi:vt dicit̃ Exodi.xij.

❧Abba pater

* c ℭVeſp.p hoc aũt q̃ Chriſt⁹ ĩ mẽſa denũciauit ſuũ pditorẽ deſignauit q̃ mlti pditori ẽ veniũt ad mẽſã ſuã.Hiero. Dic ſacerdos,dic clerice, q̃modo eiſdẽ labijs deoſcularis filiũ ꝟginis qbus deoſculat⁹ es filiã meretricis, o Iuda oſculo filiũ hominis tradis? e ℭEt mãducãtibus.Per Ieſum q ſal⁹ interpretat̃ itelligitur bon⁹ prælat⁹ Chriſti vicari⁹,& de ſua ſubditorũq; ſuorũ ſalute ſollicit⁹:hic accipit panẽ cũ diligẽter ſtudet ſacrã ſcripturã & hñ dicit quãdo deo attribuit ei⁹ ĩtelligẽtiã.frãgit aũt & dat deuotè prędicãdo ecõtra de ignorãte dr̃ Thre.iiij.a.puuli petierũt panẽ & non fuit q frã. e.f ℭEt ac.per quã pſequutio deſignat̃ ĩ ſcriptura. hic calix.ſumit̃ patienter tolerãdo & datur alijs ad ſimile exhortãdo

*Et hymno

A Quod eſt,non vltra carnalibus ceremoniis ſynagogę delectabor ☞ in quibus erat & paſchalis agni ſacramentũ qđ pręcipuũ eſt. Aderit tẽpus cũ in regno dei poſitus immortali gloria ſublimat⁹, de ſalute eiuſdem populi baptiſmo regenerati nouo vobiſcum gaudio perfundar. a ℭEt hymno dicto.Beda.Poteſt intelligi hymnus quẽ ſecundũ Io.pri gratias agens decantabat:in quo & p ſe & p ſuis diſcipulis:& p his qui per verbũ eorũ credituri erãt,eleuatis ſurſum oculis præcabatur:Et pulchrè diſcipulos ſacramẽto ſui corpis & ſanguinis imbutos:& hymno dicto patri cõmẽdatos,educit in mõtem oliuarũ:vt doceret nos p acceptionẽ ſacramentorũ:& per opem interceſſionis ſuæ ad altiora virtutum dona,& chariſmata ſanctiſpiritus quib⁹ in cordè perungamur debere conſcendere. b ℭIn montẽ oli.Hier.In monte oliueti tenetur Ieſus:& inde aſcendit ad cælos:vt ſciamus quia inde aſcendim⁹ ad cælos:vnde vigilamus:& oramus:& ligamur nec repugnam⁹ ĩ terra. c ℭOmnes ſcanda.Be. Prædicit quid paſſuri ſunt:vt cũ paſſi fuerint nõ deſperẽt:ſed pœniteant. d ℭIn no.iſta. Qui ebrij ſunt,nocte ebrij ſunt,& qui ſcandalizantur,nocte ſcandalizantur.i.mẽte obſcurati. ℭHiero.Omnes cadũt:ſed nõ oẽs iacent.Nunquid quid dormit nõ adijciet vt reſurgat?Carnale eſt cadere:diabolicũ eſt iacere. e ℭPercutiam paſtorẽ.Hiero.Percute paſtorem.Propheta poſtulat paſſionem domini:pater reſpondet.Percutiã paſtorem.Precib⁹ ſanctorũ filius à patre mittitur:id eſt incarnatur & percutitur & patitur: diſpergũtur oues paſtore capto.Reſurrectio promittit̃ vt ſpes nõ extinguatur. f ℭPetrus autẽ.Hiero.Auis ſine pennis in altũ volare nititur:ſed corpus aggrauat animã vt timore humanę mortis,timor domini ſuperetur. g ℭBis gall⁹ uocem.Be.Alij ſimpliciter:Prius q̃ gall⁹ cantet,ter me negabis. Marcus:Prius q̃ gallus bis vocẽ dederit,ter me negabis, B qđ nõ eſt contrarium.Tota enim Petri negatio,trina negatio eſt:& in eo ppoſito animi remanſit vſq; quo amare fleuit.Hęc tota ſi poſt primũ gallicantum inciperet:falſum tres dixiſſe viderentur qui dixerũt dñm dixiſſe:Prius q̃ gallus cãtet,ter me negabis.Itẽ ſi totã ante per egiſſet q̃ gallus cantare inciperet,ſuperfluè dixiſſet Marcus ex perſona domini: prius q̃ gall⁹ bis vocẽ dederit:ter me es negaturus.Sed qa ante primũ gallicantũ incępta eſt:attenderũt tres nõ quãdo eam impleturus eſſet:ſed quando futura: quando cęptura: quia trina.ſ.cœpit ante gallicantum.Poteſt etiam intelligi: quia ante primum gallicantum tota in animo eius fuerit: q̃uis enim verbis ante primum gallicantum ſit cœpta:& ante ſecundum cõpleta:tamen in affectione & timore animi Petri ante primum gallicantum tota cępta eſt:ſicut & illud:Qui viderit mulierem ad cõcupiſcendũ eam,iã męchatus eſt eam. ℭHiero. Gallus cãtat:Petrus negat ter.Gallus nuncius lucis ſpiritusſanctus eſt:Cuius voce in prophetis & apoſtolis nos de trina negatione qua dominũ negauimus noſſe:voce ancillæ exterriti exhortamur ad amariſſimos fletus poſt lapſum:qui malè cogitauimus de deo:malè locuti ſumus ad proximum:& malè fecimus ad noſmetipſos. ℭHiero.Nota q̃ Petrus negat & tertio negat:ſed poſtq̃ gallus cecinit & diſcedentibus tenebris vicina lux nunciata eſt,conuerſus amarè fleuit:& trinæ negationis ſordes lauit lachrymis. h ℭGethſemani.Hiero.i.vallis pinguium.vbi tauri pingues obſederunt eum: & vituli multi circundederunt eum. i ℭSedete hic. Iſido.Separantur in oratione qui ſeparantur in paſſione:quia ille orat.illi dormiunt pinguedine cordis oppreſſi. k ℭDonec orem.Beda.Cum dominus in monte orat:admonet & nos vt orando ſublimia.i.cæleſtia petamus,Sed cum in valle:& hoc in valle pinguium vel pinguedinis:monet nos humilitatem in orationibus habere:& pinguedine dilectionis internæ.Et pulchrè appropians morti in valle pinguium orat :quia per vallem humilitatis & pinguedinem charitatis pro nobis ſubijt mortem.vnde: Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortẽ.Et maiorem hac dilectionẽ nemo habet vt ponat quis animam ſuam pro amicis ſuis. l ℭEt cœpit.pa.Hiero. Pauere & triſtati docemur ante iudiciũ mortis qui non poſſumus per nos dicere niſi per illum:Venit princeps huius mundi & in me non habet quidq̃. m ℭTriſtis eſt. Be. Non propter mortem triſtis eſt:qa eum conditio corporalis affect⁹ nõ formido mortis offendit.Nam qui corpus ſuſcepit omnia debuit ſubire quæ ſunt corporis:vt eſuriret,& ſitiret angeretur & triſtaretur:Diuinitas autem neſcit cõmutare per hos affectus.Be.Triſtis eſt anima &c.Timet Chriſtus Petrus non timet,immo dicit:Animam meam p te ponam.Chriſtus dicit:Anima mea turbata eſt vſq; ad mortem. Petrus quaſi homo vim morti ſignorat. Chriſt⁹:qa deus in corpore conſtitutus exponit fragilitatem carnis:vt homo verus appareat:triſtis eſt anima mea.Suſcepit triſtitiã hominis & volũtatem hominis ſicut & dolorem hominis qui pro ſe qđ doleret non habuit ſemota delectatione ęternę diuinitatis afficitur tędio humanę infirmitatis. n ℭSuſtinete.Bed.Nõ à dormitione præcipit abſtinere:cuius nõ eſt tempus imminente diſcrimine ſed a ſõno iſidelitatis & torpore mẽtis. o ℭEt orabat ut ſi.Bed.Hæc vox eſt ſonus infirmitatis noſtræ.Multi triſtantur morte futura ſed habent rectũ cor vt vitent mortem quantũm pñt. Sed ſi non poſſunt dicant qđ ipſe Chriſtus:Pater ſi fieri po.tran.a me ca.iſte. Ecce habes volũtatem humanã expreſſã.vide rectũ cor,Sed nõ qđ ego volo ſed qđ tu vis. vnde Nõ veni facere voluntatem meã ſcilicit quam temporaliter ſũpſi ex virgine ſed vo. eius qui miſit me. quam.ſ. habuit æternus cum patre. Orat trãſire calicem : quia homo ſed ppter qđ miſſur⁹ eſt reminiſcens:perficit diſpenſationem,& dicit:non qđ ego,volo ſed qđ tu.Q.ſi moritur mors me non moriente:ſecũdũ carnem tranſeat calix:ſed quia aliter non fiet,nõ quod ego volo ſed qđ tu. ℭHiero.Hoc contra euticianos qui dicunt vnam tãtũ in Chriſto operationem:vnam volũtatẽ:hic aũt oſtẽdit humanam quæ per infirmitatem carnis recuſat paſſionem,& diuinã quæ pmpta eſt perficere diſpenſationem. p ℭSed non quod.Hiero. Vſq; in finem non ceſſat docere nos patribus obedire:& voluntatem eorum voluntati nr̃æ præponere. q ℭEt ait Petrus &c.Qui dixerat:Et ſi oporteat me mori tecum non te negabo & ſi omnes ſcãdalizati fuerint ſed non ego nunc triſtitiæ magnitudine ſomniũ vincere non poteſt

Iohan.17.

►in nocte iſta

†Mat.26.c

Zach.13.d

1.Theſſ.5.b

†Mat.16.d

Luce.22.d

Pſ.40.b

†tecum

†Expaueſcere & grauiter angi

Mat.26.d

Matth.5.d

Pſ.21.c

C

Phil.2.a.

Io.15.b

Ioh.14.c.

Io.13.d

Mat.26.d.

†Imo

D

†geſſemani

†Mat.26.c

Mat.26.d.

†manere

*mecum

Ioh.6.d.

†Mat.26.d

Matt.26.c.

illum cum illud bibam nouum in
a ❡Hiero.Laudabunt deum qui requirunt eum. Et adorauerũt eum & mãducauerunt oẽs pingues terrę.
a regno dei. Et hymnõ dicto ex ie b runt in montem oliuarum. Et ait b c eis Ieſus: Omnes ſcandalizabimi d ni in me in nocte iſta,quia ſcriptum e eſt:†Percutiam paſtorem,& diſper
a ❡Apoſtoli. b ❡Hiero.Promittitur reſurrectio,ne deſperent.
gentur oues. Sed poſtquàm reſurrexero, præcedam uos in Galilæam.
a ❡Non eſt temeritas nec mendacium,ſed fides & ardens affectus.
f Petrus autem ait illi:† Et ſi omnes c
a ❡Petrus ex ardore fidei promittebat,ſed Chriſtus vt deus futura prænouerat.
ſcandalizati fuerint, ſed non ego. Et ait illi Ieſus:†Amẽ dico tibi,quia a tu hodie in hac nocte prius quàm g bis gallus uocem dederit, ter me es negaturus. At ille amplius loquebatur:Et ſi oportuerit me ſimul commori†tibi,non te negabo. Similiter autẽ & omnes dicebant. Et ueniunt h in prædium cui nomen†Gethſemai ni,& ait diſcipulis ſuis:†Sedete hic k donec orem. Et aſſumit Petrum & l Iacobum & Iohannem ſecum, & cœpit† pauere & tedere. Et ait illis: m Triſtis eſt anima mea uſq; ad morn tem. †Suſtinete hic & uigilate*. Et
a ❡Humilitatem mentis oſtendit habitu corporis.
cum proceſsiſſet paululum, procio dit ſuper terram & orabat, ut ſi fieri poſſet tranſiret ab eo hora, & dixit:
a ❡Hiero.Hebraice & Græce,quia non eſt diſtinctio Iudæi & Græci.
Abba pater, omnia poſsibilia ſunt e tibi:traſfer calicem hunc à me: ſed p non quod ego uolo,ſed quod tu. Et uenit & inuenit eos dormientes. Et
❡Hiero.Sicut dormiunt mente,ita dormiunt corpore.
q ait Petro:Simon dormis,†Non po

Nico.de Lyra. ☞Vt non

❧ e ℭAbba pater &c.idem ſignificant:tamen vnum eſt Græcum & aliud Latinum:In tertia parte principali dicitur:

❧Et ducite

* a ℭEt hymno.p hoc oſtẽdit q̃ aſcẽdẽs ad vitã artiorẽ primò debet iplorare clemẽtiã diuinã. b ℭEt ait.Chry. Carnale eſt cadere ſed diabolicũ eſt iacere. c ℭPetrus. Cõiter accidit q̃ illi q alijs in ꝟtute ſe pręferũt turpi⁹ alijs cadũt.iõ ſubdit̃: d ℭAmen di.&c.Et ue.in præ.qđ di.qđ interpretatur vallis pĩguedinis ideo ſignificat humilitatẽ gratioſã.Per hoc igitur qđ Chriſt⁹ orauit ibi humiliter ſignificatur qđ oratio humiliantis ſe veraciter deo eſt accepta.Eccl.xxxv.c. Oratio humiliantis ſe, nubes penetrat &c.Per hoc autẽ qđ dicit̃ dñs hic ter oraſſe docuit nos orare perfectè,quia pfectio cõſiſtit in tribus.ſ. principio medio & fine.

Moraliter

*Quęcumq;

E a ¶ Vt non in: Nō ait vt non tentemi
ni, ſed, vt nō intretis in tētationē. i. vt tē
tatio vos nō ſuperet, nō teneat ītra ſuos
caſſes. ¶ Hierony. In tentationem ītrat
qui orare negligit. Ter diſcipuli dormi
unt, ter domin⁹ orās ſuſcitat. Trina dor
mitio tres mortuos quos dn̄s ſuſcitauit,
ſignificat. Prim⁹ in domo ſecūdus ad ſe
pulchrū, terti⁹ de ſepulchro. Trina dom
ni vigilia tres pſonas nos habere in orā-i
do docet, & de preteritis & de preſētib⁹
& futuris veniā rogare. b ¶ Spiritus q
dem. Temerarios reprimit, q quidqd
crediderint putant ſe poſſe conſequi: ſed
q̄tū ex mētis odore confidim⁹, tātum ex
†traditur fragilitate carnis timeam⁹: ſed tamē ſecū
dū Apl'm ſpiritu facta carnis mortifice
m⁹. c ¶ Dormite. Nota q hoc dicto,
†tradit aliq̄tulū ſiluit & requieuerūt vnde dici
✱continuò tur: Suffi. q. requieuiſtis. deinde intulit: Ec
ce venit hora &c. d ¶ Surgi. eamus.
Poſtq̄ tertiò orauit, apoſtolorū timorē
pœnitētia corrigēdū docuit, ſecurus ad
paſſionē pgit, dicēs: Sur. ea. Q. nos nō in
ueniāt timētes, ſed vltrò eam⁹ obuiā, vt
Gene.4.a, paſſuri gaudiū & cōfidētiam videant.
e ¶ Sig. Hiero. Dat ſignū oſculi cū ve
neno diaboli: Sicut Cain obtulit ſacrifi
ciū ſubdolū & reprobatū. vnde vinū cū
aceto in cruce ponūt. f ¶ Rabbi. Bed.
†tutò ſecurè Impudēs & ſcelerata cōfidētia magiſtrū
vocat, & oſculū ingerit ei quem tradit.
Aliquid tamē habet de vecūdia diſcipli.
quia nō palā cum pſequutorib⁹ tradit,
Pſal.119.a ſed ſigno oſculi. Suſcipit oſculū domin⁹
F nō vt doceret nos ſimulare, ſed ne pditio
nē videat fugere. Illud etiā complet: Cū
Ioh.18.b. his qui ode. pa. &c. g ¶ Vnus. Beda.
Num.25.c. Petr⁹ ſcd'm Ioh. eodē ardore mētis q cæ
tera, Sciebat em̄ quādo Phinees punien
Lucæ.22.f, do ſacrilegos, mercedē iuſtitię & ſacerdo
tij pēnis accepat. Lucas ait: quia domin⁹
Myſticè tā auricu. ſa. eā. Ipſe em̄ pietatis nūquā
obliuiſcit, hoſtes etiā ſuos vulnerari nō
patit. ¶ Myſticè. Docens eos qui in ſuæ
mortis cōſenſiōe vuln⁹ aīę cōtraxerunt,
ſi digne pœnituerūt ſalutem poſſe mere
ri. h ¶ Tamq̄ ad latro. Bed. Q. Stul
tū eſt cum gladijs & fuſtibus cōprehende
re, qui vltrò ſe vobis tradit: & in nocte
quaſi litātē inueſtigare p pditorē, cum
q̄tidie in tēplo doceat. Sed ideo aduerſū
me cōgregamini in tenebris, quia pote
ſtas vrā in tenebris eſt. i ¶ Tūc. Be. Im
plet qd' dixit, q oēs ſcādalizarent in ipſo
in illa nocte. Nā & ſi turba permittente
ad petitionē domini fugerūt ſcd'm Ioh.
pauorē tamē mētis oſtēdebāt, & ad fugā
pmptiores erāt q̄ ad patiēdi fiduciam.
¶ Be. Tūc diſci. &c. Sicut Petr⁹ qui ne
gationē lachrimis abluit, & confeſſione
dominici amoris trina, funditus extirpa
uit, recupationē eorū oſtēdit, qui ī mar
tyrio labūt. Sic diſpli aliq articulū con
prehēſiōis fugiēdo pueneūt, cautelā fu
✱ad eum giēdi docēt eos, qui ſe ad ſupplicia min⁹
ſentiūt idoneos: quib⁹ tuti⁹ eſt latere, q̄
✱Summi ſe diſcrimini opponere. Ita etiam adole
ſcens qui relicta ſyndone nud⁹ profugit
ab ipſis, illorū op⁹ deſignat & animā qui
vt ſecuriores ſint, oīa mūdana abijciūt:
& nudi poti⁹ domino famulari, q̄ mun
do adherēdo materiā tētādi, & à deo re
uocandi, aduerſarijs dare didicerunt.
k ¶ Adole, Quis iſte fuerit euangeliſta
†calefiebat ad lucem nō dicit. Quia vò pl⁹ cęteris dn̄m ama
uerit, res ipſa indicauit, alijs fugiētib⁹ ipſe
donec ab hoſte cōprehenderetur chari
tatis

tuiſti una hora uigilare? Vigila
a te & orate, ut non intretis in ten
b tationem. Spiritus quidē prom
ptus eſt, caro uerò infirma. Et ite
rum abiens eūdem ſermonē ora
uit, dicēs. Et reuerſus denuo in
uenit eos dormiētes. Erant enim
a ¶ Langueſcunt oculi apoſtolorū negatione, vicina.
oculi eorū grauati, & ignorabāt
quid reſponderēt ei. Et uenit ter
c tiò, & ait illis: Dormite iam, & re
quieſcite. Sufficit: Venit hora: ec
ce filius hominis † tradetur in ma
d nus peccatorū. Surgite, eamus.
Ecce qui me † tradet, pp̄e eſt. † Et
* adhuc eo loquente uenit Iudas
Scharioth unus de duodecim, &
¶ Hiero. Confidit de virtute ſeculi, qui deſperat de auxilio dei.
cum eo turba multa cū gladiis &
lignis miſsi à ſummis ſacerdoti
bus & ſcribis & ſenioribus. † De
e derat autē traditor eis † ſignum.
dicens: Quemcūq; oſculatus fue a
ro, ipſe eſt, tenete eum, & ducite b
† cautè. Et cùm ueniſſet, ſtatim ac
f cedens ad eum, ait: † Aue rabbi:
Et oſculatus eſt eum. At illi ma
a ¶ Hiero, Adeſt Ioſeph vinctus, venditus, a fratribus, & ferrum pertranſiuit animam eius.
nus iniecerunt in eū, & tenuerunt
g eum. † Vnus autem quidā de cir
cūſtantibus educēs gladium per
cuſsit ſeruum ſummi ſacerdotis,
Hiero. Prædicatio Petri, auditum regni dei abſcidit a Iudæis.
& amputauit illi auriculam. Et re c
h ſpondens Ieſus, ait illis: Tanquā
ad latronem exiſtis cum gladiis
& lignis comprehendere me.
Quotidie erā apud uos in tēplo
docens, & non me tenuiſtis. Sed
i ut impleantur ſcripturæ. † Tunc
a ¶ Hiero. Adimpletum eſt. Elongaſti a me amicum & proximum & notos meos a me.
diſcipuli eius relinquentes eum,
k omnes fugerunt. † Adoleſcens d
autem quidam ſequebatur eum
¶ Nihil indumenti habebat niſi ſolam ſyndonem.
amictus ſyndone ſuper nudo: & e f
¶ Alias reiecta.
l tenuerunt eum *. At ille relicta g
m ſyndone, nudus profugit ab eis.
n Et adduxerunt Ieſum ad ſum
¶ Hiero. Fit congregatio taurorum in vaccis populorum.
mum ſacerdotem. † Et conue
nerunt * omnes * ſacerdotes &
a ¶ Hiero Vir duplex animo inconſtans eſt in omnibus viis ſuis. timor retrahit, charitas trahit.
ſcribæ & ſeniores. Pētrus au h
o tem à longè ſequutus eſt eum,
p uſque intrò in atrium ſummi ſa
cerdotis, & ſedebat cū miniſtris, i
q & † calefaciebat ſe ad ignē. † Sum k
mi uerò ſacerdotes & omne cōci

tatis vinculo aſtrictus dominū ſequi nō
omiſit. Nō dū tamē pfectā charitatē ha
buit q vel tēt⁹ fugere potuit. Poſſumus
tn̄ hūc Iohānē fuiſſe ītelligere prę cęteris
dilectū à mrō. quē eo tpe fuiſſe adoleſcē
tē lōga poſt vita ei⁹ acta indicio eſt. Po
tuit aūt hoc fieri, vt ad horā elapſ⁹, mox
ſūpto veſtimento redierit. & ſub dubia
noctis luce ſe turbis ducētiū Ieſū q̄ſi vn⁹
ex ipſis īmiſcuerit, q ad pueniret ad atriū
pontificis, cui erat notus, ſicut ipſe dicit.
l ¶ At il. Sicut Ioſeph relicto pallio nu
d⁹ de manibus īpudicæ dominę effugit.
Qui aūt vult effugere man⁹ iniqrū relin
quēs mēte quę mūdi ſūt, poſt Ieſū fugiat.
m ¶ Ab e. q̄rū & pręſētiā deteſtabat &
faga. Nō à domīo cui⁹ amorē etiā abſēs †Mat.26.e
corpe fixū ſeruauit ī mēte. n ¶ Sūmū. Lucæ.22.e.
Caiphā .ſ. qui ſcd'm Ioh. erat pōtifex āni Ioh.18.a.
illi⁹. de q cōſētaneū ſcribit Ioſeph⁹, q pō
tificiū ſibi abſq; merito dignitatis eme †Mat.26.e
ratā pricipe Romano: qd ergo mirū, ſi †ſymbolū
iniqu⁹ pōtifex iniquè iudicat? o ¶ A lō
gè. Be. Quia negatiōi pxim⁹, ſi Chriſto
pxim⁹ fuiſſet nō negaſſet. In hoc tamen
admirād⁹ eſt, qd' dominū nō reliqt etiā
ſi timeat. Qd' timeat, naturę eſt: qd' ſeqt,
deuotiōis eſt; qd' negat, obreptiōis eſt: q Allegoricè
pœnitet, fidei eſt. ¶ Alle. Qd' ad paſſio
nē eūtē Petr⁹ à lōgè ſequit, ſignificat ec
cleſiā quidē ſecuturā domini paſſionem
ſed lōgè differēter, eccl'ia em̄ p ſe patit, ille †Rabbi rabbi
p eccl'ia. p ¶ Atriū. Hiero. Atriū, ſecu
laris circūit⁹ eſt. Miniſtri dæmonia ſunt.
Ignis deſideriū carnale, cū quib⁹ qui ma
net, flere pctā nō valet. q ¶ Et calefa
ciebat ſe. Beda. Eſt ignis charitatis; de q
dicitur: Ignem veni mittere in terram
& quid volo niſi vt ardeat? Eſt etiam cu
piditatis, de q dicit: Omnes adulterātes †Mat.26.e
velut clibanus corda eorum. Hic ſuper Lucę.2.f.
credētes deſcēdēs, varijs liguis eos dn̄m Ioh.18.b.
laudare Oſee.7.b

Nicolaus Le Lyra.

b ¶ Et ducite eum cau. ne fortè ra
piatur de manib⁹ veſtris: quia ppl's cōis
habebat deuotionē ad eū. d ¶ Adoleſ
cens autem. quia iſte nō noīat hic ideo
dicūt aliqui q fuit Iacob⁹ frater domini †Mat.26.f.
Alij aūt q fuit Iohānes euāgeliſta, qui iu
nior erat inter apoſtolos. Alij autem di
cunt, q fuit iuuenis de illa domo in qua †Adoleſcē
comederāt paſcha. e ¶ Amictus ſyn tulus
done id eſt veſte linea. f ¶ Super nu
do. ſ. corpore: quia nō habebat aliā ve
ſtem. In quarta parte principali dicitur: Moraliter
Audiuimus ✱adoleſcē
✱a ¶ Quem cūq;. amicitiæ ſignis pro tuli
ditores vtunt, vt eorū dol⁹ latēti⁹ pagat.
c ¶ Et am. Hoc ſignū fuit de mētis au
re Iudęorū amputāda, ſicut patet p effe
ctū: q nihil audire volunt de ſalute ſua.
g ¶ At ille re. ſyn. nu. profu. ab. Bed.
Qui vult fugere man⁹ iniqrū, relinquēs †Mat.26.f.
mente quę mūdi ſunt fugiat poſt Chri Lucæ.22.f.
ſtū: ſicut Ioſeph. relicto palliō fugit de Ioh.18.b.
dominę manib⁹ impudicę. h ¶ Petrus
autē &c. Bed. Meritò à longè ſequebat
q erat de pximo negatur⁹. nō em̄ nega
re poſſet, ſi Chriſtus pximus adhæſiſſet
i ¶ Et ſedebat. Hierony. Atrium ſacer
dotis eſt circūitus ſecularis, Miniſtri dæ
monia, cū quib⁹ qui ſedet non pōt flere
peccata. Ignis autē deſiderium eſt carnis
k ¶ Summi uerò ſacer. &c. Modus †Mat.26.f.
autē iudiciū iniquorū eſt aduerſus inno Lucæ.22.g.
centes quęrere teſtimonia & recipe falſa
✱Summus

A laudare docebat. Ille in atrio Caiphę inſtinctu maligni ſpiritus
accenſus, ad negandum ac blaſphemandum dominū pfidorū lin
guas armabat. Quod em̄ int⁹ in domo maligna ſynod⁹ gerebat
hoc ignis in atrio inter frigora noctis accenſus figurabat. Qui
Pſ.118.l huius ignis in prętorio flāmā extinxit, dicat: Fact⁹ ſū ſicut vter in
pruina &c. In qbus aūt flāmā charitatis
Mat.24.a vitiorū flumina obruerūt, à dn̄o audiāt
Qm̄ abundat iniqtas, refrigeſcit chari
tas multorum. Hoc frigore torpens ad
horā Petrus, quaſi prunis miniſtrorum
Caiphæ calefieri cupiebat: qa tpalis cō
modi ſolatiū pfidorū ſocietate quære
bat. Sed reſpectus à dn̄o tum ignē perfi
†æqua, ſufficiētia, aut bona dorū corpore, tum infidelitatē reliquit
mente. Et poſt reſurrectionē dn̄i, ſancto
igne recreatus, fundit⁹ exceſſum trinæ
negationis trina dilectionis confeſſione
purgauit. Tunc enim completa illa me
morabili captura piſciū, cū veniret ad
dominū, vidit cū diſcipulis ſuis prunas
poſitas & piſcē ſuppoſitū & panē: mox
q ſui cordis arcana prunis inflāmauit
amoris. a ¶ Falſum teſti. Bed. Falſus
eſt qui nō in eodē ſenſu dicta intelligit
quo dicunt. Dn̄s enim dixerat de tēplo
†per corporis ſui: ſed in ipſis verbis calūnian
tur paucis additis vel mutatis. ¶ Mos
hæreticorū eſt, vmbram de veritate tra
here. Ille nō dixit quod illi dicunt, ſed ſi
mile verbū: Vt de templo corporis ſui
qd' poſt triduum reſuſcitauit, dominus
dixit: Soluite vos, ſed nō ego: quia null⁹
debet ſibi mortem inferre. Hoc addūt,
vt propriè de tēplo Iudaico videatur di
xiſſe. b ¶ Et exur. Irat⁹, qa nō inuenit
locū calūniæ, motu corporis inſaniam
mētis demōſtrat. c ¶ Nō reſpondes
&c. Ad reſpōſum prouocat, vt ex qua
libet occaſione ſermonis locū accuſan
di inueniat. Ieſus aūt nō rn̄dit: qa prę
B uidit qdquid rn̄deret in calūniam verti.
d ¶ Tu es Chri. Hie. Quē expectabat
Gen.27.a. à lōgè nō videbat, pp̄e ſicut Iſaac cali
gātib⁹ ocl'is, Iacob ſub manib⁹ nō agno
ſcebat, ſed lōgè poſt de eo futura canit.
e ¶ Et uide. Sacerdos interrogat filiū
dei: Ieſus reſpondit filiū hominis, vt ītel
ligamus eundē filiū dei eſſe & filium ho
minis, ne quaternitatem faciamus in tri
†op⁹ habemus teſtib⁹ nitate; & homo in deo, & deus in homi
ne ſit. f ¶ A dextris. uir. Quia hu
miliauit ſeipſum factus obediēs vſq; ad
Phil.2.a mortē: ppter qd' & deus exaltauit illū,
& dedit illi nomen qd' eſt ſuper oē no
Eſa.19.a men. g ¶ Cū nubibus cæli. Hie. Aſcē
dit in nube, cū nube veniet. i. cū corpore
ſolo ſuo qd' aſſumpſit à virgine aſcēdit
& cū multiformi eccleſia, quæ eſt corp⁹
ipſius & plenitudo ad iudicium ventu
Mat.24.c rus eſt, ſicut dicit Matthæus: Cū autē ve
nerit filius hominis, & omnes angeli cū
eo &c. h ¶ Summus autē ſacerdos.
Beda. Eadē rabies quæ prius de ſede ex
cuſſerat, ad ſciſſionē veſtiū prouocat, vt
oſtendat iudæos ſacerdotalē gloriā per
didiſſe, & ſedem vacuā eſſe. ¶ Mos Iu
deorū erat, cū aliqd blaſphemię, & qua
Act.14.c ſi contra deum audiunt, ſcindere veſtimenta: Quod etiam Paul⁹
& Barnabas cum in Licaonia quaſi dij honorarentur, fecerunt.
i ¶ Veſtimenta ſua &c. Hiero. Hoc eſt Ephod in quo Iudæi
habebant honorem, amiſerunt. Hic adeſt Samuel ſciſſo pallio de
1.Reg.15.f manu Saul: id eſt regno. Milites gentiles non ſcindunt tunicam
Iohā.19.d Chriſti, ſed ſacerdos ſcidit ſacerdotij ſui dignitatem. ¶ Magno
myſterio factum eſt, vt in paſſione domini pontifex ſua veſtimē
ta ſcinderet: cum domini tunica nec à crucifigentibus militibus
ſcindi potuit. Figurabatur enim, q ſacerdotium Iudæorum pro
ſceleribus pontificum eſſet ſcindendum. Soliditas verò eccleſiæ
quæ veſtis eſt redemptoris ſui, nunq̄ valet dirumpi. Quamuis

lium quęrebant aduerſus Ieſum te
ſtimonium, ut eum morti trade
a ¶ Mentita eſt iniquitas ſibi, vt regina aduerſus Ioſeph, ſacerdotes aduerſus Suſannam, ſed ignis ſine materia defecit.
rent, nēc inueniebant. Multi † enim
a falſum teſtimonium dicebant ad
uerſus eum, & † conuenientia teſti
a ¶ Quod variatur incertum eſt.
mōnia non erant. Et quidem ſurgen
tes falſum teſtimonium ferebant ad
uerſus eū, dicentes: Quoniam nos
a ¶ Dominus dixit: Soluite vos ſed non ego, quia nullus debet ſibi inferre mortem.
audiuimus eum dicentem: † Egō a
diſſoluam templum hoc manufa
¶ Hoc addunt, vt proprie de templo iudaico videatur dixiſſe.
ctum, & † poſt triduum aliud non
¶ Dominus dixit, ſuſcitabo, viuum animal ſignificans & ſpirans templum.
manufactum ædificabo. Et † non e
rat conueniens teſtimonium illorū.
b Et exurgens ſummus ſacerdos in
medium interrogauit Ieſum, dicens
c Non reſpondes quidquam † ad ea
quæ tibi obijciuntur ab his? Ille au
a ¶ Sicut ouis ad occiſionem ducitur, & obmutuit & ſiluit a bonis. ¶ Taciturnitas Chriſti apologiā adę ſoluit.
tem tācebat, & nihil reſpondit. †
Rurſum ſummus ſacerdos interro
d gabat eum, & dixit ei. Tu es Chri
ſtus filius dei benedicti. Ieſus autem b
a ¶ Hiero. vt inexcuſabiles ſint. b ¶ Be. Marcus: Ego ſum Mathęus: Tu dixiſti: quod idem eſt.
e dixit illi: Egō ſum: & uidebitis fi
¶ Hiero. in vita regnantem ſempiterna & Virtute di[illegible]
f lium hominis ſedētem à dextris uir
g tutis dei, & uenientem cum nubi
h bus cæli. Summus autem ſacerdos c
i ſcindens ueſtimenta ſua, ait: Quid
adhuc † deſideramus teſtes † Audi
ſtis blaphemiam: quid uobis uide
k tur? Qui omnes condempnaue
runt eum eſſe reum mortis. Et cępe d
a ¶ Ideo. b ¶ Faciem meam non auerti a conſpuentibus in me. ¶ Vt nos lauaret.
l rūnt quidam conſpuēre eum & uela
a ¶ Vt, velamenta cordium auferret. b ¶ Vt caput noſtrum quod adam eſt ſanaret.
rē faciem eius. & cōlaphis eum ce e
a ¶ Opprobrijs exhonoratur.
m dere, & dicēre ei: prophetiza.
¶ Vt applaudamus ei manibus. ¶ Dedi maxillam meam alapis.
n Et miniſtri alapis eum cedebant. f

enim Iudæi, gentiles, hæretici, mali, catholici, humilitatem domi
ni contemnant: eius tamen inuiolata permanet caſtitas vſq; ad
conſummationem ſeculi in illis quos ſors electionis inuenerit.
k ¶ Qui oēs. Hie. Quo reatu ſuo noſtrum reatum ſolueret. &
velamen faciei ſuæ velamen cordium noſtrorum auferret: & ſpu
tis ſuſceptis faciem animæ noſtræ lauare
ret, & colaphis quibus in caput pcuſſus
eſt, caput humani generis qd' eſt Adam
ſanaret: & alapis quibus expalmatus eſt
maxima laus eius à noſtris manibus &
labijs plauderet. Vnde: Omnes gentes Pſ.46.a
plaudite manibus. Et cruce ſua, crucia †autem
tum noſtrum ſolueret, & morte ſua, no
ſtram necaret, quia ſerpente de virga fa
cto, alij abſorpti ſunt ſerpentes. Vnde:
Ero mors tua ô mors, & morſus tu⁹ ero Oſee.13.d
inferne, Opprobria eius noſtrū obſtru
xerunt opprobrium. Vincula eius nos
liberos fecerunt. Corona ſpinea capitis
eius, diadema regni adepti ſumus. Vul
neribus eius ſanati ſum⁹. Sepultura ei⁹
reſurgimus. Deſcenſu eius ad inferos a
ſcendimus ad cælos. Hic inuenitur mel †Mat.26.f
in ore leōis mortui. Hinc ppheta: Quid Iohā.2.d
retribuā domino pro oībus quæ retri Iud.14.b
buit mihi. l ¶ Velare fa. &c. Non vt Pſal.115.a
ſcelera eorū non videat, ſed vt ipſi quō
dam Moyſi fecerunt, à ſe gratiā cogni †ne ſic qdē
tionis eius abſcondant. Hoc velamentū
vſq; hodie manet ſuper cor eorū, qd' in
Chriſtū credētibus eſt ablatū. Vnde eo
moriēte velū tēpli ſciſſum eſt, & ſancta
ſanctorū arcana patefacta. m ¶ Pro
phetiza. ſecūdū alios, Quis te percuſſit †Quid iſti
Hoc faciunt in cōtumeliā eius q ſe pro aduerſum,
phetā voluīt haberi. Sed diſpēſauit hoc, te teſtātur?
vt nos ad tolerādā pro eius nomine ir
riſionem præpararet, qui pro nobis ſu †Mat.26.f
ſtinebat. n ¶ Alapis eū cæ. Bed. Qui Luc.22.g
tunc cæſus eſt alapis, & nunc cæditur D
blaſphemijs falſorum Chriſtianorum.
Qui conſputus ſaliuis infideliū, nūc væ
ſanis fidelium opprobrijs exhonoratur
Et cum

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Audiuimus eum dicētem:
Ego diſſoluā templum hoc manu
factum &c. Falſum enim impoſuerūt
ei, quia hoc nō dixerat, vt habetur Io †Mat.26.g
hannis. ij. ſed ſic dixerat: Soluite tēplū Luc.22.g
hoc &c. prædicens mortem ſuā, in qua
corpus eius quod erat templum deita
tis ſolutū eſt. Et ſi de materiali templo
intelligatur, adhuc falſum impoſuerūt,
quaſi abſolute dixerit: quod tamen dixe
rat conditionate. & ideo bene ſubditur:
Et nō erat cōueniēs teſtimonium
illorum. b ¶ Ieſus autē dixit il. &c.
Interrogatus de veritate diuinorum re
ſpondet qui prius in alijs tacuerat, quia
de diuinis non debet ita taceri veritas
ſi interrogetur ſicut de humanis. In
quarta parte minus principali dicitur ſic
Nam &
✱c ¶ Summus autē ſa. ſcin. per hoc fuit ſignificatum, quod Moraliter
pręſcindendum erat ſacerdotium iudeorum, ſicut & ſtabilitas ſa
cerdotij chriſti: per hoc quod eius tunica etiam à crucifigentibus
eum nō fuit ſciſſa. d ¶ Et cœperunt quidam conſpuere
eum &c. Hiero. Vt ſputaminibus ſuſceptus, faciem animę noſtrę
lauaret, & velamine faciei ſuæ velamen cordium noſtrorum au
ferret. e ¶ Et colaphis eum cedere, & dicere ei: pro
pheti. &c. quibus in capite percuſſus eſt, caput humani gene
ris quod eſt Adam ſanaret. f ¶ Et miniſtri alapis eum cede
bant. quibus expalmatus eſt laus eius maxima manibus noſtris
labijſq; plauderet. vt dicitur: Omnes gentes plaudite manibus. Pſal.46.a

a ℭEt cũ eſſet. Ancilla primũ Petrũ
E prodit, cũ viri magis poſſent eũ cogno
†Mat.26. ſcere, vt & iſte ſexꝰ in morte domini vi
Luc.22.g deat peccaſſe, & p paſſionẽ dñi redime-
Iohã.18.c ret. Et ideo mulier, prima reſurrectiõis
accepit myſteriũ, & mãdata cuſtodit, vt
veterẽ præuaricatiõis aboleret errorẽ.
†Neq; no b ℭAt ille. Nota, ꝙ negat Chriſtũ q
ui neq; ſcio ſe negat eiꝰ eſſe diſcipulũ. Dñs enim nõ
†Mat.26.g dixit: Negabis te diſcipulũ meũ, ſed me
Luc.22.f negabis. Negauit ergo eũ cũ ſe negauit
Io.18.e eiꝰ eſſe diſcipulũ. c ℭEt exijt fo.&c.
Hiero. Petrus ſine ſpiritu, voci ancillæ
ceſſit, cũ ſpũ, nec regibꝰ nec principibus
terræ cedit. Prima ancilla titubatio, ſe-
cũda cõſenſio, tertiꝰ vir: actꝰ. Hæc trina
negatio quã abluit per fletꝰ verbi Chri
ſti recordatio. Tũc aũt nobis gallus cã-
tat, cũ prædicator ad cõpũctionẽ corda
noſtra reuocat. Tunc incipimꝰ flere, cũ
ignimur intus p ſcintillã ſciẽtię, & foras
†deteſtari, eximus extra qđ fuimus. d ℭGallus
deuouere. cãtauit. De hoc gallicantu alij tacent,
†nõ noui nõ tamẽ negãt, ſicut & alia multa quæ
†ſecundò, alij dicũt, alij prætereunt. e ℭNam &
iterum. gali. Be. Eadẽ lingua Galilęis & Ieroſo
†Mat.26.g lymitis eſt, ſed tamẽ quæcũq; ꝓuincia
Luc.22.g & regio habet propriũ loquẽdi ſonum
†prorupit quẽ mutare nõ poſſit. Vnde cũ apoſtoli
in fletum. oĩbus linguis loquerent, inter alios etiã
qui habitabant Iudæã dixiſſe referunt.
Act.2.b. Nõne ecce oẽs iſti qui loquunt Galilæi
ſunt? & quo.n.a.v.l.n.ĩ qua nati ſumꝰ?
†Mat.27.a Et Petrus loquẽs fratribus in Ieruſalẽ
Luc.22.a ait: Notũ factũ eſt oĩbꝰ habitãtibꝰ in Ie-
Iohã.18.c ruſalẽ, ita vt appellaret ager ille lingua
Actu.1.c eorũ acheldemach: qđ ĩõ dr: qa nomen
illud aliter Ieroſolymitę, aliter Galilæi
F ſonabãt. f ℭEt recor. Be. Petrꝰ nocte
negat ad gallicantũ pœnitet. In die quẽ
tertio negauerat, ſe tertio amare profeſ
ſus eſt. Qđ eñ in tenebris obliuiõis er-
rauit, ſperatę iã lucis rememoratiõe cor
†Mat.27.b rexit, & eius iã adepta pręſentia plenè to
tũ quidquid mutauerat, erexit. g ℭEt
†Luc.23.a cœpit. Bed. Quã noxia prauorũ collo-
Iohã.18.f quia inter fideles: hoĩem ſe negauit noſ
ſe quẽ inter cõdiſcipulos iã filiũ dei fue-
rat cõfeſſus. Sed in atrio Caiphæ pœni-
tẽtiã agere nõ põt: egredit foras (vt alij
euãgeliſtæ narrãt) vt ab impijs ſecretus,
negationis culpã liberiꝰ abluat fletibꝰ.

GLOS. ORDI.

†Mat.27.b ET cõfeſtim &c. Ca.XV.
Luc.23.c Seq̃t: uin. Ieſum. Mos erat
Iohã.18.g Iudæis, vt quẽ morti adiudi
caſſent, vinctũ iudici trade-
rent. Et notandũ, ꝙ nõ tũc primũ liga-
uerãt, ſed mox cõprehẽſum nocte ĩ hor
Iohã.18.b to, vt Iohãnes dicit: & ſic adduxerũt eũ
Iudic.16. ad Annã primũ. ℭHier. Adeſt Sanſon
†acclamaſ vinctus à Dalila. Sanſon interpretatur
ſet. ſol eorũ qbꝰ occubuit ſol ĩ meridie. Da-
lila, ſitula interpretat, i. ſynagoga quæ
ſitulæ more limpidũ liquorẽ nõ tenet,
& q̃ſq̃bas immũdas colligit. Sanſon nr
maxilla verbi ſui ĩnumeras cateruas Iu
dæorũ & dæmonũ hic ſternit, & fonte
perennis vitæ ſitiẽtibꝰ nobis, i. corpi ſui
aperit. i ℭTu es rex Iudæorũ. Cum
†Mat.27.b Pilatus nihil criminis interrogat niſi an
Luc.23.c ſit rex Iudæorũ: arguit impietas eorũ, q
Iohã.18.g nec falſo q̃dem qđ obijciãt inueniunt.
k ℭTu dicis. Sic tẽperat reſponſum:
vt verum dicat: nec tamẽ calumniæ pa-
†ei quẽ di- teat. Et nota, ꝙ Pilato q iuitus fert ſentẽ
citis regem tiã, aliqua in parte reſpõderit. Sacerdo-
tibus autẽ

a †Et cũ eſſet Petrus in atrio deorſum,
ſTitubatio.
uenit una ex ancillis ſummi ſacerdo
tis, & cùm uidiſſet Petrũ calefacien
tem ſe, aſpiciens illum, ait: Et tu cum
b Ieſu Nazareno eras. At ille negauit
dicens: †Neq; ſcio, neque noui quid
c dicas. †Et exiit foras † ante atrium,
a ſPrædicator qui dicit: Vigilate iuſti & nolite peccare.
d & gallus cantauit. Rurſus autem
a ſConſenſus. ſNon que prius. Vnde Matthæus: Vidit eum alia ancilla.
cùm uidiſſet illũ ancilla, cœpit dice-
re circũſtantibus: quia hic ex illis eſt.
At ille iterum negauit. Et pòſt puſil
ſActus.
lum rurſus qui aſtabant, dicebãt Pe
e tro: Verè ex illis es, nã Galilęus es*. a
Ille autem cœpit †anathematizare & b
iurare, quia †neſcio hominem iſtum
quem dicitis. Et †ſtatim iterũ gallus c
f cantauit. †Et recordatus eſt Petrus
uerbi quód dixerat ei Ieſus: prius q̃
g gallus cantet bis, ter me negabis. Et
ſCompungi.
† cœpit flere.

Cap. XV.

ſVide q̃ ſint ſolliciti in malo tota nocte vigilauerunt vt facerent homicidium.

h ET confeſtim mane d
cõſiliũ faciẽtes ſum-
mi ſacerdotes cũ ſe-
nioribus & ſcribis
& uniuerſo concilio uincientes Ie-
a ſNon ſolum ad Pilatum, ſed etiam ad Herodem ductus eſt, vt illuderet ei vterq;.
ſum dũxerunt & tradiderũt Pilato.
i †Et interrogauit eũ Pilatus: Tu es e
rex Iudæorũ. At ille reſpondens ait
k illi: Tu dicis. †Et accuſabant eũ ſum
mi ſacerdotes in multis. Pilatus au-
tem rurſum interrogauit eũ, dicens:
l Non reſpondẽs quidq̃? Vide †in
a ſNe crimen diluens a præſide dimitteretur, & crucis vtilitas differretur.
quantis te accuſant. Ieſus autem
amplius nihil reſpondit, ita ut mira f
retur Pilatus. † Per diem autem fe-
ſtum ſolebat dimittere illis unum
ex uinctis quemcũq; petiſſent. Erat
autem qui dicebatur Barrabas, qui
cum ſeditioſis erat uinctus, qui in ſe
ditiõe fecerat homicidium. Et cùm
†aſcendiſſet turba, cœpit rogare ſi-
cut ſemper faciebat illis. Pilatus au-
tem reſpondit eis, & dixit: Vultis
dimittam uobis uobis regem Iudę-
orum? Sciebat enim ꝙ †per inuidiã
tradidiſſent eum ſummi ſacerdotes.
† Pontifices autem concitauerunt g
ſHircum emiſſarum.
m turbam, ut †magis Barrabã dimitte
ret eis. Pilatus autẽ iterum reſpon-
dens, ait illis: Quid ergo uultis faci-
am †regi Iudęorum? At illi iterũ cla
n mauerunt: Crucifige eum. Pilatus

tibus aũt & principibꝰ reſpõdere nolue G
rit, indignoſq; ſermone ſuo iudicauerit.
l ℭVide in quan. Ethnicus condẽnat
Ieſum, ſed cauſam refert in populũ Iu-
dæorũ. Vide in quãtis &c. m ℭVt
magis Bar. Be. Adhæret Iudæis vſq;
hodie petitio ſua: quam toto labore im
petrauerũt. Data eñ optiõe ſibi, p Ieſu
latronẽ, p ſaluatore interfectorẽ elege-
rũt. Meritò ergo ſalutẽ & vitã pdiderũt †in veſti-
& latrocinijs ac ſeditionibus inuãtum ſe b ulũ atrij
ſubdiderũt, vt regnũ & patriã perderẽt
& libertatẽ corporis & aĩæ nunq; reci-
perent. n ℭPilatus uerò. Multas oc-
caſiones dedit Pilatus liberandi ſaluato
rẽ, primò iuſto conferens latronẽ, dein-
de inferẽs. Quid ergo uultis faciam
regi Iu. Cũq; rñdiſſent: crucifigat: nõ
ſtatim acqeuit: ſed ſcđm ſuggeſtionẽ *Et loque
vxoris quę mãdauerat ei (vt Matthęꝰ di- la tua ſiſis
cit) Nihil tibi & iuſto illi rñdẽs ait: Quid vl' cõuenit
eñ mali fecit? qđ dicẽdo Ieſũ abſoluit Mat.27.b
Nicolaus de Lyra. ☞Ait illi

a ℭNã & Galilæus es. Licet eñ
eſſet vna lingua oĩm Hebręorũ: tñ ſecũ
dũ varias ptes Iudeæ variabat ĩ aliqua
ꝓprietate: ſicut lingua Gallica in Picar-
dia & ĩ Normãdia p quã ꝑcipit ĩ loq̃la
de q̃ natiõe ſit aliqs b ℭCœpit ana.
i. maledicere ſibiipſi ſi cognouiſſet Ieſũ
vñ anathematizatio ſignat iurationẽ q̃
ẽ ꝑ execrationẽ. ſ. qñ aliqs ĩpcat ſibimet
ipſi malũ pœnę ſi ita ſit ſicut impõit ei
* c ℭEt ſta. Hie. Gallus lucis nũciꝰ qđ Moraliter
eſt niſi ſpiritus ſanctꝰ, cuiꝰ voce in ꝓphe
tis & apl'is nos de trina negatiõe excita-
mur ad amariſſimos poſt lapſũ fletꝰ, q
malè de deo cogitauimꝰ, & malè locuti
ſumꝰ đ ꝓxĩo, & malè fecimꝰ ad noſipſos
ℭIn capi.xiiij. vbi dicit in poſtilla: Ab- H
ba pater idẽ ſignificant tñ vnum &c.

ADDITIO. Abba eſt pro
priè nomẽ ſy
rum, id eſt chaldaicum, & frequẽter ha-
betur in trãſlatione bibliæ chaldaica.

NIO. DE LY. Ca.XV.

ET cõfeſtim. Hic cõſequẽter †quãta ad
deſcribit Chriſti paſſio p gẽti uerſum te
ꝑ eſ cõſummata. Et priò deſcri teſtantur
bit ipſiꝰ Chriſti crudelis occi
ſio. Scđ ò eiꝰ fidelis & deuota tumula- Diuiſio
tio, ibi: Et cũ iã ſero eſſet factũ. Prima in
duas; quia priò deſcribit Chriſti iniqua
cõdẽnatio. Scđ ò, iniquę ſnĩæ executiò,
ibi: Et poſtq; illuſerũt ei. Prima in qua-
tuor. qa priò, Chriſtus gẽtili iudici præ
ſentat. Scđ ò, ab eo examinat, ibi: Et iter-
rogauit eũ Pilatꝰ. Tertiò, eiꝰ innocentia
declarat, ibi: Per diẽ ãt feſtũ. Quartò, ini
què cõdẽnat, ibi: Pilatꝰ aũt volens ſatiſ-
facere populo. Sententia iſtarũ ptiũ pa-
tet ex dictis Mat.xxvij. vbi iſta ponũtur
eodẽ ordĩe à principio illiꝰ ca. vſq; ꝓpe
mediũ: tñ aliq̃ ſũt ibi ĩterpoſita quę hîc
omittunt; qa Marcꝰ breuitati ſtudebat,
vt dictum fuit à principio libri huius.
☞Poſtq; il. †propter
Moraliter. e ℭEt interroga. Iuſti Moraliter
traditi ſunt Romano exercitui qui ſal-
uatorem tradiderunt Romanorũ præ- †potius
ſidi. f ℭIta ut miraretur Pilatus. ſ.
de eius patientia quem audierat peritũ
in lege & potentẽ ad omnia reſpõdere.
g ℭPõtifices autẽ &c. Adhuc enim
hodie aliq̃ magis nitunt ſaluare & etiã
promouere malos homines q̃ bonos.
*Pilatus

A a ℭAt illi magis. Dauid: Circũdederũt me ca m.&c. Eſa. Ex-
☞ pectaui vt faceret iudiciũ: fecerũt autem iniqui. & iniuſ. Hiero. Fa
Pſ.21.c cta eſt hereditas mea mihi ſicut leo ĩ ſilua: dedert ſuper me vocẽ
Eſa.5.b ſuã. b ℭBarrabam & tra. Hieroni. Hi ſunt duo hirci. vnꝰ apõ
Leuit.16.e peius, i. emiſſariꝰ cũ pctõ populi in deſertũ ĩferni abſolutꝰ dimit-
tit. Alter ꝓ pctĩs abſolutorũ, vt agnus
occidit. Pars dñi ſemp mactat, ps diabo
li, q eſt magiſter eorũ effrænata in tarta
ra præcipitat. c ℭIeſum fla. Vt nos à
†abũdãtiꝰ. flagellis liberaret. vnde: Flagellũ nõ ap-
Pſ.90.b pro. ta. tu. Cũ priꝰ diceretur: Multa fla-
Pſ.31.c gella pctõris. ℭBed. Ieſum fla. cæ. Cæ-
Iohã.19.a ſus eſt ab ipſo Pilato. vnde Iohãnes. Ap
prehendit Pilatus Ieſum & flagellauit.
Et poſt ſubiũxit: Et milites plectẽtes co-
ronã de ſpinis &c. & militibꝰ illudendũ
præbuit. Qđ ideo fecit, vt eius pœnis &
opprobrijs ſaturati vltra mortẽ nõ ſiti
rent. d ℭEt indu. Bed. Matthæus ita:
Mat.27.c Et ex. eũ chla. coc. cir. ei: qđ idẽ eſt. Pro
regia enim purpura data eſt ei chlamys
ab illudentibus: & eſt quędã rubra pur
pura cocco ſimillima. Põt etiam videri,
ꝙ Marcus purpurã cõmemorauit, quã
chlamys habebat, q̃uis eſſet coccinea.
Et indu. Veſtimẽtis ſuis nudatur, i. Iu
dæis: purpura induit, i. gẽtili eccleſia de
amaris populis collecta. Itẽ ea ſcãdalizã
te exutꝰ, in fine Iudaica rurſum induit
Roma.11.c plæbe. Cũ eñ plenitudo gẽtiũ ſubintra
†Mat.27.d uerit, tũc oĩs iſrael ſaluus erit. Quia rex
dicebat, & hoc ſacerdotes & ſcribæ ĩpo
nebãt, qa imperiũ in populo vſurparet,
illudẽdo induũt purpura qua reges vtũ
tur, ꝓ diademate ſpineã coronã, pro ſce
ptro regali calamũ donãt: ſicut Matthęꝰ
Mat.27.c dicit. Et adorãt quaſi regem &c. ℭSi-
Iohã.11.c cut Caiphas neſciẽs dixit: Oportet enim
vnũ hominẽ mori ꝓ populo: ſic milites
B oĩa myſticè neſcientes faciũt. Purpura:
Eſa.63.a caro eius rubra paſſionibus. vnde. Qua
re rubrũ eſt indumentũ tuũ, & ve.t.ſi.
cal. in tor. Spineã coronã portat, qa ꝓ
nobis factus mortalis noſtra ſuſcepit de
licta. Vnde: Ecce agnus dei, ecce q tollit
Iohã.1.d pctã mũdi. Qđ autẽ ſpinæ pctã ſignifi-
†Mat.27.d cẽt dñs ſic oſtendit. Terra tua ſpinas &
Gen.3.d tri. ger. tibi, i. conſciẽtia tua, pũctiones
tibi & aculeos vitiorũ ꝓcreare nõ ceſſa-

a ſQuod dicendo Ieſum abſoluit.
uerò dicebat illis: Quid enim mali
a ſInſaniæ ſuę ſatiſfacientes, non interrogationi reſpondentes prȩſidis.
a fecit? At illi † mãgis clamabant: Cru
cifige eum. Pilatus autem uolens ſa a
b tisfacere populo, dimiſit illis Barra
a ſHircum emiſſarium. a ſPro peccatis occidendũ.
c bãm, & tradidit Ieſum flagellis cæ-
ſVt nos a cruciatibus liberaret.
ſum, †ut crucifigeretur. †Milites au
tem duxerunt eum in atrium †præ-
torij, & conuocant totam cohor-
a ſGentili eccleſia.
d tem, & induunt eum purpura, & †
imponunt ei plectentes ſpineam co
a ſVt reges efficiamur.
rõnam: & cœperunt ſalutare eum. b
e †Aue rex Iudæorum. Et percutie-
bant caput eius arundine, & con-
f ſpuebant eum, & ponentes genua a
dorabant eum. † Et poſtquàm illu- c
ſGentili eccleſia.
ſerunt ei, exuerunt illum purpura,
ſIudęis.
& induerunt eum ueſtimentis †ſuis:
ſTanquam frater Cain, Abel in agro.
g h & educunt illum, ut crucifigerent
i eum. †Et angariauerunt quempiam d
pretereuntem Simonem cyreneum
k uenientem de uilla, patrem Alexan e
dri & Rufi, ut tolleret crucẽ eius. Et
perducunt eum in † Golgotha lo-
l cum: quod eſt interpretatũ Caluarię
a ſAmara vitis, amarum vinum facit, & propinat Ieſu vnde: Dederunt in eſcam meam fel. & in ſiti mea potauerunt me aceto.
m locus. † Et dabant ei bibere myrrã- f

natauit. Hic adeſt Ionas de ligno nauis foris & in mare ventreq; C
cæti triduo miſſus. h ℭVt cru. Hier. Ipſa crucis ſpecies quid eſt Ion.
niſi forma quadrati mundi? Oriens de virtute fulget, arcton de-
xtera tenet, auſter læua cõſiſtit, occidẽs ſub plantis firmatur. Vn-
de Apoſtolus: Vt ſciamus quæ ſit latitudo, lõgitudo, ſublimitas Ephe.3.d
& ꝓfundũ. Aues ĩ forma crucis ad ęthe
ra volãt, homo adorat & natat ĩ forma
crucis, nauis p maria antenna cruci aſſi
milata ſufflat. Tau lra ſignum ſalutis &
crucis demõſtrat. i ℭEt an. Bed. Ipſe Io.19.c
dominꝰ primò crucẽ ſuã portauit, ſicut
Iohãnes dicit. Poſt iſte Simõ, de quo &
alij dicũt: & hoc ſatis cõgruo ordĩe my 1.Pet.2.d
ſterij. Chriſtus eñ paſſus ꝓ nobis, nobis
re. ex. vt ſe. ve. e. Et quia nõ Ieroſolymi-
ta, ſed Cyreneꝰ à ciuitate libye, rectè per
eũ gẽtes ſignant, qui quondã peregrini †Mat.27.b
& hoſpites teſtamẽtorũ, nũc obediẽdo Roma.8.c
ciues ſunt & domeſtici dei ſicut alibi: †quod eſt
Hæredes quidem dei, cohæredes autem prætoriũ.
Chriſti. Vnde: Simon obediẽs, Cyreneꝰ
hæres ĩterpret. ℭEt nota, ꝙ de villa ve †circũpo-
nire dicit. Villa enim græcè, pagos, vn- nunt.
de paganos appellamus, quos à ciuita-
te dei alienos & quaſi vrbanæ cõuerſa-
tiõis videmꝰ exptes. Sed de pago Simõ †Mat.27.d
egrediẽs crucẽ Ieſu portat, cũ populꝰ na Iohã.19.a
tionũ paganis ritibꝰ relictis veſtigia do
minice paſſiõis obediẽter amplectitur.
ℭHie. Simon q portat crucẽ ĩ angaria,
hic eſt q laborat ꝓ laude hũana. Cogũt
eũ hoĩes huic labori quẽ ñ cogit timor
vel dilectio dei. k ℭPatrẽ Alex. Ma-
gnæ opinionis Simõ iſte videt eſſe, cũ
& filij eius tãq; noti oĩbus ex noĩe deſi- †proprijs
gnant. ℭHie. Alij per merita patrũ ſuo
rũ cõmemorant, alij p merita filiorum.
Hic autẽ Simõ q crucẽ in angaria por- †Mat.27.d
tat, filiorũ ſuorũ meritis q erãt diſcipu- Luc.23.d
li cõmemorat. Per hoc monent in præ- Hiere.11.c
ſenti vita patres adiuuari p merita filio
rũ ſuorũ, vt populꝰ Iudaicꝰ p pñarcha-
rũ, ꝓphetarũ, & apl'orũ merita ſæpe cõ- †golgoltha
memorat. De amaritudĩe eñ radicis ſur גול גול
git dulcedo oliuæ. Vnde Hier. Oliuam תא
vberẽ, pulchrã, fructiferã, ſpecioſam vo
cauit dominus nomen tuũ. l ℭCalua- Geñ.22.c
lo. Hie. Tradũt Iudęi, ꝙ in hoc loco mõ
tis, immolatꝰ fuerit aries ꝓ Iſaac, vt ibi

bit. Qđ verò ſecũdum Lucã apud Herodẽ alba veſte induitur,
Luc.23.b & ſecundũ alios à militibus Pilati coccineo vel purpureo habitu
induitur. in vno innocentia & humanitatis caſtitas, in altero ex-
primitur veritas paſſionis, per quã venit ad gloriã regni immor
talis. Purpura enim & paſſionẽ & regnũ ſignificat. Sed qa vt ait
Gal.3.d Apoſtolꝰ: Quotquot baptizati eſtis, Chriſtũ indui. & Eſa. His ve
Eſa.49.e lut ornamẽto indueris. Poteſt in vtroq; habitu probroſa quidẽ
inimicorũ iudicio, ſed domini electiõe glorioſiſſima multitudo
electorũ deſignari, quæ in martyres cæteroſq; fideles diſtinguit.
Alba veſte induitur, cum munda confeſſione iuſtorum circun-
datur. Purpura vel cocco veſtitur, cum triumpho glorioſorum
1.Cor.11.a martyrum gloriatur. e ℭEt percutiebant caput eius arũ
dine &c. Caput Chriſti deus eſt. Caput ergo Chriſti percutiunt
qui eum denegãt eſſe deũ. Et q ſcripturæ autoritate errorẽ ſuum
defendunt (qa ſcriptura arũdine ſolet fieri) quaſi arũdine caput
eius feriũt. In faciẽ eius ſpuunt q præſentiã gratiæ eiꝰ execrandis
verbis ex interna cæcæ mẽtis inſania cõceptis reſpuunt, & eũ in
carne veniſſe negãt. f ℭAdora. eũ. Quaſi falſo ſe dixiſſet deũ.
Sed hodie (qđ eſt grauioris inſaniæ) quidã eũ certa fide vt deum
verũ adorant, ſed puerſis actibꝰ mox verba eiꝰ quaſi fabuloſa de
Gene.4.b ſpiciunt, ac ꝓmiſſa regni illius tpalibus illecebris poſtponunt.
Ibidẽ.22.c g ℭEt educunt illum, ut cruci. Hiero. Hic educitur Abel in
Ibidẽ.37.e agrum à fratre vt perimatur. Hic adeſt Iſaac cũ lignis, & Abrahã
Nu.21.b cum ariete inter vepres herente. Hic adeſt Ioſeph cum talari tuni
Ibidẽ.13.b ca lita ſanguine. Hic adeſt Moyſes cũ virga & ſerpente ſuſpenſo
Reg.6.a in ligno. Hic botrus in ligno portatur. Hic adeſt Eliſæꝰ cũ ligno
ad quærnedam ſecurim quæ in imo demerſa eſt: & natauit ad li-
gnum, i. genus humanum: quod à ligno vetito in infernum ceci
dit, per lignum crucis Chriſti & per baptiſmũ aquæ ad ꝑadiſum
natauit

decaluetur Chriſtus, i. carne ſua ſcilicet Iudęa carnali ſeparet. Be.
Extra portã trũcabant capita dãnatorũ, & caluariæ decollatorũ
loca dicũtur. Ideò ibi crucifixus dominus, vt vbi erat area dãnato
rum, ibi erigãtur vexilla martyrũ. Et quoniã pro nobis factũ eſt
maledictũ crucis & flagellatus & crucifixus pro ſalute oĩm quaſi
noxius inter noxios voluit crucifigi. m ℭEt dabant. Be. Mat- Mat.27.d
thæus, eũ felle mixtũ, qđ idẽ eſt. Fel enim ꝓ amaritudine poſuit.
Myrrhatũ enim vinũ eſt amariſſimum: q̃q; fieri poſſit vt & felle
& myrrha amariſſimum redderent vinum. ℭHierony. Et da-
bant &c. hoc aceto ſucus lætalis pomi abſtergitur. Et non acce- Pſal.68.a
pit, id pro quo patitur. vnde de eo. Qđ nõ rapui tũc exoluebã.

Nicolaus de Ly. ☞Et nõ ac

c ℭPoſtq;. Hic cõſequẽter deſcribit iniquę ſnĩæ latę in Chri
ſtũ executio: vbi priò põit ipſius Chriſti iudicati crucifixio. ſcđ ò,
crucifixi illuſio, ibi. Et prętẽ. blaſphemabãt. tertio, illuſi expiratio
ibi: Et facta ho. ſexta. ſnĩa iſtarũ ptiũ patet ex dictis Mat.xxvij. ex-
ceptis quæ ſequũt. e ℭPatrẽ Ale. Hic dicit Hie. ꝙ nomẽ iſtius
Simõis hic exprimit rõne filiorũ ſuorũ q erant diſcipuli Chriſti.
f ℭEt da. Dicũt aliq, ꝙ iſtđ vinũ dr myrrhatũ ex ꝓprietate myr
rhæ quę ẽ valde amara: iſta tñ amaritudo cauſabat ex admixtiõe
fellꝰ. Alij aũt dicũt, ꝙ nõ ſolũ fuit ibi mixtio fellis, ſed etiã myrrhę.
☞Et nõ ac.
*a ℭPilatꝰ ãt. Sic faciũt mali iudices ꝓ fauore humano iuſti- Moraliter
ciã ſubuertẽtes. b ℭEt cœ. ita faciũt multi in eccleſia, deuotè ſa
lutãtes eũ in apparẽtia, ſed eũ expoliãt bõis & affligũt & pcutiũt
in mẽbris ſuis. d ℭEt an. ſic multi portãt hodie in ãgaria crucẽ
pnĩæ. f ℭEt da. Siľr hodie multi dãt Chriſto bibẽ potũ amarũ,
& diuidũt ſibi veſtimẽta ſua, rapiẽtes bõa ſimpliciũ Chriſtiãorũ.
*Et cum

Ea ℭEt non accepit. Mathæ⁹: Et cum guſtaſſet noluit bibere. Indicat Mathæus, ꝙ ꝓ nobis amaritudinẽ mortis guſtauerit, ſed die tertia reſurrexerit. b ℭEt crucifigen. Hier. Hic figitur ſalus in ligno. Primò infixa eſt mors in ligno: lignum primũ, ſciæ boni & mali. Scd'm boni tm̃, & vitę nobis lignũ eſt. Extẽſio primę manus ad lignũ, mortẽ apprehẽdit, extẽſio ſecũdæ vitã quæ perierat iuenit. Ligno hoc vehimur ꝑ mare vndoſum ad terrã viuẽtiũ. c ℭVeſtimẽta ſua. Be. Quadripertita veſtis Chriſti ſecũdũ numerũ militũ, ſignificat eccleſiã quatuor ꝑtib⁹ orbis ęqualiter. i. cõcorditer diſtributã. ℭHie. Veſtimẽta dñi, mãdata ſunt quibus tegiť corp⁹ ei⁹ qd' ẽ eccleſia: qa diuidunť inter milites gentiũ, vt ſint q̃tuor ordines, cũ ſit vna fides. i. coniugati, viduati, præpoſiti, ſeparati. Sortiti ſunt tunicã indiuiſam quæ eſt pax & veritas in cũctis in modũ regalis amictus vel anuli. d ℭMittẽtes ſor. Hier. Super tunicã. ſ. quę erat incõſutilis. Hęc ſortita oĩm ꝑtiũ ſignificat vnitatẽ, quæ vno vinculo charitatis cõtineť, qa quæ ſupeminet oĩ ſciẽtiæ, & ſuꝑ oĩa præcepta ẽ, quaſi deſuꝑ cõtexta eſt. In ſorte, grã dei cõmẽdatur, ſic em̃ in vno ad oẽs ꝑuenit, cũ ſors oĩb⁹ placeat, qa dei gratia in vnitate ad oẽs ꝑuenit. & ſors ſolius dei iudicio venit vel cedit. e ℭErat autẽ hora ter. Hie. Hoc propriè Marc⁹. nã ſexta hora tenebræ ſuffuderũt terrã, vt nõ q̃s poſſet mouere caput. A triceſimo nãq; fructu Marcus aſcẽdit ad cẽteſimũ. i. a tertia hora crucis vſq; ad tertiã reſurrectionis quę poſt tres dies fuit. Triceſim⁹ fructus in cruce, ſexageſim⁹ in inferno, cẽteſim⁹ in paradiſo. Quaſi dico, ꝙ milites crucifixerũt eũ, qd' factũ eſt hora quaſi
F ſexta ſecũdũ Iohãnẽ, ſed pri⁹ Iudęi hora tertia crucifixerũt eũ q̃ magis dicẽdi ſũt eũ crucifixiſſe, q̃ꝗuis nitanť hoc diſſimulare, q̃ milites q̃ ſecũdũ officiũ ſuũ duci
† Mat. 27. e ſuo paruere. f ℭEt erat ti. Beda. Titu-
Luc. 23. f lus oſtẽdit, ꝙ nec occidẽdo potuerũt effi-
Pſ̃. 2. a cere, ꝙ nõ eſſet eis rex, vnde: Ego aũt cõſtitutus ſum rex ab eo. &c. Bñ enim ſimul eſt rex & põtifex, cũ eximiã pñ ſuæ carnis hoſtiã offerret in altari crucis, & regis dignitatẽ titulo prætẽderet, vt cũctis inſinuaret, ꝙ ꝑ crucis patibulũ non ꝑdiderit, ſed cõfirmauerit iperiũ. ℭHiero. Qd' in titulis pſalmorũ prænotatur.
אלי אלי In finẽ ne corrũpas, & cũ tribus linguis,
למה Malc⁹ Iudæorũ, baſileos exomoliſſon,
שבקתני rex cõfeſſorũ: hæ tres linguę in crucis pa-
Eli Eli lam- tibulo cõiũctę ſunt, vt oĩs lingua cõme-
maſabactha- moraret ꝑfidiã Iudęorũ. g ℭEt cũ eo
ni. cru. Be. Sicut dicit apl's: Vet⁹ hõ noſter
Roma. 6. a ſimul cũ illo crucifix⁹ eſt, vt deſtruať corpus pcti, vt vltrà nõ dñeť ſuper nos pctm̃. Quãdiu ergo id agũt opa noſtra vt euacueť corp⁹ pcti, q̃diu exterior hõ corrũpiť, vt interior renoueť, tp̃s eſt crucis. Hæc q̃dẽ etiã ſunt bona opera, tñ adhuc laborioſa, quorũ merces requies eius. Sed iõ diciť ſpe gaudẽtes, vt requiẽ futurã cũ hilaritate expectemus in laborib⁹. Hãc hilaritatẽ ſignat crucis latitudo in tranſuerſo ligno, vbi figuntur manus. Per manus enim, opera, per latitudinẽ, hilaritatem operãtis intelligim⁹, qa triſticia facit anguſtias. Per altitudinem cui caput adiungitur, expectationẽ retributiõis de ſublimi iuſticia dei. Per longitudinẽ, qua totũ corpus extenditur, tolerantiam: vnde longanimes dicunť: Per ꝓfundũ qd' terrę eſt infixũ, ipſũ ſacramẽ-
Ephe. 3. d ti ſecretũ. Vnde apl's: Vt in charitate radicati & fundati poſſitis cõprehẽdere cũ oĩb⁹ ſctis quæ ſit latitudo, lõgitudo, ſublimitas & ꝓfundũ. h ℭDuos latrones. Bed'. Latrones q̃ cũ domino crucifixi ſunt, ſignãt eos qui fide & cõfeſſione Chriſti, vel agone ſui martyrij, vl' qualibet arctã cõtinẽtiã ſubeũt. Et q̃ hoc ꝓ eterna gl'ia gerũt, dextri latronis merito & fide ſignanť. Qui aũt ꝓ hũanæ glorię vel qualibet min⁹ digna intẽtione, ſiniſtri latronis mẽtẽ imitať & act⁹. Hie. ℭCũ iniq̃s veritas deputata, vnũ relinquit ſiniſtrum,

a ¶Noluit bibere ſecundum Matthæum. b ¶Maledictus omnis qui pendet in ligno: factus eſt maledictus vt noſtrum tolleret maledictum.

a b tum uinum, & nõn accepit. † Et cru- a

a ¶In quatuor ordines. ¶In quatuor partes ſecũdum Iohannem. b ¶Mandata. ¶Et alia preter tunicam.

c cifigentes cum diuiſerunt ueſtimen

¶Alias ſua.

d ta eius, mittentes ſortem ſuper eis

e quis quid tolleret. Erat autem ho- b

f ra tertia, & crucifixerunt eum. † Et erat † titulus cauſæ eius inſcriptus:

¶Hebraice, Grece, & Latine.

g Rex Iudæorum. Et cum eo cruc fi-

a ¶Oues a dextris. ¶Hic aſſumitur.

h gunt duos latrones, unũm à dextris

b ¶Hędos a ſiniſtris. ¶Hic relinquitur.

& aliũm à ſiniſtris eius. Et impleta

¶Latronibus.

eſt ſcriptura quæ dicit: † Et cum ini- c

i quis reputatus eſt. Et prætereuntes d blaſphemabant eum mouẽtes capi ta ſua, & dicẽtes: † Vah qui deſtruis templum dei, & in tribus diebus re-

a ¶Inſultant nefarij ſalutem quam inchoauerat.

ædificas. Sãluũ fac temetipſum deſcendens de cruce. † Similiter & ſummi ſacerdotes illudentes ad alteru-

k trum cum ſcribis dicebãt: Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluũ facere. Chriſtus rex Iſraël deſcendat

¶Fraudulenta promiſsio.

l nunc de cruce, ut uideamus & creda

¶Plurale pro ſingulari.

m mus. † Et qui cum eo crucifixi erant

n conuiciabãtur ei. Et facta hora ſexta

a ¶Sol refugit quia non poteſt videre mortem Chriſti & collaborat labor anti: Vel ne impij blaphemantes ſua luce fruerentur.

o tenẽbrę factæ ſunt † per totã terram uſque in horam nonam. † Et hora nona exclamauit uoce magna Ieſus

a ¶Beda. vt homo loquitur. vt homo flet. vt homo crucifigitur. vt homo turbatur.

dicẽns: † Eloi eloi lammaazabthani: quod eſt interpretatũ: deus meus

¶Hiero. principium eſt viceſimiprimi pſal. quod enim in medio ponitur reſpice in me, in Hebræo non habetur.

p deus meus, ut quid me dereliquiſti e

ſiniſtrũ, alterũ aſſumit dextrũ, ſic faciet in die iudicij, ex ſimili crimine diſſimiles ſortiunť vias. Alter præcedit Petrũ in ꝑadiſum, alter Iudã in infernũ. Cõfeſſio breuis vitã acq̃rit lõgã, & blaſphemia finita pœna plectiť æterna. Hic pull⁹ Iudæ ligať ad vitẽ. anabologiũ. i. palliũ tingiť in ſanguine vuæ. hic lacerãt hœdi vineã. G
i ℭMouẽtes ca. Hiero. Emittiť mors iniquorũ q̃n excitantur vincula inferni vſq; ad ceruicẽ, quæ eſt ceruix hũani generis. k ℭAlios ſal. Hie. Etiã nolẽtes
† Mat. 27. d cõfitentur, ꝙ alios fecit ſaluos, & ſe pro-
Luc. 23. e pria dãnant ſnĩa, quia alios ſaluos fecit,
Iohã. 19. e & ſe ſi vellet: ſaluare poterat. l ℭDeſcendat nũc. Plus eſt de ſepulchro ſur-
Pſ̃. 13. a gere, & tamẽ nõ crediderũt. Hi oẽs declinauerũt, ſim͞l' inutiles facti ſunt. m ℭEt
Luc. 23. e qui cum eo. Beda. Secũdũ Lucã vnus latro blaſphemabat dicẽs. Si tu es Chri-
† Mat. 27. e ſtus ſaluũ fac te & nos. Alter eum redar-
Iohã. 19. d guit & dicit: Domine, memento mei, dũ veneris in regnũ tuum. Sic hodie qui ficto corde & ficta mente dñicę paſſionis ſacramẽta geſtãt, ad mundi gaudia liberari à domino cupiunt: & ideo à domino cõtemnunť, nec vlla reſpõſiõe digni
Gal. 6. d iudicãtur. Qui autẽ cũ Apoſtolo in cru-
† Eſa. 53. d ce Chriſti glorianť, ita potius à præſen-
Luc. 22. d tib⁹ erumnis optãt exui, vt ſpiritum ſanctũ ſuũ in manus dei cõmendent, vnaq; cũ Chriſto regni cæleſtis participes eſſe
† Mat. 27. e deſiderent. Vnde domin⁹ preces eius q̃ ſalutẽ quærebat piè audiuit, qa qui ĩ tribulationibus poſiti à dño tm̃ tẽporalia
† Mat. 27. e ſolacia quærũt, & à tpalibus ſeparãtur
Rom. 4. d & æternis priuanť. Qui cæleſtia petunt, ad ea ſine dubio Chriſto mediãte & miſerante perueniũt. n ℭEt facta hora. H
Beda. Notandũ, qa hora ſexta. i. ſole receſſuro à centro mũdi crucifix⁹ ſit, & diluculo, oriẽte ſole reſurrexit, quia mor-
Geñ. 3. b tu⁹ eſt propter pctã noſtra, & re. ꝓpter iuſ. no. De Adam enim peccãte dictum eſt, ꝙ audierit vocẽ dñi in paradiſo deambulantis ad auram poſt meridiẽ ĩcli natã iã luce fidei. Ad auram refrigeſcẽte feruore charitatis. Deambulans autẽ audiebať, qa ab homine peccãte receſſerat
† ſuper] Rationis ergo imo diuinę pietatis ordo poſcebat, vt eodẽ tẽporis articulo quo Adæ pręuaricãti obcluſerat, latroni pœ-
† Mar. 27. e nitenti ianuã reſeraret paradiſi. Et qua hora prim⁹ Adam peccando mundo mortem intulit, eadẽ hora ſecũd⁹ Adã mortẽ moriendo deſtrueret. o ℭTenebræ fa. Hie. Hic adeſt Noe inebriat⁹ ac nudatus, cælo ac terra ebrioſo pallio tectus, & ab homine irriſus: hic ſtillauit de ligno ſãguis. p ℭDeus meus. Hier. Inde inſcribitur pſalmus iſte. Pro aſſumptione matutina, qua Chriſt⁹ ad crucẽ duciť. Verba filij hominis in ꝓpheta. Vnde etiã ſequiť iu-
Luc. 23. f xta Lucam, In manus tuas commendo ſpiritum meum. Nona hora, inuenitur euerſa domo decima drachma quæ perierat.

☞Et quidã

Nicolaus de Lyra.

a ℭEt nõ acce. Cõtrariũ tamẽ videtur Io. xix. f. vbi dicitur: Cũ acce. Ieſus ace. &c. Ad qd' dicendũ, ꝙ aliq̃d accepit ad guſtandũ, modicũ tñ ꝓpter ĩpletionẽ ꝓphetiæ dicẽtis: In ſiti mea potauerũt me aceto. Et quia illud qd' modicũ eſt quaſi nihil reputať. iõ hic diciť: ꝙ nõ accepit. ſ. ad ꝑfectè bibendũ. b ℭErat au. Io. xix. c. diciť: Erat aũt hora quaſi ſexta. ſcd'm veritatẽ erat hora media inter ſextã & tertiã, mediũ verò denoĩať ab vtroq; extremorũ. & iõ ab euãgeliſtis aliq̃n denominatur tertia aliquãdo ſexta.

Videns

Moraliter ✳c ℭEt cum ini. ſic fit hodie ipſius membris per iuſticiæ ſubuerſionẽ in multis locis. d ℭEt præter. blaſ. &c. Hoc ſimiliter faciunt detractores bona facta membrorũ Chriſti denigrantes. e ℭDeus meus, ut quid. propter qd' nõ debet Chriſtian⁹ mirari, ſi à deo ꝑmittiť ꝑ malos tribulari, qa ſic ſuo capiti cõformať.

✳Et velum

A a ℭEt quidam. Non oẽs. Forſitan milites romani nõ intelligentes ꝓprietatẽ Hebręi ſermonis, ex eo qd' dicitur Eloi. putauerũt Eliã ab eo vocari. Vel Iudęi ſolito ſibi ſermone verba dñi deprauãtes, imbecillitatis ĩfamabant eum, ꝙ Elię vocaret auxilium
Iohã. 19. f b ℭCurrens autem. Beda. Iohannes plenius dicit. Poſtea ſciens Ieſus, q̃a iã oĩa cõſummata ſunt, vt cõſũmareť ſcriptura dicit: Sitio. Vas ergo poſitũ erat aceto plenũ &c. Q. Hoc min⁹ feciſtis, date qd' eſtis. Erant em̃ ace-
† Iohã. 19. f tũ degenerãtes à vino prophetarum & patriarcharũ, tanq; de pleno vaſe de iniquitate huius mũdi pleni, cor habẽtes ſicut ſpongiã cauernoſis & tortuoſis latibulis fraudulentũ. Iſopo circũpoſuerũt ſpongiã aceto plenam. Iſopus herba humilis pectus purgans, Chriſti ſignificat humilitatẽ, quã circũdederũt & circũue-
Pſ̃. 50. b niſſe putauerũt. vnde: Aſperges me domine iſopo, & mũdabor. Chriſti enim humilitate mũdamur, q̃a niſi humiliaſ-
Phil. 2. b ſet ſemetipſum factus obediens vſq; ad
† Mat. 27. f mortẽ, mortẽ autẽ crucis, ſanguis ei⁹ in
Luc. 23. f mũdationẽ noſtrã fuſus nõ eẽt. Per arũdinem cui impoſita eſt ſpongia, ſcriptura ſignificatur, quæ hoc facto impletur, quia arũdine ſcribiť, ſicut locutio (quæ per linguã formatur) lingua diciť: Vnde linguã græcã & latinã dicimus. Hie. Currens autẽ: Inuenit ſimilitudinẽ eorũ: Spongiam concauã, ętatem aridam, ignibus aptã, implet aceto, hoc eſt malicia & odio vel dolo: de quo dñs plan-
Eſa. 5. a tauit vineam Soreth. Et quomodo cõuerſa es in amaritudinẽ vitis alienæ, & expectaui vt faceres vuas, & feciſti ſpi-
Luc. 23. f nas. c ℭIeſus au. Beda. Quid dixerit Lucas aperit. Pr̃ in man⁹ tuas cõmendo
Io. 19. f ſpiritũ meũ. & hoc dicẽs expirauit. Qd'
B autẽ dicit Iohannes: Cũ accepiſſet acetũ dixit: Cõſummatũ eſt: & inclinato capite tradidit ſpiritũ. Inter hoc qd' ait: Con-
Luc. 23. f ſummatũ ẽ & ill'd: Inclinato capite emi-
† Mar. 27. g ſit ſpiritũ: emiſſa ẽ vox illa magna, quã
Luc. 23. g Iohãnes tacet, cæteri cõmemorãt: In ma-
Iohã. 19. g nus tuas &c. ℭHie. Ieſus autẽ. Infirmata etenim carne, mox virtus diuina ĩua-
Pſ̃. 117. c luit quæ dicit: Aperite mihi portas iuſticiæ &c. Nos aũt cũ nulla, vel vna voce
† honeſtus morimur, qui de terra ſum⁹. Ille em̃ cũ
conſul exaltata voce expirauit, qui de cælo deſcẽdit. d ℭEt uelũ tẽ. Vt arca teſtamẽti, & oĩa legis ſacramẽta quæ tegebãtur
Pſ̃. 75. a appareant. & ad gentes tranſeant. Ante dicebatur: Not⁹ in Iudęa
Ibidẽ. 56. b deus in Iſra. m. n. e. Nunc aũt: Exaltare ſuper cę. de⁹, & in oĩ &c.
Mat. 10. a Et in euangelio prius. In viam gentium ne abieritis. Et poſt paſ-
Ibidẽ. 28. d ſionem: Ite & docete omnes gentes &c. e ℭVidens autẽ. Oſtẽditur quare centurio miratur, quia vidit eum ſic expiraſſe. i. ſpiritum emiſiſſe. Nullus enim habet poteſtatem emittendi ſpiritũ, niſi conditor animarum. f ℭVerè &c. Hiero. Nota ꝙ cẽturio ante crucẽ in ipſo ſcandalo paſſionis verè filiũ dei confitetur: &
Arri⁹ gentiliũ credulitate cõfutatur Arrius in eccleſia prædicat creaturam. Vnde meritò per cẽturionem fides eccleſiæ ſignificatur, quæ velo myſteriorum cæleſtiũ per mortem domini reſerato cõtinuò Ieſum & verè iuſtũ hominem, & verè filium dei ſynagoga tacente confirmat: g ℭErant autem. Hiero. Sicut non excluditur muliebris ſexus à ſalute per Mariam virginem: ita nõ repellitur à myſterio crucis ſcientiæ & reſurrectionis per viduam Mariam magdalenam & cæteras ma-
Iohã. 19. e tres. h ℭIacobi minoris: & Ioſeph. Beda. Minorem Iacobum dicit Iacobum Alphei, qui & frater domini, eo ꝙ eſſet filius Mariæ materteræ domini. De qua Iohannes: Stabant autem iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror ma. eius Maria cleophæ, & Maria magdalenæ Cleophæ videtur eam dicere à patre vel à cognatione. i ℭEt cum iam ſero eſſet &c. Beda. Paraſceue Grecè, preparatio Latinè. Hoc nomine Iudęi inter grecos morãtes ſextam ſabbati appellabant, quia in eo quæ ſabbato erant neceſſaria præparabant. ſecundum ꝙ de manna dictum eſt: Sexta
Exo. 16. e die colligetis duplum &c. Quia ergo ſexta die homo factus eſt,
Geñ. 1. a & tota mũdi creatura perfecta eſt, ſeptima autẽ cõditor ab omni opere ſuo

a me. Et quidam de circumſtantibus andientes, dicebant: Ecce Eliam uo-

b cat. † Currens autem unus, & im-

a ¶Ipſos cauos igni aptos. b ¶Dolo, malicia.

plens ſpongiãm aceto, circũmpo-

a ¶Amaritudinem. b ¶Dulcedini.

nensq; calamo põtum dabat ẽi, dicens: Sinite, uideamus ſi ueniat Eli-

¶Qui de cælo.

c as ad deponendum eum. Ieſus au-

a ¶Nos cum nulla, vel cum vna quæ de terra. ¶Pater in manus tuas commẽdo ſpiritum meum.

tem emiſſa uõce magna expirauit.

¶Cęlum aperitur.

d † Et uelum templi ſciſſum eſt in duo, a

e à ſummo uſq; deorſum. Videns au- b

a ¶Nouiſſimi primi. Gentilis confitetur plebs, iudaica cęcata negat, vt fiat eius error peior priore.

tem cẽnturio, qui ex aduerſo *ſtabat,

f quia ſic clamans expiraſſet, ait: Ve-

¶Beda. Hominem & deum confitetur.

g rè hic homo filius dei erat. † Erant autem & mulieres de longe aſpicientes: inter quas erat Maria Magdale-

a ¶Ad differentiam Iacobi Zebedęi qui inter primos apoſtolos vocatus eſt & electus a domino.

h næ, & Maria Iacobi minõris, & Ioſeph mater & Salomæ. Et cũm eſſet in Galilæa ſequebantur eum, & mi-

a ¶Beda Mos erat vt mulieres præceptoribus de ſua ſubſtantia miniſtrarent.

niſtrãbãt ei, & aliæ multæ quę ſimul aſcenderant cum eo Ieroſoliymam.

¶In fine.

i † Et cũ iam † ſero eſſet factum, quia c d erat paraſceue, quod eſt ante ſabba

a ¶Deponens. ¶Allego. Iudaicus populus deponens deſperationem. b ¶Quæ & Ramatha ciuitas Helcanæ & Samuelis.

k tum, uenit Iõſeph ab Arimãthia e f

¶Fide.

l † nobilis decurio, qui & ipſe erat ex g pectans regnum dei. Et audacter in- h

opere ſuo requieuit. Vnde & hunc ſabbatũ. i. requiẽ dici voluit, C rectè ſaluator eadem ſexta die crucifixus hominem reſtaurauit. Ideoq; cũ accepiſſet acetũ dixit: Conſummatũ eſt. i. diei ſextæ op⁹ cõpletũ eſt, qd' pro mũdi reparatione ſuſcepi. Sabbato autem in ſepulchro requieſcẽs, reſurrectiõis quæ octaua die futura erat, expectabat exitũ, vbi noſtræ deuotiõis & retributiõis prælucet exẽplũ. quos ĩ hac ſexta ætate, pro domino pati, & mũdo neceſſe eſt crucifigi. In ſeptima verò ętate. i. cũ læti q̃ſq; debitũ ſoluerit: corpora quidẽ in tumulis, aĩas autẽ in ſecreta pace cũ domino gaudere, & poſt bõa opa oportet quieſcere, donec octaua veniẽte ętate & ipſa corpora reſurrectiõe glorificata, cũ animabus ſimul incorruptionẽ æternæ hęreditatis accipiãt. k ℭVenit Ioſeph. Hiero. Ioſeph venit ſero paraſceue ab Arimathia, quę interpræťať deponẽs, ad deponẽdũ corp⁹ Chriſti in monumẽto. Nobilis decurio expe. redem. dei. Intrauit ad Pila. & petiit cor. Ieſu. Ioſeph inuoluit ſyndone, in ſyndone inuolutũ corpus poſuit in monumẽtũ qd' exciſum erat de petra, & aduoluit lapidẽ ad oſtiũ monumen- ✳illius
ti. Mariæ aſpiciũt vbi poneretť. Hæc oĩa cõgruũt ad populũ Iudaicũ in fine credentẽ, qui nobilitatur fide, vt Abrahæ ſit fili⁹: Deponit deſperationẽ, expectat
† Mat. 27. f regnũ dei. ĩtrat ad Chriſtianos vt bapti-
Luc. 23. g zetur, quod ſignificat nomẽ Pilati. i. os malleatoris. i. qui domat gẽtes feras, vt
1. Timo. 1. a regat eas in virga ferrea, & petit ſacrificiũ qd' donať pœnitẽtibus in fine. i. viaticũ. Et mundo corde & peccatis mortuo, inuoluit in munimine fidei, ſtabilitũ operculo ſpei per opa charitatis concludit. Finis enim præcepti eſt charitas. Aſpicientibus à longè electis, qui ſunt D ſtellæ maris, quando ſi fieri poteſt ſcandalizabunť etiã electi. l ℭDecurio. Officium curiæ adminiſtrãs magnæ digni-
† ſerum inſtaret tatis apud ſeculũ, maioris apud deũ fuiſſe legitur. Talẽ enim fuiſſe decebat, qui corpus domini ſepeliret, q̃ & ꝑ iuſticiã dignus eſſet, & ꝑ nobilitatẽ ſecularis potentiæ facultatẽ obtineret. Nõ em̃ ignotus aut mediocris ad præſidem accedere, & crucifixi corpus, poſſet impetrare.

☞Ioſeph

Nicolaus de Ly.

b ℭVidens autem centurio qui ex aduerſo. Videbat enim, ꝙ illa vox non poterat naturaliter formari ab homine ſic propinquo morti, & ideo concluſit, ꝙ eſſet formata virtute dei dicens: Verè hic homo filius dei erat. c ℭEt cum iam ſero factum eſſet. Hic deſcribitur ipſius Chriſti deuota tumulatio: & patet ſententia ex dictis Matthæi. xxvij. exceptis quæ ſequuntur. d ℭQuia erat paraſceue: id eſt præparatio: quia tunc erat feria ſexta, in qua præparabantur ea quæ debebant comedi die ſequenti. e ℭVenit Ioſeph. ad ſepeliendum Chriſtum antequàm intraret ſabbatum: in quo non erat licitum facere talia. f ℭAb Arimathia. quę antiquitus dicta eſt Ramatha, de qua fuit Samuel, vt habetur. j. Regũ. g ℭDecurio, qui & ipſe erat &c. id eſt vnus de curialibus. Decuriones enim dicũtur, qui ſunt de curia alicuius magni principis. Dicuntur etiam decuriones, qui accipiunt curam plebis. h ℭEt audacter introiuit ad Pilatum. Prius enim erat diſcipulus Chriſti occultus ꝓpter metum Iudæorum, ſed exemplo mortis Chriſti aĩatus oſtẽdit ſe publicè eſſe Chriſti diſcipulũ, petẽdo ei⁹ ſepulturã & exequẽdo.

Et aduoluit

Moraliter ✳a ℭEt uelum templi ſciſſum eſt. j. Corin. iij. d. dicitur Templum dei ſanctum eſt, quod eſtis vos, & ideo velum hui⁹ templi ſcinditur quando per compaſſionem mortis Chriſti, fidelis ab omni terrenorum inordinato amore ſeparatur. b ℭVidens autẽ centurio. Per hoc ꝙ iſte gentilis confitebatur in Chriſto veritatẽ deitatis, ſignificata fuit illuminatio futura gẽtium, & excæcatio Iudęorũ. e ℭVenit Ioſeph ab Arimathia. Sequitur

✳Et petijt

E a ℂ Ioſeph autē. Beda. Ex ſimplici ſepultura domini, ambitio diuitum condēnatur, qui nec in tumulis poſſunt carere diuitiis.
Allego. ℂ Allego. Corp⁹ Chriſti, nō auro, nō gēmis, aut ſerico, ſed lineo
Moraliter puro obuoluendū eſt. ℂ Moraliter aūt: Ille in ſyndone mūda Ieſum inuoluit, qui eum pura mēte ſuſcipit. Hinc eccleſia ſacrificiū altaris nō ſerico neq; pāno tincto, ſed lineo terreno celebrat, ſicut corpus dñi in ſyndone mūda ſepultū eſt, ſic à papa Sil
Deſcriptio monumēti domini uestro ſtatutū eſt. b ℂ Qd' erat exci. Beda. Dicitur, ꝙ monumentū dñi dom⁹ rotunda fuit de ſubiacēte rupe exciſa, tātæ altitudinis, vt homo rectus cōſiſtens vix extenta manu culmen poſſit attingere. Et habet introitū ab oriente, cui lapis ille magnus aduolut⁹ atq; impoſitus eſt. In ei⁹ parte aquilonari ipſum ſepulchrū i. locus dñici corporis de eadē Petra factus eſt ſeptē habens pedes lōgitudinis, triū palmorū mēſura à pauimēto altius eminens. Qui ſcilicet loc⁹ nō deſuper, ſed à latere meridiano per totū patet vñ corpus inferebatur. Color aūt monumenti & loculi albo & rubeo dicitur eſſe pmixtus. c ℂ Maria au. Beda. Lucas dicit
Luc.23.g. quia aſtabāt oēs noti eius à lōge, & mulieres quæ ſecutæ fuerant eū. Sed aliis depoſito corpore eius ad ſua remeantibus ſolæ mulieres quæ artius amabant fun⁹ ſubſecutæ quomodo poneretur inſpicere curabāt, vt ei cōgruo tēpore mun⁹ de
Moraliter uotiōis offerrēt. ℂ Be. Moraliter. Sanctę mulieres die paraſceues, i. præparationis idē faciūt, cū animæ humiles & quo maioris ſibi conſciæ fragilitatis, eo maiore ſaluatoris amore feruentes, paſſiōis eius veſtigiis in hoc ſeculo (quo præparāda reqes futura) diligēter obſequūtur. Et ſi forte valeāt imitari pia curioſitateq; ordine ſit ei⁹ paſſio amplectenda ppēdūt.
F

ℂ Ad Chriſtianos. Malleator. ℂ Viaticum.
troiuit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu. Pilatus autē mirabatur ſi iam obiiſſet, & accerſito centurione interrogauit eum, ſi † iam mortuus eſſet: & Cùm cognouiſſet à centurione, donauit corpus Ioſeph. † * Ioſeph
a ℂ Cor mundum & peccatis mortuum.
autem mercatus ſyndonem, & deponens eum, inuoluit ſyndone: & po-
ℂ In munimine fidei.
ſuit eum in monumento quod erat
a ℂ Quæ eſt Chriſtus. b ℂ Per opera charitatis. ℂ Alias: in. c ℂ Operculum fidei.
exciſum de pētra, & aduoluit lāpidē
a ℂ Electi qui ſunt ſtellæ maris.
ad oſtium monumenti. † Māria autem Magdalenæ & Maria Ioſeph
ℂ A longe, quia ſcandalizabuntur ſi fieri poteſt, etiam electi.
aſpiciebant ubi poneretur.

Cap. XVI.

ℂ Poſt triſtia ſabbata, fœlix irradiat dies.
E T cùm tranſiſſet ſabbatum, Maria Magdalenę & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, ut uenientes ungerēt
ℂ Electi qui ſun ſtellæ maris.
a ℂ i. prima a ſabbato. Eadem, prima ſabbati dicitur, quę nunc dominica appellatur.
Ieſum. † Et ualde mane unā ſabbatorum ueniunt ad monumētum
a ℂ i. requietionum quæ in ſabbatis cuſtodiebantur.
a ℂ Poſt occaſum corporis. b ℂ Chriſto.
ortō iam ſolē: & dicebāt adinuicem:
ℂ Legem mortis.
Quis reuoluet nobis lāpidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes
a ℂ Originale peccatum. b ℂ Legem mortis.
uiderūnt reuolutum lāpidem. Erat
ℂ i. etiam infantes tangit in vtero gemitus omnium & omnibus grauis.
quippe magnus ualde. Et intro-

cū tpē dñicę reſurrectiōis illuxit, vt tūc laudes Chriſti tota cātaret eccleſia ſctārū fœminarū, qū vitā præſtitit & lumē credulitatis in fudit. g ℂ Et di. Hiero. Aquilę cōgregant ad corp⁹ martyres & apl̄i vidēt lapidē reuolutū, qui eſt lex mortis, q. d. Vbi eſt mors aculeus tuus? h ℂ Reuolutū la. Be. Quō lapis p angelū ſit reuolutus, Matthæus dicit. ℂ Alleg. autē lapidis reuolutio reſurrectionē ſacrorū Chriſti quæ velamīe lrǣ legis tecta erāt inſinuat. Lex etem ī lapide ſcripta ē cui⁹ ablato regmīe, gl̄ia reſurrectiōis oſtenſa ē, & abolitio mortis ātiquę, & vita nobis ſperāda ppetua toto orbe cœpit pdicari
G
Mat.24.c
Allego.
Mat.28.a
Exo.24.c. & 31.d & 34.a

Nicolaus de Ly. ☞ Iuuenē.

b ℂ Et aduol. Circa em̄ ſepulchrū erat quędā clauſura, & ad oſtiū illi⁹ clauſuræ fuit poſit⁹ lapis magn⁹ nō à ſolo Ioſeph, ſed etiā ab aliis, qui ſuerūt cū eo in ſepultura Chriſti. c ℂ Maria au. i. quę erat mater Ioſeph. d ℂ Aſpiciebant ubi ponere. ad hoc, vt tranſacto ſabbato venirent ad vngendum corpus eius.
*ipſi
† Mat.27.g
Luc.23.g
Iohā.19.g

* a ℂ Et pe. Moraliter: Ioſeph q interpretaī accreſcēs corp⁹ Ieſu petit, qn̄ pſona creſcēs in virtutibus euchariſtiam ſumit. Et īuoluit ī ſyndōe, quādo deuotionē ſuā abſcōdit ab hūana laude. Et pōit in monumēto, quādo iugiter cogitat de ipſo, qa monumētū dicit quaſi monens mētē. p hoc aūt ꝙ ſctē mlieres aſpiciebāt vbi poneret, ſignificatū fuit ꝙ religioſę pſonæ quæ ſunt mundo mortuę, debēt cū eo p cōpaſſionē ſepeliri vt reſurrectionis eius participes fieri mereantur.
Moraliter
† Mat.27.g

NICO. DE LY. Ca. XVI.
H

E T cū tranſ. Poſtq; deſcripta eſt reductio pctōris in deū p Chriſti prædicationē & ſuæ paſſionis redēptionē. Hic cōſequēter deſcribit dicta reductio per ſuā reſurrectionē & aſcēſionē. Et priò deſcribiī manifeſtatio ſuę reſurrectiōis. Scd'ò, ſublimatio ſuæ aſcēſiōis, ibi: Et domin⁹ qdē Ieſus. Prima ī duas, qa priò deſcribiī manifeſtatio reſurrectionis p denunciationē angeli. Scd'ò p apparitionē ipi⁹ domini, ibi: Surgens ieſus. Circa primā ptē deſcribit aduēt⁹ mulierū ex deuotione ad ſepulchrū, vbi audierūt ab angelo reſurrexiſſe dominū, & hoc eſt qd' dicit: e. ℂ Et cū trāſ. Quādiu em̄ durauerat ſabbatū n̄ erat eis licitū aliqd emere: ſed ī veſpe eiuſdē diei terminabaī ſolēnitas: & tūc emerūt aromata, vt ī craſtino bn̄ māe vēirēt ad ſepulchrū. iō ſubdiī: g ℂ Et ual. i. pr̄ia dierū illi⁹ hebdōadæ poſt ſabbatū. ſicut dr̄ Gen̄. j. a. Et factū ē veſpe & mane dies vni⁹. i. prim⁹. Sciēdū ēt ꝙ oēs dies illi⁹ hebdomadę vocabāī ſabbata p tāto qa erāt feſtiuæ, eo ꝙ ſolēnitas paſcalis durabat ſeptē diebus. Pr̄ia tn̄ dies & ſeptima erāt celebriores intermediis, ita ꝙ in illis poterant emi aromata illa. h ℂ Orto iam ſo. i. ad ortū iā appropinquante. Sol enim pōt intelligi oriri dupliciter. Vno modo perfectè, quādo primò egreditur & apparet ſuper terrā: & ſic nō accipitur hīc. Alio modo quando lux eius incipit apparere. ſ. in aurora: & ſic accipitur hīc ort⁹ ſolis. & ideo Io. xx. dicit adhuc ꝙ tenebræ erāt: qa aurora media eſt inter tenebras noctis & lucē perfectam diei. & ideo ab vtroq; pōt noīari ſicut mediū ab extremis: qa participat naturā vtriuſq; extremi. i ℂ Quis reuol. q. d. non poſſum⁹ reuoluere per noſipſas, qa erat magn⁹ valde. & poſtea ſubditur k ℂ Viderūt reuo. per angelū q venerat ad manifeſtādū Chriſti reſurrectionē factā. l ℂ Et introeun. i. intra clauſuram quæ erat circa monumētū. Dicit aūt monumētum quaſi mouēs mentem. ſ. illi⁹

GLOS. ORDI.

E T cū trāſ. Bed. Ca. XVI. Lucas dicit: qa reuertentes à monumēto pauerūt aromata & vnguēta, & ſabbato ſiluerūt: qa mādatū erat, vt ſabbati ſilētiū à veſpera vſq; ī veſperā ſeruareī. Ideoq; religioſæ mulieres ſepulto dño dū licuit opari. i. vſq; ad ſolis occaſum vnguenta parauerūt, vt Lucas dicit: Et qa præ anguſtia tpis explere non potuerunt, mox trāſacto ſabbato. i. occidēte ſole, vbi operandi licentia rediit, feſtinauerūt emere aromata ſicut Marcus dicit, vt, veniētes mane vngerent Ieſum. Neq; veſpere ſabbati præoccupante iam noctis articulo monumentū adire valuerunt. e ℂ Vt ueniētes ungerent. Moraliter Sanctæ mulieres, quæ dominum fuerant ſecutæ cum aromatibus ad monumentū venerunt, & ei quem viuentē dilexerunt, etiā mortuo ſtudio humanitatis obſequuntur. Et nos ergo in eū qui mortuus eſt credentes; ſi odore virtutū refecti cū opinione bonorū operū quærim⁹ dominū, ad monumētū eius cū aromatibus venimus. Qd' autē valde mane veniūt ad monumentū orto iā ſole, i. cū iā cælū ab oriētis parte albeſceret, qd' fit ſolis orientis vicinitate, ad literā magnus quærendi & inueniēdi dñm feruor charitatis oſtendiī. Myſticè aūt nobis exemplū datur illuminata facie decuſſis vitiorū tenebris odorē bonorū operū dño & orationū ſuauitatē offerre. ℂ Hier. Nūc cū aromatib⁹ redolentib⁹ cū ſpōſa & adoleſcētulis quæ currūt, poſt eā cōſpergim⁹ librū. i. cubile mentis noſtrę. Nūc introducit nos rex in cellaria ſua. Nūc ſurgit amica Maria, hyems abiit, pluuia receſſit, flo. ap. vox turturis audita eſt in terra noſtra: vt flo. odo. de. rediit ſpōſus de vmbra, ſub qua dormiūt in meridie. Poſt triſtia ſabbata felix irradiat dies, quæ primatū in dieb⁹ tenet: luce pr̄ia in ea luceſcēte, & dño in eo cū triūpho reſurgēte & dicēte: Hęc eſt dies quā fecit dñs &c. f ℂ Et ualde ma. Hier. Qūod alius dicit diluculo. Diluculū eſt inter tenebras noctis & diei claritatē ī qua ſalus venit in eccleſia declarāda more ſolis, qui cōſurgēs roſeam præmittit aurorā, vt tant⁹ ſplēdor præpatis oculis poſſit videri: cū tēpus
† Mat.28.a
Luc.24.a
Iohā.20.a
Moraliter
Myſticè
Can.2.a
Ibidem.2.a
Pſ.117.d

Moralr. e ℂ Et cū tranſ. Sequiī: Vt ueniētes un. Grego. Nos aūt in eū qui mortu⁹ eſt credētes ſi odore virtutū referti cū operatiōe bonorū operū deū quærim⁹, ad monumētū ipſi⁹ cū aromatib⁹ vēim⁹. k ℂ Viderūt re. p hocāt reſeratio myſteriorū Chriſti ſignificatur, quæ velamine legis in lapide ſcriptæ tegebantur.
Moraliter
*Præcedet

A a ℂ Iuuenē. Hieroni. Non ſenē, non infantem, ſed iocūdū ętate vt dicit. Lętare iuuenis in adoleſcentia tua, quæ nō eſt hic vera dū ſenio mixta. ℂ Beda. Mulieres angelos vidēt quæ cum aromatibus venerūt, quia illę mētes ſupnos ciues aſpiciūt, quę cū virtutib⁹ ad deū p ſctā deſideria veniūt. b ℂ Sedētem in dex. Be. Ad meridianā partē loci illi⁹, vbi poſitū fuerat corp⁹ Ieſu. Corpus enim qd' ſupinū iacens caput habet ad occaſū, dextrā neceſſe erat habere ad auſtrū. Scribit āt Matthæ⁹, ꝙ angelū q reuoluit lapidem ab oſtio monumēti, primò viderūt ſup ipſum lapidē ſedentē, q eas intrare in locū vbi poſitus erat dñs iuſſerat, & videre ꝙ iā reſurrexit à mortuis. Lucas autē, ꝙ intrātes in monumētū duos angelos ſtantes ibi inuenerūt. ℂ Greg. Per ſiniſtrā vita præſens, per dexterā vita æterna ſignaī. iuxta illud: Læua eius ſub capite meo, & dextera ei⁹ amplexabiī me. Quia Chriſt⁹ iā pręſentis vitę corruptionē trāſierat, rectè qui eius vitā perennē nūciabat in dextera ſedebat. Qui in ſtola candida apparuit, qa & ſuæ & noſtrę feſtiuitatis gaudia nūciauit. Illa em̄ dñi reſurrectio, & nos ad immortalitatē reduxit, & ad angelorū numerū reſtituēs cæleſtis patrię dāna reparauit. c ℂ Nolite expaue. Greg. Q. Paueant illi qui nō amāt aduētū dñi vel ſupernorū ciuiū, qui vitiis pſſi de eorū ſocietate deſperāt. Vos aūt qd timetis quæ veſtros cōciues videtis? Vnde Matthæ⁹ angelū apparuiſſe deſcribēs ait: Erat aſpect⁹ ei⁹ ſicut fulgur, & veſtimēta eius ſicut nix. d ℂ Ieſum. Salutare. Sed qa multi nō ſubſtātialiter ſed nūcupatiuè hoc noīe dicebanī, determinat per locū nazarenū, & cauſam ſubdit: cruci. Atq; addit: e ℂ Sur. nō eſt hic. per præſentiā carnis, qui tamē nuſq; deeſt per pręſentiam
Eccle.11.d
Mat.28.a
Luc.24.a
Cant.2.b.

B maieſtatis. f ℂ Ecce lo. Oſtenditur mortalitas mortalib⁹ ad actionē gratiarū debita, vt intelligamus quid ſimus & fuerimus, & ſciamus quid erimus. g ℂ Et Petro. Beda. Petr⁹ vocatur ex noīe, ne deſperet ex negatione. Niſi enim eū angelus noīatim exprimeret qui magiſtrū ter negauerat, inter diſcipulos venire non auderet. Et notandū cur eū quē eccleſiæ ſuæ oīpotens præferre pppoſuit, ad ancillæ vocē negare pmiſit. Hoc em̄ actū eſt magna pietatis diſpēſatiōe, vt qui futur⁹ erat paſtor eccleſiæ in ſua culpa diſceret quomō aliis miſereri deberet. ℂ Hiero. ℂ Et Petro. Qui ſe indignum diſcipulatu indicat, cū ter magiſtrū negat. Sed pctā præterita nō nocēt, qn̄ nō placent. h ℂ Præce. uos. Breuis ſententia in ſyllogiſmis, licet ingēs in quātitate pmiſſio. Ibi ē gaudii noſtri fons, æternitatis noſtre origo præparata eſt. Ibi cōgreganī diſperſiones iſrael: & ſananī cōtriti corde. Ibi eū vi. ſicut dix. vo. Nō ſicut vidiſtis. ℂ Prǫcedet. Bn̄ de redēptore noſtrō diciī. Galilæa nāq; trāſmigratio facta interptaī. Iā enim à paſſione ad reſurrectionē, à morte ad vitā, à pœna ad gloriā trāſmigrauerat. Et bene poſt reſurrectionē in Galilęa à diſcipulis videtur, quia reſurrectionis eius gloriā poſt læti videbimus, ſi modo à vitiis ad virtutū celſitudinē trāſmigremus. Qui ergo in ſepulchro nūciatur, in trāſmigratiōe oſtēdiī. Et qui in mortificatiōe carnis agnoſcitur, in trāſmigratiōe mentis videtur. ℂ Beda. Nota ꝙ Marcus dicit: Præcedet vos in ga. ibi eū vi. ſicut dixit vobis. nec tamē ibi viſum retulit. Matthæus aūt dicit, diſcipulos in Galilęā abiiſſe in mōtē, ibiq; dñm vidiſſe & adoraſſe, & pręceptū ab eo accepiſſe eūdi, docēdi, baptizandi oēs gētes in noīe patris & filii & ſpiritusſancti. Alii aūt euāgeliſtæ docent eū antea ſæpius diſcipulis viſū fuiſſe, maximè die reſurrectionis in Ieruſalem, & ipſo die in caſtello Emaus. Quare ergo in Galilæa ſpecialiter præceſſurū, & ibi vidēdū prædixit, cū neq; ibi ſolū nec primū viſus ſit? Quia verò ſpāliter hæc vox nō euāgeliſtę narrātis, ſed angeli ex mādato domini, & ipſius dñi eſt, pphetice dictū intelligendū eſt. Galilæa namq; trāſmigratio vel reuelatio diciī: Prius ſecūdum tranſmigratiōis ſignificationē. qd' diciī. Præcedet vos in Galilęā ibi eū videbitis, ſignificat, ꝙ gratia Chriſti de populo Iſrael erat tranſmigratura ad gentes à quibus apoſtoli nullo mō prædicātes ſuſciperēī, niſi eis dñs viā præparaſſet in eorū cordib⁹. & hoc eſt. Præcedet vos in Galilæā. Qd' aūt gaudētes miranī, victis oībus difficultatibus aperiri ſibi oſtiū in dño p illuminationē fideliū: hoc eſt: Ibi eū videbitis, i. ibi membra eius inuenietis, ibi corpus eius viuū in eis q vos ſuſceperint
Mat.28.b

a ℂ Be. in domum. ſ. rotundam quę erat exciſa in petra.
euntes in mōnumentum uiderunt †
a ℂ Regnantem in proſperis: Hic iuuenis formam reſurrectionis timentibus mortem oſtendit.
iuuenem ſēdentem in dextris † coo-
a ℂ Quę vera lętícia eſt, hoſte depulſo regno adepto.
b ℂ Hiero. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit quæ prę. do. dili. ſe.
pertum ſtōla candida, & obſtūpue-
ℂ Deus charitas eſt timor non eſt in charitate.
runt. Qui dicit illis: Nolite expaueſcere: Ieſum quæritis Nazarenum
ℂ A loco. ℂ A cauſa.
a ℂ Radix amara crucis euanuit, flos vitę cum fructibus erupit, qui iacuit in morte ſurrexit in gloria.
crucifixum: ſurrexit, nōn eſt hic. Ecce locus ubi poſuerunt eum. Sed ite,
a ℂ Mulieribus dicitur, vt nuncient apoſtolis: quia per mulierem, mors nunciata eſt: per mulieres, vita reſurgēs.
dicite diſcipulis eius & Petro, quia pręcedet uos in Galilæam: Ibi eum
ℂ Non ſicut vidiſtis.
uidebitis, ſicut dixit uobis. At illæ exeuntes fugerunt de monumento.
a ℂ Angelorum & hominum.
Inuaſerat enim eas pāuor & tremor, & nemini quicquam dixerunt. Timebant enim. Surgens autem Ie

vos ſuſceperint cognoſcetis. Secūdū aūt hoc ꝙ Galilęa reuelatio dicitur: nō intelligēdū eſt in forma ſerui, ſed in qua eſt ęqualis pr̄i q dicit: Ego diligā eū & oñdā ei meipm. nō ſcd'm hoc ꝙ videbāt eū: nō etiā ſecūdū hoc ꝙ cū cicatricib⁹ vidēdū & tāgēdū poſt reſurrectionē oſtēdit, ſed ſecūdū ineffabilē lucē quæ illuminat oēm ho. ve. in hūc mūdū, ſecūdū ꝙ lux lucet in tenebris & tenebræ eū nō cōpre. Illuc nos præceſſit, vnde ad nos veniēs nō receſſit, & quo præcedēs nos nō deſeruit. Illa enim reuelatio vera eſt Galilæa cū ſimiles ei erimus, & vi. e. ſi. eſt. Ipſa etiā erit beatior tranſmigratio ex iſto ſeculo in illā æternitatē, ſi ei⁹ præcepta ſic amplectamur, vt ad eius dexterā aggregari mereamur. Tūc em̄ ibūt in ignē æternū ſiniſtri, iuſti aūt in vitā æternā. Hinc illuc tranſmigrabūt, & ibi eū videbunt, quo mō nō vidēt impii. Tolleī em̄ impius vt nō videat claritatē dei, & impii lumē nō videbūt. Hæc eſt aūt vita æterna, vt cog. te ve. de. & quē mi. Ieſū Chriſtū, ſicut in illa æternitate cognoſcetur, quo & nos pducet ppter formā ſerui, vt liberi cōtēplemur formā dñi. i ℂ Fugerūt. Hie. De futura vita diciī: Fugiet dolor & gemit⁹. Imitanī mulieres añ reſurrectionē oīm qd' faciūt poſt. i. ꝙ facturæ ſunt fugiunt mortē & pauorem. k ℂ Et ne. Hier. Quia illi ſoli myſteriū reſurrectionis vidēt, q meruerūt. vñ ſecūdū Iohānē: Petr⁹ aūt ſurgēs cucurrit ad monumētū, vt videret quæ audiuit. ℂ Bed. ℂ Marcus. Et ne. q. d. Lucas: Et regre. à mo. nū. hæc o. il. vn. Matthæ⁹: Et exierunt ci. de mo. cū ti. & gau. mag. cur. &c. Sed poſſum⁹: intelligere, qa nemini āgelorū quicq; dixerūt, i. ad ea quæ ab illis audierāt nihil reſponderūt, aut cuſtodib⁹ quos iacētes viderūt. Illud aūt gaudiū, qd' Matthæ⁹ dixit, nō repugnat timori de quo Marc⁹ ſcribit: vtrūq; em̄ in earū aīo fuit ſed Matthæ⁹ timorē tacuit. l ℂ Sur. au. Māe ſurrexit, ſero ſepultus eſt, vt hoc adimplereī: Ad veſperū demo. fle. & ad ma. læ. Sepultus ergo ſexta ſabbati quæ vocaī paraſceue circa veſperū ſequēti nocte & die ſabbati, cū ſequēti nocte in monumēto poſit⁹, die tertia. i. priò mane pr̄ia ſabbati ſurrexit. Et bn̄ vna die & duabus noctib⁹ in ſepulchro iacuit, qa lucē ſuæ ſimplæ mortis, nr̄æ duplę mortis tenebris adiūxit. In morte enim aīę & ſpūs tenebramur, vñ ad nos ſuā. i. carnis mortē attulit, & duas nr̄as ſoluit: ſimplā ſuā duplæ noſtræ contulit, & duplā noſtrā moriens abſtulit.
C
Iohā.1.c
† adoleſcētulum
† indutum
Mat.25.d
Eſa.26.c ſcd'm Lxx,
Iohā.17.a
Eſa.35.d
Iohā.20.a
Luc.24.b
Mat.28.a
D
Pſ.29.b

Nicolaus de Lyra. ☞ Apparuit

tem. ſ. illius qui aſpicit vt oret pro aīa ſepulti & pręcogitet de morte ppria: a ℂ Viderunt iu. Lu. xxiiii. a. diciī. Ecce duo viri aſtiterūt ſecus illas in veſte fulgenti. i. duo angeli in ſpecie virorū. ppter hoc dicit Aug. ꝙ ibi apparuerūt tres angeli. vn⁹ extra monumētū, intra tn̄ prædictā clauſurā ſedēs ſup lapidē reuolutū. ſed intra monumētū apparuerūt duo. vnus ad caput & alius ad pedes vbi poſitū fuerat corpus Ieſu, vt diciī Io. xx. b ℂ Dicite di. ſpecialiter noīat Petrū: aliter nō fuiſſet auſus venire ad pręſentiā domini quē negauerat. d ℂ Inua. e. e. p. ex inſolita apparitione angeli, & ex viſiōe cuſtodū q iacebāt ibi qſi mortui. e ℂ Et ne. q. di. Contrariū videtur Mat. xxviii. b. vbi dicitur. Currētes nūciate diſcipulis. Qd' ſoluit Augu. quia cū diciī hic: Nemini qcq; dixerunt. ſ. de cuſtodibus, nec etiā angelo loquēti reſponderūt: ſed cucurrerūt nūciare apl̄is qd' audierāt & viderāt. f ℂ Sur. autē Ie. hic manifeſtaī reſurrectio per apparitionē dñi. Et diuiditur in tres partes ſecūdū tres apparitiones. ſecūda ibi: Poſt hæc autēdu, tertia ibi: Nouiſ. aūt. Circa primū dicitur: Surgens autē Ie. Sciendū, ꝙ apud heb. dies hebdomadæ denoiani à ſabbato: qa denoīatio fit à digniori: & iō dies illa quæ īmediate ſequiī ſabbatū vocaī, prima ſabbati: & alia, ſcd'a ſabbati. i. à ſabbato, & ſic de aliis.
Diuiſio

* c ℂ Præcedet &c. quæ trāſmigratio īterptaī. ppī qd' q vult deū videre debet de vitiis ad virtutes trāſmigrare. e ℂ Et nemini. Theophil⁹. Mulierib⁹ em̄ audire, nō loqui datū eſt, diſcere, nō docere. f ℂ Surgens au. Beda. Rectè autē hæc mulier quæ lætitiā dominicæ reſurrectiōis priò nūciauit, à ſeptē dæmonibus curata memoratur, ne quiſq; dignè pœnitēs de venia cōmiſſorū deſperaret, & vt ibi abūdauit pctm̄, ſupabūdare gr̄a monſtraretur.
Moraliter
*Poſt hęc

E a ℭ Aparuit primo Ma.magda. Marię magdalenæ primò ostendit,de qua eiecerat ſeptē dæmonia:quia meretrices& publi- (Mat.21.c) cani præcedūt ſynagogā in regnū dei,vt latro præceſſit apl'os. Apl'i flēt & lugēt,quia necdū viderūt,ſed cito cōſolabūt.vn.Et illi audiētes &c. ℭ Be.In principio mulier autor culpę viro fuit,executor vir erroris extitit:nunc quæ pria mortē guſtauit,reſurrectionē prima videt:Et ne perpetui reat⁹ apud viros opprobriū ſuſtineret,quæ viro culpā trāſfuderat:trāſfudit & gratiam. Vnde hæc quæ lugentib⁹ lætitiā reſurrectiōis pria nūciauit,à ſeptē dæmōib⁹ curata memoratur,vt vbi abūdauit peccatū,ſupabūdaſſe & gratia monſtraret. Septenarius enī pro vniuerſitate ponitur. Quæ aūt à ſeptē dæmonibus hoc eſt vniuerſis ſcelerib⁹ liberata erat,pria reſurgētē dnm vidit:ne qs dignē pœnitēs de venia deſpet, vidēs eā quōdā tot vitijs ſubditam, nec (†forma) à deo dilectā,vt ipſis euāgeliſtis & apl'is reſurrectionē euangelizaret. b ℭ Et illi au.Beda.Qd' diſcipl'i reſurrectionē tarde credūt,nō tā eſt illorū īfirmitas,q̄ nr̄a firmitas,dubitātibus enim reſurrectio p multa argumēta mōſtrata eſt,quibus & (Luc.24.c †poſtea) nos firmi⁹ ſolidamur. c ℭ Duob⁹ ex (Ibidem) his.Beda.Hoc lucas apertius: Oculi eorū te.ne.,e,ag.&c.poſt cognouerūt eū in fractiōe panis. Et ſicut luc.ait. Surgentes eadē hora re.ſūt ī Ieruſalē &c. d ℭ Ambulantib⁹.Fides hic laborat agens actiuā vitā,illic cōtēplatiua ſecura viſiōe regnat,Hic p ſpeculū cōruemur imaginē, (†36.diſt.c. quiecclesia ſticos) illic facie ad faciē videbim⁹ veritatē, Vnde poſt hoc duob⁹ ex eis &c.ambulantibus,i.laborantib⁹ oſtēſus eſt in alia effigie.Et illis nūciātib⁹ nō eſt creditū,dū ſi- F cut Moyſes viderūt qd' non ſufficiebat eis,Vnde Moyſes dicit:Oſtende mihi te (Exo.33.d) ipſum.oblitus carnis ſuæ poſtulat ī iſta vita qd' poſt illam ſperamus in futura. (Luc.24.e) e ℭ Nec illis.Beda.Lucas aūt dicit.In ue.aūt cōgre.xj.& eos q cū ipſis erāt dicētes:qa ſur.dn̄s verè & ap.Sed notādū, qa aliq fuerūt q non crediderunt.Vnde Marc⁹:Nec illis &c. f ℭ Nouiſſimè autē.Be.Quadrageſimo die quādo erat iā ab eis receſſurus in cęlū, hoc eis maximè illo die exprobrare voluit:quia his qui viderant eū reſurgentē nō crediderunt,anteq̄ eū ipſum viderent: cū poſt aſcēſionē eius prædicātib⁹ illis euāgeliū gentes quæ nō viderunt crediture eſſent. Vnde ſtatim adiungit Marcus,& dixit eis:Euntes in mundū vni.prædi.euange. g ℭ Duriciā cordis.Hier.Vt ſuccedat cor carneū charitate plenū.Hinc eſt q caterue martyrū mortē huius ſeculi libēter affectāt,qa norunt pro tpali interitu perpetuò ſe eſſe victuros. h ℭ Oī creaturæ.Omni nationi gē- (Mat.10.a) tiū.Ante enim dictū erat:In viā gētiū ne abie.vt.ſ.apoſtolorum prius à Iudæa repulſa prædicatio tūc gentib⁹ in adiutoriū fieret. ℭ Hiero.Omni generi humano,quod habet aliquid cōe oī creaturæ,angelis ,pecoribus,lignis,lapidibus,igni & aquæ, calido & frigido,humido & arido;quia minor mūdus hō dicit: i ℭ Qui cre.Per alios paruuli credūt,ſicut ex alijs ea quæ in baptiſmo eis remittuntur peccata contraxerūt. k ℭ Signa autē.Nunquid ſi ſigna nō faciamus,nō credim⁹?Sed hæc in exordio neceſſaria fuerunt,vt fides miraculis nutriretur.fide autem eccleſie iam confirmata non ſunt neceſſaria. l ℭ Dæmonia eijcient &c.Hoc hodie ſpiritualiter facit eccleſia, cum per exorciſmi gratiam manum credentibus imponit , & malignos ſpiritus expellit.

a ¶Quomodo,& vbi hęc apparitio facta ſit,Iohannes pleniſsime dicit.

a ſus mane prima ſabbati apparuit primò Mariç Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia. Illa uadens nunciauit his qui cum eo fuerant lu- b gentibus & flentibus:& illi audientes quia uiueret,& uiſus eſſet ab ea,

a ¶Quomodo factum ſit,Lucas exponit.

non crediderunt.† Pōſt hæc autem

¶Laborantibus.

c d duobus ex eis ambulātibus oſtēſus

a ¶Non in natura ſua.

eſt in alia† effigie eūntibus in uillā,

e Et illi eūtes nunciauerūt cęteris,nec

¶Aliqui eorum. a ¶Die aſcenſionis ¶vt omnes teſtes ſint,& omnibus narrent quod communiter viderunt & audierunt.

f illis crediderūt.†Nōuiſsimè autē recūbentibus illis undecī apparuit,&

a ¶Vt ſuccedat credulitas.

exprōbrauit incredulitatē illorū &

g duriciam cordis:quia his qui uiderant eum reſurrexiſſe ,non credide-

a ¶Hieroni.Nunc poſt acceptum ſpiritumſanctum, tanq̄ vaſa limoſa per ignem confirmata.

runt. Et dixit eis:† Eūntes in mundum uniuerſū,prędicate euangeliū

a ¶Be.fide,quæ per dilectionem operatur.

h i omni creaturę. Qui crediderit & baptizatus fuerit,ſaluus erit: qui uerò

k non crediderit condemnabitur . Signa autē eos q crediderint hęc ſequē

a ¶Beda.Bonis exhortationibus maliciam auferendo ab aliorum cordibus.

l tur:In nomine meo dęmonia eijci-

Nico.de Lyra. ☞ Linguis lo-

☞ alijs.Dixerunt autem aliqui,q Chriſtus reſurrexit media nocte,& tunc hæc dictio mane non refertur ad ſurgens,ſed ad verbum quod ſequitur:appuit,quia illa hora primò apparuit Ma- (Pria apparitio.) riæ magdalenæ.Alij autem dicunt,q reſurrexit in aurora: & tūc li mane refertur ad ſurgens,ita q determinat horam reſurrectio- (Maria magdalena apud diuerſos alia & alia dicit) nis.Et huius opinionis eſt Aug.& communiter tenetur. a ℭ De qua eiece.ſeptem dæmo.Ex hoc dicunt aliqui,q fuerunt duę Mariæ,& quælibet fuit cognominata Magdalena. Vna earum fuit ſoror Lazari nominata à Magdalo caſtro,quod ceſſit in partem eius de hæreditate paterna.& iſta nō legitur fuiſſe dæmonia G ca. Alia quæ fuit nata de Magdalo,nō tamē dn̄a illi⁹ caſtri,& iſta dicit fuiſſe peccatrix,& propter peccata ſua poſſeſſa à dæmonijs. Grego.autē dicit q fuit eadem,& q per ſeptē dęmonia intelligūtur oīa vitia:Et vſus eccleſiæ in officio hoc tenet. b ℭ Poſt hoc autē.Hic deſcribit ſcd'a apparitio, quæ (Secūda apparitio) facta fuit duobus diſcipulis Chriſti euntibus in emaus.Quā apparitionē deſcribit plenius Luc.xxiiij.Et qa erant dubij in fide,vt ibidē dicitur,ideo Chriſt⁹ apparuit eis in alia effigie,vt per hoc deſignaret q talis erat apud eos in mēte. Dicunt aūt aliqui q hoc factū eſt p aliquā mutationē factā in facie Chriſti, ſicut in trāſfiguratiōe p claritatē gloriæ ad horā,vt dictū fuit.ſ.ix.ca. Alij verò dicūt, q iſta mutatio fuit tantū in oculis vidē- (†Lu.24.b) tiū.& huic dicto cōcordat qd' dicitur de iſta apparitiōe Lu.xxiiij.c.Oculi aūt eorū tenebāt,ne eū agnoſcerēt:qualitercūq tamē factū ſit nō fuit ibi aliq falſitas. cui⁹ ratio eſt qa ſicut aliqd poteſt fingi verbis,ita & factis;primū aūt fit ſine falſitate:vt patet in parabolis no.ac ve.Teſta.quib⁹ aliqd fingitur verbis ad veritatē aliquā cōuenienti⁹ deſignandā.Et eodē modo hic Chriſtus facto apparuit in effigie,vt hic dicit.Et finxit ſe longi⁹ ire, vt habetur Lu.xxiiij.d.vt p hoc deſignaret q erat quodāmodo alien⁹ & lōginquus ab eorū cordibus qbus apparebat propter dubiū in fide.& hoc eſt qd' dicit Greg.Home.xiij.qa adhuc in eorū cordib⁹ peregrinus erat eis à fide ire ſe longius finxit. c ℭ Nouiſſimè autē re. (Tertia apparitio) Hic deſcribitur tertia apparitio de qua dicūt aliqui,q nō fuit facta in die aſcēſio H nis dn̄i,ſed ante,qa hic ſubſcribit. Et exprobra.incre. Ante enim diē aſcenſionis reſurrectio dn̄i tot argumētis fuerat declarata,q iā tūc nō erāt increduli. Alij aūt dicūt,q facta fuit in die aſcenſiōis.& ad hoc cōcordat text⁹,cū dicit:Nouiſſimè autē re.ſimiliter qd' poſtea ſubdit: Et dn̄s quidē Ieſus poſtq̄ locutus eſt eis aſſumptus eſt in cęlū.Ex quo videtur q iſta apparitio fuit facta immediate an̄ aſcēſionē ſuā. Ad argumētū in oppoſitū p̄t dici,q īcrepauit īcredulitatē n̄ apl'orū,ſed aliqrū aliorū q erāt cū eis qui de reſurrectiōe xp̄i nō credebāt ad plenū apl'is. Alr̄ ēt dicit q īcrepauit īcredulitatē apl'orū,n̄ quę tūc erat ī eis,ſed quę fuerāt an̄:ſicut patet de Thoma q n̄ credidit alijs diſcipl'is,Io.xx.& ſilr̄ alij n̄ crediderūt Mariç magdalenç,quę eū viderat,& alijs mulierib⁹. Et cōuenīēter Chriſt⁹ recedēs ab apl'is īcrepauit hāc īcredulitatē ad deſignādū q gētes ad qs apl'i erāt mittēdi, vt patet ex ſeqntib⁹ eēnt merito īcrepādę à deo & cōdēnādę,ſi nō crederēt apl'is de his quę ipi viderāt ī Chriſto.vn̄ ſubdit: d ℭ Eūtes in mū.i.oī hoī q habet cōuenīētiā cū oī creatura.per eē enim cōueīt cū inaīatis,p viuere cū vegetabilib⁹ & plātis,p ſentire cū aīalib⁹,p ītelligere cū angelis.iō deſignat nomine ōis creature. f ℭ Qui cre.Nō enim ſufficit fides abſq̄ baptiſmo,per quē aliquis incorporat Chriſto ſi aſſit facultas recipiēdi baptiſmū.ſi aūt nō aſſit facultas,ſufficit baptiſm⁹ ſanguinis vt in martyrib⁹ qui pro Chriſto fuerūt interfecti anteq̄ eſſent baptizati: vel flaminis ſicut ē ī habētib⁹ fidē Chriſti,q deſiderāt baptiſmū ſed pręueniūt morte,anq̄ hoc poſſint adimpleri: g ℭ Signa au.In primitiua eccl'a fides erat nutriēda & firmāda miraculis. ideo gratia miraculorū nō ſolum

*b ℭ Poſt hæc au.per hoc ſignificatur q dubitantibus de fide veritas nō reuelat apertè. e ℭ Prædicate euan.i.oī hoī indifferēter ſine acceptiōe. g ℭ Signa au.In noīe enim eius dæmonia eijciunt,qui dæmonū tentatiōes fide & ſigno crucis repellunt,ſicut legit de ſctā Iuſtina:Linguis loquunt nouis qui verba ſacra habēt in ore,dimiſſis friuolis & īmūdis:Serpētes tollūt qui detractores efficaciter reprēhēdūt.mortiferū bibūt:ſed eos nō nocet,q pſuaſiones mortiferas audiūt ſed nō cōſentiūt:Sup ęgros man⁹ iponūt & bn̄ habēt,q p bona vba & opera alios à pctīs retrahūt & in bono cōfirmāt:Et hęc ſigna ſpūalia ſunt corpalib⁹ meliora, quantò quæ ſunt animæ corporalibus præferuntur. (Moraliter)

☞ a ℭ Linguis loquētur nouis.Hoc fit dum fideles veteris vi- A tę ſecularia verba relinqūt,& ſctā myſteria inſonant,& dei laudes & potentiam quantūa vlent extollunt. b ℭ Et ſi mortiſe.qd. Dum peſtiferas pſuaſiones audiunt, nec ad opationes vſq̄ perducunt,q inde eis nō nocet ſi mortiferū bibūt. c ℭ Super ægros. Dū pximos in bono ope cōfirmatos roborāt exemplo bonæ opatiōis,ſuper ægros man⁹ iponūt,& bene habebūt,Hęc miracula tantò maiora,quantò ſpūalia. p hoc em̄ aīæ ſuſcitāt nō corpa. d ℭ In cæ.Aug.Nota,q aliqn̄ cælos pluraliter & aliqn̄ cælū ſingularit inuenis : ſed qdā modo loquutiōis abuſiuę,ſinglaria plurali nūero dicimus,& pluralia ſingulari. Ad oriētē verò qd' Pſalmiſta dicit,euangeliſtæ tacēt, ſignificat Ierl'm , quæ eſt in orientis ptibus collata.vn̄ apl'is videntibus aſcendit: & terra multis plena miraculis vbi fideliū credulitas plus actibus q̄ loquutionib⁹ erudit. e ℭ Et ſedet à dex.Beda.Et nūc omnia iudicās.in fine oīm Iudex ventur⁹ eſt.Stephanus aūt vi- (Actu.7.g.) dit eum ſtātem , qa in certamine habuit eum adiutorē. f ℭ Illi aūt.Beda.Nota q Marc⁹ euāgelium ſuū quāto īchoauit tardius,tāto in lōginquiora tpa ſcribēdo porrexit.Neq̄ enim de natiuitate ipſi⁹ domini aut p̄curſoris ei⁹ , neq̄ de infantia,nec de puericia cuiuſlibet horū aliq cōmemorās, nec de natiuitate ſaluatoris aliquid ſcribens:excepto q in capite euangelij ſui filium dei nominat. Ab initio euāgelicę prędicatiōis qd' p Iohannē factū eſt narrādo puenit, q apl'i idē euāgelij vbū p totū orbē ſeminauerūt

a ent linguis loquentur nouis , ſer- b

b pentes tollent:& ſi mortiferū quid c

c biberint,non eis nocebit: ſuper ęgros manus imponent, & bene ha-

¶Qui de cælo deſcendit.

bebunt. Et dominus quidem Ieſus d postquam loquutus eſt eis , aſſum- e

¶Vnde venerat.

d ptus eſt in cælum,& ſedet à dextris f

¶Præceptum obedientia , obedientiam ſigna comitantur.

f dei. Illi autem profecti prædicaue- g h runt ubiq̄ domino cooperante , & i k ſermonem confirmante † ſequen- l tibus ſignis.

Nicolaus de Lyra.

☞ culorū nō ſolū dabat apoſtolis & alijs maior ib⁹,ſed etiā frequēt alijs ſimplicib⁹ credētib⁹. a ℭ Linguis loquentur. Hoc factū eſt in apl'is & alijs credētibus q erāt cū eis,qn̄ p gratiā ſpūſſctī in die Pētecoſtes receperūt donū linguarum. b ℭ Serpētes B tol.Hoc patet de Paulo Act.xxviij.a.q pcuſſus à vipera in nullo læſus fuit:ſed vip erā pendentē ad manū eius in ignem excuſſit. c ℭ Et ſi mor.qd bibe. Quod patet de Iohanne euangeliſta, qui venenū mortiferū hauſit,& nihil ei nocuit. d ℭ Et do.qdē Ieſus.Hic conſequenter deſcribitur aſcēſionis Chriſti ſublimatio, cū dicitur: e ℭ Aſſumptus eſt in cæ.Nō vtute aliena,ſed ppria Tū rōne deitatis quæ pōt oīa. Tū rōne humanitatis gl'oſę:quia corpus gl'ioſum obedit ad nutū aīæ q̄tū ad motū localē p dotē agilitatis quæ erat in corpore Chriſti glorioſo:& iō nubes quę ſuſcepit eū ab oculis apl'orū,vt habetur Act.j.& angeli aſſiſtentes nō fuerīt ibi niſi ad oñdēdū,q creatura corporalis & ſpūalis ſubiecta eſt obſequio Chriſti. f ℭ Et ſedet à de.dei.Si referat ad Chriſtum rōne deitatis,ſic iſta ſeſſio importat æqualitatem cū præ:qa ſcd'm diuinitatē fili⁹ eſt æqlis pr̄i.Si aūt referat rōne hūanitatis,hoc pōt eē dupliciter. Vno mō inquantū eſt vnita actualiter ipſi vbo: & ſic iſta ſeſſio importat quādā aſſociationē honoris:quia eadem veneratione veneratur hūanitas inquantū vnita vbo cū ipſa deitate,ſicut veſtis regia cū ipſo rege qn̄ eſt ea actualiter indutus. Alio mō ſecūdū ſe:& ſic ſedere ad dexterā pr̄is deſignat eſſe in potioribus ei⁹ bonis ſicut dextera eſt pars nobilior & potior corpis . Deſignat etiā quādā iudiciariā ptātē q̄ cōicata eſt ipſi Chriſto hoī,qa ſicut fuit iudicatus ī forma hūana,ſic veniet ad iudicandū mundum , ſcd'm qd' dr̄ Act.j.b.Quēadmodū vidiſtis eū aſcēdērē in cęlū.ſ.in forma humana,cui cōpetit videri oculis corporalib⁹ & de loco ad locū moueri:ita veniet in eadē forma ad iudicādū mūdū:veruntn̄ iudicat⁹ fuit in forma humana paſſibili,aſcendit autem in cęlū & veniet ad iudiciū in forma humana impaſſibili & glorioſa. g ℭ Illi autē. ſ.apl'i & Chriſti diſcipuli. h ℭ Profecti.ſecundū mandatū Chriſti p̄dictū. i ℭ Prædicau.ubiq̄.ſecundū qd' dicitur Pſal.xviij.a. In omnem terrā exi.ſo.eo. k ℭ Domino coo.Eos dirigēdo & ptegendo. l ℭ Et ſermo.confir.ſe.ſi.Sicut em̄ veritas q̄ ſubiacet facultati naturali intellect⁹,declarat & firmat p reductiōem ad prima principia per ſe nota,ſic veritas quæ tranſcendit naturale lumē intellectus(cuiuſmodi eſt doctrina fidei catholicæ,ſaltē quantū ad principales articulos fidei)declaratur & firmat p opera miraculoſa ſoli deo poſſibilia:Cum em̄ talia fiunt ad teſtimonium veritatis ipſius doctrinæ,declarata eſt veritas,cum deus non poſſit eſſe teſtis alicuius falſitatis. Et hoc modo declarata eſt veritas euangelica coram principibus & poteſtatibus ac ſapientibus huius mundi ad laudem & gloriā domini noſtri Ieſu Chriſti:Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Incipit prooemium uenerabilis patris fratris Nicolai de Lyra ſuper Lucam. C

FAcies bouis à ſi.ipſo.qua. Sicut fuit dictū in principio euangelij ſecundū Matthæum,Ezechieli prophetæ in viſiōe aīalis q̄tuor facies hn̄tis, deſignatū fuit Chriſti euāgeliū fore q̄drifariè deſcribendū.videlicet à Matthæo in facie humana,à Marco in facie leonina,à Luca in facie bouina,à Iohanne in facie aqlina & iō ī vbo pppoſito circa euāgeliū Lucæ q̄tuor deſignant.primū eſt elegantia ſtili, cū dr̄:Facies. Materia libri : cū ſubditur: Bouis. Ordo euāgelij,cū dr̄:A ſiniſtris p̄fixio nūeri,cū addit:Ipſorū qua. Circa primū cōſiderādum,q facies eſt elegātior & nobilior ps corporis:& iō cōuenienter p faciē noticia & elegantia ſcripturæ deſignatur q̄ in euangelio Lucæ ſpeciall'r reperitur,vt patet intuēti. ppter qd' dicit beatus Hiero. Sermo aūt Lucę tā in euāgelio q̄ in Actibus apl'orū cōptior eſt & ſeculari redolet eloquentia: ppter quod de hoc pōt dici illud qd' ſcribit Apo.j. Facies ei⁹ (†per ſubſequentia ſigna) ſicut ſol lucet in vtute ſua:qa ſicut claritate ſolis refulget tota mundi machina,ſic ex deſcriptione euangelij ſcd'm Lucā tam eleganter tradita,refulget & relucet tota vniuerſalis eccl'a. Circa ſcd'm conſiderādū,q licet Lucas euangeliſta deſcribat totū decurſum euāgelij:incipiens à Chriſti miraculoſa cōceptione,ptrāſiēs per eius natiuitatē,conuerſationē,mortem , & reſurrectionē,terminās eius euangelium in eius aſcenſione,vt ſic ab eodem inciperet Actus apoſtolorū in quo terminauerat Chriſti euāgeliū,tn̄ eius principalis intentio eſt circa Chriſti mortē & paſſionem deſcribendā, ppter quod ipſe Lucas deſignat in facie bouis q eſt aīal immolaticiū ſecūdū traditionē legis: ppter qd' ſuū euāgelium incępit à ſacerdotio Zachariæ;ad qd' officiū ſpectat immolare:& iō materia principalis huius libri deſignat in facie bouis:qa ſicut dictū eſt,Lucas principaliter deſcribit Ieſum Chriſtū p nobis ī- D molatū: ppter qd' de hoc pōt exponi qd' ſcribit Prouer. xiiij . Vbi pl'imæ ſunt ſegetes,ibi manifeſta eſt fortitudo bouis. In euangelio enim Lucæ continentur ſegetes plurimæ. videlicet domini noſtri Ieſu Chriſti vba q ſunt aīarū pabula:ibi etiā manifeſta eſt fortitudo bouis. Virtus enim fortitudinis eſt circa terribilia bonæ mortis:fortis em̄ impauidus eſt circa bonā mortē,vt dr̄.iiij.Ethi. mors autē Chriſti non ſolū fuit bona,ſed etiā præcioſiſſima. fuit etiā circa maximè terribilia.& iō vtus fortitudinis Chriſti hominis maxiè apparuit in ipſa. Et quia Lucas præ cæteris deſcribit hāc mortem & paſſionē,vt dictū ē,iō de ei⁹ euāgelij deſcriptione cōueniēter dr̄ q ibi eſt manifeſta fortitudo bouis :qa ibi maxiè relucet fortitudo Chriſti hominis p nobis immolati ad modū bouis. Circa tertium conſiderādū,q facies bouis erat tertia in ſitu illius animalis habentis quatuor facies. Facies em̄ hoīs erat prima,quia ī recto aſpectu prophetæ ſita,& p cōſequens facies leonis ſecunda q̄ erat in dextera:quia pars dextera prior eſt & potior ſiniſtra, & ſic facies bouis q̄ deſcribitur in ſiniſtra parte erat tertia, put ī principio Matthęi plenius fuit declaratū,& ſic inter quatuor euangelia euangelium Lucæ tenet tertiū locū,qd' notat cū dicitur:A ſiniſtris. In figurā hui⁹ dicit Iudi.vij.e.q Gedeon habebat in dextera tubā,& in ſiniſtra lāpadem. Per Gedeon vò Matthæus euāgeliſta pōt intelligi:qa Gedeon interpretatur circūiens in vtero,& Matthæus deſcribit Chriſtum natū de vtero vginali. Per tubā verò in eius dextera exn̄tē,Itelligitur euangeliū Marci,qd' eſt q̄ſi qdā rugitus leonis q aſſimilatur ſono tubæ terribilis. Per lāpadē in ſiniſtra exiſtētē , intelligit euangelium Lucę qd' pcedit lucidè & clarē:& iō de hac ſiniſtra poteſt exponi qd' ſcribit Prouer.iij. In ſiniſtra illius diuitiæ & gloria. In euangelio enim Lucæ virtutū diuitiæ continentur actualiter, & gloria virtualiter,quia per exercitium virtutum acquiritur gloria btōR. Circa quartū conſiderandū,q licet plures ſcripſerint euāgelia,tn̄ q̄tuor ſunt approbata,vt dr̄ in prologo ſup Matthæū:& hoc ppter figurā ſacramenti oſtenſi Ezechieli pphetæ ī aīali hn̄te q̄tuor facies,& in rota q̄tuor facies habente,Ezech.j. Et iſte q̄ternarius figuratus eſt in multis quaternarijs,vt declaratum fuit diffuſi⁹ in principio euangelij ſecundum Marcum. Et vltimò deſignat maneſeſtè Apoc.iiij.in quatuor animalibus oculatis ante & retro,qa euangeliſtæ reſpiciunt ad tempus præteritum & futurum. De quibus animalibus ibidem ſubditur,quòd requiem non habebāt die ac nocte,dicentia:Sanctus ſanctus ſanctus dominus deus omnipotens,cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum . Amen.

Incipit poſtilla uenerabilis patris, fratris Nicolai de Lyra ſuper prologum Hierony. in euangelium Lucæ.

E LVcas Syrus natio. Euãgelio ſecundũ Lucã btũs Hierony. prologũ p̃mittit. In q̃ priò exprimit btĩ Lucæ cõmẽdationẽ, ſcd'ò, ſuã excuſationẽ ibi: Qđ & legẽtibus. Circa primũ p̃mittit cõmẽdatio btĩ Lucæ, q̃tũ ad euangeliũ ab eo deſcriptũ, ſcd'ò, q̃tũ ad deſcriptionem Actuũ apl'orũ, ibi: Cui Lucæ nõ immeri. &c. Prima diuidit ĩ tres ptes: qa priò oñdit Lucæ ſcriptoris autoritas, ſcd'ò, ſcribendi neceſſitas † ſiue vtilitas, ibi: Qui cũ iã eſſent ſcripta. tertiò, ſcribẽdi mod' ſeu q̃litas, ibi: Cui iõ poſt baptiſmũ. Circa primũ declarat Lucæ autoritas ex patria, cùm dicitur: a ℂ Lucas Sy. na. Fuit em̃ antiquus Syria valde nobilis ꝓuincia: Et à ciuitate propria cũ ſubdit: b ℂ Antiochenſis. Fuit em̃ Antiochia valde nobilis ciuitas à Seleuco rege Aſiæ ædificata, & ĩ noĩe Antiochi p̃ris ſui denoĩata. c ℂ Arte medi. vt ex medicina corporali deſignaret futurus medic' ſpũalis aĩarũ. d ℂ Diſcipu. apo. qa ab ipſis didicit euãgeliũ. ſcd'm q ipſe dicit in ꝓlogo ſui euangelij vt patebit infra. e ℂ Paulũ ſec. qa fuit comes indiuiduus ſuæ peregrinationis. f ℂ Vſq; ad cõ. e. p martyriũ ĩ vrbe Roma. g ℂ Seruiens d. fuit q̃tũ ad exercitiũ boni. h ℂ Sine cr. q̃tũ ad euitationẽ mali: qa vixit ſine pctõ notabili ſalt̃ poſt ſuã cõuerſionẽ: Qđ declarat p hoc qđ ſubdit: i ℂ Nã neq; ux. unquã. h. Ex quo patet eius continentia. k ℂ Septuaginta & quatuor anno. obijt. In ꝓlogo ſup Act' apoſtolorũ dicitur: Octogintaquatuor annos ætatis agẽs, &c. Et dicũt aliq, q iſtud cõtigit vitio ſcriptorũ à principio, ex q̃ alij libri ſequẽtes in hoc ſunt deficientes. Alij dicunt, q in prologo ſuper Actus apoſtolorum cõputant oẽs anni ſuę ętatis, hîc vˀò cõputãt tm̃ anni cõuerſionis ſuæ ad fidẽ catholicam. Sed hoc nõ videt probabiliter dictũ, qa hîc dr̃ q añ cõuerſionẽ fuit arte medicus. Puer ãt decẽ annorũ tm̃ nõ põt illã artem ſcire, & multo minus exercere: quod tamen oportet dicere ſcd'm iſtos. l ℂ Plenus ſpiri. ſan. ex quo patet eius felix conſummatio. m ℂ Qui cũ iam eſſent ſcri. Hîc conſequenter oñdit ſuæ ſcripturæ vtilitas, ac etiam neceſſitas, q̃ fuit duplex. Vna ꝓpt̃ veros euangeliſtas, q licet vera ſcripſiſſent, tñ aliq̃ de Chriſto omiſerant, q̃rum noticia ẽ valde vtilis, immò neceſſaria: vt de conceptione & natiuitate noſtri Saluatoris, & etiã ſui p̃curſoris, quę p Lucam fuerũt ſuppleta, vt patebit. ĩ. vt ſic quatuor euangeliſtæ in deſcribendo veritatem euangelij cõcordarent: & tñ ſinguli aliqua propria dicerent. Secunda fuit neceſſitas ꝓpter pſeudo euangeliſtas, qui ſub nomine diſcipulorum Chriſti, vtpotè Thomæ & Matthiæ, ſcripſerunt euangelia inferentes hæreſes, vt ſub nomine diſcipulolum Chriſti facilius ſeducerent ſimplices, quorum falſitas ex deſcriptione euangelij Lucæ deprehenditur, ſicut & per alia euangelia à Matthęo Marco & Iohanne deſcripta. Hanc igitur ſententiam ponit hîc Hieronymus ſatis inuolute præmittens qđ Lucas ſcripſit poſt Matthæum & Marcũ, cũ dr̃: Qui cũ iam eſ. ſcri. n ℂ In Achaiæ par. hoc eſt ĩ Gręcia. o ℂ Significans etiã ipſe ĩ princi.

Id eſt in

† confeſſionem

Diuiſio

F

Incipit Prologus ſancti Hieronymi in Euangelium ſecundum Lucam.

LVcas Syrus natio
¶ Vel Antiochenus.
ne & Antiochenſis arte medicus,
a ¶ Petri & Pauli, ſed maxime Pauli.
diſcipulus apoſto
a ¶ Commendat a conuictu.
lorum, poſtea Paulum ſequutus
a ¶ Mortem vel fidei, quia idem prædicauit.
uſq; ad † cõſummationem eius
a ¶ Mortali, quod ex continentia patet.
ſeruiens domino ſine crimine.
Nam neq; uxorem unquam ha
¶ Exiſtens.
bens neq; filios, ſeptuaginta quatuor annorum obijt in Bithynia
plenus ſpiritusſancto. Qui cũ iam
a ¶ A pſeudo, & a veris. b ¶ Hebraice. ſ.
eſſent ſcripta euangelia, per Mãthæũ quidem in Iudæa, per Mar
¶ Inſpirante.
cum autẽ in Italia, ſancto inſtigan
¶ Græciæ.
te ſpiritu in Achaiæ partibus hoc
¶ Græce.
ſcripſit euangeliũ, ſignificans etiã
a ¶ In prologo ſuo. b ¶ Ad differentiam præſentis qui eſt Hieronymi.
ipſe in principio ante † ſuum, alia
a ¶ .i. præter hoc quod melius ordinauit.
eſſe deſcripta. Cui extrà ea quę or
¶ Hiſtoriæ.
do euangelicæ diſpoſitionis expo
¶ Neceſſaria cauſa.
ſcit, ea maximè neceſſitas laboris
a ¶ Et maxime.
fuit, ut primùm Græcis fidelibus
a ¶ Ab omnibus ꝓphetis p̃dicti. b ¶ Quãtũ ad ꝓphetas.
õmni prophetatione uẽturi in carnem dei Chriſti manifeſta eſſet hu
¶ Et vt.
manitas, ne Iudaicis fabulis attenti, in ſolo legis deſiderio tenerentur, uel ne hæreticis fabulis & ſtultis ſollicitationibus ſeducti exciderent à ueritate, elaboraret. De
¶ Alia cauſa, ſ. tertia. ſ. ¶ Sui.
hinc, ut in principio euangelij Io
¶ Baptiſtæ. ¶ Præmiſſa.
hannis natiuitate præſumpta, cui
¶ Ad honorem cuius.
euangelium ſcriberet, in quo ele
a ¶ Verbo in prologo ſuo, & in ipſo opere.
ctus ſcriberet indicaret, cõte
¶ Plene ſcripta.
ſtans in ſe completa eſſe, quæ ab
¶ Euangeliſtis. ¶ Lucæ.
alijs eſſent inchoata. Cui ideo poſt baptiſmum filij dei à perfectione generationis in Chriſto † im
a ¶ Quia Matthæus iam ſcripſerat ¶ Sed. ¶ Chriſto, vel Ioſeph, qui fuit initium natiuitatis Chriſti, vnde Genealogia incipit a Ioſeph.
pletæ, & repetẽdæ à principio natiuitatis humanæ poteſtas per
¶ A ſpiritusſancto. ¶ Scire volentibus.
miſſa eſt, ut requirentibus de
a ¶ Per quem. ſ. per Chriſtum.
b ¶ Ipſe vel quilibet deum.
monſtraret in quõ apprẽhendens
a ¶ Dauid. ¶ .i. in principio.
erat per Nathan filiũm ✱ introitu

Id eſt in ꝓlogo euangelij ab eo deſcripti. vt patebit infra. Conſequenter ponit cauſam ſecundam, quare ſcripſit ſcilicet ad excludẽdũ hæreſes cùm dicitur: p ℂ Cui extra. i. præter. q ℂ Ea quæ ordo euangelicæ. Id eſt præter illã cauſam ſcribẽdi illud euangelium, quæ fuit vt veritas euãgelij in quatuor euangelijs ordinaret propter myſterium ĩ ſcriptura ſacra multipliciter deſignatur. r ℂ Ea maximè neceſſitas laboris. ſ. Lucæ ſcribentis. s ℂ Fuit ut elaboraret qualiter manifeſta eſſet humanitas Chriſti dei. quia eſt verus homo & verus deus. t ℂ Omni prophetatio. uenturi in carnem. quia oẽs prophetæ de eius aduentu prophetauerunt, ſecundum quod dicitur Actu. x. g. Huic omnes propetæ teſtimonium perhibent. v ℂ Primum Græcis fideli. ſcilicet eſſet manifeſta, dicta Chriſti humanitas. x ℂ Ne Iudaicis fabulis attenti, in ſolo legis deſiderio tenerentur. credentes eſſe ſalutem in legis obſeruatione. y ℂ Ne hæreticis fabulis & ſtultis ſollicitationibus ſeducti. Per pſeudo euangeliſtas vel alios hæreticos. z ℂ Exciderent à ueritate. quia primi credentes de Græcia erant in fide teneri: & ideo ĩdigebant per euangelium Lucæ (qui Gręca lingua ſcripſit) in fide ſolidari. Conſeq̃nter Hierony. ponit cauſam primam ſcribẽdi euãgelium ſcilicet vt ea quæ omiſſa erãt ab alijs complerentur: & hoc eſt quod dicitur: a ℂ Dehinc ut in principio euange. Iohannis. ſcilicet baptiſtæ præcurſoris domini. b ℂ Natiuitate præſumpta. i. in principio euangelij Lucæ poſita. c ℂ Cui euangelium ſcriberet. ſcilicet Theophilo epiſcopo in hoc q euangeliũ ſuum incępit à ſacerdotio. d ℂ Et ĩ quo electus ſcri. i. in quo animali electus eſſet ad ſcribendum euangelium. ſ. in figura bouis, quod eſt animal immolaticiũ. e ℂ Cõteſtans in ſe. i. in euangelio ab eo deſcripto. Et bene dicit in ſe & non à ſe. per hoc inſinuans q ſcriptura ſui euãgelij eſſet deo attribuenda tanquã principali ſcriptori. f ℂ Completa eſſe quæ ab alijs eſſẽt inchoata. licet enim Matthæus de natiuitate Saluatoris ſcripſerit, non tamen ita perfectè ſicut Lucas. Matthæus etiam & Marcus conceptionem & natiuitatem præcurſoris tacuerant quam Lucas expreſſit, & in multis alijs dicta eorũ cõpleuit. g ℂ Cui ideo. Hîc conſequenter deſcribitur mod' ſcribendi euangelium Lucæ ſeu qualitas. In deſcribendo enim Chriſti genealogiam Matthæus inchoauit ab Abraham vſque ad Chriſtum deſcendendo. Lucas autem ordine retrogrado inchoauit à Chriſto aſcendendo, non ſolum vſque ad Abraham ſed etiam ad deum, vt patebit infra. iij. ca. Cuius ratio fuit, quia ſicut Matthæus oñdebat modum qualiter deus venit in mundum carnem aſſumendo à patribus deſcendentibus, ita Lucas oſtenderet quomodo per benedictam Chriſti incarnationem reducimur in deum p veram fidem quæ etiam fuit in patribus vete. Teſta. licet nõ ita explicita ſicut eſt in fidelibus noui Teſta. Hãc aũt ſñiam ponit btũs Hierony. multũ intricatè: ſed ego accipiam verba eius non ſecundum ordinem ſcripturæ ſed ſentẽtię: Cui. ſ. Lucæ: ptãs permiſſa eſt. i. conceſſa: à perfect. generationis in Chriſto impletæ. i. ſcribere perfectè genealogiam in Chriſto impletam: quia ibi terminatur deſcendendo. Et repeten. à princip. na

G

† hoc

H

† complete

✱ Dauid

ſtiuitatis

A QVoniã quidẽ. Beda. Lucas de oĩbus quæ fecit Ieſus & docuit vſq; in diem q̃ aſſumpt' eſt ſermonẽ factur', primò eorũ q de eo falſa ſcripſerũt redarguit audaciam. Scribit aũt hiſtorico ſtilo. Magis enim in deſcribẽdis rebus q̃ exprimẽdis pręceptis ſtudium habuit, & hiſtorico more de narrationẽ ſumpſit exordiũ, & eã hiſtoriã plena digeſtiõe ꝓſeq̃t. ℂ Be. Nota, ea cã maxiè ſcripſiſſe euãgeliũ, ne pſeudo euangelijs eẽt facultas p̃dicãdi: q ſub noĩe Chriſti apl'orũq; conati ſunt ſectas pfidię ĩducere. b ℂ Multi. Be. Nõ tã numeroſitate q̃ hæreſũ diuerſitate. Qui nõ ſpũſſcti mũere donati, ſed vacuo labore conati, magis ordinarẽt narrationẽ q̃ hiſtorię texerẽt vˀitatẽ. c ℂ Conati. Amb. Conat, q incipit nec pficit, q ſuis viribus nõ grã dei q̃ irrigat cõfidit, q qđ ab alijs dictũ videt abolere intẽdit. Nõ conat, q diuĩo ſpũ res & dicta miniſtrante, cœpta cõplet. d ℂ Cõpletæ. Amb. Redũdãt p vniuerſũ mũdũ, mẽtes fideliũ rigãt & cõfirmãt. ℂ Ambro. Qđ redundat ĩ nullo deficit, & de cõpleto nemo dubitat, cũ fidẽ affect' aſtruit, exit' pbat. e ℂ Nobis. Bed. Nõ ſolũ Marc' & Lucas auditu didicerũt q̃ ſcriberẽt, ſed etiã Matthæus & Iohãnes multa de infãtia, puericia, genealogia Saluatoris alijs narrãtib' didicerũt. f ℂ Viderũt & mi. Amb. Gemĩa vˀtus eſt ĩ hoĩe pfecto, ĩtẽtio & actio vtrãque notat ĩ apl'is fuiſſe, & viſionẽ. i. ĩtentionẽ, & miniſteriũ. i. actionẽ, vt p id qđ viderint diuĩæ cognitionis intelligat intẽtio: p id q miniſtri fuerũt eorũ actio declaret. ℂ Amb. Hoc vˀbũ nõ ꝓlatiuũ: ſed ſubſtãtiuũ ĩteriori mẽte videt. Vñ Moyſes dicit, qa ppl's videbat vocẽ: q̃ nõ ſolet videri, ſed audiri. Audiuit Petr' vˀbũ, qñ dictum eſt ei: Veni poſt me, faciam te piſcato. ho. Miniſtrat qñ tollit crucẽ, & ſeq̃t Chriſtum.

B

† querẽtib' Mat. 4. c.

Exod. 20. c.

Nico. de Lyra.

tiuitatis hũa. i. retrogrado mõ ſcribere genealogiã p̃dictã, ĩ q̃ ĩcipit ab hũanitate Chriſti. Poſt bap. fi. dei. qa poſt baptiſmũ Chriſti ĩmediatè ſcripſit genealogiã p̃dictã, vt hr̃. ĩ. iij. ca. Iõ. i. ꝓpt̃ cãm q̃ ſtatim dicet p̃dicto mõ deſcripſit genealogiã: Vt req. i. ſcire deſiderãtibus. Demõſtra. ĩ quo ap. e. i. ipm̃ deũ ĩ q̃ terminat genealogiã, ĩ cui' apphẽſione p aptã viſionẽ cõſiſtit btĩtudo. Introi. admiſ. ge. ĩ diſp. dei. i. ipſi' Chriſti q ſcd'm deitatẽ ẽ ĩdiſpar à p̃re, qa ſicut eſt ei ęqualis. Quẽ Chriſtũ. Ponit ĩ ĩtroitu. i. ĩ pricipio Genera. i. genealogiæ ab eo deſcriptæ: Recur. ĩ deũ. qa ad ipſũ terminat, vt dictũ eſt: Per Nathã filiũ. Sicut em̃ Matthę' ponit Salomonẽ filiũ Dauid ĩ genealogia Chriſti ab eo deſcripta, ita Lucas põit Nathã filiũ Dauid duplici de cauſa. Vna eſt. qa Nathã dr̃ fuiſſe fili' Dauid adoptiuus: nos ãt reducimur ĩ deũ p hoc q efficimur filij dei adoptiui: & iõ Lucas q ſcribit genealogiã aſcẽdẽdo ĩ deũ, deſcripſit eã p Nathã filiũ adoptiuũ. Alia cã ẽ, qa Nathã ĩterpretat donũ, & iõ figurat Chriſtũ, q eſt dei fili' naturalis: & p hoc q fuit ĩ nobis dat' à p̃re, efficimur filij dei adoptiui: qa p eũ tãq; p mediatorẽ reducimur ĩ deũ p̃rem. iõ ſubdit: Vt præ. ſ. ipſe Lucas. Hoĩb' Chri. ſu. qa dat' eſt hoĩb' à p̃re ꝓ eorũ ſalute. Op' p. h. i. cõditiõe naturalę hũanę ĩ ſtatu ĩnocẽtiæ q̃ fuit pfecta vˀtutib' & ſciẽtijs. Recurre. in ſe. i. redire ĩ dignitatẽ priſtinã à q̃ cęciderat. Face. p fi. i. p Nathã figuratiuè, rõne p̃dicta, ſed p Chriſtũ effectiuè, q eſt dei fili' ſcd'm naturã diuinã & fili' Dauid ſcd'm carnẽ. Qui p Da. pa. ue. in Chri. i. deſcẽdentibus vſq; ad Chriſtũ p generationes. Iter præbe. ĩ Chriſ. i. viã & modũ veniẽdi vſq; ad Chriſtũ. a ℂ Cui Lucæ. Poſita cõmẽdatione btĩ Lucæ ĩ ſcribẽdo euãgeliũ, hîc cõſequẽter ponit ei' cõmẽdatio ĩ ſcribẽdo Act' apl'orũ, cũ dr̃: Cui Lucæ nõ imme. i. nõ irrõnabilit, ſed ex magna rõne. b ℂ Etiã ſcrib. Actuũ apo. in mini. da. Quia ſicut. ſ. dictũ eſt, fuit diſcipulus apoſtolorũ & ſpecialr̃ Pauli, cuius fuit comes indiuiduus: & ſic vidit facta ei', de qb' liber Actuũ apl'orũ pro maiori parte loq̃t quæ certius potuit ſcribere tãq; viſa. In principio tñ illi' libri fit mẽtio de Chriſti aſcenſione & Matthię electiõe. & hoc eſt quod dr̃: c ℂ Vt deo ĩ deũ ple. Chriſt' aũt dr̃ de' ĩ deo, qa filius ſemp eſt in p̃re q̃tũ ad ipſã deitatẽ, q̃tũ verò ad humanitatẽ fuit plenè cũ deo p̃re, qñ ĩ hũanitate gl'ioſa aſſumptus eſt ad dexterã p̃ris, de q̃ fit mẽtio in principio libri. d ℂ Et fi. pd. extin. i. Iuda ꝓditore, de cui' morte ibidẽ agit añ electiõem Matthiæ. e ℂ Oratione ab ipſis apo. fa. for. do. ele. nu. cõ. Quia ĩ electione Matthiæ apoſtoli p̃miſſa orone dederũt ſortes, & cęcidit ſors ſup Matthiã & ſic cõpletus fuit nũerus apl'orũ duodecim à Chriſto electorũ: de q̃rũ nũero Iudas cęciderat. f ℂ Sicq; Paulus. Quia ĩ actib' ei' iſte liber terminat. g ℂ Quem diu con. ſti. re. do. ele. Quia dũ perſeq̃ret Chriſtũ in mẽbris ſuis, fuit à Chriſto elect', vt hr̃ Act. ix. h ℂ Qđ & legẽti. Poſt Lucæ cõmendationẽ, hîc Hieronymus ponit ſuã excuſationẽ ad hoc qđ ita breuiter trãſierat, qđ fecit ad vitãdũ ꝓlixitatẽ & curioſitatẽ, & hoc eſt quòd dicit Quod etſi. i. q̃uis: Legenti. ac re. deũ utile fue. à no. expe. i. p nos enucleari. i ℂ Per ſingu. i. particularim & pleni'. k ℂ Sciens tamẽ. ſ. ego Hieronymus. l ℂ Quod operantem agri. id eſt doctorem. m ℂ Oporteat primum de fructi. ſuis ede. i. de doctrina ſua fructũ percipere. qđ fit qñ auditores proficiũt. n ℂ Vitauimus publicã curio. ne n. uidere. tam. i. tãtũ: Demõſtra. i. plane oñdere. Deũ. i. veritatẽ de diuinis. Qđ i. quãtũ. Faſtidientib' prodi. i. ſcribere ad libitũ & voluntatem curioſorũ, q attediantur in auditu vtiliũ: & magis ĩ ſubtilibus & parum vtilib' delectant. Videt tñ aliquibus ſalua reuerentia btĩ Hieronymi ipſam ſententiam quæ planè & lucidè dici poſſet, verbis obſcuris & intricatis obumbraſſe.

C

† Alij libri non habẽt ſequẽtia vſque ad ꝓœmium.

B

recurrentis in deum generationis
¶ .i. deductio. ¶ Alias inſeparabilis.
admiſſo, indiſparabilis dei, ut prædicans hominibus Chriſtum ſuum,
a ¶ .i. hominem in quo perfecta ſunt opera ſex dierum. b ¶ Ad ſtatum vnde cecidit. ¶ Vel propter quem omnia ſunt perfecta.
opus perfecti hominis redire in ſe per filium faceret, qui per Dauid
a ¶ Chriſti vel Nathan. b ¶ Ad deum. c ¶ .i. præberi oſtendebat.
pãtrem uenientibus iter præbẽbat in Chriſto. Cui Lucæ non immeritò etiam ſcribẽdorum actuum apoſtolorum poteſtas in miniſterio da
¶ Bene in miniſterio, quia bene ſcripſit.
a ¶ Dicta aſcenſione in qua plenus deus eſſe comparuit. ¶ Iuda, ſcilicet.
tur, ut deo in deum plẽno & filio perditionis extincto, oratione ab ipſis apoſtolis facta, ſorte † dominicæ electionis numerus complere tur. Sicq; Paulus cõſummationem apoſtolicis actibus daret, quem diu contra ſtimulum recalcitrãtem dominus elegiſſet. Quod & legentibus ac † requirentibus deum et
¶ Pro quamuis.
ſi per ſingula expediri à nobis utile fuerat, ſciẽs tamen quòd operantem agricolam oporteat primùm de fructibus ſuis edere, uitauimus
¶ Laudem humanam. ¶ Prout.
publicam curioſitatem, ne non tam uolentibus deum demonſtrare uideremur quàm faſtidientibus † pro didiſſe. † Lectorem obſecro ſtudioſè paginas recenſentem huius libri, ea quæ incautè contra eas ſtyli præ currentis deſignata ueſtigio ſunt, nõ modo coniũgat errori, ſed peto meę ignoſcere ignorãtiæ: & quę obſtinatio legantis ampliata uirtus exercitat ad purũ dociles, mẽtis meæ fauoribus meiq; memor benignè.

† domini

D

† prodeſſe

Procemium beati Lucæ in Euangelium ſuum incipit.

QVoniam quidem † Voniam quidem
a ¶ Vt Baſilides & Appelles & qui ſub nomine Thomę vel Matthiæ vel aliorum apoſtolorum falſa ſcripſerunt.
mũlti conati † ſunt ordinare † narrationes quæ in nobis † completæ ſunt,
¶ Nõ nos ſed in nobis deus fecit.
a ¶ Euangelij.
rẽrum, ſicut tradiderunt nobis qui
a ¶ Non ſolum corporali ſed potius mentis intuitu.
ab initio ipſi uidẽrunt, & miniſtri

Incipit expoſitio uenerabilis patris, fratris Nicolai de Lyra ſuper procemium.

QVoniam quidem. Hîc incipit btũs Lucas ſcribere. Et priõ ſuo euãgelio p̃mittit pfationẽ, ſcd'ò ſubiũgit euãgelij narrationem, ibi: Fuit ĩ diebus Herodis. In p̃fatiõe ſua ponit duplicẽ cauſam quare ſcripſit euangeliũ, ſcilicet ad cõplẽdũ aliq̃ quæ à Matthæo & Marco fuerãt omiſſa, vel minus plenę dicta, & ad excludendum falſa quæ ab hæreticis ſub noĩe diſcipulorũ Chriſti ſcripta fuerant: ſicut pleni' dictum eſt in prolo. Hieronymi. & hoc eſt quòd dicitur: o ℂ Quoniam quidem. id eſt certe. p ℂ Multi conati ſunt ordinare narratio. rerum. i. geſtorũ euangelicorum: quia ſicut dictum eſt aliqui ſcripſerant verè, ſed tamen aliqua omittendo, aliqui ãt falſè hæreſes inſerendo. q ℂ Quæ ĩ nobis completæ ſunt rerum. i. euangelio à nobis ſcripto, quia cõpleuit dicta eorum q vera ſcripſerãt, & excluſit dicta eorum q falſa inſeruerant. r ℂ Sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipſi uiderũt & miniſtri. Ipſi apl'i à quib' didicit veritatem euãgelij.

Diuiſio

† Quando quidem

† agreſſi

† narrationem

† pleniſſimæ ſciẽtiæ

.viam &

Viſum

Chriſtum. a ℭ Omnia. Bed. Non omnia quæ aſſecutus, ſed de
E oibus q̃ ad fidem legentiũ cõfirmandã credit idonea. Et conſulto
enim mlta p̃terit, quę alij dicũt, vt diuerſa in euãgelio gr̃a refulge
ret, & ,pprijs qbuſdã libri ſinguli myſteriorũ geſtorũq; miracu-
lis eminerent. ℭ Ambro. Prolixiorē notat hunc euãgelij librum

2.Cor.8.d. q̃ alioꝝ euangeliſtaꝝ. vnde & à Pau
lo laudatur, quia omnia aſſequutus
eſt, non q̃ omnia ſcripſerit, quæ nec
mundus capit. b ℭ Theophile. Be
da. Theophilus, amãs deum, vl' ama
tus à deo. Qui amat deum vel à deo
vult amari, ad ſe putet euangeliũ ſcri
bi, & vt bonũ depoſitum ſibi com-
mendari. Non noua Theophilo pro
mittuntur, ſed eadem quibus eſt eru
ditus, vt quo quid ordine à domio
geſtum dictũmve ſit agnoſcat: quia
perfectus non ſolum in Ieſum crede-
re, ſed & fidem perpetuæ diuinitatis
& temporaneæ dipenſationis illius
debet ordinem noſſe.

GLOS. ORDI.

CAP. I.

FVit in die. Amb. Vitulus ſacerdotalis hoſtia. Per vitu lum ergo hoc euangelium figuratur, in quo à ſacerdotibus in- choatur, & in vitulo conſummatur. i. in Chriſto qui pro mundi vita im- molatur. d ℭ Sacerdos quidam. Impleuit ordinem: dixit regem, & re gionem in qua fuit, ſacerdotē & gē- tem eius & vxorem illius indicat.
ℭ Bed. Amb. Non ſolum à parenti
F bus, ſed etiam à progenitoribus no- bilitas Baptiſtæ monſtrat̃, non ſecu lari poteſtate ſublimis, ſed religione. Tales enim parentes prænuncius ha- bere debuit, vt quaſi iure naturæ in- fuſam fidem aduentus Chriſti prędi- caret. ℭ Amb. Docet diuina ſcriptu ra in his q̃s cõmendare volum', non ſolum mores, ſed etiã parentes opor tere laudari, vt quaſi hæreditario iu- re puritatē hr̃e videant̃ illi quos lau- dam'. Nobilitatur itaq; Iohãnes ba ptiſta parentibus, miraculis, moribus, munere, paſſione. ſic Samu- el, ſic Iſaac à parentib' nobilitatem pietatis accepit, quam poſteris reliquit. e ℭ Zacharias. Zacharias, memor domini: Cui appa ret angelus à dextris altaris quia ei q memor domini eſt, demonſtra tur myſterium. f ℭ De uice Abia. Beda. Abia, pater dominus. Et apertum fuit vt in tēpore officij patris domini conceptus eſſet
1.Par.24.a iſte qui patrem dominum prædicaret. ℭ Cum Dauid cultum do- mus domini ampliaret, miniſteria ſacerdotum in. xxiiij. ſortibus di uiſit. In quibus familiam Abia de qua Zacharias ſors octaua con- tigit, vt pręco noui Teſtamenti in octauę ſortis vice naſcat̃: q̃a per octo, nouum, ſicut per ſeptem teſtm̃ declaratur vetus. g ℭ Eliſa- bet. Eliſabeth, dei mei ſaturitas. ſignat Mariam quæ plena deo fu- it. h ℭ Erant autem. Beda. Ambro. Plena laudatio quæ genus in maioribus, mores in æquitate, officium in ſacerdotio, factum in mandatis iudicium in iuſtificationibus comprehēdit. i ℭ Iuſti an te deum. Ambro. Non enim omnis qui iuſtus eſt ante homines, iuſtus eſt ante deum. Aliter enim vident homines, aliter deus. ho- mines in facie, de' in corde. Ideoq; fieri poteſt, vt aliquis affectata bonitate populari iuſtus videat̃ mihi, iuſtus tamen non ſit añ deũ: ſi iuſticia non ex mentis ſimplicitate formetur, ſed adulatiõe ſimu- let. k ℭ Mãda. & iu. Amb. Be. Prius mãdatũ, ſcd'a ē iuſtificatio. cũ em̃ mãdatis cæleſtibus obedimus, in mãdatis dei incedimus. Cũ rectè & cõgruè iudicam', tenere domini iuſtificationem videmur.

Sine querela

a ¶Huius verbi quod caro factum eſt. b ¶Et quoniam hoc eſt. c ¶Non humana voluntate, ſed ſpiritu ſancto intus inſtigante. Cuius gratia geritur, vt id quod bonum eſt nobis etiam bonum videatur.

fuerunt ſermõnis: uiſum eſt mihi † aſſe- (a)
(a) quuto à principio omnia, † diligenter ex (b)
(b) ordine tibi ſcribere, optime Theophile, (c)
ut cognoſcas eorum uerborum de qui- (d, f)
bus eruditus es ueritatem.

Euangelium ſecundum Lucam incipit.

CAPVT I.

(c) FVIT IN DIEBVS (g)
¶Iam alienigena regnabat.
(d, e, f) Herodis regis Iudææ ſacerdos qui- (h)
dam nomine Zacharias de uice A- (i)
(g) bia, & uxor illius de filiabus Aaron, & no (k, l)
(g, h) men eius Eliſabeth. Erãt autē ambo iuſti (m)
a ¶Non coram hominibus, quia omnis ſterilis in lege maledicta fuit. b ¶Qui non fallitur vt homines.
(i, k) antē deum, incedētes in omnibus manda (n)

Nico. de Lyra.

a ℭ Viſum eſt & mi. aſſe. ſ. veritatē euangelij mõ prędicto. b ℭ Oĩa à prin. di. ex or. ti. ſcri. quia incępit euãgeliũ ſuũ à cõce ptiõe p̃curſoris & Saluatoris. Quòd aũt dicit oĩa, nõ eſt intelligen dũ, q̃ oĩa acta Chriſti ſcripſerit: q̃a totus mund' nõ poſſet cape tã- tã ſcripturã, vt hr̃ Ioh. xxj. ſed accipit̃ hĩc oĩa, q̃a ſcripſit de oĩb' ne- ceſſarijs, q̃rũ noticia erat neceſſaria ad ſalutē. c ℭ Optime Theo phi. Ex hoc ṽbo dixerũt aliq, q̃ iſte Theophilus fuit vir potens & princeps in

princeps ĩ Achaia: q̃a Paulus tali mõ loquẽdi vtit̃ ad Feſtum, Act. G
xxvj. ſ. Nõ inſanio optime Feſte. Sed illud motiuũ nullũ videt̃, q̃a talis modus loquendi ,pprius eſt ad p̃latos q alios debent excellere in bonitate vitæ. Itē nõ eſt veriſimile, q̃ tantus euangeliſta omiſſis ep̃is (ad q̃rũ officiũ ſpectat euangeliũ ſcire, & de hoc alios docere) ſcriberet prĩcipi ſeculari euãgelium Et iõ melius videt̃ dicendum, q̃ fuit ep̃s, vt dictũ eſt. s̃. & hoc videt̃ p̱ hoc qd' ſubdit̃, Quibus erudit' es, &c. Di- cit ergo optime Theophile, nõ q̃ p̱ ipſo ſolo ſcriberet, ſed q̃a ſcripturam ei dirigebat ,p ipſius & oĩm fideliũ ſa- lute. d ℭ Vt cogno. ſcilicet pleni'. f ℭ Veritatem eorum uerborũ. ad fidē catholicã pertinentiũ. e ℭ De quibus eruditus es ueritatem. non tamen ita perfectè ſicut poſt le- ctionem huius ſcripturę.

† aſſectato
† exactè

Incipit poſtilla uenerabilis patris, fratris Nicolai de Lyra ſuper euangelium ſecundum Lucam.

CAP. I.

FVit in diebus. Hĩc incipit Lucas narrationem euange lij: Et diuiditur in quatuor partes, q̃a priõ deſcribit̃ Saluatoris ĩ- greſſ' in mundũ p̱ ſuã incarnationē. Scd'ò, eius ,pgreſſus p̱ ſuã p̃dicationē iij. ca. Tertiò, ei' egreſſ' de mundo p̱ ſuã paſſionē. xxij. ca. Quartò eius re- greſſus ad p̃rem p̱ ſuã reſurrectionem & aſcēſionē. xxiiij. ca. Priã in duas: q̃a priò deſcribit̃ p̃curſoris & Saluatoris cõceptus. Secundo vtriuſq; ortus. cir ca mediũ huius ca. ibi: Exurgens autē Maria. Priã adhuc in duas: q̃a primò deſcribitur conceptus p̃curſoris. ſecũ dò ipſius Saluatoris, ibi: In menſe aũt ſexto. Circa primum, concept' p̃cur- ſoris oſtenditur mirabilis ex trib'. pri mò ex parentum conditione. ſcd'ò ex angelica nunciatione, ibi: Factũ eſt ãt cũ ſacerdotio. tertiò ex p̃ris increduli punitiõe, ibi: Et dixit Zacharias. Circa primum in deſcribendo conditionē parentum beati Iohannis præmittitur tempus regis ſub quo fue- runt, cùm dicitur: g ℭ Fuit in diebus Herodis regis Iudææ quia Iacob patriacha ſpiritu prophetico dixit Geneſis quadrageſi- mo nono. b. Signum aduentus Chriſti quando regnum Iudææ eſ- ſet trãſlatum ad alienigenam, ſecundum quòd dicitur ibidem: Nõ auferetur ſceptrum de Iuda & dux de femore ei', donec veniat qui mittendus eſt, &c. Iſte autem Herodes fuit alienigena: quia pater ſu us fuit Idumęus. h ℭ Sacerdos quidam nomine Zachari- as. Per expreſſionem nominis intelligitur quòd iſte fuit famoſus in vita & doctrina. i ℭ De uice Abia. ſecundũ quod dicitur pri mo Paralipome. vigeſimoquarto. a. Dauid volens ampliare cul- tum dei ordinauit de vigintiquatuor generationib', vigintiquatu or ſacerdotes, qui ſucceſſiuè ſeruirent per hebdomadas in templo domini, & octaua ſors cecidit ſuper Abiam, vt ibi dicitur, de quo deſcendit iſte Zacharias. k ℭ Et uxor illius de filiabus Aa- ron. Hoc exprimitur: quia propter dignitatem ſacerdotalem filiæ de tribu Aaron diligentius & honeſtius ſeruabantur. l ℭ Et no- men eius Eliſabeth. Quod nomen exprimitur propter eius bo- nam famam & vitam, ſicut dictum eſt de Zacharia. vnde ſubditur: m ℭ Erant autem ambo iuſti ante deum. Hoc dicitur ad excludendum hypocriſis fictionem. n ℭ Incedentes ĩ omni- bus mandatis. quantum ab obſeruantiam moralium p̃ceptoꝝ.

Diuiſio
H

Et iuſtificationibus

Moraliter. g ℭ Fuit in diebus Herodis regis Iudææ ſa- cerdos. Inter euangeliſtas Lucas ſignificatur per myſticum vituli vultum qui eſt animal immolaticium, quia prædicauerat Chri- ſtum pro nobis immolatum. Immolare verò pertinet ad ſacerdo- tis officium. propter quod à ſacerdotio euangelium incępit. m ℭ Erant autem ambo iuſti. Bene ex iuſtis accepit originem qui nunciare venerat iuſticiam conſummatam. n ℭ Ante deũ inced. non ſicut hypocritæ qui fingunt iuſticiam ante mundum. Moraliter

Factum eſt autē

a ℭ Sine querela. Ecce temperata iuſticia. Plærunq; durior
A iuſticia hominũ querelam ,puocat. vnde Ap̃s: Prouidētes bona
2.Col.8.d. non tãtum corã deo, ſed etiã corã oĩb' hoĩb'. Et eccl'iaſtes: Ne ſis
Eccle.7.e. multum iuſtus. Vel, incedētes in oĩbus manda. & iuſti. do. ſine querela. i. ſine conſciētia vanæ laudis. b ℭ Et nõ erat illis. Be. Diuinitus ,pcuratũ fuit, vt de ,p uectis diuq; fructu cõiugij priuatis Iohã nes naſceretur, vt inopinato ortu prolis & ipſos donũ dei gratius afficeret, & cæ- teros ſtupor miraculi pararet auditui fu turi ,pphetiæ. Vnde poſtea ſubditur: Po ſuerũt oẽs q audierant ĩ corde ſuo dicen tes: Quiſputas puer iſte erit? c ℭ Fa ctũ eſt aũt. Cum ex p̃cepto Moyſi vno
Zacharias ſacerdote decedente, vnus ſuccedere iu- beat̃, tēpore Dauid ſtatutũ ē, vt viciſſim miniſtrãtes p̱ octonos dies à ſabbato vſ- q; ad ſabbatũ tp̃e vicis ſuæ ſinguli caſti moniæ ſtuderent, nec interea domũ tan- gerent. d ℭ In or. ui. Ambro. Zachari as deſignatur ſumm' ſacerdos, q vno tã tum anni tēpore ſol' intrat tēpliũ, cũ ſan guinē quē offert ,p pp̃lo. Qui tũc ſorte q̃ rebat̃, cum ver' ſacerdos adhuc ignora- batur q in æternũ p̱maneret: & tũc vices erant, nunc p̱petuitas. Solus intrat, quia illum ſignificat cuius ſacrificium non eſſet commune cum cæteris. e ℭ Sorte. Be. Non noua tunc ſorte electus, quando incenſũ erat adolendum: ſed priſca ſorte pręelectus, cum primùm ex ordine ſui pontificatus in vicē Abia ſuccederet. Hæc ſolemnitas ſeptimo mē ſe celebrabatur, & dies expiationis ſiue propitiationis vocabatur: quando ſolus pontifex introibat in ſecundum tabernaculum cum ſanguine. In quo ſignificatur Ieſus ſacerdos qui impleta diſpenſa- tione carnis, cæli ſecreta ſubijt, vt propitium faceret nobis patrem & interpellaret pro peccatis eorum q adhuc pro foribus expectãt orãtes & diligunt aduentum eius. Pulchrè igitur ea die deſcēſio
Ephe.4.b. eius per angelum nunciatur, qua eius per legem aſcenſio figurabat̃ q̃a q deſcēdit ipſe eſt qui aſcendit. q quodãmõ p̃dicit̃ dũ ille ,pmit-
B titur p̃curſurus. f ℭ Ingreſſus in templum. Ambro. Ingreditur Zacharias templum, id eſt Chriſtus ĩ Mariam, populus orat liber- tatem de captiuitate. Apparuit non dixit, venit, quia ante ibi erat. Zacharias turbatur. i. Iudæi adueniente Chriſto. g ℭ Apparu- it. Ambro. Beda. De deo vel de angelis dicitur apparere q nõ poſ- ſunt prę uideri:

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Et iuſtifcationibus domini, Quantum ad obſeruanti am ceremonialium. b ℭ Sine querela. Quantum ad obſeruan- tiam iudicialium: quia pacificē ad proximos ſe habebant. c ℭ Et non erat eis filius. Cuius duplex cauſa ſubditur. Vna ſpecialis mulieri ſcilicet ſterilitas. Alia communis viro & mulieri ſcilicet ſe- nectus. & hoc eſt quòd dicitur: d ℭ Eo quòd eſſet Eliſa. ſte. & ambo pro. Ita q̃ tranſierat tempus generandi in patre & concipi- endi in matre ſecundũ curſum communem naturæ. Ex quo appa- ret conceptio præcurſoris miraculoſa, quia non fuit per naturam tãtũ, ſed p̱ naturam gratia diuina adiutam. e ℭ Factum eſt au. Hĩc deſcribitur conceptio præcurſoris mirabilis ex denunciatiõe angelica. Et primò deſcribitur loci conditio. ſecundò denunciatio angeli, ibi: Apparuit autem. Circa primum dicitur: Fa. eſt au. Pa tri em̃ exiſtenti in loco ſancto. ſ. in templo & in diuino officio oc- cupato, facta eſt diuina denunciatio de prole habenda. ad denotan dum ſctĩtatē futuram prolis. f ℭ Sorte exijt. Quia diſtributiões hebdomadarum in quibus ſucceſſiuè debebant vigintiquatuor ſa cerdotes miniſtrare, vt prædictum eſt, fuerunt diſtributę per ſortē, vt habetur. j. Para. xxiiij. g ℭ Vt incen. poneret. Ex hoc loco di xerunt aliqui, q̃ Zacharias fuit pontifex vel ſummus ſacerdos, q̃a incenſum ponere ſemel in anno intra ſctm̃ſctõrũ. ſ. ĩ feſto expiatio nis ſoli ſummo ſacerdoti erat licitum: & hoc videtur dicere beatus Ambroſius, & Beda ſuper locum iſtum, & tempus conceptionis præcurſoris videtur concordare: quia feſtũ expiationis ęelebrabat̃ decima die ſeptembris, & poſt illud fuit conceptio beati Iohannis circa finem eiuſdem mẽſis, reuerſo Zacharia ad domum ſuam poſt completionem ſui officij: & ſic ab illo tempore vſq; ad natiuitatē beati Iohannis fluxerunt nouem menſes: qui continent periodum à conceptu pueri vſq; ab natiuitatem. Sed qualiter ille Zacharias fuerit ſummus ſacerdos non legitur. ideo ad declarationē huius di xerunt aliqui, q̃ vigintiquatuor ſacerdotes prædicti erant ęquales in ordine & in dignitate, non tamen ſimul ſed ſucceſſiuè, quia ille in cuius hebdomada feſtum expiationis cadebat, erat ſummus ſa cerdos toto illo anno. Et ad hoc confirmandum inducunt illud quod dicitur

a ¶Non q̃ non peccauerint, ſed quia per gratiam dei abluti peccare deſierint.

(a) tis & iuſtificatiõnibus domini † ſi- (a, b)
¶Duæ cauſæ non habendi memorantur, vt maior appareat virtus.
(b) ne querela. Et non erat illis † filius, (c)
eò quòd eſſet Eliſabeth ſterilis, & (d)
ambo proceſſiſſent in diebus ſuis.
(c) Factum eſt autem, cum ſacerdotio (e)
(d) fungeretur Zacharias in ordine
uicis ſuæ ante deum, ſecundum con
(e) ſuetudinem ſacerdotij, † ſorte exijt, (f)
¶Hic notatur ſummus.
(f) ut incenſum poneret, ingreſſus in (g)
templum domini: & omnis mul- (h)
titudo populi erat foris orans ho-
(g) ra incenſi. Apparuit autem illi an- (i)

qd' dicit̃ Iohãnis. xj. q̃ Caiphas erat põtifex anni illi'. Dicũt ergo C
q̃ Zacharias fuit ſũm' ſacerdos anno illo, eo q̃ p̃dictum feſtum cecidit in hebdomada ip̃i': ſed q̃a nulla ſcriptura autētica neq; Io ſephus neq; alij hiſtoriographi deſcribētes ſacerdotium Iudęorũ, aliquã mētionem faciunt de ſummo ſacerdotio huius Zachariæ. iõ ſaluo meliori iudicio videt̃ meli' dicē dũ eũ fuiſſe ſimplicē ſacerdotē. Nec ex his q̃ inducta ſũt, oñdit̃ fuiſſe ſummus ſacer- dos: ſed magis oppoſitũ vt videt̃. ℭ Tũ q̃a dr̃ hĩc q̃ ingreſſus fuit tēplũ ad ponē dũ incēſũ tm̃: hoc ãt licitũ erat minorib' ſacerdotib', ſcd'm q̃ dicit̃ Heb. ix. In pri- mo q̃dē tabernaculo q̃tidie intrabant ſa- cerdotes ſacrificiorũ miniſteria cõſũmã- tes: q̃a pacto ſacrificio ĩ altari holocauſto rũ qd' erat ĩ atrio vbi miniſtrabãt mino- res ſacerdotes, ſacerdos q ibi miniſtraue- rat, lotis pri' manib' & pedib' accipiebat prunas de altari holocauſtoꝝ, & ĩtrãs pri mã partē tēpli q̃ vocabat̃ ſctm̃ vel ſancta, cõcremabat ĩ illa ſup̱ altare incēſi thymia ma, & tũc erat ſacrificiũ cõſummatũ. In il la verò p̱te tēpli q̃ dicebat̃ ſctm̃ſctõrũ ſo- lus ſummus ſacerdos intrabat cũ ſangui- ne hirci & vituli ĩmolati ,p pctõ pp̃li, vt ex illo aſp̱geret cõtra ,ppitiatoriũ. Quod autē Zacharias intrauerit cũ ſanguine tali, nõ dicit̃ hĩc: ſed ſolũ ad ponendũ incenſum. Si enim intraſſet templũ ad inferēdum ſangui nē intra ſctm̃ſanctorum, non eſt veriſimile, q̃ euangeliſta tacuiſſet cũ hoc ſit maximum inter oĩa q̃ ad officium ſummi ſacerdotis p̱ti- nebant, vt hr̃ Hebr. ix. & Leui. xvj. & iõ non videt̃, qd' intrauerit ſctm̃ſctõrũ qd' erat de officio ſummi ſacerdotis, ſed ſolã primã p̱tē templi ad quã ſimplices ſacerdotes poterant ingredi, vt dictum eſt. ℭ Item angelus apparuit ipſi occupato in ſolemniori p̱te ſui offi- cij propter ſolēnitatem nuncij quod nunciare venerat. Hic aũt dr̃ q̃ apparuit ei ſtãs à dextris altaris incenſi. Illud altare non erat ĩtra ſctm̃ſanctorum, ſecundũ q̃ dicit Hiero. & oẽs doctores Hebræi & chatolici, excepto Auguſtino, cuius dictũ non videtur in hoc tenē dũ: Tũ q̃a cõtrariatur dictis oĩm aliorũ, q̃rũ aliq fuerũt valde ex- perti in ſcriptura vere. Te. Tum quia textus ſacræ ſcripturæ videt̃ cõtrariũ dicere Exo. vl. & xxx. vt ibidē plenius declaraui. Qd' ãt dr̃ ſoli ſũmo ſacerdoti licitũ eſſe ponere incenſũ ĩtra ſctm̃ſctoꝝ in die D expiationis, dicendũ q̃ verũ eſt: ſed illud incenſum nõ ponebat̃ ad offerendũ, ſed vt nebula inde conſurgens operiret oraculũ q̃n põti fex aſpergebat ſãguinē hirci & vituli cõtra oraculũ, vt hr̃ Leui. xvj. nõ aũt hr̃ ex hoc loco q̃ Zacharias poſuerit ĩcēſum hoc mõ, vt pa- tet ex dictis: ſed ſolũ q̃ poſuerit incenſum õfferẽs ip̃m ſup̱ altare in cēſi ad cõſummationē ſacrificij. Quòd aũt dr̃, q̃ expiationis dies ce cidit ĩ hebdomada ſua, hoc nõ ,pbat̃, vt patet ex dictis: & dato q̃ ve rũ fuerit, nõ tñ ex hoc cõcludit̃ q̃ intrauerit ſanctum ad ponendũ incenſũ: q̃a præter illũ ingreſſum q p̱tinebat ad ſummũ pontificē tm̃, q̃tidie intrabãt ſacerdotes minores ad offerendũ incenſum ĩ al- tari incenſi, vt p̃dictũ eſt: & hoc mõ ingreſſus eſt Zacharias ĩ hebdo mada ſui miniſterij. Quod aũt vlterius dicitur, q̃ de vigintiq̃tuor ſacerdotib' ille erat ſummus ſacerdos vel pontifex p̱ annũ, ĩ cuius hebdomada cadebat expiatiõis feſtũ videt̃ eſſe ficticiũ. Tũ q̃a hoc in nulla ſcriptura autentica habetur. Tũ q̃a vt hr̃ in libris Regũ & Pa- ralip. poſt ordinationē vigintiquatuor ſacerdotũ vnus erat ſum- mus ſacerdos ſuper eos, non ſolũ vno anno ſed totã vitã ſuã: & ita cõiter factũ eſt vſq; ad tempus Machabæorũ, in quo Græci ſup̱ Iu dæos obtinuerũt dominiũ: & tunc ex cupiditate Græcorũ & ambi tione Iudæorũ aliqui ſunt amoti de ſacerdotio ante mortē, & alij ĩ ſtituti, ſicut patet. ij. Machabę. iiij. de Iaſone & Menelao & Liſima- cho. & xiiij. ca. de Alchimo. Et eodē mõ poſtea factũ eſt q̃n Roma- ni cœperunt Iudæis dñari, q̃a tũc erat venale ſacerdotiũ. vnde di- cit Ioſephus, q̃ Caiphas emit ſacerdotiũ vnius anni potuit etiã eſ- ſe q̃ Iudæi inter ſe ordinauerũt ,ppter iſtas contentiones & ambiti ones q̃ ſacerdotiũ vnius duraret tantum p̱ annũ. Ad dictum verò Ambroſij & Bedę dicendum, q̃ non loquuntur aſſertiuè. h ℭ Et oĩs mul. quia non erat licitum pp̃lo ingredi tēpliũ: ſed tm̃ atrium. i ℭ Apparuit. Hĩc conſequent̃ deſcribitur angeli denunciatio: & præmittitur

† irreprehē ſibiles
† proles
† ſortit' eſt

Moraliter

e ℭ Factum eſt autē. Per Zachariam qui domini memor ĩter pretat̃, bonus p̃latus ſignificatur, q ſemper ĩ ſuo pectore debet gere re dei memoriã ,p ſua & ſuorũ ſubditorũ ſalute. Hĩc autē tẽplum ingreditur p̱ diligētē diuini cultus ſolicitudinem, & offert incenſũ per feruentem orationem: & populus orat per ei' informationem & angelus apparet ei per diuinam conſolationem. ideo ſubditur:

Ne timeas

ſunt p̃uideri:ſed repẽtino aſpectu videnť,nec in p̃tãte nr̃a eſt illos videre:ſed in p̃tãte illorũ eſt apparere & videri q̃n volũt. Et bene in templo,iuxta altare & à dextris,apparet:q̃a veri ſacerdotis aduentum,& miniſteriũ ſacrificij vniuerſalis,& cęleſtis doni gaudiũ, qď p dexterã ſignificať prædicat. a ℭ Et Zacharias. Ambro. Solemus turbari & à nr̃o affectu alienari q̃n p̃ſtringimur ſupioris p̃tãtis occurſu. Sed ſicut hũani defect⁹ eſt terreri,ita angelicę benignitatis eſt pauẽtẽ de ſuo aſpectu blãdiẽdo ſolari. Cõtrà,dæmones,ſi quos ſua præſentia territos ſenſerint,ampliore horrore cõcutiunt. b ℭ Qm̃ exau. Exaudita eſt magis q̃ petiſti. Rogaſti pro liberatione plebis,& donatus eſt tibi præcurſor. ℭ Amb. Multa diuina bñficia hîc ſunt congeſta. Primum, deprecationis fructus,deinde ſterilis partus. Tum lætitia plurimorũ,& magnitudo v̾tutis, altiſſimi etiã pphetia pmittiť. Quinetiã ne q̃ eſſet dubitatio, futuri nomẽ deſignatur. Tantis igiť ſupra votũ fluctib⁹,nõ ĩmerito diffidentia pœna plectiť ſilẽtij. c ℭ Iohãnẽ. Be. Singularis meriti eſt indicium q̃ties hoĩb⁹ à deo vel imponiť nomẽ vel mutať:vt Abrahã q pater multarũ gentium erat futurus, Abrahã eſt vocat⁹. Iacob q deũ vidit,Iſrael eſt appellatus. Iohãnes ergo interpretať in quo eſt gr̃a vľ dñi gratia. Primò,gratia ſterilib⁹ parentibus donať,deinde ipſi Iohãni, q magn⁹ corã dño futur⁹,& ſpũſctõ ex vtero mr̃is replẽdus. Poſtremò filijs Iſrael, q̃s ad dñm erat cõuerſur⁹. d ℭ Gaudi. Be. Meritò gaudet pr̃ q̃ ĩ ſenectute natũ,& q̃ talis gr̃ę accepit filiũ. Gaudẽt alij q̃b⁹ regni cæleſtis F euãgelizaret ĩgreſſũ. Nato p̃curſore multi gaudẽt. Nato dño gaudiũ magnũ nũciať,qď erit oĩ pplo:q̃a hîc ſalutẽ multis p̃dicat,ille v̾o oĩbus dat. ℭ Amb. Gaudium & exultatio. Monenť parẽtes ñ min⁹ gr̃as agere p ortu ſctõr̃ filiorũ q̃ p meritis. Nõ em̃ paruũ munus dei eſt dare liberos ppagatores generis,ſucceſſiõis hæredes. Iacob in generatiõe xij. filiorũ gaudet, Abrahæ filius dať. Zacharias exaudiť. Diuinum igiť munus, eſt fœcunditas parentis. Agant igitur patres gratias quia genuerũt,filij quia generati, matres quia honorantur præmijs coniugij. e ℭ Vinũ & ſiceram. Bed. Magnæ coram deo virtutis eſt prædicare in deſerto gaudia cæleſtia, terrenas delicias aſpernere, ob ludum laſciuientis puellæ capite truncari. Cuius ordinem magnitudinis ſubiungit: Vinum & ſiceram non bi. Sicera interpretatur ebrietas: Quo nomine ſignatur omne poculum dei quacunque materia factum quod inebriare poſſit. Decet autem vas cæleſti glorię mancipatum à ſeculi illecebris abſtinere. f ℭ Et ſpiritu ſ. replebi. Beda. Cum intrante beata Maria,in vtero genitricis exultauit, & præcurſiõis ſuæ officium quoad potuit impleuit: Necdum erat illi ſpiritus vitæ,& iam erat ſpiritus gratiæ. g ℭ Et multos filiorum Iſrael conuertet. Beda. Cum Iohannnes Chriſto teſtimonium perhibens,in fide Chriſti baptizans,dicatur filios Iſrael ad deum conuertiſſe,patet Chriſtum eſſe dominum deum Iſrael. h ℭ Præcedet ante. Bed. Sicut Elias pręco iudicis,ſic Iohannes pręco redemptoris. Ambo in deſerto,ambo victu parci,veſtitu inculti. Ambo regum inſaniam tolerant. Ille Iordanem diuiſit cælum petiturus,hîc ad lauacrum ſalutare quo cælum petitur conuertit. Hîc cum domino conuerſatur in terris,ille cum eo manifeſtatur in gloria. i ℭ In ſpiritu & uirtute. Ambro. Bene iunguntur ſpiritu & virtute. Non em̃ ſine virtute ſpiritus,nec ſine ſpiritu virt⁹ eſt. Elias virtutẽ habuit abſtinentiæ,& patientiæ,& conuertendi animos populorũ à perfidia ad fidem,ſpiritum autem prophetandi habuit. k ℭ Cõuertat corda. Beda. Corda patrum in filios conuertit, dum ſpiritualẽ ſanctorum antiquorum ſcientiam populis prędicando infundit. Prudentia verò iuſtorum eſt,non de legis operibus iuſticiam præſumere,ſed ex fide ſalutem quærere,vt quamuis in lege poſiti,legis iuſſa perficiant:gratia tamen dei ſe ſaluandos per Chriſtũ intelligant: Iuſtus enim ex fide viuit. Qua ſententia,quia diutius increduli, & per Iohãnem imbuti, & per Eliam ſunt imbuendi. fere eadem verba quæ angelus de Iohanne, Malachias prædixit de Elia. l ℭ Vnde hoc ſciam? Beda. Si homo eſſet qui promittebat impu-

† oratio

Geñ.17.a.
Ibid.32.f.

† incredibiles

Parentes p natis prolibus gratias agant.

† apparatã diſpoſitam

† In quo cognoſcam?

Rom.1.b.

Mala.4.b.

gelus domini ſtans à dextris altaris
a incenſi. Et Zacharias turbatus eſt a
uidens, & timor irruit ſuper eum.
Ait autem ad eum angelus: Ne ti- b
b meas Zacharia: quoniam exaudi- c

a ❡Facta pro populi redemptione,non pro ſobole. quam deſperabat ſe poſſe habere.

ta eſt † deprecatio tua. Et uxor tua d

❡Bed. Ecce ordo ſalutis exprimitur,cum illius natiuitas prædicitur,qui prçconando redemptori ſit iter facturus,prædicando pœnitentiam & fidem chriſti.

Eliſabeth pariet tibi filium, & uo- e
cabis nomen eius Iohãnem. Et erit f
c d tibi gaudium & exultatio,& multi g h

a ❡Quia per eius prædicationem gaudebunt in vitam æternam.

in natiuitate eius gaudebunt. Erit i

a ❡Ambro. Non virtute corporis,ſed animi magnitudine.

e enim magnus coram domino, ui- k
f num & ſiceram non bibet, & ſpiri- m l

❡Manens in vtero.

tu ſancto replebitur adhuc ex utero
g matris ſuæ: & multos filiorum Iſ- n
raël conuertet ad dominum deum

a ❡Prius natus,prius prædicat,prius moritur,præcurrit præco iudicem.

h ipſorum. Et ipſe præcedet ante il- o

❡Sancto. ❡Signorum.

i lum in ſpiritu & uirtute Eliæ, ut p
k conuertat corda patrum in filios,
& † incredulos ad prudentiam iu- q r

❡Præcedet.

ſtorum, parare domino plebem s
† perfectam. Et dixit Zacharias t
l ad angelum: † Vnde hoc ſciam? v

& prçmitť Zachariæ ſtupefacto,cũ dicitur: a ℭ Et Zac. tuba. G ſ. ex viſiõe angeli inſolita,& ex fragilitate humana iuxta angelicam poteſtatem,ſicut de Daniele legiť: Dañ. x. ppter qď angelus cõſolatus fuit eũ dicens: b ℭ Ne timeas Zacha. q.d. Veni ad conſolationẽ tuã,iõ ſubdiť: c ℭ Quoniã exaudi. eſt depre. tua. Freq̃nter em̃ deũ deprecatus fuerat de aduentu Meſſiæ,& de habenda prole. Et iõ angel⁹ vtrũq̃ ſibi denunciat,dicens: d ℭ Et u. tua Eli. pa. tibi fi. Et dicit: Tibi,hoc eſt, ex te tamen cũ virtute naturę fuit ibi virtus gratiæ,vt prædictũ eſt. Angelus autẽ loquens Ioſeph de partu Mariæ, non dixit:pariet tibi,ſed pariet abſolutè: q̃a Ioſeph nihil cooperatus eſt,ibi: e ℭ Et uo. no. eius Io. Prænominať ab angelo propter ſanctitatem eius futurã,& officij proprietatẽ. Iohannes em̃ interpretatur, in q̃ eſt gratia, q̃a Iohannes Chriſtũ manifeſtauit p quẽ gr̃a & veritas facta eſt, vt hr̃ Iohan. j. f ℭ Et erit tibi gau. in mente interius. g ℭ Et exultatio. exterius. Dicitur enim exultatio,quaſi extra ſaltatio,& hoc eſt propriè,quando gaudiũ eſt tantũ interius, q̃ non poteſt bñ cõtineri,q̃n appareat exterius. h ℭ Et multi in nati. e. ga. ſcď m qď dr̃. j. q̃ in ortu ei⁹ cõgratulabãtur vicini. Et nũc etiã videmus impletũ,q̃ dies ſuæ natiuitatis nõ ſolũ feſtiuatur ab oĩb⁹ Chriſtianis, ſed etiã à Saracenis & aliquibus alijs. i ℭ Erit enim mag. co. do. Vñ dicit Saluator, Matth. xj. b. Inter natos mulierũ non ſurrexit maior Iohanne Baptiſta. k ℭ Vinum & ſic. i. quęcũq̃ potũ inebriatiuũ. l ℭ Nõ bibet. Erat em̃ Nazarçus. i. cõſecrat⁹ domino p totã vitã ſuã:& iõ ab oĩ inebriatiuo abſtinuit. ſicut Nazarei in veteri lege tpe ſeparatiõis ſuæ, vt habeť Nume. vj. m ℭ Et ſpiritu ſan. re. q̃tum ad purgationem originalis pc̃ti, & ad operationẽ boni meritorij. n ℭ Et multos fi. Iſra. H cõ. ad do. i. ad Chriſtũ per ſuã p̃dicationem. o ℭ Et ipſe præce. Primò propť ſimilitudinẽ vitæ,q̃a vterq̃ vixit in auſteritate victus & veſtitus. Scď ò, ppter ſimilitudine in veritate doctrinæ: q̃a vterque conſtanter vitia redarguit,etiam perſonarum magnarum. Tertiò propter ſimilitudinem officij,quia ſicut Elias præcedet aduentum Chriſti ſecundum,ita Iohannes primum præceſſit. p ℭ Vt conuertat cor. pa. in fi. ſ. patrũ veteris Teſtamenti ad diſcipulos Chriſti,quia plures de ſacerdotibus & ſenioribus Iudæorũ qui dicebãtur patres populi,conuerſi fuerũt per apoſtolos ad fidem Chriſti. q ℭ Et incredulos. ſcilicet illos qui prius fuerant increduli. r ℭ Ad pruden. iuſto. quæ prudentia non conſiſtit in operibus legis,et quibus non iuſtificať homo, vt habetur Roma. iij. ſed in operibus fidei charitate formatæ & deuotionis. s ℭ Parare domino plebem. Per euangelij ſuſceptionem, quia neminem ad perfectum adduxerat lex,vt habeť Hebr. vij. c. & ppť hoc illa lex dr̃ lex timoris,quia imperfectorum eſt timore pœnæ retrahi à malis. Lex autem euangelica dicitur lex amoris:quia perfectorum eſt retrahi à malis amore boni. t ℭ Et dixit Zacharias. Hîc oſtenditur conceptio præcurſoris mirabilis ex punitione incredulitatis in patre: Et primò ponitur dicta punitio. ſecundò: ſequens conſolatio, ibi: Et factum eſt. Circa primum ſciendum, quòd Zacharias verbis angeli non credidit, quod oſtendunt verba eius, cùm dicitur: v ℭ Vnde hoc ſciam? Et cauſa incredulitatis ſubditur: Ego ſum ſenex

Moraliter

✱ b ℭ Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt. Et filius ei naſciturus nũciatur,id eſt de bono ſucceſſore aliquando certificatur, ſicut fuit beato Martino de ſucceſſore beati Bricij, & beato Amatori de ſucceſſione beati Germani. h ℭ Et multi in natiuitate eius gaudebunt. Magnum enim gaudium debet eſſe de boni paſtoris creatione, quæ eſt quædam natiuitas. v ℭ Vnde hoc ſciam? Per hoc autem, quòd dubitans factus eſt mutus, & fidem calamo confitens apertum eſt os eius, & loquebatur benedicens dominum, ſignificatur quòd lingua dubitantis in fide facta eſt muta, quoniam eius oratio non eſt deo accepta, ſed hominis in fide firmi eſt deo grata. ideo dicitur Iacobi, prima. a. Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet eam à deo: qui ✱ dat omnibus

bat,ĩpune liceret q̃rere ſignũ:ſed cum ãgelus ſit q pmittit nõ decet dubitare. ℭ Beda. Propť altitudinẽ pmiſſorũ dubitat,ſignũ inq̃rens,quõ credere valeat,cui angeli viſio & allocutio p ſigno ſufficere debuerat. Vnde tacẽdo merito diffidẽtiæ pœnam luit: cui eadẽ taciturnitas,& ſignũ fidei qď q̃ſiuit, & infidelitatis eſſet pœna quam meruit. a ℭ Ante deum. Be. Cũ ad nos veniunt angeli,ſic exterius implent miſteriũ,vt tamẽ ante deum interius per cõtẽplationem aſſiſtant. Quia & ſi angelus eſt ſpiritus circũſcriptus, ſummus ſpiritus qui deus eſt, incircũſcriptus eſt:intra quẽ currit angelus quocũq̃ moueť vel mittatur. ℭ Be. Alle. Per Zachariam ſacerdotẽ,ſacerdotiũ Iudæorũ. Per Eliſabeth,lex ſignatur: quę ſacerdotum doctrinis exercitata,quaſi virili auxilio ſpũales filios deo gignere debebat. Sed quaſi ſterilis erat: q̃a neminẽ ad pfectũ ducebat, nec ianuã cæli aperiebat. Ambo erãt iuſti quia lex bona, & mandatũ iuſtũ & ſanctũ & ſacerdotiũ legale ſcď m diſpenſationẽ illius temporis, bonũ,ſanctũ & iuſtũ. Ambo proceſſerant in diebus ſuis, quia legalis deuotio tẽpore Moyſi quaſi in adoleſcẽtia fuit & effloruit:ſed adueniẽte Chriſto iam incuruatur ad ſenium, cum & ſacerdoij ordo per ambitiones & cõtentiones pontificũ confunditur, & ipſa lex per traditiones Phariſçorum diſciſa minus habilis eſt ad generandũ. ingreditur Zacharias templum,quia ſacerdotum eſt intrare in ſanctuarium, & intelligere nouiſſima myſteriorũ cæleſtiũ. Foris erat multitudo,quia dum myſtica penetrare nequit neceſſe eſt vt humiliter intendat doctorũ monitis. Dũ altari Thymiama imponit, naſciturum Iohannem agnoſcit: quia dũ doctores altiori flamma diuinæ lectionis arderent,gratiam dei per Ieſum Chriſtũ venturam,de interiori literam medulla q̃ſi de vulua Eliſabeth prodituram reperiunt. Et hoc per angelum: quia lex per angelos ordinata in manu mediatoris. Non credens mutus fit,quia mutus eſt qui ſpiritualem ſenſum in litera non intelligit,& talis magiſter quaſi verbi & rationis expers populũ non docet,ſed quaſi tacitis nutibus innuit:quia nec rõnẽ attẽdit ſacrificiorũ, nec curat ſcire dicta prophetarũ. Muto pmanẽte Zacharia cõcipit Eliſabeth Iohannem, q̃a licet pontifices & Phariſæi,nec ipſi intrẽt,nec auditores in interiora legis intrare permittant, interiora tamẽ legis ſacramẽtis Chriſti abũdat. Cõceptũ Eliſabet quinq̃ mẽſib⁹ occultat:Siue q̃a Moyſes legifer quinq̃ libris myſteria Chriſti pabolatim deſignat:Seu q̃a ipſa lex,Chriſti diſpẽſationẽ in quinq̃ mũdi ętatibus p ſanctorũ facta vel dicta figurat. q̃a ideo Et ĩcarnatio Chriſti,vel ſexta ſeculi ætate futura,vel ad ĩpletionẽ legis erat profutura,rectè ſexto mẽſe cõcepti Iohannis Chriſti incarnatio nunciatur. b ℭ Et ip. e. in. Sine voce corporales actus indicare moliens,nec exprimẽs voluntatẽ. Cui ſimilis popul⁹ Iudęorũ,actuum ſuorũ ĩpotẽs reddere rationem. c ℭ Vt im. ſ. & c. a. ĩ d. Quia vicis ſuę tẽpore,põtifices tẽpli tm̃ officijs mãcipati, nõ ſolũ à cõplexu vxorũ,ſed etiã à domorũ ingreſſu abſtinebant. Noſtris aũt ſacerdotibus quibus nõ carnalis ſucceſsio,ſed ſpũalis pfectio quæritur,qui q̃tidiè præſto debẽt eſſe altari, perpetua caſtitas indicitur. d ℭ Occul. Amb. Occultat. q̃a partus ſui erubeſcit ætatem,ne in ſenectute libidini vacaſſe videatur quę etiã in iuuentute nõ debet exerceri niſi cauſa ſobolis. Et tamen lætatur carere opprobrio ſterilitatis, q̃a opprobriũ eſt mulieribus nõ hr̃e filios,nõ hr̃e præmia nuptiarũ. Propterea ipſę nuptię celebrãtur,& coitus carnalis in tẽpore cõgruo generationi excuſatur. Hinc dať intelligi, q̃ iã non conueniebãt inter ſe coniugali cõcubitu, neq̃ enim ea quę ſenilẽ nõ erubeſceret coitũ, erubeſceret partũ. ℭ Beda. Erubeſcit onus parẽtis q̃diu neſcit myſteriũ religionis,ſed quæ occultat ſe, quia genuit filiũ,veniẽte beata Maria exultat, quia genuit prophetã. quę ante erubeſcebat bñdicit,& quæ dubitauerat firmatur & clamat:Ecce vt facta eſt vox ſalutationis tuę in &c. ℭ Am. Occultat ſe propter pudicitiã,vt probaret ſi verũ eſſet qď cõceperat. Mẽſibus quin. Hoc eſt, quinq̃ milibus ſeculi, ſiue quinq̃ libris Moyſi. auferre oppro. ſterilitatis, & conceptionis in ſenectute inter hoĩes,quod non fuit opprobrium apud deum. e ℭ Quia ſic fecit. Be

A

† Geñ.18.b

Allego.

➧ pro

B

Sacerdotalis caſtitas

† Ego enim ſum ſenex, & uxor mea a
proceſſit in diebus ſuis. Et reſpon- b
dens angelus dixit ei: Ego ſum Ga- c

a ❡Fortitudo dei. b ❡Alias aſſiſto.

a briel qui aſto ante deum, & miſſus d e
ſum loqui ad te, & hæc tibi euange-

a ❡Bed. Dat ſignum quod rogatur vt qui diſcredendo loquutus eſt,iam tacendo credere diſcat.

gelizare. Et ecce eris tacens & non f
poteris loqui,uſq̃ in diem quo hæc
fiant pro eo quòd non credidiſti
uerbis meis quæ implebuntur in
tempore ſuo. Et erat plebs expectãs g
Zachariam, & mirabantur q̃ tar- h
daret ipſe in tẽplo. Egreſſus autem

❡Per hoc.ſ.

non poterat loqui ad illos. Et co- i
gnouerunt quòd uiſionem uidiſſet
b in templo. Et ipſe erat innuens illis, k
& permanſit mutus. Et factum eſt, l
c ut impleti ſunt dies † officij eius,
abijt in domum ſuam. Poſt hos au-

❡Officij Zachariæ.

tem dies concepit Eliſabeth uxor e- m
d ius: & occultabat ſe mẽſibus quinq̃
e dicens: Quia ſic fecit mihi dominus

❡Iſtis.

in diebus quibus reſpexit auferre

❡Quod non opprobrium domini.

f opprobriũ meum inter homines. In n

❡Viceſimo quinto die marcij dominus cõceptus eſt & paſſus.

menſe autẽ ſexto miſſus eſt angelus o

fecit. Be. Geſta ſunt hæc inquit Iohannes Chryſoſtom⁹, mẽſe Septẽbri, octauo kalẽdas Octobris. Luna. xj. quãdo celebrabãtur ieiuniũ Scenophegiæ in ęquinoctio quãdo incipit nox creſcere, q̃a ille cõcipiebať q dixit: Me oportet minui, illũ ãt creſcere. Minorata enim fuerat lux à tenebris. cũ ſcď m legẽ deo ſacrificia offerrẽtur quę iã ceſſare debẽt cũ baptiſta cõcipiť. Et iõ pater ei⁹ mutus fit, q̃a oportet ſacerdotalia ſacrificia ceſſare veniẽte ſacerdote q pro pc̃is oĩm ſe offerret. In die ieiuniorũ cõceptio Iohãnis prædiciť, q̃a p ipſum afflictio pœnitẽtię erat prędicanda. f ℭ In mẽ. au. ſex. Hie. Sicut ſexto mẽſe miſſus eſt Gabriel angelus à deo in ciuitatẽ Galilææ, ita ſexto millenario miſſus ẽ Chriſt⁹

C

Iohan, 3, d.

Nicolaus de Lyra. Gabriel.

a ℭ Ego e. ſũ ſe. &c. q.d. tẽpus generandi in me trãſijt, & in ea tẽpus cõcipiendi. b ℭ Et re. an. Arguẽdo eius incredulitatẽ. c ℭ Ego ſũ Ga. angelus ſanctus zelans p ſalute Iſrael, vt hr̃ Dañ. ix. d ℭ Qui aſto. a. d. Licet enim angeli mittanť ĩ myniſteriũ pſalute hoĩm, vt hr̃ He. j. tñ non recedũt à cõtemplatione diuina: & ſic dicũtur deo aſtare p iugem contẽplationem. e ℭ Et miſſus ſum lo. &c. Ex parte dei cuius veritas non poteſt impediri. f ℭ Et ec. eris ta. propter ĩcredulitatem tuam: Tum quia angelus dedit ſibi ſignum reſpectu futuri implendi, & pœnã rõne incredulitatis præteritæ. Tot enim ſigna veritatis concurrebant q̃ Zacharias non potuit diſcredere abſq̃ pc̃tõ, q̃a angelus apparuit ei in ſacro loco, & exiſtenti in miſterio diuino, nũciabat etiam ea quę pertinebãt ad oĩm hoĩm ſalutem & ad dei gloriã: ex quibus debebat Zachariæ cõſtare, q̃ erat bon⁹ angel⁹, & p cõſequẽs q̃ erat verũ dictũ eius, cũ mentiri nõ poſſit: & in hoc peccauit Zacharias, q̃a credẽs ĩpm bonũ angelũ ex prædictis circũſtãtijs (quibus cõcurrentibus non præmittitur angelo Sathanæ vt transfiguret ſe in angelum lucis) & tamen non credidit verbo eius, & in hoc peccauit propter quod punitus fuit. g ℭ Et erat p. ex. quia non erat eis licitũ intrare templũ: ſed atriũ tm̃. h ℭ Et mi. q̃ tar. quia oblatio incenſi non requirebat tantũ tempus. i ℭ Et co. Tamen neſciebãt q̃lẽ. Ex hoc enim q̃ videbant faciẽ eius mirabiliť mutatã ex collocutione cũ angelo, & ĩpm loqui nõ potentẽ, cõiecturabãt ĩpm habuiſſe viſionem. k ℭ Et ip. e. in. il. ſ. ſignis viſibilibus, q̃a audibilib⁹ nõ poterat. l ℭ Et factũ eſt. Hîc conſequenter ponitur Zacharię cõſolatio, nõ q̃tũ ad loquelæ reſtitutionẽ, ſed q̃tũ ad filij ſibi pmiſſi conceptionem, cũ dicitur: Et factũ eſt, ut imple. ſunt di. of. e. abijt in do. ſuam: quia tota hebdomada qua in templo mĩſtrabat ſacerdos ad hoc deputatus in templo manebat, & non exibat ad propria negocia intentus ad diuina. Et ex hoc inoleuit cõſuetudo apud aliquos religioſos ſancta & honeſt a. ſ. q̃ ille qui eſt hebdomadarius p totã hebdomadã manet intra clauſtrum, nõ exiens ad exteriora negocia, intentus ad diuina, quia illo tẽpore medi⁹ ẽ, & ſeq̃ſter inť conuentũ & deũ. m ℭ Con. Eli. &c. & oc. Duplici de cauſa. Vna, quia licet de cõcepta ple gauderet, tamen verecũdabatur aliquãtulũ eo q̃ iã tranſierat tp̃s vacãdi ãplexib⁹ cauſa plis generãdæ: ſicut Sarra dixit Geñ. xviij. b. Poſtq̃ cõſenui & dñs meus vetulis eſt, voluptati operã dabo? q.d. nõ decet. Alia cauſa ẽ, q̃a magis voluit certificari de aduẽtu rei añq̃ ppalaret. n ℭ In mẽ. au. ſex. Deſcripto cõceptu præcurſoris, hîc cõſequẽť deſcribiť cõcept⁹ Saluatoris. Circa qď primò poniť angelica ſalutatio. Scď ò Mariæ cõſolatio, ibi: Quæ cũ audis. Tertiò, filij cõceptio, ibi: Dixit ãt Maria. Circa primũ præmittiť tẽpus ſalutationis, cũ dr̃: In mẽ. ãt ſ. ſ. à cõceptu præcurſoris: q̃a fuit cõcept⁹ ĩ Septẽbri circa finẽ mẽſis: Saluator ãt circa finẽ Martij. o ℭ Miſſ. eſt an. Ga. Qď ãt hic ponũtur tot noĩa ppria. ſ. angeli miſſi, virginis, ad quã mittebať, ſpõſi ſui, & loci: hoc fuit ad oſtendẽdũ certitudinẽ hyſtoriæ. Cui nomen

† miniſterij

D

Diuiſio

✱ dat omnibus affluenter: poſtulet autem in fide nihil hæſitans: q̃ ei hęſitat ſimilis ẽ fluctui maris &c. Seqť: Nõ ergo ęſtimet hõ ille q̃ accipiat aliq̃d à dño. n ℭ In mẽſe autẽ &c. Hiero. Et bñ angelus ad virginẽ mittiť, quia ſemp eſt angelis cognata virginitas.

Moraliter.

✱ Et nomen virginis

Gabriel à deo in ciuitatem Gali

a ¶Quia Nazareus. i. ſanctuſſanctorum nunciabatur futurus.

b læae, cui nomen Nazareth, † ad uir (a b)
ginem deſponſatam uiro, cui no

a ¶Ioſeph, ſaluator, quia ſaluauit Ægyptum a fame: ſic iſte Mariam ab infamia. b ¶Non ſolum ad Ioſeph, ſed ad Mariam hoc referendum eſt.

men erat Ioſeph, de domo Dauid: (c)

a ¶Bed. Maria maris ſtella vel domina, quæ lucem fluctuantibus in ſeculo genuit, & dominum totius mundi.

& nomen uirginis Maria. Et ingreſ (d e)
c ſus angelus ad eam, dixit: Aue gra (f)
d e tia † plena dominus tecum, bene (g h)
dicta tu † in mulieribus. Quæ cùm (i)

a ¶More humanæ fragilitatis, de angelica viſione & de inſolita ſalutatione.

f † audiſſet, turbata eſt in ſermone e (k)
g ius, & cogitabat qualis eſſet iſta ſa (l)
h lutatio. Et ait angelus ei: Ne time (m)
as Maria: inueniſti enim gratiam (n)

a ¶Hic verum hominem de ſubſtantia maternæ carnis angelus aſſerit.

apud deum. † Ecce concipies in (o)

☞ a ¶Gabriel. Beda. Ideo angeli ex noĩe aliquãdo ſignant̃, vt ex
E ipſo noĩe qd miniſtraturi veniãt, demõſtretur. Gabriel fortitudo dei, qa illũ nũciat q ad debellãdum diabolũ veniebat. b ¶Ad uirginẽ. Mulier à diabolo ſeducta mortẽ intulit: Contra mulier ab angelo edocto ſalutem edidit. ¶Be. De deſponſata voluit

Quare Maria deſponſata viro. naſci, vt per Ioſeph texeretur ordo generationis, & ne quaſi adultera lapidaretur In quo & impudicis virginibus occaſio tollitur, ne dicant matrem domini fuiſſe infamatam. Et virgo ſolatium viri, & teſtem virginitatis haberet, & vt diabolus myſterium ignoraret. Fides etiam Mariæ verbis maior aſcribitur, & mendacij cauſa remouetur. Videt̃ enim culpã obũbraſſe voluiſſe mendacio inupta virgo. Maluit dominus aliquos de ſuo ortu q̃ de matris pudore dubitare. Sciebat enim lubricam famam pudoris, nec voluit ortus ſui

Myſticè fidẽ matris iniurijs aſtruere. ¶Amb. Myſticè. Maria deſponſata, ſed virgo: typus ẽ

†repleta eccleſię, quę ẽ immaculata, ſed nupta. Cõcipit nos de ſpiritu v̾go, parit nos ſine ge

†inter mulieres mitu virgo. Et ideo fortaſſe Maria alij nupta, ab alio repleta, quia ſingulæ eccleſiæ

†vidiſſet ſpiritu quidem replent̃: tamen ad ſpeciẽ tẽporalis ſacerdotis. c ¶Aue gra. p. Gregorius, Verè gratia plena, quę prima inter fœminas virginitatis glorioſum munus deo obtulit, quę etiam ideo angelico viſu & alloquio meruit, perfrui, quę gratię to

†Iſaie. 7. c. tius autorem mundo edidit d ¶Dominus tecum. quam nouo caſtitatis amore ad cæleſtia ſuſtulit, & poſt mediante humana natura, omni plenitudine diuinitatis cõſecrauit. e ¶Benedicta tu in mulieribus. Quæ ſine exemplo muliebris conditiõis

F & virgo & mater eſt, & deum genuit. f ¶Turba. &c. Quia ne

Mulieris verecundia. ſciebat ſi pręteritum an futurum eſſet, quod angelus dixit ¶Be. Trepidare virginum eſt, & ad omnes viri ingreſſus pauere, & oẽs affatus vereri. Hinc diſcant mulieres propoſitum pudoris imitari Solã ſine comite angelus repperit, ne quo genere de hominis deprauaretur affatu. g ¶Qualis eſſet. Ambroſius. Ex verecũdia pauet, ex prudentia nouam benedictionis formulam mirat̃. Erubuit Eliſabet de culpa, Maria de verecundia. In muliere enim modus adhibetur, in virgine gratia pudoris augetur. h ¶Et ait angelus ei: Ne timeas Maria. Turbatam inſolita ſa

Quare gr̃a plena. lutatione quaſi familiarius notam vocat ex nomine. Ne timeat iubet, & quare gratia plenam vocauerit, plenius explicat. ☞ Ieſum.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Cui no. Na. Hoc fuit, vt adimpleretur ꝓpheria Iſa. xj. a. vbi dicit̃: Egrediet̃ v̾ga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Vbi ſcd'm v̾itatẽ Hebraicã hr̃: Et Nazareus de radice eius aſcendet. b ¶Ad uirgi. de. Et hoc diuina ordinatione multiplici ratione factum eſt, vt deſponſaretur anteq̃ impregnaret̃. Et ac

Cauſa quare Maria v̾go deſponſatur viro. cipiunt̃ aliquę cauſę ex pᵱe pueri, aliquę ex pᵱe matris, & aliq̃ ex parte noſtra. Ex pᵱe aũt pueri fuit conueniẽs ipm̃ de virgine deſponſata naſci, ne ab infidelibus tanq̃ illegitimè natus abijceretur. vñ dicit Amb. ſup Lucã. Quid Herodi, quid Iudęis poſſet aſcribi, ſi natum ex adulterio viderentur pſequi: Scd'ò, vt modo conſueto ſcripturarũ genealogia Chriſti deſcriberetur per virũ. Tertiò, vt partus virginis diabolo celaretur. Quartò, vt puer natus â Ioſeph nutriretur, vnde & pater eius dictus eſt, quia nutritius eius fuit. Ex parte v̾ò matris accipiuntur aliquę cauſe. Primò: quia p deſponſationem fuit ĩmunnis â pœna lapidatiõis, ne tanq̃ adultera calũniaretur à Iudęis. Secũdò, vt p hoc ab infamia liberaret̃. vnde dicit Ambroſius ſup Lucam, q deſponſata eſt ne temeratæ virginitatis aduretur infamia, cui grauis aluus corruptelæ videretur inſigne pręferre. Tertiò vt virgini à Ioſeph exhiberetur miniſterium, vt dicit Hieronimus. Item ex parte noſtra accipiuntur quinque cauſę Primò, quia ex teſtimonio Ioſeph comprobatum eſt certius Chriſtũ ex virgine natum, vnde dicit Ambroſius. ſuper Lucam. Locupletior teſtis pudoris maritus adhibetur, qui poſſet dolere iniuriam, & vindicare opprobrium, ſi non agnoſceret ſacramentum. Secũdò, quia per hoc verba virginis virginitatem ſuam aſſerentis magis credibilia redduntur. vnde dicit Ambroſius ſuper Lucam. Fides Mariæ verbis magis aſcribitur, & mendacij cauſa remouetur culpam enim obũbrare voluiſſe mendacio videretur innupta pręgnans. Cauſam autẽ mẽtiendi deſpõſata non habuit, cũ coniugij premium &

premiũ & gr̃a nuptiarũ part⁹ ſit fœminarũ: q̃ qdẽ duo ptinẽt ad nr̃ę C fidei firmitatẽ. Tertiò, vt tolleret̃ excuſatio v̾ginib⁹ q̃ ꝓpter ĩcautelã ſuã incurrunt infamiã. Vñ Amb. ſup Lucã: Nõ decuit v̾ginibus ſiniſtra opinione viuẽtib⁹ velamẽ excuſatiõis relinqui, q infamata q̊q mr̃ dñi videret̃. Quartò, p hoc deſignat̃ eccl̃ia q̃ cũ ſit virgo, deſpõſata tñ̃ eſt vni viro: vt dicit Aug. libro de ſctã v̾ginitate. Quintò, quia eo q mater dñi fuit deſponſata & v̾go, in pſona ipſius ſimul v̾ginitas & matrimonium honorant̃ cõtra hæreticos alteri iſtorum detrahentes. c ¶De domo Da. Hoc ex- †Matt. 1. c.
primitur ad oñdendũ, q Chriſtus deſcendit de ſemine Dauid, ſicut fuerat p ꝓphetas p̃dictũ. Licet em̃ Ioſeph ñ fuerit pater Saluatoris, tñ̃ v̾go Maria de q̃ Chriſt⁹ carnẽ aſſumpſit, fuit de eadẽ tribu cũ Ioſeph. Qd' ꝓbat̃ p hoc qd' mulieres ĩ hæreditate patna ſuccedẽtes ñ poterãt cõtrahere matrimoniũ niſi cũ viris ſuæ tribus, ne fieret cõfuſio ſortiũ, vt hr̃ ex dñi ſñia Nu. xxxvj. Btã v̾go Maria fuit vnica Ioachim patri ſuo, ſuccedẽs ei in hæreditate. Ex q̃ ſequit̃, q ipſa & Ioſeph cui deſponſata fuit erant de eadẽ tribu. ſ. Dauid. e ¶Et ingreſſ⁹ ang. ad eã. Bernardus ſup Miſſus eſt: dicit q ingreſſus eſt in ſecreto cubiculo, vbi clauſo ſup ſe oſtio orabat patrẽ ĩ abſcõdito. Si em̃ cõceptio p̃curſoris, fuit denũciata pr̃i occupato in ſacro officio, vt p̃dictũ eſt, multò ꝓbabilius eſt q cõceptio Saluatoris denũciata fuit v̾gini ĩ deuotione & & orõne actualit̃ exiſtenti. f ¶Aue gra. ple. Qd' exponit Hiero. in ſermone de aſſumptione: & bene plena: qa cæteris p partes præſtatur gr̃a: Mariæ verò tota ſimul ſe infudit plenitudo gr̃æ. Itẽ iſta gr̃a nõ ſolũ impleuit eius mẽtẽ, ſed etiã vẽtrẽ, in quãtũ ſingulari gr̃a dei factũ eſt, vt conciperet Saluatorẽ. g ¶Dominus te. Non tm̃ p eſſentiã, potentiã, & p̃ñtiã, q̃liter eſt in oĩb⁹ reb⁹: Nec ſolũ p gr̃am, eo mõ quo D
eſt in ſctis hoĩb⁹, ſed etiã p carnis aſſũptionẽ: qa corpus diuinitati vnitũ, fuit formatũ de beatæ v̾ginis puriſſimis ſanguinib⁹: & ĩtra viſcera v̾ginis latuit nouẽ menſibus. h ¶Benedicta tu in mu. i. p̃ oĩbus mulieribus. i. oẽs mulieres benedicentur in te, ſicut & viri in filio. i ¶Quæ cum. Hîc conſequenter ponit̃ v̾ginis conſolatio de duobus. primò, de conceptione filij. Scd'ò, de modo concipiendi, ibi: Dixit autem Maria ad ange. Circa primũ ſciẽdũ, q btã v̾go ſolita erat videre angelos: & iõ de apparitione angeli nõ fuit admirata & turbata, ſed de ſalutatiõe inſolita: qa nihil mirabili⁹ eſt verè humili q̃ ſua exaltatio. & iõ cũ btã virgo eſſet humillima, audiens ſalutationẽ tantæ excellentiæ turbata fuit non turbatione incredulitatis, ſicut Zacharias vt ſupra dictum eſt, ſed turbatione admirationis. Ideo bene dicitur: k ¶Turbata eſt in ſer. ei⁹. ſ. angeli, non autẽ in viſione. l ¶Et cogita. Quòd enim turbata fuit, v̾ginalẽ verecundiã humilem oſtendit. Quòd autem cogitauit de iſta ſalutiõe, declarat prudentiã maximam Mariæ, & iõ angel⁹ eã cõſolat̃ dicẽs: m ¶Ne timeas Maria. de ſalutatiõe inſolita. Cuius cã ſubdit̃: n ¶Inueniſti enim. Non ſolum pro te, ſed pro toto hũano genere. Iõ ſubditur: o ¶Ecce concipies in utero. quia hęc conceptio non eſt facta p apertionem clauſtri virginalis, ſed p virtutem ſpirituſſancti intra vterum virginis corpus filij formantis. ☙ Et paries

d ¶Et nomen uirginis Ma. Quæ interpretatur maris ſtella. Moraliter.
Berñ. O qſqs te intelligis in hui⁹ ſeculi ꝓfluuio inter turbines & procellas magis fluctuare q̃ ſup terrã ambulare, reſpice ſtellã, voca Mariã. e ¶Et ingreſ. ang. ad eã. Berñ. Quo ingreſſus. In ſecreto cubiculo, vbi orabat patrem in abſcondito. Itẽ Ambro. Diſce v̾ginẽ moribus q̃ ſola in intimis penetralibus, quã nemo virorũ videt ſolus angelus reperiret. f ¶Aue gratia plena. Hiero. Et bene plena, quia cæteris per partes præſtatur gr̃a. Mariæ v̾ò ſimul totã ſe infudit plenitudo gr̃æ. i ¶Quæ cum audiſ. tur. eſt. Quòd turbata fuit, v̾ginalis fuit verecũdię. Quòd non perturbata, cõſtãtię: Qd' cogitauit q̃lis eſſet iſta ſalutatio, prudentiæ. Vñ canit eccleſia: Virgo prudentiſſima quo progrederis, quaſi aurora valde rutilans, &c. m ¶Ne timeas Mar. Berñ. Solent v̾gines (q̃ verè virgines ſunt) ſemper eſſe pauidæ & nunq̃ ſecuræ & vt timenda caueant, etiam tuta ptimeſcere. Dicit̃ em̃. ij. Regũ. xiij. c. q Thamar cum fratre ſuo credens eſſe ſecura fuit ab eodem violenter deflorata. o ¶Ecce cõcipies in ute. Iam em̃ eũ p fidem & deuotionem cõceperat in corde ſuo, Et hoc mõ debemus eũ cõcipere p fidẽ & deuotionẽ. ✻ & parere p

utero, & paries filium, & uocabis (a b)

¶Hic verum deum de deo patre.

a b nomẽ eius Ieſum. Hic erit magnus, (c)
& filius altiſſimi uocabitur. Et dabit (d e)
c illi dominus deus ſedẽ Dauid patris

a ¶In pręſenti vita corda inhabitans, regnabit in futuro de exilio ad gloriam vocans.

eius † & regnabit † in domo Iacob in (f)

¶Beda. Iſaias: Et pacis eius non erit finis. ¶In ſecula ſeculorum laudabunt te.

æternum: & regni eius nõ erit finis. (g)

a ¶Am. Liquet, quod faciendum credit, quę quomodo fiet quærit.

d Dixit autẽ Maria ad angelũ: Quõ (h i)

a ¶Vt concipiam & pariam, quæ in virginitate permanere diſpoſui. b ¶Ecce tangit quod ipſa vouerat caſtitatem.

modo fiet iſtud, quoniã uirum non (k)
cognoſco? Et reſpondens angelus (l)
e dixit ei: Spirituſſanctus ſuperue (m)

a ¶Contra omnia incentiua vitiorum. ¶Dabit tibi vmbram contra omnem tribulationem.

niet in te, & uirtus altiſſimi õbum (n o)
brabit tibi. † Ideoq; & quod naſce (p)

a ¶Quia non per virilem coitum.

f tur ex te ſanctũ, uocabitur filius dei: (q)
g h Et ecce Eliſabeth cognata tua: & (r)

☞ a ¶Ieſum. Ieſus Saluator, ſiue ſalutaris dicit̃. Ipſe enim ſaluũ
A faciet, nõ populũ Iſrael, ſed ſuũ ppl̃m, ſiue ex p̃putio, ſiue ex circũciſione, in vnũ ouile ſub vno paſtore congregatũ. b ¶Hic erit magnus. Bed. Ambro. Nõ q añ partũ virginis magnus nõ fuerit, ſed qa potẽtia quã filius dei naturaliter habet, hõ ex tpe erat accepturus, vt vna ſit perſona, hõ eſt deus. ¶Beda. Iohannes, magnus, vt homo coram domino. Hic magnus, vt deus & dei filius. Iohannes magnus merito abſtinentiæ, quia vinum & ſiceram non bibit hic magnus potentia naturæ, quia cũ peccatoribus comedit. c ¶Sedẽ. Beda. i. Iſ

†Mich. 4. raeliticam plebẽ, cui Dauid & filij eius tẽporalis regni gubernacula præbuerunt. Huius regnum ſpirituale datum eſt Chriſto, quando diſpoſitum eſt à deo, vt de ſemine Dauid incarnaretur, qui illam gẽtẽ in perpetuum vocaret regnũ. Et non ſolum in vna gente Iudæorũ, ſed regnabit in domo Iacob in æternum: hoc eſt, in tota eccleſia, quę per fidẽ & cõfeſsionẽ Chriſti ad patriarcharũ pertinet ſortẽ. Siue in illis qui de patriarcharũ ſorte nati: Siue in

Ro. 11. c. his qui de oleaſtro inciſi in oliuã bonam ſunt inſerti. d ¶Quomõ fiet. Ambro.

Geñ. 18. d. Cum Sara riſit de promiſsione dei, & Maria dixit: Quõ fiet iſtud, quo. ui. non cognoſco. Cur non fuerunt mutę, ſicut Zacharias? Sed Sara & Maria non dubitant faciendũ quod promittitur, ſed mo

†Iſa. 6. d. dũ reqrũt. Zacharias q negat, ſcire negat ſe ſe credere, & aliũ autorẽ ſuæ fidei quærit: & ideo accepit ſignum tacendi: quia ſigna non fidelibus, ſed in fidelibus dantur. ¶Beda. Legerat Maria virginem parituram, non dubitabat. ſciebat enim quia impleri oportebat quod ab angelo nunciabatur. Sed quia quomodo fieret non legerat, nec ab angelo audierat, q̃

B ordine impleri debeat, requirit, quia hoc myſterium à ſeculis abſconditum, à prophetis non prædictum, ab angelo eſt reſeruatũ. e ¶Spirituſſanctus. Spiritus ſuperueniens in virginem, & mẽtem illius à ſorde vitiorum caſtificauit, vt cæleſti eſſet digna partui: & in vtero eius, redemptoris corpus ſua operatione, non virili ſemine, creauit de carne virginis. Vnde etiam idem ſpiritus nominatur altiſsimi. Spiri. Nomen eſt omnis gratiæ quæ à deo inſpiratur. Virtus altiſsimi obũbrabit tibi. Abſconditè in Aegyptum fugiendo. Vel, Virtus altiſſi. obum. tibi. Poteſt vtraque Saluatoris natura intelligi, quia vmbra à lumine & corpore obiecto ſolet formari. Et virgo ſicut purus homo plenitudinem diuinitatis cape nequibat, ſed virtus altiſsimi obumbrat, dũ incorporea lux diuinitatis, corpus ſuſcepit humanitatis, vt ſic poſſet deum pati. f ¶Sanctũ. Ieſus naſcitur ſanctus, qui conditionẽ naturæ corruptibilis vinceret, & commixtione copulę carnalis conceptus non eſt. Nos conditionę corruptibilis naturæ conſtricti, p gratiam poſſumus ſanctificari. Et congruit, vt quę cõtra morẽ virgo cõcepit, ſupra morẽ humanę cõſuetudinis dei filiũ generet. g ¶Et ecce. Beda, Ne virgo deſperet de partu, accipit exemplũ ſterilis anus parituræ, vt diſcat omnia deo poſsibilia quæ ordini naturæ videntur contraria. Vel, non quaſi incredulam exemplis hortatur ad fidem, ſed credenti quæ audierat ampliora replicat myſteria, vt quę deũ v̾go erat pitura, pręcurſorẽ q̊q de anu ſterili naſciturũ cognoſceret. h ¶Co. t. Quia de tribu Leui. i. de tribu dei. ¶Be. Legimus, q Aaron qui de tribu Leui erat, accepit ☞ vxorem de tribu

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et paries fi. virgo permanens in partu, ſicut & in conceptu. b ¶Et uocabis nomẽ eius Ieſum. Non dicit impones qa hoc nomẽ fuit ĩpoſitũ à deo patre, ſecundũ qd' fuerat pręedictũ p Iſaiã ꝓphetã. lxij. a. Vocabitur tibi nomen nouũ, qd' os domini nominauit. Sed iſtud nomẽ fuit diuulgatũ p angelũ ipſi Marię & Ioſeph, & p eos alijs. Nomẽ etiã impoſitum eſt ſecũdũ proprietatem futuram: quia ſalus humani generis futura erat per Ieſum. Et hoc eſt quod dixit angelus ipſi Ioſeph Matth. j. d. Vocabis nomẽ eius Ieſum: ipſe enim ſaluum faciet populum ſuũ à peccatis eorũ. Ieſus enim ſalus interpretatur. c ¶Hic erit magnus. Semper enim fuit magnus deus, ſed futurus erat magnus homo & magn⁹ propheta, ſecũdũ quod dicit̃ Lucę. vij. c. Propheta magnus ſurrexit in nobis. d ¶Et filius altiſsimi uocabitur, id eſt, ipſius dei qui ſolus eſt

qui ſolus eſt altiſſimus: hõ em̃ alt⁹ eſt int̃ creaturas corpales, ſed angelus altior, deus autẽ ſolus altiſſimus. Iſta etiam filiatio dei accipitur hîc per naturã, in oĩbus autẽ alijs q̃tũcũq ſanctis eſt tm̃ filiatio dei p adoptionem. e ¶Et dabit illi domi. deus ſe. Da. C
Contrariũ videt̃ p hoc qd' habet̃ Hiere. xxij. g. de Iechonia rege Iuda: Scribã virũ iſtum ſterilem, nec erit de ſemine eius qui ſedeat ſuper thronũ Dauid. Beata aũt virgo Maria de q̃ nat⁹ eſt Ieſus, deſcendit de Iechonia, vt patet Mat. j. qa ponit̃ in Chriſti genealogia. Dicẽdũ q Ieremias loquitur de regno tẽporali ipſius Dauid in quo nullus poſtea regnauit de ſemine Iechoniæ: qa Iohannes Hircha & aliqui alij q reſumpſerũt regiũ nomen †ſuper domum
in Iudęa ante Herodẽ Aſcalonitã, nõ fuerunt de tribu regia, ſed de tribu ſacerdotali: Chriſtus etiam qui deſcẽdit de Iechonia ſcd'm carnẽ p virginẽ Mariã non ſedit ſuper thronũ Dauid loquẽdo de tẽporali regno, imo iſtud negauit corã Pilato, dicẽs: Regnũ meũ nõ ẽ de hoc mũdo. Ioh. xviij. g. tamẽ in reſurrectiõe ſua accepit poteſtatem etiã inq̃tũ homo ſup oẽm creaturã, ſecũdũ qd' ipẽ dicit Mat. xxviij. d. Data eſt mihi oĩs poteſtas in cælo & in terra. Inq̃tũ enim deus non accepit aliquã poteſtatẽ de nouo ſiue in tẽpore. Angel⁹ aũt hîc loquitur de regno ſpirituali & cæleſti, qd' figuratũ fuit per regnũ Dauid tpale, ſicut & cæleſtis Ieruſalẽ per tẽporalẽ, vnde & ſubditur: f ¶Et regnabit in domo Iacob in æter. i. ſuper electos: De domo enim Abraham & Iſaac aliqui fuerunt reprobati, ſicut Iſmael & Eſau: ſed in domo Iacob omnes eius filij à ſanctis doctoribus inter electos ſunt computati: quia & ſi ali qui peccauerũt, pœnitentiam egerũt. g ¶Et re. e. nõ erit fi. Chriſtus enim non ſolũ inq̃tũ deus, ſed etiã inq̃tum hõ regnabit in ęternũ, nõ ſolũ ſup hoĩes, ſed etiã ſup angelos. h ¶Di. au. Ma. ad a. Hîc cõſequet̃ ponit̃ cõſolatio Mariæ q̃tũ ad modũ cõcipiẽdi: licet em̃ crederet firmiter v̾bũ angeli implendũ de cõceptiõe filij ꝓmiſsi, qa tñ̃ angel⁹ ad plenũ non expreſſerat modũ cõcipiẽdi, ideo de hoc quęſiuit beata v̾go dicẽs: i ¶Quõ fi. i. Tãq̃ em̃ certa de facto, quęrit de mõ fiẽdi. Cuius cauſa ſubdit̃ k ¶Quo. ui. nõ co. i. non cognoſcere propono. Secundũ enim q dicunt doctores catholici, beata virgo anteq̃ deſpõſaret̃ Ioſeph habuit obſeruantiã caſtitatis virginalis in deſiderio: non tamẽ ſic vouit expreſſè: ſed cũ poſtea deo ordinãte eſſet ei deſponſata qui erat in ſimili propoſito, ſimul emiſerunt votũ l ¶Et re. an. Ad declarandũ modum concipiendi. m ¶Dixit ei: Spirituſſan. ſu. in te. i. non concipies humano modo, ſed diuino, quia nõ virtute ſemis virilis, ſed virtute ſpũſſancti. Et bene dixit. ſuperue. in Duæ opiniones quę catholicæ tenentur.
te. quia prius venerat ſpũſſanctus ſup virginẽ adhuc in vtero matris exiſtentẽ eam ab originali purgãdo, vt cõmuniter dr̃. V̾l ſcd'm alios, vt cõiter etiã dr̃ à pctõ origiali pręſeruãdo. Sed ĩ cõceptiõe filij dei ſupuenit ſpũſſanct⁹. i. iterũ venit ad cõferẽdũ maiorẽ gr̃ę plenitudinẽ quę nõ ſolũ ſctĩficauit mẽtẽ, ſed etiã vẽtrẽ. n ¶Et uir. altiſſ. i. dei filius, qui eſt dei patris ſapiẽtia & virt⁹, vt dr̃. j. ad Co. j. o ¶Obum. ti. quia in beata virgine ſub vmbra carnis latuit virtus deitatis. p ¶Ideoq; & qd' naſce. &c. Dicit ſanctum, abſolutè, abſq; determinatione: quia ſi dixiſſet ſanctus deus vel ſanctus homo vel aliquid cõſimile, non expreſſiſſet ſanctitatẽ eius cõpletè: quia in eo eſt ſanctitas diuina & hũana: & qcquid ſanctitatis põt cogitari in q̃cũq; creatura, eminẽtius ẽ in Chriſto: iõ dicit ſanctũ abſq; determiatiõe: Sicut etiã dñs dixit Moyſi Exo. iij. d. Ego ſum qui ſum: ſic dices filijs Iſrael: Qui eſt miſit me ad vos: vt per hoc oſtẽderetur q plenitudo eſſendi, immo infinitas eſt ꝓpria ipſius dei. q ¶Vocabi. fi. dei. Non adoptiuus ſicut alij, ſed naturalis. Et ad maiorẽ aſſertionem declarat angelus dictum ſuum per exemplum, cum ſubditur: r ¶Et ec. Eli. co. &c. cõ. ĩ ſ. Vt qui ſupra naturã cõceptũ dederat ſterili, daturus crederet̃ & virgini. ☙ Et hic menſis

✻ & parere per ſanctã operationẽ. f ¶Et re. ĩ d. Ia. q interpretat̃ Moraliter
ſupplãtator. In illis ei q ſupplãtãt paſsiões inordĩatas & vitia, regnat Chriſtus. In illis aũt q ſupplãtãt ab eis, diabol⁹. m ¶Spi. &c. prius enim in eã venerat in ſua ſanctificatione, & ſuperuenit in filij conceptione. r ¶Et ecce Eliſabeth &c. quæ ſenex erat & ſterilis: & tamen ex dei dono cõcepit & peperit filiũ maximi va ✻ loris, & per hoc

E ☞ vxorē de tribu Iuda Eliſabeth, ſororē Naaſon. Et in poſteris Da
,Pa,22,d, uid legimus, ꝙ Ioiada pontifex vxorē habuit de tribu regali Io-
ſabeth filiā Ioram: vnde vtreꝗ trib⁹ regalis & ſacerdotal' erāt cō-
Pſal,109,a, iūctę, Hic Maria & Eliſabeth cognatę. Et cōgruit, vt de vtraꝗ tri
bu mediator naſcaꝛ, q regnat in æternū: & eſt ſacerdos in æternū
ſecundū ordinem Melchiſedech. Et conuenit vt eū altera de ſpū conceperit, altera ſpū repleta prophetauerit: Scd'm carnem quoꝗ videantur fuiſſe cognatę, quæ ſecū dum deū ſpiritualis cognationis cōſortio non carebant. a ℂ Ecce anc. do. Non de ſingularitate meriti ſe extollit, ſed ſuæ conditionis & diuinæ dignationis ꝑ oīa memor, ſe ancillam illius eſſe fatetur, cui⁹ mater eligitur, & cū magna deuotiōe pro miſſionē angeli optat īpleri. b ℂ Et di. Be, Accepto virginis cōſenſu, cœleſtia petit angelus, quē virgo ſequiꝛ quæ in montana progrediꝛ: ſic aīa quæ verbū dei concepit, virtutū cacumina greſſu amoris cōſcendit, vt ciuitate Iuda.i. confeſſionis & laudis arcē penetret, & vſꝗ ad perfectionem fidei, ſpei, & charitatis, quaſi tribus menſibus in ea cōmoreꝛ. c ℂ Exurgēs. Ambro. Non incredula de oraculo, non incerta de nūcio, non dubitans de exēplo
† ſubſilijt, ſubſultauit — ſed lęta pro voto, religioſa pro officio, feſtina pro gaudio, viſitat Eliſabeth, & eandem hūilitatē quā angelo exibuit, hominibus quoꝗ exibere curat. Et hoc etiam minoribus ſuperior vt minor adiuuetur vnde cito bñficia aduentus Mariæ & dominicę pñtię declarātur dū ſubdiꝛ: Et fa. eſt, ut au. d ℂ Et intra. Hinc diſcant
F ſanctę mulieres, quam ſedulitatem prægnātibus debeāt exibere cognatis. e ℂ Et ſa. Eliſa. Be. Prior ſalutat, quia decet vt ꝙ̄to caſtior, tanto humilior ſit. f ℂ Vt audiuit ſalu. &c. Be. Amb, Ordine naturę
† in mulieribus — prior Eliſabeth audit vocem, ſed ratione myſterij prior Iohannes exultat, quia prior ſentit gratiam, quia ſicut illa Mariæ, ſic iſte domini ſentit aduētum. g ℂ Exultauit &c. quia lingua non poterat, animo exultante ſalutat, & ſuæ præcurſionis officium inchoat. Ecce apparet quod angelus dixerat, ſpiritu ſctō replebiꝛ adhuc ex vtero matris ſuæ. h ℂ Et re. Ambro. Beda. Non prius repleta mater ꝙ̄ filius: ſed filius repletus replet & matrem. Maria ante conceptum. Eliſabet poſt conceptū repletur. i ℂ Benedicta tu. Beda. Ambroſi. Conueniunt verba euangelij cum verbis Pſalmi in quo promitti
Pſal,131,b, tur Dauid: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Et eadem voce Maria benedicitur ab Eliſabeth qua à Gabriele, vt & angelis & hoībus venerāda, & noſtris fœminis prȩferēda mōſtretur.

☞ Et vnde hoc

ipſa concepit filium in ſenectute ſua. Et hic menſis eſt ſextus illi quæ uocatur ſterilis, quia non erit impoſſibile apud deū omne uerbum.

¶ Martius. ¶ A conceptione.

a ¶ Ecce prompta obedientia. ¶ Vt dicitur: Filius ancillæ tuæ.

Dixit autem Maria: Ecce ancilla domini fiat mihi ſecundum uerbū tuum. Et diſceſſit angel⁹ ab illa. Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum feſtinatione in ciuitatem Iuda: & intrauit in domum Zachariæ, & ſalutauit Eliſabeth. Et factum eſt, ut audiuit ſalutationem Marię Eliſabeth, † exultauit infans in utero eius. Et repleta eſt ſpiritu ſancto Elizabeth, & exclamauit uoce magna, & dixit: Benedicta tu † inter mulieres, & benedictus

¶ Fiat ſine virili ſemine conceptus in virgine.

a ¶ Non retardat aſperitas itineris. b ¶ Non gaudet diu in publico videri.

a. ¶ Vt grandæuæ prægnanti iuuencula deſeruiret.

a ¶ Quaſi congratulans de dono quod eam accepiſſe didicerat.

a ¶ Quia ſenſerat aduentum domini.

a ¶ Non tā clamoſa ꝙ̄ deuota. b ¶ Quia magna dona dei cognouit. c ¶ Prophetant matres ſpiritu paruulorum. d ¶ Non ſolum inter mulieres benedicta, ſed inter benedictas maiori benedictione inſignis.

a ¶ Non ſicut alij homines benedicti, ſed ſicut Apoſtolus ait: Qui ſuper omnia deus benedictus in ſecula, & per quem benedictio venit alijs.

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Et hic m.ſ. menſi in quo ipſa concepit. b ℂ Quæ uoc. Eius enim ſterilitas à tanto tempore iam erat nota, ꝙ ſic vocabaꝛ: Verūtamē, quia iſtud exēplum non eſt vſꝗquaꝗ perfectū, ꝗa maius eſt ꝟginē cōcipere ꝙ̄ ſterilē, ideo angelus inducit rationis efficatiā ex dei omnipotētia, cū dicitur: c ℂ Quia n.e.om.uer.i. factum: quia dicere dei eſt facere. ſcd'm illud Pſal. cxlviij. a. Dixit & facta ſunt. Quicquid enim cōtradictiōem nō implicat, totū eſt deo poſſibile, cuiuſmodi eſt, virginē concipere. d ℂ Dixit au. Ma. Hic cōſequēter ponitur filij dei conceptio, quia Maria certificata de facto & de modo fiendi aſſenſit fide & deuotione dicens humiliter: e ℂ Ecce an. Super quod verbū dicit Bernardus: Quæ eſt tam ſublimis humilitas, quæ cedere neſcit honoribus: inſoleſcere gloria neſcit, mater dei eligitur & ancillam ſe nominat. f ℂ Fiat mi. ſe. uer. Quod ſtatim factum eſt, ꝗa virtute diuina concepit filium. g ℂ Et diſceſſit angelus ab illa. Peracto nuncio & filio dei concepto. i ℂ In die. il. Poſtꝗ̄ deſcriptus eſt præcurſoris & Saluatoris conceptus, hic conſequenter deſcribitur vtriuſꝗ or
Diuiſio — tus. Et primô præcurſoris, Secundò Saluatoris, ſe. ca. Circa ortum præcurſoris pręmittūtur aliqua præcedentia, Secūdò aliqua ortū concomitātia, ibi: Manſit aūt. Tertiò, quædā ortū conſequentia: ibi: Et factum eſt die octauo. Circa primū tria ponūtur. Primū eſt, exultatio naſcituri infantis. Secundum eſt inſpiratio matris, ibi Et repleta eſt. Tertium, decantatio virginis, ibi: Et ait Maria: Mirabilis aute

Mirabilis āt exultatio pueri naſcituri fuit ꝑpter pñtiā domini ſui G
in vtero ꝟginali, & iō ꝑmittiꝛ aduent⁹ Marię, cū dr: h ℂ Exurg. au. Ma. A quiete deuotionis & orationis q̄ erat præuia oīb⁹ operib⁹ ſuis. k ℂ Abijt in m. Quia loc⁹ vbi manebat Zacharias erat altior Galilea, à q̄ receſſit Maria. l ℂ Cū feſtinatio. Vt oſtēderet, ꝙ vigo non debet morari in loco publico, nec ibi contrahere colloquia. n ℂ Et ſal. Eliſa. Tū ꝗa erat humilima, tum ꝗa erat iunior, & iō prius eā ſalutauit, & ꝗa ad ei⁹ obſequiū venerat. o ℂ Et fac. eſt &c. exul. inf. Cōgaudens ad pñtiā dñi. Hoc autē duob⁹ modis potuit fieri ſcd'm ꝙ dicit Aug. Vno mō ſic, ꝙ Iohānes nōdū natus cognoſceret ꝑ ſpm̄ ſctm̄ dñm ꝑſentē in vtero virginis: & ſcd'm hoc oportet dicere, ꝙ in eo fuit acceleratus vſus rōnis. Alio mō ſic, ꝙ Iohannes non cognoſceret pñtiā Saluatoris, ſed mater ei⁹ q̄ habebat vſum rōnis. Illa tñ motio pueri & exultatio facta à deo ad declarationem ſāctitatis virginis & ꝓlis in ea exiſtētis, ſicut de brō Franſciſco legiꝛ, ꝙ anes rōne carentes prædicationē ei⁹ attentè audiebāt ac ſi ꝟba ei⁹ intelligerēt: Quod fctm̄ eſt à deo ad approbationē ꝑdicatiōis viri ſctī. Neutrū tñ modū determinatè aſſerit Aug. ſed dicit, ꝙ ſiue hoc modo ſiue illo facta fuerit dicta exultatio, attribuēda tñ eſt diuino miraculo. Et hoc ſatis patet, ꝗa non poterat fieri per naturā. Aliꝗ aūt alij expoſitores dicunt determinatè, ꝙ facta fuit dicta exultatio primo mō. Vñ dicit Gręcus expoſitor: Propheta parente acutius videt, & audit ſalutatꝗ ꝓphetatū. Et ſubdiꝛ ibidem: Et inſinuauit gr̄a, q̄ naturę ignota exſtiterant: recluſus ventre miles agnouit dñm ac regem oriturū, vētris tegmine nō obſtante myſticè viſioni, inſpexit em̄ non H
palpebris, ſed ſpiritu. p ℂ Et repleta ē. Hic conſequenter deſcribitur inſpiratio matris quæ oſtenditur, cū ſubdiꝛ: q ℂ Et exclamauit uoce magna. Iſta magnitudo magis intelligeda eſt ratione deuotionis interioris quā ſoni exterioris. r ℂ Benedicta tu inter mu. i. ſup omnes mulieres, Cuius ratio ſubditur: s ℂ Et benedi. fru. Per hoc enim quòd conceperat dei filium, contraxerat quodāmodo infinitatem bonitatis, inquātū mater eſt filij bonitatis infinitæ. Augelus autē ſalutans virginem, ſupra non dixit: bñdictus fructus ventris tui, quia virgo nondum conceperat filium dei, ſed poſtea cum conſenſit tunc concepit, vt ſupra dictum eſt.

Et vnde hoc mi.

Moraliter — ꝟloris. Et per hoc ſignificatur: ꝙ aliquando perſonæ prouectę ętatis & bonis operibus ſteriles ex donis ſpiritusſancti faciunt magnū fructum in eccleſia dei. ſicut patet de ſanctis Dionyſio & Auguſtino, qui prouectæ ætatis vocati fuerunt ad fidem Chriſti. e ℂ Ecce ancilla domini. Bern̄. Quæ eſt tam ſublimis humilitas, quę cedere neſcit honoribus & inſoleſcere gloria neſcit: mater dei eligitur & ancillam ſe nominat. h ℂ Exurgens autem Maria in diebus illis. Ambro. Quo iam deo plena niſi ad montana conſcenderet cum feſtina. ℂ Ambroſi. Diſcite virgines non circuncurſitare per ālienas ædes, non demorari in platæis, non aliquos In publico immiſcere ſermones: ecce Maria in domo ſera, feſtinat in publico. m ℂ Et intrauit in domum Zachariæ, & ſalutauit. Ambroſius. Diſcite vos ſanctę mulieres ſedulitatem quam debeatis prægnantibus exhibere cognatis: Maria quæ ante in intimis penetralibus verſabatur: non eam à publico virginitatis pudore: non à ſtudio aſperitas montium, non ab officio, prolixitas itineris retardauit. Diſcite etiam vigines humilitatem Mariæ: venit propinqua ad proximam, iunior ad ſeniorem, nec ſolum venit, ſed etiam prior ſalutauit. Decet enim, vt quantò caſtior virgo, tantò ſit humilior: nouerit deferre ſenioribus: ſit magiſtra humilitatis in qua eſt profeſſio caſtitatis: quia ſuperior venit ad inferiorem, vt iferior adiuuetur: Maria ad Eliſabeth, Chriſtus ad Iohannem. p ℂ Et re. ē ſpiritu ſancto Eliſabeth. ſ. audita ſalutatione Mariæ: quia quęcunꝗ ipſa reſpicit oculo clementiæ vel affaꝛ, recipit à deo donum gratię & laudē prorumpit Marię. Ideo ſubditur: q ℂ Et exclam. uoce magna, & dixit. Origenes. Si autem dominus nec augmētum nec detrimentum recipere poteſt, quid eſt ꝙ Maria loquitur:

Magnificat

☞ a ℂ Et un. hoc. Beda, Amb. Nō ignorat ſpūſſancti eſſe operati-
A one, ꝙ mater ꝓphetę à matre dñi ad ꝓfectū ſui pignoris ſalutetur, ſed nō ſui meriti hoc, ſed diuini fateꝛ eſſe mūeris: ꝗa idē ſpūs q ꝓphetię donū dedit, pariꝛ humilitatē pręſtitit. b ℂ Mater do. Sentio miraculū, myſteriū cognoſco: mater dñi verbo fœta, deo plena. c ℂ Vt facta. Ipſo momento quo vox intrat ad aures corporis, virtus ſpiritualis cor intrat audientis: & non ſolum matrem, ſed etiā ſobolem amore aduenientis accendit. d ℂ Exultauit. Be. Reuelante ſpiritu quo impleta erat, intelligit quid exultatio infantis ſignificet: ſcilicet veniſſe matrem illius cuius pręcurſor erat futurus. Et quę ante onus parētis erubeſcat, dū neſciret myſterium religionis, iam benedicit: Et qui ſe occultabat, quia conceperat filiū, iactat ſe, quia genuit prophetam. Et quę in occulto cognouerat, his qui ſimul aderant & audiebant palam euangelizat, dicens: Beata quæ cre. Credidit ꝟgo, vbi ſacerdos negauit. e ℂ Et be. Apparet Mariam non dubitaſſe, ſed credidiſſe: & ideo fructū conſecutam eſſe. Apparet etiam Eliſabeth ipſa verba angeli ad Mariam dicta ꝑ ſpiritum intellexiſſe. ℂ Ambro. Be. Congruè ante Iohannem Eliſabeth, & ante domini generationem prophetat Maria, vt ſicut pctm̄ in initio à muliere cœpit, ita in initio ſalutis bona
* nunc — à muliere inchoarent. f ℂ Magnifi. an. Beda. Primò dona ſibi ſpiritualiter cōceſſa profitetur, deinde beneficia dei quibus generaliter humano generi in æternum
† magnalia — conſulere non deſiſtit, enumerat. Q. Tanto munere me dominus ſublimauit, vt nullo linguæ officio explicare poſſim, ſed totum animi interioris affectum magnis gratiarum laudibus offero. Totum quod viuo totū quod ſentio, totū qd' diſcerno, in eius magnitudine contemplanda, in eius præceptis obſeruan-
Moraliter — dis impendo. ℂ Beda. Moraliter. Quæcunꝗ anima credit, concipit & generat verbum dei, & opera dei agnoſcit. Sit ergo in ſingulis anima Mariæ vt deum magnificet. Sit in ſingulis ſpiritus Mariæ, vt exultet in deo. Et ſi ſecūdū carnem vna eſt mater Chriſti, ſecundū ſpiritū omniū fructus eſt Chriſtus. Magnificatur dñs, non ꝙ ei aliquid humana vox adiungat, ſed quia magnificatur in nobis: dum anima noſtra quæ ad imaginem dei creata eſt, per iuſticiam ſe Chriſto conformat qui eſt imago patris. Et ſic dum ipſum Chriſtum imitando magnificat, quadā participatione magnitudinis, eius fit ſublimior, vt illam imaginem ſplendido bonorum colore factorum, & quadā emulatione virtutis in ſe videatur exprimere. g ℂ Et exultauit. Beda. Quia terrena non curo, proſperitas non emollit me, aduerſitas non frangit, ſed ſola illius memoria delectat, à quo ſalus ſperatur æterna: illius diuinitate lætor cuius temporali conceptione mea caro fœtatur. h ℂ Quia reſpexit. Beda. Ecce ꝙ̄ vilia de ſe ſentit, & totum gratiæ attribuit: ſuo iudicio ſe humilem ſentit: ſed reſpectu gratię ſic ſublimatā, vt voce cunctarum gentium beatitudo eius præcipua dicatur: vt ſicut per ſuperbiam Euæ mors intrauit in mundū, ſic per hūilitatem Mariæ vitæ introitus pandatur. Ideo etiam magnificat aīa mea dominū, quia mihi magna dignatus eſt facere, nihil meis meritis tribuo, ſed magnitudinem ad illū refero, qui eſſentialiter potēs eſt, & de paruis & infirmis magnos facit & fortes. i ℂ Quia fecit mihi magna. quia in me carnem ſumpſit, & me à peccatis mundauit, & dona ſpiritusſancti mihi contulit. k ℂ Et ſan. Be. In Gręco Agyon, quod ſonat extra terrā, quia nomini eius cōſecrati, nō in terrā cōuerſionē, ſed in cęlis debēt habere. l ℂ Et mi. Beda. A ſpecialibus donis ad generalia dei iudicia ſe conuertit, & totius humani generis ſtatum deſcribens, quid ſuperbi, quid humiles mereantur, qd filij Adæ per liberū arbitriū, qd filij dei ſunt ꝑ gratiā explicat. Q. Non mihi ſoli fecit magna, ſed etiam omnibus timentibus eum, in omni progenie Iudæorū & gentiū. Vel in omnes progenies totius mūdi quas credituras pręuidit. ℂ Cōmēdata miſericordia in timentibus, ſubdit qd contēptores mereanꝛ.

☞ Fecit potentiam

a ¶ Ambro. Q. quantum bonum mihi accidit, quod mater domini mei venit ad me: ſed qua mea iuſticia, quibus meis meritis?

fructus uentris tui. Et unde hoc mihi ut ueniat mater domini mei ad me? Ecce enim ut facta eſt uox ſalutationis tuæ in auribus meis, † exultauit in gaudio infans in utero meo. Et beata quæ † crediſti: quoniam perficientur ea quæ dicta ſunt † tibi à domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea dominū. Et exultauit ſpiritus meus, in deo ſalutari meo. Quia reſpexit † humilitatē ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc * beatam me dicent oēs generationes. Quia fecit mihi † magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Et miſeri

a ¶ Audita reſponſione Eliſabeth, qua beatam prędicauit matrem domini appellauit. fide fortem laudauit, non amplius tacere poteſt dona quę perceperat: Et quę virginali pudore acceptum oraculum tegebat ſilentio, iam congruo tempore patefecit.

a ¶ Ambro. Anima & ſpiritu deo patri deuota & filio: vnum deum ex quo omnia. & vnum dominum per quem omnia pio veneratur affectu. ¶ Patrem.

¶ Filio ſaluatore.

¶ Vt vnus deus.

a ¶ Iudęorum & gentium. ¶ Alias omnes gentes.

b ¶ Et

¶ Quia ſingularis potentię culmine omnia quę fecit tranſcendit longe: & inuocatio huius nominis ſanctitatis facit participes. a ¶ In me incępta dilatatur.

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Et unde hoc mi. Iſta enim non poterat ſcire Eliſabeth niſi per reuelationē ſpiritusſancti. b ℂ Exul. in gau. Ipſa enim Eliſabeth per ſpiritūſctm̄ cognouit, ꝙ illa exultatio fuit propter C
pręſentiā dñi in vtero virginali, c ℂ Et be. quæ. ꝗa per aſſenſum fidei concepit. d ℂ Perfi. ea. &c. quæ d. ꝑ angelū nunciantem & etiā ꝑ ſpiritūſanctū mentē virginis illuſtrantē, & eā immediate docentē. e ℂ Et ait Ma. Hic cōſequēter deſcribiꝛ decātatio virginis: & præmittitur titulus cantici, cum dicitur, Et ait Maria. Hoc em̄ cāticū ſic intitulatur, ꝗa Canticū Mariæ nominatur. Et ſubdiꝛ ipſum cāticū: f ℂ Magni. q. d. Maria: O Eliſabeth tu me magnificas: ſed ego totū deo attribuēs ipſum magnifico in hoc cantico: Vbi primò poniꝛ modus cantici. Secūdò, ſubdiꝛ cauſa cantādi, ibi: Quia reſpexit. Circa primū declaratur † ſalijt
laus virginis tanꝗ̄ magna, cū dr. Magnifi. Secūdò, vt deuota, ibi: g ℂ Ani. me. † credidit
non tm̄ labia mea. Tertiò, vt debita, cū dr h ℂ Do. cui debeꝛ laus & honor. Quartò, vt iucunda, ibi: Et exul. ſpi m. Quin † ei
ta: vt recta, ibi: In deo ſaluta. &c. Et dicit: i ℂ In deo. rōne creatiōis. k ℂ Salu. ratione recreationis. l ℂ Meo. rōne aſſumptę hūanitatis, ꝗa ſic fuit ipſius ꝟginis & non alteri⁹. m ℂ Quia re. Hic cōſequēt deſcribiꝛ cauſa cantādi. ſ. diuina beneficia collata. Et primò ꝟgo recolit bñficia ſibi collata ſingulariter. Scd'ò, bñficia collata toti mūdo generaliꝛ, ibi: Et miſericordia eius. Tertiò bñficia collata populo Iudęo
† paruitatē exiguitatē. ſiue nihili tatem. Hic enim nō ſignificat virtutem animi — rum ſpecialiꝛ, ibi: Suſcepit Iſr̄. Circa primum dr: Quia re. hu. an. ſ. q. d. virgo beata: Bñ debeo magnificare & laudare dominum: Quia reſ. hu. an. ſ. quia licet ex omnib⁹ virtutibus fuerit diſpoſita ad cōceptionē filij dei, ſpecialiter tamen hoc fuit ex hūilitate. n ℂ Ec. enim. ex hoc bea me d. o. gene. id eſt Iudæi & Genti D
Mariā vere bigenæ genitricē Mahumet ſcripſit laude dignam — les. Ex omnibus generationib⁹ aliqui ſūt conuerſi ad fidem qui confitentur iſtam virginem beatam. Hoc etiam patet in Saracenis. vnde in Alchorano Mahumeti dicitur de Maria virgine. Dixerunt angeli: O Maria deus annunciat tibi verbum ex ipſo, & erit nomen eius Ieſus filius Mariæ. Et alibi in eodem libro dixerunt angeli: O Maria deus vtique elegit te, & purificauit te, & elegit te claram ſuper mulieres ſeculorum: Et multa alia ibi dicuntur ad laudem virginis. o ℂ Quia fecit mihi magna. in ſanctificatione: ſed maxima in filij dei conceptione. p ℂ Qui potens eſt. Virtute enim potentiæ dei infinitæ facta ſunt hæc. q ℂ Et ſanctum nomē eius. quia quicquid ſanctitatis poteſt cogitari, totum eminentius eſt in eo. r ℂ Et mi. eius. Hic recolit beata virgo beneficia exhibita toti mundo, cū dicitur: Et miſericordia eius. id ē beneficiū incarnationis qd' ex miſericordia dei factū eſt. Vñ petebat Dauid: Oñde nobis dñe miſericordiā tuā. q. d. oſtēdiſti potentiam tuā in creatiōe mundi de nihilo, & ſapientiam tuā in mundi gubernatione ſic ordinata, & iuſticiam tuam in peccatorum

punitione:

Moraliter — * f ℂ Magnificat anima mea dominum. Sed ſi conſiderem dominum Saluatorem imaginem eſſe inuiſibilis dei, & animam meam factam ad eius imaginem, vt ſit imago imaginis: tūc videbo quoniam in exemplo eorum qui ſolent imagines pingere quando magnificauero animam meam opere, cogitatione, ſermone, tunc imago dei grandis efficitur & ipſe dominus cuius imago eſt in anima mea magnificatur. b ℂ Et exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Theophilus. Ille autem deum magnificat, qui dignè ſequitur Chriſtum, & dum Chriſtianus vocatur, Chriſti non minuis dignitatem magna & cæleſtia operando, & tunc ſpiritus eius id eſt ſpirituale chariſma exultabit, & non mortificabitur. m ℂ Quia reſpexit humilitatem an. Aug. O vera humilitas, quę deum hominibus peperit, vitā mortalibus edidit, cælos innouauit, mundū purificauit, ꝑadiſum aperuit, & hominum animas liberauit: facta eſt Mariæ humilitas, ſcala cæleſtis, per quā deus deſcendit ad terras. o ℂ Quia fe. mihi. Chryſ. Dicit autem qui potēs eſt. vt ſi quis diffidat in conceptionis negocio, dū virgo manēs cōcepit, retorqueat miraculū ad potentiam operantis. r ℂ Et miſeri. Be. A ſpecialibus ſe donis ad generalia conuertens, totius humani generis ſtatum deſcribit, dicens. Et mi. eius à pro. in pro. timen. eum. q. d. non mihi ſoli fecit magna, ſed & in omni gente, qui timet deum acceptus eſt illi

* Fecit potentiam.

a ¶Fecit potē.in brachio ſuo.Beda.i.ipſo dei filio p quem omnia facta ſunt, p quē oia poteſt. Per qđ brachiūdiſpſit ſuperbos mēte cordis ſui.Initiū toti⁹mali ſupbia,p quā prim⁹ hō exul fact⁹ eſt,in q̄ pſeuerātib⁹ grauior vīdicta futurę diſpſionis reſeruatur. b ¶Depoſuit potentes de ſede. Beda. Paulus pro ſuperbia de ſede legalis doctrinę depoſitus,ob humilitatē ad euangelizandā fidē ſublimaẗ.Sic etiā fit ſæpe in alijs.Superbi qui ſupra mēſurā ſe extollūt.idē potentes q̄a non in deū,ſed in ſua ꝟtute cōfidūt,qui deponūtur,quia oīs qui ſe exaltat humiliabitur,& q ſe hūiliat exaltabiẗ. c ¶Eſurien.im.bo.Beda.Qui æterna toto ſtudio deſiderāt,ſaturabuntur,cū Chriſtus apparuerit in gloria.Sed qui terrenis gaudent,in vltimo inanes totius beatitudinis dimittunẗ.In præſenti etiam videmus humiles diuina gratia impleri,ſuperbos lumine veritatis priuari. d ¶Suſce.Iſra.pue.ſu. Poſt generalem diuinæ pietatis & iuſticiæ cōmemorationem,ad ſingularem nouæ incarnationis diſpenſationem conuertit verba.Suſcepit,quaſi medic⁹ ægrum.Viſibilis inter hoīes factus,vt faceret Iſrael.i.videntes deum,puerū ſuum ſibi obedientem & humilem,quia non niſi per humilitatem ſaluādi ſunt. e ¶Memo.mi.ſuæ:quia ꝙ hominē redemit,nō meritū eſt hominis,ſed donum diuinę pietatis. f ¶Sicut loquutus eſt. Memoriam patrum quibus hæc ſalus reuelata ē faciens, Abraham nominatim exprimit, cui primò ipſa incarnatio manifeſtata eſt. g ¶Et ſemi.Non tam carne genitis,q̄ꝫ fidei veſtigia ſecutis:quibus aduentus Saluatoris in ſecula eſt promiſſus:quia ipſa promiſſio hereditatis nullo fine claudetur.Nam & vſq; in finē ſeculi credentes non deerūt, & beatitudinis erit gloria perennis. h ¶Manſit autem Ma. Beda.Tandiu māſit,donec videret præcurſoris natiuitatem:propter quam maximè venerat.Nec cauſa ſola familiaritatis tandiu manſit,ſed vt tanto tempore & Elizabeth & Iohannis creſceret ꝓfectus.Nam ſi in primò aduentu Mariæ,ſpūſancto ſunt repleti, multū eſt illis ſuperadditū tanta mora māſionis. ¶Myſticè.Anima caſta quæ ſpūalis verbi deſiderium cōcipit,neceſſe eſt, vt alta exercitus cæleſtis iuga ſubeat,& quaſi trium menſium dies ibidem demorata,quouſq; fidei,ſpei,& charitatis luce radietur,perſeuerare non deſiſtat. i ¶Impletū eſt.Beda Verba impletionis ſacra ſcriptura in bonorum tam ortu,vel obitu,vel actu ponere conſueuit.quorū vitam plenitudinem perfectionis habere ſignat: Vt Impleti ſūt dies Marię vt pareret,Impleuit Salomon ędificare domum,Defunctus eſt Abraham plenus dierum,Cum venit plenitudo tpis,miſit deus filium ſuum.Sed cōtra dies impiorū, inanes & vacui. k ¶Et audie.Ambroſius.Be.Habetur ſanctorū editio leticiā plurimorum, q̄a cōe bonū ē.Iuſticia em̄ cōmunis virt⁹ eſt:& ideo in ortu iuſti futuræ vitæ inſigne præmittitur,& gratia futuræ virtutis exultatione vicinorum præfigurante ſignatur.

Eccle.10.b.
Act.8.a.
Lucæ.14.c
1.Iohan.3.a
† cogitatione
† emiſit
† vſq; in ſeculum
Myſticè
J.2.a.
Gal.4.a.

E F

cordia eius à progenie in progenies: ¶In omni gente,qui timet deum acceptus eſt illi. ¶Et hoc per filium. timentibus eum. Fecit potentiam in brachio ſuo: diſperſit ſuperbos ¶Id eſt voluntate. ¶Id eſt deponet. † mente cordis ſui. † Depoſuit potentes de ſede,& exaltauit humiles. Eſurientes impleuit bonis, & diuites † dimiſit inanes. ¶Bed.Sicut medicus ægrum. Suſcepit Iſraël puerum ſuum: ¶Id eſt vt memor eſſet. † memorari miſericordiæ ſuæ. Sicut loquutus eſt ad patres noſtros, Abraham & ſemini eius † in ſecula. Manſit autem Maria cum illa quaſi menſibus tribus, ¶Poſt partum eius. & reuerſa eſt in domum ſuam. Elizabeth autem impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium. Et audierunt uicini & cognati eius, quia magnificauit domi-

nis.quia gentiles cum magno deſiderio, quod per eſurientem de ſignatur,verbum dei receperunt. k ¶Et diuites di.inanes.i.legiſperitos diuitijs ſcripturarū prius repletos,dimiſit inanes per excæcationē eorum & falſum intellectum ſcripturarum. l ¶Suſce. Iſrael pue.ſu. Hîc recolit beata ꝟgo beneficia exhibita pplo Iudæorū ſpecialiter, cū dicitur: Suſcepit. Quia deus accepit carnem puerilē de populo Iſrael,quod fuit beneficiū illi populo collatū,maximè quātū ad credentes de populo illo. m ¶Memorari miſericor.ſuæ. Ad modū enim recordantis ſe habuit quando filium ſuū pr̄ibus antiqs promiſſum in carne miſit.Ideo ſubditur: n ¶Sicut loquu.eſt ad pa.no.i.ad patriarchas & prophetas. o ¶Abraham & ſemini eius.ſecundū qđ dicitur Ge. xxij. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ. p ¶In ſecula.Quia caro humana permanebit æternaliter deitati vnita. q ¶Manſit autē Maria.Hîc cōſequenter deſcribuntur cōcomitantia ortum præcurſoris,quorum primum reſpicit virginem. quod notatur cùm dicitur: Manſit autem Maria cum illa.i.cum Elizabet pro cuius conſolatione & obſequio venerat. r ¶Quaſi menſibus t. Et ſic patet,ꝙ manſit vſq; ad tempus partus Elizabet, quia in fine ſexti menſis nunciauit ſibi angelus conceptionem Elizabeth. s ¶Et reuer.eſt in do.ſuam.Cōpleto tamen prius ortu pręcurſoris,vt cōmuniter dicitur. Vnde dicunt aliqui,qđ ipſa recepit præcurſorem & tenuit.Aliq tn̄ doctores,vt Theophilus Grecus,dicūt ꝙ imminente partu Elizabeth receſſit.Tū q̄a virgines ī partu mulierū nō ſolent adeſſe.Tum quia aliæ mulieres iam venerant ad partum Elizabeth.Et ideo obſequium Mariæ non erat vltrà ſibi neceſſarium,quod per alias mulieres poterat fieri.Secundum reſpicit matrem præcurſoris,quod notatur cū dicitur: t ¶Elizabeth autē &c.tē.pa.ſ.nouem menſium. v ¶Et pe.fi.Sicut per angelum fuit prædictū. x ¶Et audie.uicini.i.illi qui erāt cohabitantes. y ¶Et cognati.qui erāt ex ei⁹ cōſanguinitate & affinitate. z ¶Quia magnific.domi.i.magnam miſericordiā ei fecit auferendo ſterilitatis opprobrium,& dando tantū ac talē filium ſic nunciatum mirabiliter, & conceptū ſupnaturaliẗ.

G
† Detraxit priores de ſedibus.
† recordat⁹ vt recordaretur
H

Et congratu

Moraliter d ¶Fecit poten.in brachio ſuo.Orige.Timentibus autem ſe fecit potentiā in brachio ſuo,quia licet infirmus ad deū acceſſeris, ſi timueris eū,promiſſam ꝟtutem cōſequeris. g ¶Depoſuit poten.Cyrillus.Magna ſapiebant dæmones,gentilium ſapiētes.Phariſæi & Scribæ Iudæorū:hos tamen depoſuit, erexitq; humiliātes ſe ſub potenti manu eius,dans illis virtutem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones omnemq; poteſtatem inimici. i ¶Eſurientes impleuit bonis.Gloſſa.Qui æterna toto ſtudio quaſi eſurientes deſiderant,ſaturabuntur cū Chriſtus apparuerit in gloria:Sed qui terrenis gaudent,in fine totius beatitudinis inanes dimittentur. l ¶Suſcepit Iſrael puerum ſuum.Bed.Puerū ſuum obedientem,ſ.& humilē,nam qui contemnit humiliari,non poterit ſaluari. n ¶Sicut loquu.eſt ad patres no.Abra.& ſemini eius. Bed.Semini eius dicit,non tam carne ꝓgenitis q̄ꝫ fidei eius veſtigia ſequutis,quib⁹ aduentus Saluatoris in ſecula eſt ꝓmiſſ⁹. q ¶Manſit autē Maria cum il.Moraliter autem Maria dici poteſt quęlibet perſona ſibi deuota,ſicut & diligens deum deus dicitur ſecundum Augu.Dicit enim ſic:Si terram diligis,terra es:ſi aurum diligis,aurum es,& ſi diligis deum,deus es.ſ.p charitatis vnionem.Hęc igitur Maria exurgens aſcendit in montem:exurgit acidiæ teporē excutiendo:aſcendit in montana diuina meditando:in ciuitatē Iudę,confeſſionem diuinæ laudis exercendo:Intrat domum Zachariæ eccleſiā deuotè frequētādo: & ſalutat Elizabeth id eſt Mariam ad quā habet ſpecialem deuotionē.Elizabeth enim interpretatur dei abſconſio. Et hoc competit Mariæ in qua deus nouem menſibus fuit abſconditus,Iſa.xlv.c.Verè tu es deus abſconditus Saluator Iſrael.Et ab Elizabeth.i.Maria reſalutaẗ,quia ſui memorum nequaquam immemor exiſtit.Et manet cum tali perſona ſibi deuota tribus menſibus.i.tribus tēporibus.ſ.iuuētute,ſenectute,& medio tempore. t ¶Elizabeth autem &c.Beda.Alle.autem Iohannis celebrata natiuitas,gratia noui Teſtamenti inchoata ſublimitas. Cui vicini & cognati patris nomen magis quàm Iohannis imponere volebant, quia Iudæi qui ei legis obſeruatione quaſi

Moraliter
Allego.

☞ Die octauo

Nicolaus de Lyra.

punitiōe,ſicut in diluuio & ſubuerſiōe Sodomę & Gomorrę: & iō oſtēde nobis dn̄e miſericordiā tuā in filij tui incarnatione. a ¶A pro.ſ.Iudęorum,quia ſicut dr̄ Ioh.iiij.c. Salus ex Iudęis eſt,q̄a incarnatio facta ē in ꝟgine Iudęa natiōe,ſed q̄a bn̄ficiū icarnatiōis ad totū mūdū diffundiẗ.Ideo ſubditur: b ¶In proge.ſ.omniū gentiū.Verūtamē,q̄a licet beneficiū incarnatiōis ſe extēdat ad oēs q̄tū ad ſufficiētiā,nō tn̄ q̄tū ad efficaciā, ſed tm̄ ad iuſtos.Ideo ſubditur: c ¶Timen.eum.ſ.timore filiali & caſto. d ¶Fecit potentiā in bra.ſuo.i.in filio ſuo,qui vocaẗ brachium dn̄i,Iſa.liij.a.Brachiū dn̄i cui reuelatum eſt. e ¶Diſper.ſu.i.legiſperitos & Phariſæos qui fuerunt ſuperbi. f ¶Mēte cor.ſui.Spernentes conſiliū dei,vt dicitur.J.vij.cap.Et ipſi cū cæteris Iudæis.xlij.anno à paſſione Chriſti fuerunt capti, & captiuati p Titum & Veſpaſianum,& p orbē diſperſi.Et loquiẗ hic ꝟgo de futuro p modū prętėriti,ꝓpter certitudinem euētus ſuæ ꝓphetię. g ¶Depoſuit potentes de ſe.i.Iudæos qui erant potētes in lege & ꝓphetis,dimittens eos ex ſuo demerito in profundo erroris ſecundū ꝙ dicitur Roma.xj.c.Cæcitas ex parte contigit in Iſrael. h ¶Et exal.humi.i.Gentiles hūiliter & deuotè prędicationem apoſtolorum ſuſcipientes.Et ideo ſubditur: i ¶Eſuri.im.bonis.quia Gentiles

✻ affinitate iuncti

a ¶Die octauo.Per circūciſionem reſurrectio domini figuraẗ, q̄a & octaua die.i.poſt ſabbatū facta eſt:Et ſicut illa à reatu mortis abſoluere ſolebat,ſic iſta īmortalis vitę natiuitatē,& in autore noſtro exhibuit, & ī nobis mōſtrauit ſperandā. b ¶Et uoca.eū Be.Iohānis celebrata natiuitas, eſt noui teſtamēti īchoata gratia: cui Iudæi (qui legis obſeruatione q̄ſi affinitate iuncti erāt) nomen patris volūt imponere:quia magis iuſticiā quæ ex lege eſt,volūt ſuſcipere,q̄ꝫ gratiam quæ ex fide.Qui puerū nomine pr̄is vocāt, eos figurāt qui domino noua gratiæ munera declarante,cuperent eū potius per cōſueta veteris ſacerdotij edicta prædicare. Vnde bene Zacharias memor domini interpretatur,q̄a memoriā antiq̄ obſeruationis à dn̄o datæ figurāt,Mater quæ ꝟbis,& pater qui ſcriptis ꝙ Iohānes vocetur aſtruūt,ſignificat ꝙ ipſa legis doctrina,de ſuſcipiēda gr̄a Chriſti viua voce inſtruit,dicēdo p legiſlatorē:Prophetā ſuſcitabit vobis dn̄s de fratrib⁹ veſtris ipſum audite:& ipſum ſacerdotiū legale ceremoniarū typis(q̄ſi mutis l̄rarum figuris)gratiam euangelij ſi rectè intelligatur exprimit. c ¶Innuebāt.Qui innuūt pr̄i de noīe pueri, ſignificant illos q teſtimonio legis,intēdūt aſtruere gratiā fidei. d ¶Aper.ē au. Qđ declarato & cōfirmato noīe Iohānis, apiẗ os Zacharię & bn̄dixit, patet, q̄a manifeſtata eſt p apl̄os gr̄a noui Teſtamēti. Multa etiā turba ſacerdotū,relicta taciturnitate nociua,obedit fidei,& prędicat dona redēptoris:& q̄ pri⁹ occultabanẗ in ſacerdotio legali,rōnabiliter intellecta ſoluūtur.Quod in die circūciſionis Iohannis factus eſt timor ſuper vicinos, ſignificat ꝙ tp̄e dn̄icæ reſurrectiōis,apl̄is dato ſpū & prædicata gl̄ia Chriſti,ſalubris timor nō ſolū Iudæorū q erāt vicini vl̄ ſitu loci,vel ſcīa legis, ſed etiā exterarū gentiū corda cōcuſſit. Nec tm̄ mōtana Iudææ, ſed oīa mūdani regni mūdanæq; ſapientiæ culmina Chriſti fama trāſcendit.Pręcurrētia ſigna prębēt iter præcurſori veritatis,& futurus ꝓpheta pręmiſſis commendatur auſpitijs. e ¶Et propheta. Bed.Magna largitas diuinæ pietatis.Ecce loquela quæ ſola ablata eſt diffidenti, cum ſpū propetiæ reſtituta eſt credenti. ¶Ambroſ.Eliſabeth paucis,Zacharias multis prophetat: vterq; ſancto ſpiritu replet⁹ loquebatur,ſed diſciplina ſeruatur,vt mulier magis diſcere quæ diuina ſunt ſtudeat q̄ꝫ docere. f ¶Benedict⁹. quia dum bonitatem dei rogauit,pro liberatione pręcurſor donatus eſt. g ¶Viſitauit. Quod proximè faciendum cognouerat, prophetico more q̄ſi iā factum narrat. h ¶Cornu.Bed. Per cornu quod carnem excedit,cū omnia oſſa carne tegantur, regnum Chriſti ſignificatur,quo mūdus & gaudia carnis ſuperanẗ. In cui⁹

☞ A
† congaudebāt
Deute.18.c.
† in tota mōtana.ſ. regione
B

nus miſericordiam ſuā cum illa, & † congratulabantur ei. Et factum eſt in die octauo,uenerunt circumcidere puerum, & uocabant eum nomine patris ſui Zachariam. Et reſpon- ¶Amb.Be.Spiritu prophetię didicit,quod non didicerat a marito,non poterat ignorare prenuncium quę prophetauerat Chriſtum. dens mater eius dixit: Nequaquam ¶Amb.Be.ſicut ab angelo Zacharię erat prenunciatū ſed uocabitur Iohannes. Et dixerūt ¶Am.Be.aduerte hoc nomen nō eſſe generis ſed vatis. ad illā: Quia nemo eſt in cognatione ¶Am.quia incredulitas affatū eiecripuit & auditū:Quod voce non poterat manu & literis locutus,& nutu interrogatur. tua,qui uocetur hoc nomine. Innuebant autem patri eius,† quem uellet ¶Amb.quia lex ſcripta in tabulis lapideis myſteria loquiẗ. uocari eum. Et poſtulans pugillarem, ¶Amb.Be. Hoc nomen nos non imponimus,quia iam a deo accepit,habet ſuum nomen, quod agnouimus,non quod elegimus. ſcripſit,dicens: Iohannes eſt nomen eius. ¶De conuenientia inter patrem & matrem. Et mirati ſunt uniuerſi. ¶A.Iā ſoluit fides linguam,quā in credulitas ligauerat Apertum eſt autē ilico os eius & lingua eius,& loquebatur benedicens deū. Et factus eſt timor ſup omnes uicinos eorū,& † ſup omnia montana Iudeę diuulgabantur omnia uerba hęc. ¶Excitati miraculo,& timore ſtupefacti. Et poſuerunt omnes qui audierant in corde ſuo, ¶Tacite euentum rei expectantes. dicentes: Quiſ putas puer iſte erit? Etenim manus domini erat cum illo. Et Zacharias pater eius impletus eſt ſpiritu ſancto, & prophetauit dicens: ¶Eſt vel ſit. Benedictus dominus deus Iſrael, quia ¶Be.longa infirmitate tabeſcentem. ¶Apparens in carne.Q.longius a ſe recedentes iuſtificare curauit. ¶Sanguine filij redemit ſub peccato vendita. uiſitauit & fecit redemptionem plebis ſuę. ¶Quā ſuā viſitādo fecit. ¶Id eſt firmā celſitudinē ſalutis. Et erexit cornu ſalutis nobis

Nō eſt itelligēdū,ꝙ nullus Iudęus vocat⁹ fuiſſet prius Iohannes: q̄a alij Iudęi fuerūt añ ſic noīati,vt patet.J.Mach.ij.de Iohāne frē Iudę Machabęi,& de Iohāne Eupolemij:ſed cognatio hic accipiẗ ꝓpinquitas generis,q̄a null⁹ fuerat ſic vocat⁹ de cognatiōe Eliſabet aut mariti ei⁹. i ¶Innue.au.pa.e.p ſigna viſibilia,ex q̄ patet ꝙ nō tm̄ erat mut⁹ ſed etiā ſurdus.Si em potuiſſet intelligere verba quæ melius & breuius exprimūt mētis cōceptū,quæ fuiſſent ab eo p verba,& non p alia ſigna. k ¶Iohānes eſt nomē ei⁹.i. hoc nomē nō ipono,ſed impoſitū eſt à deo. l ¶Et mirati ſunt.Hîc conſequēter deſcribitur ppl̄i admiratio ex mirabilibus quæ videbāt circa puerū natū & parētes eius,videlicet ex mirabili conuenientia patris & m̄ris in nomine pueri, & in loquela reddita patri.ideo ſubdiẗ: m ¶Apertum eſt au.ili.os eius.Per confeſſionem em̄ fidei in ſcripto quā verbo facere non poterat,meruit liberari,ſicut ꝓpter ꝟbum dubitationis demeruerat ligari. n ¶Et fa.eſt t.ma. ſuper omnes ui.eo.i.admiratio magna vel timor dn̄i qui ſic mirabiliter punierat Zachariam & liberauerat. o ¶Et ſuper oīa. quia facta inſoluta & mirabilia libentius narrātur. p ¶Et poſuerunt omnes. q̄a talia magis memoriæ commendantur. q ¶Dicentes: Quiſ putas puer iſte erit.q.d.valde magn⁹ erit.Cuius cā ſubditur: r ¶Etenim manus domini e. cū illo.i.virt⁹ dei operatiua miraculorū in eius annunciatione,conceptiōe & natiuitate oſtenſorum:ex q̄bus rōnabiliter concludebatur magnitudo pueri futura coram deo,ſicut fuerat prædictum Zachariæ:Erit enim magnus coram domino. s ¶Et Zacharias.Hîc conſequenter deſcribitur patris inſpiratio,cùm dicitur: Et Zacharias pater eius impletus eſt ſpiritu ſan. Et ſubditur eius ꝓphetia p modū cātici ſeu diuīæ laudis expreſſa,cū dr̄: t ¶Benedict⁹.In q̄ cātico priò præmittit ptinentia ad redēptorē: ſcđò ptinētia ad ipſi⁹ pręcurſorē,ibi: Et tu puer.Circa primū dicitur: Benedic. dominus.oīm per generalem gubernationem. v ¶Deus. per creationem. x ¶Iſrael.per ſpecialem cultum & deuotionem, & beneficiorū ſpecialem populo Iſrael exhibitionem. y ¶Quia uiſi.i. viſitabit. Loquitur enim de futuro per modum præteriti propter ꝓphetiæ certitudinem.Hęc autem viſitatio facta eſt in Chriſti natiuitate, quæ erat adhuc futura,& cōuerſatiōe,q̄a viſitauit nos ſicut medicus infirmum,ſicut dicitur Lu.vj.c.Virt⁹ de illo exibat & ſanabat oēs. z ¶Et fecit redem.in ſua benedicta paſſione,per quam redempti ſumus. a ¶Et erexit cornu ſalutis nobis.id eſt virtutem conſequendi ſalutem æternam,& hoc fecit in ſua reſurrectione,qua reſurrexit ad

C
† quid
D

☞ figuram Da.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et congratulabantur ei.ſecundum quòd dixerat angelus Zacharię: Multi in natiuitate eius gaudebunt. b ¶Et factum eſt.Hîc ponuntur conſequentia ortum præcurſoris.Quorum primum eſt,pueri noui nominatio.ſecundum, populi admiratio,ibi: Et mirati ſunt vniuerſi.tertium,patris inſpiratio,ibi: Et Zacharias. Circa primum dicitur: c ¶In die octa.ſ.à natiuitate præcurſoris. d ¶Venerunt cir.pu.ſicut præcipitur Gene.xvij. De ratione huius præcepti & modo intelligendi dictum fuit ibi. Et quia in circūciſione imponebatur tūc nomen puero, ſicut mō imponitur in baptiſmo,ideo ſubditur: e ¶Et uocabant eum. quia iſtud antiquitus fuit ſatis cōiter obſeruatum,& adhuc obſeruatur frequenter,maximè in magnis perſonis,qđ primogenitus filius nominatur nomine patris. f ¶Et reſpon.&c.neq.ſ.vocabitur Zacharias. g ¶Sed uo.Io.Hoc em̄ fuit ſibi à deo reuelatū q̄a à marito nō didicit,cū eſſet factus mutus añq; rediret ad eā de templo,vt patet ex prædictis. h ¶Nemo eſt in cognatione.

Non eſt

Moraliter ✻ affinitate iuncti erant,magis iuſticiam quæ ex lege eſt ſectari:q̄ꝫ fidei gratiā ſuſcipere cupiebāt:ſed Iohannis,hoc eſt gr̄æ dei vocabulum,mater verbis,& pater l̄ris ꝓnūciare ſatagūt:q̄a & lex ipſa pſalmiq; ac ꝓphetæ aptis ſn̄iarū vocib⁹ gratiā Chriſti prędicant. n ¶Et fac.eſt ti.Greg.Myſticè Tp̄e dominicæ reſurrectiōis prędicata gratia Chriſti:ſalubris timor non ſolum Iudæorum q erāt vicini vel ſitu loci,vel ſcīa legis: ſed etiam exterarū gentiū corda cōcuſſit:Nec tm̄ montana Iudææ,ſed omnia mundani regni,mūdanæq; ſapīę culmina Chriſti fama trāſcēdit. s ¶Et Zacharias pa.ei⁹ im.eſt.Per Zachariā ſacerdotē,deſignatur bonus ep̄s,qui ſpūſancto debet eſſe plenus,& pater ſpūalis Iohannis,id eſt hominis gratioſi coram deo & hominib⁹ bonis.Debet etiam deum de ſuis beneficijs collaudare:ideo ſubditur dicens: t ¶Benedictus dominus deus.i.oīm fidelium. y ¶Quia uiſitauit.in ſua natiuitate,in qua viſitauit nos oriēs ex alto,vt dicitur infrà. z ¶Et fecit redemptionem plebis ſuæ.in ſua paſſione. a ¶Et erexit cornu ſalutis nobis.in ſua reſurrectione & aſcenſione.

Myſticè

✻ In domo

☞ figurā Dauid & Salomō cornu olei, ſūt in regni gloriā conſecrati, E vt, prius Saul lēticula. ℂ Cornu.i. Chriſtū, quia cornu nec caro
1.Reg.10.a nec os, Sic Chriſtus nec caro tm̄, nec os tm̄ diuinitatis. a ℂ Qui. à ſe Bed. Tota veteris te. ſcriptura de Chriſto præceſsit: Et à tpe Ad. ſcti pſes, ſuis quiq; factis ei⁹ diſpēſatiōis teſtimoniū reddunt b ℂ Salutem. Erexit nobis ſalutem ex inimicis: & eſt explanatio ſuperioris verſiculi, in quo breuiter idem præmiſerat: Et erexit cornu ſa. nobis. c ℂ Oīm. Bed. Q.d. vel hominum peruerſorū, & ſpirituum immundorum, de quorū manu interim, & ſpe ſalui facti ſumus, & in futuro re ipſa ſaluandi. d ℂ Ad faciendam. Locutus eſt: & erexit nobis ſalutē ad faciendam miſericordiam, vt miſericordiam quā patrib⁹ promiſit, impleat in nobis, & iuramentum quod fecit patribus de liberatiōe noſtra, in nobis per Chriſtum compleatur. e ℂ Et tu puer. Beda. Non mirū, ſi alloquitur infantem octo dierum, quia qui in vtero matris ſalutatiōnē Mariæ audiuit, iam natus patris vocem agnouit. Vel propter illos inſtruendos qui aderāt, futura filij munera quæ per angelum didicerat, depromit. ℂ Bed. Cum de domino loqueretur, repente ad propheta ỹba couertit, vt hoc quoq; beneficium eſſe domini deſignaret, ne cū publica numeraret, quaſi igratus ſua beneficia tacuiſſe videretur: quæ agnoſcebat ſe in filios ſuſcepiſſe. f ℂ Scientiā ſalu. Beda. Nomen Ieſu.i. Saluatoris exponere, & diligenter commendare volens, ſalutis frequētat mentionē cū cornu ſalutis erigēdū, ſaulte ex inimicis futurā, ſcientiam ſalutis plebi dandā commemorat. Et ne temporalem ſalutē promitti putares, addit in remiſsionem peccatorum eorū. g ℂ Illuminare his. Be. In longa peccatorum & ignorantiæ cæcitate depreſsis: quia excluſis errorum tenebris attulit veram cognitionis ſuæ lucem, & certum iter patriæ cæleſtis aperuit. h ℂ Ad dirigendos. Vt per oīa greſſus noſtrorum operū, illuminatoris nr̄i grāæ concordent, donec ad manſionē perpetuæ pacis intremus. i ℂ Et erat. ☞ in deſer-

† vitę nr̄æ

F

† cognitionem

1.Reg.2.c. † potēs ſic bat

a ℂ Quia de Iudæis naſcetur, b ℂ De fœmore Dauid natus,

in domo Dauid pueri ſui. Sicut lo-
quutus eſt per os ſanctorum, qui à
ſeculo ſunt prophetarum † eius. Sa-
lutem ex inimicis noſtris, & de ma-
nu omnium qui oderunt nos. Ad
faciendam miſericordiam cum pa-

a ℂ Memorem ſe oſtēdit, vel, memores nos faceret.

tribus noſtris, & † memorari teſta-

a ℂ Et ad faciendum. ℂ Be. In te benedicentur omnes cognationes terræ.

menti ſui ſancti. Iuſiurādum quod
iurauit ad Abrahā patrem noſtrum

a ℂ Scilicet per carnem vel per fidem.

daturum ſe nobis. Vt ſine timore de
manu inimicorum noſtrorum libe-

a ℂ Intellectu.

rati, ſeruiamus illi. In ſanctitate &

a ℂ Operatione. b ℂ Non in conſpectu hominum. c ℂ Non ad horam.

iuſticia coram ipſo omnibus diebus
† noſtris. Et tu puer propheta altiſ-
ſimi uocaberis: præibis enim ante fa-
ciem domini parare uias eius. Ad
dandam † ſcientiam ſalutis plebi e-
ius, in remiſsionem peccatorum eo

a ℂ Non hominum meritis.

rum. Per uiſcera miſericordiæ dei

a ℂ Per quæ viſcera. b ℂ Aſſumpta carne.

noſtri, in quibus uiſitauit nos † ori-

a ℂ Verbum patris ortum veræ lucis aperiens. ℂ Viſitauit vt illuminaret,

ens ex alto. Illuminare his qui in
tenebris & in umbra mortis ſedent,

a ℂ Beda. Prius illuminantur corda, poſtea opera diriguntur.

ad dirigendos pedes noſtros in ui-

ℂ Corpore.

am pacis. † Puer autem creſcebat
& † confortabatur ſpiritu, & erat

illud Iohan.j.c. qđ Iohannes baptiſta negauit ſe eſſe prophetam G Ad quod dicendū, ꝙ verū reſpōdit ſecundū intentionem quęrentium: quia quærebāt ſi eſſet vnus de antiquis prophetis, vt Elias Eliſæus, vel hmōi, vt patet ibidem; & ſecundū veritatem non erat vnus de illis. Aliter etiam dicitur ꝙ negauit ſe eſſe prophetā tātū, qa fuit propheta, & plus q̄ꝫ propheta, ſecundum teſtimonium Saluatoris Matt. xj. m ℂ Præibis enim an. fa. do. id eſt ante filium dei qui eſt ſimilitudo vel facies dei patris. Per faciē em̄ deſignatur noticia ſecundū Greg. ſuper Ezechielem. Ea autē quæ ad noticiā pertinent in diuinis filio approprianiantur. n ℂ Parare uias eius. per prædicationem Chriſtum annunciando, & p baptiſmum aſſuefaciendo, quia homines per baptiſmum Iohānis diſponebantur ad facilius recipiendū baptiſmū Chriſti. o ℂ Ad dandā ſciē. ſalu. ple. ei⁹.i. ad prædicandū ſalutem ſiendam per Chriſtū. q ℂ Per uiſ. miſe. dei noſtri.i. per intimam & occultā dei miſericordiam facta ſunt hęc. r ℂ Oriēs ex alto.i. ex ſinu patris in mundo. s ℂ Illuminare his qui in tenebris. id eſt patribus in limbo exiſtentibus, quos Chriſtus illuminauit, quando poſt paſsionem ſuam ad illos deſcendit. t ℂ Et in umbra mortis.i. viuentibus adhuc in hoc mundo, qui eſt quædam vmbra mortis, quos illuminauit Chriſtus per ſeipſum prædicando, & apoſtolos per orbem ad prædicandum mittendo, vt habet Marci vltimo. x ℂ Puer aūt creſcebat. Hîc conſequenter deſcribitur præcurſoris nati profectus & conuerſatio, cū dicit: Puer autē cre. quantū ad augmentum corporis. y ℂ Et confortabatur ſpi. quātum ad augmentum gratiæ & virtutis. z ℂ Et erat in deſertis. quantū ad pfectionem conuerſationis: Ibi enim habitauit vſq; ad tēpus ſuæ prędicationis, vt contemplationi liberius vacaret, diuinā ſapientiā hauriendo, quā poſtea effudit prædicando, & vt viuens in deſertis vitā auſteram duceret, & ne ex cohabitatione cum peccatoribus in tumultu populi maculam aliquam in fama vel vita ☙ contraheret

† ſuorum

† ad recordandum

H

† oriēs ſub ſtātiuū hîc eſt.i. exort⁹ ſolis, hoc ē Chriſtus,

Moraliter

Nicolaus de Lyra

☙ xit ad vitam immortalem, educens patres ſctōs de limbo inferni, detentos ibi, & ſua aſcenſione qua illos ad cęleſtia introduxit. a ℂ In domo Dauid pueri ſui. quia iſta adimpleuit Chriſtus ī carne aſſūpta de domo Dauid. b ℂ Sicut locu. eſt &c. qui à ſe. ſunt. Hoc eſt, à mundi principio q iſta prædixerunt, ſecundū quod dicitur Act. x. b. Huic oēs pphetæ teſtimoniū phibent, &c. Et ſicut promiſerat p pphetas, ita fideliter adimpleuit c ℂ Salutem ex inimi. no. ſupple cōſecuti ſumus per Chriſtum, videlicet de mundo, carne & diabolo. d ℂ Ad faciendam miſe. cū pa. no. quia myſterium incarnationis impleuit, nō ppē noſtrā, iuſticiā ſed pter ſuā miſericordiā adimplēdā quā patrib⁹ promiſit. e ℂ Et memora. teſt. ſui ſancti.i. pacti firmiſsimi quod habuit cum patribus veteris Teſta. de Chriſto venturo. De quo teſtamēto ad modū rememorantis ſeu recordantis ſe habuit quando pactum impleuit. f ℂ Iuſiurandum quod iurauit. de quo dicitur Gene. xxij.c. Per memetipſum iuraui, &cæt. Quod iuramentum impleuit deus pater mittendo filiū. g ℂ Daturum ſe no. quia deus pater dedit etiam ſe nobis in filio, qui eſt eiuſdem ſubſtantiæ cū patre. h ℂ Vt ſine timore de manu. qa per hoc enacuatur timor ſeruilis, qui non eſt in charitate. k ℂ Et tu puer al. Hîc conſequenter exprimit in cantico quæ ptinēt ad præcurſorem, dirigens ad ipſum ſermonem, Si autē quęratur, q̄re ad ipſum ſermonē dirigeret, cū puer adhuc nō intelligeret: Dicūt aliq, ꝙ ỹtute ſupernaturali intelligebat patrem loquentem, ſicut intelligit Chriſtum in vtero matris exiſtentē, vt prędictū eſt. Alij aūt dicūt, ꝙ ſic loquebāt puero, nō pter eius intellectionem, ſed propter aliorū inſtructionē de myſterio incarnationis qui habebant vſum rationis. l ℂ Propheta altiſ. uo. Contra hoc videtur illud Iohā.

* a ℂ In domo Dauid. qa de illa domo natus fuit. b ℂ Sicut loquutus eſt per os ſanctorum. Actu. x. g. Huic oēs prophetæ teſtimonium perhibent. c ℂ Salutē ex inimicis noſtris. ſcilicet dæmonibus & tyrannis. d ℂ Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris. in limbo prius detentis. e ℂ Et memorari teſtamenti ſui ſancti. Et qd ſit illud teſtamētum, ſubditur: f ℂ Iuſiurandum quod iurauit ad Abraham patrē noſtrum daturum ſe nobis. Gene. xxij. d. Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Quod impletum eſt ī Chriſto. h ℂ Vt ſine timore de manu. ſcilicet ſeruili. i ℂ Seruiamus illi, in ſanctitate & iuſticia coram ipſo omnibus. quia ipſe eſt ſanctuſſanctorum. k ℂ Et tu puer propheta altiſsimi uocaberis prębis enim ante faciem domini parare ui. Grego. Quiſquis autem prædicando, à ſordibus vitiorum audientiū corda mundat, domini venientis ad cor viam præparat. Et ſic patet, quòd per Iohannem prædicator euangelij deſignaī. o ℂ Ad dā. ſcientiam ſalutis. & non curioſitatis. p ℂ In remiſsionē peccatorum. quæ fit per dominum operantem, & per prædicatorē diſponentem: ideo ſubditur: q ℂ Per uiſcera miſericordiæ dei noſtri, in quibus uiſitauit nos in ſua natiuitate, vt dictum eſt: Et adhuc quotidie viſitat illuſtratione ſuæ gratiæ: ideo ſubditur: s ℂ Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedent. id eſt in culpa mortali: quæ eſt vmbra pœnæ inferni. v ℂ Ad dirigendos pedes noſtros in uiam pacis. ſ. internæ fraternæ & ſupernæ, in qua diriguntur liberati à peccato mortali per donum gratiæ diuinæ. x ℂ Puer autem creſcebat & cōfortabatur. Beda. Prædicator pœnitentiæ futurus, vt liberius auditores ſuos à mundi illecebris erudiendo ſuſtollat, in deſertis primæuam tranſiuit vitam.

☞ in deſertis. Be. Prędicator pœnitentiæ futurus aſpera ſolitudi-
A nis elegit, vbi primæuā exigit ætatem, vt iuuenis liberius ab amore mundi auditores ſuos reuocaret.

Nicolaus de Lyra.

in deſertis uſque in diem oſtenſio-
nis ſuæ ad Iſrael.

☙ contraheret. a ℂ Vſque in diem oſtenſio. ad ſuæ Iſrael. Quod factum eſt āno. xv. imperij Tiberij Cęſaris: Tunc enim exijt de deſertis ad prædicandum populis, vt habetur infra iij. capitulo.

ℂ Luce in cap. j. vbi dicitur in poſtil. Iō ſaluo meliori iudicio videtur melius dicendum eum fuiſſe ſimplicem ſacerdotem.

ADDI. I. Snīa Ambro. & Bedæ videī pbabilior, non obſtātibus his quæ per poſtillatorem obijciuntur. Ex his em̄ q̄ ab euangeliſta traduntur in hoc loco, ſatis oſtendiī Zachariam fuiſſe ſūmū ſacerdotē. ℂ Ad cuius euidentiā ſciendū, ꝙ incenſum de q̄ euangeliſta hic facit mentionem, non debet intelligi de cōi incenſo, qđ in qualibet die bis concremabatur in altari incēſi, vt habetur Exod. xxx. Quod quidem incenſum etiam p ſimplicē ſacerdotē adminiſtrabaī, ſed intelligendum eſt de īcenſo illo qđ ſemel ī anno. ſ. ī feſto expiationis tm̄ p ſummū ſacerdotē ī ſctāſctōꝝ adminiſtrabaī. ℂ Quod qdē incenſum licet eſſet eiuſdē ſpeciei cū alio cōi, tn̄ q̄tū ad ei⁹ adminiſtrationē ī tēplo, à cōi incenſo diſſerebat ī multis, & ſpāliter in trib⁹. Primo. ſ. in hoc, ꝙ qn̄ ſummus ſacerdos prędicta die illud incenſum miniſtrabat, nulli erat licitū eſſe in tabernaculo, donec ſummus ſacerdos inde egrederetur, vt habetur expreſſè Leui. xvij. vbi tractans quomodo ſummus ſacerdos intrare deberet in ſctā, & ponere ſuper ignem aromata, & aſpergere ſanguinem, & hmōi, ſubdit: Nullus hoīm ſit in tabernaculo quando pontifex ingrediī ſanctuariū, &c. donec egrediatur, qđ de alio incenſo quotidiano minimè legitur. Et ideo euangeliſta notanter dixit, ꝙ omnis multitudo ppl̄i erat orans foris hora incenſi. In q̄ oſtenditur ꝙ hora iſtius incenſi omnis multitudo debedat eſſe foris. ſ. extra tabernaculū ſeu tēplū, qđ pertinebat in īcenſo diei expiationis tm̄. Scđ'ò, ꝙ ſi incenſo hui⁹ feſtiuitais erat ſingulare, qđ q niſi adminiſtraretur ritè cū igne ab altari holocauſti accepto, pontifex erat reus morte temporali, prout de filijs Aaron: Nadab & Abiu. Leui. x. legitur. Et inde eſt qđ Leui. ca. præallegato: vbi de ſolemnitate feſti expiationis agitur, præmittitur ibidem. Loquutus eſt dn̄s ad Moyſen poſt mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienū interfecti ſunt, &c. q. d. cōminatoriè ꝙ illa quę
B ibi prȩcipiebāī, oportebat ſeruari ne contingeret ipſi Aarō ſicut & filijs ſuis ſupradictis in adminiſtratōe incēſi. Et. j. declarans ꝙ iſtud periculū ſpāliter erat referendum ad officium pprīū incenſi illius feſti, ſubiungit: Aſſumptoq; thuribulo, qđ de prunis altaris impleuerat, & hauriēs manu thymiama incēſum, &c. vapor operiat oraculū quod eſt ſuper teſtimonium.i. ſup arcam, & non moriatur. Ex quo patet ꝙ ſummus ſacerdos in officio huius incēſi in die expiationis erat maximè aſtrictus ad ceremonialia eius ritè celebrāda ſub pœna ſubitę mortis tpalis, ſicut de Nadab & Abiu. Et ideo hora in qua iſtud incenſum adminiſtrabaī, populus attentè aſpiciebat orando deum pro ſummo ſacerdote, ne periclitaretur ī illo officio, vt & ipſe cum eis expiarentur. vnde notanter dicit euangeliſta. Et omnis multitudo populi erat orās foris hora incēſi. Nō em̄ in cęteris dieb⁹ qn̄ bis in die incenſū cōcremabaī p ſimplicē ſacerdotem, credendum ē ꝙ oīs multitudo ppl̄i cōueniſſet ad orandū: eſſet em̄ valde oneroſum. Sil'r notāter dicit euangeliſta, hora incēſi, non faciens mentionem de immolationibus & diſtillationib⁹ & cæteris officijs in illo feſto. ſ. celebrandis, pter rōnē pdictā: qa in illo officio incenſi præcipuè conſiſtebat prædictum periculū ſacerdotale. Hoc idē patet ex eo qđ dr̄ infra eo. ca. Et erat plebs ſpectās Zachariam, & mirabātur ꝙ tardaret. Nō enim veriſimile videtur, ꝙ plebs ſpectaſſet ſimplicē ſacerdotē ī officio incenſi q̄tidiani: qđ bis q̄libet die adminiſtrabaī. Tertiò, qa ſicut dicit poſtillator, hoc incenſum. ſ. feſti expiationis non exponebatur p modū oblationis ſeu ad adolendum ſicut quotidianum, ſed ſolum vt nebula cōſurgens operiret oraculum, vt patet Leui. ca. alleg. quod denotat euāgeliſta, cum dicit. Vt incenſum poneret: Non enim dixit, incenſum offerret, ſicut ſupra eo. ca. Sacerdotes dei incenſum offerūt. Nec etiam dixit, vt adoleret, ſicut Exod. xxx. loquens de quotidiano incēſo dicit: Et adolebit incenſū ſuper eo, Aaron ſuaue flagrans, &c. ſed tantū dixit, vt incenſum poneret, vt denotaret ꝙ hoc incenſum nō adminiſtrabatur p modum oblatiōis ſeu ad abolendum, ſed tm̄ ponebaī rōne prædicta. Itē notanter dixit euangeliſta, vt incēſum poneret ingreſſus in tēplū dn̄i, &c. In quo oſtendiī, ꝙ poſitio hui⁹ incenſi erat ſibi debita ex ingreſſu templi dn̄i, non ratione conſumptionis ſacrificij, ſed ad tuitionem ſacerdotis ſanguinem intra ſancta ſanctorum aſpergentis hoc incenſū ponebatur; quod ē ſingulare in ſummo ſacerdote & in feſto expiationis, vt dictū eſt. Ex quibus manifeſtè patet, ꝙ officium hui⁹ incenſi de quo euāgeliſta loquitur, ptinebat tm̄ ad ſummū ſacerdotem, ad quem ſolū officiū C feſti expiationis pertinebat, vt Le. ca. allegato. Idē patet p hoc qđ habeī eo. ca. vbi ſic: Et factū ē vt īpleti ſūt dies officij eius, abijt ī domū ſuā. Singulare enim erat in ſummis ſacerdotibus, vt p ſeptē dies ante feſtū expiationis ſeparētur à proprijs domib⁹, & habitarēt in certis cœnaculis tēpli, vt deo deuoti⁹ mācíparētur, vt habetur expſſe in Thalmud ī libro q intitulatur Ioraa id eſt dies expiatiōis. ſ. vbi tractatur pricipaliī de hoc feſto. Quæ qdē ſepatio ſcđm eos habet fundamentū Leuiī. xxj. vbi de ſummo ſacerdote ad literā tractās dicit: Et nō egrediatur de ſāctis. vbi Hebraica veritas habet, de ſāctuario. Quod intelligiī de tēpore celebrationis hui⁹ feſti. De cęteris aūt ſacerdotib⁹ nō legiī ſil'e. Et ſic manifeſtè patet ꝙ Zacharias erat ſumm⁹ ſacerdos, eo ꝙ incēſum ponebat in feſto expiationis, q̄ poſitio ſoli ſummo ſacerdoti ptinebaī. Et ſic ſnīæ ſctōrū ſcilicet. Ambroſij & Bedę ſūt validę. Cui cōcordat magiſter hiſtoriarum, & nullus ſanctorū doctorū oppoſitū aſſerere videī, Vn̄ & in eccleſijs hui⁹ regionis in officio matutinali natiuitatis beati Iohānis baptiſtę, expſſe legiī, ꝙ hęc poſitio incēſi fuit in die expiationis. Eſt etiā maxiè conſonū rationi, ꝙ cōceptio pcurſoris Chriſti (q ad dandā ſciam ſalutis plebi in remiſſionē pctōrū venerat) in die expiatiōis (q in memoriā remiſſiōis pctī vituli agebaī) fuiſſet annūciata, & cōſequēter cōceptio Chriſti die inmolatiōis agni pachalis, quādo etiā Chriſt⁹ paſſus eſt, ānūciata fuiſſet. Cum em̄ annūciatio pcurſoris fuit in die expiatiōis. ſ. x. luna mēſis ſeptimi cui⁹ cōceptio fuit p aliq̄s paucos dies poſt, quādo. ſ. Zacharias reuerſus fuit ad domū ſuā, ſequiī ꝙ ſextus mēſis à dicta cōceptione finiretur in. xiiij. luna primi menſis, ferè quando agnus immolabatur. Vtrum autem hoc. xiiij. luna concurriſſet cū. viij. kalēdas Aprilis, prout magiſter hiſtoriarum dicit, vel non, non eſt multum curandum. Nam computatio feſtiuitatum in lege antiqua, ſolum reſpiciebat menſes lunares. Ad illud autem quod obijcit poſtillator de hoc ꝙ non fuit facta mentio ꝙ ingreſſus eſſet Zacharias niſi ad imponendum tantū incenſum, &c. Dicendum, ꝙ qa in adminiſtratione incenſi præcipuè conſiſtebat periculum ſummi ſacerdotis in D illo feſto: q̄ rōne & mltitudo ppl̄i ī illa hora ſpāliter orabat, vt dictū ē. Idcirco de illo officio tm̄mō fecit mētionē, nō autē de aſperſione ſanguinis, ī q̄ non conſiſtebat eodem modo periculum tale: Licet etiā credēdū eſt, ꝙ celebraſſet aſpſionē ſanguis, & feciſſet oīa alia ad hmōi officiū ptinētia, q̄ tn̄ euāgeliſta ptermiſit, non curans tractare niſi de incenſo, in quo tpe ppl̄s orabat & angelus apparuit. ℂ Ad aliud quod obijcit de hoc quod diciī: Apparuit ei angel⁹ ſtās à dextris altaris incenſi, &c. Dicendū, ꝙ poſito ꝙ illud altare nō ſit intra ſctāſctōrū, ſed intra ſctā tm̄, ex hoc nō ſequiī ꝙ Zacharias nō intraſſet ſctāſctōrū, ſed ꝙ angelus apparuit ei intra ſctā. ℂ Ad aliud aūt qđ dicit, ꝙ illud incenſum. ſ. feſti expiationis non ponebaī ad offerēdū, ſed vt nebula cōſurgēs operiret oraculū, &c. Dicendū ꝙ hoc eſt verū, ſed magis facit contra eum, vt dictum eſt. ℂ Ad hoc autem qđ dicit vlterius, ꝙ præter illū ingreſſū qđ ptinebat ad ſūmū ſacerdotē tm̄, q̄tidie ītrabāt ſacerdotes minores, &c. Dicendū ꝙ verū eſt, ſed Zacharias intrauit vt ſummus ſacerdos ad ponēdū incenſum, ptinēs ad diem expiatiōis, vt iā dictū eſt. ℂ Ad aliud qđ dicit, qđ videī eſſe ficticiū, vt ſummus ſacerdos eſſet ille in cui⁹ hebdomada cadebat expiationis feſtū, &c. Dicendū, ꝙ verū eſt hoc nō eſſe autenticū, ſed veritas huius non requiriī ad veritatē ſnīę Ambroſij & Bedæ ſupradictæ, ſed tantū requiriī ꝙ eſſent plures ſummi ſacerdotes ſil'r, & non vnus tantū: Quod etiam ī templo primo poſſet cōcedi. Nā in illa ordinatione, quā fecit Dauid de ſacerdotibus, vt videī. j. Parali. xxiiij. a. ſatis patet qđ Sadoch erat ſūm⁹ ſacerdos inter filios Eleazar, & Achimelech inter filios Ithamar & ſic erāt duo ſummi ſacerdotes ſeu pontifices, licet poſtil. videtur diſſentire huic. Sed quidquid ſit de templo primo ſaltem in tēplo ſecundo, prȩſertim verſus finem manifeſtè patet, ꝙ erant plures ſūmi ſacerdotes ſimul. Nam in paſſione Chriſti Mar. ca. xiiij. dicitur, ꝙ illi q venerant ad capiendum Chriſtum, fuerāt miſſi à ſummis ſacerdotibus. Et ſic patet, qđ ſil'r concurrebant plres ſummi ſacerdotes in vnum, quorum qlibet poterat celebrare in feſto expiationis. Sed ad eligendū quis eoꝝ miniſtraret, prouidebaī per ſortem: quia forte qlibet retrahebat ſe à celebratione illius diei timore periculi ſupradicti. vnde euangeliſta dicit: Sorte exijt, vt incenſum poneret. Non enim dixit, vt ſacrificaret, vel huiuſmodi: licet eſſet principalia in illo officio: Sed poſitionem incenſi commemorat, vt innueret periculum quo ab hoc officio retrahebātur. Poſſet etiam illud verbum, ſorte exijt (vt quidam dicunt) referri ad primam electionem Zachariæ in pontificatum, quæ fortè per ſortem fuerat, &c.

In quibus differt incēſum in feſto expiationis à cōmuni.

E ¶ In eo.ca.vbi dicitur in poſtil.quia fuit cõceptus ĩ ſeptẽbris mẽſe.

ADDI.II. Vt dictũ eſt in præcedenti additione, præcurſor conceptus fuit circa medium menſis ſeptimi,& per conſequens Saluator circa medium menſis primi,loquẽdo de menſibus lunaribus,quibus tunc feſta regulabantur.

¶ In eo.ca.vbi dicitur in poſtil.Licet enim Ioſeph nõ ſue. Sal.pr.

ADDI.III. De hac materia fuit large tractatum ſupra in additione Matthęi primo vbi agitur de genealogia Chriſti. videlicet.

¶ In eo.ca.vbi dicitur in poſtil.Mulieres benedicentur in te.

ADDI.IIII. Melius videtur dici ſecundũ Greg.in glo. vbi ſic:Vtriſq; in vtriſq; benedicitur.Velut enĩ p vnã & vnũ fœminã & marẽ pcẽm ſiľ & triſticia,ſic & nũc p vnã & vnũ bñdictio reuocata ẽ, & lętitia ad ſingulos ẽ pfuſa.

¶ In eod.cap.vbi dicitur in poſtil.Quoniam virũ nõ cognoſco.

ADDI.V. Licet enĩ qđ noſtri doctores tradunt de ppoſito beatæ virginis circa virginitatem , ſiľr & de eius voto ſint tenenda tãq; vera, verba tamẽ beatæ virginis dicentia:Quõ virum non cognoſco,non videntur hoc dicere,nec ex eiſdem ỽbis videtur hoc ſequi.Poſſibile enĩ eſt,ꝙ aliq̃ ỽgo nõ cognoſcat virũ,cõiter loquendo ſeu intelligendo de viri cognitiõe, & tamen non habeat ppoſitum nec votũ virginitatis.Sed prædicta ỽginis ỽba peramplius videnẽ enucleanda. ¶ Ad quod ſciendum,ꝙ ſcđ'm Aug.i libro de moribus eccľę, & etiã antiquos Philoſophos,ỽtutes multipliciter cõſiderãtur.Vno.ſ.mõ,put ſũt exemplares,& ſic ptinẽt ad deũ,in q̃ præexiſtunt omnium rerũ rõnes Alio modo ,put ſunt politicę,& ſic ptinent ad hominẽ ĩquantum rectẽ ſe habet in rebus humanis gerendis:De quibus virtutibus.ſ. politicis Philoſophi cõiter tractãt:Inter quas virtutes.ſ.politicas & exemplares,quędã medię interponunẽ.ſ.ỽtutes purgatorię,quę pertinent ad illos qui virtutes politicas trãſcendentes in diuinam ſimilitudinem conantur tendere.Sunt etiam ſup hæc ỽtutes purgati animi,quæ dicuntur ỽtutes iã quodãmodo aſſequentium diuinã ſimilitudinem,q̃tũ in hac vita poſſibilẽ eſt q̃ à Philoſopho. in.vij.Ethicorũ virtutes Heroicæ dicunẽ.i.diuinæ:Scđ'm quã cõſideratiõnẽ dicũt,ꝙ temperantia purgati animi attingiẽ, cum iã qs tm̃ aſſequiẽ diuinã ſimilitudinẽ,vt terrenas cupiditates neſciat. Et
F ſcđ'm hũc modũ ỽginitas videtur attribuenda beatæ ỽgini,ſic.ſ. vt terrenas concupiſcentias nedum nõ habeat,ſeu ,ponat vel voueat non habere , ſed etiam vt eas penitus neſciat : quod eſt altius & perfectius quã virginitatis propoſitum habere ſeu vouere. Et hanc ſententiam propriẽ ſonant ipſius verba,cum dicit: Virũ nõ cognoſco.quæ propriẽ pertinent ad viginitatem purgati animi.ſ. heroicã:Quæ quidem diſtinctio virtutum quadripertita tractatur ad plenum i prima ſecundæ.q.lxj.arti.v.in corpore quęſtiõis.

¶ In eodem cap.ſ.vbi dicitur in poſtil.Verumtamen. quia iſtud exemplum non eſt vſquequaque.

ADDI.VI. Hoc exemplum eſt ſatis perfectum interrogationis virginis Mariæ.Ipſa enĩ (vt dictũ eſt) non quærebat de facto,ſed de modo fiendi.ſ.vtrum ordine naturali conceptura erat vel ſupernaturali ; & ideo cum angelus ei induceret exemplũ de conceptione ſterilis,quæ eſt ſupernaturalis,ſufficienter erat virgo edocta de modo fiendi ,ꝙ erat.ſ.miraculoſum per omnipotentiã diuinã,& ideo ſubdit,qa nõ eſt impoſſibilẽ &c.

¶ In eo.ca.vbi dr̃ in poſtil.Sed poſtea cum aſſenſit tũc ſce.&cę.

ADDI.VII. Videẽ poſtilľ.ſentire:ꝙ conceptio filij dei fuit facta ſtatim cum beata virgo dixit:Fiat mihi ſcđ'm ỽbum tuũ,& non antea:Et ẽ vera & cõis opinio doctorũ.Vnde magiſter i.iij.di.iij.dicit:Poſt conceſſum ſeu conſenſũ ỽginis ſanctæ,ſpũſſctũs puenit i ipſam ſcđ'm ỽbũ dñi.Et.j.Potẽtia dei ỽbi receptiuã pparans ſiľ autem & generatiuã . Siľr ſanct' Tho.i.iij.pte.q.xxx.arti.j . in corpore. q. Inter alias rationes quas aſſignat,q̃re fuit cõueniẽs ỽginẽ annunciari p angelũ.Vna eſt, vt oſtenderetur eſſe quoddam ſpũale mr̃imoniũ inter filiũ dei & humanam naturã:vñ p annunciatiõnẽ ſpectabaẽ conſenſus virginis quẽ expreſſit dicendo:Ecce ancilla domini,& ꝗ requirebaẽ ad illud ſpũale mr̃imoniũ.ſ.incarnationis inter filium dei& humanã naturã.Bernũ,etiã ſup miſſus eſt.homeľ.iiij.oſtendẽs, ꝙ conſenſus ỽginis requirebaẽ ex diuina ordinatione ad incarnationem verbi diuini,quaſi alloquens ỽgini ĩ pſona humani generis ſic ait: Statim liberabimur ſi conſentis.Et infra eam alloquẽs,dicit:Rñde ita quę citius angelo, immo p angelũ dño rñde,.verbum profer tuũ & concipe diuinũ : Emitte tranſitoriũ, & amplectere ſempiternũ. Ex quo patet,ꝙ ex mente Bernardi eſt, ꝙ dum beata virgo ,ptulit ỽbũ,tuũ:vel ſaltem in vltimo inſtanti prolationis cõcepit ỽbum ęternũ.Sed fuerũt qdã ab huius veritate deuiantes,q videntur aſſeruiſſe,ꝙ incarnatio ỽbi diuini pręceſſit ſalutationẽ angelicã.Vñ ĩ qbuſdã eccľijs etiã cathedralib' & alijs nõ modicæ autoritatis, in quadam

q̃dã lectiõe de annunciatiõe ỽginis hæc verba continenẽ : Miſſus G fuit Gabriel ad ỽ ginẽ & añq; ad virginẽ perueniſſet,inuenit deũ ỽgineis illapſum viſcerib',& diuinã maieſtatẽ ỽginalis vẽtris breuitate cõcluſã.Et.j.poſt pauca ſubdit.Deniq; & archangel' nõ ait: Aue gr̃a re plenda,ſed plena:nec,veniet in te:ſed dñs tecũ.Hæc in prædicta lectione.Quæ quidẽ aſſertio veritati euangelicę manifeſtẽ repugnat. Teſtatur enim euangeliſta angelum poſt ſalutationẽ virgini dixiſſe,Ecce concipies in vtero.Ex quo patet,ꝙ conceptio Chriſti ĩ vtero etiã poſt ſalutationẽ fuit futura:nõ ergo ante pdictã ſalutationẽ ĩ vtero cõcepit,cũ talis cõceptio nõ fuit niſi ſeľ. Legiẽ etiã.j.Luc.ij.de Chriſto,ꝙ vocatũ eſt nomẽ ei' Ieſus:qđ vocatũ eſt ab angelo priuſquã ĩ vtero cõciperet.Ex q̊ patet manifeſtẽ ꝙ qñ angelus dixit beatæ ỽgini:Vocabis nomen ei' Ieſũ,nõdũ cõceptus erat ĩ vtero Chriſtus.Sed conſtat,ꝙ ſalutatio pceſſit pdictã vocationẽ:ergo qñ ỽgo fuit ſalutata,nõdũ cõceptus erat Chriſt' in vtero.Qđ manifeſtẽ euacuat pdictã aſſertionẽ.Probationes ãt q̃s pdicta lectio ĩducit,nihil faciũt ad ppoſitum ſuũ oñdendũ.qa cũ dicit,gr̃a plena,intelligiẽ de gr̃a iuſtificationis ſeu ſctificatiõis, q̃ ſemp fuit ĩ ỽginæ.Siľr cũ dicit,dñs tecũ . Sed cũ hoc ſtat ꝙ erat replẽda p cõceptionẽ ỽbi incarnati.& iõ angelus ad eam poſt ſalutationẽ q̃rentem: Quomodo fiet iſtud,ait : Spũſſctũs ſupueniet in te qđ ſonat de futuro.Siľr.Et ỽtus altiſſimi obũbrabit tibi . qđ ſiľr de futuro ſonat.Vñ ſi in dictis aliquorũ doctorum inueniant ver ba quæ prima facie ſonant,ꝙ de' erat cũ beata virgine añ miſſionem angeli ſeu añ ſalutationẽ,& hmõi,intelligẽda ſunt ſcđ'm gratiam habitualẽ ſeu ſanctificationẽ mentis ỽginis,nõ autẽ ſcđ'm ỽbi diuini incarnationẽ,Aliter enĩ cõtradiceret euangelicę veritati, vt dictũ eſt.Quã q̃dem lectionẽ tãquã erroneã & euangelicę veritati inconſonã in eccleſia Burgenſi,cui ad pręſens indign' & immeritus diuina tñ pmiſſiõe pſũ,correxi:& ad cõformitatẽ euãgelicæ veritatis & ſñię ſctõrũ doctorum ſub verbis ad hoc pertinentibus reduxi:ſubmittens tñ me & quæcunq; mea ſacroſanctæ ſedis apľicę determinationi & correctioni,& cuiuſcũq; verius ſentiẽtis ,&c.

¶ In eo.ca.vbi dr̃ ĩ poſt.Quia licet ex oĩb' ỽtutib' fuerit diſpoſita ad conceptionem filij dei,ſpãlter tamen hoc fuit ex humilitate.

ADDI.VIII. Rõ q̃re virt' hũilitatis magis fuit diſpoſi H ti ad cõceptionem q̃ aliæ virtutes,Bed. declarat dicens:Dicebat enim,vt ſicut per ſuperbiam primę parentis mors intrauit in mundum,ita per humilitatem Mariæ vitę introitus panderetur.Et nota ſecundum Greg.ſuper illud:Beatam me dicent.Non autem beatam ſe appellat inani vexata gloria,ſed ſacro tacta ſpiritu,quę futura ſũt ,pphetauit &c.

¶ In eo.ca.vbi dr̃ in poſtil.Aliter etiã dicitur,ꝙ negauit ſe eſſe ,pphetam tm̃ ,&c.

ADDI.IX. Aliter etiã poſſet dici,ꝙ negauit ſe eſſe prophetam.ſ.illũ de quo Deu.xviij.d.legiẽ:Prophetã ſuſcitabo eis,&c.qđ intelligiẽ ad literam de Chriſto,de quo principaliter quærebant ſacerdotes & Leuitæ,vt Iohã.j. põt hri.

REPLI. In primo ca.euangelij Lucæ poſtil.dicit,quorũdã etiã ſctõrũ ſñiam eſſe,ꝙ Zacharias pr̃ Iohannis fuerit ſũmus ſacerdos:cui ſñiæ adhæret Bur.contra poſtilľ.qui tenet contrarium.Et quãuis hæc veritas opinionũ de ſacerdotio Zachariæ non videtur multum facere ad ſenſum literæ:qa ſiue Zacharias poſuerit incenſum,vt ſummus ſacerdos,ſiue vt ſimplex:ſufficit hora incenſi fuiſſe Iohannem annũciatum p angelũ , tñ veriſiľe eſt Zachariam non fuiſſe ſummum ſacerdotẽ:Maximẽ iõ,qa tpe dominij Grecorũ & Romanorũ ſup Iudæos,ſummũ ſacerdotiũ vẽdebatur.Iõ dicit Ioſeph' Caipham ſummũ ſacerdotiũ emiſſe.Nõ ãt ỽiſiľe,ꝙ Zacharias cum eſſet iuſtus,hmõi contractus ſimonicos fecerit vel approbauerit.Ea autẽ quæ Bur . p confirmatione ſuæ opinionis narrat,videntur ficta,quia ex ſcriptura fundamentũ nõ habẽt.Primũ qđ dicit,ꝙ tpe incenſi in die expiationis tm̃ popul' foris orabat,non probat,quia poterãt ſingulis diebus tempore ĩcenſi foras orare.Nec ſecundũ dictum Burg . fundatur in litera p eũ allegata,Dicit enĩ,ꝙ filij Aaron fuerunt puniti ,pter exceſſum factum p eos ĩ feſto expiationis.Nã ex lr̃a põt haberi oppoſitũ,ꝙ pctm̃ illorũ nõ fuit factum in die expiationis:qa ponere incenſum illa die,veri' ptinebat ad ſummũ ſacerdotẽ,qa ſolus illo die intrauit in ſctãſctõrũ . Filij aũt Aarõ non fuerũt ſummi ſacerdotes,ſed ſimplices,vt patet ex eorũ conſecratione & veſtione,Leui.viij . iõ nihil ad eos de depoſitione incenſi illi' . Fuit igitur error eoꝝ de q̊tidiana poſitione incẽſi p ſimplices ſacerdotes fiendi. In q̃ qa cõtra pceptũ dñi fuerũt ebrij,vt vſi igne alieno ,phibito puniti ſunt, vt colligit Leui.x.a.Nec illud periculum mortis cõminatũ eſt ipſi Aarõ & filijs ei' reſiduis & eorũ ſucceſſorib' p ſolo feſto expiationis:ſed in omni miniſterio qđ corã dño facere debuerunt.iõ dr̃ cõſequenter vbi ſupra.Hoc eſt qđ loquut' eſt dominus:Sctificabor in his q̃ appropinquãt mihi,id eſt qui in tabernaculo faciunt aliquod officium

A quod officiũ ſacerdotale:Ad obiurgãdũ autẽ vitia punitorũ ſubdiẽ cõſequẽter: Vinũ & oẽ qđ ĩebriare põt nõ bibetis tu & filij tui qñ ĩtrabitis tabernaculũ teſtionij,ne forte moriamĩ, ſubĩtelligiẽ, ſicut filij tui puniti ſũt ob ebrietatẽ & ignẽ alienũ:iõ ſequiẽ:Vt habeatis ſciam diſcernẽdi ĩter ſctm̃ & pphanũ.ſ.ignẽ offerẽdũ.Conſtat igiẽ illũ ĩgreſſũ tabernaculi nõ ſolũ fieri ĩ die expiationis , nec ſciam diſcernẽdi eſſe neceſſariã ſolũ die illo.Patet igiẽ ꝙ eã quæ Bur. p ſua opinione adducit,ex plana lr̃a nõ habẽẽ,ſed potius oppoſitũ.¶ Et ꝙ dic.Bur.pl̃es ſimul fuiſſe ſummos ſacerdotes, non hr̃ ex lr̃a per eum allegata,ſed poti' oppoſitũ.¶ Nec valet qđ allegat ex euãgelio pl̃es fuiſſe ſũmos ſacerdotes,quia put dictũ eſt hoc pceſſit ex auaritia Romanoꝝ,& Iudęoꝝ ambitiõe:q̃ emẽrũt ſũmũ ſacerdotiũ à Romanis,& Romani vt ampli' reciperẽt pluries & plurib' vendiderunt,q̃ cõtractus ĩ Zacharia nõ putaẽ veriſiľis ¶ In eo.ca.vbi cõceptionis ỽginis,poniẽ exẽplum cõceptio ſteriľ,nõ vſq;q̃q; ſiľe,vt inquit poſtil.Bur.autẽ dicit ipm̃ exẽplũ ſufficere ad ỽginis interrogationẽ,quę nõ de facto , ſed de mõ fiẽdi quęſiuit,hoc tñ nõ videẽ verũ,qa ỽgo pri' de facto & de mõ fuit ſufficiẽter ĩſtructa qñ angelus dixit; Spũſſctũs ſupueniet in te &c. Exemplum

Exẽplũ igiẽ nõ fuit poſitũ ad docẽdũ virginẽ de aliquo : Nec vir- C go ſumpſit exẽplũ illud p doctrĩa,ſed p ſolatio:quia aliâs ſequereẽ ꝙ virgo viſitãs Eliſabeth iuiſſet ad probandum exempli dati veritatẽ:quod falſum eſt,& contra beatum Ambro.ſup Lucam: q̃ dicit virginẽ viſitaſſe,nõ quaſi incertã de nuncio,nec quaſi dubitãtẽ de exẽplo:ſed quaſi lætam p voto,religioſam pro officio: nec vt verbum angeli mulieris in atteſtatione probaret. In eodem.ca.vbi dicitur de Iohanne,Tu puer propheta altiſſimi , &c. Poſtillator obijcit,qa Iohãnes dixit ſe non eſſe pphetã:id eſt procul ſantẽ,ſicut antiquitus,qa qđ dixit:digito mõſtrauit.Vľ aliter negauit ſe prophetã tm̃,qa fuit plus q̃ propheta.Burgen.autẽ aliter ſoluit,dicens,ꝙ negauit ſe illũ prophetã, de quo diciẽ Deuter. xviij.quod ad literã de Chriſto exponitur. Sed videtur qđ iuxta Burg.ſolutionem non ſatisfeciſſet quærentibus neque quæſtioni quia cum prius dixiſſet: Non ſum ego Chriſtus,de quo vt dicit Burg.exponitur illud Deute. allegatum ,de hoc non quæſierunt amplius:Sed cum audirent quòd non eſſet Chriſtus,neque Elias. quęſierunt,quid ergo?ſaltem propheta es tu?Non igitur quæſierunt de propheta promiſſo in Deutę.prout Burgen.vult.

GLOS. ORDI.

Actũ eſt au. Seq̃tur: Cap.II. a ¶ Exijt edi.à Cæ.Au.Bed. Auguſtus.xij.annis circa natiuitatẽ Chriſti in pace regnauit,vt etiã ad literã cõpletũ videaẽ illud pphetićũ: Conflabũt gladios ſuos in vomeres,&c.Paca- Iſa.2.b. tiſſimo aũt tpe voluit Chriſtus naſci, qa pacẽ magnopere quæſiuit & amauit,qa pacis amatores ſemper inuiſit.Voluit etiam vt diſcipuli quos ad prędicandũ miſſurus erat,quocũq; vellẽt ſecuri tranſire poſſent,& ab imminentiũ ſeditionũ feruore tremẽda Romani noĩs vmbra protegerẽtur.¶ Naſcituro domino deſcribitur mũdus,qa ille apparebat in carne,
B q̃ electos ſuos aſcriberet ĩ æternitate: in q̃ nomẽ Auguſti verẽ impleẽ,q̃ ſuos augere ſufficiẽs,cẽſoribus ſuæ pfeſſiõis nõ pecũiæ,ſed fidei oblatione ſignare pręcepit:qa dũ pfeſſio ſecularis obtẽdiẽ,ſpũalis impletur.Abolito autem cenſu ſynagogæ vetuſto,nouus cenſus eccleſię paratur,qui tormenta nõ exigit ſed aufert:q̃ non vno nũmiſmate,ſed vna ſignatur fide.¶ Quietiſſimum & pacatiſſimũ erat regnum,quia vna deſcriptione totum mundum concluſit. ¶ Propterea cẽſus datus eſt,vt ſciret rex numerum hominum & magnitudinem.Hĩc primũ Iudæa facta eſt ſtipendiaria Romanis. b ¶ Vniuerſus orbis.Bed.Ambro.Multæ gentes erant quib' non imperabat Auguſtus,ſed his ỽbis regnum Chriſti exprimiẽ,q̃ omnibus erat imperaturus.Quis enim poſſet totius orbis profeſſionem exigere,niſi qui totius orbis habeat imperium.c ¶ Pr̃ia. Bed.Iam diuerſis temporibus plerę q; partes terrarũ leguntur deſcriptæ;ſed hæc eſt prima earum quæ totum orbem concluſerunt quæ profeſſio eſt mentium,quia nullus excluditur. Vel certẽ tũc primùm cœpit:quando Cyrinus à Cæſare in Syriam miſſus eſt,cẽſor patrimoniorum futurus. d ¶ Syriæ . Syria in qua Iudæa eſt media & quaſi vmbilic' eſt totius terræ.Cenſus ergo primùm in medio terræ exigitur,vt inde poſtea vſq; ad fines terræ exigeretur & redderetur. e ¶ Cyrino.Ambroſ.Hiſtorico morẽ ſcribens,vt ſeriem temporis deſignet:nomen præſidis tanq; cõſulis,ſigni gratia huic libro aſcribit.Nam ſi conſules aſcribũtur tabulis emptionis,quantò magis redemptori omnium debuit tẽpus aſcribi.Habemus hic omnia quę in contractibus eſſe ſolẽt.Vocabulũ ſummam ptãtẽ gerentis,diem,locum,cauſam,teſtes etiam qui adhibe ri ſolent.Hos quoq; natiuitati ſuæ & generationi Chriſtus adhi- Actu.1.a. buit,qui ſignarent euangelium,dicens: Vos eritis mihi teſtes in Ieruſalem. ¶ Beda.Sicut imperante Auguſto & præſidente Cyrino,ibant ſinguli in ſuam ciuitatem vt profiterentur cenſum,ſic mõ ĩperante Chriſto, p doctores,eccľiæ præſides profiteri debemus cenſum iuſticię.Subeamus iugũ qđ leue eſt,veniamus ad requiem aĩarũ quæ eſt patria nr̃a.Et ſicut Cæſari ſoluebaẽ denarius q̃ decẽ nũmos habebat,q̃ etiã noĩe Cæſaris titulabatur:ſic offeramus regi nr̃o decalogũ legis,in quo vultũ noſtri regis.i.agnitionẽ voluntatis eius inueniemus:Quem denarium quaſi ſacculo inclu ſum portamus in via,cũ in occulta conſcientiæ meditatione ſeruamus.Proferemus autem cũ regem in decore ſuo contuebimur, vel etiam proferimus,cum ea quæ in tenebris diſcimus , in lumi- Mat.10.c. ne dicimus : & quod in aure audiuimus , prædicamus in tectis. Nazareth

Cap. II.

Actum eſt autem in [a] a ¶ Quibus creſcebat Iohannes, vel quibus Maria in domum reuerſa eſt poſt tres menſes quibus cum Eliſabet mãſit. a diebus illis, exiit edi [b] ctum à Cęſare augu b ſto, ut † deſcriberetur uniuerſus or- [c] ¶ Profeſsio. c bis. Hęc deſcriptio prima facta eſt à [d] [e] ¶ Dominico. d e pręſide Syrię Syrino. Et ibãt omnes [f] a. ¶ Vt nullus extra eccleſiam cenſum deo reddat. ut profiterentur ſinguli in ſuam ciui tatem. Aſcendit autem & Ioſeph à [g]

† vt cẽſum profiterentur. i. vniuerſus orbis terrę.

NICO.DE LYRA.

Actũ ẽ au.Deſcri- Cap.II. pto ortu præcurſoris, hĩc cõſequenter deſcribiẽ ortus Saluatoris . Et primò deſcribitur Saluatoris ortus , ſecundò , debitus ritus, ibi: Et poſtq̃ conſummati. tertiò, pueri profectus,ibi:Puer autẽ creſcebat. Circa ortum Saluatoris primò deſcribiẽ tp̃s,ſcđ'ò locus,ibi: Et ibant oẽs.tertiò, virginis partus,ibi:Factũ eſt autẽ.quartò angelorũ cantus,ibi:Et paſtores erãt. Circa primum dr̃: b ¶ Exijt edi.à Cæ D ſare Aug.Hĩc oſtenditur tempus natiuitatis Chriſti,q̃ natus eſt anno.xlij.Auguſti Cæſaris,qui nominatus fuerat Auguſtus ab augendo,qa notabiliter auxit imperium Romanum:& propter hoc in diebus ſuis alijs gẽtibus imperio Romano ſubiectis,fuit in orbe pax vniuerſalis ideo mandauit: c ¶ Vt deſcribe.uniuerſ.or. Vt p hoc ſcireẽ qualiter terræ diuerſę eſſent populatę,& quanta tributa ſingulę poſſent reddere,vt ſic tributis indebitis nõ grauarentur,& ſciretur per quem modum ſingulæ terræ ſub imperio Romano melius regerentur.Ex hoc etiã patet,qđ Chriſtus natus fuit tpe maxĩę pacis,ſicut fuerat pręnunciatum â prophetis. Pſal.lxxj.b.Orieẽ in dieb' eius iuſticia,& abundantia pacis.Itẽ Iſa. ij.b.Non læuabit gens contra gentem gladium.Et.ix.b.Vocabitur nomen eius admirabilis,conſiliarius,deus fortis , pater futuri ſeculi,princeps pacis. d ¶ Hæc deſcriptio prima facta eſt. Dicitur autem prima quantum ad generales deſcriptiones orbis:qa ante iſtam bene fuerunt alię deſcriptiones partiales, ſicut patet.ij. Reg.xxiiij.&.j.Parali.xxj.de numeratione populi & deſcriptione quã fecit Ioab de mandato Dauid. Dicitur etiam prima ſecundũ alios quãtũ ad alias partes eiuſdem deſcriptionis,quia Syria eſt in medio terræ habitabilis.& ideo ibi fuit inchoata iſta deſcriptio, vt inde denũciareẽ fieri in alijs prouincijs circulariter. e ¶ A præſidæ Syriæ Ciri.Hunc enim Cyrinum Ceſar Auguſtus præfecerat Syriæ ad ipſam regendam. f ¶ Et ibant omnes,ut profiterentur ſinguli in ſuam ciuitatẽ.Hĩc deſcribitur natiuitas Saluatoris q̃tũ ad locũ,quia iſta deſcriptio præcepta erat fieri in principalibus ciuitatibus:& ibi cõueniebant q̃ ibi habuerãt originem vt ſic deſcriptio fieret non ſolũ ſecũdũ numerũ perſonarũ,ſed etiã ſecundum determinationem genealogiarum,vt ſcireẽ numer' determinatus nobilium & ignobilium,& hoc eſt qđ diciẽ : Et ibãt oẽs,ut profiterentur ſing.ĩ ciuitatem ſuã.Profitebantur aũt dupľr ſe eſſe ſubiectos Romano ĩperio.ſ.ſcripto,qa eorũ noĩa ſcribebantur de mãdato imperatoris.& etiã facto,quia ſoluebãt cenſum imperatori:ppẽ qđ ĩ nũmiſmate cenſus erat imago imperatoris,vt hr̃ Mat.xxij.g ¶ Aſcẽdit au.& Io.à Ga.i.ĩ q̃ manebat, In Iudæam

Moraliter

Morali.a ¶ Fa.eſt au.Sequitur: g ¶ Aſcendit au.& Io. Per Mariam,ecleſia deſignatur , & per Ioſeph ſponſum eius ep̃s, ppẽ quod annulum habet ſicut ſponſus.Et ſicut Maria fœcũdata fuit, non tamen à Ioſeph ſpõſo,ſed à ſpiritu ſancto:ſic & eccleſia fœcũditatẽ gr̃ę habet à deo.Aſcẽdũt aũt ĩ Bethleẽ ciuitatẽ ſuã.ſ.cæleſtẽ. Bethleẽ enĩ dom' panis interpretaẽ,& ĩ cæleſti ciuitate panis viu' in propria ſpecie deguſtatur,& profitẽtur oĩm ĩperatori ſe ſeruire.

a Nazareth. Be. Quotidie domin⁹ in Nazareth concipitur, in Bethleem naſcitur, cũ aliquis flore verbi ſuſcepto, ſe domũ ęterni panis operando efficit. Quaſi ĩ aluo virginali cõcipit, ĩ corde credentis p fidem, generat̃ p baptiſma. Quotidie dei genitrix eccleſia, ſuum comitata doctorem, de rota mũdi in ciuitatẽ cõfeſſiõis & laudis aſcendens, cenſum ſuæ deuotionis regi æterno perſoluit. Quæ quaſi alij deſponſata, ſed ab alio fœcundantur, dũ ꝑpoſito ſibi pontifici viſibiliter iungit̃, ſed inuiſibili ſpũs ꝟtute cumulatur. Vñ Ioſeph auct⁹ interpretat̃, indicãs ipſo nomine, ꝙ inſtantia loquẽtis magiſtri nihil valet niſi augmentũ ſupni iuuaminis vt audiat̃ acceperit. b ¶ Factum eſt autẽ. Alibi concipi, alibi naſci dominus voluit, vt inſidiantis Herodis furorem facili⁹ euaderet. Humilitas Chriſti commendatur, quia non ſolum incarnari, ſed etiam illo tempore naſci voluit, quo mox nat⁹ tus cenſui Cæſaris propter noſtram liberationem ſubderetur. c ¶ Pannis eum inuol. Vilibus induitur pannis, vt ſtolã immortalitatis reciperemus. Man⁹ & pedes ſtringuntur, vt manus noſtræ ad bñ operandum pedes in viam pacis dirigantur. Paruulus factus vt nos perfecti ſim⁹. d ¶ Locus ĩ diuer. Diuiſorium eſt domus inter duos muros, duas ianuas habens. Figurat eccleſiam inter paradiſum & mundum. ¶ Bed. In diuerſorio, vt in

Iohã, 14. a. via naſcitur, qui ait: Ego ſum via, qua ad patriã veritatis & vitæ veniam⁹. e ¶ Et

F paſt. Beda. Nato ſummo paſtore, paſtores ab inſidijs noctis, gẽtium greges morè pecudum prius viuentes vigilando defendunt, & in aulã dei congregant. Quibus bene vigilantibus angelus apparet, & eos claritas circũfulget: quia illi præ cęteris ſublimia videre merentur, qui fidelibus ſolicitè pręſunt, ſuper quos diuina gratia largius coruſcat. f ¶ Et ecce an. Bed. Et concipiendum, & conceptum, & natum dominum, ceĺi ciues reſtantur, vt & mortales ſufficientur imbuant, & ſuũ autori ſeruitium impendant. g ¶ Circũ fulſit. Bed. i. ex oĩ parte illorũ fulſit radios ſui luminis aſperſit, quod in tota veteris Teſtamenti Serie non inuenitur. Con

Rom. 13. d. ſonat autem qui ait: Nox præceſſit, dies autẽ ap. Abijciam⁹ ergo. o. te. & ind. ar. lu. h ¶ Hodie. Cũ nox eſſet: Nõ ait, hac nocte, ſed hodie, qa. ſ. gaudiũ venerat nũciare. Vbi triſtia gerũt̃, noctis mentio ſolet fieri: vt, Scãdalũ patiemini in me nocte iſta

† gloria

† annũcio

a ¶ Vbi conceptus eſt Chriſtus.

a Galilæa de ciuitate Nãzareth, in Iu

a ¶ Qui gerebat typum Chriſti.

dæam ciuitatem Dãuid, quæ uoca-

a ¶ Domus panis, quia ibi natus eſt qui ſuos reficit ęterno pane. ¶ In pręconium futuri.

tur Bethlẽem, eo quod eſſet de do- b

a ¶ Vbi profiterentur iuſtus & virgo, niſi vbi Chriſtus naſcitur. i. in pacato corde: Prope eſt verbum in corde tuo & in ore tuo.

mo & familia Dauid, ut profitẽre- c

tur cum Maria deſponſata ſibi uxo

b re prægnante. Factum eſt autem d

cũ eſſent ibi, impleti ſunt dies † ut pa

a ¶ Non in domo perentum, ſed in via naſcitur: quia per humanitatem quaſi in alieno naſcebatur: non ſecundum poteſtatem, ſed ſecundum naturam.

reret: & pẽperit filium ſuum primo e

a ¶ Be. Non poſt quem alij, ſed ante quem nullus.

c gẽnitum, & pannis eum inuoluit, f

a ¶ Ponitur in pręſepio. i. corpus Chriſti ſuper altare.
b ¶ Be. vt ſancta animalia carnis ſuę frumento reficiat, qui panis eſt angelorum. c ¶ Be. Loco eget, vt nos plures in cælis habeamus manſiones.

& reclinãuit eum in † præſepio: quia g h i

d e non erat ei locus in diuerſorio. Et pa

ſtores erant in regione eadem † uigi

lantes & cuſtodientes † uigilias no-

a ¶ Ambro. Grex populus, nox ſeculum, paſtores ſacerdotes, vel etiam angeli.

f ctis ſuper grẽgem ſuum. Et ecce an k

gelus domini ſtetit iuxta illos: & l

a ¶ Vt non ſolum voce ſermonis, ſed etiam diuinę lucis claritate ortus veri luminis aſtruatur.

g † claritãs dei circumfulſit illos: & m

timuerunt timore magno. Et di-

xit illis angelus: Nolite timere:

Ecce enim † euangelizo uobis gau- n

dium magnum, quod erit omni po

a ¶ Be. Fidelium de cunctis diuerſitatibus gentium congregando, æternum gaudium nunciatur.

h pulõ: quia natus eſt † nobis hodie o

maximo gaudio & delectatione: & ideo per ſeipſam puerum natum recepit, inuoluit & reclinauit, vt hĩc dicitur. g ¶ Et reclinauit eum in præſepio. Ioſeph enim in illo itinere adduxerat ſecũ aſinum ad portandum vxorem prægnantem, & bouem ad vẽdendum in Bethleem vbi erat congregatio populi magna, vt de precio ſolueret expenſas in via, & illis duobus animalibus fecit præſepium iuxta ſe in quo beata virgo reclinauit filiũ natum, ſecundũ qđ fuerat prædictũ Habacuk. iij. ſecundum translationem. LXX. quã ſequitur officium Eccleſiaſticũ: Dñe audiui auditum tuum & timui, Conſideraui opera tua & expaui, in medio duũ animalium. Fuit enim prophetæ admirationis pauor qđ in loco tam humili reclinaret̃ Saluator. vñ ſubdit̃: h ¶ Quia nõ erat ei lo. ĩ di. Eſt enim diuerſorium hoſpitalaria ad quã diuertunt venientes ab extra ad hoſpitãdũ. Ciuitas ãt Bethleem tũc erat plena populo, q venerat ad prædictã profeſſionẽ: & illi qui erãt potẽtiores occupauerãt loca maiora: & iõ licet Ioſeph erat de nobili genere, vt prædictum eſt, nõ tamen erat de ditiorib⁹: & iõ ita paruũ locum habuit, qđ Saluator natus in præſepio reclinatus fuit, ad impletionẽ ꝓphetiæ prædictæ, & ad dandũ exemplũ humilitatis perfectæ, à q̃ Saluator incœpit à natiuitate, & eam cõtinuauit vſq; ad mortẽ: ĩ q̃ humiliauit ſemetipſum factus obediens vſq; ad mortem, mortem autẽ crucis, ſecũdũ ꝙ dicit̃ Phil. ij. i ¶ Et paſto. Hĩc cõſequẽter deſcribitur angelorum cãtus exultantiũ in natiuitate Saluatoris: vbi primò deſcribitur natiuitatis huius denunciatio. Secundò angelorũ exultatio, ibi. Et ſubitò facta eſt cum angelo. Tertiò, paſtorum deuotio, ibi: Et factum eſt. ¶ Circa primum præmittitur quibus facta eſt dicta denunciatio, cũ dicitur: Et pa. e. in re. ea. ui. Erãt enim ſimplices & abſq; cautelis malicię, & occupati in officio ſanctorum patriarcharum, qui dicuntur fuiſſe paſtores: Gene. xlvij. Talibus ãt ſolent fieri diuinę illuminationes & conſolatiões, & non hominibus in ſapientia huius mundi, quæ ſtultitia eſt apud deum, occupatis, ſecũdum qđ dicit Saluator Mat. xj. d. Confitebor tibi pater domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hęc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis: ideo ſubditur: k ¶ Et ecce angelus domini ſtetit iuxta illos. paratus ad reuelandum eis diuina. l ¶ Et claritas dei circunfulſit eos. non tantum exterius in corpore, ſed etiam interius in mẽte. m ¶ Et timuerũt. ex inſolita viſione: ſed angelus eos conſolatur, dicens: Nolite timere. Cuius cauſa ſubditur, cùm dicitur: n ¶ Ecce enim euangeli &c. quod erit omni pop. Non ſolum Iudæorum, ſed etiã gentilium. o ¶ Quia natus eſt no. hodie Salua. Et dicit hodie quia quamuis eſſet nox, erat tamen pars diei naturalis. Vel aliter, & melius vt videtur, quia nox illa ex claritate diuina prædicta fuit ita illuminata, ac ſi eſſet dies clariſsima, ſecundum quòd fuerat prædictum Pſalmo. cxxxviij. b. Et nox ſicut dies illuminabitur.

G

† Mariæ

† pręſepe

† in agro pernoctantes

† cuſtodias

H

† vobis

Qui eſt

Nicolaus de Lyra.

a ¶ In Iudæam ciuita. Da. Iudæam hĩc accipitur adiectiuè, quia Bethleem eſt quædam ciuitas in regno Iudææ, & vocatur ciuitas Dauid, quia inde oriundus fuit, vt habetur. j. Regum. xvj. b ¶ Eo qđ eſſet de domo & familia Dauid. vt patet per genealogiam deſcriptam cap. ſe. & Mat. j. c ¶ Vt profiteretur cũ Ma. ſibi. Ipſa enĩ erat de eadẽ tribu cum Ioſeph, & ſucceſſerat in hæreditate paterna: ideo iuit ad profitendũ cum eo, licet eſſet partui propinqua. Hoc etiam diuina diſpenſatione factum eſt, vt ſic Chriſtus naſceretur in Bethleem, ſicut erat prædictum Michee. v. a. Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in milibus Iuda, ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio à diebus ęternitatis. d ¶ Factum eſt autem cum eſſent. Hĩc cõſequenter deſcribitur viginis partus cùm dicitur: e ¶ Et peperit filium ſuum primo. Et dicitur primogenitus, non quia poſt illũ Maria alios filios habuerit, vt dicit Heluidius hæreticus: ſed quia antè illum alium non habuit: vnde & in lege filius vnigenitus offerebatur domino, & redimebatur tanquam primogenitus, qa ab vno menſe redimebatur, vt habetur Nume. iij. & tunc primogenitus dicebatur, dato ꝙ nullus ſequeretur. f ¶ Et pannis eum inuoluit. per ſeipſam. Ex hoc patet falſitas quæ ſcribitur libro de infantia Saluatoris ſcilicet ipſam obſtetrices habuiſſe in partu, quæ non requiruntur niſi propter afflictionem matris in partu, quæ non habuit locum in virgine, quia peperit ſine dolore; imo cum maximo

Moraliter

e ¶ Et peperit filium ſuum primogenitum. Eccleſia verò filium parit in qualibet bona perſona, quando bonum prius conceptum producit ad effectum, & pannis inuoluit, quando ab humanis laudibus hoc abſcondit: Et in præſepio reclinat, quando ex opere bono non eleuatur, ſed ſe magis humiliat. i ¶ Et paſtores erant in regione eadem uigilantes & cuſtodientes uigilans noctis ſuper gregem ſuum. Hi ſunt boni prælati & curati, qui vigilant ſuper propriam vitam ne delinquãt, & cuſtodiunt vigilias noctis ſuper gregem ſuum, ne luporum infernalium morſibus pereant. Et iuxta illos ſtat angelus ad eorum cuſtodiam & claritas dei circunfulget illos, ad ſuam & ſubditorum directionem, & timent timore filiali, propter quod eis dicitur: o ¶ Natus eſt no. h. Sal. q timẽtib⁹ deũ ſpũalit̃ naſcit̃ p gr̃æ ſuæ influxũ. Malachi. iiij. a. Oriet̃ vo is timentib⁹ nomen meum ſol iuſticiæ.

Et ſubitò

nocte iſta. a ¶ Infantẽ pãnis inuo. Be. Crebris infantia ſalua

A toris & angelorum teſtimonijs, & euangeliſtæ ẽ ĩculcata, vt mẽtib⁹ noſtris alti⁹ ĩfigat̃ qd pro nobis ſit fact⁹: In q̃ hũilitas notatur, quia cũ eſſet diues, paup ꝓ nobis fact⁹ eſt, vt inopia ſua nos dita-

2. Cor. 8. b. ret. b ¶ Multitudo mi. cæ. Ambroſi. Bñ angelorũ noiat̃ exercitus, qui ſequebantur militiæ ducẽ, qui cõtra malignos ſpũs ad tutelã nr̃am angelorũ ordinat exercitus. ¶ Be. Vno euangelizante, multitudo cõſonã in laudẽ ꝓrumpit, vt & officium ſuũ deo impẽdat & nos inſtruat, vt quoties ſacram eruditionem ex fratris ore audimus, deo laudes corde ore, opere reddamus. Quia verò deus & hõ naſcit̃, hoĩbus pax cũ ipſis

† De cõ. di. 1. c. nocte. & c. de hymnis. & c. hi duo. angelis, deo canit̃ glĩa, q ab angelis ꝓ nr̃a redẽptiõe glĩficat̃. c ¶ Et in t. pax. Qñ peccando eram⁹ à deo extranei, extraneos nos angeli deputabãt. Sed qa cognouimus regẽ nr̃m, recognouerũt nos angeli ciues ſuos. Et timet angelus adorari ab hũana natura quã in ſuo rege cõſiderat. d ¶ Hoĩb⁹ bo. uo. Be. Qui ſuſcipi-

Iſa. 48. d. unt natũ Chriſtũ, Nõ his q audita ei⁹ natiuitate ſunt turbati & eum pſecuti. Nõ eſt pax impijs, dicit dñs. e ¶ Paſto. loq. Amb. Nõ ſit vilis pſona paſtorũ, qa q̃ vilior ad prudentiã, eo precioſior ad fidẽ. A paſtorib⁹ fidem Maria colligit; A paſtoribus populus ad dei reuerẽtiã cõgregat̃: Mirati ſunt enĩ de his quæ decebant̃ à paſtoribus ad illos. f ¶ Tranſeam⁹.

Moraliter Moraliter. Sic nos abiectis carnalibus cõcupiſcentijs, cogitatione & deſiderio mẽtis in ſupernã domũ viui panis debemus tranſire, illum amando qui pro nobis ca

B ro factus eſt, vt ad eius viſionẽ perueniamus. g ¶ Et ue. fe. Bed. Non cũ deſidia Chriſti quęrenda eſt pñtia: Iõ paſtores ſine mora inueniunt, qa non ficta fide currũt videre quæ audierãt. Horũ exemplũ paſtores eccleſiæ, imò cuncti fideles imitari debent vt fide & virtute proficiãt, & cæleſti oraculo erecti, præcedentium patrũ vitam in qua panis vitæ ſemper & ſeruat̃ & reficit, quaſi Bethleẽ portas contemplando ſubeant. Ibi catholicæ eccleſię pulchritudinẽ q̃ſi Mariã, & doctorũ cœtũ q̃ſi Ioſeph, & hũilẽ mediatoris aduẽtũ ſcripturæ paginis ĩſertũ q̃ſi ĩ pſepio ĩueniẽt.

† notũ fecit

¶ Homo & deus.

ſaluator qui eſt Chriſtus dominus a

a ¶ In Bethleem, vnde Dauid natus.

in ciũitate Dauid. Et hoc uobis ſi- b

a ¶ Signum ſalutis fidelibus, humilitas ſaluatoris, quæ eſt oppoſita ſuperbię: per quam mors in mundum intrauit.

a gnũm. Inuenietis infantem pannis c

inuolutum, & poſitum in pręſepio.

b † Et ſubitò facta eſt cum angelo mul d

a ¶ Ne parua vnius angeli videatur autoritas.
b ¶ Quæ Chriſtum ducem ſequitur.

titũdo militię cæleſtis, laudantium e f

deum, & dicentium: Gloria in al- g

a ¶ Pax multa diligentibus legẽ tuã domine, & non eſt illis ſcãdalum.

e d tiſsimis deo, & in terra pãx † homi- h

nibus bonæ uoluntatis. Et factum i

eſt, ut diſceſſerunt ab eis angeli in cę

a ¶ Credentes verbis angeli paſtores, teſtimonium dant vero agno.

e lum, paſtõres loquebantur ad inui- k

f cem: Tranſeamus uſq; Bethleem, l

a ¶ Non aſpiciamus retro, nec ad dextram vel ſiniſtram: niſi in ſolum Chriſtum. b ¶ Be. Quod in principio apud patrem fa. eſt caro, & ſic oſtenſum nobis quod in deitate non poterat videri. ¶ Ambr. Cum caro domini videtur, verbum videtur, quod eſt filius.

& uideãmus hoc uẽrbum quod fa m

a ¶ Caro. b ¶ Pater & filius & ſpirituſſanctus fecit. i. incarnari conſtituit, & ſic factum oſtendit.

ctum ẽſt, quod fecit dõminus, & n

g † oſtendit nobis. Et uenerunt fe- o

¶ Miniſtros natiuitatis.

ſtinantes, & inuenerunt Mariam & p

cũ filia ſua facta fuiſſet prægnans, fecit tempus partus ſui explorari, & puerum natum ſibi apportari, quem tradidit cuidam militi, vt ſecretò interficeretur. Qui compatiens puero ipſum non interfecit, ſed in quodam nemore puerum fortunæ dimiſit. Ad quem quædam canicula paſtoris regis quę erat iuxta nemus, frequenter veniebat, & ipſũ lactabat: & paſtor prędictus volens ſcire vbi canicula declinabat inuenit puerũ ita ĩ paupertate iacẽtẽ: quẽ accepit & tradidit vxori ſuæ nutriẽdum & poſtea factus eſt rex Perſarũ atq; Medorũ ad liberationẽ Iudæorũ. Cũ igitur figura & figuratũ debeãt ſibi correſpondentiam, & prædicti duo qui fuerunt figuræ Chriſti, in maxima paupertate inuẽti fuerũt in ſua natiuitate, ſignũ cõueniens & correſpondẽs figuræ dedit angel⁹ paſtoribus de Chriſti nati inuẽtione di. c ¶ Inuen. infan. pã. inuo. & po. in præ. Et credẽdũ eſt, ꝙ paſtores hoc intellexerũt illuminati à deo. d ¶ Et ſubi. fa. eſt. Hĩc conſequenter ponit̃ angelorũ exultatio, cùm dr̃: Et ſubi. fa. eſt cũ an. q tãq; principaliter inter alios nũciauerat Chriſti natiuitatẽ. e ¶ Multitudo mi. cæ. i. angelorũ, q noĩe militiæ deſignãtur: qa ꝓ ſalute hoĩm cũ dęmonib⁹ præliant̃, ſecũ ꝙ dr̃ Apoc. xij. b. Michael & angeli eius pręliabant̃ cũ dracone, &c. f ¶ Laudan. d. de Chriſti natiuitate, eo ꝙ p ipſum ſciebãt deduci hoĩes ad ſalutẽ quã deſideraũt & ruinã angelorum p hoc reparandam. g ¶ Et di. Gloria in altiſ. deo. qa licet ei⁹ glĩa vbique reluceat maxiè tñ in cælo empyręo, vbi eſt angelorũ & btõrũ habitatio. h ¶ Et in ter. pax ho. bo. uol. i. hoĩb⁹ bonis. Per bonitatẽ enĩ voluntatis dr̃ hõ ſimplr̃ bonus, magis ꝙ per bonitatẽ aliarũ potentiarũ aĩæ, qa volũtas mouet alias potẽtias ad act⁹ ſuos: & iõ bonitas ei⁹ vel malicia in oẽs alias potẽtias redũdat, ſicut influentia cauſę mouentis in motis ab ipſa. Malis aũt hoĩbus non eſt pax, ſecũdũ qđ dr̃ Iſa. xlviij. d. Non eſt pax impijs dicit dominus. Ex hoc etiã verbo angeli patet, ꝙ iſta pax quæ principaliter per ꝓphetas prędicta fuit futura in aduentu Chriſti, erat pax interior bonæ voluntatis, quia ſecũdũ ꝙ dicitur Prouer. xij. c. Nõ contriſtabit iuſtum quidquid ei acciderit. Pax autẽ tpalis quæ fuit in aduẽtu Chriſti pacatis omnibus gentibus ſub imperio Romano, fuit figura huius pacis principaliter intentæ. i ¶ Et fa. eſt. Hĩc conſequenter deſcribitur paſtorum deuotio, quia ſtatim poſt viſionẽ iſtam, dimiſſo grege iuerunt ad videndũ puerum natum, dicentes: l ¶ Tranſeam⁹ uſq; Bethleem, ut uideamus hoc uerbum. i. puerũ natũ per verba angeli nobis ſignificatũ. n ¶ Quod fecit domi. Hoc non eſt de textu. Græci enim & antiqui non habent, fecit, ſed tãtum; qđ dominus oſtendit nobis. o ¶ Et uenerunt fe. ex deſiderio vidẽdi Chriſtũ principaliter, & ſecũdariò, vt citi⁹ redirẽt ad gregẽ quẽ ſine cuſtodia dimiſerãt. p ¶ Et iue. ſicut angelus eis dixerat.

C

D

† in hominib⁹ bona voluntas, ſeu bñplacitum.

Nicolaus de Lyra.

Videntes

a ¶ Qui eſt Chriſtus do. Chriſtus Græcè idẽ eſt qđ vnct⁹ Latinè. Antiquitus aũt in veteri lege vngebãt̃ tm̃ reges & põtifices. Chriſtus autẽ rex eſt & pontifex: & iõ bene dicitur Chriſtus, id eſt vnct⁹, non vnctione humana ſed diuina: quia ĩ hũanitate pro nobis aſſumpta fuit vnctus à deo pr̃e, imo à tota trinitate plenitudine gratię, ſecundũ ꝙ dicit Pſal. xliiij. b. Vnxit te de⁹ de⁹ tu⁹ oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Propter qđ dr̃ Ioh. iij. ꝙ datus eſt ei ſpũs, nõ ad menſurã. ſ. aliorũ hoĩm, ſed ſecũdũ oẽm plenitudinem Nõ ſolũ ſufficientiæ, ſed etiã redũdãtiæ in oẽs alios q̃tũ ad ſufficientiam, ſcđm qđ dicit̃ Ioh. j. b. Et de plenitudine ei⁹ oẽs nos accepimus. b ¶ Et hoc uo. ſig. Per hoc enim quòd angelus dedit eis ſignum magnæ humilitatis & paupertatis, ſignificatum fuit paſtoribus, ꝙ nõ venerat ad regnandum temporaliter: vt Scribę Iudęorum credebant Chriſtum venturum. Poteſt autem aliter dici, qđ illud fuit ꝓprium ſignum Saluatoris nati. Ad cuius intellectum conſiderandum, qđ illa quæ fuerunt in veteri teſtamento, fuerũt figuræ noui: vt dicitur. j. Cori. x. In veteri autem teſtamento duo Saluatores Iudæorum, imperfecti tamen, præceſſerant tanq; figuræ Saluatores perfecti Ieſu Chriſti. Primus fuit Moyſes, qui liberauit eos de ſeruitute Aegyptiaca, vt habetur Exod. xiij. c. Secundus fuit Cyrus, q liberauit eos de captiuitate Babylonica, vt hr̃. j. Eſd. j. Et vterq; de nouo nat⁹ fuit ĩuent⁹ ĩ magna paupertate, ſicut patet de Moyſe Exod. ij. quem inuenit filia Pharaonis poſitum in flumine in fiſcella iuncea. Similiter de Cyro dicitur in Eccleſiaſtica hiſtoria ſuper Danielem, quòd Aſtyages rex Medorum & Perſarum vidit in ſomnis vitem naſcentem de vtero filiæ ſuæ totam Aſiam occupantem, & à coniectoribus fuit ſibi reſponſum, ꝙ viſio iſta ſignificabat ex ea puerum naſciturũ, q occuparet regnũ Medorũ & Perſarũ: ꝓpter quod timens ne ipſe vel filius ſu⁹ p hoc regno priuaretur, dedit filiam ſuam militi pauperi; & cũ hoc etiam cum filia ſua

Moraliter

d ¶ Et ſubitò facta eſt cum angelo multitudo. Beda. Vno angelo euangelizante natum in carne deum, mox multitudo militiæ cæleſtis in laudem prorumpit creatoris, vt & Chriſto deuotionem impendant, & ſuo nos inſtruant exemplo, quoties aliquis fratrum ſacræ eruditionis verbum inſonuerit, vel ipſi quæ pietatis ſunt ad mentem reduxerimus, deo ſtatim laudes corde, ore & opere reddamus. k ¶ Paſtores loquebantur ad inuicem. Nam de reuelationibus angelicis loqui debent paſtores eccleſiæ quæ continentur in ſacra ſcriptura. propter quod ſubditur: l ¶ Tranſeamus uſque Bethleem. Quæ domus panis interpretatur: ideo per eam ſacra ſcriptura ſignificatur. nam in ea dei verba quæ ſunt panes vitæ continentur. Et ſic in Bethleem tranſire, eſt ſacram ſcripturam diligenter ſtudere. m ¶ Et uideamus hoc uerbum quod factum eſt quod fecit domin⁹ & oſtendit nobis. Nam in ea videtur verbum caro factum. o ¶ Et uenerunt feſtinantes. id eſt cum deſiderio ſtudendi. p ¶ Et inuenerunt Mariam & Ioſeph. Per Mariam quæ interpretatur amarum mare, ſignificatur amaritudo pœnitentiæ, & per Ioſeph qui interpretatur accreſcens, ſignificatur augmẽtum virtutis & gr̃ę. Et ad hæc duo inducit ſtudiũ ſacræ ſcripturæ.

t iiij Et infantem

a ¶Vidẽtes au. Viſio dei, cognitio dei eſt: & hæc eſt ſola vita hominũ vt cognoſcāt verũ patrẽ, & quẽ miſit Ieſum Chriſtũ eſſe vnũ deũ. b ¶Mirati ſunt. Mirant̃ & de myſterio incarnatiõis & de tanta paſtorũ atteſtatione: q̃ fingere audita neſcirẽt, ſed ſimplici facũdia vera prędicarẽt. Sic dñs nõ rhetores, ſed piſcatores ad euangelizandũ deſtinauit. Sic & in vete. Teſta. ſuæ diſpenſationis nuncios paſtores ordinauit. Iõ non eſt peruipendenda paſtorũ atteſtatio. c ¶Maria au. Amb. Maria nõ minus ore pudica q̃ corpore ſecreta, quæ nouerat nulli diuulgat, ſed tacito corde ſcrutãs congruũ tps q̃ hæc deuulgari velit reuerẽter expectat: cõferens ea quæ viderat circa ſe acta, & quæ legerat in ſcripturis agẽda. Ei dictũ erat ab angelo: Ecce concipies ĩ vtero, & pa. fi. Prædixit Iſa. Ecce virgo cõci. & pari. fi. Videbat ſe de ſtirpe Dauid ortã. In Nazareth de ſpũſctõ cõcepiſſe, in Bethleẽ peperiſſe. Quorũ oĩm teſtimonia in diuerſis ꝓphetis legerat. Cõparat ergo verba ꝓphetarũ factis, & in oĩbus habet argumenta fidei. Si Maria à paſtoribus diſcit: debem⁹ à ſacerdotibus diſcere. Si Maria ante apl̃i præceptũ tacet debemus poſt apl̃i pręceptũ magis doceri q̃ docere. d ¶Et reu. Be. Sic ſpũales paſtores, mõ dormiẽtib⁹ alijs cõtemplãdo cæleſtia ſubuehunt̃, mõ caſtra fideliũ luſtrant, & probitatis exempla quęrẽdo circũeũt: mõ ad publicũ paſtoralis officij redeũt docendo, vt qđ in priuato guſtauerunt, alijs prædicãdo eructent. e ¶Sicut di. Bed. Et in hoc glorificant, ꝙ nõ aliter inueniunt q̃ dictũ erat, vel ſicut dictum eſt ad illos ab angelis, referunt laudes & gloriam deo, Non quòd angeli imperaſſent laudare, ſed ipſi laudando oſſerebant formam deuotionis ſuæ, dũ dicũt: Gloria ĩ altiſsimis deo & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. f ¶Vt circuncide. Beda. Ritus circunciſionis ab Abraham ſumpſit exordium, quando & nominis amplificationem accepit, ad quam imitationẽ nomen imponebatur pueris in die eorum circunciſionis: Sic etiã factum eſt ipſi Ieſu. Octaua die circũciditur Ieſus, quia vtraq; nr̃a innouatio, & in præſenti, ſpiritus per baptiſmum, & ĩ futuro, carnis & in ſua reſurrectione eſt præfigurata, & in noſtra quandoq; eſt pficienda. Chriſtus autem die octaua ſurrexit, & poſt ſex ſeculi hui⁹ ætates, & ſeptimam ſabbati quæ nunc interim in alia vita gerit̃, quaſi octauo tempore reſurgemus, tunc veriſsimè ab omni corruptione circuncisi, vbi verum præputium auferetur, quia ibi neque nubent neq; nubentur. ¶Grego. Qui in ſimilitudine carnis peccati venerat remedium quo caro peccati mundari cõſueuerat, non reſpuit: ſicut baptiſma nouæ gratiæ, non neceſsitatis, ſed exẽpli cauſa ſubijt. Et nota, quòd idem auxilium curationis in lege circunciſio pręſtitit: quod nunc baptiſma confert tempore gratię, niſi quòd introitus in regnum nondum patebat. Significat autẽ hęc circunciſio carnalis illam circunciſionem in die iudicij, cũ omnib⁹ animæ & carnis corruptionib⁹ exuti, ad faciem creatoris videndã ingrediemur. Significat etiam pręſentem circunciſionem, id eſt ablutionem vitiorum per baptiſmum. Significabat etiam illum de Abraham naſciturum, qui & in præſenti per baptiſmum, & in futuro per reſurrectionem ab omni ſorde ſuos purgaret: erat etiam in Abraham ſignaculum iuſticiæ. ¶Bed. Sicut à Chriſto Chriſtiani, ſic & ĩ vtraq; noſtra circunciſiõe à Ieſu, id eſt à Saluatore ſaluati vocamur. Quod nomen, non ſolum antequã cõcipiamur ĩ vtero eccl̃iæ p fidẽ, ſed etiã añ tẽpora ſecularia à deo nobis vocatũ eſt.

Ioha. 7. a.

Sup. 1. c. Iſa. 7. c.

Maria à paſtorib⁹ didicerat, & facta ſcripturis comparabat.

F Circũciſio ab Abrahã ſumpſit exordium.

Infrà. 20. f.

¶Hominem natum. ¶In carne.
Ioſeph, & infantem poſitum †in pręſepio.
a ¶Carnem: ¶Recto ordine per cognitionem natiuitatis venerunt ad cognitionem verbi.
a ſepio. Vidẽntes autem† cognoue b
a ¶Quod erat in principio.
runt de uerbo quod dictum erat il c
lis de puero hoc: & omnes qui au d
b dierunt mirati ſunt: & de his quę di
c cta erant à paſtoribus ad ipſos. Ma e
ria autem conſeruabat omnia uer
d ba hæc, conferens in corde ſuo. Et f
reuerſi ſunt paſtores glorificantes g
& laudantes deũ †in omnibus quæ
a ¶Ab angelis. b ¶In Bethleem.
e audierant & uiderant, ſicut dictũ eſt
ad illos, & poſtquàm conſummati h
f ſunt dies octo, ut circunciderettur
†puer, uocatum eſt nomen eius Ie i
a ¶Non decuit tam glorioſum nomen primum ab hominibus appellari, ſed excellentiori natura, ne homo videatur machinator huius nominis.
ſus. Quod uocatum eſt ab angelo,
priuſquàm in utero conciperetur.

quod melius exprimere poterat, ſecundum qđ dicit Hiero. Quod G melius nouimus, melius & proferimus. f ¶Et re. ſunt pa. redeundo ad gregem ſuum. g ¶Glorifican. & lau. d. de beneficio toti mundo collato generaliter, & eis oſtenſo ſpãliter. ideo ſubdit̃: In omnibus quæ audierãt & viderãt. h ¶Et poſtq. Hĩc ponitur debitus rit⁹ circa puerũ natũ, qa ſecundũ ritũ veteris legis debebat circũcidi & ĩ tẽplo offerri: & iõ primò agitur de eius circũciſione, ſcđò, de oblatione, ibi: Et poſtq̃ impleti ſunt dies circa primũ dicitur: Et poſtq. cõ. ſ. Hoc erat tps determinatum circũciſioni, ꝑut hr̃ Gene. xvij. b. ¶Voluit aũt Chriſt⁹ circũcidi, q̃uis non eſſet legi ſubiect⁹. Primò vt oſtenderet in ſe veritatem carnis hũanę, cõtra Manichęum q dixit ipſum deũ habuiſſe corpus phantaſticũ: & cõtra Valentinũ dicentẽ Chriſtũ corpus de cælo attuliſſe. Scđò, vt approbaret circũciſionẽ, quã de⁹ olim inſtituerat. Tertiò vt oſtenderet ſe eſſe de genere Abrahæ, q circũciſionis mãdatũ accepit: Geneſ. xvij. b. Et facta eſt repromiſsio de Chriſto. Quartò, vt Iudęis excuſationem tolleret de nõ recipiendo eũ, ſi eſſet incircunciſus. Quintò, vt obediẽtiæ virtutem nobis ſuo cõmẽdaret exẽplo, præceptũ legis obſeruans, cui tñ non erat ſubiectus. Sextò, vt q in ſimilitudinẽ carnis pc̃ti venerat remediũ q̃ caro pc̃ti cõſueuerat mũdari nõ renueret. Septimò: vt legis on⁹ in ſe ſuſtinẽs, alios à legis onere liberaret, ſecũdũ illud Gal. iiij. a. Miſit deus filium ſuum factũ ſub lege, vt eos qui ſub lege erãt redimeret. i ¶Voca. eſt no. e. Ie. Non H dicit impoſitum: quia à deo fuit impoſitum hoc nomen, ſed p angelum denunciatum Marię & Ioſeph, & per ipſos alijs diuulgatũ. ¶Et quia aliquis infidelis, potiſsimè Iudæus, ꝙ hoc nomen non fuiſſet conuenienter impoſitum, poſſet arguere. ¶Tum quia Iſa. lxij. a. dicitur: Vocabitur tibi nomẽ nouum quod os domini nominauit. Hoc aũt nomẽ Ieſus non erat nouũ tũc, quia ante alij fuerant nominati hoc nomine, vt patet de Ieſu filio Iõſedech, & de Ieſu Naue. in genealogia Chriſti qui deſcribitur ca. ſe. vbi idem habetur. ¶Item quia Iſa. vij. c. dicitur: Vocabitur nomen eius Ema. & viij. a. dicitur: Voca nomen eius, accelera, ſpolia detrahe, &c. & ix. b. Vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, deus fortis, &c. quæ nomina ſunt alia à nomine Ieſu: Et ſimilia poſſunt induci de alijs locis ſcripturæ. ¶Ideo dicendum qđ hoc nomen fuit ꝓpriè impoſitum ei. Nomina enim ſi bene imponãtur, imponi debent à proprietatibus rerũ, & hoc patet de noĩbus generũ & ſpecierum, de quibus dicitur. iiij. Metaph. Ratio quã ſignificat nomẽ eſt definitio, quę deſignat propriam rei naturam. Nomina autem ſingulorum hominum ſi bene imponantur, imponi debẽt ab aliqua proprietate eius, cui imponitur nomen. Aliquando à tẽpore, ſicut nomina aliquorũ ſanctorum imponuntur pueris natis in feſtis eorum. Vel à cognitiõe, ſicut cum filio imponitur nomẽ patris, vel alicuius de cognatione eius. Aliquando ab euentu, ſicut Moyſes vocauit filios ſuos vt hr̃ Exo. ij. Aliqñ autem ex aliq̃ q̃litate ei⁹ cui nomẽ ĩponit̃, ſicut Geñ. xxv. b. Primogenitus Iſaac vocatus eſt. Eſau: qđ interpretatur rubeus vl̃ rufus, qa de vtero mr̃is exiuit rufus, & totus ĩ morem pellis hiſpidus. Aliqñ ex aliq̃ dono dei gratuito, ſicut Mat. xvj. c. dictum eſt Petro: Tu es Petr⁹, & ſup hanc Petram ædifi. eccleſiam meã. Et Iohan. j. f. Tu vocaberis Cephas: igitur

† pręſepe

† diuulgauerunt

Error Manichæi

Error Valẽtini

† ſuper

► puer

Philoſophus

☞ Tulerunt

Nicolaus de Lyra.

eis dixerat. b ¶Viden. au. co. de uer. quia non ſolũ fuerant illuminati exterius, ſed etiam interius de cognitione verbi incarnati, vt prædictũ eſt. c ¶Et oẽs q au. mi. ſunt. Et materia admirationis ſubdit̃, cũ dr̃: d ¶Et de h. Et accipitur hĩc &, pro id eſt, de his quæ dicta erant à paſtoribus ad ipſos, ſicut ſuperius eſt expreſſum, e ¶Maria au. conſer. quia prudenter attendebat quõ ꝓphetię implebantur in puero nato. Et iſta collatio erat ei valde delectabilis, & toti eccleſiæ valde vtilis: quia ſecundum ꝙ dicit Hiero. in ſermone de Aſſumptione beatæ virginis. Ipſa poſt aſcenſionem filij ſui remãſit ad tempus in terris cũ apoſtolis, vt eos pleni⁹ inſtrueret de verbo incarnato, de quo erat plenius edocta per ſpiritũſanctum, & omnia familiarius viderat & tractauerat: propter quod

Maria apoſtolos docuit.

※ a ¶Et infan. po. in præſe. quod eſt maximum mirabile, cũ dicat Iere. xxiij. e. Cælum & terram ego impleo. c ¶Et oẽs q aud. Paſtores enim eccleſiæ & doctores debent alijs communicare quę didicerũt ab angelis, id eſt per ſtudium ſacræ ſcripturę per ſanctos angelos reuelatæ. f ¶Et reuerſi ſunt paſtores. nam doctores eccleſiæ poſt aliorum doctrinam debẽt ad conſiderandum propriam conſcientiam reuerti, & laudare bonitatem dei. h ¶Et poſtquam conſummati &c. puer. Cui debemus conformari, nõ circunciſione carnis, ſed mentis, Ro. ij. d. Non qui in manifeſto Iudęus eſt, neq; quæ in manifeſto in carne eſt circunciſio, ſed qui in abſcondito Iudęus eſt, & circunciſio cordis ĩ ſpiritu non litera: cuius laus non ex hominibus, ſed ex deo eſt. i ¶Vocatum eſt nomẽ eius Ieſus. id eſt ſalus: quia fecit ſalutem in medio terræ. Ideo dicit Bernar. de hoc nomine, quòd eſt mel in ore, melos in aure, iubilus in corde

Moraliter Eccleſię doctores & paſtores q̃ didicerũt cæteris cõicent.

a ¶Tulerunt illum. Paruuli q de toto regno Iudęorũ ad tẽplũ A portabãt̃, ſi erant de tribu Leui, in miniſteriũ dom⁹ ꝑpetuo detinebant̃. Si de alia tribu, precio dato à parẽtib⁹ primogeniti redimebantur ad ꝓpria referẽdi. b ¶Sicut ſcri. Beda Scriptũ eſt in lege: Mulier quę ſuſcepto ſemine pe. maſ. imũda erit ſep. diebus. Ad diſtinctionem illius quæ virgo peperit. Non ergo filius, nõ mater hoſtijs indigebat purgari, ſed vt nos ſaluaremur à timore legis. Decretũ autẽ erat puerũ poſt triceſimũtertiũ circunciſionis diẽ ad templũ deferri, & pro eo hoſtiã dari, primogenitũ ſctm̃ domino fieri. Per quod ſignificatur, nullum niſi circũciſis vitijs dignũ eſſe conſpectu domini: nullũ niſi mortalitatis nexib⁹ abſolutum, ſupernę ciuitatis gaudia ſubiturum. Vera eñ circunciſione purgatus templũ Ieruſalem cum munerib⁹ ingreditur, qui gloria reſurrectionis ab omni labe excoctus, cum bonorum operũ fructibus ſupernę beatitudinis gaudia ſubit. c ¶Omne maſcu. Be. Omne, tam hominis q̃ pecoris, quod deo ſanctificari & ſacerdotis eſſe iubebatur, vt ſacerdos primogenitũ hoĩs redimi faceret, ſic & omne animal immũdum. Quæ primogenita illũ ſignificant, qui vnigenitus dei, dignatus eſt fieri primogenitus omnis creaturæ, qui verè eſt ſanctus domino, quia ſine pc̃tõ. Qui ad generandos ſibi populos ſecretũ genitale ſanctæ eccleſię ſibi aperuit. ¶Vel moraliter. Primogenita, ſignificãt bona initia noſtræ actionis, quæ quaſi corde gerimus, quæ dei gratiæ deputare debemus. Malè geſta redimere fructibus pœnitentiæ iubemur. d ¶Par tur. Beda. Hæc oblatio pauperũ erat, qui nõ ſufficerent offerre agnũ, vt per oĩa hũilitas dñi pateat. ¶Moraliter. Siue qs fortia opa quę maſculi noĩe, ſiue infirma, quę fœminę ſignificant̃, creauerit: vt hęc dño legitimę cõſecrent̃, neceſſe eſt, vt lachrymas cõpũctiõis offerat, quę p gemitũ illarũ auiũ ſignificant̃: qa lachrymis etiã in bonis indigem⁹, qa quo fine cõſummãdi ſumus, neſcim⁹. Qui nõ inuenit agnũ, i. diuitias innocuæ vitæ ad lachrymas recurrat. Sũt autẽ duo genera cõpũctiõis: Dũ vel malorum recolẽtes ſupplicia timem⁹. Vel dum deſiderio cœleſtiũ ardẽtes de dilatione geminus. Vnde duo pulli offerri iubentur, vn⁹ in holocauſtũ, quando amore cæleſtiũ inflãmamur. Alter ꝓ pc̃tõ. dum de malis perpetratis geminus. ¶Be. Ambro. Colũba. quæ in grege cõuerſatur actiuam, turtur ſoliuagus cõtẽplatiuã vitam ſignificat, quæ paucorũ. Et quia vtraq; hoſtia accepta eſt deo, cõſultè vtraq; auis oblata eſt ꝓ dño. Qui clauſo oſtio patrẽ orat in abſcondito, turturẽ offert. Qui compares opis quærit, colũbam ad altare portat. ¶Turtur in deſertis habitat, non multis diuulgatur: pullos nocte paſcit, morticino non paſcitur. Sic eccleſia deſerta eſt à peccatis, nec Chriſtus in multis locis diuulgatur, niſi in fide trinitatis & vnitatis. In nocte mundi ſanctos paſcit, hereſim non ſuſcipit. ¶Beda. Puer primò circũciditur, & poſt interpoſitis diebus, cum hoſtijs Ieruſalem defertur, qa & ipſe iuuenis reſurgendo corruptionẽ carnis calcauit, & interpoſitis dieb⁹ cũ carne quã hoſtiã fecerat, ad cœlum aſcẽdit. Sic & nos prius in baptiſmo circũcidimur à peccatis, & ꝑficiente gratia ad altare ingredimur, conſecrandi hoſtia corpis & ſanguinis domini noſtri. Sed in fine oĩs eccl̃ia corruptionẽ exuet, & cũ victimis bonorũ operũ in ęternã Ieruſalẽ transferetur. e ¶Et ecce hõ. Nõ ſolum angeli, ſed omnis ætas & ſexus teſtimonium nato reddũt puero. Et ſicut ab omniũ ſeculorũ fidelib⁹ pręſagiebat̃, ita veniẽs oĩm ſanctorũ laude prædicatur. f ¶Iuſtus & timoratus, Difficile iuſticia ſine timore cuſtodit̃: Nõ pœnali, ſed qui pmanet in ſeculum ſeculi, q̊ iuſtus q̃to plus deum diligit, tanto ſolertius offendere cauet. Et bene iuſtus, q nõ ſuã, ſed populi gratiã quærebat, cupiens ipſe diſſolui: ſed expectãs videre ꝓmiſſum autorẽ ſalutis, vt q ab Herode preſsi fuerãt, aduentu Saluatoris liberati accipẽt cõſolationẽ.

Leui. 12. a

Moraliter.

Moraliter.

B Cõpũctionis duo ſunt gñ̃a

Et poſtquàm impleti ſunt dies pur a
¶Mariæ vel domini.
a gationis eius ſecundum legem Mo
yſi, tulerunt illum in Ieruſalem, ut b
a ¶Offerrent & conſecrarent,
b ſiſterent eum domino, ſicut ſcriptũ
c eſt in lege domini. †Quia omne ma c
a ¶Be. Conſueto natiuitatis more loquitur, non ꝙ dominus ventris hoſpicium ingrediens vel egrediens deuirginaſſet.
ſculinum adaperiens uuluam ſan
ctum domino uocabitur. Et ut da d
rent hoſtiam, ſecũdum quod dictũ
a ¶Turtur, caſtitatem: columba, ſimplicitatem ſignificat: & caſta & ſimplex iuſtorum conuerſatio gratum deo offert ſacrificium.
d eſt in lege domini, par turturũ, aut
e duos pullos colũbarum. Et ecce ho e
mo erat in Ieruſalem, cui nomẽ Sy f
¶Id eſt ſignum.
f meon: & homo iſte iuſtus & †timo g h
ratus expectans conſolationem Iſ i
raël, & ſpirituſſanctus erat in eo. k

ti, licet fecerint ſalutẽ in aliquo facto particulari: Sicut Ieſus naue C ſaluauit populum Iſrael, hoſtes eius debellãdo, vt legitur in libro Ioſue: & ita poteſt dici de alijs. ¶Ratio autẽ huius nominis Emanuel, quod interpretatur nobiſcũ deus, includitur in nomine Ieſu. Per hoc eñ ꝙ fuit nobiſcũ p ſuam incarnationem, fecit nobis ſalutẽ: Et eodẽ modo poteſt dici de alio: quia ſaluauit nos infernũ ſpoliando: Et ſic de tertio, & de conſimilibus. a ¶Et poſtquã impleti ſunt. Hĩc cõſequẽter agitur de pueri oblatione, vbi primò deſcribitur huius oblationis pręſentatio, ſecũdò, pręſentati receptio, ibi: Et ecce hõ. tertiò recepti cõmẽdatio, ibi: Et erat Anna. ¶Circa primũ ſciẽdum, ꝙ in lege veteri circa pueros natos duo fiebant in tẽplo. Vnũ erat generale omnibus: qa pro filio nato vel filia completis diebus purificationis matris offerebatur ſacrificium, vt habet̃ Leu. xij. c. Aliud erat ſpeciale circa primogenitos quia erant cõſecrati domino, eo ꝙ percuſsit primogenitos Aegyptiorũ, filios Iſrael ſaluans, & ideo offerebãtur in templo, & redimebantur, vt habetur Exo. xiij. Chriſtus aũt fuit primogenitus, vt dictũ eſt ſupra: & ideo vtrũq; fuit factũ circa eũ, vt hic dicit̃. Et primò q̃tum ad id quod erat ſpeciale primogenitis cũ dicitur: b Tulerunt illũ in Ieruſalem, Id eſt offerrent dño. Cui⁹ cauſa ſubditur: c ¶Quia omne maſculinum adaperiens uuluam. i. primò naſcens, cuiuſmodi erant primogeniti. Secundò, q̃tum ad illud quod erat generale: quod notatur cum dicitur: d ¶Et ut darent hoſtiam &c. par turturũ aut duos pullos columbarũ. Iſta erat ablatio pauperum, ſecundũ ꝙ habetur Leui. xij. d. Ex quo patet, quod ſupra dictum eſt de paupertate Mariæ & Ioſeph. Sciendum autem circa hoc ꝙ beata virgo non tenebatur ad iſta quæ dicta ſunt de purgatione, quia Leuiti. xij. a. ſcribitur: Mulier ſi ſuſcepto ſemine peperit maſculum &c. & ideo lex illa ligabat tantum mulieres de viri ſemine concipiẽtes: D quod non habuit locum in virgine: Hoc etiã patet per hoc ꝙ hĩc dicitur, & accipitur de Exo. & Leuitico. Omne maſculinũ adaperiẽs vuluam, ſanctum domino vocabitur. Ex quo patet, ꝙ loquitur de maſculino concepto & nato per apertionem clauſtri virginalis. Quod non habuit locum in beata virgine, quæ virgo permanſit in conceptu & partu. Verũtamen ſicut eius filius circuncidi voluit & legalia obſeruare ex ſua humilitate, q̃uis non teneretur, ſic beata virgo quæ fuit hũilima voluit obſeruare. e ¶Et ecce hõ erat in Ieruſalem, cui no. Simeon &c. Hĩc deſcribitur Chriſti præſentati receptio: vbi primò deſcribitur recipientis conditio, cum dicitur: ¶Et ecce homo erat in Ieruſalem. in loco ſolemni & ſacro. Tum quia ibi erat diuin⁹ cultus: Tum qa ibi erat ſtudium legis & prophetarum. f ¶Cui nomen Simeon. Ex hoc patet eius fama, quia inter ſacerdotes erat famoſus & nominatus. Patet etiam eius ſancta vita, cum dicitur. g ¶Et homo iſte iuſtus. rectè ſe habendo ad proximum. h ¶Et timoratus. quò ad deum. i ¶Expectans conſolationem Iſrael. q̃tum ad fidei rectitudinẽ. k ¶Et ſpũſſanctus erat cum eo. q̃tũ ad gratiæ plenitudinem: quia nõ ſolũ habuit grãm iuſtificãtem, ꝑut habetur cõiter à iuſtis, ſed etiã q̃tùm ad illuminatiões & conſolatiões diuinas ſpeciales, ideo ſubditur.

† Exo. 13. a & 34. c

† pius, religioſus

Maria libera à lege & tñ eã ſeruauit & q̃re

☞ Puerum

Nicolaus de Lyra.

phas: igit̃ qa hoĩ Chriſto hoc mun⁹ gr̃ę collatũ erat, vt p ip̃m oẽs ſaluarẽt̃, iõ vocatũ eſt cõueniẽter nomẽ eius Ieſus. i. Saluator vel ſal⁹. Et hãc rõnẽ aſsignauit angel⁹ Ioſeph. Matt. j. d. Vocabis nomẽ ei⁹ Ieſum: ipſe eñ ſaluũ faciet populũ ſuũ à pc̃tis eorũ. Ad primũ dicẽdũ ꝙ hoc nomẽ fuit nouũ ĩ Chriſto, inq̃tũ fuit ei ĩpoſitũ ab hac ꝓprietate, qa ẽ oĩm Saluator, quę nõ fuit in aliq̃ p̃cedẽti, licet fe

Ieſus, q̃lit̃ nouo noĩe nũcupat⁹ eſt

Et reſpõ.

※ bilus in corde. a ¶Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis &c. Beda. Poſt triceſimũ autem & tertium circunciſionis diem domino ſiſtitur. Inſinuans myſticè, Neminem niſi circunciſum vitijs domini dignum eſſe conſpectibus: neminem niſi mortalitatis nexibus abſolutum ſupernæ ciuitatis gaudia perfectè poſſe ſubire. Et per hoc etiam oſtenditur, ꝙ chriſtianus debet à vitijs circuncidi: & tunc per deuotionem apparere in cõſpectu dei, & offerre par turturum, i. caſtitatem mẽtis & corporis, & duos pullos columbarum, id eſt multiplicationẽ operum bonorũ, eò ꝙ columbæ ſunt aues in prole fœcundę. e ¶Et ecce homo erat in Ieruſalem &c. Symeõ (qui obediẽs interpretatur) bonum religioſum ſignificat. Et hic manet in Ieruſalem, quæ interpretatur pacifica, quia manet in pace interna & fraterna. Et bene dicitur iuſtus. ſ. ad ꝓximum, & timoratus ad deum, expectans conſolationẽ Iſrael, id eſt diuinæ viſionis, eo ꝙ Iſrael interpretat̃ vdens deum: & ſpirituſſanctus eſt in eo, per ſuæ gratię beneficiũ.

Moraliter.

※ Et cum indu.

☞ a ¶ Puerum. Cum puericia poſt ſeptem annos īfātię incipiat, E Ieſus frequēter puer dicit̃, nō tā ꝓ ætate, ꝗ̄ ꝓ ſeruitio. vnde ꝓphe- Eſa.42.a ta: Ecce puer meus: quia fili⁹ hoīs no venit miſtrari, ſed miniſtrare ſcd'm Lxx. b ¶ Et ipſe acce. Bed. Moraliter. Veteranus accipit infantem, Mat.20.d. docēs vt exuentes veterē hoīem ꝗ corrūpit̃, īduamur eū ꝗ ſecūdū Moraliter. deum creatus eſt. Iuſtus ſecūdum legem Col.3.b accipit puerum in vlnas, vt innuat iuſticiam legis gratia euangelicæ fidei mutādam. Accipit etiam ſenior mūdus innocentiam chriſtianæ infantiæ, vt renouetur ſicut aquila. ¶ Bed. Quod Symeon & Anna prouecti Ieſum excipiūt, & laudant, ſignificat fidelem ſynagogam, quæ poſt longam expectationem promiſſionum fide non ficta eum recepit qui prænūciabatur. c ¶ Nunc dimittis ſeruū tuū do. Ambr. Qui vult dimitti, ve Philip.3.d. niat in Ieruſalem. cōuerſationē habens in cœleſtibus: veniat in templū: imitetur exempla illorū in quibus deus habitat. Expectet dñm, accipiat in manib⁹ verbum dei, brachijs fidei, ſpei, & charitatis amplectat̃, tunc dimittet̃ vt nō videat mortem, quia viderat vitā. d ¶ Quia uiderūt Luc.10.d ocu. &c. Sciebat ꝙ beati oculi qui Chriſtum eſſent viſuri: & ideo donec illū videret, nolebat morte diſſolui, quem tamen vt vidit mox optauit in pace dimitti.

e ¶ Quod paraſti &c. Et in primo aduentu Chriſtus ante faciem populorum à deo paratur, vt credāt & diligant: & in ſcd'o aduentu parabitur, vt videat eum Roma.2.a. omnis populus, & reddat vnicuiq; ſcd'm opera ſua. f ¶ Ad reuelationē gent. F Vt reueletur cæcis oculis gētilium nulla ſpe dñici aduentus erectorum: & vt ipſe Iſrael glorietur, excipiens ſuū ꝓmiſſum, & deſideratū, & præfertur reuelatio gentium gloriæ Iſrael. Quia cum plenitudo Rom.11.c. gētium intrauerit tunc oīs Iſrael ſaluus erit. g ¶ Symeon, Qui interpretatur, audiens triſtitiam, figura eſt ꝓphetarum, qui vindictam ſibi à deo dictā ſuper populum audiebant. Anna quæ gratia dicitur: figura eſt eccleſiæ. h ¶ Ecce poſitus eſt hic &c. In ruinam illorū qui ſteterant, & reſurrectionē illorum qui ceciderant. Vel in ruinam vitiorum, & in reſurrectionem virtutum. ¶ Non in ſe tātum, ſed in ſuis quoq; prædicatoribus 2.Cor.2.d. poſitus eſt in ruinam & reſurrectionē. vñ apoſtol⁹: Chriſti bon⁹ ordor ſum⁹ deo, in his qui ſalui fiunt, & in his qui pereūt, †cōtradicitur Bono em̄ odore, alij ſaluant̃, alij pereūt. i ¶ In ſignū cui cōtra. Omnia quę de †ipſius fœmininum Chriſto narrantur, ſignum ſunt: ꝙ natus de virgine, ꝙ ſurrexit, ꝙ clauſis ianuis intrat, cui ſigno cōtradicitur ab infidelib⁹. Spūaliter ſignum eſt in fide dñicę crucis, quod vbicq; contradicitur. k ¶ Gladius. Be. Dolor dñicæ paſſiōis: quia nō potuit videre crucifigi ſine affectu materni doloris & ſi ſperaret reſurrecturum, & mortē deuicturū. Vſq; ad finē ſeculi aīam ecclīæ gladius tribulatiōis ꝑtranſit, cū ſigno fidei ab improbis cōtradicit̃, cū multos ruere videt, cū reuelatis cordiū cogitatiōibus, vbi bonū ſemē ſeminauerat, zizania germinare cōſpicit. l ¶ Vt reuelētur. Ante erat incertum, qui Iudęorū Chriſti gratiā reciperent, qui cōſpuerent. Sed audita natiuitate reuelant̃ cogitatiōes, & Herodes & alij turbantur, quidam ad Chriſti magiſterium accedūt. m ¶ Et erat Anna &c. Quia per virū & mulierem vita totius mundi perdita eſt, in teſtimonio vitæ per Chriſtum redeuntis Anna coniungitur Symeoni. ¶ Con uenit myſterijs eccleſiæ, ꝙ Anna gr̄a ☞ interpretat̃, quæ

Et reſponſum acceperat à ſpirituſan- (¶ Mente.)
¶ Experturum. ¶ Carnis.
cto, non uiſurum ſe mortem, niſi pri-
a ¶ Oculis carnis, alias cordis. b ¶ Meſſiam.
¶ Meſſias hebraice, Chriſtus Grece, vnctus Latine.
us uideret Chriſtum domini. Et ue- b
a ¶ Be. Eadem gratia qua venturum prę nouerat: venientem cog nouit.
nit in ſpiritū in templum. Et cum in- c
a ducerent puerum Ieſum parentes
eius, ut facerent ſecundum conſue-
b tudinem legis pro eo: & ipſe acce- d
a ¶ Be. Magna humilitas ſaluatoris, qui loco non capitur, grandęui hominis vlnis geſtatur.
pit eum in ulnās ſuas, & benedixit e
a ¶ Viſo redemptore.
¶ Q. Dimitte. ¶ Ad mortem carnis.
c deum, ēt dixit: Nunc dimittis ſer- f g
uum tuum domine, ſecundum uer-
a ¶ Quia reſponſum acceperat à ſpirituſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum domini.
b ¶ In ſinu Abrahę requieturum.
c ¶ Beati qui vident quod Symeon vidit.
¶ Beati qui non viderunt & crediderunt.
d bum tuum in pace. Quia uiderunt g
a ¶ Et carnis hominem, & cordis deum. ¶ Chriſtū.
b ¶ Quem poſtmodum omnibus populis quęrendum dilectione, & conſpiciendum fide prędidi, iam carnis & mentis oculis ſaluatorem contemplor.
e oculi mei ſalutare tuum, Quod pa- h
raſti ante faciem omnium populo-
a ¶ Ipſe ſaluator, ipſe lux illuminans. ¶ Ad gloriam fidei. ¶ Aſ.
f rum. Lumen ad reuelationem gen- i
tium, & gloriam plebis tuæ Iſraël. k
a ¶ Ioſeph, qui ad conſeruandam famam Marię pater eſt ab hominibus deputatus: & quia erat nutritius.
Et erat pater eius & mater mirantes l m
a ¶ Ab angelis, a paſtoribus, a Symeone. n
ſuper his quæ dicebantur de illo. Et o
¶ Deo & Mariæ
g benedixit illis Symeon, & dixit ad
a ¶ Quia lapis offenſionis.
h Mariam matrem eius: Ecce poſi- p
a ¶ Non credentium.
tus eſt hic in ruinam, & in reſurre-
¶ Quia lumen: quia gloria. ¶ Credentium.
i ctionem multorum in Iſrael, & in q
¶ Id eſt euangelium. in quo dicitur: Veni hominem ſeparare aduerſus matrem, & reliqua.
ſignum cui †contradicetur. Et tuam r s
k †ipſius animā pertranſibit gladius,
a ¶ Vt malę cogitationes quę prius occultabantur proferantur in publicum, & deſtruantur a deo. quādiu enim occultantur non poſſunt ſanari.
l ut reuelentur ex multis cordibus co- t
a ¶ Anna (quę gratia dei) figura eſt eccleſiæ. ¶ Gratia eius.
m gitationes. Et erat Anna prophe- v

Nicolaus de Lyra.

☙ a ¶ Et reſpō. ac. in orōnibus ſuis deuotis ad deū. Tūc enim erat opinio cōis apud intelligētes, ꝙ imminebat aduētus Chriſti ſcd'm ſigna à patriarchis & ꝓphetis data: & iō Symeō de hoc feruētius orabat deū & in oratione rn̄ſum acceperat, ꝙ Chriſtū natum G videret, anteꝗ̄ vitā pñtē finiret. b ¶ Et uenit in ſpir. i. ꝑ reuelationem ſpūſſcti, vt videret Chriſtū ſicut erat ei ꝓmiſſum. c ¶ Et cū indu. pue. Ieſum pa. ad faciendum quæ prædicta ſunt ſecūdum legē. d ¶ Et ipſe acce. eū in ul. ſuas. cū maxīo cordis gaudio, ſecūdum ꝙ dicit̃ Prouer. xiij. d. De ſiderium ſi compleatur delectat animam. Secūdò, ponitur gratiarum actio, cū dr: e ¶ Et bene. deū. grās agendo ꝓ tanto beneficio. f ¶ Et dixit: Nūc dimi. ſer. i. de cętero dimittes me de hac vita trāſire in cordis quiete. g ¶ Quia ui. ocul. m. ſa. tu. Lętāter em̄ volebat deſcendere ad limbum patrū, ex quo ſciebat Saluatorē natum. h ¶ Quod pa. an. fa. oīm po. i. corā oībus populis, qb⁹ myſteriū incarnationis & redemptiōis prædicatum eſt ꝑ apl̄os, ſcd'm ꝙ dicit̃ Pſal. xviij. a. In omnem terrā exiuit ſonus eorū. i ¶ Lumen ad reuela. gen. quæ prius errorū tenebris tenebantur. k ¶ Et glo. ple. t. Iſra. Magna eſt em̄ gl̄ia Iudæis ad fidem Chriſti cōuerſis, ꝙ Chriſtus ſcd'm carnē natus eſt de ipſis. Tertiò ponit̃ parētum benedictio cū dicitur: l ¶ Et erat pa. e. i. Ioſeph ꝗ meruit vocari pr̄ Chriſti, eo ꝙ nutriti⁹ ei⁹ fuit. m ¶ Et ma. ſ. Maria ꝗ̄ fuit mater eius vera. n ¶ Mirā. ſup. his quæ di. de il. tūc à Symeone: & prius à magis, & paſtoribus & Zacharia & Eliſabet. o ¶ Et bene. il. Syme. Quāuis em̄ Maria, & Ioſeph eſſēt maiores Symeone in ſctītate, ille tñ erat maior, ꝗ̄tū ad ſacerdotis officium, ad quem ſpectabat benedicere ppl̄m. Et nō ſolū benedixit, ſed etiam futura prędixit. p ¶ Ecce p. eſt h. H i rui. & i re. q a ī paſſiōe Chriſti, quæ futura erat multi Iudęi fuerāt excęcati à veritate cadētes, & multi fuerūt illumīati, ꝗ pri⁹ erāt ſimplices, & ignorātes, vt patet de apoſtolis, qb⁹ poſt paſſionē Chriſti, data eſt intelligentia ſcripturarum: ſecundum ꝙ dr̄. ȷ. vl. g. Et tūc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. q ¶ Et in ſignum. ſ. fœderis inter homines & deum. r ¶ Cui contradicetur. à ſacerdotibus, & legiſperitis, & multis alijs. s ¶ Et tuam ip. pertranſibit gladi⁹. i. dolor paſſionis eius pertranſibit aīam tuam ꝑ compaſſionē. Ex hoc dicit Hiero. in ſermone de aſſumptione beatæ virginis, ꝙ quia ī parte impaſſibili paſſa ē, plus quàm martyr fuit. t ¶ Vt reuelentur ex multis cordib⁹ cogitatiōes. Li, vt, non tenetur hic cauſaliter, ſed conſecutiuè ſeu concomitatiuè. Licet enim beata virgo ex paſſione filij maximè afflicta fuerit, tamen in fide immobilis, & firmiter ſtetit. Alij autem diſcipuli quantumcunque ſolidi dicuntur dubitaſſe, & circa hoc mutationes diuerſarum cogitationum habuiſſe quouſq; viderunt ipm̄ à mortuis reſurrexiſſe. ¶ Aliter exponit Origenes de reuelatione occultorum peccatorum in confeſſiōe, quæ per effectum paſſionis in ſacramento pœnitentiæ operantis ſanantur. v ¶ Et erat Anna prophetiſſa filia Phanuel de tribu Aſer. Hīc conſequenter deſcribitur Chriſti recepti confeſſio ſeu commendatio: vbi primò deſcribitur perſona confitens ex ☙ nomine cū

Moraliter ✱ c ¶ Et cum inducerent puerum Ieſum parentes eius, ut facerent ſecundum conſuetudinem. Pater enim autoritatiuè & mater impetratiuè inducūt Ieſum, vt detur deuotis dulciter amplexandum: & ſic cum Symeone de tanto beneficio benedicunt dominum, & deſiderāt exire de mūdo, vt eis detur ad perfectè fruendum, ſicut & Paulus dicebat Phili. j. Deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto. v ¶ Et erat Anna prophetiſſa filia Phanuel & cæ. Iſta moraliter eſt exemplar non ſolum viduis, ſed ✱ etiam mulieribus

☞ interꝑtatur, quę eſt filia Phanuel, qui facies dei dicit̃: vñ. ȣ. Signa A tum eſt ſuꝑ nos lumē vult⁹ tui dñe. De tribu Aſer. i. beati, deſcē- Pſal.4.b dit, qui inter duodecim patriarchas ordine naſcēdi octauus eſt ꝓpter myſterium reſurrectionis. Quinq; ſunt Annæ. Prima mater Nomē Anna q̄nq; leguntur habuiſſe Samuel, ſecūda vxor Raguel, tertia mater Tobię, quarta filia Phanuel, quinta mater Marię. a ¶ Proceſſerat in diebus multis: Beda. Iuxta hiſtoriam Anna, & deuotæ conuerſatiōis, & venerandæ ætatis digna deſcribitur, quæ domino teſtimonium perhibeat: Significat autem eccleſiam quæ in præſenti quaſi ſponſi dominicq; ſui morte eſt viduata. Septies, xij. octoginta quatuor faciunt. Septem ad curſum huius tēporis, duodecim ad perfectionem apoſtolicæ doctrinæ pertinent. Quiſquis ergo totū vitæ tempus apoſtolicis mancipat inſtitutis, quaſi octoginta quatuor annis cæleſtis limina tēpli ſeruare, & domini præſtolari aduētum laudatur, dum à domino peregrinatur. Septem anni quib⁹ cū viro vixit, ſignificant perfectionem illi⁹ temporis, quo à domino cōuerſante in carne edocetur: qui anni poſtea per duo ✱viciſſim decim multiplicātur propter apoſtolicā doctrinā. b ¶ Quæ non diſce. &c. Quia circa templum frequēs erat: Eam non diſcedere dicit, non ꝙ ad horam nō diſceſſerit, Sic ſancta eccleſia & in proſperis, & in aduerſis deo ſeruiens à cœlo nō Moraliter. recedit. ¶ Vel moraliter. Anima à templo non recedit, cum ſemper ſtudet, & caſtum & immaculatum cuſtodire templū corporis ſui. Hinc præcipitur ſacerdotibus veteris teſtamenti, vt tempore miniſtrationis iugiter maneāt in ſanctis, quatenus anima quæ deo miniſtrare cupit, †Ioſeph & mater non quieſcat à bonis operibus ſuis. c ¶ Et hæc ipſa &c. Propheta uerat Symeon, propheta uerat copulata coniugio, propheta uerat virgo, ꝓphetauerat & vidua, ne qua aut profeſſio deeſſet, aut ſexus: & ideo talis Anna inducit̃, & ſtipēdijs viduitatis & moribus, quæ digna ſit nunciare redemptorem omniū veniſſe. Con B gruus ordo, non venit ante virum mulier, cuius verba non ſunt digeſta, ſed generaliter dictū eſt, ꝙ confeſſa ſit domino, & loquuta de eo, quæ longa caſtitate, longiſq; ieiunijs ad hoc culmen peruenerat, vt ſpiritum prophetiæ acciperet: ſed autoritatem docēdi mulier non accepit. d ¶ Omnibus qui &c. Omnib⁹ fidelibus qui iugo Herodis alienigenæ grauati, liberationē, ciuitatis & populi expectabant, promittebat per aduentū Chriſti in proximo redēptionē à tyrannide alieni. e ¶ Reuerſi ſunt in Ga Mat.2.c lilæam in ciuitatem ſuam. Prætermittit hoc loco Lucas, quæ à Matthæo plenius poſita ſunt, ſcilicet puerum ob metum Herodis, delatum eſſe in Aegyptum: & mortuo Herode inde relatum, & habitaſſe in Nazareth. Solent em̄ ſinguli euangeliſtæ, ſic quædam omittere quę ab alijs cōmemorata viderint, vel ab alijs commemoranda ſpiritu præuiderint, vt continuata ſuæ narrationis ſeriæ, quaſi nulla prætermiſiſſe videantur. f ¶ Puer autē. Be. In eo ꝙ puer erat. i. homo fragilis, poterat creſcere & confortari. Non in eo ꝙ verbū, ſcd'm quod plenus ſapientia & gratia perhibetur. Sapientia, quia in ipo habitat oīs plenitudo diuinitatis cor Col.2.b. poraliter. Gratia, quia eidē homini Chriſto magna gratia donata eſt, vt ex quo homo fieri cœpiſſet, ꝑfectus eſſet vt deus. g ¶ Et ibant pa. &c. Beda, Merito Lucas inter quatuor animalia vitulo comparat̃, qui quaſi animal hoſtijs deputatum, circa templū, maximè & Ieruſalem, narrationis ſuæ verſat̃ inceſſu. In principio ſacerdotē collocat ad arā orantē populo foris ſtante. Maria concepto dño Ieruſalē mittit ad domū pontificis: ibi baptiſtā natum refert. Illuc dñm natū cū hoſtia traſfert. Illuc ipſum cū parentib⁹ ſingulis annis ducit. Duodēnē in templo choris doctorum interſerit: Et poſt cætera talia, diſcipulos domini in templo laudantes in fine euangelij ſui concludit. h ¶ Et cum factus eſſet &c. Vtraq; natura Chriſti hic aperitur, & quæ iuxta maieſtatē patri, & quæ iuxta fragilitatē decebat matri. Aſcendit homo cū hoīb⁹ ad offerenda ſacrificia, ſeruat legem quā ſeruandā imperauerat, vt nos ad ſeruādū inſtrueret. Duodecēnis audit ſeniores, & interrogat, vt eorum reprimat audaciam: qui indocti, nō ad diſcēdū, ſed ad docendum volūt ſubmitti: Mox maieſtatē ſuā aperit, Cōgruè C duodecimo anno prima fidei rudi mēta reuelat, quę ꝑ duodecim apoſtolos ꝑ totum mundū erant propaganda. ¶ Beda. Cū duodenarius multiplicatis inter ſe ſeptenarij partibus conſtet, iurè per ipſum rerum & temporum vniuerſitas, & perfectio deſignatur. Et ideo rectè à duodecimo ☞ anno iu-

a ¶ Perſona dei. ¶ Aula dei.
tiſſa filia Phanuel de tribu Aſer.
¶ Prouectæ ætatis, erat.
a Hæc proceſſerat in diebus multis:
¶ Similiter ſynagoga cum heptatico ante octauam diem noui teſtamenti, a virginitate, id eſt a lege naturæ.
& uixerat cum uiro ſuo annis ſeptē
a ¶ A tempore amiſſæ virginitatis. b ¶ Erat.
à uirginitāte ſua. Et hæc uidua uſq;
b ad annos octogintaquatuor, quæ a
a ¶ Hoc exemplum viduis proponitur quæ ſunt in eccleſia.
non diſcedebat de templo: ieiuniis b
¶ Alias orationibus.
& obſecrationibus ſeruiens nocte c d
a ¶ Qua Symeon accepit.
c ac die. Et hæc ipſa hōra †ſuperue- e
¶ Laudabat.
niens ✱ confitebatur domino, & lo- f g
d quebatur de illo omnibus qui expe-
ctabant redemptionem †Iſraël. Et h
ut perfecerunt omnia ſecundum le-
e gem domini, reuerſi ſunt in Galilęā i
¶ Ætate.
f in ciuitatem ſuam Nazareth. Puer k
¶ Corpore. ¶ Spiritu.
autem creſcebat, & †cōfortabatur,
plenus ſapientia, & gratia dei erat
a ¶ Secundum quod homo.
g in illō. Et ibant †parētes eius per oēs l
¶ Ad immolandas hoſtias.
annos in Ieruſalem in die ſolen- m
h ni Paſchæ. Et cùm factus eſſet an- n

Nicolaus de Lyra.

☙ nomine: cum dicit̃: Et erat Anna. Secundò, ex mentis eleuatione cum dicit̃: Prophetiſſa: Et ex cognatiōe, cū dicitur: Filia Phanuel de tribu Aſer: Et exprimūtur pater & tribus, ad declarandū certitudinem hiſtoriæ: Et fortè ad diſtinctionē huius Annæ, ab alijs quæ vocabant̃ hoc noīe. Deſcribitur etiā ab ętatis maturitate, cum dicitur: Hæc proceſſerat in dieb⁹ multis: & à caſtitate, in matrimōio, & añ & poſt, cū dicitur: Et vixerat cum v i. &c. Cōmendatur etiam ab orationis ſedulitate, cum dicitur: a ¶ Quæ non diſcedebat. de templo: Nō ꝙ ibi ſemper †aſſiſtens eſſet, ſed frequēter: Sicut de homine bene frequētante eccleſiam dicitur cōi modo loquēdi: Talis ſemper eſt in eccleſia. b ¶ Ieiunijs. quibus incentiuum carnis reprimitur. c ¶ Et obſecrationibus: Id eſt ſacris orationibus, quib⁹ mēs †in Ieruſalem in deum eleuatur. d ¶ Seruiens nocte & die. id eſt valde frequēter: vel qa non erat ibi interruptio per peccatum mortale, auferens meritum prædictorū. e ¶ Et hæc ipſa hora ſuper. Non à †corroborabat̃ ſpū casu vel humana diſpoſitione, ſed ſpirituſſancti reuelatione, ſicut dictum eſt de Symeone. f ¶ Confitebatur domino. gratias agens de tanto beneficio ad- D impleto. g ¶ Et loquebatur de illo omnibus qui expectabāt redemptionem Iſrael, annuncians eis natum eſſe redemptorem. h ¶ Et ut perfe. omnia ſecundum legē domini. ſ. Maria & Ioſeph nihil omittentes, ꝗ̄uis non tenerentur. i ¶ Reuerſi ſunt in Galilæam ciuitatem ſuam Nazareth. Hīc accipitur Galilæa adiectiuè: quia Nazareth eſt in terra Galilęę, ſicut ſupra dictum eſt de Bethleem quæ vocatur ciuitas Iudæa. k ¶ Puer autem creſcebat & confortabatur. &c. Hīc conſequenter deſcribitur pueri oblati profectus, ꝗ̄tùm ad corpus, cum dicitur: Creſcebat. & ꝗ̄tū ad animam, cum dicitur: Et confortabatur. Aduertendum tamē, ꝙ in corpore Chriſti fuit augmentum reale ꝗ̄titatis, ſed in anima eius non fuit augmentum reale gratiæ & virtutis: quia totam plenitudinem gratię habuit ab inſtanti ſuæ conceptionis. Sed quātum ad oſtenſionem in effectu magis apparebat, ſcd'm ꝙ ille creſcebat, & ſcd'm ꝙ volebat. l ¶ Et ib. parentes eius. tamquā deuoti ꝙ religioſi. m In die ſolemni Paſchæ, Ter in anno debebant omnes maſculi apparere in Ieruſalem coram domino ſecundum ꝙ habetur Exo. xxiij. ſcilicet in paſcha, pentecoſtę, & feſto tabernaculorum. Sed cum illis qui erāt longè à Ieruſalem, cuiuſmodi erant Galilæi, diſpenſabatur de duobus vltimis feſtis. ☙ Remanſit puer

Moraliter. ✱ etiam mulieribus alijs. Primò, ꝗ̄tum ad caſtitatem ante matrimonium, & in matrimonio, & poſt per tempus longum. Secundò, quātùm ad deuotionem. Nam in obſecrationibus, & ieiunijs dicitur hic ſeruiens die ac nocte. Tertiò, quantùm ad loquendi modeſtiam: quia non de fabulis, ſed de Chriſti myſterijs loquebatur, propter quæ & alia bona dono prophetiæ replebatur. k ¶ Puer autem creſcebat, & confortabatur &c. ſcilicet ſecundum corpus: Nam ſecūdum animam ab inſtanti cōceptionis fuit totaliter perfectus. Sed hanc perfectionem nō oſtēdebat, niſi prout conuenientia temporis exigebat, ſecūdum illud Eccleſiaſtes. viij. a. Tempus & reſpōſionem cor ſapiētis intelliget. Et in hoc literatis & ſapientibus dedit exemplum, vt non oſtendant ſapientiam ſuam, niſi ſecundum loci & temporis oportunitatem. n ¶ Et cum factus eſſet Ieſus annorum duodecim, aſcendentibus &c. Per hoc oſtendit, ꝙ à pueritia debēt aſſueſieri homines ad diuina. Et ad idem facit, quòd alijs rece- ✱ dentibus

E anno iubar ſumit exordiũ,quo omnia loca vel tēpora deceat occupari.Nõ ergo ocioſè imemor phibet̃ carnaliũ parētum, ſed vt oñdat,quia antequā ibi parētes eſſent, ipſe in ciuitate & templo dei paterno iure reſidebat. a ¶Et non cognouerunt. Be. Si quæritur quõ potuit à parētibus obliuiſcēdo relinqui,q̃ tãta parentũ puidētia nutriebatur,Reſpondendũ eſt, quia filijs Iſrael ad feſta cõfluētib⁹, vel ad ppria redeũtib⁹,mos erat ſeorſum viros, ſeorſum fœmīas choros ducētes icedere, pueri cũ quolibet parēte indifferēter ire poterant, ideo Mariã & Ioſeph viciſsim putaſſe puerũ Ieſum quē ſecũ nõ cernebãt,cũ altero parēte reuerſum, b ¶Requirebãt eũ.Metuebãt,ne quod Herodes in infantia eius patrare quẽſierat,tũc iam in puericia poſitũ,inuēta oportunitate alij interficerēt & ipſi pditores illius inuenirent. c ¶Poſt triduũ &c.Vna die reuerſi ſunt ab Ieruſalē,ſcd'a die quęrunt inter cognatos;& nõ inuenietes,tertia die regreſsi Ieruſalē inueniũt. ¶Poſt triduũ reperit in templo,vt eſſet indicio, quia poſt triduũ illius triũphalis paſsionis,in ſede cæleſti & honore diuino fidei noſtrę,ſe reſurgens oſtenderet q̃ mortu⁹ credebat̃. ¶Quæſitus aduētus Chriſti à patriarchis añ legē,nõ eſt inuēt⁹.Quęſit⁹ à pphetis & iuſtis ſub lege nõ eſt iuētus. Quęſit⁹ ſub grã,à gētilib⁹ inuenit̃. ¶Pr̃ i,eccl'ia.Mr̃.i,ſynagoga,p tres leges quærũt Chriſtũ,& nõ inueniũt niſi p euãgeliũ.d ¶In me.Be.Quaſi fõs medi⁹ doctorũ ſedet , ſed q̃ſi exēplar hũilitatis pri⁹ interrogat,& audit q̃ inſtruat,ne paruuli à ſeniorib⁹ doceri erubeſcãt,ne infirm⁹ docere audeat, e ¶Stupebat .Ecce ſignũ diuinitatis.Apparet,ꝙ nõ ob imperitiæ neceſsitatē audiebat, ſed ad oſtendēdum ꝙ homo erat,hoīes magiſtros humiliter audit.Ad pbandũ,ꝙ deus,eiſdē loquētibus ſublimiter rñdet,diuina lingua ſapiē
F tiam pdebat,ſed ætas hũanã infirmitatē prætendebat.Vnde mirãtur Iudęi & turbant̃,ſed nõ miratur fidelis,qui cum propheta clamat;Paruulus natus eſt nobis, filius datus eſt nobis.Paruulus factus, vt inter paruulos creſcendo & proficiendo paulatim eos ad capienda ſuæ virtutis arcana proueheret, f ¶Quid eſt ꝙ me quærebatis.Bed.Non ꝙ eum quaſi filium quærunt vituperat, ſed quis ſit ſibi verus pater inſinuat , & quid potius debeat ei cui eſt æternus filius , mentis oculos attollere cogit.Quia enim deus & homo eſt,nunc excelſa deitatis, nũc infirma præfert humanitatis. Quaſi filius dei in templo commoratur,quaſi filius hominis cũ parentibus quo iubent regreditur. g ¶Neſciebatis, Inuentus in templo dicit In his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe . oſtendens templum non minus ad ſe q̃ ad patrem pertinere , quia quorum eſt vna maieſtas horũ etiam vna fides,& vna domus;non ſolũ materialis,ſed etiam ſpiritualis. Alibi eũ ad myſterium mater impellit,hic mater arguitur:quia adhuc quæ humana ſunt exigit. Sed cum hic duodecim deſcribatur annorũ:ibi diſcipulos habere docetur.Vides matrem didiciſſe de filio:vt exigeret à validiore myſterium,quæ ſtupebat in iuniore miraculum. ¶Ambro. Magiſter veritatis officium implet pietatis. Et miramur ſi defert honorem patri q̃ ſubditus eſt matri.Iſta ſubiectio non eſt neceſsitatis, ſed pietatis.Ecce quid parentibus debeamus oſtendit: h ¶Et mater eius conſeruabat omnia uerba hæc in corde ſuo. Omnia quæ de domino , vel à domino facta cognouit, ſiue quæ intellexit,ſiue quæ nondum intelligere potuit,omnia in memoria recõdebat,vt quando tēpus prædicandæ ſeu ſcribendæ incarnationis eius adueniret,ſufficienter vniuerſa put eſſent geſta poſſet explicare quærentibus. Sic nos crebra factorum & dictorum domini meditatione importunos cogitatus repellamus , & alios inſtruere laboremus. i ¶Proficiebat ſa.Bed.Sicut eſt carnis ætate proficere,ſic eſt animæ rationalis ſapientia & gratia proficere:non

† Ieroſolymam

†36.di.c.q eccl'iaſtici.

†intelligētia.

a ¶Per duodecim annos ſignificantur duodecim tribus quę ad Chriſtum veniunt.

norum duodēcim, aſcendentibus illis Ieroſolymam ſecundum conſue-

¶Quia octonis protelabatur diebus.

tudinem diei feſti , conſummatiſq; diebus cum redirēt , remanſit puer

a Ieſus † in Ieruſalem,& non cognouerunt parentes eius. Exiſtimantes

a ¶Id eſt inter eos qui ſimul fuerant comitati.

autem illum eſſe in cõmitatu , uene-

b runt iter diei , & requirebant eum

¶Vicinos.

inter cognatos & notos. Et nõ inuenientes,regreſſi ſunt in Ieruſalem re-

c quirentes eum.† Et factum eſt poſt triduum,inuenerunt illum in tem-

d plo ſedentem in medio doctorum ,

¶Eos.

audientem illos, & interrogantem.

e Stupebant autem omnes qui eum

¶Super reſponſorum prudentia.

andiebant ſuper † prudentia & re-

a ¶Hoc. b ¶Maria & Ioſeph, vel quicunq; alij hoc videntes.

ſponſis eius . Et uidēntes* admirãti ſunt,Et dixit mater eius ad illum:Fi-

¶Putatiue.

li quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes querebamus

f te. Et ait ad illos; Quid eſt quod me

g quærebatis?Neſciebatis,quia in his quę patris mei ſunt oportet me eſſe? Et ipſi non intellexerunt uerbum

¶Congrua verba. Vere deſcendit qui humiliatur ſub illis.

quod loquutus eſt ad illos , Et deſcendit cum eis, & uenit Nazareth ,

h & erat ſubditus illis . Et mater eius

a ¶Quaſi ſub ſignaculo recõdebat.

conſeruãbat oĩa uerba hæc in corde

a ¶In natura humanitatis.

i ſuo.Et Ieſus proficiebat ſapientia & ętate & gratia apud deũ & homines,

G cere:non ꝙ hoc eguerit ſuſceptor deus,prẹſertim cũ ſupra plenus fuiſſe ſapientia deſcribitur,ſed quia hoc p remedio noſtræ ſalutis ☞ſuſcipere ele.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Remanſit puer Ie.in Ieru. Non à caſu vel obliuione, ſed ſua voluntate & ordinatiõe,vt à pueritia oſtenderet zelũ ſuũ circa ſpiritualia b ¶Et non cogno. par.e.eius . Ad ſolennitatē verò Paſchę, viri ibant ſeorſum à mulierib⁹ in vno comitatu,& mulieres in alio,& ſimiliter reuertebantur, vt magis religioſè ſolēnizarēt feſtum ab vxorib⁹ continentes,ſicut & in datiõe legis præceptũ fuit,ꝙ continerent per tres dies ab vxoribus ſuis, prout habet̃ Exo. xix.Pueri aũt indifferenter poterãt ire in comitatu virorũ aut mulierũ: & ideo Ioſeph quando nõ vidit puerũ Ieſum ĩ comitatu virorũ,exiſtimauit eum eſſe cum Maria in comitatu mulierũ: & eodē modo Maria credidit eum eſſe in comitatu virorum. c ¶Venerunt iter diei. Et cum die ſequēti quęreretur ĩ iſta comitiua,& in illa,non inuenerunt eum : ideo tertia die redierunt in Ieruſalem:à qua receſſerant per vnam dietam & ſic quarta die inuenerũt eum:& hoc eſt quod ſubditur: ¶Poſt triduũ inuenerunt il.in templo.Non in theatro,vel in ludo,ſicut ſolent pueri inueniri,ſed in loco orationi,& doctrinæ ſacræ deputato. f ¶In medio do. vt melius poſſet oẽs audire,& meli⁹ cũ eis conferre.g ¶Stupebant.i.valde mirabantur. h ¶Sup prudentia & reſponſis eius. quia aſs inauditũ fuerat,ꝙ puer talis ætatis , tam ſapienter loqueretur, i ¶Et di.ma.e. ad il.Fi.qd fe.no.ſic?Ioſeph autem licet pater eius diceret̃ , tñ non fuit auſus
H illũ arguere, cũ firmiter crederet ipſum eſſe dei filium,ſed mater ex maxima dilectione , quã habebat ad illum hoc fecit, quia amor excellens dominium neſcit. k ¶Dolentes quære.te.i.dolentes de abſentia tua,cuius pręſentia eſt nobis dulciſsima.Per hoc moraliter deſignatur ꝙ Chriſtus in dolore cõtritionis quęrēdus eſt,& ſic inuenitur,niſi p peccatum à nobis abſentet̃. l ¶Et ait ad illos:Quid eſt ꝙ me quærebatis.i.inter cõnſanguineos.q.d.magis quęrendus ſum in occupatione circa ſpiritualia.Ideo ſubditur. m ¶Neſciebatis quia in.Magis enim afficiebatur ad patrem naturalem,& ęternum,quàm ad matrem naturalem & patrem putatiuum.n ¶Et ipſi non intellexerunt uerbum q.locutus.quia non erãt adhuc aſſueti audire talia ab eo. o ¶Et deſcendit &c.ad eorum conſolationem. p ¶Et erat ſubditus illis.ad noſtram inſtructionem,& ſuperbiæ noſtræ confuſionem. q ¶Et mater eius conſeruabat omnia uerba hæc.Exponatur ſicut ſuprà.r ¶Et Ieſus profici. Et iſte profectus erat realis inquantum erat à parte corporis , vt prædictum eſt. s ¶Et ſapientia & ætate. In Chriſto duplex ponitur ſapientia. Vna diuina,& hæc non potuit augeri vel di- minui cum neceſſa.

Duplex ſapientia in Chriſto.

*eum dentibus in loco diuini cultus remanſit. d ¶Et requirebant eum inter cognatos & notos,& non inuenientes,regreſſi ſunt in Ieruſalem requirentes eum. Per hoc oſtenditur,ꝙ ſpiritualiter non inuenitur in carnali ſocietate:ſed in templo qd' eſt locus orationis,& ſacræ doctrinæ.Per hoc autem,quòd inuentus fuit poſt triduum ſignificatur quòd poſt triduum contritiõis confeſsionis, & ſatisfactionis à fidelibus ſpiritualiter inuenitur. o ¶Et deſcendit cum eis,& uenit in Nazareth & erat ſubditus illis.Ex hoc arguitur humana ſuperbia,quę frequenter renuit ſubijci ſuperioribus ſuis. r ¶Et Ieſus proficiebat ſapientia & ætate & gratia apud deum & homines.Exponatur vt ſuprà.

Moraliter

A ſuſcipere elegit:vt cum caro & anima rationalis à deo ſuſcipitur, vtraq; pariter ſaluaretur. ¶Gego.Iuxta hominis naturam pficiebat ſapientia.non ꝙ ipſe ſapiētior tēpore,q̃ à prima cõceptionis hora ſpũ ſapiētię plene pmanebat: ſed eandē q̃ plen⁹ erat ſapĩam cæteris ex tēpore paulatim demõſtrabat . Iuxta hoĩs naturã proficiebat gratia,nõ qd' ipſe nõ hēbat p acceſſum tpis accipiendo: ſed pandēdo donũ grãæ qd' habebat apud deũ & hoĩes.Quia quantũ pficiente ętate patefaciebat dona grãæ hoĩb⁹ q̃ ſibi inerant & ſapientiæ,tantum eos ad laudem dei excitabat p cõſideratione ipſius ſapientiæ & gratiæ quas deus ipſi contulerat: ſic & deo patri ad laudem & hominibus ad ſalutem proficiebat . ¶Eccleſiaſtes ait: Sapientia mea ſtetit mihi.Hiero.Stetiſſe ſapĩam eſt, ꝙ etiã in carne poſito ſibi pmanſit ſapientia.Quod habet profectum in ſapientia,non ſtat ei ſapientia qui autē non recipit profectum : nec p momenta ſuccreſcit,ſed ſemp in plenitudine eſt,iſte dicere poteſt, ſtetit mihi ſapientia. ¶Beda ſuper exodum.Portat verbo virtutis ſuæ Chriſtus oĩa, & eſt agnus dei qui tollit peccata mũdi : & ſacerdos in æternum,oĩs ſanctitatis ornatu præclarus : non quem natus in carne p exercitiũ laboris accepit,ſed qui in vtero virginis incarnatus,pueniente gratia ſpiritus totũ ſimul habuit.

Eccleſiaſtes 2.b.ſecũdũ aliã lr̃am.

Nico. de Lyra

minui cum neceſſario ſit infinita , alia humana : Et hæc ponit̃ duplex in Chriſto.Vna habitual',& iſta in Chriſto nõ fuit augmētata:quia ab inſtanti conceptionis habuit tantã plenitudinē ſapientiæ,quãta põt cõferri naturæ humanę. Alia experimētalis quę accipit̃ p operationē ſenſuũ.Et ſecundũ hoc dicũt aliq,ꝙ in Chriſto fuit ſapientia vel ſciētia acquiſita:quia intellectus agēs in Chriſto fuit eiuſdē naturæ cum alijs hominibus ; & ideo cũ nõ ſit ponendus ocioſus:in eo habuit opationē abſtrahendi ſpecies intelligibiles à phantaſmatib⁹:& iſte ſpecies recipiebãtur ĩ intellectu poſſibili ipſius:& ſic profecit in tali ſapientia ſeu ſcientia accepta à ſenſibilibus.Alij verò dicunt,ꝙ non profecit in tali ſcientia,quãtum ad habitũ:quia duo habitus eiuſdē rationis nõ poſſunt eſſe ſimul in eodem intellectu talis autē ſcientia acquiſita non videtur eſſe alterius rationis,quã infuſa circa idē obiectũ: ſicut oculus miraculoſè datus,eſt eiuſdem rationis oĩno cũ oculo dato , vel generato per naturã:Nec tñ ppter hoc ĩtellectus agēs in Chriſto fuit ocio-
B ſus,quia non ſolum in abſtractione ſpecierũ intelligibiliũ neceſſaria eſt operatio intellectus agētis,ſed etiã in cõſideratione ſcd'm habitũ ſciētiæ iã prius acquiſitę,in qua cõſideratiõe nõ abſtrahit de nouo ſpecies.Si autē cõſideretur ſapiētia Chriſti quãtum oſtēſionem in effectu,ſic fuit ibi pfectus quodãmodo, inquãtum ſapientiã ſuã nõ tantũ humanã ſed etiã diuinã magis oſtendebat ſecundum ſuũ beneplacitũ,& put nr̃ę ſaluti expediebat , ſicut dictũ eſt.ſ.de pfectu ipſius in gratia & virtute.

¶In ca.ij.vbi dicitur in poſtilla:Quia duo habit⁹ eiuſdem rõnis non poſſent eſſe ſimul &c.

ADDITIO. Habitus ſciētię infuſę nõ eſt idē ſpecie habitui ſciētiæ acquiſitæ, licet ſint de eodem & circa idem obiectum:Cuius ratio ē:Nã habitus nõ ſolum diſtinguũtur ſecundum naturã aut obiecta,ſed etiã ſcd'm prĩcipia actiua talium habituũ ſeu diſpoſitionum, put habetur in prĩa ſcd'æ q.liiij.arti.ij.in cor.q̃ſtionis.Et inde eſt,ꝙ habitus ſcientiarum diuerſificant̃ nõ ſolũ ſecũdũ diuerſitatē obiectoꝝ ſed etiã ſcd'm diuerſa media.quibus demonſtrant̃ concluſiones ipſarum ſcientiarum.Sicut habitus ſcientię aſtrologię de rotunditate terrę,qui demonſtratur per media mathematica,eſt ali⁹ab habitu ſcientię naturalis de eadem rotunditate terrę, qui demõſtratur per medium naturale.Vnde licet concluſio demonſtata per vtramq; prędictarum ſcientiarum circa hoc ſit eadem , habitus tamen ſcientię talis concluſionis diuerſificantur ſpecie ſecundum diuerſitatem harum ſcientiarum,prout habetur parte.ij.q. allegata . Cum igitur principium actiuum habitus ſcientię acquiſitę ſit lumen naturale intellectus agentis principium verò actiuum habitus ſcientiæ infuſę ſit lumen ſupernaturale,ſequitur ꝙ tales duo habitus ſunt diuerſarum rationum,& ſic poſſunt eſſe ſimul in eodem intellectu. ¶Nec eſt ſimile de oculo miraculoſè facto &c.prout dicit poſtillator.Nam res naturales diſtinguũt̃ ſpecię ſecundum principia intrinſeca tantum,pręcipuē ſecundum formam,non autem ſecundum principia extrinſeca,ſicut eſt principium efficiēs.Ignis em̃ generatus ex alio igne idē eſt ſpecie igni generato ex reflexione ſolariũ radiorũ,eo ꝙ forma ſpecifica vtriuſq; ignis eſt eadē ſpecię licet cauſa efficiens ſit diuerſa. In habitibus aũt diuerſitas ſpecifica accipitur,etiã ſecũdum principium extrinſecum, vt ē principiũ efficiēs,ſicut etiã diuerſificat̃ ſcd'm obiectũ,qd' ē extrĩſecũ:vñ credendum eſt,ꝙ Chriſt⁹ pfecit in ſcientia acquiſita,ſcilicet experimentali, non ſolum q̃tũ ad actum , ſed etiã q̃tum ad habitum. C
Et hæc eſt opinio,quã ſanctus Thomas veriorē eſſe aſſerit in hac materia tertia parte.q. xij.arti.ij.in cor.q . Quæ quidem opinio magis conſonat literæ.Teſtat̃ enim euangeliſta,ꝙ Chriſtus profecit in ſapientia.Cùm igitur quælibet ſapientia propriè dicta,eſt habitus,ſequitur ꝙ profecit in habitu ſapientiali . Similiter prædicta opinio eſt magis conſona rationi. Nam non ſolum eſt inconueniens dicere,ꝙ intellectus agens in Chriſto eſſet ocioſus,ſed etiam ſi Chriſto deeſſet aliqua naturalis actio intelligibilis, humanę naturę pertinens,ſicut eſt actio abſtractionis intellectualis, qd' maximè pertinet ad humanum intellectum.

REPLI. In cap.ij.vbi Ieſus dicitur profeciſſe ſapientia poſtil.excludit vnam opinionem dicentem.quòd nõ profecit ſecundum habitum infuſum,ſed experimentalem & acquiſitum.Et arguit poſtillator,q̃a habitus vterq;, eſt eiuſdem rationis circa idem obiectum:duo autē accidentia eiuſdē ſpeciei in vno ſubiecto eſſe nõ poſſunt:qualiter igitur illi habitus eſſent in eodē intellectu.Hĩc Bur.ſumit certamen pro ſãcto Tho.dicens ꝙ illi habitus non ſunt eiuſdem ſpeciei , quia habitus non ſolum diſtinguuntur per obiecta,ſed etiam ſecundũ principia actiua talium habituũ. Sed hęc Bur.inuolutio eſt contra communē philoſoforum ſcholã:Secantur em̃ ſcientię, quemadmodũ ſecantur & res,vt dicitur.iij.de anima. Nihil enim pertinēs ad cauſam effectiuã ponit diſtinctionē in ſciētijs:q̃a al's ſcientia à diuerſis præceptoribus tradita caperet diſtinctionē:quod falſum eſt : Nec valet qd' de ſancto Thoma adducit , ꝙ habitus diuerſificantur diuerſitate mediorum:nam hoc improbat Ariſto.j.poſte.Nam demonſtratio non variatur per media,ſed in poſt vl' latius ſubſumendo , vt dicitur ibidem in cap. Augentur autē demõſtrationes. Nec valet qd' adducit de medijs mathematico & naturali: nã ſi eadē concluſio probatur per diuerſa media,ex hoc non variatur ſciētia , quia manet eadē concluſio,q̃uis diuerſimodè pbata.Sicut ſi eadē concluſio.ſ.deus eſt vnus,probaretur ratiõe & autoritate.ſ. ſacræ ſcripturæ,vnum eſſe principium creditum,aliud autē ratiocinatiuũ, eadem tamen eſſet ſcientia illius concluſionis,q̃uis non idē principium:ideo in talibus bene diuerſificatur intellectus,ſed nõ ſcientia.Quia intellectus eſt habitus principiorum:ſcientia verò cõcluſionum ex primo poſteriorum:principijs enim exiſtētib⁹ plurib⁹ manet mea concluſio,per cõſequens vna ſcientia . Nec verum eſt D
quod Burgen.adducit,ꝙ principium actiuũ ſcientię acquiſitę eſt lumen naturale intellectus agentis,& ſcientię infuſę lumen ſupernaturale:quia huiuſmodi lumina,& ſi ſint principia manuductiua actuum,non tamen habituum vnde & ſi habitus acquiſiti ſint ab actibus frequentatis,hoc ſolum eſt materialiter non efficienter. ideo Ariſtote.circumloquēdo genus cauſę materialis dicit habitum ex actibus,non ab actibus,quia actiuum reſpectu act⁹ & habitus eſt potentia cum obiecto tanq̃ duę cauſę partiales cõcurrētes ad actum eliciēdum:ex cuius actus multiplicatione habitus fit:nõ tanq̃ à principio actiuo ſed materiali,quia actus non mouet potentiam,ſed producitur à potentia & obiecto concurrentibus ſecundum Burgen.igitur fieret circulatio in cauſis eiuſdem generis prohibita philoſophis.Lumina igitur dicta concurrunt in productione actuum.non vt principia actiua,ſed vt obiecti oſtenſiua Sicut lumen concurrit ad viſiõem coloris:viſionem tamē nõ efficit,ſed ſolum viſibile in potētia,vt viſio fiat oſtendit,& ſic pertinet ad actũ,ſi quã cauſalitatem habet.Ex quo igitur actus nõ habet cauſalitatem actiuam,ſed materialem reſpectu habitus , vt dictum eſt,nec lumina illa efficiunt habitum. Nec valet quod Bur. ad probandum inducit,quòd videlicet principium effectiuum,extrinſecum aliquid faciat ad ſpecificandum habitum, quia vt dicit obiectum diſtinguit & ſpecificat habitum,& tamen eſt principiũ habitus extrinſecum.Ad hoc dico,quòd obiectum ſe ſolo non eſt principium actiuum reſpectu habitus,ſed eſt materiale:quia materia,circa quam habitus verſatur , & ſic diſtinguit & ſpecificat,ſed actiuum & motiuum eſt,non reſpectu habitus ſed potentiæ: cum concurſu potentiæ eſt actiuum,reſpectu act⁹ eliciendi. Ex iſtis igitur dictis falſis non bene infert Burgen.quòd habitus infuſus & acquiſitus,circa idem obiectum ſint diuerſi propter agens naturale & ſupernaturale . Nam ſupernaturaliter illuminatus naturaliter videt , ita & ſupernaturaliter inſtructus naturaliter intelligit. Hæc autem opinio Burgenſ.& ſancti Thomæ eſt contra beatum Auguſtinum tertio de trinitate capitulo nono & beatum Ambroſium de incarnatione verbi : quorum ſententia eſt , quòd differentia originis non diuerſificat ſpeciem. Et ponunt exemplum de homine creato , & generato qui ſunt eiuſdem ſpeciei. Volens videre huius opinionis pulchram deductionem videat Scotum circa tertia diſtinctione decimaquarta.vbi ſoluuntur omnia argumenta opinionis contrariæ

E Nno aũt. Herodes, Philippus, & Liſanias, qui cũ Pilato Romão preſide regũt Iudeã, filij fuerũt maioris Herodis ſub q̃ nat⁹ eſt dñs. Int̃ q̃s & ipm Archela⁹.x.annis regnauit: q̃ ꝓpt̃ ſupbiã remoto regnũ in quatuor tetrarchias diuiſum eſt, vt ſic minueretur ſupbia Iudeorũ. ¶ Annas & Caiphas erãt principes ſacerdotũ quãdo Iohãnes cœpit p̃dicare: ſed Annas illũ annũ q̃ Iohãnes ĩchoat p̃dicare: Caiphas illũ q̃ dñs crucifix⁹ eſt admĩſtrabat: quia tũc põtificat⁹, nõ v̄tute vel generis merito, ſed Romana ptãte p̃ſtabatur. Mltos legimus põtifices tũc fuiſſe, q̃s ſubticet euãgeliſta, ponẽs tantũ illos q ad dñi ptinent paſſionẽ. Quia verò Iohãnes illũ veniebat p̃dicare, q ex Iudea q̄ſdã, & multos ex gẽtibus redempturus erat p regẽ gentiũ & principes Iudæorũ p̃dicatiõis ei⁹ tpa deſignant̃. Et quia gentilitas p fidẽ colligenda, Iudæa ꝑ perfidia diſpgẽda erat, vnus gentium, multi Iudeorũ prĩcipes deſcribũt̃: quia ad finem regni venerat, q̃ tot regibus ſubiacebat. Sacerdotum etiam facta eſt memoria: quia ille nunciat̃, q ſimul rex & ſacerdos erat. b ¶ Factũ eſt uerbũ &c. Be. Congregaturus eccleſiã dei fili⁹ primũ opatur in ſeruulo, vt eccleſia non ab hoĩe cœperit, ſed à verbo: vt appeat maior auctoritas Iohãnis nouum baptiſmi ritũ inſtituẽtis factum eſt verbũ do. ſup Iohã. i. ad Iohãnẽ. Qđ quidẽ eſt deſup, ſola dei gr̃a, pri⁹ opat̃ verbũ intus, & declarat Iohãni quę velit ab ipõ ꝓferri, poſtea ꝓfert Iohãnes. Sequitur verbũ interius operãs, ſon⁹ vocis exterius ſonans. In deſerto. i. in eccleſia q̃ prius deſerta, modo plures habet filios. Factũ eſt ergo verbũ in deſerto, vt q̃ tũc erat deſerta fructũ nobis terra generaret factũ eſt verbũ, vt Iohannes pœnitentiã p̃dicaret, non remiſſionẽ daret: Vnde Iohãnes ẽ figura legis q̃ pctm̃ nũciat, nõ cõdonat. Iohãnes p̃nũcius Chriſti, ita lex prænunciat gr̃am eccl̃iæ. Matthæ⁹ & Marcus cõmendant Iohannẽ ex veſtitu, & cibo, & cinctu: ſufficit Lucæ Iohannẽ cõmendare ſola cõmemoratiõe ꝓphetiæ. Nullo em̃ indicio ſui eget, q verbo dei abundat. Vnũ itaq; dixit, & oĩa declarauit. c ¶ Prædicans baptiſmũ pniæ &c. Be. Iohannes baptiſmũ pniæ p̃dicauit: & quibuſdam etiã dedit ſed remiſſionẽ pctõꝝ dare nõ potuit. Nõ ergo ait: Dãs baptiſmũ pniæ in remiſſionẽ pctõꝝ, ſed p̃dicãs: Quia em̃ dare nõ potuit baptiſmũ q̃ pctã ſoluerent̃, p̃dicabat, vt ſicut v̄bo p̃dicatiõis verbũ p̃ris præcurrit, ita baptiſmũ pnię quo pctã ſoluuntur p̃curreret ſuo baptiſmate, q̃ pctã ſolui nõ p̃nt. d ¶ Vox clamãtis. Vox quia p̃nũcius verbi. In deſerto. quia deſertæ & deſtitutæ Iudeæ ſolatiũ redemptiõis annũciat. Nullũ verbũ ſine voce auditur, nec vox ſine verbi intelligentia valet. e ¶ Parate uiã dñi &c. Qui fidem & bona opa p̃dicat, quid aliud quàm uenienti dño ad corda audientiũ viam parat, vt hæc vis gratiæ illuſtret, vt rectas deo ſemitas faciat dum mũdas cogitationes in aĩo per ſermonem p̃dicationis format. f ¶ Oĩs ual. In aduentu dñi humil̃ gẽtilitas impleta eſt & creſcit plenitudinẽ gatię accipiẽdo. Et Iudæa ſuperba p errorem pfidiæ hoc vnde ſupbiebat pdidit.

Principę · Dicentis · F · Matth. 3. a · Mar. 1. a

Cap. III.

a Anno autem quintodecimo imperij Tyberij, Cęſaris b procurante Pontio Pilato Iudæam, c tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Iturę & Traconitidis regiõis: d & Liſania Abilinę tetrarcha. e ſub † principibus ſa b cerdotum Anna & Caipha, f factum eſt uerbum domini ſuper Iohannẽ Zachariæ filium in deſerto. † g Et uenit in omnem regionem † Iordanis c prædicans baptiſmum h pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum: ſicut ſcriptum eſt in libro ſermonũ Iſaię d prophetæ. *† i Vox clamantis in de e ſerto parate uiam domini, k rectas f facite ſemitas eius. l Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Et erunt † praua in directa, & aſpera in uias planas, & uidebit omnis caro ſalutare dei.

Terrę. · Regio eſt. · Terre. · a Iſtud. Vade & predica baptiſmum. · a Idem præco prænunciat, quod poſt per ſeipſam veritas. · a Ecce Iohannis prædicatio firmatur prophetæ teſtimonio. · Iohãnes eſt verbi vox. · a Iſtud. · Prauitates abiicite, fidem & bona opera accipite. · b Vt non pro terrenis ſeruiatis. · a Omnis qui ſe humiliat exaltabitur.

vñ Ioſeph. xxx. annorũ erat, quãdo ſtetit corã Pharaõe, Geñ. xlj. & Ezechiel quando incepit ꝓphetare. Ezech. j. b ¶ Procurãte põtio Pilato Iudæã Pilat⁹ iſte nõ fuit Iudę⁹, ſed gẽtil̃ de territorio Lugdunenſi oriũdus ſcđm Ioſephũ: & à romano imperatore fuit miſſus ad regendã Iudæã tunc Romãis ſubiectã. c ¶ Tetrarcha aũt Ga. He. &c. Romãi volẽtes frãgere Iudæorum ſupbiã, & auferre ab eis rebellandi occaſiõnẽ, abſtulerunt ab eis nomẽ regiũ diuidentes regnũ in plẽs ptes, quę tetrarchię dicebant̃. d ¶ Et Liſania abilinæ tetrarcha. Glo. Be. dicit q̄ iſti tres hic noĩati. ſ. herodes, Philippus, & Liſanias fuerunt filij Herodis, ſub quo nat⁹ eſt Chriſtus, & ipſo mortuo Archelaus eius filius, & frater prędictorum ſucceſſit ei in regno. x. annis: q̃ accuſato apud Cæſarem, & miſſo in exilium apud Viennã, imperator regnũ trib⁹ fratrib⁹ prædictis diuiſit p tetrarchias. Sed, q̄ iſte Liſanias fuerit filius Herodis ex hiſtorijs autenticis non habet̃: quia nec Ioſeph⁹ nec Scholaſtica hiſtoria p onunt eũ inter filios Herodis: ſed magis dicunt ipm fuiſſe filium Ptolomæi Mannei, qui ſub libano habitabat & Alexandræ filiæ Ariſtoboli qui de Malchabęis deſcenderat. e ¶ Sub prĩcipib⁹ ſacer &c. ſcđm q̄ dicit Ioſeph⁹ & Scholaſtica hiſtoria. Sacerdotiũ tunc nõ ꝓcedebat ſcđm genealogiã, & dignitatem generis: prout in lege fuerat ſtatutum: ſed paſſim à Romanis vendebat̃: ita q̄ non ſolum ſingul̃ annis mutabat̃ ſummus ſacerdos, ſed etiam aliquando in eodem anno: & ideo a. xv. ãno Tyberij quo ĩcipit p̃dicatio Iohãnis vſq; ad. xviij. an. Tyberij ĩ q̃ paſſ⁹ eſt Ieſ⁹, plẽs fuerũt ſũmi ſacerdotes, quàm iſti duo, ſed quia Anna erat ſummus ſacerdotes, quando Iohannes incepit p̃dicare, & Caiphas, quando paſſus fuit Chriſt⁹: ideo Lucas de iſtis duobus tantum mentionẽ facit. f ¶ Factum eſt uerbum domini ſuper Iohannẽ. p reuelationẽ diuinam, per quam habuit mandatum de prędicatione exequẽda. g ¶ Et ueni. Hĩc conſequenter ponitur prędicationis actus. Et primò quantum ad exhortationem boni. ſecũdo quantum ad argutionẽ mali, ibi: Dicebat ergo. Circa primũ dicitur: Et uenit ĩ omnẽ regionẽ Iordanis. quia exiuit de deſerto, vbi pauci hĩtabãt: & venit ad loca magis habitata: vt plures poſſent venire ad eius prędicationẽ, & baptizari ab eo in Iordanę. h ¶ Prædicans baptiſmũ pœnitentiæ. hoc expoſitum eſt. Mar. j. vſq; ibi: i ¶ Omnis uallis implebitur. Hęc auctoritas quę habetur Eſa. xl. exponitur à Iudęis de reditu captiuitatis Babylonicę: de qua p̃dixit Iſaias, vias tunc complanari p hoc q̄ valles eleuarentur ad ęqualitatem planiciei, & colles deprimerentur, vt ſic Iudęi de Babylonia reuertentes in Iudęam poſſent de facili tranſire per viam. Sed quia nec in ſcriptura ſacra neq; in aliqua Hiſtoria autentica inuenitur eſſe impletum: ideo illa ſcriptura ſacra reducenda eſt ad alium intellectũ in aduentu Chriſti adimpletum: p quem

G · Pilatus vñ oriundus · † Mat. 3. a · Mar. 1. a · Ioh. 3. c · † Circa Iordanem. · † Eſa. 40. a · Matth. 3. a · Mar. 1. a · Ioh. 1. c · H · Diuiſio

Moraliter. a ¶ Anno aũt quĩtodecimo ĩperij. Quòd aũt p̃dicatio Iohannnis tam ſolẽniter deſcribitur. ſ. p tpa imperatoris & pontificum & principũ, eſt ad deſignandũ illi⁹ excellẽtiã, quẽ nũciare veniebat, vt pote qui ſũmus imperator & põtifex & gubernator omniũ exiſtebat. f ¶ Factũ eſt uerbũ domi. ſup Iohan. p quẽ ſignificatur p̃dicator euangelij: ꝓpt̃ qđ ſup eũ debet eſſe verbũ dñi, vt eius inſtinctũ viuẽdo & docẽdo ſequatur, & nõ ecõuerſo ſicut faciunt p̃dicãtes ꝓpter quæſtũ qui pro libito ſuo formãt verbũ ꝓut ęſtimant cõſequi tpale lucrũ. g ¶ In deſerto. Talibus em̃ fiunt reuelationes diuinę. Pſ. lxij. a. In terra deſerta & inuia & inaquoſa. h ¶ Et uenit in oẽm regio. Ior. &c. i. ad loca populoſa in quibus poterat magis proficere: & in hoc dedit exemplũ prędicatoribus euãgelij, qui nõ debẽt q̃rere loca recreationis, ſed fructificationis verbi diuini. i ¶ Vox clamantis in deſerto. Ambro. ideſt in gentium populo qui deſertum dr̃, eo q̄ pctõꝝ ſpinis impletur. k ¶ Parate uiã do. &c. p p̃dicationẽ enim hominum corda p̃parentur, vt in ipſa deus p gratiam ingrediatur. l ¶ Omnis uallis implebitur &cæ. Hoc fit quando peccator lapſus in profundum pctõrum, ad ſpem ſuæ ſalutis erigitur.

Moraliter

Et mons

Et erũt pra.

Nico. de Lyra.

Cap. III.

A Nno aũt quintodecimo. Poſtquam deſcriptus eſt ſaluatoris ort⁹ p ſuã ĩcarnationẽ, hĩc cõſeq̃nt̃ deſcribit̃ ei⁹ ꝓgreſſ⁹ p ſuã p̃dicationẽ. Et circa hoc priò deſcribit̃ p̃dicatio p̃curſoris. ſcđò ipi⁹ ſaluatoris ſe. ca. Circa primũ p̃mittit̃ p̃dicatiõis Iohãnis tpſ, ſcđò ſubdit̃ p̃dicatiõis act⁹ ibi: Et venit in oẽm regionẽ. rtio, p̃dicatiõis fruct⁹, ibi: Et interrogabãt eũ. Circa primũ cõſiderãdũ, q̄ tpſ p̃dicatiõis Iohãnis deſcribit̃ p noĩa & tpſ ĩpatoris tũc regnãtis & p̃ſidis Iudeæ & tetrarcharũ & ſacerdotũ, ad oñdẽdũ certitudinẽ hiſtoriæ & auctoritatẽ p̃dicatiõis Iohãnis baptiſtæ, ſicut in ſcriptis autenticis ſolet fieri, cũ dr̃: Anno aũt quintodeciõ ĩperij tyberij Ce. Iſte tyberi⁹ ſucceſſit Octauiano Auguſto: ſub q̃ nat⁹ eſt Chriſt⁹. f. xlij. ãno imperij ei⁹: & ſiñr Iohãnes baptiſta p dimidiũ annũ añ: Auguſt⁹ aũt ĩperauit. lvij. annis: ex q̃ patet q̄ anno. xv. Tyberij Iohannes fuit. xxx. annorũ: & hoc eſt tpſ debitum p̃dicatiõi: quia tũc viget ætas viril̃ vnde Ioſeph

A a ¶ Et erũt praua. Bed. Praua. i. malorum corda, per iniuſticiam diſtorta. ad regulã iuſticię dirigent̃. b ¶ Et aſ. i. immites, & iracũdæ mẽtes per infuſionẽ gr̃æ ad mãſuetudinẽ redibũt, vt ibi prędicator planã viã inueniat, vbi prius ꝑ aſperitate greſſũ ponere non poterat. c ¶ Et uide. Bed. In hac vita oĩs homo Chriſtũ videre non potuit, ſed in die iudicij in ſede maieſtatis, & electi & reprobi pariter videbunt, vt iuſti remunerent̃, & mali in æternum gemant. Vnde & ſubditur: d ¶ Dicebat ergo ad tur. &c. Genimina ui. quis oſten. Ventura enim ira eſt aĩaduerſio vltiõis extremæ, quam tunc fugere pctõr non valet, qui nũc ad lamẽta pœnitẽtię nõ recurrit. e ¶ Quis oſtẽdit. Ambro. Quis oſtẽdit in prudẽtia miſeratione dei infuſa, vt pœnitentiã delictorũ agẽtes, terrorẽ iudicij prouida deuotione metuatis: Ad gñationẽ ergo nõ ad ſucceſſionẽ referẽda eſt cõparatio viperarũ. Vel ideo ſerpẽtib⁹ comparat, vt oſtendat eos habere naturalẽ prudentiã prouidendi futura. vñ: Eſtote prudentes ſicut ſerpentes: Ideoq; monent̃ operis potius q̃ generis claritatẽ quęrere, qa nõ genus, ſed ſola fides valet, quã ad gentes transferendã ꝓphetat. f ¶ Dignos. Beda. Nõ debet eſſe par fruct⁹ boni operis ei⁹ qui nihil vel minus peccauit, & ei⁹ qui grauius cecidit. g ¶ Et ne cœ. Be. Ideo ſe pctõres cognoſcere nolebant, qa de ſtirpe Abrahæ deſcenderant. Vñ dicit̃: Ne cœperitis dice. quia nõ qui filij carnis, hi ſunt in ſemine, ſed q fidei. Vñ ſubditur: Potẽs eſt de⁹ de lapi. iſtis ſuſci. &c. b ¶ Dico enim uo. Ambro. Qui amiſſo ſenſu rõnis, lapidib⁹ putãt ineſſe alicuius rõnẽ diuinitatis, ipi in naturã lapidũ, nõ vſu corpis, ſed mẽtis habitu vertunt̃. Quos uatẽ lapidib⁹ cõparauerat, qa ante deformes ad vſum, nudi ad ornatũ, ſteriles ad fructũ, irrõnabiles ad ꝑfectũ. Iã arborib⁹ cõparat, quia ꝓceſſu rõnis iam intelligit in illis aliquẽ clementiorẽ ꝑfectũ, q̄ rõnabili quodã mũere naturæ, iã ſunt decori ad vſum, venuſti ad aſpectũ, optimi ad fructũ, ſurgũt cacuminibus, fundũtur brachijs replent̃ fructibus, veſtiuntur frõdibus. i ¶ Iam eni. Be. Ideo agite pœnitentiã & ne. d. pa. ha. Iam enim ſecuris ad radicem ar. &c. Faciet ergo fructum qui poteſt gratiæ, qui debet pœnitentiæ. ¶ Bed. Arbor, humanum genus: ſecuris, redemptor: qui velut ex manubrio tenetur ex humanitate, ſed ferro incidit. i. ex diuinitate: Qui & ſi expectet per patiẽtiam, videt tamen quid facturus ſit p iniuſtitiam. Nec ad ramos: ſed ad radicem poſitam dicit ſecurim. Cum enim filij malorum tolluntur, quid aliud q̃ rami infructuoſæ arboris abſcinduntur: Cum tota progenies cum parẽte tollitur, arbor radicitus abſcinditur, ne quid remaneat vnde iterum aliquid germinis oriatur. k ¶ Qui habet duas. Bed. Tunica plus vſui neceſſaria quàm pallium ad dignum pœnitentiæ fructum pertinet, vt non exterioꝛa minus neceſſaria: ſed etiam ipa valde neceſſaria cum proximis diuidamus, vt eſcam qua viuimus, & tunicã qua veſtimur. Ecce q̃tum valent opera miſericordiæ quæ ad dignum fructũ pœnitentiæ præ cæteris prępipiũtur. vñ: Date eleemoſynã: & ecce omnia m. ſ. v. De duabus tunicis diuidendis datur præceptum, quia ſi vna diuidatur, nemo veſtitur. In dimidia tunica, & nudus remanet, qui accipit & qui dedit. Miſericordiæ enim ipſius pro poſſibilitate

Mat. 10. b · * in vobiſmetipſis · † Matt. 3. c · * ipſi · † Mat. 3. c. · † Mat. 3. c & 7. c · Matth. 3. b · † expedit · † mittitur · B · Infra. 11. f

Di e cebat ergo ad turbas quæ exibant ut baptizarentur ab eo: † f Genimina uiperarum, quis oſtendit uobis fu g gere à uentura ira? Facite ergo fru f ctus dignos pœnitẽtię: g & ne cœperi tis dicere, * patrem habemus Abra h ham. Dico enim uobis, quia poteſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare fili i os* Abrãæ. † Iam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. † Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, † excidetur, & in ignem † mittetur. k Et interrogabant eum turbę dicentes: Quid ergo faciemus? Reſpondens autem dicebat illis. l k Qui habet duas tunicas † det non m n habenti:

Et qui ſe exaltat humiliabitur. · a Homo Iudęus & gentilis, vir & mulier, iuuenis & ſenex. · Chriſtum. · a Bed. Phariſęorum & Saducęorum qui pœnitentia & correctione maxime indigebant. · a Venenati venenatorum filij, qui bonis inuidetis & perſequimini. · a Bed. Quare non prius depoſitis venenum, vt ſic ad baptiſmum veniatis? Nemo, cum non pœnitetis: Sed ego demonſtro. & hoc eſt: Fa. ergo fru. di. · A vindicta. · Pro ęqualitate culpę. · Peccatores enim eſtis. · a Be. gentilibus quorum corda inſenſibilia. · a Si autem vos Chriſti, ergo Abrahę ſemen eſtis, quia ſemini eius Chriſto per fidem vniti. · b Seueritas iudicaria, ad funditus extirpãdos infructuoſos preparata eſt. · a Vt gentiles & hypocritę qui nullum, & hęretici qui malum. · a Ex verbis Iohannis terrore percuſſi notantur, qui conſilium quęrunt. · a Ne excidamur, & ne in ignem mittamur. · Id eſt ſuperfluas.

Ecce dimidiũ bonorũ meorũ do pau. &c. vt habet̃ infra. xix. b. & in Matthęo q dimiſſo Telonęo ſecutus eſt Chriſtũ, vt legit̃ Mat. ix. Patet ſecundũ in mũdi principib⁹ quorum colla ſunt ſubiecta Chriſto. b ¶ Et erunt pra. i. corda diſtorta p iniuſtitiã p ęquitatem iuſtitiæ rectificabunt̃. c ¶ Et aſpera in uias pla. i. corda cõtra Chriſtũ indurata mollificabunt̃, ſicut patet de Paulo qui Chriſtũ pſequẽs à Chriſto illuſtrat⁹, ſtatim ad mãſuetudinem obediẽtiæ fuit cõuerſus, dicens: Dñe qd me vis facere: Act. ix. a. d ¶ Et ui. o. ca. ſa. dei. i. Chriſtũ: Et accipit̃ hic oĩs caro. i. oĩs hõ, qa aliqui de oĩb⁹ hoĩb⁹ viderũt eũ inter hoĩes cõuerſantẽ. Diuidebat̃ em̃ tũc cõitas hoĩm in duas partes. ſ. in Iudæos & gẽtiles: & multi de iſtis, & de illis viderũt eũ in mũdo conuerſantẽ. Poteſt etiã hoc verbũ intelligi de viſu ſpũali, q̃ vident eũ conuerſi ad fidem catholicã, ex oĩbus gẽtib⁹ totius mũdi. Videbũt etiã eũ generaliter oẽs in forma hũana in die iudicij. e ¶ Dicebat ergo. Hic conſequenter deſcribit̃ actus prædicatiõis q̃tũ ad reprehenſionẽ mali: & patet ſententia ex dictis. Mat. iij. exceptis quæ ſequũtur. Dicebat ergo ad tur. Hĩc accipitur totum ꝑ parte, quia illud quod ſequit̃ non dixit niſi phariſæis & ſaducæis, q cũ alijs veniebãt ad Iohãnẽ, nõ ex deuotiõe, ſed magis ex malignitate, vnde ſubditur. f ¶ Genimina ui. Genimina eſt neutri generis, & dicit̃ à gigno is: & ideo filij nati ab aliq̃ dicunt̃ ei⁹ genimina. vñ Matt. iij. dicit̃: Progenies viperarũ. k ¶ Et in terro. Hĩc cõſequẽter ponit̃ prędicatiõis Iohãnis fructus. Erat em̃ prædicatio Iohãnis ordinata ad hoc, q̄ populus ad ſuſceptionẽ Chriſti præpararet̃, & vt Chriſtus manifeſtaret̃. Primò ergo ponit̃ fructus prædicationis eius q̃tum ad primũ, ſecundò, q̃tum ad ſecundum, ibi: Exiſtimante autẽ po. Circa primũ ſciẽdum, q̄ populus præparabatur ad Chriſti ſuſceptionem, per verã pœnitentiã, quę apparet quãdo homo paratus eſt corrigere vitam ſuã, & hoc oſtendit̃ hic eſſe factũ ad prædicationẽ Iohãnis: primò in vulgaribus hoĩbus, cum dicit̃. Et inter. eũ tur. di. Quid ergo faciemus. q. d. vitam noſtram corrigere parati ſumus. l ¶ Reſpondens autẽ &c. ¶ Qui habet duas tunicas. i. veſtimentum ſuperfluum. n ¶ Det nõ habenti. Illa enim terra in qua erat Iohannes calida eſt, & de communi curſu ſufficit vna tunica, vel vnum veſtimentum: Et ita intelligendum eſt de alijs rebus quibuſcumq; quæ ſuperfluunt, conſiderata conuenienti neceſſitate ſtatus & perſonæ. Secundo, hoc oſtenditur in pedagiorum & tributorum collectoribus, cum dicitur:

C · † obliqua in directã, ſub. viam · † Mat. 3. b · † exciditur · D · † cõicet, impertiatur

Venerunt

Nico. de Lyra.

* adimpletum, per quem humiles qui per valles intelliguntur, repleti ſunt bonis ſpiritualibus, & ſuperbi qui per colles intelligũtur humiliati ſunt ſicut ſupra expoſitum eſt. ca. j. in cantico beatæ virginis. ¶ Aliter etiam exponitur hoc, quia ſicut via corporalis redditur difficilis ad ambulandum propter profunditatẽ vallium, & eleuationem collium, ita via ſpũalis, qua deus gradit̃ ſup corda fidelium, impedit̃ per depreſſionẽ terrenæ cupiditatis & p eleuationẽ mũdanę vanitatis, & vtrũq; impedimentũ fuit amotũ p aduentũ Chriſti in multis. Primũ patuit in Zachęo q dixit dño: Ecce dimidium

* a ¶ ¶ Et omnis mons & collis. quando ſuperbus obedientiæ dei ſubijcitur. b ¶ Et erunt praua. in di. &c. quando diſtortio iuſticiæ ad rectitudinem reparatur. i ¶ Et aſpera in uias pla. quando per exercitium bonũ efficitur leue quod prius erat durũ, & ſic diſponit̃ auditor verbi diuini ad vidẽdũ ſalutare dei. e ¶ Dicebat ergo ad tur. Hoc quãtũ ad ſenſum literalẽ dicebat ꝓpter Phariſæos & Saducæos in malũ obſtinatos, vt patet Mat. iij. de quib⁹ ſubditur: f ¶ Genimina uiperarum. q. d. nullus: qa ſupius erit, iudex iratus: Inferius, horrendũ chaos inferni. A dextris, pctã accuſantia: A ſiniſtris, dæmonia ad interitũ trahentia: Foris, mundus ardens: Intus, conſcientia vrens: pctõr ſic reprehẽſus quo fugere poterit. latere erit impoſſibile: apparere autem intolerabile: ideo ſubditur: g ¶ Facite ergo fructũ dignum pœni. Hæc eſt em̃ via euadẽdi mala prędicta. h ¶ Et ne cœ. dicere patrẽ habemus Abrahã. nã ſine fructu pœnitẽtię nullus ſanctorum per ſua merita poterit peccatores ſaluare. i ¶ Iam enim ſecuris ad radicem ar. po. eſt. Iſta ſecuris dici poteſt calor naturalis, qui continuè cõſumit humidum radicale: quo cõſumpto arbor mala, p quam ſignificatur pctõr excidit̃ p mortẽ, & q̃tum ad animã mittit̃ in gehennam. m ¶ Qui habet duas tuni. Per quas poſſunt virtutes quæ ſunt animæ veſtes intelligi: nã habẽs eas debet eas applicare ad bonũ proximi.

Moraliter.

*Et qui habet

☞ ꝓ poſſibilitate hũanæ conditionis ſeruať mẽſura,vt nõ ſibi vnuſ-
F quiſque totũ eripiat,ſed quod habet cũ paupere partiať. a ¶Pub.
Bed.Qui vectigalia publica exigunt, ſiue qui conductores ſunt
vectigalium fiſci,vel rerũ publicarũ.Nec nõ & hi qui hui⁹ ſecłi lu
cra ꝑ negotia ſectãť,quos pariter vnũquẽq; in ſuo gradu ab agẽ-
da iniuria coercet, vt dum primò ab alie
norũ ſe temperarẽt appetitu,tandẽ ad ꝓ
pria cũ proximis cõicanda pertingerent.
b ¶Magiſter quid faciẽ &c. Beda.
Magna vis in ſermone Iohannis.qui etiã
publicanos & milites ad conſilium ſalu-
tis ſuæ cogit, quibus præcepit, ne vltra
præſcriptũ exigant. c ¶Nemínẽ cõ.
Bed.Iuſto moderamine eos ꝓmouet,ne
†23.q.1.c. ab eis calumniando prędã requirãt, qui-
paratus.& bus militando ꝓdeſſe debuerãt. Docens
c.qd culpa idcirco ſtipẽdia conſtituta militiæ, nedũ
tur.&.c.mi ſumptus quæritur,prędo graſſeť:Nullũ
litare. officiũ,nullum genus,nulla ætas, ab agẽ
da miſericordia excludiť: oẽs in cõe mo-
nentur,vt cõferãt nõ habẽti. Mĩa em̃ ple
nitudo eſt virtutũ. d ¶Exiſtimã.aũt.
Bed.Non ſolũ cogitabãt, ſed ſicut alius
euangeliſta declarat,miſsis ad eũ ſacerdo
Iohan.1.b. tibus & leuitis an eſſet Chriſt⁹ regrebãt.
Vnde & Iohãnes ſubditur reſpõdiſſe. Pa
tet Iudęis fuiſſe notũ ſecundũ ſcripturas
dominicæ incarnationis tempus adeſſe,
ſed mira cæcitas,quod in Iohãne ſponte
†Mat.3.c. credebant,hoc in Saluatore tantis ſignis
Mar.1.a &virtutibus approbato, & ipſo etiã Io-
Iohã.1.d hanne atteſtãte nõ credũt,quem per mu-
lierẽ credebant venturũ,ꝑ virginẽ veniſ-
F ſe non credũt. ¶Ambro.Videbat Iohã
nes cordis occulta,ſed dei reuelantis gra-
tia,qui ꝓphetis palam facit occulta cor-
dis. e ¶Ego q̃dem.Be.Ambro.Cito
ꝓbauit ſe nõ eſſe Chriſtũ qui viſibili tm̃
operatur officio.Aqua nõ ſpiritu bapti-
zat,quod ſolius eſt Chriſti,nec verbo ſed
opere Chriſtũ ſe nõ eſſe declarat.Vt ſicut
natiuitatẽ Chriſti,ita baptiſmũ quoq; ei⁹
†Matt.3.c ſuo pręcurreret,imitatione ſacramẽti nõ
†ꝑmũdabit. virtute. f ¶Veniet aũt.Ideo baptizo
aqua:q̃a ille venit q baptizabit ſpiritu,
& oportet,vt illi via pręparet. g ¶Cu
ius non ſum di.Be. Nõ ſum dign⁹ my
ſterium incarnatiõis inueſtigare. Vel no
men ſponſi mihi nõ vſurpo,nec ſponſus
credit,ſed amicus ſpõſi volo, vel nõ ſum
dignus portare ꝑ totũ mundũ prędican-
do calceamẽta,i,myſteriũ incarnationis.
Hoc ei nõ eſt Iohãnis pręcurrẽtis officiũ,
ſed apoſtolorũ ſequẽtiũ. Calceamẽtũ nu
ptiale,euãgelica prædicatio, qua calciati
ſunt apoſtoli, h ¶Purgabit.Be.Pur
gat,dum vel in pręſenti ob manifeſta pc̃tã peruerſus de eccł̃ia eij-
citur,vel poſt mortẽ damnatur. i ¶Paleas,Palę ſunt qui fidei
ſacramentis imbuũtur,ſed ſolidi nõ ſunt.Zizania q & ope & ꝓ-
feſsione ab electis ſecernũtur,q hoc vẽtilabro nõ remouẽtur, q̃a
iam iudicati ſunt:ſed paleæ ventilãtur. k ¶Herodes aũt.An
Luc.3.d teq; Lucas aliquid narrat de actibus Ieſu,dicit Iohanẽ ab Herode
captũ,vt oſtendat ſe ſolũmodo ea facta deſcripturũ,quę eo anno
geſta ſunt,quo Iohãnes vel captus eſt vel punit⁹. Herodes aũt
tetrarcha.Be.Non his diebus captus eſt Iohãnes,ſed iuxta euan
geliũ Iohãnis poſt aliqua ſigna geſta à dño, & poſt eius baptiſmũ
diffamatũ,Sed à Luca ad exaggerãdam Herodis maliciã præoc-
cupatũ eſt,qui cum videret ad prædicationẽ Iohãnis multos con
fluere,milites credere,publicanos pœnitere,& totũ vulgus baptiſ
mum ſuſcipere,ipſe econtrario non ſolũ Iohãnem contẽnit, ſed
& vinculat & occidit. ¶Be. Notandũ ꝙ Iohãnes euãgeliſta qui
Ioha.1.e. de diuinitate Chriſti ſcribere ſuſcepit,teſtatur:q̃a Ieſus Ioãne ba-
ptiſta q figura legis eſt adhuc prędicãte & baptizante plures face
ret diſcipulos,& baptizaret,myſticè docens Ieſum ãnq; in carne
naſcereť æternũ ꝑ ſecula deũ,& fideliũ ꝑ legẽ doctorẽ fuiſſe popu
lorũ. Alij euãgeliſtę q hũanitatẽ Chriſti deſcribũt ab incarceratio
ne Iohãnis,ſumũt exordiũ dñicę prędicatiõis,quorũ officium eſt,
poſt corruptã à Iudæis legẽ,& quaſi tenebris carceris ignorantia
cæcaq; tra

cęcaq; traditione fœdatam,domini in carne apparentis & ꝑ carnẽ G
operantis q̃ſi adueniẽtis in Galilæam cęleſtem pandere doctrinã.

habenti,& qui habet eſcas, ſimiliter a
a faciat. Venerunt autem & publica- b
ni,ut baptizarentur,& dixerunt ad
b illum:Magiſter quid faciemus? At c
ille dixit ad eos: Nihil amplius quã
quod conſtitutum eſt uobis † facia-
tis. † Interrogabant autem eum & d
milites,dicentes: Quid faciemus &
c nos? Et ait illis:Neminem concutia e
¶Non timore & amore.
tis,neq; calumniam faciatis: & con- f g
d tenti eſtote ſtipendiis veſtris. † Exiſti h
mante autem populo, & cogitanti- i
bus omnibus in cordibus ſuis de Io
¶Id eſt an.
hanne, ne fortè ipſe eſſet Chriſtus:
reſpondit Iohannes dicẽs omnibus:
a ¶Tingo corpora aqua,& inſtituo vſum baptizandi, donec veniat qui abluat animas per ſpiritum.
e f †Ego quidem aqua bãptizo uos: ue
a ¶Et ſi humilis, & ego magnus reputor: tamen ille fortior,quia deus.
g niet autem fortiõr me poſt me, cu-
¶Ligaturam myſterij.
ius non ſum dignus ſoluere corrigi-
am calceamentorum eius: ipſe uos
a ¶Bed.i.purgatione ſanctificationis, & probatione tribulationis, vel ſpiritu qui ſanctificat, & accendit amore dei.vel hic ſpiritu in futuro igni purgatorio permundabit.
baptizabit in ſpiritu ſancto & igni.
a ¶Diſcretio iuſti examinis b ¶Quia omne iudicium dedit pater filio.
† Cuius uentilãbrum in mãnu eius,
a ¶A paleis. b ¶Præſentem eccleſiam.
h & † pũrgabit arẽam ſuã, & congrega
a ¶Immobiles a ſpe æternorum.
i bit triticũm in horreũ ſuũ: paleas aũt
¶Be. Quia neq; extinguetur,neq; extinguet cruciatos ſed æternaliter puniet:dicitur autem ad differentiam illius de quo dicitur,Igne nos examinaſti.
comburet igni inextĩguibili. Multa k
quidẽ & alia exhortãs euãgelizabat
k populo.Herodes autem tetrarcha, l
cùm corriperetur ab illo de Hero-
diade uxore fratris ſui , & de om-

Nicolaus de Lyra. ☞ Et Ieſu baptizato

b ¶Venerunt au.pu.Tales enim dicunť publicani, quia in
tromittũt ſe de negocijs ptinentibus ad
publicũ. c ¶At ille dixit ad eos Ni.
am.Hoc aũt dixit,quia collectores taliũ
ſolẽt eſſe proni ad plus colligendũ q̃ ſit
eis mandatũ,vt qđ eſt amplius,eis rema
neat. Tertiò,oſtenditur in militibus:cũ
dicitur;d ¶Interrogabãt au.eum &
mili.parati cõcilio eius vti. e ¶Et ait † exigatis
illis:Nemi.cõcu.ſ. opprimendo pau-
peres,& eos deſpiciendo. f ¶Neq; ca-
lumniã faci.i.nõ imponatis falſum cri
mẽ diuitibus,& potentibus, vt occaſio-
nem extorquẽdi bona eorũ habeatis:q̃a
per aliam viam à talib⁹ bona rapere nõ
poſſunt. g ¶Cõten . eſto.ſti.ue.quæ
dabantur eis ab imparorib⁹ pro labore † Expectãte,Sperãte.
militũ,quẽ habent ſuſtinere in defenſiõe
patriæ.Redditus aũt q̃s hñt multi mili-
tes ſup hoĩes ſibi ſubditos,hñt locũ ſtipẽ
diorum:& iõ debẽt eis eſſe contenti.Ad
tria autem dicta inducebat beatus Iohã-
nes milites,quia ſolent eſſe ꝓni ad vitia
contraria. h ¶Exiſtimãte au.po.Hĩc
deſcribitur fructus prædicationis Iohã-
nis q̃tũ ad Chriſti manifeſtationem. Et
primò manifeſtať Iohannis teſtimonio, H
ſecũdò,dei pr̃is ſigno ibi:Factũ eſt autẽ.
tertiò,euãgeliſtę ſcripto ibi:Et ipſe Ieſus
erat inci.Circa primũ,oſtendiť in Iohan
ne,doctrinæ veritas in Chriſti manifeſta
tione,ſcđ'ò,mentis ſtabilitas in Herodis
reprehẽſione,ibi:Herodes aũt tetrarcha.
Sẽtẽtia primę partis patet ex dictis Mat.
iij.exceptis quæ ſequunť:Exiſtimante
aũt po.quia aliqui eorũ viderãt, & alij
fama publica audierãt mirabilẽ eius cõ-
ceptũ,ortũ,& vitæ ſanctę meritũ,quę ſu
perius ſunt declarata:& ex his opinaban
tur ipſum eſſe Chriſtũ. i ¶Et cogitan
tibus omnibus in cordibus. Nõ ſo-
lum cogitauerunt, ſed etiam de Ieruſa-
lem(quæ erat Metropolis)miſerunt Iu-
dęi nuncios ſolennes ad Iohannẽ, vt quę
rerent ab eo,ſi ipſe eſſet Chriſtus, vt ha-
betur Ioh.j. k ¶Multa quidẽ & alia
exhortans.Ex quo patet,qđ nõ oĩa fa-
cta & dicta Iohãnis ſcripta ſunt, ſed pau
ca reſpectiuè ſicut & de Chriſto dicitur
Iohã.xxj.g.Multa quidem & alia,&cæt.
l ¶Hero.au.tetra.cũ cor.Hĩc deſcribi
tur ſtabilitas mẽtis ĩ Iohãne,q nõ timuit
facinus Herodis tetrachæ arguere:& ſententia hui⁹ patet ex dictis
Matthæi.xiiij.& Marc. vj. vbi factum iſtud plenius continetur.
Factum eſt

Moraliter

✳ a ¶Et qui habet eſcas ſimi.fa.Spirituales eſcę ſunt ſacrę ſcri
turæ,quas habens debet proximum ſpiritualiter paſcere.b ¶Ve
nerunt autem & pu.Per quos poſſunt intelligi officiales & pręꝑ
poſiti,qui non debent à populo exigere, niſi quod conſtitutum
eſt ſecundum ordinem iuſticiæ. d ¶Interrogabant autem eũ
& milites dicentes. Per quos poſſunt intelligi prædicatores,
quos armat Apoſtolus Ephe.ſexto.b.dicens:Accipite armaturam
dei,&c.Et in fine dicit:& gladium ſpiritus quod eſt verbum dei:
Iſtis dicitur: e ¶Neminem concutiatis.nimis aſpere prædican
do:& ſic ad deſperationem inducendo.f ¶Neque calomniam
faciatis. prædicationem ſubtrahendo,reputantes eos indignos
exhortatiõis verbo. i ¶Et contenti eſtote ſtipendijs ueſtris.
Quæ ſtipendia ſunt redditus aſsignati prædicatorib⁹, poſſeſsiões
habentibus,& elemoſynæ datæ mendicantibus. h ¶Exiſtimã-
te autem populo, & cogitantibus &cæ.de Iohanne,ne for
tè ipſe eſſet &cæ.reſpondit Iohannes.Per eius reſponſionem
qua ſe humiliauit, & Chriſtum exaltauit, informatur prędicator
euangelij, vt de bonis operibus ſuis.non quærat laudem propri-
am,ſed diuinam. l ¶Herodes autem tetrarcha,cum corrip.
✳ Iſte qui Iohannem

☞ a ¶Et Ieſu baptizato .Be.Baptizať domin⁹,nõ mũdari indi-
A gens,ſed tactu mũdę carnis aquas mũdans , vt vim abluendi ha-
beãt.Et iõ qui ad lauacrũ Chriſti venerit,pc̃tã deponit:q̃a(quod
ĩnumera ſub lege baptiſmata nõ poterant) cõtra pręuaricationis
malũ,vi regeneratiuę ſctificatiõis aquę cõcipit. Vñ cũ baptizatũ
ppl̃m diceret,nihil magnũ addidit, ſed
baptizato Ieſu & orãte,dicit aptũ cælũ
quia dum ille aq̃s Iordanis ſubijt , no-
bis cæli ianuã pandit : & dum caro in-
noxia aq̃s frigentibus tingitur,oppoſi-
ta quõdã noxijs rõphæa ignea reſtringi
tur,nec ibi Chriſto cælũ cœpit aperiri,
ſed his verbis oſtenditur vt⁹ baptiſmi.
Orat autẽ,vt nos ad orandũ informet,
vt poſt baptiſmum precibus & ieiunijs
& eleemoſynis & alijs bonis cęlũ nobis
aperiať.Quia & ſi peccata in baptiſmo
ſunt laxata,nõ adhuc caro eſt ſolidata,
ſed in deſerto mundanæ cõuerſationis
hoſtes occurrũt,q ſudore nr̃o vincunť
ꝑ gratiã Chriſti,donec tãdẽ inducamur
✳dicens in aulã pacis.Nulli inter natos mulierũ
† De cõſe. ſecundus eſt Iohannes,cui ſe Chriſt⁹ cre
di.3.c.ſina. dit baptizandum,ſe videndũ in colum
†cõplacuit ba exhibet ſpũſſctũs , de cælo pater cõ-
mendat filiũ.Nõ enim filio qđ ignora
ret,ſed Iohanni , & cæteris qui aderant
qđ ignorabant indicabať. vñ & Iohan
nes quẽ pri⁹ virũ fortiorẽ & Chriſtum
euãgelizabat,iã edoctus dei filiũ apertè
prædicat. b ¶Sicut colũ.in ſp.Bed,
B Poſt diluuiũ nõ coruus,ſed columba ra
mũ qui pacẽ redditã nunciaret detulit
docens quia ſolis in ſimplicitate cordis
baptizatis, vnctio ſctĩſpũs aſsit . Et dñs
nõ primum poſt baptiſmum ſpũſctõ eſt
vnctus,ſed ideo monſtratur colũba,vt
intelligamus ꝙ in corpore ei⁹ .i.eccł̃ia,
baptizati pręcipuè accipiũt ſpm̃ ſanctũ.
Et q ad exemplũ Simonis in felle amari
tudinis iniquitatis obligatione ꝑdurãt
ſortẽ in ſpũſctõ & partẽ nullaten⁹ hr̃e
pñt. Vnde cũ mundi crimina quõdam
in figura baptiſmi diluuio purgarenť,
nõ corui ,ſed colũbæ ore delatus oliuę
ramus pacem redditam ſeculo nuncia-
uit. c ¶In te cõ.Nõ aliena in filio, ſed
ſua laudatur.q.d. Quęcunq; habes tu,
mea ſunt.d ¶Annorũ tri.Be. Quod
tricennalis baptizať,nobis etiã cõuenit
ꝓpter myſteriũ trinitatis & operationẽ
decalogi,quia decalogus ꝑ fidẽ & meli
us intelligiť & impleť. ¶Bed.Triceſi-
mo ãno baptizať,facit miracula , docet
vt reprimat temerarios q oẽm ætatem
ad hæc officia idoneã credũt:qđ nõ eſt,
niſi aliq̃n miraculo dei cõtĩgat, vt in Ie
remia & Daniele. e ¶Vt pu.fi.Io.Be
da.Nõ ꝑ Mariã quę vè genuit,ſed ꝑ Io-
ſeph q alienus eſt à generatione texitur
ordo generationis,quia nõ eſt mos ſcri
pturarũ vt generatio texať ꝑ noĩa mulierũ, & ex vna tribu erant
Maria & Ioſeph,vnde & ſimul cẽſentur,& ſic ꝑ Ioſeph origo Ma
Matth,3,d, riæ declaratur.Generationẽ carnis dictur⁹,præmiſit teſtimonium
pr̃is. Tu es fili⁹ me⁹ dilect⁹,vt appareat verũ deũ & hoĩs eſſe filiũ.
¶Ambroſi.In generationib⁹ viri nomẽ & perſona quæriť,quæ
etiam in ſenatu & in religs curijs ciuitatũ generis aſſerit dignitatẽ.
f ¶Qui fuit.Matthęus ponit,genuit:quia carnis ſolas ſucceſsio
nes numerat.Lucas : nõ genuit,ſed q fuit,in q̃ deſignat ſe etiã ad-
optiuos interponere filios:& Matthę⁹ à Dauid ad Chriſtũ paucio
res.Lucas ponit pl̃es generatiões:q̃a cũ ꝑ al̃s pſonas generatio ta-
xať,põt fieri vt alij lõgęuã, alij breuiorẽ trãſegerint vitã,cũ videa
mus plures ſenes cũ ſuis nepotib⁹ viuere,multos ſtatim ſuſceptis
filijs obire. ¶Qui Io. fuit filius Heli.q Heli fuit filius Mathat.
Aug.verò de veteris & noui teſta.quæſtionib⁹.Qui Chriſt⁹ fuit fi
li⁹ Mathat. g Qui fuit Ma.Be.Mathã q per Solomonẽ deſcẽ
dit,de vxore ſua Iacob filiũ genuit,& defunct⁹ eſt, Tũc Mathat q
de Nathan,de eadem vxore ſuſcitat ſemen defuncto fratri,& gene
rat Heli,&

rat Heli,& ſunt vterini fratres,Iacob & Heli.Et Heli accepta vxo- C
re moritur ſine ſemine,cuius vxorem accipit Iacob, & generat Io
ſeph.Et meritò Lucas adoptionis originem ſuſcipit & vſque ad
deũ tranſit

nibus malis quæ fecit herodes, adie
cit & hoc ſupra omnia, & incluſit
¶Prius autem hoc. ¶Nam quaſi tranſito mari rubro,necatos quidem gratulamur ægyptios.
Iohannem in carcerem. † Fãctum a
eſt autem cum baptizaretur omnis
a ¶A Iohanne,quod alij plenius dicunt.
a populus, & Ieſu bãptizato & oran- b c
te,apertum eſt cælum, & deſcendit d
a ¶Quia in natura diuinitatis a mortalibus non poterat videri. ¶Be. Quia ſpiritus diſciplinæ effugiet fictum non ha.in cor.ſub.peccatis.
ſpiritusſanctus cõrporali ſpecie ſi-
b cut colũba in ipſum, & uox de cælo
a ¶Non Iohannes. b ¶Conſubſtantialis.
facta eſt* † Tũ es filiũs me⁹ dilectus:
a ¶Placitum meum conſtitui.i.per te facere quod mihi placet. ¶In adam diſplicuit.
c in te † cõmplacui mihi. Et ipſe Ieſus e
d erat incipiens quaſi annorũ trigin-
a ¶Quia natura non erat,ſed putabatur,quia Maria eũ genuit,quę Ioſeph erat deſponſata.
b ¶Auctus.
e ta,ut pũtabatur filius Iõſeph, qui fu f
Secundum legem Ioſeph filius eſt Heli:ſed ſecũdũ carnẽ Iacob. a ¶Deus meus vel ſcandens. b ¶Donãs peccata. c ¶Additus.
it Hẽli, qui fuit Mãthat, qui fuit Lẽ- g
a ¶Rex meus. b ¶Dexter.
f ui, qui fuit Mẽlchi , qui fuit Iãnne,
a ¶Auctus,alius iſte Ioſeph. b ¶Donum dei vel aliquando.
g qui fuit Iõſeph, qui fuit Mãthathię,
a ¶Onerans vel onerauit. b ¶Conſolatio vel cõſolator.
qui fuit Amõs, qui fuit Nãum , qui
a ¶Adiuua me. b ¶Meridies vel meridianum.
fuit Hẽſli , qui fuit Nãge , qui fuit
a ¶Deſiderium. b ¶Donum dei vel aliquando.
Mãath, qui fuit Mathãthię, qui fuit
a ¶Obediens. b Augmentum. c ¶Confitens.
Semẽi, qui fuit Iõſeph, qui fuit Iũda,
a ¶Dominus gratia eius , vel dominus miſericors. b ¶Miſericors.
qui fuit Iohãnna, qui fuit Rẽſa , qui
a ¶Princeps vel magiſter Babylonis. b ¶Petitio mea deus.
fuit Zorobãbel , qui fuit Salathiẽl,
a ¶Lucerna mea. b ¶Regnum meum.
qui fuit Nẽri , qui fuit Mẽlchi , qui h
a ¶Robuſtus vel violentus. b ¶Diuinans.
fuit Addĩ , qui fuit Cõſan , qui fuit
a ¶Dei menſura. b ¶Vigilans vel vigilia vel pelliceus. c ¶Saluator.
Helmãdan, qui fuit Hẽr, qui fuit Iẽ-
a ¶Deus meus adiutor. b ¶Dominus exaltãs,vel eſt exaltãs.
ſu, qui fuit Eliẽzer, qui fuit Iõrim,

Nicolaus de Lyra. ☞ deũ tranſit

a ¶Factũ eſt au.Hĩc deſcribiť ma-
nifeſtatio Chriſti per ſignum datum de
cælo â deo patre cũ baptizaretur à Iohã
ne:& patet ſententia ex dictis Matt.iij.&
Mar.j.excepto ꝙ hĩc additur. c ¶Et o. † Eum Mat.3.d. Mar.1.a. Ioh.1.d.
in quo dedit Chriſt⁹ exẽplũ ꝙ ĩ receptio
ne ſacramentorũ debet mẽs hoĩs eleuari
in deum. e ¶Et ipſe Ieſus. Hĩc conſe-
quẽter deſcribiť manifeſtatio Chriſti euã
geliſtę ſcripto,q hic deſcribit ei⁹ genealo
giam,vt ſicut natiuitas eius ęterna fuerat
manifeſtata verbo patris dicentis: Tu es
filius meus.ſ.naturalis : ita natiuitas eius
temporalis manifeſtaretur per deſcriptio
nem genealogiæ.In qua deſcriptione cõ
ſiderandũ,ꝙ ſicut ſuprà dictum eſt in ꝓ-
logo.Matthęus oſtẽdit qualiter Chriſt⁹
venit ad nos. ideo deſcribit genealogiã
deſcendẽdo.Lucas verò qualiter ꝑ Chri
ſtũ reducimur in deũ:ideo eã deſcribit a-
ſcẽdendo : ꝓpter qđ eã terminat in ipſo
deo.Dicit ergo:Et ipſe Ie.erat in.qua.
anno.tri.Scđm Auguſ.& Chryſ.Chri-
ſtus tũc habebat triginta annos comple-
tos & incœperat triceſimumprimũ.& ſe
cũdũ hoc ſic ĩtelligẽda eſt hęc lr̃a:Erat au D
tem Ieſus annorũ triginta incipiens.i.in-
cœperat.xxxj.& ſecundum hoc Chriſtus
prædicauit duobus annis cũ dimidio. ſe
cundum alios verò doctores quorũ opi-
nio cõmunius tenetur. Ieſus tũc habebat
xxix.annos completos,& ĩcœperat. xxx.
& ſecundum hoc eſt ſic intelligenda hæc
litera;Erat Ie.inci.an.tri.i.triceſimum
annum,de quo habebat.xiij.dies:& ſecũ
dum hoc Chriſtus prædicauit tribus an-
nis & dimidio vſq; ad paſsionẽ ſuã.xviij.
anno Tyberij. f ¶Vt putabatur fili⁹
Ioſeph.qui erat ſponſus Marię,cui⁹ cau
ſę ſuprâ expreſſę ſunt ca.j. g ¶Qui fuit
Heli. In Matthæo dicitur quòd Ioſeph
fuit filius Iacob,& ibi iſta cõtrouerſia ſo
luta eſt . h ¶Qui fuit Neri . Matthæi
primo dicitur quòd ille Salathiel fuit fi-
lius Iechoniæ . Ad quod dicendum, qđ
verum eſt quod Salathiel fuit filius natu
ralis Iechoniæ,ſed fuit filius Neri adop-
tiuus:quia mortuo Iechonia Ner⁹ adop
tauit eum in filium:& ideo Matthæus q
deſcribit genealogiam Chriſti carnalem
poſuit Iechoniam . Lucas qui magis de-
ſcribit genealogiam ſpiritualem ponit
iſtum Neri

Moraliter

✳ iſte qui Iohannem ligauit in carcerem,
eo quòd de malis ſuis arguebat cum cha
ritatiuè,& qui ſimilia faciunt ſunt ſimiles freneticis qui pium me-
dicum percutere vel occidere quærunt. b ¶Et Ieſu baptizo
&c.apertum eſt cælum,& deſcendit.Beda.Non ei tunc aper
tum eſt cælum,cuius oculi cernebant interiora cælorum,ſed vir-
tus baptiſmatis oſtenditur, de quo quicunque egreditur ei regni
celeſtis ianua aperitur. d ¶Et deſcendit ſpiritusſanctus cor
porali ſpecie ſicut columba in ipſum, & uox de cælo fa-
cta eſt.Per apparitionem ſanctę trinitatis in baptiſmo Chriſti,ſi
gnificatum fuit,quòd eius fideles deberent in ſanctiſsimæ trinita-
tis nomine baptizari. e ¶Et ipſe Ieſus erat incipiens qua-
ſi annorum triginta,ut putabatur fili⁹ Ioſeph. Per hoc inſi-
nuans, quòd officium prædicandi non debet aliquis exequi an-
te perfectam ætatem ſicut non legitur Chriſtus antea prædicaſſe.
g ¶Qui fuit Heli,qui fuit Mathat,qui fuit Le.Hic non oc
currit aliqua notabilis mortalitas , niſi quòd per generationem
ſpiritualem quæ deſignatur per hanc genealogiam,homo recur-
rit in ſuum creatorẽ,ſicut hęc genealogia in deũ terminať cũ dicit:
v ✳Qui fuit

☞ deũ tranſit:quia ꝑ adoptionẽ efficimur filij dei,credẽdo in filium
E dei,qui ꝑ carnalem generationem oſtenditur factꝰ filiꝰ hominis.
❡Be.Si intelligimus Matthæũ quadragintaduas generationes
poſuiſſe,vt vnũ Iechoniæ nomen bis numeretur,pro patre & fi-
lio:hic numerꝰ pſens eccl'ię tẽpꝰ deſignat,quo domino coopante
in ſpẽ futuri ſabbati laborat. Septies enĩ ſeni quadragintaduo. Sex ad opera,ſeptem ad requiem pertinent. Vnde populus de Aegypto liberatus,quadraginta annis in deſerto moratur,ſed quia ſub ſpe intrãdi in requiem exercetur, ſepties ſena,id eſt quadragintaduo caſtra metatur. Quorum vltimo Ieſu duce aperto Iordane,victis hoſtibus,promiſſas olim ſedes ingreditur. Sic dominus quadrageſimaſecunda generatione, ex quo mundus priſcæ cęcitatis tenebras ab Abrahã, credente diſcuſſit, veniens in carne, per baptiſmum cęli ianuas pandit,& nos perfectæ vitæ curſu ſub eiuſdem numeri ſacramẽto,poſt ſiccatum Chriſto duce Lœti fluuium promiſſa regna intramus.
❡Beda.Matthæus qui regiam inſtituit in Chriſto inſinuare perſonam, præter ipſum Chriſtum .xl.homines in generationis Serie nominauit,quo numero ſignatur iſtud tempus,quo in hac terra regi nos oportet à Chriſto per laborioſam diſciplinam.Neque enim quadragintaduę quę faciunt ter.xiiij.ſed ꝓpter vnum Iechoniam bis numeratum.xlj. generationes fiunt ſi ipſum Chriſtum annumeramus qui temporali vitæ regendæ tanquã quadragenario numero pręſidet regaliter. Quatuor ad mundi partes, vł tẽpora referuntur.Decem ad legis decalogum,q̃ cõtra vitia pugnamus. Vnde & ieiuniũ eccleſiæ ſpacio.xl.dierũ conſecra-
F tur.Et quia ad iſtã mortalitatẽ nobiſcũ participãdam deſcendentem Chriſtum ſignificare voluit,ideo iſtas generatiões deſcendẽdo cõmemorat,ab initio euangelij ſui:i quo ſignificatur ſuſceptio peccatorũ noſtrorũ à domino Chriſto.Lucas q vitulus tanq̃ ſacerdotẽ in expiãdis pctis aſsignãs,à baptiſmo in q̃ hoĩm incipit aſcenſus,generatiõis ſeriẽ aſcẽdendo diſponit:à quo abolitio pctõrũ noſtrorum ſignificatur à domino Chriſto.
Proinde Matthęꝰ à Dauid ꝑ Salomonẽ deſcendit,i cuiꝰ matrẽ ille peccauit. Lucas ad Dauid ꝑ Nathan aſcẽdit,ꝑ cuiꝰ noĩs ꝓphetã deꝰ pctm̃ illiꝰ expiauit. Lucas ſeptuaginta ſeptẽ generatiões ponit,q̃ numero remiſsio oĩm pctõrũ ſignificat:qđ conſiderandum eſt in partibus in quibus multiplicatur,id eſt vndecim & ſeptem. Per vndecim tranſgreſsio denarij(quo in vineam Chriſti conducti ſunt remunerandi)i.pfectiõis ſignificatur. Et multiplicantur vndecim ꝑ ſeptem,vt ſignificet illa tranſgreſsio ex motu hominis fieri.Septem enĩ ẽ tribꝰ & quatuor congregantur.Tria ad naturã humanæ animæ:ꝓpter triplicem vim referunt. Quatuor ad corpus quod quatuor conſtat elementis. Vnde homo non incõgruè per ſeptenarium numerum ſignificatur.Per ſeptem vndecim multiplicantur,quia per motũ hominis tranſgreſsio ꝑpetrat.Hoc ergo nũero oẽ pctm̃ intelligit:hoc ipſo numero oĩm pctõrũ remiſsio accipit,expiãte nos carne ſacerdotis, à q̃ nũc iſte numerus incipit, & recõciliãte nos deo,ad quẽ nunc iſte nũerus ꝑuenit:ꝑ ſpiritumſanctũ,q in colũbæ ſpecie i baptiſmo vbi iſte numerus cõmemoratur apparuit.a ❡Qui fuit Leui.Non autem hi quatuor qui hoc loco inſeruntur Iacob filij fuerunt, ſed quòd eorum nominibus participabant.Beda.Quaſi nominibus alludẽs quod in illis figuratum eſt,hoc iſtis adaptat. Quatuor genera virtutum cognoſcimꝰ fuiſſe in quatuor filijs Iacob,quorum iſti poſteri ſunt. In Iuda,ꝑ figurã dñicę paſsiõis myſteriũ ꝓphetarũ.In Ioſeph præceſsiſſe caſtitatis exẽplũ.In Simeone vindictã lęſi pudoris.In Leui officiũ ſacerdotis.Nõ ergo noĩa tantorũ patriarcharũ Lucas prætermittẽda putauit,vt qa vnꝰ oĩa Chriſtꝰ Ieſus i ſingulis q̃q̃ maiorib ꝰ genera ṽtutum diuerſa pręcederẽt.b ❡Nathan.Be.Qđ Matthęꝰ ꝑ Salomonẽ.Lucas ꝑ Nathã texit generationẽ:ille regalẽ,iſte vt vitulꝰ ſacerdotalẽ oñdit familiã,qa Chriſtꝰ rex ex regibꝰ & ſacerdos
& ſacerdos ex ſacerdotibus,ſcđ'm carnẽ ex regali & ſacerdotali fa- G
milia eſt exortꝰ,qui cęleſtis rex in dei virtute lętat,& cui iudicium
à deo rege defertur, & ſacerdos eſt in æternum ſecundum ordinẽ
Melchiſedech. c ❡Qui fuit Sale.Vel Sela.Beda.Generatio Ca-
inan non de Hebraica veritate,ſed habetur de ſeptuaginta inter-
pretum editione.In Gene.Arphaxat Sela pro Sale filiũ nullo interpoſito perhibet genuiſſe. Porrò Arphaxat vixit triginta annos:& genuit Sale.Item in Paralipomenon,Arphaxat autẽ genuit Sela q & ipſe genuit Heber. Sed apud ſeptuaginta ita ſcribitur,ꝙ Arphaxat centũ triginta quinq; annorũ genuit Cainan,& ipſe Cainan cũ centum triginta annorũ eſſet genuit Sela,quorũ quid verius ſit, deus nouit. d ❡Noe.Noe iuſtus,ædificator arcæ,præfigurat ædificationem eccleſiæ. e ❡Mathuſale.Ambro. Anni Mathuſale vltra diluuiũ numerantur,ſignificat Chriſtum,cuius vita ætatem neſcit. f ❡Qui fuit Enoch.Bed. A baptizato dei filio vſque ad deum patrem aſcendens, ſeptuageſimo gradu Enoch ponit,qui dilata morte tranſlatus in paradiſum eſt,vt ſignificet eos qui in gratiam electionis filiorum ex aqua & ſpiritu ſancto regenerant,interim poſt corporis abſolutionem ętemã ſuſcipiẽdos i requiẽ. Septuagenariꝰ enĩ ꝓpter ſeptimã ſabbati illorũ requiem ſignificat,qui iu-
☞ uante dei

a ❡Vt ſupra. b Additur.
a qui fuit Mathat, qui fuit Leui, qui
a ❡Audiui triſtitiam vel ſignum. b ❡Confitens.
fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit
❡Augmentum. ❡Columba, vel dolens. ❡Dei reſurrectio.
Ioſeph, qui fuit Iona, qui fuit Helia-
❡Rex eius. ❡Viſcera mea.
chim, qui fuit Melcha, qui fuit Men
❡Donum. ❡Be. Per Nathan, prophetiæ dignitatem expreſſam aduertimus.
b na, qui fuit Mathatha, qui fuit Na- a
❡Dedit vel dantis. ❡Manu fortis. ❡Incenſum.
than, qui fuit Dauid, qui fuit Ieſſe,
❡Seruitus. ❡Fortis.
qui fuit Obeth, qui fuit Booz, qui b
❡Senſibilis vel pacificus. ❡Augurium vel ſerpẽtinus.
fuit Salmon, qui fuit Naaſon, qui
❡Populus voluntarius. ❡Electus vel excelſus.
fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui
❡Sagitta. ❡Diuiſio.
fuit Eſrom, qui fuit Phares, qui fuit
❡Confitens. ❡Supplantator. ❡Riſus vel gaudiũ.
Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Iſaac,
❡Pater multarũ gentiũ vel videns populũ. ❡Exploratio vel paſtura, ſiue nequitia.
qui fuit Abraham, qui fuit Thare,
❡Requieuit lux. ❡Lorum vel corrigia vel dependens vel perfectio.
qui fuit Nachor, q fuit Saruch, qui
❡Ægrotans vel paſcens. ❡Diuidens vel diuiſus.
fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit
❡Tranſitus. ❡Tollens. ❡Lamentatio vel poſſeſsio eorum.
c Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainã. c
❡Sanans depopulationem. ❡Nomẽ vel nominatus.
qui fuit Arphaxat, qui fuit Sem,
❡Requies. ❡Humiliatum vel percutientem vel percuſſum vel humilem.
d qui fuit Noe, qui fuit Lamech, qui
❡Mortis emiſsio vel mortuus eſt & interrogauit. ❡Dedicatio.
e f fuit Mathuſale, qui fuit Enoch,

Nicolaus de Lyra.

☙ iſtum Neri. a ❡Qui fuit Nat.De iſto Nathan dicũt aliq,ꝙ fuit filius Dauid naturalis de Bethſabeę,vt videtur dici.j.Parali.iij. Sed hoc videt eſſe contra illud qđ dicit Salomon Prouerbi.iiij.a.
Ego fui vnigenitus & tenellus corã matre mea.Ille enim filiꝰ, quem habuit Bethſabeę de Dauid ante Salomonẽ nõ cõputatur,qa fuit mortuus incircunciſus. Per hoc ergo qđ Salomon dicit ſe vnigenitũ matris ſuæ videt ꝙ Nathan non fuit natus de Bethſabeæ & Dauid. & iõ dicunt aliq,ꝙ iſte Nathan fuit Nathan propheta quę propter eminentiã ſanctitatis Dauid adoptauit in filium mortuo eiꝰ prẽ naturali.Et ſecundum hoc poteſt dici,qđ fuit filius adoptatiuus Bethſabeæ vxoris Dauid,& ſecundum hoc connumeratur inter filios Bethſabeæ.j.Parali.iij.b. De alijs autem tribus ibidem nominatis dicendum, quòd fuerũt filij Vriæ naturales & adoptiui filij Dauid, quando accepit matrem eorum,& ſic Salomon fuit vnigenitus matri ſuæ reſpectu Dauid vt dicitur Prouer.iiij.Cauſa autem quare Lucas deſcribit Chriſtũ deſcendere à Dauid per Nathan vna fuit:quia licet omnes ſapientes Hebręorũ cõcorditer tenerent Chriſtum debere deſcendere de Dauid:aliqui tamẽ eorum opinabantur ipſum deſcendere ab eo ꝑ Nathan ꝓpter excellẽtiã ſuę ſctitatis & ꝓphetiæ. Alij verò ꝑ Salomonẽ ꝓpter dignitatẽ regiã & ſuæ excellẽtiã ſapię.Scđ'm ṽitatẽ autem deſcendit per vtrunq;.aliter tamen:quia ꝑ Salomonen deſcendit ſecundum lineam naturalis generationis.Per Nathan verò ſecundum lineã legalis generationis,quia Nathan fuit filiꝰ Dauid adoptiuus,vt prædictum eſt:& Ioſeph qui ponitur immediatè poſt Chriſtum aſcendendo,fuit filius Heli adoptiuus ſeu legalis prout plenius fuit declaratum Matth.j.Alia cauſa eſt,quia Lucas deſcribit Chriſti genealogiam prout in deum reducimur,vt prædictum eſt.Reducimur autem in deum per Chriſtum inquantum efficimur filij dei adoptiui.b ❡Qui fuit Booz. Tres fuerunt immediatè ſe ſequentes huius nominis ſcilicet filius,pater,& auus vt plenius declaratum fuit Matth.j. c ❡Qui fuit Cainan.ſecũdum Hiero.& ſecundum tranſlationem qua vtimur, non ponitur aliquis medius inter Sale & Arphaxat,vt patet Gen.x.Septuaginta autem interpretes ponunt iſtum Cainan mediũ.Et ad concordiam huius poteſt dici,quòd iſte Cainan fuit pater Sale legalis ſiue adoptiuus.Arphaxat verò pater naturalis ipſius:& vterq; pater hic ponitur,& maximè,quia Lucas in deſcribẽdo ſequitur tranſlationem ſeptuaginta,quæ ſuo tempore erat valde autẽtica.
☙ Qui fuit Dei

☞ uante dei gratia decalogũ legis iplent,quos in reſurrectione imu
A tabili dei ſapię contẽplandę per ſecula monſtrat eſſe iungendos.
a ❡Seth.Seth poſterior adę filius,nõ ſilet, vt cũ duæ ppli ſint
generationes,ſignificet Chriſtum in poſteriore potiꝰ q̃ in priore
generatione numerãdum. b ❡Qui fuit dei, A filio dei gene-
ratio incipit, terminat in filium dei,præcedit creatus in figura, vt ſequatur natus in veritate;præit factus ad imaginem vt propter eum imago deſcendat.

GLOS. ORDI. Cap.IIII.

IEſus &c.Sequitur;Et agebant. Ambr. Agebat i deſertũ hoc cõſilio, vt diabolũ ꝓuocaret. Nã niſi ille certaſſet, iſte mihi nõ viciſſet.Myſterio,vt Adã de exilio liberaret.Exẽplo,vt oſtẽderet nobis diabolũ ad meliora tendentibus inuidere.❡Bed.Ne cui in dubiũ veniret,à q̃ ſpũ ductꝰ Ieſus in deſertũ diceret; prępo-nit qa plenꝰ ſpũſctõ:cuiꝰ voluntate locũ certaminis q̃ aduerſariũ ſternat,de victoria certꝰ ingredit.Sic nos accepta i baptiſmo remiſsiõe,& ſpũſctõ illuminati,contra inſidias diaboli accingi, & ſeculũ debemus deſerere,vt q̃ſi mãna deſerti ſola æterna eſuriamꝰ. d ❡In deſer.Hiſtoria-
✱ poſtea Hiſto.
liter i illo deſerto qđ eſt iter Ierlm & Iericho,vbi figuraliter dixerat Adã à diabolo victũ fuiſſe.❡Beda.Tria ſũt quæ proficiũt ad vſum ſalutis.Sacramẽtũ baptiſmi,deſertũ,ieiuniũ.Nemo enĩ coronabit niſi legitimè certauerit.Nemo ad certamẽ admittit ṽtutis,niſi priꝰ ablutꝰ à maculis,grę cęleſtis mũere cõſecret.e ❡Diebꝰ xl.Quadragĩta diebꝰ ieiunauit legiſlator & propheta,vt ieiuniũ Chriſti teſtimoniũ habeat à lege & ꝓphetis. Hoc numero ſignificat excurſꝰ huiꝰ ſeculi i his q vocat ꝑ grãm ad eũ q venit legẽ nõ ſoluere ſed adimplere. Decẽ ſũt pręcepta legis, & q̃tuor ꝑtes mũdi, & q̃ter decẽ fiũt
B q̃draginta;& ꝑ grãm dei, ad impletionẽ decalogi vocãtur de q̃tuor partibꝰ mundi.Ieiunat Chriſtus añ mortẽ carnis, q̃ſi clamet:Abſtinete à deſiderijs ſeculi dũ eſtis i agone.Comedit poſt reſurrectionẽ.q.d.& ſi nõdũ habetis corpus immortale.ſpe imortalitatis iã paſcimini,qa dũ viã domini capimꝰ,& à vanitate ſeculi ieiunare & refeci debemus futuri promiſsione.❡Quadraginta diebus.decem ad decalogum,quo deum & proximum diligere iubemur refertur.Sed quia motu corporis quod de q̃tuor elemẽtis cõſtat charitas dei & ꝓximi violat,ad diluenda peccata,in.xl.tempus pnię ſurgit.❡Cõgruè exercet ieiuniũ in illa anni parte q̃ cõtigua eſt paſsioni dominicæ, quia in ea ſignificatur hæc vita laborioſa,cui opus eſt continentia, vt ieiunetur à mundi amicitia.
❡Beda.Niſi ieiunaſſet,diabolo occaſio tentandi nõ adeſſet,ſecũdum illud:Fili accedens ad ſeruitutẽ dei præpa.ani.tu.ad tẽ.Quia quantò magis diabolus ſibi rebellare conſpicit,tantò amplius expugnare contendit. f ❡Eſurijt.Beda. Non eſt ſcriptũ de Moyſe vel Elia,ꝙ poſt ieiunia eſurierint. Nõ ꝙ homines illi fortiores q̃ hic deus.Sed ideo factum eſt,ne ab eo tentando pauens hoſtis aufugeret,qui multa cæleſtia ſigna viderat in eo.Eſurit ergo humilis deus homo,ne inimico innoteſcat ſublimis homo deus.Fames domini pia fraus eſt ne caueat diabolus tentare.Eſurit autem non tam cibum corporis,q̃ ſalutem animæ. g ❡Si fi.dei.Amb.Nouerat dei filiũ venturum,ſed veniſſe per infirmitatem corporis nõ putabat.Nam faſtuoſus i deo humilia non poteſt credere. Aliud itaq; explorantis,aliud tentantis eſt & deo profitetur ſe credere,& homini conatur illudere.Sed cum ille tentat vt exploret,ſic explorat vt tentet.Dominus econtra ſic fallit vt vincat:ſic vincit vt fallat.Si enim conuerteret naturam,proderet creatorem. Ergo ſicut homo commune ſibi accerſit auxilium,vt diuinæ lectionis pabulo intentus famen corporis negligat:His armis dominus hominẽ aduerſus irritamenta gulę munit.Huic pani intẽti Moyſes & Elias famen ꝓlixioris nõ ſenſerũt ieiunij:q hoc ṽbo nõ veſcit,nõ viuit.
Quibꝰ modis fit tentatio.
❡Greg.Tribus modis fit tentatio,ſuggeſtione,delectatiõe,cõſenſu.Chriſto aũt ſugeſtione ſola,quia delectatio peccati mentẽ eius nõ momordit,Nec illum indignum eſt tentari, q occidi venerat: vt ſua tentatione nr̃as vinceret,ſicut ſua morte noſtra tulit pctã. C
h ❡Scriptũ eſt.Docet magis doctrina q̃ miraculis pugnare:hũilitate q̃ potẽtia nihil ꝓ diaboli arbitrio,nec declarãdę virtutis cõſideratione faciendũ. i ❡Et duxit.Lucas,ſicut res geſta eſt exeq.tur,mediam ponẽs auaritiã,vltimam ſuperbiam, ſecundũ mores pñtis tpis,qa ſupbia poſt oẽs ṽtutes ſęquit,Matthæꝰ nõ ſeqtur ordinẽ hiſtorię,ſed tẽtationũ Adę. k ❡Oſtendit. Nõ ꝙ viſũ eius,q oĩa videt,amplificauerit: ſed vanitatẽ hũanę põpę quẽ amabat q̃ſi ſpecioſã oñdẽs,facere amari volebat. Vel ſciẽs diabolꝰ,qđ Chriſtꝰ ſibi regnũ tolleret;oſtendit ei oĩa regna mundi:nõ perſas,non indos,ſed quõ in oĩbꝰ terrenis regnaret,vel ꝑ gulã,vel ꝑ ſupbiam, aut ꝑ alia:vt ſuadẽs qđ volebat,eum ſibi ſubijceret. l ❡In momẽ.Amb.Be. Nõ tam celeritas conſpectus,quã caducæ fragilitas ptãtis exprimitur. In momento enĩ cuncta pręterieũt. m ❡Tibi da.Hæc de arrogãtia dicit: non ꝙ totꝰ mundus ſit ſuus:ſunt enim aliqui boni. † Mat.4.a. Mar.1.b.
☞ Mihi

a ❡Deſcendens ſiue continens. b ❡Laudatus dei. vel laudans deum.
qui fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui
a ❡Lamentatio vel poſſeſsio eorum. b ❡Homo vel deſperans vel violentus.
fuit Cainan, qui fuit Enos, qui fuit
a ❡Poſitio ſiue poſuit. b ❡Homo ver terrenus, vel indigena.
a b Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. a

Cap. IIII.

c IEſus autem plenus b ſpirituſancto regreſ-ſus eſt à Iordane: & c agebatur in † ſpiri-
a ❡In quo Adam exulauerat, nec quomodo redire poſſet, habat. Dux ergo ad erroneũ accedit.
d tu in deſertum diebus quadraginta & tentabatur à diabolo. Et nihil mã- d e
e ducauit in diebus illis, & conſum-
f matis illis * eſuriit. Dixit autem illi
❡Tentatio a gula. ❡Viul. ❡Duriciam ſignificat diaboli. ❡Quia ſciuit ſcriptum. Ipſe dixit & facta ſunt.
g diabolus: Si filius dei es, dic lapidi i
huic, ut panis fiat. Et reſpondit ad
a ❡In Deuteronomio. ❡Q. perſuaſio tua tentatio eſt, quia agis de cibo corporis, & non de cibo mentis.
h illum Ieſus: † Scriptum eſt: quia nõ
in pane ſolo uiuit homo, ſed in om-
i ni uerbo dei. Et duxit illũ diabolus g
❡Tentatio de ambitione.
k in montẽ excelſum, & oſtendit illi
l omnia regna orbis terrę † in momẽ-
❡Non quia hoc poſsit.
m to tẽporis, & ait illi: Tibi dabo pote-
❡Regem te faciam horum.
ſtatem hanc uniuerſam, & gloriã il-

Tria ad vſum ſalutis proficiẽtia.
† Deu.8.a.
Deute.9.b.
3.Reg.19.b.
Matt.5.b.
1.Pet.2.b.
Eccle.2.a.

Nicolaus de Lyra

☙ a ❡Qui fuit dei.non per generationem ſicut alij,ſed per formationẽ de limo terrę & iſuſionẽ aĩę,vt hr̃ Gene.j.
✱ a ❡Qui fu.Adã. nã ꝑ generationẽ ſpiritualem efficimur dei filij adoptiui. Moraliter

NICO. DE LY.

IEſus au. Deſcripta Cap.IIII. pręedicatiõe præcurſoris,hĩc cõſequenter deſcribit prædicatio Saluatoris,& priò deſcribit eiꝰ pdicatio ꝑ modũ amoris miracula faciẽdo & beneficia cõferẽdo.Scđ'ò ꝑ viã timoris terrorẽ futuri iudicij incutiendo capi.xxj. D
Adhuc circa primũ deſcribit priò pręedicatio Saluatoris ꝑ ſeipſũ tm̃. Scđ'ò,cũ † in pũcto hoc ꝑ miſsionẽ diſcipulorũ.ix.ca. Circa primũ præmittit Chriſti prædicatio.ſecũdò ex hoc ſequẽs aliquorũ cõuerſio.ca.ſeq̃nti.Pr̃ia adhuc i duas,qa priò deſcribit idoneitas pręedicatoris.Scđ'ò executio prædicationis,ibi:Et regreſſus eſt Ieſꝰ.Idonea ṽò diſpoſitio prædicatoris eſt maceratio carnis ꝑ ieiuniũ,ꝑ qđ carnis icẽtiuũ reprimit,ſcđ'm ꝙ dicit Paulus.j.ad Cor.ix.d.Caſtigo corpꝰ meum & in ſeruitutẽ redigo,ne fortè cũ alijs pręedicauerim ipſe reprobꝰ efficiar:& ſcđ'ò,feruor orationis in loco ſolitudinis,vbi diuina ſapiẽtia haurit,quę poſtea ꝑ pręedicationẽ effundit.vnde Paulꝰ anteqũ mitteret ad prædicandum,in oratione fuit illuſtratus, ſecundũ ꝙ habetur Act.ix.c.Ecce enim orat.& poſtea ſubditur: Vas electionis eſt mihi Iſte,vt portet nomen meũ,&c.Tertiũ eſt victoria tentationis.Non enim eſt ad prædicãdũ idoneus qui ſuccumbit tentationibꝰ.Iſta autẽ tria oſtendunt de Chriſto ꝑ hoc ꝙ añ pręedicationẽ intrauit in deſertũ orationi ſolitariæ aptũ:& ꝙ ibi ieiunauit & triplicẽ dęmonis tentationẽ deuicit,nõ qa iſtis indigeret pro ſe ſed ꝓ nobis ad dandũ exemplũ prædicatoribꝰ alijs.Et patet ſententia prædictorum ex dictis Matt.iiij.vbi iſta ſunt expoſita exceptis paucis quæ ſequuntur. e ❡Et nihil man.Hĩc accipiuntur dies naturales,quia nihil mãducauit de die nec de nocte. f ❡Dic lapi.huic ut pa.fi.Hĩc accipit ſingulare ꝓ plurali eo mõ loquẽdi quo dicit Exo.viij.f.Venit muſca grauiſſima.i.multitudo muſcarũ.vñ Mat.iiij.a.dr̃.Dic vt lapides iſti panes fiãt.g ❡Et duxit il.dia.Iſta tentatio quæ ponitur hic ſecunda, Matth.iiij.ponit tertia.quæ iſtarum fuit ſecũda,& quæ tertia,certũ nobis nõ eſt,vt
☙ dicit Augu.
Morali. b ❡Ieſus autẽ &c.Sequitur: c ❡Et agebatur.per hoc ſignificans,ꝙ homines ſpũales cuiuſmodi ſunt religioſi,debẽt in aſperitate nutriri:nam acrius ſolent à dæmone tentari.Eccle.ij.a.Fili accedẽs ad ſeruitutem dei ſta in iuſticia & timore dei,& præpara animam tuam ad tentationem.Et hoc ſignificatur,cũ dr̃ hĩc de Chriſto. d ❡Et tentabatur à diabo.Per hoc autem,qđ hic primò ponitur tentatio de gula,cũ dicitur: f ❡Dic la.huic.deſignatur ꝙ hęc tentatio occurrit homini.Primò quoniam ab infantia.Secundò verò ponitur tentantio de cupiditate terrenorum cũ dicitur: g ❡Et duxit il.dia.quia poſt tentationem gulæ ſequi- Moraliter
 ✱ tur tentatio

a Mihi trad. Non à diabolo eſt poteſtas: ſed obnoxia tamen
E īſidijs diaboli. Nec iō mala ordinatio poteſtatum, quia malo ſũt obnoxię ptãtes. ¶ Amb. Docemur hic omnem ambitionẽ deſpicere: quia omnis dignitas ſeculi diabolicæ ſubiacet ptãti: ad vſum
Rom. 13. a. fragilis, & ianis ad fructũ. Nota aũt quia oĩs ptãs à deo: quia ordinatio poteſtatũ à deo, ſed à malo ambitio ptãtis. Licet ergo diabolus ſe dicat dare ptãtẽ, oĩa tamen illa ad tempus permiſſa non abnuit. Itaq; ille qui permiſit ordinauit, nec ptãs mala, ſed is qui malè vtitur ptãte q ambit. b ¶ Tu ergo. Be. Dicens diabolus Saluatori, ſi procidens adoraueris me, econtrario audit, φ ipſe magis adorare eũ debeat, dñm & deum ſuum. c ¶ Et illi ſoli ſer. Beda. Græcè latria dicit̃ ſeruit⁹, quæ ſoli deo debetur Dulia quæ etiã hoĩb⁹ inuicẽ exhibet̃. Iubemur ergo p charitatẽ ſeruire inuicem qđ Grecè duliũ dicitur. Iubemur deo ſeruire ſcđm φ Græcè latriũ dr̃. vñ hic: & illi ſoli ſeruies. d ¶ Et du. Nec indignum videatur dominũ ab illo deferri, q crucifigit̃ à mẽbris diaboli. e ¶ Supra pin. tẽ. In hoc φ Chriſt⁹ in altũ tolli ſe pmittit: ſed monenti cadere nõ obedit, oſtendit φ cuiq; bona & alta ĩperanti obediamus: ſed præcipitare volenti contra eamus. Supra pin. t. Ita eſt iactãtia, vt dũ putat vnuſquiſq; ad altiora aſcendere, ſublimium vſurpatiõe ad inferiora trudatur: Quia verò diabolus fortem ſentit iactãtiã prætendit, quæ etiã fortes decipit.
F f ¶ Si fili. dei. In oĩb⁹ tẽtationibus hoc agit, vt intelligat ſi filius dei ſit. Sed Chriſtus ſic reſponſum tpat, vt ambiguum relinquat. g ¶ Mitte te de. Quem nec gula nec auaricia vicit, tentat vana gl̃ia, ſi fortè illum vel ipſa victoriæ ſuæ iactãtia valeat deijcere. Mitte. Hæc vox ei conuenit q oẽs præcipitare ſatagit. In q̃ infirm⁹ oñditur, q nulli poſſit nocere niſi pri⁹ ille ſe deorſũ miſerit. h ¶ Scriptũ eſt. Quia ſcripturarũ exẽplũ prætulerat, ſcripturarũ vincit̃ exẽplis. Vtitur aũt diabolus p hereticos teſtimonijs ſcripturarum, non vt doceat, ſed vt fallat. i ¶ Ange. ſ. Be. Hęc ,pphetia nõ de Chriſto ẽ, ſed de ſcõ viro. Quę etiã ſi de Chriſto eſſet etiã qđ ſeqt̃ debuerat meminiſſe: Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & cõculcabis leonẽ & dracone. Sed de angelorũ auxilio quaſi ad infirmum loquitur, de ſua cõculcatione quaſi tergiuerſator tacet. k ¶ Non tẽta. Beda. Suggerebatur enim quaſi hoĩ, vt ſigno aliquo exploraret, q̃tũ apud deũ valeret: ſed pertinet ad ſanã doctrinã, quãdo
Matt. 10. c. habet quid faciat hõ, nõ tẽtare deũ. Vñ præcipit: Si vos perſecuti fuerint in ciuitate vna, fugite in aliã. Qñ verò deficit humana ,puidẽtia, ſi hõ ſe totũ diuinæ cõmittit potẽtiæ, nõ eſt dicẽda tẽtatio. Nũc aũt poterat Chiſtus aliter deſcẽdere de tẽplo q̃ p iactantiã ſe
1. Reg. 17. f. præcipitare. ¶ Dauid Goliã trib⁹ lapidibus de torrẽte proſtrauit:
Deute. 6. c. Chriſtus diabolũ trib⁹ teſtimonijs de lege. Notandũ, φ exẽpla de
&. 8. a. Deuteronomio tm̃ ,ptulerit vt ſecũdę legis ſacra cõfirmet. l ¶ Et cõſũ. Beda. Tribus tentationibus victis omnem tẽtationem dicit conſummatam, quia in his omnium vitiorum origo continetur,
1. Ioh. 2. c. Quia omne quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ alijs nominibus, curioſitas, gula, vana gloria nominantur. Cum tentatur homo con
Deute. 8. a. cupiſcentia carnis, dicat: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in oĩ
Col. 3. a. ṽbo dei. Cũ tentatur auaricia, quã Apoſtolus ſeruitutem ſimulacrorum nominat, deum adoret, pro ſolis æternis illi ſeruiat. Si tẽtatur vana gloria, quæ etiam de præcedentibus victorijs ſolet creſcere, non tentet dominum: quod facit qui de ſuis viribus præſumit, quaſi amplius peccare non poſſit. ¶ Nota diabolum in his vinci, in quibus vicit Adam: Quem de gula tentauit, dum de ligno vetito guſtare rogauit. De vana gloria dum dixit: Eritis ſicut
Geneſ. 3. a. dij. De auaricia, dum dixit. Scientes bonum & malum. Nota diabolum non eſſe pertinacem in ſtadio, ſed cedere vere virtuti, & ſi non deſinit inuidere, tamen formidat inſtare, ne frequentius triũphetur.

Margin: † illã, ſ. gloriam — * Abi poſt me ſatana. — † Deu. 6. b. — † Mat. 4. a. — † Pſal. 90. c. — † mãdabit — † Deu. 6. c. — † glorificabat ab oĩbus — † Mat. 13. g. — Pſal. 90. c. — † ſabbathorum

a lorum: quia mihi tradita ſunt: & cui
b uolo do † illa. Tu ergo ſi † procidens
a ¶ Qui diabolum adorat, ante corruit.
adoraueris coram me, † erunt tua omnia. Et reſpondens Ieſus, dixit illi
a ¶ In deuteronomio. b ¶ Qui ſolus remunerat fructu ampliſsimo
*Scriptum eſt: † Dominum deum tu
¶ Caret ambitione deuota religio.
c d um adorabis, & illi ſoli ſeruies. Et duxit illum in Ieruſalem, & ſtatuit
e eum ſupra pinnaculũ tẽpli, & dixit
f g illi: † Si filius dei es, mitte te hinc de-
h orſum. † Scriptum eſt enim: quòd
i angelis ſuis † mandauit de te, ut conſeruent te: & quia in manibus tollẽt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Et reſpondens Ieſus, ait
a ¶ O homo. b ¶ Patrem & filium: quia Ego & pater vnum ſumus.
illi: Dictũ eſt. † Non tentabis domi-
k num deũ tuum. Et cõſummata om-
l ni tentatione, diabolus receſſit ab il-
a ¶ Paſſionis, quando non tantum dolis, ſed aperte impugnauit: Sic etiam nos ille antiquus hoſtis aliquando tentare intermittit, vt quaſi ſecuros repente rediens facilius irrumpat. b ¶ Cum iam traditus eſſet Iohannes, iterum venit in Galilęam. De primo aduentu tacet.
lo uſq; ad tempus. † Et regreſſus eſt
¶ Signis miraculorum.
Ieſus in uirtute ſpiritus in Galileam
m & fama exijt per uniuerſam * regionẽ
n de illo. Et ipſe docebat in ſynago-
gis eorũ, & † magnificabatur ab om-
a ¶ Eccleſiam: in qua fit homo non obliuiſcitur.
nibus. † Et uenit Nazareth, ubi erat
¶ Vnde illis vileſcebat.
o nutritus: & intrauit ſecũdum cõſue-
a ¶ Quando omnes confluebant ad legis monita quieto corde meditanda. Ad publicos autem conuentus accedit, vbi doctrina illius a multis audiatur.
tudinẽ ſuã diẽ † ſabbathi in ſynagogã:

phetur. m ¶ Et fama exijt. Nõ tantũ à pñtibus propter viſa miracula honorat̃, ſed apud abſentes fama diuulgabatur. ¶ Bed. Ne quis putet ea quæ per ordinẽ ſunt exponenda, poſt ieiuninm cõfeſtim facta, ſed poſt aliquot à domino miracula, vel in Iudęa, vel in Galilæa Patrata: quæ apud Iohannem leguntur primo aduentu facta. n ¶ Dicebat. Poſt miracula ecce ſapientia qua docet, qua doctrina per miracula præcedẽtia magnificat̃. o ¶ Et intra. Intrauit Chriſtus die ſabbati in ſynagogam, vt ritũ legis Moſaicę cumulo cæleſtis grãæ

C — Margin: ▸ ,pcidens — † erit tua omnis

Nicolaus de Lyra

dicit Augu. neq; refert ad veritatem, quia nõ oportet, φ facta ſemper eodem ordine referãt quo facta ſunt, vt frequenter dictũ eſt. Sed φ duo euangeliſtę variè narrãt ordinẽ põt rõ aſsignari, quia vna tentatio eſt de cupiditate principaliter, alia de elatione. Et frequenter contingit φ vnũ vitiũ ex alio naſcit̃ & ecõuerſò: iõ Matthæ⁹ vnã præponit, Lucas verò aliam. a ¶ Quia mi. tra. Mentit̃ hic diabolus, neq; mirũ: qa mendax eſt & pater mẽdacij, vt hr̃ Iohã. viij. f. Non em̃ poteſtatẽ habet ſuper creaturas ad libitũ ſuum, ſed ſolũ inquãtũ deus permittit ſecundũ occultũ iudiciũ ſuum ad exercitiũ patiẽtiæ electorũ: Sicut data eſt ei ptãs affligendi Iob in uaſtatiõe bonorũ ſuorũ: & ĩ morte ,plis, & ĩ infirmitate ſui corporis, vt hr̃ Iob. j. c ¶ Et conſum. &c. receſ. tanq̃ vict⁹. d ¶ Vſq; ad tẽ. qa appropinquãte tpe paſsionis ſuſcitauit ei pſecutionem p principes ſacerdotũ. e ¶ Et re. eſt Ie. Deſcripta idoneitate prędicatoris, hĩc cõſequenter deſcribitur executio prædicationis: & primò quãtũ ad eius doctrinã. ſecđò, q̃tũ ad doctrinæ cõfirmationem, ibi: Et in ſynagoga erat homo hñs dęmonium. Prima in duas, quia primò deſcribitur docuiſſe in Galilæa generaliter. Secundò in ciuitate ſua Nazaret ſpecialiter ibi: Et venit in Nazareth. Circa primum dicitur, Et regreſſus eſt Ieſus. ſ. à deſerto quod intrauerat poſt baptiſmum, vt doceret populũ. f ¶ In uirtu. ſpi. i. ĩ ṽtute ſigna & miracula faciẽdi de quo ſpiritu dicitur. iiij. Regum. ij. c. Spiritus Eliæ requieuit ſuper Eliſęum quando diuiſit aquas miraculoſè: verumtamen virt⁹ facendi miracula non erat in Eliſæo ſed in deo qui faciebat miracula ad preces Eliſęi: ſed iſta virt⁹ erat ĩ Chriſto cum ſit deus & homo. g ¶ In Galilęam. Ibi enim primo prędicauit, vt impleretur prophetia Iſa. nono. a. Primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon & terra Neptalim, &cę. vt habetur Mat. quarto. c. h ¶ Et magnificabatur. propter excellentiam doctrinæ & miraculi. i ¶ Et uenit Nazareth. Hĩc conſequenter deſcribitur eius doctrina in Nazareth ciuitate ſua: circa quod ei⁹ doctrina præmittitur. Secundò contra eum æmulatio excitatur, ibi: Et dicebant: nõnne hic eſt, &cæ. Circa primum dicitur: Et uenit Nazareth ubi erat nutritus. Hoc autem dicitur ad deſignandum, quòd alibi fuerat natus ſcilicet in Bethleem, vt ſupra dictum eſt. ca. ij. k ¶ Et intrauit ſecundum conſuetudinem ſuã die ſabba. in ſynago. quæ erat locus orationis & doctrinæ legis: qbus Iudæi ſecundum pręceptũ legis vacare debebant in die ſabbati. Chriſt⁹ aũt legem obſeruare voluit, vt dictũ eſt ſupra capitu. ij.
Et ſurrexit

Margin: H — † Mat. 4. b. Marc. 3. a. Iohã. 6. a. — * finitimã

Moraliter

* tur tentatio cupiditatis terrenæ. Tertiò verò ponitur tentatio de præſumptione cùm dicitur: b ¶ Et duxit illum in Ieruſalem, & ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi, & dixit illi. Si fili⁹ dei es, mitte te hinc deorſum. Nam tentatio qua quis de meritis ſuis præſumens exponit ſe periculis, nõ eſt niſi poſt plurima tempora. i ¶ Et uenit Nazareth, ubi erat nutritus: & intrauit ſecundum conſuetudinẽ ſuam die ſabbati ĩ ſynagogã. Per hoc oſtendit, φ prædicator euangelij debet diebus dominicis & feſtiuis populo prædicare, & Chriſti myſteria nũciare.
* Et omnium

cęleſtis gratię adimpleret. a ¶ Et ſurrexit legere. Be. Qui non
A venerat miniſtrari, ſed miniſtrare, lectoris officium non dedigna
Matt. 20. d. tur ſuſcipere. Et prouidè Lucas geſta domini ſcriptur⁹, ab explicatione prophetię inchoauit: quia oẽs ,pphetię ad ipm̃ ptinẽt, & ĩ ipſo complent̃: & per ipm̃ nobis aperiunt̃. Surrexit igit̃ legere, vt quos noua ſignorũ operatione non cõuerterat: vel ,pphetiæ lectionis atteſtatione corrigeret. b ¶ Et ut re. Librum ,ppheticæ clauſum accipit, ſed reuolutũ legit, quia myſteriũ incarnationis ſuę in ,ppheris obſcurum, & prius ſuſcepit implendũ, & poſt mortalibus aperuit intelligẽdum. ¶ Accipit librũ, vt oſtẽdat ſe
† Iſa. 16. a. eſſe qui locutus eſt in prophetis, & remouet ſacrilega perfidorũ teſtimonia, q aliũ veteris dicũt, aliũ deũ eſſe noui teſtamẽti. Vel qui dicũt, initiũ Chriſti eſſe ex ṽgine. Quõ em̃ cœpit ex virgine q añ virginem loquebatur? c ¶ Spiritus. Bed. In ſupioribus ,pphetiæ Saluator de gẽtium vocatione, & eccleſiæ confirmatio-
Iſa. 60. d. ne loquẽs, dicebat: Ego dominus in tempore ei⁹ ſubitò faciã illud. Cõfeſtimq; intulit: Spũs dñi ſup me, ſcđm φ hõ. Vñ
Pſal. 44. b. in pſal. Vnxit te de⁹ oleo læticiæ præ cõſortib⁹ tuis. Præ cęteris ſctĩs vnct⁹ eſt ſpirituali vnctiõe, qñ in Iordane ſup baptizatũ ſpũs in ſpecie colũbæ deſcendit, & manſit cũ illo. Vnct⁹ eſt igitur virtute cæleſti, vt paupertatẽ conditionis hũanę theſauro reſurrectionis rigaret æterno: captiuitatem mentis auferret, cæcitatẽ illuminaret animarũ, cõfractis & cõtritis corde mederetur, alligãdo contritiones eorũ, & remittendo pctã, vel vt eos q legis pondere deprimebãtur releuaret, &
B in remiſsionẽ gr̃ę ſpũalis admitteret prędicare annũ domini aceptũ. Annus iubilei & verę liberatis, tempus gr̃æ, quo eccleſia in corpore verſata peregrinatur
2. Cor. 6. a. à domino. vñ Apl̃s: Ecce nũc tp̃s accep. ecce nũc dies ſalutis: Et poſt annum acceptabilẽ prędicare diem retributionis, qñ filius hoĩs veniet ĩ gl̃ia cũ angelis reddere vnicuiq; ſcđm opera ſua. Ad hæc cũ
† Omnino cta euangelizanda vel agẽda, ideo ſe dicit miſſum, qa ſpũs domini eſt ſuper eũ. d ¶ Et cũ pli. Bed. Audientib⁹ illis qui aderant legit: ſed lectum miniſtro reddit
Ioh. 7. a. quia cũ eſſet in mundo, palã locutus eſt mundo, docens in ſynagogis & in templo: ſed ad cæleſtia regreſſurus his qui ab initio ipſum viderant & miniſtri ſermonis fuerant, euangelizandi officium tradidit. Stans legit, quia dum nobis ſcripturas quę de ipſo erãt aperit, ĩ carne dignat⁹ eſt operari. Sed reddito libro reſidet, quia peracto diſpenſatiõis officio, diſcipulos doctrinæ ſuæ ſequaces elegit, ſecq; ſupernæ quietis ſolio reſtituit. Sic prædicator verbi ſurgat, legat. i. operetur & prędicet. Et reſideat
Iohã. 16. c. id eſt, premia quietis expectet. ¶ Beda. Reuolutum legit, quia eccleſiam miſſo ſpũ oẽm veritatem docuit. Plicatum miniſtro reddidit, quia non omĩa omnibus dicenda, ſed pro capacitate audientium committit doctori diſpenſandum verbum. e ¶ Teſtimoni. da. Teſtabantur, vt ipſe dixerat eũ eſſe de quo ,pphetæ cecinerant. verè ſpũſſancti gratia perunctũ verè ſe pauperes cæcos, captiuos. confractos, illius ſuper omnia indigere muneribus. f ¶ Medice. Sicut fabri filiũ, ita eadem erroris, dementia medicum vocant: ſed in errore illorum veritas latet. Verè em̃ erat filius fabri, qui per ipſum in principio omnia fecit, qui operatur in ſpũſſctõ & igni, q in magna domo hui⁹ mundi facit vaſa diuerſi generis. Eſt & me-
Matt. 9. b. dicus, qa p ipſum oĩa quæ in cælis & quæ ĩ terra ſunt reſtaurata. Qui de ſe dicit: Nõ eſt opus valentib⁹ medicus, ſed malè habẽtib⁹. g ¶ Cura teipſum. Quia in capharnaum plures te curaſſe audiuimus, cura etiam teipſum, & fac ſimiliter in tua ciuitate vbi conceptus es & nu

a ¶ Si minori reuelatum fuerit, ſenior taceat. b ¶ Ab illis qui Chriſti aduentum deſiderantes, etiam ipſius aduentus manifeſta indicia reliquerunt.
a & ſurrexit legere, Et traditus eſt il-
b li liber Iſaiæ prophetę. Et ut † reuol
uit librum, inuenit locum ubi ſcri-
c ptum erat † Spiritus domini ſuper me, eò quòd unxit me: euangelizare
¶ Vt, beati pauperes ſpiritu.
pauperibus miſit me, ſanare contri
a ¶ Iudęis de Pharaone, gentibus de Diabolo.
tos corde, prędicare captiuis remiſsi
a ¶ Tam Iudęis q̃ gentibus. b ¶ Vnxit, vel miſit
onem, & cęcis uiſum: dimittere con
a ¶ Iudęos lutum fabricando, gentes idolis ſupplicando. b ¶ Annus domini quatuor habet tempora. i. quatuor euangelia. Duodecim menſes. i. duodecim apoſtolos.
fractos in remiſsionẽ, prędicare an-
a ¶ Prędicare.
num domini acceptum & diem re-
a ¶ Iudicij.
d tributionis. Et cum plicuiſſet librũ, reddidit miniſtro, & ſedit. Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere
a ¶ Impleta eſt in hoc, quia ſicut illa prędixerat, & magna faciebat, & maiora euangelizabat.
ad illos: Quia hodie impleta eſt hęc ſcriptura in auribus ueſtris: & om-
e nes illi teſtimonium dabant, & mirabantur in uerbis gratię quę proce
a ¶ Tamen. b ¶ Scribę & Phariſęi inuidentes.
debant de ore ipſius: & dicebant: †
a ¶ Be. Magna cęcitas, eum quem verbis & factis Chriſtum eſſe cognoſcunt, ob ſolam generis noticiam cõtemnunt: quia apud ſe nutritum, & per ętatum tempora profeciſſe viderant.
Nõne hic eſt fili⁹ Ioſeph? Et ait illis: † Vtiq; dicetis mihi hãc ſimilitudinẽ:
a ¶ Quid prouerbium contineat aperit. ſ. Quãta. a. f.
f g Medice cura teipſum. Quanta audi

aliqualiter ṽba: ſed ſit eadẽ ſnĩa. Lucas aũt hĩc allegat ſcripturam prout habetur in trãſlatione. LXX. Circa qđ ſciẽdũ, φ Iudæi expectãt illa quæ promittunt̃ eis Iſa. ca. prędicto, ĩpleri p meſsiã quẽ expectãt futurũ, & dñaturũ toti mũdo tpalit̃, & eductur ũ Iudęos de captiuitate, & poſiturũ eos ĩ maxĩa gl̃ia & honore ſup oẽs gentes: ſed quia tp̃s aduẽtus Chriſti iã trãſijt iõ Chriſt⁹ hũc locũ cõueniẽter de ſeipſo expoſuit. di. Spũs do. ſu. me. i. me deducẽs: qa hũanitas Chriſti organũ eſt ipſi⁹ diuinitatis cõiunctũ, & iõ in oĩb⁹ mouebat̃ ſcđm diuinitatis inſtinctũ. d ¶ Eò φ unxit me. ab inſtãti cõceptionis plenitudine gr̃æ, Ex hoc em̃ φ humanitas Chriſti deitati cõiungit̃, plenitudine gr̃ę replet̃, ſcđm φ dr̃ Ioh. j. b. Vidimus eũ q̃ſi vnigenitũ à patre plenũ gr̃æ & veritatis. e ¶ Euangelizare pau. i. hũilibus qbus ſua doctrina ,pficit, non ſuperbis. f ¶ Sanare cõ. cõtritis p pniam dat̃ gr̃a ſanans vulnera peccatorũ. g ¶ Prædica. re. i. detentis in limbo, ad quos deſcẽdit & eos inde eripuit. h ¶ Et cæcis uiſum. i. Gentilibus excæcatis p errorẽ veram dei cognitionẽ, ſcđm φ dixit Simõ ſuprà. ij. de Chriſto: Lumen ad reuelationem gentium, &c. i ¶ Dimitte. conf. à põdere legis relaxando. de q̃ dicit̃ Actuum. xv. b. Cur tẽtatis imponere iugum ſup ceruices diſcipulorum, qđ neq; nos nec patres noſtri portare potuimus? k ¶ Prędicare an. do. ac. Iſte eſt ann⁹ paſsionis Chriſti, quo deus placatus eſt hũano generi ſoluta emenda primi peccati. l ¶ Et diem retri. i. diem iudicij,
D in quo vnicuiq; retribuetur ſcđm opa ſua. m ¶ Et cũ pli. lib. Hoc fecit ad oſtẽdendũ, φ libri ſacræ ſcripturæ ſunt reuerenter tractandi: vnde & Iudæi hanc reuerentiam faciunt libris veteris Teſtamẽti, φ nullo modo ſederent iuxta illos, ſedẽdo ita altè ſicut illi ſunt poſiti. Ex quo patet, qđ illi Chriſtiani ſunt valde reprehẽdẽdi, q nõ ſolũ libros veteris Teſtamẽti, ſed etiã noui, etiã ſacra euangelia ita irreuerenter tractant & irreuerentius q̃ libros gentiliũ damnatorũ. Aliqui etiã theologi dicta eorum cũ maiori pondere & certiori quotatione allegant in ſermonibus ſuis & in ſcholis q̃ dicta Chriſti & apoſtolorũ. n ¶ Et ſedit. vt exponeret maturè qđ ſtando legerat reuerẽter & deuotè. o ¶ Et oĩm &c. oc. in. in eũ. quia in facie eius quidam fulgor diuinæ gratiæ relucebat qui animos intuentium attrahebat. p ¶ Cœpit autẽ &c. imple. eſt. ſcilicet in ipſo, vt patet ex prædictis. q ¶ Et oẽs teſti. illi. da. videlicet φ illa ſcriptura in eo eſſet impleta. r ¶ Et mirabantur in uerbis gra. i. gratioſis. s ¶ Et dicebãt. Hĩc cõſequenter deſcribitur æmulatio contra eum. Licet enim illi de Nazareth primò recepiſſent verba eius reuerenter & gratioſæ, vt dictum eſt, tamen poſtea moti ſunt contra eum ex inuidia, deſpicientes eũ ,ppter paupertatẽ parẽtũ: qa licet eſſent nobiles, vt ſupra dictũ eſt ca. ij. tñ erãt pauperes. vnde dicebãt deſpectiuè. t ¶ Nõne hic ẽ fi. Io. vt patet Mat. xiij. & Marc. vj. ,ppt̃ qđ pauca miracula fecit ibi, quia erãt indigni, vt ibi dicitur. Vnde & eorum inuidia intantũ ,pceſsit, φ miracula eius dicebant eſſe falſa. Et hoc eſt qđ ſubditur: v ¶ Vtiq; di. mi. hãc ſimi. i. obiectionem à ſimilitudine ſumptam. x ¶ Medice cura teipſum. Sicut enim medicus verus citius & libentius ſeipſum curat & alios ad ſe pertinẽtes q̃ extraneos, ita dicebant ei: Si tu faceres vera miracula citius faceres ea inter propinquos tuos & in ciuitate tua quàm inter extraneos. Sed ipſe conſequenter reſpondit, quòd non dimittebat inter eos
facere miracula

C — Margin: † explicuit

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et ſurrexit le. vt non prædicaret ſeipſum ṽbo ſuo tãtũ, ſed etiã teſtimonio ſacræ ſcripturæ. b ¶ Inuenit lo. Non à caſu, ſed à ,ppoſito, qa ſciebat paſſ⁹ ſcripturę loqntes de eo. c ¶ Spũs do. Hoc ſcribit̃ Iſa. lxj. a. Sed tamẽ in tranſlatione noſtra mutant̃
aliqualiter

Moraliter

* o ¶ Et oĩm in ſyna. ocu. e. inten. Nam illi qui ſunt meritò de numero fidelium, audiunt deuotè verbum diuinum. Sed de indeuotis ſubditur: s ¶ Et dice. nõne hic eſt filius Ioſeph. Hoc autem dicebant contemptibiliter, per quos ſignificantur illi qui ſermonem audiunt vel lectionem non ad ſuam ædificationẽ, ſed ad prędicatoris vel doctoris deriſionẽ, ,ppt̃ qđ arguunt̃ à Chriſto p duas hiſtorias veteris teſtamẽti, q̃rũ ſenſus moralis poſitus eſt. iij. * &. iiij. Reg.

cept⁹ es & nutrit⁹, Quod quare domin⁹ nõ fecerit, ali⁹ euãgeliſta
E oſtẽdit, & excuſat dominũ, dicẽs: Quia non poterat ibi vllã v̄tutẽ
Marc. 6. a. facere, niſi q paucos infirmos curabat: & mirabat̃ propter incre-dulitatem eorũ. Nõ ergo viluerat domino patria, q amabat ciues: ſed icredulitas eorũ hoc nõ merebat̃: & patria ſe charitate p̃ualebant deſpicientes Chriſtum quaſi notũ.
a ¶ Amẽ dico uo. Bed. Nõ ſolũ dñs & caput ꝓphetarum, quia à Moyſe ꝓpheta nominat̃: ſed & Elias & cęteri minores ꝓphetæ minus in patria q̃ in cæteris ciuitatibus ſunt honoratij: quia ꝓpe modũ naturale eſt ciues ciuib⁹ iuidere. Nec em̃ cõſiderãt præſentia viri opera, non virtutẽ, ſed fragilẽ recordant̃ infantiam, quaſi nõ & ipſi ꝑ eoſdẽ ætatis gradus ad maturã ætatẽ peruenerint. ¶ Hinc declarat̃, q fruſtra opẽ miſericordię cęleſtis expectes, ſi alienæ v̄tutis fructibus inuides Aſpernator em̃ dñs eſt inuidorum, & ab his qui diuina beneficia in alijs ꝑſequuntur, miracula ſuę virtutis auertit. b ¶ In dieb⁹ Eliæ. Bed. Q. Nõ eſt cõtrarium exẽplo ꝓphetarũ, q vobis meis ciuibus faſtidioſis diuina beneficia ſubtraho: qa ſicut tp̃e famis nemo in Iudæa eſt dign⁹
†4.Re.5.b. repertus hoſpitio Eliæ: ſed extere gentis
3.Re.17.b. vidua eſt quæſita, quæ à tãto ꝓpheta vi
4.Reg.5.b. ſitaretur. Et ſicut multis leproſis ibidem exiſtentib⁹ ſolus Naaman Syrus, qui deuote quæſiuit, eſt curatus: ſic & vos mõ qui me ex inuidia ſpernitis ſuperno mũere eſtis priuati, nõ cauſa meę impotentię vel inuidiæ. In diebus Eliæ. In quibus Elias eſt operatus. Vel quia diem faciebat illis qui in eius operibus lucem videbant gratiæ ſpiritualis, & cõuertebantur ad dñm. Et ideo aperiebatur cęlum vidẽ-
F tibus diuina myſteria, claudebatur qñ fames erat: quia nulla erat cognoſcendæ diuinitatis vbertas. c ¶ Viduã. Bed. Vi-
†Mat.7.d. dua ad quã Elias mittit̃, gentiũ figurat ec-
Mat.1.c. cleſiam, quæ à ſuo cõditore diuti⁹ deſerta, populũ rectæ fidei neſciuit, quaſi pauperem filium egena ſtipe nutriebat. i. v̄bo ſecularis ſcientiæ abſq; humilitatis fructu docebat: Quæ bene in Sarepta Sidoniorum fuiſſe dicitur. Sidonia enim venatio inutilis. Sarepta, incendium vel anguſtia panis interpretatur. Quibus omnibus Gentilitas exprimitur, quæ inutili venationi dedita id eſt lucris, & negotijs ſeculi ſeruiens incendium carnalium cupiditatum, paniſq; ſpiritualis anguſtias patiebatur, donec Elias, id eſt propheticus ſermo mittitur ad eum, qui in Iudæa fame periclitabatur. Clauſa cæli ianua, id eſt ceſſante ſcripturarum intelligentia pro perfidia Iudæorum. Venit ergo propheticus ſermo ad eccleſiam, vt receptus paſceretur & reficeret corda credentium. Vbi pri⁹ panis ſpiritualis erat in anguſtia, ibi farina & oleum ore prophetico benedicitur, id eſt fructus & hilaritas charitatis, vel gratia dominici corporis, & vnctio chriſmatis: indefectiuo v̄bi cæleſtis munere fœcundatur: & hactenus hæc munera, apud eccleſiã non deficiunt. Hæc mulier myſticum panem factura duo ligna colligit, in quo figuram crucis exprimit, in qua nobis vitæ æternæ præparatur panis. d ¶ Naaman Syrus. Beda. Naaman qui decor interpretatur, populum ſignificat nationum, olim perfidiæ ſcelerumq; lepra maculoſum, ſed ſacramento baptiſmi ab omni mentis & corporis fœditate purgatum. Qui captę concilio puellę, id eſt ſupernæ inſpirationis gratia (quam Iudęis ſeruare non valentib⁹ rapuere gentiles) commonitus, ſepties lauari iubetur: quia illud baptiſma ſaluat quod ſeptiformi ſpiritu regenerat. Vnde caro eius poſt lauacrum ſicut pueri apparuit, quia mater gratia, omnes in vnam parit infantiam. Vel factus eſt vt puer, id eſt exuto veteri homine conformatus eſt Chriſto, de quo dicitur: Puer natus eſt
Iſa.9.b. nobis, & filius datus eſt nobis. Partem ſanctæ terræ ſecum tuliſſe dicitur, quia oportet baptizatos dominici corporis participatione confirmari. e ¶ Et eiecerunt. Beda. Quod dominus de eis ſupra dixerat, hoc ipſi de ſe verum eſſe facto oſtenderunt, quia eijciunt extra ciuitatem nec ſalutem merentur, qui Saluatorem pellũt de ſuis finibus. f ¶ Et duxerunt. Bed. Peiores Iudęi diſcipuli
Matt.4.a. diabolo magiſtro. Ille verbo ait: Mitte te deorſum. iſti facto mittere conantur. Sed illorum mente mutata ſubitò, vel obſtupefacta deſcendit:

a ¶Q. Non credimus quod incerta fama vulgauit, cum apud nos nihil tale feceris, quibus conuenientius talia impendenda erant beneficia.

uimus facta in Capharnaum, fac & hîc in patria tua. Ait autem: † Amen

¶Q. dicat: Ideo non operor inter vos, quia vos increduli, non quia patriam oderim, cui beneficium meæ natiuitatis contuli.

dico uobis: quia nemo propheta acceptus eſt in patria ſua. † In ueritate * dico uobis: multæ uiduæ erant in diebus Elię in Iſraël, quãdo clauſum eſt cęlum annis tribus & menſibus ſex, cũ facta eſſet fames magna in omni terra: & ad nullã illarum miſſus eſt Elias, niſi in ſarepta Sidoniæ ad mulierem uiduã. † Et multi leproſi erant in Iſraël ſub Eliſæo propheta: & nemo eorũ mundatus eſt niſi Naaman Sirus. Et repleti ſunt omnes in ſynagoga ira hæc audientes. Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem: & duxerunt illum uſque ad ſupercilium montis, ſupra quem ciuitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum. Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat. Et deſcendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibique docebat illos ſabbatis, † Et ſtupebant in doctrina eius: quia in poteſtate erat ſer-

G
ꝗa deſcendit: quia adhuc illis locũ pœnitentiæ reſeruat. Et quia nõdum venerat hora paſſiõis, nec elegerat hoc genus mortis. Qđ capitur à paucis & tenet̃, voluntatis eſt, qđ à populo nõ tenet̃, ſed trãſit maieſtatis eſt A paucis voluit crucifigi, vt non multorum eſſet ſacrilegium: ſed in autores crucis inuidia retorqueret̃, & à paucis affigeretur pro omnibus moriturus.
¶ Bed. Dicitur, q cũ dominus de manibus illorum elapſus per medium illorũ de rupis vertice deſcẽderet, atq; ſub ipſa rupe lateret, ſubitò ad tactũ veſtis illius ſaxum illud ſubterfugit, & ad inſtar ceræ reſolutũ quẽdã ſinũ q̊ dñicũ corpus reciperet̃ effecit. Tantæ vtiq; capacitatis, q̃n tæ ipſũ corp⁹ extitit quantitatis. In quo vſq; hodie vniuerſa liniamenta & rugæ veſtitis quæ à tergo dñi fuerãt: veluti diuini ſculptoris expreſſa manu ſeruantur. g ¶ Et deſcendit. Be. Nec indignatione cõmotus, nec ſcelere offenſus, nec iniuria violatus, Iudęam deſerit, ſed memor clementiæ nunc docendo, nunc liberando, nunc ſanando, i fide plebis corda demulcet. Quod ſabbatis maximè ſanat & docet, ſe non ſub lege, ſed ſupra legem eſſe docet, nec ſoluitur lex ſi fit renouatio hominis iam labentis. h ¶ Sabbatis. Bed. Sabbatis dominicæ medicinæ opera cœpta ſignificant ibi nouam creaturã incipere vbi vetus creatura ante deſinit: In quo etiam ſe creatorem oſtendit, qui opera operibus intexit & proſequit̃ op⁹ quod iam cœperat. Incipit autem à minoribus, vt ad maiora perueniat. liberare à dęmone etiam homines pñt, ſed i dei
H
verbo reſurrectionẽ mortuis imperare, ſoli⁹ diuinæ eſt poteſtatis. i ¶ Quia in pote. Bed. Sermo doctoris in poteſtate fit cum cuncta quæ docet operatur. Qui em̃ facto deſtruit qđ prædicat, contemnit̃. Vł ſcđm aliũ euãgeliſtã, erat docens illos ſicut poteſtatẽ habẽs, & nõ ſicut ſcribæ q de præceptis legis alios docebant. ſed Ieſus q̃ſi autor & impletor legis, vel mutabat

†Mat.13.g. Marc.6.a. Iohã.4.f.
† De iure iur. c. & ſi Chriſtus. 3.Reg.17.b
* autem

Nicolaus de Lyra

facere miracula ex impotentia vel falſitate aliqua, ſed ex eorũ malicia. Et ad hoc inducit ſacræ ſcripturæ exempla. Cum ſubdit: a ¶ In ue. &c. Mul. ui. &c. clau. eſt cæ. orõnib⁹ Eliæ, vt hr̃. iij. Rex. xvij. vbi iſta hiſtoria diffuſè tractat̃ quæ hic breuiter ponitur: b ¶ Et ad nul. il. qa nõ erãt ita deuotę ſicut illa mulier gẽtilis Sareptana. Et qa Elias ꝑſecutionẽ patiebat̃ i terra Iſrael, quæ debuiſſet ſibi eſſe grata. c ¶ Et mul. le. &c. & ne. il. mũ. ẽ. ꝓpt̃ eorum ingratitudinẽ erga deũ, qa regnũ Iſrł declinauerat ad idololatriam colẽdo vitulos aureos, q̃s fecerat Ieroboã. d ¶ Niſi Na. Sy. cui⁹ hiſtoria ponit̃. iiij. Reg. v. vbi deſcribitur bonitas ei⁹ añ curationẽ, cũ dr̃: Per illũ em̃ dedit de⁹ ſalutẽ Syriæ. Et poſt curationẽ fuit adhuc melior & valde gratus deo & Eliſæo, vt hr̃ ibidẽ. e ¶ Et re. ſunt oẽs in ſyna. ira. quia pręponebãt eis gẽtiles quos abominabantur ſicut canes. f ¶ Et eiecerũt il. extra. tanq̃ dignum morte, vt illũ interficerẽt, vt patet in litera. g ¶ Ipſe au. tran. virtute diuinitatis, qua poterat ſic ſe ſeruare illæſum quando volebat. Dicit autem Beda, quòd cum dominus de manibus eorum elapſus, de vertice montis deſcenderet, & ſub rupe latere vellet, ſubitò ad tactum dominicæ veſtis ſaxum illud ſubterfugit, & inſtar ceræ ſolutum quendam ſinum effecit, id eſt concauitatem, in quo dominicum corpus reciperetur. In quo loco omnia liniamenta & rugę veſtis & veſtigia pedum in rupe apparent adhuc ſicut teſtantur q viderunt. h ¶ Et deſcendit in Capharnaum. vt impenderet alijs doctrĩam ſacram, qua illi de Nazareth erant indigni. i ¶ Et ſtupebant in doctrina eius: quia in poteſtate erat ſermo ipſius. ſcilicet miracula faciendi, vt patet ex ſequentibus.
Et in ſynagoga
Moraliter * &. iiij. Regum in ſuis locis. e ¶ Et re. Per iſtos ſignificantur illi qui prædicatores veritatis perſequuntur, eo quòd dicũt eis diſplicentia. g ¶ Ipſe autem tranſiens per medium. non percutiẽs illos aut impellens, nec aliquo modo ſe vindicans. In hoc docens prędicatores euãgelij, vt nõ quęrant vĩdictã de iniurijs factis ſibi.
* Et in ſyna

mutabat vel augebat. a ¶ Et in ſynagoga. Bed. In ſynago-
A ga eſt homo habens ſpm̃ immundũ, quia ſpm̃ ſanctũ amiſerat. In-
Myſticè. troierat enim diabolus: vnde Chriſt⁹ ſpũalr̃ exierat. ¶ Myſticè. Homo in ſynagoga habẽs dęmoniũ, ꝑpl̃s eſt Iudæorũ q adeo improbi, vt negent quẽ diabolus cõfitetur. b ¶ Et exclamauit.
Moraliter. Moraliter. Oĩs amaritudo, & ira & clamor, immũdi ſpiritus furor eſt. Fornica-
†ſpiritũ dę tio, immũdicia, cõcupiſcẽtia mala, auari-
monij im- cia, febris illecebroſę carnis eſt. c ¶ Si-
mundi. ne. Be. Paululũ à me vexãdo quieſce, cui nulla eſt ſocietas cum noſtra fraude.
†Marc.1.c. d ¶ Quid nobis & tibi. Be. Extorta
1.Cor.2.b. confeſſio non habet meritũ: ſed eſt veluti fugitiui ſerui: qui poſt multũ tẽpus videns dominũ ſuũ, nihil aliud niſi de ver-
†Eia, Age. beribus deprecat̃. Sic dęmones ad ſe vindicãdos dñm veniſſe credẽtes, præſentia illius tormẽtant̃. e ¶ Ieſu Nazarene. Bona natura quæ deum confitetur, mala operatio diaboli, quę deo aduerſatur. ¶ Nota q nomẽ Ieſu Nazareni ab euã-
†ei geliſta diabolus primus dixiſſe inducit̃, quia eſt huius impudẽtiæ, vt inter hoĩes aliquid prius vſurpet: & ad hoĩes q̃ſi nouum deferat, quo errorẽ ſuæ potentię incutiat. In Geneſi etiã diabolus prim⁹ deũ
†Quis ſer- nominauit. f ¶ Scio te. Per opa po-
mo hic? tuit ꝓbari filius dei. Sed nõne dixit apl̃is
Hebraiſm⁹ Maiora facietis? Solutio, per opa. i. mo-
pro. Quid dum opationis. Alij dicebãt: In nomine
hoc, q &c. Ieſu &c. Ipſe dicebat: Tibi dixi. & cætera. g ¶ Obmuteſce. Beda. Quia per linguam ſerpẽtinã primò intrauit mors in mundũ, prius lingua ſerpentina occluditur, ne virus vltra ſpargat̃. Deinde fœmi-
†Mat.8.b. na quæ prima ſeducta eſt, à carnalis con-
Mar.1.c cupiſcẽtię febre eſt curata. Tertio vir qui
Gene.3.a dicta coniugis audiuit, à lepra curatur. h ¶ Et cũ proie. Be. Curandus ꝑmittitur à dæmone in mediũ ꝓij̃ci, vt virt⁹ patefacta plures ad ſalutem inuitet. Beda.
†increpa- Marcus ait: Et diſcerpens eũ ſpiritus im-
uit febrẽ. mũdus, & exclamans voce magna eij̃t ab
Mar.1.c eo. Et hoc eſt quod Lucas ait: Et cũ proie-
†quot q̃t ciſſet eũ in medium. Sed nihil nocuit illa
B iactatio, nec eum debilitauit, ſicut ſolent exire dæmones quibuſdã mẽbris ampu-
†Mar.3.b. tatis vel euulſis. Vnde etiã ꝑ tã integra
Moraliter. reſtauratione etiã nõ credentes ammirãtur. ¶ Be. Moraliter. Homo à dęmonio
*Chriſtus. liberatur, cum animus ab immũda cogitatione purgatur. Fœmina à febribus curatur, cum caro à concupiſcentiæ feruore refrenatur. i ¶ Et uirtute. Non vt homines qui in verbo dei dæmonia eij̃-
Moraliter. ciunt, ſed ꝓpria poteſtate virtutes opat̃. k ¶ In domũ Simonis, Dom⁹ Petri, circũciſio eſt eius apl̃arui cõmiſſa. Socr⁹, eſt ſynagoga quæ quodammodo mater eſt eccleſiæ Petro cõmiſſæ. Hæc febricitat, quia inuidiæ æſtibus laborabat perſequens eccleſiam. Sed Ieſus ſtans ſuper eã ſanat, quia vbi timor dei incipit eſſe, talis æſtuatio ſolet recedere. l ¶ Et rogauerunt. Bed. Modo Saluator rogatus, modo non rogatus curat, oſtẽdens ſe cõtra vitiorum quoq; paſſiones & preci-
†Mar.4.a bus fidelium ſemper annuere, & ea nonnumq; quæ ipſi non in ſe intelligunt, vel intelligenda dare, vel piè petentibus etiã
Pſal.18.d non intellecta dimittere. vt Delicta quis intelligit: ab occultis meis munda me domine. m ¶ Surgens. Beda. Naturale eſt febricitantibus incipiente ſanitate laſſaſcere, & moleſtiam ęgritudinis ſentire. Sed ſanitas quæ domini datur imperio, tota ſimul redit, & etiam eo robore firmat, vt ſuis adiutoribus continuò mi-
Roma.6.d niſtrare ſufficiat, & iuxta leges tropologiæ membra quæ ſeruierant immundiciæ, ſeruiãt iuſticiæ. n ¶ Cum ſol autẽ occi. Beda. Solis occubitus, paſſio Chriſti: per quã plures ſanantur dęmoniaci, q

a ¶Quę communicatio Chriſti ad Belial? ¶Nobis tormenta, & tibi gloria.

a mo ipſius. Et in ſynagoga erit ho- a
mo habens † dæmonium immũ-
b dum, & exclamauit uoce magna di-
c d cens † Sine, quid nobis & tibi Ieſu
e Nazarene? Veniſti perdere nos.

¶Vehementer opinor.

f Scio te, quia ſis ſanctus dei. Et incre-
g pauit illum Ieſus, dicens: Obmute-
h ſce, & exi ab illo. Et cum proieciſſet illum dæmonium in medium, exijt

a ¶Nullum membrum amputauit.

ab illo, nihilq; † eum nõcuit. Et factus eſt pauor in omnibus, & colloquebantur ad inuicem, dicentes:

¶Res digna verbo.

† Quod eſt hoc uerbum: quia in po-
i teſtate & uirtute imperat immũdis ſpiritibus, & exeunt? Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis. Surgens autem Ieſus de ſy-
k nagoga introiuit in domum Simo-
nis. † Socrus autem Simonis tene- b

a ¶Alij euangeliſtæ non dicunt q rogaſſent.

l batur magnis febribus: & rogãuerunt illum pro ea. Et ſtans ſuper illam † imperauit febri, & dimiſit illã:
m & continuò ſurgens miniſtrabat il-
n lis. Cùm ſol autẽ † occidiſſet, omnes c
† qui habebant infirmos uariis languoribus, ducebãt illos ad eum: At

¶Miſericordiæ.

ille ſingulis manus imponens curabat eos. † Exibant autem dæmonia à multis clamantia & dicentia: quia
o p tu es * filius dei. Et increpans non ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipſum
q eſſe Chriſtum. Facta autẽ die, egreſ- d
ſus ibat in deſertum locum, & turbę requirebant eum, & uenerunt uſque ad ipſum, & detinebant illum, ne diſcederet ab eis. Quibus ille ait: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euãgelizare regnum dei: quia † ideo
F miſſus ſum. Et erat prædicans in ſynagogis Galilææ.

Cap. V.

r † Actũ eſt aũt cũ tur e

niaci, q ante viuens in carne ægrotos ſanauerat: quia in carne vi- C
uens paucos Iudæorum docuit, poſt reſurrectionem gentib⁹ apparuit. o ¶ Tu es filius dei. Be. Cum ieiunio fatigatum diabolus videret, verum hominem intellexit: ſed quia tentando nõ pręualuit, vtrum etiam dei filius eſſet, dubitabat. Nũc ergo per ſignorũ potentiã iam certior effect⁹, filiũ dei arbitrabatur. Non ergo eũ ideo crucifigit, vt filium dei ignoret, ſed quia ei⁹ morte ſe dãnandũ nõ præuidet. Hoc em̃ myſteriũ à ſeculis eſt abſcõditum, quia ſi cognouiſſent, dominũ gl̃iæ nunq; crucifixiſſent. p ¶ Et increpans non ſinebat. Be. Ideo prohibet loqui, ne dum aliquis audit vera prædicantẽ ſequatur errantem. Improbus em̃ magiſter veris fal[ſa] permiſcet, vt ſpecie veritatis teſtimonium fraudis obtexat. q ¶ Facta autẽ die. Myſticè. Manifeſta luce reſurrectiõis, à credentiũ turmis requirit̃, & in gentiũ deſerto inuẽtus ne abeat retinet̃. Myſticè

GLO. ORDI.

CAP. V.

FActũ eſt autẽ. Nec tp̃e, nec loco turba à ſtudio ſanandi cohibetur, veſper incũbit, & tamẽ ſequit̃, ſtagnũ occurrit. & turba

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et in ſynago. Hîc conſequẽter deſcribit̃ doctrinæ Chriſti cõfirmatio ꝑ miracula Chriſti, Sicut em̃ illa quorũ cognitio ſubeſt naturali facultati intellect⁹, confirmant̃ eſſe vera ꝑ reductionẽ ad pri- D
ma principia, ſic v̄itas illorũ q̃ trãſcẽdũt naturalẽ facultatẽ intellectus, de quibus erat doctrina Chriſti, cõfirmat̃ ꝑ opationẽ miraculorũ: quæ à ſolo deo poſſunt fieri: & ideo cũ inducũtur ad cõfirmationẽ alicuius doctrinę oſtẽdit̃ eſſe vera, cũ †occideret
deus teſtis eſſe nõ poſſit alicui⁹ falſitatis. igit̃ ad hoc inducũtur hic duo miracula in ſpeciali. Primũ eſt de dæmoniaco curato. Scđm de ſocru Petri à febrib⁹ curata, ibi: Surgẽs autẽ de ſynagoga. Tertiò multa ponunt̃ in gñali ibi: Cũ em̃ ſol occubuiſſet oẽs qui habebant infirmos &c. Et patet ſentẽtia iſtarũ partiũ vſq; ad finem ca. ex dictis. Mar. j. vbi iſta poſita ſunt eodem ordine quo hic & expoſita.
* a ¶ Et in ſynag. Per hoc aũt q Chri- Matth.8.c.
ſtus increpauit dęmonẽ qui ſuã p̃tatẽ cõfitebat̃ & ſc̃titatẽ, ei ſilẽtiũ imponẽs, docuit nos fugere laudes turpiũ ꝑſonarũ: qa ſicut dicit Seneca libr. de v̄tutib⁹: Tã triſte tibi ſit laudari à turpib⁹, q ſi laudaris ob turpia. b ¶ Socrus autẽ Si. &c. Per quã ſignificat̃ ꝑſona, iracũdiæ, calore aut cõcupiſcẽtię laborãs: ſuꝑ quã ſtans Ieſus iſtas paſſiões mitigat, & tũc ei deuotè †ad hoc
miniſtrat. c ¶ Cũ ſol autẽ oc. Per hoc ſignificauit, q paſſio ſua i qua iuſticię ſol occidit, futura erat medicina oĩs ſpũalis infirmitatis. d ¶ Facta autẽ die &c. Dans in hoc exemplum prædicatoribus reuertendi ad ſolitudinem contemplationis poſt laborẽ prędicatiõis, & vt gratias deo agãt de profectu præterito, & ſe diſponant pro futuro.

NICO. DE LY.

CAP. V.

FActum eſt autẽ cum turbæ &c. Deſcripta prædicatione Chriſti & eius confirmatione. hic conſequenter deſcribitur conuerſio aliquorum ad ipſum. Et primò deſcribitur eorum vocatio ad diſcipulatum Chriſti. Secundò, eorum promotio ad apoſtolatum, ſequẽti capitulo, ibi: Factum

eſt aũt

☞ & turba vrget:& ideo aſcendit in nauim Petri. a ℭ Secus ſta. E Be. Stagnũ, præſens ſeculũ deſignat. Domin⁹ autẽ iã nõ in ſtagno quaſi iã non in carne paſſibili, ſed ſec⁹ ſtagnum: quia in ea carne ĩ qua paſſus eſt, ſtabilitatẽ ꝑpetuæ qetis adijt. b ℭ Geneſareth. A proprietate loci, quaſi generãs aurã, quia criſpãtib⁹ aquis de ſe auram emittit. c ℭ Vidit duas na. 2.Tim.2.c Be. Duæ naues, circũciſio & ꝑputium: quas videt, quia in vtroq; populo nouit qui ſunt eius, quorum corda à fluctibus ſeculi ad futuræ vitæ trãquillitatẽ, quaſi ad littus miſericorditer vidẽdo ꝓuehit. d ℭ Piſcatores. Doctores eccleſiæ reti bus fidei cõprehẽſos, & de profundo ad lumẽ elatos, terræ viuentiũ quaſi littori piſces ingerunt. e ℭ Lauabãt re. Lo ta rætia plicat, qui intermiſſo prædicãdi officio, quod alios docuit, ipſe implere ſatagit. f ℭ Quæ erat ſi. Nauis Simo nis, primitiua eccleſia circũciſiõis, de cu ius autoritate docet gentes vſq; hodie. Actu.4.f Quæ benè vna, quia multitudinis credẽ Matth.8.c. tium, erat cor vnum & aĩa vna. ℭ Hæc nauis apud Matthæũ fluctuat, in quo at tenditur principiũ eccleſiæ, quãdo trepi †24.q.1.c nõ turba dantibus diſcipulis Chriſtus adhuc dor mit, qñ Petrus ſuis meritis firmus, alienis turbatur, quãdo Iudas ꝓditor adhuc eſt immixtus. Lucas dicit, piſcib⁹ repleri, qa ad finẽ ecclæ reſpexit, vbi fructus exube rat, vbi perfectis in fide Chriſtus vigilat, vbi pfidia ꝓditoris ceſſat, vbi ꝑfecta dile ctio. g ℭ Rogauit eũ. Bed. Qđ primo rogat nauim à terra reduci puſillũ, ſigni ficat vel temperatè vtendũ verbo ad tur bas, vt nec terrena eis præcipiantur, nec à terrenis in ꝓfunda ſacramentorũ rece dant, vt ea pœnitus non intelligant. Vel prius in ꝓximis regionibus gẽtibus præ dicandum. Sed dũ dicit Petro: Duc in al F tum, ad remotiores gentes quib⁹ poſtea prædicatũ eſt pertinet. h ℭ Duc in al tum. Ambro. Et ſi alijs imperatur vt la xent retia, ſoli Petro dicit: Duc in altũ. id eſt in ꝓfundum diſputationũ, vt quã do de æterna verbi generatione diſſerit, quæ non viſu ſed ſola fide attingitur: vel qñ de virtute reſurrectionis: vel de ſpũſ ſancti ꝓfluentibus donis inſtruit eccleſia & armatur. i ℭ Laxatæ retia. Be. Re tia ſunt verborũ complexiones & quaſi quidam orationis ſinus & diſputationũ receſſus, qui quos capiũt nõ amittũt. vñ & retia quaſi retinẽtia ſunt vocata, quæ captos nõ perimũt, ſed reſeruãt. k ℭ In uerbo autẽ tuo. Be. Niſi in verbo grãe laxata fuerint inſtrumẽta diſputationũ, fruſtra prædicator vocis ſuæ iaculũ mit tit, qa fides populorũ nõ in ſapiẽtia vbi cõpoſiti, ſed diuinæ vocatiõis munere ꝓ uenit. O vacua pręſumptio, O humilitas fructuoſa. Qui nihil ante ceperant, magnã in verbo concludunt multitudinẽ. Rũpitur rete ꝓ multitudine piſciũ, qa modo cũ ele ctis tot reprobi intrant, qui ipſam eccleſiam hæreſibus ſcindant. Boni & ſi ꝑſequutio nẽ patiant, â domino ſeruantur. Rumpitur rete, ſed nõ labitur piſcis, qa dominus ſuos ſeruat, etiã inter perſequentium ſcandala. l ℭ Rumpebatur. In eccleſia circũciſionis rumpitur rete, quia non tot intrant de Iudæis quot apud deum ad vitam erant præordinati. Alia ergo nauis. i. eccle ſia de gentibus ſuccedit, quæ electos ad ſalutẽ colligit. Qui nõ in trant niſi rupto reti: quãdo ante Iudas ꝓditor, añ Simon magus, añ Ananias & Saphira, ante multi qs Iohãnes antichriſtos vocat, 1.Iohã.2.c abierũt retrorſum, ꝙ Paulo vel Barnabæ cõmittatur apoſtolatus gẽtiũ. m ℭ Et impleuerunt. Be. Hæc impletio vſq; in finem ſeculi creſcit. Sed impletę mergũtur. i. in ſubmerſiõe premunt, nõ tamẽ piclitant ſic vt mergãtur. Mergi em eſt hoĩes ad prauitatẽ ſeculi de qua elati fuerãt redire. Quales etiã Petrus adhuc in infir mitate poſit⁹ hoc loco demõſtrat. vnde ſequit: Quod cũ uidiſ ſet Si. Pe. qa carnales in ecclia ſpũalib⁹ rectorib⁹ in quib⁹ ꝑſona Chriſti eminet, honorẽ quidẽ exteri⁹ deferũt, & ſpecie ten⁹ humi liantu r

liantur ſub illis: Sed tamẽ moribus non voce cõtradicũt, & nolũt G ab illis gubernari, quorũ vita & prædicatio ipſorũ cõtraria eſt vo luntati. n ℭ Stupor enim cre. Excuſat Petrũ, nõ ſtudio maliciæ ſed ex humano defectu hoc dixiſſe. Admirabat aũt diuina dona, & quò plus meruerat, hõc præſumebat minus. Et talis humilitas mereĩ piã dñi conſolationem. o ℭ No li time. Bed. Non recedit, ſed ad littus ꝑ ducit, & viuificandi poteſtatem tribuit. In quo ſignificatur, quòd ſpũales viri & ſi peccatis turbarum commoti, nõ tamẽ ☞ debent ha.

ſ Conuentus turbarum, fidem deſignat populorum.

bæ irruerent in eum, ut audirent uer

a ſ Qui magna fecit in terra, tranſit ad mare, vt & ibi faciat, & dominus maris terræq; appareat. b ſ Legẽ.

a bum dei: & ipſe ſtabat ſecus ſtagnũ a
b c Geneſareth. Et uidit duas naues b

ſ Legem.

d ſtantes ſecus ſtagnum: piſatores au c

ſ A naui in littus.

e tem deſcenderant, * & lauabant re tia. Aſcendens autem in unã nauim d
f g quæ erat Simonis, rogauit eum à

ſ Ab amore terrenorum.

terra reducere puſillum. Et ſedens docebat de nauicula turbas. Vt ceſ ſauit autem loqui, dixit ad Simo

a ſ Ad Chriſtum aſcendentem in altum. b ſ Quia bo ni & gentiles parati erant accipere legem.

h nem: † Duc in altũ, & laxate retia e
i ueſtra in capturam. Et reſpondens

ſ Sicut humilis.

Simon dixit illi: † Præceptor per to f

ſ Per veterem legem laborantes nullum duximus ad vitam.

tam noctem laborantes nihil cepi
k mus: in uerbo autem tuo laxabo re g te. Et cùm hoc feciſſent, concluſe

ſ Piſces ſunt qui hanc vitam enauigant.

runt piſcium multitudinem copio

ſ Moraliter. Rumpitur qui diuitias & paupertates non ſuſtinet.

l ſam. Rumpebatur autem rete eo rum, & annuerũt ſociis qui erant in h alia naui, ut uenirent & adiuuarent
m eos. Et uenerunt & impleuerunt

a ſ Quia eccleſiam & ſynagogam conuertit.

ambãs nauiculas, ita ut † penè mer gerentur. Quod cùm uideret Si i mon Petrus, procidit ad genua Ie ſu, dicens: Exi à me domine, quia ho k
n mo peccator ſum. Stupor enim l circundederat eum, & omnes qui cum illo erant in captura piſcium

ſ Circundederat ſtupor.

quam ceperant. Similiter autem Iacobum & Iohannem filios Ze bedei, qui erant ſocij Simonis. † Et m
o ait ad Simonem Ieſus: Noli timere: n

Nicolaus de Lyra

☙ eſt autem in diebus illis. Prima ĩ du as quia primò deſcribitur vocatio Petri cũ alijs adiunctis ſibi, ſecundò, vocatio * ex illis Matthæi, ibi: Et poſt hæc exiuit & vidit Ieſus publicanum. Circa primũ primò deſcribitur diſcipulorũ vocatio ſeu con uerſio, ſecundò, cõuerſorũ confirmatio ibi: Et factum eſt, cũ eſſet in vna ciuitatũ. Circa primũ dicit ſic: Factũ au. cũ tur. ir. in eum. præ nimia deuotione audiẽ di ipſum. a ℭ Et ipſe ſta. lacus magn⁹ eſt per quẽ tranſijt Iordanis fluuius. Et quia ibi extenduñ aquæ ĩ latitudine ma gna, aliquando vocatur ſtagnũ, aliquan do lacus, & aliquando mare ſecundum modum loquendi Hebraicũ: q̃ omnis † Præfectè congregatio magna aquarũ vocaĩ ma re, ſcđm illud Gen. j. a. Cõgregationeſq; aquarũ appellauit Maria. c ℭ Piſcato res autẽ deſcẽ. & la. re. amouẽtes im mundicias vt retia plicarẽt: qa nullos pi ſces ceperant, vt patet ex ſequentibus. d ℭ Aſcendens autẽ in unã nauim. vt populi plauſum declinaret, & de naui populum ſedentem in littore conueniẽ tius doceret. e ℭ Duc in al. hoc eſt ad locũ aquæ magis profundum, qui eſt cõ uenientior ad piſcandum. f ℭ Præce ptor ꝑ totã no. labo. nihil cepi. ꝙuis diligentiam magnã adhibuim⁹. g ℭ In H uerbo autem tu la. re. i. cõfidens in vir tute verbi tui. h ℭ Rumpeba. autem rete eorum &c. Ex quo patet duplex ▸ penè miraculum: quia non ſolũ ceperant ma gnã multitudiẽm piſcium ſuprà modũ ſolitum & poſſibilem per viã humanã, ſed etiam illa multitudo tenebatur in re te rupto: ideo ſubditur: i ℭ Quod cũ ui. Simõ pe. ꝓci. ad ge. Ie. ꝓpter præ dicta miracula facta, dicens: k ℭ Exi à me do. quia homo peccator ſum. Reputabat enim ſe indignum præſentia tam ſanctæ perſonę. l ℭ Stupor enim circundede. eum. id eſt admiratio ma gna propter facta Chriſti inſolita. † Mat.4.d. m ℭ Et ait ad Simonẽ Ie. ipſum cõ Mar.1.b. ſolando. n ℭ Noli. ti. ex h. i. de cętero. ☙ Ex hoc iam

*b ℭ Et ui. du. na. Be. Duæ naues myſticè circũciſionẽ & prępu Moraliter tiũ ſignificãt, qs vidit dñs: nã in vtroq; ꝑplo nouit qui ſunt eius, & ad futurę vitæ tranquillitatem qſi ad littus vidẽdo hoc eſt mi ſericorditer viſitando prouehit. e ℭ Duc in al. & lax. re. Amb. Myſticè autẽ nauis Petri ſecundum Matthæum fluctuat, ſecundũ Lucã repletur piſcib⁹, vt & pricipia fluctuãtis eccleſię, & poſterio ra exuberãtis agnoſcas. Nõ turbatur iſta quæ Petrum habet, tur batur illa quæ Iudam habet: in vtraq; tamen Petrus, ſed qui ſuis meritis firmus eſt, turbatur alienis. Caueamus ergo proditorẽ ne ꝑ eũ plurimi fluctuemus. k ℭ Exi à me domine. Per Petrum, qui cũ ſocijs per totam noctem laborãs nihil ceperat & in verbo Chriſti cepit multitudinem piſcium copioſam, & tñ ſibi non attri buit niſi culpam, dicens: Exi à me domine, quia hõ peccator ſum. ſignificatur prædicator euangelij, qui propriè innitens vir tu ti nihil ꝓficit, ſed innitens diuię virtuti, facit magnum ꝓfectum: tñ nõ debet attribuere ſibi niſi defectum: & tunc à deo cõfortaĩ dicẽ te: n ℭ Noli time. & maior profect⁹ ſibi ꝓmittitur, cũ ſubditur: * Ex hoc iam

☞ debẽt habere volũtatẽ dimittẽdi eccleſiaſticũ mun⁹ & ſecuri⁹ & A tranquillius viuãt. Nemo de ſuæ cõſcientia culpæ tremẽs, vel de aliorum innocentia ſtupens, ſanctitatis iter formidet aggredi. a ℭ Ex hoc iam. Be. Hoc ad ipſum Petrum ſpecialiter pertinet cui exponiĩ qđ captura ſignificet piſciũ. Sed ſicut tũc per retia pi ſces, ſic p verba aliquãdo capiet hoĩes, in q̃ Petro eſt Typus totius ecclię. b ℭ Re Myſticè lictis omnibus. Be. Myſticè finẽ ſeculi ſignificat, quò ab huius mundi ſalo qui Chriſto inhęſerint, pœnitus ſunt receſſu ri. c ℭ In una ci. Hĩc duo aduentus in capharnaũ notantur. Primus incarcera to Iohãne, quãdo fecit continuè illa tria † Mat.8.a miracula. Scđs, quãdo deſcendit de mõ Mar.1.d.d te electis apoſtolis quãdo fit iſtud mira culũ de leproſo. d ℭ Vir plenus. Am bro. Be. Quarto ſigno ex quo in Caphar naũ venit iſte ſanatur. Nã ſicut quartum Gene.1.b diem ſol e illuminauit, & clariorẽ cæteris fecit diebus cũ illuceſcerent elemẽta mũ di: ſic & hoc clarius opus debet exiſtima ri. Secũdũ Matthęũ, poſt nouũ Teſtamẽ tum in monte datum, hic primus à dño ſanatus inducitur: vt ille qui excludebaĩ à lege, purgari ſe domini poteſtate pręſu mens: nõ ex lege ſed ſupra legẽ eſſe grãm †De pœn. di.1.c. vo luiſſent indicaret, qua leproſi maculã, poſſet ab luere. e ℭ Et proci. Sicut humilis & vi tæ ſuæ maculas erubeſcens, & confeſſio nem verecundia nõ reprimens, ſed dete cto vulnere remediũ quærẽs. f ℭ Do mine ſi uis po. Ambro. Be. Sicut in do mino poteſtatis autoritas, ita in iſto fidei conſtãtia declaraĩ. g ℭ Tetigit. ꝓpter humilitatẽ, vt nos doceret nullũ ſperne re pro aliqua corpis maculatione. Tan git, nõ dedignatus, impat nõ diffiſus, ad hibet opis teſtimonium. Volo, dicit, pro Hæreſes tres hic per imuntur. pter Fotinũ: impat ꝓpter Arriũ: tãgit, ꝓ pter Manichęũ. ℭ Bed. Tetigit nõ quin ſine tactu ſanare poſſet, ſed vt indicet ſe B nõ ſubiectum eſſe legi, ſed dominum le gis oſtendens, qui non timet contagiũ. h ℭ Et confeſtim le. &c. Ambro. ſup hunc locum. Vides ꝙ dubitari non po teſt: quia volũtas dei, poteſtas eſt. ℭ Be. Vbi leproſus mundatur nõ exprimitur locus, vt oſtendatur non vnus populus alicuius ciuitatis ſpecialis, ſed omnium populos fuiſſe ſanatos. ℭ Be. Typicè Le proſus, gen⁹ humanum ſignificat, plenũ lepra: quod extẽta manu. i. verbo dei hu manam contingente naturam, à priſci er roris varietate mundatur, vt diu abomi nabiles & ſequeſtrati, iam queãt templo 1.Cor.3.d reddi. Templum dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Et ſacerdoti of Pſal.109.a ferri. De quo dicitur: Tu es ſacerdos in ęternũ ſecũdũ ordinẽ mel. Rom.12.a Et offerant pro emundatione, corpora ſua hoſtiam viuam, ſan ctam deo placentem. i ℭ Præcepit illi. Bed. Taceri iubet, nec taceri poteſt. Non ꝙ aliquid voluerit & non potuerit, ſed dat ex emplum vt ſui in magnis quę faciunt latere velint, ſed vt proſint alijs, probantur inuiti. ℭ Hilarius. Docet non vulganda noſtra beneficia, ſed premenda, vt non ſolum à mercede abſtineamus pe cuniæ, ſed etiam gratiæ. Iactantia vitata facit, ne lepra poſſit tran ſire in medicum. Ideo etiam imperatur ſilentium, quia meliores putabat qui fide magis ſpontanea ꝙ qui ſperatis beneficijs cre didiſſent. k ℭ Oſtende te ſacerdoti. Bed. Vt intelligeret ſa cerdos non legis ordine, ſed gratia dei curatũ. l ℭ Offert pro. Non ſoluit legem ſed implet, qui ſecundum legem gradiens, ſu pra legem ſanare eos quos remedia legis nõ ſanauerant videtur. m ℭ Sicut præcepit Moyſi. Lex ſpiritualis eſt, ideo videtur ſacrificium ſpirituale mandaſſe, vt ſit in teſtimonium illis, ſi deo credant, ſi impieratis lepra diſcedat. n ℭ Et cõueniebant tur bæ &c. Bed. Sanatio hui⁹ multas ad dominnm cogit turbas. Vt enim ipſe interius & exterius ſe ſanatum doceret: perceptum be Mar.1.d neficium etiam iuſſus non tacet. Sed & Marcus ait, euangelico functus officio, mox egreſſus, cœpit prędicare & diffamare ſermo nem, ita vt non poſſet manifeſtè in ciuitatem introire, ſed foris in deſertis

in deſertis locis eſſe: & cõueniebant ad eũ vndiq;. o ℭ Et ora C bat &c. Quãdo orat, theoricam vitam: quãdo ſanat, actiuam in format. ℭ Be. Sanat vt deus, orat vt hõ. In vrbe miracula facit, in deſerto orat, vt & actiuæ & contẽplatiuæ documẽta mõſtret ne qs ꝓ cura ꝓximi amorẽ dei, vel ꝓ amore dei ꝙuis ſit ſupior, curã dimittat ꝓximi. In deſertũ ſecedit & orat, qui exurgentẽ ſtrepitũ vitiorũ pre † ex hoc nunc, vel poſthac mit, & quoddã ſibi cum domino intra ſe deſertũ, quęrit (vt cũ illo exteriore tumul tu ceſſante) ꝑ interna deſideria ſilenter lo * viuos quatur. p ℭ Et fa. eſt. &c. Be. Vbi ſe Mat.9.a dens docuerit Lucas breuiãdi gratia præ † Mar.2.a terijt, ſed Matthæus in ciuitate ſua. Mar Mat.9.a. cus in Capharnaũ hoc eũ feciſſe teſtatur. Mar.1.d Sed ciuitas Chriſti dicitur Galilęa, in qua erat Nazareth & Capharnaum, ad diſtin ctionẽ regionis trãſmarinæ Geraſenorũ de qua transfretãdo venerat Galilæã, ſi cut Matthę⁹ ſcribit. Vel ipſa Capharnaũ ciuitas Chriſti eſt, quã nõ naſcẽdo, ſed vir tutib⁹ illuſtrãdo ſuã fecerat. q ℭ Et erãt Pha. Amb. Inter cæterorũ remedia debi liũ, cõuenietib⁹ ex oĩ pte doctoribus hęc paralitici ſanatio deſcribiĩ, vt magna & magnę rei ſignificatiua. vñ oraſſe pręmit tiĩ, nõ ꝓpĩ ſuffragiũ ſed ꝓpter dãdũ exẽ plũ, i. q̃ doceĩ vnuſqſq; ęger petendæ ſa lutis pręcatores adhibere, p qs vitę nr̃æ, ☞ compago

a ſ Nondum eligitur in apoſtolatum, ſed prædicitur ꝙ aliquando ſit eligendus.

a † Ex hoc iam eris hõmines* capiens. a

a ſ Quia adhuc habent voluntatem redeundi.

b Et ſubductis ad tẽrram nauibus re b lictis omnibus ſequuti ſunt eum.

a ſ Alias veniſſet in vnam ciuitatem.

c † Et factum eſt cùm eſſet in unã ciui c
d tatum, & ecce uir plenus lepra. Et ui
e dens Ieſum, & procidens in faciem

a ſ Be. Amb. Voluntati poteſtatem tribuit, nec quaſi incredulus dubitat, ſed ſuæ colluuionis conſcius non præſumit.

f ſuam, rogauit eum dicens: Dõmine, ſi uis potes me mũdare. Et extẽdens

a ſ In hoc humilitas. Be. Non ꝙ ſine tactu ſanare non poſſet, ſed vt indicet ſe non ſubiectum eſſe legi.

g manum, tẽtigit eum Ieſus, dicens:

a ſ In hoc pietas. ſ Eo genere ſanat quo obſecratur. Si vis po. me mun. b ſ In hoc maieſtatis potentia. c ſ Quia dixit & facta ſunt.

h † Võlo: Mũndare. Et cõnfeſtim

a ſ Amb, Nihil medium inter præceptum & opus: quia in præcepto eſt opus.

i lẽpra diſceſſit ab illo. Et ipſe præce

a ſ Non erat neceſſe, vt ſermone iactaret quod corpore præferebat. b ſ Mittit ad ſacerdotes propter humilitatem, & vt videntes credant ei, vel nõ credentes inexcuſabiles ſint.

pit illi, ut nẽmini diceret: ſed uãde,

a ſ Non debent auferri ſigna priuſq; veniant ſignificata.

k l oſtende te ſacerdoti, & õffer pro e

a ſ Pro emundatione offerebant tortam panis, turtures duos, & ſextarium olei.

m mũndatione tua ſicut præcepit Mo yſes in teſtimonium illis. † Peram

ſ Sanitatis & doctrinæ.

bulabat autem magis ſermo de illo,
n & conueniebant turbę multæ, ut au dirent, & curarentur* ab infirmitati bus ſuis. Ipſe autem ſecedebat in de d
o p ſertum, & orabat. Et factum eſt e in una dierum, & ipſe ſedebat do
q cens: Et erant Phariſæi ſedentes, & legiſdoctores qui uenerant ex o mni caſtello Galilææ & Iudææ & Ieruſalem, & uirtus domini erat

Nico. de Lyra.

☙ a ℭ Ex hoc iam eris ho. per ſanã doctrinã trahẽdo ad vitã beatã. Verbum em̃ dei hamo piſcatoris cõparaĩ, qa ſicut hamus non capit piſcem, niſi ab ipſo ca piatur, ſic nec verbũ dei capit hominem ad vitã æternam, niſi ipſum verbũ men D te ipſius capiatur. b ℭ Et ſubductis &c. ſe. ſunt. ſ Simon petrus & alij qui erant cum eo. Et licet Andreas hoc non † Mat.4.d. noĩetur, tamen intelligiĩ ibi fuiſſe, ſcđm Mar.3.a. ꝙ dicit Aug. vt habeĩ ex verbis Mat. iiij. Ioh.6.a & Mar. 1. Dicunt tñ aliqui, ꝙ iſti non ſe cuti fuerũt Chriſtũ, tunc ei totaliter inhę rendo, ſed cauſa reuerentię aliquãtulum * ab eo ſecuti ſunt eũ aſſociando: ad ꝓpria tñ re uerſuri. Sed poſtea vocati ſunt, nõ reuer ſuri amplius ad ꝓpria. De qua vocatiõe loquitur Matthęus & Marcus. Alij verò dicunt ꝙ iſta vocatio de qua hic loquiĩ Lucas, eſt eadem cũ illa de qua loquitur Matthæus & Marcus; qa vocari ſunt ſim pliciter ad ſocietatem Chriſti: & hoc vi detur verius: quia hic diciĩ, relictis oĩbus ſecuti ſunt eum. Qui modus loquendi ꝓ priẽ non conuenit niſi adhærentibus Chriſto totaliter. Item quia hic dicitur Petro à Chriſto: Ex hoc iam eris hoĩes ca. i. de cæ tero vacabis prædicationi. Et tali modo loquendi vtuntur Mat thæus & Marcus, qui ſcđm alios deſcribunt vocationẽ eorũ ſim pliciter adhærẽdo Chriſto abſq; reuerſione ad propria. c ℭ Et factum eſt. Hĩc conſequenter deſcribitur vocatorũ confirmatio per opera miraculorum. Et deſcribuntur hic duo miraculo. Pri mum eſt de leproſo ſanato, ſecũdũ de paralytico curato, ibi: Et fa ctum eſt in vna dierũ. Sentẽtia primæ partis patet ex dictis Mat. viij. & Mar. j. excepto quod ſequitur: d ℭ Ipſe autam ſecede bat &c. Ad oſtendendũ, ꝙ pręædicator verbi diuini debet ſugere populi applauſum, & retrahere aliquãdo ſe à multitudine vt va cet orõni. e ℭ Et fa. eſt. Hĩc deſcribiĩ de paralytico curato mi raculũ, quod factũ fuit in capharnaũ, vt hĩ Mar. ij. Et patet ſñia hu ius ptis ꝙtũ ad curationẽ palitici ex dictis Mat. ix. & ꝙtũ ad pñta tionẽ dicti palitici Mar. ij. quæ omittũĩ in Mat. & à Mar. ſuppleĩ. ☙ Et poſt hæc

* a ℭ Ex hoc iam homines &c. Et factum eſt cum in una Moraliter. eſſet &c. Bed. Typicè autẽ leproſus humanum genus languidũ peccatis deſignati plenum lepra, quoniam omnes peccauerunt & egẽt gratia dei, vt ſcilicet extenta manu, id eſt verbo dei, hũanã contingente naturam, à priſtini erroris varietate mundentur, & offerant pro ſua emandatioue corpora ſua hoſtiam deo viuam. * Et ecce viri

compago reſoluta, actuumq́; noſtrorũ claudа veſtigia verbi cæleſtis remedio reformẽtur. a ℭViri portantes. Allego. id eſt, erigentes ad ſuperiora animum hominum, q̃uis exterioris hominis debilitate torpentem, quorum rurſus adminiculis, & attollere & humiliare, ſe facilius ante Ieſum locet, dominico dignus videri aſpectu. Humilitatem enim reſpicit deus. b ℭEt quærebãt &c. Bed. Deſiderãt offerre, ſed turba interpoſita recluduntur: quia ſæpe aĩa poſt infirm corporis deſidiam ad deum reſpiciẽs, & diuina gratia innouari deſiderans, priſtinæ conuerſationis obſtaculo retardatur. Sæpe dum cũ deo in orationib⁹ colloquiť, turba cogitationũ interueniẽs, aciẽ mẽtis ne Chriſtus videatur intercludit. Sed non eſt exterius in infimis, vbi turbæ tumultuantur remanendũ: ſed tectũ domus in qua Chriſtus docet aſcendendũ, i. ſacræ ſcripturæ ſublimitas eſt appetenda, & lex dei nocte dieq́; meditanda: quia in cuſtodiendo ſermones dei corrigit iunior viam ſuam. Et patefacto tecto, id eſt reſeratis ſcripturis, eger ſubmittitur: quia ad Chriſti humilitatem fidei pietate deſcenditur, & ad Chriſti notitiam veniť. c ℭEt per tegu. Bed. Domus Ieſu tegulis tecta deſcribitur, quia ſub contẽptibili litterarũ velaminæ, ſi aſſit doctor, qui reſeret diuina, ſpũalis gratiæ virtus inuenitur. Qđ cum lecto deponiť, ſignificat ab homine adhuc in iſta carne cõſtituto Chriſtum debere cognoſci. d ℭQuorum fi. Be. Multum valet fides ꝓpria cuiuſq́;, cum per alienam fidem homo interius & exterius ſit ſaluatus. ℭBe. Hæc curatio paralytici ſignificat ſaluationem animæ ſuſpirantis ad deũ de diuturna illecebra carnalis inertiæ, quæ indiget bonis doctoribus qui eũ ſubleuent: & Chriſto offerant, & pro ea intercedant. Qui apđ Marcum quatuor fuiſſe leguntur: propter quatuor euangeliorũ libros, ſeu ꝓpter quatuor virtutes, quibus ad ꝓmerendam ſoſpitatem mentis fiducia erigitur, que ſunt, prudentia, fortitudo, temperantia, iuſtitia. e ℭHomo remittuntur &c. Tu homo pctõr: ego de⁹ q pctã remitto, qui aliorum merito tibi pctã relaxo. Qui ergo pctĩs grauatur, adhibeat eccleſiã quæ pro eo preceť. ℭQuia pro culpa animæ etiã corpus infirmabatur: ideo ſanaturus corpus prius ſanat animam. f ℭQuis põt dimittere &c. Nemo dimittit pctã niſi deus, qui per eos quoq́; dimittit quib⁹ poteſtatẽ dimittendi dedit. Cũ ergo Chriſtus dimittat, verè deus probatur. Verũ teſtimoniũ deo reddũt, ſed perſonã Chriſti negando falluntur. Perfidia em̃ confiteri põt, credere non poteſt. Itaque teſtimoniũ non deeſt diuinitati, fides deeſt ſaluti. Deus autem volens ſaluos facere peccatores, & occultorum cognitione ſe deum eſſe demonſtrat, & admiratiõe factorum illis reſpondens: Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Eadem maieſtate & potentia q̃ cogitationes veſtras intueor, poſſum hominibus delicta dimittere. Ex vobis intelligite quid paralyticus conſequatur. Sed quia ſpũalem grãm non cognoſcitis, nec creditis quod interius factũ eſt, ꝓbetur ſigno viſibili qđ non minoris cõſtet eſſe potentiæ, vt in filio hoĩs latentẽ cognoſcatis potentiã maieſtatis, qua põt peccata dimittere vt deus. g ℭVt autem co. &c. Ambro. Magnus ſacerdos lepram videbat in cordibus Iudæorum, & peiores oſtendit illo leproſo cui purgato iuſſit ſe offerre ſacerdoti. Sed hos ſummus ſacerdos repudiat, ne alios quoque eorum lepra contaminet. h ℭTibi dico

Alego. †Mat. 9. a. Mar. 2. b †grabatũ tuũ, & ambula. F †glorificãs †Mat. 9. a. Leui. 13. a

a ad ſanandũ eos. †Et ecce uiri portantes in lecto hominem, qui erat
b paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum Et non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt
ſ Diuinitatem cognitam.
c ſupra tectum, & per tegulas †ſubmiſerunt eum cum lecto in me
a ſ Non paralytici qui ſenſu carebat.
d dium ante Ieſum. Quorum fi
e dem ut uidit, dixit: Homo remittuntur tibi peccata tua. Et cœperunt cogitare ſcribæ & phariſæi dicentes: Quis eſt hic qui loqui
f tur blaſphemias? † Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſol⁹ Deus?
g Vt autem cognouit Ieſus cogitationes eorum, reſpondens dixit ad illos: Quid cogitatis †mala in cordibus ueſtris? Quid eſt
a ſ Dicto facere. ſ Quod ſolus noui, qui dimitto.
facilius dicere: dimittuntur tibi
a ſ Quod vos etiam videre poteſtis. ſ Innuit reſurrectionem omnium.
peccata: an dicere: ſurge & am
ſ Quia idem eſt filius hominis & deus.
bula? †Vt autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ait
a ſ Vt qđ fuit teſtimoniũ infirmitatis, ſit ꝓbatio ſanitatis.
h paralytico: Tibi dico ſurge, tolle
a ſ Ne chriſtiana fide curatus, moreris in pfidia iudæorũ.
†lectum tuum, & uade in domũ
a ſ Be. magna virtus, vbi ſine mora ſalus imperiũ comitatur vnde merito qui aderant relictis blaſphemijs ſtupentes ad laudem conuertuntur tantæ maieſtatis.
tuam. Et cõfeſtim conſurgens coram illis, tulit lectum in quo iacebat: & abijt in domum ſuam
i †magnificans deum. Et ſtupor apprehendit omnes: & magnificabant deum. Et repleti ſunt timore dicẽtes: quia uidimus †mirabilia hodie †Et poſt hæc exijt,
a ſ Non tam corporeo quam miſerantis intuitu.
& uidit Ieſus publicanum nomi
a ſ Leui additus vel aſſumptus, quia diuina eum electio aſſumpſit, & in numero apoſtolorum addidit b ſ Pertinacitur lucris inhiantem. ſ Telos
ne Leui ſedentem ad telonæum,
grece, vectigal, a ſ Ambro. non greſſu corporis ſed mẽtis affectu. ſ Amodo. b ſ Non lucra.
& ait illi: Sequere me. Et reli
a ſ Non leuitate ductus, ſed virtute operum & diuina potentia intus operãte, ſequitur tam corpore quã mente.
ctis omnibus ſurgens ſecutus eſt eum. Et fecit ei conuiuium ma
k gnum Leui in domo ſua: Et erat
a ſ Be. viderant publicanum a peccatis ad meliora conuerſum, locum inueniſſe pœnitentiæ: & ob id
turba turba multa publicanorũ
etiam ipſi non deſperant ſalutem.
& aliorum, qui cum illis erant
a ſ Dupliciter errant, quia & ſe iuſtos putant cum ſint ſuperbi, & illos reos cum iam pœniteant.
diſcumbentes. † Et murmura
ſ Vel uerunt. a ſ De ieiunio glorianteſ.
bant Phariſæi & ſcribæ eorum,
l dicentes ad diſcipulos eius Quare cũ publicanis & peccatoribus mãducatis & bibitis? Et rñdẽs Ie

bi dico ſur. Bed. Surgere, eſt aĩam à carnalibus deſiderijs abſtrahere. Lectum tollere, carnem à terrenis deſiderijs ad voluntatem ſpiritus attollere. Domũ ire, ad paradiſum redire, vel, ad internã ſui cuſtodiam, ne iterum peccet. Ecce per remiſſionẽ pœnæ, remiſſionẽ culpæ intellige. i ℭEt ſtu. Amb. Spectant ſurgentem increduli, mirantur abeũtem, & diuini operis miracula malũt timere, q̃ credere. Nam ſi crederent, non timerent, ſed diligerent. Perfecta enim dilectio foras mittit timorem. k ℭLeui. Bed. Idem Leui q & Matthæ⁹ Sed Lucas & Marc⁹ ꝓpter honorem euãgeliſtæ nomẽ vulgatũ tacẽt. Matthæus ãt in ſermonis principio, accuſator ſui fact⁹ Matthæum ſeu publicanũ noĩat, ne qs à ſalute deſperet ꝓ immanitate peccatorũ, cũ ipſe de publicano in apoſtolum, de teloneario in euangeliſtam ſit mutatus. ℭBe. Amb. Reliquit ꝓpria, qui rapiebat aliena. Nec ſolum lucra reliquit vectigaliũ, ſed & periculũ cõtemnit, qđ poterat venire à principibus ſeculi: qa rõnes vectigaliũ incõpoſitas reliquerit. Et qa ĩ nullo prorſus hui⁹ vitæ reſpectũ vel cogitationũ ſibi reſeruauit, dñicorũ talentorũ fidelis diſpẽſator eſſe meruit. ℭBe. Per Matthæi electionẽ, fides gẽtiũ, quæ prius mundanis inhiabant, ſed nũc corpus Chriſti ſedula deuotione reficiũt, exprimiť. Per ſupbiam Phariſæorũ inſinuatur Iudæorũ inuidia, quæ de gentium ſalute torquetur. l ℭQuare cũ p. Amb. Oĩs quæſtio ex lege quæ tenax iuſticiæ, nõ habet miſericordiã. Oẽs ergo declinauẽt, ſed ei⁹ auſteritatẽ miſſus fili⁹ dei grã euãgelica tpauit. Prouocat ergo ad pnĩam pctõres, cui⁹ cib⁹ & potus & ambulatio & omnia quæ geſſit, ſaluti ſeruiũt. Amb. Beda. Qui domicilio Chriſtum recipit interno, maximis exuberantium paſcitur delectationib⁹ voluptatum. Itaq́; dominus ingreditur, & ĩ eius q credidit re

G †Mat. 9. a. Mar. 2. a. †demiſere 1. Iob. 4. b. †Mat. 9. a. ►mala H

Nicolaus de Lyra

b ℭEt poſt hæc exijt. Hĩc conſequẽter deſcribiť vocatio Matthæi: & priò deſcribitur iſta vocatio, ſcđò deſcribiť murmurãtiũ cõfutatio, ibi: Et murmurabant. ſentẽtia priæ partis patet ex dictis Mat. ix. b. d ℭEt mur. Hĩc cõſequenter deſcribiť malignãtiũ cõfutatio, & hoc ĩ tribus caſibus. Secund⁹ ponitur ibi: At illi dixerũt. Tertius, in principio ſequentis capituli. Primus caſus eſt: quia Phariſæi murmurabant

†inopinabilia, incredibilia. Moraliter

a ℭEt ecce uiri &c. para. Paraclytus eſt peccator operibus meritorijs priuatus ſed iacet in lecto, quando tenet eũ pcti cõſuetudo. Ipſum aũt portantes, ſunt iuſti ꝓ eo deprecãtes, & ſic ponũt eũ ante Ieſum, qui eũ reſpicit quando preces eorũ exaudit. Et tũc lectũ ſuũ tollit, qñ à pctõrũ conſuetudine recedit: & vadit ĩ domũ ſuã, qñ bonis actibus feſtinat ad patriã cęleſtẽ: & ppl̃s deũ magnificat de tali mutatiõe, qm̃ eſt dexteræ excelſi. b ℭEt poſt hæc ex. & ui. Ie. Sequitur: c ℭEt fecit ei cõui. ma. Le. Chriſo. Chriſtus quodlibet gen⁹ remedij exhibebat, & non ſolum diſputando, & præſtando ſanitatum remedia, vel etiam redarguendo ęmulos: ſed etiam comedendo nõnullos erantiũ dirigebat. Inde nos inſtruens, q quodlibet opus & tps poteſt nobis vtilitatem afferre. Et publicanorũ participationẽ nõ vitauit, ꝓpť vtilitatẽ ſequẽtem, more boni medici qui niſi ſani

†Mat. 9. b. Mar. 2. c. 23. q. 4. c. in fideles.

A credidit recũbit affectu, Sed rurſus accendiť inuidia pfidorum & futuræ pœnæ ſpecies præfiguraĩ. Epulãtib⁹ em̃ fidelib⁹ & in regno cęlorũ recũbẽtibus, pfidia ieiuna torquebiť. Oſtẽdiť etiã q̃tũ interſit inter æmulos legis & gratiæ, quia q legẽ ſequũtur, mẽtis famẽ patiẽtur ęternã. Qui verò in interiorib⁹ verbũ receperint, alimẽti cæleſtis & fontis vbertate recreati eſurire & ſitire non poſſunt. & iõ q aĩo ieiunãt, murmurãt, dicẽtes: q̃re cũ pu. &c. Filij diaboli, venenũ ſerpentis diffundunt. Serpens primã vocẽ emiſit, dicens Euæ, qd vtiq́; de⁹ dixit: Nolite manducare ex oĩ ligno: hunc imitãtur iſti. a ℭMedico. Chriſtus medic⁹ q miro medicãdi genere vulnerat⁹ eſt ꝓpter iniqtates noſtras. Hoc medicamine ſerpentis venenũ excludiť. Qui hoc medicamẽto vtiť, non remanet ieiunus. b ℭVocare iuſtos. Beda. Iuſtos vocat eos, qui dei iuſticiam ignorãtes, & ſuã volẽtes cõſtituere, iuſticiæ dei nõ ſunt ſubiecti: & de lege præſumentes grãm euãgelij nõ quærũt. Pctõres q ſua mala attẽdentes, nec p legem ſe poſſe iuſtificari putãtes, Chriſti ſe grę pœnitendo ſubmittũt. c ℭQuare diſci. Beda. Matthæ⁹ dicit ipſos diſciplos hoc quęſiſſe. Sed ſciẽdũ, qa vtriq́; quæſierũt. ℭBed. Spũalr diſcipuli Iohãnis & Phariſeorũ ieiunãt, qa q opa legis vel traditiões hoĩm ſequiť, vel qui etiã vocẽ Chriſti tm̃ aure pcipit, abſtinẽs à bõis, ieiuno corde tabeſcit. Sed q Chriſto adhęret, reficiť: qa carne eius epulať & ſanguine. Iohãnes vinũ & ſicerã nõ bibit, quia abſtinẽtia meritũ auget, cui nulla eſt potentia naturę. Dñs aũt q pctã põt cõdonare, cur à pctõrib⁹ declinaret q̃s abſtinẽtibus poterat facere iuſtiores? Ieiunat & Chriſtus ne præceptũ declines. Mãducat cũ pctõribus, vt gratiã & poteſtatem intelligas. B d ℭNunquid po. Be. Moraliter. Quãdiu ſpõſus nobiſcũ eſt & in lęticia ſum⁹, nec ieiunare poſſumus, nec lugere. Cum autẽ propter pctã ille recedit, tũc indicẽdum eſt ieiuniũ, & recipiẽdus eſt luctus. e ℭFilios ſponſi. Bed. Sponſus, Chriſtus, ſponſa, eccleſia. De hoc ſancto connubio apoſtoli ſunt creati per lauacrum regenerationis. vñ Marcus filios nuptiarũ eos appellat. Qui lugere & ieiunare non poſſunt, q̃diu ſponſum in thalamo vident: & ſciunt eſſe cum ſponſa, ſed qñ tranſierint nuptiæ & paſſionis & reſurrectionis tempus aduenerit, tũc filij ſpõſi ieiunabunt, deſiderantes iudicis aduentum. f ℭVenient autem. Bed. Q. Facturi eſtis, vt lugentes ieiunent, quia eſtis ſponſum occiſuri. Hĩc luctus abſentiæ ſponſi, non tantum poſt mortẽ ſponſi, ſed & ante incarnationem illius per totũ huius ſeculi tempus eſt celebratus, quando deſiderabant ſancti incarnationem. Poſt aſcenſionẽ verò deſiderant ſancti aduentum iudicis. Neq́; hic luctus requieuit niſi q̃diu cum diſcipulis dominus in carne conuerſatus eſt. g ℭTunc ieiunabunt in illis diebus. De vtroq́; ieiunio, qđ eſt in tribulatione vel gaudio reſpondet: Cum ablatus erit ſponſus tunc erunt in mœrore & luctu, donec per ſpiritumſanctũ conſolatio tribuatur: quo dono percepto, ieiunium quod fit per læticiam, iam renouati in vitam ſpiritualem celebrabunt. Et hic prius agit de ieiunio quod pertinet ad humilitatem tribulationis. Illud autem quod ad gaudium mentis pertinet (quando mens ad ſpiritualia ſuſpenditur, & ideo à cibis corporeis alienatur) ſequẽtibus ſimilitudinibus ſignificat, oſtẽdens q carnalibus. & ob hoc adhuc veterem ſenſum trahentibus, hoc genus ieiunij non congruit. h ℭIn ueſtimentum. Beda. Veteri veſtimento comparantur diſcipuli, qui adhuc ſunt vetus homo: Quibus nouus pannus. i. aliqua particula nouæ vitæ nõ debet immitti. Quod ſi fit, etiã ipſa noua veſtis. i. doctriua nouæ vitæ quodãmõ ſcinditur, cuius particula quæ ad ieiunium ciborum valet importunè tradiť, cum illa doceat generale ieiunium: nõ à concupiſcentia ciborũ tm̃, ſed ab oĩ lętitia tpalium delectationũ. Cuius gñali ieiunij illa

Geñ. 3. a †Matt. 9. b Mar. 2. c †thalami nuptialis. Matt. 9. b †Mat. 9. b. Mar. 2. d. Moraliter. †Mat. 9. c. Mar. 2. d. Mar. 2. c

a ſ Ideo vos declino, quia putatis vos non egere.
ſus dixit ad illos† Non egẽt qui ſa
a ſ Qui gratiam non querunt
b ſ Hos iuuo qui pœnitendo dant locum gratię.
a niſunt medico, ſed qui male habent.
a ſ Qui iuſticię ſuę confidunt.
b Non enim ueni uocare iuſtos, ſed
a ſ Conuerti volentes.
peccatores in pœnitentiam. At illi
c dixerunt ad eum: Quare diſcipuli Iohannis ieiunant frequenter & †obſecrationes faciunt, ſimiliter & phariſęorum: tui autem edũt & bibunt?
d Quibus ipſe ait: † Nunquid pote
e ſtis filios †ſponſi, dum cum illis eſt
f ſponſus, facere ieiunare? Venient autem dies, cum ablatus fuerit ab il
a ſ Ab amore mundi non ſolum a cibis. ſ In humilitate tribulationis:
g lis ſponſus: tunc ieiunabunt in illis
a ſ Quare nondum conueniat apoſtolis ieiunium.
diebus. Dicebat autem & ſimilitudinem ad illos:† Quia nemo com
a ſ Particulam. ſ Ablatam. ſ Ieiunio vitiorum.
miſſuram à ueſtimẽto nouo immit
h tit in ueſtimentum uetus: alioquin
a ſ Quia incipit diſplicere & ſi ante placuerit.
& nouũ rumpit, & ueteri non †con
a ſ Ablata. ſ Vitę nouę myſteria non ſunt committenda mentibus nondum innouatis.
i uenit commiſſura à nouo. Et nemo
k mittit uinum nouum iu utres uete
ſ Quod ſi fit, nec rudes mentes hic pati poſſent, & ipſa doctrina nihil prodeſt, & ipſe mentes pondere peccatorum ſuffocantur vel premuntur.
res: alioquin rumpet uinũ nouum utres, & ipſum effundetur, & utres
ſ Noua myſteria innouatis mentibus committantur.
l peribũt. † Sed uinũ nouum in utres
a ſ Doctrina memorię traditur, & mens non eſt ſine fructu.
nouos mittendũ eſt, & utraq́; cõſer
a ſ Vult enim poſtea ſi innouatur, quod etiam contigit apoſtolis.
uantur. Et nemo bibẽs uetus ſtatim uult nouũ: dicit enim uet⁹ †meli⁹ eſt.

nij illa pars quę ad cibos pertinet, non debet impertiri hominib⁹ adhuc veteri cõſuetudini deditis, quia & illic videtur quaſi ſciſſio fieri. Et ipſi vetuſtati non conuenit, quia timendũ eſt ne ꝓ nimiã auſteritatẽ, etiã fidem quã habebãt, amittãt: quia non deberet miſceri actus veteris & noui hoĩs. Non em̃ placet ſpõſo diſcolor veſtis. vñ Apoſtolus: Exuite veterẽ hoĩem cũ actib⁹ ſuis, & induite no. i ℭVinũ no. Vino intus reficimur, veſte foris tegimur. Veſtis ergo ſunt bona opera qui foris agimus, quibus coram hominibus lucem⁹. Vinum, feruor fidei, ſpei, & charitatis, quo in conſpectu dei in nouitate ſenſus int⁹ reformamur. k ℭIn utres &c. Be. Veteribus etiã vtribus comparantur, qui nouo vino. i. ſpũalibus pręceptis facilius dirũpunť, q̃ contineãt. Erũt autẽ noui vtres, cum poſt aſcenſionẽ accepto ſpiritu, deſiderio conſolatiõis eius orãdo & ſperando innouabunť. ℭAliter. Animæ nondũ innouatæ, ſed in vetuſtate maliciæ pſeuerãti, nouorũ myſteriorum ſacramẽta non debent cõmitti. Aliter. Veteres vtres ſunt ſcribæ & phariſæi. Nouus pannus & nouũ vinũ, pręcepta euangelij: q non pñt ſuſtinere Iudęi: ne maior ſciſſura fiat: cum quib⁹ Galathæ præcepta legis miſcebant in vtres veteres vinũ nouum. Conueniunt autẽ apl̃is nõ his qui traditionib⁹ maiorũ deprauati, ſinceritatẽ præcæptorũ Chriſti nequeũt cuſtodire. vñ ſubdiť: Et nemo b. ue. ſta. u. quia Iudęis veteris vitæ ſaliuis imbutis: nouę grę pręcepta ſordebãt: quia maiorum traditionibus accumulati, dulcedinem ſpiritualiũ vborũ percipe nõ valebãt. l ℭSed uinũ nouũ. Fragilitas humanæ cõditionis aperiť cũ corpora noſtra exuuijs defunctorũ animaliũ cõparantur. Sed renouatis vtrib⁹ noua vina cõdũtur, cũ ſacramẽta quæ accepimus inuiolata ſeruamus. Hos vtres ſi pleni ſunt, gratia ſeruat, ſi vacui, tinea & erugo conſumit. ſemper ergo ſint pleni.

C Col. 3. b †2. q. 1. c. multi De pe. di. 1. c. eccl̃ia. & di. 3. c. adhuc. †obſeruationes D *couenieť

Nicolaus de Lyra.

murabant de cõmunicatione Chriſti cum pctõribus in cibo & in potu, quam murmurationẽ Chriſtus oſtẽdit irrationabilẽ, & patet ex dictis Mat. ix. Secũdus caſus eſt, q arguebãt diſcipulos Chriſti, eo q nõ ieiunabant ſicut Phariſæi & Iohãnis diſcipuli: ſed Chriſtus eos excuſabat rationabiliter: & patet ſnĩa ex dictis Matth. ix. hoc excepto. c ℭQuia ne. cõ. &c. commiſſura idem eſt quod iunctura: Et diciť à cõ quod eſt ſimul, & mitto tis. quaſi ſimul mittere. Illa em̃ quæ coniũguntur, ſimul mittuntur. d ℭEt ne. &c. ui, conſuetudinariè. e ℭStatim uult. i. repentè. f ℭDicit enim ue. quia magis ſapit ſibi ꝓpter conſuetudinẽ bibẽdi, eo q conſuetudo eſt quędã natura, ſed paulatim aſſuefaciẽdo ad bibẽdum nouũ tandẽ efficitur ſibi ſapidum: Et eo modo hoĩbus conuerſis de nouo ad vitã pfectionis, opa incõſueta ſunt eis difficilia: ſed paulatiuè aſſuefaciendo efficiuntur eis facilia & delectabilia. *niſi ſaniẽ tangeret à morbo non liberaret. a ℭQuare diſci. &c. per Phariſeos, qui diuiſi interpretãtur, hęretici ab eccl̃ia pręciſi ſignificãtur. p diſcipulos ergo Iohãnis q ſe coniũxerũt phariſæis, ſignificãtur ſimplices chriſtiani, qui cũ hęreticis familiaritatẽ contrahunt ex aliqua occaſione, & ex hoc aliqñ trahũtur ad eorũ mala. b ℭNunquid &c. q. d. Nõ. ꝓpter quod apud ꝓbatiſſimos Aegypti monachos ſtatutũ fuit, vt null⁹ ieiunaret à Paſchate vſq́; ad Aſcẽſionẽ ꝓpter gaudiũ reſurrectiõis Chriſti: quo tpe frequenter diſcipulis apparuit & cum eis comedit: vt diciť in Collationibus patrũ Collatiõe prima Theonis abbatis. i ℭQuia nemo cõ. &c. Per iſtas ſimilitudines ſignificať, q doctrina noteſta, nõ cõueniebat actiuè niſi hoĩbus renouatis p donũ ſpũſſancti. Tunc em̃ data fuit eis intelligẽtia perfecta ſcripturarũ, & eloquẽtia omniũ linguarũ. d ℭEt ne. &c. Sic imbuti legalibus obſeruantijs nolebant eas dimittere, vt habetur Actu. xv.

Moraliter. †ſuauius. Moraliter.

CAP. VI.

E

FActũ eſt aũt in ſab.ſecũ.primo Bed.Dicit quo ſabbati litera ſolui cœpat, deuteron, ꝓteron.i.ſcd'o primũ ſabbatũ vocat,ꝑ hoc inuẽs obſeruãtiã legalis ſabbati ceſſaturã, & naturalis ſabbati libertatẽ(quę vſq; ad Moyſi tpa cęterorũ die rum ſimilis erat reſtituẽdã) q̃ credẽtes pgrãm ſeptiformis ſpũs à malis opib⁹ vacãt.Sabbatum ergo gratiæ,ad diſtinctionẽ legalis ſabbati,ſcd'o primũ dicit.i.primũ ſcd'o prlatũ.i.ſuperi⁹ & digni⁹ inferiori legali.Vel ordine tpis, ga & ante legẽ hoc ſabbatũ à patribus ita agebať,ſicut nunc agiť à nobis.Vel ſcd'o, primũ dici põt,vt vnũ idemq; noui teſtamenti ſabbatũ,& ſecũdum ſit: ga poſt legale à nobis obſeruať,& primũ, ga ante decreta legis à iuſtis obſeruabatur antiqs.¶Scd'o primò, Ad literam, in altero ſabbato quod poſt illd' fuit primit⁹ ſecũdũ,vel qd' occurrit pri⁹,poſt ſecũdũ ab eo quo pręcedentia ſunt dicta vel facta. b ¶Per ſata &c.Myſti.Ager mundus.Agri ſeges, humani generis fœcunditas. Spicæ,fructus eccleſiæ,quibus ſaturãtur apoſtoli noſtro ſe alentes profectu. c ¶Vellebant di.&c.Nõ habẽtes diſcipuli ſpaciũ mãducãdi ꝓpter importunitatẽ turbarũ eſuriebãt vt hoĩes,ſed vellẽtes ſpicas inediam cõſolantur,quod eſt indicium auſterioris vitę: nõ præparatas eſcas,ſed cibos ſimplices quęrere.Et nota ꝙ apoſtoli literã ſabbati iam deſtruũt aduerſus Hebionitas,qui alios apoſtolos recipiunt,Paulũ quaſi legis tranſgreſſorẽ repudiant.¶Bed.Myſticè.Diſcipuli eſurientes ſalutem hominum,tranſeunt ꝑ ſata.i.per regiões quæ albæ ſunt ad meſſem.Spicas cõfricãt,quia in illis quos in corpus Chriſti volunt traijcere,mortificabant veterẽ hominẽ cũ actib⁹ ſuis,à terrena intentione extrahendo,exempla operũ proponẽdo,ariſtarũ integumẽta remouẽdo,& grana mundata ꝑ ora prædicantiũ membris eccleſiæ incorporãdo.

F Apud Marcũ diſcipli pręgrediẽtes dñm, hoc egiſſe referunť. ga neceſſe eſt, vt doctoris ſermo pręcedat;& ſic cor auditoris gr̃a ſupnę inſtitutiõis illuſtret.Sed hoc putãt Iudæi ſabbato non licere.Chriſtus verò nouæ gr̃æ munere deſignat eſſe ociũ legis,opus gratię,arguẽs doctores legis neſcire legẽ. d ¶Dicebant il.&c.Alij dicunt ipſi domino hæc fuiſſe obiecta.Sed à diuerſis,& ipſi dño, & diſcipulis potuerunt obijci: & cuicumq; obiectum ſit, ad ipſum maximè reſpicit. e ¶In ſabbatis &c.Sabbata ſignificant feriationes:Vel quæ in hoc ſæculo agũtur à vacãtibus ſuperſtitionibus Iudęorũ. Vel quæ in futuro ageny,qñ in ꝑpetua ſolẽnitate mãducabim⁹ bona terræ. f ¶Nec hoc legi,&c.Be.Quomodo dño ad crimẽ obijciť,qd' in ſeruo ꝓ crimine nõ teneť;Verus rex & ſacerdos.& ideo dominus ſabbati euulſarũ ſabbato ſpicarum noxa nõ teneť. g ¶Dauid cum eſu.&c.Be.Si Dauid & Achimelech excuſatiõe famis mandatũ legis trãſgrediẽtes nõ reprachẽdũtur,cur eãdẽ in apoſtolis famẽ nõ ꝓbatis?¶Allego. Dauid qui cũ ſocijs fugit à facie Saul,ſignificat Chriſtũ,qui cum diſcipulis latet principẽ mundi.Dauid obſeruator legis panes conſecratos manducat, & dat illis qui cũ illo ſunt, ſignificans ſacerdotalẽ cibũ ad vſum tranſiturum populorũ: ſiue quia oẽs filij eccl'iæ ſunt ſacerdotes,vncti ſpũſancto vt ſeipos offerãt. h ¶Intrauit in domum dei.Magna hoſpitalitatis gratia,propoſito mortis periculo,non declinat hoſpitem animus ſacerdotis. Et ſic nos debem⁹ aliena pericula in nos trãſferre. Sed & verum Dauid hoſpitio mentis nec pro periculo mortis veri excludunt ſacerdotes

Margin: ✱facere · †eſuriſſet · †Mat.12.a Mar.3.a · †ſabbatis. · †occidere · Allego. · †ſana vt altera. · †amentia

Cap. VI.

a FActũ eſt autem in Sabba-
¶Vna dictio eſt vel duæ ſunt dictiones.
b to ſecũdo primo, cum tranſiret per ſata,
c uellebant diſcipuli eius ſpicas, & manducabant confricantes manibus.Quidam au-
d tem phariſæorum dicebant illis, Quid facitis quod non
a ¶Secundum preceptum legis.
e licet † in ſabbatis? Et reſpon-
f dens Ieſus ad eos dixit: † Nec hoc legiſtis quod fecit Da-
g uid, cum † eſuriret ipſe & qui
h cum eo erant, quomodo intrauit in domum dei: & panes propoſitionis ſumpſit,& manducauit:& dedit✱his qui cum ipſo erant: quos non licebat manducare niſi tantum ſacer-
a ¶Præeſt non ſubeſt veteri obſeruantiæ: & ideo non peccat qui ſecundum eius obſeruationem obſeruat.
dotibus? Et dicebat illis: Quia dominus eſt filius hominis, etiam ſabbati. Factum eſt au-
¶Be. Sabbatis maxime curat & docet,non ſolum propter inſinuandum ſpirituale ſabbatum, ſed etiam propter celebriorem populi conuentum.
tem & in alio ſabbato, ut intraret in ſynagogam & doce-
i ret. † Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida.
k Obſeruabant autem ſcribæ & phariſæi,ſi in ſabbato curaret,ut inuenirent, unde accu-
¶Dominus nouit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt.
ſarent eum. Ipſe uerò ſciebat cogitationes eorum,& ait homini qui habebat manum aridã. Surge, & ſta in medium, Et ſurgens ſtetit.Ait autem ad
l illos Ieſus. Interrogo uos, ſi
¶Exponit. ¶.i.hominem curare.
licet † ſabbato bene † facere,
m an male: animam ſaluam fa-
a ¶Id eſt a perditione ſaluam non facere.
b ¶Quaſi iratus illis obmuteſcentibus.
n cere, an † perdere? Et circunſpectis omnibus dixit homini:
a ¶Ad pauperem vt proximum iuues, viduæ præſidium feras,extende ad deum pro peccatis tuis orando.
o Extende manum tuam. Et
a ¶Que crimine aruerat,ſucis bonorum operum ſalutaribus irrigatur. ¶Quia ſtatim dei Imperium ſequitur miraculum.
extendit: & reſtituta eſt manus eius. † Ipſi autem reple-
¶.i.inuidia.
p ti ſunt † inſipientia: & col-
¶Quomodo eum perderent.
loquebãtur ad inuicem, quid nam facerent de Ieſu. † Factum eſt autem in illis diebus,

dotes.i ¶Homo & ma.Bed.Myſticè.Hõ iſte hũanũ genus ſignificat in fœcunditate boni operis areſactũ,ꝑ manu in primo parente ad lignum extenſa,quã ſanat man⁹ inocẽs in cruce extenſa.Et bene manus in ſynagoga erat arida,quia vbi maius domum ſcientiæ,ibi maiori trãſgreſſor ſubiacet culpę.k ¶Obſerua.au.Bed.Quia deſtructionem ſabbati,quã in diſcipulis arguebãt ꝓbabili magiſtri excuſauit exẽplo:nũc ipſum obſeruãdo magiſtrũ,calũniari volũt,vt ſi non curet crudelitatis vel imbecillitatis, ſi curet, trãſgreſſionis arguãt.l ¶Interrogo uos. Bed.Præueniẽs calũniã quã ſibi parabant arguit eos q pręcepta legis malè interpretãdo,etiã à bonis operibus ſabato feriandum ęſtimabãt,cũ lex à ſeruili ope.i.à malis abſtinere præcipiat in ſabbato.In quo ſignificať in ſeptima qetè,illos q in ſex ætatibus hui⁹ ſeculi bona fecerũt,nõ à bonis,ſed à malis ferias habituros. m ¶Animã ſaluam.Bed. Corpus curaturus de aĩæ ſaluatiõe interrogat,ga illa miracula ꝓpter aĩæ ſalutẽ faciebat,& ipſa ſanatio manus ſalutem aĩæ ſignificabat.Vel,noĩe aĩæ totus homo ſignificať. n ¶An perde.Bed.Nõ eſt autor mali de⁹ ſed quos nõ ſaluat,perdere dicit. o ¶Extẽde.Beb.Infructuoſæ debilitas aĩę nullo meli⁹ ordine curať, q̃ eleemoſynarũ largitate. vñ dicitur:Nõ ſit man⁹ tua ad accipiendum porrecta,& ad dandũ collecta.Quia fruſtra pro peccatis rogaturus manus ad deum extendit,qui has ad pauperes pro poſſe nõ extendit. p ¶Inſipi.quia ſolo liuore permoti ſunt,nõ enim i culpa fuit,vľ hoĩs manũ extendere

Margin: G · †Mat.12.a. Mar.2.d. De cõ. diſ. 5.c. diſcipulos. · †3.Re.12.b. Matt.12.a. · ✱etiam Eccle.4.d. · H

NICO.DE LYRA.

FActũ eſt.Hĩc poniť Cap.VI. terti⁹ caſus,ga Scribę & Phariſęi arguebãt Chriſtũ & diſcipulos ei⁹ de violatiõe ſabbati,& hoc in duplici caſu.ſecũdus poniť ibi: a ¶Factũ eſt.Sñia autẽ iſtarũ duarũ partiũ patet ex dictis Matt.xij.vbi iſti duo caſus ponũtur eodẽ ordine quo hĩc, & exponũtur eodem modo,excepto qd' ſequitur: d ¶Et ait ho.q.Hoc autẽ fecit Chriſt⁹ vt miraculũ eſſet euidenti⁹, & vt manifeſti⁹ argueret cęcitas malignãtiũ.e ¶Ipſi au.re. ſunt inſipi.i.irrõnabili iracundia,cũ magis deberẽt eſſe grati de bñficio diuino. f ¶Et col.ad inui.quid nã fa.de ie.iam em̃ tractabant de morte ipſius:ſed Chriſtus noluit mori ante tempus præfinitũ à patre, vt implerentur ſcripturæ prophetarum de ignominioſa eius morte. g ¶Factum eſt autem in illis. Poſtquàm deſcripta eſt vocatio pluriũ ad Chriſti diſcipulatum,hĩc cõſequẽter deſcribitur ꝓmotio aliquorũ ex illis ad apoſtolatum

Moraliter. a ¶Factũ eſt aũt. Per ſpicas cõuenienter intelligi pñt figuræ ve.teſta.cõtinentes ſub velamine lr̃æ grana ſpũalia noui,vt ſub pręcepto carnalis circũciſionis,mũdicia circũciſionis mentalis. Sic ergo ſpicas vellere eſt literam occidentem tollere & ſpiritualẽ ſenſum retinere.Quod fecerunt apl'i aliijq; diſcipuli,& ſic manducabant,incorporando credentes eccleſiæ myſtico corpori. b ¶Nec hoc le.qd' fe.Da.Moralitas autem huius ponitur.j.Reg.loco ſuo.c ¶Factum eſt autem in alio ſab.Manus arida ad operandum eſt inualida;ergo per hominem manum aridam hñtẽ, ſignificať piger & ocioſus;ſed cũ ad ṽbũ Chriſti ſtať i medio ṽtutis, manus eius ſanať, & i bonis operib⁹ exerceť. g ¶Factum eſt au.i die.il.Chriſtus apl'os electur⁹ orauit ꝓlixè:vñ ſubditur: ✱Et erat

Margin: †agere · Moraliter · 1.Reg.21.b. · †2.q.7.c. plerũq;

A tendere, vel Ieſũ ſanare.Magna iſipiẽtia erat de nece eius tractare cuius beneficiis plurimùm indigebãt. a ¶Exiit in montẽ orare.Mons in quo apoſtolos eligit & docet,altitudinem ſignificat iuſticię:quia inſtituẽdi erãt & pręedicaturi,ne in infimis remaneãt ſed ad ſuperna erigantur.Sic & lex in monte data fuit.Apoſtolos pręeminentius adducit,vt à monte prius mõtes ſuſcipiant pacem pp'lo annunciãdã.Sic & Moyſes ſolus legem ſpũalter intelligens,montis verticẽ in q̃ de⁹ erat aſcẽdit.¶Moraliter.Qui deum orando quęrit,ad ſuperiora ꝓgrediť, verticẽ curiæ ſublimis aſcẽdit. Orat aũt dñs,nõ ꝓ ſe q̃ſi ĩpotẽs:ſed ꝓ me ſicut clemens.Vñ ſtatim ſubdiť:Et cum dies fa.eſſet.oẽs qui eius magiſterio diſcunt iter regni. b ¶Diſcipulos.De qbus elegit.xij. q̊s apoſtolos.i.ſuo loco miſſos nominauit vñ:Sicut miſit me pr̃,& ego mitto vos. In montem aſcẽdẽs ad ſe vocat.eligit q̊s vult,ga non illorũ eſt ſtudij, ſed diuinę gr̃æ,vt in apl'atũ vocarẽtur.vñ:Nõ vos me elegiſtis,ſed ego elegi vos.Nõ ſapientes,nõ diuites,nõ nobiles elegit,ne duxiſſe ꝓ prudentia, ne redemiſſe diuitijs, ne potentiæ nobilitatiſq; auctoritate aliq̊s ad gratiã traxiſſe videreť. c ¶Cogno. Nõ mõ primũ,ſed longè pri⁹ cũ ab Andrea adduct⁹ diciť:Tu vocaberis Cephas qd' interpretať Petrus. Sed volẽs Lucas noĩa.xij.apoſtolorũ noĩare,cũ neceſſe haberet Petrum dicere,breuiter voluit innuere, qd' nõ antea vocareť: ſed ita dñs cognominauit,vt nõ caſu factũ putetur

B ſed ex cõmutatione ſacramẽtũ petræ audientibus cõmẽdareť. d ¶Matthæũ. Matthęus cõpari ſuo Thomę,in ordine cauſa humilitatis ſe ſupponit,cũ à cęteris euangeliſtis pręlat⁹ ſit, e ¶Et deſcen. Electur⁹ apoſtolos dñs i mõtana ſubijt, turbas docturus ad cãpeſtria redit: quia nõ niſi in humili turbę Chriſtum videre ſufficiũt,& raro inuenitur qd' vel turba dñm ad altiora ſęquatur, vel quiſpiã debilis in monte cureť: ſed extincta febre libidinũ & ſuccẽſa luce ſciẽtiæ, pedetentim quiſq; ſubijt culmẽ virtutũ. f ¶Maritima. Non à ꝓximo mari Galilęę,ga hoc non miraculi loco ponũt,ſed à mari magno cognominatur.In quo etiam Tyrus & Sidon comprehendi poterant, Sed ga ſunt ciuitates Gẽtiũ,cõſultè noĩatim ponuntur,vt quanta ſit virtus Chriſti intimetur, quæ etiam exteras ciuitates excitat g ¶Vt audirent.Si dicamus duos eſſe ſermones,aſcẽdit in mõtem,& habuit ibi diſcipulos;& poſt deſcẽdit & fecit iſtũ ad turbã. Si dicim⁹ vnũ fuiſſe,ita intelligẽdũ eſt,qd' aſcẽdit in mõtẽ, & poſt aliquãtulum deſcendit, & ibi fecit ſermonẽ, vbi erat planicies. h ¶Eũ tangere.Tangit Chriſtum q fideliter credit in eũ,Tangitur à Chriſto qui firmatur ĩ illo.Qui ſic tãgit & tãgiť,ſpũs ipſi⁹ virtute ſanatur. i ¶Et ipſe eleuatis ocu.in diſcipulos &c. Et ſi generaliter oĩb⁹ loquiť,ſpecialiter in diſcipulos oculos leuat vt qui intenta cordis aure verbum dei percipiunt, latius ſaporis intimi lumẽ accipiãt,qbus os ĩ mõte ſedens apit, vt magna ꝓferret in eos ſtãs ĩ cãpo oculos dirigit,vt audita patenter intelligant

Beati pau

Margin: Moraliter · †Mat.10.a Mar.3.c. · †nomiauit Io.20.c · Ibidẽ.15.c.

a ¶Forma pręſcribitur,quam debeas æmulari.
a exiit in montem orare: & erãt per-
¶Non ſeculi.
noctans in oratione dei. Et cũ dies
b factus eſſet,uocauit diſcipulos ſuos
a ¶Vt quadratum orbem fide trinitatis inſignirent.
†& elegit duodecim ex ipſis, quos & apoſtolos nominauit:Simonem
a ¶Scilicet vocauit.
c quem † cognominauit Petrum, ẽt Andreã fratrẽ eius: Iacobum & Io-
hannem Philippum & Bartholo-
d meum, Matthæum & Thomam, Iacobum Alphei & Simonem qui uocatur Zelotes, Iudam Iacobi, & Iu-
e dam Scarioth, qui fuit proditor. † Et deſcendens cum illis de monte, ſtetit in loco campeſtri, & turba diſcipulorum eius: & multitudo copioſa plebis ab omni Iudæa & Ieruſa-
f lem & maritima, & Tyri & Sidonis
g qui uenerant ut audirent eum, & ſanarentur à langoribus ſuis. Et qui uexabãtur à ſpiritibus immũdis curabãtur. Et omnis turba quærebat
h eum tangere quia uirtus de illo exi-
i bat, & ſanabat omnes. Et ipſe eleuatis oculis in diſcipulos ſuos dicebat:

ter dirigebat.Dubitatur tamen hic, vtrũ iſte ſermo fuerit idem cum illo qui à Matthæo deſcribitur.v.ca.Et dicunt aliqui quod ſic. Tum quia hic & ibi eodem modo incipitur, cum dicitur: Beati pauperes &c.& eodem modo terminatur cum dicitur: Oĩs q audit ſermões meos & facit:verſus finẽ hui⁹ ca.& Mat.vij. in fine. Item quia illa quę ponũť hic ferè ibi ponũť,Alijs autẽ videť oppoſitũ.Tũ ga hic diciť:Et deſcendẽs Ieſus Mat.v.a. diciť:Videns Ieſus turbas,aſcendit i mõtem,Itẽ hic dicitur Stetit in loco cãpeſtri &c.ibi aũt diciť:Et cũ ſediſſet acceſſerũt ad eum diſcipuli eius.Et aperiens os ſuũ docebat eos &c.Et ideo iſte ſermo & ille videnť differre q̃tum ad locũ,quia iſte ſermo videť eſſe factus in terra plana & cãpeſtri.,Alius autẽ in monte. Itẽ q̃tum ad faciendi modum,ga iſte videť eſſe factus à Chriſto ſtando,alius aũt ſedendo. Itẽ ga multa in illo ponũť quę hic omittunť, vt patet intuenti. Qui vult tenere primã opinionẽ, põt dicere ad iſta quæ videntur cõtrariari.Dicẽdo, qd' Chriſtus primò aſcẽdit cacumẽ montis ad eligendum apl'os,& ibi docuit eos de aliquib⁹ ſedendo ſecũdũ qd' dicit Matthę⁹:ſed poſtea deſcẽdit ad aliquã partẽ montis planiorẽ,quę hic diciť cãpeſtris,vt ibi cõuenienti⁹ doceret mľtitudinẽ,& hoc ſtãdo:ſecũdũ qd' hic diciť; Qd' aũt diciť,qd' hic multa omittũť quę in alio ponũť,nõ obſtat:ga euãgeliſtę nõ ſemꝑ vniformiter referũt idẽ factũ Chriſti vel dictũ:& qd' vnus omittit ali⁹ ſupplet,vt ſic cõueniãt & cum hoc ſpecialia & ſingularia dicãt. Qui aũt vult tenere ſecũdã opinionem, poteſt dicere ad primũ alterius opinionis.Nõ eſſe incõueniẽs,qd' duo ſermoẽs à Chriſto facti diuerſis tẽporib⁹ eodem modo incipiãt & terminẽtur,& eãdẽ materiã ſaltem ꝓ magna parte contineant. His premiſſis ꝓcedẽdũ eſt ad diuiſionẽ: ga primò deſcribiť inſtructio Chriſti directa principaliter apl'is.ſcd'ò, cõmũiter facta turbis c.viij. Adhuc priò poniť dicta inſtructio. ſcd'ò, eius cõfirmatio.cap.ſequenti. Prima in tres.Quia primò,in ſermone præmittitur quaſi quædam prefatio.ſecundò ſubditur ipſa inſtructio,ibi: Et ipſe eleuatis oculis,tertiò,infertur intenta concluſio, ibi: Omnis qui venit ad me.Circa primum deſcribitur locus,cum dicitur: Et deſcendens cum illis &c.Et faciendi modus &c.cum dicitur: Stetit in loco.Et expoſitio patet ex dictis ſecumdum duplicem opinionem:Et aſiſtens populus,cum dicitur: Et turba diſcipulorum. Et cauſæ aduentus, cum dicitur: Qui uenerant ut audirent eum & ſanaren.quantũ ad illos qui erant infirmi. h ¶Quia uirtus de illo exibat,& ſanabat omnes.Non eſt intelligendũ qd' aliqua virt⁹ exiſtẽs in Chriſto.trãſiret ad alios eadẽ numero;ſed iſte exitus intelligiť inq̃tum effectus exit à cauſa, quia virtus diuina exiſtens in Chriſto faciebat ſanitates in infirmis. Qualiter autẽ humanitas Chriſti ad hoc operabatur,dictum fuit Marci.v. i ¶Et ipſe eleuatis oculis in diſ. Hic cõſequenter deſcribiť ipſa inſtructio.& primò de actib⁹ beatitudinũ.ſcd'ò, de actib⁹ virtutum,ibi:Sed vobis dico.Prima i duas.Quia primò, inducit ad actus beatitudinũ.Scd'ò,retrahit ab actibus vitiorum cõtrariorũ ibi:Verũtamẽ vę vobis.Secũdũ opinionẽ illã quę dicit eũdẽ ſermonẽ hic deſcriptũ.& Mat.v.tres primæ beatitudines hic poſitæ exponentur ſicut expoſitæ ſunt ibidem.Hoc addito, qd' ſecũda beatitudo hic poſita intelligẽda eſt de eſurie iuſticię,ſicut ibi poniť Bti q eſuriũt & ſitiũt iuſticiã &c. Quarta aũt btitudo hic poſita quę ibi põiť octaua,nõ ẽ ꝓpriè btitudo dicẽda:ſed confirmatio

Margin: C · †2.q.7.c. plęrumq; · ohãnes cõmendať ex · D · Diuiſio

Nicolaus de Lyra.

ad apoſtolatũ:& primò deſcribitur dicta promotio.ſcd'ò, ꝓmotorũ inſtructio,ibi:Et deſcendẽs Ieſus de mõte. Circa primũ diciť:Factũ eſt.per hoc oſtẽdit Chiſtus,qd' ꝓmotioni aliquorũ ad ſtatũ dignitatis in eccleſia dei debẽt orões deuotę tpræmitti, ideo ſubdiť: b ¶Et elegit duode.quibus ſuccendunt epiſcopi in eccleſia dei. c ¶Simonem quẽ co.Ante conuerſionem em̃ vocatus eſt Simon,ſed poſtea mutatum eſt nomen eius.Et ex hoc innoleuit conſuetudo,qd' quãdo aliquis creať in papã mutať nomẽ eius. d ¶Iaco.id eſt filiũ Alphei:Et iſte vocat⁹ eſt Iacob⁹ iuſtus,& frater domini,ga erat ei valde ſimilis in facie,& ĩ lineamẽtis corpis. e ¶Iudam Iaco.i.fratrẽ Iacobi. f ¶Et deſcẽdẽs. Hic conſequẽter poſt electionẽ apoſtolorũ poniť inſtructio de operib⁹ ꝑfectionis,ga ꝓmoti ad gradũ maiorẽ debẽt habere maiorẽ cognitionẽ,licet aũt ſermo Chriſti ſequens factus fuerit magnę multitudini,tamẽ Chriſtus ſermonẽ ſuũ ad apoſtolos principaliter dirigebat

Margin: Diuiſio · Moraliter

✱a ¶Et erat pernoctans in oratione dei.Per hoc oſtendens quòd epiſcopi qui ſunt ſucceſſores apoſtolorum.non ſunt eligẽdi per ĩductiones. & ꝑ falſas ꝓmiſſiones,ſed per deuotas orationes, g ¶Et omnis turba quære. Bed. Tactus ſaluatoris eſt opus ſalutis,quem tangere eſt in eum fideliter credere: & ab eo tangi eſt ab eius vulnere ſanari. i ¶Et ipſe eleuatis oculis. Illa quę ſunt ab hoc loco vſque ad finem huius capituli ſunt de ſe moralia propter qd' nunc pertranſeo :& ga.š. Matth.v.vj. &.vij.ea tetigit breuiter myſticè exponendo.

x

E c ¶Beati pauperes.Qui nõdum cõſũmatę vrtutis arcẽ cõſcendere poſſunt:generalis interim pfectionis ſunt btitudine perfouendi,vt paulatim ad meliora pgreſſi,dũ dño in planicie ſtante libenter,auſcultãt,ad hunc quãdoq; in monte ſedentem ſublimiter aſcẽdant.Nam quorum cordibus adhuc edomandis inſiſtit, hos quaſi ſtans affatur.Quos longo ſtudio exercitatos & iã dociles inuenit, his quaſi quietus reſidens myſtica intimat.

Mat.5.a ¶Be.Quod apud Matthæũ plenariẽ p
†Mat.5.a. octo beatitudines dicit in ſermone perfectionis ad apoſtolos in ſummo mõtis hoc apud Lucã temperantius per quatuor cardinales virtutes cõprehendit in leuiore ſermone ad turbas in imo.Di-
†Mat.5.a cit ergo:Beati pau.Ecce temperantia, quæ etiã facit cordis mũdiciã.Beati q nunc eſuritis.q cõpatiũtur alijs & miſerent,& tribuũt ſua:non quærẽtes aliena.Ecce iuſticia:quæ etiã facit miſericordiã.Beati q nũc fletis.Ecce prudentia, quæ attẽdit q miſera hęc terrena:q btã cęleſtia:quę etiã pacẽ facit.Beati eritis cũ uos ode.Ecce fortitudo quę facit et
†23.q.4.c Chriſtus mãſuetudinẽ:Fortis eſt qui vincit iram, & alios motus animi.Cõnexæ virtutes: vt q vnã habeat plures hre videatur,ſed ei⁹ quę fuerit vberior,& vberius pmiũ.Hoſpitalitas & humilitas & ſanctitas Abrahæ cõmendant:ſed qa fide præſtitit;fide præ cęteris meruit principatum. b ¶Qui nunc.Qui eſurit eſurienti cõpatitur;cõpatiẽdo largit,largiẽdo fit iu-
†amos.6.a ſtus,æqualẽ ſe inferiorib⁹ præſtat,dolũ excludit:veritatẽ reqrit. c ¶Qui nũc. Qui pter diuitias hæreditatis Chriſti, pter panẽ vitæ æternæ;pter ſpẽ cæleſtiũ gaudiorũ:fletus; eſuriẽ: pauptatẽq; deſiderat beatus eſt:multo beatior, qui has virtutes inter aduerſa ſeruare nõ tre-
F pidat. d ¶Gaudete & exul.Inter odia cordiũ,inter pbra linguarũ,iter manus pſequẽtiũ,lætiori corde verſamini, intuitu ſupnæ mercedis. e ¶Secundũ hæc.Exẽplo prophetarũ cõfortat illos, qa vera dicẽtes perſecutionẽ ſolẽt pati. f ¶Veruntamen uæ &c. Matthęus,
Mat.5.a †Pſeudo in mõte,beatitudines ſolũmodo proborum;Lucas verò in campo,etiam vę deſcribit improborũ,qa rudes adhuc auditores minis & terrorib⁹ ad bona ſunt cõpellendi,perfectos ſatis eſt præmijs inuitari.Veruntamẽ uæ. Cũ ſuprà regnũ cælorũ pauperũ eſſe dicatur:ex oppoſito apparet,q ab hoc regno ſe alienat q cõſolationẽ quærit in tẽporali-
Myſticè bus:Nec tã diuitiæ q amor diuitiarũ in culpa eſt.¶Myſticè.Diues populus Iudaicus.vel hæreticus,vel philoſophus mũdi,qui vbertate verborum & facundiæ patrocinio delectati,ſimplicitatem veræ fidei ſupergreſſi:theſauros inutiles condiderunt:ſecũdum vſum ſeculi de generatione Chriſti diſputantes:qui in futuro egeſtatem fidei ſuæ recognoſcent, cibumq; perfidiæ:quæ in præſenti ructant æterno macerati ieiunio cauſam tanti ſupplicij eſſe ſcient.Eritq; tempus cum riſus ſuos lugeant.Quibus bene dicitur:Væ cum benedixerint vo.ho.quia dum hic placent potentibus,maledicto perpetuo ſe ſubdunt:quia ſicut pauperes,eſuriẽtes,flentes,in probitate malorum probantur:ſic diuitijs, epulis, riſuiq; vacantes,mala obſequentium clientela: maiorem fouentur ad pœnam. g ¶Qui ſaturati eſtis,quia eſurietis.Qui
J.16.d inter diuites amplius abundatis,ſicut diues qui induebatur purpura & byſſo & epulis, qui de digito Lazari quærit guttam
Eccleſi.7.a aquæ. h ¶Væ uobis,qui nunc &c.Salomon: Cor ſapientis,vbi eſt triſticia, cor ſtultorum vbi eſt lætitia.docens ſtulticiam ridentibus, prudentiam flentibus aſcribendam. i ¶Benedixerint uobis omnes homines &c. Magna pars pœnæ eſt peccatorum ſua ſcelera non modo non argui:ſed inſuper quaſi bene geſta laudari. k ¶Diligite inimicos ueſtros:benefacite &c.Dicto quid ab inimicis poſſint pati,ſupponit qualiter ad ipſos ſe debeant habere inimicos:Et hic eccleſia non lacte imbuitur, ſed validiore charitatis cibo roboratur. Non ſufficit non odiſſe, ſed quod vltra humanam
naturam eſt

a ¶Hi a peccato abſtinent:ſeculum calcant: illecebroſa non quærunt. ¶Spiritu.
Beati pauperes,quia ueſtrum eſt re- a b
¶Iuſticiam.
b gnum dei † Beati qui nunc eſuritis, c
c quia ſaturabimini.Beati qui nunc d
a ¶De præſenti miſeria,de dilatione bonorum.
fletis, quia ridebitis. † Beati eritis, f
¶Corde.
cum uos oderint homines, & cum
a ¶Pellendo de ſynagogis. b ¶Nomen crucifixi
ſeparauerint uos, & † exprobaue-
a ¶Quantum ad iudæos & gentiles,nomen chriſtianum ſæpe a memoria abraſum,& eiectum eſt ab hominibus.
rint, & eiecerint nomen ueſtrum,
a ¶Nulla alia cauſa, b ¶Cuius nomen veſtrum facitis cognomen.
tanquam malum propter filium ho
d minis. † Gaudete in illa die, & exul
a ¶Multa patientibus in terris,multa merces erit in cęlis.
tate:ecce enim merces ueſtra multa
e eſt in celo. Secundum hæc enim fa- g
a ¶Qui timore non deficiebant a veritate.
ciebant prophetis patres eorum.
a ¶Nunc quidem poſſunt exprobrare,& deijcere:Sed inde eis vę.
b ¶Quia perdetis vſum temporalium quem nunc diligitis
f † Veruntamen uę uobis diuitibus, h i
a Contra neceſſarias temporis miſerias.
b ¶Quam quæritis.
qui habetis conſolationem ueſtram k
a ¶Qui in deſiderijs vobis placentes,nullam veri boni famem patimini.
g Væ uobis qui ſaturati eſtis, quia l m
¶Scilicet epicuris.
h eſurietis. Væ uobis, qui nunc ride- n
i tis, quia lugebitis & flebitis. Væ o
cum benedixerint uobis omnes ho
a ¶.i.benedicebant pſeudo prophetis,qui ob captandum vulgi fauorem de corde ſuo prophetabant.
mines. Secundum hæc faciebant p
† prophetis patres eorum. Sed uo- q
a ¶Hoc perfectum non impoſſibile.
k bis dico qui auditis:Diligite inimi- r

confirmatio pręcedẽtiũ,vt ibi dictũ fuit. Secũdũ opinionem G aliã,quę dicit iſtũ ſermonẽ aliũ ab illo,dicẽdũ,qd ſaluator hic inducit ad quatuor virtutes,quę videtur oppoſita terrenę ſeu mũdanę btitudini:quã Boetius in libro de conſolatione vocat falſam vel mendacem felicitatẽ:p quas quidẽ virtutes deuenit ad verã beatitudinem.Beatitudo eñ terrena primò cõſiſtit in abũdãtia temporalium bonorũ, quę frequẽter eſt occaſio multorũ malorũ: Et ideo ſaluator inducit ad oppoſitũ,cũ dicit: a ¶Beati.Et accipitur hic paupertas voluntaria per quã quis contemnit & abijcit à ſe bona temporalia,quãtũ poteſt fieri bono modo,vt homo liberius vacet operib⁹ vitę cõtemplatiuę. b ¶Quia ueſtrum eſt reg.ſcilicet hic in ſpe. & poſtea erit veſtrum in re. Scdò cõſiſtit in hoc qd bñ ſit homini quãtum ad corp⁹, videlicet in cibis & potibus,& huiuſmodi carnis delectabilib⁹: Et ideo ſaluator iducit ad oppoſitũ dicẽs: c ¶Beati q nũc. abſtinentes à prędictis delectabilib⁹,qtũ bono modo poteſt fieri,vt caro redigatur in ſeruitutẽ animę,vt ſic percipiant conſolatiões diuinę,ideo ſubdit: d ¶Quia ſatura.inchoatiuè in pręſẽti vita, percipiendo prædictas cõſolationes,ſed perfectè in pria,ſecũdũ qd dicit Pſal.xvj.d. Satiabor cũ appuerit gloria tua. Tertiò cõſiſtit in tpali iocũditate inepta: Ad cuius oppoſitum inducit dicẽs: e ¶Beati qui nũc.cõſiderãdo,qd tẽpus pręſentis vitæ nõ eſt niſi luct⁹ & triſtitiæ:Tum ratione culpę,ſine cuius cõmiſſiõe vita pręſens nõ poteſt trãſire,ſaltẽ qtum ad culpã venialẽ:Tum ratione dilatiõis glorię H ſecũdũ qd dicit Can.v.c.Nunciate dilecto,quia amore lãgueo.Quartò, conſiſtit in fauore hominũ & laude, ex quib⁹ frequẽter hoĩes ſupbiunt & in alia vitia cadũt.Ideo iducit ad contrariũ.f ¶Beati eri.Nõ qd aliqs debeat odiũ hominum quærere & affectare,ſed quia timore huius odij nõ debet veritatẽ vitæ iuſticiæ & doctrinæ dimittere. g ¶Secũdũ hæc.ſ.veris vt patet de Ieremia quẽ propter veritatem ab eo dictam reputauerunt proditorem,& eum incarcerauerunt,& tandem lapidauerunt,vt dicunt aliqui.Et de Iſaia quem cum ſerra ſecauerunt:& de multis alijs. h ¶Verumta.Hic conſequẽter retrahit ab actibus vitiorum dicens: i ¶Væ uobis.diuitijs abutentibus: veruntamen qa multi bene vtuntur diuitijs,ſecũdũ qd dicitur Eccle.xxxj.a.Beatus vir diues q inuentus eſt ſine macula &c. Et btũs Ambro.dicit:Sicut diuitiæ ĩpedimẽta ſũt reprobis,ita pbis ſũt adiumẽta virtutis:ideo ſubdit: k ¶Qui habetis con. ueſtrã. abutẽtes diuitijs ad vitæ voluptatem. l ¶Væ uobis qui ſaturati eſtis.in præſenti. m ¶Quia eſurietis. in futuro. n ¶Væ uobis qui nunc ridetis. per ineptam lætitiam ad peccatum mortale declinantem, ſecundum quod dicitur Prouerbiorum ſecundo.c.Qui lætanter cum male fecerint, peſſimis. o ¶Væ cum benedixerint uobis omnes homines.per applauſum talem nutrientes vos in malis, ſecundum q dicitur.Pſal.ix.d. Laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ,& iniquus benedicitur. p ¶Secundum hæc faciebãt prophetis patres eorũ.ſcilicet falſis qui ad habendum populi applauſum prophetabant falſum,ſicut patet.iij.Regum. xxij. de Sedechia qui fecit ſibi cornua ferrea ad prophetandum falſa, non ſolũ verbis ſed etiam factis,ſicut & prophetæ veri verbis & factis aliquando vera prophetabant. q ¶Sed uobis dico qui audi. Hic conſequenter inducit ad actus virtutum:& primò quãtum ad virtutes quæ pficiunt appetitum.Secundò quantum ad illas quæ perficiũt intellectum,ibi:Dicebat autẽ illis.Illa diſtinctio tamẽ nõ eſt præciſa ſed à principaliori parte,qa in qlibet ponũt aliqua ptinẽtia ad pfectionẽ intellect⁹ & volũtatis. Circa primũ dicitur: r ¶Diligite inimicos ue.Phariſæi & legiſperiti circa hoc errabant dicẽtes,qd ſicut amicus eſt diligẽdus,ita inimicus odiẽdus.quẽ errorẽ remouet ſaluator dicẽs: Diligi.quia licet vi
tium eorum

A natura eſt,pręcipit diligere.Et cũ lex viciſsitudinẽ imperet vltionis,euãgelium inimicitijs charitatẽ,odijs benignitatem maledictis vota,pſequẽtibus patiẽtiam,eſuriẽtib⁹ etiã gratiam remunerationis impertit. a ¶Orate pro calũ.Quod pphetę videntur imprecari,nõ vota ſũt optantiũ,ſed prenũciatiões futurorũ:ipſi enim pro inimicis orabãt. b ¶Et q te. Cũ charitas patiẽs ſit,debet patiẽtiã ver-
1.Cor.13.b berãtis ſuſtinere,cum benigna ſit,nõ debet reſpõdere maledictis. Si non quærit quę ſua ſũt,nõ debet reſiſtere rapienti:ſi nõ æmulat non debet odiſſe inimicum. c ¶Præbe il.Medicus animarũ quos ad curãdos proximos inſtruit,oĩa quæ
† Percutit ad ſalutem pximorũ valere poſſũt tolerare pręcepit.Et ptinet ad miſericordiã, vt tanq à filijs ægrotãtib⁹ & freneticis ſi ſalus illorũ hoc exigat,multa patiant, donec infirmitas tranſeat.Quid tã mirũ quã pcutienti maxillã præbere, immo. oĩs indignãtis impetus frangit,ira ſedat, & per patientiã ille inuitat ad pœnitentiam. d ¶Veſtimen. Qd de veſtimento & tunica dicit.& in alijs eſt faciendũ, quę aliquo iure temporaliter noſtra eſſe dicimus.Si eñ de neceſſarijs hoc ĩperatur,multo magis ſupflua cõtemnere pręcipitur. e ¶Ne repetas. Quia chari-
1.Cor.13.b tas eſt patiẽs,benigna eſt, nõ tñ iniurias inimici fortiter ſuſtinet, ſed etiam amici quoq; gratiã benignè pręuenit,vt beneficijs alijs trahãtur.Vñ lati⁹ inſtruit ſubdẽdo:Et ſi dili. f ¶Et prout uultis.
B Ne videat legẽ diſſoluere,ĩ beneficijs vicẽ ſeruat,quam negligit in iniurijs. Nec ait prout faciũt,ſed put vultis vt faciãt vobis hoĩes,& vos faciatis illis,vt viciſſitudo ſit cumulatior,cũ votis actus ęquatur.Et nõ tñ iam ad amicos opa charitatis extẽdite,ſed etiã ad inimicos.vt amici eſſe incipiant:& pri⁹ affectũ dilectionis,
†mutuum dant & poſt modũ opera extẽdite charitatis g ¶Et ſi diligi.Quantũ vobis gradus pfeſſionis eximior,ita neceſſe eſt.vt cura virtutis ſit vberior: vt etiam nõ amãtes charitatis ſinu ãplectamini.¶Duo ſunt genera bñficij:Vel cũ beniuolè donam⁹ qd dam⁹:Vel cũ redditurio cõmodam⁹. h ¶Verũtamẽ Poſtq; dilectionem & mutuũ beneficiũ peccatorũ quaſi infructuoſa redarguit:Nunc qualiter hęc à fi-
†et pluit delibus fructuoſè fieri debeãt, oſtendit: Q.Quãuis peccatoribus non proſit talis dilectio & mutuum beneficiũ, tamen
Iuſticię partes tres ſecũdũ philoſophos. vos diligite,non tñ ductu naturæ, ſicut illi amicos, ſed altiori gradu virtutis inimicos. Philoſophi in tres partes diuidunt iuſticiam. Vnam in deum quæ pietas dicitur. Aleram in partentes, vel reliquum humanum genus. Tertiam in mortuos, vt his exequiarum iuſta ſoluantur. Sed dominus legis oraculum, & prophetiæ faſtigium ſupergreſſus, in eos quoque qui læſerint pietatis porrexit officium. i ¶Nihil inde ſperantes: & erit. Non in hominem ſpem mercedis figentes:Qui ſiue reddat qd cõmodaſtis, reddet tñ & deus quo iubente feciſtis, ſiue nõ reddat, hęreditas veſtra in ęternũ erit. k ¶Eſtote ergo miſericordes ſicut & pater ueſter miſericors eſt. Pluit ſuper malos pluentus,terra nõ negat,idem ſol bonos & malos illuminat. ¶Myſticè populũ Iudæorum propheticis pluuijs irrigat,& non merentibus radius æterni ſolis refulſit.Si ergo illi crediderint, eſtote eis miſericordes, docendo,& extollendo,& nolite temerè iudicare ne qs ſui conſci⁹ delicti,in alterũ cogatur ferre ſen-
tentiam.Noli.

a ¶Homines,non vicia. b ¶Miniſtrando cibũ mentis vel etiam corporis.
cos ueſtros: benefacite his qui ode- a
a ¶Bona optate. ¶Hinc apoſtolus. Maledicimur & benedicimus blaſphemamur & obſecramus.
a runt uos. Benedicite maledicentibus b
uobis, orate pro calumniantibus c
b uos. Et qui te † percuſſerit in maxil d
e lam unam, præbe illi & alteram. Et
¶Exterius.
d ab eo qui aufert tibi † ueſtimentũ, e
¶Interius. ¶Quia parum eſt non nocere,addit de beneficijs.
etiam tunicam noli prohibere. Om f
a ¶Rem vel correctionem.
ni autem petenti te tribue, & qui au g
a ¶Domum,fundum,& generaliter quamcũque pecuniã.
¶Cum lite & contentione.
f e fert quę tua ſunt, ne repetas, † Et h
prout uultis ut faciant uobis homi
g nes & uos facite illis ſimiliter. † Et ſi i k
¶Ideo quia,
diligitis eos qui uos diligunt. quæ l
¶Ethnici & publicani.
uobis eſt gratia? Nam & peccato-
¶Natura duce.
res diligentes ſe diligunt. Et ſi bene m
¶ Ideo quia.
feceritis his qui uos diligunt quę uobis gratia eſt? Siquidem & pecca-
tores hoc faciunt. Et ſi mutuum de- n
deritis his à quibus ſperatis recipere
a ¶Ex hoc ſolo.q ſperatis recipere,non p deo datis
quæ gratia eſt uobis? Nam & pec- o
¶Commodant.
catores † fœnerantur peccatoribus, p
h ut recipiant æqualia, uerumtamen q
diligite inimicos ueſtros, & bene-
i facite, & mutuum date, nihil inde ſpe- r
¶Vltra ſortem. ¶In cęlo.
rantes: & erit merces ueſtra multa, s
a ¶Dedit eis poteſtatem filios dei fieri. ¶Cohęredes Chriſti
& eritis filij altiſsimi: quia ipſe
benignus eſt † ſuper ingratos & t
k malos. Eſtote ergo miſericordes,
ſicut & pater ueſter miſericors eſt.

inimicis:quia omnis homo ex charitate eſt diligendus.Alia ſunt C bona naturæ,vt fortitudo corporis, ſanitas, ſubtilitas ingenij, & conſimilia.Alia autem ſunt bona fortunę.ſ.diuitiæ, honores, & ſimilia.Et iſtis duplicibus bonis poſſunt homines bñ vti & malè:propter quod talia non tenemur inimicis velle,niſi inqtũ faciunt ad eorum ſalutẽ. a ¶Benefacite his qui uos oderunt. Beneficentia eſt effectus dilectionis,& ideo proportionatur ei ſicut effectus ſuæ cauſæ: & ideo tenemur benefacere inimicis ĩ his quæ ſpectant ad eorũ ſalutem pro loco & tempore & alijs circũſtantijs debitis cõcurrentibus:nõ aũt tenemur in alijs. Et quia eſt quoddã beneficium,quod à quolibet qtũcũq; paupere poteſt exhiberi,& pertinet ad ſalutẽ.ſ.orare pro ſalute animarũ:& ideo iſtud beneficiũ p loco & tẽpore & alijs circũſtantijs tenemur exhibere etiã inimicis.ideo ſubdit: †pallium b ¶Benedicite maledicẽtibus uobis.imprecando eis bona gratiæ & gloriæ. c ¶Et orate pro calũniantib⁹ uos.optando eis dicta bona. d ¶Et qui te percuſſerit ĩ maxillã, præbe illi & alte.Iſtud nõ eſt intelligendum †Tob.4.c ſemper qtũ ad effectũ exteriorẽ: vnde & Chriſtus in maxilla percuſſus, vt habetur Iohã.xviij.nõ obtulit aliã:ſed ma †Mat.5.g gis percutiẽtẽ ſe charitatiuè correxit dicens:Si malè locutus ſum,teſtimonium perhibe de malo. Si autẽ bene,cur me cædis?Sed eſt intelligendũ ſcdm præparationẽ animi,ſecũdũ q dicit Aug.lib. de ſermone dñi in mõte;quia homo debet habere animũ præparatũ ad ſuſtinẽdum percuſſionẽ in illa maxilla anteq; ſuſcitaret ſcandalũ vel aliquid aliud cõtra charitatem. e ¶Qui aufert tibi D ueſtimentũ aut tunicam,noli phibere.Eo modo intelligendũ eſt ſecũdũ præparationem animi in caſu cõſimili. Nõ aũt in caſu,in quo ex tali permiſſione nutriretur rapiẽs in malicia ſua:Imo in tali caſu nõ eſſet bonũ ſuſtinere, niſi propter ſcandalũ vel aliqd aliud mai⁹ malũ euitandũ. f ¶Omni autẽ petenti te tri.ſ.donũ,vel verbũ, ſecundũ q dicit Aug.Quia ſi irrationabiliter petat,tribuendũ eſt ei verbũ, oſtendendo q irrationabiliter petat:Et tunc ſicut dicit Aug.Melius enim ei aliquid dabis, cũ iniuſtè petentẽ correxeris.Si autẽ rõnabiliter petat,tribuendũ eſt ei donum qd petit.Et ſi ſit in neceſſitate extrema poſitus:talis datio cadit ſub præcepto. vnde dicit beatus Ambro. Paſce fame morientẽ:ſi nõ pauiſti occidiſti,alias eſt ſupererogatiõis. g ¶Et q au.ſcilicet in iudicio.Et hoc intelligendũ eſt ſecũdũ pręparationẽ animi,ſicut dictũ eſt de auferẽte veſtimentũ. h ¶Et prout uultis.Hoc intelligitur de velle rationabili & ordinato tãtum. i ¶Et uos faci.iſtud facere in caſu neceſſitatis eſt præcepti: in alijs ſupererogationis. k ¶Et ſi di.eos qui uos diligunt.tantummodo. l ¶Que uobis eſt gratia.i.merces à deo reddenda in æterna vita?q.d.Nulla:quia talis dilectio nõ pcedit à charitate quę ſe extẽdit ad omnes homines:& ideo nõ eſt meritoria. m ¶Et ſi benefe.Eodem modo exponendũ eſt,quia beneficẽtia eſt effectus dilectionis,vt prędictum eſt. n ¶Et ſi mutuum dede.Eodẽ modo exponendũ eſt. o ¶Nã & pecca.i.dant mutuum:quod patet ex hoc quod ſubdit: p ¶Vt recipiãt ęqualia.nõ vltra ſortẽ ſed mutuũ ęquale ſi voluerint petere. q ¶Verumtamẽ dili.inimi.nihil extra ſortem,nec ſeruitiũ,nec aliud ſed ex charitate quæ eſt principium & ratio merendi apud deum. r ¶Et mutuum date nihil inde ſpe. hoc eſt iam expoſitum ſuprà,ideo ſubditur: s ¶Et erit mer.&c.& eritis fi.al.quia ſola charitas diuidit inter filios regni & perditiõis. t ¶Eſtote miſericor.&c.Deus enim releuat miſerias noſtras nõ expectando aliqd à nobis,ſed propter ſuã bonitatẽ.Sic hõ debet moueri ad releuandũ miſeriã proximi propter amorem bonitatis diuinæ.

Nicolaus de Lyra.

Bõa triplicia ſũt non tñ æqliter oib⁹ optãda tium eorum ſit odiendũ.natura tñ eſt diligẽda. Sciẽdũ tñ qd diligere eſt velle alicui bonũ.Triplex eſt aũt gen⁹ bonorum: qa quędã ſunt ſpiritualia, quę ſũt bona grę & gloriæ & quantũ ad hoc omnes tenemur inimicos diligere optando eis bona gratiæ, quibus homo non poteſt malè vti:& ideo tenemur ea velle etiã
inimicis;quia

 Nolite iu-

E tentiam. a ¶Nolite iudicare. Sunt quædam media & incerta
quo animo fiāt, quia benè & malè poſſunt fieri. Neſcimus etā
qualis futurus eſt, qui nūc apparet malus: de cuius correctiōe de
ſperare, eumq́ quaſi abiectū reprehēdere temerariū eſt. ¶De ap
tis q̄ bono aīo fieri nō poſſūt, ꝑmittit̄ nobis iudicare. b ¶Eadē
qp. Generaliter de oībus poteſt accipi.
quæ mēte, manu lingua aguntur, qa ſe
cundū opera ſingulorū reddet deus. Ea
dem qppe. Ambro. Non iniqua men
†Matt.7.a ſura rependet de⁹: ſed eſt ac ſi dicat: Ipſa
temeritas iudicādi & iniqua menſura ti
bi nocet, te punit, & ſępe nō illū de quo
hoc agis. Vel ſi rectè iudicas & metiris ti
bi ꝓdeſt, te ſaluat, & ſi aliquādo non illū
cui hæc impēdis. c ¶Dicebat. ꝑ quā
inuitat ad eleemoſynā dādam, & ad di
mittēdam iniuriā. d ¶Nunqd pōt.
Si cōtra violentū ira te cæcauerit. Si con
tra petētem auarus eris, nunqd vitiata
mēte tua, vitiū eius curare poteris? Nec
ſolum qui tibi iniuriam fecit, ſed etiā tu
qui ferre neſcis reus eris. Sed ſi improbi
tas illius te tranquillū inuenit, & ille pœ
nitebit, & tu de patientia coronaberis:
quia cæcū vidēte oculo. i. ſereno corde
ad lumē ducere curaſti. e ¶Sicut ma.
Deus non ſuas vlciſcitur iniurias, ſed to
lerando perſequutores mitiores redde
†Mat.10.c. re voluit; diſcipuli q̄ hoīes ſunt, hanc re
Ioh.13.b. gulam perfectionis debent imitari.
f ¶Quid au. Verè peccās peccātē ca
ſtigare nō valet, qa qui ſupbia vel odio
vel alio vitio pręuēti, leuia hęc vel nulla
iudicātes, grauiter increpāt illos q̄s à ſta
tu mētis vident, vel ira vel aliquo leui
peccato ꝑturbatos: hi tales amāt magis
vituperare & cōdēnare, q̄ corrigere &
emendare. g ¶Nō conſi. Aptus ocul⁹
malè videt. i. iactantiā ſui, dum alij vult
mederi: ſed cæcus ſe nō valet intueri dū
F in hoc deterius cadit. h ¶Hypocri.
Obiurgatiōes nō ſine magna neceſſitate adhibendę ſūt & q̄mō — Si quē vis reprehēdere, primū vide ſi ſi
milis eis ſis. Qđ ſi es, pariter ingemiſſe.
& noli eū tibi obtēperare, ſed pariter co
nari mone. Qđ ſi non es ſimilis, tñ qa o
lim fuiſti. vel eſſe potuiſti, condeſcēde. &
nō ex odio ſed miſericordia argue. Ra
ro ergo non ſine magna neceſſitate ſunt
obiurgationes adhibēdæ: & nō niſi re
ſpectu dei, remota ab oculo trabe. ¶Hi
†Mat.7.c. eñ odio vel liuore oīa accuſare ſuſcipiūt
& volūt videri cōſultores, ſine exēplo
† fructum marcidum ſuę emendationis. Sed pri⁹ debēt auferre
trabē inuidiæ, vel maliciæ, vel ſimula
tionis de occulto ſui cordis vt valeant
eijcere feſtucā irę vel alicuius liuoris
culpæ de oculo fratris i ¶Nō eſt. Ar
bor bona vel mala, nō natura, quę à deo
in omnib⁹ bona creata eſt, ſed bona vel
mala voluntas: Fructus, opera: quæ nec
bona malæ voluntatis poſſunt eſſe, nec
mala bonæ voluntatis. k ¶Neq́ ar.
Si veram vis habere iuſticiam & non fictam quæ verbis oſten
dis factis imple, vt ſis bona arbor, & bonis fructibus orneris:
Quia & ſi fingat hypocrita, non eſt bonus qui facit opera mala:
& ſi reprehendit inſontem, non ideo malus eſt qui facit opera
bona. Et nota, quod de manifeſtis hic agitur. l ¶Vnaqueq́
enim arbor ex fructu ſuo. Mali ſuo fructu noſcuntur, dum bo
nos opprimunt, & deum ſi non verbis, blaſphemant factis: Et ma
ximè per impatientiam dinoſcuntur in tempore aduerſitatis. Ie
iunia enim & oratio. & huiuſmodi ſunt ſimulatis vt & bonis:
Sed non debent oues pelles ſuas deponere etiam ſi aliquando lu
pi eis ſe contegant. m ¶Cognoſcitur. Non à veſte, ſed ab ope
ribus quæ fiunt ab eis cognoſcuntur. Quia vt ſpina non facit
vuam, ſic bona arbor bonum, mala malum: & non econuerſo.
n ¶Neque enim de ſpinis. Non de ſpinis id ē ſolicitudinib⁹
mundi. ficus id eſt dulcedo reſurrectionis, neque de rubo id eſt
punctione vitiorum, vua. i. fructus animæ. Quæ ſicut vua pro
xima terrenis,

a ¶Non tantum in largitate beneficiorum ſitis miſericordes, ſed etiam in iudicando.
a Nolitē iudicare, & non iudicabi- a
¶A deo.
mini. † Nolite condemnare, & non
a ¶Iniurias. ¶Et quędam aperta.
condemnabimini. Dimittitē, & di-
a ¶Peccatum veſtrum. b ¶Beneficia. c ¶Vita æterna.
mittētur uobis. Dāte, & dābitur uo b
a ¶Vtilem. b ¶i. plenam.
bis. Menſuram bōnam & † cōnfer- c
a ¶Conquaſſatam.
tam & cōagitatam, & ſupereffluen d e f
a ¶Erunt cauſa vt deus det, quia occaſio promerendi fuerūt.
b tem dābunt in ſinum ueſtrum. † Ea g
dem quippe menſura, qua menſi fu
c eritis, remetietur uobis. Dicebat au h
d tem illis & ſimilitudinem. † Nun- i
¶Stultus ſtultum docere.
quid poteſt cæcus cæcum ducere? k
¶In perditionem.
Nonne ambo in foueam cadunt? l
a ¶Apoſtolus homo fragilis. b ¶Chriſtū deū omnipotētem.
† Non eſt diſcipūlus ſuper māgi- m
ſtrum. Perfectus autem omnis erit n
e f ſi ſit ſicut magiſter eius. † Quid au- o
a ¶Leuius crimen, vel quicquid turbat oculum mentis.
tem uides feſtūcam in oculo fratris
¶Grauius crimen. ¶Intentione.
tui, trabem autem quæ in oculo tuo
¶Non poteſt minus, vt iram in fratre emendare, donec maius vt odium, vel inuidiam pepuleris de corde tuo.
g eſt non conſideras? Aut quomodo
potes dicere fratri tuo: frater, ſine
eijciam feſtucam de oculo tuo: ipſe
h in oculo tuo trabem non uides? Hy
pocrita, eijce primùm trabem de
a ¶Non enim eſt prius doctor alij idoneus mederi, qui nondum ſe ſanauerit.
oculo tuo, & tunc pērſpicies ut edu
cas feſtucam de oculo fratris tui.
¶Voluntas.
i † Non eſt enim arbor bona quæ fa-
¶Opera. ¶Voluntas.
k cit † fructus malos: neq́ arbor mala
¶Opera.
l faciens fructum bonū. Vnaquæq́
m enim arbor ex fructu ſuo cognoſci
n tur. Neq́ eñ de ſpinis colligūt ficus,
¶Sed.
neq́ de rubo uindemiant uuā. † Bo- p
a ¶Intentione cogitationis.
nus homo de bono theſāuro cordis.

ximaterrenis, corrumpitur, in ſuperioribus maturatur. Vel de car G
ne quæ generat ſpinas & tribulos, non vindemiamus Chriſtum,
qui ſicut vua pependit in ligno. ¶Spina & rubus, hæreticis, à q
bus nullus ſapientium ſanctitatem vel virtutem poterit inueni
re: ſed conſcindunt & cruentant approximantes. Vel ſpinæ & ru
bi, curę ſeculi & punctiones vitiorū. Vua
& fic⁹, dulcedo nouę cōuerſationis quā
Chriſt⁹ in nobis eſurit, & feruor dilectio
nis q̄ lętificat cor hoīs. ¶Nō de ſpinis &
rubis vua vel ficus, quia mens adhuc
hominis veteris preſſa conſuetudine,
poteſt quidem ſimulare, ſed non ferre
fructum noui hoīs. Qđ ſi quando facta
vel dicta malorū ꝓſunt bonis, non hoc
faciunt mali, ſed fit de illis conſilio dei.
Profert bo
† preſſā & cōcuſſam.

Nicolaus de Lyra.

†Matt.7.a. Marc.4.c. — a ¶Nolite iudicare. Qualiter au
tem iudicium ſit peccatum dictum fuit
Matth. vij. b ¶Date & dabitur uo.
†Mat.15.b. ſcilicet bonum naturæ, fortunæ, gratiæ
& gloriæ, dum tamen datio fiat ex chari
tate, ideo ſubdit: c ¶Menſuram bo.
quantum ad bona fortunæ, quæ aliquā
do conferuntur propter opera pietatis.
d ¶Et confertā. quantū ad bona na
turæ, ſicut ſanitas: & huiuſmodi, quæ e
tiam aliquādo conferūtur propter ope
ra pietatis. e ¶Et coagita, quantum
†Mat.15.a ad bona gratiæ. f ¶Et ſupereffluen.
quātùm ad bona gloriæ: & ideo dicit
Apoſtolus. j. ad Timo. iiij. c. Pietas ad o H
nia valet: promiſſionem vitę quæ nunc
eſt habens & futuræ. g ¶Eadem qp
pe menſura &c. quia ſecundum quòd
opera pietatis ſunt maiora, & retributio
diuina. Iſta tamen maioritas non eſt at
tendenda ſemper ſecundum magnitudi
nem operis exterioris, ſed magis ſecun
dum magnitudinem interioris affectus.
Vnde & Marci. xij. vidua quę miſit duo
minuta in gazophylacium ſecundum
teſtimonium Saluatoris dicitur plus mi
ſiſſe quàm multi diuites qui magna do
na miſerant. h ¶Dicebat autem il.
Hic conſequenter inducit Saluator exē
plum ad virtutes perficientes intellectū
quæ ſunt ſapientia de diuinis, & ſcientia
de humanis. in quantum ordinantur in
deum. Et iſtæ virtutes potiſſimè requi
runtur in prælatis & rectorib⁹ aliorum,
cuiuſmodi futuri erant apoſtoli, & alij
Chriſti diſcipuli, & eorum ſucceſſores
ſcilicet epiſcopi & ſacerdotes curati. &
hoc eſt quòd dicitur. i ¶Nunquid
†Mat.12.c. poteſt cæcus &c. Id eſt carens ſcien
tia & ſapientia. k ¶Cæcum duce
re. id eſt ignorantem dirigere. quaſi di
cat. Non. ideo ſubditur: l ¶Nonne
ambo in foueam cadunt. id eſt in traſgreſſionem & peccatū.
quaſi dicat. Sic: Vnde Gregorius in paſtorali. Cum paſtor per
abrupta graditur, conſequens eſt vt grex ad præcipitium ſequa
tur. ideo ſequitur: m ¶Non eſt diſcipulus ſuper magi
ſtrum. & ideo non eſt mirum, ſi ipſum ſequatur: vnde ſequitur
n ¶Perfect⁹ autem omnis erit ſi ſit ſicut magiſter eius.
quia ſi aſſimiletur bono magiſtro, erit perfectus ſecundum ve
ritatem. Si autem malo, erit perfectus ſecundum quandam tráſ
ſumptionem: eo modo loquendi, vt dicitur quinto Metaphi
ſices Sic autem transferentes & ad mala, dicimus calumniato
rem perfectum, & latronem perfectum; quoniam & bonos dici
mus ipſos, & latronem bonum, & calumniatorem bonum: Et
quia prælatus & rector malus non habent frontē corrigendi.
ideo ſubditur: o ¶Quid autem uides feſtucam in oculo
fratris tui: trabem autem quæ. hoc expoſitum eſt Matth. vij.
p ¶Bonus homo de bo. Qui theſaurus eſt ſcientia & virtus.
Profert bo

A a ¶Profert bo. Diligit inimicū. Omni petēti tribuit, & hmōi.
b ¶Profert malū. Odit amicum: aufert aliena, non dat ſua: &
hmōi quæ deus iudicat ſecūdum intentionē cordis: Et verè, quia
de bono vł malo corde ꝓcedit, bon⁹ vel mal⁹ debet iudicari fruct⁹
quia: c ¶Ex abū. qđ iterius latet, loquitur os. i. ꝓcedit exterius
effect⁹ tā in verbis q̄ in factis. Hoc eſt q̄
tum ad diuinū examē cui loquit̄ os cor
dis: quia ex qua intentione verba ꝓce
dunt, nō ignorat: Quia etiā verba quæ
exterius bona videntur, qa ex mala radi
† Mat.7.c ce ꝓcedūt. nō bona eſſe iudicat. vñ ſub
dit: Quid autē uoca me do. Q. Quid
ſolia rectæ confeſſionis vos germinare
iactatis, q̄ nullos boni opis fruct⁹ oſten
ditis? ¶Ex abundātia. Per oris loqu
tionē, vniuerſa quę actu vel cogitatu de
Iſa.39.b. corde ꝓferūtur, dñs ſignificat. Nā & ver
bum ꝓ facto ſolet poni. Vñ: Nō fuit ver
bum, qđ nō oſtēderet eis. d ¶Quid.
Hæc vocatio videtur fruct⁹ bonæ arbo
ris: ſed qa non ꝓcedit de pinguedine cha
ritatis, de⁹ non bonū iudicat. Quæ autē
bonorū malorūve fructuū vera diſcre
Chriſt⁹ & diabolus ſibi obedientes diuerſo fine remunerant. — tio ſit, ſub alia figura ſupponit: Omnis
qui ve. &c. e ¶Omnis que. Poſtquā
de aptè mal. de verè & ſimulatis bonis
diu diſputauit, bonos auditores verbi ſi
bi ipſis, malos diabolo aſſimilat. Quia ſi
cut Chriſtus varijs hominū pſonis vnā
eccleſiā cōſtruit, erudit, gubernat, in vitā
æternā pducturus: Sic bon⁹ auditor va
B rijs virtutib⁹ ſupnā ſibi māſionē ędificat
in futuro cū Chriſto de dedicatione lęta
turus, Et ſicut diabol⁹ obediētes ſibi de
cælis ad terrena & ad pctā trahit, vbi nō ē
†firmam fūdamētū, qa malū eſt ſine ſubſtātia, & ſe
† ędificanti per in deteriora præcipitat; ſic mal⁹ au
ditor ſiue ſit initiatus myſterijs Chri
Pro.18.a. ſti, ſiue ex toto alien⁹, quaſi in puteū ſine
fundo pręcipitat⁹, nō inuenit vbi ſe reti
neat: ſed cū venerit in ꝓfundū malorū,
cōtemnit. f ¶Fodit in. Fodit in altum
q̄ præceptis humilitatis terrena oīa de
ſuorū cordib⁹ fūdit⁹ eruit, ne ꝓpter ali
qđ fluxibile deo ſeruiat, vt in cōcuſſā in
eis habeat māſionē. g ¶Poſuit fund.
Moraliter Fundamēta pluraliter, doctores: ſingula
riter fūdamētū, doctor doctorū Chriſt⁹.
¶Moraliter. Fundamēta dom⁹, intētio
nes bonæ cōuerſationis: quas ꝑ humilita
tem chriſtianā exhauſtis ſuperuacuarum
cogitationū ruderib⁹ pfectus auditor in
ſe inſerit. hoc in ſe ſpūaliter agēs, qđ Chri
ſtus in vniuerſa eccleſia generaliter agit.
h ¶Inundatione. Hanc inundationē
Matt.16.c alibi portas inferi appellat. Et portę īferi
non præ. ad. eum. Hæc inundatio tribus
modis fit: qa tētat̄ q̄ſq́ à ꝓpria cōcupiſ
cētia, vł falſorū fratrū iprobitate, vł apta
exteriorū impugnatione. i ¶Illiſum.
Poteſt per impetum fluminis, extremi iu
dicij diſcrimen intelligi, quando eccleſia vtraque eſt conſumma
Infra.14.c ta: Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exalta
bitur. k ¶Domui illi. Singulæ noſtræ domus, quotidie, vel
1.Io.5.d. immūdorum ſpirituum vel improborum hominum: vel ſuæ ip
Sup terrā ędificās, ſine fūdamēto ędificat, — ſius mentis vel carnis inquietudine pulſantur. Et quantum pro
prijs viribus fidunt inclinantur; quantum inuictiſſimæ petræ ad
herent: labefactari nequeunt. l ¶Supra terram &c. Diabo
lus mundum qui in maligno poſitus eſt ſuper terram ædificat:
quia ad terrenorum amorem trahit. Sine fundamento ædificat,
quia peccatum in propria natura non ſubſiſtit, quia malum ſub
ſtantia non eſt, qđ tamen vbicumque ſit ī bona natura coaleſcit
vel ſine fundamento. i. ſine fundo. Sicut ergo qui in puteo mer
gitur, putei in fundo retinetur, ſic anima lapſa quaſi in quodam
loco fundi conſiſtit, ſi in aliqua peccati menſura ſe retinet. Sed cū
peccato in quo labitur non poteſt eſſe contenta, dum ad deterio
ra quotidie ducitur, quaſi in puteo quo concidit fundum quo
figatur non inuenit, m ¶Concidit &c. Omnis conſcientia,
quæ ſpe fixa

a ¶Prouentum operis.
a ſui profert bōnum, & malus homo a
¶Theſaurus cordis idem eſt quod radix arboris: quod de corde profertur, idem eſt quod arboris fructus.
b de malo theſauro * profert malum.
a ¶Quaſi ex theſauro. b ¶Deo & ſi non hominibus.
c † Ex ābūdātia enim cordis os lōqui- b
d tur. Quid autem uocatis me domi- c
ne domine: & non facitis que dico?
¶Per fidem. ¶Cum deuotione.
e Omnis qui uenit ad me & audit ſer- d
mones meos & facit eos: oſtendam
a ¶Ipſi chriſto mediatori
uobis cui ſimilis ſit. Similis eſt hō-
¶Eccleſiam, in qua perpetuo manet.
f mini ædificanti domum, qui fodit
g h in altum, & poſuit fundamenta ſu-
a ¶Petra erat Chriſtus, cuius fidei & dilectioni eccleſia ſancta nihil præponit. ¶Non in terrenis.
b ¶Perſecutione inſurgente.
pra pētram. Inundātione autem fa-
a ¶Vniuerſæ impulſiones. b ¶Edificationi virtutum.
¶Fluminis impetus leti. c. dei. ſan. ta. ſu. al. deus im me. e. ñ commouebitur.
i k cta illiſum eſt flūmen dōmui illi, &
a ¶Poteſt irruere ſed non diruere. ¶Quod ſtat: non ſibi: ſed deo tribuitur.
nōn potuit eam mouere. Fundata
a ¶Que ergo cadit non ædificatur in chriſto.
enim erat ſupra † pētram. Qui au-
a ¶Exterius & ideo non habet excuſationem.
tem aūdit & non facit, ſimilis eſt ho
¶De quo dicitur: Inimicus homo hoc fecit.
mini qui † ædificat domum ſuam
l ſupra terram ſine fundamento: in
qua illiſus eſt fluuius: & continuò
a ¶Quia monita ſalutis contempſit. ¶Vt in ignem ęternum.
m concidit & facta eſt rūina domus il-
lius magna.

Cap. VII.

a ¶Stans in loco campeſtri.
a C Vm autē † impleſ- e
ſet omnia uerba ſua
a ¶Ad quam deſcenderat.
b ¶De cacumine montis.
c in aures plēbis intrā- f
uit Capharnaū Cen-
turionis autē cuiuſdā ſeruus malè ha
a ¶Niſi fide precantis deum, & miſerantis chriſti pietate fuiſſet vite redditus. In quo notatur q̄ ſic inimicos dilexit: vt morti eriperet: & ſpem ſalutis perpetuæ daret.
bēs erat mōriturus, qui illi erat pre- g h
p cioſus. Et cum audiſſet de Ieſu, miſit i
ad eū ſeniores Iudæorū, rogās eum

quæ ſpe fixa in deum non pmanet, in tētationibus non valet per Cn
ſiſtere, & tantò plus agitur, quantò plus in illis quę mūdi ſunt à ſu
perioribus diſiūgit̄: Et verè omnes mali vł fictè bōi īgruēte q̄libet
tētatiōe, peiores fiūt.

GLOS. ORDI.

C Vm autē im. Cap. VII.
Pulchrè vbi pręcepta cōple a
uit, formam docet ſuorū exe
quēdi pręceptorū. Nam ſta
tim gētilis cēturionis ſeru⁹ dño ſanādus
offert, in q̄ Gētiles q̄ mūdana ſeruitute ✕cordis ſui
ægri tenebātur, bñficio dei ſaluādi expri
munt̄. o ¶Intrauit. Nō añ intrauit q̄
verba terminaſſet, & ſi ſtatim poſt hæc
verba nō intrauit. Priuſq́ eñ intraret, ī
ipſo interuallo mundat⁹ eſt leproſus, vt Mat.8.a.
Matthęus pōit. p ¶Miſit. Diuina pro
uidētia ſeniores Iudæorum mittuntur,
& eis pręſentib⁹ lāguidus ſanat̄, vt inex
cuſabiles ſint ſi credere noluerint. ¶Cē
turio amicos mittit, ne pręſētia ſua vere
cūdiam dñi grauare videretur, & officiū
officio ꝓuocaſſe. Significat autē, qa nos
qui de Gentib⁹ credim⁹ ad dñm, nō ipſi
venire poſſumus quem in carne videre
non poſſumus, ſed ad reſidentem in
dextera pr̄is. Gētilis ppł̄s q̄ſi cēturio ſtipat̄
milite v̄tutū & ſpūaliū pfectiōe quę icē
tū ſignificat̄, Sublimis nihil t̄renū à dño D
ſibi ſuiſq́ regrēs, ſed ſola ętnę ſalutis gau
dia: Et hi ꝓ ſeruis. i. ꝓ his qui adhuc ſpū
ſeruitutis

Nicolaus de Lyra.

a ¶Profert bonū. ꝑ doctrinā ſanā
& vitam exēplarē. b ¶Ex abundan.
quia ſecūdum qđ dicit̄ j. Peri hermeni Philoſo.
as. Voces ſūt notę. i. ſigna earū paſſionū
quę ſūt in anima. Et qa mali rectores di
cūt ſe eſſe vicarios Chriſti. iō ſubditur:
c ¶Quid autē. q. d. talis autoritas nō
cedet vobis ad vtilitatē, ſed magis ad dā
nationē. d ¶Oīs. poſtq́ ſaluator pręmiſit ſuā iſtructionē hic cōſequēter idu
cit, ad ei⁹ cōſeruatioē & patet lr̄a ex dictis
Mat. vij.

Nicolaus de Lyra.

C Vm autē im. Cap. VII. †cōpleſſet
Poſtq́ deſcripta eſt Chriſti in Diuiſio
ſtructio, hic cōſequēter ponit̄
eiuſdē inſtructionis cōfirma
tio. & priò ſigno ſēſibili. ſcđ'ò facto iuſ
ſibili, ibi: Rogabat autē illū. Pr̄a in duas
qa primò deſcribunt̄ quędā miracula fa
cta corā turbis. ſcđ'ò, corā diſcipuł Iohā
nis, ibi: Et annūciauerūt Iohanni. Circa
primū ponunt̄ duo miracula. primū eſt
de ſeruo cēturionis ſanato, ſecūdū de fi
lio viduę reſuſcitato, ibi: Et factū eſt de
inceps. S̄n̄tētia primæ partis patet ex di
ctis Mat. viij. exceptis quæ ſequuntur.
g ¶Erat moriturus. ex illa infirmi
tate niſi per Chriſtum fuiſſet ſanatus. h ¶Qui illi erat preci
oſus. i. charus & dilectus & ꝓpter hoc vocat̄ eius filius, Ioh. iiij. ſe
cundum Chryſ. Alij tamē di. ūt, qđ fuit aliud miraculū ab iſto:
& etiam alia perſona curata hic & ibi, vt ibidem plenius dicetur.
i ¶Miſit ad eum ſeniores Iudæorū. Mat. viij. dicit̄ qđ ipſe
met acceſſit ad Ieſū Sed nō eſt intelligēdū in pſona ꝓpria, ſed qa
acceſſit ꝑ amicos & nūcios. Qđ enim ꝑ amicos facim⁹, facimus
quodammodo Moraliter

Moraliter. a ¶Cum autem impleſſet omnia uerba ſua.
Sequitur: f ¶Centurionis autem cuiuſdàm ſeruus malè.
Per iſtum centurionem ſignificatur ratio vel intellectus, cuius ſer
uus eſt appetitus ſenſitiuus, qui debet obedire rationi, vt dici
tur. j. Ethicorum. ſed ex corruptione naturæ, infirmus eſt ad
obediendum, proter quod homo per rationem cognoſcens
hanc infirmitatem in ſuo appetitu ſenſitiuo per ſe & per
alios rogare debet deū, vt ſanet ſeruū ſuū. Et quoniam humilitas
rogātis pro ſe, pl⁹ aliquādo placet deo, q̄ preces aliorū. iō ſubdit̄

 ✱ Nec in Iſrael

E ſeruitutis in timore premūt, domino ſupplicant, vt eis paulatim ad ſuperiora ꝓuectis, pfecta dilectio foras mittat timorē. ¶ Matthæus dicit, cēturionē acceſſiſſe, qđ ꝑ fidē intelligēdū eſt, Per fidē enim verè ad deū accedit, quę in centurione à domino commendat. Non inuenit t. fi. in Iſrael. Porrò Lucas ordine quo geſtū eſt exequitur, vt itelligere cogeremur, quō eū acceſſiſſe dicit Matthæus. a ¶ Gentem noſtrā. Myſticè. Gētilis popul⁹ (cuius figurā geſtat cēturio) nō longè habet à domo Ieſum: tametſi ſub tecto inuitare nō audet, qa ꝓpe timēres eū ſalutare ipſius. Qui naturali lege rectè vtitur, vt bona quæ nouit opatur, eo illi qui vere bonus eſt appropiat. At illis quos error gētilitatis crimina vinxerant aptari poteſt, qđ alibi dicit: Quidā enim ex his de lōgè venerūt. b ¶ Ieſus autē ibat. Solo verbo potēter curaturus, ad humilitatis cōmēdationē viſitare dignatur lāguētem, & qui ad ſanandū reguli filium ire noluit, ne diuitias honoraſſe videretur, ad ſeruū vadit, ne ſeruilem cōditionem ſpreuiſſe putaret. Elucet fides in operib⁹ dum ſanat: ſed plus operatur humilitas in affectibus, dum vadit. c ¶ Nō ſum arbitratus. Propter vitæ gentilis conſcientiā: grauari ſe magis dignatione putauit dñi ꝙ iuuari: nec poſſe habere hoſpitē Chriſtū, cuius & ſi fide prædit⁹: nōdū tamē ſacramentis imbutus. Sed quia qđ infirmitas humana nō præſumit, diuina gratia dare nouit, in figuram gentilis populi, & ſuam fidem nondū cathezizatus à dño laudari & famulū ſanari ꝓmeruit. d ¶ Nā & ego. Si ego homo ſub alio poſſum impare minorib⁹: quantò magis tu qui ſuper oīa habens famulātes angelos, potes per eorū miniſteria ſine corporis præſentia dicere infirmitati vt recedat & recedet: & ſanitati vt veniat, & veniet. e ¶ Nec in Iſrael. Fides iſtius etiam electiorib⁹ & deū videntib⁹ antefertur. Etiā in iſto vno, fides gentiū præfertur Iſraeli. f ¶ Et reuerſi ſunt. Matthæus planius explicat, ꝗ dicēte domino: Sicut credidiſti fiat tibi: ſanatus ſit puer. Sed mos eſt beato Lucę ab aliјs planè expoſita breuiare, vel etiā de īduſtria præterire quæ breuiter dicta ab aliјs: vel omiſſa ſolertius dilucidare. g ¶ Inuenerunt ſer. Credēte dño ſanat ſeru⁹: qa poteſt meritum dñi etiā ſeruis ſuffragari: nō tātū fidei merito: ſed etiā ſtudio diſciplinæ. h ¶ Et factū eſt &c. Poſt ſanatum infirmū ſuſcitat mortuū, qa infirmitas præcedit mortē. i ¶ Quę uocatur Naim. Naim eſt ciuitas Galileæ ī ſecūdo miliario à Thabor cōtra meridiē iuxta Endor qui eſt vicus grandis. Naim autem interpretatur fluctus vel commotio. k ¶ Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis &c. Be. Cum verbum caro factum, gentilem populum per portas fidei ad cæleſtem Ierusalē induceret, ecce Iudaicus populus minor, propter perfidiam defunctus effertur: quem mater eccleſia nil in mundo quaſi proprium poſſidens, multis populorum turbis circumſepta: pio affectu plorat: & ad vitam piјs lachrymis reuocare laborat. Quod & interim in paucis Iudæorum conuerſis: & tandem in plenitudine impetrat. l ¶ Ecce defunctus efferebatur &c. Defunctus, qui coram multis extra portam effertur: ſignificat criminaliter peccantem: & peccatum non cordis cubili tegentem, ſed indicio operis vel locutionis, quaſi per oſtia ſuæ ciuitatis aliјs propalantem: Quem ſicut vnicum deflet mater eccleſia, quæ licet ex multis collecta perſonis: vna eſt tamen virgo mater eccleſia, ſinguli autem filiј: Porta qua effertur, aliquis eſt de ſenſibus quo aliquis in peccatum corruit: Vt qui videt ad concupiſcendum, qui aurem ocioſis vel turpibus audiendis: qui linguam commodat litigiјs. m ¶ Filius vnic

Margin: 1. Iohā.4.d — Mat.8.a. — Myſtice — † ſtudioſè, ſedulò — † idoneus, ſufficiens — Mar.8.a — Iohā.4.g — † Quibus auditis — ⁎ eum — † Mat.8.b — F — Mat.8.b — † multi

ut ueniret, & ſanaret ſeruum eius. At illi cùm ueniſſent ad Ieſum, rogabant eū † ſollicitè dicentes ei: Quia † dignus eſt ut hoc illi præſtes: Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Ieſus autem ibat cū illis. Et cùm iam non longè eſſet à domo, miſit ad eū centurio amicos, dicens: † Dòmine, noli uexari. Non enim ſum dignus, ut ſub tectum meum intres: propter quod & meipſum non ſum arbitratus dignum, ut uenirem ad te: ſed dic uerbo, & ſanabitur puer meus. Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic uade, & uadit: & alio ueni, & uenit: & ſeruo meo fac hoc, & facit. † Quo audito Ieſus miratus eſt ⁎: & conuerſus ſequentibus ſe turbis dixit: † Amen dico uobis: nec in Iſraēl tāntam fidem inuēni. Et reuerſi qui miſſi fuerāt domum, inuenerunt ſeruum qui languerat, ſanum. Et factum eſt deinceps, ibat Ieſus in ciuitatem quæ uocatur Naim: & ibant cum illo diſcipuli eius, ⁎ & turba copioſa. Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius † unicus matri ſuæ. Et hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cū uidiſſet dominus, miſericordia motus ſuper eā, dixit illi: Noli flere. Et acceſsit & tetigit lòculum.

a ¶ Militari tumore depoſito, reuerentiam ſumit, ad fidem facilis, ad honorificentiam promptus.

¶ Magna fides quæ dei dicere credit eſſe facere.

¶ Ita angeli tibi ſeruiunt.

a ¶ Quod ſuam intelligit maieſtatem. ¶ Non vt turbati animi, ſed docentis nos, quos opus eſt moneri de huiuſmodi mirari.

a ¶ Præſentis temporis. Inuenit enim in antiquis.

b Etſi a prophetis edocti.

a ¶ Vidua eſt eccleſia quæ ſponſi morte redēpta, ab ipſo peregrinatur tēpore ſui incolatus.

a ¶ Miſericordia mouetur. Ecce imitandæ pietatis exemplum. Poſtea ſuſcitat, in hoc fides mirandæ poteſtatis aſtruitur.

a ¶ Mortuum quem mox reſurgere videbis.

lius uni. Amb. Adam de terra portatā quatuor elementis, vnde homo cōſtat. Tangit loculus à deo. i. lignum crucis, quia periјt Adam per lignum paradiſi. Homo à terra portatur, quādo ſola terrena cogitat vel quādo æger eſt, & ambulare non poteſt. Ab aqua portat, quādo luxuriari cogitat, vel quādo præ nimio frigore corpus tangi non poteſt. Ab aere portatur, quādo omnia pro laude humana facit, vel quādo pro ęgritudine flare non poteſt. Ab igne portat, quādo auariciam cogitat, vel quādo pro nimia febre tāgi non poteſt. n ¶ Et tur. Multi cum domino, multi cùm vidua: vt viſo miraculo multi dei laudatores & teſtes fiant. o ¶ Tetigit locu. Loculus quo effertur, ſecura deſperati peccatoris eſt cōſcientia, quem fert ſepeliendum vel immūda deſideria vel adulantium blandimenta, quæ quaſi agger terrę peccantes obruūt. Sed domino tāgēte conſcientiam peccatoris, futuri metu iudiciј. De cōſe. turba carnalium voluptatum, & iniuſtarum laudationū coercet, & mēs ad ſe reuerſa, deo vocanti ad vitam occurrit, & reſpondet obediendo ſaluatori. ¶ Loculus quo defertur, corpus eſt humanū. Portatores, ſunt mali mores, qui ipſum corpus ad mortē trahunt. Sed Ieſus loculum tāgit, cū fragilē naturā in ligno crucis eri

Margin: G — Hō quatuor elemētis portatur & quo modo — † Mat.8.a. 23.q.j.c.noli. De cōſe. diſ.2.c.quotidie

Nicolaus de Lyra.

quodāmō ꝑ noſipſos. a ¶ Vt ueniret & ſana. Centurio non rogabat, vt veniret ad ſanandum, vt patet ex litera ſequenti: ſed ſeniores Iudæorum miſſi hoc petierunt pręter centurionis intētionem credentis qđ ſolo verbo poſſet eum curare abſque præſentia corporali. b ¶ Diligit enim. Id eſt Iudæos: Ex ꝙ patet, quod erat gentilis poſitus ibi ad cuſtodiam terræ à principib⁹ Romanis. c ¶ Et ſynagogam ipſe ædificauit. Licet enim haberent vnum locum tantum ad offerendum ſacrificia & oblationes ſcilicet templum quod erat in Ieruſalem, tamen in ſingulis ciuitatibus & caſtris habebant loca, in quibus conueniebant cauſa orationis & audiendi verbum dei: quæ ſynagogæ vocabant. e ¶ Inuenerunt ſeruum qui languerat ſanatum. ex verbo Chriſti abſentis vt habet Mat. viiј. f ¶ Et factum eſt deinceps. Hic conſequenter deſcribit miraculum de filio viduæ reſuſcitato. g ¶ In ciuitatē quę uocatur Naim. Ciuitas parua eſt in Galilæa prope mōtē Thabor. h Et ibant cū illo diſcipuli eius & turba. Hoc factum eſt, vt euidentius eſſet miraculum coram multis factum. i ¶ Ecce defunctus efferebatur filius unicus ma. ad ſepeliendū. Antiquitus enim loca ſepulturæ erant extra ciuitates, ne ex cadaueribus interficerentur habitatores ciuitatum. k ¶ Miſericordia motus ſuper eam dixit. Tum quia erat vidua: Tum quia non habebat alium filium à quo poſſet in ſenectute ſuſtentari. l ¶ Noli flere. Quaſi dicat Cito conſolata eris. m ¶ Et acceſſit & tetigit loculum. id eſt feretrum. Ad hoc enim tetigit, vt oſtenderet, qđ corp⁹ ſuū diuinitati vnitū erat inſtrumētū, diuinitatis etiā in miraculis faciēdis. De mō aūt cooperādi ad hoc dictū fuit. Mar. v.

Et cœpit

⁎ d ¶ Nec in. Et ſic puer eius ſanat. f ¶ Et factū. Sequitur. i ¶ Ecce defū. Per iſtū defunctū ſignificat mortuus ꝑ mortale peccatū. Ei⁹ mater eſt eccleſia. Portitores hui⁹ funeris, ſūt facto vł ꝟbo fouētes hominē ī pctīs. Porta ꝑ quā effert mortu⁹, eſt exterior ſenſus peccati manifeſtatiu⁹. Iſa. iiј. b. Peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicauerūt, nec abſconderūt. Talis enim mortu⁹ per peccatū mortale ſuſcitat miſericorditer à deo ꝑ preces eccleſiæ.

⁎ Et nunciauerunt

Margin: H — † vnigenit⁹. — Moraliter

A cis erigit. Tūc ſtant funeris portatores, quia non valēt ſicut prius ad mortem trahere, tūc loquitur Ieſus. i. monita ſalutis infundit. Quo verbo audito lāguidus ad vitā erigit, & loquit de eo bonis actibus: & ſic redditur matri. a ¶ Et reſedit. Tres mortuos ſuſcitauit domin⁹. Filiā archiſynagogi ī domo. i. ī cogitatione. Filium vnicum matris in porta. i. in verbo Lazarum in monumēto. id eſt in opere. b ¶ Viſitauit. Dum & verbum ſemel incorporari conſtituit, & quotidie ſpiritum ſanctum in corda hominum, vt ſuſcitent mittit. c ¶ Et nūciauerūt. Ambro. Non ſimplici corde, ſed inuidia ſtimulante. Vnde alibi quærunt dicentes: Rabbi qui erat tecum trans Iordanē cui teſtimonium perhibebas, ec. hic ba. & omnes ve. ad eum. Quibus tunc reſpondit Iohannes: Quia non poteſt homo accipere quidquam, niſi fu. ei da. de cælo. Quibus verbis ſe purum hominem, & Ieſum dei filium declarabat. ¶ Ambro. Sed qa inuidia ad huc expelli nequibat mittit eos ad Ieſum vt hac occaſione videant ſigna, & correcti credant in Ieſum & magiſtro interrogāte ſibi dicant: Tu es qui venturus es? ¶ Beda. Gregorius. Non ait, qui veniſti: Q. Cū ab Herode īterficiendus, & ad inferna ſum deſcenſurus, debeo te nunciare inferis qui nunciaui ſuperis? An conueniat filio dei mori, an alium ad hæc ſacra miſſurus es? Potuit enim vates pius quem venturum prædixerat nō credidiſſe moriturū, nec fide ſed pietate dubitauit: qa lapſus amoris fidem non impedit, talis enim lapſus eſt religioſus. ¶ Allegori. Iohannes figura eſt legis, quę pręnuncia Chriſti, pectoribus perfidorum quaſi carceribus luce vacuatis incluſa tenebatur, ne plenum teſtimonium dominicæ diſpenſationis ſine euangeliј atteſtatione proferret. Mittit ergo diſcipulos ad Chriſtum, vt ſupplementum ſciētiæ aſſequantur: qa plenitudo legis eſt Chriſtus: vt qa plęrumqꝫ nutabant dicta ſine factis, eo fideles plenior geſtorum teſtificationibus quàm verborū ſpōſionib⁹ exhiberetur: & quę tunc in pectorib⁹ Iudęorū velut obſcurata lege nutabat, eo ipſo ſpectaculo dominicę crucis, & pleno reſurrectionis teſtimonio panderetur. Qđ ergo lex dubiè Chriſtum venturum nūciat, euāgelium vbi tot miraculorum exhibitionē veniſſe certiſſimè cōfirmat. d ¶ Et reſpon. Sciēs Ieſus neminē ſine euāgelio plenè poſſe credere, quia ſicut fides à veteri incipit Teſtamēto, ita īplet in nouo. Interrogat⁹ de ſe, nō ꝟbo aliquo, ſed factis ſe eſſe ſignauit, nō reſpondens ad ea quæ interrogabātur, ſed ad ſcandalum nunciorum. e ¶ Cæci uident. Ecce plenum teſtimonium, qđ ſit filius dei. Hæc enim ante euangelium vel rara vel nullla. Vnde Tobias oculos recepit: & hoc fuit angeli, non hominis medicina. Elias mortuum ſuſcitauit, ipſe tamen rogauit & fleuit. Eliſæus leproſū mundari fecit, non tamen ibi valuit præcepti autoritas, ſed myſteriј figura. Sed quia adhuc iſta ſunt dominicę teſtificationis parua exempla, addit poſt ſupradicta de cruce, & obitu, & ſepultura, qđ eſt plenitudo fidei. Nullū em̄ mai⁹ diuię pſōę ē teſtimoniū, ꝙ toto ſe vnū obtuliſſe ꝓ mūdo, hoc ſolo, plenè dñs declarat, ſicut etiā à Iohāne declarat⁹ eſt: Ecce agn⁹ dei ecce q tollit peccata mūdi. f ¶ Beatus. Q. Mira quidē facio ſed abiecta pati non dedignor, & cauēdū ē hoib⁹, ne ī me deſpiciāt mortē, q ſigna venerāt. g ¶ Qui nō. Gre. Qui de potētia diuītatis nō dubitauerit, Hoc nō cōtra Iohānē, quē mox à deo cōmēdat, ſed non credētes à perfidia reuocat, & Iohāni expoīt qđ quęrebat: qa de⁹ ſaluos faciēdi, & dñi dñi ex. mortis. Viſis tot ſignis & ꝟtutib⁹ fidelis non potuit

Margin: Mar.5.c. — Lucæ.7.c. — Ioh.11.f. — † Adoleſcētule — De pę. diſt. 1.c. fleat. & diſ.3.c. adhuc. & diſ. 6.c.1. — Io.3.c. — Ibidem — † Mat.11.a. — B — Allego. — † erat — † flagellis — Roma.13.c. — † Mat.11.a. — Tobi.11.c. — 3.Reg.17.d — 4.Reg.5.d. — Io.1.d. — Pſal.67.c.

Hi autem qui portabant ſteterunt: & ait: † Adoleſcens, tibi dico ſurge. Et rēſedit qui erat mortuus: & cœpit loqui: & dedit illum mātri ſuę. Accepit autem omnes timor, & magnificabant deum dicentes: Quia propheta magnus ſurrexit in nobis: & quia deus uiſitauit plębem ſuam. † Et exiјt hic ſermo in uniuerſā Iudęam de eo. & omnem † circa regionem. Et nunciauerunt Iohanni diſcipuli eius de omnibus his. Et conuocauit duos de diſcipulis ſuis Iohannes, & miſit ad Ieſum, dicens: Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? Cum autem ueniſsēt ad eum uiri dixerunt: Iohannes baptiſta miſit nos ad te, dicens: Tu es qui uenturus † es, an alium expectamus? In ipſa autē hora curauit multos à languoribus & † plagis. & ſpiritibus malis, & cęcis multis donauit uiſū. Et reſpondens dixit illis: Euntes † renunciate Iohanni quę uidiſtis & audiſtis: † Quia cęci uident, claudi ambulant, leproſi mundātur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pāuperes euangelizantur: & beatus eſt † qui non fuerit ſcandalizatus in me. Et cū diſceſsiſſent nunciј Iohannis, cœpit dicēre de Iohanne ad turbās: Quid exiſtis in deſertum uidere: arundinem uento agitatam? Sed quid exiſtis uidere? Hōminem mollibus ueſtimentis indutum. Ec

a ¶ Interna compunctione reuiuiſcens.

a ¶ His qui peccatum luxerant, vitā re lucere indicās.

b ¶ Sacerdotali iudicio, ſociatus communioni eccleſię.

¶ Quanto deſperatior mors animę ad vitam reuocatur, tanto plures eodem corriguntur, & pietas domini maior intelligitur.

¶ Hoc dicite.

a ¶ Spiritu vel operibus illuminantur, vt in prędicatione nulla ſit diſtantia inter pauperes & diuites.

¶ In hoc nuncios percutit.

a ¶ Ne turbę, Iohannem liuore motum ſuſpicarentur, & vt ſciant eum quęſiſſe, non ſibi ſed diſcipulis. b ¶ Quę neſciebant myſterium interrogationis eius.

¶ Qui omni vento agitatur, vt leuitate mentis de me ambigat quem prędicauit.

a ¶ In vana gloria ductus lucra quęrit, pro dapibus vel veſtibus, qui locuſtis vixit, & pilis camelorum induitur.

nō potuit, de morte ei⁹ dubitare ſed admirari: ſed infideliū mens ſcandalum in illo pertulit, cum & poſt miracula moriērē vidit. b ¶ Quid. Vbi monui diſcipłos Iohānis ī crucē dñicā eſſe credēdum cōuerſus ad turbas, ad ꝟtutē pauperes ꝓuocat, ne exaltati corde, mēte īſtabiles, cōſilio īfirmi, ſpecioſa vtilib⁹, ęternis caduca pręferrent, ſed crucē potius ꝙ mundi phaleras tollant. Et ideo laudat perſonā Iohānis, qui poſthabito amore vitæ etiā iuſticiæ formam nec mortis timore mutauit. ¶ Deſerto mūdus comparatur, quia adhuc incultus & ſterilis, in quē nō eſt ita prodeundum, vt homines mente carnis inflatos, & virtutis vacuos, & de fragilis mundi gloria iactantes, putem⁹ eſſe imitandos. i ¶ Arundinem uen. Be. Per arundinē carnalis animus, q cū fauore vel detractione tāgitur, in quam libet partem inclinatur. Sed Iohannes non eſt arundo vento agitata qa illū nec gratia blandum, nec cuiuſlibet ira faciebat aſperum, nec ꝓſpera erigebant, nec aduerſa inclinabant. k ¶ Quid exi. Bed. Quomodo in deſerto Iohannē videre cupiebant, qui erat clauſus in carcere? Tot⁹ ergo hic ſermo ſpūalit eſt ītelligendus. l ¶ Mollibus ueſtimentis indu. Per veſtem, corp⁹ humanū intelligitur. Prophetico ergo exēplo ad ꝟtutē ſubeūdę virtutis hortat: Ecce qui in veſte pręcioſa. Quibus fluida diuitiјs membra ſoluuntur.

Margin: C — † circūiacētem — D — † Erat

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et cœpit. vt manifeſtè appareret, qđ erat verè reſuſcitat⁹, & nō apparēter tamū Vt & de Simone mago legitur, qđ apparēter reſuſcitauit quēdā mortuum q tamē loqui nō poterat: per qđ apparuit illā reſurrectionē fuiſſe tātū apparenter. b ¶ Quia propheta magnus ſurrexit in nobis. Id eſt, ille magnus ꝓpheta, de quo dicit Deute. xviij. c Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorū &c. Quod intelligit de Chriſto in lege & ꝓphetis promiſſo, & ideo ſubditur. c ¶ Et. quia deus uiſitauit plebem ſuā. mittendo eis ſaluatorem. d ¶ Et nunciauerunt Iohanni. Hic conſequēter ad confirmatioē doctrinæ Chriſti ponunt miracula corā diſcipulis Iohannis facta, cū ſubdit: e ¶ In ipſa autē hora curauit mul. & per hoc reſpondit quæſtioni Iohannis oſtendens quòd ipſe eſſet verus Chriſtus per miracula ſoli diuinæ virtutis poſſibilia ideo ſubditur: f ¶ Et reſpondens dixit illis &c. Conſequenter ponitur Iohannis cōmendatio, cū dicit: h ¶ Et cū diceſſi. Magis enim voluit Iohannem commendare in abſentia diſcipulorū ei⁹ quā in pręſētia. vt eius cōmendatio nō ex fauore humano, ſed amore veritatis procedere videretur. Cætera, autem patent ex dictis Math. xj. vſque ibi.

Et omnis

⁎ d ¶ Et nunciauerunt Iohanni diſcipuli eius de omnibus his. Per Iohannem qui ſupra, iiј. ca. dixit de Chriſto: Veniet fortior me poſt me. ſignificatur vetus Teſtamentum, quod in prophetis denunciauit Chriſti aduentum. Per Chriſtum autem ſignificatur nouum, quod eſt veteris impletiuum. De Chriſto verò dicitur Iſaiæ. lxj. a. Spiritus domini ſuper me, eo qđ vnxerit me. Sequitur: Vt mederer cōtritos corde &c. Et hęc oſtēdit Chriſt⁹ diſcipulis Iohānis eſſe cōpleta dicēs: g ¶ Eūtes. In hoc etiā īformauit prędicatores euāgeliј & doctores, vt nō ſolū ꝟbis doceāt, ſed etiā factis. h ¶ Et cū. Per hoc docuit nos fugere notā adulatiōis ī cōmendatiōe aliorū & maximè magnorū ī eorū pręſētia: talis erat Iohānes baptiſta ſicut dicit poſteà

Margin: † nūciate — † quicūqꝫ — Moraliter

⁎ Maior in

E bra ſoluunt: exteros cęleſtis regni, ſub iure diabolorum (qui ſūt reges tenebrarū) intra habitacula huius mūdi cōſeneſcunt. ¶ Allego. Iohannes nō fuit mollibus indutus, qui vitam peccantium non blandimētis fouit, ſed aſperè increpauit. ¶ Gregorius. Nota. Rigida vita & prædicatio, debet palatia molliū declinare, quæ frequentant mollib⁹ īduti adulātes. Nemo putet in fluxu & ſtudio veſtium peccatū deeſſe, alioquin de aſperitate veſtiū nō laudaret. ¶ Officiū ꝓphetę eſt vētura prædicere, nō etiā demōſtrare. Maior ꝓpheta in q̄ finis ꝓphetarū. a ¶ Pluſquā pro. Quia angel⁹. Nō natura ſed officio, q ſupnū iudicem nūciare mittit. b ¶ Dico autē. In hoc nō prefertur patriarchis & cunctis hoībus, ſed æq̄lis cæteris factis oſtēdit. c ¶ Qui au. Omnis ſanct⁹ qui iā eſt cū deo, maior eſt eo q adhuc eſt in mūdo. Vel, Ego: quē minorē facit multorū opinio, in eccleſia ſāctorū illi prælat⁹ ſum. Vel nouiſſimus angel⁹ cæli, melior eſt quouis hoīe. d ¶ Et oīs po. Si hoc à dño dictū eſſe intelligit: Audiēs Iohānem, ppl's intelligit eſſe deſignat⁹: Si ab euāgeliſta dicit interpoſitū. Audiēs ipſū dominū, de Iohānis magnitudine diſputātē, reſtat intelligi. e ¶ Iuſtifica. Iuſtificat de⁹ per baptiſmū, dū homines propria peccata cōfitēdo ſe iuſtificant, ſicut ſcriptū eſt: Dic tu iniquitates tu. vt iuſti. Et iuſtificat in eo, q nō p cōtumaciā confutat, ſed p iuſticiā dei mun⁹ agnoſcit. Iuſtus em̄ dominus & iuſticias dilexi. In eo ergo iuſtificatio dei eſt, ſi nō ad īdignos & noxios, ſed ad īnocētes p ablutionē factos, etiā ad iuſtos videat ſua munera cōtuliſſe. Qui ergo confitetur deo peccatū, iuſtificat deū, cedēs ei vincēti, & ab eo gratiā ſperās. In baptiſmate ergo iuſtificatur deus, in quo eſt confeſſio & venia peccatorum. f ¶ Cui ergo &c. Laudato Iohanne: tranſit ad increpādum illos qui nec prædicatione Iohannis moti ſunt, vel ipſi⁹ Chriſti prædicationē deſpiciunt. g ¶ Similes ſunt pueris. Pueri, doctores ſunt ſpiritu humiles. Forum, ſynagoga, vel ipſa Ieruſalem: in qua iura præceptorū dei condebantur, quia contribulibus ſolebant exprobrare, qd' nec pſalmis allecti ad laudes dei aſſurrexerunt corde deuoto, membrorum agilitate (quod notat ſaltus) nec Threnis (id eſt lamentationibus prophetarū pro excidijs iam factis vel faciendis) ad pœnitētiam ſunt conuerſi. h ¶ Cantauimus. Nuptiale carmen, vbi verbo anima, ſpiritui caro nubit. In his nuptijs Dauid nos voluit ludere dicēs: Exultate deo adiutori noſtro, iubilare deo Iacob. Su. pſal. & da. tym. Quaſi: In ipſo actu nuptiarum poſitus ꝓpheta quadam lætitia ſaltat. Sed non audiuit populus meus vocem meā, & Iſrael nō in. m. i ¶ Venit filius hominis mā. Venit ſicut tunc, ita & nunc, vtramq; viam ſalutis reſpuitis. Lamentauimus ad Iohannem, cantauimus ad Chriſtum. k ¶ Iuſtificata eſt ſapientia. Oſtendit filios ſapientiæ intelligere, nec in abſtinando nec in mā ducando eſſe iuſticiam: ſed in æquanimitate tolerandi inopiam & temperantia, non ſe corrumpendi per abundantiam. Non eſt regnum dei eſca & potus. Quorum non vſus, ſed concupiſcentia reprehendit. Iuſtificata &c. Quidquid me putetis, ego tamen dei virtus & dei ſapientia iuſtè facere intelligor ab apoſtolis, quibus pater reuelauit quæ prudentibus abſcondit. l ¶ Roga. Sicut propoſuerat verbis, ita factis etiam aſtruit iuſtificatam ſapientiam ab omnibus filijs quia etiam à Maria pœnitēte poſt culpam. m ¶ Quidam de phariſæis. Myſticè. Phariſæus de falſa iuſticia præſumens Iudaicum populū ſignat, qui dominum ad conuiuiū inuitat, quia quē veniente nō credidit, vēturū ſperare nō deſijt. Sed adhuc cū voto dicit: Excita potentiā tuā, & veni. Dom⁹ phariſæi, lex & ꝓphetæ, in quib⁹ ille populus manſionē habere gloriabat. Quam domū in carne apparēs ingredit, qa nō venit legē ſoluere, ſed adimplere. Diſcūbit, qa in maieſtate ſua non intellectus, per formā ſerui viſibilis eſt factus. Cognoſcit aūt gētilitas immūdis actibus dedita per famā apłici ſermonis, ꝙ miſit deus fi. ſu. fa. ex mu. fa. ſub le. Nō vt phariſę⁹, qui tm̄ literā attēdit, iuſtificet. Sed domus. i. nos q gratiā ſpiritus in lege ſequimur, qui nō vituperam⁹, ꝙ peccatores recipit: ſed laudam⁹, ꝙ peccatores iuſtificat. ☞ In domo

Marginalia: Allegori. — †excellētiorē ꝓpheta — †Mala. 3. b — Mat. 11. b. — Marci. 1. a. — *ego — Mat. 3. b. — Iſa. 43. d. — Pſal. 10. b. — †Mat. 11. b — Pſal. 80. a. — †tibijs — Ibidem. c. — *vobis — Rom. 14. c. — Myſticè — G — Pſ. 79. a — Mat. 5. b — Gal. 4. a

¶ Qui ponūt puluinaria ſub cubito, qui vitam peccantium palpant non pungunt.
ce qui in ueſte precioſa ſunt, &
¶ Vbi aliquid venentur.
in delicijs, in domibus regum ſunt. Sed quid exiſtis uidere? Prophetam? Vtique di-
a ¶ Qui me venturum non tantum predixit, ſed etiam digito demonſtrauit.
a co uobis, & † plus quàm prophetam. Hic eſt de quo ſcri-
¶ In Malachia.
ptum eſt: † Ecce * mitto an-
¶ Nuncium.
a ¶ Manifeſtationem.
gelum meum ante faciem tuam
a ¶ Peruia reddat tibi corda auditorum per pœnitentiam predicando & baptizando.
qui preparabit uiam tuam an-
a ¶ vt ſummam virtutum eius conprehendam.
b te te. Dico enim uobis: ma- a
a ¶ Non virginis. nulla enim collatio cū filio dei
ior inter natos mulierum propheta Iohanne baptiſta ne-
a ¶ Tempore.
c mo eſt. † Qui autem minor
a ¶ Dignitate.
eſt in regno dei, maior eſt illo.
d Et omnis populus audiens & b c
e Publicani iuſtificauerunt de- d um, baptizati baptiſmo Iohannis. Phariſæi autem & legiſ-
¶ Quo mundū per paſſionē Chriſti ſaluare decreuit.
a ¶ Vel contra: quia qui gratiam dei reſpuit contra ſeipſum facit. Vel, ad ſeipſos miſſum dei conſilium, ſtulti & ingrati reſpuerunt.
periti conſilium dei ſpreuerunt in ſemetipſos, non baptizati ab eo. Ait autem dominus: e
f Cui ergo ſimiles dicam homi- f
a ¶ Tot monita ſalutis reſpuentes. b ¶ Iudaicę.
nes generationis huius, & cui
a ¶ Monitoribus.
g ſimiles ſunt? Similes ſūt pue-
a ¶ Vbi lex & iura promuntur.
ris ſedentibus in foro, & † lo-
a ¶ Ad illos quos monent.
quentibus ad innicem, & di-
h centibus: Cantauimus uobis † tibijs, & non ſaltaſtis: lamen-
a ¶ vt conuerteremini in toto corde veſtro in i. &. f &c ſed ſtultus populus me non cognouit.
tauimus, * & non ploraſtis. † Venit enim Iohannes baptiſta
a ¶ Exemplo abſtinentię ſuę pœnitētiam vobis indicens, & noluiſtis humiliari cum illo.
neque manducans panem neque bibens uinum, & dicitis:
i dæmonium habet. Venit fi-
a ¶ Cibo & potu læticiam futuri ſeculi prægnans: & noluiſtis cum illo gaudere, ſed calumniati eſtis.
lius hominis manducans & bibens, & dicitis: Ecce homo † deuorator, & bibēs uinū, amicus Publicanorum & peccatorū.
k Et iuſtificata eſt ſapiētia ab om-
l nibus filijs ſuis. Rogabat autē g
¶ i. iuſtis, & poſt iuſticiam pœnitentibus.
m illum quidam de phariſæis, ut

Nicolaus Le Lyra.

b ¶ Et oīs po. Vbi poſt Iohannis cōmendationē ponit euāgeliſta phariſæorū & legiſperitorū cōfutationē. Et primo verbis populi: ſecūdo, verbis Chriſti, ibi: Cui ergo. Circa primū dr̄: Et oīs po. i. ſimplices & vulgares. c ¶ Et publi. id eſt mūdanis & publicis negociationibus occupati. d ¶ Iuſtificauerūt deum. Ex hoc enim ꝙ audierunt Chriſtum tam excellenter cōmendantem Iohannem cœperunt laudare & glorificare deum tanq̄ iuſtum & glorioſum de hoc ꝙ erant baptizati à tanto & tali, & ad pœnitentiam vocati. Et p hoc apparet confutatio phariſęorū, qui de ſua ſcientia ſuperbiētes, ſpreuerunt baptiſmū Iohānis à deo inſtitutum, & hoc eſt quod dicitur: Phariſæi autem & legiſperiti conſilium dei ſpreuerunt. f ¶ Cui ergo ſimiles. Hic conſequēter ponitur confutatio phariſæorū & legiſperitorū ex verbis Chriſti. Et patet ſentētia ex dictis Mat. xj. g ¶ Rogabat au. Deſcripta confirmatiōe doctrinæ Chriſti ſigno viſibili, hic cōſequenter deſcribitur eiuſdem confirmatio facto inuiſibili. videlicet per remiſſionem peccatorum mulieris peccatricis. vbi primò deſcribitur locus, cum dicitur: Et ingreſſus H

Moraliter. a ¶ Maior inter natos mulie. Sequitur: Et omnis po. Ita modo cōtingit frequenter, ꝙ ſimplices & illiterati gratiā dei conſequuntur, à qua mundi ſapientes & ſuperbi dei iudicio priuātur. e ¶ Ait autem. Cantauimus uo. ti. Per iſtos ſignificantur inuidi, qui nō gaudent de proſperitate bonorū, nec triſtātur de aduerſitatibus eorū. g ¶ Rogabat. per mulierem peccatricē ad domini pedes accedentem, ſignificatur quælibet perſona verè de peccatis pœnitens & cōtrita: Ad qd' requiritur, ꝙ ſicut deū offendit per culpā ita ſeruiat ei per pœnitentiā. Roma. vj. d. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immūdiciæ & iniquitati ad iniqtatē, ita exhibere nunc ſeruire iuſticię in ſanctificationem. Et ſic fecit mulier iſta. Vnde dicit Gre. Hom. xxv. Liquet fratres ꝙ illicitis actibus prius mulier intenta, vnguentū ſibi pro odore ſuæ carnis adhibuit. Quod ergo ſibi turpiter exhibuerat, hoc iam deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat, ſed hos iam per pœnitentiā conterens flebat. Capillos ad compoſitionem vultus exhibuerat, ſed iam cum capillis maculas tergebat. Ore ſupba dixerat, ſed pedes domini oſculans, hoc in redemptoris ſui veſtigia figebat. Quot ergo in ſe habuit oblectamenta: tot de ſe inuenit holocauſta. Conuertit ad virtutum munera numerum criminū, vt totum ſeruiret deo in pœnitentia quidquid ex ſe deum contempſerat in culpa. *Videns autem

Marginalia: †acclamantibus — †Mat. 11. c — †edax

A a ¶ In do. In cuiuſcūq; domo īteriore cognoueris ſapiētiā & iuſticiā recūbētē, recurre ad pedes. i. ad extremā ſapīæ ptē, ingre lachrymis cōfiteri pctā, expāde capillos id eſt ſterne an̄ eū cunctas corpis tui dignitates: oſculare. i. nihil niſi ſapiētiā loq̄ris. b ¶ Attulit. Quot habuit ī ſe oblectamēta, tot de ſe īuenit holocauſta. ¶ Moraliter. Affert vnguētū: quia bona opera agit: quib⁹ eccleſiā odore bonæ opinionis reſpergit. Vnde dicitur: Chriſti bonus odor ſumus deo &c. ¶ Hie. Alabaſtrū vnguenti. i. corpus cū fide, ſtās retro. i. poſt aſcenſionē dñi, ſecus pedes. i. apoſtolos, lachrymis rigabat. i. charitate īterna in deo: capillis tergebat. i. ſupfluos cibos & veſtimēta dat: oſculatur, cū oībus pacē habet. Debebat denarios qngētos: hæc ſunt pctā gētiū qnq; ſenſib⁹ cōmiſſa, alius quinquaginta id eſt peccata Iudæorū. c ¶ Secus pedes. Cōtra pedes ſtat, qui in peccatis poſitus itinerib⁹ domini renititur. Sed qui ad pœnitentiā poſt pctā cōuertit, iā retrò ſec⁹ pedes ſtat, dū veſtigia dñi quæ impugnabat, ſequitur: Lachrymis pedes rigat, q ſanctorū tribulatiōib⁹ cōpatitur: qui triſticiā illorū putat eſſe ſuā, qui vltimis membris Chriſti inclinatur per affectū cōpaſſionis. Capillis (q corpori ſuperfluūt) pedes quos rigauerat tergit, qui de terrena ſubſtantia quæ ſuperfluit ſanctis, quibus ex charitate cōpatitur, incipit miſereri. Pedes oſculat, q ſtudioſè diligit illos quib⁹ ſua largitur, ne ſit grauis tribuēti neceſſitas proximi. Vnguēto vngit, qui bene operādo bonæ opinionis odore alios reſpergit, & ad bñ operādū exēplo ſuo inducit. Vel poteſt per pedes, caro Chriſti ſignificari, quam oſculamur, dū myſteriū incarnationis eius diligimus. Vngim⁹, dū ipſius humanitatis potētiā ſacri eloquij bona opiniōe prędicam⁹. Sed phariſæus hoc vidēs inuidet, qa cū Iudæi gentiles vidēt prædicare deū, ſua malicia tabeſcūt, Quibus dñs bona gentilitatis enumerat, vt cognoſcāt in quib⁹ malis ipſi iaceāt. d ¶ Cœpit riga. Maria ſoror Lazari bis eodē functa eſt officio: Semel ī Galilæa cū primò accedit cū humilitate & lachrymis, vbi & remiſſionē pctōrū accepit. Scd'ò, in bethania, nō iam peccatrix noīata, ſed caſta, & iō deuota: Ibi pedes, hic caput inūgit. ¶ Moraliter. Sic quoq; fidelis aīa pri⁹ ad pedes domini humiliata à peccatis abſoluenda incuruatur: poſt creſcētibus meritis fragrātia lætæ fidei, domino quaſi caput odore perfundit aromatū. Sic etiā vniuerſalis eccleſia in præſenti: Chriſti incarnatiōis (quæ pedū noīe ſignatur) myſteria celebrādo, deuota redēptori reddit obſeqa. In futuro etiā humanitatis ei⁹ gloriā & diuinitatis æternitatē (qa caput Chriſti eſt deus) ſimul intuendo: ꝑpetuis cōfeſſionū laudib⁹ quaſi piſtica nardo glorificabit. ¶ Myſticè. Duo debitores, duo populi ſunt, qui deo creatori debent nummū. i. animam ſuā, regis imagine inſignitā, & ad ſeruandū ſibi commiſſam. Vtriuſq; debitū populi per quinariū multiplicatur quia quinq; ſenſus ſunt quibus in hac vita vtimur, quibus imaginē cōditoris quā accepimus extollere debemus. Sed minus debet Iudæus cui decalogus legis p ſeruū dat plus debet Chriſtianus, cui per filiū gratia vitæ cōmittitur. Ideo Iudæi per denariū, Chriſtiani per centenarium numerū fœn⁹ accumulant. Sed quia neuter ſuis viribus, ſed gratia dei per fidē ſaluatur. Rectè dicitur: Non habentibus illis unde red. do. utriſq;. Plus ergo diligit eccleſia gentium q̄ Iudæus, quia ei ſi ſecundum præſentem ſtatum maior ei gratia confertur, & ſecūdū præteritum de maiori fœditate extrahitur: plus debet qui pl⁹ accepit, Nullus poteſt tantū diligere, q̄ntum ea quæ in pluribus diligit. e ¶ Is cui plus. Secundū homines plus fortaſſe offendit, qui plus debuerit. Sed per miſericordiā domini cauſa mutatur, vt amplius diligat qui ampli⁹ debuit, ſi tamē gratiā cōſequatur. f ¶ Rectè iudicaſti. Sua ſententia phariſæus cōuincitur: quia ſicut freneticus funē portat ex quo ligetur. g ¶ Intraui in domum. Intraui carne aſſumpta in populū Iudæorū. h ¶ Aquā pe. Aqua extra nos eſt, humor lachrymarū intra nos. Infidelis autē populus, nec exteriora pro domino incarnato tribuit. Cōuerſa gentilitas nō ſolū ſubſtātiā, ſed & ſanguinē ꝓ domino fudit. ¶ Oſculū, dilectionis eſt ſignū, & infidelis populus ex dilectiōe ei ſeruire noluit, cui tamē ex timore ſeruiuit. Sed gentilitas veſtigia oſculari nō ceſſat, quia in ei⁹ amore cōtinuè ſuſpirat. ¶ Oleo caput meū non un. Et ſi populus ille in deū ſe credere & nō in hominem fatebatur, tamen ipſam potentiā diuinitatis quæ per miracula apparebat digna laude prædicare neglexit. Sed gentilitas dum myſteriū incarnatiōis credit, ſumma laude etiam infima eius prędicat. ¶ Aquam pedibus. Enumerātur bona peccatricis, & mala falſi iuſti. ☞ Remittūtur

Marginalia: Moraliter — 2. Cor. 2. d — *Flens — B — Beda — Luc. 7. f — Iohā. 12. d — Moraliter — †Vter eū &c. — †Exiſtimo — Myſticè — C

manducaret cum illo. Et ingreſ- a ſus domum Phariſæi diſcubuit.
Et ecce mulier quæ erat in ciui- b
¶ Iam pœnitens.
a ¶ In domo Phariſæi peccatrix meretur veniam, quia cognitio peccati per legem, ſic lex mittit ad gratiam.
tate peccatrix, ut cognouit ꝙ
a Ieſus accubuiſſet in domo Pha-
a ¶ Prætendit præripere gratiam hoſpitis.
b ¶ Genus eſt marmoris, in quo incorrupta ſeruantur vnguenta.
b riſæi, attulit alabaſtrum un-
c guenti: & ſtans retro ſecus pe- c
a ¶ Oculos quibus terrena concupierat, iam per pœnitentiam contereus plorat.
d des eius, * lachrymis cœpit ri- d
a ¶ Quos ad compoſitionem vultus exhibuerat.
gare pedes eius, & capillis ca- e
a ¶ Lachrymas. b ¶ Ore quo ſuperba dixerat.
pitis ſui tergebat, & oſculaba- f
a ¶ Quod ſibi pro odore ſuæ carnis adhibuerat.
tur pedes eius, & unguento un- g
a ¶ De falſa iuſticia ſuperbus, nulla compaſsione naturę motus, ſuæ fragilitatis oblitus.
gebat. Videns autem Phari- h
ſæus, qui uocauerat eum, ait in- i
¶ Medicum reprehendit, qui a ſubuenit.
tra ſe, dicens: Hic ſi eſſet pro-
pheta ſciret utique quæ & qua- k
a ¶ Vnguentum eius vitare deberet.
lis eſt mulier quæ tangit eum:
a ¶ Ægram reprehendit de ægritudine.
quia peccatrix eſt. Et reſpon- l
¶ Conuincens ſuperbum & ſub ſpecie mulieris commendans eccleſiæ meritum.
dens Ieſus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere.
At ille ait: Magiſter, dic. Duo m
debitores erant cuidam † fœneratori: unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent: donauit utriſque. † Quis ergo eum plus diligit? Reſpondens Simon, di- n
e xit: † Æſtimo quia is cui plus do-
f nauit. At ille dixit ei: Rectè iu-
¶ Per miſericordiam.
dicaſti. Et conuerſus ad mulie-
a ¶ Corporaliter quidem vides, ſed myſterium non vides.
rem, dixit Simoni: Vides hanc
¶ Iam olim intrauit cum legem dedit.
g mulierem? Intraui in domum o
h tuam: aquā pedibus meis nō dediſti. Hęc aūt lachrymis rigauit pedes meos, & capillis † ſuis terſit. Oſculū mihi nō dediſti: hæc p

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et īgreſ. Legit aūt Chriſt⁹ mādu caſſe cū pctōrib⁹, vt eos ad pniam ꝓuocaret, vt habet Mat. ix. Itē cū amicis familiaribus vt eorū deuotionē nutriret, vt dr̄ Io. xij. de Martha & Maria. Itē cum cognatis pauperib⁹, vt eorū inopiā ſuppleret, vt habetur Io. ij. de nuptijs: vbi deficiente vino, D Chriſtus aquam vertit in vinū. Itē cū phariſæis ſuperbiētibus vt eorū ſuperbiā cōfutaret, prout hic habetur, vt videbitur ꝓſequendo. b ¶ Et ecce mu. de peccatis ſuis plenè & perfectè cōtrita. c ¶ Et ſtans retrò. quia præ verecūdia ſui peccati nō audebat ſe anteponere. d ¶ Lachry. &c. Ex quo patet magnitudo cōtritiōis ex qua tātū fleuit, ꝙ poterāt lauari pedes vni⁹ hoīs nudis pedibus incedētis. e ¶ Et ca. quib⁹ ante ad cōpoſitionē vultus ſui fuerat abuſa. f ¶ Et oſcu. vt totū deo ſeruiret in pœnitentia, quidquid ex ſe deū cōtempſerat in culpa, ſecūdum ꝙ dicit Greg. g ¶ Et unguēto. Ad refrigeriū caloris & mitigationē doloris ex labore itineris. h ¶ Videns aūt. Hic cōſequēter ponit phariſęi indignatio. vñ ſubdit: i ¶ Ait intr. &c. p. verus ſciens occulta. k ¶ Sciret u. Et per conſequēs nō permitteret ſe tangi ab ea. l ¶ Et reſpon. Ad cōfutationē illius. Per hoc em̄ ꝙ reſpondit ad eius cogitationē quæ ſoli deo nota eſt, oſtendit ſe plus q̄ prophetā. m ¶ Duo debito. Parabola eſt, vt conuenientius cōcludatur cōtra phariſæū de ſua reſpōſiōe. Quę ſubditur, cū dicit: n ¶ Reſpondens &c. qa amor in humanis plærūq; cauſatur ex præcedētibus donis, & p cōſequēs maior amor ex maiorib⁹ donis. Conſequēter eū Chriſtus redarguit ex triplici defectu pietatis, cū dr̄: o ¶ Intraui in do. qui tamē erant feſſi & dolētes ex labore itineris, & lutoſi ſeu puluerizati, eo ꝙ ſine calciamētis incedebat. Scd'ò, ex defectu charitatis, cū dicit: p ¶ Oſculum mihi. qd' eſt amicitiæ ſignum. Tertiò, ex defectu hilaritatis

Moraliter. *b Videns autē. Per iſtum qui Chriſtū notauit de ignorantia, & mulierē de immūdicia, ſignificat hypocrita de ſua falſa iuſticia præſumēs & alios cōtēnēs: qa ſicut dicit Iohānes os aureū: Vera iuſticia cōpaſſionē habet falſa verò indignationē: ꝓpter qd' iſte phariſæ⁹ arguit, de pietatis omiſſione in modicis reſpectiuè, & mulier cōmēdat de maiorib⁹ valde, cū dicitur: o ¶ Intra. &c. propter qd' ſibi dicitur: Remittuntur ti.

Marginalia: †creditori — †capitis ſui

E a ℭ Remittuntur ei peccata. In domo Phariſæi.i.in cuſtodia legis & ꝓphetarū: nō phariſæus incredul⁹, ſed peccatrix pœnitēs glorificatur, quia ardor charitatis, in ea rubiginē delictorū cōbuſ ſit. b ℭ Et cœperūt qui ſimul. Sanata ægra, de ſalute eius alij ægrotāt. c ℭ Fides tua te ſaluā fecit. Fides ſaluam fecit, quia qđ petijt, poſſe accipere non dubitauit: quia iam ſpē ab illo acceperat, à quo ſalutem quærebat.

autem ex quo intrauit, non ceſſauit oſculari pedes meos. Oleo caput meum non unxiſti, hæc autem unguento unxit pedes meos. Propter
a quod dico tibi: Remittuntur † ei a peccata multa, quoniā dilexit multum. Cui autem † minus dimittitur, minus diligit. Dixit autem ad illam: Remittuntur* tibi peccata. b
b Et cœperūt qui ſimul accumbebāt dicere intra ſe: Quis eſt hic qui c
¶ Quia intelligunt hoc opus eſſe ſolius dei.
etiam peccata dimittit? Dixit au-
¶ Confortans ſanatam per pietatis ſententiam.
c tem ad mulierem: Fides tua te ſal- d
a ¶ Ne a via veritatis in viam ſcandali vlterius labaris.
uam fecit: Vade in pace.

†eius †parum †tua

Nicolaus de Lyra.

a hilaritatis ſeu lætitiæ quæ noīe olei deſignaī, vt dicīt Pſ. xliiij.b. Propterea vnxit te deus deus tuus &c. Tria autē dicta requiruntur in hoſpitalitate gratioſa. Et ecōtra laudat mulierem de triplici perfectione oppoſita, vt patet in litera. Et ideo concluditur: a ℭ Remittūtur ei peccata multa &c. Videtur autē, ꝙ deberet dici cōtrariū: qa primò prædixerat donū eſſe cauſam amoris, hic autem econtrario infert amorē eſſe cauſam doni. Dicendum ad hoc, ꝙ primò in parabola loqbaī modo humano, vbi amor ex dono cauſatur. Sed in applicatiōe parabolę ad ꝓpoſitū cōuertit ſe ad loquendū de amore dei erga nos, qui nō ꝓcedit ex bonis meritis noſtris, ſed magis cauſat bonū in nobis. & ideo cōuenienter concludit dicto modo. ℭ Vel aliter pōt dici, ꝙ in peccato ſunt duo remittenda. ſ. culpa & pœna. Culpa aūt ex dei liberalitate remittitur, cum nullum bonum meritorium poſſit eſſe in nobis ſine gratia, quam nō habemus ante culpæ remiſſionē, ſed habita gratia, & culpa dimiſſa, adhuc remanet pœna remittenda, ad cui⁹ remiſſionem facit bonū opus noſtrū charitate informatum. Et de hac remiſſione loquitur dominus. Vnde ſequitur: Cui autē minus dimittitur, minus diligit. Remiſſio autē culpæ, aut nulla eſt, aut totalis ſimul: ſed remiſſio pœnæ fit per partes & non tota ſimul, de cōmuni curſu, licet aliquādo fiat tota ſimul propter
F feruorem pœnitentis & ex liberalitate dei: & hoc fuit in propoſito in hac muliere. Ideo ſequitur: b ℭ Remittuntur tibi peccata. Nō ſolum q̄tū ad culpam, ſed etiam q̄tum ad pœnam ex vehementi amore dei & horrore peccati præteriti. c ℭ Quis eſt hic qui &c. Hoc dicebant, qa videbant tantū humanitatem exteri⁹ apparentē: ſed ignorabant deitatē interius latentē, quæ pōt peccata dimittere. d ℭ Fides tua ſaluam te fecit. Quia iſta fides fuit formata charitate, & ideo fecit habentem dignam vita æterna. De iſta muliere peccatrice dubitabant aliqui doctores vtrum fuerit Maria ſoror Lazari vel alia: De quo dictum eſt, quid ſentiant doctores: Iohā. xij. Ibi enim hoc poſui: quia prius ſcripſi ſuper Iohannem ꝙ ſuper Lucam.

ℭ In ca. vij. vbi dicitur in poſtilla: Videtur aūt, ꝙ deberet dici cōtrariū: qa primò dixerat donū eſſe cauſam amoris.

ADDITIO. Stant ſimul, ꝙ donum ſit cauſa amoris: & amor cauſa doni, etiam loquendo de amicitia modo humano. Quod ſic patet: Nam amicitia humana ſecundum philoſophum in. viij. Ethicorum triplex eſt ſcilicet vtilis delectabilis, & honeſta. Sed conſtat ꝙ amor in amicitia vtili, cauſaī ex dono ſeu vtilitate ab amato habita ſeu ſpectata. In amicitia verò honeſta, cauſatur amor ex virtute amantis, quæ amatum diligit, nō propter donum vel vtilitatē habitā vel conſequendam, ſed propter virtutem ipſius amati: ex quo amore cauſatur, ꝙ vult amato bonum, & bonum operatur ei q̄tum in ſe eſt, vt verus amicus, & ſic in amicitia honeſta amor eſt cauſa doni. Vnde nulla contrarietas in hac parabola, nec in eius applicatione ſane intellectis reperitur, etiam loquendo vtrobiq; ſecundum modum humanum. Nā primò in parabola Chriſtus loquitur modo humano ſecundum amicitiam vtilem, vbi amor ex dono cauſatur. Vnde rectificat iudicium Simonis dicentis, ꝙ is cui plus donauit, plus diligit. Secūdò verò in applicatione loqtur etiam mō humano ſecūdū amicitiā honeſtā, quæ procedit ex virtute ſeu meritis amātis & amati: ſcđ'm quā amās certificat⁹ de amicitia quā amatus habet erga amantem (quæ quidē amicitia ſecūdū philoſophū vbi ſuprà, eſt virtus, vel nō ſine virtute) puocatur ad amorem ſui amati: & per conſequens ad impendendū ei bona. Et de hac amicitia loquitur, cum dicit: Remittunī ei peccata multa &c. Quod autem ſequitur: Cui autem min⁹ dimittitur, minus diligit. Poteſt vno modo intelligi ſecundum amicitiā vtilem, & ſic correſpondet principio huius altercationis vbi dicebatur, ꝙ is

Amor iſcā, q̄uo & qn̄ ſit donū & econuerſo

cebatur ꝙ is cui plus donauit, plus diligit &c. Alio modo poteſt
G intelligi de amicitia honeſta, de qua vltimo loquitur, vt ſit ſenſus. Cauſa autem quare alicui minus dimittitur eſt, quia minus diligit. Et ſic eſt amor cauſa doni. Vnde nulla contrarietas in huiuſmodi reperitur, cū de diuerſis amicitiæ ſpeciebus loquantur, & vtrobiq; ſecundum modū humanū. Non eſt enim veriſimile, ꝙ Chriſtus loqueretur illi phariſæo de amore diuino, qui pertinet ad prædeſtinationē, vel de remiſſione culpæ & pœnæ, quorū ſcientia pertinet ad eos qui iam perfecti ſunt in fidei rudimentis. Iſte enim phariſæus adhuc erat infidelis & ſatis ignarus, vt ſatis patet. Et notandū, ꝙ proceſſus Chriſti circa informationem phariſæi, de his amicitijs eſt connaturalis homini. Incipit enim ab imꝑfecto & magis noto ad perfectū & minus notū. Amicitia enim vtilis eſt hominib⁹ magis nota: & eſt imperfecta, tanq̄ deficiens à ratione veræ amicitiæ ſecūdū Philoſophū vbi ſuprà. Vnde iſtam amicitiam tātummodo rudis cognoſcebat. Chriſtus verò tradidit ſibi noticiam perfectioris amicitiæ: ſcilicet honeſtę, quæ habet veram rationem amitiæ ſecūdū Philoſophū. Item notandum ꝙ ſecūdū vtrāq; amicitiā Chriſtus phariſæū cōuincit, oſtendendo ei ꝙ illa mulier erat dignior ad recipienda bn̄ficia Chriſti q̄ ipſe pharifę⁹. Nā ſecundū primā ſcilicet amicitiā vtilē ſibi oſtēdit, ꝙ plures vtilitates ſeu obſequia habuit ab illa muliere q̄ à phariſæo: & hoc cū dicit: Intraui in domum tuam &c. Secūdū verò amicitiā honeſtā, ſimiliter oſtendit ei ꝙ erat dignior: & hoc cū dicit: Quia dilexit multū. In quibus bene conſideratis nos docet, ꝙ verus pœnitens debet habere exteriora opera pia & deuota, & interiora amore feruentia ſecundū doctores.

REPLICA. In capitulo. vij. vbi in parabola Chriſti innuitur, ꝙ morè humano loquēdo amor oritur ex dono, cum dicitur: Quis plus diligit? Reſpōſum
H eſt: Eſtimo cui plus donauit. Et ſequitur verbum Chriſti: Rectè iudicaſti. Poſtillator exponit hoc de hūano amore, in quo amor oritur ex dono, ſed in applicatione parabolæ Chriſtus conuertit ſtilum ad loquendum de amore dei erga nos, qui non eſt ex meritis noſtris, ſed magis cauſat bonum in nobis, & eſt donatiu⁹: ideo dixit: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum, vt ſic amor non ſit ex dono, ſed donū ex amore. Sed Burgeñ. hic vult abſoluere contrarietatem quæ videtur in litera, per amorē vtilem & inhoneſtum, vtrobiq; dicendo morè humano. Secundum primū dictū rectificatur iudicium Simonis, vt ex vtili ſurgat amor. Iuxta ſecundū ſit applicatio, qa dilectione ex meritis & virtute impenduntur ei bona. Hęc autē applicatio Burgeñ. laborat in æquiuocis, qa amor cōcupiſcentiæ, & amor amicitiæ, ſunt æquiuocè amor, quia diuerſis ratiōibus. Nō eſt autem veriſimile Chriſtū amorem æquiuocaſſe, nec eſt neceſſarium amorem honeſtum eſſe cauſam doni, prout Burgeñ. vult: quia ſtat illū amorem eſſe rectū ſine omni dono dato vel ſperato: aliâs eſſet amor mercennarius, per conſequēs nō honeſtus. Virtus enim diligitur propter ſe, per conſequens virtuoſè ſine reſpectu ad donū. Qđ autē Burgeñ. dicit nō eſſe veriſimile ꝙ Chriſtus ſit locutus phariſæo de amore pertiente ante prædeſtinationem & remiſſionē pœnæ & culpę: hoc eſt contra beatum Auguſtinum in ſermone de Maria magdalena ſic exponentē hunc paſſum & contra beatū Bernardum ſuper Cañ. ſermōe. xxij. ante medium. Et vide de hac materia ſanctū Thomā prima ſcđ'æ. q. xxvj. art. iiij. Ratio autem Burgeñ. ad ſic dicendum non valet, quia propter ruditatem vel infidelitatem phariſæi, Chriſtus non voluit prętermittere ea quę fidelibus ad inſtructionem poterant valere. Sæpe enim dixit coram perfidis quæ ipſi non intellexerunt: tamen eccleſiæ prodeſſe non ceſſat: cui datum eſt noſſe myſterium regni dei, cæteris autē in parabolis, vt videntes non videant, intelligentes nō intelligāt. Quamuis enim phariſæus modo non intellexit, imo impugnauit veritatem dicendo intra ſe: Quis eſt hic qui etiam peccata dimittit? Nihilominus Chriſtus dixit coram eo de remiſſione peccatorum quò ad culpam & quò ad pœnam q̄tum ad liberalitatem dei præcedentem mulieris dilectionem quæ in peccato exiſtens diligere non poterat: & quo ad pœnam debitam: ꝓpter mulieris primam dilectionē. Vnde dixit: Remittuntur ei pctā multa, quia dilexit multum.

A Cap. VIII.

Et factū eſt. More aqlę ꝓuocātis ad volādū pullos, ſuos paulatim dn̄s diſcipulos ſuos in nido fidei plumis virtutū induit, qbus poſteà ſublimi⁹ volare, & alios inſtruere valeant. Prius docet in ſynagogis, miracula facit, famam vbiq; diſpergit, turbas ſuſcipit, curat, inſtruit. hic diſcipulos facit: ex qb⁹, duodecim elegit: quos primò præſente turba docet: & miſeris ſolita pręſtat bn̄ficia: iā verò ſolos ipſos ſecū retinet, vt eū familiarius audiāt: ſolis illis occultiora exponit myſteria, & ſic demū virtutū ſuarum oſtēſione quaſi alarū ꝓtectiōe firmatis: dat ipſis poteſtatem curādi, & mittit prędicare regnū dei. b ℭ Maria quæ uocatur Magdalena. Cū Maria iter faceret cū dn̄o: & ei miniſtrare cōmemoraī: celebri eā vocabulo Magdalenā vocat: Vbi eādē peccatricē deſcribit, reuerēter eā generali noīe mulierē dicit: ne nomen tantæ famę qđ hodie veneramur, priſci erroris nota fuſcaret. ℭ Maria, amarum mare, ꝓpter inſitū pœnitentiæ rugitum: quo ipſa vel nos ſingula mala deflem⁹. c ℭ Magdale.i. turrēſis: à Magdalo.i. turri, de qua dicitur: Tu es ſpes mea: turris for. a f. ini. d ℭ Dæmonia ſeptē. Eādē eccleſiā de gentib⁹ à ſordib⁹ vitiorū mundatā, quā Maria ſignificat: ſignificat & Iohāna prius cultib⁹ idolorū deditā: ſed iā Chriſti pietate redēptā: & gratia impletā: quæ quaſi vxor erat prius diaboli. e ℭ Et iohāna &c. Iohāna: dn̄s gratia eius, vel dn̄s miſericors, cuius eſt omne qđ viuimus. f ℭ Procuratoris Herodis. Cum quilibet malignus ſpūs ꝓ regno diaboli ad decipiendum laborat: quaſi Herodis impijſſimi ꝓcurator
B exiſtit. g ℭ De facultatibus &c. Antiquus mos erat Iudæorū, nec ducebatur in culpā, vt mulieres ſua ſubſtātia paſcerēt & veſtirēt doctores. Hic quia hoc in gentib⁹ ſcādalū poterat facere, Paul⁹ ſe memorat abſtinuiſſe. Miniſtrabāt ergo dn̄o carnalia: cuius metebant ſpiritualia vt formam daret prædicatoribus ꝙ victu & veſtitu deberēt eſſe cōtēti: accipiēdo à plebibus. h ℭ Cum autē turba &c. Quotiens in euangelio turbæ vocabulū interſeritur: ſicut diuerſitas hoīm: ita etiā diuerſitas intimaī voluntatum. Non eñ oēs eadē volūtate: ſed diuerſis ex cauſis Chriſtū ſequebantur: Quidam pro bono, quidā pro malo, omnibus tamen dominus beneficia præſtat, docendo, alendo, ſanādo. i ℭ Exijt qui ſeminat &c. Exijt fili⁹ dei de ſinu patris, quo creaturæ nō erat acceſſus: vt ſeminaret ſemen ſuum venit in mundum, vt teſtimonium perhiberet veritati. Vnde ſecundum alios euangeliſtas hanc parabolam dicturus de domo exijſſe: mare adijſſe, nauē conſcendiſſe memoratur, idipſum ſitu corporis qđ proceſſus ſermonis inſinuans. k ℭ Secus uiam. Via, eſt cor ſedulo malarū cogitationum tranſitu attritū & areſactū: ne ſemen verbi poſſit accipere vel germinare, ſed à peſſimis cogitationibus conculcatur, & à dæmonibus rapitur. Qui ideo volucres cæli dicuntur: quia cæleſtis & ſpiritualis ſunt naturæ, vel quia per aerem diſcurrunt. l ℭ Supra petram. Petra indomitū cor nullo veræ fidei vomere penetratū, in quo nō eſt verus amor & perſeuerantiæ virtus. m ℭ Centuplum &c. Cū denarius pro perfectiōe ſoleat accipi (qa in decē legis præceptis cuſtodia continetur.) centenari⁹ qui per multiplicatū denariū ſurgit, pro magna perfectione ponīt. Cor igitur cētuplū facit factū, qđ per amorem proximi actiuā, & per amorē dei cōtēplatiuā adipiſcitur vitā, & ſpūaliū ornatur ꝑfectiōe virtutū. n ℭ Qui habet aures. Vbicūq; hæc ammonitio interponiī: myſticū eſſe qđ dicitur & attētius quærendum oſtendit. o ℭ Interrogabant. Non mox finita parabola (ſed vt Marcus ait) cum eſſet ſingularis interrogauerunt eum hi qui cum eo erant duodecim parabolā. In quo moraliter inſtruimur: vt
C ſi intelligentiā diuinorū verborū aſſeq volumus: ſepoſitis terrenorū tumultuū curis, domū dei.i. occulta ſcripturæ penetralia, orando & meditādo intremus, dicētes: Reuela oculos meos &c. p ℭ Hæc parabola. Nota hanc eſſe primā parabolā quæ cū interꝑtatione ſua poſita ſit. Et cauēdū ē vbicūq; dn̄s rogatus à diſcipulis intrinſec⁹ ſermōes ſuos differit, ne vel aliud vl plus vl

†De pœni. di. 3. c. ſunt plures.

Pſ. 60. a

†Mat. 13. a Mar. 4. a

1. Cor. 9. b

Mat. 13. a Mar. 4. a

Mar. 4. b

Pſ. 118. c

Cap. VIII.

a Et factum eſt deinceps, & ipſe iter fa- a
ciebat per* ciuitates b
& caſtella prędicās
& euangelizans regnum dei: & duodecim cum illo, & d
mulieres aliquæ quæ erant curatæ
à ſpiritibus malignis & infirmitati-
b bus. † Maria quæ uocatur Magda- e
c a ¶ Vitia vniuerſa quibus plena fuerat, in figura eccleſiæ de gentibus ſordidæ.
d lenæ, de qua dæmonia ſeptem exie
f rant, & Iohanna uxor Chuzæ pro-
¶ Lilium propter odoriferum cæleſtis vitæ candorem.
curatoris Herodis, & Suſanna, &
g aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei de f
h facultatibus ſuis. Cùm autem tur- g
ba plurima conueniret, & de* ciuitatibus properarent ad eum, dixit per
a ¶ Parabolam. b ¶ Cuius eſt declarare voluntatem patris.
i ſimilitudinem. † Exiit qui † ſeminat h
ſeminare ſemen ſuum. Et dum ſemi
k nat, aliud cecidit ſecus uiam, & con
a ¶ Vt nec in memoria mens teneat, quod opere exercere neglexit.
l culcatum eſt, & uolucres cæli cōmederunt illud. Et aliud cecidit ſupra
a ¶ Vbi non eſt altitudo terræ, id eſt ſtudium diſciplinę.
pętram, & natum aruit, † quia non
a ¶ Ad nutriendas lampades virginum.
habebat hūmorem. Et aliud cecidit
a ¶ Corda ſollicitudinibus agitata.
inter ſpinās, & ſimul exortæ ſpinæ,
ſuffocauerunt illud. Et aliud ceci- i
a ¶ Mite cor & docile.
b ¶ Cum perfecta bonorum operum plenitudine creſcit.
dit in terrām bonā, & ortū fēcit fru
m ctum centuplū. Hæc dicens clama-
a ¶ Intelligentiam mentis.
b ¶ Spiritualiter hæc verba intelligat.
n bat: Qui habet aūres audiēdi aūdiat.
o Interrogabant autē eū diſcipuli eius
p quæ eſſet hæc parabola. Quibus

Nicolaus de Ly. Cap. VIII.

Et factū eſt &c. Deſcripta inſtructiōe Chriſti facta apl̄is principaliter: hic cōſequenter ponīt eiuſdē inſtructio facta apl̄is ꝑ turbas cōiter. Et primò præmittitur quaſi quædā præfatio. Scđ'ò ſubdiī dicta inſtructio, ibi: Cū aūt plurima turba. Circa primū dicitur. b ℭ Ipſe iter faciebat per ciuitates. In quo apparet Chriſti diligētia in opere prædicationis. c ℭ Et duodecim cū illo.i. duodecim apoſtoli, de quorū electione dictū eſt. ſ. vj. ca. nō tñ ibāt cū illo ad prædicandū, ſed magis ad audiendū: vt poſſent cōuenientius prædicare ad qđ miſſi ſunt poſtea, vt patebit cap. ſe. d ℭ Et mulieres ali. Ideo ſequebanī eū. e ℭ Maria quę uoca. Sic nominata à Magdalo caſtro: & iſta eſt de qua eſt ſermo factus capitulo præcedenti. Ratio tñ ſui cognominis diuerſimodè aſſignaī à doctorib⁹ diuerſis. Illi enim qui dicunt, ꝙ iſta fuit ſoror Lazari, dicūt ꝙ noīata eſt Magdalena, eo ꝙ Magdalū caſtrū cecidit in partem ſuā de hæreditate paterna. Fuit eñ pater eius magn⁹ homo & nobilis, habens
D dominiū in pluribus locis, inter quę erat dictū caſtrū. Alij verò q dicūt ꝙ iſta nō fuit ſoror Lazari, ſed alia eiuſdē noīs, dicūt ꝙ noīata eſt Magdalene à Magdalo caſtro, eo ꝙ erat inde oriūda. f ℭ Quæ mini. &c. Apud Iudęos erat cōſuetum, ꝙ mulieres ſanctę & deuotę miniſtrabāt doctorib⁹ neceſſaria ex deuotione. Et iō quia Chriſt⁹ docebat & prædicabat inter Iudæos: hoc modo accipiebat neceſſaria ab eis. Paul⁹ aūt qui prædicabat gentilibus inter quos nō erat talis cōſuetudo, nō habebat mulieres ſequētes ipſum & ei miniſtrātes: vt habetur. j. Corin. ix. ne fortè ex hoc gentiles ſcandalizarentur. g ℭ Cū autē. Hic cōſequenter deſcribiī ipſius Chriſti doctrina ſeu inſtructio. Et primò deſcribiī dicta inſtructio. Scđ'ò inſtructionis cōfirmatio, ibi: Factū ē autē. Prima in duas: qa primò deſcribiī parabola ſuæ prædicationis. Scđ'ò feruor prædicātis, ibi: Venerūt aūt ad illū. Prīa adhuc in duas: qa prīo pabola præponiī tur. Scđ'ò, exponiī, ibi: Interrogabāt aūt. Sn̄ia aūt iſtarū duarū ptiū patet ex dictis Matth. xiij. Excepto qđ ſequiī in parte ſecūda.

Moraliter. a ℭ Et fa. Sequitur: d ℭ Et mulieres &c. quę miniſtrabant ei neceſſaria de facultatibus ſuis tanq̄ gratæ de ſuis curationibus & factæ ſibi deuotæ. Hoc etiā cōſuetū erat fieri prędicatoribus Iudæorū. h ℭ Exijt qui ſeminat &c. Semen iſtud poteſt dici eleemoſyna: De cui⁹ ſeminatione dicitur. ij. Corin. ix. b. Qui parcè ſeminat, parcè & metet &c. Huius autē ſeminis cadit pars ſecus viā & diabolus tollit illud: Et hoc eſt qn̄ recipiēs eleemoſynam, in illicitis cōſumit eā. Et aliud ſupra petrā: quod fit: qn̄ recipiēs de beneficio nō eſt grat⁹ homini neq; deo. Et aliud cadit inter ſpinas, per quas ſignificanī ſolicitudines vitæ pręſentis. Et hæc ꝑ pte ſunt bona eccleſiæ, data clericis & religioſis, q de illis viuūt carnaliter & pompaticè: & implicanī ſecularibus negocijs: cū tñ illa bona ſint data ad ſeruiendum deo deuotè, & ad miniſtrandum pauperibus in ſua neceſſitate. i ℭ Et aliud ce. in terram bonā: & ortum fecit fructum cētu. Iſtę ſunt eleemoſynæ receptæ ad victū & veſtitum neceſſarium deo ſeruientiū. *Nemo

*ſingulas *ſingulis †ſemīabat Diuiſio Moraliter

E plus vel min⁹ intelligere velim⁹,quā ab eo expoſitū ē.Iō autē hāc pabolā p ſeipm dignat̃ oſtendere,vt ſe figuratè loq̃ innoteſceret, & reꝝ ſignificatiões etiā in his quæ exponere noluit,quærēdas eē doceret. a ¶Videntes Doctores iudæoꝝ q cū merito peruerſitatis ſuæ exæcati ſūt,mēdaciter ſe vidētes putāt. b ¶Qđ. au.

Secus viā ſeminant̃:qui nulla fide: nullo intellectu:nulla ſaltē tentante vtilitatis occaſiõe percipere dignant̃.Porrò ſuper petrā & in ſpinis ſeminant̃:q audiūt quidē & vtilitatē verbi probāt & deſideriū guſtāt:ſed ne perueniāt ad id qđ geſtiūt:vel per aduerſa terrēdo,vel pſpera blandiēdo retardāt.His tribus generib⁹ quicūq; verbū auditū nō faciūt deſignātur. c ¶Ad tempus cre.Multi audiētes diſputationē cōtra auariciā vel luxuriā:dicunt cōtēptores ſeculi & caſtos homines eſſe beatos:ſed vbi ſpecies cōcupiſcibiles eorū obtutibus pręſentant̃:mox recedūt ab eis quicquid rectè cogitauerāt.¶Et diuitijs.Diuitiæ & ſi delectare videntur:tñ poſſeſſoribus ſuis ſpinæ ſunt,cū aculeis curarū mētes eorū cōfodiūt:quæ auidè quærunt̃,ſollicitè ſeruātur:Vnde ab alio euāgeliſta fallaces diuitiæ vocātur:qa mētis inopiā nō iplēt, nec diu manēt.Et nota ꝙ diuitijs duo iūgit:ſollicitudinē & uoluptatē:qa & per curā mētes opprimūt & per affluētiā reſoluūt. e ¶Suffocantur.Quia voluptates & diuitiæ ſuis importunis cogitationibus guttur mentis,ne bonū deſideriū ad cor poſſit intrare quaſi aditū vitalis ſtrangulant flatus. f ¶In terram

F bonā &c.In bonos auditores q verbū audire ſatagūt:& in ventrē memoriæ recondunt:& ſic oportuno tēpore fructū operatiõis pferunt:inter proſpera & aduerſa ſeculi patiētes.Et bona terra cū patiētia fructū reddit:qa bōa agit:& mala pximorū eq̃nimiter tolerat: & dū hūiſr flagella ſuſcipiūt:poſt flagella in requiē ſuſcipiūt̃. g ¶Nemo au.Hęc vba ponunt̃ ſcđm ſimilitudinē hūanæ cōſuetudinis.¶Myſtice aūt docēt fiduciā prędicādi vel patiendi. h ¶Supra can.Quia dixerat apoſtolis:Vobis datum eſt noſſe myſte.reg.dei cæ.a.in.p.Nunc oſtendit per eoſdē apoſtolos:aliqñ & cæteris idē myſteriū eſſe ręuelādū:& oēs qui domū dei eſſent intraturi flamine fidei illuſtrādos:Q.Vobis pādo myſteria: in vobis accēdo lumē fidei.vos aūt hāc eandē lucē alijs pādite:nec timore carnaliū incōmodorū abſcondite.Vaſis noīe vel lecti deſignatur caro,in qua anima continet̃ & quieſcit.Per lucernā, verbū dei.Qui aūt metu carnali occultat verbū dei,ipſam carnē præponit manifeſtationi veritatis:& ille quaſi occultat verbum,qui prædicare trepidat.Sup candelabrū ponit verbū,qui corpus miniſterio dei ſubijcit,vt ſuperior ſit prædicatio veritatis: & inferior ſeruitus corporis: per ipſam tamē corporis ſeruitutē excellſior luceat doctrina, quæ officio linguæ & cęterorum membrorum inſinuatur i ¶Non enim &c.Q.Timor carnaliū nō vos retardet ſed nec mala opinio,quæ de vobis modo habetur apud incredulos: quia & ſi viles apparetis:quādoq; claritas veſtra apparebit,cum dominus illuminabit abſcondita tenebrarum:tunc & vos coronabimini,& punientur veſtri aduerſarij. k ¶Qui enim habet &c.Hæc ſpecialiter apoſtolis:quibus ex charitate noſſe myſteria datur:& perfidis Iudęis(qui per parabolas quod nō intelligunt audiunt)dicta videntur.Poteſt & generaliter accipi:quia & ingenioſus,negligendo,ſapientia vera ſe priuat:& ſimplex ſtudioſus laborando deguſtat.Quia qui amorem verbi habet: dabitur & ſenſus intelligendi quod amat,Sed qui nō habet amorē audiēdi,etiam ſi naturali ingenio vel labore ſtudioſo ſe intelligere putat nullam

tat nullā tñ verę ſcientiæ dulcedinē guſtabit. l ¶Et qcūq; nō. G Ideo deſidioſus ingeniū accipit ſæpe:vt de negligentia iuſti⁹ puniatur:qui ſcire cōtēpſit qđ ſine labore aſſequi potuit:& aliquādo ſtudioſus tarditate intelligentiæ premit̃,vt eo maiora premia inueniat:quo ſtudioſi⁹ elaborat. m ¶Venerūt.Qđ dixerat in verbo,oſtēdit ī myſtico facto.ſ.ꝙ Iudęi ſolā literā ſequentes:etiā qđ vident̃ habere perdūt.Nā mater,ſynagoga: & fratres populi iudæorū,de quib⁹ eſt Chriſtus ſecundū carnē:ipſo interius docēte nequeunt intrare:quia ei⁹ dicta ſpiritualiter negligunt intelligere.Sed præoccupās turba domū ingreditur,quia tardāte Iudæa,confluit ad Chriſtum gentilitas & illuminatur. n ¶Foris ſtāt.Foris ſtantes,volunt deum videre:qui ſpiritualem ſenſum in lege nō quærentes, ad cuſtodiā literæ ſeſe fixerunt:& quaſi Chriſtū ad carnalia docenda potius cogunt exire:ꝙ ſe ad diſcēda ſpiritualia cōſentiāt intrare:merito ergo nō agnoſcūtur.Quo exēplo & nos informamur ꝙ nō agnoſcemur ſi foris ſteterim⁹.¶Nō autē iniurioſè negligit matrē,nec mater negatur,quæ etiā de cruce agnoſcit̃.Sed religioſiores copulæ mentiū monſtrant̃ ꝙ corporū

Recidiuū patiūt̃ plurimi:ēt bonæ voluntatis

†Mat.13.b Mar.4.b †myſteria †quia Mat.13.c †Mat.10.c Mar.4.c Myſtice †propatulū, apertū. †Mat.13.b Mar.4.c †Mat.12.d Mar.3.d †ad

Ingenioſis negligentibus nōnūq̃ ſimplices ſtudioſi præferunt̃.

a ¶Quia fideles eſtis:ſed & Phariſęis incredulis ſancta non ſunt danda.

ipſe dixit: † Vobis datum eſt noſſe

a ¶Intelligentiam ſcripturarū de quo regno alibi dicit̃: Auferetur a vobis regnum dei, b ¶Qui foris ſunt. vt Marcus ait,qui neque intueri,neque cognoſcere curant veritatem.

† myſterium regni dei: cæteris au-
a tem in parabolis, † ut uidentes non
uideāt,& audientes non intelligant.
Eſt autam hæc parabola † Semen eſt
b uerbum dei. Quod autem ſecus ui-
am,hi ſunt qui audiunt, deinde ue-
nit diabolus,& tollit uerbū de cor-
de eorum, ne credentes ſalui fiant.
Nam † quod ſupra petram, qui cum
audierint cum gaudio ſuſcipiūt uer-
c bum,& hi radices non habent, quia
ad tempus credunt, & in tempore
tentationis recedunt. † Quod au-
tem in ſpinas cecidit,hi ſunt qui au-
d dierunt,& à ſollicitudinibus & diui
tijs & uoluptatibus uitæ eūtes ſuffo
e cantur, & non referunt fructum.
f Quod autem in terram bonam, hi
ſunt qui in corde bono & optimo au
dientes uerbum retinent, & fructū
g afferunt in patiētia. † Nemo autem a
lucernam accedens:operit eam uaſe
h aut ſubtus lectum ponit: ſed ſupra
candelabrū ponit, ut intrātes lumen
i uideant. † Non enim eſt occultum b
quod non manifeſtetur:nec abſcon-
ditum quod non cognoſcatur,& in

¶Studioſe audite.

† palam ueniat. Videte ergo † quid c

a ¶Vt & in veſtro pectore continue ruminetis:& aliena ructuare ſufficiatis.

k audiatis, † Qui enim habet, dabitur d
l illi, et quicunque non habet: etiam e f
quod putat ſe habere auferetur ab
m illo. † Venerunt autem ad illum g

¶Cognati.

mater & fratres eius, & non pote-

a ¶Gentium ad fidem Chriſti confluentium.

rant adire † eum præ turbā. Et nun h

a ¶Synagoga. b ¶Populus iudęorum.

ciatum eſt illi: Mater tua & frā-

a ¶Quia non habent ſpiritualem intelligentiam.

n tres tui foris ſtant, uolentes te

Nicolaus de Lyra.

a ¶Nemo autē lucernā &c.Per lucernā ſaluator hic intelligit doctrinā euāgelicā,quæ nō eſt occultanda:nec in latebris tantū docenda ſicut doctrinę ſuſpectæ & malæ:ſed in palā corā omnibus. b ¶Nō eſt enim occultū &c. qa licet Chriſtus aliqñ docuerit diſcipulos ſecretò:voluit tamen ꝙ per eos talia publicè docerentur,vnde dicit Mat.x.c. Quod in aure auditis,prædicate ſup tecta.Ideo ſubdit̃: c ¶Videte ergo qđ au.vt conſtanter per orbem prædicetis. d ¶Qui enim ha.&c.Hoc ſubdit̃ ad oſtendendū præmiū prædicationis apoſtolorū:Qui enim prædicant ex fide formata charitate merentur,vt ſibi det̃ augmentū gratiæ in præſenti: & præmiū gloriæ in futuro. e ¶Et quicunq; nō ha.videlicet fidem charitate formatam. f ¶Etiam quod putat &c.quia gratiæ gratis datæ non valebunt ei ad ſalutem:ſed magis cedent ad dānationis ſuæ augmentū: inq̃tum abuſus fuerit eis. ¶Aliter exponitur de legiſperitis & ſacerdotibus Iudęorū,qui fidē Chriſti nō habuerūt:& ideo noticia legis & pphetarū nō valuit eis ad ſalutem ſed magis nocuit eis ad augmentum ſuæ dānationis,ſecundū ꝙ dicit̃.Ī.xij.ca.Seruus qui ſciuit volūtatē dñi ſui & nō fecit,vapulabit multis. g ¶Venerūt au.Hic cōſequenter deſcribitur feruor Chriſti prędicantis ex hoc ꝙ propter aduentū matris ſuę,ēt expectātis foris,nō īterrupit prędicationē:licet eā ſūmè diligeret & honoraret:ſed rñdēs nūciāti ſibi aduētū,dixit: Mater mea

†49.di.c.1. ſ.gibboſ⁹. †Mat.13.c Mar.4.b †Mat.5.b H †quō,audītis.

Moraliter

a ¶Nemo accē.Hęc lucerna dicit̃ ſacra ſcriptura.Pſ.cxviij.o Lucerna pedib⁹ m.ver.t.&c.Hāc aūt lucernā opit vaſe q verbis curioſis & extraneis expōit eā ad iactātiā ſuæ famę.Ille vo ſubt⁹ lectū ponit q ignē hęreſis ex ſua expoſitiõe puerſa accēdit: ſicut lucerna ſub lecto poſita accēdit ſtramina.Et de hac accēſiõe dicit Hie.& hr̃ in decretis.xxiij.q.iij.ſecūdę.Arri⁹ in alexādria vna ſcintilla fuit:ſed qa nō ſtatim fuit oppſſus,ei⁹ flāma totū orbē depopulata ē.Illi aūt ponūt ſup cādelabrū,q p bonā vitā faciunt efficax verbū ſuū:ſicut ecōuerſo illi vaſę opiūt,q p malā vitā doctrinā ſuā cōtēptibilē reddūt. h ¶Et nun.Secūdū ſenſum lrālē maliciosæ fuit ei nūciatū:vt ſi per aduētū mrīs & fratrū prædicationem dimitteret,argueret̃ hō purus,vtpote affectione carnali motus:propter qđ rõnabiliter impoſuit nūcianti ſilentium, dicens: Mater mea

A quam corporū,& corpali neceſſitudini pſcriptorū cęleſtiū forma pfert̃. Figurat etiā,iudæis(de qb⁹ ſecūdū carnē)eccleſiā de gētib⁹ quę credidit anteferēdam.¶Moralit̃,Magiſter pręcepturus alijs, qui nō reliquerit patrem & matrem,non eſt me dignus, ſentētiæ ſuæ ipſe primus ſe ſubijcit,nō refutās officiū maternę pietatis:ſed paternis ſe miniſterijs amplius ꝙ maternis affectib⁹ debere cognoſcit.Itaq; qui ſe intelligit propter diuinū myſteriū in terras veniſſe,& propter cõuentū eccleſiæ relictis parētibus aſcendit in nauem. a ¶Et aſcenderunt.Moraliter.Cū Ieſu nauim aſcendit,qui ſigno dñicæ crucis imbutus,ſeculū relinquere diſponit. b ¶Obdormiuit.In hoc facto verus hō mōſtrat̃ q dormit,& ver⁹ de⁹ q furorē coercet maris. c ¶Et cōple.Meritò turbat̃ nauis in qua pditor eſt cū bonis, & q ſuis meritis firmi fuerāt,turbāt̃ alienis. d ¶Suſcitauerūt.Aduerte nemině ſine tētatiõe de hac vita trāſmigrare, cū ēt apłos (qb⁹ dñs adeſt) tētationū ſecularium ſæpe pcella perturbet.Sed cū ſimus ſubiecti pcellis ſpūalis nequitiæ,excitemus gubernatorē q imperat vētis,q impat mari,q & ſi iā nō dormiat corpis ſui ſõno:caueam⁹ tñ ne nr̃i corpis ſomno dormiat & qeſcat. e ¶Et ceſſa. Nota,ꝙ oīs creatura ſentit creatorem. Imperat,increpat,ſentiūt imperantē,nō ꝙ ſecūdū hæreſim quorundā ſint animantia:ſed maieſtati conditoris ſunt ſenſibilia,quę apud nos ſunt inſenſibilia.¶Alleg.Mare vel ſtagnum:tenebroſus eſt & amarus mundi æſtus.Nauicula,arbor crucis,cuius bñficio fideles adiuti,emerſis fluctibus mundi,obtinent littus patriæ cæleſtis.Aſcendunt diſcipuli amoniti cū eo.vnde ipſe ait: Si quis vult poſt me venire,abneget ſemetipſum: & tolB lat crucem ſuā,& ſequatur me. Diſcipulis nauigātibus.i.ſeculū fidelibus calcantib⁹,& futuri ſeculi quietē animo meditātibus:& per ſanctiſpiritus flatum,vel etiā per proprij regiminis conatū īnfidos mūdi faſt⁹ certatim poſt terga iactātibus:ſubitò obdormit dñs.i.aduenit tēpus dñicæ paſſionis.Vnde & Marc⁹,nocte hoc factū memorat:vt veri ſolis occubitū ſignificaret.Deſcendit procella, qa dño ſomnū mortis in cruce ſubeūte, fluct⁹ perſecutionū dæmoniacis flatib⁹ excitati aſſurgunt:quibus non ipſius patientia,ſed diſcipulorū imbecillitas cōcutit̃ & trepidat,Suſcitant, ne eo dormiente pereant:qa cuius mortem viderant,reſurrectionem optant;quæ ſi differretur:ipſi in perpetuū periclitarent̃.vnde Surgens increpa.uen.qa celeri reſurrectione,per mortē deſtruit ſuperbiā diaboli,qui habebat imperiū mortis.Tēpeſtatem etiā aquæ facit ceſſare,qa rabiem Iudæorū morti eius inſultātiū reſurgens labefacit.Arguit eos qui ſe præſente timebant,cū perire nō poſſit qui firmiter adhæret ei:Quaſi ipſo geſtu nauigationis diceret,qđ poſt reſurrrētionē etiam voce dixit:O ſtulti & tardi corde ad credendū in oībus quæ locuti ſunt pphetæ. Nonne opor.pa.Chriſtū ſoporari,vndis nauem(in qua quieſcebat)hinc inde vexantib⁹:& ſic ex tēplo tumidis gurgitib⁹ ſedatis,pateface re cunctis potentiā ſuæ diuinitatis? f ¶Mirati ſunt.Non diſcipuli:ſed nautæ & alij qui in naui erant mirantur.Vnde Matthę⁹: Porrò hoīes illi mirati ſunt,dicentes:Qualis eſt hic.Quod ſi diſcipulos dicimus miratos fuiſſe,meritò & ipſi homines ſunt appellati, g ¶Ad regionē Geraſenor.Geraſa ciuitas Arabię iuxta mōtē Galaad in tribu Manaſſe:nō longè à ſtagno Tyberiadis,ſignificat gentes quas poſt paſſionem & reſurrectionē dominus p prędicatores viſitauit.vnde Geraſa ſiue Gergeſi colonū eijciens. i.diabolū à quo prius incolebatur vel aduena propinquās, qui longè erat in tempore. h ¶Occurrit illi uir.Cum Lucas vnū: Matthæus duos occurriſſe memorat,in figuram eiuſdem gentilis populi eſt;quia cum Noe tres filios genuerit;& familia ſolius Sem in poſſeſſione dei abſciſſa eſt:ex duobus alijs diuerſarum nationum populi pullularunt,qui idolis ſeruierunt.Et nota hunc vnum fuiſſe

vnum fuiſſe celebrioris perſonę & maioris inſanię,de quo regio C illa maximè dolebat.Occurrit ergo uir:id eſt ipſe gētilis populus,qui multis temporibus.i.ab ipſo penè mundi exordio vexabatur à dæmonio,nec vtebatur veſte naturæ ſuæ.i.virtutibus fide & charitate,quibus primi parentes poſt culpam nudati legūtur:hæc ſtola redeunti filio offert̃.Neq; in domo cõſcientię qeſcebat,ſed in mortuis operibus corpis quaſi in ſepulchris manebat. i ¶In monumentis.Quid aliud ſunt perfidorū corpora,niſi quædam delunctorum ſepulchra in quibus nō habitāt dei verba? k ¶Ieſu fili dei. Arrius contendit eſſe creaturam, quem dæmon confitetur eſſe filium dei.Iudæi dicunt: In principe dæmoniorum eijcit dæmonia, quem dæmonia negant aliquid ſecum commune habere.Tormentum eſt diaboli ab hominis læſione ceſſare:

Moraliter Moraliter. †Mat.8.c Mar.4.d Allego. †Mat.8.c Mar.4.d †aquæ infra.9.c Mar.8.d †Aliq libri nō habent de naui. Mar.4.d †Mat.8.d Mar.5.a infra.24.d Mat.8.d Mat.8.d †receſſerūt

uidere. Qui reſpondens dixit ad
eos: Mater mea & fratres mei hi a

a ¶Id eſt qui dicto, vel facto, vel exemplo, in cordibus proximorum generant deum. b ¶Voluntatem patris mei qui in cęlis eſt.

ſunt. qui uerbum dei audiunt,& fā-
ciunt. † Factum eſt autem in una die b
rum, & ipſe aſcendit in nauiculam,
& diſcipuli eius,& ait ad illos: Trāſ
a fretemus trans ſtagnum. Et † aſcen- c
b derunt. Nauigantibus autem illis
obdormiuit, & deſcendit procella
c uenti in ſtagnum, & † compleban-
tur,& periclitabantur. Accedentes
d autem ſuſcitauerunt eum, dicentes:
Præceptor, perimus. At ille † ſurgēs
increpauit uentum & tempeſtatem
e aquæ: & ceſſauit, & facta eſt tran-
quillitas. Dixit autem illis: Vbi eſt
fides ueſtra? Qui timentes mirati
ſunt ad inuicem, dicentes: † Quiſpu

a ¶Dęmonibus.

tas hic eſt? Quia & uentis imperat

a ¶Mundanæ motioni. ¶Velint nolint.

& † mari, & obediunt ei. Enauigaue d
g runt autem ad regionem Geraſeno
rum, quæ eſt contra Galilæam. Et e
cum † de naui egreſſus eſſet ad terrā,
h occurrit illi uir quidam * qui habe-
bat dæmonium iam temporibus
multis, & ueſtimēto nō induebatur, f
i neq; in domo manebat, ſed in monu
mētis. Is ut uidit Ieſum, procidit an
te illum: & exclamās uoce magna, di
k xit: † Quid mihi & tibi eſt Ieſu fili dei
altiſſimi? Obſecro te ne me torque-

Nico.de Lyra.

a ¶Mater mea & fratres mei hi ſunt,qui uerbum dei audiunt et faciunt.q.d.ille eſt mihi propinquus, qui ſpiritualibus operibus eſt magis intentus.In hac etiam reſponſione Chriſtus confutauit illum,qui ei nūciauit aduentum matris ſuæ:quia ſecundum doctores noſtros malicioſè hoc fecit, vt ſi ex hoc prędicationem dimitteret,argueret ipſum eſſe hominem purum carnali affectione motum.Aduertendum tamē ꝙ fratres Chriſti hic dicūtur cognati ſui Germani,eo modo loquendi,quo apđ hebræos,fratres dicūtur illi qui ſunt de eadem cognatione,& hoc modo vocauit Abraham Loth nepotem fratrē ſuū, vt habetur Geñ.xiij. b ¶Factum eſt au.&c.Hic conſequenter deſcribit̃ doctrinæ Chriſti confirmatio, quæ pprie D fit per miracula,ſecūdū ꝙ dicitur Mar.vlti.d.Sermonem confirmante ſequentibus ſignis.Et primò deſcribitur miraculum factum in mari,Secundò factum in terra,ibi:Et cum de naui egreſſus eſſet ad terram.Sententia primę partis patet ex dictis Matthæi.viij. Hoc excepto. c ¶Tranſfretemus transſtagnum. Matth.viij.vocatur mare;modo loquēdi hebraico,quo omnis congregatio aquarum in notabili quantitate vocatur mare,ſecūdū illud Geñ.j.b.Congregationeſq; aquarū vocauit maria.Secundū veritatem aquæ Iordanis fluuij extendūtur ibi in magna latitudine,ideo frequēter vocatur mare,& aliquando lacus,& aliquando ſtagnum, ſicut hic. e ¶Et cum &c.Hic deſcribit̃ miraculū factū in terra.Et primò de curatiõe dæmoniaci.Scđ'ò,de ſuſcitatiõe filię Archiſynagogi, ibi.Factū eſt aūt,Sententia aūt primæ partis patet ex dictis Mat. viij.& Mar.v.Hoc excepto qđ ſequit̃: f ¶Et ueſtimēto &c. Amentes enim & dæmoniaci multa poſſunt ſuſtinere quæ non poſſūt aliâs ſuſtinere,ſicut patet de Nabuchodonoſor. Dañ.iiij. qui per ſeptē annos habitauit cū feris,fœnū quaſi bos comedēs. Ipſe autem

†complebuntur †exprecti⁹ *è ciuitate

Moraliter

a ¶Mater mea &c.Et in hoc docuit prædicatorem euangelij rationabiliter reprimere volentes eum malicioſè impedire. b ¶Factum eſt autē &c.Per quam ſignificatur corpus humanū in quo ſecūdū platonicos,anima eſt ſicut nauta ī naui.In hac autē nauicula anima gubernat ſecundū partē rationalē.Iraſcibilis autē & cōcupiſcibilis,ſenſus interiores & exteriores ſunt in corporalibus organis,& ſic debent per rationē quæ nō eſt virt⁹ organica gubernari,deus tamen principalis eſt gubernator.Turbatur autem nauis iſta corporis infirmitatibus,& mens interior,dæmonum tentationibus.Et deus qui principalis eſt gubernator, dormire dicitur,dum ab eo talia permittuntur:Excitatur autem deuotis precibus partis rationalis, quæ ad optima deprecatur & tunc iubente domino turbatio quietatur. d ¶Enauigauerunt autem ad regionem Geraſenorum quæ &c. Per hominem obſeſſum à dæmone,ſignificatur populus gentilis longo

E ne ceſſare,& quãtum diutius poſſederat,tãtũ difficilius dimittit.
Caueat ergo aliqs leſus à diabolo,vt cito ei⁹ iugũ dirũpat quiatã
tò facili⁹ quãtò citius eius dominiũ euitaɫ. a ¶ Vinciebat.ca
te. Catenę & compedes,durę & graues ſunt gentium leges,quib⁹
& in eorum republica cohibebãtur pctã .His tamẽ legib⁹ ruptis,
ad ea ſcelera' cupiditate ducebanɫ,quæ
vulgarem conſuetudinem excedebant.
b ¶ Quia intraue. Multa dæmonia
Act.4.f quæ vnũ præmũt,ſignant multos cul-
Geñ.11.a tus idolatriæ in vno gẽtiũ populo.Ecõ
tra dicitur:Multitudinis credentiũ erat
cor vnũ & anima vna.Vnde bene ĩ Ba-
bylone vnitas linguarũ ſciſſa,in Ieruſa-
lẽ eſt adunata. c ¶ Et roga.Sciebant
dæmones per aduentum domini ſe ali-
quando in abyſſum mergendos:Non
ipſi futura prædiuinãtes,ſed propheta-
†Mar.5.a rũ de ſe dicta recolẽtes. d ¶ Grex por
co.Porci,ſunt homines,vocis & ratio-
nis expertes,lutulẽtis actibus dediti,in
monte ſuperbiæ paſcentes.Et niſi quis
morẽ porci vixerit;diabolus in eo pote
ſtatẽ nõ accipit,vel ad probandũ tãtũ,
nõ aũt ad perdendũ accipit. e ¶ Et ro
†Mar.8.d gabant eum.Aduerte clemẽtiã domi-
Mar.5.b ni.Nullum prius ipſe condemnat,ſed
vnuſquiſq; ipſe ſibi mali autor eſt.Nõ
mittũtur in porcos dęmones,ſed ipſi pe
tunt:quia cæleſtis luminis claritatẽ ferre
nõ poterant.Vnde & ante tempus debi
ta ſibi tormẽta formidãt. f ¶ Et pmi.
Permittit,vt per interfectionẽ porcorũ,
detur occaſio ſalutis hominibus.Paſto-
res autẽ videntes ſtatim nunciãt.In quo
notandum,ꝙ nec porcis niſi pmiſſa dæ-
monia nocere poſſunt:multominus ho
minibus,niſi occulta tamen iuſticia dei
Allego. permittantur. g ¶ Abijt grex.Alle-
F go.Liberato populo gentiũ à domina
tiõe dæmonũ,increduli in abditis agũt
ſuos ritus ſacrilegos,cæca & ,pfunda cu
rioſitate ſubmerſi,& impetu ferũtur in
præceps: quia nullius meriti cõtẽplatio
ne reuocãtur,ſed ad ĩferiora per impro-
bitatis procliuẽ detruſi ſuffocãtur,inter
cluſo vitali cõmeatu ſpiritus in aqs' vo
†dęmonijs luptatũ huius mundi. h ¶ Fugerũt
agitatus &c.Paſtores fugerũt,quia nec philoſo
phi gentiũ,nec principes ſynagogę pere
untibus poſſunt conferre medicinã: &
licet Chriſtianã fugiant legẽ,potentiam
†Mar.5.b tamẽ eius ſtupendo,& mirando' prædi-
cant. i ¶ Exierunt autem.Signifi-
cat multitudinem ſua venuſta vita dele
ctatam,honorare quidem,ſed nolle pa
ti religionem Chriſtianam, dum dicũt,
ꝙ eam implere nõ poſſunt. Mirãtur &
fidelem populũ à priſtina conuerſatiõe
ſanatum,& ſedere ad pedes domini.i.ſa
no mentis examine' veſtigia ſaluatoris
quæ ſequatur intueri,& veſtitũ ſtudijs
†Mat.9.c virtutũ,quę deceptus amiſerat. k ¶ Et
Mar.5.c rogaue. Conſcij fragilitatis,præſentia
dñi ſe indignos iudicant:non capientes
verbũ dei,& infirma mente pondus ſa-
pientiæ nõ ſuſtinentes: & ideo diutius
moleſtus nõ fuit,ſed regreditur:quia nõ
dignatur curare inuitos,ſed cito deſerit infirmos, quibus oneri
videt eſſe ſuam pręſentiam. l ¶ Ipſe autem &c.Quando de ſy
nagoga ad gentes tranſiuit,ipſe ſomno,nauis tempeſtate præſſa
memoratur:hic nec ipſe dormit,nec nauis periclitaɫ. Quia Chri
Roma.6.b ſtus reſurgens ex mortuis,iam nõ moritur,mors illi vltra nõ do
minabitur.Tamen in hoc innuitur,ꝙ paſſionis eius triumphus,
& reſurrectionis gloria crediturisIudeæ populis intimabitur;&
cũ prædicatio mortis ſuæ vexillo credi ab hebræis cœperit, qua-
ſi repetita naui in qua dormierat,patriam reuiſit. ¶ Ipſe autem
qui relictis parentibus,i.iudæis,aſcenderat nauim.i.poſt reſurre
ctionem,quaſi tranſacta paſſionis ſuæ tempeſtate gentiũ ,pcura-
u erat ſalutem:

as. Præcipiebat enim ſpiritui im-
mundo,ut exiret ab homine. Mul-
tis enim temporibus arripiebat illũ,
a & uinciebatur cathenis & compedi
bus cuſtoditus, & ruptis uinculis
a ¶ In loca ſpiritualium infœcunda virtutum,ſicut pro fugus a lege,diſcretus a prophetis,remotus a gratia
agebatur à dæmonio in deſerto.
a ¶ Non vt ignarus inquirit,ſed vt confeſſa peſte quã furens tolerabat,virtus curantis gratior emineat.
†Interrogauit autem illum Ieſus,di
cens:Quod tibi nomen eſt? At ille
a ¶ ſ.fumus,non vnus ſpiritus tantum.
b dixit:Legio.Quia intrauerunt dæ-
c monia multa in eum. Et rogabant
¶ Id eſt gehennam.
illum ne imperaret illis, ut in abyſ-
d ſum irent.†Erat autem ibi grex por
corum multorũ paſcentium in mõ-
e te:& rogabant eum, ut permitteret
f eis in illos ingredi.Et permiſit†illis.
Exierunt ergo dæmonia ab homi-
ne, & intrauerunt in porcos, &
g impetu abiit grex per pręceps in ſta
gnum,& ſuffocatus eſt.† Quod ut
h uiderunt factum qui paſcebant,fu-
gerunt & nunciauerunt in ciuitatẽ,
i & in uillas. Exierunt autem uidere
quod factum eſt,& uenerunt ad Ie-
ſum,& inuenerunt hominem ſeden
tem à quo dæmonia exierant, ueſti-
tum,ac ſana mente ad pedes eius: &
timuerunt.Nunciauerunt autem il
lis & qui uiderant,quomodo ſanus
k factus eſſet à †legione. Et rogaue-
runt omnis multitudo regionis Ge-
raſenorum, ut diſcederet ab ipſis,
quia timore magno tenebantur.
l † Ipſe autẽ aſcendens nauim,reuer a
ſus eſt. Et rogabat illum uir à quo
dæmonia exierant,ut cum eo eſſet.
¶ Vt iactantiæ cauſa vitetur,& infidelibus ſit exẽplo.
m Dimiſit autẽ eum Ieſus, dicens: Re
di in domum tuam,& narra quanta
tibi fecit deus. Et abiit per uniuer-
ſam ciuitatem prædicans, quanta
illi feciſſet Ieſus. † Factum eſt au- b
n tem cum rediiſſet Ieſus, excepit il- c
lum turba. Erant enim omnes ex-

G uerat ſalutẽ,iam in patriã reuertitur,qa poſtq; plenitudo gentiũ
intrauerit,tũc oĩs iſrael ſaluus erit. m ¶ Redi in domum &c. Roma.11.c
Allego.Poſt remiſſionẽ peccatorũ redeundũ eſt in bonã cõſcien- Allego.
tiã,& ſeruiendũ euangelio,propter aliorũ etiam ſalutẽ,vt dein-
de cum Chriſto requieſcat,ne cũ iam prope vult eſſe cũ Chriſto,
negligat myſteriũ prædicationis accom Phil.1.c
modatũ fraternæ liberatiõi.vnde Apo
ſtolus:Cupio diſſolui,& eſſe cũ Chriſto,
multo melius:manere autẽ in carne ne-
ceſſariũ propter vos. n ¶ Excepit il.
In fine ſeculi cum adhuc ad Iudęos redi
bit,per fidei cõfeſſionẽ libenter excipieɫ, Oſee.3.b
qa expectant eũ ſicut ait propheta:Dies
multos expectabis me.Nõ fornicaberis
& nõ eris cũ viro,qa nũc ſynagoga nec
ẽ ſubdita Chriſto viro,nec fornicata cũ
idolo,longa expectatiõe ſpõſi amplexũ
præſtolans. ¶ Huic lectioni cõſequẽter
ſubiungiɫ mors filię Archiſynagogi,in
figurã eiuſdẽ ſynagogæ,quã dũ prope-
rat ſuſcitare dñs,prærípit ſanitatẽ emor
royda mulier in figurã gẽtiũ quæ poſt
venientes prius ſanãtur.Venit ergo ad
Ieſum priceps:ſcilicet Moyſes:q merito
Iairus diciɫ,id eſt illuminat⁹ à deo,vel il
luminãs alios,dũ verba vitæ quæ à ſpũ
ſancto acce-

Nico. de Ly. †illos

a ¶ Ipſe autem aſcendẽs na.&c.
& rogabat illũ uir à quo dęmonia
exierãt,ut cum eo eſſet:dimiſit &c.
i.noluit ꝙ ipſum ſequeretur. Cuius ra- †Mat.8.d
tio eſt:quia diſcipulis ſequentibus Chri H
ſtũ data eſt poteſtas faciendi miracula,
vt patebit ca.ix.&.x.Si autem iſte q fue
rat dæmoniac⁹ talia faceret,poſſet à ſim
plicibus & etiam à malicioſis hominib⁹
imputari,ꝙ talia faceret virtute dæmo-
nis:quod Chriſtus excludere intẽdebat
Et ex hoc conſuetũ eſt in eccleſia,ꝙ dæ-
moniaci & furioſi ſi curenɫ,nõ tamẽ ad
eccleſiaſtica officia ,pmouenɫ. b ¶ Fa-
ctum eſt autem.Hic conſequenter de
ſcribitur miraculum de reſuſcitatione fi
liæ Archiſynagogi.Circa quod prĩo po
nitur dicti miraculi inchoatio.Secundò
interponitur mulieris patientis fluxum
ſanguinis curatio,ibi;Et cõtigit dũ iret.
Tertiò:dictæ ſuſcitationis conſumma-
tio,ibi:Adhuc illo loquente. Sententia
iſtarũ partium patet ex dictis Mat.ix.&
Marci.v.excepto quod ſequitur in prĩa
parte. c ¶ Excepit illum turba.Li-
cet em̃ ſacerdotes & legiſperiti ex odio
ipm̃ deſpicerent & doctrinã eius,tñ cõis
populus deuotẽ audiebat verbũ eius.
Et ecce ve.
tilis longo tempore ſeruiens dæmoni Moraliter
bus in idolis,& veſtibus non vtebatur,
quia nudatus erat virtutum ornamẽtis.
Ruperat etiam catenas & vincula legis
naturalis,ſed domino iubente per præ-
dicationem apoſtolorum dęmones ſunt
ab eis eiecti:& ad ſanam mẽtem ſunt re-
ducti,& virtutum veſtibus ſunt ornati.
Per hoc aũt ꝙ dæmones porcos intrauerunt,& in mare demerſe
rũt,ſignificaɫ,ꝙ dæmones intrant detractores qui tãquam porci
paſcuntur immundicijs aliorum & grinniũt contra vitam bo-
norum:propter quod cum dæmonibus demerguntur in infer-
num. b ¶ Factum eſt autem, cum rediiſſet Ieſus: exce-
pit illum turba.Per Archiſynagogum ſacerdos curatus,& p fi
liã eius vnicã,ſua parrochia deſignatur.Igiɫ Archiſynagogi vni
ca filia moritur,cũ ſacerdotis parrochia malæ diſponitur:ſed pro
eius ſanitate Ieſum rogat cum prædicatorem & cõfeſſorẽ ,p ſalu
te animarũ zelantem in auxiliũ ſuũ vocat:& tunc eius filia ſana-
tur,& ei cibus verbi dei & euchariſtię ſacramentum miniſtratur.
Et mulier

A ſancto acceperat,alijs miniſtrat. Cadit ad
pedes,quia legiſlator cum toto populo il
lo,Chriſtum in carne venturum longè ſi-
bi intelligebat præferendũ.Rogat intrare
in domum,quia deſiderabat eum videre.
Luc.10.d Vnde:Multi reges & ,pphetæ v.vi. quæ
vos vi. ¶ Huic erat vnica filia.i. ſynago-
ga ſola legali cõpoſitione inſtituta; Quæ
cũ ad duodecimũ annum perueniſſet.i.cũ
per legis & ,pphetarũ inſtitutionẽ edocta
ad annos intelligibiles perueniſſet,vt iam
apoſtolica doctrina viueret. & deo ſpiri-
tuales fructus gigneret,moriebatur erro-
ris languore.Ad hanc ſanãdam,dũ carne
†quæ aſſumpta properat dei verbũ,grauaɫ no-
xia cõſuetudine carnaliũ populorũ.Et ec-
ce mulier id eſt eccleſia de gẽtib⁹ cõgrega-
†inſumpſerat ta,quę interiorũ lapſu criminũ deperibat,
à cœtu fideliũ ſegregata;paratã alijs præri
pit fide ſalutẽ,ab ãnis duodecim.Quo tẽ
pore ſynagoga in cultu dei creuerat,eodẽ
tpe gẽtilitas p orbẽ idololatrię ſanie fœda
batur:& carnis oblectatiõe.Quæ ſubſtan
tiã.i.naturalis ,induſtriæ vires expẽderat ĩ
medicos.i.philoſophos;& legũ doctores,
q multa de vitijs & virtutib⁹ diſputauerãt
Mar.5.c & præcepta viuendi dederãt,nec p eos cu
rari poterat:ſed(vt Marcus ait)deteri⁹ ha
bebat.Sed vt vidit Iudęos ægrotare,& ve
rũ medicum vidit adeſſe:ſperat,& quærit
medicinam,accedit per fidem, appropin-
quat retrò,poſt dñm ſuũ ambulãdo.Vel,
qa in carne dominũ nõ videns, peractis in
carnatiõis ſacramẽtis,per fidẽ cœpit ei⁹ ve
ſtigia ſubſequi.Tangit fimbriam,& vndã
ſanguinis reſtringit:quia beat⁹ & verẽ mũ
†Mat.9.c dandus,qui minimã verbi partem: manu
Mar.5.c fidei contingit. a ¶ In medicos.Medi
B ci,dæmones:qui quaſi conſulentes homi-
nibus,pro deo ſe coli exigũt;quib⁹ ſeruie-
rat gentilitas. b ¶ Tetigit fimbriam.
Fimbriã tangit: qui incarnationis myſte-
ria perfectẽ amat & credit,donec ad maio
ra capienda perueniat. ¶ Si conſiderem⁹
quanta ſit fides noſtra:& intelligam⁹ quã
tus ſit filius dei,videmus quia cõparatiõe
eius,fimbriã tantũmodo tangimus,ſupe-
riorem veſtimenti eius partẽ nequimus
attingere. c ¶ Et cõfeſtim &c.Suſcita
turus mortuã,redijt ad fidem faciendam:
†à pricipe prius curat emorroidam.Sic Eliſabet ſte-
rilis paritura indicatur:vt conceptura vir
†magiſtrũ go credatur. d ¶ Quis eſt.Nõ quærit
vt doceatur quæ neſciat:ſed vt fides mu-
lieris appareat. e ¶ Turbæ te compri-
munt.Quẽ turbæ diuerſis hæreſibus affli
gunt,ſola catholica eccleſia fideli corde tã
git,nã alij tangentes nõ tangunt, ſicut vi-
dẽtes nõ vident,audientes nõ audiũt.Vn
Iohã.20.d de & Mariæ diciɫ;Noli me tãgere: nondũ
enim aſcẽdi ad patrẽ meũ. f ¶ Nam &
ego noui.Nõ latet quicũq; tangit:Deus
nõ indiget oculis vt videat,nec corporali
ter ſentit,ſed in ſe habet cognitionem om
niũ.Etiã virtus quæ ,ppitiatur oĩbus iniq
tatib⁹ noſtris;& ſanat oẽs infirmitates no
ſtras:nõ ex nobis,ſed ex deo exit. g ¶ Vi
dẽs autẽ mu.Hæc mulier verecũda fim-
briam tangit,fidelis acceſſit,religioſa cre-
didit:ſapiẽs ſe eſſe ſanatam cognoſcit.Sic
plæbs gentiũ quæ deo credidit, peccatum
erubuit vt deſereret.fidem detulit vt crede
†Mat.9.c ret:deuotionẽ exhibuit vt rogaret, ſapien
Mar.5.d tiam induit vt ſanitatẽ ſuam & ipſa ſenti-
ret:fiduciam ſumpſit vt fateteɫ qd' præri-
piebat alienũ. h ¶ Adhuc illo lo.Mun
data eccleſia gẽtium à profluuio vitiorũ,
& cognominata filia ob fidei meritũ,nun
ciaɫ ſyna-

pectãtes eum. Et ecce uenit uir a
a ¶ Illuminans.Moyſes enim dicitur Iairus, qui diuinis pręceptis populum inſtruxit.
cui nomen Iairus: & ipſe prin-
ceps ſynagogæ erat, & cecidit
ad pedes Ieſu rogans eum, ut
intraret in domum eius: quia
a ¶ Synagoga,lege vel prophetis inſtructa.
filiã unica erat illi ferè annorũ
duodecim, & hæc moriebatur.
Et contigit dum iret, † à turbis
comprimebatur. † Et mulier b
† quędam erat in fluxu ſangui-
nis ab annis duodecim, quæ in
a medicos † erogauerat omnem
ſubſtãtiam ſuam, nec † ab ullo
potuit curari: acceſſit retro, &
b tetigit fimbriam ueſtimẽti eius,
c & cõfeſtim ſtetit fluxus ſangui-
d nis eius. Et ait Ieſus: Quis eſt
qui me tetigit? Negantibus au-
tem omnibus, dixit Petrus &
qui cum illo erant: Præceptor,
a ¶ Q. Multi ſunt qui te tetigerunt.
e turbæ te comprimunt & affli-
gunt, & dicis, quis me tetigit?
a ¶ Q. Non quæro de tactu corporis,ſed de tactu fidei.
Et dixit Ieſus: Tẽtigit me aliqs:
f Nam & ego noui uirtutẽ de me
g exiiſſe. † Vidẽs autẽ mulier, qa
non latuit, tremens uenit & pro
cidit ante pedes eius: & ob quã
cauſam tetigerit eum, indica-
uit corã omni populo: & queãd
modũ confeſtim ſanata ſit. At
¶ Per fidem.
ipſe dixit illi: Filia, fides tua te
a ¶ Non factura eſt,ſed fecit,In eo enim iam ſaluata es ꝙ credidiſti.
h ſaluã fẽcit: Vade in pace. Ad-
huc illo loquẽte, uenit quidam
† ad principẽ ſynagogæ, dicẽs
ei, Quia mortua eſt filia tua, no
li uexare † illum. Ieſus autem
audito hoc uerbo reſpondit pa
tri puellæ: Noli timere: crede
tantũ & ſalua erit. Et cũ ueniſſet
i ad domum, nõ permiſit intrare
a ¶ Petrus Iacobus & Iohãnes,fides ſpes & charitas.
ſecũ quẽquam, niſi Pẽtrũ & Ia-
a ¶ Pater epiſcopus. b ¶ Mater eccleſia.
k cobũ & Iohannẽ & pãtrẽ & mã
l trem puellę. Flebant aũt oẽs &
m plangebãt illã. At ille dixit: No
n lite flere: Nõ eſt mortua puella,
¶ Qui non credit deridet.
o ſed dormit. Et deridebãt eum,
p ſciẽtes qa mortua eſſet. Ipſe aũt*
q tenẽs manũ ei⁹, clamauit, dicẽs:
r † Puella, ſurge. Et † reuerſus eſt
a ¶ Ad teſtioniũ vitę,vt nõ phãtaſma ſed veritas crederet.
ſpũs ei⁹ & ſurrexit cõtinuô, & iuſ
ſit illi dare mãducare. Et ſtupue
s rũt parẽtes eius, qb⁹ pręcepit ne
alicui dicerent quod factũ erat.

ciaɫ ſynagoga lœto perfidiæ & inuidiæ ſo C
luta;qa in Chriſtũ nõ credidit, & eccleſiã
credere doluit. Nũcius iſte eſt,quicũq; cre
dit ſtatũ ſynagogæ à deo deſtitutum vt re
ſtaurari nõ poſſit:ideoq; ,p reſtitutiõe illi⁹
ſupplicãdũ eſſe nõ credidit,ſed quę impoſ ĩ.18.c
ſibilia ſunt apud homines,poſſibilia ſunt
apud deũ.vñ ſequiɫ: Ieſus autẽ audito
hoc uerbo. i ¶ Nõ permiſit &c.Pau-
cos arbitros reſurrectiõis acciuit, quia nõ
à multis continuo credita eſt reſurrectio. ẽ.7.b
¶ Filius viduę publicẽ ſuſcitatur,hic pau
ci admittũtur:In quo moraliter pietas do †turbæ ſuf
mini notatur,quia vidua mater vnici nõ focabãt eũ
patiebatur moras:& ideo ne amplius affi- †Mat.9.c
ceretur, maturitas additur. Significatur Mar.5.c
etiam in filio viduæ eccleſia cito creditu-
ra.In archiſynagogi filia Iudæi qui credi- †ab illis
turi,ſed ex pluribus pauci. k ¶ Patrem 5.diſt.c.ad
puellæ.Pater puellæ.cœtus doctorum le eius.de pe.
gis.ſ.ſcribæ & phariſæi,qui ſi credere vo- di.3.c. inter
luerint etiam ſubiecta ſynagoga ſalua erit. hęc hircũ.ĩ.
l ¶ Flebant autem.Flent qui ſynago-
gam à deo qui vita eſt vident alienam &
dolent,nec amplius poſſe viuificari putãt,
& illa quæ ſponſi præſentiam qua viuere
debet amiſit,quaſi inter plangentes mor-
tua iacens,nec hoc ipſum quidem quare
plangatur intelligit. m ¶ Nolite flere.
Fleãt mortuos ſuos,qui putãt mortuos,
vbi eſt fides reſurrectionis non eſt mortis,
ſed ſpes quietis. n ¶ Non eſt mortua
&c.Mortua eſt puella hominibus qui ſu-
ſcitare non poſſunt.Non deo, cui anima
viuit,& caro ſuſcitãdo quieſcit. o ¶ Sed Allego.
dormit &c.Allego.Cum anima peccãs D
moriatur:ſi tamen à Chriſto ſuſcitari me-
retur: nobis quidẽ mortua fuiſſe,ſed deo
dici poteſt obdormiſſe. p ¶ Deride-
bant &c.Merito excluſi ſunt,qui deride-
re q̃ credere malebant:indigni videre re-
ſurrectionis miraculum. q ¶ Tenens
manum.Tenet manũ,qa niſi manus Iu-
dæorũ(quæ ſanguine plenę)prius fuerint
mundatæ,ſynagoga nõ ſurget. r ¶ Puel
la ſurge.Quiſquis à morte animę,à Chri
ſto manũ ſibi confortãte reſipiſcit:à ſordi
bus vitiorũ debet exurgere:&(ſicut Mar-
cus ait)in bonis operibus ambulare,& cæ
leſti pane neceſſe eſt vt mox ſatietur,id eſt
verbi dei & altaris. s ¶ Quibus præce
pit &c.Sicut publica noxa publico eget
remedio:ita leuia peccata leuiori & ſecre-
ta queunt deleri pœnitentia. Vnde puel-
la in domo iacens,paucis arbitris exurgit,
eiſdemq; ne miraculum vulgarent, inter-
dicitur.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et ecce ue. uir cui no. Iairus:
Iſtud nomen nõ exprimiɫ Mat.ix.& Mar-
ci.v.& ideo hic ſuppletur.Sciẽdum tamẽ,
ꝙ iſte vocabatur Iair in idiomate hebręo.
Sed nomina propria hebraica quãdo trãſ
feruntur ad latinum frequenter accipiunt
hanc ſyllabam us in fine, ſicut Iacob in he *eiectis fo
bræo, Iacobus in latino, & ſaul ſaulus. Et ras oibus
eodem modo Iair Iairus. Moraliter
*b ¶ Et mulier quædam erat in flu-
xu ſanguinis.Per quam ſignificatur per
ſona peccatrix à longo tempore, quæ ta- † cõuerſus
men remedium quærit à domino, dicẽs:
Libera me de ſanguinibus deus, deus ſalu
tis meæ &c.Et illa ſola dicitur Chriſtum
tetigiſſe.ſ.ſpiritualiter per fidem,licet mul
ti eum comprimerent per tactum corpo
ralem:,ppter quod ei ſingulariter dicitur;
Filia fides tua ſaluam te fecit.

E Caput. IX.

Onuocatis au. Cōceſſa primū poteſtate ſignorū mittunt prędicare regnū dei, vt magnitudini ꝓmiſſorū atteſtet etiā magnitudo factorum & fidē verbis daret virt⁹ oſtēſa, & noua faceret ꝙ noua prædicaret. b ℭ Nihil tu. Mar.6.b In marco legit, vt nihil tolleret in via niſi virgā tantū. Sed ſciendū eſt: qa vtrūqꝫ præceptū eſt à dño, vt nihil niſi virgam ferret, & vt nec virgā ferret. Nō ferre virgā, eſt nō eē ſolicitū de his quæ neceſſaria ſunt humanę ſuſtentationi: quia hęc debent prędicatoribus ab his quib⁹ prędicant: quādo ſine ſcādalo poſſunt accipi. Nihil ferre niſi virgā, eſt vti illa poteſtate accipiendi neceſſaria quæ data eſt prædicatoribus. c ℭ Duas tuni. Simplex veſtimētū, eſt qcqd eſt neceſſarium alicui ſcd'm qualitatē loci vel tpis. Duplex eſt: qd' vltra neceſſitatē eſt. Allego. In duabus tunicis, duplicitatē prohibet. †viam d ℭ Ibi mane. Ne excurſetis ꝑ domos & iuiolabilis hoſpitij iura mutetis. Mat.10.b Vnde ſecundū Mat. domus in qua manere debeat prius eligenda eſt, vt mutādi hoſpitij neceſſitas auferat. e ℭ Puluerē pe. Puluis excutitur in teſtimoniū laboris ſui: qꝫ ingreſſi ſunt in ciuitatē, & vſqꝫ ad illos prædicatio peruenit. Vel, excutitur, vt nihil ab eis accipiant q euangeliū ſpreuerūt, nec etiā neceſſaria vitæ. Allego, ℭ Allego. Ne cōicetis inanibus verbis & geſtis perfidorū, quæ pulueri cōparanda ſunt, ne caſtæ mentis veſtigia polluat. Puluerē verò fidelis populi q humana fragilitate colligitur, debet prædicator euangelij abſtergere, & quaſi ſuū in ſe ſuſcipere. 2.Cor.11.g F Vnde Apoſtol⁹: Quis infirmat, & ego nō infirmor? Quis ſcādalizatur, & ego nō vror? f ℭ Egreſſi au. Mar.6.b In marco legit: Exeūtes prædicabāt, vt pœnitētiā agerēt, & dæmonia multa eijciebāt, & vngebant oleo multos egros & ſanabāt. g ℭ Audiuit au. Notandū ꝙ Herodes propter diſſonos populi rumores pri⁹ hæſitauit, ſed poſtea cōfirmato aīo dixit pueris ſuis, vt apud Matthæum & †Mat.14.a apud Marcū legit: Hic eſt Iohānes baptiſta: & ipſe ſurrexit à mortuis: & ideo virtutes operant in eo. Mar.6.c h ℭ Iohānes ſurrexit. Mat.14.a Mar.6.c Qui Iohānē cuius nullū ſignū viderat, reſurrexiſſe dicebat, ꝑ ſummā malicia Ieſū reſurrexiſſe negabāt, cui⁹ mīra mirabilia opa viderāt, i cui⁹ paſſionē mīra mirāda cōtingerāt. †nunciaue runt. i ℭ Narra. Narrāt apſi dño quę fecerāt, & quę docuerint, quo Iohānes dū ipſi doceret paſſus ſit. †Mat.14.b Mar.6.d Vnde ſequit. k ℭ Et aſſump. Non ocioſis, nō in ciuitate ſynagogę, i. ſæcularis dignitatis reſidētib⁹, ſed inter deſerta Chriſtū quærentibus cæleſtis gratiæ alimonia impertitur. Qui em̄ non faſtidiūt, à Chriſto ſuſcipiuntur, & ſpūaliter & corporaliter: etiā ſi indigēt curant. Et nota, qa poſtqꝫ ꝑfecta eſt mētio paſſionis Iohānis, Chriſt⁹ reficit, qa poſt defectū legis, euāgelic⁹ cibus incipit. Denicꝫ poſtqꝫ curata eſt mulier quæ geſtat figurā eccleſiæ: & poſtqꝫ apſi ad prædicādū ſunt miſſi, fit mētio refectiōis, qa ꝑ apſos in eccłia vera refectio fit. l ℭ Seceſſit ſeor. Decollato Iohāne ſecedit in deſertū, qa relicta iudæa, quę ꝓphetiæ ſibi nō credendo caput abſtulerat, in deſertū eccleſiæ quæ virū nō habebat verbi pabula largitur. Vnde & Bethſaida domus fructuū interꝑtatur. Et trāſeūtē ad gentes, multæ cateruæ fideliū relictis mœnib⁹ priſcæ cōuerſatiōis: neglecto variorū dogmatū munimine, ſequūtur, vt qui prius in Iudæa tantū erat not⁹, iā ſuper oēm terrā exaltaret. Seceſſit. Cū turbę quidē volūtatē eūdi, ſed ꝑueniendi vires nō haberēt, ideo egreditur dñs de loco ſuo, & ꝑgit obuiā, & viſa turba miſeret, & curat lāguores, vt fides plena ſtatim præmiū cōſequat. m ℭ Secutę ſunt. Nō iumētis, nō vehiculis, ſed ꝓprio labore pedū, vt ardorē mentis oſtenderent.

☞ Sanabat

Cap. IX.

a † Onuocatis autem Ieſus duodecim apoſtolis dedit illis † uirtutem & poteſtatem ſuper omnia dęmonia, & ut langores curarent. Et miſit illos prædicare regnum dei, & ſanare infirmos. b Et ait ad illos: † Nihil tuleritis in † uia, neque uirgam, necꝫ peram, necꝫ panem, necꝫ pecuniam, c neque duas tunicas habeatis. Et in quamcumque domum intraueritis, d ibi manete, & indē ne exeatis. Et quicūcꝫ non receperint uos e exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerem pedum ueſtrorum excutite f in teſtimonium ſupra illos. Egreſsi autem circūibant per caſtella, euangelizantes & curantes ubicꝫ. g Aūdiuit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hęſitabat, eò ꝙ diceretur à quibuſdam, h quia Iohannes ſurrexit à mortuis: à quibuſdam uerò quia Elias apparuit: ab aliis autem, quia propheta unus de antiquis ſurrexit: Et ait Herodes: † Iohannē ego decollaui, quis autē eſt iſte de quo ego audio talia? Et quærebat uidēre eum. Et reuerſi i apoſtoli † narrauerūt illi quęcūcꝫ fecerūt. k † Et aſſumptis illis l ſecēſsit ſeorſum in locū deſertū † qui ēſt Bethſa m idę. Quod cū cognouiſſent turbę, ſequutę ſunt illū, & excepit illos & loquebat illis de rēgno dei, & eōs qui

a ¶ Quamdiu in illa ciuitate prędicabitis.

a ¶ Dum hęc fierent a domino in Galilæam Herodes decollauit Iohannem.

a ¶ Vt forte ſi ipſe ſit Iohannes, poſſit agnoſcere.

a ¶ Non timore mortis, ſed vt parceret inimicis, ne homicidium homicidio iungerent.

a ¶ Pertinens & vicinus Bathſaidæ ciuitati Galilææ.

¶ Fatigatos.

a ¶ Docet inſcios. b ¶ Non de ſecularibus. c ¶ Ægros.

Onuocatis au. Deſcripta prædicatione Cap. IX. G Chriſti ꝑ ſeipſum, hic cōſequēter deſcribit prędicatio facta per miſſionē diſcipulorū. Et qa prædicator verbi diuini poſt deſcenſum per prædicationē ad proximū, debet per orationē aſcēdere in deū, ſicut & in ſcala Iacob angeli deſcēdebant & aſcendebāt, vt habetur Gen̄. xxviij. Ideo ſaluator primo mittit diſcipulos prædicare. Secundò docet eos orare. xj. cap. Adhuc circa primū pręmittit miſſio apoſtolorū. Secūdò, ſubditur miſſio ſeptuagintaduorū diſcipulorū ſequenti capi. Prima in duas: qa primo deſcribit apoſtolorū miſſio. Scd'ò: eorū reuerſio, ibi Et reuerſi apoſtoli. Prima adhuc ī duas, in partē principalē, & incidētalē, quæ incipit ibi: Audiuit aūt herodes. Circa primā partē dat autoritas apoſtolis prædicandi, & poteſtas miracula faciēdi ad cōfirmationē ſuæ doctrinæ: & ſic mittunt prædicare. Et patet ſententia huius ꝑtis ex dictis Mat. x. d ℭ Audiuit au. Hęc eſt pars incidētalis: qa per prædicationē apoſtolorū facta Chriſti prædicantium Herodes audiuit famā de miracłis Chriſti: & deſiderabat videre ipſum, magis ductus curioſitate vidēdi miracula qꝫ deuotione: propter qd' Chriſtus noluit in pręſentia eius aliqd' miraculū facere, vt habetur. j. xxiij. Ratiōes verò quare aliqui credebant Chriſtū eſſe Iohānem de quibus fuit iſte Herodes, alij Eliam, alij Ieremiam: alij vnū ex ꝓphetis antiquis: tactæ fuerūt breuiter Mat. xvj. e ℭ Et reuerſi apoſtoli. H Hic deſcribitur reuerſio apoſtolorū de prædicatiōe: circa qd' oſtenditur benignitas Chriſti ad apoſtolos. Primo eos benignè recipiendo. Secundò eos ad maiora incitādo, ibi: Et factum eſt cū ſolus eſſet. Pria in duas: qa primò, deſcribitur benignitas Chriſti ad apoſtolos. Secūdò ad populos ibi: Qd' cū cognouiſſent turbæ. Circa primū dicitur: Et reuerſi apoſtoli narrauerūt illi quęcuncꝫ fecerunt. Licet enim nō indigeret tali narratiōe cū omnia ſciret ꝑ ſeipſum: & hoc etiā apoſtolis eſſet notum, tamen retulerūt ei per modū amicabilis collationis diſcipulorū cum magiſtro. f ℭ Et aſſump. Vt requieſcerēt ſegregati à tumultu populorum, & vt ſe recolligerent in oratione, ſicut fuerūt diſperſi in prædicatione. g ℭ Qd' cū cognouiſſent turbæ. Hic cōſequēter deſcribitur benignitas Chriſti erga populos. Primò recipiendo eos curialiter: quod notatur cū dicitur: Et excepit illos. Secundò: quia pauit eos ſpiritualiter. Ideo ſubditur: Et loquebat eis de regno dei. Tertiò, quia curauit languidos generaliter, cum ſubditur: Et eos qui cura indigebant, ſanabat. Quartò, quia

Diuiſio †Mat.10.a Mar.6.a †poteſtatē & autoritatem. †Mar.6.b Diuiſio †Ciuitatis quæ vocat Bethſaida.

☙ famelicos

Moraliter. a ℭ Conuocatis au. Hæc aūt facit prædicatorib⁹ euangelij, ſi faciant qd' in ſe eſt: eis dando poteſtatem eijciēdi dæmones ſpūaliter de cordibus hominū & ſanandi languores vitiorū. b ℭ Nihil tule. Hoc faciunt qui ſe diuinæ prouidentiæ cōmittunt, rationabiliter tn̄ ne deum tentent. c ℭ Et quicuncꝫ non receperint uos, exeun. &c. Per quem ſignificantur leues motus impatientiæ qui ſolent etiam in viris perfectis ex hoc ſubito ſurgere, qui ſtatim ſunt excutiendi per virtutem patientiæ. d ℭ Audiuit autem. Per iſtū ſignificātur curioſi qui facta mirabilia bonorū videre quærūt & audire, ſed nō imitari. e ℭ Et reuer. Per hoc oſtēdit ꝙ prædicatores poſt prædicatiōis diſcurſum redire debēt ad cōtēplatiōis ſecretū, & oꝑa ſua corā deo diſcutere, vt de bonis grās agāt, & de delectib⁹ veniā petāt. h ℭ Et loque. Oſtēdens ꝙ inter religioſos nō debet eſſe locutio de fabulis, ſed de ſacris ſcripturis. i ℭ Et eos &c. Et ſicut fecit corporaliter, ſic debent prædicatores & doctores facere ſpiritualiter. Et Moraliter

⁜ hoc eſt contra

☞ a ℭ Sanabat. Nemo cibum Chriſti accipit, niſi antea ſanatus fuerit: quia poſt remiſſionē pctōrum tribuit alimonia cęleſtis. A b ℭ Dies aūt cœper. Declinata die reficit, quia vel fine ſeculorum propinquante: vel cū ſol iuſticię occubuit, a ſpūali fame ſumus ſaluati: Et nota ordinē, myſterij: Prius ꝑ remiſſionē pctōrū vulnerib⁹ medicina tribuit, poſtea alimonia mēſę cæleſtis expendit. c ℭ Nō ſ.n. Nota qa dn̄s cuicꝫ ꝓ virib⁹ dona tribuens, & ad ꝑfectiora ſemꝑ ꝓuocās, ne aut infirmū validior cib⁹ opprimat, aut validū exilia alimēta non ſatiēt. Ioh.6.b. Mar.8.b. Ioh.6.f. Priò quincꝫ panib⁹ hordeaceis quincꝫ milia. Scd'ò, ſeptē panib⁹ q̄tuor milia hoīm refecit. † cōmeatū Luc.22.c. Tertiò, diſcipulis myſteriū ſuæ carnis & ſanguinis tradidit: Ad vltimū magno mūere dat electis, vt edāt & bibāt ſuꝑ mēſam ſuā ī regno. ℭ Non erant apłis niſi qncꝫ panes Moſaicæ legis, & duo piſces. i. illæ duæ ꝑſonæ quę ī Iſraelitico ppło vngebātur, ad regēdū pplm: reges & ſacerdotes, ī qb⁹ nulla plenaria refectio poterat inueniri. Exo.34.d. Quādiu em̄ legit Moyſes, velamē poſitū eſt ſuꝑ corda eorū. d ℭ Niſi for. Nōdū intellexerāt apłi fidē pplī credētis nō eſſe venalē, ſed nouerāt nos poti⁹ eſſe redimēdos ꝑ ſuas eſcas gratuitas. † diſcubit⁹ e ℭ Quincꝫ mi. Per quincꝫ milia ſignificātur, q in ſeculari adhuc habitatu per qncꝫ ſenſ⁹ corporis exteriorib⁹ quę poſſidēt, bene vti nouerūt. Qui quincꝫ panibus alunt, qa tales neceſſe eſt legalibus adhuc pręceptis inſtitui, & legali timore cōprimi. Nam q mūdo integrè renūciāt & quatuor ſunt milia ꝓpter euāgelicam doctrinā, & ſeptē panibus. i. ſeptiformis ſpiritus reficiūtur grā. f ℭ Per cō. Diuerſi cōuiuātiū diſcubitus, diuerſos ꝑ orbē eccłiarū deſignāt cōuentus. B Quinquageni diſcumbūt, q adhuc ī pnīa pctōrū poſiti, auditū ꝟbi ꝑcipiūt. †ſolitarie Mar.6.f. Nā quinquageſimus eſt pœnitētię pſalm⁹. Scd'm aliū euāgeliſtā cēteni diſcūbūt, q præſumpta veniæ ſpe ſolo vitæ æternę deſiderio ſuſpirāt, qa cētenarius de lęua trāſit ad dexterā. g ℭ Et diſ. o. Mat.14.b. Scd'm aliū euangeliſtā qncꝫ milia ſuꝑ fœnū diſcūbunt, qa illi q bus adhuc ſūt corporales ſenſ⁹, molliorib⁹ delectāt. † antiquis Iſa.40.b. Oīs em̄ caro fœnū. Quatuor milia ſuꝑ terrā recūbunt, plus eſt em̄ terrā premere qꝫ ſuꝑ fœno iacere. h ℭ Acceptis autem quincꝫ panib⁹ & duobus piſcibus, reſ. † intermi natus illis Nōn noua creat cibaria, ſed his quæ habent diſcipuli, benedixit: qa veniēs in carne non alia qꝫ quę prędicta ſunt prædicat: ſed prophetiæ dicta myſterijs gratiæ grauida demonſtrat. Aſpicit in cælum, vt illic dirigatur mentis acies, vbi lux eſt ſcientiæ. Frangit & diſcipulis tribuit: vt ponerent ante turbas: quia clauſa legis & prophetarum ſacramenta eis qui ꝑ mūdum prędicant patefecit. Quod ſupereſt turbis diſcipuli tollunt: quia ſecretiora ſacramenta quæ rudes non capiunt, perfecti inquirunt. Nam ꝑ. xij. cophinos Apoſtoli & eorum ſequaces figurant 1.Cor.1.d. foris hoībus deſpecti, intus ſalutaris cibi reliquijs ad alenda humilium corda cumulati. Elegit em̄ de⁹ infirma mundi, vt confundat fortia. Et manus quæ prius in cophino ſeruierat, iam per crucem Chriſti vitæ cæleſtis operatur alimoniā: & eo cibum fidei congerit, vbi ante erat cœnum perfidiæ Gentilis. i ℭ Et fregit. Frāgēdo multiplicati ſunt panes, vt plurimos paſcant. Exod.20.b. Lex enim Moyſi dum exponitur, multos libros facit. Mat.5.d. In lege dicitur: Non mœchaberis. Hunc panem frangit Chriſtus, diuidit hoc verbum non aliunde adijciens, ſed de ſuo partiens. Ibidem Qui videt inquit mu. ad con. eam: iam mœ. eſt eam. Habes fragmentum: De ſuo addit: Si ocul⁹ tuus dexter ſcandalizat te, erue eum. Habes aliud. Etſi dextera tua &c. abſcide eam. Et: Qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur. Vides ex vno quàm multa fragmenta. k ℭ Diſtribuit diſcipulis ſu. Prouocat apoſtolos ad fractionem panis, vt illis nō habere teſtāti b⁹ magnitudo ſigni notior fiat. Inſinuat qd' per eorū doctrinā ieiuna corda quotidie ſunt paſcenda. l ℭ Et ſaturati ſunt. Quòd manducans populus ſatiatur, ſignificat famē in perpetuum ab electis repellendam, quia non eſuriet qui acceperit Chriſti cibū. Qd' Apoſtoli miniſtrant, futurā diuiſionē dominici corporis & ſanguinis pronunciat. C m ℭ Cophini duode. Cur quincꝫ milibus hominū plus redundat, q̄tuor militibus min⁹? Quia quatuor milia triduo cū Chriſto fuerūt, & ideo amplius cęleſtis pabuli receperunt. n ℭ Et factum eſt. Poſt miraculū cū turbæ vellent eū facere regem, dimiſſa turba fugit & aſcēdit in montē ſolus orare: & antecꝫ diſpuli aſcenderent in nauiculā, aderāt cū ipſo: Ipſe autem ſol⁹ orat patrē. Ioh.6.b. †Mat.14.b Poſſunt em̄ ſcī fide & amore domino cōiūgi, & eū hoībus excellentiorē intueri, & cōuerſationem eius in carne paſſibus humilitatis ſubſeq, ſed incomprehēſibilia paternæ poſitionis arcana ſolus penetrat, & ſolus qd' orādū nouit orat. †Mat.14.d Mar.6.e. Cū diſcipulis autem nō reperit oraſſe, ſed ſolus obſecrat, quia dei conſilium humana corda nō capiunt, nec quiſquā poteſt interiorū particeps eē cū Chriſto. o ℭ Quē me di. eſ. tur. Exploraturus fidē diſcipulorū, prius vulgi ſnīam inquirit, ne apoſtolorū fides firmata videatur vulgari opinione, ſed veritatis agnitione. †Marc.6.f. Ioh.6.b. ℭ Meritò turbę noīant quę diuerſas de domino ferūt ſententias, quorū ſermo & ſenſus inſtabilis eſt & vagus: à quib⁹ ſuos diſtinguens ait: Vos autē quem me eſſe. p ℭ Iohannem baptiſtam. †diſcūbere fecerunt. Opinio de Iohanne ideo forte erat, qa in vtero matris poſitus, domini præſentiam ſentiebat. De Elia, quia rapt⁹ eſt in cęlum, & venturus creditur. 4.Reg.2.b. Iere.1.b. De Ieremia quia in matris vtero ſanctificatus eſt. q ℭ Vos autem. Qui tractat debet audientium conſiderare perſonas, ne pri⁹ irrideatur qꝫ audiatur. r ℭ Chriſtum dei. Complexus eſt oīa, q & naturā & nomē expreſsit. In noī e em̄ Chriſti & diuinitatis & incarnatiōis eſt expreſsio & fides paſsionis. Heretic⁹ & ſi nomē Chriſti nō negat Chriſtū tn̄ negat, q nō oīa quæ Chriſti ſunt confitetur. s ℭ Præcepit ne. D Iubet tacere diſcipulos vt fallat principem mundi, & vt declinet iactantiam, doceat humilitatem. Simul ne adhuc rudes & imperfecti diſcipuli maioris prędicatiōis mole opprimerēt.

a cura indigebant, ſanabat. † Dies au b tem cœperat declinare. Et accedentes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in caſtella & uillas quæ circa ſunt, diuertant & inueniant † eſcas, quia hic in loco deſerto ſumus. Ait autem ad illos: c Vos date illis māducare. At illi dixerūt: † Non ſunt nobis plus quàm quinque pa d nes & duo piſces: niſi fortè nos eamus, & emamus in omnem turbam hanc eſcas. Erant autem ferè e uiri quincꝫ milia. † Ait autem ad diſcipulos ſuos: Facite illos diſcum f bere per † conuiuia quinquagenos: g & ita fecerunt. Et † diſcubuerunt h omnes. Acceptis autem quincꝫ panibus & duobus piſcibus, reſpexit i in cęlum & benedixit illos, & fregit k & diſtribuit diſcipulis ſuis, ut ponerent ante turbas. Et manducauerūt l omnes, & ſaturati ſunt. Et ſublatū eſt quod ſuperfuit illis fragmento m rum n cophini duodecim. Et factum eſt cùm † ſolus eſſet orans, erāt cum illo & diſcipuli: & interrogauit illos o dicens: Quem me dicūt eſſe turbę? At illi reſponderunt & dixerunt: p Iohannem baptiſtam, alij autem Eliam, alij uerò quia propheta unus de † priorib⁹ ſurrexit. Dixit aūt illis: q Vos autem quē me eſſe dicitis? Re r ſpondēs Simō Petrus, dixit: Chriſtū s dei. At ille † increpans eos præcepit

a

b

c

¶ Non populi ſententiam expectat, ſed ſuam promit.

¶ Vnus pro omnibus.

Nicolaus de Lyra ☞ Cōpleto

☙ famelicos pauit corporaliter, vt patet ī lrā ſequēti, cuius expoſitio patet ex dictis Mat. xiiij. b ℭ Et fa. eſt. Hic cōſequenter oſtēdit beniuolentia Chriſti ad diſcipulos, incitādo eos ad meliora, videlicet ad martyrium, qd' eſt præcipu⁹ actus charitatis, ſecundum quòd dicit Saluator Ioh. xv. b. Maiorem hac dilectionē nemo habet, quā vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Primò igit inuitat eos ad martyrium verbo. Secundò, facto, ibi: Factum eſt autem dum complerentur. Prima ī duas: quia primò, incitat eos verbo ad martyrium. ſecundò, oſtendit martyrij præmium, ibi: Dico autem vobis. Circa primum præmittitur Chriſti duplex interrogatio, & duplex diſcipulorum reſpōſio: Videlicet quid vulgares de Chriſto dicerent: Et quid apoſtoli de hoc ſentirent, & patet ſententia ex dictis Matth. xvj. Sciendum tamen, quòd interrogatio Chriſti non procedebat ex ignorantia, ſed vt ex reſponſione diſcipulorum qui credebāt ipſum eſſe veraciter Chriſtum dei filiū efficaci⁹ incitaret eos ad martyriū exemplo eiuſdem animati, qui cū eſſet tātæ dignitatis, voluit ꝓ nobis mortem pati. iō ſubditur:

☙ Hoc dicens

⁜ hoc eſt contra illos qui multū occupantur circa vnam perſonā conſilio ſpirituali, non multum indigentem, & circa peccatores multum indigentes, paruam aut nullam adhibent curam. Moraliter a ℭ Et ac. xij. di. il. di. t. Per quincꝫ panes, quincꝫ libri Moyſi. Per duos piſces, prophetæ & agiographa. per. xij. cophinos, noui teſtamenti doctrina. per apoſtolos, ſcripta & prædicata deſignantur, qbus fideles ſpiritualiter nutriuntur. c ℭ Et inter. il. di. quem me d. eſſe turbæ. Hoc autem quęſiuit, vt falſas opiniōes à ſuis diſcipulis remoueret, & de veritate melius informaret. Sic doctor euangelicus debet errores deſtruere, vt melius poſsit aſtruere veritatem.

y ⁜ Quia oportet

☞ E Complero autē paſſionis ſacramēto, oportuniꝰ dicit̃ apl̃is: Euntes docete oēs gentes, baptizātes eos in noīe patris & filij & ſpūſſācti. Matt.8.d. Tūc non ꝓd.. ſſet eū publicè prędicari dei filiū, quē mox erāt viſuri flagellatū & crucifixū. Prohibent ergo eum euāgelizare dei filium, vt euangelizarent poſtea crucifixum. a ¶ Diceb. āt. Quę ad fidē dominicæ natiuitatis vel paſsiōis pertinēt, ſolis ſeorſum diſcipulis aperuit: ſed hæc ad oēs. b ¶ Abneget ſemetip. Niſi quis à ſeipſo deficiat, ad eū qui ſuper ſe eſt nō appropinquat: Et nouitatē ad q̃ vocat̃ nō apprehēdit, niſi mactet vetuſtatem, in qua natus fuit: Et cum ceſſat à vitijs exquirat etiam virtutes, vnde ſubiungitur: c ¶ Et tollat cru. Crux tollit̃ quādo per abſtinentiam corpus afficitur, vel per cōpaſsionē ꝓximi affligitur animus: Quod etiā aliqui philoſophi fecerūt. Et ſequatur me: Hoc ſolus Chriſtianus. d ¶ Nam qui me eru. Sicut perſecutionis tp̄e ponēda eſt anima: ita in pace frangenda ſunt deſideria terrena, vt quantò videtur hō ſecurior, tantò ſit ad ſui cuſtodiā ſollicitior. e ¶ Quid enim ꝓf. Quia aliquādo tp̄alia deſpicimus, ſed humana verecundia prępediti, rectitudinē quam habemus in mēte, non audemus voce exprimere, congruum medicamentum ſubiungit: Qui me eru. ¶ Perſecutiōis tp̄e poterāt erubeſcere fideles ſubſtātijs nudari, honoribꝰ deijci, verberibꝰ affligi. Pacis tp̄e ſępe veremur à ꝓximis deſpici, iniurias verborū pati, prius ſatisfacere illis qbꝰ fuimus irati. Habet ergo Chriſtianus etiā in pace vbi ī confeſsiōe Chriſti veraciter poſsit ꝓbari. ſ. ſi imitat̃ humilitatē ſui capitis. f ¶ Hunc fi. ho. Nō ſufficit ad probationē fidei vox ꝓfeſsionis, quā defendit à verecundia profeſsio generalitatis. F g ¶ Aliq hic ſtan. Qui ſtat cū Chriſto nō guſtat mortē, quia nec tenuem mortis æternæ ſenſum habebit, q Chriſti conſortia meruerit, cui nec ī morte interrumpit̃ ordo viuendi. h ¶ Donec ui. re. Quia arduū erat animam periculis, corpꝰ morti offerre, ſuſtētat infirmitatē humanę mētis remuneratione præſentiū, ne frangat̃ deſperatiōe vel tędio. Viſa em̃ ęterna gloria, & ſi in tranſitu & ad breue momētū, fortiores tn̄ cōtra mūdi aduerſa reddūt̃. Promittit itaq; futurā gl̃iam ī trāſitu vidēdā ī terra, vt certiꝰ ī cælo ſperēt ęterna. Vel ꝓmittit aliquos de diſcipulis viſuros dilatationē eccl̃ię anteq̃ꝫ p mortē recedāt de mūdo, vt in præſenti cōtra mūdi gloriā erecti, certiꝰ credantur in cęlo regnaturi. i ¶ Poſt h. u. Alij qui ſex dies tm̄ nūerāt, poſt ſex ætates ſeculi ſanctis à labore quieſcendum ſignāt. Lucas q & primū quo ꝓmittit̃, & vltimū quo promiſsio implet̃ cōnumerat, octaua īnuit reſurgendū. Nam ſicut Chriſtꝰ poſt ſextam ſabbati, q̃ crucē aſcendit, & poſt ſeptimā ſabbati, qua ī ſepulchro quieuit, octaua die reſurrexit. Sic nos poſt ſex ſeculi ętates quibꝰ ꝓ domino patimur & laboramus, & poſt ſeptimā quietis aīarum quæ interim in alia vita gerit̃, octaua ętate reſurgemus. k ¶ Aſſūpſit Pe. tres tm̄ dicit: qa multi vocati, pauci electi: & q fidē trinitatis inuiolatam ſeruant, æterna merentur viſiōe lætari. ¶ Scit meritorum cognitor perfectiores fuiſſe cæteris tres apoſtolos. Signant illos qui habent fidem, ſpem, charitatem. Vel per Petrum, præpoſiti ſiue coniugati, per Iacobum, pœnitentes vel actuales, p Iohannem, Virgines vel Theorici. l ¶ Aſcendit in montem. In montem oraturus aſcēdit, vt innuat, quia qui reſurrectionem expectant, mentem in excelſis eleuare, & continuis precibus debēt īſiſtere. ¶ Pro poſsibilitate cuiuſq; minuitur verbum, aut creſcit: & niſi altioris prudentiæ cacumen aſcendas, non tibi apparet ſapientia non apparet myſteriorum cognitio, non apparet quanta ſit gloria, quanta ſit ſpes in dei verbo: ſed apparet ſermo natus ex virgine literarum opertus inuolutionibus. Sed aſcende, crede natum de virgine, natum de ſpiritu triumphantē in cruce, mortuos ſuſcitantem, iā perfecta eſt verbi facies altera. m ¶ Et facta eſt. Transfiguratus, non ſubſtantiam veræ carnis amiſit, ſed gloriam, G vel ſuæ vel noſtræ reſurrectionis oſtendit: qui qualis tunc apoſtolis, talis poſt iudicium cunctis apparebit electis. Nam in ipſo iudicio & bonis & malis in forma ſerui apparebit, vt videant in quē pupugerūt. n ¶ Et ueſti. e. Veſtes domini, ſcī ſunt q Chriſtum induerūt: Quæ veſtis domino in terris conſiſtente deſpicabilis, & aliorū ſimilis viſa eſt, ſed dn̄o mōtē aſcendēte fulget quia nondū apparuit quid erimus: ſed tādem ſimiles ei erimus, quando videbimus eū ſicuti eſt. Vel veſtimenta v̄bi ſermones ſunt ſcripturarū, & quædam indumenta diuini intellectus: Quia ſicut illis apoſtolis in altera ſpecie apparuit, ipſe, & veſtis eius refulſit, ita & oculis mentis tuæ iam diuinarum ſenſus albeſcit lectionum. o ¶ Ecce duo uiri. Notādū eſt, nō corpa vł animas Elię vł Moyſi apparuiſſe, ſed ex aliq̃ ſubiecta creatura illa corpa formata fuiſſe. Pōt etiā credi angelico miniſterio illud factū eſſe, vt angeli eorū ꝑſonas aſſumerēt. ¶ Mortuꝰ & viuꝰ apparēt, vt ſignificent Chriſtū ☞

Matt.8.d. · †Mat.16.d Mar.8.d. · †Mat.16.d Mar.9.a. · †Mat.17.a Mar.9.a. · † effulgurans · Matt.20.b. · †Mat.16.d Mar.8.d. · H †gloria

a ne cui dicerent hoc, dicens: Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus & principibus ſacerdotum & ſcribis, & occidi, & tertia die reſurgere. Dicebat autem ad omnes: †Si quis uult poſt b
a ¶Non tantum ſua, ſed etiam ipſum ſecundum quod fuerat homo verus.
b c me uenire, abnēget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſe-
¶Qui tempore perſequutionis vult præſentem vitam cuſtodire.
quatur me. Qui enim uoluerit ani-
a ¶In futuro.
mam ſuam ſaluam facere, pērdet
a ¶Vitam æternam. b ¶Econtrario. ¶Vitā pręſentem.
d illām. Nām qui perdiderit animā ſuam propter me, ſaluam faciet illam.
e †Quid enim proficit homini, ſi lucretur uniuerſum mūdum, ſeipſum autem perdat, & detrimentum ſui fa-
a ¶i. erubeſcibilia de me confiteri voluerit.
ciat? Nam qui me erūbuerit, & me- c
f os ſermones, hunc filius hominis d
¶Abiiciet.
erubeſcet, cùm uenerit in† maieſtate ſua & patris & ſanctorum angelorum. †Dico autem uobis uerè, ſunt e
g aliqui hîc ſtantes qui non guſtabūt
¶Temporaliter. a ¶Glorificationem corporis in transfiguratione.
¶Imaginariā repræſentationē futuræ beatitudinis.
h mortem, donec uideant rēgnum dei.
i †Factum eſt autem poſt hæc uerba f
¶Vt tribus idoneis teſtibus totus mundus crederet.
a ¶Qui claues cælorum accepit.
k ferè dies octo, & aſſumpſit Pētrum
a ¶Qui primus ſolium ſacerdotale aſcendit.
b ¶Cui mater committitur.
l & Iācobum & Iohānnem, & aſcen-
m dit in montem ut oraret. Et facta g
eſt dum oraret, ſpecies uultus e-
¶Sicut ſol.
n ius altera, & ueſtitus eius albus h
o †refulgens. Et ecce duo uiri loque-

Nicolaus de Lyra.

☞ a ¶ Hoc dicēs. qa o. fi. ho. mul. pa. Patet ſententia ex dictis Matt. xvj. excepto quod ſubditur: c ¶ Nā q me eru. nō audens cōfiteri Chriſtū & veritatem euāgelij. d ¶ Hūc fi. ho. eru. nō reputans eum de ſuis. Ratio autem huius eſt, qa nō ſolū credere eſt neceſſariū ad ſalutē, ſed etiā cōfiteri ore, ſecundum q̧ dr̄ Ro. x. b. Corde em̃ credit̃ ad iuſticiam, ore autē fit cōfeſsio ad ſalutē. Hæc tamē cōfeſsio pertinet ad pręceptū affirmatiuū: Qd' licet obliget ſemp, non tn̄ ad ſemp: ſed ꝓ loco & tp̄e, occurrēte caſu i q̃ ex omiſsione cōfeſsionis fidei ſubtraheretur honor debitus deo. Vt ſi quis interrogatus de fide taceret, quando ex ſua taciturnitate crederet̃ ab alijs ipſum fidem non habere, vel ipſam fidē falſam eſſe: vel ob eiꝰ taciturnitatē alios auerti contingeret à fide: & ſic peccaret mortaliter, & per conſequens inter dei filios non eſſet cōputandus. e ¶ Dico autē uob. Hîc conſequenter oſtendit martyrij præmium, vt magnitudo præmij auferat terrorem ſupplicij. Et priò deſcribitur illa oſtenſio. Secundò, ęmulationis diſcipulorum repreſsio, ibi: Et factum eſt in ſequenti die. Circa primū ſciēdū, q̧ in hoc oſtendit pręmium martyrij, in quārum oſtendit ſe tribus diſcipulis ſuis ī forma glorioſa, quando transfiguratus fuit coram eis quia ad conſimilem gloriam reſurgent corpora martyrum, ſecūdum qd' dicit Apoſtolꝰ ad Phil. iij. d. Saluatorem expectamus Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtrę configuratum corpori claritatis ſuæ. Et patet ſententia huius partis ex dictis Matt. xvij. exceptis que ſequuntur. g ¶ Et facta eſt dū oraret. Nō ē intelligendum q̧ quantitas vel figura faciei Chriſti fuerit mutata, ſed à gloria animæ tunc redundauit, in corpus ipſius claritas, quæ eſt proprietas ipſius corporis glorioſi. h ¶ Et ueſtitus eius albus refulgens. vt claritas veſtis correſpon- ☙ deret claritati

Moraliter
✳ a ¶ Quia opor. fi. ho. mul. Prædixit ſuam paſsionem: & conſequenter induxit ad ipſius imitationem di. b ¶ Si quis uult poſt me uenire abneget. Conſimiliter boni prælati inducunt ſubditos ad bonum per exemplum ſui. f ¶ Factum eſt autem poſt hæc uerba. Per Petrum in fide feruentiſsimum, ſignificatur fidei feruor. Per Iacobum inter apoſtolos primò martyrizatum, conſtantiæ vigor: Et per Iohannem virginem, mundiciæ decor: Iſta tria conſcendere faciunt cum Chriſto montem contemplationis, & ibi videre ſpeciem futuræ beatitudinis: Et Moyſen & Eliam cū Ieſu loquentes, id eſt concordiam legis & prophetarum cū euāgelio: Et audire verbum illud, mentis auditu: Hic eſt filius meus ✳ dilectus, &c.

☞ A ficēt Chriſtū moriturū & poſt victurū: & vt viuamus Chriſto, & moriamur mundo. Etiā apoſtolis dat ſignū de cęlo, vt fides eorū augeatur: Sed ſcribis tentantibus dare noluit, vt indurarentur. a ¶ Erant autē Moy. Per Moyſen, infernales, per Eliam, cæleſtes, per apoſtolos, terreſtres ad iudicium venturi ſignificantur. b ¶ Dicebāt exceſ. Moyſes, i. legiſlator: & Elias, ꝓphetarū eximius apparent cū v̄bo, vt oſtēdāt ipſum eſſe qui locutus eſt in lege & ꝓphetis, & quē lex & ꝓphetæ promiſerūt: Qui nō in īfimis, ſed in mōte viſi ſunt: qa ſoli mente excelſi maieſtatē ſcripturæ quæ in domino impleta eſt ꝓſpiciūt. ¶ Dicebāt exceſſum eius quē cōpleturus erat in Ierl̃m: qa lex & ꝓphetę quoſcunq; in cacumine fidei inueniunt, diſpenſationis ſuæ myſteriū docent. Per Moyſen mortuū, ſignantur ſcī, q ab initio mundi vſq; ad diem iudicij defuncti: ī ipſo iudicio ſunt reſuſcitandi. Per Eliam viuentem, q viui inuenient̃, qui ī maieſtate vident̃: qa cū Chriſto regnabūt gl̃ioſi, q exceſſum eiꝰ dicūt qa tunc ſcī miſericordiā dn̄i laudabūt q ꝓ ſalute eorū dignatꝰ ē mori. ¶ Tres teſtes habemꝰ de terra, tres de cęlo: Moyſen & Eliā & ipſum patrem. Septimus in medio eorū eſt dei filiꝰ, cū ſoleat ſufficere teſtimoniū triū, & hic eſt teſtimoniū plurimorū. c ¶ Grauati e. ſom. Sōno grauantur, quia ſplendore incōprehēſibilis deitatis premit̃ ſenſus hūani corporis. Vel ſomno grauant̃, vt reſurrectionis gloriā poſt corporis quietē viderent & ſancti eo verius maieſtatē domini videbūt, q̃ carnis ſuæ in q̃ mortē vicerant immortalitate gaudebūt. Tūc Moyſen & Eliā ſpeculabūtur ī gl̃ia, qa melius intelligēt quō vnū iota aut vnus apex nō pręteribit à lege, & quō dn̄s legē & prophetas non ſoluerit, ſed adimpleuerit. B d ¶ Bonū eſt. Qui ad mōtana cōſcēderat nō vult ad terrena deſcēdere, ſed ſēp in ſublimi ꝑſeuerare: & eſt Petrus ī perſona ingredientiū regnū dei. Bonū eſt n. h. eſſe. Bonū eſt in regno dei eſſe. Q. Nos ſoli hac luce fruemur, nō Iudæi inuidi. Tria ta. i. v̄ba cogitationes opera. e ¶ Vnum Moyſi. Quō noſcūt q̃s antea nō viderūt? Per maieſtatē ſuper eos veniētē, ſicut ī futura reſurrectiōe vnuſquiſq; alterū cognoſcet, & deſiderata in altero alter p charitatē itelliget. f ¶ Neſciens qd. Et ſi Petrus ex humana infirmitate neſcit qd dicat, inſiti tamē dat ardoris indicium, dum eos quos videre delectabat, etiā officio ſiſtere quærit. Errabat, quia in terra & in hac mortali carne, ſibi & coapl̃is ſuis dari cupiebat regnū, qd' in cælis & carne mortali expoliatis eſt promiſſum. Sic errat qui tria tabernacula legi & prophetis & euangelio facere deſiderat, cū hæc ab inuicem non diſcrepēt, non tria ſed vnum habentia tabernaculum, id eſt eccleſiam dei. g ¶ Facta eſt nu. Etſi Petrus ex infirmitate ignorat, placet tamē obſequij deuotio. Vnde & nubes obūbrat, diuini ſpiritus eſt iſta obūbratio quæ nō caligat affectibus hoīm, ſed reuelat occulta, cuius ꝓfectus oſtēdit̃ audita voce dicentis: Hîc eſt filiꝰ meus. ¶ Quia materiale quæſiuit tabernaculū, nubis accepit obūbraculū, vt diſcat ī reſurrectione, nō regimine domorum, ſed ſpūſſcī gl̃ia ſcōs eſſe ꝓtegēdos. h ¶ Et timuerunt. Timent quia humana fragilitas conſpectum maioris gloriæ ferre non ſuſtinet, & quantò quis ampliora quæſierit, tanto magis ad inferiora collabitur, ſi menſuram ſuā ignorauerit. i ¶ Facta eſt uox. Vox patris Petrū ſublato terrore docet veritatem. Et nota, q̧ ſicut domino baptizato, ſic & transfigurato myſteriū trinitatis declaratur, qa gl̃iam quā in baptiſmate cōfitemur, in reſurrectione videbimus. Spūs in columba hîc in nube lucida: qa qui nunc ſimplici corde fidem ſeruat, tunc aperta luce viſionis cōtēplabitur qd' credidit: ipſaq; qua illuſtrabitur gr̃a ꝓteget̃. k ¶ Inuē. eſt Ie. Nō Elias, non Moyſes, ſed quē ſolū videtis, huic figendū eſt tabernaculū in corde. Recedunt ergo illi vbi dominus cœpit deſignari, ne ad ſeruos vox patris miſſa putetur. ¶ Typicè. Ablata nube, & euaneſcētibus Moyſe & Elia ſolus cernit̃: quia legis & ꝓphetarū vmbra diſcedēte, verū lumē coruſcante euangelij gr̃a reperit̃. ¶ Tres in principio videntur, vnꝰ in fine: qa in fide ꝑfecta vnū ſunt. Oēs em̃ in corpore Chriſti vnū ſumꝰ. Vel fortaſſe: quia lex & ꝓphetę ex v̄bo quæ aūt ex verbo cœperunt, in v̄bo deſinūt. Finis em̃ legis eſt Chriſtꝰ ad iuſticiā omni credenti. l ¶ Et ipſi tac. Domino iubente tacent: donec filiꝰ hominis à mortuis reſurgat: ne incredibile ſit ꝓ rei magnitudine, & poſt tantā gloriā apud rudes ſequens crux ſcandalum faciat. m ¶ Factum eſt au. Pro qualitate meritorū, quotidie dominus alijs aſcendit, dū ꝑfectos quorū cōuerſatio in cęlis eſt, ſublimiꝰ extollendo glorificat: & de æternis inſtruit & docet quæ à turba non audiri valeant. Alijs deſcendit, dum terrenos & incipientes confortat & docet & caſtigat. n ¶ Occurrit illi t. In monte orat, docet, maieſtatē ſuam demonſtrat, patris vocem apoſtolis aperit deſcendens à turba excipitur, miſerorū fletu pulſat̃, infidelitatis peccata exprobrat, malos ſpiritus expellit. o ¶ Et ec. ſpi. Matthęus Lunaticū: Marcus ſurdū & mutum deſcribit. Significat autem illos qui vt luna mutantur, nunquā ī eodem ſtatu manentes, ſed per diuerſa vitia creſcunt & decreſcunt, qui nec fidem confitentur, nec ipſiꝰ fidei audire volūt ſermonem. p ¶ Roga. di. Latenter diſcipulos accuſat impoſsibilitatis, cū impoſsibilitas aliqñ nō ad curatorē ſed ad curandū referat̃. Vñ dn̄s: Fiat tibi ſecundum verbum ☞

†q erant · † exitum · †Matt.3.d. Mar.1.b. · †facta eſſet · †renunciauerunt · Mar.5.b. · †ab eo, cōterēs eum. · †Mat.17.c. Mar.9.c. · C Typicè · Rom.12.b. · Rom.10.a. · Phil.3.d. · Matt.17.c. Marc.9.c. Eccle.27.b Iob.14.a. · †Mat.17.c. Mar.9.c. · D †illi · & elidit · †diſtorta

a bantur cum illo. †Erant autem Mo- a
b yſes & Elias uiſi in maieſtate, & dice- b
bant † exceſſum eius quem completurus erat in Ieruſalem. Petrus ue-
c rò & qui cum illo erant, grauati erāt c
a ¶Nemo niſi vigilans videt gloriam dei.
ſomno: Et euigilāntes uiderunt maieſtatem eius, & duos uiros qui ſtabant cum illo. Et factum eſt cùm diſcederēt ab illo, ait Petrus ad Ieſum:
a ¶Vnde Apoſtolus: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.
d Præcēptor, bonum eſt nos hîc eſſe,
e & faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Moyſi, & unum Elię.
f Neſciens quid diceret. Hæc autem
g illo loquente, facta eſt nubes, & ob-
¶Quia maiori luce ſuffudit.
h umbrauit eos, & timuerunt intran-
i tibus illis in nubem. Et uox facta eſt de nube, dicens: † Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite. Et dum
k † fieret uox, inuentus eſt Ieſus ſo-
l lus, & ipſi tacuerunt, & nemini d
† dixerunt in illis diebus quidquam
m ex his quæ uiderant. † Factum eſt e
autem in ſequenti die, deſcendenti-
n bus illis de monte, occurrit † illis turba multa: Et ecce uir de turba exclamauit, dicēs: Magiſter, obſecro te, f
reſpice in filium meum: quia unicus
o eſt mihi. Et ecce ſpiritus apprehendit illum, & ſubitò clamat, & elidit, & diſſipat eum cum ſpuma, & uix
p diſcedit † dilaniās eū. Et rogaui diſcipulos tuos ut eiicerēt illū, & nō potuerunt. Reſpōdēs autē Ieſus, dixit: † O generatio infidelis & † peruerſa: g

Nicolaus de Lyra

☙ deret claritati corporis. a ¶ Erāt autem Moy. &c. in ma. ſ. ipſius Chriſti qui tunc apparuit in claritate glorioſa, vt dictum eſt. b ¶ Et dicebant ex. e. i. paſsionem eius futuram quā ſuſtinuit ex maxima charitate: Quę dicitur hîc exceſsiua, nō quia exceſſerit modū virtutis, ſed qa excellētiſsimū eiꝰ gradū attingebat. c ¶ Petrus uerò & q cū il. e. Nam in præſentia maieſtatis opprimit̃ fragilitas humana. d ¶ Et nemini dixerunt. Et hoc ex præcepto domini, vt patet Matt. xvij. vbi præcepit eis dicens: Nemini dixeritis viſionem, donec filius hominis à morte reſurgat. e ¶ Factum eſt autem in ſequenti die. Hîc conſequenter reprimitur diſcipulorum æmulatio. Et primò facto. Secundò, verbo, ibi: Intrauit autem cogitatio. Circa primum ſciendum, quòd eo qd' Chriſtus duxit Petrum, Iacobum & Iohannem ſeorſum ab alijs ad videndum gloriam ſuæ maieſtatis, vt prædictum eſt, alij diſcipuli (qui nondum erant in bono confirmati) aliquid humanum paſsi, moli fuerunt quodam zelo inuidiæ contra tres prædictos: & ideo poteſtas eijciendi dæmones fuit eis ſubtracta: & ideo non potuerunt curare dæmoniacum eis oblatum, vt patet in litera, vt hoc aduertentes reſilirent à tali æmulatione: & ideo in fine dicitur eis: ☙ Ponite

Moraliter
✳ dilectus, &c. & dicere per experientiam dulcedinis diuinæ: Bonum eſt nos hic eſſe. f ¶ Magiſter, obſe. te, re. in filium meum. Iſte non plenè credebat: ideo dictum fuit ei: g ¶ O generatio infidelis & peruerſa. Et per eius filium dæmoniacum ſignificatur peccator à puericia malè nutritus, propter quod difficilior eſt cura eius: ideo dicitur, quòd apoſtoli non potuerunt eum curare. Et cum adduceretur ad Chriſtum, dæmon alliſit eum, & grauiter afflixit. Per quod ſignificatur, qd' quando peccator maximè diuturnus vult reuerti ad deum, diabolus ſibi ſuſcitat graues afflictiones ad ipſum impediendum. Per hoc autem, qd' Chriſtus increpauit dęmonem affligentem, & non afflictum hominem, ſignificat̃ q̧ medicus animarū debet fouere naturā, & vitiū increpare.

dũ verbũ tuũ. a ¶ Vſq; quo ero apud uos & pa. Nõ eſt tædio
E affectꝰ dominꝰ, nec iratꝰ hoĩ ſed vitio: ſicut medicꝰ quando videt
ęgrotũ cõtra ſua pcepta agẽtẽ, ĩcrepat illũ. Cur artis ſuę faciat in
duſtriam perire, ſe aliud iubẽte, illo aliud ꝑpetrãte? Et per iſtum
vnũ iudæi arguunt infidelitatis. vnde & addit: ¶ Adduc huc fi.
tuum. b ¶ Et cũ acced. Dum puer ad
dominum accedit, eliditur: quia conuer
ſi ad dominũ plerũq; à dæmonio grauiꝰ
pulſantur: vt vel ad vitia reducantur, vt
de ſua expulſione diabolus ſe vindicet:
Sicut in principio naſcentis eccleſiæ mul
ta & grauia oppoſuit certamina illis quos
ſuo regno ſubtrahi videbat. c ¶ Et in-
cre. Nõ puer vim patiẽs, ſed diabolꝰ vim
inferens increpatur, quia qui peccantem
vult ſanare, vitium debet arguere & de-
pellere: ſed hominem amando refouere
donec ſanatum ſpiritualibus reddat pa-
tribus eccleſiæ. d ¶ Ponite uos. Vos q
meo diſcipulatui adhæretis, quibus arca
na mea manifeſtius aperui, pcioſi ſangui
nis quo mundus redimendus eſt, euentũ
mẽte recondite: dũ cæteri mirantur tan-
ta facta diuinæ altitudinis. e ¶ Futurũ
† ab eis — eſt ut. Inter magnalia potentię diuinę ſę
pius replicat abiecta paſsionis humanæ,
ne ſubito veniens terreat, ſed leuius fera-
tur præcogitata. f ¶ At illi igno. Hæc
† Mat.18.a Mar.9.e. — ignorantia non tam de tarditate, quàm
de amore naſcitur, quia adhuc carnales,
& myſterij crucis ignari, quẽ deũ cogno
uerunt, moriturum credere nequeũt: ſed
F ſicut p figuras loquentẽ audire ſolebant
† puellum — ſic etiam quod de ſua traditione loque-
batur, figuraliter aliud ſignificare puta-
† iuxta — bant. g ¶ Intrauit au. co. Quia viderãt
Petrum & Iacobum & Iohannem ĩ mõ-
tem ſeorſum ductos, ſecretumq; aliquod
eis eſſe traditum: Sed & Petro ſuperius
claues regni cęlorum eſſe promiſſas, eccle
ſiamq; ſuper eum eſſe ædificandam rati
ſunt. Vel, iſtos tres cæteris: vel, omnibus
apoſtolis Petrum eſſe prelatum. Vel qa
in tributi ſolutiõe Petrum ipſi domino
† Marc.9.f. — parificatum viderant, ipſum cæteris prę
ferendum arbitrabantur. Sed ſciendum
eſt iſtã quæſtionẽ & ante tributũ & poſt
tributum ſolutum eſſe factam. h ¶ Qui
cunq; ſuſ. pu. Vel ſimpliciter: Pauperes
Chriſti ab his qui volunt eſſe maiores, p
eius docet eſſe honore ſuſcipiendos. Vel
paruulos malicia docet eſſe, vt pueriles ĩ-
nocentiæ ſimplicitatem conſequent, vt
formam virtutis quam natura duce pu-
er obſeruat, ipſi p nomine Chriſti ſequã
tur ex induſtria. i ¶ Me reci. Qui imita
torẽ Chriſti recipit, Chriſtum recipit, &
qui imaginem dei recipit, deum recipit.
k ¶ Iohannes dixit. Iohannes diligẽs
deum, & à domino dilectus, excludendũ
putat à beneficio qui non vtatur obſe-
quio, ideo docetur neminem à bono qd'
ex parte habet eſſe arcendum, ſed ad hoc
potius quod nondum habet eſſe prouo
candum. Tales etiam ob aliorum ſalutẽ
admittendi cenſentur. Igitur in hæreticis
vel in malis catholicis, non ſacramenta
communia in quibus nobiſcum ſunt, &
aduerſum nos non ſunt, ſed diuiſionem
paci veritatiq; contrariam, qua aduerſũ
nos ſunt, & dominum non ſequuntur nobiſcum, deteſtari & pro-
hibere debemus. l ¶ Nolite prohibere. Qui enim. Non repre
henditur Iohannes quia amore faciebat: ſed docetur, vt noue-
rit infirmorum

a uſquequo ero apud uos, & patiar
b uos? Adduc huc filiũ tuum. Et cùm
accederet eliſit illum dæmonium,
c & diſsipauit. Et increpauit Ieſus ſpi
ritum immundum, & ſanauit pue-
rum, & reddidit illũ patri eius. Stu-
pebãt autem omnes in † magnitudi
ne dei omnibusq; mirantibus in o-
mnibus quæ faciebat*, dixit ad diſci
d pulos ſuos: Ponite uos in † cordibus a
ueſtris ſermones iſtos: † Filius enim
e hominis, futurum eſt, ut tradatur in b
f manus hominum. At illi ignora-
bant uerbum iſtud, & erat uelatum
† ante eos, ut non ſentirẽt illud: & ti-
mebãt eum interrogare de hoc uer-
g bo. † Intrauit autẽ cogitatio in eos, c
quis eorum maior eſſet. At Ieſus
a ¶ Intelligens cauſas errorum vult deſiderium gloriæ humilitatis contentione ſanare.
uidẽns cogitatiões cordis illorum,
apprehendens † puerũ, ſtatuit eum
h † ſecus ſe, & ait illis: Quicũq; ſuſce-
¶ Pauperem.
perit puerum iſtum in nomine meo
a ¶ Non ſolum ſecundum quod homo extra videor, ſed etiam ſecundum deitatem qua ſum patri æqualis.
i me recipit: Et quicũq; me recipit, re
¶ Quia idem ſum cum illo.
cipit eum qui me miſit. Nam qui mi
nor eſt inter omnes uos, hic † maior
k eſt. Reſpondens autem Iohannes, d
dixit: † Præceptor, uidimꝰ quẽdam e
in nomine tuo eiicientem dæmonia:
& prohibuimus eum, quia non ſe-
quitur nobiſcum. Et ait ad illos Ie-
l ſus: Nolite prohibere: Qui enim
non eſt aduerſum † uos, pro † uobis
eſt. Factum eſt autem dum comple f
¶ Imminente tẽpore quo pati debuerat. ¶ Paſsionis.
rentur dies aſſumptionis eius, & g
a ¶ Obſtinata & imperterrita mente locum quo pati decreuerat, petit.
ipſe faciem ſuam firmauit, ut irẽt in h
Ieruſalem. Et miſit nuncios ante i
conſpectum ſuum, & euntes in-
trauerunt in ciuitatem Samaritano
¶ Hoſpicium.
a ¶ Samaritani, quia conſpiciunt eum ire Ieruſalem, non receperunt, quia non coutuntur Iudæi Samaritanis.
rum, ut pararent illi. Et non recepe k l
runt eũ, quia facies eius erat † euntis
Ieruſalem. Cùm uidiſſent autem di-

Nicolaus de Lyra

a ¶ Ponite uos ĩ cordi. ue. ſer. iſtos. ſ. ad imitãdũ. b ¶ Fi
lius ho. fu. eſt ut tra. ĩ manib. ho. ad ſui hũiliationẽ, ſcd'm illud
Phil. ij. a. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mor-
tem, &cæte. quaſi dicat. Non debetis per ambitionem inuicem æ- G
mulari, ſed magis in vobis humiliari. Cætera quæ in hac parte ex-
ponenda ſunt, patent ex dictis Matthęi decimoſeptimo. c ¶ In-
trauit autem cogitatio in eos, quis eorum maior eſſet. Et
non ſolũ cogitatio interior, ſed etiã contentio exterior, ſecũdum
quòd habetur Marci. ix. e. vbi dicitur. Si
quidem inter ſe in via diſputauerant, qs
eorum maior eſſet: Quod reprimit Sal-
uator verbo & exemplo pueri poſiti in
medio. Et patet ſnĩa ex dictis Mat. xviij. &
Marci. ix. d ¶ Reſpondens autem
Iohannes. Hîc ex incidenti reſpondet
ſibi factæ queſtioni. Et patet ſententia ex
dictis Marci. ix. f ¶ Factum eſt autem † magnificentia, maieſtate
dum complerentur dies aſſumpſit.
Superius Saluator excitauit diſcipulos
ad martyrium verbo, hic hoc idem facit ✱ Ieſus
facto: Et diuiditur in duas. quia primò fa † aures veſtras
cit quod dictum eſt. ſecundò, remouet
aliqua à ſuis ſequacibus, ibi: Factum eſt † Mat.17.d Mar.9.c.
autem. Circa primum dicitur: Factum
eſt autem dum complerentur dies
aſſumptionis eius. Id eſt paſsionis, per
quam tranſiturus erat & aſſumendus ad
gloriam patris, ſecundum quòd habetur
infra. xxiiij. d. Oportuit pati Chriſtum, &
ita intrare in gloriam ſuam. g ¶ Et ipſe
firmauit faciem ſuam. Id eſt firmiter
diſpoſuit. h ¶ Vt iret in Ieruſalem.
conſtanter & promptè ad ſuſtinendum
mortem vt ſuo exẽplo diſcipulos anima
ret. i ¶ Et miſit nuncios ante conſpe
ctum ſuum. vt aduentus eius non late-
ret. k ¶ Vt pararent illi. ſcilicet hoſpi-
tium. l ¶ Et non receperunt eum, qa
facies eius. Ex modo incidendi appare-
bat, vt iter eius eſſet in Ieruſalem ad feſtũ H
Paſchale, in quo & Chriſtus paſſus eſt. Sa
maritanis autem diſplicebat, quòd aliq
irent in ſolẽnitatibus Ieruſalẽ cauſa ora-
tionis: quia dicebant, quòd locus oratio
nis erat apud eos in monte Guarizim, vt † magnus eſt
habetur Iohannis quarto. Item quia ex
veſtimentis Chriſti & diſcipulorum eius
cognouerũt Samaritani qd' erant Iudęi
qa Iudęi erãt diſtincti ab alijs Gẽtilibꝰ in
veſtibꝰ, vt habetur Nume. decimoquin-
to. d. Iudæi autem erãt Samaritanis odio
ſi, eo quòd contemnebant eos, nolentes
comedere & bibere cum eis: ſecundum
quod habetur Iohannis quarto. b. Non
enim coutuntur Iudæi Samaritanis. † nos
Domine vis † nobis

✱ c ¶ Intrauit autem in eos cogita- Moraliter
tio quis erum maior eſſet. At Ieſus
uidens cogitationes cordis illorum
apprendens. Per puerum quem Ieſus
accipiens ſtatuit iuxta ſe, ſignificatur in-
nocens ſecularis, quem Chriſtus vocat
ad obſeruantiam vitæ regularis. Et de
iſto dicitur, quòd licet ſit minor in mun
do, tamen eſt de maioribus in cælo.
e ¶ Præceptor, uidimus quendam
in nomine tuo eijcientem dæmo-
nia: & prohibuimus eum, quia nõ † recta
ſequitur nob. Per hanc eiectionem (li-
cet aliquando fiat à malis hominibus, vt
dicitur Matthæi ſeptimo) ſignificatur
opus bonum de genere, non tamen pro-
hibendi ſunt hoc facere. Prouer. tertio. b. Noli prohibere eum
qui bene facit, ſi vales & ipſe bene fac. Licet enim opus tale non
ſit meritorium ſine charitate, tamen eſt diſpoſitiuum ad emen-
dationem vitæ. i ¶ Et miſit nuncios ante conſpectum ſu
um, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum,
ut pararent illi. Et non receperunt eum, quia. Per Iacobum
& Iohannem, qui adhuc imperfecti erant, ſignificantur hoĩes im-
perfecti quęrẽtes nimis durè vindicari, ſed magiſter pfectiõis, phi-
buit hoc

rit infirmorũ eſſe firmorũq; diſtãtiam, quia dominꝰ & ſi remũe-
A rat fortiores, non excludit ĩfirmos. a ¶ Domi. uis. Bed. Apli
adhuc rudes & modũ vindicãdi ignorantes, non ex amore corre-
ctionis aliorũ, vel finiendę malitię in illis, ſed ex odio vindictã deſi
derãt. Hanc autẽ ignorãtiã dominus rephẽdit. Poſtq; verò eos de
vera pximi dilectiõe docuit, aliquando
Actu.5. — poteſtatem tribuit tales vindictas exer-
† 23.q.4.c. — cendi, ſicut Petro ĩ Ananiã & vxorẽ eiꝰ
ꝙ Chriſtus — quorũ mors viuentibus vtilem metum
&.§. præce — mortis incuſsit: & in illis qui puniebã-
denti. & .c. — tur, pctm̃ qd' augere poterãt ſi viuerent
ea vidicta. — finiuit. Sed hoc rarò in nouo teſtamen-
✱ Sicut & — to, vbi ex amore ſeruit, ſępiꝰ verò ĩ vete
Elias fecit? — ri teſtamento vbi timore premebãtur, ta
lis ptãs ſanctis viris à deo collata eſt.
b ¶ Dicimus ut. Ad ſermonem iſto-
rũ ignis de cælo deſcenderet, quia ſunt
filij tonitrui. c ¶ Et cõſumat. In ſimili
4. Reg. 1. c. — tudine Eliæ, q & ppria manu & igne di
✱ domine — uinitus ĩpetrato, preſbyteros Baal mor
te affecit. Et in hoc ꝙ apoſtoli poteſtatẽ
talis pphetæ ſibi prēſumũt, oſtẽditur in
ipſis fuiſſe meritum prophetarũ. ¶ Am
bro. Nõ peccãt apoſtoli, q legẽ ſequunt
Num. 25. b. — qa ſciebãt, & Phinees reputatũ ad iuſtici
am, q ſacrilegos ĩteremerat, & ad preces
Elię ignẽ deſcẽdiſſe, vt pphetæ vindica-
ret iniuria. Sed vindicet q timet, vindi-
ctã nõ quęrit q nõ timet. d ¶ Neſcitis
† abire — cuiꝰ. Cuiꝰ ſpũ ſignati eſtis, cuiꝰ acta imi
tamini, nũc piè cõſulẽtes, ſed ĩ futuro iu-
ſtè iudicãtes. e ¶ Filius homi. Perfecta
virtus nõ habet ſtudiũ vltionis, nec vlla
eſt iracũdia, vbi eſt charitatis plenitudo.
¶ Bed. Nõ ſemp in eos q peccãt eſt vin
dicãdũ, qa nõnũq; amplius prodeſt cle-
mẽtia tibi ad patiẽtiã, lapſo ad correctio
nem. Deniq; Samaritani citius credide-
runt, à quibus hoc loco ignis arcetur.
B f ¶ Dixit quidã. Bed. Iſte ſignorũ ma
gnitudine motus vult ſequi, vt ex mira-
culo operũ quæreret lucrum. Vnde & à
domino repudiat, qui non obſequiorũ
ſpeciem, ſed affectus quærit puritatem. Dicit ergo tali fideli: Quid
me propter diuitias & ſeculi lucra cupis ſequi? Ego tãtæ ſum pau
pertatis, vt nec hoſpitiolum quidem habeam, nec meo vtar tecto.
Vel, miraculis motus propter inanem iactantiam ſeq voluit, quã
ſignificant aues, & finxit obſequium diſcipuli, quę fictio per vul-
Vulpis natura — pem figuratur. g ¶ Vulpes fo. ha. Beda. Vulpis animal fallax,
inſidijs intentũ, rapinas fraudis exercens: etiã inter ipſa hoĩm hoſ-
pitia habitãs ĩ foueis. Ita hereticꝰ domũ fidei nõ hñs alios in ſuam
fraudem trahit & à fide ſeducit. h ¶ Vbi ca. ſu. re. Reclinatio ca
pitis, hũilitatẽ Chriſti ſignificat, quæ ĩ illo ſimulatore & ſupbo nõ
habebat locũ. Debet aũt circũſpectũ eſſe fidei hoſpitiũ, nedũ infi-
delibꝰ nr̃æ domꝰ interna reſeramꝰ, ĩ alienę perfidię caſſes improui
da credulitate labamur. i ¶ Ait autẽ ad al. Attẽde dñm nõ cul-
Pſal. 44. — pas aſpernatũ ſed fraudes, qa q repudiauit fraudulẽtũ, elegit inno
cẽtẽ: ſed eũ cuiꝰ patrẽ ſciebat mortuũ: Illũ patrẽ de q̃ dr̃: Obliuiſce
re domũ patris tui, &c. k ¶ Domi. p. Quẽ miſerat dñs imprudẽ-
tẽ vocat, q diſcipulatũ nõ reſpuit, dignus eſt ĩ q̃ diuinitas q̃eſcit:
ſed prius pietate funeris expleta liberior ſeq deſiderat. Sed dñs do
cet minora bona, p vtilitate maiorũ eſſe prętermittẽda. Maiꝰ em̃
eſt aĩas mortuorũ prędicãdo ſuſcitare, q̃ corpus mortui terra ab-
Myſticẽ Pſal. 13. — ſcõdere. l ¶ Sine ut m. Bed. Myſticè. Nõ reuocat ab officio pr̃is
filiꝰ, ſed fidelis ſecernit à cõmuniõe pfidorũ: Quorũ guttur ẽ ſepul
Matt. 26. a. — chrũ patẽs, q̃lis etiã hęreticꝰ erat, quẽ ſupra vulpibꝰ cõparauit &
auibꝰ. Eſt em̃ ppria iuſtorũ ſepultura, de q̃ dr̃: Hęc em̃ mittẽs hoc
vnguẽtũ ĩ caput meũ ad ſepeliẽdũ me fecit. Et iõ q bona ĩ ſe fide ſe
pelit Chriſtũ vt cũ eo reſurgat, diaboli pfidias ĩ ſe ſepelire non de-
bet. m ¶ Renũciare h. Si diſcipulus deũ ſecuturꝰ arguit, ꝙ renũ-
ciare domui velit, qd fiet illis q nulla vtilitate ſępe viſitãt domos
ſuorũ q̃s derelinq̃rũt? n ¶ Nemo mit. ma. Manũ ad aratrũ mit
tit, q q̃ſi q̃dã ĩſtrumẽto cõpũctiõis, ligno & ferro dñicæ paſsionis
Moraliter — duriciã ſui cordis euertit, & ad bonos fructꝰ apit. Qui ſi ad relicta
vitia deſiderio rapit, à regno dei cũ vxore Loth excludit. ¶ Mo-
ra. Oĩs arãs ſi retrò reſpiciat, aut iuutilẽ aut tortuoſũ faciet ſulcũ,
aut arãtiũ boũ ſuorũ veſtigia vulnerabit: ita & q directo tramite
ac ſpũali vomere vitia mũdana pſulcãs, incedit ad regnũ dei. Si aũt
aſpectum ſuum ad impia & vana conuertit, bijugos ſuos, hoc e C
corpus atq; animã vulnerabit, & optimi itineris periculoſum ni-
mis incurrit errorem.

ſcipuli eius Iacobus & Iohannes di
a b xerunt: † Domine, uis dicimus ut a
c ignis deſcendat de cælo, & conſu-
mat illos*? Et conuerſus increpauit
d illos & dixit: † Neſcitis cuiꝰ ſpiritus b
e eſtis. Filius hominis nõn uenit ani- c
mas perdere, ſed ſaluare. Et abierũt
in aliud caſtellum. Factũ eſt autem d
f ambulantibus illis in uia, dixit qui- e
dam ad illũ: Sequar te, quocũque
g ieris. *Et ait illi Ieſus: Vulpes foueas f
habent, & uolucres cæli nidos: Fi- g h
¶ In tuo humili pectore non habet diuinitas, vbi familiari manſione quieſcat.
h lius autem hominis non habet ubi
i caput ſuum reclinet. Ait autem ad
alterum: Sequere me. Ille autem di
k xit: Domine, permitte mihi primũ
† ire, & ſepelire patrem meum. Di-
l xitq; ei Ieſus: Sine ut mortui ſepeli- i
a ¶ Non credentes. ¶ Hoc conſortibus relinquitur. ¶ .i. qui de corpore ſine fide exierunt.
ant mortuos ſuos: tu autem uade,
¶ Hoc mandatur electis.
& annuncia regnum dei. Et ait al- k
ter: Sequar te domine: ſed permit-
m te mihi primùm † renunciare his qui
domi ſunt. Ait ad illum Ieſus. † Ne- l
n mo mittẽs manũ ſuam ad aratrũ, &
aſpiciens retro, aptus eſt regno dei.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Do. uis di. ut ig. deſ. & c. ppter maliciã ſuã, ſcd'm Am
bro. Hoc bono zelo dixerũt, licet ĩdiſcre-
tè: Et allegauerũt ſiĩe de Elia. vñ ſeqt: Sicut
Elias fecit, vt hr̃. iiij. Reg. j. c. Beda vò di-
cit, ꝙ hoc dixerãt impatiẽtes, ſicut adhuc
carnales volẽtes vindicari. Et iõ reprehẽ-
dunt à Chriſto de ĩdiſcretiõe ſcd'm Am
bro. & de impatiẽtia ſcd'm Bed. cũ ſubdi
tur: b ¶ Neſcitis cu. ſpi. e. Quia ĩ nouo † Mat.18.b
teſtãmẽto (qd' eſt lex amoris, nõ timoris
ſicut vetus teſtamẽtũ) pcedẽdũ eſt ſuaui
ter & benignè. vñ ſubdit: c ¶ Filiꝰ ho.
nõ ue. ani. per. ſtatim inferendo pœnã
mortis, ſicut vos vultis. Et ĩ hoc dat exẽ-
plũ prelatis, vt non ſtatim cũ ĩpetu pctã
puniãt, ſed magis tpſ & locũ expectent.
d ¶ Factũ eſt au. Poſtq; Chriſtꝰ incita-
uit diſcipulos ad ſequẽdũ ipſum etiã vſ-
que ad martyriũ, hîc cõſequenter remo-
uet aliq̃ à volẽtibꝰ ſeq ipſũ. Primũ, eſt cu
piditas terrænorũ, cũ dr̃: Vulpes fo. ha-
bẽt, &c. Secũdũ, eſt carnalitas ppĩquorũ,
cũ dr̃: Sine vt mortui ſepeliant mortuos
ſuos. Et patet ſnĩa iſtorũ duorũ ex dictis
Mat. viij. c. Tertiũ, eſt inutilis dilatio, quę
notat cũ dr̃: k ¶ Et ait alter: ſeq. te do D
mi. ſed pmit. mi. pri. Sic faciũt q inuti-
liter ingreſſum religiõis vel excutionem
melioris vitæ differunt. Et hoc remouet
exẽplo cõuenĩẽti, cũ ſubdit: l ¶ Nemo
mit. ma. ſu. Arator em̃ retrò reſpiciẽs fa
cit ſulcũ tortuoſum aut inutilẽ, ſic accipi
ẽs melioris vitæ ſtatũ, & hñs affectũ rede
undi ad priſtinũ ſtatũ: & prędicator vbi † vt valde dicam
diuini retardãs opus prędicatiõis p ami-
cis carnalibꝰ vel terrenis negocijs, ineptꝰ † De pœn. di. 2. c. pennata.
eſt regno dei adipiſcendo vel poſsidẽdo.
✱ buit hoc fieri. e ¶ Dixit q. & c. quo
ieris. Iſte nõ veraciter loquebatur: ideo
ſibi dr̃: f ¶ Vulpes fou. ha. i. doloſi hñt
cautelas ad q̃s refugiũt, ne ĩ ſuis malicijs cõprehẽdat. g ¶ Et uo.
cæ. ni. i. ſupbi quęrũt ĩ altis eleuari. h ¶ Fili. au. i. q ſcd'm dicta-
mẽ rõnis viuit, talia nõ quęrit. i ¶ Sine ut mor. Moraliter. Mor Moraliter
tui ſepeliũt mortuos, qñ pctõres ĩ pctis ſuis mutuo ſe celãt, & ope
riũt ſemetipſos. l ¶ Nemo mit. Bed. Si aũt ſecuturꝰ dñm diſcipu
lus, quia domi renunciare velit arguit: quid fiet illis q nulla vtili-
tatis gr̃a viſitãt ſępius domos illorũ, quos ĩ mundo reliquerunt?
¶ In ca. ix. vbi dicitur in poſtilla: Sicut & in Scala Iacob ange-
li deſcendebant & aſcendebant.

ADDI. Qd' inducit de Scala Iacob, nõ facit ad ppoſitum
ſuũ. Nã ibi p oppoſitũ legit. ſ. ꝙ angeli aſcẽdebant Gene. 28. c.
& deſcẽdebãt p eã, ſcd'm quã cõſideratione prędicator priꝰ debet
orare, & ſic ĩ deũ aſcẽdere, q̃ p prędicationẽ ad pximũ deſcendat
Et hic eſt modꝰ rõnabilior. Nã oro potiꝰ reſpicit futurũ q̃ prętteri
tũ. Iuxta illud Mat. vij. a. Petite & accipietis. Qd' cõſonat vniuerſa
lis eccłię cõſuetudini, ſcd'm quã prędicatores vbi diuini & etiã au
ditores priꝰ orãt. Vnde nõ eſt neceſſariũ, ꝙ hæc viſio Scalę Iacob
applicet diſtĩctiõi poſtil. ſed potiꝰ applicãda eſt pdicationis pceſ-
ſui debito.

REPLICA. In ca. ix. vbi poſtil. facit aggreſſũ & diuiſio-
nẽ huiꝰ capłi, dicẽs: Chriſtꝰ primùm mittit
apoſtolos ad prędicãdũ: ſcd'ò docet eos ad orãdũ. vt prædicator
vbi dei priò p prædicationẽ deſcendat ad pximũ: ſcd'o, p oratio-
nẽ aſcẽdat ad deũ, ſicut ĩ Scala Iacob vidit angelos deſcendẽtes &
aſcẽ. &c. Iſtud exẽplũ Burg. ægrè ferẽs, dicit ſcribi p oppoſitũ Ge-
ne. xxviij. c. Sed vide ibi correctum, & etiã dicit ordinẽ illũ eſſe rõ-
nabilẽ, ꝙ prædicator primũ aſcẽdat p orõnẽ q̃ deſcẽdat p prædi-
cationẽ. Sed nõ videt cõueniẽs talis ordo, nã q cõſtituit prædica-
tor, debet primũ, exercere officiũ ad qd' ĩſtitutꝰ eſt: & ſic priò alijs
pficere iuxtã materiã inſtitutionis, & cõſequẽter ad deũ inſtituen-
tẽ cõuerti in orõnẽ. Et qa facit iuxta inſtitutionẽ ſuum debitum,
orare debet poſt vt ſortiatur effectũ. Quilibet enim, non ſolũ præ
dicator, priꝰ debet ſe exercere in campo actionis quã ad cõtempla-
tionẽ accedat. Niſi em̃ prius cũ Lia cõtraxerit, ad amplexus Rache-
lis puenire nõ meret. Cui nõ obſtat vſus eccleſiæ, q prædicationi

 premittit orationem

E præmittit orationem: nam talis oratio eſt petitio ſuffragij: Illa autem quæ eſt portio contemplationis, eſt ſurſum actio deſiderij, ſicut prędicationi præmittiť ſtudiū, vt reprimať prěſūptio: ſic & oratio ꝓ adiutorio, quę ad cōtēplationē nō ꝑtinēt, quę eſt aſcenſus ſcalæ &c. Cōtēplatio em̄ orat ꝓ gr̄a ſurſū actionis, ſed actio orat pro remotione impedimēti fruſtrationis: Contemplatio in ſolo deo quietatur, actio pro ſe & alijs ſollicitatur.

GLOS. ORDI.

Cap. X.

POſt hæc &c. Sicut in apoſtolis eſt forma epiſcoporum, ſic in ſeptuagintaduob⁹ forma eſt preſbyterorum. Secundi ordinis ſeptuagintaduo mittuntur, qui totidem linguarum gentibus euangeliū prædicarent, vt ſicut primò duodecim apoſtoli propter duodecim tribus Iſrael, ita & hi propter exteras Gentes deſtinentur imbuendas. Vel, cum Chriſtus ſe diem, apoſtolos horas huius diei nominet, per hunc numerum prædicantiū ſignum dat ſe fidem ſanctæ trinitatis mundo annunciaturum, ſicut ſol triduanum ſuæ lucis ambitum per ſeptuagintaduas horas efficere ſolet. b ¶ Miſit illos binos. Per hoc quòd binos mittit, innuitur quòd nemo prædicationis officium debet ſuſcipere, qui erga alium charitatem non F habet. Vel bini mittuntur, ſecundum quod bina animalia miſſa ſunt in arcam id eſt maſculus & fœmina: immunda prius in carnali generatione, ſed mundata eccleſiæ ſacramento ꝑ ſpiritualem gratiam in diſcipulorum prædicatione. c ¶ Meſſis quidem multa, operarij autem pauci. Meſſis, turba credentium, operarij apoſtoli & ſequaces eorum. Et licet meſſis verbo dei ſit ſata, tamen culturæ laborem & ſollicitum munus operarij requirit, ne aues cæli ſparſa ſemina diſſipent. d ¶ Sicut agnos inter lupos. Sicut lupus ouibus, ſic hæreticus inſidiatur fidelibus. Et ſicut lupus ouile circumit nocte, non audens intrare, canis ſomnum, paſtoris abſentiam vel deſidiam explorans, ſic hæreticus noctæ ſuæ interpretationis fideles decipere conatur eccleſiā non intrans, paſtores eccleſiæ vel vitare, vel necare, vel in exilium mittere contendit. Lupus natura corporis rigidus, ſe inflectere facilè non poteſt, ſic hęreticus intentionem duri cordis non ſolet ab errore reuocare. Vnde apoſtolus: Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correctionem diuita, &cæ. Lupus verò ſuo impetu fertur, & ideo ſæpe illuditur, ſic hæreticus impetum facit, ſed ſæpe remanet inanis ne nocere poſſit. Lupus ſi prius aliquem viderit, vocem illius quadam naturæ vi eripit, ſi homo illum prius viderit, eū exagitat. Sic quem verſuta diſputatione hæreticus præuenit, mutum reddit ne confiteatur verbum dei: ſed ſi quis cōmēta fraudis eius agnouerit, non patitur iactantiam vocis. Sicut lupus, ſic & hæreticus guttur inuadit: vitalibus vulnus affigit. Qualiter autem hos effugere poſſimus, ſupponit di. e ¶ Nolite ergo portare ſacculum, neq;. Inde Matthæus: Nolite poſſidere aurum neque argentum, non peram neque calceamenta: Vtrumque de corio mortui animalis fit, id eſt nihil mortale vult eſſe in illis q̃s ad prædicandum mittit, ne mortis timore retardentur ab iniuncto itinere. ¶ Nolite ergo portare ſacculum, neque. Tanta prædicatori debet eſſe fiducia in deo, vt præſentis vitæ ſumptus & ſi non præuideat, tamen ſibi non defecturos certiſſimè ſciat: ne dum occupatur mens ad temporalia, minus prædicet æterna. ¶ Allegoricè. Pecunia in ſacco clauſa, ſapientia eſt occulta, quę proximo non erogatur. Per peram, opera ſeculi: Per calceamenta, mortuorum operum exempla figurantur, vt prædicator onus ſecularium negociorum non portet, nec ſtultorum operum exempla conſpiciat, ne ſua opera quaſi ex mortuis pellibus credat munire. Qui non amore æternæ patriæ, ſed præmiorum ambitu ſalutem prædicat audientibus, quaſi in itinere ſalutat: quia hanc ex occaſiōe, non ex intentione ſalutem audientibus exoptat. Omnis enim qui in via ſalutat, ex occaſione itineris ſalutat non ex intentione habendæ eiuſdem ſalutis. f ¶ Neminem per uiam ſalutaueritis. Feſtinatè iubet contendere, ne alicuius obuij confabulatione reflectantur ab iniuncto itinere. Nec ſimpliciter ait: Neminem ſalutaueritis, cum ſit vſus humanitatis alios ſalutare, ſed addidit, in via, quia non ſalutationis ſedulitas aufertur, ſed obſtaculum

Marginalia: † Mat. 9. d. 21. di. c. i no uo. — † extrudat — Lupi natura — Titū. 3. c. — Matt. 10. a. — Allegoricè

obſtaculum impediendę deuotionis aboletur. vt quando diuina G ☞ mandantur

Cap. X.

a POſt hæc autem deſi- a b gnauit dominus & b alios ſeptuaginta du- c os, & miſit illos bi- d e nos ante faciē ſuam

a ¶ Vbi verba prędicationis pręcurrunt, venit dominus a dmentis habitaculum.

in omnēm ciuitatem & locum, quo erat ipſe uenturus. Et dicebat illis: g h c † Meſſis quidem multa, operarij au- i tem pauci. Rogate ergo dominum meſſis, ut † mittat operarios in meſ-

a ¶ Septuaginta duos.

d ſem ſuam. Ite. Ecce ego mitto uōs ſi- k

a ¶ Secundum prophetiam: Lupi & agni ſimul paſcentur. b ¶ Lupi, Scribæ & Phariſæi, qui ſunt clerici Iudæorū.

e cut agnōs inter lupōs. Nolite er- l go portare ſacculum, neque peram m f neque calceamēta, & neminem per n

a ¶ In via non ſalutetis. ſed in domo.

uiām ſalutaueritis: † In quācumque

NIC. DE LYRA.

Cap. X.

POſt hęc autem. Poſtquā deſcripta eſt publicatio doctrinæ Chriſti per prædicationem apoſtolorum, hīc conſequēter deſcribiť eiuſdem publicatio per prædicationem ſeptuagintaduorum diſcipulorum. Circa quod primò deſcribitur eorum electio, ſecundò ad prędicandum miſſio, ibi: Ite ecce ego mitto vos, tertiò, eorum reuerſio, ibi: Reuerſi ſūt autem. Circa primū dicitur: Poſt hæc autē. id eſt poſt miſſionem apoſtolorum ad prędicandum. b ¶ Deſignauit dominus. Ieſ⁹ id eſt ſignanter elegit. Vel dicitur, deſignauit quia quos ab æterno prædeſtinauit ad hoc opus, temporaliter ad hoc inſtituit & applicauit. c ¶ Septuagita. i. ſignū ꝙ poſt Chriſti reſurrectionē & aſcēſionē in cęlū, prędicaturi erāt fidē Chriſti gētib⁹ ſeptuagintaduarū linguarū. d ¶ Et miſit il. bi. Tū ꝓpť mutuā conſolationē, & ꝓpť mutuā cōſeruationē vt vnus eſſet cuſtos caſtitatis alterius & aliorum bonorum. Tum propter cōfirmationē veritatis prædicandæ ab ipſis, vt in ore duorum teſtiū ſtaret ỽbū. Tū in ſignum charitatis quæ debet eſſe in prædicatore, ſecundum ꝙ exponit beatus Greg. dicens: Binos ergo diſcipulos in prædicationem mittit, vt per hoc nobis tacitus innuat, ꝙ q erga alterum charitatē non habet prædicationis officium nullatenus ſuſcipere debet. e ¶ Ante faciem ſuam. vt aduentus Chriſti non lateret. f ¶ In oēm ci. & lo. quia indifferenter Chriſtus & apl̄i prædicabāt ī ciuitatib⁹ & locis magnis & paruis. g ¶ Meſ. q. mul. qa multitudo gētiū ad ſuſpiciendū ỽbū Chriſti ꝑ prędicationē apl̄orū erat parata, vt dicit apl̄s ad Ro. xj. & patet ꝑ effectum ī Actib⁹ apl̄orū. h ¶ Operarij au. pau. qa apl̄i & Chriſti diſcipuli erāt pauci reſpectu tātę multitudinis cōuertēdæ. Et adhuc eſt ita ſcd'm ꝙ exponit Greg. qa licet ī eccl̄ia ſint multi curati & eccleſiæ miniſtri, tñ pauci inueniūtur apti ad prędicādū rōne vitę ſanctę & ſanę doctrinæ. Vñ dicit Greg. ſuꝑ locū iſtū: Ecce mūdus ſacerdotibus plen⁹ eſt, & tñ in meſſe dei rarus valde inueniť operari⁹, qa officiū, quidem ſacerdotale ſuſpicimus, ſed opus officij non implemus. i ¶ Rogate ergo do. meſ. ut mit. ope. i meſ. ſuā. qa nullus ſit aptus ad prædicationē ỽbi diuini niſi ꝑ gratiā dei, & niſi ab eo miſſus mediatè vel immediatè: k ¶ Ite: Ecce ego mit. uos. Hīc cōſequenter deſcribiť diſcipulorū miſſio ad prædicādū: & patet lr̄a ex dictis Matt. x. vbi ea quæ hīc ponunť poſita ſunt, licet nō eodē ordine: exceptis quę ſequunť. n ¶ Neminē ꝑ ui. ſa. i. ſaluū dixeritis in hac vita, in qua quilibet eſt incertus de ſalute futura, niſi ſuꝑ hoc certificatus fuerit reuelatione diuina. Sed quia hęc expoſitio licet communis ſit tamē videtur ſpiritualis ſeu myſtica: ideo aliter poteſt exponi magis ad literam, dicendo, qd' in hoc oſtenditur quanta diligentia & feſtatione prędicator verbi diuini debeat officium ſibi iniunctum exercere, quia per hoc intelligitur, ꝙ non debeat ab officio ſibi iniuncto retardari propter familiaritatem

❧ cum aliquo

Moralí. a ¶ Poſt hæc deſi. do. Septuaginta conſurgūt ex ductu denarij ꝑ ſeptenariū, iō ſignificāt impletionē decalogi cū ſeptē donis ſpūſſancti. Per binariū ſuperadditū ſignificať gemina charitas, dei. ſ. & proximi, quæ debet eſſe in prædicatoribus euangelij d ¶ Et miſit il. binos. i ſignū mutuę charitatis. f ¶ In oēm ci. & lo. quo erat ip. uē. Greg. Prędicatio præuenit, & ſic ad habitaculū mentis dominus venit. g ¶ Meſſis qui. mul. i. credentium multitudo. h ¶ Operarij autem pauci. quia licet ſint multi prędicatores quæſtuarij, tamen quęrentes tantū animarū ſalutem ſūt pauci, ꝓpter qd' rogandus eſt dominus, vt tales multiplicet atque mittat. k ¶ Ego mitto uos ſi. agnos. i. manſuetos etiam inter crudeles. Pſal. cxix. b. Cum his qui oderunt pacem eram pacificus. l ¶ Nolite ergo portare ſaccu. i. prædicare propter quęſtum. m ¶ Nec; calceamenta. i. exempla dare mortifera. nam calceamenta fiunt de pellibus mortuorum. n ¶ Et neminem per ui. ſalu. i. nullū exiſtentem in via pręſentis vitæ ſaluū dixeritis, † ſicut

⁑ aliqui propter

Marginalia: ▸ duos — † Mat. 10. b — Quare diſcipuli bini mittantur. — H — Moraliter — † ſed

☞ mādāť, paulisp ſeqſtrenť hūana. a ¶ In e. a. d. Si pax vr̄a recipiť A dignū ē vt ī ea maneatis, carnalia ſtipēdia ab eis accipientes, qb⁹ cæleſtia offertis. Ecce q ſaccū & perā ꝓhibuit, ſumptus ex prædicatione concedit, ſic tamen vt oblato cibo & potu ſint contenti, b ¶ Mane. Nō eſt de domo in domū vaga facilitate demigrādū vt in hoſpitali amore ſerueť cōſtātia, ne coalita amicitiæ neceſſitudo facilè reſoluať. c ¶ Dignus eſt e. Nota ꝙ vni operi prædicatorū duæ mercedes debentur: Vna in via, quæ nos in labore ſuſtētat: Alia in patria, quę nos in reſurrectione remunerat. d ¶ Et in quācumq; ciui. Deſcripto diuerſo dom⁹ hoſpitio, quid etiā in ciuitatib⁹ agere debeant docet: pijs. ſ. in oībus cōicare, ab impiorū ꝑ oīa ſocietate ſecerni. e ¶ Etiā pul. Puluerē excutere iubet: Vel ad cōteſtationē terreni laboris, quē ꝓ illis inaniter ſuſceperūt: Vel vt oſtendant vſqueadeo ſe ab ipſis nihil terrenū quęrere, vt etiā puluerē de terra eorū nō ſibi patianť adhęrere ¶ Aliter: Per pedes, ipſum opus & inceſſus prædicationis ſignificatur: Per puluerem quo aſpergūtur, leuitas terrenæ cogitationis, à qua ipſi doctores immunes eſſe nequeūt, cū pro auditorib⁹ ſolliciti ſalubribus curis intendūt, & quaſi ꝑ itinera mundi vix calcaneo terræ puluerē legunt. Qui ergo recipit verbū, ipſe afflictiones & curas doctorū, quas ꝓ ſe tolerabāt, in argumentum vertit humilititatis. Ab hoc puluere per bonos auditores iubētur pedes euāgeliſtarum: ablui, & ꝑ ipſum Saluatorē narrantur abluti. Sed qui ſpernit doctrinā prædicatoris, ipſe labores & pericula, tędiūq; ſollicitudinum ad teſtimoniū damnatiōis ſibi inflectit. B Hīc ergo puluis in contem ꝑtores euangelij iubetur extergi. f ¶ Quia Sodomis. Sodomitæ, & ſi in vitijs exardebāt: & inhoſpitales erant, tamen apud illos nulli hoſpites tales quales apud Iudæos prophetæ, quales apoſtoli reperti ſunt. Loth inter eos & ſi iuſtus, non tamen aliquid docuit, nulla ſigna fecit. Et ideo cui multum donatum eſt, multū ab eo quæritur: & potentēs potenter tormenta patientur. g ¶ Væ tibi Corozaim. Corozaim, Bethſaida, Capharnaum, & Tyberias ciuitates ſunt Galileæ, in littore laci Geneſareth. Has plangit dominus, quia poſt tanta miracula & virtutes non pœnituerunt: Et ſunt peiores gentilibus: naturale ſolummodo ius diſſipantibus: quia poſt deſcriptæ legis contemptum, filium quoq; dei conculcare, gratiamq; ingrati ſpernere non timuerunt. h ¶ In cili. Aſpera peccati pungentis memoria (qua in die iudicij ſiniſtra pars induenda eſt) ſignificatur. In cinere, mortis conſideratio, per quam tota humana generis maſſa in puluerem eſt redigenda, figuratur: In ſeſſione, humilitas propriæ conſcientiæ, Vnde propheta: Surgite poſtq; ſederitis. i. humiliamini ſub potenti manu dei, vt v. ex. in di. viſitationis. i ¶ Et cinere. Impleta videmus verba Saluatoris, quia cum illæ ciuitates prædictæ, domino pręſente credere noluerunt, Tyrus & Sidon olim fuerunt amicæ Dauid & Salomoni: & poſtea euangelizātibus Chriſti diſcipulis, deuotè fidem ſuſceperunt. Quare autem ſit prædicatum non credituris, & non prædicatum credituris, nouit ille qui omnia nouit. k ¶ Et tu caphar. uſq; ad cœ, exal: &c. Vel exaltata es ſuperbè reſiſtendo meæ prædicationi. Vel exaltata es, meo hoſpitio, & meis ſignis & virtutibus: & ideo maiori plecteris ſupplicio, quia his credere noluiſti. Et ne aliquis putaret illis tantum ciuitatibus vel perſonis quæ dominum in carne non receperunt conuenire hæc verba addit: l ¶ Qui uos audit me audit. In audiendo vel ſpernēdo vel ſpernendo euangelij prædicatorem quiſque ſciat ſe non viles C perſonas, ſed ipſum Saluatorem ſpernere vel audire: quia in diſcipulo magiſter auditur: & in filio pater honoratur. m ¶ Domine etiam. Bene cōfitentur deferentes honorem nomini Chriſti Sed qa infirma adhuc fide, gaudērt in virtutib⁹, & de ſignorū operatiōe efferunť, exēplo terrenť, & ad humi- ☞ litatem re-

Marginalia: ⁑ autem — Pulueris excuſſio. — Sapiē. 6. a — Pſal. 126. a — 1. Pet. 5. b

* domum intraueritis, primūm di- a

a ¶ Offerte pacem, vt ipſe ingreſſus pacis benedictione celebretur.

citē: Pax huic domui. Et ſi ibi fuerit b

a ¶ Prædeſtinatus ad vitam, ſequetur cęleſte verbum quod audit.

filiūs pacis, requieſcet ſuper illum c

a ¶ Si audire noluerit. b ¶ Laboris veſtri fructu non priuabimini.

pax ueſtra: Si naūtem, ad uos reuer- d tetur. In eadem autem domo mane- e te, edentes & bibentes quæ apud il- f a b los ſunt: Dignus eſt enim operarius

c ¶ Cibo ſuo.

merce de ſua. Nolite tranſire de do d mo in domum. † Et in quamcumque ciuitatem intraueritis, & ſuſceperint uos, manducate quæ apponuntur uobis: & curate infirmos g qui in illa ſunt, & dicite illis: appropinquabit in uos regnum dei. In h quamcumque autem ciuitatem intraueritis, & non ſuſceperint uos, e exeūtes in plateas eius dicite: Etiam puluerem qui adhæſit nobis de ciuitate ueſtra, extergimus in uos. Tamen hoc ſcitote, quia appropinquaf bit regnum dei. Dico uobis, quia i Sodomis in die illa † remiſſius erit g quàm illi ciuitati. † Væ tibi Coro- k zaim, uę tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent uirtutes, h quæ factæ ſunt in uobis, olim in cilii cio & cinere ſedentes † pœniterent. Verumtamen Tyro & Sidoni remiſſius erit in iudicio quàm uobis. k Et tu Capharnaum uſque ad cælum exaltata, uſq; ad infernum demergel ris. † Qui uos audit, me audit, & qui l

a ¶ Non faciendo miſericordiam vni de fratribus minimis, nec mihi fecit.

¶ Nolens credere in filium dei.

uos ſpērnit, me ſpernit. Qui autem

a ¶ Quia ego & pater vnum ſumus.

me ſpernit, ſpernit eum qui mē miſit. Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta m m duo cum gaudio, dicētes: Domine, n o

¶ Quod in lege non fuit.

etiā dęmonia ſubiiciūtur nobis in no

a ¶ Tunc quando corruit præſens eram.

mine tuo. Et ait illis: Vidēbam ſa- p

Nico. de Lyra.

❧ cum aliquo. Et tali modo loquendi vſus eſt Eliſęus mittens feſtinanter famulum ſuum ad ſuſcitationem pueri defuncti, vt habetur. iiij. Reg. iiij. e. Accinge lūbos tuos &c. Et ſubditur: Si occurrerit tibi homo, non ſalutes eum: & ſi ſalutauerit te quiſpiam, non reſpondeas ei, ꝑ hoc em̄ intendebat excludere verba cū alijs retardantia eum ab itinere. f ¶ Edētes & bibentes. nihil interrogantes ꝓpter conſcientiam, ſicut & Paulus poſtea docuit. j. Co. x. b. g ¶ Et curate infirmos. qa ſimplicibus hominibus & illiteratis, quales erant diſcipuli Chriſti, promittētibus regnum dei non crederetur, niſi haberent poteſtatem miracula faciēdi ad confirmationem ſuæ doctrinæ. k ¶ Væ tibi Corozaim. Sētē tia hui⁹ partis patet ex dictis Matt. xj. l ¶ Qui uos audit me audit. Hoc addit Saluator in fine ad oſtendendum, ꝙ doctrina diſcipulorum eius eſt deuotè & reuerenter audienda, ſaltem propter reuerentiā dei, cuius principaliter eſt doctrina hæc. m ¶ Reuerſi ſunt autem ſeptuag. Hīc conſequēter deſcribitur ſeptuagintaduorum diſcipulorum reuerſio. Et diuiditur in partem principalem & incidētalem, quæ incipit ibi: Et ecce quidam legiſperitus. Circa primam partem oſtenditur benignitas Chriſti, erga diſcipulos reuerſos in duob⁹, videlicet eos benignè corripiendo, ſecundò, de illorum illuminatione, deo patri gratias agendo, ibi: In ipſa hora. Circa primū dicitur. Reuerſi ſunt autem ſeptuagintaduo. miniſterio ſuæ legationis completo. n ¶ Cū gaudio. tum de ſua prędicatione ꝑ quā populum ædificauerant. tum de miraculorum operatione, quia dæmones eiecerunt. vnde ſubditur: Dicētes, o ¶ Domine etiam dæmonia ſubijciuntur nobis. Veruntamen, quia ex hoc nimis gloriabantur, tanq; adhuc infirmi & imperfecti, ideo hęc gloria reprimitur, cum ſubditur: p ¶ Et ait illis: Videbam ſa. ſicut ful. de cœ. cadentem. Fulgur em̄ cadit celeriter, manifeſtè, & cū fœtore & inflammatione: ſicut dæmones de cælo empyreo ceciderunt in inſtāti, & videntibus ſanctis angelis, & cum fœtore peccati proprij: & ad inflammādū hoīes per tentationē parati: Et cauſa huius ruinæ elatio fuit ſiue ſuperbia de ſua excellentia, quaſi diceret Saluator diſcipu-

❧ lis: cauere

⁑ aliqui ꝓpter quæſtum aliquos aſſecurāt de ſua ſalute futura, cū tamē ſit valde dubia, a ¶ Dicite pax hu. do. i. inducite inhabitantes ad pacem internā & fraternam. b ¶ Et ſi ibi fue. i. prędeſtinatus ad pacē æternā. c ¶ Requieſcet ſuper illū. i. à vobis nunciata. d ¶ Si autē reuer. i. non eritis priuati merito veſtro. e ¶ In ea autē do. ma. &c. non mutantes hoſpitiū propter lautius prādium habendū. h ¶ In quācumq; autem ciui. intra. oſtendentes ꝙ ipſos quærebatis, & non ſua. i ¶ Dico uobis. quia Sodo. &c. quia Iudæi veritatē agnitam de Chriſto nequiter impugnauerūt, qd' eſt ſpecies peccati in ſpiritūſanctum. k ¶ Væ tibi co. In iſtis duabus ciuitatib⁹ fecerat Ieſus ſanitates & miracula multa, quibus ingrati fuerunt: propter qd' taliter imprecātur.

Marginalia: † Mat. 10. b — Diuiſio D — † tolerabilius — † Mat. 11. c — † pœnituiſſent. — † Mat. 10. d Iohā. 13. c 8. q. 1. c. qui vos ſpnit — Fulgur — Moraliter.

litatē reuocātur. Quia ſi diabolus ꝓpter ſupbiam de cælo eſt pręcipitatus, multo magis iſti de terra editi ſi ſupbierunt humiliabūtur. a ¶Supra ſerpentes. Serpentes, ſunt mali homines vel diaboli, qui inchoādis virtutibus venena prauæ perſuaſionis obijciunt. Scorpiones, qui cōſumandas virtutes ad finē vitiare cōtendunt. b ¶Et ſuper omnem uirtutem, Omnes immundos ſpiritus poteſtis eijcere de obſeſſis corporibus. Vel ad literam. Sicut vipera non nocuit manui Pauli, & hauſtum venenum non no-

Actu.28.a Mar.16.d. cuit Iohanni, vnde & ipſe dominus: Et ſi m.quid.bib.non.e.noc. c ¶Nolite gaudere, quia ſpiritus uob.&c. Malos ſpiritus eijcere & alias virtutes facere, aliquādo non eſt meritum illius q illa operatur, ſed inuocatio nominis Chriſti hoc agit ad cōdemnationē eorū q inuocant, vel ad vtilitatē eorū qui vident & audiūt: vbi licet hoīes deſpiciēt ſigna facientes, deū tn̄ honorāt, ad cuius inuocationē miracula fiunt. Prohibet gaudere de hūiliatiōe diaboli, q ꝓpter ſupbiā cecidit, ſed gaudeant de ſua ſublimatiōe: vt

ſancto vnde illi ciderunt ſubleuati, iſti aſcendant humiliati. d ¶Gaudete aūt. Si quis cœleſtia ſiue terreſtria opera geſſerit, per hæc quaſi literis adnotatus, apud dei memoriam æternaliter eſt affixus.

e ¶In ipſa hora. Cum de ſub ectione immūdorū ſpirituū de noīb' ſcriptis in cælo loquerer. oſtendit p qd hæc tanta celſitudo data ſit hoībus. ſ. p hūilitatē fi-

*Et cōuerſus ad diſcipulos ſuos dixit. dei chriſtianę. f ¶Confiteor tibi do. Gratias ago, quia apoſtolis aduētus mei aperuiſti ſacramenta, quæ ignorāt ſcribę & Phariſæi, qui ſibi ſapientes videntur.

g ¶Reuelaſti ea pūulis. Non ait inſipientib' & hebetibus, ſed paruulis. i. humilib', vt probet ſe tumorē dānaſſe, nō acumen. h ¶Quia ſic. Non rationē reddit cur hos elegit, illos reprobauerit, ſed ſic deo placitum dicit. In quo accipimus exemplū humilitatis, ne temere diſcutiamus de ſupernis conſilijs i ¶Oīa

F mihi &c. Commēdata humilitate, per quam ad fidem venitur, pulchrè de ipſa fide locus connectitur, cū omnia ſibi tradita dicit: non elementa quæ ipſe creauit, ſed illos paruulos, quibus pater ſacramēta filij reuelauit. ¶Cū audis, oīa agnoſcis omnipotentē, nō decolorem, nō degenerem patris. Cum audis, tradita, cōfiteris filium, cui per naturā vnius ſubſtantiæ omnia iurè ſunt ꝓpria, nō domo collata per gratiā. k ¶Quod multi prophetæ. Prophetæ & iuſti à lōge dn̄i gloriam viderūt per ſpeculū in ęnigmate, ſed apoſtoli pręſentem dn̄m habentes, & ab ipſo quæ volebāt interrogātes, non per angelos vel varias viſionū ſpecies docebātur. l ¶Legiſperitus ſurrexit. Legiſdoctor q ſine fide in lege iacebat, ſurgit vt ſtet: Stat dū magiſtrū vocat, ſed & ſtando tentat, deum tacendo quod erat. m ¶Tētans illū. Legiſperitus occaſionem tētādi accipit ex verbis domini: vbi ait: Gaudete, quia noīa veſtra ſcripta ſūt in cælis. ſed ipſe in ſua tētatione mōſtrat ꝙ vera ſit confeſſio domini, qua patrem

Matt.11.d laudās dicit: Abſcōdiſti hæc à ſapientib' & potētibus, & reuelaſti ea paruulis. n ¶Ille reſpondens dixit. Dxit quod legerat, ſed non impleuit qd' ſcriptum erat: quia in præſentia habebat dominum quem diligere debebat: ſed hunc magiſtrum non deum vocat. o ¶Rectè reſpōdiſti. Perfectū iter vitæ cœleſtis oſtendit, dum legiſperito de dilectione dei & ꝓximi ſcripta proponenti reſpondit: Rectè reſpndiſti: hoc fac & uiues. & finita parabola adiecit. Vade & tu fac ſimiliter. In quo oſtendit, ꝙ per ſolā dilectionē venitur ad vitā æternam: ſe pille

ſed ille proximum non habebat qui nunquā forſitan miſericordiam fecerat, & ideo ignorabat. p ¶Hoc fa. Ex primo legis capl'o docet legis ignarū, probans ꝙ lex in principio ſtatim patrē & filiū prædicauerit, & incarnationem filij annūciauerit dicens: Diliges dominum deum tuum, &. dili. proximum tuū ſicut teip. G

Vnde & addit: Hoc fa. Sed ille qui cū neſciret proximum, quia non credebat in Chriſtum reſpondit: Quis eſt me' proxi. Ita qui Chriſtum neſcit, & legē neſcit. Quō enim pōt ſcire legē, cū veritatem ignoret, cū lex annunciet veritatem? q ¶Ille autem uolens. Legiſperit' vt ſapiēter rn̄diſſe dicat, primū ſe legis fateī ignorare mādatū: qa humiliari recuſans &

a ¶Ita præcipitem de ſupernis ad ima lapſum. ¶Vel ſicut fulgur, quia deiectus adhuc transformat ſe in angelum lucis.

thanam ſicut fulgur de cælo cadentem. Ecce dedi uobis poteſtatem cal-

a ¶Qui dente aperte lædunt. b ¶Qui cauda clam inſidiantur.

candi ſupra ſerpentes & ſcorpiones & ſuper omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia ſpiritus uobis ſubijciuntur. Gaudete

a ¶Quæ mundo vileſcunt. b ¶Per humilitatem fidei veſtræ.

autem, quòd nōmina ueſtra ſcripta

a ¶De ſalute humilium quibus loquebatur.

ſunt in cælis. In ipſa hora exultauit in ſpiritu ſancto & dixit: †Confiteor

a ¶Meus conſubſtantialis. b ¶Non pater, ſed creator.

tibi domine pāter cæli & terræ, ꝙ abſcōdiſti hęc à ſapientibus & †prudentibus, & reuelaſti ea †paruulis.

¶Qui ſe exaltare non norunt.

Etiam pater, quia ſic †placuit ante

¶Iniuſtum eſſe non poteſt quod iuſto placuit.

te. *Omnia mihi tradita ſunt à patre meo. Et nemo ſcit quis ſit filius niſi pater &, quis ſit pater niſi filius, & cui filius uoluerit reuelare. Et conuerſus ad diſcipulos ſuos, dixit. †Be-

a ¶Interiores, non exteriores Phariſæorum qui corpus meum viderunt. b ¶Agnoſcunt illa ſacramēta quæ reuelantur paruulis. c ¶Quibus me & patrem reuelaui.

ati oculi qui uident quæ uos uidetis. Dico enim uobis, quòd multi pro-

a ¶Ventura prædicando. b ¶Se & alios regendo.

phētæ & rēges uoluerūt uidere quę uos uidetis, & non uiderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.

a ¶Verba legis tenens, vim legis ignoras.

Et ecce quidam lēgiſperitus ſurrexit tentans illum, dicens: †Magiſter, quid faciendo uitam æternam poſſidebo? At ille dixit ad eum: In

a ¶Interrogat quod ſcriptum eſt, vt ex ſuis reſponſis iuſtificetur vel damnetur.

lēge quid ſcriptum eſt? Quomodo legis? Ille reſpondens, dixit: †Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, & ex omni mēte tua: & proximū tuum ſicut te-

¶Laudat reſponſionem, non laudat factum.

ipſum. Dixitq; illi: Rectè reſpōdiſti:

a ¶Quia putabat non ante deum ſed ante hominem ſe ſtare, nec ipſum quem magiſtrum vocat, proximum cognouit.

Hoc fac & uiues. Ille aūt uolēs iuſtifi-

Nicolaus de Lyra

lis: cauere diligēter debetis ne ex elatiōe de poteſtate vobis cōceſſa ſup dæmones nimis eleuemini, & ſic corruatis a ¶Ecce dedi uo.po. Et ſic in aduentu Chriſti videtur impletum illud Iſai. xj.b. qd' dr̄ de ſerpentib': Nō nocebunt

†Mat.11.d. & nō occident in vniuerſo mōte ſancto meo. qa repleta eſt terra ſcientia domini, videlicet per prædicationē Chriſti, & diſcipulorum eius. b ¶Verumtamē

†intelligētibus. in hoc nolite gau. Quia ſigna facere in hoc mundo aliquando cōceſſum eſt etiā malis hoīb', vt hr̄ Matt.vij. Nō ꝓ-

†infantib' inſipiētib'. † fuit bōa voluntas. pter ipſos, ſed ad confirmationem fidei Chriſti pręd icate per ipſos. c ¶Gaudete au. &c. ſc. i cæ. i. i libro vitæ: In quo aliquorū nomina dicunī ſcribi dupliciter. Vno modo ſcd'm pn̄tē iuſticiā, alio modo ſcd'm ęternā prædeſtinationē. Et vtroq; mō noīa eorū erant ſcripta in cęlis, qa erāt prędeſtinati, excepto Iuda ꝓ-

Mat.13.b ditore, & cū hoc habebāt grām dei, qua illa gloriatio quā habuerūt de eiectione

H dæmonū, vt prædictū eſt, nō fuit mortale peccatum. Sequitur: d ¶In ipſa hora exultauit in ſpiri. ſancto. Et patet ſnīa ex dictis Mat.xj. vſq; ibi. e ¶Beati oculi q uident quæ uos uidetis. Et ſimiliter patet ſententia huius partis ex dictis Matth.xiij. f ¶Et ecce quidā legiſperit. Hæc eſt pars incidentalis, in qua ponitur duplex incidens. Primum eſt Chriſti reſponſio ad legiſdoctorem. Secundum eſt, excuſatio Mariæ erga ſo-

† Mat.22.d Mar.12.c. rorem, ibi: Factum eſt autem. Primę partis ſententia patet ex dictis Matthæi vigeſimoſecundo & Marci.xij. vſque ibi: g ¶Ille autem uolens iuſtifi. ſeip. Qd' exponiī dupli̅r. Vno mō ꝙ vellet ſe iuſtificare

Moraliter

*a ¶Ecce dedi uo.poteſt. calcan. Calcare ſerpentē eſt ſubijcere rationi ſen-

† Deu.6.a. Leui.19.d. Rom.13.c. Iaco.2.b. ſualitatem, quæ ſecundum Augu. ſignificatur per ſerpentem: Calcere ſcorpionē eſt deteſtari detractorē: Et calcare omnē virtutē inimici, eſt abijcere omnem occaſionē mortalis pc̄ti. d ¶In ipſa autem hora exulta. Per hoc ꝙ Chriſtus homo exultauit in ſpiritu de ſimplicium illuminatione, & ſuperborum excęcatiōe, ſignificatur, quòd quilibet Chriſtianus debet gaudere de ſimilibus, vt Chriſto conformetur. e ¶Beati oculi qui uident quæ uos uidetis. Vidētes enim Chriſtum p fidem charitate formatam beati ſunt in ſpe: & ſi perſeuerent beati erunt in re. f ¶Et ecce quidam legiſperitus ſurrexit tentans illum dicens: Magiſter, quid faciē. Beda ſuper locum iſtum dicit, quòd iſte tentando quæſiuit de vita æterna, ſi fortè Chriſtus diceret aliquid contra Moyſen: & ideo Chriſt' p verba Moyſi rn̄dēdo confudit eū, p hoc oñdēſq; deriſores fidei catholicę ſūt cōfutādi ab illis q ſciūt & pñt p illd' qd' tenēt indiſcuſſe

recuſans, & ſeipſū iuſtificare volens, archana non pōt videre quæ

A reuelantur paruulis Chriſti, cui Chriſtus ita reſpōſum tēperat, vt & oīs qui miſericordiā facit, ꝓximus intelligatur, & ſpecialiī ipſe dei filius q nobis per humanitatē ꝓximus factus eſt deſignetur. a ¶Quis eſt meus Nemo proximior homini ꝙ deus, qui intrinſecus & extrinſec' nouit, & omnia curare poteſt: ſed oīs incredulus vel tentator nec deū nec hoīem ꝓximū habet.

b ¶Homo qdā &c. Homo iſte Adam intelligitur in genere hūano: Qui à beatitudine cœleſtis Ieruſalē, præuaricatiōis prolaptione ad miſerias, & defectū hui' vitæ mutabilis & erroneæ deſcendit, cū intumeſcere cœpit. Et per hoc etiam inci-

†ſemimortuo. dit in latrones, i. in poteſtatem angelorū noctis, qui ſe transfigurant an angelos lucis: ſed perſeuerare non poſſunt: In quos non incideret, niſi eius mandati cœleſtis deuius ſe feciſſet obnoxiū. Qui etiā indumēta gratię ſpūalis, immortalitatis ſcilicet & innocētię offerūt, & ſic vulnera inferunt. i. peccata, qbus hūanæ naturæ integritas violatur, & mors quaſi foſſis viſceribus inducitur. Qui ſeruat intemerata, quæ ſumpſit indumenta, non pōt ſentire latronū plagas. Abierunt, nō ceſſando ab inſidijs, ſed occultādo inſidias. Semiuiuo relicto, qa immortalitatē exuere ſed rationis ſenſum abolere nō poſſunt: quin homo ſapere, & deū poſſit cognoſcere. Sacerdos & leuita qui tranſeunt, ſa-

†hoſpiciū *egrediēs. †hoſpiti. cerdotium & miniſteriū veteris figurant teſtamēti, vbi vulnera languētis mundi monſtrātur, ſed nō curantur. Samaritanus, qui cuſtos interpretatur dn̄s eſt, qui

Philip.2.a propter nos. hō factus, vitę pręſentis iter arripuit, & venit ſecus vulneratum. In ſimilitudinē hoēm factus, & h.ī.v.h. com-

B paſſionis noſtræ ſuſceptione finitim', & miſericordiæ collatione vicinus. Alliga-

*igitur uit vul. ei' peccata redarguēdo cohibu-

† cum illo it. Infundit oleū dū pœnitētibus tribuit

Mat.3.a ſpem dicens: Pœnitentiā agite, quia appropinquabit regnū cælorum. Infundit vinū dū peccantib' terrorē pœnę incutit

Ibidē.c dominus dicens: Omnis arbor quę non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Iumentū, caro ipſius eſt: in qua ad

1.Pet.2.d nos venit, in quam ſaucium imponit, quia peccata noſtra portauit in corpore ſuo. Imponitur verò qui ipſam incarnationē credit. Stabulum eſt præſens eccleſia, vbi reficiuntur viatores in ęternam patriam redeuntes. Impoſitus iumento, in ſtabulum ducit, quia nemo niſi baptizatus, niſi corpori Chriſti adunatus eccleſiam intrauit. Et curam egit: ne æger præcepta quæ acceperat dimitteret. Sed non vacat Samaritano diu in terris degere, redeundum erat vnde deſcenderat. Itaq; altero die. i. poſt reſurrectionē ſuam quando amplior æternę lucis ſplendor, ꝙ ante paſſionem effulſit in mundo, protulit duos denarios, duo teſtamenta, in quibus æterni regis nomen & imago cōtinetur, ſtabulario. i. apoſtolis dedit, quia tūc illis ſenſum aperuit, vt intelligerēt ſcripturas ad regēdum populum. Quodcumq; ſupererogaueris. Supererogat

1.Cor.7.e. Apoſtolus cum dicit: De virginibus præceptum domini non habeo, cōſiliū autē do. Superogat, cū nō vtitur poteſtate accipiendi

Mat.25.b. neceſſaria. Rediēs in iudicio reddet dicēs. Quia ſup pauca fuiſti fidelis, ſup multa te cōſtituā, intra in gaudiū dn̄i tui. Quis horū. Iuxta literā patet, ꝙ alienigena Ieroſolymitæ cui miſericordiam impēdēs, proximior fuit ꝙ ſacerdos vel leuita eiuſdem gentis.

c ¶Accidit aūt &c. Sacerdos dei legem annunciat: Deſcendit quidē lux per Moyſen in mundū, & nullā ſanitatē cōtulit hmōi. Deſcēdit Leuita, qui typū oſtēdit ꝓphetarū, ſed & hic nullū ſanat: quia lex peccata arguit, ſed pertranſit, quia indulgentiā non largitur. d ¶Miſericordia motus. Hoc de ſacerdote & leuita non eſt dictū: qa lex nō habet mīam, ſed iudicium & vindictam. e ¶Ducit in ſta. Non domū, ſed ſtabulū vocat, quo noīe miſerias, & fœtores huius vitæ ſignat, ne hō in hoc exilio tanq; in patria gaudeat. f ¶Qui fecit. Cognatio non facit proximū, ſed mīa, quę mīa eſt ſecundum naturam. Nihil enim tā ſcd'm naturā ꝙ naturæ iuuare conſortē. ¶Allego. Nemo ꝓpinquior ꝙ qui

Allegoricè nr̄a vulnera curauit, qui vnū eſt caput cum membris. Diligamus ergo eum

ergo eū, vt deū & dn̄m. Diligam' quaſi proximū, diligamus etiā eū qui imitator Chriſti eſt. Vnde ſequiī: Fac ſimil̄r. i. verè te proximū ſicut teipſum diligere manifeſtes, qdqd vales in eius corporali vel ſpūali neceſſitate ſableuāda deuotus opare. g ¶Factū eſt dum. Habito ſermone de dilectione dei & proximi, ſupponi- C

tur exēplum vtriuſq; dilectionis, nō tam in ſolo verbo, ꝙ in opis exhibitiōe. Per iſtas enim duas ſorores, duæ ſignificātur vitæ ſpūales. Per Martham, opibus actuoſa deuotio, qua ꝓximo in charitate ſociamur. Per Mariam, religioſa mentis intentio in dei verbo, qua in dei amore ſuſpiramus. Actiua panē vel corporalem eſurienti, vel doctrinæ ignorāti tribuiī. errantē cor. †Suſcipiēs vel Excipiens. i. ſuccedēs inuicē reſpōdēdi

care ſeipſum, dixit, ad Ieſum: Et qs eſt meus proximus? †Suſpiciens autem Ieſus dixit: Homo quidam deſcēdebat ab Ieruſalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam deſpoliauerūt eum, & plagis impoſitis abierunt †ſemiuiuo relicto. Accidit autem, ut ſacerdos quidam deſcenderet eadem uia, & uiſo illo preteriuit. Similiter & leuita cum eſſet ſecus locum, & uideret eum, pertranſijt. Samaritanus autem quidam iter faciens uenit ſecus eum, & uidens eum miſericordia motus eſt: Et apro-

¶In baptiſmo.

pians alligauit uulnera eius, in-

a ¶Chriſma ſanctiſpiritus. c ¶Calicem ſuæ paſſionis.

fundens olēum & ūinum, & imponens illum in iumentum ſuum du-

¶Spiritualem.

xit in †ſtabulum, & curam eius egit: Et altera die* protulit duos denarios, & dedit †ſtabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcumq; ſupererogaueris, ego cum rediero reddam tibi. Quis *horū triū uideī tibi proximus fuiſſe illi q incidit in latrones: At ille dixit: Qui fecit miſericordiā †in illū. Et ait illi Ieſus: Vade & tu fac ſimiliter. Factū eſt autē, dū irent,

Nicolaus de Lyra.

iuſtificare ſcd'm apparentiam. Alio modo ſcd'm veritatē quærens à Chriſto intellectū præcepti huius, vt opere adimpleret. Et cauſa huius duplicis expoſitionis eſt, quia ſicut dictum fuit Matth. xxij. iſte videtur primo veniſſe ad Chriſtum mala intentiōe, & ſcd'm hoc procedit prima expoſitio, ſed poſtea Chriſti verbis cōpunctus fuit: & ideo dixit ei Chriſtus. Nō longè es à regno dei Marci. xij. c. & ſcd'm hoc procedit ſecunda expoſitio, quia nō apparet clarè ex textu vtrum quæſtionē de proximo fecerit ante cōpūctionē vel poſt. a ¶Homo quidam deſcēde. de Ieru. in Ie. Secūdum aliquos hęc eſt parabola: ſcd'm alios eſt res geſta: qa inter Ieruſalē & Iericho erat quædā ſolitudo, vbi frequēter hoīes trāſeūtes ſpoliabātur à latronib' & occidebātur. In qua ſolitudine captus fuit Sedechias fugiens ab exercitu Nabuchodonoſor, vt habeī Iere. vj. Moraliter tamen exponitur de peccatore deſcendente à ſtatu iuſticiæ in

D peccatum mortale: qui ſpoliaī à dæmonibus bonis gratiæ, & vulneratur in bonis naturæ: & relinquitur ſemiuiuus. qa tollitur ab eo vita gratiæ remanente vita naturæ: Cui Chriſtus appropinquans in ſua benedicta incarnatione. b ¶Alligauit uulnera ei' infundens oleum. miſericordiæ cum vino iuſticię. c ¶Duxit in ſtabulum. id eſt in domum eccleſiæ, vbi ſimplices reficiūtur. d ¶Et altera die id eſt poſt reſurrectionem ſuam. f ¶Dedit ſtabulario. id eſt cuilibet apoſtolo: e ¶Duos denarios. id eſt intelligentiam noui & veteris teſtamenti: quia aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, vt habetur infra. xxiiij. g. Et eis curam pœnitentium commendauit, promittens pro ſalario vitā æternam. i ¶Vade & tu fac ſimi. Ex reſpōſiōe cōcludens, ꝙ ꝓpinquitas generis nō facit proximū, ſed opus miſericordiæ impenſum. k Factū eſt au. Hīc ponitur ſecundū inicidens quod eſt excuſatio Mariæ erga ſororē ſuā, vbi pręmittiī locus cū diciī: Et ipſe intrauit

*indiſcuſſè, ſcilicet Iudæi per ſcripturas Hebræorum, & Saraceni per legem Mahumeti. a ¶Homo quidam deſcendebat ab Ieruſalem &c. Per Ieruſalem ſtatus virtutis deſignatur: & ideo per hominem deſcendentem ab Ieruſalem in Iericho, peccator deſignatur. Qui incidit in latrones. i. dæmones ſpoliantes eū gratuitis, & in naturalib' vulnerantes. Sacerdos autem & Leuita pertranſeuntes abſque miſericordia, ſunt eccleſiæ mali miniſtri, curantes tantum de leuatione pecuniæ, & non de ſanatione culpe. Samaritanus autem eſt prædicator & confeſſor motus ex charitate, alligans vulnera ſauciati per ſanum conſilium, infundens oleum miſericordię, & iuſticię vinum, & imponens illum in iumentum, quia non ſolum mente præbet auxilium, ſed etiam pro ut poteſt corpore, quod eſt animæ iumentum, & ducit in ſtabulū ſcilicet eccleſiæ, vbi datur pubulū verbi dei, & ſacramēti euchariſtiæ. d ¶Et altera die protulit duos dena. per quos ſignificatur grā in pręſenti, & gloria in futuro, dandæ bono curato facięti debitum ſuum erga peccatorē ſibi ſubditū. f ¶Et dedit ſtabulario. i. dandos denunciauit. g ¶Et quodcumq; ſupererogaueris. faciendo circa ſubditum bonum ad quod non tenetur curatus. h ¶¶Reddam tibi. i. reddendum denuncio. Moraliter.

*Et ipſe intra.

errantē corrigit,ſuperbū ad humilitatem reuocat:quę ſingulis ex E pediāt diſpēſat,Cōtemplatiua ,charitatē dei & proximi retinet: ſed ab exteriori actione qeſcit,ſoli conditoris deſiderio inhæret: & calcatis oībus curis ad videndū faciem creatoris inardeſcit:& deſiderat miſceri ſupernis ciuib⁹, de æterna in cōſpectu dñi incorruptione gaudentibus. a ❡In domū ſuā.Intrante Ieſu in domū, vita iniqua,& ſi aliquādo fuerat aufugit, remanēt duę vitę innocētes, laborioſa & ocioſa,inter eas medius eſt ipſe fons vitæ. b ❡Sedēs ſecus.Quātò humilius ſedet,tantò amplius cadit: Aqua confluit ad conuallē de tumorib⁹ collis. ❡Maria ſedet,qa cōtemplatiua pacatis vitiorum tumultibus,optata iam in Chriſto mentis quiete fruit̃.Martha ſtat,qa actiua laborioſa deſudat in certamine. c Martha autem.Intenta erat Maria quomodo paſceret̃ à dño: intenta erat Martha. quomodo paſceret dñm: hæc conuiuiū parat dño:in conuiuio dñi illa iā iocūdatur. d ❡Domine nō eſt tibi curæ. Ex illorū perſona loquit̃, qui adhuc diuinę contēplationis ignari,ſolū qd̕ didicere,fraternæ dilectionis opus deo placitū dicunt:ideoq̨ cunctos,q Chriſto deuoti eſſe velint,huic mācipandos autumant. e ❡Et reſpōdens.Maria nō reſpōdet, ſed cauſam ſuā tanq̨ocioſa cōmittit iudici , Si eñ pararet reſpondendi ſermonem remitteret audiendi intentionem. f ❡Martha Martha.Repetitio indiciū eſt dilectiōis:vel fortè monēdæ intētionis,vt audiret attentius. g ❡Porrò unū eſt.Præponit̃ vnū multis. Non eñ F à multis vnū,ſed multa ab vno:& tamen multa ſunt neceſſaria tēdentib⁹ ad vnū. h ❡Maria optimā.Non reprēhendit̃ pars Marthæ,quia & ipſa bona, ſed laudatur pars Mariæ:Quę quare ſit optima ſubinfert̃, i ❡Quæ nō auſe. qa contemplatiua hic incipit̃,& in cæleſti patria pficietur, qa amoris ignis, q hîc ardere inchoat, cum ipſum quē amat viderit,in amore ampli⁹ igneſcet, Nō ergo auferet̃ cōtēplatiua quæ ſubtracta luce pñtis ſeculi pficit̃. Actiua cū corpe deficit,qa ī ætna pria panē nō porrigit eſuriēti:qa nemo eſuriet,nec cetā pietatis opa aget,qa nō erūt neceſſaria,cū pñti ergo ſeculo auferet̃ actiua.Merito igit̃ cōtēplationi oīa iuſtificationū merita,immēſa v̄tutum ſtudia poſtponūtur. Quæ non auferetur.Ex oppoſito intellige ꝙ à Martha auferet̃ pars quā elegit, quia tranſit labor multitudinis,remanet charitas vnitatis.

† diſtrahebatur. † bonam

&ipſe intrauit in quoddam caſtellum:& mulier quædam Martha no
a mine excepit illum in domum ſuam:
& huic erat ſoror nomine Maria.
b Quæ etiam ſedens ſecus pedes do
c mini audiebat uerbum illius. Mar
a ❡Miniſtrans neceſſaria mortali carni, qua indutus erat dei filius.
thā autem† ſatagebat circa† frequēs
a ❡Conquerens de ſorore.
miniſterium. Quæ ſtetit, & āit: Do
d mine,non eſt tibi curæ, quòd ſoror
mea reliquit me ſolam miniſtrare:
e Dic ergo illi, ut me adiuuet. Et reſpō
f dēs dixit illi dominus: Martha Mar
tha ſollicita es, & turbaris erga plu
a ❡Deo iugiter inhærere.
g rima. Porrò unum eſt nēceſſarium.
a ❡Mariæ factus eſt aduocat⁹, qui iudex fuerat interpellatus.
h Maria † optimām partē elegit, quę
i non auferetur ab ea. Cap. XI.
k ET factum eſt, cùm
eſſet in loco quodā
a ❡Orare.
l orans, ut ceſſauit, di
xit unus ex diſcipu
lis eius ad eū: Domi
ne doce nos orare, ſicut Iohānes diſci

ctū eſt.ſ.vij.ca.& hoc ſcd̕m illos q dicūt illā fuiſſe ſororē Lazari G & Marthę.Itē à Iuda,de pdigalitate,eò ꝙ pcioſum vnguētū effudit,& pedes Ieſu vnxit,vt habet̃ Ioh.xij. Tertiò à ſorore,de ocioſitate,vt hic hr̃:Et vbiq̨ Maria tacuit,& Chriſt⁹ eā excuſauit,oſtēdens Phariſæo,ꝙ fctm̃ Mariæ non erat præſumptionis,ſed deuotionis. Itē oñdēs Iudę,& alijs diſcipulis, ꝙ illa effuſio vnguēti nō erat pdigalitatis,ſed pietatis.Itē qa oſtendit ſorori,qd̕ ſeſſio Marię nō erat ocioſa, ſed meliorib⁹ actibus applicata:iō ſeqt̃:h ❡Mart.Mar.ſ.es.Quia opa actiuę vitæ ſollicitudinē & diſtractionē mētis īducūt,& freqnter pturbationē ingerūt.i ❡Porrò unum eſt ne.i.ipſe de⁹ q vn⁹ eſt,& prę oīb⁹ q̃rēdus,vel vnū.i.vnitas mētis ad deū: Et iſtud reſpicit vitā contēplatiuam p quā mēs hęret deo,q eſt ſimplr̃ vnus,ſcd̕m ꝙ dicit apl̃s.j.Cori.vj. d. Qui adhæret deo,vn⁹ eſt ſpūs,ſicut ecōuerſo p vitam actiuā ītēdēdo creaturis quę multę ſunt aīa diuidit̃. k ❡Maria op.par.ele.q.d.nō tu malā,ſed illa meliorē.Diſtinguitur eñ duplex actio à doctorib⁹. Vna q̃ cōſiſtit ī exercitio v̄tutū moraliū:& iſta diſponit ad cōtēplationē, ſcd̕m ꝙ dicit beat⁹ Greg.vj.moraliū.Qui cōtēplationis arcē tenere deſiderāt,neceſſe vt prius ī cāpo actiōis ſe pbēt,Cui⁹ rō eſt,qa ſecūdū Philoſophū.vij.phyſicorū:Sedendo & qeſcēdo fit aīa ſciēs & prudēs. Sedatis eñ paſsionib⁹ & tumultib⁹ paſſionū p exercitiū v̄tutū moraliū diſponit̃ aīa,vt libere poſsit eleuari ī cōtēplationē v̄itatis.Ex q̊ patet,ꝙ talis act⁹ ordiatur ad cōtēplationē ſicut ad finem:Finis H aūt melior eſt his quę ſūt ad finē:& iō de tali actiōe cōcedūt oēs,ꝙ cōtēplatio eſt melior. Alia āt ē actio quę ſeqt̃ cōtēplationē pcedēs ex plenitudine cōtēplationis,ſicut eſt docere, & ī regimine aīarū laborare,& hmōi.De tali actiōe dicūt aliq,ꝙ eſt melior ipſa cōtēplatiōe,& de iſta actiōe nō loqt̃ hic Chriſt⁹,vt patet intuenti. Alij verò dicūt,ꝙ etiā iſta actiōe cōtēplatio melior ē qa illud qd̕ ſimpliciter præelegit̃,videt̃ eſſe meli⁹ abſolutè, q̃ illud qd̕ præeligit̃ tm̃ ī caſu:Sicut philoſophari,meli⁹ eſt ſimpliciter q̃ ditari:licet ditari ſit magis eligibile in caſu magnę paupertatis. Cōtēplatio aūt eſt p ſe eligēda:Cura aūt & regimē aīarū,ad qd̕ ſpectat pplm̃ docere,& dirigere in ſalutē eſt eligenda,vel potius ſuſcipiēda in caſu neceſsitatis fraternæ.vnde dicit Auguſt.xix.de ciui.dei.Ociū ſctm̃ quęrit charitas,negociū iuſtū ſuſcipit neceſsitas charitatis:quā ſarcinā ſi nullus imponit intuēdæ veritati vacādū eſt:ſi aūt imponit̃ ſuſcipiēda eſt ppt̃ charitatis neceſsitatē. l ❡Quæ nō au. ab ea. Opera eñ vitæ actiuæ nō habet locū niſi in pñti vita & iō adueniente futura auferentur,ſed cōtemplatio primę v̄itatis nō tollit̃,niſi q̃tū ad illud quod eſt imperfectionis:qa videm⁹ nūc p ſpeculū in ænigmate,tūc aūt facie ad faciē,ſcd̕m ꝙ habetur.j.Cor.xiij. d.

† multam miniſtrationem

Actio duplex & quā iſtarū cōtēplatio cōpatiatur.

Moraliter

* a ❡Et ipſe intra.ī qd̕.ca.Per qd̕ & etiā p domū ī q̃ receptus fuit Chriſtus ſignificat̃ eccleſia.De qua dicitur Can.vj.d.Terribilis,vt caſtrorū acies ordīata.Et illud Ioh.ij.c.Nolite facere domū pr̃is mei domū negociatiōis.In hac aūt domo ſunt tres ſtatus ſcilicet. Actiuorū,qui ſtatus ſignificatur per Martham de q̃ dicit̃ ꝙ ſatagebat circa fre.mi. Et cōtemplatiuorū,qui per Mariā,de qua dicitur,ꝙ ſedebat circa pedes dñi,& au.ver.il. Et tertius ſtatus eſt militū ad vtrorūq̨ defenſionē; & ſignificatur p Lazarum militem.

GLO.ORDI.

CAP. XI.

ET factū eſt.Poſt hiſtoriam ſororum(quę duas vitas ſignificāt)inducit dñm oraſſe,& diſcipulos ad orādū informaſſe, qa & orō quā docuit vtriuſq̨ vitæ in ſe continet myſteriū,& ipſarū pfectio vitarū nō nr̃is viribus,ſed precib⁹ eſt obtinēda, l ❡Vt ceſſauit.Ideo ſępe Saluator orās inducit̃,vt diſcipulos ad orōnis ſtudiū inducat.Vnde finita oratione,à diſcipulis ſciſcitatur,vt doceat qualiter debeāt orare: Cū oratis

Nicolaus de Lyra.

a ❡Et ipſe intrauit in quoddā ca.ſ.Bethaniā. b ❡Et mulier quædā noīe Martha &c.Ad illā eñ domū Chriſt⁹ frequēter diuertebat,& ſecurè:Tū ppter deuotionē ibi habitantiū: Tū qa plura beneficia eis contulerat,qa ipſam Marthā à pfluuio ſanguinis ſanauerat ſcd̕m Ambro. & Mariā à ſeptē dæmonibus liberauerat:ſcd̕m illos doctores,q dicūt illā fuiſſe ſororē Laxari, ſicut ſupra dictū eſt.vij.c. c ❡Quæ etiā ſedens ſecus pedes. Intenta operibus vitæ contemplatiuæ. d ❡Martha autē ſagebat circa frequens miniſteriū.Occupata in operibus vitæ actiuæ. e ❡Quæ ſte. Quia feſſa labore miniſterij diſcurrendo per domum,vt Chriſtus & eius diſcipuli eſſent conuenienter recepti & refecti. f ❡Et ait: Domine nō eſt tibi curæ. Conquerens de ocioſitate ſororis ſuæ,& de Chriſti negligentia hoc pmittentis, g ❡Et reſpondens dixit illi do. Excuſando Mariā. Inuenitur aūt Maria accuſata tripliciter,ſ.à Phariſæo,de prēſumptione ſeu temeritate,eo ꝙ Chriſtum tetigit recumbentem,vt dictū eſt

Maria magda.ter accuſatur.

NIC. DE LYRA.

ET fa.eſt.Poſtq̨ Chriſt⁹ miſit diſcipulos Cap.XI. ſuos prædicare,hîc cōſequēter docet eos orare.Et priò inducit eos ad oratiōis īſtātiā.Secūdò,ad fidei cōſtātiā ca.ſequēti.Et tertiò inducit populos ad pœnitētiā, ca. xiij.Circa primū ſciendū,ꝙ ad orationē debitam duo requirunt̃, ſcilicet affectio pura,& intentio recta.Primò igitur inducit ad primū.ſecundò,ad ſecundum,ibi: Nemo lucernam accēdit.Circa primum inſtructio diſcipulorum.ſecundò,præmittit̃ cōfutatio ęmulorū,ibi:Et erat eijciēs dæmoniū.Adhuc circa primū, Priò docet modū orādi.ſcd̕ò,orationē continuandi,ibi:Et ait ad illos.Circa primum præmittit̃ Chriſti oratio,quia cœpit facere & docere vt dicit̃ Act.j.a.& iō eius orationem præmittit cū dicit̃: n ❡Cū eſ. Sciendum

Diuiſio

Duo ad debitam orationem requiſita.

a ❡Cum oratis dicite. Matthęus ſeptem petitiones ponit. A in tribus,ęterna poſcūtur,in quatuor,tpalia.q̃ tñ propter ęterna cōſequenda ſunt neceſſaria.Quod eñ dicimus:Sāctificetur nomē tuum:Adueniat regnū tuum Fiat volūtas tua,ſicut in cęlo & ī terra.Hic inchoatur,quātumcūq̨ pficimus augētur in nobis & perfectæ ſine fine in alia vita poſsidebūtur. Qd̕ verò dicimus:Panē noſtrū quotidiadum da nobis hodie.Et dimitte nobis debita noſtra,ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tentationē,ſed libera nos à malo, Ad præſentis vite indigentiā pertinet̃: qa hic & panis,tam corpalis q̃ ſpūalis eſt neceſſarius,tam animę q̃ corpori. Hîc etiam fit remiſsio pctōrum,quæ hic cōmittūtur. Hîc fiunt tentationes,hic etiam fit malū, vnde cupimus liberari. In alia vita nihil horum eſt,Lucas nō ſeptem , ſed quinq̨ ponit.& hoc cauſa breuitatis. In quinq̨ quæ ponit, ſeptē illa intelligit̃ contineri. Nomen quippe dei ſanctificatur in ſpū. Regnum verò dei in carnis reſurrectiōe venturum eſt. Oſtendens ergo Lucas tertiam petitionem duarum ſuperiorum quodammodo eſſe repetitionem , magis eam intermittendo fecit intelligi. Deinde tres illas adiūgit,de pane quotidiano,de remiſsione pctōrū, de tentatione vitanda, At verò quod Matthæus in vltimo poſuit: Sed libera nos à malo : iſte non poſuit vt intelligeremus , ad id qd̕ de tentatione dictum eſt pertinere. Ideo eñ Matthęus non ait, Et libera nos à malo,tanq̨ diuerſam petitionem poneret, ſed ait:Sed libera nos à malo. vnam petitionem eſſe demonſtrans, vt ſciat vnuſquiſq̨ in eo ſe à malo liberari,ꝙ non inſertur in tentationē. b ❡Panē noſtrū quotidianū.Panis quotidian⁹ dicitur,qui hîc eſt neceſſari⁹, q̃t⁹ aīæ carniq̨ eſt tribuēdus,ſiue corpaliter,ſiue ſpiritualit̃ ſiue vtroque modo intelligatur. B ❡Nota legiſperitus ſe iuſtificare volens dñm tentaturus adijt,ſed confuſus abſceſsit. At Maria pedib⁹ acclinis optimam partem philoſophiæ cæleſtis elegit. Item paruuli Chriſti,non de ſua iuſtitia,ſed de redemptoris gloria pręſumētes, quibus orationum modis eandem gratiam aduocare debeāt inquirunt audiūtq̨ ,& quibus verbis orare,& qua inſtātia pſeuerare,& pro quibus maximè rebus ſupplicare debeant.ſ.fide, ſpe, & charitate:quodq̨ pfectè petentes earūdē largitorē à patre ſpiritū bonū percipiant. Cōtra hoc verò ſicut in lectione de dęmoniaco legit̃:ſapientes & prudentes:quia ſpm̃ gratiæ nō petere, quærere & pulſare,ſed blaſphemare ſatagunt,irremiſsibiles,& hic & in futuro ſuæ pertinaciæ pœnas luunt. c ❡Quis ueſtrum habet amicū. Poſtq̨ formā orationis rogātibus pppoſuit,inſtantiā etiā & frequētiā orandi illis iniungit,vt non ſolum diebus, ſed etiam noctibus oratio deferatur,qui eñ media nocte panes ab amico petit,& in petendi intentione pſiſtit,nō fraudat̃ orans. ❡Myſticè. Amicus ad quem nocte venitur deus eſt,qui corpus ſuum tradidit pro nobis:Cui in nocte tribulationis ſupplicare , & tres panes.i.intelligentiam ſanctæ trinitatis,qua in præſentis vitæ laboribus viuamus,efflagitare debēmus. Hos panes, ſi dominum deum tuum diligas,non ſolum tibi,ſed etiam alijs poteris emereri, Amicus qui de via venit,ipſe eſt noſter animus,qui quotiens ad temporalia petenda euagatur , toties à nobis recedit. Redit cum ſuperna meditatur,& cęleſti alimonia refici deſiderat . Cui quod proponat non habet,quia animę poſt tenebras ad deū ſuſpiranti,nil præter ipſum cogitare vel loqui vel intueri libet,ſed ſolum trinitatis gaudium quod recognouit , amplius intueri & ad hoc peruenire ſatagat. d ❡Noli mihi. Non aufert ſpem impetrādi,ſed vehementius accēdit deſideriū orandi,oſtenſa difficultate conſequendi. e ❡Iam oſtium. Oſtium qd̕ Paulus ſibi aperiri petit ad loquēdū myſteriū Chriſti,& quod Iohānes ſibi apertum vidit,intelligētia eſt diuini ſermonis,quod eſt clauſum tempore famis verbi dei,cum intelligentia non datur. Et pueri.i. illi qui euangelicam ſapientiā tāq̨ panem erogantes per orbem terrarum prædicauerūt,iam cū domino ſunt in ęterna quiete , & tñ orādo efficit̃,vt orās accipiat intellectū ab ipſo domino,etiā ſi homo deſit per quem ſapientia prędicetur. f ❡Nō poſſum ſurgere. Ambroſi. Nemo timet ne exciter dormientem , quem ſcit ſemper orare

Mat.6.b. Septē ſunt petitiones dñicę orationis.

† quotidie

† impudētiā,inuerecundiam.

ſupra 10. d Ibidem. g.

Myſticè

a pulos ſuos. Et ait illis:† Cum ora
tis dicite: Pater, ſanctificetur nomē
b tuum: Adueniat rgnum tuū.* Pa
c nem noſtrum quotidanum da no
d bis † hodie:& dimitte nobis pecca
ta noſtra, † ſiquidem, & ipſi dimitti
e mus omni debenti nobis : Et ne nos
f inducas in tentationem.* Et ait ad
❡Aliquis vel ſi quis.
g illos: Quis ueſtrum habebit ami
cum, & ibit ad illum media nocte,
& dicet illi: Amice commoda mihi
tres panes, quoniam amicus meus
uenit de uia ad me , & non habeo
quod ponam ante illum, Et ille de
❡Non debeo precibus tuis inquietari, quia.
h intus reſpondens dicat: Noli mihi
moleſtus eſſe:iam oſtium clauſū eſt,
& pueri mei mecū ſunt in cubili:non
poſſum ſurgere & dare tibi. Et ille ſi
a ❡Non pudore perterritus, ſed neceſſitate coactus.
perſeuērauerit pulſans, dico uobis
& ſi nō dabit illi ſurgēs, eò ꝙ amic⁹
i ❡Vel per ſe inſpirando, vel doctorem mittendo.
ei⁹ ſit, ppter † improbitatē tamē eius

ſemper orare vigilantem. g ❡Propter improbitatem tamē C eius &c. Multæ ſunt inſidiæ, & grauis corporis ſomnus:quia ſi dormire mens incipit , vigorem ſuæ virtutis amittit. Excita ergo ſomnum tuum , vt pulſes Chriſti oſtium : vt cum intraueris aperiantur tibi theſauri abſconditi, & tenebroſi in Chriſto Ieſu. Petite &

Nico.de Lyra.

Sciendū tamē,ꝙ Chriſtus non orauit inq̃tū deus, quia ſic nō cōpetit ei orare. Oratio eñ eſt explicatio ppriæ voluntatis apud deū,vt eam impleat. Volūtas autē diuina per ſeipſam eſt effectiua eorum quæ vult,ſcd̕m illud Pſal. cxiij.b. Omnia quæcumq̨ voluit dñs fecit:ſed qa Chriſtus inq̃tū hō habuit voluntatē humanā,quæ nō eſt p ſeipſam efficax ad implendū ea quę vult,niſi p virtutē diuinā,ideo Chriſto ſcd̕m ꝙ hō competebat orare. Orauit igit̃ vt p nobis impetraret & vt exēplū nobis orandi daret, Orauit etiā p ſeipſo ad obtinendū quod ſibi debeat.ſ.gloriam corporis Ioh.xvij.a. Clarifica me tu pater. ❡Cōſequēter docet diſcipulos orare,cum dicitur: a ❡Cū oratis, patet ſententia ex dictis Matth. vj. Sciendum,ꝙ Lucas hic omittit duas petitiones orationis dñicæ, ſcilicet tertiā & ſeptimam:quia tertia implicitè continetur in duabus præcedentibus. Si enim gloriam dei principaliter quærimus , & participationem regni eius quæ continētur in duabus primis petitionibus, bene voluntatem eius facimus,& eius voluntas impletur in nobis: quod cōtinetur in tertia petitione quæ eſt. Fiat voluntas tua &c. Similiter ſeptima quæ eſt, Sed libera nos à malo : continetur in ſexta. Si enim in tentationem non inducimur ei ſuccumbendo,ſed magis prętualemus reſiſtendo,bene liberamur à malo. f ❡Et ait ad illos. Hic conſequenter inducit ad orationis continuationē. Primò per exemplum eius,qui nō ſolū ab amico impetrat illud qd̕ eſt ſibi neceſſariū propter amicitiā,ſed etiam propter petēdi continuationem. ❡Moraliter autem iſte amicus intelligit̃ ipſe deus, D à quo puenit nobis omne bonū:tamē aliqñ differt dare illud qd̕ dare intendit, vt qd̕ eſt nobis neceſſariū , impetremus à deo per orationis inſtantiā:& tale eſt quod ptinet ad ſalutē. Quā do tamē iſta tria cōcurrūt,videlicet,ꝙ aliquis petit,pie.i.de ptinētib⁹ ad ſalutem,& pro ſe,& pſeuerāter ſeu cōtinuè ſemp impetrat̃ qd̕ petit̃ â deo:nō tamen ſemp ſtatim datur ſed aliqñ differt̃,vt cōgruo tpe det̃. Si aūt aliqs petat de impertinētib⁹ ad ſalutē , non ſemper exaudit̃:quia frequēter ſibi nō expedit exaudiri. Similiter ſi petat de ptinētibus ad ſalutē p alio,aliquādo nō exaudit̃ propter defectum illius pro quo petit. Item ſi petat pie & pro ſe,nō tamē pſeueranter,impeditur effectus ppter defectū orōnis:ideo ſubditur. Petite pſeueranter

Moraliter. a ❡Cum oratis dicite:Pater ſancti.nomen tuum. Auguſt. Sanctificetur &c. ſcilicet in nobis,vt ad nos poſsit ei⁹ ſanctificatio peruenire. b ❡Adueniat reg. Auguſti. Tunc eñ venit regnū dei,quādo ſumus ei⁹ gratiā cōſequuti. c ❡Panem no.quoti.da no.ho. Augu. Accipe quotidie,ꝙ quotidie tibi pſit:ſic viue,vt quotidie merearis accipere. d ❡Et dimitte no.de.no. Titus. Hoc autē neceſſatio additū eſt pro eo ꝙ nullus ſine peccato inuenit̃,ne impediamur in ſacra cōione ppt̃ humana pctā. e ❡Et ne nos indu. Maximus.id eſt non permittas nos voluptuoſarum tentationum experientiā pati, vel mori. g ❡Quis ueſtrum ha.am. Per iſtum qui media nocte recurrit ad amicum panib⁹ abundantē,vt reficere poſſit amicum famelicum ad ipſum venientē,ſignificatur doctor vel cōfeſſor , ad quē aliqs recurrit p ſua cōſciētia ſerenādā. Et freqnter cōtingit, ꝙ talis doctor & cōfeſſor dubius eſt in caſu ſibi ppoſito, ppter quod debet recurrere ad magis intelligentē,vel ad deū p orationē, qui pōt omnē ſupplere defectum . Per excuſationē quæ ponitur hic. h ❡Noli mihi moleſtus eſſe. ſignificatur dilatio q̃ deus non ſtatim donat quod petitur,vt eius donū carius cōſeruet̃. Qd̕ aūt ſubditur: i ❡Et ſi non dabit illi ſur. eo quod ami. eius ſit, propter impro. non habet locum in deo,qui nihil dat ex tædio, ſed ex amicitia:Tñ. eſt hic argumentū,ꝙ ſi hō pſeueranter petenti dat ex tædio

† Mat.6.b

* fiat volūtas tua ſicut ī cœlo & in terra.

† qa & ipſi

* Sed libera nos à malo.

Moraliter.

Moraliter.

a ¶ Petite & dabitur uobis. Si amicus homo ſurgit,& dat
E nō amicitia:ſed tædio cōpulſus,quantomagis,dat deus qui ſine
tædio largiſsimè donat qd' petitur? Ne ergo anim⁹ ab erroris va
nitate conuerſus ſpūali inopia diutius tabeſcat, petamus epu-
las verbi,queramus amicū q det, pulſemus oſtium vbi ſeruantur
abſcondita. Magnā em̄ ſpem tribuit,qui
promittendo nō decipit. Omnis enim
qui pe.ac. Opus eſt perſeuerātia, vt con
ſequamur. Qd' ſi petēti datur, & quęrēs
†Mat.7.a. inuenit,& pulſanti aperiť, cui ergo non
datur:& qui non inuenit,& cui nō aperi
tur:apparet q̄ non bene quęſierit,petie-
Pſal.44.d rit & pulſauerit. b ¶ Quærite & in
uenietis. Prope eſt dn̄s oībus inuocāti-
bus eū in veritate,& voluntatē timentiū
ſe faciet. Alios qui non ita petunt redar-
guit Iacobus dicens. Petitis & nō accipi-
Iaco.4.a tis,eo q̄ malè petatis: quia pſeueratis in
⁎filius pctīs. c ¶ Quis aūt ex uob. Beda. My
Myſticè ſticè, Panis ſignat charitatē ,ppter maio-
Fides piſci rem appetitū & neceſſariū vſum,quia ſi-
comparať: cut ſine pane menſa videtur inops, ita ſi
& quare, ne charitate,aliæ virtutes nihil ſunt,quę
in ſola charitate perficiuntur. Huic con-
traria duricia cordis,quā lapidi cōpara-
uit. Piſcis,fides eſt inuiſibilium, Sicut em̄
piſcis ſub tegumēto aquarū naſcitur:vi-
uit,& alitur,ſic fides quæ in deum eſt, in
uiſibiliter in corde gigniť,inuiſibili gra-
tia ſpūs per aquā baptiſmi conſecrať, in-
uiſibili auxilio diuinæ ,ptectionis ne defi
ciat nutritur,inuiſibilium præmiorū in-
tuitu quęq; valet bona opatur. Vel etiā
ideo fides piſci cōparať,quia ſicut ille cre
bris fluctibus maris tundiť nec perimiť:
†exiſſet ita fides aduerſitatib⁹ nō frangiť. cui cō-
F trarius eſt ſerpens, ,ppter venenū infideli
tatis. Per ouū ſpei noſtræ certitudo figu-
ratur,quia in ouo nōdum fœtus pfectus
cernitur,ſed fouendo ſperať. Cōtra ſpem
ſcorpionē ponit,cuius aculeus venenat⁹
retro eſt timendus, ſicut ſpei cōtrarium
eſt retro reſpicere,cum ſpes futurorū, in
ea quæ antea ſunt ſe extendat. d ¶ Cū
ſitis mali. Malos vocat ſeculi amatores,
qui dant illa quæ ſecundū ſuum ſenſum iudicant bona, quę etiā
in ſua natura ſunt bona,& ad vſum infirmæ vitę pertinētia. Vel,
apoſtoli,qui merito electionis bonitatem humani generis exceſ-
ſerant,intuitu ſupernæ bonitatis adhuc ſunt mali, quia nondum
immunes,à delictis,maximè in verbis & in cogitatu:quæ quoti-
dianis orationibus iubētur curari. Vel malos vocat, quia omnis
Luc.18.d creatura in conſpectu diuinæ bonitatis eſt mala, quia nemo bo-
nus niſi deus,& tamen diuinæ bonitatis participatione rationa-
lis creatura bona fieri poteſt,domino ita promittente, dabit ſpi-
ritum bonum pe.ſe,vt per participationē ſpiritus fiant boni qui
erāt mali,dum per gratiam ſpiritus:fidem,ſpem & charitatem &
Mat.7.b cæteras virtutes conſequentur. Vnde Matthæus non dixit, dabit
ſpiritum.bo.pe.ſ.ſed dabit bona petentibus ſe. Oſtendens ſpiritū
ſanctum plenitudinem eſſe omniū bonorum,quia p eum omnia
bona miniſtranť. e ¶ Quanto magis. Aperta comparatio. Si
enim homo pctōr adhuc fragili carne grauatur, petentibus filijs
tpalia dare nō abnegat,multo magis pater cęleſtis filijs ſuo timo
re & amore pręditis,nō deficiētia bona largitur in cælis. f ¶ Et
erat eijciens. Poſt prædicationis verba quæ humilibus propo-
ſuit etiam miracula operať,vt qui prædicanti nō credūt,viſis mi-
raculis credēt. Mathæus hūc dæmoniacū etiā cæcum fuiſſe dicit:
Mat.12.b In quo tria miracula à dn̄o fiunt,videt,loquitur,à dæmone libe-
rať. Qd' aūt tūc in vno carnaliter factū eſt, q̄tidie fit in conuerſiōe
gentium,vt primū expulſo dæmone,& oī ſpurcitia idololatriæ,
fidei lumen videāt,deinde tacētia prius ora ad laudem dei laxarē
tur. g ¶ In Beelzebub: Ninus rex conditor Niniue Belo pr̄i
ſuo ſtatuā cōſecrauit,eiq; diuinos honores inſtituit,cuius ſimula-
cri ſimilitudinē ſuſcipiētes Chaldæi Bel vocabāt. Palæſtini ſuſci-
pientes,Baal dicebāt, Moabitę Beelphegor. Iudæi autē vnius dei
cultores propter deriſionē gētilium Beelzebub appellabāt. Baal
enim vir diciť, Zebub muſca,inde beelzebub.i.vir muſcarum, ſi-
ue habēs muſcas:,ppter ſordes cruoris, qui in tēplo ei⁹ immola-
bať. Aſſerebāt etiā Iudæi in hoc ſimulacro principem dæmonio-
rum ha

a ¶ Et ſi non quantum ille aliquando voluerit.

ſurget & dabit illi quotquot habet
neceſſarios. Et ego uobis : dico:
¶ Orando. ¶ Recte viuendo.
a b †Petite & dabitur uobis: quærite & a b
¶ Perſeuerando.
inuenietis: pulſate & aperietur uo-
bis. Omnis enim qui petit accipit:
& qui quærit iuuenit: & pulſanti ape
¶ Si quis.
c rietur. Quis autem ex uobis patrē
¶ Rigorem odiorum.
petit* panē: nunquid lapidem † da-
bit illi? Aut piſcem: nunquid pro
¶ Infidelitatem quam ſerpens primo homini inſpirauit.
piſce ſerpentē dabit illi? Aut ſi pe-
¶ Spem.
tierit, ouum nunquid porriget illi
¶ Deſperationem.
d ſcorpionem? Si ergo uos cum ſitis
¶ Quia non veſtra datis.
mali, noſtis bona † data dare † filijs
e ueſtris, quanto magis pater ueſter
cęleſtis de cælo dabit ſpiritū † bonū
f petentibus ſe. Et erat eijciens dæ- c
¶ Mutos faciens.
monium, & illud erat mutū. Et cū
† eieciſſet dæmoniū, locutus eſt mu
a ¶ Scribę & Phariſęi, non ſimplex turba.
tus, & admiratę ſunt turbę. Quī
g dam autem ex eis dixerunt. In Beel- d
zebud principe dęmoniorū eijcit dę
h monia. Et alij tentantes: ſignum de e
i cælo quærebant ab eo. Ipſe autē ut f

rum habitare ,p cuius ptātem dicebant Ieſum dæmonia pellere. G
h ¶ Signum de cæ. Vt vel ignem de cælo deſcendere faceret, ſi-
cut tpe Eliæ duo quinquagenarij igne de cęlo ſunt perempti. Vl 4 Reg.1.b.
vt cōtra cōſuetudinē terræ iſtius,æſtiuo tpe tonitrua audirentur: 1.Reg.7.a.
imbres ruerēt, fulgura diſcurrerent, ſicut ſub Samuele actum eſt.
Vel quæſierūt manna de cælo: Quæ ſi-
gna ideo à Chriſto tūc nō ſunt exhibita,
qa ſi'ter & illa calūniarentur dicentes ex
varijs aeris paſsionibus cōtigiſſe. Vñ ſub
ditur: i ¶ Ipſe au.ut ui.co.eo. Hoc ſibi
,ppriū dominus reſeruauit, vt cogitatio-
nes itueať & iudicet. ¶ Propriū ē Iudęo- 1.Cor.1.d.
rum quærere ſigna, vnde Paulus: Iudæi
ſigna petūt gentes ſapientiam. Ipſe aūt
ut ui. Nō ad verba,ſed ad cogitata reſpō
det: In quo dat certū potētiæ ſuæ ſignū,
qua ſecreta cordiū rimať. Iuxta literā pa-
tet,q̄ oē regnū ſolidū,& firmū ſi per par †porriget
tes diuidiť,ī ſolitudinē redigiť, vacuatū
ab habitatorib⁹,& dom⁹.ſ.domū cadet
cū habitatorib⁹ vni⁹ dom⁹ ab alteri⁹ do
mus familia: vel opprimūtur vel puniū
tur. Quo autem hęc ſpiritualiter tēdant,
exponit cū adiungit: ¶ Si au.& Sa.in
ſeipſum di.eſt. Si ego vt vos dicitis, in
principe dæmoniorum eijcio dæmonia,
ergo regnū diaboli eſt diuiſum cōtra ſe: †dona
& ita poteſtas maliciæ eius ſtare nō pōt: †liberis
Si autē dæmon dæmonē non poteſt ex-
pellere,falſo dicitis me ī principe dęmo †ſanctum
niorū dęmonia eijcere. Si verò pōt ſicut
dicitis,proſpicite vobis,vt de regno ei⁹
quod diuiſum eſt exeatis,ne in ruina ei⁹
pariter inuoluamini. In quo autē domi-
nus eijciat dęmones,ne dęmoniorū prin
cipē exiſtimēt,attendant quod ſequitur:
☞ Si autem

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Petite.perſeueranter. b ¶ Et
da.uo. Tribus prędictis concurrentibus
Et patet ſētētia ex dictis: Mat.vij.c ¶ Et
erat eijci.dæ.& il.erat mu. Poſita in-
ſtructione diſcipulorū de ſancta affectio-
ne in orando,hīc conſequenter deſcribi- H
tur confutatio æmulorum de praua affectione facta Chriſti per
uerſè deprauando. Et primò deſcribitur eorum æmulatio. Secun
dò eorum confutatio,ibi: Ipſe autem vidit. Circa primum ſcien-
dum,quòd aliqui malignantes miraculis Chriſti detrahebant du
pliciter. Vno modo,attribuendo virtuti dæmonis:& hic modus
dictus eſt Matt.ix.& xij. Alio modo,miracula Chriſti reputando
parua,eo quòd erant circa inferiora,vt communiter: vtpotè circa
ſanitates corporum,& huiuſmodi. Et ideo quęrebant ab eo ſigna
fieri circa corpora cæleſtia: ſicut tempore Ioſue,ſol ſtetit immobi-
lis ad ſpacium vnius diei: vt habetur Ioſue.decimo.c. Et tempore
Ezechiæ retroceſsit ſol decem gradibus,vt habetur Iſa.xxxviij.b.
Et hoc notatur cùm dicitur: Et alij tentantes,ſignum de cælo
quærebant ab eo. f ¶ Ipſe autem ut uidit. Hīc conſequenter
deſcribitur confutatio malignantium prædictorum. Et primo il-
lorum,qui opera Chriſti,dæmoni attribuebant, ſecundo, illorū
qui ſignum de cælo quærebant, ibi: Turbis autem concurrenti-
bus. Prima in duas: quia primò confutantur verbo Chriſti eorū
maliciā arguentis,ſecundò,verbo mulieris deuotè virtutē Chriſti
cōficētis,ibi: Factū eſt aūt. Sn̄ia autem primę partis patet ex dictis
Matth.xij.
Moraliter ⁎ dat ex tędio: multo magis deus perſeueranter petēti dat ex ami-
citia: ideo ſubditur: a ¶ Petite & dabitur uobis quærite &
inuenietis, pulſate. Et erat Ieſus eijciens dæmonium, & illud
erat mutum ſcilicet effectiuè tantum,eo quòd obſeſſum ab eo fe
cerat mutum: Hoc autem fit ſpiritualiter,quando gratiam habēs
prædicandi,vel eccleſiam officiandi ceſſat ab iſtis inſtigante diabo
lo quaſi mutus: ſed cum gratia dei viſitatur,eijcit dæmon, & os
eius ad prædicandum & laudandum deum aperitur. Per illos au
tem qui dicebant. d ¶ In Beelzebub principe dæmoniorū
eijci,dæmonia. Significantur maledicti qui peruertūt aliorum
bona. e ¶ Et alij tentantes ſignum de cælo quærbant ab
eo. Per iſtos ſignificantur doctores, & ſtudentes nimis cu-
rioſè ſcrutantes diuina, propter quod opprimuntur à gloria.
⁎Omne regnum

☞ a ¶ Si autē ego in Beel.eijcio d.ſi. Filios Iudæorum apoſto-
A los vocat,qui inter alia miracula quæ à domino acceperant, etiā
dęmones pellebant. Quam expulſionem non diabolo,ſed deo aſ
ſignabant,qui ſibi conſcij erant nihil malarum artium à domi-
no didiciſſe. Iō ipſi ignobilia & contēptibilia mūdi eligētes,ī qb⁹
nulla malicia artificioſa fuit ſedebūt ſup
ſedes duodecim iudicātes duodecim tri
b⁹ Iſrael. Vel,filij.i.exorciſtę illius gētis,
† Mat.12.b q inuocato noīe domini dęmones expel
Mar.3.c. lebant. Quaſi dicat: Si expulſio dęmonū
†deſolatur in illis,nō diabolo ſed deo deputatur,cur
† cadit idē opus in me nō habeat eādē cauſam?
b ¶ Iō ipſi iudi.ueſt.e. non poteſtate,
ſed cōparatione,dū illi expulſionē, non
diabolo ſed deo aſsignant. ¶ Omne re
gnum. Si omne regnū diuiſum deſolať,
ergo regnū pr̄is & filij & ſpūſſācti, quod
nulla cōtradictione,nullo impulſu eſt de
ſolatū nō eſt diuiſum:& iō eſt ęternū. De
Ioh.18.g. hoc regno rn̄dit Pilato: Regnū meū non
eſt de hoc mūdo.& iō q in Chriſto ſpem
† pręuenit nō gerūt,ſed ī principe dęmoniorū eijci
ad vos dæmones opinātur,eos regni negat eſſe
ppetui. Nā quō pōt manere diuinum re
gnum cū fides ſcindať,cū ppl̄s Iudęorum
ſit ex lege, Chriſt⁹ q̄q; ſcd'm carnē ex lege
ſit generatus. Quō pōt regnū illud eſſe p
petuū qd' ex lege eſt,cū ppl̄s ille diuidat
† aufert legē,cū à ppl̄o legis negať Chriſt⁹,qui ex
†diſtribuit lege debet? Sed manet regnū eccleſiæ, in
† contra qua vnus dn̄s,vna fides: vnū baptiſmà.
¶ Si autem.Q. Regnum diuiſum ſtare
nō pōt,ſed regnū Sathanę eſt diuiſum,vt
vos dicitis,q̄ Sathanas Sathā expellat er
go,&c. c ¶ Porrò ſi in di. Fili⁹,dicitur
manus vel brachiū patris. Spūſſanctus,
dicitur digit⁹ ,ppter differētiā variorum
B donorum,quę p ſpm̄ſanctū hominibus
danť,ſicut digiti īter ſe diſcreti ſunt: Nec
nocet inæqualitas membrorū. Licet em̄
brachiū maius ſit digito,tamen brachiū
cū digito vnū eſt corpus. Hoc digito ſcri
Deut.9.b. pta eſt lex in tabulis. Hunc digitū magi
Exo.8.e. cōfeſsi ſunt in Aegypto. d ¶ Profectò
pue.&c.reg.i.iudiciaria poteſtas dei:
†primis qua bonos à malis ſecernet in die iudicij.
Vel, Regnū.i.ſuperna beatitudo. Qua-
Mat.12.b. ſi dicat: Si in ſpiritu dei eijcio dæmonia,
ſine dubio ſciatis aditū regni cæleſtis pa-
tefactū credentibus. e ¶ Cū fortis ar.
Quaſi dicat: Si ego in Beelzebub ſicut di
citis,eijcerem dæmonia, tūc in aliq̄ ope-
ribus diaboli conſentirem, ſed nullo modo cum illo conſentio,
ſed potius illum ſuperare & eijcere à meis fidelibus feſtino. Cum
diabolus: fortis.ad nocendum: armatus,multis ſpiritualibus ne
quitijs: cuſtodit,in ſua ſeruitute,atrium ſuum.i.mundum, qui
in maligno poſitus eſt,in quo vſq; ad aduentum filij dei diabolus
ſine contradictione principabatur,& malè pacato vtebatur impe
rio in cordibus infidelium. f ¶ Si autem for. Fortiorem ſe vo-
cat,qui non concordi pace & operatione, ſicut calumniabantur
ſed fortiori potentia ipſum ſtrauit,mundūq; ab ipſius dominatio
ne liberauit. Arma diaboli quæ abſtulit,callidiſsimæ ſunt verſutię
ſpiritualis nequitiæ. Spolia,ſunt animæ ab eo deceptę,quę victor
Ephe.4.c. Chriſtus diſtribuit,qd' eſt inſignium triumphantis: quia captiuā
ducens captiuitatē,dedit dona hominib⁹: quoſdam quidē apoſto
los,alios euangeliſtas,alios pa.& do. g ¶ Qui non eſt m. Et ve-
rè opera mea non coueniunt,cū operibus Sathanæ: quia egoipſe
in nullo conuenio cū illo,ſed omnino contrarij ſumus: quia ego
humilis,benignus,animas volens ſaluare. Ille ſuperbus,inuid⁹ cu
pit perdere. Ego prædicatione mea virtutes congrego: Ille ſpar-
git & ſeparat ab vnitate eccleſiæ. h ¶ Et q nō c. Hęc de oīb⁹ hæ-
reticis vel ſchiſmaticis ex ſuperfluo poſſunt itelligi,qui omnes ex-
cluduntur à regno dei. i ¶ Cum immundus ſpiri. Quia ſub-
trahitis vos à meo regno,attribuentes opera mea diabolo. ideo
diabolus habitat in vobis, ſicut in ſuo regno grauius quā in prin
cipio. k ¶ Exierit. Exiuit diabolus à Iudæis, quando legē & cul-
tum vnius dei populus iſte ſuſcepit,& trāſiuit ad gentes quæ erāt
à pinguedine ſpirituſſancti & dilectione proximi aridæ & ſteriles:
In quibus

uidit cogitationes eorum, dixit eis:
†Omne regnū in ſeipſum diuiſum, a
† deſolabitur: & domus ſupra do-
mum † cadet. Si autem & Sathanas
in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſta
bit regnū ipſius? quia dicitis, in Be-
a elzebub me eiicere dæmonia? † Si
autem ego in Beelzebub eiicio dæ-
monia, filij ueſtri in quo eiiciunt?
b c Ideo ipſi iudices ueſtri erunt. Por-
ro ſi in digito dei eiicio dæmonia,
d profecto † peruenit in uos regnum
e dei. Cùm fortis armatus cuſtodit b
atrium ſuū, in pace ſunt ea quæ poſ-
f ſidet. Si autem fortior illo ſuperue-
niens uicerit eum, uniuerſa eius ar-
ma † auferet in quibus confidebat,
g & ſpolia eius † diſtribuet. Qui non
h eſt mecū, †aduerſum me eſt, & qui
i non colligit mecū, diſpergit. † Cùm c
k immundus ſpiritus exierit de homi d
ue ambulat per loca inaquoſa quæ- e
l rens requiem, & non inueniens, di-
m cit: Reuertar in domum meam, un-
n de exiui. Et cū uenerit, inuenit eā ſco
o pis mundatā. *Et tunc uadit & aſſu-
mit ſeptem alios ſpiritus ſecū nequi
p ores ſe, & ingreſsi habitant ibi. Et fi- f
unt nouiſsima hominis illius peiora
† prioribus. Factū eſt aūt, cū hęc dice g
a ¶ *Magna fiducia inter blaſphemos cōfiteri dei filium.*
ret, extollens uocē quędā mulier de h i
a ¶ In figura eccleſiæ quæ in medio gentium confi-
tetur creatorem.
q turba dixit illi: Beatus uenter qui te k

In quibus iam non inuenit requiē,qa iam à cordibus Gētiū ſuſce C
pta fide Chriſti expelliť,qn̄ diciť: Repetā Iudęos quos ante dimiſi.
Et inuenit ſcopis mundatā illam plebē,i.ſuperfluis obſeruatiōib⁹
Phariſęorum & ceremonijs legis,quæ iam nihil valēt,poſt aduen
tū Chriſti. Et vt firmius poſsideat,aſſumit vniuerſitatē dæmonū.
Et modo deteriores Iſraelitæ ſunt, blaſ-
phemātes Chriſtū in ſuis cōuenticulis,q̄
olim fuiſſent ī Aegypto ante pceptā le-
gē: qa maior infidelitas eſt venientē non
ſuſcipere,q̄ vēturū non credere. ¶ Poſ-
ſunt hæc ad vnūquēq; baptizatū referri
q poſt acceptā gratiā negligit opari bo-
na,ſed potius originalibus pctā actualia
adijcit. Diabol⁹ exit ab hoīe,cū in baptiſ † 21.di.§.1.
mo Pompis illius hō abrenūciat,& præ-
cedentiū pctōrū illecebris, quē deferens
ambulat per loca inaquoſa, quia corda
ſanctorum ab omni mollicie fluxarū co-
gitationū & humore libidinis immunia
callidus tentator explorat,ſi quos ibi ſuę
nequitiæ greſſus figere poſsit. vnde ſub-
ditur: l ¶ Quærens requi.& nō inu.
quia qui in prauis cogitationibus & acti
bus paſcitur: in mentibus fideliū oīa ſua
tentamenta ceſſare perpendit. Tūc dicit:
m ¶ Reuertar in do.meā unde exi.
Reuertar ad illius conſcientiam,vnde in
baptiſmo eiectus fueram,& priſtinā poſ-
ſeſsionem conſueto dominio mihi ſubij
ciam. n ¶ Et cū ue.inue.eā ſco.mū.
quia cum huiuſmodi reprobum delictis
cogentibus repetierit,inuenit conſcienti †Mat.12.d
am peccatoris à vitijs in baptiſmo mun-
datam: ſed nullo bono opere cumulatā. D
o ¶ Tunc aſ.ſep. plenitudinē omnium
vitiorum. Qui ſ.tales ſpūs,nequio.dia-
bolo dicuntur,quia cum diabolus mal⁹
ſit illi tamen qui ſuis meritis impellenti-
bus vitijs mancipantur,non ſolum mali ⁎Et ornatā
ſunt,ſed etiam ſpeciem bonitatis affecta
tis virtutibus per hypocriſim oſtentare
nituntur: p ¶ Et fiunt no.ho.il.pe.p.
Melius erat viam veritatis ignorare: q̄
poſt agnitionem conuerti retroſum.
q ¶ Beatus. Hic Maria laudatur quę
dominum portauit. Et prauitas tam prę
ſentium Iudæorum quàm futurorum
hæreticorum,qui veram Chriſti huma
nitatē negant,confutatur: quia verū dei
filium aduerſus blaſphemos Iudęos cōfi
teť,& verū hominis filiū teſtať,matri cō-
☞ ſubſtātialē

Nicolaus de Lyra.

Matt.xij.ca. g ¶ Factum eſt au. Hīc ponitur confutatio prę
dictorum verbo mulieris virtutem Chriſti confitentis, cùm diciť:
Factum eſt au.cū hæc di.ſ. Chriſtus reſpondens blaſphemijs iu
dæorum. h ¶ Extol.uo.i.ex corde & conſtanter altè proferens
laudem Chriſti contra vituperium Iudæorum. i ¶ Quædam
m. iſta à ſanctis doctorib⁹ diciť fuiſſe ſctā Marcella famula beatę
Marthæ ſororis Lazari. k ¶ Beatus uen.qui te por. matrem
beatificat & laudat ex filio, & non ecōuerſo: qa ab illo ,puenit gr̄a
& gloria principaliter ratione deitatis,& inſtrumentaliter ratione
humanita-
Moraliter ⁎a ¶ Omne re. Per qd' ſignificať oīs cōgregatio carēs cōcordia,
in q̄ ſunt duo Sathanę,quorū qlibet nitiť partē ſuā augmētare,vt
ſic poſsit alteri præualere. b ¶ Cū au.f.ar.cu. Hoc lr̄aliter expo-
niť de diabolo,moraliter pōt exponi de pctōre obſtinato, q defē
dit pctm̄ ſuū cōtra reprehēdētē,ſicut Saul cōtra Samuelē.j.Regū.
Sed aliqn̄ talis cū dei adiutorio vinciť,q aufert arma ſua.i. rōnes
qbus defendit pctā.& ſpolia diſtribuit,qn̄ eius actus & mēbra ad
bonū cōuertit. c ¶ Cū im.ſpi.i.pctī carnalis appetit⁹. d ¶ Ex-
ierit ab ho.p vtutē pniæ. e ¶ Ambu.p loca ari.i.p corda hu-
manæ molliciei carētia,ī quib⁹ fornicatiōis ſpūs requiē nō inue-
nit,& tūc ad priſtinū locū redit qn̄ pœnitēs patiť recidiuū. f ¶ Et,
tūc: fi.e.no.ho.il.pe.prio.qa ,ppter ingratitudinē doni pœnitē-
tię pręcedētis aggrauať peccatū. h ¶ Extol.uo. quædam mu.
&c. Per quā ſignificatur quælibet perſona beatę virgini deuota.
z ⁎At ille

☞ ſubſtãtialẽ. Niſi em̃ eſſet vna caro cũ matre, fruſtra venter ille virginis & vbera beatificarentur. a ℂ Et ubera. ſecũdum phyſicos Ex eodem fonte & lacte nutriendis & ſemẽ procreandis pueris emanat, ergo de ſemine virginis potuit concipi, qui eius lacte potuit nutriri. b ℂ Quinimmo. q.d. Non ſolum laudãda Maria, quia verbum dei portauit in vtero, ſed maximè beata eſt, quia præcepta dei ſeruauit in opere. Sic etiam oẽs beati ſunt qui verbũ dei auditu fidei cõcipiunt, & boni operis cuſtodia in ſuo vel ꝓximorum corde pariunt & nutriũt. c ℂ Qui au. In laude eccleſiæ. Ecõtrario damnantur Phariſęi, qui verbum dei nec audire nec implere, ſed blaſphemare quęrebãt. d ℂ Cœpit di. Quidã calumniabãtur opera eius, quibus hucuſq; reſpondit. Alij tẽtãtes, ſignũ quærebãt de cœlo, & illis hic reſpondet: e ℂ Signũ quæ. Diſcipulis ſignũ dedit diuinitatis, & prius transfiguratus in monte, & poſtea ipſis videntibus ſubleuat9 in cœlum. Sed incredulis de inferiori humanitatis paſsione. f ℂ Regina auſt. Hic condemnata plebe Iudæorum, eccleſiæ myſteriũ exprimit, Quę i Niniuitis per pniam (quę pctm̃ abolet) in regina Auſtri ſtudiũ pcipiendæ ſapientiæ (quæ pctm̃ cauet) de totis finib9 orbis cõgregat, vt veri pacifici verba cognoſcat. Ex duobus em̃ cõſtat eccleſia, vt aut peccare deſiſtas, aut peccare neſcias. g ℂ In iudi. Nõ mille annis ante iudicium ſicut Iudęi fingunt ſed in ipſo iudicio ſurget. h ℂ Cum ui. Be. Ecce cõis oſtẽditur reſurrectio, tam bonorum q̃ malorũ. i ℂ Cõdemna. Nõ ptãte iudicij, ſed cõparatione melioris facti, qa relicto imperio, venit in Iudæam audire hominem ſapientia famoſum: ſed Iudęi verã dei ſapiẽtiã cũ ipſis cõuerſantẽ, nõ audiũt ſed blaſphemãt. k ℂ In præ. Ionas paucis diebus, Chriſtus longo tpe prædicauit. Ille peregrinis, Chriſtus ſuis ciuibus. Ille ſignum nõ fecit Chriſtus multa fecit. l ℂ Nemo. Qui in figura reginæ & Niniuitarũ eccleſiam prætulit ſynagogæ, nunc hortatur nos vt fidem noſtram potius ad eccleſiam transferamus. Q. dic. Quamuis dixerim nullum ſignum nequam generationi dandum, niſi Ionæ ſignum, tamen fidelibus meis non occultabo lucis meæ claritatem, ſed teſtam humanæ naturæ flamine meæ diuinitatis implebo, id eſt fide mea illuminabo. Et hanc fidẽ nõ ponã ſed vmbra veteris legis, ſed in claritate noui teſtamenti. Neq; ſub menſura ipſius legis, & intra terminos Iudææ Gentis cohibebo: ſed cõſtituam ſuper eccleſiam, in qua ſeptiformis gratia ſpiritus relucet. In cuius rei ſignum ſolet in frontibus credentium ſignum fidei affigi, vt qui eccleſiam voluerit ingredi, lumen veritatis palã queat intueri. Hinc condemnantur Iudæi qui ſigna exterius quærẽdo, apertã lucis ianuã noluẽt ingredi credẽdo. m ℂ Vide er. ne. Poſt inſtitutionẽ rectę fidei etiã de bonis operibus & bona intẽtiõe inſtruit, vt nõ tãtum opera, ſed etiã cogitationes & cordis intentio-

☞ nes mundentur

E
† conglobatis
† Mar.12.c. Mar.8.d.
Matt.17.a. Actu.1.a.
† 3.Reg.10.b. 2.Para.9.a. 8.q.1.c. vereor.
† Ione.3.a. Mat.12.c.
F
† Mat.6.c.
† Quando igitur oculus.

portauit & ubera quę ſuxiſti. At il-
a Interiori aure percipiunt.
le dixit: Quinimmo: Beati qui audi-
Opere.
unt uerbum dei, & cuſtodiunt illud.
a Quaſi ad videnda miracula quę ab eo audiebãt fieri.
Turbis autem † concurrentibus cœ-
Iudæorum.
pit dicere: † Generatio hęc generatio
a Adultera. b Quaſi illa quę viderant ſigna nõ fuerint. c De cęlo, quo indigni ſunt.
nequã eſt, ſignum quęrit: & ſignum
non dabitur illi, niſi ſignũ Ionę pro-
phetę: Nam ſicut Ionas fuit ſignum
Niniuitis, ita erit & fili9 hominis ge-
Hęc electa fuiſſe non dubitatur.
nerationi iſti. † Regina auſtri ſurget
in iudicio cũ uiris generationis hu-
ius, & cõdemnabit illos: quia uenit
à finibus terrę audire ſapientiam Sa-
In hoc loco.
lomonis. Et ecce pl9 Salomone hic.
† Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio
cum generatione hac, & condemna-
a Quod Iudęi nõ fecerunt ad prędicationẽ Chriſti.
bunt illam: quia pœnitentiam ege-
runt in prædicatione Ionę. Et ecce
a De ſeipſo hoc dicit. b Fidem.
plus quàm Iona hic. † Nemo lucer-
nam accendit, & in abſcondito po-
nit neque ſub modio, ſed ſupra can-
delabrum, ut qui ingrediuntur lu-
a Id eſt totius tuę operationis.
men uideant. † Lucerna corpis tui eſt
a Id eſt mentis intentio. Intentio.
oculus tuus. † Si oculus tuus fuerit
a Pura & recta. b Et ſi coram hominibus aliquid imperfectionis habere videaris.
ſimplex, totum corpus tuum luci-
Si peruerſa intentio pręceſſerit, prauum opus ſequetur: & ſi aliquando iuſtum videatur.
dum erit. Si autem nequam fuerit e-
tiam corpus tuum tenebroſum erit.
a Ipſa intentio quę animę lumen eſt viciorum tenebris fuſcetur.
Vide ergo, ne lumen quod in te eſt,

Matt. xij. g ℂ Nemo lu. ac. quia ſicut dictũ eſt, in deuota orõne requiritur affectio ſctã & intẽtio recta, Iõ poſtq; Saluator docuit diſcipulos de ſctã affectione, hîc conſequenter inſtruit eos de recta intentione. Et quia recta intentio quę dirigit oĩa ad glõam dei corrumpiť p hypochriſim, quæ ordinat oĩa ad ꝓpriã laudẽ, ideo Saluator primò diſcipulos de recta intẽtione inſtruit, ſcd'ò de hypocriſi ęmulos arguit, ibi: Et cũ loquereť. Circa primum ſciendũ, ꝙ intẽtio recta eſt actus voluntatis tendentis in finẽ debitum p aliquid ad finem debito modo ordinatũ. Sicut cũ aliqs dat eleemoſynam ꝓpter deũ, p hoc tendens in ipſum deũ, & iõ pręexigit actũ charitatis in deũ tẽdẽtis ſicut in finẽ ꝓpter quẽ elegit illud qd' eſt ad finẽ. Pręexigit etiã actũ fidei vel cognitionis, cui9 eſt ordinare hoc in illud. Lucerna autem hîc accipitur pro intentione recta, vt videbitur: & ideo dicit Saluator: Nemo ac. lu. i. qa intẽtio eſt recta, includit lumẽ fidei, & ardorẽ charitatis, ad modũ lucernæ ardentis. h ℂ Et in abſc. qa intentio recta dirigitur ad ſuperna: ideo ſequiť: i ℂ Sed ſu. c. Sicut em̃ lucerna ĩ alto poſita illuminat ea quæ ſunt in domo materiali, ſic intentio recta ea quę fiũt & diſponuntur in domo eccleſię & etiã ĩ domo conſcientiæ, ideo ſubditur: k ℂ Lucer. c. t. Hęc eſt locutio metaphorica, qa corpus accipiť hic pro cõgerie operationũ, ſicut corpus materiale eſt quędã aggregatio mẽbrorũ diuerſorũ, & iõ ſicut oculus dirigit membra ad operandũ, vt pedem ad ambulandum, manũ ad ſcribendũ, ſic intentio recta ꝓut includit fidem & charitatẽ, vt prædictũ eſt, dirigit varias operationes in finẽ debitũ: iõ ſubditur: l ℂ Si ocul. t. fuer. ſim. i. intẽtio tua recta ſine plica falſæ ſimulationis. m ℂ Totũ c. tu. i. congeries operationũ tuarũ. n ℂ Luci. e. i. meritoriũ vitæ æternæ, dũ tamen operationes ſint bonæ de genere vel ſaltem indifferentes, aliter non caderẽt ſub recta intẽtiõe. o ℂ Si au. ne. fue. i. intẽtio peruerſa. p ℂ Etiã cor. tu. te. e. i. cõgeries operationũ mala erit: quia opus bonũ de genere, malũ efficitur ex peruerſa intentione. Sicut cũ aliqs dat eleemoſynã mulieri paupercułę, ĩtẽtiõe trahẽdi eã ad pctm̃ luxurię ideo ſubdiť: q ℂ Vide er. id eſt diligenter attẽde, ne intẽtio tua ſit ꝑuerſa: quia p hoc

☙ corrumperẽtur

G
† Mat.5.b. Mar.4.c.
H

Moraliter

* a ℂ At il. di. quĩ. per qd' ſignificauit Chriſtus beatam virginẽ ſe cõcepiſſe fœlicius ꝑ fidẽ & deuotionẽ ſpiritualiter q̃ corporaliter. Et hoc dicit Aug. lib. de ſancta virgnitate. d ℂ Regina au. per quã ſignificatur rõnalis aĩa, quæ ſi bene regat vires inferiores ſecũdum dictamẽ legis naturæ, dicitur regina. Sed ſi cũ hoc faciat ex charitatis feruore, cũ dicitur regina auſtri, eo qd' ab auſtro ꝓuenit feruor caloris ſignificans feruorẽ charitatis. Et hęc regina venit ad verũ Salomonẽ Ieſum Chriſtum, p deuotionem offerens ei aurum ſapientiæ, gemmas virtutum, & aromata bonę famę: iſtis vtendo ad honorem diuinum. e ℂ Viri Niui. Niniuitæ q interpretanť germĩa pulchritudinis, iõ ſignificãt iuuenes, exeũtes ĩ ſtatu potiſsimo iuuẽtutis. Qui ſolẽt de facili ad vicia declinare & ad bonã monitionẽ de facili pœnitere, ꝓpť qd' ſubdiť qd' pniam fecerũt ad prędicationẽ. f ℂ Ionæ. q colũba ĩterptať, ꝓpť qd' p eũ ſimpliciter admonẽs ſignificať. Ex facto ergo iuuenũ prędictorũ oſtendũtur cõdẽnabiles obſtinati ſenes, ſignificati p generationẽ Iudæorũ. g ℂ Nemo ac. lu. ſecundũ ſenſum lr̃alẽ hîc accipiť lucerna ꝓ intẽtione, quæ eſt actus voluntatis, præſuppoſito tamen actu rationis. Et ideo ad hoc quòd intentio ſit recta, requiritur fidei lumen in ratione, & feruor charitatis in voluntate, & ſic lucerna non abſconditur per falſam ſimulationem, nec reſtringitur ſub modio, id eſt per carnalem affectionem: ſed in alto ponitur per debitam in deum eleuationem, & ſic totum corpus i. congeries operationũ lucidũ eſt, id eſt deo gratum. o ℂ Si au. qa ſi in

* tentio

Nicolaus de Lyra.

☙ humanitatis, quia humanitas Chriſti eſt organum coniunctũ ipſius deitatis. a ℂ At ille dixit. commendando fidem & conſtantiam mulieris & aliorum ſimilium. b ℂ Quinimmo. Beati qui audiunt uerbum dei, & cuſtodiũt illud. Iſtud quinimmo non dicitur aduerſatiuè, ſed concomitatiuè, quaſi dicat non ſolum illa quæ me portauit, beata eſt, ſed etiam qui audiunt verbum dei, corde credentes & opere adimplẽtes. Vnde dicit beatus Auguſt. libro de virginitate, quòd beata Maria felicius concepit deum mente per fidem: quàm corpore per carnis aſſumptionem. c ℂ Turbis autem concurrenti. Hîc conſequẽter poniť cõfutatio illorũ, q ſignũ de cœlo quærebãt, & patet ſnĩa ex dictis Matth. xij.

A nes mundẽtur. Q. Ego lucernã fidei in veſtris ſenſibus accẽdo, & ☞ in eccleſiam pono. Vos autẽ quantum ex vobis eſt, lucernas veſtras accẽdite. i. intẽtiones cordis veſtri mũdate, vt ex intentione munda placeãt etiã opera. ℂ Hæc cõtra hypocriſim Phariſęorũ ſub dolo ſigna quærentiũ ſpecialiter dicta, nos iuxta moralẽ ſenſum generaliter inſtruũt. a ℂ Et cũ lo. Nõ ait: cũ loquereť hæc, ſed cũ loquereť. In quo innuiť, nõ ſtatim finitis his vbis, ſed alijs ĩterpoſitis ad Phariſæum diuertiſſe: qa finito hoc ſermone adhuc eo loquente, ecce mater & fratres quærebant loq ei. De qb9 poſtq; nũciãti ſibi rñdit: Qui fe. vo. pa. m. hic fra. me. & ſo. & mr̃ eſt. Poſtea intrauit ad cõuiuiũ Phariſæi. b ℂ Quare nõ ba. Iudæi frequenter lauant manus antequã mãducẽt, tenẽtes traditionẽ ſeniorũ: & à foro reuertentes niſi baptizenť nõ comedũt. c ℂ Calic. Marcus referť, Iudęos baptiſmata calicis & vrceorũ lectorũq; & æramentorũ ſolitos obſeruare. Calix vas vitreũ. Catin9, fictile de terra. Per hoc figuratur fragilitas hũani corporis, ĩ quo exterius pręten dũt ſctitatẽ & ſimulant iuſticiã, qd' foris erat lauabãt, intus nequiſsimi. d ℂ Qd' aũt. Nemo putet fornicationẽ & hmõi corporalia vitia ſolũmõ grauia eſſe, & ſpũalia vitia eſſe leuia, ſicut auariciã, irã, ſuperbiam, &c. ſicut Phariſęi putabant. e ℂ Verũta. qd' ſup. Iã bonus doctor, quõ cõtagiũ corporis mundari debeat, docet. Et hic latius explicatur: qd' ſupra breuiter dixerat de mũdãdo cordis oculo. Tot9 em̃ hic locus ad hoc dirigiť, vt nos ad ſtudiũ ſimplicitatis inuitet, & ſuperflua Iudęorũ & terrena cõdẽnet: qui ſcd'm corp9 ĩtelligẽdo, legẽ vitro & catino ꝓpť fragilitatẽ cõparãť. In q̃ & ſi grauiter peccãt: ipſis tñ abſolutio pcti ꝓmittiť, ſi miſericordiã facere nitanť. Qd' neceſſario victui & veſtimẽto ſupeſt, date pauperib9. Vel do cõſiliũ, qd' reſtat ſolũ modo poſt tãta ſcelera, date eleemoſinã. Pría eleemoſyna, eſt, mederi aĩab9 vr̃is credẽdo ĩ me q corda mũdo, & p fidem mũdatis cordib9 oĩa etiã exteriora erũt mũda. Qui ordinatè vult dare eleemoſinã, à ſemetipſo incipit, & eã ſibi primũ dat. Eſt em̃ eleemoſyna opus miſericordiæ. vñ dr̃: Miſerere aĩæ tuæ placẽs deo. f ℂ Væ uo. Cũ ad eleemoſynã hortaretur Phariſęos, qui corporaliter quotidie elemoſynas faciebãt: quę quia ſine fide erãt deo nõ placebãt, dicit ſe eleemoſynas eorũ nõ ignorare, vt oſtendat cuiuſmodi eleemoſynas ab iſtis requirat. q.d. Cõmonui vos ad dãdã eleemoſynam, per quã oĩa ſunt mũda. Sed ſciatis ꝙ eleemoſynæ quas facitis ad hoc nõ valẽt, nec de huiuſmodi eleemoſynis me admonere credatis, ſed de iudicio & charitate, vt de vr̃a miſeria iudicantes, & dei charitatem quam vobis donauit diligentes, piè viuatis, iuſtũ iudicium dei cõfitentes, quia miſeri effecti eſtis, & gratias referẽtes charitati qua liberati eſtis. g ℂ Præteritis iudi. Breuiter multa eorũ vicia pſtrinxit, q ad vilia ad decimãda ĩtẽdẽres, futuri iudicij metum, & dei charitatẽ non habent. Prætereunt iudicium, quia non oĩa quæ agunt in iudiciũ referunt. Charitatẽ pręttereũt, qa non ex affectu deũ diligũt. Sed rurſus, ne fidei vos ſtudioſos faciat operũ negligẽtes, pfectionẽ fidelis viri ſupponit, vt poſt fidem operetur. h ℂ Quis eſtis ut mo. Hîc ſuperſtitionẽ ipſorũ doctorũ redarguit, q foris ſpeciẽ rectæ doctrinæ pretẽdũt, fœditatẽ vò quã ĩtus

☞ gerunt, occultant

† tenebroſam
Mat.12.d.
† vt cũ lucerna fulgore illuminabit te.
Mar.7.a.
† malignitate
† Imprudẽtes
† 12. q.1.c. qa tua. 16. q.1.c. decimas.
De pœni. diſ.1.c. medicamẽtũ.
B
Eccle.30.d.

a Si bonum bona intentione facis, non habens in tua conſcientia aliquam partem malæ cogitationis.
tenebræ ſint. Si ergo corpus tuum
totum lucidum fuerit, non habens
aliquam partem † tenebrarum, erit
lucidum totum, † & ſicut lucerna ful-
a Et hic & in futuro gratia lucis donaberis.
goris illuminabit te. Et cùm loque-
retur rogauit eum quidam Phari-
ſæus ut pranderet apud ſe. Et ingreſ-
ſus recubuit. Phariſæus autem † cœ-
pit intra ſe reputans dicere: quare
a Lauatus more Iudæorum.
non baptizatus eſſet ante prandiũ.
Et ait dominus ad illum: † Nunc uos
Phariſæi quod deforis eſt calicis &
a Mundiciam carnis exterius obſeruatis.
catini mundatis: quod autem intus
a Animæ turpitudinem retinetis.
eſt ueſtrum, plenum eſt rapina &
Sed. Q.d. Qui facit vtramque naturam, vtramque mundari voluit.
† iniquitate. † Stulti, nonne qui fecit
quod deforis eſt, etiam id quod de-
intus eſt fecit? † Verũtamen † quod
ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce
omnia munda ſunt uobis. † Sed uæ
a Iuſtum iudicium dei confitentes.
uobis Phariſæis, qui decimatis
a Non triticum ſolummodo & vinum.
mentam & rutham & omne olus
& præteritis iudicium & charita-
Iudicium & charitatem. Vel tet.
tem dei. Hæc autem oportuit fa-
a Primo loco. b Eleemoſynas fructuum.
cere, & illã non omittere. Væ uobis
a Arrogantiam redarguit, qua primatus appetunt.
Phariſæis, qui diligitis † primas ca-
thedras in ſynagogis, & ſalutatio-
Arguit de hypocriſi.
nes in foro. Væ uobis * qui eſtis

ad illos diceret. Prima in duas, quia primò arguit Phariſæos, & ſecundò legiſperitos, ibi: Reſpõdens autem. Circa primum dicitur: ℂ Roga. il. qd. Pha. Verũ autem ex deuotione ſeu æmulatiõe pſum inuitauerit, hic non dicitur: Videtur tamen ex fine hui9 ca. ꝙ maliciosè eũ inuitauerit, vt inter epulas aliqd calũniabile de vbis Chriſti audiretur. g ℂ Et ingreſ. re. Sed hoc videtur eſſe cõtra doctrinã eius qa mittẽs diſcipulos ſuos ad prædicãdũ dixit: In quãcunq; ciuitatem aut caſtellũ intraueritis, interrogate quis dignus ſit, & ibi manete, vt habeť Mat. x. b. Iſte autẽ Phariſęus erat indign9, vt videť ex ſequẽtibus. Dicẽdũ, ꝙ nõ eſt ſimile de Chriſto & de diſpulis eius: quia ex cohabitatiõe cũ peccatoribus non poterat peiorari ſicut diſcipuli, qñ erãt ab eo ſegregari ad exequẽdũ actũ prędicãdi, & maximè qa tũc nõ dũ erãt cõfirmati: & iõ Chriſt9 domũ Phariſęi intrauit, vt haberet occaſionẽ arguẽdi vitia Phariſęorũ. h ℂ Phariſæ9 au. c. in ſe re. di. q. nõ eſſet ba. i. lotus ſcd'm traditiões Iudæorũ. i ℂ Et a. do. ad il. Per hoc aũt ꝙ reſpondit cogitationi ei9, oſtẽdit ſe eſſe deũ cui nuda & aperta ſunt ſecreta cordiũ. k ℂ Nunc u. Pha. q. def. eſt munda. Quia de mũdicia exteriori in vaſis & corporib9 ſuis erãt multũ ſolliciti, & de mũdicia ĩteriori ipſius mentis negligentes, cũ tamẽ deberet eſſe econtrario: qa interior mundicia neſſitatis eſt, exterior autem ſolũmõ honeſtatis, quæ poteſt omitti ſine pctõ & iõ Chriſtus prędictam lotionẽ omiſit, vt haberet occaſionem arguendi Phariſęos, de exteriori mundicia tm̃ curantes, & interiorem negligentes: & ideo ſequitur: l Quod autem int. eſt ue. ple. eſt rapina. aliorũ bona violenter accipiendo, & iniquitate & fraudibus eos decipiendo. m ℂ Verũtamẽ. q. ſu. da. elee. qa primò debet fieri reſtitutio, & de eo quod remanet eleemoſynarũ largitio. n ℂ Et ecce oĩa mũ. ſunt uo. qa eleemoſyna magnam habet virtutẽ ad peccatorũ remiſsionẽ, vt habetur Dani. iiij. e. Peccata tua eleemoſynis redime, &cę. Sed quia Phariſęi ex hypocriſi non ſolũ quærebant exteriorem mundiciã, ſed etiam apparẽtem iuſticiam, ideo ſubditur: o ℂ Sed uæ uo. Pha. q de. mẽ. & ru. vt per hoc apparerent iuſti, quaſi volentes implere mandatum de decimis, reddum etiam circa minima, vt per hoc crederentur multum voluntarij ad implendum diuina mandata, cum tamen eſſent tranſgreſſores in maioribus: ideo ſubditur: p ℂ Et præteritis iudi. iuſticiam ſubuertendo. q ℂ Et charitatem d. opera miſericordię omittendo. Et quia honor eſt præmium virtutis ſecundum Philoſophum, & ex appetitu apparentis iuſticiæ, ſequitur appetitus indebitus honoris, ideo ſequitur: r ℂ Væ uobis Phari. Et quia vitia occulta àdeo punientur, grauius quàm manifeſta, quanto peccatores tales volũt hîc alijs præferri in honoribus iõ ſequitur: s ℂ Væ uo. In hoc eſt comminatio pœnæ ęternę. t ℂ Qui eſtis ut monumenta. id eſt ſepultura. Et dicitur monumentum quaſi monẽs mẽtẽ, quia viuẽtes p hoc monẽtur de ſua morte cogitare.

☙ Quæ non

C
† cũ vidiſſet, admiratus eſt, qd' non prius lotus eſſet.
† Mat.23.c.
D
† quæ adſunt.
† Mat.23.c.
† præſidentiam.
* Scribę & Phariſęi hypocritę, qa

Moraliter

* tentio fuerit peruerſa, tota congeries operationum erit mala. e ℂ Et cum loqueretur rogauit eum quidam Phariſæ9 ut pranderet apud ſe. Spũale prandium eſt euchariſtia, ante cui9 celebrationem vel ſumptionem requiritur baptiſmus ſpiritualis, qui eſt confeſsio pura, & non exterior mundicia, quæ eſt hypocritarum propria. o ℂ Sed uæ uobis Phariſæis qui decimatis mentam. per hoc arguuntur illi qui de minoribus magnam vim faciunt & de maioribus parum curant, ſicut aliqui religioſi plus ponderãt fractionem ſilentij quàm iniuſtum grauamen proximi. r ℂ Væ uobis Phariſæis qui diligitis primas ca. per hoc reprimitur omnis indebitus honoris appetitus. s ℂ Væ uo. q eſtis ut monumẽ. Hîc reprimitur quælibet ſanctitatis ſimulatio falſa.

Nicolaus de Lyra

☙ corrumperentur omnia bona. a ℂ Si ergo cor. tu. i. cõgeries operationum. b ℂ Totũ luc. fue. Tum ex bonitate intentionis, Tum ex bonitate operis de genere. c ℂ Erit lu. to. quia oĩa cedẽt ad vitæ ęternę meritum. d ℂ Et ſicut lu. ful. il. te. in pñti per gratiam, & in futuro p glĩam. e ℂ Et c. lo. Hîc cõſeqñť arguit æmulos de hypocriſi, quę eſt corruptiua rectæ intẽtionis. Et priò ponitur Chriſti argutio, ſcd'ò, reprehẽſorũ obſtinatio, ibi: Cũ autẽ hęc ad illos

 * Et vobis legiſpe

gerunt,occultant.a ¶Reſpon.au. Audi-
E to verbo dei Phariſęus ex mala conſciẽtia ſi
bi cõtumeliã fieri putat,& cõmemorata pœ
na perſidorũ,intelligit ſe dãnãdũ. b ¶Væ
uo.Nõ arguũtur ꝙ exornãt monumẽta ꝓ
phetarũ,ſed qa interfectores ꝓphetarũ imi-
tantur,ædificãdo ſepulchra,accuſant pater-
na facinora.Sed pſequẽdo Chriſtũ&Apłos
imitãt̃ ſcelera patrũ,& ſnĩam dãnatiõis quã
in patres proferebãt, in ſeipſos retorquent.
c ¶Profecto.Propter vulgi fauorẽ captã
dũ ædificatis,q̃ſi exhorreatis ſcelera eorum:
ſed ipſo ope oñditis, ꝙ pfidiæ eorũ cõſenti
tis:qa hoc bonũ nõ bene facitis ſed ꝓ vana
glĩa. d ¶Vos au.Propterea qa eſtis imita-
tores illorũ, vt ĩpleatis qđ prĩb⁹ defuit.ſ.vt
me & meos pſequamini,quẽ illi pſecuti ſũt
ĩ ꝓphetis. e ¶Prophetas.Mẽtiũtur hęre-
tici,q aliũ veteris, aliũ noui teſtamẽti dicũt
inſtitutorẽ.f ¶A gener.Oẽs mali,vna ge
neratio ſũt,vna ciuitas,vnũ corpus diaboli
ſicut oẽs boni vna generatio , & vnũ corp⁹
ſunt dicti.g ¶Vſq; ad ſan.Za.Cur vſq;
ad hũc,cũ poſt hunc multi occiſi añ natale
Chriſti,& nato Chriſto mox pueri ab hac
Gene.4.b. generatione ſunt pempti:Sed qa Abel pa-
2.Par.24.f. ſtor ouiũ fuit,necatusq; in agro. Zacharias
ſacerdos necat⁹ in atrio tẽpli, duos ordines
martyrũ ſignãt,laicos, & eos q altaris offi-
Exo.30.a. cio mãcipant̃. h ¶Qui pe.Duo erant alta
ria ĩ tẽplo.Vnũ,incẽſi interi⁹.Alterũ,holo-
cauſtorũ exterius:inter qđ & tẽplũ Zachari
as eſt occiſ⁹.Vel,inter al.& ædẽ.hoc eſt in
ter cõſenſũ ppłi & ſacerdotũ:q̃rũ alij p tẽplũ
alij p altare ſignificant̃. i ¶Qui tuliſtis c.
† Mat.23.d Clauis,humilitas Chriſti:quã q habent,ſcri
pturas intelligũt.Hãc legiſperiti, nec ipſi in
lege & ꝓphetis intelligũt,nec ab alijs intelli
gi volũt.Intrare clauẽ,eſt nõ eſſe cõtẽtũ ſup
ficie literæ,ſed vſq; ad arcana intelligẽda pe
netrare. Vel doctor ſi illos quos verbo ędi
ficat exemplo ſcandalizat , nec ipſe regnum
dei intrat , & illos qui intrare poterant ex-
F cludit.k ¶Cum autem hæc. Quã vera p
fidiæ,ſimulatiõis & ĩpietatis ſuę crimina au
dierint,ipſi teſtant̃,q tãto intonãte turbine
non reſipiſcunt,ſed doctorem veritatis ag-
grediuntur.

GLOS. ORDI.

Cap. XII.

† Profecto

MVltis autem &c. l ¶Attendi.
Ad hoc fermentum pertinent oĩa
quæ ſuperius in domo Phariſęi di
1.Cor.5.c. ſputauit,vnde & Apoſtolus:Non ĩ fer. ve.
neque in fer.ma.&cæte. Attendite à fer.
Pulcher loc⁹ tenẽdę ſimplicitatis & æmulã-
dę fidei,ne more Iudęorũ aliud ꝓmam⁹ af-
fectu ,aliud voce ſimulemus, cũ ſciamus in
die iudicij non poſſe eſſe latebram fraudis.
Nec; abſcon.

Nicolaus de Lyra

† tẽtare,vł a ¶ Quæ non patent & homines
percontari ambulantes ſuprà neſciunt.ſcilicet exte-
eum. rius,qualia ſunt interius , quia aliquando
monumenta pinguntur & ornantur exteri-
us, & fœtoribus replentur interi⁹.b ¶Re-
ſpondens autem quidam ex legiſperi
tis ,ait illi:Magiſter,hæc dicens etiam
nobis contumeliam facis . At ille ait.
Hîc conſequenter Chriſtus arguit legisperi
tos. Peccata enim eorum erant publica &
manifeſta : & ideo Chriſtus contumeliam
eis non faciebat publicè arguendo , prout
iſte legiſperitus imponebat ei ,& ideo Chri-
ſtus eos arguit de tribus . Primò de immo-
derata dominatiõe, cùm dicitur: c ¶Et uo
bis legiſpe

¶Quia ſuperficiem terræ cõmunis oſtendũt.
ut monumenta quæ non † pa- a
¶Vel rent.
tent, & homines ambulantes
a ſuprà neſciunt.Reſpondẽs au- b
tem quidam ex legiſperitis,
ait illi: Magiſter, hæc dicens
etiam nobis contumeliam fa-
cis. At ille ait: † Et uobis legiſ c
¶Sicut phariſæis.
peritis uæ, quia oneratis homi
a ¶Legis. b ¶Secundum quod intelligitis & imponitis.
nes oneribus quæ portare nõ
¶Id eſt, nec in minimis perficitis, quia gratiam meam non quæritis, & iugum leue repellitis: ſed lex ſine gratia nequit impleri.
¶Et hoc legis.
poſſunt: & ipſi uno digito ue-
b ſtro non tangitis ſarcinas: Væ d
a ¶Ambitioſe ornando & ſeruando.
uobis qui ædificatis monu-
menta prophetarum: patres
autem ueſtri occiderunt illos.
c Profectò teſtificamini, † quòd e
conſentitis operibus patrum
ueſtrorum, quoniamquidem
d ipſi eos occiderunt: uos au-
¶Ambitioſe ornando.
tem ædificatis eorũ ſepulchra.
¶Ab æterno diſpoſuit.
Proptereà & ſapientia dei di- f
a ¶Mat.Ecce ego mitto ad vos. b ¶Qui prius prophetas, poſt apoſtolos miſit.
e xit: † Mittam ad illos prophe- g
¶Vt Iacobum.
tas & apoſtolos, & ex illis oc-
a ¶Vt nec recepti ab eis iuſte ad Gentes migrent.
cident, & perſequentur, ut † in
quiratur ſanguis omnium pro
phetarum, qui effuſus eſt à con
f ſtitutione mundi, à generatio-
¶Id eſt, malorum.
ne iſta à ſanguine Abel, uſque
g h ad ſanguinem Zachariæ, qui
¶Occiſus a veſtra generatione.
periit inter altare & ædem.
† Ita dico uobis, requiretur ab
hac generatione. † Væ uobis h
¶Id eſt abſtuliſtis.
i legiſperitis, qui tuliſtis clauem i
ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & k
eos qui introibant prohibui- l
k ſtis. Cùm autem hæc ad illos m
diceret, cœperunt Phariſæi & n
¶Suſtinere.
legiſperiti grauiter inſiſtere, & o
os eius † opprimere de multis
inſidiantes ei, & quęrentes † ca
pere aliquid ex ore eius, ut ac- p
cuſarent eum.

Cap. XII.

MVltis autem q
turbis † cõcur-
rentibus, ita ut
ſe inuicem con
culcarent, cœ-
pit dicere ad di
l ſcipulos ſuos. † Attendite* à r

bis le.Et patet ſnĩa ex dictis Matt.xxiij.Se- G
cũdo arguit eos de falſa religione,cũ dicit̃: † apparẽt
d ¶Væ uob.q ædi.& patet ſnĩa ex dictis
Matt.xxiij.excepto ꝙ ſubdit̃: e ¶Profe.t.
Videt̃ magis ſeq cõtrariũ.Ad hoc em̃ ordi
nabant ſepulturas ꝓphetarũ , vt viderẽtur
iuſtiores prĩb⁹ ſuis,q occiderũt illos , vt hr̃
expreſſè Mat.xxiij.Et iõ dicẽdũ, ꝙ illud te-
ſtificamini,referẽ ad hoc ꝙ ipſi pſequebãt † Mat.23.a.
Chriſtũ,q erat ꝓpheta magnus eis ꝓmiſſ⁹
& diſcipulos ei⁹:& iõ ſubdit̃: f ¶Propter
ea & ſa.i.Chriſtus,qui eſt ſapientia patris.
g ¶Mit.ad il. Quod autẽ hoc ſit dictũ à
Chriſto,patet Matth.xxiij.d.vbi dicit:Ecce
ego mitto ad vos ꝓphetas & ſapiẽtes & ſcri
bas,& ex illis crucifigetis & occidetis, &cæ.
Tertiò arguit eos de peruerſa expoſitione
ſacrę ſcripturę,cũ dicitur: h ¶Væ uo.leg.
Clauis ſciẽtiæ eſt autoritas docẽdi,p quam
debet intellectus verus latẽs interi⁹ aperiri,
& ipſi ecõtrariò claudebãt peruerſè interp̃
tãdo,vt patet circa pręceptũ de honore pa
rẽtũ,qđ euacuabãt p doctrinã ſuã,put di-
ctũ fuit Mat.xv.& etiã de plurib⁹ alijs præ-
ceptis,vt dictũ fuit Mat.v. i ¶Ipſi nõ in † & cõpro
tro.ad intellectũ veritatis. k ¶Et eos q. batis opa.
i.intrare deſiderabãt. l ¶Prohibuiſtis.p
uerſitate doctrinæ veſtræ. m ¶Cũ au.h.
Hîc conſequẽter deſcribit̃ Phariſęorũ & le- H
giſperitorũ obſtinatio , q ex verbis Chriſti
nõ fuerũt emẽdati,ſed magis peiorati:ideo
ſubdit̃: n ¶Cœperũt Pha.& legiſp. vt
eũ turbarẽt & ſtupefacerent,qa conturbati
minus pręuidẽt. o ¶Et os e.op. de mul.
vt ſic ex varijs quæſitis & obiectis extrahe-
rẽt aliqd calumniabile de ore eius.p ¶Vt
accuſarent eum.ſicut poſtea fecerunt co-
ram Pilato,vt habetur infrà cap.xxiij.
*c ¶Et uo.legiſp.ue.Per iſtos ſignificã Moraliter
tur prælati alijs imponẽtes magna & gra- † requirat̃
uia,pauca faciẽtes aut nulla. d ¶Væ uo.
q ædi.ſcđm literalem ſenſum hoc faciebãt
vt viderẽtur horrere crudelitatẽ patrũ ſuo
rum.Cõſimiliter faciunt qui vitia v̄bis de-
teſtant̃,vt immunes ab eis ignorãtibus vi-
deantur. h ¶Væ uo.legiſpe.q tu.cla.ſ.
Similes ſunt doctores eccleſiæ , qui verbis
& opinionibus extraneis & curioſis impe-
diunt intelligentiam veritatis neceſſarię ad
ſalutem.

NICO. DE LYRA.

MVltis au.Poſtq; Chri- Cap.XII. † Mat.23.d
ſtus induxit diſcipulos ad oratiõis
inſtantiã, hîc cõſequenter inducit
eos ad fidei conſtantiam.Et hoc tripliciter.
Primò, diſſuadendo quædam à fide retra-
hentia.Secundò,pſuadendo quædã in fide
ſtabilientia,ibi:Nolite timere.Tertiò,oſtẽ-
dendo ad fidem attrahentia,ibi:Dicebat au
tem.Retrahẽtia autem à fide ſunt quatuor.
ſcilicet aſtutia ſeductorum,ſęuitia perſecu-
torum,auaricia cupidorum,cura nimia ne
ceſſariorũ:& ſecundũ hoc prĩa pars diuidi- † venari
tur in quatuor.ſecũda incipit ibi:Dico aũt
vobis.tertia ibi:Ait autẽ ei.quarta ibi: Di-
xitq; ad diſcipulos ſuos.Circa primũ ſcien-
dum,ꝙ hæretici moderni per ſimulationẽ † Cum aũt
ſanctitatis frequenter corrumpunt fidẽ ſim cõueniſſet
plicium. Et hoc modo Phariſæi faciebant innumera
qui erant hypocritæ,vt patet ex prædictis: turbę mul-
& per hoc auertebant multos à fide Chriſti titudo.
quod Chriſtus docet cauere dicens: r ¶At † circũſtan
tend.à fer.ſ.per eorum hypocriſim auer- tibus
tamini Moraliter
Moraliter. q ¶Multis autem turbis. † Mar.8.b.
Sequitur: r ¶Attendite à fer.eã ſimpli- * vobiſ
citer diuitando. Et ſubditur rõ cũ dicitur: ipſis
* Nihil

a ¶Neq; abſcondi.Ideo ne æmulemini
A ſimulatores, quia profecto veniet tẽpus in
† Mat.10.c. die iudicij, in quo & veſtra virtus & illorũ
hypocriſis omnibus reuelabitur.vñ ſequit̃:
b ¶Quoni.quę ĩ te.dix.Nõ ſolũ in futu
turo oĩa patebunt,ſed etiã in præſenti tem-
pore in tota eccleſia per orbẽ terræ publicè
prędicabuntur,quæ in tenebris.i.in vmbra
preſſurarũ & carcerũ locuti eſtis,quãdo act⁹
veſtri legentur in excelſis. ¶Quo.q.in te.
Amb.Quod in tenebris.id eſt in timore di-
xiſtis,dicetur in lumine.i.in fiducia veritatis
accepto ſpiritu ſancto.Et quod in aure.i.ſe-
cretò locuti,ſuper tecta,id eſt calcato carnis
† penetra- domicilio prædicabitur. c ¶Dico au-
libus tẽ uo.Ambr. Cũ gemina ſit cauſa perfidię,
quæ vel ex inolita malicia , vel ex accidenti
metu naſcitur,ne quis deum quẽ corde co-
gnoſcit metu negare cogatur , dicit mortẽ
corporis non eſſe timendam. Præclare autẽ
& fidem acuendo intexuit,& ipſi fidei virtu
tum fundamẽta ſubiecit. Nam ſicut fortitu
dinis incentiuum eſt fides ,ita fidei fundamẽ
Perſecuto- tum eſt fortitudo. d ¶Oſtendã au.uob.
rũ duo ge- quia duo ſunt genera perſecutorum.vnum
nera. apertè perſequentium, alterum fraudulen-
ter blandientium.Sicut ſupra contra hypo
criſim,ita hic armat contra carnifices. Tot⁹
hic locus ad ſubeundam pro cofeſsione do
mini paſsionem vel contemptu mortis,vel
ſpe præmij,vel manſuros in denunciatione
B ſupplicij inſtruit. e ¶Nõne quinq;.Am-
bro.Quinq; paſſeres,quinq; corporis ſenſ⁹
Matt.10.d. vel duo ſecundũ Matt.corpus & anima:q-
bus dedit natura gratiam ad æterna ſubuo-
† aſsiculis landi,quia etiam caro ſi conſentiat legi dei
duobus in naturam ſpiritualem tranſit.Sed dum &
in occultis & fœtidis locis ſcilicet cibũ quæ
runt,delictorum laqueis capti,ad ſuperno-
rum operum fructus reuolare nequeũt,ſed
dipondio,id eſt vili terrenæ cupiditatis pre-
cio venundantur ſub peccato , ita vt etiam
anima malorũ eſcis grauata , inclinetur in
corporis naturam.Sed ſi deus etiam infide-
† pręſtatis libus hoĩb⁹ vel ĩ oriũdo ſole & terræ fœcũ
ditate proſpexerit, & miſericordiæ munus
impertit,non dubium fidelium contempla
Dipõdius tionem apud illum valituram.f ¶Vene.
di.Dipondius eſt pondus ex duobus aſsib⁹
compoſitum. Quod autem in numeris eſt
vnum,hoc in ponderib⁹ as quod duo, hoc
dipondius eſt. g ¶Et unus ex.Smplicita
tis affectum inſpirauerat , virtutem mentis
1.Cor.9.b. erexerat , ſola fides nutabat , hanc de vilio-
ribus roborat . Quomodo dicit Apoſtol⁹:
Nũqd de bob⁹ cura eſt deo?Sed aliud ẽ cu-
ra,aliud eſt ſcientia. h ¶Sed & ca. Non
actu computationis,ſed facultate cognitio-
nis,à ſimilitudine pecuniæ quæ numeratur
vt ſeruetur.Vbi magna prouidentia dei.ꝙ
nec parua nec ocioſa dicta eum lateant.
i ¶Omnis quicunque.Ne quis tempo-
re perſecutionis ſufficere ſibi putaret fidem
Gal.5.b. cordis, dicit: Omnis quicunq;. k ¶Cõ-
feſſus fue.Confitetur quis Ieſum ea chari-
† Mat.10.b tate quæ per dilectionem operatur,negat q
Mar.13.b. præceptis non obedit. l ¶Filius homi-
nis.Confitetur filius apud patrem illum,q
per filium habet acceſſum ad patrem.Nega
tur à filio apud patrem,cui non manifeſta-
† reſponſu tur in diuinitatis potentia filius & pater. Et
ri ſitis ne putetur vna conditio omnium & eorũ
qui ſtudio & eorum q infirmitate vel igno
rantia negant,ſubdit:Et omnis qui dicit
uerbum in fi.ho.re. m ¶Coram ange
lis.quia dixerat aperta & abſcondita eſſe re
uelanda.hanc reuelationem non in vili con
ciliabulo,ſed in conſpectu angelorum dicit
agendam

¶A ſimulatione.
fermento Phariſæorum, quod
eſt hypocriſis. † Nihil † enim o- a
a ¶Nequitia diſcooperietur.& veſtra intentio ſoli deo modo cognita ab omnibus ſcietur.
pertum eſt quod nõ reueletur,
a neque abſconditum quod non
¶In myſterio.
b ſciatur. Quoniam quę in tene- b
¶Aperte.
bris dixiſtis, in lumine † dicẽtur:
¶Priuatim.
& quod in aure loquuti eſtis, in
† cubiculis, prædicabitur in te- c
¶Publice. ¶Qui nil terrenum cupitis.
c ctis. Dico autem uobis amicis d
¶Propter multitudinem vel ferocitatem eorũ.
meis: ne terreamini ab his qui
a ¶Non poſſunt efficere, quin animam deus reddat corpori, quin & ipſum corpus reſuſcitet.
occidunt corpus, & poſt hoc
non habent amplius quid fa-
d ciant. Oſtendam autem uobis
¶Ei ſeruite in timore.
quem timeatis. Timete eum,
qui poſtquàm occiderit, habet
a ¶Mittendo in æterna ſupplicia
poteſtatẽ mittere in gehẽnam.
a ¶Nolite timere mortem corporis, qui mori non poteſtis ſine nutu dei: quod in minoribus liquet.
e Ita dico uobis, hunc timete.
f Nonne quinque † paſſeres ue- e
a ¶Sed ſunt omnia ſub prouidentia dei, quanto magis vos ad imaginem dei facti.
g neunt † dipondio: & unus ex f
illis non eſt in obliuione coram
a ¶Vt de maſſa corporis taceã, nam & minimæ particulæ dei prouidentia conſeruãtur.
h deo? Sed & capilli capitis ue-
ſtri omnes numerati ſunt. No-
a ¶Omnem curam in eum proiicite, apud quem capillus non peribit.
lite ergo timere: multis paſſe-
a ¶Maioris precij, quia rationales: quia æterni.
ribus † pluris eſtis uos. † Dico
i autem uobis: Omnis quicum-
a ¶Ore fit confeſsio ad ſalutem.
k que cõfeſſus fuerit me coram
l hominibus, & filius hominis
¶Venite benedicti patris mei.
m confitebitur eum coram ange-
a ¶Timore.
lis dei. Qui autem negauerit
a ¶Deum vel hominem eſſe. b ¶Vbi prodeſſe debet mei nominis confeſsio.
me coram hominibus, denega
a ¶Non perducetur ad viſionem patris, qua perfruuntur ſancti.
n bitur coram angelis dei. Et o- g
mnis qui dicit uerbum in filium
o hominis, remittetur illi, ei au- h
tem qui in ſpiritũ ſanctum blaſ
phemauerit, non remittetur.
a ¶Contra terrores cõſolatio. ¶Vt me negetis.
b ¶Publicos conuentus.
p † Cùm autẽ inducẽt uos in ſyna i
a ¶Principes ſynagogæ. b ¶Regiam poteſtatẽ.
gogas, & ad magiſtratus & po-
¶De modo proferendi.
q teſtates, nolite ſolliciti eſſe qua-
¶Interrogantibus.
liter aut quid † reſpondeatis aut
¶De modo inueniendi. a ¶Diſcere volentibus.
b ¶Quia non ex ingenio vel arte veſtra verba procedent, ſed ex ſpiritusſancti gratia.
quid dicatis: Spiritus enim ſan-
ctus docebit uos in ipſa hora,

agendam. n ¶Et omnis qui di.Spiritus- C
ſancti blaſphemia eſt,cũ quis manifeſtè ope
ra dei ĩtelligit, & cũ de v̄tute negare nõ poſ † autem
ſit, ſtimulatus inuidia calumniatur: & dicit
talia eſſe Beelzebub huic nõ dimittet̃,nõ ꝙ
ei negetur remiſsio ſi pœniteat:ſed quia hic
blaſphemus exigentibus malis meritis ſicut
nunquã ad remiſsionem,ita nec ad pœnitẽ-
tiam peruenturus eſt.vnde Iohannes euan-
geliſta:Propterea non poterãt credere,quia
iterum dixit Iſa.Excęcauit oculos eorum,& Ioh.12.f.
indurauit cor eorum, vt non videant ocu- Iſa.6.c.
lis & non intelligant corde,& conuertantur † audiẽtur
& ſanem eos.Qui ſpiritum ſanctum huma-
na ignorantia minorem patre credunt vel
dicunt,irremiſsibili crimine non tenentur:
quia non diabolica inuidia hoc agunt: Sed
qui ſimilitudine diaboli contra ſuã conſciẽ
tiam dei maieſtatem oppugnat , non habet
remiſsionem in ęternum.ſicut Marcus aper
te declarat , qui poſito hoc teſtimonio do- Mar.3.d.
mini ſubiungit:Quoniam dicebant:ſpiritũ
immundum habet. o ¶Ei au.qui.Ei etiã
qui ſcandalizatus in infirmitate carnis me
purum hominem vel voratorem ſuſpicat⁹
fuerit,remiſsibile erit:ſed qui gratiam ſpiri-
tusſancti(q̃ pœnitentia inſpiratur,& ad cõ-
gregationẽ redit)non cognoſcens impœni-
tenti corde permãſerit,cũ hoc iã non ſit hu-
manum ſed diabolicum , irremiſsibile erit.
p ¶Cũ au.ind.u.in ſy.Terror taliũ cõuẽ
tuũ ſolet auferre libertatẽ loquẽdi.q ¶No
li.ſollici. eſſe. Voluntatẽ veſtrã pro Chri † paſſercu-
ſto offerte. Chriſtus verò loquetur pro ſe. li
Magiſter

Nicolaus de Lyra.

tamini à fidei veritate.a ¶Nihil enim
opertum.quia eorum falſitas ĩ iudicio dei
manifeſtabitur.b ¶Quoniam quę in te.
di.hoc refertur ad ſeductores,modus enim
ſeductorum eſt in tenebris & occultis doce
re:ſed talia venient in palam in iudicio ex- D
tremo.& hoc notatur cùm dicit: c ¶Præ-
dicabitur in te. Domus enim in terra illa † Mat.10.d
habent plana tecta , vbi congregantur ho- Mar.8.d.
mines ad ſpaciandum & confabulandum, De pœ.diſ.
& iõ illa quę dicuntur ibi,publicè dicuntur 3.c.adhuc.
& hoc modo exponit Theophilus.Beda au
tem exponit hoc referendo ad diſcipulos
Chriſti,quorum ea quæ paſsi ſunt in tene-
bris carcerum & preſſurarum declarata ſũt
per orbem ad gloriam eorum.ſed prima ex
poſitio magis concordat literæ pręcedenti.
d ¶Dico autem uobis . Hîc deſcribitur
ſecundum retrahens à fide, quod eſt ſęuitia
perſecutorum,quam Chriſtus docet non ti
mere.Et patet ſententia ex dictis Matth.x.
exceptis quæ ſequuntur.e ¶Nonne quin
que paſſeres ueneunt. id eſt venduntur.
f ¶Dipon.Dipondium es ſpẽs monetę:&
valet duplex as.& ideo quinq; paſſeres ven
debantur dipondio,vt hîc habetur.& duo,
aſſe,vt habet̃ Matt.x. qa quintus paſſer nõ
poterat diuidi:& ideo remanebat vendenti
ſicut quando dantur quinque oua pro vno
denario , non dantur niſi duo pro obolo.
g ¶Et omnis qui dicit uerbum in fili-
um hominis.i . contra Chriſti humanita-
tem. h ¶Remitte.il.i. nõ eſt ita graue ad
remittẽdũ ſicut verbũ blaſphemiæ dictũ cõ
tra deitatẽ:& hoc fuit expoſitũ diffuſè Mat.
xij.c. i ¶Cũ au.indu.u.in ſy.&cæ.Iſtud
* fuit expo-
*a ¶Nihil oper.q.d.Hypocritarum fal- Moraliter
ſitas manifeſtabitur,& ſimiliter fidei veritas
quę tẽporib⁹ eccłiæ primitiuę, ꝓpt̃ multitu
dinẽ infidelium docebatur occultè.d ¶Di
 *co autẽ

E a ¶ Magiſter. Commēdanti gratiam ſupernę pacis & vnitatis, vult iſte ingerere moleſtiam terrenæ diuiſionis. vñ & hō dicitur, id eſt terren⁹. Inter quos em̄ hmōi zelus & cōtentio eſt, hoīes ſunt & ſcd'm hoīem ambulāt. Inter fratres, patrimoniū: non iudex medius, ſed pietas debet ſequeſtra diuidere, q̄uis immortalitatis patrimoniū nō ſit pecunia hominib⁹ petendū. b ¶ Quis me cō. Nō ſum diſſentionis deus, ſed pacis & vnitatis, qui veni homines pacificare cū angelis, vt multi vnū cor & vnā aīam habeāt. Nō vt diuidanť, ſed vt habeāt oīa cōia, nec ſit aliquis egēs inter eos. Ille q nō colligit mecū, eſt diuiſor fraternitatis & diſſentionis autor.

1.Cor.3.a.

¶ Quia auaricia plerūq; ſolet tētare virtutem patientiæ quā cōmendabat, & exemplum & præceptum huius abolendæ ſubijcitur, dicente domino: Quis me c. iu. Nō dignatur iudex eſſe litium, nec arbiter facultatum, q uiuorum & mortuorum habet iudicium & meritorum arbitrium. c ¶ Ab oī aua. Nemo putaret crimen eſſe, hæreditatem diuidere, fructus in horrea congregare, ſed & hoc auariciā indicat ſupernus iudex. vnde & ſubiūgit Homi. cuiuſdam diuitis. ¶ Sicut ſupra cōtra Phariſęos & hypocritas, ita hic occaſione ſtultæ petitionis contra auariciam diſputat. d ¶ Non in abūdatia. Non in ſolo pane viuit homo, ſed in verbo dei, nec temporalis vita multitudine diuitiarum protenditur. e ¶ Dixit au. Poſt præceptum ſubdit exemplum ad declinandam auariciam tēporaliū. f ¶ Hominis cuiuſdam. Non reprehenditur diues, q̄ terram coluerit, vel fructus condiderit in horrea, ſed q̄ fiduciam vitæ poſuerit in illis, nec pauperibus erogauerit, vt ab eis reciperetur in ęternis tabernaculis. g ¶ Quid fa. Fructus ſuos, & ſua bona eſſe computans, nō erogat pauperib⁹ quæ ſuperſunt, ſed ſuæ luxuriæ reſeruare in futurum ſtudet, & ignarus quis congregatis ſit vſurus. h ¶ Bona mea & dicam. Ambro. Non ſunt hominis bona, quę ſecum auferre non poteſt. Sola enim miſericordia comes eſt defunctorum.

† 47.d.c.ſicut hi in ti. — Deu.8.a. — Suprà.4.a. — F

i ¶ Requieſce. Ecce cum peſti auariciæ iungitur peſtis deſidię, vt nec pro temporalibus deum interpellaret. k ¶ Dixit au. Dicere dei, eſt ad hominē prauas eius machinationes ſubita animaduerſiōe cōpeſcere. l ¶ Sulte. Quia longa tibi tpa diuitiarum ,pmittebas, hac nocte prærept⁹ alijs cōgregata relinques. m ¶ Repetūt &c. In nocte auferť aīa, quæ in obſcuritate cordis qd' poterat pati, prǫuidere noluit. n ¶ Et non eſt in de. di. In deum diues eſt qui tranſitoria cotemnens pauperibus diſtribuit, cuius expectatio dominus eſt, cuius ſubſtantia. i. conſcientiæ poſſeſsio qua ſubſtentatur & paſcitur, eſt apud deum, non in ſacculis terræ. o ¶ Dixitq; ad diſcipulos ſuos. Apoſtolos per fidem in ſpe æternorum confirmat, quia plures ſunt quos torpentes facit amor pręſentium & deſperatio futurorum. p ¶ Nolite ſolliciti. Perfectius eſſet pauperibus omnia dare, & de mammona iniquitatis amicos facere. Sed quia plerumque deuotio fidei infirmitate reuocatur, non ,phibet prouidentiam, per quam in ſudore vult⁹ panis præparatur ſed vetat ſollicitudinem quæ mentem perturbat, & ab æternis reuocat. q ¶ Quid manducetis neq; corpori quid induamini. Anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm ueſtimentum. Indecorum eſt homini curare de cibo vel veſte, qui militat in regno dei. Nouit rex quemadmodum familiam ſuam paſcat, alat, veſtiat. ¶ Moraliter. Ad fidem inſtruit omnia credentibus à deo poſſe conferri, qui ipſos ex anima & corpore compoſuit. Cum enim anima indumento corporis veſtiatur, & vigore animæ ſine noſtro labore corpus animetur, abſurdum eſt vt victus copiam nobis defecturam putemus, qui viuendi iugem ſubſtantiam à deo conſequimur.

† lætare — † Mat.6.d. — † veſtiemini — Diues ī deum — Luc.16.c.

☞ Conſiderate

quid oporteat uos dicere: Ait autē a
a quidam de turba: Magiſter, dic fra b
tri meo, ut diuidat mecum heredi-
b tatem. At ille dixit ei: Homo, quis c d
¶ Litium. ¶ Facultatum.
me cōſtituit iudicem aut diuiſorem
¶ Tam ad turbas q̄ ad diſcipulos.
ſuper uos? Dixitq; ad illos: Vide-
a ¶ Rationem prouidete, contra quam ſi caro ſuggerit, cauete.
c tē, & cauete ab omni auaritia: quia
d non in abundantia cuiuſquam uita e
e eius eſt ex his quæ poſsidet. Di- f
xit autem ſimilitudinem ad illos,
f dicens: † Hominis cuiuſdam diuitis g
¶ Plus ſolito.
uberes fructus ager attulit: & cogi- h
a ¶ Ecce nimia ſollicitudo ex auaricia.
g tabat intra ſe, dicens: Quid faci- i
am quòd non habeo, quod congre-
a ¶ Ex ſollicitudine deliberatio.
gem fructus meos? Et dixit Hoc fa-
ciam: Deſtruam horrea mea, & fa-
ciam maiora: & illuc congregabo k
¶ Meo labore: vel, propter me ſolum.
h omnia quæ nata ſunt mihi, & bona
mea: & dicam animæ meæ: Anima l
habes multa bona poſita in annos
¶ A labore. ¶ Eſuriem & ſitim pelle.
i plurimos: requieſce, comede, bibe, m n
¶ Magno paratu.
k l † epulare. Dixit autē illi deus: † Stul o p
¶ Exactores.
m te, hac nocte animam tuam repetūt q
à te, quæ autem paraſti cuius erunt? r
¶ Stultus, & in nocte rapiendus. s
n Sic eſt qui ſibi theſaurizat, & non t v
o eſt in deum diues. Dixitq; ad di- x
a ¶ Quos ſpecialiter ad contemptum mundi inuitat.
b ¶ Ideo temporalium ſollicitudinem veto ne cum diuitibus ſeculi vobis theſaurizare cōuincamini.
ſcipulos ſuos: Ideo dico uobis:
¶ Vitę quę cibo ſuſtentatur.
p † Nolite ſolliciti eſſe animę ueſtræ, y
q quid manducetis, neque corpori
quid † induamini. Anima plus eſt
quàm eſca, & corpus plus q̄ ueſti-

~ fuit expoſitum Mat. xij. a ¶ Ait autem ei q. Hic chriſtus diſſuadet tertiū retrahens à fide, qd' eſt immoderata cōcupiſcētia terrenorum, vbi præmittiť cuiuſdā cupidi petitio dicentis Chriſto. b ¶ Magi. dic. incōuenienter petebat, qa nō erat loc⁹ neq; tps, nec Chriſt⁹ erat tpalib⁹ intēt⁹, imo ea cōtēnere docebat, & iō Chriſtus rñdit ei: c ¶ Hō. carnalis & rudis & terrenus. d ¶ Quis me c. Similiter Apoſtoli, vt poſſent vacare verbo dei, curā tpaliū à ſe abiecerūt dicentes Actu. vj. a. Non eſt æquū nos derelinquere verbū dei & miniſtrare mēſis. & iō ex hoc Chriſtus cōſequēter docuit cauere auariciam quę à deo ſeparat. vñ ſubdiť: e ¶ Quia nō ī ab. c. ſ. ſpūalis, p quā cōiungiť deo: Nec etiā corporalis, qa ,pter abūdātiā & ſuperfluitatē mors pluriū acceleratur multo em̄ plures moriūť ex replectiōe q̄ ex attenuatione. Vitæ etiā pauperū nullus inſidiať: diuites aūt in nullo loco ſunt ſecuri, & in oī cibo & potu timēt intoxicari. f ¶ Dixit au. ſi. ad il. ad ſuū ,poſitū declarādū. g ¶ Ho. cu. d. &c. at. id multo plures ſolito curſu. h ¶ Et c. qa abundantia diuitiarū inducit magnā ſollicitudinē, & p cōſequēs animi anxietatē, qa non ſupplent indigentiā, vt declarat Boetius. ij. li. de conſo. vnde ſequitur: i ¶ Quid fa. Ecce abundantia fructuū faciebat eū horreis indigentē. k ¶ Illuc cōg. cū ecōtrario deberet dicere, diſpergā pauperib⁹. l ¶ Et di. ani. m. i. mihimetipſi, ſecundū q̄ totus hō denoīatur à parte digniori. m ¶ Requieſce. hic exprimūť quatuor mala quæ ſolent ex abūdantia diuitiarū euenire. ſ. ocioſitas, quæ notať ibi: Reqeſce. guloſitas, cū dř, comede. ebrietas ibi: Bibe. Comeſſationis celebritas: ibi, Epulare. Vnde infrà. xvj. e. de diuite epulone dicitur, q̄ epulabatur q̄tidie ſplendide. o ¶ Dixit au. il. de. i. cōtrariū ſuæ cogitatiōis fecit. Dicere enim dei, facere eſt, ſcd'm illud Pſal. xxxij. b. Dixit & facta ſūt. p ¶ Stul. q non cogitas de dei prouidētia & iuſticia. q ¶ Hac n. an. t. r. ſ. dæmones qbus obligata eſt p pctā. r ¶ Quæ au. pa. quaſi diceret, nō erūt tua, qa nō portabis tecū, hoc aūt potiſsimè pōt queri à perſonis eccleſiaſticis q non poſſunt relinquere bona eccleſiæ ſuis hæredibus. s ¶ Sic eſt. i. ſimiliter ſtultus & ad ſimilē finē veniet. t ¶ Qui ſibi the. bona tpalia. v ¶ Et nō eſt in de. d. i. vacu⁹ eſt bonis ſpūalib⁹. x ¶ Dixitq; ad diſ. Hic cōſeqnter Saluator diſſuadet quartū retrahens à fide, qd' eſt cura nimia & ſuperflua reſpectu neceſſariorū. Et patet ſententia ex dictis Matth. vj.
~ Nolite ti

G — Abūdantię diuitiarum mala q̄tuor. — H — † Imprudēs

Moraliter

* co au. uo. hoc de ſe morale eſt, ,pter quod pertranſeo vſq; ibi: a ¶ Ait au. ei q de t. per hoc autē qd' Chriſtus noluit ſe intromittere de diuiſione hæreditatis inter fratres, oſtendit q̄ prædicatores euangelij, nō ſe debent intromittere de negocijs ſecularibus determinandis. g ¶ Ho. cu. diui. p iſtum intelligitur omnis homo congregans & conſeruans bona temporalia, vt inde viuat ocioſè, ideo ſequitur: l ¶ Et dicā ani. meæ. & etiam guloſè & delicioſè: ideo ſubditur: m ¶ Comede bibe. & frequenter contingit, quòd tales ſubitò moriuntur; & ſic à propoſito defraudantur. propter quod cōcluditur: s ¶ Sic eſt qui ſibi theſaurizat. quia ſolæ diuitiæ virtutum portantur de hoc ſeculo cum habente. y ¶ Nolite ſoliciti eſſe animæ ueſtræ quid manducetis, neque corpori quid induamini. Anima plus eſt quàm. ſcilicet ſollicitudine ſuperflua: quia deus dat animam & corpus, quæ ſunt maiora ſine ſollicitudine humana: & ſimiliter paſcit coruos & creſcere facit lilia. Et hæc omnia dicuntur hic ad literam, ad tollendium à prædicatoribus euangelij ſollicitudinem ſuperfluā de neceſſarijs quātum ad vitā præſentē. ¶ Moraliter autem, virgines lilia dici poſſunt, qui p augmētū virtutū ī deo creſcūt & induūť grāe veſtib⁹ ī præſenti & glīę ī futuro.
* Nolite timere

A a ¶ Cōſiderate. Sancti meritò auibus cōparantur, qui nihil in mundo habentes, nec laborantes, ſola contemplatione æterna petunt, iam ſimiles angelis. b ¶ Quanto magis. Si volatilibus non laborātibus: nec cōmunes fruct⁹ aliquo ſibi dominatu ſpecialius vendicantibus prouidentia dei neceſſaria largiuntur, verū eſt cauſam inopiæ nrǽ auariciam indicare, qui cōia quaſi ,ppria vēdicam⁹ & alijs inuidemus. c ¶ Si ergo ne. Si nec in augmentatione corporis veſtri operari poteſtatis, quæ operatio eſt deo minima ad cōparationem ſpiritualis creaturæ quid ſolliciti eſtis de cæteris maiorib⁹. i. de animæ conſeruatione? d ¶ Conſiderate lilia. Aperta cōparatio. Lilia non ſicut cęteri fructus aliquē agricolarum cultum requirunt. Solet etiam per lilium cæleſtis beatitudo ſignificari, ad quā nos inuitat dominus. Lilia non in ſiluis, ſed in hortis naſcunť, ſic & nos in hortis virtutum naſci debemus. e ¶ Nec Salomon. Ambro. Salomon & hic veſtitus, & alibi coopertus gloria diciť, qui infirmitatem corporeæ naturæ veluti quadam virtute mentis ad opertam, operū gloria veſtiebat. f ¶ Veſtiebatur ſi. unū. Quæ purpura regum, quæ pictura textricū poteſt floribus comparari? Ipſe color diciť veſtimentum floris, ſicut dicitur: Operuit iſtum rubor. g ¶ Cras in clibanū. Cras ī ſcripturis pro futuro ponitur, dicēte Iacob Exaudiet me cras iuſticia mea. h ¶ Nolite quærere. non ait: Nolite quærere vel ſolliciti eſſe de cibo vel veſtimento, ſed expreſsius quid manducetis aut quid bibatis. In quo videntur argui hi qui ſpreto victu vel veſtitu communi, lautiora vel auſteriora prę his cū quibus viuunt, alimenta vel indumenta requirunt. i ¶ Nolite in ſub. Prohibita ſollicitudine victus vel veſtitus, quæ ſunt ad neceſsitatem, prohibet etiam ſuperbiam
B quæ ſolet de iſtis ſuperabundantibus conſequi. Ideo hæc ne requiratis, quia talis ſollicitudo facit infidelib⁹ ſimiles. k ¶ Et hęc o. Quia omnia ſunt filiorum. ideo hęc omnia adijcientur vobis, etiam non quærentibus vt nec in pñti nec ī futuro deſit aliqua gratia fidelibus. quibus ſi hęc ſubtrahuntur, ad probationem eſt, ſi dantur ad gratiaru mactionem, quia omnia cooperantur in bonū bonis. l ¶ Nolite ti. Regnum quærite, & de regno ne diffidatis, quia pater complacita bonitate dabit vobis regnum, nō veſtris meritis. m ¶ Puſillus. Vel ob cōparationem maioris numeri reproborum. vł poti⁹ ob humilitatis deuotionē, per quā humilitatem creſcit eccleſia, p quā peruenitur ad regnū. n ¶ Vendite. Nō tātū nō timeatis ne propter regnum militantibus vitę neceſſaria deſint, ſed etiam poſſeſſa vendite propter eleemoſynam, quæ eſt via ad regnum dum per eam peccata redimuntur. Non tm̄ cibos veſtros cōicate pauperibus, ſed etiam vendite veſtras poſſeſsiones, vt omnib⁹ veſtris ſemel pro domino ſpretis poſtea labore manuū veſtrarū operemini, vnde viuatis vel eleemoſynam faciatis. o ¶ Date ele. Qui p cœlo omnia mundana ſpernit, vendat quę habet & diſtribuat; Qui non eſt tātæ virtutis, de his quæ habet eleemoſynam det. ¶ Non prohibetur, vt nihil pecunię ad vſus neceſſarios à ſanctis reſeruetur, cū ipſe dominus loculos habuiſſe legať, ſed ne deo propter iſta ſeruiatur, & ne timore inopiæ iuſticia deſeratur. p ¶ Nō deficientem. Temporalia, vł ex ſua fragilitate deficiunt, vel ſi quid ſolidum ſupereſt, vt lapides precioſi, à furib⁹ poſſunt tolli. Sed data p Chriſto ęternum

† Mat.6.d. — Matt.9.d. — Gene.30.e. — † ne ſublimia curetis — Roma.8.e. — † parue gregule — † Mat.6.e.

a ¶ Hoc ad eſcam. ¶ Matthæus, volatilia. Hic ergo ſpecies pro genere. ¶ Quorū anima mortalis.
a mentum. Conſiderate coruos,
quia non ſemināt, neq; metunt:
quibus non eſt cellarium, neq;
horreum, & deus paſcit illos.
¶ Propter rationem, propter immortalitatem, quæ vobis promittitur plus valetis.
b Quantò magis uos † pluris eſtis
a ¶ Hoc de veſtimento.
illis? Quis autem ueſtrum † co-
a ¶ Sua ſollicitudine & ſagacitate. b ¶ Illi ergo curam regendi corpus relinquite, qui illud ad hanc menſuram fecit peruenire.
gitāndo poteſt adiicere ad ſta-
¶ Q. Nullus.
turam ſuam cubitum unum?
c Si ergo neque quod minimum
eſt poteſtis, quid de cæteris ſol-
¶ Non ſunt allegorica iſta, ſed vt de minoribus perſuadeantur maiora.
d liciti eſtis? † Conſiderate lilia,
a ¶ Coloribus ſe ornando.
quomodo creſcunt. Non lābo-
a ¶ Vt faciant ſibi indumenta.
rant, neq; nēnt. Dico autem uo-
e bis, quia nec Salomon in omni
f gloria ſua ueſtiebatur ſicut unū
¶ Si iſta quæ ad vſum tantum corporis ſunt & cito decidua, igne cremabuntur, deus tam venuſte adornat quan. &c.
ex iſtis. Si autē † fœnum quod
g hodie in agro eſt, & cras in cli-
a ¶ i. in aceruum qui habet ſpeciem clibani.
bānum mittitur, deus ſic ueſtit.
a ¶ i. Veſtiet. b ¶ Qui ad imaginem dei facti eſtis ad æterna vocati.
quāntò magis uōs puſillę fidei?
a ¶ Ergo. ¶ Si enim de his diffiditis, quomodo æterna ſperetis?
h Et uōs nolite quęrere, quid mā-
a ¶ Et ſi hæc abundauerint, ne inde ſuperbiatis.
ducetis, aut quid bibatis: ēt
i † nolite in ſublime tolli. Hæc
a ¶ Quibus nulla cura eſt de futuris: ſed filiorum eſt quærere regnum dei.
enim omnia gēntes mundi quę
a ¶ Ne dubites de voluntate patris. b ¶ Prouidet hæc omnia in ſua via nobis eſſe neceſſaria.
runt. Pāter autē ueſter ſcit qūo-
a ¶ Sed tamen non eſt in his finis ponendus, ſed in regno, propter quod & iſta.
niam his indigetis. † Verūmta-
a ¶ Omnibus præponite, hoc ſit finis, propter hoc omnia agite.
¶ Bona æterna.
men quærite primùm regnum
k dei & iuſticiam eius, & hæc o-
a ¶ Non dabuntur quaſi propter ſe, ſed ſuperadduntur quaſi neceſſaria ad aliud.
l mnia adiicientur uobis. Nolite a b
m timere † puſillus grex: quia com c
a ¶ Qui etiam propter regnum adiecit temporalia.
placuit pātri ueſtro dare uobis
n regnum. Vendite quæ poſside d
a ¶ Operando eleemoſynas.
o tis, & dāte eleemoſynam. Faci- e
a ¶ Repoſitiones quarum merces durat in æternum.
te uobis ſācculos qui non ue- f
p teraſcunt, theſaurum non de- g
¶ In ſpiritualibus & æternis.
a ¶ Quia ibi aduerſus electos dei nulla fraus diaboli præualebit.
q ficientem in cælis, qūo fur non h
a ¶ Quia diuitiæ ſanctorum futuræ incorruptibiles ſunt.
appropiat, neque tinea cōr-
r rumpit. † Vbi enim theſau- i
rus ueſter eſt, ibi & cor ueſtrum k

ſto æternum fructum conferunt in cælis. q ¶ Quo fur. Fures ſunt hęretici & dęmones, qui ad hoc intenti ſunt, vt ſpiritualibus nos ſpolient. Tinea quæ latenter veſtes rodit, inuidia eſt, quæ ſtudium vel fructū bonum lacerat, & compactionem vnitatis diſſipat. r ¶ Vbi enim the. Vniuerſaliter, & de pecunia & de omnibus voluptatibus. Guloſi theſaurus, eſt venter, vbi habet cor. ſic & de alijs. Nam ſi in terra, cor eſt deorſum. Si in cæleſtib⁹, eſt in Chriſto fixum. Neceſſe eſt enim, vt quo pręceſſerit dilectionis theſaurus, illic & cogitationis ſequatur affectus. ¶ Myſticè. Si theſaurus boni operis cauſa temporalis commodi congeratur facilè corruit, quia ſi exterius fit ad fauorē hominum, diabolus rapit. vnde: Receperunt mercedem ſuam. Si intus fit ad inanē gloriam, tinea ſcindit: cum in ſe confidentē, & ſibi placentē fragilitas hūanę conditionis deſerit. ☞ Sint lumbi

C — † præſtatis illis — † ſollicitudine — Myſticè — Mat.6.a.

Nicolaus de Lyra.

~ a ¶ Nolite ti. Hic cōſequenter Saluator ſuadet ī fide ſtabiliētia: Et ſunt quatuor ſcilicet pręſtolatio pręmij, expectatio iudicij, exigētia officij, & magnitudo beneficij. Et ſecundum hæc iſta pars diuidiť in quatuor. Scd'a incipit ibi. Sint lumbi veſtri pręcincti. tertia ibi: Ait aūt. q̄rta ibi: Omni autem cui multū datū eſt. Circa primum ſciēdum, q̄ ſpes vitæ æternæ maximè ſtabilit in fide: ideo dicit Saluator ipſis fidelibus: Nolite ti. perſecutiones pręſentis vitæ. b ¶ Puſillus grex. Et dicit puſillus, quia pauci erant fideles reſpectu infidelium, & quia pauci ſūt electi reſpectu reproborum. c ¶ Quia cō pla. pa. ue. da. uo. re. Ex mera enim liberalitate diuina aliquos elegit ad regnū cęleſte alijs dimiſsis, & quos ab æterno ſic elegit, in tempore vocauit ad fidem & iuſtificauit per gratiam, vt ſic digni efficerentur vita beata ſecundum quòd dicit Apoſtolus Ro. viij. f. Quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit quos autem vocauit, hos & iuſtificauit: q̄s autem iuſtificauit: illos & magnificauit. d ¶ Vēdite quæ poſſi. q. d. ex quo vobis paratum eſt regnum cęlorum, parum debetis curare de terrenis. Sciendum tamen, qd' vendere poſſeſſa, ad dandum eleemoſynā non eſt neceſſe niſi in caſu extremæ neceſsitatis, aliâs eſt ſupererogationis. ,pter hoc dicitur Matth. xix. c. Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Non dicit, ſi vis ſaluari: ſed, ſi vis perfectus eſſe. e ¶ Facite uobis ſaccu. id eſt repoſitoria bonorum. f ¶ Qui non ueteraſcunt. & quæ ſint illa, oſtendit dicens: g ¶ Theſaurum non defi. in cæ. Ibi em̄ non poteſt eſſe corrumptio ab intrinſeco, nec per conſequens inueteratio. quia quod antiquatur & ſeneſcit prope interitum eſt, vt habetur Heb. viij. d. Similiter non poteſt ibi violentia fieri ab extrinſeco, ideo ſubditur: h ¶ Quo fur non appropiat &cæ. Iſte autem theſaurus acquiritur per prædictam eleemoſynarū largitionē. vnde Matt. xix. c. cum dixiſſet Saluator: Vende omnia quæ habes. & da pauperibus. ſubiunxit, & habebis theſaurum in cęlo. i ¶ Vbi eſt e. theſaurus ueſt. id eſt res à te amata & deſiderata. k ¶ Ibi & cor. qa ſcundum Aug. anima verius eſt vbi amat, quā vbi animat.
~ Sint lumbi

Stabiliētia in fide quatuor. — Diuiſio — † herbam quæ — D — † Mat.6.d.

Moraliter

* a ¶ Nolile timere puſillus grex: qa complacuit patri ueſtro dare uobis regnum. id eſt congregatio humilium, quibus pater cæleſtis præparauit regnum.

E deſerit. a ¶ Sint lū. &c. & lu. Deo nō placet vnū ſine altero; cū quis vł bona agit nōdū refrænata luxuria, vł caſtè viuit nō exercens ſe p bona opera. Et vt ab amore tēpaliū poſsitis remoueri, & bona quæ agitis, ſimplici intētione æternorū agatis, cingite lūbos i. motus carnaliū deſideriorū refrenate; & habete lucernas ardentes, vt in operatiōe veſtra ſolo dei amore ardeatis & alijs exemplū præbeatis.

† De pœ. diſ. 1. c. qui ſanctus.

b ¶ Expectan. Siue vitatis mala ſiue facitis bona, nihil mundamini: ſed ſolū aduētū redēptoris expectetis. c ¶ Quādo re. Ad nuptias domin⁹ iuit, cū poſt reſurrectionē nou⁹ homo; angelorum multitudinem ſibi copulauit. A quib⁹ reuertit, cū nobis p iudicium manifeſtatur. Vnde & bene de expectantibus ſubdit: ¶ Vt cū ue. d ¶ Confeſtim ape. Nō vult aperire iudici pulſanti, qui timēs videre iratum quem cōtempſit, de corpore exire metuit. Aperit qui iudicē lætus & ſecurus ſuſtinet, & de propinqua morte gaudet. vnde ſubditur: Beati ſer. il. quos cū ue. e ¶ Vigilantes. Vigilat qui oculos apertos in vero lumine tenet, vt tenebras negligentiæ cuitet, q etiam qđ credidit operatur, q ſollicitus eſt in cura gregis ſibi commiſsi.

† Mat. 24. d

Quid verò vigilantibus debeatur, ſubdit: Amen di uo. f ¶ Tranſiens. Trāſiens miniſtrat cū de iudicio ad regnum rediēs, ſua claritate fideles ſatiabit. Vel poſt iudiciū trāſibit, cū à cognitiōe hūanitatis quæ in iudicio videbit, ad cognitionē diuinitatis poſt iudicium ſuos illuminabit. g ¶ Et ſi ue. Vigilias vocat à ſimilitudine excubantium. In nocte huius mūdi ſemp debem⁹ eſſe cōtra hoſtē ſolliciti, & expectare lucē vēturā. i. aduētum iudicis. Pria ergo vigilia cuſtodia pueriçiȩ eſt, ſecunda iuuentutis, tertia ſenectutis. Si quis verò in puericia vigilare neglexerit, non tamē deſperet, ſed etiā in iuuētute, vel ſaltē tādē in ſenectute reſipiſcat, quia pius iudex moras noſtras patienter expectat. Qui ad excutiēdam mentis deſidiam exteriorum damnorū ſimilitudinē inducit, vt per hoc animus ad cuſtodiam ſui ſuſcitetur. Vnde:

†; cuſtodia

F

Tres vigiliæ triū ętatum.

h ¶ Hoc autem ſcitote quoniam ſi ſciret paterfamilias. Neſciente patrefamilias fur domum pfodit, quia dum à ſui cuſtodia ſpiritus dormit, improuiſa mors carnis habitaculum irrumpit, & ad ſupplicia trahit. Furi autē reſiſteret ſi vigilaret, quia aduentum iudicis occultè venientē præcauens, pœnitendo occurreret. i ¶ Qua hora non putatis filius hominis ueniet. Vltimam horam ſemper ignorari voluit domin⁹ vt ſemper ſit ſuſpecta, & ad eam ſemper præparetur. k ¶ Ait autem ei Petr⁹. Cum dominus duo propoſuerit ſcilicet & ſe ſubito venturum, & illos expectando paratos eſſe debere quærit Petrus ſi illa ſublimia inſtituta cæleſtis vitæ, quȩ ſunt neceſſaria ſe præparantibus, ad apoſtolos ſolum & ſimiles eorum, an ad omnes ſaluandos pertineant. l ¶ Dixit autem dominus. Reſpondens ad interrogata dominus, primum & ſecundum iudicium cunctis affuturum, & ſingulos pro meritis vel remunerādos, vel damnandos dicit. Deinde quod maximè quæſierat, ſupponit ſcilicet gratiam virtutum quam mundo attulerat, à ſingulis quantum poteſt eſſe ſectandam. quod eſt ibi: Ignem veni mittere in terram. m ¶ Quiſputas eſt fidelis diſpenſator. quaſi dicat. Vobis qui diſpenſatores eſtis inſtituti, hoc ſpecialius conuenit de cuſtodia & pręparatione, vt & vos & alios præparetis in aduentum iudicis, quia pauci ſunt qui commiſſam ſibi bene ammiſtrant diſpenſationem. n ¶ Et prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, ut. Quā rarus eſt dn̄o ppter dominum ſeruiens, oues Chriſti non ad lucrum, ſed amore Criſti paſcēs, prudens in futuro ſibi puidēs, quem conſtituit, i. q̄ rarus qui ſit vocatus à deo tanq̄ Aaron, & nō magis ſe ingeſſerit, & qui nō magis ſe paſcat quā oues: o ¶ Beatus. quaſi dicat. Pauci ſunt fideles. Iſte autem qui repertus fuerit fideliter annonam verbi miniſtrās, & in curā gregis vigilans, æterna beatitudine glorificabitur.

G Heb. 5. a.

Super

a erit † Sint lumbi ueſtri præcincti: a
¶ Contra noctem huius vitæ.
& lucernæ ardentes in manibus b c
¶ Sitis.
ueſtris, & uos ſimiles hominibus d
b expectantibus dominum ſuum,
c quando reuertatur à nuptijs, ut e
a ¶ Properando ad iudicium. b ¶ Per ægritudines mortem propinquam deſignando.
d cum uenerit & pulſauerit, confeſtī
¶ Læti eum ſuſpiciendo.
aperiant ei. † Beati ſerui illi quos f
e cum uenerit dominus, inuenerit ui g
¶ Vere beati quia. a ¶ Preparās ſe ad retributionē.
gilātes. Amen dico uobis, q̄ pręcin h
a ¶ In æterna beatitudine refoueri. ¶ Noſtrum recumbere eſt in regno quieſcere.
get ſe, & faciet illos diſcumbere, &
f g tranſiens miniſtrabit illis. Et ſi uene k
a ¶ Adoleſcētia. b ¶ Senectute. ¶ Id eſt non in vna ſolā, ſed in quacūq; ætate poſſum⁹ promereri.
rit in ſecunda † uigilia, & ſi in tertia
¶ Saltim tunc.
† uigilia uenerit, & ita inuenerit, be
a ¶ Per ſimile probat, q̄ debent vigilare.
h ati ſunt ſerui illi: † Hoc autem ſcitō
te, quoniam ſi ſciret paterfamilias,
a ¶ Illa hora quæ ſibi ſuſpecta eſſet.
qua hora fur ueniret, uigilāret uti
q̄ & non ſineret perfodi domum
¶ Ergo. ¶ Poſt ſimilitudinem ſupponit exhortationē.
¶ Sine macula & ruga.
ſuam, Et uos eſtote parati, quia
i qua hora non putatis, filius homi
k nis ueniet. Ait autē ei Petrus: Domi l
a ¶ Vendite. facite ſacculos qui non ve. ſint lumbi veſtri pręcincti, & lucernæ ardentes, vigilate.
ne ad nos dicis hānc parabolam,
l an & ad omnes? Dixit auem do
a ¶ Difficultatem notat. per quā q iis &c. nono impoſsibilitatem virtutis. b ¶ Pecuniam domini ſui bene erogando.
m minus. † Quiſputas eſt fidelis m
¶ Diſcernens capacitatem ſingulorum.
n diſpenſator & prudens, quem con
¶ Chriſtus. ¶ Eccleſiam.
ſtituit dominus † ſuper familiam
a ¶ Pro qualitate auditorum menſuratum cibum diuini verbi vel exempli.
ſuam, ut dēt illis in tempore † triti n
o ci menſuram Beatus ille ſeruus, quē o p
cum uenerit dominus inuenerit ita q
facientem. Verè dico uobis, quia

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Sint lum. ue. Hîc ponitur ſecūdū ſtabiliens in fide, qđ eſt expectatio iudicij futuri, vbi fideles q nūc conculcant & deprimunt, honorabunt, & iō ex tali expectatione ſolidantur in fide, diſponētes ſe vt poſsint ſecure illud iudicium expectare. Et ad hoc inducit Saluator, di. Sint lum. ue. Lumbi mentis, ſūt voluntas & intellectus, ex qb⁹ procedūt cogitationes malȩ. Lumbi verò carnis ſunt in quibus viget motus luxuriȩ, & vtriq; lūbi ſunt pręcingēdi. i. coartādi ab illicitis cogitationibus & operibus. b ¶ Et lu. ar. i. doctrina clara pcedēs ex charitate. c ¶ In manib. ueſt. implendo opere. d ¶ Et uos ſimi. ho. i. ſitis diſcreti, vigiles & ſolliciti de veſtra cuſtodia, expectādo dominum venturū ad iudiciū, ſicut antiqui patres expectabant eum venturum in carne, & tunc eritis ſimiles illis. e ¶ Vt cū ue. Venit aūt dominus ad iudicium primo in morte cuiuslibet, qa talis pn̄tabit in iudicio qualis inuenitur in morte, q̄tum ad gratiam vel culpam ideo ſequit: f ¶ Beati ſer. q. cū ue. d. in eorum morte. g ¶ Inuene. ui. i. i ſtatu gr̄ȩ. & non in peccatis dormientes. h ¶ Amen di. uo. i. fideliter aſſero qđ i ¶ Pręcinget ſe. i. prōptè & ſine retardatiōe miniſtrabit illis vitam beatam. k ¶ Et ſi ue. i ſe. ui. Scđm bēm Greg. prima vigilia eſt cuſtodia puericiȩ, maximè poſtq; incipit vſus rōnis in pueris: ſcđa vigilia, eſt cuſtodia iuuentutis: tertia, ſtatus virilis: q̄rta, ſenectutis, qa in q̄libet ſtatu aliq moriūt, & iō i q̄libet ſtatu fideles debent eſſe parati p iuſticiā ad recipiēdū mortē. Cōſequenter ad hoc inducit exemplū. Hoc au. ſci. & patet ex lr̄a. l ¶ Ait au. ei Pe. Hîc conſequēter ponit tertiū ſtabiliēs i fide, qđ eſt exigentia officij; quia pręlati qui debent alios in fide firmare, debent eſſe in fide magis ſolidi, & iō debent vigilare nō ſolū ſup ſe, ſed etiam ſuper gregē ſibi cōmiſſum, ne inſurgat aliquid fidei & moribus cōtrarium. Et hoc eſt qđ dicit rn̄dendo ad queſtionē Petri. m ¶ Quiſp. q. d. licet q̄libet debeat vigilare ſup cuſtodiā ſui, tn̄ hoc præcipuè prælatis incūbit, q ſūt diſpenſatores dei, & iō debēt eſſe vigiles & ſolliciti, vt miniſtrēt ſubditis bona ſpūalia, & hoc deſignat cū dr̄: n ¶ Vt det. il. Tp̄s tritici vocat tp̄s euangelij. vnde & Chriſtus ſe grano tritici comparauit Ioh. xij. d. o ¶ Menſuram. quia boni prælati debent adminiſtrare ſpiritualia ſubditis ſecundum eorum proportionem & capacitatem. p ¶ Beatus &c. cū ue. i morte ipſi⁹. q ¶ Inue. &c. fa. i. bona ſpūalia fidelit diſpēſātē.

in manibus veſtris.

† Mat. 24. d Mar. 31. d.

H

† ſupra

† demēſū.

Super omnia

Moraliter

a ¶ Sint lū. ue. cingulo caſtitatis. b ¶ Et lu. per quas ſignificātur opera bona de genere, & ex charitate facta, aliter eſſent extinctæ. d ¶ Et uos ſimiles, parati ſuſcipere ipſum. e ¶ Vt cū ue. & pulſa. Pulſat dominus hominis animum, cum eum inducit ad melius propoſitum, cui confeſtim aperit per bonum conſenſum & ſequentem effectum; & tali ſeruo miniſtrat dominus gratiam in pręſenti & gloriam in futuro. k ¶ Et ſi uenerit in ſecūda ui. Per iſtas tres vigilias poſſunt intelligi tria tempora ſcilicet iuuentutis, ſenectutis, & ætatis medię, in quibus perſeuerantes in bono, beati ſunt in ſpe, & poſtea erunt in re. m ¶ Quiſputas eſt fide. Iſte pōt dici quilibet virtuoſus, in quo ratio regit vires inferiores debito modo: propter quod ſuper omnia bona cōſtituetur i cęlo.

Quod ſi dixe

A a ¶ Super oīa Quāta inter b onos auditores & bonos doctores eſt diſtāria meritorū, tanta & præmiorū. Auditores bonos facit diſcūbere & trāſiens miniſtrat, diſpenſatores conſtituit ſuper oīa quæ poſſidet, non vt ſoli, ſed vt præ ceteris habeāt æterna, tū pro ſua vita, tum pro gregis cuſtodia. b ¶ Quod ſi dixerit. ſer. Nota inter vitia ſerui aſcriptum, q̄ tardum putat domini reditum. In virtutibus boni non annumeratur, q̄ hūc cito ſperauerit: ſed tantum q̄ fideliter miniſtrauit. Nihil ergo eſt melius, q̄ vt patiēter ſuſtineamus ignorare quod ſciri non poteſt: ſed tamen laboremus, vt idonei inueniamur. c ¶ Et edere. Id eſt cunctis ſceleribus & illecebris ſęculi, quę mētem errare faciunt, occupari. vel ad literam, ſi ſit deditus gulæ & ebrietati.

† ſeruos

d ¶ Partemq;. Mali cum infidelib⁹ puniuntur, ſed differenter. Illi em̄ qui ſcienter peccant, grauius puniētur. Min⁹ grauiter, qui peccant ex ignorantia. Et inter iniuſtos tanto quiſq; tolerabiliorem habebit damnationem, quanto minorē habuit iniquitatem. e ¶ Paucis. Mitiſsima omnium pœna eſt eorum qui pręter originale nullū inſuper addiderunt delictum. ¶ Ambro. Multi exiſtimātes ſe minus vapulaturos, ſi neſciant quid opari debeant, auertunt ne audiāt veritatē. Sed cum poſſent ſcire, ſi vellent ſtudium adhiberē, non neſcientes, ſed cōteptores iudicantur. f ¶ Omni aūt. Meritò malus cognoſcens plus, & nō cognoſcēs minus vapulat; quia illi plus, iſti minus cōmiſſum eſt: & ab omni cui plus committitur, plus exigitur. ¶ Vtrūq; ordinē pręlatorū & ſubditorū innuit. multis ſubiectis ſæpe datur cognitio dn̄icæ voluntatis & facultas implendi. Prælatis cōmittitur cum ſua ſalute cura paſcendi gregis. g ¶ Ignem ueni mittere in terram. quaſi dicat: Tu quærebas: an omnes moneam accinctis lumbis, ardentibus lucernis aduentū domini præſtolari? Sed ego qui tantū ob hoc veni in mūdū, vt à cupiditatibus mundi ad cœleſtia hoīes accēderē; nil aliud volo, niſi vt incēdij hui⁹ iubar vſq; ad finem ſeculi cūctas mundi partes illuſtret, & vt in cordibus fidelium ita igneſcat, ne aliquo impetu fluctuum vel flatuum extinguatur. Ignem. quaſi dicat: Inuito vos ad præparationem veſtri, & ad cuſtodiam gregis, incutiens timorem ex aduētu iudicis, qui malos ſeruos damnabit. Sed quia exiguus eſt pfectus, & parua meritorum gratia, metu ſupplicij ab errore reuocari, vos ex amore charitatis ad promerendam gratiam ſtudiū veſtrum acuite: & dum aliquid facitis, illo igne accendamini, quem veni mittere in terram id eſt in omnes credentes. ¶ Ideo domin⁹ fortaſſe in igne venturus eſt, vt in reſurrectionis tempore vitia vniuerſa conſumat: ſuoq; conſpectu deſideria compleat ſingulorum, meritorumq; & myſteriorum lumen accendat. h ¶ Baptiſma autem habeo &c. Et vt ignis iſte in fidelium cordibus quæat accendi, ita vt omnia temporalia perfecte & ſe pſos poſſint deſpicere, prius habeo baptiſma baptizari, hoc eſt vnctione proprij ſanguinis perfundi. non enim daretur ſpiritus, niſi Ieſus primum glorificaretur. i ¶ Et quomodo. Tanta eſt dignatio domini, vt infundendæ nobis deuotionis & conſummandę perfectionis in nobis, & maturandæ pro nobis ſtudiū paſsionis ſibi ineſſe teſtetur, qui cum in ſe nil haberet vnde doleret, noſtris tamen angebatur erūnis, & tempore mortis mœſtitiam prætendebat, quam non ex metu mortis ſuæ, ſed mora redemptionis noſtræ aſſumpſerat: k ¶ Vſquedum perficiatur. Qui vſq; ad perfectionem angitur de perfectione eſt ſecurus, nec de ipſa angitur, ſed potius mors corporis abſolutio eſt anxietatis, nō coaceruatio doloris. l ¶ Putatis quia. Quomodo poſt baptiſma paſsiōis, & poſt aduētū ignis terra ſit arſura, dicit: Quia ad fidem Chriſti totus orbis cōtra ſe eſt diuiſus, vnaquæq; domus habuit fideles & infideles, his contra fidem, illis pro fide pugnantibus.

† 23. q. 4. c. ea vidicta.

† 7. diſ. c. iō 23. q. 4. c. ea vidicta.

B

† ſiiam accenſus.

† baptiſmo

† Mat. 10. d

† dare

Aduentus Chriſti in igne ratio triplex. Iohan. 7. f.

In domo

a ¶ Cæleſtis regni gaudia.
a † ſuper omnia quæ poſſidet, conſti a
a Econtra ſi diſsimulauerit iudicium in proximo venturum, ſecuritatem ſibi faciens.
b tuet illum: Quòd ſi dixerit ſeruus il b
le in corde ſuo: morā facit dominus c
a ¶ Ad vitia incitare, vel conſcientias infirmorum prauo verbo vel exemplo laniare.
meus uenire: & cœperit percutere d
¶ Quorum ætas vel ſexus quanto infirmior, tanto eſt ad ruinam facilior.
e † pueros & ancillas, & edere, & bi e
bere, & inebriari: ueniet dominus
a ¶ In quo omnes mali præpoſiti intelliguntur. b ¶ Iudicij vel mortis.
ſerui illius in die qua non ſperat, &
a ¶ A conſortio fidelium ſegregando, & eis qui nec fidem habuerant ſociando, quia qui non habet curam ſuorum, negat fidem, & eſt infideli deterior.
hora qua neſcit, & † diuidet eum, f
d partemq; eius cum infidelibus po g
net. † Ille autem ſeruus qui cognouit h
uoluntatem domini ſui, & nō ſe pręparauit, & non fecit ſecundum uoluntatem eius, uapulabit multis. i
a ¶ Non cognoſcere dicendus eſt, qui apprehendere vult ſed non valet.
† Qui autem non cognōuit, & fecit k
digna plagis, uapulabit paucis. l
e f Omni autem cui multum datū eſt, m
multum quæretur ab eo, & cui com n o
¶ Scilicet diuina iudicia.
mendauerunt multum, plus petent
a ¶ Feruorem ſpiritusſancti, qui corda illuminans ad ſuperiora prouocat, vicia conſumit, vaſa domus probat, qui etiam accendit lucernas quas ſuperius ardere monebat.
g ab eo. Ignēm ueni † mittere in ter p
¶ Aliud. ¶ In cordibus fidelium.
ram: & quid uolo † niſi ut accenda q
h tur? † Baptiſma autem habeo ba r
¶ Q. Multum. ¶ Vel angor.
i k ptizari: & quomodo coartor uſq; s
a ¶ Ipſa paſsio.
l dum perficiatur? † Putatis, quia pacē t
ueni † mittere in terrā? Non dico uo

a Super omnia. quia in beatitudine æterna cōſequetur bonum infinitum quod includit omnia bona. b ¶ Quod ſi dixerit. non cogitando de aduentu domini in morte, & pe hoc malis operibus ſe occupauerit quæ ſunt cauſa ruinæ ſubditis: qđ notatur cum dicit: d ¶ Et cœpit. tunc em̄ prælatus pueros pcutit, quādo ſubditos ſuos malo exemplo peccare facit. e ¶ Veniet do. ex inſpato repetens debitū mortis. f ¶ Et diuidet eū. à pn̄tis vitæ bonis. vel: Diuidet eum ſepando animā à corpe. g ¶ Pars eius cum infi. i. cū damnatis. Et ſubdit cauſam quare tales magis dānantur ſubditis malis di. h ¶ Ille autē ſer. cuiuſmodi ſunt prælati qui ſciunt vel debent ſcire ſcripturas ſacras in quib⁹ voluntas dn̄i exprimit. i ¶ Vapulabit multis. Id eſt v̄berabit vel puniet multū: qa talis nō peccat ex ignorātia, ſed ex certa malicia. k ¶ Qui au. nō cogno. cuiuſmodi ſunt ſubditi, qui vt in plurib⁹ ſunt illiterati, l ¶ Vapu. pau. i. min⁹ punietur, quia talis peccat ex ignorantia quæ diminuit de pctō, niſi fuerit affectata. Sicut cū aliquis vult ignorare illud qđ tenet facere vel vitare, vt licētius peccet. Ex magna em̄ libidine peccādi puenit, cum aliq̄s vult ignorare illud cui⁹ ſciētia poſſet eū à pctō impedire vel retrahere. Et in pſona taliū dicit Iob. xxj. b. Qui dixerūt deo, recede à nobis: ſciētiā viarū tuarum nolum⁹. m ¶ Omni aūt. Hîc cōſequēter ponit quartū ſtabiliens in fide, qđ eſt magnitudo bn̄ficij collati: qa nō ſolum prȩlati debēt eſſe ſtabiliores alijs in fide, ſed etiā illi q plus cęteris acceperūt à deo de gratijs gratis datis quę dant ad vtilitatem eccl̄iæ & pmotionē fidei, cuiuſmodi eſt notitia ſcripturarū, gr̄a miraculorū, & cōſimilia. & hoc eſt qđ dicit: Omni aūt cui mul. ſ. de prædictis gratijs. n ¶ Multū quæ ab eo. nō ſolū ſibi, ſed etiā alijs pficiendo. o ¶ Et cui com. Differt commēdatū à dato, & ideo p cōmēdatū non intelligitur hic noticia ſcripturarū, ſed magis docēdi officiū, quod eſt regimini annexū. vnde & ſubditi dicūtur eſſe cōmendati ſeu accōmodati curȩ paſtorali, ſcđm q̄ dicit apoſtol⁹. j. Tim. vj. d. Depoſitū cuſtodi. Et à talib⁹ requiritur, vt ſupra dictū eſt. Et qa gr̄æ gratis datæ non valent ad ſalutē, niſi ſint cum charitate. ideo ſubditur: p ¶ Ignē ue. ſcilicet charitatē dei & pximi. q ¶ Et quid uolo. i. augmentet, quia charitas meret augeri, vt aucta mereat perfici. Et quia paſsio Chriſti quā ex maxima charitate p nobis ſuſtinuit, eſt maximū charitatis incentiuū. ideo ſubditur: r ¶ Baptiſma autē. Baptiſmū appellat ſui ſanguinis effuſionē, ex quo baptiſmus & alia ſacramēta eccl̄ię hn̄t efficaciā. s ¶ Et quō. Qđ dupliciter exponit. Vno modo, vt per hoc intelligatur magnum deſiderium eius perficiendi noſtram ſalutem per ſuā paſsionem. Alio modo, vt per hoc intelligatur triſticia & anxietas animi, quæ fuerūt in eo imminēte paſſione, vt p hoc oſtēderet veritatē humanæ naturæ. Et qa poſt paſſionem Chriſti ad prędicationē euāgelij multi crediderūt alijs pſonis ſibi iūctis in infidelitate remanētib⁹, & pſequētib⁹ eos vſq; ad mortē, vt patet de ſctō Chryſanto & patre eius. ideo ſequitur: t ¶ Putatis quia pacem. & patet ſn̄ia ex dictis Matthæi. x. d.

C

† ſuper

† diſſecabit

D

† dare,

Dicebat autē

Moraliter.

b ¶ Quod ſi dixerit ſer. i. homo malus, c ¶ Morā facit. pmittendo ſibi longā vitam: & ſic cum ſecuritate viuit peruerſè. venit dn̄s auferens eū de præſenti vita, & eū ponens in gehennā. b ¶ Ille autem ſeruus. Chryſ. Maior ſtatus ſit maioris pœnæ occaſio. ſacerdos enim eadem peccans cum populo multo grauiora patietur. p ¶ Ignem ue. mit. &c. id eſt dei verbū. Ieremiæ. xx. c. Factus eſt ſermo dei quaſi ignis exæſtuans. q ¶ Et quid uolo niſi ut accendatur? ſcilicet per ſui diffuſionem in cordibus fidelium. r ¶ Baptiſma autem habeo. ſcilicet in mēbris meis, quos deſidero baptizari ſpiritusſancto. Qđ impletum fuit, vt habet Actu. ij. a. t ¶ Putatis quia pacem. q. d. non

z v & loquitur.

a ℭIn domo una. Vnuſquiſq; hõ, domus vna eſt, vel dei vel
E diaboli. Itaq; hõ ſpiritualis, dom⁹ ſpũalis eſt. b ℭDiuiſi. Prima cauſa eſt religionis ad deum, ſecũda pietatis ad proximũ. Oportet enim vt diuinis humana poſthabeas. Non eſt ergo pignoribus renũciandũ, ſed de⁹ oĩbus præferẽdus. Etem̃ naturę pignora ſunt dei beneficia, nec debet plus amari beneficium qd' accipiť, q̃ deus à quo beneficiũ acceptum ſeruatur. c ℭTres in duos. id eſt filius & filia & nurus, in patrem & matrem. & duo in tres, i. pater & mater, vbi etiã ſocrus intelligitur, in filiũ & filiã & nurum.
Allego. ℭAllego. Per tres, ſignificantur qui fidẽ trinitatis habẽt. Per duo, infideles qui in terra remanent. Boni ergo contraria malis & mala cõtraria bonis ſentiendo atq; agẽdo, ab inuicem
†Mat.16.a diuidenť. d ℭPater in filiũ, & filius in patrẽ. Quomodo quinq;, cũ ſex perſonas numeret, patris & filij, matris & fi-
†imber liæ, & ſocrus & nurus? Sed quę mater eſt filij, ipſa eſt & ſocrus vxoris ipſius filij. & ſic eadem & in filiã ſuam & in nurũ diciť diuiſa. Pater in filiũ. Pater noſter, erat diabolus, quia eũ imitabamur: ſed venit ignis qui nos ab illo ſeparauit: & oſtendit alterũ patrẽ qui eſt in cælis. Mater, ſynagoga, cui⁹ filia primitiua eccleſia, quæ eam de qua genus duxit ꝓ fide contradicentem & ꝑſecutricem ſuſtinuit, & ipſa ei cõtradicit. Socrus, ſynagoga. Nurus,
†enim eccleſia de gentibus, quia Chriſtus, eccle
†Matt.5.d ſiæ ſponſus, ſcd'm carnem, ſynagogę filius eſt. Synagoga ergo in nurũ & filiam eſt diuiſa, quia credẽtes de vtroq; populo perſequitur. Sed & illæ in matrẽ & ſocrum ſunt diuiſæ, quia nolunt carnalem circũciſionem ſuſcipere. e ℭDicebat autẽ & ad turbas. Cum apoſtolos etiã de ſuo primo aduentu informaſſet, inſinuãs quid in eo factum ſit, & de futuro, qualiter eum expectare debeant ammo-
F nuiſſet: vertit ſermonẽ ad turbas, in qui
Mat.16.a bus phariſæi erãt, vt Matthæus indicat: Quia nec primũ aduentũ factũ credentes, nec ſecundum rectè expectãtes, ſignũ de cælo quęrebãt tentantes. Hos ergo arguit: quia ſi vellent attendere poſſent ex verbis ꝓphetarũ certũ vtriuſq; aduent⁹ habere indicium. f ℭCum uideritis
Myſticè nubẽ. Myſticè. Nubes ab occaſu oriens. carnem Chriſti à morte reſurgentem ſignificat, ex quo tempore imber euangelicæ prædicationis omnibus terris eſt infuſus. Auſter flans ante æſtum, leuiores tribulationes ante iudicium ſignificat. g ℭNimbus uenit. Ad literam manifeſtus eſt ſenſus. Qui ex elementorum immutatione aurarum ſtatũ poſſunt prænoſcere, poſſent etiam tempus vtriuſq; aduẽtus ſcire. Tum ex dictis prophetarum. Tum ex magnificentia operum. h ℭHypocritæ faciẽ. Et ne aliqui rudes in turba de imperitia ſua ſibi blandientes ſe excuſarent, dicẽtes ſe legem & prophetas ignorare, ſupponit eos per naturalem rationem poſſe diſcernere, vel eum qui opa facit quæ nullus alius fecerat, ſupra hominem & deũ eſſe: vel poſt tot ſęculi iniuſticias, iuſtum creatoris iudiciũ eſſe venturum. i ℭCũ autem ua. Cũ in hoc vita præparas te ad placatã faciẽ iudicis videndam, q̃uis ſermo dei ſit contrarius tuæ carni, tamen eo vtere ſicut cuſtodia data tibi in hoc itinere, ne contemptus te accuſet. Hoc & Matthæus ponit, ſed ille ſpecialiter de reconcilian
Mat.5.d. da pace diſſidentium fratrũ: Hic generaliter & de pœnitẽtia oĩm & de emendatione delictorũ. k ℭCum aduerſario. Aduerſarius noſter in via eſt ſermo dei, contrarius noſtris carnalibus deſiderijs in præſenti vita, à quo liberatur qui præceptis eius humiliter ſubditur: Alioquin ex ſermonis contẽptu reus, in examine iudicis tenebiť peccator, quem iudex exactori. i. diabolo tradet, qa permittet vt diabolus animã eius ad pœnã trahat, & ipſe exactor qui pœnam exigit ꝓ reatu quẽ ſuggeſsit, eam retrudet in gehennam. l ℭDa operam liberari ab illo &c. Hæc etiam ad calcandas mundi illicebras & ad iudicis aduentum præſtolandũ pertinent. Quaſi dicat: Quandoquidem conſtat diſtrictum iudicem eſſe venturum: ergo hic ita viuite, ne in illo iudicio damnemini.
Redda

m ℭReddas. Reddit ſemper pœnas pro peccatis patiendo, ſed nunquam veniam conſequendo. G

bis, ſed ſeparationem. †Erunt enim a
a b ex hoc quinque in domo una diuiſi:
ſAlias, quo. ſEcontra.
c tres in duos, & duo in tres diuidẽtur:
d Pater in filium, & filius in patrem ſuum: mater in filiam, & filia in matrem: ſocrus in nurum ſuam, & nu-
e rus in ſocrum ſuam. Dicebat autem b
f & ad turbas: † Cùm uideritis nubẽ c orientem ab occaſu, ſtatim dicitis,
g † nimbus uenit, & ita fiet. Et cùm auſtrum flantẽ, dicitis, quia æſtus erit,
h & fit. Hypocritæ, faciem cæli & ter-
ſMei aduentus.
ræ noſtis probare: hoc autem tẽpus d
ſCæteris argumentis ſcripturarum & operum.
quomodo non probatis? Quid au e f
a ſEx naturali ratione. b ſMe eſſe deum, & ad iudicium venturum.
tẽ à & uobiſipſis non iudicatis quod g
i k iuſtum eſt? † Cùm † autẽ uadis cum h aduerſario tuo ad principem in uia,
l da operam liberari ab illo: ne for-
ſDeum.
te trahat te ad iudicem, & iudex tra-
ſDiabolo qui pœnam exigit pro reatu quem ſuggeſſit.
dat te exactori, & exactor mittat te
ſInferni.
in carcerem. Dico tibi, non exies in-
a ſId eſt nunquam. ſicut: Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.
de dõnec etiam nouiſsimum mi-
a ſId eſt pro minimis peccatis puniaris.
m nutum reddas.

Cap. XII.

ADerant autem quidam ipſo † tempo-

GLOS. ORDI. Cap. XIII.

ADerant au. Dum magiſter veritatis pręſentes inſtrueret qualiter ſe præparare deberent ad aduẽrum iudicis, & qualiter qui ſe nõ pręparant ſunt damnandi, nunciatur ei de galilęis, qd' quaſi iuſtè ideo perierũt, quod ☞ non bene †28. q.1.c. qd' autem §.1.

Nicolaus de Lyra

b ℭDicebat au. Hîc cõſequenter ponũtur attrahẽtia ad fidẽ. & primò oñdiť ꝓpoſitum. ſcd'ò, remoueť dubium, ibi: Cũ autẽ vadis. Circa primũ ſciendũ q̃ duo ſũt valde attractiua ad fidẽ Chriſti inter alia. Primũ eſt, oracula ꝓphetarum, quæ expreſſe loquũtur de aduentu Chriſti in mũdũ q̃tũ ad cõditionẽ perſonæ venientis, & q̃tũ ad determinationẽ tpis & aliarũ circũſtãtiarũ, ſicut plenius declaraui ĩ quadã quæſtiõe de quolibet de aduẽtu Chriſti, quę ꝑpter ꝓlixitatem omitto. Et quia Iudæi ſaltẽ legiſperiti in oraculis ꝓphetarũ erant edocti, ideo arguit eos Saluator de hoc, qd' hoc attractiuũ ad fidẽ nõ cognoſcebãt, & tñ de diſpoſitione aeris futura p̱ ſigna iudicabant quæ tñ ſũt fallibilia: oracula aũt ꝓphetarũ ſunt certa. & hoc eſt qd' dr̃: c ℭCũ ui. nu. & cõcludiť: d ℭHoc au. tẽ. ſ. aduẽtus Chriſti. e ℭQuõ nõ p. p̱ ſcripturas ꝓphetarũ quas habetis. vñ & Danie. ix. tẽpus aduẽtus Chriſti determinať ſecũdũ certũ numerũ hebdomadarũ annorum. Secundum attractiuum ad fidẽ eſt cõditio euangelicæ doctrinæ, quæ ſi ꝓponereť alicui ſapiẽti, qui tamẽ nõ eſſet imbut⁹ aliqua lege, & cũ hoc aliæ leges diuinitus & humanitus traditę, naturali iudicio rõnis iudicaret legẽ euangelicã puriorẽ, ſanctiorẽ & perfectiorẽ lege veteri, & multo plus alijs legib⁹ humanit⁹ cõfictis, ſicut eſt lex Mahumeti & cõſimiles. & hoc eſt quod dicit Saluator: f ℭQuid au. & à u. i. naturali iudicio rõnis. g ℭNõ iudi. qd' iu. eſt? recipiẽdo doctrinã euãgelicã tamq̃ perfectiſsimã. h ℭCũ au. ua. cũ aduer. tuo. Hic remoueť dubium, qa ſuprà dixerat Saluator: Non veni pacẽ mittere: poſſet aliqs credere, q̃ intellexiſſet de omni pace: qd' non eſt verũ. ſed ſolũ de pace illa in q̃ aliq concordãt in malo, iõ dicit: Cũ au. ua. Hîc accipiť aduerſari⁹ frater vł p̱ximus ab alio iniuſtè lęſus, q habet cauſam trahendi ad iudicem illũ q lęſit eũ, & talis eſt recõciliãd⁹ p̱ ſatisfactionẽ debitã, ꝑut fuit expoſitũ pleni⁹ Matt. v. alioquin ſequereť maior punitio à deo.

Duo ad fidem Chriſti attractiua.
† C ir autẽ &c. vo.
H
† in
Suprà cap. 12. g.

Moraliter * Et loquiť de pace, qua mali cõueniũt ad facilius agendũ ꝑuerſè. a ℭErũt enim ex hoc quinq; in do. una diuiſi, tres ĩ duos, & duo in tres. i. cõtra tres: & ecõuerſo. & hoc frequẽter fiebat in eccleſia primitiua. Nã ſimul manẽtes & ꝓpinqui diuidebantur in fide: & nõ credẽtes credẽtib⁹ aduerſabãť, intantũ q̃ aliquando ad mortẽ ꝑſequebãtur. c ℭCũ uideritis nubẽ. Hoc dicitur contra illos q ſolliciti ſunt qualitatẽ futurã aeris cõſiderare. & de tpe ſuæ mortis vel futuri iudicij nolunt cogitare. h ℭCũ au. ua. cũ aduer. tuo ad principem. Aduerſarius iſte poteſt dici ſynderesis remurmurans malo. & ſic aduerſatur peccatori, qui ſi non conſentiat ſynderesi reſilienſ à malo, condemnabitur per omnium iudicem, & mittetur in gehennam.

NIC. DE LYRA.

Cap. XIII.

ADerant autẽ quidam ipſo. Poſtquã Saluator induxit diſcipulos ſuos ad fid ei cõſtantiam: hic inducit pctõres ad pœnitẽtiam. Et primò ponitur Chriſti monitio. ✥ ſecundò peccatorũ

Moralit. i ℭAderãt autẽ &c. quorũ ſanguinem miſcuit Pilatus &c. Per Pilatum intelligi poteſt diabolus, cuius eſt mẽ- * brum, ſicut dici

☞ nõ bene ſe preparauerunt. & rñdet dominus, & illos verè fuiſſe
A pctõres & iuſtè perijſſe, & ſiłr alios pctõres perituros, ſi ſe pctõres nõ attẽdũt. a ℭNũcia. q̃ſi dicãt: Apparet iſtos fuiſſe pctõres & damnãdos in æternũ, qui tã ſcelerata morte ab impio præſide inter ſua ſacrificia occiſi ſũt. b ℭDe gali. Galilæi impias ſcelerata morte ſcelerũ ſuorũ pœnas ſoluũt. qbus tñ nõ ipſa mors obfuit, vt in ſcd'am mortẽ mitterenť, ſed improba vita. Puniti ſunt autẽ ad correctionẽ viuẽtiũ, vt
Prou.19.d flagellato peſtilẽte ſtult⁹ ſapientior fiat:
*Ieſus vel ad exẽplã corrigi nolẽtiũ, iõq; peſſi-
Allego. mè piturorũ. c ℭQuorũ ſan. Allego. Corporalis mors galilæorũ, quorũ ſanguis ſacrificijs eſt mixt⁹, ſignificat ſpũalẽ mortẽ eorũ q nõ purè offerũt ſacrificiũ
Pſal.108.a. q̃rũ oratio fit in pctm̃, ſicut de Iuda eſt
†Aut ſcriptũ, qui inter ſacrificia dñici ſanguinis ꝑditionẽ cogitabat. Pilatus ergo ſanguinẽ Galilæorũ cũ ſacrificijs miſcet, qñ diabolus eleemoſynã vel aliud bonũ inuidia vel ambitione laudis vel qualibet alia peſte cõmaculat, vt offerentib⁹ nihil
†prę oĩbus proficiat. d ℭOẽs ſimiliter. Hoc impletũ eſt poſt paſſionẽ dñi, quando Romani impœnitentes Iudæos incipiendo à Galilæa adeo deuaſtauerũt, vt non ſolũ atria templi, ſed etiam interiora dom⁹, q̃ Galilyorũ acceſſus nõ erat, humano ſanguine fœdarentur. e ℭSicut illi de. Iſti Ieroſolymitæ ſicut & Galilæi, nõ ſoli pctõres fuerunt, ſed in terrorẽ reliquorum puniti ſunt: qui ruina turris preſſi ſignificant Iudæos q pœnitere noluerint, cum ſuis mœnib⁹ eſſe perituros. Nec fruſtra decẽ & octo, qui numerus apud Gręcos ex iotha & ita exprimitur: hoc eſt ex eiſdem literis quib⁹ nomẽ Ieſus incipit. Significat autem Iudæos hinc maxime perituros, qui nomen ſaluatoris recipere noluerint. Illa turris ſignificat illum qui eſt turris fortitudinis, quę merito in Siloa, quia Siloa quod interpręta
B tur miſſus, ſignificat eum qui miſſus à patre venit in mundum, qui omnes ſuper quos ceciderit conteret. f ℭDicebat autem
Ficus &c. Similitudo infructuoſę arboris, cui iſti ſimiles niſi pœniteãt cito ſunt perituri & eradicandi. Cum ergo ficulnea alibi genera-
Luc.21.f. liter omnium, hic ſynagogæ ſpecialiter geſtat typũ. Sicut ſterilis ficus folijs exuberãs, ſpe fructus poſſeſſorem deſerit, ſic doctores ſynagogæ operibus infœcundis, iam in vmbra legis gloriantes, ſubiectis nullum operis boni exemplum miniſtrant. In ficu loco floris quidam fructus creſcunt, qui alijs ſuccreſcentibus decidũt: remanent tamen quidã de illis qui clementiori aura ſilueſtrẽ animum prioris ſucci exeũtes, cæteris ſpecie & maturitate præferuntur. Sic antiquus ſynagogæ corruit populus, cuius loco de antiquæ religiõis pinguedine nouus eccleſię emergit populus: remãſerunt tamen ex populo Iſrael apoſtoli qui cæteris præſtiterunt.
Gene.3.b g ℭArborem fici. In origine humani generis Adam & Eua cũ peccaſſent de folijs ficulneæ ſuccinctoria ſibi fecerunt. Per folia ergo ficulneæ intelliguntur peccata. Erant autem ſub arbore fi-
Iſa.9.a ci, tanq̃ ſub vmbra mortis, de quibus dictũ eſt. Qui ſedebant ſub vmbra mortis lumen ortum eſt eis. ℭQuod Adam & Eua fici folijs ſe tegẽtes, pręſentiã dñi vocãtis declinabant tranſgreſsionis conſcij, ſignificat q̃ pp̃łus Iudęorũ in aduẽtu ſaluatoris q eos vocaturus venerat, exutũ ſe ṽtutib⁹ cognoſcẽs, ꝑbra conſcientię formidãs à domino receſſur⁹, erat cõfuſus ṽborũ fluentiũ velut foliorũ velaminib⁹ adopertus. h ℭQuærẽs fru. Vinea dñi Sabaoth, domus Iſrael eſt, in qua domo ſynagoga cõdita eſt ſicut ficus in vinea. Sed qui in vinea peccantem à viatoribus ꝑmiſit diripi, hanc etiã ficum iuſſit excidi. In qua quærit fructũ, nõ quia deeſſe neſciret, ſed oſtendit in figura, quia in ſynagoga iam fructũ habere deberet. Nec ante tẽpus quęrit q p̱ trienniũ venit. Qui per Moyſen ſynagogã inſtituit, ipſe in carne apparens in ſynagoga ☞ crebris docet

Nicolaus de Lyra.

✥ ſecũdò, peccatorum cõuerſio ca. xv. Prima in duas: a primò poniť informatio pœnitẽtiũ, ſcd'ò cõfutatio impœnitẽtiũ, ſequẽti ca. Circa primũ primo ponit pnię motiuũ. Scd'ò, pœnitẽdi modum, ibi: Ait aũt illi qdã. Prima in duas, qa primo deſcribit motiuũ pniæ, Scd'ò, ex hoc ſequentẽ fructũ eccłiæ, ibi: Dicebat ergo.
Prima in duas

a b c renunciantes illi de Galilæis, quorum ſanguinẽ Pilatus miſcuit cum ſacrificiis eorum. Et reſpondens
* dixit illis: Putatis quòd hi Gali- a
ſQui non ita ſunt puniti.
læi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſsi ſunt. Nõ b
a ſHic aperte notat illos eſſe peccatores.
dico uobis, ſẽd niſi † pœnitentiam
d habueritis, omnes ſimiliter peribi-
e tis: † ſicut illi decem & octo, ſupra c quos cecidit turris in Siloa, & occi-
ſPeccatores.
dit eos. Putatis quia & ipſi debitores fuerint, † pręter omnes homines habitantes in Ieruſalem? Non, di-
ſSed vos etiam.
co uobis: ſed ſi non pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peri-
f bitis. Dicebat autem hanc ſimi- d
g litudinem: Arborem fici habe- e f g bat quidam plãtatam in uinea ſua:
a ſCarne natus. b ſOperum, non vmbram verborum.
h & uẽnit quærens fructum in illa, &

Prima in duas, qa circa motiuũ pnię, primò poniť Chriſti inſtructio, ſcd'ò, inſtructionis cõfirmatio, ibi: Erat autem docens: Circa primũ inducit Chriſt⁹ ad pniam primò per exẽpla, ſcd'ò p̱ rõnem ſumptã ex ꝑabola, ibi: Dicebat aũt. Circa primũ ſciẽdũ, q̃ motiuũ ad pniam frequẽter cõtingit ex morte repẽtina & horrida aliq̃rũ. de q̃ ponunť hic duo exẽpla. Primũ eſt de Galilæis à Pilato interfectis, dũ actu eſſent occupati in ſacrificijs. de qbus eſt duplex opinio. Dicit em̃ Cyrill⁹ q̃ iſti fuerũt ſequaces Iudæ Galilæi. de quo diciť Act. v. g. q̃ auertit pp̃łm in die ꝓfeſsionis, qa dũ Iudęi ꝓfiterenť ſe eſſe ſubditos Romano impio, vt dictũ eſt ſupra. ij. ca. iſte Iudas Galilę⁹ dicebat, q̃ hoc erat eis illicitũ, ſ. recognoſcere aliquẽ dñm pręter deũ q eos eduxerat de Aegypto: & fecerat ſibi pp̃łm peculiarẽ, & multi cõſenſerũt ei, in tantũ q̃ poſtea ꝓhibebãt oblatiões fieri ꝓ ſalute imperij Romani, de q̃ Pilat⁹ indignatus repẽte cũ multitudine Romanorũ venit ſup̱ eos ſacrificãtes ſcd'm ritũ ſuũ, & interfecit eos, ita q̃ ſanguis interfectorũ fuit mixt⁹ cũ ſanguine ſacrificiorũ. In ſcholaſtica ṽò hiſtoria diciť, q̃ fuit quidã mag⁹ de Galilæa q dicebat ſe eſſe filiũ dei, & dũ multos ſeduxiſſet, & ſecũ duxiſſet in mõtẽ Garizim, ꝓmittẽs inde ſe aſcẽſurũ in cælũ, & dũ illi ſacrificarẽt ei ſicut filio dei, Pilatus ſup̱ueniẽs eos cum armis infecit ne maior ſeductio fieret. & hoc eſt qd' diciť hic: Ad. aũt qdã. prędictis duplici de cauſa. Vna erat, qa aliqui eorũ volebãt notare Chriſtũ de conſimili ſeductiõe. Alia cauſa erat, qa alij illam occiſionẽ ſubitã & horridã horribilibus pctĩs ipſorum occiſorũ imputabãt. & ſecundũ hoc dicit Saluator: a ℭPuta. q̃ Ga. &c. q. d. nõ eſt argumentũ ſufficiẽs. vñ ſubdiť: b ℭNõ dico uo. Nõ negat eos pctõres fuiſſe, & ꝑpter hoc periſſe: ſed aſſerit duo. ſ. q̃ talis mors non eſt argumentum ſufficiens, q̃ grauius peccaſſent oĩbus alijs: qa frequẽter dñs pctã minus grauia in pñti vita punit: & grauiora poſt vitã pręſentẽ differt grauius puniẽda. Aſſerit etiã, q̃ niſi de pctĩs ꝓprijs pœnituerint, ſimiliť ꝑibũt. Qd' adimpletũ fuit p̱ Titũ & Veſpaſianũ in deſtructiõe ciuitatis Ieruſalem & occiſione pp̃łi Iudaici, qui non pœnituerat de occiſione Chriſti & alijs pctĩs ſuis. Fideles em̃ qui tunc crediderunt Chriſto ante aduentũ Titi & Veſpaſiani p̱ angelũ fuerũt admoniti, vt recederent de Iudæa: & tunc trãſierunt ad regnũ Agrippę, qui tunc erat confœderatus Rmanis. Scd'm autẽ exẽplũ ponitur cũ diciť: c ℭSicut illi decẽ & octo. Iſti erant Ieroſolymitani: & dum ædificarent quãdam turrim in loco dicto, ſubito cæcidit ſup̱ eos & oppreſsit: quã ruinã aliq imputabant enormitati peccatorum ſuorũ. de q̃ ſimilẽ ſententiã dicit Chriſt⁹ ſicut & de primo exẽplo. d ℭDicebat aũt hanc ſimilitudinẽ. Hic inducit Saluator ad pniam rõne ſumpta ex ſimilitudine arboris, quę pręſcindiť niſi faciat fructũ, ex hoc cõcludẽs, q̃ ſiłr eſſent pręſcindendi de præſenti vita & puniẽdi niſi facerẽt fructũ pnię & bonorũ operũ. & hoc eſt quod diciť: e ℭArborẽ fici. i. gentẽ Iudaicã. f ℭHabebat qui. Id eſt ipſe deus, cuius ꝑfectio & proprietas nõ poteſt à nobis exprimi aliquo determinato nomine: ſcd'm q̃ dicitur ſexta propoſitione de cauſis. Cauſa prima ſuperior eſt omni narratione. ideo dicitur quidam, indeterminatè. g ℭPlantatam in uinea ſua. Id eſt in Iudæa, quæ ſpeciali modo dicebatur hæreditas dei.
✥ Dixit autem

Quare Pilat⁹ interfecerit Galileos ſacrificãtes.
† reſipueritis
C
D

Moraliter. *brum, ſicut dicit Grego. Homeł. x. An nõ membrũ diaboli Pilatus? Per ſanguinem Galilæorũ peccatũ ſimplicium, per ſacrificia opera de genere bona ſignificanť. Igitur diabolus miſcet ſanguinem ſimpliciũ in ſuis ſacrificijs, cum eorum opa de genere bona fœdat peccatis adiunctis. Per turrẽ cadentẽ ſuper decem & octo Iudæos ſignificata fuit futura eorum deſtructio per Romanos. e ℭArborẽ fici habe. quidam plantatã &c. p̱ arborẽ fici ſignificatur quælibet ꝑſona in eccleſia dei plãtata, vt fructificet ibi. p̱ tres annos in qbus nõ facit fructũ, ſignificanť iuuentus, ętas media & ſenectus: ꝑpter qd' meruit ſuccidi p̱ mortẽ de vita pręſenti. p̱ cultorẽ aũt angel⁹ cuſtos huius hoĩs ſignificatur q rogat vt adhuc vno anno, i. vt in ſenio viuere dimittať, vt p̱ eius diligentiã circa talẽ hominẽ fructificet, aliter ſuccidať, & in ignẽ mittatur.
*Et ecce mu-

crebris docet, fructum fidei quęrit, ſed in phariſæis non reperit.
E a ¶Dixit autem ad cultorem uinæ. Cultor vineæ, doctores ſũt & apoſtoli quorũ precibꝰ & monitis aſſidua dei cura ſuggerit: qbꝰ dñs ſæpe de infructuoſa gente Iudæorũ cõquerit, qđ p tres annos ſuæ viſitationis. i. in legalibus edictis, ꝓpheticis conteſtationibꝰ, euangelij gratia, negligens extiterit. b ¶Ecce anni tres. Nullus in ſynagoga p tres annos fructus eſſe potuit, qa nec tpe circũciſionis purificari poterãt, q circũciſionẽ animi non quęrebant: Nec per legẽ ſanctificabãtur, q carnalia in lege tm̃ ſequebãtur. Nec in gr̃a iuſtificabãtur, qui de pctis pœnitere nolebant. Cum ergo meritò eſſent excidendi, quod quidẽ factũ eſt p Romanos, iubetur illis qui in circũciſiõe laborabãt, vt ſucciſionis cladẽ annunciãdo pœnitẽtiã ſuggerant. Sed apl̃i intelligentes etiã aliquos de populo Iudæorum ſua vocatione poſſe ſaluari, orãt, vt differat vltio dñicæ crucis. c ¶Vt quid etiam &c. Poteſt per terrã ſterili ficu occupatã iudaica plebs ſignari, quæ noxia præpoſitorum vmbra premit, ne lumen veritatis videat: & exẽplis eorũ impeditur, ne ſole dilectiõis caleſcat. vñ: Vę vobis ſcribę & pha. q cl. re. cę. ante hoĩes. Terram occupat, qui locũ quẽ tenet bonis operibus non exercet, qui exemplo prauitatis impedimentũ pręſtat cæteris. d ¶Vſq dum. Donec radicem infructuoſæ mẽtis humiliem, & præſentiũ preſſurarũ, & æternæ damnationis incutiendo metũ. Foſſa quippe in imo eſt, & increpatio, dum mentem ſibi demonſtrat humiliat. Nouit cultor terram excolere, qui nouit vitia deprehendere. Intellexit duriciã & ſuperbiã Iudęorum cauſam eſſe ſterilitatis. Pollicet itaq dura corda apoſtolicis ligonibus eſſe fodienda, & ſuperbientia ad humilitatem reuocanda. e ¶Mittam ſtercora. Id eſt malorum quæ fecit abominationẽ ad animum reducã, & cõpunctionis gratiã cũ fructibus boni operis quaſi de pinguedine ſtercoris exuſcitem. Pctã enim carnis ſtercora dicuntur, quæ imittunt ad radicem arboris, quando prauitatis cõſcientia tangit cogitationis memoria, & dum inde pœnitet quaſi per tactũ ſtercoris redit ad fœcunditatem operis. f ¶Et ſiquidem. Cũ pœnitẽtiæ ordo exigeret, vt apponeret, reſeruabit vel aliqđ tale: nihil tñ ſubiũxit, ſed ſuſpẽdit ſententiam. Cum vero adhæreret: g ¶Sin autẽ: ſcilicet non fecerit fructum, continuè iudiciũ venturæ damnationis annexuit: quia ꝓcliuiores ad negandũ q ad credendũ videbat. h ¶Erat aũt. Hanc ſimilitudinẽ de ficulnea dicit dñs docuiſſe in ſynagoga, vt intimet ad ipſam ſynagogã ptinuiſſe parabolã. Qđ em̃ fructũ quærit in ficulnea nec inuenit, ſignificat q verbũ cõmodat ſynagogę, nec illa recipit, quã tamẽ nõ ex toto extirpandã, ſed reliqas p fidẽ ſaluãdas intelligẽs, mox ibidẽ primitiuæ eccleſię ſanatio ſub ſpeciæ incuruę mulieris ſubſequit. Idẽ em̃ ſignificat ficulnea reſeruata qđ mulier erecta. i ¶Sabbatis. Sabbatis docet, & curuã erigit, qa p verbũ prædicatiõis à tpalibꝰ ad ęterna erectos ad quietẽ reſurrectiõis pducit. k ¶Ecce mulier. Hęc mulier nõ niſi poſt decẽ & octo ãnos erigi potuit, quia hũana natura hãc corruptionẽ deponere, & ad induẽdã incorruptionẽ ęternę btitudinis, erigi non poterit, niſi prius impleuerit legẽ quę in decẽ præceptis continet, & gr̃am in qua Chriſti reſurrectio facta eſt & noſtra expectatur. l ¶Annis decẽ. Senariꝰ in q mũdi creatura pfecta eſt, operũ pfectionẽ ſignat, q p tres multiplicatos decẽ & octo reddit: & ſignat eos qui in tribus tẽporibꝰ dominicæ viſitationis, ſ. ante legem & ſub lege & ſub gr̃a perfectionẽ operũ habẽt. Hoc ergo tpe iudæa
Roma. 8. f. à ſuæ mentis rectitudine curuata fuit, quæ magis terrena q cœleſtia nouerat, operatur. m ¶Vocauit. Quos prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos iuſtificauit. Quos autem iuſtificauit, illos & magnificauit. n ¶Quia ſabbato. Deus ab
Gen. 2. a operibus mundi ſabbato requieuit. Vnde & Moyſes ſabbato à ſeruili & noxia actione feriãdũ præcepit, præfigurãs tẽpus q nr̃a G ſecularia opera, non verò religioſa. i. laudãdi deũ ceſſabunt. In ſignum huiꝰ rei etiã ſabbato dominus curat. Hoc autẽ nõ intelligẽs archiſynagogus fallit & fallit, qa lex in ſabbato nõ hominẽ curare ſed ſeruilia opera facere, id eſt peccatis grauari ꝓhibuit. o ¶Hypocritæ. Meritò hypocritas, id eſt ſimulatores vocat, qui cum magiſtri plebium videri appetant, ſanationem hoĩs nõ reuerẽtur poſtponere curæ pecoris.

Moraliter. († reflecti erigere caput.)

a non inuenit: Dixit autem ad culto- a
b rem uineæ: Ecce anni tres ſũt ex quo b
uenio quærens fructum in † ficulnea
a ¶Annuacia, qđ perdituri ſint locum & gentem, pro quo ſeruando Chriſtum occiderunt & ſuos.
hac, & non inuenio: Succide ergo il c
¶Cur etiam temporali copia vtitur?
c lam, ut quid etiã terram † occupat?
Atille reſpondens dixit ei: Domine d
d dimitte illam & hoc anno uſq dum e
e fodiam circa illam, & mittam ſterco f
f g h ra. Et ſiquidem fecerit fructum, † ſin g h
autem in futurum ſuccides eã. Erat i
autem docens in † ſynagoga eorum
i ſabbatis. Et ecce mulier quæ habe- k l
¶Amorem terrenorum.
l bat ſpiritum infirmitatis annis de- m
a ¶A rectitudine mentis.
cem & octo: Et erat † inclinata, nec o- n
a ¶Quia qui ſemper videt qđ ſemper cogitat & vbi diu ſpõte pliſtit ibi etiã cum noluerit cadit coactus.
mnino poterat † ſurſum reſpicere,
a ¶Prędeſtinando per gratiam. b ¶Illuſtrando per doctrinam.
m Quam cum uidiſſet Ieſus, uocauit
ad ſe, & ait illi: Mulier, dimiſſa es ab
a ¶Spiritualibus donis adiuuando.
infirmitate tua. Et impoſuit illi ma-
a ¶Ad glorificandum deum, vſque in finem perſeuerando in bonis operibus.
nus, & confeſtim erecta eſt, & glori o
ficabat deum. Reſpondens † autem p
a ¶Vt æmulator literę legis.
n archiſynagogus indignãs quia ſab
bato curaſſet Ieſus, dicebat tur-
bæ: Sex dies ſunt in quibus o q
portet operari. In his ergo ue-
nite, & curamini, & non in die ſab
bati. Reſpondens autem dominus
o ad illum dixit: Hypocritæ, unus

† ficu — † Tria ſunt opera. — † onerat — † ſin minꝰ — † vna ſynagogarum. — † deflexa, cõtracta — † igitur

Nicolaus de Lyra. ☞ Nõ ſoluit

a ¶Dixit autẽ ad culto. ui. i. ad angelũ cuſtodẽ & prępoſitũ illi genti, q tũc erat Michael, vt hr̃ Dan. x. c. b ¶Ecce an. t. ſ. i. tria tpa. ſ. tps legis, tps ꝓphetarũ, & tps prædicationis Chriſti, in qbus deus quæſiuit fructũ bonorũ operũ à Iudæis, & nõ inuenit, niſi in paucis valde, q quaſi nihil cõputant reſpectu tantæ multitudinis, vt patet prædicta tẽpora cõſiderãti. c ¶Suc. er. il. In quo oſtẽditur q meruerant occidi & de terra illa eijci, qđ factũ eſt poſtea p Titũ & Veſpaſianũ, q multos de illis occiderũt & alios captiuos de terra eiecerunt. d ¶Domine di. il. quia angeli ꝓ illis qs cuſtodiũt interpellãt diuinã clemẽtiam. vnde & deſtructio ciuitatis & ppl̃i dilata eſt p. xlij. ãnos poſt paſsionẽ Chriſti. e ¶Vſq dũ f. c. il. immitẽto eis terrorẽ diuinorũ iudiciorũ. f ¶Et mit. H ſter. oſtẽdẽdo eis fœditatẽ & abominationẽ pctõrũ ſuorũ: p quæ ſolent hoĩes pœnitere de pctis ſuis. g ¶Et ſi qdẽ f. fru. qa in illis. xlij. annis dictæ dilationis multi de Iudęis pœnituerũt, & cõuerſi ad fidẽ fructũ bonorũ operũ fecerũt, vt patet Actu. ij. & in pluribus alijs locis. h ¶Sin au. i fu. ſuc. eã. qa ĩpœnitẽtes & in ſua pfidia remanentes fuerũt occiſi & captiuati p Titũ & Veſpaſianũ, vt prędictũ eſt. i ¶Erãt au. Hĩc conſequẽter ponit doctrinæ Chriſti cõfirmatio p ſequẽs miraculũ. vbi notat primò locus cũ dicitur: Erat au. do. in ſy. ĩ loco cõi vbi cõueniebãt Iudæi, & tempus cũ dicitur: k ¶Sabbatis. in quibꝰ hoĩes debebãt ĩtẽdere diuino cultui & ad audiẽdum verbũ dei. l ¶Et ecce mu. quæ ha. ſpi. infir. i. infirmitatẽ à ſpiritu maligno inflictã vel cauſatam: quod patet ex hoc quod infrà ſubditur: Hanc autem filiam Abrahæ quam alligauit Sathanas. ſ. vinculo infirmitatis. m ¶Annis. xviij. ex q patet infirmitatis diuturnitas. n ¶Et erat. In quo apparet infirmitatis grauitas & deformitas. Et iſta exprimuntur, vt miraculum ſequens maius & euidentius oſtendatur. vnde ſubditur: o ¶Et confeſtim erecta eſt. Licet enim per naturam poſſent aliquæ infirmitates curari, non tamen in inſtanti. p ¶Reſpondens autem archiſynagogus. id eſt princeps ſynagogæ, & dicitur ab archos, quod eſt princeps, & ſynagoga. q ¶Sex dies ſunt in quibus oportet operari. hoc intelligit de operibus ſeruilibus, ſed operatio miraculorum quę ordinatur ad gl̃iam dei & videntium deuotionẽ excitandã, poterat fieri ĩ die ſabbati: & cõuenientius illa die q in alijs, eo q illa dies erat ordinata cultui diuino & deuotioni populi, & hoc oſtendit Chriſtus exemplo ſenſibili, cùm dicitur: Hypo. unuſq. ue. Et patet litera.
Et cum hæc di-

Moraliter
* l ¶Et ecce mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo. Et erat inclinata. per quam ſignificat peccatrix perſona, quæ longo tempore diabolo procurante ſic ad inordinatum amorem terreſtrium fuit incuruata, q propter longam conſuetudinem aſpicere non poteſt ſuperna. Sed Ieſus eã tãgit in ſabbato, quando conſilio prædicatoris vel confeſſoris ſalutem animarum deſiderantis quieſcit à peccato, & ſic erigit ſurſum per cœleſtium appetitũ. Archiſynagogus autem indignãs de tali curatiõe, malũ curatũ ſignificat murmurantem de prędicatore vł cõfeſſore, ꝓpter qđ meritò arguit de murmure tali, qa cura maior circa humanã naturã, quã circa animalia bruta debet haberi.
*Simile eſt

☞ a ¶Non ſoluit bouẽ Myſticè. Bos qui cognouit poſſeſſorem
A ſuũ, & aſinꝰ q nouit præſepe dñi ſui, Iudaicũ & Gẽtilẽ populũ ſi-
Iſa. 1. a gnificãt: q vtrũq peccati vinculis abſolutꝰ, ſitim æſtũq huiꝰ mundi p hauſtũ dñici fontis depoſuit. In his ergo duobꝰ aĩalibus vocationẽ duorũ populorũ, aduerſantibꝰ Iudęis pręnũciat dominꝰ. b Hãc autẽ &c. Filia Abrahę, quęq fidelis aĩa: Filia Abrahę, eccleſia de vtroq ppl̃o ad fidẽ collecta, quę tpe legis & dominicę reſurrectiõis impleto, p ſeptiformen gratiã ſpũſſancti vincula longę captiuitatis erupit: & ſic idem eſt bouẽ vel aſinũ à præſepio ſolutos ad potum agi, quod eſt filiã Abrahę à vinculo noxię inclinationis erigi. c ¶Erubeſcebãt oẽs. Qui de dictis ſaluatoris erubeſcũt, ficulneæ ſterili ſe ſimiles oſtendunt. Qui ergo gaudent de miraculis, pertinent ad filiam Abrahæ. i. eccleſiam, deum de ſua erectione glorificantem. d ¶Aduerſarij. Scribæ & Phariſæi, qui nec aperte veritati contradicere poſſunt, nec ꝓpter inuidiam credere volunt. e ¶Omnis populꝰ gau. Simplices, humiles verba veritatis & miracula amãtes, & iſti ſunt figura gentium, quæ excæcatis Iudęis cõgregandę ſunt ad fidem p humilitatem. Vnde & ſaluator fidem eorũ cõmendat ſub cõparatione grani ſinapis. f ¶Dicebat ergo. Quãdo quidẽ aderãt gaudentes & glorificantes, dicebat ad commendationẽ & inſtructionẽ illorũ qui p humilitatẽ & fidei feruorẽ exaltãdi ſunt in eccleſia. g ¶Simile eſt gra &c. Granum ſinapis, res vilis & ſimplex, ſed ſi teritur, vim ſuam fundit. Regnũ ergo cælorum, i. fides per quã venitur ad re-
† mat. 13. d gnum, comparatur grano ſinapis: quia
B primò humilis & quaſi abiecta & amari ſaporis, propter infirmitatem Chriſti & ſcandalũ crucis, ſed trita aduerſis, gratiã ſuæ virtutis effundit & odore ſuo circũſtãtes adimplet, dũ gl̃iam reſurrectiõis &
† Mat. 9. d. aſcẽſiõis etiã poſt mortẽ prędicauit toto orbe terrarũ. Vel corpꝰ Chriſti granũ ſinapis, qđ accipiẽs Ioſeph in horto ſepeliuit, quod poſtea in reſurrectiõe & aſcẽſiõe creuit. Expãdit ramos, prędicatores per totũ mũdũ mittẽs in quorũ dictis & cõſolatiõibus fideles à fatigatiõe mundi reſpirãt. Quod acceptũ: qa Chriſti dona quę ex diuinitate nobis cũ patre tribuit,
Pſal. 67. d. ex humanitate nobiſcũ accepit. Vñ: Ac-
† Mat. 7. b cepiſti dona in hoĩbus. h ¶Et creuit. Creuit in toto mũdo, vel in aĩo cuiuſq fidelis: quia nemo repente fit perfectus. Creuit ergo prædicatio, quia mentibus hominum quantæ virtutis eſſet innotuit. i ¶In arborẽ magnam. Creſcit non ſicut herbæ quæ cito areſcunt & corruũt, ſed ſicut arbor quæ longa annoſitate & opima fertilitate gaudet. k ¶Quod acceptum mulier abſcondit in farinæ. Mulier, eccleſia, cuius farina ſumus quotquot timoris & ſpei exercitio quaſi mola ſuperiore & inferiore conterimur, vt vnus panis mul-
Deut. 6. a ti ſimus in Chriſto. Abſcondit ergo eccleſia fermentũ dilectionis in farinæ ſata tria, quia præcipit vt diligamus deum toto corde, tota anima, tota virtute. Vel, farinæ ſata tria, vt ſpũs, aĩa & corpꝰ in vnum redacta, non diſcrepẽt inter ſe. Vel, tres animæ virtutes in vnũ redigãtur, vt in rõne poſſideamus prudẽtiam, in ira, odiũ vitiorum, in cupiditate, deſideriũ virtutum. Vel, eccleſia fidẽ hominis farinæ ſata tria miſcet. i. credulitate patris & filij & ſpũſſcti. Cũq in vnum fuerit fermentatũ, non nos ad triplicem deum, ſed ad vnius deitatis notitiam perducit. l ¶Sata tria &c. Satum genus eſt menſuræ iuxta morem palæſtinæ, modiũ & dimidium capiens. ¶Poſſunt in tribus ſatis illi dominici ſeminis fructꝰ intelligi, triceſimus ſcilicet ſexageſimus & centeſimus. i. coniugatorũ, continentiũ & virginũ. Vel ſata tria, tria genera hominũ, Noe, Daniel, Iob. m ¶Donec frumenta. &c. Tandiu charitas recondita debet creſcere, donec totam mentem in ſui perfectionem commutet, vt nihil præter deum diligat, & recolat quod hic accipitur in alia vitam perficitur. n ¶Et ibat &c. Vbiq indifferenter prædicabat, non perſonas diſcernens, ſed ſalutẽ credentibꝰ C quærens. o ¶Contendite intrare &c. Quaſi diceret: Verè pauci, & illi cum magnis laboribus, quia niſi mentis intentio ferueat, vnda mundi nõ vincitur, p quã aĩa ad ima ſemper reuocat.
☞ Cum aũt

a quiſque ueſtrum ſabbato non ſol-
uit bouem ſuum, aut aſinum à præ-
b ſepio, & ducit adaquare? Hanc au-
tem filiam Abrahę, quam alligauit
Sathanas, ecce decem & octo annis,
non oportuit ſolui à uinculo iſto
c die ſabbati? Et cùm hæc diceret, eru a
d beſcebant omnes aduerſarij eius,
e & omnis populus gaudebat in uni-
uerſis quæ glorioſè fiebant ab eo.
a ¶Fides per quam venitur ad regnum.
f Dicebat ergo: Cui ſimile eſt regnũ b
dei, & cui ſimile eſſe æſtimabo il-
a ¶Scilicet pro feruore fidei Vel, quia venena dicitur expellere. i. omnia dogmata prauitatis.
g lud? † Simile eſt grano ſinapis, quod c
a ¶Acceptabile habens. b ¶Deus in iuſto: vel, iuſtus vir in corde ſuo granum prædicationis fouet. c ¶Vbi creſcunt germina virtutum.
acceptum homo miſit in hortum ſu
a ¶Vbi folia cum fructu, & in cuius diuerſis ſententiis ſpirituales quieſcũt, qui pẽnis virtutũ in alta cõſcẽdũt.
h i um, & creuit, & factum eſt in arbo-
rem magnam, & uolucres cæli re-
a ¶Vt pro varietate morborum varia ſit medicina.
quieuerunt in ramis eius. Et iterum
dixit: Cui ſimile æſtimabo regnum a
a ¶Charitas pro feruore vel ſancta doctrina.
k dei? † Simile eſt fermento quod ac-
a ¶A gratia dei, vel ſapientia dei. b ¶Sancta mater eccleſia. c ¶. i. commendat hominibus, de tribus Noe filijs originem ducentibus, quos eccleſia ad fidei vnitatem colligit.
ceptum mulier abſcondit in farinæ
l m ſata tria, donec fermentaretur to-
n tum. † Et ibat per ciuitates & ca- e
ſtella docens, & iter faciens in Ie-
ruſalem. Ait autem illi quidam: f
Domine, ſi pauci ſunt qui ſaluan
a ¶Quia ille vnus pro omnibus quæſierat.
tur? Ipſe autem dixit ad illos:
a ¶Ad vitam. b ¶Labores & ieiunia, tamen amantibus iugum ſuaue eſt.
o † Contendite intrare per anguſtam g
a ¶Salutis & amore præmiorum prouocati.
portam, quia multi, dico uobis, h

Nico. de Lyra.

a ¶Et cũ hæc. Cõfuſi ſua rõnabili reſpõſiõe, cui nõ poterãt contradicere. Circa qđ cõſiderãdũ, q Chriſtꝰ cõfundebat aduerſarios ſuos. Aliqñ exẽplis, ſicut hĩc, Aliqñ mira cul. ſicut ſupra. v. e. Vt autẽ ſciatis, qa filiꝰ hoĩs habet poteſtatẽ dimittẽdi in terra pctã, ait paralytico: Tibi dico, ſurge &c. Aliqñ ſcripturis, ſicut Mat. xxj. b. Nunq legiſtis, quia ex ore infantiũ & lactentiũ pfeciſti laudẽ &c. Aliqñ rõnibꝰ certis, ſicut Mat. xxij. c. Cuius eſt imago hæc & ſupſcriptio &c. Aliqñ teſtimonijs, vt Ioh. v. c. Vos miſiſtis ad Iohãnẽ. & teſtimoniũ perhibuit veritati &c. b ¶Dicebat ergo. Poſtq ſaluator poſuit pœnitentiæ motiuũ, hic cõſeqnter oſtẽdit ſequentẽ ex hoc eccl̃ię fructũ. Circa qđ conſiderandũ, q licet pœnitẽtes & conuerſi ad fidẽ catholicã primò fuerunt pauci & abiecti tpibus pſequutiõis tyrannorum & hæreticorum, tamen dñs poſtea induxit aliquos pœnitẽtes ad fidem, qui fuerunt magni hoĩes ſcientia & vita, ſicut fuit Ambroſius Auguſtinus, & cõſimiles, p quos eccl̃ia fuit exaltata valde, ꝓut hic cõtinet in duabus parabolis quæ expoſitæ ſunt Mat. xiij. f ¶Ait autẽ illi. Poſtq ſaluator. ſupra poſuit pœnitentiæ motiuum & ſequentẽ fructũ, hic conſequẽter oſtẽdit pœnitẽdi modũ. Circa qđ ſciẽdũ, q in D pœnitentibus triplex eſt difficultas ad opa virtutũ. Vna eſt ex corruptiõe naturæ p pctm̃ primorum parentum, ex qua cauſata eſt in humana natura pronitas ad malũ & difficultas ad bonũ, ſcđm q dicitur Gene. viij. d. Senſus & cogitatio hũani cordis prona ſunt ad malum ab adoleſcẽtia ſua. Scđa eſt, qa ex peccatis pręteritis cauſatus eſt in ipſis peccantibꝰ quidam habitus, vel ſaltem diſpoſitio inclinãs ad pctã ſimilia. Tertia eſt ex difficultate opis virtuoſi, quia virtus eſt circa bonũ arduũ & difficile: & iõ modus pœnitẽdi ad hoc, q ſic efficax debet cũ magno conatu fieri: & hoc eſt quod dicit: g ¶Cõtendite intra. Et p hoc etiã ſoluit quæſtio, ꝓpoſita de paucitate ſaluãdorũ: quia pauci reſpectiuè inueniũtur ita feruidè pænitentes, q nõ impediãtur propter dictas difficultates, ideo ſubditur: b ¶Multi dico uobis quærent &c. & iſti ſunt tepidi. prædictis difficultatibus impediti. Et quia nõ ſemp durat ad tempꝰ pœnitendi, iõ ſequit:
Cum autem

Quibꝰ modis Chriſtꝰ ſuos aduerſarios cõuderit. — † Mat. 23. d Mar. 4. c. — Difficultas triplex pœnitentibus ad opera virtutum.

Moraliter.
*c ¶Simile eſt. Granũ ſinapis minimũ beatũ Frãciſcũ ſignificat humillimũ, ꝓpt qđ ſuos fratres voluit vocare Minores. Hoc autẽ granũ hõ Chriſtꝰ poſuit in hortũ ſuũ. ſ. eccl̃ię militantis, vbi creuit p vitę meritũ, & p ſuæ religiõis augmẽtũ. & volucres requieſcũt in eiꝰ ramis, qa multi magni & potẽtes acqeſcũt filiorũ ſuorũ cõſilijs & doctrinis. d ¶Cui ſi. &c. Licet fermẽtũ in ſcriptura frequẽtiꝰ accipiat in malo, tñ hic accipit in bono: & ꝓpter virtutẽ alterãdi ſignificat vbũ euãgelicũ, qñ ad fidẽ trãſmutauit magnã ptẽ mũdi, & adhuc ampliꝰ trãſmutabit. vñ in figura huius in Pẽtheco ſte quę celebrabat à Iudęis, ꝓpt bñficiũ legis datę, quę fuit euãgelij figura offerebant duo panes de ſimila fermentata, vt hr̃ Leu. xxiij. b. Hoc aũt fermentũ poſitũ fuit in ſatis tribꝰ. i. in tribꝰ mũdi ptibꝰ à tpe apl̃orũ, & ampliꝰ ponet donec fermẽtet totũ. e ¶Et ibat. p hoc oſtẽdit qliter prędicator euãgelij debet eſſe diligens in prędicatione verbi diuini. g ¶Contendite. Non m poteſt fieri ſine conatu magno, q hõ terrenꝰ fiat ciuis in cælo.
*Cum autem

☞ a ℂCum autem intra.pa. Paterfamilias Chriſtus, cũ vbiq; ex
E diuinitate ſit, illis iam int⁹ eſſe dicitur, quos in cælo præſens ſua viſione lætificat; ſed quaſi foris eſt his quos in hac pegrinatione certantes occultus adiuuat. Intrabit ergo cum totã eccleſiã ad ſui cõtemplationẽ pducet. Claudet oſtiũ, cũ reprobis locũ pœnitẽtię tollet qui foris ſtantes pulſabunt. i. à iuſtis ſegregati, miam quã contempſerũt, fruſtrà implorabunt. b ℂIncipietis foris ſta. Modo tpe miǫ contendite: qa tpe iudicij reprobis tollit̃ locus pniæ, q nunc aperitur cunctis piè quærentibus. c ℂNeſcio uos. Non nouit lux tenebras. i. non aſpicit, quia ſi aſpiceret, tenebræ non eſſent. d ℂMãducauimus co.te.&c. Non feſtiuitatũ epulatio iuuat, quem fidei pietas non commendat. Non ſciẽtia ſcripturarũ notũ deo facit, quem operũ iniquitas indignũ oſtẽdit. Vel de Iudæis ſimpliciter intelligẽdum eſt, qui reſpuentes myſteria fidei, gratos ſe deo arbitrantur, ꝙ in tẽplo victimis oblatis corã domino epulãtur, & lectionem prophetarũ auſcultãt. Vel myſticè (Myſticè.) Manducat corã dño & bibit, qui verbi pabulũ auidè ſuſcipit. Vnde quaſi exponẽdo ſubiũgit. ℂ In plateis &c. Scriptura in obſcuriorib⁹, cibus eſt, qa quaſi exponendo frãgit̃, & mãducãdo glutit̃, Potus eñ in apertiorib⁹, vbi ita abſorbetur ſicut inuenit̃. Et occulta ergo & aperta ſe intellexiſſe teſtant̃, qui reprobãte iudicè, ꝙ mãducauerũt conquerunt̃.
†Ibid, 20. b f ℂIbi erit fletus & ſtri.den. Fletus de ardore, ſtridor dentiũ de frigore ſolet excitari: quia ibi tranſibunt ab aquis niuiũ ad calorẽ nimiũ. Vel ſtridor prodit indignantis affectũ, ꝙ ſero pœnitet, qd' deliq t ptinaciter. Vel ſtridebũt dentib⁹, qui hic de edacitate gaudebant. Flebũt
F oculi qui hic p cõcupiſcẽtias vagabãtur. Et nota p fletũ q eſt oc'lorũ, & ſtridorẽ dẽtium, verã impiorum reſurrectionẽ. g ℂEt uenient. Multi prius feruentes poſtea torpent. Multi prius frigidi, ſubitò ardeſcũt. Multi in ſeculo deſpecti, in futuro ſunt glorificandi. Alij apud homines gl'oſi, in futuro ſunt damnandi. Vel, gẽtiles qui diu ſine fide vixerãt, ad
†conſummo, finio fidem ſunt vocandi, Iudæi execrandi.
h Dicite uulpi illi. Vulpis animal doloſum, in fouea ad inſidias latens, odore fœtẽs, nunq; rectis itineribus incedens. Hæc oĩa Hæreticis (quorum Typum tenet Herodes) congruunt, qui Chriſtum. i. humilitatẽ chriſti anæ fidei in credẽtibus conãtur extinguere. i ℂEcce eijcio dæmonia & ſa. Quaſi diceret. Nec Herodes, nec hæretici quorum ipſe figura eſt, poterunt perturbare quod intendo facere. Intendo autẽ eijcere dęmonia de cordibus hoĩm, vt relictis vanitatibus in me credant, & perficere ſanitates, vt ſcd'm mea præcepta viuant: poſtea cõſummor in meo corpe, quod eſt eccl'ia, quã in die reſurrectiõis glorificatã ad cõſortium angelorũ pducã. Qñ verò patiar, nõ ſub Herode, ſed ſub Pilato qui in Iudęa dñat̃, patiar. k Verũtamẽ opor. Nõ poterit pturbare Herodes quin ita agã & ita cõſumar, ſed nec mortẽ corporis mei poterit opari, quã in Ieruſalem oportet fieri, vbi non ipſe ſed Pilatus dominat̃.

☞ Hodie & cras

a ¶Itineris aſperitate perterriti.

a quęrunt intrare, & non pôterunt. Cum autem intrauerit paterfamili- a as, & clauſerit oſtium, & incipietis b c
b foris ſtare, & pulſare oſtium, dicentes: Domine aperi nobis. Et reſpon d

a ¶Apud vos fidei & dilectionis meæ characterem nõ approbo.

c dens dicet uobis: Nêſcio uos unde ſi e
d tis. Tunc incipietis dicere: Mandu f g cauimus coram te, & bibimus, & in h
e plateis noſtris docuiſti. Et dicet uo

¶Q. Hoc non ſufficit.

bis: Neſcio uos, unde ſitis. † Diſcedi k te à me omnes operarij iniquitatis.
f Ibi erit flet⁹ & ſtridor dentiũ, Cum l uideritis Abraham & Iſaac & Ia- m

a ¶A quibus ſucceſſionem carnis, non fidei trahitis: ¶Quieſcentes.

cob, & omnes prophetâs in regno
g dei: uos autem expelli foras. † Et ue n nient ab oriente & occidente & aquilone & auſtro, & accumbent in regno dei. † Et ecce ſunt nouiſſimi qui o

¶Vt Iudas.

erant primi, & ſunt primi qui erant

¶Vt latro.

nouiſſimi. In ipſa die acceſſerũt qui- p

¶De Galilæa vbi dominatur Herodes: & tranſi in locum vbi non habet poteſtatem.

dam phariſæorum, dicentes illi: Exi q & uade hinc, quia Herodes uult te
h occidere. Et ait illis: Ite & dicite uul r

a ¶vt homines ſua peccata & errores damnent in quibus vixerunt. b ¶vt viuant ſecundum pręcepta mea quę ſunt vera ſanitas.

i pi illi: Ecce eijciô dęmonia, & ſanita s

a ¶Et ſic pręparatos in reſurrectione mecũ glorificabo.

tes pficio hodie & cras, & têrtia die
k † conſummor. Veruntamen oportet

animi ex q pcedit flet⁹ corporalis: & ſcd'm hoc flet⁹ erit ĩ dãnatis G generalit̃ tã dęmõib⁹ ꝗ hoĩbus. Aliud ex parte corpis, ſ. reſolutio lachrymarũ, turbatio cerebri & oculorũ: & ꝗtũ ad hoc flet⁹ non põt eſſe ĩ dęmonib⁹, neq; ĩ aĩab⁹ ſeparatis. Sed poſt reſurrectionẽ in hoĩb⁹ dãnatis erit turbatio cerebri & oculorũ, nõ tñ flux⁹ ſeu reſolutio lachrymarũ, qa ceſſante motu cæli tunc ceſſabit oĩs generatio & corruptio. Stridor autẽ dentium nõ importat aliquã corruptionẽ: & iõ poterit ibi eſſe. m ℂCũ ui. Hoc ppriè erit in extremo iudicio, quãdo reprobi videbũt electos reſurrexiſſe ĩ corporib⁹ glorioſis, & audiẽt vocẽ iudicis eos vocãtis ad regnũ cæleſte & cõdemnãtis reprobos ad pœnã gehennæ, ſcd'm ꝙ dicitur Math. xxv. d. Tũc eñ videbũt ſe expelli p dęmones executores diuinæ iuſticiæ. n ℂEt ueni. ab o. quia ab vniuerſis mundi partibus Gentiles cõuerſi ſunt ad fidẽ, q tunc recipient gloriã in aĩa & corpore. o ℂEt ec. ſunt n. q e. pri. ſ. Iudæi, q erãt primi ad recipiẽdũ beneficia dei, erũt poſteriores Gentilib⁹ propter ſuã incredulitatẽ: & hoc eſt qd' dicit Apl's Ro. xj. c. Cęcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentiũ intraret, &c. (†Mat. 7. d. & 8. b.) p ℂIn ipſa die. Hæc eſt pars incidẽtalis. Aliqui eñ Phariſæorũ nõ potentes doctrinæ Chriſti cõtradicere, per cautelẽ voluerũt terrere eũ: & ſic eius doctrinam impedire dicentes: q ℂExi & ua. hinc (†Mat. 8. b.) qa He. uult te oc. De quo videt̃, ꝙ tũc erat in terra Herodi ſubiecta, verũtamen H videt̃ ꝙ iſti dixerũt falſum ex hoc qd' habetur. infrà. xxiij. b. Herodes autẽ viſo Ieſu gauiſus eſt valde erat autem ex multo tempore cupiens videre eũ, &c. Chriſtus tamen in ſua reſponſione oſtendit ſe talibus nõ terreri, nec à bonis operib⁹ impediri, dicens. r ℂDici. uul. il. i. Herodi. Vulpes enim eſt animal doloſum, rapax, tortuoſè incedens, & fœtidum. Sic princeps mal⁹ qualis erat iſte Herodes, eſt doloſus, per machinationes mali, rapax æris alieni, tortuoſè incedens per peruerſitatẽ iudicij, fœtidus per infamiam nominis ſui. s ℂEcce eijcio dæmo. & non poſſunt mihi reſiſtere, cũ tamen ſint maioris ptãtis ꝗ Herodes. q. d. non habeo timere eum. t ℂSani. per. ho. & cras. qa Chriſtus duobus annis prædicauit iſta beneficia cõferẽdo, & ĩ tertio anno ſuę pdicationis paſſus eſt. Vel, hodie & cras. i. paucis dieb⁹ vſq; ad tẽp⁹ paſſiõis

☙meæ in Ieru

Nicolaus de Lyra

☙ a ℂCum autẽ intra. Iſte paterfamilias eſt Chriſtus qui per paſſionẽ ſuã intrauit gloriã, vt habetur infra. xxiiij. d. Oportuit Chriſtum pati & ita intrare in gloriam ſuam. Ex quo etiam oſtẽditur, ꝙ alij non habebũt ingreſſum facilem. b ℂEt clauſerit oſtium. in morte peccatori clauditur oſtiũ pœnitẽtiæ. c ℂIncipietis foris ſtare & pulſare. In quo oſtenditur pœnitentia poſt mortẽ, ſed infructuoſa, ſcd'm quod dicitur Sapiẽtiæ. v. a. Dicentes intra ſe pœnitentiam agentes &c. f ℂTunc inci. dicere. Hoc potiſsimè refertur ad Iudæos, inter quos Chriſtus conuerſatus fuit, & in plateis eorum docuit: k ℂNeſcio uos, unde ſitis: quia neſciet eos ſcientia approbationis, ſed reprobationis. l ℂIbi erit fletus. In fletu eñ duo ſunt, ſcilicet triſticia (In fletu ſunt duo)

animi ex

✻a ℂCũ au. in. paterfa. & c. oſti. quod ĩ morte cuiuſlibet clauditur, qa tp̃s ſuum merẽdi finit̃. d ℂDom. ap. no. per hoc nõ ſignificat̃ poſſibilitas intrãdi ſed voluntas, ſi poſſibile eſſet. e ℂNeſcio uos. ſcilicet per approbationẽ. g ℂManducaui. co. te. ſ. cibum euchariſtię. h ℂEt bibimus po. ſalutaris ſapientię. i ℂEt in plateis no. docuiſti. per prædicatores & doctores eccleſię. Et ſubditur: k ℂNeſcio uos unde ſitis. nam dicta bona vel alia non proficiunt defunctis ſine gratia. m ℂCum uide Abrahã. per quem ſignificatur bonus prælatus, eò quòd interpretatur pater multarum gentium. Per Iſaac qui interpretat̃ riſus, ſignificat̃ deo ſeruiens in lęticia, & deuotione iocundus. Per Iacob qui ſupplantator interpretatur, ſupplantans vitia per virtutem deſignat̃. Per pphetas boni doctores & prædicatores intelliguntur, & oẽs iſti in regno dei recipientur. n ℂEt uenient ab oriente. p quẽ ſignificatur tempus iuuentutis, p occidentem tempus ſenectutis. nam aliqui veniunt ad dei ſeruitium in vtroq; tempore. Et aliqñ contingit quòd aliqui tardè venientes magis proficiunt quã primi: ideo ſubditur: o ℂEt ecce ſunt nouiſsimi qui erant primi. Beda. Multi prius feruentes, poſtea torpent. & multi prius tepidi ſubitò inardeſcunt. p ℂ In ipſa die acceſſerunt quidam Phariſæorum, dicentes illi. Exi & uade hinc quia Herodes. Secundum ſenſum literalem iſti per minas volebant Chriſtũ expellere de Iudęa, ne prædicaret in ea. ſed Chriſt⁹ oſtendit ſe non timere, nec à prædicatione voluit ceſſare. Per hoc oſtendens, quòd prędicator euangelij pro talibus minis non debet prædica- (Moraliter)

✻tionis officium

☞ a ℂHodie &c. Prima dies, eſt per dei gratiam abrenũciare va-
A nitatibus. Scd'a, concordare veritati morib⁹ & vita. Tertia, eſt vltima glorificatio. b ℂIeruſalem Ieru. quæ. Vbi pphetę mei, ibi ego caput prophetarum debeo immolari: pro quo peccato iuſtè ipſa deſtruetur, cui deſtructioni eorum ſicut pius pater condoleo. c ℂQuotiẽs uo. Ac ſi dicat. Ego volui & tu noluiſti: & quotquot cõgregaui mea volũtate ſemp efficaci, te nolente feci: qa ingrata ſemp fuiſti. d ℂFilios tuos. In hoc quod dicit: Quoties volui cõgregare filios tuos & cęt. oẽs retrò pphetas à ſe miſſos teſtatur. (†nõ cõtingit, fieri nõ poteſt.) e ℂQuẽadmodũ auis, Pulchrè qui Herodẽ de ſua nece tractãtẽ vulpẽ vocauerat, ſe aui cõparat: qa fraudulenta vulpes ſemp auibus inſidias tendit. f ℂDomus ue. de. Templũ vel ciuitas, qa occiſo dño, Romani qſi vacuũ nidũ dirĳpiẽtes, tulerũt locũ & gentem. g ℂNõ uidebitis. Niſi pniam egeritis & cõfeſſi fueritis me filiũ oĩpotentis pris; in ſecũdo aduentu faciẽ meã nõ videbitis. h ℂCũ dicetis. Hoc quidem turbę dixerũt dño veniente in Ieruſalẽ. Sed qa Lucas nõ dicit dominũ ad Galilæos poſtea reuerſum, vt ab illis hoc ei decantaretur: cogit myſticè hoc de aduentu claritatis intelligi.

GLO. ORDI.

CAP. XIIII.

ET factũ eſt. Hydropicus erat. Hydor aqua: inde hydropis, morb⁹ aquoſus ſubcutaneus, de vicio veſicę natus cũ inflatiõe turgẽte & anhelitu fœtido: Et eſt ppriũ hydropici, quãto pl⁹ bibit, tanto plus ſitit: & ideo cõparat̃ ei quẽ fluxus carnaliũ voluptatũ exuberãs aggrauat, cõparaturq; diuiti auaro. (Hydropici natura: & quid ſibi cõparatur) (B) k ℂSi licet ſabb. Sabbatis præcipuè docet & opat̃ Ieſus, nõ ſolũ ppter ſpũale ſabbatũ, ſed & ppt̃ populi celebriorẽ conuentũ, quærens ſalutem omnium. l ℂAt illa ta. Meritò tacẽt, qui cõtra ſe dicturũ qdqd dixerat vident. Si eñ licet, cur obſeruãt? Si nõ licet, cur pecora curant? m ℂIpſe uerò. Ideo añ Phariſæos hydropicum ſanat, & mox cõtra auariciã diſputat, vt ipſos auariciæ arguat p quã ſabbatũ violant, & legẽ male interpretant̃. (†Mat. 12. a †Mar. 3. a ſupra. 6. b) In ſabbato eñ nõ à bonis, ſed à malis opib⁹ feriandũ eſt. vnde dicit̃: Omne opus ſeruile nõ facietis in eo. i. pctm̃. Sic in æterna requie à malis tm̃ feriabit̃, nõ à bõis. (Leuit. 23. a) Viciũ quod iſte in corpore, Phariſæi geſtabant in mẽte & ideo corã ipſis curat̃ corpalit̃, vt hoc exẽplo diſcãt ſpũalib⁹ curari. n ℂCuius ue. Cõpetenti exemplo ſoluit quęſtionẽ, vt oſtẽdat eos ſabbatũ violare in ope cupiditatis, qui eũ violare arguunt in ope charitatis. (✻contra.) o ℂBos in pu. Cõgruè aĩali quod decidit in puteũ hydropicũ cõparat, qa noxio humore pibat. Et bene bouem & aſinum nominat, vt vel ſapientes vel hebetes, vel vtrumq; populũ ſignat, ſcilicet Iudęum preſſum iugo legis, & gentilem nulla rõne domitũ: ſed ſtolidum & brutum: quos omnes à puteo concupiſcentiæ demerſos extrahit: Omnes enim peccauerunt, & egẽt gr̃a dei. (Rom. 3. c.) p ℂDicebat au. Poſtq; conuicerat illos de auaricia & violatione ſabbati, incipit docere de euangelica gratia illos qui aderant idonei, inuitans illos ad humilitatem contra tumorem quem habebant

☞ in lege

a Hæc ambulatio ad literam intelligitur, qua ibat in Ieruſalem.

a me hodie & cras, & ſequenti die âmbulare, quia † nôn capit prophetam a

a ¶Abſolute. i. non conuenit. vel, non capit Herodes.

a ¶Homines non ſaxa plangit affectu patris.

b perire extra Ieruſalem. † Ierûſalem, b

a ¶Dominum prophetarũ nunciantes.

Ieruſalem, quæ occidis prôphetas,

a ¶Duricia cordis a te repellis. vel, corporaliter vt Stephanum. b ¶Hactenus ad te miſsi ſunt,

& lâpidas eos qui mittûntur ad te:

a ¶In vnitate fidei. b ¶Patriarcharum hæredes.

c d Quoties uolui côngregare filiôs
e tuos, quemadmodum auis nidum

¶In proximo.

ſuum ſub pennis, & noluiſti? Ecce
f relinquetur uobis domus ueſtra de
g ſerta. Dico autem uobis, quia non

a ¶Poſt paſsionem. b ¶Hora qua confiteamini filium omnipotentis, quem benedictum. i. a peccato immunẽ miſit pater ad glorificandum ſuum nomen.

h uidebitis me donec uêniat cûm dicetis: benedictus qui uenit in nomine domini.

Cap. XIIII.

ET factum eſt, cûm c introiſſet † Ieſus in domum cuiuſdam principis † Phariſęorum ſabbato man-

a ¶Phariſæi. b ¶Si ſabbatum ſolueret.

ducare panem, & îpſi obſerûabant d
i eum. Et ecce homo quidam hydro- e

¶Inſidioſis obſeruatoribus.

picus erat ante illum. Et reſpõdens g

a ¶A legiſperitis, legis iudicium quærit.

Ieſus dixit ad lêgiſperitos & Phari-

¶Opera charitatis facere: vt non ſoluatur ſabbatum.

k ſæos, dicens: † Si licet ſabbato cu-
l m rare? At illi tacuerunt. Ipſe uerò ap- h i

a ¶Abire corporaliter ſanatum, vt ſe transferret ad ſalutem animarum.

prehenſum ſanauit eum, ac dîmiſit.
n Et reſpondens ad illos, dixit: † Cu- k l

¶Omnes in hac auaricia ſimiles eſtis.

o ius ueſtrum aſinus aut bos in pute-

a ¶Non animali, ſed ſuæ auariciæ conſulens,

um cadet, & non continuò extrâhet

¶Non intelligens in hoc Violationem ſabbati.

illum die ſabbati? Et non poterant m
p ad hęc* reſpõdere illi. Dicebat aũt & n

a ¶Ab ipſo principe. b ¶Aliud myſtice ſignificantẽ. c ¶Intelligens quomodo illi de primis accubitibus laborarẽt, vnde reprimuntur.

ad inûitatos parâbolam, intẽndens o

patet ex decurſu veteris teſtamẽti. vñ & de Manaſſe rege Iuda dicitur. iiij. Reg. xxj. c. ꝙ impleuit Ieruſalẽ ſanguine pphetarũ vſq; ad os: & ideo cõueniẽs fuit Chriſtũ ibidẽ pati. Tũ qa eſt caput omniũ pphetarũ: Tũ qa oẽs pphetæ de eo ſcripſerunt, ſcd'm ꝙ dicit̃ Act. x. g. Huic oẽs pphetę teſtimoniũ phibẽt. Et ppter dictã occaſionẽ exprobrat cõſequenter ciuitati Ieruſalẽ di. b ℂIeruſalẽ Ieruſalẽ &c. patet ſententia ex dictis Matth. xxiij. C

✻tiõis officiũ omittere, p qd' dæmones eijciunt̃, cũ p hoc pctõres pœnitent, & ſanitates perficiuntur, cum pœnitentes ad opera perfectionis anhelant. b ℂIeruſalem Ieruſalem. iſtud exponet̃ infra. (Moraliter) (†Mat. 23. d)

NICO. DE LY.

CAP. XIIII.

ET factũ eſt. Poſita informatiõe pœnitentiũ, hic cõſequẽter ponit̃ cõfutatio impœnitentiũ. Dicũtur aũt impœnitẽtes ppriè q ad verbũ Chriſti nõ cõterebant̃, ſed poti⁹ indurabant̃ in malis ſuis: & inſup Chriſto inſidiabãtur qles erant phariſęi & legiſperiti. Primò ergo ponit̃ iſtorũ cõfutatio. Scd'ò, ſimpliciũ informatio, ibi: Ibãt aũt turbæ. Prima diuidit̃ in quatuor: qa priò cõfutat eos de ignorãtia. Scd'ò, de ſupbia, ibi. Dicebat autẽ & ad inuitatos. Tertiò, de cupiditate, ibi: Dicebat aũt ei. Quartò, de ingratitudine ibi: At ipſe dixit. (Diuiſio) Circa primũ ſciendũ, ꝙ inuidia excecat intellectũ. & ideo phariſæi & legiſperiti ex inuidia cõtra Chriſtũ excæcati dicebãt eũ legis traſgreſſorẽ, eo ꝙ curabat in ſabbato: quod tñ eſt falſum vt dictũ eſt ca. pręce. & hoc iterũ oñdit̃ ad maiorẽ cõfirmationẽ in curatiõe hydropici, cũ dicit̃: c ℂEt fa. eſt. Iſte inuitauit Chriſtũ, vt patet ex ſequẽtib⁹. Et videtur ꝙ hoc fecit malicioſè, & nõ ex deuotiõe, vñ ſubdit̃: d ℂEt ipſi obſer. Atẽdẽtes ſi ĩter epulas aliqd diceret aut faceret, vñ poſſent eum accuſare. (†nõ habet Ieſus) (D) (†ſacerdotum) e ℂEt ecce hõ qdã hydrop. Et dicitur ab hydor quod eſt aqua: qa hydropicus habet aquã inter carnẽ & cutẽ: f ℂErat an. illum. Dicit Cyrillus ꝙ iſte nõ petebat à Chriſto ſanari timore Phariſęorũ, ſed ſolum ſe oſtendebat, vt Chriſtus eũ videns eius miſereret̃. g ℂEt reſpõdens Ieſus di. Nõ ad verba, qa quæſtio ſibi nõ pponebat̃, ſed ad cogitatiões phariſęorũ & legiſperitorũ, qm̃ cogitabãt curationem in ſabbato eſſe illicitã. h ℂAt illi tacue. Quia ſi dixiſſent: Non timebãt ab eo rõne confutari. Si autẽ dixiſſent: Sic nõ haberent frontẽ ipſum de hoc accuſandi. i ℂIpſe uerò apprehẽſum. quia per impoſitionẽ manus ipſum curauit, & poſtea manũ retraxit. k ℂEt reſpondens. cogitationibus eorum qbus cogitabant illud factum illicitum. l ℂDixit. oſtendendo illud eſſe licitũ & bonũ, p exẽplum aĩalis bruti, cuius periculo licitum erat ſuccurrere in ſabbato etiã ſcd'm ipos, & multo fortius ſuccurrẽdum eſt hoĩ ppter quẽ facta ſunt aĩalia bruta, & qui factus eſt ad imaginẽ dei. m ℂEt non pote. tanq; confuſi euidenti ratione. n ℂDicebat autem. Hic confutat conſequenter eos de ſuperbia & ambitione indebita bonorum. quod notatur cum dicitur o ℂIntẽdens quo. Id eſt primas ſedes in cõuiuijs ſolemnibus.

☙Cum inui-

Nico. de Lyra.

☙ meæ in Ieruſalem. a ℂQuia non capit. Quia conueniẽs fuit Chriſtum pati in loco paſſionis pphetarũ, q eſt Ieruſalem, vt

patet ex

Moraliter. c Et factum eſt. Sequitur. e ℂEt ecce homo. Per hydropicum qui cum plus bibit plus ſitit, ſignificatur cupid⁹ & auarus, qui cũ plus acquirit, ad acquirendũ amplius inardeſcit. Iuuenalis, Creſcit amor nummi ꝗtũ pecunia creſcit. Et iſte ſtat añ Ieſum, cũ cõuertit̃ ad deũ, paratus acquiſita diſpenſare ad honorẽ diuinũ, & ſic recupat ſanitatẽ, qa de cupiditate mutat̃ in libertatẽ (Moraliter) (Iuuenalis.)

✻Cum inuitan s

☞ in lege pharſęi: vel intendens in doctrina ſua quomodo debeāt E accubitus in eccleſia eligere. a ℭ Cum inuitatus fue. Cum p gratiam fidei vocatus à prędicatore, membris eccleſię te iunxeris, nō te de meritis gloriādo, q̄ſi cęteris ſublimior extollas. b ℭ Ne forte ho. Honoratiori poſt iuitato locum dat. qui de ſuæ cōuerſationis confidentia ſecurior factus, cito illorū qui ſe in Chriſto ſecuti ſunt agilitate præitur: Et cū rubore nouiſſimū locū tenet &c. cū de alijs meliora cognoſcēs, quidquid de ſua opatiōe altū ſenſerant humiliat, dicens cū propheta: Exaltatus autē humiliatus ſum & cōfuſus. (Pſa.87.d) c ℭ Et tunc &c. Et tunc erubeſcens quòd de te aliquādo maiora præſumpſiſti, incipies ad penitentiam humiliari, & te minoris cognoſcere meriti. Ne nūc incipias quęrere quod tibi ſeruatur in fine: quia hæreditas ad quā feſtinatur in principio, in nouiſſima bn̄dictiōe deficiet. d ℭ Tūc erit tibi gloria coram &c. Quotidie dominus dum conuiuas ſuos viſitat, & dijudicat, tanta ſpūs ſui humilib⁹ dona præſtat, vt eos cœtus fidelium cū admiratione gl'ificet, ſtupenſq; in autoris ſui laudem ,pſiliat dicēs: Mihi autē nimis honorificati ſunt amici tui deus. (Pſ̄.138.c) e ℭ Dicebat aūt. Secūdū ordinē literę, Poſtq̄ monuit inuitatos qualiter debeāt accūbere, monet & inuitatorē quos debeat inuitare, ne tpalis expenſio bonorū quā facit, cędat in vacuū, vel forſitan augmētet pctm̄: ſed ita expendat tpalia, vt per hæc pateat via ad æterna. f ℭ Et ei q. Principi Phariſęorū loquit, qui forſitan ſuperbire poterat, quia tot ad conuiuiū quaſi ex mīa vocauerat. vel ſicut ex verbis dn̄i poteſt concipi, ideo potius inuitauerat, vt ab illis iterū inuitaretur, & ſic nulla ſpecialis retributio ſequeretur. g ℭ Noli uo. Fratres, amicos, & diuites alterutrū cōuiuia celebrare, nō quaſi ſcelus interdicit, ſed oſtēdit nō valere ad prēmia vitæ. Sunt autē & quędā taliū diuitum cōuiuia, quę nō ſolū in præſenti retributiones, ſed etiā dānationē percipiūt in futuro. vnde apl'us, Nō in comeſſationibus & ebrietatibus, i. in luxurioſis conuiuijs: quæ aut collatiōe omniū celebrātur, aut vicibus contubernalibus ſolent exhiberi: vbi neminē pudeat aliqd inhoneſtum facere vel dicere. (Roma.8.b) h ℭ Ne forte. Q. d. Si intendis inuitare, vt inuiteris, ibi potes falli: ſed ſi diſtribueris paupib⁹ de mercede, nō falleris. i ℭ Voca pau. Qui paupes vocat in futuro prēmiū pcipiet. Qui amicos & fratres & diuites vocat, recepit mercedē ſuā. Sed ſi hoc ,ppter deū facit, in exēplū filiorū Iob, ſicut cætera fraternæ dilectiōis officia, ipſe q iuſſit remunerat. Qui luxurioſos ,ppt̄ laſciuiā vocat, pœna nō carebit. k ℭ In reſur. Cū oēs reſurrecturi ſint, tñ ſingulariter & q̄ſi ,ppria dicit̄ reſurrectio iuſtorū, q in ea ſunt īmutādi. l ℭ Hæc cū au. Illectus dulcedine auditę reſurrectiōis in laudē ei⁹ ,prūpit & in ea verè beatos fore aſſerit, & ſi nō bene intelligat qbus meritis ad illā beatitudinē poſſit attingi. m ℭ Beatus qui man. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternū. Si quis incarnationis ſacramento pfectè incorporatus, diuinæ maieſtatis viſione frui meruerit, hic ęterna beatitudine gaudebit. Sed quia multi fidetenus quaſi orando percipiunt, dulcedinem verò ei⁹ veraciter attingere faſtidiunt torpor eorum redarguitur, vnde ſequitur: ☞ Hō quidā

(margin: ⁎ab aliquo; † accubitu; † accūbētibus tecum; † Mat.23.b; Luc.18.c; F)

quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cùm inuitatus fueris * ad nuptias, non diſcumbas in primo † loco, ne forte honoratior te ſit inuitatus ab eo, & ueniēs is qui te & illū uocauit, dicat tibi: Da huic locum, & tunc incipias cum † rubore nouiſſimum locum tenere. Sed cùm uocatus fueris, uade, recumbe in nouiſſimo loco: ut cùm uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, aſcende ſuperius. Tunc erit tibi gloria coram † ſimul diſcumbentibus: † quia oīs qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Dicebat autē & ei qui ſe inuitauerat. Cùm facis prandium aut cœnam, noli uocare amicos tuos, neque fratres tuos, neq; cognatos, neque uicinos, neq; diuites, ne forte & ipſi te reinuitēt, & fiat tibi retributio. † Sed cùm facis conuiuium, uoca pauperes, debiles, cæcos & claudos, & beatus eris: quia nō † habēt retribuere tibi: Retribuet enim tibi in reſurrectione iuſtorum. Hæc cùm audiſſet quidam de ſimul diſcumbentibus, dixit illi: Beatus qui manduca-

(interlinear: ¶ Nuptiæ Chriſti & eccleſiæ coniunctio. ¶ Quia poteſt contingere. ¶ Gratioſior inuitatori, & ſi alijs occultus. ¶ Per gratiam ſuam, te & illum oſtendens. ¶ Deus qui corda ſingulorum nouit. ¶ Intellige te minorem. ¶ Quanto maior es, humilia te in omnibus. ¶ Ad iudicium: vel, quotidie augendo humilibus gratiam, quam aufert a ſuperbis. ¶ Ex humilitate te amicum recognoſcat, qui ex præſumptione poſtponebaris. ¶ Ad maius præmium ęternæ gloriæ: vel hic, ad maiora dona ſanctiſpiritus recipiendum. ¶ In eadem beatitudine, vel in eadem fide quieſcētibus. ¶ Incaute de meritis allevat. ¶ A deo. & ſi non coram hominibus. ¶ Proinde de beneficiis. ¶ A deo. ¶ Quacumq; hora diei. ¶ Veſpere. ¶ Carnali affectu, vel cognatione coniunctos. ¶ Propter hoc q̄ diuites. ¶ Non ait: Et fiat tibi peccatum, ſed fiat tibi retributio. ¶ A quibus nihil in præſenti potes expectare. ¶ Vnde poſſunt. ¶ A deo. ſ. ¶ Al's retributione. ¶ Quod in reſurrectione eſſent beatificandi pauperum ſuſceptores.)

dignitates autem ſe null⁹ debet ingerere, ſed alios meliores ſe præponere q̄tū eſt in ſe: alioquin inuitator principalis. ſ. deus, à q̄ eſt oīs prās, deijciet eū à ſua dignitate ſaltē ſpūaliter ſnīa dānationis. Aliqñ etiā deijcit tales pœna tpalis depoſitionis. Si aūt humiliter refugiēs, ſicut faciebāt pr̄es antiq, vt Greg. & Ambr. & cōſimiles, tādē ex obediētia ſuſceperit, & ex charitate fraterna ea bene vſus fuerit, tandem cęleſtem gloriam obtinebit, ideo ſubditur: Et erit tibi gl. Cuius ratio ſubditur cū dicitur: b ℭ Quia omnis q ſe ex. præſumptuoſè ſe dignitatibus ingerendo. c ℭ Humiliabitur. modo prædicto. d ℭ Et qui ſe hu. nō fallaciter & fictè, ſecundum qd' dicitur Eccle. xix. d. Eſt q nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo: ſed qui veraciter & ex corde. e ℭ Exaltabitur. ſecundum qd' ſcribit̄ Prou. xxix. d. Humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. f ℭ Dicebat. Hic conſequenter arguit Phariſæos de cupiditate: quia faciebant cōuiuia non moti pietate, ſed magis cupiditate, intendentes per hoc conſequi aliquam vtilitatem ſeu honorem per adiutoriū illorū, q̄s vocabant ad cōuiuia & hoc eſt quod dicitur: Dicebat autem & ei q ſe inui. vt ,p refectiōe corporali rependeret ei ſpiritualem. ſ. documentū pietatis. Sciendū tamen, q̄ licet dirigeret verbū ad ipſum, tamen per hoc alios aſſiſtentes qui erant in hoc culpabiles arguebat. g ℭ Cum fa. prā. aut cœ. no. uo. a. i. ,ppter amicitiā ſecularem. h ℭ Neque fratres tuos. id eſt propter conſanguinitatem. i ℭ Neq; cogna. i. propter affinitatem. k ℭ Neq; uicinos. propter familiaritatem. l ℭ Neq; diuites. i. ,ppter aliquā vtilitatem conſequendam, iō ſubdit̄: m ℭ Ne for. & ipſi reinui. te. iſta reinuitatio intelligitur cuiuſcūq; boni tpalis recōpenſatio. Notandū tñ, q̄ ſi vocentur prædicti ad conuiuia propter charitatem mutuam nutriendam, meritoriū eſt. Si aūt ad laſciuiam aut gulam exercendā pctm̄ eſt. Si aūt ,ppter liberalitatem quādā ſeu vrbanitatem indifferens eſt, & pōt bene fieri & male, put ad finē vlteriorē ordīat̄, qui poteſt eſſe bonus vl' malus. n ℭ Sed cū fa. cō. motus pietate. o ℭ Voca pauperes. carentes cenſu. p ℭ Debiles. carentes conatu. q ℭ Claudos. carentes greſſu. r ℭ Cęcos. priuatos viſu. s ℭ Et beatus eris. quia deus retribuet tibi. Pietas enim ad omnia vtilis eſt, promiſſionem hn̄s vitæ, quę nūc eſt, & futurę. j. Timo. iiij. c. ideo ſubditur: Retribuetur e. tibi in reſurrecti. iuſtorum. Sequitur. t ℭ Hæc cum audiſſet quidam. Chriſtum loquentem de reſurrectione, mot⁹ verbo Chriſti prorupit in hæc verba. v ℭ Beatus. q man. pa. in re. Dicunt aliqui, qd' p panem iſte intelligebat beatitudinem veram quæ conſiſtit in viſione & fruitione deitatis Chriſti principaliter & humanitatis ſecundariò, qui vocat ſe panem vitæ, Ioh. vj. Alij autem dicūt: q̄ iſte erat rudis & carnalis credēs q̄ reſurrectio futura eſſet ad vitā cibis corporalib⁹ indigētē, ſicut credūt Saracęni & Iudęi moderni. Et iſtud videt̄ veri⁹: qa ſtatim Chriſt⁹ reſpondens ,ppoſuit pabolā de his q propter ſuam ineptitudinem excludendi ſunt à cōuiuio cęleſti. ⁎ At ipſe dixit

(margin: G; † pudore; H; † Tobię.4 b.; † poſſunt)

Nico. de Lyra.

a ℭ Cum inuitatus fue. ad nup. nō di. in primo lo. Per primū locū nō ſolū intelligitur hic honorabilior ſeſſio in cōuiuijs ſolēnib⁹, ſed etiā quælibet electio vel poſtulatio ſeu ,pmotio ad aliquā dignitatē. Et hoc patet ex hoc qd' pręmittit̄. Dicebat aūt & ad inuitatos parabolā. Parabola eſt alterius rei ſignificatiua. Ad dignitates

⁎ a ℭ Cū inui. fue. omnes catholici ſūt ad Chriſti & eccleſię nuptias inuitati: ſed illi ī primo loco recūbunt, q dignitatib⁹ eccl'ię ſe ingerūt: q̄s ſpōſus eccl'iæ Chriſt⁹ deijcit ab eccl'a triūphāte & aliqñ etiā à militāte. humiles verò recūbūt in nouiſſimo loco, vt ſpōſus eos exaltet in cælo. g ℭ Cum fa. pran. Prædicator verbi diuini facit conuiuium ſpirituale: ſed ſi faciat hoc propter honoris vl' lucri temporalis conſecutionem, non habebit à deo mercedē. Si verò faciat propter animarū ſalutē, recipiet cū iuſtis vitā æternā. (Moraliter) ⁎ Homo quidam

A a ℭ Homo quidam. Verbum incarnatū ſatietatē internæ dulcedinis multis pręparauit: ſed pauci veniunt, quia multi q p fidē ei ſubijciuntur, malè viuēdo ei cōtinuo cōtradicūt. b ℭ Cœnam magnam. Hoc cōuiuiū, nō prādiū ſed cœna dicit̄: qa poſt prādiū de q̄ Matthę⁹ agit, cœna reſtat, poſt cœnā nullū cōuiuiū reſtat. de prandio multi, & de cœna nullus eijcitur. (Mat.22.a) c ℭ Et mi. ſer. ſuū ho. cœne. Hora cœne finis ſeculi, vnde Apoſtolus, Nos ſumus in quos fines ſeculorum deuenerūt, In hoc fine mittit̄ ſeru⁹, i. ordo prædicatorū ad inuitatos per legē & ,pphetas, vt repulſo faſtidio ad guſtādā cœnā ſe præparēt: qa oīa iam ſunt parata. Chriſto enim immolato, introitus regni patet. (1.Cor.10.c) d ℭ Et cœ. &c. Ideo excuſant: qa nemini intercluditur regnū: niſi quē ſuæ vocis ,pfeſſio excluſerit. Excuſat aūt ſe oīs q plus terrena q̄ cæleſtia diligit, etiam ſi ad cæleſtia ſe tendere dicat. († venite) e ℭ Villā emi. Villa. i. terrena ſubſtantia. Exit ergo videre villā, q ſola exteriora cogitat ,ppter ſubſtātiā: & hoc eſt qd' ab amatorib⁹ mūdi prius quærit̄. ſ. ſubſtātia corporis. ℭ Aug. In empta villa, dn̄atio notat̄ & ſuperbia. Habere em̄ villā poſſidere, hoīes ſibi ſubdere, vitiū malū, vitiū primū. Primus enim homo dn̄ari voluit q habere dn̄m noluit. Primus ergo inuēta ſupbia, venire noluit. Secūdus oſtēdit qnq; iuga, i. qnq; ſenſus corporis: qa nihil inueſtigandū intelligit, niſi qd' per hos adminiſtrat̄. & ideo inuitātes ad cœnā æternorū nō ſequit̄. Hæc iuga boū dicunt̄, qa per hos terrena reqrūtur: boues enim verſant terrā. Et bn̄ iuga dicunt̄. Duæ enim ſunt aures, duo oculi, duæ nares. In guſtu enim duo inſtrumēta lingua & palatū. In tactu gemina volūtas carnis: interius & exterius. Tertius vxorē ducit: quia voluntas carnis multos impedit. Amor rerū terrenarū viſc⁹ eſt ſpiritualiū pēnarū. f ℭ Rogo te. Dū dicit: Rogo te habe me excu. humilitas ſonat in voce dū venire cōtēnit, ſupbia in actiōe. (B) g ℭ Iuga bo. Quinq; iuga boū, qnq; corporis ſenſus, q rectè iuga dicunt̄, q in vtroq; ſexu geminant̄: q quoniā nō interna, ſed ſola exteriora cognoſcunt & tangunt, rectè per eos curioſitas deſignatur, quę dū exterius inueſtigat vitā proximi, ſua intima neſcit. Et curioſi animus quanto eſt peritus alieni, tanto ignarus ſui. Nec diſcrepant verba excuſantis a ſignificatione ſui vitij: dū dicit: Eo probare illa. quia probatio ad curioſitatē ſolet pertinere. h ℭ Vxorē du. quia multi nō propter fœcūditatē: ſed ,ppter deſideria carnis vxores ducūt. ideo per rem iſtā carnis voluptas deſignatur, propter quā ad cœnā dei faſtidioſus venire recuſat. ℭ Tria genera hominū à magna cœna videntur excludi. Gētiles propter immoderatū affectū temporaliū, Iudæi qui chriſtū reſpuētes iugū legis ceruicib⁹ ſuis imponūt. vbi ſunt quinq; iuga decē verborū, vel quinq; libri veteris legis. Hæretici qui velut eua fœmineo affectu tētant rigorē fidei: & lubrica facilitate prolabentes, lenocinia falſi decoris affectant: intemeratā negligētes pulchritudinē veritatis, Itaq; poſt diuitū faſtidia: cōfert ſe dominus ad gentes. Introducit bonos & malos, vt bonos augeat, malorū affactus in melius mutet. Inuitat pauperes ac debiles, cæcos & claudos, oſtendens q̄ debilitas corporis nullū excludit à regno: rariuſq; delinquat, cui deſit illecebra peccandi: & citius ad dominū cōuertatur, qui nō habet in mundo vnde delectetur. i ℭ Exi cito &c. Moraliter. Mittat ad plateas cū peccatores de lationibus vijs vocat ad anguſtā, que ducit ad vitā. Mittit ad vicos, cū illos vocat quos tēporaliū rerū coartat īopia. Mittit ad vias, cū illos vocat qui iam in quodā bonæ voluntatis tramite conſtituti ſunt nullis cupiditatibus temporaliū occupati. Mittit ad ſepes, cū eos vocat, qui culta ab incultis ſecernunt, & incurſus arcent beſtiarum, i. bona à malis diſtinguunt, & munimenta fidei aduerſus diaboli tentamenta obtendunt. Cum de vicis & (Moraliter.)

bit pānem in regno dei. At ipſe dixit ei: Homo quidam fecit cœnam magnā, & uocauit multos: Et miſit ſeruum ſuum hora cœnę dicere inuitatis, † ut uenirent: quia iam parata ſunt omnia. Et cœperunt † ſimul omnes excuſare. Prim⁹ dixit ei: Villam emi, & neceſſe habeo exire, & uidere illam: Rogo te habe me excuſatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinq;, & eo probare illa: Rogo te habe me excuſatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non poſſum uenire. Et regreſſus ſeru⁹ * nunciauit hęc domino ſuo. Tunc iratus paterfamilias, dixit ſeruo ſuo. Exi cito in plateas & uicos ciuitatis, & pāuperes ac debiles & cęcos & claudos introduc huc. Et ait ſeruus: Domine factū eſt ut impaſti, & adhuc locus eſt. Et ait dominus ſeruo: Exi in uias & ſepes, & cōpelle intrare, ut impleatur dom⁹ mea. Dico autem uobis, qd' nemo uirorū illorū qui uocati ſūt, guſtabit cœnam meam*.

(interlinear: ¶ Ego ſum panis viuus, qui de celo deſcendit. ¶ Q. Vere beati qui comedent: ſed dedit terrenis vel curioſitati vel voluptatibus huius mundi nō comedent. ¶ Ordinem prędicatorum. ¶ In fine ſeculi. ¶ Qui venire noluerunt. ¶ Magno labore acquiſiui, vel præcio fidei, quam in deo habeo hęc recepi. ¶ Ab interna cōtēplatione. ¶ Totum ſtudium ad eam applicare. ℭ Ora pro me, quia peccator ſum. ¶ Coniugium non reprehenditur, ſed integritas ad maiorem honorem vocatur. ¶ Qui in paupertate ſuperbiunt. b Qui ſuo iudicio apud ſe infirmi ſunt. c ¶ Qui lumen ingenij no habent. d ¶ Qui rectos greſſus non habent in opere. ¶ Ordo prædicatorum. ¶ Numero prædeſtinatorum fidelium, qui numerus inexpletus non remanebit. ¶ Excuſantium. ¶ Et ſi per ſeram pœnitentiam aliquādo intrare quęrant. vnde dicitur fatuis virginibus: Amen dico vobis, neſcio vos, nemo ergo vocatus excuſet ſe.)

cis & platæis vocat, iudæos ſignificat qui tenere legem ſub vrbana cōuerſatione nouerant. Cū de vijs & ſepibus vocat: agreſtem populū gētium ſignificat. k ℭ Factum eſt. Multos tales ex iudæis ad cœnā tuā collegimus: ſed iſti locū cōuiuij tui nō implēt. ſupereſt locus vbi gentiū numeroſitas ſuſcipiatur. vnde ſubdit̄. l ℭ Exi i vias & ſepes &c. Nota q̄ i ☞ hac ter (C)

Nicolaus de Lyra.

a ℭ At ipſe dixit ei: Hō qdā &c. Hic cōſequēter chriſtus arguit eos de ingratitudine: qa iudæi præ cæteris gentibus fuerūt inuitati ad beatitudinē cæleſtē. pimo per ,pphetas, ſecūdò p ipſum chriſtū eis prædicantē in pſona ,ppria. tertio p apoſtolos: & tamē renuerūt venire p fidē: & ideo vocati ſunt gentiles, ſcd'm q̄ dicit̄ Act. xiij. b. Vobis oportebat primū loqui verbū dei. ſed quoniā repellitis illud, & indignos vos iudicatis eternæ vitæ, ecce cōuertimur ad gētes. ſic enim nobis præcepit deus. & hoc eſt qd' dicit̄ nobis parabolicè. († ſimiliter) b ℭ Homo qdā &c. i. Chriſt⁹ verus homo & ver⁹ deus. c ℭ Fecit cœ. mag. i. ſtatuit cæleſtē beatitudinē, quæ vocat̄ cœna, eo q̄ eſt refectio vltima. d ℭ Et uoca. mul. qa vult oēs hoīes ſaluos fieri. j. Tim. ij. b. e ℭ Et miſit ſer. i. ſeruos accipiendo ſingulare ,p plurali. ſicut Exo. viij. f. Venit muſca grauiſſima. i. multitudo muſcarū. f ℭ Et cœperūt ſimul oēs ex. i. p mala opera ſe retrahere: & accipit̄ hic oēs ,p maiori pte: qa pauci ſaluāt̄ reſpectiuè, vt dictū eſt ca. præce. (⁎ Ille) g ℭ Villam emi. &c. Hic notant̄ ſupbi p dn̄iū villæ emptū, qa ſupbi volūt alijs dominari. (D) h ℭ Iuga boū. p hoc aūt intelligunt̄ cupidi terrenis nimis intēti, finē ſuū ibi cōſtituētes. i ℭ Vxorē duxi. p hoc intelligūtur carnales & laſciui. Ad iſta verò tria vitia reducunt̄ oīa excludentia à beatitudine cæleſti, ſcd'm qd' dicit Iohānes pria canonica. ij. c. Oē qd' eſt in mūdo, aut eſt cōcupiſcētia carnis, aut cōcupiſcētia oculorū, aut ſuperbia vitæ. m ℭ Exi cito &c. qa principes iudæorū & ſacerdotes & legiſperiti & maiores illi⁹ populi ,ppter ſua peccata ſunt dimiſſi à deo. Pauperes aūt & ſimplices & publicani illius populi ſunt vocati, vt patet in apoſtolis & in pluribus alijs ex decurſu euangelij. n ℭ Et adhuc locus &c. qa nō ſolū de iudæis, ſed etiā de gētib⁹ p diuerſas ptes orbis multi ſunt vocati ad fidē & ad gl'iā, vt prędictū eſt, & hoc notat̄ cū dr̄: o ℭ Exi in uias &c. i. extra iudæā diſcurrēdo ad populum gētilē, ſicut fecerūt apoſtoli, vt prędictū eſt. p ℭ Dico autē uo. &c. Non eſt intelligēdum per hoc q̄ nullus de iudęis ſit ſaluatus, ſed quia pauci cōparatiuè: Sicut cōi modo loquendi dicit̄: Nemo ē in eccleſia, ⁂ vel in foro

(margin: S. th. 22. q. 11 ar°. 8. — handwritten; ⁎ Multi em̄ ſunt vocati, pauci verò electi.)

⁎ b ℭ Hō qui. Hō xp̄s fecit magnū cōuiuiū, qñ inſtituit euchariſtiæ ſacramētū. d ℭ Et uoca. Nā oēs catholici ad hoc gn̄al'r ſunt vocati: ſed illi vocati ſunt ſpāl'r: qb⁹ de⁹ dat ſpālia dona, quaſi ex ſpāli amicitia, vtpote donū corpal' decētię, vl' donū tpalis abūdātię, vl' mūdialis excellētię: qb⁹ debēt ad bonū vti, vt ſint ad dictū cōuiuiū ſpāl'r pręparati. e ℭ Et mi. ſ. prędicatorē euāgelicū. f ℭ Et cœ. Excuſatio iſta ē indiſpoſitio volūtaria, qa corpe decētes freqnt̄ ex hoc cadūt ī luxuriā, diuites ī auariciā, excellētes ī ſupbiam. primi ſignificāt̄ p vxorē ducētes, ſcd'i p iuga boū emētes, tertij p villā ēptā vēdētes: & oēs iſti ad cœnā dn̄icā ſūt inepti. k ℭ Tunc ira. cōtra cōtēptores ſuæ cęnę. l ℭ Dixit ſer. i. pdicatori euāgelico. m ℭ Exi ci. Per paupes ītelligunt̄ verè hūiles, q ſunt paupes ſpū, vt expōit Aug. Bti paupes ſpū. i. nō hn̄tes inflātē ſpm̄. Per debiles, nihil ſibi virtutis attribuētes. Per cæcos viſū ab illicitis reprimētes. Per claudos: defect⁹ proprios cōſiderātes. Oēs iſti ſunt ad cœnam dominicam introducendi. n ℭ Et adhuc locus eſt &c. Hoc dicitur, eo q̄ eccleſia plures recipere ſemper eſt parata. (Moraliter; Matth.5.a)

A ⁎ Si quis venit

E hac tertia inuitatiōne nō dr̄ inuita, ſed cōpelle intrare. Qui em̄ huius mundi aduerſitatib⁹ fracti, ad dei amorē redeūt, atq; à pn̄tis vitę deſiderijs corrigunt, illi nō niſi cōpulſi intrāt. Quidā aūt vocāt & cōtēnūt, q donū intellect⁹ accipiūt, ſed ope non implēt. Quidā vocāt & veniūt, q acceptā itelligētiā ope adīplēt. ℭ Notandum qd̄ ſicut pctōres fuerūt q venire noluerūt, ita pctōres ſūt q veniūt, ſed ſupbi peccatores reſpuūt, hūiles eligūt. a ℭ Ibāt aūt. Turbę quę ſequūt Ieſum iter facientem ī Ieruſalē, ſignāt eos q ad cœnā inuitati vel cōpulſi veniūt, & tota intentiōe Ieſū imitant, pręcedētem ad ęternę pacis viſionē. Hos ergo īſtruit q ſincero amore patriā illā debeāt appetere, & p ea carnalis pietatis affectib⁹ renūciare. b ℭ Si qs ue. Simul & odiſſe & diligere poſſum⁹: Vt & cognatiōe cōiūctos, ex diuino pręcepto diligamus: & q̄s aduerſarios in via dei patimur, odiēdo & fugiēdo neſciam⁹. Et vt hoc odiū nō de affectiōe, ſed de charitate videat pcedere, addit: c ℭ Adhuc. Tūc bene animā odim⁹, cū eius carnalibus deſiderijs nō acqeſcim⁹, ſed reluctamur & frāgim⁹. Hoc odiū qualiter exhiberi debeat, ſubdit: d ℭ Et q baiu. Crux duob⁹ modis baiulatur: Cū vel p abſtinētiam caro afficit: Vel p cōpaſſionē pximi affligit animus. ℭ Et qui non. Ita debetis odiſſe, crucē baiulare, venire poſt me: qa ita cōſūmabit ædificium, p qd̄ venit ad regnum. e ℭ Et ue. poſt. Aliquis em̄ carnē lacerat p inani gloria, vel pximo carnaliter cōpatit, vt culpę faueat: hic crucem ferre videtur, ſed deum nō ſequit: f ℭ Quis em̄. Poſtq̄ dominus ſequētib⁹ ſe in Ieruſalem dedit ſublimia pręcepta de cōtemptu mundi, & de abiectione corporis, ſupponit pręceptū de pſeuerātia, ad quā neceſſaria eſt cū humilitate patiētia. Et hoc per ſimile ædificantis. g ℭ Turrim ædifi. Quia ſublimia pręcepta dedit, ædificandæ ſublimitatis comparationem ſubiūgit. h ℭ Cōputat. Ille computat ſumpt⁹, qui diſcernit eſſe errogandam temporalem pecuniam, & cor auertendum à cupiditatib⁹ mundi, & animam præparandam cōtra aduerſa mundi. i ℭ Omnes qui ui. Sicut ait Apoſtolus. Facti ſumus ſpectaculum mundo angelis & hominibus. Et in omni qd̄ agimus, conſiderare occultos aduerſarios debem⁹, q noſtris opib⁹ inſidiant: & niſi cōtra eos vigilemus, patimur irriſores q̄s habem⁹ ad malū ſuaſores. k ℭ Aut qs. Poſt ſimilitudinem de turre ædificanda, ſupponit ſimilitudinem maioris rei, de rege pugnaturo. In quo oſtenditur, per impletionem præcedentium mandatorum, nullum ad gloriam poſſe pertingere, niſi ſæueri iudicis ſententia temperetur per miſericordiam. In conſpectu enim dei omnis homo imperfectus. Ergo ſicut in ſuperiori præmeditatio erat neceſſaria, ad cauendum inimici deriſionem, ſic eſt & ad impetrandam iudicis miſericordiam. l ℭ Si poſſit. Quaſi cū decem milibus occurrit deo, qui offert opera decem mandatorū quæ exterius geſſit: Sed deus quaſi cum duplicato numero contrauenit, cum vix illum præparatum in ſolo opere, diſcutit ſimul de opere & cogitatiōe. Et ideo dū adhuc longè eſt p dilationē iudicij, nos fragilitatis nr̄ę inſufficientiam attēdētes, ad īpetrādam ſæueri iudicis pacē debem⁹ pręmittere legationē lachrymarū bonorū operū, piorū affectuū. m ℭ Sic ergo &c. Infert à pręmiſſis ſimilitudinib⁹, Qūqdē nō bn̄ pōt ędificare, q nō cōputat ſūpt⁹ ☞ nec ſecurè

Odiſſe & diligere ſimul poſſumus
† Mar. 10. d.
† Mar 8. d
† viderint
F
† conſultat
1. Cor. 4. b.
† ad pacem

a ℭ Captę dulcedine prędicationis & miraculorum. b ℭ diſcedente a domo conuiuij.
a Ibant autem turbę multę cum eo: b Et conuerſus dixit ad illos: † Si qs
a ℭ Diligamus quod ſunt, odio habeamus, q in dei itinere nobis obſiſtunt.
uenit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem & uxorem & filios & c fratres & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe d diſcipulus. † Et qui non baiulat cru
a ℭ Crux a cruciatu dicitur: quę ſemper eſt portanda, vt amor Chriſti oſtendatur.
e cem ſuam & uenit poſt me, non po f teſt meus eſſe diſcipulus. Quis enim
a ℭ Per aſſumptam patientiam. b ℭ Humilitatis.
g ex uobis uolens turrim ædificare,
a ℭ Quieſcens a tumultibus mundi. b ℭ Omne quod agimus, pręuenire per ſtudium conſiderationis debemus.
h nonne prius ſedens computat ſum
a ℭ Terrenum ædificium, congregando expenſas conſtruitur, cęleſte autem expenſas diſpergendo.
ptus, qui neceſſarij ſunt, ſi habeat ad
ℭ Fidei.
perficiendum: ne poſtq̄ poſuerit fun
a Non habens conſummationem operum quæ conueniunt fidei.
damentum & non potuerit perficere
a ℭ Maligni ſpiritus qui gratulantur de noſtro defectu. b ℭ Ideo debet ſolliſitus eſſe in ædificando, ne defficiens, deriſionem ab inimico patiatur.
i omnes qui † uident incipiant illudere ei dicētes: quia hic homo cœpit ędificare & non potuit conſummare?
a ℭ Q. Committere bellum cum deo, eſt intelligere aliquem ſe ex meritis iuſte ab eo ſaluari.
k Aut quis rex iturus † cōmittere bellum aduerſus alium regem, † non l ſedens prius † cogitat, ſi poſſit cum decem milibus occurrere ei qui cū
a ℭ Id eſt ſi intelligit ſe, ex æquo non poſſe occurrere.
uiginti milibus uenit † ad ſe? Alioquin adhuc illo longe † agente, legationem mittens rogat ea quæ m † pacis ſunt. Sic ergo omnis ex

fidē credēdo, ſicut ſunt ſeculares. vel ſtatū pfectiōis aſſumēdo, cuiuſmodi ſunt religioſi. c ℭ Et nō odit. Hic accipit odiū largè, inquantū pter perturbationē parētū & amicorū, nō dimittit venire ad fidē catholicā, ſicut patet de ſctō Chriſāto & multis alijs: Vel de ſeculo ad religionē. d ℭ Adhuc au. i. vitā corporalē, eā cōtēnēdo propter deū, paratus vitā ſuā exponere pro fide, caſu neceſſitatis occurrente. e ℭ Non po. Diſcipulat⁹ autē Chriſti dupliciter poteſt intelligi. Vno modo generaliter ſcd̄m ſtatū cōmunē fideliū: & ad hoc ſufficit fides cū obſeruatiōe mādatorum. Alio modo cū hoc per obſeruantiam cōſiliorū. In vtroq; tn̄ ſtatu requirit repſſio cōcupiſcentiarū carnaliū: magis tn̄ in ſecundo modo diſcipulat⁹ q̄ primo, ideo ſequitur: f ℭ Et qui nō ba. per carnis macerationē & cōcupiſcentiarū repreſſionē. g ℭ Quis enim ex uo. Adducit hic cōſequēter duas parabolas ad ſuum ppoſitū de aggreſſu ſtat⁹ pfectiōis: qui cōſiſtit in obſeruātia cōſiliorū. Et priò oſtēdit quid requirit in tali aggreſſu. ſecūdo quid in debito vſu, ibi: Bonū eſt ſal. Circa primū dicit: Quis enim ex uo. i. aggredi perfectionē euangelicā. h ℭ Nōne pri⁹ ſe. i. quietatus à tumultu paſſionū deliberans. i ℭ Cōputat ſumpt⁹. i. cōſiderat, ſi habeat illud qd̄ ad hoc reqrit: qd̄ eſt prōptitudo ad relinquendū oīa propter deū, vt patebit poſtea. k ℭ Ne poſtq̄ po. qd̄ cōſiſtit ī obſeruātia mādatorū. l ℭ Et nō poper. qa nō habet promptitudinē animi ad relinquendū oīa. qd̄ eſt primū in ſtatu pfectionis acquirendæ. Talis fuit ille iuuenis de quo dicit Mat. xix. c. qui obſeruauerat mādata, cui dixit Chriſt⁹: Si vis pfectus eſſe, vade & vende oīa quæ habes, & da pauperibus. Et ſequitur ibidē, q abijt triſtis, eo q multas habebat poſſeſſiones, quarū amore fuit impeditus à ſtatu pfectionis: & ideo nō habuit ſumptus ad perficiēdū turrim, cui⁹ poſuerat fundamētū. m ℭ Aut qs rex. Hic ponit ſcd̄a parabola ad idē, cū dicitur: Quis rex itur⁹ cōmittere bellū. Hic accipitur rex, quicūq; vult aggredi pfectionis ſtatū: qa debet bene regere operationes & cogitationes ſuas, & habet cōmittere bellū: ad rapiendū ſibi cęleſte regnū, ſcd̄m q dicit Mat. xj. b. Regnū cælorū vim patit, & violēti rapiūt illud. n ℭ Si poſ. i. cū obſeruantia decē mandatorū: Sed qa nō ſufficit ad pfectionis ſtatū acquirēdū, vt prædictū eſt: qa rex cæleſtis o ℭ Cū uigin. quia duplam obſeruantiam exigit ab eo. ſ. mandatorū & cōſiliorū. ideo ſubditur. p ℭ Rogat ea. aſſentiendo regi cæleſti in obſeruantia conſiliorū, quæ incipit ab euangelica paupertate. ideo concluditur. q ℭ Sic ergo omnis &c. Ex hac concluſione patet, q iſta parabola & præcedens vadunt ad iſtam intentionē. ☙ Bonum

G
† Mat. 10. d
28. q. 1. ſ. qd̄ autem
H
† vt cōgrediatur in bello.
† nonne
† contra
† exiſtente

⁂ b ℭ Si quis ue. Grego. Home. xxv. Quaſi per odium diligit, qui carnaliter ſapiens dum praua nobis ingerit, non auditur. Et ſic odiendi ſunt, non ſolum domeſtici, ſed etiam anima ppria, dum pars ſenſibilis nobis ingerit inhoneſta. e ℭ Et qui non baiulat &c. Chryſo. Non vt trabem ſuper humeros apponamus, ſed vt ſemper Chriſti mortem præ oculis habeamus. g ℭ Quis enim ex uobis uolens &c. Turris hæc eſt eccleſia, quæ Canti. iiij. b. dicitur turris Dauitica, quam ædificant boni doctores & prædicatores. Sumptus autem huius ædificationis ſunt ſcripturarum ſanctarum intelligentia: & exemplaris vita, quibus carentes ſunt ad hoc ædificium impotentes. m ℭ Aut quis rex iturus committere &c. Rex veniens contra nos cum. xx. milibus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, veniens ad iudicium cum Angelis & poteſtatibus, cuius poteſtati reſiſtere non valemus: & ideo dum adhuc eſt longè mittamus, ad eum legationem lachrymarum & bonorum operum, vt eum placare poſſim⁹.

Moraliter

Nicolaus de Lyra

☙ vel in foro, quādo ſūt ibi pauci. a ℭ Ibant autē. Poſita confutatione īpœnitētiū, hic cōſequēter ponit inſtructio ſequētium Chriſtū. & primò ſimplici verbo. ſcd̄ò parabolico, ibi: Quis enim ex vo. &c. Circa primū dicit. b ℭ Si qs uenit. i. vult venire per fidem creden

☞ nec ſecurè pōt occurrere q nō pmittit legationē, ergo nec me⁹ pōt eſſe diſcipul⁹, qui nō renūciat oīb⁹: Hac igit cōcluſiōe oſtēdit, q ædificare turrim, facere pacē cū fortiore, nihil aliud eſt q̄ eſſe diſcipulū Chriſti. Pręparare verò ſumpt⁹ vel mittere legationē ad faciendā pacē, nihil aliud eſt q̄ renūciare oīb⁹ quę poſſidem⁹. Hoc tamen diſtat inter renūciare oīb⁹ & relinquere oīa: qa renūciare cōuenit oībus q ita licitè vtūt oīb⁹ mūdanis quę poſſidēt vt tamē mēte tēdāt ad æterna. Relinquere eſt tm̄ modo pfectorum, q oīa tpalia poſtponūt & ſolū æternis īhiāt. a ℭ Bonū. Verè q vult me⁹ eſſe diſcipul⁹, oportet vt renūciet oīb⁹: qa ita erit bonū ſal. i. dign⁹ cōſtitui ī nūero apoſtolorum ad condienda corda auditorū ſpūali ſapiētia. Si autē cōdimēto veritatis ſemel illuminatus, iterū p amorē tpaliū ad apoſtaſiā redierit, q̄ alio doctore corrigēt, q dulcedinē ſapiētię quā guſtauit, vl̄ aduerſis territ⁹, vl̄ pſperis illect⁹ abiecit. b ℭ Neq; ī ter. Sal ſterilē facit terrā. Vn̄ ira victorū deſtructas vrbes ſale ſemīabat, ne in eis germē oriret. Ita apoſtoli deſtructo peccati regno, germē vitiorū cōpeſcūt. Sal cibos cōdit, carnes ſiccat. Prędicatio à vermib⁹ & putredine vitiorū illęſā ſeruat ſuo creatori hūanā naturā. Si autē. i. ſi apoſtoli p q̄s alij cōdiēdi ſūt, pſperis vl̄ aduerſis ceſſerit, p q̄s eis error auferet, cū eos de⁹ elegit tollere alijs? Neq; ī terne. i ſter. qa q retro vadit, neq; ipſe fructū ferre, neq; excolere valet, ſed eijcitur. Vn̄ vtilis exhortatio ſubdit: Qui ha. au. audi. au.

A
Renūciare oīb⁹ & relīquere oīa differunt.
† dicto vale, dimittit omnia.
† infatuatū fuerit, īſulſū fuerit.
† aptū, acō modum,
† mittunt.
Salis natura
B

uobis, qui non † renunciat omnibus quę poſſidet non poteſt meus eſſe a diſcipulus. Bonum eſt ſal. † Si autem
a ℭ Quis medicabitur incantatori percuſſo a ſerpente.
ſal quoq; † euanuerit, in quo condie
a ℭ Quam ſuo iniectu germinare prohiberet.
b tur? Neque in terram, neque in c
a ℭ Agriculturæ profuturo, quia licet viuacibus glebis immixtum, non fœtare ſemina frugum, ſed extinguere ſemina ſolet. ℭ Quod non ſinit fœcundare. b ℭ Ab vnitate eccleſiæ ſecernendus.
ſterquilinium † utile eſt, ſed foras
a ℭ Quibus verbum dei percipere poſſit.
† mittetur. Qui habet aures audien d di, audiat.
a ℭ Obediendo & faciendo quod didicit.

Cap. XV.

E Rant autem appro e pinquantes ei * Publicani & peccato
a ℭ Qui publica vectigalia exigunt vel conducunt, & qui lucra ſeculi per negocia ſectantur.
a ℭ Dupliciter errant: quia & ſe iuſtos putant cum ſint ſuperbi, et illos reos cum iam pœniteant.
res ut audirent illum. † Et murmu f g rabant Phariſæi & Scribæ, dicentes:
a ℭ Q. d. contrarius eſt legi quę hoc prohibet.
quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Et ait ad illos para h d bolam iſtam, dicens: † Quis ex uo i e bis homo qui habet centum oues, & k
a ℭ Diues paſtor, cuius nos omnes centeciſima portio ſumus.
f ſi perdiderit unam ex illis, nonne di l
a ℭ Angelicam naturam in ſumma beatitudine exiſtentem quaſi reliquit, dum ſeipſum exinaniuit. b ℭ id eſt in cælo, quod deſertum eſt ab homine peccante.
mittit nonagintanouem in deſerto,
a ℭ Dum per prędicationem vocat.
& uadit ad illam quæ perierat, do m
a ℭ Inuenit dum conuertitur aliquis.
nec inueniat illā? Et cū inuenerit eā, g h imponit in humeros ſuos gaudens, & ueniens domū conuocat amicos

GLOS. ORDI.

E Rāt Quia non Cap. XV. ſolū iuſt⁹ p inertiā peccare, ſed & peccator p ſolertiam poteſt reſipiſcere: p⁹ electionē iſtatuati ſal. cohors pœnitētiū itus admiſſa deſcribit, q ad audiēdū verbū dei ppinqntes nō ſolū ad colloquendū, ſed etiā ad cōueſcēdū recepti ſūt. Vn̄ dedignātur Phariſęi, qa falſa iuſticia nō cōpaſſionē ſed dedignationē habet. Sed qa ęgri erāt, ita vt ſe eſſe ęgros neſcirēt, q̄ten⁹ qd̄ erāt agnoſcerēt, cęleſtis medic⁹ padigma obijcit, q̄ ī eorū corde vulneris tumorē prēmit, dicēs: d Quis ex uo. Didiceras ī ſupiorib⁹ abnegare negligentiā, vitare arrogātiā, deuotionē ſumere, ſclaribus occupatiōib⁹ nō teneri, caduca nō pręferre ppetuis. Sed qa fragilitas hūana firmū neqt ī tāto ſcl̄i lubrico tenere veſtigiū, etiā aduerſus errorē, remediū tbi medic⁹ demōſtrat. ſ. iudex ſpem venię nō negat. Vn̄ ſact⁹ Lucas tres ex ordīe pabolas ponit, ouis, drachmę, filij. e ℭ Cētū o. qa cētenari⁹ nūer⁹ pfect⁹ eſt. De⁹ cētū oues. i. pfectū nūerū habuit, cū angelorū & hoīm ſubſtātiā creauit. ſed vna perijt, qn̄ hō paſcua vitę peccādo dereliqt. ergo qa rationał creaturę nūer⁹ pereūte hoīe erat diminut⁹, quærit in terra hoīem vt ſūma itegret. f ℭ Nōne di. q. d. murmuratis, qa peccatores recipio, ſed ego nō veni niſi vt aberrātes colligā, ſicut vnuſqſq; vrm̄ aberrātē ouē reducere laborat. g ℭ Impo. ī hu. Ouē ī hūeris poſuit, q hūanā naturā ſuſcipiēs, peccata noſtra ipſe portauit. vn̄ hūeri Chriſti crucis brachia ſūt, illic pctā nr̄a depoſuit, ī illa nobiłł patibuli ceruice reqeuit. h ℭ Et ue. Repato hoīe ad cęlū redit paſtor, ibi āgelorū choros iuenit. Qui amici, qa ī ſtabilitate ſua volūtatē ei⁹ cōtinuè cuſtodiūt, q & vicini, qa claritate viſiōis ei⁹ fruūt. Et nota, q nō dicit: Cōgratulamī oui iuētę, ſed mihi ☞ quia gaudium

1. Pet. 2. d.

NICOLAVS DE LYRA.

☙ a ℭ Bonū eſt ſal. Oñſo qd reqrit in pfectionis aggreſſu hic cōſequēter oñdit qd reqrit ī ei⁹ debito vſu. ſ. diſcretio quę reqrit ī oīb⁹ opib⁹ bōis; ſecūdū q dicit Apoſt. ad Ro. xij. a. Rōnabile obſequiū vrm̄. & hoc ē q dicit: Bonū. i. diſcretio, quę eſt cōdimētū bonorū operū, ſicut ſal ē cōdimētū ciborū. b ℭ Si autē ſal. i. diſcretio

diſcretio defuerit. c ℭ In quo cōdiet? qa op⁹ bonū de genere inſipidū eſt & inutile, ſi careat diſcretione. d ℭ Sed foras mit. hoc eſt à pfectiōe cadet. vn̄ & In collationib⁹ patrū collatiōe ſcd̄a Moyſi abbatis declarat prōnes & exēpla, q illi qui ceciderunt à ſtatu pfectionis, hoc fuit cōiter pter defectū diſcretionis. ⁂ care poſſimus. a ℭ Bonum eſt ſal. i. diſcretio quæ condit opera noſtra. b ℭ Si autem ſal. i. ſi diſcretio ab operib⁹ nr̄is bonis de genere defuerit, non erūt deo accepta. In cui⁹ figura ſal ī omni ſacrificio ponebatur.

ℭ In c. xiiij. vbi dicit in poſtil. Sicut credunt Saraceni & Iudæi moderni

ADDI. I. Ex traditionib⁹ Iudęorū Talmudicis & alijs apud eos autenticis nullo modo hr̄, q ī futuro ſeculo hoīes cibis corpalib⁹ īdigeāt, & iō ſi fortè ſint aliq moderni q hoc credāt, hoc cōtigit ex fatuitate eorū. vn̄ apd̄ pręcipuos doctores eorū, & ſecūdū Thalmudicas traditiōes, put habet ī li. Cāhedrin. c. vl. ī futuro ſeclo nō eſt cib⁹ nec pot⁹, nec vſus venereorū: ſed iuſti ibidē ī capitib⁹ coronati delectant in viſiōe diuię habitatiōis. Qd̄ ſi rectè itelligeret, bn̄ adaptaret fruitiōi diuinę, in q̄ ſacti cū aureol fruūt viſione Chriſti: ī q̄ eſt vera habitatio diuina. vnde magis redarguēdi ſūt q nō receperūt doctrinā Chriſti, quę traditiōib⁹ eorum bene intellectis maximè conſonat.

ℭ In eo. ca. vbi dicit in poſtil. Iuga boum emi quinq; &c.

ADDI. II. Propri⁹ videtur hæc pabola per Augu. exponit in libro de verbis domini vbi qd̄ dicit Villā emi. applicat ad ſupbiā, put Poſtil. dicit. Vbi aūt dicit: Quinq; iuga boū. ad quinq; ſēſus carnis, qui geminati ſūt, put ipē declarat. vbi notabiliter exponit illa verba excuſationis. ſ. Et eo pbare illa. Nō em̄ dixit: eo paſcere illa qa ad neceſſitatē naturalē bonū eſt vti ſēſib⁹, non autē ad curioſitatē & ſuperfluitatē. Qd̄ aūt ſeqt: Vxorē duxi. exponit ex carnalitate, in q̄ etiā Poſtil. cōcordat.

NICO. DE LY.

E Rāt au. Cap. XV. Superi⁹ deſcripta eſt peccantiū monitio ad pœnitētiā, hic cōſquēter deſcribit eorū conuerſio ad iuſticiā, & primò ī gn̄ali, ſcd̄ò ī ſpeciali. c. xix. Prima ī tres: qa primò oſtēdit q pctōres redeūtes ſūt benignè recipiēdi, ſcd̄ò cautè nutriēdi. c. xvij. tertiò deuotè inſtruēdi. c. xviij. Pria ī duas: qa priò deſcribit doctōrū receptio benigna. ſcd̄ò docet eorū ſatiſfactio cōdigna. c. ſe. Circa primū oſtēdit cōuerſio peccatorū, cū dicit: e ℭ Erant autē. ex pposito emendationis vitę ℭ Vt audirent il. parati ei obedire. ſcd̄ò ſubdit iniuſta murmuratio malignātiū, cū dicit: g ℭ Et murmu. Notantes Chriſtū de mala vita, eo q talib⁹ amicabilē ſe prębebat. & ſequit Chriſti reſponſio, cū dicit: h ℭ Ait ad il. In reſpōſione oſtēdit, qd̄ peccatores redeūtes ſūt dulciter recipiendi & ad hoc inducuntur tres parabolæ. ſecunda incipit ibi: Aut quæ mulier. tertia ibi: Homo quidam habuit duos filios. i ℭ Quis ex uo. homo. Hic ponitur prima parabola de oue perdita & humeris paſtoris cum gaudio reportata. Et patet ſententia ex dictis Matth. xviij. c. ☙ Aut quę mulier.

Moraliter. e ℭ Erāt autē ap. e. pub. Sequitur: i ℭ Quis ex uo. homo. Per hominē cētū oues habētē. ſignificat pręſidēs monaſterio cētū religioſos habenti ī clauſtro. Quod deſertū dicitur, eo q aſperitas vitę ibi ſeruat. Per nūerū etiā cētenariū itelligit quilibet ali⁹ nūer⁹ clauſtraliū. nā in nouo & veteri Teſtamēto frequēter ponit determinat⁹ numer⁹, p īdetermīato. k ℭ Et ſi pdi. p apoſtaſiā. l ℭ Nōne. i. ī obſeruatione clauſtrali, vbi ſunt in tuto. m ℭ Et uadit ad illam quæ perierat. vt ad bonum reducat, & gaudet non de illius errore, ſed de bona reductione.

C
Moraliter
† Mat. 5. b.
Mar. 9. g.
D
⁂ omnes.
† Mat. 9. b.
† 50. diſt. c. qa ſactiras tua. 26. q. 7. ca. pęnitētē De pe. diſ. 1. c. ſerpens &c. importuna.
Diuiſio
Moraliter

quia gaudiũ eiꝰ eſt vita noſtra. a ℭ Dico uobis. In nonaginta noué, iuſtorũ nũerꝰ intelligit: in vna oue pctõrũ. vñ alibi: Nõ veni vo. iu. ſed pec. Dicit ergo: Maiꝰ gau. erit in cæ. ſu. vno pec. pœ. agẽ. q̃ ſu. no. no. iu. qui nõ i. p. Quia vt q̃tidie experimur, q illicita non cõmiſerũt, in rebꝰ licitis ſæpe ſibi vſum prebẽt, ad cæleſtia anxiè nõ anhelãt. Et qa ſecuri ſunt, ad bona agẽda pigri remanent. Ecõtra autẽ peccator plerũq; facit. Maius ergo gaudiũ de eo q̃ de ſtãte iuſto, vti dux in prælio, plus eũ militẽ diligit, q poſt fugã reuerſus hoſtẽ fortiter premit, quã eum q nũquã fugit, nec vnq̃ fortiter egit. Sed & ſunt qdã iuſti, de qbꝰ tãtũ gaudiũ eſt, vt eis nullus pœnitens præponi poſſit: qui & ſi non ſint ſibi malorũ conſcij, tñ licita reſpuũt: in omnibꝰ ſe humiliãt. Quantum ergo gaudiũ eſt, ſi humiliter plãgit iuſtꝰ: cũ gaudiũ ſit, ſi qđ malè geſſit plangit iniuſtꝰ? b ℭ Gaudium. Angeli, qa rõnales, gaudẽt de recõſiliato ſibi homine, qđ incẽdit nos ad probitatẽ, vt agamꝰ qđ illis gratũ ſit: q̃rũ & affectare patrociniũ, & offenſam timere debemus. c ℭ Quã ſup. Si in nonaginta nouem iuſtis q nõ errauerũt nec indigẽt pœnitẽtia, angeli intelligunt, maiꝰ videt impios iuſtificare q̃ iuſtos creare & cõſeruare qa & ſi vtrũq; æq̃lis potẽtiæ, hic maioris miſericordiæ & maioris gaudij.
F d ℭ Aut quæ. Mulier. i. dei ſapientia, x. drachmas habuit, cũ hoĩes & angelos ad imaginẽ ſuã creauit. Sed vnã pdidit, cũ hõ à ſimilitudine Creatoris receſſit. Sed dei ſapientia lucernã ad quęrẽdũ accendit, cũ in carne apparuit: qa lucerna eſt lux in teſta. i. vbũ in carne. Qđ vbi inter hoĩes claruit, domũ euertit: qa cõſciẽtias hoĩm de reatu ſuo pturbauit. & ſic drachma repit, dũ in hoĩe ſimilitudo cõditoris reparat. e ℭ Habẽs dra. Angelorũ & hoĩm naturã, quã ad æternitatẽ dominꝰ cõſiſtere voluit, ad ſuã ſimilitudinẽ creauit. Decẽ ergo drachmas mulier habuit, cũ nouẽ ordinibꝰ ãgelorũ additꝰ eſt hõ, vt cõpleret decimꝰ electorũ nũerꝰ. Qui nec poſt culpã à creatore perijt: qa eum ſapĩa dei p carnẽ miraculis corruſcãs ex lumine teſtę repauit. f ℭ Cõuocat. Amicę & vicinę ſupnę poteſtates, quę tãtò deo iuxta ſunt, q̃tò eũ vicinius cõtemplãt. Quas vocat, dũ per exhibitionẽ gratię hoĩbus impẽſę ad amorem ſui vehementiꝰ accẽdit.

Triũ pabolarũ ratio — ℭ Tres pabolę non ocioſè pponunt. ouis, drachmę, filij: vt triplici remedio puocati vulnera noſtra curemꝰ. Chriſtus paſtor ouem reuehit, cuius peccata in ſuo corpore ſuſcepit. Mulier. i. eccleſia quaſi mater drachmã reqrit, & ſuffragat. Deus pater recõciliatũ recipit & veſtit. Eadem diuini operis miſericordia, ſed diuerſa p meritis nrĩs gratia. Ouis à paſtore lapſa reuocatur, drachma quę perierat ĩuenit: filiꝰ ad patrẽ pprijs veſtigijs redit & à prẽ honorat. Ouis ſumꝰ, petamꝰ paſcua. drachma ſumꝰ, habeamꝰ precium. filij ſumꝰ, feſtiemꝰ ad patrẽ. g Homo qdã. Duabꝰ premiſſis parabolis, q̃tum ipẽ cũ angelis gaudeat de pœnitẽtiũ ſalute inſinuat. In hac tertia nõ ſolũ gaudiũ oſtẽdit, ſed etiã murmur inuidentiũ reprehẽdit. ℭ Homo iſte deꝰ pater, habuit duos filios, qa autor & creator eſt duarũ ſtirpiũ hũani generis. i. Iudęorũ & Gẽtiliũ. Maior filiꝰ, qui ĩ cultu vniꝰ dei pmãſit. Minor, q vſq; ad colẽda idola deũ deſeruit. Subſtãtia eſt oẽ qđ viuimꝰ, ſapimꝰ, cogitamus, loquimur. Hęc deꝰ dedit æque oibꝰ. vñ: Erat lux vera quę illu. omnẽ &c. Huius ergo ſubſtãtię portionẽ minor ſibi petit dari, cũ hõ rõnalis ſuo ſenſu delectatꝰ, p liberũ arbitriũ ſe regere, & à dominio creatoris quęſiuit exire. h ℭ Et dixit. Sicut deus nõ habet alium à q̃ formet, à q̃ regat: ſic iſte vult ſua poteſtate vti, vt nullo formãte, nullo regẽte viuat. i ℭ Pater da. Dimidium patrimoniũ petentibus dat, nec eſt culpa prĩs qui dat adoleſcẽtiori. Nulla in regno dei infirma ætas, nec fides grauatur annis, niſi ipſe certè ſe iudicauerit inidoneũ qui poſcit. Si iſte non receſſiſſet à patre, ĩpedimẽtũ neſciſſet ętatis, ſed pegrè profectus merito patrimoniũ vaſtat. k ℭ Et diuiſit. Fidelibꝰ luę gratię portionem, quam deſide-

Mat. 9. b. (margin) · Iohan. 1. a. (margin)

& uicinos, dicens illis: † Congratulamini mihi: quia inueni ouem me-
a am quæ perierat. Dico uobis, quòd
ℑ Vel coram angelis dei.
b ita gaudium erit in cælo ſuper uno
ℑ Pœnitentiam agere, eſt perpetrata mala plangere & plangenda non perpetrare.
c peccatore pœnitentiã agente, quàm a
ſuper nonagintauouem iuſtis, qui
d non indigent pœnitentia. Aut quæ b
a ℑ Drachma eſt nummus certæ quantitatis habens imaginem regis.
e mulier habens drachmãs decem, ſi c
perdiderit drachmam unam, non- d
ne accendit lucernam, & † euertit do- e
mum, & quærit diligenter donec in
f ueniat eam? Et cùm inuenerit, cõuo- f
cat amicas & uicinas, dicens: Con-
gratulamini mihi, quia inueni drach
mam quam perdiderã. Ita dico uo-
bis, gaudium erit coram angelis dei
ſuper uno peccatore pœnitentiam
a ℑ Hæc parabola de Iudæo & Gentili. Generaliter autem de pœnitente & iuſto, vel qui ſibi iuſtus accipi poteſt.
g agente. Ait autem: Hõmo quidam g
h habuit duos filios, & dixit adoleſcẽ h i
i tior ex illis patri: Pater, da mihi k
portionem ſubſtantiæ quæ † me con
k tingit. Et diuiſit illis ſubſtantiam. l
l Et non poſt multos dies, congrega
m tis omnibus adoleſcẽtior filius pere m
ℑ Vſq; ad obliuionem dei.
grè profectus eſt in regionem lõgin
a ℑ Luxuria conſumit omnia bona naturæ.
quam, & ibi diſſipauit ſubſtãntiam n
ſuam uiuendo luxurioſè. Et poſtq̃ o

nẽ quã deſiderabãt ĩpertiẽdo: infidelibꝰ vò naturalibus ſolum ingenij, q̃ cõtẽti erant, beneficiũ cõcedẽdo. l Non poſt. Non multò poſt inſtitutionẽ humani generis placuit animę liberũ arbitrium ferre ſecũ, quaſi quãdã potentiã naturę ſuę, & deſerere eũ à q̃ cõdita eſt, cõfidẽs viribꝰ ſuis. Et has vires tãtò citius conſummat quãtò datorẽ deſerit. Hæc eſt prodiga vita, quæ amat fũdere & ſpaciari ĩ pompis exterioribꝰ relinquẽs eũ q ſibi eſt iterior. m ℭ Peregre pfe. Non locum mutando, ſed animum. Quantò quis in prauo opere, plus G

† Cõgaudete, & iſra (margin)

Nicolaus de Lyra

b ℭ Aut quæ. Hic ponitur ſecũda parabola de drachma perdita & reinuẽta. Vbi dicit: Quæ mu. ha. drach. de. Mulier iſta eſt ſapientia diuina habẽs nouem ordines augelorũ, quaſi drachmas nouem, & decima drachma eſt hũana natura ad imaginẽ dei facta: & ideo capax ipſiꝰ p cognitionẽ & amorẽ: Iſta drachma decima fuit pdita p pctã primorum parẽtũ. d ℭ Nõne ac. Lucerna eſt lumẽ in teſta, qa diuina ſapientia lumẽ deitatis accẽdit in teſta nræ mortalitatis ad quęrẽdũ naturã humanã pditã, & reducẽdã eã ad beatitudinẽ. ℭ Et euer. Iſta domꝰ eſt ſynagoga quę fuit euerſa vt inueniret natura hũana. f ℭ Et cũ inue. i. angelorum ſocietates, quę cõgaudent de peccatoribꝰ ad deũ cõuerſis, ſecũdum qđ dictũ eſt in parabola pręcedẽti, & ex hoc iterũ cõcludit: Ita dico vobis gaudium erit &c. g ℭ Homo qdã. Hic ponit tertia pabola de filio pdigo, p quem deſignat populꝰ Gẽtilis, q erat ſubditus peccatis, vel etiã qcũq; pctõr ſingularis. Dicit ergo: Homo qdã. i. ipſe deꝰ p nobis hũanatꝰ. h ℭ Habuit du. i. duos pplos. ſ. Iudaicũ & Gẽtilẽ, vł duos filios. i. iuſtos & pctõres: qa pctores ſũt filij dei inq̃tũ ſũt ad eiꝰ imaginẽ, licet nõ ſint filij dei p gratiã. i ℭ Et dixit. i. Gẽtilis ppłs. vñ & ppłs Iudaicꝰ vocat filius dei primogenitꝰ. Exo. iiij. e. Filiꝰ meꝰ primogenitꝰ Iſrael. Vel pctõr q dicit iuuenis moribꝰ, & iõ dicit adoleſcẽtior filiꝰ. l ℭ Et diui. qa dona dei hoĩbꝰ largiũt, licet diuerſimode. m ℭ Adoleſ. p multiplicationẽ pctõrũ elongãdo ſe à deo prẽ & à cęleſti ciuitate. n ℭ Et ibi diſſi. ſub. ſu. quia per peccata mortalia tollũt bona grę, & & peiorãt bõa naturę. o ℭ Viuẽ. luxuria ſpirituali, quę ẽ idololatria q̃tũ ad Gẽtilẽ ppłm, & luxuria corpali nõ ſolũ q̃tũ ad Gẽtilẽ, ſed etiã q̃tũ ad pctõrẽ ĩformẽ fidẽ habẽtẽ.
Facta eſt fa

† verrit, euerrit (margin) H
† mihi euenit, ad me pertinet (margin)

a ℭ Quàm ſuper nonagintanouem iuſtis qui non in. Non quia plus diligat illum: ſed quia ſpecialem rationem gaudẽdi habet de reductione eius, quàm non habet de non errantibus. tamen non errantes ſemper ſunt plus diligendi cæteris paribus. b ℭ Aut quæ. Per hanc mulierem poteſt intelligi prioriſſa vel abatiſſa, habens moniales in quocũq; numero ratione prædicta. c ℭ Si pdi. drach. intra domum per infamiam. d ℭ Nonne accẽ. lu. quia debet diligenter inquirere veritatẽ quãtũ ad factũ & circũſtantias: & ſi inuenerit illã monialẽ innocentem vel veraciter pœnitẽtẽ, debet gaudere cũ vicinis ſuis. i. cũ monialibꝰ alijs. g ℭ Homo qdã. Homo ille Chriſtꝰ eſt, eius autẽ filij ſũt omnes chriſtiani p eius baptiſmũ regenerati, quorũ tamẽ aliq ſũt iuſti, & aliq pctõres. i ℭ Et dixit a. Per quem ſignificatur quilibet peccator, quia iuuenis eſt moribus. k ℭ Pater da mihi portionẽ ſubſtantiæ quæ me con. Per hoc ſignificat, qđ pctõr recedit à dei patris lege, vt agat p libito voluntatis ſuę. l ℭ Et diuiſit illis ſub. quia deus dimittit quẽlibet agere ſecũdũ arbitrij libertatem. m ℭ Adoleſcentior fi. pegre. pfectus eſt. per multiplicationẽ pcti elongãs ſe à prĩa cęleſti, iõ ſubdit. n ℭ Et ibi diſſi pauit ſubſt. ſuã. bona gratuita perdendo, & naturalia peiorando. o ℭ Et poſtquam conſummaſſet omnia, facta eſt &c. Nam in regione peccati fit magnus defectus pabuli diuini.
Et ipſe cœpit

Moraliter (margin)

ope plus delinquit, tãto ab eiꝰ gratia lõgius recedit. Quid lõgius q̃ a deo recedere? Quia à deo recedit, exul eſt patrię, ciuis mundi. Regio longinqua ẽ vmbra mortis. a ℭ Et ipſe cœpit. quia nihil ſatis eſt pdigæ voluptati, qa voluptas ſẽper habet famẽ ſui. Meritò ergo eget, q theſauros ſapĩæ, diuitiarũq; cæleſtium altitudinem reliquit. b ℭ Vni ciuiũ. Vnus ciuiũ ille eſt qui concupiſcentijs terrenis meritò prauitatis ſuę prępoſitꝰ princeps mũdi vocat. Qui in villam mittit, quia cupiditati mũdialis ſubſtãtię ſubiugat. Porcos paſcit, cũ ea quibꝰ ĩmũdi ſpiritus gaudent, opatur. c ℭ Vt paſce. por. Porcus immũdũ animal, qđ ſordibus delectat, ſic diabolꝰ q in idolis cruore pecudũ paſcit, & morte ipſiꝰ hominis. Miſit ergo in villam. i. ſuũ fecit famulũ, vt paſceret porcos, immolãs ei animã ſuã. d ℭ Et cupiebat. Cibus dęmonũ eſt ebrietas, fornicatio & huiuſmodi, quę blãda ſũt & ad ſui vſũ prouocãt. Neq; alia cura eſt luxurioſis, niſi vt vẽtrem ſuũ impleãt, quorũ deꝰ vẽter eſt. Sed eis nõ poteſt ſaturari, qa voluptas ſemp habet famẽ ſui. Vel ſiliquę, cibꝰ dęmonũ ſũt carmina poetarũ & doctrinę ſeculares, ſterili ſuauitate reſonãtes, quæ cũ delectent, in eis nihil eſt qđ ad vitã ptineat: ſed eſt ſonitꝰ & ſtrepitꝰ verborũ, nulla refectio vbi ſtudioſi eorũ famę veritatis & virtutũ pereãt. e Et, iõ: nemo. qui aliqd ſolidũ & rectũ quęrebat. Vñ iſte iam ab eis quę foriſecꝰ illiciũt & ſeducũt, ĩ cõſciẽtię interiora ſe reducere faciens intentionem ſuã dicit: Quãti mer. ℭ Nemo il. da. qa diabolꝰ cũ aliquẽ ſuũ facit, vltrà ad vitiorũ abũdãtiã nõ pcurat, ſciẽs eſſe iã mortuũ. f ℭ Quãti mer. Qui futuræ mercedis intuitu digna opari ſatagunt, q̃tidianis ſupnę gratiæ reficiũt alimẽtis. Sed fame perit, qui extra domũ patris. i. ſine fide viuẽs, vitã beatã ĩ inani philoſophia inqrit. g ℭ Pater pec. Et ſi deꝰ omnia nouit, vocem tñ expectat cõfeſſiõis. Sine piculo pdas qđ ſcis iã eſſe cognitũ. habes cauſã vt p te interueniat Chriſtus nec p te gratis mortuꝰ ſit: habet & cauſã ignoſcẽdi prĩ, qa qđ vult filiꝰ, vult & prĩ. Pater pec. ĩ cæ. co. Peccato animę cęleſtia ſignificant dona ſãctiſpũs imminuta. b ℭ Fac me ſi. Ad filij affectũ q omnia quę prĩs ſũt ſua eſſe nõ ambigit, aſpirare non pręſumit, ſed mercenarij ſtatũ iam p mercede ſeruiturus deſiderat: ſed nec hũc etiã niſi prĩna dignatione ſe pmereri poſſe teſtat. ℭ Ambro. Diſtat ĩter ſeruũ mercenariũ & filiũ. Seruꝰ eſt qui timore pœne pñtis vel futurę temperat à vitijs. Mercẽnarius eſt q ſpe & deſiderio regni cęlorũ. Filius eſt q amore ipſiꝰ boni & virtutum ſuccenſus, qdquid eſt eis cõtrarium toto odio deteſtatur. Vnde pdigus cum in ſe reuerſus famis ſupplicia formidaret, iam ſeruus factus: ſtatim mercennarij iam de mercede cogitãs cupiebat. Sed pater occurrens non contentus minora concedere, vtroque gradu citius tranſcurſo, priſtinæ filiorum dignitati reſtituit, nec iam de mercede conductoris, ſed de hereditate facit cogitare parẽtis. Vnde iſte non addit quod diſpoſuerat ſe dicturum: Fac me ſicut vnum de mercennarijs tuis, cum panem non haberet, vel mercennarius eſſe cupiebat, quod poſt oſculum patris generoſiſſimè dedignatur. i ℭ Cum autem ad huc longe eſſet uidit illum pater ipſius. &c. Antequàm intelligeret deum, ſed tamẽ cum iam piè eum quæreret, tamen nondum dignus operibus rediret, per verbum incarnatum anticipat filij reditum. Ante ad terras venit quàm ille ad domum confeſſionis, ipſum verbum non deſerens, ſed in verbo vſque ad peregrinationem noſtram condeſcendens. Brachium id eſt filium in amplexum reuertentis humiliauit. Pater ſuper filij collum cecidit, dum leue iugum ſuę dilectionis ſibi impoſuit, & oſculatus eſt eum, vt oſtenderetur qđ alibi dicit: Oſculet me oſculo oris ſui. Rediẽs oſculũ charitatis à prẽ accipit, dum p gratiã certificatur de indulgentia.
Cito profere

A (margin) · † cõſũpſiſſet expẽdiſſet (margin) · Phil. 3. d. (margin) · Siliquę ſterilia carmina poetarũ (margin) · B (margin) · † abeſſet (margin) · Seruꝰ mercẽnariꝰ & filiꝰ differũt (margin) · Can. 1. a. (margin)

a ℑ Ornamenta naturę. b ℑ Bonorum operum atq; virtutum. ℑ verbi dei. nam indigentia verbi veritatis eſt in obliuione creatoris.
omniã † conſummaſſet, facta eſt fã- a
a ℑ Omnis locus abſẽte patre penurię eſt.
a mes ualida in rẽgione illa, & ipſe cœ b
ℑ Sponte. ℑ Iam illaqueatus.
b pit egere. Et abijt & adhæſit uni c
ciuium regionis illius: & miſit illũ d
c in uillam ſuam, ut paſceret porcos. e
d Et cupiebat implere uentrem ſuum f
ℑ Siliqua genus leguminis, ſonoris follibus & vacuis, quod ventrem magis onerat q̃ reficit.
de ſiliquis quas porci manduca-
e bant & nemo illi dabat † In ſe autẽ g h
ℑ Bene in ſe reuertitur, quia à ſe receſsit.
a ℑ Id eſt quãti ex Iudæis ob pręſentia bona tãtum legem cuſtodiũt, nõ ex dilectione.
f reuerſus dixit: † Quãnti mercen- i
narij in domo patris mei abundant l
a ℑ In idololatria omni veritati deſtituor.
panibus: ego autem hic famẽ pereo. m
a ℑ Quia me iacere cognoui.
b ℑ Qui longe receſsi, ad patrem qui ſub principe pecorum miſerabili egeſtate tabeſco.
Sũrgam & ibõ ad patrẽ meũ, & di- n o p
a ℑ Coram angelicis ſpiritibus, ſanctiſq; animabꝰ, in quibus deus ſedet.
g cam illi: Pater, peccaui in cælũm &
coram te: & † iam non ſum dignꝰ uo-
h cari filius tuus: fac me ſicut unum
a ℑ Sicut deliberauit ita implet.
de mercennarijs tuis. Et ſũrgens
a ℑ In eccleſia conſtitutus, Vbi iam peccatorum fructuoſa poſsit eſſe confeſsio
i uenit ad patrem ſuum. Cũm aũt ad q
a ℑ Ante oculos haberi non niſi qui diliguntur dici ſolent, impios enim & ſuperbos deus non videre dicitur.
huc longè † eſſet, ũidit illum pater r
a ℑ Dum pro homine reducendo verbum in carne miſit.
ipſius & miſericordia mõtus eſt: & s
ℑ Ne quis impediat venientem. ℑ In occurſu pręſentia in amplexu clementia.
accurrens cecidit ſuper collum eius,
a ℑ In eccleſia conſtitutus incipit peccatum confiteri.
& oſculatus eſt eum. Dixitq; ẽi
a ℑ Quia cæleſtem Ieruſalem reliqui.
filius: Pater, peccaui in cælũm &

a ℭ Facta eſt fames uali. Per defectum verbi diuini & ſacræ ſcripturæ: qa gẽtilibus nõ eſt data lex vetꝰ, neq; oracula prophetarũ: ſcđm illud Pſ̃. cxlvij. b. Non fecit taliter oĩ nationi: & iudicia ſua nõ manife. eis. Peccatoribꝰ etiã iudæis in tali ſtatu lex & pphetæ nõ valebãt ad ſalutẽ. Iõ ſubdit: b ℭ Et ipſe cœ. ege. ſpũalibus bonis. c ℭ Et abijt. ſ. diabolo, q eſt ciuis in regiõe vmbræ mortis. d ℭ Et miſit il. i. occupauit eum circa cupiditatẽ mundanã: cuius villæ diabolus dicit dñs, Iohã. xiiij. d. Venit princeps mũdi huiꝰ, & in me nõ habet quidq;. e ℭ Vt paſce. i. vitia quę fœtida ſunt & immunda. vnde. j. Timot. vj. b. Radix omnium malorũ eſt cupiditas, quia ſicut radix miniſtrat nutrimẽtũ oibus ramis arboris, ſic abundãtia tẽporaliũ circa quã verſat mũdana cupiditas, adminiſtrat materiã & fomẽtum oibus vitijs. f ℭ Et cupie. &c. quia intẽtus cõgregationi tẽporaliũ, quærit in talibꝰ ſufficientiã, intendens eã habere per talia. ſed nõ aſſequit intẽtũ: qa talia nõ minuunt cupiditatẽ, ſed magis eã augent. Quanto eñ aliqs plꝰ habet de bonis tẽporalibꝰ, tãtò plꝰ ad habẽda maiora anhelat, ſecũdũ qđ dicit beatus Greg. Et hoc de cõi curſu accidere videmus, & ideo bene ſubditur: g ℭ Et nemo illi dabat. Quia non aſſequit qđ itẽdebat. Et qa cõſideratio huius defectus inducit aliqñ ad pœnitẽtiã. Ideo ſubditur: h ℭ In ſe au. Homo enim peccando extra ſe egreditur, qa limites rectæ rõnis trãſgreditur, & iõ pœnitẽdo ad ſe reuertit. i ℭ Quãti mercẽnarij. i. ſeruiẽtes pro mercede æterna. k ℭ In domo pa. id eſt in eccleſia ſeu congregatione iuſtorum. l ℭ Abundãt pani. ſ. pane ſacræ ſcripturæ per eruditionẽ, & pane euchariſtię p ſacramẽti receptionẽ. m ℭ Ego autẽ hic fame pereo. qa ſi ad populũ gentilẽ referat hoc dictũ: patet, q̃ ei talia nõ adminiſtrant. Si aũt ad catholicũ peccatorẽ: patet q̃ talia nõ pficiunt homini, q̃diu manet in mortali pctõ. n ℭ Surgã. per infidelitatis vel peccati derelictionem. o ℭ Et ibo ad patrem meũ. per vitæ meliorationem. p ℭ Et dicã ei: Pater peccaui &c. Per verã fidei cõfeſſionẽ, q̃tũ ad populũ gentilem, ſecũdũ illud Ro. x. b. Corde creditur ad iuſtitiã: ore aũt cõfeſſio fit ad ſalutem. q̃tum ad catholicũ peccatorẽ per integram peccatorũ contritionem & purã cõfeſſionem. q ℭ Cũ autem adhuc longè eſſet. i. motus ad pœnitendũ, non tamen perfectè cõtritus, ad quam requirit gratia diuina pręueniẽs. Ideo ſubditur: r ℭ Vidit illum pa. Oculo clementiæ. Sequitur:
Dixit autem

C (margin) · † ipſe autẽ † Quot (margin) · † poſthac (margin) · D (margin)

b ℭ Et ipſe cœpit egere. Nam exiſtẽs in mortali peccato fit egens omni ſpũali bono. c ℭ Et adhæſit uni ciuium &c. i. diabolo, qui ciuis eſt in regione vmbræ mortis. d ℭ Et miſit illum in uillã ſuam. id eſt in peccatorũ ſocietatem, in qua dñatur ſicut in ppria villa. e ℭ Vt paſceret porcos. id eſt immũdiciæ peccata. f ℭ Et cupiebat implere uentrẽ. de cibo porcorũ, qui eſt carnalitas. g ℭ Et nemo illi dabat. quia nullus vtens ratione concedit carnaliter viuere. h ℭ In ſe autem re. i. ad propriam conſcientiã per rationis dictamen: à qua receſſerat ſequendo ſenſualitatem. i ℭ Dixit: Quanti mer. id ẽ deo ſeruientes. l ℭ Abundant pa. verbi diuini & euchariſtiæ ſacramenti. m ℭ Eo autem hic fame pe. priuatus omni bono. n ℭ Surgã. de luto culpæ. o ℭ Et ibo ad patrẽ. per conatũ operãdi bñ. p ℭ Et di. ei &c. recognoſcendo culpam & petẽdo veniã. q ℭ Cũ autẽ adhuc lõgè eſſet. i. attritus & non perfectè cõtritus, ad qđ requiritur gratia dei preueniẽs. Ideo ſubdit: r ℭ Vidit illum pater ipſius. oculo clementiæ. s ℭ Et accurrens ceci. ſuper col. In ſignum reconciliationis perfectæ.

Moraliter (margin)

Dixit autem

E a ¶ Cito ꝓferte ſto.pri. Stola prima, veſtis innocētiæ, in qua
primus hō cōdit⁹, ſed poſt culpā ſe nudū nouit, & pellicium .i.
Gen̄.3.d. mortale ſūpſit indumētū. b ¶ Anu.i. ſignaculū fidei, q̊ ſignāt
ꝓmiſſa in cordibus credētiū. c ¶ In ma.i. opatione, vt ꝑ opa fi
des clareſcat, & ꝑ fidē opera firmentur. d ¶ Et calciamēta .i.
exempla priorū munite in officio prędi
candi, vt & opus ornet bene viuēdo, &
curſus ad æterna prēparādo. ¶ Et cal-
ciamen. Ne coluber iuadat, vt ſuꝑ ſcor
piones eat, vt ei cōueniat: Quā ſpecioſi
Iſa.52.d. pedes euan. Perdiderat em̄ dignitatem
Rom.10.c. ſponſi, & nudis pedibus Paſcha celebra
re nō poterat. e ¶ Adducite ui. præ-
dicate Chriſtū & mortē eius inſinuate,
Rom.10.c. vt & corde credat, occiſū imitādo, & ore
ꝑticipiat paſſiōis ſacr̄m ad emandatio-
nē. f ¶ Et cœ. Nō ſolū filius ꝓ q̊ vitu
lus occiſus eſt, reficit: ſed & pr̄ & ſerui ei⁹
qa refectio dei & ſāctorū eſt ſalus pecca
torū. Et nota, qd' poſt datā ſtolā, ē n nulū
calciamētū, vitul⁹ imolat: qa niſi qs ſpē
primæ immortalitatis induerit, niſi anu
lo fidei opa præmunierit, niſi ipſā fidem
cōfitendo prædicauerit, cæleſtibus non
poteſt intereſſe ſeſtis. g ¶ Erat autē fi.
Filius .i. ppl's Iſrael, qui nec ad colenda
idola elongauerat: Nec in domo erat,
qa interiora legis nō penetrabat, Iſrali ſē
ſu cōtentus, terræna operās, terrena ex-
pectās. Hic eſt qui agrū emit, & quinq̃
iuga boū, legis onere preſſus, terrēnis ſē
ſib⁹ fruit, & vxorem duxit, ī affectu car-
nis. h ¶ Et cū ue. Appropinquat filius
domū, cū aliqs in ppl'o illo ſpūaliter le-
gē intelligēs, labores ſeruilis opis impro
bat, & eccleſiæ libertatem cōſiderat. Au-
dit ſymphoniā & chorum .i. ſpū plenos
vocibus conſonis euangeliū prædicare.
Vocat vnum de ſeruis, cū ſumit ad legē-
dū aliquē de ꝓphetis. Et eū iterrogat, dū
in eo ſcrutat quę ſint hæc feſta eccleſię, in
quib⁹ ſe eſſe nō videt. i ¶ Audi. Sym-
phonia eſt diuerſarū ætatū & virtutum,
velut variarū chordarum indiſcreta con
Actu.4.f. cordia. Vn̄: Multitudinis credentium
erat cor vnum & anima vna. k ¶ Inter-
rogauit. Et nunc quærit Iſrael cur deus
lætetur in aſſumptione gentium: & pro
pter inuidiam neſcit patris voluntatem
& foris ſtat, quamuis per præcones roge
tur. l ¶ Indignat⁹. Indignabāt Iudæi
& cōquerebāt, qa Ieſus cū Gētib⁹ epula
ret, Et adhuc de Gētiū ſalute indignant,
nec volūt introire. Sed cū plenitudo Gē
Rom.11.c tiū itroierit, egrediet pr̄ ad rogādū Iſrl',
quādo manifeſta erit vocatio Iudæorum. m ¶ Ecce tot an.
Hiero. Iuſticiam legis ſecutus, iuſticiæ dei non eſt ſubiectus, Quę
enim maior eſt iuſticia dei quā ignoſcere pœnitētibus? n ¶ Mā-
datum tuū. Quaſi non ſit præterire, ſaluti alterius inuidere, vel
de iuſticia ſe iactare. Nunquam prēterui, conuerſatus ſine quæ
Pſal.88.e. rela. Vel iactantia eſt, non veritas, cui pater non conſentit, ſed a-
lia ratione compeſcit: Mecum es, lege qua ſtringeris, non quin
Math.7.c. peccauerit, ſed quia deus caſtigando ſemper retraxit. Vnde Si de
relinquerint filij eius legem meam, & in iudi. meis non am. &c.
Viſitabo &c. Nec mirum ſi patri mentitur, qui fratri inuidet: cū
& in iudicio impudētius mētientur: Nonne in no. tuo dæ. e. Nū-
quam dediſti mihi &c. Nullius ſanguis prophetæ vel ſacerdotis
à Romano imperio nos liberauit: & pro Gentibus glorioſus ſan-
guis fundit. Cum amicis epulatur patre abſente, quia ſēp in agro
i. in fine ſeculi hœdū .i. Antichriſtum immolabit. Et cum amicis
Pſal.73.c. dęmōib⁹ ſaturabit. Vn̄ dicit: Tu cōfregiſti capita drac. de. e. eſ. po.
☞ æthio. in no

Ge͡n.3.d. — ☞ — ✠ illum — † imolate mactate. — † lętemur — ē.14.d. — F — † choros

a ¶ Qui te deſerto idola colui. b ¶ Cupit per gratiam fieri, quod fatetur indignū ſe eſſe per meritum.
cōram te. Iām non ſum dignus uo-
a ¶ Pater ex natura, ex ſubſtantia, quam aliquando dedit, non ergo pater iuſtius tm̄
cari filius tuus. Dixit autem pāter a
a ¶ Coadiutores in excolenda vinea. b ¶ Certificate de hęreditate inmortalitatis habenda. c ¶ Id eſt veſtem ſpirituſſancti.
a ad ſeruōs ſuos: Citō proferte ſtōlā b
primam, & induite illum & date c
a ¶ Id eſt ſignaculum ſimilitudinis Chriſti, & expreſſionem veritatis. b ¶ Id eſt operibus.
b c ānulum in mānu eius, & calciamen d
a ¶ Chriſtus vitulus ſignatus, omni ſpirituali virtute opimus, vt pro totius mundi ſalute ſufficiat
d e ta in pedes eius, & adducite uitulūm e
a ¶ Semper Chriſtus credentibus immolatur, ¶ Gaudium eſt coram deo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.
✠ ſaginatum, & † ōccidite. † Et man- f
ducemus & † epulemur: quia hic fi- g
a ¶ Per infidelitatem. b ¶ Per fidem.
lius meus mōrtuus erat, & reūixit: h
a ¶ Recedendo a conſortio iuſtorum. b ¶ Redditus matri eccleſię. c ¶ Hoc in primitiua eccleſia: ſed epulę huius feſtiuitatis iam dilatata eccleſia, in orbe terrarum celebrantur.
pērierat, & inūentus eſt. Et cœpē- i
g runt epulari. Erat autem filius eius k
a ¶ Id eſt in terrenis operibus. i. longe a conſilio patris.
h ſenior in agrō. Et cum ueniret & ap l
i propinquaret domui, audiuit ſym- m
a ¶ Symphonia eſt collatio quorumcumq̃ ſonorum & chorus vocum.
phōniam & † chorum, & uocauit n
k unum de ſeruis, & interrogauit, quę
¶ Propheticus ſermo.
hęc eſſent. Iſq̃ dixit illi: Frater tuus
a ¶ Ab extremis terrę vnde maior exultatio ¶ Vnde: Cāta te deo canticū nouum: quia laus eius ab extremis terrę
uēnit, & occidit pàter tuus uitulū ſa-
l ginatū, quia ſaluū illum recepit. † In o
dignatus eſt autem, & nolebat intro
¶ Etiam hunc bonus pater ſaluare cupit.
ire. Pater ergo illius egreſſus † cœ- p
pit rogare illum. At ille reſpondēs
m dixit patri ſuo: Ecce tot annis ſeruio q
¶ Quod eſt de vno deo colendo.
n tibi, & nunq̃ mandatum tuū prēter r

te anulum in ma. eius .i. prædicate dandum anulum fidei per G
charitatem operantis. d ¶ Et calciamenta in pe. i. ſanctorum
præcedentium exempla: quia calciamenta fiunt de pellib⁹ anima
lium mortuorū. e ¶ Et adducite ui. i. ſacramentum euchari-
ſtiæ fidelibus adminiſtrate, in quo immolatur Chriſtus, qui eſt vi
tulus ſaginatus propter gratiæ pingue-
dinem. f ¶ Et manducemus. quia
in primitiua eccleſia non ſolum miniſtri
eccleſiæ ſumebant hoc ſacramentū: ſed
etiā totus populus quotidie, vt habetur
Act. ij. f. Et adhuc ſemel in anno quilibet
Chriſtianus tenetur refici hoc ſacramen-
to. Reficitur etiā quotidie, quia ſacerdo-
tes nō ſolū ſumunt hoc ſacramentū pro
ſe, ſed etiā pro populo. g ¶ Quia hic
filius meus mor. erat. morte culpæ.
h ¶ Et reuixit. vita gratiæ. k ¶ Erat
autē filius eius ſenior in agro. qa iu-
daicus populus in cultu vni⁹ dei erat oc
cupatus. l ¶ Et cum. ſcilicet eccleſiæ.
m ¶ Audi ſymphoniam & chorū.
quia cum ſpirituſſanctus deſcendiſſet ſu-
per apoſtolos alioſq̃ diſcipulos in die pē
tecoſtes, cœperunt laudare deum varijs
linguis, vt habetur Act. ij. a. Et tunc Iu-
dæi qui erant in Ieruſalem audientes vo † 23.q.7.c.
ces eorum admirati ſunt: & cœperūt quę quēadmo
rere vnde eſſet tanta gratia & exultatio. dum.
ideo ſubditur: n ¶ Et uocauit unū
de ſer. & interro. quid hæc eſſent. qa
Petrus pro alijs reſpondit oſtendens ꝙ
erat ex dono ſpirituſſancti: quod iuſtifi-
cat venientes ad fidem catholicam, ſiue
ſint Iudæi, ſiue ſint gentiles. vnde & ſimi
lis gratia ſpirituſſancti data fuit gentilib⁹
credentibus, ſicut et diſcipulis Chriſti in
die pentecoſtes data fuerat. vt habetur
Act. x. de Cornelio & alijs gētilibus qui
erant cum eo. o ¶ Indignatus nole-
bat introire: quia Iudæi etiam ad fidem
cōuerſi, fuerunt admirati ꝙ gētiles quos
prius deſpexerant æquarentur eis in gra
tia dei, vt habetur Act. x. g. Vnde cum
Petrus rediſſet Ieruſalem, illi qui erant
conuerſi ad fidem catholicam de Iudaiſ-
mo, diſceptabant aduerſus illum, eo ꝙ † Iratus
communicauerat cum illis, vt habetur
Act. xj. a. p ¶ Pater ergo illius, &c.
cœpit rogare illum. quia deus per apo † rogabat
ſtolos, & ſpecialiter per Paulum oſtēdit adhortaba
rationabiliter & per ſcripturas, ꝙ erant tur
gentiles non contemnendi, ſed gauden-
ter ad communionem fidelium recipien
di. q ¶ Ecce tot annis ſeruio tibi:
ſub lege moyſi. r ¶ Et nunquam
mandatum tuum præterui. ſcilicet mandatum de cultu vni⁹
dei. Licet enim multi de iudæis fuerant idololatræ, tn̄ aliqui ſem
per remanſerūt in fide & cultu vniusdei: & illi poſſunt dici popu
lus Iudaic⁹, ſicut & frequenter pars nominatur nomine totius.
Et nunq̃

✠ a ¶ Dixit autem pater ad ſeruos ſuos. Id eſt eccleſiæ mi- Moraliter
niſtros, quibus Chriſtus præcepit benignè recipere pœnitentes
& confitentes. b ¶ Cito proferte ſtolam primam &c. ad-
miniſtrando ſibi eccleſiæ ſacramenta, vt ſicut prius ſpirituali-
ter adornetur. e ¶ Et adducite uitulum ſaginatum. i. eu-
chariſtiæ ſacramentum, Chriſtum continens immolatum.
i ¶ Et cœperunt epulari &c. quia peccator verè pœnitens
de peccatis ad menſam Chriſti recipitur cum alijs Chriſtianis.
k ¶ Erat autem filius eius &c. Per quem ſignificatur Chri-
ſtianus perſeuerans in iuſticia, remiſſè tamen operando. & talis
aliquando miratur, ꝙ deus magis reſpicit peccatorem conuer-
ſum: dando ei virtutem fortius operandi. ſicut dedit ſancto
Bonifacio martyri. Et talis admiratio indignatio dici poteſt
largè loquendo: quia parabola quæ eſt quędam ſimilitudo, non
ſemper currit omni modo. Pater autem amouet hanc admira-
tionem ſeu indignationem, quando deus per ſe vel per alium
oſtendit iuſto, ꝙ quicquid operatur, iuſtè fit, licet hominibus ali
quando aliter videatur.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Dixit autē. i. ad apl'os & eccleſię miniſtros qb⁹ prēcepit
prēdicare, nō ſolū Iudæis, ſed etiā Gētilib⁹: & etiā non ſolū iuſtis,
ſed etiā peccatorib⁹. b Citò ꝓferte. i. ꝓferendā innocētiā & re-
ſtituādam nunciate verè conuerſis & pœnitentibus. c ¶ Et da
te anulum

A Aethio. i. nolētib⁹ cōuerti, dediſti eū in quo delectent. ¶ Occidi
☞ ſti il. ui. ſa. Cōfitent veniſſe Chriſtū, ſed inuidia nō vult ſaluari.
Sic de Iudęo & Gētili. Gn̄alr aūt de iuſto & pc̄tōre pōt accipi. Sed
quō Iuſtus inuidet fratri, nec vincit de correctiōe patris? Sed oīs
iuſticia in cōparatiōe dei nō eſt iuſticia. vn̄ Paul⁹: Quotquot ꝑfe-
Rom.7.d cti eſtis. Et alibi. Miſer ego qs me li. de. c.
m. hui⁹? In ſctōs aūt cadit inuidia. Vnde
Mat.20.c apl'i indignati ſunt ꝓ petitiōe mr̄is filio-
rū Zebedęi. Nec mirū, cū hoc etiā de an-
Iob.25.b gelis putet. Sidera qppe nō ſunt munda
in cōſpectu eius, & circa angelos ſuos ꝑ-
uerſum quid intellexit. Oīa mea tua
ſunt. Oīa, nō ſemꝑ ad totū: ſed ad partē
maximā refert. Vt oēs declinauerūt, ſi-
Pſ.13.a mul inuti. facti ſunt. Oēs q venerūt fu.
Iohā.10.b ſunt. Oībus omnia facta ſum. Oēs quæ
1.Cor.9.d ſua ſunt quæ. Oīa mea tua ſunt: Nō an-
geli, ſed lex & ꝓphetæ: ꝙq̃ illi nil nega-
uerit quē ad eſū hortat vituli. a ¶ Nū-
q̃ &c. Hoc nō de oībus, ſed de his tātū
q ad idololatriā nunq̃ verſi ſunt, q & ſi
tꝑalia quærebant, ab vno deo tn̄ ea deſi
derabāt. b ¶ Deuorauit ſubſtā. Me-
retrices ſunt ſuꝑſtitiōes gentiliū, cū qb⁹
ſubſtātiā diſſipat: q relicto cōnubio ver
bi dei, cū dęmone fœda cupiditate forni
cat. c ¶ Fili tu. Nō q̄ſi mētiētem redar-
guit: ſed ſecū ꝑſeuerātiā ei⁹ approbās, &
ad ꝑfruitionē potioris exultatiōis īuitās.
d ¶ Oīa mea. In ęterna btītudīe, & oīm
ſingula, & ſingulorū oīa. Noſtra ſunt ſu
ꝑiora ad videndū: Noſtra erūt æqualia
ad cōuiuādū. Nr̄a erūt iferiora ad dn̄an-
dū. Sicut em̄ cupiditas nihil ſine āguſtia,
ita nihil cū anguſtia charitas tenet.

GLOS.ORDI.

B Icebat aūt. Cap. XVI
Poſtq̃ tribus ꝑabolis mur
murātes de pœnitentiū re-
ceptiōe redarguit: ſuppo-
nit duas parabolas de dan
da eleemoſyna & ſequenda parſimonia.
Et cōgruè poſt pœnitentiā de eleemoſy
na ſubdit: Iuſte em̄ à deo pœnitētes mi-
ſericordiā expectat: qui īdigēti fratri mi
ē.6.f ſericordiā præſtat. Monet ergo apoſto-
los ad clemētiā, q. d. Dimittite & dimit-
tet vobis: date & dabit vobis. f ¶ Ad
diſci. Quia phariſæi ſuperbi & auari ſi-
cut petentibus veniā, ita egētibus pecu-
niā negabāt: ideo ſaluator nunc ad illos
nūc illis audiētibus ad diſcipulos de pietate verba facit. g ¶ Hō
quidam. Villicus propriè, villæ cuſtos: ſed ponit hic pro œcono
mo. i. diſpenſatore, qui vniuerſam ſubſtantiā domus diſpēſat. In
hoc quippe diſpēſatore nō omnia ad imitandū debemus ſume-
re. ſ. vt fraudulēter erga deū agam⁹. Sed ecōtrariò iſtæ ſimilitudi
nes dantur, vt intelligamus: ſi laudari potuit à dn̄o, cui fraudem
faciebat: q̃to magis placet deo, qui ſecūdū eius præceptū opa il-
la facit. Nec reprehēditur villicus, in quo diſcimus, nō ipſi eē dn̄i
ſed potius alienarū diſpenſatores facultatū. Et iō licet peccauerit.
tn̄ qa ſibi in poſterū ex indulgētia rerū domini quæſiuit auxilia
Allego. prędicat. ¶ Allegoricè. Villic⁹ eſt, cui de⁹ aliquas pecūias ad ero
gandū paupib⁹ cōmiſit. Qui ſi cogitat talē villicationē cū vita il
la finiēdā, magis de amicis acqrēdis, q̃ de cōgregādis diuitijs per-
tractat. Intelligēs finita vita iſta nō eſſe ei locū, vt terram ſuā de-
Mat.25.a uota cōpunctione fodiat ad ferendū fructum. Et ibi etiā confu-
ſibile erit mendicare, eo modo quo mendicabūt fatuæ virgines.
☞ Centū cados

† œcono- miæ, diſpē ſationis — † poſthac — † noui

¶ i. nunquam, te mihi ad refectionem dediſti, eoipſo ꝙ te hœdum. i. peccatorem, & legis prophanatorem exiſtimaui.
a iui, & nunquā dediſti mihi hœdum, a
a ¶ Hoc ex perſona principum cū plebe. Vel ex perſona populi Ieroſolymitani cum aliis tribubus Iſrael.
ut cum āmicis meis epularer. Sed
b poſtquàm hic filius tuus, qui deuo-
rauit ſubſtantiam ſuam cum mere-
trícibus uenit, occidiſti illi uitulum
c ſaginatum. At ipſe dixit illi: Fili tu b
d ſemper mecū es, & omnia mea tua c
a ¶ Si deſinas inuidere.
ſunt. Epūlari autē & gaudere opor-
tebat, quia frater tuus hic mortuus
erat, & reuixit, perierat, & inuen-
tus eſt. Cap. XVI.
f
g Icebat autem & ad d
diſcipulos ſuos: Ho e
mo quidam erat di- f
ues qui habebat † uil g
licum, & hic † diſ- h
a ¶ Hęc accuſatio fit, quando non exercet opera pietatis erga illos quibus debuit. b ¶ Diſſipatio eſt vel quando male congregatur, vel non bene expenditur.
famātus eſt apud illū, † quaſi diſſipāſ- i
a ¶ Vocat quando incutit timorem æternæ dānationis.
ſet bona illius, & uocāuit illum, &
a ¶ Dum viuis cogita qualiter debeas operari.
ait illi: Quid hoc audio de te? † Rēd k
de rationem † uillicationis tuæ:
¶ A tempore mortis.
† Iam enim non poteris uillicare. l
¶ Timore perterritus.
Ait autem uillicus intra ſe: Quid m
¶ Vt pœnas euitem.
faciam: quia dominus meus au-
fert à me uillicationem? Fode- n
re non ualeo, mendicare erube- o
¶ Tempore huius villicationis.
ſco. † Scio quid faciam, ut cum amo p q

ſenior exiſtēs in agro eſt hō à iuuētute ī operib⁹ virtuoſis exerci-
tat⁹: Iunior āt fili⁹ eſt pc̄tōr pœnitēs, q diu malè vixit, & aliqn̄ ſi-
bi dat à deo maior gr̄a: & ꝑ cōſequēs maior gl'ia, q̃ illi q bene vi-
xit à iuuētute. Sicut patet de ſc̄tō Bonifacio martyre, nō pōtifice,
q inuēt⁹ in ſtupro pœnituit, & paſſus eſt ſub Diocletiano. cui⁹ fe
ſtū colit eccl'ia romana ſcd'o idus maij:
de quo iuſti aliquādo admirant. Quæ q
dē admiratio pt̄ dici quędā īdignatio: in
quātū talis nō vr̄ dign⁹ tāto bono. Sed
de⁹ pr̄ pacificat hanc indignationē, quā-
do oſtēdit ꝑ eruditionē vel inſpirationē
ꝙ hoc nō ꝓuenit ex ꝑte pc̄tōris pœnitē-
tis: ſed ex infinita bonitate dei cōferentis
ſecūdū vera ſua iudicia, facultatē huma-
nā oīno tranſcēdētia. Et ad hāc intentio-
nē pōt de facili litera applicari.

NICO.DE LY.

D Icebat autē &c. Ca. XVI
Poſtq̃ deſcripta ē pœnitētiū re
ceptio benigna, hic cōſequēter
deſcribit eorū ſatiſfactio cōdigna: quæ
potiſſimè eſt per eleemoſynarū largitio
nē, ſecundū illud Dan̄. iiij. c. Peccata tua
eleemoſynis redime, & iniquitates tuas
in miſericordijs pauperū. Et ad hoc ſal-
uator inducit primo parabolā. Scd'ò, rē
geſtā. Scd'a ponit ibi: Homo quidā erat
diues. Circa primū, prīo ponitur Chriſti
eruditio. Scd'ò phariſæorū deriſio, ibi,
Audiebant aūt. Prīa in duas: qa prīo po Diuiſio
nitur parabolæ narratio. Scd'ò, ipſi⁹ ad † œcono-
ꝓpoſitū applicatio, ibi: Et ego vobis di- mū, diſpē-
co. Circa primū ſciendū ꝙ ad hoc indu- ſatorem.
cit ꝑabola, vt ꝑ hoc intelligat, ꝙ ſicut di- † delatus
ſpēſator faciens curialitatē de bonis dn̄i † veluti diſ
ſui, receptus dicit in domibus illorū qb⁹ ſipās facul
fecit, ſic diuites huius mūdi, ſi de bonis à tates.
deo ſibi traditis ad diſpēſationē dēt pau † de accu.
peribus, recipient in domo ipſorū, quæ c. quaſr. 2.
eſt cęlū, ſecūdū illud Mat. v. a. Beati pau
peres ſpū, qm̄ ipſorū eſt regnū cælorū.
Dicit ergo: e ¶ Homo qui. i. ipſe deus
ꝓ nobis humanatus. f ¶ Erat di. ſecū
dū ꝙ dicit. xxj. propoſitiōe libri de cau-
ſis. Primū eſt diues ꝑ ſeipſum, & nō ē di-
ues maius. Et Pſ. cxj. a. Gl'ia & diuitiæ in
domo eius. g ¶ Qui ha. i. diſpēſatorē
cui tradidit bona tꝑalia ad diſpenſandū.
h ¶ Et hic diffa. quia nihil latet eum.
i ¶ Quaſi diſſi. quia frequenter con-
tingit, ꝙ diuites huius mūdi. & maximè
eccleſiæ miniſtri, quibus tradita ſunt bo Clericorū
na temporalia ad exponendū in pijs operibus frequēter conſu- diſpēſatio
mūt ea in illicitis & ſuperfluis cōtra voluntatē domini tradētis ta mala
lia eorū diſpēſationi. k ¶ Redde rōnē. quia de oībus ſibi tra-
ditis deus exiget rationē vſq̃ ad minimū quadrātē. l ¶ Iā enim.
quia oīa à te auferent in morte. m ¶ Ait autē. quia aliqn̄ cōtin
git, ꝙ diuites huius mundi malè conſumentes bona ſibi tradita,
timore mortis ducunt ad pœnitentiam, & ad cogitandum de vi
ta futura. n ¶ Fodere nō ualeo. i. proprio labore & pœniten
tia nō poſſum ſatiſfacere de peccatis, & venire ad vitam beatam.
o ¶ Mendicare erubeſco. quia verecundū debet eſſe hui⁹ mū
di diuitibus, petere à pauperibus & religioſis ſuffragia ſpiritua-
lia, & nō repēdere eis in tēporalibus bonis. p ¶ Scio q̄d fa. qa
bona tēporalia eis diſtribuam. q ¶ Vt cum amo. ſ. in morte.
Recipiāt

Moraliter. d ¶ Dicebat autē &c. Parabolā iſtam literaliter Moraliter
expoſui de mala diſpenſatione bonorū fortunæ: Nunc autē eam
exponā dę mala diſpenſatione bonorū naturæ, quæ ſunt, claritas Bōa natu-
intelligentiæ, capacitas memoriæ, viuacitas ſenſuum exteriorū, ræ quadru
& integritas & ſanitas membrorum: quibus homo poteſt bene plicia
& malè vti. Et malus vſus, eſt diſpēſatio mala, & tanto peior alte-
ra, q̃to bona naturalia, bonis fortunæ ſunt potiora. Propter qd'
à dn̄o iuſtè reprǽhēdit, dicēs: k ¶ Quid hoc audio. Hoc aūt
dominus ei dicit: quādo terrorē mortis immittit. m ¶ Ait au-
tē uillicus intra ſe: Quid faciā &c. Hoc aūt dicit, quando nō
ſolum mortem timet corporalē, ſed etiam æternam. q ¶ Scio
quid faciam &c. Id eſt ꝑ alios bonos procurabo mihi ſalutē,

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et nūq̃ de. mi. qa toto tꝑe legis moſaicæ nunq̃ tantū
beneficiū datū fuit populo iudaico: quantū datū eſt tꝑe euāgelij
gentili populo, ad fidē cōuerſo: iō oīa bn̄ficia illi⁹ tꝑis modica ſūt
& quaſi nulli⁹ reputatiōis reſpectu bn̄ficiorū nouæ legis. b ¶ Fi
li tu ſem. qa ſemper aliq de iudæis adhæſerūt deo ꝑ fidē, & mul
ti ex eis receperūt fidē catholicā, quę ſūt ꝑticipes bn̄ficiorū nouæ
legis. Iō ſubdit: c ¶ Et oīa. Cetera patēt ex prædictis. Si autē re-
feratur iſta parabola ad iuſtum & peccatorē reuertentē, ſic filius
ſenior exiſtens

E a ℂ Centũ cados. Cad⁹ Græcè, amphora dicit̃ Latinè cõtinens tres vrnas Chor⁹ modijs.xxx.implet̃. Simplr̃ ſic põt accipi. Quiſquis indigẽtiam paupis vel ex dimidia, vel ex quinta pte alleuiat miſericordiæ ſuæ mercede donand⁹ eſt. Vel ſic accipiat̃, vt cũ Iudæi decimas dederint ſacerdotib⁹ & Leuitis ſuis, ſup iuſticiã eorũ abũdet iuſticia eccleſiæ Chriſti. Et cũ illi decimas, iſti dẽt dimidias: ſicut Zacheus fecit de bonis ſuis, vel duplicẽt illorũ decimas dãdo quintas. b ℂ Et lau. Si diſpẽſator iniqui mãmonæ dñi voce laudat̃, ꝙ de re iniqua ſibi iuſticiã præparauit, & paſſus diſpẽdiũ, tñ laudat prudẽtiã eius, non ꝙ aduerſum dominũ fraudulenter egerit, ſed ꝙ pro ſe prudẽter ſecerit: ꝗ̃to magis Chriſtus, qui nullũ dãnum ſuſtinere põt, & pron⁹ eſt ad clemẽtiã, laudabit diſcipulos, ſi in ſibi creditos miſericordes fuerint. c ℂ Quia fi. Cuius quiſqȝ opera agit, eius & filius dicit̃. vnde: Filij hu.i.tenebrarum: & filij lucis æternę vitę. d ℂ Facite uobis. Mãmona lingua Syrorũ diuitiæ iniqtatis, qa de iniqtate collectæ ſunt. Si ergo iniquitas bñ diſpẽſata vertitur in iuſticiã, ꝗ̃to magis epulæ diuini ſermonis ĩ quo nulla eſt iniquitas, bonũ diſpẽſatorẽ leuãt in cælũ. Vnde ſequitur: Qui fidelis ẽ in mini.&c. e ℂ Qui fide. .ĩ pecunia cũ paupe participãda. Et in maiori fidelis eſt: adhærẽs creatori, & cũ eo ſpiritus vnus effectus. Sed qui temporalia quæ poſſidet, nõ bene diſpenſat, æternorũ ſibi gloriã de qua tumet, euacuat. Si em̃ nõ diligit fratrẽ quem videt, deum quem non videt, quomodo põt diligere? Et ſi habens ſubſtantiam, viderit fratrẽ egentẽ & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomõ charitas dei manet ĩ eo? f ℂ Si ergo &c. Qui nõ dat fratribus ad vtẽdum qđ à deo pro omnibus eſt creatũ, iniquus erit in ſpũali pecunia diuidẽda, vt nõ pro neceſſitate, ſed ꝓ perſonis doctrinã dñi diuidat. g ℂ Et ſi ĩ alieno. Si carnales diuitias quę labunt̃, nõ bene diſpẽſatis, veras & æternas diuitias quis dabit vobis? h ℂ Nemo ſeru⁹. Corripiens auariciam dicit amatores pecuniæ deum amare non poſſe. Qui ergo deum amat, pecuniam contemnit. Nõ ☞ valet em̃ ſi

Cadus
Chorus
ĵ.19.b
† œconomia diſpenſatione.
Mãmona
† 14.q.5.c.
g habetis.
1.Ioh.4.d
† multo
F
† minimo

a ❡ Illi quibus miſericordiam impendero.

tus fuero à † uillicatione, recipiant a
me in domos ſuas. Conuocatis ita- b
que ſingulis debitorib⁹ domini ſui,
dicebat primo: Quantum debes do-
a mino meo? At ille dixit: Centum † ca-
dos olei. Dixitqȝ illi: Accipe † cautio-

❡ Dimidiam partem dimittit.

nem tuam, & ſede citò, ſcribe quin-
quaginta. Deinde alio dixit: Tu ue-
rò quãtum debes? Qui ait: Centum
choros tritici. Ait illi: Accipe literas

a ❡ Quintam partem dimittit. b ❡ Non de fraude ſed de prouidentia, quamuis peccantem laudat.

b tuas, & ſcribe octoginta. Et lauda- c
uit dominus uillicum † iniquitatis,
e quia prudenter feciſſet, quia filij d
huius ſeculi prudentiores filiis lu- e f

❡ Carnali.

cis in generatione ſua ſunt. Et ego g

a ❡ Non quoslibet pauperes, ſed eos qui poſſunt vos recipere in æterna tabernacula.

d uobis dico: † Facite uobis amicos h
de mãmona iniquitatis, ut cùm de- i
feceritis, recipiant uos in æterna ta- k
e bernacula. Qui fidelis eſt in mini- l

a ❡ In carnalibus in vſus fratrum bene expenſis.
b ❡ In ſpiritualibus erogandis.

mõ, & in † maiori fidelis eſt: & qui m

❡ Qui non dat fratribus.

in † modico iniquus eſt, & in maio- n
f ri iniquus eſt. Si ergo in iniquo mam o

a ❡ .i. in diuitiis, quibus præeſt iniquus mammon, vt de eis tentet homines.
❡ .i. veræ vitæ gaudia vel virtutes, quibus ad vitam venitur.

mõna fideles non fuiſtis, quod ue- p
g rum eſt, quis credet uobis? Et ſi q r

a ❡ Alienum eſt a vobis quidquid ſeculi eſt, quia præter naturam.

in alieno fideles non fuiſtis, quod s

a ❡ Ea quæ proprie homini deputata ſunt, Chriſtus eſt, quia vita noſtra eſt.

ueſtrum eſt, quis dadit uobis? t
h † Nemo ſeruus poteſt duobus v

ſunt magis cognita ꝙ̃ ſpiritualia: quia ſenſibilia ſunt cognita per experientiam ſenſus illa autem ſolum per fidem. g ℂ Et ego uobis dico. Hic ponitur prædictæ parabolæ applicatio, cũ dicitur h ℂ Facite uobis amicos de mammona iniquitatis. Mammon eſt nomen demonis tentantis de diuitijs malè acquirẽdis: & ideo nomen eius ad diuitias ſignificandas deriuatur, & poteſt eſſe primæ vel tertiæ declinationis, dicendo mãmona mãmonę, vel mãmõ mãmonis. Facere igitur amicos de mãmona iniquitatis, eſt dare diuitias pauperibus, quæ dicũtur mãmona iniquitatis: quia frequẽter ad iniquitatẽ inducunt & implicant: nõ tamen per ſe, ſed ex abuſu hominũ. vnde dicit beatus Ambro. Sicut diuitię impedimenta ſunt reprobis: ita probis ſunt adiumenta virtutis. ℂ Aliter etiã poteſt exponi de diuitijs iniquo affectu vel malo actu acquiſitis, de quibus poteſt tamen eleemoſyna fieri, vt de acquiſitis per meretriciũ, & huiuſmodi. Dare igitur talia pauperibus, eſt facere ſibi amicos de mammona iniquitatis.i.de diuitijs iniquo actu vel affectu acquiſitis. Si autem iniuſto titulo acquirantur vel poſſideãtur diuitiæ, de eis non debet dari eleemoſyna: ſed eſt reſtitutio faciẽda. i ℂ Vt cũ defeceritis. à præſenti vita. k ℂ Recipiant uos in æter.i.per ſua merita & ſuffragia impetrent apud deum vos finaliter recipi in beata vita. l ℂ Qui fidelis eſt in mi. Bona minima ſunt tẽporalia. Similiter ſunt aliena à nobis: qa ſunt extra nos. Bona aũt ſpiritualia, ſunt bona maiora: ſunt etiã noſtra, qa nõ poſſunt auferri à nobis, nobis nolentibus. Dicit igitur ſaluator: Qui fidelis eſt in minimo, & ĩ maiori fidelis eſt.q.d.q bona tpalia quę ſunt minima, fideliter diſpenſauit per eleemoſynarũ largitionẽ, dignus eſt vt ſibi cõmittatur diſpenſatio ſpiritualiũ, quæ ſunt maiora, quia fidelitas diſpẽſationis primæ eſt argumentũ fidelitatis ſecundæ. m ℂ Et qui in modico iniquus. Bona temporalia (quæ modica ſunt) in illicitis cõſumendo, aut malè retinendo. n ℂ Et in maiori iniquus eſt.i.in diſpenſatione bonorũ ſpiritualiũ quæ maiora ſunt: qa infidelitas prima eſt argumentũ infidelitatis ſecundę. Ideo ſequitur: o ℂ Si ergo. temporalia malè diſpẽſando, quæ ſunt magis bona ſcđm apparentiã, ꝙ̃ ſecũdũ veritatẽ. p ℂ Quod uerũ eſt.i.bona ſpiritualia, quæ ſunt vera bona. q ℂ Quis credet uobis?i.tradet vobis ad miniſtrandũ? q.d. nullus ſapiẽs. Et ideo tales ſi promoueãtur in eccleſia, nõ eſt ex dei ordinatione, ſed magis permiſſione. r ℂ Et ſi in alie.i.in temperalibus, quæ ſunt aliena à vobis, vt prædictum eſt. s ℂ Quod ueſtrũ eſt.i. bona ſpiritualia, quæ ſunt habentibus intrinſeca, vt prædictum eſt. t ℂ Quis dabit uobis? ſ. ad diſpenſandũ. q.d. nullus ſapiẽs hoc faceret. v ℂ Nemo ſeruus poteſt duobus do. ſer. ſ. contrarijs. Ideo ſequitur: ☙ Nõ poteſtis deo

G
† botos
† literam
† iniuſtitiæ Iniuſtè poſſeſſa nõ ſũt danda pro eleemoſyna
H

Nico. de Ly.

☙ a ℂ Recipiant me in do. ſuas.i. per eorũ ſuffragia & merita recipiar ĩ vita beata. b ℂ Cõuocatis itaqȝ ſingulis debitoribus domini ſui. quia religioſi & pauperes ꝗ̃tumcumqȝ iuſti, ſunt debitores dei. In hoc tamen tenet iſta parabola, ꝙ ſicut iſte qui curialis fuit creditoribus de bonis domini ſui, recepit ab illis curialitatem quibus fecerat: Sic diuites huius mũdi ſi bona eius tradita pauperibus diſpenſent, per hoc de offenſis ſatiſfaciant: Parabola enim ſimilitudo eſt. Similitudo enim nõ ſemper currit quatuor pedibus: imo ſi teneret in omnibus, iam non eſſet ſimilitudo: ſed magis identitas. c ℂ Et laudauit dominus uillicum iniquitatis. Non de fraude, ſed de prudẽtia. Sic diuites huius mundi non ſunt laudabiles de conſumptiõe bonorum in illicitis actibus, ſed de hoc ꝙ prudenter ſe conuertunt ad diſtribuendum bona in pijs operibus, vt per hoc prouideant ſibi in vita futura: quia ſola eleemoſyna eſt comes defunctorum, ſecundum ꝙ dicit beatus Aug. d ℂ Quia filij huius ſeculi.i. homines temporalibus intenti. e ℂ Prudentiores.i. magis aſtuti ſunt & feruidi in temporalibus negocijs agendis. f ℂ Filijs lucis.i.ꝙ homines ſpiritualibus deputati ſint in negocijs ſpiritualibus. Et hoc videmus ad ſenſum frequenter accidere. Cuius vna ratio eſt corruptio naturæ: propter quam homo ꝓnior eſt ad malum ꝙ̃ ad bonũ. Alia ratio eſt, quia bona terrena ſunt ſenſibilia: & ideo fortius mouent animum, quia bonum nõ mouet niſi vt cognitum, ſecundum ꝙ dicit Auguſtinus: Inuiſa diligere poſſumus, incognita autem nequaqȝ, ſenſibilia autem bona ſunt magis

† Mat.6.c
Prudentiæ filiorũ huius ſeclĩ ratio duplex

* b ℂ Conuocatis itaqȝ ſingulis de. dñi ſui &c. Oẽs autẽ ꝗ̃tũcũqȝ iuſti, ſunt debitores dei. Homo verò dotat⁹ prædictis naturalib⁹ bonis, de curſu cõi abũdãs eſt in fortunæ diuitijs: quarũ tñ nõ eſt dñs, ſed diſpenſator: & ideo qñ de illis dat pauperib⁹, donat de bonis domini ſui, & per eorũ merita acquirit ſalutẽ ſibi. Ideo cõcluditur: c ℂ Et lauda. Dicitur autem, villicus iniqtatis propter diſſipationem bonorum naturæ: ſed laudatur à domino: qa prudenter diſpenſauit bona fortunæ, propter qđ inducit alios ad ſimile, dicens: h ℂ Facite uobis amicos de mãmona iniqtatis &c.i. de temporalibus diuitijs. Quæ ſic nominantur, non quia ſunt malæ ſecundum ſe, ſed quia frequenter ſunt occaſio mali. ĵ. Timoth. vj. b. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tẽtationem & in laqueũ diaboli: & deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt hominem in interitũ & perditionẽ. *Audiebant autẽ

Moraliter

A valet enĩ ſimul trãſitoria & æterna diligere. Qui ęternitatẽ diligit ☞ tpalia in vſu, nõ ĩ affectu poſſidet. Ideo debetis fideliter diſtribuere, vt domini tpaliũ, nõ vt ſerui, qa ſimul nõ poteſtis ſeruire deo & pecuniæ. a ℂ Aut vni. adh. Aug. Nõ quidẽ diliget. Nemo enĩ diligit dyabolum, ſed ſua cupiditate ĩplicitus ei adhæret. vt ſi qs alienæ ancillæ cõiunctus parit̃ ſeruitutẽ: & ſi nõ diligit eũ, cuius ancillã diligit. Et alte. non ꝙ odio habeat. Nulli⁹ em̃ cõſciẽtia deũ odiſſe põt, ſed cõtẽnit dũ minas eius ſuis cupiditatib⁹ poſtponit, & de bonitate ei⁹ & impunitate ſibi blandit̃. b ℂ Nõ po. Nõ ait: habere diuitias, ſed ſeruire. Seruit, q cuſtodit vt ſeruus: ſed qui ſeruitutis excuſſit iugum, diſtribuit vt dñs. Qui ſeruit mãmonæ, illi vtiqȝ ſeruit q̃ merito ſuæ puerſitatis rebus iſtis præpoſitus, princeps mũdi à dño dicit̃: c ℂ Audiebãt aũt. Monebat dñs ſcribas & phariſęos nõ ſuperbè ſape, nõ de ſua iuſticia pręſumere, ſed pctõres pœnitẽtes ſuſcipere: & ſua q̃ fortè inciderẽt pctã eleemoſynis redimere. Sed illi pręceptorẽ miſericordie, hũilitatis & pſimonie, deridẽt: q̃ſi min⁹ vtilia & nũqȝ facienda noxi⁹ imparet: vel certè vtilia, ſed a ſe iã pfecta ſupflu⁹ ingereret. Vnde eos redarguit: d ℂ Et ait &c. qui iu. Dũ pctõres quaſi ĩfirmos & deſperatos cõtẽnitis, & vos pfectos in oĩbus cũctæqȝ fragilitatis expertes, eleemoſynarũ remedio nõ egere creditis. Sed hęc tumoris altitudo ꝙ̃ iuſtè dãnãda ſit, videt ille q illuminat abſcõdita tenebrarũ, & manifeſtat cõſilia cordiũ. e ℂ Lex & prophe. Diſputantẽ cõtra philargyriã deridẽbãt, quaſi cõtrariũ legi & ꝓphetis: cũ in lege multi diuites deo placuerũt, & cũ lex ſuis obſeruatoribus bona terræ ꝓmittat, quib⁹ occurrit docẽs diſtantiã eſſe inter legẽ & euãgeliũ: qa in lege carnalib⁹ ꝓpter terrã præcipiunt̃ minora, & in euãgelio ſpũalib⁹ ꝓpter cælũ præcipiunt̃ maiora. Iõ in euãgelizatiõe regni addit: f ℂ Et oĩs. Magna vis eſt cũ de terra genit⁹ cælum quærit poſſidere p virtutẽ, qđ nõ potuit tenere per naturã: cũ linguas etiã deridẽtiũ cõtẽnit: ſicut dñs irriſus eſt à phariſæis. Oĩs qui vim facit, vehemẽti ſtudio properat, nõ torpenti lenteſcit affectu. Eſt ergo fidei religioſa violentia, ſegnicies criminoſa. Faciamus ergo vim naturæ, vt nõ ad terrena demergat, ſed ad ſuperna ſe erigat. g ℂ Facilius eſt. Quãuis dicã, lex & ꝓphetæ vſqȝ ad Iohãnẽ: tñ nõ pręſdico legis deſtructionẽ: quia facilius eſt maxima mũdi elemẽta ꝙ̃ minima legis præcepta trãſire: quia etiã illa quæ leuia vel ſupſtitioſa videntur, nõ vacant a ſacramentis ſpiritualibus, qn oĩa & in euangelio recapitulent̃. Et tamẽ lex & prophetæ vſqȝ ad Iohãnẽ: qa nõ potuit vltra vẽturũ prophetari, quẽ claret veniſſe teſtimonio Iohãnis. h ℂ Oĩs q. Ambro. Nõ oẽ cõiugiũ eſt à deo. Nõ em̃ gẽtilib⁹ Chriſtianæ copulãtur, cũ lex prohibeat. Vbi eſt impar cõiugiũ, lex dei non eſt. i ℂ Homo qui. Contra deriſores auaros qđ ꝓpoſuit exemplo aſtruit. ſ. ꝙ diues apud ĩferos torquet̃, q Lazarũ nõ fecit ſibi amicũ, à quo poſſet recipi in æterna tabernacula. & magis videt̃ narratio ꝙ̃ parabola. k ℂ Qui indue. Grego. Purpura color regij habitus eſt conchis marinis ferro circũciſis emiſſa. Byſſus gen⁹ lini candidiſſimi & molliſſimi. Si cultus præcioſarũ veſtium culpa nõ eſſet, ſermo dei non tã euigilanter exprimeret, ꝙ diues purpura & byſſo indut⁹ apud inferos irremediabiliter torq̃tur. nec rep̃hẽdit̃ diues, ꝙ aliena rapuerit, ſed ꝙ ſua nõ erogauerit. Quid ergo illi erit, q aliena rapit? Hoc ẽt hũc ĩferno tradidit: qa ĩ ſua felicitate timid⁹ nõ fuit, qa pcepta dona ad vſum arrogãtiæ ĩflexit qa viſçera pietatis ignorauit, qa pręcepta pręcio redimere noluit ☞ Et erat

† ſubſanna bant.
† Mat.5.b
1.Cor.4.a
B
Purpura.
Byſſus

a ❡ Inter ſe diſſi lentibus. ❡ Nihil mediũ.
b ❡ Diabolum.

dominis ſeruire: aut enim unũ odiet,

a ❡ Deum. ❡ Diabolo.

a & alterũ diliget: aut † uni adhęrebit,

a ❡ Deũ cuius mandata poſtponit & diligit naturalr̃.
❡ Exponit qui ſint duo domini.

b & alterũ contẽnet. Non poteſtis deo a
c ſeruire & mãmonæ. Audiebant au- b

a ❡ Intelligentes perabolam aduerſus ſe dictam, & carnalia pręſẽtia ſpiritualib⁹ futuris quaſi in certis pręponẽtes.

tẽ omnia hęc Phariſęi, qui erãt auari
d & † deridebant illũ. Et ait illis: Vos c d
eſtis qui iuſtificatis uos corã homini-
bus: deus autẽ nouit corda ueſtra: e

a ❡ Veſtra altitudo diſplicet deo: & in hoc ne defendatis vos p legẽ, quia lex veſtra iam amiſit ſtatũ.

quia quod hominibus altũ eſt: ãbo- f g

a ❡ Vbi temporalia dabantur.

e minatio eſt ante deũ † Lex & prophe- h

a ❡ Qui pœnitentiam & vitę auſteritatem verbo & exemplo propter cæleſtia docebat. ❡ Qui eſt finis legis & initium gratię. b ❡ A tempore eius.

tę uſqȝ ad Iohannem: † ex eo regnũ

❡ Supple tendens.

f dei euangelizatur, & omnis in illud i
g uim facit. † Facilius eſt autẽ cælum k
& terram præterire, quàm de lege

❡ Non ſoluo legem: Sicut in hoc vno apparet, ſic & de alijs intelligite.

h unum apicem cadere. † Omnis l
qui dimittit uxorem ſuam, & du-

a Mathęus excepta cauſa fornicationis.

cit alteram, mœcãtur: & * qui di-
miſſam à uiro ducit, mœcatur.

a ❡ Quaſi ignotus apud deum, nomine nõ deſignatur.
b ❡ Hoc niſi ad inanem gloriam.

i k Hõmo quidam erat diues qui indue- m n

❡ Ecce voracitas.

batur purpura & biſſo, & epulabat̃ o p

cõfutatio rõnabilis, ibi: Et ait illis. Primũ ponit̃ cũ dicit̃: Audiebãt au. quaſi irrõnabilr̃ loq̃ret̃. Tũ qa Abrahã fuit diues valde, vt habetur Geñ. xiij. a. & multi alij q deo ſeruierũt & placuerũt. Tũ qa lex vet⁹ & ꝓphetæ inducebãt ad ſeruitutẽ dei, ꝓmittendo abũdãtiã tpaliũ, vt patet in multis locis ve. teſt. Phariſęi tñ iſta inducebant ad defenſionẽ ſuæ auariciæ. Malè etiã inducebãt: qa illi q bñ vtũtur diuitijs, nõ ſeruiũt eis, nec dæmoni de eis tẽtanti: ſed magis ecõuerſo diuitiæ eis ſeruiũt: quia ſunt eis iuuamẽta virtutis, vt prædictũ eſt. Tales aũt fuerũt abrahã & alij diuites: qui deo ſeruierũt & placuerũt. Silr̃ lex & ꝓphetæ ſeruiẽtib⁹ deo nõ ꝓmittebãt abũdãtiã tpaliũ, tãqȝ pricipale præmiũ, cũ ſint minora bona ꝙ̃ actus meritorij. præmiũ aũt pricipale ẽ mai⁹ bonũ, cũ ſit finis act⁹ meritorij, & finis ſemp potior eſt his quę ſũt ad finẽ ordinata. Et ideo vbicũqȝ in ſacra ſcriptura ꝓ actib⁹ virtutũ ꝓmittũt̃ bona tpalia, ſub illis intelligunt̃ bõa ſpũalia & æterna, tãqȝ principalr̃ ꝓmiſſa, neqȝ tpalia ſic ꝓmittũt̃ ad malũ vſũ, ſed ad bonũ. c ℂ Et ait. Hic cõſequẽter ponit̃ phariſæorũ cõfutatio. Et priò dicta cõfutatio ponit̃. Scđò dubiũ remouet̃, ibi Facili⁹. Priò igit̃ ponit̃ phariſęorũ cõfutatio, cũ dicit̃: d ℂ Vos eſtis. Auariciã veſtrã prędicto mõ colorando falſè. e ℂ De⁹ au.i. iniquitatẽ ibi latentẽ. f ℂ Quia qđ.i. apparẽs iuſticia & nõ exiſtẽs. g ℂ Abominatio eſt. qa ſcđm ꝙ dicit btũs Hie. Simulata ſctitas duplex ẽ iniquitas. h ℂ Lex &. Non ꝙ lex vel ꝓphetia defecerit: ſed quia extũc pfectio euãgelica prædicari incępit quæ inducit ad cõtẽptũ tpaliũ ꝓpter amorẽ ſpũaliũ & cęleſtiũ, tãqȝ ꝓpter mai⁹ bonũ expediti⁹ cõſequẽdũ. vnde dr̃ libro de eccleſiaſticis dogmatib⁹: Bonũ ẽ facultates cũ diſpẽſatiõe erogare, meli⁹ eſt tñ intentiõe ſequẽdi Chriſtũ, totũ ſimul donare & abſolutũ à ſollicitudĩe cũ Chriſto egere. Sed quia ad hoc requirit̃ magn⁹ conatus liberi arbitrij: Iõ ſequit̃: i ℂ Et oĩs ĩ il. quia homo nutrit⁹ & aſſuetus ĩ amore bonorũ tpaliũ, nõ põt talia contẽnere ꝓpter deũ, niſi ſibi quãdã violẽtiã faciat quia cõſuetudo quædã natura eſt, Illa aũt quæ cõtra naturã ſũt, ſunt aliquo modo violẽta. k ℂ Facili⁹. Hic remouet dubiũ: qa dixerat ſaluator: Lex & prophetæ. poſſent aliq credere ꝙ iſta eſſent per Chriſtũ annihilãda: qđ nõ eſt verũ imo p Chriſtũ fuerunt impleta, & imperfectio eorũ amota, vt pleni⁹ declaratũ fuit Mat. v. & hoc eſt qđ dicit ſaluator: Facili⁹ eſt &c. Et ad hoc inducit vnũ exẽplũ, dicẽs: l ℂ Oĩs qui di. Lex enim permittebat repudiũ vxoris: nõ tñ ſicut licitũ: ſed ꝓpter maius malũ euitãdũ, vt declaratũ fuit Deu. xxiiij. a. & Mat. xix. b. Et ideo Chriſtus ĩperfectionẽ legis amouit, qñ indiſſolubilitatẽ matrimonij oſtendit di. Oĩs q di. uxo. &c. Et patet ſententia ex dictis Matthę. xix. b. m ℂ Hõ qui. Hic inducit exẽplũ ad ꝓuocãdũ hoĩes ad opa miſericordie ex diuite dãnato ꝓpter defectũ pietatis & miſericordię & nõ dicit̃ hic ꝙ ſit pabola: qa ſecũdũ doctores ẽ narratio rei geſtæ. Dicit ergo: Hõ qdã. Scđm ꝙ dicit Greg. nõ exprimit̃ nomẽ ei⁹, qa nõ erat à deo cognit⁹ p approbationẽ, ſecũdũ qđ dicit ſaluator reprobatis Mat. vij. d. Nũqȝ noui uos: Diſcedite à me oẽs. &c. n ℂ Erat di. Ecce ſupfluitas in cẽſu. o ℂ Qui indue. pur. Ecce exceſſus in veſtitu. p ℂ Et epulaba. &c. excedens in victu. ☙ Et erat

C
† vnũ ãplectetur.
† Mat.11.b
† extũc, ex eo tẽpore.
D
† Matt.5.e & 19.b
* omnis.

Nicolaus de Lyra.

☙ a ℂ Nõ pote.i. obedire deo & diabolo, tentanti de diuitijs malè acquirendis & malè diſpenſandis. b ℂ Audiebant autẽ. Hic cõſequẽter ponit̃ phariſęorũ deriſio irratiõabilis. Scđò eorũ confutatio

* b ℂ Audiebant au. Auar⁹ em̃ liberalẽ dicit ꝓdigũ, vt habet̃ iiij. Ethic. & per cõſequẽs dicit eũ deridẽdũ tãqȝ ſtultũ. ꝓpter qđ phariſæi q erãt auari deridebãt Chriſtũ, eo ꝙ laudabat diſpſionẽ bonorũ tpaliũ. l ℂ Oĩs q di. vxor nullo modo dimittenda eſt ſapientia. Sap. viij. a. Et quæſiui ſpõſam mihi eam aſſumere &c. m ℂ Homo qui. Hoc expoſui literaliter de diuitijs fortunæ: qa ſecũdũ doctores catholicos nõ ponit̃ hic parabola: ſed narrat̃ res geſta: nunc aũt exponi põt de diuitijs naturæ prædictis. Et quia talis cõmuniter eſt etiã diues in tẽporalibus & ſuperb⁹: Ideo ſubditur: o ℂ Qui indueba. purpu. & byſſo. Ecce põpa veſtiũ. p ℂ Et epulabatur quo. ſplendi. Per exceſſum victualium. * Et erat

Moraliter

E a ¶Et erat quidam. Si qua reprehenſibilia in pauperibꝰ videmus, deſpicere nō debemꝰ: qa fortaſſe quos morū īfirmitas vulnerat, medicina pauptatis curat. b ¶Vlceribus plenus. Huius vlcera diues faſtidioſꝰ exhorret, ne inter pręcioſas epulas, vnguentatoſq; conuiuas, fœtorem vlcerum lambentibus canibꝰ ſuſtineat. c ¶Cupiēs. In vna re duo iudicia dei explenꝰ. Ex viſione paupis diuiti nō miſerēti cumulꝰ dānatiōis inferꝰ & rurſum ex viſione diuitis, tētatꝰ quotidie paup ꝓbatꝰ: quē ad maiorē ipſiꝰ ꝓbationē, pauptas ſimul & ægritudo, & viſa diuitis copia, & nulla ſibi adhibita cōſolatio afficiūt. d ¶Canes. Pōt in lingua canū, lingua ſignificari adulātiū: q vulnera lingūt, dū mala quę in nobis reprehēdimꝰ, īprobo fauore laudāt.

Allego. ¶Alle. Diues q induebaꝰ purpura & byſſo, & comedebat quotidie ſplēdidè, Iudaicū populū ſignificat, q cultū vitæ exterius habuit, & acceptæ legis delitijs vſus eſt ad nitorē, nō ad vtilitatē. Lazarꝰ vlceribꝰ plenꝰ gētilē pplm ſignificat, q conuerſus ad deū, dū pctā cōfiteꝰ, virꝰ qď intus latebat, quaſi rupta cute foras emittit. Et cupiebat ſaturari de micis quæ cadebāt de menſa diuitis, & nemo illi dabat: qa gentilē quēq; ad cognitionem legis admittere ſuperbus ille deſpiciebat. qa em̄ nō ad charitatē, ſed ad elationem doctrinā legis habuit, quaſi de acceptis opibꝰ tumuit. Et qa ei verba defluebāt de ſciētia, quaſi micæ cadebāt de menſa. Sed ecōtra pauperis vlcera canes lābūt, qa dū prædicatores loquēdo à peccatis eripiūt: quaſi tāgēdo vulnera ad ſanitatē reducūt, ſicut canis curat vulnera, dū lingit. Vñ lazarꝰ adiutꝰ, būi interptaꝰ: qa ipſi hūc ad ereptionē iuuāt, qui eiꝰ vulnera ꝑ linguæ correctionē curāt.

†Et in īferno eleuans oculos.

Matth. 5. a e ¶In ſinū abrahæ. Sinꝰ abrahæ, eſt requies btōrū pauperū, quorū eſt regnū cælorū, in quo poſt hāc vitā recipiunꝰ.

F Sepultura inferni, pœnarū ꝓfunditas eſt, quæ ſuperbos & immiſericordes poſt hāc vitā vorat. ¶Sinꝰ abrahę, requies eſt pris: in qua recūbūt veniētes ab oriēte & occidēte cū Abrahā, Iſaac & Iacob: ſed filij regni purpura & byſſo induti, foras ejciūꝰ. f ¶Et ſepul. In lege nō tenacia, ſed rapina dānaꝰ. In euāgelio diues ꝙ ſua nō dedit torqueꝰ. g ¶Eleuās aūt. A longè videt infideles, dū in imo poſiti ante diē iudicij, fideles ſuper ſe in requie attēdūt: quorū gaudia poſt cōtēplari nō poſſunt. Lōgè eſt qď cōſpiciūt, qa illuc ꝑ meritū nō attingūt. Refrigeret linguā meā. Infidelis populus verba legis in ore tenuit, quæ in opere ſeruare cōtēpſit. Ibi ergo amplꝰ ardebat, vbi ſe oſtēdit ſcire qď facere noluit. Ab extremo digito ſe tāgi deſiderat: q æternis ſupplicijs datus, optat opatione iuſtorū vltīa pticipare. Fili recordare. qa rece. bo. in uita tua: qa oē tuum gaudiū felicitatē trāſitoriā putaſti. Habent & iuſti in mūdo bona, ſed qa in recōpēſatiōe nō recipiunt: ſed ad æterna ſanctis deſiderijs æſtuāt, quæ aſſunt minimè bona videnꝰ. Memēto fili. Ecce abrahā filiū vocat, quē tñ à tormēto nō liberat: quia pręcedētes pres huiꝰ ppli multos à ſua fide deuiaſſe cōſiderāt: nec vlla cōpaſſiōe à tormētis eripiūt, quos tñ filios ꝑ carnē recognoſcunt. Habeo em̄ qnq; fratres. Iudaicus ppls iā ex magna pte dānatꝰ, ſequaces quos in terra reliquit, quinq; libris Moyſi carnaliter intellectis, vel quinq; corpis ſenſibus deditos nouit. Quinq; ſunt ergo fratres, quos ad ſpūalē intelligentiā nō aſſurgere gemit. Si Moyſen & ꝓphetas nō audiunt, neq; ſi qs ex mortuis reſur. cre. ei. Ex mortuis dñs reſurrexit, ſed quia Iudaicꝰ populꝰ Moyſi credere noluit, ei qui reſurrexit credere cōtēpſit. Et cū Moyſi verba ſpūaliter intelligere noluit, ad eū quē Moyſes prædixerat, nō ꝑuenit. Vñ veritas: Si crederetis Moyſi, crederetis vtiq; & mihi.

Iohan. 5. g h ¶Vidit Abra. Greg. in home. Credēdum eſt, ꝙ ante retributionē extremi iudicij iniuſti in requie quoſdā iuſtos cōſpiciāt, vt eos vidētes & cōſpiciētes in gaudio, nō ſolū de ſuo ſupplicio, ſed etiā de illorū bono cruciēnꝰ. Iuſti verò in tormētis ſemp iniuſtos intuētur: Vt hinc eorū gaudiū creſcat: qa malū cōſpiciunt qď miſericorditer euaſerunt: Vt etiā pctōres in iudicio amplꝰ puniānꝰ, & eorū vidēt gloriam quos cōtēpſerunt: & de illorū pœna torquenꝰ quos inutilr amauerunt.

Viſio dānatorum

i ¶Vt intingat. Qui micas cadentes de menſa, Lazaro non dedit, de extremo eius digito aquam diſtillari in ore ſuo cupit: & qui minima in vita non dedit, in inferno minima quærit.

☞Quia rece.

a quotidie ſplendidè. Et erat quidam a
¶Pauper humilis per approbationem ex nomine ſcitꝰ.
mendicꝰ nomine Lazarus, qui †ia/ b
b cebat ad ianuam eius ulceribus ple c
c nus cupiens ſaturari de micis quę ca d e
debant de menſa diuitis, & nemo il/ f
a ¶Hos nec a ſe remouere poterat, nec viſitator erat qui remoueret.
d li dabat. Sed & cānes ueniebant, & g
lingebant ulcera eius. Factum eſt au h
tem, ut moreretur mendicus, & por i
e taretur ab angelis in ſinum Abrahę
f Mortuꝰ eſt autem & diues, & ſepul/ k l
g tus eſt †in inferno. Eleuans autem o m
culos ſuos, cum eſſet in tormentis,
h uidit Abraham à lōgè, & Lazarum n
in ſinu eius: & ipſe clamās dixit: Pa o
ter Abraham miſerere mei, & mit/ p
i te Lazarum, ut intingat extremum
digiti ſui in aquā, ut refrigeret lin/ q
a ¶In qua amplius crucior. In hoc nota, quia ſicut mos eſt, etiam inter conuiuia loquacitati ſtuduit. b ¶Torquetur ante iudiciū, qa luxurioſo carere delitijs pœna eſt.
guam meā, quia crucior in hac flam

G ✤ a ¶Et erat qui. men. no. la. Exprimiꝰ aūt eius nomē, quia erat deo cognitus per approbationem, ſicut & Moyſi dixit Exo. xxxiij. d. Noui te ex nomine. Et ex hoc dicit Amb. hic ꝙ eſt magis narratio q̄ parabola. b ¶Qui iace. vt ex vicinitate magis appareret duricia diuitis, & probareꝰ patientia pauperis. d ¶Cupiēs ſat. Nō dicit de pcioſis. e ¶Quæ cade. In quo apparet maxima duricia, eo ꝙ perire permittebaꝰ vnde paup poterat ſubleuari. f ¶Et nemo il. quia tali dño talis familia, & ideo ſibi cōformabaꝰ in mētis duricia. g ¶Sed & canes uenie. Ecce brutalis pietas in lingendo vlcera paupis, arguit duriciā diuitis: qa curialiores erant canes paupi. q̄ eorum dominus. h ¶Factū eſt autē, ut moreretur mendi. In patientia quæ opus perfectū habet probatus. i ¶Et portaretur ab ange. i. ad limbum ſanctorū patrū: vbi deſcendebant iuſti moriētes anteq̄ impedimētum generale glorie ꝑ paſſionē Chriſti eſſet amotū k ¶Mortuus eſt au. Quia diuitiæ non poſſunt à morte ſaluare. l ¶Et ſepultus eſt. ſ. damnatorū: quia erat diaboli parochianus ei primitias reddens: bona tpalia in illicitis cōſumendo, & horas eius audiendo, cātilenis diſſolutis & malis verbis intendēdo. m ¶Eleuans aūt ocu. quia eius oculi aperti erant per pœnā, qui ante fuerāt clauſi per culpam. n ¶Vidit abrahā à longè. quia multū etiā ante apertionē ianuæ cæleſtis diſtabat ſtatus electorū à ſtatu reproborū, intantum ꝙ impoſſibilis erat trāſitus ab vno in aliū, vt dicitur. j. Ex hoc autē loco dicit Grego. ſuper Lucam. Et ponitur in. iiij. ſententiarū in fine, ꝙ infideles in imo. i. in inferno poſiti ante diē iudicij fideles ſuper ſe in requie attendunt: quorum gaudia poſt cōtēplari nō poſſunt. Qualiter autē intelligendū ſit dictum beati Gregorij: maiorū diſcretioni & iudicio dimitto. Sed ꝙ dānati vſq; in diem iudicij videāt gloriā beatorū, vt vidētur verba eius ſonare, nō habetur ex hoc loco ſufficiens argumentum: quia ſaluator narrauit hic rem geſtam, vt prædictum eſt, & per conſequēs factam ante Chriſti paſſionem. Ex quo ſequitur: ꝙ Abraham & Lazarus nondum erāt in gloria cæleſti, ſed in limbo ſanctorum patrum. o ¶Pater Abraham &c. Hūc falſo & pro nihilo vocat patrem: quem in operibus minimè voluit imitari. vnde & ſaluator Iohan. viij. f. dicit iudæis: Vos ex patre diabolo eſtis &c. p ¶Mitte Lazarū. Irrationabiliter petijt illum ad ſe iuuandum mitti, cui micas panis noluit mittere eſurienti. q ¶Vt refrigeret linguā meā. Ibi plus cruciabatur: quia per eam plus peccauerat: ſecundū duo officia naturæ, in quibus lingua deſeruit, ſcilicet guſtui & loquele, vt habetur. ij. de anima. Quod autem per linguam in officio guſtus peccaſſet, patet per illud quod. ſ. dictum eſt: Epulabatur quotidie ſplendidè. Similiter in officio loquelæ: quia inter epulas ſplendidas magis relaxatur lingua ad loquendum inepta. Notandum tamen hic, ꝙ lingua & digitus methaphoricè dicuntur in animabus ſeparatis, quales erant animæ Lazari & diuitis; ſicut in deo qui ſpiritus eſt, manus dicitur virtus eius operatiua. Et ſimiliter in Lazaro hic per digitum intelligitur virtus ✤eius auxiliatiua

†porrectꝰ erat ad veſtibulum

▸nemo illi dabat.

4. ſen. diſt. 50. cā. quæri etiam.

H

Lingua & digitus methaphoricè in aiabꝰ ſeparatis

Moraliter

⁂ a ¶Et erat quidam mēdicus. Per quem ſignificatur homo ſimplex & ignarus indigens conſilio eius. c ¶Vlceribus plenus. i. pænitens de ſuis facinoribus: quod ſignificatur per vlcera, in quibus putredo erumpit ad exteriora. d ¶Cupiens ſaturari de micis. i. de conſilij ſui verbis, quæ procedunt ex ſcientia ſicut micæ de menſa. f ¶Et nemo illi dabat. quia talis cōtemnit pauperes, & eos alloqui dedignatur. g ¶Sed & canes ueniebant & lingebant ulcera eius. Per canes lupos à gregibus arcentes, ſignificantur prædicatores & confeſſores, qui debent tales dulciter conſolari. h ¶Factum eſt autem, ut mo. men. &c. quia frequenter contingit, ꝙ ſimplices & ignari ſaluantur: & homines aſtuti & literati damnantur. Vnde Aug. de Paulo ſimplice dixit: Simplices & illiterati rapiunt cœlum, & nos cum literis trahimur ad infernum. o ¶Pater Abraham miſerere mei &c. Per hoc ſignificatur ꝙ damnati vellent ſi fieri poſſet, à beatis adiuuari: ſed hoc impeditur per dei ſententiā, quę dicitur hic magnum chaos, impoſſibile pertranſiri.

A a ¶Quia rece. Aug. Nota ꝙ diues iſte aliquid boni habuit, ex quo bonum tranſitoriū in hac vita recepit: & lazarus aliqd mali habuit, ſed ignis īopia purgauit. b ¶Et in his oibꝰ. Sicut reprobi à pœnis ad gloriā ſctōrum trāſire volunt, ita iuſti ꝑ miſcďiam mēte ire volunt ad poſitos in tormētis, vt eos liberēt, ſed non pñt qa iuſtorū aīæ & ſi in naturæ ſuæ honitatæ miſericordiā habent: iā tñ autoris ſui iuſticiæ cōiūctæ, tāta rectitudine cōſtringunꝰ, vt nulla ad reproboscōpaſſione moueanꝰ. ¶Nota ꝙ apud animū iuſtorū nō fuſcat beatitudinē aſpecta pœna reproborū, qa vbi iam cōpaſſio miſeriæ nō erit, minuere bonorū lætitiā nō valebit. Et licet iuſtis ſua gaudia ſufficiāt, ad maiorē tamē gloriam vidēt pœnas malorū, quas ꝑ gratiam euaſerunt: qa qui claritatē dei vidēt nihil in creatura agiꝰ, qď videre nō poſſint. c ¶Rogo er. Poſtq̄ ardenti de ſe ſpes tollitꝰ, animus ad ꝓpinquos recurrit: quia reproborū mentē pœna ſua qñq; inutilr erudit ad charitatē, vt iā tūc etiā ſuos ſpūaliter diligāt: q hīc dū peccata diligerēt, nec ſe amabāt. Seruaꝰ ergo diuiti ad pœnā, & cognitio paupis quē deſpexit, & memoria fratrū quos reliquit, vt de viſa deſpecti gloria, & de pœna inutiliter amatorū amplius torqueatur. d ¶Vt mittas. Serꝰ diues iſte magiſter incipit eſſe, cū iā nec diſcēdi tps habeat, nec docendi. e ¶Si moyſen. Qui verba legis deſpiciūt, redēptoris præcepta q ex mortuis ſurrexit, q̄to ſubtiliora ſunt, tāto hæc difficilius implebūt: & cuius dicta implere renuūt, ei ꝓculdubio credere recuſant. ¶Nota ꝙ in villici illiꝰ ſuperiore, & iſtiꝰ diuitis pſentis cōparatione, incentiuū fit miſericordiæ, & ibi fortaſſe ſanctis, quos amicos dicit, quibꝰ tabernacula tribuit, hic verò docet pauperibus conferendum.

†ſuper hæc omnia

†hiatꝰ, vorago.

B *GLOS.ORDI.* Ca. XVII.

Et ait ad diſcipulos. Sciendū cū dñs de miſericordia loqueret, phariſæi auari in irriſiōe pſeuerabāt, in quo infirmis auditoribus ſcandalū, ne attenderēt faciebāt. Hos ergo increpat loquēs apoſtolis. ſ. ꝙ illi ſuo vitio faciebāt, vt euenirēt ſcādala ꝑ ſe, quæ nō poterāt nō euenire in mundo erūnis & erroribꝰ pleniſſimo, q. d. Vos ne turbemini ſi iſti deriſores ſcandala mouēt, qa ita neceſſe eſt fieri, vt q ꝓbati ſunt manifeſti fiāt in vobis. ¶Nota, ꝙ inq̄tum potes ſine pctō vitare ſcandalum proximi debes. Quod ſi de veritate eſt, pro ſcandalo veritas relinqui non debet. g ¶Si la. mo. &c. & pro. in ma. &c. ſecūdum ritū ꝓuinciæ, vbi erat iſta criminū pœna, vt alligato ſaxo in ꝓfundū demergerenꝰ. Et vere vtilꝰ, innoxiū pœna grauiſſima vitā finire, q̄ lædendo fratrē mortē mœreri ppetuā. Vel ꝑ lapidē molarē, ſæcularis vitæ circūitus & labor exprimiꝰ: ꝑ mare extrema dānatio. Quicūq; ergo ſpeciē ſanctitatis habēs, verbo vel exēplo cæteros deſtruit, melius eſſet ei, vt eū ſub exteriori habitu ad mortē terrena acta cōſtringerēt: qa ſi ſolꝰ caderet: tolerabilior eū pœna cruciaret. h ¶De puſil. Non ętate, ſed fide & animo, qui occaſiones quærūt quomodo ſcādalizētur: ideo cōſulere oportet vos his, ne occaſiōe veſtri recedāt à fide & à ſalute. i ¶Attendite uo. Quo ordine ſcandala declinare & væ ppetuū euitare poſſimus, inſinuat. Sed ſi nos attendimus ne quem lædamus, ſi pœnitētem zelo iuſticiæ corripimꝰ; ſi ☞ex corde

†mola aſinaria

1. Cor. 11. d

†Mat. 18. b

ma. Et dixit illi Abraham: † Fili re/ a
a cordare, quia recepiſti bona in uita
tua, & lazarus ſimiliter mala, Nunc b
autem hic conſolatur, tu uerò cruci c
a ¶Inter pauperem & diuitem chaos eſt, quia poſt mortem nequeunt merita mutari.
b aris. Et †in his omnibus, intēr nos d
& uos †chaos magnum firmatum
eſt, ut hi qui uolunt hinc tranſire ad e
uos, non poſſunt: neq; inde huc trāſ/
c meare. Et ait: Rogo ergo te pater, f
d ut mittas eum in domum patris
mei. Habeo enim quinq; fratres,
ut teſtetur illis, ne & ipſi ueniant in
hunc locum tormentorum. Et ait g
illi Abraham: Habent Moyſen & h
prophetas, audiant illos. At ille di i
a ¶Qui verba dei deſpexerat: hoc audire non poſſe ſuos ſequaces æſtimabat.
xit: Non pāter Abraham: ſed ſi qs k
ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiā
e agent. Ait autem illi: Si Moyſen l
& prophetas non audiunt, neq; ſi qs
ex mortuis reſurrexerit, credent,

Caput. XVII.

Et ait ad diſcipulos m
ſuos: Impoſſibile
eſt, ut non ueniant
a ¶Offendicula.
ſcāndala, † Vę au n
¶Melius eſt pro culpa breuem recipere, pœnam, q̄ ęternis ſeruari cruciatibus: non enim iudicabit deus bis in idipſum.
tem illi per quem ueniunt. † Vtili/
g us eſt illi ſi †lapis molaris impona/
tur circa collum eius, & proijcia/
tur in mare, q̄ ut ſcandalizet unum
a ¶Magnus enim moueri non poteſt. b ¶Ergo ¶Ne quem lędatis.
h i de puſillis iſtis †Attendite uobis Si o
peccauerit in te frater tuus, incre/

meritorum & ſtatuum firmata eſt rigore iuſticiæ diuinæ, vt impoſſibilis ſit trāſitus ab vno ſtatū in aliū. Ideo ſubditur: e ¶Vt hi qui uo. quia animæ ſeparatæ ſunt extra ſtatū meriti & demeriti. Qď aūt damnari vellēt venire ad locum electorū ſi eſſet poſſibile, nō eſt dubiū: ſed de electis ꝙ vellent ire ad locū dānatorū, videꝰ falſum. Ad qď dicendū, ꝙ nō vellēt ire illuc ad manēdū vellēt tñ ire illuc ſi eēt poſſibile ad ꝓpinquos ſuos liberādū. Iſtud tñ velle ītelligiꝰ ſcďm volūtatē naturalē, nō autē ſcďm volūtatē deliberatiuā, in qua cōformaꝰ ſimpliciter diuinæ iuſticiæ. f ¶Rogo er. Dixit hoc nō charitate ductus, cū illā nō haberet, ſed timore ſeruili, ne in ipſorū cōſortio eiꝰ pœna augeretur: quia fuerat eis occaſio peccādi: Tū rōne diuitiarū quas eis dimiſerat ad abuſum: Tū exēplo malæ vitæ, qď eis dederat ad ſequēdū. g ¶Et ait illi &c. qui docuit moralia agenda. h ¶Et ꝓphe. qui docuerunt myſtica & credenda. Et iſta ſufficiunt ad ſalutē. Ideo ſequitur. i ¶Audiant illos. Ex hoc patet, ꝙ iſte diues & amici eius erant de gente Iudęorū, quia gētiles nō habebant doctrinam Moyſi & ꝓphetarum. k ¶Nō pater Abr &c. Moti ex nuncio ſic mirabiliter eis apparēte. l ¶Si moy. Hoc patuit per effectū: quia Lazaro reſurgēti & Chriſto teſtimoniū phibenti, nō crediderunt, ſed magis interficere eū voluerunt, vt habetur Iohā. xij. c. Similiter nec Chriſto reſurgenti, ſed magis ſuaſerunt falſo ipſum nō reſurrexiſſe: ſed corpus eius à diſcipulis ſuis furatū fuiſſe, vt habeꝰ Mat. xxviij. g

C

†De pe. di. 3. c. cauēdū.

¶In cap. xvj. vbi diciꝰ in poſtil. Lex enim ꝑmittebat repudiū vxoris &c.

ADDITIO. I. De hac permiſſiōe agitur ſatis large in additiōe. ſ. Deut. xxiiij. & Matth. xix. Vide ibi.

D

¶In eo. ca. vbi dicitur in poſtil. Qualiter aūt intelligendū ſit dictū btī Greg. maiorū diſcretioni dimitto &c.

†Mat. 18. a

ADDITIO. II. Verba btī Grego. vbi dicit: ante diem iudicij: intelligēda ſunt, ac ſi dicat: Añ diē paſſiōis Chriſti. In paſſiōe enim fuit quodāmodo iudiciū mūdi. Iuxta illud Iohā. xij. e. Nunc iudiciū eſt mundi.

†Mar. 9. f †Expedit

REPLI. In cap. xvj. tāgit poſtil. de matrimonij indiſſolubilitate. Sed Burg. ſe opponit per ea quæ poſuit Deu. xxiiij. & Mat. xix. ſed vide Cor. Matth. xix.

Nicolaus de Lyra.

✤eiꝰ auxiliatiua, ꝑ linguā diuitis, virtꝰ cōceptꝰ mētis expſſiua. a ¶Fili recor. Hoc ſibi diciꝰ ad augmētū ſuæ pœnæ: qa maximū īfortunij genꝰ eſt fuiſſe felicē, vt dicit Boetiꝰ. j. de cōſolatiōe. b ¶Nūc aūt. ꝓpter meritū patiētiæ. c ¶Tu uero cru. ꝓpter defectū miſericordiæ. d ¶Et in his &c. Id eſt diſtantia magna meritorum

Nicolaus de Lyra. Cap. XVII.

Et ait ad di. Poſtq̄ ſaluator oñdit, ꝙ pctōres pœnitētes ſūt benignè recipiēdi, hic cōſequēter oñdit ꝙ ſunt cautè nutriēdi. Circa qď prīo pōiꝰ īformatio Xpi benigna. Scďo ſubdiꝰ phariſęorū īterrogatio maligna, ibi: Interrogatꝰ āt à pha. Circa primū pōiꝰ Xpi īſtructio. Scďo īſtructiōis cōfirmatio, ibi: Et factū ē. Pria ī duas: qa prīo pōiꝰ dctā īformatio. Scďo aplorū poſtulatio ibi. Et dixerūt apli. ¶Circa primū ſciēdū, ꝙ pctōres cōuerſi ad pœnitētiā: prīo cautè nutriūꝰ qñ à præbēdo eis occaſionē reuertēdi ad vomitū diligēter caueꝰ: & talis occaſio vocaꝰ ſcādalum: Et diciꝰ à σκάνδαλον ſcādalō græce, qď ē īpactio pedis quæ facit hoīem ruere: ꝑut dictū fuit Matth. xviij. vbi iſte paſſus exponiꝰ. Scďo nutriꝰ cautè, qñ defectus eorū patiēter portanꝰ & iniuriæ remittunꝰ: qa de nouo cōuerſi ad pœnitētiā ꝓpter cōſuetudinē priſtinā habēt quādā ꝓnitatē recidiuādi. Ideo dicit ſaluator: o ¶Si pec. &c. dulciter & charitatiuè. ✤Si ſepties.

Diuiſio

Moralr. m ¶Et ait. i. difficile. Sic em̄ vno mō diciꝰ īpoſſibile, vt hꝛ. v. meta. n ¶Væ au. Chryſ. Per ſcādalizātis pœnā brauiū ſaluātis addiſce: Niſi em̄ vniꝰ aīę ſalꝰ eēt ſibi nimiū curæ, ñ cōminareꝰ ſcādalizātibꝰ tātā pœnā. o ¶Si pecca. Charitate monendo. ⁂Et ſi pœni/

Moraliter

a pa illum: & ſi † pœnitentiam egerit,
a ❡Ne vel nimis difficilis venia, vel nimis remiſſa ſit indulgētia.
b dimittitē illi. & ſi ſepties in die pec-
a ❡Si enim in deum non erit noſtri arbitrij.
cauerit in tē, & ſepties in die conuer-
ſus fuerit ad te, dicens pœnitet me,
dimitte illi. Et dixerunt apoſtoli c
a ❡Q.d. Dicis erogandam pecuniam, condonanda peccata, ſed vt habeamus perfectam notitiam horum faciendorum: Adauge nobis fidem.
c domino: † Adauge nobis fidem. Di- d
d xit autem dominus: † Si habueritis e
fidem ſicut granum ſinapis, dicetis f
a ❡Species pro genere, quia fides conſummata etiam elementis imperare poteſt.
e huic arbori † moro, eradicare, & trā- g
f plantare in mare, & obediet uobis.
Quis autem ueſtrū habens ſeruum h
arantem aut paſcentem boues, qui i
regreſſo de agro dicat illi ſtatim: k
a ❡A labore. b ❡Ad menſam. c ❡Potius.
trānſi & recumbe: & non dicat: pāra l
quòd cœnem, & præcinge te, & mi-
g niſtra mihi, donec manducem & bi-
a ❡Poſtquam tua prædicatione & compunctione refectus ero, tunc tandem æternis meæ ſapientiæ epulis reficieris.
bam: & pōſt hęc tu mādūcabis & bi-
bes? Nunquid gratiam habet ſeruo
a ❡Q.d. Quid mirum ſi fecerit ſeruus quod debet, cuius eſt laborare & aſsidue ſeruire?
illi: quia fecit quæ ei † imperāuerat?
h Non puto. Sic & uos, cū feceritis oīa
i quę pręcepta ſunt uobis dicite: ſerui m
❡Quia empti precio. ❡Quia bonorum operum non eget deus. Vel quia non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.
k inūtiles ſumus: Quod debuimus fa

† Reſipuerit.
† Adijce.
† Sycamino, ſycomoro.
† imperauerit.

E ex corde pœnitenti dimittimus: Nec iubemur paſſim peccāti, ſed pœnitentiā agēti dimittere. Primū ergo eſt peccārē increpare, vt poſtea pœnitēti poſſimus dimittere. Ita eṁ peccat q peccātem videns tacet, ſicut q pœnitēti nō indulget. a ❡Et ſi pœnitentiā. Aliter fratri pœnitenti, aliter inimico perſequenti, veniam dare precipimur. Fratri cōceſſa remiſſiōe ſocia charitate cōicamus, pſecutori malū nobis volēti, vel ſi pōt faciēti, bona volumus & facim⁹ qđ poſſum⁹. b ❡Septies. Solet vniuerſitas ſeptenario deſignari. Præcipitur ergo vt oīa pctā dimittant, vel ſemp pœnitēti dimittatur. c ❡Adauge. Cū ſ. dixiſſet: Qui fidelis eſt in minimo, & in maiori fidelis eſt: & ſi in alieno fideles nō fuiſtis, qđ ve. eſt q. da. v. Apoſtoli qui in alieno & in minimo, i. in terrenorū cōtēptu fuerāt fideles, in ſuo & maiori fidē poſtulāt augeri, vt q ex fide iam habēt exordia virtutis, in eadē pficiāt, donec ad perfectionē veniāt. d ❡Sicut gra. ſina. Fidē perfectā grano ſinapis cōparat, quæ in facie eſt humilis & nullarū viriū apparēs: ſed preſſuris trita q̄tū intus ferueat oſtēdit. Sinapis granū tritū & cribratū tepidæ pingui mulſę admixtū, ſi ieiunus cōtra ſolē vel in balneo Gargariſes, oēm noxiū humorē de capite purgat, & imminentiū imbecillitatū picula vitari facit. Sic fides tentatiōis piſtillo probata, ab oī leuiū cogitationū ſupficie, cribro diſcretiōis caſtigata & pfectæ dilectiōis melle dulcorata, oēs de corde vitiorum ſentinas, nō ſolum ad preſens exhaurit, ſed & in futurū ne recolligi poſſint pręcauet. e ❡Arbori moro. Per morū colore ſanguineo, cui⁹ fructus & virgulta rubēt, euāgeliū crucis exprimit, quæ per fidē apoſtolorū de gēte Iudęorū (in qua velut in ſtirpe generis tenebat verbū prædicatiōis) eſt eradicata, & in mare gētiū trāſplātata, cui etiā cōuenit ſub
F iecta parabola de miniſtris verbi. Folia mori ſerpēti ſubiecta necē inferūt, & verbum crucis vt cūcta ſalutaria cōfert, cūcta noxia tollit. Fruct⁹ mori in flore albet, format⁹ irrutilat, maturitate nigreſcit. Sic diabolus, flore angelicæ naturæ & poteſtate rutilātis præuaricādo terror inhorruit odore, q per fidem excludit. f ❡Quis autē. Seruus arās aut paſcēs doctor eſt eccleſiæ, de quo dicitur: Nemo mittēs manū ad aratrū, & aſpiciens retrò, aptus eſt regno dei. Et domin⁹ Petro dicit: Paſce oues meas. Qui ſeruus de agro regredit, cum intermiſſo opere prædicandi, quaſi ad curiā conſcientiæ rediēs ſua dicta vel facta pertractat, cui dñs nō ſtatim iubet ab hac vita trāſire, & ęterna quiete refoueri, ſed domi parare ꝙ cœnet. i. poſt laborē apertæ locutiōis, humilitatē propriæ cōuerſatiōis exhibere: in tali enim conſciētia deus cœnat. Vnde: Cœnabo cū illo, & ipſe mecū. & præcinge te. i. fluctuātiū cogitationū ſinus, quibus greſſus operū impediri ſolet, cōſtringe. g ❡Et miniſtra mihi. Miniſtrat cōditori q ei⁹ naturā cōſiderās, & eius iudicia pertimeſcēs, de ſuis ſe virtutibus humiliat. Miniſter enim à minori ſtatu dicit. h ❡Sic & uos. Poſtq̄ ad perfectionē fidei exhortatus eſt, per quā fiunt mirabilia opera, etiā contra rerū naturā monet, ne qs de ſuis operibus glorietur: ſed q̄to fides eſt foris virtutibus excellētior, tanto cōſciētia intus ſit humilior, quia dño iure debemus obſequiū. i ❡Serui inutiles. Si homo ab hoīe ſeruo nō vniforme, ſed multiplex miniſteriū exigit, nec gratiā habet: q̄tomagis vos q ſine me nihil poteſtis, nō vni⁹ vſum opis vel laboris exercere debetis, ſed ſemp nouis ſtudijs augere priora: nec vos iactetis, quia bene ſeruitis. k ❡Quod debuimus fa. Qui veni miniſtrare, nō miniſtrari: nos debitores ſibi fecit, ne noſtris operibus cōfidentes, ſed eius examen pauentes, omnibus impletis quæ præcepta ſunt, nos imperfectos eſſe recognoſcamus, quamdiu peregrinamur à deo. ☞ Et factum eſt

ſ. 16. c.
ſ. 9. g.
Iohā. 21. e.
Apoc. 3. d.
Iohā. 15. a.
Mat. 20. b.
2. Cori. 5. b.

Nicolaus de Lyra.

b ❡Si ſepties in die &c. i. toties quoties, ſecūdū qđ expoſitum fuit Mat. xviij. vniuerſitas eṁ numero ſeptenario deſigna- G tur. c ❡Et dixe. Hic cōſequēter ponit apoſtolorū poſtulatio. Cauere enim à ſcādalis, & remittere iniurias toties quoties pcedit ex magnitudine fidei, qua aliqs credit & ſperat p talib⁹ in vita futura remunerari, & ideo apoſtoli qui erāt adhuc imperfecti & ignari, audita prædicta Chriſti doctrina, perierūt augmentum fidei, dicentes: d ❡Domine Adauge nobis fidē. Auget aūt fides dupliciter. Vno modo extenſiuè. ſ. qñ plura credibilia cognoſcūtur & credunt explicitè, ſicut fideles literati cognoſcunt & credunt explicitè quę ſimplices implicitè credūt: credēdo de talib⁹ in quodā gñali illud qđ tenet eccleſia. Alio modo auget intēſiuè, videlicet qñ credibilia clarius cognoſcuntur & firmius ferueuntiuſq́ tenentur: & vtrūq́ augmētū fidei requirit in eccleſię prælatis, ppter qđ apoſtoli q poſt Chriſtum fuerūt primi pręlati in eccleſia dei: petierūt vtrūq́ augmētū fidei qđ Chriſtus dedit eis: maximè poſt reſurrectionem ſuā dando eis gratiā ſpūſſancti. Et ideo prædicit eis virtutem fidei, dicens: e ❡Si habueri. fidē, ſicut granū ſinapis. Quod licet ſit modicū q̄titate, eſt tñ maximū virtute, ppter qđ fides ei comparat. f ❡Dicetis huic arbori moro: id eſt dicere poteritis. g ❡Eradicare, & transplan. in mare. Duo mira cōiungit. ſ. eradicationē ſubitā arboris de terra ſolida, & trāſplantationē eius in aqua fluida, vt p hoc magis appareat virtus fidei. Sed quia de talibus operibus quæ nō fiūt principaliter virtute credētis, ſed virtute dei operantis, nullus debet eleuari, ſed magis ſub deo humiliari. Ideo ſubdit: h ❡Quis aūt ueſtrū habens ſer. aran. ſ. laborātem in agro. i ❡Qui regreſſo de agro. ſ. de labore. k ❡Dicat illi ſtatim: tranſi & recumbe. i. quieſce poſt laborem, & refocillare. q.d. non ita dicit ei à dño ſuo, ſed magis dicitur ei: l ❡Para ꝙ cœnem. Ita ꝙ poſt laborē in agro requiritur ab eo labor in domo. Et ſi in omnibus ſeruus obediat, nō tamen propter hoc tenet ſibi regratiari dominus: H nec ſeruus in ſuperbia debet eleuari, quia ad hoc tenebat ex cōditione ſeruitutis. Et ex hoc cōcludit Chriſtus, ꝙ apoſtoli de bonis operibus non debēt eleuari, ſed magis humiliari. Ideo ſubditur: m ❡Dicite ſer. inuti. ſu. quia ſecūdum veritatē nulla vtilitas prouenit deo de humanis operibus, ſed ſolum ipſis operātibus. ☞ Et factum eſt.

Fides augetur dupliciter.
† Mat. 17. c

Moraliter. * a ❡Et ſi pe. ſ. toties quoties: qđ per ſepties ſignificatur, eo ꝙ per ſeptenarium vniuerſitas figuratur. e ❡Si habue. Cōparat autem grano ſinapis ipſam fidem, eo ꝙ granū ſinapis tantæ virtutis eſt, ꝙ creſcit in arborem: & ſic virtus fidei charitate formata eſt magna in operatiōe. Ideo ſequit: f ❡Dicetis huic ar. Cuius fructus liquorē ſanguini ſimilem emittit. vnde dicitur. j. Macha. vj. d. Oſtenderūt Elephātibus ſanguinē vuæ & mori. Et ideo arbor morus crucē ſignificat, cuius fructus dicit ipſe Chriſt⁹ in ea ſuo ſanguine rubricatus. Hāc aūt arborē tranſtulerūt apoſtoli de terra Iudæę, & plantauerūt in mari. i. in latitudine gentium, quæ pōt dici mare, eo ꝙ eſt aquarū cōgregatio. Et Apoc. xvij. d. dicit: Aquæ multæ, populi multi, qñ fidem Chriſti crucifixi prædicauerunt gentib⁹, dimiſſis Iudæis: qbus Paulus & Barnabas cōſtāter dixerūt, Act. xiij. g. Vobis oportebat primū loq verbū dei: ſed quoniā repelliſtis illud, & indignos vos iudicatis vitæ eternæ, ecce cōuertimur ad gentes: ſic eṁ præcepit nobis deus. h ❡Quis aūt ue. Seruus reuertēs de labore, ſignificat prædicatorē vel doctorem, reuertēs poſt laborē ad domū propriè cōſcientiæ, cui nō ſtatim dicit Chriſtus: tranſi & recūbe, vocādo eum de pręſenti vita ad requiē patriæ: ſed adhuc requirit ab eo aliud bonū opus in quo dñs delectatur: & cum hoc fecerit, reputet ſe parum aut nihil feciſſe pro dño reſpectu mercedis quam expectat ab eo. ſic dicebat beatus Frāciſcus etiam poſt multos labores & magnos: Fratres, incipiamus ſeruire dño, quia vſq́ nunc parum profecimus. * Occurrerunt

a cere fecimus. Et factum eſt dum a
iret in Ieruſalem, * trāſibat per medi
am Samariam & Galilęam. Et cum
ingrederetur quoddam caſtelum, b
b occurrerūt ei decē uiri leproſi. Qui c
d ſteterunt à longè, & leuauerunt uo d
cem dicentes: Ieſu pręceptor miſere e
e re noſtri. Quos ut uidit, dixit: † Ite f g
a ❡Qui ſunt figura ſacerdotij futuri in eccleſia.
oſtendite uos ſâcerdotibus. Et factū h
f eſt, dum † irent, mundati ſūt. Vnus i
autem ex illis, ut uidit quia † munda
tus eſt, regreſſus eſt cum magna uo k
g ce † magnificans deum. Et cecidit in
faciem ante pedes ei⁹, gratias agens.
Et hic erat Samaritanus. Reſpon- l
dens autem Ieſus dixit: Nonne de-
❡Ingratos quaſi ignotos vbi ſunt inquirit.
cem mundati ſūt: & nouē ubi ſunt?
Non eſt inuentus qui rediret & m
daret gloriam deo, niſi hic alie-
h nigena. Et ait illi: Surge, uade
i quia fides tua te ſaluum fecit.
k l Interrogatus autem à phariſæis, n
❡Dies iudicii.
quando uenit regnum dei? Reſpon o
❡Dies iudicij.
m dens eis, dixit: Non ueniet regnum p
❡Temporis.
dei cum obſeruatione, neq́ dicent: q

* Et ipſe
† abirent
† glorificās
† De pœ. di. i. c. porro ſ. hoc idē. ℣. hinc etiā leproſi.
† ſanatus

☞ a ❡Et factum eſt. Poſt parabolam qui inuitat ad humilitatem
A & perſeuerantiam in diuerſis officijs dei, reprehenduntur ingrati de impenſis beneficijs. b ❡Occurrerunt. Leproſi ſunt hęretici, qui quaſi varios colores habentes in eodem corpore, varias ſectas, nunc falſitatis, nūc veritatis permiſcent in eadem prædicatione. Hi autē quia vitantur & ab eccleſia remouentur longè, neceſſe habēt, vt magno clamore interpellent, vñ ſequit: c ❡Qui ſtete. à lon. Qui contra decalogum peccauerāt, nec amando deū (de quo malè ſentiunt) nec proximū, à quo diuiduntur. ſub denario ad deū clamant & ſanātur, dū in eccleſię ſocietate doctrinā integrā veraq́ aſſequunt, & oīa ſecundū catholicæ fidei regulā differunt, & varietate mēdaciorū quaſi lepra carēt. Sed vnus gratias agit. i. qui in vnitate eccleſię p hūilitatē remanēt. Qui verò p ſupbiā elati mūdatori ſunc ingrati, nouē ſunt: qa p vnitatē à pfectione denarij deficiūt vñ Apls: Qui cū deū cognouiſſent, nō ſicut deū glorificaue. aut gr. e. ſed e. in co. ſuis. d ❡Et le. uo. di. Quia ī verbis Saluatoris ſe erraſſe cognoſcūt, ſaluādi pręceptorē vocāt: & p cognitionē pręceptoris redeunt ad formam ſalutis. e ❡Ite oſtendite uos ſacerdotibus. Et fact. Quiſq́s hęretica prauitate vel Gētili ſuperſtitione, vel Iudaica pfidia, vel fraterno Schiſmate p dei grām mūdat⁹ caruerit, neceſſe eſt vt ad eccleſiā veniat, coloreq́ fidei verū alijs ſiſtēs oñdat. Vñ Paul⁹ ad Ananiā, Corneli⁹ ad Petrū mittit. Cętera vitia dñs in cōſcīa p ſeipſū corrigit & ſanat. f ❡Vn⁹ au. ex il. Vn⁹ aūt
B regreſſus ſignificat vni⁹ eccleſiæ deuotā in Chriſto hūilitatē, q cadēs ad pedes ei⁹ grās agēs, qa repreſsis præſumptiōis cogitationibus, q̄ ſit infirmus videt: nihil virtutis ſibi tribuit, bona quę agit de miſericordia intelligit. Vñ & Samaritanus i. cuſtos cognoiatur, q ita bona quæ accepit deo tribuit, vt cū Pſal. dicere poſsit: Fortitudinem meā ad te cuſtodiā. g ❡Et ceci. in fa. Cadit in faciem, qui de perpetratis malis erubeſcit, ibi enim cadit homo, vbi confunditur. Qui in faciem cadit, videt quo cadat. qui retro cadit nō videt. Boni ergo in faciem cadunt, quia humiliant ſe in his viſibilibus, vt ad inuiſibilia erigantur. Mali retrò cadūt quia cadūt in inuiſibilibus, vbi non vident quid eos ſequatur. h ❡Surge. Qui infirmitatem ſuam agnoſcens humiliter ante deum iacuit, diuina conſolatione ſurgere ad fortiora opera, & ire creſcendo vſq́ ad perfectiora iubetur. i ❡Fides tua. Fides quæ ad agendas gratias inclinauit, econtra perfidia illos damnat, qui de acceptis beneficijs ſunt ingrati. k ❡Te ſaluū fe. In ſuperiori parabola decernitur, fidem p humilitatem debere augeri. In iſta rebus ipſis manifeſtè oſtenditur, non fidei tantū agnitam rationem, ſed fidei executam operationem eſſe, quæ ſaluum faciat credentem. l ❡Interrogatus autem à Phariſæis. Ideo interrogauit, quia ſicut Lucas inferius aperuit: Exiſtimabant quòd veniente domino Ieroſolymam, confeſtim regnum eius manifeſtaretur. Ita vt & ipſi apoſtoli hac opinione ducti, poſt reſurrectionem eius interrogarent eum: Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? Et alibi Cleophas: Nos autem ſperabam⁹ quòd ipſe eſſet redēptur⁹ Iſrl. m ❡Non ue. re. dei cum obſer. Quia quando veniet, neque ab angelis, neque ab hominibus poteſt obſeruari, ſicut dominicæ incarnationis tempus, & prophetarum vaticinijs pręfixum, & angelorum eſt pręconijs manifeſtatum: adeo vt conceptus eſt natus, baptizatus, pręedicās, moriens, reſurgens, ad cælos aſcēdens: comitātib⁹ indeſinēter vł angelorū vł hoīm, vel certè miraculorum ſit ☞ declaratus

Roma. 1. c.
Act. 9. a.
Ibidē. 10. a.
Pſal. 38. b.
Inf. c. 19. b.
Actu. 1. a.
Infrà. 24. c.

Nicolaus de Lyra

a ❡Et factum eſt. Hīc conſequenter ponitur doctrinę Chriſti prædictę cōfirmatio p opera miraculoſa in ſanatiōe decē leproſorum, cū ſubdit: b ❡Occurrerūt ei decem uiri leproſi. qa audierant famam de mirabilibus Chriſti. c ❡Qui ſteterūt à lon. Tū ppter Chriſti reuerētiā: Tum quia nō debebāt appropinquare ſanis hominibus, ne eos inficerent. d ❡Et leuauerunt uocem dicentes, ex magno deſiderio ſanitatis. e ❡Dicentes. Ieſu præ. mi. no. i. ſolo verbo potes curare nos. ❡Ite oſtendi. C uos ſa. Lex enim præcepit Leui. xiiij. a. vt emundati à lepra ſacerdotibus ſe offerrēt: & hoc duplici de cauſa. Vna erat, quia ſacerdotes debebant iudicare vtrum talis eſſet verè curat⁹. Secunda erat, qa pro ſua emundatione tenebatur offerre ſacrificium determinatum in lege. Legalia autē tūc curſum ſuum habuerunt. vnde & Chriſtus ea ſeruauit, vt patet in eius circunciſiōe & oblatione in tēplo, & immolatione agni Paſchalis, & iō illos quos à lepra ſanauit ad ſacerdotes miſit. h ❡Et fa. eſt &c. mū. ſunt. ex fide & obedientia ad Chriſtū meritoriè de cōgruo: ſed diuina virtute effectiuè. i ❡Vnus au. &c. mun. eſt. ſuā ſanationē virtuti Chriſti imputans. k ❡Regreſ. eſt. taq́ gratus gratias deo agēs. l ❡Et hic e. Sa. i. de Gentibus illis quæ miſſæ fuerūt à rege Aſſyriorū ī Samariā & alias ciuitates terræ illius, captiuatis inde Iudæis & tranſlatis in Aſſyrios, vt hr̄. iiij. Reg. xvij. Et iſti Samaritani partim colebāt idola, & partim deū, & Iudæi non cōicabant cū eis, ſicut nec cū alijs Gētilibus, vt hr̄ Ioh. iiij. b. Et p hoc qđ dicitur: Et h. e. Sa. inuenitur ꝙ alij nouē erāt Iudæi, nec reuerſi ſunt ad gratias agendum: qa decepti à ſacerdotib⁹ qbus ſe repręſentauerāt, q doctrinę Chriſti & miraculis detrahebant, ſecūdum eorū informationem attribuerunt ſuā ſanationē obſeruantiæ legis & non virtuti Chriſti: licet à principio fideliter & deuotè petiuiſſent ab eo ſanari. ideo ſubdit: m ❡Nō eſt in. ni. h. a. Et in hoc figuratū fuit qđ Gentiles venturi erant deuotè ad fidē Chriſti, Iudæis remanentibus in ſuo errore. n ❡Interro. au. De ſcripta inſtructione Chriſti benigna, hīc cōſequenter ponitur Phariſęorum interrogatio maligna. Chriſtus eṁ in ſuis ſermonib⁹ frequēter fecerat mētionē de aduētu regni dei, vt patet ex pdictis ī hoc euangelio & in alijs. Et iō Phariſęi q doctrinam Chriſti deridebant, vt dictum eſt ca. præcedenti, irriſoriè ab eo quærebant. o ❡Quādo ue. reg. d. q. dicerent: Anteqū veniat regnū de quo loqueris, occupabit te mors crucis. Sed domi- D nus tāq́ verè patiens, nō dedignatus eſt eis reſpōdere rationabiliter & manſuetè, dicens: p ❡Non ueniet regn. Per aduētū autē regni dei intelligitur aduentus Chriſti ad iudicium: qa veniet tāq́ rex ad iudicandum. Venit autē ad iudiciū dupliciter. Vno modo pticulariter. ſ. ī morte cuiuslibet: qa q̄lis vnuſquiſq́ ī morte repitur, talis ī iudicio extremo præſentabit. ſ. ī parte electorū vł dānatorū. Alio mō vniuerſaliter: & ſic veniet ad iudiciū in fine mūdi. Et neuter aduēt⁹ eſt cū obſeruatione tpis, qa nihil incerti⁹ eſt hora mortis. De tpe etiā futuri iudicij dixit apoſtolis Actu. j. a. Non eſt veſtrū noſſe tpa vel momēta. & multò fortius illud tps eſt īcertū alijs, ſecūdum ꝙ dicit Aug. Illud verbū oīm calculātium digitos qeſcere iubet. q ❡Neq́ di. i. non poſſunt dicere certitudinaliter & determinatè tps aduentus Chriſti ad iudiciū. Vnde & illi q voluerūt hoc determinatè dicere, vt abbas Ioachim, & quidā alij, inuenti ſunt falſum dixiſſe: qa tpa ab eis determinata tranſierunt. ☞ Et ait ad

Chriſt⁹ dupliciter venit ad iudicium.

Moraliter * b ❡Occurrerunt ei de. ui. le. Denarius numerus, vniuerſitatem ſignificat, eo ꝙ eſt perfectus. Numeri namq́ ſequētes vſq́ ad centum, ſunt ipſius & partium eius replicationes. Nam vndecim ſunt decem & vnus. & ſic vſq́ ad. xx. qui ſunt bis decem. xxx. ter decem: & ſic conſequenter. Ergo per decem leproſos occurrentes Chriſto, ſignificatur vniuerſitas peccatorum, pœnitentium & cōfitentium. f ❡Quos ut ui. p effectum remiſsionis peccatorum. g ❡Dixit: Ite oſtendite uos ſacer. Quia licet peccata remittātur in contritione, tamen tenetur ea homo confiteri. i ❡Vnus au. ex il. Hoc autem dicitur, ad ſignificandum, quòd pauci ſunt reſpectiuè qui grati ſunt de beneficijs largitatis diuinæ. l ❡Et h. erat Sa. qui cuſtos interpretatur. nam illi ſunt grati deo, qui ſe cuſtodiunt à peccati recidiuo. p ❡Non ueniet regnum dei cum obſeruatio. neq́ dicent. Moraliter. Dei regnum, gratia (quæ eſt arra gloriæ) poteſt dici. Ipſa verò non venit cū obſeruatione, qa neſcit hō vtrū amore vel odio dignus ſit: Eccle. ix. a. iō ſubdit:
B * Ecce enim

declaratus iudicijs. a ¶Ecce enim regnũ. Non poterit obſer
E uari: quia regnum meum non eſt corpale, vt putatis ſed ſpũale:
qd' fide iam incepit. b ¶Regnum dei. Vel ſic poteſt accipi re
ſponſio dñi, Regnũ dei intra vos eſt, q quãdoq; venturus iudex
omniũ, nũc etiã regnat in cordib⁹ fideliũ, Sed cũ hęretici turbant
eccleſiam prauis dogmatibus, deſiderãt
fideles, vt dominus vna die ad terras re-
diens, ſi fieri poſſet, veritatẽ fidei intima
ret. Sed non videbunt: quia quod ſemel
euangelico fulgore eſt exhibitum: nõ eſt
opus corporali viſione domini firmari.
c ¶Venient di. Noluit dicere quando
veniret: ſed venturũ dixit, vt incuteret oĩ
bus terrorẽ imminẽtis iudicij, nec ſecuri
tatem afferret dilationis. Et ne videretur
contriſtare apoſtolos, ſi eis aliquid dene
garet, ſecundum alium euangeliſtam di-
Mar.13.d. cit: De die autem & hora nemo ſcit, neq;
angeli, neq; filius, niſi pater. d ¶Deſid.
Poſt meam aſcẽſionẽ, qñ vos in hoc exi-
lio mũdi ingemiſcentes deſiderabitis me
videre in gloria mea: quæ voluntas lau-
danda, non tamẽ in hoc mundo implen
da. e ¶Vnum diem fi. Bene vnum di
cit: qa in illa gloria, de qua propheta ait:
Pſal.83.c. Melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper mi
lia, nulla eſt tenebrarũ interruptio, nulla
ſaltem memoria miſerię vl' doloris. Hu-
ius diei præſentiam, bonũ eſt deſiderare,
non tamen magnitudine deſiderij nobis
fingere ſomnia, quaſi inſtet dies domini,
quod ab aliquibus faciendum prædicit.
f ¶Et di.u.Ec.h. Fuere quidam q cõ-
putantes curricula ætatum, cõſumma-
tionis ſeculi, certum annũ, diẽ & horam
ſe dicerent inueniſſe. ¶Multi hæretici
F fuerunt, & futuri ſunt, qui ſe Chriſtos aſ-
ſererent, quorum primus Simon magus
vltimus Antichriſtus. g ¶Nam ſi. No
lite illis credere. quia ſecundus aduentus
repentinus erit, & ita manifeſtus, q nullꝰ
poterit ignorare de ſub cælo: quia diſcri
men iudicij ſub cælo, hoc eſt, in aeris me-
1.Teſ.4.d. dio geritur. vnde: Rapiemur cũ illis ĩ nu
bibus obuiam Chriſto in aera. h ¶Pri-
mũ au.o. Loquens de gloria aduentus:
inſerit etiam de paſſione, vt cum moriẽ-
tem viderent quẽ regnaturum audierãt,
dolorem paſſionis, ſpe promiſſæ clarita
tis mitigarent. i ¶Et ſi.fa.eſt in die.
Subitum aduentus ſui diem pluribus a-
Gene.7.b. ſtruit exemplis, & quem fulguri (cito oĩa
Ibidẽ.19.c. tranſuolanti) cõparauerat, diebus Noe,
vel Loth æquiparat, quando repẽtinus
mortalibus ſuperuenit interitus. k ¶E-
debant & bi. Non connubia vel alimẽ
ta dãnantur: cũ in his ſucceſsionis, in illis
naturæ poſita ſint ſubſidia, ſed immo-
deratus licitorum vſus arguitur. Quia
enim his ſe totos dando, dei iudicia con-
temnebant, igne vel aqua perierunt.
Allego. l ¶Vſque in diem. Allego. Noe arcã
ædificat: cum dominus fideles in eccleſia congregat. Quam & con
ſummatam ingreditur, cum hanc in die iudicij præſentia ſua illu-
ſtrat. Sed dum arca ædificatur, iniqui luxuriantur; & dum intra-
tur, æterna damnatione plectuntur. m ¶Similiter ſicut. Prȩter
miſſo maximo ſodomitarum ſcelere, ſola ea cõmemorat, quȩ vel
leuia vel nulla eſſe putarentur. vt intelligas quali pœna feriantur
illicita: ſi licita & ea ſine quibus vita non ducitur, immoderatius
Allego. acta igne & ſulphure punientur. n ¶Loth. Allego. Loth qui in
terpretatur declinans, eſt populus electorum, qui dum in Sodo-
mis, id eſt inter reprobos vt aduena moratur, quantum valet ſcele
ra eorum declinat. Exeunte Loth, Sodoma perit, quia in conſum
Matt.13.g. matione ſeculi exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iu-
ſtorum: & mittent eos in caminum ignis. o ¶Filius ho-
minis reuelabitur. Qui interim apparens omnia videt, tunc
apparens omnia iudicabit, quando cunctos iudiciorum ſuo-
rum oblitos huic ſeculo conſpexerit mancipatos: vt meritò debe
ant cũ ipſo quem inhabitãt orbe deleri. p ¶In il.die. Hucuſq; G
de hoc q regnũ. i. Chriſtꝰ, nõ cũ obſeruatione, ſed inſperatꝰ adue-
niat: Nũc à qualibus ipſe aduentus expectari debeat. In tecto eſt,
qui carnalia excedens velut in aura libera ſpiritualiter viuit. Vaſa
eius in domo, ſunt cõcupiſcentię carnales, q̃s prius amauerat, ſed
ſuperna petens in mundo reliquerat, q̃s
imminente iudicio neceſſe eſt ne repetat.
q ¶Et qui in agro. Quod dixerat:
Eum qui in agro eſt retro non debere re
dire, ne de his tantum dictum videretur,
qui apertè de agro redituri ſunt id eſt do
minum palam negaturi: oſtendit mul-
tos qui cũ faciem in anteriora videnť te-
nere, aĩo

¶Neq; ſcietur determinatus locus.
a ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim a
a ¶Regnum dei ſeipſum dicit, intra ſeipſos poſitum: & in cordibus eorum qui crediderunt regnantem.
b regnum dei intra uos eſt. Et ait ad di b
¶Quos etiam intelligimus de aduentu quæſiſſe, & iſti ſunt Petrus, Iacobus, Andreas & Iohannes vt Marcus teſtatur.
c ſcipulos ſuos. Venient dies quando c
d e deſideretis uidere unum diem filij
¶Pſeudoprophetæ.
f hominis, & non uidebitis. Et dicent d e
¶In hac perſona vel in hoc tempore eſt Chriſtus.
¶Sed vos.
uobis: Ecce hic, ecce illic. Nolite f
a ¶Cum illis vt credatis quæ dicunt.
b ¶Vitam eorum.
g ire, neq; ſectemini.† Nam ſicut ful g
gur coruſcans de *ſub cælo, in † ea
a ¶Subitus coruſcus, vt nullus in ſua mente latere permittatur, quia iudicis fulgore penetretur.
quæ ſub cælo ſunt fulget, ita erit fi-
a ¶Ita clarus veniet: ſed ad hanc claritatem oportet venire per paſſionem: Et ſi diligitis hanc gloriam ne pro hac timeatis pati mortem.
h lius hominis in die ſua. Primum au h
tem oportet illum multa pati, & re-
a ¶Non tantum Iudæorum, ſed omnium reproborum a quibus quotidie patitur Chriſtus in ſuo corpore.
i probari à generatione hac.† Et ſicut i
¶Sic fiet impiis.
factum eſt in diebus Noe, ita erit
k & in diebus filij hominis. Ede-
bant & bibebant, uxores ducebant,
l & dabantur ad nuptias, uſque in di-
em qua intrauit Noe in arcam: & ue
nit diluuium, & perdidit omnes.
¶Sic fiet impiis.
m Similiter ſicut factum eſt in diebus k
n Loth: Edebant & bibebant, eme-
bant & uendebant, plantabant & æ-
dificabant. Qua die autem exiit
¶Dominus.
Loth à Sodomis, pluit ignem & ſul
phur de cælo, & omnes perdidit.
¶Ita ſubitum & ineuitabile erit.
o Secundum hæc erit, qua die filius ho l
a ¶Non qua iudex venit, ſed qua venturus eſt poſtq; venerit, non poterit quiſquam velle vt deſcendat in mundum aliquid rapere.
p minis reuelabitur. In illa † die qui fue m
rit in tecto, & uaſa eius in domo, ne
a ¶Qui operatur in eccleſia plantans & rigans, non reſpiciat ſpem ſecularẽ cui renunciauit.
q deſcendat tollere illa: & qui in agro

Nicolaus de Lyra

b ¶Et ait ad diſci. Hic conſequẽ-
ter ponitť diſcipulorũ informatio de ad-
uentu Chriſti ad iudiciũ, vt ꝑpter immẽ
ſitatẽ ꝑſequutionũ nõ credãt cito Chri-
ſtũ venturũ ad iudiciũ, nec ꝑpter pacem
credãt de longè venturũ, ſed ſemper ſint †Mat.24.c.
parati ad eũ expectandũ. & hoc eſt q di- Mar.13.c.
cit: c ¶Veni.d.q.de.ui.unũ d.fi.ho. *ea regiõe
i. diem extremi iudicij, qui erit vnus, & à quæ.
iuſtis deſiderandus, quia tũc à malis præ † alteram
ſentis vitæ liberabũt, & ad requiẽ gloriæ quȩ ſub cę-
transferentur, ſecundũ qd' dť. j.xxj.f. His lo eſt.
aũt fieri incipientibus, reſpicite & leuate
capita veſtra, quoniam appropĩquat re
demptio veſtra. Quod exponens Greg.
dicit: Leuate capita veſtra. i. exhilarate
corda. d ¶Et non uidebitis, niſi poſt
multas tribulationes. e ¶Et di.uo.ec. †Mat.24.c.
h.ecce illic. qa ante aduentũ Chriſti ad
iudiciũ, ſurgẽt multi pſeudoprophetæ &
multi pſeudo Chriſti. f ¶Nolite ire. H
aſſentiendo tali doctrinæ. g ¶Nã ſi.f.
co.q.d. aduẽtus Chriſti ad iudicium nõ
erit ambiguus, quando erit de facto, ſed
erit ita clarus & manifeſtus, quòd nullus
poterit dubitare: ideo ſubditur: Ita erit
filius homi. in die ſua. h ¶Primum
oport. In primo enim aduentu venit in
humilitate & paucis cognitus, & à mul-
tis deſpectus & reprobatus. Sed in ſecun
do aduentu veniet manifeſtus & glorio-
ſus in poteſtate orbem iudicaturus. Sed
quia tempus illius aduentus eſt incertum
vt prædictum eſt, ideo inducit ad hoc du
plex exemplum. Primum eſt de tempore
diluuij, vt habeť Gen.vij. qd' notatur cũ
dicitur: i ¶Et ſicut fa. quia hoĩes illius
tpis erãt in ſecuritate, nihil timẽtes, quo-
uſq; diluuiũ ſubitò ſubmerſit oẽs, exce-
pto Noe, & his qui cũ eo erãt in arca. Se-
cũdũ exẽplũ eſt de tpe ſubuerſiõis Sodo † hora
morũ, vt habeť Gene.xix. quod notatur
cũ dicitur: k ¶Similiter ſi. quia erant
in ſecuritate vſq; ad illam horã qua dñs
ꝑ ignem & ſulphur deſtruxit terram illã.
l ¶Secundũ h.erit &c.fi.ho.re.i. ho
mines erunt in ſecuritate, nihil timentes
de futuro iudicio vſq; ad illud tẽpus quo Chriſtus in humanitate
glorioſa, tamẽ manifeſtè videbitur veniens ad iudicium. m ¶In
illa die. &cæ. qui fuerit in tecto & ua. id eſt tunc non vacabit
alicui intendere

Moraliter *a ¶Ecce enim. quia donum gratiæ eſt in mente. c ¶Veniẽt
di. &cæ. unum diem filij ho. id eſt gloriam eius quæ vna dies
dicitur, eo quòd per noctem non interrumpitur. d ¶Et non ui
de. tunc ad libitum veſtrum: ſed tamen poſtea videbitis ſecundũ
libitum meum. e ¶Et di.uo. i. ſucceſſoribꝰ veſtris Antichriſti tẽ
pore futuris. g ¶Nã ſicut ful.co. id eſt aduentus Chriſti ad iu-
dicium erit ita patẽs, quòd nullus habebit dubium. Poteſt etiam
hoc exponi de aduentu Chriſti in morte hominis, qui frequenter
ita repentinus eſt, ſicut ictus fulguris. i ¶Et ſicut factum eſt.
in diebus. in quibus non timebãt homines diluuium. nec in die-
bus Loth incendium, ſic frequenter venit mors, quando nullũ ti-
meť periculũ. m ¶In illa die. i. tempore mortis non cogitet ali-
*quis de aliqua

nere, animo tamen retrò reſpiciunt. a ¶Memores eſtote. V-
A xor Loth, ſignificat illos qui ĩ tribulatiõe retrò reſpiciunt, & ſe à
Geneſ.19.f. ſpe diuinę ꝑmiſſionis auertunt: & ideo ſtatua ſalis facta eſt, quia
admonendo homĩes ne ſimilia faciãt, corda eorũ cõdit ne ſint fa-
tui. b ¶Quicũq;. Qui vitã carnalẽ (negãdo Chriſtũ) in mun
do ſaluare voluerit, ĩ futuro ꝑdet eam.
Vľ, q ętemã ſalutẽ aĩæ querit, nõ dubi
tet eã dare ad mortẽ huiꝰ tpis. c ¶In il
Matt.24.c. la no. i. ĩ illa tã tenebroſa tribulatiõe vt
in errorẽ inducantur, ſi fieri põt, etiã ele
cti. d ¶Duo ĩ l. illi. ſ. q ociũ eligũt, neq;
ſecularibꝰ, neq; eccleſiaſticis negotijs oc
1.The.4.d. cupati. Vnꝰ. i. q ꝑpter deũ cõtinẽtię ſtu
dẽs, quę dei ſunt cogitat: aſſume. obui-
am Chriſto ĩ aera. e ¶Alter rel. q vel
hũana laude, vľ q̃libet corruptiõe ſtatũ
Thren.1.c. vitę q̃ imbutus eſt, deſerit. De q̊ Ieremi
as: Viderũt eã hoſtes, & deriſerũt ſabba
ta eiꝰ. f ¶Duę e.mo. Duę differẽtię, ſe
†Ma.24.d. quẽtiũ orbẽ rerũ mobiliũ. Quę fœmĩeo
genere deſignanť: qa maiorũ cõſilio re-
guntur, vt fœminę à viris, quæ tñ ĩ vnũ
molũt inquãtũ de ſuis negocijs ecclię v-
ſibus deſeruiũt. Sed qdã tñ ꝑpter ęter-
na, q habẽt tãq; nõ habẽtes, qdã ꝑpter
1.Tim.6.d. tpalia, q in incerto diuitiarum ſperant.
g ¶Qui di. Duo quęrẽtibꝰ vnũ rñdet
†Ma.24.c. ſcĩos. ſ. ſecũ aſſumẽdos, aliud ſubijciẽdo
innuit, malos. ſ. à ſe repulſos cũ diabolo
B dãnãdos. h ¶Vbicũq; f. Vbicũq; fue
rit dñs corporaliter, illò cõgregabũť ele
cti, q eius paſſionem humiliter imitãdo
tãq; de carne eiꝰ ſaturãtur: q̃rũ ꝑ reſurre
ctionẽ renouabitur vt aquilę iuuentus.

GLOS.ORDI. Cap. XVIII.

DIcebat au. Seqť: Semp o. Sẽ-
†ad hoc q per canonicis horis q̊tidie ſecũ
dũ morẽ ecclæ, vel qa iuſtꝰ ſe-
cũdũ deũ oĩa gerit. vel dicit: Semp orat
†Eccl.18.c. q ſemper agit bona, nec deſinit orare ni
1.Teſ.5.c. ſi cũ deſinit iuſtꝰ eſſe. k ¶Iudex q̃dã.
Hęc parabola ad orãdũ & credendũ, &
nõ de nobis, ſed de deo pręſumẽdũ hor-
Sup.15.c. tať. ¶Et nota q dñs parabolas põit: Vľ
Parabolæ ſcd'm ſiľitudinẽ: vt de hoĩe q habuit du
Chriſti per os filios, q ꝑſonã dei gerit. Vel ꝑ ſiľitudi
& ſecundũ nẽ, vt hic de iudice iniq̃, q ꝑſonã dei nul
ſimilitudi- latenus tenet. Sed ꝑ hũc põt conijci q̃-
nem. tũ deꝰ bonꝰ & iuſtꝰ eos curet dep̃cãtes
† ad tẽpus, ſe, cũ nec homo iniuſtus, eos qui illũ aſſi
aliquãdiu. duis precibus tundunt, vel propter tędi
um deuitandum poteſt contẽnere. Hoc
enim ſubdẽdo addidit: Ne iterum & ite
rum veniens ſuggillet, id eſt ſtrangulet
me tædioſis clamoribus. l ¶Vidua
†vituperet autem. Hæc vidua poteſt habere ſimili
tudinem eccleſiæ, quæ deſolata videtur
donec veniat dominus, qui tamen in ſe
cretò etiã nunc curã eiꝰ gerit. m ¶Vin
Matth.5.g. dica me. Cum iuſti pro perſecutoribus orare moneantur, tamen
de malis ſalua iuſticia hanc vindictã expetunt, vt pereant oẽs mali
vel conuerſi ad iuſticiã, vel amiſſa per ſupplicium poteſtate q̃ nũc
cõtra bonos quãdiu hoc ipſum bonis expedit, vľ temporaliter ali
quid pñt. Quem finem cum iuſti venire deſiderãt, quamuis ꝓ ini-
micis orent, tamen non abſurdè vindictam deſiderare dicuntur.
Verũtamẽ

Nicolaus de Lyra

alicui intendere negocijs temporalibus, quia oportebit ſubi-
tò eũ conſpectibus iudicis comparere. a ¶Memores eſtote u-
xoris Loth. Quæ nec habuit ſpaciũ reſpiciendi retrò, ſed ſtatim
cõuerſa fuit in ſtatuã ſalis, vt hť Gene.xix.f. Sic nec tunc hoĩes ha-
bebunt ſpaciũ reſpiciendi retrò, id eſt ſpacium intendẽdi alicui ne-
gocio, ſed oportebit eos ſtatim comparere conſpectibus iudicis.
b ¶Quicũq; quæ.a.ſuam. i. timore mortis deficiet à fide in tri-
bulatione Antichriſti quæ præcedet iudicium. c ¶Perdet illã.
per æternam damnationem. d ¶Et quicun.perdi.illam. prę-
eligens mori, q̃ cadere à charitate fidei. e ¶Viuificabit eam.
merendo vitã ęternã. f ¶In illa no.e.duo. Hoc expoſitũ eſt Mat. C
xxiiij.d. g ¶Reſpõden.di.ubi d. i. quo aſſumentur. h ¶Qui
di.il.&c.u.fu.cor. i. Chriſtus, qui iudicabit in forma hũana glo-
rioſa. k ¶Cõgregabun. & aqui. i. ſcĩ occurrentes Chriſto ve-
niẽti ad iudiciũ, ſecundũ q dicitur. j.Theſ.iiij.d. Simul rapiemur †ad ea quę
cũ illis ĩ nubibus obuiam Chriſto ĩ aera. retrò ſunt.
*qs de aliq̃ re ſaluanda, niſi de aĩa ſua. Moraliter
f ¶In il.no.ſ.mortis. Erũt duo ĩ le.u. †Gen.19.f.
In q̃libet em̃ aſſociatiõe frequẽter cõtin †Mat.16.d.
git q vnꝰ moriť, & aliter viuit. i ¶Vbi Mar.8.d.
cunque. id eſt licet omnes moriantur, ta
men ſoli iuſti Chriſto aggregantur.

a ſimiliter no redeat † retrò. † Memo- a
¶Ergo.
b res eſtote uxoris Loth. † Quicumq; b
quæſierit animam ſuam ſaluam fa-
a ¶Qui hic ꝑpter Chriſtum perdiderit, exurgente Chriſto illic liberam inueniet.
cere, perdet illam: Et quicunq; per- c d
perdiderit illam, † uiuificabit eam. e
a ¶Grego. non de duobus hominibus, ſed de duobus generibus affectionum dictum eſt.
Dico uobis: in illa nocte erunt duo
c d in lecto uno, unus aſſumetur, & al-
e ter relinquetur. † Duę erunt molen
f tes in unum una aſſumetur, & alte-
a ¶Duę differentię prędicatorum in eccleſia, quaſi in agro laborantium eorum qui Chriſtum ſincere annunciant, & eorum qui verbum dei adulterant.
ra relinquetur. Duo in agro, unꝰ aſ-
ſumetur, & alter relinquetur. Reſ- g
pondentes dicũt illi: Vbi domine?
¶Aſſumentur vel relinquentur.
g h † Qui dixit illis: Vbicumq; fuerit h i
corpus, illuc congregabuntur & a- k
quilæ. Cap. XVIII.
i
¶De iudice, qua ad orandum inuitabat.
DIcebat autem & pa- l
rabolam ad illos:
† quoniam oportet m
a ¶Ad declinanda pręenumerata incommoda.
† ſemper orare, & non † deficere, di-
k cens: Iudex quidã erat in quadam n
ciuitate, qui deum non timebat, & o p
l hominem non reuerebatur. Vidua
autem quędam erat in ciuitate illa,
m & ueniebat ad eum dicens: Vindica q
me de aduerſario meo. Et nolebat r s t
† per multum tempus. Poſt hęc au-
tem dixit intra ſe: Et ſi deum non ti- v
meo, nec hominem reuereor tamen x
quia moleſta eſt mihi hęc uidua uin y
dicabo illam, ne † in nouiſſimo ue-
a ¶Suggillet a ſuggero: tractum a lamiis. i. ſtrangulo.
niens † ſuggillet me. Ait autem do
minus: Audite quid iudex iniquita
tis dicit. Deus autem non faciet uin z

NICO. DE LY. Cap. XVIII.

DIcebat au. & pa. Poſtq; Salua † viuã ge-
tor oſtendit, q pctõres pœnitẽ- nerabit.
tes ſũt benignè recipiẽdi & cau
tè nutriẽdi, hic cõſequẽter oñdit q ſunt
deuotè inſtruẽdi. Et diuiditur in duas qa Diuiſio.
priò deſcribiť Chriſti ĩſtructio. ſcd'ò, iſtru
ctionis cõfirmatio, ibi: Factũ eſt autẽ. Cir
ca primũ ſciẽdũ, q deuotio potiſsimè cõ
ſiſtit ĩ ratiõe (quę eſt aſcẽſꝰ mẽtis ĩ deũ, ſe Duo in
cũdũ Damaſcenũ) de q̃ Saluator inſtruit agro, vnus
pręſentes diſcipulos, q iã erãt ad deũ cõ- aſſumetur,
uerſi. & ꝑ cõſequẽs futuros ad deũ ꝑ pœ & alter reli
nitẽtiã cõuertẽdi. Priò ergo Saluator oñ quetur.
dit orõnis efficaciã. Scd'ò, inducit diſci-
pulos ad martyrij tolerãtiã, ibi: Aſſum-
pſit aũt. & patet ordo: qa eleuatio mẽtis
inducit ad cõtẽptũ vitę pręſentis. Pria in
duas, ĩ partẽ principalẽ, & incidẽtalẽ. Se- Duo requi
cũda ibi: Et interrogauit. Circa primũ ſci ſita ad com
endũ, q ad efficaciã oratiõis duo maxiè munem.
faciũt, videlicet inſtãtia & hũilitas. Priò
ergo docet orare inſtanter. ſcd'ò hũiliter,
ibi, Dixit aũt & ad q̊ſdã. Primũ oñdit per D
ſiľitudinẽ viduę quę ꝑ importunitatẽ p̃-
cũ obtinuit effectũ. Dicit ergo: l ¶Dice †defatigari
bat au. & pa. i. ſiľitudinẽ viduę, quæ po
ſtea ſeqť. m ¶Quo.o.ſem.o. Li ſemꝑ,
nõ importat cõtinuitatẽ tpis: qa oportet
orõnẽ interrũpi tẽpore dormitiõis, & ali
quarũ aliarũ neceſsitatũ, ſed importat in
ſtãtiã orationis tpibꝰ & horis ad hoc cõ-
gruis. Vñ dicit glo. Bedę ſuꝑ iſtũ locum:
Dicendũ eſt eũ ſemper orare & nũquam Semꝑ orãs
deficere, q canonicis horis rogare nõ deſi
ſtit. Conſeqñť inducit ſiľitudinẽ, dicens:
n ¶Iudex q. Nõ exprimiť eiꝰ nomẽ qa
nõ erat deo cognitꝰ ꝑ approbationẽ. vñ
ſubditur. o ¶Qui deũ nõ ti.ſ. offende
re. p ¶Et hominem. ſ. eos publicè ſcã-
dalizare. Et ſubditur deprecatio viduæ.
q ¶Vindi. me. faciendo iuſticiam me- † in fine, tã
am r ¶Et n. ex ſua malicia: qa bene po dem.
terat, & ex officio facere tenebatur.
s ¶Per mul. tẽ. Quia illa vidua frequen
ter ſuã petitionẽ repetebat. Ex quo patet
iniuſticię diuturnitas in iudice. t ¶Poſt
hæc au.di. intra ſe. victus precum importunitate. v ¶Et ſi
deum. id eſt ſi non propter deum, neq; propter homines moue-
ar ad faciendum iuſticiam illi viduæ. x ¶Tamẽ quia mole. eſt
&c. uin. il. faciendo ei iuſticiam. y ¶Ne in nouiſsi. ueniens
ſuggillet me. id eſt ſuggerendo offendat ſua importunitate. Ex
quo apparet motus ad faciendum iuſticiam, non propter amorẽ
iuſticiæ, ſed ad vitationem ſuæ moleſtiæ. z ¶Deus autem
non faciet uindictam. Id eſt ſi iudex iniquitatis propter pre
cum inſtantiam fecit vidictam, deus qui neceſſario eſt iuſtiſsimus,
non faciet

Moraliter. l ¶Dicebat autem & para. ſ. de perſeuerantia in Moraliter
oratione, & de eius exauditione, exemplo peruerſi iudicis viduam
importunè petentem exaudientis. Ex quo concluditur, quòd mul
tò fortius deus qui eſt iuſtus, exaudiet preces ſanctorum ſuorum
ad ſe clamantiũ. Aduertendum tamen, q ſancti viuentes in terra
non petunt à deo de aduerſarijs vindictam per gehennę pœnam,
ſed q deſinant eſſe mali, ſicut dicitur Prou.xij.a. Verte impios, &
nõ erunt. ſ. mali. Vel quòd deſinant eſſe potentes iuſtos perſequi.

 *Dixit autem

☞ a ¶ Verūta. Dico me facturū vindictā iuſtorū, ſed illi erūt val
E de pauci, quia cū in die iudicij in forma filij hoīs apparuero, tāta erit raritas iuſtorū, vt nō tā ob clamorē fideliū iniuſtè dānatorū, q̄ ob eorū torporē iuſtè dānandorū, toti⁹ iā mūdi ſit accelerāda ruina. b ¶ Putas. In vbo increpatur dubitationis infidelitas, nō opinatur diuinitas. Scit eñ oīa p quē ſunt omnia: ſed dubitando increpat infidelium corda. c ¶ Duo ho. Quia parabola qua ad orandū inuitauit, ita concluſit, vt diceret veniente Iudice, difficilè fidem in terra reperiēdam. Ne quis ſibi de ſuperuacua fidei cognitiōe, vel etiam cōfeſsione blandiretur, in hac parabola, diligētius oſtendit à deo nō fidei vba, ſed opera examinanda: inter quę maximè regnat humilitas, quā quia non habent ſuperbi, de ſua iuſticia præſumentes, & infirmos deſpiciētes, quaſi vacui fide, cum orant, non exaudiuntur. d ¶ Deus g.

† q̄ eſſent Superbiæ ſpēs quatuor.

Quatuor ſunt ſpēs tumoris: Cū vel quis bonū qd' habet, à ſe habere ęſtimat: Aut ſi datū à deo credit, pro meritis datū putat: Aut cū iactat ſe habere qd' nō habet: Aut cū deſpectis cæteris appetit ſingulariter videri habere quæ habet. Hac Phariſæus peſte laborabat, qui ideo non iuſtificatus deſcendit, quia merita bonorū operū ſibi ſingulariter tribuēs, publicano ſe prætulit. e ¶ Ieiuno bis. Ecce Phariſæus ad exhibendam abſtinētiam, ad impetrādā miſericordiā, ad referendas deo
F grās oculum habet, ad humilitatis cuſtodiā nō habet. Et quid prodeſt ſi tota ciuitas cuſtodiatur, & vnum foramen p qd'

† etiam vt

hoſtes intrent relinquatur? f ¶ Et pu. Sicut humilis, nō audet appropinquare, vt ad eū deus appropinquet. Non aſpicit vt aſpiciatur: Premit conſcientiā, ſed ſpem ſubleuat: Percutit pect⁹, pœnas de ſe exigit, vt deus parcat: confitetur vt deus ignoſcat, ignoſcit de⁹ qd' ille agnoſcit g ¶ Deus propi. Publicanus humiliter orās ad illos ptinet de quibus dicitur: Deus non faciet vindictam electorum ad ſe clamantium. Phariſęus merita iactās, ad illos de qb⁹ ſubdit: Fili⁹ hoīs veniēs, putas inueniet fidem in terra? h ¶ Quia. poſita Phariſęi & publicani controuerſia, ponitur iudicis ſententia, vt caueatur ſuperbia. ¶ Typicè. Phariſęus, ppl'm Iu-

Typicè
† Quos

dæorum deſignat, qui ex iuſtificationib⁹ legis extollit merita ſua, & ſuperbiendo recedit: Humiliatus Publican⁹ Gentilē, qui longè à deo poſitus peccata confitetē & lamentando appropinquat deo & exaltatur. i ¶ Afferebant autem. Poſt dictam controuerſiam, poſt datam ſententiam humili magiſtro offeruntur infantes, vt oſtendatur quòd innocens & ſimplex ętas ad gratiam pertineat. Increpant apoſtoli, non quòd nollent infantes manu & voce Saluatoris benedici, ſed quia nōdum perfecti in fide, putabant eum in ſimilitudinem hominum laſſari importunitate offerentium. k ¶ Increpabant illos Ieſus aūt. Hoc fortaſſe ideo, quia prius populum Iudæorum ex quo ſecundum carnem erant, ſaluari volebant: ſed & pro Chananęa muliere ſupplicauerunt. Sciebant ergo myſterium, quòd vtriuſq; populi vocatio deberetur, ſed fortaſſe adhuc neſciebant ordinē. l ¶ Sinite pue. Nemo prohibeat languidos venire ad medicum: Iſti in ramo nihil adhuc commiſerunt, ſed in radice perierunt. Qui p

Pſal. 113. d.

ſe agere non poſſunt, cauſam ſuam maioribus commiſerunt. Tangat medicus, & benedicat puſillis cum maioribus. m ¶ Talium eſt enim. Non ait iſtorum, ſed qui habent ex ſtudio innocētiā &
☞ ſimplicitatē

dictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, † & patientiā habebit in illis? Dico autem uobis, quia citò faciet uindictam illorum. Verumtamen filius hominis ueni-
¶ De perfecta fide dicit.
ens putas inueniet fidē in terra? Dixit autem & ad quoſdam qui in ſe
¶ Cum tamen parua bona facerent.
confidebāt † tanquā iuſti, & aſpernabantur cæteros, parabolam iſtam di-
a ¶ Vterq; fidelis, ſed vnus verbotenus, alius & facto.
cens: Duo homines aſcenderunt in templum, ut orarēt, unus Phariſæus, & alter Publicanus. Phariſæus
a ¶ Si reprehenditur qui ſuperbe gratias agit, quid ergo ille qui impugnat gratiam.
ſtans hæc apud ſe orabat: Deus grātias ago tibi, quia non ſum ſicut cæ-
a ¶ Quid eſt cæteri homines, niſi omnes præter ipſum? Q.d. ſolus ſum iuſtus.
tēri homines, raptores, iniuſti, adul-
a ¶ Ecce ex vicino Publicano, maior tumoris occaſio: Qui aſcendit orare, non deum rogat, ſed ſe laudat: inſuper & roganti inſultat.
teri: † uelut etiam hic Publicānus. Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo. Et Publicanus à longe ſtans nolebat nec oculos ad cælum leuare: ſed percutiebat pectus ſuum, dicēs: Deus propitius eſto mihi peccatori. † Amen di-
a ¶ Ad comparationem illius.
co uobis, deſcendit hic iuſtificātus in
¶ Plus quam ille. ¶ Quare?
domum ſuam ab illo: † Quia omnis
a ¶ Ante ruinam exaltabitur cor, & ante gloriam humiliabitur.
qui ſe exāltat humiliabitur, & qui ſe humiliat axaltabitur. Afferebant autem ad illum & infantes, ut eos tāgeret. † Quod cùm uiderēt diſcipuli, increpabāt illos. Ieſus autē † conuocās
¶ Reſpuenda eſt veſtræ ſeruitutis officioſa ſedulitas, vbi diuinitatis eſt iniuria.
illos, dixit: Sinite † pueros uenire ad me, & nolite uetare eos: Talium eſt

Nicolaus de Lyra.

non faciet vindictam electorum ſuorum, exiſtentium in preſſura & tribulatione. a ¶ Clamantium die ac n.i. orātiū inſtāter pro ſua liberatiōe & declaratiōe diuiæ iuſticię. q.d. multo plus exaudiet

exaudiet taliū precū inſtantiā. Sed illud qd' dicitur hic de oratiōe electorū, videt̃ eſſe q̄ſi cōtra illud qd' dicit̃ Mat. v. g. Orate p pſequētib⁹ & calūniātib⁹ vos. Ad qd' dicēdū, q̄ ad bonos ptinet, bona ſpūalia & ęterna, quę ſunt ſimpl'r bona, optare ſuis pſequutoribus: & hoc mō p eis orare. Sed qa pœnæ tpales ſunt quędā medi- G
cinæ: qa valent ad emēdationē vitæ, & declarationē diuinę iuſticiæ, iō ad ſctōs bene pertinet petere à deo hoc mō vindictam de ſuis pſecutorib⁹, nō ex motu ire, ſed ex zælo iuſticię. b ¶ Dico au. uo. Licet enim aliquādo tardare videatur ſecūdū humanū iudiciū, tamen ſecūdum veritatem non tardat, quia oīa operatur ſecundū diſpoſitionem ſuæ ſapientiæ infinitæ. c ¶ Verūta. filius hominis ue. ſcilicet ad faciendum vindictā. d ¶ Putas inueniet fi. in ter. q.d. parum inueniet reſpectiuè: loquendo de fide formata charitate. e ¶ Dixit autem. Hîc conſequenter oſtendit, q̄ eſt humiliter orandum, oſtendens q̄ humilitas eſt deo grata. Et primò oſtendit hoc verbo: ſecundò, facto, ibi: Afferebant autem. Primū facit per parabolam publicani & Phariſęi, dicens: f ¶ Duo homīes aſcende. i tem. quia ad literam erat in alto ſitum. ſ. in monte moria, vt habetur. ij. Para. iij. a. g ¶ Vnus Phariſæ. apparens iuſtus h ¶ Alter Publ. i. publicis negocijs intentus, quæ de cōi curſu implicant ad peccatum. i ¶ Phariſæus ſtans. Ecce iactantia: quia ſtabat vt ab alijs videretur orare: & irreuerentia, cum in orando deberet ſe proſternere. k ¶ Deus gra. ag. &c. rapto. Iſte non propriè orauit, ſed magis ſe iactauit de iuſticia alios condēnando, & orantem iuxta ſe Publicanum deſpiciendo. l ¶ Ieiuno bis in Sabba. i. in hebdomada: quæ ſic denominatur à H
die digniori. m ¶ Decimas do. Phariſęi enim decimas minimorū, vt Ruthę & Menthę & Cymini (ad quas non tenebātur, vt dicunt aliqui) dabant: vt ceteris iuſtioes apparerent, vt dictum eſt ſuprà. n ¶ Et public. à lon. ſtans. Ecce dei timor, quaſi non eſſet dignus appropinquare. o ¶ Nolebat nec ocu. ad cæ. le. Ecce pudor, quaſi pro peccatis præteritis non audens cælū reſpicere. p ¶ Sed p. pe. ſuum. Ecce dolor de peccatis commiſsis. q ¶ Deus pro. eſto mi. p. Ecce vera & pura confeſsio. Et iſta faciunt ad peccatorum remiſsiōem. ideo ſequitur: r ¶ Amen. id eſt fideliter. Dico. uob. s ¶ Deſcendit hic. de domo dei quæ erat in monte, vt ſuprà dictū eſt. t ¶ Iuſtifica. ab il. i. præ illo remanente in fœcibus ſuis. Cuius cauſa ſubditur cùm dicitur: v ¶ Quia omnis qui ſe ex. per

† etiā lōga nimis exiſtens ſuper illis.

† De pœ. diſ. 1. c. quis aliquādo.

† Mat. 23. d Supr. 14. b.

† aduocans

† puellos

ſuperbiam. x ¶ Humiliabi. per pœnam. y ¶ Et qui ſe humi. p veram peccatorum confeſsionem. z ¶ Exaltabitur. in gloria, p remunerationem. Sicut enim in ſtathera materiali vna parte depreſſa, altera eleuatur, & econuerſo, ſic in ſtathera diuinæ iuſticiæ decretum eſt, vt qui eleuantur per ſuperbiam in præſenti vita, deprimantur per pœnam confuſibilem i futura: Et ecōuerſo, qui ſe humiliant in præſenti, pter deum, ī futuro ad gloriam eleuabūtur. a ¶ Affere. au. Hîc conſequenter facto oſtenditur, q̄ humi-
litas eſt

Stathera cōparatur diuinæ iuſticię.

✱ e ¶ Dixit au. Myſti. Per Phariſęum Iudaicus populus ſignificatur, q ex beneficio legis & prophetarum ſuſcepto de ſua ſanctitate præſumens Gētiles aſpernabatur. Per publicanum verò ppl's Gētilis, q pctā ſua prędicātib⁹ apl'is humiliter cōfitebat̃, pter qd' iuſtificat⁹ eſt p fidei Chriſti receptionē: & Iudaic⁹ eſt damnat⁹ per ſuā obſtinationē. ¶ Moraliter autē, p Phariſęū ſignificat̃ iuſt⁹, inſtinctu diaboli ſuperbiens: & p publicanū peccator, reſpectu ſpiritus ſancti humiliter ſe emendans. a ¶ Afferebant autē ad illū infantes. Sequitur: b ¶ Talium enim eſt regnū cœ. Beda. Significanter dixit, talium, & nō illorum, vt oñderet nō ętatē regnare.
✱ ſed mores

Moraliter
Myſticè

☞ ſimplicitatem, quā iſti habent per naturam, quia non ætas regnat
A ſed mores. Non enim eſt virtus, nō poſſe peccare, ſed nolle. Sicut puer non perſeuerat in ira, læſus non meminit, non concupiſcit mulierem, non cogitat vel loquitur malum: ſic vos niſi talem innocentiam & animi puritatem habueritis, non intrabitis in regnū cælorū. a ¶ Regnum dei ſi. pu. i. doctrinam euangelij ſicut puer iubemur accipere. Puer in diſcendo nō contradicit doctorib⁹. Non rationes & verba cōponit ad reſiſtendum, ſed fideliter ſuſcipit, obtemperat & quieſcit. b ¶ Et interrogauit eū. Beda. Audierat hic princeps, ſimiles puerorū dignos eſſe regno, vultq; certius inſtrui, non per parabolas ſed apertè exponi quibus meritis vitam poſsit conſequi. ¶ Bed. Non putandus eſt iſte (vt quidam aiunt) vel deum tentaſſe, vel de ſua vita mentit⁹ eſſe, ſed ſimpliciter vt dixit confeſſus eſt. Alioquin (vt Marcus ait) non intuitus arcana cordis eius diligere eū diceret Ieſus. Diligit eñ eos qui mandata legis cuſtodiūt. Sed qd' ibi minus eſt his qui perfecti eſſe volunt adiungit: Oīa vende & da pauperibus. c ¶ Magiſter bo. Quia bonum magiſtrum dixit, & non deum vel dei filiū cōfeſſ⁹ eſt: dicit quamuis ſanctū hominem cōparatione, dei bonū non eſſe. Chriſtus aūt nō renuit teſtimoniū bonitatis, ſed magiſtri abſq; deo excludit bonitatem. d ¶ Dixit autem. Ambro. Verſuta interrogatio, & iō arguta reſponſio. Tentator enim bonum magiſtrū dicit, q deū bonū dicere debuiſſet. Quid me dicis bonū, quem negas deum? Quid bonum dicis, cum nemo bonus niſi ſolus deus? Nō ergo bonum ſe negat, ſed deum ſignificat. Quid me bonum dicis, cū bonū, ſentire non poſsis qui tentas? Bonus ergo, ſed rectis corde. Deniq; glorianti in lege quòd omnia cuſtodiſſet: vt inanem eius
B iactantiam exponeret, oſtendit ei adhuc deeſſe quod eſt legis. Et ideo ad miſericordiæ præceptum triſtis inducitur, & in eum quędam naturalis datur forma ſententiæ, Facilius eſt camelum per foramē acus tranſire, quàm diuitem intrare regnum cælorum. Non debet ſe diuitem iactare in diuitijs ſuis, cum his verbis definiatur, contra naturam eſſe diues miſericors. e ¶ Mandata no. Hæc eſt puerilis innocentiæ caſtitas, quæ nobis imitanda proponitur, ſi regnum dei ingredi volumus. ¶ Et nota quòd iuſticia legis ſuo tpe cuſtodita, nō ſolū bonū terrę, ſed & vitā cōfert ęternam. f ¶ Diues erat. Null⁹ diues. i. cōfidēs ī diuitijs ſuis intrabit, vt Ieſus ſecūdum Matthæū exponit. Nō ergo diuites manētes, ſed q eſſe deſierunt intrabunt. g ¶ Facilius eſt. Myſticè. Facilius eſt Chriſtum pati p dilectoribus ſeculi, q̄ dilectores ſeculi ad Chriſtum cōuerti. Camel⁹ dr̃ Chriſt⁹, qa ſponte hūiliat⁹, infirmitatis nr̃æ onera ſuſtulit. Ac⁹ pūctio, p quā anguſtias paſsionis ſignificat, q̄ paſsiōe velut acu, naturę nr̃ę q̄ſi ſciſſa veſtimēta reſarcire dignat⁹ eſt. i. reparare poſt lapſū. ¶ Aliter. Facili⁹ eſt Gētilem ppl'm Gibbo pctōrū deformē p anguſtā vitę viā ingredi, q̄ Iudęū de meritis gloriātē, & ad ſubeūdum leue onus Chriſti ſe humiliare nolētē. Vel ita: Facili⁹ eſt Gētilē ppl'm ſuperſtitionis deformitate degenerantem, turpia onera ferētē, intrare p anguſtam viā (quę via Chriſtus eſt, qa pprij corporis paſsiōe mortis penetrans viam, velut acu reintegrauit ſciſſa veſtimenta noſtræ naturę) q̄ ppl'm
Iudæorum

† vnus
Mar. 10. c.

Ibidem

Pſal. 72. a.

† Mat. 19. c.
Mar. 10. c.

Matt. 19. c.

Myſticè
† Ma. 19. d.
Mar. 10. d.
† 28. q. 1. c. 1.

† Mat. 20. c.
Mar. 10. c.

Ambro.

enim regnum dei. Amen dico uobis: quicunque non acceperit regnum dei ſicut puer, non intrabit in illud. Et interrogauit eū quidam
a ¶ Hic diues & ſuperbus, non voto diſcentis, ſed tentantis interrogat.
principēs, dicens: † Magiſter bone, quid faciens uitam æternam poſſidebo? Dixit autem ei Ieſus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus niſi
a ¶ Sicut in mandatis continetur.
† ſolus deus. Mandāta noſti. † Non occides, non mœchaberis, non furtum facies, non falſū teſtimonium dices, honora patrem tuum & matem. Qui ait: Hæc omnia cuſtòdiui à iuuentute mea. Quo audito Ieſus
¶ Ad perfectionem. ¶ Non partem.
ait ei: Adhuc unum tibi deeſt. † Omnia quæcunque habes, uende & † da
¶ Sic dando.
pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & ueni ſequere me. His ille
a ¶ Hæc eſt triſtitia quę mortem operatur. hæ ſunt ſpinę & tribuli, quæ ſemen dei ſuffocauerunt. ¶ Poſſidens cum amore.
auditis contriſtātus eſt, quia diues
a ¶ Qui multiplicandis diuitijs incumbunt, alterius vitæ gaudia contemnunt.
erat ualde. Vidēns autē Ieſus illum triſtem factū, dixit: Quàm difficile
a ¶ Cum amore poſſident, & in eis confidunt. Nec impoſſibile, ſed difficile dixit: quia difficulter diuitiæ cōtemnuntur. De omnibus ergo tutius eſt, nec habere, nec amare diuitias.
qui pecunias habēnt, in regnum dei
¶ Ingentibus membris enormem.
intrabunt. † Facilius eſt enim camelum per foramen acus tranſire. quā diuitem intrare in regnum dei. Et dixerunt qui audiebant: Et quis po
a ¶ Vt per ſe a ſuis cupiditatibus conuertantur.
teſt ſaluus fieri? Ait illis: Quę impōſſibilia ſunt apud homines, poſſibi-
¶ Deus ab amore ad charitatem æternorum conuertit, non qd' cupidi & ſuperbi intrent.
lia ſunt apud deum. Ait autem Pe-
a ¶ Etiam voluntatem habendi.
trus: Ecce nos dimiſimus ōmnia, &
a ¶ Quod perfectius eſt.
ſecūti ſum⁹ te. † Qui dixit eis: Amen
a ¶ Non tantum de vobis apoſtolis, ſed & de quibuſcūque fidelibus.
dico uobis: † nemō eſt qui relinquit
¶ Omnes affectus carnis meæ charitati poſtpoſuerit.
domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorē, aut filios propter regnū dei: & non recipiat multò plura in hoc tempore, & in ſeculo futuro uitam æternam. † Aſſumpſit autem Ieſus duodecim, & ait illis: Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, &

Iudæorum, qui diues eſt in lege, egenus in fide. h ¶ Quis po. In C
telligunt in numero diuitum deputandos omnes qui amant diuitias, & ſi non habent. aliter enim cum ſit turba maior pauperum, non dicerent: Quis poteſt ſaluus fieri? i ¶ Nemo. Qui carnalia pro domino dimiſerit, ſpiritualia accipiet. Marcus ait: Centies tātū nūc in tempore hoc cū perſequutionibus fratres & ſorores: & in futuro vitā ęternam, i. in hac vita pſequutionibus plena gaudium regni deguſtant, & oīm electorum ſyncera dilectione fruuntur. k ¶ Recipiat multò plura in. Qui p domino omnes diuitias dimiſerit, & carnis affectus contempſerit, multò plura recipiet in præſenti, & à fratribus & ſororibus propoſiti ſui glutino ſpirituali colligatis, multo gratioſiorem in hac vita recipiet charitatem. Copula enim qua filij & patres & coniuges, & cætera hmōi connectunt̃, fragilis & breuis eſt. Sed illi ſoli perpetuæ coniunctionis retinēt vnitatem, omnia quę fratrum ſunt, tamquā ſua credentes. Quia multitudinis credentium erat cor vnum &c. nec quiſq; eorū quæ poſ. ſuum eſſe di. & quā aliqs vxorem in laſciuia poſsidebat: eandem ī odore ſanctificationis poſsidet. l ¶ Aſſum. autem Ieſus duodecim. Pręuidens ex paſsione ſua diſcipulos pturbandos, prędicit & paſsionis pœnam, & reſurrectionis gloriam, vt cum morientem cernerēt reſurrecturum non dubitarent. m ¶ Et conſum. In hoc oſtendit quidquid prophetæ prędixerūt, ad ſuæ diſpenſationis
☞ myſterium

Mar. 10. d.

† Ma. 19. b.
Mar. 10. c.

† Exo. 20. b.
Mar. 19. c.
Mar. 10. c.
Act. 4. f.

† 14. q. 1. c. 1.
† diſtribue

Nicolaus de Lyra.

litas eſt deo grata & accepta: p hoc q̄ pueros Chriſtus amicabiliter recepit. & patet ſententia ex dictis Matthæi. xix. a ¶ Et interrogauit. Hęc eſt pars incidentalis, in qua ponuntur duo incidentia, Secundum ponitur ibi: Ait autē Petrus. Circa primum ſciendum, qd' quia Ieſus immediatè dixerat de pueris: Taliū eſt regnum cælorum: Et in hoc paraboli D
cè loquebatur, per puericiam intelligens humilitatem & innocentiam: Ideo quidam legiſperitus, qui vocatur hic princeps, eo q̄ erat diues, vt patet ex ſequentibus, petijt ab eo quid faciendo haberet regnum cælorum. q.d. dicas mihi planè & apertè abſq; parabola, quid debeo facere ad conſequendum regnum cæleſte. & hoc modo Chriſtus ei reſpondit. & patet ſententia ex dictis Matth. xix. vſq; ibi: c ¶ Quæ impoſsibi. ſunt. Quia ad regnum cęlorum non poſſunt homines pringere propria virtute, ſed p auxilium diuinæ gratiæ. d ¶ Ait autem Petr⁹. Hîc ponitur ſecundum incidens: quia Petrus à Chriſto immediatè audierat: Quā difficilè qui pecunias habēt, regnum dei intrabunt: ideo quęſiuit à Chriſto quę eſſet ſui & aliorum remuneratio: quia oīa terrena reliquerant propter Chriſtum. & patet Chriſti reſponſio ex dictis Matt. xix. e ¶ Aſſumpſit Ieſus. Poſtquàm Saluator oſtendit orationis efficaciam, hîc cōſequenter inducit diſcipulos ſuos ad martyrij tolerātiam exemplo ſui. Et patet ſnia ex dictis Mat. xx. exceptis quæ ſequunt̃. f ¶ Cōſumma. omnia. Quia
prophetę ſcripſe

† Mat. 20. c.
Mar. 10. c.

✱ ſed mores, & his qui ſimilem haberent innocētiam & ſimplicitatē pręmia repromitti. b ¶ Magi. bo. qd fa. ui. æt. poſ. Exponat̃ vt ſupra. Matth. xix. & Marc. x. e ¶ Aſſumpſit au. Ie. duo. Sequitur:

Moraliter

 ✱ Et ipſi

☞ myſteriū intēdiſſe. In quo ꝑcutit hæreticos, q̄ dicūt Chriſtū legi
E & ꝓphetis cōtrariū prædicaſſe: & aliū veteris, aliū noui eſſe deū
Teſtamēti. Cōfutat etiā paganorū demētiā, qui ei⁹ crucē deridēt
cū ꝓximæ ſuæ paſſionis, & tēpus quaſi futurorū præſci⁹ oſtēdit,
& locū quaſi mortē nō timēs adiit. a ¶ Et ipſi ni. Diſcipuli
ſermonē dominicæ paſſiōis toties replicatū iō intelligere nō valēt, q̄a quē maxime videre deſiderāt, ei⁹ mortē audire nō pñt: Et quē nō ſolū hoīem īnocentē ſed etiam verū deū eſſe ſciūt, mori poſſe nō putāt: Et quoties aliq̄d de ſua paſſione dicit, hoc allegoricū dictū putāt, ſicut in alijs ꝑ parabolas loquentē audire cōſueuerāt. Iudæi q̄ ei⁹ mortē parabāt, q̄dquid de ſua paſſione loqueret̄, intelligebāt. Hoc em̄ loquebat̄, qđ ipſi ꝑficere optabāt. b ¶ Cæcus qui. Cæcus ſignificat humanū genus, qđ à ſuperna claritate excluſum dānationis ſuæ patitur tenebras, ſed à dn̄o appropinquāte Iericho curat̄. Iericho luna interpretat̄, ꝑ quā defect⁹ mortalitatis intelligit̄. Dū ergo verbū dei infirmitatē nr̄ę carnis ſuſcipit, hō ad cognoſcēda diuina redit. Cæcus ſedet iuxta viā, dū incipit credere in ipſū q̄ dicit: Ego ſum via. Mēdicat, dū rogat. vñ ſequit̄: Et cla. c ¶ Et q̄ præ. Qui Ieſum prçeūt veniētē, ſignificāt cęcū carnaliū vitiorū, quę diſsipāt cogitationē hoīs, & ꝑturbāt vocē orōnis, ne Ieſus ad illuminādū venire poſsit cor hoīs: ſed iā credēs ſētiēs ſe grauari phātaſmate priorū vitiorū, & vocē orationis ſuæ impediri, ne ꝑ ſe exorari poſsit, ardentius clamat.

Quare Iudæi, & non diſcipuli ītelexerūt ſermonē paſſiōis Chriſti.

† contumelijs afficiet̄.

Ioh,14.a.

d ¶ Stans au. Tranſiens, cęcū audit: ſtās
F illuminat: q̄a ꝑ hūanitatē ſuā nr̄ę cæcitatis vocib⁹ cōpatit̄, ſed ꝑ potētiā diuinitatis lumē nobis gr̄ę infundit. e ¶ Adduci ad ſe. Qui prçtereūtē aliquatenus ſentiebat, dū ī orōne patit̄ phātaſmatū turbas: vehemētius inſiſtens orōni ducit̄ ad ſtantē, & recipit lumē: q̄a de⁹ ī corde firmo figitur, & ſic lux amiſſa reparatur. f ¶ Quid ti.u. Nō ex ignorātia quærit ſed iō vt roget̄, vt mētē ad orōnē excitet. Qđ intelligēs cæc⁹ ſubiūgit: Do. ut ui. Nō petit cæc⁹ aurū, vel aliq̄d tpale, ſed tm̄ lumē. Imitemur ergo eū, quē mēte & corpore audiuimus ſanatū, petam⁹ à domino lucē ęternę viſionis: & dicet nobis: Reſpi. fi. tua ſal. te ſe. g ¶ Et confe. ui. Videt & ſeq̄tur, q̄ bonū qđ intelligit operat̄, & Ieſū præſentē vel prætereūtem imitat̄. Et hic talis non ſolū ꝓ impetrato in deū ꝓficit, ſed etiā alios ad laudē dei accēdit. vnde ſequit̄: h ¶ Et o.pl. ut u.d.l. deo. Laudat plebs deū, nō ſolū pro impetrato munere lucis, ſed & pro merito fidei īpetrantis: quia non ſolum laudat quòd potenter & miſericorditer illuminat, ſed quia clamorem fidei firmiter clamantis exaudit.

†flagellabitur, & conſpuetur. Et poſtquàm flagellauerint, occident eum, & die tertia reſurget. Et ipſi ni-
a hil horum intellexerūt. Erat autem uerbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant quæ diceban-
b tur. Factum eſt autem cùm appropinquaret Iericho, cæcus quidam ſedebat ſecus uiam mēdicans. Et cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc eſſet. † Dixerūt autem ei, quòd Ieſus Nazarenus traſiret. Et clamauit, dicens: † Ieſu fi-

¶ Homo pro hominibus factus, miſerere hominis.

c li Dauid, miſerere mei. Et qui præibant increpabant eum, ut taceret. Ipſe uerò multò magis clamabat:
d Fili Dauid miſerere mei. Stans au-
e tem Ieſus iuſſit illū adduci ad ſe. Et

a ¶ Interrogat, vt credamus non niſi confitentem poſſe ſanari.

cùm appropinquaſſet, interrōgauit
f illum, dicens: Quid tibi uis faciam? At ille dixit: Domine, ut uideam. Et Ieſus dixit illi: Reſpice, fides tua te
g ſaluum fecit. Et confeſtim uidit, &
ſequebatur illum †magnificans deū.
h Et omnis plebs ut uidit, dedit laudem deo. Cap. XIX.

i T ingreſſus perambulabat Iericho. Et ecce uir nomine Zacheus, & hic princeps erat publicano-
k rum, & ipſe diues. Et quærebat uide-
l re Ieſum, quis eſſet, & nō poterat prę

¶ Non malicia ſed fide.

turba, q̄a ſtatura puſill⁹ erat. Et p̄cur-
m rens aſcēdit in arborē† ſycomorum

l ¶ Præ turba. Quæ turba, niſi imperitę confuſio multitudinis, G quę verticē ſapię videre neq̄t: Zachę⁹ ergo nō in turba, ſed plebē trāſgreſſus, Meſſiā quē deſiderat aſpicit. m ¶ Sycomo. Sycomorus arbor eſt, moro folijs ſiſis, ſed altitudine pręſtās, & interpretat̄ fic⁹ fatua, i. Crux, Quæ credētes vt fic⁹ paſcit, ab infidelibus irridet̄ vt fatua. Quā puſillus aſcendit, dum quilibet humilis & propriæ infirmitatis cōſcius, in virtute crucis gloriatur: & ꝑ hāc laudabilem fatuitatem tranſeuntem prope dominum cernit, quia ſi nondum ita ſolidè vt eſt iam, tamen raptim, & quaſi in tranſitu luci ſapientiæ cæleſtis intēdit.

Nicolaus de Lyra. ☞ Quia inde

✣ ꝓphetæ ſcripſerūt de paſſione Chriſti futura, vt patet Iſa. liij. & Dan. ix. & in multis alijs locis. a ¶ Et ipſi ni. ho. in. Tū q̄a adhuc erant rudes & imperfecti. Tū q̄a Chriſt⁹ frequenter eis parabolicè loquebat̄. & iō neſciert̄ ſi tūc parabolicè loqueretur. b ¶ Factū eſt. Poſtq̄ poſita eſt Chriſti īſtructio de efficacia orationis, & de tolerātia paſsionis, hîc cōſequēter deſcribit̄ dictæ doctrinæ cōfirmatio ꝑ opus miraculoſum. ſcđm q̄ ſcribitur Mar. vl. d. Sermonem confirmāte ſequētibus ſignis. Et patet ſententia ex dictis Mat. xx. & Mar. x. Hoc excepto: Factū eſt autem cū appropinquaret Ieſus Iericho i. ꝓpe Iericho adhuc exiſteret. quia ſcđm veritatē nō accedebat ad Iericho, ſed inde recedebat. vt patet Mat. xx. & Mar. x.

† Renunciauerunt

† Mat. 20. d Marc. 10. g. De poe. diſ. 1. c. voluiſſent. §. cęc⁹ quoque.

✳ a ¶ Et ipſi ni. ho. intel. Per hoc ſignificat̄, q̄ homines carnales aſpera nolunt audire, ſed ad delectabilia ſunt intenti. b ¶ Factum eſt autem cum appro. Exponatur vt ſuprà Mat. xx. & Marc. x.

Moraliter H

† glorificās

NIC. DE LY. Cap. XIX.

E T ingreſ. per. Poſtq̄ deſcripta eſt cōuerſio peccatorum in generali, hîc conſequenter deſcribitur in particulari. ſ. in cōuerſiōe Zachei. Et diuidit̄ in duas q̄a primò deſcribit̄ cōuerſio Zachei. ſecundò, remotio dubij, ibi: Hoc illis audienti bus. Circa primum dicitur. c ¶ Et ing. Ie. peram. Ie. Secūdum ea quę dicta ſūt ī fine pręcedentis ca. iſta hiſtoria Zachei non ſequitur immediatè poſt illuminationem cęci, quæ facta fuit in egreſſu Ieſu à Iericho: ſed poſt egreſſum eius ab Iericho, & progreſſum per alia loca, regreſſus fuit ibidem. ſicut & in multis alijs locis in euāgelio dicitur pluries veniſſe ad eundē locū. & in iſto regreſſu accidit hiſtoria iſtius Zachei, cū dicitur: d ¶ Et ecce uir nomine Zacheus. Exprimitur hic nomen eius, quia dignus erat nominari. propter conuerſionis facilitatem, & propter conuerſi perfectionem. e ¶ Princeps erat publicanorū. i. primus inter illos qui vocabant publicis actibus. ſ. exactiōibus & vectigalibus leuandis & deferendis, quæ communiter ad peccatum implicant: ex quo in eius vocatione apparet maior dei miſericordia. f ¶ Et ipſe diues. quia auarus fuerat in acquirendo: ſed poſt conuerſionem non fuit auarus in retinendo: quia parat⁹ fuit reddere quadruplum defraudatis ab eo. g ¶ Et quærebat uid. Ieſum. ex deuotione. h ¶ Et non poterat præ turba quia ſtatura pu. Ex quo patet deuotio popularium ad Chriſtum. Seq̄t: ✣ Suſpiciens Ieſus

Diuiſio

† ſycomorea, ficum Aegyptiā

Morali. c ¶ Et ingreſſus Ie. perambula. Ie. & ecce uir nomine Za. Per diuitem iſtum quærentem videre Ieſum, ſed impeditum per turbam, & ſtaturæ ſuæ paruitatem, ſignificatur quilibet diues, qui de ſalute ſua ſollicitatur, ſed per turbationem phātaſmatum circa negocia temporalia, & imperfectionem propriam impeditur, propter quod aſcendere debet in arborem, id eſt ad Chriſtū ꝑ orationem, quæ ſecundum Damaſcenum eſt aſcenſ⁹ mētis in deū. & ſic Ieſum videre meret̄, & partem bonorū ſuorū pauperibus dare: & ſi quem defraudauit, fideliter reſtituere. Per ✳ Pharisæos autem

Moraliter

GLOS. ORDINA. Cap. XIX.

E T ingreſſus. Ecce camelus depoſita ſarcina Gibbi per foramē acus trāſit, dū cōtēpto cenſu fraudiū, anguſtam portā quæ ducit ad vitā aſcendit. Et quia deuotione fidei ad vidēdū ſaluatorē, quod natura minus habebat, aſcenſu arboris ſupplet: iuſtè qđ rogare non audebat, dominicæ ſuſceptiōis benedictionē accipit quā deſiderabat. ¶ Myſticè. Zacheus q̄ interpretatur iuſtificatus, ſignificat credentes ex gentibus q̄ ꝑ occupationē tpaliū depreſſi erant, & minimi, ſed à domino ſātificati. Qui intrantē Iericho ſaluatorem videre volunt, dū fidei quā in mūdo attulit participare quærunt. Sed turba. i. vitiorū cōſuetudo, quæ cæcū clamātē increpabat, etiam hunc ſuſpicientē tardat. Sed ſicut amplius clamando cæcus turbā vicit, ita puſillus terrena relinquendo, arborē crucis aſcendendo, turbā obſtātē trāſcēdit, clamans cum apoſtolo: Mihi abſit gloriari, niſi in cruce, & cæ. k ¶ Et ipſe di. Quis de ſe deſperet, cū venit iſte ad deum cui cenſus ex fraude? Per hunc apparet, quia non omnis diues auarus.

Suprà, 13. e.

Myſticè

Gal. 6. c.

Prę turba

☞ a ¶ Quia inde erat. Iſido. Illa pte vbi Sycomorus, vel vbi cre
A ditur⁹: vt & myſterium ſeruaret, & gratiā ſemiaret. Sic enim venerat, vt ꝑ Iudęos tranſiret ad Gētes. Vidit itaq̄ Zachęū ſurſū. iā enim ſublimitate fidei inter fruct⁹ nouorū operū, velut in fœcūda altitudine opis eminebat. b ¶ Et cum ueniſſ. Per præmiſſos præcones vbi ſui, in q̄b⁹ erat Ieſus & loquebat̄, venit ad ppl̄m nationū. q̄ paſsionis ei⁹ fide iā ſublimis, etiā diuinitatē ei⁹ agnoſcere ardet. ſuſpiciēs videt q̄a ꝑ fidē à terrenis eleuatū eligit eligentem ſe, & amat amātē ſe. c ¶ Deſcē. Qđ deſcendere de ſycomoro, & ſic ī domo parare mā
2. Cor. 5. d. ſionē iubet̄: hoc eſt q̄ apl̄s ait: Etſi cogno
Ibid. 13. b. uim⁹ ſcđm carnē Chriſtū, ſed iā nō nouimus. Si em̄ mortu⁹ eſt ex infirmitate, ſed iā viuit ex vtute dei. d ¶ Manere. Manebat aliq̄n dominus ī domo principis Phariſæorū. i. ī Iudæorū ſynagoga docebat. Sed q̄a ſabbato curātē, pctōres recipiētē, cōtra auaros diſputātē, & cętera digna deo gerētē lingua venenata carpebāt: peroſus facinora eorū diſceſsit dicēs
† dominū
Sup. 13. g. Relinquet̄ vobis do. ve. de. Hodie tn̄ ī domo puſilli Zachei oportet illū manere. i. nouæ lucis gr̄a corruſcāte, ī hūili credētium nationū corde q̄eſcere. e ¶ Mur. Manifeſtū eſt Iudęos ſemꝑ gētiū odiſſe, vel nō ītellexiſſe ſalutē. Vnde & aduerſus
Actu. 11. a. Petrū dr̄: Quare ītroiſti ad gētes prçputium habētes? f ¶ Stās au. Alijs calūniātibus hoīem pctōrē, ipſe & Zache⁹ ſtās. i. ī ea quā cœperat fidei vitate ꝑſiſtēs, nō ſolū ſe ex pctōre cōuerſū, ſed etiā inter īnocētes ꝓbat cōuerſatū: cū etiā ante cōuerſionē innocēter vixit. & q̄ ante cōuerſionē dimidiū, poſt cōuerſionē pōt dare &
B totū. g ¶ Si q. ali. de. Primū eſt ſcđm legē reddere, deinde qđ remanet pauperib⁹ erogare. Hūc fructū vitæ, publican⁹ de ſycomoro ꝑ ſapiētē ſtulticiā legit qđ rapta reddit, ꝓpinq̄ relinq̄t, viſibilia cōtēnit, ei⁹ quē nōdū videt ſeq̄ veſtigia con
Gene. 12. a. cupiſcit. h ¶ Fili⁹. Nō carne, ſed fide. q̄a ſicut Abrahā iuſſu dei patriā ob ſpē futuræ hæreditatis deſeruit, ſic & iſte q̄ theſaurū ī cælis acquirit ſpe. ¶ Eo qđ & ipſe fi. ſit Abra. Nō ſolū qui iuſti pſeuerant, ſed etiam qui de iniuſticia conuertuntur, ad filios promiſſionis pertinent. i ¶ Venit e. fi. ho. quæ. Etiam murmurantib⁹ ſua myſteria non dedignatur exponere, q̄ propter pniam peccatorum ſuſcipiendam maximè ipſe in terram venerit: vbi & ſe appellat filium hominis, vt inſinuet nobis diſpenſationem ſuæ pietatis. k ¶ Hæc il. Suſcepta & commendata pœnitentia publicani diuitis, per parabolam docet ſibi magis pœnitentiam peccatorū, q̄ iuſticiam placere ſuperborum, latiuſq̄ in gentibus de ignorantia legis humilibus, quàm in Iudęis de iuſticia legis ſuperbiētibus ſe eſſe regnaturum. Et quia diſcipuli audita paſsiōe & reſurrectione Ieroſolymis implenda, exiſtimabant regnum dei mox eſſe vēturum, hanc eorum ignorantiam illuminat, docens ſe primò regni ſui fidem toto orbe diſperſurum, & in fine ſeculi iudicem omnium, regemq̄ venturum. l ¶ Nobilis abijt. Hic eſt nobilis,
Matt. 10. g. cui cæcus clamabat: Miſerere mei fili Dauid: & cui turbæ clama-
Ioh. 12. b. bant: O ſanna filio Da. bene, qui venit in nomine domini rex Iſr̄l: qui conſtitutus eſt à patre rex, cui datæ ſunt gentes in hæreditatē. m ¶ Longinquam. Excęcatos Iudæos relinquens, tranſit ad il-
Pſal. 118. v. luminandas gentes, quæ longè (quia à finibus terræ) clamant ad dominum: vel quia longè à peccatoribus ſalus. Deus qui vbique præſens, longè ab his qui idola colunt: ſed & ipſi prope facti ſunt in ſanguine. n ¶ Vocatis autem decē. Vocat decem ſeruos, dū eligit diſcipulos litera decalogi imbutos. Dat decem mnas, dum poſt reſurrectionem ſurgit, & aperit ſenſum, vt ſpiritualiter intel ☞ ligant legis

a ut uideret eū: quia †inde erat tranſi-
b turus. Et cùm ueniſſet ad locū, ſuſpiciens Ieſus uidit illum, & dixit ad

a ¶ Non inuitatus inuitat: quia & ſi nondum audierat vocem inuitantis, audierat affectum.

c eum: Zāchee feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me
d manere. Et feſtinans deſcendit, & excepit illū gaudens. Et cùm uiderent
e omnes murmurabant, dicentes, quia ad hominem peccatorem † di-
f uertiſſet. Stans autem Zacheus, dixit ad † Ieſum: Ecce dimidium bonorum meorum domine, do paupe-
g ribus, & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ait Ieſus ad eum: Quia hodie ſalus domui huic
h facta eſt, eò quòd & † ipſe filius ſit

a ¶ Non veni vocare iuſtos ſed peccatores.

i Abrahæ. Vēnit enim filius hominis

a ¶ Salus quę olim Iudæorum domus implebat, hodie populo Gentium illuxit, eo quod & ipſe populus ſit Abrahæ filius.

quærere & ſaluum facere quod peri-
k erat. Hęc illis audientibus adiiciens dixit parabolam, eò quòd eſſet prope Ieruſalem: & quia exiſtimarent, quòd confeſtim regnum dei manifeſtaretur. Dixit ergo: †Homo
l quidam nobilis abiit in regionem
m longinquam accipere ſibi regnū &

¶ Quando in fine ſeculi omnis Iſrael ſaluus erit.

n reuerti. Vocatis autem decem ſer-

bāt. Et hoc irrōnabiliter: q̄a nullus rōnabiliter pōt murmurare, ſi C medicus viſitet ęgrotū ad ipſū ſanādū. e ¶ Stans au. Za. ad obediēdū dn̄o prompt⁹. vnde ſubdit̄: f ¶ Ecce di. &c. do. Nō dicit dabo ī futuro: q̄a erat parat⁹ ſtatim dare. Ex hoc etiā patet q̄ non oīa bōa ſua erāt malè acq̄ſita, q̄a de illis nō poſſet eleemoſinā facere. g ¶ Et ſi q. Lex em̄ in aliq̄bus præcepit reſtituere duplū, & in aliq̄b⁹ quadruplū, & ī aliq̄b⁹ quintuplū, vt patet Exo. xxij. & iō ꝑ hoc q̄ hîc exprimit̄ reſtitutio media, intelligūt̄ aliæ duæ extremę. ſeq̄t̄: h ¶ Eo q̄ & ip. Dicit hîc glo. Bedę. Fili⁹ āt Abrahę Zache⁹ dicit̄, nō q̄a de ei⁹ ſtirpe genit⁹, ſed q̄a ei⁹ fidem imitatus. vt ſicut ille terrā domūq̄ paternā deſeruit, ita iſte bona ſua partienda pauperib⁹ reliquerat. Et ſic videt̄ dicere, q̄ nō fuit Iudęus natiōe, ſed Gētilis: q̄a oēs Iudæi natiōe de ſtirpe Abrahæ deſcēderāt. ¶ Idē videt̄ dicere Amb. dicēs: Zache⁹ exiguus meritis ſicut ppl̄s nationū, &c. Aliquib⁹ aūt alijs videt̄ contrariū. q̄a. ſ. dr̄ q̄ murmurabāt de Chriſto ītrāte domū Zachei eo q̄ ad hoīem pctōrē diuertiſſet. Apud Iudęos em̄ lōgè abominabili⁹ fuit ingredi ad Gētiles, q̄ ad Iudæos pctōres: ꝓpt̄ qđ Petrus etiā poſt aſcēſionē Chriſti per reuelationē fuit pręmonit⁹, vt abſq̄ tali abominatiōe ingrederet̄ domū Cornelij vt hr̄ Act. x. c. Et iō ſi Zache⁹ fuiſſet Gētilis, magis habuiſſent occaſionē murmurādi, eo q̄ ad hoīem Gētilē diuertiſſet. Et videt̄ ꝓbabile, q̄ hanc cauſam ſuæ murmuratiōis expreſsiſſent ad colorandum murmurationem ſuam tamq̄ rationabilem. Item ex hoc qđ Zacheus dixit: Si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Illa enim lex fuit data Iudæis & nō Gentilib⁹, & nec ad eam tenebant̄ D Gentiles in aliq̄, ſed ſolū ad ſimplū. niſi fortè in aliq̄ caſu ex circūſtantia facti: & iō illā legē ignorabāt: ꝓpter qđ Zache⁹ qui illā ſciuit, & ſcđm eā facere voluit, videt̄ fuiſſe Iudę⁹ ante vocationē ſuam. Nec valet ſi cōtra hoc arguat̄, q̄ hic dicit̄ princeps publicanorū, q̄a & Matthę⁹ publicanus fuit, q̄ tamē Iudę⁹ fuit natione. vnde & euangeliū ſuum ſcripſit Hebraicè ſcđm q̄ dicit btūs Hiero. ī ꝓlogo ſuꝑ Mat. i ¶ Hęc il. au. Poſtquā deſcripta eſt vocatio Zachei, hîc cōſequenter ponit̄ remotio dubij. qđ priò remouet̄ vbo, ſcđò, facto, ibi: Et his dictis pręcedebat. Circa primū ſciendū, q̄ Iudæi & etiā apoſtoli de regno Chriſti carnaliter ſentiebāt añ ei⁹ aſcenſionē, credentes eū in regno Dauid tpaliter regnaturū. vnde Act. j. a. petierūt à Chriſto: Domine ſi ī tpe hoc reſtitues regnū Iſrael? Vnde & filij Zebedęi credentes eū ſic regnaturū, petierūt q̄ vnus ad dexterā ſuā, & alius ad ſiniſtrā ſederet. Et iō q̄a appropinquabat Chriſtus verſus Ieruſalem credebāt eū ſublimādū cito in regē in regia ciuitate, & hoc eſt qđ dr̄: k ¶ Eo qđ eſſet &c. & q̄a æſti. falſo tamen. l ¶ Quòd c. re. dei. Et vocat̄ hic regnū dei, regnū ipſius Dauid. Vnde & j. Parali. xxix. f. Sedit Salomon ſuꝑ ſoliū domini in regē ꝓ Dauid prę ſuo, &c. Et iō ad hanc falſam ęſtimationem remouendā proponit parabolā, ad oſtendendum q̄ in primo aduentu nō venerat ad regnandū temporaliter, ſed magis ad patiendum: Et in ſecundo aduentu reuertetur ad iudicandū ſicut rex excellentiſsim⁹, tūc regnū ſuum omnibus manifeſtaturus. ideo ſubdit̄: m ¶ Homo q. no. id eſt Chriſtus homo natus ſecundum carnem de ſemine Dauid regis. n ¶ Abijt in re. lō. id eſt ad cælū empyreum per ſuam aſcenſionem. o ¶ Accipere ſibi regnum. ſuꝑ ordines angelorum. p ¶ Et reuer. ſ. in fine mundi ad iudicium: Tunc enim manifeſtabitur omnibus regnum ſuum. q ¶ Vo. au. de ſer. ſu. i. fidelibus ✣ vniuerſis

† illac

Zacheus, ſi Gentilis an Iudæus.

† ingreſſus eſſet ad diuertendū.

† ipſa filia

† Mat. 23. a. Mar. 13. d.

Matt. 20. c.

Rom. 1. a.

Nicolaus de Lyra

✣ a ¶ Suſpici. Ie. i. approbās deuotionē illius. b ¶ Quia ho. in do. t. In domo materiali propter refectionem Chriſti & ſuorū diſcipulorum, & ad oſtendendum benignitatem peccatori reuertēdi, & in domo ſpirituali conſciētiæ per gratiæ infuſionē. c ¶ Et cū uiderēt oēs. i. Phariſæi & alij malignantes. d ¶ Murmurabant. Et

✳ Phariſæos aūt murmurātes ſignificantur maledici bonorū opera deprauātes. m ¶ Homo qui. no. Hic eſt Chriſtus ſecundū deitatem dei patris, & ſecundum humanitatem Dauid regis filius. n ¶ Abijt in re. lon. aſcendens in cælum empyreum. o ¶ Accipere ſibi regnum. ſuꝑ ordines angelorū. p ¶ Et reuerti. ad generale iudicium & etiam ad particulare, quod eſt in cuiuslibet hominis morte. q ¶ Vocatis au. decem ſeruis. i. Chriſtianis.

Moraliter

 ✳ Dedit illis

ligant legis dicta. Mna, x. drachmas appendit: Et omnis ſcripturę ſermo, quia vitę cœleſtis perfectionem ſuggerit, quaſi centenarij numeri pondere fulget a ℭ Negociamini. Verba legis myſtica interpretatione diſcuſſa, populis offerte: & ab eis confeſſionẽ fidei, morumq́ probitatem recipite. b ℭ Et factum eſt. Quotidie Chriſtus accepto regno à patre redit quia peregrinantis in terra eccleſiæ, ſemper ſtatũ conſpicit. Huic ſeruo pecuniã negociaturo cõmodat, in altero modũ cõſummati operis examinat. Hunc prudenter laborantem ampliori gratia donat, illum luxurioſa ſectãtem, etiam qd' dederat priuat. In iudicio verò multi q ad docendũ idonei videbantur, ob negligentiam ſuam inter indoctos reputabuntur. Quidam ſimplicioris obſeruationis deuotionẽ inter apoſtolicos ſumma præmia percipient. (Matt. 10. d.) Qui em̃ recipit prophetã in nomine ꝓphetę, mercedẽ ꝓphetæ accipiet. c ℭ Venit au. Primus ſeruus, ordo doctorũ in circũciſione miſſus. qui vnam mnam negociaturus accepit. quia vnũ deũ, vnã fidẽ, vnum baptiſma miſſus eſt prædicare. Sed decẽ acqrit dũ populũ ſub lege cõſtitutũ, docendo ſibimet aſſociat. d ℭ In modi. fui. fid. Modicũ eſt, qdqd in pręſenti percipim⁹ donorũ ad cõparationẽ futurorum. (1. Cor. 13. c.) Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte ꝓphetamus. e ℭ Decem ciui. Decem ciuitates ſunt aĩæ, ꝑ legis verba ad gratiã euangelij ꝑuenientes, qb⁹ tũc glorificandus præponiĩ, q eis pecuniã verbi digne deo commendauerit. vnde apl's: (1. Teſ. 2. d.) Quę eſt ſpes nr̃a, aut gaudiũ, aut corona gloriæ? Nõne vos ante dñm Ieſum? f ℭ Et al. ue. Bonus ordo: Vocaturus gẽtes, & Iudæos miſſurus interfici, q noluerũt ſuper ſe Chriſtũ regnare, hãc pręmiſit cõparationẽ, ne diceret: Nihil dederat pp'lo Iudęorũ vnde melior poſsit fieri. vt qd exigeret ab eo q nihil recepit? F Ex vna mna quinq́ facit, q moralia habet ꝓpter quinque ſenſus. g ℭ Et alter &c. fe. quin. Qui ad præputiũ miſſus eſt, cui domin⁹ mnã, vnam eandẽq́ fidẽ quæ circũciſiõi credita eſt, ad prædicandũ cõmiſit. Quæ qnq́ mnas facit qa gẽtes quinq́ ſenſib⁹ corporis mancipatas, ad gratiã fidei euãgelicæ cõuertit. h ℭ In ſudario. In ſudario pecuniã reponit, q ad prædicãdũ idoneus officium prædicãdi vel ſuſcipere renuit, vel ſuſceptũ nõ bene gerit ſed percepta dona ſub ocio tẽporis abſcondit ſecũ, dicẽs: Sufficit mihi: vt de me rõnẽ reddam, cur alijs pręd icem, vl' de alijs cogar reddere rõnẽ? cũ etiam apud deũ illi ſunt inexcuſabiles quib⁹ lex data nõ eſt, neq́ audito euangelio dormierunt, (Roma. 1. c.) quia per creaturam poterant creatorem cognoſcere. i ℭ Metis quod. Metit enim deus vbi non ſeminauit. i. etiam eos impietatis reos tenet, q bus legis verbum vel euangelij non miniſtrauit. Timens ergo periculum iudicij, requieſcam ab adminiſtratiõe verbi. ℭ Myſticè. (Myſticè) (Matt. 27. c.) Mat. Metis vbi non ſe. præcidis falce iudicij eos quibus legem nõ commiſiſti. Et congregas vbi non ſparſiſti. Congregas in regno tuo bonos, etiam de gentibus: Et de eorum comparatione qui naturalem legem ſeruant, damnas eos qui negligunt etiam ſcriptã. Myſticè. Per duos ſeruos, fideles vtriuſque populi doctores. Per ſeruum nequam, malos catholicos. Per decem & quinq́, mnas, credentes populi. Per inimicos, qui verbum dei vel nunquam audire, vel malè interpretando corrumpere malunt. Per meſsionẽ ruris non ſeminati, quos verbum dei nec audire contigit. His qnque perſonis genus hominum in die iudicij diſcutiendum ſignatur. (Myſticè Quinq́ hominum genera iudicio diuino diſcutiẽda.) k ℭ Sciebas, quòd ego homo auſterus ſum, tollens quod non poſui, & metẽs quod non ſeminaui. Quod putauerat ꝓ excuſatiõne dixiſſe, vertitur in culpam. Si me ira durũ & crudelẽ noueras, q̃re iſta cogitatio non incuſsit tibi timorem, vt ſcires me mea diligentius quæſiturũ? l ℭ Pecuniã. i. euãgelicam prędicationẽ, paratisq́ fideliũ cordibus non intimaſti. m ℭ Meã non tuã. Vnde apl's: Si qs loqĩ, quaſi ſermones dei. (1. Pet. 4. c.) n ℭ Cũ uſu. Qui verbi pecuniã à doctore emit credendo, neceſſe eſt, vt cũ vſuris ſoluat operando. Vel, de accepto verbi fœnore vſuras ſoluit, q ex eo qd' audit, etiã alia ſtudet intelligere. o ℭ Auferte. Collatam gratiam amittit, qui prædicando alijs cõmunicare neglexit. Augeĩ verò illi, q in ea laborauit. Sicut regiũ chriſma quod ſupbiẽdo Saul amiſit, Dauid obediendo ꝓmeruit. (1. Reg. 16. c.) Spũs em̃ dñi qui à Saul receſsit, directus eſt à die illa & deinceps in Dauid. Et abunda.

uis ſuis, dedit eis decem mnas. Et ait ad illos: Negociamini † dum uenio.
¶ Id eſt Iudæi (ex quibus Chriſtus ſcd'm carnem) non ſolũ pręſentem vſq́ ad mortem crucis oderant, ſed & poſt reſurrectionem eius miſerunt perſequutionem apoſtolis, & prædicationem regni cæleſtis ſpreuerunt.
Ciues autem eius oderant eum, & miſerunt legationem poſt illum dicentes: Nolumus hunc regnare ſuper nos.
a ¶ Hoc erit quãdo ille qui humilis apparuit, in manifeſtiſſima claritate iudicaturus adueniet.
Et factum eſt, ut rediret accepto regno, & iuſſit uocari † ſeruos
a ¶ Id eſt ſciri faceret: Tunc enim oĩm opera & cogitationes omnibus palam oſtendentur.
qui b⁹ dedit pecuniã, ut ſciret † quantum quiſq́ negociatus eſſet.
¶ Vt ſimul de iudicantibus & negociatis iudicet.
Venit autem primus dicẽs: Domine: mna tua decem mnas acquiſiuit † Et ait illi: Euge bone ſerue: quia in † modico
¶ Non tua quęrens.
fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſupra decem ciuitates. Et alter uenit dicens: Domine: mna tua fecit quinq́ mnas.
a ¶ Id eſt ex earum animarum quas imbuiſti, fide & conuerſatione, magnus ſublimiſque eſto: vt non tantum de tuis, ſed etiam de auditorum profectibus honoreris.
Et huic ait: Et tu eſtõ ſuper quinque ciuitates.
¶ Tertius ſeruus, ſunt illi qui poſt collectos Iudęos & Gentes negligenter vtũt cõmiſſo prędicationis officio.
Et † alter uenit dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repoſitam in ſudario, Timui
a ¶ Quam ardua eſt via quę ducit ad vitam: & quia q̃to gradus altior, tanto caſus grauior.
enim te: quia homo auſter⁹ es: tollis qd' nõ poſuiſti, & metis qd' nõ ſeminaſti. Dicit ei: De ore tuo te iudico
a ¶ Quia piger ad exercendum officium, ſuperbus ad accuſandum homini iudicium.
ſerue nequãm. Sciebas, quod ego homo auſterus ſum: tollens quod non poſui, & metens quod nõ ſeminaui. Et quare nõ dediſti pecuniã meam ad menſã, & ego ueniẽs cũ uſuris utiq́ exegiſſem † illud? Et aſtantibus dixit: Auferte ab illo mnam & date illi qui decem mnas ha
¶ Merita diſcutie. ę.

(marg.: † donec veniam; † ad ſe; † quis quid; † Mat. 25. b; † minimo; † tertius; G; H; † illam; Sudarium)

Nicolaus de Lyra.

vniuerſis. quorũ vniuerſitas numero denario deſignatur: quia eſt primus limes numerorum: vnde & numeri ſequẽtes ſunt replicationes ipſius & partiũ ei⁹ Viginti enim ſunt bis decem, & triginta ter decem, & ſic conſequenter. a ℭ Dedit eis decem m. i. vniuerſitatem bonorum ſuorum, diuerſimode tamẽ, qa dedit vnicuiq́ plus vel minus ſecundũ propriam virtutem. b ℭ Negociamini dũ uenio. Quia tempus meriti currit vſq́ ad diem iudicij: in quo tempore deus dat dona ſua ad hoc, ꝙ multiplicetur per fructus bonorum operum. c ℭ Ciues autem eius oderant illũ. Ciues iſti ſunt Iudæi, q ꝑ maiori parte in odiũ Chriſti ſunt firmati. d ℭ Et miſe. leg. poſt il. &c. Nolu. h. re. qa poſt aſcenſionẽ Chriſti ad cęlos: Iudęi conati ſunt deſtruere fidem catholicam, in qua incipit regnum Chriſti, quod cõplebiĩ & manifeſtabitur in fine mundi. e ℭ Et fa. eſt, ut rediret. ſ. ad generale iudiciũ. f ℭ Iuſsit uocari ſeruos. quibus dedit pecuniam: quia oportebit omnes cõparere ante iudicem ad reddendum de oĩbus receptis ab eo ratiõem. g ℭ Venit autem pri. quia tunc electi de ſuis meritis ſecuri, parati erũt aſtare iudici. h ℭ In modico fuiſti fi. quia bona etiam ſpiritualia quæ habentur in vita præſenti, modica ſũt reſpectu bonorũ cęleſtiũ quę expectantur in vita futura. i ℭ Eris poteſtatem ha. ſu. decem ciui. id eſt gaudebis de felicitate omnium qui per tuã doctrinam vel exemplũ vitæ tuæ cõuerſi ſunt ad bonum. k ℭ Et alter ue. qa licet mali reformidẽt venire ad conſpectum iudicis, tamen oportebit eos ibidẽ repreſentari. l ℭ Ecce mna tua quã h. repo. in ſud. Sudarium autẽ eſt pann⁹ in quo inuoluuntur corpora mortuorum. Et ideo mna in ſudario repoſita, ſignat donum dei à bonis operibus ocioſum tamq́ mortuum. m ℭ Timui e. Iſte timor non eſt niſi puſillanimitas bene agẽdi. n ℭ Quia hõ auſte. es. Licet enim modo tempus ſit miſericordiæ, in iudicio tamen erit tempus rigoris iuſticiæ. o ℭ Tollis quod non po. & metis quod non ſeminaſti. quia à pręlatis eccleſię non ſolum requiruntur bona in perſona propria, ſed in ſubditis eorum, q̃s tenẽtur inducere ad bonum. Et ſentẽtia huius patet plenius ex dictis Matth.

(Moraliter) a ℭ Dedit eis de. mnas per quas intelligitur vniuerſitas donorum dei propter perfectionem denarij. c ℭ Ciues autem ei⁹ ode. eum. i. mali Chriſtiani. Qui dicuntur ciues abſolutè, eo qd' ſunt in numero maiori, Mat. xx. c. Multi ſunt vocati, pau. verò ele. d ℭ Et miſerunt legationem poſt il. &c. Nolum⁹ hunc regnare ſuper &c. Hæc autem legatio eſt malorum operũ multiplicatio, per quam dicunt facto mali Chriſtiani nolle ſe Chriſto ſubijci. e ℭ Et factum eſt ut re. particulariter, in cuiuslibet hominis morte: vl' generaliĩ, in mundi fine: Et operantes bene de donis ſuis remunerat: ſed torpẽtes à bonis operibus damnat: vario tamen modo

a ℭ Et abundabit. Myſti. (Myſticè) A Cum omnis Iſrael ſaluus erit, tunc plenitudo ſpiritualis gratię quam modo torpenter excercemus, doctoribus illius temporis abundanter conferetur. b ℭ Et his dictis. Finita parabola vadit Ieroſolymam, vt oſtẽderet de eiuſdem maximę ciuitatis euentu parabolam fuiſſe pręmiſſam: quæ non longe poſt, & ip̃m occiſura ob odiũ regni ei⁹ hoſtili clade ſit pitura. c ℭ Ad bethpha. Bethphage, viculus ſacerdotũ in mõte oliueti, & interpretatur dom⁹ buccæ. Bethania villa vel ciuitas in latere eiuſdẽ montis: & dicitur dom⁹ obediẽtię. Has domin⁹ Ieroſolymã ventur⁹ pręſentia ſua ſublimauit: qa multos añ paſſionẽ ſuã docendo piæ confeſsiõis donis & obedientię ſpũalis impleuit. Quę bene in monte olíueti ſunt poſitæ. i. in ip̃o domino, q nos vnctiõe, ſpũaliũ chriſmatũ, & cõſciẽtiæ, pietatiſq́ lucæ refouet. Et qa nõ vult abſcõdi ciuitatẽ ſupra ſe poſitã, mittit diſcipulos in caſtellũ, quod eſt contra eos, vt per eos totius contrapoſiti orbis munitiones penetret. d ℭ Introeun. inue. Introeuntes in mundũ prædicatores inueniũt populũ nationũ, pfidię vnculis irretitũ, liberũ & laſciuũ. Cui nemo vnq́ ho. ſc. i. null⁹ rõnalis doctor frenum correctionis poſuit. qui vel linguã à malo ꝓhiberet, vel in artã viã vitæ ire cogeret. Nemo indumẽta ſalutis quib⁹ calefieret vtilia ſuadendo cõtulit. Nemo ſedit, quia nullus ſtultitiã ei⁹ deprimẽdo correxit. B e ℭ Pullũ aſi. Tres euangeliſtæ, qui græce ſcripſerunt, pullũ tm̃ commemorant. Matthæus qui hebraice ſcripſit, etiã aſinã ſolutã & adductam refert: vt hebręe quoq́ gẽtis ſi pœnituerit, non deſperãdã mõſtret eſſe ſalutẽ. f ℭ Alligatũ. Alligat⁹ vinculis pfidiæ, in q̃ addict⁹ vel aſtrict⁹ dño errore famulabaĩ: ſed dominatũ ſibi vẽdicare nõ poterat: quẽ dñm fecerat nõ natura, ſed culpa: Et ideo cũ dñs diciĩ, vn⁹ agnoſciĩ. Nã & ſi multi dij & dñi, generaliter tñ vnus de⁹ & vn⁹ dñs, Marcus ait: Ante ianuã ligatũ, quia extra Chriſtũ qcũq́ eſt foris, eſt in via, q in Chriſto eſt, foris nõ eſt. In biuio ergo ligatus ſtabat, q nõ vnã fidei vitęq́ viam tenebat, ſed plurib⁹ errorib⁹ deſeruiebat. de quib⁹ aptè ſubdiĩ: g ℭ Soluẽtibus au. il. pul. Nõ deſpicias hũc aſellũ: quia ſicut in veſtitu ouiũ, ſũt lupi rapaces, ita ſub exuuijs corpis (quod nobis eſt cõe cũ beluis) mẽs deo plena vegetaĩ. h ℭ Dixerunt do. ei⁹. Multos hẽbat dominos qui nõ vni ſupſtitioni dedit⁹, ſed ꝑ libitu immũdorũ ſpirituũ raptabaĩ ad varios errores. i ℭ Quid ſolui. Qui ſoluendo pullo cõtradixerant, audito noĩe qui eſcũt: quia magiſtri errorũ q doctoribus ad ſalutẽ gentiũ veniẽtib⁹ obſiſtunt ſuas tenebras defendunt, donec miraculis atteſtãtibus veri poſſeſſoris ꝟtus eminẽat. Sed poſtq́ dñicæ fidei ptãs apparet, cedẽtibus aduerſariorũ q̃relis, cœtus qui deũ corde portet adduciĩ. k ℭ Veſtimẽta ſua. Veſtimenta apl'orũ, doctrina virtutũ, vel diſcretio ſcripturarũ, & grã ſpũal': quibus illi corda hoĩm prius nuda & frigida cõtegũt, vt mereanĩ habere ſeſſorẽ Chriſtũ. l ℭ Impoſue. ie. Dũ ppl's gentiũ portat Chriſtũ, diſcipl'i in via veſtimẽta ſternunt, quia corporis ſui exuentes amictũ, ſimplicib⁹ ſanguine ſuo viam parant, vt inoffenſo greſſu mentis, Ieroſolymã quo Chriſtus ducit, tendant, i. ad veram pacis viſionem. m ℭ Subſternebant ue. Iuxta alios euangeliſtas, non diſcipuli, ſed turba ſubſternebat. quæ martyrũ exempla ſequens, carnem per abſtinẽtiam edomat, vt domino iter ad mentẽ paret, & ſequẽtibus bona præbeat exẽpla. n ℭ Ad deſcẽ. mo. Deſcẽdente dño de monte oliueti. i. humiliãte ſe ad infirmitatem nr̃æ carnis, illo q erat in forma dei, cũ eo deſcẽdunt turbæ. i. hũiliant ſub manu eius q mĩa indigent, vt ab eo exaltenĩ. o ℭ Gaudẽtes lau. de. Frequẽter ingreſſus eſt ciuitatẽ Ieruſalẽ, ſed nõ cũ his laudib⁹, nõ rex vocat⁹. quod ſemp fugerat, niſi modo cũ aſcẽdit paſſurus. Quod iõ ſctm̃ eſt, vt amplius eorũ aduerſum ſe excitaret inuidiã, qa iam tp̃s paſsiõis inſtabat: p ℭ Sup oĩb⁹. Maximè de reſurrctiõe lazari quæ nup ſctã erat. Nã & ꝓpterea obuiã venit ei turba, quia hoc ſignũ factũ audierãt ab eo. (Ioh. 12. b) Laudãt etiã de ſignis & doctrina, quæ fecit cũ aſcendit ad diẽ ſcenophegiæ: quod Iohannes narrat. (Ioh. 7. a) q ℭ Benedictus. Turba poſt modicũ crucifixura, regẽ appellat. expectatũ ſcd'm carnẽ Dauid filiũ veniſſe declarat vt aduerſum ſe teſtiõnium extorqueatur inuitis. r ℭ Pax in cæ. Sicut naſcẽte domino hoĩm & angelorũ, agmina cęleſtia decãtabãt: Gloria in excelſis deo, Et in terra pax h. (Luc. 2. b) Sic eidẽ mox triũphaturo homines concinunt: Pax in cælo, & gloria in excelſis. s ℭ Magiſter inc. Mira inuidentiũ dementia: quẽ vera docentem nouerãt, cum magiſtrũ appellari audiũt, diſcipulos ei⁹ quaſi meli⁹ edocti, redarguẽdos ęſtimant, quos ille inſtituerat, quẽ deũ apparet eſſe ꝑ miracula. Lapi

(marg.: † mat. 13. b & 21. c; & abundabit.; † mat. 4. b & ſup. 8. b.; † iugulate; † mat. 21. a Mar. 11. a; Mat. 21. a; † eo op⁹ habet; Mar. 11. a; Matt. 7. b.; C)

bet. Et dixerunt ei: Domine: habet decem mnas. † Dico autẽ uobis. quia
a ¶ Vtenti eo quod habet.
omni habẽnti dabitur, & abũdabit:
¶ Qui non vtitur.
ab eo autem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo. Verumtamẽ
a ¶ i. Iudæos, & omnes nolentes conuerti ad Chriſtum.
inimicõs meos, illos qui noluerũt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & † interficite ante me. Et his dictis præcedebat aſcendens Ieroſolymã. Et factum eſt cùm appropinquaſſet ad Bethphage & Bethaniam, ad
a ¶ Venit ad montem Oliueti, vt nouellas oliuas in ſublimi virtute plantaret.
montem qui uocatur † Oliueti: miſit
a ¶ Propter ſcientiam veritatis, & mundiciam operis, vel geminę dilectionis ſacramentum toto orbe prædicandum: vel, propter duos ordines prædicatorũ, vnũ in circunciſione, alterum, in Gentibus.
duõs diſcipulos ſuos, dicens: † Ite in caſtellum quod † contra uos eſt. In quod introeũtes inuenietis pullum
a ¶ Alieni alligant, vt poſsideant, Chriſtus ſoluit vt teneat.
aſinę alligãtum, cui nemo unquam
a ¶ Quæcũq́ ſolueritis in terra, erunt ſoluta & in cælo.
hominum ſedit. Sõluite illum, & adducite. Et ſi quis uos interrogauerit: quare ſoluitis? ſic dicetis ei: Quia dominus † operam eius deſiderat. Abierunt autem qui miſsi † erant: & inuenerunt ſicut dixit illis ſtantem pullũ. Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad illos: Quid ſoluitis pullum? At illi dixerunt: Quia dominus eum neceſſarium habet. Et duxerunt illum ad Ieſum. Et † iactantes ueſtimẽta ſua ſupra † pullum impoſuerunt Ieſum. † Eunte autem illo ſubſternebant ueſtimenta ſua in uia. Et cùm approquaret iam ad deſcenſum montis Oliueti, cœperunt omnes turbæ † deſcendentium gaudentes laudare deum uoce magna ſuper omnibus quas uiderant
a ¶ Ab omni peccato ſingulariter immunis, & immunes faciens.
uirtutibus, dicentes: Benẽdictus
a ¶ Ego veni in nomine patris mei.
qui uẽnit rex in nomine domini: pax in cælo, & gloria in excelſis. Et quidam Phariſæorũ de turba di
a ¶ Turbas laudantes, vel apoſtolos ad laudandum inſtituentes
xerunt ad illum: Magiſter, incrẽpa

(marg.: † Oliuarũ; † fuerant; † cũ ieciſſẽt; † illum; † mat. 21. a Mar. 11. a. Ioh. 12. b; † diſcipulorum.; D; Diuiſio.)

Nicolaus de Lyra.

tè regione ctis Mat. xxv. vſq́ ibi: a Verũtamẽ ini. meos. i. iudęos, qui poſt aſcenſionẽ Chriſti conati ſũt fidẽ catholicã deſtruere, vt ſupra dictũ eſt. b Adducite huc & inter. quia xlij. anno poſt paſsionem Chriſti ciuitas Ieruſalẽ fuit deſtructa, & populus Iudæorum occiſus per Titum & Veſpaſianũ. In fine etiam mũdi oẽs reprobi generaliter. qui ſunt inimici Chriſti, ſentẽtia mortis æternę ſunt interficiẽdi. ℭ c ℭ Et his di. Hîc conſequenter oſtẽdit facto, quod declarauerat verbo. In parabola autẽ immediate præcedẽti duo declarauerat: vnũ pertinens ad ſuã paſsionẽ, aliud ad ciuitatis Ieroſolymitanæ deſtructionẽ. Igitur prĩo ſctõ oſtẽdit primũ, ſecundo, ſecundũ, ibi: Et cum appropinquauit, videns ciuitatẽ fleuit. Prima diuiditur in tres: qa primo, deſcribitur Chriſti hũiliatio. ſcd'õ populi deuotio, ibi: Eunte autẽ illo. Tertiò, Phariſæorũ malignatio, ibi: Et qdã Phariſęorum. Circa primũ dicitur ſic: Et his dictis præce. aſcen. Iero. vbi erat paſſurus, ſecũdũ ꝙ prædixerat facto, oſtẽdens ꝙ erat paratiſsimus ſe humiliare, & obedire vſq́ ad mortẽ cõtẽptibiliſsimam & acerbiſsimã. & iõ hũiliĩ voluit illuc venire, ſedẽs ſup pullũ Aſinę, ſicut fuerat prędictũ Zach. ix. c. Cætera patẽt ex dictis Mat. xxj. d ℭ Eũte au. Hic poniĩ ppl'i deuotio. & patet ſnĩa ex dictis. Mat. xxj. excepto quod ſubdiĩ: f ℭ Sup oĩ &c. Ex ſuſcitatiõe em̃ Lazari quã plures viderant, fuerãt moti ad iſtam deuotionẽ, vt hr̃ Ioh. xj. f. & etiã ex alijs Chriſti miracul'. g ℭ Et qdã. Hic cõſequẽter deſcribiĩ Phariſęorũ malignatio. Ex ĩuidia em̃ quã cõtra Chriſtũ cõceperãt deuotionẽ populi ad Chriſtũ videre non poterãt. ideo dixerũt. h ℭ Magiſter increpa & cætera. q. d. talem falſum applauſum non debes ſuſtinere. Quibus ipſe

(Moraliter) a tamẽ modo ſecundum quantitatem meriti vel delicti. Verũtamen. Sequitur: b ℭ Adducite &c. primò morte tp̃ali, & poſtea æternali. c ℭ Et his di. exponatur vt ſupra. Matt. xxj. & Mar. xj. e ℭ Et cum app. ui. ciui &c. Secundum ſenſum allegoricũ: Ciuitas hæc, eſt eccleſia, quæ tp̃e Antichriſti ſic anguſtiabiĩ & ꝑſter.

☞ a ¶ Lapides clamabunt. Crucifixo domino apoſtolis præ ti- E more tacētib⁹, petrę quæ ſciſſe ſūt, aptis monumētis deū & mūdi Myſticè dominū apertè clamabāt. ¶ Myſti. Si cęcitas cōtigerit ī Iſrael, vt Ro.11.c à laude dei conticeat, populus Gētiū mollito corde lapideo creatorem ſuū credet & annunciabit. b ¶ Et ut appropinquauit. Quod dn̄s ſecundū hiſtoriā ſemel fecit, hoc q̊tidie per electos ſuos ī eccl'ia agit: Plāgit reprobos, qui neſciūt cur plangūtur: ſed exultāt in reb⁹ peſsimis, qui ſi dā- Prou.2.c. nationē ſuā præuiderēt, ſeipſos cū electorū lachrymis plāgerēt: Qui in peruerſitate ſua diē ſuū hic habēt, in qua & pacem †16.q.7.c. habent ex abūdātia tpalium, & ſupplicia & hæc dixi nūc abſcōdūt ab oculis eorū, q refugiūt mus. ℣. cū futura præuidere, quæ tēporalē læticiā audiſſet. perturbent. Sed veniēt dies quando aīas exeuntes à corporib⁹ dæmones inimici circūdabunt vallo, trahētes eas ad ſocietatem ſuę damnationis: Et vndiq; circūdabunt: & coanguſtabunt: quādo nō ſolū opis, ſed etiā loquutionis & cogitationis iniqtates añ oculos eorū replicabūt. Et ad terrā pſternent, cū caro in puluerē Ps̄.145.a redigeť. Filij etiā cadēt, cū in illa die peribūt oēs cogitatiōes eorū. quæ cogitationes etiā p lapides ſignātur, cū ſubditur: †ma.24.a Et non relin.l.ſ.la. Peruerſus em̄ cum Mar.13.a puerſæ cogitationi puerſiorē adijcit, q̄ſi lapidē ſup lapidē ſtruit. Sed cū aīa ad vltionē rapiť, talis cogitationū cōſtructio diſsipatur. & hoc ideo: quia nō cog.t. Peruerſam em̄ aīam deus viſitat, aliquādo pręcepto, aliqñ flagello, aliqñ miraculo, Sed quia ſuperbiēs contemnit, nec de malis ſuis erubeſcit, in extremo inimicis tradeť: cū quib⁹ in æterno iudicio dānationis ſacietate colligatur. Ad pacem &c. Dum carnem das voluptatib⁹ mala ventura nō proſpiciens, habes bona præ F ſentia quę ad pacē poſſunt eſſe tpalē: Et cur hoc, ſubdit. ſ. quia nō pręuidet mala quę ei euētura ſunt. Si em̄ præuideret in præſentibus proſperis læta non fuiſſet.

c ¶ Et nō relinquent. Cū Ieruſalē modo ſit cōſtructa extra portā, vbi dn̄s crucifixus erat, apparet illā Ieruſalē ex toto fuiſſe deſtructā. Cui vnde euerſio contigerit, ſubditur: Eo quòd nō cog.i. aduentum filij dei in carne, d ¶ Et ingreſſus. Poſt enumerata mala, ingreſſus templū eiecit vendentes & emētes: p hoc innuens, q ruina populi, maximè ex ſacerdotū culpa fuit, dū em̄ vendentes & emētes pcurit, oñdit vnde radix pditiōis proceſsit.

Moraliter. ¶ Moraliter. Sicut in ciuitate eſt templū: ſic in plebe fideli vita religioſorū. Sed multi dū p religionis habitu ſacrorū ordinū locū percipiunt, religionis officiū in mercimoniū terrenæ negotiationis conuertūt. In templo vendit, qui hoc quod quibuſdā iure cōpetit, ad præmiū largitur. Iuſtitiā vendit, qui hanc p pręmij acceptione ſeruat. Emit in templo: quia dū hoc quod pximo iure debet, negat, dato patronis præmio, emit pctm̄. Quibus diciť: Feciſtis do.m.ſ.l. quia dum peruerſi locū tenent religionis, ibi p maliciā occidūt, vbi p orōnē viuificare debuerūt. Sed qa contra puerſa per ſacras paginas nos indeſinenter inſtruit, rectè ſubditur:

e ¶ Et e.do.quo in t. Domus dei eſt cōſciētia fideliū, quā facit ſpeluncā latronū qui relicta ſimplicitate ſctitatis, illud meditatur agere, vndę proximum innocentē poſsit lædere. Sed ecōtra dn̄s mētes fideliū ad cauenda mala erudit, Et erat do.&c. f ¶ Quærebant illum per. Ideo non poterant illum pdere, qa timebant tumultū populi. vel ideo volebant pdere, quia neglecto ſuo magiſterio, totum populum videbant ad eius doctrinam cōfluere.

diſcipulos tuos, Quibus ipſe ait: [a] a Dico uobis: quia ſi hi tacuerint, lapi [b] b des clamabunt. Et ut appropinqua [c] uit uidens ciuitatem, fleuit ſuper il [d e]
a ¶ Ruinam quę imminet.
lam dicens †Quia ſi cognouiſſes & [g]
a ¶ Subaudis: fleuiſſes quę modo exultas.
tū, et quidem in hac die tua, quæ ad [h i]
a ¶ Non prudenter ſuperuenturę miſeriæ, nunc tempore lætici**ę**.
pacem tibi: nunc autem abſcondita
¶ Ecce pœna quā imminentem ignorant.
ſunt ab oculis tuis. Quia uenient di-
¶ Romani principes.
es in te, & circundabunt te inimici [k] tui uallo, & circundabūt te, & coan [l m] guſtabunt te undiq; & † ad terram proſternent te, & filios tuos qui in te c ſunt †Et nō relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eo quod non cogno [n] d ueris tempus uiſitationis tuæ. Et in [o] greſſus in templū cœpit eijcere uendentes & ementes, dicens illis: †Scriptum eſt: Quia domus mea domus
¶ Qui ad hoc in templo reſidetis: vel, vt non dantes munera corporaliter perſequamini, vel dantes ſpiritualiter necetis.
orationis eſt: uos autem feciſtis illam
a ¶ Quia dominus nec indignis verba prędicationis ſubtrahit. poſt vigorem diſciplinę iniectis perſeuerat in gratia docendi.
e ſpeluncam latronū. Et erāt docens quotidie in templo. † Principes au- [p q] tem ſacerdotum & ſcribę & princi [r]
a ¶ Quia quotidie docebat in templo: & eiiciebat latrones, recipiebat laudem turbarum.
f pes plebis quęrēbant illum perdere [s] & non inueniebant quid facerent il [t] li. Omnis enim populus †ſuſpenſus [v] erat audiens illum.

Nicolaus de Lyra.

☞ a ¶ Quibus ipſe ait. Rationabiliter ſe excuſando, & pphetando de futuro. b ¶ Dico uobis: quia ſi hi tacue. lapides &c. Et hoc fuit impletum in ſua paſsione, quando diſcipulis præ timore Iudæorum tacentibus laudem Chriſti, lapides ſciſsi ſunt, vt habeť Matth. xxvij. f. Quaſi perhibentes teſtimoniū ſanctitatis ipſius Chr- ipſius Chriſti morietis, ppter qđ Centurię, & alij Gētiles, qui erāt cū eo, viſis tot ſignis ſanctitatem Chriſti cōfeſsi ſunt dicentes, Verè filius dei erat iſte, vt habetur ibidē. c ¶ Et ut appro. Hîc cōſequēter oſtēdit facto futuram ciuitatis Ieroſolymitanę deſtructionē, in hoc q fleuit ex cōpaſsione ppter mala ſup ciuitatē, & populum futura. Et quia ſemper in deo cū miſericordia currit iuſticia, ideo in Chriſto primò oſtendiť dulcor cōpaſsionis, ſecūdò, rigor vltionis, tertiò, in principibus Iudæorū malū obſtinationis. ſecūda ibi: Et ingreſſ⁹. tertia, ibi: Principes autē. Circa primū dicitur: d ¶ Videns ciui. ſ. Ieruſalem, in qua diu viguerat cult⁹ diuinus. e ¶ Fleuit ſuper il. Tum proptē mala culpæ, quæ ibi multiplicata fuerāt. Tū propter mala pœnæ quæ futura iminebant, dicens: f ¶ Quia ſi cogno. Supple mala dicta. g ¶ Et tu. Supple fleres. h ¶ Et qui. in h.d.t.i. modico tēpore, in quo facies voluntatem tuam. i ¶ Quæ ad pa.ti.i. modico tpe duraturam: & iō nūc gaudes, quia mala īminētia non vides. ideo ſubditur: Nunc au. abſcō. ſunt &c. k ¶ Et circundab. te inimi. tui. ſ. Romani. l ¶ Vallo. i. cum exercitu valde forti. m ¶ Et coā. te u. In tm̄, q præ anguſtia famis inuētæ ſunt mulieres filios proprios comediſſe, ſecūdū qđ refert Ioſephus libro de Iudaico bello. Et cauſa tantæ deſtructiōis, ſubditur: n ¶ Eo qđ nō cog. tē. ui. tuæ. Prędicatiōem Chriſti recipiendo, ſed magis vſque ad mortem ipſum perſequendo: o ¶ Et ingreſ. Hîc cōſequenter ī Chriſto oſtēditur rigor vltionis, in hoc q vēdentes & ementes in templo inde eiecit: p hoc deſignās, q eſſent eijciendi in gehēnā. & patet ſententia ex dictis Matth. xxj. p ¶ Principes au. Hîc cōſequenter deſcribiť obſtinatio principū Iudęorum: & priò, q̄tū ad interiorē machinationē, ſecundò, q̄tū ad exteriorē inſidiationē. ca. ſe. Circa primū dr̄: Prin. au. ſa. Qui præerant in ſpūalib⁹. q ¶ Et Scribæ. Qui intēdebāt doctrinę legis & pphetarum. r ¶ Et pri. plebis. Qui præſidebant in tpalib⁹ diſponendis. s ¶ Quærebant il. p. Excogitātes diuerſas vias, & modos quo modo poſſēt illū occidere, moti ex rancore & inuidia cōtra ipſū iō ſubdiť. t ¶ Et nō in. Cū eſſet ſanctiſsimus. nec etiam audebant timore ppl'i, iō ſubditur: v ¶ Omnis e.p.ſ.i. valde attēt⁹ ad audiēdā ſctām ei⁹ doctrinam. ✳ ſtiabitur & proſterneť, q pauci audiebūt ſe Chriſtianos confiteri. n ¶ Eo qđ.n. Chriſtus em̄ eccl'iam viſitat quādocūq; Chriſtianos ad bonū excitat, ſed eccl'ia p maiori parte nō cognoſcit hoc cū effectu: propter qđ Antichriſti pſecutio ſup eā veniet ad purgationē electorū, & damnationē reproborum. Secundū verò ſenſū moralē, iſta ciuitas eſt anima pctōris, quæ vallať in morte, & anguſtiatur à ſpiritibus malignis: & ei⁹ filij pſternūtur. i. cogitationes eius, quib⁹ promittebat ſibi longā vitam, honores, diuitias, & huiuſmodi fruſtrantur. eo qđ nō co. cum dn̄s eā inuitaret ad emendationem vitæ. o ¶ Et ingr. in tem. Exponatur ſicut. ſ. Matth. xxj. & Marc. xj. ¶ In ca. xix. vbi dicitur in poſtil. Et ſic videtur dicere, quòd non fuit Iudæus natione, ſed Gentilis.

Margin notes: †ſolo æq. bunt. — Ioſeph⁹ de bello Iudaico libr.7.c.13. — H — † Iſa.56.c. Iere.7.c. Mat.21.b. Mar.11.c. — †Primi, primates. — †pendebat — Moraliter

ADDI. Quod autē Zache⁹ ſit natione Hebræ⁹, ſatis oſtenditur per rōnes poſtil. Nec Beda contrarium videtur dicere ſi bene intelligantur verba euāgelij, quib⁹ ſententiā ſuā adaptat. Nam Chriſtus dixit, quòd ſalus facta eſſet huic domui. ſ. Zacheo habitatori, eo quòd eſſet filius Abrahæ. Conſtat autem, quòd non fuit ſalus facta Zacheo, eo quòd de ſtirpe Abrahæ genitus eſſet, ſed quia eius fidem eſt imitatus. & ſic referenda ſunt vba Bedæ ad cauſam ſalutis ſcilicet Zachei: non autem ad eius ſtirpem tantum. Similiter ex dictis Ambro. dicentis, Zachæus exigu⁹ meritis, ſicut populus nationum, &cæ. non videtur dicere, quòd ſit de populo nationum, ſed quòd ſit figura populi nationū, non eſt autem inconueniens, vt aliquis de natione Iſraelitica figureť nationem Gentilium, ſicut Luc. xv, de filio prodigo.

☞ CAP. XX.

A ET factum eſt &c. Sequitur: a ¶ In qua poteſtate hæc facis. De dei poteſtate dubitant, & ſubintelligi volūt, diaboli eſſe quod facit. Vnde addunt: Aut quis eſt qui dedit ti. &c. In quo planè negant dei filium: quem non ſuis viribus, ſed alienis ſigna facere credunt. b ¶ Interrogabo. Poterat †mat.21.c aperta reſponſione tentatorū calumniā Mar.11.d. confutare: ſed prudenter interrogat, vt vel ſuo ſilentio. vel ſua ſententia condēnentur. c ¶ Baptiſmū io. &c. Quē cōfitemini de cælo habuiſſe prophetiā. mihi perhibuit teſtimoniū, & ab illo audiſtis in qua poteſtate ego faciā. Quod illi intelligentes, dubitant quid debeant Duab⁹ de reſpondere. d ¶ Neq; ego di. uob. cauſis veri- Propter duas cauſas veritas quærentib⁹ tas quęren eſt abſcondenda. Vel, quia minus capa- tib⁹ eſt abſ ces ſunt ad audiendū. vnde dicitur: Mul condenda. ta habeo vobis dicere. ſed non p.p. mo- Ioh.16.c. do. Vel, quia ex odio & cōtemptu quæ- Mat.7.a rūt: vnde dicitur: Nolite ſanctū dare canibus. e ¶ Cœpit autē. Principibus ſacerdotum & ſcribis de ſua interroga- †pſuaſa eſt tione confutatis, dominus quod cœperat exequitur: & illis audientibus plebē, q ſua verba libētius audiat alloquitur: inferens parabolā quā & illos impietatis arguat, & regnum dei ad gentes tranſ- Moraliter. ferendū oſtendat. f ¶ Vineā. Morali- Eſa.5.a. ter. Vinea domini ſabaoth, domus Iſrael. Coloni, operarij, qui ad excolendum †mat.21.d prima hora, tertia, ſexta, & nona ſunt cō Mar.11.a ducti. Peregrè fuit, qui vbiq; pręſens eſt, B cum imitatoribus liberum operandi arbitrium dereliquit. g ¶ Et ipſe pe. Qui vbiq; eſt, diligentibus ſe pręſentior eſt: negligentibus abeſt. & longo tempore abfuit, ne perperā videretur exactio. Nā quo indulgentior liberalitas, eo inexcuſabilior peruicacia. h ¶ Et in tē- †illum. pore. Primus ſeru⁹ qui mittiť, Moyſes †Mat.21.b legiſlator: Qui per. xl. annos fructū legis quā dederat à cultoribus inquirebat. ſed cæſum dimittūt inanē: quia irritauerunt Ps̄.105.c. Moyſen in caſtris, & Aaron ſanctū dn̄i: & vexat⁹ eſt Moyſes ppter eos. q. &c. De Deu.32.e. quib⁹ ipſe ait: Vua eorū vua fellis, & bo. ama. vinum eorū fel draconū. i ¶ Et addidit alterū. Alter ſeru⁹ Dauid propheta, qui poſt Moyſen colonos vineæ pſalmodiæ modulamine & citharæ dulcedine ad exercitiū boni opis inuitauit: ſed & hunc cōtumelia affectū dimittunt inanē, dicētes: Quę nobis pars in Dauid, 3.Reg.12.d aut quę hære. in filio Iſai? Qui tamē pro ✳venite. hac vinea, ne penitus extirpetur exorat, Ps̄.77.a Dn̄e deus virtutū cōuerte & reſpice de cælo, & vide & viſita vineā iſtā. k ¶ Et addi. ter. Tertius ſeruus chorus prophetarum. Qui populū corripiebant, & mala quæ vineæ imminerent prædicabant: ſed & illos pſecuti ſunt & occiderūt. Cuius vineæ ſterilitatem Ieremias deplorat Iere.2.d dicens: Ego te plantaui vineā meā electā: quomodo conuerſa es in prauum vinea aliena? l ¶ Quē cū uidiſ. Aperte pro †Ps̄.117.e bat Iudæos, non per ignorantiā crucifi- Mat.21.d xiſſe filiū dei, ſed p inuidiam. Intellexerūt Mar.12.a. em̄ hunc eſſe cui dictū eſt: Poſtula à me, Actu.4.b & dabo tibi gentes, hæreditatē tuam, & Pſal.2.b poſſeſsionē tuā terminos terræ. Et ideo conſulentes ſibi dicunt: Ecce mundus totus poſt eum abijt: & ſi di. eū ſic omnes Ioh.12.c. cre. in eum. Hæreditatem ergo eccleſiæ quam non

quam nō moriens pater reliquit, ſed ipē C ſua morte emptam reſurgēdo poſſedit, hanc Iudæi eripere volunt, dum fidē quę ✳illorum. per eum eſt extinguere conantur, iuſticię dei non ſubiecti: ſed ſuā conſtituere vo- Ro.10.a. lentes. m ¶ Hic eſt heres: Chriſtus hęres: quia morti pprie ſupuixit, & teſtamētorū quæ ipſe cōdidit, quaſi hæreditaria in noſtris pfectib⁹ emolumēta cōſequiť. n ¶ Et eiectū illum. Marcus ordinem Mar.12.a mutat. Occiderunt & eiece. extra vi. In q ptinacia eorū notať, q poſt reſurrectionem prædicantibus apl'is credere noluerant: ſed quaſi vile cadauer pijciētes, gentibus ſuſcipiendū dederūt. o ¶ Abſit. Cōtradicunt ſentētiæ quā cōtra pfidiam ſuā dictā cognoſcūt. Quod em̄ in mente gerebāt, in pabola cōtineri intelligunt. Negātibus ergo Iudæis iuſtū forè. diuinę ſcientię legis (quā ipſi ſpernebāt) ad gentes transferri, qđ ſaluator reſpondeat attende. p ¶ Quid eſt ergo. Quomodo impleбiť hæc pphetia? Niſi quia Chriſt⁹ à vobis reprobatus, credituris gentibus eſt prædicandus, vt in ſe vno angulari la- Eph.2.d pide duos condat parietes. q ¶ Aedificantes &c. Qui ſupra coloni, hic ædificantes dicuntur, quia qui plebem ad ferendos fructus excolere, hanc ipſi domino inhabitatore dignam quaſi domum conſtituere iubebantur. r ¶ Oīs qui ceciderit. Qui credit & tm̄ peccat, cadit ſuper lapidē: & nō conteriť, ſed cōfringiť: quia per patiētiam ad ſalutē reſeruatur. Sed cui lapis irruit. i. qui negat penitus: conteritur, vt nec teſta remaneat. Vel cadit ſuper eum, qui modo contēnit, & iniurijs afficit, necdum penitus interit, ſed quaſſať: vt non ambulet rectus. Cadit ſuper eum lapis, quē veniens in iudicio opprimit. ¶ Moraliter. Vinea locatur cū D myſterium baptiſmi fidelibus ad exercē- Moraliter. dum opere committitur. Mittuntur tres ſerui, vt de fructu accipiant: Cum lex, pſalmodia, prophetia, ad bene operandum hortantur, Sed cōtumelijs affecti vel cæſi eijciuntur, cum ſermo auditus vel contemnitur, vel etiam blaſphematur: Miſſum hæredem occidit, qui filium dei conculcat, & ſpūi quo ſctificatus eſt, cōtumeliā facit. Vinea alteri datur, cū gratia quā ☞ ſuperbus

Cap. XX.

ET factum eſt in una [a] dierum ✳docente illo populum in templo & euangelizante, conuenerūt principes ſacerdotum & Scribæ cum ſenioribus, & aiunt dicentes ad illum: a †Dic nobis in qua poteſtate hæc facis, aut quis eſt qui dedit tibi hāc poteſtatem? Reſpōdens autem Ieſus di b xit ad illos: Interrogabo uos & ego c unum uerbum. Reſpōdete mihi: Ba
¶ Sicut verum eſt.
ptiſmum Iohānis de cælo erat, an ex hominibus? At illi cogitabant intra ſe dicentes: Quia ſi dixerimus, de cę
¶ Sicut verum eſt. a ¶ Mihi teſtimonium perhibenti.
lo, dicet: Quare ergo non credidiſtis
a ¶ Si ex inuidia iſtius Iohanni etiam derogauerimus.
illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, plæbs uniuerſa lapidabit nos. †Certi ſunt enim Ioannem prophe-
a ¶ Timentes lapidationem. ſed magis timentes veritatis confeſsionem.
tam eſſe. Et reſpōnderunt ſe neſcire d unde eſſet. Et Ieſus ait illis: Neque
¶ Non dico vobis quod ſcio, quia vultis fateri quod ſcitis.
ego dico uobis in qua poteſtate hęc e facio. †Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo qui- [b] f dam plantauit uineā, & locauit eam g colonis, & ipſe peregrè fuit multis h temporibus. Et in tempore illo miſit ad cultores ſeruum, ut de fructu uineæ darent illi. Qui cæſum dimi i ſerunt †eum inanem. †Et addidit alterum ſeruum mittere. Illi autē hunc quoq; cædentes, & afficientes con- k tumelia, dimiſerūt inanem. Et addidit tertiū mittere. Qui & illum uulnerantes eiecerunt. Dixit autē domi
¶ Quod ambigit non de ignorantia, ſed vt reſeruetur homini libera voluntas.
nus uineæ: Quid faciā? Mittam filiū meum dilectū. forſitā cùm hūc uide- l rint uerebuntur. Quē cùm uidiſſent coloni, cogitauerūt intra ſe, dicētes: m Hic eſt hæres, ✳occidamus illum, ut
a ¶ Quia dominus extra portam paſſus eſt: Vel quia prius a cordibus Iudæorum eſt eiectus & deinde cruci eſt addictus.
n noſtra fiat hęreditas. Et eiectū illum extra uineam occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus uineæ? Veniet, & perdet colonos iſtos, & da- o bit uineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Abſit. Ille autem aſpiciens p eos, ait: Quid eſt ergo hoc quod ſcri- q ptum eſt: †Lapidē quem reprobauerune ædificātes, hic fact⁹ eſt in caput anguli. Omnis qui ceciderit ſupra illū lapidem conquaſſabitur: ſupra quem autē ceciderit, cōminuet illū.

Nicolaus de Lyra.

CAP. XX.

ET factum eſt. Hic cōſequēter deſcribitur Iudęorum obſtinatio, q̄tum ad inſidiationem exteriorem contra Chri- ſtum. Et primò circa hoc deſcribiť eorum Diuiſio. malicia inſidians. ſecundò, eorū ſuperbia ad hoc incitās, ibi Audiente omni populo. Prima in duas partes. quia primò eorum malicia deſcribitur, ſecundò confutatio concluditur, ibi: Reſpondentes autem. Prima adhuc in duas: quia primò deſcribiť malicia principū inſidiando Chriſto p ſeipſos. ſecūdò, per miniſtros, ibi: Et obſeruantes miſerunt inſidiatores. Circa primū, præmittiť maligna interrogatio. ſecūdò, ſubditur interrogātium confutatio, ibi: Reſpondēs autem. Et iſta ſecunda ☞ pars di.

Moraliter. a ¶ Et factū eſt in una Moraliter. dierum &c. Exponatur vt ſupra Matt. xxj. & Marci. xj. Cœpit autem dicere. Sequiť: b ¶ Homo quidā plāta. exponatur, vt ſup. Matt. xxj. & Mar. xij. vſq; ibi:

✳ Acceſſerūt autē

superbus abijcit, humilis ditatur,
E Scribæ manum mittere quęrunt: ſed timore retinētur, cū falſus fraternitatem eccl'ię ꝑpter bonorum multitudinem, vel erubeſcit, vel timet impugnare. a ℭEt quære. &c. Quaſi mētiētē quærūt interficere, in q̄ vera ꝓbanť quę dixerat. Ipſe eſt em̄ hæres, illi praui coloni qui ſolo humano terrore retardātur, donec veniret hora eius.

†caperent eius ſermonem. †Ibidē.b

b ℭEt obſeruātes. Quod prę timore populi, per ſe nō poſſunt, manibus præſidijs efficere volūt, velut immunes à morte ipſius videantur. c ℭLicet nobis &c. Cū nuper ſub Auguſto Iudæa Romanis ſtipendiaria facta eſſet, phariſæi qui de iuſticia ſibi applaudebant, qui decimas & primitiua deo dabant, tributa homini ſoluenda negabant: pro qua ſeditione poſtea regnum & tota patria deſtructa ſunt. d ℭCuius habet imaginē & inſcriptionē? Alia imago dei, alia mundi. Si ergo Chriſtus non habuit imaginē Cæſaris, cur cenſum dedit? Non de ſuo dedit, ſed mundo reddidit quæ erant mundi. Et tu ſi non vis eſſe obnoxius Cæſari, noli habere quæ ſunt mundi. Si habes diuitias, obnoxi⁹ es Cæſari. Si vis terreno regi nihil debere omnia tua relinque, & Chriſtum ſequere. Et bene prius quæ Cæſaris ſunt reddēda decernit. Non enim poteſt qs eſſe domini, niſi prius mundo renunciauerit. e ℭReddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt dei deo. Sicut Cæſar exigit impreſſionem ſuæ imaginis, ſic & deus animam lumine vultus ſui ſignatam. f ℭAcceſſerunt autē quidam &c. Duæ hæreſes erant in Iudæis. Phariſæorum, qui pręferebant iuſtitiam traditionum & obſeruationum. vnde & diuiſi vocabantur à populo. Et Saducæorum: qui & ipſi vendicabant ſibi quod non erant. id eſt iuſti. g ℭℭMagiſter Moyſes ſcripſit nobis. Qui reſurrectionem corporum nō credūt, & aīas putāt interire cū corpib⁹, turpitudinē fabulę fingūt, quæ delyramēti arguit eos qui reſurrectionem aſſerūt. Poteſt aūt fieri: vt in gēte eorū hoc aliquādo acciderit. ℭMyſti. aūt. Hi ſeptē oēs reprobi ſunt, q tota hac vita (quę ſeptē diebus eſt) ſteriles à bono ſunt: quib⁹ miſerę mortis, ad vltimū mūdana cōuerſatio quę ſine fructu eſt trāſibit. h ℭVt accipiat. In lege literę cogebatur nubere inuita: Sed in lege ſpiritus, commendatur caſtitas. i ℭIlli uerò qui &c. Cum omnes boni & mali ſint reſurrecturi & abſque nuptijs mānſuri, dominus tamen vt ad gloriā reſurrectionis incitet, de ſolis electis diſſerit. Si autem in reſurrectione nec ducent vxores, reſurgent ergo corpa quę poſſunt nubere & ducere. Quod dicit de his qui habent membra genitalia, ſed nulla voluptate vel neceſſitate nubendi mancipabuntur. Et nota ꝙ

†ipſorum

Cęſari mūdus obnoxius.

†mat.22.c Mar.12.b.

†exo.3.b †cum

Pš.109.a

a Et quęrebant principes ſacerdotum & Scribæ mittere in illum manus illa hora, & timuerunt populum. Cognouerunt enim, quòd ad ipſos
b dixerit ſimilitudinem † hanc. † Et obſeruantes a
miſerunt inſidiatores qui ſe iuſtos ſimularent, b
¶Vt aliquid velut eo ignorante extorquerent vnde argui poſſet.
ut † caperēt eū in ſermone, & traderēt eum prin
a ¶Herodis, qui in illis diebus erat Ieroſolymis.
cipatui & poteſtati pręſidis. Et interrogauerūt
a ¶Quaſi laudatus myſterium cordis ſui ſimpliciter eis aperiat, eoſq́ velit habere diſcipulos.
eum dicentes: † Magiſter, ſcimus, quia rectè di
a ¶Non times prælatam perſonam, ſed indiſcrete dicis veritatem maioribus & minoribus.
cis & doces, & non accipis perſonam, ſed uiam
a ¶Illic prouocant vt deum magis timeat, quam Cæſarem: & dicat non debere ſolui tributa, vt inde ſeditionis autor fiat.
c dei in ueritate doces: Licet nobis tributum dare Cæſari, an non? Conſiderans autem † do
a ¶Reſpondet non ſecundum verba eorum blande, ſed ſecundum conſcientias eorum aſpere.
lum † illorum dixit ad eos: Quid me tentatis?
a ¶Qui pro cenſu ſoluitur, & habet imaginem Cęſaris. b ¶Non de ignorantia interrogat, ſed vt competet ad eorum verba reſpondeat.
d Oſtendite mihi denarium. Cuius habet imaginem & inſcriptionem? Reſpondentes dixe
a ¶Tyberij priuigni Auguſti, ſub quo paſſus eſt dominus.
e runt ei: Cæſaris. Et ait illis: † Reddite ergo
¶Tributum, peccuniam. ¶Decimas, victimas.
quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt dei deo. Et non potuerunt uerbum eius reprehendere
a ¶Qui credere debuerāt mirantur, ꝙ non habent locum tentandi.
coram plebe: & mirati in reſponſo eius tacue
a ¶Vt vel per frequentiam vincerent ¶Qui interpretantur iuſti.
f runt. Acceſſerūt autem quidam Saducæorum c
¶Phariſæi credebant corporis & animæ reſurrectionem: Saducæi & animas interire cum corpore.
qui negant eſſe reſurrectionem, & interrogaue
g runt eum dicentes: † Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis: Si frater alicuius mortuus fuerit, habens
h uxorem, & hic ſine liberis * fuerit, ut accipiat eā frater eius uxorem, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Septē ergo fratres erāt: & primus accepit uxorē & mortuus eſt ſine filiis. Et † ſequēs accepit illā, & ipſe mortu⁹ eſt ſine filio. Et tertius accepit illam, ſimiliter & oēs ſeptē, & non reliquerunt ſemē, & mortui ſunt. Nouiſſima omniū mortua eſt & mulier. In reſurrectiōe ergo cui⁹ eorū erit uxor? Siquidē ſeptē habuerūt eā uxorē. Et * ait illis Ieſus: Filij hui⁹ ſeculi † nubūt & tradūtur ad
i nuptias: illi uerò q digni habebūtur ſeculo illo,
k & reſurrectiōe ex mortuis, neq; † nubēt, neq; ducēt uxores: neq; em̄ ultrà mori poterūt. † Æqua
¶Ecce ſpiritualis cōuerſatio. ¶Sine labe corruptionis viſione dei fruūtur.
les enim angelis ſunt, & filij ſunt dei, cùm ſint fi
l lij reſurrectionis. Quia uerò reſurgent mortui,
a ¶Quem vos recipitis. Alioquin poterat apertiora dare de reſurrectione teſtimonia prophetarum, ſed prophetas Saducæi non recipiunt.
† & Moyſes oſtendit ſecus rubum, † ſicut di
a ¶Qui iam mortui erant quando hæc dicebat. Probat ergo per hoc animas poſt mortem permanere, quia non eſt deus non exiſtētium. & ſic introducitur corporum reſurrectio, quæ cum animabus bene vel male geſſerut.
cit, dominum deum Abraham, & deum Iſaac, & deum Iacob. Deus autem non eſt mortuo
¶Quorum dominus & deus eſt.
rum, ſed uiuorum. Omnes enim uiuunt ei. Re d e
ſpondentes autem quidam Scribarū dixerunt:
m Magiſter bene dixiſti. Et amplius non audebant eum quidquam interrogare. Dixit autem
n ad illos: Quomodo dicunt Chriſtum filium
a ¶Nō reprehendūtur quia Dauid filiū dicūt, ſed quia dei filiū nō credūt.
eſſe Dauid, & ipſe Dauid dicit in libro pſalmo
¶Pater. ¶Filio.
o rum: † Dixit dominus domino meo, ſede à

ta ꝙ cū inſidiatorib⁹ & conculcatorib⁹ ſecreta myſteria loquatur non tamen ſanctum dat canibus: ſed aderant multi idonei quos ꝓpter aliorum immūdiciam nō oportebat negligi. k ℭNeq; nubēt neq; ducent uxores. Cum connubia propter filios, filij propter ſucceſſionem, ſucceſſio propter mortē, vbi ergo nō eſt mors, neque connubia. l ℭQuia uerò reſurgēt mortui. Poſtquàm propoſitæ quęſtiōi de reſurrectionis conditionib⁹ ſatisfecit, de ipſa reſurrectione contra eorum infidelitatem agit. m ℭEt amplius non audebant eum quidq; interrogare. Confutati in ſermonibus non amplius interrogant, ſed apertè comprehēſum Romanæ poteſtati tradunt: ex quo intelligimus, venena inuidiæ poſſe quidem ſuperari, ſed difficilè conquieſcere. n ℭQuomodo dicūt Chriſtum eſſe filium Dauid. Conſummaturus præcepta dominus, in fine teſtamenti ſui fidem concludit, vt dominum Ieſum verum deum, & verum hominem ad dexteram patris ſedere credamus. o ℭDixit dominus domino. Iſtud dicere, eſt æqualem ſibi filium generare domino, non ſecundū ꝙ de eo nat⁹, ſed ſcd'm ꝙ de patre fuit ſemper.

G
† iſtam † Ma.22.b. Mar.12.a.
† aſtutiam
† 23. q.1.c. militare & c. qd culpatur. & .q.ſi. c. ſi i morte & .c. conuenior. De cle. coniuga. c. ex parte.

Nicolaus de Lyra. ☞Donec

pars diuiditur in duo, quia Chriſtus primò cōfutat eos reſpōſione cauta, & ſecundò, parabolica ad hoc apta, ſecūda ibi. Cœpit autem dicere: Sententia autem iſtarum partium patet ex dictis Matth. xxj. a ℭEt obſeruātes. Hīc deſcribitur inſidiatio principum Iudæorum contra Chriſtū per miniſtros, cùm dicit: b ℭMiſerunt inſidi. qui &cæ. Vt ſub ſpecie iuſticię facili⁹ Chriſtum deciperent. Sed dicitur Prouer. j. b. Fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum. & ideo fruſtra inſidias tendebant Chriſto, cum nulla ſimulatio poſſit eum decipere, quia omnia nuda & aperta ſunt oculis eius, ſecundum quod dicitur Hebr. iiij. d. Cætera patent ex dictis Matt. xxij. c ℭAcceſſerūt autē quidam Saducæorum. Hīc conſequenter ponitur confutatio Saducæorum. Et patet ſententia ex dictis Matth. xxij. vſque ibi: d ℭOmnes enim uiuunt ei. Quia iuſti licet ſint defūcti corpore: viuunt tamen in anima: reſurrecturi ad plenam participationem gloriæ: & iniuſti ſimiliter ad declarationem diuinę iuſticiæ. d ℭReſpondētes autem quidam. Hic ex prædictis concluditur cōfutatio inſidiātiū Chriſto. Et primò ex eorum propria confeſſione: cùm dicitur: Et amplius non audebant

Diuiſio
H
* mortuus
† ſecundus
* reſpōdēs
† ducunt vxores.
† Ducunt vxores, neque nuptū dant.
† pares

* c ℭAcceſſerunt ad eum quidam Saducæorum: Exponatur vt ſupra Matthæi vigeſimoſecūdo. & Marc. duodecimo. vſq; ibi: * Audiente

Moraliter

☞ a ℭDonec po. Quòd à patre ſubijciūť inimici, nō infirmitatē filij, ſed vnitatē naturæ, qua in altero alter oꝑatur ſignificat. Nā & filius ſubijcit inimicos patri, qa patrē clarificat ſuper terrā. b ℭAttendite. Duplici rōne iubemur attēdere à vanę glīæ cupidis ne vel eorū ſimulatione decipiamur, vel eorum exēplo ad amorē tpaliū inflāmemur.
A

c ℭEt amant. Nō ſalutari in foro, nec primas ſedes vetat eis qbus debeť ex ordine officij, ſed eis q indebite amāt, Animū em̄, nō gradum redarguit. Nec vrò caret culpa, ſi is fori litibus intereſſe velit, q deſiderat ſedere in cathedra Moyſi. d ℭQui deuo. do. Marcus. Sub obtētu ꝓlixæ orōnis, q vt religioſiores appareāt, ꝓlixi⁹ orāt: vbi ab infirmis qbuſlibet, & pctōrū ſuorū cōſciētia turbatis, quaſi patroni laudes & pecunias accipiāt, quorū orō fit in pctm̄. vt nō ſolū ꝓ alijs nō poſſint intercedere, ſed nec ſibi ad ſalutē ꝓficere: imo pro ipſis orōnibus magis damnabūtur. e ℭHi ac. dānati. In hoc inſinuat illos etiam, qui in angulis ſtantes orant, vt videantur ab hoībus, damnationem quidem mereri: ſed iſtos maiorem.

Mar.12.d

GLO. ORDI.
CAP. XXI.

Eſpiciens autē. Qui appetitores primatus, & vanę glīæ cauēdos eſſe monuerat, etiā dona ferentes in domū dn̄i certo examine diſcernit, vt retribuat ſingulis ſecūdū intentionē cordis g ℭIn gazophy. &c. Gaza, diuitiæ, phylaxe ſeruare: inde gazophylaciū, Arca habens foramen deſuꝑ in q̄ mittebāt ſacerdotes donaria populi, quę cōgregabātur ad neceſſarios vſus templi. Porticus etiam in qua Arca ſeruabatur gazophylacium dicebať. Vnde: Hæc locutus eſt Ieſus in gazophylacio docēs in tēplo. ℭAlleg. Diuites qui in gazophylacium munera mittunt, ſunt Iudęi legis elati. Vidua, eccl'ia, pro qua vir ipſius mortem pertulit, & in cęli penetralib⁹ ab oculis eius occultus, quaſi in parte alterius regiōis viuit. Hæc pauper, quia ſuperbiā & concupiſcentias mūdi abiecit, quę in gazophylaciū minuta duo mittit; quia in cōſpectu diuinæ maieſtatis, vbi noſtri operis oblationes quaſi certo numero cōſignatę ſeruantur, vel dilectionē dei & ꝓximi, vel fidei & operationis ſuę munera defert, quæ conſideratione ſuæ fragilitatis minuta, ſed merito pię intētiōis magis accepta q̄ cūcta ſupbientiū Iudæorum opera. h ℭEx abūdātia. Iudæus ex abūdantia mittit, q de iuſticia pręſumēs, ita orat apud ſe: Deus grās ago tibi, qa non ſum ſicut cæteri hoīm. Oēm victū eccl'ia in munera dei mittit, quæ oē quod innuit, non ſui meriti, ſed diuini mūeris intelligit, dicēs: Deus ꝓpiti⁹ eſto mihi pctōri. i ℭEt quibuſdam. Poſt oblationē viduæ in qua eccl'ia de gentibus ſignať, deſtructio tēpli ſupponitur, vt velamento literę occultātis, recōdita ſacramenta eccl'ię incipiāt pateſcere. Curauit em̄ deus ciuitatē & templū & oīa figuralia ſubuertere, ne quis poſt aduentū Chriſti ad illa recurreret. k ℭInterrogauerūt. Quia laudātibus ædificatiōes templi prædixerat oīa deſtruenda, diſcipuli (ſicut Marcus ait) Petrus, Iacobus, Iohānes & Andreas ſeparatim quærunt tēpus, & ſigna prædictę deſtructionis. l ℭMulti enim. Imminēte Ieroſolymorū excidio multi fuere principes, qui ſe chriſtos eſſe, & tempus libertatis appropinquare dicerent. Tēporib⁹ quoq; apoſtolorum hæreſiarchę multi ꝓdierunt, qui inter

Gazophylacium.
*illuc Iohā.8.c
B Allegorice
†ſubſtātiā
*hęc dicēs clamabat: qui habet aures audiendi audi.
†Mat.24.a Mar.24.a ſupra.18.b
*igitur.
†Hęc futura ſunt.
†Ma.24.a Mar.13.a

a ¶Non ad horam.
a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum
a ¶Inobedientes. b ¶Subijciam tibi nolentes & volentes.
a ¶Quomodo repugnantia ſunt hęc ſecūdum noſtrum intellectum.
tuorum. Dauid ergo dominū
¶Si purus homo eſt.
illum uocat: & quomodo filius eius eſt? Audiente autem omni populo, dixit diſcipulis a
b ſuis: Attendite à ſcribis qui uo b
a ¶Cultioribus veſtimentis induti in publicū procedere. qd' reprehenditur in diuite, qui induebatur purpura & byſſo.
c lunt ambulare in ſtolis, & amant ſalutationes in foro, & primas cathedras in ſynagogis, & primos diſcubit⁹ in con
d uiuijs. Qui deuorant domos c
a ¶Quę habent affectum religionis, ſed neſciunt ſibi prouidere.
uiduarum, ſimulantes lōgam
e orationem: Hi accipient dam d
f nationem maiorem.

Cap. XXI.
R † Eſpiciens autem uidit eos e
qui mittebant
g munera ſua in
gazophilaciū
diuites, Vidit autem & quandam uiduā pauperculam mit
a ¶Non perpendit deus quantum in eius ſacrificio, ſed ex quanto proferatur.
tentem * era minuta duo. Et dixit: Verè dico uobis: quia uidua hęc pauper pluſq; omnes
h miſit. Nam omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera dei: hęc autem † ex eo qd' deeſt illi omnem † uictū ſuum quem
i habuit miſit * Et quibuſdam dicentibus de templo ꝙ bonis lapidibus & donis ornatū eſſet, dixit † Hęc quæ uidetis: uenient f
a ¶Hoc quadrageſimo ſecundo anno poſt paſſionem domini factum eſt a Romanis.
dies in quibus nō relinquetur lapis ſuper lapidē qui non † de
k ſtruatur. Interrogauerunt autem illum dicentes: Pręceptor g
quando * hęc erunt, & quod ſignum cū † fieri incipient: Qui h
a ¶Neq; perſuadeat quaſi hęc mox ſint vētura.
dixit: † Vidēte, ne ſeducamini.
a ¶Horum primus fuit Simon mag⁹, cui auſcultabant omnes qui in Samaria erant, dicentes: Hic eſt virtus dei magna. b ¶Ante horum completionem.
l Multi enim uenient in nomine
a ¶De ſignis docet: de tēpore nō putat intimādum.
meo, dicētes: quia ego ſum: &
¶Libertatis & pacis.
tempus appropinquauit. Nolite ergo ire poſt eos. Cum au
a ¶Ante excidiū. b ¶Quę ad hoſtes c ¶Quę ad ciues.
m tem audieritis pręlia & ſeditiones, nolite terreri. Oportet enim primū hęc fieri, ſed † nondū ſta

qui inter cæteras falſitates diem dn̄i inſtare prædicabant: quos & apoſtolus redarguit. m ℭPrælia & ſedi. Hæc à paſſiōe dn̄i in Iudæa abūdauerūt, qb⁹ ne territi apl'i Ieruſalē & Iudęā deſerāt āmoneť, qa nō ſtatim finis, ſed poſt q̄drageſimūſecūdum annum. ☞Tunc di.
C

Nico. de Lyra.

non audebant eū qdq; interrogare. tertiò, ex ignorātiæ eorū declaratiōe, cū dicit: Quō dicūt &c. & patet ſentētia ex dictis Mat. xxij. a ℭAudiente. Poſtq; deſcripta eſt principū Iudæorū malicia, hic ſcd'ò, deſcribiť eorū ſupbia quæ fuit primū motiuū in eis. Ex ſupbia em̄ ex præſumptione nō poterāt correctionem Chriſti ſuſtinere. nec deuotionē ppl'i ad Chriſtū videre. & patet ſnīa ex dictis Mat. xxiij. excepto quod ſequiť. b ℭVolunt am. i. in cultiorib⁹ veſtimentis in publicū ꝓcedere, vt ꝑ hoc honorabiliores viderētur. c ℭQui deuorant. bona earū ad ſe trahentes, & cōſumētes ſub falſa ſpecie ſctītatis. d ℭHi accidam. maio. quia ſcd'm ꝙ dicit Hiero. Simulata ſanctitas, duplex eſt iniquitas: & ideo plectenda eſt maiori pœna.
* a Audiente autem omni &c. Exponatur ſic Matth. xxiij. & Mar. xij.

Moraliter. † Mar.12.d 24.q.1.ca. odi.

NICO. DE LYRA.
CAP. XXI.

Eſpiciens autē. Deſcripta doctrina Chriſti per modū amoris beneficia cōferēdo, hic cōſequēter deſcribiť ei⁹ doctrina ꝑ modum terroris futuri iudicij horrorē incutiendo. Et qa hoc fit ꝑ reſponſionē ſaluatoris ad ꝓpoſitā quæſtionē. iō primò poniť quęſtiōis occaſio, ſcd'ò, eiuſdē ꝓpoſitio, ibi: Interogauerunt autē illū, tertiò, ſolutio, ibi: Qui dixit. Circa primū poniť duplex occaſio, ſcd'a ibi: Et qbuſdā dicentib⁹. Pr͞ia occaſio fuit ex hoc ꝙ Chriſt⁹ viduā mittentē duo minuta in gazophylaciū templi, eius oblationē præ cæteris cōmēdauit: & patet ſnīa ex dictis Mar. xij. f ℭEt qbuſdā. Hīc poniť ſcd'a occaſio. Mūera em̄ illa ponebanť in gazophylacio ꝓ ſuſtētatiōe ędificiorū tēpli & alijs quę erāt neceſſaria ad miniſteriū: & iō diſcipuli Chriſti cœperūt loq de ſtructura tēpli, & alijs quæ ꝑtinebāt ad ei⁹ ornatū, quib⁹ ſaluator dixit totum fore deſtruendū: & patet litera. g ℭInterrogaue. Hīc cōſequēter poniť quæſtiōis ꝓpoſitio. Ex hoc em̄ ꝙ Chriſtus dixerat tēplū forè deſtruendū: quæſierūt à Chriſto diſcipuli de tpe hui⁹ deſtructiōis, & de pręcedētibus ſignis: Et qa diſcipl'i poſt deſtructionem ciuitatis & tēpli, credebāt cito futurā eſſe cōſummationē ſcl'i. iō de hoc mouerūt ſecūdam quęſtionē cū præcedente, vt patet Mat. xxiiij. h ℭQui dixit. Hīc cōſequēter poniť vtriuſq; quęſtiōis ſolutio. & prīo primę, ſcd'ò ſcd'æ, ibi: Et erūt ſigna. Prima in duas, quia circa deſtructionē ciuitatis primo præmittuntur prænoſtica ſigna, ſcd'o, deſtructio ipſa, ibi: Cū autem vide. Adhuc circa primū prenuncianť mala futura ppl'o Iudæorū in gn̄ali, ſcd'o, Chriſti diſcipulis in ſpāli, ibi: Sed an̄ hæc oīa: & patet ſnīa iſtarū ptiū ex dictis mat. xxiiij. exceptis q̄ ſequūť. Terroreſq;

Diuiſio.
D
† Ex penuria ſua.
† diſſolua

Moraliter. c ℭReſpiciēs autem ui. &c. Exponatur vt ſupra. Mar. xij. f ℭEt quibuſdam dicē. exponatur ſicut ſupra. Matth. xxiiij. & Mar. xiij. g ℭInterroga. exponať ſicut ſupra. Mar. xxiiij. & Mar. xiij. † non
* Sed an̄ hęc

a ℭ Tunc dicebat illis: Horum, alia è cælo, alia è terra, alia ab
E elemētis, alia ab hoībus. Surget gens: Ecce ꝑturbatio hominū, terræmotus: Ecce reſpectus irę deſuꝑ, peſtilentiæ: Inæqualitas corporum, fames: Ecce ſterilitas terrę, terrores de cæ. Ecce inęqualitas aeris. Qui ergo in oībus deliquerūt, in oībus feriūtur.
Myſticè
ℭ Myſticè. Regnū aduerſus regnū, & peſtilentia eorū
†Mat.24.a Mar.13.b
quorū ſermo, vt cācer ſerpit: & fames, audiēdi verbū dei: cōmotio terræ, à vera fide ſepatio in hæreticis intelligi debet, q cōtra ſe inuicem
†terriculamenta.
dimicātes, eccľie victoriā faciūt. b ℭ Et ſigna erūt. Hæc etiā eo tpe impleta, apud Ioſephū inuenit, qui narrat ſtellā gladio ſimilē ꝑ annū ſupra Ieroſolymā pependiſſe, & currus equiteſq; armatos .xl. diebus in aere debellaſſe, & vitulā inter manus immolantiū agnam peperiſſe.
Ioſeph⁹ de bello Iud. lib.7.c.17.
Quo autē merito hæc contigerint, ſubinfertur: Sed ante hæc omnia & cæte.
†cū ducemini.
c ℭ Continget autem uobis in teſtimonium. eorū qui vel perſequuntur, vel viuendo non mutantur. Mors enim iuſtorum bonis eſt in adiutorium, malis in teſtimoniū dānationis, vt inde peruerſi ſine excuſatione pereant, vnde electi exemplū capiunt, vt viuant. Quia verò tot terroribus auditis turbari poterant, conſolationem ſupponit: Ponite ergo in cordibus ueſtris &c. d ℭ A parētibus & fratribus &c. Maius tormentū, cū aliquis ab illis paritur, de quib⁹ pręſumebat,
†defenſionem.
quia cum damno corporis mala cruciāt amiſſæ charitatis. Et quia dura ſunt quæ prædicūtur de aſflictione mortis, ſubditur conſolatio de gaudio reſurrectionis. e ℭ Et capillus de capite. q.d. Cur timetis ne pereat, quod inciſum dolet, quādoquidem nec illud poteſt perire in vobis, quod inciſum non dolet? Caro enim inciſa dolet, capillus nō dolet. Et capillus. Non ſolum oſſa veſtra .i. fortia geſta, vel dicta remunerabūtur, ſed etiā capilli .i. cogitationes, quæ de corde quaſi de cerebro exeunt, apud iuſtum iudicē iuſta mercedē donobūtur.
∗habiti ab †nō habet hoīb⁹.
F Vnde propheta: Reliquię cogitationū diem feſtum agent tibi. f ℭ In patiētia ueſtra. Patientia radix & cuſtos eſt omniū virtutum: In hac ergo animas, quę corp⁹ poſſidēt, poſſidemus, cum ipſas animas ad patiendum ratione regimus. Vera autē patientia eſt, aliena mala æquanimiter perpeti: cōtra eum qui mala irrogat, nullo dolore moueri.
Ps.75.b.
Patientia vera.
†Ma.24.b Mar.13.b
g ℭ Et qui in medio. Eccleſiaſtica hiſtoria narrat chriſtianos qui in Iudæa erant, imminēte excidio ab angelo monitos fuiſſe, & trans iordanem in ciuitate Pella, donec deſolatio Iudeæ impleretur, habitaſſe. h Erit enim preſſura &c. Hæc preſſura & ira vſq; hodie populo illi per omnes gentes diſperſo durat: Non tamen in ęternū durabit. Vnde poſt ordinem preſſurę, de miſericordia ſubditur: i ℭ Donec impleātur tempora nationum, id eſt donec plenitudo gentiū intrauerit; & ſic oīs Iſrael ſaluus, & quaſi ad ſoliū propriæ natiuitatis gauiſurus redeat. Quid enim impletis tēporibus nationum, & omni Iſrael ſaluato ſequatur, domin⁹ ex ordine ponit. Nam & hęc ſecundum Matthæum apoſtoli quæſierunt, non ſolum tempus euertendi templi, ſed & ſignum aduentus eius, & conſummationis ſeculi.
Ro.11.d
Mat.24.a
k ℭ Et erunt ſigna in ſole & luna. Hæc de ipſo aduentu, cū omnes virgines prudentes & fatuæ, inſolito clamore ſuſcitatè, lāpades ornant, id eſt opera ſecum numerant: pro quibus maximo cum timore iam inſtantem æterni diſcriminis expectant euentum. Nam hactenus vniuerſus orbis abſque timore iudicis acturus eſt. vnde Apoſtolus: Cum dixerint pax & ſecuritas, ſuperueniet eis repentinus interitus. Nec mirum, ſi in expectatione diuini examinis, qui in mundo ☞ floruerunt
Ibi.25.a
†in populo hoc.
1.Teſſ.5.a Iohe.3.c
†gentium

a tim finis. Tunc dicebat illis:
¶ Conſtat hæc omnia contigiſſe tempore Iudaicæ ſeditionis ante vltimam prouinciæ euerſionem.
† Surget gęns contra gentem, & regnum aduerſus regnū, & terræmotus magni erunt per loca, & peſtilentiæ, & fames, † ter-
b roreſq; de cęlo, & ſigna magna
¶ Hæc maxima cauſa fuit Iudæis, quod poſt occiſionem domini, nominis etiam eius præcones & confeſſores impia crudelitate vexabant.
erunt. Sed ante hæc omnia iniicient uobis manus ſuas, & perſequentur, † tradentes in ſynagogas & cuſtodias, trahentes ad reges, & præſides propter no-
c men meum. Contingent autem
a ¶ Nolite terreri, vos ad certamen acceditis, ſed ego prælior, vos verba editis, ſed ego ſum qui loquor.
uobis in teſtimonium. Pònite ergo in cordibus ueſtris, non præmeditari, † quemadmodum reſpondeatis. Ego enim dabo uobis os & ſapientientiam, cui non poterunt reſiſtere & contra dicere omnes aduerſarij ueſtri.
d Tràdemini autem à parentibus & fratribus & cognatis & amicis, & morte afficient ex uobis. Et eritis odio * omnibus † hominibus propter nomē me-
e um. Et capillus de capite ueſtro
f non peribit. In † patientia ueſtra poſsidebitis animas ueſtras.
a ¶ Hucuſque ea quæ per quadraginta annos nondum fine adueniente futura erant, hic finis deſolationis quæ a romanis facta eſt.
† Cùm autem uideritis circundari ab exercitu Ieruſalem, tunc ſcitote quia appropinquauit de-
a ¶ Id eſt tempore proximo ante obſidionem, dum adhuc fugere licebit, dum miles Romanus per Galilæam & Samariam ſe diffundere cœperit.
ſolatio eius. Tùnc qui in Iu-
a ¶ Qui extra ſunt, non fugiant in Ieruſalem.
dæa ſunt, fugiànt ad montes:
g & qui in medio eius, diſcedant: & qui in regionibus, non in-
a ¶ Dominici ſanguinis.
trent in eam: quia dièſ ultionis hi ſunt, ut impleantur omnia, quæ ſcripta ſunt. Væ autem
¶ Quarum vteri vel manus filiorum ſarcina prægrauante, fugæ neceſsitatem ipedirent.
prægnantibus & † nutrienti-
h bus in illis diebus. Erit enim preſſura magna ſuper terram, & ira † populo huic. Et cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et Ieruſalem calcabitur à gentibus, do-
i nec impleantur tempora † na-
k tionum. † Et erunt ſigna in

☞ a ℭ Terroreſq; de cæ. Dicit enim Ioſephus libro de Iudaico bello, ꝙ ante deſtructionem ciuitatis ſtella comata in ſimilitudinē gladij ſuꝑ ciuitatē apparuit, & ꝑ annū durauit, deſignans futuram populi occiſionē. b ℭ Sed ante. h. &c. ma. in. Quia beatus Stephanus, Iacobus fratres Iohannis, Petrus & Paulus, & ferè omnes alij apľi, & quaſi innumerabiles Chriſtiani, fuerūt ꝓ fide Chriſto occiſi.
G Ioſeph⁹ de bello. Iuda. li.7.ca.17.
c ℭ Traden. ī ſy. Vbi Iudæi habebant ꝑtātē iudicādi. d ℭ Trahē. ad re. & p. Vbi Gētiles habebāt autoritatē cōdēnādi ad mortē. e ℭ Cōtin. au. ī te. ſ. ꝟitatis euāgelicę ibidē cōſtanter profitendæ. f ℭ Poni. er. Per hoc nō excludiť meditatio rñdendi, ſi tp̄s aſsit & facultas ſcientiæ, ſed ꝓmittiť ſecuritas ſi iſta deficiant: Quod frequēter cōtingebat ī primitiua eccľia, ꝗa tūc frequēter fideles ſubitò trahebanť ad iudices, & cū hoc erāt illiterati & ſimplices, ꝗa de⁹ poteſt tales defectus ſupplere; iō ſequiť: g ℭ Ego e. &c. os. i. loquendi cōſtātiā. h ℭ Et ſa. i. ſcripturarū intelligētiam, ſicut factū eſt in multis ſimplicibus & ſi nō dabať ſemper talis intelligētia, dabať tñ loquēdi cōſtātia; ꝗa in tali caſu ſufficit ad ſalutē cōfiteri cōſtāter fidē in generali, qđ poteſt facere ſimplex Chriſtianus. h ℭ Cui nō po. reſi. Sicut patet de btō Stephano, de quo ſcribiť Act. vj. c. Nō poterāt reſiſtere ſapię & ſpūi q loquebať. i ℭ Trade. au. Sicut legitur de beato Chryſanto & mulis alijs. k ℭ Et capil. Hoc autem addidit Saluator, ad declarandū veritatē futuræ reſurrectionis, per quā reſurgent in electis, nō ſolū illa quę ſunt de neceſsitate naturę humanę, ſed etiā ea quę faciūt ad decorē, cuiuſmodi ſūt capilli; ꝗa meditatio hui⁹ reſurrectiōis multū facit ad tolerātiā martyrij, de q̄ Saluator loq̄bať.
∗habiti ab
H l ℭ Cū aūt. Hîc cōſequēter deſcribiť deſtructio ciuitatis Ierľm. & patet ſnīa ex dictis Matth. xxiiij. exceptis quę ſequunť. m ℭ Circū. ſ. ab exercitu Tyti & Veſpaſiani, ꝑ quem deſtructa eſt. o ℭ Et cadent. Refert aūt Ioſephus, ꝙ à principio obſidionis, vſq; ad finem cæſa ſunt decies centena milia.
† tolerātia Ioſeph⁹ de bello Iuda. li.2.ca.25.
q ℭ Et ca. du. quia ſecūdum ipſum ducti ſunt captiui Iudęorū, vſq; ad nonagītaſeptem milia. r ℭ In omnes Gē. quia deſtructio ciuitatis & populi facta eſt in vltionē mortis Chriſti, vt dictū eſt. ŝ. ca. xix. Et ꝑ hoc ꝙ aliq de illo ppľo ducti ſūt captiui ī oēs Gentes, facta eſt quędā teſtificatio inocētiæ Chriſti & ꝑfidię Iudæorū. s ℭ Et Ie. c. à gē. i. calcanda dabitur. t ℭ Donec im. tūc em̄ cū plenitudo gētium ītrauerit, oīs Iſrľ ſalu⁹ fiet, vt hr̄ ad Ro. xj. c. v ℭ Et erunt ſigna ī ſole & luna &c. Hîc ponitur ſolutio ſecundæ quæſtionis de aduētu Chriſti ad iudiciū. ☞ vbi primò
Moraliter
∗ b ℭ Sed an. h. omnia. Exponatur ſicut Mat. xxiiij. & Mar. xiij. f ℭ Ponite e. ſicut Mat. x. & Marc. xiij. l ℭ Cum aūt uideritis. Exponatur ſicut ſuprà. xix. n ℭ Tunc qui in Iu. Exponatur ſicut ſupra Matth. xxiiij. & Marc. xiij. vſq; ibi: p ℭ In ore gladij. ſ. diuinæ ſententiæ ꝓ ſua incredulitate. q ℭ Et cap. ducent. Non ſolū temporalem ſub principibus terrenis, ſed etiam æternam ſub ſpiritib⁹ malignis. s ℭ Et Ieruſalem à. i. eccleſia quātū ad ppľm cōmunem qui multum deprimitur à principibus & prælatis. t ℭ Do. im. tē. na. i. vſq; ad tempus à domino pręfinitū. v ℭ Et e. ſi. Exponať ſicut. ŝ. Matt. xxiiij. & Marc. xiij. vſque ibi: ∗ Attendite
†i lactātib⁹
† Iſa.13.b. 1. Ioel.3.c

☞ floruerūt exareſcent, ſi fides quæ ſine opibus irruerat emarceſcet
A nā virtutes cælorū mouebūtur, angelicę poteſtates tremunt aduētum iudicis. Vnde Iob: Columnæ cæli cōtremiſcūt, & pauēt aduētū eius.
Iob.26.c
a ℭ Sonitus ma. Appropinquante extremo iudicio, ſonit⁹ maris, & fluctuū confunditur, terrarumq; orbis prementib⁹ vndiq; colonis inficitur: maxima cæli luminaria nouo horrore ꝑcuſsis radijs, turbatam faciē velant, quia appropinquāte termino ſuo, elementa quaſi pauētia nutant & tremūt. b ℭ Et tūc ui. ſi. ho. Quem in humilitate poſitum audire noluerunt, vt virtutē eius tāto tunc diſtrictius ſentiant, q̄to nūc corda ad eius patientiam nō inclinant. Quia verò cōtra reprobos hæc dicta ſunt, mox ad conſolationē electorū ſupponit: c ℭ His aūt fi. inci. i. cū plagæ crebreſcunt, cū terror iudicij commotis virtutibus oſtenditur.
†coartatio anxietas.
†in ꝑplezitate reſonātis.
∗eorum.
†Eſa.3.c Matt.24.c Mar.13.c
d ℭ Leua. ca. u. exhilarate corda vr̄a, quia dum finitur mundus, cui amici non eſtis, prope eſt redemptio quā quæſiſtis. Quòd ꝟò mūdus deſpici debeat, ꝓuida cōparatione manifeſtatur. e ℭ Videte fi. Regnū dei æſtati comparat, ꝗa tūc mœroris noſtri nubila trāſibūt, & ęterni dies vitæ ſub claritate ſolis fulgebūt. Sicut enim ex fructu arborū vicina æſtas cognoſciť, ita & ex ruina mūdi ꝓpe eſſe cognoſcitur regnū dei. Ex his verbis oſtēditur, quia fruct⁹ mūdi ruina eſt. Ad hoc em̄ creſcit, vt cadat: ad hoc germinat, vt quęcūq; germinauerit, cladib⁹ cōſumat.
†ficum
† iā geminauerint.
f ℭ Cælū & ter. Nihil in corporū natura cælo & terra durabili⁹ eſt: Nihil trāſit velocius q̄ ſermo. Verba quouſq; imperfecta ſunt, verba non ſunt ſi perfecta ſint iam omnino non ſunt, neque enim perfici, niſi trāſeundo poſſunt. Ait ergo: Cælū & terra trāſibunt. Q. Omne quod apud vos durabile, & ſine mutatione eſt, ad æternitatē durabile nō eſt; & oē quod apud me tranſire cerniť, fixū & ſine trāſitu teneť: quia ſermo meus qui trāſit, ſententias manentes exprimit.
B
g ℭ Verba autē &c. Et cū verba mea ita abſq; dubio ſint implēda, videte ne contra cōteſtationē ꝟborū meorū ſitis dediti crapulæ, & ebrietati, & ſcľaribus curis: ſicut quidā erūt tpe imminētis iudicij: De qb⁹ diciť: Cū dixerint, pax & ſecuritas, ſuꝑueniet repentinus interitus.
†nequādo
1. Teſſa.5.a
h ℭ Erat autem. Quod verbo docuit, exēplo aſtruit: Qui ante vniuerſale iudiciū, & ſingulorum incertū exitū, voluptatibus & curis ſeculi renunciare, & vigilare monuit & orare, ipſe imminēte ſua paſsione doctrinæ, vigilijs, pręcibuſq; inſtat, & eos ꝓ qbus paſſur⁹ erat, verbo ꝓuocat, & orone patri cōmendat. Sic & nos cū inter ꝓſpera iuſtè & piè cōuerſamur, inter aduerſa de diuina mīa non deſperemus. Diebus docemus in templo, quia fidelibus boni operis formā prębemus. Noctib⁹ in mōte oliueti moramur, quia in tenebris anguſtiarū gaudij ſpūalis cōſolatione reſpiram⁹. Et ad nos audiēdos ppľs manicat, cū vel obſcuris opib⁹ tenebrarū, vel dei gr̄a victis nebulis preſſurarū, ſicut in die honeſtè ābulātes, nos filios lucis imitanť.
† reddamini.
†diuerſabatur.
†oliuarū
Ro.13.d

GLO.ORDI.

CAP. XXII.

A Ppropin. &c. Qui dicitur paſcha &c. Paſcha nō à paſſione, ſed à trāſitu noīatur, ꝙ illa die tranſiuit extermi ☞ nator ꝑ Aegy.

Nico. de Lyra.

a ¶ Sol vertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam veniat dies domini magnus & manifeſtus.
b ¶ Hoc eſt tēpore Antichriſti, quādo erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, neq; fiet.
ſòle & luna & ſtellis, & in tèrris
a ¶ Pręnunciat hoc qđ Iohannes inter cętera ſeculi mutabilia mare habiturum conſpexit.
† preſſura Gentium, † præ confùſio-
a ne ſonitus maris & fluctuum, areſcentibus hominibus præ timore & expectatione * quæ ſuperuenient uniuerſo orbi. † Nam uirtutes cælo-
b rum mouebūtur, & tunc uidebunt filium hominis uenientem in nube cum poteſtate magna & † maieſtate
c His autem fieri incipientibus, reſpi-
d cite, & leuate capita ueſtra, quoniam appropinquat redēptio ueſtra.
e Et dixit illis ſimilitudinem: Videte † ficulneam, & omnes arbores, cum † producuntiam ex ſe fructum, ſcitis quoniam propè eſt æſtas. Ita & uos cum uideritis hæc fieri, ſcitote quoniā propè eſt regnū dei. Amen
¶ Et quæ dico ſub certamine expectate.
a ¶ De mortalitate ad immortalitatem. b ¶ Id eſt omne humanum genus, vel gens Iudæorum, quę non deficiet, donec veniat dies iudicij.
dico uobis, quia non prætèribit gèneratio hæc, donec omnia fiant. Cæ-
a ¶ Aereum, non ethereum. b ¶ Innouabùntur depoſita priori forma, permanente autem ſubſtantia. vnde dicitur: Terra in æternum ſtat.
f
g lùm & terra trànſibūt, uerba autem mea non tranſibunt † Attendite autem uobis, † ne forte grauentur corda ueſtra in crapula & ebrietate &
¶ Et ideo.
curis huius uitæ, & † ſuperueniat in uos repentina dies illa. Tanquam
a ¶ Inſperatus, & perpetuo retinens qđ ſemel cęperit.
làqueus enim ſeperueniet in omnes
¶ Quibus placent illecebræ huius mundi.
qui ſedent ſuper faciem omnis terrę
¶ Non quibuſdam certis diebus vel horis.
Vigilate itaque omni tempore orā-
¶ Hæc eſt ſumma beatitudinis, in preſentia iudicis ſui ſecurum conſiſtere.
tes, ut digni † habeamini, fugere iſta omnia quę futura ſunt, & ſtare ante
h filium hominis. Erat autem diebus docens in templo, noctibus uerò exiens † morabatur in monte, qui uocatur † Oliueti. Et omnis popu-
a ¶ .i. mane ire accelerabat.
lus manicàbat ad eū in tēplo audire eum.

Cap. XXII.

A PPROPinquabat autem dies feſtus

iudicis maiora & crębriora fient. In Scholaſtica hiſtoria ponūtur. xv. ſigna pręcedentia quindecim dieb⁹ aduentū iudicis, ſed vtrū illi dies qndecim futuri ſint cōtinuè ſe habentes vel interpollate, ibidē ſub dubio relinquiť. Primo die erigeť mare .xl. cubitis ſuper altitudines montiū, ſtās in loco ſuo quaſi murus. Secūdò, tm̄ deſcēdet, vt vix videri poſsit. Tertio, marinę beluæ apparētes ſuꝑ mare dabūt rugitus vſq; ad cælū. Quartò, ardebit mare, & oēs aquę. Quintò, herbæ & arbores dabūt rorē ſanguineū. Sextò, ruent ędificia. Septīò, petre adinuicē collidētur. Octauo, fiet gn̄alis terræmot⁹. Nonò, ęquabiť terra. Decimò, exibūt hoīes de cauernis, & ibunt velut amentes, nec mutuo poterūt loq. Vndecimò, ſurgēt oſſa mortuorū, & ſtabūt ſuꝑ ſepulchra ſua. Duodecimò, cadēt ſtellę. Tertiodecimò morieť viuētes vt cū mortuis reſurgāt. Quartodecimò ardebit cęlū & tr̄a. Quintodecīò, fiet nouū cęlū & noua terra, & reſurgēt oēs. Diciť etiā ibidē ꝙ Iero. inuenit iſta ī ānalib⁹ hebręo. ī qb⁹ licet ſint mľta ꝟà, tñ ſunt ibi mľta falſa admixta: & iō de ꝟitate, ſeu falſitate iſtorū ſignorū iudiciū maiorib⁹ derelinquo.
C
Signa iudiciū præcedentia.
†gloria
a ℭ Leua. ꝗa dies iudicij, licet reprobis ſit terribiľ, tñ electis debet eē cōſolabiľ: ꝗa tūc trāfferēť ad gľiam. b ℭ Attēdi. i. diligenť cauete. c ℭ Ne for. i. deprimāť ad vitia. d ℭ In cra. i. ex ſuꝑfluitate cibi & pot⁹. e ℭ Et curis. i. ſuꝑflua ſollicitudine terrenorū. f ℭ Et ſup. i. dies iudicij. g ℭ Tāquā la. q euadi nullo modo poterit. Et ex hoc loco videť: ꝙ hoīb⁹ exiſtētib⁹ in cōuiuijs, & feſtiuitatib⁹ tanq; ſecuris & nihil timentibus de die iudicij, veniet repēte. Et idem hr̄ Matth. xxiiij. d. Vbi diciť: Sicut em̄ erāt in dieb⁹ añ diluuiū comedētes & bibentes, nubētes & nuptui tradētes, vſq; ad eū diē q̄ intrauit in Arcā Noe, & nō cognouerūt donec venit diluuiū, & tulit oēs, ita erit & aduētus filij hoīs. Et hæc ꝟitas euāgelij videť ſaltē in aliqb⁹ diſſonare ab illis qndecim ſignis ſupra poſitis, & acceptis de apocryphis iudæorū.
D
†Ro.13.d 35.diſt.1.
h ℭ Vigilate. Per hoc nō eſt intelligēdum, ꝙ oro ſit ſemꝑ cōtinua, ꝗa oportet eā interrūpi ſomno & alijs neceſsitatib⁹ corpis: ſed ei⁹ cōtinuitas intelligitur, ꝙ nō interueniat pctm̄ mortale impediens effectum ipſius. ideo ſubditur. i ℭ Vt di. h. quia illi q tunc inueniētur ſine pctō mortali erūt ſalui. k ℭ Et ſta. an. i. ſtare ſecure in iudicio coram Chriſto qui iudicabit in forma hūana. m ℭ Nocti &c. vt ibi vacaret oroni. n ℭ Et oīs po. i. mane accelerabat venire ad prædicatiōis ſuæ locū, attractus efficacia & dulcedine doctrinæ ſuę.
†ingruat
∗ b ℭ Attēdi. Crapula ꝟò ſpūalis, eſt ingurgitatio doctrinę ꝑuerſę: Et ebrietas ſpūaľ eſt diuīa curioſè ſcrutari vltra debitā mēſurā, & taľ iueſtigās opprimiť à gľia, ſicut bibēs vinū vltra debitā mēſurā opprimiť ab eo. l Erat au. In hoc dedit exēplū doctorib⁹ & prędicatorib⁹ euāgelij, vt dieb⁹ doceāt, & noctib⁹ ſint in orone dei, vt ibidē hauriāt ꝙ auditorib⁹ effundāt in mane ſeqnti. iō ſubdiť: n ℭ Et o. i. māe feſtīabat ad ei⁹ doctrinā vēire. taliū eī doctrīaē à ppľo deſiderata
Moraliter.

Nicolaus de Lyra.

A Ppropinquabat. Poſtq; euāgeliſta. CAP. XXII. deſcribit Chriſti pręd icationē, hic cōſequēter deſcribit ipſius paſsionē per quā ſolutū eſt precium noſtræ re- ☞ demptionis.

☞ vbi primò deſcribūtur ſigna prænoſtica, cū diciť: Et erunt ſigna, quia licet talia pluries pręceſſerint, tamē imminēte aduentu iudici

Moraliter. o ℭ Appropinquabat. Exponať ſicut ſupra. Mat. ∗ xxvj. a. & Mar. xiiij. a.
Moraliter.

☞ nator per Aegyptum, vel dominus liberans populũ ſuum, quo
E nomine ſignficabatur agnum in hac die de mundo ad patrẽ trã-
Paſcha & Azyma differunt. ſiturũ. Inter Paſcha verò & azima hoc diſtat, qđ Paſcha vocaẽ ſo
lus dies, in q̃ agn⁹ occidebaẽ ad veſperam.i.xiiij.luna primi mẽſis
Dies azimorũ erãt a.xv.luna vſq; ad.xxj.diem eiuſden mẽſis. Sed
euangeliſtę indifferenter ponunt, & diem Azymorũ ꝓ Paſcha, & Paſcha pro diebus Azymorũ, vnde hic Lucas: Dies
Exo.12.b feſtus Azymorũ, qui diciẽ Paſcha, quia & Paſchæ dies in Azymis panibus celebrari præcipiebaẽ. Et nos quaſi perpetuũ Paſcha facientes, ſemꝑ ex hoc mundo tranſire pręcipimur. vno die immolato agno ad veſperã ſequũtur ſeptem dies Azymorũ, quia Chriſt⁹ in plenitudine temporũ ſemel ꝓ nobis paſſus, toto tp̃e ſeculi (quod ſeptẽ dieb⁹ agitur) in azymis ſinceritatis & veritatis præcepit eſſe viuendũ. a ¶ Et quærebãt
⁎numero
†Ibidẽ.a. &c. Hæc ante biduũ Paſchæ congregatis principibus ſacerdotum & ſcribis in
Mar.14.a.
†ducibus. atriũ Caiphę, Matthæus geſta teſtatur.
Mar.26.a b ¶ Intrauit. Dicit Iohãnes, ꝙ poſt bu
Iohã.13.c cellam à dño traditã intrauit Sathanas in Iudam. Sed & ante bucellã inuaſerat eũ Sathanas. & quẽ prius intrauerat vt deciperet, poſtmodũ intrauit, vt iã ſibi traditum plenius poſsideret. c ¶ Venit aũt dies. Licet ſequẽti die.i. qntadecima luna ſit crucifixus, hac tamẽ nocte qua agnus immolabaẽ, & carnis ſan
†imolari guiniſq; ſuis diſcipl̃is ſacramẽta celebrãda tradidit, & à Iudæis tentus & ligat⁹, ipſius immolatiõis.i. paſsiõis ſuæ ſacrauit exordiũ. d ¶ Ecce introeunti. Sicut deus cunctorũ præſcius, cũ diſcipulis loquitur de his quæ alibi geruntẽ. Et bene paturis Paſcha amphorã aquę portãs occurrit, vt oſtẽdaẽ, ꝙ hui⁹ Paſ
F chæ myſteriũ ꝓ ablutiõe mũdi ꝑ aquã
† vas fictile, phidelã baptiſmi ſit celebrãdũ: vbi veri Paſchæ cultorib⁹ typicus de limine cruor aufertur, & ad tollẽda pc̃tã viuifici fontis baptiſma cõſecraẽ. Amphora, ſignificat ꝑfectã mẽſurã expleti tp̃is, q̃ dignũ erat hæc geri. e ¶ Homo amphorã. Sine noĩe deſignaẽ, vt pauꝑ & ignobilis ęſtimetur, qui à dño eligiẽ. Cuius ſc̃titas in hoc apparet, ꝙ in ſtrato eius dñs cũ di
† Ibidẽ.b. ſcipulis, cũ ſublimiũ virtutũ delectatione requieſcit. f ¶ Sequimini. Cõſultè prętermittũtur noĩa, vel baiuli aquę, vel dñi dom⁹, vt oĩbus volẽtib⁹ imbui ſacramẽtis Chriſti (quod eſt Paſcha celebrare) Chriſtũ ſuæ mẽtis hoſpitio ſuſcipere quærẽtibus, facultas danda ſigneẽ. g ¶ Cœnaculũ magnũ. Spũalis eſt lex, quæ de anguſtijs literę egrediens in ſublimi loco recipit ſaluatorẽ. Qui in litera remanet, in imis Paſcha facit: ſed qui aquę baiulum.i. gratiæ præconẽ in domum eccleſiæ ſequitur, tranſcẽdens literę ſuperficiẽ. in mentis ſolio refectionem parat Chriſto, dum cuncta vel Paſchæ ſacramenta, vel cætera legis decreta de eo intelligit ſcripta. h ¶ Deſiderio deſidera. & cæte. Deſiderat primò typicum Paſcha manducare, & ſic paſsionis ſuæ myſteria mundo declarare, vt & antiqui
Ioſ.5.c. Paſchæ probator exiſtat, & hoc ad ſuæ diſpenſationis figuram pertinuiſſe demonſtrans, iam adueniente veritate vmbra ceſſare debeat. In cuius rei figura defecit manna, poſtquàm comederunt filij Iſrael de frugibus terræ, nec vſi ſunt vltra cibo illo.

☞ Non mandu.

a ¶ Id eſt prima dies azimorum poſt immolationem agni, ſcilicet.xv. dies quæ erat ſolemnis

a azimorum, qui dicitur Pãſcha. † Et quærebant principes ſacerdotum & ſcribæ, quomodo Ieſum interfi-
a ¶ Non metuentes ſeditionem, ſed ne auxilio populi de ſuis manibus tolleretur.
b c cerent. Timẽbant uerò plebem. In trauit autem Sathanas in Iudã qui cognominabatur Scharioth, unum
¶ Non a principibus inuitatur, nulla neceſſitate conſtringitur, ſed propria ſponte ſceleratæ mentis iniit conſilium.
de⁎ duodecim: † & ãbijt, & loquutus eſt cũ principipus ſacerdotum & † magiſtratibus, quẽadmodũ illum traderet eis. Et gauiſi ſũt, & pacti ſunt pecuniam illi dare. Et ſpopondit. Et quærebat opportunita-
¶ Sine turbis.
tem, ut traderet illũ ſine turbis. Ve-
¶ XIIII. luna.
nit autem dies azimorum, in qua ne-
¶ Agnus Paſchalis.
ceſſe erat † occidi Paſcha. Et miſit Petrum & Iohanem dicens: Euntes parate nobis Paſcha, ut mãducemus.
a ¶ Qui non habemus tabernaculum.
At illi dixerunt: Vbi ũis paremus?
d Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus uobis in ciuitatem, occurret uobis
e homo † amphoram aquæ portans.
f Sequimini eum in domũ in quam intrat, & dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi magiſter: Vbi eſt diuerſorium, ubi Paſcha cum diſcipulis meis mãducem? Et ipſe oſten-
g det uobis cœnaculũ magnum ſtratũ: & ibi parate. † Euntes autẽ inuenerunt ſicut dixit illis: & parauerunt
a ¶ Id eſt quartadecima die primi menſis ad veſperam, cum.xv. luna iam terris apparente iuxta legis edicta inſtabat Paſcha.
Paſcha. Et cum facta eſſet hora diſ-
¶ Vel diſcipuli.
cubuit, & duodecim apoſtoli cum
h eo. Et ait illis: Deſiderio deſidera-

luſio, nõ ex ſua iniuſticia, ſed humilitate: ſecunda ibi: Venit autem G
dies azymorũ. tertia ibi: Comprehendentes autem eũ. quarta ibi: Et viri q̃ tenebãt eũ illudebant ei. Circa primum dicitur: Appropinquabat au. di. feſtus.i. ſolennitas Paſchalis, quę celebrabaẽ primo menſæ qntadecima die mẽſis, vt habeẽ Leui.xxiij.a. ĩcipiebat tamen à veſpere præcedentis diei.
a ¶ Azymo. quia fermentũ & fermẽtatũ non debebant apparere in domibus Iudęorũ ſeptẽ dieb⁹ hui⁹ ſolemnitatis, vt habetur Exod.xij.c. b ¶ Quod di. Pa.i. tranſit⁹, qa tũc trãſiuit angel⁹ domini ꝑ Aegyptũ interficiẽs primogenita Aegyptiorũ, & Hebræos ſaluans. †Ma.26.a.
c ¶ Et quæ. Moti inuidia contra Chriſtum. d ¶ Quõ Ie. in. Licet eñ hoc ſũmè deſiderarẽt, tamẽ erat eis difficilè ꝓpter fauorẽ populi ad Chriſtum. iõ ſubditur: e ¶ Timebant ue. ple. Ne contra eos inſurgeret, ſi in Chriſtum man⁹ mitterent. f ¶ Intra. au. Sath. in Iu.i. aĩam Iudæ. Non ꝑ illapſum: qa hoc eſt deo propriũ, ſed per effectũ, venditionẽ Chriſti ei ſuggerẽdo. g ¶ Et abijt. Motiuũ autẽ Iudæ hic taceẽ, ſed exprimitur Matt.xxvj.a. & Ioh.xij.a.ſ. vt recuperaret valorẽ vnguenti precioſi effuſi ſuꝑ Chriſtũ à Maria ſorore Lazari. h ¶ Et gauiſi ſunt. Quia ille modus capiẽdi Chriſtũ ꝑ ſuũ diſcipulũ videbaẽ magis poſsibilis & ſecretus. i ¶ Venit autẽ. Hic cõſequenter deſcribitur ipſi⁹ Chriſti venditi traditio. Et priò iſta traditio prẽnũciatur. ſcđ'ò, executioni datur ibi: Et egreſſus ibat. Prænũciatio dictæ traditionis facta eſt à Chriſto, cũ cœnaret cũ diſcipulis. Et iõ primò deſcribiẽ Paſchale cõuiuiũ. ſcđ'ò, inſtituiẽ euchariſtię ſacramẽtũ, ibi: Accepto pane. tertiò, poniẽ dictæ traditionis prænunciatio, ibi: Verũtñ. quartò, diſcipulorũ informatio: ibi: Facta eſt contentio. Circa primũ H
diciẽ: Venit au. d. Iſta erat quartadecima dies menſis primi, in cuius veſpere debebant comedere agnũ Paſchalẽ cum azymis panibus. ideo ſequitur: k ¶ In qua neceſſe e. Et accipitur hic Paſcha nõ pro die ſolẽni ſicut ſuprà, ſed ꝓ agno Paſchali, qui illo veſpere debebat occidi. Sequitur: l ¶ Et ecce in. uo. in ci.ſ. Ieruſalem. m ¶ Occurret uo. ho. In hoc dedit eis ſignũ directiuũ in præparatione cõuiuij Paſchalis. n ¶ Et dicetis patri fa. d. Hic autem creditur fuiſſe Chriſti diſcipulus, & ideo prouidit de loco & de agno, & alijs neceſſarijs in celebratione conuiuij Paſchalis, vt dictũ fuit plenius Marc. quartodecimo. b.
o ¶ Deſiderio deſideraui.i. valde.

⁎xxvj.a. & Mar.xiiij.a. f ¶ Intr. au. ſa. Iam ante intrauerat ipſũ, Diuiſio
cum eſſet fur, & loculos habens, vt dicitur Iohan.xij.a. Sed tunc ĩtrauit ad ipſũ ampli⁹ poſſidẽdũ. Ex quo patet, ꝙ ĩ oĩ mortali pc̃õ diabolus intrat hoĩem, vt ipſũ de nouo poſſideat, vel amplius q̃ ante. g ¶ Et abijt & locu. eſt cum principibus ſacerdo. Exponatur ſicut ſupra. Matth.xxvj. & Mar.xiiij.b. o ¶ Et ait illis: Deſiderio deſideraui hoc pa. ma. uobis. Hoc eſt euchariſtiæ ſacramentum, quod nos per fidem ſpiritualiter manducamus, & ipſe manducat nobiſcum, incorporãdo nos ſibi per iſtud ſacramentum. Quod alloquens Auguſtinus dicit: Cibus es grandium, non mutaberis in me, ſed tu me mutabis in te. Cætera moraliter ſunt expoſita Mat.xxvj. Mar.xiiij. ¶ Facta eſt & contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior, &c. Similis cõtentio frequenter fit in eccleſia pro dignitatibus obtinendis: Et non ſolum inter ſeculares, ſed etiã inter reglares diuitias habẽtes. Sicut canes cõtẽdunt ad obtinẽdũ os carnibus & medullis repletũ, propẽ qđ viliores canibus videnẽ religioſi mendicantes, qui pro officijs prę ſidẽdis cõtẽdũt, cũ nihil annexum habeant, niſi miſeriam & laborẽ, ꝓpter qđ ad repellẽdum talem ambitionem ſubdit ſaluator:

⁎Sed qui ma

Nicolaus de Lyra.

demptionis: vbi primò deſcribitur maligna Chriſti cõprehen
Diuiſio. ſio ꝑ explorationẽ iudæorũ. ſcđ'ò eius cõdẽnatio iniuſta ꝑ executionẽ gentiliũ. ca. ſequẽti. Prima diuiditur in quatuor partes: qa primò deſcribitur Chriſti venditio facta. non ex eius ignorantia, ſed magis ex prę́ſciẽtia & voluñtate. Secũdò ipſius vẽditi traditio, nõ ex ei⁹ diſplicẽtia, ſed ex charitate. Tertiò, traditi cõprehenſio, nõ ex Chriſti impotẽtia, ſed ex ſua mititate. Quartò, cõprehẽſi illuſio, non

A a ¶ Non mandu. Non vltra Moſaicum Paſcha celebrabo, do-
☞ nec in eccleſia qđ eſt regnum dei ſpiritualiter intellectum cõpleatur. In hoc regno vſq; hodie mãducat Chriſt⁹, cũ ea quę Moyſes rudi populo carnaliter obſeruanda præcepit, in membris ſuis ſpiritualiter exercet. b ¶ Et accepto calice. Hic calix ad vetus Paſcha cui finẽ ĩponebat ptinet: quo accepto gratias agit. iõ. ſ. qa vetera trãſierũt
2.Cor.5.d. & noua oĩa erãt vẽtura. c ¶ Gra. e. Oſtẽdit qđ quiſq; facere debet in flagello culpę ꝓpriè, cũ ipſe æquanimiter flagella tulit alienæ. d ¶ Di. enim uo.
† poſthac nõ edã vltra ex eo Sicut typicũ eſum agni, ſic & typicum paſchæ potũ negat ſe bibiturũ, donec oſtẽſa reſurrectiõis gloria, regnũ dei.i. fides mũdi adueniat: vt ꝑ horũ duorũ
⁎hoc imutationẽ ſacramẽtorũ, cętera legis ſacramẽta vel iuſſa ad ſpiritualẽ obſeruãtiam doceat trãſſerenda. Põt tamẽ ſimpliciter accipi, ꝙ ab hora cœnæ vſq; ad tp̃s reſurrectiõis quo in regno dei erat vẽturus, vinũ nõ erat bibitur⁹. Poſt reſurrectionẽ enim cũ diſcipulis mãducauit & bibit. c ¶ Et ac. Finitis veteris
Infrà.24.f. paſchæ ſolẽnijs trãſit ad nouum, qđ in ſuę redẽptiõis memoria eccleſiã frequẽtare deſiderat, vt pro carne & ſanguine
†ad renouandã mei memoriã. agni ſuę carnis & ſanguinis ſacramẽtũ ĩ panis & vini figura ſubſtituat. Frãgit & porrigit, vt oſtẽdat ſui corpis fractionẽ non ſine ſua ſponte futurã. Agit gratias de veteribus terminatis, & nouis incipiẽdis. f ¶ Pa. quia panis corp⁹ cõ
Myſticè firmat, vinũ operaẽ ſanguinẽ. ¶ Myſticè. Hoc ad corpus, illud ad ſanguinem Chriſti referẽ. Verũ nec panis ſine aqua
†Mat.26.b conficiẽ, nec vinũ ſine aqua offerẽ. Per
Mar.14.c. aquã popul⁹ ſignaẽ, q̃ nec Chriſti paſ-
B ſiõe ſaluaẽ, nec ſine cui⁹ amore Chriſt⁹ paſſ⁹. Oportet ergo vt nos ei vniamur & ipſe in nobis maneat, & nos in eo. g ¶ Ve. ec. Sicut de paſſione p̃dixit, ſic p̃dixit & de ꝓditore, vt vidẽs ſe latere non poſſe, pœniteat factĩ. Nec deſignat ex noĩe, ne manifeſtè correctus impudẽtior fiat. Mittit ergo culpã in nũero, vt cõſci⁹ pñiam agat. Prędixit & pœnã, vt quẽ pudor nõ cõuicerat, denũciata ſupplicia coerceãt. h ¶ Ma. tradẽ. Exẽplo Iudę filiũ hoĩs tradit, q̃ illud inuiolabile dñici corpis ſacramẽtũ violare p̃ſumit. Vẽdit, q̃ eius timore & amore neglecto caduca amare conuinciẽ & crimioſa. i ¶ Fa. ẽ au. & cõ. Be. Cau
†Mat.20.d ſa cõtẽtiõis nobis incognita, ſed nõ eſt
Mar.10.f. incredibile, qa iuſta ꝙ alibi p̃cipiẽ: Cõ
†earum tẽdite ĩtrare ꝑ anguſtã portã. honore ſe
†eas inuicẽ p̃ueniẽdo certarẽt. Sed q̃libet ex
ſuprà.13.e. cã cõtẽderit, nõ qđ adhuc carnales geſ-
Rom.12.c. ſerit, ſed qđ ſpũalis magr̃ iuſſerit. videa
†iunior mus. ¶ Am. Caueam⁹ ergo ĩpẽdiò.i. ſedulo, ne q̃ ĩter nos de p̃latiõe poſſit eſſe cõtẽtio. Si eñ cõtẽdebãt apl̃i, nõ excuſatiõi obtẽdiẽ. ſed cautiõi ꝓponiẽ. Oĩbus vna daẽ forma ſnĩę. vt nõ de p̃latiõe iactãtia ſit, ſed de humilitate contentio. k ¶ Di. au. Pius mgr̃ nõ initę cõtẽtionis arguit, ſed formã hũilitatis quã ſequanẽ deſcribit. q.d. Vos morè ſecula-
riũ ꝑ p̃latiõnẽ ꝑuenire vultis ad regni poſſeſſionẽ: ſed ad ſummã virtutũ nõ potẽtia veniẽ, ſed humilitate. Neceſſe eſt autẽ vt correctionẽ ſubditus, & matrẽ pietas, & patrẽ exhibeat diſciplina: aut ne diſtrictio rigida, aut pietas ſit remiſſa. l ¶ Nã q̃s ma. ẽ. Ad verba exhortatiõis explẽdę exẽplũ de ſe ponit. Hinc Iohãnes ſcri-
Io.13.b. bit: Si ego laui pedes veſtros dñs & mgr̃, & vos debetis alter alterius la. pe. Poſſunt & ĩ verbo miniſtrãdi oĩa q̃ dñs in carne geſſit, nõ tãtũ p̃dicãdo vl̃ miraculis admonẽdo, ſed etiã aĩam quã ꝓ nobis accepit ponẽdo, vt & nos ꝓ inuicẽ ponere animas diſcamus. m ¶ Ego au. in me. Be. Ego miniſtro, vos autem recumbitis.

☞ Et proponit

a ¶ Agnum manducat, quia in agno ipſe figurabatur.
ui hoc paſcha mandũcare nobiſcum a
antequàm patiar. Dico enim uobis: b
¶ Tempore. ¶ Vetus paſcha.
a quia † ex hoc non maducabo illud, do
a ¶ Eccleſia. b ¶ Bis dicitur accepiſſe calicem, prior vetus: ſecundus nouus.
b nec impleatur in rẽgno dei. † Et accẽ-
c cepto calice gratias egit & dixit: Acci
d pite⁎ & diuidite inter uos. Dico enim uobis, quõd non bibam de † genera- c
tione uitis, donec regnum dei ueniat.
e f Et accepto pane gratias egit & fregit, d e
a ¶ Quod ſub ſpecie panis apparet.
& dedit eis dicẽs: Hoc eſt cõrpus me-
a ¶ Quotieſcunq; manducabitis panem hunc & ca. bib. mor. domini annun. do. veniat.
um, quod pro uobis † datur. Hoc fãci f
te † in meam commemorationem. Si-
a ¶ Scilicet dedit eis.
militẽr & calicem, poſtquàm cœnauit
a ¶ Ad diſtinctionem veteris, quod ſanguine hircorum & vitulorum dedicatum eſt.
dicens: Hic eſt calix nõuum teſtamen
a ¶ Quia impoſsibile eſt ſanguine hircorum peccata tolli.
tum in ſanguine meo, qũi pro uobis
a ¶ Sed tamen vni de vobis non proderit, per quem fundetur ipſe ſanguis.
g h † fundetur. † Verũntamen ecce ma- g h
nus tradentis me, mecum eſt in men-
¶ Homo pacis meæ in quo ſperabam, qui edebat panes meos, mag. ſuper me ſupplan.
ſa. Et quidem fili⁹ hominis ſecũdum i
quod definitum eſt, uadit: Verumta
mẽ uę homini illi per quem tradetur. k
¶ Nouerant vndecim, ꝙ nil tale cogitauerant, ſed plus credunt magiſtro q̃ ſibi, & timentes fragilitatem ſuã, anxij quærunt de peccato, cuius nõ habet conſcientiã.
Et ipſi cœperunt quęrere inter ſe, quis l m
i eſſet ex eis qui hoc factur⁹ eſſet. Facta n
eſt autem & contentio inter eos, quis o
k eorum uideretur eſſe maior. Dixit au
a ¶ Per potentiam eos humiliantes.
tem eis: † Reges Gentium dõminãtur
¶ Largiendi.
† eorum, & qui poteſtatem habent
ſuper † eos, benefici uocantur. Vos au
a ¶ Quia etiam eorum quæ diſtribuitis, non autores, ſed diſpenſatores eſtis. b ¶ In virtutibus.
tem nõn ſic: Sed qui mãior eſt in uo- p
a ¶ Humili reputatione. ¶ Gradu dignitatis.
bis, fiat ſicut † minõr, & qui † pręceſſor
¶ Secundum iudicium ſeculi.
l eſt, ſicut miniſtrator. Nam quis ma- q
ior eſt, qui recumbit, an qui mini-
m ſtrat? Nonne qui recumbit? Ego r
autem in medio ueſtrum ſum ſicut,
qui miniſtrat. Vos autem eſtis qui s

deſideraui. a ¶ Hoc paſ. mã. uo. quia tũc finiuit vetus te- C
ſtamẽtũ, & inchoauit nouũ, qđ erat ſibi in deſideriũ. b ¶ Di. eni uo. qa ex hoc nõ mã. il. do. ĩple. ĩ reg. dei &c. quia poſt illã cœnã nõ comedit nec bibit, donec poſt reſurrectionẽ ſuã. in q̃ ĩpletũ eſt regnũ dei: qa tũc aperta eſt ianua, & Chriſt⁹. reſurrexit ad vitã ĩmortalẽ: & tũc Chriſt⁹ cũ multis comedit & bibit, ad ꝓbandũ ſuæ reſurrectiõis veritatẽ, vt habeẽ. ĩ.xxiiij. f. c ¶ Non bi. de ge. Generationẽ vitis vocat vinũ: qa exprimiẽ de fructu vitis. d ¶ Et ac. pa. Hic cõſequẽter ĩſtituiẽ euchariſtię ſacr̃m poſt legale cõuiuiũ, cũ dr̃: Et ac. pa. gra. eg. Per hoc oſtẽdit ꝙ in cõſecratiõe hui⁹ ſacri p̃exigiẽ deuotio & oratio. e ¶ Et fre. & de. &c.
hoc ẽ cor. m. Nõ eſt ſic intelligẽdũ, ꝙ †Mat.26.c.
pri⁹ frangeret & daret diſcipulis, & po- Mar.14.c.
ſtea diceret v̾ba cõſecratiõis, ſed magis
ecõuerſo: qa Chriſt⁹ dedit apl̃is ſuis cor † genimine, germine
pus ſuũ cõſecratũ, & iõ prius dixit v̾ba cõſecratiõis. q̃ ſunt: Hoc eſt corp⁹ meũ. quia verba conſecratiõis efficiũt qđ figurãt, poſtea fregit & dedit. f ¶ Hoc fa. ĩ me. cõ. qa euchariſtię cõſecratio eſt
q̃dã dñicę paſſiõis rememoratio. & pro †tradetur
pter hoc cõſecraẽ corp⁹ ſeparatim à ſanguine, qa in paſſiõe ſanguis fuit ſeparatus à corpe. iõ ſubdiẽ: Si. & ca. &c. Cętera aũt q̃ ad iſtud ſacr̃m ptinẽt, tractãda ſũt in.iiij. ſnĩarũ. g ¶ Ve. Hic cõſequẽter Chri. p̃nũciat traditionẽ ſui di. h ¶ Ec. ma. tra. Ex quo patet maxĩa ingratitudo & ꝓditio Iudæ, q̃ ingerebat ſe cõme
ſtiõi cũ Chriſto, quẽ nõ latebat ſua ꝓdi- †tradetur
tio. i ¶ Et q. fi. ho. qa licet ſit de⁹ & hõ, nõ tñ tradebaẽ & patiebaẽ ſcđ'm diuinitatẽ in q̃ ĩpaſſibilis eſt, ſed tñ ſcđ'm hũanitatẽ, ſcđ'm ꝙ diffinitũ eſt in ꝓuidẽtia dei ꝓ ſalute mundi. k ¶ Ve. uę ho. il. qa licet Iudas poſt factũ pœnituerit, hoc tñ fuit ĩutiliter: qa ꝑ deſperationẽ ſe ſuſpẽdit, vt hr̃ Mat.xxvij.a. l ¶ Et ip. ce. q̃.i. ſe. ſ. apl̃i. m ¶ Quis eſt ex D
e. tñ neſciuerũt: qa hoc Chriſt⁹ nõ reuelauit manifeſtè, ſed tñ Iohanni ſecretè, vt hr̃ Io.xiij.c. n ¶ Fa. ẽ cõ. Hic cõſequẽter poniẽ ĩformatio diſcipulorũ, & primò oſtendiẽ qualis ſit aptus ad officiũ p̃lationis. ſecũdò qđ foret eis licitũ tp̃e ꝑſecutionis, ibi: Et dixit eis. Adhuc primò poniẽ informatio diſcipulorum in generali. ſecũdò ipſi⁹ Petri in ſpeciali ibi: Ait aũt domin⁹ Simoni. Adhuc primò informat diſcipulos de prẽlationis aptitudine. ſecũdò de p̃mij magnitudine, ibi: Vos aũt. ¶ Circa primũ ſciendũ ꝙ cũ apoſtoli audierũt Chriſtũ p̃dicantẽ traditionẽ ſui ad mortẽ, crediderũt firmiter hoc eſſe futurũ, & ideo cœperunt
q̃rere inter ſe, q̃s inter apl̃os eſſet cõue- †dux
niẽtior ad tenendũ Chriſti locũ. & hoc eſt qđ diciẽ: Fa. eſt au. in. eos cõ.i. diſquiſitio: o ¶ Quis eo. ui. eſſe ma.i. aptior ad præſidendũ alijs loco Chriſti, & ideo Chriſtus de hoc eos docuit, videlicet ꝙ ille eſſet ad hoc aptior, q̃ eſſet verè humilior per cõtrariũ ad terrenã dominationẽ. Et ad hoc, inducit exemplum ſui di. q ¶ Quis ma. ẽ q̃ re. an q̃ mi. Nõne qui re. q.d. ſic ſecundũ iudicium humanũ. & infert: r ¶ Ego autem in me. &c. Hoc iam oſtenderat in lotione pedum ſuorum diſcipulorum. Et ex hoc intendit concludere quòd ille eſt aptus ad ſuccedendum ſibi in regimine eccleſiæ, qui eſt fundatus in vera humilitate. s ¶ Vos autem. Poſtq̃ oſtendit aptitudinẽ prẽlati, hic cõ

ſequenter

⁎ p ¶ Sed qui maior eſt in uobis. Sequitur: s ¶ Vos au Moraliter
tem eſtis qui permanſiſtis mecum. Permanentibus autem firmiter in tribulationibus cum ipſo, diſponit fruitionẽ beatam in
C ⁎cæleſti regno.

E Et proponit cauſam:quia. a ¶Permã.mecũ.Infirmitas mea
☞ nõ conturbauit vos,ſed in bono cœpto perſeueraſtis.Sicut ergo
Phil.3.b. mihi pſeueranti vſq; ad mortem dedit pr̃ nomen qđ eſt ſup oẽ nomen,ſic & ego pſeuerãtes vos mecũ ducam ad æternũ regnũ. Intelligẽdũ eſt Iudam iam receſſiſſe,& multos alios iã retro abiſſe,auditis verbis incõprehẽſibilis ſacri, qñ hęc loquebatʼ dñs. b ¶Et ſe.ſuper thro.Hęc mutatio dextrę excelſi:vt qui humules nũc gaudẽt miniſtrare conſeruis,tũc ſublimes ſup menſã dñi ppetuis
Pſal.76.c. dapibus alant̃:& q in tẽtationibus iniuſtè iudicati cũ dño permanẽt,illic cũ eo ſup tẽtatores ſuos iuſti iudices veniant. Quantò em̃ hic deſpectiores,tantò illic maiori culmine poteſtatis excreſcent. c ¶Iudi.duo.Per duodecim,nõ duodecim perſonę,ſed multitudo iudicantiũ ſignificatur:ppter duas partes ſeptenarij,quo vniuerſitas ſignificat̃.i.tria & quatuor,p q̃s.xij.multiplicat̃. d ¶Ait au.do.ſi.Ne glorient̃.xij. ꝙ ſoli de tot
†21.di.c.1.in fi. De pœ. diſ.2.c. ſi enim. §. vnde Dauid De baptiſ. c.maiores. milibus cũ dño in tẽtationibʼ pmanſiſſe dicerent̃,admonet eos eadẽ ꝓcella potuiſſe cõteri,niſi diuina grã fuiſſent protecti.Cũ verò Sathanas expetit tẽtare,& velut q triticũ purgat ventilãdo concutere,docetur nullʼ à diabolo,niſi deo pmittẽte tẽtari. e ¶Ecce Sa.Sathanas bonos ad cribrandũ petit,cũ ad eorum
†Mat.26.d Mar.14.d. afflictionẽ ęſtibus anhelat malicię. Quo enim inuidẽs eorũ tẽtationẽ appetit, eo illorũ quaſi probationẽ deprecãs petit. f ¶Ego au.ro.Nõ vt tẽteris,ſed ne deficiat fides tua:vt poſt lapſum negationis ad priſtinũ ſtatum pœnitẽdo reſurgas.Vtile eſt enim ſanctis & tẽtationibʼ examinari,vt vel tentari q̃ fortes fuerĩt appareat,vel cognita per tẽtationẽ ſua infirmitate fortiores fieri diſcãt:& ſic cũ ꝓbati fuerint,accipiant coronam vitæ. g ¶Qui di.ei:do.Quia dñs dixerat ſe ꝓ Petro oraſſe,cõſciʼ ille p̃ſentis affectʼ & feruẽtis fidei:ſed neſcius caſus futuri,
F nõ credit ſe ab eo poſſe deficere.Sed ille qui nouit qđ ſit in hoĩe,ne quis de ſuo ſtatu incautè cõfidat,vel de caſu incautius diffidat:ſicut deus modum,tempus numerum negationis eius prædicit,& ſicut miſericors auxiliũ ſuę defenſionis ꝓmittit. h ¶Quando miſi uos ſi. Non eadẽ regula viuẽdi pſequutiõis tp̃e qua pacis diſcipulos informat.Miſſis ſiquidẽ diſcipulis ad p̄dicandũ,ne qđ tollerẽt in via p̄cepit,ordinãs.ſ.vt qui euãgeliũ nunciat,de euãgelio viuat.
1.Cor.9.c. Inſtãte verò mortis articulo,& tota illa gẽte paſtorẽ ſimul & gregẽ perſequẽte,cõgruã tẽpori regulã decernit,pmittẽtes neceſſaria victui,donec ſopita perſequutorũ inſania tẽpus euãgelizandi redeat. i ¶Sed nũc q.In hoc nobis quoq; dat̃ exẽplũ, vt nõnũq̃ cauſa inſtãte,q̃dã de nr̃i ꝓpoſiti rigore ſine culpa poſſimus intermittere.Verbi grã:Si p inhoſpitales regiones iter agimʼ,pſa viatici cã licet portare q̃ domi habeamʼ. k ¶Et qui nõ ha.Gladiũ vel habitũ ſumere,vel nõ habitũ iubet emere,vt ſciãt legẽtes nõ facultatẽ reſiſtẽdi deeſſe diſcipulis,ſed amorẽ magiſtro potius ĩeſſe patiẽdi, vbi etſi nulla alia cã eſſet euaginãdi gladiũ,ſufficere põt illa,vt amputata ſerui auricula,tactu dñi ſanaret̃. In quo admonemur,ne irã pcuſſi ſuſtineamʼ,ſed fidẽ reſurgẽtis ſuſcipiamʼ. Quare verò ſacculũ & perã & gladiũ tollere iubeat ſubdit.ſ.quia ipſe paſſurus,& cũ iniquis erat deputandʼ.i.cũ latronibʼ,ĩ quorũ medio eſt crucifixus.Vel cũ inferis ad quos per mortẽ erat deſcenſurus,vt educeret eos vinctos de lacu,vbi nõ eſt aqua.
Myſticè ¶Myſticè.Eſt gladiʼ ſpũalis,vt vẽdas patrimoniũ,& emas verbum dei quo nuda mentis penetralia veſtiuntur. Eſt etiam gladius,paſſi-

☞ onis,vt exuas

ſacramẽto euchariſtię,cuiʼ cõſecrationẽ,acceptionẽ & diſpẽſationẽ Chriſtʼ tradidit apoſtolis.Alio mõ de fruitione glię ad quam apl̃i erãt p̄deſtinati. d ¶Et ſe.ſu.thro. q̃a in iudicio extremo erũt aſſeſſores Chriſti iudicãtis: e ¶Ait au.Poſita informatione diſcipulorũ in generali,hic ponit̃ informatio Petri in ſpeciali de fragilitate humana cõſiderãda:& de conſtantia ex dei adiutorio habenda,cũ dr̃: f ¶Simõ ec.Sa.ex.uos.i.ſtudioſè q̃ſiuit p tẽtatiões ſubuertere: q̃a multũ nitit̃ ad ſubuerſionẽ ſanctorũ.illos enim pulſare negligit,quos q̃ſi iure q̃eto poſſidere ſe ſentit,vt dicit Greg. g ¶Vt cri.i.tẽtationũ ĩpulſu cõcuteret.& ſicut in tali cõcuſſiõe remanet palea,& trãſit farina,ſic Iudas remãſit diabolo ad pœnã ęternã:alij verò apoſtoli trãſierũt ad gloriã. h ¶Ego au.&c.ut nõ de.fi.ſ.finaliter.Nõ em̃ rogauit,ꝙ Petrʼ nõ caderet:ſed vt in caſu nõ remaneret.iõ ſeq̃tur: i ¶Et tu ali.cõ.ſ.de pc̃tõ ad gratiã: k ¶Cõ.hoc dr̃ ei:q̃a eccl̃ia erat ſibi cõmittẽda,vt hr̃ Io.vl.e.vbi ter dicit̃ ei à Chriſto:Paſce agnos meos. Ex hoc etiã patet fidẽ nõ deficere vſq; ad finem mũdi:potiſſime ĩ eccl̃ia Romana q̃ à Petro poſt Chriſtũ fundata eſt. l ¶Do.te.Hoc dixit ex feruore,& cõfidẽs de ſua cõſtãtia & virtute:iõ cõſequẽter p̄dicit̃ ſibi ſua fragilitas. m ¶Nõ cã.ho.g.do.ter ab.no.me.Poſt binã aũt negationẽ Petri gallʼ cãtauit:ſed Petrʼ nõ aduertit:ſed poſt tertiã cũ iterũ gallʼ cãtauit,ꝓut fuit expoſitũ pleniʼ Mar.xiiij. n ¶Et di.e.Hic cõſequẽter oſtẽdit q̃d foret apl̃is licitũ tp̃e pſecutiõis.Quia cũ priõ Chriſtʼ miſit eos ad p̄dicãdũ,dedit eis formã incedẽdi,vt ſine pecũia & ꝓuiſiõe alia neceſſariorũ incederẽt,vt dictũ fuit.ſ.x.ca.& iõ fortè crederẽt,ꝙ tp̃e pſequutiõis q̃ ĩmineret nõ liceret eis talia portare:qđ remouet dicens: o ¶Sed n.q̃ h.ſ.ad portãdũ pecuniã ꝓuiſiõe neceſſariorũ: p ¶Tol.i.portet. q ¶Si.& pe.i.repoſitoriũ victualiũ. Et q̃a nõ ſolũ erat eis licitũ talia portare, ſed etiã
H ſeipſos à pſecutoribʼ moderatè defendere,ſaltẽ ꝓtũc.iõ ſubditur: r ¶Et q̃ nõ ha.ſ.gladiũ: s ¶Vẽ.tu.ſu.p hoc inuẽs,ꝙ licita eẽt eis defenſio moderata tp̃e pſequutiõis,iõ ſubdit̃: t ¶Di.e.&c.ſ.mortẽ acerbiſſimã & cõtẽptibiliſſimã p Iudæorũ pſequutionẽ.

☞ Et cũ iniquis

in regno meo

†Simõ,Simon

^a permanſiſtis mecum in tentationi^a bus meis: Et ego diſpono uobis, ſi^b cut diſpoſuit mihi pater meʼ regnũ,

a ¶Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſticiam,quoniam ipſi ſaturabuntur,fruẽdo.ſ.deſiderato olim & amato gaudio veri boni. b ¶Menſa quę omnibus ſãctis eſt ad fruendum propoſita:eſt cæleſtis vitæ gloria.

ut edatis & bibatis ſuper menſam ^c
^b meam in regno meo, & ſedeatis ſu^d
^c per thronos, iudicantes duodecim
^d tribus Iſraël.Ait autẽ dominʼ †Si^e
^e moni:Simon,ecce Sathanas expeti^f
uit uos ut cribraret ſicut triticum.^g
^f †Ego autem rogaui pro te, ut non ^h
deficiat fides tua. Et tu aliquando ^i

a ¶Sicut ergo orando te protexi ne deficeres,ſic tu infirmiores fratres exemplo tuæ pœnitentiæ conforta:ne de venia deſperent.

conuerſus , confirma fratres tuos.^k
^g Qui dixit ei.†Domine,tecum para ^l
tus ſum & in carcerẽ & in mortem
ire.At ille dixit:Dico tibi Petre:non ^m
cantabit hodie gallus, donec ter ab
^h neges noſſe me.Et dixit eis: Quan^n
do miſi uos ſine ſacculo & pera &
calciamentis,nunquid aliq̃d defuit
uobis?At illi dixerũt:Nihil.Dixit er
^i go eis:Sed nũc qui habet ſacculũ tol ^o ^p
^k lat ſil̃r & perã.Et q̃ nõ habet,uendat ^q ^r
tunicam ſuam,& emat gladium. Di
co enim uobis:quoniam adhuc hoc ^s

Nicolaus de Lyra.

☞ ſequẽter oſtẽdit magnitudinẽ p̄mij di. Vos au.e.q.p.me.Iã em̃ Iudas exierat de ſocietate eorũ accepto pane ĩtincto,vt hr̃ Io.xiij.c. a ¶In tẽ.me.q̃a imminebat agonia ſuę paſſiõis. b ¶Et ego diſ.uo re.qđ intelligit̃ dupl̃r.Vno modo de regno militãtis eccl̃ę.cuiʼ regimẽ Chriſtʼ tradidit apl̃is.Alio modo de regno triumphantis eccl̃iæ:ad qđ erãt apl̃i aſſumendi poſt laborẽ vitæ p̄ſentis. c ¶Vt eda.& bi.hoc ſil̃r dupl̃r intelligit̃.Vno mõ de

ſacramẽto

Moraliter ✳ cæleſti regno. e ¶Ait aũt do.Simo.Ecce ſa.ex.uos &c. per hoc patet ꝙ diabolus fideles tentare nõ põt,niſi ex dei licẽtia, ſicut de ſancto Iob dicit̃ Iob.j.b. g ¶Vt crib.Ex hoc habetur, ꝙ diabolus homines ſanctos magis ſatagit concutere tentationibus,q̃ alios.Vnde refert Grego.in dialogo,ꝙ ille diabolus qui per magnum tẽpus Andreã epiſcopũ tentando de quadã muliere,ipſum ad hoc induxerat,ꝙ illius mulieris tergũ blandiẽdo manu percuſſerat,plus fuit à ſuo principe cõmẽdatus,q̃ illi qui procurauerãt homicidia & alia multa mala. h ¶Ego autẽ.&c. Chryſo.Non autẽ dixit,rogaui,vt nõ neges:ſed vt fidẽ non deſeras.nã & ſi paululũ agitandʼ ſis habes tamẽ recũditũ ſemen fidei. i ¶Et tu ali.nã illi qui cõſecuti ſunt à deo donũ miſericordie, debent q̃tũ poſſunt in bono cæteros roborare. l ¶Qui dixit ei:Domi.te.&c.exponatur vt ſuprà.Matt.xxvj.& Marc.xiiij. n ¶Et di.eis:quã.mi.&c.Quando miſſi fuerũt apoſtoli ad p̄dicandũ ſine ꝓuiſione aliqua neceſſariorũ,fuit diuinitus eis lautè ꝓuiſum:q̃a nihil eis defuit,vt dicit̃ in textu.Qñ verò relaxatũ fuit illis ſibi ꝓuidere de neceſſarijs,in via paſſi fuerunt penurias multas,vt patet in actibus apoſtolorũ.& in legẽdis eorũ.hoc autem fuit ad dandã fiduciã pauperibus p̄dicatoribus exequẽdi conſtãter officium prædicãdi. s ¶Vendat tuni.ſuam & emat gl. Gladius ſpiritus eſt dei verbũ in ſacra ſcriptura contentum.pro quo emendo in ſacræ ſcripturæ ſtudio vendenda eſt tunica.i.exteriora bona ſunt exponẽda,Hęc eſt illa margarita,ꝓ cuiʼ emptione omnia ſunt vendenda,vt dicitur Matthæ.xiij.f.& Sap.vij.b. dicit:Omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua, & tanq̃ lutũ æſtimabit̃ argentum in cõparatione illius.Sacra verò ſcriptura continetur in duobus teſtamentis,ideo ſubditur.

✳ Ecce duo.

A onis,vt exuas corpus,& immolatæ carnis exuuijs ematur tibi co
☞ rona martyrij.Deniq; vt ſcias quia de paſſione loquutʼ eſt,ne turbaret diſcipulorum animos,de ſe exemplum ſupponit.Quomodo adhuc hoc qđ ſcri.eſt &c. a ¶Ecce gladij duo. Duo gladij ꝓmuntur,vnus noui alter veteris Teſtamenti,quibus aduerſʼ diaboli munimur inſidias.Et dicit̃: Satis eſt.quia nihil deeſt ei,quem vtriuſq; Teſtamẽti doctrina munierit. b ¶Sa
†Eſa.53.d. Mar.15.c. tis eſt.Duo gladij ſufficiũt ad teſtimoniũ ſponte paſſi ſaluatoris. Vnus qui & apoſtolis audaciã certandi pro domino & euulſa ictu enſis auricula dño etiam morituro pietatẽ virtutẽq; medicandi ineſſe doceret.Alter qui nequaq̃ exemptus vagina,oſtenderet eos non totum qđ potuere,pro eius defenſione facere permiſſos. c ¶Et egreſ.ibat. Tradẽdus à diſcipulo dominus conſuetũ locũ adit,vbi facile poſſet inueniri,ne mortẽ
†Mat.26.d Mar.14.d. putaret̃ timuiſſe.Et bene diſcipulos ſanguinis & corporis ſui myſterijs ĩbutos, in montẽ Oliueti educit,vt oẽs in morte ipſiʼ baptizatos deſignaret,altiſſimo
†fermè ad iactũ lapidis ſancti ſpiritus chariſmate cõfirmandos. d ¶Orate ne intretis in tẽtationẽ. Impoſſibile eſt hominẽ non tentari,nec ait:vt non tentemini,ſed ne intretis in tẽtationem.Orate.i.ne tẽtatio vos ſuperet,& ĩtra caſſes ſuos teneat. e ¶Et ipſe auulſus eſt.Dato apoſtolis præcepto orandi,& ipſe auulſus eſt ab eis.Solus orat pro omnibus,qui ſolus pro oĩbus paſſurus erat,innuens orationẽ ſuã tantum q̃tum & paſſionem à noſtra diſtare. f ¶Iactus eſt lapidis.In hoc
B myſticè innuit,vt in idipſum dirigãt la
†Mat.26.d Mar.14.d. pidẽ.i.vſq; ad ipſum perducant intẽtionem legis,quæ ſcripta erat lapide:vſq; ad illum enim põt peruenire ille lapis,
Exo.31.d. quoniã finis legis eſt Chriſtus omni cre
Roma.10.a dẽti ad iuſticiam. g ¶Orabat.Orat nõ tam timore patiẽdi, q̃ miſericordia prioris populi,ne ab illo bibat calicem propinatũ.Vnde & ſignanter dicit.iſtũ, i.populi Iudeorum qui nõ habent excuſationem ignorantię in meam mortem quia quotidie annuncior illis in lege & prophetis.Si ergo fieri poteſt, vt ſine interitu Iudęorum credat multitudo gentium,recuſo paſſionem.Si verò illi excęcandi ſunt,vt alij videant:non mea ſed tua fiat volũtas. h ¶Pa.ſi uis.Ambro.Pro me doluit,cum pro ſe nihil habuit quod doleret,Suſcepit enim triſtitiã meam,vt mihi largiret̃ ſuam lętitiam.Cõfidenter ergo triſticiam nomino,qui crucem p̄dico. i ¶Verũta.nõ mea.Appropinquãs dominus paſſioni, infirmantium vocem & timorem vt abſtraheret in ſe ſuſcepit:& rurſus per obedientiã fortitudinem mentis oſtẽdit vt cum nobis imminet qđ fieri nolumus,ſic per infirmitatem petamus ne fiat, vt tamen per fortitudinem parati ſimus ad implendum conditoris voluntatem potius q̃ noſtram. k ¶Et factus eſt ſu.Appropinquante morte certamen mentis noſtræ in ſe expreſſit,qui merito quandã vim terrori patimur,cum poſt puſillum ſumus inuenturi qđ in æternum duret. l ¶Sanguinis decurrentis in terram.Per terram ſanguine irrigatam declaratur,ꝙ effectum ſuæ precis iã obtineret,vt fidẽ.ſ.diſcipulorum quam terrena adhuc fragilitas arguebat,ſuo ſanguine purgaret:& q̃dquid illa ſcandali de morte eius pertuliſſet,hoc totũ ipſe moriendo deleret:ſed & totũ mundũ peccatis mortuum ad vitam reſuſcitaret.

☞ Vt oſcularetur

quod ſcriptum eſt, oportet impleri
in me.†Et cùm †iniquis deputatus ^a

¶Prædicta. ¶Impletionem.

eſt.Etenim ea quę ſunt de me,finem ^b ^c
habent.At illi dixerunt:Domine, ^d
^a ecce gladij duo hîc. At ille dixit eis: ^e
^b ^c Satis eſt.Et egreſſus ibat ſecundum ^f ^g
conſuetudinem in montem †oliua^h ^i
rum. Sequuti ſunt autem illum &

¶Secundum alios in villam quæ dicitur Gethſemani.

diſcipuli.Et cũ perueniſſet ad locum
^d dixit illis:†Orate ne intretis in ten^k
^e tationem. Et ipſe auulſus eſt ab eis ^l
^f †quantum iactus eſt lapidis:& po^m

¶Vt humilitatem mentis habitu corporis oſtendat.

^g ^h ſitis genibus orabat,dicens:†Pater ^n
ſi uis, transfer calicem iſtum à me:

¶In ſe reuertens quod ex hominis perſona renuerat trepidanter ex dei filij poteſtate confirmat.

^i Verumtamen non mea uoluntas,
ſed tua fiat.Apparuit autem illi an^o

a ¶Homo factus eo modo eſt confortatus,quo & contriſtatus.Nam ſi nobis triſtis eſt.i.propter nos triſtis eſt, neceſſe eſt,vt etiã ppter nos cõfortatus ſit & nobis.

gelus de cælo cõfortans eum. Et ^p ^q
factus in agonia prolixius ora^r
^k bat.†Et factus eſt ſudor eius ſicut ^s
^l guttæ ſanguinis †decurrentis in ter
ram. Et cùm ſurrexiſſet ab oratio^t
ne, & ueniſſet ad diſcipulos ſuos in

¶Præ triſtitia ſomnum vincere non poſſunt.
a ¶Vicina iam negatione.

uenit eos dormientes præ triſtitiã. ^v

a ¶Apparet,quia pro illis orauerat,quos monet orationum ſuarum vigilando & orando particeps exiſtere.

Et ait illis:Quid dormitis?Surgite,

a ¶Id eſt ne in vos calix meæ paſſionis incumbat.

orate,nẽ intretis in tentationẽ.†Ad^x
huc eo loquẽte,ecce turba,& qui uo

a ¶Factum congruit mutatę menti:Iam enim cum fuſtibus,qui quamdiu cum pace fuit,tranquillius ſe egit.

cabat̃ Iudas unʼ de duodecim antẽce^y

poſtea fugerũt timore humano percuſſi.Dicit autẽ Chryſo.ꝙ illi
C duo gladij erant duo magni cultelli ad ſcindendum carnes agni.
Mat.26.f. f ¶Sa.eſt.quia vnus euaginandus ſufficienter oſtendit licentiã ſe defendẽdi,& audaciã Petri ad defendendũ ſuũ magiſtrũ,& voluntariã paſſionẽ Chriſti qui cũ haberet q pro eo pugnaret, ipſe tamen hoc ꝓhibuit.Alius nõ euaginatʼ oſtẽdit apoſtolos nõ fuiſſe pmiſſos facere q̃tũ poterant ad defenſionẽ ſui & magiſtri:vt p hoc oſtenderet̃, ꝙ perfectior eſt patiẽtia q̃ defẽſio etiã licita. g ¶Et
†ex legibʼ egr.ibat.Hic ponit̃ traditionis Chriſti executio.& primò ex parte Chriſti ſe voluntariè offerentis.ſecũdò ex parte Iudę eũ proditoriè tradẽtis,ibi: Adhuc eo loquẽte. Circa primũ dicitur: Et egr.de loco cœnæ p̄dictæ. h ¶Ibat ſe.con.
†Oliueti quia aſſuetus erat illuc exire de nocte cã orationis. i ¶In mõ.Oliua.vbi ſciebat traditorẽ venturum. k ¶Ora.ne intre.in tenta. Oratio enim ſecũdum Damaſcenũ, eſt eleuatio mẽtis in deum Quanto aũt mens eleuat̃ in deũ, tanto facilius tentatio ab eo ſeparat̃. l ¶Et ipſe auul.eſt ab eis.quia oratio debet
†Mat.26. Mar.14.d. eſſe ſolitaria. m ¶Et poſi.geni.ora. q̃a debet eſſe reuerẽs & deuota. n ¶Pater ſi uis tran.quia debet eſſe diſcreta, ſubmittendo ꝓpriam volũtatẽ voluntati diuinæ. o ¶Apparuit aũt il.ange.viſione corporali in ſpecie humana. p ¶Con.eũ,per modum ſeruientis ꝙ factũ fuit ad cõfirmandũ fidẽ diſcipulorũ, ꝙ Chriſtʼ ſit maior angelis ratione deitatis.p hoc etiam oſtendebat̃,ꝙ in eo
D vera humanitas erat,q̃ confortabat̃ contra triſtitiã inſurgentẽ in parte ſenſitiua ex apprehenſione mortis imminentis.
†decurrentes q ¶Et fa.in ago.Erat enim iſta agonia reluctatio ſenſualitatis mortẽ horrẽtis & rationis ipſam acceptãtis:q̃a virtute diuina q̃libet pars pmittebat̃ agere & pati qđ erat ſibi propriũ. r ¶Proli.ora.oſtendens ꝙ in maiori neceſſitate magis debet homo orationi inſiſtere. s ¶Et fa.ẽ ſu.e.ſi.g.ſan.Ex vehemẽti enim anxietate ſenſualitatis q̃ permittebat̃ agere & pati,qđ erat ſibi ꝓprium,
†Mat.26.e Mar.14.e. Io.18.a. vt dictũ eſt:fiebat vt non ſolũ humores exirent per ſudorẽ,ſed cum hoc aliquid de ſanguine ſudorẽ tingente,ſecundum verò alios ſupernaturaliter factũ eſt: vt ſanguis pro ſudore exiret,vt ſic Chriſtʼ iam ſuum ſanguinẽ pro ſalute noſtra effundere inciperet. v ¶Inue.eos dor.p̄ tri.
Triſtitia Triſticia enim eſt paſſio cauſata ex malo præſenti,qđ non poteſt repelli.& ſic cauſat aggrauationem animi quaſi depreſſi pondere mali p̄ſentis:ꝙ non poteſt amoueri,& ſic per conſequẽs impedit vlterius motũ ſpirituum à corde ad organa ſenſuum exteriorũ.Sed quia huiuſmodi ſpiritus cauſant opera vigilię,indę eſt,ꝙ triſticia impediẽs talẽ motum ſpirituum,cauſat aggrauationem ſenſuum & ceſſationẽ ab actibus proprijs,ſicut fit in ſomno ꝓpriè dicto,qui cau
Somni rõ ſatur ex vaporatione humorum ex cibis & potibus aſcendente verſus cerebrum:qui humores ibidem ingroſſati ex frigiditate cerebri,deſcendunt verſus organa ſenſuum,oppilantes meatus per quos ſpiritus progredientes à corde debent ad organa ſenſuum tranſire.& ſic ceſſant ſenſus ab actibus vigiliæ. x ¶Adhuc eo lo.Hic cõſequenter ponit̃ executio traditionis ex parte Iudæ tradentis,cum dicitur: y ¶Iudas unus de duodecim antecede.eos.tanq̃ ductor illorũ qui volebãt comprehendere Ieſum.

☞ Et appropinquauit

Nicolaus de Lyra.

☞ a ¶Et cum iniquis deputa.eſt.Hoc ſcribitur Eſa.liij.d. b ¶Et e.ea q̃ ſunt de me.ſcripta ſupple per ꝓphetas. c ¶Finẽ ha.i.ſunt ꝓpe complementum. d ¶Do.ec.duo.gla.hic. Nõ currauerunt apoſtoli loqui de ſacculis vel peris,ſed tantum de gladijs,quia erant animati ad defenſionem ſui magiſtri:licet

poſtea fugerunt

Moraliter ✳ a ¶Ecce duo gladij hic.Et quoniam ſufficiunt ad omnem falſitatem fidei contrariam deſtruendam,ſequitur: f ¶Satis eſt.Et egreſſus ibat ſecundum conſuetudi.ſcilicet ad locũ vbi ſciebat traditorem venturum:& obtulit primò ſpiritum per feruorem orationis.ideo ſubditur: s ¶Et factus eſt ſu.ex feruore orandi,& ex apprehenſione imminentis tormenti. t ¶Et cum ſurrexiſſet.Exponatur ſicut Mat.xxvj.Mar.xiiij.vſq; ibi.

 ✳ Et cum tetigiſſet

E a ¶Vt oſcularetur. Suſcipit dominus oſculum, non qđ ſimulare nos doceat, ſed vt nec ꝓditorem refugere videretur, & plus afficeret ꝓditorem, cui amoris officia non negaret. Vnde dicitur
Pſal. 119.b. Cum his qui oderunt pacem eram paci. b ¶Domine ſi percutimus in gladio. Ordo. Cum interrogaſſent dicētes: Domine, ſi percutimus in gladio. Tunc rñdit: Sini. uſq; huc. i. nō vos moueat qđ futurū eſt. Permittēdi ſunt hucuſq; ꝓgredi, vt me apprehēdant: & impleant q̄ de me ſcripta ſunt. Sed inter moras verborū interrogantiū & reſpondētis, Petrus
†Mat. 26.e Mar. 14.e. Io. 18.b. auiditate defenſionis maiore cōmotiōe ꝓ domino ꝑcuſſit. Sed non potuerūt ſimul dici, q̄ potuerūt ſimul fieri. Nō ergo dicit: Sinite vſq; huc: q̄ſi dño placuerit factū Petri, cū apud Matthæū legat̄
†num percutiemus Mat. 26.e. dixiſſe: Cōuerte gladiū tuū in locū ſuū: qđ poſt factum apparet dixiſſe Ieſum.
Myſticè c ¶Ser. prin. ſacer. Myſticè. Seru⁹ eſt populus Iudæorū, principib⁹. ſ. indebitè mācipat⁹. qui in paſſione dñi dexterā aurē. i. ſpiritualē intelligentiā ꝑdidit. Siniſtra. i. vilitate literę cōtētus, non Petro tollente, ſed diuino iudicio ablatā pandente. Quę auris in his q credere maluerūt, pietate dñi reſtituit. Vel auris ampu
†24. q. 1. c. ſi Petrus. in prin. tata & ſanata, ſignat auditum ablata vetuſtate innouatū, vt ſit in nouitate ſpiri
Roma. 12. a Gal. 4. d. tus, & non in vetuſtate literæ. Quòd ſeruus inuctus eſt, pertinet ad illā vetuſtatē quæ generat in ſeruitutē, quæ eſt agar.
†Mat. 26.e. †Mar. 14.e Sed cū acceſſit ſanitas, figurata eſt liber-
F tas. Vnde & nomē ſerui Malchus, id eſt rex vel regnaturus: qa regnabit cū Chriſto, cui auditus innouat̄. d ¶Vene. ad ſe prin. Iuxta alios euāgeliſtas nō venerant ad Ieſum principes ſacerdotū & magiſtratus, ſed in atrio Caiphæ expectauerant. Sed quia illi de nece domini ita agebāt, vt quaſi innoxij viderent̄: cū per diſcipulū tradit⁹, à tribuno & turbis cōprehēſus, à p̄ſide dānatus, à Romanis
†aulæ crucifix⁹, à populis etiā Barrabas eſt electus, volēs euangeliſta eos maximè eſſe
†ſedebat reos, quorū cōſilio cūcta gerebant̄, dicit eos veniſſe ad cōprehēdendū ſaluatorē qui ſuæ iuſſionis poteſtate venerunt. e ¶Qua. ad la. Stultū eſt cū gladijs & fuſtibus q̄rere, q vltrò ſe eorū offert manibus, & in nocte quaſi latitantē & veſtros oculos declinantē inueſtigare per proditorē, qui quotidie in tēplo docet. Sed ideo aduerſum me in tenebris congregamini, qa poteſtas veſtra qua cōtra lucē armamini, in tenebris eſt. f ¶Prī. ſacer. Caiphæ, qui pontificatū vni⁹ an-
Io. 18.b. ni p̄cio ſibi emerat à Romano principe: prius tamen ad Annam vt Iohānes ait: g ¶Seque. à lō. Merito à longè qui in proximo fuerat negaturus. Significat eccleſiam imitaturā Chriſti paſſionē onlgè differenter: quia eccleſia patit̄ pro ſe, Chriſt⁹ pro eccleſia. h ¶Igne in me. Ignis cupiditatis inſtinctu maligni ſpiritus accenſus, in atrio Cayphæ ad negandum & blaſphemādum deum linguas perfidorum armabat. Quod enim intus in domo principis ſacerdotum maligna ſynodus gerebat. hoc ignis inter frigora noctis foris accēſus typicè demonſtrabat. Hoc frigore ad horam torpens Petrus, quaſi prunis miniſtrorum calefieri cupiebat: quia temporalis commodi ſolatium perfidorum ſocietate quærebat. Sed hanc infidelitatem do-
Io. 21.c. mino reſpiciente reliquit, & poſt reſurrectionē in captura piſciū, cum prunas poſitas & piſcem ſuperpoſitum vidiſſet, cor ſuū prunis amoris inflammauit. i ¶Ancil. quędā. Cur prima ancilla prodit, cū viri magis poterant cognoſcere? Niſi vt iſte ſexus oſtēdatur in nece domini peccaſſe, per paſſionem redempturus. Et ideo mulier prima reſurrectionis myſterium accepit, & mandata cuſtodit, vt veterem p̄uaricationis errorem aboleret. k ¶At ille nega.

G ille nega. Non in monte, nō in tēplo, non in domo ſua Petrus negat: ſed in prætorio Iudæorum, in domo principis ſacerdotū, vbi non eſt veritas, vbi Chriſtus captus & ligatus. Quid niſi erraret, quē intromiſit oſtiaria Iudæorū? Eua malè induxit Adam. Petrū malè introduxit fœmina. l ¶Ho. ne. quid di. Non ſolū negat Chriſtum, qui dicit illum nō eſſe Chriſtum: ſed etiā qui cum ſit negat ſe
Gene. 3.b. eſſe Chriſtianum: & ita impletur qđ dicit dominus: Tu me negabis. m ¶Galilæus eſt. Hieroſolymitæ & Galilæi æque ſunt Hebræi & vnius linguæ, ſed vnaquęq; ꝓuincia habet ſuas ꝓprietates, vernaculū loquēdi ſonū mutare nō pōt. n ¶Et cōti. Poſt tertiā negationem ſequitur gallicantus. Sacramenta rerum per ſtatum temporū deſignant̄: ☞Media nocte

debat eos, & appropinquauit Ieſu, a
a ¶Vt hoc ſigno dinoſcerent eum quem tenerent.
a ut oſcularetur eum. Ieſus autem di
a ¶Inſtrumento pacis, mortem irrogas: ſeruus dominum, diſcipulus magiſtrum prodis.
xit ei: Iuda oſculo filiū hominis tra- b
dis. †Videntes autem hi qui circa ip- c
ſum erant, quod futurum erat, dixe- d
b runt ei: Domine, †ſi percutimus in e
a ¶Petrus eodem ardore mentis, quo cętera ęlatus fuit phinees.
gladio? Et percuſſit unus ex illis ſer
c uum principis ſacerdotum, & amputauit auriculam eius dexteram.
a ¶Id eſt non moueat vos qđ futurum eſt.
Reſpondens autem Ieſus ait: Sinitē f
a ¶Nunquam pietatis obliuiſcitur qui nec hoſtes ſuos patitur vulnerari.
uſq; huc. † Et cūm tetigiſſet auricu- g
lam eius, ſanauit eum. Dixit autem h
d Ieſus ad eos qui uenerant ad ſe principes ſacerdotum & magiſtrat⁹ tem
e pli & ſeniores: †Quaſi ad latronem i
exiſtis cum gladijs & fuſtib⁹. †Cum quotidie uobiſcum fuerim in tem-
plo, non extendiſtis manus in me. k
a ¶Noctis nequitiæ veſtræ congrua.
ſed hæc eſt hōra ueſtra, & poteſtas l
tenebrarum. Comprehendentes au- m
tem eum, duxerūt* ad domum prin-
a ¶In hoc diuerſus a cęteris. b ¶Diuiſus ab alijs
f g cipis ſacerdotum. Petrus uerò ſe- n
a ¶Hoc eſt deuotionis. b ¶Hoc eſt timoris naturæ.
quebātur eum à longe. †Accenſo au-
h tem igne in medio †atrij & circunſedentib⁹ illis, †erat Petrus in medio
i eorum. Quem cum uidiſſet ancilla quędam ſedētem ad lumen, & eum fuiſſet intuita, dixit: Et hic cum illo
a ¶Quod negat Petrus, obreptionis eſt: qđ pœnitet fidei.
k erat. At ille negāuit eum dicēs: Mulier non noui illū. Et poſt puſillum alius uidens eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus uerò ait: O homo nō ſum. Et interuallo facto quaſi horæ unius, alius quidam affirmabat dicens: Verè & hic cum illo erat:
l m nam & Galilę⁹ eſt. Et ait Petr⁹: Ho-
n mo, neſcio quid dicis. Et continuo

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et appropinqua. Ieſu, ut oſcu. eū. Dederat enim Iudas comprehenſoribus iſtud ſignum, ne pro Ieſu caperent Iacobum fratrē domini, qui fuit ei valde ſimilis: vt dictum fuit Matthęi. xxvj. b ¶Iuda, oſculo fil. ho. tra. i. in ſigno charitatis ꝓditionē homicidij facis. ex quo factum Iudæ aggrauabat̄ valde. c ¶Vidē. au. hi qui cir. ipſū erāt. i. Chriſti diſcipuli, d ¶Qđ fu. erat. ſ. captionem magiſtri ſui, vt ducerēt ad mortē. e ¶Dixe. ei: Domi. ſi H
percu. in gla. & percuſ. unus ex il. alijs diſcipulis licentiā petentibus percutiendi ad magiſtri ſui defenſionē: Petrus qui erat audacior cęteris & feruētior, nō petiuit licentiam, nec expectauit reſponſionem: ſed amputauit vnius auriculā, intendens eum interficere vel grauiter vulnerare. f ¶Sini. uſq; huc. q. d. nō moueat vos, qđ eſt futurū: qa permittēdi ſunt vt me comprehendant, vt impleantur ea q̄ de me ſcripta ſunt. g ¶Et cum teti. au. in quo apparet maxima Chriſti charitas ſanando illum qui venerat ad comprehēdendū ipſum h ¶Dixit autem Ie. &c. prin. ſa. Contrariū videt̄ Mat. xxvj. vbi dici videtur, ꝙ principes ſacerdotum non fuerūt in captione Ieſu: ſed ductus fuit ad eos per comprehenſores ad locum vbi conuenerāt. Ad quod reſpondetur dupliciter. Vno modo, ꝙ licet non venerint ad comprehendendum Ieſum in proprijs perſonis venerunt tamen in virtute in miniſtris ab eis miſſis. Alio modo, quòd aliqui de principibus ſacerdotum venerunt cum miniſtris ad comprehēdendum Ieſum, vt diligentius fieret negocium: plures tamen expectabant in domo, vt dicit Matthæus. i ¶Quaſi ad latronē exiſtis cum gla. & fuſtibus. q. d. tunc non cepiſtis me, quia nolebam: nec modo caperetis niſi permitterem: ideo ſequitur: k ¶Sed hæc eſt hora. vobis cōceſſa ad me comprehendendum. l ¶Et poteſt. tene. quia diabolus tenebrarū princeps eos ad hoc incitabat. m ¶Comprehendentes autem eum. Hic conſequenter ponitur Chriſti traditi comprehenſio: Et ſubditur Petri negatio, cum dicitur: n ¶Petrus uerò. De negatione enim Petri variè loquuntur euangeliſtæ, quę varietas expoſita fuit & concordata Mat. xxvj. ☙Et viri.

*&ĩduxerunt
†Mat. 26.g Mat. 14.g. Io. 18.c.
Quō intelligit̄ ꝙ principes ſacerdotum fuerunt in captione Ieſu

Moraliter * g ¶Et cum tetigi. auricu. eius. ſana. eū. Sicut præciſio auriculæ ſerui pontificis ſignificauit inobedientiā Iudaici populi ad Chriſtum, ſic eius ſanatio ſignificat eius obedientiam circa finē mundi: qa tunc tāget Chriſtus ſua clemētia corda Iudæorum, m ¶Cōpre. au. e. Exponat̄ ſicut Mat. xxvj. & Mar. xiiij. vſq; ibi: *Et vt

A Media nocte negat, gallicātu pœnitet: Poſt reſurrectionem ſub ☞ luce quē ter negauerat, ter ſe amare ꝓfeſſus eſt. quia qui in tenebris obliuionis errauit, ſperatę iam lucis rememoratiōe correxit & eiuſdem veræ lucis pręſentia plenè quidquid nutauerat erexit
Myſticè ¶Myſtice, Gallus aliquis doctorum eſt qui ſomnolentos increpās
1. Cor. 15. e. ait: Euigilate iuſti & n. p. Quòd Petrus ante primū gallicātum negat, eos ſignificat, q Chriſtū ante reſurrectionem deū eſſe nō putauerūt, morte ei⁹ turbati
†De pœ. diſ 1. c. porro. §. hoc idem. Quòd bis añ ſecūdū gallicātū negat, illos ſignificat, q nūc in illo ſcđm hoiem vel ſcđm deū ĩ vtraq; ſubſtātia errāt: & iō veritatē negāt. Prim⁹ gallicant⁹ eſt do-
† De pœ. diſ. 1. c. Petrus. mini reſurrectio in ſeipſo. Scđs eiuſdē ĩ corpe eccłię. a ¶Et cō. do. Intuitu ꝓuocauit ad lachrymas, quaſi in mentē ei reducēs quotiēs negauerat, qđ ei p̄dixerat, nec potuit in tenebris remanere quē lux mūdi reſpexit. b ¶Et egr. fo. Ab impiorū cōcilio ſecluſus culpā lauat, q̄ nō intus ob hoc ꝑmiſſus eſt hæſitare, vt in eccłiæ principe condere‍t̄ remediū pœnitētię: & nemo auderet de ſua virtute. cōfidere. c ¶Illud. ei cæ. Impleta eſt
Mich. 5. a. Eſa. 50. c. ꝓphætia: In virga percutiet̄ maxilla iudicis Iſrael. Et itē: Dedi maxillā meā alapis. Sed q tunc cædebat̄ colaphis Iudęorū. nunc cædit̄ blaſphemijs falſorū Chriſtianorū. Velauerūt faciē, nō vt eorū ſcelera nō viderēt, ſed vt à ſe (ſicut quōdā
†cōceſſum Exo. 34. d. Moyſi fecerūt) gratiā cognitiōis eius abſcondā. Si enim crederent Moyſi, crede-
Io. 5. g. rēt & dño. Hoc velamen vſq; hodie manet ſup corda eorū ſed credētib⁹ eſt ablatū, cū illo moriēte velū tēpli ſciſſum eſt. d ¶Prophe. Cōtumelia in eū qui ſe ꝓphetā dicebat. Sed & hæretici & Iudæi,
*nunc qui vſq; hodie Chriſtum negāt, & mali Chriſtiani qui reprobis actibus exacer-
B bant, dū ſuas cogitationes & opera tenebrarū ab illo videri nō putāt, quaſi illu-
*ad ipſos: dētes aiūt: Pro. qs eſt q te ꝑcu. e ¶Si tu es Chri. Nō veritatē deſiderant, ſed calūniam parāt. Intelligebāt Chriſtū purū hominē de Dauid naſciturū: Secūdū hoc ergo q̄rūt, vt ſi diceret: Ego ſū Chriſtus, calūniarent̄ ꝙ ſibi arrogaret regiā poteſtatē. f ¶Si uo. dixe. Sępe dixerat ſe eſſe Chriſtū. Interrogauerat etiam
Pſal. 109. a. eos, quō dicerēt Chriſtū filiū Dauid, cū eum Dauid dñm vocet: vt per hoc ad credendū deū ꝓuocaret: ſed illi nec dicēti credere, nec interrogāti reſpōdere, nec eū qui innoxius erat dimittere volebāt g ¶Ex hoc au. Qui ſemen Dauid calūniari q̄rebāt plus etiam audiūt: ꝙ per contemptum ſic venturus ad gloriam.
Mar. 14. g. h ¶Vos di. Ita tēperat rñſionē, vt & verū dicat: & ſermo calūniæ nō pateat. Maluit ſe Chriſtū filiū dei ꝓbare, q̄; diceret vt cōdēnādi cauſa tolleret̄ his qui fatent̄ qđ obijciūt. i ¶Ipſi e. au. Vbi dixit: Erit filius hoīs ſedēs ad dexteram virtutis dei: & v. d. quia e. ſ. Sua ſe ſñia dānant q eū morti tradūt quē oris & operis ſui teſtimonio deū eſſe cognoſcūt.

GLOS. ORDI.

ET ſurgens &c. Sequitur: k ¶Du. Cap. XXIII. xerunt illum. Tradiderunt Romanæ poteſtati, vt eo mō Iudæi ab eius interfectione alienos ſe eſſe oſtēderent: in quo nō eorū innocētia, ſed inſania mōſtrat̄. ☞Pilatus autem

Nicolaus de Lyra.

☙ a ¶Et ui. hic cōſequēter deſcribit̄ Chriſti cōp̄hēſi illuſio, cū dr̄. b ¶Pro. Per hoc enim deſignabāt, ꝙ eſſet falſus ꝓpheta, cū ignoraret qs eū ꝑcuteret. & nō ſolū illudebāt, ſed etiā calūnioſè īterrogabāt. d ¶Si tu es Chri. qa ſi reſpōdiſſet, ſic ſtatim īpoſuiſſent, ꝙ voluiſſet ſibi vſurpare dignitatē regiā cōtra Cęſaris ordinationē, qui dignitatē regiā à Iudæis abſtulerat, ſicut dictū fuit ſuprà. iij. cap. Si autē dixiſſet, nō obiecιſſent contra eum de redargutione: quia

adhuc illo loquente, cātauit gallus.
a ¶ ¶Reſpexit dominus, vt recordaretur Petrus: quia miſericordia ad pœnitentiam vocat.
a †Et conuerſus dominus rēſpexit Petrum. †Et recordatus eſt Petrus uerbi domini, †ſicut dixerat: quia priuſ quàm gallus cantet, ter me negabis.
b Et egreſſus foras Petrus fleuit amarè. Et uiri qui tenebant illum, illude- a
c bant ei cędentes. †Et uelauerūt eum & percutiebant faciem eius: & inter
d rogauerunt eum, dicentes: Prophetiza: Quis eſt qui te ꝑcuſſit? Et alia b
multa blaſphemantes dicebant in e-
a ¶Vide quam ſolliciti in malo, tota nocte vigilauerūt vt facerent homicidium.
um. Et ut factus eſt dies †conuenerunt ſeniores plebis & principes ſa- c
cerdotum & ſcribę: & duxerunt illum in †concilium ſuum dicētes: †Si d
e tu es Chriſtus, dic nobis. Et ait illis: e
f Si uobis dixero, non credetis mihi. f
Si autem & interrogauero, non reſpondebitis mihi, neq; dimittetetis. g h
a ¶Ego, quem vt hominem deſpicitis, per ſupplicium crucis ero exaltatus, & habēs nomē qđ eſt ſuper oē nomē.
g Ex hoc* autem erit filiūs hominis ſe- i k
a ¶Cum infirmus appaream.
dens à dextris uirtūtis dei. Dixerunt l
autem omnes: Tu ergo es filius dei? m
h Qui ait: *Vos dicitis: quia ego ſum n
a ¶Quod ſe Chriſtum & filium dei dicat.
At illi dixerūt: Quid †adhuc dēſide- o
i ram⁹ teſtimoniū? Ipſi enim audiuimus de ore eius.

Cap. XXIII.

k ET SVRgens omnis multitudo eorū duxerunt illum ad Pila- p
¶Impij nihil veriſimile qđ obiicere poſſent, inueniant. Et ideo ſicut Marcus ait: Non erāt conuenientia eorum teſtimonia.
tum. Cœperunt autem illum accuſa- q

gutiōe: qa pluries vbis & factis dixerat ſe eſſe Chriſtū. vñ Io. x. e. C
Dicētib⁹ ei Iudæis: Si tu es Chri. dic n. pa. Rñdit eis Ieſus: Lo-
quor vobis & nō creditis: opa q̄ ego facio ĩ noīe patris mei. hæc Io. 10. e.
teſtimoniū ꝑhibēt de me. iō ſequit̄: f ¶Si uo. di. ſicut & alias nō crediſtis nec verbis meis nec factis. g ¶Si au. & ĩ. nō re. ſicut cū alias petiuerat ab eis de Chriſto quō ſit fili⁹ Dauid nō rñderūt: & in plu-
Mat. 22. d. rib⁹ alijs ei⁹ q̄ōnibus ſimile inuenitur. h ¶Ne. di. qa obſtinationē ſciebat eorū. i ¶Ex h. au. i. poſt paſſionē meā
† quomodo dixeras ipſi. & reſurrectionē. k ¶Erit fi. h. ſe. à d. uir. d. qđ impletū eſt in aſcēſione Chriſti. ſcđm q. dr̄ Mar. vl. d. Et dñs qdem Ieſus poſtq; locut⁹ eſt eis aſſumpt⁹ eſt in celū: & ſedet à dexteris dei. l ¶Di. au. oēs. Mat. xxvj. f. dr̄ ꝙ ſummus ſacerdos hoc dixit. dicēdū ꝙ ille dixit priò & principaliter: & iō Mat. ipm ſolū exprimit.
†Eſa. 50. c. Mat. 26. g. Mar. 14. g. Io. 18. d. alij aūt cōſequēter idē dixerunt, volētes ex hoc cōcludere cōdēnationē Chriſti fore iuſtā. m ¶Tu er. es fi. d. hoc nō ſe q̄bat̄ ex dicto p̄cedenti: qa dixerat: Erit fil. ho. verūtñ qa hoc erat verū, noluit negare nec etiā affirmare, ne apiret locū calūnię: ſed rñdit: n ¶Vos di. qa e. ſ. qđ vbū erat verū, & taliter ꝓlatū, q calūniā nō haberet ſcđm vitatē, ſed tātū
†congregatus eſt ſenatus. ſecūdū Iudęorū maliciā. ex qua cōcluſerūt: o ¶Quid a. de. te. q. d. cōuict⁹ es ꝓprio vbo. vñ ſubdit̄: Ip. e. a. de o. e.
†Mat. 26. f. Mar. 14. f. Io. 10. e. * c ¶Et ut fact. eſt. Exponatur ſicut Mat. xxvij. & Mar. xiiij. e ¶Et ait il. Hoies enim in malis obſtinati veritatem
Moraliter ▸mihi dicētibus nō credūt, nec interrogati de veritate reſpōdent: nec ad bonā ꝑſuaſio
D nē à nequitia ſua ceſſant. & tales erāt iſti Reſiduū huius capłi exponat̄ ſicut Mat. xxvj. & Mar. xiiij.

¶In ca. xxij. vbi dr̄ in poſtil. Quia iſte modus capiēdi Chriſtū per ſuū diſcipulū videtur magis poſſibilis.

ADDI. I. Mod⁹ capiēdi Chriſtū per ſuū diſcipulū nō ſolū videbat̄ Phariſęis magis poſſibilis & ſecret⁹: ſed cū hoc erat magis cōueniēs ad ſubuertēdū ppłm, quē Phariſæi maxiè timebāt ĩ captione Chriſti. vnde Mar. xiiij. a. Nō in die feſto, ne forte tumult⁹ fieret in ppło. vñ ex hoc ꝙ diſcipulus Chriſti aſſociabat capiētes, erat populo magis ꝑſuaſibile, ꝙ Chriſtus eſſet ſeductor ſeu malefactor & huiuſmodi.
Sudor ſanguine⁹ ſupnaturalis †Inſup op⁹ habem⁹ teſtimonio?

¶In eo. ca. vbi dicit̄ in poſtil. Et fact⁹ eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis.

ADDI. II. Prout doctores dicūt, contra naturā eſt ſudare ſanguinē: nec in libris medicorū q de iſtis corporalib⁹ paſſionib⁹ tractant, vt credo hoc inuenit̄. vñ tenēdū eſt, ꝙ fuit ſupnaturale & figuratiuū. Nam ſicut Augu. dicit ſignificabat de corpore ſuo ma natura martyria.

NICO. DE LY. Cap. XXIII.

ET ſur. o. m. Poſtq; deſcripta eſt Chriſti cōprehēſio per maliciā Iudęorū, hic cōſequēter deſcribit̄ ei⁹ occiſio ꝑ executionē gētiliū, vbi priò deſcribit̄ ſollicita examinatio. Scđ'ō iniqua cōdēnatio, ibi: Pilat⁹ aūt interrogauit. Tertiò ipſa occiſio, ibi: Et cū ducerēt eū. Quartò deuota tumulatio. ibi: Et ecce vir noīe Ieſeph. ¶Circa primū priò deſcribit̄ examinatio corā Pilato p̄ſide. ſcđ'ō corā Herode, ibi: Pilat⁹ autē. Circa primū dr̄: p ¶Et ſur. om. mul. eo. du. il. ad pi. q erat ibi p̄ſes loco Romanorū. q ¶Cœ. au. ac. il. & hoc de trib⁹. Primò de auerſione populi à lege Moyſi ſeruanda, cū dr̄: Hunc inuenimus ſubuertētē gētē noſtrā. Scđ'ō, ꝙ ꝑ doctrinā ſuā impediret populū ſuū reddere Cæſari tributū. & hoc notat̄ cū dr̄: Et ꝓhibētē. Tertiò ꝙ volebat ſibi vſurpare regnū Iudęorū, iō ſequit̄: Et dicentē ſe Chriſtū regē eſſe. primū autē erat manifeſtè falſum: quia nō venit ſoluere legē, ſed adimplere, vt habet̄ Mat. v. b. & legem Moyſi vſq; ad mortē ſeruauit, vt declaratū fuit ibidē. Similiter ſe-
Chriſt⁹ de tribus accuſatur

 ☙cundū, quia.

E a ℭPilatus au. Cũ duo obiecta fuerĩt.ſ. ꝙ attributa reddi prohiberet, & ſe Chriſtũ diceret, Pilatus potuit audire quod de tributis dixerat: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari. & inde hoc quaſi apertum mendaciũ nihilipendẽs, ſolũ quæ neſciebat quæſiuit. (ſuprà.20.d) b ℭTu dicis. Eodẽ verbo quo principibus ſacerdotũ, reſpondet & pſidi, vt ꝓpria ſententia ambo cõdẽnent. c ℭNil inue. Pridie ꝗ̃ pateretur dñs, ait diſcipulis: Venit princeps mundi hui⁹, & nõ habet in me quidꝗ̃. (Io.14.d.) Sed qa princeps, i. Pilatus eũ abſoluit, ĩ quo nihil dãnationis inuenit, vide quid agãt Iudæi, qui nõ ęqtatis amore verũ inueſtigãt. ſed inuidiæ ſtimulo iuſtũ dãnare laborãt. d ℭCõ.po. Nõ illum, ſed ſe accuſant. Docuiſſe enim populũ, & à priſtina torporis ignauia docẽdo cõmouiſſe: taliꝗ̃ actu à Galilęa vſꝗ̃ ad Iudęã. i. totã ꝓmiſſiõis terrã, à fine vſꝗ̃ ad finẽ pertranſiſſe, nõ criminis, ſed indiciũ eſt virtutis. Deniꝗ̃ Pilatus nec interrogãdũ ſaluatorẽ de hoc ratus, ſed magis nacta occaſione, liberũ ab eo iudicãdo cupit reddere. Vñ ſequiť: Pilat⁹ autem. e ℭEt ut cogno. Ne cõtra inſontẽ, & quẽ traditũ ꝑ inuidiã nouerat, ſentẽtiã dare cogereť, Herodi mittit audiẽdũ: vt à ſuo tetrarcha vel abſolutereť vel damnareť: ſed ne qua Iudæis excuſatio remaneret, Herodes quoꝗ̃ q natu & religione Iudęus erat, quid de Chriſto ſenſerit oſtẽdere ꝑmiſſus eſt: vt vtraꝗ̃ regio, & Iudęa in q̃ Chriſt⁹ natus, & Galilæa in qua nutrit⁹ erat, in ei⁹ necem cõſpiraſſe mõſtrenť. f ℭAt ipſe ni. Tacuit & nihil fecit, qa & Herodis incredulitas non merebať videre diuina: & dñs iactãtiam declinabat. F Significantur aũt in Herode oẽs impij, q nõ credunt legi & ꝓphetis, (†illo) & in euangelio Chriſti opa videre non poſſunt. Principib⁹ ergo ſacerdotũ accuſantib⁹ apud Pilatũ pauca, apud Herodẽ nulla reſpõdet, ne crimẽ diluens dimiſſus à principe crucis vtilitatẽ differret. Et iõ iuſtũ erat, vt Pilato qui inuit⁹ ſententiã ferebat, ex aliqua parte rñderet: Herodi verò & cæteris q cõtra legẽ innoxiũ dãnabãt, ſicut indignis nihil dicit. Vbi verò tacet, q̃ſi ꝓ grege agn⁹ immolãdus patientiã pſtat: vbi reſpondet, quaſi paſtor ꝓ ouibus cõtra lupos & latrones pugnat. (†intentę, acriter) g ℭEt il. in. ue. Quòd in alba veſte ſperniť & illudiť, ſignificat ꝙ ꝓ tori⁹ mũdi peccatis in carne caſta ĩmolat⁹ agnus eſt paſſus & ſepult⁹: Quòd hic alba, iuxta alios euãgeliſtas purpurea vel coccinea veſte illudiť indutus, ſignat geminũ martyrij genus: quo in paſſionib⁹ ecclia adornať, vt ſit candidus actione, rubicũdus ſanguine. Ipſe enim mẽbrorum floſculus vernãs, in pace lilia gignit, bello roſas. (Quare chriſtus in alba veſte illuſ⁹) h ℭEt re. ad pi. Ad Herodẽ mittiť, ad Pilatũ remittiť, & ſi vterꝗ̃ reũ nõ ꝓnũciat, alienæ tamẽ iniqtatis ſtimulis obſequiť. i ℭEt fa. ſunt a. Nefandum fœdus, qđ Herodes & Pilatus in occidendo Chriſtũ pepigerunt, ſucceſſores eorũ hæreditario iure cuſtodiũt: dũ Iudæi & gentiles, ſicut genere & religione, ita mẽte quoꝗ̃ diſſidẽtes, in Chriſtianis tñ perſequẽdis, & fide Chriſti pimẽda cõſentiũt. In typo Herodis & Pilati q per Ieſum amici facti ſunt, Iudæorũ gentiũꝗ̃ figura ſeruať, vt ꝑ paſſionẽ Chriſti vtriuſꝗ̃ populi concordia facta ſit ven- tura: ita

re dicentes: Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dari Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum regem eſſe. † Pilatus autem interrogauit † eum, dicens: Tu es rex Iudæorum? At ille reſpondens ait: Tu dicis. Ait autem Pilatus ad principes ſacerdotum & turbas: Nihil inuenio cauſæ in hoc homine. At illi inualeſcebant, dicentes: Commouit populum docens per uniuerſam Iudæam, † incipiens à Galilæa uſque huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogauit, ſi homo Galilæus eſſet. Et ut cognouit quòd de Herodis † poteſtate eſſet, remiſit eum ad Herodem, qui & ipſe Ieroſolymis erat illis diebus. Herodes autem uiſo Ieſu gauiſus eſt ualde. Erat enim cupiens ex multo tempore uidere eum, eò quòd audierat multa de eo: & ſperabat ſignum aliquod uidere ab eo fieri. Interrogabat autem eum multis ſermonibus. At ipſe nihil illi reſpondebat. Stabant autem principes ſacerdotũ & Scribę cõſtãter accuſantes eũ. Spreuit autẽ illũ Herodes cũ exercitu ſuo & illuſit indutũ ueſte † alba, & remiſit ad Pilatũ. Et facti ſunt amici Herodes & Pilatus in ipſa die. † nam anteà inimici erãt ad inuicem.

a ¶Cum ipſe dixerat: Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt dei, deo.

a ¶Melior eſt cauſa quæ non defenditur, & probatur. Suſanna tacuit & vicit.
¶Accuſatur & tacet, qui defenſione non indiget, ambiunt defendi qui timent vinci. nec accuſationem confirmat tacendo, ſed deſpicit non refellẽdo.
¶Sed ne his aliquid dicit.

a ¶Spreuit Herodes & exercitus vt omnes in eadem culpa pares monſtrentur.

ſe regem facit. cõtradicit Cæſari. Chriſt⁹ aũt ſe regẽ eſſe non negauit, neꝗ̃ affirmauit: ſed medio modo reſpõdit dicẽs: Tu dicis. G Verũtamẽ expreſſit: ꝙ ſi eſſet rex, regnũ eius nõ eſſet de hoc mũdo, vt habeť Io. xviij. f. Et quia Pilatus & ĩperator domin⁹ ſuus non curabant niſi de regno terreno, ideo Pilatus habuit Ieſum excuſatũ dicẽs: b ℭNi. inue. cau. ſ. criminis vel mortis. c ℭIn hoc ho. At illi inua. vt clamoribus obtinerent, qđ ratione nõ poterant. e ℭCõmo. pop. quaſi diceret: turbauit pacem communẽ. f ℭInci. à Galilæa, volebãt eñ eũ notare, ꝙ eſſet ſimilis Iudæ Galilęo, qui tempore natiuitatis Chriſti inducebat populũ ad rebellandũ imperatori Romano, dicẽs eſſe illicitũ Iudęis ꝓfiteri aliquẽ dominũ terrenũ, ſed ſolũ deũ, vt habeť Act. v. g. Ante hos dies extitit Iudas Galilęus, qui auertit populum in die ꝓfeſſionis. Sed Pilat⁹ hoc falſum reputauit, eo ꝙ audierat Chriſtũ dixiſſe: Reddite q̃ ſunt Cæſaris Cęſari, & q̃ ſunt dei deo. ꝑ hoc oſtendẽs ꝙ poterant eſſe ſubiecti nõ ſolum deo, ſed etiã tẽporali domino. g ℭPila. au. Hic cõſequenter poniť examinatio Chriſti corã Herode. Pilat⁹ aũt audiẽs, ꝙ Ieſ⁹ eſſet de Galilęa, remiſit eũ ad Hero. tũ vt Herodi deferret tũ qa credebat ꝙ libẽter liberaret hominẽ q eſſet de terra ſua, & maximè ĩnocentẽ. Sciendũ etiã, ꝙ licet Chriſtus fuerit in Bethleẽ nat⁹, vt dictũ eſt ſuprà ij. ca. tamẽ diciť hic de Galilæa, quia fuit ibi nutrit⁹ & conuerſatus. h ℭQui & ipſe Ieroſo. erat his die. ſ. paſchalibus, ꝓpter ſolẽnitatẽ: quia Iudæus erat. Pater enim ſu⁹ fecit ſe circũcidi, trãſiens ad ritũ Iudaiſmi, ſcđm ꝙ dicit Ioſeph⁹. i ℭHerodes autem uiſo Ieſu gauiſus eſt. non ꝓpter deuotionẽ, ſed ꝓpter curioſitatẽ. ideo ſubdiť: k ℭEo ꝙ au. mul. de eo. ſ. de miraculis eius & doctrina. H l ℭEt ſpe. ſig. ali. i. mirabile factũ. m ℭVi. ab eo fi. Sperabat etiã ab eo audire quędã curioſa & inſolita. ideo ſubdiť: n ℭInter. au eum mul. ſer. Ieſus aũt in cõſpectu eius noluit aliqđ ſignũ facere, tũ qui Herodes erat indignus, cũ moueret ex curioſitate, vt dictum eſt, tum quia Ieſus voluit oſtẽdere, ꝙ prædicator verbi diuini nõ debet corã principibus oſtẽtationẽ ſuã qrere, & eiſdẽ rationib⁹ non reſpondit eius interrogationibus. o ℭSpreuit autem illum Herodes. reputans eum idiotam & fatuum. p ℭEt illuſit indutum ueſte alba. ſic enim illudebatur tunc fatuus. q ℭEt re. ad pi. vt eũ honoraret, ſicut & Pilatus ei detulerat. r ℭEt fa. ſ. a. ꝓpter mutuã reuerẽtiã factã, vt dictũ eſt.

(†Mat.27.b Mar.15.a. Io.18.f. †illum †orſus ſuprà.20.d †ditione †ſplendida)

Nam antea

Moraliter. a ℭHunc inuenimus ſubuer. gen. no. Iſta cõtra Chriſtum propoſita erant ſimpliciter falſa propter qđ Pilat⁹ reſpondit: b ℭNihil inue. cau. in hoc ho. Sed hic eſt mod⁹ iniquorum, quòd per mendacia quærunt condemnationem iuſtorum. Ex hoc etiã patet, ꝙ aliquando iuſtius agitur in curia laicali ꝗ̃ in clericali. Principes enim ſacerdotum Chriſtum condemnauerunt tanquã mortis reum, quem Pilatus pronunciat innocentem & iuſtum. & ſic hodie fit in pluribus locis, ꝙ homicidæ notorij qui per ſecularem iudicem ſuſpenderentur, per eccleſiaſticum iudicem in magnum populi ſcandalum liberãtur. d ℭAt illi i. ſic faciunt maligni qrentes obtinere per clamorem qđ non poſſunt per rationem. i ℭHe. au. per hoc autem ꝙ Chriſtus corã Herode inceſtuoſo & homicida noluit facere miraculũ, nec ſuis interrogationibus reſpondere, ſignificauit, ꝙ tales digni nõ ſunt opera videre diuina, nec eius habere reſponſa. o ℭSpreuit autem il. he. ſic hodie ſectatores Chriſti à malis hominibus ſpernuntur, ꝙ ab eis fatui reputantur. r ℭEt facti ſunt amici Herodes & Pilatus. hoc fuit ſignum quòd Iudęorum principes & Romanorum conuenirent in ꝑſecutione Chriſtianorũ. Cætera exponantur ſicut Matthæi. xxvij. & Marci. xv. vſꝗ̃ ibi: ⁎Filiæ Ieruſalem

Nicolaus de Lyra.

Secundũ, quia Iudæis q̃rentib⁹, Licet nobis cẽſum dare Cæſari an nõ? Reſpõdit: Reddite q̃ ſunt Cæſaris Cæſari, vt habeť Matt. xxij. c. Similiter tertiũ: qa cũ Ieſus ſciret turbas vẽturas vt eũ raperẽt & facerẽt ſuꝑ ſe regẽ, fugit, vt habeť Io. vj. b. Pilat⁹ aũt de primo nõ curauit, qa gẽtilis erat: & ideo de lege Moyſi nõ curabat. ſecũdũ reputabat falſum, qa reſpõſionẽ Chriſti audierat ꝑ relationẽ de tributo Cæſari reddẽdo vt pdictũ eſt. ſed de tertio inqſiuit: qa videbať eſſe cõtra dñm ſuũ. vnde & Iudæi corã eo dixerũt: Non habemus regẽ niſi Cæſarẽ, Io. xix. b. & ibidẽ diciť: Omnis enim q ſe regem

tura, ita tamẽ vt Gẽtilis prius capiat regnũ dei, & ad Iudæũ fidei A ſuæ deuotionẽ trãſmittat, vt illi quoꝗ̃ gloria maieſtatis ſuæ corpus veſtiãt Chriſti, quẽ ante deſpexerãt. a ℭObtuliſtis. Quãtum ſtudiũ dimittendi Ieſum Pilatus habeat, attende. Primò illis accuſantibus dicit ſe nihil cauſæ in eo inueniſſe: deinde tamen in incepto perſiſtentibus mittit ad herodem, vt exploret an ille aliquid ſceleris in eo inuenire poſſit, an dimittendũ decernat. Deniꝗ̃ herodis agnita voluntate, nec inuento in Ieſu facinore, plebis ſententiam quærit, cui vnum in paſcha oportet dimitti. Iterum etiã tertiò volens dimittere, interrogat. Sed quantò curioſi⁹ dimittere quærit, tãtò criminoſiores ad mortẽ eius inuenit. (Pilati ſtudium in dimittendo Chriſtum.) b ℭSed neꝗ̃ herodes. Ad exprobrãdam duriciam Iudæorum vel Gentilium fatetur Pilatus, nec ſe, nec Herodẽ aliquid in occidendo Chriſto & illudendo inueniſſe, ſed alienæ crudelitatis clamoribus obtemperaſſe. c ℭEmendatum ergo &c. Pilatus abſoluit Ieſum quem probat inſontẽ: ſed vt implerentur ſcripturę, abſoluit quidem iudicio, quẽ tamen crucifigit myſterio. († Correptũ, Caſtigatum.) d ℭTolle hunc & dimitte nobis Barrabam. Quia pro Ieſu latronem, pro ſaluatore interfectorem, pro datore vitæ ademptorẽ elegerunt, meritò ſalutem perdiderunt & vitã: & latrocinijs & ſeditionibus intantum ſe ſubdiderũt, vt & patriam regnumꝗ̃ quod Chriſto prætulerãt, perderent: & hactenus libertatẽ animæ vel corporis quam vendiderant, nõ reciperent. (†mat.27.b Mar.15.a.) e ℭBarrabam &c. Barrabas qui filius magiſtri vel patris eorũ interpretatur, ipſe eſt Antichriſtus, quem illi Chriſto præferent. quibus dicitur: Vos ex patre diabolo eſtis. (Iohan.8.f.) Pilatus os malleatoris interpretatur, diabolũ ſignificat, B qui eſt malleus vniuerſæ materiæ, per quem deus vaſa probare permittit, & tandem conterit, cum in extrema damnatione confringit. f ℭCrucifige, crucifige eum. Magna crudelitas, non ſolum occidere, ſed crucifigere quærũt, vt manibus & pedibus ad lignum confixis, producta morte necaretur: ne dolor citius finiretur, & vt in cruce diu videretur. g ℭCorripiam ergo & illum dimittam. Hanc correptionem deridendo & flagellando nefandorum deſiderijs exhibuit, ne vſꝗ̃ ad crucifigẽdum ſæuirent. (⁎& principum ſacerdotum.) Quod & verba Iohannis euangeliſte, & ipſa columna teſtatur, ad quam ligatus fuit dominus, quę vſꝗ̃ hodie dominici ſanguinis cernentibus certa ſigna demonſtrat. Sed licet Pilatus hoc agat, inſatiabilis tamen ſacrilegorum furor non ceſſat, ſed magis inſtat: quia accuſationem quam contra dominum detulerãt, ſollicita Pilati interrogatione viderant euacuatam. († Agro, rure.) Tandem impudici ad ſolas preces ſe conuertunt, vt quod criminando vel quaſi ratiocinando nequiuerant, iam poſtulando & vociferando & perficiendo perficiunt. h ℭDimiſit autem illis eum qui propter homicidium & ſeditionem miſſus fuerat. &c. Autor ſeditionis & homicidiorũ Iudæis dimittitur, id eſt diabolus, qui ob culpã à lucis patria depulſus, & in tenebrarum carcerem fuerat miſſus. & ideo pacem habere non poſſunt, quia pacis autorẽ non elegerunt. i ℭApprehenderunt Simonem quendam Cyrenſem uenientem. Primò dominus crucem portauit: ſed poſtea impoſita eſt Simoni: quem exeuntes obuiam habuerunt. & hoc congruè: Chriſtus enim paſſus eſt pro nobis, vt ſe. ve. e. Qui verò eum vult ſequi, tollat crucẽ ſuam & ſequatur. (1.Pe.2.d. Mat.16.d.) Quia verò Simon nõ Iſraelita, ſed Cyreneus erat: per eũ Gentiles deſignantur, prius peregrini & hoſpites teſtamẽtorum: ſed nũc in fide ciues & domeſtici dei & coheredes Chriſti. (Ephe.2.d.) vnde & Simon

Pilatus autem cõuocatis principibus ſacerdotum & magiſtratib⁹ & plebe, dixit ad illos: Obtuliſtis mihi hunc hominem, quaſi auertentem populum & ecce ego corã uobis interrogans, nullam cauſam inuenio in homine iſto, ex his in quibus eum accuſatis. Sed neꝗ̃ Herodes. Nam remiſi uos ad illum: & ecce nihil dignum morte actum eſt ei. † Emendatum ergo illum dimittam. † Neceſſe autem habebat dimittere eis † per diẽ feſtum unum. Exclamauit autem ſimul uniuerſa turba dicens: † Tolle hunc, & dimitte nobis Barrabam. Qui erat propter ſeditionem quandã factam in ciuitate & homicidium miſſus in carcerem. Iterum autem Pilatus loquutus eſt ad illos, uolens dimittere Ieſum. At illi ſucclamabãt dicentes, Crucifige, crucifige eum. Ille autem tertiò dixit ad illos: Quid enim mali fecit iſte? Nullam cauſam mortis inuenio in eo. Corripiam ergo, & † illum dimittam. At illi inſtabant uocibus magnis, poſtulantes ut crucifigeretur: & inualeſcebant uoces eorum. ⁎Et Pilãtus adiudicauit fieri petitionem eorum. † Dimiſit autem illis eum qui propter homicidium & ſeditionem miſſus fuerat in carcerem, quem petebant: Ieſum uerò tradidit uoluntati eorum. † Et cum ducerẽt eum, apprehẽderunt Simonẽ quẽdam Cyrẽnẽſem uenientẽ de † uilla, & impoſuerũt illi crucẽ † por

¶Flagris & ludibriis quantum iuberis afficiam, dummodo ne ſitiatis inoxium ſanguinem.

¶Non imperiali legis ſanctione, ſed annua gentis cui per talia gaudebat placere deuictus conſuetudine.

¶Data optione eligendi quem vellent: quia pontifices excitauerant turbam, vt magis peterent Barrabam.

a ¶Videns quia nihil proficeret, ſed magis tumultus fieret. ¶Iudex nec inuidię cedere debuit nec timori.

a ¶A Cyrene quę eſt ciuitas Helchiæ.

Simon obediẽs. Cyreneæ hæres interpręťať. Sed Simon venit de villa. i. de pago, à quo pagani, q à ciuitate dei alieni vrbanę ſunt. C (Paganiuũ:) conuerſationis

Nicolaus de Lyra.

a ℭNam antea inimici erãt ad inuicem: propter Galilæos, quos Pilatus occiderat, miſcẽs ſanguinem eorum cum ſacrificijs, vt dictũ eſt ſupra. xiij. ca. b ℭPilatus autem conuocatis principibus ſacerdotũ &c. Hic conſequenter deſcribitur Chriſti condemnatio iniuſta. Vbi primò declaratur Chriſti innocẽtia ex triplici confeſſione iudicis cauſam examinantis, & etiam ex allegatiõe Herodis, qui ipſum non cõdemnauerat. Iudæi autem econtrario contra verba iudicis ter reclamauerunt, vt obtinerent per importunitatem clamoris, quod non poterant via rationis. propter quod Pilatus finaliter declinauit à iuſticia, condẽnans ad mortem innocentem Ieſum: Inclinatus ad hoc ex populi fauore, quem quærebat, & Cęſaris timore, cuius indignationem formidabat, eo quod dixerant Iudæi in conſpectu ſuo: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris, vt habetur Iohan. xix. b. Et ex dictis patet litera paucis exceptis, quæ exponentur. Nam remiſit illũ ad nos, id eſt ad noſtrum iudiciũ. Libri antiqui & correcti ſic habent: c ℭNã remiſi uos ad illum. ſcilicet ad Herodem, vt patet ex dictis. & litera ſequens conſonat, cum dicitur: d ℭEt ecce nihil dignum morte actum eſt ei: ſcilicet coram Herode. e ℭEmendatum ergo: id eſt verberatum. f ℭIllum dimittam: liberum à morte. Sed contra hoc videtur, quia Pilatus ſciebat ipſum eſſe innocentem: quomodo igitur volebat ipm iniuſtè verberare? Dicendum, quòd volebat facere, vt Iudæi D videntes hanc flagellationem, ſatiarentur hac pœna, & ceſſarent à morte Ieſu quærenda. g ℭNeceſſe autem habebat dimittere eis per diem feſtũ unum &c. quia in nocte paſchæ angelus domini ſaluauit Hebręos, & percuſſit primogenita Aegyptiorum: & ideo in memoriam huius beneficij in ſolennitate paſchali ſaluabant vnum propinquum morti, & aliquos condemnatos ad mortem interficiebant, ad repræſentandum ſaluationẽ Hebræorum & interfectionem Aegyptiorũ. Et iſtam cõſuetudinem eis obſeruari impetrauerãt ab imperatore Romanorum, ſicut fuerat obſeruata anteꝗ̃ Iudæa eſſet Romanis ſubiecta. Et hoc eſt quod dicitur: Neceſſe autem habebat dimittere eis per diem feſtum unum. quia tenebatur obſeruare illud quod erat conceſſum ab imperatore. Pilatus ſciens Ieſum innocentem volebat eũm liberare per hanc viam, proponens quòd non expediret eis dimittere, niſi Ieſum aut Barrabam: cuius liberationem credebat Iudæos nullo modo præeligere, propter nimiam ipſius maliciam. ſed ipſi nimio odio moti contra Chriſtum, præelegerunt Barrabam liberari, petentes Ieſum crucifigi, eo quod erat modus mortis aſperior & durior. Cætera patent. h ℭEt cum ducerent eum. Hic conſequenter deſcribitur Chriſti impia occiſio, cum dicitur: Et cum ducerent eum ad crucifigendum, apprehenderunt Simonem &c. quia coegerunt eum ad portandum crucem, vt citius venirent ad locum crucifixionis, quia Ieſus videbatur nimis debilitatus ex afflictione præcedenti: & ideo ꝗ̃uis Ieſus primò portaſſet crucem ſuam, tamen illi qui eum ducebant, acceperunt eam & poſuerunt ſupra Simonem, ratione prædicta. Ille autem inuitè portabat, tum quia hoc erat turpe, tum quia forſitan erat diſcipulus Ieſu, occultus tamen.

(⁎Inter ſeſe † Singulis feſtis. † Ioh.18.g Act.3.c. † als eum. Exo.12.f. †Mat.27.a Mar.16.a. Iohã.18.g. †Mat.17.d Mar.15.b. † Vt portaret.)

 Sequebatur

☞ cõuerſationis ignari. Sed Simon pago egrediens, crucem portat post Ieſum, cũ populi gẽtiũ paganis ritib⁹ derelictis obediẽter amplectunt̃ veſtigia dominicę paſſiõis a ℭSeque.au.il.mul.tur. ſed nõ eadẽ mẽte crucẽ ſequit̃: Mali ſequunt̃ vt moriẽtẽ lęti aſpiciãt. Mulieres, vt quẽ viuere deſiderabãt, moriturũ, morientem, & mortuũ plorarẽt. Nec iõ inducit̃ ſol⁹ mulierũ plãct⁹, qn & multi viri dolerẽt: ſed q̃a fœmine⁹ ſex⁹ q̃ſi cõtẽptibilior, liberius poterat pręſentib⁹ principib⁹ ſacerdotũ, qd cõtra eos ſenſerit oſtẽtare.

2. Tim.2.c. Quia verò nouit dñs q ſunt ei⁹, præter miſſa furẽtis pp̃li turba, ad amantes & plangẽtes ſe fœminas oculos & ora cõuertit. b ℭQuæ plãg.& la.&c. Triſtabant̃ de vita mortali, quę morte erat finiẽda: nõ de cęcis q medicũ occidebãt. vñ ſubdit̃: Cõuerſus aũt. c ℭFi.Ie.

†Sap.3.c. Iſa.54.a. Gal.4.d. Nota cũ filios Ieruſalẽ vocat, ꝙ nõ ſolę quæ cũ eo venerãt à Galilea, ſed etiam eiuſdẽ vrbis ciues ei multę mulieres adhæſerãt. d ℭNoli.fle. Ne lamẽtemini me moriturũ, cuius cito reſurrectio mortẽ ſoluere põt, cui⁹ mors mortẽ & ip̃m mortis autorẽ deſtruet. Vos poti⁹

†Humido veſtrãq; ꝓgeniẽ dignis lachrymarũ fontib⁹ abluite, ne cũ pfidis dãnemini in vl-

† Malefici. tionẽ meæ crucis. e ℭEcce ue.dies. Dies Romanę obſidiõis & captiuitatis. Naturale eſt imminẽte captiuitate, hoſtiliq; p agros vrbeſq; clade feruẽte, cun-

†maleficos ctos q euadere queãt, alta quęq; vel abdita refugia qb⁹ abſcõdant̃, reqrere. Re-

Ioſeph⁹ de bello Iudaico li.3.cap.80. fert Ioſephus inſiſtẽtibus ſibi Romanis Iudæos cauernas mõtiũ colliũq; certatim petiſſe ſpelũcas, ita vt ſeipſum teſtet̃ munitiõe quadã deſtructæ vrbis Iotapetæ in ſpelũcam cũ.xl.comitib⁹ ꝓditũ

F inuẽtũ, atq; ab hoſtibus captũ. f ℭCa di.ſu.nos. Põt hoc ex ſupfluo intelligi

Mat.19.b. de his q in vtrolibet ſexu ſeipſos caſtrauerũt ꝓpter regnũ cœlorũ, q dicũt mõtibus.c.ſ.n.& c.o.n.cum ſuę fragilitatis memores ingruẽte tentationũ articulo ſublimiũ virorũ, vel ipſa virginitate vl' martyrio vel quacũq; alia virtute quęrunt exẽplis monitis pcibuſq; defendi.

†Mat.27.c Mar.15.c. Iohã.19.d. g ℭQuia ſi ĩ ui.li. Viride lignũ Chriſtus & ſui electi, aridũ impij & peccatores. vnde ait: Si ergo ego q peccatũ nõ feci, qui lignũ vitæ merito appellatus, duodenos fruct⁹ grã p ſingulos mẽſes affero, ſine igne paſſiõis de hoc mũdo nõ exeo: quę tormẽta manent illos q fructib⁹ ſunt vacui, inſup & lignũ vitę flãmis dare nõ timẽt? Et ſi nũc eſt tp̃s, vt incipiat iudiciũ de domo dei, & oẽs qui volũt pie viuere in Chriſto pſecutionẽ patiunt̃, qs finis eorũ qui

2.Timo.3.c Iſa.53.d. nõ credũt euãgelio? b ℭDuceban.aũt. Implet̃ qd' dictũ eſt: Et cũ iniqs deputat⁹ eſt. In morte deputat̃ cũ iniqs, vt in reſurrectione viuificet iniquos: q ꝓpter hoĩes homo fact⁹, hominib⁹ dedit

Iohã.1.b. ptãtẽ filios dei fieri. i ℭCalua.lo. Extra portã Ieruſalẽ erãt loca in qb⁹ trũcabant̃ capita dãnatorũ, & dicebant̃ loca Caluarię.i. decollatorũ. Ibi crucifigit̃, vt vbi erat area dãnatorũ, erigant̃ vexilla martyrij. k ℭEt la.&c. Execrabilis in facto iniqtas Iudęorum, quæ quaſi latronẽ crucifigit omniũ redẽptorẽ, bonus tñ in myſterio latro, q inſidiat⁹ eſt diabolo, vt vaſa ei⁹ auferret. Per illum q à dextris ſignificat̃ mortificatio carnis ꝓ cœleſti gloria. p illũ qui à ſiniſtris mortificatio carnis ꝓ aliqua mũdi cã. l ℭIeſus autẽ. Quia Lucas Chriſti ſacerdotiũ ſcribere diſpoſuit, rectè dñs apud deũ ꝓ pſecutorib⁹ iure ſacerdotis intercedit, & latroni confitẽti paradiſum pãdit: nec fruſtra orat, ſed ꝓ eis qui poſt paſſionẽ ei⁹ crediderũt impetrat. Nõ ꝓ eis orat, qui p inuidiã & ſupbiã filiũ dei intellexerũt, negãt & crucifigũt: ſed ꝓ eis qui Zelũ dei hñtes, ſed nõ ſcd'm ſciam neſcierũt quid fecerũt. m ℭDiui. De his

Iohã.19.e. Iohãnes lati⁹. Quadriptita veſtis ſignificat eccleſiã toto orbe quę quatuor ptib⁹ cõſtat diffuſam, oĩb⁹ ptib⁹ æqualr̃.i. cõcorditer diſtributam. Tunica ſortita, omniũ partium ſignificat vnitatẽ, quæ charitatis vinculo continetur. n ℭSortes. In ſortę dei gratia commendata eſt. Sic quippe in vno ad omnes peruenit, cum ſors omnib⁹ placuit: quia & dei gratia in vnitatę ad omnes peruenit: & cum ſors

& cũ ſors mittit̃, nõ pſonæ cuiuſq; vel meritis, ſed occulto dei iudicio credit̃: o ℭAlios ſal.fe. Sua ſe ſnĩa damnãt, qui etiã nolẽtes ꝙ alios ſaluos fecerit, cõfitent̃. Poterat quidẽ ſe ſaluare: ſed q̃a ipſe Chriſt⁹ dei electus de cruce deſcẽdere noluit. Nã qui ideo venit, vt ꝓ nobis crucifigeret̃, ideo ſe de cruce ſaluare neglexit, quia G

a tare poſt Ieſum. Sequebatur autem illum multa turba populi & mulie-
b rum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Conuerſus autem ad il-
c d las Ieſus dixit: Filiæ Ieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper uos ipſas flete, & ſuper filios ueſtros.
e Quoniam ecce uenient dies in quibus dicent: † Beatę ſteriles, & uentres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactauerunt. † Tunc inci-
f pient dicere montibus: cadite ſuper
g nos, & collibus, operite nos. Quia ſi in † uiridi ligno hæc faciunt, in arido
h quid fiet? Ducebantur autem & alij duo † nequam cum eo, ut interficerentur. Et poſtquam uenerunt in lo-
i cum qui uocatur Caluariæ, ibi cru-
k cifixerunt eum & † latrones: unum
l à dextris, & alterum à ſiniſtris. Ieſus autem dicebat: † Pater, dimitte illis,
m non enim ſciunt quid faciunt. Diuidentes uerò ueſtimenta eius, miſerũt
n ſortes. Et ſtabat populus † expectãs, & deridebant illum principes cum
o eis, dicentes: Alios ſaluos fecit, ſe ſaluum faciat, ſi hic eſt Chriſtus dei, ele-
p ctus. Illudebant autem ei & mili-
q tes accedentes, & acetum offerentes & dicentes: Si tu es rex Iudæorum,
r ſaluum te fac. † Erat autẽ & ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum literis Gręcis

❡Vt omnis lingua confiteatur, quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt eſt dei patris.

cũ cæteris pctõrib⁹ etiã crucifixores moriẽdo curauit ſaluare. p ℭIllu. Nota ꝙ Iudęi vocabulũ Chriſti & filij dei autoritate ſcripturæ ſibi traditum irridẽt. Milites verò ſcripturarũ inſcij, nõ Chriſto dei electo, ſed regi Iudęorũ inſultãt. q ℭEt ace.off. Acetũ erãt Iudęi, à vino patriarcharũ degenerãtes. Hoc aceto milites potãt dñm: quẽ illorũ ſuggeſtioni morti tradũt. r ℭErat au.&c. Hæ tres linguæ præ cæteris eminebant. Hebręa, ꝓpter Iudęos in lege gloriãtes. Gręca, ꝓpter Gẽtiliũ ſapiẽtiã. Latina, ꝓpter Romanos imperantes. Ergo velint nolint Iudęi, oẽ regnũ mũdi, oĩs mũdana ſapiẽtia, oĩa diuĩa legis ſacra teſtant̃, ꝙ Ieſus eſt impator credẽtiũ & cõfitẽtiũ. †Iſaie.2.d. Hoſeę.10.c Apoc.6.d.

☞ Hic eſt rex

Nicolaus de Lyra.

❧ a ℭSeque.au.il.mul.tur. quia aliqui ſequebant̃ eũ ad ipſum crucifigẽdũ, aliq ad deridẽdũ eũ, & aliqui ad videndũ ſpectaculũ: & aliq ad plangẽdũ, ſpãliter mulieres deuotę, qb⁹ dixit: b ℭFiliæ Ieruſa.&c. q̃a nõ ſolũ aliquæ de Galilæa ſequutæ fuerãt ip̃m, ſed etiã aliquæ de Ieruſalẽ ſibi adhæſerãt p deuotionẽ. c ℭNolite flere &c. nõ ꝓhibet cõpaſſionẽ, ſed prædicit aliã luctus cauſam in obſidiõe Ierl'm futura p Titũ & Veſpaſianũ, ideo ſubdit̃. d ℭQuoniã ecce di.ue.ſ.xlij. anno poſt paſſionẽ Chriſti, in quo fuit dicta obſidio. e ℭBeatæ ſteriles. q̃a agiliores erũt ad fugiẽdũ q̃ grauidæ. f ℭEt uen. qui nõ genue. H q̃a mulieres habẽtes pueros in obſidiõe fuerũt anxiatæ nõ ſolũ ꝓ ſe, ſed etiã pro pueris ſuis, & aliquæ præ famis anxietate ꝓprios pueros comederũt, ſecũdũ ꝙ dicit Ioſephus libro de Iudaico bello. g ℭTunc inci. di. monti. &c. quia aliq præ horrore miſeriæ quæ tunc fuit in populo Iudęorũ, dicebãt: vtinã montes caderẽt ſup nos. h ℭQuia ſi in uiri.lig.hec fa. Chriſt⁹ hic dr̃ lignũ viride faciẽs fructũ, & p cõſequẽs indignũ abſciſiõe p mortẽ. ppl's aũt Iudaic⁹ hic dicit̃ lignũ aridũ infructiferũ, & p cõſequẽs dignũ abſciſiõe p mortẽ & cõbuſtionẽ gehẽnæ, quæ eſt pœna extrema & maxima. m ℭPater di.il. nõ enim ſc. quid fa. Erãt enim ibi aliqui ſimplices & illiterati à ſacerdotib⁹ Iudæorũ decepti, qui per ſequebant̃ Chriſtũ zelo legis: & ꝓ iſtis orauit Chriſtus. Alij autẽ erãt literati, qui ipſum eſſe Chriſtũ ꝓbabiliter nouerãt: ſeu agnoſcere debuerãt: ſed ex odio & inuidia fuerũt excæcati: & ipſum pſecuti ſunt vſq; ad mortẽ: & pro illis nõ orauit. n ℭErat autẽ & ſu.&c. q̃a iſtę erãt tres liguæ pricipales, vt oẽs poſſent legere.

†23.q.r.c. paratus. † Spectãs. Chriſtus ꝓ quib⁹ orauerit.

❧ Neq; tu ti-

Moraliter. * b ℭFi.Ieru.&c. ſcd'm ſenſum lr̃alẽ flet⁹ ad quẽ induxit Chriſtus mulieres, fuit ꝓpter miſeriã p Romanos ſup Iudæos vẽturã. & illa miſeria fuit figura miſeriæ ſup incredulos vẽturæ p ſpirit⁹ malignos: ꝓ cui⁹ euaſiõe flendũ eſt & orãdũ ante terminũ huius vitæ. i ℭDuce.au.& alij duo &c. Hoc ad literã ꝓcuratũ fuit p principes Iudæorũ, vt à vulgarib⁹ Chriſt⁹ pticipaſſe videret̃ in crib⁹ eorũ. & ſic ipſi viderent̃ iuſtè mortẽ eius ꝓcuraſſe. Et ſic frequenter faciũt maligni quærẽtes operire ſuã maliciã per infamiã iuſti. k ℭEt poſtq̃ ue.in lo.qui uo.Cal.&c. Exponat̃ ſicut Mat.xxvij.& Mar.xv. l ℭIeſus au.dice.&c. Bed. Neq; putãdum eſt eum hoc fruſtra oraſſe, ſed in eis qui poſt eius paſſionem crediderũt, quòd orabat impetraſſe. Notandum ſanè, quòd non pro eis orat qui quem filiũ dei intellexerũt, crucifigere q̃ confiteri maluerunt: ſed pro eis qui neſcierũt quod fecerũt zelũ dei habentes, ſed nõ ſecũdũ ſciẽtiã. vnde ſubdit: m ℭNon enim ſci. quid fa. Cætera exponant̃ ſicut Mat.xxvij.& Marc.xv. vſq; ibi:

* Vnus autem

☞ a ℭHic eſt rex Iudæorũ. Titulus qui Chriſtũ regẽ teſtat̃, nõ in

A fra, ſed ſupra crucẽ ponit̃: quia licet in cruce hoĩs infirmitate dolebat, ſup crucẽ tamẽ regis maieſtate fulgebat: & iõ ĩmolato titul⁹ eſt ſuprapoſitus, vt cũctis legere.i. credere volẽtibus pateat, q̃a p crucẽ non pdidit, ſed corroborauit imperiũ. b ℭIncrepa.eũ. Ipſa increpatio futurũ crucis ſcãdalum etiam circa credẽtes reuelat, quorũ alij à dextris, alij à ſiniſtris. c ℭDñe memẽto mei. Magna grã in hoc latrone eminet. Nullũ mẽbrũ à ſupplicio liberũ habet, præter cor & linguã. totũ qd' liberũ

Rom.10.b. habet offert: Corde credit, ore cõfitetur. Fidẽ habuit q regnaturũ credidit, quẽ ſecũ moriẽtẽ vidit. Spẽ habuit, q aditũ poſtulauit. Charitatẽ firmiter tenuit, q latronẽ & de ſua iniqtate arguit: & vitã

† Neq; times quidẽ tu. quã cognouerat ei prædicauit. Magna virt⁹, cõfitet̃ quẽ videt humana infirmitate moriẽtẽ, quẽ negabãt ap̃li, quẽ viderant miracula diuina virtute facientem. d ℭAmẽ dico ti. Pulcherrimũ affectandæ cõuerſiõis exẽplũ, ꝙ tam cito latroni venia relaxat̃, & vberior gratia q̃ precatio. Semp enim dñs pl⁹ tribuit q̃ rogat̃. Ille rogabat: Memen.m.&c. Dñs ait: Hodie mecũ &c. Cito ignoſcit dñs, q̃a ille cito cõuertit̃. e ℭEt te. Sol retraxit radios ne aut pendẽtẽ videret dominũ, aut ne ip̃i blaſphemãtes ſua Lu-

†Mat.27.f Mar.16.c. ce fruerent̃. Et nota ꝙ ſexta hora.i. ſole receſſuro à cẽtro mũdi crucifigit̃, diluculo.i. oriẽte ſole reſurgit, q̃a mortuus eſt

Rom.4.d. † Super. ꝓpter pctã nr̃a, & reſur. ꝓp.iu.n. Adam peccãte poſt meridiẽ.i. inclinata luce ſidei vox dñi audit̃. eodẽ igit̃ tp̃is articulo, quo tũc peccãdi Adę obcluſerat, nũc latroni pœnitẽti dñs paradiſum reſerat. f ℭVelũ tẽ.ſciſſum. Hoc expirãte domino geſtũ eſt, ſed Lucas præoccupat, volẽs miraculũ ſolis cõiũgere miraculo

B veli. Scindit̃ aũt velũ, vt arca teſtamenti & oĩa ſacra legis quæ tegebantur appareãt, & ad gẽtes trãſeãt. Ioſeph⁹ ait: Virtutes angelicas pręſides quõdã tẽpli tũc pariter cõclamaſſe: Fugiam⁹ ab his ſedi-

†Aduenerant. bus. g ℭPater in ma.&c. Patrem inuocãs, ſe filiũ dei declarat. Spm̃ cõmendans, nõ defectũ virtutis, ſed cõfidentiã eiuſdẽ cum patre ptãtis inſinuat. Amat em̃ dare gloriã patri, in quo nos informat, vt gloriã demus creatori. Cõmen-

Pſ.15.c. dat autẽ. iuxta qd' alibi legit̃: Lætatũ eſt cor meũ, & exultauit lingua mea, inſup & ca.m.re. in ſpe. Qm̃ non derelinques

†mat.27.g Mar.15.d. Ioh.19.g. animã meã in inferno, nec dabis ſanctũ tuũ videre corruptionẽ. h ℭVidens aũt cen. Vidẽs, ꝙ ita haberet poteſtatẽ mittendi ſpiritũ, qd' nõ habet niſi cõditor animarũ: ipſe q crucifixerat in ipſo

† Conſul. paſſiõis ſcãdalo, cõfitet̃ dei filiũ, quẽ Iudæi poſt tot miracula credere renuerũt. Vnde p cẽturionẽ fides eccleſię deſignatur, quæ velo myſteriorũ cæleſtium per mortẽ domini reſerato, mox iuſtũ & dei filiũ tacẽte ſynagoga cõfirmat. i ℭPercu.pe. Quòd pcutiũt pectora in ſignũ pnię & luct⁹ dupliciter põt intelligi. Siue em̃ cuius vitã dilexerãt, iniuſtè occiſum dolebãt: Siue cuius mortẽ ſe impetraſſe meminerãt, hũc in morte ampli⁹ glorificatũ tremebãt. Sed quæcũq; cauſa pect⁹ tundere coegerit, videam⁹ diſtãtiã gentis & gentis. Gentiles, moriẽte dño deũ timẽtes, apertæ cõfeſſiõis voce glorificant. Iudęi percutiẽtes ſolũ pectora, ſilẽtes domũ redeunt. k ℭNomine Ioſeph. Ioſeph per nobilitatem potentiæ ſecularis corpus accipere, per iuſticiam meritorum dignus eſt ſepelire.

☞ Hic acceſ.

a Hebraicis & Latinis: Hic eſt rex Iudæorum. Vnus autem de his qui pendebant latronibus blaſphemabat eum, dicens: Si tu es Chriſtus, ſaluum fac teipſum & nos. Reſpon-

❡Forte & ille conuiciatus prius eſt, ſed repente conuerſus. Nec mirum ſi conuerſo cito ignoſcit, qui etiam inſultantibus veniam dabat.

dens autem altẽr, increpabat eum,
b dicens: † Neque tu times deum,

❡Saltem hic deberes quærere liberationem.

c qui in eãdem damnatione es. Et nos quidem iuſtè, nam digna factis recipimus: hic uerò nihil † mali geſſit. Et
d dicebat ad Ieſum: Domine, memen-
e to mei cùm ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Ieſus: † Amen di-

❡Vita eſt eſſe cum Chriſto, quia vbi Chriſtus, ibi regnum.

f co tibi: hõdie mecum eris in paradi-

❡Quando crucifixus eſt.

g ſo. † Erãt autem ferè hora ſexta, &

❡Tenebræ effuſæ ſunt oculis perfidorum, vt fidei lumen reſurgeret.

tenebræ factæ ſunt † in uniuerſam terram uſque in horam nonam. † Et
h obſcuratus eſt ſol, & uelum templi ſciſſum eſt mediũ. Et clamans uoce
i mag na Ieſus, ait: † Pater, in manus tuas commẽdo ſpiritum meum. Et
k hæc dicens expirauit. Videns autem centurio quod factum fuerat,
l glorificauit deum, dicens: † Verè hic
m homo iuſtus erat. Et omnis turba eorum qui ſimul † aderant ad ſpectaculum iſtud, & uidebant quæ fie-
n bant, percutientes pectora ſua reuer-
o tebantur. Stabant autem omnes no-

❡Elongaſti a me amicum, & proxi. & n.m.a mi.

ti eius à longè, & mulieres quæ ſequutæ erant eum à Galilęa hęc uidẽ-
p tes. † Et ecce uir nomine Ioſeph, qui

a ❡Decurio eſt qui de ordine curiæ eſt, & officium curiæ adminiſtrat. b ❡Quia & ipſe diſcipulus Ieſu, ſed occultus, vitans prius inimicicias Iudæorum: ſed in hoc extremo officio minus curat de illis.

q r erat † decurio, & uir bon⁹ & iuſt⁹ (hic non cõſenſerat cõſilio & actibus eo-

❡Ipſa eſt Ramatha Helcanæ, & Samuelis ciuitas in regione Thamitica iuxta decapolim.

s rum) ab Arimathia ciuitate Iudeæ,

ticulo mortis, in quo tu es. ideo ſubdit̃: c ℭQui in ea. dãna. C es.ſ.mortis. d ℭDomine, memẽto mei. Magna fides hui⁹ latronis, qui nec ꝓpter acerbitatẽ pœnæ quã ſuſtinebat, nec ꝓpter infirmitatẽ carnis quã in Chriſto videbat, confeſſionẽ veræ fidei omiſit. e ℭCum ueneris in regnũ tu. Manifeſtè patet, ꝙ nõ loquebat̃ de regno tpali, ſed æterno. iõ ſubdit̃: f ℭHo.me. eris in pa. Non accipit̃ hic paradiſus ꝓ horto voluptatis, nec ꝓ cœlo empyreo, ſed ꝓ fruitiõe beata quã habuerũt ſancti patres ĩ morte Chriſti, q erãt in limbo detẽti ſtatim cũ ei⁹ anima deſcẽdit ad eos. & eadẽ die illuc deſcẽdit aĩa illius latronis, facta pticeps beate fruitionis. h ℭIn ma.tuas &c. oſtendẽs ꝙ in articulo mortis maximè debem⁹ recurrere ad deũ. i ℭVid. au.cen. q erat cõſtitutus ad cuſtodiẽdũ Chriſtum in cruce quouſq; expiraſſet. k ℭQuòd fa.fue.ſ. miracula in Chriſti paſſiõe facta, vtpote terrę motus, Petrarum ſciſſio, obſcuritas ſolis ſupnaturalis. Et ꝙ cũ clamore magno expiraſſet quòd non poterat fieri virtute naturæ. l ℭGlorifi.deũ: fidei cõfeſſiõe, dicẽs: m ℭVerè hic ho.iuſ.erat. Matt.xxvij.f. dicit̃: Verè filius dei erat iſte. Dicendũ ꝙ vtrũq; dixit cẽturio. ſed Matthæ⁹ expreſſit vnũ, Lucas aliud, de altero tacẽdo. n ℭPercu.pect.ſua: pœnitẽtes & dolẽtes de Chriſti perſecutiõe, & iſti fuerunt q à peritis decepti fuerãt, vt prædictum eſt. o ℭSta.au.om.no. eius à lon. Contrariũ videt̃ Iohã.xix.e. vbi dicitur. Stabãt iuxta crucẽ Ieſu mater eius & ſoror matris eius &c. Reſpõdet Aug. ꝙ non erãt immediate iuxta illũ, ꝓpter turbam cõprimentẽ, nec ita longè quin poſſent eũ videre: ideo poſſunt fuiſſe dici longè & prope diuerſis reſpectibus. p ℭEt ecce uir. Hic deſcribit̃ deuota Chriſti tumulatio, quæ fuit ſolennis & precioſa, licet mors fuerit ignominioſa, D prout de vtroq; fuerat ꝓphetizatũ per Iſa. ſicut plenius fuit declaratũ Mat.xxvij. q ℭDecurio.i. exiſtẽs de curia.ſ. pręſidis vel imperatoris. r ℭHic nõ conſenſerat cõſilio & acti. eorum. ſ. aliorũ Iudæorũ Chriſtũ perſequentiũ. s ℭAb Arimathia. Iſta eſt ciuitas quæ vocata eſt Ramatha, de q̃ fuit Helchana pater Samuelis vt hr̃.j. Reg.j. a.

†Abſurdi. †26.q.6.c. ſi præſbyter. De conſe. di.4.c. baptiſmi, in principio. † Pſ.30.b. De celeb. miſ.c.ĩ quadam. † Mat.27.f Mar.15.d.

❧ Qui expe-

Moraliter. * a ℭVnus au.de his qui pen.&c. per iſtos duos ſignificant̃ illi qui ꝓ peccatis ſuis expiandis cũ Chriſto crucifigũtur, per profeſſionẽ in religiõe factam. Sed aliq reuertũtur actu etſi nõ habitu, ad vitã ſecularẽ, de quibus dicit̃ ad Ro.ij.d. Nomẽ dei per vos blaſphemat̃ inter gentes, quia ſcandalizãt ſeculares. Et iſti ſignificãtur per latronẽ blaſphemãtem. alij verò ꝓfeſſi, crucem pœnitẽtiæ per patiẽtiam deuotẽ ſuſtinent. & iſti ſignificãtur per latronẽ Chriſtũ confitentem, & eius gratiã poſtulantẽ. propter qd' ſibi dicit̃: f ℭHodie me.eris in pa. quia tales iam cũ Chriſto ſunt p gratiã, & erunt p gloriã in futuro. g ℭErat au.ferè ho.ſex. Exponat̃ ſicut Mat.xxvij.& Marci.xv. h ℭPater, in ma.tu.com.ſpiri.meum. In hoc docuit nos ſemper deo cõmendare ſpiritus noſtros, quorum corpora quotidie tendũt ad mortẽ, & horã penitus ignoramus. i ℭVidens au.cen.quòd fa.fue.&c. Per hoc aũt, ꝙ iſte Gentilis cõfeſſus fuit Chriſtũ tam clarè, ſignificata fuit glorioſa cõfeſſio Gentiliũ in eorum conuerſione, & duricia Iudæorum in infidelitate. Ambro. O duriora ſaxis pectora Iudæorum. iudex arguit, credit miniſter, proditor ſcelus ſuum morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumẽta reſerant̃: Iudæorum tamen auaricia immobilis atq; duricia manent orbe concuſſo. p ℭEcce uir. exponatur. vt. ſ. Matth. xxvij. & Marc. xv.

* Et dies

Nicolaus de Lyra.

❧ b ℭNeq; tu times deũ qui in eadẽ damna.es. q.d. licet homines nõ timueris, tamen deberes deum timere, maximè in articulo mortis

a ❡Hic acceſſit &c. Nō apl'i, ſed Ioſeph iuſtus & cōſtās, & Nicodemus, in quo nō erat dolus, ſepeliūt. Talis eſt etiam ſepultura Chriſti, quæ fraudē iniquitateꝗ nō habet. In quo obſtruit tergiuerſatio Iudæorū. Nā ſi apoſtoli ſepeliſſent, dicerēt non ſepultū quē dixerūt raptū. b ❡Syndone. Ex ſimplici ſepultura domini ambitio diuitū condēnat, qui nec mortui carere poſſunt diuitijs. ❡Myſticè. In ſyndone mūda Ieſum inuoluit, ꝗ pura mēte eū ſuſcipit. Hinc etiā mos eccleſiæ habet, vt ſacrificiū altaris nō ſerico, nō pāno tincto, ſed puro lineo celebrat. c ❡Et po. eū. Bñ ergo Chriſtꝰ in monumēto iuſti cōdit, vt habeat filiꝰ hoīs vbi reclinet caput, & iuſticiæ habitatiōe quieſcat. Bñ nouo, vt in nouitate vitæ qui Chriſtū ſuſcipit ambulet. nō ſepelit Chriſtū, niſi ꝗ credit ī Chriſtū. d ❡In monu. exci. ſolꝰ dñs tumulo includit, vt ſepultura illiꝰ & reſurrectio à noſtræ fragilitate naturę diſſimilis mōſtret. Sepultꝰ eſt, ſed ꝗdiu voluit, reſurrexit, ſed qñ voluit. e ❡In quo nōdum. Si in monumēto vbi aliꝰ poſitꝰ fuiſſet, poneretur, aliꝰ reſurrexiſſe fingeret. In Petra exciſo, ne ſi ex multis lapidibꝰ ædificatū eſſet, foſſis tumuli fundamētis, furto ablatus diceret. f ❡Et dies erat pa. &c. Sexta die factus hō, ſabbatho quieuit deꝰ. Sexta ergo crucifixꝰ præparatiōis īplet arcanū. Sabbatho ſepulchro quieſcens, reſurrectiōis expectat euentū. Sic nos in ſexta mūdi ætate debemus pati ꝓ dño. In ſeptima. i. qñ morimur, corpꝰ in tumulo, aīa cū dño poſt opa manet in quiete, donec in octaua reſurgant corpora. g ❡Mulie. Alijs notis Ieſu poſt depoſitū corpꝰ recedētibꝰ, ſolę mulieres quæ artius amabant, officiū funeris inſpiciebant, vt cōgruo tempore munus deuotiōis ſuæ offerrēt, expectātes qd' Ieſus ꝓmiſerat, & ideo primæ viderūt. h ❡Et reuertētes. Inſpecta dñi ſepultura reuertētes parant aromata & vn. qui lecta, audita, recordata, paſſione domini, ad opa virtutū quibus Chriſtus delectet ſe conuertūt, & ſabbatho ſilēt. Poſt ſabbathū cū muneribus venturi ad dominū, cum finita preſentis vitæ paraſceue in beata quiete gaudētes expectant tempus reſurrectiōis, quo Chriſto occurrāt cum redolētibus actionū aromatibus. i ❡Et ſabbatho &c. Mandatū erat, vt ſabbathi ſilentiū à veſpera vſꝫ ad veſperam ſeruaretur. Ideo mulieres ſepulto domino, ꝗdiu licebat operari, in vnguentis præparandis occupantur, paraſceue vſꝫ ad ſolis occaſum, & tranſacto ſabbatho occidēte ſole, vt mane venientes vngerent eum, quia veſpere ſabbathi præoccupante iam noctis articulo, monumentum adire non poterant.

Myſticè.

Geñ. 1. d. & 2. a.

† Sabbathorum, ꝓfundo diluc.

F

qui expectabat & ipſe regnum dei. ❡Si ignotus eſſet, ad principem non accederet, nec corpus impetraret,

a Hic acceſſit ad Pilatum, & petijt corpus Ieſu: & depoſitum inuoluit ſyndone, & poſuit eum in monumento exciſo, in quo nondum quiſquā poſitus fuerat, Et dies erat paraſceues, & ſabbatū illuceſcebat. Subſecutæ autem mulieres, quæ cum ipſo uenerant de Galilæa, uiderunt monumentum, & quemadmodum poſitum erat corpus eius. Et † reuertentes parauerunt aromata & unguenta. Et ſabbato quidem † ſiluerunt ſecundum mandatum.

a ❡Paraſceue eſt ſexta feria, qua pręparabantur neceſſaria ſabbato.

e ❡In quo nō. quiſꝫ poſi. fue. ne poſſet dici ꝙ ille ꝗ priꝰ ibi fuiſſet ſepultꝰ, reſurrexiſſet, & nō Chriſtꝰ. f ❡Et dies erat paraſce. i. feria ſexta, quæ dicit paraſceues. i. præpatio: qa tūc præparabant & coquebant illa quę debebāt comedi in ſabbato, ſecūdū ꝙ pręcipit Exo. xvj. e. g ❡Et ſabba. illuceſce. qa ſolēnitas ſabbati incepit à veſpere præcedentis diei. h ❡Subſecutæ autē mu. quæ erant Chriſto deuotę: vt viderēt monumētū, & qualr' redire poſſent ad vngēdū corpus Chriſti ibi poſitū. i ❡Et reuer. ſ. à monumēto. k ❡Paraue. aroma. Hoc fecerunt feria ſexta, anteꝗ intraret ſolēnitas ſabbati, ꝗdiu erat eis licitū aliqd emere & parare. l ❡Et ſab. quidē ſil. i. ab opibꝰ quieuerūt. m ❡Secūdū manda. ſ. legis, quòd habet Exo. xx. b.

G

* f ❡Et dies erat pa. Be. Quòd autē dñs ſexta die crucifixꝰ, ſeptima in ſepulchro quieſcit, ſignificat ꝙ in ſexta mūdi ætate nos ꝓ dño pati. i. velut mūdo crucifigi neceſſe eſt: in ſeptimo verò. i. poſt mortē corpa quidē in tumulis, animę verò cū dño requieſcūt. Vſꝫ nūc etiā mulieres ſanctæ. i. animæ humiles dilectiōe feruētes, paſſiōi Chriſti diligēter obſequunt.

Moraliter

† Reuerſæ.

† Quieuerunt.

Cap. XXIIII

❡Id eſt prima.

V † Na autē † ſabbathi ualde diluculo uenerūt ad monumētū portātes quæ parauerant aromata * & inuenerunt lapidē reuolutū à monu

NICO. DE LYRA.

Cap. XXIIII.

VNa autem ſabba. Poſtꝫ Euāgeliſta deſcripſit ingreſſum Chriſti in mundū ꝑ ſuā incarnationē, & eius ꝓgreſſum ꝑ ſuā prædicationē, & egreſſum de mūdo ꝑ ſuā paſſionē, hic vltimò deſcribit eius regreſſum ad patrē ꝑ ſuā reſurrectionē & aſcēſionē. Et primò deſcribitur eiꝰ reſurrectio, ſecūdò eiꝰ aſcēſio, ibi: Vos autē ſedete in ciuitate. Circa Chriſti reſurrectionē primò deſcribit Chriſti reſuſcitati apparitio. ſecūdò, reſurrectiōis probatio, ibi: Cōturbati verò. Prima in tres: quia primò deſcribit Chriſti apparitio facta mulieribus. ſecundò diſcipulis itinerātibus. tertiò oībus ſimul exiſtētibꝰ præter Thomam. ſecūda ibi: Et ecce duo. tertia ibi: Dum aūt hæc loquerētur. Circa primū notat tps apparitiōis, cū dicit: n ❡Vna au. ſab. i. prima die poſt ſabbathum: Eo modo loquēdi quo dicit Geñ. j. a. Factū eſt veſpere & mane dies vnus. i. primus. vnde ibi cōſequenter ſubdit, dies ſecūdus & tertius. & ſic de alijs. o ❡Valde diluculo. Contrariū videt Mar. xvj. a. vbi dicit: Orto iam ſole. Dicendum ꝙ duplex eſt ortus ſolis. vnus qñ apparet primò lux eius. ſ. aurora. alius qñ apparet ſol ſup terrā. Marcus autē loquit de primò ortu, nō de ſecūdo. Vel pōt dici, ꝙ qñ mulieres receſſerūt de domo, erat valde diluculo, vt dicit hic Lucas. ſed quādo venerāt ad ſepulchrū incipiebat apparere ſol ſuper terrā, ſicut dicit Marcus. quia locus ſepulchri erat extra ciuitatem Ieruſalem, vt habetur Iohā. xix. g. p ❡Et inuenerūt lapidē reuo. quia angelus remouerat lapidem de oſtio monumēti, vt habetur Mat. xxviij.

† Mat. 28. a Mar. 16. a. Ioh. 20. a.

* Et quedā cum ipſis.

H

Ortus ſolis duplex.

☙ Et ingreſſæ

GLOS. ORDI. Cap. XXIIII.

VNa aūt ſab. &c. Vna ſabbathi idē eſt qd' prima ſabbathi. i. vna dies à die ſabbathi vel ſabbathorū, quæ nunc dñica dicit. Quòd valde mane mulieres ad monumentū venerūt, magnus feruor charitatis quærēdi & inueniēdi dñm oſtendit. ❡Myſticè. Exemplū datur, vt illuminata fide, decuſſiſꝫ vitiorū tenebris, ad ſacrū corpus dñi accedamus. Nam ſepulchrū figura eſt altaris, in quo celebrat myſterium corporis & ſanguinis domini. Aromata quæ deferūt odorē virtutū, & ſuauitatē orationū, cū quibus altari ꝓpinquare debemꝰ, ſignificat. l ❡Lapidē reuolutū. Reuolutio lapidis ſignificat reſerationē ſacramētorū Chriſti, quæ velo literæ tegebant. Lex in lapide ſcripta eſt, cuiꝰ ablato tegmine domini corpus mortuū nō inuenit, ſed viuum euangelizat: quia etſi cognouimus Chriſtum ſecundū carnē, ſed iam nō nouimus. Potuit aūt clauſo exire ☞ ſepulchro

Myſticè.

Exo. 31. d.

2. Cor. 5. c.

Moraliter. n ❡Vna autē ſabbathi &c. Beda. Iuxta intellectum verò myſticū per hoc ꝙ mulieres valde diluculo veniūt ad monumentū, datur nobis exemplū, diſcuſſis vitiorū tenebris ad domini corpus accedere. nā & ſepulchrū illud figurā dñici habebat altaris, in quo corporis myſteria nō in ſerico, nō in pāno tincto, ſed inſtar ſyndonis, qua eū Ioſeph inuoluit, in lintheo puro debēt cōſecrari: vt ſicut ipſe verā terrenæ naturæ ſubſtātiam morti ꝓ nobis obtulit, ita & nos in cōmemoratiōe ipſius purū de terræ germine cādidūꝗ, & multimodo quaſi mortificatiōis genere caſtigatū linū apponamus. Aromata aūt quæ mulieres deferunt ſignificāt odorē virtutū, & orationū ſuauitatē, qbꝰ altari appropinquare debemꝰ. Reuolutio aūt lapidis, inſinuat reſerationē ſacramētorū quæ tegebat velaminę lr̄æ legis, quæ in lapide ſcripta fuit, cuiꝰ ablato tegmine corpus dñi mortuū nō inuenit, ſed viuū Euāgelizat. quia etſi cognouimus ſecūdū carnē Chriſtū, ſed iam nūc nō nouimꝰ. Qūo aūt poſito in ſepulchro corpore dñi angeli aſtitiſſe legunt, ita & tpe cōſecratiōis myſterij corpis Chriſti aſſiſtere ſunt credēdi. Nos ergo exēplo deuotarū mulierū quoties myſterijs cæleſtibꝰ appropinquamus, ꝓpter Euāgelicā præſentiam ſeu ꝓpter reuerentiā ſacræ oblationis cum omni humilitate vultum declinemus in terram, nos eſſe terram & cinerem recolētes.

Moraliter.

※ Et ecce

Nicolaus de Lyra.

☙ a ❡Qui expectabat & ipe regnū dei. nō tēporale & terrenum, ſed cœleſte & æternū. b ❡Hic acceſſit ad Pilatū. erat enim de curia, & ꝓpter hoc habebat maiorē acceſſum. c ❡Et depoſitū inuol. ſyn. i. pāno lineo. Et ex hoc ordinatū eſt, ꝙ corpus Chriſti nō cōſecratur niſi ſuper pannū lineū. d ❡Et poſuit eū in monu. exciſo. i. in vno lapide cōcauato ſcd'm quantitatē hoīs. ne ſi ex pluribus lapidibus eſſet factum, poſſet dici à Iudæis quòd ſuffoſſum fuiſſet ſepulchrum, & corpus inde ſublatum.

❡In

☞ ſepulchro. qui clauſo exiuit vtero. a ❡Mente cō. Mēte cōſternant: quia & lapidē immēſę magnitudinis reuolutū ſtupebāt, & corpꝰ tā venerabile non inuentū dolebāt. Sicut tētato in ſolitudine dño, expleta victoria angeli miſtrabāt ei, ita modo poſt deuictam mortē venerūt angeli, ꝗ nō ſolū verbo, ſed etiā fulgēti habitu gloriā annūciāt triumphātis. Et ſicut corpi in ſepulchro aſtiterūt, ſic etiā corpori cōſecrato ī altari quotidie aſſiſtūt. b ❡Declina. uul. Nota ꝙ nec ſanctę mulieres in terrā cecidiſſe, nec aliꝗs ſanctorū in reſurrectiōe dñi ꝓſtratus in terrā adorare legit. vñ mos cœpit in eccleſia paſchali tpe nō flecti genua in oratione, ſed vultu in terram declinato orare. ❡Exēplo mulierū, cū appropinquamꝰ myſterijs cæleſtibꝰ, cū gaudia ſupnorū ciuiū cōtēplamur, ad cōſpectū angelorū debemus vultū in terrā humilr' declinare, nos terrā & puluerē eſſe recolētes. c ❡Recorda. Die tertia ſicut ex hoc loco habemꝰ, inter diſcipulos etiā fœminis quæ eū ſequebant, dñs reſurrecturū ſe prædixit. Paraſceue hora nona expirauit, mane pr̄ia ſabbathi reſurrexit. Meritò aūt vna die & duabꝰ noctibꝰ in ſepulchro iacuit, qa lucē ſuæ ſimplæ mortis (quæ tātū in carne erat) tenebris duplæ noſtræ mortis quæ in corpe erat & aīa, appoſuit, & vtrāꝫ noſtrā curauit. Si em̄ vtrāꝫ ſuſcepiſſet, nos à neutra liberaſſet. d ❡Et recorda. Sicut mulieres in monumēto dñi ſtātes, recordant verborū quę de ſua diſpēſatiōe pręfatꝰ erat, ſic nos inter dñicæ paſſionis myſteria celebranda, nō ſolū paſſionis, ſed & reſurrectiōis debemꝰ recordari. e ❡Nuncia. Sicut in pricipio mulier autor culpę viro fuit, vir executor fuit erroris, ita nūc quę mortē prior guſtauerat, reſurrectionē vidit, & ne ꝑpetui reatus opprobriū apud viros ſuſtineret: quę culpam viro trāſfuderat, trāſfudit & gratiā. Et qa cōſtantiā prędicādi nō habet inferior ſexꝰ, ad exequēdū infirmior, mādat viris officium Euāgelizandi. f ❡Et nō credi. Quòd diſcipuli tardè credūt, nō tā illorū infirmitas ꝗ nr̄a futura firmitas fuit. nā illis dubitātibꝰ reſurrectio multis argumētis mōſtrat, quæ dū legētes agnoſcimus, qd aliud ꝗ de eorū dubitatione ſolidamur? g ❡Petrus autē ſur. &c. Iohānes cōmemorat, ꝙ & ipe & Petrus ſimul cucurrerūt, & ꝙ Petro intꝰ introeūte in monumētū, & vidēte lintheamina & ſudariū, ipſe Iohānes inclinās ſe vidit lintheamina, nec introiuit. Sed intelligēdū eſt Petrū primò ꝓcūbētē vidiſſe qd' Lucas cōmemorat, Iohannes tacet. poſt verò ingreſſum, vt diligētiꝰ interiora dinoſceret ingreſſum, tñ anteꝗ Iohānes ītraret. h ❡Stadio. ſexagin. Stadiū eſt octaua pars miliarij, & iō ſexagīta ſtadijs. vij. milia paſſuū & quadringētos ſignificat. Quòd ſpaciū eis cōgruit ꝗ de morte & ſepultura dñi certi gradiebātur, de reſurrectiōe dubij: Nā reſurrectionē quę poſt ſeptimā ſabbathi facta eſt, octauo numero cōtinere nullus ambigit. Diſcipuli ergo ꝗ de deo loquētes incedūt, ſextū miliariū cœpti itineris cōpleuerūt, quia illū ſine querela viuētē vſꝫ ad mortē, quā ſexta ſabbathi ſubijt, ꝑueniſſe dolebāt. Cōpleuerāt & ſeptimā, qa hūc in ſepulchro quieuiſſe non dubitabāt. Sed de octauo dimidiū tātū peregerūt, qa gloriā iā celebratæ reſurrectiōis pfectè nō credebāt. i ❡Noīe Em. Emaus ipſa eſt metropolis ciuitas inſignis Palæſtinæ, quę poſt expugnationē Iudææ ſub Marco aurelio Antonio principe reſtaurata, cū ſtatu mutauit & nomē. k ❡Dum fabu. Loquētes de ſe dñs appropinquās comitat, vt & fidē reſurrectiōis eorū mētibus incendat, & quòd ſe ꝓmiſerat facturū, impleat. Vbi ſunt duo vel tres cōgregati in noīe meo, ibi ſum in medio eorū. l ❡Appropin. Apparuit quidē in ſpecie propria, ſed ſpeciē quā recognoſcerēt, non oſtēdit. Sicut & ipſi & intus amabāt, & tñ dubitabāt: ſic ipſe foris & preſens adeſt, & quis ſit, nō oſtēdit. De ſe ergo loquētibus preſentiā exhibet, ſed de ſe dubitantibus ſpeciē cognitiōis aufert.

A

Mat. 4. b.

† Perplexę

† Fulgurāti.

† Mat. 28. b Mar. 16. b.

B

Iohā. 20. a.

† Mar. 16. b

† Simul diſputarent.

Mat. 18. c.

C

a ❡Iam reſuſcitatum a mortuis.

mento: & ingreſſæ non inuenerunt corpus domini Ieſu. Et factū eſt dum † mente conſternatæ eſſent de iſto, ecce duo uiri ſteterunt ſecus illas in ueſte † fulgenti. Cùm † timerent autē & declinarent uultum in terram, dixerūt ad illas: Quid quæritis uiuentem cum mortuis? Non eſt hîc, ſed ſurrexit. Recordamini, qualiter loquutus eſt uobis, cùm adhuc in Galilæa eſſet, dicens: Quia oportet filiū hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia reſurgere. † Et recordatæ ſunt uerborum eius. Et regreſſæ à monumento, nunciauerunt hæc omnia illis undecim, & cęteris omnibus. † Erat autem Mâria Magdalenę, & Iohânna, & Mâria Iacobi, & cæteræ quę cum eis erant, quę dicebant ad apoſtolos hæc. Et uiſa ſunt ante illos ſicut delyramentum uerba † iſta, & non crediderunt illis. Petrus autem ſurgens, cucurrit ad monumentum, & † procumbens uidit lintheamina ſola † poſita, & abiit ſecum mirans, quod factum fuerat. Et ecce duo ex illis ibāt ipſa die in caſtellum quod erat in ſpacio ſtadiorum ſexaginta ab Ieruſalem, nomine Emaus. Et ipſi loquebantur adinuicem de his omnibus quæ acciderant. † Et factum eſt dum fabularentur, & † ſecum quęrerēt, & ipſe Ieſus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoſcerent. Et ait ad

a ❡.i. in monumento, qui locus eſt proprie mortuorum.

❡Præſenti corporis

a ❡Ipſa eſt ſoror Lazari, quæ vnxit dominū vnguento.

b ❡Vxor Chuſæ procuratoris Herodis.

a ❡Mater Iacobi minoris & Ioſeph: ſoror matris domini vnde Iacobus frater domini dicitur.

Nicolaus de Lyra.

☞ Peregri

☙ a ❡Et ingreſ. ſ. locū monumēti, quia cuſtodes fugerant timore angeli apparētis, vel iacebāt ſicut mortui. b ❡Et fa. eſt dum &c. eo ꝙ nō inueniſſent corpus dñi in ſepulchro. c ❡Ecce duo uiri. i. duo angeli apparentes in ſpecie virorū. d ❡Steterunt ſe. Ioh. xx. c. dicitur ꝙ erāt ſedētes, vnus ad caput, alius ad pedes, vbi poſitū fuerat corpus Ieſu. Dicēdū, ꝙ qñ Maria vidit ſola, erant ſedētes, vt ibi dicit: ſed qñ appuerūt iſtis mulieribus pluribꝰ, ſimul ſtabāt, vt hic dicit. Facile em̄ eſt angelis ſic apparētibꝰ mutari de ſeſſiōe in ſtationē, & ecōuerſo. e ❡Cū time. au. ex viſione inſolitā. f ❡Et declina. &c. ex verecūdia. g ❡Dixe. ad il. cōſolādo eas & inſtruēdo de Chriſti reſurrectiōe, ſecūdū ꝙ Chriſtꝰ eis preſentibꝰ prædixerat. iō ſubdit: Et recordatæ ſunt verborum eiꝰ. h ❡Nunciaue. hęc omnia illis un. qa duodecimꝰ. ſ. Iudas ſe ſuſpēderat. ſed adhuc videt, ꝙ nō eſſent vndecim apl'i, ſed tātū decē, qa Thomas erat abſens, vt videt Ioh. xx. Dicēdū, ꝙ erat cū alijs, qñ iſte mulieres nunciauerūt, vt hic dicit: & ſimiliter qñ duo diſcipuli regreſſi de Emaus, narrabāt quæ viderāt, vt hr̄. j. eo. ca. ſed tñ Thomas diſcredēs diſceſſit ab alijs ꝑ aliqd' ſpaciū. & tunc venit Ieſus & ſtetit in medio diſcipulorū dī. Pax vobis, abſente Thoma, vt dicit Ioh. xx. i ❡Et uiſa &c. i. phātaſtica & nō vera. k ❡Petrus autē ſur. & Iohānes cucurrit cū eo, vt habet Iohā. xx. vbi iſte curſus pleniꝰ deſcribit. l ❡Et procum. Iohānis. xx. dicitur ꝙ ipſe intrauit monumētum, & vidit lintheamina &c. Dicēdum, ꝙ veniēs ad oſtiū monumēti primò inclinauit ſe ad vidēdū, vt hic dicitur, poſtea intrauit ad certiꝰ cognoſcēdū veritatē. m ❡Et abijt ſe. mi. i. cogitans de Chriſti reſurrectiōe. n ❡Et ecce duo &c. Hic cōſequēter deſcribit apparitio facta duobꝰ diſcipulis itinerātibus. Et primò deſcribit iſta appitio, ſecūdò apparētis cognitio, ibi Et factū eſt tertiò cognitiōis relatio, ibi: Et reſurgētes. Circa primū dicit: Et ecce duo. ſ. ex lxx. diſcipul. quorū vnus vocabat cleophas, vt. j. habet, alius dicit fuiſſe Lucas euāgeliſta. ꝓpt qd' & nomē ſuū tacuit. o ❡Ibant ipſa die. ſ. die reſurrectiōis. p ❡In ca. &c. ſta. ſe. xvj. ſtadia faciūt vnā leucā. ex quo patet, ꝙ non diſtabat à Ieruſalē ꝑ quatuor leucas integrè, ſed deficiūt quatuor ſtadia. r ❡Et fa. eſt &c. nō dr̄ hic fabulari à fabula: ſed à for faris, qa nō loquebant de vanis, ſed de opibꝰ Ieſu & morte eiꝰ. s ❡Ocu. aūt &c. qa incredulitas eorū & dubietas demerebat, ꝙ Chriſtus cognitionē ſui corporis ab eis retardaret.

† Territæ aūt eſſent.

† ē. 8. a.

† Ipſarum.

D

† Demiſſo capite proſpiciens.

† Iacentia.

☙ Qui ſunt

※ a ❡Et ecce &c. ꝑ quos ſignificat bonꝰ actiuꝰ & cōtēplatiuꝰ. o ❡Ibāt ipſa die. nā ipſa die reſurrectiōis apta fuit via beatitudinis, quę ꝑ Emaus ſignificat, eo ꝙ mater dulcedinis interpretat: & ex tūc Chriſti diſcipuli ꝑ viā cōſequēdę beatitudinis gradiunt. q ❡Et ipſi lo. &c. ſ. de Ieſu cōuerſatiōe & eiꝰ morte, ꝑut patet ex litera ſequēti. s ❡Et ipſe ie. &c. nam ipſe dixit Mat. xviij. c. Vbi duo vel tres ſunt cōgregati in noīe meo, in medio eorū ſim. ꝓpter qd' iſtorū exēplo cū ꝑ viā incedimꝰ cōbinari de ſalutiferis loqui debemꝰ, vt Chriſtū nobiſcū pergentē habeamꝰ, & nō ſolū pergentē, ſed etiā nos docētem. ſicut iſtis duobus diſcipulis cum quibus ibat, ſcripturas prophetarū aperiebat. Sed quoniā auditores legis nō iuſtificant, ſed factores: ideo eorū oculi nō fuerunt aperti audiēdo ſcripturas, ſed opa pietatis faciēdo ipſum in ſpecie peregrini trahēdo ad hoſpitiū, & apponēdo cibū: ideo ſequit:

Moraliter

Roma. 2. b

※ Et aperti ſunt

a ℭ Peregrinus es. Peregrinum putāt, quē non agnoſcunt. Et
E verè peregrinus erat eis, à quorum fragilitate per gloriam reſurrectionis iam longè ſtabat, à quorū fide reſurrectionis neſcia extraneus manebat. b ℭ Vir propheta. Prophetam & magnū fatentur, filiū dei tacent, vel qa nōdū perfectè credūt, vel ſi credūt timent tradi in manus Iudæorū, neſcientes cum quo loquūtur. c ℭ Nos autē ſpera. &c. Quodāmodo redarguūt ſeipſos, ꝙ in illū redēptionē ſperauerint, quē mortuū viderant, nec reſurrecturū credebant, & maximè dolēt eū ſine culpa occiſum, quē innocentē nouerāt: & ex hoc triſtes incedebāt. d ℭ Terruerunt nos. Meritò dicūtur terruiſſe eos quibus de nō inuēto corpe plus mœſticiam addiderūt, ꝗ̄ de nunciata reſurrectione gaudiū quo recrearent, afferunt. e ℭ Abierūt quidā &c. Cū ſupra dixerit Petrū cucurriſſe ad monumentū, & modo dicat cleophas: Quidam ex noſtris abierūt ad mo. &c. intelligēdum eſt, ꝙ duo ſimul ierunt. Sed Petrū ſolū primò cōmemorauit, qa primitus illi nūciauit Maria. f ℭ O ſtul. & tardi cor. Hic gemina humiliandi neceſſitas incūbit, qui nec in ſcripturis ꝗ̄tum oportet edocti, nec adimplēda quæ nouimus ꝗ̄tum decet, ſumus intēti. Nam ſi Moyſes & ꝓphetæ de Chriſto locuti ſunt, & eū ꝑ paſſionē & gloriā intraturū prædixerāt, qūo gloriat̄ ſe eſſe Chriſtianū, qui neq̄ in ſcripturis qualiter ad Chriſtū pertinēt inueſtigat, neq̄ ad gloriā quā cū Chriſto habere cupit, ꝑ paſſiones attingere deſiderat? g ℭ Et ipſe ſe finxit lon. Talē ſe exhibuit in corpore, qualis apud illos erat in mēte. Probādi erāt, ſi hūc quē nondū vt deū diligebāt, ſaltē vt peregrinū diligerēt. Sed qa extranei à charitate eſſe non poſſunt, cū quibus veritas gradiebat̄, ad hoſpitiū vocāt: immo cogūt.
F Quo exēplo colligitur: quia peregrini nō ſolū ad hoſpitium ſunt vocandi, ſed etiam trahendi. h ℭ Fregit & porrigebat. Quē in expoſitione ſcripturæ nō cognouerūt, in fractiōe panis nouerūt: quia nō auditores legis, ſed factores iuſtificabunt̄, & veritas meli⁹ operādo ꝗ̄ audiēdo intelligitur. i ℭ Aperti ſunt oculi. Subtrahitur carnalib⁹ oculis ſpēs infirmitatis, vt mentibus incipiat apparere gloria reſurrectiōis, vnde ſubdit̄: k ℭ Et dixerunt ad inuicē: Nōne cor noſtrum ardens erat in nobis &c. ℭ Myſticè. Ideo in Chriſto illis oſtenſa eſt alia effigies, ne eū niſi in fractiōe panis cognoſcerent, vt omnes intelligāt ſe Chriſtum nō agnoſcere, niſi fiāt participes corporis eius .i. eccleſiæ, cuius vnitatē cōmendat apoſtolus in ſacramēto panis, dicēs: Vnus panis, vnū corp⁹ multi ſum⁹. Cū ergo panē benedictū porrigit, aperiunt̄ oculi vt eū cognoſcāt, & remouet̄ impedimētum ꝙ à ſathana in oculis erat: ne agnoſceret̄ Ieſus. Et hoc impedimētum ꝑmittit ineſſe dn̄s, donec ad ſacramētū panis veniatur. Sed participata vnitate corporis, auferr̄ impedimētū inimici, vt

† Vultu triſti.
† Aduena.
† Atqui.
✱ Hæc.
† ijs q erāt nobiſcum.
Roma. 2. a.
Myſticè.
1. Cor. 10. b
† diſparuit

illos: Qui ſunt hi ſermones, quos confertis ad inuicem ambulantes, & eſtis † triſtes? Et reſpondens unus
b cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu ſo
a lus † peregrinus es in Ieruſalē, & nō cognouiſti quæ facta ſunt in illa his
c diebus? Quibus ipſe dixit: Quæ?
d Et dixerunt: De Ieſu Nazareno qui
b fuit uir propheta, potens in opere
e & ſermone coram deo & omni po-
f pulo. Et quomodo tradiderūt eum ſummi ſacerdotes, & principes noſtri in damnationem mortis, & cru-
c cifixerunt eum: Nos autem ſperaba- g
mus quia ipſe eſſet † redempturus Iſ-
Promiſſam reſurrectionem tacent, timentes eum cui loquebantur.
raël. † Et nūc ſuper hæc omnia tertia h
dies* eſt hodie, ꝙ hęc facta ſunt. Sed i
d & mulieres quędam ex † noſtris terruerunt nos, quæ † ante lucem fuerunt ad monumētum, & non inuento corpore eius, uenerunt dicentes k
ſe etiam uiſionem angelorum uidiſ-
e ſe, qui dicunt eum uiuere. Et abierūt l
quidam ex † noſtris ad monumentum, & ita † inuenerunt ſicut mulieres dixerunt: ipſum uerò nō † inuenerunt. Et ipſe dixit ad eos: O † ſtul- m n
f ti & tardi corde ad credendum in o- o p
mnibus quę loquuti ſunt prophetę.
Nonne hæc oportuit pati Chriſtū, q
& ita intrare in gloriam ſuam? Et in- r
cipiens à Moyſe & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant. Et appropinquauerunt caſtello, quo
g ibant, & ipſe ſe finxit longius ire. Et s t
coëgerunt illum dicentes: Mane nobiſcum domine, quoniam adueſpe-
raſcit, & inclinata eſt iam dies. Et in- v
trauit cum illis. Et factum eſt, dum x
recumberet cum eis, accepit panem y
h & benedixit ac fregit, & porrigebat
i illis. Et aperti ſunt oculi eorū, & co- z
gnouerūt eū, & ipſe † euanuit ex ocu- a
Iam certi de reſurrectione.
k lis eorum. Et dixerunt ad inuicem:

peregrini his diebus venerūt in Ieruſalem, mirum eſt quòd tu ſo- G
lus inter alios peregrinos ignores ea quæ ſunt nota alijs omnib⁹. c ℭ Quibus ipſe dixit: Quæ: non quærit ex ignorātia: ſicut prius dictum eſt. d ℭ De Ieſu Nazareno, qui fuit uir propheta potens in opere. ſ. miraculorum. e ℭ Et ſermone: prædicatiōis & doctrinę. f ℭ Et quomodo tradiderūt eum &c. qa ꝓcurauerunt eius captionē, & perſuaſerūt populis vt corā Pilato peterēt eius crucifixionem & Barrabe dimiſſionē, vt habetur Matth. xxvij. c. g ℭ Nos autē ſpera. &c. q. d. iam euaneſcit ſpes noſtra. Cuius ſubditur cauſa: h ℭ Et nunc ſuper hec oīa tertia dies eſt hodie. qua prędixit ſe reſurgere, & tamē adhuc non apparuit diſcipulis, licet tertia dies ſit ꝓpe finē, ſicut dicit̄ infra: Adueſperaſcit & incli. eſt iam dies. i ℭ Sed & mulie. quædā ex noſtris terrue. nos. non de reſurrectiōe Chriſti quam nunciabāt, ſed de ablatiōe corporis eius quā diſcipuli timebāt. k ℭ Dicen. ſe etiā &c. qui di. e. ui. ſed diſcipuli non credebāt plenè, timētes ne tāq̄ mulieres de facili fuiſſent deluſæ. l ℭ Et abier. quidā &c. ſ. Petrus & Iohānes, vt. s̄. dictum eſt, & ita inuenerūt ſicut mulieres dixerunt, non ꝗ̄tū ad viſionē angelorū ſeu auditionē verborū ab ipſis. Sed qa inuenerūt ſepulchrū vacuū corpore, & ſola lintheamina remāſiſſe: ideo ſubdit̄: Ipſum uerò nō inuenerūt. m ℭ Et ipſe dixit ad eos: ex reſpōſiōe eorum arguēs eos. n ℭ O ſtulti: ꝓpter cæcitatem intellectus. o ℭ Et tardi corde: ꝓpter tarditatē affectus. p ℭ Ad credēdū in omnibus &c. de Chriſti morte & reſurrectione: quas ſcripturas debebāt intelligere, maximè qa fuerant cū Chriſto: qui diſcipulis de talibus loquebat̄. q ℭ Nonne hæc opor. pa. Chriſtū &c. Tum propter patris præordinationē. Tum etiā propter Chriſti
H exaltationē. Tum ꝓpter humanā redēptionem. Tum ꝓpter ſcripturarū impletionē: ideo ſubdit̄: r ℭ Et incipiens à Moyſe & omni. prophe. &c. Nō ꝙ oēs ſcripturas quæ de Chriſto ſunt, explicaret: quia in tam breui tēpore nō fieret: ſed explicauit tantū quantū ſufficiebat ad ꝓpoſitū oſtendēdū. Et ideo ly oībus nō facit diſtributionē ꝓ ſingulis generū: ſed ꝓ generib⁹ ſingulorū. ſicut dicit̄: Omne animal fuit in arca Noe: qa de qualibet ſpecie animaliū fuerunt ibi aliqua indiuidua. Et ſic Chriſt⁹ in ꝓpoſito de lege & ꝓphetis & agiographis induxit aliqua teſtimonia. s ℭ Et ipſe finxit ſe lōgi⁹ ire. Nō fuit ibi aliqua falſitas: quia fuit talis fictio ad deſignādum veritatē. ſ. diſtātiā eius à cordibus eorū ꝓpter fidei defectū. Tales eñ apparitiōes vt cōiter fiunt ſecundū diſpoſitionem interiorē illorū quibus fiunt. t ℭ Et coegerūt illum. i. obnixè rogauerūt deſiderātes adhuc audire illum v ℭ Et intrauit cū illis. qa per dictū deſideriū diſponebantur ad fidei cōplemētū. x ℭ Et fa. eſt. Hic cōſequēter deſcribit̄ Chriſti apparētis cognitio, cū dicit̄: y ℭ Accepit panē & be. ac fregit & por. il. ſicut cōſueuerat facere ante paſſionē. Sic enim frāgebat panē ac ſi ſcinderet̄ cū cultello. z ℭ Et aperti ſunt ocu. eo. quia volūtarie ſe eis oſtēdit in effigie qua erat cognoſcibilis ab eis, & cū hoc cognouerūt eū ꝑ modū fractiōis panis. a ℭ Et ipſe eua. ex ocu. eo. oſtendēs diſcipulis ꝙ habebat corpus glorioſum, qđ ſubito pōt diſparere per dotem agilitatis.

† Qui redē pturus eēt.
† Nobis ſtupefecerunt.
† Diluculo ꝑuenerūt.
† Viderūt.
† Amētes.
Oportuit Chriſtum pati ꝓpter quatuor.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Qui ſunt hi ſermones. non quærit ex ignorantia, ſed vt ex eorū reſponſiōe incredulitas eorū conueniētius arguatur. b ℭ Tu ſolus peregrinus es in Ieruſalē &c. Ly ſolus, nō facit excluſionē aliorū peregrinorū, cum multi valde peregrini, & de diuerſis partibus veniſſent in Ieruſalē ad diem feſtū paſchę, vt habet̄ Iohannis. xij. b. ſed notat excluſionem cognitionis ab iſto ſic apparēte: ſcilicet noticia mortis Ieſu, vt ſit ſenſus: Cum multi peregrini his

Et ſurgentes
✱ z ℭ Et ape. ſunt o. eo. ſ. cordis & corpis ad cognoſcēdū ſpm. Moraliter.
✱ Et ſurgentes

A poſſit Chriſtus agnoſci. a ℭ Ardens erat, Exaudito ſermone, cor prius torpore incredulitatis & timoris frigidum igne ſancti ſpiritus eſt accenſum: vt iā ſuperno deſiderio ardeat; & ad credēdam ueritatem ſe extendat. Quot pręceptis inſtruit̄ homo: quaſi tot facib⁹ inflāmat̄. b ℭ Surrexit do. ue. Iā fama erat ꝙ reſurrexerat Ieſus ab illis mulieribus facta: & à Simone Petro cui apparuerat; hæc loquētes inuenerāt iſti duo; ſed & ipſi pri⁹ audierāt ꝙ reſurrexerat: ſed timuerunt dicere in via: qñ tātūmō angelos dixerunt viſos mulieribus. Ignorātes enim eū cum quo loquebant̄; poterāt timere ne inciderēt in manus Iudęorū: ſi qd paſſim dicerent de Chriſti reſurrectione. c ℭ Ste. Ie. ī me. Hæc oſtenſio eſt illa, de qua Iohānes ait: Cū ſero eſſet die illa vna ſab. &c. venit Ieſus & ſtetit ī medio eorū & dixit eis: Pax vobis: Qđ verò dicit Iohānes Thomā nō fuiſſe cū illis; cū Lucas dicat iſtos duos inueniſſe vndecī cōgregatos: & eos qui cū eis erāt: intelligendū eſt ꝙ Thomas inde exiſſet añq̄ domin⁹ eis hoc loquentibus appareret. d ℭ Spiri. ui. Nouerāt diſcipuli fuiſſe verū hoīem: ſed poſtq̄ mortu⁹ eſt: non credūt tertio die potuiſſe verā carnē de ſepulchro reſurgere. Putāt ergo ſe videre ſpm̄ quē emiſit in paſſiōe. ſed hūc errorē aufert domin⁹: e ℭ Quid tur. e. Credebāt apl̄i: ſed tñ turbant̄. Primo qa paucorū opinionē ſn̄ia maioris partis excludit. Deniq̄ qa Petr⁹ etſi crederet reſuſcitatū: turbari potuit ꝙ clauſis ianuis domin⁹ cū corpe ſuo ſe improuiſus infuderit. f ℭ Cogi. aſcē. Falſæ; nō deſuꝑ deſcēdentes: ſed ſicut mala herba in
B corde aſcēdētes. fidē quā in vobis plātaui exigo: qđ ex vobis ortū eſt condēno. ſi nō eſt veritas reſurrectionis: ꝑditus eſt fruct⁹ paſſionis. g ℭ Pal. & ui. Multis documētis ꝑſuadet reſurrectionē ꝓbendo ſe: & oculis videndū: & manibus cōtrectandū, q dū palpādo oſſa carnēq̄ mōſtrat: ſtatū ſuæ vel noſtrę reſurrectionis ſignat in qua corp⁹ noſtrū, & ſubtile erit ꝑ effectū ſpūalis potentię: & palpabile ꝑ veritatē naturæ. Poſt reſurrectionē domin⁹ in corpe ſuo duo contraria oſtēdit: & palpabile eiuſdē naturę vt informet ad fidē: & incorruptibile alteri⁹ glorię: vt inuitet ad ꝓmiū. h ℭ Oſtē. eis ma. Vt oſtenſa vulnerū cicatrice in fidelitatis vuln⁹ ſanaret. quas cicatrices & tūc ſeruauit: & in iudicio ſeruaturus eſt. Prīo ad fidē reſurrectionis inſtruendā. Deinde vt patri ꝓ nobis ſupplicans, quale genus mortis ꝓ homine pertulerit ſemꝑ oſtendat. Tertio: vt ſua morte redēptis ꝗ̄ miſericorditer ſint adiuti: propoſitis eiuſdē mortis inſinuet indicijs. Sed poſtremo: vt in iudicio ꝗ̄ iuſtè dānentur impij denunciet: oſtenſa quā ab illis accepit cicatrice. Nō ergo ex impotentia curandi cicatrices ſeruauit: ſed ut perpetuū victorię ſuæ circūferat triumphū. i ℭ Habe. hic ali. Ad inſinuandā veritatē reſurrectionis: nō ſolū tangi, ſed cōueſci voluit: non ꝙ vel ipſe vel nos poſt reſurrectionē cibo debeamus indigere: ſed vt corp⁹, nō ſpiritū eſſe manifeſtaret. māducauit poteſtate; nō neceſſitate. Aliter abſorbet aquā terra ſitiēs: aliter ſolis radi⁹ calēs: Illa indigētia: iſte potētia. k ℭ Pi. aſſi. Piſcis aſſus, ipſe mediator paſſus: in a qs humani generis capt⁹ laqueo mortis: aſſatus tēpore paſſiōis Ipſe & fauus mellis nobis eſt in reſurrectione. Fauus mellis in cera, i. diuinitas in humanitate. In hui⁹ mellis comeſtioe ſignat̄: quia illos in corpe ſuo ad ęternā qetē ſuſcipit: q cū tribulatiōes ꝓ deo ſentiūt: ab amore internę dulcedinis nō recedūt. Qui hîc aſſant̄ illic vera dulcedine ſatiabunt̄. l ℭ Et cū mā. Oēs ambages aufert: Viſus eſt: tactus eſt: māducauit: & ne in aliquo ſenſus humanos ludificaſſe videret̄: mittit manus ad ſcripturas: vt etſi magicis artibus videat̄ potuiſſe qđ voluit: ſicut dicunt pagani: ſaltem videāt prophetare non potuiſſe anteq̄ natus fuit. m ℭ Tunc aperuit. Poſt

Io. 20. e.
† agnit⁹ fuiſſet ipſis in
✱ ipſe
– Ego ſum nolite timere
† accepiſſet
Chriſt⁹ cicatrices ſeruauit ꝓpter q̄tuor

a Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur* in uia, & aperiret nobis ſcripturas? Et ſurgen- a
tes eadem hora regreſſi ſunt in Ieruſalem. Et inuenerunt congregatos b
undecim, & eos qui cum ipſis erant,
b dicentes, quòd ſurrexit dominus ue- c
Primo omnium virorum apparuit Petro, quod & ſi non dicit euangeliſta, quando, vel vbi factum, tamen quia factum ſit, non tacet.
rè, & apparuit Simoni. Et ipſi nar- d
rabant quæ geſta erāt in uia, & quomodo † cognouerunt eum in fractio-
c ne panis. Dum autem hæc loquun- e f
tur, ſtetit* Ieſus in medio eorum, & g
dixit eis: Pax uobis. Ego ſum, nolite h
timere. † Conturbati uerò & conter- i
Non carnem.
d riti, exiſtimabant ſe ſpiritum uide- k
e f re. Et dixit eis: Quid turbati eſtis, & l
cogitationes aſcendunt in corda ueſtra? Videte manus meas & pedes* m
g quia ego ipſe ſum. Palpate & uide- n
te, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me uidetis habere.
h Et cùm hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & pedes. Adhuc autem illis nō credentibus & mirantibus præ gau-
i dio, dixit: Habetis hîc aliquid quod o
manducetur. At illi obtulerunt ei
k partem piſcis aſſi & † fauum mellis.
l Et cùm manducaſſet coram eis, † ſumens reliquias dedit eis. Et dixit ad eos: Hæc ſunt uerba quæ loquu- p
tus ſum ad uos, cùm adhuc eſſem
In eadem mortali carne.
uobiſcum, quoniam neceſſe eſt im-
Scilicet hæc verba.
pleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis & Pſalmis de
m me. Tunc aperuit † illis ſenſum, q

ruit. Poſt viſum, poſt contactum, poſt commemoratam legem C
aperuit ſenſum: vt qđ vidēt & legūt, intelligant. deinde poſt ſui

Nicolaus de Lyra

corporis con-

a ℭ Et ſur. eadē ho. regreſſi Quamuis enim iā eſſet tarde vt patet ex ꝓdictis: tamē ex fidei feruore, & remoto Iudęorū timore ſtatim regreſſi ſunt in Ieruſalē ad illos diſcipulos qui erāt incluſi ꝓpter metū Iudęorum: vt habet̄ Ioh. xx. c. ad nunciandum eis Chriſti reſurrectionē. Ideo ſubditur. b ℭ Et inuene. congregat. undecim. quia adhuc Thomas erat cū alijs. c ℭ Dicentes ꝙ ſurre. domi. ue. & apparuit Simo. Quando aūt iſta apparitio fuerit non legit̄ expreſſe: ſed tūc credit̄ fuiſſe facta quando Petrus cucurrerat ad monumētū & viderat lintheamina poſita: abijt mirans ſecū qđ factū fuerat; vt dictū eſt. ſuprà. d ℭ Et ipſi nar. apparitionē eis factam: ꝓut deſcripta eſt per ordinē. tamē nec iſtis nec alijs Thomas credidit: ſed per aliqđ ſpacium ab alijs diſceſſit. & tūc ipſo abſente facta eſt iſta apparitio q̄ ſequit̄: e ℭ Dū au. hæc lo. Hic deſcribit̄ tertia apparitio facta omnib⁹ pręter Thomā, cum dicitur: f ℭ Stetit Ie. in me. eo. Subito enim inter diſcipulos apparuit: quia ad eos ianuis clauſis ītrauit: vt habetur Io. xx. f. h ℭ Ego ſum. Nō res phātaſtica ſeu illuſio diabolica. i ℭ Cōtur. ue. Hic cōſequēter deſcribit̄ reſurrectionis ꝓbatio ꝑ hoc ꝙ oſtēdit ſe verū hoīem & verum deū: & ſcđm humanitatē verè ſuſcitatū; vt patebit ꝓſequendo. k ℭ Exiſti. ſe ſpi. ui. Diuina enim ꝓuidentia permiſſi ſunt dubitare: ad maiorē certificationē
D fidei de dn̄ica reſurrectione. m ℭ Vi. ma. me. & pe. Per cicatrices clauorum ibi remanētes oſtendit quòd erat idem corpus numero. n ℭ Pal. & ui. Per hoc enim oſtendebat̄ habere corpus verum & nō phātaſticū. o ℭ Habe. hic ali. qđ mā. Per comeſtionē enim oſtendit ſe habere corpus viuū anima vegetatiua animatū. p ℭ Hæc ſunt uer. Per hoc ꝙ loquebat̄ ſenſibiliter & etiā rationabiliter: reducens ad memoriā quæ eis dixerat ante mortem ſuam oſtendit ſe hr̄e corp⁹ animatū anima ſenſitiua & intellectiua; & eadē qua pri⁹. q ℭ Tūc ape. il. ſen. Sicut per præcedentia ꝓbauit veritatē ſuę reſurrectionis ꝗ̄tum ad humanitatē ſic ꝑ hoc illā ꝓbauit ꝗ̄tum ad deitatē: qa illūinare mētes ignorantiū intellectū ſacræ ſcripturæ & ſubito:

✱ nobis
† Stupefacti
✱ meos
† de fauo apiario
† māducauit
† illorū mētem

eſt ipſi⁹

✱ a ℭ Et ſur. ea. ho. nā ea q̄ ſunt ad cōem ſalutem, nō ſunt tacenda ſed reuelanda: Tob. xij. b. Opera autē dei reuelare & cōfiteri honorificū eſt. Ideo ſubdit̄: d ℭ Et ipſi nar. Dū hæc loquerētur, Ieſus ſtetit in medio eorū: quia congregati erant in eius nomine. vt præmittit̄: inuenerunt congregatos vndecim. g ℭ Et di. eis: Pax uo. Ex quo patet ꝙ illi ſunt pacifici qui verè ſunt diſcipuli Chriſti. l Et dixit eis: Quid tur. ſecundum ſenſum literalem certificauit eos de ſua reſurrectione per tria. ſ. per viſum, dicens: m ℭ Videte manus me. & pe. Et per tactum dicens. n ℭ Palpate & uidete: quia ſpiritus car. & oſſa nō habet. Et per guſtum ibi cum dixit: o ℭ Habetis hic aliquid qđ man. &c. Myſticè verò Chriſtum reſurrexiſſe vident qui reſurrectionis eius gloriam meditantur. ipſum verò tangunt & palpant qui ſibi charitate copulantur. j. Ioh. iiij. c. Qui manet in charitate in deo manet & deus in eo. Piſcem aſſum offerunt ei qui patientiam igne tribulationis decoctam habent pro nomine Chriſti. Sed illi offerunt fauum mellis qui membris eius exhibent opera pietatis. de quibus dicit Matthæi. xxv. c. Eſuriui & dediſtis mihi manducare. q ℭ Tunc apperuit illis ſenſum ut intelligerēt ſcri. Ex quo patet ꝙ ſacræ ſcripturæ nō poſſunt ſufficiēter in-

Moraliter
Myſticè

D ✱ telligi, niſi

ut intelligerent ſcripturas. Et dixit eis:† Quoniam ſic ſcriptũ eſt,& ſic oportebat Chriſtũ pati,& reſurgere à mortuis die tertia: & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſ-
a ¶Non in vna tantum gente Iudæorum, vel in aliqua parte terrarum.
ſionem peccatorum in omnẽs gen-
a ¶Qui vidiſtis & audiſtis.
tes,incipiẽtibus ab Iroſolyma. Vos
a ¶Quæ prædicanda ſunt. b ¶Vt ſufficiatis ad teſtandum.
autem eſtis teſtes horum.† Et* ego
a ¶Vobis.
b ¶Auxilium.¶Spiritusſancti gratiã.
mittam promiſſum patris mei in uos: Vos autem ſedete in ciuitate, *quoadusque induamini uirtute ex alto. Eduxit autem eos foras* in Bethaniam, & eleuatis manibus ſuis, benedixit eis.† Et factum eſt, dum benediceret illis, receſsit ab eis & ferebatur in cælum. Et ipſi aderantes,
a ¶Vbi promiſsionem patris iuſsi ſunt expectare.
b ¶Quia dominum poſt triumphum reſurrectionis etiam cælos penetrare vident.
regreſsi ſunt in Ieruſalem cum gaudio magno,& erant ſemper in templo laudantes & benedicẽtes deum.

☞ corporis cõmendatã veritatẽ cõmẽdat eccleſiæ vnitatẽ.& præ.
E in no.eiꝰ. a ℭOpor.Chri.pa.&c.inc.ab Ie. Oportebat vt miniſtri q pœnitẽtiã & remiſsionẽ erãt prędicaturi in oẽs gẽtes, inciperẽt ab Ieroſolymis.Nõ ſolũ qa illis credita ſunt eloqa dei, & qa eorũ eſt adoptio filiorum,& gloria, teſtamẽta,& legislatio ſed ideo etiam vt gentes varijs erroribus & facinoribus implicitæ,hoc maximè indicio diuinæ pietatis ad ſpem veniç puocẽt:q eis q filiũ dei crucifixerũt, venia relaxaẽ. b ℭVos au.ſe.Poſtq̃ diſcipulos de virtute pdicationis perfectè inſtruxit,cũ repente ſi vellet poſſet eos roborare,diſtulit, dicens: Vos aũt ſe.ĩ ci. vt exẽplũ ſequẽtibus daret,ne imperfecti pdicare ante tẽpus pſumant. In ciuitate ſedet,q intra mẽtis clauſtra ſe cõſtringit,ne loquẽdo exterius euageẽ, vt cũ diuina virtute pfectè fuerit indutus, tunc quaſi à ſeipſo foras exeat,alios inſtruẽdo. c ℭEdu au.eos. Prætermiſſis omnibꝰ q̃ per quadraginta dies geſta ſunt,prio reſurrectionis diei tacitè cõiũgit nouiſſimum quo aſcẽdit in cælũ. Et pulchrè bñdicturus diſcipulos,educit in Bethaniã,q̃ domus obediẽtiæ dicĩ, qa qui ppter inobediẽtiã peruerſorũ deſcẽdit.propter obediẽtiã cõuerſorũ aſcendit.Et qa eadẽ villa in latere montis Oliueti eſt poſita,quia obedientis eccleſiæ domꝰ,apoſtolico digna hoſpitio,nõ alibi q̃ in latere ſummi mõtis.i.Chriſti fũdamẽta fidei, ſpei, & charitatis locauit: de quo latere ſacramentũ ſanguinis & aq̃ qbus naſcaẽ & nutriaẽ, gaudet emanaſſe.De cuius vertice.i. deitate, ſpũalis vnctionis munera deſiderat. lucis & pacis pmiſſa expectat.Deinde,quia Bethania iuxta Ieruſalẽ quaſi ſtadijs quindecĩ erat,iſte numerꝰ ppter ſeptẽ & octo(qbus conſtat)ſcripturarum myſterijs accommodus. Vel vitã que nunc eſt & futuram vel, vetus & nouum teſtamentum, vel, ſabbatum animarũ in futuro,& carnis reſurrectionem continet. Et ideo quibus vtriuſq teſtamenti ſcientiã aperuit, quos omnem viuendi & ſperandi regulã edocuit,eos quindecim ſtadijs in locũ quo eis benediceret,& pcepta docẽdi traderet eduxit.Rectè qndecim ſtadijs locũ aſcẽſionis à loco paſſionis ſecreuit, vt oẽs p ſe vel mori, vel viuere cupiẽtes,& primũ quieſcẽdi poſt mortem, & in fine à mortuis reſuſcitãdi deſiderio pariter & amore firmaret. d ℭIn tẽ.lau.&.b. Vt in loco orationis inter laudũ deuotiones pmiſſum ſanctiſpiritus aduentũ,paratis p omnia cordibus expectẽt. Sic nos poſt celebrata in Ieroſolymis.i.viſione pacis,paſſionis & reſurrectionis ſolẽnia,domino duce petamꝰ Bethaniam,vt mente quieta corpis & ſanguinis eius ſacramentis ĩbuamur,& domꝰ obedientię eſſe curemꝰ;quia ſic quotidiana eiꝰ bñdictione ſublimamur,quotidie triũphalis aſcenſiõis memores,laudãtes & benedicentes deũ in Ieruſalẽ.i.ſperata pacis viſione qeſcimus,ſimiles hominibus expectãtibus dñm ſuũ, quãdo reuertatur à nuptijs. ℭLaudã.& benedicẽ.deum. Lucas qui ſacerdotiũ Chriſti cęteris amplius exponendũ ſuſcepit.& ideo euangeliũ ſuũ à miniſterio tẽpli p ſacerdotiũ Zachariæ cœpit,pulchrè hoc in tẽpli deuotiõe cõpleuit;cũ aplõs ibi miniſtros.ſ.noui ſacerdotij futuros,nõ in victimarũ ſanguine ſed in laude dei & bñdictione concludit.

Act.17.a. Ieruſalem. Mar.16.d. Luc.12.e

Nicolaus de Lyra.

⁂eſt ipſius deitatis propriũ.& ideo ſubdiẽ:a ℭEt ſic oporte. Chri.&c.Quia ſicut ante paſſionẽ declarauit ſe eſſe verũ deũ & hoiem,ita etiã poſt reſurrectionẽ ſuã. Reſurrectio enim vera eſt eiuſdẽ in numero iterata ſurrectio. b ℭEt præ.in no.eiꝰ &c. inci.ab ie.Ieroſolyma eñ eſt in medio terræ habitabilis: qa eſt in quarto climate,& ideo ab illo loco cõueniẽter ĩcępit prædicatio euãgelij,vt p aplõs xpi alioſq diſcipulos circũquaq per orbẽ diſperſos in omnẽ terrã exiret ſonus prædicatiõis eorũ,ſcd'm q fuerat prædictũ Pſal.xviij.a. c ℭVos aũt te.eſtis horũ.ſ.ſuperius deſcriptorũ,q̃tũ ad chriſti incarnationẽ,prędicationẽ,paſſionem,& reſurrectionẽ. d ℭEt ego mitto.i.mittam de propinquo. e ℭPromiſſum patris mei in uos.ſ.ſpiritũſanctũ in ſigno viſibili ad prædicandũ cõſtanter vbiq veritatem euangelij.

Vos autem

f ℭVos au.ſe.ciui.Poſtq̃ euãgeliſta deſcripſit Chriſti reſurrectionẽ,hic vltimò deſcribit eiꝰ aſcẽſionẽ.Circa qd' ſciendũ, q in die aſcenſionis,Chriſtus bis apparuit diſcipulis ſuis.Primò,in ciuitate Ieruſalẽ diſcipulis comedentibus.quã deſcribit Lucas plenius Act.j.a.Et tũc dixit eis,q nõ diſcederẽt ab Ieroſolymis, ſed expectarent pmiſſum patris:& hoc repetiẽ breuiter,cũ diciẽ: Vos au.ſe.ĩ ci.&c.quo.i.ex.al.q.d.Nõ eſtis ſufficientes ad pdicandũ cõſtanter veritatẽ euangelij,donec cõfirmati fueritis p donum ſpũſſancti.& tũc pręcepit diſcipulis ſuis vt exirẽt de ciuitate in mõtẽ Oliueti, vt inde viderẽt eũ aſcendẽtẽ in cælũ.& hoc eſt qd' diciẽ: g ℭEdu.au.eos fo. in Betha.i.verſus Bethaniã;qa mõs Oliueti ad quẽ exierũt eſt extra Ieruſalẽ in via eundi verſus Bethaniã:& Bethania eſt ppe montẽ Oliueti ſita:& ibi ſecundò apparuit diſcipulis in die aſcẽſionis, quia poſtq̃ apparuerat illis in ciuitate, & dixerat q irent in montẽ Olueti,diſparuit ab illis:& cũ veniſſent ad montẽ Oliueti,iterũ eis apparuit.Octo eñ vicibus alijs apparuerat poſt reſurrectionẽ ſuã,vt declaratũ fuit Matthęi.xxviij. h ℭEt ele.ma.in cæ.vbi volebat aſcẽdere. i ℭBened.eis.i.diſcipulis ſuis. k Receſ.ab eis. præſentia corporali. l ℭEt ſe.in cæ.pprio motu per dotẽ agilitatis.Nubes tamen & angeli apparuerũt ad eius obſequiũ,vt habeẽ Act.j.b. m ℭEt ipſi ado.Chriſtũ aſcẽdẽtẽ q̃diu potuerũt videre eũ. n ℭRegreſ.ſunt ĩ Ieru.poſtq̃ perdiderũt eiꝰ aſpectũ. o ℭCũ gau.mag.quia oĩa myſteria erãt ĩpleta in Chriſto. p ℭEt erãt ſem.ĩ tẽ.lau. Theophilus expoſitor refert hoc ad tẽpus qd' fuit ĩter aſcẽſionẽ dñi & pẽtecoſtẽ,dicẽs,q licet apoſtoli & alij Chriſti diſcipuli ante aſcẽſionẽ Chriſti ſtarent incluſi ppter metũ Iudæorũ:ex aſcenſione tñ eius cõfortati,exibãt ad templum cauſa orationis,licet nondũ accepiſſent ſpiritumſanctum in ſigno viſibili.Alij autẽ expoſitores referũt hoc ad tẽpus poſt pentecoſten. in quo apoſtoli ſpiritusſancto confortati abiecerũt à ſe metũ Iudæorũ.Dicũt enim,q apoſtoli ſtabãt in Ieruſalẽ quaſi recluſi in oratione poſiti,quouſq reciperent gratiã ſpiritusſancti eis à Chriſto pmiſſam:& hoc videẽ magis concordare ei qd' diciẽ Act.j.b. Tũc reuerſi ſunt in Ieruſalẽ à monte qui vocaẽ Oliueti &c.& ſequitur:Et cũ introiſſent in cœnaculũ,aſcẽdebãt in ſuperiora,vbi manebant Petrus & Iohannes &c.Et ſubdiẽ poſt:Hi oẽs erant perſeuerantes vnanimiter in oratione cũ mulieribus & Maria matre Ieſu & fratribꝰ eius.In eodem loco receperũt ſpiritũſanctũ in die pentecoſtes,vt habeẽ Act.ij.a.& ex tũc relicto timore Iudæorum confitebanẽ & pdicabant publicè Chriſtũ,& ibãt cauſa deuotionis ad templũ,ſecundũ q hic diciẽ:Et erãt ſem.i. cõiter vel frequenter. q ℭIn tẽ.lau.& be.deũ.Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum.Amen.

G H Act.1.b. ✱Ecce ✱vſque Act.1.b.

✱telligi,niſi ille aperiat qui habet clauem Dauid,qui aperit et nemo claudit. f ℭVos autem ſedete in ci.&c. Licet enim dediſſet eis ſcripturarum intelligentiam, & commiſiſſet prædicationis officium, tamen diſtulit executionem prædicandi vſq ad ſanctiſpiritus receptionem in ſigno viſibili:Per hoc inſinuans,q prædicans actu debet prius habere ſufficientem ſacræ ſcripturæ notitiam,& gratiam ſpiritusſancti per coniecturam.ſ. q non ſit conſcius ſibi de peccato mortali. g ℭEduxit au. aũt eos fo. vt viderẽt eũ aſcendentem,per hoc ſignificans,q ciuitas tumultuoſa nõ eſt locus aptus ad diuinorũ cõtemplationẽ. h ℭEt ele.manibus ſuis &c.Ex hoc documentum habent ſuperiores in eccleſia,vt benedictionẽ dent ſubditis quãdo recedũt ab ipſis. p ℭEt erant ſemper in tem.orantes.deuotè pro recipiendo ſpiritusſancti dono,ſicut erat eis promiſſum à chriſto. & ſic debemus orare,vt poſſimus ipſum recipere, Mat.vij.b. Si vos cum ſitis mali,noſtis bona data dare filijs veſtris:quanto magis pater veſter cæleſtis dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?

Moraliter Apoc.3.b

A *Incipit prologus uenerabilis magiſtri Nicolai de Lyra ſuper Iohannem.*

FAcies aquilæ de ſuper ipſorũ quatuor:Ezech.j.c.Ezechiel propheta cui aperti ſunt cæli,& vidit viſiones dei,vidit quatuor facies in vno animali.Quatuor inquit facies vni,videlicet facies hominis, facies leonis,facies bouis, & facies aquilæ. In quo deſignaẽ vna noticia de verbo incarnato quadrupliciter deſcripta, prout diffuſius dictum eſt ſuper Matthæum. Deſcriptio eñ Matthæi deſignatur in facie hominis, quia principaliter deſcribit facta ipſius humanitatis. Deſcriptio Iohannis deſignatur in facie aquilæ,quia principaliter deſcribit in Chriſto excellentiam diuinæ naturæ.Deſcriptio autem Marci deſignaẽ in facia leonis,quia principaliter deſcribit ipſius Chriſti regnum. Deſcriptio autem Lucę deſignatur in facie bouis, qui eſt animal immolaticiũ,quia principaliter deſcribit ipſius Chriſti ſacerdotium,vnde & à ſacerdotio inchoat ſuum euangelium,dicens:Fuit in diebus Herodis regis Iudæ ſacerdos quidam nomine Zacharias. Aduertendum tamen,quòd licet quilibet quatuor euangeliſtarum principaliter conſideret vnam prædictarum quatuor conditionum,tamen alias tres non omittit.quia ſecundum quod dicit beatꝰ Gregoriꝰ ſup Ezech.Quidqd ĩ vno reppereris,hoc ſimul ĩ q̃tuor recognoſces ppter qd' aliqui doctores viſionem Ezechielis exponẽtes,dicunt qd' nõ ſolũ apparuit ei vnũ animal hñs quattuor facies prędictas,ſed apparuerunt ei quatuor animalia in omnibus conſimilia.In quo deſignaẽ vna noticia verbi incarnati à quatuor euangeliſtis concorditer,licet differẽter deſcripta.ℭConſiderandum tamẽ,qd' Ezeciel ppheta inter prędictas facies quatuor vidit faciẽ aquilæ deſup eminẽtẽ:in quo deſignatur euãgelij Iohannis reſpectu aliorũ excellẽtia,ſecũdũ qd' diciẽ ĩ verbo pręſumpto:Facies aquilæ deſup &c.In quo deſignaẽ euãgeliũ Iohannis cęteris excellentiꝰ in tribus:quia ſcripſit cæteris ſublimius, ſubtilius,& etiam pfectius. Sublimitatẽ deſignat ſuperior ſitus.cum dicitur:Deſuper. Subtilitatem acuties viſꝰ,cũ diciẽ. Aquilę.Perfectionẽ ſeu integritatem,deſignat quaternarij typus,cum diciẽ: Ipſorũ quatuor. ℭAd euidentiã primi aduertendum,qd' contemplatio ſãctorũ & potiſſimè euangeliſtarũ differt à cõtemplatione philoſophorum.Philoſophi eñ ex creaturis cõtẽplati ſunt ipſum deũ,ſimiliter ſancti:tamẽ differẽti modo & quaſi contrario. Contemplatio eñ eſt actus egrediens ab ipſo contemplante,& in deũ terminaẽ tanq̃ in obiectum:& ideo cõtemplationis actus eſt medius inter contemplantẽ & rem contemplatã:& ideo põt ad vtrũq referri.Si igitur actus diuinæ cõtemplationis referatur ad ipſum cõtẽplantẽ,ſic habeẽ cõtemplatio philoſophorũ. Quærebãt enim philoſophi deũ cõtemplari ex creaturis: inq̃tũ talis ſpeculatio ſeu cõtemplatio eſt ipſius ſpeculantis ſumma pfectio.Cõtẽplationẽ enim primi & ſummi intelligibilis poſuerunt felicitatẽ hominis,vt habetur.x.Ethicorũ.Ex quo patet q talis cõtemplatio erat purè ſpeculatiua:quia quærebant talẽ ſpeculationem ppter ſeipſam,& nõ ppter aliam perfectionẽ. ppter qd' in tali cõtemplatione plus facit ſubtilitas intellectus,q̃ feruor affectus.Si autẽ referaẽ actus contẽplationis diuinæ ad ipſam rẽ contemplatã;Quod fit,qñ talis cõtemplatio quæritur ppter amorẽ rei cõtemplatę,vt ex tali cõtemplatiõe ipſe cõtemplãs inardeſcat in amorẽ diuinũ:ſic habetur cõtemplatio ſanctorũ, & potiſſime euangeliſtarũ.Ex quo patet,q talis cõtemplatio nõ eſt purè ſpeculatiua:quia nõ quæriẽ ppter ipſum ſpeculari,ſed ppter amorẽ ipſius obiecti cõtemplati.Et ideo in tali cõtemplatione plus facit feruor affectus q̃ ſubtilitas intellectus.propter qd' beatus Dionyſius.vij.ca.cæleſtis hierarchiæ dicit q in cõtemplatione diuinorũ propriũ eſt amoris calidũ ſuperferuens & acutũ.quia amans nõ eſt contentus amati ſupficie,ſed nititur q̃tum poſſibile eſt,eius intima penetrare.propter quod dicit. Hugo cõmentator ibidẽ: Vbi ſcientia foris ſtat,dilectio intrat.Igitur quia beatus Iohãnes euangeliſta cæteris euangeliſtis Chriſtum feruentius dilexit, ideo eius ſecreta intimius penetrauit.propter quod ſubtilius ſcripſit: quod notatur in facie aquilæ, quæ tantã perſpicacitatem habet in viſu,q ſolẽ in rota ſua oculis irreuerberatis intuetur: vt dicit Auguſtinus in libro de moribus eccleſiæ.Et de hoc poteſt exponi illud quod ſcribitur Iob.xxxix.d.Nũquid ad præceptum tuũ eleuabitur aquila,& in arduis ponet nidũ ſuũ?Hoc enim verbũ dicitur de Iob negatiuè:ſed de deo affirmatiuè, ſicut patet ibidẽ. Et merito:quia ad præceptum dei humana aquila noſtra: videlicet beatus Iohãnes euangeliſta,eleuata eſt de terrenis ad cæleſtia: quia ad verbum Chriſti vocantis dimiſit thorum nuptialem,et eleuatus eſt ad continentiam virginalem,quæ eſt vita cæleſtis,ſicut dicit beatus Hieronymus in ſermone de aſſumptione beatæ virginis:

Luc.1.a.

Contẽplationes ſanctorum & philoſophorũ differunt

B

Philoſophus.

Dionyſius

Hugo

virginis:Profecto in carne præter carnem viuere,nõ terrena vita C eſt,ſed cæleſtis.vnde in terris angelicam gloriam acquirere maioris eſt meriti,q̃ habere.Eſſe enim angelum felicitatis eſt.eſſe virginem virtutis.dum hoc obtinere viribus nititur cum gratia quod angelus habet à natura.Et talis eleuatio fuit diſpoſitio in Iohanne ad ſubtilius cõtemplandũ & deſcribendũ diuina.Contrariorũ enim contrariæ ſunt cauſæ.Laſciuia autem carnalis inducit intellectus hebetudinem,vt dicit beatus Gregor.xxx.moraẽ.ergo per oppoſitũ cõtinẽtia virginalis diſponit ad eius ſubtilitatẽ.Sed conſummatio huius ſubtilitatis ſubditur in autoritate præmiſſa,cũ dicitur:In arduis ponet nidũ ſuũ.Nidus enim eſt locus,vbi volucres ſe reclinant & quieſcunt.Nidus igiẽ Iohannis fuit ſinus ſaluatoris:quia ſuper pectus eius ſuauiter recubuit,& inde fluenta euãgelij cæteris vberius potauit.Et ideo ſequitur:Oculi eius de longè proſpiciunt:quia ipſi adhuc manenti in terra,reuelata ſunt ſecreta cæleſtia:& quia ſubtilius ſecreta cæleſtia cognouit, per cõſequens & ſubtilius ſcripſit.ℭSecũdo dico,q Iohãnes cæteris euãgeliſtis ſcripſit ſublimius.Et differt hoc mẽbrũ a præcedẽti:qa de infimis põt fieri ſubtilis deſcriptio,ſed ſublimitas deſcriptiõis importat altitudinem materiæ:quod cõuenit Iohanni euangeliſte. quia alijs euãgeliſtis ad deſcribendũ Chriſti humanitatẽ intẽtis, beatus Iohannes ad contemplandum & deſcribendum eius diuinitatem principaliter aſcendit.ppter quod alij tres euangeliſtæ figurati ſunt per aĩalia in terra gradiẽtia,videlicet per hominẽ,vitulũ,& leonẽ.Iohãnes autẽ figuratus eſt per aquilã in altũ volantẽ:in quo deſignauit ſecundũ.ſ.eius cõtemplationẽ & deſcriptionẽ ſuper alios tranſcendentẽ.qd' notaẽ in verbo preaſſumpto,cũ diciẽ:Deſup.Et ideo de hoc põt exponi illud Pſal.xvij.b. Aſcẽdit ſup cherubim,& volauit.Cherubim dicunẽ a plenitudine ſciẽtie: & ideo ſignificãt euãgeliſtas qui fuerũt repleti ſpiritu ſapiẽtiæ diuinæ.ppterea vocanẽ aĩalia plena oculis in circuitu & intꝰ:Apocaẽ.iiij.c.Super iſta cherubim aſcẽdit & volauit:quia cõtẽplationẽ aliorũ euangeliſtarũ tranſcendit diuinitatẽ Chriſti præ cæteris ſpeculando,& q̃tũ poſſibile eſt ſublimius deſcribẽdo:ppter qd' dicit Aug,q ſi altius intonuiſſet,totus mũdus capere nõ potuiſſet.ℭTertio in verbo præſumpto oſtendiẽ cõtẽplatio et deſcriptio Iohãnis alijs perfectior:& hoc in duobus,in qbus ſuppleuit illud qd' ab alijs euangeliſtis fuerat dimiſſum,ſcd'm q dicit Hiero.li.illuſtrium virorũ.Primũ eſt,quia à temporibus Iohãnis ſurrexit error bebionitarũ:qui dicebãt Chriſtũ eſſe hominem purũ, & per cõſequẽs ante Mariã nõ fuiſſe.ppter qd' beatus Iohannes rogatus ab Aſiæ epiſcopis ſcripſit euãgelium,in cuius principio oſtendit diuinã Chriſti naturam in qua æternaliter præceſſit Mariam.Secundum eſt,q cũ Iohãnes legiſſet Matthæi,Marci,& Lucæ euangelia:illa probauit:& eos vera dixiſſe firmauit: veruntamen tantũmodo hiſtoriam Chriſti texuerant q̃tum ad illum annum in quo paſſus eſt,videlicet poſt Iohannis baptiſtæ incarcerationẽ.propter qd' ipſe Iohannes euãgeliſta in ſuo euãgelio narrauit geſta ſuperioris anni anteq̃ Iohãnes baptiſta in carcere clauderetur.Ex quo patet,q perfectius alijs ſcripſit:quæ quidẽ perfectio in verbo præaſſumpto in numero quaternario deſignatur. cũ dicitur:Ipſorũ quatuor.Quaternarius enim numerus eſt primus numerus quadratus.Quòd aũt per quadratũ perfectio deſignetur,patet per philoſophum.j.Ethicorũ.vbi cõparat virtuoſum corpori quadrato.quia ſicut corpus quadratum bene ſedet in oĩ latere,ſic virtuoſus ſe bene habet in quacũq fortuna cõtingente.Quadratura prius inueniẽ in numeris q̃ in corporibus,ſic & vnitas prior eſt ipſo puncto.& ideo perfectio primo & principaliter deſignatur in numero quaternario, quæ quidem pfectio in euãgelio Iohãnis præ cæteris inueniẽ,vt patet ex dictis.Et ideo de hoc poteſt exponi illud Ezech.j.d.Cũq aſpicerẽ animalia apparuit vna rota habẽs quatuor facies.Intuẽti enim diligẽter quatuor euãgelia,apparet euãgelium Iohãnis alijs pfectius, vt dictũ eſt.& hoc deſignaẽ,cũ dicitur:Apparuit vna rota:quia figura circularis eſt pfectiſſima.Sed vlterius dicitur,q hec rota habet quatuor facies:quia euãgeliũ Iohãnis cõtinet quatuor ptes principales:quia primo deſcribit ipſius dei æternalẽ pceſſionẽ, dicens: In principio erat verbũ.Secũdo,p ipſum generalẽ rerũ productionẽ,dicens:Oĩa p ipſum facta ſunt.Tertio deſcribit eius tẽporalẽ incarnationẽ,dicẽs:Et verbũ caro factũ eſt.Et conſequẽter deſcribit opera quæ Chriſtꝰ in carne humana aſſumpta peregit.Quarto,per ipſum filiũ dei incarnatũ oſtẽdit finalem generis humani glorificationem.propter quod in fine ſui euãgelij cõcludit. Hæc autẽ ſcripta ſunt,vt credatis qm̃ Ieſus eſt filius dei,et vt credentes vitam habeatis.Et patet ordo huius euangelij ad alia,quia prius eſt ordine perfectionis:licet ſit poſterius ordine temporis. Patet etiam ordo partium huius euangelij in ſe.Et in hoc iſte prologus terminatur.

Cõtemplatio & deſcriptio Iohannis fuit cæteris perfectior ĩ duobus

D

Philoſophus

Euãgelij Iohannis partes q̃tuor

Iohã.20.g.

E *Prologus ſancti Auguſtini in euangelium ſecundum Iohannem.*

OMnib⁹ diuinę ſcripturæ paginis, euāgeliū excellit:qa qđ lex & ꝓphetę futurū prędixerūt,hoc cōpletū dicit euāgeliū. Inter ipſos aūt euāgeliorū ſcriptores Iohānes emiet ī diuinorū myſteriorū ꝓfunditate,q à tpe dñicę Aſcēſiōis p ānos.lxv.vbū dei abſq; adminiculo ſcribēdi vſq; ad vltia Dōiciani prædicauit tpa. Sed occiſo Dōiciano,cū pmittēte Nerua de exilio rediſſet Epheſum, cōpulſus ab epis Aſiæ de coæterna pr̄i diuinitate Chriſti ſcripſit aduerſus hæreticos.q eo abſēte irrupant ī ei⁹ eccleſias,q Chriſtū añ Mariā fuiſſe negabāt. Vñ meritò in figura q̄tuor animaliū aqlæ volāti cōpatur, quæ volat alti⁹ cæteris aīalib⁹, & ſolis radios irreuerberatis aſpicit luminibus Cæteri qppe euāgeliſtæ,q tpalē Chriſti natiuitatē & tēporalia ei⁹ facta,quæ geſſit ī homine ſufficiēter exponunt, & de diuinitate pauca dixerūt,q̄ſi aīalia greſſibilia cū dño ambulāt ī terra, Hic autē pauca de tpalib⁹ ei⁹ geſtis ediſſerens,ſed diuinitatis potentiā ſublimi⁹ cōtēplās,cū dño ad cælū volat. Qui em̄ ſupra pectus dñi in cœna recubuit, cæleſtis hauſtū ſapiētię cæteris excellētius de ipō dominici pectoris fōte potauit. Legerat ſiqdē euāgelia triū euāgeliſtarū,& approbauerat fidē eorū & vitatē
F in qb⁹ deeſſe vidit aliq̄ geſtarū rerū hiſtorię,& ea maximè quæ domin⁹ geſſit primo prædicatiōis ſuę tpe.ſ.anteq̄ Iohānes baptiſta clauderet ī carcere. Hæc ergo q̄ſi dimiſſa ab illis,ſcribit Iohānes quę fecit Ieſ⁹ anq̄ Iohānes traderet,ſed maxiè diuinitatē Xp̄i & trinitatis myſteriū cōmēdare curauit. Tres ſiqdē alij euāgeliſtę dicta & fctā dñi tpalia,quæ ad īformādos mores vitæ p̄ntis maximè valēt, copioſi⁹ cōſequuti,circa actiuā vitā ſūt verſati. In q̄ laborat,vt cor mūdet ad vidēdū deū. Iohānes vò pauca dñi fctā dicit:vba verò dñi quæ trinitatis vnitatē,& vitæ æternę felicitatē inſinuāt,diligēti⁹ cōſcribit:& ſic in cōtēplatiua vita vtute cōmēdāda,itētionē ſuā & prędicationē tenuit. In q̄ cōtēplatiua vacat,vt de⁹ videat. Iſte ſiqdē eſt Iohānes, quē dñs de fluctiuaga nuptiarū tēpeſtate vocauit,& cui matrem vginē vgini cōmēdauit. b Nup. Vinū aliud ē nuptiale aliud ſpirituale. Nuptiale vinū ad literā poſſum⁹ dicere qđ de aq̄ ſubſtitutū eſt. Spiritualiter per vinum qđ defecit in nuptijs,poſſumus legem

Prologus ſancti Hieronymi in euangelium ſecundum Iohannem, Incipit.

a HIc eſt Iohannes euangeliſta un⁹ ex diſcipulis domini qui uirgo electus à deo eſt, †quē de nuptijs uolentem nubere uocauit deus. Cui uirginitatis in hoc duplex teſtimonium in euangelio datur, quod & præ cæteris dilect⁹ à domino dicitur, & †huic matrem ſuā pendens in cruce commendauit dominus, ut uirginem uirgo ſeruaret. Deniq; manifeſtans in euengelio, qđ erat ipſe incorruptibilis: uerbi opus inchoans, ſōlus uerbum cārnem factum eſſe, nec lumen à tenebris compræhenſum fuiſſe teſtatur. Primum ſignum ponens, quod in nuptijs fecit domin⁹, oſtendens quod ipſē erāt, ut legentibus demoſtraret, quod ubi domin⁹ inuitatus eſt, deficere nuptiarum uinum debeat, ut & ueteribus immutatis,

ſ Ecce vnum. a ſ Hic aliud teſti. ſ Scilicet Iohannes, vel deus. a ſ Alias ſolis, ſcilicet verbis. a ſ Verbum caro factum. a ſ Deus vel Iohannes. b ſ Scilic et inuitatus de vino nuptiarum in vinum nouum, quo inebriat de calice pręclaro, domino a ſe inuitato. ſ Lex coniugij.

Nicolai de Lyra expoſitio prologi beati Hieronymi ſuper Iohannem.

HIc eſt Io. Huic euāgelio qđ eſt cęteris pfecti⁹.vt patet ex dictis, beat⁹ Hie. hūc ꝓlogū pręmittit: In q̄ pricipaliter tria facit:qa primò deſcribit ſcriptoris hui⁹ euāgelij cōmēdationē. Scđ'ò ipſi⁹ euāgelij ordīationē,ibi
Diuiſio
Tamē poſt oēs. Tertiò pōit Hie. ſuā excuſationē,ibi: Quorum tñ Prima diuidit ī q̄tuor:qa primò deſcribit ipſi⁹ Iohānis ſtat⁹. Secūdò ſuę deſcriptiōis modus ibi: Deniq; maīfeſtans, Tertiò deſcriptiōis tp̄s & loc⁹ ibi: Hoc autē euāgeliū. Quartò Iohānis obitus, ibi: Hīc eſt Iohānes. Pr̄ia ī duas:qa primò ponit ipſi⁹ Iohānis cōmēdatio. Scđ'ò cuiuſdam dicti ī ea probatio,ibi: Cui virginitatis. ℭ Circa primū Iohānes à q̄tuor cōmēdat:qa primò deſcribitur ei⁹ cōmēdatio ex ꝓprio noīe,cū dicit: Hīc eſt. qđ īterpretat ī q̄ eſt gratia. Sicut em̄ Iſaac ī veteri Teſtō. & Iohānes bapiſta in nouo ſortiti ſūt ſua propria noīa ex diuīa pręordinatiōe,ad ſignificādū ipſorū ꝓprietatē,vt patet Geñ.xvij.c.de Iſaac. Et lu.j.de Iohāne baptiſta: Ita credendum eſt q̄ ipē ex diuīa pręordinatiōe nomīat⁹ ſit Iohānes,ꝓpter plenitudinē grę, q̄uis nō ſit ſcriptū.qa nō oīa ſūt ſcripta, vt habet ī fine hui⁹ euāglij. Scđ'ò cōmēdat ex officio,cū ſubdit: b ℭ Euā.qa ex diuīa ordinatiōe habuit offi-
Iohā.21.g ciū ſcribēdi euāgeliū. Nō em̄ ꝓpriè loquēdo dicit euāgeliſta doctor euangelij vel ipſi⁹ prędicator,ſed ille q ex officio eſt ei⁹ con- G ſcriptor. Tertio cōmēdat ex cōuictu cū dicit: c ℭ Vnus. Et inter alios fuit de primis Chriſti diſcipulis,vt.j.patebit. & prę cæteris Chriſto magis familiaris,qđ eſt indiciū ſuę vtutis. Quartò cōmēdat ex vtutis actu,cū dicit: d ℭ Qui uir. Act⁹ em̄ magnę vtutis eſt continentia vginalis,ꝓpt qđ de ipſa dicit Saluator Mat.xix.b Nō oēs capiūt vbū iſtud qa pauci p̄nt ad hāc pfectionē attingere,ꝓpter qđ ibidē ſubdit: Sūt Eunuchi q ſe caſtrauerūt ꝓpter regnū cęlorū,q pōt cape capiat. Tp̄s aūt q̄ Iohānes vocat⁹ eſt ad cōtinētiā virginalē,oſtēdit, cū dicit: e ℭ Quē de nup. de qb⁹ nuptijs dicet inf.ij.c. Sed cōtra hoc videt eſſe illud qđ dicit Math.iiij. q̄ Iohannes vocat⁹ eſt cū Iacobo fratre ſuo de naui vbi erāt cū Zebedeo patre eorū. Dicendū,q̄ triplex fuit hui⁹ Iohānis vocatio Primò em̄ fuit vocat⁹ ad ipſi⁹ noticiā aliq̄lē. Et de iſta vocatiōe habet Ioh.j.e. quādo Andreæ petēti: Rabbi, vbi habitas: rñdit Ieſus: Veni & vide.qa cū ipſo Andrea erat Iohānes,vt.j.videbitur. Scđ'ò vocat⁹ eſt ad ipſi⁹ Chriſti familiaritatē. Et de hac loqt hīc Hie.qa iſta vocatio de nuptijs facta eſt: & extunc Iohānes fuit Chriſto familiaris ꝓpter mūdiciā cōtinētię vginalis. Tertiò vocat⁹ fuit ad apl'atū:qñ relictis retib⁹ & pr̄e,cū fratre ſuo ſequut⁹ eſt Ieſū. Et de iſta vocatiōe loquit Matthæus. Ex q̄ patet qđ vbū Matthęi nō cōtrariat verbo Hiero. f ℭ Cui uir. Hīc cōſequenter ꝓbat qđdā ꝓpoſitū in precedēti cōmēdatiōe. Cōmēdauerat em̄ Hiero. Iohānē ex q̄tuor.ſ.ex nomine,ex officio, ex conuictu,& ex virtutis actu. Tria autē prima erant manifeſta. Nō ſic autem quartū,videlicet virginalis cōtinētia,iō iſtud ꝓbat Hieroñ.duplici teſtimonio. Primum eſt ſpecialis dilectio Chriſti ad ipſum,q̄ erat ſuæ virginitatis ſignū,qa ſcđ'm q̄ dicitur Eccle.xiij.c. Oē animal diligit ſimile ſibi: volatilia ad ſimilia ſi- H bi cōueniūt: ſic omnis caro ad ſibi ſimilē cōiungetur: & omnis homo ſibi ſimili aſſociabit. De Chriſto aūt nulli eſt dubiū quin fuerit virgo &c. Et hoc eſt q̄ dicitur: Cui uirginitatis in hoc du. Primū aūt teſtimoniū tāgit,cū dicit: g ℭ Quia & præ cæte. Sicut.j.xix.e. Vidit illū diſcipulū quē diligebat Ieſus &c. Scđ'm autē teſtimoniū virginitatis Iohānis,fuit recōmēdatio matris Chriſti in cruce ſibi facta: vt virgo virgini deſeruiret: & eſſet adinuicē grata ſocietas: & floridus aſpectus,ſcđ'm q̄ dicit Hiero. in ſermone de aſſumptione virginis Marię. Et hoc eſt qđ dicitur: Et huic ma. h ℭ Deniq;. Hic cōſequēter oſtenditur ſcribēdi mod⁹ quē tenuit Iohānes in ſcribēdo iſtud euāgeliū,qa ſcribēdo Chriſti naturā incipit ab emanatiōe incorruptibilis verbi: per hoc oſtēdit in Chriſto naturā diuinā. & talis modus incipiēdi debebat Iohāni propter incorruptionē carnis ſuæ. Et hoc eſt qđ dicit: Deniq; mani. incipiēdo euāgeliū. i ℭ Quia erat ipſe: Id eſt, incorruptionē carnis ſuæ k ℭ Incorruptibilis uerbi opus inchoās. qa ab hoc ſuū euāgeliū incepit, dicēs: In principio erat verbū &c. Iohan.1.a
l ℭ Solus uerbū carnē fa. quia alij euāgeliſtæ non loquunt de ꝓprietatibus verbi ſicut iſte. Similiter deſcribendo facta Chriſti humanitus geſta, incipit ab illo ſigno quo Chriſtus inuitat⁹ ad nuptias deficiente vino aquā conuertit in vinū, vt habetur.j.ij.ca. Et per hoc deſignatur, q̄ in illis q̄ inuitāt Chriſtū ad nuptias ſpūales per aggreſſum cōtinentiæ virginalis, debet deficere delectatio carnalis: quæ p vinū deſignat: vt aqua cōuertat nouo mō in vinū p Chriſtū: mutādo carnalē delectationē in ſpūalē. Et hoc modo incipiēdo deſcriptionē operū Chriſti oſtendit ſuā virginitatem. Et hoc eſt q̄ dicitur: m ℭ Primū ſignum po. mutando aquam in vinū. n ℭ Oſtendens q̄ ipſe erat.ſ. ſegregatus a delectatione carnali per cōtinentiā virginalē. o ℭ Vt legem. ſuū euāgeliū. p ℭ Demonſtraret: q̄ ubi dñs inui. ſit.i. in nuptijs ſpiritualibus. q ℭ Deficere nup. ui. debe.i. delectatio carnalis. r ℭ Et ueteribus immutatis.i. delectatione carnali quæ corruptionē inducit, mutata in ſpiritualem, quæ renouat aīam,
Noua omnia

Margin: †Iohā.2.a Iohannes fuit triplici vocatione vocatus. †Iohā.19.c Iohānes cōmendat ex quatuor.

A leg ē cōiugij intelligere,q̄ ante aduētū Chriſti ferè ab oīb⁹ cuſtodiebat.qa tūc dicebat: Creſcite & multiplicamini.& ſteriles q̄ nō
Geñ.1.c. pariebāt,magno opprobrio cuſtodiebant. Sed veniente Chriſto iā in qbuſdā cœpit vinū illud deficere,& aliud vinū.ſ. vginitatis creſcere,ſicut ī Maria, Iohāne, Stephano,& in plurib⁹ alijs. Ideo aūt dr̄ vinū cōiugale ipā lex cōiugij: qa ſicut vinū inebriat hoīem,& à ſtatu ſuę mētis alienat,ſic lex cōiugij alienat hominē ab his q̄ dei ſūt,& ſollicitū eū facit circa mūdanas res qb⁹ ſe & cōiugē & ꝓlē nutrire q̄at. Caſtitas vò dr̄ vinū ſpirituale,qa qđ iſtud facit ſeculo,illud facit deo: qa facit poſtponere mūdana, & cęleſtib⁹ īhiare. Et ideo poſuit hoc,vt demōſtraret,q̄ vbi dñs ē īuitat⁹.i.ī mētib⁹ illorū ad q̄s īuitat⁹ venit,vinū nuptiarū.i.veteris cōſuetudinis debet deficere vt & veterib⁹ īmutatis.i.dimiſſis oīa ap
†Apo.21.c pareāt noua q̄ à Chriſto nouo hoīe conſtituunt. a ℭ Et h.ē Io. Iohānes īterpretat gr̄a dei,ſiue ī q̄ ē gr̄a,vel cui donatū eſt. Cui aūt theologorū donatū ē ita abſcōdita ſummi boni myſteria penetrare, & ſic humanis mentibus intimare:

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Noua o.q̄ à Ch.in.i.reparant: appa. b ℭ Hoc a. Hīc cōſequēter oñdit tp̄s & loc⁹,in q̄ Iohānes ſcripſit iſtud euāgeliū. Loc⁹ eſt Aſia minor,ī q̄ Metropolis eſt Epheſus,in q̄ plurimū Iohānes fuit cōuerſat⁹.& hoc eſt q̄ dr̄: Hoc a.e. ſc.in Aſ.qa de hoc rogat⁹ fuit ab Aſię epis rōne p̄dicta. Tp̄s aūt deſcriptiōis huius euāgelij fuit poſtq̄ Iohānes redierat de relegatiōe exilij,vbi apocalypſim ſcripſerat ī īſula q̄ dr̄ Pathmos.& hoc eſt q̄ dr̄: c ℭ Poſteaq̄ in Path.inſ.Ap.ſc. Sed qa poſſet aliqs credere,q̄re liber Apocalypſis ponit vltimus in canone,cū fuerit deſcript⁹ ante illud euāgeliū: Ideo
B ad hoc rñdet Hier.dicēs,q̄ hoc factū eſt vt finis canonicę ſcripturę principio rñderet: qa ſcriptura canonica īcipit à principio īcorruptibili,cū dr̄: In pr.cr.d. Et ideo cōueniēs fuit,q̄ finis ipſi⁹ īcorruptibilis p virginē deſcriberet. Vñ & liber Apocalypſis in finali btitudinę terminat,q̄ cōſiſtit in reductiōe creaturæ ad ipm: ſicut p creationē egredit ab ipō,de q̄ creatiōe agit in canonis pricipio. & hoc eſt qđ dr̄: d ℭ Vt cui in pr.ca.i. ipſi deo à quo creatura egredit. e ℭ Et et.inc.fi.p uir.i. per Iohannē. f ℭ In apo.red. qa ibi deſcribit finis creaturæ.ſicut & pricipiū: ꝓpter qđ ſubdit: g ℭ Dicente Ch. Ego ſ.alp.& o. Apoca.vlti.c. Alpha em̄ eſt pr̄ia lr̄a Gręci alphabeti: O vò vltima.& p hoc deſignat, q̄ ipſe Chriſt⁹ eſt principiū & finis ſacrę ſcripturę,ac etiā toti⁹ ſcripturę verę: qa eſt vitas pr̄ia,a qua oīs alia vitas deriuat. h ℭ Hic eſt Io. hīc cōſequēter deſcribit ipſi⁹ Iohānis felix obit⁹.qđ oſtendit de duob⁹. Primò: qa ex diuina reuelatiōe p̄ſciuit ſe vocatū ad cæleſte regnū.& hoc eſt qđ dr̄: Hic eſt Io.q ſci.ſup.diē rec.ſ.de hoc mūdo. i ℭ Cōuocatis di.ſu.in Ep.q̄ erat metropolis illius terræ. k ℭ Per mul.ſigno.expe.quia ſenſibiliter viderat multa miracula vtute Chriſti facta. l ℭ Promens Ch.quia talia ſunt diuinitatis Chriſti oſtēſiua. Scđ'ò: qa ſpeciali modo obijt nō ſentiēs dolorē mortis.& hoc eſt q̄ dr̄, m ℭ Deſcēdēs. propria volūtate. n ℭ In def.ſep.ſuæ loc.vt habet in legēda ſua. o ℭ Facta ora.po.eſt ad pa.ſ.i.ad ſctōs pr̄es veteris Teſtamēti,q iā erāt in gl'ia cæleſti. p ℭ Tā ext.a dolo.mor.non dicit à morte,qa mortu⁹ fuit p ſeparationē aīæ à corpe.qa qlibet homo debitor eſt mortis ex primi parētis trāſgreſſiōe,ſcđ'm qđ dicitur Heb.ix.g. Statutū eſt hominib⁹ ſemel mori,ſed dolorē mortis nō ſenſit ex priuilegio ſpeciali in ſignū integritatis virginalis,ꝓpter qđ ſubdit: Quòd à cor.iu.al. q ℭ Tamē p. Poſita cōmendatiōe Iohānis: hīc Hiero.oſtēdit ordinē ſuę deſcriptiōis,qa vltim⁹ inter euāgeliſtas ſcripſit euāgeliū.& hoc decebat virginē: qa taciturnitas & verecūdia debēt eſſe annexę virginitati.& hoc eſt qđ dicit: Tamē poſt o.e.ſcr.& h.uir.de.ratiōe p̄dicta. r ℭ Quorū ta. Hīc ponit Hiero.ſuā excuſationē à diligēti p tractatiōe ordinis euāgeliſtarū & euāgeliorū,dicēs,q̄ illa ī generali tm̄modo tetigit triplici de cauſa. Primò: qa p hoc q̄ in generali tāgit,excitat deſideriū in legētib⁹ ad pfectius cognoſcēdū. Scđ'ò: ex tali deſiderio homo laborat ad perfectiorē cognitionē q̄rendā.& talis labor eſt ei meritorius. Tertiò: quia per hoc doctrina magiſterij ipſi deo reſeruat,q veritatē reuelat quærētib⁹ taliter.& hoc eſt q̄ dr̄: Quorū.i.euangeliorū. s ℭ Vel ſc.i.euāgeliſtarum. t ℭ Tp̄is diſ. In q̄ tpe quilibet eorū ſcripſit. v ℭ Vel lib.or.i.quare euāgeliū Matthęi ſit primū, Marci ſcđ'm,& ſic de alijs. x ℭ Ideo à no.p ſin.nō exp.ut ſci.deſi.col. Infidelib⁹ iſta legentib⁹. y ℭ Et quærē.horū pfectā cognitionē. z ℭ Fructus la.& d.mag.do.ſer.qa paratus eſt reuelare veritatem fideliter inquirentibus ipſam. C

ſ Id eſt virginitas appareat.

noua omnia quæ à Chriſto inſtituuntur appareant. Hoc autem euangelium ſcripſit in Aſia, poſteaquam in Pathmos inſula Apocalypſim ſcripſerat, ut cui in principio Canonis incorruptibile principium prænotatur in Geneſi, & etiam incorruptibilis finis per uirginem in Apocalypſi redderetur, dicente Chriſto: †Ego ſum alpha α & ω. Et hic Iohannes, qui ſciens ſuperueniſſe diem receſſus ſui, conuocatis diſcipulis ſuis in Epheſo, per multa ſignorum experimenta promēs Chriſtum, deſcendens in defoſſum ſepulturæ ſuæ locum, facta oratione poſitus eſt ad patres ſuos: tam extraneus à dolore mortis, quàm à corruptiōe carnis inuenitur alienus. Tamen poſt omnes euangelium ſcripſit, & hoc uirgini debebatur. Quorum tamen uel ſcriptorum temporis diſpoſitio uel librorum ordinatio ideo à nobis per ſingula non exponitur, ut ſciēdi deſiderio collato, & quærentibus fructus laboris, & deo magiſterij doctrina ſeruetur.

ſ Angelos. ſ Per ſingula. ſ Alias, vt neſcientibus deſiderium eſſe videtur.

Poſtilla uenerabilis patris fratris Nicolai de Lyra ſuper euangelium Iohannis.

CAP. I.

IN prin.e.uer. Scđ'm qđ patet ex p̄dictis, itētio bti Iohānis eſt diuinitatē dñi nr̄i Ieſu, Chriſti principal'r declarare ad extinguēdū hęreſim Hebionitarū ex tūc inſurgentē,q dicūt Chriſtū purū hominē & p cōſequēs añ mariā nullo modo fuiſſe. Et ideo in hoc euāgelio ſic ꝓcedit: qa primò diuinitatē Chriſti p rōnē q̄tū poſſibilè eſt ꝓbat. ſcđ'ò ipſam p miracula ab ipſo facta manifeſtat in principio ſequētis ca.ibi. Tertia die. Prima ī duas: qa prīò diuinitatē Chriſti oſtēdit. D ſcđ'ò declarat qualiter hoc ſibi innotuit, ibi: Et vidim⁹. Prima in duas: qa prīò declarat ipſi⁹ filij dei ęternā generationē. ſecundò tpalem ipſi⁹ incarnationem, ibi: Fuit homo. Prima in duas: qa primò de- Diuiſio terminat de ipſo filio dei q̄tū ad ei⁹ eſſe ſeu generari. ſcđ'ò q̄tū ad ei⁹ opari, ibi: Oīa p ipſum. Circa primū quatuor declarat. primū eſt filij à pr̄e ęternā generationē. ſcđ'm eſt ipſorū pſonalē diſtinctionē: ibi: Et verbū erat apud deū. tertiū eſt pr̄is & filij cōſubſtātialitatē, ibi: Et deus erat verbū, quartū eſt ipſorū coęternitatē, ibi: Hoc erat in principio apud deū. ℭ Ad euidentiā iſtorū cōſiderandū,q̄ btūs Iohannes in declaratione iſtorū vtit noīe verbi: qđ non inuenit niſi in creatura intellectuali,q̄ eſt ad imaginē dei facta,& ideo efficacius ducit in cognitionē creatoris q̄ cęterę creaturę. Et ideo ad intellectū dicēdorū aliq̄ ſunt hīc p̄mittenda. primū eſt qualiter verbum in nobis inuenit. ſcđ'm qualiter in deo ponit. tertiū qualiter proprietas filiationis in vbo diuino reperit,qa beat⁹ Iohānes loquitur de filio dei ſub noīe verbi. ℭ Circa primū ſciendū,q̄ vox ſignificatiua dr̄ verbū: ſed hoc eſt tm̄modo largę & denoīatiuè, inq̄tū ſignificat interioris mētis cōceptū. ſicut vrina dr̄ ſana, inq̄tū eſt ſanitatis indicatiua.& ideo ſicut ꝓpriè dr̄ ſanitas,qđ p vrinā deſignat: ita illud ꝓpriè dr̄ verbū,qđ p vocem ſignificat, hoc autē eſt īterior mētis cōcept⁹,ſcđ'm qđ dicit philoſoph⁹.j. Perihermenias. Voces ſunt notę.i.ſigna earū paſſionū q̄ ſunt in aīa.& iō cōcept⁹ mētis interior etiā anteq̄ p vocē deſignet, ꝓpriè verbum dr̄.& hoc eſt qđ dicit Aug.xv.de trini. Quiſqs pōt ītelligere verbum, nō ſolū anteq̄ ſonet, verū etiā anteq̄ ſonorū eius imagines cogitatiōe inuoluant: pōt videre aliquā illi⁹ verbi ſīlitudinē. de quo dictū eſt: In prin.er.uer. Aduertēdū tñ,q̄ in nobis eſt duplex īterior mētis cōcept⁹. vn⁹ informis & impfect⁹: ali⁹ format⁹ & pfect⁹. cuius ratio eſt,qa cognitio nr̄a ꝓcedit de impfecto ad pfectū.& iō de re prīò habem⁹ cōceptū cōfuſum & ipfectū,vt hr̄ j.phyſicorū.& talis cōcept⁹ nō dr̄ ꝓpriè verbū,ſed cogitatio. Procedēdo aūt puenim⁹ ad habēdū cōceptū rei pfectū & determīatū q à philoſophis vocat diffinitio,à ſanctis aūt dr̄ ꝓpriè verbū: & hoc eſt qđ dicit Aug.ix.de trinitate. Diffinitio tēpantiā.& hoc ē verbū ei⁹ & ſic patet primū.ſ.qd ſit verbū in nobis. Circa ſcđ'm cōſiderādū,q̄ de⁹ ē ītellectualis naturę,vt ab oīb⁹ tā ſctīs q̄ philoſophis ſupponit tāq̄ manifeſtū: & ideo in ipſo ponit verbū, nō tñ ad ſīlitudinē verbi largè dicti,qđ eſt ipſa vox ſignificatiua: vl' cōceptus rei impfect⁹,qa in deo nihil eſt ſenſibile, nec etiā impfe-

Margin: De verbo tria tractātur. Mētis cōcept⁹ duplex.

 ctum: &

E **I**N principio erat uerbũ. Contra Cap. I. eos qui ꝓpter tpalem Chriſti natiuitatem dicebant Chriſtũ nõ ſemꝑ fuiſſe, incipit de æternitate verbi dicẽs: In prin. erat uerbũ. Verbũ dicit: Vel qd ꝓfertur & tranſit: vt qñ dicit deus, vel aliqd hmõi: vel cogitatio ſeu cõceptio mẽtis quæ ex mente nata cum ipſa mente ꝑmanet, vt quãdo cogitas vel diuinã ſubſtãtiã. vel aliã rem. Hac ſilitudine ratio & ſapĩa dei quę ex deo nata oĩa cõprehẽdit verbũ dr̃. Hoc dr̃ eſſe in principio cõtra eos, q (qa ex tpe dr̃ naſci ex virgine) dicũt nõ ſemꝑ fuiſſe: In pr. i. pr̃e q eſt principiũ nõ de prĩcipio: ipe cũ eo ẽ prĩcipiũ de prĩcipio. In q ſolũ notat æternitas verbi, q oĩa præcedit. Sed qa alij dicebãt, quòd idẽ deꝰ aliqñ eſt pater, aliqñ filiꝰ, vt alter notet ĩ ꝑſona, ſubdit: Et verbũ erat apud deũ, vt aliꝰ apud aliũ. Sed qa alij cõcederẽt, & ſemꝑ aliũ fuiſſe ſed nõ deũ eſſe, ſubdit: Et deꝰ erat verbũ. Sed qa iterũ alij etiã deũ cõcederẽt, ſed factũ deũ, vt ex hoĩbꝰ fiũt dij: cõtra eos addit: hoc. i. verbũ erat apud deũ. ĩ prĩcipio. i. añ oĩa natꝰ ex deo, ĩ quo & coomnipotẽs & cõſubſtantialis & coęternꝰ indicat. Poſtq̃ aũt dixit de natura filij, de opatiõe ipiꝰ, ſupponit: oĩa ꝑ ipm̃ facta ſũt. oĩa. i. quidqd eſt ſiue in ſubſtãtia, ſiue ĩ aliqua naturali ꝓprietate. Ecce autor bonorũ. Et ſine ipſo factũ eſt nihil, qa nõ ab eo eſt qd nõ eſt naturalr̃: ſed qd eſt ꝑuerſo naturæ, vt malũ ſiue idolũ. Ecce nõ eſt autor malorũ.

† ſermo

F Sed ne qa iſta facta ſunt mutabilia, ipa volũtas & rõ & ſapĩa dei videret eẽ mutabilis, addit, qd fctm̃ ẽ, ĩ tpe & eſt mutabile, erat viuẽs & ꝑmanẽs ĩ ipõ, vt arca fctã in ope mutat & ꝑijt, arca ĩ mẽte artificis ꝑmanet: ita vt ex ea alia & alia fieri poſſit illa priꝰ fctã ꝑeũte. & ita cõſtat, ꝙ creatura nõ eſt coęterna creatori, ſed ars & rõ ſapĩa ex q̃ fit ẽ coęterna deo. Dicto q̃ ſit natura verbi, q̃ ẽt eius opatio, ſupponit qd faciat hũanæ rõnali creaturę: & hęc vita. i. ſapĩa dei ĩ q̃ viuũt oĩa, erat lux, q̃tũ ĩ ſe ẽ: & ſi iniq nõ ſentiũt. lux. i. illũinatio hoĩm, nõ pecorũ vl aliarũ rerũ. Et hęc qdẽ lux lucet q̃tũ ĩ ſe ẽ ĩ tenebroſis, ſicut ſol ſuꝑ cęcũ, & tñ illi mali vt cęci nõ ſentiũt ſolẽ. Si em̃ cõphẽderẽt, tenebrę nõ eẽnt. Vt aũt & ipę tenebrę poſſent cõphẽdere, ꝑmiſſus ẽ hõ in teſtimoniũ huiꝰ lucis. Et ipa lux. i. verbũ, factũ ẽ caro, q̃ſi mutatũ ĩ lac propter ꝑuulos: In forma em̃ deitatis nõ poſſet noſci à paruulis. Alij euãgeliſtę deſcribũt Chriſtũ natũ ex tpe. Iohãnes affirmat eũ fuiſſe ĩ pr̃e, vt in prĩcipio. Nõ fuit añ pr̃ q̃ filiꝰ. Ecce filiꝰ alia ꝑſona à pr̃e, vna ſubſtãtia cũ pr̃e. b ℭ Erat. Sum verbũ ſubſtãtiuũ duplicẽ habet ſignificatiõnẽ: Aliqñ em̃ tpales motꝰ ſcd̃m analogiã aliorũ verborũ declarat. Aliqñ ſubſtãtiã vniuſcuiuſq; rei de q̃ p̃dicat nõ vllo tpali motu deſignat: iõ & ſubſtãtiuũ vocat. tale eſt qd dicit: In pr. e. u. quaſi ĩ pr̃e ſubſiſtit filiꝰ. Nõ em̃ ꝓ tpe, ſed ꝓ ſubſtãtia ponit, erat. ℭ Quare ponit erat ſubſtãtiuũ verbũ, vt ĩtelligas oĩa tpa præueniſſe coæternũ patri verbum. c ℭ Verbum. Vel quia per eũ pater mundo innotuit, vel quia ipſum dicẽdo. i. generãdo deus pater oĩa creauit, verbũ dicitur. d ℭ Et u. e. Alij ſubitò ĩter hoĩes apparuiſſe: Iohãnes dicit apud deũ ſemꝑ fuiſſe. Alij verũ hominẽ: Iohãnes verũ deũ aſſerit dicẽs: deꝰ erat verbũ. Alij hoĩem ĩter hoĩes cõuerſatũ, Iohãnes apud deũ manẽtẽ dicit: hoc erat in prĩcipio apud deũ. Alij dicũt miracl̃a q̃ fecit hõ in mũdo: Iohãnes ꝑ ipſum oĩa facta teſtat: Oĩa ꝑ ipſum facta ſunt. Ecce autor bonorum, Sine ipſo factũ eſt nihil. Non eſt autor malorum.

☞ Omnia

Incipit Euangelium ſecundum Iohannem.

CAPVT I.

¶ In patre, qui principium ſine principio eſt: vel in principio omnium creaturarum vel temporum. i. cum inciperent omnes creaturæ vel tempora, iam erat verbum: vel quia ab ipſo habent omnia principium exiſtendi. ¶ Non in Maria incœpit vt quidam volebant. ¶ Vt idem in ſubſtantia, etſi alius in perſona, quod quidam negabant. ¶ Nota cõſubſtantialitatis.

IN PRINCIPIO ERAT

a ¶ Filius qui eſt principium de principio. b ¶ Filius. ¶ Verbum non prolatum, ſed ſemper apud eum manens. ſ. ſapientia qua de creandis omnia ſciebat, vel de ſe. c ¶ Vt alia perſona, non tamen alia ſubſtantia.

† uerbum, & uerbum erat apud deum,

Nicolaus de Lyra.

Verbi diui ni & huma ni differen tia

...ctũ: & propter hoc vox ſignificatiua q̃ ſenſibilis eſt, & ipa cogitatio, q̃ licet ſit intellectualis, tñ qa impfectionem implicat nõ habet ibi locũ: ſed ibi ponit verbũ inquantũ importat conceptũ rei perfectũ qa deꝰ vnico actu intelligendi ſeipſum, & oĩa alia cõcipit perfectè. Ex quo patet differẽtia verbi noſtri ad verbũ diuinũ, quia verbũ noſtrum in mẽte multiplicatur. Quot em̃ ſunt ibi cõceptus perfecti vel formati, tot ſunt ibi verba. in deo autẽ eſt verbum vnicũ: qa nõ põt ibi eſſe niſi vnicus conceptus pfectiſſimꝰ.

G Item verbũ in nobis eſt accidens & quid trãſiẽs, qa nõ ſemꝑ actu intelligimus: ſed in deo idẽ eſt qd ſubſtãtia diuina: qa nõ patitur admiſtionẽ alicuiꝰ accidentis ſeu cuiuſcũq; naturæ extraneæ. Eſt etiã verbum ſemꝑ actu ꝑmanẽs & æternũ, & ſic patet aliqualiter ſecundũ. ſ. qualiter in diuinis ponat verbũ. Circa tertiũ ſciendũ, ꝙ de ratione filiationis ꝓpriæ dictæ eſt ꝙ ibi ſit ꝓceſſus viuẽtis à viuente ſcd̃m rõnẽ ſimilitudinis in idẽtitate naturæ, ſaltẽ ſpecifica, vel in propinquo genere, qd patet: qa ĩ rebꝰ inanimatis q̃uis vnũ ꝓcedat ab alio, ſicut ignis ab igne, nõ tñ ignis ꝓductꝰ ab alio igne dr̃ eiꝰ filiꝰ. Similr̃ ſi res non viua ꝓcedat à viuente, nõ inuenit ibi rõ filiationis. ſicut artificiatũ ꝓcedit ab artifice, nõ tñ dr̃ eiꝰ filiꝰ: & ideo requirit ſicut dictũ eſt ꝓceſſus viuẽtis à viuẽte. Itẽ hoc nõ ſufficit niſi ſit ꝓceſſus ſcd̃m ſimilitudinẽ naturæ: qa pediculus procedens ab homine non dicit eiꝰ filiꝰ, ſed ille q procedit ab eo ſimilis in ſpecie. Aduertẽdũ tñ, ꝙ nõ eſt de pfecta rõne filiationis, ꝙ natura ſpecifica in pr̃e & filio numero diſtinguatur: ſed hoc cõtingit ex impfectiõe illiꝰ naturæ, q̃ ꝓpter ſui limitationẽ in pluribus ſuppoſitis eſſe non põt vna numero exiſtẽs. Si igit in diuinis ponatur verbum diſtinctũ perſonaliter à principio à quo procedit, ſicut veritas rei ſe habet, vt magis patebit. j. conſequenter oportet dicere, ꝙ in ipſo pfectè ĩueniat ratio filiationis: quia deus non ſolùm eſt viuens, ſed vita ꝑ eſſentiã. & ideo verbum in diuinis neceſſariò ꝓcedit ſicut viuẽs à viuente: & in identitate naturæ, nõ ſolum ſpecifica, ſed numerali. Et procedit etiam ſecundum rationem ſimilitudinis: quia de ratione verbi eſt, ꝙ ſit perfecta ſimilitudo illius cuius eſt verbum: & ideo verbum in diuinis & filius idem ſunt per omnem modum. propter qd dicit Auguſt. vj. de trinitate. Verbum ſolus filius accipitur: & eo dicitur verbũ quo filius. ℭ His prælibatis procedendum eſt ad declarationem primę concluſionis quam inducit Iohannes ad probandum æternam filij generationem, vt prædictum eſt. Nec debet aliquis admirari, ꝙ tantum in iſtis ſteti: quia verba beati Iohannis continent ſententiam maximam, imo nobis incomprehenſibilem: ideo nõ poteſt paucis verbis etiam modicum declarari. H In ratiõe autem iſta beatus Iohannes ſupponit vnum, qd ab omnibus ſupponitur tanq̃ manifeſtum. ſ. ꝙ deus ſit principium ſimpliciter primum, & per conſequens ꝙ ſit intellectualis naturæ: aliter non haberet notitiã ſui & aliorũ, qd eſt inconueniẽs maximum. & ideo quidquid eſt perfectionis in natura intellectuali, totum competit ei, modo tñ ſuperexcellenti. In natura autem intellectuali perfectionis eſt, ꝙ ibi ſit verbum: quia hoc cõpetit ei inquantũ eſt in actu perfecto, vt patet per prædicta: ergo in ipſo deo propriè & perfectè eſt verbum. Verbum autẽ de ſua ratione dicit quid procedens ab eo cuius eſt verbum, ſicut conceptus à concipiente. Cùm igit verbũ & filius idẽ ſint, ſequit, ꝙ ibi ſit generatio filij à patre: ex quo eſt ibi proceſſus verbi à dicente. Huius rationis Iohannes ponit tãtummodo cõcluſionẽ, omittens iſtã deductionẽ. ſicut frequenter faciunt philoſophi tãgendo ſolũmodo vnã ꝓpoſitionẽ ſuæ ratiõis. & hoc modo dicit Iohãnes: a ℭ In p. e. u. i. ĩ ipſo deo (q ab oĩbꝰ ſupponit primũ principium) neceſſario eſt verbum propriè dictum, vt patet per prædicta. b ℭ Et u. e. Hĩc conſequenter ꝓbat patris & filij perſonalem diſtinctionem. Ad cuiꝰ intellectũ ſciẽdũ

☞ ꝙ perſona

Moraliter. a ℭ In prin. e. u. Iohannes euangeliſta tã ſublimiter loquitur de diuinis, ꝙ multa de dictis eius exponere moraliter neſcio humanis actibus applicando: propter qd aliqua conuertam ad fidem, & aliqua alijs exponenda dimittam. Sicut dixi in expoſitione literali, hĩc ponunt q̃nq; de diuinis pſonis. Primũ eſt, intrinſeca verbi ꝓceſſio, cũ dr̃: In principio erat verbũ. Scd̃m eſt, verbi & pr̃is perſonalis diſtinctio, cũ dr̃: Et verbum erat apud deũ. Tertiũ eſt, eorum ſubſtantialis indiſtinctio, cũ dicit: Et deus erat verbum. Quartũ eſt, coæterna duratio, cũ dicitur: Hoc erat in principio apud deũ. Quintũ, indiuiſa opatio, cùm dicit: Oĩa ꝑ ipm̃ facta ſunt. Per primũ elidit p̃ſumptio philoſophorũ, q nihil

⁂ voluntrecipe

☞ a ℭ Oĩa ꝑ ipſũ. Aug. Non eſt creatura, ꝑ quẽ oĩs creatura facta A eſt. Malum non eſt factũ ꝑ ipm̃, nec ipm̃ idolũ, qa nihil ſunt: nulla ſua natura ſubſiſtũt. Tñ qdqd mẽte concipit, dicit eſſe: hoc modo pctm̃ põt eſſe. ℭ Ea q̃ ſunt, ꝑ ipm̃ facta ſunt. Illa aũt ſũt q̃ à natura propria non recedunt. i. quę concordãt cũctipotẽtiæ diuinitatis. b ℭ Et ſine ipſ. Origenes ita diſtĩguit: Et ſine ipſo factũ eſt nihil, qd factum eſt. Ordo: Nihil qd factũ eſt, factũ eſt ſine ipſo. ℭ Augu. Qd factũ eſt, erat vita in ipſo. Iohãnes Chry. & ſine ipſo factũ eſt nihil, quod factũ eſt. Hilariꝰ: ſine ipſo factũ eſt nihil, qd factũ eſt in ipõ. c ℭ Qd fa. Augu. Si audis mutabilẽ creaturã ꝑ filiũ factã, nõ tamẽ credas mutabilẽ eiꝰ voluntatẽ: quia non ſubito aliqd voluit facere, ſed oĩa ab æterno fecit. Qd factũ eſt tꝑa, trãſit. quod ĩ ſapĩa ĩmutabili eſt, tranſire nõ põt. Faber em̃ arcam priꝰ facit in mente, poſt in opere. Quod in mẽte eſt, viuit cum artifice: qd fit, mutatur cum tempe.

† 26. q. 5. c. epiſcopi. in fi.

☞ Fuit homo

a ¶ Ipſe filius erat deus. ¶ Ne dicatur eſſe cum deo, & non deus. b ¶ Hoc idem verbum non eſt nouus deus, ſed erat apud deum in princi. i. in patre exiſtens principium omnium cum patre. c ¶ Ita erat vnum cum patre, vt omnium creaturarum principium ſua præiret eſſentia.

& deus erat uerbũ. Hoc erat in prin

a ¶ i. omnis creatura viſibilis & inuiſibilis, omnis forma, omnis compago, omnis concordia partium.

cipio apud deũ. † Omnia ꝑ ipſum fa

a ¶ Nulla res ſubſiſtens ſine ipſo eſt facta.

cta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt † nihil.

a ¶ Et omne. b ¶ In tempore. c ¶ In ſpirituali factoris ratione ſemper viuit & vixit.

Quod factum eſt in ipſo, uita erat,

Nicolaus de Lyra.

Perſona

ꝙ perſona eſt intellectualis naturæ incõicabilis exiſtentia, vel potiꝰ ſubſiſtentia. Verbũ aũt in diuinis nõ põt eſſe accidens, vt patet ex prædictis. & ideo oportet ꝙ ſit quid ſubſiſtens in diuina natura. Eſt etiã incõicabile, quia nec intellectus, nec natura capit, ꝙ ꝓcedẽs ſit idẽ per oẽm modũ cũ eo à quo ꝓcedit. & ideo qa verbũ in diuinis ꝓcedit ꝑ actũ realẽ, oportet & inter ipm̃ & principiũ à quo ꝓcedit, ſit diſtinctio realis ꝑ ꝓprietates ſuas alteri incõicabiles. & ideo cũ vtrũq; ſit ſubſiſtẽs incõicabile in natura diuina, quæ eſt in ſupmo intellectualitatis, ſequit ꝙ inter verbũ & principiũ à quo eſt verbũ, ſit diſtinctio pſonalis. Et hoc eſt qd breuiter tãgit Iohãnes, dicens: Et u. er. ap. d. Nulla em̃ res dr̃ ꝓpriè eſſe apud ſe B metipſam, ſicut nec aliqs eſt in ſeipſo, vt dr̃. iiij. Phyſicorũ. & ideo inter verbũ & principiũ, apud qd eſt verbũ. ſ. patrẽ, eſt perſonalis diſtinctio. Nõ em̃ verbũ ꝓcedit à patre per actionẽ tranſeuntẽ extra, ſed manentem intra. & ideo verbum manet intra illud cuius eſt verbũ, tñ ab eo diſtinctũ: q̃ diſtinctio pſonalis eſt: vt patet ꝑ prędicta. a ℭ Et de. Hĩc conſequẽter ꝓbat pr̃is & filij conſubſtãtialitatem. verbũ em̃ diuinũ eſt quid ſubſiſtens in natura diuina, vt p̃dictũ eſt. natura autẽ diuina nõ eſt multiplicabilis, quia nullo modo poteſt eſſe niſi vna & ſimpliciſſima. & ideo oportet ꝙ verbũ & principiũ à quo eſt verbũ ſint idem penitus in natura, q̃uis diſtinguat vt prædictũ eſt in perſona. & hoc eſt qd dicit Iohãnes: Et d. er. u. ita ꝙ ly deus, ponatur à parte prędicati, dicendo ſic: Verbũ eſt deus. Nomina enim & verba tranſpoſita idem ſignificant. q. d. Iohannes: q̃uis verbum ſit apud deũ, nõ tñ eſt aliquid extraneę naturæ, ſicut eſt verbum noſtrum, ſed eſt naturæ diuinæ quæ indiuiſibilis eſt. ideo eſt eadẽ omnino in ipſo & in patre. b ℭ Hoc e. in prin. Hĩc conſequẽter declaratur quartum. ſ. coæternitas patris & filij. Quod enim procedens ſit poſterius duratione eo à quo ꝓcedit, hoc contingit multipliciter. Vno modo, quia producẽs non habet à principio ſuæ duratiõis potentiã ꝓductiuã perfectã. ſicut homo à principio pueritiæ nõ habet potentiã generãdi perfectã, & ideo eius filius neceſſario poſterior eſt duratione. Alio modo cõtingit ꝓpter modũ producendi, quia qñ aliquid producitur ꝑ motũ, qui motus eſt in tꝑe, oportet ꝙ productũ ſit poſterius producente duratione: quia productũ primò habet eſſe in illo inſtanti: in quo terminat ille motus. Tertiò modo cõtingit hoc, qñ aliquid producit liberè & non de neceſſitate naturæ, qa tale agẽs poteſt expectare ad producendũ ſuũ effectũ, ſicut creaturę ꝓducunt à deo cuius potentia eſt perfectiſſima, & ſine tranſmutatione & motu, tñ nõ ſunt ei coæternę. quia et ſi ab æterno potuit ꝓducere creaturã, vt dicũt aliqui, tñ noluit. Nullo autẽ iſtorũ modorum põt poni in diuinis, ꝙ filius ſiue verbũ qd eſt idẽ, vt patet per prædicta, ſit poſterior patre: quia in diuinis nulla põt eſſe potentia productiua impfecta, vt de ſe patet. nec verbũ in diuinis ꝓcedit per mutationẽ & motũ, quia in diuinis nõ habẽt locũ, ſcd̃m qd dicit beatus Iacobus. Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. Item filius procedit à patre de neceſſitate naturę, quia deus neceſſario intelligit ſe. & ſic relinquitur, ꝙ filiꝰ ſit æqualis patri in duratione. & hoc eſt qd breuiter dicit beatus Iohãnes: Hoc erat in pr. ap. de. hoc ſcilicet verbum de quo loquutus fuerat, erat apud deum à principio æternitatis. & ſic patet quartum, qd de verbo dei fuerat. ſ. poſitum. c ℭ Omnia per ipſum fac. &c. Poſtq̃ euangeliſta declarauit ipſius verbi eſſe ſeu generari, hĩc conſequenter declarat ſuum agere ſeu operari. Et diuiditur in duas: quia

Procedẽs ẽ poſteriꝰ eo à quo ꝓcedit tripliciter

Iaco. 1. c.

Diuiſio

C duas: qa primò declarat hoc quantũ ad oẽs creaturas in generali. ſcd̃ò, q̃ntũ ad hoĩes ĩ ſpeciali, ibi: Et vita erat lux hoĩm. Prima in duas: quia primò declarat ꝓpoſitũ quãtũ ad ꝓducẽdi actũ. ſecundo, q̃tũ ad producẽdi modũ, ibi: Quod factũ eſt. In prima parte oſtendit, ꝙ actus ꝓducẽdi ipiꝰ verbi ſe extendit ad omnẽ creaturã in generali, qa creaturę producũt à deo ſicut artificiata ꝑ artificẽ. Sap. vij. c. Omniũ eſt em̃ artifex &c. cũ deus ſit agẽs ꝑ intellectũ. Qd aũt producit ꝑ artem ſeu ĩtellectũ, producit ꝑ cõceptũ artis ſeu ĩtellectꝰ, ſicut domꝰ in re extra producit à domo q̃ eſt in aĩa. vij. Metaph. Verbũ aũt in diuĩs idẽ eſt quòd cõceptꝰ intellectꝰ diuini, vt. ſ. dictũ eſt, ergo oĩa ꝑ ipſũ ꝓducta ſũt. & hoc eſt qd dicit Iohannes: Oĩa ꝑ ip. facta ſũt. Et quia poſſet aliqs credere, ꝙ hoc ſignũ oĩa, diſtribueret ſolũ ꝓ creaturis corpalibus, eo ꝙ in principio Geñ. vbi agit de prima rerũ ꝓductiõe, nõ fit mẽtio niſi de corpalibꝰ creaturis, ideo ad hoc excludendum addit. d ℭ Et ſi. ipſ. fa. eſt ni. quia etiam ſpirituales creaturæ ſunt à deo ſicut ab efficiente. Conſiderandum tñ, ꝙ Manichæus dixit nihil hĩc teneri affirmatiuè: & per hoc ſcd̃m ipſum intelligunt creaturæ corporales, quę parũ habẽt de entitate: & ꝓpter hoc ſignificant hoc noĩe nihil, eo modo loquẽdi quo dicit Philoſophus. ij. phyſicorũ: ꝙ illud qd eſt modicũ nihil reputat. Sic igit exponit Manichæus dicens: Et ſi. ip. fa. eſt ni. i. ſine verbo facta eſt corporalis creatura: quia dicit ipſam eſſe factam à principio malo. Poſuit em̃ duo principia. vnũ ſimplr̃ bonum, aliud ſimpliciter malũ: & ab iſto dixit corporalem creaturam procedere. Sed iſtud patet eſſe falſum, qa ens & bonũ cõuertunt, & ideo q̃tũ habet corpalis creatura de entitate, tantũ de bonitate: & ꝑ conſequẽs à principio bono ꝓcedit. hoc etiã patet ex ordine rerũ & cõnexione earũ, qa vniuerſi corruptibiles creaturas & incorruptibiles videmꝰ ad inuicẽ connecti & in vnum ordinari. & ideo cõcedendũ eſt eas ab vno principio produci, & in vnum finem reduci. propter qd philoſophus. xij. Metaph. ex connexiõe vniuerſi probat vnitatem primi principij dicens: Entia nolunt malè diſponi, nec bona pluralitas principatuum. vnus ergo princeps. Pluribꝰ etiã alijs modis error Manichæi poſſet impugnari: ſed omitto ꝓpter ꝓlixitatẽ vitandã: & diffuſiꝰ habet tractari. ij. ſnĩarũ. Alij autẽ dixerũt, ꝙ ꝑ nihil intelligit diabolus, quẽ dicunt eſſe ſine verbo factũ. Sed hoc patet eſſe falſum quia diabolus nõ eſt natura malus. Si em̃ malũ eſſet integrũ, ſeipſum deſtrueret. & ideo natura ipſius bona eſt. & ideo facta eſt à verbo, à quo oĩa bona ꝓcedũt. Et ideo exponendũ eſt ly nihil, ſicut expoſitum eſt. ſ. e ℭ Quod fa. eſt in i. Oſtenſo, ꝙ verbum ſit cauſa productiua rerũ, hĩc conſequenter oſtenditur per quem modum ſit cauſa earũ. Ad cuius intellectũ ſciendũ, ꝙ ſcd̃m Philoſophũ. ij. de aĩa, quatuor ſunt gradus vitę ſeu viuẽtiũ: Vegetatiuum, ſenſitiuũ, motiuũ ſcd̃m locũ, & intellectiuum. Et inter iſtos gradus, intellectiuũ tenet ſummũ locum. & ideo ea q̃ ſunt in aliquo ſcd̃m modũ intelligibilẽ, ſunt in eo ſcd̃m modũ vitalẽ. Creaturę aũt p̃exiſtunt in verbo, ſicut in cõceptu artis vel intellectꝰ,

† ne vnũ quidem quod factũ eſt. In

Error Manichæi & confutatio

D

Grad' vitę quatuor

ꝙ vt patet ex

Moraliter

⁂ volũt recipe niſi ꝓbatũ fuerit humana rõne, q̃ tñ eſt valde deficiens, nã rẽ ſenſibilẽ & paruã, vt foliũ arboris vel aliqd hmõi humana rõ nõ cõprehẽdit, q̃tũ ad eiꝰ oẽs cõditiões. ſ. quare ſit talis figuræ, coloris, & hmõi, ꝓpter qd medici de virtute ipſius ſanatiua dicunt ꝙ eſt à tota ſpecie, neſciẽtes eã noĩare, eo ꝙ eã nõ cõprehendũt. propter qd dr̃ Ecc. j. b. Cũctę res difficiles, nõ põt eas homo explicare ſermone. Per ſcd̃m excludit error Sabellij, qui ſicut in diuinis eſt vna eſſentia, ita dixit patris & filij vnã eſſe perſonã: qd eſt falſum: qa nulla res gignit ſeipſam. & ideo inter patrẽ & filiũ eſt diſtinctio pſonalis, & eadẽ rõne inter verbũ & eiꝰ cuiꝰ eſt verbũ: qa eo filiꝰ quo & verbũ. Per tertiũ repellit error Arrij, q dixit, ꝙ pater & filius eſſentialiter diſtinguunt, ſicut & pſonalr̃: qd ẽ erroneũ, qa ſic filiꝰ nõ eẽt deꝰ ꝓpriè, ſed tm̃ pticipatiuè, cũ eſſentia diuĩa ſit ĩdiuiſibilis. & de ipõ dr̃. j. Ioh. v. d. vt cognoſcamꝰ verũ deũ, & ſimꝰ in filio eiꝰ vero. hĩc eſt verꝰ deꝰ & vita ęterna. Per quartũ reprobat error Ebionitarũ, q dixerunt Chriſtũ añ Mariã nõ fuiſſe, & ſic eũ nõ fuiſſe ab æterno: cũ tñ Chriſtus dicat de ſeipſo. j. viij. d. Principiũ, q & loquor vobis. Et ibidẽ. g. Añq̃ Abrahã fieret, ego ſum. Per quintũ excludit error Manichæi, q poſuit duo principia vnũ boni, & alterũ mali: & hæc inferiora corruptibilia dixit eſſe à deo malo: & ꝑ cõſequẽs nõ ſunt à verbo ſecũdũ ipm̃. e ℭ Quod fa. eſt in i. u. e. Nã oĩs creatura in verbo p̃exiſtit ĩtelligibiliter. Intelligere verò eſt viuere, & ĩtellectio vita.

⁂ Et vita

☞ a ¶Fuit hō miſſus. Poſtq̄ ſublimi volatu vltra oēm naturam
E in altitudinē theologiæ aſcendit, quia verbū apud prēm ſp̄ fuiſſe cōtēplatus eſt, mox ad hūilitatē hūanæ naturæ, & ſpecialr̄ p̄curſoris verbi deſcēdit, cōtra illos, q dicebāt hūanā naturā in primò parēte ex toto ꝑditam & ad nihilum redactam. b ¶Hō miſſus. Hō, non angelus, vt Heretici volūt, miſſus à deo. Ideo potuit dicere de deo: ☞ Erat lux

a ¶Hæc id eſt ſapientia dei. b ¶Non aliarum rerum. c ¶Tamen a tenebris non cernebatur.

& uita erat lux hoīm, & lux in tene- a b c

a ¶Ante incarnationem, ſicut nec cæcus comprehendit lucem ſuper ſe lucentem.

bris lucet, & tenebræ eā nō cōprehē- d

a ¶Sed, vt etiam tenebræ comprehenderent. b ¶Præcurſor humanati verbi. c ¶Non ab hominibus.

derunt. Fuit homo miſſus à deo: cui e f g

Nicolaus de Lyra.

✥ vt patet ex p̄dictis: & ꝑ cōſeqn̄s ſunt in eo ꝑ modū vitę intellectiuę, ꝗ intelligere v̓bi eſt ſuū eſſe, & ſuū viuere. & hoc eſt qd̓ dicit: Qd̓ factū eſt in ipſo, uita erat. quia qd̓ factum eſt in re extra, prius erat in verbo per ideam: quæ idem eſt quòd eſſentia diuina & vita. Et ſic patet modus ꝑ quem creaturæ ꝓcedunt à verbo, videlicet ſicut artificiata ab artifice vel ab arte. ꝓpter qd̓ dicit Boetiꝰ. iij. de cōſola. Tu cuncta ſupno Ducis ab exēplo: pulchrum pulcherrimꝰ ipſe Mundū mente gerens, ſiſiq; imagine formans. Alio modo exponit̄ hoc, inq̄tū creaturæ p̄exiſtunt in voluntate verbi. Ad cuiꝰ intellectum ſciēdum, ꝙ ſcd̓m Philoſophū. i. de aīa: illa dicunt̄ viuētia q̄ mouēt ſeipſa. hoc aūt maxīe cōpetit volūtati q̄ mouet alias potētias ad agēdū. & iō ea q̄ ſunt in volūtate verbi dicuntur vita in ipſo. Sic aūt eſt de creaturis inquātū depēdēt à volūtate dei. & ſic exponit̄ illud: Quod fa. eſt in i. u. e. ꝗ iſtę creaturæ anteq̄ fierēt, erāt in volūtate verbi ad ꝓducendū eas vel nō producēdū, & ſic patet modꝰ ꝑ quē eſt cā ꝓductiua creaturarū: ꝗ ꝓducit eas oīno liberè. Per qd̓ excludit̄ error aliquorū philoſophorū dicētiū ipſum deū eas de neceſſitate ꝓducere. Qd̓ patet falſum ꝗ volūtas non vult aliq̄d de neceſſitate, niſi illud bonum ad qd̓ habet neceſſariā habitudinē. Voluntas aūt diuina cū ſit infinita, nō habet neceſſariā habitudinē, niſi ad bonū infinitū, & nihil vult de neceſſitate, niſi bonū proprium: & ideo nullā creaturā vult de neceſſitate, ſed tm̄ contingenter & liberè, & ſic eā ꝓducit. filius autē ſiue verbū in diuinis alr̄ procedit à patre. ſ. naturali neceſſitate.

F a ¶Et ui. e. l. h. Oſtenſo qualiter verbū ſe habet ad oēs creaturas in gn̄ali, hīc cōſequēter oſtēdit̄ q̄liter ſe habet ad hoīes in ſpeciali. Ad cuiꝰ intellectū ſciēdū, ꝙ aīalia q̄ ſunt infra homines, habent aliqualē rerū ſenſibiliū cognitionē. ſicut aſinus cognoſcit ſtabulū ſuū & pabulū, & dn̄m ꝓpriū. & de ſimilibꝰ eſt ſil̓e iudiciū, ſed ſola creatura intellectualis pōt attingere ad cognoſcēdū ipm̄ deū. Eo em̄ ipſo, ꝙ facta eſt ad imaginē dei, eſt capax ipſiꝰ ꝑ cognitionem & amorē, vt dicit Aug. xiiij. de trinitate. Verūtn̄ cognitio dei & amor poſſunt dupliciter accipi. Vno modo pro cognitione & amore, qui poſſunt haberi ex naturalibꝰ. Alio modo de cognitiōe & amore ſupernaturali, & ſcd̓m hoc lr̄a iſta pōt dupliciter exponi. ſ. de cognitione naturali & ſupnaturali. Primò igit̄ exponitur de cognitiōe naturali. Sicut enim patet ex p̄dictis, oēs creaturę ſunt per verbū ꝓductę, verūtn̄ humana natura excellentior eſt in cognitione, inquātū virtute intellectꝰ pōt ad dei cognitionem attingere, effectus in ipſum reducendo: ꝑ quem modum philoſophi habuerūt cognitionem de deo. Omnis aūt cognitio fit in aliquo lumine, & ideo natura humana ſup alias creaturas inferiores eſt à verbo ſpecialiter illuſtrata. & hoc eſt qd̓ dicitur: Et uita. i. ipſum verbū qd̓ eſt vita, vt patet ex prędictis. b ¶Erat l. ho. inquātùm attingit per naturam ſibi datam à verbo, ad altiorem cognitionis gradum. Subdit autem modum dicens: c ¶Et l. in t. l. Licet enim ipſum verbū qd̓ eſt lux, ꝑ eſſentiā non poſſit eſſe forma intellectus noſtri, tn̄ intellectꝰ agens qui eſt potentia animę, eſt q̄dā lux deriuata à diuina luce: & ideo ꝑ ipm̄ pōt hō ad diuina cognoſcēda quodāmodo attingere, ſcd̓m qd̓ dicit̄ Pſal. iiij. b. Multi dicunt, quis oſtendit nobis bona? Reſpōdet: Signatū eſt ſuper nos lumen vultus tui dn̄e. q. d. in lumine intellectus agētis impreſſo à te animabus humanis, pōt haberi cognitio tuæ bonitatis. Et hoc modo lux diuina in tenebris lucet, inquantum natura humana de ſe eſt quędam tenebra, quia ex ſe lumē nō habet, ſed à verbo illuſtratur, eò ꝙ luce ab ipſo deriuata modo p̄dicto informat̄. Verūtn̄ ꝗ talis cognitio dei q̄ habet̄ ex naturalibus eſt defectiua, ideo ſequitur: d ¶Et ten. eā nō cō. quia lux diuina ſiue verbum quod idem eſt, cognitione naturali per eſſentiam non videtur: quia talis cognitio eſt tātummodo per effectꝰ, qui nō adæquāt virtutē primę cauſę: ſed in infinitū diſtant ab ea, ideo per talē cognitionē nō pōt videri diuina eſſentia. Alio modo exponitur lr̄a de cognitiōe ſupnaturali. Homo em̄ ad quēdā finem ſupernaturalē ordinat̄, q excedit lumē naturalis ratiōis, ſecūdū qd̓ dicit Apl̓s. j. Co. ij. b. Oculꝰ nō vidit, & auris nō audiuit, nec in cor hoīs aſcendit, q̄ p̄paraſti diligentibꝰ te. Ad finē e m̄ incognitū non pōt hō moueri, ꝗ incognita nō poſſumꝰ diligere, ſecūdum Augu. & ideo hō ad finem ſuū cōſequendū indiget neceſſario illuſtratione ſupnaturali, vt in finē vltimū dirigatur. Deus autem paratus eſt hāc illuſtrationem hoībus dare: quia natura non deficit in neceſſarijs, vt dicit̄. iij. de anima. Et ſi hoc verū eſt de natura naturata, multo fortius verū eſt de auctore ipſius naturæ, q eſt natura naturans. Et ideo ſi homo faciat qd̓ in ſe eſt: cōuertēdo ſe ad deū ꝑ cognitionē & amorē, ꝓut poteſt ex naturalibꝰ haberi, deꝰ ſupplet reſiduū, addendo naturæ ꝑfectionē grāe, illuſtrans eū ſupernaturali illuſtratione. & hoc eſt qd̓ dicit: Et uita erat lux hoīm. i. ipſum verbū nō deficit illuſtrando hoīes ꝑ grām in cognitione ſupernaturalium. Et l. in te. lu. i. in peccatoribus: ꝗ verbum quantum eſt in ſe illuſtrat eos luce gratiæ. Sed ꝙ ſunt tenebroſi, hoc eſt, quia ſe ſubtrahunt ab influentia diuinæ lucis ſiue verbi. & ideo ſequitur: Et te. eā nō cō. quia peccatores hāc lucem non cōſequuntur, nō propter defectum lucis, vt dictum eſt, ſed propter proprium defectū. e ¶Fuit h. Poſtq̄ euāgeliſta deſcripſit ſeu declarauit æternam verbi emanationē & ipſius operationem, hīc conſequenter declarat eius temporalem incarnationem. Et diuiditur in duas partes: quia primò agitur de miſſione præcurſoris, ſcd̓ò, de aduentu redēptoris, ibi: Erat lux vera. Prīa in duas: quia primò ponit̄ cōmēdatio p̄curſoris. ſcd̓ò tollit̄ occaſio erroris, ibi: Non erat ille lux. Circa primū cōmendatio p̄curſoris ex quatuor deſcribitur. Primò ex conditione naturali, cū dicit̄: Fuit h. i. viuens vita hoīs ſcd̓m dictamē rectæ ratiōis. Et rationabiliter pręcurſor Saluatoris fuit homo & nō angelus, ꝗ ſapiētia diuina diſponit omnia ſuauiter, vt dicit̄ Sap̄. viij. a. quia facit omnia ſecundū modū conuenientē & decentē, mouēdo quālibet rē ſcd̓m qd̓ nata eſt moueri. Homines aūt cōmuniter loquēdo magis ſunt apti recipere doctrinam hominis q̄ angeli. Tū ꝓpter ſimilitudinē naturæ. Tū propter cōſuetudinē loquutiōis & vitæ, q̄ requirunt̄ inter diſcipulū & doctorē. Si aūt aliqui doceantur conuenientius ab angelis, hoc eſt verū de excellētibus viris, & à cōi vita hominū ſegregatis. Aduentus autem redēptoris annūciandus erat omnibus cōmuniter, non ſolū excellentibus. & ideo p̄curſor aduentū Chriſti p̄nūcians, magis idoneè fuit homo q̄ angelus. verūtn̄ licet Iohānes fuerit hō ex cōditione naturali, fuit tn̄ angelus ab officio & puritate virginali, ſcd̓m qd̓ dicit Saluator Mat. xj. b. Hic eſt de quo ſcriptū eſt. ſ. Malach. iij. a. Ecce ego mitto angelū meū &c. Scd̓ò, deſcribit̄ Iohānis cōmendatio ex diuina autoritate, cū ſubditur. f ¶Miſſus à d. quia non venit proprio capite. De hac miſſione Iohānis dicunt aliqui, ꝙ fuit tm̄ ꝑ internam inſpirationē. ſed meliꝰ videt̄, ꝙ cū hoc fuerit per expreſſam dei miſſionē & exteriorē apparitionē. quia ad ea quę ſunt multū ardua ſolent prophetæ ſic mitti, vt patet ex decurſu veteris Teſtamenti. Myſteriū aūt Chriſti inter oīa fuit maximū, ꝗ ad ipm̄ fuit ordinatū totū vetꝰ Teſtamētū, vt declaraui diffuſe ſup epiſtolā ad Hebręos. & ideo nō ē veriſimile, quin Iohānes fuerit ad hoc miſſus ꝑ exp̄ſſam miſſionē dei & apparitionē exteriorē, licet modus huiꝰ apparitiōis nō ſit ſcriptꝰ. multa em̄ facta ſunt circa myſteriū Chriſti q̄ non ſunt ſcripta, vt habet̄ in fine huius euangelij. Hoc idē videt̄ innuere qd̓ ipſe Iohānes dixit, vt habet̄. j. eodem. e. Qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: ſuper quem videris ſpm̄ deſcēdētem &c. Tertiò deſcribit̄ cōmendatio Iohānis ex nomine, cùm dicitur: g ¶Cui n. er. I. Iſtud nomen fuit ſibi impoſitum non ex humana diſpoſitione, ſed diuina præordinatiōe, vt habet̄ Lu. j. a. & ideo rn̄debat ꝓprietati internæ. ſ. plenitudini grāe. Iohannes em̄ interp̄tat̄, in quo gratia: & ideo fuit idoneus ✥ ad præcurrendum

Marginal notes: G (beside "nec in cor hoīs aſcendit"); Cognitio dei & amor dupliciter accipiūtur; Diuiſio.; Præcurſoris cōmēdatio prima.; H; Scd'a commendatio.; j. 19. g.; Tertia cō mendatio

Moraliter

✳ a ¶Et ui. e. l. h. i. verbum eſt manifeſtatiuum omnium q̄ ab hoībus cognoſcunt̄. Per qd̓ tollit̄ error dicētiū, ꝙ diuina prouidentia ſe non extendit ad hæc inferiora. in quorū perſona dicitur Iob. xxij. c. Circa cardinales cæli perambulat, nec noſtra conſiderat. Quod reprobatur ibidem, cū ſubditur: Quorum ſententia lōgè ſit à me. Philoſophus etiam. j. de anima reprehendens Empedoclem, habet pro inconuenienti, ꝙ aliquid cognoſcamus, & ſit deo ignotum. c ¶Et l. in te. i. in peccatoribus quantū eſt de ſe. ſicut cæcus lucem ſolis non videt ipſum illuſtrātem. e ¶Fuit h. miſ. à d. Per Iohannem præcurſorem domini ſignificatur prędicator euangelij. ideo dicitur hic homo: id eſt viuens ſecundū dictamen rationis, & non vita beſtiali. g ¶Cui no. e. Io. qui interpretatur in quo eſt gratia. Ad hoc em̄ ꝙ prædicator conuenienter & vtiliter annunciet verbū dei, requirit̄ gratia ſpiritusſancti. ✳ Hic venit

Gloſ.ordi. Iohannis Cap. I. DeLyra

☞ a ¶Erat lux uera. Oīs homo dicit̄ illa natura in hoīe, q̄ ad ima
A ginē & ad ſimilitudinem dei facta eſt. Alia oīa q̄ ſūt in hoīe inferiores ꝑtes hoīs ſunt, & q̊dāmō extra hoīem ſūt. In illa. ſ. aīa velut in q̊dā mūdo ſupiori vera lux lucet, & in illū mūdū veniētes & per gratiam renaſcentes illuminat, quia quorum vita & conuerſatio in cælis eſt, quaſi in alio mundo ſunt.

Nico. de Ly. ☞ Et mūdꝰ

a ¶Non ab homine impoſitum, ſed a deo, quaſi ſubſtantialiter datum. b ¶.i. gratia qui totum a gratia habet & gratiam prædicat. c ¶Cur miſſus? ¶A gens libera voluntate. ¶Hic miſſus eſt, hic venit in teſti.

nōmen erat Iōhannes. Hic uēnit in a

a ¶Cuius rei? b ¶Quicunque contradiceret.

teſtimonium, ūt teſtimoniū perhibē b

a ¶.i. Chriſto nato. ¶Iam nomen verbi mutauit in lumen. b ¶Quare? c ¶Lumen Chriſtum eſſe.

ret de † lūmine, ūt omnes credērent b

a ¶Teſtificantem, quia deum nemo vidit vnquam. b ¶Magnus quidem erat iſte, non tamen ex ſe lucens. Sunt tamen ſancti lux illuminata. c ¶Miſſus erat.

ꝑ † illūm. Nōn erat ille lux, ſēd ut c d

¶De quo?

teſtimonium perhiberet de lumine.

a ¶Autem. b ¶Chriſtus. c ¶Quia eſt nō vera lux ſcilicet quæ nō eſt ex ſe, ſed aliunde lucet. d ¶Non quod omnem, ſed quia nullus ſine illo illuminatur. ¶Vt etiam ipſum Iohannem.

a † Erāt lūx uēra, quæ illūminat ōēm e f

a ¶Id eſt qui a deo recedens & cadens in mūdum, cæcatus eſt, alioquin non indigeret illuminari.

hominē uēnientē in hunc mūdum. g

a ¶Et hæc lux. ¶Præſentia deitatis. Non vt pars eius, ſed vt factor oībus creaturis infuſus regens quas fecit.

In mundo erāt, & mūdus ꝑ ipſum h

✥ ad pręcurrendū ante illū q eſt autor grāe ſecūdū qd̓ dicit̄. j. eo. b. Grā & veritas ꝑ Ieſum Chriſtū facta eſt. Simile inuenitur in veteri teſtamēto: ꝗ Abrahā, Iſaac & Iſrael ſic nominati ſūt ex diuina ordinatione, ad deſignandū eorū ꝓprietatē. Quartò deſcribit̄ eius cōmēdatio ex officij nobilitate, cū ſubdit̄: a ¶Hic uenit ut teſtimoniū perhi. de lumine. i. de filio dei in mundū veniēte. hoc autē teſtimoniū perhibuit p̄dicādo eiꝰ excellentiā, vt habet̄. j. eo. ca. Ipſe eſt qui poſt me vēturus eſt, cuiꝰ non ſum dignus vt ſoluā corrigiā calciamēti eiꝰ. Similit̄ teſtimoniū ꝑhibuit baptizando ī aq̄, vt ꝑ hoc deſignaret illū q erat vēturus baptizare in ſpūſancto. ꝓpter qd̓ forma baptiſmi Iohānis erat in noīe vēturi, vt habet̄ Act. xix. a. Sicut em̄ ꝓphetę antiq̄tꝰ denūciabāt aliq̄n futura: nō ſolū v̓bis, ſed etiā factis. Quod patet de Ieremia, q poſuit catenā in collo ſuo, vt v̓bo & facto p̄nūciaret captiuitatē futurā regis & ciuitatis, vt habet̄. xxvij. a. Sic Iohānes baptiſta p̄dicādo & baptizādo annūciauit aduētū redēptoris. Finis aūt ſui officij tangitur, cū ſubdit̄: b ¶Vt oēs crederēt ꝑ illū. Non dicit: in illū, ꝗ ad hoc finaliter p̄dicabat, vt populꝰ crederet in Chriſtū vēturū. Notandū etiā ꝙ illud qd̓ dicit̄ hīc: Omnes crederēt &c. refertur ad illud qd̓ ſupra dictū eſt: Fuit hō miſſꝰ, ꝗ hīc loq̄bat̄ generaliter oībus, nō ſic aūt loquitur angelꝰ, ſed ſolū excellentibꝰ. vt. ſ. dictū eſt. c ¶Nō erat il-
B le lux. Hīc tollit̄ occaſio erroris. Ex hoc em̄, ꝙ euāgeliſta dixerat de Iohāne tot magnifica, poſſet aliquis credere, ꝙ eius aduētꝰ ſufficeret ad ſalutē generis humani, ſicut & de ipſo multi ſunt opinati ipm̄ eſſe Chriſtū, ꝓpter excellētiā ſuæ ſanctitatis: ꝓpter qd̓ ſacerdotes Iudęorū miſerūt ab Ieroſolymis interrogātes, ſi ipſe eſſet Chriſtus, vt habet̄ eo. c. & ideo euangeliſta oſtēdit ꝙ eius aduētus non erat ſufficiēs ad ſaluādū humanū genus, dicens: Non erat ille lux. q poſſet mētes hoīm luce gratię illuſtrare, ſed tm̄ erat præcurſor huius lucis. Ideo ſubdit̄: d ¶Sed ut teſtimoniū phi. &c. Modus aūt teſtificādi iā p̄dictus eſt in ꝑte īmediate p̄cedenti. Sed cōtra hoc videt̄ eſſe illud qd̓ dicit̄ Eph. v. b. Eratis aliquando tenebræ: nūc aūt lux in domino. & ſic ratio lucis cōuenit cuilibet iuſto & per conſequens Iohāni. Dicendū ꝙ lux gratię dupliciter accipitur in ſcriptura. Vno modo ꝑ eſſentiam, & ſic ſoli deo conuenit, & appropriat̄ filio in diuinis, ſicut & alia q̄ pertinēt ad noticiā. & ideo ꝓprietas huius lucis de Iohāne negat̄, ſed de Chriſto affirmat̄ vt ſtatim patebit. Alio modo accipit̄ lux ꝑ participationē: & hoc bene cōuenit Iohāni & alijs ſanctis: & ſic loquit̄ apl̓s. in autoritate p̄dicta. e ¶Erat lux uera. Poſtq̄ euāgeliſta declarauit miſſionē p̄curſoris, hīc conſequenter agit de aduentu redemptoris. Et diuidit̄ in tres: ꝗ primò oſtēdit̄ neceſſitas huiꝰ aduētꝰ. Secūdò inde cōſequens fructus, ibi: Quotquot autē. Tertiò veniendi modus, ibi: Et verbum caro factum eſt. Circa primum cōſiderandum, ꝙ ratio naturalis eſt defectiua in cognitione diuinorum: quia non attingit ad eorum cognitionem, niſi per effectus qui diſtant à deo in infinitum. Item reuelatio de diuinis in veteri teſtamento erat imperfecta, quia ſub velaminibus & figuris. propter quod ante Chriſti aduentum homines multipliciter errabant circa cognitionem diuinorum, vt patet inſpicienti illius temporis decurſum: & ideo aduentus Chriſti in mundum fuit neceſſarius ad illuminandum homines in cognitione diuinorū, ſecūdū qd̓ ipſemet dicit. j. xviij. g. Ego in hoc natꝰ ſum, & ad hoc veni ī mūdū, vt teſtimoniū ꝑhibeā veritati. Ideo videmꝰ ꝙ poſt eius aduētū idololatria ceſſauit, q̄ſi per totū mundū: ſicut fuerat ꝑ Zachariā ꝓphetā p̄dictū ca. xiij. a. Et erit in die illa, dicit dominꝰ diſꝑdā noīa idolorū de terra. Quòd aūt Chriſtus ſit lux ſufficiēs ad talē illuminaitonē, oſtēdit triplici ratione. Prima ratio ꝓcedit ex lucis huius veritate. Secūda ex ipſius p̄ntialitate. Tertia ex euidēti eius manifeſtatione. Secunda tangitur ibi: In mūdo erat. Tertia, ibi: Mundus per ipſum factus eſt. Circa primum aduertendū ꝙ aliquid dicit̄ verū triplicit̄. Vno mō, ꝗ diſtinguit̄ cōtra falſū. Scd̓ò, ꝗ diſtinguit̄ cōtra figurale, inq̄tū figura recedit à ꝑfecta rei veritate. Tertiò, ꝗ diſtinguit̄ cōtra ꝑticipās: ꝗ illud qd̓ eſt tale ꝑ ꝑticipationē, deficit a ꝑfectiōe illiꝰ qd̓ ē tale ꝑ eſſētiā. Lumē ergo rōnis natural̓ in cognitiōe diuinorū primò deficit a rōne veræ lucis, ꝗ etſi per eā philoſophi habuerant de deo aliquā cognitionē, fuit tn̄ admixta erroribꝰ multis. ꝓpter qd̓ dicit̄ ad Roma. j. c. Cū cognouiſſet deum, non ſicut deum glorificauerūt aut gratias egerūt, ſed euanuerunt in cogitationibꝰ ſuis, & obſcuratū eſt inſipiēs cor eorū. Et hoc patet ī Ariſtotele, q īter alios philoſophos dr̄ veriꝰ ſcripſiſſe, & tn̄ ī pluribꝰ deuiauit à v̓itate ſicut patet de mūdi æternitate, de intelligētiarū nūero & earū felicitate, q̄rū ꝓſequutionē cauſa breuitatis omitto. Lumē verò cognitionis diuinorum qd̓ fuit in veteri Teſtamēto deficit à ratione verę lucis: ꝗ licet habuerit veritatē abſq; admixtione falſitatis: tamē ipſa erat figuralis & quaſi vmbra veritatis. Lumē verò cognitionis euangelicæ tertio modo deficit à perfecta lucis veritate, ꝗ licet vera & aperta ſit, tamē eſt ꝑticipata. Lux autē diuina hoc modo dicit̄ vera, ꝗ eſt lux ꝑ eſſentiā. Et ex hoc ſequitur ꝙ ipſa ſit ſufficiens ad omniū illuminationē. ꝗ qd̓ eſt tale ꝑ eſſentiā, eſt cauſa omniū aliorū. ſicut ignis eſt cauſa caliditatis in omnibus alijs, vt habetur. ij. Meta. Talis aūt lux approbat̄ filio, vt dictū eſt. Et ſic patet prima ratio ſuæ efficaciæ ad illuminationem gratię, q̄ tāgitur cū dicitur: Erat lux uera. ſine falſitate, ſine vmbra & ſine participatione: ſed lux ꝑ eſſentiam. Ideo ſequit̄: f ¶Quæ illuminat omnē hominē &c. quātū in ſe eſt, ꝗ ſi aliqui nō ſunt illuminati, hoc eſt quia ſe ſubtrahūt ab influētia huius lucis. Poteſt hoc etiā intelligi de lumine naturalis rationis, q ſe extēdit ad omnes etiā peccatores: & eſt quædā participatio diuinæ lucis, vt patet ex prædictis. g ¶Venientē in hunc mundū. Per hoc nō eſt intelligēdū, ꝙ homines ante fuerūt in alia vita, vnde venerint in mundū iſtū. Vel ꝙ animę fuerint à principio mūdi creatę, ſicut intellexerūt aliqui hæretici: ſed euāgeliſta vtitur tali modo loquendi, ad denotandum, ꝙ anima intellectiua dat̄ ab extrinſeco ꝑ creationem. Et dicit̄ hic ipſe homo, eodē modo quo pars principalior rei dicit̄ ipſa res, vt habet̄. x. Ethicorū. h ¶In mundo. Hīc tangit̄ ſecūda ratio ad idē ex pręſentialitate. Ad cuius intellectū ſciendū, ꝙ aliquid dicit̄ eſſe alicubi tripliciter. Vno modo ꝑ potentiam, ſicut rex eſt in toto regno. Alio modo ꝑ pręſentiā, ſicut rex eſt in aula ſua: quia oīa q̄ ſunt ibi patent eius aſpectui. Tertio modo per eſſentiam, ſicut rex eſt in loco ſuo determinato, cui ꝓportionatū ē corpꝰ eius. Deꝰ autē preſens eſt vbiq; hoc triplici mō: ꝗ eius virtꝰ ad oīa ſe extēdit, & ꝗ oīa ſunt nuda & aperta oculis eius, & etiā ꝗ preſens eſt ubiq; ꝑ eſſentiā. Quod patet, ꝗ nō ſolū dat eſſe rebus, ſed eas in eſſe cōſeruat, cōiungēs principia rerū ad inuicē. Hoc aūt nō pōt eſſe ꝑ aliqd̓ quod ſit mediū inter ipm̄ & creaturā, ꝗ nullū eſt tale medium. Et ideo oportet, ꝙ hoc faciat ꝑ ſeipſum vbiq; pręſentialiter & ꝑ eſſentiā exiſtētē. Et ſic patet, ꝙ cū diuina lux ſit idem quod ipſe deus, ꝙ ipſa ſit efficax ad p̄dictam illuminationem, propter ſuam præſentialitatem. Et hæc ratio breuiter tangit̄, cum dicitur: In mundo erat. Nomine em̄ mundi intelligitur, vniuerſitas creaturarum. i ¶Et mundus ꝑ ipſum factus eſt. Hīc ponitur tertia ratio ad idem ex euidentia lucis diuinæ. quia etſi non ſit euidens in ſe, eſt tamen euidens in ſuo effectu, ſcilicet in vniuerſitate creaturarū à deo productarum: ex quarum pulchritudine & ordine lux diuina etiam poteſt in naturali ratione cognoſci, ſecundum quod dicitur Sap̄. xiij. b. A magnitudine ſpeciei creaturarum, poterit creator ✥ horum vi

Marginal notes: Gen. 17. a. 21. a. & 32. f; Quarta cō mendatio.; † ipſum, ſub audi lucem vel verbū.; † De hęr. c. cū ex iniūcto.; Lucis gratię acceptio duplex.; Diuiſio.; C; Verū tripliciter aliqd dicitur.; † Lucis; D; Deus pn̄s vbiq; tripliciter.

Moraliter.

✳ a ¶Hic uenit in te. ut te. p. de lu. i. de Chriſto q eſt lux per eſſentiam: ideo in p̄dicatore debet eſſe huius lucis participatio ꝑ bonā vitā & famā, ꝗ ſicut dicit Grego. homel̓. xxxviij. Cuius vita diſpicit̄, reſtat vt eius p̄dicatio cōtēnat̄. b ¶Vt omnes crederent ꝑ illum. Debet enim intendere ſalutem auditorū, & nō propriam laudem vel quæſtum. c ¶Non erat ille lux, ſed. Quia prædicator nō docet interius mētē illuſtrādo, ſed deꝰ. Ideo ſequit̄: e ¶Erat lux ue. q̄ il. o. ho. Lumine gratię quātū eſt de ſe, ſed mali non illuminant̄, eo ꝙ ponunt obicē huic illuminationi, de quibus dicitur Iob. xxiiij. b. Ipſi fuerunt rebelles lumini.

 ✳ Et mundus

a ❡ Et mū. eū nõ. Non ꝙ creatura nõ cognouerit, ſed hõ q in mūdū mēte amādo deſcēdit. Pri⁹ mund⁹ ipa creatura dicebaṫ. oīs enī creatura ſuū creatorē recognoſcit: hõ verò minime. b ❡ Et ſui eū. Ab initio mūdi nullū tps erat in quo receptores diuini verbi non eſſent. vnde addit: Quotquot aūt re. c ❡ Filios dei. Mirabilis poteſtas, vt q filij diaboli erāt, & filij dei & fratres Chriſti ꝑ eū liberati dicātur, q̃ aūt ordine filij dei fiāt, & quõ hæc generatio diſtat à carnali, ſubdiṫ: Qui nõ ex ſan. d ❡ Et uerbū. vt aūt ſecure credam⁹ homines naſci ex deo, ſubdit deum naſci ex hoīe. ex hac ſuſceptione infirmitatis ſanaṫ nr̃a īfirmitas, vt poſſim⁹ filij dei fieri. Et hoc eſt: Et uer. ca. fa. ē. Quod ſupius erat, inferi⁹ deſcēdit. Quid mirū, ſi qd̓ erat īferi⁹, in id qd̓ ſupi⁹ eſt aſcēdit? Nec mirum, ſi hoīes naſcuntur ex deo: quia deus ex homine eſt natus.

† ſua
† ipſum
† nomen

a ❡ Dilectores mundi. quia omnē ſenſum & intellectum diuina lux excedit.

factus eſt, & mundus eum non cognouit. In † propria uenit, & ſui † eum non receperunt. † Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri, his qui credunt in † nomine eius. Qui non ex ſanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, ſed ex deo nati ſunt. Et uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.

a ❡ In humanam naturam. ❡ i. in mūdum qui ſuus eſt. b ❡ Chriſtus per carnem. c ❡ i. quicunque homines, præſertim Iudæi quos omnibus prætulit. ❡ Eius cognati. ❡ Sui, non quod nulli: quia aliqui, ſed rari: Et quotquot recepe.
a ❡ Siue Iudæi ſiue Gentiles. ❡ Per fidem.
a ❡ Per ſpiritumſanctum non tantum reformari, ſed.
a ❡ Adoptiuos. ❡ Vt ſint fratres eius & cohæredes per gratiam, ſicut & ipſe filius vnigenitus per naturam, vt iam non ſit ſolus. ❡ ſ.
a ❡ Deum eſſe & hominem. b ❡ i. iure eius nominis. ❡ i. Emanuel, quod interpretatur nobiſcum deus.
a ❡ Pluraliter, vt ſignificet maris & fœminæ materiam. ❡ Sunt nati de materia patris & matris. ❡ Hic miſera conditio apponitur. b ❡ Concupiſcētia carnis. i. fœminæ quæ eſt caro Adæ, & regitur.
a ❡ Vir dicitur ſpiritus qui regit.
a ❡ Operante par baptiſmum. b ❡ Homines ex deo, & deus ex homine. c ❡ Id eſt filius dei.
a ❡ Homo. b ❡ Habitu inuentus vt homo.

Nico. de Ly. ☞ Plenū

horū viſibiliṫ cognoſci. ad Roma. j. c. Inuiſibilia dei à creatura mundi. i. ab hoīe, ꝑ ea q̃ facta ſūt intellecta cõſpiciūṫ &c. Et hęc ratio tāgiṫ, cū dr̃: Et mūdus ꝑ ipm fact⁹ eſt. qa noīe mūdi oīs creatura ītelligiṫ, vt dictū eſt, q̃ ducit ī cognitionē creatoris ſicut effect⁹ ī cognitionē ſuæ cauſæ. a ❡ Et mū. eū. Hīc remouet quādā obiectionē: qa cõtra p̄dicta poſſet obijci ꝑ hoc ꝙ videm⁹ mltos hoīes nõ habere cgnitionē dei. Et ipſe rn̄det, ꝙ hoc nõ eſt ex defectu lucis: ſed magis ex malicia hoīm ab ea ſe auertētiū, dicens: Et mūd⁹ eū nõ cogno. Noīe mundi intelligunṫ pc̄tores mūdialiṫ viuētes. & ideo aliter accipiṫ mūdus q̃ in parte p̄cedenti: qa ibi accipitur ꝓ eſſentijs rerū, hīc pro malitijs hominū. b ❡ In propria uenit. i. in mundum, quem ipſe fecerat venit per carnis aſſumptionem: & ſic fuit ibi nouo mõ. Vel aliter: In ꝓpria uenit. i. in Iudæā, q̃ dicebaṫ terra dei, vt patet in plurib⁹ locis veteris Teſtamēti. c ❡ Et ſui eū nõ rece. i. Iudæi, qa in veteri Teſtamēto dicūṫ ppl̄s peculiaris ipſi⁹ dei, qa pauci de Iudæis cõpatiuè crediderunt Chriſto, ſecūdū qd̓ fuerat p̄dictū Iſa. viij. c. ꝙ eſſet futurus in lapidē offenſiõis & ī petrā ſcādali duab⁹ domib⁹ Iſrael. d ❡ Quotquot aūt rece. eū. Hīc cõſequenter poniṫ aduent⁹ Chriſti vtilitas ſiue fructus. Et diuidiṫ in duas: qa primò oſtēdiṫ ꝓpoſitū, ſecūdò: remoueṫ quoddā dubiū, ibi: Qui nõ ex ſanguinib⁹. Circa primū ſciēdū, ꝙ ſicut verbū incarnatū eſt verè fili⁹ dei naturalis, ita illi q fiunt mēbra eius ꝑ fidē formatā, efficiunṫ filij adoptiui. Et in hoc apparet vtilitas nobis ꝓueniēs ex ſuo aduētu. Et hoc eſt qd̓ diciṫ. Quotquot aūt rece. credendo. e ❡ Dedit eis poteſtatē fi. dei fi. per regenerationē baptiſmi, q nõ datur niſi ꝓfitētib⁹ fidē Chriſti ꝑ ſe ſi ſint adulti, vel ꝑ aliū ſi ſint paruuli. f ❡ Qui nõ ex ſan. Hīc cõſequēter remouet dubiū, qa poſſet fortè aliqs credere, ꝙ hæc generatio eſſet ꝑ modū generationis carnalis ideo hoc remouet, dicēs: Qui nõ ex ſan. &c. Licet em̄ ſanguis in latino plurale nõ habeat, habet tñ in Græco. & ideo trãſlator, vt ſeq̃reṫ ꝟitatē text⁹ nõ curauit de regulis grāmaticæ trãſferēs in plurali: Ex ſanguinib⁹. Ad generationē em̄ carnalē cõcurrit duplex ſāguis, qa ex pte matris reqriṫ ſanguis mēſtru⁹ ꝓ materia, ex pte viri reqriṫ ſemē in quo cõſiſtit ꝟt⁹ formatiua. hoc aūt ſemē eſt reſiduū alimēti ſanguinei, qa nutritiua miſtrat materiā ipi generatiuæ. hoc tamē reſiduū qd̓ trãſit in ſemē dealbatū eſt ꝓpter maiorē digeſtionem. Iſtos igiṫ ſanguines excludit euāgeliſta generatione ſpirituali, dicēs: Qui nõ ex ſanguinib⁹ nati ſunt. g ❡ Neq; ex uo. car. Per carnē hīc intelligiṫ fœmina q̃ parū ꝑticipat de ratiõe reſpectu viri, ꝓpter hoc noīaṫ caro Gen. ij. d. Hoc nūc os ex oſſib⁹ meis: & caro &c. Copula aūt maſculi & fœminę reqriṫ in carnali generatione, ſic in oī alia actiõe naturali reqriṫ cõiūctio actiui & paſſiui. & hęc copula maris & fœminę excludiṫ à generatiõe ſpūali, cū dr̃: Neq; ex uo. car. neq; ex uo. uiri. Aliṫ põt exponi, ita ꝙ ꝑ volūtatē carnis intelligaṫ cõcupiſcentia largè loq̃ndo de volūtate: ꝓut accipiṫ ꝓ appetitu ſenſitiuo. Per volūtatē viri intelligaṫ appetit⁹ intellectiu⁹, qa vterq; appetitus cõcurrit in generatione carnali hoīs. Appetit⁹ ſenſitiu⁹ vt mouēs. intellectiuus vt cõſentiēs & hoc remoueṫ à generatiõe ſpūali, cū dr̃: Neq; ex uo. car. &c. q̃liṫ aūt fiat generatio iſta oſtendiṫ, cū dr̃: h ❡ Sed ex deo &c. Inq̄tū hoīes à deo recipientes grām, trahuntur q̄dā mõ ad naturā diuinā: qa ꝑ donū grãe efficiunṫ cõſortes diuinæ naturę vt habeṫ. ij. Pe. j. e. Per quē maxīa & p̄cioſa nobis ꝓmiſſa donauit vt ꝑ hęc efficiamini diuīæ cõſortes naturę. Ex p̄dictis patet, ꝙ filij carnales cõtrahūt q̄ndā maculā & fœditatē ex mõ ſuę gn̄arātiõis: nõ ſic aūt filij ſpūales, ſed magis nobilitatē. i ❡ Et uerbū ca. fa. eſt. Hīc cõſequēter oſtēdit modū verbi in mūdū veniētis, qa nõ venit vbi prius non erat: ſed qa nouo mõ ibi incepit eſſe. ſicut rex q prius eſt in aliqua ciuitate ꝑ ſuā potētiā tātū, qñ venit illuc pſonaliṫ, incipit eſſe nouo mõ. ſ. ꝑ ſui p̄ſenitiā. ſic dei fili⁹ q pri⁹ erat in mūdo ꝑ potentiā, pręſentiā & eſſentiā, vt patet ꝑ p̄dicta, venit ibi nouo mõ. ſ. ꝑ carnis aſſūptionē. Et hoc eſt qd̓ dicit: Et uer. ca. fa. ē, & ha. in no. Ex hoc verbo: verbū caro factū eſt: Euchites accepit occaſionē errādi, dicens ꝙ ex verbo & carne facta eſt una natura ſicut & vna pſona. Sed hoc māifeſtè patet falſū & īpoſſibile, qa illa natura eſſet cõpoſita ex verbo & natura hūana, & ꝟbū veniret ī cõpoſitionē alteri⁹. hoc aūt eſt īpoſſibile, qa oē qd̓ cõponiṫ alteri, eſt aliq̃ mõ in potētia: potētia aūt nullo mõ põt eſſe in ꝟbo, cnm ſit act⁹ pur⁹, ergo &c. Itē ſi eſſet poſſibile vnā naturā ex ābab⁹ fieri, illa tñ nõ eſſet natura hūana, nec diuina, qa natura cõpoſita ex duab⁹ nõ eſt aliq̃ illarū, ſed aliqd aliud reſultās ex ipis, vt patet de mixto ex elemētis qa mixtū nõ eſt aliqd̓ elemētorū, nec ipſa ſimul ſumpta, qa tūc mixtū nõ eſſet aliqd vnū. & iõ ſi ex verbo & carne fieret una natura, ſeq̃reṫ ꝙ Chriſt⁹ nõ eſſet hõ neq; de⁹ cõtra ſcripturā noui & veteris Teſta. Propter qd̓ Arri⁹ dixit, ꝙ ex carne & ꝟbo nõ eſt facta vna natura, ſed ipſum verbū carnē aſſumpſit, nõ tñ aīam qa verbū ſupplet locū aīę ſecūdū ipm. ſed iſtud dictū implicat cõtradictionē: qa caro nõ eſt in ſpē carnis, niſi ꝑ animā, vt habeṫ. iiij. Meteororū. Et ideo dicere, ꝙ ꝟbū aſſūpſit carnē & nõ aīam, implicat cõtradictionē. Nec valet, ꝙ dicit ꝟbū ſupplere locū aīę qa caro illa etiā ſecūdū ipm nõ ē informata ꝑ ꝟbū, ſed tm̄ aſſūpta. Et ſi diceret ipām ꝑ ꝟbū informari, hoc tñ eſt īpoſſibile. Itē ſeq̃reṫ ꝙ Chriſt⁹ nõ eſſet hõ, vt patet māifeſte. ꝓpṫ qd̓ Appollinaris dixit ꝙ ꝟbū aſſumpſit carnē, qa ſecūdū ipm aſſūpſit aīam ſenſitiuā, q̃ dat eſſe carnis: nõ tñ aſſūpſit aīam ītellectiuā cū ꝟbū ſit maxīe ītellectiuū, & iõ ī Chriſto ſolūmõ pōebat ītellectū ꝟbi. Sed hoc patet falſū: qa licet iſte ī Chriſto poſſet ſaluare carnē: nõ tñ carnē hūanā qa caro nõ dr̃ hūana niſi ꝑ aīā ītellectiuā: etiā ſecūdū ponētes pluralitatē formarū. Itē Chriſt⁹ nõ eſſet hõ, cū hõ ī ſpecie hūana reponaṫ ꝑ aīam ītellectiuā, ſed magis eſſet aīal brutū: qa aīa ſēſitiua nõ repõit niſi ī ſpecie bruti. Hęc aūt oīa cõtra fidē ſūt & ſacrā ſcripturā. & iõ ſūt tāq; hęretica & reprobata Et licet pl̄ib⁹ alijs vijs poſſet p̄dicta īprobari, tñ ꝓpṫ ꝓlixitatē vitādā omitto. ꝓpṫ qd̓ dicēdū ꝙ cū dr̃: Verbū ca. fa. eſt: ꝑ carnē ītelligiṫ natura hūana, ſicut frequenṫ in ſacra ſcriptura, vñ dr̃ Iſa. xl. b. Oīs caro fœnū &c. Et ꝙ ꝑ carnē intelligaṫ natura hūana, patet ꝑ illud qd̓ ſubdiṫ: Verè fœnū eſt ppl̄s. Caro igiṫ iſta. i. natura hūana aſſūpta ē à ꝟbo. nõ in vnitate naturę, ſed in vnitate ſuppoſiti vel pſonę. Et iõ eſt ſenſ⁹: Verbū ca. fa. Ac ſi diceret, de⁹ hõ fact⁹, quia licet fieri repugnet deo vel verbo abſolute, põt tñ dici de eo ratione naturę hūanę adiūctę, vt diffuſi⁹ declaraṫ. iij. ſententiarū. qa ꝑ tale fieri nõ habetur, ꝙ deus de nouo incipiat eſſe, quod eſt impoſſibile, ſed ꝙ incipiat eſſe homo, qd̓ eſt poſſibile: qa ſuppoſitū diuinum eſt infinitæ ſubſiſtētiæ.

Diuiſio.

Generationis carnalis ſanguis duplex.

F

G

† De pę. di. 4. c. hāc ſocietatem.

Contra Euchiten

Cõtra arriū

H

Cõtra Appollinarē.

* a ❡ Et mund⁹ eū nõ cogn. i. hoīes mūdialiṫ viuētes, q ſuū intellectū & affectū defigunt in terrenis: & ſic auertunṫ à diuinis. b ❡ In ꝓpria ue. licet aūt oēs Chriſtiani ſint ſui, magis tñ ꝓpriè clerici, q dicūṫ à cleros ꝙ ē ſors, eo ꝙ ſūt de ſorte dei: & tñ eorū multi nõ recipiūt ipm, ſed magis abijciūt q̃ laici. d ❡ Quotq̃t aūtē rece. ꝑ fidē charitate formatā. e ❡ Dedit eis pote. &c. per adoptionis grām. f ❡ Qui nõ ex &c. nā hæc filiatio nõ ē ꝑ ꝑticipationē eſſe naturæ humanę, ſed magis diuię, ſcd̓m qd̓ dr̃. ij. Pe. j. a. Qui vocauit nos ꝓpria glīa & virtute, ꝑ quē maxīa & p̄cioſa nobis ꝓmiſſa donauit, vt ꝑ hęc efficiamini diuinæ cõſortes naturæ. i ❡ Et uerbum ca. & ſic de⁹ voluit eſſe ꝑticeps hūanę naturæ, & hæc mutua ꝑticipatio debet eſſe rõ maximæ dilectiõis, licet nõ ſit ſiſis vtrobiq;, qa ꝟbū aſſumpſit hūanā naturā verā, ſed dei filij adoptiui nõ recipiūt ſic diuinā, ſed ꝑticipationē ei⁹ ꝑ grām.

Moraliter.

*Et vidimus

a ❡ Plenū gratiæ. Hõ Chriſt⁹ plenus fuit gr̃a, qa nullis p̄cedentib⁹ meritis ex q cõcept⁹ eſt, fuit deitas in eo īplens hominē illū oī plenitudīe redūdante in oēs ſctõs. vñ & mater ei⁹ nõ tm̄ diciṫ maṫ hoīs, ſed & mater dei. Nec mirū ſi diciṫ, hõ etiā de⁹, cū deus dicaṫ etiā hõ: hęc āt gr̃a diciṫ & veritas, qa ſic olim promiſſū eſt, & mõ exhibitū. ſ. vt deus ſit in hoīe implēs eum oī bono, & ꝑ eum ſuos. b ❡ Hic erat. Per demõſtratiuū ꝓnomē innuitur Chriſtum affuiſſe in illo loco. Sæpe enim ipſe dñs adhuc ignot⁹ anq; baptizaretur & p̄dicaret, ad Iohannem ſolitus erat venire. c ❡ Qui poſt me. Qui poſt me nat⁹, poſt me prædicaturus, baptizaturus, moriturus. Non ꝙ iam nõ eſſet nat⁹, qñ hæc dixit, qa etiam baptizatus. Sed vētur⁹ in p̄dicatiõe, in morte, ſed nõ in reſurrectione. d ❡ Ante me factus eſt. Ex Græco, coram me factus eſt, id eſt apparuit mihi quidem, ſcilicet quia prior me erat. ☞ Et de ple

A

† ſpectauimus
† tanquam

❡ Et per hoc ſanati. ❡ Nos quos elegit. a ❡ Id eſt cognouimus deum eſſe glorioſum. b ❡ Maieſtatem eius per humanitatem, in qua docuit & miracula fecit, in qua transfiguratus eſt, in qua ſurrexit. ❡ Vel altitudinem.

bis. Et † uidimus gloriam eius, gloriam † quaſi unigeniti à patre, plenum gratiæ & ueritatis. Iohannes teſtimonium perhibet de ipſo, & clamat dicens: Hic erat quem dixi, qui poſt me uenturus eſt: ante me † factus eſt, quia prior

a ❡ Non vt cuiuſlibet ſancti.
a ❡ Vidimus illum hominem. b ❡ Secundā humanitatem. c ❡ Secundum deitatem.
d ❡ Non ſolū ego dico: ſed etiam. ❡ Baptiſta.
a ❡ ſ. quod verbum caro factum eſt: quia ipſe præmiſſus ei teſtatur idipſum. ſ. celſitudinem humanitatis, & æternitatem diuinitatis.
a ❡ ſ. Chriſto. b ❡ Aperte, non obſcure, vt lex. c ❡ Verbum ſubſtantiale. ❡ Ab æterno.
a ❡ Vobis quærentibus, an eſſem Chriſtus.
a ❡ Id eſt mihi præpoſitus eſt etiam in humanitate: Et quod dixi iterū dico. b ❡ Cur? c ❡ Æternitate. deitatis.

Nico. de Lyra.

tę ſubſiſtētiæ. & iõ põt naturā ī ſeipo ſuſtētare, vt diffuſi⁹ declaraṫ. iij. ſn̄iarum. Conſiderādum tñ, ꝙ euāgeliſta nõ ſine rõne dicit, verbū eſſe carnē factum magis q̃ hominē: qa ꝑ hoc euitaṫ error illorū q dixerūt naturā hūanā hr̃e in Chriſto hypoſtaſim ꝓpriā. Si em̄ dixiſſet, verbū factū ē hõ, cū homo ſignificet naturā humanā in ſuppoſito, dediſſet occaſionē cogitandi, ꝙ natura humana in Chriſto ſubſiſteret in ꝓpria hypoſtaſi. Siſr magis dixit, verbū factū eſſe carnē q̃ aīam, ne dareṫ occaſio cogitādi ꝙ illa vnio eſſe tātū ſecūdū actū aīæ, vt ꝑ cognitionē & amorē, nõ tamē in vnitate ſuppoſiti. a ❡ Et uidim⁹. Poſtq; euāgeliſta declarauit verbi emanationē & ei⁹ incarnationē, hīc cõſeq̄nter oñdit q̃liter ipſe & alij apl̄i habuerūt de hoc cognitionem. Et diuidiṫ in duas ꝑtes: qa primò ponit innoteſcēdi modū. Secūdò, manifeſtat ipm, ibi: Et de plenitudine. Prima in duas ſcd̓m duplicē modū innoteſcēdi quē ponit. Scd̓a, ibi: Iohānes teſtimoniū ꝑhibet. Prim⁹ aūt innoteſcēdi mod⁹, eſt ꝑ viſum. Sciēdū tamē, ꝙ videre aliqñ accipiṫ nõ ſolū ꝑ viſiõe corꝑali, ſed etiā ꝑ cognitione ītellectuali. ꝑ quē modū dicim⁹: Vides tu hoc. i. ītelligis: & hoc eſt: qa viſ⁹ eſt ſpūalior inter alios ſenſus & plures rerū differentias nobis demõſtrat, vt hr̃. j. Metaph. Et iõ noīe viſus vtimur aliqñ in his q̃ pertinent ad intellectū. Vtroq; mõ vidēdi habuit Iohānes & alij apl̄i noticiā ꝟbi incarnati, qa cū ipſo fuerūt corporaliter cõuerſati: & ſic viderūt ſenſibiliter opa ꝟtutē toti⁹ creaturæ excedētia, ſicut eſt ſuſcitatio mortui, illumiatio cæci, & cõſimilia: ex qbus viſu mētis ꝑceperūt ei⁹ diuinitatē in carne latentē. Viderūt etiā hoc mētaliter ꝑ internā īſpirationē, qñ apuit eis ſenſū, vt ītelligerēt ſcripturas, vt habeṫ Luc. vl. d. Et hoc eſt qd̓ dr̃: Et uidim⁹ glo. ei⁹. i. excellētiā oēm creaturā excedentē. ꝓpṫ qd̓ ſubdiṫ q̃ſi exponēdo p̄dictā gl̄iam: b ❡ Quaſi unigeniti à patre. i. naturaliter ab eo ꝓcedētis. & ꝑ cõſeq̄ns eādē naturam nūero cū ipſo habētis. Hoc em̄ viderūt apl̄i primò ꝑ patris teſtimoniū in trãſfiguratione, in q fuit Iohānes cū Petro & Iacobo, vt habeṫ Mat. xvij. a. Et iõ tūc audiuit vocē pr̄is dicētis de Chriſto: Hīc eſt fili⁹ meus dile. &c. Scd̓ò viderūt hoc ꝑ angelorū obſequiū, qa āgeli miniſtrabāt ei ſicut ſuperiori. vt habeṫ Mat. iiij. b. Supra naturā āgelicā nihil eſt niſi natura diuina. Tertiò, viderūt hoc ꝑ hoc ꝙ creaturę etiā viſibiles obediebāt ei ad nutū, ſicut dño & creatori. ꝓpter qd̓ dixerūt Mat. viij. d. Qualis eſt hic? qa vēti & mare obediūt ei. Quartò hoc viderūt ꝑ docēdi & opandi modū. Moyſes em̄ & alij ꝓphetę nõ dabāt ppl̄o p̄cepta: ſed de præceptis dei ipm īſtruebāt. & iõ dicebāt: Hęc dicit dñs. vl̓ aliqd ſiſe. Siſr de Moyſe ſcriptū ē: Locut⁹ ē dñs ad Moyſē &c. Chriſt⁹ aūt tāq; de⁹ à propria autoritate loq̄ns dabat doctrinā ſuā, vt patet Mat. v. g. vbi dr̃: Ego aūt dico vobis. vnde in fine illi⁹ ſermõis dr̃, ꝙ erat docēs ſicut poteſtatē habēs. Et ſiſr ꝓpēderūt ꝑ opandi modū, qa etſi alij fecerūt miracula, hoc fuit tātū dep̄cādo. Chriſt⁹ aūt etſi ī miraclis faciēdis aliqñ orauerit. vt ī ſuſcitatione Lazari, Ioh. xj. e. tñ cõmuniṫ miracula faciebat impando, vt patet ex decurſu euāgelij. Per qd̓ oñdebat, ꝙ illa faciebat ꝟtute ꝓpria ſicut de⁹. ꝓpṫ qd̓ diciṫ Lu. vj. c. ꝙ ꝟt⁹ exibat de illo, & ſanabat oēs. Sequiṫ: c ❡ Plenū gra. Et hoc primò ꝓpṫ grām vnionis. Ille em̄ ꝑfectiſſimè eſt plen⁹ gr̃a, q ꝑfectiſſimè deo cõiūgiṫ. natura aūt humana in Chriſto nõ ſolū cõiūcta eſt deo ꝑ cognitionē & amorē, ſicut ī alijs, ſed ꝑ realē vnionē. & hæc diciṫ in Chriſto gr̃a vnionis, ꝑ quā homo diciṫ de⁹: & ecõuerſo per cõicationē idiomatū. Diciṫ aūt talis vnio gr̃a, inq̄tū diuina liberalitate & miſericordia facta eſt. Secūdò ꝓpter grām habitualē, q̃ pleni⁹ fuit in Chriſto q̃ in alijs. ꝓpter hoc diciṫ. j. iij. ca. d. ꝙ dat⁹ eſt ei ſpūs nõ ad mēſurā: qa nõ ſolū habuit plenitudinē ſufficiētiæ, ſed etiā redūdantiæ in alios. qa eſt caput nõ ſolū hoīm, ſed etiā angelorū. Quòd aūt ꝟgo Maria & aliq alij ſctī leguntur pleni gr̃a, vt diciṫ de Maria Lu. j. c. & de Stephano Act. vj. b. hęc tñ ē alia plēitudo. Plenū em̄ oppoiṫ vacuo: & iõ tot modis dr̃ plenū, q̃t modis dr̃ vacuū. Dicitur aūt vacuitas grę. Vno mõ ꝓpter ꝟtutis defectū circa ꝓpriū ſubiectū. & tali vacuo opponiṫ plenitudo gratię ſanctorū. Alio mõ diciṫ vacuitas gratiæ, eo ꝙ nõ redūdat ad corpus. & tali vacuo opponiṫ plenitudo Mariæ: inq̄tum gratia ei⁹ aliquo modo redundabat ad corpus, ſupernaturaliter cõcipiēdo. plenitudo tñ Mariæ non ſe extendit ad alios, ita ꝙ ſit gratiæ datrix, ſed ſolū inquantū eſt gratiæ imperatrix. Chriſti autem plenitudo ad alios ſe extendit: & ſic opponitur vacuo, non ſolum reſpectu ſui, ſed etiā aliorum, quia fuit in Criſto plenitudo gratiæ, nõ ſolum reſpectu ſui, ſed etiā reſpectu aliorū. d ❡ Et ueritatis. In quātū in ipſo fuit veritas diuina, ſiue increata per vnionem naturæ: ſimiliter in anima Chriſti fuit plenitudo veritatis, inq̄tum habuit notitiam omnium quæ cognoſcit deus notitia viſionis. Similiter fuit in Chriſto plenitudo veritatis, inq̄tum impleuit omnes figuras & promiſſiones legis Moſaicæ. e ❡ Iohannes teſtimonium perhibet. Hīc ponit ſecundum modum, quo innotuit Iohanni & apoſtolis alijs verbum incarnatum. & hic modus fuit per auditū: quia audiuit à Iohanne teſtimonium de Chriſto quod erat efficax, propter Iohannis mirabilem natiuitatem, & propter excellentem vitæ ſuæ ſanctitatem. Et hoc eſt quod dicitur: Iohannes teſtimonium perhibet de ipo. Et bene dicit, perhibet, ad oſtēdendum ꝙ eius teſtimoniū fuit continuatum: quia non ſolum ſemel, ſed pluries teſtificatus eſt de Chriſto. Et ideo dicit, perhibet, ad denotandum continuationem huius teſtimonij. Secūdò oſtēditur iſtud teſtimonium clarum cū ſubditur: f ❡ Et clamat. Quiā Iohannes non loquebatur de Chriſto in occulto, ſicut faciunt illi qui habent doctrinam ſuſpectam, ſed in palam coram populo. Dicitur autem hoc teſtamentum certū & verū, quia eodē modo teſtificatus eſt prius de Chriſto in abſentia, & poſt in pręſentia. quod notatur cum dicitur: g ❡ Hic erat quem dixi. Scilicet ante: & idem modo dico. Vlterius oſtenditur quod de Chriſtò dixit, cum dicitur: h ❡ Qui poſt me uenturus. Patet quòd Iohannes non loquitur de aduentu Chriſti in mundum quia iam erat natus & fere triginta annorum, ſed loquitur de aduentu ad prędicandum & myſterium noſtrę redemptionis complendum. i ❡ Ante me factus eſt. Ex hoc loco arguit Arrius ꝙ verbum ſecundum naturam verbi ſit factum, quia non eſt dubium, ꝙ Iohannes præceſſit Chriſtū ſecundum carnem. Et ideo cum dicit: Ante me factus eſt: de natura verbi intelligendum eſt. Sed litera ſequēs hoc deſtruit ꝑ hoc quod ſubdiṫ: k ❡ Quia prior me erat. Et ꝑ cõſequens habuit eſſe ante Iohānem: ideo ſi de factione naturę loqueret, aliter ordinaſſet literam, dicens: Prior me erat: qa ante me factus eſt. Et ideo ſic debet intelligi: Ante me factus erat. i. mihi prælatus. Cui⁹ rationē aſſignat dicēs: Quia prior me erat. non ſecundum humanitatem, ſed ſecūdū diuinitatem, in qua eſt ab ęterno. Poteſt etiam aliter exponi referendo hoc ad Chriſtum ſcd̓m humanā naturam. ❡ Ad cuius intellectum ſciendum, ꝙ puer eſt in fieri ſecūdū curſum naturę vſq; ad natiuitatem

Verbū caro: nõ hõ, aut aīa facta dicitur.

Diuiſio.

B

Verbi vnigeitū ā viderūt apoſtoli q̃druplicter.

C

Vacuitas gratię diciṫ dupliciter.

† fuit extitit

D

Error Arrij.

* a ❡ Et uidimus gloriam eius &c. Nam fideles vident eā nunc per ſpeculum & in ænigmate, poſtea verò videbunt clarè & manifeſtè. d ❡ Iohānes teſtimonium perhibet de ipſo. Hīc ponitur ipſius Iohannis modus teſtificandi, per quem ſignificatur modus prædicandi, qui debet eſſe cum affectu magno & etiam in publico. Ideo ſubditur: f ❡ Et clamat dicens. Habentes enim doctrinam ſuſpectam, magis docent occultè & ſine clamore. g ❡ Hic erat quem dixi, qui poſt me uenturus eſt: ante me. Quia prædicator quærere debet honorem Chriſti, & virtutem prædicationis attribuere ſibi. Ideo ſubditur:

Moraliter.
1. Cor. 13. d

*E de plenitudine

a ¶ Et de plenitudi. Expoſito teſtimonio præcurſoris, redit
E euāgeliſta ad teſtimoniū ſuę aſſertiōis. Q.d. v̄bum caro factū eſt:
vidim⁹ gl̄iam ei⁹ ple. gr̄a & verita. & de plenitudie ei⁹ nos oēs ac
cepimus. Gr̄am, vt ip̄m credam⁹ & v̄itatem, q̄ illū intelligimus.
b ¶ Accepimus. Aug. Nō ſolū gr̄am, q̄ planè gratis dat̄: nō ꝓ
Gal. 5. b. merito vt ſidē quę ꝑ dilectionē opatur,
Abac. 2. a. ex q̄ iuſt⁹ viuit, ſed pro iſta, gr̄am .i. beati
tudinē ęternā, q̄ & merces iuſticiæ dicit̄.
& etiam gr̄am, quia meritum ex gratia.
c ¶ Gra. ꝓ gra. Gr̄a in conceptiōe bo
ni ꝑ gr̄am dat̄. Gratia ſimplicit̄ q̄ non eſt
meriti, ſi poſtea cū illa opamur, in bonis
cōſueſcim⁹, & tunc dat̄ gr̄a ꝓ gr̄a priori.
d ¶ Per Moy. Per Moyſen ſeruū p̄nū
ciatio, per dn̄m Ieſum ſalutis impletio.
e ¶ Deū nemo uidit un .i. null⁹ pur⁹
hō viuēs in hoc corpe vidit deum vt eſt:
Exo. 33. d. vn̄ dictū eſt Moyſi: Nō videbit me hō &
viuet .i. nemo viuēs in corpe, videbit di
Ibidem. uinitatē meā. Vn̄ iſta adiecit de⁹ Moyſi:
Sta in foramine petrę, & cū ꝑtrāſiero vi
debis poſteriora mea. Petra .i. Chriſt⁹: fo
ramē, crucis patibulū: ꝑtrāſiero .i. trāſie
ro de mūdo ad p̄rem. Poſteriora, ort⁹ ei⁹
paſſio, reſurrectio, aſcēſio: ꝑ quæ credita
ad ei⁹ beatitudinē & viſionē puenimus.

a ¶ Quia illis ſpiritus eſt datus non ad menſuram, no
bis ab eo ſecūdum menſuram.
a me erat. Et dē plenitudine eius nos a
a ¶ Vt ipſum credamus & veritatem, qua illum intelli
gamus. b ¶ Pro bono bonum.
b omnes accepimus. Et grātiam prō b
a ¶ Vere ab eo accepimus, quia lex quę mala non tollit
ſed oſtendit, & reos cōuincit, vt humilient ſe medico.
d gratia, qūia lex per Moyſē data eſt: c
a ¶ Quę ſit ſalus homini vt erat promiſſa. b ¶ Qui eſt
dominus liberans.
ſed gratiā & ueritas ꝑ Ieſum Chri d
a ¶ Quæ. ¶ Nec Moyſes. b ¶ Hęc gratia per Chri
ſtum omnibus eſt data .i. videre deum qui nunquam
viſus eſt. c ¶ Nullus homo.
e ſtum factā eſt. Deūm nēmo uidit e
¶ Sed. a ¶ In ſecreto & eum nouit.
f unq̄ȝ. Vnigenitus fili⁹ qui eſt in ſinū f
a ¶ Id eſt per manifeſtationem ſuæ incarnationis deum
inuiſibilem demonſtrauit. ¶ Fidelibus. ¶ Iterum
g patris, ipſe enārrauit. Et hoc eſt te g h

tia. Prima em̄ gratia dat̄ ſine meritis: q̄a ante gr̄am nō pōt hō me G
reri: ſed habita prima gratia poteſt homo mereri de cōdigno aug
mentū gr̄æ. Et ideo ſcd̄a gr̄a dat̄ quodāmodo ꝓ prima, q̄a datur
ꝓ meritorio opere p̄cedēte ex ip̄ā. ¶ Aliter pōt hoc exponi & ma
gis ꝓpriè ad lr̄am de lege noua & veteri: ita ꝙ lex vet⁹ dicit̄ gratia
prima. magna em̄ gr̄a fuit dare legē ſpe
cialē populo duræ ceruicis, & alia bene
ficia illi populo collata, ꝓpter qd̄ dicit̄
in Pſalmo. cxlvij. b. Nō fecit talit̄ oī na
tioni &c. Quia tn̄ iſta lex erat imperfe
cta, loco illi⁹ data ē lex noua q̄ eſt ꝑfecta
& maior gr̄a. Et ſic expōit̄ illud: Et gra
tiā ꝓ gratia. q.d. Nū ſolū accepim⁹ de
plenitudine Chriſti in receptione ſpūſſā
cti: ſed cū hoc accepim⁹ gr̄am ꝓ gr̄a .i. le
gē nouā loco veteris, ꝓpter qd̄ ſubdit̄
q̄ſi exponēdo: c ¶ Quia lex per Mo
yſen data eſt gratia & ueritas &c.
Dicit̄ autē lex noua reſpectu veteris veri
tas: q̄a illa fuit figura & vmbra illius. Di
cit̄ etiam gr̄a reſpectu eius, q̄a q̄uis lex
vet⁹ ex liberalitate diuina fuerit illi ppl̄o
data: ꝓpter qd̄ poteſt dici gr̄a largè: co
mō loquēdi q̄ quodlibet donū gratis da
tū dicit̄ gr̄a, nō tn̄ cōferebat gr̄am iuſtifi
cantē ſicut facit lex noua. e ¶ Deū ne.

J. 5. e. Quòd legitur deum apparuiſſe hominib⁹ ſiue viſibiliter carnali
bus oculis, ſiue inuiſibiliter propheticis viſionib⁹ per ſubiectam
creaturam intelligendum eſt. viſiones em̄ ꝓphetarū quadam ſpi
rituali creatura factæ ſunt, q̄bus deū vidiſſe perhibent̄. f ¶ Vni
genitus filius &c. Quæ ſit ſumma gr̄e & veritatis, breuiter ſub
dit .ſ. cognitio ipſius trinitatis. vnde: Hæc eſt vita æterna, vt co
J. 17. a. gnoſcant te vnū verū deū, & quē mi. Ie. Chriſtū. Quæ in hac vita
nō plenè eſt, q̄a nemo in carne vidit deū, vt eſt. Vn̄ nec ipſe Mo
yſes nedū ꝑ eū data ſit gratia, ſicut etiā ipſe poſt omnia viſa in ty
Exo. 33. d. po dei dixit: Oſtēde mihi teipſum, ſed filius q̄ eſt in ſecreto patris
Luc. 10. d. narrauit: q̄a nemo nouit patrem niſi filius, & cui voluerit filius re
uelare. Ip̄e narrat ſuis q̄d de trinitate deitatis ſentiendum. ſit quō
ad eā perueniendū, & ad ipſam introducit. g ¶ Et hoc. Et hæc
F & cetera ſequētia teſtimonia Iohānis, exhibita ſunt poſt baptiza
tū Chriſtū: cū iā Ieſus veniret inuitare diſcipulos: q̄s Iohānes ſuis
teſtimonijs mittit ad eū. Teſtimoniū cōtra hoc, ꝙ occult⁹ Chriſt⁹
occult⁹ q̄a humil̄, humil̄ vt poſſit ſp̄ni & occidi, vt redimeret mū
☞ dū. Tu

uidit un. Hīc declarat Iohānes, qual̄r cognouerūt Chriſtū fuiſſe
plenum veritate, videlicet ꝑ doctrinā Chriſti, q̄ docuit eos de ſe
cretis diuinitatis, q̄ cōp̄hendi nō p̄nt niſi ab eo in q̄ eſt plenitu
do veritatis, Et hoc eſt ꝙ dicit̄: Deū ne. uidit un. Non accipitur
hic nemo ꝓ vllo hoīe: q̄a ſicut in ſacra ſcriptura aliquādo accipi
tur homo ꝓ oī creatura, eo ꝙ habet aliquā cōuenientiā cū omni
creatura, ꝓpter qd̄ dicit̄ Mar. vl. d. Prędicate euāgeliū omni crea
turę, ita nemo aliquādo accipit̄ ꝓ nulla creatura. Eſt igit̄ ſenſus:
Deū nemo uidit un .i. nulla creatura poteſt viſione cōprehen
ſionis videre diuinā eſſentiā. Et ſubdit à q̄ cōprehēdat: f ¶ Vni
genit⁹ filius q̄ eſt in ſi. pa .i. in intrinſecis diuinitatis, ip̄e cōpre
hēdit eā, q̄ habet eādē noticiā cū p̄re. & ideo pōt de hoc alios ple
nius inſtruere. Iō ſeq̄tur: g ¶ Ipſe enarrauit. Sicut patet ex de H
curſu euāgelij, ꝙ apoſtolos de ſecretis diuinitatis docuit vt de my
ſterio Trinitatis, & de multis alijs q̄ nō fuerūt ita explicitè tradi
ta in lege & ꝓphetis, ſicut Chriſt⁹ explicauit. h ¶ Et hoc eſt te
ſtimonium. Poſtq̄ȝ euāgeliſta declarauit modū q̄ habuerūt noti
ciā de plenitudine Chriſti ꝑ viſum, hīc cōſequēter declarat alium
modū q̄ idē cognouerūt ꝑ auditū, videlicet ꝑ Iohānis teſtimoniū
Et diuidit̄ ī duas partes: q̄a primo manifeſtat teſtimoniū Iohānis
factū ī Chriſti abſentia. Scd̄ò teſtimoniū Iohānis de Chriſto ī ei⁹
p̄ſentia, ibi: Altera die. Prīo teſtimoniū dedit Iohānes īterrogat⁹.
Diuiſio. Et diuidit̄ in duas: q̄a primo fuit interrogat⁹ de pſona. Secūdò de
officio ibi: Et q̄ miſſi fuerāt. Prima adhuc in duas: q̄a primo po
nitur teſtimoniū Iohānis ꝑ modū negationis. Secūdò ꝑ modum
affirmationis, ibi: Dixerūt ergo ei. Prima adhuc in tres ſecūdum
tres q̄ſtiones factas ipſi Iohāni: & tres reſpōſiones correſpōdētes.
Scd̄a ibi: Et interrogauerūt. Tertia ibi: Propheta. Circa primū ad
uertēdū, ꝙ tempore p̄dicationis Iohānis erat famoſa opinio, &
maximè in Ieruſalem vbi vigebat ſtudiū legis & prophetarum,
ꝙ tempus aduētus meſſiæ eſſet de ꝓximo. Primò, q̄a videbāt ab
eis ablatum eſſe regnum, vt declaraui ſuper Matthæum & Danie
lem, & hoc fuerat eis datū pro ſigno aduentus meſſiæ. Gen̄. xlix.
b. Non auferetur ſceptrum de Iuda &c. Secundo, quia videbant
completas hebdomadas dictas à Daniele de aduentu ſanctiſancto
☙ rum: quæ completæ

Nicolaus de Lyra.

☙ ad natiuitatē. Chriſtus āt ab inſtanti conceptionis habuit cor
pus oībus lineamētis diſtinctū & aīam oībus virtutibus & ſcien
tijs ꝑfectā, q̄uis nondū habuerit ꝑfectā corpis q̄titatē. Et hoc fue
rat p̄dictū Iere. xxxj. d. Nouū faciet dn̄s ſuper terrā: mulier circū
dabit virū. q̄a Chriſtus ab inſtāti cōceptionis fuit vir ꝑfectus mō
dicto. Cōſtat āt, ꝙ Chriſtus fuit an̄ cōceptus q̄ȝ Iohānes fuerit nā
t⁹ vt patet Lūc. j. d. Et ideo hoc mō lr̄a p̄dicta pōt exponi. Ante
me factus eſt: vt ꝑ factū eſſe, intelligat̄ ꝑfectio, q̄a hoc deſignat
talis locutio, ſicut ſieri impꝑfectionē deſignat, q̄a Chriſtus etiā ſe
cūdū humanā naturā ante ꝑfectus fuit q̄ȝ Iohānes, vt patet ꝑ p̄di
cta. a ¶ Et de plenitudine &c. Poſitis duob⁹ modis quibus
verbū incarnatū eis innotuit, hīc cōſequēter vtrūq̄ȝ modū mani
feſtat. Et primò manifeſtat primū q̄ eſt ꝑ viſū. vt dictū eſt. Secūdò
ſcd̄m q̄ eſt ꝑ auditū, ibi: Et hoc eſt teſtimoniū. Ad ītellectū primi
ſciendū ꝙ hæc verba q̄ ſequunt̄, nō ſunt verba Iohānis baptiſtæ:
licet hoc dicat Origenes, ſed ſunt v̄ba Iohānis euāgeliſtæ declarā
tis modū q̄ cognouerūt verbū incarnatū ꝑ viſum, ſcd̄m Aug. &
Chryſoſto. Dixerat em̄. ſ. Vidim⁹ eū plenū gratiæ & uerita
tis: poſſet aliq̄s quærere, q̄liter hoc vidiſtis? ideo declarat qualit̄
Diuiſio. hoc cognouerūt q̄ſi rn̄dēs tacitæ q̄ſtioni. Et diuidit̄ ī duas: q̄a pri
mò declarat q̄liter cognouerunt eū plenū gr̄æ. Scd̄ò q̄lit̄ cogno
uerūt eum plenū veritatis, ibi: Deū nemo vidit. Dicit igit̄ primò:
Bn̄ dixi ꝙ vidim⁹ eū plenū gr̄æ: q̄a de plenitudine ei⁹ nos oēs ac
cepimus. Hoc potiſſime apparuit in ſpūſſancti miſſione ſuꝑ apō
ſtolos in die Pētecoſtes, ex cuius plenitudine linguis oīm loq̄ban
tur, vt dicit̄ Act. ij. a. & ideo expientia q̄dāmō cognoſcebāt ip̄m
Chriſtum eſſe plenū gr̄ę. Et hoc ē qd̄ dicit̄: Et de plenitudine
eius nos oēs accepimus. Iſta dictio copulatiua & non conti
nuatur lr̄æ immediatè p̄cedenti, q̄ continet verba Iohānis bapti
ſtæ, ſed verba Iohānis euangeliſtæ, q̄ū. ſ. dixerat: Et vidimus eum
quaſi vnigenitū à patre plenū gr̄æ & veritatis q̄a hīc declarat mō
dū ꝑ quē hoc cognouerūt, vt dictum eſt, ſ. per acceptionem ſpūſ
ſancti de eius plenitudine. Ideo ſequitur: b ¶ Et gratiā ꝓ gra
tia. prima

Moraliter. ✱ a ¶ Et de pleni. &c. Ex nobis nihil habētes. b ¶ Et gratiā
ꝓ gratia .i. nobis dedit gr̄am, vt ꝑ eā gl̄iā cōſeq̄mur, q̄ eſt gr̄a cō
ſūmata. c ¶ Quia lex ꝑ Mo. &c. à pctīs cohibēs, ſed nō gr̄am
iuſtificātē p̄bēs: nā hoc Chriſto reſeruabat̄. Iō ſubdit: d ¶ Gratia
& ueri. ꝑ Ieſū Chriſtū fa. &c. Deū nemo uidit un. cōprehē
ſiuè. f ¶ Vnigenit⁹ q̄ eſt in ſi. pa .i. ſibi cōſubſtātialis, ipſe vi
dit iſto mō. Iō ſubdit: g ¶ Ipſe enarrauit .ſ. myſteria in lege &
prophetis ſub velaminibus ꝓnūciata. Et hoc fuit ſignū, ꝙ nos de
duceret ad clarā viſionē diuinorū. h ¶ Et hoc eſt teſtimoniū
Iohānis qd̄ ꝓhibuit corā legiſpitis, in q̄ teſtionio negauit ſe eſſe
Chriſtū: & hoc v̄ acit̄ q̄ȝtū ad interrogatiū ītetionē. Et de duob⁹
primis patet, q̄a Iohānes nō erat Chriſt⁹, nec Elias ī pſona. Sil̄r de
tertio, nā intēdebāt q̄rere ſi Iohānes erat de nūero ꝓphetarū anti
q̄rū: aliter em̄ rn̄dere fuiſſet falſū: ſed aſſeruit ſe eſſe vocē .i. v̄bi di
uini nunciatorē: quod erat verū & humile reſponſum, Et in hoc
docuit doctores catholicos veraciter & humiliter reſpondere,
✱ Quid ergo bap.

A a ¶ Tu q̄s es. Putabāt Iudæi Iohannē eſſe Chriſtū, qui in lege
☞ ꝓmittebat̄. Alij putabāt eū eſſe Eliā, ꝓpter nimiā abſtinētiā & ca
ſtitatē, & ſolitariā vitā, & aſprimā delictorū rep̄hēſionē, & duriſſi
mū futurę vindictæ terrorē. Alij dicebāt eū eſſe vnū de ꝓphetis re
ſuſcitatū, ꝓpter ꝓphetiæ gratiā. b ¶ Confeſſ⁹ eſt. Confeſſus eſt
vt poſtea dicit, nō qd̄ erat Chriſt⁹. Nō
negauit qd̄ erat .i. ꝙ eſſet precuſſor, vt
poſt interrogat⁹ dicit: Ego uox cla.
Ordo verborū: & cōfeſſ⁹ eſt & nō nega
uit quādo miſerūt. c ¶ Elias es tu.
Cum oēs ſcirēt nomē Chriſti, ſciebāt e
tiā qd̄ Elias pręceſſur⁹ ſit eū: Sed ipſe
Elias præceſſur⁹, in poteſtate iudicatu
rū: Iohannes figuraliter Elias eūdē iudi
cādum: vt ſint duo pręcones ſicut duo
aduētus eiuſdem. vn̄. d ¶ Nō ſū. Elias
.i. non pręco: potētiā indicās, ſed ī quā
offendicis oſtēdo humilitatē. q.d. ſerui
te humili an̄q̄ȝ excelſus iudicet. Ecce nec
ego Chriſtus, nec apertæ potētię index.
e ¶ Ego uox. Nō dicit: Ego ſū hō, vl̄
Iohānes. vel fili⁹ Zachariæ. Nō conſide
rat humanā ſubſiſtētiā vl̄ generationē,
ſed vltra hęc oīa exaltat⁹ pręcuſſor ver
bi, deſerit oīa quę intra mūdū cōtinen
tur. Aſcendit in altum, factus vox ver
bi: nullā in ſe ſubſtātiā fatet̄ pręter abū
dātiam gratię, qua excedit omnē crea
turā, vt ſit vox verbi. ¶ Vox eſt inter
pres animi, Anim⁹ autē .i. intellectus o
mniū eſt fili⁹ dei. Iohānes ergo vox eſt
& interpres hui⁹ animi: q̄a primò mū
do eū demonſtrauit: Ecce agnus dei.
f Eſaias hoc de Iohanne ꝓphetauit:
Ego vox clamātis in deſerto, ī qua ver
bū ſonat .i. ꝓphetia, & oſtēſio & lucer
na verbi pręſētis. g ¶ Ex phari .i. ex
p̄cipibus Iudæorū, q̄ doctrinam non
quærūt, ſed inuidēt. Qui tamē ad Iohā
B nē iō veniūt, quia audiūt eū prædicaſſe
cōem oīm reſurrectionē, quā & ipſi cre
debāt. vnde & ipſi in multis Chriſto cō
ſentiūt. Paulū quoq̄ȝ apoſtolū in mul
tis audierunt. h ¶ Quid ergo bap.
Audierbāt Phariſæi in prophetis Chri
ſtū vēturū & baptizaturū ſciētes Iorda
4 Reg. 2. b. nē figurā baptiſmi geſſiſſe, eūq̄ȝ Eliam
& Eliſæum ſiccis pedibus tranſiſſe: fi
☞ guramq̄ȝ B a

a ¶ Per Moyſen non gratia, nec per ipſum, Iohannem
& hoc eſt quod teſtatur ſe non eſſe Chriſtum. b ¶ Vt
lucernæ. c ¶ Cum eius excellētia mouerentur, quia
auſus eſt baptizare.
ſtimonium Iohānnis, quando miſē a
¶ Sapientes in lege.
runt Iudæi ab Ieroſolymis ſacerdo b c
a ¶ Vt confeſſione ipſius Iohannis ſcirent quis eſſet.
tes & Leuitas ad eum, ut intērroga d
¶ Quid? a ¶ Ecce humilitas Iohannis, qua nihil maius
eſt, cum poſſet credi Chriſtus. ¶ Quod nō eſt Chriſtus.
a renteum: Tu quis es? Et cōnfeſſus e
a ¶ Quod erat præcurſor. b ¶ Quid?
b eſt, & non negāuit. Et cōnfeſſus eſt, f g
¶ Remota priori opinione.
quia non ſum ego Chriſtus. Et inter
¶ Scilicet eſt
c rogauerunt eum, quid ergo? Elias h
a ¶ Elias, quia non ſolum propheta ſicut ille, ſed etiam
præcurſor. ¶ Corpore, quia ipſe dominus ſpiritualiter
de eo dicit. Elias in ſpiritu & virtute.
¶ Eliſæus.
d es tu? Et dixit: Nōn ſum. Propheta i k
a ¶ Quia non pronuncio, ſed oſtendo. ¶ Non ſum pro
pheta, quia pluſquam propheta, Non ſum vnus de illis
prophetis de quibus me eſſe putatis.
es tu? Et reſpondit: Nōn. Dixerunt l m
a ¶ Dic quis es, ne abſq̄ȝ reſponſo redeamus ad illos qui
nos miſerunt. b ¶ Audiuimus de Chriſto te prædi
care, ſed de teipſo nihil manifeſtum aſſeris.
ergo ei: Qūis es? ut reſpōnſum de
mas his qui miſerunt nos. Quid di
a ¶ Sum. b ¶ Verbi incarnati. c ¶ In me.
e cis de teipſo? Ait: † Egō uōx clāman n
a ¶ Deſertæ Iudææ ſolatium annuncians. ¶ Quid? ¶ Pa
tate in vobis. b ¶ Per fidem, per opera, per quæ domi
nus ingreditur.
f tis in dēſerto, Dirigite uiām domini
ſicut dixit Iſaias propheta. Et qui o
miſſi fuerant, erant ex Pxariſæis.
¶ Ex inuidia quærebant.
Et interrogauerunt eum, & dixe
a ¶ Q. audaciæ eſt. ¶ Hic plane inuidia patet.
h runt. Qūid ergo baptizas, ſi tu p
¶ Qui habet autoritatem baptiſmi.
non es Chriſtūs, neque Elias, neque
Eliſæus. a ¶ Etiam inuidis ex bonitate veritatē dicit.
propheta? Rēſpondit eis Iohannes q

quæſtio. Sicut em̄ aduent⁹ Chriſti fuerat ꝓmiſſus Iudæis, ita &
aduent⁹ Eliæ, vt habet̄ Malach. vl. b. Ecce ego mittā vobis Eliā C
ꝓphetā &c. & ideo audiētes qd̄ nō eſſet Chriſtus, iterrogauerūt
cōſequēter ſi ip̄e eſſet Elias. Et ſubdit̄ Iohānis reſpōſio cū dicitur:
i ¶ Et dixit: Nō ſum. Sed videt̄ eſſe cōtra illud qd̄ dicit Sal
uator de Iohāne Matth. xj. b. Ipſe eſt E
lias. Dicendū qd̄ ipſi quærebāt de pſo
na Eliæ, & ideo ad eorū quæſtionē reſ
pondit qd̄ nō erat Elias in pſona: licet
eſſet Elias in ſpū: ꝓpter ſimilitudinē vi
tæ in auſteritate, & doctrinæ veritate,
& ī officio: q̄a erat præcurſor primi ad
uent⁹ Redemptoris, ſicut Elias erit præ
curſor ſecūdi. Et hoc mō Saluator vo
cat Iohānē Eliā, & ſic nō eſt cōtradictio.
k ¶ Propheta. Hīc ponit̄ tertia quæ
ſtio. Erat em̄ famoſa opinio tūc tempo
ris apud aliquos Iudæos, qd̄ ante Chri
ſtū veniret vn⁹ magn⁹ ꝓpheta. pro eo
qd̄ ſcriptū eſt Deu. xviij. d. Prophetam
ſuſcitabit dn̄s de⁹ de fratrib⁹ veſtris &c.
Quæ q̄dē autoritas ſecūdū veritatem
intelligēda eſt de Chriſto ad literā, licet
Iudæi intelligerēt eā de alio ꝓpheta.
Et ideo interrogauerūt eū ſi eſſet ille ꝓ
pheta de quo dicta eſt ſcriptura prædi
cta. vn̄ in Græco hīc nō ponit̄ ꝓpheta
abſolutè: ſed cū articulari dictiōe, quæ
denotat ꝓphetā dictū antonomaſicè,
Subdit̄ Iohānis reſponſio: l ¶ Et reſ † Eſa. 40. a.
pōdit: Nō. Nō enim negauit ſe eſſe ꝓ Math. 3. a.
phetā abſolutè, nec ꝓphetā miſſū ante Mar. 1. a.
Chriſtū, quia negaſſet veritatē: ſed ne Luc. 3. a.
gauit ſe eſſe illū ꝓphetā de quo loq̄t̄ il D
la ſcriptura præallegata: quæ ad literā
eſt de Chriſto intelligenda, vt dictum
eſt. Aliter exponit hoc Grego. dicēs, ꝙ
negauit ſe eſſe ꝓphetā tātū, q̄a erat pl⁹
quā ꝓpheta. Sed prima expoſitio vide
tur melior & lr̄ę ꝓpinquior: q̄a min⁹ in
cludit̄ in maiori. Si em̄ fuit pl⁹ q̄ȝ ꝓphe
ta, ſeq̄t̄ ꝙ fuit ꝓpheta. m ¶ Dixerūt.
Hīc ponitur teſtimoniū Iohānis ꝑ mo
dum affirmationis, q̄a audientes nūcij
Iudæorum, qd̄ de omnib⁹ reſpōderet
negatiuè, voluerunt aliq̄d affirmatiuè
dictum ab eo reportare. & hoc eſt ꝙ di
cit̄: Dixerūt ergo ei: q̄s es tu. Quid
di. de teipſo? Affirmatiuè ſubdit̄ Io
hannis reſpōſio, in qua dat teſtimoniū
Chriſto, aſſerēs ſe eſſe ei⁹ pręcurſorē di.

Nico. de Ly.

☙ rum: quæ completę fuerūt in natiuitate Chriſti, vt declaraui
ſuper Danie. ix. vel ſecundum alios (qui dicunt eas fuiſſe cōple
tas .xviij. anno Tyberij Cæſaris, in paſſione Chriſti) viderunt eas
cito complendas propter qd̄ meſſiam de proximo expectabant:
Ex altera parte Iohannis baptiſtæ mirabilem natiuitatem, & ei⁹
excellentem ſanctitatem. & ideo fuerunt moti ad opinandum ip
ſum eſſe Chriſtum. propter quòd miſerunt ſolennes nuncios ad
Iohāni de- Iohannem, volentes ſuper hoc ſcire veritatē. Veruntamē Chry
fertur ex ſt⁹ dicit qd̄ malicioſè venerūt. Sed Orige. dicit, ſimplici aīo vene
quatuor runt ad quærēdū veritatē. Et hoc videtur verius: quia in modo
quęrēdi exhibuerūt Iohāni maximā reuerētiā: Et hoc ex quattu
or, vt patet ī litera: Primò, ex perſonis mittētib⁹ ad ipſū nūcios:
& hoc notatur cū dicit̄: a ¶ Quādo miſe .i. illi de tribu Iuda,
q̄ erāt nobiliores in populo. Scd̄o, ex loco miſſionis, cum dicit̄:
b ¶ Ab Ieroſoly. quæ erat ciuitas ſacerdotalis & regia. & q̄a
ſtudiū legis & ꝓphetarū & cult⁹ diuin⁹ vigebāt ibi: ſimiliter ipſa
erat caput regni. Tertiò, ex pte nūciorū cum ſubdit̄: c ¶ Sacer
do. & le. quæ erāt ſolēnes pſonæ: & maximè q̄a illi ſacerdo
tes & leuitæ q̄ fuerūt miſſi, erāt de ſecta phariſęorū, vt dicit̄. J. eo.
c. & iſti erāt magis religioſi & famoſi in toto ppl̄o illo. Quartò,
Ioh. 4. a. ex mō īterrogādi. cū ſubdit̄: d ¶ Vtiter. eū. Tu q̄s es? q̄ſi volē
tes ī hoc acq̄eſcere dictis ei⁹. Et ſubdit̄ Iohānis rn̄ſio. e ¶ Et cō.
ſcilicet veritatē. f ¶ Et nō. vſurpādo ſibi diuinū officiū: Hoc em̄
eſſet negare ipſū Chriſtū, qui eſt ipſa veritas. vn̄ ſeq̄t̄: g ¶ Et
confeſſus eſt: q̄a nō ſū ego Chriſtus. Et in hoc reſpōdit intē
tioni eorū. Ad hoc em̄ quærebāt: Tu q̄s es? vt reſpōderet eis ſi eſ
ſet Chriſtus, vel nō. h ¶ Et iterro. Hīc cōſequēter ponit̄ ſcd̄a
quæſtio. Si

n ¶ Ego uox cla. &c. id eſt ego ſū ille de q̄ ſcriptura dicit Eſa.
xl. a. vt allegatum eſt, qd̄ debet clamare in deſerto Iudææ vt ho
mines ſe prępararēt ad aduētū Chriſti in mūdū. Et bene deſignat̄
Iohannes in proprietate vocis, q̄a erat annūciator v̄bi diuini .i.
Chriſti, qui eſt v̄bū patris ſecūdum diuinitatē vt ſup. dictum eſt.
Vox enim humana eſt verbi mētalis expreſſiua. o ¶ Et q̄ miſ.
Hīc declaratur teſtimoniū Iohānis factū ad interogationē ei⁹ de
officio. Et diuidit̄ in tres partes: q̄a primò ponit̄ nūciorum inter
rogatio, ſcd̄ò Iohannis reſponſio, ibi. Reſpondit eis. tertiò, quæ
dam reſpectu præcedentiū concluſio ibi. Hęc in Bethania. Circa
Diuiſio primū conſiderādum, qd̄ ſicut dictū eſt: Phariſæi inter alios Iu
dæos videbantur magis religioſi: propter quòd dicebantur pha
riſæi à phares, quòd eſt diuiſio, quia in habitu, in geſtu, & victu
erant ab alijs quodammodo diſtincti in ſignū maioris religionis
propter quod oſtendebant ſe magis zelare ꝑ ritu legis. propter
qd̄ audiētes à Iohāne, ꝙ nō erat aliq̄s triū prędictorū q̄s expecta
bāt tanq̄ȝ pſonas ſolēnes, quęſierūt ab eo q̄rę baptizabat īducen
do nouū ritū, & hoc eſt qd̄ dicit̄: Et q̄ miſ. &c. & patet lr̄a ex di
ctis. q ¶ Reſpōdit. Hīc ponit̄ rn̄ſio Iohānis, ī q̄ ꝓhibet teſtimo
niū de Criſto dicēs, ꝙ ſicut pręcurrebat prędicationē Chriſti ſua
Moraliter prędicatiōe & denūciatiōe, ita baptiſmū Chriſti pręcurrebat ſuo
baptiſmate, ſicut & ꝓphetę antiquit⁹ aliquādo denūciabāt futu
ra nō ſolū v̄bis, ſed etiā factis, vt ſ. dictū eſt. & hoc eſt ꝙ dicit̄ hīc.
Reſpondit eis Iohannes dicens: Ego baptizo in aqua
☙ lauando

✱ p Quid ergo bap. &c. q.d. tu tibi vſurpas officium alienum.
q ¶ Reſpōdit. nō reddēdo iuriā ꝓ iuria, ſed hūiliter & v̄è di.
✱ Ego bap.

☞ guramq́ baptiſmi in Elia & Eliſeo nõ dubitabãt pręceſſiſſe.vnde E & nunc eos ſurrexiſſe putabãt & baptizaſſe,vnde nec interrogãt es tu vnꝰ ꝓphetarum:ſed ſolũmodo es tu ꝓpheta ille videlicet qui pręfigurauit baptiſmum. a ¶Ego baptizo in aqua.Non imputetur audacię qđ ago: quia corpa abluo aqua,non aufero peccata, vt ſicut naſcẽdo & prædicando pręcurſor ſum, ſic & baptizãdo. ſed iſte medius inter vos eſt qui peccata tollit. b ¶Cuius ego nõ ſum dig. Nõ ait nõ ſoluã. Soluit em̃ qm̃ ipſum manifeſtauit & de diuinitate & hũanitate ipſiꝰ multa aperuit,ſed nõ ſum dignꝰ: qa idignũ ad hoc agẽdũ ſe reputat,ĩ quo ſimpliciter indicat̃ humilitas.

Myſticè. ¶Myſticè.Ligaturã myſterij incarnati verbi nõ ſum dignus penetrare, vel nomẽ ſpõſi mihi vſurpare. c ¶Hæc ĩ Betha.Duę ſunt Bethaniæ.vna trãs Iordanẽ,altera citra nõ lõge à Ieruſalẽ, vbi Lazarꝰ ſuſcitatꝰ eſt.Illa quæ trãs Iordanem eſt,ſignificat humanã naturã ſub lege naturali ante fluẽta gratię,qua gr̃a poſt incarnationẽ Chriſti abũdãs fuit, quæ natura ad hoc creata erat, vt lege naturæ obediret. ĩ q̃ Iohãnes baptizat: qa a pctõ nõ liberat. Baptizat vltra fluẽta diuĩorũ donorũ, quę nõdũ in Chriſto inchoauerãt in humanã naturã deſcẽdere. Illa quę ẽ citra Iordanẽ ſignificat eãdẽ humanã naturã

† Peccatũ. obediẽtẽ ſub lege gr̃æ, que eſt ꝓxia Ieruſalẽ.i.viſioni pacis ꝑ charitatẽ,in qua Chriſtus mortuũ ſuſcitat,qa à pctõ libe

Typicè. rat. d ¶Altera die. Typicè.Iohãnes i.ppl̃s gr̃æ,altera die.i.poſt legẽ cognoſcit agnũ,quo redimit̃. e ¶Veniẽtẽ. Nõ ſolũ greſſibꝰ corporis,ſed etiã interioris ſuæ cõtẽplatiõis acceſſibꝰ: qa dignatꝰ eſt à Iohãne cognoſci ſcđm diuinitatẽ & humanitatẽ.

Agnꝰ poſſeſſori tria miniſtrat. f ¶Ecce agnus dei &c.Tria miniſtrat agnus poſſidẽtibꝰ ſe,lac ſimplicis doctrine, quo puuli nutriunt̃, lanã.i.incremẽta virtutũ,Eſum carnis ſuæ. g ¶Peccata mun F di.Peccatũ mũdi dicit̃ originale peccatũ, qđ eſt cõe totius mũdi, quo tota humana natura ſimul & ſemel cõdita leges diuinas per inobediẽtiã trãſgreſſa eſt in paradiſo,qđ originale ſingulaq́ ſupaddita gr̃a relaxat. h ¶Poſt me ue.uir.Chriſtus eſt vir in quo nobis cõgruit & ꝓ nobis ſoluit,& filiꝰ dei in q̃ pr̃i cõgruit & pctã dimittẽdo recõciliat nos ei. i ¶Vt mani.Hic eſt agnus q tollit

Ioh.14.a. pctã,qđ nõ ego,quẽ etiã meliꝰ modo noui,ſed ꝓpterea baptizo vt manifeſtet̃ Iſraeli.Ne enim ꝓpter inſolẽtiã minꝰ baptizarent̃ à Chriſto in ſpũ, vſu baptizãdi ei viã parauit. vnde poſtq́ ad ipm q via eſt vẽtũ eſt,baptiſmꝰ eiꝰ ceſſat.In baptiſmo etiã Iohãnis manifeſtat̃ hũilitas Chriſti,quæ eſt impletio totiꝰ iuſticiæ.ſicut enim opus eſt Chriſtũ naſci & mori, ſic & baptizari. Si em̃ ipſe qui nõ eget à ſeruo baptizatur, non dedignentur q̃tumcunq́ ſapiẽtes & ſancti à domino baptizari, ſine quo permanent in peccatis.

☞ Baptizans.

¶Id eſt lauo.

a dicens:Ego baptizo in aqua:medi- a
a ¶Id eſt preſens vocis apparet. b ¶Corpore
ũs autem ueſtrum ſtetit, quem uos b
a ¶Quia humilis:& ideo ego lucerna pręaccendor.
a ¶Ante tempora diffinitum eſt qđ poſt me veniret.
c ¶Sicut naſcendo ita prędicãdo.
nẽſcitis. Ipſe eſt qũi pôſt me uentu- c
a ¶Mihi prepoſitus eſt dignitate.
b rus eſt,qũi ante me factus eſt,cuius d
ego non ſum dignꝰ, ut ſoluam eius
¶Id eſt in domo obedientię baptizat, vt ſignificet obedientiam conuenire baptizatis.
c corrigiam calciamẽti. Hec in Betha e
nia facta ſunt trans Iordanem, ubi f
¶Altera cognitione.
d erat Iohannes baptizãs.†Altera die g
¶Intuitu mentis & corporis.
e uidit Iohannes Ieſum ueniẽtem ad h i
a ¶Innocens immolãdus, præfiguratus in aguo paſchali.
b ¶Quid confert. c ¶Non de loco ad locum,ſed vt omnino non ſint. ¶Quia nõ cum traduce carnis natus.
e f ſe,& ait:Ecce agnũs dei:eccẽ qui tõl k l
a ¶Hic determinat quis ille medius de quo ſupra dixit, ſit.
g lit † peccata mũndi. Hic eſt de quo m
¶Iſtud.a ¶Poſt præconẽ iudex. ¶Natiuitate & cæteris.
h dixi: Pôſt me uenit uir, qui ante n
¶Dignitate. ¶Deitate.
me factꝰ eſt,quia prior me erat:& e-
a ¶Vſu baptizãdi,& oſtẽſione humilitatis Chriſti.
i go neſciebam eum. Sed ut mãniſe- o p

Nicolaus de Lyra.

☙ lauando tantum corpus,ad deſignãdũ illũ qui ſuo baptiſmate lauabit aĩas,vnde ſubdit̃: a ¶Medius aũt ue.ſte.i. cõiter viuens inter hoĩes.Chriſtꝰ enim vitã cõem inter oẽs duxit,vt patet ex decurſu euãgelij. b ¶Quẽ uos neſci.ſ. q̃tũ ad diuinitatẽ, imo ipſum ſimpliciter negauerũt corã Pilato. c ¶Ipſe eſt qui

Chriſtꝰ calciamentis vſus nõ eſt. poſt &c.hoc exponat̃ ſicut.ſ.expoſitũ eſt. d ¶Cuius nõ ſum dignus ut ſol.&c.cũ Chriſtus calciamẽta nõ portauerit. qđ patet ex hoc q̃ dicit̃ Luce.x.à portare calciamenta apoſtolis inhibuit,ipſe fecit qđ docuit, vt habet̃ Act.j.a. ideo patet hic q̃ hæc erat Metaphorica locutio:Cuius nõ ſum di.&c. quia Iohãnes in hoc dicit ſe non eſſe dignũ exhibere Chriſto etiã minimũ obſequiũ,hoc exprimẽs ſcđm cõem modũ loquẽdi.Cũ em̃ aliqs paruitatẽ ſuã & alterius excellẽtiã vult exprimere,ſolet cõiter dicere, nõ ſum dignꝰ tãgere ſotulares eiꝰ,vl' aliud hmõi.Nec mirũ,ſi hoc Iohãnes dixit, qa hõ q̃tũcunq́ magnꝰ deo cõparatus, nihil eſt niſi puluis & cinis.ꝑ hoc etiã oſtẽdit Iohãnes ipſis Phariſæis, q̃ offm̃ alienũ nõ vſurpabat,ſed tm̃ ſuũ ꝓpriũ officiũ.ſ. præcurſoris exercebat. e ¶Hæc in Betha.Hic ponit̃ quædã cõcluſio ad maiorẽ expſſionẽ prædictorũ,videlicet determinatio loci.forte em̃ adhuc viuebãt aliq q ĩterfuerãt teſtĩonio Iohãnis:& iõ ex cõditione loci voluit eos euãgeliſta reducere ad memoriã facti, dicẽs: Hæc in Betha.

in Betha.fa.ſunt.Aduertẽdũ tñ, q̃ hęc Bethania nõ eſt illa quę G eſt ꝓpe Ieruſalẽ ſita,vbi Lazarus fuit ſuſcitatꝰ:ſed eſt alia villa eodem noĩe vocata,ſita ſupra Iordanẽ:ex altera tñ pte fluminis.ſ.in ſorte duarũ tribuũ & dimidiæ.& ideo ad hoc deſignandũ:ſubdit̃. f ¶Trans Iorda. Origenes tñ dicit,q̃ ibi dicit̃ eſſe Bethabora, quę erat villa vltra Iordanem:ſed vitio ſcriptorũ fuerit corruptũ. g ¶Altera die.Hic cõſequẽter explicat teſtimoniũ Iohãnis de Chriſto ĩ eiꝰ pñtia.& hoc dupliciter.priò gñalr corã turb.ſcđo,ſpãliter corã aliquibus diſcipulis Iohãnis, ibi:Altera die ſtabat.Prima in tres:quia

Diuiſio. primò ponit̃ Iohãnis teſtificatio.ſecũdò excluditur teſtificantis ſuſpicio, ibi: Hic eſt de quo dixi. tertiò ſubiungit̃ teſtimonij cõfirmatio, ibi: Et teſtimoniũ perhibuit.In prima pte dicit̃ ſic: Altera die. Ex hoc patet q̃ Iohãnes pluries teſtimoniũ ferebat ipſi Chriſto ẽt qualibet die, qa ad hoc totũ officiũ eiꝰ & prædicatio ordĩabat̃. h ¶Vi.Iohã.Ie.præſẽtialr: qa teſtimoniũ qđ eſt ꝑ viſum eſt efficaciſſimum. i ¶Veniẽtẽ ad ſe.Hoc nõ eſt intelligẽdũ de aduẽtu Chriſti ad baptiſmũ,ſed poſt,qđ patet ex hoc qđ ſequitur infra:q̃ Ioãnes ante iam viderat ſpiritũ deſcẽdẽtẽ ſup eũ,qđ factũ fuit in baptiſmo.& iõ patet q̃ Chriſtꝰ poſt baptiſmũ venit ad Iohãnẽ, vt teſtimoniũ Iohãnis pluries latũ & præſentialr̃ eſſet efficacius. Subditur autẽ teſtimonium Iohannis de Chriſto duplr̃.Primò q̃tũ ad eiꝰ verã humanitatẽ, in qua ꝓ nobis immolatꝰ eſt, cũ dicit̃: k ¶Ecce agnꝰ dei.i.à deo miſſus, immolãdꝰ, vt hoſtia acceptiſſima.Circa qđ cõſiderandũ, q̃ licet alia animalia immolarent̃ in lege, vt bos, vitulus, capra & hmõi: tñ Chriſtus magis vocat̃ agnus,q̃ cætera immolaticia, duplici de cauſa.

† Poſtera.

Chriſtꝰ vocatur agnꝰ ꝓpter duo Prima eſt:quia inter oẽs figuras veteris teſtamẽti agnus paſchalis expręſſius figurabat paſſionẽ Chriſti.quia ille agnus erat ſine macula,& per eius immolationem filij Iſrael liberati ſunt à ſeruitute Aegyptiaca,ſicut per paſſionẽ Chriſti,qui peccatũ nõ fecit,ſumus liberati à ſeruitute diaboli.Secunda cauſa eſt,quia iugẽ ſacrificium qđ figurabat perpetuitatẽ beatitudinis,fiebat de agno,ſicut & Chriſtus eſt noſtra beatitudo.Secũdò fert teſtimoniũ Iohãnes de Chriſto q̃tũ ad eius diuinitatẽ,cũ ſubdit̃: l ¶Qui tollit

1.Pe.2.d. H pecca.mun.Quia tollere peccatũ eſt ꝓpriũ ipſius dei.Dicit̃ autẽ hic peccatũ ponẽdo ſingulare ꝓ plurali,ſecundũ modũ Idiomatis Hebrei,vt patet Exod.viij.f.Venit muſca grauiſſima.i.multitudo muſcarũ.Vel aliter dicit̃ peccatũ in ſingulari, licet ille agnꝰ tulerit oĩa peccata, tñ ſpeciali modo ꝓ peccato originali occiſus eſt. m ¶Hic eſt de quo dixi.Hic cõſequẽter tollit̃ ſuſpicio teſtis.Ieſus enim erat cognatus Iohannis ex parte matris: & ideo ſi hoc teſtimoniũ dixiſſet tantũ poſtq́ Ieſus fuit ei notꝰ,poſſent aliqui habere teſtimoniũ eius ſuſpectũ: & ideo teſtimoniũ Iohãnis de Chriſto fuit aliquo modo anteq́ noticiã determinatã haberet de ipſo,quia primò in generali fuit reuelatus aduẽtus Chriſti propinquus de futuro ipſi Iohãni:& fuit ſibi præceptũ à dño, vt baptizaret in noĩe vẽturi:& prędicaret eiꝰ aduẽtũ & prępararet populũ.& tũc incępit ferre teſtimoniũ de Chriſto in gñali,dicẽs q̃ cito eſſet vẽturus:tñ neſciebat qs eẽt determinatè:ſed tũc datũ fuit ſibi ſignũ cognoſcẽdi ipſum.ſ.ꝑ apparitionẽ ſpũſſancti ſup eũ. & hoc eſt qđ dicit̃:Hic eſt de quo dixi.q.d. non mõ incipio ferre teſtimoniũ de ipſo,ſed anteq́ cognoſcerẽ ipſum. n ¶Poſt me &c.Exponatur ſicut ſupra. o ¶Et ego neſcie.eũ. quãtũ ad ꝑſonã determinatã. p ¶Sed ut ma.in Iſrael. Id eſt ipſi Iſraeli.

☙ Propterea ve.

Moraliter. ✱ a ¶Ego bap.in aqua.corpora tantũ lauando.ad ſignificandum illius baptiſmũ,qui lauat aĩas in ſpũſctõ. e ¶Hæc in Betha.fa.ſunt.quæ interpretat̃ domus obediẽtiæ.ideo ꝑ hoc ſignificat̃,q̃ Iohãnes ex obediẽtia dei venerat Chriſtũ nũciare immolandũ ꝓ redẽptiõe mũdi. o ¶Et ego neſcie.eum.ante reuelationẽ mihi factã anno quintodecimo Tyberij Cæſaris, vt habet̃ Luc.iij.a.quæ qdẽ reuelatio facta fuit Iohãni in deſerto, vt habet̃ ibidẽ.& ꝑ hoc ſignificat̃,q̃ reuelatiões diuinæ fiũt habitãtibus in deſerto penitẽtiæ,Pſ.lxij.a.In terra deſerta & inuia & inaquoſa: ſic in ſancto apparui tibi, vt viderẽ virtutẽ tuam & gloriã tuam.

✱ Altera die

☞ a ¶Baptizãs.Chriſtꝰ à Iohãne baptizat̃,vt indicet̃ oĩs hũilitas A quę eſt oĩs iuſticia.Sed nõ ſolꝰ,ne baptiſma Iohãnis ſanctiꝰ & maius,in quo deꝰ homo baptizatus eſt,videret̃ baptiſmo Chriſti:in quo hoĩes baptizãtur,Baptizãtur aũt alij à Iohãne,vt vſus baptizãdi pręꝑet viã baptiſmo Chriſti. b ¶Et teſt.Sicut dixit ſe veniſſe, vt manifeſtaret Chriſtũ: ita perhibuit teſtimoniũ.ſ. uidi ſpi.In quo didicit,qđ priꝰ neſciuit.venerat etiã prædicare pñiam.i. facere præparationẽ prædicatiõis Chriſti,ſed tm̃ de præparatiõe baptiſmi põit ſingulariter. qa baptiſmꝰ Chriſti eſt ſummũ ſacramẽtũ inter alia. c ¶Spiri.deſcẽ.Nõ q̃ mõ primũ deſcẽderit, ſed vt ꝑ hoc deſcẽdere oſtẽdat̃, & manere in baptizatis aqua, & nõ aliter. & vt Iohãnes ꝑ eũ de Chriſto excellentiꝰ intelligeret. d ¶Et ego neſcie.

†Non noueram. Aug. Viſa colũba dicit ſe ꝑ eã didiciſſe, quod prius neſciebat. Sciebat quidẽ, q̃ erat dñs,q̃ agnꝰ tollẽs peccata, q̃ ab eo deberet baptizari, ſicut & cõfeſſus erat: ſed neſciebat q̃ ſibi eſſet retẽturꝰ & nulli traditurus poteſtatẽ baptiſmi,& miniſteriũ,ꝑ qđ cõſtat vnitas eccleſię,ne ſint tot baptiſmi quot baptiſtæ.Potuit autẽ dñs poteſtatẽ baptiſmi alicui ſeruo vice ſua tradere, vt tãta eſſet vis in ſerui baptiſmo,q̃ta in dñi:ſed voluit vt ſpes baptizatorũ tantũ ſit in dño, non in hoĩe, & vniant̃ in eo: vt ſit vna colũba & nõ diuidat̃ ꝑ hoĩes. Vnde nihil differt baptiſma dñi,ſiue ꝑ bonũ ſiue ꝑ malũ tradet̃ miniſtrũ.nec iterat̃, qa ſemp eſt baptiſmus dñi.Baptiſmus Iohãnis iterat̃, quia nõ dñi eſt,ſed hoĩs,& ſi ex deo. Baptiſmus Iudæ, nõ Iudæ, ſed dñi eſt,nec iterat̃: Vt aũt vnitas & fraternitatis pax ſine laniatiõe in omnibꝰ baptizatis ſeruaretur, quaſi in vna colũba quæ gemit in erũnis mũdi, & ramũ

Geñ.8.b. qui extra eſt, ſi fructũ habet fert ad arcã:ideo ſpiritꝰ in quo bapti- B zatur per colũbã oſtendit̃. Vt aũt habita vnitate & pace in ſe ferueant cõtra mala,poſt in igne datus eſt apoſtolis,& in linguis di-

Act.2.a. uerſis ſecũdũ diuerſitatẽ gentiũ: quæ modo vniunt̃,olim de vna

Gen.11.a. diuiſæ in tumidis ædificatoribꝰ. ¶Nota q̃ in ſacramẽto baptiſmatis ſicut & in alijs, ſolus Chriſtus operatur. Alij verò ſunt mi-

Ro.12.b. niſtri. Vnde Apoſtolꝰ: In labore & mẽte ſunt differẽtes,in operatione indifferẽtes. ¶Hiero. Oſtendit Iohannẽ nõ ſcire per baptiſmum Chriſti.i. mũdũ eſſe redemptũ. nam ſciebat eũ filiũ dei eſſe, & natũ in carne. Aug. dicit Iohãnẽ ignoraſſe hoc tantũ, vtrũ ſibi retineat vim baptizãdi: an alicui ſuorũ tribuat: e ¶Et manen. Aug. Spãliter dicit̃ ſpiritũ manere in Chriſto, à quo nũq́ per peccatum receſſit,in quo ſemp mirabiliter vixit & mirabiliter opatꝰ eſt.In ſanctos venit,& ꝑ peccata recedit: Manet tñ ſemꝑ in eis ad aliquid, vt Chriſtꝰ eis ꝓmiſit.ſ. vt bonis ſemꝑ inſiſtãt: Ad aliquid nõ manet.ſ. vt ex eo ꝓphetẽt, vel miracula faciãt:& ideo hoc qđ dicit eſt primum ſignũ agnoſcẽdi Chriſtũ. f ¶Qui baptizat. Baptizat Chriſtus in ſpiritu, nõ ſolũ remittẽdo peccata in aqua, ſed & poſt purgando,& amorem accẽdẽdo, & donis implendo. g ¶Hic eſt fi.dei.Hic teſtat̃ filiũ dei quem ſuperius virũ vocabat: vt ab eo habeat̃ teſtimoniũ vtriuſq́ naturę. h ¶Altera die

Typicè. ite.ſta.Typicè.Stat Iohãnes, ceſſat lex, tamen teſtimonium perhibens Chriſto. Ambulat Ieſus, id eſt gratia hincinde colligens.

☞ Sequuti

¶Non in ſpiritu peccata tollens.

ſtetur in Iſraẽl, propterea ueni ego a
a ¶Corporali ſpecie columbæ.
a b in aqua baptiz ans.Et teſtimonium b
perhibuit Iohannes,dicens: † Quia c
c uidi ſpiritum deſcendentẽ quaſi cõ-
a ¶Vt Iohannes per eum excellentius de Chriſto intelligeret.
lumbã de cęlõ,& manſit ſuper eum:
a ¶Comparatione huius cognitionis.nam ex viſu & auditu(licet corporali)multum proficiebat in cognitione maieſtatis & poteſtatis,reuelatis oculis.
d & ẽgo † neſciebam eum.Sed qui mi d e
ſit me baptizare in aqua, ille mihi di f g
xit: Super quem uideris ſpiritum de
e ſcendentem & manentẽ ſuper eum,
a ¶Non alius. ¶Quid? b ¶Ecce quid didicit.
c ¶In quo eſt remiſſio.Quod non eſt Iohannes.
f hic eſt qũi baptizat in ſpiritũ ſancto.
a ¶Illum ſpiritum. h
Et ego ũidi, & teſtimonium perhi- i k
a ¶Vnicus, vnde poteſt baptizare.
g h bui,quia hic eſt filiũs dei.† Altera die l
a ¶Immobilis in culmine perfectionis.
iterũ ſtãbat Iohãnes:& ex diſcipulis m
a ¶Firmiter eius adhęrentes magiſterio. b ¶Ex dilectione. c ¶In carne, ad nos venientem.
eiꝰ dũo,& rẽſpiciẽs Ieſũ ambũlãtem n
¶Diſcipulis oſtendendo. b ¶Q.Quid me ſequimini? illum ſequimini qui eſt agnus dei, precium mundi.
c ¶Intellexerunt
dĩxit:Eccẽ agnus dei.Et aũdierũt eũ p

Nicolaus de Lyra.

☙ a ¶Propterea ueni ego in aqua bapti. quia totũ officiũ Iohãnis baptizãdo & prędicãdo erat ordinatũ ad manifeſtationẽ Chriſti.Sed cõtra illud qđ dr̃ hic:Et ego neſcie.eũ:vr̃ eſſe illud qđ hr̃ Mat.iij.d. q̃ Iohãnes ꝓhibebat Ieſũ veniẽtẽ ad baptiſmũ, dicẽs:Ego à te debeo baptizari.ergo vt videt̃ ante baptiſmũ ipm

Qualr̃ Iohannes cognouerit Chriſtum. cognouit.Dicẽdũ,q̃ in baptiſmo cognouit eũ dupliciter.Primò per reuelationẽ diuinã qñ venit ad baptiſmũ Iohãnis.& tũc dixit ei Iohãnes illud Matth.iij.d.Ego à te debeo baptizari,Secũdò cognouit eũ,quãdo ſpũſſanctus deſcẽdit ſuper eũ in ſigno viſibili à deo prius ſibi dato,vt dictũ eſt.Et ideo cum dicit̃ hic:Et ego neſciebã eum:refert̃ ad tp̃s præcedens baptiſmũ, quo Iohãnes nõ cognoſcebat Ieſum q̃tũ ad perſonã determinatã. b ¶Et teſtimo.phi. Iohãnes, di. Hic ponit̃ teſtimonij Iohãnis cõfirmatio per ſignũ ſibi diuinitꝰ datũ de Chriſto à principio, qđ poſtea vidit in ipſo.& hoc eſt q̃ dr̃:Et teſti.perhi.Iohã.di. c ¶Quia C uidi ſpi.&c.man.ſu.Hoc fuit qñ Iohãnes baptizauit Ieſum, vt habetur Matth.iij. d ¶Et ego neſcie.eũ.Iſtud refert̃ ad tempus præcedẽs baptiſmũ, vt dictũ eſt,Aug. autẽ refert neſciebã,ad poteſtatẽ excellẽtię in baptiſmo,quã ſibi Chriſtus retinuit. Quæ

Excellẽtia baptiſmi ĩ quibus cõſiſtit. cõſiſtit in quatuor.Primũ eſt, q̃ ipſe ſolus baptiſmũ inſtitueret. Secundum eſt, q̃ effectũ baptiſmi ſine baptiſmo cõferre poſſet.Tertiũ eſt, q̃ meritum paſſiõis eius in baptiſmo efficaciã haberet.Quar

† Mat.3.d. Mar.1.b. Luc.3.d. tò,qđ ab aliquo tp̃e baptiſmus cõferret̃ in noĩe ipſius,ſicut habet̃ Act.xix.a.q.d. ego neſciebã,q̃ hãc excellentiã prædictã in baptizando ſibi retineret. vñ ſubdit̃ poſtea:Hic eſt q bapti. ſolꝰ q̃tũ ad iſtã excellentiã.Prima tñ expoſitio magis videtur cõſonare literæ,ita q̃ illud, neſciebã eũ,referat̃ ad tp̃s pręcedens baptiſmũ Chriſti:quãdo Iohãnes nõ cognoſcebat Chriſtũ adhuc in ꝑſona determinata, vt prædictũ eſt:ſed tãtũ in generali. & cum hoc fuit ſibi datũ ſignũ cognoſcẽdi eum determinate in futuro per apparitionẽ ſpirituſſancti in ſigno viſibili. Ideo ſubditur: e ¶Sed qui miſit me: Id eſt deus per expræſſam miſſionẽ & apparitionem,vt.ſ.dictũ eſt. f ¶Baptizare in aqua. Quia baptiſmus Iohãnis gratiam nõ cõferebat, ſed baptiſmũ Chriſti ſignificabat,& ad ipſum diſponebat.

† Poſtera.

g ¶Ille mihi dixit:Super quẽ uideris ſpiritũ deſcend.& manen. ſuper eum.In ſigno viſibili colũbę. h ¶Hic eſt qui baptizat in ſpũſancto: quòd eſt proprium ipſius dei.ſ.ſaluare animas per gratiã ſpirituſſancti. i ¶Et ego uidi. Spiritumſanctũ prædicto modo deſcendentem ſuper Ieſum. k ¶Et te D ſtimonium perhibui:quia hic eſt filius dei.Scilicet natu ralis, & per conſequens habens eandem virtutem cum patre

Diuiſio. l ¶Altera die.Hic explicat teſtimonium Iohannis de Chriſto factum coram diſcipulis Iohãnis ſpecialiter.Et diuiditur in duas: quia primò ponit huius teſtimoniũ.Secundò teſtimonij fructũ, ibi:Et audierunt.In prima parte dicitur ſic: Altera die iterum ſtabat Iohannes,& ex diſcipulis eius duo.Dicit altera die, ad denotandum quòd Iohannes pluries & frequenter ferebat teſtimonium de Chriſto,vt.ſ.dictum eſt. Per hoc quòd ſubditur: m ¶Stabat.oſtẽditur, q̃ ipſe paratus erat ad exercendũ ſuum officiũ,teſtificando de Chriſto,baptizando,& docẽdo.Vnde ſubditur: n ¶Et reſpi.Ieſum ambulan.ſ. prope locum vbi ſtabat Iohãnes:quia Chriſtus poſtq́ baptizatus eſt à Iohãne, ad tẽpus moratus eſt prope locũ:& factus eſt Iohãni familiaris, vt ſic Iohannes frequenter diceret teſtimoniũ de Chriſto in ſua preſentia,& ſic ab alijs cognoſceretur.vnde ſubdit̃: o ¶Ecce agnus dei.Breuiter repetit euãgeliſta teſtimonium quod fuerat ſuperius dictũ:ideo omittit illud quod,ſ. dictũ eſt: Qui tollit peccata mundi.Et exponatur ſicut.ſ. expoſitũ fuit. p ¶Et audierunt. Hic ponitur fructus prædicti teſtimonij. Et diuiditur in tres:quia primò ponitur fructus ſequens ex Iohannis teſtificatione.Secundò ex diſcipuli conuerſi prædicatione, ibi: Erat autem

☙ Andreas.

Moraliter. ✱ l ¶Altera die iterum ſtabat Iohannes &c.Sicut dictum eſt,per Iohannem prædicator euangelij deſignatur; & ideo per hoc quod dicitur hic,ſtabat, ſignificatur quod prædicator euangelij debet eſſe conſtans in prædicatione verbi diuini. n ¶Et reſpiciens Ieſum ambulantem dixit.Per quod ſignificatur quod prædicator euangelij debet diligenter conſiderare proceſſum vitæ Chriſti,& non ſolum cõſiderare, ſed etiam prædicare. Ideo ſubditur: o ¶Dixit:Ecce agnus dei. Eius innocentiã prædicando,& obedientiam vſq́ ad mortem.& audientes debẽt deuotè recipere talem prędicationem:quòd ſignificatur per hoc quòd ſubditur: p ¶Et audierunt eum duo diſ.Io. & ſequuti ſunt Ieſum.Et dñs Ieſus ad tales cõuertitur per clementiam, & recipit per gratiã, & inſtruit eos de neceſſarijs ad ſalutẽ. Per Andream verò & Philippũ qui à Chriſto edocti fuerunt de ſalute fratrum ſuorũ ſolliciti, ſignificatur illi qui proximos ſuos q̃tum bono modo poſſunt inducũt,ad ſequelam Chriſti: cõtra multos qui non ſolũ non inducunt,ſed pro ſuo poſſe auertunt

✱ Ame

a ¶ Sequuti ſunt Ieſum. Sequuti ſunt, vt eũ iã potiꝰ ꝙ̃ Iohãnẽ E audirẽt: nõ tamen adhuc ei penitꝰ adhęrẽtes: ſed vt videãt vbi habitat, vt aſſiduè ad eũ veniãt, & ab eo erudiantur. & poſtea ꝑfectè Mat.4.d. ſunt ſequuti, qñ eos de naui vocauit. Duo ſequũtur: qa q ſequũť gemina charitate debẽt accẽdi: b ¶ Conuerſus. quaſi à tergo viderãt: ſed quaſi faciẽ prębuit illis, dũ de maieſtate deſcẽdit, vt poſſet videri: dum ꝑ vmbra legis euãgelij lucẽ exhibuit. c ¶ Quid quæritis? Interrogat nõ ignorãs, ſed vt mercedẽ habeant reſpõdẽtes. quid rem, nõ ꝑſonã. quid nõ quẽ, ne ſe videať oſtẽdere, illi ꝑſonã rñdẽt. Myſticè. d ¶ Vbi habitas? Myſticè. Volũt oñdi ſibi in quibꝰ Chriſtꝰ habitet, vt ſe illis aſſimilẽt: vel qui ĩcarnatione vidẽt: piè quęrũt oſtẽdi ſibi æternã manſionẽ qũo ſit apud patrẽ. e ¶ Venite. quaſi ſermõe nõ põt explicari, ſed ope demõſtrať. venite credẽdo & opando & ĩtelligetis. venite teſtimonio Iohãnis & à lege recedite & gratiã recipietis. f ¶ Die illo. Oñdit nouũ teſtamẽtũ, ſiue preſentẽ vitã. g ¶ Hora au. erat. qa ex lege venerãt, decalogꝰ ad Chriſtũ miſit. hora decima quærũt ab eo doceri, qa non aliꝰ docet legẽ, niſi q dedit eã. Docet autẽ cũ miſericordia & impleť quæ ĩplere nõ poterãt. vel hora decima veſperã mũdi indicat. h ¶ Fra. Simo. Frater iunior natu prior credit. nõ em̃ eſt ordo fidei inanis. Fortè ad dignitatẽ Andreas diciť eſſe frater Petri, ſuper quẽ. i. ſuper cuiꝰ fidẽ fundãda erat eccł'a. i ¶ Inue. hic pri. Vera pietas ſtatim inuẽtũ theſaurũ nũciat fratri, vt ſicut eſt ſanguĩe, ſit & germanꝰ in fide. k ¶ Inuenimꝰ Meſſiã &c. Chriſtꝰ grecè, Meſſias Hebraice, vnctꝰ latinè. verè em̃ vnctꝰ eſt à ſpũſctõ ſpãliter, à qua vnctiõe Chriſtiani appellanť. Quòd Iacob erexit lapidẽ Geñ.35.d. poſt viſionẽ in titulũ, quẽ olei ſupfuſio F vnxit, iam diuinitus ꝑ illã Petrã, futurã Petrã, ſ. Chriſtũ ſpũſctõ vngẽdũ figuraliter ĩtellexit. in qua Petra ſic linita fundari eccleſiã præfigurabat &c. l ¶ Tu es Simon fi. prius dicit nomẽ qđ habet à parẽtibꝰ, vt ſignificeť mutatio, dũ de Simone Petrũ facit. In mutatiõe aũt notať viuacitas myſterij. ſed nec prius nomẽ caret virtute. Eſt em̃ Simon obediens filiꝰ gratiæ vel colũbæ, dum venit ad Ieſum, ſequẽs fratrẽ. vnde à Petra Chriſto diciť Petrus, firmus in illo, in figura eccleſię quę in Petra fundatur. m ¶ Filius Iohanna &c. Iona diciť & Iohanna indifferẽter. Iona colũba: Iohãna gratia interpretatur.

a ¶ Sequentes euangelium legem amiſerunt, vtentes eius teſtimonio. ¶ Imperio magiſtri.

a duo diſcipuli loquentem, & ſequuti ſunt Ieſum, Conuerſus autem Ieſus, & uidens eos ſequentes ſe, dicit a b

a ¶ Dat fiduciam interrogandi ¶ Magiſtrum. b ¶ Quęcumq; vellent.

c eis: Quid quęritis? Qui dixerunt ei: c

a ¶ Hoc nomine fidem ſuam indcant, iam ſequũtur vt magiſtrum. b ¶ Latine.

Rabbi, qđ dicitur interpretatũ ma

a ¶ Nolunt eo tranſitorie vti, ſed ſcire locum quo frequenter veniat, & ſecreto inſtrui.

d e giſter, ubi habitas? Dicit eis: Venite, & uidete. Venerunt, & uiderunt d e

a ¶ Non eſt nox vbi eſt lumen Chriſtus, ad quem poſtquam peruenitur, ibi eſt manendum.

ubi maneret, & apud eũ manſerunt f

f g die illo. Hora autem erat quaſi deci g

a ¶ Virilis, quia conſtans & fortis.

h ma. Erat autem Andreas frater Si h

¶ Obedientis.

monis Petri, unus ex duobꝰ qui audierant à Iohanne, & ſequuti fuerãt

i eum. Inuenit hic primùm fratrem i

k ſuum Simonem, & dicit ei: Inueni k

a ¶ Hoc verbo innuit qđ diu eum quęſierunt. b ¶ Hebraice ¶ Latine.

mus Meſſiam, qđ interpretatũ eſt

a ¶ Non dedignatur maior ſequi minorem.

Chriſtus. Et adduxit eum ad Ieſum. l

¶ Secreto cordis, ex quo cognito mutat nomen.

Intuitus autem eum Ieſus dixit: Tu m n

a ¶ Per ſpiritum obedientię. b ¶ Id eſt columbę ſ. ſancti ſpiritus. ex quo humilis, dum maior ſeqtur minorem.

l m es Simon filius Iohanna Tu uo o

¶ Nondum ponit nomen: ſed pręſignat.

caberis Cephas, quod interpre p

f ¶ Et apud eũ mã. &c. audiẽtes verba vitæ ab eo. g ¶ Hora aũt erat quaſi deci. i. ꝓpe veſperã. Ex quo patet ardor eorũ ad audiẽdũ Chriſtũ: qa cũ hora veſꝑtina ſoleãt hoĩes reuerti ad ꝓpria domicilia, tñ oĩbꝰ dimiſſis mãſerũt cũ ipſo vſq; in craſtinũ, deſiderio audiẽdi ipm. h ¶ Erat au. an. hic cõſequẽter poniť fructus ꝓueniẽtes ex diſcipuli cõuerſiõe: qa audita Chriſti doctrina ſtatuit ad quęrendũ fratrẽ ſuũ ad audiẽdũ Ieſum Chriſtũ. & hoc eſt ꝙ dr̃: Erat au. an. &c. ſe. fue. eũ. ſ. Chriſtũ. Nomẽ autẽ alteriꝰ diſcipuli hĩc taceť, qa modꝰ ſcribẽtiũ eſt tacere ꝓprias laudes. vel ſaltẽ loq de ſe ſicut de alio, ſicut. j. vlt. g. dicit Iohannes euãgeliſta de ſeipo: Hic eſt diſcipulꝰ ille &c. non exprimẽdo nomen ſuũ. Et eodẽ mõ loquiť hĩc, qa ꝓbabiľr crediť, ꝙ ipſemet fuerit cũ Andrea: qa circũſtãtias loci & tpis deſcribit qſi ille q preſentiaľr vidit. Põt et aľr dici, ꝙ ſolꝰ Andreas noĩatur, eo ꝙ antiqor & prĩcipalior erat. vñ & hãc prærogatiuã habuit, ꝙ fuit primꝰ Chriſti diſcipulus: qa de duobꝰ priò adhærẽtibꝰ Chriſto ipſe fuit principalis & primꝰ, ſicut & ſtephanꝰ fuit primꝰ martyr. Sequiť: i ¶ Inue. hic primũ fra. ſuũ ſi. Nõ ĩuenit eũ à caſu, ſed diligẽter quęſitũ: deſiderãs eũ hr̃e fratrẽ in religione fidei, ſicut & in ꝓpinqtate carnali. cõtra illos q ꝓprios amicos retrahũt ab ĩgreſſu religiõis. vñ ſequiť: k ¶ Et di. ei &c. Chri. i. vnctus: qa Chriſtꝰ eſt rex & ſacerdos vnctꝰ in humana natura plenitudĩe gratię, ſicut reges & ſacerdotes ĩ veteri teſtõ inũgebanť corpali vnctione. Et bñ dicit: Inuenimꝰ: qa ſufficiẽter erat inſtructꝰ à Chriſto ꝑ teſtimonia legis & ꝓphetarũ, ꝙ ipẽ erat verè Chriſtꝰ. Et qa cõſummatio bõi opis eſt ꝑ Chriſtũ, iõ ſequiť: l ¶ Et addu. eũ ad Ieſum. Tũ quia nõ cõfidebat de ſe, ꝙ poſſet eũ ſufficiẽter inſtruere. Tũ quia libẽter ad magiſtrũ redibat habita occaſione. m ¶ Intui. aũt eũ Ieſus. Nõ ſolũ H exteriꝰ, ſed etiã interiꝰ vidẽs eiꝰ deuotionẽ: quia intueť cor. n ¶ Dixit: Tu es 1.Reg.16.b Simon. i. verè obediẽs. q. d. nomẽ tuũ eſt ꝓprietati tuæ cõſonũ. o ¶ Fi. Iohã. Mat. xvj. c. diciť, Bariona. i. filiꝰ Iohãna. Dicẽdũ, ꝙ idẽ eſt nomẽ patris Petri Iona & Iohãna: aliquaľr tñ diuerſificatũ, ſicut in latino, Nicolaus & Colinus. Vel aliter dicẽdũ, ꝙ pater Petri erat binomiꝰ, & ſic Iona & Iohãna ſunt duo noĩa. Hoc vr̃ ex eorũ interpretatiõe: qa Iona interpretať colũba, Iohãna, in quo gr̃a. Dicit ergo: filiꝰ Iohãna. q. d. hoc cognomẽ cõſonat tuo noĩ, quia ille q eſt verè obediẽs, eſt filius gratiæ ſpũſſctĩ q ꝑ colũbã deſignať. p ¶ Tu uoca. Cephas. i. capitaneꝰ. Et idẽ ſonat hoc nomen Petrꝰ, qa fundamẽtũ habet quodãmõ ꝓprietatẽ capitis. vñ Mat. xvj. c. qñ dictũ eſt ei à Chriſto: Tu es Petrus &c. nõ fuit noĩs noua impoſitio, ſed noĩs priꝰ impoſiti cõmemoratio vł cõfirmatio: qa hic ſibi fuit impoſitũ ſcđm Aug. Aliqui tñ alij dicũt econuerſo, ꝙ tũc fuit ſibi impoſitũ, ſed hic prędictũ fuit ſibi imponendũ. ꝓpter qđ diciť: Tu uoca. quaſi loquẽs de futuri noĩs impoſitione. Notandũ etiã, ꝙ mutatio nominis facta à deo ſemꝑ facta eſt ex aliqua gratia ſpãli, quã à deo cõſecutꝰ eſt ille cuiꝰ nomẽ mutatur. Sicut Iacob vocatꝰ eſt Iſrael, eò ꝙ vidit dñm. Geñ. xxxij. f. Et Abrã vocatus eſt Abrahã, qñ facta fuit ſibi ꝓmiſſio de ſemine, in qua benedicẽdæ erãt oẽs gentes terræ illius, Geñ. xvij. a. Et eodem modo hic Simon vocatus eſt Cephas, ex hoc ꝙ vocatus fuit ad Chriſti fidẽ, & vocãdus de ꝓximo ad apoſtolatũ & principatum apoſtolorũ. & Matth. xvj. c. vocatꝰ eſt Petrus, quòd idẽ eſt, vt dictũ eſt, ꝓpter fidelẽ Chriſti cõfeſſionẽ, qua dixit: Tu es Chriſtus filius dei viui. Sed cõtra illud quod diciť hic de vocatione Petri & Andreæ, videtur illud eſſe quod habeť Matth. iiij. d. Ambulans Ieſus iuxta mare Galileæ, vidit duos fratres, Simonẽ qui vocatur Petrus, & Andreã fratrem eius, mittẽtes rete in mare: & vocauit eos. Ex quo patet, quòd fuerunt vocati de naui. Dicendum quòd vocati fuerũt ad fidẽ & ad Chriſti aliqualem familiaritatẽ iuxta Iordanẽ ſecũdum modum qui hic ſcribitur: ſed poſtea ſuꝑ mare Galileæ fuerũt vocati ad apoſtolatũ, & ideo tunc relictis retibus & naui ſequuti ſunt eũ non amplius ad propria reuerſuri:

Mutatio nominis à deo facta, gratioſa.

In Galilæam

Nicolaus de Lyra.

Andreas. Tertiò ex Chriſti vocatiõe, ibi: In craſtinũ. Fructus aũt primꝰ fuit cõuerſio diſcipulorũ Iohãnis ad Chriſtũ: quæ fuit inchoata ꝑ Iohãnẽ ĩcẽtũ diſcipuli teſtimoniũ eiꝰ reuerẽter audierũt, & tãq; veriſſimũ executi ſunt in ope. & hoc eſt qđ dr̃: Et au. eũ duo diſci. lo. & ſecu. ſunt Ieſum. deſiderãtes ei adhęrere & eiꝰ doctrinã audire: ſed iſta cõuerſio cõſummata eſt ꝑ ipm Chriſtũ. Vñ ſubdiť: a ¶ Cõuer. aũt Ieſus &c. ex ſua benignitate & miſericordia. b ¶ Vi. eos ſe. ſe, di. eis: Quid quæ. q. d. ꝑatus ſum ad volũtatẽ veſtrã: nec petit hoc ex ignorãtia, vt aliqd addiſcat, ſed vt eorũ reſpõſiõe cõueniẽtiꝰ eos dirigat. ſicut Geñ. iij. b. dixit dñs: Adã vbi es? vt ex ſua rñſiõe cõueniẽtiꝰ argueret ipm. Sequiť: c ¶ Qui di. ei: Rab. qđ di. inter magi. Iſtud, qđ dr̃ interpretatũ magiſter, nõ eſt de ỽbis eorũ, ſed eſt ỽbũ euãgeliſtę interpretãtis nomẽ Hebr. qđ eſt Rabbi. vñ dixerũt: Rabbi vbi habitas? quærẽtes domũ eiꝰ tãq; ſtudioſi diſcipuli, vt poſſent frequẽter cũ eo & ab eo inſtrui. d ¶ Di. eis: Veni. & ui. liberaľr cõdeſcẽdẽs petitiõi eorũ. Sed qa dictũ eſt de domo Chriſti, hic vr̃ cõtra dicere ei qđ dr̃ Mat. viij. c. Filiꝰ hoĩs nõ habet vbi caput ſuũ reclinet. Dicẽdũ, ꝙ in Mathæo diciť nõ habuiſſe ꝓpriũ domiciliũ, nõ tñ negať quin habuerit ſicut hoſpes domũ accõmodatã ꝓ tpe ad manendũ. Sic em̃ frequẽter fuit in domo Marthę, & eodẽ mõ ad tps mãſit ꝓpe Iohãnẽ, poſt baptiſmũ ſuũ, rõnibus prędictis: tñ in hoſpitio alieno. qđ patet ex hoc ꝙ nõ erat de loco illo, ſed de Nazareth. Sequiť: e ¶ Ve. & ui. ubi ma. ſicut hoſpes, vt dictũ eſt.

Et apud eum man.

In craſtinum

a ¶ In Galilęã Galilęa dicitur trãſmigratio, vel reuelatio. Trãſ A migrat enĩ homo de vitijs ad ỽtutes. & poſt de virtute in virtutem: & ſic fit ei reuelatio, vt videať deꝰ deorũ in Siõ. Vocaturus Ps.83.b. ergo diſcipulũ ad ſeqndũ. i. ad imitãdũ: exit in Galilęã, ipſo loco ĩnuẽs, vt ſicut ipẽ ꝓficiebat ſapĩa, & ſicut ꝑ paſſiões ĩtrauit in gloriã, ſic & ſequaces. b ¶ A bethſaida ciui. Nõ fruſtra nominatur ciuitas, nec fruſtra diciť Philippi, Petri, & Andreę, Sonat em̃ domꝰ venatorum, in quo notať animꝰ & officium iſtorũ: Sũt enim venatores ĩ capiendis aĩabus. vnde Philippus anteq̃; fiat apoſtolus ſpõte vocat Nathanaelẽ. c ¶ Inuenit Phili. &c. Nathanael ꝑitiſſimus ſcripturarũ intelligit qđ non alij. ſ. à Nazareth exire ſingularẽ Nazarenũ. Quia ãt doctiſſimꝰ, nõ eſt ĩ apl'm electꝰ. Oẽs em̃ apl'i primũ de idiotis, vt confundantur ſapientes. d ¶ Quẽ ſcripſit Moy. Vt cautꝰ venator multis rõnibꝰ veritatẽ fratri aſtruit. ſ. ꝙ Ieſus eſt q p̃nũciať in lege & ꝓphetis. Filius Ioſeph, q eſt de domo Dauid, vt per eũ (nõ ꝙ de eo natꝰ) cũ Maria matre eius (quã ſciebat ex ꝓphetis virginẽ peperiſſe) noteť eſſe ex Dauid. e ¶ Et dixit ei Na. Vel dubitãdo interrogat vel affirmat vt legiſperitus, à ciuitate tãti noĩs poſſe eſſe aliquẽ bonum vel eximiũ doctorem, vel ſummũ ſaluatorem. Diciť em̃ Nazareth, flos vel germẽ mũdiciæ, vel ſanctitas. Vtriq; aũt ꝓnunciationi congruẽ ſubdiť, Veni & ui. &c. f ¶ Ecce uerè Iſraelita. Dolus. i. ſimulatio. Si em̃ habet pctã, cõfiteť. Non ergo negat pctõrem, ſed in eo laudat confeſſionẽ. Phariſęi aũt ſũt doloſi q ſe bonos p̃dicãt cũ ſint mali. g ¶ Vnde me no. Cognoſcẽs dñm loq de ſua cõſciẽtia, nõ ex ĩdignatiõe q̃rit, ſed admirando: vñ, & ex q̃ virtute.

¶ i. poſt reſurrectionem ad gentes.

tatur Petrus. In craſtinum uoluit a b

a ¶ A Iudæa, vbi erat Iohannes baptizans. ¶ Os lampadis.

* Ieſus

a * exire in Galilæam, & inuenit Philippum. Et dicit ei Ieſus: Sequere c d

¶ Venationis domus.

b me. Erat autem Philippus à Bethſaida ciuitate Andreę & Petri. Inue e

¶ Fratrem ſuum.

nit Philippus Nathanael, & dicit ei:

d Quem ſcripſit Moyſes in lege & prophetę, inuenimus Ieſum filium f g h i

a ¶ Et hoc nomen a prophetis. vt & Maria quæ non ignorans ſe virginem, dicit: Ego & pater tuus. ¶ i. de ſemine Dauid. ¶ Patriam ponit, vt notet eum de quo propheta. Nazaręus vocabitur. c ¶ Virgultum.

e Ioſeph à Nazareth. Et dixit ei Nathanaël: A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus: ueni & uide. Vidit Ieſus Nathanaël uenientem ad ſe, & dicit de eo: Ecce uerè Iſraëlita, in quo dolus non eſt. k l m n o

g Dicit ei Nathanaël: Vnde me noſti? Reſpõdit Ieſus & dixit ei: Prius quàm te Philippus uocaret, cũ eſſes p q r

de Iuda &c. Et Deut. xviij. c. Prophetã ſuſcitabit vobis deꝰ de fratribus veſtris &c. q̃ ad literam de Chriſto ſunt intelligenda, vt patet per prædicta. g ¶ Et prophe. Omnes enim prophetæ de Chriſto loquuntur, quia ad Chriſtum omnes eorum prophetiæ principaliter ordinabantur. h ¶ Inuenimus Ie. q. d. Hoc nomen congruum eſt prophetis, qa ꝓmittũt meſſiã Saluatorẽ. Hoc etiam nomẽ poniť expꝛſſe de Chriſto. Habacuk vlt. d. Ego autẽ in dño gaudebo, & exultabo in deo Ieſu meo. Et in apocryphis Eſdrę Et erit poſt annos hos, & morietur Ieſus filius meus, & conuertetur ſeculum. i ¶ Filium Io. Philippus hĩc loquitur ſecundum communem modum loquẽdi, quia putabatur eius filius, vt habetur Lucæ. iij. Hoc etiam conſonat ſcripturę, quæ clamat vbiq; Chriſtum deſcendere de ſtirpe Dauid, de cuius tribu erat Ioſeph: propter quod & Chriſti genealogia ꝑ ipſum cõputať, vt patet Matt. j. & Lu. iij. e. Quamuis enim nõ fuerit pater Chriſti, fuit tamen in matrimonio cõiũctus matri eius, quæ erat eiuſdẽ tribus, prout diffuſius declaraui ſuper Matth. k ¶ A Na. Locus etiam iſte conſonat ſcripturæ loquenti de Chriſto Eſa. xj. a. vbi diciť ſic ſcđm Hebraicã veritatem: Egredietur virga de radice Ieſſe & Nazaræus de radice eius aſcendet. Et ideo Nathanael videns hanc conſonantiam, ſtatim reſpondit: l ¶ A Nazareth poteſt ali. bo. eſſe. Affirmatiuè ſecũdum Aug. Aliter exponitur hoc ſecundum Chryſoſ. negatiuè & dubitatiuè. Quia (ſicut dictum eſt) iſte Nathanael erat legiſperitus: & ideo vidit ꝙ duo prima nõ habebant calumniam. ſ. nomen proprium quod eſt Ieſus, & genus ſcilicet Dauid. Sed de loco videbatur eſſe contra ſcripturam Micheæ. v. a. vbi expreſſe dicitur Chriſtum naſciturum in Bethleem. Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in milibus Iuda. Ex te mihi egredieť q ſit dominator in Iſrael: & egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis. Propter qđ legis ſcribæ reſponderunt Herodi quærenti vbi Chriſtus naſceretur, ꝙ Bethleem erat natiuitatis ſuæ locus, vt habetur Mat. ij. a. Et dictum ſuum confirmauerunt per ſcripturam prędictã Michæ. v. Et propter hoc Nathanael cõceſſis duobus primis tanq̃; manifeſtè veris, quęrit dubitatiuè de tertio dicens: A Nazareth poteſt ali. boni eſ. Et quia Philippus non erat perfectè inſtructus, ideo duxit eum ad Ieſum, vt ab illo plenius audiret. propter qđ ſequitur: m ¶ Dicit ei Philip. ue. & ui. i. addiſce ab eo. Notandum hĩc, ꝙ ſecundum veritatem euangelij Chriſtus natus fuit in Bethleem, vt habeť Matt. ij. a. & Luc. ij. a. ſicut fuerat prædictum per prophetam: ſed conceptus fuit & nutritus in Nazareth, vt habetur Luc. ij. f. & iiij. d. & propter hoc vocatur à prophetis Nazaræus. & ſic patet concordia prophetarum. o ¶ Vidit Ieſus. Hĩc deſcribitur conuerſio Nathanaelis, conſummata per Chriſtum, vbi Chriſtus oſtendit ſe verum eſſe meſſiam promiſſum ex tribus ſignis: quia legiſperiti ſigna quærebant, vt dicitur. j. Corint. j. d. Iudæi ſigna petunt. Et in pluribus locis in euangelio petierunt ſigna à Chriſto. Secũdum ponitur ibi: Reſpondit Ieſus. Tertium ibi: Reſpondit Nathanael. Primum ſignum fuit manifeſtatio occulti, præſentis. ſ. intentionis cordis, & puritatis conſcientiæ ipſius Nathanaelis, quæ non poterant eſſe nota niſi virtute diuina. & hoc eſt quod dicitur hĩc: Vidit Ieſus Nathanael uenientem ad ſe. Non ſolum vidit exterius, ſed etiam vidit cor ipſius interius. vnde ſequitur: n ¶ Et dicit de eo: Ecce uerè Iſraelita, in quo dolus non eſt. Quia ſine intentione doli & falſitatis veniebat: vt veritatem cognoſceret. p ¶ Dicit ei Nathan. Hĩc ponitur ſecundum ſignum, qđ eſt reuelatio occulti præteriti. Videns autem Nathanael ꝙ condictionem ſuæ mentis expreſſerat, quæſiuit vnde ipſam ſciebat, dicens: q ¶ Vnde me noſti? Reſpondit Ieſus & dixit ei: per reuelationẽ alterius occulti. r ¶ Prius q̃; Philippus te uocaret cum eſſes ſub ficu, uidi te. i. cognoui propoſitum cordis tui: Ad literam: prius loquuti fuerant ad inuicem de Chriſto ipſe & Philippus ſub ficu, in tali diſtãtia ꝙ Chriſtꝰ eos nõ poterat videre oculo corpali: nec aliqs alius erat p̃ſens q potuiſſet ei referre: & ideo propter hoc ſignũ & p̃cedẽs, Nathanael ſtatim cõfeſſus eſt ipm eſſe Chriſtũ. vñ ſequitur: C D Nota

B

Nicolaus de Lyra.

Diuiſio. a In craſtinũ. Hĩc cõſequẽter poniť fructꝰ ꝓueniens ex Chriſti vocatione. Et diuidiť in duas, qa primò deſcribiť ipſius Philippi vocatio. Secũdo, ex hoc ſequẽs Nathanaelis cõuerſio, ibi: Inuenit Philippus. Circa primũ ſciendum, ꝙ Chriſtus venit ad baptiſmũ Iohãnis, vt virtutẽ regenerandi tribueret aquis: & vt baptiſmũ Iohãnis, & eius doctrinam approbaret: & vt de Chriſto, ꝑ Iohannis teſtimonium latũ in Chriſti præſentia, populꝰ ipm cognoſceret: ꝓpter q̃ Chriſtus ad tps moratꝰ eſt ꝓpe locum illum, vt. ſ. dictum eſt: & ideo hoc pacto voluit redire in Galilęã, vbi fuerat nutritus, & in illo reditu vocatus eſt Philippꝰ. & hoc eſt ꝙ diciť hĩc: In craſtinum autẽ. ſ. poſt vocationem Petri. b ¶ Voluit exire in Ga. Si em̃ manſiſſet ꝓpe Iordanẽ, poſtq̃; fuit cognitꝰ à populo, oẽs cucurriſſent ad eũ, & dimiſiſſẽt Iohãnẽ. Quod patet ex effectu: quia duo ex principalioribus diſcipulis Iohannis ſecuti ſunt iã eũ, vt dictũ eſt: & ideo volens deferre Iohanni, & dare nobis exẽplũ fugiendi applauſũ ppl'i, inde receſſit. Sequiť: c ¶ Et inuenit Phi. Non à caſu, vel quaſi ignotũ, ſed ex ſua p̃ordinatione, vt eũ vocaret ad fidẽ, & illuminaret. vñ ſequiť: d ¶ Et dicit ei Ie. ſeque. me. Quòd autẽ Philippus ſecutus eſt eũ, ſtatim credẽs, nõ eſt mirũ: qa vox Chriſti nõ ſolũ habebat vim mouendi auditũ, ſed etiã animũ. Põt etiã probabiliter dici, ꝙ Philippꝰ erat iã edoctꝰ de Chriſto ab Andrea & Petro. vñ ſubditur: Erat autem Phi. à Bethſaida ciui. An. & Petri. q̃ſi reddatur ratio quare ſtatim ſecutus eſt Chriſtum, ex hoc ꝙ erat de villa Andręę & Petri: ex quo ꝓbabile eſt, ꝙ docuerant ipſum. e ¶ Inuenit Philippus. Hĩc poniť cõſequẽter Nathanaelis conuerſio, q̃ oſtẽditur primò ĩchoata ꝑ Philippũ, & ſecũdò cõſũmata ꝑ Chriſtum, ibi: Vidit Ieſus. Circa primũ conſiderandũ, ꝙ Philippus à Chriſto inſtructus, iuit ad quærendũ Nathanaelẽ fratrem ſuum, deſiderans eum habere fratrẽ in fide, ſicut in carne. & hoc eſt qđ dicitur hĩc: Inuenit Philippus Nathanaelem. Non à caſu inuenit eum ſed diligenter quæſitũ, vt dictũ eſt. Iſte autem Nathanael erat homo literatus, & edoctus in lege & prophetis: & ideo Philippus q̃uis eſſet parũ literatus à prĩcipio: tamẽ iã erat inſtructus à Chriſto in ſcripturis legis & ꝓphetarũ loquentibꝰ de ipſo: ideo annũciãdo Chriſtũ fratri ſuo, quẽ ſciebat literatũ, incępit à teſtimonio legis & Prophetarũ dicẽs: f ¶ Quẽ ſcripſit Moyſes in lege. Hoc habeť Geñ. penulti. b. Non auferetur ſceptrum

de Iuda

E

Rñdit ei Natha.

Mysticè
Gene.3.b.

E ☞ virtute. a ¶Sub ficu ui. Myſti. Nathanael .i. donũ dei, eſt ver⁹ populus Iſrl̄ donũ dei, q erat ſub ficu abdit⁹ .i. ſubdit⁹ ſub cõſuetudine peccãdi & vmbra mortis, vt primi parẽtes ſub fici folijs ſe texerũt. vbi pri⁹ viſ⁹ eſſet à dño & q̃ſit⁹, q̃ dñm videret & q̃reret. & ante etiam q̃ per apoſtolos vocaret. b ¶Rabbi tu es. Quia cognouit Nathanael Chriſtũ abſentem vidiſſe q ipſe in alio loco geſſerat .i. quõ & vbi vocatus ſit à Philippo, qđ eſt indiciũ deitatis, fatet̃ nõ ſolũ magiſtrũ, ſed & dei filiũ, & regem Iſrael .i. Chriſtũ in quo probat̃ eſſe Iſraelita, vt dicit̃ .i. vidẽs deũ. c ¶Videbitis cælũ. Nathanael Iſraelita, dicit̃ viſurus apertũ cælum, & angelos dei deſcen. & aſcen. vt olim patriarcha Iacob vidit ſcalam, & angelos aſcen. & deſcen. qui p̱ benedictionẽ vocat⁹ eſt Iſrael.

Ibi.28.c.

† Maiora ¶Augu. Qđ dictũ eſt Nathanaeli, mõ implet̃ in Chriſtianis, qa poſtq̃ homo deus aſcẽdit, credentib⁹ in eum aperit̃ adit⁹ cæli.

✻ Poſthac Et vident angelos .i. prædicatores ſup̱ eum aſcẽdentes, dũ arcana deitatis cõſiderãt & p̃dicãt, & deſcendẽtes, dum infimis ſe cõtemperãt, & humana de eo prędicãt. Et maius eſt eis cælũ apiri, & vtranq̃ in eo cognoſcere naturam p̱ angelos, q̃ viſos .i. p̃ſcitos eſſe, dũ eſſent ſub vmbra mortis. Si enim ibi manerẽt, qd profuiſſent ibi videri? d ¶Angelos d. Sępe hoc miraculum apparuit, q̄ angeli aſcedebant & deſcendebant ſup̱ Chriſtum. e ¶Super fi. h. Chriſtus dicit ſe filium hominis, affirmãs q̄ minus eſt .ſ. humanitatem, Nathanael & Petrus filium dei, qđ maius eſt, affirmantes diuinitatem. Ecce confirmatio vtriuſq̃ naturæ in Chriſto. Iſti confitentes deitatem, merentur aſcendere: ille aſſerens humanitatem, teſtatur ſe ad redimendum veniſſe. Super fi. ho. Confirmat ſe eſſe hominem, ne aliqui errarent, credentes ipſum tm̃ eſſe deum: vt etiam Petr⁹ cum dixit: Abſit à te dñe.

Mat.16.d.
F

a ¶.i. ſub arbore fici. ¶.i. ſub legis litera. ¶Elegi.

a ſub ficũ, uidi te. Reſpõdit ei Nathanael, & ait: Rãbbi, tu es filius dei, tu es rex Iſrael. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Quia dixi tibi, uidi te ſub ficu, credis: † maius his uidebis. Et dicit ei: Amen amen dico uobis: ✻ uidebitis cælum apertum, & angelos dei deſcẽdentes & aſcendentes ſuper filium hominis.

a ¶Ecce eadem vox Nathanaelis & Petri: vnde & Petrus meruit vocari. b ¶Cuius ego miles.
a ¶Q. ſub arbore fici veniſti ad fidem.
a ¶Quia per iſtud paruum veniſti ad fidem, venies ad maiora.
¶Hoc maius.

Nicolaus de Lyra.

✣ a ¶Reſpondit ei Na. & ait: Rab. tu es. rex Iſ. .i. ille qui expectatur, vt ſit rex Iſrael. Expectant em̃ omnes Iudęi meſſiã tpalem regem futurũ. Et hoc modo videt̃ loqui iſte Nathanael, quia nõ habebat adhuc cognitionẽ p̃fectã de Chriſto. Non enim videtur intellexiſſe tunc ipſius diuinitatẽ, quia non dixiſſet: Tu es rex Iſrael, ſed potius, mundi. Et p̱ hoc qđ dicit: Tu es f. non fuit cõfeſſus eius diuinitatem, ſicut poſtea cõfeſſus eſt eam Petr⁹ dicens: Tu es Chriſtus filius dei viui. Mat. xvj. c. Et propter hanc confeſſionem dictus eſt beatus à Chriſto. ſed intellexit hanc filiationẽ p̱ quandã excellentiã gratiæ. b ¶Reſpondit Ie. Hĩc ponit̃ tertiũ ſignũ, qđ eſt reuelatio occulti futuri. Modus em̃ cognitionis humanæ eſt, vt ab impfecto ad pfectionẽ ducat̃ ordinatè, vt patet .Ph yſicorũ. Et quia gratia pficit naturã, ideo cõſimilis ordo eſt in cognitione gratię. qa primò eſt impfectior, & poſtea ad perfectionẽ deducit̃: propter qđ Chriſtus ipm Nathanaelẽ iã Chriſtũ cognoſcentẽ q̃tũ ad gratię excellentiã, vlterius deducit eũ ad cognoſcendũ ſuã diuinitatem per obſequiũ angelorũ ſibi exhibendum tanq̃ ſuperiori. Nulla em̃ natura eſt ſuper angelicã niſi diuina. & hoc eſt quod dicitur: Reſpõdit Ie. Credis. ſ. me eſſe Chriſtum, q̃tum ad excellentiã gratię. c ¶Maius his ui. cognoſcẽdo virtutẽ diuinæ ſubſtãtiæ. d ¶Et di. eis .ſ. Philippo & Nathanaeli. e ¶Amen amen di. uo. Amen, idẽ eſt qđ fideliter: & ideo vbi duplicatur, eſt ſignum maximæ certitudinis & firmitatis. f ¶Videbitis cæ. ap. i. obſequium diuinitatis in humana natura latentis. Si em̃ quærat̃, vbi hoc viderũt: Põt dici, in aſcenſione Chriſti, vt habet̃ Act. j. b. Cũq̃ intuerent̃ in cęlũ euntẽ illum, ecce duo viri aſti. &c. i. duo angeli in ſpecie virorũ. Silr in reſurrectione viderunt apoſtoli angelos ſtantes ſupra ſepulchrum Chriſti: & in paſſione apparuit angelus de cælo confortans eum. Lu. xxij. e. Quæritur etiam hĩc: quare Nathanael non fuit vocat⁹ ad apoſtolatum, cum à Chriſto ſuper alios fuerit commendatus, vt patet ex prædictis. Dicendum, q̄ Chriſtus voluit primos fundatores eccleſiæ ſimplices homines eligere, ne prima cõuerſio hoĩm ad fidẽ humanę ſapiẽtię aſcriberet̃, ſed diuinę, & propter hoc iſte Nathanael & Nicodem⁹, de quo habetur. j. iij. a. nõ ſunt inſtituti apl̄i. qa erãt hoĩes lrati. fuerũt tñ à principio ad fidẽ vocati, ne ſi à principio oẽs fuiſſent ſimplices, crederent̃ p̱ oppoſitum per ignorantiam decepti. Poſtq̃ verò fides catholica fuit radicata: Paulus vocatus eſt ad apoſtolatum, q̃uis literatus eſſet. Vñ dicit̃. j. Cor. j. d. Videte vocationẽ veſtrã fratres: qa nõ multi ſapientes &cæ.

Nathanael quare non fuerit vocatus ad apoſtolatũ.

Moraliter ✻ e ¶Amẽ amẽ di. &c. per quos ſignificantur prædicatores, qui dicuntur

G qui dicunt̃ aſcendere ſuper filiũ hominis, qñ p̃dicãt Chriſti deitatẽ: & deſcẽdere, qñ p̱ ei⁹ amore querũt releuare p̱ximi neceſſitatẽ.

¶In ca. j. Iohãnis vbi dr̃ ĩ poſt. Et hoc patet ĩ Ari. q int̃ alios phi. (videt̃ veri⁹ ſcripſiſſe &c.

ADDI. I. Licet Ariſt. nõ demõſtrauerit mũdi nouitatem, nõ tñ cõcludit cõtrariũ: ſed ſcđm mẽtẽ ei⁹ hoc tanq̃ p̱blema neutrũ reliqt, vt patet p̱ rõnes ei⁹ in de cęlo & mũdo ĩtuẽti: ĩ q̃ nõ vr̃ à ỽitate deuiaſſe. Nã cũ philoſophica iueſtigatio ſolũ rõni naturali innitat̃, ſcđm quã mũdũ ĩcępiſſe nõ ẽ ſcibile, nec demõſtrabile, p̱ut ſctũs Tho. plenẽ tradit ĩ prima p̱te. q. xlvj. arti. ij. ĩ corp̱e. q. idcirco nõ demõſtrãdo mũdi nouitatẽ nõ deuiat à rõne. Silr circa ĩtelligẽtias ſeparatas conat⁹ eſt adĩuenire nũerũ corrñdẽtẽ numero cęleſtiũ motuũ: p̱ hoc nõ excludẽs qn plures p̱nt eſſe ſubſtãtię ĩtellectuales ſepatę, orbes nõ mouẽtes, vt patet p̱ceſſũ ſuũ ĩ hac materia bñ aduertẽti. Silr circa felicitatẽ nõ videt̃ à ỽitate deuiaſſe. Nã in. j. & vi. ethicorũ, vbi de felicitate tractat, nõ loquit̃ niſi de felicitate politica, ſeu de felicitate ſpeculatiua, q̃ ĩ hac vita p̱ naturã haberi põt: nõ aũt de felicitate ſup̱naturali, de qb⁹ Apl̄s ait. j. Co. ij. b. & ẽt Eſa. lxiiij. b. Qđ ocul⁹ nõ vi. &c. Talis em̃ felicitas ſpeculationẽ naturalem tranſcendit.

¶In eo. ca. vbi dicitur in poſtil. Plenũ enim opponitur vacuo.

ADDI. II. Hæc diſtinctio poſtilla. de pleno & vacuo nõ bñ videt̃ cõſonare rõni, nec p̱poſito ad aptari. Primũ patet: nã licet vacuũ opponat̃ pleno, nõ tñ tot modis dicit̃ vacuũ ſicut dr̃ plenũ. nã vacuũ opponit̃ pleno p̱ modũ priuatiõis: priuatio aũt ſicut cæcitas nõ dr̃ tot modis ſicut viſus. Secundũ patet. Nã ſcđm illã diſtinctionẽ nõ eſſet diſtinguẽdũ inter plenitudinẽ grãæ vni⁹ ſancti, & aliã. De quolibet em̃ ſanctorũ verũ eſt dicere, q̄ nõ patit̃ virtutis defectũ: cũ oẽs virtutes ſint cõnexę. Nec dicendũ videt̃, q̄ in ſanctis ſit vacuitas grãæ, eo q̄ eorũ grã nõ redũdat ad corp⁹, ſic vt ſupernaturaliter cõcipiat. ¶Sed ad declarationẽ hui⁹ attendẽdũ eſt, q̄ licet in ſacra ſcriptura multis & diuerſis attribuat̃ plenitudo grãæ ſeu ſpũs: nõ tñ vniformiter ſeu equaliter in ſingulis intelligẽda eſt huiuſmodi plenitudo, ſed ĩ quolibet eorũ exprimit̃, vel ſaltẽ ĩnuit̃ illud reſpectu cui⁹ talis plenitudo grãę attribuat̃. ỽbi grã: cũ legit̃ de Beſeleel Exo. xxxj. a. Repleui eũ ſpũ dñi &c. Ibidẽ ſubiũgit̃: In omni ope ad excogitãdũ. In quo declarat̃, q̄ talis plenitudo refert̃ ad oĩa artificialia perfectè diſponẽda ſeu exercenda. Cũ aũt legit̃ de Stephano Act. vj. b. Plenus grã & fortitudine. Ibidẽ declarat̃ ad qd referendi eſt hæc plenitudo. ſ. ad faciẽda ſigna & p̱digia: & ad fortitudinẽ martyrij exercendã. Silr cũ dr̃ de beata virgine: Plena grã: Lu. j. c. referẽda eſt illa plenitudo ſeu extendenda ad tantã plenitudinem, vt decebat genitricẽ filij dei. Decebat em̃ fęcundã eſſe gratijs, q̃ autorẽ grãæ nõ ſolũ in mẽte, ſed in vẽtre amplectabat̃. Vñ in glo. ſuper illud verbũ: grã plena, q. di. q̃dã arra & dos ſpõſi oſtẽdit̃, q̄ fęcũda ſit gratijs. Cũ aũt de apl̄is dicitur: Repleti ſunt oẽs ſpũſctõ, Act. ij. a. talis plenitudo ſeu repletio extẽdenda eſt ad hoc, q̄ eſſent ſufficientes ad fundandũ fidẽ Chriſti vniuerſaliter in orbe p̱ plenitudinem fidei & charitatis, & donum linguarum, & huiuſmodi, p̱ut ibidẽ declaratur: p̱ ſigna viſibilia hanc inuiſibilẽ plenitudinẽ demonſtrãtia. Cũ aũt de Chriſto diceret̃: Plenũ grãæ & veritatis: extendẽda eſt talis plenitudo p̱ut decet filio dei naturali vnigenito: q̃ qdẽ extẽſio etiã ſcđm hũanitatẽ ineffabilis eſt q̃dãmodo ĩfinita: tanq̃ nõ ad mẽſurã data, vt. j. iij. d. Quã quidẽ extenſionẽ plenitudinis grãæ Chriſti euãgeliſta ſatis innuit cum dicit: Quaſi vnigeniti à pr̃e. Sup̱ qđ verbũ Aug. dicit: Super omnem naturã & cõſeruorũ noſtrorũ claritatẽ euãgeliſta mentẽ erigens, ad ipſum nos bonorũ p̱duxit verticẽ, q. d. euãgeliſta, nõ vt p̱phetę aut alteri⁹ hoĩs vel angeli alicui⁹ ſupiorũ virtutũ, ſed quaſi ipſius dñatoris, ipſius regis, ipſius naturalis filij vnigeniti. Hæc Aug.

H
Plenitudo gratię ſpiritus ſancti diuerſa

¶In eodem ca. vbi dicitur in poſtilla: Cuius non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam calciamenti.

ADDI. III. De hac materia. ſ. de calciamentis Chriſti, vide. ſ. ĩ addi. Mar. j. vbi de hoc large tractat̃.

REPLI. Iohãnis. j. ca. vbi dr̃: Mundus per ipſum factus eſt. Poſtillator dicit Ariſtotelem erraſſe de mundi æternitate, intelligentiarũ numero, & felicitate &c. Burg. aſſumit Ariſto. in ſui defenſionẽ, aſſerẽs eũ nõ erraſſe: qa ĩnitebat̃ rationi naturali ſcđm quã mundũ incępiſſe nõ eſt ſcibile. Relinquit igitur tanq̃ problema neutrũ. Sed mirũ de Burg. q̄ ſe opponit ſcho-

A lę pariſiẽſi ſine neceſſitate & ſine rõne. Venerabilis enim Guilhelmus ep̄s pariſiẽſis cũ ſchola ibidẽ, p̱hibent catholicos cũ Ariſtotele in his erroribus & alijs in ſuis libris repertis ſentire, & p̃ſertim qa ſcđm Ariſt. omne verũ verò cõſonan. Suũ aũt p̱blema qđ dicit neutrũ, non cõſonat ei qđ catholicè eſt verũ, igit̃ p̱blema ſuũ falſum. Itẽ ipſe idẽ Ariſtoteles in multis locis probat & putat demõſtrare ſtatũ in cauſis. Standũ igit̃ erit in omni genere cauſarũ ĩ aliq̃ prima cã ĩ genere cauſarũ finalis & efficiẽtis. Apud Ariſtotelem aſſignat̃ vnus princeps in. xij. Metaph. quẽ in octauo phyſicorũ noĩat primũ motorẽ. Ab hoc quidẽ ante dicit deriuatũ cunctis eſſe, & cælũ & totã naturã depẽdere. Vnũ igitur ſolum ab Ariſto. ponit̃ in depẽdẽs. & q̃uis ſcđm beatũ Augu. j. de trini. difficile ſit plene intelligere creationẽ ſcđm viã naturalis cognitionis: nõ eſt tñ impoſſibile ſuppoſitis principijs & dictis philoſophorũ, & alijs ſilibus. Nec p̱ rõnes abducor à ỽtute, vt ſentiã cum Ariſt. mundi creationẽ fore p̱blema neutrũ ſine errore: quia omnes rõnes poſſibiles fieri contra veritatem fide ſunt ſophiſticæ. Dicit em̃ beat⁹ Hildinus. xiiij. de trini. Reſpuit captioſas & inutiles quæſtiones philoſophię fides conſtãs, nec hũanarũ ineptiarũ fallacijs ſuccumbẽs, ſpolium ſe p̃bet veritas falcitati. Mirum igit̃ de Burg. qui Ariſtotelẽ veritatem dubitantẽ, p̱pter tales rationes captioſas dicit non erraſſe. Quãuis eni p̱ demõſtrationem veritas aliq̃ nõ ſit ſcibilis p̱pter ſophiſma, tñ ſine errore nõ dicit̃ dubitabilis & neutra. ¶In eodem ca. vbi dicit̃. Plenũ grãę & ỽitatis. Poſtil. volens declarare differentiã plenitudinis gratię Chriſti & aliorum, dicit, plenũ opponit̃ vacuo: Idcirco quot modis dicit̃ vnũ, tot & reliquũ &c. Burg. dicit illã diſtinctionẽ nõ conſonare rõni. Scđ'ò dicit eã p̱poſito nõ bene adaptari. Primũ oſtendit ex eo q̄ plenum plenũ & vacuũ opponunt̃ priuatiuè. Priuatio verò non dicit̃ tot modis quot habitus. Hĩc dico primũ, q̄ antecedẽs eſt falſum, & conſequẽtia non valet. Nam ſcđm modũ gradualis habitus accipiuntur modi graduales priuationis. Habitui em̃ ſimpliciter perfecto opponitur priuatio ſimplicit̃, habitui autẽ partiali opponitur partialis priuatio, Nã ſicut vnus eſt magis videns q̃ alius, & ſicut vnus eſt magis ſciens q̃ alius, ita vnus eſt magis ignar⁹ alio &c. Patet igitur, quia dato q̄ plenum & vacuum opponerentur priuatiuè: adhuc quot modis dicitur vnũ, tot modis dicit̃ & reliquũ. Antecedẽs aũt eſt cõtra Ariſto. iiij. Phyſicorũ. qui vult vacuũ potius eſſe ens prohibitũ q̃ priuatiuũ. Nã ſi eſſet priuatiuũ: eſſet locus carens contento cũ aptitudine habẽdi, prout dixerunt antiqui, quos reprobat ariſto. vbi. ſ. Quo ad ſecundum Burgẽ. vult oſtẽdere q̄ poſtil. diſtinctionem talẽ nõ bene applicat, ex eo quia videt̃ (vt dicit Bur.) ſcđm illam applicationẽ nõ eſſe diſtinguendũ inter plenitudinẽ vni⁹ ſancti & alterius, qa nullus ſanct⁹ virtutis patitur defectum, cum virtutes ſint connexę. Burgen. ſic replicat quaſi poſtillator non intellexerit vel intelligere noluerit. Nã poſtillator loquens de defectu virtutis, nõ loquitur de habitu, ſed de gradu. Omnibus enim virtutibus ſimul concurrentibus in vno ſecundum naturam habituũ, ſtat defectus in omnib⁹ ſecundũ gradũ: & hoc oportet Burg. concedere, niſi velit incidere cum Begar. in clemen. ad noſtrũ. de hęre. dando gradum virtutum, vltra quem quis non poſſit proficere. cum tñ ipſe Burg. dicat Chriſtũ expimẽtaliter p̱feciſſe Lu. ij. g. Carẽs igit̃ aliq̃ gradu, quẽ tñ poſſet habere, ſcđm illã carẽtiã & priuationẽ põt dici vacu⁹, ſi ſaltẽ vacuũ & plenũ ſint priuatiuè oppoſita, p̱ut Bur. vult.

C

GLOS.ORDI.

E T die t. Aug. CAP. II. Poſt oſtẽſionẽ Chriſti p̱ teſtimonia Iohannis, ip̄e ſe miraculo oſtẽdit. a ¶Et die. Significat tertia die .i. tp̱e grãę, poſt tp̄s .i. añ legẽ & ſub lẽge Chriſtũ ad nuptias ecclię p̱ carnẽ veniſſe. b ¶Vocatus eſt. In q̃ oſtendit nõ deſpiciẽdas nuptias quas fecit, & ſacramentum nuptiarũ inſinuat. c ¶Deficiẽte, Vinũ deficit, vt mirabiliter vino de aqua facto, virt⁹ latẽtis deitatis appareat. ¶Aug. Maior virtus eſt in creatiõe & gubernatiõe cęli & terrę, & q̄ quotidie aqua pluuię p̱ vites in vinũ vertit̃, & q̄ ex p̱uo ſeminario fruges creant̃. Sed qa hęc naturaliter fiũt, iã ex vſu viluerũt, & ideo q̃dã & ſi minora p̃ter ſolitũ naturę ſibi de⁹ ſeruauit, p̱ q̃ virt⁹ q̃ in maiorib⁹ etiã operat̃, ad memoriam reducitur. d ¶Quid m. Aug. In his nõ negat matrẽ, vt hęretici dicũt: nec ĩ honorat eã, q parẽtes honorare p̃cepit. Sed illa exigẽte, miraculũ facturus nõ agnoſcit eã. q. d. Ex eo q̄ genuiſti, nõ opor hoc, agnoſcã aũt te pendens in cruce, cũ vt fili⁹ curã tui diſcipulo cõmittã, ſed nondũ venit hora mea .i. oportunitas, quia non debet eſſe paſſio niſi p̃dicato euãgelio, niſi virtute deitatis oſtenſa mũdo: tũc erit hora, nõ neceſſitatis vt hæretici calũniant̃, ſed volũtatis. vñ: Ptãtẽ habeo ponendi animã meã: & ite. ſu. eã. Non enim autor tp̱m fato tp̱is regit̃. Chana Galilææ .i. zel⁹ trãſmigrationis ibi nuptiæ, qa hi ſunt digni Chriſto, q feruore deuotionis de vi☞tijs ad virtutes

B

j. x. d.

Cap. II.

a E T die tertia nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ, & erat mãter Ieſu ibi: uocatus eſt autem Ieſus & diſcipuli eius ad nuptias. Et deficiente uino, dicit mater Ieſu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Ieſus: Quid mihi & tibi eſt

a ¶Mater eſt figura ſynagogæ.
a ¶Augu. Quid eſt commune deitati meæ, & tibi matri ſecundum carnem?

NICO. DE LY.

E T di. t. Qm̃ ad eſſe ſequit̃ opari, cũ CAP. II. oĩa ſint determinata p̱prio op̱e, vt dr̃ .iiij. metaphy. ideo poſtq̃ euãgeliſta oñdit diuinitatẽ Chriſti p̱ ęternã emanationẽ à pr̃e, hĩc cõſequẽter declarat eã ĩ op̱e .ſ. p̱ op̱a miraculoſa q̃ ſunt diuinę virtutis manifeſtatiua, qa trãſcendũt virtutẽ totius naturę creatę. Et diuidit̃ in tres: qa priò ponunt̃ op̱a q̃ fecit Chriſt⁹ inter hoĩes cõuerſando. Secundò q̃ fecit moriẽdo, xij. ca. Tertiò, q̃ fecit reſurgendo, xx. ca. Prima in duas: qa primò ponit̃ opus diuinũ q̃tũ ad mutationẽ naturæ, ſecũdò q̃tũ ad effectũ grãę, ſequẽ. ca. ibi: Erat homo. Prima adhuc in duas. qa primò ponit̃ opus miraculoſum corã diſcipulis vt in fide firment̃, ſcđ'ò, corã turbis, vt conuertant̃, ibi: Poſt hoc deſcendit. Prima in tres: qa primò ponit̃ miraculi occaſio. ſcđ'ò, eius perpetratio, ibi: Erat aũt. tertiò, ipſius p̱batio, ibi: Et dixit eis Ieſus. Circa primum ſciendum, q̄ occaſio hui⁹ miraculi fuit defectus vini in nuptijs: & ideo euangeliſta deſcribit ipſas nuptias q̃tum ad earum circunſtantias di. a ¶Et die ter. ſ. à vocatione Philippi & Nathanaelis fratris ei⁹. & ſic notat̃ tp̄s. b ¶Nuptię fa. ſunt in c. g. & ſic patet locus. Chana em̃ q̃dã villa eſt ſita in Galilæa. c ¶Et e. ma. ie. ibi. Vocatus eſt a. ie. & di. ei⁹ ad. Licet aũt alij plures fuerint in iſtis nuptijs, tñ Ieſus & mater ei⁹ & diſcipuli ei⁹ exp̃ſſi⁹ noĩant̃: qa nõ fit hĩc mẽtio de nuptijs niſi ratiõe miraculi ibidẽ p̱petrati, qđ fuit factũ p̱ matris interpellationẽ, & p̱ ipſi⁹ Ieſu operationẽ, & ad diſcipulorũ cõfirmationẽ. Et p̱ hoc etiã excludit̃ error eorũ q dicũt nuptias eſſe pctm̃, qa ſi nuptię eſſent illicitę, Ieſus & mr̃ ei⁹ nõ fuiſſent ĩ illa ſocietate. Dicit̃ etiã cõiter, q̄ iſtę nuptię fuerũt Iohãnis euãgeliſtę: à quib⁹ eũ Chriſtus vocauit añ cõſummationẽ mr̃imonij p̱ copulã carnis. Ex hoc in ecclia obſeruat̃, q̄ añ carnalẽ copulã põt licite alter cõiugũ intrare religionẽ. Hoc autẽ videt̃ p̱ dictũ Hiero. in prologo, vbi dr̃ q̄ Chriſtus vocauit eũ de nuptijs nubere volentẽ. Ex quo videt̃, q̄ nuptię fuerũt ſuæ, qa Chriſt⁹ nõ legit̃ in alijs nuptijs fuiſſe. Hoc etiã videt̃ p̱ hoc, q̄ mater Ieſu erat ibi tanq̃ in nuptijs nepotis ſui. Non em̃ eſt veriſimile, q̄ ipſa veniſſet niſi multũ attinuiſſet ſibi: ſicut iuit ad Helizabet cognatã ſuã feſtinanter tñ: vt habetur Lu. j. d. qa ſecũdũ q̄ dicit Amb. nõ libẽter ſtabat in publico, ſed magis in orationis ſecreto. d ¶Et defi. ui. Hĩc tangit̃ occaſio miracli. e ¶Dicit ma. ie. ad eũ: ui. n. ad ſufficientiam. Ex corde enim pijſſimo voluit præuenire totalem defectum, ne appareret confuſio: ideo inuitauit filiũ quem ſciebat ad hoc potentẽ, ſicut à principio edocta fuerat p̱ angelũ & p̱ ſpm̃ ſctm̃. non tñ ipm̃ inuitauerat ad miracula ante ætatẽ p̃fectã: qa nõ decebat vt videbitur. f ¶Et di. ei ie. q. Cum Chriſtus maximam reuerentiam matri ſuæ detulerit, mirũ videt̃ q̄ ſic extraneè matri ſuę reſpõdit. ideo dicit Au. q̄ ✣ facere miracula

D

Nuptiæ licitæ

Diuiſio

Moraliter. a ¶Et die t. n. Myſticè. Nuptiæ tũc celebrant̃ qñ ſpõſus eccliæ .ſ. ep̄s cõſecrat̃. b ¶In Cha. Chana zelus, Galilæa trãſmigratio interp̃tat̃. Per hoc ſignificat̃, q̄ ep̄i conſecratio fit p̱pter Zelũ animarũ, & p̱pter trãſmigrationẽ ipſius ad culmẽ virtutũ: Hęc em̃ duo inſep̱abiliter cõcomitari debẽt ep̄alem ſtatum. c ¶Et erat ma. nam ex cõſecratione talis ep̄i honorat̃ Ieſus & mater ipſi⁹. Sed ibi deficit vinũ cõſolatiõis humane, & hĩc p̱pter ſollicitudinẽ impoſitæ ſibi curę, de qua dr̃. ij. Cor. xj. g. Quis infirmat̃ & ego nõ infirmor: qs ſcandalizat̃ & ego nõ vror: Sed tali p̃lato ſic cõpatiẽti pp̄lo ſuo impetrat̃ p̱ virginẽ meli⁹ vinũ .i. cõſolatio melior. ſ. diuia, q̃ tãtę ỽtutis eſt, q̄ facit materiã cõſolationis illud qđ eſt alijs materia deſolationis. Act. v. g. Ibãt apl̄i gaudentes à cõſpectu cõcilij, qm̃ digni habiti ſunt p̱ nomine Ieſu cõtumeliã pati. Ep̄i ỽò, ſucceſſores ſunt apl̄orum, vt dr̃ in decretis.

Moraliter
Myſticè

 ✻ diſt. xxj. in nouo

mulier: Nondum uenit hora mea.
a ¶Eſt nomen ſexus. b ¶Id eſt opportunitas oſtendendi naturam quam ex te habeo, ſed oſtenſa diuina per miracula oſtendetur & humana natura per paſſionem.
¶Etſi videtur negare filius ſcit mater pietatem eius: & ideo fiducialiter imperat miniſtris.
Dicit mater eius miniſtris: Quod cunque dixerit uobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecūdum purificationē Iudęorū,
¶Vaſa aquaria, ab hydor.
¶Metron Græce, Latine menſura dicitur.
capiētes ſingulæ metretas binas uel ternas. Dicit eis Ieſus: Implete hydrias aqua.
a ¶Quia nullum tempus fuit a ſalutari doctrina vacuū.
Et impleuērunt eas uſque ad ſummum. Et dicit eis Ieſus: Haurite nunc, & ferte architriclino:
a ¶Princeps triclinij. Eſt enim in medium ſpacium domus a parietibus vbi ſedebant conuiuantes.
& tulerunt. Vt aūt guſtauit Architriclinus aquā uinū † factā, & nōn ſciebat unde eſſet: miniſtri autē ſciebāt
a ¶Vt Paulus prius neſciuit ſpiritum in litera.
¶Vt Iſaias & cæteri.

E tijs ad virtutes, de terra ad cęlos tranſmigrant. Mater ibi, cuius vter⁹ thalam⁹ fuit, de q̄ ſpōſus ꝓceſſit. Vocat⁹ eſt aūt Ieſus deſiderio p̄cedētium patrum, & diſcipuli & miſtri. In nuptijs vinum defecit: qa ſenſ⁹ legis p carnalē expoſitionē Phariſęorū à ſua priſca virtute cœpat deficere: ſed Chriſt⁹ aquā ī vinū cōuertit, dū q̄ carnalia videbant̄, ſpūalia oñdit: & ſufficiē lr̄ę, plenā v̄tute cęleſti videri fecit. Chriſtus em̄ in ꝓphetis nōdū manifeſtat⁹, q̄ſi vinū ī aq̄ latuit: ſed cū apuit eis ſenſū, vt intelligerēt ſcripturas, ipſos vino inebriauit, & mētes à carne alienauit. Scripturę ſunt lex & ꝓphetę & pſalmi: Hę oēs ſecūdū lr̄am aq̄ iſipida, ſcd'm ſpm̄ vinum

Sex hydrię ſex ætates. ſunt. Sex hydrię, ſex ętates, q̄rū nulli defuit ꝓphetia. Incipit em̄ ab exordio mūdi. Et eſt pr̄ia ętas ab Adā vſq; ad Noe. Scd'a vſq; ad Abraham. Tertia vſq; ad Dauid. Quarta vſq; ad trāſmigrationē Babylonis. Quīta vſq; ad Iohānē baptiſtā. Sexta vſq; ad finē mundi. In his ergo ętatib⁹ erāt hydrię, i. corda hoīm recepti ua ſcripturarū dei pata, ꝓpoſita ī exemplū viuēdi & credēdi. Lapidea, i. fortia ī Chriſto lapide, ſcd'm purificationem Iu

g̃. 1. b. dęorū, i. qa illi pp̄lo Iudęorū lex data eſt grā p Chriſtū oīb⁹ fc̄tā eſt. Videam⁹ q̄ ī ſingulis ętatibus q̄ſi hydrijs aq̄ fuerit, &

Gen. 4. b. quomodo ī vinū mutat̄. In pr̄ia Abel à frē occidit̄: & hīc pœnā, ille laudem acci pit. In hoc ſi qs innocentiā Abel ſequit̄, & maliciā Cain fugit, aquā abluentē & reficientē bibit. Si v̄ò in eodē Chriſtū à Iudęis occiſū intelligit, de aq̄ vinū bibit,

Ibi. 7. b. ſic ī alijs oīb⁹ hui⁹ ætatis. In ſcd'a, Noe ī arca propter iuſticiā ſaluatur, mundus diluuio perit. Si quis hoc exēplo à vitijs ſe corrigit, aquā ſalutarē bibit. Sed ſi in arca eccleſiā, quę cuncta animalia, i. oēs gentes recipit in aqua baptiſmum intelligit, & cætera hmōi: vinū bibit. In tertia Abrahā obediēs p

Ibi. 22. c. filio offert arietē, qui hīc diſcit obedientiā, bibit de tertia hydria aquā. Si quis in Iſaac deitatē, in ariete Chriſti carnē intelligit, vi

2. Re. 5. a. nū bibit. In quarta, Dauid humilis regnat. Saul ſuperbus abijcit.

F In hoc ſi qs diſcit humiliari, aquā bibit, ſi regnū Chriſti ītelligit,

Iere. 5. vinū bibit. In quinta peccās pp̄ls captiuat̄, pōſt reducitur. hinc ſi quis diſcit pœnitentia corrigi, aquā bibit. Si quis de captiuitate peccati populū dei p Ieſum liberari intelligit, vinum bibit. In ſe

Luc. 2. c. xta Chriſtus circunciditur, offert̄. In quo ſi quis diſcit ſuis ſacramentis ſubijci, ſicut Chriſtus, ille aquā bibit. Si in vera octaua depoſitionem totius mortalitatis & intrationē ad deum intelligit, vinum bibit. a ¶ Binas uel. Aug. Aeſtimātis eſt hoc dicere, vt ipſas diceret binas quas & ternas. Sunt ergo duæ mēſuræ in ſcripturis, dum pater & fili⁹ nominat̄: & ſpiritus, qui neceſſario eſt cōis patri & filio intelligit̄. vt, Omnia in ſapiētia feciſti dñe, i. in

Pſ̃. 103. c. filio. &: Ego & pater vnū ſumus. Ternę, dum nominato ſpū trini

Ioh. 10. f. tas manifeſtius intelligitur. vt: Verbo dñi cæli firmati ſunt, & ſpū

Pſ̃. 32. oris eius &c. Et, baptizātes eos in noīe patris & filij & ſpūſſancti.

Mat. 28. d. Aliter. Binæ vel ternę menſurę ſunt oēs gētes ad quas ptinēt ſcripturæ, Binæ ꝓpter præputiū & circuncīſionē. Ipſæ etiā trinæ, à tribus filijs Noe diſſeminatæ. b ¶ Et im. Quòd iuſſu ei⁹ impletæ ſunt hydriæ, ſignificat, ꝙ etiā illa ſcriptura à dño eſt: ſed dū in ea ſub velamine, i. ad opertione literæ latet Chriſtus, ſapit aquam inſipidā. Cū autē aufert̄ velamen, eſt vinū inebrians. Potuit quidem vacuas implere vino, qui cuncta creat ex nihilo: ſed maluit

Matt. 5. b. de aqua vinum facere, vt doceret ſe non ſoluere legē, ſed implere nec in euangelio alia facere vel docere q̄ quæ prophetia prædi

Tricliniū xit. c ¶ Vt au. g. Triclinium, i. tres ordines diſcumbentium, altitudine diſtantes inter ſe, i. doctores, continentes, coniugati. Architriclinus aliquis legiſperitus, qui bibit ſpiritualem ſenſum legis. Vnde ſpiritualem ſenſum in ſcripturis aperire diſcipulis, eſt aquā in vinū cōuertere. vt qn̄ poſt reſurrectionē aperuit illis ſen

Luc. 24. b. ſum, vt intelligerent ſcripturas. d ¶ Aquam ui. fa. Per aquam baptiſmus Iohannis, per vinū paſſio Chriſti. vnde & vinum pri⁹ fertur architriclino, i. Iohanni, qui añ bibit paſſionem q̄ Chriſt⁹.

Hoc fecit

Nicolaus de Lyra.

facere miracula ei cōpetebat ſcd'm diuinā naturā, quā à mr̄e nō habuit: ideo p̄dicto modo reſpōdēdo matri oſtēdere voluit ꝙ in hoc nō tenebat̄ ei obedire: qa in natura diuina nihil habuit à matre

à mr̄e; nec p cōſeqns cū ea aliqd' eſſe cōe. ideo dicit: Quid mihi & tibi eſt mulier? q. d. virtutē faciēdi miracula à te nō habeo. G
Sed qa humanitatem in q̄ paſſus eſt, traxit à matre, ideo addidit: a ¶ Nondū uenit hora mea. i. tp̄s patiendi in natura, quam habeo a te, & tūc te recognoſcā, & tibi cōdeſcendā. vñ & tūc eā recōmēdauit Iohanni, vt hr̄. j. xix. e. ſcd'm Chryſ. aliter exponit̄, qa ſcd'm ipm̄ btā virgo ex pietate mota voluit p̄occupare tp̄s debitū faciēdi miraculū. Illud em̄ miraculū inter miracula Chriſti erat primū, & ad confirmationē diſcipulorū, vt dicit̄. j. eo. b. & ideo debuit eſſe notū ibi dē exiſtētib⁹, & gratū ipſis cōuiuātibus. Hoc aūt maius fuit eò ꝙ factū eſt poſt vini totalē defectū, q̄ ſi ante à fuiſſet factū. Et qa mater Ieſu voluit p̄uenire totalē defectū, vt p̄dictū eſt: ideo dixit illi Ieſus: Quid mi. & ti. eſt. q. d. ſcire tp̄s aptū ad miracula faciēda non eſt mihi & tibi cōe, ſed mihi ſoli cōuenit. ꝓpter qd' ſubdit: Nondū ue. h. m. i. tp̄s cōueniēs ad faciēdū miraculū mihi ſoli notū. Ex hoc aūt ꝙ dr̄, hora mea, dicūt qdā hęretici dicti Priſcillianiſtæ, ꝙ facta Chriſti & aliorū hoīm ſubiacēt fato ſiderū. Sed hoc ē falſum, nō ſolū de Chriſto, ſed etiā de oī hoīe. qa virtus intellectualis nō eſt alligata organo corpali: & ideo nō eſt ſubiecta cuicūq; actiōi corporali. ꝓpter qd' influx⁹ ſiderū nō ptingit directè ad ipm̄ ſed tm̄modo indirectè: inq̄tū impſſio facta in appetitu ſenſitiuo redūdat quodāmodo ad appetitū intellectiuū, vt dr̄ iij. de anima. Sed hoc nō eſt per modum

Error priſcillianiſtarum

† factum

neceſſitatis: qa homo per appetitū intellectiuū pōt moueri ad cōtrariū. propter qd' Ptolemeus q fuit maxim⁹ aſtrologus, dicit in cētiloquio: Sapiēs dñabit̄ aſtr. quia nō ſequit̄ appetitum ſenſualitatis, ſed dictamē rectæ rationis. & ideo exponendū eſt: Nondū u. h. i. hora cōueniēs faciēdi miracula à me ſolo cognita. Et huic conſonat litera ſequens: quia mater Ieſu ex eius rn̄ſione nō oſtendit petitionē ſuā repulſam, ſed cōueniēter dilatam. vñ ſequitur, b ¶ Dicit m. e. qui ſeruiebāt in nuptijs. c ¶ Quodcūq; dix. expectans hora cōuenienti à filio ſuo cognita, impletionem petitionis ſuæ. d ¶ Erant a. Hīc conſequenter ponitur miraculi perpetratio. Et deſcribitur veritas miraculi ex pluribus conditionibus. Primò ex parte vaſorum, cum dicitur: Erant au. ibi la. hy. Ex traditione enim ſeniorum Iudæi vaſa frequenter lauabant & purificabant, ſecundū ꝙ dicitur Mar. vij. a. Et ideo ad hoc faciendum erant ibi poſitæ illæ hydriæ: quia erāt vaſa ad reponendum aquā pro huiuſmodi purificatione faciēda. Et ex hoc miraculum fuit euidentius, qa ſi fuiſſet aqua conuerſa in vinū in vaſis vinarijs, poſſet credi ꝙ illud vinum præextitiſſet ibidē. e ¶ Capiētes ſing. Metreta quædā mēſura eſt, cōtinēs decē ſextarios, vt dicit Iſid. xvj. Etym. Sed cuius quantitatis erat ſextarius, non eſt certum: quia non eſt eiuſdē quantitatis in diuerſis terris. In eadem etiā terra variat̄ in diuerſis villis. Iſido. tñ dicit. xvj. etymo. ꝙ ſextarius continet duas libras tantū. & ſecūdū hoc eſt valde paruus. f ¶ Dicit eis. i. miniſtris. g ¶ Implete &c. qa aliqd de aq̄ ibi prius poſita aſſumpſerāt ad purificationē vaſorū: ideo iuſſit Ieſus ſuppleri quod fuerat amotū. vnde ſubdit̄: h ¶ Et imple. Per hoc etiā fuit miraculū euidētius, ꝙ aqua appoſita fuit de nouo, & per miniſtros q ſciebāt totalē defectū vini: qa cū impletæ fuiſſent, aqua cōuerſa eſt in vinum virtute diuina. i ¶ Et di. Hīc cōſequenter ponitur miraculi facti approbatio. Voluit em̄ Chriſtus, ꝙ ille qui principalior erat inter cōuiuas, primò de vino illo guſtaret, vt ex cōmēdatiōe illius miraculū notius fieret. ꝓpter qd' dicit̄: k ¶ Et fer. ar. Dicitur enim architriclinus, ab archos, qd' eſt princeps, & tricliniū, qd' eſt locus vbi hoīes ſedent in cōuiuio: qa antiquit⁹ comedebāt ſedētes in lectis. propter hoc in ſcriptura dicūtur comedentes accumbere vel recūbere. Loc⁹ em̄ vbi fiebāt ordines lectorū ad ſedendū, vocatur hīc triclinium: & ideo architriclinus nō eſt nomē ꝓpriū, ſed ſignificat illū q principalr̄ īter cōuiuas ſedebat. Et ꝓbabile eſt, ꝙ fuerit aliquis ſacerdos illi⁹ tp̄is, q ſtabat ī nuptijs ad bñdicēdū, & ad oſtēdēdū qualiter debebat procedere ſecūdū legē & ſtatuta ſeniorum. Sequitur: l ¶ Vt au. gu. &c. u. f. i. mutatam in vinum. m ¶ Et non ſcieb. &c. i. per virtutem Chriſti. n ¶ Miniſtri autem, ſciebant qui hauſerant, ad ſupplendum vini defectum ex præcepto Chriſti.

H

Metreta

Architriclinus

Vocat ſponſum

qui hauſerant aquam uocat ſponſum Arhitriclin⁹, & dicit ei: Omnis hōmo † primūm bonum uinum ponit: & cum inebriāti fuerint, tunc id quod deterius eſt: Tu autem ſeruaſti bōnum uinum uſque † adhuc.
a ¶Carnalis a veris ad falſa deſcendit.
a ¶Mundana prudentia prius docet homines blanda, deinde ſubdit inutilia & inhoneſta.
a ¶Quia & olim bonum, & ſi in figuris quaſi in aqua occultum, nunc vero in euangelio manifeſtū.
a Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Chana Galilææ, & manifeſtauit glōriā ſuā: & crediderūt in eū diſcipuli ei⁹. † Poſt hæc deſcēdit Cāpharnaū ipſe & mater eius & frātres eius & diſcipūli eius, & ibi manſerunt non multis diebus. Et prope erat Paſcha Iudæorum; & aſcēndit Ieſus Ieroſolymā, † & inuenit in templo uendentes bōues & oues & columbas, & nūmūlarios ſedētes. Et cūm feciſſet quaſi flāgellum de funiculis, omnes eiecit de templo: oues quoq;, & boues, & nummula
¶Latentem deitatem.
a ¶Villa pulcherrima, vel ager conſolationis.
a ¶Cognati, magis fratres q̄ diſcipuli.
a ¶Qui non fratres.
a ¶Docet nos ſeruare inſtituta illius eccleſiæ ad quam venimus, ſi non fuerit contra fidem.
a ¶Vt in ſacrificijs offerrentur. & erat auaricia ſacerdotū.
a ¶Ne deeſſent precia emptoribus.
a ¶Qui peccata peccatis addit quaſi funem connectit quo flagalletur & ligetur.
¶Eiecit.

A a ¶ Hoc fecit. Hiero. In initio ſignorū q̄ mortalis mortalibus erat datur⁹, aquā vertit in vinū, ſicut iā īmortalis diſcipulis apuit ſenſū, vt ī lege & prophetis intelligerēt Chriſtū: ita carnales mentes prius ſapore ſapię imbuit, poſtea reſuſcitatos maiori gloria completurus. b ¶ Poſt hæc. Poſt initiū ſignorū de vino, ſubdit aliud iudiciū diuinę maieſtatis in eiectiōe vendētiū de tēplo. Typicè: Filius dei vt humilis, deſcēdit Capharnaū. i. in mundum, ſecūdum qd' habet matrem & fratres. c ¶ Et prope erat Paſcha. Paſcha agim⁹, dū à vitijs ad virtutes trāſimus. Ad hoc Ieſus venit, dū eccleſiam quotidie viſitat, & actus cuiuſq; cōſiderat, & eos eijcit qui inter ſanctos, vel fictè bona, vel aptè mala faciunt. Per boues q arāt, p̄dicatores doctrinæ cæleſtis ſignificant̄: hos vēdunt q nō amore dei, ſed pro quæſtu tp̄ali p̄dicant. Oues innocentes ſua vellera veſtiendis p̄bēt. per has ſignant̄ opera mūdiciæ & pietatis, q̄ vēdunt̄, dū ꝓ humana laude gerunt̄. Spiritus vt colūba apparuit, vñ p columbā ſpūs accipitur, quā vendūt Symoniaci. Nūmos dāt mutuo in eccleſia, q non ſimulate cæleſtib⁹, ſed apte terrenis ſeruiunt. Hi oēs eijciunt̄ de pte ſortis ſctōrū, q vel fictè bona, vel aptè mala faciūt, & funiculis pctōrū mō flagellantur ad correctionē: qui ſi incorrecti pmanſerint, in fine ligabūt̄. Oues quoq; & boues eijcit, quia taliū vitā & doctrinam oſtendit reprobā. Et menſas ſubuertit, qa ī fine ipſę res quas dilexerunt, deſtruunt̄. d ¶ Et aſc. Si ipſe q dedit decreta dei cuſtodit, docet quāta cura hoīb⁹ debet eē vacare orōnib⁹ & dei ſolēnitatib⁹. Bis legit̄ ad paſcha aſcēdiſſe. Semel priò anno p̄dicatiōis, nōdū incarcerato Iohāne: vñ hīc agit̄. Scd'ò cū ad paſſionē iret, & ī vtroq; vendentes eiecit de templo. e ¶ Et in. in tē. Si in figurali templo qd' eſt dom⁹ orationis, prohibet negotiationē q̄ honeſta putat̄, cum ſit de his q̄ in templo offeruntur, quantò magis prohibet portationes & cætera grauiora? f ¶ De funicu. Funiculi quibus eijciuntur ſunt incrementa actionū malarum. vnde Iſa. Vę qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis. Et Salomō: Funiculis peccatorum ſuorum quiſq; conſtringitur.

Typicè

† prius

† Mat. 4. b poſt hoc

Bis legitur Chriſt⁹ ad paſcha aſcēdiſſe

Mat. 21. b.

B

Iſa. 5. e.

Prou. 5. d.

Qui columbas

Nico. de Lyra.

a ¶ Vocat ſp. quaſi ad arguēdū eum. vnde ſubditur: b ¶ Et dicit ei: omnis homo: prudenter agēs. c ¶ Primum. i. in principio. d ¶ Bonum ui. i. apponit ipſis conuiuantibus: quia tūc ſenſus eſt viuax, & poteſt diſcernere vini bonitatē & acceptare. nō ſic autem poſt ebrietatem. ideo ſubditur: e ¶ Et cum ine. fue. tunc id qd' de. apponit ipſis cōuiuantibus, quia tunc neſciūt diſcernere inter bonum & malum. f ¶ Tu au. ſer. bo. ui. uſq;. q. d. imprudenter feciſti contrarium. Iſte tñ ignoranter loquebatur vt prædictum eſt. g ¶ Hoc fac. Hīc ponitur miraculi perpetrati concluſio: quia hoc miraculum primò à Chriſto factum eſt ad manifeſtandum veritatem diuinitatis in eo latentem, & ad fidem aliorum confirmandum. & hoc eſt qd' dicitur: Hoc fecit initi. qa iſtud fuit primū miraculum ab ipſo factum, vt plenius videbitur in fine huius ca. h ¶ Et mani. glo. ſu. i. diuinitatis potentiam. i ¶ Et crediderunt in eum diſ. e. quia aliqui de nouo crediderunt in eum; & illi qui prius crediderant, vt Andreas & alij, vt dictum eſt, per hoc in fide ſolidati fueruut. k ¶ Poſt h. d. Poſita immutatione naturæ coram diſcipulis, hīc idem oſtendit̄ corā turbis, nō pro tūc facta, ſed quia prædicit̄ in poſterū fienda, vt videbit̄. Et diuidit̄ ī duas: quia primò oſtēditur ꝓpoſitū, ſcd'ò ex hoc ſequēs fruct⁹ declarat̄, ibi: Cū aūt eſſet Ieroſolymis. iſta immutatio naturę eſt ſuſcitatio corpis ſui, quā hīc p̄nunciat ſe facturū in ſua reſurrectiōe. Et diuidit̄ in tres: qa primò ponit̄ hui⁹ denunciatiōis occaſio. ſcd'ò, ſubiungit̄ ipſa p̄nūciatio, ibi: Reſpōderunt ergo. tertiò: p̄nunciationis interp̄tatio, ibi: Dixerunt ergo. Prima in duas: qa primò cōtinuat Hiſtoriā. ſcd'ò deſcendit ad ꝓpriam materiā, ibi: Et ꝓpè erat paſcha. In prima pte dicit ſic continuando

Diuiſio

tinuando ad præcedētia. Poſt h. i. poſt mutationē aquæ in vinū prædictā. l ¶ Deſcēdit C. Illa em̄ ciuitas erat metropolis Galilææ: & illuc voluit venire, quia incępat iā gloriā ſuā manifeſtare. m ¶ Ipſe & m. qm̄ Ioſeph mortuo Chriſtus comitabat̄ matrem ſuā ad impendendū ei debitū obſequiū. n ¶ Et fra. e. quia non eſſent filij Mariæ matris ei⁹, vt dicit Heluidius Hæretic⁹, qui dicit eā fuiſſe cognitā à Ioſeph poſt Chriſti natiuitatem, & de ea filios genuiſſe: qui dicunt̄ hīc fratres, quia ex eadē matre, licet nō ex eodē patre. Sed hoc fuit improbatum Mat. j. Propter qd' alij dixerunt, ꝙ fuerunt filij Ioſeph de alia vxore. Dicunt̄ tñ hīc fratres Chriſti, eò ꝙ Ioſeph putabat̄ pr̄ ei⁹. Sed hoc eſt falſum, qa cū Chriſt⁹ matrē ſuā in cruce nō cōmēdauerit, niſi virgini, etiā cū iā in ætate proceſſerat, nō eſt veriſimile, ꝙ Ioſeph q fuit aſſignatus à deo p̄cipuus cuſtos eius, & in iuuentute virginis nō fuerit conſil'r virgo. imo cū ea votū virginitatis emiſit: qa erat in cōſili ꝓpoſito ſicut ipſa, prout diffuſi⁹ tractat̄ in. iiij. ſententiarū, vbi agit̄ de cōiugio Mariæ & Ioſeph. De hoc etiā pleni⁹ dixi ſuper Lucā. j. ca. Dicunt̄ igit̄ hīc fratres Chriſti cognati eius, qa illi q ſunt de eadē cognatione, in ſacra ſcriptura nominātur frequēter fratres. vñ Ge. xiij. b. Dixit Abrahā ad Loth: Ne ſit iurgiū inter me & te: fratres em̄ ſum⁹. tñ Loth erat nepos ipſi⁹. & ſequitur. o ¶ Et ibi m. nō m. d. quia imminebat tēpus eūdi in Ieruſalē, vt patebit pte ſequēti. p ¶ Et pro. e. Poſita continuatione Hiſtoriæ, hīc cōſequēter ponit̄ occaſio p̄nunciādi ſuā reſurrectionem futurā: quia aſcēdēs Ieruſalē eiecit de tēplo vēdētes & ementes: qd' videbat̄ pertinere ad perſonā ſup populū autoritatē habentē. & ideo huius autoritatis petierunt Iudæi ſignū: & hoc occaſio fuit p̄dicēdi ſignū ſuæ reſurrectiōis. & hoc eſt qd' dr̄: Et pro. er. p. Iu. In tribus enim ſolēnitatib⁹ in anno tenebant̄ conuenire in Ieruſalē. ſ. in ſolēnitate Paſchæ, Pentecoſtes, & tabernaculorū, vt habetur Exo. xxiij. b. Veruntamē de feſto tabernaculorū & Pentecoſtes aliqn̄ diſpenſabatur cū illis qui erāt à remotis, non tñ de ſolennitate Paſchali. Chriſtus autē vſq; ad paſſionē ſuā voluit legem obſeruare: & p cōſequēs in ſolēnitate Paſchali Ieruſalē aſcendere. & hoc eſt quod ſubditur: q ¶ Et aſc. Ie. Iero. Ex hoc confutatur error Manichæi, qui dicit vetus Teſtamētū à diabolo eſſe datū, quia Chriſtus nullo modo obſeruaſſet ipſum. r ¶ Et inue. in tem. Nomine templi non accipitur hīc ipſa domus dñi, in qua erat altare thymiamatis & candelabrū: nec atriū ſacerdotū in q̄ erat altare holocauſtorū: ſed quoddā atriū vbi hoīes orabāt & doctores ēt docebāt ibidē, & ēt ibi vēdebāt̄ ea q̄ ī tēplo offerebātur. & hoc eſt qd' dicitur: s ¶ Vendentes oues & bo. & co. Et quia talia non poterant de longinquo adduci, ideo ſacerdotes cupiditate ducti ſtatuerant homines talia ibi vendentes, vt venientes de longinquo non haberent excuſationem de oblationibus dimittendis. Aliqui etiam eorum non habebant pecuniam; ideo ſacerdotes ſtatuerant ibi campſores, qui ſub cautione tradebant pecuniam, & cum hoc vltra ſortem aliqua munuſcula recipiebant, non tamen pecuniam, ne arguerentur manifeſtè facere contra legem, Deute. xxiij. d. vbi dicitur: Non dabis fratri tuo ad vſuram pecuniam &cæ. & hoc eſt quod dicitur: t ¶ Et nummularios ſedentes, quia hoc erat illicitum propter cupiditatem ſacerdotum, qui diuerſis adinuentionibus depauperabant populum, vt patet ex prædictis. Et quia fraus & tumultus ſolent annecti mercationi, quæ contrariantur orationi; ideo ſequitur: v ¶ Et cum feciſſet quaſi fla. &cę. Et patet litera vſq; ibi:

C

Error Heluidij.

† nunc

† Mat. 21. b 88. di. c. 2. 1. q. 3. ſaluator. ante ſi.

quaſi

D Qn̄ Iudæi obligabantur cōparere in Ierſm

Error Manichęi confutatur

Recordati verò

diſt. xxj. in nouo. Et ideo ſi gaudent de apoſtolico honore, debent eis eſſe ſil'es in labore. p ¶ Et pro. er. pa. Sequitur. r ¶ Et inue. in tē. uen. ou. Per oues intelliguntur Hypocritæ, qui mētem lupinam habent ſub ouina pelle. Per boues qui ſunt laborioſi, ſignificant̄ illi q magnos labores ſuſtinēt ꝓ principib⁹ & p̄latis, vt p hoc ꝓmoueant̄ in eccl'ia, licet īſufficiētes ſint, & indigni.

Moraliter

Per vendentes

E ſ.Co.10.c.
a ¶ Qui columbas. Non ſolū vědentes columbas,ſed etiā alij do= mū dei faciūt domū negotiationis.i.oēs q̄ quærunt quæ ſua ſunt, nō quæ Ieſu Chriſti. b ¶ Zelus domus. Bonus zelus eſt feruor animi,q̄ mēs abiecto hūano timore,p defenſiōe veritatis accendi= tur. Ab eo comeditur,q̄ quęlibet praua q̄ viderit,corrigere ſatagit: ſi nequit,tolerat & gemit. c ¶ Quod ſi. oſtendis nobis,quia hæc facis: Re.

† Pecuniā minutulā,
Quia ſignū quærūt,quare ſolita commer= cia de templo ejicit:& ait: Soluite. Q. Qua hoc tēplū,ſignificat tēplū corporis in q̄ nul la eſt macula:& merito hoc figurale pur= go,q̄ illud ab hoibus morte ſolutū diui= na potentia ſuſcitare queo. d ¶ Solui= te tē. Q̄d̄ de pprio corpe qd' ē tēplū dei dicit Ieſus, Excitabo. Iudæi nō intelle=

† emporij, mercatus
xerunt. Licet ignorantes diuinitati reſpō= dēt dicentes: Quadraginta ſex an.q̄a non conuenit lapidi,ſed homini ſuſcita= tio. Nam.lxvj.diebus corpus Chriſti,vt

† Pſ.68.b.
cuiuſlibet hominis in ventre matris or= ganizat,ſed deſtructū ā Iudæis,à morte die tertiō ſuſcitat. Quod ēt dictū nec a=

† Mat.16.a. Mar.8.b.
poſtoli intellexerunt,donec die tertiō ſu ſcitatus eis apparuit. Sed qd' intelligere nō poterant,patienter tolerabant quouſq; ſpiritusſancto reuelante,reſurrexiſſe eum viderunt. Vnde exēplū accipim',vt qd' intelligimus,ſupbiendo ne amittamus: quod q̄ intelligere ſubitò non valemus, vilipendentes ne deſpiciam',ſed humili ter expectemus orantes ac exercentes mē tes noſtras,donec intelligamus. Nam is ſermonum dei & prophetarū moſeſt,vt quę vidēt in eis nobis apta,clauſa latēt necito intellecta iactantia generarent,& exercitio acquiſita,corrigendo delecta=

† excitatus fuiſſet. Matt.7.a.
rent. Nā carnali ſenſui clauduntur,ſpūa liter autem laboranti & diligenter atten denti,danī: vt nō margaritę,pijciāt̄ ſint ante porcos,ne conculcētur. e ¶ Dixe= runt er. Carnales carnaliter ſapie bant: ille ſpūaliter loqbat. Qd' euāgeliſta nobis apit: Ille autem dicebat de templo corporis ſui.

F
f ¶ Quadrag. Anatole Grece,oriēs:dyſme,occidēs: arctos ſepte trio: meſembria, meridies. Primę lrāe horū.iiij.noīm id eſt alpha, delta,item alpha,mi,cōtinent in noīe adę,qui eſt orbis terrarum. & alpha ſignificat vnū,delta quatuor,item alpha,vnum,mi.xl.&

ἀνατολὴ δύσις ἄρκτος μεσημβρία

ſ.Reg.6.d.
ſunt ſimul.xlvi. g ¶ Aedificatū. Auguſt. Aedificatio Salomo nis ſeptē annis pfecta eſt. reędificatio ſub Zorobabel impedientib' inimicis.xlvj.annis. Hic numer' cōuenit pfectioni dñici corpis:q̄a vt dicunt phyſici,tot dieb' forma humani corporis perficit̄. Hic

Ecc.3.d. Gen.3.d. ſcd̄m aliā literam
numer' in lrīs adæ inuenit̄,cui' nomē ex quatuor primis lrīs di= matū cōſtat,q̄ lrāe ſignificāt Adā diſperſum p quatuor ptes mūdi ī filijs ſuis. Hoc numero corp' Chriſti(qd' eſt ex Adā,de q̄ dī: Sol= uite tēplū hoc:ſicut & illi dī: Terra es & in terrā ibis)in vtero ma tris ædificatur,vt ſignificet illū Adā,qui diſperſus erat,colligen= dum eſſe de illis quatuor partibus in vnū corpus Chriſti, quod eſt eccleſia,vnde dī electos eſſe congregandos à quatuor ventis.

Cum autem

d ¶ Quod ſi.o.&c.q.h.f. Quamuis em̄ factum eſſet bonū de ſe,tñ nō ptinebat ad quēlibet hoc facere,ſed ſolū ad eum q̄ habe ret autoritatē corrigendi exceſſus ſacerdotū. Quod non cōuenie bat alicui de cōi populo,cū ſacerdotes eſſent in illo ppl'o ſupio= res. Sed ,pphetę mittebātur ad hoc ſpecialiter à deo:& ideo petie

G

ſ.i.omnem materiam venditionis.
riorum effudit æs:& menſas ſub
a ſSpecialiter ſimoniaca damnatur hæreſis.
a uertit. Et his qui columbas uen debant,dixit: Auferte iſta hinc, &
a ſGratiam ſpiritus prohibet vendi,quia gratia eſt, ſHic aperte ſe filium dei dicit.
nolite facere domum patris mei do
ſHoc viſo.
mum † negociationis. Recordati
uerò ſunt diſcipuli eius, quia ſcri=
a ſQuia zelo domus dei eiecit impios.
b ptum eſt: † Zelus domus tuæ co=
a ſNon audentes ſibi reſiſtere, quia videtunt diui num quid in facie eius irradiare.
medit me. Reſponderunt ergo Iu
c dæi & dixerunt ei. † Quod ſignum
d oſtendis nobis,quia hæc facis? Re=
a ſNon imperat,ſed quaſi diceret: Vos ſoluetis.
ſpondit Ieſus, & dixit eis: † Soluite
ſScilicet in virtute trinitatis.
templū hoc, & in tribus diebus ex=
a ſEgo vt deus cum patre.
e citabo illud. Dixerunt ergo Iudæi:
f g Quadraginta & ſex annis ædifica tum eſt templum hoc, & tu in tribus
h diebus excitabis illud. Ille autem
i dicebat de templo corporis ſui.
k Cùm ergo † reſurrexiſſet à mortu= is,recordati ſunt diſcipuli eius,quia

runt ſignū miſſiōis ſuæ,& ipſe dedit eis ſignū prīatis diuię ī ſuſcitatiōe ſui corpis ,ppria virtute.& hoc eſt qd' dr: e ¶ Re ſpōdit I.& di.&c. Sol. Nō eſt verbū īductiuū a.a hoc faciēdū,cū fuerit ſimpl' malū ex pte Iudęorū,ad malū autē Chri ſtus non poterat inducere,ſed eſt verbū denunciatiuū ei' qd' erat p ipſos fiendū. q.d. Soluite t.h.idē ſoluetis.q̄a in paſ ſiōe Chriſti aīa fuit ſoluta à corpe,& ſan guis à carne,& continuitas mēbrorū in cōfixione clauorū & lāceæ. g ¶ Et in t. die. Non dicit poſt tres dies,q̄a Chriſt' non fuit mortuus tribus diebus cōplete. h ¶ Dixerunt e. Hīc ponit̄ ſuæ prænū ciationis interpretatio. Et diuidit ī duo quia primò ponitur interpretatio Iudæ orum falſa,ſcd'ò,interptatio euangeliſtę ibi: Ille autē. Circa primū ſciendū,q̄ Iu dæi petierant à Chriſto ſignū nō ad cre dendū & venerandū,ſed magis ad deri dendū & impugnādū: Qd' patet ex hoc, q̄ ſtatim ipugnauerūt dictū ſuū,& ideo nō fuerunt digni,vt pdiceret eis reſurre= ctionē corporis ſui manifeſtè,ſed occulte, vocans corpus ſuū tēplū,& ideo volue runt arguere dictū ſuū p materiale tem plū,& hoc eſt qd' dī: Dixerūt er. I. Q. & ſex an.æ.&c.& tu in tr.di.ex.il. Hoc dicūt deridēdo: quaſi eſſet ei impoſ ſibile. Multò plus deriſiſſent, ſi reſurre= ctionē corporis ſui pdixiſſet manifeſtè. quia difficilius eſt reſuſcitare mortuū,q̄ ædificare tale templū. Sciendū etiam,q̄ non loquunt' hic de tēplo facto p Salo= monem,quia illud fuit ædificatum in ſeptem annis,vt habetur iij.Reg.vj.d. Et præterea,quia fuit per Nabuchodonoſor deſtru ctum.iiij.Reg.vlt.c. Sed loquuntur de templo reædificato poſt captiuitatem Babylonicam. A primo em̄ anno Syri regis Perſa= rum,in quo data eſt populo licentia redeundi,& tēplū reædifica= di,vſq; ad ſextū annū Darij,ſub quo cōſummatū eſt illud tēplū, fluxerunt.xlvj.anni: quia Iudæi impediebant à natiōibus in cir= cumitu eorū exiſtētibus in ędificatiōe templi. Iſte numer' patet p hoc,q̄ Syrus regnauit.xxx.annis. Cābyſes filius eius poſt eū.x.q̄a nō computat̄ tēpus quo regnauit cū prē. Poſt eū regnauerūt ſuc= ceſſiuè duo magi,ſed tēpus eorū dimittit̄,q̄a regnauerūt ſolū ſe= ptem mēſibus. quibus ſucceſſit Dari',in cuius ſexto anno cōſum matū eſt tēpli opus. Et ideo de iſto templo loqbant̄,q̄a illud ſta= bat in eorū pſentia:& illud oſtēdebāt,vt patet ī lrā. Hęc autē.xlvj. annorū acceptio accipit̄ ſcd̄m expoſitores Latinos & Græcos.ſe cūdū Hebræos oportet alr' accipe,ſicut dixi ī pricipio libri Eſdr. &.ix.ca.Dañ. Tñ de verificatiōe hui' dicti: Quadraginta & ſex an nis ædificatū eſt templū hoc,nō eſt multū curandū: q̄a nō eſt ver= bū Chriſti,nec euāgeliſtę,niſi tn̄ referēdo: ſed eſt verbū Iudæorū deridēdo Chriſtū,vt dictū eſt: cōtra quē multa falſa dixerūt,vt.j. refertēuāgeliſta. i ¶ Ille a. Hīc ponitur interptatio vera,q̄a loq bat̄ de corpore ſuo nomie tēpli.q̄a humanitas Chriſti erat ſpūale habitaculum ipſius dei,& hoc eſt qd' dicit euāgeliſta: Ille au.di. Hanc autē interptatiōnē nō cognouerūt tūc apli: Quod patet ex hoc,q̄ poſtea Petrus audiens ab eo eius paſſionem futuram, vo= luit eam impedire,Matt.xvj.d. Sed poſt reſurrectionem Chriſti hanc intellexerunt interpretationem, quando aperuit illis ſen= ſum,vt intelligerent ſcripturas. Lu.vl.g. Et hoc eſt quod dicitur: k ¶ Cum ergo reſurrexiſſet.ſ.intelligendo de corpore ſuo. ¶ Et crediderunt

† Mat.26.f

Diuiſio.

H

Nico. de Lyra.

a ¶ Recor.u.&c.q.ſ.Pſ.lxviij.b.de Chriſto. b ¶ Zel' d. Ex facto enim Chriſti recordati ſunt ſcripturæ illi',& impletiōis eius de Chriſto. Quærit̄ hīc,quare nō reſiſtebāt ei,cum ipſi eſſent multi,& ipſe ſolus & parū adhuc reputatus: Dicēdum,q̄ diuina virt' in illo facto operabat̄,quæ apparebat in effectu cū volebat ſicut inferius.xviij.a.ſolo verbo ,pſtrauit eos,qui volebāt eū ca pere. Corp' em̄ Chriſti erat inſtrumentū diuinitati coniunctū.& ideo ex oculis quidā fulgor exibat virtute diuina eos deterrens, ita q̄ reſiſtere nō audebāt. Sicut in paſſiōe,vox illa quæ erat diui nitatis quodāmodo inſtrumentū,,pſtrauit magnā multitudinem armatorū. Solet etiā qri ab aliquibus quomodo fecit flagellū de funiculis,q̄a nō vědebant ibi funiculi: ſed ſolū illa q̄ debebant in tēplo offerri. Et dicunt aliq,q̄ ipſe Chriſtus vtebat̄ funiculo pro cingulo:& illū funiculū accepit de quo erat pcinct',& ipm dupli cādo fecit q̄ſi flagellū. Et quis hoc nō habeat̄ expſſe ī textu,tñ ,p= babil' pōt credi,q̄a nō oīa ſcripta ſunt,vt dī ī fine hui' euāgelij. c ¶ Reſpōderūt e. Hīc ponit̄ ſuę reſurrectiōis pnūciatio,quia occaſione huius facti petierūt ab eo ſignum ipſi Iudæi, dicentes: Quod ſignum

Quæſtio

Quæſtio

F.21.g.

✠ Per vendentes columbas ſimoniacę promoti. Omnes iſtos eie cit de templo Chriſtus,ſignificās q̄ ſunt excluſi de templo gloriæ ſancto dei. f ¶ Soluite tē.h. Quod intelligit literaliter de ſolu tione corporis Chriſti per mortem,vt dicitur in litera, Per quod ſignificatum fuit,q̄ Iudæi poſt aſcenſionem Chriſti conarentur ſoluere corpus eius myſticum,ſed in tribus dieb' fuit ſuſcitatum. Per quos dies ſignificant̄ doctrinę,miracla,& exēpla vitæ ī aplis aliiſq; diſcipulis p hæc eccleſiā illuminantibus,ſicut ſol & luna. ✠ Ipſe autem

Moraliter.

A
a ¶ Cum aūt. Cōuenī' adibat,vt verbis & ſignis plures conuer teret. Et q̄a aliq ſolis ſignis moti credebāt in eum, verè quidē,ſed tamē ita,vt poſſent poſtea in paſſiōe eius ſcādalizari: & q̄a nōdū erant renati ex aqua & ſpū, non erāt digni qbus ſe crederet Ieſus, & familiariter cohabitaret. Sciebat enim quid eſſet in illis, melius q̄ ipſe hō de ſe. Hęc fides cōuenit catechu minis,q credūt in eū: ſed q̄a nō ſunt rena= ti,nō credit eis cōmunio corpis & ſangui nis Chriſti. De talib' erat Nicodemus,q credēs dicit eū à deo veniſſe, ,ppter ſigna quæ viderat: ſed nōdū renat' erat.& ideo nocte venit,non die,quia nondum illu= minatus cæleſti lumine.

Nicolaus de Ly.

a ¶ Et crediderūt ſcri.ſ.prophe= tarum loquentium de Chriſti reſurrecti= one futura tertia die,Oſe.vj.a. Viuifica= bit nos poſt duos dies,& ī die tertia ſuſci tabit nos. hoc dixit propheta: quia reſur= rectio Chriſti fuit cauſa reſurrectiōis nrę, & Ionæ.ij.dicit̄,q̄a quia Ionas fuit tribus diebus & tribus noctibus in ventre ceti, in figura ipſius Chriſti. b ¶ Et ſermo ni quē &c. quia tunc peperunt imple tionem verbi illius. c ¶ Cū aūt eſſet. Hic vltimò ponitur fructus denunciatio nis & pdicatiōis Chriſti,q̄a Chriſt' exiſtēs Ieroſolymis in feſto paſchali populum docuit,& multa miracula fecit ad confirmationem ſuę doctrinę, ex quibus multi fuerunt moti ad credendum:& hoc eſt quod di citur, Cū autē eſſet &c. Non accipit hīc dies ,p vna die natura= li vel artificiali tantum,ſed pro toto tēpore ſolennitatis Paſchę, quæ durabat per ſeptē dies continuos. d ¶ Multi credi.&c. credentes,q̄ ipſe eſſet verē Chriſt': e ¶ Vidētes ſigna.&c. Sicut enim ſufficienter oſtēdit veritas ſubiacēs facultati naturali i intellectus,quando reducitur ad prima principia p ſe nota,ita ve ritas excedens facultatem intellectus,qualis erat iſta,qū confirma tur per opera diuina,quia certū eſt, q̄ deus non poteſt eſſe teſtis falſitatis. Et ideo,quando ad confirmationem doctrinæ in= ducitur opus diuinū,ſufficiēter oſtēditur qd' dictū eſt in illa eſſe verū. Veritamē q̄a in illis credētib' aliqui erāt adhuc imperfecti, & aliqui iūgebātur eis q erant tantūmodo ficti,ideo Chriſt' ad= huc nō reuelabat eis altiora myſteria catholicæ fidei: q̄a ficti indi gni erāt audire,& impfecti adhuc nō poterāt capę: ppter qd' etiā ipſis aplis dixit Ieſus.j.xvj.c. Multa habeo vobis dicere,ſed nō po teſtis portare mō,& hoc ē qd' dicit̄, f ¶ Ipſe au.Ie nō.&c. alio ra myſteria ſcilicet fidei reuelādo.& ſubdit ca. g ¶ Eo q̄ ipe n. &c.ſ.iſtorū imperfectiōē & illorū fictiōnē. Mod' ad hoc indi= cebat hīc ſubditur: h ¶ Et q̄a op̄.i.neceſſe. i ¶ Vt q̄s te.p. de.h.i.vt mente & ſtatu cuiuſlibet hoīs cognoſceret p informa= tionē alteri': q̄a hoc ſciebat pfectè p ſemetipm̄, ,ppt hoc ſequitur: k ¶ Ipſe em̄ &c.in h.i.in mente & ſtatu cuiuſlibet hoīs: & ex hoc euāgeliſta oſtēdit ipm eſſe deū,cui' ,ppriū eſt ſcire ſecreta cor diū. Ad maiorē euidentiā pdictorū qrit̄,vtrū cōuerſio aq̄ in vinū de q̄ dictū eſt,fuerit Chriſti primū miraculū. Et arguit̄ primò q̄ nō,q̄a Chriſt' fecit miracula ad inducēdū hoīes ad fidē,vt iā dictū eſt,ſed ante illas nuptias aliq ei credebāt,& aliqui ſicut diſcipuli ei adhærebāt,q̄a ſicut dictū eſt: Vocat' eſt Ieſus & diſcipuli ei' ad nuptias:ergo videt̄ q̄ ab eo aliqua miracula viderāt. Itē illud mi raculū fecit Chriſt' exiſtēs.xxx.annorū,q̄a poſt baptiſmū ſuū fe cit illud,vt patet ex pdictis. Ipſe autē erat incipiēs triceſimū annū quādo baptizat' eſt,vt habet̄ Lu.iij. Sed in libro de infantia ſal uatoris ſcribunt̄ multa miracula q̄ fecit in pueritia.ergo &c. Cō tra hoc eſt illud qd' dictū eſt ī lrā. Hoc initiū ſignorū fecit Ieſ' &c. ¶ Rñſio: nō eſt q̄ſtio de Chriſti poteſtate in operib' miraculoſis q̄a ſuā poteſtatē à principio habuit: ſed q̄ritur de tpe q̄ vſ' eſt pō teſtate in natura aſſumpta,q̄ erat organū diuinitatis, etiā in mi raculis faciēdis,vn̄ & ad tactū man' eius ſanabant̄ infirmi,curabā tur leproſi,illuminabant̄ cæci,& ad vocē ei' ſuſcitabant̄ mortui: & ſic patet q̄ q̄ſtio eſt de facto. Propter qd' ſūt hīc duo uidenda. Primo qd ſit circa hoc factū. Scd'ò q̄ circa hoc cōuenictia ſunt. Circa primū dixerūt aliqui,q̄ cōuerſio aquæ in vinū,nō fuit pri mum miraculū Chriſti abſolute,quia plura alia ante fecerat: ſed fuerat primum, q̄ntum ad illa miracula quę fecit Chriſtus in con ſpectu diſcipulorum ſuorum, propter hoc ſignanter non dicit euangelium: Hoc fecit initiū ſignorum Ieſus tantū,ſed addidit, in Chana Galilęę:& manifeſtauit gloriam ſuam:& crediderunt in eum diſcipuli

B

Quæſtio

a ſCorpus ſuum morte ſoluendum & a ſe ſuſcitādum.
b ſPropherarum,qui dixerunt Chriſtum tertia die re= ſurrecturum.
hoc dicebat: & crediderunt ſcriptu a
ſHunc.ſ. Soluite templum hoc.
ræ, & ſermoni quē dixit Ieſus. Cum b c
autē eſſet Ieroſolymis in Paſcha in
die feſto, multi crediderūt in nomi d
ſCum' ſPropter ſigna.
ne eius uidētes ſigna eius quę facie= e
a ſNon quod eſſent aliquid facturi nolenti,qui habet poteſtatem ponēdi animam ſuam &c. ſed quia occulta in eis nouit,& ſciebat eos non ātmiter credere.
bat. Ipſe autē Ieſus non credebat ſe f
ſCur' ſVt deus.
metipſum eis: eo quòd ipſe noſſet g
a ſIta poſſet vt a nullo quicquam acciperet,cum ſciret de homine quod non ipſe homo de ſe.
oēs: & quia opus ei nō erat, ut quis te h i
ſtimoniū perhiberet de homine. Ipſe k
enim ſciebat quid eſſet in homine.

eum diſcipuli eius.q.d. Alibi alia ſigna fecit. Sed hoc eſt contra veritatem euangelij,q̄a ſ. dixerat euangeliſta,q̄ Chriſtus adhuc erat īcognit',nō ſolū ipſi ppl'o,ſed Iohāni præcurſori ei'. vñ Iohā= nes baptiſta de Chriſto loquēs dixit: Et ego neſciebam eum .ſ.ante baptiſmū,vt.ſ.dictū eſt. Sil' loquēs Iudæis dixit: Medius autem veſtrū ſtetit quē vos neſcitis. Si aūt aliqua miracula feciſſet,nō fuiſſet ſic īcognit',& maxiē ſuo pcurſori,q̄a ad ipm manifeſtā= dū nat' erat,vt dr Lu.j.b. imo nec etiam præcurſore īdiguiſſet,q̄a ei' miracula ſuf ficiēter manifeſtaſſent eū. & iō dicere, q̄ fecerat miracula añ baptiſmū, eſt expreſ ſe cōtra euāgeliū. Poſt baptiſmū vō pri mū ſignū fuit prędicta cōuerſio aquę ī vi nū,& p cōſequēs fuit miraculū ei' ſimpl' primū. ¶ Circa ſcd'm ſciēdū, q̄ miracu la Chriſti ordiabant̄ ad duo.ſ.ad māifeſta= tionē ſuæ diuinitatis,& ad cōfirmatiōem ſuę doctrinæ: p quā hoīes ad fidē adducę= bant̄: & quātū ad vtrūq; fuit cōueniēs dif ferre opatione miraculorū vſq; poſt ba= ptiſmū. Hoc primò declarat̄ inquātū mi racula erāt doctrinæ ſuæ confirmatiua. Quia cōfirmatio doctrię nō præcedit actū docēdi,ſed magis ſeqt̄. Ad prædicationē aūt & doctrinā reqrit̄ ætas pfecta,ſaltē de cōgruitate,de qua agit̄,pfecta ętas eſt.xxx. annorū,,ppter qd' Ioſeph ſuſcepit regimē Aegypti in ætate tali,vt hr̄ Geñ.xlj.ſ. Sil' Dauid erat.xxx.annorū cū regnare cępit,vt hr̄.ij.Reg.v.a. & Eze chiel.i.xxx.anno icępit ,pphetizare,vt hr̄ Exech.j.c. Et iō cōueniēs fuit,q̄ Chriſt' añ.xxx.annū nō doceret,& p cōſequēs nec miracu la ſuæ doctrinæ cōfirmatiua faceret. Scd'ò idē oſidit inquātū mira cula erāt ſuæ diuinitatis manifeſtatiua. Paris em̄ piculi eſt, ſi negēt in Chriſto vā hūanitas ſicut ſi negēt ſua diuinitas: & iō debuit ſic diuinitas manifeſtari,vt veræ humanitatis cognitio nō impediretur: & iō nō fuit cōueniēs ipm ante ætatē pfectā miracula facere, ne eius incarnatio phantaſtica crederetur. Ad primum dicendum, quòd illi diſcipuli,q̄ adhęſerūt ei añ miracula,ipſi adhęſerūt ex Io hānis teſtimonio inchoatiuè,& doctrina Chriſti cōſummatiuè,vt patet ex pdictis. vñ & ad laudē diſcipulorū hoc ptinet, q̄ Chriſtū ſequuti ſūt añ q̄ audiſſent eū miracula faciētē,ſcd'm qd' dicit Gre. homel.v. ¶ Ad ſcd'm dicendū,q̄ liber de infantia Saluatoris re= probatus eſt tanquā ab hæreticis confictus, vt patet in decreto Gelaſij papæ,& ideo non eſt ei fides adhibenda. ✠ ¶ Ipſe autē Ie.id eſt nō reuelabat eis altiora myſteria ſecūdum ſenſum lrāle,q̄a aliq erāt imperfecti nō potētes ea capere,& aliqui ficti quærentes ea deridere. Et in hoc inſtruit prædicatores euan geliſ,vt non prædicēt ſimplicibus alta,ſed groſſa & capibilia,quia ſunt nutriendi lacte,& non ſolido cibo: Nec fictis,fidei ſecreta my= ſteria,ne derideant ipſa: propter quòd dicit ſaluator Matth. vij.a. Nolite ſanctum dare canibus,neq; mittatis margaritas ante por= cos,ne forte conculcent eas pedibus ſuis.

C

ſ.1.ca.d.

Miracula Chriſti ad duo ſūt or= dinata

D

Moraliter.

¶ In ca.ij.vbi dicitur in poſtil. Tamen probabiliter poteſt con cedi,quia non omnia ſcripta ſunt.

ADDI. Probabilius videt̄ cōcedendum,q̄ Chriſtus non funiculo ſe cingebat̄,ſicut illi qui auſterā vitam du cūt,ſed ſimplici cingulo quo homines vtunt̄ cōiter. Nā vt Chry. dicit ſup Mat. Nil plus Chriſt' oſtēdit præter miſericordiā & iuſti ciā. Chriſt' aūt à miraculis teſtimoniū habebat. dimittēs ergo Io hāni ieiunio fulgere,ipſe cōtraria inceſſit via, ad menſam intrans publicanorū,& māducās & bibēs. Hęc ille. Et idē dicēdū eſt de his quæ pertinēt ad veſtitū,put ſctūs Tho.in.iij.parte.q.xl.ar.ij. in re ſpōſione primi ar. Quærere aūt quō in templo erāt funiculi, cum ibi non vendebant,niſi ea quæ debebāt offerri,eſt valde irrationa= bile: Tum quia multa inueniuntur in templis,quæ non ibi conſue uerunt vendi: Tum quia veriſimile eſt,quod tauri & animalia ma gna quæ ibi offerebantur,portabantur ligata funiculis.

REPLI. In ca.ij.vbi dicit̄,quòd Ieſus fecit flagellum quaſi de funiculis,dicit poſtil,quòd probabiliter poteſt credi,q̄ Chriſtus cingebat̄ funiculo: quē duplicādo fecit q̄ſi flagel lum. Burgen.dicit,q̄ probabilius ſit oppoſitum: videlicet: quòd cinctus ſit ſicut hoies cōiter. Allegat ad id Chry.dicentem: Quòd Chriſtus nihil oſtendit præter miſericordiā & iuſticiā: dimittēs Io hanni ieiunio fulgere: ipſe cōtraria inceſſit via: ad menſam intrans publicanorū manducans & bibens. Et ita dicit Burgen.dicendum eſt de veſtitu Chriſti,quòd ſe non habuit ſicut hic auſteram vitam ducentes. Sed ſalua reuerentia Chry. Chriſtus in ieiunio tantam auſteritatem

E auſteritatē oſtēdit, ꝙ potiꝰ fuit in ea admirabil' ꝗ̄ imitabilis etiā a Iohāne, q nūq̄.xl.cōtinuis diebꝰ & noctibꝰ ieiunauit vt Chriſtꝰ q ſi aliqñ cū pctōribꝰ & publicanis mãducauit, nō ex hoc viā oppoſitā tenuit: qnimmo maiori pfectione hmōi actus exercuit, ꝗ̄ Iohānes ieiunauit. Opa enī cōdeſcenſiōis, & impfectiōis q patent ī fuga & loculis, & hmōi cōuerſatiōe cū pctōribus, ī Chriſto nullā arguūt īpfectionē. Nō eſt igit̄ ꝓprie dictū, Chriſtū īceſſiſſe cōtraria via pfectōi, vl' via cōtraria ad ꝟtutē ꝗ̄cūq̄ ptinēte. Nec videtur ꝓprie dictū, ꝙ Chriſtꝰ nihil oſtēdit, niſi miſericordiā & iuſticiam. Si vult excludere opa ſupererogationis & auſteritatis, falſū eſt G Infirmis em̄ cōdeſcēdere, & opa īpfecta ex maxīa pfectione facere pro loco tēpore & opportūitate, nō eſt via cōtraria īcedere. Nec neceſſariū eſt dicere Chriſtū funiculos de ligatura boū ꝓ flagellis faciēdis recepiſſe, vt vult Burg. Sicut em̄ boues p funes ducūtur, ita p flagella ire cōpellunt̄: quapropter ita cito Chriſtꝰ inueniſſet ducētiū flagella, ſicut funiculos. Tantū videtur Bur. odium contra poſtil. habuiſſe, ꝙ non potuit pacifice loq̄: ſed videtur frequēter occaſiones quęſiſſe ad ſenſum literalem modicum pertinētes.

GLO. ORDI.

Erat aūt hō &c. Ca. III. Hīc erat vnꝰ ex his, q p ſigna crediderāt. b ℂ Nico. no. Nicodemꝰ, victoria ppli: vl' victor ppli, geſtās figurā oīm q ex Iudaico pplo ī Chriſtū credētes p fidē vincūt mūdū. ℂ Nicodemꝰ: vel ē figura cathecumīorū q fidē hñt, ſed nondū baptizati, q ī quadā nocte ſacramētorū accedūt. Vel eſt forma eorū q pfectè credūt, ſed lucē pfectorū operū nōdū habēt, timentes carnaliū cogitationū, vel actionum, vel infideliū Iudęorū impetum: fide ſola colloquio Chriſti fruētes, bonorū operū fiduciā nō habētes. c ℂ Hic ue. &c. Nox ſignificat literā legis, vel ignorātiā cordis, vel timorē. Et nocte ideo forſitā venit, qa magiſter in Iſrael palā diſcere erubeſceret, vel ꝓ metu Iudęorum. Hīc qa prudenter aperta ſigna notauit, pleniꝰ myſteria fidei reqrit: & iō meruit doceri de deitate Chriſti & ipſiꝰ vtraq̄ natiuitate: de paſſione, de reſurrectione & aſcenſione, de ſecūda generatione, & ingreſſū regni cælorū, & de alijs pluribus. Reſpōdit Ie. d ℂ Amē amē di. Nō interroganti ſecūdā natiuitatem exponit, ne credat Nicodemꝰ ſolam fidē: F quapropt̄ viſa ſigna crediderat in Ieſū ſufficere ad ſalutē abſq̄ ſpūalis regenerationis ꝟtute, & abſq̄ ſacramētis. Etiā qa hoīem purū intelligebat eū Nicodemꝰ vt Iohānē baptiſtā, vl' quēlibet ex ꝓphetis: iō incępit eū īſtruere Ieſꝰ de ſcd'a regeneratione, q̄ ītelligit eum filium dei, & ſe poſſe filiū dei fieri. ℂ Aug. Secūda natiuitas de qua docet Ieſus ſpūalis eſt, q̄ eſt ex deo & eccleſia ad vitam: ſed ille ſolā carnalē ſapit q̄ eſt ex Adā & Eua ad mortem. Sed ſicut carnalē dicit iſte nō poſſe iterari, ſic & ſpūalis à quocūq̄ facta nō poteſt iterari. Ex ſemine em̄ veri Abrahæ ſunt nati, ſiue p liberā ſiue per ancillā. e ℂ Niſi quis. Neceſſariū eſt viſibile ſacramentum aquæ ad ablutionem viſibilis corporis, ſicut eſt neceſſaria doctrina inuiſibilis fidei, & ad ſanctificationem animæ inuiſibilis.

† magiſter nominatiuus eſt.

Gal. 4. d.

Cap. III.

a Erat autem homo
a ¶ Qui credunt reſurrectionem, per hoc ab alijs diuiſi. b ¶ Q. nota nomen.
b ex Phariſæis Nicodemꝰ nomine, prin c d
a ¶ Vnus de principibus. b ¶ Lucem.
e ceps Iudęorum. Hic uenit ad Ieſum c
a ¶ Ipſe in tenebris eſt, non lux: quia non renatus.
nocte, & dixit ei: Rabbi ſcimus quia f
a ¶ A deo ad cæleſte megiſterium veniſſe, cum illo deum eſſe: ſed ipſum deum eſſe non cognouit.
à deo ueniſti † magiſter. Nemo e g
a ¶ Quæ vidit in Paſcha fieri ab eo.
nim poteſt hæc ſigna facere quæ tu
facis, niſi fuerit deus cum eo. Re h
d ſpondit Ieſus, & dixit ei: Amen a i
a ¶ .i. ſpiritualem intellectum ſymboli percipiat.
e men dico tibi: niſi quis † renatus fue
a ¶ Quod eſt ex Græco, deſurſum. b ¶ .i. Non poteſt cognoſcere me, qui ſum regnum patris, qui ſum viſio veritatis.
rit dēnuò, nōn poteſt uidere re k
gnum dei. Dixit ad eum Nico l
a ¶ Qui ſolam carnalem natiuitatem nouit, quæ non poteſt denuo fieri: ideo modum ſecundæ quærit.
dēmus: quomodo poteſt homo re
naſci, cū ſit ſenex? Nūquid poteſt in m
uentrem matris ſuæ † iterum intro
¶ Modum ſecundæ natiuitatis oſtendit.
ire, & renaſci? Reſpondit Ieſus: n

Nico. de Lyra

mine. Hoc exprimit̄ ad oſtēdēdū famā ipiꝰ. d ℂ Princeps Iu. In hoc oñdit̄ dignitas eius. Tūc em̄ populus gubernabatur per doctores & ſacerdotes. Licet em̄ Chriſtꝰ primos vocatos ad fidē voluerit eſſe ſimplices, vt ī pluribꝰ, ne doctrīa fidei ſapię hūanę aſcriberet̄, ita etiā à principio vocauit aliq̄s lr̄atos, ne ipa cōtēptui haberet̄: q̄ſi à ſolis ſimplicibus recepta. e ℂ Hic ue. ad Ie. n. Nō em̄ audebat venire in palā, ne de ſynagoga expelleret̄, ſicut dr̄. ī. ix. e. de parētibꝰ cæci nati: ꝙ ꝓpter hoc nō audebāt Chriſtū cōfiteri. f ℂ Et dixit ei Rab. ſci. &c. i. certū eſt mihi, ꝙ tua doctrina eſt vera, & à deo data & nō hūanitꝰ cōficta. Et ſubdit cām di. g ℂ Nemo em̄ &c. Sicut em̄ certitudo ꝟitatis hr̄ in his q̄ ſubiacēt facultati naturalis rōnis p reductionē ad prima principia: ita habet̄ in his q̄ excedūt rationē p vera miracl'a, q̄ ſunt ſufficiens teſtimoniū, ꝙ doctrīa p talia confirmata ꝓcedit à ꝟitate prima. Minꝰ dixit ille Nicodemus, & plus ſignificauit: qa p talē confeſſionē oñdit ſe deſiderare ab eo pleniꝰ īformari. h ℂ Reſpōdit. Hīc deſcribit̄ Chriſti rñſio: qa videbat Nicodemū hūiliter & ꝟe q̄rere doctrinam Chriſti q̄tū ad ſecreta fidei: & iō īcępit à primò ſacro. ſ. baptiſmo q eſt regeneratio ſpūal', & p cōſeq̄ns neceſſaria ad ſalutē, & hoc ē qd' dr̄: Reſpōdit Ieſꝰ, & dixit ei, i ℂ Amē amē di. ti. ni. q̄s re. fue. denuo. i. iterū p generationē ſpūalē. k ℂ Nō po. ui. re. dei. Viſio em̄ dei p eſſētiā ſibi ſoli cōpetit p naturā: hoībꝰ aūt cōpetere nō poteſt niſi p gratiā, p quā trahunt̄ hoīes q̄dāmodo ad naturā diuinā, vt hr̄. ij. Pe. j. a. Magna & pręcioſa ꝓmiſſa donauit vt p hoc efficiamini diuinæ naturæ cōſortes. Hoc aūt nō poteſt eſſe p generationē carnalē, q̄ ſolū facit filios hoīm: & ideo adhuc reqrit̄ regeneratio ſpiritualis, p quā hoīes ſunt filij dei, & p cōſeq̄ns hæredes vitæ cęleſtis. Sed cōtra hoc videt̄, qa pr̄es veteris Te. ſaluati ſūt, q tñ nō fuerūt baptizati. Dicendū ꝙ tūc nō erat in p̄cepto: cōſecuti tñ ſunt ſpūalē vitā p gr̄am ī fide Chriſti vēturi: & ſic habuerunt rē baptiſmi habuerūt etiā ipm ī figura ī aliq̄ correſpōdēte p qd' tollebat̄ pec̄tū originale. l ℂ Dixit ad e. &c. hīc cōſequent̄ docet Chriſtꝰ modū & q̄litatē regeneratiōs ſpūalis, & diuidit̄ ī duas, qa primò pōit̄ Nicodemi obiectio, ſcd'ò, Chriſti rñſio, ibi. Rñdit Ieſꝰ. Chriſtꝰ em̄ dixerat eſſe neceſſariū ad ſalutē regñari. iō vt modū hmōi regñatiōis meliꝰ ītelligat, arguit cōtra p̄dicta dupl'r. Primo mō ex ætate: qa ille q naſcit̄ ē puer: à ſenecture ꝟò nō pōt aliq̄s redire ad puericiā: ergo regñatio videt̄ īpoſſibil'. & hoc ē qd' dr̄: Dixit ad eū Ni. q̄. po. hō na. cū ſit ſe. Erat aūt aſſuetꝰ ſēſui lr̄ali: & iō arguit de generatione carnali. Scd'ò arguit ex q̄titate naſcētis q̄ eſt parua, vt poſſit includi in vtero mr̄is & iō videt̄ īpoſſibile, ꝙ ille renaſcat̄, q iā eſt pfectę quātitatis. & hoc eſt qd' dicit̄. m ℂ Nūquid po. ī uē. q. d. Nō: qa q̄titas nō ꝑmittit. n ℂ Reſpondit Ie. Hīc ponit̄ Chriſti rñſio. Et diuidit̄ ī duas: qa primò ponit̄ eius reſponſio, ſecundò, ad hoc inducitur exemplum, ibi: Spiritus vbi vult. In prima

† genitus fuerit deſuper.

H

† rurſꝰ vel iterato.

Diuiſio

Diuiſio

Nicolaus de Lyra.

Ex aqua

Erat aūt hō. Poſtq̄ euāgeliſta declarauit Chriſti diuinitatē p naturę īmutationē, hīc idē declarat p gr̄ę reformationē: de qua principalit̄ agit: qa ad hoc euāgeliū deſcripſit. Et diuidit̄ ī duas: qa primò agit de ſpūali regeneratiōe baptiſmi ī q̄ p̄dicta reformatio inchoat̄. ſcd'ò de collatiōe mlt̄iplicis ſpūalis bñficij, ī q̄ reformatio cōſūmat̄. Scd'a incipit ca. v. Poſt hęc erat: Prima ī duas: qa primò agit̄ de generatione ſpūali: q̄ ad Iudeos. ſecūdò: ꝓut deriuat̄ ad extraneos ca. ſe. Vt ergo cognouit. Prima ī duas: qa primò deſcribit̄ ſpūalis generatio. ſecūdò diſtinguit̄ à Iohannis baptiſmo, ibi: Poſt hęc venit. Prima ī duas: qa priò docet Chriſtꝰ regeneratiōis ſpiritualis neceſſitatē. ſcd'ò, eiꝰ modū ſiue q̄litatē, ibi: Dixit ad eū Nicodemꝰ. ītiò efficacię ipiꝰ cām ſiue rōnē, ibi: Rñdit Nicodemus. Et quia docet iſta rñdēdo ad īterrogata: iō prima diuidit̄ ī duas: qa primò ponitur Nicodemi īterrogatio. ſecūdò, ſubiūgit̄ Chriſti reſpōſio, ibi Reſpōdit Ieſus. Circa primū deſcribit̄: prima cōditio īterrogātis: cū dr̄. a ℂ Erat aūt hō &c. Iſte em̄ fuit vnꝰ illoꝝ, de qbꝰ dictū eſt p̄ce. ca. ꝙ multi crediderūt in Ieſum videntes ſigna quę faciebat. Et qa ibidē ſubdit̄, ꝙ Ieſus nō credebat ſemetipm eis ſecreta fidei reuelādo: iō iſte Nicodemꝰ venit ad Ieſū in ſecreto, & extra turbā aliorū, vt ab ipſo pleniꝰ inſtrueret̄. Seq̄t: b ℂ Ex phari. qa erat de ſecta eorum. Ipi autē cōfitent̄ reſurrectionem & ſpirituales creaturas de qbꝰ loq̄batur Chriſtus: & iō ex hoc erat q̄dam mō diſpoſitꝰ ad audiendū doctrinā eius. c ℂ Nicodemus nomine. Hoc

Diuiſio

Subdiuiſio

Moraliter. a ℂ Erat autem homo ex Phariſæis Nicodemus nomine princeps Iudæorū. Per Nicodemū q venit ad Ieſum, vt de pertinētibꝰ ad fidē plenius erudiret̄, ſignificatur diſcipulus humilis, & diligēs, q venit ad doctorem peritū, vt ab ipſo de dubijs inſtruat̄: qui debet eum dulciter recipere exēplo Chriſti, qui Nicodemum dulciter recepit: & nō ſolū ꝓponentem, ſed etiam replicantē bis audiuit. Primò cū dixit: l ℂ Quomodo poteſt hō naſci, cum ſit ſenex &c. ſecūdo, cū ſubiūxit poſtea
Quomodo poſſunt

Moraliter.

A a ℂ Ex aqua. Ex aqua, viſibili ſacro, & ſpū, inuiſibili ītellectu, vt ſimbolū baptiſmi viſibilit̄ accipiat, & ſpūalem ītellectū ipſius ſimboli pficiat. Vel ex aq̄ viſibili & ſpūſctō. b ℂ Quod natū. Hanc ſpūalem natiuitatē diſtīguit à carnali, dicēs: Qd' natū eſt c ℂ Ex carne. i. ex primo hoīe p carnis ſucceſſionē, carnale eſt. Noīe carnis, non ſolū carnem, ſed totū carnalem hominem ſignificat. Sic ecōtra totꝰ homo ſpūalis, aīa & corpe ſpūs dr̄. d ℂ Et qd' &c. Verbo & ſacramēto ſpūs inuiſibiliter adeſt, q̊ natꝰ ex Adā ad mortē naſcit̄, filius dei ad vitā. qui non tātū ſpūalis dicit̄, ſed ſpūs: qa ſicut ſubſtantia ſpūs eſt inuiſibilis, ita inuiſibiliter p viſibile ſacramentū efficit̄ dei filiꝰ. e ℂ Spūs eſt. Nō aūt mireris, ſi ſic natū dico ſpiritū: quia ſicut ſpiritus vbi vult ſpirat, & neſcis vnde venit, aut q̊ vadat, ſic eſt omnis q natꝰ eſt ex ſpū. f ℂ Spiritus ubi. Quia in poteſtate habet cuiꝰ cor illuſtret. Vocē eius audis in ſcripturis. vel dū loquit̄ aliq̄s plenus ſpūſctō: q̄ & ſi audis, neſcis vnde venit. i. quō cor illiꝰ intrauit, vel quomodo redierit: qa natura eius eſt inuiſibilis. Sic eſt oīs q natus eſt ex ſpūſctō: quia ipſe inuiſibiliter agēte ſpū incipit eſſe qd' non erat, ita vt infidel' neſciat vnde veniat, & q̊ vadat. i. qua gr̄a venit in adoptionē filij. et vadit in regnū dei. Quę qa incognita ſunt carnali: iterū q̄rit: Quō pñt hæc fieri: nō habēs ſpūalē ītellectū in litera legis impoſſibile putat qd' dicitur de natiuitate per ſpm̄. vñ redarguit̄ à dño: Tu es magiſter &c. g ℂ Et uo. &c. Vox ſpūs eſt vox Chriſti, quam audiuit Nicodemus: ſed quia nondum eſt natus de ſpū, neſcit vñ veniat, aut quo vadat. i. qua occaſione velit naſci hominem in ſpiritu, aut quo vadat. i. ad quā pfectionē ducat ipſum naſcentē ex ſe. Nā q ex eo naſcitur, vnus cū ipo ſpiritꝰ p gr̄am efficit̄, ſicut etiam B ipe ſpiritꝰ vnꝰ eſt p naturam. h ℂ Tu es magiſter &c. Non inſultat ei, vt ſuperior eo habeatur qui omnibus præeſt, ſed quia vult eum naſci ex ſpiritu, quod nequit niſi humilis, tumidū ex magiſterio humiliat. Q. Superbus princeps, nil noſtri: humiliare vt ille q ſeipſum exinaniuit, & natus eſt ex ſpū, ſcies qd' modo neſcis. i ℂ Quod ſcimus loquimur. Id eſt quia ipſe eſt ſcientia, locutio & ſermo patris. & qd' uidi. teſtamur: qa ipſe viſio, & verū teſtimonium & veritas pr̄is. Quòd pluraliter, myſteriū trinitatis innuit. k ℂ Si terrena. Aug. Et qa nō accipitis terrena, quō poteſtis capere cæleſtia. i. cęleſtem ſpiritus natiuitatem? cum non ſolum non credatis, ſed nec intelligatis terrena: quod de templo corporis mei (qd' de terra accepi) dixi à vobis ſoluendo, à me ſuſcitando.

† Iſraelis.

Phil. 2. a.

Amen amen dico tibi: niſi quis rena a
a tus fuerit ex aqua & ſpirituſancto,
a ¶ Idem eſt intrare quod videre. Qui enim videt intrat, & qui intrat videt.
non poteſt introire in regnum dei.
a ¶ .i. carnale eſt. habens naturam generantis. viſibile eſt & inuiſibilibus incrementis per tēpora proficit.
b c Quod natum eſt ex carne, caro eſt: b
d & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiri c
a ¶ .i. Simile ſpiritui. b ¶ Non putes impoſſibile.
e tus eſt. Et nōn mireris, quia dixi ti g
a ¶ .i. ſpiritualiter. ¶ Quia.
f bi: oportet uos naſci dēnuò. Spiri h i
a ¶ In quibus vult operatur: & quando.
g tus ubi uult ſpirat, & uocem eius au i k
¶ Quamuis vocem eius audias.
dis: ſed neſcis unde ueniat, † aut quo l
uadat. Sic eſt omnis qui natus eſt m
¶ Quod nondum es tu.
ex ſpiritu. Reſpondit Nicodemus, n
a ¶ Quod dicis: Vocem eius audis, & neſcis vnde veniat, aut quo vadat.
& dixit ei: Quomodo poſſunt hęc
h fieri? Reſpōdit Ieſus, & dixit ei: Tu o p
¶ Litera occidit. ¶ Inflatus neſcis humilis ſcies,
es magiſter † in Iſraël, & hęc ignoras?
i Amen amē dico tibi: quia quod ſci q
a ¶ Nos, ego. ſ. cum prophetis & apoſtolis. b ¶ In abſcondito dei.
mus loquimur, & quod uidimus r
a ¶ Foris mundo.
teſtamur, & teſtimonium noſtrum
a ¶ .i. teſtimonio noſtro vos carnales non creditis. b ¶ .i. ſi terreni corporis ſolutionem & reſurrectionem non credis, quid quæris aperiri myſteria ſpiritualis natiuitatis?
k nōn accipitis. Si terrena dixi uo s

cipiunt̄ p ſenſum. & hoc eſt quod dicit̄: Spūs. i. vētus. i ℂ Vbi C uult ſpi. i. flat. Si aūt arguat̄ contra hoc ſic arguit Aug. ꝙ vētus materialis nō habet voluntatē, nec à ſe mouetur: propter qd' dicunt Aug. ꝙ hoc verbū de ſpūſancto intelligit̄. Poteſt dici ſuſtinēdo dictū Chryſ. ꝙ volūtas ī ſcripturis aliquādo accipit̄ ꝓ inclinatione naturali: & hoc mō accipit̄ hic. k ℂ Et uo. eius au. ſenſibiliter percipiendo. l ℂ Sed ne. &c. Si autē arguat̄ contra hoc vt arguit Aug. ꝙ oēs nouerunt ventum venire ab auſtro, vel ab aquilone: & ideo vadit in ptē oppoſitā. Poteſt dici, ꝙ hoc eſt verū tm̄ in generali: ſed in qua parte determinatè verſus auſtrū talis īcipiat vētꝰ q flat ab auſtro, vl' vbi terminet̄ oīno ignorat̄. m ℂ Sic ē oīs &c. qa ſicut dictū eſt, ī tali gñatiōe eſt aliquid occultū, & aliq̄d patēs ad ſēſum. Propter argumēta p̄dicta q̄ tñ ſunt ſolubilia vt viſū ē, dicit Aug. ꝙ p̄dicta lr̄a de ſpūſctō ītelligēda ē, q in prophetis & ſcripturis ſacris loquit̄. Vox autē ꝓphetarū, & ſcriptura eorū ſēſu pcipit̄: ſed principiū huiꝰ ſcripturę. ſ. ſpūſctūs, & eiꝰ finis. ſ. btītudo cęleſtis nobis occultātur, & ſola fide tenent̄. Et iſta expoſitio videt̄ rōnabilior, qa Nicodemꝰ erat in ſcripturis ſctīs inſtructꝰ: & iō videt̄ magis, ꝙ Saluator ſibi dederit exēplū de tali bꝰ, ꝗ̄ de vēto materiali, & tūc ē plana litera. Spiritus vbi vult ſpirat, quia non inſpirat homines ex naturali neceſſitate, ſed ex mera liberalitate. Et vocē eiꝰ audis, ī ſcripturis ꝓphetarū, q̄ legunt̄ in ſynagogis Iudæorū. Sed neſcis vñ veniat, aut q̊ vadat, qa prīcipiū inſpirās & finis vltimꝰ huiꝰ inſpirationis ſibi occultant̄, vt dictū eſt. Sic ē oīs &c. exponat̄ ſicut ſ. n ℂ Reſpō. Ni. hīc cōſeq̄nter Saluator oñdit cām efficacie, q̄ eſt ī ſpirituali gñatione. Et diuidit̄ ī duas: qa priò circa hoc ponit̄ Nicodemi īterrogatio. ſcd'ò Chriſti reſponſio, ibi: Rñdit Ieſus. Circa primū ſciēdū, ꝙ cōſuetudo q̄dā natura eſt, vt dicit Philoſophꝰ li. de mēo. & re. Et qa iſte Nicodemꝰ erat aſſuetꝰ legi Moſaicę q̄ ꝓmīttit carnalia, iō nō potuit cape ſpūalia: ꝓpter qd' q̄rit vlteriꝰ circa p̄dicta dicēs: Quō poſ. hæc fie. o ℂ Reſpōdit Ie. hīc ponitur Chriſti reſpōſio. Et diuidit̄ ī duas qa primò reprehēdit Nicodemi tarditatē ſcd'ò oñdit baptiſmalis efficacię cām, ibi: Et nemo aſcēdit. Arguit aūt tarditatē Nicodemi ad intelligēdū & credēdū p̄dicta, ex tribꝰ. Priò ex cōditione audiētis q erat doctor & peritꝰ in lege, & p cōſequēs deberet talia cognoſcere. & hoc ē qd' dicit̄. p ℂ Tu es magi. &c. Sed poſſet aliq̄s dicere, ꝙ nō erat mirū ſi talia ignorabat: qa nō pertinebāt ad vetꝰ Teſta. in q̊ erat inſtructꝰ. Dicēdū, ꝙ in lege Moyſi figuratiuè cōtinebat̄ baptiſmꝰ. ſecūdū qd' dicūt Apl's. j. Cor. x. a. Oēs ī Moyſe baptizati ſūt in nube & ī mari: qa ī vtroq̄ fuit baptiſmꝰ figuratꝰ. Legis aūt doctores debebant ſcire figuras eiꝰ, licet ad hoc nō teneret̄ vulgꝰ. Itē in ꝓphetis quos frequēter legerat exprimit̄ baptiſmꝰ Ezech. xxxvj. e. Et, effūdā ſuper vos aquā mundā, & mū. ab oī. iniq. &c. Itē. Zach. xiij. a. In die illa erit fons patēs domui Dauid &c. Scd'ò arguit tarditatē Nicodemi ex conditione dicētis p̄dicta, qa Chriſtꝰ dicebat ea q̄ certitudinalit̄ ſciebat, iō cito debebat acq̄eſcere: & maximè qa eiꝰ doctrinā cōfeſſus fuerat à deo datā, & hoc eſt qd' dr̄ hic: q ℂ Amen a. &c. Chriſtꝰ em̄ ſecūdū diuinitatē habet eādē ſciam cū pr̄e, in humana etiā natura cognoſcit oīa q̄ deꝰ noticia viſiōis. iō dicit: r ℂ Qd' ui. &c. qa pauci Iudeoꝝ cōpatiuè crediderūt Chriſto. iſte etiā Nicodemꝰ erat ad capiēdū q̄ dicebat tardꝰ. Tertiò arguit eū de cōditione materię, de q̄ erat ſermo, q̄ ē facil' ad ītelligēdū reſpectu emanatiōis ꝟbi à pr̄e, ſpūſcti ab vtroq̄. & maxīè, qa in lege in q̄ iſte erat exercitatꝰ, p ablutiōes aliq̄s amouebant̄ immundiciæ aliquę, & ideo de facili deberet cape q̄liter p ablutionē aquæ exterius & ꝟtutē diuinā interiꝰ fit ablutio aīę, & hoc eſt qd' dicitur. s ℂ Si terre. &c. Regeneratio ſpiritualis terrena poteſt dici inq̄tū efficit in terra, & ſub elemēto ſenſibili. ſ. aqua. Vel dr̄ terrena, qa ad hoc induxerat

† et.

D Diuiſio.

Diuiſio.

Nicolaus de Lyra.

Et nemo aſcen.

vult, in prima igitur parte dicit, ꝙ illa regeneratio, de q̄ loquitur non eſt carnalis, ſed ſpiritualis: & ideo non valent argumenta quæ procedūt de generatione carnali. propter quod modū huiꝰ regeneratiōis ſpūalis Saluator explicat cōſequēter di. a ℂ Amē amen di. ti. niſi quis re. &c. q. di. illa generatio, de qua dixi, ſic eſt intelligenda, inq̄tū aqua lauat exterius, & ſpirituſſanctus interius. Et lotio talis bene dicitur generatio: qa per hāc homines efficiuntur cōformes verbo incarnato q eſt filius dei naturalis, inq̄tū in hac generatione eſt aliquid ſenſibile correſpondens carni. ſ. aqua, & aliquid inuiſibile correſpōdens verbo. ſ. gr̄a vnde ſequitur: b ℂ Quod na. eſt ex car. ſ. ſecūdū virtutē carnalis generationis. c ℂ Caro eſt. i. conſtituitur in vita carnali tantum. d ℂ E qd' natū eſt ex ſpi. modo prędicto. e ℂ Spūs eſt. i. cōſtituit̄ ī vita ſpūali. & ita cōcludit: f ℂ Nō mireris. i. nō debes admirari. g ℂ Quia di. ti. opor. &c. qa non loquor de generatione carnali, de qua tu arguis, ſed de ſpirituali. h ℂ Spiritus &c. Hīc Saluator ad pręḋicta adducit ſenſibile exemplum ſecundum Chryſ. qui hoc exponit de vēto materiali, cuius principiū ignorat̄ & ſimilit̄ finis vbi terminat̄, & tñ ſonus eiꝰ pcipit̄. Sic mō eſt in generatione ſpūali: qa ſpūſctūs, q eſt principiū huiꝰ generationis, & ſilr̄ beatitudo æterna, q̄ eſt eiꝰ finis, à nobis nō pcipiūtur, ſed credunt̄ tātū. Aqua aūt exterior, & forma verborū pcipiūtur, per

o ℂ Quō poſſunt hæc fie. contra multos doctores q tantū tenent de ſua ſcientia, ꝙ ſine diſcuſſione dicta ſua ſint tenenda.
Et nemo aſcen.

Moraliter.

☞ a ℭEt nemo aſcẽ.in.cæ. Poſtq̃ increpauit & ad humilitatẽ E inuitauit, quia iſte diligenter his quæ audiuit attendit, inſtruit adhuc de cæleſtib⁹ & terrenis. Cæleſtis eſt eius aſcenſio ad vitam Terrena eius exaltatio in cruce ad mortem. Q.intellige cæleſtia quę nõ carnales, & idẽ ĩtellige de aſcẽſione. Renati enĩ ſpiritualiť aſcẽdent ĩ cælũ, ſed nõ niſi ſint mẽbra coherentia illi q in vna pſona eſt hõ & dei filius, vt ſciat iſte nullũ ex ſe per Chriſtũ poſſe aſcẽdere, & iõ non dicũt homines aſcendere, ſed filiũ hominis totũ cũ corpore, q ſecũdũ deitatẽ deſcẽdit de cælo, & eſt in cęlo, nõ ſecundũ ꝙ eſt hõ, Et qa hæc aſcenſio non poteſt eſſe niſi redemptis p paſſionẽ, iõ ſubdiť: b ℭNiſi q

† Nũe.21.c deſcen. Hoc pertinet ad ſecũdã natiuitatẽ in ſpũ. qa nemo in Chriſto ad patrẽ aſcendit. niſi q ex ſpũ naſciť. Nemo ſaluatur p mortẽ Chriſti, niſi q ex ſpũ naſcitur. Nemo naſcitur ex ſpũ niſi in morte Chriſti. Et cum dicit fili⁹ hoĩs, dat nobis certitudinẽ aſcendẽdi, cũ filij hoĩm ſimus. c ℭEt ſicut Moyſes ex. Supponit de morte ſua quę eſt origo, & cauſa habẽdi pdicta: in cuius fide eũ inſtruit. Et quia carnalis erat, & notus in lege: ideo quandã legis partẽ adducit, quam oſtẽdit eſſe figurã & mortis ſuæ ſignificatiuã: vt etiam ſic pateat de alijs partibus legis, qđ ſint in figura. Et quia mors intelligitur per ſerpentem, & Chriſtus mortu⁹ ſerpẽs dicitur: quẽ q fide intueť,

Nũe.21.c. liberatur. ſicut intuitu illi⁹ in figura ab ignitis ſerpentibus liberantur, qui ſignificant incentiua vitiorum. d ℭIta exalta. Magiſtrum legis ad ſignificationem legis inuitat. Et quia dixerat de filio hominis, ne hoc ſolum putet Nicodemus, ſubdit eundem etiam eſſe filium dei.d. e ℭSic enim dile.&c. Aperit cauſam humanæ ſalutis, ſcilicet dilectionẽ dei patris, ex quo oĩs reſtauratio eſt p filiũ ſuũ

F in ſpũſancto. f ℭMundũ. Coſmos Græce, qđ Latinè mundus interptať, ornat⁹ diciť. Per mũdũ igiť hũana natura ſignificatur, nõ ꝙ ſecũdũ corp⁹ ex q̃tuor elemẽtis cõſtet, ſed qa ſecũdũ animã à deo eſt ornata, & ad imaginẽ dei eſt facta, qua ad hoc diligit de⁹ vt eã æternã faciat. g ℭVt filiũ. Ecce idẽ dicit de filio dei qđ ſupra de filio hoĩs, vt p quẽ in deitate conditi ſum⁹, p eũdẽ ĩ hoĩe re ☞ ſtauremur.

Nicolaus de Lyra.

☙ hoc induxerat exemplum ſenſibile de vento flãte in terra, ſecũdũ expoſitionẽ Chryſo. pdictã. a ℭQuõ ſi di.uo.cæ.cre. Cæleſtia hĩc vocat emanationẽ pſonarũ in diuinis, quæ eſt valde ardua, & de difficili valde intelligibilis. b ℭEt nemo aſcen. in cælum. Reprehenſa eius tarditate, ſaluator pcedit ad reddendum cauſam efficacię, quę eſt in ſpirituali generatione. Et diui-

Diuiſio ditur in duas: quia primò facit, quod dictum eſt. ſecũdò, manifeſtat ppoſitũ, ibi: Sic deus dilexit. Prima in duas ſecũdũ duplicem cauſam quã aſſignat. ſecũda poniť ibi: Et ſicut Moyſes. Circa primũ ſciendũ, ꝙ cauſa principalis efficacię baptiſmalis eſt myſteriũ incarnationis, per quã filius dei vniuit ſibi humanã naturam in mundũ deſcendendo. Naturale eſt aũt, ꝙ quælibet res ad locum ſuę originis reuertať; ideo verbũ incarnatũ ad patrem redire poteſt aſcendendo. Et quia p generationem ſpũalẽ hoĩes efficiuntur mẽbra eius, & ipſi vniunť; & p cõſequẽs cũ ipſo ad cæleſtia trahuntur virtute v̾bi incarnati. Sic ſoluta eſt quæſtio Nicodemi q̃ q̃rebat, quõ poſſunt hæc fieri? & hoc eſt qđ diciť: Et nemo aſcẽ in cæ. niſi q deſcen. de cæ. qa ſicut dictũ eſt, hoĩes nõ aſcendũt illuc niſi inq̃tũ efficiũtur mẽbra verbi incarnati. Et qa verbũ non deſcẽdit de cælo p motũ localem cælũ dimittendo, ſed carnem de nouo ſibi vniendo: ideo ad hoc denotandum ſubdiť: c ℭFi-

Error Valẽtini, & con futatio. li⁹ hoĩs qui eſt in cæ. Ex hoc loco Valẽtinus accepit occaſionẽ errandi. d. ꝙ dei filius corp⁹ cæleſte attulit, & per virginẽ tranſijt nihil de ea aſſumendo. Hoc aũt patet erroneum & euãgelio cõtrariũ: qa hoc mõ Chriſtus nõ eſſet fili⁹ virginis. Itẽ Chriſt⁹ nõ eſſet hõ, qa corp⁹ cæleſte nõ põt informari ab aĩa cum ſit forma corporis phyſici orgnanici, ſecũdũ qđ dicit Philo. ij. de aĩa: qđ non põt cõpetere corpori cæleſti. d ℭEt ſicut Moyſes. Hĩc ponitur ſecũda cauſa efficacię baptiſmaľ, q̃ eſt meritũ paſſionis Chriſti qđ in baptiſmo operať: & hoc tãgitur cũ ſubdiť: Et ſicut Moy exal. ſer. in deſer. ita exal. opor. fi. hoĩs. De hoc ſerpẽte habetur Nũe. xxj. c. & fuit figura paſſionis Chriſti, qa habuit ſimilitudinẽ veneni

bis & non creditis: quomodo ſi dixe^a
a ¶Q. Attamen dicam cæleſtia.
^a ro uobis cæleſtia, credetis? † Et ne^b
¶Secundum quod homo. a ¶Secundum quod deus.
^b mo aſcendit in cælum, niſi qui de^c
a ¶Quia & idem eſt filius dei. b ¶Secũdum quod deus.
ſcendit de cælo filius hominis qui^c
a ¶Q. Hoc modo illud fiet. ſ. per mortem Chriſti.
^c eſt in cælo. † Et ſicut Moyſes exalta^d
¶In cruce
^d uit ſerpentem in deſerto, ita exalta
ri oportet filium hominis, ut omnis^e
a ¶.i. vera fide intueiur in ipſum.
qui credit in ipſum non pereat, ſed
a ¶Hoc per filium hominis, quia idem eſt filius dei, ex dilectione dei ad hoc miſſus: Sic enim.d.&c.
^e habeat uitam æternã † Sic enim dile^f
¶.i. humanam naturam.
^f ^g xit deus mundũ, ut filium ſuum uni
a ¶In mortem, vt omnis aſpiciens in eius morte non per. ſed ha. vi. æter.
genitum daret, ut omnis qui credit^g
in eum nõ pereat, ſed habeat uitam^h
a ¶Vere ſalus per filium dei: Non enim alia cauſa venit, niſi vt ſaluet, non vt iudicet. i. damnet.
æternam. Non enim miſit deus^i

nẽ veneni inc̃ptum dicebať ſerpẽs. fuit tamẽ ſine veneno, qa æne- G us. Sic Chriſt⁹ habuit ſimilitudinẽ pcti ex carne paſſibili, fuit tamẽ oĩno ſine pctõ: & ideo ſi aſpect⁹ illi⁹ ſerpentis ænei ſaluauit à corporali morte, multo fortius fides Chriſti crucifixi ſaluat à morte ſpũali, & reſtituit hoĩem vitæ æterne ideo ſequitur: e ℭVt oĩs q cre. in ipſo, nõ pe. ſed ha. ui. æternã, Notandum etiam, ꝙ Chriſti crucifixio dicitur exaltatio: qa ei⁹ corpus fuit exaltatum in cruce, ſicut vexillũ in aere, ad debellãdum aereas poteſtates, ſecun- † Eph.4.b. dum illud Heb. xij. a. Curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in autorem fidei &c. Et qa per paſſionẽ meruit exaltationem, ſecundũ ꝙ diciť Phil. ij. a. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſq; ad mortem, mortẽ autẽ crucis: propter qđ & deus exaltauit illum. f ℭSic em̃ deus. Hĩc cõſequenter manifeſtat cauſam prædictam. Et diuidiť in Diuiſio. duas, quia primò oſtẽdit propoſitũ, ſecũdò remouet quoddã dubiũ, ibi: Non enim. Superi⁹ dixerat, ꝙ efficacia baptiſmalis prouenit ex myſterio incarnatio- † 1.Io.4.b. nis: ideo declarat qualiter iſta icarnatio ſit facta, dicens, ꝙ non eſt facta ex humano merito, nec ex neceſſitate, ſed gratuita dilectione dei ad nos. Et hoc eſt quod dicit. Sic enim deus dilexit mundum, ut filium ſuum unige. da: qui eſt bonum infinitum. Ex quo apparet maxima dei dilectio, qa diligere eſt velle alicui bonum: Ipſe autem voluit nobis voluntate efficaci bonum infinitum quia dedit nobis filium ſuum. g ℭVt oĩs qui cre. &c. Ex hoc etiã errauerũt aliqui heretici dicentes, ꝙ credẽtes nõ damnabun- Error. tur, etiam ſi moriantur in pctõ mortali. Et confirmãt dictum ſuũ p verbũ apli. j. Cor. iij. c. Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere &c. Et ſeqtur: Si cui⁹ opus arſerit, detrimentũ patieť: ipſe aũt ſaluus erit, ſic tamẽ quaſi p ignẽ: Per fundamẽtũ em̃ iſtud in- H telligiť fides: & ideo ſi ſup hoc fundamẽtũ ponanť opa cõbuſtiõe digna, pter talia hõ punieť ad tẽpus, tamẽ finaliter ſaluabiť Sed Cõfutatio. hoc eſt erroneũ, & improbať p dictũ apli an Gal. v. d. Manifeſta ſunt opa carnis, q̃ ſunt fornicatio, immundicia, impudicitia &c. Sequitur: Qui talia agũt, regnũ dei nõ conſeqnť, Ex quo patet, ꝙ nõ ſolũ dãnať aliqui pter infidelitatẽ, ſed etiã propter alia pctã mortalia. Et ideo dicẽdũ, ꝙ Saluator nõ accipit hĩc fidẽ tm̃ p habitu fidei informis, ſed fidei formatę p charitatẽ & certũ eſt, ꝙ taľ ſaluabiť. & ad hoc denotandum dicit: Vt oĩs qui credit in eũ. ſ. tendendo in eũ p charitatẽ. h ℭNon pereat. At dictũ apoſtoli præallegatum in cõtrariũ, dicendũ ꝙ loquitur de peccatis venialibus, ſecundum ꝙ exponunt doctores. Et ego tũc pleni⁹ dicã, ſi cõtingat me ſup illum locũ ſcribere. Pro peccatis autẽ venialibus fideles tẽporaliter puniẽtur igne purgatorij, tamẽ finaliter ſaluantur. i ℭNon em̃ miſit. Hĩc remouet quoddã dubium. Et diuiditur in duas: quia primò facit quod dictũ eſt. ſecũdò, de- Diuiſio. clarat quoddã dictũ ibibẽ, ibi: Hoc aũt eſt iudiciũ. Circa primum ſciendũ, ꝙ aliquæ ſcripturæ loquendo de ſecundò aduentu Chriſti in mũdum, dicunt ipſum venire ad iudicandum: & iõ ne aliq credãt, ꝙ hoc debeat fieri in primo eius aduentu, hoc remouet dicens: Non enim miſit de⁹ filium ſuũ in mundum, ut iudicet mundum: ſcilicet in primo ſuo aduẽtu. Tũc enim non venit iudicare, ſed magis iudicari pro mundi ſalute. ideo ſequitur. ☙ Sed vt ſaluetur

✻ b ℭEt nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de Moraliter. cælo &c. Hoc diciť de Chriſto ad lrãm, quẽ doctor euãgelic⁹ debet imitari, ſcilicet in cælũ aſcendẽdo, p cõtẽplationẽ diuinoꝝ, & inde deſcendendo ad eruditionẽ pximorũ. d ℭEt ſicut Moyſes exaltauit ſer. &c. Serpẽs ille fuit æneus, & in alto eleuat⁹, vt aſpiciẽtes ipſum ſanarenť à morſib⁹ ſerpẽtũ. Et ille ſerpens fuit figura Chriſti, qui fuit ĩpaſſibilis factus q̃tũ ad corpus in ſua reſurrectione, q̃ impaſſibilitas figurata fuit p eneã ſoliditatẽ. Et fuit exaltatus in ſua aſcẽſione ad patris dexterã. & ex hoc dať ſpes credentibus aſcendendi ad gliæ vitã. Greg. Dũ terrenũ corpus deſiderib⁹ ſuperpoſuit, nobis cælũ poſſe patere mõſtrauit. f ℭSic em̃ di. deus mũ. &c. Et hoc debet nobis eſſe amoris diuini maximũ excitatiuũ. i ℭNon em̃ miſit deus fi. ſu. ut iu. mun. &c. i. vt condẽnet: & nos multò min⁹ debemus cõdẽnare proximũ, etiã pctõrem, quia qualis ſit futur⁹, eſt nobis penit⁹ iguotum ✻ Hoc eſt autẽ

☞ ſtauremur. a ℭVt iu. Nondũ apparuit iudiciũ, ſed iã factũ eſt

A iudiciũ. Nouit dñs q ſunt ei⁹. Nihil em̃ aliud eſt iudiciũ. i. æterna

2.Tim.2.c. dãnatio, q̃ non cognoſcere, & nõ credere in filium dei: ſicut nihil aliud eſt btĩtudo & vita, niſi credere & cognoſcere filiũ dei. vnde

J.17.a. diciť: Hęc eſt vita æterna, vt cognoſcãt te ſolũ deũ verũ, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. b ℭSed ut ſaluetur &c. Ex eo ſaluať homo, non iudicatur: ſed ſi iudicatur ex ſe habuit, qa non credidit c ℭHoc eſt autem iu. Cur qui non credit iudicať? quia lux venit quæ excitat homines & admonet cognoſcere ſua mala, in quib⁹ omnes ſunt ſed alij oderunt admonentem lucem, & fugiunt, ne arguantur eorum mala quę diligunt. Alij admoniti per lucem accuſant ſua mala, quod eſt facere veritatem & ſic illuminantur. d ℭErãt enim eorum. Qui eſt in tenebris. & diligit lucem, non eſt malus, ſed ille diciť malus, & opera eius mala, qui poſtq̃ lux venit odit lucẽ & diligit mala. Et hoc eſt qđ dicit: Erant enim opa eorum ma. Opera, id eſt impietas, & incredulitas, & odium æternę lucis & nolle eam aſpicere, ſed velle in tenebris pctõrum remanere. e ℭQui autẽ fa. Oſtenſo qua iuſticia dãnetur qui non credit, oſtẽdit qua iuſticia ſaluetur qui credit. Qui autem fa. i. cui diſplicent mala ſua & accuſat, nõ ſibi ignoſcit, non ſibi parcit, ſed venit ad lucem. Et incipit agere cũ deo qui mala accuſat; quia initium boni eſt accuſatio mali, ergo opa ei⁹, hęc. ſ. ꝙ ſe accuſat, ſicut de⁹ accuſat, manifeſtat, qa ĩ deo ſunt facta. niſi em̃ dei lux ſibi luceret, ſibi nõ diſpliceret. f ℭPoſt hæc. Nõ cõtinuo poſt diſputationẽ cũ Nicodemo q̃ facta eſt in Ieroſolymis, ſed pacto ſpacio tpis de Galilæa in Iudeam re

B dijt. g ℭIn ter. Iudæã. Mo. Vbi eſt

Moraliter. cõfeſſio pctõrũ, vel diuiarũ laudũ, illuc venit Ieſus, & diſcipuli eius. i. doctrina & illuminatio eius: vbi moratur purgãdo à delictis. vñ ſequitur: & ibi mora. & baptiza. h ℭEt baptizabat. Quãtum cathecuminis nondum baptizatis pdeſt doctrina fidei tantum profuit ba

† mat.3.b. Lucę.3.a. ptiſma Iohannis ante baptiſma Chriſti. quia ſicut illę prędicabat pœnitentiam & baptiſmũ Chriſti pnunciabat, & etiã in cognitionẽ v̾itatis, q̃ mũdo apparuit attrahebat: ſic miniſtri ecclię primò erudiũt veniẽtes ad fidẽ: pòſt pctã corũ redarguũt, deĩde remiſſionẽ ĩ baptiſmo Chriſto promittũt: & ſic ĩ dilectionẽ & cognitionẽ veritatis attrahũt. i ℭErat aũt. Chriſto iã baptizãte adhuc baptizat Iohãnes, qa adhuc pmanet vmbra. Nec debet pcurſor ceſſare donec manifeſteť v̾itas. ℭMyſticè, nõdũ erat cõſũmatio lrǽ

Myſticè. legis. k ℭIn En. Ennos Gręcè, aqua Latinè: vñ q̃ſi noĩs interpretationẽ aperiẽs ſubdit, qa aquæ mul. e. i. l ℭIuxta Salim. Salim oppidũ ẽ vltra Iordanẽ ſitũ vbi olim Melchiſedech regnauit: ☞ Nondũ

Nicolaus de Lyra.

☙ a ℭSed ut ſal. &c. & pbat cõſeqnter hoc dictũ, qa in primo ei⁹ aduẽtu aliq credebãt ei, & aliq nõ credebãt ei: & ẽ diuiſio p ĩmediata, cũ inť cõtradictiora nõ ſit mediũ: ſed nõ venit ad iudicãdũ nõ credẽtes, nec credẽtes, vt ſtatĩ patebit. ergo. &c. & hoc eſt qđ ſeqť: b ℭQui cre. &c. nõ iu. i. nõ habet cãm vñ cõdẽneť. c ℭQui aũt &c. iu. i. habet ĩ ſe cauſã manifeſtã ſuæ cõdẽnationis, ſicut ille diciť mortu⁹ q iã habet in ſe cauſam manifeſtã mortis. & hoc eſt qđ ſubdiť: d ℭQuia nõ cre. &c: q venit p ſalute mũdi. verũtñ cauſa hui⁹ dãnationis dabiť executiõi in ſecũdo aduẽtu Chriſti. e ℭHoc eſt aũt iu. Hĩc declarat ſuum dictum videlicet ꝙ nõ credẽtes in filiũ dei iã habẽt in ſe cauſã manifeſtã ſuæ dãnationis, qa ſunt extra fidẽ Saluatoris, ſine qua null⁹ vnq̃ potuit ſaluari. & hoc eſt qđ diciť: Hoc eſt aũt iu. i. cauſa condẽnationis. f ℭQuia lux. i. Chriſtus q eſt lux v̾a, vt dictũ eſt. j. ca. g ℭVenit in mũ. carnẽ aſſumẽdo, & in ea apparẽs ſalutem hũani generis operãdo. h ℭEt di. &c. ma. te. q̃ l. tenebras in fidelitatis

a ¶In humanam naturam.
^a filium ſuum in mundum ut iudicet
a ¶Vnde Saluator mundi dicitur.
^b mundum: ſed ut ſaluetur mundus^a
a ¶Quia per fidem dimittuntur peccata pro quibus damnaretur.
per ipſum. Qui credit in eum, non^b
iudicatur. Qui autem nõ credit, iam^c
a ¶Ne dicam iudicabitur. b ¶Cur?
iudicatus eſt: quia nõ credidit in † no^d
a ¶In quo ſolo eſt ſalus, non habet multos filios, deus, per quos ſaluet.
^c mine unigeniti filij dei. Hoc eſt autẽ^e
a ¶Cauſa damnationis. b ¶Verbum in carnem.
iudicium, quia lux uenit in mundũ,^f ^g
a ¶Hoc eſt ius damnationis. b ¶Carnales.
& dilexerunt homines magis te^h
a ¶Peccata quæ habebant. b ¶Peccata arguentem. c ¶Quare?
^d nebras quàm lucem. Erant enim^i
a ¶Quæ ex ſe.
eorum mala opera. Omnis enim^k
a ¶Cur? Ideo. ¶Qui eſt in intentione mali, & cui placet malum. b ¶Quæ aperit mala. c ¶Non coniungitur luci, ſed fugit eam.
qui male agit, odit lucem: & non ue^l
a ¶Mala quæ diligit.
nit ad lucem, ut non arguantur ope^m
a ¶.i. bona opera quæ veritas iubet.
^e ra eius. Qui autem facit ueritatem,^n
uenit ad lucem, ut manifeſtentur o^o ^p
pera eius: quia in deo facta ſunt.^q
a ¶.ſ. paſcha, & ea quæ hic narrauit facta:
^f Poſt hæc uenit Ieſus & diſcipuli e^r
a ¶Significat confitentes, quos viſitat Chriſtus.
^g ius in terram Iudæam: & illic de
a ¶.i. diſcipulis, vel credentibus in eum Iudæis.
b ¶Per apoſtolos, ¶Suo baptiſmo, non eo quo baptizatus eſt. Illud enim ſubijt vt eſſet via, & præparatio ſuo baptiſmo.
^h morabatur cum eis & baptiza
a ¶Præcurrens & præparans baptiſmo Chriſti.
^i bat. † Erat autem & Iohannes ba^t
¶Eſt ciuitas.
^k ptizans in Ennon iuxta Salim,
^l quia aquæ multæ erat illic, & ue^v ^x

fidelitatis pẽligẽdo. & ſubit cauſã. i ℭErãt ei &c. Ad cui⁹ ĩtelle- C ctũ ſciendũ ꝙ legiſperiti aliquã noticiã de Chriſto habuerũt cognoſcẽtes ipm eſſe v̾è Chriſtũ. vt pleni⁹ declaraui Mat. xxj. d. ſup illũ locũ: Dixerũt agricolæ: hĩc ẽ hęres. veruntñ, qa arguebat eoꝝ vitia, moti fuerũt cõtra eũ ĩuidia excecãte illã cognitionẽ, quã de eo habebãt: qa paſſio pñs & fortis puertit iudiciũ rõnis. Sicut patet ĩ cõtinẽte, q pñte paſſiõe iudicat eſſe fornicãdũ: tñ extra paſſionẽ poſit⁹ iudicat contrariũ, vt diciť. vij. Ethi. Sic Iudęi odio & inuidia moti pſecuti ſũt Chriſtũ & ponit ad hoc Saluator exẽplũ. d. k ℭOĩs ei &c. ſicut patet de adultero & de fure & ſic de alijs. l ℭEt nõ &c. i. nõ facit ſua malefacta ĩ palã. m ℭVt nõ ar. i. nõ puniať p iuſticiã ſeclarẽ. n ℭQui aũt fa. i. opa cõ formia volũtati diuię, q̃ ẽ idẽ qđ v̾itas † nomen. prima. o ℭVenit ad. lu. i. ĩ palã, vľ ad Chriſtũ, q ẽ lux v̾a. p ℭVt ma &c. nõ ad ppriã laudẽ, ſed ad dei gliã & pximi ędificationẽ. q ℭQuia in deo ſũt. i. v̾tute dei, ſine cui⁹ v̾tute op⁹ meritoriũ ñ põt fieri. r ℭPoſt hæc. Hĩc cõſeqnẽ poniť diſtĩctio ĩter baptiſmũ Chriſti, & Diuiſio. baptiſmũ Iohãnis. & diuidiť ĩ tres, quia primò vterq; baptiſm⁹ deſcribiť ſecũdò ex hoc q̃ſtio oriť ibi: Facta ẽ ergo q̃ſtio. tertiò, ſoluiť, ibi: Et rñdit Iohãnes. Pria ĩ duas: qa primò poniť baptiſm⁹ Chriſti. ſcđò põiť baptiſm⁹ Iohãnis, ibi: Erat autẽ Iohãnes. In pria pte dř ſic: Poſt hęc venit Ieſ⁹ & diſcipuli ei⁹. Ex pdictis patet, ꝙ Ieſ⁹ loq̃bať cũ Nicodemo ĩ Ieruſalẽ q̃ ẽ metropoľ ĩ Iudęa: Quõ ergo dř hĩc immediate poſt locutionẽ Chriſti cũ Nicodemo: Poſt hæc. qa erat ibi vt videť. D Ad hoc rñdet Be. ꝙ ly, poſt hæc nõ ĩtelligiť ĩmediate, reſpectu pcedẽtiũ: ſed ĩ pceſſu tpis; poſt iſtructionẽ Nicodemi venit ĩ Galilęã, & iteꝝ reuerſ⁹ eſt in Iudęã. ℭAliť etiã põt dici, vt ĩmediate cõiũgatur lrę pce. Poſt hæc ue. q. d. poſt iſtructionẽ Nicodemi ĩ Ierľm vẽit ad alia loca Iudeę. qa ñ tm̃ debebat docere ĩ ciuitate metropoli, ſed etiã ĩ alijs. Et ad hoc denotandũ dř: In terrã Iudeã. tũc em̃ de Ierľm vẽit v̾ſ⁹ Iordanẽ, vbi hoĩes cõgregabãť ad baptiſmũ, vt ſic ĩcipet baptizare, ſecũdũ qđ Iohãnes de eo pdixerat. vt ſ. dictũ ẽ iõ ſubdiť: s Et il. &c. Sed cõtrariũ videť. j. ſe. c. vbi dř, ꝙ Ieſ⁹ nõ baptizabat, ſed tantum diſcipuli eius. Dicendum, quòd ipſe primò baptizauit diſcipulos ſuos, vt hic dicitur: poſtea ſoli diſcipuli baptizabant, Chriſto circa altiora docẽda occupato: & ſic nõ eſt cõtradictio; de hoc tñ baptiſmate pleni⁹ diceť ĩ fi. hui⁹ ca. t ℭErat au. &c. Hĩc cõſequẽter põit baptiſmũ Iohãnis. d ℭErat an. & Io. &c. qđ ẽ oppidũ iuxta Iordanẽ Et dicit aliq, ꝙ alio noĩe vocať Salẽ: & ẽ loc⁹ vbi regnauit Melchiſedech: vt hř Geñ. xiiij. ſed hoc ẽ falſũ qa Salẽ vbi regnauit Melchiſedech, idẽ eſt qđ Ierľm, qa ipam ædificauit Melchiſedech, vt dicũt Iſi. lib. xv. Etymoľ. & primò dicta eſt Salẽ. i. pacifica ex cõdi- Iſidorus. tiõe regis, q regnauit in pace, poſtea dicta eſt Ierľm à tpe quo Abrahã voluit ibi offerre Iſaac filiũ ſuũ, qa locũ iſtũ appellauit, dñs videt, vt habeť Geñ. xxij. c. & iõ Ierľm interptať viſio pacis: qa cũ prima interptatione addita eſt viſio. Subdiť aũt cauſa quare Iohãnes baptizabat iuxta Salim, cũ dř: v ℭQuia aq̃ mul. &c. Eſt etiã interptatio ei⁹ qđ dř in Ennõ. Ennos em̃ Hebraicè dř aqua. x ℭEt ueniebãt &c. Sed videť ꝙ baptiſm⁹ Iohãnis ſtatim debuit ceſſare baptizato Chriſto, cũ ad ipm manifeſtandum ordinaretur, vt. ſ. dictũ eſt. Dicẽdũ, ꝙ nõ ſtatim ceſſauit, nec credereť totaliter reprobãdus, ſicut baptiſmata quibus Phariſei vtebantur. ☙ vt diciť Marci.

✻ e ℭHoc ẽ au. iu. i. rõ cõdẽnatiõis reprobroꝝ. f ℭQuia lux Moraliter. ue. in mũ. Bed. Moraľr. Illi magis tenebras q̃ lucẽ diligũt, q ſuos pdicatores bñ docẽtes odijs & detractiõib⁹ inſequunť. r ℭPoſt hæc ue. Ie. & diſ. e. &c. q̃ interptať cõfeſſio. Alchuin⁹: Vbi em̃ eſt peccatorum & diuinarũ laudum cõfeſſio, illuc venit Chriſtus & diſcipuli eius. id eſt doctrina ipſius, & purgat vitia peccatorũ. ✻ Facta eſt autẽ

a ¶Nōdū enī. Ecce aptè notat facta Chriſti āte Iohānē incarceratū q̄ alij pterierūt, icipiētes ab his q̄ facta ſunt poſt Iohānem miſſum in carcerē: qm̄ ceſſante baptiſmo pcurſoris, aptè incępit baptiſmus Chriſti. b ¶Facta eſt. Dū Iohānes pdicat, & ſchola eius durat, Chriſt⁹ latēter pdicat & operat̄: ſed palam baptizat. vt oriat̄ queſtio de baptiſmo Iohannis, & de baptiſmo Chriſti: & illa ſoluat̄ teſtimonijs Iohānis, c ¶Et uenerūt. Volētes accuſare Chriſtū, quē Paulo ante viderāt à Iohāne baptizatū. d ¶Reſpondit io. Quia vltra conſuetudinem hūanę naturę ſum nat⁹ ex parentibus pueccte ętatis, putatis me eſſe vltra homines. Sed ſcitote quia purus ſum hō, ille de⁹, à quo habeo quicqd habeo. Ex me infirmitas, ex illo grǽ ſublimitas. Putatis vt aliqd dicā contra meum teſtimonium: Ego nō baptizo in remiſſionem pctōrum, ſed ille. e ¶Nō poteſt. Q. Ego purus homo, nil habeo niſi quod datū eſt à deo, i. baptizare in pęnitentiā nō in remiſſionē, qa nō ego Chriſt⁹ ſed ille, vt ſcitis me teſtatū fuiſſe vobis, ideo ad illū currite. f ¶Nō ſū ego Chriſtus. Non ſum vnct⁹ à patre plenitudine ſpūs, ſed de plenitudine illi⁹ accepi, vt illū præcurrerem. g ¶Hoc ergo gau. In hoc gaudiū meū eſt plenum, q̄ fact⁹ ſum amic⁹ ſponſi, & qa ſto & audio. h ¶Illum opor. cre. Gaudeo ad vocē ſponſi. Ille ſponſus creſcet, i. inuenietur eſſe Chriſt⁹, q putabatur ppheta. Ego minuar, qa ei⁹ propheta inueniar, q Chriſt⁹ putabar. Illū opor. cre. i. exaltari, i. dū pctā dimittit, grām date, in q̄ glīa ei⁹ q̄ in ſe ſemp eſt pfecta, creſcit in
F hoīem, dū eam hō plus videt & habet. Hō minuit̄ qui ante in ſe glīabat̄, dū mō pctā confitet̄, & accipit qd̄ ille dat. Cui rei atteſtatur paſſio vtriuſq;. Chriſt⁹ in cruce exaltatur: Iohānes capite minuit̄. Atteſtat̄ & creatura, Iohānes nat⁹ eſt decreſcentibus dieb⁹, Chriſt⁹ verò creſcētibus. i ¶Me autē. Iohānes, figura legis eſt, Chriſt⁹, veritas, lex minuit̄: apparēte veritate. k ¶Qui deſurſum. i. de altitudine humanæ naturæ an̄ peccatū primi parētis, qa de illa altitudine aſſumpſit verbū dei humanā naturam, & nō aſſumpſit culpā cuius aſſumpſit pœnam. Qui em̄ de celo. i. de patre venit, duob⁹ modis ſuper om̄ia eſt. Primò ſuper omnem humanitatē, qui de ipā prius q̄ peccaret, venit. Secundò iuxta altitudinem patris, cui eſt æqualis.

Chriſtus ſuper omnia dupliciter.

a ¶Myſtice: Nondum erat conſummatio literę legis: ſed dum pendens in cruce dixit: Conſum. eſt.

niebant, & baptizabantur. Non- dum enim miſſus fuerat Iohannes in carcerem. Facta eſt autem quæ-

a ¶Deffendentibus baptiſmum magiſtri, & putantibus Iohannem maiorem Chriſto. b ¶Dicentibus meliorem baptiſmum Chriſti, ad quem Iohannes inuitabat homines, non Ieſus ad Iohannem.

ſtio ex diſcipulis Iohannis cum Iu- dæis de purificatione. Et uenerunt

a ¶Vt ſolueret hanc queſtionem. b ¶Quaſi inſtigarent in inuidiam contra Ieſum.

ad Iohannem & dixerunt ei: Rabbi

a ¶Q. quem baptizaſti.

qui erat tecum trans Iordanem, cui

¶Dicens. Ecce agnus dei.

tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic

a ¶Vnde valde miramur. ¶Q. Quid tibi de hac præſumptione videtur? b ¶In Iudæa. c ¶Te dimiſſo qui eum baptizaſti.

baptizat, & omnes ueniunt ad eum. Reſpondit Iohannes, & dixit: Non poteſt homo accipere quidquam,

¶Accepi, quia ego non Chriſtus,

niſi fuerit ei datum de cælo. Ipſi uos mihi teſtimonium perhibetis, quòd dixerim, non ſum ego Chriſtus, ſed

a ¶Maior ergo illo? Non. Sed miſſus ante, vt præco, ſeruus parans viam ei. b ¶Quid ergo es tu? Quid ille? Ego amicus ſponſi qui zelo ſpōſam ei, non mihi.

quia miſſus ſum ante illum. Qui

a ¶.i. eccleſiam quæ generat, & virgo permanet. b ¶Quicunq;.

habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus

a ¶Humilis non cadit ſed ſuperbus. b ¶Intus docentē.

autē ſponſi qui ſtat, & audit eū: gau-

a ¶Non de ſe in quo eſt triſtitia, ſed de deo. b ¶.i. teſtimonium eius, quo perhibet ſe filium dei ſponſum eccleſiæ.

dio gaudet propter uocem ſponſi.

a ¶Ita ergo & ego gaudeo ad vocem ſponſi, quia ipſe me illuminat. b ¶.i. habeo gratiam meam, ſufficit mihi gratia mea, plus mihi non aſſumo, ne quod accepi amittam.

Hoc ergo gaudium meum imple-

a ¶Et ne miremini, quia plures baptizat q̄ ego, quia.

tum eſt. Illum oportet creſcere, me

a ¶Quia Chriſtus. b ¶De patre. c ¶In mundum.

autem minui. Qui deſurſum uenit,

cum ſubditur: k ¶Et oēs ue. ad eum. q. d. de te nō curatur. G
l ¶Reſpōdit Io. Hic ponit̄ q̄ſtiōis ſolutio. Et qa diſcipli Iohānis notabāt Chriſtum de hoc, q̄ officiū Iohānis vſurpabat: & de hoc q̄ fama Iohānis p hoc decreſcebat, iō Iohānes in ſua ſolutiōe ſic pcedit. Quia primò oñdit primū eſſe falſum, ſcd'ò, oñdit ſecūdū eſſe iuſtū ibi: Illū oportet creſcere. Primū oſtēdit p hoc q̄ Iohānes nō baptizabat niſi ſicut pco Chriſti, & iō Chriſt⁹ baptizās nō vſurpabat ſibi officiū Iohānis ſed magis exercebat officiū à Iohāne pconizatū. & hoc eſt qd' dicit̄: Reſpōdit Io. & di. Nō poteſt homo &c. quia oīs poteſtas à deo eſt: & iō ſecūdū diſtinctionē collatiōis diuinę diſtinguūt̄ officia. Iohānes aūt nō accepit autoritatē à deo baptizādi, niſi ad denūciādū Chriſtū, & pparādū hoīes ad ſuū aduentū. Et hoc eſt q̄ dicit̄: m ¶Ipſi uos mi. te. phi. i. perhibere debetis: quia à me audiſtis: n ¶Quod dixe. Non ſum ego Chriſtus, ſed quia miſſus ſum ante illū. ppter qd' baptizādo non vſurpat officiū alienū. Quod pbat̄ p hoc qd' ſubdit̄ o ¶Qui habet ſpō. ſpō. eſt. i. habet officiū ſponſi, qd' eſt generare filios: & iō officiū Chriſti eſt baptizare p qd' regenerant̄ filij de ſponſa Chriſti, q̄ eſt eccleſia. p ¶Amic⁹ &c. gaudio gau. prop. uocē ſpōſi. i. debet congaudere ſponſo filios generāti. Si em̄ officiū generādi ex ſpōſa ſibi acciperet, nō eſſet amicus ſpōſi, ſed inimic⁹ & adulter eſſet. q. d. Iohānes: De hoc q̄ Chriſtus baptizat non debeo dolere, ſed magis gaudere, cum ſim eius pco & amicus. Propter hoc ſubdit̄: Hoc ergo gau. meū impletū eſt. Et notādū, q̄ Iohānes hîc vocat ſe Chriſti amicū, ſupra autē ſe vocauit ei⁹ ſeruū, etiā indignū. d. Cui⁹ nō ſū dign⁹, vt ſoluā ei⁹ corrigiā calciamenti. Cui⁹ cauſa eſt, qa volebat diſciplos ſuos reprimere, volētes ipſum ad inuidiā mouere cōtra Chriſtū, vt patet ex pdictis, iō hic voluit loqui magis charitatiue. q ¶Illum oportet. Hîc oſtendit ſecūdū eſſe iuſtū, ſcilicet famā ſuā diminui, & creſcere famā Chriſti. Et diuidit̄ i duas: qa primò oſtēdit ppoſitū, ſecūdò cōcludit principale intētū, ibi: Qui credit in filiū. Primū pbat quatuor rationib⁹. Prima ſumit̄ ex altitudine originis Chriſti: Cui⁹ origo deſurſum eſt, q̄tū ad deitatem, ſicut patuit. j. ca. & q̄tū ad humanitatē, qa corpus ei⁹ formatū eſt virtute, ſpūſancti. Et hoc eſt qd' dicit̄: Illū

Nota. ſ. 1. d. H

Diuiſio

Nicolaus de Lyra.

☞ de terra.

vt dicitur, Mar. vij. a. Iterum, quia ſicut ante baptiſmū Chriſti Iohannes baptizabat in nomine Chriſti venturi, ſic poſt baptiſmum Chriſti illos quos baptizabat, ad Chriſtum mittebat plenius inſtruendos, & ſic confirmabat ſuum teſtimonium de Chriſto. a ¶Nondum enim &c. Hoc additur ad oſtendendum, q̄ texit hiſtoriā quam alij euangeliſtę dimiſerāt, incipientes deſcribere facta Chriſti poſt incarceratione Iohannis. b ¶Facta eſt aūt. Hîc ex prędictis mouet̄ q̄ſtio, quia diſcipuli Iohānis zælātes p magiſtro ſuo, voluerūt pferre baptiſmū ſuū baptiſmo Chriſti. & hoc eſt q̄ dicitur: Facta eſt aūt q. ex diſ. Io. indiſcrete p magiſtro ſuo zælantib⁹. c ¶Cum Iu. i. Chriſti diſcipulis, & alijs ad baptiſmū Chriſti venientibus. d ¶De purificatione. id eſt de baptiſmo: qa iſti dicebāt baptiſmū Chriſti meliorē: quia Chriſt⁹ illos quos baptizabat nō mittebat ad Iohānē. e ¶Et uenerunt ad Io. moti zelo indiſcreto. f ¶Et di. ei. Et propoſuerūt quatuor ex qb⁹ Iohānes poſſet puocari. primū ē, pcēdēs excellētiā Iohānis reſpectu Chriſti, qd' notat̄ cū dicit̄: g ¶Rabbi &c. q. diceret diſcipul⁹ cū magro. Secūdū eſt, beneficiū à Iohāne Chriſto impenſum, cū ſubdit̄: h ¶Cui tu te. phi. q. d. p te eſt i autoritate. Tertiū ē, vſurpatio officij alieni cū ſubdit̄. i ¶Ecce hic. q. d. Tuū officiū vſurpat. Quartū eſt, minoratio Iohannis cum ſubdit̄

oportet creſcere. in claritate famæ & autoritate apud homines quia in ſeipſo non augetur. r ¶Me autem minui. ſicut Lucifer minuitur in claritate q̄tum ad apparentiam oriente ſole, & autoritas prçconis adueniente iudice & huius ratio ſubditur: s ¶Qui deſurſum uenit. id eſt originatus eſt & quantū ad diuinitatem, & quantum ad humanitatem modo prædicto:

Sup oēs

Moraliter

b ¶Facta eſt aūt q̄ſtio &c. nā ei⁹ diſcipli indiſcrete zelātes p eo, baptiſmū Iohānis pferre volebāt baptiſmo Chriſti. Quib⁹ ſimiles ſunt multi theologi, & aliq religioſi, q magis adherēt aliquibus opinionib⁹, eo q̄ ſunt opiniones magiſtrorum ſui ordinis, vel pṙiæ q̄ pro ipā v̄itate; cū tñ dicat philoſoph⁹ primo Ethicoꝝ, q̄ ſctm̄ ē phonorare v̄itatē. Et Plato dixit de Socrate magiſtro ſuo. Amic⁹ qdē Socrates, magis amica ē v̄itas. Per hoc aūt, q̄ Iohānes dictos diſciplos repħēdit, informant̄ doctores boni, vt tales adulatiões nō recipiāt ſed magis repellāt. ſicut & Moyſes dixit Ioſuæ Nūe. xj. f. Quid æmularis p me &c. p ¶Amic⁹ aūt ſp. &c. Hic eſt pdicator ver⁹, q nō ſuū q̄rit, ſed Chriſti honorē. & ille dicit de Chriſto: q ¶Illū opor. creſce. me aūt mi. quia ſollicit⁹ eſt de honoris Chriſti augmētatione, & de ppria hūiliatione: & illud qd' ſeq̄t: s ¶Qui deſur. ue. &c. qa confitet̄ in Chriſto diuinā excellētiā, & in ſeipſo fragilitatē terrenā. Et in hoc docuit Iohānes doctores inferiores deferre ſuperiorib⁹ honores.

A a ¶De ter. i. qui eſt de terrenis parentib⁹ nat⁹: à quibus pctm̄ & pœnā pcti cōtraxit, ex ſe nihil eſt niſi terra. b ¶Et q. ui. Cū ipſe fili⁹ dei ſit verbū pr̄is nō aliud v̄bū pr̄is audit vł hominib⁹ teſtatur, ſed ſe verbū qd' pater loquut⁹ eſt. i. edidit & genuit ex ſe, ſcit & indicat hominibus eſſe ex patre. Hoc euangeliſta dicit, vt potuit, quod plenè dici vel intelligi nequit.
c ¶Signauit. Hoc eſt: ſignū poſuit in corde ſuo q̄ſi ſpeciale aliqd. ſ. hūc eſſe verū deū, q miſſus eſt ad ſalutē hominum d ¶Verax. Omnis homo ex ſe mēdax nō em̄ vera dicere poteſt, niſi illuminat⁹ à deo. Quē em̄ miſit de⁹ pater, v̄ba dei loquit̄ qd' eſt: quē miſit deus, deus eſt: iō v̄ba dei loquit̄. ergo v̄ba filij de ſe teſtimoniū phibētis q̄ de⁹ deus ſit, v̄ba dei ſunt. e ¶Verba dei. In hoc ſe diſtinguit à Chriſto, ſed qa miſſus & v̄ba dei loquit̄, apti⁹ addit: f ¶Non em̄. Hoībus dat ad mēſurā: filio nō dat ad mēſurā: ſed ſicut totū ex ſeipō toto genuit filium ſuū: ita icarnato filio ſuo totū ſpm̄ ſuū dedit, nō pticulari, nō p ſubdiuiſiones, ſed gn̄alr & vniuerſalr. & nō ob aliud dat niſi qa pr̄ diligit filiū. g ¶Qui. ac ſi diceret: q credit i filiū habet ipſum filium: & per hoc habet vitā. h ¶Sed ira dei &c. Ira cum qua natus eſt permanet. & iō nō ait: venit, ſed manet: qa p filiū miſſum, q eſt vita, nō tollitur effectus illius iræ. ſ. mors, corruptio & cæ. quæ omnia manent.

Pſal. 115. a.

† ſigno cōfirmauit

† Matt. 11 d Lucę. 10. d † 1. Io. 5. b.

a ¶Ideo merito creſcit. b ¶Homines & angelos. c ¶Iohannes. d ¶Natus.

ſuper omnes eſt. Qui eſt de terra, de

¶Terrenus eſt ex ſe. ¶Et ecce terrena ſapit & dicit: ſi vero diuina, ex illuminante eſt.

terra eſt, & de terra loquitur. Qui

¶Hoc eſt quod ante deſurſum. a ¶Chriſtus.

de cælo uenit, ſuper omnes eſt. Et

a ¶Apud patrem. b ¶A patre. c ¶De deitate ſua.

quod uidit & audiuit, hoc teſtatur:

a ¶De populo ſiniſtræ.

& teſtimonium eius nemo accipit,

a ¶De populo dextræ.

Qui autem accepit eius teſtimoni-

a ¶Ipſe qui de cælo deſcendit, & ſuper omnes eſt. b ¶Vere verax, quia loquitur ver. dei.

um † ſignauit, quia deus uerax eſt.

a ¶Chriſtum.

Quem enim miſit deus, uerba dei loquitur. Non enim ad menſuram

a ¶.i. filio. ¶Quia. b ¶Singulariter, non vt adoptiuos

dat deus ſpiritum. Pater diligit fi-

a Vt tantus ſit filius quantus & pater, æqualem enim ſibi genuit.

lium, & † omnia dedit in manu eius.

a ¶Qui eſt vita æterna.

† Qui credit in filium, habet uitam

a ¶.i. ipſum filium.

æternam: qui autem incredulus eſt

¶Id eſt ipſum filium.

filio, non uidebit uitam, ſed ira dei

† manet ſuper eum.

† manebit

potentiam cum patre, ſicut & eādem eſſentiā. Sed hoc modo accipiēdo ly diligit, nō tenetur cauſaliter: quia fili⁹ nō pcedit à patre volūtarie, ſed naturaliter: ſed tenet̄ concomitatiuè & per modum ſigni: quia dilectio cōcomitatur pductionē filij. Similit̄ inq̄tum homo omnia tradita ſunt in manu eius, vt habetur Mat. vlti. d. Data eſt mihi oīs po. &c. & hoc mō accipiēdo ly diligit, tenet̄ cauſalr. quia dilectio diuina ē ratio oīs alteri⁹ doni: & ſic eſt cauſa oīm aliorū donorū, quæ facta ſunt i hūanitate Chriſti. q ¶Qui cre. Hîc cōcludit principale itētū, qa intentio Iohānis baptiſte iſta dicētis erat, iducere diſciplos ſuos ad credēdū ipī Chriſto, cui⁹ erat pcurſor & nūcius, & hoc eſt qd' dr̄: Qui cre. qa habet gratiā q̄ v̄tualiter cōtiet btitudinē, ſicut ſemē arboris ipām arborē. & loquit̄ de fide formata charitate. r ¶Qui autē. q̄tū ad pœnā damni, quæ eſt carentia viſionis diuīæ. s ¶Sed ira dei. q̄tū ad pœnā ſenſus q̄ æternalr manet ſup damnatū, qa nullo mō pōt euadare. ¶Ad maiorē euidētiam ei⁹ q̄ dictū eſt, q̄ Chriſt⁹ baptizabat & diſcipli ei⁹: q̄rit̄ q̄le fuerat illud baptiſma? Et arguit̄ q̄ nō fuit baptiſma Chriſti, qa baptiſma Chriſti habet efficaciā à paſſiōe ipi⁹: ergo illā nō pceſſit: qa effect⁹ nō pōt pcedere cām ſuā. Chriſt⁹ aūt nōdū paſſus fuerat: ergo &c. Itē ſi aliqui fuiſſēt baptizati baptiſmo Chriſti ante ei⁹ aſcēſionē i cęlū, hoc maxīe videret̄ eſſe verū de apłis & Chriſti diſciplis hoc aūt nō eſt verū, qa Chriſt⁹ volēs ad pr̄ē aſcēdere, dixit eis: Iohānes qdē baptizauit aq̄, vos aūt baptizabimī ſpūſctō &c. vt dr̄ Act. j. a. Baptiſm⁹ aūt Chriſti eſt i ſpū, vt patet ex pdictis. j. ca. ergo &c. Cōtrariū videt̄ p dictū Au. ſup iſtū locum: qa dicit q̄ Ieſus baptizabat vt dn̄s, hoc aūt ē baptizare baptiſmo ſuo. ergo &c.

C

D

B

noticia viſiōis, & iō pōt certitudinalr docere etiā altiſſima: iō debet̄ ei excellētia maxīa: & hoc eſt qd' dr̄: b ¶Qui eſt. i. oīs hō pter Chriſtū, cui⁹ corp⁹ format̄ v̄tute ſemīs exiſtētis de terra à dño ſicut & alia mixta, vt patet ex. ij. de gn̄atiōe. c ¶De ter. i. p hoc cōſtituit̄ i vita terrena, & p cōſequēs nō pōt loq niſi de terrenis, q̄tū eſt ex ſe. iō ſeq̄t: d ¶Et de ter. Licet em̄ Iohannes & alij ſcti loquuti fuerint de cæleſtib⁹, hoc erat inq̄tū erāt à deo illumiati. ſed aliter eſt de homine Chriſto rōne pdicta. iō ſubdit̄: e ¶Qui de cæ. q̄tū ad originē mō pdicto. f ¶Sup oēs. q̄tū ad doctrinā, qa pōt loqui cæleſtia & diuina, quæ certitudinalr cognoſcit & inq̄tū de⁹ & inq̄tū hō. ppter qd' ſequit̄: g ¶Et qd' ui. Licet enim habeat eādem ſciam cū pr̄e iquātū de⁹, tamē habet eā à pr̄e ſicut & eſſētiā, & hoc ſignificat̄ p audire: iquātū aūt hō habet aliā ſciam à deo infuſā. & ſic iquātū hō & iquātū deus à patre audiuit h ¶Hoc teſta. docēdo & patet certitudo teſtmonij p viſū & auditū. i ¶Et teſti. i. pauci cōpatiuè, ſicut cōiter dicit̄: Nemo eſt in foro. i. pauci, qa pauci de Iudæis crediderūt in aduētu Chriſti. k ¶Qui aūt. ei⁹ teſtioniū credēdo. l ¶Significauit. i. mōſtraui. m ¶Quia de⁹. ad iplēdū pmiſſum de filio iā miſſo, ſicut an̄ mittēdū pmiſerat p pphetas. Et cōcludit j excellētiā doctrinæ ex prædictis dicēs: n ¶Quē em̄ miſit de⁹. ppria virtute. alij autē nō poſſunt hoc facere, niſi virtute ipi⁹. Tertia ratio accipitur ex plenitudine gratiæ. Sicut em̄ in capite corpis naturalis ſūt oēs ſenſus, in alijs aūt membris ſunt pticulatim, ſic in Chriſto capite noſtro eſt omnis plenitudo gratiæ, in alijs autē diuiſim. & ideo excellētia dignitatis & honoris Chriſto debet̄ p alijs. & hoc eſt q̄ dicit̄: o ¶Nō em̄ ad. i. gratiā hoī Chriſto. Nō qd' ei⁹ grā habitualis ſit īfinita. ſed qa habet gratiam ſcd'm oēm ei⁹ rōnē & effectū. ſicut ſi haberet̄ albedo ſcd'm oēm gradū ipi⁹ poſſibilē, diceretur haberi ſine mēſura &c. Alio mō etiā dicit̄ hoc ex reſpectu ad capacitatē animæ. Si em̄ aliqs veniens ad fluuiū hauriat aquam quātū pōt vas capere, dicit̄ accipe ſine mēſura, licet vas ſit determinatę mēſuræ. Sic i ppoſito, qa tota capacitas aīæ Chriſti fuit repleta gratia. iō dicit̄ accepiſſe ſine mēſura. Quarta rō ſumit̄ ex Chriſti filiatione, qa eſt dei fili⁹ naturalis & vnigenit⁹. Alij autē quātūcūq; ſctī etiam angeli, beati nō ſunt niſi filij adoptiui: & iō ſibi debet̄ excellētia reuerētię & honoris, & hoc eſt quod dicitur: p ¶Pater dili. filiū &c. quia inquantum deus habet eandem potentiam

Nicolaus de Lyra.

a ¶Sup oēs. i. autoritate & dignitate. Debet oēm creaturā pcellere, qa q̄nto origo alicui⁹ eſt altior, tātò debet̄ ei maior honor. Scd'a rō acipitur ex certitudine doctrię. qm̄ Chriſt⁹ in natura diuina habet eādē ſciam cū pr̄e, in humana natura cognoſcit oīa q̄ de⁹ cognſcit

Rn̄ſio. In hac q̄ſtiōe & cōſilib⁹ q̄ ſūt de illis q̄ nō pn̄t ſufficiēter p rōem iueſtigari, nec earū v̄itas habet̄ p expſſā ſcripturā, tenēdū ē illd' qd' eſt magis cōſonū ſcripturę & rōni. & iō ſcd'm hūc modū i hac q̄ſtiōe eſt ſic pcedēdū: qa nō eſt expſſū p ſcripturā q̄le fuerit illd' baptiſma. Sciēdū igit̄, q̄ Chry. dicit q̄ illd' baptiſma tm̄ fuit baptiſma Iohānis: qa ſcd'm ipm baptiſm⁹ Chriſti nōdū erat iſtitut⁹, cui⁹ rō eſt, qa i baptiſmo Chriſti dat̄ ſpūſanct⁹, q nō ē dat⁹ an̄ Chriſti reſurrectionē, ſcd'm q̄ dr̄. j. vij. f. Nōd. er. ſp. da. qa nōdū erat Ieſus glīficat⁹. & iō dicit q̄ apłi an̄ paſſionē baptizabant tm̄ baptiſmo Iohānis. de Chriſto aūt dicit̄, q̄ ipe nō baptizabat, vt dicit̄ ca. ſe. ſed p tāto dicit̄ baptizaſſe i hoc ca. qa actio ſuorū diſciplorū ei attribuit̄, ſicut factū ſerui attribuit̄ dño. Sed iſta nō videt̄ cōſona ſcripturę. Qd' em̄ dicit primū baptiſma Chriſti nō eſſe iſtitutū an̄ reſurrectionē. nō videt̄ eē verū. qa ſacra Chriſti ex ſua iſtitutiōe gratiā cōferebāt. & iō tūc videt̄ baptiſm⁹ Chriſti inſtitut⁹, qn̄ data ē v̄t⁹ pducēdo iſtū effectū, hoc aūt fuit qn̄ Chriſt⁹ à Iohāne baptizat⁹ tactu ſctiſſimę carnis ſuę v̄tutē regenerādi cōtulit aqs, & hoc tenet̄ à doctorib⁹. licet neceſſitas vtēdi hoc ſcro fuerit iducta poſt paſſionē: qa i paſſiōe Chriſti termiata ſūt figuralia ſacramēta. Hoc etiā dicit Aug. in q̄dā ſer. Epiphanię. Ex quo Chriſt⁹ i aqs imergit̄, ex eo oīm pctā abluit aq̄, ablutio aūt auferēs pctā, nō eſt aliud q̄ Chriſti baptiſm⁹. ergo &c. Itē q̄ dicit ſecūdò apłos baptizaſſe baptiſmo Iohānis, nō videt̄ verū. qa ibidem dicit̄, q̄ diſcipli Iohānis mouerunt brigā & q̄ſtionē de baptiſmo Chriſti & ſuorū diſciplorū, qd' nō eſſet ſi Chriſt⁹ & ei⁹ diſcipuli baptizaſſēt baptiſmo Iohānis. qa nō cederet ad Iohānis detrimētū, vt ei⁹ diſcipli iſinuabāt, ſed magis ad honoris augmētū. Pręterea ſi fuiſſet tm̄ vnū baptiſma Iohānis & apłorū, q̄ſtio illa de diuerſis baptiſmatib⁹ nō haberet locū. Qd' aūt dicit tertiò Chriſtū i ppria pſona nō baptizaſſe, ſed tm̄ p diſciplos ſuos, non videt̄ verū: qa vt dicit̄ Act. j. a. Cœpit Ieſus facere & docere. & iō nō eſt veriſile, qn primò baptizauerit p ſeipm. Et cōfirmat̄ p hoc, q̄ alia ſacramenta Chriſt⁹ p ſeipm primò excercuit. ſicut patet de eucha riſtia, qa priō ipe corp⁹ ſuū cōſecrauit, & formā cōſecrādi apoſtolis tradidit, ſimilr ſacramētū cōfirmatiōis p man⁹ ipoſitionē exhibuit p ſemetipm, & iō nō eſt veriſile, qn ſacrm baptiſmi p ſemetipm excercuerit, cū ſit primū ſacramētū, & iō dicēdū ſcd'm Aug. qd' Chriſt⁹ baptizauit diſciplos ſuos in baptiſmo ſuo. ſ. aqua &

F ſpūſctō

Qd' fuerit baptiſma i q̄ Chriſtus & diſcipli baptizabant

Mat. 26. c.

E ſpirituſancto, vt dicitur in hoc ca. ꝙ ipſe baptizabat: poſtmodum tamẽ officiũ baptizandi eodẽ baptiſmate diſcipulis reliquit, intẽtus doctrinæ & ꝑdicatiõi. ſicut & apl's Paul⁹ paucos ꝑ ſe bapizauit, vt poſſet ꝑdicatiõi fideli⁹ intẽdere, vt hr̃. j. Cor. j. c. qa ibidẽ ſubdit: nõ em̃ miſit me Chriſt⁹ baptizare. ſ. pricipal'r, ſed euãlizare. & hoc eſt qđ dicit Aug. ĩ ep'la ad Celeutinã. Credibile eſt apoſtolos fuiſſe baptizatos baptiſmo Chriſti, nec em̃ miſterio baptizãdi defuit, vt hr̃et baptizatos ſeruos, per q̃s cæteros baptizaret, q nõ defuit hũilitatis miſterio, qñ eis pedes lauit. Autoritas autẽ illa q̃ hr̃ Ioh. vij. f. Nõdũ erat ſpũſctũs dat⁹ &c. intelligit̃ de datiõe ſpũſcti in ſigno viſibili. & hoc mõ nõ dabat̃ in baptiſmo Chriſti añ ei⁹ aſcẽſionẽ, dabat̃ tñ inuiſibilis gratia ſpũſcti ſicut & mõ. Ad primũ dicẽdũ, ꝙ baptiſm⁹ habet efficaciã à paſſiõe rõne ſuppoſiti diuinitã q̃ etiã ipſa paſſio ꝟtutẽ hẽbat. eadẽ aũt erat ꝑſona añ paſſionẽ & poſt paſſionẽ, & ꝑ cõſequẽs eadẽ cã efficacię fuit in baptiſmo ab ĩſtitutiõe ipſi⁹, qñ ex tactu carnis Chriſti data eſt aq̃s virt⁹ regenerãdi. Ad ſcđ'm, patet ex prędictis, ꝙ apl'i añ paſſionẽ fuerũt baptizati baptiſmo Chriſti. Qđ' ãt dictũ eſt eis poſtea: Vos autem baptizabimini ſpũſancto &c. nõ intelligitur de baptiſmo ſacramentali, ſed de infuſione ſpũſancti in ſigno viſibili, qui dicit̃ baptiſmus ſimilitudinariè, quia in baptiſmo quod eſt ſacrm̃ datur gratia inuiſibilis ſpũſcti ſub ablutione aquæ viſibilis. G

❡ In cap. iij. vbi dicitur in poſtila. Dixerunt agricolæ: hic eſt hæ.

ADDI. I. Sup illã declarationẽ eſt quædã additio, ſcilicet in illo ca. Matth. xxj. vide ibi &c.

❡ In eo. ca. vbi dr̃ in poſtil. Ennon Hebraicè dicitur aqua.

ADDI. II Ennõ Hebraicè non ſignificat aquã ſed עינות henoth: qđ' habet hain ꝓ pria lr̃a & n. ꝓ ſecunda. & t. pro tertia ſignificat idẽ qđ' fontes.

❡ In eo. ca. vbi dr̃ ĩ poſtil. Nõ em̃ ad mẽſurã dat de⁹ ſpiritum.

ADDI. III. Pñt etiã aliter exponi hęc ꝟba euangeliſtę. ſ. Non em̃ ad menſuram dat deus ſpiritũ &c. Vno mõ vt ĩtelligant̃ de diuina natura, quã ab ęterno pr̃ dat filio que ẽ donũ ĩfinitũ. Et hoc videt̃ ſẽtire glo. quę ĩ loco dicit Vt tãt⁹ ſit fili⁹ q̃nt⁹ & pr̃. Alio mõ pñt expõi de dono, qđ' datũ eſt hũanę naturę, vt ꝑſonę diuĩæ vniat̃. qđ' etiã eſt donũ ĩfinitũ, ꝓut alia glo. ibidẽ dicit, Sicut pater plenũ genuit verbum, ſic plenum & ꝑfectũ vnitũ eſt humanæ naturæ vel creaturæ: Hæc in glo.

Nicolaus de Lyra.

GLOS. ORDI.

VT ergo co. Cap. IIII. Sciebat Ieſus ſciam eorum & inuidiã, ꝙ nõ ideo didicerãt de eo, vt eum ſequerẽtur. ſed ꝑſequerent̃. & ideo fugit, docẽs ſuos cedere malis, nõ timẽs, vel euadere eos impotẽs. b ❡ Et baptizat. Qđ' verè dr̃: Ipe em̃ ſemꝑ mũdat in ſpũ inuiſibil'r & dono, ſed ei⁹ baptiſm⁹ fit etiã in corpe, q eſt in duob⁹. ſ. in aq̃, vt verbo vitę. vñ Paul⁹: Mũdãs eã lauacro aq̃ & ꝟbo vitę. c ❡ Sed diſci. In quorũ baptiſmo dabat̃ ſpũs, licet nõ ita manifeſtè, vt poſt aſcẽſionẽ dat⁹ eſt ineffabili & inexcogitabili mõ. d ❡ Reli. iu. i. phariſæos icredulos, q cogitabãt eũ ꝑſeq, ꝓpter baptiſma ipſi⁹ qđ' creſcebat, & qa ꝑ doctrinã ei⁹, legẽ euacuari ĩtelligebãt. e ❡ Et abijt. Poſtq̃ paucos de Iudaico ppl'o ſuſcepit, reliq̃t incredulos legis literam ſequẽtes, quę neminẽ ad ꝑfectũ ducit. Et abijt in Gal. i. in ſpũalẽ ipſi⁹ lr̃ę intelligẽtiã. f ❡ In Gali. In Galilæa trãſformatio dñi credit̃ facta, ꝑ quã ſignificatur tranſmutatio hũanæ naturæ in priſtinã gloriã. In Galilęa dedit diſcipulis in mõte doctrinã, ꝑ quã ad vitã trãſituri ſunt credẽtes. g ❡ Oportebat. Inter Iudęã & Galilęam Samaria eſt. i. inter legẽ lr̃ę, quę per Iudęã & diuinas leges circa deũ reuolutas, quarũ figura eſt Galilęa, eſt lex naturalis in medio conſtituta. quia ergo ex lege ſumpſit fundamẽta eccl'ię, oportebat eũ ad gẽtes trãſire cõſtitutas ſub lege naturę, vt cũ vtriſq̃ ĩ Galilæã ęternæ btitudinis rediret. h ❡ Venit er. Vt agnoſcerẽt & cõuerterent̃ ad eũ Samaritani, vẽdicãtes ſibi hęreditatẽ patriarchæ Iſrael. i ❡ Quæ dicitur Sich. Sichar. i. cõcluſio, vel ram⁹. i. gẽtilis ppl's cõcluſus ſub pctõ, q eſt ramus de oleaſtro exciſus & oliuę inſertus. k ❡ Erat autẽ &c. Quia naturalis ratio nõ aliũde ſurgit niſi à cauſa oĩm bonorũ: ideo pulchrè dr̃ fons eſſe Iacob. i. rõ infinita patris altitudine ꝓcedens. l ❡ Ieſus ergo fa. &c. Allego. Iter Ieſu, carnis eſt aſſumptio, in qua eſt fatigatio. i. ĩfirmitas, releuans hominem quem creauit potentia. ſeſſio eſt humilitas,

Ephe. 5. c

✱ ipſe

F

Roma. 11. c

Allego.

Cap. IIII.

VT ergo cognouit Ieſus quia audierunt phariſęi quòd Ieſus plures diſcipulos facit & baptizat, quàm Iohannes: quamquam Ieſus ✱ non baptizaret, ſed diſcipuli eius, reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilæam. Oportebat autem eum tranſire per mediã Samariam. Venit ergo in ciuitatẽ Samariæ, quę dicitur Sichar, iuxta ꝑdiũ quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo. Erat aũt ibi fõns Iacob. Ieſus ergo fatigãt⁹ ex itinere

a ❡ Quorum conſilio Iohannes eſt captus. a ❡ Diſcipuli Iohannis qui maxime fuerunt de Phariſæis. ❡ Vnde magis inuidebant. ❡ Id eſt intingeret. a ❡ Significat tranſitum de Iudæis ad gentes. a ❡ Quia de Galilæa venit Iudæam. b ❡ Oſtendit ꝙ ſicut prædicauit Iudæis, prædicauit & gentibus. a ❡ i. collectionem fidelium ex gentibus. ❡ Id eſt agrum. a ❡ In figura Chriſti, qui eſt legitimus hæres patriarchę habens hęreditatem in gentibus. a ❡ Naturalis intellectus. a ❡ Suſcepit enim omnia quæ ſunt noſtræ infirmitatis; ſine peccato. b ❡ Iter Chriſti incarnatio.

occaſionẽ docẽdi gẽtiles habuit. & hoc eſt qđ' dicit: Vt ergo cog. Ieſus qa audi. pha. qđ' Ieſus plures diſcipl'os f. & ba. q̃ Iohãnes. Phariſæi em̃ ex ĩuidia ꝑſequuti ſũt Iohãnẽ, & ꝓcurauerũt eũ mitti in carcerẽ; ꝓpter qđ' dr̃ Mat. xvij. b. de Iohãne: Elias iã venit. & fecerũt in eũ quæcũq̃ voluerunt &c. & eodẽ mõ Chriſtũ ꝑſeq̃bãt. & ei⁹ mortẽ tãdẽ ꝓcurauerunt. b ❡ Quã. Ie. tũc, licet priò baptizaſſet, vt dictũ eſt. c ❡ Sed diſ. ei⁹. In hoc em̃ dedit Chriſt⁹ exẽplũ prælatis eccl'iæ cõmittẽdi ea quę pñt fieri cõmodè ꝑ inferiores, vt ipi liberi⁹ poſſint in altiorib⁹ exerceri. d ❡ Reli. iu. qa ꝑſeq̃bant̃ ei⁹ doctrinã. Eodẽ modo dicit̃ de apoſtolis Act. xiij. g. relinquentibus Iudæã ꝓpter eorũ ĩcredulitatẽ. Vobis oportebat primum loqui verbũ dei: ſed qa repellitis illud, & indignos vos iudicatis ęternę vitæ, ecce cõuertimur ad gẽtes: Sic em̃ pręcepit nobis deus. e ❡ Oportebat. Hĩc conſeq̃nẽter oſtenditur cõueniẽtia doctrinæ Chriſti apud gẽtiles ex ſuo tranſitu, qa in regno decem tribuum habitabant gentiles, qui tranſlati fuerant à rege Aſſyriorum illuc, captiuatis inde decem tribubus ſicut habetur. iiij. Regum xvij. Conueniebant tamen cum Iudæis aliqualiter: quia cum primò fuerũt trãſlati in terram decem tribuum, dominus miſit leones eos deuorãtes. & iõ rex Aſſyriorũ habito conſilio ſuꝑ hoc miſit vnũ de ſacerdotib⁹ captiuis, q doceret eos colere dominũ. verũtñ cũ hoc colebãt idola, vt ibidẽ dr̃: nec recipiebãt oẽs libros ve. Te. ſed tm̃ q̃nq̃ libros Moyſi, & ſic ꝑtim erãt Gẽtiles, & ꝑtim Iudæi. Chriſt⁹ aũt veniẽs de Iudæa ĩ Galilęã habebat trãſire ꝑ eorũ regionẽ, & ſic habuit occaſionẽ docẽdi eos. & hoc tangit̃ hic: Oporte. Tota em̃ illa regio dicebat̃ Samaria à nomĩe ciuitatis metropolis, q̃ antiq̃t⁹ dicebat̃ Samaria, q̃uis em̃ tũc eẽt deſtructa, tñ nomẽ remãſerat ĩ terra. f ❡ Ve. erg. Hĩc tertiò ponitur opportunitas docendi ex acceſſu, quia acceſſit ad locum delectabilẽ & quietum & doctrinę aptũ: Tũ ꝓpter amœnitatẽ loci: Tũ ꝓpter fontis ibidẽ exiſtẽtis ꝓprietatẽ, quæ ſignat doctrinam Chriſti & gratiã, ſ. c'd'm ꝙ dicit̃ Iſa. xij. a. Haurietis aq̃s in gaudio de fontibus Saluatoris &c. & hoc eſt qđ' dr̃: Venit er. ĩ ciuitatẽ Sa. quæ di. Sichar. antiquit⁹ dicebatur Sichen, vt habet̃ Gen. xxxiij. d. g ❡ Iuxta prædium. Iacob em̃ veniẽs de Meſopotamia emit agrũ ab Emor principe ciuitatis Sichem, & ibi ad tempus habitauit iuxta vrbẽ, vt ibidẽ dicit̃: ſed ꝓpter raptum Dinæ filiæ ſuæ occiſi ſunt habitatores illius ciuitatis à filijs Iacob, & ſic ceſſit in poſſeſſionẽ eius, & illum locum dedit Iacob moriẽs filio ſuo Ioſeph, vt habet̃ Gen. xl. viij. h ❡ Erat autem ibi fons Iacob. i. puteus quẽ ipſe foderat, quãdo ibi habitauit. i ❡ Ie. ergo fa. ex itinere. ex quo appꝫ ꝟitas humanę naturę ex infirmitate.

H

NICO. DE LY.

☞ Sexta hora Ca. IIII.

VT ergo co. Poſtq̃ euangeliſta determinauit de effectu gratiæ quo ad Iudęos, hĩc determinat de deriuatione ipſius quo ad gentiles. Et quia Chriſti doctrina dupl'r deriuata eſt ad credẽtes. ſ. per doctrinã & ꝑ miracula, vt habet̃ Mar. vl. d. Sermonẽ cõfirmãte ſequentib⁹ ſignis. ideo primò agitur de deriuatione eius ꝑ doctrinã. ſcđ'ò, ꝑ miracula, ibi: Poſt duos dies. Prima in tres: qa primò ponit̃ doctrinæ Chriſti opportunitas. ſecũdò ipſi⁹ q̃litas, ibi: Venit mulier. tertiò cõſequẽs vtilitas ibi: Reliquit ergo Hydriã. Primũ oñdit ex trib⁹. qa priò oſtẽdit̃ ex Chriſti receſſu, ſcđ'ò ex ei⁹ trãſitu, ibi: Oportebat. tertiò ex acceſſu, ibi: Venit ergo. Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ Chriſto baptizato priò, & diſcipuli ei⁹ cõſequẽter, vt patet ex dictis, phariſęi cõmoti fuerũt cõtra eũ inuidia: & ideo volẽs dare patiẽtię exẽplũ, inde receſſit. & ſic occaſionem

Diuiſio

Moraliter. a ❡ Vt er. cog. &c. Sequit̃: i ❡ Ieſus autem fa. &c. Iſta fatigatio fuit ſignum paſſionis Chriſti futuræ tali hora. ✱ Venit mu-

Moraliter

A Sexta hora, ſexta ætas qua venit puteus ꝓfunditatis hui⁹ ſæculi, ☞ Samaritana eccl'ia venit nõ iã iuſta, ſed iuſtificãda. Aqua putei voluptas hui⁹ ſęculi, quę q̃ſi de ꝓfũdo extrahit̃ ſubmiſſis & inclinatis ad eã hominib⁹, pręmiſſa cupiditate q̃ſi hydria. a ❡ Sede. ꝗ Quaſi laſsitudinẽ releuãs. in q̃ indicat̃ magr̃, docturus accedentes & poſſeſſur⁹. b ❡ Supra. Fõs dicit̃ vbicũq̃ manat aq̃ de terra, ſed ſi ĩ ſupꝑficie fõs tm̃ ſi ĩ ꝓfũdo, etiã dicit̃ pute⁹. c ❡ Venit. In figura eccl'ię de gẽtib⁹, q̃ prius hauriebat aquã. i. voluptatẽ de ꝓfũdo ſecl'i, cuius fidem ſitit Ieſus & petit ab ea potari. ❡ Greg. Vel mlier. i. ſynagoga, q̃ venit haurire aquã. i. diſcere hiſtoriã lr̃ę legis: cui⁹ fidẽ petit Ieſus. Pute⁹ alt⁹, ꝓfũditas myſteriorũ legis. q̃nq̃ viri, quinq̃ libri Moyſi, quẽ nũc habes. i. librũ Ioſue. Reliq̃t hydriã. i. priſtinã cõuerſationẽ. abijt ĩ ciuitatẽ. i. primitiuã eccl'iam. d ❡ Da mi. Ieſus ſedẽs ſuꝑ fontẽ petit à primitiua eccl'ia, quã de gẽtib⁹ elegerat, potũ fidei, q̃ ĩ eũ credat̃. petit à natura potũ rõnis, q̃ cõditor & redẽptor inueſtigetur. Apl'i miſſi ĩ ciuitatẽ. i. ĩ mũdũ, emere ſpirituales eſcas. i. fidẽ & actionẽ & cognitionẽ, qb⁹ mgr̃i ſatiãt̃ eccl'ię Da mi. Licet Ieſus poſt fatigationem ſitire poſſet, tñ hũc potũ nõ exigit: ſed vt cor eccl'ię gentiũ ꝓ laboris ei⁹ cognitiõe pot⁹ ei efficiat̃, deſiderat. e ❡ Diſci. In ciuitatẽ diſcipl'i abierũt. ſ. ad Iudæos, q legis valle muniti, & ꝓphetię telis ſũt armati, vt cibos emerẽt ipſorũ. ſ. corda prædicatiõe fidei ĩ deo ꝑparãtes. f ❡ Dicit e. Neſciens quẽ potũ petit ab ea, putãs ꝙ de aq̃. oppõit ſe eſſe de alienigenis vaſculis, q̃rũ etiã cõuerſatiõe nõ vtũt̃ Iudæi. ſed Ieſus q fidẽ petebat, ei ſpm̃ dare cupiebat, & eam admonet vt petat, ſpũs ẽ aũt & donũ dei & viua aq̃. g ❡ Nõ e. c. Samaritanos Iudæi execrãt̃ & ſupplãtatores vocãt, quia eos hęreditate patris ſui Iacob. priuauerunt abſtinendo à cibis & vaſis eorum. h ❡ Reſpõ. Ie. Pedetẽtĩ & ſimplicibus ꝟbis ĩſtruit, vt tãdẽ donũ dei. i. ſpm̃ poſſit accipe. i ❡ Di. e. m. Aq̃ viua dicit̃ nõ alia, niſi q̃ vbi orit̃, excipit̃: de q̃ mulier carnal'r ſapiens dixit: Cũ hauritoriũ nõ habeas, & pute⁹ alt⁹ ſit, quõ habes aquã viuã? Sed ne forte aliũ fõtem ꝓmittere videret̃, ſubdit: Nũqd tu melior es. i. potes melior eſſe Iacob qui cũ ſuis vſus eſt iſto? Contra qđ' ergo apte Chriſt⁹ oſtẽdit ſe non carnaliter ſed ſpiritualiter loq, dicens nõ ſitire eũ qui ſuam aquam biberit. k ❡ Nunquid tu. Alienigena Iacob patrem ſuum vocat, quia ipſa ſub lege Moyſi vixerat, & predium qđ' Iacob filio ſuo dederat, poſſidebat. l ❡ Et ipſi ex eo. De puteo bibunt homines & peccora, & ſimiliter de ratione, quæ q̃ſi deprauata & obſcurata magno labore foditur, & exercet̃. bibunt autẽ quidã vt homines, qui ea rõne ad bonũ vtunt̃ vt ſancti. Quidam vt̃ pecora, qui vtuntur ea ad malum vt philoſophi.

† commerciũ habent

† vtique

B

ſedebat ſic ſupra fontem: hora autem erat quaſi ſextã: uenit autem mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Ieſus: Da mihi bibere. Diſcipuli enim eius abierant in ciuitatem, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu cùm Iudæus ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? Non enim † coũtuntur Iudæi Samaritanis. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si ſcires donum dei, & quis eſt qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu †forſitan pẽtiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam uiuam. Dicit ei mulier: Domine neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt. Vnde ergo habes aquam uiuam? Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteũ, & ipſe ex eo bibit, & filij eius & pecora eius? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex hac ãqua, ſitiẽt iterum.

a ❡ Per quam feruens fides Samaritanorum. a ❡ Ex habitu eum cognouit. ❡ Cur hoc dixit: a ❡ Quia de loco orõnis diſcrepabãt ❡ Quod eſt ſpiritus dei. ❡ Dator ſpiritus. ❡ Id eſt petit a te fidem. a ❡ Subaudis aquam viuam. i. ſpiritum per quem dare tur etiam fides. b ❡ Merito fidei. ❡ Id eſt profundus. ❡ Quæ niſi hauriatur de imo putei, haberi non poterit. ❡ Maius aliquid nobis dando. a ❡ Hunc. ❡ Hauritorio aquam extrahens. a ❡ Per quos perfectiores in eccleſia. b ❡ Minores, vel prorſus ignorantes. a Figurali. b ❡ Scilicet voluptatẽ ſęculi, quam talis aqua ſignificat.

dæum. qa ſicut erãt diſtincti ab alijs in cultu dei & in corꝑali circunciſione, ita etiam in veſte: ꝓpter qđ' Nu. xv. d. pręcipit̃ ꝙ habeant fimbrias ꝑ angulos palliorũ. h ❡ Bibere à me. de hoc etiam mirabat̃. Cui⁹ cã ſubdit̃: i ❡ Non em̃. licet em̃ eſſet Iudæis præceptũ ne iũgerẽt fœdus & amicitias cum alijs nationibus, tñ ſpecialiter abominabãtur Samaritanos Tum quia terrã eorum pro pte occupauerant. Tum quia multas moleſtias eis fecerant in reædificatione templi & ciuitatis, vt patet. j. Eſdre. k ❡ Reſpondit Ieſus. Hĩc conſequẽter ponit̃ debitus ꝓceſſus in docẽdo, quia priò docet Chriſtus verbis. ſcđ'ò ſignis, ibi: Dicit ei vade Prima in duas: quia primò ꝓponit intẽtum. ſcđ'ò remouet mulieris falſum intellectum, ibi: Reſpondit Ieſus. Habita igitur occaſione loquendi de aqua ſpirituali ex verbis mulieris: Reſpondit Ieſus & dixit ei: ſi ſci. donũ dei. i. gratiam ſpirituſſancti, in quo dona dantur. l ❡ Et quis eſt qui di. quia potens eſt & paratus gratiam ſpũſcti dare oĩbus petentibus eã fidel'r & deuotè m ❡ Tu forſitan. hoc dicit propter liberi arbitrij ꝟtibilitatem. n ❡ Petiſſes ab eo. quia gratia non datur adultis de cõmuni lege ſine motu ꝓprio in deũ. o ❡ Et dediſſet ti. aquã. i. ſpirituſſancti gratiam, quia æſtum cõcupiſcentiæ refrigerat & per deuotionem humectat. Dicitur ergo aqua viua ad ſimilitudinem aquæ in corporalibus, vbi dicũtur aquæ viuæ quæ continuantur principio ſuæ ſcaturiginis. Aquæ autem mortuæ dicũtur illæ quæ ſunt collectæ in lacubus & ciſternis. gratia aũt ſpũſcti cũ ipõ ſpũſancto contiguatur: quia gratia nõ eſt ĩ anima, niſi ſpũſanctus ſpeciali mõ habitet in ipã. & quia mulier erat aſſueta in corꝑalib⁹, intellexit verbũ Chriſti de aqua corꝑali: iõ ſequitur: p ❡ Dicit ei mu. quaſi dicat, non potes mihi dare aquã viuam de iſto puteo, quia non habes inſtrumentum ad hauriendum, & puteus eſt ita profundus, qđ' non poſſes attingere cum manu. q ❡ Vnde ergo. ha. aquam. q. d. nõ potes mihi dare niſi tu faceres hoc miraculoſẽ, qđ' non videt̃: quia tunc tu eſſes maior patriarcha Iacob; qđ' non videtur. & hoc eſt qđ' dicitur. r ❡ Nũquid tu. &c. qui fuit contentus aqua huius putei. ideo ſequitur s ❡ Qui dedit nobis puteum. inquantũ fodit ipſum, vt prædictum eſt, quod non feciſſet, ſi aquam viuam pro voluntate ſua aliunde habere potuiſſet. Et ipſe ex eo bibit & filij ei⁹ & pecora eius. t ❡ Reſpondit Ieſus & dixit eis. Hĩc remouet falſum intellectum huius mulieris, oſtendens quòd loquebatur de aqua materiali, ſed ſpirituali. & hoc eſt quod dicitur; Reſpondit Ieſus & dixit ei: v ❡ Ex hac aqua. ſcilicet materiali, de qua tu intelligis. x ❡ Sitiet iterum. quia non ſedat ſitim niſi ad tempus.

C

Diuiſio

Nicolaus de Lyra.

tate. a ❡ Sedebat ſic. ꝓpter loci aptitudinẽ ad quieſcendũ & docendũ. b ❡ Hora aũt Hoc dicit̃ ad oſtendẽdũ cauſam fatigationis, qa ꝑ magnũ tẽp⁹ ambulauerat peditãdo. c ❡ Venit mu. Poſita docẽdi opportunitate, hic cõſequẽter ponit̃ qualitas doctrĩæ. Et diuidit̃ in duas: qa priò ponit̃ in docẽdo cõueniẽs ingreſſus. ſcđ'ò, debit⁹ ꝓceſſus, ibi: Reſpondit Ieſus. Cõueniẽs ĩgreſſus fuit ꝑ hoc, ꝙ Chriſt⁹ petijt à muliere potũ corꝑalẽ volẽs ſibi reddere potũ ſpũalẽ: quia mod⁹ inſtructiõis humanæ eſt qđ' à ſẽſibilib⁹ ad intelligibilia deducat̃. & hoc ẽ qđ' ſubdit̃: Venit mulier de Sama. Samaria hĩc nõ eſt nomen ciuitatis, ſed gentis vel regionis, quia illa mulier fuit de ciuitate Sichem, quæ tunc metropolis Samaritanorum, vt dicit Ioſeph⁹. xj. antiq̃tatũ. Samaria em̃ erat deſtructa & reædificata, tamẽ noĩe eius mutato. quia tunc Sebaſte dicebat̃, vt habet̃. xiij. li. antiquitatũ. d ❡ Di. ei Ie. Cauſa q̃re petijt à muliere, ſubdit̃: e ❡ Diſ. em̃ ei⁹. & iõ non fuerant pñtes ad dãdũ ſibi potũ. f ❡ Vt ci. &c. qa ſuꝑ ſõtẽ cõcedere volebant ſicut paupes, nec ad magna hoſpitia in villã declinabant. g ❡ Dicit ergo ei mu. Cognouit em̃ ꝑ habitũ eũ eſſe Iudæum.

Diuiſio

Ioſephus

✱ c ❡ Venit mulier de Samaria. Per hanc mulierem quæ gẽtilis erat, intelligi poteſt vniuerſitas ſtudentium in doctrina gentilium. d ❡ Dicit ei Ieſus: Da mihi bibere. Per hoc ſignificatur, quod intendebat aliquos peritos in doctrina gentilium ſibi incorporare per fidem. ſcilicet, Dionyſium, Ambroſium, Auguſtinum. h ❡ Quomodo tu cum Iudæus ſis bibere à me poſcis quæ ſum mulier Samari. hoc admiratiuè dicitur: qa qñ tales ſicut Dionyſius & cæteri ad fidẽ cõuertebant̃, alij de gentilitate mirabant̃. k ❡ Reſpondit Ieſus. ac ſi dicat; O tu gẽtilitas, ſi ſcires grãm dei tibi cõcedẽdã, tu nõ mirareris, ſed eã peteres precibus deuotis: & hęc gẽtilitatis ignorantia magis deſignat̃ cum ſubdit̃: q ❡ Vnde ergo hab. &c. quia gentilitas ignorabat Chriſti potentiam. v ❡ Omnis qui bi. ex a. id eſt ex gentilium doctrina. x ❡ Sitiet iterũ. nã philoſophi de felicitate loquentes, nõ attigerunt ab aliqđ' qđ' eſſet humani deſiderij q̃etatiuum quod tamen eſt de ratione felicitatis. Ille verò qui magis appropinquauerũt veritati, poſuerunt felicitatẽ hominis in ſpeculatione primę cauſæ, quę tamen ſpeculatio eſt per creaturas: de qua certum eſt per experiẽtiã, qđ' hominis deſiderium nõ q̃etat.

Moraliter

E loſophi. a ¶ Qui au. Quicūq; meę prædicationi cor accōmodauerit & gratię donū cognouerit, fides quę ꝑ dilectiōem operať ī eo naſcit: & ſic tādē ī vitā trāſibit æternā. b ¶ Aqu. Aqua corporal' deorſum fluit, aqua ſpūal' ſurſū ſalit, & ſecū eos qui eā bibūt in æternā gl'iam ſubuehit. c ¶ Di. ad. Delectata ꝓmiſsiōe dñi, volēs nō ſentire vt exoneraret his laboribus, adhuc carnal'r putat ꝓmitti ſibi, ſicut Elię datū eſt. xl. dieb⁹ nō eſurire, necq; ſitire. ſed volēs Ieſus vt illa iā intelligat, dicit: d ¶ Vade uo. ui. &c. vt eo duce ad cōtēplationē ſpūalis intelligentiæ aſcēdas. Vade uo. ui. tuū. Tu ſenſualis voca rationalē intellectū, quo vt viro regaris. tu q̄ mō carnal'r ſapis, hūc ego lux & caput viri illuminabo. Q. Hęc quę dico nō carnal'r, vt tu aīalis facis, ſed ſpiritual'r ſunt intelligenda, & ductu rōnis accipiēda: & iō tu para intellectū mihi & veni, intelligēdo hęc ſpūalia quæ dico. e ¶ Rñdit mu. Reuera hęc mulier tūc nō habebat virū, ſed vtebať q̄dā nō legitimo, de q̄ rñdet adhuc carnal'r ſapiens, qui nondū vocauerat virū. i. intellectū. f ¶ Dicit ei Ieſus: Bñ di. Paulatim eā attollēs adhuc myſteria loquiť, vt paulatim ꝑduceret eā ad cognoſcēdū q̄s cū ea loq̄reť. Et nō op⁹ bonū, nō prudētē mulieris laudat rñſionē, ſed veritatis laudat cōfeſſionē. g ¶ Quinq; ēm ui. Quinq; viri, ſunt quinq; leges humanæ naturæ datę. Prima, in paradiſo añ pctm̄ in ꝓhibitione ligni. Sc'da, poſt pręuaricationē & expulſionē de paradiſo, de multiplicatione humanę propaginis. Tertia, Noe ante diluuium de fabricāda arca. Quarta, poſt diluuium de diuiſionibus gētium. Quinta, Abraham de circūciſione & immolatione filij. His quinq; legib⁹ q̄ſi quinq; viris humana aīa ab initio mūdi vſq; ī ad Moyſen ſubiecta fuit: Poſtea data eſt lex literę, quæ nullā ſalutē cōtulit. vnde dicitur: Quem nunc habes, non eſt tuus vir. Dimitte literā, vade ad ſpiritū literę, ad nouum Teſtamētum, à quo ſpūalē virtutum prolē cōcipias. ¶ Aug. Quinq; viri. i. quinq; ſenſus corporis te rexerunt, nūc in tēpore diſcretionis nō te regit vir. i. intellect⁹ ſapiētię, ſed adulter. i. error corrūpit, dū carnaliter quę dico accipis. & ideo voca virum, vt (ſicut dico) ſpiritualiter intelligas. Ideo qnq; ſenſus ſin minori ętate dicūtur viri, quia ſunt legitimi. Poſt lapſū ēm hominis, & decreto dei naturaliter regitur illa ętas: nō ad ęterna, ſed ad iſta temporalia appetēda ſi mulcēt, vitāda ſi offendunt. h ¶ Quia propheta es tu. Mulier ex auditis ꝓficiens, iam cœperat aliquatenus habere intellectū: vnde & prophetā vocat, ſed nō plenū, quia nō credit veniſſe Chriſtum. i ¶ Patres no. &c. Propheta es tu: & ideo iudica de hac cōtentione, quæ me mouet. Iudæi ſe præferebant ſamaritanis pro templo quod ædificauit

Salomon

Gal. 5. b

3. Reg. 19. b

† 31. q. 1. q. poſt princ.

Quinq; leges humanę naturę

Gen. 2. c

Ibidē. 6. c.

Ibidē. 10. a.

Ibidē. 22. b.

F

¶ Promittit ſatietatem ſpiritus, quæ fieť in reſurrectione quia apud eum eſt fons vitæ quo inebriabuntur.

a Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternū: ſed aqua quam dabo ei, fiet in eo fons b c aquæ ſalientis in uitam æternā. Dicit ad eum mulier: domine da mihi hanc aquam, ut non ſitiam, necq; ueniam huc haurire. Dicit ei Ieſus:

¶ Id eſt rationalem intellectum.

d † Vade uoca uirum tuum, & ueni e huc. Reſpondit mulier, & dixit: f Non habeo uirum. Dicit ei Ieſus:

¶ Quia vere dixiſti

Bene dixiſti: quia non habeo uirū.

a ¶ Dum dicit aliquid quod ab eo non audiuit, probatſe non ab ea, didiciſſe, ꝙ virū non habet, ſed ex diuinitate ſciſſe.

g Quinq; enim uiros habuiſti, & nūc quē habes, nō eſt tuus uir: hoc † uerè

¶ Quod.

h dixiſti. Dicit ei mulier: Dñe uideo qa

i ¶ Vere es propheta quia, oſa noſti. a ¶ Iacob & filij eius.

ꝓpheta tu es. Pātres noſtri in mōte

Nicolaus de Lyra.

si ad tēpus. a ¶ Qui autē bi. ex &c. i. gratia ſpiritusſancti. b ¶ Non ſitiet in ęter. Sed cōtra hoc videtur illud Eccle. xxiiij. c. Qui bibunt me, adhuc ſitiēt. Vbi loquitur de aqua ſapiētię. Dicendū, ꝙ ſitis vno modo accipiť pro deſiderio alterius rei nō habitę. & ſic omnis res tēporalis adepta magis generat ſitim q̄ tollat, quia cupiditatē augmētat. Similiter aqua corporalis, quia nō habet effectū niſi ad tēpus: oportet iterū ꝙ alia aqua numero ſumatur ad ſedandū ſitim, & ſic fit interruptio. Alio modo accipiť ſitis pro deſiderio eiuſdē rei habitę, ad habendū eā perfectius. & ſic habentes deū per gratiā, ſitiūt habere ipſum per gloriā. Et hoc modo loquitur autoritas Eccleſiaſtici pręallegata. Tertiò modo accipitur ſitis pro excluſione faſtidij à delectatione habita. & ſic beati dicūtur deū ſitire. Cū ergo dicitur hic: Nō ſitiet ī ęternū: intelligitur de ſiti primo modo dicta, quia habēs gratiam dei, habet deum: & ideo non deſiderat aliquid qd' non habeat, ſed deſiderat deū quem habet, habere perfectius. ideo ſequitur: c ¶ Sed aqua quā &c. fons aquæ ſa. in ui. &c. quia per gratiā ſpiritus ſanctus inhabitat mentem. qui eſt origo gratiæ facientis hominē ſalire in vitam ęternam. Naturale eſt enim quòd aqua tantum aſcendere poteſt quantum deſcendit: & ideo ſicut aqua gratiæ à deo in nos deriuatur, ita per ipſam aīa ad deum eleuatur: qa per ipſam conſors diuinę naturę efficitur, vt dicitur ſecundo Petri primo. a. Magna & precioſa dona donauit vobis, vt per hoc efficiamini diuinę conſortes naturæ. d ¶ Dicit ad eum mu. Domine da mi. quamuis ēm ad plenū nō intelligeret vba Chriſti, tñ audiens hui⁹ aquę bonitatē, petijt eā, & ſubdit cām e ¶ Vt nō ſitiā necq; ue. id eſt vt liberer à ſitis ardore: & à labore veniendi huc haurēdi & deportandi. f ¶ Dicit ei Ie. quia adhuc nō poterat capere hæc mulier vba Chriſti, iō cōſequenter ꝓcedit ad ſigna. Et diuidiť in duas: qa primò inſtruit eā ꝑ reuelationē ſecreti. ſc'dò ꝑ ſolutionē dubij ibi: Dicit ei mul'r: Secretū aūt iſtud erat qa mulier adulterū tenebat qui tñ ab oib⁹ hoibus loci illius credebať eſſe marit⁹ ei⁹ & iō ꝑ hoc qd' Chriſt⁹ hoc ſecretū mulieri dixit, oſtēdit ſe ſcire peccata occulta, & hoc eſt qd' diciť: Dicit ei Ieſus: Vade uoca uirū tu. ſ. putatiuū. g ¶ Et ueni huc. hoc non dixit Ieſus ad hoc vt illa mul'r eū adduceret ad ſe: ſed vt ex reſpōſione ei⁹ cōuenient⁹ ipſam argueret, ſecretū reuelando vñ ſeqť: h ¶ Reſpōdit mulier & dixit ei: Nō habeo uirū. ſ. legitimū. i ¶ Dicit ei Ieſus: exponēdo ei⁹ dictū. Bene dixiſti: qa non habeo virū. Et ſubdiť: k ¶ Quinque ēm ui. ha. i. legitimos. l ¶ Et nūc quē ha. nō eſt tuus uir. ſcd'm veritatem. iō ſequitur: m ¶ Hoc uerè dixiſti. qua ſi diceret: Illud qd' alias finxiſti eū eſſe virū tuū mēdaciū eſt. n ¶ Dicit ei mu. Hîc cōſequēter inſtruit eā per ſolutionē dubij. Et diuidiť in duas: quia priò ponitur ipſius Ieſu inſtructio. Secūdò mulieris reſponſio, ibi: Dicit ei mulier: Scio. Circa primā partē ſciendū, qd' mulier ꝑcepit eū eſſe ꝓphetā ex hoc qd' eius ſecretum cognouerat: ideo cōuertit ſe ad interrogādum eum de quodā dubio qd' inter Iudæos & Samaritanos vertebatur. Et diuiditur in duas: quia primò ponitur mulieris interrogatio. ſecundò Chriſti reſponſio ibi: Dicit ei Ieſus. Circa primum ſciendū, qd' Iudæi reuertētes de captiuitate Babylonica noluerunt Samaritanos aſſociari ſibi in ædificatione templi, vt habetur. j. Eſdræ. iiij. a. Et ideo fecerunt ſibi locum adorationis diuinæ in monte Garizim, vt dicunt aliqui. Ioſepus autē aſſignat aliam rationem, dicens qd' quidam Iudæus nomine Manaſſes accepit filium principis Samaritanorum. Et quia apud Iudæos ſūmum ſacerdotium erat valde honorificum, rogauit ſocerum ſuum vt faceret ſibi templum in Garizim, vt ibi ſacerdotio fungeretur, vt habetur. xj. antiquitatum. Samaritani igitur dicebant: quia hîc locus magis erat conueniens orationi q̄ templum Ieroſolimitanum. Iudæi autem contrarium dicebant, & erant rationes ad vtrāq; ptē: & iō mulier voluit audire à Ieſu circa hæc ſuam ſententiam. & hoc eſt quod dicitur: Dicit ei mulier: Domine, o ¶ Video. per effectum ſcilicet per reuelationem ſecreti. p ¶ Quia propheta tu es. Inſtrue igitur me de loco debitæ orationis Et arguit quod locus Garizim ſit conuenientior: ꝑ hoc quod antiqui patres veteris Teſtamenti ibi adorauerūt. qa filij Iſrael ingrediendo terram promiſſionis, in loco illo benedixerunt deum, vt habeť Deut. xxvij. b. Similiter Iacob patriarcha & filij eius propè illum manſerunt, vt ſupra dictum eſt. & ideo in illo loco orationes & ſacrificia fecerūt, quia ante ædificationē templi Iudæi in montibus adorabant & ſacrificabant, vt patet de Abrahā Gen. xiij. d. & de Salomone. iij. Reg. iij. a. & ī alijs multis, ideo probabile eſt, quod Iacob & filij eius in monte Garizim adorauerunt, & hoc eſt quod dicitur: q ¶ Patres noſtri in mōte hoc adorauerunt. Vocabant ēm Samaritani patres

veteris

Siti s acceptio triplex

G

Diuiſio

† verum

Diuiſio

* a ¶ Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, nō ſitiet in æternum. Quia doctrina euangelica felicitatem perfectam quæ conſiſtit in viſione & fruitione dei oſtēdit, & gratia (quæ datur credentibus euangelio) ad illam perducit: ideo ſequitur: b ¶ Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitam æternam. Dicit ei mulier: Domine da mihi hanc aquam ut non ſitiam necq; ueniam huc. nā Gētilitas audita prędicatiōe apl'orū & aliorū diſcipl'orū deuotè recepit fidem Chriſti. f ¶ Dicit ei Ieſus: uade uo. ui. tu. per quē ſignificať ītellect⁹, q ad capiēdū Chriſti doctrinā eſt applicād⁹. o ¶ Domine uideo quia prophe. ꝑ hoc ēm qd' hęc mulier quęſiuit à Chriſto debitū adorationis modum ſignificať qd' Gētiles vni⁹ veri dei cultū receperunt, & idololatriā abiecerunt.

Moraliter

Et continuò

A Salomon. ī q̄ adorabāt. Ecōtra Samaritani aduerſū Iudęos ꝓ mōte, ī q̄ & nō ī tēplo pñes adorauerūt, q deo placuerūt. Et ſic pñarchæ ī mōtib⁹, Iudæi ī tēplo adorauerūt: ꝑfigurātes modū bene orādi. a ¶ Mulier. In hoc loco dñs iactātiā Samaritanorū reprimit, q putabāt ſe nō mīoris religiōis fuiſſe q̄ Iudæos. Loqť ergo ī pſona ꝓphetarū & oīm q ī Chriſtū credūt. vñ ait: Vos adoratis pñem quē neſcitis, qa null⁹ adorat patrē niſi filiū adoret, ꝑ quē ad noticiā patris venitur: ſed nos ſcim⁹ filiū, & ꝑ filiū patrē. vñ ſequiť: qa ſal⁹ ex Iudæis eſt &c. i. q a Criſt⁹, q eſt ſal⁹, ex Iudęis eſt, nō ſolū origine carnis ſed etiā ex eis orta eſt fides & primitiua eccleſia. b ¶ Crede mihi. Quia iā eſt in te vir q pōt credere, & iō crede: qa niſi credideris, nō intelliges. c ¶ Quādo necq; in mon. Ecce pariter mons veſter & tēplū Iudæorū reprobabit: ſed in hoc eſtis ī pares, ꝙ vos Samaritani adoratis qd' neſcitis: ſed nos Iudęi nō omnes, ſed electi adoram⁹ qd' ſcim⁹, quia nobis cognitio dei teſtamentum, ꝓphetia ꝓmiſſa, de nobis Chriſtus. & hoc eſt, qa ſalus ex Iudæis ē: ſed q̄uis ita ſim⁹ differētes, tñ nō pręfero locū Iudæorū loco Samaritanorum. & hoc eſt: d ¶ Sed ue. ho. & nunc eſt, quando. Priuſq; venirem in carne, nemo potuit adorare patrē in ſpiritu & veritate, pręter pñarchas & ꝓphetas, qb⁹ mea īcarnatio reuelata fuit: ſed p' meā pñtiā ī carne fiēt veri adoratores. e ¶ In ſpū & ue. non in tēplo, nō in hoc mōte, ſed interius in intimo templo cordis & in veritate cognitionis patrem eſſe adorandū. f ¶ Spiritus eſt deus. Cum deus ſit ſpiritus & nō corp⁹ nō quęrit corporeū locū, mōtem vel tēplū ī quo oreť, ſed ſpūs pur⁹ eſt eius templū, in q̄ oreť, non de viſibilib⁹ quę tranſeunt, ſed de æternis quæ veritas ſunt. g ¶ Scio qa meſ. Iā ꝑ verba docentis ampli⁹ ꝓuecta, ſcit à q̄ pfectè debeat inſtrui, i. à Maſſia. h ¶ Ille nobis. Qualiter ſpreto tēplo vl' mōte in ſpiritu & veritate adoremus oſtēdet: & abiectis vmbris veritate illuſtremur. i ¶ Ego ſum qui loquor. Quem venturum expectas, veniſſe cognoſce: & adducto tecum viro qui te regat, quę fidei ſunt neceſſaria diſcere labora. Et quia ſciebat iam quis eā poſſet docere, cum eum iam docentem non agnoſceret, digna erat cui ipſeſe manifeſtaret. vnde dicit: Ego ſum Meſſias. qua manifeſtatione accepta, non habet quid vltrà quærat. vnde ſequitur: Reliquit ergo hydriam &c. Sed Euangeliſta interſerit de diſcipulis.

Et mirabantur

Iſaiæ. 7. b.

† vētura ē

B

† interim

¶ Iudæi.

hoc adorauerunt, & uos dicitis, quia

a ¶ Templum. b Quaſi alibi nemo poſsit placere deo.

Ieroſolymis eſt lòcus ubi adorare

a ¶ Quia iam cœpit intelligere, ſuperaddit

b ¶ Quia iam eſt in te vir qui poteſt credere, & ideo crede, quia.

a b oportet. Dicit ei Ieſus: Mulier cre-

a ¶ Cum ablata vmbra lux veritatis irradiauerit, vt appareat in locis non eſſe deum ſed in puris mentibus.

c de mihi, quia ueniet hora, quando neq; in monte hoc, neq; in Ieroſoly-

¶ Quia veri Iudæi non eſtis.

mis adorabitis patrem. Vos adora-

a ¶ Quorum patribus promiſſus eſt Chriſtus.

tis quod neſcitis, nōs adoram⁹ quod

¶ Per legem & prophetas.

d ſcimus: quia ſalus ex Iudęis eſt. Sed

a ¶ Cum ſpiritus poſt meam reſurrectionem dabitur.

¶ Cum aliqui mihi firma fide adhęrent.

† uenit hòra, & nunc eſt, quando ueri adoratores adorabunt patrem in

¶ Non de vanis

e ſpiritu & ueritate. Nam & pater ta-

a ¶ Adorantes in ſpiritu & veritate agnitionis.

¶ Quia.

f lēs quærit qui adorent eum. † Spiritus eſt deus: & eos qui adorāt eum in ſpiritu & ueritate oportet adora-

g re. Dicit ei mulier: Scio quia Meſsias

¶ Quaſi veniet. ¶ Finis legis & prophetarum.

uenit, qui dicitur Chriſtus. Cùm er-

h ho uenerit, ille nobis annunciabit

a ¶ Quæ ad cultum ſuum & patris pertinent.

i omniā. Dicit ei Ieſus: Ego ſum qui loquor tecū. & † continuò uenerunt

Nicolaus de Lyra.

veteris Teſtamēti patres ſuos, quia receperunt quinq; libros Moyſi. & in parte erant Iudæi, vt dictū eſt. a ¶ Et uos. ſ. Iudæi. b ¶ Dicitis. ecōtrario. c ¶ Quia Ieroſo. &c. q. d. Non videtur cōueniēs illud qd' dicitis, ratione prędicta. Sciendū tamen ꝙ loc⁹ cōueniētior erat in Ieruſalem: quia erat à deo electus vt eſſet locus adorationis & ſacrificij, vt habeť. ij. Paral. vj. a. d ¶ Dicit ei Ieſus. Hîc ponitur Chriſti reſpōſio. mulier enim deuotè petierat eū, quia cognoſcens eū ꝓphetam non conuertit ſe ad quęrendum de curioſitatibus, vt de euentu futurorū, & cōſimilib⁹: ſed de modo vel loco colendi deū: ideo inſtruit eam di. e ¶ Mulier crede mihi. quia accedentem oportet credere, Heb. xj. b. & Iſa. vij. b. Niſi credideritis, non intelligitis, ſcd'm traſlationē Lxx f ¶ Veniet hora. ſ. tēpus publicationis euangelij. g ¶ Quādo necq; in mon. quia cultus Gētilium tūc ceſſauit. h ¶ Necq; in Iero. ado. pa. quia templū diuina diſpoſitione deſtructū eſt xlij. anno poſt paſſionem Chriſti, vt ſic deuotio populi curreret ad Chriſtum, & ex Gentilib⁹ & Iudæis fieret vnus populus Chriſtianus, ſubtracto eo qd' impediebat hāc cōiunctionē, ex vtraq; parte. quia idololatria Gentiliū erat abominabilis Iudæis, & onus ceremoniarū legaliū erat īportabile Gētilib⁹: & ideo ꝑ Chriſtū vtrūq; eſt amotū ꝑ publicationem euangelij. ideo ex Iudęis & Gētilib⁹ factus eſt vn⁹ popul⁹ Chriſtian⁹, & ſic patet, qd' Chriſt⁹ eam inſtruxit de vero cultu diuino in proximo futuro. qa idololatria Gentilium & ceremoniæ Iudæorum conuertāda erant in ſpūalē nouæ legis cultū diuinū. verūtñ quia ante publicationem euangelij cult⁹ Iudęorem erat licitus & bonus, non ſic autē cult⁹ Gentilium, iō ſubdit Saluator: i ¶ Vos adora. qd' neſcitis. Attribuere ēm deo illud qd' ſibi non cōuenit, vt qd' ſit corpore⁹ vel aliquid huiuſmodi, eſt ipſum neſcire, hoc autem faciebant Gentiles, & maximè iſti Samaritani, Iudæi verò habebant veram cognitionem de deo, vt dicitur Pſal. lxxv. a. Notus in Iudæa deus. ideo ſequiť: k ¶ Nos adoramus qd' ſcimus. Et quia vera cognitio dei per legem & ꝓphetas erat conceſſa populo Iudaico, ſicut & alia beneficia ſpūalia & diuina, ꝓpter hoc qd' Chriſt⁹ erat naſciturus ex eis, ideo ſubdiť: l ¶ Quia ſal⁹ ex Iudæis eſt. i. Saluator ex eis expectatur. Et qa per ipm̄ Saluatorem cult⁹ ceremonialis legis cōuertēdus erat in ſpiritualem ritum nouæ legis, vt dictum eſt: ideo ſequitur: m ¶ Sed ue. ho. &c. quia à tempore prædicationis Chriſti incepit publicatio euāgelij, per quam introductus eſt verus & perfectus cultus diuinus. vnde ſequiť: n ¶ Quando ueri ad. &c. ꝑ hoc excluduntur figurales ceremoniæ legis. o ¶ Et ueritate. per hoc excludiť falſitas quæ erat in cultu Gentilium, qa vtrūq; amotum eſt ꝑ Chriſtum. & qd' talis cultus nouæ legis ſit deo acceptus, oſtenditur diuina acceptatione, cum ſubditur: p ¶ Nam & pater quærit tales qui adorāt eum. ex aſſimilatiōe ad deum, qui eſt ſpiritualis naturæ, & iō ei magis conformamur per ſpiritualia q̄ corporalia, & hoc eſt qd' dicitur: q ¶ Spiritus eſt de⁹: & eos qui ado. eum in ſpiritu & ue. o. quia oratio eſt aſcenſus mētis in deum: & iō requirit conformitatem ad ipm̄ ſecundum qd' eſt poſſibile. r ¶ Dicit ei mu. Hîc ponitur mulieris reſpōſio, erat ēm opinio non ſolum apud Iudæos ſed etiam apud Samaritanos, qd' in aduentu Meſſiæ inſtruerētur pfectè de oībus ptinentibus ad ſalutē, & ideo mulier non capiens ad plenū verba Chriſti, dicit ſe & alios tempore Meſſiæ de his ad plenum inſtrui, & hoc eſt qd' dicitur: Dicit ei mulier: ſcio quia: Meſſias uenit, id eſt in proximo venturus eſt. Sicut ēm dictū eſt: Samaritani receperunt quinque libros Moyſi. & Gen. xlix. b. datur ſignum de aduentu Chriſti. ſ. tranſlatio regni Iudæorum, cū diciť: Non auferetur ſceptrū de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt. Ipſi autem videbanť hoc eſſe completum tēpore Herodis regis: ſub quo natus eſt Chriſtus, & ideo apud eos erat fama communis qd' Chriſtus erat de proximo venturus: & ideo ſic loquebatur mulier, quia ex fama communi audierat. s ¶ Qui dicitur Chriſtus. id eſt vnctus: quia Chriſtus expectabatur rex & ſacerdos: & vtrumque officium per vnctionem accipiebatur. t ¶ Cum ergo uenerit ille nobis annunciabit omnia. ad ſalutem neceſſaria, quæ ſunt nunc occulta: Igitur Ieſus videns eius deuotionem conuenienter ſe ei reuelat dicens: v ¶ Ego ſum qui loquor tecum. quaſi dicat modo eſt tempus veritatis reuelandæ. x ¶ Et continuo uenerunt diſcipuli Hîc ponitur fruct⁹ cōſequens ex doctrina Chriſti: quia hæc mulier edocta à Chriſto ſtatim iuit ad ciuitatē, & adduxit ad Ieſum populi multitudinē ad credēdū paratā. Diuidiť ergo in duas: qa primò ponitur mulieris receſſus, ſecundò ex hoc ſequens ppl'i acceſſus, ibi: Exierunt. Receſſit igitur mulier à Chriſto, quia ceſſauit loqui cum ea venientibus diſcipulis de ciuitate: & hoc eſt qd' diciť: Et continuo uenerunt diſcipuli eius, & mirabantur. quia cum non ꝓpter ſuſpitionē aliquā, ſed mirū erat, qd' tant⁹ doctor alloq̄bať vnā ſolā mulierem pauperculam & Gētilē: qa videbať eis parua aut nulla vtilitas, cum tamen eſſet magna, vt patebit ex ſequentibus.

Nemo

C

† 24. q. 3. c. qdā. v̄. anthropomorphitę.

D

2. Cor. 3. d.

Diuiſio

* x ¶ Et continuò uenerunt diſcipuli eius & mi. ꝑ hoc ſignificata fuit admiratio Iudæorū in cōuerſiōe Gētiliū, ſicut hr̄ Act. x. g. qd' Iudęi q erāt cū Petro fuerūt admirati, qñ viderunt gratiā ſpūſſancti dari Cornelio & alijs Gētilib⁹, exiſtentib⁹ cū eo.

Moraliter

Reliquit er

E a ¶Et mi. Nō mirabant̄ q̄ cū muliere loquit̄, cū quib⁹ loqui cō ſueuerat, ſed quia cū alienigena, ignorātes myſteriū ecclīæ de gentib⁹ futuræ. Et nō malū ſuſpicant̄, ſed clemētiā mirant̄: quia gētilē erroneā docet, ſicut qui venit quærere quod perierat. b ¶Reli. er. Audito, ego ſum, iam habens in intellectu mulier Chriſtum caput viri, reliquit hydriā, i. cupiditatē, & cucurrit euangelizare. Hîc diſcāt euangelizaturi prius deponere curā, & onus hui⁹ ſeculi. c ¶Venite & ui. Pedetētim inducit ad veritatē illos rudes, nec ſtatim affirmat Chriſtū, ne iraſcerent̄ & indignarentur. d ¶Nunqd aliqs at. Nō auſi ſunt interrogare dn̄m, timētes ne ab eo reprehēdant̄, ſi incautè interrogauerint. e ¶Meus cib. eſt. Nō intellexerūt eſcā, ſicut mulier ſupra nō intellexit aquā. vn̄ magr̄ eos inſtruit, nō per circuitū vt illā, ſed iā aptè dicēs: Me⁹ cibus eſt. ut fa. &c. f ¶Volun. eius, patris. Voluntas patris eſt, vt credatur in eū, i. in filiū quē ipe miſit; Op⁹ patris eſt noſtra ſalus; Chriſti ergo cib⁹, noſtra fides & nr̄a ſal⁹. Facit ergo voluntatē, docendo credere in ſe, facit opus, maturando myſteriū redēptionis. g ¶Nōne uos. Cū quęrat fidem & ſalutē pplorū, feruet in op⁹, & operarios mittere diſponit. h ¶Leuate ocu. Intellectu mentis cōſiderate, q̄ trāſacta hyeme, i. infidelitate, adeſt calor fidei & parata ſunt corda, vt opera iuſticię ex eis colligatis. q. d. Iuuate ad implendū uolūtatē patris. Et bene poteſtis, quia parata eſt meſſis, i. videte gentes facilè credētes. i ¶Et q me. Putatis quatuor menſes eſſe vſq; ad meſſem: ſed ego aliā meſſem oſtendo vobis albam & paratā, vnde & eos quos mittit exhortatur. & hoc eſt, & qui metit mercedem ac. k ¶Vt & qui ſemi. Vtroq; opus erat, ſeminatore & meſſore: quia in hoc apparet ꝓbabile vbū: qa alius ſeminat, alius metit: niſi em̄ parati eſſent, ꝑ prophetas non audirent apl̄os. ☞ Ego

Luc. 19. b

†De pę. di. 3. c. iter hęc hircū. i. i ſi.

a diſcipuli eius & mirabantur, quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit. quid quæris, aut quid loqueris cum ea? Reliquit ergo muli
a ¶Hydor græce aqua latine. inde hydria.
er hydriam ſuam, & abijt in ciuitatem, & dixit illis hominibus: Venite, & uidete hominem qui dixit mihi omnia quæcumq; feci. Nunquid
a ¶Exitur a ciuitate, cum exitur a mundanis.
ipſe eſt Chriſtus? Exierunt de ciui
a ¶Ignorantiæ. b ¶Nota facilitatem gentium ad fidem, & duriciā Iudæorum.
tate, & ueniebant ad eum. Interea
¶Alias interrogabant. ¶Qui attulerant cibos
rogabant eum diſcipuli dicentes: Rabbi, manduca. Ille autem dixit
¶Conuerſionem Samaritanorum.
eis: Ego cibum habeo manducare, quem uos neſcitis. Dicebant ergo diſcipuli ad inuicem: Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis
¶Id eſt iſtos credere.
Ieſus: † Meus cibus eſt, ut faciam
¶Per mortem & paſsionem.
uoluntatē eius qui miſit me: ut perficiā opus eius. Nonne uos dicitis, q̄ adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis uenit? Ecce dico uobis: le
¶Mentis.
uate oculos ueſtros, & uidete re
a ¶Corda hominum. b ¶Q. Sicut iam vicina eſt meſſis terræ, ita & meſſis hominum.
giones, quia albæ ſunt iam ad meſſem: & qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in uitam
¶Id eſt prophetæ.
æternam: ut & qui ſeminat, ſimul
¶Apoſtoli, qui etſi, diſpares temporis labores, tamen eandem mercedem habuerunt.
gaudeat, & qui metit. In hoc enim
¶Euangelij.
uerbum eſt uerum: quia alius eſt

Nicolaus de Lyra.

a ¶Nemo ta. di. ſcientes q̄ ei⁹ loquutio cum muliere non fuit inutilis & vana, q̄uis hoc non viderēt. qđ patet ex ſequēti effectu, qa mulier edocta à Chriſto ex feruore denūciandi quod audierat. b ¶Reliqt hy. quia oblita aquę neceſſarię ad vitā corporalē, cucurrit ad denunciandum aquā ſapientiæ, quæ eſt neceſſaria ad vitam ſpiritualē: vnde ſequitur: c ¶Et di. illis. i. omnibus exiſtentibus in ciuitate. d ¶Venite & uid. &c. Ex quo patet eius deuotio: quia nō veretur fateri turpitudinem ſuā, vt eos adducat ad Chriſti prædicationem. e ¶Nunquid ipſe. q. d. ſic videtur per effectum. f ¶Exierunt. Hîc cōſequēter ponitur populi acceſſus ad Chriſtū. Et diuiditur in tres, quia Euāgeliſta primò īcipit deſcribere hūc acceſſum. ſcđò interponit inſtructionē diſcipulorū, ibi: interea. tertiò reuertitur ad propoſitum, ibi: Ex ciuitate autē. Circa primū Sciēdū, q̄ Samaritani erāt in ſuſpenſo de aduentu Chriſti de proximo: Tum ꝓpter impletionē tēporis, vt dictū eſt. Tū propter prædicationē Iohānis prædicantis Chriſti aduentū de ꝓximo: cuius prædicatio tūc erat famoſa: ideo facilius crediderūt verbo mulieris. & hoc eſt qđ dr̄: Exierūt ergo de ciui. vt præſentialiter audirent eū g ¶Interea. Hîc interponitur diſcipulorū informatio, quia Chriſtus videbat multitudinē gentiū diſpoſitam ad credendum, ideo volebat excitare diſcipulos ad prædicādum. Excitat autem eos dupliciter. Primò, propter ſalutem proximi. Secūdò, propter remunerationem pręmij, ibi: Et qui metit. Circa primū oſtendit Chriſtus, q̄ homo debet eſſe magis ſollicitus de ſalute ſpirituali ſui proximi, q̄ de propria neceſſitate corporali. quia cum eſſet tempus comedendi, voluit tamen differre, vt intenderet prędicationi, dās exēplū alijs ſimiliter faciēdi. Et hoc eſt qđ dicitur: Interea. i. anteq̄ ꝑueniſſent Samaritani ad eū. h ¶Rogabant eum diſci. quia iam erat hora ſexta

F

G ra ſexta, vt prædictū eſt. & erat ſupra fontē, vbi erat locus apt⁹ ad comedēdū. i ¶Ille aūt dixit eis. Habita occaſione ex cibo corporali, incipit loq de cibo ſpirituali. ſ. de cōuerſiōe Samaritanorū, q ꝑ ei⁹ ꝑdicationē ſunt ei icorpati: vn̄ ſudit: k ¶Ego cibū habeo. q. d ali⁹ cib⁹ pl⁹ me delectat. l ¶Dicebāt er. diſci. ad inui. Nūqt ali. at. ei mā. Intellexerant em̄ vbū iſtud de cibo corporali, & ſciebant q̄ nihil portauerat in via comeſtibile: iō quęrebāt ſi habebat aliūde, ideo Chriſt⁹ exponit ſe dicēs: m ¶Me⁹ cibus eſt, ut fa. uo. eius q miſit me. in Gentilium conuerſione, quia ſecundū qđ dicitur: j. Timo. ij. b. vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Et qđ inſtet temp⁹ hoc faciendi, oſtēdit dicēs: n ¶Nonne uos dicitis q̄ adhuc quatuor mē. q. d. licet tempus meſſis corporalis adhuc diſtet, tamen tempus meſſis ſpiritualis iam inſtat. Dicitur autē meſſis collectio frugū Et ad ſimilitudinē huius meſſis ſpiritualiter dicitur vocatio hominum ad fidem, per quam congregantur in domini horreum. vnde ſequitur: o ¶Ecce dico uobis: leuate oculos ueſt. & uidete regiones, quia albæ ſunt iā. Hoc dicebat propter Samaritanos venientes ad ipſum diſpoſitos ad credendū p ¶Et q metit: Hîc hortatur diſcipulos ad opus prædicationis ex merito ſequentis premij. Sicut enim Samaritani iam erant diſpoſiti ad credendum ꝑ prędicationem Chriſti, ſic etiam Chriſtus videbat multitudinem Gētium per totū mūdum cito cōgregādā in horreū eccleſiæ ꝑ prędicationē apl̄orū: ex q̄ prædicatione meruerunt præmium vitæ æternæ, & hoc eſt qđ dicitur: Et qui metit mercedē ac. In præſenti enim vita prima meſſis eſt, per quam homines adducuntur ad fidē. & in hac meſſe meſſores fuerunt apoſtoli. vltima verò meſſis erit in iudicio, quando fideles colligent intra horreum gloriæ: & tūc meſſores erunt angeli, vt habet̄ Mat. xiij. e. & ideo ſequitur: q ¶Et cogregat fructum. id eſt multitudinem fidelium reponendam. r ¶In uitam æternam. quia peracto iudicio reponentur in horreo gloriæ per miniſterium angelorum, vt dictum eſt: Et quia loquutus eſt de meſſe ſpirituali per ſimilitudinē meſſis corporalis, ideo oſtēdit in q̄ eſt ſimile: & in quo eſt diſſimile. Ad cuius intellectum H

ſciendum, quòd apud Iudæos erat prouerbiū de hoc, quòd quādo aliquis multum laborabat in re aliqua, & alius reportabat fructum, dicebatur prouerbialiter: vnus ſeminat, ali⁹ metit. quaſi dicat vnus laborat & alius colligit, & ſic aliquando contingit de meſſe corpali q̄ aliquādo ab vno ſeminat̄, & ab ei⁹ hoſte irruēte colligit̄: De meſſe vò ſpūali ſic eſt, q̄ alij ſemīauerūt, & alij meſſuerūt: qa pr̄iarchę & ꝓphetę antiq ſemīauerūt pr̄ia ſemīa fidei, ſed apl̄i meſſuerūt, ī q̄tū pplm ad pfectionē fidei deduxerūt: verū tn̄ vtriq; reportāt gaudiū: qa tā ꝓphetę ātiq q̄ apl̄i ꝓpter meritū laboris ſui recepti ſūt ad cęleſte gaudiū. & ī hoc nō tenet ꝓuerbiū de meſſe corpali, de q̄ nō gaudet ſeminans ſi ab alio metat̄. & hoc eſt qđ dr̄: s ¶Vt & qui ſem ſi. gau. qui. ſ. ꝓphetæ & apl̄i. t ¶In hoc enim eſt uer. i. ꝓuerbiū cōe ꝑ tanto habet locū ī ꝓpoſito. v ¶Quia alius eſt q ſeminat. ſ. patriarchæ & ꝓphetę: Et alius

Moraliter

* b ¶Reliquit er. per qđ ſignificat̄, q̄ multi doctores Gentiliū reliquerūt doctrinā cōſuetā ꝓpter euāgelium & diſcurrerūt ad docendū alios, & fecerūt fructū magnum. Quod ſignificatur per hoc qđ dicit̄: f ¶Exierunt de ciuitate & uene. ad eū. ſ. ad Ieſum. Interea rogabant eum diſcipuli eius di. Rab. Per hoc autē quòd diſtulit refectionem corporis accipere quamuis iā eſſet hora ſexta. & ipſe eſſet fatigatus ex itinere, volens pri⁹ intendere conuerſioni Samaritanorū oſtēdit vbo & facto q̄ntū prędicator euāgelij debet eſſe ſollicit⁹ de ſalute hoīm & poſtpo-
nere

A a ¶Ego mi. Vos facio meſſores ibi vbi alij ſeminauerūt. i. in Iudæa, vbi prima ſeges collecta eſt; vnde aliqui exeūtes in toto mūdo ſeminauerūt: vnde, alia meſsis quaſi de granis ſurgit colligenda in fine ſeculi meſſoribus angelis. b ¶Labo. Multi enim labores fuerūt patriarchis, & ꝓphetis, in quib⁹ oībus erat ꝓphetia Chriſti, & multa paſſi ſunt q̄ſi in frigore ſeminatiōis. c ¶Cū uenis. Pri⁹ audierūt famā, poſt cōſpexerūt pn̄tē, nec ſatis eſt eis, ſed apđ ſe manere faciūt, vt ipſius vbis īſtruerēt, q̄ ꝓferūt vbis mulieris. In qb⁹ oīb⁹ ecōtrario arguit̄ duricia Iudæorum, qui nec miraculis credunt. d ¶Et manſit. Moraliter. Sic quotidie apud illos q foris ſunt, nūciat̄ Chriſt⁹ ꝑ mulierē. i. eccleſiā, & credunt per iſtā famā. Inde apud eos manet ꝑ duos dies ſine mētione noctis, vt lux eorū duob⁹ pręceptis charitatis īſtruat̄. e ¶Et mu. di. Poſtq̄ dn̄s carnis pn̄tia Iudæis ſpiritualiter edoctis gratiā ſuę cognitionis īfudit mulieri, i. legi, dicebant, iā non propter tuā loq̄lā credim⁹. f ¶Ipſi em̄ au. Quia ibi primū morat⁹ miracula fecerat, nec niſi pauci ī eū crediderūt vn̄ ſup viſo ſigno crediderūt in eū diſcipuli ei⁹ non alij. Et ideo à Samaritanis q facile nullo ſigno viſo crediderūt, reuertit̄ ad iſtos: vt q ꝑ priora nō crediderunt, modo credāt. Significat qđ à Gentib⁹ facile cōuerſis, in fine ſeculi reuertet̄ ad Iudæos q ſunt ſua patria: qa pri⁹ in ei⁹ honorē nō habuerat. g ¶Quia ꝓphe. Alle. Patria Chriſti eſt ppl̄s Iudæorum vbi ſine honore eſt, qa pauci de his credūt: qđ de Galilæis ciuib⁹ Chriſti dicit̄. Eccleſia Gētiū facile credēs ſimilis eſt Samaritanis, & hi multi ſolo verbo prędicationis, illi per miracula & pauci. Ecce cur venit, ideo reuertitur, qa teſtat⁹ eſt qđ ꝓ pheta non habet honorē ī patria, alioquin videt̄ nō debuiſſe ad hos reuerti, vbi honorem non habet: ſed manere apud illos vbi bene recept⁹ eſt. h ¶Et erat qdam regulus cuius fili⁹ &c. Iſte regul⁹ pōt figurare aliquē gētis Iudaicę doctorē, q tandē poſt plenā ecclæ Gētiū cōuerſionē ad quā dn̄s à Iudęis expulſ⁹ ꝑ diſcipl̄os trāſmigrauit, ꝓ filio i. Iudaico populo, quē non niſi in fine ſeculi fidē accepturū cognoſcit, orat vt de ☞ longa

Moraliter

†apđ ipos 8. 2. c.

Allegori.

†Mar. 13. g Mat. 6. a. Lucæ. 4. d

Lucæ. d4.

B

a ¶Prophetæ qui præparauerunt. Vnde & iſta mulier iam præparata dixit, Scio quia Meſsias venit.
a qui ſeminat, alius eſt qui metit. Ego miſi uos metere quod uos non labo
¶Ad fidem Chriſti inuitando.
raſtis. Alij uerò laborauerunt, &
a ¶Inuitatos Iudæos ad fidem congregatis.
uos in labores eorum introiſtis. Ex ciuitate autē illa multi crediderunt in eum Samaritanorū propter uerbum mulieris teſtimonium perhibentis: quia dixit mihi omnia quæcumq; feci. Cum ueniſſent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum
a ¶Gratiā eis impertiendo. b ¶Duo pręcepta charitatis
ut † ibi maneret. & manſit ibi duos dies Et multo plures crediderūt in eum propter ſermonem † eius. Et mulieri dicebāt: Quia iam non propter tuam loquelam credimus. Ipſi enim audiuimus & ſcimus, quia hic uerè eſt ſaluator mundi. *Poſt duos
a ¶Quibus moratus eſt in Samaria. b ¶In patriam ſuam vbi nutritus fuerat.
autem dies exijt inde, & abijt in Ga
¶Cur?
lilæam. †Ipſe enim Ieſus teſtimoni
¶Affirmauit.
um perhibuit, quia propheta in ſua patria honorē non habet. Cum ergo ueniſſet in Galilæam, excepe
¶Quaſi propter miracula, alioquin nō curarent eū recipere
runt eū Galilæi, cum omnia uidiſſent quæ fecerat Ieroſolimis in die
¶Curioſitate miraculorum, non voluntate audiendi prędicationem. ¶Vt nunc credant.
feſto. Et ipſi enim uenerant ad diem feſtum. Venit ergo iterum *in
a ¶Nec tamen ibi crediderunt ei niſi pauci diſcipuli.
chana Galilææ, ubi fecit aquam
a ¶Propter paruitatem vel regni vel fidei.
uinum. Et erat quidam regulus

Nicolaus de Lyra.

Et, a. ¶Alius eſt qui me. ſ. apl̄i. ideo ſequit̄: b ¶Ego miſi uos. id eſt ad perfectionem fidei adducere. c ¶Quod uos non la. prophetę em̄ & patriarchæ multum laborauerūt in denūciando aduētū Chriſti, & arguendo infidelitatem populi, & iō ſequit̄: d ¶Alij la. & uos in la. quia prophetias ab alijs prænunciatas completas prædicabitis. e ¶Ex ci. Supra Euangeliſta inchoauerat acceſſum Samaritanorū ad Chriſtum, ſed interpoſuit informationem diſcipulorum. iō hîc reuertitur ad propoſitum, oſtēdens qđ eorū acceſſus fuit valde vtilis, quia per veram fidem conuerſi ſunt ad deum. Et hoc eſt qđ dicit̄: Ex ciuitate aūt. quę dicebat̄ Sychem vel Sichar, vt dictū eſt. f ¶Multi crediderunt in eum. Iſtud teſtimonium videbatur efficax ex duobus: quia primò dicebat contra honorem ſuum ex zelo veritatis, ſecundò quia oſtendebat eum ſcire talia, quæ non poterant ſciri via humana. veruntamē qa hoc teſtimoniū nō fuit niſi quædā ꝑſuaſio ad credendum qa perfectio fidei ipſorū facta eſt ꝑ Chriſtū. ideo ſequitur: g ¶Cum ueniſſent er. ad il. quia accepta fide per eius doctrinam, deſiderabant amplius informari ad ſuam confirmationem. h ¶Et manſit ibi duos di. acquieſcens petitioni eorum, quæ erat honeſta & deuota. i ¶Et multò plures cred. q̄ à principio. k ¶Et mu. di. quia iam non propter tuam lo. quia licet doctrina alicui⁹ aliquis īducat̄ ad credendum, tamē fides innititur diuię veritati ſecūdū ſe: ideo ſequitur: m ¶Ipſi em̄ audiuim⁹. ab ipo qui eſt deus & hō. n ¶Et ſcimus. firmiter credēdo. qa ī fide maior ē certitudo adhęrētiæ q̄ in ſcia q̄uis nō ſit tāta certitudo euidētiæ Et quia non

C Et qa nō ſufficit corde credere, ſed oportet fidē cōfiteri ore, ſcđm qđ dicit̄ Ro. x. b. iō fidem ſuam cōfitēt̄ dicēdo: o ¶Quia hic ue. ē ſal. in q̄ tria cōfitēt̄ de Chriſto. ſ. ei⁹ eminētiā ſingularē, ibi: Hic eſt. efficaciā ſalutarē, ibi: Verè ſaluator. Influentiā generalē, ibi Mundi. p ¶Poſt duos. Deſcripta cōuerſiōe Gētiliū ꝑ doctrinā hîc cōſequēter deſcribit̄ eorū cōuerſio ꝑ miraculi opationē. Et diuidit̄ ī tres qa primò circūſtātia miraculi deſcribit̄ ſcđò ipm miraculū efficit̄, ibi: Et erat qdā regu. tertiò intētū cōcludit̄, ibi: Et credidit. Quatū ad primū tāgit̄ circūſtātia tpis, cū dicit̄: Poſt duos. qb⁹ māſerat cū Samaritanis ad ꝑces eorū, vt prędictū ē Et ſubdit̄ circūſtātia loci: Exijt īde & abijt. Et ſubdit̄ cā ſcđm Chry. q ¶Ipſe em̄ Ie. teſti. i. ꝓhibuerat an̄, vt hr̄ Lucæ iiij. d. r ¶Quia pro. in ſua pa. qa inuidia eſt magis īter cōpatriotas, vt dictū fuit Mat. xiij. & iō Chriſt⁹ nō redijt ī Nazareth, vbi fuit vilipēſus qn̄ voluerunt eū ꝑcipitare, vt hr̄ Lu. iiij. e. ſed abijt in aliā ꝑtē Galilæę, & hoc eſt quod dicitur: s ¶Cū er. ue. in Ga. exceperunt. honorificè ſicut Chriſtū à deo miſſū, & cau ſ ſubdit̄: t ¶Cū oīa uidiſſent quæ † quæ etiā mirabilia Nicodemus legis doctor crediderat, vt ſup dictū eſt ca. precedēti. & oſtēdit cōſequēter q̄liter Galilæi illa ſigna viderāt, di. v ¶Et ipi em̄ ue. quia ipſi tenebant̄ venire, vt ſup dictū eſt. ij. ca. x ¶Venit ergo iterum. quia ibi ante fuerat in nuptijs. vn̄ ſequitur: y ¶Vbi fecit aquā uinū. & decli. ciuita. Nazareth: rōne ꝑdicta. Alit̄ exponit̄ ab alijs, dicēdo, qđ nō diuertit à Nazareth, ſed oſtēdit̄ ꝑ literā ꝑdictam qđ fuit honorificè recept⁹, vbi pri⁹ fuerat vilipēſus. Et ratio reddit̄ ꝑ hoc, qđ illi de Galilæa gn̄alit̄, iter q̄s erāt illi de Nazareth, cū eſſent Galilæi, fuerūt in Ieruſalem die Paſchali, & vidētes miracula quę fecit Ieſus, crediderūt in eū, & ſic honorificè recepert̄. Et ad hoc pōt applicari illa litera ab illo loco: Et abijt in Galilæā, generaliter, non excipiēdo Nazareth. Et ſubdit̄ cauſa: Ipſe em̄ Ieſus teſtimoniū ꝓhibuit. i. ꝓhibuerat an̄. q. d. mutatū erat negociū in oppoſitā partē. vnde ſubdit̄: Cū ergo veniſſent in Galilæā exceperūt eū Galilęi honorificè generaliter etiā illi de Nazareth, & cauſa reddit̄: Cū omnia vidiſſent quæ Ieſus fecerat &c. Venit iterū in Chana Galilæę, nō diuertendo à Nazareth, vt dicit Chryſ. ſed de Iudæa veniendo verſus Nazareth, quia eſt in via veniendi illuc. z ¶Et erat qdam regulus Deſcriptis circunſtantijs miraculi quantum ad locum & tempus, conſequenter deſcribitur miraculi actus, cum dicitur: Et erat quidam regulus. Non accipitur hîc regulus ꝓ paruo rege, vt videtur nomen ſonare: quia Romani volētes frāgere Iudæorū ſupbiā, abſtulerunt ab eis regiā dignitatē regnū Iudæę in quatuor tetrarchias diuidentes, præcauere volētes eorum rebellionem. vnde ꝓ illo tpe nullus rex erat in Iudæa. Dicit ergo iſte re

Diuiſio

†ipi⁹ ſub. Chriſti

*Chriſtus

D

*Ieſus

*nere omne aliud negocium. e ¶Ex ciuitate autē illa multi crediderunt in eum Samaritanorum propter uerbum mulieris teſt. &c. qui licet excitati fuerunt per mulieris verbū tamen magis crediderunt per Chriſtū. ideo ſequitur: l ¶Quia iam non propter tuam loquelam credimus. per qđ ſignificatur, qđ licet doctrina philoſophica fidei noſtræ ſit in pluribus accōmoda, tamē non credimus ꝓpter illam, ſed propter ſacram ſcripturam, & potiſſimè ꝓpter Chriſti doctrinā: z ¶Et erat qdam re. Moraliter. Quilibet pctōr pōt dici regulus dimnutiuè, quia deficit in ſui ipi⁹ regimine, & tunc eius filius infirmatur, quādo ratiōi ſenſibilis appetit⁹ cōtrariat̄: q debet obedire rationi, ſicut filius ſuo patri, vt dicit̄. j. Eth. ſed cū homo per rationē Chriſtum fideliter deprecatur: tunc ille filius per virtutem Chriſti ſanat̄, ꝑ quem ſenſibilis appetitus ſub ordine rationis collocatur.

Moraliter

E longa pſidiæ infirmitate ſanet. a ℭ Et roga. Iam credens ꝙ poſſet ſanare filiũ eius, ſed quia per deitatẽ, quæ vbiq; eſt, non credit filio adeſſe, rogat vt deſcẽderet & preſẽs corpore ſanaret: vnde infidelitatis arguit᷑: Niſi ſigna & ꝓdi. vi. nõ cre. Econtrario Cẽturio laudatur, q dicit: Dic verbo & ſanabitur puer me⁹. vnde: Nõ inueni tãtã fi. in Iſrael. Vel forſitã cupiebat tẽtare q̃lis eſſet Chriſt⁹. vñ arguitur: Niſi ſigna & ꝓdigia. Poſtea aũt ꝓpter ſalutẽ filij credidit ipſe & domus eius tota.

Mat. 8. a

b ℭ Niſi ſig. In hoc redarguit᷑ de incredulitate, ꝙ nõ vbiq; credebat eũ eẽ, & ꝑ hui⁹ duriciã ſignificat᷑ duricia Iudæorũ, q nec viſis miraculis credũt. Verè econtra ꝑ Samariã ſignat᷑ fides gentiũ, q̃ ſolo v̶bo credidit. hoc aũt q̃tũ ad allegoriã à primo Chriſti aduẽtu vſq; poſt regnũ Antichriſti in perfidis Iudæis durabit.

Prodigiũ

c ℭ Et prodi. ꝓdigiũ q̃ſi porro dictũ, q̃ſi qđ aliqd ſignificat. Vel, ꝓdigiũ q̃ſi ꝓcul à digito, qa ꝑfigurat aliqđ remotũ & futurũ. d ℭ Deſcẽde. q̃ſi aliter nõ poſſet ſanare, niſi pñs eſſet. Vñ dñs indicans ſe nõ deeſſe vbi inuitat᷑, ſolo iuſſu ſanat. vñ: e ℭ Vade, fi. tu. Ad filiũ reguli nõ vadit, ne diuitias honorare videat᷑. ad ſeruũ Cẽturionis ire ꝓmittit, q naturã hoĩs nõ deſpicit: In q̊ ſupbiã deſtruit, quæ in hoĩbus nõ pẽſat naturã, ſed quæ extra patẽt. f ℭ Credi. ip. nõ alij ciues, in quo paucitas fidei Iudęorũ ſignatur, quãuis ſigna viderint. vñ infert: Hoc iterũ ſcđm ſi. fe. Ie. Sicut. ſ. multitudo gẽtiũ ſolo verbo cõuertẽdarũ in Samaritanis ſignabat᷑. g ℭ Hoc iterũ. De oĩb⁹ miraculis quæ fecit Ieſus in anno ante mortẽ Iohãnis, nõ facit Iohãnes mẽtionẽ niſi de iſtis, & de diſputatiõe Chriſti cũ Iudæis, quæ. ſ. ponit᷑. Cæteri em̃ Euãgeliſtę quæ hîc reticet, dixerunt plane.

† puerulus

※ eius

† cõmodi⁹

cuius filius infirmabatur Capharna a
¶ Iſte regulus, eſt figura Iudæorũ difficile ad fidẽ venientium.
um. Hic cùm audiſſet quia Ieſus ad b
ueniret à Iudæa in Galilæam, abijt
a ad eum, & rogabat eum, ut deſcen c
deret, & ſanaret filium eius: † incipi d
ebat enim mori. Dixit ergo Ieſus
¶ Quibus ſignis & prodigijs crediderunt Samaritani.
b c ad eum: Niſi ſigna & prodigia uide e
ritis, non creditis. Dicit ad eum re
d gulus. Domine, deſcende prius f
¶ Ne cadat in deſperationem
quàm moriatur † filius meus. Dicit g
¶ Iam incipit credere ꝙ ſermone ſanet, & ſic meruit ſalutem filio & ſibi.
e ei Ieſus: Vade, filius tuus uiuit. Cre h i
didit homo ſermoni, quem dixit ei
¶ Credendo.
Ieſus: & ibat: Iam autem eo deſcen k l
dente ſerui ※ occurrerunt ei, & nun m
ciauerunt dicentes, quia filius eius
a ¶ Non diffidit de miſericordia domini, ſed deſiderat vt virtus diuina ſeruorum confeſſione plurimis innoteſcat.
uiueret. Interrogabat ergo horam n
ab eis in qua † melius habuerat. Et
dixerunt ei, quia heri hora ſepti
a ¶ In figura ſanctiſpiritus ſeptiformis, in quo ois ſalus.
mã reliquit eum febris. Cogno
a ¶ Comparauit horam nunciantium horæ prenunciantis. ſ. Chriſti.
uit ergo pater, quia illa hora erat, in
qua dixit ei Ieſus: filius tuus uiuit: & o
f crediditipſe & domus eius tota. Hoc p
g iterum ſecundũ ſignum fecit Ieſus
cum ueniſſet à Iudæa in Galilæam.

abſẽs ſolo ĩꝑio: ꝓpter qđ dicebat: Dic tm̃ v̶bo, & ſanabi᷑ puer me⁹. ꝓpt᷑ qđ fuit à dño cõmẽdat⁹, dicẽte: Nõ iue. tãtã fidẽ ĩ Iſrl᷑. Et ſic patet ex mõ rogãdi, ꝙ iſte regul⁹ ali⁹ fuit à cẽturiõe. Quarto patet ex loco: qa ipẽ erat ĩ Caphanaũ, qñ fut rogat⁹ à cẽturione hic dicit᷑ ꝙ erat ĩ Cana Galilæę quãdo fuit rogatus à regulo. G

p ℭ Hoc iterũ. Non dr̃ ſcđm ſimplr̃, qa mlt̃a fecerat ĩ Ierl̃m, vt ꝑdictũ eſt. ſed dicit᷑ ſcđm de his q̃ fecit ĩ Galilęa. Vnde ſeq᷑: Cũ ueniſſet à Iudæa uſq; Gali. ℭ In c. iiij vbi dr̃ ĩ poſtil. Dicẽdũ, ꝙ ſitis vno mõ accipit᷑ ꝓ deſiderio alteri⁹ rei &c.

† erat em̃ mori

ADDI. In q̃libet Iſtorũ triũ modorũ qb⁹ ſitis accipit᷑ ſcđm Poſtil. q biberit ex aq̃ ſpũali quã Chriſt⁹ dat, iterũ ſitiet. nã ſi accipit᷑ prĩo mõ. ſ. ꝓ deſiderio alteri⁹ rei, ſic ſcđm ipm̃ oĩs res ſpũalis accepta magis gñrat ſitim ꝙ tollat. Si aũt accipiat᷑ ſitis ſcđo mõ. ſ. ꝓ deſiderio eiuſdẽ rei habitæ ad habẽdũ eã pfecti⁹, ſcđm quẽ modũ hñtes deũ ꝑ grãm, adhuc ſitiũt hr̃e ipm̃ ꝑ glĩã: Sic etiã iſto mõ ſitis remanet ĩ ipĩs q aquã ſpũalẽ. ſ. grãm Chriſti accipiũt. Si aũt tertio accipiat᷑ ſitis, ſ. ꝓ excluſiõe faſtidij à dilectiõe habita, ſic etiã bt̃i accipiẽtes aquã glĩę adhuc ſitiũt. Vñ nullo ꝑdictorũ modorũ qb⁹ ſcđm eũ ſitis accipit᷑, põt verificari v̶bũ Chriſti dicentis: Qui aũt biberit ex aq̃ quã ego dabo ei, nõ ſitiet ĩ ęt̃nũ: ĩmo autoritas Eccl. ꝑ illũ allegata nõ ſolũ applicat᷑ ſiti ſcđo mõ acceptæ, ſed etiã prĩo & tertio mõ, vt patet ĩtuẽti. Vñ ꝑdicta v̶ba Chriſti plani⁹ & veri⁹ exponũt᷑ ſecũdũ Chry. ſic ĩ hoc loco dicẽtẽ: Hãc aũt excellẽtiã hui⁹ aq̃, vt. ſ. qui ex ea biberit, nõ ſitiet ĩ æternũ. ꝑ ea q̃ cõſequũt᷑ Chriſt⁹ oñdit. Dicit em̃: Sed aq̃ quã ego dabo ei, fiet ei fõs aq̃ ſaliẽtis ĩ vi. ęter. q. d. ſicut q fõtẽ habet neq̃q̃ ĩterficiet᷑ ſiti, ſic & q hãc aquã habet quã ei dabo. Hæc ille. Autoritas aũt Eccle. vbi dr̃, Qui bibunt me, adhuc ſitient, intelligenda eſt de q̃libet trium modorum prædictormm. H

REPLI. In ca. iiij. vbi dr̃: Qui biberit ex hac aq̃, nõ ſitiet ãpli⁹. Poſtillator quãdã apparentẽ ſacræ ſcripturæ cõtrarietatẽ ſoluit: qa de eadẽ aq̃ dr̃ Eccl. xxiiij. c. Qui me bibent, adhuc ſitiẽt: Dicit em̃ Poſtil. ſitim vno mõ ſignificare appetitũ alteri⁹ rei ab aq̃. ſ. ſpũali, quę eſt grã, de q̃ ſermo. ꝑ cuius ſcilicet extraneę rei adeptionẽ ſitis nõ extinguit᷑, ſed poti⁹ auget᷑. Alio mõ dicit ſitim ſignificare deſideriũ eiuſdẽ rei habitæ ad habendum pfecti⁹: vt habens deũ ꝑ gratiã, deſiderat eũ habere per gloriã: & ſic vera eſt autoritas de Eccl̃iaſtico allegata. Primo autẽ modo intelligit᷑ verbũ Chriſti. Qui biberit ex aqua quã ego dabo id eſt gratia, non ſitit in æternum, appetendo. ſ. rem temporalem. quia q verè habet deum per gratiam, extra ipſum nihil cupit habere. Cum hoc ſtat, qđ dæſiderat eundem habere pfectius ſitiendo adhuc, prout ſonat autoritas Eccl̃iaſti. xxiiij. Burgen. autem quaſi nolens intelligere verba Poſtil. dicit ſecundum primũ modum ſitim non extingui, quia habẽs rem ſpiritualem magis eã appetit hr̃e. Et ecce ꝙ Bur. vl̃ nõ ĩtellexit vl̃ ĩtelligere noluit, ꝙ Poſtillator dicit, ſitim primo modo ſignificare appetitũ rei extraneæ à gratia, & illa eſt res temporalis, cuius appetitus per adeptionem gratiæ vel minuitur, vel omnino extinguitur, Nam quantò plus quiſque percipit de gratia, tantò minus ſapit ei id qđ habet natura. Inquantum enim regnum gratiæ dilatatur, intantũ pc̃ti poteſtas minuit᷑. Verba ſũt b. Bern. de li. ar. ca. xij. Gratia em̃ habẽtem trahit ad contemptum ſui & amorem dei, inquit Rich. & eſt communis ſententia ſanctorum doctorum. ſecundum appetitum igitur rei extraneæ verum eſt verbum Chriſti. Et ſi dixerit Burgen. Habens gratiam ſitit gloriã, prout in poſtil. igitur ſitis non extinguitur, Concedo quia ille eſt intellectus autoritatis Eccleſiaſti. xxiiij. Sed illa ſitis non eſt alterius rei, ſed eiuſdem: qa gloria eſt gratia cõſummata. falſum igit᷑ eſt qđ Bur. finaliter hic dicit autoritatẽ Eccl. intelligẽdã eſſe de ſiti primo mõ vt patet ex ꝑdictis. Dictũ Chry. ꝑ Bur. adductũ Poſtillatori bene ĩtellecto cõcordat, quia qui habet gratiam, habet fontẽ vnde hauriat, vt præter illud quod ad illum fontem pertinet non concupiſcat.

F *Nico. de Ly.*

☙ iſte regul⁹: qa erat officialis imꝑatoris deputat⁹ ad cuſtodiã Galileæ: ꝓpter qđ manebat ĩ Capharnaũ, quę erat metropolis illi⁹ terrę. vñ ſubdit᷑: a ℭ Cui⁹ filius. & licet eſſet gẽtilis, auditis tñ miraculis Chriſti, ſperabat ab eo impetrare ſanitatẽ filij ſui. ideo ſequtur: b ℭ Hic cum. quia Chriſt⁹ erat in alia villa, ſcilicet in Chana. c ℭ Et rog. &c. quia Capharnaũ erat in valle ſita reſpectu ſolo loci, in quo erat Chriſtus. d ℭ Et ſanaret fi. licet em̃ crederet ipſum poſſe ſanare eum: credebat tñ, ꝙ hoc nõ faceret ſine pñtia corporali. propter quod Chriſtus dure rñdit ei di. e ℭ Niſi ſig. Non em̃ reprehẽdit eũ de petitione ſalutis filij ſui, ſed de defectu fidei ſuæ. verũtñ quia ex deuotione repetit petitionẽ ſuã dicens. f ℭ Dñe deſcende. ideo exauditur à Chriſto. vnde ſequitur. g ℭ Dicit ei Ie. ua. Non enim voluit Chriſtus ire corporaliter, vt amoueret ab eo falſam ęſtimationẽ, qua putabat ipſum poſſe ſanare tantũ præſentia corporali. h ℭ Fili⁹ tu. ui. i. perfectę ſanitati reſtitut⁹ eſt de ianuis mortis, quia incipiebat mori. i ℭ Credidit hõ &c. quia fides requiritur ad obtinendũ dei beneficia. k ℭ Et ibat: ſine corporali Chriſti pręſentia. l ℭ Iã autẽ &c. quia Capharnaum eſt ſita in valle. m ℭ Serui occur. congaudendo ipſi. n ℭ Interrogabat er. &c. hoc fecit ad certificationẽ miraculi reſpectu ſui. qđ patet ꝑ hoc qđ poſtea ſequit᷑: Cog. er. o ℭ Et credidit. Hîc ponitur intenta concluſio. Ad hoc enim factum eſt iſtud miraculum, vt iſte regulus gentilis cum familia ſua crederet in Chriſtum. propter hoc dicitur: Et cre. ipſe &c. i. familia. Solet autem quæri, an iſtud miraculum ſit idem cum eo quod ſolet ſcribi Matt. viij. de Centurionis ſeruo ſanato à Chriſto: Et dicit Chryſo. ꝙ ſic. Alij autem dicunt contrarium: Quod videtur ex quatuor. Primò ex perſona infirmi, quæ hîc dicitur filius, ibi autẽ dicitur ſeruus. Secundò, ex infirmitate, quæ hic dicit᷑ febris, ibi aũt Paralyſis. vnde ibidem dicitur: Seruus meus iacet in domo Paralyticus &c. Tertiò, ex modo rogandi, quia iſte rogabat ꝙ veniret præſentialiter, credens ꝙ non poſſet curare aliter: propter quod fuit reprehenſus à Chriſto, vt dictũ eſt. Ille autẽ Cẽturio pręſentiã Chriſti repellebat, reputans ſe indignũ tãto hoſpite di. Nõ ſum di. Credebat etiã eum poſſe ſanare dum eſſet abſens

Miraculũ reguli differt à Cẽturionis in q̃tuor

A ☞ OSt hęc. Sequit᷑: Eſt au. Ie. Probaton Cap. V. Gręcè, dr̃ ouis Latinè: Probatica ergo pecualis, quia ibi abluebantur cadauera hoſtiarũ. Significat autem aqua illa ppl̃m Iudęorũ, qui mõ ſtat quiet⁹. mõ vẽtis tẽtationũ turbat᷑. q dicũt dño: Nos ppl̃s tu⁹ ſum⁹, & oues paſcuæ tuę. q qnq; porticib⁹. i. lege quę in qnq; libris eſt innuit᷑. Ibi multi infirmi, qa lex nõ ſanat, ſed ꝓdit ĩfirmos, vt aliqñ q̃rãt medicũ. Cęci ibi ſũt, q nõ hñt lumẽ fidei. Claudi, q qđ vidẽt nõ pñt opari. Aridi, q qdqd agũt ſũt ſine pinguedine charitatis. Expectabant aq̃ motũ. in q̊ ſanitas fiebat ꝑ Angelũ, qa lege cõiũcti grãm redẽptiõis deſiderabãt, Angel⁹, fili⁹ dei latẽs in carne inter Iudęos, q moti ſunt doctrinis ei⁹ ad pſequẽdũ: cui⁹ morte ſanatur vnitas q̃ ꝑ humilitatẽ deſcẽdit ad fidẽ paſſiõis. ſed q poſt. i. q ab vnitate diſcrepat nõ ſanat᷑. b ℭ Angel⁹ ãt. Ecce duo miracula. Vnũ inuiſibilr̃ ꝑ Angelũ ĩ piſcina. Alterũ viſibilr̃ à dño. In vtroq; vn⁹ ſanat᷑, vt vnitas cõmẽdet᷑. Alioquin nec in ptãte adeo magnũ, & in benignitate parũ fuit, vnũ de tot ſanari ab eo q oẽs vno poterat erigere v̶bo. Sed in his corꝑalib⁹ plus intẽdit ęternã ſalutẽ aĩarũ. c ℭ Triginta & octo. i. duobus min⁹ q̃draginta, q numer⁹ cõſtat ex quater decẽ: & ſignificat pfectionẽ operũ, in decẽ p̃ceptis legis & q̃tuor euãgelijs: à q̊ duo min⁹ habet q charitate dei & proximi caret. d ℭ Vis ſan. Nõ neſcit quid velit, ſed accendit ad amorẽ ſanitatis, de qua iã deſperabat, vnde iã cõquerebat᷑, ꝙ non haberet qui eũ mitteret in aquã.

Pſ. 94. b

† natatorium

בית אשׁחודה

† turbabat aquam

☞ Tolle

NICO. DE LY.

POſt hęc erat dies Cap. V. feſtus. In ſuperiorib⁹ determinauit Euãgeliſta de ſpũali regeneratione, hîc cõſequẽter determinat de beneficiorũ ad hoc cõueniẽtiũ exhibitione. In generatione em̃ carnali filij habẽt à pr̃e vitã, nutrimẽtũ & doctrinã: ita eodẽ mõ eſt in gñatione ſpũali. ideo Euangeliſta priò deſcribit vitæ collationẽ, ſecũdò ſpũalẽ nutritionẽ ca. ſeq. Poſt hæc aũt. tertiò inſtructionẽ cap. vij. ibi: Poſt hęc aũt ambulabat. Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ mod⁹ naturalis cognitiõis hũanę eſt ex ſenſibilibus ad intelligibilia deduci: qa oĩs nr̃a cognitio orit᷑ ex ſenſu. & iõ mod⁹ iſti⁹ Euãgeliſtę vt frequẽter eſt pręmittere ſignũ ſenſibile cõueniẽs ſequẽti doctrinę. & iõ hoc capl̃m diuidit᷑ in duas partes. qa primò pręmittit᷑ ſenſibile ſignũ, ad oſtẽdẽdũ ꝙ in Chriſto ſit potẽtia vitę reparatiua. ſcđò ſubditur doctrina, ibi: Pater em̃ diligit. Prima in tres: qa primò ponit᷑ miraculi operatio, ſcđò eius impugnatio, ibi: Erat aũt ſabbatũ. tertiò cõueniens excuſatio, ibi: Ieſus aũt rñdit: Pater me⁹. Prima in duas: quia primò circũſtantia miraculi pręmittitur, ſcđò act⁹ miraculi deſcribit᷑, ibi: Erat autẽ quidã. Circa primũ ponit᷑ primò circũſtãtia tpis, cũ dr̃: Poſt hæc erat &c. ſ. feſtũ Pẽtecoſtes. b ℭ Et aſcẽdit Ie. Iero. qa viri tenebantur ibi eſſe in illo feſto: quia ter in anno tenebãtur maſculi apparere corã dño. ſ. Paſchate, Pentecoſtes, & feſto tabernaculorũ. ſecundò deſcribit᷑ cõditio loci, cũ dicit᷑: c ℭ Eſt aũt Iero. ꝓba. in q̃ aquæ pluuiales colligebãtur. & ibi lauabãtur hoſtię primò, & poſtea in luterib⁹ in atrio ſacerdotũ exiſtẽtib⁹: Iõ dicebat᷑ illa piſcina ꝓbatica, à ꝓbatõ qđ eſt ouis, & eſt nomẽ Grecũ, cui⁹ interpretationẽ ponit in Hebraico dicẽs: d ℭ Quæ cognomina. &c. Id eſt dom⁹ ouiũ. e ℭ Quinq; por. vt per plura loca poſſent lauantes hoſtias deſcendere ad aquã. f ℭ In his. ſcilicet porticib⁹. Iacebat multitu. &c. Et ſubditur cauſa: g ℭ Angelus autẽ. i. in diuerſis tpibus, interpolatione tamen facta. h ℭ Deſcendebat in pi. &c. ex deſcenſu angeli. i ℭ Et qui prior deſcendiſſet in &c. Cauſa autem deſcenſus Angeli, & huius miraculi aſſignatur à doctoribus, dicẽtibus ꝙ appropinquãte Euangelij veritate dñs voluit figurã expreſſam baptiſmi in hac piſcina oſtẽdere. quæ cõueniebat cũ baptiſmo in mũdãdo & ſanando virtute dei occulta ad motionẽ Angeli, ſicut baptiſmus ſub ſenſibili elemẽto mundat

B

Diuiſio

Cap. V.
a POſt hæc erat dies fe a
ſtus Iudæorum, & b
a ¶ Solennitatem celebrat cum hominibus homo.
aſcẽdit Ieſus Ieroſo
lymam. Eſt autẽ Ie c
roſolymis † in pro
batica, † piſcina, quę cognominatur d
Hebraicè Bethſaida, quinq; porti e
cus habẽs. In his iacebat multitudo f
magna languentium, cæcorũ, clau
dorum, aridorum, expectantium a
a ¶ i. Mortem Chriſti, & inde redemptionem.
b quæ motum. Angelus autem do g
mini ſecundũ tempus deſcendebat h i
in piſcinã, & † mouebatur aqua. Et
¶ Etſi plures ſanãtur morte Chriſti, propter vnitatem tamen vnus dicitur ſanari.
qui prior deſcendiſſet in piſcinam
poſt motionem aquæ, ſanus fiebat
à quacumq; detinebatur infirmita
c te, erat autem quidam homo ibi, tri k
a ¶ Significat multis & magnis peccatis oppreſſum.
gintã & octo annos † habens in in
firmitate ſua. Hunc autem cum ui l
diſſet Ieſus iacentẽ, & cognouiſſet,
quia iam multum tempus haberet,
a ¶ Incitat eum ad fidem, quia non niſi volens debet fieri ſanus.
d dicit ei: Vis ſanus fieri? Reſpondit m n
ei languidus: Domine hominẽ non o
habeo, ut cũ turbata fuerit aqua, mit
tat me in piſcinã. Dum uenio enim p
ego, alius ante me deſcendit. Di q

to mundat animã virtute occulta verbi: & cũ hoc aliqñ ſanat corpus miraculoſè. Verũtamen qa figura deficit à figurato, ideo iſta piſcina non ſanabat niſi corp⁹: & vna vice tm̃, & nõ ſanabat niſi vnũ: Baptiſmus aũt pertingit ad animã & ſanat oẽs quotquot veniũt ad ipm̃, niſi ponãt impedimentũ. Alij aũt dicunt, ꝙ illa miracula ibi fiebant ꝓpter præſentiã ligni dñicę crucis, qđ ibi enatauit appropinquante Chriſti paſſione. & ideo Angel⁹ illuc deſcendebat ꝓpter ligni reuerẽtiã, & enatauit tpe cõueniẽti ꝓpter eius motionẽ. Per hoc etiã oſtẽdebatur, ꝙ natura humana à morbo pc̃ti per lignũ dñicę crucis erat ſanãda. Qualiter aũt illud lignũ dñicę crucis in loco illo fuerit poſitum, diuerſimodè dicit᷑. Dicitur em̃ in hiſtoria ſcholaſtica, ꝙ regina Saba vidit in domo Salt⁹ libani Salomonis quodam lignũ, de quo vidit in ſpũ, ꝙ in illo pateretur ille ꝓpter quẽ deficeret regnũ Iſrael. Q. ſ. cũ ſignificaſſet Salomoni, ipẽ volens ſeruare durabilitatẽ regni, fecit poni illud lignũ in profundo terrę iuxta tẽplũ, vbi poſtea in ſuperficie terrę facta eſt illa piſcina: & ideo poſtea ibi illud lignum apparuit mõ prędicto. In quadã verò hiſtoria ſancte Crucis dr̃, ꝙ Seth filius Adę ex præcepto patris iuit ad paradiſum voluptatis, vnde eiect⁹ fuerat: & petijt ab Angelo cuſtodiẽte locũ illũ de oleo miſericordię. qui acceptis trib⁹ granis arboris ligni vetiti, dedit ea Seth: & ipſe plantauit ſuper ſepulchrũ patris ſui Adę: & inde ortæ ſunt tres virgulę, quæ poſtea in vnã arborem ſunt coniunctę. Poſtea tẽpore Salomonis illa arbor fuit ſecta, quia videbatur ædificationi tẽpli neceſſaria. verũtamen qñ applicabat᷑ ad opus ſemꝑ erat nimis curta vel nimis lõga: & ideo tanq; inutilis ad hoc dimiſſa fuit iuxta tẽplũ ĩ atrio quodã. hoĩes aũt veniẽtes ad tẽplũ illi ligno cœperũt facere quãdã reuerẽtiã inſtinctu diuino. de quo dolẽtes ſacerdotes fecerũt illud ꝓijci intra piſcinã quæ erat prope tẽplum. quod deſcẽdẽs ad fundũ, ibi diu latuit: poſtea verò imminẽte paſſiõe apparuit mõ prædicto. Hęc aũt ſcripſi ſine aliqua aſſertiõe. k ℭ Erat aũt. Hîc cõſequenter ponitur actus miraculi cũ dr̃: Erat aũt quidã homo &c. Ex quo patet, ꝙ diu punit⁹ fuerat: illã em̃ infirmitatem ꝓpter pc̃m præcedens incurrerat, vt patebit infra. verũtamen quia pœnã patiẽter ſuſtinuerat, ideo dignũ erat, vt ei ſubueniretur. ꝓpter hoc ſequit᷑: l ℭ Hunc aũt cum ui. &c. ſ. in infirmitate illa. m ℭ Dicit ei: uis ſanus fieri? non petit quaſi dubitans de volũtate: ſed vt magis excitet eius deſiderium, quia per hoc dignior efficitur accipere dei donum. n ℭ Reſpondit ei languidus. oſtendens ſuum deſiderium. o ℭ Dñe hoĩem nõ &c. q. d. multũ deſidero, ſed nõ habeo hoĩem qui me portet: & ego ſum ita debilis, ꝙ nõ poſſum ita cito venire ſicut alij. vnde ſequitur: p ℭ Dum uenio enim &c. hoc aũt dicebat, quia videbat Ieſum fortẽ & aptũ ad portandũ eũ, & magnũ reputaret, ſi in hoc ei ſeruire vellet. ſed ſtatim cõtulit ei maius beneficiũ, videlicet ſanitatem perfectã. vnde ſequitur: q ℭ Dicit ei Ieſus: Surge &c. reſtitutus ſanitati.

C

† ſuper, ad probatica

† morbo detentus

D

☙ Tolle grabatũ

Moraliter. a ℭ Poſt hæc erat &c. Sequitur: c ℭ Eſt autem Ieroſo. &c. Secundũ doctores catholicos piſcina hæc ſanans infirmitates inuiſibili virtute apparuit ante baptiſmũ Chriſti, ad ſignandũ virtutẽ ei⁹ baptiſmi, ſicut dixi pleni⁹ in expoſitiõe lr̃ali. e ℭ Quinq; porti ha. i. aditus. per quos ſignificant᷑ lex, ꝓphetæ, agiographa, euãgelium, & apoſtolica doctrina. Hæc em̃ qnq; mentionẽ faciũt de Chriſti baptiſmate, quaſi ad ipſum prębẽtes aditũ: tria prima figuratiuè, alia duo exhibitiuè. Per Angelũ deſcẽdentẽ in piſcinã ſignificatur Chriſt⁹ qui Iſa. ix. ſcđm tranſlationẽ. Lxx. dicit magni cõſilij Angelus. ipſe verò deſcẽdẽs in Iordane, vĩ regeneratiuã dedit aquis tactu ſacratiſſimæ carnis ſuæ. Sed qm̃ diuina virtus non eſt alligata ſacramentis, ideo ad hoc ſignificandum iſte languidus qui dicitur hic ſanatus, non fuit ſanatus per deſcenſum in piſcinam, ſed per Chriſti ſermonem, cum ei dixit:

Moraliter

F v ※ Surge

E a ¶ Tol. gra. Diligite ꝓximũ infirma eius tolerãdo, qui te infirmũ patiẽter tulit: & nõ ſolũ lętare de tua erectiõe, ſed etiã de ꝓximorũ ſollicitus eſto ſalute. Ecce angelus magni cõſilij latens in carne, turbata aqua Iudęorũ ſanũ fecit vnum. b ¶ Et am. Diligẽdo deũ feſtina vſq; ad viſionẽ eius, nec fratrem propter amorem eius ad quẽ pergis deſerẽs, nec ꝓpter fratrem ab illo quęrẽdo ceſſans. c ¶ Dicebant ergo. Iudęi obſeruatores literę, neſcientes gratiã qua lex implet. quę ab oĩ ſerui li opere id eſt à pc̃õ ceſſare iubet. vñ hĩc dicitur: Tolle grabatũ &c. d ¶ Nõ licet. Nõ calũniãtur de ſalute q in ſabbato curãt aĩalia, ſed de lecti portatiõe. e ¶ Rñdit eis. Non cedit obijciẽtibus ſed ſanatoris mandatis obediẽs, autoritatẽ ſanationis ſuæ obijcit calumniantibus. f ¶ Neſciebat quid eſ. In turba poſitus nõ agnouit Ieſum, ſed poſt in tẽplo. In quo docemur, vt qſq; vult ad viſionẽ dei ꝑuenire, fugiat turbã ſuorũ affectuũ & neq; hoim: & adeat tẽplũ internę oratiõis. g ¶ In tẽplo. Nõ in turba ſed in tẽplo. quia ſi gratiã cõditoris cognoſcere volumus, oportet vt cõuẽticula fugiam⁹, & tẽplũ efficiamur. h ¶ Noli peccare. Innuit ꝙ ꝓpter pc̃ã languebat: ſed ipſe Ieſus illũ ſicut exteri⁹, ita intus ſanauit. vnde præmonet, ne iterum peccando grauius iudicet. i ¶ Quia hæc fa. in ſab. Quaſi ſolutor legis agẽs cõtra deũ, qui requieuit in ſabbato, ſex diebus primò operat⁹. Cõtra qđ ait Ieſus: Nõ ſex diebus tm̃ vt putatis operat⁹ eſt deus, ſed vſq; mõ operat. quia qui ſex diebus cõdidit noua, à quib⁹ requieuit die ſeptimo, poſteà operat vſq; in finem gubernãdo, ſuſtẽtãdo, renouãdo, ꝓpagando, vt permaneãt cõdita. Et cũ ſemp operat de⁹, cõſtat ſacramẽtũ eſſe qđ de requie ſabbati legit. k ¶ Ieſus aũt reſp. Q. Cęci in lege cur mihi inuidetis, ſi hominẽ in ſabbato ſano, q de⁹ cũ patre ſemper operor. l ¶ Propterea ergo. Si pri⁹ ꝓ ope ſabbati, nũc magis inſidiant: qa patrẽ ſuũ deũ dicit, cũ eũ tãtũmodo hominẽ putarẽt. Ergo impõnũt ꝙ ſe facit ęqualẽ deo, qđ eſſet facere rapinam. ſed ipſe nat⁹ eſt ęqlis. m ¶ Rñdit itaq; Ieſus. Quia cõmoti ſunt de audita æqlitate ei⁹ quẽ putãt hoiem purũ, cũ deo patre, ſubdit ſe eſſe filiũ ęqualẽ pr̃i, eiuſdẽ volũtatis, eiuſdẽ poteſtatis, eiuſdem operationis. In his autem differendis hoc genere loquendi vtitur, quo mentes paruulorum poſſit excitare, & ſi non implere: & quo mentes adultorũ exercęãtur & paſcantur. Dicit em̃ de deitate filij

Geñe. 2. a

& quærebãt ipſum interficere

F

a cit ei Ieſus: Surge tolle grabatum b tuum, & ambula. Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille: & ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat. Erat autem ſabbatum in illa die. Dicebant ergo Iudæi illi qui ſanatus fuerat: Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabatum tuũ. Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuũ & ambula. Interrogauerunt ergo eum: Quis eſt ille homo q dixit tibi: tolle grabatum tuum & ambula? Is autem qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet. Ieſus autem declinauit à turba conſtituta in loco. Poſtea inuenit eum Ieſus in templo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es, † iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Abiit ille homo, & nũciauit Iudæis, quia Ieſus eſſet qui fecit eũ ſanum. Propterea perſequebantur Iudæi Ieſum, * quia hæc faciebat in ſabbato. Ieſus autem reſpondit eis: Pater meus uſque modo operatur, & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolùm ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat deum, æqualem ſe faciens deo. Reſponditi taque Ieſus, & di-

¶ A vitijs. ¶ De virtute in virtutem. ¶ Noto Ieſu non eſt piger in annunciando. a ¶ Iſte nunciat ſalutem vt ſequantur, ſed illi econtra perſequũtur. a ¶ Sapientia, per quam facit pater omnia. ¶ Quantum ad opinionem eorum. a ¶ Nõ vt nos q patrẽ eũ vocamus ſed æqualẽ ſe faciẽs deo.

h ¶ Interrogauerunt ergo. Hĩc ponit accuſatio medici. & primò in generali ante cognitionẽ determinatã de ipſo. ſcđò in ſpeciali ipſo cognito, ibi: Poſtea. Quia em̃ per ſanatã eũ iſte ſanatus cõuenienter ſe excuſabat, ideo quærebãt de ipſo ſanãte, vt ipm̃ ꝑſequerentur. & hoc eſt qđ ſequit: Interrogauerunt ergo eum, quis eſt il. &c. q. d. mal⁹ eſt hõ q præcepit talia. i ¶ Is aũt q ſan. &c. quia diu languidus iacuerat, & ſic facta Chriſti & ei⁹ famã ignorabat. k ¶ Ieſus autẽ declinauit &c. dãs exẽplũ aliqñ fugiendi volentes calũniari, & nolẽs ſe iactare de operatiõe miraculi. l ¶ Poſtea. Hĩc ponitur accuſatio medici in ſpãli habita cognitiõe de eo. & hoc eſt qđ dicit: Poſtea inuenit &c. quia ad agendũ gratias de ſanitate ſibi collata frequẽtabat tẽplum, qđ eſt locus oratiõis. m ¶ Et dixit illi: ecce ſa. &c. Ex quo patet, ꝙ infirmitas illa fuerat ſibi propter pc̃m̃ inflicta. n ¶ Ne deterius &c. incurrendo pœnã ęternã, quia in recidiuãte fiũt nouiſſima peiora priorib⁹. o ¶ Abijt ille homo &c. Dicunt aliqui, ꝙ hoc fecit malicioſẽ. Sed hoc nõ eſt verũ: qa illos quos dñs ſanauit corpe, ſanauit & mẽte. vnde de iſto dr̃. j. vij. c. Totũ hoiem ſaluũ feci in ſabbato. qđ etiã exprimit hĩc ex verbo Chriſti, cũ dr̃: Iam noli pec. q. d. prę cedẽs pc̃m̃ eſt tibi dimiſſum. Et ideo dicendũ, ꝙ iſte ſanat⁹ iuit bona intẽtione, ad publicãdũ virtutẽ Chriſti. Illi autẽ q bus hoc nũciauit, fecerũt inde dãnũ ſuũ, ſicut & de alijs Chriſti virtutibus. ideo ſequit: p ¶ Propterea pſe. tãquã violatorẽ diuinę legis: qđ tñ erat falſum, vt viſum eſt. q ¶ Ieſus aũt. Hĩc ponit miraculi excuſatio. Circa qđ cõſiderandũ, ꝙ apl̃i fuerũt hoĩes puri: & ideo Chriſt⁹ excuſauit eos de violatiõe ſabbati in cõfricatione ſpicarũ ꝑ exẽpla purorũ hominũ, ſicut Dauid & ſacerdotũ, vt habet Mat. xij. a. vbi iſta exẽpla diffuſi⁹ tractantur. ipſe aũt Chriſt⁹ erat homo & deus: & ideo aliqñ ſe excuſauit de violatione ſabbati ꝑ facta hũana, vt patet Luc. xiij. c. vbi oſtẽdit, ꝙ ĩ neceſſitate poterat bos leuari de puteo in die ſabbati, & multo magis homo ſanari, vt habetur. j. vij. c. Si circũciſionẽ accipit homo ĩ ſabbato, vt nõ ſoluat lex Moyſi, mihi indignamini, quia totũ hominẽ ſaluũ feci in ſabbato. Aliqñ aũt ſe excuſat per diuina facta, vt hic cũ ſubdit: r ¶ Pater meus &c. De⁹ em̃ nõ ſic ꝓducit res ſicut artifex domũ, qa domũ factã dimittit & non cõſeruat: & iõ domo facta ceſſat ei⁹ opatio, de⁹ autẽ ſic producit res, ꝙ eas cõſeruat ineſſe. & ideo licet ſeptĩa die q̃euerit à nouis opib⁹ cõdẽdis, nõ tamẽ quieuit à creaturis ꝓductis cõſeruandis. Pater & filius ſunt vn⁹ deus, & ideo ſicut pater cõtinuẽ operatur in cõſeruatione & adminiſtratiõe rerum, ita & filius. & ſic Chriſtus excuſatur in ſabbato operãdo. Sed qa ex hac excuſatione ſequitur, ꝙ Chriſtus ſit equalis deo patri, ideo ex hoc vbo magis pſequebant eũ Iudæi tanq̃ blaſphemũ, quia blaſphemia acrius punit in lege q̃ fractio ſabbati. & hoc eſt qđ dicit: s ¶ Propterea ergo magis quære. &c. Patet litera, ꝓpter qđ conſequẽter ſe excuſat dicens: Amen amen

Matt. 12. d.

† De pę. & remiſ. c. cũ infirmitas.

G

H

Nico. de Lyra.

a ¶ Tolle grabatũ tuũ. reſtitutus priſtino vigori. b ¶ Et ambula. ad declarationem diuini miraculi. c ¶ Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille. qa diuina virt⁹ infinita eſt, & opatur in inſtãti. ſanitas em̃ quæ virtute naturæ reſtituit, in tpe & non in inſtanti acqritur. e ¶ Erat aũt ſab. Hĩc cõſequẽter ponit prędicti miraculi accuſatio. & primò q̃tũ ad ipm̃ ſanatũ, ſcđò, quantũ ad ipm̃ medicũ, ibi: Interrogauerũt ergo. In prima pte dicitur ſic: Erat aũt ſab. in die illo: in quo nõ erat licitum opera ſeruilia facere propter qđ ſequitur, Dicebant ergo Iudæi illi qui &c. f ¶ Sabbatum eſt, nõ licet &c. Iſti falſum dicebant, quia opera corporalia quæ ſunt ad dei honorem, bene poſſunt fieri in die ſabbati, ſicut ſacerdotes in templo corporaliter operabantur tẽplum ornando, Hoſtias immolando, & lauando, & cõſimilia, vt dicitur Mat. xij. a. Portatio autẽ huius grabati erat ad magnificẽtiã diuini miraculi, ſicut & modo illi qui miraculoſẽ de carcerib⁹ vel hmõi liberãtur, portãt compedes ſuos ad loca ſancta, ad manifeſtationem ſuæ miraculoſę liberatiõis. Tamẽ aliter ſe excuſat ille ſanatus dicens: g ¶ Qui me ſanum fecit &c. q. d. Ille qui me diuina virtute ſanauit, eadẽ virtute & autoritate mihi pręcepit, & per conſequens teneor ſibi obedire, nec ſum tranſgreſſor

Interrogue

* a ¶ Surge tolle gra. &c. Per hoc aũt, ꝙ vnus tm̃ ſanat⁹ fuit de multitudine languidorũ, ſignificat ꝙ pauci ſaluãtur de multitudine vocatorũ. Per lectũ aũt in q̃ iacebat lãguid⁹ ſignificat praua cõſuetudo, ꝑ quã iacet hõ in pc̃õ quę tollitur per exercitiũ in opere bono, ideo ſubdit: d ¶ Et ſuſtulit gra. ſuũ. &c. ꝑ virtutis exercitiũ. p ¶ Propterea perſe. Iu. opus ei⁹ bonũ peruertẽtes in malũ. & adhuc multos habẽt ſequaces, nũcios Chriſti propter opus cõfeſſionis & prædicatiõis moleſtãtes. q ¶ Ieſus aũt rñdit &c. vbi Chriſtus vnitatẽ operationis oſtẽdit & naturæ in filio & in pr̃e: & hoc ſatis diffuſe. Nec occurrit mihi moralitas hĩc conueniens, niſi ꝙ quilibet Chriſtianus qui dei filius eſt adoptiuus, debet vniri ſibi per charitatem mentis & conformitatẽ operationis. ſcđm̃ illud. j. Corin. vj. d. Qui adhęret dño, vn⁹ ſpirit⁹ eſt,

Moraliter

A tate filij: Nõ põt à ſe facere, niſi qđ videt patrem facere, & demonſtrat ei pater. quę oĩa nõ ſecũdũ literã vt in hoĩb⁹ fieret accipiẽda ſũt, ſed myſticẽ. Ill⁹ aũt, hęc ſecreta dicit, vt cõturbent, vel vt fortè turbati medicũ quærãt. Propter nos etiã, vt nobis ſcriberẽt, quæ nõ bñ ĩtellecta ĩ errorẽ, bñ ĩtellecta in ṽitatẽ ducerẽt. a ¶ Amẽ amen dico uo. Agit hĩc de idemtitate ſua cũ patre, & minoritate ſua ſcđm̃ hominẽ: & qđ in his faciat. ſ. vtraq; reſurrectionẽ corporis. ſ. & aię. b ¶ Nõ põt filius. Ita ſum ęqualis patri, vt nõ ipſe à me, ſed ego ſim ab eo. Nõ facit à ſe, nec põt à ſe q nõ eſt à ſe: ſed ab eo facit & poteſt à quo eſt. c ¶ Niſi qđ ui. Idẽ eſt, filio videre patrẽ, vel audire qđ eſſe à patrę. Videre ergo facientẽ, eſt eadẽ cũ patre opari. Nõ em̃ hic dr̃, quaſi alia faciat pater, alia imitãs fili⁹, ſicut ſolet ĩ hominib⁹ fieri: ſed eadẽ ſunt opa quæ opatur pater ꝑ filiũ. vñ addit: Quęcũq; em̃ ille fecerit, hęc & fili⁹ ſimiliter facit. hęc eadẽ & non alia: & nõ diſſimiliter, ſed ſimiliter. d ¶ Hæc & fil. Videtur corpus omne facere ꝙ animus, ſed nõ ſimiliter, cũ animus imperet corpori. Pater verò & fili⁹ eadẽ & ſimiliter operãtur: quia vna natura, vna ſubſtantia patris & filij, & vna volũtas, & vna poteſtas, & vna opatio. e ¶ Oĩa demõ. Demonſtrare patrem filio, eſt cuncta opari ꝑ filiũ, vt ęquẽ habeant in fide nr̃a, pr̃ & fili⁹. Et ne aliquo modo min⁹ ſentiat de filio, addit: Et maiora his de. ei. hoc eſt, per eum maiora faciet. Quę? Sicut em̃ pater ſu. mort. & vi. Maius eſt ſuſcitare mortuos, q̃ lãguidũ ſanare, vnde agebat. f ¶ Maiora his. Suſcitat pater animas per filium, vt animę viuant ex ſubſtãtia patris & filij: & ei filio homini facto in tempore demõſtrabit maiora. i. reſurrectionem corporum, vt miremini eam fieri per filium. g ¶ Sicut enim pater ſu. Incipit oſtendere quòd filius ſcđm̃ ꝙ ęqualis eſt patri, faciat. ſ. animas à morte reſuſcitat. Et eſt prima reſurrectio à vitijs. In ſequenti verò oſtendit, etiam reſurrectionem mortuorũ corporũ, ſcđm̃ ꝙ filius hominis eſt & poteſtatem dedit ei. i. filio. h ¶ Sic & fil. Aug. Quia pater & filius ſunt eadem vita. Iudicat autẽ & ſuſcitat corpora, nõ pater, ſed filius ſcđm̃ diſpẽſationẽ humanitatis in qua minor patre, nec honoratur ſicut pater. vnde ait. Qui non honorificat filiũ miſſum, nõ honorificat patrem qui miſit illum. i ¶ Quos uult uiuif. Aug. nõ alios q̃ pater, ſed eoſdẽ: quia vna voluntas, & eadẽ poteſtas, & eadem viuificatio mortuorum. Hęc ſunt maiora quæ operatur pater per filium, ſcilicet reſurrectio mortuorũ. vnde honorandus ꝓbatur filius ſicut & pater. Vñ & ſubdit: Neq; em̃ pater iudicat quẽq̃. qa pſona patris in iudicio nõ apparebit, ſed nec Chriſt⁹ ĩ eo ꝙ ei cõſubſtãtialis, ſed in forma ſerui, vt poſſit etiam ab impijs videri, in qua iniuſtẽ iudicatus, iuſtẽ iudicabit. Vnde alibi hęc cauſa reddit, quia filius hominis eſt. k ¶ Vt omnes honorificent. Honorat deum qui commendat creatorem, omnipotentem, ęternum. Honorat patrem, qui credit, eum habere filium ęqualẽ ſibi. Honorat filium, qui credit eum eſſe ęqualem patri. l ¶ Qui non honorificat. Auguſti. Si enim minor crederetur filius, pater inhonoraretur, ꝙ vel inuidus nollet eum genuiſſe ęqualẽ, vel infirmus nõ poſſet: & ſic non eſſe deus conuinceretur, quia impotens. Quia

B

a xit eis: Amen amen dico uobis: non poteſt filius à ſe facere quidquam, niſi quod uiderit patrem facietem. Quæcumq; enim ille fecerit, hęc & filius ſimiliter facit. Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit, & maiora his demõſtrabit ei opera, ut uos miremini. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & uiuificat, ſic & filius quos uult uiuificat. Neq; enim pater iudicat quẽquam, ſed omne iudiciũ dedit filio, ut omnes honorificent filium, ſicut honorificãt patrẽ. Qui nõ honorificat filiũ, non honorificat patrẽ qui

a ¶ i. filius ſecundum hoc quod eſt homo, nihil poteſt niſi quod pater dat & docet. a ¶ Vt ſicut pater, honoretur filius. b ¶ A patre habet q; poſſit, quia a patre habet ꝙ ſit. a ¶ Sicut ſupra ait, viderit patrem facientem. ¶ Corporalibus curationibus. a ¶ Q. De æquali patri quem non creditis æqualem. ¶ Quos vult. ¶ In animabus. ¶ ſ. qui ſunt digni. ¶ Et vere filius viuificat, quia etiam iudicat. ¶ Cur? a ¶ Non vt minorem, ſed ſicut hono. pa.

ceret eadem quę facit pater ſcđm̃ idẽtitatẽ ſpeciei tm̃, ſed nõ ſcđm̃ numerũ, ita qđ pater plura in numero faceret. & hoc excludit cũ dr̃. Hęc & fili⁹ ſilr̃ facit. i. eadẽ numero. Tertiũ eſt, ſi faceret eadem numero, ſicut faber & martell⁹ ꝓducũt eundẽ effectũ, tñ aliter: qa faber vt cauſa principalis, martellus aũt vt inſtrumẽtalis. & hoc excludit cũ dr̃: d ¶ Similiter fa. i. vniformiter per oẽm modũ. Et ſic patet, ꝙ verbũ prædictũ: Nõ põt filius à ſe facere quidq; &c. Nõ põt exponi ſcđm̃ errorẽ Arrij de minoritate filij reſpectu patris in diuinis: ſed tm̃ oſtẽdit ꝓceſſum filij à patre, inq̃tũ fili⁹ nõ eſt à ſe, ſed à patre. & ſic potẽtiã operãdi & noticiã habet à patre, ſicut & eſſentiã: nõ tñ aliã, ſed eãdem numero. Si em̃ fili⁹ eſſet creatura (vt dicit Arrius) nõ poſſet facere quęcũq; facit pr̃, vt cõſequẽter dicit Euãgeliſta. Quæcunq; facit ille &c. qa ſeipm̃ nec poſſet ꝓducere, nec cõſeruare, eſſet tamẽ productus & cõſeruat⁹ à patre. e ¶ Pater em̃ diligit. Poſtq̃ Euãgeliſta poſuit ſignũ viſibile ad oſtẽdẽdũ, ꝙ fili⁹ habet potẽtiã collatiuã vitę corporalis, hĩc cõſequẽter ponit doctrina Chriſti de vita ſpũali per ipm̃ cõferẽda. Et diuidit in duas: qa primò ponit doctrina Chriſti. Scđò, ei⁹ cõfirmatio ſubditur, ibi: Si ego teſtimoniũ. Circa primũ ſciẽdum, ꝙ duplex eſt viuificatio. ſ. aię & corpis, & duplex iudicium diuinũ ſibi rñdet. primum eſt iudiciũ diſcretionis, qđ nũc eſt: & rñdet vitę præſenti. ſecundũ eſt iudiciũ diſcuſſiõis vltimę & pręmiatiõis, qđ erit in futuro, & rñdet corporũ reſuſcitationi. Ideo ſic ꝓcedit: quia primò agit de viuificatiõe animarũ & iudicio diſcretiõis nũc exiſtẽte. ſcđò de reſurrectione futura, qa in priõ oſtẽdit Chriſtus ſe habere potẽtiã viuificatiuã. ſcđò oſtendit qualiter iſta potentia ſit intelligẽda, ibi: Amẽ amẽ dico vobis. In prima parte dicitur ſic: Pater em̃ dil. &c. Si accipiatur hic filius ſcđm̃ diuinã naturã, dilectio nõ accipitur hic cauſaliter: quia voluntas in diuinis nõ eſt principiũ originis filij, ſed natura, vt ſuperius dictum eſt: & ideo cũ dicitur: Pater em̃ di. fi. & oĩa &c. inquantũ ſcientia patris cõmunicatur filio: hoc verbum diligit, non notat cauſam, ſed tantũ ſignũ vel cõcomitãtiã. Si aũt accipiatur filius ſcđm̃ humanã naturã: ſic accipitur cauſaliter, quia amor eſt primũ donũ & cauſa aliorũ. & tũc eſt ſenſus: Pater diligit filiũ: qa plenitudo ſciẽtiæ cõmunicatę animę Chriſti procedit ex patris dilectione. f ¶ Et maiora his. ſ. viuificationem mortuorũ morte ſpũali, de qua loquitur poſtea: quia mai⁹ eſt iuſtificare impium, q̃ creare cęlum & terrã, ſcđm̃ Aug. exponentem illud. j. xiiij. Et maiora horum faciet. Qđ aũt dicitur hic, demonſtrabit de futuro: non eſt per hoc intelligendum ꝙ filius ſcđm̃ naturã diuinã acceperit de nouo aliquam ſcientiam, vel ꝙ anima Chriſti aliquid cognouerit qđ à principio ſuæ creationis ignorabat: quia à principio ſuæ creationis habuit plenitudinem gratiæ & ſcientiæ, ſed dicitur res demonſtrari, qñ de nouo alijs innoteſcit, & talis modus loquendi habetur Geñ. xxij. c. Nunc cognoui, ꝙ timeas dñm. i. alios cognoſcere feci; quia deus ante ſciebat Abraham timere ipm̃, ſed per obedientiã eius in immolatione filij hoc fecit ab alijs cognoſci. g ¶ Vt uos miremini. Iſtud non ponitur cauſaliter, ſed tantũ conſequutiuẽ. quia poteſtas viuificatiua non eſt data Chriſto propter Iudæorũ admirationem, ſed ex hoc ſequuta eſt, qñ viderũt mirabilia Chriſti opera. Et oſtẽdit conſequenter quæ ſunt illa maiora opera dicens. h ¶ Sicut enim pater &c. quod eſt diuinæ virtutis: i ¶ Sic & fili⁹ &c. Iſtud verbum vult, non ponitur hĩc ad denotãdum, ꝙ filius pauciores viuificet q̃ pater, ſed ad oſtendendũ modũ agendi, qa non agit coacte, nec ex neceſſitate naturę, ſed liberè. Et quia iudicium diſcretionis concomitatur reſurrectionem ſpiritualem, vt prædictum eſt, ideo ſequitur: k ¶ Neq; enim pater iudicat. ſcilicet ſeorſum à filio, cũ ſit eorum vna operatio. l ¶ Sed omne iudicium. Hoc dicitur pro tanto, quia iudicium eſt per ſapiẽtiã diuinam: Sapientia autem tota communicatur filio, & per cõſequẽs potentia iudicatiua. m ¶ Vt omnes honorificẽt &c. Ex prædictis enim ſequitur, quòd ſit honorandus honore latriæ ſicut & pater: cum ſit vnus deus cum eo. vnde ſequitur: n ¶ Qui non honorificat filium. honore latriæ. o ¶ Non honorificat patrem qui miſit illum. quia habent eandẽ maieſtatem. Amen

C

Diuiſio

D

Nicolaus de Lyra.

a Amen amẽ di. uo. nõ po. &c. q. d. Vos mihi imponitis legis trãſgreſſionẽ, & hoc eſt impoſſibile, qa nõ poſſum obliquari à regula veritatis diuinę. Quod patet, quia fili⁹ inquãtũ de⁹ habet omnino eandẽ operationẽ cũ patre, & ſic nõ põt ab eo obliquari. Similiter nec inquãtũ homo, qa humanitas Chriſti eſt inſtrumentũ cõiunctũ ipſius diuinitatis: & ſic nõ põt à motiõe eius obliquari, & ꝑ cõſequẽs nõ põt tranſgredi, quia tranſgreſſio eſt obliquatio à lege diuina. Sciẽdum tamẽ, ꝙ Arrius ex hoc verbo Nõ poteſt filius &c, dicit filiũ in diuinis eſſe minorẽ patre: & ideo conſequenter hoc excluditur, cum dicitur; b ¶ Quæcũq; em̃. ſ. pater. c ¶ Hæc & filius ſimiliter facit. Vbi tria excludũtur per quę poſſet dici filius minor patre. Primum eſt. Si operatio patris ſe extenderet ad aliqua ad quæ non ſe extenderet operatio filij, ideo hoc excluditur. ibi; Quæcunq;. Secundum eſt ſi filius faceret eadẽ

filius ęqualis patri ꝓpter tria

E a ¶ Quia qui. Quia ęq̃lis ſum patri & vno honore cũ eo hono
☞ rādus: ergo qui audit v̈bũ meũ, i. q̃ credit me filiũ, & credit eũ pa
ĩ.17.a trē, habet vitā ęt̃nā: quia hęc ē vita ęt̃na, vt poſt dicet, vt cognoſcāt te quē miſi Ieſũ Chriſtũ, eſſe vnũ verũ deum. b ¶ Au. &. Cur ait: Audit verbũ meũ & credit, nõ mihi, ſed ei qui me miſit: quia verbũ ei⁹ eſt in me, imo ego ſum verbũ ei⁹. Qui ergo ei credit, credit v̈bo ei⁹. i. mihi. c ¶ Sed trāſiet. Hĩc à morte infi delitatis ad vitam fidei & iuſticię: poſt à corruptiõe ad ęternitatē. De prima autē reſurrectiõe apti⁹ ſubdit: Amē amē dico vobis, qa. v. h. & nũc eſt. d ¶ Quia ue. Dixi qa fili⁹ ſuſcitat & viuificat, qđ verũ eſt, qa venit hora &c, & oſtēſio patris ſui, hĩc em̃ de ſuſcitatiõe aīę à pc̃tis agiť. e ¶ Vocē filij. Hoc ſolũ iuſtis conuenit, q ſic audiũt de īcarnatiõe ei⁹, vt credāt qa fili⁹ dei eſt. f ¶ Sicut em̃ pater. Aug. Vita q̃ eſt ipſe pr̃ & fili⁹, ptinet ad aīam, nõ ad corp⁹. Corpus em̃ nõ ſentit

§.1.a. vitā ſapiē, ſed aīa rõnalis, q̃ illuminať à lumīe qđ illu. oēm ho. ve. in hũc mũdũ. ¶ Augu. Sup aīam rõnalē q̃ eſt imago dei, nihil eſt niſi de⁹ cui⁹ eſt imago: hui⁹ ipſe de⁹ eſt vita, & ipſa eſt vita corporis.

†De p. di. 2 c. charitas. v̈. cũ ergo. g ¶ In ſemetipſo. Nõ aliũde, ſed ipſe eſt vita. ſic & filius in ſemetipſo eſt vita. Sed differũt, qa pr̃ eſt vita nõ naſcēdo, filius eſt vita ex prē naſcēdo, vñ ait, Dedit. nõ ꝙ aliqñ fili⁹ fuerit ſine vita, ſed naſciť ex eo vita. dedit ergo. i. vita genuit vitā. h ¶ Et ptātem. Poſtq̃ dixit de reſurrectione aīę, ſubdit de reſurrectiõe carnis. Et ptātē quā habet fili⁹ cũ prē ĩ occulto, dedit pr̃ ei, qa fili⁹ hoīs eſt: in qua forma iudicās bonis & malis videbiť. Viſio em̃

F formę dei ſolis mũdis corde ꝓmittitur. vñ: Beati mundo corde, qm̃ ipſi deũ vi

†prodibũt Mat.5.a debũt. ¶ Aug. Chriſtus in eo ꝙ eſt fili⁹ dei, eſt vita quę viuificat animas, in eo ꝙ fili⁹ hoīs, Iudex, Dedit ergo ei pater vitā generādo, vt viuificet. Dedit ei poteſtatē iudicij in carne mittēdo. ꝑ verbũ em̃ filiũ dei, fit aīarũ reſurrectio, per verbũ factũ ĩ carne filiũ hoīs, fit corporũ reſurrectio. i ¶ Quia ueniet ho. Sicut. §. eſt autor de reſurrectione mẽtis in vitā ęternam, ita etiā hic eſt autor de reſurrectiõe carnis, alr̃ nemo crederet. k ¶ Nõ

✻patris poſſum ego à meipſo fa. Dedit mihi poteſtatē iudicij, nõ tamē poſſum à me i. qui nõ eſt à ſe, nõ facit à ſe, & ita q culpat eum de opere ſabbati, culpat patrē.

l ¶ Sicut au. Audio per vnitatem ſubſtantię. i. ſcio quia nõ eſt aliud audire, q̃ ſcire vel eſſe, Vel ego filius hoīs nihil à me poſſũ, ſed ſicut audio à deo iudico: & hoc iudiciũ meũ de quibuſcunq̃ eſt iuſtũ, ideo quia nõ quęro volũtatē meā, i. hoīs, ſed patris, quę eſt de ſalute hoīm, q ad hoc me miſit. i. incarnari fecit. m ¶ Nõ quæro. Loquitur nũc ſcđm ꝙ equalis eſt patri, vt ꝓbetur in eo vera deitas: nũc ſcđm ꝙ minor, vt ꝓbeť vera humanitas. n ¶ Si ego teſtimoniũ. Dico de idētitate eſſentię ſuę cum patre, ex qua viuũt nõ corpora quę nõ ſentiunt, ſed aīæ rationales medię inter deum & corpora: Dicto etiā de minoritate humanitatis, in qua ſcilicet moritur, reſurgit, ſuſcitat corpora & iudicat; ſupponit de teſtimonijs ſuis quæ non indiget habere ab homine, quia habet ab operibus quæ pater dedit & ab ipſo patre. Habet tñ & ab hominibus, ſed vt à lucernis. i. à Iohanne & à Moyſe, qui ſi non poſſunt coniungere animas deo, poſſunt tamen confutare inimicos.

☞ Sed hęc

miſit illum. Amen amen dico uobis a
a ¶ Intelligit. b ¶ Me miſſum ad ſalutem omnium.
a b quia qui uerbum meũ audit & cre-
a ¶ Ex patre cui credit, & ſimiliter ex me qui ſum vna vita cum eo. & hoc eſt ꝙ dicit: Et qui audierint viuent.
dit ei qui miſit me, hābet uitam æter b
¶ Damnationis.
c nam, & in iudicium † non uenit ſed c d
¶ Vere tranſit in vitam.
tranſiet à morte in uitam. Amen e
a ¶ Poſt per apoſtolos. b ¶ Noli expectare nouiſſimā
d amen dico uobis, quia uenit hora f
a ¶ Per ipſum. b ¶ Sine fide in peccatis. c ¶ Credendo
& nũnc eſt, quando mortui audient g
a ¶ Obediendo, ¶ Nunc & ſemper. ¶ Per vocē filij. dei, quia, ſicut enim pater.
e uocē filij dei, & qui audierint uiuēt. h
a ¶ Ad animarum viuificationem.
f g Sicut enim pater habet uitām in ſe- i
metipſo, ſic dedit & filio habere uitā k
h in ſemetipſo. † Et poteſtatē dedit ei l
iudiciũ facere, quia fili⁹ hominis eſt. m
a ¶ Quod filius hominis habet poteſtatem iudicij, vt & malis poſsit videri. mirum enim videtur: cum hoc magis conueniret filio dei.
i Nolite mirari hoc, quia ueniet ho- n o
a ¶ In fine ſeculi. b ¶ Tam boni quā mali. b ¶ Corpora non animæ.
rā in qua omnes qui in mõnumen-
a ¶ Non vt viuant ſicut ſupra, ſed vt reſurgant.
tis ſunt, audient uõcem filij dei: † &
a ¶ Adhuc indiſcretio. b Ecce diſcretio iudicij
† procēdent qui bõna fecerunt, in re p
a ¶ Vt videant deum ſicuti eſt.
ſurrēctionē uitæ, qui uerò mala ege q
¶ Damnationis.
k runt, in reſurrectionē iudicij. † Non r
poſſum ego à meipſo facere quid-
l quam. Sicut audio iudico, & iudi- s t
a ¶ Quo iudico cum patre, quia non quæro vo. meam i. propriā filij hominis, ſed quæ cũ patre & filio eadē eſt.
m cium meũ iuſtũ eſt: † quia nõ quero
¶ Hominis.
uoluntatem meam, ſed uolũtatem
a ¶ Scilicet dei patris ¶ Homo.
n eius qui miſit me. * Si ego teſtimo- v

Nicolaus de Lyra.

☙ a ¶ Amen amen dico uobis. Hĩc oſtēdit qualiter potētia viuificatiua de qua loquutus eſt, ſit intelligenda. ſ. de viuificatione ſpirituali, quæ eſt per fidē charitate formatā. & hoc eſt qđ dicitur: Amen amen dico uobis, quia qui uer. &c. fide formata. b ¶ Habet uitam ęter. cauſaliter, quia habet gratiā quæ facit eũ dignũ vita ęterna. c ¶ Et in iudic. &c. ſcilicet cõdēnationis: veniet tñ in iudiciũ diſcuſſionis & premiatiõis. Et qa dixit, ꝙ talis habet

lis habet vitā ęternā, ne aliqs credat ex hoc ꝙ fides faciat hoīem in

G præſenti immortalē, ideo ſubditur: d ¶ Sed trāſiet à morte. qa oportet ſoluere debitũ naturæ, anteq̃ veniat ad vitā gloriæ. Et quia fides à deo datur per inſpirationē, ideo ſubdiť. e ¶ Amē amen dico &c. Iſte Euangeliſta ſol⁹ duplicat hāc dictionē amē, quę in Hebraico cõfirmationē deſignat. Ipſe enim ſubtiliora & altiora ſcribit de Chriſto, & hæc indigēt maiori aſſertiõe, ꝓpter qđ cõiter vtitur prædicta duplicatiõe. f ¶ Quia ue. ho. &c. qñ mor. morte infidelitatis, de qua dr̃ Math. viij. c. Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. g ¶ Audiēt uocē &c. fidē viuificantē ſuſcipiēdo. ideo ſequitur: h ¶ Et

† nõ vētu rus eſt qui audierit. Põt etiā intelligi de viuificatiõe corporali: qa ad vocē Chriſti aliqui fuerunt reſuſcitati. ſ. fili⁹ viduę Luc. v. e. & filia Archiſynagogi Matthęi. ix. c. & Lazar⁹. ĩ. xj. f. Per hoc aũt qđ hic dr̃: Venit hora. patet ꝙ non loqtur de reſurrectione generali, quæ erit in futuro, ſed de viuificatiõe ſpũali, quæ eſt ꝑ fidē Chriſti: & de reſurrectiõib⁹ corporalib⁹ ꝑticularib⁹ tñ, quæ factę ſunt ad confirmationē hui⁹ fidei, & iſte inceperũt à principio prædicationis Chriſti. i ¶ Sicut

Diuiſio em̃ &c. Hĩc cõſequēter agiť de reſurrectione gñali futura & de iudicio ſibi correſpõdēte. Et diuitur in duas, qa primò agiť de reſurrectiõe, ſcđ'ò de iudicio, ibi: Et ptātē. Circa primũ ſciēdũ, ꝙ illud qđ eſt tale ꝑ eſſentiā eſt cauſa aliorũ, vt hr̃. ij. metaph. de⁹ pr̃ eſt vita ꝑ eſſentiā, & ꝑ cõſequēs fili⁹, cũ ſint vna eſſentia & vna vi

H ta, & ꝑ cõſequēs ipſe erit cā viuificatiua oīm reſurgētiũ. & hoc eſt qđ dr̃: Sicut

†Mat.25.d enim pater. i. à ſe & à nullo alio, & per cõſequēs ei cõuenit ꝑ eſſentiā. k ¶ Sic dedit &c. quia licet fili⁹ ſit vita ꝑ eſſentiā ſicut & pr̃, hoc tñ habet à prē. l ¶ Et ptātē. Hĩc cõſequēter agitur de iudicio

Diuiſio futuro. Et diuidiť in duas. qa primò de-

†De cõſ. di. 5. c. fi. in fi. ſcribitur illud iudiciũ, ſecũdò, deſcribiť fore iuſtũ, ibi: Nõ poſſum. Circa primũ ſciēdũ, ꝙ tota trinitas in iudicio futuro

† ĩ.6.d iudicabit autoritatiuè: ſed Chriſt⁹ inq̃ntũ hõ iudicabit exequutiuè. Cuius rõ eſt, qa iudex debet eſſe manifeſt⁹ oīb⁹ iudicādis. de⁹ aũt pr̃ vel fili⁹ ſcđm diuinā naturā nõ videbiť in iudicio ab oīb⁹, quia tũc oēs eſſent beati; qa in tali viſiõe cõſiſtit btĩtudo, & iõ executio iudicij data eſt Chriſto hoī q poterit ab oīb⁹ videri. & hoc eſt qđ dr̃: Et ptātē &c. executiuè. m ¶ Quia filius ho. ab omnibus viſibilis, bonis & malis. n ¶ Nolite mirari. q. d. adhuc maius faciet Chriſt⁹ hõ. vnde ſubditur: o ¶ Quia uenit hora &c, audiēt uocē. Humanitas em̃ Chriſti eſt organũ diuinitatis, & ideo vox eius operabitur ad reſurrectionē generalē futurā per modũ inſtrumēti cõiuncti. verũtñ qa nõ reſurgēt vniformiter: quia aliq reſurgēt ad gloriā, & alij ad pœnā. ideo ſequitur: p ¶ Et ꝓcedēt qui &c. hoc diciť ad denotādũ, ꝙ fides ſine bonis operibus nõ ſufficit ad ſalutē. q ¶ Qui uerò mala &c. i. cõdemnationis. r ¶ Non poſſum. Hĩc oſtendit hoc iudicium fo

Iacob.2.d re iuſtum. Filius enim inquantũ deus, habet eandem naturā cum patre: & ſic nõ poteſt in iudicando deficere. ſimiliter nec inquantum homo: qa voluntas humana in oībus ſequiť motũ & regulā volũtatis diuinę. & hoc eſt qđ dicitur: Nõ poſ. ego &c. fac. qc. declinando à patre. s ¶ Sicut audio &c. Licet enim habeat eādem noticiam cum patre inquantũ deus, tamen habet eā à patre: & ſcđm hoc dicitur ab eo audire. ſcđm verò humanam naturā habet noticiā infuſam, & ſic magis propriè à patre audit. t ¶ Et iudiciũ. quia non poteſt obliquari voluntas Chriſti hominis à voluntate dei, vt dictum eſt. ideo ſequitur: Quia non quæro uo. meā, ſed &c. v ¶ Si ego te. Poſita Chriſti doctrina de potentia viuificatiua ei⁹, hĩc cõſequēter poniť cõfirmatio ꝓdictę doctrinę. Et diuidiť in duas, qa primò cõfirmať hmõi doctrina. ſcđ'ò arguiť Iudęorũ duricia, ibi. Claritatē ab hominib⁹. Prima ĩ duas,

Diuiſio quia primò cõfirmatur teſtimonio humano, ſecũdò teſtimonio

☙ diuino, ibi:

A a ¶ Sed hæc. Sed tñ teſtimoniũ Iohānis induco, vt per Iohānē

☞ vos hoīes ad v̈itatē ipſā ducamini, & credētes ſalui ſitis. b ¶ Ille e. lu. Qui me exterius oculis hominum viſibilem exhibuit, interi⁹ corda hominum ad me cognoſcendum accendit. Etiam omnes

§.1.a ꝓphetę & apl̃i ſunt lucernæ: Chriſtus verũ lumen, qđ illuminat oēm hominem veniētē in hũc mũdum. c ¶ Ardēs &c. hoc eſt ĩ nocte oſtēdēs ſeq ſolē, nõ ergo ſupflua. Nemo tñ in ea remāeat, q̃ſi ipſa ſufficiat. d ¶ Neq̃ uo. Et ſi ĩ Sina vocē ei⁹ audiſſe & ſpēm vidiſſe putetis. e ¶ Scrutamini. Ecce aliud teſtimoniũ ſcripturę, ĩ q̃ de⁹ teſtať de filio ſed Iudęi in ea ſpem ponētes ad Chriſtũ ſolē non ꝑueniũt. f ¶ Et illæ ſunt. Vos q putatis vitā hr̃e ĩ ſcripturis, & me q̃ſi cõtrariũ Moyſi repudiatis, per ipſas me deũ ĩtelligere poteſtis, ſi diligēter aduertatis g ¶ Claritatē. Nec iõ hoc loquor, vt q̃rā gl̃iā meā, ſed vobis errãtibus cõdoleo, qui nõ habetis dilectionē dei: & ad viam veritatis reducere volo.

Nico. de Ly. ☞ Quia

niũ perhibeo de meipſo, teſtimoniũ a
a ¶ Vobis incredibile videbitur. b ¶ Pater. quod poſt aperiet. ibi. Qui miſit me pater.
meum nõn eſt uerũ. † Aliũs eſt qui b
a ¶ Vt in baptiſmo & in monte
teſtimoniũ pērhibet de me: & ſcio c
a ¶ Quia eſt a veritate quę eſt deus.
quia uērum eſt teſtimonium eius,
¶ Sacerdotes & leuitas
quod perhibet de me. Vos miſiſtis d
ad Iohannem, & teſtimonium per e
a ¶ Iohānes etiam qui ex deo eſt, teſtatur de me. ¶ Non ſibi, ſed.
hibũit ueritati. Ego autem ab homi f
¶ Non ſum contentus teſtimonio Iohannis. Q. Non ſufficit niſi deus atteſtetur.
a ne teſtimoniũ non accipio, ſed hæc
a ¶ Quidem. b ¶ Propter quod debetis ei credere. ¶ Non lux.
b dico, ut uos ſalui ſitis. Illē erat lũcer g
a ¶ Spiritu charitatis. b ¶ Lumine veritatis.
c na ardēns & lũcens. Vos autem uo- h i
¶ Cum ipſe ſequi ſolem oſtenderet.
luiſtis exultare ad horā in luce eius.
Ego autem habeo teſtimonium ma k
¶ Vere maius.
ius † Iohanne. † Opera enim quæ de l
dit mihi pater, ut perficiam, eaipſa
opera quæ ego facio teſtimonium
¶ Quia talia opera non niſi a deo poſſunt fieri. ¶ Qui opera dedit.
perhibent de me, quia pater me mi
ſit. † Et qui me miſit pater, ipſe teſti m
a ¶ Inuiſibiliter in cordibus hominum. b ¶ Sed vos.
d monium pērhibuit de me. Neq̃ uo- n
a ¶ Quæ non aure carnali, ſed tantũ ſpiritualiter capitur
cēm eius unquam audiſtis, neque
a ¶ Quia ſubſtantia diuinitatis eſt inuiſibilis. ¶ Quod erat in principio.
ſpēciem eius uidiſtis: Et uerbũ eius o
non habetis in uobis manens, quia
a ¶ Quia his quæ auditis a me non creditis, nec amatis.
quem miſit ille, hũic uos non cre-
¶ Autem.
e ditis. Scrutamini ſcripturas: quia p q r
uos putatis in ipſis uitam æternam
f habere. Et illæ ſunt quæ teſtimoni- s
¶ Tamen. ¶ Per illas.
um perhibent de me: & non uultis t
a ¶ Credere in me. b ¶ Quam ſcripturis quęritis.
uēnire ad me, ut uitām habeatis.
¶ I. humanam laudem non quæro, nec honorem qui veni dare ſpiritualem.
g † Claritatē ab hominibus non acci v

Diuiſio ☙ diuino, ibi: Ego aũt ha. Pria in duas: qa primò induciť teſtimoniũ. Scđ'ò oſtēditur ꝙ debeat eſſe acceptũ, ibi: Ille erat. Circa primũ ſciendũ, ꝙ aliqñ doctrina aliq̃ cõfirmať ꝑ aliqd qđ eſt minoris autoritatis: ꝓpter hoc ꝙ illud eſt magis acceptũ audiētib⁹. ſicut dicit philo. ij. metaph. ꝙ aliq dignantur. i. dignũ reputāt

†Iohannis ſub. teſtiõnio Poetā inducere teſtē, ſicut ſũt illi q ſunt ĩbuti dictis poeticis: & iõ nihil recipiũt niſi ꝑ teſtimoniũ poetę cõfirmeť, q̃uis illud ſit magis autēticũ ſimplr̃ q̃ dictum poeticũ. Et eodē mõ venientib⁹ ad fidem de Iudaiſmo cõfirmať nouũ Teſtamentũ ꝑ vet⁹. & eodē mõ Saluator hĩc cõfir

†.ĩ.8.c mat doctrinā ſuā ꝑ teſtimoniũ Iohānis, cui⁹ ſanctitas erat nota Iudęis. & hoc eſt

B qđ dr̃. Si ego teſti. &c. ſ. ſol⁹. a ¶ Teſtimoniũ meũ nõ eſt uerũ. i. efficax ſcđm reputationē veſtrā, q̃uis in ſe ſit efficaciſſimũ. ꝓpter hoc ſequiť: b ¶ Ali⁹ eſt q te. ſ. Iohānes baptiſta, vt patuit. ĩ. & ij. ca. c ¶ Et ſcio qa ue. &c. qa pater ei⁹ Zacharias ꝑ ſpm̃ ſanctũ ꝓphetauit ipm̃ pire añ faciē dñi ad dādā ſciam ſalutis, vt hr̃ Luc. ĩ. g. Teſtimoniũ autē ſaluciferũ eſſe nõ põt niſi ſit verũ. Quod aũt iſtud teſtimoniũ ſit autēticũ, oſtēdiť cũ ſubditur: d ¶ Vos mi. ad Io. nuncios ſolēnes quaſi volētes acqeſcere dicto ei⁹ ſicut autētico, ſicut dictũ fuit. ĩ. c. e ¶ Et teſti. ꝑhi. ueri. i. mihi qui ſum veritas, cõfitēdo me eſſe Chriſtũ, & ſe negādo, vt patuit. §. ĩ. ca. & iiij. f ¶ Ego aũt ab ho. te. &c. q. d. nõ dixi prędicta,

† Gloriam vt ſim in maiori autoritate ꝓpter dictũ Iohānis, ſed ꝓpter ſalutē veſtrā quā deſidero, vt acquieſcētes eius teſtimonio ad ſalutē pertingatis. g ¶ Ille erat. Hĩc oſtendit ꝙ Iohannis teſtimoniũ debet eis eſſe acceptũ propter tria. ſ. ꝓpter eius officiũ: qa erat pręco Chriſti. qđ notatur cũ dicitur: Ille erat lucerna: oſtē-

§.1.a dens hominibus viā ſalutis. ſ. Chriſtũ. Et ſicut lucerna nõ lucet ex ſe, ſic Iohannes nõ erat lux, ſed venit vt teſtimonium perhiberet de lumine. ſcđ'ò ꝓpter charitatis incēdiũ, qđ notatur cũ dicitur: h ¶ Ardens. intantũ ꝙ ꝓpter zelũ charitatis diuinę mortē ſuſcepit. tertiò, propter virtutis exercitium, intantũ ꝙ credebāt eũ Chriſtũ. qđ notatur ibi: Lucens. Iſta tria debēt reddere teſtimoniũ eius acceptũ, & maximè Iudæis, quia voluerũt ipſum recipere tanq̃ Chriſtũ. ꝓpter qđ ſubditur: i ¶ Vos autē uobis ad ho. ex. in lu. eius. Dicit ad horā; quia finaliter eũ cõtempſerunt, & eius mortē ꝓcurauerũt. k ¶ Ego aũt. Hĩc cõſequēter confirmat doctrinā ſuā per teſtimoniũ diuinũ. Et diuiditur ĩ tres, ſcđm

Diuiſio ꝙ pater teſtificatus eſt triplr̃ de Chriſto. ſ. ꝑ opera, ꝑ ſeipſum, & ꝑ ſcripturas. ſecũda ibi: Et qui me miſit. tertia ibi: Scrutamini ſcripturas. In prima parte dicitur ſic: Ego aũt habeo &c. ſ. teſtimo nium ei

nium dei prĩs, qđ eſt maius teſtimonio Iohānis, ꝓpter maiorem C
cognitionis certitudinē: & ꝓpter eius incõmutabilitatē. Et quale ſit iſtud teſtimonium, oſtendit dicēs. l ¶ Opera em̃ quæ de. vt perficiā ea. ſ. miracula virtutē totius creaturæ excedentia, quæ faciebat Chriſtus virtute propria. ideo dicit: Vt perficiā, eaipſa opera quæ ego facio &c. Sicut em̃ firmum teſtimonium habetur per demonſtrationē in his quæ ſubſunt facultati naturali intellectus, ita in his quæ ſunt ſupra hāc facultatē firmũ teſtimonium eſt per opera ſoli deo poſſibilia, qui nõ po †.ĩ.8.c
teſt eſſe teſtis falſitatis. & hoc modo cõfirmata eſt doctrina Chriſti, nõ ſolũ ipſo prædicante, ſed etiā ipſis apl̃is, ſcđm qđ dicitur Mar. vlti. d. Illi aũt ꝓfecti prædicauerũt vbiq̃ dñõ cooperante, & ſermonē cõfirmāte ſequētibus ſignis. m ¶ Et qui miſit me. Hĩc cõſequēter poniť teſtimoniũ patris, qđ teſtificatus eſt per ſeipſum. & hoc fuit in baptiſmo & in trāſfiguratiõe, vbi audita eſt vox patris ſup Chriſtum: Hĩc eſt filius meus dilectus. & † Matt.3.d
hoc eſt qđ dicitur: Et qui miſit me pater ipſe. per ſeipſum. n ¶ Neq̃ uocē. Hĩc cõſequēter oſtēdit eos nõ capere huiuſmodi teſtimoniũ. qđ de⁹ oſtēdit tripliciter. Primò ꝑ ſignũ ſenſibile, ſicut in baptiſmo & tranſfiguratione audita eſt vox ſenſibilis. Sed hāc vocē nõ audierāt Iudæi perſequētes Chriſtũ, quia ibi non fuerāt. iõ diciť: Neq̃ uocē &c. Secũdò oſtendit aliquibus per viſionē ſuę eſſen †.ĩ.14.b
tiæ ſicut beatis. & hoc excludiť ab eis, cũ dicitur: Neq̃ ſpēm eius uid. Tertiò ꝑ internā inſpirationē: & hoc excludiť cũ dicitur: o ¶ Et uerbum eius nõ &c. D
Et ſubdit cauſam huius. Quia quē miſit ille, huic vos nõ creditis. q. d. hoc nõ ꝓuenit ex dei defectibilitate. ſed ex veſtra incredulitate. p ¶ Scrutamini. Hic cõſequēter ponitur teſtimonium dei patris per ſcripturas veteris teſtamēti quæ manifeſte loquuntur de Chriſto. & hoc eſt qđ dicitur: Scrutamini. i. interius diligenter aduertite. q ¶ Scripturas. legis & ꝓphetarũ. r ¶ Quia uos putatis in ipſis uitam ęternam habere. Et bene dicit, putatis, qa ab hac opiniõe ſunt defraudati ex eorum incredulitate. s ¶ Et illæ ſunt qui teſti. perhi. &c. qa ſcriptura veteris Teſtamēti determinat tp̃s eius aduētus, Geñ. penul. b. Nõ auferet ſeptrũ de Iuda &c. & Dañ. ix. f. vbi determinatur tp̃s aduēt⁹ ſanctiſſctõrũ ſub numero certo hebdomadarum: Determinat etiā locũ natiuitatis Mich. v. a. & tu Bethleē Ephrata paruul⁹ es in milib⁹ Iuda: Ex te em̃ egredietur qui ſit dominator in Iſrael &c. Determĩat etiā modũ naſcendi, Iſa. vij. c. Ecce virgo cõcipiet & pariet &c. & modũ cõuerſandi ſcilicet in paupertate, zach. ix. b. Ecce rex tuus venit tibi iuſtus & ſaluator, & ipſe pauper. Et modũ moriendi, Iſa. liij. c. Sicut ouis ad occiſionem ducetur &c. Et breuiter omnia myſteria Chriſti in veteri Teſtamēto inueniuntur expreſſa, & in Chriſto completa. & ideo ex ſcripturis veteris Teſtamēti potuit v̈è cognoſci, ꝙ ipſe erat Chriſtus in lege promiſſus, ſicut diffuſius declaraui in quadā quæſtione in qua de hoc determinaui. t ¶ Et non uultis uenire ad me. per fidem: quia Iudęi pro maiori parte permāſerunt in infidelitate. Vt uitam ęternam habeatis. quæ habetur per fidem formatam charitate. v ¶ Claritatem ab omnibus. Hĩc conſequenter arguit eorum tarditatem ad credendum: & qa perſequebātur Chriſtũ vt blaſphemum, in quo fingebant ſe moueri zelo dei, & vt violatorem ſabbati, in quo videbātur moueri zelo legis Moyſi: ideo oſtēdit vtrũq̃ eſſe falſum. primò primũ, ſecũdò ſecundũ, ibi: Nolite putare. Dicitur ergo primò ſic: Claritatem ab hominibus non accipio. id eſt quæro. q. d. prædicta non dixi ad iactantiam, quia non quęro hominum gloriam.

☙ Quod patet

E a ¶ Quia dilecti. Dilectio dei nõ eſt in vobis, quia me non accipitis. i. non creditis, quia veni vt per me pater glorificet. b ¶ Si al. Antichriſtus, qui propriam gloriam quęrit non dei. i. in noĩe ſuo veniet. hoc eſt ꝙ apl's ait, vt credãt mẽdacio, q nõ crediderũt veritati. c ¶ Si en. Cur aũt nõ credãt ſubdit: Nõ, q̃a nõ eſt apta veritais ſed q̃a ſuperbia eos excæcat, & ambitio laudis: q̃ appetit de ſe exiſtimari qđ ĩ ſe nõ habet, & ſup alios ſe efferre. Hũilitas verò ſoli' dei glĩã quęrit, eiq; ſoli placere appetit. d ¶ Si aũt il. Ex hoc colligit, q̃a q legis pręcepta exteriora ſũt implere negligit, euãgelica q̃ pfectiora ſunt & ſubtiliora, multò min' implere valebit.

2. Theſſ. 2. c

accuſat uos. mecũ. ſ. Moyſes: l ¶ In quo uos &c. falſo tamẽ. m ¶ Si em̃ crederetis &c. ly forſitã non eſt nota dubij, ſed libertatis arbitrij, quia nullus credit niſi volens. n ¶ De me em̃. ſ. dupl'r. vno mõ expreſſè & manifeſtè, vt pædictũ eſt Geñ. penul. & Deut. xviij. c. prophetam ſuſcitabit vobis deus. Alio modo figuraliter & occultè: quia oĩa ſacrificia & ſctã ve. Teſta. ſũt figura Chriſti. o ¶ Si aũt illius &c. non ꝙ lex Moyſi ſit maioris autoritatis q̃ verbũ Chriſti ſcđm veritatẽ, ſed tñ ſcđm Iudęorũ reputationem. vocatur etiam lex Moyſi litera, doctrina autẽ Chriſti verbũ, quia Moyſes doctrinã ſuã tradidit ſcripto, nõ autem Chriſtus. quia lex euãgelica eſt lex amoris. & ideo primò fuit ſcripta in cordib' apoſtolorũ p receptionẽ ſpũſſcti, ſicut diffuſi' declaraui ſuper ep'lam ad Hebr.

C

Lex Moyſi littera

¶ Ideo dico quia.

a pio, ſed cognoui uos, quia dilectionem dei non habetis in uobis. Ego ueni in nomine patris mei, & non

a ¶ Vnde hæc pœna vobis. b ¶ Qui dicet ſe eſſe deũ.

b accepiſtis me. Si alius uenerit in nomine ſuo, illum accipietis. Quomodo poteſtis uos credere, qui glo-

¶ Qui gloriatur in deo glorietur.

riam ab inuicẽ accipitis, & gloriam quæ à ſolo deo eſt, non quæritis?

a ¶ Autem. b ¶ Quia non veni damnare ſed ſaluare.

Nolite putare quia ego accuſaturus ſim uos apud patrem.

a ¶ Quia voci eius non creditis quæ ait: prophetam ſuſcitabit vobis deus, ipſum audietis ſicut me.

Eſt qui accuſat uos Moyſes, in quo uos ſpe-

¶ Quomodo.

c ratis. Si enim crederetis Moyſi, cre-

¶ Irriſio increduli non dubitatio dei. ¶ Curderetis † forſitan & mihi. De me e-

¶ Quæ de me teſtantur.

d nim ille ſcripſit. Si autẽ illius literis non creditis, quomodo uerbis meis

¶ Qui a lege prædictus ſum.

credetis?

GLO. ORDI.

Poſt hæc abijt. Ca. VI. Poſt verba qb' deitatis ſuæ & hũanitatis arcana monſtrauit miraculo qnq; panũ qs eſſet ſubdit: vñ ait: Poſt hęc abijt. i. hæc inuſita & viſibilia q̃ ad cognitionẽ inuiſibilis dei ducunt. Sed & myſtica ſunt. Mare em̃ eſt ſeculũ. Galileę. i. rotę: q̃a hic eſt volubilitas, nõ erectio ad deũ. Hoc tranſit Ieſus reſurgendo. vñ eũ quẽ primũ vna gẽs Iudæorũ, iã ſequit̃ multitudo gẽtiũ, cupiẽs inſtrui, ſanari & ſatiari. Ieſus autẽ diſcipl'is in mõte ſpũalib' altiora cõmitẽs, turbis inferiorib' ſimpliciora: pxio Paſcha hoc agit, docẽs eos qb' facit debere trãſire de mũdanis ad cęleſtia. Oculi Ieſu ſunt dona ſpũs, q̃ miſert' apit, ne errẽt veniẽtes ad ſe. Ipſe ſciẽs tẽtat diſcipulũ, vt ille tarditatẽ ſuæ fidei agnoſceret, q pñte creatore de paucis ſufficiẽtiã multis poſſe fieri, dubitare nõ debuit. Et per ei' ignorantiam ſignificat ſpiritualẽ intelligentiam Iudęos in lege ignorare. f ¶ Trans mare. Tyberiadis & Capharnaũ ĩ eodẽ litore ex pte nr̃a, vltra ĩ alio littore oppoſito, loc' eſt vbi miraculũ iſtud factũ eſt. Nec ppriè vocatur mare, ſed quædã magna Iordanis refluxio. g ¶ Et ſeq̃batur. Viſo hoc miraculo, gentiũ magna turba ſequit̃, q̃a ſicut eos q̃s à corpis infirmitate ſanabat, int' ſpiritus reintegrabat, ſic ipſos à morbo incredulitatis ſanabat. h ¶ Cum ſubleuaſſet: Exemplo ſuo nos admonet leuare oculos cordis noſtri, vt ſi fortè eo du

† vtique

F

✱ eius

† Appropĩquabat ãt

Cap. VI.

¶ i. interfecto Iohanne voluit dignitatem humanitatis & deitatis per miracula oſtendere, nominando locum & tẽpus.

e Poſt hæc abiit Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tyberiadis. † Et ſe-

f

g

quebatur eum multitudo magna, quia uidebant * ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabãtur. † Subiit ergo in montẽ Ieſus, & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis. † Erat autẽ proximũ Paſcha, dies feſtus Iudæorũ.

h † Cũ ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus,

NICO. DE LY.

Poſt hæc autẽ. Cap. VI. Poſtquã egit de vita ſpũali, hĩc cõſequẽter agit de nutrimẽto correſpõdente. Et diuidit̃ in duas partes. quia primò ponit̃ ſignũ ſenſibile de collatione cibi corporalis, vt p hoc inducamur ad intellectũ cibi ſpũalis. ſcđò ſubiungit̃ doctrina de ipſo ſpũali cibo, ibi: Rñdit ei Ieſus. Prima in tres. q̃a primò ponit̃ miraculi tẽpus & locus. Scđò miraculi actus, ibi: Cũ ſubleuaſſet. Tertiò cõſequẽs fruct' ibi: Illi ergo hoĩes. In prima parte dr̃ ſic: Poſt hæc aũt. quæ prædicta ſunt. q ¶ Abijt Ieſus &c. Iudæi em̃ quærebãt eum interficere, & nõ erat adhuc tp̃s paſſionis ſuæ. iõ recedẽdo dedit exẽplũ cedẽdi ad tp̃s malicię hũanæ, oſtẽdẽs ꝙ aliqñ licitũ ſit Chriſtifidelib' fugere ĩ pſequutiõe. r ¶ Qđ eſt Tybe. Illud em̃ mare eſt quidã lac' magn' per quẽ trãſit Iordanis fluui': ſed vocat̃ mare ſcđm modũ loquẽdi Hebraicũ, ĩ quo cõgregatio aquarũ vocat̃ mare. ſcđm illud Geñ. j. a. Cõgregatiõeſq; aquarũ vocauit Maria. Vocat̃ aũt mare Galileæ à pũincia iuxta quã trãſit: & vocat̃ mare Tyberiadis ex noĩe ciuitatis ędificata in littore: quę antiq̃' Cenereth dicebat̃. ſed ab Herode tetrarcha fuit reędificata & ampliata, & Tyberias vocata in honoĩe Tyberij cęſaris. vocat̃ etiã mare illud alijs noib', vt declaraui ſuper Mattheũ. & ideo illa dimitto. s ¶ Et ſequebatur eũ. quidã ex deuotione ab eo curati, quidã malicioſè, volentes eũ capere in ſermone, vt phariſæi. & quidã ex deſiderio addiſcẽdi. & aliqui ex curioſitate, volentes miracula quæ faciebat videre. ideo ſubdit̃: t ¶ Quia uidebãt. Hoc additur ad oſtẽdendũ, ꝙ fiebant virtute diuina. Magicis em̃ artibus bene fiunt aliqua curioſa & inutilia, ſicut ꝙ ſtatuę loquãtur, & cõſimilia: ſed ſanitates quæ fiunt ad reducendum hoĩes in deũ, fiũt tantũmodo virtute diuina, vt habetur in Itineratio Clementis. v ¶ Subijt ergo &c. quia erat locus deuotionis & doctrinæ aptus. ideo ſequitur: x ¶ Et ibi ſedebat cũ &c. docẽs eos. & ſic patet locus in quo factum eſt miraculum ſequens: tempus autem in quo factum eſt deſcribitur, cum dicitur: y ¶ Erat autẽ &c. Iſtud eſt feſtum Paſchale, de quo iſte Euangeliſta facit mentionẽ: & in iſto paſchate non fuit Ieſus in Ieruſalem. Quamuis enim Chriſt' legẽ ſeruauerit, tamẽ in hac ſolennitate nõ fuit, quia illi qui habebãt inimicitias capitales, erant excuſati à præcepto legis: qua præcipitur oẽm maſculum apparere coram domino in ſolẽnitate paſchali. Sic autẽ erat de Chriſto, quia Iudei quęrebant eũ interficere. Pręterea Chriſt' ſicut ſeruãdo legẽ oſtendebat ſe eſſe verũ hominẽ de filijs Iſrael ſcđm carnẽ, ſic aliquando prætermittendo obſeruationẽ eius, oſtendebat ſe eſſe dominum ſupra legẽ. z ¶ Cum ſubleuaſſet ergo. Hic ponitur miraculi actus

Diuiſio

H

† 39. di. c. 1.

Mare Galileæ, Tyberiadis

† Ma. 14. a Luce. 9. b

† Ma. 14. b Mar. 6. c Luce. 9. f

Deut. 16. c.

Nico. de Ly.

☞ cente ad

Qđ patet ca. ſeq. vbi dr̃ ꝙ fugit qñ turbæ voluerũt eũ facere regẽ. Sed oſtendit vlterius ad quid prędicta dixerit, ſcilicet ad oſtendendũ eorũ duriciã dicẽs: a ¶ Sed cognoui. i. cognoſcere feci. b ¶ Quia dilectionẽ &c. Quod declarat ex ſigno præſenti dicens: c ¶ Ego ueni in nomine. qđ patet p prædicta teſtimonia. d ¶ Et nõ acce. ſed magis pſequimini: qđ nõ faceretis, ſi dilectionẽ dei haberetis. Hoc etiam declarat ex ſigno futuro dicẽs: e ¶ Si alius uenerit. i. non habens prędicta teſtimonia à deo. f ¶ Illum accipietis. Hoc fuit inchoatum, qñ Iudęi receperunt Bencozeba tanq̃ meſſiã, qui tñ nullũ diuinũ teſtimonium habebat per miracula vel ſcripturas. Hoc etiam perfectè cõplebit̃, qñ recipiẽt Antichriſtũ p vero deo: q̃a faciet ſe circũcidi, & dicet ſe eis pmiſſum, & ei adhęrebũt quouſq; eius falſitas detegat̃ p Enoch & Eliã. Et cauſam huius incredulitatis ſubdit dicẽs: g ¶ Quõ po. uos cre. &c. i. gloriam humanam. Hoc enim impediuit Iudęos à fide Chriſti in parte: quia ſolum attẽdebant & adhuc attendũt ad gloriam & exaltationem tẽporalẽ dandã eis per meſſiam. Videbãt autẽ Chriſtũ pauperem & abiectũ. & ideo nõ receperũt eũ, non attendẽtes ſcripturas pphetarũ quæ de eius paupertate & abiectione loquuntur, vt. ſ. dictũ eſt. Gloria aũt & exaltatio quę pmittitur dãda p Chriſtũ, illa eſt gloria cæleſtis, quã nõ intelligebant, ideo ſequit̃: h ¶ Et gloriã quæ à ſolo. ppter hoc in infidelitate pmanetis. i ¶ Nolite putare. Hic oſtendit eos nõ moueri zelo Moyſi, ipſum perſequẽdo, quia Moyſes manifeſtè ſcripſerat de eo. & hoc eſt quod dicitur: Nolite putare, ꝙ ego &c. ſ. ego ſolus. k ¶ Eſt qui accuſat

Moraliter. Poſt hæc. Seq̃. z ¶ Cũ ſuble. &c. Iſta refectio magnę multitudinis de v. panibus & duobus piſcibus expoſita fuit myſticè Mat. xiiij. & Mar. vj. & Luc. ix. propter qđ hĩc pertranſeo.

Moraliter

✱ Ieſus ergo

A cente ad altitudinem actionis & ſcientiæ aſcendere permittamur. ☞ Turba ſequẽtiũ carnaliũ cogitationũ nos non pturbet, nec ab altitudine cõtemplatiõis deijciat, ſed eã ſpũalibus eſcis quãtum capere poſſit paſcere curem'. a ¶ Reſpondit. Adhuc Philipp' lacte doctrinę nutrit' ſolidũ fidei & cognitiõis cibũ capę nõ valẽs, iuxta ſuę virtutis facultatẽ rñdit, impoſſibile exiſtimãs tot paucis poſſe refici, ſed eruditur deo nihil eſſe impoſſibile. Philippus etiã (q interpretat̃ os lampadis) figurã gerit prędicãtiũ, qbus in altitudine cũ Chriſto cõſtitutis, de carnaliũ hominũ cogitationũ turba paſcẽda dñs q̃tidie loquit̃. b ¶ Ducẽtorũ. Cẽtenari' duplicat' ſignificat pfectionem bonę actiõis & rõnalis ſcientiæ, quæ erudiẽdis in fide nõ ſufficiũt, niſi eis altitudo theologię addat̃, q̃ aĩas p bonã opationẽ purgatas, & p ſciam rerũ creatarum illuminatas, ad cõſummatã ſpũaliũ refectionũ plenitudinẽ pducit. c ¶ Eſt pu. unus. Hĩc puer eſt Moyſes legiſlator, cui' lex neminẽ ad pfectũ pduxit. Vn', q̃a vnitatẽ eccl'iæ futurã præfigurabat. Hĩc. i. in vet. Teſta. qđ q̃uis nouo clareſcente iã vileſcit, adhuc tñ omnino non receſſit. d ¶ Quinq;. Quinq; panes, ſunt vet' lex, in qnq; libris Moyſi. Hordeacei, q̃a cib' eſt rudiũ. Medulla hordei, tenaciſſima palea & vix ſepabili tegit̃, ſic ſpũalis ſenſus, Hebræus ppl's puerili ſenſu legẽ portat q̃ſi onus, nec clauſis paſcitur, nec alios paſcit. Duo piſces, pphetę & Pſalmi, iã tẽpantes auſterũ ſaporẽ legis. Vel duo piſces, duę pſonę cõſtitutę in regimine ppl'i: Regia, & ſacerdotalis: quę inter turbas fluctuãtis ppl'i quaſſant̃, nec deficiũt, in qbus vn' Chriſt' ſignificat̃ rex & ſacerdos. Fœnũ, q̃a carnaliter ſapiebãt, in carnalib' q̃eſcebãt. Quib' verò venit Chriſt' rex & ſacerdos, carnem calcãt vt ſpũaliter reficiant̃. Quinq; milia, ppl's q ſub lege vt languidi in qnq; porticibus. Sed viri, id eſt perfectiores q ſunt digni nũero prẽter infirmã ętatẽ & fragilẽ ſexũ, ſunt qnq; milia. i. pfectè qnq; ſenſib' corporeis dominantur: & hi reficiũtur à Chriſto. Accepit panes, nõ nouos creauit, q̃a antiquã ſcripturã non ſoluit, ſed impleuit & docuit. Gratias agit, docens nos de oĩbus beneficijs gratias agere, & intimãs de noſtra refectiõe ſe gaudere & ſalute. Multiplicauit, q̃a de paucis illis tot ſcripturę emanauerũt. Fragmẽta, ſũt ſecretiora quę cõis nõ capit ppl's: hęc colligũt ap'li & cõmittuntur abiectis mũdi, & corde perfectis. Videntes pphetam vocãt forſan ideo, quia adhuc in fœno reſidẽt. Sed & verè ppheta dr̃, quia dum aliquid præſens docet, Angelus dicitur: dũ futurum prædicit, propheta. Tamẽ quia verbũ caro factũ eſt, dñs eſt Angelorũ & pphetarũ. e ¶ Sed hæc quid &c. Q. Legis litera, vel corporei ſenſus quid proſunt ad multitudinem in te creditorum, qui ſpũalia alimẽta ſunt petituri, quę oẽm literã, omnemq; corporeũ ſenſum ſuperãt? f ¶ Facite hoĩes. Magiſter veritatis prius in ſimplicitate literę quaſi in infimis locis, & in ſimplicitate viſibilis creaturæ auditores erudiuit, vt ſic in altitudinem contemplationis erigantur. g ¶ Illi ergo homines cum uidiſſent quod &c. Illi nondum plena fide proficiebant, quare hunc deum dicere neſciebant. Nos certiores illis dicimus: Hĩc eſt verbum, ſine quo non eſt propheta vel Angelus.

☞ Ieſus ergo

† ad ſe

† Luce. 9. b Mar. 6. e

B

Ioh. 5. a

† fragmentis

Ioh. 1. b

& uidiſſet quia multitudo maxima uenit † ad eum, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, ut mandu-

a ¶ Vt ignorantiam diſcipuli demonſtraret. b ¶ Fidem illius de futuro miraculo conſulens.

centhi? Hoc autem dicebat tentans eum. Ipſe enim ſciebat, quid eſſet facturus. Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorũ panes non ſufficiunt eis, ut unuſquiſque * modi-

a Eadem ſimplicitate qua Philippus.

cum quid accipiat. Dicit ei unus ex diſcipulis ei', Andreas frater Simo-

a ¶ Puer hic, vel vnus de diſcipulis fuit, vel aliquis de turba.

c nis Petri: † Eſt puer unus hĩc, qui ha-

d bet quinq; panes hordeaceos, & du-

a ¶ Neq; iſte adhuc perfectus in fide. ¶ Doctores non perfecte intelligentes legem dicent. quid confert lex ſaluti?

e os piſces: ſed hæc qd ſunt inter † tan-

f tos? Dixit ergo Ieſus: Facite homi-

a ¶ Legis litera multiplex in ſymbolis.

nes diſcũbere. Erat autem † fœnum

b ¶ Adhuc in eis caro viuebat.

multum in loco. Diſcubuerunt ergo uiri numero quaſi quinq; milia. Accepit ergo Ieſus, panes, & cũ gra-

¶ per ſe & per apſtolos.

tias egiſſet, diſtribuit * diſcumbentibus. Similiter & ex piſcibus quãtum uolebant. Vt aũt impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſupe-

a Illa ſubtilia ſacramenta, quæ non poſſunt imperfecti capere: quę non committuntur apoſtolis.

rauerunt frãgmenta † ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt

¶ Varia vaſa ad portandum deputata.

duodecim cophinos † fragmentorum, ex quinq; panibus hordeaceis & duobus piſcib' quę ſupfuerũt his

g qui mãducauerãt. Illi ergo hoĩes cũ

emẽmus &c. Nõ petit ignorãs, ꝙ deficeret eis pręcium, ſed vt ex rñſione Philippi apperet certius miraculũ. vñ ſubdit̃: b ¶ Hoc aũt di. &c. vt p hoc defect' pecunię alijs oſtẽderetur, ſicut Geñ. xxij. a. Tẽtauit de' Abrahã, vt ei' obediẽtia alijs manifeſtaretur, nõ ſibi, ppter hoc ſubdit̃: c ¶ Ipſe em̃ ſcie. q̃a inceptũ hõ habuit plenitudinẽ ſciẽtiæ à principio cõceptionis, & inquantũ deus oĩa nouit ab ęterno. d ¶ Rñdit ei Phi. Ducẽtor. de. q. d. pauperes ſum', & tantã pecuniã habere nõ poſſumus. & ſi haberemus, non ſufficeret pro eorũ refectiõe. ideo ſequitur: e ¶ Vt unuſquiſq; mo. Iſte em̃ Philippus adhuc rudis exiſtẽs nõ aſpiciebat ad ei' virtutẽ qua de aqua vinũ fecerat, nec ad alia ſigna quæ frequẽter fecerat. Oſtẽdit̃ cõſequẽter miraculi neceſſitas ex cibi paucitate. f ¶ Dicit ei un'. Hĩc videtur melius diſpoſitus quã Philippus, quia in reſponſione ſua videtur habere reſpectũ ad multiplicationẽ panum, eo modo quo factũ eſt per Eliſeũ. iiij. Reg. iiij. g. vnde ſubditur. g ¶ Eſt puer unus qui habet &c. q. d. etiam ſi multiplicarentur eo modo quo factũ eſt per Eliſęũ, qui de viginti panib' multiplicatis nõ ſatiauit niſi centũ viros: in iſta magna multitudine hoc eſſet valde modicũ. h ¶ Dixit ergo Ie. Oſtenſa miraculi neceſſitate, hĩc cõſequẽter deſcribitur ei' qualitas p multiplicationẽ panũ virtute Chriſti. hoc eſt qđ dicitur: i ¶ Facite ho. diſ. i. ordiate ſedere ad comedẽdũ. k ¶ Erat autem &c. Hoc interponitur, ad oſtendendum ꝙ loc' erat aptus ad ſedendũ. l ¶ Diſcubuerũt ergo &c. ſcđm modũ Hebraicum ſoli viri hic numerãtur à viginti annis & ſupra, vt habet̃ Nũe. j. a. mulieres aũt & paruuli hĩc tacent̃. m ¶ Accepit ergo Ieſus pa. quia in manibus ſuis multiplicati ſunt. De mõ hui' multiplicationis dixi Mat. xiiij. vbi idẽ miraculũ deſcribitur. Sciendũ tñ, ꝙ Chriſt' nõ creauit panes de nouo, ſed pręexiſtẽtes multiplicauit, vt miraculũ eſſet magis notũ: q̃a talis multiplicatio eſt magis perceptibilis q̃ creatio. n ¶ Et cum gratias &c. i. per ap'los diſtribui præcepit. Sciendum etiam, ꝙ Chriſtus aliquando fecit miracula imperando, vt oſtẽderet ſe facere illa virtute ppria. aliqñ aũt orãdo, vt hĩc cũ dicit̃: Gratias egiſſet: vt oſtẽderet, ꝙ talia nõ fiebãt ab eo p dęmones magica arte, vt phariſęi dicebãt. o ¶ Vt aũt impleti. Hĩc oſtẽdit̃ miraculi veritas. Si em̃ multiplicatio illa fuiſſet tm̃ ſcđm apparentiã, hoĩes nõ fuiſſent inde ſatiati, nec remanſiſſent ibi reliquię ſenſibiles, ideo ad maiorẽ declarationẽ miraculi & eius publicationẽ ſubditur: p ¶ Dixit &c. fragmẽta ne. quia per fragmẽta portata alijs qui nõ fuerant ibi, publicatum eſt miraculum & approbatum: quia verè & nõ ficticiè reficiebãtur. q ¶ Collegerunt ergo &c. Non à caſu, ſed ex diuina diſpoſitiõe impleti ſunt duodecim cophini ſcđm nũerũ duodecim apoſtolorũ, vt p hoc deſignaret̃, ꝙ fragmẽta verborũ Chriſti p ap'los per mũdũ publicarẽtur. Sed ſi q̃rat̃. Vñ habuerũt illos cophinos ĩ mõte? Põt dici, ꝙ acceperũt in aliqua villa ppinqua, vel ꝙ fuerãt ibi portati vt vẽderent̃ multitudini veniẽti. Vel põt dici, ꝙ nõ fuerãt ibi cophini, ſed tm̃ collegerũt de fragmẽtis, ꝙ duodecĩ cophini poſſent impleri, vt bene alibi inuenitur talis modus loquẽdi. r ¶ Ex quinq; panibus &c. Hoc etiã facit ad euidentiã miraculi, quia plus remãſit q̃ à principio fuit. s ¶ Illi ergo. Hĩc ponitur miraculi fructus, qui oſtẽditur triplex. Primus eſt fidei confeſſio. Secundus honoris exhibitio, ibi: Ieſus ergo. Tertius Chriſti ſollicita quæſitio, ibi: Vt autem ſero. Circa primum ſciendum, ꝙ Chriſtus erat promiſſus in lege tanq̃ propheta cæteris excellentior, vt habetur Deu. xviij. c. Prophetã ſuſcitabit &c. propter qđ viſo miraculo prędicto ppl's confeſſus eſt illũ eſſe, de quo loquit̃ prędicta ſcriptura: & ſic cõfitebãtur eũ eſſe verũ Chriſtũ: & hoc eſt quod dicitur: Illi ergo &c. fecerat ſignũ al's nõ auditũ. quia illa multiplicatio

C

✱ eorum

† tot, tam multos

† herba, gramen

✱ diſcipul': diſcipuli verè

D

† ne qd pereat

Miraculorũ Chriſti diuerſitas

Quæſtio

Nico. de Lyra.

actus. Et diuiditur in tres: quia primò pręmittit̃ miraculi neceſſitas. Scđò deſcribitur ei' qualitas, ibi: Dixit ergo Ieſus. Tertiò oſtẽditur eius veritas, ibi: Vt aũt impleti ſunt. Primũ oſtenditur tripliciter. ſ. ex ppl'i multitudine, cũ dicit̃: Cũ ſubleuaſſet &c. Tantum em̃ deſiderabant audire Chriſtũ, ꝙ omiſerãt apportare ſecũ alimẽtũ, ppter qđ neceſſariũ erat fieri miraculũ. Oſtenditur etiã hęc neceſſitas ex defectu pecuniæ, cum ſubditur: a ¶ Vnde ememus

Diuiſio

E a ¶Ie.er. Qui volūt rapere & legem facere, ſignificāt diſcipulos & alios credentes, qui volunt pręuenire tēpus regni eius, putātes eum ſic veniſſe, vt iam regnaret. Sed hoc tempore colligitur re-
Mat.25.c gnū, quod in fine erit manifeſtū, cū dicet: Percipite regnū qđ vobis pa. eſt. Fugit ergo non timēs teneri, q poſtea eiſdē colloquitur, ſed ſignare volens, ꝙ altitudo eius non pōt intelligi. Fugit in montē. i. aſcendit cælos, ſolus ſacerdos interpellās pro populo foris conſtituto, qui interim iactatꝰ fluctibus. vnde ſubdit: b ¶Vt aūt ſero fa. Sero mundi, eſt poſt aſcenſionem Chriſti in quo diſcipuli deſcendūt ad labores mūdi, & regunt nauē. i. eccleſiam. c ¶Et te. iā fa. erāt. quantò accedit finis mūdi, tantò magis frigeſſit charitas,
†ſeceſſit in mon. creſcūt errores, crebreſcūt mala: & tamē nauis nō perit, ſed Ieſus ad portū tēdit.
†Mat.14.c Mar.6.c d ¶Cū remigaſſent. Non ſine cauſa ęſtimatiuè dicit. xxv. aut. xxx. & nō affirmatiuè alterū. Quinquies quinq; ſunt xxv, & eſt quadratus quinari⁹, ſignificās libros legis, cui deerat perfectio. In ſena-
Gene.1.d rio aūt qui cōſtat ex ptib⁹ ſuis, notatur pfectio. Vñ ſex dieb⁹ fecit oīa de⁹. qnq; ergo per ſex multiplicātur, vt lex p Euāgeliū adimpleatꝰ. His ergo q legē ſeruāt, incipit apparere Ieſus: ſed p euāgelicam gratiā ꝓxim⁹ fit, & calcat fluct⁹. i. oēs tumores mūdi ſub pedib⁹: & eū pre abundātia mali q remigāt timēt, ne deficiant. ſed eos cōſolatꝰ Ieſus: Ego ſum q hoc prędixi, q hæc facio quæ neceſſe eſt fieri. &
Mat.28.d ideo nolite timere, qa ecce ego cōprimo fluct⁹, q vobiſcū ſū. v. ad cō. ſę. e ¶Timuerunt. Qđ diſcipuli q oīm in eccłia
Mar.14.c futurorū figurā gerebāt, viſo dño ſuper fluctū maris ad ſe venientē timuerūt: &
F vt alius euāgeliſta aptius dicit phantaſma crediderūt eum: myſterio nō vacat, qa adhuc hodie multi ī eccłia, cū audiūt ſibi pſuaderi, vt pñtia bona & caduca p ęternis qñq; habēdis dimittāt: timent & ſe deceptos credūt, qbus dñs ait: Nolite
† Venit timere. ego ſum. f ¶Altera die. Inſinuatū eſt turbę hoc miraculū, ꝙ ſup aq̄s Ieſus ambulaſſet, qa nō fuerit ibi niſi nauis vna: & in eā nō ītrauit Ieſus cū diſcipul⁹. vñ ergo fact⁹ eēt trāſitus, niſi ſup aq̄s āmbulaſſet? ¶Allegoricè. Altera die. id eſt poſt
☞ oſtenſionem

uidiſſent quod Ieſus fecerat ſignum
dicebant: Quia hic eſt uerè prophe- a
a ¶Magnę ſalutis mundo eſt pręco futurus.
a ta qui uēnturus eſt in mundum. Ie- b
ſus ergo cum cognouiſſet, quia uen
¶Pro miraculo panum volentes ſub hoc eſſe, ſub quo videbantur non egere.
turi eſſent ut raperent eū, & facerent
a ¶Qui poſt occurrit crucifixoribus.
eum regem: † fugit itērum in mon-
a ¶A quo deſcenderat paſcere turbas, docens proſpera mundi fugere, & contra ea orare.
b tēm ipſe ſolus. † Vt autē ſero factum c
eſt, deſcenderūt diſcipuli eius ad ma
re. Et cum aſcendiſſent nauim, uene d
a ¶Summatim proponit, quod poſtea explicabit
c rūnt trans mare in Capharnaum. Et e
a ¶Merito tenebrę ſunt, quia lux nondum venit.
¶Exponit quid inueniendo contigerit.
tēnebræ iam facte erant, & non uene f
¶Mundus. ¶i. omni genere tētationū
rat ad eos Ieſus. Mare autem uento g
¶Aduerſus eccleſiam. ¶Non deſiſtebant pro aduerſis: quia qui perſeuerauerit vſq; in fi. ſal. erit.
d magno flante exurgebat. Cùm remi h
gaſſent ergo quaſi ſtadia uigintiquin-
que aut triginta, uidēt Ieſum ambu- i
lantē ſupra mare, & † proximū naui
¶Non in ſeipſos confidentes.
e fieri: & timuerunt. Ille autē dicit eis: k
a ¶Agnoſcentes & ſecure gaudentes.
Ego ſum, nolite timere. Vōluerūt er- l m
a ¶De fluctu ad ſoliditatem portus, quę eſt in æternapace. n
go eū āccipe in naui, & ſtatim nauis o
f † fuit ad terrā quā ibant. † Altera die p
¶Vnde venerant diſcipuli.
turba quæ ſtabat trans mare, uidit

nauim uene. &c. i. voluerunt venire quia credebant illic eſſe Chriſtum. propter quod ſubditur: e ¶Et tenebræ iā factæ erāt. Chriſtum enim ex altera parte maris Tiberiadis vſq; ad noctem expectauerunt. f ¶Et nō uenerat &c. propter quod credebāt ipſum mare tranſiſſe ſine eis. g ¶Mare aūt uen. Ex quo patet deſiderium eorū eſſendi cum Chriſto: quia propter tēpeſtatis periculū nō differebant venire ad eū. h ¶Cū remigaſſent ergo quaſi. Stadium eſt octaua pars miliaris: & ſic patet ꝙ vigintiquinq; ſtadia faciunt tria miliaria & vnū ſtadiū. i ¶Vidēt Ie. nō qa habuit corpus phātaſticū, ſicut dicit Manichę⁹, ſed ꝟtute diuina ſic ambulauit, qa & Petrū eadē virtute fecit ambulare ſup aquas, vt habetur Matt. xiiij. d. qui habuit corpus graue & pōderoſum, etiā ſcđm Manichęum. k ¶Et timuerunt. Tum ꝓpter aquę periculū: Tum quia timebant ne eſſet quid phantaſticū. & ideo vtrūq; timorē remouet dicēs: l ¶Ego ſum. verè, non phantaſticè. m ¶Nolite timere. quia poſſum vos de periculo aq̄ eripere. n ¶Voluerūt ergo. vt ſecuriores eſſent ex eius præſentia. o ¶Et ſtatī nauis fuit ad &c. ſ. Capharnaū: & ſic apparet ibi triplex miraculum. Primò, quia ſuper aquas ambulauit. Scđò quia tēpeſtatē ſedauit. Tertiò in breuiſſimo tpe fuerūt in portu, à quo multum H
diſtabant. ¶Solet autē hîc quæri vtrū idē ſit factū qđ hîc ſcribitꝰ, & Matt. xiiij. Ad hoc dicit Cryſo. ꝙ nō. Primò qa ibi dicitꝰ, ꝙ diſcipuli ex præcepto Chriſti nauē intrauerūt. hîc dr̄ ꝙ ꝓpria volūtate hoc fecerunt. Secundò, quia ibi dicitur ꝙ veniēs ad eos ſupra mare intrauit nauē. hic aūt dr̄ ꝙ voluerūt eū accipere in naui. tertiò qa ibi dr̄ ꝙ applicuerūt ī terram Geneſar, hic autē dicitꝰ ꝙ applicuerunt in Capharnaum. & ideo dicit ꝙ eſt aliud & aliud factū. habēs tñ ſiñtudinem in multis: nec eſt mirū, qa Chriſt⁹ frequēter legitꝰ miracula ſiñia feciſſe. ¶Aug. verò dicit cōtrariū: qa Matthęus poſt refectionē turbę narrat hāc appitionē Chriſti ſupra mare, ſicut hîc. ¶Qui vult Auguſt. ſequi poteſt obiecta Chriſo. ſoluere. Ad primum poteſt ſic dici, quod Chriſtus pręcepit apoſtolis, vt pararent ſe ad tranſfretandū: & interim illis ignorantibus aſcendit in montem orare, & ipſi expectauerunt eū vſq; ad veſperam. & tunc videntes quod non veniret, crediderūt ipm alibi tranſiſſe: propter quod tunc aſcenderunt nauē propria voluntate, vt quærerent eum. & ſic non eſt hîc contradictio, quia primò Chriſtus præceperat, vt dicit Matthęus: quòd poſtea ipſo abſente propria voluntate executi ſunt. Ad ſecūdum dicendum, quòd Iohannes non negauit Chriſtum nauē intraſſe, ſed dicit ꝙ voluerunt eū accipere qñ appropinquauit eis: ſed tunc nō intrauit, ſed ibat extra nauem. & Petrus petijt ad ipſum venire ſuper aquas, vt dicit Matthęus: & poſtea cū Petro intrauit nauem. Ad tertium dicendum, ꝙ Geneſar non eſt nomen ciuitatis, ſed regionis ſupra illud mare exiſtentis. & dicitur Geneſar quaſi generans auram, propter vētum ibidem ex mari generatum. in illa autem regione eſt ciuitas Capharnaum. & ideo venire in Capharnaū, eſt venire in terrā Geneſar. Sicut venire Pariſios eſt venire in terram Francię. vel ſi dicatꝰ ꝙ Geneſar ſit villa, dicendū ꝙ erat propè Capharnaū: & in cōfinio vtriuſq; applicuerūt. mediū aūt ab vtroq; extremo denominatur. p ¶Altera die. Hîc oſtēditur qualiter fuit quęſitus à turbis. Multi em̄ qui viderāt & audierant ſignum factū de panib⁹, in craſtinū venerūt ad locum vbi Ieſus fecerat illud ſignū: & nō inueniētes eū, venerūt ad alterā ptē maris, & ibi
☞ inuenerunt eū.

† appropiquare naui
†Poſtero
Quæſtio Iohānis & Matth. concordia

Nicolaus de Lyra.

Allego. ☙ multiplicatio quę facta fuit per Eliſęum, fuit multū deficiens ab iſta, vt patet p prędicta. a ¶Dicebāt &c. uenturus eſt in mū. ad ipm ſaluādū. Sic aūt non venerūt alij ꝓphetę, ſed ſolū ad denūciandū iſtius aduentū. b ¶Ieſus ergo. Hîc ponitꝰ ſcđs fructus, q eſt honoris exhibitio. Chriſt⁹ em̄ erat ꝓmiſſus rex futur⁹, ſcđm ꝙ hr̄ Ieremię. xxiij. a. Suſcitabo Dauid germen iuſtū, & regnabit rex & ſapiēs erit &c. & ideo poſtq; cōfeſſi ſunt eū eſſe Chriſtū, voluerūt cōſequēter ipm facere regē. Chriſt⁹ tñ nō acceptauit hunc honorē. Et hoc eſt qđ dicitur: Ieſus ergo cum cognouiſſet &c. In hoc dās exemplū nobis fugiēdi honores & acceptandi labores: quia ad paſſionē quæſitus ſe obtulit. Si aūt querat̄, quare non acceptauit tūc regnū, cum eſſet ſuum ex diuina promiſſione. Dicendum ꝙ licet eſſet ſuū dicto modo, tamē nō erat manifeſtandū, niſi tpe debito. Hoc autē non debuit eſſe in primo aduentu, ne fides catholica potentię humanę aſcriberetur, ſicut lex Mahumeti quę per potētiā gladij incepit, & per eā tenetur. Preterea, quia per propheras erat denūciatus primò venturus ad ſuſcipiēdū abiectionem & mortē: Poſtea autē veniet ad manifeſtandum regiū honorē, propter qđ Act. j. a. dicitur apoſtolis quęrentibus: Dñe ſi in tpe hoc reſtitues regnum Iſrael? Reſpondit: Non eſt veſtrū noſſe tēpora &c. c ¶Vt autē ſero. Hîc ponitꝰ tertius fructus miraculi prædicti, qui eſt ſollicita Chriſti quæſitio, & primò oſtēditur qualiter quæſitus eſt à diſcipulis. ſecundò à turbis, ibi: Altera autem. In prima ergo parte dicitur ſic: Vt autem ſero factum eſt, diſcipuli eius deſcenderunt ad mare. vt quærerent magiſtrū ſuū, quia ab eis receſſerat, vt prædictū eſt. Et patet ex hoc deuotio eorum ad ipſum, quia propter noctem imminentem non demiſerunt quærere eum. d ¶Et cum aſcendiſſet
nauim, venerunt

Moraliter * b ¶Ieſus ergo &c. fu. &c. Cū aūt quęreretꝰ ad paſſionē, volūtariè ſe obtulit & q̄rētib⁹ ſe manifeſtauit. d. ego ſum; vt hr̄. j. xviij. g. p hoc oſtēdēs ꝙ ꝟtuoſus debet eſſe tardus ad honores, & prompt⁹ ad bonos labores. Sic aūt fecerūt pr̄es noſtri Ambroſi⁹, Aug. Grego. & alij multi qui dignitates eccleſię refugerūt q̄tum potuerunt bono modo, & labores fideliter executi ſunt & viriliter. d ¶Et cū aſcē. na. &c. exponatur ſicut. ſ. Mat. xiiij. & Mar. vj.
* Amen amen dico.

A oſtenſionē Chriſti ſtabat in bonis operib⁹, non iacebat in terrenis expectās Ieſum. Vna nauis, catholica eccleſia, aliæ naues, conuētus eorū qui non ſincerè quęrunt Ieſum. vnde eis dicitꝰ: Quęritis me nō ꝓpter me, ſed ꝓpter terrena. Et docentꝰ quomodo debeant quęrere: a ¶Et cum inueniſſe. Ecce pręſens eſt eis q̄s fugerat, ne eum regem facerent. Cur ergo fu-
* illa quā ingreſſi ſūt diſcipli ei⁹ gerat, niſi ꝓ p̄dcō ſacramēto? Iterū pręſens loquitur eis, vt quorū ſatiauit ventres, eorum ſatiet & mētes, dicēs: Amen amen dico vobis, docens eos quos doctores inſtituit, fugere laudē & terrenū imperium, ſed tamē inſiſtere prędicationi. b ¶Amen amen dico uobis. Poſtq; de diuinitate ſua qua idem eſt cū patre, tractauit & eodē honore honorādus, & de humanitate ſua q̄ de morte liberat &
†cū gr̄as egiſſ et dn̄s ſuſcitat grandi honore dignus, vult tractare de cibo vitę. i. verbo dei. Et hęc cōtinuatio q̄tum ad ſententiam. Ad lr̄am verò ſic: Vos quæritis me nō ꝓpter me, ſed ꝓpter panes qui pereunt. Ergo operamini. i. quærite me ꝓpter me, non ꝓpter aliud. Ipſe eſt enim cibus ille q permanet in vitam æternam: vt poſt apertè dicet. Similiter q̄tidie quęrūt multi Ie-
†ipſi ſum, nō ꝓpter Ieſum, ſed vt bene ſit eis in tpe. c ¶Signauit deus. Quaſi ꝓprio ſigno à cæteris diſcreuit: qa qui eſt filius hominis, eſt & fili⁹ dei: & ideo me nolite cōtēnere filium hominis: ſed petite à me cibum ſpiritualem. d ¶Hoc eſt opus dei. Fides per dilectionē operans, eſt opus: quia ſi deſit facultas non quæritꝰ, niſi voluntas. Meritò etiā fides
Gal.5.a. quę per dilectionem operatꝰ, opus dicitꝰ, quæ eſt initium & finis totius boni. e ¶Qđ ergo tu. Audiunt Chriſtum ꝓmittentē maiora. i. cibum, qui ꝑmanet in vitam æternā, q̄ Moyſen q ꝓmi-
Exod.3.b. ſit terrā fluētem lac & mel, & huiuſmo-
Exod.16. di tpalia: & nondū vidēt ab eo ſigna niſi minora. Moyſes em̄ dedit de cælo pa-
Exod.16.e. nem, iſte panes hordeaceos: quaſi ergo
B ꝓ minimo habētes qđ fecerat q maiora ꝓmittebat, quęrūt: Qđ ergo tu facis? f ¶Signū. Quia ad fidē ſuā eos in-
†ſigillauit obſignauit uitabat, quęrūt ſigna qb⁹ induceretꝰ ad credēdū. vñ Apl̄s: Iudęi ſigna quęrunt. g ¶Dixit ergo. Qđ pręferebāt opus
1.Cor.1.d Moyſi ſuo opi, oñdit illud eſſe min⁹: qa nō fuit panis de cęlo, ſed tm̄ figura illius & ſuū mai⁹, q ē panis de cęlo q dat vitā. & hic eſt cib⁹ quē ſupra dixit ꝑmanere
☞ in vitam

¶In præcedente veſpera.
quia nauicula alia non erat ibi niſi
una, * & quia non introiſſet cum di
¶Illam.
r ſcipulis ſuis Ieſus in † nauim: ſed ſo-
li diſcipuli eius abiſſent. Aliæ uerò
a ¶Quibus ipſe turbæ tranſportarentur.
ſuperuenerunt nâues à Tyberiade
¶Et adhuc ibidem erant.
iuxta locum ubi manducauerant
¶Quia naues habent.
panem, † gratias agentes deo. Cùm
a ¶Qui non intrauerat nauim.
ergo uidiſſet turba, quia Ieſus non
¶Qui intrauerant nauim.
eſſet ibi, neque diſcipuli eius, aſcen
¶Quui venerāt a Tiberiade.
derunt * in nauiculas, & uenerunt
a Capharnaum quærentes Ieſum. Et
cùm inueniſſent eum trans mare, di-
a ¶Quia nauem non intraſti.
xerunt ei: Rabbi, quando hûc ueni-
a ¶Non ad quæſtionem, ſed ad intentionem.
ſti? Reſpondit ei Ieſus & dixit: Amē
b amen dico uobis: quæritis me, non b
a ¶Quia potuiſtis me cognoſcere. ¶i. non propter ſpiritū, ſed propter carnē, ne oporteat vos laborare.
aquia uidiſtis ſignâ: ſed quia mandu- c
aſtis ex panibus & ſaturati eſtis.
a ¶Operibus meremini. b ¶Non panes, vt prius.
Operâmini non cibūm qui perit, ſed d
a ¶Verbum quo viuunt angeli.
qui permanet in uitam ęternam, quē e
a ¶Nullus alius: ipſe enim & per ſacerdotes vobis dat. b ¶Vere filius hominis vobis dabit, nunc enim Vel vtiq; poſſum.
filiûs hominis dabit uobis. Hūnc f
a ¶Præ conſortibus ſuis. b ¶Quia intellexerunt cibum illum eſſe opus dei.
c enim pater † ſignâuit deus. Dixērūt g
a ¶Quid obſeruando hoc pręceptum facere poterimus?
ergo ad eum: Qūid faciemus, ut ope h
remur opera dei? Reſpondit Ieſus, i
a ¶Non hominis: ne quis hoc ſe putet habere niſi a deo.
d & dixit eis: Hoc eſt opus dēi, ut cre- k
datis in eum quem miſit ille. Dixe- l
e runt ergo ei: † Quod ergo tu facis ſi- m
¶Illud.
gnū ut uideamus, & credamus tibi?
a ¶His aperte oſtendunt ſe comparare miraculum Moyſi miraculo Chriſti, quaſi minori.
Quid operaris? Patres noſtri mān- n
ducauerunt manna in deſerto, ſicut
¶Ne paruum quid putes, manna quod Pſalmiſta vocat panem cęli.
ſcriptū eſt: † Panem de cęlo dedit eis
g māducare. Dixit ergo eis Ieſus: Amē o
amen dico uobis, non Moyſes de-

In prima igitꝰ pte dicitꝰ ſic: Reſpōdit eis Ie. Videns em̄, ꝙ ita ſollicitè quærebāt eū ꝓpter cibū corpalē quē eis dederat, & adhuc iterū ſperabāt habere, arguit eos, dicēs: b ¶Amen amen di. uo. Ad credēdū & venerādū. Loquitꝰ ꝓ illis ſolum q malè mouebātꝰ, qa multi bona deuotione ſeqbantꝰ eū, vt prædictū eſt, & aliq ex mala & carnali intētiōe, & ideo ſequitur c ¶Sed qa mā. ex. q. d. deberetis magis eſſe ſolliciti de cibo ſpūali q̄ aīa ſuſtētatꝰ: qa melior eſt cibo carnali, quātò aīa eſt melior corpe. iō ſequitꝰ: d ¶Operamini &c. q ꝑma. i. operā date, vt poſſitis habere cibū ſpiritualē, quia nō perit ſicut corporalis. Si em̄ cib⁹ corporalis maneat in ꝓpria forma non nutrit ſed magis nocet corpi. Sed ſi nutriat, oportet qđ à ꝓpria natura pereat, & cōuertatur in mēbra. Ecōuerſo autē cibus ſpiritualis manet & conuertit in ſeipm ſumentē, quia deus nos ſibi incorporat & non econuerſo. vñ Auguſt. loquens in perſona huius cibi dicit: Cibus ſum grādiū, nō me mutabis in te, ſed tu mutaberis in me. e ¶Quē fi. ho. i. paratus eſt dare, quia ad hoc venit in mundum. f ¶Hunc enim pa. ſigna. i. ad hoc ipſum aſſignauit, mittendo in mundum ꝓpter qđ infra. xviij. g. dicit: Ego ad hoc veni in mundum, vt teſtimoniū perhibeam veritati, & hoc eſt dare cibū ſpiritualem. g ¶Dixerūt ergo. Hîc conſequēter oſtēditur modus habendi cibum hunc. ſ. per verā fidem, per quā homo deo incorporatur. Et primò circa hoc ponitꝰ Chriſti inſtructio. ſcđò Iudæorū obiectio, ibi: Dixerūt: In ſtructioni verò Chriſti præmittitꝰ eorū interrogatio, cū dicitꝰ: Dixerūt ergo ad eū. quærendo q̄liter poſſent habere cibū prædictū. h ¶Quid fa. ut ope. opera. i. D
opus, per qđ poſſumus prædictū cibū conſequi. i ¶Reſpondit Ieſus & dixit eis hoc eſt opus. per quòd hunc cibum poteritis aſſequi. k ¶Vt credatis in illum quem miſit ille &c. Quod autem fides hic dicitur opus, videtur eſſe contra illud quod habetur ad Roma. iij. a. vbi fides diſtinguitꝰ contra opus. Dicēdum qđ ibi diſtinguitur contra opera exteriora. hic autem dicitꝰ opus manens tantum in anima. l ¶Dixerunt. Hic contra dictum Chriſti obijciunt dicentes: m Quod ergo tu facis ſignum ut uideamus & cred. quaſi dicat, tu adhuc non feciſti ſimilia Moyſi, propter hoc ſubditur: n ¶Patres noſtri manducauerunt māna in deſerto ſicut ſcriptum eſt. quaſi dicat Moyſes dedit manna, tu autem panem hordeaceum. Iterum dedit. xl. annis, tu autem pauiſti nos ſemel tantum, & ſubditur reſponſio: o ¶Amen amen dico uobis non Moyſes &c. ſ. ꝓpriè dicto, qa non de cęlo ſidereo & empyreo, ſed de cęlo aereo: quia deſcendebat, vt ros vel pruina, vt hr̄ Nū. xj. b.
☙ Sed pa-

C
†nauiculã

Nico. de Ly.

†Mat.16.a Mar.8.b. ☙ inuenerunt eum cū diſcipulis ſuis. & quia erāt ibi tātū duæ naues, vna ī qua ipſi venerāt quærētes Ieſum, & alia inq̄ venerāt apoſtoli: & die præcedēti viderant, qđ Ieſus non intrauerat nauē cum diſcipulis ſuis. ideo mirabantꝰ qualiter tranſiſſet illud mare: & ideo quærebant
†Pſa.77.c Sap.16.c. De con. diſ.2.c.hæc Moyſes Rabbi, qñ huc veniſti? Alia lr̄a patet ex dictis. a ¶Reſpondit eis Ieſus. Poſito ſigno de cibo corporali, hic conſequenter ponitur doctrina de cibo ſpirituali. cibus aūt ſpiritualis eſt ipm verbū incarnatum principaliter ratione deitatis, & ex cōſequēti ratione aſſumptæ carnis, quæ nobis datur in cibum in ſacramento euchariſtię. ideo primò agitꝰ de cibo ſpirituali qđ eſt verbum. ſecūdò de cibo ſpirituli qđ eſt ſacramentum, ibi: Et panis quem ego dabo. Prima in duas; quia primò ponitur Chriſti doctrina. ſecūdo ſubditur Iudæorū mur-
Diuiſio muratio maligna, ibi: Murmurabāt. Prima diuiditur in quatuor quia primo inuitat eos ad quærendum cibum ſpiritualem. ſcđò oſtendit veniendi modum, ibi: Dixerunt ergo. tertiò oſtenditur quid ſit iſte cibus, ibi: Dixerunt ergo ad eum: domine ſemper da nobis. q̄rtò q ptingūt ad fruitionem ei⁹, ibi: Omne qđ dat mihi.
In prima

*b ¶Amen amē. Greg. Nō ꝓ ſignis dñm, ſed ꝓ panibus quęrere, eſt ad officiū religiōis nō ꝓ augendis virtutibus, ſed pro requirendis ſubſidijs temporalibus inhiare. d ¶Operamini nō ciChry. q. d. vos exq̄ritis eſcā tpalē, ego aūt corpa vr̄a nutriui, vt p hoc exq̄reretis illā eſcā quæ nō tpalē, ſed æternā tribuit vitam. Hæc aūt eſca ē Chriſti corp⁹ ī euchariſtia: put patet p lr̄am ſequētē, ī q̄ loqꝰ ſatis diffuſe de ſacro euchariſtiæ, oñdēs qđ ī eo realiter cōtinetꝰ. Vñ. j. eo. c. dicitꝰ. Caro me. ve. eſt ci. & ſan. m. v. eſt. po. Per qđ tollitꝰ error Berengarij, q dixit Chriſti corp⁹ in hoc ſacramēto tāq; in ſigno cōtineri: propter ꝙ dictū ſuū tāq; erroneū reuocauit. In reſiduo huius capi. non occurrit mihi aliquis ſenſus myſticus notabilis, ideo ſufficiat literalis.

Moraliter
Error Berengarij

G

E in vitā æternam: a ¶Panis en.uerus. Angeli purū verbum ſo-
☞ lidū cibum comedūt: Nos verò verbū, ſed in lac verſū: quia ſi nō
poſſumus comedere, poſſum⁹ ſurgere. Niſi enim incarnaretur, à
nobis nō cognoſceret, à nobis nō guſtaret. b ¶Dom. ſem. Sicut
B.4.b mulier Samaritana audiēs: Qui biberit de hac aqua, non ſitiet in
æternū ſcđm corp⁹ accepit: & tamē la-
Ibidem bore & indigētia carere volēs, dixit: Da
mihi hanc aquā, ſic iſti quærūt panē qui
eos reficiat, & nūq̄ deficiat: ꝓpter ꝙ eū
regē facere voluerūt. Sed Ieſus ad ſe re-
†dei uocat, & quē panē dixit, euidēti⁹ aperit:
Ego ſum pa.vi. Potero dare vitam, q̄a
ſum panis viuificās, igne ſpūſſancti i cli-
bano vteri virginalis coct⁹ & formatus,
& mūdo ad pellēdā famē ignorātiæ dei
donat⁹. c ¶Sed dixi. Q. Non dixi de
hoc pane, qui ſciā vos eſſe ſatiandos, ſed
ad improperium veſtræ infidelitatis, q̄a
videtis & non creditis. d ¶Omne qđ
F dat mi.pa.i.quęcūq̄ pr̄ trahit ad me,
pater dat filio. Pater trahit ad filiū illos
qui ideo credūt in filiū, quia credunt eū
patrē habere deū. e ¶Veniet. Mihi v-
nitur humilis humili, & ideo nō foras e-
ijcitur qđ eſt tm̄ ſuperbi, q nihil habet ī
bono interiori, neq̄ hîc, neq̄ in futuro.
f ¶Et eum q &c. nō eij. fo. ſed intus
Mat.25.b. manebit in ſecreto btitudinis. vnde dici
tur: Intra in gaudiū dñi tui. ideo nō eij-
ciā foras mihi hęrentē humilē: q̄a veni
facere voluntatem non meā, ſed patris.
Superb⁹ ſuā volūtatē facit, nō dei; humi
lis dei, nō ſuā. Qđ eſt, q̄a hūilis ſum do-
cens humilitatē: iō qui mihi hęret humi
lis ſit, & faciet nō ſuā voluntatē, ſed dei,
& ideo nō eſt ei⁹ foras eijci, ſicut ſupbi.
g ¶Hæc eſt em̄. Dicitur: Non eſt vo
luntas dei vt pereat vn⁹ de puſilis. de tu
†autem i mētibus perit, de puſillis nihil. h ¶Nō
per. ex eo: ſed re. &c. hæc. id eſt quia
videt me & credit in me, qui ſum vita ſi
cut & pater. & ideo mō habet vitā quæ
non eſt ei ſola, ſed & reſuſcitabo eum
i ¶Vt omnis q̄. Supra dicebat: Qui
audit verbum meū & credit ei q me mi
ſit, hic dicit: Qui uidet filiū & credit ī eū
Nō dicit: Qui credit ī patrem, quia hoc
eſt credere in filium qđ & in patrem. q̄a
ſicut pater habet vitam in ſemetipſo, ſic
& fili⁹ habet vitā in ſemetipō. k ¶Mur
murabant ergo Iudæi de illo: Ne-
ſcientes hunc panem, nec patrem ei⁹ cæ
leſtē: q̄a inflati de ſua iuſticia in q̄ de viri
bus ſuis pręſumūt, iuſticiā dei quę de cæ
☞lo ve-

a ¶Et ſi de aere, non tamen illum de quo viuunt angeli.

dit uobis panem de cælo: ſed pater

a ¶i. verbum, quod vertitur in lac, dum deſcendit in carnem.

meus dat uobis panem de cælo ue-

¶Cor iuſtificans.

rum. Panis enim † uerus eſt qui de

¶Dum homo fit. ¶Quod non manna.

cælo deſcendit, & dat uitam mūdo.

Dixerunt ergo ad eum: Domine,

ſemper da nobis panem hūc. Dixit

autem eis Ieſus: Ego ſum panis ui-

a ¶Hoc eſt, qui credit in me & comedit me. ¶Idem eſt non ſitire, vtroq̄ enim ſignificatur æterna ſatietas.

tæ, qui uenit ad me, non eſuriet: &

qui credit in me, non ſitiet † in æter-

a ¶Ego ſum panis reficiens quem vos præſentem habetis, & non manducatis credendo.

num. Sed dixi uobis: quia & uidiſtis

a ¶Sed ſi vos non creditis, non ideo inutiliter veni, non ideo alios perdo, ſed venientes recipio.

me, & non creditis. Omne quod dat

a ¶Per fidem mihi vnitur.

mihi pater, ad me ueniet, & eum qui

a ¶Paſſibus fidei & bonæ operationis.
b ¶Factus ſum homo, vt humilem deum ſequatur ille quem pudet ſequi humilem hominem.

uenit ad me non eiiciam foras: quia

deſcendi de cælo, non ut faciam uo-

¶Hominis. ¶Dei patris.

luntatem meam, ſed uoluntatē eius

qui miſit me. Hæc eſt † enim uolun-

tas eius qui miſit me patris, ut omne

a ¶Datus eſt ei tantū humilis in quo fit prima reſurrectio.

quod dedit mihi, non perdam ex eo:

¶Ecce ſecunda reſurrectio.

ſed reſuſcitem illud in nouiſſimo

a ¶Per me mediatorem vult pater dare credentibus vtramq̄ vitam.

die. Hæc eſt autem uoluntas pa-

tris mei qui miſit me, ut omnis qui

uidet filium & credit in eum, ha-

a ¶Credendo in eum & tranſeundo in vitam.

beat uitam æternam: & ego reſuſci-

tabo eum in nouiſſimo die. Mur-

murabant ergo Iudæi de illo, quia

dixiſſet: Ego ſum panis uiuus, qui

de cælo deſcendi. Et dicebāt: † Non-

a ¶Ignominioſe indignantes, & eius opprobria quærentes in humilitate generis eius offendunt. b ¶Chriſti.

ne hic eſt * filius Ioſeph, cuius nos

†Ieſus

*Ieſus

Nico. de Ly.

a ¶Sed pater meus. Diuidit em̄
verū contra figurale, & ideo manna nō
fuit propriè panis verus: quia fuit figu-
ra panis ſpiritualis dati in ſacramento, & ideo iſte eſt verus panis
qui fuit figuratus per illum. Dicitur etiam de cælo verè & ꝓpriè
dicto: quia Chriſtus ratione deitatis de cælo oritur id eſt de deo
patre. Similiter ratione humanitatis, quia anima īmediate à deo
creatur, virtus etiam formatiua corporis fuit virtus ſpiritusſan-
cti, vt ſupra dictum eſt. ideo ſequitur: b ¶Panis em̄ ue. eſt q
de cæ. deſ. modo dicto. c ¶Et dat uitam mū. Effect⁹ em̄ veri
panis eſt vitā cōſeruare, ideo ille eſt ver⁹ panis ſpūalis, q dat & cō
ſeruat vitā ſpūalē, hoc aūt cōpetit ꝟbo incarnato: ꝓpter qđ di-
F.19.b. cit. ſ. Ego veni vt vitā habeāt &c. ¶Dixerunt ergo. Hīc oſtē-
dit q̄d ſit iſte panis ſpūalis. Iudæi em̄ audiētes bonitatem huius ci
bi, dixerūt: e ¶Domine ſemper da nobis. volebant de cęte
ro eſſe refecti ſine eſurie & labore, ſicut de muliere Samaritana di
ctum fuit. iiij. b. quę petit à Chriſto: Dñe da mihi hanc aquam, vt
nō ſitiā &c. verūtamē ſicut illa nō intelligebat conditionē aquæ
ſpūalis, ſic nec iſti de pane ſpirituali. & ideo Ieſus oſtēdit eis q̄d ſit
iſte panis, dicens: f ¶Ego ſum panis. qui nō ſolum vitā cōſer-
uat, ſed etiā dat ipām de nouo. panis autē corpalis vitam corpo-
ralem præexiſten-
ralē pręexiſtētē tm̄mō ꝓlōgat. iō ſequit: g ¶Qui ue. ad me. p G
fidē formatā charitate. h ¶Nō eſu. &c. & nō ſi. q̄a licet habēs
deū quē habet p gratiā, deſideret habere pleni⁹ p gloriā, tamē nō
deſiderat rē nō habitā. Cib⁹ aūt & pot⁹ corpalis eſt cōtrariæ con
ditiōis: q̄a habitus in plenitudine in faſtidiū vertit. Sed q̄a poſſet
iudæi dicere, nos petim⁹ à te panē iſtū
& tu nō rñdes, dabo vel non dabo: ideo
ad hoc rñdet di. i ¶Sed dixi uo. ſ. ꝙ
ego ſum panis vitæ. k ¶Quia & ui
di. me: & ſic habebitis hunc panē in prę
ſentia veſtra quem paratus ſum dare.
l ¶Et nō credi. in hūc panem & nō
quæſiſtis: ſed magis panē corporalem.
m ¶Omne qđ. Hic cōſequenter oſtē-
dit qui ſunt illi qui fruuntur hoc pane,
quia illi q habēt gratiā in præſenti, fruū
tur imperfectè. in gloria aūt fruētur pfe
ctè. & hoc eſt qđ dicit: Omne qđ dat.
i. facit mihi pater adhærere, non ſolum
ſcđm præſentē iuſticiā, ſed etiā ſcđm æ-
ternā prædeſtinationem. n ¶Ad me
ue. per fidē formatā. o ¶Et eū q. hoc
mō. p ¶Non eij. fo. quia oīs prædeſ- † vnq̄
ſtinatus finaliter ſaluatur. Cuius cauſa
ſubdit: q ¶Quia de. de ce. &c. ſed e.
q mi. Non eſt per hoc intelligēdum, ꝙ
voluntas Chriſti in aliquo diſcordet à
voluntate patris: q̄a ſcđm naturā diui-
nā eadē omnino eſt voluntas patris & fi
lij. Similiter ſcđm naturā humanā vo-
luntas eius nō poterat à volūtate diui-
na diſcordare, cū aīa Chriſti eſſet coniū
cta verbo, nō ſolū per fruitionē, ſed per
realē vnionē. & ſic volūtas Chriſti nul-
lo mō poterat à volūtate patris diſcre-
pare. Et ideo facere voluntatē patris &
ſuā, eſt idē ſcđm rē & econuerſo. Qñ er-
go dicit: Deſcēdi de cælo nō &c. eſt
cōis modus loquēdi apud hoīes, illi⁹ q
omnino ſequitur voluntatē alterius. Et
eſt ſenſus: Deſcēdi de cælo &c. ac ſi
diceret: Non veni ad declinādū in aliq̄
à volūtate patris: & p cōſequēs veni ad
perficiendū ſalutē electorū. q̄a Hæc eſt
volūtas patris, ipſos prædeſtinātis. ideo
ſequitur: r ¶Hæc eſt em̄ uo. &c. de- H
dit mihi: non ſolū ſcđm præſentē iuſti
ciā, ſed etiā ſcđm æternā prædeſtinatio
nē. s ¶Non perdā ex eo. quia ſi talis
aliquādo cadit in pcīm, finaliter tamen
reſurgit. t ¶Sed reſu. illud. vt corpe
& aīa pfruat in gloria. v ¶In nouiſſi.
Hoīes em̄ reſurgent ad vitā incorrupti-
bilē. & ideo poſt illā reſurrectionem nō
erit in natura humana generatio & cor-
ruptio, nec p cōſequēs in alijs creaturis † Mat.13.
corruptibilibus quæ ſunt: ꝓpter hoīem Mar.6.a
& p cōſequēs tūc ceſſabit motus cæli, q Luc.4.d.
ordinat ad cōplendū numerū electorū
per generationē: & ſic ceſſabit tēpus qđ
ſequitur motū cæli, vt habetur. iiij. phyſicorū ꝓpter hoc dicitur
Apoca. x. b. Iurauit per viuentē in ſecula ſeculorū: q̄a tp̄s ampli⁹
nō erit. Et patet ex dictis, ꝙ nouiſſimus dies erit dies reſurrectiōis
generalis. Et q̄a illa reſurrectio ordinatur ad hoc ꝙ electi ſint pfe
ctè beati. ideo ſequitur: x ¶Hæc eſt autē uo. &c. ut oīs Sed nō
accipitur hic viſio per eſſentiā, cū non ſtet cū actu credēdi: ſed ac-
cipitur pro cognitiōe fidei formatæ. ideo ſubditur: y ¶Et cre- Diuiſio
dit in eum. tendendo in ipſum p dilectionē. z ¶Habeat vitā
æternā. ſi pſeueret: qđ eſt infallibiliter verū in prędeſtinatis. de
quibus loquitur, vt patet ex prędictis. ideo ſequitur. a ¶Et ego
reſu. eū. exponatur vt prius. b ¶Murmurabant. Poſita Chri
ſti doctrina de ſpirituali cibo, hic ponitur in contrariū Iudæorū
murmuratio. Et diuiditur in duas, quia primò ponitur hæc mur
muratio, ſecūdò, eius ſedatio ſubditur, ibi: Reſpondit ergo ieſus.
Circa primū ſciēdū: ꝙ Iudæi credebāt Chriſtū eſſe hominē purū
& de ſemine Ioſeph ex Maria cōceptum, ignorantes ipſum for-
matum virtute ſpiritusſancti. et ideo murmurabant de hoc
quod dixerat: Ego ſum panis uiuus qui de cælo deſcendi.
& patet litera

A lo venit, non eſuriūt. a ¶Nolite murmurare. Quaſi non ſim
☞ panis qui de cælo deſcendi, q̄a vere ſum: ſed nemo pōt ve. ad me
niſi à patre tract⁹, & iō vos non creditis me eſſe panē, q̄a nō eſtis
tracti à patre. b ¶Nemo pōt ueni. ad me. Alibi dicit: Ne
mo cognoſcit patrē niſi p filium: quod cōtrariū videt huic dicto:
Ne po. ue. ad me. Sed non eſt, q̄a pr̄ re
uelat trahit &c. p filiū. e ¶Niſi pater.
Vergilius Illum pater trahit ad filiū, qui ideo cre-
Buc.eglo. dit in filium, quia cogitat patrē eius eſſe
2. deū. i. qui credit æq̄lē patri genitū. Tra-
ctio hæc nō eſt violētiæ, nec neceſſitatis
nec eſt inuiti: ſed voluntatis & deſiderij.
vnde dicit: Trahit vnūquēq̄ ſua volu-
ptas. Si ergo in his inq̄b⁹ nō eſt vera di-
lectio, trahit homo amore, & deſiderio,
quātò magis trahit aliq̄s vehemēti dele
ctatiōe, cui pater reuelat panē qui eſt vi
†Iſa.54.d. ta & btitudo & oē bonum: In q̄ cōmen
Iere.3.c. datur magna gratia. d ¶Et ego reſu
†dociles ſcita. Ego æq̄lis patri faciā eū videre qđ
dei, vel do credit, manducare qđ eſurit, habere qđ
cti à deo amauit & deſiderauit: qđ nō poteſt eſſe
* ergo in pręſenti, vbi tm̄ trahit. e ¶Eſt ſcri
ptum. Verè nemo venit ad me niſi pa-
ter docuerit, quia ita teſtant prophetiæ.
Oēs homīes regni illius. i. Chriſtianę ſi
†De pe. di. dei: erunt doci. dei: q̄a & ſi homīes fo-
4. c. bendi ris loquūt, tamē deus ſolus int⁹ ſenſum
ctus aperit, intus inſtruit veritatis cognitio-
ne & amore. ita q̄cunq̄ audit & diſcit à
patre, venit ad me. Et ne quis excuſet ſe
di. Nūq̄ vidi patrē, quomodo diſco ab
eo: Subdit rō quia pater viſibilis ſit ali
cui, & tamē nemo credit niſi ipſe docue
rit, quomodo ergo docet: Dū audis ver
†quis ex bū ei⁹. i. mei, dū ego homo ꝟbū ei⁹ co-
ipſo edat æternū. factus homo vobis loquor. &
& nō mor. hoc eſt: Is qui eſt à deo. i. filius vidit pa-
B trem. i. nouit & vos docet, & ideo me
audite. f ¶In prophetis. Prophetis,
dicit pluraliter: quia omnes prophetæ
vno & eodem ſpiritu repleti, licet diuer
Ioel.2.g.ſe ſa prophetarant, tamen ad idem tende-
cūdū aliā li bant: qua propter cū q̄uis eorum oēs a-
teram lij cōcordabāt, ſicut in Ioel, qui dicit: Et
†De cō. di erunt omnes docibiles dei. g ¶Non
2. Chriſt⁹ & quia patrem &c. i. ego noui patrem, quia ab illo ſum: & ideo
c. omnia credite. quia qui credit in me, habet vitam æternam. Potuit dice
re: habet me. ſed reuelat qđ ipſe ſit vita æterna, quia ꝟbū eſt vi
ta hominū qđ & carni ſuæ quam ſuſceperat, cui interuenit mors
vt mortem tolleret, dat vitam in reſurrectione: ſic & alijs creden
tibus in ſe. h ¶Ego ſum panis uitæ. Patres ue. Manna deq̄
ſuperbitis, patribus murmuratoribus quorū eſtis filij murmurā
do, non fuit panis vitæ: q̄a non intellexerunt in eo ſpiritualem ci
bum, ſic & vos qui me auditis, non ſpiritualiter intelligitis. Vixit
aūt Moyſes & alij electi de māna, q̄a ſpūaliter māducauerūt: Sic
& q mō ꝟba mea ſpūaliter accipiūt. Ego ſum pa. ui. Ecce ſacra
mētum verbis tegit, vt Iudæi & etiā aliq̄ diſcipli nō credētes ver
bis illi⁹ magis ſcādalizētur, & humiles apli humiliter credētes ꝓ-
bent. vñ Petrus: Verba vitæ æternę habes. i ¶Et panis quē.
Quō ſit panis determinat nō ſolū ſcđm ꝟbū q̄ viuūt oīa, ſed etiā
ſcđm carnē aſſūptā ꝓ mūdi vita. Hūana em̄ caro quę erat pctō ob
noxia, & iō mortua, carni ei⁹ mūdę vnita, īcorpata, vnū cū illo ef
fecta, viuit de ſpiritu eius, ſicut viuit corp⁹ de ſuo ſpiritu. q verò
nō eſt de corpe Chriſti, nō viuit de ſpū Chriſti. Qui autem Iudæi
nō erāt hui⁹ vnitatis, litigabāt: nec talib⁹ exponit quō dominus
carnē ſuā det ad māducādū, ſed audiūt, vnde magis moueantur

☞ Niſi man

¶Sed non cęleſtem.

nouimus patrem & matrem? Quo-

modo ergo dicit hic: quia de cęlo de

a ¶Quem nil latet, qui abſcondita cordium intuetur.

ſcendi? Reſpondit ergo Ieſus, & di-

xit eis: Nolite murmurare † in inui-

a ¶Credere in me, niſi gratia eum præuenerit, niſi pater eum reuelauerit, quę reuelatio eſt attractio.

cem. Nemo poteſt uenire ad me ni-

ſi pater qui miſit me, traxerit eum:

¶Panis

& ego reſuſcitabo eum in nouiſſi-

mo die. † Eſt ſcriptū in prophetis:

a ¶Qui facile doceantur a deo. ¶Quod non Iudæi.

Et erunt omnes † docibiles dei. Om

¶Quod eſt trahi a patre.

nis * qui audiuit à patre & didicit, ue

nit ad me. Non q̄a patrē uidit quiſ-

q̄, niſi is qui eſt à deo, hic uidit patrē.

† Amen amen dico uobis, qui cre-

¶Quia.
¶Qui paſco donec paſtos iungam vitæ.

dit in me, habet uitā ęternam. Ego

ſum panis uitæ. Patres ueſtri man-

ducauerunt manna in deſerto, &

a ¶Non morte carnali communi cum Moyſe & aliis ſed morte ſpirituali. ¶i. in hoc loco panis. vel demonſtratiue dicit. ¶Quem manna ſignificauit.

mortui ſunt. Hic eſt panis de cælo

deſcendens, ut † ſi quis ex ipſo man

a ¶Intus in corde intelligēdo & amādo. b ¶Spiritu.

ducauerit, non moriatur. Ego ſum

¶Et ideo viuus, quia de cæ. deſcen.

panis uiuus, qui de cælo deſcendi.

Si quis manducauerit ex hoc pane,

¶Non tantū in pręſenti per iuſticiam.

uiuet in æternum. † Et panis quem

†inter vos

Nicolaus de Lyra

Diuiſio & patet litera. a ¶Reſpō. Hic ponit murmuris ſedatio. Et
diuidit in tres: q̄a priò admonitio ponit. ſcđò cauſa murmuris
ſubdit, ibi: Nemo poteſt. tertiò rō dicti ꝓpter qđ murmurabant
reddit, ibi: Amē amē dico vobis. In pria ergo parte admonet eos
dicens: b ¶Nolite mur. Quia patres eorum in deſerto fuerūt
grauiter puniti propter murmurationem: & ideo hæc admoni
tio Chriſti eſt ſalubris, ne cadent in conſimilem pœnam. c ¶Ne
mo poteſt uenire ad me &c. Hic oſtenditur cauſa prædictæ
murmurationis, nō em̄ cauſabat ex verborū Chriſti falſitate, cū
eſſent veriſſima
eſſent veriſſima, ſed ex iudæorū incredulitate. & hęc eſt qđ dicit: C
Nemo pōt ue. &c. Per fidē formatam. d ¶Niſi pater. Nihil
em̄ pōt aſcēdere ad id qđ eſt ſupra naturā ſuā, niſi ab alio trahat.
Sicut lapis nō pōt ſurſum aſcēdere, niſi p motū alteri⁹. fides enim
formata charitate trahit q̄dāmō hoīem ad naturā diuinā, ſcđm
illud. ij. Pet. j. a. Magna & precioſa pro-
miſſa donauit vobis, vt p hoc efficiami
ni conſortes diuinę naturæ: & ideo tale
donū nō pōt hō cōſeq niſi a deo trahat.
Iudęi aūt nō ſic erāt tracti. ideo murmu
rabāt de ꝟbis Chriſti. Illi aūt q à pr̄e tra-
huntur ad filiū p fidē formatā, cōſequū-
tur æternā vitā. iō ſequit: e ¶Et ego.
Quia aīa nō eſt ad plenū btā donec fue-
rit corpori reunita. & q̄a prædictus tra-
ctus eſt p diuinā inſpirationē, ideo hoc
oſtēdit p ſcripturā. d. Eſt ſcri. in pphe.
f ¶Et erūt oēs &c. i. docti à deo. Sē-
tentia em̄ hui⁹ dr̄ Eſa. liiij. d. Ponā oēs fi
lios tuos doctos à dño. & Hiere. iij c. Da
bo vobis paſtores iuxa cor meum, & pa
ſcēt vos ſciā & doctrina. Et eſt eadē ſnīa
cū illa quę hic à ſaluatore exprimit. Chri
ſtus em̄ & apli nō ſemp allegauerūt ſcri-
pturā de verbo ad verbū, ſed ſuffecit eis
accipe ſnīam. Cui⁹ aūt efficaciæ ſit diui-
na inſpiratio, oſtēdit, dicēs: g ¶Oīs q.
Prædictas inſpirationes percipiendo.
h ¶Et didicit. eas ſequēdo. i ¶Vēit
ad me. per fidē formatā in pręſenti, & p
gloriā in futuro. Et q̄a deus pater docet
hoīem nō apparēdo viſibiliter, ſicut ho
mo, vel ſicut angel⁹ in corpe ab eo mo-
to: vel ſicut dei fili⁹ in corpe ſibi vnito.
ideo ſequit: k ¶Nō q̄a patrē &c. ſ. fi- D
lius q naturalr ꝓcedit à patre. Notādū,
ꝙ p hāc dictionē quiſq̄, pōt intelligi na
tura humana. & ſic verū eſt. ꝙ null⁹ hō
ante Chriſtū vidit pr̄em, niſi fortè ī quo
dā raptu, ſicut moyſes. ſed talis viſio nō
erat ſilis viſioni Chriſti, q ab inſtāti ſuæ
cōceptiōis vidit diuinā eſſentiā p modū
habit⁹ pmanētis, & vtēs ſenſib⁹ corpis.
Si aūt p ly quiſq̄, excludat oīs creatura,
ſic intelligit, ꝙ ſequit de filio ſcđm diui-
nā naturā, & de viſiōe cōprehenſionis,
quæ cōpetit ſoli deo. p hoc autē ꝙ dictio excluſiua ibi adiūgitur
filio, nō excluditur pater vel ſpūſſanctus, quorū eſt vna ſimplex
viſio. Dictio em̄ excluſiua addita vni perſonæ reſpectu termini
eſſentialis, nō excludit aliā perſonā, vt diffuſius declaratur. j. Sen
tentiarū. l ¶Amen amen. Reprēſſa iudæorū murmuratione,
ſaluator reddit cauſam eius qđ dixerat: Ego ſum pa. &c. quaſi
ſatiſfaciēs eorū quæſtioni. Et quod illud dictū ſit verū arguit: Il-
le eſt verus panis vitæ & de cælo deſcēdens, qui poteſt præſerua-
re à morte, & dare vitā æternā & cæleſtē, talis panis eſt verbum in-
carnatū, nō aūt panis datus à moyſe in deſerto, quia oēs qui man
ducauerūt ex illo mortui ſunt. ergo &c. & hoc eſt qđ dicit: Amē
amen di. uo. &c. per fidē formatam. m ¶Habet ui. eter. quę
virtualiter in gratia cōtinetur. Alia litera patet ex dictis. n ¶Et
panis quē &c. Poſtq̄ egit de pane ſpirituali qui eſt verbum, hic
cōſequēter agit de pane ſpūali qui eſt ſacramentū. Et diuiditur in
duas partes. quia circa hoc primo ponit doctrina Chriſti. ſcđò, Diuiſio
exponitur, quia videbatur obſcura, ibi: Multi aūt audientes. Pri-
ma in duas: q̄a primò oſtēdit ꝓpoſitū. ſcđò, ꝓbatur qđ dā ſup-
poſitū, ibi: Qui māducat. Prima in tres: q̄a primò ſaluator docet
hui⁹ ſacramēti qualitatem. ſcđò ipſius neceſſitatē, ibi: Litigabant.
tertiò eius veritatē, ibi: Caro mea &c. Circa primum ſciendū, ꝙ in
ſacramēto eucharistiæ cōtinetur ip̄m verbū īcarnatū: & ideo oſtē
dēs qualitatē hui⁹ ſacramēti quatuor tāgit. Primū eſt illud ꝙ eſt Quatuor ī
ibi ſacrm̄ tm̄. ſ. ſpēs panis, cū dicit: Et panis. Scđm eſt auctor hu ſacramēto
ius ſacri, q eſt ipſe Chriſt⁹ ſacerdos ſumm⁹. Sacerdos aūt qui eſt euchariſtię
miniſter hui⁹ ſacri tm̄mō ꝓfert verba nō in ꝓpria pſona, ſed in p
ſona Chriſti. in alijs aūt ſacris vtitur miniſter verbis ſuis, vel ver-
bis eccleſiæ: quibus exprimit act⁹ quē facit, vt in baptiſmo patet,
cū dicit: Ego baptizo te. ſed in ſacramēto euchariſtiæ ſolum refert
verba Chriſti, cū dicit: Qui pridie q̄ pateretur &c. & ſequuntur
poſtea verba Chriſti cōſecrationem efficientia. & hoc notat cum
dicitur: Quem ego dabo. Tertium eſt res ſignificata & conten-

ta. ſ. verū

E a ❡Niſi manducaueritis. Augu. Hunc cibũ & potũ ſocietatẽ vult intelligere corporis & membrorum ſuorum, quod eſt eccleſia in prędeſtinatis, quod iam factũ eſt & in vocatis & iuſtificatis, qđ factũ eſt & fit & fiet in glorificatis: qđ nunc eſt in ſpe, fiet in re. Huius rei ſacramẽtũ.i. vnitatis corporis Chriſti, alibi q̃tidie, alibi certis dieb⁹ fit: & ſumit alij ĩ vitã, alijs in mortẽ. Res vͦ hui⁹ ſacramẽti oĩbus eſt in vitã ſumẽtib⁹, nulli ad mortẽ.i. vnitas ſctõrũ. Vñ corp⁹ & ſanguis in his reb⁹ cõmẽdat, quę ex multis ĩ vnũ redigunt, vt ex multis granis vnus panis fit, & ex multis acinis vinum confluit.

†Decertabant

b ❡Qui mandu. car. Exponũt qdam ſctĩ de comeſtione altaris. & bene dicũt: ſed quęrũt quõ fiat in vitam æternã, cũ quidã ad mortẽ, vt dicit Apl's. Si qs comedit in altari cũ hac comeſtiõe de qua agit hic. ſ. cũ fide operante & dilectione, hic comedit in vitã æternã. Si quis verò aliter, in mortem. c ❡Caro eñ. Verè viuet anima & corpus ex hoc cibo qa caro mea uerè eſt cibus: q ſolus facit immortales, vt neq3 eſurient neq3 ſitient, alius cibus hoc nõ preſtat, etiam ſi in eo hoc appetatur. d ❡Qui mandu. Iã exponit quõ fiat qđ dixit, & quid ſit mãducare carnẽ, & bibere ſanguinẽ. hoc eſt manere in Chriſto, & Chriſtum habere in ſe manẽtem. Qui verò nõ manet ĩ Chriſto, & ĩ quo nõ manet Chriſt⁹: nõ mãducat ſpiritualiter, & ſic ſacramentum ſibi ſumit in iudicium corporaliter.

1. Cor. 11. f.

†De cõ. di. 2. c. inuitat dominus

F e ❡Sicut mi. me. Me æqualẽ ſibi miſit.i. hominem fecit, & inde eſt vt ad eũ referam vitam meã quaſi ad maiorem. f ❡Et ipſe ui. Vt viuã ex patre, mea exinanitio facit: vt homo viuat ex me, pticipatio facit q̃ me mãducat. g ❡Hic eſt pa. Et ita cõſtat. ꝙ hic eſt verè panis de cęlo, nõ mãna. qa illud mãducantes patres vobis ſimiles mortui ſũt ĩ ęternũ hunc panẽ homo qui vitã nõ habebat manducãs, viuet in ęternũ. Supra dixerat: Ego ſum panis q de cęlo deſcẽdit: hic dicit: Hic.i. fili⁹ hoĩs ad eſum cuius carnis inuito, eſt ille panis qui de cælo deſcen. ergo idem eſt fili⁹ hoĩs & filius dei: ☞Multi ergo

ego dabo caro mea eſt,* pro mundi ^a
uita. †Litigabant ergo Iudęi ad inui ^b
a ❡Quia vſq3 modo non fecit mentionem de ſumptione ſacramenti altaris.
cem dicentes: Quomodo poteſt hic
nobis carnem ſuam dare ad mandu
^a candum? Dixit ergo eis Ieſus: Amẽ
a ❡Et ſi ignoretis quis modus ſit dandi vel manducandi tamen niſi.
amen dicõ uobis, niſi manducaueri ^c
tis carnem filij hominis, & biberitis ^d
a ❡Sine hac vita poteſt haberi tẽporalis, ſed non æterna.
eius ſanguinem, non †habebitis ui
a ❡Ne autem de hac vita intelligerent, & inde litigarent, ſubdit: Qui mandu. car.
^b tam in uobis. †Qui manducat meã ^e
carnem, & bibit meum ſanguinem,
a ❡Secundum ſpiritum, nec caro eius fraudabitur ea ſuo tempore. b ❡Hoc dicit, ne quis putet manducantem non mori corpore.
habet uitam æternam, & ego reſu ^f ^g
a ❡.i. ſocietas ſanctorum, vbi pax & vnitas erit perfecta.
^c ſcitabo eum in nouiſſimo die. Caro ^h
enim mea uerè eſt cibus, & ſanguis
^d meus uerè eſt potus. Qui mandu ^i
cat meam carnem, & bibit meũ ſan
a ❡Hoc eſt ſignum manducationis: illi edunt accedentes ad meam carnem, qui non relinquunt vnitatem.
guinem, in me manet, & ego in illo. ^k
a ❡Sic viuet: quia ſicut ego homo viuo propter patrem viuum cui vnior, ſic qui me mãducat & mihi vnitur, viuit ex me.
^e Sicut miſit me uiuens pater, & ego ^l ^m
uiuo propter patrem: & qui mandu ^n
^f cat me, & ipſe uiuet propter me. Hic ^o
^g eſt panis qui de cælo deſcendit, non ^p
❡Non ſic morientur in anima qui me cæleſtem panem digne manducant: ſicut patres veſtri in deſerto manna, & mortui ſunt.
ſicut manducauerunt patres ue
❡Sed potius.
ſtri manna & mortui ſunt. Qui ^q
a ❡In me qui ſum vita.
manducat hunc panem, uiuet in
æternum. Hæc dixit in ſynagoga, ^r

*quã ego dabo.

Cõtra Gręcos

†habetis.

†De cõ. di. 2. c. inuitat dominus

Nico. de Lyra.

⁂ ta. ſ. verũ corpus Chriſti, cũ dicitur: Caro mea eſt. & accipit hic caro put diſtinguitur contra animam & ſanguinẽ. quia licet ſub ſpecie panis ſit anima & ſanguis, hoc tamẽ non eſt ex virtute ſacramenti, ſed ex cõcomitãtia reali, ſicut & ipſa diuinitas. Quartum eſt res non cõtẽta ſed tãtũ ſignificata. ſ. corp⁹ Chriſti myſticũ, qđ cõiũgit capiti p charitatẽ. Hoc aũt ſacramẽtũ dicit ſacramẽtũ amoris. iõ dicit: a ❡Pro mun. Sicut em̃ vita naturalis eſt in mẽbris, eo qđ vniunt capiti à q̃ recipiũt ĩfluẽtiã ſẽſus & mot⁹: Sic ĩ fidelib⁹ q ſunt mẽbra Chriſti vita ſpũalis cõſeruatur, eo qđ vniũt capiti Chriſto p ſacramẽtũ amoris. Cõſiderãdũ etiã, ꝙ bñdicit, mũdi: qa alia ſacra ſolũ pficiũt ĩpi recipiẽti, ſolus em̃ baptizat⁹ recipit gratiã baptiſmalẽ & nõ alij. Sacramẽtũ aũt euchariſtiæ nõ ſolũ pficit ſacerdoti ſumenti, ſed etiã toti eccl'iæ, & illis q ſunt ĩ purgatorio. Cuius ratio eſt, quia euchariſtia nõ tm̃ eſt ſacramẽtũ, ſed ẽ eccl'ię ſacrificiũ inq̃tũ cõtinet Chriſtũ paſſum, & iõ pficit oĩb⁹ chriſt. fidelibus. Si aũt ſumat alio mõ ſicut à laico, tũc pficit ſolũ ſumẽti. quia officiũ eius nõ eſt offerre ſacrificiũ, ſed tm̃ ſumere ſacrm. b ❡Litiga. Hic cõſequẽter oñdit hui⁹ ſacramẽti neceſſitas. Iudęi em̃ rudes prædicta vba Chriſti audiẽtes, reputabant ea inutilia & ĩpoſſibilia. iõ oñdit neceſſitatẽ hui⁹ ſacramẽti dicẽs. c ❡Niſi mãd. Sicut em̃ ĩ vita corpali cib⁹ eſt neceſſarius ad vitã cõſeruãdã, ita in vita ſpirituali hoc ſacramẽtũ eſt neceſſarium: quia eſt vitę ſpiritualis cõſeruatiuũ: quia ſicut baptiſm⁹ eſt quędã ſpũalis generatio, ita euchariſtia eſt quędã ſpũalis nutritio. d ❡Et biberitis eius ſan. Non eſt intelligẽdum, qđ hoc ſacramẽtum ſub vtraq3 ſpecie ſit fidelibus exhibẽdum, ſed tm̃ hoc mõ à ſacerdote ſumendum licet in primitiua

Cõtra Bohemos

in primitiua eccl'ia ppl's ſub vtraq3 ſpecie cõicaret: tñ poſtea puide ordinatũ eſt, vt nõ cõicet ſub ſpecie vini, ppter periculũ effuſionis: & quia ſub ſpecie panis accipit quodãmõ ſanguis, inq̃tũ ibi cõtinetur, vt prædictũ eſt: qa ſub vtraq3 ſpecie eſt tot⁹ Chriſt⁹ aliter tamen & aliter. Quia ſub ſpecie panis eſt vera caro Chriſti: ex virtute ſacramẽti, cætera verò ſũt ibi ex cõcomitãtia. Et eodẽ mõ ſub ſpẽ vini eſt ſanguis Chriſti ex vi ſacramẽti: cætera ex cõcomitãtia. Notãdũ ꝙ ex hoc qđ dicit hic: Niſi mãdu. &c. dicunt Gręci, ꝙ hoc ſacramẽtũ eſt tãtę neceſſitatis. ꝙ pueris debet dari ſicut baptiſm⁹, quod eſt falſum: qa in ſumẽte hoc ſacramẽtũ requiritur actualis deuotio & reuerẽtia, q nõ ſunt in pueris: & iõ verbũ qđ importat præceptũ, tm̃mõ itelligit de adultis: qbus neceſſariũ eſt ad ſalutẽ hoc ſacramentũ euchariſtiæ accipe, ſaltẽ in voto, ſi nõ poſſit haberi in re. e ❡Qui mã. Hic cõſequẽter oſtẽditur hui⁹ ſacri vtilitas, quæ eſt augmentatio in vita ſpũali. Sicut cib⁹ corpalis nõ ſolũmõ nutrit & cõſeruat vitã, ſed deducit ad pfectã quãtitatẽ: ſic hoc ſacrm pducit hoiem ad cõſummationẽ grẽ quæ eſt gl'ia æterna, & hoc eſt qđ dicit: Qui mãd. carn. meã. nõ tm̃ ſacramẽtaliter, ſed etiã ſpũaliter pcipiẽs effectũ ſacramẽti. f ❡Habet ui. quia habet deũ ĩhabitãtẽ, qui eſt vita æterna. g ❡Et ego re. vt pticipatio huius vitæ ad corp⁹ p animam deriuetur. h ❡Caro em̃ mea. Hĩc oſtẽdit hui⁹ ſacramẽti veritas. Chriſt⁹ em̃ frequẽter parabolicè diſcipulis ſuis loq̃bat: & ideo ne crederẽt, ꝙ caro ei⁹ cõtineret in ſacro euchariſtiæ tm̃modo ſicut in ſigno, ideo hoc remouet di. Caro mea uerè. quia hic ſumitur realiter, & nõ figuratiuè. & eodẽ mõ eſt de ſanguine ſub ſpecie vini ideo ſubdit: Et ſanguis me⁹. Dicit etiã Caro Chriſti verè cib⁹, & ſanguis ei⁹ verè pot⁹, quia reficiũt aĩam q̃ eſt immortalis. Cibus aũt corporalis tm̃ reficit corp⁹ qđ eſt corruptibile. i ❡Qui mãdu. Hic probat qđdã ſuppoſitũ. dixerat em̃ ꝙ manducatio carnis ei⁹ dat vitã. iſtud pbat hic: qa illud p qđ aliqs vnit principio viuificatiuo, illud dat vitã: hoc patet in vita corporali. p hoc aũt ſacrm homo vnit Chriſto qui eſt principiũ vitæ ſpũalis, ergo &c. & hoc eſt qđ dicitur: Qui mã. car. meã, & bi. &c. i. vnitur mihi. k ❡Et ego in il. quia per charitatem amans eſt in amato & econuerſo, G H

l ❡Si. mi. me ui. pa. qa eſt vita p eſſentiã. m ❡Et ego uiuo &c. Fili⁹ em̃ inq̃tũ de⁹ & inq̃tũ hõ viuit ppter patrẽ, ſed aliter: quia ſcđm ꝙ de⁹ viuit ppter patrẽ inquãtũ pcedit ab eo, accipit tamẽ eandẽ vitã quã habet pater. Scđm verò ꝙ homo, viuit propter patrẽ inquãtũ vnit ſuppoſito pcedẽti à patre, quã vnionem cõcomitatur plenitudo gratiæ: quæ eſt ſpũalis vita. & eodẽ modo nos, inquãtũ per ſacramẽtũ euchariſtiæ vnimur deo viuimus ſpũaliter. tñ eius vnio eſt realis in vnitate ſuppoſiti. noſtra autẽ vnio apud ipſum eſt per fidẽ & dilectionẽ. & hoc eſt qđ dicitur: n ❡Et qui mandu. &c. quia per hoc coniũgitur principio ſpiritualis vitæ. vt viſum eſt. Ideo cõſequenter cõcludit eſſe verum illud de quo murmurabãt iudęi tanq3 de falſo. o ❡Hic eſt panis qui de cælo deſcen. quia caro Chriſti in hoc pane contenta virtute ſpiritusſancti fuit formata. p ❡Non ſicut manducauerunt patres ueſtri manna, & mor. ſunt. & ideo non fuit verè cibus cæleſtis, ſed tantum figura eius: quia vitam ſpiritualem non conferebat, ſed eam dari in ſacramento præfigurabat. quia erga deuotos habebat omne delectamẽtum, vt habetur Sap. xvj. c. Panem paratum præſtitiſti eis habentem omne delectamẽtum. Malis autem hominibus erat inſipidus. vnde dicebant Numeri xxj. b. Nauſeat anima noſtra ſup cibo iſto leuiſſimo. Sic euchariſtia dignè ſumentibus & vitæ ſpiritualis ſolatium, & indignè ſumentibus iudicium. ideo ſequitur: q ❡Qui manducat hũc panẽ. &c. dignè, ui. in æter. ſequit: r ❡Hæc dixit in ſyna. quę
⁂ eſt locus

A a ❡Multi er. Multi carnaliter ſapiẽtes, quaſi pticulatim carnẽ qua indut⁹ erat ſe eis diſtributurũ pmitteret, cõtra naturã eſſe putãt: vt cibũ hominũ, hũanã carnẽ daret. b ❡Dur. eſt. Sic oportebat dici vt ab hominib⁹ nõ intelligeret, ſed ſecretũ dei verbis tegeret. ſecretũ dei intẽtos debet facere, nõ aduerſos. c ❡Si ergo. Suſpẽdit orõ. Q. Tũc intelligetis qđ nõ eodẽ mõ q̃ putatis erogo corpus, & qđ hæc grã morſib⁹ nõ cõſumit: ſed ſpũali grã me illis dãdo, ipſos in corp⁹ meũ cõuerto. hinc planè ſoluit qđ ipſos mouerat, putabant em̃ ꝙ corp⁹ diſtribueret, ille dicit ĩ cęlũ ſe aſcẽſurum vtiq3 integrũ. Quid ergo tenendum ſit, apertè ſubdit: d ❡Spũs eſt. Caro ſicut intelligitis, ſicut quę ĩ macello emit, ſicut ali⁹ cib⁹ nõ pdeſt, ipſa tñ vas ſpũs, q ĩ ea ſalutẽ opat multũ pdeſt, ſicut ſola ſcĩa inflat, ipſa tñ non eſt mala, ſed per charitatem ędificat e ❡Verba. Quib⁹ dixi mãducãdũ me eſſe, manere ĩ me & mei ĩpo. Vt aũt aliqs maneat in Chriſto vt mẽbrũ, & Chriſtus in ĩpo vt in tẽplo, vnitas facit. Vnitas aũt ex charitate eſt, charitas autẽ ex ſpũ: ergo ſpũs q viuificat compaginata mẽbra nõ ſeparata. f ❡Sed ſunt. Propheta. Niſi credideritis, nõ intelligetis. p fidẽ copulamur, p intellectum viuificamur. g ❡Et qs traditurus. Quia Iudas inter ſcãdalizatos recedit, ſed manet ad inſidiãdũ, quẽ nec ſilet, nec apte oſtẽdit, vt omnes timeãt dum vnus perit. h ❡Quia ne. Cauſã q̃re qdã nõ credãt ſubdit: Quia nõ eſt à deo datũ, fides em̃ nõ eſt hoĩb⁹ à ſe q̃ſi ppria, ſed à deo grã q̃ſi. i ❡Ex hoc. Nota eſſe cautè loquẽdũ, ſed ſi tñ ex vbis tuis aliqs ſcãdalizabit, habeto cõſolationẽ ĩ eo, ex cuius dicto mlti ſcãdalizati ſũt: q hoc fecit vt tibi eſſet exẽplũ. k ❡Nonne ego uos duode. &c. Duodecim numerus ſacratus eſt qui pmanet, & ſi Iudas inde perit. Elegit. xj. ad pmanendũ, elegit Iudã vt per eũ diuinę diſpẽſatio miſericordię in ſalutem mũdi impleretur, vtẽs malo ad ☞bonũ

1. Cor. 8. a.

†Ma. 26. d. Mar. 14. d. Iſa. 7. b. ſecũdũ. Lxx.

B

^a docens in Capharnaum. Multi er ^a ^b
❡Quid ergo inimici?
go audientes ex diſcipulis eius dixe ^c
❡Sapiunt ſecundum carnem, & ideo mouentur.
^b runt: Durus eſt hic ſermo: & quis ^d
❡Ei obedire. a ❡Quem nihil latet.
poteſt eum audire? Sciens autem Iẽ ^e
❡Quia ſic dixerant, vt ab illo non audirentur.
ſus apud ſemetipſum, quia murmu ^f
rarẽt de hoc diſcipuli eius, dixit eis: ^g
❡Quia dixi de carne mea & ſanguine.
^c Hoc uos ſcandalizat. † Si ergo uide ^h ^i
a ❡Quia verbum & homo vnus eſt Chriſtus, dicitur in cælo eſſe dum in terra loquitur.
ritis filium hominis aſcẽdentem ubi
a ❡Dei. b ❡Si quis cum carne quam odit habet ſpiritum, viuit.
^d erat prius. † Spiritus eſt qui uiuificat ^k
a ❡Pro intellectione eorum quę dixi.
^e caro non prodeſt quidq3. Verba ^l ^m
❡In ſe ſpiritualiter ſunt intelligenda, & viuificant, ſed non ei qui carnaliter accipit. vnde ſubdit, Sed ſunt qdã &c
quę ego locutus ſum uobis, ſpiritus ^n
^f & uita ſunt. Sed ſunt quidam ex uo ^o
bis qui non credũt. Sciebat enim ab ^p
a ❡Apoſtoli qui non ſunt ſcandalizati.
^g initio Ieſus, qui eſſent crẽdentes, &
quis traditurus eſſet eũ. Et dicebat: ^q ^r
❡Quia quidam non credunt.
^h Propterea dixi uobis: quia nemo ^s
poteſt uenire ad me, niſi fuerit ei da
a ❡Non pauci, qui videbantur & non vere fuerant diſcipuli.
^i tum à patre meo. Ex hoc multi diſci ^t
a ❡Non poſt Chriſtum, ſed poſt Sathanam. ❡Vt precisi non iam cum illo erant, nec vltra redeuntes.
pulorum eius abierũt †retro, & iam
non cum illo ambulabant. Dixit er ^v
a ❡Quia Iudas corpore remanſit. Quod autem iam ſciebat dominus, alijs poſt aperuit.
go Ieſus ad duodecim: Nunquid & ^x
uos uultis abire? Reſpondit ergo ei ^y
a ❡Vnus pro omnibus. b ❡Similis tibi. ❡Cũ non ſit.
Simon Petrus. Domine ad quem ^z
a ❡Non eſt a te eundum. ❡Quia. b ❡In miniſtratione corporis & ſanguinis tui promittis vitam.
ibimus? † Verba uitæ æternæ ha ^a
a ❡Prius eſt credere & poſt cognoſcere.
bes: & nos credimus & cognoui ^b
a ❡Id eſt quia tu es vita æterna: & ideo in carne & ſanguine tuo non das niſi quod es.
mus, quia tu es Chriſtus filius dei. ^c ^d
❡Cauſa probandi eos.
^k * Reſpondit eis Ieſus: Nonne ego
a ❡Id eſt vocaui, electione illa qua dicitur: Multi vocati, pauci electi.
uos duodecĩ elẽgi, & ex uobis unus ^f
a ❡Id eſt deorſum fluens.
† diabolus eſt? Dicebat autem de Iu ^g ^h
a ❡Filio. b ❡Interpretatur memoria ſanguinis.
dã Simonis ſcariothis. Hic enim

Nicolaus de Lyra.

⁂ eſt loc⁹ cõis, vbi Iudęi conueniunt. a ❡Docẽs. Quæ erat metropolis Galileę. hoc addit Euangeliſta poſt verba Chriſti prędicta, ad oñdẽdũ ꝙ Chriſtus ĩ palã docebat, ſicut habẽs doctrinã ſanã & nõ ſuſpectã. b ❡Multi. Poſita doctrĩa Chriſti, hic conſequẽter exponit. & priò põit ei⁹ expoſitio. ſcđ'ò ex hoc oſtẽdit aliq̃rũ reprobatio & aliorũ cõfirmatio, ibi: Ex hoc mlti. Prĩa ĩ duas: qa priò ponit expoſitiõis occaſio. ſcđ'ò ipſa expoſitio, ibi: Sciẽs aũt Ieſus. Occaſio aũt expoſitiõis fuit qa multi Iudęorũ vba Chriſti cape nõ potẽtes ppter ſuã incredulitatẽ. c ❡Dixerũt. In corporalib⁹ dicit aliquid durũ duplici de cã: vel qa nõ de facili penetrabile, vl' qa reſiſtit tactui. Sic in ſpũalib⁹ dicit aliqd durũ: vel qa ab ĩtellectu nõ penetrat, vl' qa diſplicet volũtati. Vtroq3 mõ ſermo Chriſti erat eis dur⁹, qa ei⁹ vba nõ intelligebãt. & diſplicebat eis, qđ tãta de ſe dicebat, eo ꝙ ipm hoĩe purũ eſſe putabãt. iõ ſeqt: d ❡Et qs, q.d. blaſphemia eſt. e ❡Sciens. Hic ponitur doctrinæ Chriſti expoſitio, q̃tum ad duo: de quibus audientes erant ſcandalizati, ſcđm ponit ibi: Spiritus eſt qui viuificat. Primum igitur de quo ſcandalizati erant, erat qđ dixerat: Deſcendi de cælo. & oſtendit qđ nõ debebant ſcandalizari, prædicens qđ viderent eum in poſterum in cælum propria virtute reuerti. Et ideo non debebant admirari, ſi dixerat ſe de cælo originari, quia quælibet res ad ſuum locũ reuertitur. & hoc eſt qđ dicitur: Sciens atem Ieſus &c. id eſt abſq3 alio ſibi nunciante. f ❡Quia mur. qa dixerat ſe de cęlo deſ ſcendiſſe.

†De cõſe. di. 2c. forte Mat. 4. d.

Diuiſio *viuentis

Durũ dicit dupliciter

†delator calũniator

g ❡Dixit eis. Reprimẽs eorũ murmurationẽ iniuſtã h ❡Hoc uos. ſine rõne. i ❡Si er. accipit ſi, p qa. q.d. qa hoc videbitis, nõ debetis ſcãdalizari de hoc qđ dixi. illi em̃ qui Chriſto credẽtes cũ eo permãſerũt, in aſcẽſione ei⁹ hoc viderũt, vt patet Act. j. a. k ❡Spiritus. Hic exponit ſcđm de q̃ murmurabãt. ſ. quia dixerat carnẽ ſuam eſſe cibũ neceſſariũ ad ſalutẽ: & ipſi intelligebãt hoc ac ſi daret in propria ſpecie, ſicut laniatur vel vẽditur in macello, qđ eſt horribile ideo tollit hũc intellectũ, dicẽs: Spirit⁹. q.d. verba quæ dixi ſpiritualem ſẽſum habent, & ſic viuificãt. l ❡Caro non. Quia caro Chriſti mãducata eo mõ quo ĩtelligebãt, nõ eẽt vtilis, ſed magis horribilis: iõ ſequit: m ❡Verba quæ. De carne mea manducanda. n ❡Spũs & ui. Quia ſpiritualem habẽt intellectũ, nec mirũ, quia ſunt à ſpũſancto. Iſta tamen ſpiritualitas nõ eſt ſic accipiẽda, quia caro Chriſti ſit in ſacramento euchariſtiæ tm̃ mõ ſicut in ſigno, vt dixerunt aliqui hæretici, quia eſt ibi realiter, vt dictũ eſt ſed quia manducat caro Chriſti in hoc ſacramẽto quodã ſpũali modo, inq̃tũ ſpecies viſibiles atterũtur & comedũtur & ſpiritus ex virtute dei carni vnita reficitur. o ❡Sed ſunt &c. q.q.d. ppter hoc intelligere non pñt. p ❡Sciebat. Quia tanq3 deus ſciebat occulta cordiũ. q ❡Et quis traditu. Quia ſciebat euentum futurorũ cõtingentiũ. r ❡Et dicebat. Ad maiorem affirmationem prædictorum. s ❡Propte. di. uo. qa. Eandem enim ſẽtentiã dixerat ſup. licet verba ſint aliquantulum alia, idem em̃ eſt trahi à patre qđ ſup. dixit: & dari fidem à patre, qđ hic ponit. Ipſe autem ſciebat iſtos quibus loquebatur, nõ eſſe prędeſtinatos ab æterno, nec tractos à patre. t ❡Ex hoc multi. Hic ex prædictis concludit aliquorũ obſtinatio in malo per apoſtaſiam, cũ dicit: Ex hoc. hoc non eſt intelligẽdum de. xij. apoſtolis vel de. lxxij. diſcipulis, quia iſti Chriſto adhæſerunt, ſed multi alij ſequebantur ipſum ad audiendum eius doctrinã, & de iſtis multi retroceſſerunt. Et conſequẽter p oppoſitũ oſtẽditur aliorũ cõfirmatio cũ dicit: v ❡Dixit ergo Ieſus ad. xij. apoſtolos. x ❡Nũqd &. Non petit quaſi ignorans, ſed vt oſtendat ſe eis non indigere: qa ponit in eorũ optione cũ alijs recedere. y ❡Reſpõdit er. nõ ſolum p ſe, ſed p omnib⁹: qa inter eos erat principalior: & in eius reſponſione exprimitur maxima dilectio ad Chriſtum, cum dicitu: z ❡Domine ad quem ibimus. q.d. ſimilem tui inuenire non poſſumus: tu ſolus ſufficis nobis, propter quem omnia reliquim⁹. a ❡Verba uitæ æter. id eſt verba vitę ęternę pmiſſiua & inductiua ad eam. Exprimit etiã in eius reſponſione vera cõfeſſio fidei, cũ dicit: b ❡Et nos. quia credere pręcedit ĩtelligere. c ❡Quia tu. q̃tũ ad hũanitatẽ, ĩ q̃ vnct⁹ es vt rex & ſacerdos. d ❡Fili⁹. naturalis q̃tum ad deitatẽ: & p cõſequẽs ęqualis ei in natura & potentia. Verũtamẽ qa Petr⁹ nimis largè rñderat dicẽs p oĩb⁹: nos credim⁹: qa nihil mali de alijs cogitabat, iõ Chriſt⁹ cognitor occultorũ ei⁹ rñſionẽ corrigit dicẽs: e ❡Nõne. Nõ loqt hic de electiõe a vitã ęternã, ſed ad apl'atũ. f ❡Et ex uo. i. pulſus ad diaboli cõſortiũ. Verũtñ nõ dixit determinatè qs eſſet ille, nec apl'i tũc cognouerũt: ſed poſtea qñ p effectũ viderũt, & iõ illud qđ ſeqt, nõ eſt de vbis Chriſti, ſed Euãgeliſtę q ſcripſit iſta poſt paſſionẽ Chriſti dicens: g ❡Dicebat aũt. ſcilicet Chriſtus. h ❡De Iuda Simonis ſcariotis. Ad differentiam alterius Iudæ qui fuit frater Iacobi.

C

†Mat. 26. f. Mar. 14. g. Lucæ. 22. g

D

†ad ea quę retrò

 ⁂ Hic enim

E bonum,vt mali vtunt̃ bonis dei ad malũ. Cap. VII.

☞ Poſt hæc aũt. Domin⁹ in carne manẽs frequẽt̃ in Galilæam ambulabat,vt eũ imitari volentes,de vitijs ad virtutes trãſmigrare diſcãt,quod illa figurabat. Vel vt illius tẽporis ſcẽ de Iudæa ad gentes verbi dei tranſitum expectarent. b ¶Dies ſc. Non qd' vnus:ſunt em̃ ſeptem,ſed morẽ eorũ quotq̃t ſunt,q̃ſi vn⁹ dicunt̃ propter vnã feſtiuitatẽ. Scenophegia feſtiuitas tabernaculorũ, qua menſe ſeptimo Iudęi habitabant in tabernaculis,in memoriam illorum in quibus patres eorũ habitauerũt in deſerto. c ¶Vt & diſci. Opera quę veri diſcipuli ſciebant, iſti neſciebant,laudibus diuinis & non populari fauore efferenda. d ¶Nemo. Glorię eius conſulunt. Q. Mira facis.ſ.in abſcõdito,ſed ĩnoteſcere,vt ab oĩb⁹ lauderis. e ¶Tẽp⁹. Ideo nõ ẽ nũc tẽpus meũ ſed vr̃m qa nõ ſũ amator mũdi vt vos, ſed accuſator.& iõ nõ audit vos mũdus ſuos falſos teſtes,qui dicitis bona mala, ☞ & mala bo

Scenophegia

erat traditurus eum:cum eſſet unus b ex duodecim. Cap. VII.

a Poſt hæc autẽ † ambulabat Ieſus in c
¶Non tamen timens:quia habet poteſtatem,ſed infirmis det exemplum ne eis obijciatur latibulum.
Galilæam. Non d
enim uolebat in Iudæa † ambulare,
a ¶Reminiſcebantur Iudęi beneficiorũ dei occiſuri deũ
quia quęrẽbant eum Iudęi interfice
b re. Erat autem in proximo dies fe e
a ¶Id eſt tabernaculorum conſtructio ſiue dedicatio.
ſtus Iudæorum ſcẽnophegia. Dixe f
a ¶Conſanguinei,& ideo faſtidientes eum. b ¶Humanam gloriam quęrunt,& ideo non credunt in eum:vt ipſe poſt de eis dicit.
runt autem ad eũ fratres eius: Trãn g
a ¶Vbi eſt principatus gentis,& ciuitas caput regni.
c ſi hinc,& uade in Iudęam:ut & diſci h
puli tui uideant opera tua quæ fa
d cis. Nemo quippe in occulto quid
facit,& quærit ipſe in † palam eſſe.
¶Ergo. ¶Si vere facis,vel quia hæc facis.
Si hęc facis,manifeſta teipſum mun
do. neque enim fratres eius crede i
¶Corripiens cupidos gloriæ.
bant in eum. Dicit ergo eis Ieſus:
a ¶Glorię,reſurrectionis,& aſcenſionis:ad quem veniendum,impleta prius humilitate paſſionis.
e Tempus meum nondum aduenit: k
¶Gloriæ mundi,quam affectatis.
tempus autẽ ueſtrum ſemper eſt pa l
¶Quia.
ratum. Non poteſt mundus odiſſe m
uos.Me autem odit, qa ego teſtimo n o

¶In ca.vj.vbi dicit̃ in poſ. Et ĩ iſto paſchate nõ fuit Ieſus in Ier. G

ADDI. Chriſoſtom⁹ in hoc loco ſic dicit:Qualitr igit̃ nõ aſcendit ad diẽ feſtũ:paulatim em̃ ſoluebat legem, occaſionẽ accipiẽs à Iudaica nequicia. Et Theodorus ibidẽ: Quia enim Iudęi eũ perſequebãt,occaſionẽ receſſus accipiẽs legẽ excluſit,innuẽs obſeruãtib⁹,ꝙ veritate aduenięte ceſſat oĩs figura,& ꝙ legib⁹ nõ ſubijcitur,vt legalia feſta perficeret:& vnde hoc:quia non erat feſtum Chriſti,ſed iudęorum. Hæc Theodorus.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Erat traditur⁹. quãdo Ieſus protulit verba præmiſſa. b ¶Cum eſſet unus. principalib⁹ diſcipulis Chriſti. Quæritur hĩc ſine argumentis, vtrũ Iudas à principio ſuę vocationis à Chriſto fuerit malus. Dicẽdũ qd' in hac quæſtione quæ eſt de his quæ traſcendunt humanã inueſtigationẽ cum ſit de occultis cordis humani) & in conſimilib⁹ quęſtionibus,tenẽdũ eſt illud qd' eſt magis cõſonum ſacrę ſcripturæ & rationi. Sciendum igitur qd' dicit Aug. qd' Iudas à principio ſuæ electionis fuit mal⁹ electus tamen eſt à domino ad apoſtolatum,vt per eius maliciam & proditionem perficeret Chriſti myſterium. Qd' F ſicut iniqui malè vtunt̃ bonis opibus dei,ſic & deus bene vtitur malis opibus hoĩm.& ideo q̃uis Iudas fuerit peſſim⁹ tamẽ eius malo bene vſus eſt Chriſtus. Beda aũt in hoc conuenit cum Augu. ſed addit qd' Iudas non fuit electus ad apoſtolatum,ſed alij.xj. Vocatus eſt tamen cum eis,vt per proditionis eius officium Chriſtus operaretur ſalutem humani generis. Sed vtrunq; iſtorum videtur cõtra rationem eſſe & ſacram ſcripturam. Diſtributio em̃ bonorum reſpicit iuſticiam cõmutatiuam,vt habet̃.v. Ethico.vt alicui tantò plus detur de honore, quantò maior eſt in virtute.& ideo non eſt veriſimile,qd' Iudas vocat⁹ fuerit ad honorẽ apl'at⁹,niſi tũc fuerit iuſt⁹:vł qa Chriſt⁹ tunc eũ iuſtificauerat,vt eſſet tali honore dign⁹,ſicut iuſtificauit Mathęũ qñ eũ vocauit ad apl'atũ,vt hr̃ Mat.ix.a. Itẽ.j.xvij.b.dicit Chriſt⁹ de diſcipl'is ſuis loq̃ns ad patrẽ. Quos dediſti mihi cuſtodiui,& nemo perijt ex eis,niſi fili⁹ ꝑditiõis,& certũ eſt ꝙ loq̃t hĩc de ꝑditione,quę eſt ꝑ pctũ mortale qa Iudas adhuc viuebat vita corꝑali.& ſic videt̃ ꝙ perierit ꝑ pctm mortale poſtq̃ fuit dat⁹ Chriſto ꝑ fidẽ,à deo p̃re. Qd' aũt addit Beda,Iudã nõ fuiſſe vocatũ ad apl'atũ,videt̃ eſſe cõtra ſcripturã. Mat.x.a.& Mar.iij.c.vbi nũerãt̃ illi q vocati ſũt ad apl'atũ,& ĩter illos enumerat̃ Iudas. Itẽ Act.j.d.ꝙ Matthias elect⁹ eſt ad apl'atũ de q̃ p̃uaricat⁹ fuerat Iudas,nullus aũt p̃uaricat̃ à ſtatu in q̃ nõ fuerit. Ex q̃ patet qd' verè fuit vocat⁹ ad apl'atũ. Propter qd' dicẽdũ ſcd'm Chryſo. qd' fuit vocat⁹ ad dignitatẽ apl'at⁹:& ꝓ tũc fuit bon⁹,qa vocatio ad talẽ dignitatẽ reſpicit p̃ſẽtẽ iuſticiã. Qd' aũt poſtea peccauit ꝓdẽdo & tradẽdo Chriſtũ,nõ cõtradicit iſti vocationi:qa apl'i ex ſua vocatiõe nõ fuerũt ĩ bono cõfirmati. Qd' patet ex caſu Petri, q poſt ſuã vocationẽ Chriſtũ negauit. Et iõ ſir̃ dicẽdũ,ꝙ licet Iudas tpe ſuę vocatiõis fuerit bon⁹,tñ poſtea Chriſtũ ꝓdẽdo peccauit. Sciẽdũ tñ,qd' extũc malus erat quãdo Chriſtus apl'is dixit verba in hoc ca.cõtẽta: Vn⁹ ex vobis diabol⁹ eſt. tamẽ ſua malicia nõ erat apl'is nota,ſed ſoli Chriſto q cognoſcit corda. Chriſtus tamen ſuam maliciam dixit in generali ipſo audiẽte, ne credens ſuã maliciam latere,ſine timore mala operaretur: nõ tamẽ dixit in ſpeciali,ne extunc inuerecundus factus peior efficeretur. ſecundum qd' dicit Chryſoſtomus.

Queſtio de Iuda

Mat.26.g.

NICO. DE LY. Ca. VII. † verſabat̃

Poſt hæc aũt. Poſtq̃ euangeliſta egit de nutrimẽto ſpirituali collato filijs Chriſti,hic conſequenter agit de doctrina eis collata: qa ſicut prædictũ eſt pater debet filijs nutrimentũ & documentum. Et diuiditur in duas,quia primò origo doctrinæ Chriſti oſtẽditur. ſcd'ò, ipſa doctrina ponitur ca.ſeq.ibi: Ieſus autẽ perrexit. Prima in tres: qa primò oſtẽdit Euãgeliſta aptitudinẽ loci ad manifeſtãdũ doctrinæ Chriſti originẽ, ſcd'ò manifeſtãdi occaſionẽ, ibi: Iudæi aũt quę,tertiò,manifeſtationẽ actualem,ibi: Rñdit Ieſ. mea doctrina. Circa primũ ſciẽdũ,ꝙ loc⁹ apt⁹ ad prędictã manifeſtationẽ erat ciuitas Ieroſolymitana: vbi ad diẽ feſtũ cõuẽiebat ppl's. & ideo ad manifeſtãdũ ſe in hoc loco inuitat̃ Chriſt⁹. Et licet primò recuſet, tñ finalr̃ cõſentit,& rõnabilr̃, vt vr̃. & hoc ẽ qd' dr̃: c ¶Poſt hæc &c. docẽdo in ſynagogis eorũ. d ¶Non em̃ &c. Licet em̃ poſſet eſſe inter eos ſine nocumẽto, voluit tñ ſe aliqñ abſentare añ tp̃s debitũ paſſiõis ſuæ, oñdẽdo in ſe veritatẽ humanæ naturæ: & ꝙ licitũ erat fidelibus ſuis aliqñ pſequutionẽ fugere. e ¶Erat aũt &c. ſcenophe.i.feſtũ tabernaculorũ. Dr̃ aũt à ſcenos qd' eſt vmbraculũ,& phagin qd' ẽ comedere, qa.vij.dieb⁹ comedebãt Iudęi ĩ vmbraculis. f ¶Dixerũt aũt. nõ ꝙ eſſent filij Mariæ mr̃is ſuę, neq; Ioſeph, vt al's dictũ eſt ĩprobãdo errorẽ Heluidij ſup Mat.j.c. Nec cognati ſui,q erãt ad apl'atũ vocati,qa de iſtis dr̃ j.ꝙ fratres ei⁹ nõdũ credebãt in eũ.ſed dicũtur hic fratres,qa erãt de cognatiõe ſua q ex factis eius volebãt reportare gloriã mũdanã,ſcd'm Auguſt. vñ ſeqtur: g ¶Trãſi hinc. hoc eſt in Ieruſalẽ metropolim Iudeę. h ¶Vt & diſci. &c. Dubitabãt em̃ de Chriſti miraculis,vtrum eſſent vera,propter hoc ſequitur: i ¶Neq; enim fra. &c. Et quia ſuggerebant ei malũ.ſ. gloriã mundanam quærere,ideo recuſauit,di. k ¶Tp̃s meũ &c.i.tp̃s gloriæ meæ manifeſtandę,quia poſt reſurrectionẽ erat manifeſtãda. l ¶Tp̃s autẽ ue. ſemper eſt pa. q.d. tp̃s gloriæ mũdanæ quam quęritis nũc eſt in principio hui⁹ ſolẽnitatis: qa iudæi magis vacabãt cõuiuijs & lęticiæ in principio feſti,q̃ in fine, qñ Chriſt⁹ iuit ad feſtũ, vt.j.patebit. Vel aliter: Tp̃s aũt vr̃m &c. q.d. vos poteſtis ire ſecurè,nõ aũt ego inq̃tũ hõ.q inimicos capitales habeo. ꝑpter hoc ſequit̃: m ¶Nõ põt. q.d. vos qui gloriã mũdanã quæritis, homines mũdanos aduerſarios nõ habetis. n ¶Me autem odit. qui quęro gloriã dei,& per cõſequẽs arguo pctã mũdanorũ,quę ſunt ei cõtraria,& hoc eſt qd' dicitur: o ¶Quia ego teſti. phi. de illo.i. de mundo. Et accipit̃ hic mũdus nõ quantũ ad creatu- ☙ rarũ ſubſtantiã

† verſari

Diuiſio

† libertate

H

Moraliter. c ¶Poſt hæc autem &c. Per hoc oſtendit Chriſtus,quòd aliquando dandus eſt iræ locus,maximè quando perſonalis eſt perſecutio. ſicut videtur fuiſſe in propoſito. g ¶Trãſi hinc & ua. &c. Iſti loquebantur tanquam humana gloria eſſet per ſe quærenda,quod eſt falſum. propter quod Chriſtus eis non acquieuit,vt daret nobis exemplum talem gloriam non quærendi. Verumtamẽ,quia propter hominũ verba doctrina ſalutis nõ eſt omittẽda,quarta die feſtiuitatis,quæ erat media,eo ꝙ ſeptem dieb⁹ durabat feſtũ,aſcẽdit Ieſus in templũ,& docebat populũ,q dieb⁹ præteritis intẽtus fuerat ſacrificijs & oblationibus cõſuetis. Et per hoc docuit prædicatores Euãgelij,vt ſecundum dictum ſapientis tempus tacẽdi cõſiderent,& tempus loquendi. In ſequentibus autem mihi nõ occurrit aliqd' myſticum notabile vſq; ibi ⁂ In nouiſſimo:

Moraliter

Eccle.3.a

A & mala bona a. ¶Ego enim nõ aſ. Aug. Quidam dicũt hoc ad ☞ paſſionẽ ꝑtinere:quia nõ in feſtiuitate ſcenophegię,ſed in paſcha in qua agn⁹ occidi ſolet,crucẽ aſcendit. b ¶Nõ manifeſte. Typicè. Chriſtus occult⁹ aſcendit in feſtiuitatẽ,quia in oĩbus ill'figuralibus latuit qui mõ eſt manifeſt⁹ nobis. Et ꝙ latuit,exemplũ eſt vitandi malos; Qd' palã loq̃tur & nõ tenetur ab his qui quærebant, ꝑtãtis eſt. c ¶Rñdit eis: Mea doctrina,hoĩs. nõ eſt mea:ſed dei. Vel quia nõ eſt verbũ nulli⁹ ſed alicui⁹ doctria ei⁹.i. ipẽ verbum. doctrina eius non eſt ſua: ſed eius à quo eſt. qd' eſt: Ego nõ ſum à meipſo. Et quia hoc profundũ vidit non oẽs intellecturos,dedit conſilium: Si vis intelligere,crede. Hoc eſt: Si quis credit me filium dei,cognoſcet de doctrina. id eſt intelliget, quod doctrina mea nõ eſt mea. ☞ Quia à

Tipicè

nium perhibeo de illo, quia opera
a ¶Et ideo,
eius mala ſunt. Vos aſcendite ad a
a ¶.ſ.primum vel ſecundum, vbi quæritis humanam gloriam,carnalia gaudia,non æterna. b ¶Vero.
a diem feſtum hunc. Ego enim † non b
a ¶Sicut vos quęrens gloriam,quia tempus gloriæ meę nondum eſt,in quo erit mea feſtiuitas. b ¶Scilicet primum vel ſecundum.
aſcendam ad diem feſtũ iſtum,quia c
a ¶Humilitatis.
meum tempus nondum impletum
eſt. Hæc cùm dixiſſet † ipſe manſit in d
Galilæa. Vt autem aſcenderunt fra e
a ¶Id eſt poſt,non vbi illi,quia non gloriari,ſed ſalubriter docere.
tres eius, tunc & ipſe aſcendit ad di
¶Non quærens fauorem
b em feſtum: non manifeſtè ſed quaſi f g
a ¶Quia non aſcenderat cum fratribus. vnde dixit: Non ad hunc quem vultis.i.primum vel ſecundum aſcendit autem poſt in medio die feſtiuitatis.
in occulto. † Iudæi ergo quærebant h
eum in die feſto, & dicebant: Vbi i
¶De hac contentione.ſ.quia: Quidam &c.
eſt ille? Et murmur multum erat de k
eo in turba. Quidam enim dicebant l
quia bonus eſt: alij aũt dicebãt, nõ, m
a ¶Eorum qui dicebant bonus eſt. Alij palã Chriſtum confitentes.
ſed ſeducit turbas. Nemo tamẽ † pa n
lam loquebatur de illo, propter me o
a ¶Quia tales execrabant,& extra ſynagogam faciebant.
tum Iudæorum. Iam autem die † fe p
a ¶Mediatis illis diebus.i.quarta die feſti.
b ¶Maxime feruente zelo Iudæorum. c ¶Sicut non manifeſte aſcendit, non palam docet, ſed quaſi latenter.
ſto mediante, aſcendit Ieſus in tem q
a ¶Vtens autoritate ſcripturarum. b ¶Omnes mirabantur,ſed non omnes conuertebantur.
plum, & docebat. Et mirabantur Iu r
dæi, dicentes: Quomodo hic lite
a ¶In eius educatione ſciebant eum nunquã didiciſſe.
c ras ſcit, cùm nõn didicerit? Reſpon s
¶Admiratio,inſinuandæ veritatis eſt occaſio.
a ¶Ecce quomodo ſcit literas.
dit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina t
non eſt mea, ſed eius qui miſit me. v
a ¶Id eſt, credere in eum. quod alibi dicit opus dei.i.quod deo placet.
Si quis uoluerit uoluntatem eius fa x
cere, cognoſcet de doctrina, utrum y z
ex deo ſit, an ego à meipſo loquar. a

Nicolaus de Lyra.

☙ rarum ſubſtãtiã,ſed quãtũ ad hoĩm maliciã,ſicut.ſ̃.dictũ eſt.j.a.ſup illud: Et mũdus eũ nõ cognouit. a ¶Vos aſcẽdite &c.i.ad pricipiũ ſolẽnitatis tabernaculorũ,quia in principio magis vacabãt hoĩes Epulis & lęticię,vt prędictum eſt,nõ ꝙ inuitet eos ad talia, ſed oſtẽdẽdo qd ipſi quęrebãt, quia quę mũdana ſunt adhuc ſapiebãt tãtũ, vt viſum eſt. b ¶Ego em̃ &c.ſ.primũ.vñ ꝙ poſtea venit in medio ſolẽnitatis, in alia die,nõ eſt mẽtitus. Et ſubdit̃ cauſa: c ¶Quia tẽpus. Tp̃s em̃ aptũ doctrinę veritatis, ꝓpter quã venerat ſaluator, nõ ſic erat in principio ſolẽnitatis ꝓpter prædicta, B ſicut circa finẽ. d ¶Hæc cũ dix. &c. ratiõe prędicta. e ¶Vt aũt aſ. &c. & ip. aſ.ſ.ad diẽ feſtũ tabernaculorũ, nõ tñ cũ fratribus ſuis, nec eadẽ die: qa ipſi f uerũt ad primũ diẽ illius feſtiuitatis,ipẽ aũt venit illuc quarto die, vt patebit.j. Sicut em̃ noluit eſſe in principio feſtiuitatis,ne fratribus ſuis malũ perſuadẽtibus videretur fauere,ſic nõ habuit ſe oĩno ſubtrahere,ne à populo doctrinã ſalutis ſubtraheret,quam venerat docere. modus aũt veniendi tãgitur, cũ dicitur, ¶Nõ manifeſtè.i. cũ magna comitiua,ne daret Iudæis occaſionem maioris inuidiæ. g ¶Sed quaſi &c. In hoc cõdeſcendens fidelib⁹ qui timore mortis occultãdi erãt. h ¶Iudęi ergo. Poſtq; euãgeliſta deſcripſit aptitudinẽ tp̃is ad manifeſtandũ originẽ ſuę doctrinæ, hic cõſequẽter deſcribit occaſionẽ manifeſtationis dictę. Et diuidit̃ in duas, ſcd'm duas occaſiones hmõi manifeſtationis. Scd'a ponit̃ ibi: Iã aũt die feſto. Pr̃ia occaſio fuit inueſtigatio Iudęorũ Chriſtũ quęrentiũ: quorũ aliqui eũ quęrebãt vt interficerẽt,alij aũt vt doctrinã ei⁹ deuotè audirẽt.& ideo debuit apparere & docere, vt oſtenderet ꝙ mali nocere non poterãt,niſi quantũ permittebat. Sicut enim ſe occultando oſtendit infirmitatẽ humanitatis: Ita cõfidẽter inter inimicos apparẽdo & exiſtẽdo oſtendit potẽtiã deitatis. Debuit etiã apparere ꝓpter bonos,vt eius doctrinã originatã à deo oſtenderet,vt attentius eũ deſiderarent. Et hoc eſt qd' dicitur: Iudæi ergo quærebant eũ in die feſto. duplici de cauſa, vt dictum eſt. i ¶Et dicebãt ubi eſt ille: quia illi qui quærebãt eũ ex odio, dedignabãtur eũ noĩare ꝓprio noĩe. Illi aũt qui quærebant eum ex deuotione,ita reputabãt eũ famoſum & autenticũ,ꝙ nõ oportebat exprimere nomẽ propriũ.& ideo quantũ ad eos ſenſus eſt: Vbi eſt ille: quaſi dicãt: vbi eſt ille qui tãt⁹ & talis eſt,& facit tot miracula? k ¶Et murmur multũ. ꝓpter cõtrarietatẽ opinionum de eo. Ideo ſequitur: l ¶Quidam enim dice. quia bo. Approbãdo eius doctrinã & miracula. m ¶Alij aũt dicebãt, nõ,ſed ſedu. tur. Ex hoc ꝙ iſti malignantes dicebant turbas eſſe ſeductas ab eo,patet ꝙ maior pars ſcd'm numerum dicebat contrariũ: qa erãt principes populi illi q dicebãt eũ ſeductorẽ. vñ ſequitur

† ſ̃.6.c.

Diuiſio

quitur: n ¶Nemo tñ &c.ſ. in bonũ. o ¶Propter metũ Iu. ſ. illorũ de tribu Iuda. licet em̃ oẽs de populo aliqñ noĩarentur Iudęi,tñ ſpeciali mõ ſic noĩantur illi de tribu Iuda.& iſti graui⁹ mouebãtur cõtra Chriſtũ,eo ꝙ in ſcripturis Chriſt⁹ erat ꝓmiſſus de tribu eorũ,ipſi aũt reputabãt iſtũ Galilęũ & ab eis extraneũ. propter qd' etiã ſacerdotes repudiabant eũ, vt dicitur in fine huius ca. p ¶Iã autẽ. Hic ponitur ſcd'a cauſa, quę eſt admiratio turbæ in doctrina Chriſti. & ideo debuit oſtendere vñ originaret̃ excellentia ſuæ doctrinę. Et hoc eſt qd' dicitur: Iam autẽ die &c. Dies feſtus hic dicitur totũ tp̃s illius ſolennitatis,quæ durabat ꝑ ſeptẽ dies.& ſic mediũ huius feſti erat in quarto die. Et tunc. q ¶Aſcendit Ieſus in templũ. quia ibi eſt locus aptus & cõis ſanę doctrinę. r ¶Et mirabantur Iudæi. propter rem inſolitã. Credebant enim ipſum eſſe filium Ioſeph,& ꝑ cõſequens occupatũ in labore corporali. Sciebant etiã ipſum nõ eſſe exercitatũ in ſtudio,& tamẽ videbãt eũ excellentiſſimè docentẽ, legis & prophetarũ teſtimonia proferentẽ.& ideo meritò mirabant̃,vnde tãta excellentia doctrinæ originabatur. Et hoc eſt qd' dicitur: Quõ hic literas ſcit,cũ nõ didice. s ¶Rñdit eis Ieſus. Hic cõſequẽter exprimit̃ origo illi⁹ doctrinæ. Et diuidit̃ in duas, quia primò oſtendit doctrinæ ſuæ originẽ. Scd'ò inuitat ad ipſam,ibi: In nouiſſimo aũt. Prima in duas: quia primò oſtẽditur origo doctrinæ. Scd'ò origo docẽtis,ibi: Dicebant ergo. Prima in tres: qa primò ꝓponit intentũ. Et ſcd'ò, probat ꝓpoſitũ,ibi: Si quis voluerit. Et tertiò, cõcludit ibi: Nolite iudicare. In pr̃ia ergo parte proponit, ꝙ doctrina ſua originatur à patre,dicẽs: t ¶Mea doctrina non eſt mea. q.d. illa doctrina quæ eſt mea approbatiuè & ſubiectiuè,nõ eſt mea per exercitiũ acq̃ſitionis humanæ. v ¶Sed eius &c.i. data eſt mihi à patre. quia filius ſcd'm naturã diuinã licet habeat eandẽ ſcientiã cũ patre, tñ habet eã ab ipſo,vt ſuperius frequẽter dictum eſt. ſcd'm v'ò naturã humanã habet aliã ſcientiã.ſ. creatã. non tamẽ habet eã per exercitiũ acquiſitã, ſed ab inſtanti cõceptiõis infuſam. Et ſic ſoluta eſt quæſtio, qua quærebãt: Quõ hic literas. Alio modo exponit Augu. dicẽs,ꝙ filius eſt verbũ patris:& quia verbũ alicuius idẽ eſt qd' doctrina ſua, ideo ſequitur, ꝙ filius ſit doctrina patris. Filius igit̃ eſt doctrina per idẽtitatẽ,non tñ ꝑ originẽ: qa à ſe nõ originat̃,ſed à patre. Eſt igit̃ ſenſus ſcd'm Auguſti. Mea doctrina nõ eſt mea. q.d. Ego q ſum doctrina patris,nõ ſum à meipſo,ſed à patre. Expoſitio tamen prima magis cõcordat lr̃e. x ¶Si quis uoluerit uolunta. Hĩc cõſequẽter probat propoſitũ.ſ. ꝙ ſua doctrina ſit à patre ſibi data, Et diuidit̃ in duas,qa primò inducit ſuã ꝓbationẽ. Scd'ò,remouet quandã obiectionẽ,ibi: Nõne Moyſes. Pr̃ia in duas ſcd'm duas ꝓbatiões quas inducit. Scd'a ibi. Qui à ſemetipſo. Prima probatio ꝓcedit ex aliorum iudicio. Amor enim & odiũ multũ peruertunt iudicium rectę ratiõis, & ideo monet eos,vt amoueant odiũ qd' contra ipſum cõceperãt. & tunc poterunt manifeſtè iudicare,ꝙ eius doctrina ſit à deo patre eã per miracula teſtificãte: qa nõ põt eſſe teſtis falſitatis, vt.ſ̃. frequenter dictũ eſt. Et hoc eſt qd' dicitur: Si quis uoluerit uoluntatem eius facere.ſ. patris cæleſtis peruerſam affectionem à ſe abijciẽdo. y ¶Cognoſcet. id eſt verè poterit iudicare, quia parat⁹ ſum eius iudicio cõmittere. z ¶Vtrum ex deo ſit. an. Non eſt per hoc intelligendum, ꝙ filius in aliquo poſſit à patre diſcordare, quia hoc eſt impoſſibile, vt ſupra declaratum eſt. ſed loquitur eis ſecundum eorum opinionem quia reputabant eum purum hominem. quaſi dicat. a ¶An ego à meipſo loquar. Gloriam humanam falſo quærendo, vt vos æſtimatis.

C

† nondum aſcendo

† illis

Diuiſio

† liberè

D

† Circa feſti mediũ

Sciẽtia chriſti duplex

Diuiſio

E a ¶Quia ſemetipſo. Antichriſt⁹ nõ eſt verax, & iniuſticia in illo eſt: quia quęrit gl'iam ſuam, nõ dei: à q̃ nõ eſt miſſus, ſed venire ꝓmiſſus. b ¶Qui au. quæ gl. i. ego q licet ęqualis patri, tamen in ſerui forma quęro gl'iam pr'is, nõ meã, i. hoc exẽplũ humilitatis tribuit, vt oĩa bõa deo tribuam⁹. c ¶Nõ. Moy. Ego ex deo loq̃r & gloriã ei⁹ quęro, verax, iuſt⁹, ſed vos q gl'iamini in lege, contra legẽ quę vetat occidere, quæritis me ĩterficere. d ¶Dęmoniũ. Quærunt occidere, & qđ peius eſt dicunt eũ dæmoniũ habere, q dæmonia pellit. e ¶Vnũ opus &c. De vno miramini, quid ſi oĩa videretis? Vnum opus fuit, ꝙ totũ hominẽ ſanauit in ſabbato. vnde turbati ſunt ſtulti obſeruatores ſabbati: ſed cõuincit eos Moyſes, iubens circũcidere octaua die. qđ aliquãdo occurrit in ſabbato fieri. Et hoc eſt, Propterea ne quis turbetur, ſi ſalus ſemper ſit etiã in ſabbato. Et ſciãt oẽs ſemp debere fieri quæ ſalutis ſunt. f ¶Circũciſionẽ. Propter tres cãs data fuit circũciſio. Primò, in ſignũ magnæ fidei abrahæ. Scđ'ò vt p hãc à cæteris nationibus diſtingueref. Tertiò vt (facta ĩ virili mẽbro p qđ generaĩ creatura mortalium) caſtitatẽ mẽtis debere obſeruari indicaret. Signat autem baptiſma, quo pctã dimittũtur, & cor à cupiditatibus ſpoliaĩ. g ¶Si circũ. ac. Quaſi vos qui in lege gloriamini cõtra legẽ quę me nũciat, de morte mea tractatis: ſed nõ eſt cõtra legẽ, ꝙ totũ hominẽ ſanũ feci in ſabbato ego dñs ſabbati. Cuſtodia eñ ſabbati ſicut cętera oĩa ꝓpter ſalutẽ hoĩs ſũt, ſicut vos ipſi circũcidentes in ſabbato, (qa ad ſalutẽ pertinet) nõ ſoluere vos ſabbatũ creditis. h ¶Nolite iudicare. Nõ debetis mihi iraſci de ſaluatione hominis in ſabbato, ſicut nõ iraſcimini de circũciſione in ſabbato: qa nõ eſt iudicandum ſcđ'm faciẽ. i. actionẽ ꝑſonarũ, vt qđ licuit Moyſi, mihi nõ liceat, ſed iuſtũ iudiciũ. i. ſcđ'm veritatẽ rerum qua cognita, nec me, nec Moyſen dãnabitis, nec me cõtrariũ illi dicetis. In q̃ illos arguit, nos inſtruit: ne ĩ iudicãdis cauſis ꝑſonas accipiam⁹, nõ ꝙ ꝓ diuerſitate graduũ diuerſimodè ꝑſonas nõ honorem⁹. i ¶Dicebãt. Quia etſi occultus ad feſtũ aſcendit, palã loquitur: & appet ptãs quę putabatur timiditas. Mirantur aliqui, qua potẽtia nõ tenetur cui⁹ mors tãtopere quęrebatur: & nondũ plenè intelligẽtes eius eſſe potentiã, putant eſſe ſcientiam ☞ principũ;

Circũciſio data eſt ꝓpter tres cauſas.

† 3.q.7.c. ideo.§. his ita.

F

† Deut.1.c.

† Ieroſolymitis

✱ Verè

a ¶Ille autem. ¶.ſ. Antichriſtus. b ¶Nõ a deo. c ¶Nõ dei. ¶Vnde Apoſtolus. Extollitur ſuper omne quod dicitur deus.

Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit. Qui autem quærit gloriam eius qui miſit illum, hic uerax eſt, & iniuſticia in illo non eſt. Nónne Moyſes dedit uobis legem?

a ¶Quia quęritis me interficere. ¶Quæ cauſa eſt?

Et nemo ex uobis facit legẽ. Quid me quæritis interficere? Reſpondit

a ¶Non pertinentia ad ordinem, ſed ad perturbationem. b ¶Hoc non dicerent niſi dæmonium haberẽt.

turba & dixit ei: Dęmonium habes.

¶Negant quod volebãt. a ¶Doloſe.

Quis te quærit interficere? Reſpon

¶Non turbatus vt illi, ſed tranquillus, non reddens maledictum pro maledicto.

dit Ieſus & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini. Propterea

a ¶Quæ ſignificat ſanationem animæ & corporis, quam ego facio.

Moyſes dedit uobis circũciſionem,

a ¶Incepta. b ¶Quia Abraham in ſabbato prius accepit a deo.

non quia ex Moyſe eſt, ſed ex patri

a ¶Quo iubemini vacare, ſi occurrit octauus dies, iubemini circuncidere.

bus. Et in ſabbato circumciditis ho

¶Ergo. a ¶Quę ad ſalutem inſtituta eſt. i. ſi in ſigno veræ ſalutis non eſt violatio ſabbati.

minem. † Si circumciſionem accipit homo in ſabbato, ut nõ ſoluatur lex

a ¶Qui veram ſalutem operor.

Moyſi, mihi cur indignamini, quia

a ¶.i. humanum genus totum innouo. b ¶Curatus eſt vt ſanus eſſet in corpore, & ſi crediderit, ſanus eſſet in mente.

totum hominem ſanum feci in ſabbato? Nolite iudicare ſecũdum † faciem, † ſed iuſtum iudiciũ iudicate. Dicebant ergo quidam ex † Ieroſolymis. Nónne hic eſt quem quærunt interficere? Ecce † palam loquitur, & nihil ei dicunt. Nunquid uerè cognouerunt principes, quia hic eſt * Chriſtus? Sed hunc ſcimus

a ¶Cuius filius ſit.

unde ſit. Chriſtus autem cùm uenerit, nemo ſcit unde ſit. Clamabat ergo Ieſus in templo, docens

Nicolaus de Lyra.

☙ a ¶Quia a ſemetipſo. Hic conſequenter ꝓbat ꝓpoſitũ ꝓprio facto, qa in doctrina ſua quærebat gloriã patris cæleſtis. & ſic patet ꝙ illa doctrina erat à deo. Omne eñ qđ eſt ad dei gloriã ordinatũ, ab ipſo eſt. & hoc eſt qđ dr̃: Qui &c. falſa de ſe fingendo ꝓpriã gloriã quærit, quia ſuperbia excitat eũ ad ſic loquendum. b ¶Qui aũt quæ. i. dei patris. c ¶Hic uerax. eſt. In doctrina d ¶Et iniuſticia &c. quia irreprehẽſibilis eſt in vita. ſic aũt faciebat Chriſt⁹, qa ſtatũ paupertatis & abiectionis elegit, & gloriã dei in oĩb⁹ quæſiuit. & patet ꝓpoſitũ. e ¶Nõne Moyſes. Hic remouet quãdã obiectionẽ, quæ poſſet fieri in cõtrariũ. qa poſſẽt dicere & de facto dicebãt, tua doctrina nõ eſt à deo, qa legẽ dei datã Moyſi nõ cuſtodis violãdo ſabbatũ; hoc eñ ei imponebãt, vt s̃. dictũ eſt. Hãc aũt obiectionẽ remouet dupl'r. Scđ'ò ibi: Rñdit Ieſus. Priò igiĩ remouet obiectionẽ prędictã p hoc, dato ꝙ eſſet trãſgreſſor legis, nõ tñ habebãt titulũ arguẽdi ipm, cũ eſſent trãſgreſſores legis manifeſtè in maioribus. Et hoc eſt qđ dicit: Nõne Moyſes. q.d. vos eſtis obligati ad eius obſeruationẽ magis q̃ ego, qa ſcđ'm ṽitatẽ nõ erat obligat⁹. f ¶Et nemo ex &c. qđ ꝓbat p effectũ, dicẽs: g ¶Quid me quæ. Lex eñ ꝓhibet ĩterfectionẽ innocẽtis: & qa nõ poterãt rõnabiliter reſpondere, cõuerterunt ſe ad cõuicia, vñ ſequitur: h ¶Rñditur. i. hoĩes turbati. i ¶Dæmoniũ ha. qđ patet manifeſtè falſum, qa dęmonia expellebat. k Quis te quæ. q.d. nos nõ quærim⁹. Et in hoc mentiunĩ, ſicut & in primò: quia quærebãt mortẽ ei⁹, vt dictum eſt in principio hui⁹ ca. l ¶Rñdit. hic alio mõ excludit obiectionẽ prędictã oñdẽs eã falſam. Ex hoc eñ dicebãt eũ trãſgreſſorẽ legis, ꝙ lãguidũ ſanauerat die ſabbati, vt. s̃. dictũ eſt. v. ca. & tñ in hoc nõ fuit trãſgreſſor, vt ibidẽ fuit dictũ. Et hoc idẽ oñdiĩ alio mõ. ſ. p circũciſionẽ, quã licite accipit hõ in ſabbato. Et hoc eſt qđ dicit: Rñdit Ieſus. Reprimendo eorũ maliciã. m ¶Vnũ opus fe. ſ. notũ vobis. n ¶Et oẽs mi. i. turbamini. q.d. q̃tũ turbaremini, ſi vidiſſetis oĩa facta mea, malè interpręantes ea. o ¶Propterea Moy. &c. In lege eã ſcribẽdo. p ¶Nõ qa ex Moy. ſ. primo. q ¶Sed ex patrib. quia data eſt à tpe Abrahæ, vt patet Geñ. xvij. b Et ſic patet, ꝙ circũciſio eſt maioris auctoritatis, qa data eſt ipſi Abrahę, q erat pater principalis ppl'i. r ¶Et in ſabbato. Abſq; legis trãſgreſſione: qa præceptũ eſt ꝙ octaua die circũcidaĩ puer. Et ideo ſi octaua dies ſit in ſabbato, circuncidiĩ puer: nec aliqua trãſgreſſio reputatur. ex hoc arguit ſaluator: ſ ¶Si circũciſionẽ acci. &c. Vt patet p prædicta. t ¶Mihi cur indig. q.d. hoc eſt valde irrationabile: quia magis licita eſt & melior ſanatio hoĩs in aĩa & corpore, q̃ ſit ipſa circũciſio, & magis ad dei gloriã. v ¶Nolite iudicare. Hic ex prędictis cõcludit intẽtũ. ſ. ꝙ ei⁹ doctrĩa ſit à deo, ſi rectè conſidereĩ. Et hoc eſt qđ dicitur: Nolite iudicare. i. attendẽtes ad id qđ nõ pertinet ad rẽ: quod fit qñ amor vel odiũ attẽditur. ꝓpter qđ aliter q̃ ſcđ'm veritatẽ iudicaĩ. x ¶Sed iuſtum. i. de doctrina mea & factis meis iudicate ſecundũ naturã rei in ſe: & tũc inuenietis qđ eſt à deo ſcđ'm veritatẽ. y ¶Dicebãt ergo. Declarata origine doctrinæ, hic oſtẽdiĩ origo doctoris. Et diuidiĩ in duas: quia primò circa hoc poniĩ populi dubitatio. Scđ'ò Chriſti ſolutio, ibi: Clamabat ergo. Circa primũ ſciendũ, ꝙ multi de ppl'o ſciebãt principes quęrere mortẽ Chriſti: & ideo cũ vidiſſent eũ in palã docentẽ, & principes arguentẽ, & ipſos nõ cõtradicere, crediderũt fortius ipſum eſſe Chriſtũ, trahẽtes argumentũ ex facto principũ, q nõ capiebãt eũ, cum tñ pri⁹ ad mortẽ quærerẽt eũ; quaſi ipſi de nouo haberẽt noticiã ꝙ ipſe eſſet verè Chriſt⁹ eis promiſſus, & ideo ab eius perſequutiõe ceſſaſſẽt. Et hoc eſt qđ dr̃: Dicebãt ergo &c. Iſti eñ ſciebãt melius maliciã principum q̃ alij, qa manebãt cũ eis ĩ ciuitate. z ¶Nõne hic eſt q. quæ. toto conatu ſuo. a ¶Ecce pal. Et cõtra eos, vt patet per prædicta, qa dixit: Nemo ex vobis facit legẽ. b ¶Et nihil. i. ipm nõ capiunt, quia bñ aliqua verba ei dicebãt, vt patet ex prędictis. c ¶Nunqd &c. q.d. vr̃ ꝙ ſic eõ ꝙ deſiſtũt ab ei⁹ ꝑſequutiõe, verũtñ qa nõ habebãt certitudinẽ, ſed tm̃ opinionẽ, ideo etiã arguebãt ad cõtrariũ dicẽtes: d ¶Sed hũc. quia patriã & gen⁹ ei⁹ cognoſcebãt. e ¶Chriſt⁹ aũt. i. ſciet. f ¶Vñ ſit. Iſtud aũt accipiebãt ex ſcriptura, Iſa. liij. c. q̃ad literã ĩtelligiĩ de Chriſto. Generationẽ ei⁹ qs enarrabit? Et Iſa. xlv. c. Verè tu es de⁹ abſcõdit⁹ ſaluator Iſrael. g ¶Clamabat ergo. Poſita dubitatiõe ppl'i circa originẽ Chriſti, hic poniĩ prędictæ dubitatiõis ſolutio. Et diuidiĩ in duas; quia primò declarat Chriſtus originẽ ſuã. Secundò, terminũ ad quẽ tẽdebat, ibi: Dixit ergo Ieſ⁹: Adhuc modicũ. Prima adhuc in duas: quia primò declaraĩ Chriſti origo. Secũdò, ex hoc oritur turbæ diuiſio, ibi: Quærebãt. In prima ergo pte dicitur ſic: Clamabat ergo. in quo oñdiĩ magnitudo ſui affectus ad noſtrã informationẽ. h ¶In templo &c. Vt oẽs poſſent eum audire.

☙ Et dicens

G

Geñ.17.b.

H

Diuiſio

† Aſpectũ

† Libere

Diuiſio

A principiũ, qa cognouerũt eũ eſſe Chriſtũ. vnde ſibijpſis obijciunt, ☞ nõ eſſe hunc Chriſtum: cum nemo ſciat vñ ſit Chriſt⁹. qa etſi per ꝓphetas diciĩ loc⁹ natiuitatis & hmõi: tamẽ ęterna natiuitas eius ex patre neſciĩ. vñ ꝓpheta: Generationẽ ei⁹ quis enar. Vnde Chriſtus ad vtrunq; rñdet, & de infirmitate, & de maieſtate. a ¶Et me ſci. i. effigiẽ vult⁹ mei, & unde ſim natiuitatẽ & parẽtes, qđ eſt, ſcđ'm carnẽ me noſcitis, ſed nõ ſcđ'm diuinitatẽ: qa à meipſo nõ ueni: neſciebãt eũ dei filiũ eſſe, nec à pr̃e miſſum neſciebãt etiã deũ patrẽ q ver⁹ eſt genitor ipſi⁹ veritatis. Sed vñ pñt ſcire ſubdit: Ego ſcio. ergo à me quęrite, in me credite, qa nemo nouit patrẽ niſi fili⁹, & cui⁹ fili⁹ voluerit reuelare. b ¶Sed ſcio eũ. Iõ ſcio eũ, qa ab ipſo ſũ. ipſe &c. Breuiter vtrũq; cõplectiĩ: ab ipſo ſum, qa filius de patre: pater nõ de alio. & in carne me videtis, quia ipſe me miſit: In quo ei magna generãtis autoritas, & ſibi cõis cũ hoĩbus natura. c ¶Hora eius. Nõ ꝙ neceſſitas ſit facti, ſed oportunitas volũtatis. Voluit eñ oportuno tpe naſci, præmiſſa lõga ſerie præconũ. Simil'r prædicato euãgelio voluit oportuno tẽpore mori. d ¶Audierunt phariſæi. Principes inſani audito murmure q̃ Chriſtus à turba glorificabaĩ, quærunt occidere, quẽ tñ nõ dñ volentẽ apprehẽdere non potuerũt: ſed docẽtẽ audierũt. e ¶Adhuc modicũ. Q. Qđ mõ vultis, poſt facturi eſtis, ſed nõ mõ; qa adhuc modicũ tps vobiſcũ ſum, quo diſpẽſationẽ meã implere debeo, & tũc vado ad eũ q me miſit: tũc pati debeo. Et q mõ nõ vultis audire pręſentẽ & miracula faciẽtẽ, quęretis me poſt reſurrectionẽ & aſcẽſionẽ, cũ tãta miracula fiẽt p apl'os mea virtute, & cũ tanta credet multitudo. Tũc eñ cõpũcti de tãto ſcelere mortis Chriſti dixerũt Petro, Quid faciem⁹? f ¶Vobiſcum ſum. Non ait ero, ſed ſum: qa & ſi ſcđ'm ꝙ homo mutat loca, ſcđ'm ꝙ de⁹ nõ mutat. cũ vbiq; ſit. Vñ alibi: Fili⁹ hominis q eſt in cælo, quaſi dicit, loquẽs in terra. g ¶Nõ po. Nõ ait poteritis, ſed poteſtis. Tales eñ tũc erãt q nõ poſſent, ſicut & alibi dicit Petro: Non potes me ſequi mõ ſequeris aũt poſtea. ſic nec de iſtis daĩ deſperatio. h ¶Ad ſemet &c. in diſ. vñ dño dicere neſcierũt, & tamẽ illud qđ futurũ erat neſciẽtes ꝓnũciauerũt. Qđ etſi nõ pñtia, p apl'os tamẽ iturus eſt ad gentes credituras. i ¶Quis eſt hic. Cũ ignorãtes ꝓphetaſſent veritatẽ, replicantes eandẽ q̃õnẽ oſtendũt ſe prophetaſſe ex ignorantia. vt poti⁹ ignoraſſe videanĩ quàm ꝓphetaſſe. k ¶In nouiſſimo au. poſt diſſenſiões Iudæorũ de Ieſu, & poſt ṽba quæ dixit, qb⁹ alij cõfunderentur, alij docerent: in vltimo die ſcenophegię vocat nõ ſolũ loquẽdo, ſed & clamãdo, vt q ſitit veniat ad eũ. ☞ Si quis ſitit

Iſa.53.c.

Matt.11.d.

B

j.3.b

j.13.d.

& dicens: Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis: & à me ipſo non ueni: ſed eſt uerus qui miſit me, quem uos neſci

¶Quod eſt impoſſibile.

Ego ſcio eum, & ſi dixero quia neſcio eum, ero ſimilis uobis mendax. Sed ſcio eum, quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit. † Quærebãt ergo eum apprehẽdere: & nemo miſit in illum

¶.i. quia nondum volebat.

manus, quia nondum uenerat hora eius.

a ¶Prædicatione & miraculis moti, ſimplices credunt, & verba & facta domini glorificant.

De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebãt: Chriſtus

¶Q. Non.

cùm uenerit, nunqud plura ſigna * faciet quàm quæ hic facit? Audierunt Phariſæi turbam murmurãtem de illo hæc, & miſerunt † principes & Phariſæi miniſtros, ut apprehenderent eum. Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus uobiſcũ ſum

a ¶Tunc. b ¶.i. per paſſionem ad eum vadit, a quo tamen non receſſit. ¶.i. patiar, quia ſponte patiar.

et uado ad eum qui me miſit. † Quæ

¶poſt autem compuncti de ſcelere mortis meæ. a ¶Fide vel corporaliter. ¶Quære. b ¶Incommutabilis cum patre.

retis me, & nõ inuenietis, & ubi ego

¶Nunc. a ¶More ſuo verba domini carnaliter intelligentes.

ſum, uos non poteſtis uenire. Dixẽ

a ¶Non ad ipſum.

runt ergo Iudæi ad ſemẽtipſos: Quo hic iturus eſt, quia non inueniemus eum? Nunquid in diſperſionem Gentiũ iturus eſt, & docturus Gentes?

¶.i. ad gentes ad vana & diuerſa diſperſas.

Quis eſt hic ſermo quẽ

¶Hic replicant.

dixit: quæretis me, & non inuenietis: & ubi ſum ego, uos non poteſtis uenire? In nouiſſimo autem

Nico. de Ly.

☙ a ¶Et dicens. eorũ dubitatiõi reſpõdẽdo. b ¶Et me ſcitis. quãtũ ad humanitatẽ: patriã & gen⁹ cognoſcẽdo, ſed quãtũ ad diuinitatẽ me neſcitis. Ideo ſequitur: c ¶Et à meipſo nõ. ſed à patre quẽ ignoratis. d ¶Sed eſt uerus qui miſit me. qa in hoc impletur promiſſum de filij miſſione. e ¶Quẽ uos ne. quia deũ nemo vidit vnq̃, vt. s̃. dictũ eſt. j. b. & proinde me non cognoſcitis, cum ſim eius filius naturalis æqualis ei in natura deitatis. f ¶Ego ſcio eum. quia inquãtum deus, filius habet eandem ſcientiam cũ patre: & ſic eũ cõprehẽdit. Scđ'm etiã, ꝙ homo eũ clare vidit à principio, licet nõ cõprehẽdat. Et cauſa hui⁹ noticiæ ſubditur, cũ diciĩ: g ¶Quia ab ipſo ſum &c. Per hoc eñ, ꝙ procedit à patre in natura diuina, habet ſciẽtiã primã, quæ eſt ſcientia cõprehenſionis. Per hoc aũt ꝙ miſſus eſt in natura humana ad ſalutẽ mundi, habet in natura humana plenitudinẽ gratiæ & ſcientiæ, quæ poteſt in natura creata recipi. h ¶Quærebant ergo &c. Hic cõſequẽter poniĩ ppl'i diuiſio ſequẽs ad rñſionem Chriſti: qa ea audita maligni exarcerũt ĩ malicia, & boni fuerũt in fide ſolidari. Et hoc eſt qđ dr̃: Quære. ergo. Ad occidendũ malignãtes. i ¶Et nemo miſit. quia nõ poterãt explere maliciã in effectu, niſi q̃tũ ꝑmittebat. Ideo ſequiĩ: k ¶Quia nondũ uenerat. i. ab eo ordinata de captione ſua. l ¶De turba autẽ multi crediderunt &c. propter ei⁹ doctrinã & miracula. Ideo ſequiĩ: m ¶Et dicebãt Chriſtus &c. q.d. Nõ eſt alius expectãdus q plura faciat. Ideo firmiter tenẽdũ ꝙ hic eſt Chriſt⁹. Audierãt enim ante ꝙ in aduẽtu Chriſti multa miracula debebãt fieri, & ſcđ'm veritatẽ tot videbãt fieri pñtialiter, ꝙ cõuĩcebãtur credere ipm eſſe Chriſtũ. n ¶Audierũt pha. tur. mur. Et bene dicit murmurantẽ, qa nõ audebãt bene cõfiteri in palã. Verũtñ phariſæi audiẽtes tãta bona de Chriſto, doluerũt, & ꝓcurauerũt miniſtros p pricipes ad capiẽdũ ipm. Et hoc eſt qđ diciĩ: Et miſerũt &c. o ¶Dixit ergo eis Ieſus. Poſtq̃ Chriſt⁹ oſtẽdit ſuã originẽ, hĩc cõſequẽter declarat terminũ, ad quẽ tẽdebat. Et diuiditur in duas, qa primò oſtẽdiĩ ꝓpoſitũ. Scđ'ò, ex hoc ſequiĩ admiratio turbarũ, ibi: Dixerũt ergo. Termin⁹ ad quẽ Chriſt⁹ tendebat eſt ipſe pater, ad quẽ p mortẽ rediit inq̃tũ p hoc gloriã corpis & exaltationẽ accepit. Et hoc eſt qđ dicit, quaſi rñdẽdo intẽtioni quærẽtiũ ipm capere: p ¶Adhuc mo. &c q.d. non mõ implebitis qđ vultis, qa adhuc modico tẽpore volo manere in ppl'o ad docendũ & miracula faciẽdũ. q ¶Et uado &c. per mortẽ eñ iuit ad patrẽ, peractis tñ prędictis. r ¶Quęretis me. qa poſt aſcẽſionẽ ei⁹ in cœlũ, Iudæi vidẽtes ſigna p apl'os fieri, pnĩa ducti reuerſi ſunt ad fidẽ Chriſti, dicẽtes ad apl'os: quid faciemus? vt habeĩ Act. ij. f. ſ ¶Et nõ iue. ſ. ſcđ'm pñtiã corpalẽ, ſed penitẽtes eum inuenerũt ſcđ'm pñtiã ſpũalẽ. ¶Aliter exponiĩ de pñtia corporali: qa poſt appropinquãte deſtructiõe ciuitatis p Romanos, multi Iudęorũ cognouerũt hãc miſeriã eis euenire ꝓpter mortem Ieſu: quẽ tunc libẽter voluiſſent habere pñtẽ ad ſui liberationem. Sequiĩ: t ¶Et ubi ego ſum &c. q̃re nõ dixit: Vbi ego vado: qđ vr̃ cõuenięti⁹ diceret? Dicendũ, ꝙ ſicut ire ad patrẽ cõuenit ei ſcđ'm hũanitatẽ in q̃ eſt mutatio, ita eſſe ſemp apud patrẽ cõuenit ipſi p diuinitatẽ, in qua eſt idẽ cũ ipſo patre in eſſentia, diſtinct⁹ tñ ĩ ꝑſona. Et ad hoc deſignãdũ dicit: Vbi ego. v ¶Dixerũt. Hĩc ex ṽbis Chriſti poniĩ turbæ admiratio. Ex hoc eñ ꝙ Chriſt⁹ dixerat: Quæretis me. quaſi dubitãtes arguebãt ꝙ deberet à Iudęa recedere, & ire ad prędicãdũ gẽtib⁹ extra terrã Iudæorũ. Et lr̃a patet, ſed ex fine ṽbi arguũt cõtrariũ dicẽtes: x ¶Quis eſt hic &c. uos nõ po. ue. q.d. ex hoc ꝙ dixit: Vbi ego. patet ꝙ illud qđ dixit: Quæretis me, &c. Nõ intelligitur p hoc receſſus ei⁹ à Iudæa, qa dixiſſet, vbi ero, & nõ vbi ſũ: qa tũc erat in Iudęa, cũ ꝓtulit ṽbũ pdictũ. Et ſic patet eorũ dubiũ circa Chriſti verbũ. Sic eñ debebat loq obſtinatis, vt vidẽtes nõ viderẽt, & audiẽtes nõ intelligerẽt; put erat de eis ꝓphetatũ Iſa. vj. c. y ¶In no. Declarata origĩe doctrinę Chriſti, & oſtenſo ꝙ erat à deo data & facta, hic cõſequẽter ĩuitat ad ipſam. Et diuidiĩ in duas; qa primò poniĩ hmõi ĩuitatio. Scđ'ò, ex hoc ſequẽs ppl'i diſſenſio, ibi: Ex illa ergo tur. In prĩa igiĩ pte diciĩ ſic: ¶In nouiſſimo autẽ. i. in die. vij. qa primus dies & vltimus erãt ſolẽniores intermedijs. ¶Vel aliter; In nouiſſimo. i. in octauo, qa peractis ſeptem diebus feſtiuitatis tabernaculorũ, in octauo die erat feſtũ cœtus, vel collectæ. Et dicebatur illa dies ſanctiſſima in lege. Cuius ratio eſt, quia figurabat cõgregationem ſanctorũ in ſuperna ☙ fœlicitate.

✱ y ¶In n. &c. ſta. ex hoc ĩoleuit, ꝙ turbis fit pdicatio ſtãdo & magis clamoſè: clauſtralib⁹ aũt & capl'is ſedẽdo & magis remiſſe, eõ ꝙ dicitur Mat. v. a. Et cum ſediſſet ac. ad eũ di. & aperiens &c.

✱ Sed turba

C

† Mat. 21.c Mar.11.c Luc.19.g.

✱ & ſi dixero, quia neſcio eis ero ſimilis veſtri mendax: ſed, ſcio eum

Diuiſio

✱ ijs

► quàm

† phariſæi & principes ſacerdotum

† j.13.d

D

Diuiſio

Moraliter

E a ¶ Si quis ſitit. Bibat ſpiritū, vt poſt exponit: & cū biberit, flu- ☞ mina de ventre eius fluēt aquę viuę. Vēter, eſt cōſcia cordis, quæ bibito ſpū purgata viuit, & habet fontē: Et ipſa eſt fons vel fluuius: qui manat beniuolētia, dū ꝓxio vult cōſulere. q bona ſua putat ſibi ſoli ſufficere, nō fluit ille fons. ¶ Hie. Audacter & tota libertate ꝓnūcio, ex eo tpe q̄ apl̄i dn̄o crediderūt habuiſſe ſpm̄ ſctm̄, nec potuiſſe ſigna facere abſq; ſpūſſancti gratia, ſed pro modulo atq; menſura. vnde Saluator clamauit in tēplo, dicēs Si quis ſitit ve. ad me & bi. qui credit in me ſicut dicit ſcrip. flumina de vē. &c. Hoc aūt dixit de ſpū quē ac. e. cre. in eum. Et in eodē loco infert. Nōdū em̄ erat ſpūs dat⁹, qa Ieſus nō. e. g. Nō ꝙ nūc nō eſſet ſpūſ. Mat.12.c. ſanct⁹, dicēte ſaluatore, ſi aūt in ſpūſſancto eijcio dæmonia: Sed q erat in dn̄o, necdū not⁹ in apl̄is morabaī. Quāobrē cū duceret Ieſus ad paſſionē negant, & Chriſtū ſe neſcire iurāt. b ¶ Nondū † ſanctus em̄ erat. Et ſi ꝓphetę acceperūt eūdem ſpm̄, & Iohānes & alij an̄ reſurrectionē Chriſti, tn̄ erat ali⁹ modus donatiōis futur⁹, aptior & plenior. poſt reſurrectionē em̄ qn̄ primū apparuit apl̄is, inſufflauit in faciē eorū, q flatu primo hoī aīam indidit, & de limo erexit. Significās ergo ſe eſſe eundē, inſufflauit ſpm̄ apl̄is, vt de luto exurgerēt. Deinde poſt aſcēſionem pleni⁹ ſpm̄ miſit in igneis linguis, vt oēs gētes docerēt. ſicut illi tūc oīb⁹ linguis, ſic nūc vnitas eccl̄ie loquiī oīb⁹ linguis: F à qua vnitate præciſus non habet ſpm̄. c ¶ Quia Ieſus. Poſtq; autē baptizātur ſpūſancto, & effundiī grā ſpūſſancti in eis: tūc libere loquunī ad principes iudæorū: Oportet obedire magis deo q̄ hoībus. mortuos ſuſcitāt, inter flagella lætātur, ſanguinē fundūt, & alijs ſupplicijs coronātur. Nōdū ergo erat ſpūs in apl̄is, nec de vētre eorū fluebāt gr̄ę ſpūales: quia nōdū fuerat dn̄s gl̄ificatus. Quę ſit aūt talis gloria, ipſe in ſequētibus aperit, dicēs: Pater clarifica me claritate quā habui apud te, anteq; mūd⁹ fieret. Chriſtus niſi reſuſcitatus, vt ſua reſurrectiōe noſtrā oſtēdēs, & vitā quā amemus, ſpiritū dare noluit, vt in reſurrectione nr̄a flagret charitas: & ſpreta vita quæ nō eſt vera, & oībus caducis quæ ſunt, ei⁹ charitate migrem⁹ ad verā vitā. Si ergo credimus in eū qui reſurrexit à mortuis, & nobis daī ſpūs à nouo hoīe, vt noui ſimus. d ¶ Venerūt ergo. Miſſi ad capiēdū eū redierunt immunes à crimine, pleni admiratiōe, diuinę doctrīæ teſtes. e ¶ Nunqd & uos &c. Laudabiliter ſeducti erāt q dimiſſo malo infidelitatis trāſierāt ad fidem. f ¶ Nunquid ex principibus aliqs. &c. qui docent legem cōtemnunt eum qui miſit legem: ſed qui nō nouerant legem, credunt in eū qui dedit legē, vt impleatur qđ dicitur vt nonvidentes videant, & videntes cæci fiāt.

Margin: Gen.2.b; Act.2.a.; Act.5.e; I.17.a; I.20.; I.9.g

die magno feſtiuitatis ſtabat Ieſus & a
¶ Interius credere & diligere & verba dei audire. a ¶ Affectu amoris & paſſibus fidei, recedendo ab amore mundi. & hoc eſt venire ad eum.
a clamabat, dicens: Si quis ſitit uēniat b c
ad me, & bibat. Qui credit in me, ſi- d e
¶ Iſaiæ.
cut dicit ſcriptura, † flumina de uen
tre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc au- f g
¶ Exponit ad quem vocaſſet potum. a ¶ Sancto. b ¶ Quando poſt reſurrectionem inſufflauit, & poſt aſcenſionem in igneis linguis dedit.
tem dixit de ſpiritu quem accepturi h
a ¶ Accepturi.
b erant credentes in eum. Nondum i
c enim erat ſpiritus † datus, quia Ie- k
a ¶ Reſurrectione & aſcenſione.
ſus nondum erat glorificatus. Ex il- l
a ¶ Cum hoc loqueretur & inuitaret credentes, nata eſt de illo in turba diſſenſio.
lā ergo turba cùm audiſſent hos ſer
a ¶ Aliqui. ¶ Hi cœperant dicere.
mones eius dicēbant: Hic eſt uere m
propheta. Alij dicebāt: Hic eſt Chri n
a ¶ Hi nondum incęperant bibere, neſcientes hæc eſſe impleta in Chriſto quæ prophetæ prædixerant, quia erat in Nazareth Galilææ nutritus. ¶ Qui nouerant in Nazareth nutritum, natiuitatis locum non attendunt.
ſtus. † Quidām autem dicebant: o
† Nunquid à Galilæa uenit Chri- p
ſtus? Nônne ſcriptura dicit, quia ex q
ſemine Dauid, & de Betleem caſtel-
lo ubi erat Dauid, uenit Chriſtus? r
Diſſentio ita facta eſt in turba pro- s
pter eum. Quidam autem ex ipſis t
a ¶ Non tantum credere nolebant, ſed perſequi volebāt.
uolebānt apprehendere eum, ſed ne v
¶ Quia nondum ipſe voluit.
d mo miſit ſuper illum manus. Vene x
runt ergo miniſtri ad pontifices &
¶ Phariſæi.
phariſæos, & dixerunt eis illi: Qua
a ¶ Qui miſſi fuerunt.
re non adduxiſtis eum? Reſpônde- y
runt miniſtri: Nunquam ſic loqu- z
¶ Prius. ¶ Quia erat deus & homo. ¶ Hoc teſtimonium repellentes.
tus eſt homo, ſicut hic loquitur. Re- a
a ¶ Quid delectati eſtis ſermonibus eius?
e ſponderunt ergo eis phariſæi: Nun- b c
f quid & uos ſeducti eſtis? Nunquid c
ex principibus aliquis credidit in d

NICO. DE LY.

☞ Nūquid lex

Turbis ſtādo, religioſis ſedēdo prędicatur

felicitate. In illa ergo die magna & ſolēni. a ¶ Stabat Ieſus & cla. Prædicando verbū dei. Et ex hoc inoleuit conſuetudo, vt turbis vulgarib⁹ fiat ſermo ſtādo, religioſis autē ſedēdo: qa Chriſtus docebat diſcipulos ſuos ſedēdo, vt habetur Matth. v. a. Et cū ſediſſet, acceſſerūt ad eū diſcipuli eius: & aperiēs &c. Et in pluribus alijs locis in Euāgelio turbas docebat ſtando, vt hic habetur. qđ autē docebat ſubditur: b ¶ Si quis ſitit. Si quis deſiderat doctrinam vitę. c ¶ Veniat ad me. Per fidem formatam. d ¶ Et bibat. Aquam ſapientiæ ſalutaris: non ſolum ad ſufficientiā, ſed etiam ad redundantiam: quia fides & bonitas vnius fidelis, debet ad alios deriuari. quod oſtendit ſaluator per ſcripturā. Cuius ſententia habetur Prouer. v. c. ſed verba ſunt hic aliquantulum mutata. Et hoc eſt quod dicitur: e ¶ Qui credit in me &c. Flumina de &c.

mina de &c. fit. ad alios per redūdantiā. f ¶ Aquæ uiuæ. Dicitur autē ſapiētia diuina aqua viua, qa cōtinuat hoīem ſuo principio. ſ. deo. g ¶ Hoc aūt dixit de ſpū. Hæc ſunt verba Euangeliſtæ exponētis verbū Chriſti prædictū de acceptiōe ſpūſſctī in ſigno viſibili, ſicut acceperūt apl̄i die Pētecoſtes: quia ex illa acceptione facta eſt redūdātia fidei in prædicatiōe euāgelij p totū orbē. h ¶ Quē acce. &c. Quāuis em̄ apl̄i haberēt gratiā ſpūſſctī an̄ illā diē pētecoſtes, nō tn̄ ita plenè, & ꝓpter hoc nō receperāt in ſigno viſibili, qđ denotat gr̄æ plenitudinē. Cui⁹ tn̄ cauſa ſubdiī: i ¶ Nōdū em̄ erat. In tali plenitudīe & ſigno viſibili. k ¶ Quia Ieſus. Ad hoc em̄ daī ſpūſſctūs, vt trahanī corda fideliū ad cęleſtis glīe deſideriū: nihil aūt deſideraī, niſi apprehēdaī vt poſſibile: poſſibilitas autē hūanę naturę ad aſſequutionē cæleſtiū manifeſtaī p glificationē hūanitatis in Chriſto. Et ideo pri⁹ debuit glorificari, q̄ dareī ſpūſſctūs in ſigno viſibili, vt p factū videreī adit⁹ regni cæleſtis poſſibilis hoī. l ¶ Ex illa &c. Hic cōſequēter deſcribiī ppl̄i diſſenſio ſequēs ad verba Chriſti. Et primo inter populares. Secūdò inter principes, ibi: Venerūt ergo miniſtri. In prima ergo pte dr̄ ſic: Ex illa. ſcilicet illi q verè credebāt. m ¶ Hic ē. i. antonomaſicè dict⁹ ꝓpheta, q ꝓmiſſ⁹ eſt Deut. xviij. c. Prophetam ſuſcitabit de⁹ &c. qđ ad literā ītelligiī de Chriſto, vt dictū eſt. ʒ. c. prec. n ¶ Alij dicebāt. Iſti erāt in fide feruētiores prædictis, qa fidei veritatē apti⁹ cōfitebāī. o ¶ Quidā autem. Cōtradicēdo præcedētib⁹. p ¶ Nunqd à ga. q. d. nō: & ꝓpter hoc nō eſt Chriſt⁹, qa eſt Galilæ⁹. Et adducūt ꝓ ſe argumētū ex ſcriptura, dicētes, q ¶ Nōne. &c. & de be. &c. qn̄ fuit inunct⁹ in regē. r ¶ Venit Chriſtus? q. d. ſic. Sciēdū, ꝙ ſcriptura in plurib⁹ locis prędixit Chriſtū eē de ſemīe Dauid. potiſſimè Iere. xxiij. a. Suſcitabo Dauid germē iuſtū &c. qđ ītelligiī de Chriſto. Vn̄ in fine autoritatis ſubditur: Et hoc eſt nomē qđ vocabūt eū: dn̄s iuſtus nr̄. Silr̄ ꝙ in Bethleē caſtello naſcereī, ſcriptū ē Michee. v. a. Et tu Bethleē Ephrata &c. Sequiī: Ex te mihi egredieī qui ſit dn̄ator in Iſrael. Et vtrūq; erat verū de Chriſto, qa de Dauid deſcēdit ſcđm carnē, & in Bethleē natus eſt, vt patet Mat. ij. a. & Luc. ij. a. ſed ipſi hoc ignorabant, eo quòd nutritus fuerat in Nazareth. s ¶ Diſſēſio itaq; facta &c. Quia ibi erāt cōtrariæ opiniones de eo, vt patet ex prædictis. t ¶ Quidā aūt &c. Sed repreſſi ſunt diuina virtute. Ideo ſequiī: v ¶ Sed nemo miſit &c. quia nihil poterant ei facere, niſi q̄tum & qn̄ ipſe permittebat. x ¶ Venerūt ergo &c. Hic cōſequenter poniī diſſenſio quò ad principes. Et diuidiī in duas: quia primò oſtendiī diſſenſio eorum erga miniſtros. Scđò, principū ad inuicem, ibi: Dicit Nicodemus. Turbatio principū erga miniſtros fuit ex hoc ꝙ nō ceperāt Ieſum, quia ad hoc miſſi fuerant, vt prædictum eſt. Et patet litera. y ¶ Reſponderunt miniſtri. Se excuſantes. z ¶ Nunq; ſic locutus eſt &c. q. d. ita bene loquitur ꝙ nō videtur homo purus, ſed plus. propter qđ temerarium eſſet ponere ſuper eum manus. a ¶ Reſponderunt ergo eis phariſæi. Ex inuidia moti. b ¶ Nunquid & uos ſeducti eſtis. id eſt extra veritatem ducti? quaſi dicat patet ꝙ ſic. Quod confirmant exemplo maiorum & legiſperitorum dicentium: c ¶ Nunquid ex principibus aliquis credidit, i. ex ſacerdotibus qui principabantur in populo. d ¶ Aliquis credidit in eum: aut ex phariſæis? Qui videbantur religioſiores alijs, quaſi dicerent: nullus ex talibus credidit. Hoc tamen falſum erat, quia multi de iſtis crediderunt Chriſto: occultè tamen, ne de ſynagoga expellerentur, vt habetur infra. xiij. capitu.

Margin: G; † Prouer.5.c. ſcđm aliā literam; Diuiſio; † Mat.2.a.; † Mic.5.a; H; Diuiſio

Sed turba

A a ¶ Nunquid lex. quia illi perſi volebāt prius eſſe dānatores ☞ q̄ cognitores. iſte verò putabat ꝙ ſi patiēter eū pn̄tē audirēt, forſam eſſent ſimiles miniſtris q maluerūt credere q̄ tenere. Autoritate ergo legis vult eos inducere, vt eum prius velint audire. b ¶ Et tu Gali. Galilæus dicebaī Ieſus, quoniam de Nazareth erant parentes eius.

GLO. ORDI.

IEſus autē. Ca. VIII. Quia mos ei erat die docere ī tēplo, veſpe reuerti ī Bethaniā, quę eſt in mōte Olıueti. ¶ Myſticè ſignat altitudinē miſericordię. vn̄ nobis chriſma. i. vnctio. Mane redit ad tēplū: Mane, eſt ortus nouæ lucis poſt tenebras legis, quo fidelibus. i. in tēplo ei⁹ miſericordiā venit pādere & dare. Seſſio, eſt humilitas incarnatiōis, qua miſereī & docet. vn̄ libēti⁹ ppl̄s venit ad eū: ſed inimici phariſæi de iuſticia tētāt, an cōtra eā dicat: ſciebāt māſuetū & miſericordiæ prædicatorē: vn̄ placebat populo. vn̄ putabāt dicturū dimittēdā eſſe adulterā: & in hoc dicereī hoſtis legis: cōtrarius. Moyſi & deo autori, & cū adultera re⁹ mortis. Qđ ſi ſcđm legē diceret lapidādā, deriderēt, quaſi nō hr̄et māſuetudinē quā prędicabat, ꝓ q̄ amabaī. Ipſe aūt neutra capiī calūnia, ſed ſeruata māſuetudine rn̄det qđ eſt veræ iuſtitiæ. Qui ſine pctō eſt, prim⁹ in illā lapidē mittat. Nō aūt ſtatim iudicatis, ſed inclinās ſe digito ſcribit in terrā. Digito dei ſcripta fuit lex in lapide ꝓ duricia illius ppl̄i. nūc iā inclinat⁹ in hoīe, ipſe cuſtos legis eſt & lator legis, ſcribēs in terrā quæ fructū reddit. Docet aūt nos auditis alicuius malis: nō temere iudicare, ſed prius digito diſcretionis noſipſos intus diſcutere. ſicut ille dicit: Qui ſine pctō eſt vr̄m. Q. Prius ſitis iuſti, vt poſt reā puniatis. Si em̄ lex iubet puniri reos, nō tn̄ à ſimiliter puniēdis. Ecce plena iuſticia, vt iuſtus mala puniat. Illi ergo vel reā dimittāt, vel cū ea pœnā ſubeāt. d ¶ Adducūt. Myſticè, mulier ī adulterio deprehēſa, ſignat ſynagogā, quę adulterauit legē Moyſi, ſequēdo traditiones patrū. Vel q̄ dimiſſa lege Moyſi, iā ſeq̄ī fidē Xp̄i. vn̄ Iudę⁹ iā B

☞ quaſi adulterā

Margin: †8.3.a.; I.19.g.; Myſticè; Exo.31.d.

eum, aut ex phariſęis? Sed turba hęc a
quę non nouit legem, maledicti ſunt b
¶ Volens illuminari.
† Dicit Nicodemus ad eos: ille qui c
¶ Timens sciri. ¶ Non tamen incredulus.
uenerat ad eum nocte, qui unus erat
a ex ipſis: Nunquid lex noſtra iudicat d
hominem, niſi prius audierit ab ip-
¶ Ex prędiudicio cordis ſui.
ſo, & cognouerit quid faciat? Re- e
b ſponderunt, & dixerunt ei: Nunqd f g
¶ Id eſt a Galilęo ſeductus. ¶ Cum ſis legis doctor.
& tu Galileus es? † Scrutare ſcriptu- h
ras, & uide, quia à Galilęa propheta i
a ¶ Tamen dominus prophetarum inde ſurrexit, qui dicitur Nazareus. b ¶ Nullo perfecto negocio.
nōn ſurgitt. Et reuerſi ſunt unuſquiſ k
¶ Maliciam ſuam.
que in domum ſuam. Cap. VIII.

c IEſus autem perrexit l
in montem † Oliue-
ti, & diluculo ite- m
rum u enitin tem-
plum, & omnis po-
pulus uenit ad eum, & ſedens doce n
d bat eos. Adducunt autem ſcribæ o

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Sed turba hæc. ſ. credidit, quæ de facili ſeduci pōt. propter ignorātiā. Iō ſubdiī: b ¶ Quæ nō. hoc accipiebant ex hoc ꝙ dr̄ Deuī. xxvij. d. Maledict⁹ qui nō pma. in ſer. &c. c ¶ Dicit Nicode. Hic poniī diſſenſio principū ad inuicē ꝓpter verbū Nicodemi excuſantis Ieſū, qa occultè credebat in eū, iō voluit eū excuſare ex lege, dicēs: d ¶ Nūqd lex &c. Volebat em̄ p hoc inducere eos ad audiēdū Chriſtū, vt p verba ei⁹ cōuerterētur ſicut ipſe fuit cōuerſus. e ¶ Et cognouerit. quia in dānatione hoīs nō leuiter eſt ꝓcedēdū. f ¶ Rn̄derūt &c. De veritate turbati, quia homines inuidia & iracūdia agitati nō recipiūt pſuaſionem. g ¶ Nunqd &. i. diſcipul⁹ hui⁹ Galilæi. h ¶ Scrutare &c. ideſt diligēter conſidera, quia videtur, ꝙ nihil de eis ſcias. i ¶ Et uide: qa à &c. hoc verbū eorū ſimpliciter eſt falſum. qa ſi intelligatur de ꝓphetis gn̄aliter, aliq fuerūt nati de Galilæa, videlicet Eliſe⁹, Tobias, & Delbora ꝓphetiſſa: & forte plures alij. Si aūt intelligaī de ꝓpheta ꝓmiſſo ad ſalutē populi q eſt Meſſias, vt frequēter dictū eſt. ſic etiā falſū eſt verbū eorū, quia de ipſo ſcribitur Iſa. xj. ꝙ debet eſſe Nazare⁹, & p cōſequēs de Galilæa: qa Nazareth eſt in Galilæa. Diciī em̄ de Chriſto Iſa. xj. a. ſcđm veritatē Hebraicā: Egredieī virga de radice Ieſſe, & Nazare⁹ de radice ei⁹ deſcēdet. Hoc aūt poterat rn̄dere Nicodem⁹, qui erat legiſpit⁹: ſed nō fuit auſus. Nec mirū, quia etiā apl̄i illo tpe erāt timidi. k ¶ Et reuer. ſūt &c. quia eorū cōſiliū p diuiſionē fuit diſſipatū. ¶ Hic quęriī vtrū Chriſt⁹ fuerit ꝓpheta. Et arguiī pmo ꝙ nō: qa ꝓphetia ptinet ad cognitionē intellectiuā, vt patet Dan̄. x. a. Intelligentia opus eſt in viſione. Chriſtus aūt ſecūdū ptē intellectiuā erat in ſtatu btītudinis, ī quo nō manet ꝓphetia, ſed magis euacuatur, & ceſſat, vt habeī. j. Co. xiij. c. ergo &c. Itē Cognitio ꝓphetica q̄ndā obſcuritatē īportat. Ideo dr̄ ꝓpheta, q̄ſi ꝓcul fās. In Chriſto aūt nō fuit ænigmatica cognitio, qa ab inſtāti cōceptiōis anima eius vidit clarè eſſentiā diuinā, ergo &c. Cōtrariū patet in litera. Item in lege & ꝓphetis pdict⁹ fuit vētur⁹, ſicut ꝓpheta, antonomaſicè C dict⁹. ¶ Rn̄ſio: dicēdū ꝙ ꝓpheta ſcđm noīs interpretationē diciī q̄ſi ꝓcul fans, inq̄tū annūciat ea q̄ ſūt lōginq̄ ab hoīm cognitione. Hæc aūt lōginqtas pōt dupl̄r ītelligi. Vno mō reſpectu prophetæ annūciātis, ita ꝙ ea q̄ annūciat ſint ab ei⁹ cognitiōe lōginq̄ ꝓpter obſcuritatē ſuæ cognitiōis. & hoc nō ptinet ad pfectionē ꝓphetiæ: ſed magis ad defectum, vt patet Nu. xij. b. vbi moyſes dicitur excellētior ꝓpheta, eo ꝙ deū palā & nō p ænigmata viderat: quē alij cognoſcebāt ī ſomno & viſiōe. Alio mō ītelligiī iſta lōginqtas reſpectu aliorū hoīm cū qb⁹ ꝓpheta cōuerſaī, qbus annūciat occulta. & hoc ē de rōne ꝓphetiæ. Et iō Aug. xvj. cōtra Fauſtū dicit, ꝙ ex hoc aliqs diciī ꝓpheta: qa annūciat ea q̄ ſūt lōginq̄ à cōi cognitiōe hoīm cū qb⁹ cōuerſaī ī via. Chriſt⁹ āt an̄ paſſionē ſuā q̄tū ad ptē ſenſitiuā erat viator, & cū alijs hoīb⁹ cōuerſabaī. & iō q̄uis clare videret diuīa ſecreta, tn̄ erat verè propheta, īq̄tū erāt lōgīq̄ a cognitiōe aliorū hoīm, cū qb⁹ cōuerſabaī, & qbus annūciabat illa. Angeli āt ī nullo ſūt viatores, qa eorū cōuerſatio nō ē cū hoīb⁹, vt hr̄ Dan̄. ij. b. Et iō nō pn̄t dici ꝓphetæ ex hoc ꝙ ānūciāt hoīb⁹ occulta. Per dicta patet ad argumēta. Quāuis em̄ Chriſt⁹ q̄tū ad ptē ītellectiuā eſſet btūs, non tn̄ erat oīno eī ſtatū viæ, & iō non euacuabaī ī illo ratio ꝓphetiæ an̄ paſſionē, ſed poſt reſurrectionē fuit euacuata: qa ampli⁹ nō erat ī via. Et ſic patet primū argumētū. Ad ſcđm ſimil̄r patet ex dictis: qa obſcuritas cognitionis in ipſo propheta non eſt de perfectione prophetiæ,

Margin: An Chriſt⁹ fuerit propheta.; † 8.5.f.; † Oliuarū

Moraliter ✱ a ¶ Sed tur. Aug. In me ſit hæc maledictio. Ita etiā nūc ē ī eccl̄ia, ꝙ ſimplices & laici ſunt aliqn̄ deuotiores: ſecūdū illud Iſa. j. a. Cognouit bos poſſeſſorē ſuū, & aſinus pręſepe dn̄i ſui. ¶ In ca. vij. vbi dicitur in poſtil. Eſt igitur ſenſus ſecūdum Aug. Mea doctrina non eſt mea.

ADDI. Verba Aug. in hoc loco hæc ſūt: Videī aūt hoc eē D cōtrariū qđ dicit, Mea, & nō mea. nā ſi dixiſſet iſta doctrina nō ē mea: nulla eēt q̄ſtio. Quę eēt ergo doctrīa pr̄is niſi verbū pr̄is? ipſe ergo Chriſt⁹ ē doctrīa pr̄is, ſi verbū pr̄is ē. ſed qa verbū nō pōt eē niſi alicui⁹: & ſuā doctrinā dixit & ſeipm̄ & non ſuā: qa pr̄is eſt verbū. qđ ē em̄ tā tuū q̄ tu: & qđ tā nō tuū q̄ tu ſi alicui⁹ es? Dicere ergo: Mea doctrīa nō ē mea, idē eſt ac ſi diceret: Ego nō ſū à memetipſo. Hęc Aug. Quę verba ſatis cōcordāt lr̄ę: & meo iudicio meli⁹ ītelligūī ī ſeipis, q̄ p expoſitionē poſtillatoris.

REPLI. In ca. vij. vbi diciī, Mea doctrīa nō eſt mea: vbi poſtilla. ponit verba beati Aug. in clariſſima ſumma ſic: Mea doctrina nō ē mea. q. d. Ego q ſum doctrina patris q nō ſum à meipſo, ſed à patre &c. Hanc intelligibilem & ſummariā ex dictis beati Aug. reductā veritatē Bur. ſine calūnia nō relinqt, et tamen idem finaliter dicit, vt patet intuenti ſuam allegationem.

Nicolaus de Lyra. Cap. VIII.

IEſus aūt. Declarata origīe doctrīe Chriſti, hic cōſequēter poniī ipā doctrīa. Ipſa aūt habet virtutē illuminatiuam & viuificatiuā. Iō ſic ꝓcedit, qa primò declarat ei⁹ virtutē illumīatiuā. Scđò, virtutē viuificatiuā, c. x. ibi: Amē amē di. Prima ī duas: qa primò oſndiī ei⁹ virt⁹ illumīatiua p verbum. Scđò, p ſenſibile ſignū, ca. ſe. ibi: Et pteriēs ieſus. Prīa ī duas: quia euāgeliſta primo introducit Chriſtū docētē. Scđò, oſndit doctrinæ ei⁹ virtutē, ibi: Iterū ergo. Prīa ī duas; qa primò poniī doctrīa veritatis. Scđò, cōfutatio falſitatis, ibi: Adducūt aūt. Circa primū ſciēdū, ꝙ debit⁹ mod⁹ docēdi veritatē fidei: ē primo haurire ī oratiōe, poſtea effundere ppl̄o in pdicatiōe. Et iō Chriſt⁹ volēs dare exēplū pdicatorib⁹ eccl̄ie, aliqn̄ ante prędicationē ſequeſtrabat ſe in orone. Et hoc ē qđ diciī: l ¶ Ieſus au. Cauſa orādi: qa domus Marthę in qua hoſpitabaī, erat ꝓpe mōtē illū. m ¶ Et dilu. Ad oſtēdēdū in eo zelū aīarū. n ¶ Et oīs. de ſalute aīarū. Quid autē tūc dixerit ptermittit euāgeliſta, qa principaliter intēdebat deſcribere illa ex qb⁹ ei⁹ deitas manifeſtabaī: ex qb⁹ diſſenſio iudęorū cōtra eū oriebaī. o ¶ Adduc. Hic cōſequēter poniī cōfutatio falſitatis. Et diuidiī

Margin: Diuiſio

Moraliter. o ¶ Adducūt aūt &c. Per mulierē iſtam in adulterio deprehenſam Moraliter

E quaſi adulterā accuſat. Vel ſignat eccleſiā, quę relinquens deum, fornicata erat cū dęmonibus. quam iudęus accuſat, ꝙ ad Chriſtū accedat, & quaſi nouū idololatrię genus reputata eſt. a ¶ Ieſus autē &c. Quid ſcriberet in terra, ſiue uerba illorū, ſiue quid aliud, non eſt diffinitū, ſcđm ꝙ ſe īclinat, & digito ſcribit. Docet tñ vt anteꝗ iudiciū fiat, nos debere inclinare. i. cōdeſcendere in iudicio aut faciēdo vt diſcretiōe. b ¶ Et iterū ſe inclinans. Data ſententia iuſticiæ qua illi cōſcij malorū percuſſi ſunt, iterū ſcribit in terrā ex more, vultū alio vertēs: vt illis ſit liberū exire, quos præuidebat citius exituros, ꝙ plura interrogaturos. Docet aūt nos ſicut & ante correctionē alterius, ita & poſt noſipſos humiliter inueſtigare, ne idē vel aliud ſiſe in nobis ſit. c ¶ Nec ego te cōdēnabo. Sed quia poterat timere, ne iſte q ſine pctō eſt eā puniret, dicit ei, vt miſericors præterita peccata dimittēs: Nec ego te cōdemnabo. vt iuſtus ne amplius peccet interdicens. d ¶ Iterum ergo. Repulſis tētatoribus, ſanata culpa mulieris, aperti⁹ ſubdit quid poſſit ex diuinitate, ne ambigat de eo homine, an poſſit peccata dimittere. e ¶ Ego ſum lux mundi. quæ nube carnis tegit̄, & ſic toleranda hoībus efficit̄, vnde & peccata poſſum dimittere, & etiam hominē illuminare. ☞ Teſtimonium tuū.

[✱ ad ipſū] [† Le. 20. b]

videtur, ꝙ ſcribebat eorū peccata, vt eos oſtēderet ineptos ad accuſationē hui⁹ fœminæ. Ideo ſequitur: l ¶ Vnus poſt unum. quia grauioribus criminibus irretiti erāt. Sed ſi quæratur, quomodo ſcribebat? Dicendum, ꝙ non ſcribebat per ſingula, ſed diuina virtute potuit facere, ꝙ in aliqua figura ab eo ꝓtracta quilibet eorū videret ſua propria peccata & nō alia, nec ab alijs videbātur. m ¶ Et remanſit Ie. ſo. Nō eſt intelligendū, ꝙ Chriſtus remāſit ſolus ſimpliciter cum illa muliere, quia remāſerūt cū eo diſcipuli & multitudo ppl̄i: ſed remāſit ſol⁹ à ſuis calūniatorib⁹. n ¶ Erigens. Poſito rigore iuſticię, hic Chriſt⁹ ipm̄ tēperat dulcore miſericordiæ. Et hoc eſt qđ dicit̄: Erigēs aūt. cōfutatis calūniatorib⁹. o ¶ Dixit ei: Mulier, ubi. In quo examinatur de accuſatiōe, & cōſequēter de cōdēnatiōe. Nemo te cōdē. Et ſubdit̄ mulieris rñſio: p ¶ Nemo dñe. qa receſſerāt, vt viſum eſt. Et ſubdit̄ Chriſti abſolutio: q ¶ Dixit aūt ieſus. qa veni pctōres ſaluare, & non condemnare, r ¶ Vade. abſoluta à culpa & à pœna. s ¶ Et iā amplius. Saluādo em̄ naturā, dānat culpā. Circa hoc ſciēdū, ꝙ hoc factū Chriſti nō eſt trahēdū ad cōſequētiā, imo debēt ſacerdotes in foro pœnitētiali imponere pñiam ſcđm conditionē peccātis & pcti: qa nō hñt talē ptātē dimittēdi: poterat ēt Chriſt⁹ illi mulieri tātā cōtritionē dare, ꝙ ſufficeret ad deletionē illius culpæ & pœnæ, & illā cōtritionē cognoſcere. Nō ſic aūt alius ſacerdos qui nō nouit cor nec videt, qa homo videt ea quæ parēt, vt habet̄. 1. Re. xvj. b. t ¶ Iterū ergo. Poſtꝗ euāgeliſta introduxit Chriſtū docētē, hic deſcribit doctrinā ipſi⁹ ꝗtū ad virtutē illuminatiuā. Et diuidit̄ in duas: qa primò ꝓponitur intētū. Scđ'ō ꝓbat̄, ibi: Dixerūt ergo phariſei. Circa primū tria ponunt̄. Primū eſt ipſi⁹ Chriſti ſpāle priuilegiū, cū dicitur: v ¶ Ego ſum lux. Alij em̄ nō ſunt lux, ſed ab hac luce illuminati, vt dictū fuit. ſ. ca. 1. nō tñ ſic eſt intelligendū, ꝙ Chriſtus ſit ſol iuſticię viſibilis, ſicut intelligebāt Manichæi. Lux em̄ magis ꝓpriè dicit̄ in ſpūalib⁹ ꝗ in corporalibus: qa lux habet rōnem manifeſtatiui: qđ ꝓpriè habet locū in cognitiōe intellectiua, quæ ſummū tenet gradū: & iō ipſe de⁹ ſol⁹ eſt lux ꝑ eſſenciā, qa ab ipſo oīs noticia deriuat̄. Scđ'ō ꝓponit̄ huius lucis bñficiū, cū dr̄: x ¶ Qui ſe. per fidē formatā. y ¶ Nō am. Ignorātię & culpę: & ꝑ cōſequēs nō veniet ad tenebras gehēnæ, quæ ſūt termin⁹ prædictarū tenebrarū. ꝓpter hoc Mat. viij. b. dicūt̄ tenebræ exteriores. i. vltimæ. ꝑ Chriſtū em̄ facta eſt veritas cōtra tenebras ignorātiæ, & grā cōtra tenebras culpæ, & gloria dabit̄ ab eo cōtra tenebras gehēnæ. Tertiò ꝓponit̄ hui⁹ lucis fruct⁹, cū dr̄: z ¶ Sed habebit &c. quia ꝑ irradiationē hui⁹ lucis eleuabit̄ intellectus ad videndum deū clare: & per cōſequēs affect⁹ ad fruēdū ipſo ꝑfectè, in qb⁹ cōſiſtit vita æterna. a ¶ Dixerūt ergo. Hic ꝓbat iſta tria ꝓpoſita ꝑ ordinē. Primò primū. Scđ'ō ſcđm, ibi: Dixit ergo iterū. Tertiò tertium, ibi: Amen amen dico vobis: ſi quis ſermo. &c. Prima in ☙ duas: qa primò

[† ipſo furto cū adulteraretur] [✱ noſtra] [† eas quæ ſunt huiuſmodi] [✱ de illa] [Mat. 18. b] [† de pe. di. 6. c. 1. circa medium.] [✱ cū à conſcientia redarguerentur,] [✱ vſq; ad poſtremos] [H] [Diuiſio] [† cōdēno] [Diuiſio]

& Phariſæi* mulierem in adulterio [a b]
¶ Recenter.
deprehenſam, & ſtatuerunt eam in
medio, & dixerūt ei: Magiſter, hæc [c]
mulier modo deprehēſa eſt in† adul [d]
terio. † In lege autem * Moyſes man [e]
dauit nobis † huiuſmodi lapidare.
Tu ergo quid dicis*? Hoc autem di [f]
cebant tentantes eum, ut poſſent ac
a cuſare eum. Ieſus autem inclinās ſe [g]
a ¶ De ſinu patris in mundum ad reclinanda peccata humani generis. ¶ Peccata eorum.
deorſum, digito ſcribebat in terrā.
Cùm autem perſeuerarent interro [h]
a ¶ Qui inclinatus ſcripſit, erectus ſalua miſericordia iuſtitiam iudicat. ¶ Vt erigat illos qui in peccatis curuabantur. ¶ Auerſo vultu non dedignatur.
gantes, erexit ſe, & dixit eis: † Qui ſi [i]
ne peccato eſt ueſtrum, primus in
¶ Oſtendit dimiſſa peccata mulieris.
b illam lapidem mittat. Et iterum ſe [k]
inclinans ſcribebat in terram. Audi
entes autem hæc, * unus poſt unum [l]
exibant, incipientes à ſenioribus, * & [m]
¶ Remanet ſolus Ieſus cum muliere in domo. i. cum eccleſia in mundo. a ¶ Miſericordia. b ¶ Miſeria.
† remanſit Ieſus ſolus, & mulier in
a ¶ Diſcipulorum, vel in dubio.
medio ſtans. Erigens autem ſe Ieſus [n]
a ¶ Hos fugauit iudicio iuſticiæ.
* dixit ei: Mulier, ubi ſunt qui te ac [o]
¶ Ali, runt. ¶ Sciens ſe ſimiliter inquinatum.
cuſabant? Nemo te condemnauit?
Quæ dixit: Nemo domine. Dixit [p q]
c autem Ieſus: † Nec ego te † condem
nabo. † Vade, & iam ampli⁹ noli pec [r s]
d care. Iterū ergo loquutus eſt eis Ieſus [t]
a ¶ Ideo. b ¶ Per fidem.
e dicēs: † Ego ſū lux mundi. Qui ſequi [v x]
a ¶ Iuſſis exemplis obedit. b ¶ Ignorantiæ vel peccatorum.
tur me non † ambulat in tenebris, ſed [y z]
¶ Nunc & in futuro. a ¶ Quia deum ſe ſignificauit.
habebit lumen uitæ. Dixerunt er [a]
go ei phariſæi: Tu de teipſo teſti-

NICO. DE LY.

[Diuiſio] ☙ ſitatis. Et diuiditur in duas ptes, qa primo ponit̄ Iudęorū maligna interrogatio. Scđ'ō, ſubiungit̄ Chriſti benigna reſpōſio, ibi: Ieſus aūt inclinās. In prima ergo pte dicit̄ ſic: Adducūt autē. i. illi q habebant noticiā ſcripturarū. a. ¶ Et phariſæi. Qui videbātur præ alijs religioſi. b ¶ Mulierē in adulterio. Si quæratur, quare nō adduxerunt adulterū ei⁹, cū ſcđm legē eſſet eadē pœna plectendus. Pōt dici, ꝙ ꝑ hoc voluerūt ponere ſuſpitionē in corde ppl̄i, ꝙ fuiſſet aliqs diſcipulus eius: & ideo nō adduxiſſent eū ad ei⁹ iudicium. Vel aliter, fortè adulter erat diues: & ideo ꝓ precio ipm̄ liberauerāt: proponūt ergo quæſtionē brigoſam, qa rñſio ad quālibet ptē videbatur eſſe cōtra Chriſtū, vt videtur. c ¶ Magiſter. In quo allegant præſentiā pſonæ, & præſentiā facti, cū ſubdit̄, d ¶ Modo depræhēſa eſt. Et arguūt grauitatē criminis ex grauitate pœnæ ꝑ legē inflictæ, cū dicit̄: e ¶ In leg. autē. Leui. xx. b. f ¶ Tu ergo quid dicis? Et ſubditur cauſa quæſtionis. Hoc autem dicebant tentantes eum. Ad capiendum ipſum ex reſpōſione, ut poſſent accuſare eum. Videbant enim tantā eius manſuetudinē & miſericordiā, ꝙ probabiliter credebant eum iudicare ipſam dimitti: & ſic accuſaretur ab eis vt tranſgreſſor legis: ꝓpter quod reduxerunt legē ad memoriam, ne poſſet excuſari per legis obliuionē. Si autē econtrario diceret eam lapidandam, videretur dicere cōtra alia ſua dicta & facta, quæ erant de pietate & miſericordia. g ¶ Ieſus autē. Hic ponitur Chriſti benigna reſpōſio. Et diuiditur in duas: quia primò oſtēditur ꝙ in ſua reſpōſione iuſticiā tenuit, Scđ'ō, ꝙ à miſericordia non declinauit. Et ꝑ hoc vtrāq; eorū cauillationē euitauit. Scđ'a ibi: Erigēs autē. Circa primum ſciēdum, ꝙ ſuā ſnīam ſcđm modum iudicialē primò ſcripſit, poſtea protulit. hoc eſt quod dicitur: Ieſus autem incli. ſe deor. digi. ſcri. illud quod poſtea protulit ad maiorem certitudinem. h ¶ Cum autem perſe. interro. erexit ſe. ad eorū importunitatē reprimēdam. i ¶ Et dixit eis: Qui ſine pec. q. d. puniatur peccatrix, ſed nō à peccatoribus impleatur lex quā allegatis, ſed non à tranſgreſſoribus legis. In inferendo enim pœnam iuſtam debet obſeruari debitus modus. k ¶ Et iterum ſe inclinans ſcri. Dicunt aliqui, ꝙ ſcribebat idem quod prius ad oſtendendum maiorē firmitatē ſentētię. Alij dicunt & melius, vt videtur ꝙ

[† relict⁹ eſt] [F] [Quæſtio] [✱ cū nemině vidiſſet præter mulierem] [† 50. diſ. c. ponderet.] [† De pe. di. 2. c. 1. & di. 3. ſi apl̄s. & c. adhuc ꝑſidi.] [† ſ. 9. a. & ſ. 12. g.] [† ambulabit] [Diuiſio]

[Moraliter] ✱ rio deprehēſam, ſignificat̄ quęlibet pſona Chriſto ꝑ fidē deſpōſata, ſcđm illud. ij. Corin. xj. a. Deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Sed poſtea per mortale peccatum cū diabolo adulterata. Per ſcribas & phariſæos, dæmones ſignificantur, qui dicunt̄ hic ſcribæ, qm̄ noſtra peccata retinēt memoriter tanꝗ firmiter ſcripta: & phariſæi. i. diuiſi rectè dicuntur: nam à Chriſto & ſanctorum conſortio ſeparātur. Hi mulierem ad iudicium adducunt, quia damnationē hominū ſollicitè quærunt: ſed quia dñs nō vult mortē pctōris, ſed vt magis cōuertat̄ & viuat, Ezechie. xviij. g. Ideo dicit ei: r ¶ Vade & iā &c. Quia ſibi ſufficit vera penitentia de præteritis, & cautela contra recidiuum ✱ pro futuris.

☞ a ¶ Teſtimonium. Putāt nō credēdū ei. Q. Solus de ſe teſtatur A oblitī prę miſſarū lucernarū, & ipſius Iohannis baptiſtę, qui de eo euidēt oñdit. b ¶ Verū ē te. Meū teſtimoniū iō verē ē habēdū, quia ſcio vñ venio: hoc ē, qa teſtionio pr̄is cōfirmat̄, veni miſſus à pr̄e, nō tñ eū deſerēs, & īpleto miſterio ad patrē redeo, nec tñ mūdū relinquo. c ¶ Vos ſecun. car. qa illud neſcitis: iō vos ſcđm carnē iu. hoc eſt hoīem putatis, cui ī laude ſua credēdum non ſit, & etiā dānatis. d ¶ Ego nō iu. Ego non iudi. q̄ſi ſcđm carnē vt vos, vel penitus non iudico hoc primo aduentu, ſed ſaluo: ſed quia ſecūdò aduentu iudicabit, ſubdit hoc: Et ſi iudico ego. e ¶ Quia ſol⁹. Aug. Ideo verum, quia nō ſolus, ſed ego pater. Ecce ergo duo in perſonis, licet vnum ī ſubſtātia. quod eſt iō verū eſt iudiciū meū, quia verus dei filius ſum. vñ ꝓbat̄ ꝙ fili⁹: qa nō ſolus. ſed pater mecū. f ¶ Et in le. Aug. Dicto de iudicio ꝙ ſuū & pr̄is teſtimoniū verū ſit, ꝓbat ab autoritate legis. Dicit̄ em̄ ī lege: In ore duorū vel triū ſtat oē v̄bū, non ꝙ duo vel plures nō ſint inuenti ſæpe fallaces: ſed trinitas in hoc cōmendat̄, in q̄ ꝑpetua veritas. Si ergo vis hr̄e bonā cām, habe duos vel tres teſtes, patrē & filiū ſimul, vel pr̄em & filiū & ſpm̄ ſctm̄, vt accuſata Suſanna habuit. g ¶ Dicebant. Secundū carnē iudicātes patrē Chriſti carnaliter accepert: ſed erat hō in aperto, v̄bū patris ī occulto. h ¶ Vbi eſt pa. Q. Te videm⁹, ſed nō pr̄em tecū. Quib⁹ ecōtra dr̄: ſed nec me ſcitis: qa ſi hoīem quē videtis, nō ꝙ ī occulto ſum ſcitis, & ideo B nec patrem ſcitis. Sed ſi me ſciretis, quod eſt prius, me cognoſcite: & ſic patrē ſcietis, quia vnū ſumus. i ¶ Forſitan. Non dubitat, ſed dubitātes q̄ſi irridet & increpat, vt & dñs ſeruo, forſitan dominus tuus ſū. k ¶ Hæc uer. lo. ī Ga. Gazæ diuitiæ, Phylaxe ſeruare. Typicè. Gazophylaciū eſt myſteria ſcripturarū, quæ ſūt in tēplo. i. ī Chriſto. Hæc ſecreta poſt reſurrectionē aperuit apl̄is: ſed in his mō loqt̄ ꝑ parabolas non intelligentibus Iudæis. l ¶ Et ne ap. eū. i. loquētem, de deitate ſupple, nemo etiā ſi vellet apprehendit, qa ipſe necdū voluit. Dicit ergo de paſſione ſua, q̄ in ſua ptāte eſt, Iudæis capere volētib⁹: m ¶ Ego uado. Quaſi ſpōte: & iō fruſtra laboratis. Vadit illo vnde venerat, & vnde non diſceſſerat. Quæretis. ido perſequentes aſſumptū ī cælis nō vt amici habere cupientes. Vnde eis pœnam prędicit: In pec. ueſtro morie.

[Deu, 17. b.] [† Deut. 17. b.] [Matt. 18. b.] [2. Cor. 13. a.] [Dañ. 1. d.] [† De teſti. c. in omni.] [† vtique] [Typicè] [Luc. 24. g.]

eſſentiā, qa v̄bū eſt à pr̄e ꝓgrediēs ſicut lux à luce. d ¶ Vos au. ne. quia eius diuinitatem ignorabant. e ¶ Vos ſe. car. Hic oſtēdit Chriſt⁹ ancedēs eorū eſſe falſū. Et diuidit̄ ī duas: qa priō ponit̄ Chriſti ꝓbatio. Scđ'ō remouet̄ Iudæorū obiectio, ibi: Dicebāt ergo. Antecedēs eorū erat, ꝙ Chriſtus eſſet ſol⁹: q de ſe teſtimoniū ꝑhiberet. & hoc eſt falſū: qa fili⁹ dei nō pōt eſſe ſine pr̄e & ſpūſctō, q cōcordit̄ dāt teſtimoniū cū eo, vt dr̄. j. Ioh. v. b. Tres ſūt q teſtimoniū dāt ī cælo, &c. tñ nō fit hic mētio niſi de pr̄e. & hoc eſt qđ dr̄: Vos ſe. c. iu. ſ. me eſſe ſolū hoīem. f ¶ Ego nō iu. quē. ſ. ꝑ exteriora ſicut vos, qa deus ītuet̄ cor. g ¶ Et ſi iu. ego. iu. m. ue. eſt. i. firmū. h ¶ Quia nō ſū ſo. vt ſupponitis. qa nō pōt eſſe ſolitudo ī diuinis, cū vna pſona ſit ī alia, & ecōuerſò iō ſubdit̄: i ¶ Sed ego & q mi. me p. Ex hoc arguit ad ꝓpoſitū di. k ¶ Et in le. ue. ſ. ē. Deu. xvij. b. l ¶ Quia duo h. te. ue. ē. i. debet reputari verū: qa ꝗuis duo hoīes pñt ſimul mētiri, tñ nō cōtingit de facili. m ¶ Ego ſum qui te. Ecce vna pſona. n ¶ Et te. p. Ecce alia. Argumētum eſt à minori. Si em̄ duorū hoīm teſtimonium eſt firmū, q habent cognitionē paruā, & pñt hr̄e affectionē diſtortā, multò fortius teſtimoniū pr̄is & filij ī diuinis, vbi non pōt eſſe talis defect⁹, debet firmū reputari. o ¶ Dicebāt er. Hic remouet̄ Iudęorū obiectio. audiētes em̄, ꝙ allegabat patrē ſuū ī teſtimoniū, ſtatim obiecerunt: p ¶ Vbi eſt pa. tu. q. d. nō eſt talis ac tātus, ꝙ ī hoc, ſit ei credendū. Credebāt em̄ eū eſſe hoīem purū filiū Ioſeph: & iō de ipſo deriſoriè q̄rebāt. q ¶ Reſpon. Ie. obiectionē excludendo: r ¶ Neq; me ſci. ſcđm deitatē. s ¶ Neq; pa. meū. ꝑ conſeqns qa cognito vno correlatiuorū cognoſcit̄ & reliquū. iō ſeqt̄. t ¶ Si me ſcire. Quāuis em̄ Iudæi haberēt maiorē noticiā ꝗ gētiles. ſcđm ꝙ dr̄ Pſal. lxxv. a. Not⁹ ī Iudęa de⁹. tñ nō cognoſcebāt eū ꝗtū ad myſteriū trinitatis, qa nō erat adhuc plenè reuelatū. v ¶ Hæc uer. lo. eſt Ie. ī Ga. i. ī loco vbi ponebāt̄ oblationes ꝓ ędificijs tēpli. Hoc aūt addidit euāgeliſta, ad oſtēdēdum, ꝙ Ieſus tūc erat ī loco vbi poterat faciliter capi ab eis q quærebāt eū occidere, niſi fuiſſent repreſſi diuina v̄tute. iō ſeqt̄: Et nemo apprehēdit eū x ¶ Quia nōdū ue. ho. i. ab eo pordinata, qa qñ voluit capt⁹ eſt, & non ante. y ¶ Dixit ergo iterū. Hic probat ſcđm ſupra poſitū. ſ. ꝙ ſeqns eū non ambulat ī tenebris. Et diuidit̄ in duas. qa priō oñdit eos qb⁹ loqbat̄ hr̄e hui⁹ lucis defectū ſcđ'ō ſubdit hui⁹ defect⁹ remediū, ibi: Dicebāt ergo. Circa primū ſciendū, ꝙ recedēte ſole viſibili de noſtro hemiſpherio, cauſant̄ ibi tenebrę, ita ſimiliter Chriſto q eſt ſol iuſticiæ, ex hoc mūdo ꝑ mortem recedente, Iudęi pro maiori parte ſūt obtenebrati tenebris infidelitatis, & in eis obſtinati: & hoc iuſto iudicio dei, quia viderāt ſigna in vita eius & in morte: ꝓpter quę gētiles legis & ꝓphetarū noticiam non habentes crediderunt Chriſto. Similiter patet de illo Cēturione, qui viſis ſignis ī morte Chriſti dixit: Verè filius dei erat iſte, vt habetur Mat. xxvij. f. & ideo Iudæi qui non ſolū per miracula viſa, ſed etiam per oracula ꝓphetarum prædicta poterant eum cognoſcere verum Chriſtū, & perſequētes eū meritò ſunt à deo dimiſſi ꝓpter eorū ingratitudinem & ſic excęcati totaliter ꝑ obſtiationē. & hoc eſt qđ dr̄: Dixit &c. ego ua. ſ. ad patrē, ꝑ mortē ſcđm humanitatē: à q̄ tamē nō receſſit ſcđm diuinitatē. z ¶ Et quæri. me. ſ. ꝑſequēdo me in membris meis: qa poſt mortē Chriſti Iudæi ꝑſecuti ſunt apl̄os & alios Chriſti fideles vſq; ad mortē, vt patet Actu. viij. a ¶ Et in p. ue. mo. i. ꝓpter pctm̄ vr̄m: qa ꝓpter ꝑſecutionē Chriſti & apl̄orū, ciuitas Ierl̄m deſtructa eſt, & tēplū cōbuſtū, & populus occiſ⁹ ab exercitu Romano: vt fuerat à Chriſto prędictū expreſſi⁹ Luc. xiij. g. & . xix. f. Ierl̄m Ie. q̄ oc. p. &c. b ¶ Quo e. ua. ſ. ad glīam pr̄is. vr̄a īfidelitate hoc īpediēte. c ¶ Dicebat er. Hic conſequenter Ieſus do- H ☙ cet remedium

[C] [Diuiſio] [1. Re. 16. b.] [D] [† Mat. 11. d. Luc. 10. d.] [Diuiſio]

a monium perhibes: teſtimonium tu [a]
¶ Oſtendens ſe & patrem, cui gloriam dat.
um non eſt uerum. Reſpondit Ieſus [b]
& dixit eis: Et ſi ego teſtimoniū per
b hibeo de meipſo, uerum eſt teſtimo
¶ A patre.
nium meum: quia ſcio unde ueni, & [c]
quo uado. Vos autem neſcitis unde [d]
c uenio, aut quo uadam. Vos ſecun [e]
d dum carnem iudicatis: ego nō iudi [f]
co quemquam. Et ſi iudico ego, iu [g]
a ¶ i. & ſi homo, patrem non deſerui: & ſi miſſus per carnem, tamen ego & pater ſimul per deitatem.
e dicium meum uerum eſt: quia ſolus [h]
¶ Incarnari conſtituit.
non ſum, ſed ego & qui me miſit pa [i]
¶ Vobis a deo data
f ter. † Et in lege ueſtra ſcriptum eſt: [k]
quia duorum hominum teſtimoni [l]
um uerū eſt. † Ego ſum qui teſtimo [m]
a ¶ Nunc & ſi differo iudiciū nō differo teſtimonium.
nium perhibeo de meipſo, & teſti [n]
a ¶ Si duobus teſtibus creditur, qui poſſunt falli & mentiri, quare non mihi & patri, vbi eſt ſtabilis veritas?
monium perhibet de me, qui miſit
g h me pater. Dicebant ergo ei: Vbi eſt [o p]
pater tuus? Reſpondit Ieſus: † Neq; [q r]
me ſcitis neq; patrem meum. Si me [s t]
i ſciretis, † forſitan & patrem meum
a ¶ Magna confidentia, intrepidus verba diuinitatis coram inimicis aperte loquitur, vt decet.
k ſciretis. Hęc uerba loquut⁹ eſt Ieſus [v]
in gazophylacio docens in templo:
l & nemo apprehendit eum, quia [x]
a ¶ Non natalis ſed oportuna & voluntaria.
nondum uenerat hora eius. Dixit er [y]
a ¶ De futuro quaſi de præſenti loquitur.
m go iterum eis Ieſus: Ego uado, &
a ¶ Perſequendo in apoſtolis. ¶ Permanentes
queretis me, & in peccato ueſtro mo [z a]
a ¶ Vos inimici nunquam, ſed amici mei: & ſi non modo, poſtea tamen poterunt: quibus alibi idem dicit ꝙ iſtis.
riemini. Quo ego uado, uos non po [b]
c ¶ Omnia carnaliter ſapientes, & quod dixit non intelligentes.
teſtis uenire. Dicebant ergo Iudæi: [c]

Nicolaus de Lyra.

☞ Nunqd inter

[Diuiſio] ☙ duas qa primò ponit̄ Iudæorum obiectio, ſcđ'ō Chriſti reſpōſio, ex q̄ oſtenditur primū ꝓpoſitū, ibi: Reſpondit Ieſus. Obiectio autē eorū ꝓcedit nō ex parte dicti, quia erat veriſſimum, ſed ex parte dicentis. & hoc eſt qđ dicit̄: Dixerunt ergo Pha. Tu de teip. te. per. a ¶ Teſtimoniū tuū nō eſt ue. i. habens firmitatē, dato ꝙ eſſet verū ī ſe: qa null⁹ pōt ferre teſtimoniū de ſeipſo. b ¶ Reſpondit Ie. Hic ponit̄ Chriſti reſponſio, & excludit eorū obiectionē dupl̄r. Primò oſtendendo ꝙ cōſequentia nō tenet. Scđ'ō, ꝙ antecedens eſt falſum, ibi: Vos ſecundum carnem. Circa primū ſciendū, ꝙ teſtimoniū habet firmitatē & veritatē ex certitudine cognitionis. & iō hoīs teſtimoniū de ſe nō eſt firmū, qa & ſi ſe cognoſcat tñ freqnt̄ inordinatè afficit̄ ad ſeipſū, de⁹ aūt ꝑfectè ſe & alios cognoſcit, nec pōt eſſe diſtorſio in eius affectu: ꝓpter qđ teſtimoniū dei de ſeipſo firmū eſt. Teſtimoniū autē hoīs de deo eſt inualidum ꝓpter defectū cognitionis. Chriſtus autem erat homo & deus, nec poterat eſſe defect⁹ cognitiōis vel inordinatio affectionis ī diuina natura vel humana, ꝓpt̄ qđ eius teſtimoniū de ſeipſo erat firmū, magis ꝗ qđ cūꝗ aliud teſtimoniū, & ſic patet defectus cōſciētię, & hoc eſt qđ dr̄: Reſpōd. Ie. & di. eis, & ſi ego te. per. ſubdit̄ cā, c ¶ Quia ſcio. i. ꝑfectè cognoſco pr̄em à q̄ exiui ī mūdū, & ad quē reuertar. Et ſic patet ꝓbatio primi propoſiti. ſ. ꝙ Chriſtus ſit lux ꝑ eſſentiam

a ℂ Nuqd int. Stulta verba: qſi ſi de morte diceret, nõ poſſet eũ ſeq ad mortẽ. Dicebat ergo nõ de morte, ſed de glĩa ad quã ibat p mortem. vnde illis carnalibus ſubdit: ℂ Vos deorſum eſtis. & iõ terrã ſapitis: ſicut ſerpẽs terrã comeditis. b ℂ Dixi er. Hic exponit qd ſit eẽ de mundo. i. eſſe peccatores infideles terrena ſapiẽtes. vñ hoc eis exponit. c ℂ Si enim n. ſed ecõtrario ſpẽ dat credituris. d ℂ Crediderítis. Credideritis dicit, nõ pceperitis, qa nemo nũc capit imutabilẽ eſſẽtiã. e ℂ Ego ſum. Nõ dicit qd, vel Chriſt᷑ vel fili᷑ dei, vł aliud hmõi: ſed ad iſtos vtitur verbo æternę eſſentiæ, ſicut olim ad Moyſen quẽ mittebat ad liberãdũ Iſrael. Q. q miſi Moyſen ad liberãdũ filios Iſrł: ego p meipſum veni liberare pditos. Cętera verò oĩa q mittitur, non verè ſunt. f ℂ Princi. Aug. Credite me principiũ. & eſt i Græco fœminini generis, ac ſi diceret: Credite me veritatẽ q loquor vobis. Pr dr principiũ nõ de principio, fili᷑ dicitur principiũ à pricipio, i. à pře, p quem oĩa. Oĩa em p filiũ pr operat᷑ eſt. ipſe manus dextera, fortitudo, ſapĩa & verbũ eſt pris. ℂ Aug. Ecce qd eſt eſſe, qa pricipiũ in ſe manet, innouat oĩa, & mutari non põt. g ℂ Loquor. Et habeo vobis multa loq, docẽdo, ſi credideritis: accuſando ſi nõ credideritis: & q mõ nõ iudico, ſed ſaluo, habeo poſt iudicare. Habeo dico, ſed totũ ex patre, q verax eſt ex ſe: ex quo ego ſum v᷑itas quã genuit ex ſe: & ideo vera dico, & iudico. Ecce quõ dat glĩam pri cui ęqualis eſt, vt doceat nos minores dare glĩam deo. h ℂ Et nõ cognoue. Cũ dicit, q miſit me, verax eſt, nõ intellexẽrt, q de pře diceret: qa adhuc habebãt clauſos oculos. & iõ ſubdit eis: Cũ exaltaue. fi. vbi oñdit aliqs ibi eſſe, qui poſt paſſionẽ ſuã eſſent credituri & cogniturí qs ipſe eſſet. i ℂ Quia e. ſum. Eſſe eſt imutabile diuiæ ſubſtãtiæ. Sed ne ipſe qui loquitur intelligeretur eſſe pr, ſubdit: Et à meip. fa. ni. qa à meipſo non ſum, ſed à patre. k ℂ Quia ego &c. fa. ſem. Sẽper ipſa æqualitas eſt. Semper nõ ex qdã initio & deinceps, ſed ſine initio & fine. Dei em generatio nõ habet initium temporis, quia p vnigenitum facta ſũt tpa.

☞ Multi cre-

† ex ijs quę deorſũ, ex inferius. Exod. 3. d.

F

† Sup. 3. b. Infrà. 12. e.

re & affectu. f ℂ Ego non ſum de hoc m. quia ſcd'm q de᷑ prę cedit mũdũ, vt cauſa effectũ, nec eſt pars vniuerſi. Sd'm aũt hũanitatẽ ppt᷑ v᷑tutẽ formatiuã eodẽ mõ eſt dicẽdũ: qa illa v᷑ fuit v᷑tuę ſpũſſcti. qtũ aũt ad animã & corpus hõ eſt pars vniuerſi. & ſic ẽ de mũdo qtũ ad ſubſtãtiã, nõ aũt q ad peccati deordinationẽ: que deordinatio noĩe mundi in ſacra ſcriptura frequẽter deſignat᷑, vt. ſ. dictũ eſt. j. ca. & hoc mõ Iudęi erãt de mundo, ppter infidelitatis pctm, ppt hoc ſubdit: g ℂ Dixi er. uo. qa i pec. u. m. Sup dixerat in pctõ veſtro, in ſingulari: quia principale pctm eorũ erat perſecutio Chriſti: ſed ad hoc ſequebantur multa alia pctã. ppter hoc replicauit hic in plurali, i peccatis veſtris. Et conſequenter oſtẽdit remedium cõtra iſta mala. h ℂ Si enim nõ cred. fide formata charitate. k ℂ Quia ego ſum. vobis in lege & pphetis pmiſſus. Moriemini in peccato ueſt. k ℂ Dicebant er. Oſtenſo remedio euadendæ mortis, qd' eſt p fidẽ Chriſti: hĩc cõſequẽter inducit eos ad credẽdũ ſibi. Circa qd' præmittit᷑ Iudęorũ interrogatio, dicens: l ℂ Tu qs es. q. d. oſtẽde nobis q tu ſis talis & tãt᷑, q debeat credi tibi. m ℂ Dixit eis Ie. pbando q debet ei credi per hoc q eſt oĩm creaturarũ primũ principiũ, & p cõſequẽs veritas prima & infallibilis, & hoc eſt qd' ſubdit: n ℂ Principiũ q & lo. u. Et qa eſt primũ oĩm rerũ principiũ, oĩa reducit in ſeipſum, cũ ſit finis oĩm: iõ cõſequẽter oñdit, q ad ipſum ptinet oĩm iudiciũ: p qd' alia reducũtur in ipſũ, & hoc eſt qd' dicit: o ℂ Multa ha. uo. l. & iu. Nõ dicit, vobis, ad vtilitatẽ veſtram, ſed de vobis, i. ad malũ veſtrũ, qd' erit in iudicio futuro. p ℂ Sed q nemi. qa adimpleuit pmiſſum de prima miſſione filij: quę nõ eſt ad cõdẽnãdũ vel iudicãdũ mũdũ, ſed magis ad ſaluandũ p doctrinã. ideo ſeqt: q ℂ Et ego q au. Dicit em ſe audire à patre, qa inqtũ deus habet ſciam à patre, tñ eandẽ cum ipſo ſicut & eſſentiã: ſed inquãtũ hõ, habet ſciam infuſam ab eo. r ℂ Et nõ co. Hoc addidit euangeliſta, vt oñderet cęcitatẽ eorũ. Verũtamẽ qa multi Iudæorũ in morte Chriſti crediderunt, vidẽtes miracula q acciderãt in morte ei᷑, vt hr̃ Lucæ. xxiij. g. Siłr ad prędicationẽ apłorum multi Iudæorũ crediderũt poſt mortem Chriſti, vt hr̃ Act. ij. g. iõ ſubdit: s ℂ Dixit er. e. Ie. Cũ ex. ſ. in cruce, in qua fuit extenſus in aere, & per qd' exaltatus eſt à patre, ſecundũ q dicitur Philip. ij. b. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſq ad mortem, mortem autem crucis. propter qd' & deus ex. &c. r ℂ Tunc co. &c. qa e. ſum. ſ. verè Chriſt᷑. Vtitur autẽ tali modo loquendi, vt reducat eis ad memoriã illud Exod. iij. d. Ego ſum qui ſum. v ℂ Et à meip. fa. ni. quia ſecundum quòd de᷑ habet totam virtutem operatiuam à patre, licet eandem, ſicut dictum eſt de ſcientia. Secundum qd' homo, illa natura eſt organum diuinitatis coniunctum: & ideo nihil poterat operari, niſi ſecundum motum & regulationem ipſius dei, ideo ſequitur: x ℂ Sed ſicut &c. mecum eſt. quia ſecundum deitatem pater eſt in filio, & ecõuerſò. ſecundum humanitatẽ verò ipſa deitas eſt in homine Chriſto ſpãli modo ſcilicet per realem vnionem, per quem modum non eſt in aliquo alio. y ℂ Et non re. quia filius ſecundum q deus non põt ſpari à pře, ſcd'm verò q hõ põt ſeparari de potentia abſoluta ſed de potẽtia ordinata, natura aſſumpta nunq dimittetur qa qd' ſemel aſſũpſit, nũq deponet, vt dicit Damaſcen᷑. z ℂ Quia ego quæ pl. & cæ. fa. ſemper. In quantũ enim deus, idem vult & facit

☙ quod pater

G

† peccatis veſtris.

† Principium, qa. i. originẽ, vel, Principiò quod.

† poſſum

† Sup. 7. d.

H

† de prẽ eis locut᷑ eſſet

a ¶A patre, cum eo excederis omnia.

Nunquid interficiet ſemetipſum, a quia dicit: quo ego uado uos nõ poteſtis uenire? Et dicebat eis: Vos b

a ¶In peccato uati adhuc in eo viuitis, quod non tam hi qui de mundo electi ſunt: pertinentes ad eum qui fecit mundum.

† deorſum eſtis, ego de ſupnis ſum. c d

¶Prior mundo.

Vos de mũdo hoc eſtis, ego non e ſum de hoc mundo. Dixi ergo uobis, quia in peccatis ueſtris moriemini. Si enim non credideritis, quia

¶In quo nati.

ego ſum, moriemini in † peccato ue-

a ¶Carnaliter ſapientes, æternæ eſſentiæ ignari. b ¶Quid dixiſti: Ego ſum: & non addidiſti quid: nunc ergo dic quis es, vt credamus.

ſtro. Dicebant ergo ei: Tu quis es? k l

f Dixit eis Ieſus: † Principium, qui m n

a ¶Factus homo propter vos vt poſſetis me intelligere.

& loquor uobis. Multa † habeo de o

uobis loqui & iudicare: † ſed qui me p

a ¶Idem eſt audire ab eo quod eſſe ab eo.

miſit, uerax eſt, & ego quæ audiui q

¶Id eſt veritatem.

g h ab eo, hæc loquor in mũdo. Et non r

cognouerunt quia † patrem eius dicebat deum. Dixit ergo eis Ieſus: s

a ¶Q. Prius eſt paſſio implenda per manus veſtras, poſt ex vobis aliqui credent, nequis ergo deſperet de quantocumq ſcelere.

† Cùm exaltaueritis filium homi-

a ¶Aliqui ex vobis. ¶Nota inter eos fuiſſe aliquos qui credituri erant.

i nis, tunc cognoſcetis, quia ego t

ſum: & à meipſo facio nihil: ſed v x

a ¶i. ſcientem genuit.

ſicut docuit me pater, hæc loquor.

a ¶Idem iam dixerat, ſed quia res magna, aſſidue commemorat. b ¶Non tamen miſſus vt ego, quia non incarnatus, nec venit.

Et qui me miſit, mecum eſt: & y

a ¶Pater. b ¶Filium. c ¶Quare non reliquit.

k non reliquit me ſolum, quia ego z

Nicolaus de Lyra.

Diuiſio. ☙ cet remediũ. Et diuidit᷑ i duas: qa primò hmõi remediũ pponit. ſcd'ò ei᷑ efficaciã oñdit. ibi: Dicebãt ergo. Circa primũ ſciẽdũ, q hoc remediũ cõſiſtit in veniẽdo ad Chriſtũ per fidẽ qui eſt vera lux. iõ diuidit᷑ in duas. qa priò remediũ hui᷑ fidei oñdit᷑. ſcd'ò, ad credẽdũ eos idu cit. ibi: Dicebant ergo ei. Prima in duas. quia primò põit᷑ Iudęorum interrogatio. ſcd'ò, ſubdit᷑ Chriſti rñſio. in qua dat remedium prędictũ, ibi: Et dicebat eis. Circa primum ſciẽdũ, q audierãt Iudęi Chriſtũ volũtariè moriturũ, vt hr̃ p illud Iſa. liij. d. Tradidit i mortẽ animã ſuã. q ſcriptura & totũ capłm exponit᷑ de Chriſto ab antiqs doctorib᷑ Hebræorũ. & iõ Iudęi deriſoriè qrebãt de Ieſu, quẽ reputabãt falſũ Chriſtũ: a ℂ Nunqd inter. Si em ſerioſè loquerẽtur de ipletiõe huius pphetię, dicerent ſic: Nũqd ex ſimplici volũtate ſeparabitur aĩa à corpore, qd' patet ex eo qd' ſubdit: Quo euado uos non poteſtis. Ipſi eiñm poterant ſeipſos interficere, ſed non poterãt animam ſuã pro voluntate ſua tradere, ſicut fuit pphetatũ de Chriſto p Iſaiã, & in Ieſu fuit adimpletũ. b ℂ Et dice. Hĩc ponit᷑ Chriſti reſponſio, in q dat᷑ pdicti v᷑bi itellect᷑ dicentis: c ℂ Vos deorſũ. i. de maſſa corrupta pondere orginalis peccati, & ideo habetis debitũ mortis & neceſſitatem moriẽdi. ppter qd' ſeparatio animæ à corpe nõ ſubiacet ſimplici veſtræ voluntati. d ℂ Ego deſu. ſum. qa ſecũdum deitatẽ habet eadem naturã cũ patre: ſcd'm hũanitatẽ anima eſt à deo immediatè p creatiõem, & corpus formatũ ſpũſſcti virtute. & ppter hoc habebat plenum dominium ſup corpus ſuum, ſeparãdo aĩam ab ipſo, & reuniẽdo ſcd'm q dicit infrà. x. d. Ptãtẽ habeo ponẽdi aĩam meã, & ptãtem habeo iterũ ſumẽdi eã. iõ ſeqt: e ℂ Vos de mũ. hoc eſtis. corpore & affectu

Moraliter. ✱ s ℂ Dixit ergo eis Ieſus: cum exalta. filium hominis. ſcilicet in cruce. t ℂ Tunc cognoſcetis. Poſt mortem enim Chriſti & eius aſcenſionem, vna die prædicante Petro crediderunt ſimul & ſemel de Iudæis quinq milia, & altera die tria milia, vt habetur Actu. quarto. a. & ſecundo. g. Sic etiam eſt inter homines, qd' valor hominis pl᷑ apparet & cõmendatur poſt eius mortẽ q ante.

✱ Amen amen

☞ a ℂ Multi cre. Fides eſt credere quod nõ vides. v᷑itas eſt videre quod credidiſti: Nõ cognoſcim᷑ vt credam᷑, ſed credim᷑ vt cognoſcamus: iõ Chriſtus hõ in terra fidẽ iacit, poſt ſe videdũ dabit, qd' ẽ merces fidei. b ℂ Vere di. Ad hãc altitudinẽ pueníetis ex fide quę eſt humilis, & cõtenit᷑, & ẽ granũ ſynapis. c ℂ Libe. Hoc v᷑bũ dñs poſuit à libertate, nõ vt plerũq Latinè dici ſolet, liberari aliquis ab infirmitate. Et non dixerat dominus, liberi eritis, ſed v᷑itas liberabit vos: in quo tñ v᷑bo nõ intellexerunt niſi libertatẽ carnalẽ. d ℂ Reſpon. ei. Nõ illi q crediderũt ſed alij i turba qui nõ crediderũt: q audito liberabit vos, indignati ſunt ſe vocari ſeruos, putantes dixiſſe de carnali libertate. e ℂ Et nemi. ſer. Mentiunt᷑. Ioſeph ſeruiuit in Aegypto, patres in Aegypto ſeruierunt in luto, iſti eidẽ tributis Cæſaris. f ℂ Amẽ a. Amẽ Hebraicè, verũ dr̃ Latinè. qd' nullus interpres mutauit, ne vileſceret nudatũ, ſed honorẽ habeat ſecretũ: & ẽ qſi iuramẽtũ. vñ Hier. ſup Iſa. Iurat dñs p ſemetipſum: qm ſniam oris ſui & v᷑bũ qd' ſemel ptulit, neqq irritũ facit, hoc ẽ, p ſemetipm iurauit. g ℂ Seruus autẽ nõ. In hoc terruit nos: Quę ergo ſpes eſt libertatis his qui nõ ſunt ſine pctõ? h ℂ Fili᷑ au. ma. in æter. q ſolus liber eſt à pctõ. i ℂ Scio qa fi. Expoſito à dño cõtra glorianteſ de vana libertate carnis, & vera ſeruitute pcti, & vera libertate p ſe filiũ cõcedẽs iſtis. ſ. q filij Abrahæ ſũt per carnẽ, tales liberos oſtẽdit non eſſe filios Abrahę, p imitationẽ fidei & iuſticiæ: ſed eſſe filios homicidæ diaboli, qrentes ſe occidere: & ita eſſe verè ſeruos.

☞ Apud patrem

A

Gene. 39. a. Exod. 1. b.

† eſtis

† Ro. 6. b. 1. Pe. 2. d.

ſeruierunt regi Aſſyriorũ & alijs natiõib᷑, vt patet. iiij. Reg. & iiij. Si aũt loquebãtur de ſeipſis, p illo tpe, patet etiã dcti falſitas: quia tũc ſeruiebãt Romanis, & qlibet anno reddebãt tributũ eis. ppter hoc dixerũt. j. xix. c. Nõ habemus regẽ, niſi Cæſarẽ. h ℂ Quõ tu. di. li. e. Saluator eis duo pmiſerat. ſ. cognitionẽ v᷑itatis. d. Cognoſcetis veritatẽ, & donũ libertatis di. Et veritas liberabit vos. Licet autẽ ſit peius deficere à cognitione q à libertate, tñ Iudęi ſicut carnales & ſupbi magis iniurioſum reputabãt carẽtiã libertatis. & iõ dimiſſo defectu cognitionis, qui iplicabat᷑ i verbis Chriſti dicentis: Cognoſcetis veritatẽ: qſierũt immõ de defectu liberatis implicato i hoc v᷑bo: veritas libertabit vos i ℂ Reſpõ. eis Ie. Hĩc remouet᷑ Iudęorũ cõtradictio. In cõtradicẽdo ãt negauerũt vnũ. ſ. ſeruitutẽ, dicẽtes: Nemini ſeruiuimus vnq. & aliud affirmauerũt. ſ. generis nobilitatẽ, dicẽtes: Filij Abrahæ ſum᷑. Iõ Saluator priò pbat eſſe verũ qd' ipſi negabãt. & ſcd'ò excludit ſcd'm qd' affirmabãt, ibi: Scio qa filij. Circa primũ ſciẽdũ, q licet Chriſtus poſſet ſtatim oñdere eos eſſe ſeruos ſeruitute tpali, vt patet ex prędictis, tñ de hoc nõ curauit: qa ipſemet ſeruire voluit & ſoluere tributũ, vt hr̃ Mat. xvij. d. ſed oñdit eos ſeruos ſeruitute culpę, de q eis prędixerat. licet intellexiſſẽt malè de ſeruitute tpali. & hoc eſt qd' dr̃: Reſpõ. e. Ie. &c. o. q f. p. cuiuſcũque cõditiõis ſiue ſit nobilis, ſiue ignobilis, ſiue diues, ſiue pauper. l ℂ Seru᷑ eſt pec. Cui᷑ rõ eſt, qa ſicut ille dr̃ liber qui mouet᷑ pprio motu, ſic dr̃ ſeruus, eò qd' mouet᷑ ad iperiũ dñi ſui. In ope ãt peccati hõ mouet᷑ cõtra illud qd' eſt ſibi ppriũ qa viuere ſcd'm rectã rõnẽ eſt ppri᷑ hominis mot᷑, vt hr̃. ij. Ethico. In pctõ autẽ hõ mouet᷑ cõtra rectã rõnẽ. & iõ licet peccatũ ſit volũtariũ, tñ i ipſo cõſiſtit maxĩa ſeruit᷑: ipſi aũt erãt pctõres manifeſti. Ex q cõcludit᷑, q erãt verè ſerui. Et cõſequẽt oñdit pœnã hui᷑ ſeruitutis di. m ℂ Seruus au. nõ ma. i do. Iſta dom᷑ eſt ecclĩa vbi ſerui culpæ nõ manẽt i æternũ: licet mõ ad tps maneãt i ipſa, in quãtũ ſunt de nũero fideliũ: qa mõ admixti ſũt mali cũ bonis: ſed i futuro iudicio ſeparabuntur ſicut oues ab hœdis, vt hr̃ Matth. xxv. c.

C

† liberos vos faciet.

D

a ¶In ſalute humani generis quæ eſt voluntas patris.

quæ placita ſunt ei, facio ſemper.

a ¶Iudei non omnes, quia nondum in omnem terram exiuit ſonus apoſtolorum.

a Hæc illo loquente multi credide- a

a ¶Quia crediderunt promittit quo ex fide perueniatur.

runt in eum. Dicebat ergo Ieſus ad b

eos, qui crediderunt ei Iudæos: Si c

a ¶Quia iam eſſe cœpiſtis. ¶In fide quæ in vobis cœpit eſſe per ſermonem.

b uos manſeritis in ſermone meo, ue-

a ¶Bonitatis, iuſticiæ, & veritatis. b ¶Quid prodeſt eſſe diſcipulos.

rè diſcipuli mei † eritis, et cognoſce- d

a ¶Sicuti eſt. ¶Quam nec oculus vi. nec auris au. nec in cor hom. aſcen. b ¶Quam modo creditis, quæ modo carne tecta loquitur vobis: & latet vos, c ¶Cognita. ¶Liberos vos faciet, qui hic ſerui erant.

c tis ueritatẽ, & ueritas † liberabit uos. e

¶Efferunt genus ſuperbi.

d Reſponderunt ei: Semen Abrahæ f g

e ſumus, & nemini ſeruiuimus un-

quam: quomodo tu dicis liberi eri- h

a ¶Exponit eis quæ ſit ſeruitus, quæ libertas quam promittit. b ¶Magna confirmatio in geminatione, vt attentiores fiant.

f tis? Reſpõdit eis Ieſus: Amẽ amẽ di- i k

a ¶Ex amore non langore naturæ.

co uobis, † quia omnis qui fecit pec-

¶i. peccator.

g catum, ſeruus eſt peccati. Seruus au- l m

¶Et ſi intrat. ¶In eccleſia.

tem nõ manet in domo in æternum.

¶Chriſtus in domo ſua cui cohærent filij liberati.

h Filius autem manet in æternum. Si n o

a ¶Qui ſolus liberat a peccatis. b ¶Vt hic peccatum non dominetur, & poſt corruptionẽ vt omnino nõ ſit.

ergo filius uos liberauerit, uerè libe- p

¶Quidem. a ¶Per carnem, ſed non per imitationem.

i ri eritis. Scio qa † filij Abrahę eſtis, ſed q r

a ¶Cur. b ¶Qui eſt vt hamus qui capit dum capitur.

quęritis me interficere, quia ſermo s

a ¶Cor. quia non capitur a corde ueſtro.

meus nõ † capit in uobis. Ego quod t

Nicolaus de Lyra

☙ qd' pater: qa eorũ eſt vna voluntas & operatio: inqtũ verò hõ, eius volũtas & opatio regulant᷑ abſq aliq obliqtione à regula diuinæ voluntatis, vt patet ex pdictis. a ℂ Hæc il. lo. Hoc addidit euangeliſta, ad oſtẽdẽdũ, q remediũ fidei prædictũ extunc incępit hr̃e efficaciã qtũ ad aliquos Iudæorum. b ℂ Dicebat er. Poſtq Saluator induxit aliqs ad remedium fidei, hĩc cõſequenter oſtendit efficaciã huius remedij. Et diuidit᷑ in duas: qa primò circa hoc ponit᷑ Chriſti inſtructio. ſecundò Iudæorũ cõtradictio, ibi: Reſpõderũt ergo. Efficacia aũt fidei i hoc cõſiſtit, q dat perfectam libertatem, quæ eſt maximè deſiderabilis à creatura rõnali: quia ſenſibiliter videmus q bruta aĩalia libertatẽ præeligũt ventris ſatietati. Et multò fortius homo de cuius natura eſt libertas: p hoc em differt ab alijs animalib᷑, q eſt liberi arbitrij, & ideo debet veram libertatem omnibus præponere. propter quod Saluator oſtendit, qd' efficacia fidei ſe extendit ad dandam libertatẽ perfectam. & hoc eſt quod dicitur: Dicebat er. Ie. ad eos q cre. ei iu. quia ipſi libertatẽ maximè deſiderabant. c ℂ Si uos man. in ſer. meo, ue. di. mei eri. hoc dixit: quia aliqui eorũ fictè credebant, & iſti non erant verè diſcipuli. d ℂ Et cogn. uer. ſ. fidei per doctrinam meam. e ℂ Et ueri. li. uos. quia in præſenti veritas fidei liberat à ſeruitute culpæ: in qua inchoatur vera libertas: & i futuro à ſeruitute miſeriæ, quando ipſa creatura liberabit᷑ à corpore mortis. vt habetur Ro. viij. d. tunc libertas perficietur, quia anima erit ſubiecta ſoli deo, in quo conſiſtit eius libertas. propter qd' dicit Augu. Voluntas tua erit libera ſi fuerit pia, pietas autem eſt ſeruitus dei: & corpus erit omnino ſubiectum ipſi animæ p dotes gloriæ. f ℂ Reſponderunt. Hic ponitur Iudæorũ cõtradictio. Et diuidit᷑ in duas. qa primò ponit᷑ hęc cõtradictio. ſecũdò, remouetur, ibi: Reſpõdit. Circa primum ſciẽdum, q audierũt à Chriſto ſe poſſe conſequi libertatẽ per eius fidem, in hoc autem iplicatur q ipſi eſſent ſerui: & ideo ſtatim contradixerunt, nobilitatem ſuæ originis allegantes. & hoc eſt quod dicitur: g ℂ Semẽ Abra. ſu. & ne. ſer. unq. Manifeſtè patet hoc dictum eorum eſſe falſũ. qa ſi intelligebant loq de toto pplo Iudaico, patet dicti falſitas ex hoc q ppłs Iudaicus qdringẽtis annis fuit in Aegypto in ſeruitute magna, & iterũ. lxx. annis in Babylone. In terra etiam ſua frequenter ſeruierunt

B

† ſemen

† habet locum

Diuiſio

Diuiſio

Per quẽ modũ aũt poſſint ab hac pœna liberari, oñdit di. n ℂ Filius. ſ. dei ma. in æter. qa ſolus eſt ſine pctõ, & eſt filius dei naturalis, & ſic habet ptãtẽ alios liberãdi à pctõ, faciẽdo eos filios dei p gratiam adoptionis. & hoc eſt qd' cõcludit᷑: o ℂ Si er. fi. u. li. à ſeruitute culpę p modũ prędictũ. p ℂ Verè li. e. qa in hoc cõſiſtit libertas vera, vt patet p pdicta. q ℂ Scio. Hĩc Saluator excludit ſecundum, oſtendendo primò quòd non ſint Abrahæ filij. & ſecundò cuius ſint filij, ibi: Vos ex patre diabolo. Prima i duas. quia primò oſtendit quòd non ſint Abrahæ filij. ſecundò, quòd non ſint filij dei, ibi: Dixerunt ergo. Circa primũ ſciendum, q vera filiatio declaratur per imitationẽ conditionis paternæ. Iudæi autem non imitabantur facta Abrahæ. ex quo concludit Saluator q eius veri filij non erãt, quãuis ab eo carnaliter deſcendiſſent. hoc eſt quod dicit: Scio quia filij Abrahæ eſtis. tantũmodo carne, ſed non morum imitatione. ideo ſequitur: r ℂ Sed quæritis me interficere. cuius cauſa ſubditur: s ℂ Quia ſermo meus non capit. Loquitur de verbo dei ad modum materialis hami, qui nõ capit piſcem, niſi cipiatur à piſce. Sic verbum dei non capit hominem ad vitam æternam, niſi capiatur per fidem. & ideo prædicatores vocantur in ſcriptura piſcatores. t ℂ Ego qd' ui. apud pa. lo. ſ. veritatẽ meã, quia Chriſtus, inquantũ de᷑ habet eãdẽ viſionẽ diuię

Diuiſio

☙ eſſentiæ cum

Moraliter. ✱ k ℂ Amen a. &c. Oĩs q f. Aug. O miſerabilis ſeruitus. ſeruus hominis aliquando ſui domini duris imperijs fatigatus fugiendo requieſcit. ſeruus peccati quocũq fugit ſecum trahit ſeruitutem. Peccatum enim quod facit intus eſt, voluptas trãſit, peccatum nõ tranſit, pręterijt quod delectabat, remanſit qd' pupugerat. o ℂ Si ergo fi. u. libera. primò à culpa, poſtea à pñti miſeria. p ℂ Verè li. eri. Roma. viij. d. Ipſa creatura liberabitur in libertate glorię

✱ filiorum dei

a ¶Apud pa.ue. De diabolo dicebat cuius filij ſunt, non natu-
E ra, ſed imitatione. Occaſione illorum verborũ quidã dixerunt, hoĩes
Dæmonũ concubit⁹ ex diabolo naſci ſecundũ carnẽ: qđ falſum eſt. Refert tamẽ Pom-
peius Troianus, dęmones cũ mulierib⁹ cõcubuiſſe, & de illis ho-
mines ortos fuiſſe. Au. hoc nõ affirmat, ſed dicit hoc quoſdã dice-
re, qb⁹ nõ facilè eſt contradicere. Põt qui
dẽ eſſe, ꝙ ſicut aſſumũt aerea corpa, ita &
cũ illis aſſumãt ſemina, vñ hoĩes naſcant.
Hæc tamen dicta non ſunt affirmanda.
✱igitur b ¶Reſponde. & di. Quia arguit eos
facere mala pr̃is, faterẽtes pr̃em ſuũ eſſe A-
brahã: ꝓuocant aliq̃ maledicere contra
Abrahã, vt ſit eis occaſio faciẽdi qđ vole
bãt: ſed dñs Abrahã laudat, & iſtos dege
† feceretis vtique neres dãnat, di. Si filij Abrahæ. c ¶Nũc
au. Nõ dicit (qđ poterat) ſe eſſe dominũ
Abrahę, ne ſit occaſio calũnię, nec filium
dei, ſed ꝙ inuident, & quòd pñt occidere
d ¶Vos f. Iã innuit aliũ pr̃em ꝙ̃ Abra-
hã, cui⁹ filij ſunt: nõ natura, ſed imitatio-
ne. e ¶Dixerũt &c. Nos ex for. Iam
intelligentes nõ de origine carnis, ſed de
vita dñm loq: & ex vſu ſcripturarũ ſcien-
tes, fornicationẽ ſpiritualiter dici, cũ aĩa
F falſis dijs ſubijcit̃, mutãt rñſionẽ, & tacẽt
iã de pr̃e Abrahã: ne eis dicat̃: Cur de eo
gloriamini, cui⁹ vitã nõ imitamini? & di-
cũt pr̃em deũ, volentes videre qđ ad hoc
poſſet eis dicere. f ¶Dixit er. Sicut præ
oſtẽdit de Abrahã, ita nũc oſtẽdit deũ nõ
patrẽ eis eſſe eorũ, quia nõ cognoſcũt fili
um quẽ miſit nec eũ diligũt. g ¶Ego e.
Proceſſio ex patre ęterna eſt, in q̃ eſt filius
vnigenit⁹ patri ęq̃lis: venit hõ fact⁹, in q̃
frater hoĩb⁹. h ¶Quare lo. Ita res eſt vt
dico, ſed nõ poteſtis qđ dico cognoſcere
q̃a ñ poteſtis audire, cũ ñ velitis credẽdo
corrigi. Et hoc q̃re? quia ex diabolo eſtis
F filij diaboli pſeuerare elegiſtis. i ¶Vos
ex p. Ecce iã determinat q̃s ſit pr̃ eorum
† De pœn. di. 1. c. porro. §. Item vos ex patre. cui⁹ filij ſunt nõ naſcẽdo vt Manichęi di
cũt, ſed imitãdo. vnde & Iudęis dr̃: Pater
tuus Amorrhæus eſt, mater tua Cethæa.
k ¶Et deſide. Iõ filij diaboli, q̃a deſi.
pa. ue. uul. fa. & occidere me in carne, q̃a
Ezech. 16. a non poteſtis in mente. l ¶Ille ho. No-
ta homicidã non ſolũ q ferro, ſed etiã q
vbo occidit: vt diabolus primos parẽtes
Pſal. 56. a. vnde in Pſal. Lingua eorũ gladius acut⁹.
m ¶Et in ue. nõ ſte. quare non ſtetit?
n ¶Quia nõ eſt ĩ eo ue. i. vbũ & ſapĩa
patris. Cũ dicit̃, in Chriſto eſt veritas, ita
dicit̃, vt ipſe ſit veritas. Si ergo diabol⁹ ſte
tiſſet in veritate, ĩ Chriſto ſtetiſſet: ſed nõ
ſtetit in ea, quia non eſt ipſa in eo. o ¶Ex p. lo. q̃a mẽ. Et hoc nõ
ſufficit, quia & homo mẽdax eſt q nõ habet de ꝓprio, ſed ab alie-
no cepit. i. à diabolo. ideo addidit: p ¶Et pater ipſius. ſcilicet
mẽdacij qđ inuenit. Ex pro. quia nõ aliũde habet, ſed à ſe poſtq̃
cecidit à vitate. vñ ſubdit̃ eſſe pr̃ mẽdacij qđ ex ſe genuit, vt deus
☞ ex ſe verita

a ¶i. veritatem, quæ ego ipſe ſum. & ideo ſermo meus vos deberet capere.

a uidi apud patrem* loquor, & uos a
* quæ uidiſtis apud patrẽ ueſtrum
b facitis. Reſponderunt & dixerũt ei: b

a ¶Q. Quid contra iſtum dicitis.

Pater noſter Abraham eſt. Dicit eis c

¶Credidit Abraham deo.

Ieſus: Si filij Abrahæ † eſtis, opera d

a ¶Factis probate, non verbis.

c Abrahę † facitẽ. Nunc autem quæri e

a ¶In quo probamini non eſſe filij Abrahę.

tis me interficere, hominem qui ueri
tatem uobis loquutus ſum, quam

a ¶Cuius filios vos facitis.

audiui à deo. Hoc Abraham non fe- f

¶Sed eſt vobis alius pater cuius opera facitis.

d cit. Vos facitis opera patris ueſtri. g

¶Q. Et ſi non ſimiles Abrahæ ſimus, ſaltem ſemper deum colimus: qui Iſrael ſuũ primogenitũ nominat.

e Dixerunt itaq; ei: Nos ex fornica- h i k
tione nõ ſumus nati: unum patrem
f habemus deũ. Dixit ergo eis Ieſus:
Si deus pater ueſter eſſet, diligere- l
g tis utique me. Ego enim ex deo pro-

¶Deus. ¶In carnem.

ceſſi & ueni. Neq; enim à meipſo ue
h ni, ſed ille me miſit. Quare loque- m

a ¶In hoc ſtatu manentes.

lam meam non cognoſcitis? Quia n

a ¶Credere.

non poteſtis audire ſermonẽ meum.
i k † Vos ex patre diabolo eſtis, & de- o p q
ſideria patris ueſtri uultis facere.

a ¶Quæ deſideria? b ¶Ex quo fuit homo qui poſſet occidi.

l m † Ille homicida erat ab initio, & in r

a ¶In qua fuit, ſed tamen cecidit. b ¶A qua lapſus eſt. ¶Quare?

n ueritate nõ ſtetit, quia nõ eſt ueritas

¶Sed.

o in eo. Cũ loquitur mẽdaciũ, ex pro- t
p prijs loquitur, quia mẽdax eſt, & pa- v

a ¶i. me verbum & veritatem patri coæternam.

ter eius. Ego autẽ † ſi ueritatem dico, x

& ceremonias ſeruabãt, non ſic aũt aliæ nationes idololatriæ dedi G
tę. & hoc eſt qđ dicitur: i ¶Nos ex forni. nõ ſu. na. Fornicatio
nẽ vocãt idololatriã, p quã anima ſeparat̃ à deo propter qđ ipſa
idololatria freq̃nt̃ noĩat̃ fornicatio in ſacra ſcriptura. k ¶Vnũ
pa. q̃a nõ colebãt pluralitatẽ deorũ, ſicut gentiles. Sed hanc pater-
nitatẽ excludit Saluator dicẽs: l ¶Si de⁹
pa. &c. di. u. m. quia ſicut ſignũ filiatio ✱meum
nis hũanæ eſt imitatio operũ, ita ſignũ fi-
liationis diuinę eſt dilectio, imò (vt veri⁹
loquar) ĩ hoc cõſiſtit hæc filiatio quæ eſt
p adoptionẽ, ſcd'm ꝙ habet̃ Epheſe. v. a.
Imitatores dei eſto te ſicut filij chariſſimi,
& ambulate ĩ dilectione. Iſta dilectio nõ
eſt in eis, quia ſi diligerent deũ patrẽ, dili
gerẽt & filiũ. Chriſtus autẽ eſt dei natura- † eſſetis
lis filius. ideo ſequit̃: Ego enim ex deo
p. & ue. Et ſic patet veritas prædictę cõ-
ſequẽtiæ: Si de⁹ p. u. eſ. di. m. u. Et oſtẽ-
dit cõſequẽter ꝙ hoc nõ deberet eos late
re, di. m ¶Quare lo. m. n. co. q. d. Quę
eſt cauſa, ꝙ ex vbis meis & factis non co-
gnoſcitis me Chriſtũ à deo miſſũ? Et re-
ſpõdet di. n ¶Quia nõ po. au. ſer. m.
q. d. defect⁹ ñ ꝓuenit ex operib⁹ meis vl
doctrina, ſed ex vr̃a malicia: q̃a tãtũ odiũ
cõtra me cõcepiſtis, ꝙ ñ poteſtis me audi
re, nec p cõſequẽs vba mea intelligere, &
multò minus in bonũ interpretari. Mala
eñ affectio puertit iudiciũ rectæ rationis
& iõ inuidia & odiũ qđ cõceperũt Iudęi H
erga Chriſtũ, ex hoc ꝙ arguebat pctã co-
rũ, fuit cauſa excecationis & obſtinatiõis
eorũ, vt declaraui diffuſius ſup Mat. xxj.
o ¶Vos ex pa. di. Hĩc cõſeq̃nter oſten Diuiſio
dit Chriſt⁹ cui⁹ ſint filij. Et diuidit̃ in duas
quia primò ponit̃ Chriſti ꝓbatio, ſcd'ò,
Iudæorũ iniurioſa reſponſio, ibi: Reſpõ-
derũt ergo. In prima parte dicit̃ ſic: Vos
ex pa. dia. p imitationẽ, & non per crea-
tionẽ. ideo ſubdit̃: p ¶Et deſi. pa. ue. ſ.
diaboli. q ¶Vultis fa. Quod probat cõ
ſequẽter cõditiones diaboli explicans, & Diaboli cõditiões tres
poſtea ad eos applicãs: Vnã cõditionem
diaboli tangit, dicens: r ¶Ille homici-
da erat. Homo enim in ſpecie humana
reponit̃ p aĩam: & ideo ille magis ꝓpriè
eſt homicida, qui animã interficit p pec-
catum mortale, q̃ ille qui interficit cor-
pus, p quod homo conuenit cum brutis.
Hoc autẽ facit diabolus, & fecit à prĩcipio Gene. 3. a.
mundi, quia per ſuggeſtionem eius pri-
mũ pctm̃ hoĩs cõtigit, & ĩ hoc officio cõ-
tinuè perſeuerauit, & aliam cõditionem † quia
eius tangit cũ ſubdit: s ¶Et in ueritate
non ſte. i. ĩ debita obedientia ad deum. Res enim dicuntur verę, in
quantum conformantur veritati primæ, à qua veritate prima de
uiauit diabolus per peccatum ſuperbiæ. Tertiam cõditionem tan
git dicens: t ¶Cum loquitur menda. ex proprijs loquitur. i.
ex habitu malo, in q̃ eſt obſtinatus. Et ſubditur cauſa. v ¶Quia
mendax eſt & pater eius. id eſt ipſius mendacij. Ille enim dici-
tur mendax, non tamen pater mendacij, qui mendacia ab alijs ĩuẽ-
ta ſolum refert: ſed mendax eſt & pater mendacij, qui non ſolum
refert mendacia, ſed etiam ea fingit. Et propter hoc diabolus dici
tur pater mendacij, quia primum mendacium adinuenit, cum di-
xit mulieri Geneſis tertio. a. Nequaquam moriemini, &cæ. Con-
ſequenter iſtas conditiones applicat Saluator ad Iudęos, dicens.
x ¶Ego autem ſi ueritatem dico, non creditis mi. q. d. per
hoc apparet, qđ ꝓprietas vr̃a eſt, recipere falſa & mẽdacia, & non
vera. Sed quia poſſent dicere: Quod non credimus tibi, hoc nõ eſt
❧ propter odiũ

Nicolaus de Lyra

❧ eſſentiæ cũ patre. a ¶Et uos q̃ ui. a. p. u. f. i. apud diabolũ, de
quo. ĩ. exprimit, ꝙ ſit pater eorum. Sed ſecundũ Chriſ. litera talis
eſt: Et vos quę vidiſtis apud pr̃em vr̃m facite. q. d. Sicut facio & lo
quor vitatẽ, quã vidi apud patrẽ, ita & vos facite q̃ vidiſtis apud
Abraham. i. potuiſtis videre in conſideratione vitę eius p ſcriptu-
ram. Sed prima litera magis cõſonat ſequentib⁹, cũ dicit̃: b ¶Re
ſponde. & di. &c. Pa. no. a. q. d. Neſcim⁹ quem tu vocas patrẽ
noſtrũ, quia adhuc nõ expreſſerat de diabolo. c ¶Pater no. Ab.
propter quod concludit Chriſtus: d ¶Si fili. Abrahæ eſtis. q̃a
imitatio patris eſt ſignum veræ filiationis: quod non eſt in vobis
Et hoc probat conſequenter di. e ¶Nunc au. quæ. &c. ue. uo.
locutus ſum: quam au. à deo. & miſſus ſum nunciare eam vo-
bis. f ¶Hoc Abraham nõ fe. ſed magis nuncios dei reuerenter
ſuſcepit, vt habetur Gene. xviij. a. & ideo concludit: g ¶Vos fa.
&c. o. p. ue. ſ. diaboli, vt patebit ex litera ſequen. h ¶Dixerũt.
Hĩc conſequenter oſtendit, ꝙ nõ ſint filij dei. Vidẽtes eñ Iudęi, ꝙ
ex operibus filiationẽ arguebat, iõ dixerũt ſe filios dei, cuius legem
& ceremonias

✱ filiorum dei. d ¶Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ fa- Moraliter
cite. Ex hoc patet quòd fruſtra gloriatur aliquis, quòd ſit filius ſe
cundum habitum alicuius ſancti, vt Benedicti, Dominici, vel Frã
ciſci vel alterius ſancti, niſi opera ſua ſecundum ſuam poſſibilita-
tem imitetur. t ¶Cum loquitur mendacium ex proprijs lo
qui. q̃a m. eſt & pa. e. i. inuẽtor mẽdacij. Ex q̃ patet: ꝙ mẽdax ĩ lo
q̃ndo, & mẽdacia fingẽdo, ꝓprietatẽ diaboli aſſumit malè viuẽdo
✱ Tulerunt ergo

☞ ex ſe veritatẽ. a ¶Quis ex u. Nõ dedignatur ex rõne oſtẽdere
A ſe nõ eſſe pctõrẽ. b ¶Nonne. be no. Quia cõuicti ſunt nõ eſſe
filij Abraæ vel dei, ſed diaboli, ingerũt cõuitia, quia nõ poterãt re
ſiſtere. c ¶Honorifico. Non me (ne arrogãs vobis videar) fa-
cio qđ debeo, ſed vos non facitis qđ debetis, quia nõ honoraſtis
me. quẽ ſi cognoſceretis, ſicut ego hono
rifico patrem, ſic vos me honoraretis.
d ¶Ego au. Audito cõuicio, dęmoniũ
habes, ecõtra de gl̃ia ſua hoc ſolũ dicit:
Honorifico pr̃em, oĩa tribuẽdo ei, & ego
nõ quæro gloriam meam vt homines: q
illatis cõtumelijs aliquid reddũt, ſed pa-
tri reſeruo: & eſt qui quę. & iudi. e ¶Eſt
† 1. Ioh. 4. a. q quæ. Duæ ſunt tẽtationes. Vna ꝓba-
tionis. De q̃ Tentat vos deus. Alia dece-
Deu. 13. b. ptionis: De qua: Deus intentator malo-
Iacob. 1. b. rũ eſt. Sic & duo timores. vnus quẽ chari
1. Io. 4. d. tas foras mittit. Alter qui permanet in
ſeculum ſeculi. Sic & duo iudicia. Vnum
Sup. 5. d. dãnationis, q̃ nõ iudicat pr̃, ſed omne iu
Pſal. 42. a. dicium dedit filio. Alterũ diſcretiõis. vñ:
Iudica me de⁹, & diſcerne cãm meã. Secũ
dũ hoc dr̃: Eſt pater q quęrat gl̃iam meã,
& diſcernat à gloria vr̃a: quia vos ſecũ
dũ ſeculũ gloriamini, ego nõ, ſed ea glo-
ria quã habui apud patrẽ anteq̃ mund⁹
eſſet, quæ eſt ab humana inflatiõe diſcre-
ta. f ¶Amen amen dic. Non ego, ſed
pater quærit gloriã meam, ego autem di
† inhonoratis co, ſi vos dicitis, dæmonium habes, ego
vos ad vitã voco. Hinc diſcat homo læ-
ſus, nõ malũ, ſed bonũ reddere. g ¶Nõ
uidebit. Quod dicitur, videbit vl guſta
B bit, nihil aliud eſt quã experiet̃. h ¶Nũc
cogno. Sicut accepta contumelia bon⁹
fit melior, ita malus de beneficio peior.
☞ Quem

a ¶Vos qui eſtis ex patre mendacij.

a non creditis mihi. † Quis ex uobis a

a ¶vt ego arguo vos & patrem veſtrum. b ¶Et cum nullus poſſit arguere.

arguet me de peccato? Si ueritatem b

a ¶Niſi quia eſtis filij diaboli: Quia.

dico quare uos nõn creditis mihi? c

¶Non natura, ſed fide. ¶Amat.

† Qui ex deo eſt, uerba dei audit.

¶Sed. ¶Per vitium non ſunt ex deo qui tamen per naturam ſunt ex deo.

Propterea uos non auditis, quia ex
deo non eſtis. Reſponderunt ergo f
b Iudæi, & dixerunt ei: † Nõne ben e g

a ¶Hoc non negando recipit, quia cuſtos.

dicimus nos, quia Samaritanus es

a ¶Hoc vt falſum negat, ſed vt patiens conuicium non reddit.

tu, & dæmonium habes? Reſpon- h i
dit Ieſus: Ego dæmonium non ha- k

¶Hoc ſolum de gloria ſua. a ¶Honorẽ ei debitũ exhibendo.

c beo, ſed honorifico patrem meum: l

a ¶Per falſa opprobria.

d & uos † inhonoraſtis me. Ego au- m n

a ¶Sicut ſimulatores, qui volunt videri quod non ſunt.

tem nõn quæro gloriam meam.

¶Pater. a ¶Diſcernit pater a gloria hominum gloriam filij, quem vnxit prę participibus ſuis.

Eſt qui quærat & iudicet. Amen a- o p
men dico uobis, ſi quis ſermonem q r

a ¶Veram, ſed Iudæi vere mortui non intelligẽtes eam, putant dici, nunq̃ morietur, & iraſcentes dicunt Abraham mortuum eſſe.

g meum ſeruauerit, mortem non uide s
bit in æternum. Dixerunt ergo ei Iu t
h dæi: Nunc cognoſcimus, quia dæ- v

a ¶Prouocant vt aliquid diceret contra Abraham.
b ¶Sed non illa morte, qua dominus dicit.

monium habes. Abraham mortu- x
us eſt, & prophetę, & tu dicis: ſi quis y
ſermonem meum ſeruauerit, nõ gu
ſtabit mortem in æternũ. Nunquid z

a ¶Cuius ſermone tu dicis, non mors.

tu maior es patre noſtro Abraham,
qui mortuus eſt? & prophetæ mor-

Chriſti manſueta declinatio, quia cũ malediceretur, non maledi- C
cebat, vt habetur. j. Pe. ij. d. ideo manſuetè iniuriam declinat di.
k ¶Ego dæ. nõ ha. Qđ patet, q̃a dęmones expellebat: Nec do-
ctrinã malã habebat, ſed ſctiſſimã, vt patet intuenti. Si enim aliq̃s
hõ ĩ nulla lege imbut⁹ videret Chriſti doctrinã, ſtatim ex ſola rõne
naturali iudicaret eã mũdiſſimã & hone † 2. q. 7. teſtes. §. ecce. De hęre. cũ ex iniũcto.
ſtiſſimã reſpectu cuiuſcũq; alteri⁹ doctri-
næ. Sĩr miracula Chriſti nõ fiebãt vtute
dęmõis. qđ patet ex hoc ꝙ faciebat mul-
ta nõ ſolũ vtutẽ dæmonis, ſed vtutẽ cu-
iuſcũq; creaturæ trãſcẽdẽtia, ſicut eſt ſu-
ſcitatio mortuorũ, illuminatio cęcorũ &
illuſtratio ſubita hominũ ſimpliciũ, & cõ
ſimilia. Ex hoc patet ꝙ fiebãt vtute diui-
na, iõ ſequitur: l ¶Sed ho. pa. me. de-
clarãdo eius vtutẽ in miraculo. m ¶Et
uos inho. me. attribuẽdo dæmoni qđ
vtuti diuinæ deberet attribui. Et ne poſ-
ſent dicere, quòd talia diceret ad iactanti
am, ſubdit: n ¶Ego autem non quæ- † De pr̃ſũp. c. nõne.
ro gloriam meam. ¶Sed quęrit̃ hic, Quęſtio
cum Chriſtus quæreret gloriam dei pa-
tris, & eadem ſit gloria patris & filij,
quõ põt dicere: Ego autẽ nõ quæro glo
riam meã? Dicẽdũ, ꝙ dirigit vbum ad in
tentionẽ eorũ quib⁹ loquebat̃, q reputa-
bãt eũ q̃rere honorẽ mũdanũ. & ẽ ſenſus
Ego at̃ nõ q̃ro gloriã meã. q. d. Ego non
q̃ro gl̃iam meã ab honore dei pr̃is deuiã
tẽ, ſicut vos creditis. o ¶Eſt q quæ. &
iu. q. d. Illi q quęrũt gl̃iam mũdi, pñt ma
nifeſtè iudicare & ꝑpendere p facta mea,
ꝙ ego talia nõ quæro: q̃a vita Chriſti in
pauperate & abiectiõe exiſtẽs, gl̃ię mũda
næ erat cõtraria. Aliter exponit̃: Ego au
tẽ nõ quæ. glo. me. i. exaltatiõem meã
p nũc, q̃a añ paſſionẽ Chriſt⁹ quærebat
abiectionẽ. Eſt q quę. ſ. de⁹ pr̃, q poſt hu D
miliationẽ in cruce exaltauit eũ, & dedit
illi nomẽ qđ eſt ſup omne nomẽ: vt dici
tur Philip. ij. b. p ¶Et iudic. ſ. de⁹ pater
de illis q me ĩhonorãt, vĩdictã faciẽdo de
ipſis. Quod factũ eſt, qñ in vindictã mor
tis Chriſti, deſtructa eſt ciuitas & tẽplũ, &
popul⁹ occiſus eſt & captiuat⁹ p Roma-
nos. q ¶Amẽ a. di. uo. Hĩc ꝓbat terti-
um. s. poſitũ, ſ. ꝙ ſequẽs Chriſtũ lumen
habeat vitæ. Et diuidit̃ in duas. q̃a primò Diuiſio
ponit̃ Chriſti ꝓbatio. Secundò Iudæorũ
obiectio, ibi: Dixerũt ergo. In pr̃ia parte
dicit̃ ſic: Amen a. di. uo. i. fideliter. Et du
plicat̃ ad maiorẽ affirmationẽ. r ¶Si q̃s
ſer. me. ſer. mor. nõ ui. ĩ æter. Cuius rõ

Nicolaus de Lyra

❧ propter odiũ veritatis, ſed ꝓpter ma
liciã tuã, quia malus hõ es. iõ ſubdit hoc
remouens. a ¶Quis ex uo. ar. me de
pctõ. q. d. Si habetis aliqđ pctm̃ quod
poſſitis ſup me oñdere, paratus ſum au
dire, & me rõnabiliter purgare. & iõ cũ
hoc non poſſitis facere: b ¶Si ueritatẽ
di. ſi, pro quia. c ¶Quare nõ cre. mi.
Et ſubdit cauſam di. Qui ex deo eſt, u.
dei au. quia quilibet audit doctrinã ad
quã affectatus eſt, quia eſt ſibi cõnatura-
lis. & iõ cõcludit: d ¶Propterea uos
non au. i. recipitis verba dei ex ore meo.
e ¶Quia ex deo non eſtis. & per cõ
ſequens ſequitur, qđ ſitis ex diabolo, non per creationem, ſed per
imitationem. f ¶Reſponderunt er. Oſtenſo patre eorum, po-
Diuiſio nitur eorum iniurioſa reſponſio. Et diuiditur in duas: quia primò
ponitur dicta reſponſio, ſecundò ipſius reſponſionis manſueta de
clinatio, ibi: Reſpondit Ieſus Circa primum ſciendum, qđ modus
hominũ qui neſciũt rõnabiliter reſpondere, eſt ad cõuitia ſe cõuer
tere, & ideo Iudæi non habentes quod Chriſto rationabiliter re-
ſponderent, ad conuicia ſe conuerterunt dicentes: g ¶Nonne
bene dici. nos q̃a Sa. es. Licet eñ Chriſtus eſſet genere Iudæus
& non Samaritanus, tamen vocant eum Samaritanum duplici de
Quare Iudæi noĩant Chriſtũ Samaritanũ. cauſa. Vna eſt. quia ſupra dictum eſt ca. iiij. q̃uis Samaritani eſſẽt
gentiles, tamẽ legem in parte ſeruabãt. & ideo erat vulgare apud
Iudæos, qđ ille qui in parte legem ſeruabat, & in parte legem ſol-
uebat, vocabatur Samaritanus, quãuis eſſet Iudæus, propter ſimi
litudinem ad Samaritanos: Sicut apud Chriſtianos aliquis dicitur
Iudæus vel Saracenus, qui ritum catholicæ fidei in parte ſoluẽs Iu
dæis & Saracenis quãtũ ad aliq̃d aſſimilatur. Alia cauſa eſt, q̃a Sa
maritani erant multũ infeſti Iudæis & odibiles eis, vt. s. dictũ eſt
iiij. ca. & ideo vulgare erat apud Iudæos, ꝙ homines malos & eis
odibiles vocabãt Samaritanos, quãuis eſſent Iudæi. Talis autem
erat Chriſtus ſecundum reputationem eorum: ideo vocabant eũ
Samaritanum. h ¶Et de. ha. Hoc enim iudicabant de Chriſto
propter mirabilia quæ faciebat, & magicis artibus imputabant,
& quia ſecreta eorum frequenter dicebat, & quia aliquando q̃dã
alta & ſubtilia loquebatur q̃ nõ intelligebãt: ꝓpter qđ eũ arrepti-
ciũ dicebant. ſicut & de Saul dr̃. j. Reg. xviij. c. ꝙ arreptus à dæmo
nio ꝓphetizabat in aula ſua. i ¶Reſpondit Ie. Hĩc ponit̃ ipſi⁹
Chriſti manſueta

eſt, quia ſemen eſt verbũ dei: vt habetur Luc. viij. b. inquãtũ vita
æterna in verbo dei conſiſtit, ſicut in quodã principio ſeminali:
quia finaliter producit in vitam beatam ſicut virtute ſeminis ꝓ-
ducitur fructus. Et ideo ſicut ille qui ſeruat ſemen à corruptio-
ne peruenit ad fructum, ſic ſeruans verbum diuinum peruenit ad
beatitudinis ſtatum. quæ beatitudo deſignatur cùm dicitur:
s ¶Mortẽ nõ ui. Vita eñ beata in viſione & fruitione conſiſtit
& ideo per excluſionẽ mortis gehennæ, quæ huic viſioni opponi
tur, cõſequutio beatitudinis intelligitur. & ſic patet qđ ſuprà fuit
propoſitum. ſ. quòd ſequens Chriſtum habet lumen vitæ, quia ſe
quela Chriſti ĩ obſeruatiõe vbi ei⁹ cõſiſtit. t ¶Dixerũt. Hĩc po-
nitur Iudæorum obiectio in contrarium. Et diuiditur in duas q̃a
primò ponitur dicta obiectio, ſecundò Chriſti reſponſio, ibi: Re-
ſpondit Ieſus. Obiectio autem eorũ incipit à conuicio: quia ſicut
homines irrationabiles & turbati ſtatim dixerunt: v ¶Nunc c.
quia dæ. ha. q. d. Prius tantum opinabamur te habere dęmoniũ
ſed modo ſum⁹ certi: quia ita eſt quòd nulla falſitas à deo eſt, ſed
à diabolo, qui eſt pater mendacij, vt tu dixiſti. verbum autem tuũ
eſt apertum mendacium. Ad cuius probationem inducunt.
x ¶Abraham mortuus eſt & prophetæ, &c. qui tamen ſer-
monem dei ſeruauerunt, qui eſt maioris virtutis quàm ſit ſermo
tuus, & ideo patet falſum quod tu dicis: y ¶Si quis ſermonem
meum ſeruauerit mortem non guſtabit in æternum. Ex q̃
patet, quòd decipiebantur in æquiuoco: ex quo Chriſtus dicebat
de morte ſpirituali, ipſi autem acceperunt de morte corporali &
ideo quærunt deriſoriè duo. Primum eſt: z ¶Nunquid tu ma
ior es patre noſtro. Abraham. quaſi. d. non. Secundum eſt:

❧ Quem teipſum

☞ a ¶ Quē teipſum. fa. Scd'm illos ſe faciebat filiū dei: ęqualem
E ſibi, quaſi nō eſſet: ſed nō faciebat, immo verè erat, vñ Apl's: Nō ra
Phil.2.a. pinā arbitratꝰ eſt faciēs ſe æquadē deo. Ideo nō q̄s es, ſed quē tei. fa. b ¶ Reſpon. cōtra hoc qd' dicūt: Quem te facis? refert gl'iam ſuā ad patrē, de quo ē ꝙ deꝰ eſt. c ¶ Eſt pa. me. Aptè dicit patrē ſuū eſſe deū, q̄ annunciatus eſt iudæis. nō recentē deū vobis annūcio. ſed illum de cuiꝰ cognitiōe ſoletis gl'iari. d ¶ Qui glori. Vox pr̄is glorificat filiū in baptiſ-
Matth.3.d. Ibidē.17.a. mo, in monte, & in aliȷs hm̄ōi. ¶ Et nō co. Nō cognouiſtis ſpūaliter, dū pro terrenis ſeruiſtis. Ecce videt aptè eos ſibi reſiſtere: ſed tamen non deſinit ſe eis prędicare. f ¶ Et ſi dixero &c. Ne in hoc arrogans videatur gloriari, addit: & ſi dixero. Arrogātia ſic caueatur, vt veritas nō relinquatur. g ¶ Abraā. Credens exultauit ſperando, vt videret intelligēdo tātum myſterium. h ¶ Diem meū. Augu. Incertū eſt, an diem tp̄alē quo erat vēturus in carne, diē ęternitatis. Sed vtrūq; Abraham vidit: vñ ineffabile gaudiū illi fuit. Quāti em̄ eſt videre v̄bū apud patrē & ꝙ ipſum caro factū eſt? i ¶ Et exiuit
Suprà.1.b. Exiens de templo, id eſt de figuris Iudæorū, videamus q̄d fecerit ī templo gentiū.

GLOS. ORDI.

ET præte. Nō ſtans Cap. IX. in via pc̄tōrū, ſed ſecus viā noſtræ mortalitatis. l ¶ Cæcū. Cæcꝰ, ſignificat hūanū genus,
F in q̄ cęcitas naturalis, q̄a peccāte p̄rio homine, vitium propter naturam inoleuit. vñ ſcd'm mentē oīs homo cęcus natꝰ eſt.
☞ Neq; hic

Nicolaus de Lyra

a ¶ Quē te ip. fa. q.d. manifeſtè patet, ꝙ ad gloriam vanam de te falſa dicis. b ¶ Reſpōdit Ie. Hic ponit̄ Chriſto rn̄ſio. & p̄riò ad ſcd'm. ſcd'ò ad primū, ibi: Abrahā. Et q̄a in vltimo quæſito imponebant ei q̄rere vanā gl'iam: iō hoc excludit di. Si ego glo. meip. i. ſi ego q̄ro gloriā meā p̄ter regulā v̄itatis diuīæ, vt vos mihi impōitis. c ¶ Gloria mea ni. eſt. i. falſa: q̄a falſū eſt non ens, vel nihil. ſed nō eſt ita: q̄a gl'ia mea eſt à deo p̄re, à quo nullū falſū pōt eſſe, & hoc eſt qd' dicitur hîc: d ¶ Eſt pa. m. q̄ gl. ꝑ miraculorum operationē, & poſtea glorificabit ꝑ reſurrectionis & aſcenſionis gloriā. e ¶ Quē vos d. q.d. noſter eſt. per operum imitationem: Sed hoc eſt falſum. qd' probat di. f ¶ Et nō cog. eū. ꝑ fidē formatā, in qua conſiſtit dei filiatio per adoptionem. g ¶ Ego autē no. eū. ſicut eius filius naturalis, habens eandem ſcientiam cū ipſo. h ¶ Et ſi di. &c. ſi. uo. mē. ſicut eſtis mēdaces aſſerendo vos eū cognoſcere, cū tñ nō eū cognoſcatis, ita eſſem mendax ſi aſſererem me eū ignorare, cū inquātū deꝰ habeam noticiam eandē cū eo, & inquātū homo eū clarè videam. & ideo ſubdit: i ¶ Sed ſcio eum. ſ. prędicto modo. k ¶ Et ſer. Hoc addit. quia vera cognitio per op̄a demonſtratur. In omni enim ope malo eſt aliqua ignorantia. ꝓpter qd' dicit Philoſophus. iij. Ethi. Omnis malus eſt ignorās. l ¶ Abrahā. Hîc reſpondet̄ ad primū. Quæſierāt em̄ primò deriſoriè, ſi ipſe eſſet maior q̄ Abrahā, & reſpondit ꝙ ſic, di. Abrahā pa. ue. ex. ut ui. diem me. quia Abraham deſiderauit cognoſcere tp̄s aduētus Chriſti, quod eſt videre Chriſtum in ſpiritu. Et ſic patet, qd' eſt maior Abrahā. ꝓpter hoc em̄ cognitionē hanc deſiderabat, quia ab ipſo oīm gētiū redēptionē expectabat. m ¶ Vidit & ga. q̄n dictū eſt ei: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ, Gene. xxij. d. Et quando in figura triū angelorū ſibi apparētiū cognouit trinitatis myſterium: Geñ. xviij. a. & ī oblatione Iſaac: ꝓpter qd' locꝰ ille dictus eſt, dñs videt vt habetur Geñ. xxij. c. q̄a dominꝰ fecit videre Abrahā occultum Chriſti myſteriū. Sed cōtra hoc dictū Chriſti veraciſſimū, arguūt dicentes: n ¶ Quinquagin. an. q.d. hoc eſt impoſſibile, quia à morte Abrahę vſq; ad tp̄s Chriſti fluxerūt anni circiter duo milia.
Solet quæri

*tranſiēs ꝑ mediū illorū, & p̄tererijt ſic.

*dicentes

†24. q. 3. c. 1. §. his ita de cōſe. di. 4. c. ante baptiſmum.

Solet q̄ri: Cū Chriſtum nō haberet vltra. xxxiij. annos, quō Iudæi G aſſumpſerūt tātā ſuperfluitatē, dicēdo: Quinquaginta annos, &c. Dicēdū, ꝙ ꝓpter labores & ieiunia videbat̄ lōgè maioris ętatis, q̄ eēt, vl' ſcd'm alios ꝓpt̄ reuerētiā anni q̄nq̄geſimi, q̄ erat iubileꝰ, Iudęi ꝑ ip̄m cōputabāt. & eſt ſenſus: Quinquagin. an. q.d. nō vixiſti adhuc vnū iubiliū, & Abrahā vidiſti? Ex mō loq̄ndi appet eorū falſitas & calūnia: q̄a Chriſtus nō dixit, vidi Abraham, ſicut ipſi repetierūt, ſed ecōtrario, ꝙ Abrahā viderat ipſū. Tñ eorū obiectio ꝓcedebat ex hoc, ꝙ ſolū in eo naturā humanā cōſiderabāt. iō oſtendit ſe naturā diuinā h̄re di. o ¶ Amē a. &c. ego ſum. Vbi oſtēdit̄ eiꝰ æternitas, cōiūgēdo v̄bum p̄ſētis tp̄s, ego ſum, cū v̄bo p̄teriti tp̄is, anq̄ fieret, q̄a æternitas aſſiſtit oī tp̄i. Et q̄a Iudæi neſciebant v̄bis eiꝰ cōtradicere rōnabiliter loq̄ndo, iō cōtradixerūt corpaliter pſeq̄ndo. iō ſubditur: p ¶ Tule. er. la. ut ia. ī eum. ſicut ī blaſphemū. Et patet manifeſtè, ꝙ nō mouebātur amore iuſticiæ, ſed liuore inuidiæ: q̄a ī lapidatiōe blaſphemi req̄rit̄ debitꝰ ꝓceſſus ꝑ accuſationē corā iudice: & teſtiū depoſitionē, & iudicis ſn̄iam & tūc ſeq̄t̄ lapidatio extra ciuitatē, vt h̄r Leui. xxiiij. c. Ipſi aūt volebāt eū lapidare omiſſo ꝓceſſu p̄dicto. & cū hoc loco ſacro, qd' erat illicitū etiā de cōuicto, ꝓpter qd' Ioiada pōtifex fecit Athaliā trahi extra ſeptatēpli, anq̄ occideretur, vt h̄r. iiij. Re. xj. c. q ¶ Ieſꝰ au. ab. Nō occultādo retro parietē, vel aliq̄d hm̄ōi, ſed v̄tute diuinitatis ſe reddendo eis inuiſibilē. & in hoc nobis exēplū patiētiæ de- H dit, & fidelibꝰ ſuis materiā cōſolationis, qui aliq̄n ſe abſcōſuri erāt. r ¶ Et exiuit de tē. ꝑ mediū illorū inuiſibiliter pgens, ſicut dr̄ de illis q̄ voluerūt eū p̄cipitare, Luc. iiij. e. Ieſus autem tranſiens per medium illorū ibat. tamen à ſuis diſcipulis videbatur, quia ſequuti ſunt eum, &c. ✱ p ¶ Tuler. er. la. Bed. Myſticè autem, q̄ malas cogitationes q̄s aſſumit, q̄ſi tot lapides in Ieſū mittit, ac deinde q̄tū ad ſe pertinet, ſi ad deliberationē trāſit Ieſum extinguit. q ¶ Ieſus autē abſcō. Quid autē abſcondendo ſe, dominus ſignificat niſi vt ꝙ eis ipſa veritas abſcōdit̄ q̄ eiꝰ v̄ba ſeq cōtēnunt? Eā quippe quā nō inuenit hūilē v̄itas fugit mentē. Quid autē nobis hoc exēplo loquit̄ niſi cū etiā reſiſtere poſſumus, iram ſuperbientium humiliter declinemus? Hæc Beda.

† veſter
†Sup. 7. d.
† 7. q. 2. c. aduerſitas. §. vn̄ e Auguſtinꝰ. 23. q. 3. c. 1.
Moraliter
Myſticè

NIC. DE LYR.

ET præteriens Ie. Cap. IX. Poſtq̄ Chriſtus oſtendit ſe habere v̄tutē illuminatiuā v̄bo, hîc cōſequēter hoc oſtēdit ſenſibili ſigno. Et diuiditur in tres: q̄a primò ponitur quædā miraculi pręfatio. ſecundò miraculi operatio, ibi. Et cum dixiſſet. tertiò miraculi facti examinatio, ibi: Itaq; vicini. Præcedentia miraculum ſunt duo. Secundum ponitur ibi: Reſpondit Ieſus. Primum ꝙ fuit præcedens ipſum miraculum, & eius occaſio, fuit diſcipulorū interrogatio de cæco nato. & hoc eſt quod dicitur: s ¶ Et præte. Ie. in exitu templi: de quo dictum eſt in fine præcedentis cap. t ¶ Vidit ho. quia ibi ſedebat mendicans eleemoſynam ab ingredientibus templum. & diligenter intuitus eſt eum Ieſus, vt dicit Chriſoſto. quaſi vellet aliquid agere circa eum: & ideo diſcipuli moti ſunt ad quærendum de cauſa cæcitatis eius dicentes: v ¶ Rabbi quis peccauit? hic aut parentes. Ex hoc enim quòd ſupra dominus ſanādo languidum dixerat: Iam amplius noli peccare, ne deterius tibi contingat, oñdens ꝙ peccatum fuerat cā illius languoris, vt ibi dictum fuit: ideo apl'i cōſil'r crediderunt de iſto cæco nato, qd' peccatum ipſius vel parentum eſſet cauſa huius cæcitatis.
Suprà. 5. c.
Reſpondit Ieſus

Moraliter. s ¶ Et præteriens Ieſus. Myſticè, Cæcus naſcitur omnis habens peccatū originale, quia priuatus eſt dei viſiōe. Hāc autem priuationem nō facit eius actuale peccatum qd' adhuc nō habet, nec etiam parentum ſuorum immediatorum. iō ſubditur:
Moraliter
✱Neque hic peccaut

a ¶Vt dicas ex ſermone tuo non mori, cum ſcias illos mortuos.

a b tui ſunt. Quēm teipſum facis? Re- a b
¶Tantum.
ſpondit Ieſus: Si ego glorifico me-
c ipſum, gloria mea nihil eſt. Eſt pa- c d
d ter meus qui glorificat me, quē uos e
a ¶Non idola.
e dicitis: quia deꝰs † noſter eſt: & non f
a ¶Quia ſi cognouiſſent, filium eius recepiſſent.
cognōuiſtis eum. † Ego autem no- g
¶Cum ſciam.
f ui eum: & ſi dixero quia non ſcio eū, h
¶Qui dicitis vos ſcire & neſcitis.
ero ſimilis uobis mendax. Sed ſcio i
a ¶Sermonem patris vt filius loquebatur, & ipſe erat verbum patris qui hominibus loquebatur.
¶Autem.
g eum, & ſermōnem eius ſeruo. Abra k l
a ¶Non timuit, quia in eo charitas. b ¶Non quia vidit.
h ham pater ueſter exūltauit, ut uide-
ret diem meū. Vidit & gauiſus eſt. m
a ¶Irati in ſolam ætatem carnis penſantes, non diuinam naturam.
Dixērūt ergo Iudæi ad eum: Quin- n
quaginta annos nondum habes, &
a ¶Ab intuitu carnis ad diuinitatem trahens.
Abraham uidiſti? Dixit eis Ieſus:
Amen amen dico uobis: antequàm o
a ¶Non dicit eſſet, ſed fieret quia creatura. b ¶Non dicit factus, ſed ſum, quia creator. c ¶Quia putant hoc eſſe blaſphemiam.
Abrahā fieret egō ſum. † Tulērunt p
a ¶Ipſi duri vt lapides b ¶Vt homo humilis.
ergo lapides ut iācerent in eum. † Ie- q
a ¶Quia commendanda erat patientia, non exercenda potentia. b ¶Et ſic a duris eorum cordibus fugit.
i ſus autem abſcōndit ſe, & exiuit de r
templo*. Cap. IX.

k ET præteriens Ieſus s
a ¶i. miſertus eſt.
l uidit hominem cæ t
cum à natiuitate, &
interrogauerūt eū
a ¶Magiſtrum appellant quia ſcire deſiderant.
diſcipuli eiꝰ: *Rābbi, quis peccauit? v
hic aut parētes eius, ut cæcus naſce-

☞ a ¶ Neq; hic pa. ne. Peccauerunt quidē, ſed nō illo pc̄tō factū ē,
A vt cęcus naſcereť: ſed hęc ē cauſa, vt manife. ope. dei in il. b ¶ Sed ut ma. Vt eū illuminādo: & per eū quid in cęcitate huāni generis factur ſit ſignificādo, filius dei māifeſtetur. vñ ſubdit: Me oportet opari. c ¶ Quam diu ſū. Nō ſolū tunc Chriſtus lumen erat in
Matt.28.d. mūdo, ſed & ſemꝑ vſq; ad conſummationē ſeculi ꝑ fidē eſt cū electis, & eſt tp̄s operādi. Nox illa eſt īfernalis, ī qua nulli licet
Luc.16.f. opari, vt nec ardēti diuiti licuit. ſed tm̄ eſt
Geneſ. 2.d. tp̄s recipiēdi. d ¶ Et fe. lu. Sicut primū hoīem de limo terrę formauit, ita ꝑ idem genus luti genus humanum reformauit. ¶ De ſaliua lutū fecit, q̄a verbū caro
Ioh.1.b. Eccle.24.a. factū eſt. Saliua eſt ſapiā q̄ ex ore altiſſimi ꝓdijt. Terra, eſt caro Chriſti. Vnxit oclos i. cathecuminū fecit, q̄ credit verbū carnē fac. Vnctꝰ nōdū videt, ſed mittit̄ vt lauet i. baptizet̄ ī miſſo, i. ī Chriſto. ꝓpt̄ qd' nomē piſcinæ interpretat̄. Baptizatꝰ à pc̄tis lumē recepit. e ¶ Vade & la. Siloa fons eſt ad radicē montis Sion, q̄ nō iugibꝰ aquis, ſed incertis horis ebullit per concaua terrarū, vbi cæcus lota facie lumē recepit: q̄a cæcitas Iudæorū vel q̄rūcūq; infideliū nō pōt ſanari, niſi doctrina aquarū Chriſti, q̄ ſine ſtrepitu & clamore v̄borū
Iſa.8.b. leniter fluit. vñ Iſa. Aquæ Siloe q̄ vadūt
Quæſtio cū ſilentio. f ¶ Et uenit ui. Quæritur q̄ mō iſtū ſine fide ſanauerit, cū legatur neminem ſine ſanatione interiori, exterius ſanaſſe? Sed hoc dicitur de illis qui ꝓpter peccata infirmabantur. iſte non propter pc̄tm̄, ſed ꝓpter gloriam dei languebat.
☞ Non eſt

† cæcus

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Reſpon. Ie. Hîc ponit̄ ſecūdum
► nequaq; ſed præambulū ad miraculū. ſ. Chriſti rn̄ſio: ex q̄ oñdit̄ ꝙ cæcitas cōtigit, vt v̄tus diui-
B na in eiꝰ ſanatione declararet̄. & hoc ē qd' dr̄: b ¶ Neq; hic pec. neq; pa. e. vt cęcꝰ naſceretur. Nō negat ſimpl'r ipſū peccaſſe vl' parētes eiꝰ, ſed ſolū ad illud de quo interrogat̄. q.d. nec pc̄tō ꝓprio cæcꝰ natꝰ eſt: q̄a añ natiuitatē peccare nō potuit. In quo apparet quæſtio apl'orū ridiculoſa quantū ad hanc partem. Nec mirum: q̄a adhuc rudes erāt ante receptionē ſpūſſāncti. Neq; pc̄tō parētū cōtigit. Licet enim parētes ꝑ pc̄tis ſuis aliq̄n puniātur in filijs mōſtruoſis, inquātū talia mōſtra ex diuina iuſticia naſcūtur, tñ frequentius ſit ſine peccato. ſ. ꝓpter indiſpoſitionē materiæ, vel debilitatem v̄tutis quę eſt in ſemine: Verūtamē q̄uis talia ſint à caſu reſpectu naturę creatæ, ſunt tñ ordinata reſpectu diuinæ ꝓuidētiæ. & aliq̄n ordināntur ad declarationē diuinæ v̄tutis in operibꝰ miraculoſis: & ſic erat de iſto. iō ſeq̄t̄: c ¶ Sed ut ma. ope. dei ī il. in eiꝰ mirabili illuminatione. vñ ſubdit̄: d ¶ Me opor. ope. Iſtud nō importat coactionē voluntatis in Chriſto, ſed immobilitatē eiꝰ à diuina ordinatione. e ¶ Ope. eiꝰ q̄ mi. ſ. p̄ris. hoc dixit: q̄a miracula illa faciebat v̄tute diuīa, & humanitas Chriſti operabat̄ inſtrumētaliter. f ¶ Donec dies eſt. i. q̄diu ſum præſentialiter ſuꝑ terrā ī humanitate aſſūpta. Sicut em̄ pręſentia ſolis ſuꝑ terrā facit diē, ſic præſentia Chriſti q̄ eſt ſol iuſticiæ, in humanitate aſſumpta fecit quandam diem grāæ ſpūalem: quæ dies durauit à Chriſti natiuitate vſq; ad eiꝰ aſcēſionē: licet poſtea remāſerit nobiſcū ſacramētaliter vſq; ad mūdi finē. & tūc. g ¶ Venit nox. quā. ne. po. ope. quia poſt iudicium nullus poterit mereri, vel à culpa ad gratiam reuerti. h ¶ Quādiu ſum ī mū. lux ſum mū. ipſum doctrina & miraculis illuſtrādo. i ¶ Hæc cū di. Hîc cōſeq̄nt̄ ponit̄ miraculi opatio, in q̄ duo exprimūtur q̄ in miraculis diuinis requirūt̄. ſ. dei potentia operās, & ſanati fides, & obediētia diſponens. & hoc eſt qd' dr̄: Hæc cū di. expuit in ter. Saliua em̄ fluit à capite. & iō ꝑ hāc expuitionē oñdit, ꝙ v̄tus ſanatiua q̄dāmō erat ab eius humanitate, inq̄tū eſt organū diuinitatis. ꝓpter hoc dr̄ Luc. vj. c. Virtꝰ de illo exibat, & ſanabat oēs. k ¶ Et fecit lu. ex ſpu. vt oſtenderet ſe eſſe illum q̄ formauit primū hominē de limo. l ¶ Et lini. lu. ſu. ocu. inter corpora aīaliū nobilius eſt corpus humanū, & in corpore humano caput
mano caput eſt pars nobilior, & ī capite oculꝰ: & iō ex formatiōe C partis nobilioris reptæ ī corpalibꝰ, oñdit Chriſtꝰ ſe eſſe formatorē corpis. m ¶ Et di. ei. ua. & la. ī na. Si. Hoc dicit, vt cęcꝰ trāſeūdo ſic ꝑ ciuitatē linitꝰ luto à multis videret̄, & ꝑ cōſeq̄ns miraculum magis diuulgaret̄ & cōfirmaret̄. o ¶ Qd' interp. miſ. Hoc addit euāgeliſta, volēs īterpretari nomen Hebraicū ad deſignādū myſteriū Chriſti miſſi ad ſalutē hoīm. p ¶ Abijt ergo. in q̄ patet fides cæci. q ¶ Et la. & ue. ui. non v̄tute luti, alioq̄n vidiſſet ſtatim cū ipoſitū fuiſſet: Et iterū hoc patet, q̄a nō vidit donec lutū amotū fuit. nec v̄tute aquæ, quia hoīes ibi freq̄nt̄ ſe lauabāt, & idē cęcus al's de illa ſe lauerat, q̄a cōis erat, & tñ virtutē illuminatiuā nullus ibi expertus fuerat. & ſic patet ꝙ illa illumīatio diuīa v̄tute facta eſt. r ¶ Itaq; ui. Hîc cōſequēter ponit̄ miraculi facti examinatio. & primò, à turbis. ſcd'ò, à phariſęis, ibi: Adducūt aūt. In p̄ria examinatione fit inq̄ſitio de tribꝰ. Primò de ipſo illuminato. vtrū eſſet ille q̄ prius dicebat̄ cęcus natꝰ. & hoc eſt qd' dr̄: Itaq; ui. & q̄ ui. eū p̄riꝰ. Cuiꝰ cā ſubdit̄ s ¶ Quia mē. erat. & ſic ſuam cæcitatē frequēter eis expoſuerat eleemoſynā petendo. t ¶ Dicebāt: Nōne hic eſt q̄ ſe. & mē. q.d. Sic ꝓ certo: q̄a dictū eorū erat firmū, ꝓpt̄ experiētiam frequētē. v ¶ Alij autē. volētes īpugnare facti Chriſti dicebāt: x ¶ Nequaquā. ſupple eſt ille cæcus natꝰ. y ¶ Sed ſimil. eſt e. Ex viſu em̄ fit hō maxiē cognoſcibilis. & iō reſtitutio viſus ita mutauerat vultum eiꝰ, ꝙ vix poterat recognoſci niſi à valde expertis, q̄les erāt vicini, qui frequēter eū viderāt. z ¶ Ille ue. di. quia ego ſum. Et ī hoc excludit aliorū dubiū: & ſicut gratꝰ cognoſcit diuinū beneficiū. Sed cōſeq̄nt̄ quęrūt de mō illuminatiōis di. Quō ap. ſunt tibi ocu. a ¶ Reſpō. Ille hō q̄ di- D ci. Ie. Licet em̄ ipſum al's nō vidiſſet, cum eſſet cæcus, tñ frequenter audiuerat nomen eiꝰ, & per vocē ipſum cognoſcebat. b ¶ Lutum fe. & un. ocu. me. Aſſerit tñ illud qd' fiebat: Senſerat enim lutū poſitū ſuꝑ oculos ſuos ꝑ tactū: & cū eſſet in loco ſicco, ī quo non erat lutum: & ꝑ hoc ſciuit ꝙ Chriſtꝰ illud lutū fecerat: ſed vtrū feciſſet cū ſputo vel aqua, hoc nō cognouit: & iō reperendo non dicit lutū ex ſputo, ſed tantū, fecit lutū, &cę. Quæſito de mō illuminatiōis, quęrit̄ tertiò de ipſo illuminate, dicentes: c ¶ Vbi eſt il. ait, neſcio. quia antequā eſſet reuerſus de natatorijs Siloe videns, Ieſus à loco illo declinauerat. d ¶ Adducunt. Poſita examinatione miraculi corā turbis, hîc conſequenter ponitur examinatio eius coram phariſæis. Et diuiditur in duas: quia primò examinant miraculum, ſecūdò inducūt illuminatum ad veritatē negandum, ibi, Vocauerunt rurſum. Pr̄ia in duas: q̄ primò examināt miraculū ꝑ ipſum illuminatū, ſcd'ò, ꝑ parētes eiꝰ, ibi: Nō crediderūt. Prima in duas, quia primò ponitur illuminati interrogatio. ſcd'ò ex hoc audientium diuerſa opinio, ibi: Dicebāt ergo. In p̄ria parte dicit̄ ſic: Adducūt au. eū ad pha. q̄ cæ. fue. Hoc fecerāt malignātes contra ipſum, volētes oſtendere quòd feciſſet contra legem, propter quod ſubdit euangeliſta.
Erat autem ſabbatum

✱ b ¶ Neq; hic pec. ne. ꝑ. eius. vt cæcus naſceretur. c ¶ Sed ut ma. ope. dei in il. Sic enim permiſſus eſt naſci iſte cæcus, vt illuminaretur Chriſti miraculo. & ſimiliter emundatio peccati originalis eſt opus diuinæ virtutis, cuius modus ſignificatur cum dicitur: l ¶ Et fecit lu. ex ſpu. per quod ſignificatur cathecīſmus pręcedens baptiſmum, de quo ſubditur: n ¶ Vade & la. in na. Si. i. Chriſti miſſi à patre ꝓ ſalute mūdi. o ¶ Abijt er. & la. & u. ui. per illuminationem fidei datam virtute baptiſmi. z ¶ Ille uerò di. quia ego ſum. per hoc oſtēdens, ꝙ quilibet tenet̄ recognoſcere grataneer & conſtāter bn̄ficiū diuinū. d ¶ Adducunt e. ad pha. q̄ interpretan̄t diuiſi: propter qd' ꝑ ipſos hęretici ſignificantur, qui ſunt ab eccleſia diuiſi, q̄rum aliq̄ ceremonias legis obſeruāt. ſ. Nazaræi. Et iſti ſignificātur ꝑ illos q̄ dicebāt de Chriſto:
H iiij ✱Non eſt hic hō

† Sup. 8. b. Infrà. 12. g.
† illiuis
† cæci
✱ & dixit:
† Vt autē abij, & laui viſum recipi
Diuiſio
Moraliter

a b retur? Reſpondit Ieſus: Neque hic a b
b peccauit, neq; parentes eius: ſed ut c
a ¶Enim. ¶Prędicare, illuminare cæcos.
manifeſtentur opera dei in illo. Mē d
a ¶Quia filius do illo, ipſe de nullo: vnde gloriam dat illi. b ¶Ecce ille miſſus in quo cęcus oculos lauit.
oportet operari opera eiūs, quī mi- e
a ¶Id eſt dum ſum in mundo. b ¶Quare dum dies eſt ¶Quia. c ¶Id eſt perſecutio apoſtolorum, vel perſecutio Antichriſti.
ſit me, donēc dies eſt. Vēnit nōx, f g
c quādo nemo poteſt operari. † Quā h
a ¶Ecce quis eſt dies, in eo cęcus lauat oculos & videt diem, ¶Monens bonos, & terrens malos.
diu ſum in mundo, lūx ſum mundi.
Hęc cum dixiſſet, expuit in terram, i
a ¶Ecce collyrium quo vngitur genus humanum.
d & fecit lūtum ex ſputo, & † liniuit k l
¶Nondum intus.
lutum ſuper oculos † eius, & dixit m
a ¶Id eſt in piſcina quę dicitur Siloe,
e ei: Vade, & laua in nātatoria Siloe, n
quod interpretatur miſſus. Abijt er- o p
f go, & lauit, & uenit uidens. Itaq; ui- q r
cini & qui uiderant eum prius, quia s
† mendicus erat, dicebant: Nōnne t
hic eſt qui ſedebat & mendicabat?
Alij dicebant: quia hic eſt. Alij au- v
a ¶Quia aperti oculi vultum mutauerant.
tem nēquaquam, ſed ſimilis eſt eius x y
a ¶Vox grata ne damnaretur ingratus.
Ille uerò dicebat, quia ēgo ſum. Di- z
cebāt ergo ei Quomodo aperti ſunt
¶Videns euangelizat gratiam.
tibi oculi? Reſpōdit * Ille homo qui a
dicitur Ieſus, lutū fecit, & unxit ocu- b
los meos, & dixit mihi: Vade ad
natatoriam Siloe, & laua. † Et abij
b ¶Qui non habebant in corde quod ipſe in facie.
& laui, & uideo. Et dixērunt ei:
Vbi eſt ille? Ait, neſcio. Adducūt ad c d

a ¶ Non eſt hic homo. Ille ſpũaliter cuſtodit ſabbatum, qui eſt ſine pctõ: illi nõ, q ſerui ſunt pcti. b ¶ Tu qd di. quærunt calumniã, vt ille de ſynagoga pelleretur, ſed à Chriſto inueniretur. c ¶ Ille autem. Adhuc inunctus in corde, q nõdũ filiũ dei confitet, nõ tñ mentit. d ¶ Donec uoca. Myſti. Parentes, i. diabolus vel vitia, qui dicũt: Aetatẽ habet, ipſe de ſe loquatur: qui nolũt hoĩem confiteri Chriſtum. e ¶ Da gloriam deo. Dare gloriam deo, eſt veritatẽ de aliq̃ quaſi præſente deo dicere, hoc eſt: Cõfitere iſtum non eſſe deum ſicut nos, ſed peccatorem. f ¶ Quid iterum uul. Auguſt. Stomachat contra duriciam eorũ, de cæco fact⁹ vidẽs, & cæcos iã nõ ferens. g ¶ Maledi. Scd'm cor eorꝫ maledictio ẽ: Sed qd' dicit optabile eſt oĩbus, vt diſcipuli Chriſti ſint. Auguſti. De ſtulta maledictione eos redarguens

Myſticè.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Erat au. ſab. Phariſæi enim arguebãt Chriſtũ de violatione ſabbati. b ¶ Iterum ergo. in. Sciendum, ꝙ interrogauerunt eum ordinatè de tribus prædictis ĩ prima examinatione, ſed euangeliſta breuiter hoc repetit. c ¶ Ille autem d. reſpondendo ſicut prius. d ¶ Dicebãt ergo ex. Hĩc ponitur diuerſitas opinionum ſequẽtium ex eius reſponſione, quia quidam ex phariſæis arguebant Chriſtum de violatiõe ſabbati in hoc facto, dicentes: e ¶ Non eſt h. &c. q ſab. nõ cu. Ipſi falſum dicebant, qa opera corporalia ad dei magnificẽtiam ordinata, licitè fiebant in ſabbato, ſicut dictũ eſt ſupra. v. c. f ¶ Alij autem. econuerſò volentes factum Chriſti excuſare & magnificare. g ¶ Dicebant: quõ. q. d. nullo mõ. Sed contrarium videtur Matth. vij. c. vbi dicitur de malis hominibus: Domine, nõne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus? Sequitur: Non cognoui vos: Diſcedite à me operarij iniquitatis, &c. Dicendum, qd' miraculum eſt opus excedens omnem virtutem creatam, & per conſequens fit à ſolo deo. Talia autem fiũt ab ipſo ad teſtificandũ aliquid quod eſt ſupra humanam cognitionem, & hoc eſt dupliciter. Vno modo ad teſtificandum veritatem alicuius doctrinæ exiſtentis ſuper facultatem intellectus noſtri: & tunc oportet ꝙ illa doctrina ſit vera, cũ deus nõ ſit teſtis falſitatis: tamen non oportet, quòd ille qui docet doctrĩam illam ſit bonus, quia miraculum illud non fit ad teſtificandam ei⁹ bonitatem, ſed doctrinæ veritatem: & hoc mõ aliquando per malos homines prædicantes fidẽ catholicam facta ſunt miracula ad confirmationem fidei catholicæ. & ſic intelligitur illud verbum Matt. præallegatum Alio modo fiunt miracula ad teſtificandũ de bonitate ipſius docentis, & tunc oportet, quòd bonitas ſit in illo, aliter deus eſſet teſtis falſitatis. Et hoc modo fiebant miracula Chriſti, ſicut dictum fuit ſuprà. v. f. Opa quæ ego facio, teſtimonium phibẽt de me. Et hoc modo loquebant iſti dicẽtes: Quõ poteſt homo pec. h ¶ Et ſchiſma. propter quod requiritur ſententia illius illuminati, cùm dicitur: i ¶ Tu quid di. Illud q̃ſitum non fuit ab illis qui impugnabant facta Chriſti, quia probabile erat quòd reſpõderet pro ſuo illuminatore, ſed ab alijs. Et ſubditur eius reſpõſio, cùm dicitur: k ¶ Ille au. di. Non eſt intelligendum, quòd cõfiteretur eum eſſe prophetam communiter dictum, ſicut fuit Iſaias vel Ieremias, ſed pphetam antonomaſicè dictum, qui erat pmiſſus ad ſalutẽ

F

† : quia

Miraculũ

† De cõ. di. 4. c. cũ pro paruulis.

phariſęos eum qui * cęcus fuerat. Erat autem ſabbatum, quando lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos eius. Iterũ ergo interrogabãt eũ Phariſæi quomodo † uidiſſet.

a ¶ Vt ſimilis inuncto loquitur, prædicat, & neſcit quæ prædicat.

Illẽ autẽ dixit eis: Lutũ poſuit mihi ſuper oculos: & laui, & uideo.

a Non oẽs, quia iam quidam inungebantur iſti nec videntes, nec inuncti.

Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Nõ eſt hic homo à deo, qui

¶ Iam inuncti.

ſabbatum non cuſtodit. Alij autem dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere?

a ¶ Dies ille diuiſit inter lucem & tenebras.

¶ Dixerunt.

Et ſchiſma erat inter eos. Dicunt

¶ Æſtimas.

ergo cæco iterũ: Tu quid dicis de

¶ Conſtanter exprimit quod ſentit.

illo, † q aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta eſt. Nõ crediderũt ergo Iudęi de illo, quia cęcus fuiſſet, & uidiſſet, do-

a ¶ .i. Qui cęcus fuerat, & viderat.

nec uocauerũt parentes eius qui uiderat: & interrogauerunt eos dicentes: Hic eſt fili⁹ ueſter quem uos dicitis, quia cęcus natus eſt? Quomodo ergo nunc uidet? Reſponderunt eis parẽtes eius, & dixerunt: Scimus, quia hic eſt filius noſter: & qa cęcus eſt natus: Quo modo autem nunc uideat, neſcimus: aut quis ei⁹ aperuit oculos,

a ¶ Vt inſtruamini: quid nobis calumniamini?

nos neſcim⁹: Ipſum interrogãte:

a ¶ Non eſt opus nobis loqui, pro infante.

† Ætatem habet: ipſẽ de ſe † loquatur. Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudęos. Iam enim conſpirauerant Iudęi, ut ſi quis eum confiteretur eſſe

a ¶ Quod iam non eſt malum: Expulſos enim Chriſtus ſuſcipit.

Chriſtum, extrã ſynagogam fieret. Propterea parentes eius dixerunt: quia ętatem habet: ipſum interrogate. Vocauerunt ergo rurſus hominem qui fuerat cę-

a ¶ Q. Negat quod accepiſti: quod eſt blaſphemare non deo gloriam dare.

cus, & dixerunt ei: Da gloriãm deo: Nos ſcimus, quia hic homo peccator eſt. Dixit ergo ille: Si

a ¶ Non paret calumniæ, nec veritatem cælat.

peccator eſt, nẽſcio: unũ ſciõ, quia cęcus cũ eſſem, modo uideo. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos? Reſpondit eis: Dixi uobis iam, & audiſtis. Quid iterum uul-

a ¶ Sicut ego iam video, & non inuideo.

tis audire? Nunquid & uõs uultis diſcipuli eius fieri? † Male-

miſſus ad ſalutẽ hominum, ſecundũ qd' dr̃ Deute. xviij. d. Prophetam ſuſcitabit vobis de. &c. & ſic confeſſus eſt ipſum eſſe verum Chriſtum. l ¶ Nõ crediderũt. Hĩc ponit inquiſitio miraculi per parẽtes cæci. & hoc ex diuina ordinatione factum eſt ad maiorem fidei & miraculi declarationem. Interrogauerunt ergo parentes de trib⁹. Primò de perſona filij cùm dicitur: m ¶ Hic eſt fili. intelligitur interrogatiuè. Secũdò, de mõ naſcẽdi, cùm ſubditur: Quem uos di. qa cæc. i. fingitis, quãuis fortè non ſit ita. Hoc dicebant, vt inducerent eos ad negandum quia parentes ſolent occultare monſtruoſitatem filiorum, quã trahũt à natiuitate: qa talis monſtruoſitas magis conuertitur ĩ cõfuſionem parentũ, quã ſi poſt natiuitatem eſſet cõtracta p pueri defectũ. Tertiò: Si natus ſit cæcus, quærunt de mõ videndi, dicentes: Quõ er. n. u. Subditur parentũ reſponſio, Et de duobus primis reſpõdent aſſertiuè, dicẽtes: n ¶ Scimus qa hic eſt fi. Magis volunt confiteri turpitudinem ſuã, ꝙ dicere falſitatem. De tertio autem remittunt ad filium, non audentes veritatem dicere. Et cauſa infra ponitur, & hoc eſt qd' dicitur: o ¶ Ipſum inter. q. d. melius poteſt veritatem dicere. p ¶ Ipſe de ſe lo. i. in cã ſua, vt dictum ſuum nobis non imputetur. Cuius cauſam ſubdit euãgeliſta: q ¶ Hæc dixerunt paren. eius: quoniã time. Iu. quia erant principales in populo. r ¶ Iam enim &c. extra ſynago. i. extra ſocietatẽ Iudęorum, tanꝙ excommunicat⁹ & reprobatus: quod apud Iudæos erat maximũ opprobrium. s ¶ Vocauerũt. Hĩc inducitur illuminatus ad negandum facti veritatem. Et diuiditur ĩ tres: qa primò ponitur dicta introductio, ſecundò, iniuſta condemnatio ibi: Maledixerunt. tertiò eius à Chriſto receptio, ibi: Audiuit autem. Circa primum ſciendum, qd' phariſæi videntes, qd' factum negari non poterat; ideo voluerunt decipere ipſum illuminatum. & hoc eſt qd' dicit: Vocauerunt ergo &c. da glori. deo. i. confitere veritatem. volebant enim eũ ĩducere ad dicendũ, qd' illuminatus fuiſſet magica arte, ideo ſubditur: t ¶ Nos ſci. q. d. diuina vertute non fecit. Et ſubditur ipſius illuminati conſtantia: quia inter aduerſarios exiſtens fortius quã ante veritatem confitet: di. v ¶ Si pctõr eſt. Hoc nõ dicit dubitans de Chriſti ſctĩtate, ſed irridẽdo eorũ maliciã. q. d. Vos dicitis, qa ſcitis eũ eſſe peccatorẽ & ego non dico hoc, immo cõtrarium. Qd' pbat conſeq̃nt per factũ. x ¶ Vnũ ſcio. qa cũ c. Et ex hoc manifeſtè arguit ei⁹ ſctĩtatẽ: qa tale factũ excedit omnino facultatẽ toti⁹ naturæ creatæ. & p cõſeq̃ns nõ fit à magica arte, ſed à deo ſolo, q non facit aliqd ad teſtimoniũ bonitatis alicui⁹, niſi ĩ veritate ſit ſctũs. Cętera patẽt. y ¶ Maledixerunt. hĩc ponit ei⁹ iniuſta cõdẽnatio, cũ dr̃: Maledi. er. ei. ſecundũ ſuam reputationem: tñ ſecundum veritatẽ erat magis bñdictio. vnde dicit Aug. Vtinam ſup me veniat iſta male

G

* dudum

† viſum recepiſſet

H

Diuiſio

† loquetur

* e ¶ Non eſt hic homo à deo. Alij verò dicũt hominem naſci ſine originali peccato. ſ. pelagiani. Et iſti ſignificantur per illos, de quibus ſubditur: l ¶ Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quòd cæcus fuiſſet. Id eſt natus ĩ originali peccato. Per parentes autem cæci, qui de mõ ſuę illuminationis non reſponderunt timore ducti, ſignificant fideles infirmi, q tpe pſequutiõis fidẽ nõ audẽt cõfiteri. Per cæcũ verò confidenter veritatẽ confitentẽ, ſignificantur in fide firmi, cõſtãter cõſitentes veritatem fidei. * Et eiecerunt

Moraliter

† Conuicti ſunt

A redarguens dicit, Maledictio iſta veniat ſuper nos. ac ſi diceret: Vtinam talia opera facere poſſemus, vt diſcipuli ei⁹ fieri mereremur. a ¶ Hũc aut neſ. Superius dixerãt; Hunc ſcimus: vnde hic dicunt ſe neſcire: ſed neſcire nos dicim⁹ quę abijcim⁹. Ille neſcitur, latet humilitate, pdit ſignorꝫ vtute: Neſcit vnde ſit: & vt deus cęcos illuminat b ¶ Niſi eſſet &c. Spreta eorꝫ ira, liberè veritatẽ cõfitetur. Hæc em̃ nõ niſi à dño, nec à diſcipulis fierent, niſi deus in eis. c ¶ In pctĩs. ideſt cũ clauſis oculis: qd' dicunt eſſe pro peccatis parentũ: ſed Chriſtus totũ ſanat: extrâ oculos, int⁹ cor aperit. d ¶ Et tu doces &c. Totiens interrogando vt diſcerent, magiſtrũ fecerant: ſed ingrati docentem proiecerũt foras. Sed quia expulſus, magis factus eſt chriſtianus. e ¶ Quis eſt. Adhuc inunctus his verbis oſtendit ſe iã dudum cor ad credendũ hâbuiſſe paratum; ſed ĩ quẽ credere debeat, ignoraſſe: f ¶ Et uidiſti. Iam dñs lauat faciem inuncti, iam cordis oculos illuminat: & ille non tm̃ filium hoĩs, ſed etiam confitetur filium dei. g ¶ Vt q non ui. ideſt qui ſe videre putãt, & q̃rũt vt videãt; & q vidẽt. i. q ſe videre putãt, & medicũ nõ quęrunt: & hoc eſt iudicium ideſt diſcretio, quod diſcernit cauſam credentium à ſuperbis. Iudicium enim damnationis nõ modo, ſed in fine faciet. vnde. Ego nõ iudico quemꝗ.

S. f. 4.

† es

S. 5. d.

Nico. de Lyra.

at iſta maledictio. a ¶ Et dix. tu. diſci. il. &c. i. illius malefici & trãſgreſſoris. b ¶ Nos autem mo. &c. Hoc erat verũ tm̃mõ nomine, ſed nõ re: quia veri diſcipuli Moyſi ſunt qui eius opera imitant, & eius ſcripturas piè interpretãtur. Iſti aũt faciebãt contrarium. propter quod ſaluator dixit eis. S. v. g. Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi. c ¶ Nos ſci. quia mo. lo. eſt deus. In hoc verũ dicũt, qa expſſe hoc in ſacra ſcriptura cõtinet. d ¶ Nũc aũt neſci. unde ſit. i. nullius autoritatis ipm reputamus, nec â deo miſſum. Nõ em̃ ſimpliciter loquẽdo neſciebãt vnde eſſet: qa patriã & genus eius cognoſcebãt. vnde. S. dictũ eſt. ij. cap. Hunc ſcimus vnde ſit: ſed iſte illuminatus eorũ maliciã & falſitatẽ confutat. d. e ¶ In hoc enim mi. eſt. Iſta em̃ mirabilia dicunt q̃ ſunt inconſueta. Conſuetũ aũt erat Iudęis ſigna quętere, vt hr̃. j. Corꝫ. j. d. Iudęi enim ſigna petunt, & manifeſtis ſignis credere, ſicut patet de Moyſe faciente ſigna corã pplo: ppter qd' ei crediderũt, vt hr̃ Exo. iiij. & iõ incõſuetũ erat & mirabile, ꝙ nõ credebãt Chriſto facienti ſignũ maximũ in illuminatione huius cæci: quia nec Moyſes, nec alius propheta ſimile fecerat, ideo ſubditur. f ¶ Scimus autẽ quia pec. deus nõ au. faciendo miracula ad Teſtimonium bonitatis eorũ, vt patet ex prædictis. g ¶ Sed ſi qs cul. dei eſt. p actũ latriæ debitum. h ¶ Et uo. eius fa. per impletionem mãdatorum. i ¶ Hunc exaudit. faciendo miracula ad declarationem ſuæ bonitatis. k ¶ A ſecu. non eſt au. &c. Hoc enim non inuenitur in tota ſerie vet. t eſt. & ideo concludit propoſitum. l ¶ Niſi eſſet hic &c. ſpecialiter miſſus. m ¶ Non po. fa. quid. de talibus facultatem naturæ excedentibus. Et quia mali homines & obſtinati non recipiunt perſuaſionem: ideo ex veritate oſtenſa reddunt ei vituperationem dicentes: n ¶ In pec. na. ſcilicet in anima & corpore, vt patet in cæcitate. o ¶ Et tu do. nos. q. d. non decet, ſed hoc eſt falſum: quia veritas à quocumꝗ dicatur recipienda eſt. p ¶ Et eie. eum fo. ideſt à ſocietate aliorum hominum excommunicauerunt. q ¶ Audiuit Ie. Hic ponitur eiecti receptio. Et diuiditur in tres quia primò, ponitur eius in fide inſtructio: ſecũdò fidei ſuę commendatio

B

dixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu di

a ¶ Quod ſi eſſent, Chriſto crederent quem Moyſes nunciauit.

ſcipulus illius † ſis: nos autem Mõyſi diſcipuli ſumus. Nõs ſcimus, quia

¶ Quia.

a ¶ Seruum dei pręferunt. b ¶ Quod Moyſes docuit, a deo accepit.

Mõyſi loquutũs eſt deus: Hunc au

a ¶ Neſciebant autem diuinitatẽ. ¶ Vnde hoc acceperit

tem neſcimus, undẽ ſit. Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile eſt, quia uos neſcitis unde ſit, & aperuit meos oculos. Scimus autem, quia peccatores deus non au-

a ¶ Adhuc inũctus, quia peccatores deus audit. vt Publicanum confitentem. ¶ Magna res eſt.

dit: ſẽd ſi qs dei cultor eſt, & uoluntatem eius facit, hunc exaudit. † A ſeculo nõ eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic à deo, nõ poterat facere quidquam. Reſponderũt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. Audiuit Ieſus, quia eiecerũt eum foras: & cum inueniſſet eum, dixit ei: Tu credis in filium dei? Reſpondit ille, & dixit: Quis eſt domine, ut credã in eum?

¶ Corporaliter. ¶ Ecce miſſus in quo lota facie, iam filium dei agnoſcit in filio hominis.

Et dixit ei Ieſus: Et uidiſti eũ, & qui loquitur tecum, ipſe eſt. At ille ait.

¶ Qualem credit, indicat.

Credo domine. Et procidens adora

a ¶ Vt deum. b ¶ Ecce dies inter lucem & tenebras diſcernit. ¶ Diſcretionis, non vltimę retributiõis

uit ẽum. Et dixit ei Ieſus: In iudicium ego in hunc mundum ueni, ut

a ¶ Humiles cęci. b ¶ Per me lumen. c ¶ Sapientes ſuperbi, vt phariſęi ex iſtis verbis commoti.

qui non uidẽnt uideãnt, & qui uidẽt cæci fiant. Et audierunt quidam ex Phariſæis qui cũ ipſo erant, & dixerunt ei: Nũquid & nos cæci ſumus?

a ¶ i. ſi cæcos vos exiſtimaretis ad medicum curreretis.

Dixit eis Ieſus: Si cęci eſſetis, non ha-

a ¶ Quia ego veni tollere peccata.

beretis peccãtũ. Nũc uerò dicitis, qa

a ¶ Propter quod medicum non quæritis. b ¶ Et ita cæci permanetis.

uidẽmus: peccãtũ * ueſtrum manet.

commendatiò, ibi: Et dixit ei Ieſus. tertiò, phariſeorum murmuratio, ibi: Et audierunt. In prima ergo pte dicitur ſic; Audi. Ie. &c. Licet omnia nouerit anteꝗ fierent, tñ hæc audiuit auditu corpali: r ¶ Et cũ inue. eũ. nõ à caſu factum eſt: ſed ex ſua voluntate & ordinatione. s ¶ Dixit ei: Tu cre. &c. ideſt paratus es credere in filiũ dei qui aperuit tibi oculos. & ille ſicut valde paratus ad hoc reſpondit: t ¶ Quis eſt do. &c. Non em̃ cognoſcebat ieſum in facie, quia illum alias non viderat, vt. S. dictũ eſt, ſed eum deſiderabat videre: & ideo dignũ erat, vt ei veritas reuelaretur ideo ſequit: v ¶ Et di. ei Ie. Et ui. nũc in pñti. x ¶ Et qui lo. &c. & ſtatim credidit & fidẽ ſuã ore profeſſus eſt di. y ¶ Credo do. & ope z ¶ Et pci. ado. eum. adoratiõe latrię, credens eũ deũ & hominẽ. a ¶ Et dixit ei Ieſus. Hĩc cõſeq̃nter ponitur fidei ſuę cõmẽdatio à Chriſto dicente: b ¶ In iu. ego. &c. Non accipitur hĩc iudiciũ cõdẽnatiõis, & premiatiõis, qd' erit in ſcd'o aduẽtu Chriſti: ſed iudicium diſcretionis credẽtiũ à non credẽtibus: qd' factũ eſt in primò ei⁹ aduẽtu, ideo ſeqtur: c ¶ Vt q nõ ui. ui. &c. Id eſt ad illumĩationẽ ſimpliciũ & humiliũ q reputãt ſe nõ videre. d ¶ Et q uidẽt cæ. fi. ideſt ad excęcationẽ legiſperitorũ ſupborũ reputãtiũ ſe videre. & patet impletũ in hoc cæco nato, & apoſtolis q erãt ſimplices, & à Chriſto ſunt illumĩati: Sacerdotes aũt & legiſpiti ppter ſupbiã ſunt excęcati. ¶ Alit exponit hoc de illumĩatiõe gentiliũ p fidei ſuſceptionẽ & obtenebrationẽ Iudęorũ per ipſi⁹ refutationẽ, qa antea gẽtiles reputabãt cęci, vt Iudei vidẽtes: qa erãt vnius dei cultores. ppt hoc dicit ĩ pſ. Not⁹ in iu. de⁹. e ¶ Et au. Hĩc ponit phariſeorꝫ murmuratio. ex vbis em̃ Chriſti malè ĩtellectis acceperũt, ꝙ cõmĩaret eis cęcitatẽ copalẽ q̃lẽ amouerat ab illo cęco nato: hoc aũt iniurioſum reputauerũt. ideo ſtatĩ repugnauerũt dicẽtes: f ¶ Nunqd & nos cæ. Sed ex eorũ riſiõe eos cõfutat. d. h ¶ Si cæ. &c. qa ſi nõ vidiſſẽt opa Chriſti, haberẽt aliquã excuſationẽ de hoc ꝙ nõ crediderũt ei. ¶ Vl' alit: Si cæ. eſ. i. ignorãtes ſcripturas & pphetias de me; i ¶ Nõ ha. p. ſ. tãtũ q̃tũ habetis nũc k ¶ Nunc ue. di. qa ui. i. reputatis vos ĩtelligere ſcripturas. l. ¶ Pec. u. m. i. aggrauat. Põt etiã expõi de viſiõe corporali miraclorꝫ q̃ aggrauabat pctm̃ eorꝫ. Hĩc q̃rit vtrꝫ cęcitas mẽtis excuſet pctm̃. Et arguit priò ꝙ ñ. qa pctm̃ additũ pctõ ñ excuſat ſeu dimĩuit pctm̃, ſed magis auget. Cęcitas aũt mẽtis, pctm̃ ẽ: qa meret pœnã ſcd'm ꝙ dicit. j. ad Cor. xiiij. g. Si qs ignorat &c. ¶ Itẽ illud ppt ꝙ duplicat pœna nõ excuſat pctm̃, ſed magis aggrauat: cæcitas mentis eſt hmõi: quia. ij. Ethi. dicit, ꝙ ebrijs duplices maledictiões debẽt. Cõtrariũ arguit p hoc ꝙ dicit Saluator in litera: Si cæci eſ. &c. Reſpõſio. Hĩc tria ſũt videnda. Primò, ſcilicet quid ſit cæcitas mentis. ſecundò, quale peccatum excuſat. tertiò, quomodo excuſat. Circa primum ſciendum, ꝙ cæcitas nõ dicit ſimplicẽ negationẽ viſus, cũ ſit priuatio: ſed dicit negationem in ſubiecto apto & pro tempore in quo viſus debet ineſſe. quia catulus añ nouum diem non dicit cæcus. Ad ſilitudinem hui⁹ in ſpiritualib⁹ cæcitas mẽtis nõ dicit ſimplicẽ negationem

C

† j. t. c.

Pſ. 75. a

D

An mentis cęcitas peccatũ excuſet.

* ergo

Solutio

* o ¶ Et eiecerunt eum. fo. Sed Chriſt⁹ eum ſuſcepit benignẽ. & per hoc ſignificat, ꝙ eiecti de ſocietate malorꝫ ppter Chriſtũ ab eo recipiũt gratioſè, ſicut dicit Matth. v. a. Bti eritis &c. Sequit & eiecerit nomẽ veſtrũ tãquã malũ ppt filiũ hoĩs. g ¶ Dixit eis Ie. ſi cæci eſſe. nõ ha. p. Ex q̃ patet, ꝙ ſciẽtes ſcripturas, & nõ obſeruãtes eas graui⁹ deliquũt & grauiorẽ pœnã ĩcurrũt. Lucę. xij. f. Seru⁹ q ſciuit volũtatẽ dñi ſui, & nõ fecit, vapulabit mltis plagis.

Moraliter

E negationē ſcientię, ſed negationē ſcię quę debet alicui ineſſe, & ꝓ tēpore ꝓ quo teneť illud ſcire: qa nō oēs teneňť eadem ſcire, nec ꝓ eodē tpe: Plus em̄ teneť ſcire ſacerdos, vel cleric⁹, ꝙ̄ ſimplex laicus nec pro q̊libet tpe. Plus em̄ tenetur idē homo ſcire in ętate perfecta & ſenectute, ꝙ̄ in adoleſcētia vel iuuētute. & ſic patet primū.

Cęcitas mētis habet ſe tripliciter ad pctm̄.

Circa ſcđ'm cōſiderādū, ꝙ cęcitas mentis cōſequēs ad actum peccati pōt ſe hr̄e tripl'r: añcedēter, cōcomitāter, cōſequēter. Cōſeqnter ſe habet, qñ hō ꝑ volūtatē ſic inhęret pctō ꝑpetrato ꝑ conſenſum, ꝙ nō vellet ſcire ea ꝑ q̄ poſſet à pctō ꝑpetrādo ꝙ̄tū ad actū impediri vel retardari: & ſic vult talia neſcire, vt liberius peccet. & tale pctm̄ ñ excuſať ꝑ cęcitatē mētis, ſed magis aggrauať: quia talis cęcitas ꝓcedit ex maxima intētiōe volūtatis erga pctm̄. Concomitanter ſe habet ad pctm̄, qñ aliqs peccat neſciēs: tñ ſic eſt diſpoſitus, ꝙ ſi ſciret, nihilomin⁹ idē faceret, ſicut ſi aliqs ꝑcutiēs hominē, credit ꝑcutere canē, nihilomin⁹ ſi determinatè cognoſceret illū hoīem idē faceret. & talis cęcitas nō excuſat, nec aggrauat actū: quia nō ē cā actus, ſed tm̄mō ipm̄ cōcomitať: talis em̄ nō peccat ꝑ ignorātiā, licet peccet ignorās, vt hr̄. iij. Ethi. Añcedenter ſe habet ad actū pctī, qñ eſt cā actus: & hoc eſt qñ ſic eſt diſpoſitus hō, ꝙ ſi ſciret illud eſſe pctm̄ nō faceret: & talis peccat ꝑ ignorātiā vel mētis cecitatē: ꝑpter qđ' tale pctm̄ ꝑ ipam excuſať. & ſic patet ſcđ'm.

Cęcitas vel ignorātia pctī pōt tripl'r cauſari

Circa tertiū cōſiderādū, ꝙ p̄dicta cęcitas vel ignorātia q̄ ē cā pctī pōt tripl'r cāri. Vno mō ex ruditate ītellect⁹ ipi⁹ hoīs, & ſi ſit tāta ruditas, ꝙ illa ignorātia vel cęcitas ſit inuincibil', excuſat total'r à pctō. Alio mō cāť ex negligētia ſtudēdi ea q̄ hō teneť ſcire, vtpote, qa refugit laborē ſtudij, vl' qa circa alia occupať, & tunc excuſatur pctm̄ nō ī toto: qa illa ignorātia nō eſt oīno iuolūtaria: & ꝙ̄to minus hēt de iuolūtario, tātò min⁹ excuſat: nō tñ pōt ī hoc certa rl'a poni, ſed debet ex circūſtātijs pēſari. Tertiò mō cauſať ex malicia ꝓprię volūtatis, ita ꝙ hō bñ eſt diſpoſit⁹ in mēte & corpore: totaliter tamē laborē acqrēdi illūinationē mētis expellit, illā ignorātiā ꝓ nihilo reputādo. & ille excuſari non poteſt à pctō. & ſic patet tertiū. G

¶ Ad primū dicendum, ꝙ additio peccati ad pctm̄ ſꝑ facit pl'a pctā, nō tamē ſempꝑ facit maiorem grauitatē, qa pōt cōtigere, ꝙ primū ſic diminuit ſcđm̄, ꝙ ambo ſil' iūcta nō hn̄t tatā grauitatem, q̄ntū haberet ſcđm̄ ꝑ ſe acceptū. ſicut homicidiū ꝑpetratū ab hoīe ſobrio, graui⁹ eſt ꝙ̄ ſi ꝑpetraretur ab hoīe ebrio: ita ꝙ prępōderat ebrietati & homicidio ex illa ſequenti: quāuis ſint duo pctā. ¶ Ad ſecundum dicendū, qđ' duplices punitiones vel maledictiones debētur ebrijs ꝓpter duo pctā, quę ibi cōcurrūt: tñ ſi illæ punitiones fiant ſcđ'm menſurā pctī, non erunt tantæ quātitatis, quanta eſt punitio ꝓ vno ſolo pctō grauiori, vt dictū eſt. Aliter pōt dici, ꝙ illud dictū nō eſt dictū Philoſophi, ſed eſt verbū cuiuſdā legislatoris noīe Pitaci q̄ hoc ſtatuit circa ebrios amplius puniēdos, nō reſpiciēs ad peccati grauitatē, ſed ad cōem ppl'i vtilitatē: qa multi ex ebrietate peccāt, & ī talib⁹ ad q̄ ꝑpetrāda multitudo ꝓna ē grauior pœna ſolet adhiberi, ſicut ī multis terris ſimplex furtū grauius puniť ꝙ̄ blaſphemia: ꝙ̄uis blaſphemia ſit multò magis pctm̄. ¶ In cap. ix. vbi diciť in poſtil. Circa ſcđ'm cōſiderandū, ꝙ cæcitas mentis conſequens ad actum peccati ſe poteſt habere tripliciter.

ADDITIO. Videtur poſtillator in hac quæſtione indifferenter accipere iſta duo, ſ. cæcitatem mentis & ignorantiam: eſt tamen inter illa ſecundum doctores differentia. Nam cęcitas mentis cōiter accepta eſt peccatum, qa ſecundum Grego. xxj. moral'. ponitur inter vitia quę cauſantur ex luxuria. Ignorantia aūt pluries eſt ſine peccato, vt manifeſtum eſt.

REPLICA. In ca. ix. vbi diſtinguit poſtillator cęcitatem mentis tripliciter, & vtiliter declarat quō ſe habeat ad peccatum, ſimiliter & ignorantiam: non habens Bur. vnde inuaderet poſtillatorem, dicit eum accipere cæcitatem mētis & ignorantiam indifferenter: quod tamen falſum eſt, vt patet ex reſolutione poſtil. Nec eſt generaliter verum omnem mentis cęcitatem eſſe peccatum: quia aliqua eſt pœna peccati præcedentis.

GLO. ORDI.

AMen amē di. Cap. X. Quia phariſęi iactabant ſe videre, qđ' poſſent, ſi oues Chriſti eſſent, dn̄s cōtra eorū arrogantiā de grege ſuo, & de oſtio q̄ intrať in ouile ſil'itudinē ꝓponit: oſtēdēs ꝙ nec ſapiā, nc obſeruatio legis, nec bona vita quidq̄ valet niſi per eū: ſine eo nihil ſunt in q̄cūq̄ Iudęo, vel gētili & philoſopho F vel phariſęo q̄ docēt btē viuere, vel hęretico ſub noīe Chriſti: nec tñ ī Chriſto p̄dicāte, ſed oēs ſine eo rapiūt & occidunt. b ¶ Per oſtiū. i. ꝑ me, vt poſt exponit. Hęc ianua eſt hūilis. q̄ ꝑ hāc vult intrare, oportet vt ſe hūiliet, ne ſi erect⁹ eſt, offendat in hūilē ianuā. c ¶ Fur. Quia quod alienū eſt ſuum dicit. i. oues dei ſuas facit. Latro, quia qđ' furat⁹ eſt occidit. Sed oēs q̄ veritatē tenēt & docēt in Chriſto paſtore, ſunt vn⁹ paſtor. d ¶ Paſt. ē o. Chriſtus ꝓpriè paſtor eſt ſcđ'm officiū paſcendi oues: vt ipe poſt exponit, q̄ ꝑ ſe oſtiū intrat in ouile ouiū. Sed qa alij cū ꝑticipes ſūt ei paſtoralis officij: q̄ de eo ꝓpriè dicūtur, ēt eis ſuo mō cōgruūt. Oſtiū eſt q̄ intrať Chriſt⁹. ergo paſtor ꝑ ſe oſtiū, & quicūq̄ ſub eo paſtor, ꝑ ipm̄ oſtiū intrat in corda ouiū: qa ſi aliud p̄dicat, nō audiūt oues. ſi Chriſtū, oues Chriſti hāc vocē agnoſcūt. ¶ Qđ' oſtiū eſt Chriſt⁹ ſibi ſoli tenuit: quia nō eſt ali⁹ qui p̄diceť ouib⁹, vl' in quē credať: nō eſt ali⁹ ꝑ quē p̄dicās intret ad corda ouiū, vel ꝑ quē oues intrāt ad deū. Qđ' paſtor eſt cōicat ſuis. Paſtor autē intrat ꝑ oſtiū, quia & ipe ſe Chriſtū p̄dicat, vt lumē, & alia: & ſe oſtēdit: intellect⁹ & alia & ſe intelligit: & alij paſtores ſil'r Chriſtū p̄dicāt. e ¶ Huic oſti. Oſtiarius ideſt Chriſtus qui ſe aperit, vl' ſcriptura, q̄ ducit ad Chriſtū, vl' ſpūſſanctus qui docet oēm ỽitatē. f ¶ Et oues uo. &c. Augu. Aliqui ſunt verę oues, quia nouit dn̄s qui ſūt ei⁹, ſiue iā cœpit, ſiue nōdū: & tñ ſunt errātes foris, audiētes vocē alienoꝝ in multis. Econtra lupi ſunt int⁹, & audiūt vocē paſtoris ī multis. Sed eſt q̄dā ꝓpria vox paſtoralis. ſ. Qui pſeuerauerit vſq̄ in finem. ſ. e. Hāc null⁹ pro ☞ prius cōtenit.

† 1. q. 1. ordinatiōes. 23. q. 4. tres perſonas. de iure pa. c. relatum.

2. Tio. 2. c.

Mat. 10. c.

NICO. DE LYRA.

AMen amē di. uo. Hic oſtendiť, ꝙ doctrina Cap. X Chriſti ſit viuificatiua. Et primò oſtēditur hoc per verbū ſcđ'o, per ſenſibile ſignū, quia cōſuetudo ē hui⁹ euāgeliſtę adiungere ſignū

Cap. X.

a b AMen amē dico uo[a]bis, qui nō intrat per
a ¶ i. in catholicam eccleſiam in conſortium fidelium.
oſtium in ouile oui[a]um, ſed aſcēdit a[b]
a ¶ Cauſatus ex alio hūilis intrat.
a ¶ Quoquo modo præter Chriſtum, vel non bene de eo ſentiendo, vel non eius gloriam, ſed ſuam quærendo.
b ¶ i. qui rectè ſentit de Chriſto, & non ſua, ſed quæ Chriſti ſunt quærit.
c liūnde, ille fur eſt & latro. Qui au[b]
d tem intrat per oſtium, paſtor eſt o[a]
a ¶ Prædeſtinatis ad vitam. b ¶ Prædeſtinati ad vitā.
e f nium. Huic oſtiarius aperit, & oues[b] c d
a ¶ In quocunq̄ ſonat vox verbi dei. b ¶ Obediendo.
c ¶ Quia habet nomina ſcripta in libro vitæ: vnde & dicitur, Nouit dn̄s qui ſunt eius.
uocem eius audiunt. Et proprias o[a] e
a ¶ Quaſi de Ægypto in doctrinam vel regnum.
ues uocat nominatim, & educit eas. f
a ¶ De tenebris ad lucem, dum ante eas vadit, quaſi in columna nubis & ignis. b ¶ Exemplum eis faciens quod docuit, vel ad regnum præcedit.
Et cum proprias oues emiſerit[a], ante[b] g

Nicolaus de Lyra.

adiūgere ſignū ſenſibile corrn̄dēs doctrinæ. Scđ'a ſe. ca. Erat āt qdā languēs. Pria in duas: quia priò ponit Chriſti benignitas in docendo, ſecundò, Iudęorum malignitas ipſum perſequendo, ibi: Facta ſūt encenia. Pria in duas: qa primò doctrina Chriſti pōiť, ſcđ'ò, eius effect⁹ oſtenditur ibi: Diſſenſio iterū. Prima adhuc in duas: qa primò Saluator præmittit quādā parabolā, ſcđ'ò expoſitionē ei⁹, ibi: Hoc ꝓuerbium. In parabola exprimiť conditio furis & paſtoris ouium. Primò ꝓpter diuerſum ingreſſum ipſorum. & hoc eſt ꝙ dicitur: a ¶ Amē a. di. u. q̄ nō int. ꝑ o. Non em̄ venit propter bonū: iō q̄rit īdebitū igreſſum. b ¶ Qui āt in. ꝑ oſtiū &c. Scđ'o oſtendiť eorū diſtinctiō ꝑ effectū cū ſubdiť. c ¶ Huic oſtia. apit. qa ſcit eū beniuolū ouibus. d ¶ Et oues uo. eius au. i. cognoſcūt: quia bruta aīalia ſuos benefactores recognoſcūt, vt patet ꝑ experientiā, & ꝑ Iſaiā ꝓphetam, j. a. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum &c. e ¶ Et ꝓprias o. uo. no. quia diſtinctè eas cognoſcit: qđ' nō facit alien⁹. f ¶ Et edu. eas. ad paſtū. g ¶ Et cum ꝓ. oues emiſe. ante eas uadit. Hunc enim modum habent paſtores in ☙ terra illa

H Diuiſio

Mora. a ¶ Amē a. di. Per ouile ouū pōt ītelligi clauſtrū regl'ariū, cui⁹ oſtium ē melioris vitę ꝓpoſitū firmū oſtiari⁹ āt ē ſpūſſctūs q̄ ſpirat ipſū. Intrās āt aliūdē ē īgrediēs religionē, cum ꝓpoſito lautioris vl' honorabilioris vitæ, ſicut ſūt aliq̄ paupes, & de hūili plebe q̄ q̄rūt īgredi religionē magnas poſſeſſiōes hn̄tē, nō vt ſeruiant Xp̄o deuotè, ſed magis vt Xp̄s eis ſeruiat de bōis illi⁹ eccl'ię: & iſti ſūt fures & latrones ꝑ vitiū ꝓprietatis: & mactāt & ꝑdūt, qa dignitates vl' officia ambiūt, & ſic vlteri⁹ diſſēſiōes faciūt, ꝑ q̄s corrūpiť charitas fraterna, ī q̄ cōſiſtit ſpūalis vita, j. Iohā. iij. c. Qui nō diligit manet ī morte. b ¶ Qui a. i. ꝑ o. i. hn̄s ſctm̄ ꝓpoſitū ī igreſſu, & ipſū cōtinuās ī ꝓgreſſu. c ¶ Paſto. ē o. i. dign⁹ regere monaſteriū. Et talis ꝓmotio ē à ſpūſctō. iō ſubditur: c ¶ Huic o. a. i. ſpūſſctūs. d ¶ Et o. u. e. a. i. hūiles & deuoti ad nutū obediūt ei. e ¶ Et ꝑ. o. u. n. diligētē curā de ipſis gerēdo. f ¶ Et e. e. ad paſtū ęternæ viriditatis ꝑ deguſtationē cęleſtiū, ſibi ſubditos ỽbis & exēplis īducendo, ideo ſubdiť: g ¶ Et ante eas uadit. viam oſtendendo. ⁎ Et oues illum

Moraliter

A prius cōtēnit, nullus alien⁹ audit. a ¶ Illi au. nō cog. prędeſtinatæ oues ad tp̄s ſe ne ſciūt, nec vocē paſtoris audiunt: ſed in fine perſeuerāt. ecōtrà lupi ad tp̄s audiunt & intrāt, ſed retro abeunt. b ¶ Oēs quo. Fur eſt q̄ ꝑ ſimoniā vl' aliq̄ alio mō cōtra Chriſtū intrat, & poſtq̄ intrauerit malo exemplo occidit: & ſic a parte latro. Nec talis dicēd⁹ eſt mercēnari⁹. ideò lupo veniēte nō reſiſtit, ſed pro mercede cedit. Si lupo violēter diſtrahēte non reſiſtit, mercedem hanc recipit, ꝙ nō diſtrahitur cū ouibus: ſed poſtea malè viuēdo oues corrūpit, & iā in aliā partē relapſus fit fur vel latro, nomen mercēnarij amittens. c ¶ Si quis. Hic euidēter oſtēdit, nō ſolū paſtorem, ſed & oues intrare per oſtiū. d ¶ Et ingredietur. Intus bene cogitādo, egredietur extra exēplo alioꝝ benè operando. Vel, ingrediet in eccleſiam, vt hic viuat ꝑ fidē. Vnde poſt dicit: vt vitā habeāt: & egrediet de iſta vita: vt in æternum viuat. Vnde poſt: & abūdātius habeat vitam, & paſcua inueniet, ingrediens & egrediens. e ¶ Niſi ut furetur &c. Furetur, alienā rem ſibi vſurpando, mactet, à fide retrahendo, perdat in ęternam damnationem. f ¶ Mercēnarius aūt &c. Mercennarius eſt q̄ quęrit què ſua ſunt, non quæ Chriſti: qui ſeruit deo: non ꝓpter deū, ſed ꝓ aliqua mercede: q̄ culpabilis eſt, & nō eſt fili⁹, ſed tñ neceſſarius & tolerandus. Fur verò ſemper eſt cauēd⁹. Prępoſiti ỽo qui filij ſunt, ☞ ſunt & pa.

Nico. de Lyra.

☙ terra illa, qđ' p̄cedūt gregē ſibilando voce & inſtrumento, ad cuius auditum oues dirigūtur. iō ſeqtur: a ¶ Et oues illum ſe. alienū aūt nō ſequūtur. i. furē, B ſed fugiūt &c. Scđ'm aūt. Chryſ. Ouile, eſt eccleſia. oues, ſunt fideles. oſtiū, ſacra ſcriptura. ſcđ'm illud ad Col'. iiij. a. Orantes ſimul ꝓ nobis, vt deus aperiat nobis oſtiū ſermonis ad loquendū myſterium Chriſti. Sic igitur cōtinuať litera iſta pręcedentibus ſcđ'm Chryſo. Chriſtus enim dixit Iudęos eē cęcos in intellectu ſcripturarū. Qđ' oñdit ex hac parabola ex hoc, ꝙ aduentum Chriſti deberēt cōſiderare ex teſtimonio ſcripturarum quas habebant: quia Chriſtus intrauit per oſtium, ideſt per determinationē ſacrę ſcripturę: quæ tempus, locum, & modum veniendi determinauit, vt. ſ. dictum eſt. v. capitu. & ideò alij aliter intrātes ſunt fures, ſicut Mahumetus & Antichriſtus. Huic oſtiari⁹ apit. i. Moyſes: cui data eſt primo ſacra ſcriptura. ꝓpter hoc Saluator dixit. ſ. v. g. Si crederetis Moyſi, crederetis forſitā & mihi. Et oues illum audiunt. i. ſimplices, ſicut fuerunt apl'i ei credētes. Et ꝓprias oues vocat noīatim. hoc patet de apl'is, quib⁹ diſtincta noīa impoſuit. Et educit eas de tenebris ignorātię & culpę. Ante eas vadit, ꝑ exēpla operū. ſcđ'm qđ' dr̄. j. xiij. b. Exēplum dedi vobis, vt quēadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Et oues illū ſequuntur, per imitationē. Quia ſciūt vocē eius. i. ꝑ fidē cognoſcūt & approbāt. Alienum autem non ſequūtur, recipiētes falſam doctrinā, quia non nouerunt vocē alienorū. Sed cōtra dictū Chryſo. pt argui, quia Chriſtus exponēdo hāc parabolā dicit ſe eſſe oſtiū. ergo ſacra ſcriptura nō eſt hic oſtiū. Pōt dici ſuſtinēdo dictū Chryſo. ꝙ Chriſtus nō vocat ſe ſolū oſtiū. ſed etiā paſtorē, vt patebit. & ſcđ'm hoc diſtinguitur ab oſtio. propter hoc ſacra ſcriptura dicitur oſtiū hic, inq̄tum Chriſtus eſt paſtor ouiū, & reſpectu ſui ingreſſus in mūdū. Qđ' aūt Chriſtus dicit ſe eſſe oſtium, hoc nō eſt reſpectu ſui ingreſſus in mundū, ſed inq̄tū alij per ipm̄ habēt ingreſſum in deū. Scđ'm Aug. oſtiū eſt Chriſtus. Et cōtinuať lr̄a ſic p̄cedētib⁹: quia Iudei in p̄ce. ca. dixerūt ſe videre ſine Chriſto, & ꝑ cōſequēs poſſe ad veritatē ꝑuenire ſine eo: ꝓpter hoc ſaluator ī hac ꝑabola oñdit hoc impoſſibile d. Qui nō ītrat ī cōgregatione fideliū ꝑ oſtiū. i. ꝑ Chriſtū, fur eſt &c. Qđ' faciūt oēs infideles: & ēt mali fideles ſtatum p̄latiōis indebitè aſſequentes. Qui aūt intrat per oſtium. i. ꝑ fidē Chriſti, & hūilitatē, & alias virtutes eius, paſtor ē ouiū, ſcđ'm ỽitatē. Huic oſtiari⁹ apit. i. ſpūſſctūs reuelat veritatem: vt poſſit oues paſcere. Et oues vocē ei⁹ audiūt. i. doctrinā recipiunt. Et vocat eas noīatim, cōdeſcēdendo familiariter ſubditis. Et educit eas C de tenebris ignorātię & culpę. Ante eas vadit, per exempla vitę. c ¶ Hoc prouerb. Hic poniť dictę parabolę expoſitio. Et diuiditur in duas: quia priò oſtēdiť neceſſitas exponēdi. ſcđ'ò, ſubiungitur ipa expoſitio, ibi: Dixit ergo: Circa primū ſciendū, ꝙ illa indigent expōne q̄ habent obſcuritatē. Tale erat verbū Chriſti p̄dictū, quia erat parabolicū, & iō intellect⁹ eius audiētib⁹ erat occultus. & hoc eſt qđ' dicit euangeliſta. Hoc prouerbiū dixit eis Ieſus. Prouerbiū dr̄, qñ ỽbū poniť ꝓ verbo. ſic eſt in ꝑabola: quia ꝑ vocē vnā rē ſignificantem, aliud deſignatur. d ¶ Illi autē nō cog. &c. & ſic patet neceſſitas expōnis. e ¶ Dixit ergo. Hic poniť ipa expoſitio parabolę. Parabola aūt duas ptes habet. Vna eſt ꝙ intrans aliūde, fur eſt & latro: & hoc primò exponiť. Scđ'a eſt, ꝙ intrās ꝑ oſtiū eſt verus paſtor: & hoc ſcđ'o exponiť, ibi: Ego ſum paſtor bonus. Prima in duas, quia priò poniť primę ptis expoſitio. ſcđ'o, eiuſdē expoſitionis ꝓbatio, ibi: Ego ſum oſtiū. In prima clauſula fecit mētionē de oſtio ouil', & de fure: iō vtrūq̄ expōit, di f ¶ Amē a. &c. e. ſū o. rō hui⁹ p̄dicta eſt. g ¶ Oēs quot. &c. fu. ſunt & l. Hoc nō eſt intelligēdum de ꝓphetis à deo miſſis, ſed de illis qui venerūt capite ꝓprio. ſicut dr̄ Actuū. v. f. de Theoda & Iuda Galilęo. Theodas em̄ vt dicit Ioſeph⁹, fuit quidā Mag⁹, qui decepit multos de ppl'o iſrl', & duxit eos vſq̄ ad iordanis fluuiū: ꝓmittens eis diuidere aq̄s, vt trāſirēt ſicco pede ſicut pr̄es eoꝝ. Iudas aūt Galilę⁹ tpe quo Chriſt⁹ fuit natus, ꝓhibebat ppl'm Iudęoꝝ ꝓfiteri Cęſarē dn̄m, & reddere tributa: & m'lti ſequuti ſunt eū. h ¶ Sed nō a. e. o. i. fideles ī ouili eccl'ię ꝑmanētes: quia ipſi perierunt & ſeq̄ces eoꝝ, vt dr̄ Act. v. g. i ¶ Ego ſ. Hic ꝓbat vtrūq̄ dictū in dicta expōne. D Et priò, ꝙ ſit oſtiū: quia offm̄ oſtij eſt ſaluare ea q̄ ſunt intra domū, & ꝙ ꝑ ipm̄ ſit ingreſſuā & egreſſus. & ſic eſt de Chriſto: quia ꝑ ipm̄ fideles ſaluāť & ſeruāť, ſcđ'm ꝙ dr̄ Act. iiij. b. Neq̄ em̄ eſt aliud nomē ſub cęlo datū hoīb⁹, in q̄ oportet nos ſaluos fieri. & hoc ē qđ' dr̄: k ¶ Per m. Sil'r ꝑ ipm̄ ē igreſſ⁹ ad fidē & egreſſ⁹ de miſeria iſta ad gl'iā, & ſic iueniūt paſcua ętnę viriditatis & hoc ē qđ' dr̄. l ¶ Ingre. hic ad fidē. m ¶ Et egre. ex hoc mūdo ad gl'iā. n ¶ Et paſcu. i. quia btī reficiunť interi⁹ ī aſpectu diuinitatis, & exteri⁹ in aſpectu humanitatis Chriſti, ꝑ quē ſunt ſaluati. iō dicit paſcua in pl'i. Cōſeqnter ꝓbat ſcđ'm. ſ. ꝙ alij fuerť fures: qa nō venerť ad ſalutē ppl'i. ſed magis ad eius deſtructionē, & hoc ē qđ' dr̄: o ¶ Et fur. vſurpādo qđ' ñ ē ſuū, ſicut illi venerť vſurpādo qđ' ñ erat eis debitū. p ¶ Et m. qa m'lti de ppl'o occiſi ſūt corpal'r & ēt ſpūal'r credētes ꝑſuaſiōi illoꝝ. q ¶ Ego ue. nō ſicut ipi. r ¶ Vt ui ha. ꝑ grām ī pn̄ti. s ¶ Et abū. h. ꝑ gl'iā in futuro. qa gl'ia eſt gr̄a cōſummata. t ¶ Ego ſum p. Hic expōit ſcđ'am ꝑabolę ptē. ſ. ꝙ ſit bon⁹ paſtor intrās ꝑ oſtiū. Et diuidiť ī duas: qa priò ꝓpōit intētū, ſcđ'ò, ꝓbat ꝓpoſitū, ibi: Ego ſum pa. Circa primū pōit cōditiōes bōi & mali paſtoris: qa bon⁹ paſtor dēt hr̄e affectionē ad gregē, intātū ꝙ ꝓ eo ſi neceſſe eēt, ſuſtieat mortē. & hoc eſt qđ' dr̄: v ¶ Bo. pa. Ad cui⁹ itellectū ſciēdū, ꝙ res melior nō ē exponēda piclo ꝓ viliori, ſed magis ecōuerſo. Vita āt hōis melior eſt ſimpl'r ꝙ̄ vita oīm brutoꝝ aīaliū. & iō licet paſtor brutoꝝ dēat aliquē laborē ꝓ ſalute ſui gregis ſuſtiere, ñ tñ dēt ſe morti expōere. Aīa āt hūana nobilior ē corpe. iō econtrario paſtor aīaꝝ ꝓ grege ſuo debet vitā corpalē expōere. Vlteri⁹ tāgit cōditionē mali paſtoris d. x ¶ Mercē. āt. Mercēnari⁹ dr̄ à mercede, & talis eſt q̄ī offō p̄latiōis attendit cōmodum rei tpalis: qđ' dr̄ merces. Gloria autem ☙ cęleſtis non

a ¶ Quocunq̄ ierit. ¶ Perſeuerando vſq̄ in finem.
eas uadit: & oues illum ſequuntur[a], a
a ¶ In quo non eſt vox Chriſti, etiam ſi bonus videatur.
quia ſciunt uocem eius. Alienum[a] b
autē non † ſequuntur, ſed effugiunt
ab eo, quia non nouerunt uocē alie-
a ¶ Exercet obſcuris, paſcit manifeſtius, dum exponit.
¶ Quia iactant ſe videre.
norum. Hoc prouerbium dixit eis c
a ¶ In quo conuincuntur cęci eſſe.
Ieſus. Illi autem non cognouerunt[a] d
¶ Vt credens quę dixit & pie quęrens intelligat.
† quid loqueretur eis. Dixit ergo eis e
iterum Ieſus: Amen amen dico uo f
a ¶ Per me ergo intrat qui intrat.
b bis: quia ego[a] ſum oſtiū ouium. Om g
a ¶ Pręter me, prophetę pręmiſsi cum eo. i. cū veritate.
nes quotquot[a] uenerunt ⁎ fures ſunt
& latrones, ſed non audierunt eos h
¶ Vere. ¶ Sed.
c oues. Ego ſum oſtiū: per me ſi quis i k
a ¶ Non fictus. b ¶ Perſeuerando.
d introierit[a], ſaluabitur[b]: & ingredie- l
a ¶ Intus bene cogitando. ¶ Vel, ingreditur credendo, operando. Egreditur ad pugnam contra hęreticos.
b ¶ Bene operando.
tur[a], & egredietur, & paſcua inuenī[b]- n m
¶ Autem.
e et, Fur non uenit, niſi ut furetur & o p
¶ Et ideo non audiunt eum oues:
mactet & perdat. Ego ueni, ut ui- q r
a ¶ Hic iuſtus ex fide viuit. b ¶ De hac vita trāſmigrādo.
tam[a] habeant, & abundantius[b] ha- s
a ¶ In futuro. b ¶ Sicut oſtium. c ¶ Ad differentiam furis vel mercennarij.
beant[a]. Ego ſum paſtor[b] bonus[c]. † Bo- t v
a ¶ Exprimit quid ſit proprium boni paſtoris.
b ¶ Vitam.
nus[a] paſtor animā[b] ſuam dat pro oui-
f bus ſuis. † Mercennarius autem, & x

Diuiſio

Prouerbiū

† ſequētur ſed fugiēt

† quæ eēnt quę loqui.

⁎ ante me

† 23. q. 4. c. tres perſonas. & ca. q̄s nos pōt

† 7. q. 1. c. aduerſitas. ſ. hoc etiā. 23. q. 3. c. ſex differētię. in fi.

Diuiſio

⁎ a ¶ Et o. il. ſe. doctrinam paſtoris imitando. b ¶ Alienum &c. ꝑ alienū pōt intelligi diabolus à cōſortio dei, & ſctōꝝ alienatus: quē nō ſequunť boni religioſi eius ſuggeſtiōibus aſſentiēdo ſed fugiūt diſſentiēdo. x ¶ Mercēnarius &c. hic eſt q̄ p̄ſidēdo clauſtralibus q̄rit honorē ꝓpriū, & ꝓmotionē carnaliū amicorū. ⁎ Videt lu

Moraliter

☞ ſunt & paſtores:& tamē vnus eſt paſtor:quia illi omnes ſunt mē-
E bra illius cuius ſunt oues ꝓpriæ. a ℭEt lupus ra. Lupus ē vel violentus qui corporalit̃ vaſtat, vel diabolus qui ſpūaliter diſſipat, cui qui non aīas ouiū, ſed ſua quærit, non occurrit reſiſtēdo vel mala arguēdo: qđ ē fugere. quia timor ē fuga animi: fugit ne perdat quod diligit. vnde reddēs cām fugę ſubdit: Quia mercēnari⁹ ē, & nō amat oues, ſed ſua. Paſtores autē nō dicūtur fugere ſi cedūt pſecutiōi, & ſeruāt ſe ouium vtilitati; quibus etiā corpe abſentes, ſunt ſpū pręſentes. b ℭEgo ſum pa. Poſt culpā ficti, iterū formā veri paſtoris opponit: Ego ſum poſtor bon⁹, & aīam pono ꝓ ouibus: Qđ nō ipſe vn⁹ fecit, niſi ꝙ oēs ſui, & ipē vnus ſunt: quia ipē ſine illis hoc potuit, illi nō ſine eo ſine q̄ nihil poſſūt. c ℭEt ego. Fili⁹ p ſe agnoſcit prēm, nos p illū, ſicut alibi: Deū nemo vidit vnq̄, niſi vnigenit⁹ qui eſt in ſinu pr̄is, ipē enarrauit. Itē nemo nouit filiū niſi pater, neq̄ patrē quis nouit niſi fili⁹: & cui filius voluerit reuelare. d ℭEt aīam. Hoc eſt ꝓbatio dilectiōis ad patrē, & ad oues. Sic & Petr⁹ tertio cōfitēs amorē, iubet paſcere oues, & ꝓ eis mori. e ℭPro ouibus. Pro ouibus dom⁹ Iſrael quę pierāt, ad q̄s corpaliter miſſus. à quib⁹ nō ſunt diſſimiles illę, quæ ſunt de gentibus, vnde dicit: f Oportet me. q̄uis p ſuos, quia in illis ipſe. g ℭEt uo. Non dicit meorū, quia in ipſis ille loquit̃. h ℭQuia ego &c. Aug. Verbum ex quo ſuſcepit hominē. i. carnē & animā nūq̄ depoſuit animā, vt eſſet anima à ṽbo ſepata: ſed caro poſuit animā, quādo expirauit, qua redeūte ſurrexit. Mors ergo ad tps carnē & aīam ſeparauit, ſed neutrū à verbo dei. Caro itaque ponit animam & ſumit, ſed non ptāte ſua, ſed poteſtate inhabitantis carnem ☞ deitatis

†eſt illi cura ouium

Matt. xi. d. †Mat. xi. d Luc. x. d

a ❡Et ſi videatur, quia veritatem prędicat vt paſtor.
b ❡Quia non amore earum, ſed pro ſua mercede.
qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, & dimittit oues & fugit. Et lupus rapit, & diſpergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercennarius eſt, & non † pertinet ad eum de ouibus. Ego ſum paſtor bonus, &
❡Id eſt diligo.
❡Diligunt & obſequuntur.
cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ. †Sicut nouit me pater, & ego cognoſco patrē: & animam meam
❡De gentibus.
pono pro ouibus meis. †Et alias o
❡De populo Iſrael.
ues habeo, quæ non ſunt ex hoc oui
❡Per apoſtolos.
li, & illas oportet me adducere, &
❡Non ſllorum.
uocem meam audient & fiet † unum
a ❡Pono animam pro ouibus.: Propterea.
ouile & unus paſtor. Propterea me
a ❡Quod eſt: ideo me pater diligit, quia morior vt reſurgam.
diligit pater, quia ego pono animā
❡Enim.
meam, ut iterum ſumā eam. Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam
❡Quia.
à meipſo. Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem ha
e ❡De omnibus prędictis & ponendi & ſumēdi animam.
beo iterum ſumendi eam. Hoc man
a ❡Non quod inferior, ſed quia genitus æqualis quidquid habet, a patre habet.
datum accepi à patre meo. Diſſen
a ❡Quia tenebræ lucem non comprehendunt.
tio ✻iterū facta eſt inter Iudæos propter ſermones hos. Dicebant autem
❡Iſti ſunt tenebræ.
multi ex ipſis: † Dæmonium habet
❡Iſtorum oculi iam cœperant aperiri.
& inſanit. Quid eum auditis? Alij dicebāt: Hæc uerba nō ſunt dæmo
a ❡Q. Dæmonium non ſolet bona operari.
nium habentis. Nunquid dæmoni

vna noticia, cōſiderando filij diuinitatē. ſcđm verò humanitatem G videt patrē clarè & cōtinuè. Nō ſic autē fideles pn̄t habere oculū mentis ad beneficia diuinæ grǽ, qa talis attētio mētis aliquādo neceſſario interrūpit̃ ꝑpter ſtatū pn̄tis vitæ. Scđm ſignū veri paſtoris eſt affectio quā oñdit ad oues, q̄ nō pōt eſſe maior q̄ ſe exponere ꝓ ouib⁹: ſic eſt de Chriſto & fidelib⁹ iō dicit: n ℭEt ani. me. po. ꝓ o. me. qa aīa Chriſti ꝓ fidelibus fuit ſepara à corpe & oblata deo pr̄i cū dixit: In manus tuas cōmēdo ſpm̄ meū, Lu. xxiij. g. Et ne crederet, ꝙ ſolū ꝓ Iudæis deberet mori: ꝑpter hoc qđ dicit, Mat. xv. c. Nō ſū miſſus niſi ad oues q̄ perierūt domus Iſrl̄, iō hoc remouet dicēs: o ℭEt ali. o. ha. q̄ nō ſūt ex h. oui. i. de ſynagoga Iudæorū, ſed de pplō gētili. p ℭEt il. o. me. ad. Quod fctm̄ ē p prędicationē apl̄orū, vt hr̄ Act. xiij. à Chriſto pricipalit̃ opante ī eoꝝ pdicatiōe ſcđm qđ dr̄ Mar. vl. d. Illi aūt ꝓfecti pdicauerūt vbiq̄ dn̄o coopante, &cę. q ℭEt uo. me. au. qa Iudæis repellentib⁹ fidē Chriſti, gētiles eā deuotè receperūt ad pdicationē apl̄oꝝ, ſcđm ꝙ hr̄ Act. xiij. g. vbi dr̄ ꝙ Paul⁹ & Barnabas dixerūt Iudæis, Vobis optebat primū loq̄ ṽbū dei: ſed qm̄ repellitis illud, & idignos vos iudicatis vitæ æternæ, ecce cōuertimur ad gētes. ſic em̄ nobis pcepit dn̄s. Et ſeq̄t: Audiētes ergo gētes gauiſæ ſūt, & glificabāt ṽbū dn̄i. r ℭEt fi. u. ouile. i. vna ecclia ex Iudæis & gētilib⁹ collecta. s ℭEt un⁹ p. ſ. Chriſt⁹. Alij āt nō ſūt niſi vicarij illi⁹ paſtoris. Qualit̃ āt ſit itelligēdū ṽbū Chriſti pallegatū Mat. xv. ibi fuit expoſitū. Subdit āt adhuc de affectione illius paſtoris ad oues, cū dr̄: t ℭPropter a me. di. pa. i. ex dilectiōe pr̄is eſt, ꝙ me ad ſalutē ouiū deſtinauit. Vl̄ aliter. Propterea me pr̄ diligit, ſ. qa adimplebo ei⁹ volūtatē i mea paſſione ꝓ ouib⁹. iō ſubdit̃: Quia ego H po. ani. me. Sciēdū tn̄, ꝙ affect⁹ amoris pr̄is ad filiū etiā ſcđm hūanitatē non venit ex paſſiōe, ſed magis pceſſit: ſed aliq̄s effect⁹ q̄ ē amoris ſequut̃⁹. ſ. glificatio corporis Chriſti in eius reſurrectione, iō ſubditur: Et iterum ſumam eam. Et quia voluntariè paſſus eſt, iō ſubdit̃: v ℭNemo tol. eam à me. ſcilicet violēter. Nō eſt ſic intelligendū quin ex vulneribus, & paſſiōe mortu⁹ ſit, ſed qa poterat pſequutores ſuos ipedire, & vno ṽbo ꝓſternere x ℭSed ego po. eā à meipſo iterfectores nō ipediēdo. y ℭPtātē ha. po. eam. i. deponēdi, nō à ſuppoſito ṽbi: qa qđ ſemel aſſumpſit nūq̄ depoſuit: ſed à corpore à q̄ fuit ſepata ī triduo, q̄uis eſſet vnita ṽbo. z ℭEt po. h. ite. nō ad ſuppoſitū à quo nūq̄ fuit ſeparata: ſed ad corp⁹ cui fuit reunita. a ℭHoc mandatum. ſcilicet vt impleam eius voluntatem in mea paſſione pro omnium ſalute. b ℭDiſſenſio iterum facta eſt inter. Hic ponitur effectus doctrinę Chriſti, qui fuit diuerſus in bonis & malis: quia boni per eius doctrinam in fide ſunt confirmati, & mali eam peruertentes diuino iudicio ſunt in malis obdurati. & hoc eſt qđ dicitur. Diſſenſio iterum facta eſt inter Iudæos propter ſermones hos. Dicit iterum, quia aliàs inter eos fuerāt diſſenſio ex conſimili cauſa, vt dictum eſt ſupra capitulo ſeptimo. c ℭDicebant autem multi ex ipſis. obſtinati in malis. d ℭDæmonium habet & inſanit. miracula enim quæ faciebat attribuebant dæmoni, ſimiliter verba eius quæ non intelligebant, credētes quòd ſicut arreptitius loqueret̃. ideo ſequitur: Quid eum auditis. econtrariò verò. e ℭAlij dicebant. ſcilicet boni & deuoti. f ℭHæc uerba nō. quia ſi arreptitij aliquando loquantur ardua, tamen ſunt falſa, & ad malum inducentia: Chriſt⁹ autē habebat verba vitæ æternę: qđ ꝓbāt vlterius p factū dicētes: g ℭNū. dæ. po. q. d. non: licet enim dæmo ❧ nes poſſunt

†De pœn. di. 4. c. hāc ſocietatem

† vn⁹ grex

Nico. de Lyra.

❧ cæleſtis nō dicit̃ ꝓpriè merces, ſed tm̄modo large inq̄tū oē qđ reddit̃ in pmiū laboris dicit̃ merces. Rō aūt huius eſt quia hęreditas diſtinguit̃ à mercede ꝓpriè dctā. ſicut filius cui debet̃ hæreditas diſtinguit̃ ab opario conductitio cui debet̃ merces. Glīa autē cæleſtis redditur fidelib⁹ ſicut hæreditas filijs: ꝑpter qđ nō habet rōnē mercedis. Et ideo ille eſt verus paſtor qui attendit ad pręmiū glīæ: mercēnarius aūt qui attendit ad cōmodū rei terrenę. Et qa non eſt ꝓpriè paſtor, ideo ſequit̃: a ℭCuius non ſunt oues. ſed tm̄ vſurpatiuè. Quod probat per effectum cum dicitur: b ℭVidet lu. ue. i. tyrānū ſubditos ad peccandū inducentē, vel hæreticum falſa doctrina eos corrumpentē. c ℭEt di. oues & fugit: non reſiſtendo per cenſuram eccleſiaſticā tyrannicæ oppreſſioni, nec per ſanā doctrinā hæreticæ prauitati. d ℭEt lupus rapit. ad malū pertrahendo. e ℭEt diſpergit ou. ab vnitate eccleſiæ ſeparando. f ℭMercennarius aūt fugit. i. auxiliū debitū ſubtrahit. g ℭQuia mercēna. eſt. id eſt ſolum curans de cōmodo temporali. h ℭEt non pertinet ad eum de ouib. quia non habet affectū debitè ordinatū ad eas. i ℭEgo ſum. Hic probat quod dixerat per duo ſigna. Primum eſt: Mutua cognitio paſtoris & ouium; Quod prouenit ex hoc, ꝙ paſtor frequēter & ſollicitè oues viſitat; & ſic cognoſcit in particulari conditiones earū. Similiter oues ex frequenti imaginatiōe beneficij paſtoris ipſum attendunt, & ſic ſpecialiter recognoſcunt ipſum. Sic eſt de Chriſto, & verè fidelibus: ergo eſt paſtor verus. hoc eſt quod dicitur: Ego ſum paſtor bonus. Et ſignum huius ſubditur: k ℭEt cognoſco meas. non ſolum notitia viſionis, quia omnia nuda ſunt & aperta oculis eius, vt dicitur Hebr. iiij. d. ſed etiam noticia approbatiōis. l ℭEt cognoſcunt me meæ. quia verè fideles cognoſcūt beneficia Chriſti. m ℭSicut no. me pa. ly ſicut nō importat ęqualitatē, ſed quādā aſſimilationē longinquā. Vel ſic. ly ſicut, nō eſt nota æqualitatis, ſed ſilitudinis, quia pr̄is & filij eſt vna notitia

✻igitur

†ſupra 7. c & 8. f

Duo ſigna bona paſtoris.

Moraliter

✻ b ℭVidet lupum u. i. aliquē malum gregem ſuum in fide vl̄ moribus corrumpentem. c ℭEt dimittit oues, & fugit &cæ. Gregor. Fugit non mutando locum, ſed ſubtrahendo ſolacium.
✻Ego & pater

☞ deitatem. ſ. a ℭFacta ſunt autē. Cenō. i. nouū. Inde encenia
A i. initiare. Encenia feſta dedicationis tēpli, quę facta eſt à Iuda Machabęo tempore hyemis. Hyems aūt hic commemorat̃, vt ſignificet Iudęos frigidos, qui nō accedunt ad ignem. i. non credunt in Chriſtum. Salomō autē facto templo in autūno illud dedicauit. Zozobabel, & Ieſus ſacerdos poſt captiuitatem reędificatū templū. in vere dedicauerunt. Iudas Machabæus ꝓ ꝓphanatiōe Antiochi in hyeme. b ℭIn hor. Porticus quibus templū cingebat̃, ſolēt ſignificari noīe tēpli. c ℭCircunde. de. Dn̄o patienter inter opprobria veritatem prędicante excæcati nō obſequūtur, ſed tentant: d ℭQuouſq̄ à no. to l. Calūniantur illū tollere animas qui ſaluat, quem purū hominē putabāt, ſed præ omnibus regnaturū. e ℭSi tu es Chriſtus. Non veritatē deſiderant, ſed parant calumniā: vt ſi dixerit ſe regem, cōtra Auguſtū facientē poteſtati tradāt. Sed dn̄s ſic tēpat reſpōſum, vt nec illis ſit locus calūniæ: & fidelibus propter quos hæc reſerūtur manifeſtè appareat ꝙ ipſe ſit Chriſt⁹, nō hō tm̄, vt illi putāt, ſed fili⁹ dei. f ℭEt ne. po. quia ex hoc ꝙ ſum ex pr̄e maior ſum ad ꝓtegendū, q̄ illi ad impugnādū. g ℭEgo & pater u. ſu. His verbis nō ſolū Iudæorū ſoluit q̄ſtionē, qui vt tentarent acceſſerūt, ſed etiā futurorū hæreticorū dānat iſaniā. h ℭSuſtu. erg. la. Hoc iā nō ferūt q cętera tulerūt, ſed duri ad lapides currūt. Sed qa Ieſus nō patit̃ niſi qđ vult, adhuc loquit̃: ☞ facis te

3. Reg. 8. a.

1. Eſd. 6. d.

1. Mac. 4. g

† De cōſe. diſ. 1. c. ſolēnitates. 2.

† liberè

† Dixi

um poteſt cęcorum oculos aperire?
a †Facta ſunt autem encenia in Iero
a ❡Ecce ignis, de quo deberent accendi.
ſolimis, & hyems erat, Et ambula
a ❡Scilicet vbi Salomon ſtare ſolebat ad orandum.
bat Ieſus in templo in porticu Salo
a ❡Ecce hyems in Iudęis.
monis. Circundederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quouſq̄ ani
a ❡Dum incertos nos relinquis. b ❡Id eſt ille Meſſias qui venturus eſt in mundum.
mam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis † palā. Reſpondit eis
a ❡Vt verbum dei, & probo per opera quid ſim.
Ieſus: †Loquor uobis, & non creditis. Opera quę ego facio in nomine
a ❡Cuius, & non ſuam gloriam quærit.
patris mei, hæc teſtimonium perhi
❡Cur? ❡Iſtos videbat futuros perditioni.
bent de me. Sed uos non creditis, qa
a ❡Sed.
non eſtis ex ouibus meis. * Oues
a ❡Quę per oſtium intrant. ❡Obediunt pręceptis.
meę uocem meam audiunt, & ego
a ❡Et imitatione & beatitudine. ❡Quia vos de pręſenti vita cogitatis, & calumnias quæritis.
cognoſco eas, & ſequuntur me. Et
❡Hæc ſunt paſcua de quibus ſupra. a ❡Ac ſi dixerit: vos peribitis in ęternum, quia non eſtis de ouibus.
ego uitā æternam do eis, & non pe
❡Et ſi in pręſenti videantur perire a ❡Fur & latro nihil poſſunt contra illos, quos nouit deus eſſe ſuos.
ribunt in æternum, et non rapiet eas
❡Poteſtate. ❡Quia.
quiſq̄ de manu mea: † Pater meus
a ❡Gignendo. i. eſſe vnigenitum filium, coęqualem coæternum. b ❡Omnibus creaturis & angelis.
† quod dedit mihi, maius omnibus
a ❡Virtutem & gloriam huius rei. quod nemo rapit de manu eius patri attribuit. b ❡Poteſtate, que vna eſt mihi & patri, vel de me qui ſum manus patris.
eſt, & nemo poteſt rapere de manu patris mei. †Ego & pater unū ſum⁹.
† Suſtulerūt ergo* lapides Iudæi, ut

non curaſſet Pilatus q erat gētilis, apud quē intendebāt eū accuſare. ſed quærūt: Si tu es Chri. i. vnctus, quæ vnctio debebat̃ regib⁹, & p cōſequēs ſi rn̄diſſet ſe eſſe Chriſtū, ſtatim accuſaſſent eū pręſidi, vt rebellare volentē cōtra imꝑatorē romanū, cui ſubditi erāt Iudęi, & aſpirare ad regnū. Eadē etiā de cā dixerūt: h ℭDic no. pa. vt poſſent cōtra eū hr̄e teſtioniū. i ℭReſpōdit eis Ie. hic ponit̃ Chriſti ṽa rn̄ſio. in q̄ prīo oñditur Iudęorū malignitas, ſcđo diſcipl̄oꝝ Chriſti benignitas, ibi: Oues meę. In prima ergo pte dicitur ſic: k ℭLoquor uo. & non cre. q. d. vos quęritis verba exprimētia, ꝙ ego ſim Chriſt⁹, nō ad veritatē intelligendū. ſed magis ad calūniandū: quia ſi illa dicerē, non crederetis: qđ ꝓbat cōſequenter dicēs: l ℭOpera quæ ego f. &c. Sicut em̄, ſ. dictū eſt, iiij. ca. efficaciſſimū argumentū ad ꝓbandū veritatē excedentē naturalē facultatē intellect⁹, ſunt opa miraculoſa: & tamē illis nō credebāt, cum tamen fierent ad declarationē deitatis Ieſu Chriſti. Cā aūt incredulitatis eoꝝ ſubditur, cū dr̄: m ℭSed uos nō cr. qa non eſ. ex. o. m. i. innocētes & hūiles, ſed ſupbi & maligni, & ideo dei iudicio excęcati. Cōſiderādū, ꝙ in hac rn̄ſiōe Chriſtus non dixit expſſe ſe eſſe Chriſtū quē quęrebāt, ſed dixit aliq̄d ęquiualēs, vel maius, vt rn̄deret veritatē, & excluderet calūnię maliciā. n ℭOues meæ. Hic cōſequēter oſtēdit diſcipuloꝝ ſuorum benignitatem di. Oues meæ. i. humiles, quib⁹ reuelatur veritas, vt habetur Math. xj. d. o ℭVocē meā audi. credendo corde, & obediēdo opere. p ℭEt ego cogn. non ſolū notitia viſionis, ſed etiā notitia approbationis ad vitā ęternā. q ℭEt ſe. me. hic ī pręſenti p grām, & ī futuro p glīam. iō ſeq̄t: r ℭEt e. ui. æter. Loquitur enim hic de illis qui ſunt oues ei⁹ nō ſolū ſcđm pn̄tē iuſticiam, ſed etiā ſcđm prędeſtinationem diuinam, quę fruſtrari non poteſt. s ℭEt nō rapiet eas &c. per violentiam, quod probat tali ratione: t ℭPater meus &c. ma. o. eſt. i. ipſa deitas quam habeo à patre, quia omnia excedit in infinitum. u ℭEt nemo poteſt ra. &c. cum enim ſit infinitę potentię, nihil poteſt ab eo auferri per violentiam. x ℭEgo & pater unum ſumus. in virtute & potētia, ſicut in deitate, vt ſupra dictum eſt. ergo nemo poteſt rapere oues de manu mea. Notandum autē, ꝙ ex hoc verbo Saluatoris: Ego & pater unum ſumus. excluduntur duo errores contrarij circa articulum ſanctiſſimę trinitatis. Sabellius enim poſuit in deo vnitatem perſonę ſicut & eſſentię. & hoc remouetur cum dicitur. Ego & pater unum ſumus. Si enim pater & filius eſſent vna perſona, dixiſſet ſum in ſingulari. Arrius autem econtrario poſuit diuerſitatem eſſentiarū, ſicut & perſonarum. Et hoc excluditur per hoc quòd dicitur hic: vnum. Si enim pater & filius haberent diuerſas eſſentias, non diceret vnum neutraliter, ſed plura. y ℭSuſtulerunt ergo lapides. Hic conſequenter oſtenditur malignitas Iudęorum in facto. Et diuiditur in tres: quia primò Chriſtus refręnat eorum ſęuitiam, ſecūdo excludit impoſitam ſibi blaſphemiā, ibi: Reſponderunt Iudęi. tertiò fugit propter eorum obſtinatam maliciam, ibi: Quærebant ergo. In prima igitur parte dicitur ſic: Suſtul. ergo lapides Iu. ut lapi. e. moti liuore inuidię. nō amore iuſticię, abſq̄ legis ordine, vt ſupra dictū fuit ī caſu ſimili. viij. c. ❧ Reſpondit eis.

C

✻ quemadmodū dixi vobis.

D

† De ſum. trini. c. dānamus.

✻ rurſus

Erro Sabellij

Error Arrij

Diuiſio

Nico. de Lyra.

❧ nes poſſunt aliq̄ miracula facere: in q̄tum in tpe impceptibili à nobis coniūgunt propria actiua proprijs paſſiuis. ſicut ranæ factæ ſunt à magis Pharaonis.
B ſcđm ꝙ dicit Aug. tn̄ nō poſſunt facere ea quæ excedūt totā facultatē naturę, cuiuſmodi eſt illuminatio cæci. a ℭFacta ſunt. Deſcripta benignitate Chriſti ī docendo, hic cōſequēter deſcribit̃ Iudæorū malignitas ipſum pſequēdo. & prīò verbis, ſcđò factis, ibi: Suſtulerūt, ergo lapides. Prīa in duas: qa prīò ponitur Iudęorum interrogatio maligna. ſcđò Chriſti reſpōſio vera, ibi: Rn̄dit eis Ieſus. Circa primū deſcribitur eorū iterrogatio q̄tū ad temp⁹ & locū & īterrogādi modū. Tps tāgitur cū dr̄. b ℭEncenia fa. i. feſtū dedicationis templi. Eucenia em̄ idē eſt qđ innouatiōes: & dr̄ ab en qđ eſt ī, & cenos nouū: qđ fit qn̄ aliq̄ res noua ſuo vſui applicatur, in dedicatione autē templū applicatur vſui. Sciendum tamē, ꝙ feſtū non erat primæ dedicatiōis quę facta eſt à Salomone: quia illa facta eſt. x. die Septēbris in autūno, vt hr̄. iij. Reg. viij. a. Nec etiā ſcđę dedicatiōis, quę facta eſt ſub Zorobabel tēplo reędificato: quia illa facta eſt in Martio tpe ṽnali. Sed fuit feſtum illius dedicationis ſeu innouationis, quæ facta eſt ſub Iuda Machabæo, quando purificatum fuit templum ab Antiocho Epiphane prophanatum, vt habetur. j. Macha. iiij. g. quæ purificatio facta fuit. xxv. die noni menſis apud Iudæos, vt habetur. j. Macha. iiij. g. qui pro maiori parte communiter concurrit cū decembri apud nos. & ideo ad hoc denotādū additur: c ℭEt hy. erat. & ſic patet tps. Locus aūt deſignatur cū dr̄: d ℭEt ambula. &c. Nomine tēpli intelligūtur atria, & loca ad domū dn̄i ptinentia. Erat aūt quidā locus ędificatus vbi Salomō ſtabat ad orādum, qui dicebatur regis oratorium. Sed contra hoc videtur, ꝙ oīa quę ędificauerat Salomō in tēplo fuerūt cōbuſta p Chaldęos, vt habetur, iiij. Reg. vlti. c. Dicendū, & alia porticus fuit reędificata in tēplo ad ſilitudinem prioris: & iō retinuit nomē pręcedētis. ſicut frequenter fit in ędificijs reparatis: & ſic patet interrogatiōis locus. Subditur etiā interrogandi modus. e ℭCircunde. vt citius eū in verbis caperent. f ℭEt di. ei: quouſq̄ &c. i. crucias, dimittēdo nos in ſuſpenſo: p hoc innuētes, ꝙ vellēt eius dicto ſtare, & eū libēter ſicut Chriſtū recipe, cū tn̄ haberēt cōtrariū in corde. g ℭSi tu es Chriſt⁹. nō quærūt, ſi tu es fili⁹ dei, quia de hoc non curaſſet

Exod. 8. a.

†qui dedit mihi, maior

Diuiſio

†24. q. 3. c. qdā. ṽ. arriani.

† Sup. 8. g.

Encenia

1. Eſd. 6. c

Moraliter

✻ x ℭEgo & pater unum ſumus. Augu. Vtrumque audiet vnum, & ſumus, & à charybdi & ſcilla liberaberis. Quod dicit, vnum, liberat te ab Arrio, ꝙ dicit ſumus, à Sabellio. y ℭSuſtulerunt ergo lapides Iudæi, ut lapidarent. Hylarius. Nunc hereticorum furor iam domino in cælis ſedente, pari infidelitate dictis non obedientes odium impietatis exercēt, verborum lapides iaciunt, & ſi poſſent de throno ſuo eum in crucem detraherent.

Trib⁹ modis dicitur deus

a ℭFacis teip. Intellexerunt nō poſſe dici: Ego & pater vnum
E ſumus, niſi vbi eſt æqualitas patris & filij, qđ Arrius nō intellexit
Chriſtus aūt, quia vidit illos tardos nō ferre ſplēdorē veritatis, tē-
perauit eū in his verbis: Nonne ſcript. b ℭQuia ego Tribus
modis dicit̃ deus, natura, adoptiōe, vt ego dixi dij, falſo, vt dæmo
nes & idola. c ℭSi il. di. de. Si p ſermo
nem dei pticipādo fiūt hoīes dij, quō ille
qui p naturā eſt filius quo pticipant non
eſt deus? d Operibus credi. Fidē ad
hibere opib⁹, vt merito fidei amplius co
gnoſcendo opa veniatis ad fidem deita-
tis. e ℭQuia in me eſt pa. Pater eſt
in filio, fili⁹ in patre, vt ęqualis in eo cui
æqualis eſt. vnde & poteſt dicere: Ego &
Infr. 14. b. pater. v. ſu. & qui videt me, videt & pa
trē & hoc eſt ei propriū. Munus autē eſt
homini p participationē, q̄ dicit̃ eſſe in
deo continēre: & deus in eo, vt in vaſe.
f ℭEt multi ue. Iſti apphendūt pma
nētē, nō q̄ iō iniq apphēdere volebāt di
ſcedētē vñ ſeqt̃ & m. u. ad e. g ℭQuia
Io. q. ſig. fe. nul. Nullū i Ieruſalē fecit vt
Pſ. 81. b. iſte: & qdqd dicebat teſtiōniū huic phibe
bat, quaſi p lucernā veniamus ad diem.

Nico. de Lyra.

a Reſpon. ei Ie. dulciter eos repri-
mendo. b ℭMulta bo. opa. ſcilicet ve
ritatem docendo, infirmos curando: &
alia miracula faciendo. c ℭPropter
quod eorū opus. cum tamē ex hoc me
honorare deberetis. d ℭReſponde-
rūt. hic cōſequēter excludit blaſphemiā
ſibi impoſitā. Et diuiditur in duas: quia
Diuiſio. priò hmōi blaſphemia imponit̃. & ſcđ'ò
†crediti s. excluditur, ibi: Reſpondit. In prima er-
go parte dicit̃ ſic: Reſpōde. er. Iud. di.
F e ℭDe bo. op. ī dictis eorū patet cōtra
dictio, qa loq̄bāt̃ ſicut furioſi: teſtificant̃
†rurſus. em̄, cū facere bōa opa ī miraculis cū dn̄t:
De bo. ope. ſ. qđ facis: & tñ̄ dicūt hic eū
blaſphemū, cū dicit̃: Sed de blaſph. Iſta
em̄ ſūt incōpoſsibilia: qa miracula Chri
ſti ſiebāt ad teſtiōniū bonitatis eius: & iō
cum eſſent bona opa & diuina, nō pote-
rāt fieri ad teſtificādū aliq̄d falſum: qđ tñ̄
eſſet ſi ille eſſet blaſphemus, ad cuius te-
monium fierēt. Iſta aūt cęcitas in eis pce-
debat ex eo, q̄ ſolū hūanā naturā in Chri
ſto cōſiderabāt: iō ſubdit̃: Quia tu hō
cū ſis, facis teip. deum. f ℭRn̄dit
eis. hic cōſequēter Ieſus excludit crimen
blaſphemię ſibi impoſitū, & hoc duplici
ter. primò excludit illud p ſcripturā, ſecū
do, p rōnē, ibi: Si non facio. Circa primū
ſibi. ſciendū, q̄ ſacra ſcriptura cū ſit à deo in-
ſpirata, nō pōt eſſe falſa. Ipā aūt attribuit deitatē hoīb⁹ ſctīs. & p-
pheris & ipī Chriſto, aliter tñ̄: qa deitatē pticipatiuę tm̄ attribuit
alijs à Chrio: ſicut iudices locū dei tenētes dn̄r dij, Exo. xxij. b. Dn̄s
dom⁹ applicabit̃ ad deos, & ibidē. d. Dijs nō detrahes &c. Chriſto
autem attribuit deitatē propriè dictam, ſcđ'm q̄ habetur Ieremie
xxiij. a. Ecce dies veniunt dicit dominus, & ſuſcitabo Dauid ger-
mē iuſtum, ſequitur poſtea: Hoc eſt nomē qđ vocabūt eū dn̄s iu
ſtus noſter. & vbi habemus, dn̄s, ponitur nomē dn̄i tetragrāmatō
in Heb. qđ nullo mō attribuit̃ alicui niſi Deo vero. iō patet, q̄ ſi-
cut ſcriptura vete. Teſta. attribuit alijs à Chriſto deitatē pticipati
uè dictā, ita ipſi Chriſto deitatē ppriè dictā. Scđ'm hoc igit̃ expo-
nēda ē litera: Reſpōdit eis Ie. declarādo ſe nō eſſe blaſphemū, di
cendo ſe eſſe deum vel dei filiū naturalē, qđ idē eſt, Quod probat
per ſcripturā, dicēs: g ℭNōne ſcri. eſt &c. qa ego dixi dij eſtis.
hoc habetur in Pſ. lxxxj. b. & dr̄ de iudicibus & ppheris, iō ſub-
dit̃: h ℭSi illos di. de. participatiuè. i ℭAd. q. ſer. dei fa. eſt.
ſicut fuerunt pphetę & iudices. k ℭEt non pōt ſol. ſcriptu.
ideſt, non poteſt dici, q̄ contineat falſum. l ℭQuem pa. ſan-
ctifi. ideſt meipm, quē ſctificauit, i. ſanctū generauit ab ęterno ſe-
cundū deitatē. Vel: Sctificauit. i. plenitudine grę adimpleuit, q̄tū
ad hūanitatē. m ℭEt miſit in mū. ad ſaluandum ipſum, ſicut
erat p pphetas p̄dictū, n ℭVos di. quia blaſphe. quia dixi
filius dei

ℭNon verbis, ſed factis eorum.

lapidarent eum. Reſpondit eis Ieſus a
Multa bona opera oſtendi uobis ex b
a ℭCuius gloriam quærit vbiq̄.
pātre meo: ppter quod eorū op⁹ me c
lapidatis? Reſpōderunt ei Iudęi: De d
a ℭNon poſſunt negare bona accepiſſe.
bono opere non lapidamus te, ſed
a ℭNon poſſunt ferre, q̄ filius dei dicatur.
de blaſphemia: & qa tu homo cum e
ſis, facis teipſum deum. Reſpondit f
a ℭPſalmo.
eis Ieſus: Nonne ſcriptum eſt in le g
b c geueſtra: †quia ego dixi, dij eſtis? Si h
illos dixit deos ad quos ſermo dei fa i
a ℭFalſitatis argui.
ctus eſt, & non poteſt ſolui ſcriptu- k
ℭDauid. a ℭScilicet gignendo vt ſanctus eſſet, dedit vt ſanctum genuit.
ra: quem pater ſanctificauit, & miſit l m
a ℭScilicet cum in ſanctitate incarnari conſtituit pro ſalute mundi.
in mūdum, uos dicitis quia blaſphe n
mas, quia dixi, filius dei ſum? Si non o
a ℭQuæ nemo poteſt facere niſi filius. b ℭSi ſolis verbis prędico, ne credatis.
facio opera patris mei, nolite crede-
a ℭOpera illa.
re mihi: Si autē facio, & ſi mihi non
a ℭVerbis & innocentiæ vitæ.
d †uultis credere, operibus credite, ut p
e cognoſcatis & credatis, quia in me
eſt pater & ego in patre. † Quære- q
a ℭNon credendo, ſed vt occidant
bant † ergo eū apprehendere, & exi-
ℭQuia non habent manus fidei.
uit de manibus eorum. Et abijt ite- s
a ℭMyſtice, ad gentes.
rum trans iordanem, in eum locum
a Oſtendebat ſe eſſe impletionem vmbrę iā ceſſantis.
ubi erat Iohānes baptizās primum,
f & manſit illic. Et multi uenerunt ad t
g eum, & dicebant: quia Iohānes qui v x
dem ſignū fecit nullum: Omnia aūt y
quæcūq̄ dixit Iohannes de hoc, ue
ra erāt: & multi* crediderūt in eum. z

fili⁹ dei ſum, q. d. irrōnabiliter loquimini, qa ſcriptura ſacra quæ G
ſolui nō pōt, expreſſē loqt̃ de diuinitate mea, vt patet p prædicta.
o ℭSi nō fa. Hic cōſequēter excludit crimē blaſphemiæ ſibi ipo
ſitū p rōnē. Circa qđ ſciēdū, q̄ oīa determinant̃ pprio ope, vt hr̄
iiij. Meteororū, iō p ppriā opatiōnē certificamur de natura rei
Chriſti⁹ āt faciebat opa diuinitatis ppria
ſ. miracula totā facltatē creaturæ trāſcen-
dentia, & etiā v̄tute ppria, qa nō ſolū fa
ciebat illa obſecrādo diuinā potētiā, ſed
etiā aliqñ iperādo. Ex q̄ cōcludit̃, q̄ in eo
verè erat natura diuina: & p cōſequēs nō
erat blaſphem⁹ dicēdo ſe eſſe deū, vł dei
filiū & hoc eſt qđ dr̄: Si nō fa. op. p. m.
iō cōcludit ex opib⁹: p ℭVt co. &c. &
ego i p. in q̄tū eſt vna natura amborum
ſicut & vna opatio. q ℭQuæreb. er.
Hic cōſequēter ponit̃ fuga Chriſti ppt eoꝝ
obſtiatā maliciā: qa nec v̄bis ei⁹, nec ope
rib⁹ iducebāt ad credēdū, ſed tñ̄ obſtia
ti quærebāt eū apprehēdere ad occiden-
dū. r ℭEt exi. de ma. eo. v̄tute diuina
trāſiēs p ipſos. ſicut. ſ. dictū fuit viij. cap.
s ℭEt abijt ite. & māſit illic. ſ. ad tp̄s vt
ppl̄i veniētes ad ipm recordarēt̃ de teſti-
monio Iohannis qui dixerat de eo: Ecce
agn⁹ dei. & de teſtimonio dei pr̄is, cuius Supra. 1. e.
vox audita fuerat in baptiſmo Chriſti.
Hic eſt fili⁹ me⁹ dilect⁹, & ſic habita colla Mat. 3. d.
tione priorū & nouiſſimorum cōfirma-
rēt̃ ī fide ipſi⁹, iō ſeqt̃. t ℭEt m. u. ad e.
credētes. v ℭEt di. ī argumentū ſuæ fi-
dei. x ℭQuia Io. q. ſi. fe. nul. Signa em̄ H
reſeruabant̃ Chriſto ſicut ī principalio-
ri, tñ̄ ppter ſctitatē vitę credebāt Iohan-
ni. Et qa ī Chriſto videbāt dictū ei⁹ īple
ri, iō ſeqt̃. y ℭOīa au. q̄ di. Io. de hoc
ue. e. Et cōcludit̃ fruct⁹ hui⁹ collationis,
cū dr̄: z ℭEt m. c. ī e. Circa p̄dicta ī hoc
ca. q̄rit̃: Vtrū licitū ſit paſtori eccl̄ię ī pſe †Mat. 12. b
cutiōe fugere? Et arguit̃ priō q̄ ſic, qa ali Mar. 3. a.
q ſcti legūt̃ hoc feciſſe, ſicut Thomas Cā Vtrū licitū
tuariēſis fugit de Anglia tpe pſecutiōis ſic paſtori
ſuę eccl̄ię: qđ nō feciſſet niſi licitū fuiſſet eccleſię pſe
ergo, &c. Itē Saluator dixit apl̄is Mat. x. cutionē fu
c. Si vos pſecuti fuerint ī vna ciuitate, fu gere.
gite ī aliā. & ſic videt̃, q̄ fugere tpe pſe-
cutiōis nō ſolū ſit licitū, ſed etiā merito-
riū, cū Saluator diſcipulos ad hoc hortet̃
Cōtrariū arguit̃, p hoc qđ ī hoc ca. dictū
eſt: Mercēnarius, & q nō eſt paſtor videt
lupū venientē, & dimittit oues, & fugit.
qđ exponēs Greg. dicit q̄ ille q fugit tpe
pſecutionis meritò pdit meritū paſtoris:
qđ nō eſſet v̄ū, ſi fugere eſſet ſibi licitū.
Reſpōſio: dicēdū q̄ noīe lupi veniētis ſu
per oues, aliqñ intelligit̃ diabol⁹ p tēta-
tiones fideles īfeſtās, aliqñ hęretic⁹ p falſā doctrinā corrūpens, ali-
quando tyrannus violentia armorum perſequens. Si primo & ſe
cundo modo accipiatur lupus, non eſt licitum paſtori fugere, qa
cum talibus lupis non eſt reſiſtendū corporaliter, ſed magis ſpiri-
tualiter per deuotā orationem, & ſanctam prædicationem & do
ctrinam: & ideo per talia eſt eis ſtatim viriliter reſiſtendum. Aliter
enim ſi daretur eius ingreſſus, non reſiſtendo, accideret maius peri
culum. propter quod dicit beatus Iacobus. iiij. b. Reſiſtite diabolo
& fugiet à vobis. Et hoc idem poſſet dici de hęretico, quia fugit il
lum, qui per ſanam doctrinā detegit ipſius falſitatem. propter qđ
Simon Magus fugiebat Petrum de ciuitate in ciuitatem, vt dicit̃
in Itinerario clementis. Si accipiatur lupus tertio modo, tunc eſt
diſtinguendum: quia aut perſecutio perſonalis eſt, aut communis
Si perſonalis, ita quòd eſt contra paſtorem tantum & non contra
gregem ſibi commiſſum, tunc paſtori eſt fugiendum, nec tunc di-
mittit gregem in perſecutione, quia tunc perſecutio non eſt cōtra
gregem, vt dictum eſt. & hoc modo Paulus apoſtolus fugit de Da
maſco, vt habetur Actu. nono. e. Si autem ſit perſecutio commu-
nis cōtra gregē & paſtorē, adhuc diſtinguēdū eſt. quia aut eſt vn⁹
ſolus paſtor, aut multi. Si vnus tantum, non eſt ſibi licitum fuge-
re, & gregem dimittere: quia hic eſſet mercenarius, & non paſtor,
ſecundum quòd dicit Saluator. Si autē ſunt multi paſtores quib⁹
ecclеſia indigeat

A ecclеſia indigeat, tunc aliqui debent remanere, & alij fugere:
vt ſic grex remanēs in illa eccl̄ia, ſufficienter cuſtodiatur, & vtili
tati eccl̄ię de alijs pruideatur. & ſi non poſſit determinari de cōi
cōcordia, vel alia couenienti via qui remaneāt, & qui fugiāt, poſſet
ſup hoc iuocata ſpūſſcti grā ſortes mitti, ſcđ'm q̄ dicit Auguſt. in
epl̄a ad Honoratū. Si inter dei miſtros ſit diſceptatio qui eoꝝ tem
pore pſecutionis maneāt, & qui eorū fugiant, ne fuga vel morte
omniū eccl̄ia deſerat̃, ſi hæc diſceptatio alit̃ nō poterit terminari
q̄tū mihi videt̃, qui maneāt, & qui fugiāt, ſorte legendi ſunt. Ad
primū dicēdum, q̄ ſcti fugerūt in caſib⁹ licitis prædicto mō. vñ in
legenda ſancti Thome dicitur ſic. q̄ in principio pſecutionis fu-
git: quia nōdū innotuerat ad plenū cā eccl̄ię, & pſonalis preſecu-
tio videbatur. Eodem modo dicēdū eſt ad ſecundum, q̄ ſaluator
hortatur diſcipulos fugere in caſibus licitis prędictis.
ℭIn ca. x. vbi dr̄ in po. Oēs q̄tq̄t vene. fures ſunt & latrones.

ADD. I. Quod aūt hęc verba Chriſti non poſſunt intelligi de
pphetis ſeu patriarchis & huiuſmodi, ſatis eſt manife
ſtum: Illi em̄ nō vt perderent oues ſeu vt eas furarētur venerunt.
Sed attendendū eſt, quō v̄ba Chriſti dicētis vniuerſal̄r: Oēs quot
q̄t venerūt fures ſunt &c. ſaluari poſſint ſic: vt ſub hac vniuerſali
tate nō cōphēdant̃ etiā iuſti à deo miſſi, Nā ſcđ'm apl̄m ad Heb.
ij. b. Qui oīa dicit, nihil excipit. ſed cōtinuādo hęc v̄ba ad imme-
diate p̄cedētia ſatis hr̄, q̄ hęc vniuerſalitas nō cōphendit oēs q̄tq̄t
venerūt ſimpl̄r: ſed tm̄ illos q venietes nō itrauerūt p oſtiū. Vñ cū
Chriſt⁹ dixit: Ego ſum oſtiū ouiū: ſtatim ſubiūxit: Quotq̄t ve. &c.
vt intelligat̃ illa vniuerſalitas ſolū cōphēdere illos q nō p oſtiū ve
nerūt. Et hoc vr̄ dicere Aug. in hoc loco, vbi ait: Intellige ergo q̄t
q̄t venerūt p̄ter me. nō aūt p̄ter illū pphetę venerūt: qa cū illo vene
rūt &c. & c. j. Pręceſſerūt em̄ iuſti in eū credētes venturū, quō credi-
m⁹ in eū q iā venit: Tpa em̄ variata ſunt, non fides. hęc Aug.
ℭIn eo. ca. vbi dr̄ ī poſt. Hęreditas differt à mercede ppriè dicta.

ADDI. II. Pręmia ſctōrū in vtroq̄ teſtamento frequen-
ter merces dr̄. vñ Gene. xv. a. Merces tua magna eſt nimis. & Iſa. C
xl. c. Ecce merces eius cum eo: & Math. v. b. Merces veſtra copioſa
eſt in cęlis, & j. Corin. iij. c. Vnuſquiſq̄ mercedem accipiat ſcđ'm
ppriū laborē: quē modū loquendi etiā doctores catholici tenēt.
vnde Aug. dicit. Viſio eſt tota merces. & ſic de multis alijs. Incō-
ueniens igit̃ videt̃ dicere, q̄ glia cęleſtis nō dicat̃ ppriè merces cū
ſic cōiter appellet̃ à p̄riarchis, pphetis, euāgeliſtis, apl̄is atq̄ docto
ribus. Sed melius videt̃ dicendū, q̄ glia cęleſtis in cōpatione meri
torū, quib⁹ eā qs de cōi lege adipiſcit̃, pōt dupl̄r cōſiderari. Vno
mō ſcđ'm cōgruitatē, q̄ attēdit̃ ſcđ'm ęq̄litatē pportiōis: & ſic iu-
ſti ppriè merent̃ gl̄iam cęleſtē. vñ & pprię debet dici merces. Alio
modo ſcđ'm cōdignitatē, q̄ attendit̃ ſcđ'm pportionem ęqualita
tis: & iſto mō ſcti nō merent̃ glā cęleſtē. vnde ad Rom. viij. d. Nō
ſunt cōdignę paſſiōes hui⁹ ſecl̄i ad futurā gl̄iam q̄ reuelabitur in
nobis. Qua cōſideratiōe gl̄ia cęleſtis no dr̄ merces, ſed potius hęre
ditas, eò q̄ fili⁹ ad hoc q̄ debeat ſuccedere in bonis pr̄nis, non re
quirit̃, q̄ hoc mereat̃ ex pprio labore, ſed ſufficit q̄ legitimè ſucce
dat pr̄i. Vñ priō mō loq̄ndo glia cęleſtis ppriè dr̄ merces. Et iſto
mō debēt intelligi auctoritates hoc aſſerētes. ſcđ'o v̄ò mō ītelligi
debēt auctoritates noīantes cęleſtē gl̄iam hęreditatē, vt in Pſ. 36. c.

REPLICA Iuſti autem hęreditabūt terrā. & ſic de alijs.
In cap. x. poſtil. diſtinguit mercedē ab hęre-
ditate. Bur. occaſionē q̄rēs dicit p̄mia ſctōrū dici merces in vtroq̄
teſtō, ineptè cōcludēs ex hoc q̄ hęreditas ppriè debet dici merces.
Et diſtinguēs de merito cōgrui & cōdigni ſe inuoluēs, cōcedit qđ
in poſtil. redarguit. ſ. diſtinctionē hęreditatis & mercedis. Vñ ſciē
dū, q̄ vbi ī ſacra ſcriptura vita btā merces dr̄, nō eē ppriè ītelligē
dū, ſed trāſſumptiuè: vtputa ſicut merces in hūanis dat̃ in hūanis
p ope: ita in diuinis nō ſcđ'm pprietatē, ſed ſilitudinē. Marces em̄
ęterna nō hēt ortū ppriè ex ope. ſed operis acceptabilitate: & hoc
ſcđ'm cōgruitatem. Cōgruū em̄ eſt cū hoīes faciūt, qđ pn̄t, q̄ de⁹
ea acceptet, & grām conferat, vnde fiat condignitas in opere.

GLO. ORDI.

Ca. XI
B ERat aūt. Dū mo-
rat̃ trās iordanē, īfirmat̃ Laza
rus: & mittūt ad eū ſorores il-
luc. Iſtę ſorores Lazari, figura
†qui infirmabatur ſūt Iudęorū in ęterna btītudine iā recepto
rū, q p fratre ſanādo, i. p reliquijs in te-
nebris ignorantię adhuc errantibus, dn̄o
ſupplicant ex notiſſima actione. b ℭLā
guēs La. Lazar⁹ figura eſt Iudæorū q ī
firmi erant in fidē Chriſti. Martha & Ma
ria ſignificant doctrinā bonorum iudęo
rū. c ℭEcce quē a. Lazar⁹, p quē pec-
cator ſignificatur q à dn̄o amat̃, quia nō
venit vocare iuſtos, ſed pctōres. Sorores,
peccatoris ſunt bonę cogitatiōes, quę p
peccatis diſſoluēdis orant. d ℭPro glo
ria dei. i. vt glorificet̃ fili⁹ dei. Ecce ſe deū
dicit, cōtra illos q dicunt filiū dei nō eſſe
deum. e ℭDiligebat. Diligebat lāguē
tium ſaluator & mortuorum ſuſcitator
Lazarū q̄ languens & mortuus.

Cap. XI.

a ERat autem quidam a
b †languens Lazarus b
c à Bethania de caſtel c d
lo Mariæ & Mar-
thæ ſororum eius.
a ℭNe erremus, cum multæ ſint huius nominis, oſtenditur ex notiſſima actione.
Maria autem erat quæ unxit domi- e
num unguēto, & exterſit pedes eius
capillis ſuis: cuius frater Lazarus in
ℭSufficit amanti nunciare, qui non deſerit quem amat.
ℭVt ſe a dolore, illum liberet ab ægritudine.
firmabatur. Miſerunt ergo ſoro- f
reſ eius ad eum, dicentes: Domi- g
ℭQ. Si dignaris veni & ſana.
c ne, ecce quem amas, infirmatur.
Audiens autem Ieſus, dixit eis: h
a ℭQuia nec ipſa mors quæ imminebat ad mortē fuit: ſed ad miraculum, quo omnes crederent in Chriſtum.
Infirmitās hæc, non eſt ad mortem, i
a ℭQuæ non eum auxit ſed nobis profuit.
d ſed pro glōria dei: ut glorifice-
a Iℭ Infirmantem.
e tur filius dei † per eum. Dilige- k
a ℭTriſtium conſolator. b ℭQuæ triſtes erant.
bat autem Ieſus Martham, & ſo-

NICO. DE LY. Duobus

ERat aūt. Poſtq̄ Cap. XI.
euangeliſta oſtēdit in Chriſto
virtutē viuificatiuā ex ei⁹ ver
†eam bo. hic cōſequēter hoc idē oñ
Diuiſio. dit ſenſibili ſigno in mortuo v̄tute eius
reſuſcitato. Et diuidit̃ in tres: quia euāge-
liſta primò deſcribit infirmitatē Lazari ī
curabilē. ſcđ'ò, eius mortē indubitabilē,
ibi: Vt ergo audiuit. tertiò eius ſuſcitationē mirabilē, ibi: Ieſus aūt
vt vidit. Prima in duas: quia primò ei⁹ infirmitas deſcribit̃. ſcđ'ò
Chriſto nūciat̃, ibi: Miſerūt ergo. In pria ergo pte dr̄ ſic: a ℭErat
āt &c. Ex quo patet incurabilitas infirmitatis via naturę. Infirmi
tas em̄ curabilis non dr̄ ppriè languor. b ℭLazar⁹. ſ. nomine.
c ℭA Be. Nomē eſt villę in qua erat infirm⁹. d ℭDe caſtel.
Ma. quia in p̄dicta villa erat illud caſtrū, in q̄ manebāt iſtę dn̄ę cū
Lazaro eorū fratre. Et qa multę mulieres vocabāt̃ noīe Marię, iō
ad diſtinguēdū iſtā ab alijs, ſubdit̃: e ℭMaria aūt erat que un.
do. Vtrū aūt hæc Maria fuerit illa peccatrix de qua ſcribit̃ Lu-
cę. vij. ſ. q̄ lauit pedes dn̄i, & vnxit vnguento, ſcti variè loquunt̃.
Hiero. aūt & Chryſo. dicūt iſtā fuiſſe aliam: vnde illa dicitur pecca
trix, hęc ſancta & honeſta: & ppter hoc nomē illi⁹ Luc. vij. tacet̃:
iſtius aūt nomē hîc exprimit̃. Et tūc dicūt iſti, q̄ ambę mulieres fe-
cerunt

Nicolaus De Lyra.

D cerunt ſimile: Sed illa fecit hoc ex pec- ſ fol. 146.
catorū ſuorū cōpūctione, iſta aūt ex Chri
ſti deuotiōe. Gre. & Aug. de cōſenſu euā
geliſtarū dicūt cōtrariū. Dicit tñ̄ Aug. q̄
iſta Maria bis vnxit dn̄m, ex hoc loco ſu
mēs argumētū, qa hîc dicit̃ q̄ vnxit, lo-
quēdo de p̄terito, & ſe. c. ſil̄r dixit, q̄ vn-
xit caput do. di. igit̃, q̄ prima vnctio fuit
ex cōtritiōe, quā Lucas narrat diffuſè: &
hic breuit̃ repetit̃. ſcđ'a aūt fuit ex deuo-
tiōe, q̄ ſe. ca. deſcribit̃. Cōſuetudo etiā ec
cl̄ię tenet, q̄ eadē mulier fuit de q̄ narrat
Lucas tacito ei⁹ noīe, & q̄ hic dicit̃ ſoror
Lazari. Nec mirū, qa offm̄ eccl̄iaſticū à
ſctō Greg. ordinatū ē, q̄ fuit hui⁹ opinio
nis. f ℭMiſe. Hic cōſequēter infirmi
tas Lazari Chriſto nūciat̃ p īternūciū. &
hoc eſt qđ dicit̃: Miſerūt ergo ſorores, cu-
rationē fr̄is deſiderātes. g ℭAd eū di.
Nō dicūt veni, qa amāti ſufficit neceſſi
tatē nūciare amici. h ℭAudiens &c.
ſ. reſpōdendo p nūciū. i ℭInfirmitas.
Nō ē p hoc intelligēdū, q̄ Lazar⁹ nō fue
rit mortu⁹, vt dixerūt aliq: qa hoc eēt de
ſtruere veritatē euāgelij, cū intra eo. ca.
dicat Saluator. Lazar⁹ mortu⁹ eſt: Sed p
tāto dr̄. Hęc īfirmitas nō eſt ad mortē, qa
ñ tēdebat ad mortē ibi ſiſtēdo, ſed ppt re
ſurrectionē ſq̄entē vt ī de glificaret̃ de⁹ p
oñſionē ſuę virtutis, & in Chriſto declara
raret̃ virt⁹ deitatis, iō ſeq. Sed p glia dei, vt glificet̃ fili⁹ dei p eā.
k ℭDili. Hoc addit̃ ad oñdēdū, q̄re nō oportuit, q̄ Martha & Ma
ria irent

Moraliter. a ℭErat autem. Per quē ſignificari poteſt grauē
tētationē patiēs. Per eius ſorores ſignificātur pſonæ pro eius alle Moraliter.
uiatiōe deuotè Chriſtū deprecātes, quæ nō ſemp exaudiūtur. ſed
talis patiēs aliquādo p actū pcti mortalis mori pmittitur ab eo, q
eſt tantæ bonitatis & potētiæ, q̄ ſcit & pōt bona de malis elicere.
Per Ieſum autē q ſalus interpretat̃, prædicator vel cōfeſſor, ſalutē
animarū ſiciēs ſignificat̃, qui pctōrē nō ſolū mortuū reperit p cul
pam, ſed etiā aliquādo fetentē p infamiā, & ſepultū ſub lapide p
obſtinationē: & tamē deo pricipaliter opāte ſic p bonā monitio
nem reducit eū ad vitā grǽ, q̄ nō ſolū tollit̃ obſtinatio & mors
culpæ, ſed etiā infamiæ fœtor, & ſuauis odor reddit̃ bonæ famæ.

a ¶ Duobus die. Vt quatriduũ impleret. Prima enim die quo E nunciatum ẽ ei, mortu⁹ eſt lãguidus trãs iordanem, per duos dies mãſit, ecce tres, quarto aũt die venit. b ¶ Eamus in Iudæam Myſticè ſignificat fidem redituram ad Iudęos in fine per Eliam & Enoch. c ¶ Dicunt ei di. Territi, volentes conſiliũ dare magiſtro ne moreret̃, ſicut & alibi Petrus: Abſit à te dñe, non fiet tibi iſtud. Sed ſicut Petrus laudatur de alieno: Beatus es Simon bariona, quia pater reuelauit tibi. culpat̃ de ſuo: Redi poſt me Sathana: quia ſapis non quæ dei, ſed quę hominis ſunt. Ita & hos corripuit, dicẽs ſe diẽ in quo debent ambulare ne offendant, & ſine eo ambulantes offendant: vt modo nolentes eum mori, qui pro hominibus venit mori. Illos autẽ dicit eſſe horas quæ diem ſequũtur, non dies eas, ſed dies eas illuminat. Duodecim eſt ſacratus numerus qui permanet plen⁹: Deiecto enim Iuda, qui nõ lucebat inter horas, alius ſurrogatur. d ¶ Vt credatis. Non ꝙ modo inciperent credere, ſed vt robuſtius crederent. Semper em̃ fides eorum miraculis augebatur. e ¶ Et inuenit. Myſticè quatuor ſunt dies mortis. Naſcitur homo cum originali peccato, ecce dies vnus mortis. Poſtq̃ venit ad rationales annos, naturalem legem quæ dicit in corde: Quod tibi non vis, alij ne feceris, tranſgreditur: Ecce ſecundus dies mortis. Data eſt à deo etiã lex ſcripta prohibens mala, quę & ipſa cõtemnitur. Ecce dies tertius mortis. Additur euangeliũ, prædicatur Chriſtus: æterna vita, econtra gehenna. Sed & hoc contẽnunt hoĩes. Ecce quartus dies mortis in qua putret hõ, ſed nec tales relinquit miſericordia. f ¶ Erat autẽ. Quod Bethania, id eſt domus obedientiæ, vbi ſcilicet, ſuſcitãdus erat mortu⁹, vicina eſt Ierololymis

Myſticè

Mat.16.d

Ibidem.c

Act.1.d

Myſticè Quatuor dies mortis

Tob.4.c

Deu.27.c

F

Nicolaus De Lyra.

Aria irent ad Chriſtum, perſonaliter, ſicut fecit Regulus, de quo ſupra dictũ eſt, iiij. ca.f. quia Chriſtus erat familiaris Lazaro & eius ſororibus, qui ibi frequenter hoſpitabatur. a ¶ Vt ergo audiuit. Hic conſequẽter deſcribitur mors Lazari. Et diuiditur in duas: quia primò deſcribitur huius mortis expectatio. Secundò expectatę denũciatio, ibi: Deinde poſt hęc. Circa primum ſciẽdum: quòd Chriſtus audita infirmitate Lazari non ſtatim iuit ad eum, ne à Iudæis eius miracula impugnantibus, & virtuti dęmonum ea imponentibus poſſet dici, ꝙ illa infirmitas & mors ſequens fuiſſet tm̃ ſcd'm apparentiam & illuſionem factam à Chriſto ꝑ artem magicã. & hoc eſt quod dicitur: Vt ergo au. quia infirmabatur, tũc quidem man. in eo lo. &c. trans Iordanẽ. b ¶ Duobus die. expectãdo mortẽ Lazari, ſic ꝙ eſſet quatriduanus anteq̃ illuc veniret, ad maiorẽ miraculi certitudinẽ. c ¶ Deinde poſt hæc. Hic conſequẽter ponitur mortis Lazari denũciatio. In q̃ denũciatiõe Saluator ſic ꝓcedit: quia primò ꝓpoſitũ eundi in Iudæã prę dicit. ſcd'ò cauſam ſubiũgit, ibi: Hæc ait. tertiò ad locũ prædictũ ꝑuenit, ibi: Venit itaq̃ Ieſus. In pr̃ia ergo ꝑte dicit̃ ſic: Deinde poſt. ſ. expectationẽ mortis Lazari prædictã: d ¶ Dicit diſcipulis ſuis: eamus Iudæam. Hoc autẽ prędixit eis pręter cõſuetudinẽ, quia ſciebat eos inde terreri, vt minus iacula ferirent quæ præuiderent. e ¶ Dicũt ei diſci. timẽtes in Iudæã reuerti f ¶ Rabbi nunc. hoc habitum eſt ca. præcedẽ. Et tu ite. ua. il. q.d. non eſt tibi nec nobis ſecurũ. g ¶ Reſpõ. Ie. eos aſſecurãdo. h ¶ Nõne duodecim horæ diei ſunt? q.d. ſi volũtatẽ habebant tunc me lapidandi, modo tñ nõ facient: qa mutato tp̃e põt volũtas mutari. Erat em̃ ꝓuerbiũ apud Iudæos, & adhuc eſt apud nos: ꝙ loquẽdo de mutatiõe ꝓpoſiti, dicit̃, duodecim horæ ſunt diei. & iõ Saluator

Diuiſio.

† diſcipulos

† vt

Prouerbiũ vulgare

Saluator vſus eſt tali modo loquendi. Et oſtẽdit vlterius, ꝙ deberent eſſe ſecuri, dicens: i ¶ Si quis ambu. in die. i. ſanctè & iuſtè Vel aliter: In die. i. mecum qui ſum lux mundi, faciens diem diuinæ gratiæ. k ¶ Nõ offendit. i. ſecurus debet eſſe. l ¶ Quia lu. hui⁹ mundi ui. i. me ipſum q poſſum eũ ſaluare. Vl'aliter: Lucẽ. i. iuſticiã ad quã attendit. m ¶ Si autẽ am. in no. i. ſine præſentia mea, vel ſine iuſticia. n ¶ Offendit. i. debet ſuſtinere pœnã offenſę debitam. o ¶ Quia lux nõ eſt in eo. i. iuſticia: vel ego q ſum lux q.d. Chriſt⁹: q̃diu vobiſcũ ſum pñtialit̃, nõ debetis timere Iudæos, qa Chriſt⁹ etiam in captione ſua ſuos diſcipulos ſaluauit dicens: Sinite hos abire. vt hr̃. ĩ. xviij. b. ſed poſt mortẽ meam periculũ erit vobis inter Iudæos ambulare. p ¶ Hæc a. Hĩc conſequenter exprimit cãm q̃re volabat ire in Iudæã, ſ. ꝑpter Lazari ſuſcitationẽ. Et diuidit̃ in duas: quia primò denunciat mortẽ Lazari, tñ occultè. ſcd'ò, exprimit eã manifeſtè, ibi: Tũc ergo ait: Circa primũ dicit̃ ſic. Hæc ait. quæ immediatè prædicta ſunt. q ¶ Et poſt h. dicit eis: La. amicus no. dor. Mortem ei⁹ vocat dormitationẽ, qa citò erat ſurrectur⁹. r ¶ Sed ua. ut à ſom. exci. eũ. qa tã facilè imo facilius eſt Chriſto ſuſcitare mortuũ, q̃ alteri dormientẽ. Hanc cauſam ſui itineris, dixit ad aſſecurandũ diſcipulos. q.d. nõ debetis timere: qa nõ vado ad diſputandũ cũ Iudæis, ſicut añ ſed ad Lazarũ ſuſcitãdũ. s ¶ Dixer. ergo diſcipu. e. do. ſi dormit ſal. erit. q. d. ex quo dormit, ſignũ eſt ſuæ curatiõis nõ eſt neceſſe, q. d. vadas illuc. nondũ em̃ erant ad plenũ aſſecurati ꝑ verba Chriſti: nec mirũ, quia adhuc erãt infirmi, & ĩperfecti. t ¶ Dixerat au. Ie. de mor. e. eam exprimens ꝑ dormitionem. rõne p̃dicta. v ¶ Illi au. pu. qa de dor. ſo. di. Sed videtur mirabile, ꝙ ĩtellexiſſẽt Chriſtũ velle ire tã longã viam ad excitandũ hominem de ſomno. Dicendũ, qa adhuc erãt rudes, & in timore poſiti, vt patet ex prędictis: & iõ malè capiebãt verba Chriſti. Vel dicẽdũ: ꝙ Chriſtus cõſueuerat eis parabolicè loq: & iõ neſciebãt qd ꝑ excitationẽ à ſomno intelligerent, ſuſpicantes ne fortè parabolicè loq̃ret̃. x ¶ Tũc ergo. Hĩc conſequẽter exprimit mortẽ Lazari manifeſtè, dicens: y ¶ Lazarus mor. eſt & gau. nõ de morte eius abſolutè, ſed. z ¶ Propter uos. vt videntes eius reſuſcitationem, in fide confirmemini. Vel ſic: Et gaudeo. ſ. quia non eram ibi, non propter me, ſed propter vos, qa ex præſentia mea mors eius fuiſſet impedita, cum mors habere locum non debeat vbi eſt vita: & per conſequens eius reſuſcitatio non eſſet: quæ tamen eſt vtilis

G

Supra.8.b.

† quo erat

Diuiſio

H

rorem eius Mariam & Lazarum. Vt ergo audiuit qa infirmabatur, a
a ¶ Diſtulit ſanare, vt poſſet reſuſcitare.
tũc quidem manſit in † eodem lo-
a ¶ Vt quatriduum impleretur.
a co duobus diebus. Deinde poſt hęc b c
a ¶ Quod diſceſsit infirmitatis fuit, quod redit poteſtatis eſt. ¶ Quę eſt circa Ieruſalem. A regibus de Iuda Iudæi, ſicut à Romulo romani.
b dicit diſcipulis ſuis: Eamus in Iudæ d
c am iterum. Dicunt ei diſcipuli: Rab e f
bi, nunc quęrebant te Iudęi lapida-
re, & iterum uadis illuc? Reſpondit g
a ¶ Qu. Non vos detis mihi conſilium, ſed me ſequimini, & in me die ambulate, & non offendetis.
Ieſus: Nonnẽ duodecim horæ ſunt h
diei? Si qs ambulauerit in die, non i k
¶ Id eſt me.
offendit: quia lucem huius mundi ui l
a ¶ In tenebris peccatorum vel ignorantię.
det. Si autem ambulauerit in nocte, m
¶ Ego. ¶ Oſtendens rationem ſui tranſitus.
offendit, quia lux non eſt in eo. Hęc n o
ait: & poſt hæc dicit eis: Lazarus o p
¶ Niſi hominibus mortuur
amicus noſter dormit: ſed uado, ut r
¶ Secundum quod intellexerunt.
à ſomno excitem eum. Dixerunt er- s
¶ Quia ſolet eſſe ſomnus ægrotantium ſalutis indicium.
go diſcipuli eius: Domine ſi dormit
ſaluus erit. Dixerat autem Ieſus de t
morte eius: Illi autem putauerunt, v
quia de dormitione ſomni diceret.
¶ Qui obſcure dixerat, dormit.
Tunc ergo Ieſus dixit eis manifeſtè x
Lazarus mortuus eſt: & gaudeo y
a ¶ Me nihil latere, ¶ Et tamen ſcio, quia mortuus eſt.
d propter uos, ut crẽdatis: quoniam z
non eram ibi. Sed eamus ad eum
¶ Geminus.
Dixit ergo Thomas qui dicitur Di- a
dymus, ad † condiſcipulos: Eamus b
a ¶ Ecce verus amantium affectus, vel cum eo, viuere, vel cum eo mori.
& nos, † & mõriamur cũ eo. Venit c
e itaque Ieſus & inuenit eum qua-
tuor dies iam in monumento ha-
f bentem. Erat autem Bethania iuxta d
Ieroſolimã quaſi ſtadiis quindecim,

vobis. a ¶ Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus. id eſt dubius. b ¶ Ad condiſcipulos ſuos eamus & nos ut moriamur cum eo. Iſte erat magis timidus quàm alij quaſi dicat exponamus nos periculo. Vel ſecundum alios dicebat hoc ex magna dilectione, quaſi dicat, melius eſt nobis cum illo mori, quã ſine illo viuere. c ¶ Venit itaque Ieſus & inuenit eum quatuor dies. Hĩc conſequenter agitur de aduentu Chriſti ad Lazarum. Et diuiditur in duas: quia primò agitur de eius peruentione. ſecundò, de eius ſuſceptione, ibi: Martha ergo. In prima ergo parte dicitur ſic: Venit itaque Ieſus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem. Quatuor dicit ad certitudinem mortis quia licet ſint aliquæ infirmitates latentes, quibus videtur aliquis mortuus ad tempus: hoc tamẽ non durat per quatuor dies. Dicit etiam in monumento ſcilicet in terra recluſus, quia dato quòd fuiſſet ibi poſitus viuus, nihilominus in tantò tempore fuiſſet ibi mortuus. d ¶ Erat autem Bethania iu. &c. quaſi ſtadijs quindecim. quæ valent leucam, excepto vno ſtadio. Multi autem

Diuiſio

roſolymis bene myſterio cõgruit: quia gẽs Iudęorũ q̃ in fine ſeculi A cõuertet̃, cito ad Ierl'm. i. ad pacis viſionẽ perueniet. Non tñ niſi expletis. xv. ſtadijs. i. poſt cognitionẽ veteris & noui Teſtamẽti ſpũalẽ. a ¶ Sed & nũc ſci. Hoc ſcio, qa potes ſuſcitare ſi vis: qd' tuo relinq̃ arbitrio: nõ aũt pręſumo, neq̃ rogo vt ſuſcites: quę neſcio an ſit vtilis fieri reſurrectio. b ¶ Etiam ſi mor. fue. Tres mortuos ſuſcitauit Ieſus: vnum in domo. i. in corde. ſcd'm in porta. i. in ore. tertiũ in monumento. i. in ope & cõſuetudine peccandi. c ¶ Viuet. Vt viuit Abrahã, Iſaac & Iacob, q̃rũ deus dicit̃ ſicut viuorũ. Credens etiã mortuus viuit, ſicut nõ credens etiam viuens mortu⁹ ẽ. d ¶ Silẽt. Quia ſi audiſſẽt Iudęi eã vocatã fuiſſe à Ieſu, nõ ſeq̃rẽt & ita nõ viderẽt miraculũ. Sed quia putauerũt eas ad ſepulchrum fratris ituras, ſequuti ſunt. e ¶ Et uocat te. Cauſa breuitatis in vbis Marthæ oſtendit non prius dictũ. i. ꝙ dominus Mariã vocauerit. f ¶ Sequuti ſunt eam di. Hæc ideo euangeliſta narrare curauit, vt videamus quæ occaſio fecerit vt plures haberet teſtes reſurrectio quatriduani. g ¶ Infremuit ſpi. Nota ꝑtãtem: Ipſe fremuit & turbauit ſe, quẽ alius turbare non potuit: ſicut om̃ia huiuſmodi ſuſcepit, quia voluit. Significat autem q̃tũ homo turbari debeat, ꝑſſus tanta mole peccati. Quando autẽ peccator computans quæ bona dei accepit, q̃ mala reddidit fremit in ſpiritu & turbatur: Chriſtus fremit in eo & turbatur, qa fides de Chriſto, Chriſtus eſt in corde. Fremit verò fides in homine, dũ de peccatis ĩcrepat ſe. h ¶ Vbi poſuiſtis eum. Qui abſens ſciuit mortuum, ſcit & vbi ſit ſepultus. ſed ſic dicens, ſe quaſi neſcire perditum hominem ſignificat. vnde dicitur: Non noui vos. Et: Vbi es Adam? Ieſus ergo

Chriſt⁹ tres mortuos ſuſcitauit

Mat.7.d.

Gene.3.d.

Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis. Tũ quia reſurrectio generalis futura fiet virtute Chriſti vocãtis mortuos ad iudiciũ. m ¶ Et uita. per eſſentiam: propter qd' ſum cauſa vitæ oĩb⁹ viuẽtibus, & poſſum dare vitam mortuis, qa qd' eſt tale ꝑ eſſentiam, eſt cauſa oĩm aliorũ quę ſunt per participationem, vt habetur. ij. Metaph. n ¶ Qui credit. in me. ſicut prædeſtinatus. o ¶ Etiã ſi mor. fue. per lapſum in pc̃m̃ mortale. p ¶ Viuet. finaliter vita grãæ. q ¶ Et oĩs q ui. & cre. i me. fide formata. r ¶ Non mo. in æter. i. morte æterna, licet moriatur morte tp̃ali: ad ſoluendum debitum naturæ. s ¶ Credis hoc. nõ petit hoc quaſi ignorãs, ſed quærens ei⁹ confeſſionẽ ad meritũ, quia ore fit confeſſio ad ſalutem, vt habet̃ Ro. x. b. t ¶ Ait illi utiq̃ d. qa ꝑ Chriſti verba erat ĩſtructa in fide pleni⁹ q̃ añ, quod patet ex ei⁹ ſeq̃nti cõfeſſiõe. ĩ q̃ primò exprimit̃ ipſi⁹ Chriſti dignitas ſacerdotalis & regia, cũ dicitur: v ¶ Ego credi. qa tu es Chriſtus. i. vnct⁹. vnctio autem debebat̃ regibus & ſacerdotibus. ſcd'ò Chriſti diuinitas, cũ dicit̃: x ¶ Filius dei. ſ. naturalis. tertiò, incarnationis veritas, cũm ſubdit̃: y ¶ Qui ĩ hũc mũ. ue. nõ ꝑ loci mutationẽ, ſed ꝑ carnis aſſumptionem. z ¶ Et cum hæc dix. hĩc agit̃ de ſuſceptione Chriſti, quo ad Mariã: qa Martha à Chriſto edocta ſtatim. a ¶ Abijt & u. ma. ſo. ſuã. vt audiret bonos rumores quos ipſa à Chriſto audierat. b ¶ Silentio. propter Iudæos pñtes, quorũ aliqui cõtra Chriſtum machinabantur. dicens: c ¶ Magiſter adeſt, & uo. te. licet nõ ſit ſupra expreſſũ ꝙ Chriſt⁹ vocaret Mariam, tñ hoc eſt credẽdũ, qa nõ eſt ꝓbabile qd' Martha in hoc mentiret̃, ſed ꝓpter breuitatẽ euangeliſta illud omiſit, qa ſufficit ex verbo Marthæ exprimere. d ¶ Illa ut au. ſur. ci. & ue. ad eum. ex magna deuotione. e ¶ Nõdum e. ue. Ie. ĩ caſt. oñdens ꝙ ad miracula facienda nõ ſe ĩgerebat, & vt ex aduentu Iudęorũ cũ Maria ad ipſum, magis celebre & notoriũ eſſet miraculũ. f ¶ Iudæi ergo. Et patet litera vſq̃ ibi: dicentes. g ¶ Quia ua. ad mo. ut plo. ibi. Credebant enim eam eſſe ſubitò motam ex compaſſione fratris ſui: quia non audierant verbum Marthę vt dictũ eſt. h ¶ Maria &c. ceci. ad pedes eius. quod non fecerat Martha. Ex quo patet, ꝙ Maria magis amabat Ieſũ & reuerebat̃. i ¶ Et dixit ei, do. ſi fuiſ. hĩc. Exponitur ſicut ſuprà. k ¶ Ieſus ergo. Hĩc cõſeq̃nt̃ agit̃ de Lazari ſuſcitatione. Et diuidit̃ i duas: qa priò ponit̃ ſuſcitatiõis act⁹. ſcd'ò ſeq̃ns effect⁹, ibi: Multi ergo ex Iudæis. Prima in tres: qa primò deſcribitur affectio Chriſti ad Lazarũ. ſecũdò ſequẽs inde murmuratio Iudęorũ, ibi Dixerunt ergo. Tertiò Chriſtus ſuſcitat mortuum, ibi: Ieſus ergo rurſum, &c. Affectio Chriſti ad Lazarum oſtẽditur primò ex ſigno, cũm dicitur: Ieſus ergo ut ui. eã plo. & Iu. q ue. cum ea plorã. ex morte amici. l ¶ Infremuit ſpi. & tur. ſeip. Fremitus conſurgit ex indignatiõe iſte em̃ Chriſti fremit⁹ ꝓcedebat ex indignatiõe ei⁹ cõtra diabolũ, ꝑ cuius ſuggeſtionẽ mors ĩtrauit ĩ mũdũ, quẽ erat cito debellatur⁹. turbatio aũt illa ꝓcedebat ex cõpaſſione Lazari & ſororũ ei⁹. Sciendũ

C

D

Diuiſio

Gene.3.a.

Paſſiones in Chriſto erant virtuoſæ

Multi autem ex Iudæis uenerãt ad a
Martham & Mariam, ut cõſolaren
tur eas de fratre ſuo. Martha ergo ut b
a ¶ Actiua vita primum occurrit per opera miſericordiæ.
audiuit, quia Ieſus uenit, occurrit il- c
a ¶ Quia contemplatiui quietem deſiderant.
li: Maria autẽ domi ſedebat. Dixit d e
ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi
fuiſſes hĩc, frater meus non fuiſſet
mortuus. Sed & nũc ſcio, quia quę- f
cunq̃ popoſceris à deo dabit tibi
¶ Ambigue dictum, non determinat quando, & ideo illa dicit ei.
deus. Dicit illi Ieſus: Reſurget frater g h
tuus. Dicit ei Martha: Scio quia re- i
¶ De illa certa ſum, de hac incerta.
ſurget in reſurrectione in nouiſsimo
a ¶ Q. Dicis ꝙ reſurget, & verum eſt, ſed, per quem tunc reſurget, poteſt & modo: quia ego ſum reſurre.
die. Dicit ei Ieſus: Ego ſum reſurre- k l
¶ Ideo reſurrectio, quia vita.
b ctio & uita, qui credit in me etiam m n
¶ Vt modo eſt Lazarus. o
c ſi mortuus fuerit, uiuet: & omnis p q
a ¶ In carne. b ¶ Iam viuens in anima.
qui uiuit, & credit in me, non morie- r
¶ Si ad tempus moriatur ſecundum carnem. a ¶ Sciens fidem, quærit confeſsionem.
tur in ęternum. Credis hoc? Ait illi: s t
¶ Omnia hæc credo: quia.
Vtiq̃ domine. Ego credidi, quia tu v
¶ Miſſus ad ſalutem mundi. x
es Chriſtus filius dei uiui, qui in hũc y
mundum † ueniſti. Et cùm hæc di- z
¶ Explorata a deo fide, & ab ea data.
xiſſet, abiit & uocauit Mariam ſoro a
¶ Id eſt ſuppreſſa voce.
d e rem ſuã † ſilentiò, dicens: Magiſter b c
adeſt, & uocat te. Illa ut audiuit, ſur d
rexit citò, & uenit ad eum. Nõdum e
enim uenerat Ieſus in caſtellum, ſed
erat adhuc in illo loco, ubi occurre-
rat ei Martha. Iudæi ergo qui erant f
cum ea in domo, & conſolabantur
a ¶ De reſurrectione.
f eãm, cùm uidiſſent Mariam, quia ci
tò ſurrexit & exiit, ſequuti ſunt eam
dicentes: Quia uadit ad monumen g
tum, ut ploret ibi. Maria ergo cùm h
ueniſſet ubi erat Ieſus, uidens eum,
cecidit ad pedes eius, & dixit ei: Do- i
¶ Quia te præſente nulla infirmitas auſa fuit apparere, apud quas vita nouerat hoſpitari.
mine, ſi fuiſſes hĩc, nõ eſſet mortuus
frater meus. Ieſus ergo, ut uidit eam k
plorantem, & Iudæos qui uenerant
g cũ ea plorãtes, infremuit ſpiritu, & l
¶ Altus non.
h turbauit ſemetipſum, & dixit: Vbi

Nicolaus de Lyra

a ¶ Multi au. ex Iudæis. uene. ad Mar. & Mariam, ut con. eas de fra. ſuo. Tũ quia erant nobiles dominæ. Tũ qa loc⁹ erat ſatis propè, vt patet ex dictis. b ¶ Martha ergo. Hĩc agitur de Chriſti ſuſceptione. & primò quo ad Marthã ſecundò q̃ ad Mariam ibi: Et cũ hæc dixiſſet. Prima in duas: quia primò Chriſtus à Martha deuotè ſuſcipitur. Secũdò fratris ſui ſuſcitatio ei promittit̃, ibi: Dixit illi Ieſus. In prima parte dicitur ſic: Martha er. ut au. qa Ieſus u. ipſa enim habebat curã domus: & iõ priò nũciat⁹ eſt ei aduẽtus Chriſti ꝑ aliquẽ qui aduentum Chriſti ꝑuenerat. c ¶ Occurrit il. Reuerẽter & deuotè. d ¶ Maria au. domi ſedeb. Cũ Iudæis qui venerant ad eas. e ¶ Dixit er. Mart. ad Ieſ. Domi. ſi fuiſ. hĩc frater meus non fuiſ. mor. Ex quo apparet, qd' credebat ipſum poſſe pręſeruare fratrem ſuum à morte: tamen imperfectè credebat, qa videtur innuere, qd' non poſſet Chriſtus tantũ abſens quantũ præſens. f ¶ Sed & nunc ſcio: qa quæcunque popoſ. à deo da. ti. de. Videtur ꝑ hoc non fuiſſe edocta plenè de eius deitate, quia non dixiſſet: quęcũq̃ popoſceris: ſed dixiſſet, quęcũq̃ iuſſeris fient. g ¶ Dicit illi Ie. Hĩc ſuſcitatio fratris ſui ei ꝓmittit̃, cũ dicitur: h ¶ Reſurget fra. tu. Sed illa intellexit hoc de reſurrectione futura. Ideo ſubdit̃: i ¶ Dicit ei Mart. ſcio qa reſur. in no. die. Ex quo patet, ꝙ erat de ſecta phariſæorum, q̃tum ad hoc, ꝙ confitẽtur reſurrectionem futuram, & non de ſecta ſaducæorum, qui hoc negant. k ¶ Dicit ei Ie. explicans intentionem ſuam de reſurrectione fratris ſui propinqua. l ¶ Ego ſum reſur. ſ. cauſaliter. Tum quia reſurrectio Chriſti eſt cau

† venturus erat

B

† danculũ

Diuiſio

tñ, ꝙ iſtæ paſſiones & cõſimiles non erant in Chriſto vitioſæ, ſed magis virtuoſæ, quia non erant præuenientes iudicium rationis, ſed magis ſequentes & per ipſum excitatę: ſicut dicit Philoſophus iiij. Ethico. ꝙ paſſio iræ excitata ꝑ virtutẽ fortitudinis, adiuuat ad actũ ei⁹ forti⁹ exequẽdũ. Scd'ò oſtendit̃ affectio Chriſti ex verbo, cũm dicitur. Vbi poſuiſtis eũ, &cæ. Tertiò ex facto cum ſubditur:

I * Et lachryma

a ¶ Ieſus er. Difficultatem oſtendit viuificationis talis peccato-
E ris. b ¶ Erat aũt ſpe. Lazarus mortuus, figura eſt Iudæorum
in Chriſto non credẽtiũ, & lapide.i.onere legis oppreſſorũ. Soro
Moraliter res ꝓ eo rogãtes, fideles ſunt in popu'o Iudæorum. ¶ Moraliter.
Vnuſquiſq; pctõr mole pctõrum preſſus & ſua lege grauatus, &
conſuetudine ſua mala iã fœtens, alios ex
ẽplo ſuo malo apertè corrũpit: Sorores,
cogitationes aliquæ, quia qñq; cogitans
ſe malè feciſſe dolet. c ¶ Domine iã fœ
tet. Timebat remoto lapide potius fœto
rẽ excitari, ꝙ fratrẽ reſuſcitari. d ¶ Sed
propter po. His verbis ſe gloriam patris
q̃rere, ſicut in alijs operibus oſtendit. Nã
qa ſecũdũ hominẽ minor erat pr̃e, ab eo
petit ſuſcitationẽ Lazari: & ideo ſe exau-
ditũ dicit: & hoc ꝓpter circũſtantes, vt ſic
crederent dei filiũ. e ¶ Voce magna c.
Fremuit: lachrymauit, clamauit, qa diffi
* & cilè ſurgit quẽ moles malę cõſuetudinis ꝑ
mit: ſed tñ poſt magnã vocem ſurgit.i.ꝑ
magnã dei gratiam viuificat dũ pœnitet.
f ¶ Et ſtatim ꝓ. Dũ pctõr cõtẽnit, ſepul
tus iacet: qñ pœnitet, ſurgit: qñ cõfitetur
ꝓdit: q̃ſi de occultis exeũdo manifeſtus.
ſed adhuc ligatus eſt: & dicitur miniſtris:
Matt.16.c. Soluite eũ, & ſinite abire. vnde: Quę ſol-
ueritis ſuper terrã, ſolu. erunt & in cælis.
g ¶ Soluite eũ. Chriſtus ꝑ ſe viuificat
intus, miniſtris tribuit ptãtem ſoluendi.
h ¶ Qui. &c. ab. Siue annũciãdo vt cre
derẽt, ſiue ꝓdiendo vt ſeruirent. Sed quõ
hoc factũ ſit dicit: Collegerunt pontif.
Credent

posuiſtis eum? Dicunt ei: Domine,
¶ Miſerere. ¶ Ploret ergo ſe peccator. ¶ Humanitus.
ueni & uide. Et lachrymatus eſt Ie- a
a ¶ Vnde dicitur: Non veni voca re iuſtos, ſed peccatores.
ſus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quo b
modo amabat eum. Quidã autem
a ¶ Potuit, ſed noluit: quia plus eſt ſuſcitare mortuum, quam ne moreretur facere.
ex ipſis dixerunt. † Non poterat hic c
a ¶ Inuidi hoc quod confitebantur, non credebant.
qui aperuit oculos cæci nati, facere
a ut *hic nõ moreretur? Ieſus ergo rur d
a ¶ Fremat, & in te, ſi vis reuiuiſcere.
ſum frẽmens in ſemetipſo uenit ad e
b monumentum. Erat autem ſpelun f
a ¶ Mortuus ſub lapide, reus ſub lege, quia rei ſub lege boni cum lege.
ca, & lapis ſuperpoſitus erat ei. Ait g
a ¶ Onus legis remouete, prędicate gratiam.
Ieſus: Tollite lapidem. Dicit ei Mar h
¶ Conſuetudine peccandi.
tha ſoror eius qui mortuus fuerat.
c Domine iam fœtet, quatriduanus
eſt enim. Dicit ei Ieſus: Nonne dixi i k
a ¶ Quia fœtentem quatriduanum ſuſcitat: omnes enim peccauerunt & egent gloria dei.
tibi, quoniam ſi credideris, uidebis
gloriã dei? Tulerũt ergo lapidem. l
*Ieſus autẽ eleuatis ſurſum oculis, m
dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniã n
audiſti me. Ego autẽ ſciebam, quia o
d ſemper me audis: ſed propter popu p
lum qui circumſtat dixi, ut credant,
quia tu me miſiſti. Hęc cùm dixiſſet, q
e uoce magna clamauit: Lazare ueni
¶ Sicut potentia eſt quod ſurgit: ita, ꝙ ligatus adhuc prodiit. i. foras proceſsit.
f foras. Et ſtatim prodiit qui fuerat r
¶ Vinculis peccatorum.
mortuus, ligatus pedes & manus s
¶ Velamen ſuper cor.
† inſtitis, & facies illius ſudario erat
g ligata. Dicit eis Ieſus: † Soluite eum, t
¶ Non omnes.
& ſinite abire. Multi ergo ex Iu- v x
dæis qui uenerant ad Mariam &
Martham, & uiderant quæ fecit Ie
h ſus, crediderunt in eum. Quidam y

Nicolaus de Lyra

F
a ¶ Et lachymat⁹ eſt Ie. ex pietate
* vbi erat videns locũ ſepulturę. ꝑ hoc etiam oſten-
is q mortu dit veritatem humanę naturę. Paris enim
us fuerat, periculi eſt diſcredere veram humanita-
poſitus tem in Chriſto, ſicut & deitatẽ. & iõ vbi
Chriſtus oſtẽdit ſuã deitatẽ, adiungebat
aliq̃ ad declarandũ ſuã hũanitatẽ, & ecõ-
uerſò. & hoc patet in ei⁹ natiuitate, qñ ia
Luc.2.b. cens in præſepio, vt hõ infirmus, ſtellam
fecit radiare in cælo, vt deus. Similiter in
Luc.23.f. paſſione, qñ ipſo moriente ex natura paſ-
ſibili ſol obſcuratus eſt inuiſibili virtute
dei. Et hic ſimiliter in ſuſcitatione Laza
ri quatriduari, qd' erat maximæ virtutis
† faſcijs ſe- turbatus eſt & fleuit, ad declarandũ veri-
pulchrali- tatem humanitatis. b ¶ Dixerunt. Hîc
bus. ex effectu Chriſti oſtenditur ſequens mur
muratio. Iudæi eñ viderunt Chriſtũ tri-
ſtari, & per conſequens arguebant, quòd
mors illa contra voluntatem Chriſti ſim
Triſticia pliciter accidiſſet: quia triſticia eſt de his
quæ nobis nolentibus acciderunt, vt di-
cit Augu. xiiij. de ciuitate dei. & per cõſe-
quens concludebant, ꝙ nõ potuiſſet La-
zarum præſeruaſſe à morte. & hoc eſt quod dicitur: Dixerunt
ergo Iudæi: ecce quomo. ama. e. quia videbant euidens ſignũ
innuentes per hoc ꝙ libenter ſi poſſet præſeruaſſet eũ à morte, &
ex hoc vlterius miraculũ de cæco nato illuminato volebant anni
hilate, & in alium retorquere, dicentes: c ¶ Non poterat hic q
aperuit oculos. q.d. ex quo non poteſt hoc, nec illud potuit, nec
fecit. Iſti non expectabant ſufficienter, ſed iudicabant ante tempus
quia Chriſtus plus fecit. Plus eñ eſt mortuũ ſuſcitare, ꝙ̃ mortem
infirmantis impedire. d ¶ Ieſus ergo. Hîc conſequenter ponitur
Lazari ſuſcitatio. Et ponuntur hîc quinq; per ordinẽ facientia ad
miraculi certitudinem & magnificentiam. Partes patebunt proſe
quẽdo. Primũ eſt deſcriptio ſepulchri, quod erat ſpelũca cauata in
rupe magna & profunda, ita qd' poterant poni plura ibi corpora
ſcilicet corpa eorũ q fuerũt eiuſdem parẽtelæ. vnde frequẽter dr̃
in libris Reg. Sepultus eſt in ſepulchro patrum ſuorũ. Sic igit̃ erat
factum ſepulchrum Lazari, & deſuꝑ grandi lapide claudebatur.
Ex q̃ patet vera mors Lazari, qa ſi fuiſſet ibi poſitus viuus & ſan⁹,
infra quatriduũ fuiſſet mortu⁹ ex loci corruptione. & hoc eſt qd'
dicitur. Ieſus er. rur. fre. indignatus cõtra maliciã Iudæorũ de fa-
ctis ſuis iniquè murmurantiũ. & talis indignatio eſt virtuoſa: quia
ſicut ad
ſicut ad virtuoſum pertinet applaudere bono, ita & indignari cõ G
tra malum. e ¶ Venit ad mo. Dicitur eñ ſepultura monumen-
tum, q̃ſi monens mentem, qa monet viuentes, vt præcogitẽt mor
tem. f ¶ Erat autem ſpe. modo prædicto facta. g ¶ Ait Ieſ⁹.
Hîc ponitur ſecundũ, ſ. lapidis amotio, cùm dicitur: h ¶ Tollite
la. &c. do. iam fe. q.d. licet aliqñ ſuſcita
ti ſint mortui recenter, tamen ꝙ iam qua
triduanus ex fœtore ſolutus reſuſcitetur,
nõ eſt ſic auditum. Et hoc verbum videt̃
ꝓceſſiſſe ex admiratione Marthæ & eius
ignorantia; qa eiuſdem virtutis eſt ſuſci-
tare mortuum vtroq; modo. ideo ſequi-
tur: i ¶ Dicit ei Ieſus. corrigendo eius.
dictũ. k ¶ Nõne di. ti. &c. ut glo. dei.
i. glorioſã eius virtutẽ in ſuſcitatione fra † Sup.9.b.
tris tui. l ¶ Tulerunt er. la. ad pręceptũ
Chriſti. m ¶ Ieſus autẽ. Hîc ponit̃ ter-
tiũ. ſ. Chriſti oratio ĩ Lazari ſuſcitatione
qd' facit ad declarationẽ miraculi, qa Iu-
dæi Chriſto imponebant ꝙ faciebat mi-
racula ꝟtute dæmonis. qd' oſtendit̃ falſũ
ꝑ hoc, ꝙ in faciendo orat deũ. & hoc ẽ q̃d
dicit̃: Ieſus autem ele. vt oñderet nobis
formã orãdi, q̃ eſt ꝑ eleuationẽ mentis in
deum. n ¶ Dixit: pa. gra. Deus enim pr̃
cęleſtis magnificentiſſim⁹: & iõ ex gratia-
rũ actione de præteritis ad prędanda be-
neficia ſequẽtia prouocatur. hoc enim eſt
ꝓpriũ magnifici, vt habetur. iiij. Ethico.
o ¶ Ego au. ſcie. In his enim q̃ Chriſt⁹
abſolutè volebat, deliberatiua voluntate
conformabatur diuinæ voluntati, & ſic
exaudiebatur. Sciẽdũ tamen, ꝙ orare pa-
trẽ conuenit Chriſto rõne humanitatis in H
q̃ eſt minor patre, nõ autẽ rõne diuinita-
tis, in qua eſt ei ęqualis. p ¶ Sed ꝓpter
populum qui circunſtat di. multi eñ
ex Iudæis dicebant, ꝙ in Beelzebub facie Mat.12.b.
bat ſigna: quod remouet conformando
voluntatem ſuam cum voluntate diuĩa
q ¶ Hæc cum dixiſ. Hîc ponit̃ quartũ
ſ. Lazari vocatio, cùm dicitur: Hęc cum
dixiſſet uoce magna cla. Hoc facit ad
declarationem miraculi. qa ſi dixiſſet ĩ ſi
lentio: poſſent dicere aduerſarij, ꝙ verba
magica dixiſſet, vel ĩterpoſuiſſet. Per hoc
etiam tollit̃ error eorũ q dicebãt animas
defunctorum latitare in ſepulchris: & iõ
clamauit Ieſus voce magna in ſuſcitatio-
ne Lazari, quaſi animam reuocans, à lon
ginquo ſcilicet ab inferno, vt ad corpus
rediret r ¶ Et ſtatim prodijt qui fue- † De ſentẽ.
rat mortuus. Hîc ponitur quintum ſci- excom. c. à
licet Lazari ſuſcitatio, cùm dicit̃: Et ſta- nobis.
tim pro. q fue. mor. quia virtus diuina
operatur in inſtanti. s ¶ Ligatus ped.
& manus. Hîc declaratur virtus diuina
non ſolum ſuſcitando mortuum, ſed etiã
faciens exire ligatum. per hoc etiam appa
ret certitudo miraculi, inquãtũ exiuit Lazarus eo modo quo fue-
rat in ſepulchro poſitus. t ¶ Dixit eis Ieſus: ſoluite. hoc pręce
pit alijs, licet poſſet facere per ſeipſum: vt accedentes depropè &
tangentes ex viſu & tactu eſſent teſtes miraculi efficaciores, ſicut
ſupra dictum eſt de amotione lapidis. v ¶ Et ſinite abire. vt oñ
datur verè ſuſcitat⁹ & non phantaſticè, per opera vitę: cuiuſmodi
eſt ambulatio & comeſtio & conſimilia. ideo infra dicitur ſe. a. qd'
Lazarus erat vnus de diſcumbentibus. x ¶ Multi ergo. Hîc po
nitur ſuſcitationis effectus dupliciter. Primò quo ad præſentes. Se
cundò quo ad abſentes, ibi: Collegerunt ergo. Effectus miraculi
circa p̃ſentes oñdit̃ ex hoc, quod viſo prędicto miraculo multi eo
rum crediderunt Chriſto, nec mirum, quia illud ſignum fuit diui
næ virtutis manifeſtè oſtenſiuum, quæ non poteſt adeſſe ad teſtifi
candum aliquod falſum. & hoc eſt quod dicitur: Multi ergo ex
Iudæis qui uenerant ad Mariam & Martham, & uiderãt
quæ fecit Ieſus, crediderũt in eũ. & patet. Sequitur: y ¶ Qui-
dam autem ex ipſis abierunt ad phariſæos, & dixerunt
eis quæ fecit Ieſus. Dicunt doctores aliqui, quòd hoc fecerunt
bono zelo moti, volentes ex miraculo viſo refrenare iram eorum
contra Ieſum, tamquam irrationabilem, alij dicunt, ꝙ malè moti
hoc fecerunt

a ¶ Credent. Et qa ſentiebãt doctrinã eius eſſe contra tẽplum &
A paternas leges, timebãt ne ſi omnes crederẽt in Chriſtum, nemo
remaneret qui cõtra Romanos ciuitatẽ dei & tẽplũ defẽderet. Et
ue. Ro. De tẽporalib⁹ timẽt, nõ de æternis: & vtraq; perdiderũt.
Locus eſt Ieruſalẽ quẽ perdiderunt Gẽtem ſuã perdiderunt vbiq;
Mali ꝓphe diſperſi. b ¶ Hoc à ſemetip. Aug. No
tant. ta etiã malos ꝑ ſpm̃ ꝓphetię p̃dicere futu
ra, qd' tñ euãgeliſta diuino tribuit ſacrõ.
qa fuit põtifex. i. ſũmus ſacerdos, & my-
† principes ſteriũ hñs ĩ manib⁹ ſpũ dei loquutus eſt.
ſacerdotũ De⁹ cõſtituit vnũ ſũmum ſacerdotẽ, cui
mortuo vnus ſuccederet. Sed ꝑ ambitio
nẽ poſtea euenit, vt plures eſſent, & vici-
bus miniſtrarẽt: Fortè & plures ĩ vno an-
no, ex qb⁹ fortè exibat q incẽſum pone-
Luc.1.a. ret: qd' nõ licet niſi ſummo ſacerdoti, vt
de Zacharia legit̃. c ¶ Pro gente. Iu-
dęorũ. ſ. ĩ q̃ erãt oues. hoc tãtũ Caiphas.
Sed qa nouerat euangeliſta eẽ alias oues,
addidit: Sed ut fi. dei q e. diſp. cõ. Filij
prædeſtinatione, ſicut & oues ĩ Iſrl̃, nõdũ
eñ erãt, quia nõdũ crediderãt. d ¶ Pro-
ximũ au. Imminente paſcha figurali ĩ q̃
iam verus agnus immolandus eſt, conſi-
lium erat inter Iudæos de eo occidendo,
& ipſe appropinquat paſſionis loco.

a ¶ Qui venerant, vel ex his qui crediderant.
autem ex ipſis abierunt ad phariſæ-
os, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus.
Collegerũt ergo † pontifices & pha a b
¶ Aduerſus Ieſum.
riſæi concilium, & dicebant: Quid c d
¶ Q. Cur non prouidemus nobis?
facimus? Quia hic homo multa ſi- e
gna facit. Si dimittimus eum ſic, o- f
a mnes credent in eum: Et uenient Ro- g
mani, & tollent noſtrum locum & h i
a ¶ Inueſtigans vel ſagax vel veniens ore interpretatur.
gentem. Vnus autẽ ex ipſis Caiphas k
nomine, cũ eſſet pontifex anni illius l
dixit eis: Vos neſcitis quidquam, m n
nec cogitatis, quia expedit uobis,
ut unus moriatur homo pro popu o p
b lo, & non tota gens pereat. † Hoc à q r
ſemetipſo non dixit, ſed cum eſſet s
pontifex anni illius, prophetauit:
quia Ieſus moriturus erat pro gen- t
c te: Et non tantum pro gente, ſed ut v
filios dei qui erant diſperſi congre x y
¶ Non quin & prius, ſed modo diffinite.
garet in unũ. † Ab illo ergo die † co- z
gitauerunt ut interficerent eum. Ie- a
¶ Non ꝙ hoc non poſſet, ſed docet ſuos cedere furori perſequentium.
ſus ergo iam non in palam ambula-
a ¶ Significat tranſitum ad gentes in Ephrem, quæ interpretatur fructificatio. i. eccleſia.
bat † apud Iudæos: ſed abiit * in re- b
gionem iuxta deſertũ, in ciuitatem c
quę dicitur Ephrẽ: & ibi morabatur d
d cum diſcipulis ſuis. † Proximum e

Nicolaus de Lyra.

hoc fecerũt. qa ſicut ex ſignis viſis bõi
& electi cõuertũtur, ita freq̃nt̃ mali obdu
rant̃: & hoc magis videt̃ ex lr̃a ſequenti,
vbi agit̃ de cõgregatiõe pharisęorũ ad tra
ctãdũ de morte Chriſti. a ¶ Colleger.
B Hîc ponitur effect⁹ ſuſcitatiõis Lazari re
ſpectu abſentiũ. qa audita ſuſcitatiõe La-
† Mat.12.b zari, ex ira & inuidia moti ſunt ad tractã
Mar.3.a. dũ de morte Chriſti. Et diuidit̃ ĩ tres; quia
Diuiſio priò põit̃ eorꝝ cõgregatio, ſcd'ò, cõgrega
torũ dubitatio, ibi: Et dicebãt. tertiò du-
bij determĩatio, ibi: Vn⁹ ex ipſis. In prĩa
ergo parte dicit̃ ſic: Colle. er. põ. q erãt
† inter maioris autoritatis & magis lr̃ati. b ¶ Et
phariſæi. qui videbãtur p̃ alijs religioſi:
ex qbus ſcdm̃ eorũ graui⁹ erat. c ¶ Con-
cilium. ſ. aduerſus Ieſum. Hoc nõ eſt ex
textu, ſed ſubintelligit̃. Circa hoc notan-
dũ, ꝙ pontifices erãt de tribu Leui: Phari
ſæi aũt ꝓ magna parte erãt de tribu Sy-
meon, qa ex illa tribu habuit ortũ ſecta pharisęorũ, iõ in figura hu
ius p̃dictũ fuit Gene. penul. a. Symeon & Leui fratres vaſa iniqui-
tatis bellãtia: in cõciliũ eorũ nõ veniat anima mea. d ¶ Et dice.
Hîc ponit̃ eorũ dubitatio quid facerent de Ieſu, quia habebãt rõ-
nes ad vtrãq; partem. Ex euidẽtia eñ miraculorꝝ cog-bãt dicere.
e ¶ Quia hic hõ mul. ſi. fa. & ex hoc ſequit̃, ꝙ erat ei credẽdum
magis ꝙ̃ Moyſi, qa Moyſes nõ tot nec tãta ſigna fecit: & maximè
qñ ppl̃s ei priò credidit, imo valde pauca, vt patet Exod. iiij. Et ſic
habebãt argumẽtũ ad ipſum recipiendũ & honorãdũ tamq; verũ
Chriſtũ: ſed ecõuerſò arguebãt ad cõtrariũ, dicẽtes: f ¶ Si dimit.
eum ſic, oẽs cre. i e. ſicut ĩ Chriſtũ: & qa Chriſto debebat regi-
mẽ ſcd'm ſcripturas, q̃s malè intelligebãt de tpali regno, iõ ex hoc
videbat̃ ſeq cõtra imperatorẽ Romanũ rebellio, q tũc tpis dñabat̃
eis: & hoc videbat̃ ꝓpinq̃ occaſio deſtructiõis ciuitatis & tẽpli per
ptãtẽ Romani imperij, q̃ tũc erat maxima: & iõ ipſi nõ habebãt ali
quã virtutẽ reſiſtẽdi. & hoc eſt qd' dicit̃: g ¶ Et ueni. Roma. ĩ tã
ta fortitudine, ꝙ nõ poterimus reſiſtere. h ¶ Et tol. no. lo. i. ciui
tatẽ & tẽplũ. i ¶ Et gentem. captiuando ppl̃m: & ſic patet quòd
Diuiſio paſſio timoris ſubuertebat in eis iudiciũ rõnis. k ¶ Vnus autem
ex ipſis. Hîc ponit̃ dubij determinatio. Et diuidit̃ in tres: qa priò
dubiũ determinat̃, ſcd'ò determinatio approbat̃, ibi: Ab illo autẽ
die. tertiò à Chriſto euitat̃, ibi: Ieſus ergo iã nõ ĩ pal. Prima ĩ duas:
qa primò ponit̃ Caiphæ determinatio. ſcd'ò, huius determinatio-
nis expoſitio, ibi: Hoc aũt à ſemetipſo. In prima igitur parte dicit̃
ſic Vnus ex ipſis Caiphas nomine. Nõ eſt de textu: ſed intelli
gitur nomen eius propter autoritatem ſui officij. vnde ſubditur:
l ¶ Cum eſſet pon. anni illi. Dñs aũt præceperat eſſe tñ vnum
ſummum ſacerdotẽ, & per totam vitam ſuam: quo moriente ali⁹
ſibi ſuccederet. vñ & ĩ morte ei⁹ reuertebãtur fugitiui. ſed propter
cupiditatẽ & ambitionẽ ſuã ſtatuerũt inter ſe illi q erãt de genere ſa-
cerdotali
cerdotali, vt q̃libet anno vn⁹ eſſet q illo officio fungeret̃. Aliã autẽ C
rõnẽ aſſignat Ioſephus dicẽs: A tpe Herodis Aſcalonitæ q auxi- Ioſephus
lio Romanorũ occupauit regnũ Iudęę, ſacerdotiũ cõiter vẽdebat̃.
& ſic ꝓpter maius lucrũ tpale ſũm⁹ ſacerdos frequẽter mutabat̃.
m ¶ Dixit eis. propter autoritatẽ officij ſic loquutus eſt dicens:
n ¶ Vos ne. quic. nec cogi. q.d. prima
facie q̃libet intelligẽs videre põt, qd' ad
mortẽ hui⁹ hoĩs debemus laborare. Cui⁹
rõ eſt, qa bonũ cõe magis eſt eligendũ ꝙ̃
bonũ particulare. Si aũt hõ iſte dimittat̃,
bonũ toti⁹ ppl̃i diſſipabit̃, vt patet per p̃-
dicta ſecũdũ eorũ æſtimationẽ. & ſic con
cludit, ꝙ ſit agẽdũ ad mortẽ Chriſti, etiã
ſi ex parte ei⁹ nõ inueniat̃ aliqua cauſa. &
hoc eſt qd' dr̃: o ¶ Expedit uo. ut un⁹
moriat̃. hõ. etiã ſi eſſet bonus & iuſtus.
p ¶ Pro popu. i. ꝑ cõſeruatiõe populi.
q ¶ Et nõ to. gẽs ꝑ. ſed maneat in vita.
Hîc patet manifeſtè ꝙ paſſio inuidiæ &
liuoris cõtra Chriſtũ, & paſſio timoris p̃-
dẽdi gẽtẽ & locũ ſubuertebãt in eis rõnis
iudiciũ: qa ĩ nullo caſu licitũ eſt interfice
re innocẽtẽ: ꝑ hoc eñ nõ ꝓcurat̃ bonum
cõe, ſed magis deſtruit̃. ꝓpter qd' dei iudi
cio factũ eſt, ꝙ illud malũ qd' credebãt ꝑ
mortẽ Chriſti euadere. ſ. deſtructionẽ lo-
ci & gẽtis, ꝑ mortẽ Chriſti incurrerũt. qa
ĩ pœnã hui⁹ pcti Romani ꝑ Titũ & Veſ- † 1.q.1.di-
paſianũ locũ & gẽtẽ deſtruxerũt anno. xlij. ctum eſt à
poſt paſſionẽ Chriſti, ſicut fuerat à Danie domino.
le ꝓphetatũ. ix. g. Et ciuitatẽ & ſãctuariũ D
diſſipabit ppl̃s cum duce vẽturo, &c. & à
Saluatore p̃dictũ Luc. xix. f. Vidẽs ciuita
tẽ ſctãm Ierl̃m, &c. r ¶ Hoc à ſe. Hîc po
nit̃ prædictæ determinationis expoſitio:
quæ qdẽ expoſitio eſt Iohãnis euangeli-
ſtæ oñdẽtis q̃liter Caiphas prędictã deter
minationẽ ꝓtulit. Quãuis eñ eſſet inten † conſulta-
tio Caiphæ dare ſolũ cõſilium de Chriſti uerunt
morte ꝓ tpalis piculi euaſiõe circa popu
lũ Iudęorũ, tñ ꝟbũ ei⁹ ſic ſonabat, quòd
Chriſtus erat moriturus ꝓ gẽte & popu-
lo. & qd' ſic fuit ꝓlatũ, fuit ꝓphetia q̃dã- * illinc
mõ de futuro, ꝙ Chriſt⁹ erat moritur⁹ ꝓ
ſalute ſpũali, & nõ ſolũ Iudæorũ, ſed etiã
oĩm gẽtiũ q credituri erãt in ipſũ, & hoc
eſt qd' dicit̃: Hoc à ſemetipſo nõ dixit
ſupple p̃dictũ ꝟbũ hoc mõ ꝓtulit, ſed ꝑ † Mat.26.a
motionẽ alteri⁹ s ¶ Sed cum eſſet põ. Mar.14.a.
quia ipſo ignorante dictũ ꝓpheticũ protulit, nõ ratione ſui meri Luc.22.a.
ti. ſed dignitatis officij. t ¶ Quia Ie. mo. er. pro gen. ſ. Iudæorꝝ
quia multi de Iudæis ſaluati ſunt per ipſum. v ¶ Et &c. ſed ut
fi. Nõ qa adhuc eẽnt filij dei actu, ſed in potẽtia ad actum reducẽ-
da. quia erant prædeſtinati. x ¶ Qui erant diſper. ꝑ diuerſos ri-
tus gentilium. y ¶ Congregaret in unũ. i. in vnã eccleſiã ex Iu
dæis & gentib⁹ cõſtitutã, vt eſſet vnũ ouile, ſicut eſt vn⁹ paſtor, vt
ſupra dictũ eſt p̃ce. ca. ꝓpter qd' Gẽ. penul. g. dr̃ de Chriſto: Ipſe
erit expectatio gentiũ, nõ ſolũ Iudęorũ. Nec hoc eſt cõtra illud qd'
dicit Saluator Mat. xv. c. Non ſum miſſus niſi ad oues quæ peri-
erant domus Iſrael. qa ibi Saluator loquitur de ſua miſſione ad prę
dicandũ in perſona ꝓpria. Propter qd' apl̃s dicit Rom. xv. b. Dico
eñ dñm Ieſum Chriſtũ miniſtrum fuiſſe circũciſionis. z ¶ Ab il-
lo. Hîc ponitur determinationis Caiphæ approbatio quãuis eẽt
iniqua, qa oẽs alij erãt affectati ad procurãdũ mortẽ Chriſti, ſicut
& ipſe. & hoc eſt qd' dicitur: Ab illo ergo die co. ue ĩter. e. Li-
cet eñ añ habuiſſent volũtatem interficiendi ipſum, vt patuit per
prædicta, tamen ex conſilio Caiphæ diffinierunt hoc adimplere ꝙ̃
citi⁹ poſſent. a ¶ Ieſus er. Hîc conſequenter ponit̃ huius determi
nationis declinatio. nõ enim adhuc erat tp̃s paſſiõis Chriſti à deo
præordinatũ: & Iudæi quærebãt occidere eum, vt viſum eſt, iõ re
ceſſit ad tp̃s. & hoc eſt q̃d dicitur: Ieſus er. iã nõ in pa. ambu. ap.
Iudæos. Quãuis enim inter eos exñs poſſet eorũ impetũ refrena-
re, tamen voluit ad tp̃s latere & ſe occultare, rõnibus prædictis ca.
viij. & x. vbi ſimiliter agitur de ſua occultatione. b ¶ Sed abijt
in regionẽ iuxta deſertum. vbi pauci de Iudæis erant. c ¶ In
ciuitatem quæ dici. Ephrem: quæ erat parua & parũ popula-
ta. d ¶ Et ibi morabatur cum diſci. ſuis. vſq; ad tempus pro
pinquum ſuæ paſſionis. e ¶ Proximum au. e. pa. Iu. Hoc ſubdi
tur ad oſtẽdẽdũ, ꝙ Chriſtus paruo tpe in illa ciuitate ſe occultauit

quia ante

[E] quia ante Paſcha in Ieruſalem venit. a ¶ Et aſcen.m.Ie.de re. quia tenebantur de tota Iudæa ad ſolennitatem venire. b ¶ Ante Paſcha, ut ſanctifi.ſeipſos.orationibus & ſacrificijs, ad digne comedendum agnum paſcalem.& ſi hoc fiebat de agno figurali,multo magis ſe debet homo ſanctiſicare orationibꝰ & bonis operibus ad digne recipiendũ verum agnum immaculatũ corpus Ieſu Chriſti. c ¶ Quære.er.Ie.vt audirẽt eius doctrinã,de cuius miraculis audierãt famam. d ¶ Et col.ad inui.quia mirabantur,ꝙ in tãta cõgregatiõe nõ venerat ad docẽdũ,ideo quærebant: Quid pu. Et ſubdit euangeliſta quaſi reſpondens quæſtioni eorum. e ¶ De.au. & patet litera.Propter hoc enim ab eis licet ab ingratis & obſtinatis receſſerat vſq; ad tẽpus ſuę paſsionis diſpoſitum

[An Caiphas fuerit verè ꝓpheta.] Circa prędicta in hoc ca.quærit̃ vtrum Caiphas erat verè ꝓpheta? Et arguitur primò,ꝙ ſic, quia Balaam dicitur verè propheta,vt habetur li.Num.xxiiij. & tamẽ fuit malus hõ. donũ em̃ ꝓphetiæ aliqñ malis hoibꝰ cõcedit̃.ergo malicia Caiphæ nõ ĩpediuit ĩ eo veritatẽ ꝓphetię,Itẽ ĩ litera dicit̃ hîc, ꝙ ꝓphetauit ꝙ Ieſus eẽt moriturꝰ ꝓ gẽte & vt filios dei qui erant diſpſi cõgregaret:& hoc verbũ euãgeliſtę videretur falſũ:qđ nullo modo ẽ dicendũ, niſi Caiphas fuiſſet verè propheta.Contrariũ arguit̃ per hoc ꝙ ipſe dixit falſum,dicẽs illis q de morte Chriſti tractabãt:Expedit vobis vt vnus hõ moriatur.Mors em̃ Chriſti ñ fuit expediẽs illis q eã ꝓcurauerũt.falſitas aũt nõ ſubeſt ꝓphetiæ:ergo,&c.Reſponſio dicẽdũ,ꝙ ad rõnẽ verę ꝓphetæ duo reqrũtur.

[Ad ꝓphetã verũ duo requirũtur] Primũ eſt,ꝙ habeat verã cognitionẽ de aliq̃ occulto reſpectu aliorũ hoim cũ qbꝰ cõuerſat̃.ꝓpter hoc dicitur ꝓphera q̃ſi ꝓcul fans vt ſuꝑ dictũ eſt:inq̃tũ cognoſcit ea q̃ lõ-

[Geñ. 41.a.] ginq̃ ſũt à cognitione aliorũ.ꝓpter qđ ſi alicui fiat apparitio,indicãs aliqd occultũ,nõ dicit̃ ꝓpheta,ſi illud ſit ei cognitũ. Sic Pharao vidit ſpicas deſignãtes q̃litatẽ futurorũ annorũ,& Nabucho-

[Dañ.2.e.] donoſor ſtatuã deſignãtẽ mutabilitatẽ regnorũ: neuter tñ fuit ꝓpheta.ſed Ioſeph & Daniel q de occultis illis cognitionẽ habuerũt ꝓpter q̃d dr̃ Dañ.x.a.Intelligẽtia opus eſt in viſione:qa nõ põt dici ꝓpheta ſine ĩtellectuali cognitiõe, ſola em̃ viſio imaginaria nõ facit ꝓphetã,vt viſũ eſt.Scđ'ò reqrit̃,ꝙ illa cognitio fiat mediante ſpũ bono.maligni em̃ ſpũs aliqñ reuelant hoibꝰ ea q̃ ſunt alijs occulta:nõ tñ ex hoc dicũt̃ veri ꝓphetę: ſed ſolũ cũ additiõe diminuẽ-

[F] te.ſicut ĩ ſacra ſcriptura dicũt̃ frequẽter aliq ꝓphetæ Baal,vel prophetę excelſorũ.talis em̃ nõ dr̃ ꝓpheta abſolutè,ſicut nec hõ mortuus dicit̃ hõ:ꝓpter additionẽ diminuẽtẽ. ꝓphetia em̃ vera cõputat̃ inter ſpũſſctĩ dona.Cũ ergo quærit̃ de Caipha, dicendũ qđ nõ fuit v̾è ꝓpheta,qa nullã cognitionem habuit de ſecreto dñicę paſſiõis,ꝙ eſſet futura ꝓ ſpũali ſalute hũani generis:ſed tm̃ intẽdebat dare cõſiliũ de morte Chriſti ꝓpter timorẽ Romanorũ. Verũ tñ ſcđ'm ꝙ hîc dicũt Chriſo.& Aug.Spũſſctũs ĩ ꝓlatiõe ſui cõſilij ſic mouit linguã eiꝰ,ꝙ ipſo ignorãte v̾ba q̃ ꝓtulit ſignificabant Chriſti mortẽ eẽ futurã ꝓ ſpũali hoĩm ſalute,nõ tñ põt dici v̾è ꝓpheta,ex hoc ꝙ v̾bũ propheticum ignorãs ꝓtulit,alio linguã eiꝰ ad hoc mouẽte.Sicut nec aſina Balaã põt dici aĩal rõnale, ex hoc ꝙ verba rationabilia ꝓtulit,vt patet Nu.xxij.e.qa illa nõ ꝓceſſerũt ex interiori cõceptione ſeu ꝓpria cognitione,ſed magis ex diuina motione.ſecundũ ꝙ ibidẽ dicit̃: Aperuit dñs os aſinæ,&c.Licet em̃ Caiphas de morte Chriſti cogitauerit,& alios ꝑ ſuũ conſilium ad hoc inducere voluerit,qđ fuit ex propria cõceptiõe & diabolo hoc ſuggerente:ꝙ tñ cõſiliũ ſuum ſic ꝓtulit,qđ ꝑ v̾ba illa ſignificaretur paſſio Chriſti ꝓ futura ſpũali hoĩm ſalute, hoc nullo modo ab eo fuit,vt dictũ eſt.qa q̃tũ ad hoc ſolũ,v̾bũ illud erat ꝓpheticũ,iõ ꝑ hoc nõ põt dici ꝓpheta. Ad primũ dicẽdũ,ꝙ nõ eſt ſimile de ipſo Balaã,qa q̃uis fuit malus, habuit tñ verã cognitionẽ occultorũ,vt ibidẽ dicit̃:Dixit vir cui obturatꝰ eſt oculꝰ,q viſiões omnipotentis videt Caiphas autem talem cognitionẽ nõ habuit, vt viſum eſt:& ideo negatur ab eo ꝓphetia:nõ ꝓpter ſuã maliciã ſed ꝓpter cognitionis defectũ.Ad ſecũdũ dicẽdũ ꝙ v̾bũ euangeliſtæ eſt verũ ſi bene intelligat̃,non em̃ dixit,ꝙ Caiphas eſſet ꝓpheta.ſed ꝙ ꝓphetizauit.i.v̾bũ propheticũ protulit: non tñ à ſemetipſo ſicut euangeliſta dicit,ſed ſpũſctõ linguã eiꝰ ſic mouente ipo ignorante: ꝓpt̃ qđ nõ habuit vere rõnẽ ꝓphetæ. Argumẽtũ etiã in cõtrariũ eſt ſoluẽdũ,qa ſicut dictũ eſt,Caiphas illud v̾bũ ꝓtulit ꝑ motionẽ ſpũſſctĩ,à q̃ nullũ ẽ falſũ:& iõ Caiphas dicẽdo:Expedit vobis vt vnꝰ moriat̃ hõ,&c.verũ dixit,ſi bene ĩtelligatur ꝙ mors Chriſti quantum eſt in ſe, fuit expediens oibus, etiam illis qui de eius

autem erat Paſcha Iudæorum, &
a aſcenderunt multi Ieroſolimam de
b regione ante Paſcha, ut ſanctifica-
a ¶ Sicut pręceperat deus vndiq; conuenire ad Paſcha, vt illius di ei ſanctificarentur celebratione. ¶ Male.
c rẽnt ſeipſos. Quærebant ergo Ie-
¶ Obliti ſuę ſanctificationis,in ipſo loco orationis tractant de nece agni.
d ſum,& colloquebantur ad inuicem in templo ſtantes. Quid † putatis, quia non uenit ad diem feſtum?
e Dederant autẽ pontifices & Phariſei mandatũ,ut ſi qs cognouerit ubi
¶ Ad occidendum.
ſit, indicet, ut apprehenderẽt eum.

[G] eius morte tractauerũt,q̃uis aliq eorũ ꝑ ſuã maliciã eius vtilitatẽ recuſauerũt,ſicut & alij pc̃tores in pc̃tõ mortali decedentes.In ca. xj.vbi dr̃ in poſtil.Infirmitas curabilis non dr̃ propriè languor.

ADDI.I. Languor nõ deſignat infirmitatis incurabilitatẽ,quinimmo debilitatem tm̃ ſignificat, q̃ contingit qñq; ſine graui infirmitate.Vñ aliqñ addit̃ huic termio languor, dictio ſignificãs magnitudinẽ eiꝰ.vñ.ij.Par.xxiiij. g.Dimiſerũt eũ ĩ languoribus magnis.Si em̃ lãguor de ſe ſignificaret incurabilitatẽ infirmitatis,ſupflué adderet̃ magnũ,cũ q̃libet infirmitas ĩcurabilis ẽ magna.Nec facit ad ꝓpoſitũ,vtrũ ĩfirmitas Lazari eſſet curabilis via naturæ,vel nõ, qa miraculũ Lazari ex reſuſcitatione maxiẽ inſolita ſingularit̃ p̃dicat̃: nõ aũt de curatiõe infirmitatis. Chriſtus em̃ innumerabiles infirmitates curauerat,vt patet in ꝓceſſu euãgeliorũ:de qbꝰ tñ nõ ſic ſolẽnizat̃.Curatio em̃ infirmitatũ non eſt ĩ tãto gradu miraculorũ ſicut reſuſcitatio mortui præſertim q̃triduani,vt ſanctꝰ Tho.ĩ p̃ria parte.q.cv.arti.vi.ĩ cor.queſtio. ¶ In eo.ca. vbi dicit̃ in poſtil. Circa hoc notandũ,ꝙ pontifices erant de tribu Leui. [† videt̃ vobis]

ADDI.II. Licet tã ſacerdotes q̃; Leuitæ oẽs erãt Leuitæ rõne generis:cũ tã Aarõ à q̃ ſacerdotes deſcendebãt,q̃; alij eiuſdẽ tribꝰ à Leui patriarcha deſcẽdiſſent:tñ ſoli Leuitę q nõ erãt ſacerdotes retinuerũt ſibi nomẽ generis.vñ Nume. xviij.c.Filijs aũt Leui dedi oẽs decimas Iſraelis,&c.In q̃ cap.pluries vocat Leuitas ꝓut diſtinguunt̃ à ſacerdotibꝰ Aaronitis,vt ibidẽ patet:& ſic ĩ multis alijs locis.vñ ſic loquẽdo de ſacerdotibꝰ & Leuitis.ſ.ꝓut ab inuicẽ diſtinguntur,tenẽdũ eſt ꝙ Leuitæ nõ fuerũt participes in fabricatiõe ſeu adoratione vituli:quod fuit maximũ pc̃tm̃ inter cætera à pp̃lo Iſr̃litico cõmiſſa,vt Exod.xxxij.g.Similiter nec pticipes fuerũt in occiſiõe Chriſti, licet ĩ vtroq; ſcelere ſacerdotes de principalibꝰ fuerũt ſpecialr̃,ſcđ'm opinãtes ꝙ Aarõ idololatraſſet ĩ illo facto.Primũ patet Exod.xxxij.f.vbi cũ moyſes volẽs vindictã facere ĩ pp̃lo idololatrante clamaſſet: Si qs eſt dñi, adiungatur mihi,ſtatim ſubdit̃:Congregatiq; ſunt ad eũ omnes filij Leui:& ſic patet ꝙ Leuitæ ĩ illo actu domino adhęſerũt:Quod [H] etiã hr̃ ĩ glo.Deu.xxxiij.vbi ſic:Quomodo fecerunt vitulũ aureũ Leuitę accincti gladijs,iubẽte Moyſe à porta vſq; ad portã idololatras interfecerũt.Sed cõſtat ꝙ Aarõ de principalibꝰ fuit ĩ illo crimĩe,ꝓut ibidẽ patet,ſ.ſcđ'm p̃dictos opinãtes.Addũt etiã Hebręi ꝓut Ra.Moy.tradit ĩ ſuo Deu.titulo de idololatria ca.j.ꝙ licet populus Iſraeliticus pluries idololatraſſet,vt in multis & varijs ſacrę ſcripturę locis hr̃,Leuitæ tñ nũq; idololatrarũt:& ſic patet primũ. Scđ'm v̾ò habet̃ expreſſè in glo.Deut.vbi.ſ. vbi ſuꝑ illud verbũ q̃d legit̃ de Leui: Iudicaſti eũ ad aq̃s cõtradictiõis,ſic ait:Aq̃ pp̃li ſunt q cõtradicẽtes clamauerũt,Crucifige crucifige eũ. & Sanguis eius ſuꝑ nos & ſuꝑ fi.no.Ad cumulũ em̃ pfectionis Leui adiũgit: [Mar.15.b.] Qui dixit patri ſuo,&c.Hæc in glo. Ex qua manifeſtè habetur:ꝙ Leui ſeparatus fuit ab illis q clamabãt:Crucifige,&c.& ꝑ cõſeq̃ns à crimine qđ cæteri Iſraelitici cõmiſerũt in occiſione Chriſti, in q̃ principes ſacerdotũ & huiuſmodi fuerũt manifeſtè participes.Veritas huius glo.ex ſerie literæ euangeliſtę põt haberi,vbi ĩ materia paſſiõis Chriſti ĩ q̃ de oĩbꝰ ſtatibꝰ,Hebręorũ expreſſa fit mẽtio,ſ.de põtificibꝰ,ſacerdotibꝰ & ſũmis ſacerdotibus,ſcribis & phariſęis,& hmõi.De Leuitis tñ nullus euangeliſtarũ in hac materia legit̃ facere mentionẽ,vt patet diſcurrenti quatuor euangelia ĩ materia paſſionis.Conſtat etiã,ꝙ in alijs euangelicis hiſtorijs,vbi Leuitę interueniunt mentio fit de eis prout à ſacerdotibus diſtinguunt̃, vt.ſ. j.b.Miſerũt Iudęi ſacerdotes & Leuitas,&c.& ſic ĩ alijs,& ſic patet ſecundũ.Ex quibꝰ ſequitur,ꝙ prophetia Iacob Gene.penul.a. Symeõ & Leui fratres,&c.ꝑ poſtil.allegata:ſi ad paſſionẽ Chriſti applicet̃,intelligenda eſt de Symeone à q̃ phariſæi & huiuſmodi deſcenderunt,& de Leui in pſona ſacerdotũ tm̃ ſeu pontificũ ab Aarone deſcẽdentium,non autem Leuitis prout à ſacerdotibus diſtĩguuntur.Prophetia verò Moyſi applicanda eſt tribui Leui,prout diſtinguitur à ſacerdotio,qui immunes fuerunt,vt iam dictum eſt tam à peccato vituli q̃; ab occiſione Chriſti:& ſecundum Hebręos etiam à quacunq; idololatria. ¶ Si autem contra prędicta obijciatur de hoc quod dicitur in prophetia Moyſi Deut. vbi ſupra Qui dixit patri ſuo & matri ſuæ,neſcio vos,& fratribus ſuis,ignoro illos,&c.Ex qbꝰ videtur,qđ Leuitæ patres & matres ſilr̃ & fratres & filios habebãt idololatras ſeu ꝓcurãtes occiſionẽ Chriſti.Dicẽdũ,ꝙ qa Leuitę admiſcebant̃ cũ alijs tribubus ĩ mr̃imonijs,ſicut & aliæ

[A] & alię tribꝰ:inde potuit ſępe cõtingere,ꝙ leuitæ hr̃ent mr̃es & patres matrũ ex alijs tribꝰ.ſilr̃ & nepotes.ſ.filios ſororũ, q dicunt̃ fratres.vnde de Abrahã & Loth nepote ſuo dicebat̃:Frẽs em̃ ſumꝰ, vt Ge.xiij.b.Silr̃ & filios filiarũ quæ cõtraxerãt in alia tribu.& tales ſunt q̃ſi filij.vñ de talibꝰ verificatur ꝓphetia Moyſi prędicta.ſ. Qui dixit pr̃i ſuo & mr̃i ſuę &c.Eo ꝙ ꝓprij leuitę.ſ.de genere leuitarũ ꝑ maſculinã lineã deſcẽdẽtes,ſepauert̃ ſe è prædictis cõſãguineis de tribubꝰ alienis deſcẽdẽtibꝰ ĩ prędictis duobꝰ caſibꝰ,vt deo adhęrerẽt,ꝓut glo. prædictæ teſtat̃.qbꝰ litera cõſonat,vt dictũ eſt

REPLI. In cap.xj.vbi dicit̃:Lazarꝰ lã.dicit poſtilla.ex hoc infirmitatẽ fuiſſe ꝑ naturam incurabilẽ, quia infirmitas curabilis ꝓpriè nõ dicit̃ languor.Burg.dicit ꝙ lãguor nõ dicit incurabilitatẽ;quia illi termĩo additur alius terminꝰ ſignificãs magnitudinẽ.ij.Par.xxiiij.g.vbi dicit̃:Magnꝰ lãguor.Ibi dico,ꝙ magnus refert̃ ad intẽſionẽ doloris, qa multi morbi ĩcurabiles ſunt parui doloris.vt Ptiſis, Hydropyſis,&c.Quidã ãt ĩtenſiui doloris ſũt [C] ſicut febres & hmõi.Cũ igit̃ ĩ ſcriptura lãguori addit̃ magnitudo, lãguor ptinet ad ĩcurabilitatẽ,magnitudo ad doloris intenſionẽ.

REPLICA. In eo.ca.vbi dicitur:Collegerũt põ.& phacõci,dicit poſtil.pontifices fuiſſe de tribu Leui;phariſęos aũt vt plurimũ de tribu Symeõ,iuxta illã ꝓphetiam [Geneſ.penulti.a.] Iacob dicentis:Symeon & Leui fratres vaſa iniquitatis bellantia,ĩ cõſilium eorũ nõ veniet anima mea.Burg.Fortaſſe de tribu Leui, ꝑ magnã digreſſionẽ vult ſaluare Leuitas,vt diſtinguntur contra ſacerdotes qui ab Aaron deſcenderunt.dicẽs eos nũq; idololatraſſe,nec ĩ morte Chriſti cõſẽſiſſe.Quod ſi verũ eſt,ſicut nõ credimꝰ, rõnabile fuiſſet Leuitas vt ſic diſtinctos etiã à vĩdicta mortis Chriſti præſeruare,vel ſaltẽ ad fidem Chriſti præ alijs conuerti. qđ factum non eſt,de conuerſione enim Iudæorũ legimꝰ de ſacerdotibꝰ cõuerſis Actu.vj.b.Mlta turba ſacerdotũ obediebat fidei de Leuitis nihil in ſpãli præſumo,igit̃ contra Bur.qa fruſtra eos excuſat.

GLOS. ORDI.

IEſus &c.An ſex.Cap.XII. [Myſticè] Oĩa myſticè. ſexta. quia ſex diebus oĩa fecit:ſexta die hoĩem cõdidit,ſexta ætate redimere venit, ſexta feria paſſus eſt,ſexta hora mortuus eſt.Venit autẽ ad Bethaniã.i.ad domũ obedientiæ,ipſe obediẽs patri vſq; ad mortẽ,docens ecc̃liam obediẽtiã,quæ eſt in monte

[Phli.2.b.] Olei.i.miſericordiæ.nec põt abſcõdi,ĩ q̃

[† igitur] ſuſcitat ſepultos à pc̃tis grauibꝰ.Ibi fit cœna ĩ fide & deuotione iuſtorũ.Martha miniſtrat.i.dũ qlibet fidelis opa deuotionis dño impẽdit.Lazarus.i. ſuſcitati de grauibꝰ cũ his q mãſerũt ĩ iuſtitia,læti epulã- [B]

[Luc.7.f.] tur de pñtia dñi. Maria q̃ olim pœnitẽs vnxit pedes:nec ibi dicit̃ q̃ vnguento,mõ caput & pedes precioſo.ibi rudimẽta pœnitentiũ:hîc iuſticiã deſignat pfectorũ.vñ

[2.Cor.2.d.] hîc libra vnguẽti.i.pfectio iuſticię.Vnguẽtũ:qa bonus odor ſumus deo: Caput vngit,q alta de eo prędicat.Pedes,q infirma venerat̃.Capillis tergit, q ſuis ſuperfluis

[* Simonis Iſcariotes] pauperes qui ĩ terra indigẽt reficit.Odore domꝰ.i. bona fama mundus repletur: b ¶ Venit in Betha.Iõ prius Bethaniam venit,vt reſuſcitatio Lazari altiꝰ memoriæ oĩm traderet̃,& inexcuſabiles Iudæi confunderent̃,tractantes de morte tanti ſuſcitatoris. c ¶ Maria er.Precioſum vnguentum fit de Nardo maximè de ſpicis.hîc autẽ dicitur piſtici à loco vnde erat.Et ĩterpretat̃ fidelis, nõ alia ad mixtione corrupti. d ¶ Dixit ergo unus.Iudas & ſi malus tamen inter apoſtolos numeratur, vt doceamur malos tolerare, ne corpus Chriſti diuidamus, & malos bonis non obeſſe.

Cap. XII.

¶ Siens eos conſpiraſſe, venit quaſi agnus ad victimam, vt verum Paſcha habeamus.

IEſus ergo ante ſex a
a dies Paſchæ uenit in b
b Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitauit * Ieſus. Fece- c
runt † autem ei cœnam ibi: & Mar- d
a ¶ Soror Lazari. b ¶ Vt non phãtaſma,ſed vera eius reſurrectio probetur:comedit,loquitur &c.
thã miniſtrabat:Lazarus uerò unus e
a ¶ Altera ſoror Lazari.
c erat ex diſcũbentibus cum eo. † Mã- f
ria ergo accepit librã unguenti nar- g h
di piſtici precioſi, & unxit pedes Ie- i k
ſu:& exterſit capillis ſuis pedes eius l
& domꝰ implera eſt ex odore unguẽ- m
a ¶ Iſte moritur bono odore,de quo alij viuunt.
d ti. Dixit ergo unus ex diſcipulis eius n o
¶ A loco.
Iudas * Scariothis, qui erat eum p
traditurus: Quare hoc unguen- q

NICO. DE LYRA.

☞ Nõ qa Cap. XII.

[Diuiſio] IEſus er.Poſtq; Iohãnes declarauit diuinitatẽ Chriſti ꝑ opa facta ĩ eiꝰ vita,hîc etiã declarat ꝑ ea q̃ ĩ eiꝰ morte ſũt facta.Et diuidit̃ ĩ duas:qa prĩò determĩat de eiꝰ morte & paſſiõe,ſcđ'ò de eiꝰ reſurrectiõe.xx.ca. Vna aũt ſabb.Pr̃ia ĩ duas:qa prĩò declarat mortis Chriſti occaſionẽ.ſcđ'ò ipſã mortẽ.ſe.ca.Añ diẽ feſtũ,Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ occaſio mortis Chriſti fuit inuidia Iudęorũ ex fama & gl̃ia Chriſti.Iõ diuidit̃ ĩ duas:qa prĩò deſcribit̃ eiꝰ fama ſiue gl̃ificatio.ſecũdò Iudęorũ ĩfidelitas & obſtinatio,ibi,Cũ ãt tãta ſigna.Pr̃ia ĩ duas qa prĩò ponit̃ eiꝰ gl̃ificatio ab hoĩe.ſcđ'ò à deo pr̃e ibi:Nũc anima mea turbata.Pr̃ia ĩ tres:qa prĩò ponit̃ gl̃ificatio Chriſti ab amicis familiaribꝰ.ſcđ'ò à turbis vulgaribꝰ,ibi:Cognouit ergo turba.tertiò à gẽtilibꝰ,ibi:Erãt autẽ gẽtiles.Pr̃ia adhuc ĩ duas:qa prĩò ponitur obſequiũ Chriſti factũ ab amicis ĩ generali.ſcđ'ò à Maria ĩ ſpãli,ibi:Maria ergo.In pr̃ia parte dr̃ ſic:Ieſus er.ante ſex dies paſ. Immediatè em̃ poſt ſuſcitationẽ Lazari Iudæi diffinierũt occidere Chriſtũ,vt p̃dictũ eſt:& iõ receſſerat q̃uſq; appropinq̃ret Paſcha, in q̃ immolabat̃ agnꝰ paſchalis,vt ſic Chriſtus q eſt agnus verꝰ immolaret̃ ꝓ nobis immediatè poſt ĩmolationẽ agni paſchalis figuralis:vt v̾itas figuræ ſuccederet. b ¶ Venit in Betha.q̃ eſt ꝓpè Ierl̃m ad duo miliaria,ubi Lazarus fuit mor.quẽ ſuſ.Ie. Illuc enim venit,vt ex memoria miraculi ibidẽ facti turba pp̃li moueretur ad eũ honorificè recipiẽdũ ĩ Ierl̃m ante ſuã paſſionẽ,ſicut fuerat p̃dictũ ꝑ Zachariã ꝓphetã.ix.c.Exulta ſatis filia Sion,iubila filia Ierl̃m,ecce rex tuꝰ venit,&c. c ¶ Fecerũt au.ei cœ.ibi.Hoĩes illius loci.Et fuit hæc cœna in domo Symonis leproſi,vt cõiter tenent doctores. fuerat tñ priꝰ à Chriſto curatꝰ: ſed nomẽ remanſerat ad memoriã miraculi. ¶ Origenes aũt dicit,ꝙ illa cœna fuerat ĩ domo Marthę q̃d ꝓbat ex eo q̃d ſubdit̃:d ¶ Et Matha mini.Sed põt dici,ꝙ iſte Simon erat vicinꝰ Marthæ:& ꝓpter hoc ipſa miniſtrabat ĩ domo eiꝰ.ſicut hoĩes ſolẽt facere ĩ domibꝰ amicorũ ſuorũ. & maximè ꝓpter reuerẽtiã ipſiꝰ Chriſti comedẽtis ibidẽ. e ¶ Lazarus ue.unus erat ex diſ.cũ eo.inuitatus à Simone.hoc autẽ factũ eſt ad declarationem veri miraculi de eiꝰ ſuſcitatione. f ¶ Maria er.Hîc deſcribitur obſequiũ Chriſto impẽſũ à Maria in ſpãli.Et diuidit̃ ĩ tres:qa prĩò ponit̃ Marię deuotio,ſcđ'ò Iudę indignatio,ibi: Dixit ergo vnus.tertiò eiꝰ reprehenſio, ibi: Dixit ergo Ieſus.In prima igitur parte dicitur ſic:Maria ergo.ſcil.ſoror Lazari. g ¶ Accepit li.In quo notatur quantitas vnguenti.non eſt veriſimile,qđ eſſet aliquid groſſæ materiæ,ſicut vngẽta cõiter dicta quia indecens eſſet tale quid ponere ſuper caput hominis ſedentis in mẽſa.Maria autem non ſolũ vnxit pedes domini,ſed etiam caput,vt Mat.exprimit.xxvj.a.& Marcus.xiiij.a.licet hîc omittatur. Et ideo dicendũ, ꝙ hîc vocat̃ vnguẽtũ liquor precioſus de re aromatica expreſſus,ſicut aqua roſacea de roſis exprimit̃.Alit̃ dicit̃,ꝙ fuit lacrhyma fluẽs naturalr̃ de arbore aromatica. h ¶ Nardi. nomen eſt herbę nigræ aromaticę habẽtis ſpicas ꝓpt̃ hoc dicitur Mar.xiiij.a.Nardi ſpicati.& de illis ſpicis extrahebatur liquor prædictus per artificium,vel naturam ſecundum alios. i ¶ Piſtici.ſcđ'm Aug.nomẽ eſt loci,vbi creſcit herba vñ talis liq̃r exprimit̃:ſed meliꝰ dicit̃:Piſtici.i.fidelis.Piſtis em̃ Gręcè, fides eſt Latinè.hoc eſt dictũ,ꝙ ille liq̃r erat purꝰ & verꝰ,nõ habens aliqd aliud admixtũ,nec ſophiſticatũ. k ¶ Precioſi.qa valebat trecentos denarios,vt habetur Mar.xiiij.ca.i. trecentos nummos vſuales.erat em̃ liquor ille refrigeratius & confortatiuus mẽbrorũ, & conſolidatiuus,& valde odoriferus. l ¶ Et unxit pedes Ieſu & exterſit capillis ſuis pedes eius. Ordine conuerſo factum fuit quã hîc ſcribatur,quia primò lauit pedes & exterſit, & poſtea vnxit. m ¶ Et domus impleta eſt ex odore ungenti. Ex q̃ patet precioſitas vnguenti & deuotio Mariæ expendẽtis rem tã precioſam in obſequium domini.Vtrum autẽ iſta fuit mulier de qua narrat Lucas,dictum fuit ca.præcedenti. n ¶ Dixit ergo. Hîc ponit̃ Iudæ murmuratio.cũ dicit̃: o ¶ Vnus ex diſci.e.Iudas Scario.Hoc dicitur ad differentiam alterius Iudę. p ¶ Qui erat eum traditurus.Licet enim prĩò fuerit bonus, quando vocatus fuit ad apoſtolatum, vt ſuprà dictum eſt, tñ poſtea lapſus eſt in pc̃tm̃.Quod autẽ dñs in ſua ſocietate tolerauit eũ,dedit nobis exemplum tolerandi malos. q ¶ Quare hoc unguen.non ue.trecẽ.denarijs:id eſt venditur vnde verſus:De re quæ venijt gratia nulla venit.Habet enim ſenſum paſſiui ſub voce actiua.

[* à mortuis] [† Mar.26.a. Mar.14.a. Luc.7.f.] [D]

Et datum eſt

[Moraliter Myſticè] Moraliter. a ¶ Ieſus ergo an.ſex dies pa.Alcuinus.Myſticè ꝙ ante ſex dies venit Bethaniam,ſignificat ꝙ ille q ſex diebꝰ oĩa fecerat:& ſexto die hoĩem creauerat,ipſe ſexta mundi ætate ſexta feria;ſexta hora redimere mũdũ venerat. f ¶ Maria er.acc.li.un.

* exponatur,ſicut

a ¶Non. Quantũ ad ſuam intenſionem ad eũ non ptinebat de
E egenis, qa non curabat de ipſis: nõ quin cõmiſſum eſſet ei diſpenſare pauperibus. b ¶Locu.ha. Cui miniſtrant angeli, loculos habet in ſumptus paupeꝝ cõdeſcendens infirmis. c ¶Sinite il. Nouit furẽ, ſed nõ ꝓdit, docens tolerare malos. Tantũ obſequiũ Mariæ cõmendat, oſtendens q̇ eſſet moriturus, & ad ſepeliendũ aromatibus vngendus. Ideo Mariæ cui non licuit mortuum vngere, datũ eſt viuentẽ officio funeris donare. vñ ſecundũ Mar. dr̃: qđ habuit, i. potuit, hoc fecit: pręuenit vngere corpus meũ in ſepulturam. ¶Magna patiã: nõ arguit Iudam auariciæ, & nõ cã pauperũ dixiſſe, ſed ex rõne monſtrat nõ eſſe culpandos illos: qui ipſi inter hoĩes conuerſanti de facultatibus miniſtrãt, q paruo tp̄e corporaliter eſt apud eos manſurus, cũ ſemꝑ ſint pauperes futuri qb⁹ eleemoſyna poſſit impendi. d ¶Me autẽ nõ ſem. ha. corporali præſentia: Vel nõ habebitis, tu Iuda & q ſunt hmõi, quia ſi mali iã cõicant ſacramentis, poſtea tñ nõ hñt dñm vt boni. e ¶Et ue. Curioſitas hos, non charitas adduxit. Nos econtra, ſi cognoſcimus Ieſũ obedientis aĩæ domũ in qua habitet inueniſſe, veniamus illuc cõtemplatione, nõ ꝓpter hoĩem tm̃ quẽ in aĩa ſuſcitatũ videmus, ſed vt bonã vitam imitemur, & per hoc ad viſionẽ Ieſu perueniam⁹. f ¶Sed ut Laza. Myſticè: Reſurgentes in ſcđ'ò aduentu rapiẽtur in aera cũ dño. g ¶Cogita. Quia nõ poterant occultare vel negare miraculũ: ſtultè volũt occidere: quaſi non poſſit ſuſcitare occiſum, q ſuſcitauit defunctum. h ¶In craſtinũ. Ecce oues ex Iſrael veniũt ad paſtorẽ. Rami ſũt laudes ſignificãtes victoriam ſuperaturi diabolũ & mortem. i ¶Clamabant. Auguſt. Oſanna vox obſecrantis magis indicans affectum quã rem aliquam ſignificans, ſicut interie-

Mar. 14. a. — † De pœn. di. 1. c. quãtuslibet. — † Conſultauerunt — Myſticè — 1. Teſ. 4. d. — Suprà. 11. f. — † Poſtero die — † Mat. 21. a — Mar. 11. a. — Luc. 19. f.

F ctiones

tum non ueniit trecentis denariis,
a ¶Ne eum cura pauperum putaremus dixiſſe: determinat euangeliſta cur dixerat.
& datum eſt egenis? Dixit autem a b
a hoc, non quia de egenis † pertinebat
a ¶Domini loculorum cuſtos.
b ad eum: ſed quia fur erat, & † locu c
a ¶In loculos.
los habens, ea quæ mittebantur por d e
a ¶Miniſterio. ſed tollebat furto. i. exportabat.
c tabat. Dixit ergo Ieſus: † Sinite illã, f g
¶Vt ſi non re impleat, tamen deuotione poſt meam mortem. h
in diem ſepulturę meę † ſeruet illud.
Pauperes enim ſemper habetis uo- i
d biſcum, me autem non ſemper ha- k
bebitis. † Cognouit ergo turba mul l
e ta ex Iudęis, qa illic eſt: & uenerunt m
f non propter Ieſum tantùm, ſed ut n
Lazarum uiderent, quem ſuſcitauit
¶Quia propter Lazarum veniebant.
g à mortuis. † Cogitauerunt autẽ prin o
cipes ſacerdotũ, ut & Lazarum interficerẽt, quia multi propter illum
abibant ex Iudæis, & credebant in
¶In die dominica.
h Ieſum. † In craſtinum autem tur- p
ba multa, quæ uenerat ad diem feſtum, cùm audiſſent quia uenit Ieſus q
a ¶Per ramos mortificatio carnis: vel exempla pręcedentium patrum.
Ieroſolymam, acceperũt ramos pal r
marum, & proceſſerunt obuiam ei, s
a ¶Hiero. Quaſi oſianna. i. ſalua obſecro.
i & clamabant: † Oſannã, benedi- t v

† cura eſſet illi — † marſupiũ — † Sine — † ſeruabit Chriſt⁹ dupliciter fuit honoratus à turba.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et da. eſt ege. Hoc dixit ſimulãs pietatẽ, ad operiendũ ſuã cupiditatem ꝓpter quod ſubdit euangeliſta: b ¶Dixit au. hoc nõ qa de e. i. de illis nõ curabat licet em̃ ea portaret q̃ dabanť Chriſto ad dandum pauperib⁹, non tamẽ faciebat, ſed retinebat ſibi, iõ ſubditur: c ¶Quia fur e. & lo. ha. i. qb⁹ abſcõdebat ea q̃ debebant ĩ alios vſus expẽdi. vñ ſubdiť: d ¶Ea q̃ mit. i. Chriſto dabanť ad ſubueniendũ neceſſitatib⁹ Chriſti & diſcipuloꝝ ei⁹, & ad dandũ pauperibus. e ¶Portabat. i. officiũ portãdi & ſeruãdi habebat ad iſtos vſus: licet hoc infideliter ageret. Ex hoc patet, q̇ Chriſtus & diſcipuli ei⁹ de elemoſynis viuebant. Sciẽdũ etiã, q̇ iſta portatio pecũię in via nõ ptinet ad pfectionẽ, ſed Chriſtus hoc faciendo ſuſcepit perſonã infirmorũ, eis cõdeſcẽdẽs, ſicut fecit ſe abſcondendo à Iudęis: vt. ſ. dictũ eſt. viij. g. & x. f. Et hoc habeť extra de ỽbo. ſig. Exiit q ſeminat. Et ꝓpter hoc malè arguunt illi q ex hoc loco dicũt q̇ habere aliqua mobilia in cõi ad pfectionẽ pertineat. Poteſt aũt hîc q̃ri, quare Chriſtus permiſit Iudã portare pecuniam prædictã, cum ſciret eũ latronẽ? Dicendũ q̇ à principio quando fuit ſibi traditũ portandi officium, latro nõ erat. & q̃uis Chriſtus ſciret eũ futurũ latronem, tamen tradidit ſibi iſtud officium, qa minor erat inter apl'os alios: ꝓpter qđ vltim⁹ inter eos nominať, vt patet Mat. x. a. & Mar. iij. c. talibus aũt tp̄alia ſũt tradenda: maiores aũt debent circa doctrinam & ſpũalia occupari. Propter qđ in primitiua eccl'ia apl'i ſeptẽ diacones ordinauerũt ſub eis ad tp̄alia adminiſtrãda, vt ipſi apl'i liberi⁹ poſſent intẽdere orõni & prędicationi, vt habetur Act. vj. b. f ¶Dixit er. Hîc ponitur Iudæ reprehenſio, cũ diciť: Sinite illã. q. d. nõ habetis cauſam ſufficiẽtem murmurãdi, qa egit opus bonum. vnde patet q̇ Iudas non ſolũ murmurauit, ſed etiã alij diſcipuli, vt habetur Mat. xxvj. a. & Mar. xiiij. a. verũtñ, qa fuerũt incitati ꝑ Iudam, & iterũ moti pietate, Iudas autẽ cupiditate: iõ Iohannes ſolũ Iudam nominauit. g ¶In diem ſe. Non loqtur de hoc qđ iã erat effuſum, ſed de alio ſil'i. q. d. illud qđ ꝓ ſepultura mea præparabit, illud reſeruabit: quia non poterit illud in me expendere ꝑuenta acceleratione reſurrectionis meæ: qa qñ venit ad monumẽtũ ad vngendũ corpus dñicum, Chriſtus iam reſurrexerat, vt

† חושיעה נא Hoſianna, i. ſalua obſecro.

xerat, vt patet. infra. xx. a. Matthę⁹ autem expreſſius hoc dicit: Præ G
uenit vngere corpus meũ ĩ ſepulturam: & idem exprimiť hîc obſcurius, cũ dicitur: h ¶Sinite illam. q. d. dimittẽda eſt nũc facere qđ tunc faceret ſi poſſet, & illud vnguentũ tunc ſeruabit in loco iſtus nunc in me expenſi. Et quia Iudas ita murmurando & alios ad hoc incitando cauſam pietatis prætenderat, ideo hanc excludit, di. i ¶Pauperes enim. q. d. põt recuperare ad benefaciendum pauperibus, ſed non poterit recuperare ad inungendũ me corporaliter propter qđ ſequitur: k ¶Me au. non ſem. ha. ſ. pręſentia corporali ad habitandum in carne paſſibili, quæ ĩdiget tali vnctione. Per hoc patet, q̇ aliqđ opus min⁹ neceſſariũ põt ꝑpõi magis neceſſario, qñ imminet caſus, q̇ illud minus neceſſariũ nõ poteſt al's recuperari. l ¶Cognouit ergo tur. Hîc conſequenter oſtenditur qualiter Chriſtus fuit honorat⁹ à turbis, & hoc dupliciter. Primò eum viſitando ſcđ'ò honorificè ei obuiando, ibi: In craſtinum. In prima parte dicitur ſic: Cognouit ergo turba multa ex Iudæis qa illic eſſet. Bethania enim erat propè Ieruſalem ad vnam leucam, & ideo de facili poterant hoc cognoſcere. m ¶Et uenerunt non propter Ieſum tantũ. In hoc innuitur duplex cauſa. Vna ꝓpter ipſum Ieſum reuerenter viſitandũ. Alia quæ ſubditur: n ¶Sed ut Lazarum uide. Facta enim mirabilia, libenter videntur: Mirabiliſſimum autem erat videre quatriduanum mortuum ſuſcitatũ, comedentem & bibentem & alia opera facientem. Sperabant etiam audire ipſũ referentem ſtatum alterius vitæ, quẽ oẽs ſcire deſiderãt. Et quia in hoc gloria Chriſti manifeſtatur, de quo dolebant principes populi, ideo ſubditur: o ¶Cogitauerunt autem principes ſacerdotũ. H
Ex quo patet eorum malignitas: quia volebant interficere illum quẽ deus viuificauerat, ad occultandum miraculum. Si ãt quærať quare magis Lazarum perſequebantur q̃ cęcũ illuminatũ, de q̃ dictũ eſt ix. b. & languidũ ſanatũ, de quo dictum fuit. v. b. Dicendũ, q̇ hoc erat, quia Lazarus erat homo nobilis & famoſus: & ideo miraculũ in ipſo factum erat magis publicũ & famoſum. p ¶In craſtinum. Hîc deſcribitur honor exhibit⁹ Chriſto in turbæ obuiatione. Et diuiditur in duas: quia primò deſcribitur ipſa obuiatio. Secundò ſubditur huius obuiatiõis ratio, ibi: Teſtimonium ergo. In prima parte dicitur ſic: In craſtinum autem turba multa, quæ uenerat ad diem feſtum. quia omnes tenebantur venire in Ieruſalem in ſolemnitate Paſchæ. q ¶Cum audiſſent, quia Ieſus uenit Ieroſolymam. Iſtud fuit quinto die ante Paſcha. illa die accipiebatur agnus, & ſeruabatur vſque ad veſperam quartædecimæ diei, & tunc immolabatur, vt habeť Exod. xij. c. ideo Chriſtus illa die venit in Ieruſalem, vbi erat immolandus tanq̃ verus agnus pro nobis, vt ſic veritas reſpõderet figuræ. r ¶Acceperũt ramos palmarum. quod diuina diſpoſitione factum eſt, ad deſignandum victoriam quã Chriſtus de hoſte in ꝓximo erat habiturus. Vnde antiquitus dabatur ramus palmæ victori ĩ certaminibus. s ¶Et proceſſerunt obuiam ei. reuerenter. t ¶Et clamabant: Oſanna. i. ſalua obſecro: quia petebant ab eo ſalutem. v ¶Benedictus qui ue. In hoc laudant & confitentur eius aduentum. Dicere enim hominis non eſt ſuum facere, ſed tm̃ fateri. & ideo qñ deum benedicimus nõ eũ bonũ facimus, ſed tãtũmodo eius bonitatem fatemur & laudamus. Dicere autẽ dei eſt ſuum facere, ſecundũ qđ diciť Pſal. xxxij. b. Dixit & facta ſunt. & ideo quando de⁹ homini benedicit, ei beneficiũ ĩpẽdit. In nomine

Quæſtio — Diuiſio — Moraliter

✱ exponatur ſicut ſupra Mat. xxvj. & Mar. xiiij. o ¶Cogitauerunt autem principes ſacerdotum, ut Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum. Auguſt. O cæca ſæuitia, quaſi dominus ſuſcitare potuerit mortuum & non poſſit occiſum. ecce vtrumq̃ domin⁹ fecit, nam Lazarum mortuum & ſeipſum occiſum ſuſcitauit. p ¶In craſtinum autem turba multa. exponatur ſicut ſuprà Math. xxj. a. & Marc. xj. a. Erant gentiles quidam, &cæ. Sequitur: ✱Domine

ctiones. a ¶Rex Iſrael. Rex nõ terreno more, quod parũ eſt: ſed
A quia regit, & ad mẽtes & ad regna cælorũ ducit, & eſt miſeratiõis nõ indignationis. b ¶Noli timere. In reprobo populo erat filia Sion, i. Ieruſalẽ. ſ. oues quæ deu otè occurrunt venienti, quib⁹ diuinitus diciť: Agnoſcite quẽ laudatis, & ne timeatis cũ patitur qui eſt vr̃a redẽptio. Pullus in q̃ nemo ſederat ppl's ẽ gẽtiũ, q legẽ dei nõ accepat. c ¶Ecce to. Per paſſionẽ & reſurrectionem totũ mundũ redemit & ſequut⁹ eſt eum. Et quid mirũ ſi mũd⁹ poſt eũ vadit ꝑ quẽ fact⁹ eſt mũdus? d ¶Hi ergo ac. Oſtendit gentes ꝑ pdicationẽ apl'orũ cõuerſas. e ¶Ieſus au. De Iudæis erant: q clamabãt: Benedic. q venit in noĩe dñi: modo gentiles q̃runt videre. ecce duo parietes concurrẽtes. Dicit itaq̃ angularis lapis: f ¶Venit hora. ut cla. Hæc non eſt clarificatio de iſtis volentibus videre ſed occaſiõe horum annunciat venturam plenitudinem gentium eo in cęlis gl'ificato. Sed hãc altitudinẽ gl'ificatiõis ꝑcedit humilitas paſſiõis, vñ. g ¶Amẽ amẽ di. uo. &c. vbi ſe dicit granũ mortificãdũ & multiplicãdũ, ad quã paſſionẽ iam exhortat⁹ ſubdit: Qui amat ani. ſuã &c. h ¶Niſi gra. fru. Aug. Ipſe eſt frumentũ q̃ viuere debet fidel'aĩa. Granũ, de quo ſpũal' ſeges debet ſurgere. Cum ſint multa grana ſeminum, nulli ſe cõparat niſi frumẽto. vnde mos cœpit eccleſiæ de hoc ſolo grano cõfici corpus dñi:

a ¶Patris. etiam poſſent dicere in ſuo, quia ipſe dominus.
a ctus qui uenit in nomine dõmini rex a b
a ¶Breuiter dicit, quod alij latius, quomodo factum ſit narrant. b ¶Populũ Iudęorum.
Iſrael. Et inuẽnit Ieſus aſellũm, & ſe c
a ¶Per confeſſionem fidei. b ¶In Zacharia.
dit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt: d
a ¶Huic facto adhibetur propheticum teſtimonium.
b † Nõli timere filia Sion. Ecce rex e
tuus uenit tibi ſedens ſuper pullum
a ¶Fieri ſecundum prophetiam, q̇ in pullo ſederit.
aſinæ. Hæc non cõgnouerunt diſci- f
puli eius primùm: ſed quando glori g
a ¶Reſurrectione. b ¶Recolentes quę viderant.
ficãtus eſt Ieſus, tunc rẽcordati ſunt
a ¶Non alia quam quę ſcripta erant de eo.
quia hęc erãnt ſcripta de eo, & hęc fe
a ¶Simplices mirabile factum efferebant, ſed Phariſæi turbide loquuntur.
cerunt ei. Tẽſtimonium ergo perhi- h
bebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarũ uocauit de monumẽto & ſuſcitauit eum à mortuis. Propterea & obuiã uenit ei turba, quia audie-
¶Iudęi turbati.
runt eum feciſſe hoc ſignũ. Phariſęi i
ergo dixerunt ad ſemetipſos: Vide k
a ¶Prophetant neſcientes.
c tis, quia nihil proficimus. Eccẽ totus l
mundus poſt eum abijt. Erant au- m
¶proſelyti.
tem quidã † gentiles ex his qui aſcen-
d derant, ut adorarent in die feſto. Hi
ergo acceſſerunt ad Philippum, qui n
erat à Bethſaida Galilææ: & rogabant eum, dicentes: Domine, uolu o
mus Ieſum uidere. Venit Philippus p
& dicit Andreę. Andreas rurſum & q
e Philippus dixerũt Ieſu. Ieſus autẽ re r
f ſpondit eis dicens: Venit hora, ut cla s
¶Sed prius ſum moriturus.
g † rificetur filius hominis. † Amen
h amẽ dico uobis: Niſi granũ frumẽti t

† Zach. 9. c — † Græci — Mat. 27. f. — † De deci. cũ non ſit in homine in princ. — † glorificetur.

Nico. de Lyra. Qui amat

a ¶In noĩe do. i. ſicut dñs. Non ſic aũt venit Moyſes: ſed tantũmõ vt ſeru⁹: vt hr̃ Heb. iij. a. Vel aliter: In no. do. i. à deo pr̃e miſſus ad explendũ ei⁹ voluntatẽ.
B b ¶Rex Iſra. In hoc cõfitenť ei⁹ potentiam tñ diminutè: qa credebãt ipm̃ regnaturũ tp̄al'r & liberaturũ eos à tributo: ipẽ aũt venit ad regnãdũ ſpũal'r, & ad liberãdũ totũ gen⁹ humanũ à diabolo: qđ erat mai⁹. ꝓpẽ hoc in pſ̃. cxvij. d. vbi iſta laus ꝑdicta fuit, diciť: Bñdict⁹ q venit in noĩe dñi: de⁹ dñs & illuxit no. in q̃ exprimiť ei⁹ diuitias & regnũ ſpũale. c ¶Et inue. Ie. aſel. & ſe. ſuꝑ eũ. Modũ autẽ & qualiter & ꝑ quẽ Chriſt⁹ hũc aſellũ habuit. ſ. ꝑ miſſionẽ diſcipulorũ, euãgeliſta trãſit: qa ſufficiẽter fuerat expſſũ ab alijs ſcilicet. Math. xxj. a. & Mar. xj. a. d ¶Sicut ſcri. eſt: Zach. ix. c. e ¶Noli ti. fi. ſi &c. hoc fuit expoſitum Matthæ. xxj. f ¶Hæc &c. primũ. i. ꝓ tũc: qa adhuc erant ſimplices & ill'rati. g ¶Sed quã. glo. eſt Ie. i. poſt reſurrectionẽ ſuã qñ fuit gl'ioſus ſil' in aĩa & corpore. tũc em̃ apuit illis ſenſum vt intelligerẽt ſcripturas: vt habeť Luc. vlt. g. h ¶Teſtimo. Hîc poniť dictę obuiatiõis rõ: q̃ fuit ꝓmulgatio ſuſcitatiõis Lazari ipſis turbis ꝑ illos q pręſentes fuerant in ſuſcitatione, & hoc eſt quod dicitur: Teſtimoniũ ergo perhibebat &c. i ¶Phariſæi ergo &c. Hîc conſequẽter ponitur Phariſęorũ zelus ſiue ęmulatio: cũ dicitur: Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos, i. inter ſe. k ¶Videtis quia nihil proficimus. Hoc exponiť dupliciter. Vno modo de bono zelo quia aliqui de phariſæis in eum crediderant vt patuit. ſ. de Nicodemo. iij. ca. & iſti volebãt alios retrahere à Chriſti perſequutione. q. dicerent: q̃ntũcumq̃ laborauerimus ad eum ĩpediendũ, nihil tamen proficimus: & ideo videť q̇ ſit factum diuinum. Cui ſimile fuit dictum Gamalielis retrahentis Iudæos à perſequutione apoſtolorum: vt habetur Act. v. g. Diſcedite ab hoĩbus iſtis & ſinite illos quoniam ſi ex hominibus eſt conſilium hoc aut op⁹ diſſoluetur: Si aũt ex deo, non poteritis diſſoluere: ne forte & deo repugnare videamini. Alio modo exponiť de malo zælo quantum ad illos qui non crediderant Chriſto Et ideo inuidia moti talia dicebant: l ¶Ecce totus mũdus &c. Sermo eſt hyperbolicus: ad exprimendum quòd multi ſequebantur Chriſtum. m ¶Erant autem. Hîc oſtenditur glorificatio Chriſti à gentilibus. Et

libus. Et diuiditur in duas: qua primo exprimitur eorũ deuotio. C
ſecũdo Chriſti reſponſio, ibi: Ieſus aũt reſpondit. In prima ergo Diuiſio
parte diciť ſic: Erãt autẽ qdã gẽtiles &c. nã aliq de gẽtilitate cõuertebantur ad ritũ Iudæorũ: qui dicebantur ꝓſelyti. & iſti tenebantur eẽ ĩ ſolẽnitate paſchali: ſicut & alij. Dicunť em̃ hîc gentiles: qa remanebat eis nomẽ priſtinũ. Alio modo exponiť hoc & meli⁹ de gentilib⁹ ſecundũ veritatẽ: quia templũ ꝓ ſui ſanctitate habebať in reuerentia à gentilib⁹ qui erant in circũitu Iudæorũ: vt habeť ij. Machab. iij. a. & ideo multi de eis aſcẽdebãt adorare in Ieruſalem: & maximè in ſolennitate paſchali: non tamẽ admittebantur ad eſum agni paſchalis: niſi prius dimiſſo ritu gentilitatis eſſent circũciſi: vt hr̃ Exo. xij. Iſti igitur qui audierant Chriſti miracula ideo volebant eum videre & eius doctrinã audire. ideo ſubditur n ¶Hi ergo acceſſerũt ad Philippum &c. quia videbant eum manſuetum & piũ: & ideo prius ei expoſuerunt ſuum deſideriũ. p ¶Venit Philippus & dicit Andreæ. quia Andreas principalior erat ipſo, cum eſſet prim⁹ Chriſti diſcipulus: & ꝑ eũ Philippus etiã fuerat cõuerſus: vt dictum eſt ſupra ca. j. & ideo volebat circa hoc agere de eius conſilio & maximè. quia forte memor erat verbi Chriſti dicentis apoſtolis Mathe. x. a. In viam gẽtium ne abieritis: propter quod ipſi Chriſto nolebat hoc nunciare proprio capite. q ¶Andreas rurſum & Philippus dixerunt Ieſu. Hoc diuina diſpoſitione factum eſt, D
ad prænoſticandum q̇ gentiles erant in proximo adducẽdi ad fidem Chriſti per prędicationem apoſtolorum. r ¶Ieſus autem reſpondit. Hîc ponitur Chriſti reſponſio: in qua primo denũciat ſuam paſſionem. ſecundo exhortatur ad eius imitationem, ibi: Qui amat animam ſuam. ¶Circa primum ſciendum q̇ Chriſtus reſpondendo denunciationi ſibi factæ de gentilium deuotione, prænunciauit ſuã paſſionẽ: quia ĩmediate poſt illã gentiles erant recipiendi ad fidẽ: & hoc ẽ qđ diciť: s ¶Venit ho. ut cla. fi. ho. In paſſiõe ſua fuit clarificat⁹ per ſigna oſtẽſa in ſolis offuſcatiõe: in terremotu: & ſepulchrorũ apertiõe, & veli templi ſciſſione. Fuit etiam clarificatus in ſua reſurrectione & aſcenſione: ſcđ'm q̇ dicitur Ph. ij. a. Humiliauit ſemetipſum &c. Seq̃ť Propter qđ & de⁹ exaltauit illum & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Fuit etiam clarificatus in gentilium conuerſione: qui eius deitatẽ vbiq̃ confitẽtur. propter quod ibidem ſubditur: Et omnis lingua confiteatur &c. Et quia Chriſtus præuidebat iſta futura in ꝓximo: ideo audiẽs deuotionẽ gẽtiliũ, qui iam erant diſpoſiti ad credendum dicit: Venit hora &c. ſicut aliquis vidẽs meſſes diſpoſitas ad collectionem, dicit: Venit hora vt mittantur falces verũtamen per congruum exemplum oſtendit q̇ mors eius debebat præuenire gentilium conuerſionem di. t ¶Niſi gra. qa nõ facit fruct⁹ multiplicationẽ, niſi ꝑ ſuam ꝑcedentem corruptionẽ. ſic mortuo Chriſto quo ad ſuam humanitatem, multiplicata eſt fides in gentilibus. vnde ſimile eſt ac ſi Chriſtus expreſſe dixiſſet: Iſti gentiles qui modo volunt venire ad me, poſt mortem meam venient ad me per fidem Qui amat

Moraliter

✱ o ¶Domine uolumus Ieſum uidere. Auguſtins. Ecce volunt eum Iudæi occidere, & gentiles videre. ſed & illi ex Iudæis erant qui clamabant: Benedictus qui venit in nomine domini. ecce iſti ex circumciſione: & illi ex præputio velut duo parietes de diuerſo venientes & in vnam fidem Chriſti pacis oſculo concurrentes: ideo ſequitur: s ¶Venit hora ut clarificetur filius hominis. Clarificatus enim in eccleſia ex Iudæis & gentibus collecta. Quod ſequitur morale eſt vſq̃ ibi

Moraliter

I iiij ✱Et ego

a Qui amat. Augu. Qui amat in hac vita perdit in futuro quod magis cōgruit. vnde ſubdit: b Qui odit animā ſuā &c. nō amat ſed odit aīam in hoc mūdo, qui diligēdo deū, potius in eum peccet eligit occidi. c Si qs mi. Preciū opis quo illi miſtrat eſt eſſe cū illo, ſine quo nuſ bene eſt eſſe, & cū q nuſ malè eſt eē vn̄ & apti⁹ ſubdit: Si qs mihi miniſtr. d Nūc aīa. pdicta paſſiōe & ad eā ſuppoſita exhortatione qſi data voce fortitudinis ſuæ: ſubdit affectū īfirmitatis nr̄e quā verè ſuſcepit, ſed ex voluntate p nobis, ne de hac infirmitate deſpem⁹: In qua etiā docet qd dicere debeamus: & q cōfugere, Q. Cōturbat aīa mea: qd dicā? quo cōfugiā? quē īuocē? in quē ſperē? in prēm q ſaluat, cui volūtatē meā ppono: quia pptere a vt hæc patiar, veni in hanc horam vnde & clarificatio mihi ſic fit & ī mēbris meis. e Pa. cla. Saluationem qro, ſed paſſionē non recuſo: ppter quā paſſionē clarifica me, qd' eſt gl'ia tui nominis. f Nō ppter me. uo x. oſtēdit hāc vocē nō ſibi indicaſſe qd' ſc iebat, ſed eis qb⁹ īdicari oportebat. g Nūc iudi. diſcretiōis. ſ. qd' eſt añ vltimū damnatiōis: qa nūc p paſſionem iure diaboli deſtructo multi liberabunt. vn̄ exponendo ſubiungit: Patior, turbor: & per hæc &c. h. Eijcietur. A redēptis expellet, prędicātib⁹ aplis plenè expelletur q olī à paucis & ſi extra tēt et, nō lędit int⁹. i Et ego ſi exaltatus fuero. Eiecto diabolo cum exaltatus fuero (non em̄ dubitat) traham omnia. Nō dicit omnes, vt de vniuerſitate hoīm acciperes, ſed oīa de integritate creaturæ

cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multū fructum affert.
a In infidelitate Iudęorum. b In fide populorum.
a Vero amore. b Morietur cum Chriſto.
a Qui amat animā ſuam, perdet eam.
a Temporalem vitam.
b Et qui odit animā ſuam in hoc mundo, in uitam æternam † cuſtodit eam
a Et ideo. Id eſt quęrit non quę ſua ſunt, ſed quę Ieſu Chriſti: quæcun bona ſiue in temporalibus ſiue in ſpiritualibus propter deum faciens.
c Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur. Et ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Si qs mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus. † Nunc
a Vt ibidem ſit adoptatus, vbi eſt vnicus. b Tunc honorificabitur anima mea.
a Quod eſt ex voluntate. b Q. ſcis quid agam
anima mea turbāta eſt. Et quid dicam? Pater ſaluifica me ex hac hora
Paſsioni.
Sed propterea ueni in hanc horam.
Suſcitando.
Pater clarifica nomē tuum. Venit ergo uox de cęlo dicens: † Clarificaui,
a Antequam mundus eſſet. vel in omnibus mirabilibus quæ hucuſ egit in homine, vt in reſurrectione Lazari
In reſurrectione & aſcenſione.
& iterum clarificabo. Turba autem quę ſtabat & audierat, dicebat tonitruū factum eſſe. Alij autē dicebant: Angelus ei loquutus eſt. Reſpondit Ieſus, & dixit: Non propter me uox hæc uenit, ſed propter uos. Nunc iudicium eſt mundi. Nunc princeps huius mundi eijcietur foras,
Diſcretionis. a Nunc patior turbor, & per hęc.
a Diabolus qui dominatur in malis mundo deditis
Affirmatiue. In cruce.
† Et ego ſi exaltatus fuero à terra,

† cuſtodiet

Nico. de Lyra.

a Qui amat. Hic hortat Chriſtus ad ſuæ mortis imitationē. Ad cuius ītellectū ſciēdū amare aliquem eſt ei velle bonū. Et ſi bonū volitū ſit ve & ſimpliciter bonū, ē verus amor, & aliter nō. Sūt aūt quædā hoīs bona, q ſunt bona ſimplicit & vera, q ſūt bona ſpūalia. qdā aūt ſunt bona ſcd'm qd, ſicut tpalia bōa corporalia & mūdi delectabilia. & ſecūdum hoc Aug. expōit dupl' hāc lr̄am. Primò ſic: Qui amat aīam ſuā. ſ. ve q ad ſpūalia. b Perdet eā. in pñti, nō formidās ſuſtinere mala pſentis vitæ pro Chriſto. vnde dicit Aug. Si cupis vitā tenere cū Chriſto, noli mortē timere pro Chriſto. In morte enī dicit quodammodo aīa perdi quo ad pſentem vitā: quia ſeparat à corpe Alio modo exponitur ad ſenſum cōtrarium: Qui am. a. ſu. ſ. non verè volendo ſibi delectabilia huius mundi. Perdet eā in futuro quia priuabitur vita beata. & ſecūdum hunc ſenſum dicit Aug. Noli amare ſcilicet animam in hac vita, ne perdas eam in vita eterna, Et hæc vltima expoſitio magis conuenit textui quia ſequit: Qui odit animā. ſu. in hoc mū. in uitā. æter. cu. eā. & ideo quado primus dixit: Qui amat animā ſuā: ſubintelligitur in hoc mūdo. & qñ ſubditur: Perdet eā: intelligit ī futuro. Et quòd debeam⁹ ipm imitari ī paſſiōe, oſtēdit p rōnē dicēs. c Si quis mihi mi. me. q. d. rōnabile eſt miniſter ſequatur dominū. & cū hoc oſtendit huius ſeqlæ pmiū ipam. ſ. btitudinē dicens: d Et ubi ſum ego &c. quia Chriſtus inqtum de⁹, eſt eſſentialr ipa btitudo: & qtū ad hūanitatē erat actu btūs in aīa, q eſt principalior pars hominis: ideo ipſa anima aliquādo nominatur hō vt hr̄. x. Eth. e Si quis mihi mini. obediēdo mandatis meis. f Hono. eū pa. me⁹. Honor em̄ dat hoī ab alijs hoībus in vita pſenti in teſtimoniū vtutis: ſed honor datur hoīb⁹ à deo ī gl'a cæleſti ī pmiū vtutis. g Nūc aīa. Hīc oſtēdit qliter Chriſt⁹ glificatus eſt à pr̄e. Et diuidit in duas: quia primò ponit hui⁹ gl'iæ petitio Secundò ſubdit ipius pmiſſio, ibi: Venit ergo. Circa primū Chriſtus pmittit ſuæ petitiōi oſtēſionē affectiōis natural', ad declarationē verę humanitatis in ipo di. Nunc aīa mea turbata eſt Turbari em̄ aliquid dicitur quādo cōmouet. ideo mare motū dicit turbatū. In Chriſto aūt pars ſenſitiua dimittebat agere qd' erat ſibi ppriū: ideo imminēte paſſiōe affectus ſenſitiu⁹ cōmouebatur timore ex horrore naturali. & hoc eſt qd' dr̄ hīc turbatio aīæ. tñ iſta turbatio nō erat cōtra rōnē, ſed magis cōueniēs rōni: & p rōnē excitata, ad oñdēdū vitatē huanæ naturæ, vt dictū eſt. & ad merēdū nr̄am redēptionē, ſicut & aliæ afflictiōes Chriſti. Et qa dixerat alios imitari mortē ſuā, ne fortè aliquis ei diceret, ſecurè potes mortē ſubire, qa nihil mali ſentis: iō contrariū voluit oñdere p talē turbationem & p cōſeqns nō eſt recedēdū ab ei⁹ imitatiōe ppter naturalē horrorē. h Et qd di. q. d. ſcd'm appetitū ſenſitiuū faciā hāc petitionē. i Pat. ſal. me ex hac ho. liberādo me à paſſione imminente. Verū tñ qa ſcd'm appetitū rōnalē q dñabat in eo: volebat pati ppt pr̄is obediētiā, & pter hūani generis ſalutē, iō aliter loqtur dicens: k Sed pp. ea ue. q. d. Ad hoc veni ī mūdū, vt patiar ppter pdicta: ideo orādo dicit. l Pa. cla. no. tu. i. fac illud ī q relucet gl'ia tui noīs. ſ. paſſionē filij, in q ipſe pr̄ eſt clarificat⁹, & p cōſeqns filius q eſt idē cū pr̄e ī ſubſtātia. qa p paſſionē filij diuulgatā p aplorū pdicationē, noticia pr̄is & filij & ſpūſſctī diffuſa eſt p totū orbem. m Venit er. Hīc ponit glorię petitę pmiſſio & diuidit ī tres, qa priò pōit vox pr̄is gloriā pmittentis, ſcd'ò opinio turbæ de illa voce variè ſētiētis, ibi: Turbæ ergo. tertiò expoſitio platę vocis, ibi: Rñdit Ie. Circa primū ſciēdū, illa vox fuit formata à tota trinitate, cū ei⁹ opera ſint indiuiſa. verūtñ dicit vox patris, quia fuit formata ad repreſentādū pſonā eius & hoc eſt qd' dicit: Venit er. uox de. à deo pr̄e mō pdicto. n Clari. qa Chriſtus nō clarificauit ſemeipſum, vt pontifex fieret. vt dr̄ Hebræ. v. b. ſed pr̄ glorificauit eū priò ī miraculis ī vita Chriſti factis. o Et iterū cla. qa poſtea clarificauit eū ī morte p ſigna diuinitatis oñſa, reſuſcitando eū & exaltādo eum ad cęlum. p Tur. er. Hī ponit opinio diuerſa de illa voce, ī illa em̄ turba aliq erāt magis rudes, q tm̄ ſonū vocis pceperāt, nō ſignificationē: & qtū ad illos dicit: Turba er. q ſta. & au. di. toni. fa. eſſe. i. aliqd per modū ſoni cōfuſi. q Alij autē. magis pſpicaces intellexerūt articulationē vocis & iſti. r Dicebāt: an. ei. lo. eſt. Credebant em̄ eū eē purū hoīem: & iō dicebant angelū ei loq. ſicut aliqñ in ſcriptura dr̄, angeli pphetis loqbant. s Reſpondit Ie. Hīc ponitur expoſitio audite vocis, & diuidit ī tres: qa primò pōit Chriſti expoſitio, ſcd'ò Iudęorū cōtradictio, ibi: Nos au. tertiò Chriſti reſponſio, ibi: Adhuc modi. In prima parte oſtendit Chriſtus, non erat tonitruū nec ſonus confuſus, ſicut aliq credebant; ſed vox diuina propter inſtructionē populi circūſtātis, vt cognoſcerēt ipſum Ieſū eē verum Chriſtū, cui de cęlo dabat teſtimoniū. & hoc eſt qd' dicit: t Nō p. me hæc. qa vox fit ppter īſtructionē alicui⁹ Chriſt⁹ aūt inſtructione nō indigebat ſcd'm deus ſilr nec inqtū hō, qa ab inſtanti cōceptionis oīa perfectè cognouit q cognoſcit de⁹ ſcia viſiōis, iō vox illa nō eſt facta ppter ei⁹ inſtructiōem, qa ſciebat ſe p paſſionē glorificandum à patre. v Sed p. uos. i. ppter inſtructiōem vr̄am. x Nūc iu. eſt mū. i. iudicium diſcretiōis, qa tpe paſſionis Chriſti diſcreti ſunt fideles credētes ab obſtinatis p infidelitatē, ī futuro aūt erit iudiciū cōdemnationis infideliū & præmiationis credentiū. Vel aliter: Nunc iud. eſt mun. i. pro mundo, inqtū ex diuina ſententia mundus à poteſtate diaboli ereptus eſt in paſſiōe Chriſti, ideo ſubditur: y Nūc princeps huius mundi. Diabolus enim hīc dicitur mundi princeps, non ſit dominus ſubſtantiæ mundi, ſed hominū mūdialr viuētiū, iqtū ſe ſubijciunt ei per pctm̄. dicitur autem eiect⁹ diabolus p paſſionē Chriſti, p quā apta eſt ianua gl'iæ, & ſic diabol⁹ nō pōt īpedire ſctōs à cōſequutiōe gl'ię, ſicut faciebat añ: tñ pmittit tētare hoīes ad exercitiū & meritū electorū. z Et ego ſi exaltat⁹. &c. ſ. in crucē, vbi exaltatus eſt, moriens in aere debellando aereas poteſtates. Di-

Bona duplicia

Mat. 26. d. Mar. 14. b.

De conſe. di. 3. c. ſi. ī ſi.

3. & 8. d.

Iudiciū duplex

Moraliter

z Et ego ſi exalta. fu. à ter. oīa tra. ad me. Nam amore quo pro nobis paſſus eſt, trahit nos ad ipſum, ſicut magnes lapis

attrahit ad

te creaturæ. i. animā, quod & corp⁹ intelligim⁹, qd' viuim⁹, vt nec capilli⁹ pereat. Vel vt de ſolis hoībus dicatur, oīa prædeſtinata de quibus nihil perit, vl' oīa genera hominū. omnia, de quib⁹ diabolus eijcitur. a Et quo tu. Quomodo in cruce morietur? Hoc enim eum dixiſſe putabāt qd' facere cogitabāt. Fili. ho. quia hoc memoriter tenebāt, ſæpe dixerat ſe filiū hoīs, nō hic dixiſſet, ſi exaltat⁹ fuerit fili⁹ hoīs. Quis ē iſte fili⁹ hoīs? Si enim Chriſtus eſt, manet in æternū. Si manet ī æternū qōo exaltabit à ?tia ideſt moriet ī cruce? b Ambulate. ideſt totum itelligite, & moriturū Chriſtū vt redimat victurū in æternū in cælo quo perducat. Vl' dū Chriſtū vobiſcū habetis, ne tenebrę ignorātiæ & mortis pperuę vos cōphēdāt. c Neſcit quo ua. Qui nō credit mortē Chriſti, neſcit q vadit, ſed offēdit in petrā ſcādali, qd' eſt Chriſt⁹: Iudęis contemnētib⁹ & irridentibus mortuum d Dū lu. ha. i. dū aliqud veri intelligitis de ętnitate Chriſti, credit in veritatē addēdo de hūilitate, vt renaſcamīl in vitate. e Ab eis. Nō ab his qui credere incepant, ſed ab his qui iuidebāt. Quod abſcōdit ſe, nr̄ę infirmitati cōſuluit, non ſuæ poteſtati derogauit. f Vt ſermo Iſaiæ impleretur. Quem omnib⁹ modis impleri neceſſe eſt, non tñ neceſſitate faciendū, ſed volūtate. prę ſciuit em̄ deus & pdixit, non credituros & peccaturos: non tamē coegit ad hoc, ſed vt fit ſic pſciuit & pdixit. g Nō po. Aug. Nō nō pñt hoīes mutari in meli⁹, ſed quādiu tales nō poſſunt credere. h Exceca. quia pdixit Iſaias in ſpū pſcientis oīa excæcationē Iudæorū, nō poterāt credere, nō neceſſitate nō poſſent, & ita nulla culpa eſſet eis ſed quia nolebant: quā voluntatē eorū pſciuit deus & prędixit. Sed alia cauſa hui⁹ reddit. ſ. excęcatio dei. ſed etiā hanc excęcationē meruit volūtas eorū tumida, qui ſuam volētes conſtituere iuſticiam, iuſticię dei nō ſunt ſubiecti: qd' dicit nō poſſe credere. Ita eſt culpa volūtatis humanæ: ſicut dicit de⁹ non poſſe ſe negare, laus eſt voluntatis diuinæ. Gloriam dei

A

Luc. 21. d.

† Omnes

1. Pe. 2. b.

Tot

Prophe.

† Iſa. 53. a.

B

Rom. 10. a.

Vt ſim caput, & illa membra.
† omnia traham ad meipſum. Hoc autem dicebat ſignificans qua morte eſſet moriturus. Reſpondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum. Et quomodo tu dicis: oportet exaltari filiū hominis? Et quis eſt iſte filius hominis? Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc † modicum lumen in uobis eſt. Ambulate dum lucē habetis, ut tenebræ uos non comprehendant. Et qui ambulat in tenebris, neſcit quo uadat. Dum lucem habetis, credite in lucē, ut filij lucis ſitis. Hęc loquutus eſt eis Ieſus, & abiit & abſcōndit ſe ab eis. Cùm autem † tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum: ut ſermo Iſaiæ * impleretur quē dixit: † Domine quis crēdidit auditui noſtro, & brāchium domini cui reuelatum eſt? Propterea non poterāt credere, quia iterum dixit Iſaias. † Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum: ut non uideant ocu-
Scilicet in cruce.
a Cum intelligitis Chriſtus manet in æternū, hæc pa fidei & veri luminis p ſe nō ſufficit.
Quod ſi ita intelligitis Chriſti æternitatem, vt negetis eius mortem.
a i. qui non credit mortem Chriſti.
Sed vos.
a Sicut corporaliter ſic & ſpiritualiter.
Pro raritate & difficultate. b Vel quod nos a te audiuimus, vel ipſi nos de te nunciātes audiunt.
a Filius per quem omnia fecit. a Per fidem, cum eſſet in carne paucis. ſ. humilibus non ſuperbis Iudęis.
Quando prædicebat incarnationem Chriſti, prædicebat etiam excæcationem Iudæorum.
a Deus, deſerendo eos: qui cum poſſent videre noluerunt, & cum poſſent cogitare & intelligere noluerunt,

Nico. de Lyra.

poteſtates. Dicitur etiam in cruce exaltatus, quia per hoc meruit glorificationem & exaltationem ſui corporis, & ſubiecta eſt ſibi multitudo gētiū p fidē, vt hr̄ Phil. ij. b. Propterqd' & de⁹ exal. il. &c. ſeqt Et oīs lígua cōfiteatur, quia dñs Ieſ⁹ Chriſt⁹ in gloria eſt dei pr̄is. a Omia tra. ad me. Ex amore em̄ in cruce oſtēſo ad gen⁹ hūanū, habet vim attractiuā oīm mentiū. b Hoc aūt di. &c. Iſta ſunt vba euāgeliſtæ interprātis qd Chriſt⁹ ītelligeret p illā exaltationē. ſ. ſuā crucifixionē. c Rñdit. Hīc ponit Iudæorū cōtradictio arguētiū ex ei⁹ morte audita, ipe nō eſſet Chriſt⁹ dicētiū d Nos au. ex le. qa Chriſtus. &c. Noīe legis Iudæi aliqñ accipiūt totū vet⁹ Teſta. & nō ſolū qnq libros Moyſi, q appropriatè dicūt lex. ī pphetis aūt fit mētio de ætnitate Chriſti vt patet Iſa. ix. b. Et vocabit nomē ei⁹ admirabil', cōſiliari⁹, de⁹ fortis, pr̄ futuri ſeculi princeps pacis: mltiplicabit ei⁹ īperiū, & pacis nō erit finis ſil'r Dañ. vij. g. Ptās ei⁹ ptās ætna &c. & Michee. v. a. Et tu Bethleem Ephrata &c. ſeqtur, Ex te mihi egrediet, qui ſit domīator ī iſrl' & egreſſus ei⁹ ab initio à dib⁹ ætenitatis. talis aūt pmanētia videt cōtrariari morti ideo arguūt: e Et quo. tu di. &c. exal. i. mori in cruce, q. d. Si tu loqris de teipō, ſequit tu nō ſis Chriſt⁹ qui manet in æternū. Si aūt loqris de alio, dic nobis qs eſt iſte fili⁹ hominis. licet aūt Chriſt⁹ nō vocauerit ſe ī iſto loco filiū hoīs, tñ coīt ſic ſe vocabat: & iō Iudæi repetēdo verba ei⁹ hoc addidert. Si aūt qrat qlit Iudæi intellexerūt, Chriſt⁹ ſuā futurā crucifixionē vocaret exaltationē. Dicēdū puerbiū erat apd' Iudęos, crucifixio vocabat exaltatio, & adhuc hoīes tali modo loqndi vtunt ſicut cum aliquis impcat alteri ſuſpēſionē, dicit ei: tu ſis ī altū eleuat⁹. f Dixit ergo eis Ieſus. Hic ponitur Chriſti rñſio in qua cōmendat eos de aliqli cognitiōe Chriſti per ſcripturas, qtū ad ei⁹ æternitatem nitatē, ſed oſtēdit eā impfectā dicēs. g Adhuc mo. lu. &c. qa non intelligebant mortē Chriſti & paſſionē in hūanitate ſtare ſil' cū deitatis æternitate, & tñ vtrū ponit ſcriptura de Chriſto de æternitate iam dictū eſt: De ei⁹ paſſiōe ſcribit Eſa. liij. b. Tā ouis ad occiſionē ducet &c. Et ſcd'm antiqs doctores Hebræorū totū illud ca. de Chriſto ad literā intelligitur ab illo loco qui ponit ca. pce. Ecce intelliget ſer. meus &c. ſimiliter Dañ. ix. g. expreſſe pdicit paſſio Chriſti: Et poſt hebdomadas. lxxij. occidetur Chriſt⁹. & iō monet eos ad qrendū pfectā cognitionē de Chriſto dicens: h Ambula. ideſt ī cognitione pficite. i Dū lu ha. ideſt me pſentialr, q ſum lux illuminās p veritatē doctrinæ & lumē grȩ. k Vt te. uos non cō. ſcilicet ignorātiæ & culpæ. l Et q am. in tene. ſcilicet pdictis m Neſcit quo ua. qa declinauit à rectitudine viæ. n Dum lu ha. cre in lu. ideſt me ipm. o Vt filij lu. ſitis, per imitationem & gratiæ adoptionem. p Hæc loqu. eſt Ieſus, & abijt. qa non recipiebant eius doctrinam. q Et abſcō. ſe ab eis: eodē modo & eiſdē cauſis ſicut dictū eſt ca. viij. & x. Sed nō videt verū quia ſupra ſe abſcondit, eo vellēt occidere eū: hīc aūt nō dicit hoc. Dicēdū ipſe videbat cogitationes eorū ad hoc tēdētes, licet adhuc nō prupiſſent in ope: & ideo voluit eos puenire ſe abſcondendo quia nōdū venerat hora paſſiōis ſuæ, r Cum au. tē Hīc ponit Iudæorū infidelitas & obſtinatio. Et diuiditur in duas: quia primò pdicta obſtinatio oſtēditur. ſcd'ò à Chriſto arguitur, ibi: Ieſus autem clamauit. Prima ī duas, quia primò oſtenditur obſtinatio non credentium. ſecundò defectus Iudęorum Chriſto credentiū ibi, Verūtamē ex pricipib⁹. Dicit igitur in prima pte ſic euāgeliſta: Cum autē tāta ſi. &c. in miraculis, in doctrina, & in reuelatione ſecretorū cordis, & futurorū cōtingentiū: p q declarata erat ei⁹ diuinitas. s Nō cre. in eum. & in hoc impletæ ſunt pphetarū ſcripturæ, eorū obſtinationē pdicentiū. & hoc eſt dicitur: t Vt ſermo Iſa. p. imple. ly vt nō tenet hic cauſal'r ſed cōſequutiuè tantū qa ex Iudæorū obſtinatiōe, impletio ſequuta eſt Iſaię pph. diceñ. v Dñe qs &c. q. d. pauci valde: quia pauci de Iudæis crediderunt comparatiuè. Et bene dicit auditui noſtro, quia prophetæ non cognouerunt myſterium Chriſti per viſum rei in ſe, quia adhuc erat futurum, Nec viderūt illud in diuina eſſentia ſed tantum cognouerunt per reuelationem. Et tal' reuelatio ex parte dei reuelantis vocatur loquutio: ex partæ prophetæ ītelligentis vocatur auditio. x Et brachi. domi. cui reue. eſt. ideſt filius dei naturalis, qui eſt virtus operatiua patris q inqtū deus omnia fecit per verbum. Et ſi ita eſſet in hominibus, per verbum ſuum facerent quidquid vellēt, verbū hominis brachiū ei⁹ diceretur. Inducit etiā ad Euangeliſta aliam ſcripturam Iſaiæ di. y Propterea non po. cre. Hæc impoſſibilitas non eſt abſoluta, ſed tantum ex ſuppoſitione ſcilicet ſuppoſito, haberent voluntatem obſtinatam in malo. ſicut de aliquo dicitur: Iſte non poteſt illum diligere, quando habet voluntatem fixam in odio eius. z Quia iterum dicit Iſa. cap. vj. c. licet verba ſint aliquantulū mutata. a Ecce ocu. eorum. ſubtrahendo lumen gratiæ propter eorum malitiam: quia auertebant ſe ab hac luce. b Et in du cor eorum. quia ſubtractionem diuinæ gratiæ, quæ cor molificat per deuotionem. ſequitur cordis induratio per cordis obſtinationē. c Vt non ui. oculis. ſcilicet mentalibus

Et nō intel-

C

† Modico tempore

Diuiſio

Iſa. 53. a. E

D

† Eſa. 6. c. Mat. 13. b. Mar. 4. b. Luc. 8. b. Rom. 11. b.

Moraliter

attrahit ad ſe ferrum, & ſic oīa trahit ad ſe. nā homo dicitur oīs creatura, Mar. vl. d. Prædicate euangeliū omi creaturæ ideſt omi hoī, ſicut fuit expoſitum ibi. Dixit ergo eis Ieſus: adhuc mo. lumen &c. Moraliter: Attritus de peccatis modicū lumen habet: propter quod vſ ad cōtritionē perfectam debet procedere, ne comprehendant eum enebræ per recidiuum mortalis culpæ.

Dilexerunt

a ℭ Gloriam dei. Ideo crux ī fronte credētiū vbi eſt ſedes vere-
E cūdię, figit, vt de nomie Chriſti nullus erubeſcat, & magis gl̃iam dei q̃ꝫ hominū quęrat. b ℭ Ieſ⁹, alijs nō credētibus: alijs verò credētib⁹, vel palā cum palmis & laudib⁹, vel ī occulto iam appropinquāte ſua paſsiōe, clamat Ieſus q latebat q̃ꝫdiu paſsio nō erat complēda. c ℭ Qui cre. in me. qa homo appebat, & de⁹ in hoīe latebat: ne putarent eū hoc tm̄ eē qđ videbāt, vult ſe credi talē & tantū, q̃lis & quātus pr̄ eſt. Et hoc eſt: Nō cre. in me. i. ī hoc qđ videt: Sed ī eū q me miſit. quē neceſſe eſt credi patrē: & ſi pr̄ eſt, habet filiū. q ergo credit in patrē, credit ī filiū æq̃lē ei: & hic tal' verè credit: nō q credit me hominē filiū dei p gr̃am, nō p naturā. Et iō ne qs ītelligeret patrē tāq̃ꝫ mltorū filiorū, patrē p gr̃am, nō vnici verbi æq̃lis ſibi. ſubdit: d ℭ Et q me ui. ui. & eū q. Vſq̃ꝫ adeo nil diſtat int̄ me & eū, vt q videt me videat eū. Hęc viſio nō carnal', ſed ītellectualis ē mūdo corde. Qui ui. me. Nō ait; nō videt me, ſed eū q me miſit, ſicut dixit, q credit in me, nō credit in me. ſed in eū q miſit me: qa illud dixit, ne ſicut videbāt crederēt tantū filius hominis hoc aūt dixit, vt crederetur æqualis pr̄i. Neutrū horū diceret ali⁹ miſſus ideſt Apl̃s qa tantū ſeruus. Pōt autē dicere alia filio coīa. vt q audit vl' recipit me audit eū & recipit qui me miſit quia dominus honorat in ſeruo, & pr̄ ī filio. e ℭ Ego lux. de alio non dicitur: Lux venit in mūdū, niſi de eo qui illumīat. cæteri vt illuminati ſunt lux. quia vita eorū lucet hoīb⁹ f ℭ Sermo quē. Manifeſtè dicit ſe iudicaturū in nouiſſimo die, quia ipē eſt ſermo pr̄is q ſeipm̄ locut⁹ ē ſeipm̄ ānūciauit. g ℭ Mādatū. Nō dedit pater filio mandatū per angelū vel aliā creaturā: Nec mādatum quod aliquando neſciſſet: Sed dū ṽbū & ſapientiā in qua ſunt omnia mādata genuit dedit, ſicut filio q eſt vita, eo dedit vitā q̊ gēuit vitā, qa gignēdo vitā, dedit
F eē vitā, quę ſine vitio fuit h ℭ Et ſcio. cū dicat mandatū eē vitā ęt̃nā, & ipē ſit vita ęt̃na: apte dicit ſe mādatū dei. i ℭ Quæ ergo lo. intelligētib⁹ mētib⁹, vt eſt nata ṽitas ex pr̄e ſed ſic loqt̄ ṽitas ī t⁹ ſine ſono ſicut dixit ei pr̄ vt crederēt hoīes qđ nōdū pn̄t intelligere, ex ore carnis ṽba ſonuerunt: quę ꝓlata & lr̄is ſignata, nos ad ipſam veritatē aliquatenus erigunt.

Nico. de Lyra.

a ℭ Et nō &c. & ſa. eos. qa iſta nō poſſent fieri niſi gratia dei præueniente. b ℭ Hæc dixit Iſa. qn̄ ui. glo. eius. Hoc addit euangeliſta, quia Iſa. vj. à pręmittitur verbis prædictis de exaltatione Chriſti & gloria, cū dicit: Vidi dominū ſedentē ſup ſoliū excelſum &c. c ℭ Verūtamen, Hīc oſtenditur defectus Iudeorum Chriſto credentiū qui imꝑfecti erāt in fide, quia nō ſolum requiritur credulitas cordis ſed etiā cōfeſſio oris, ſcđ'm q̃ꝫ dicitur Ro. x. b. Corde em̄ creditur ad iuſtitiam, ore aūt cōfeſſio fit ad ſalutē. ipſi autē licet in Chriſto crederent, tm̄ confiteri non audebant. & hoc eſt quod dicitur: Veruntamen ex prin. ideſt ex legiſꝑitis & ſacerdotibus d ℭ Multi cre. in eum. propter miracula & propter impletionem ſcripturarum. e ℭ Sed pro. pha. &c. ut de ſy. non e. quia conſpirauerunt, q̃ꝫ confitentes ipſum eſſe Chriſtum excommunicarentur, & de ſocietate Iudæorum expellerentur: quod erat apud eos ignominioſum vt ſupra dictum eſt cap. ix. Verūtamen omnes tales pœnæ ſi pro iuſticia ſuſtineantur ſunt meritoriæ. Cauſa verò q̃re hoc meritū fugerunt erat ſupbia ideo ſubdit: f ℭ Dilexe. em̄ glo. homi. id eſt honorē mūdanū. g ℭ Ma. quā gl dei. i. meritū pro quo gl̃ia dei reddit. h ℭ Ieſus autem

ſus au. hīc conſequenter eorū infidelitas arguit à Chriſto. & diuidit in tres. qa priō īducit eos ad credēdū. ſcđ'ō oſtēdit fidei fructū, ibi. Et lux. tertiō īcredulitatis ſuppliciū, ibi: Et ſi qs au. In pr̄ia igit parte dr̄ ſic: Ie. au. cla. ad denotādū magnitudinē dicendorū & ſui affect⁹ ad ſalutē hominū. i ℭ Et dixit: q cre. ī me, nō cre. ī me. ſ. ſolū: aliter eēt contradictio. iō ſequitur: k ℭ Sed in eum q mi. me. qa vna eſt fides pr̄is & filij, & vna viſio q̃ ſuccedit fidei. ideo ſequitur: l ℭ Et q ui. me. Pater em̄ & fili⁹ ſunt vnū in ſubſtantia, diſtinguntur autē in proprietate relatiua. Hęc autem eſt natura relatiuorū, quia cognito vno cognoſcitur & reliquū, cū ſint ſimul natura in intellectu. m ℭ Ego lux. Hīc ponitur fidei fructus, cùm dicitur: Ego lux ue. in mun. ut oīs q cre. ī me in te. non ma. ſ. ignorantiæ, culpæ & gehennæ. hic eſt fructus glorioſus talia euadere, & bona cōtraria obtinere. n ℭ Et ſi qs au. Hīc deſcribit pœna incredulorꝫ cū dicit: Et ſi qs au. uer. me. aure corporis, ſed nō cordis. o ℭ Et n. cu. manēs in infidelitate. p ℭ Ego non iudi. eū. ſ. in iſto primo meo aduentu. cui⁹ cā ſubdit: q ℭ Non enim ue. ut iu. mun. in aduētu primo. r ℭ Sed ut ſal. mun. ſuſtinendo iudicium condēnationis & mortem. s ℭ Qui ſpernit me, & non ac. uerb. mea. per fidem. t ℭ Habet q iudi. eū. & oñdit quis ſit iſte iudex. q. d. v ℭ Sermo quē lo. ſicut em̄ lex ciuilis dr̄ iudicare latronē, inq̃ꝫtū oñdit eū dignum iudicio & cōdēnatione, ſic facta Chriſti & ei⁹ doctrina iudicabunt infideles, qa oſtēdēt eos dignos condemnatione. ſed qa ipſemet Chriſt⁹ iudicabit effectiuè in aduētu ſcđ'o iō ſeqt̄: x ℭ Quia er. ex meip. ꝓpt̄ hoc em̄ ſermo Chriſti oñdet infideles cōdēnabiles, qa ꝓcedit ex īfallibili ṽitate. ſ. à deo pr̄e. iō ſubdit: y ℭ Ipſe mi. m. de. q d di. qa Chriſt⁹ inq̃ꝫtū hō minor ē pr̄e. & ſic accepit ab eo mādatū: in cui⁹ executiōe nō pōt deficere à regula volūtatis diuinę. qa humanitas Chriſti tāq̃ꝫ inſtr̄m diuinitatis cōiūctū ī nullo mouet niſi ſecūdū ipſi⁹ motū. z ℭ Et ſcio qa mā. ei⁹ ui. ęter. eſt. ſ. ṽtualr̄, inq̃ꝫtū obſeruatio mādatorū dei deducit ad vitā æternā, ſecūdū illud Mat. xix. c. Si vis ad vitā ingredi, ſerua man. a ℭ Quæ ergo ego. Hoc cōcludit ad oſtendendū q̃ꝫ hūanitas ſua non poterit obliq̃ri à regula diuinæ veritatis, vt patet per prædicta. ℭ Occaſiōe cuiuſdā dicti in hoc ca. quærit, vtrū principes Iudęorū credētes in Chriſtū ante ei⁹ paſſionem peccarent mortaliter non cōfitēdo ſuā fidē. Et arguit primò q̃ꝫ nō: qa omittere illud qđ ṽtit in ſcādalum & turbationē aliorū, nō eſt peccatum mortale ſed magis videt meritoriū. qa dicit apl̃s j. Cor. x. g. Sine offenſione eſtote Iudæis & gen. Confeſſio autē ſuæ fidei fuiſſet in ſcandalū ſeu turbationē aliorū ergo, &c. Itē aliq de iſtis fuerūt valde boni & iuſti, vt Nicodemus & Ioſeph ab Arimathia qui erāt diſcipuli Chriſti occulti: & ideo non eſt veriſimile, quòd tacuiſſent à ſuæ fidei confeſſione, ſi fuiſſet hoc peccatum mortale. Contrarium arguitur per illud qđ dicitur Roman. x. b. Corde enim creditur ad iuſticiam, ore autem fit confeſſio

Margin: †Sup. 8. b. — † crediderit — H — Queſtio — Moraliter

lis, & non intelligant corde, & con- a ſVel vt aliquando ſic confuſi, conuertantur & ſanem eos. b ſVt non.
uertantur, et ſanem eos. Hæc dixit b a ſDe cæcatione Iudæorum. b ſNon ſicut eſt, ſed aliqua ſpecie, vt ſolet fieri in viſione Moyſi & aliorum. c ſChriſti.
Iſaias, quando uidit gloriam eius, & loquutus eſt de eo. Verumtamen c ſEtſi alij non crederent.
multi ex principibus crediderunt in d a ſErgo hoc credere fuit eis quaſi non credere.
eum: ſed propter Phariſeos non con e fitebantur, ut de ſynagoga non eijcerentur. a ſHos credentes improbat. b ſIn mundatis.
Dilexerunt enim gloriam f ſQuę eſt in cruce.
a hominum magis quàm gloriam dei g a ſVeraci & ſpirituali intellectu
b c Ieſus autem clamauit, & dixit: Qui h i a ſSecundum quod videt exterius. b ſSolum, ſed etiam in patrem
d credit in me, non credit in me, ſed in k ſScilicet patrem. ſSpirituali viſione.
eum qui miſit me. Et qui uidet me, ui l ſQuis enim es tu?
e det eū q miſit me. † Ego lux in mun- m a ſQuod non in alia lumina.
dum ueni, ut omnis qui credit in me, a ſIn quibus inuentus eſt, ſi modo fide, poſtea vera viſione illuſtretur. ſEx terius.
in tenebris non maneat. Et ſi quis au n a ſInterius.
dierit uerba mea, & non † cuſtodie- o a ſCui pater dedit omne iudicium. b ſModo. c ſCur non modo? ſQuia primus aduentus non iudicij, ſed miſericordię eſt.
rit, ego non iudico eum: Non enim p q ſDe iudicio vero nouiſsimo ſubdit.
ueni ut iudicem mundum, ſed ut ſal r ſNon credit me eſſe deum.
uificem mundum. Qui ſpernit me, s & non accipit uerba mea, habet qui t a ſQuiſnam ille? b ſId eſt ego.
f iudicet eum. Sermo quem loqu- v a ſExtra hominibus.
tus ſum, ille iudicabit eum in no- a ſIdeo iudicabit, quia ego filius ex patre.
uiſsimo die: Quia ego ex meipſo x ſNon loquitur ex ſe, quia non eſt ex ſe. ſAd hoc vt loqueretur.
non ſum loquutus, ſed qui miſit me
g pater, ipſe mihi mandatum dedit y ſIntra. ſExtra
h quid dicam, & quid loquar. Et z ſcio, quia mandatum eius uita æter a ſId eſt qui meipſum verbum annuncio.
i na eſt. Quæ ergo ego loquor, ſicut a ſId eſt ſicut verax me veritatem genuit, ſic veritas me veritatem annuncio
dixit mihi pater, ſic loquor.

✠ f ℭ Dilexerunt enim glo. ho. ma. quam glo. dei. iſti hodie multos habent ſequaces ſcilicet pro mundi gloria ſe & ſua prodigaliter exponentes, & parum aut nihil pro ꝓmerenda dei gloria facientes. Ieſus autem clamauit. ſequitur. m ℭ Ego lux ī mūdum ueni. propter quod accedens ad eum per fidem & deuotionem ab eo illuminatur ad ſalutem. ab eo verò recedens obtenebratur ad gehennam. q ℭ Non enim ue. &c. iudicem mundum. i. condemnem. ꝓprium em̄ delictum condemnat quēlibet pctōrē.

A fit cōfeſsio ad ſalutem. & ſic videtur q̃ꝫ cōfeſsio fidei ſit neceſſaria ad ſalutē, ſicut & ipſa fides, & p cōſequēs ei⁹ omiſsio pc̄m̄ mortale ē. Rn̄ſio. Aug. diffiniēs pc̄m̄ mortale, dicit q̃ꝫ pc̄m̄ trāſgreſsio eſt legis diuinæ & cæleſtiū īobediētia mādatorū. & iō omiſsio cōfeſsionis fidei nō eſt pc̄m̄ mortale, niſi in caſu in q̃ cōfeſsio ei oppoſita cadit ſub pręcepto diuīo. ipſa aūt cōfeſsio cū ſit act⁹ ṽtutis, nō cadit niſi ſub pręcepto affirmatiuo. præceptū aūt affirmatiuū licet nō obliget ad ſp, obligat tn̄ ꝓ tp̄e & loco, videlicet qn̄ omiſſio act⁹ q cadit ſub pręcepto, ē cōtra charitatē dei vl' ꝓximi. & hoc mō omiſsio cōfeſsiōis fidei cōtra charitatē dei ē, qn̄ p hoc ſubtrahit honor deo debit⁹, vtpote qn̄ p hoc credit q̃ꝫ tal' fides nō ſit vera. Eſt etiā cōtra charitatē ꝓximi, qn̄ per hoc ꝓximi ſal⁹ īpedit. & hoc ē qn̄ p hoc q̃ꝫ aliqs maioris ſtat⁹, fidē ſuā nō cōfitet. Alij ſimpliciores à fide vl' fidei cōfeſsiōe tp̄e debito auertūt. ꝓpt̄ vtrūq̃ꝫ iſtorum p̄cipes Iudæorū de qb⁹ quærit, mortal'r peccabāt, primò cū eſſēt legiſperiti & ſacerdotes ī ſcripturis exercitati, vt ſupra dictū eſt, p hoc q̃ꝫ ex timore fidē ſuā de Chriſto nō cōfitebāt. fides illa ab alijs nō vera, ſed falſa reputabat. p hoc ēt alij inferiores dictis & factis ſacerdotū īhærētes, à fide Chriſti auertebāt, & ſic patet q̃ꝫ omiſsio cōfeſsiōis fidei ī ipis erat cōtra charitatē dei & ꝓximi. Itē alia ratione peccabāt. qa tenebātur ex officio docere ppl'm de his quę ſunt neceſſaria ad ſalutem, cuiuſmōi erat fides Chriſti: & iō taciturnitas illa nō pōt à pc̄ō excuſari. Et hoc innuit euāgeliſta reddens cauſā taciturnitatis ipſorꝫ di. Dilexerūt em̄ magis gloriā hoīm, q̃ꝫ gl̃iam dei. Ad primū dicēdū, q̃ꝫ cōfeſsio fidei quādo eſt ad turbationem hoīm & ad nullā vtilitatem, eſt omittēda, ſecūdū q̃ꝫ dicit dn̄s Ma. vij. a. Nolite ſc̄m̄ dare canib⁹ &c. Sed ſi ex cōfeſsiōe fidei ſperatur aliq̃ vtilitas, aut etiā aſſit neceſſitas, ſcādalū infideliū eſt cōtēnēdū ſicut dicit dn̄s Mat. xv. b. de ſcādalo phariſæorꝫ: Sinite illos. ſ. turbari, qa cęci ſunt & duces cęcorū. Ad ſecundum dicendū, q̃ꝫ etiam apl̃i ante cōfirmationē ſpiritusſācti mortal'r peccauerūt, vt patet de negatiōe Petri. & iō nō eſt mirū, ſi alij inferiores q̃ꝫtūcūq̃ꝫ iuſti ſimiliter peccauerūt: quia non erāt cōfirmati.

ℭ In cap. xij. vbi dicit in poſtil. Sciendū etiā, q̃ꝫ iſta portatio pecuniæ in via nō ꝑtinet ad perfectionem.

ADDI. I. Non repugnat ꝑfectioni hr̄e ſeu portare pecuniam, licet cōſiliū domini de dimiſſiōe bonorū tpaliū ſit vtile ad vitam æternā facilius cōſequēdā. Cui⁹ rō eſt: Nā ſcđ'm Tho. ſcđ'a ſcđ'e. q. clxxxv. ar. vj. ī rn̄ſione ad primū argu.
B Perfectio Chriſtianę vitę nō cōſiſtit eſſentialr̄ ī pauꝑtate volūtaria, ſed volūtaria pauꝑtas opat̄ inſtrumētal'r ad ꝑfectionem vitæ. Vnde nō oportet, q̃ꝫ vbi ē maior pauꝑtas, ſit ibi maior ꝑfectio: quinīo pōt eſſe ſumma ꝑfectio cū magna opulētia. Nā Abrahā cui dictū eſt Gen̄. xvij. a. Ambula corā me, & eſto ꝑfect⁹, legit quā plurimū diues fuiſſe. Si aūt ex hoc arguat īutile eſſe cōſiliū dn̄i de pauꝑtate. cū Abrahā diuitias poſſidēs fuit ꝑfectus. Ad hoc dicendū ſecundū Tho. in tract. de ꝑfectiōe vitæ ſpūalis, q̃ꝫ idcirco cōſiliū pauꝑtatis dat, quia paupes liberiores ſunt à ſolicitudīe diuitiarum, & ſecuriores ab illis vitijs q̃ in acquirēdis pecunijs q̃nq̃ꝫ cōtingūt q̃ ſunt impedimēta ꝑfectiōis. Ex q̊ ſequit, q̃ꝫ magna fuit ṽtus ſeu ꝑfectio Abrahę & Dauid & ſimiliū, qui etiā diuitias poſſidentes à diuitijs liberū animū habuerūt. ſicut magna fuit virtus Sanſonis, q abſq̃ꝫ armis cū ſola mādibula aſinæ multos ꝓſtrauit
C hoſtes, vt Iudic. xv. c. Nec ex hoc ſequeret inutiliter dare cōſiliū militi, vt ad bellū procedens arma ſumeret ad hoſtes vincendos. vincere em̄ ſine armis licet ſit poſſibile & valde virtuoſum, ē tn̄ de rarò cōtingētib⁹. ſilr̄ ē de poſſidētib⁹ diuitias reſpectu ꝑfectionis vite, vn̄ Eccl. xxxj. a. cū dicit: Btūs eſt di. q inuē. eſt ſine ma. &c. & j. Quis eſt hic & lau. eū: fe. em̄ mi. in vita ſua &c. Mirabilia enim facit ſeu mirāda, nō aūt impoſſibilia, qui in diuitijs viuēs diuitijs affluētib⁹ cor nō appōit. Ex qb⁹ ad ꝓpoſitū dici poſſet: q̃ꝫ Chriſt⁹ qui pauꝑtatē volūtariā ſæpe cōmēdauit, volens docere apl̃os q̃ꝫ etiā ſine tali paupertate ꝑfectio vitę poſſet aquiri, idcirco pecuniā in via portabat. Si aūt obijciat de hoc qđ Mat. x. b. dicit apl̃is q ī eccl̃ia ꝑfectiorē locū tenēt: Nolite poſſidere aurū, nec argētū, nec pecuniā ī zonis vr̄is. Ad hoc dicēdū, q̃ꝫ illa verba dn̄i ad lr̄am Augu. ī li. de cōſen. euāg. exponit, vt intelligant nō p̄cipiēdo, ſed magis ꝑmittēdo. ꝑmittit em̄ eis vt abſq̃ꝫ auro & argēto & alijs ſumptib⁹ ad p̄dicādū irēt, accepturi vitæ ſumpt⁹ ab his qb⁹ prędicabāt. vn̄ ſubdit: Dign⁹ ē opari⁹ cibo ſuo, ita tn̄, q̃ꝫ ſi aliqs proprijs ſūptib⁹ p̄dicatiōe euāgelij vteret, ad ſuperogationē ꝑtinet. ſicut Paul⁹ de ſeipō dicit. ij. Corī. xj. b. Chryſ. etiā alit̄ exponit prędicta ṽba, vt ītelligant illa dn̄m diſcipulis p̄cepiſſe q̃ꝫtū ad illā miſſionē tm̄, q̃ mittebāt ad p̄dicādū Iudęis, vt p hoc excitarēt ad cōſidēdū de virtute ipi⁹ q eis abſq̃ꝫ ſūptib⁹ ꝓuideret. qđ cōſonat cū hoc qđ dr̄ Luc. xxij. d. Qn̄ miſi vos ſine ſacculo & pera & calceamētis, nūqd aliqd defuit vobis? vn̄ ex p̄dictis ṽbis nō obligabāt apl̃i, nec ſucceſſores (q ꝓut dicit gl. Lu. x. ſunt ep̄i) ad nō portādā ſeu habēdā pecuniā tāq̃ꝫ ad illa q̃ repugnāt ꝑfectioni. vn̄ ꝓut dicit ſctūs Tho. vbi. ſupra. ī rn̄ſione. ij. arg. Stultū aūt videt dicere, q̃ꝫ tot ſctī pōtifices ſicut Anaſtaſi⁹, Ambro. Aug. illa p̄cepta trāſgreſſi fuiſſent: ſi ad illa ſeruanda ſe crederēt obligari. Illud autem ca. Exijt qui ſeminat &c. p poſtil. allegatū, facit ad p̄dicta. primò quia pluries ibi dicit pauꝑtatē eſſe viam ꝑfectionis vel ad perfectionē, & p cōſequēs nō eſt ꝑfectior. ſecūdò quia hoc qđ dicit q̃ꝫ Chriſt⁹ cōdeſcēdēs infirmis pecuniā portabat, ſicut & ī fuga &c. intelligendum eſt q̃ꝫ ſi apl̃i adhuc infirmi vel etiā alij crederēt ſummā pauꝑtatē eſſe neceſſariā ad ſalutē, fortè retrocederēt. ſicut de illo adoleſcēte legit Mat. xix. c. & ideo talib⁹ cōdeſcēdēs apl̃os docebat exēplo, q̃ꝫ etiā ſine tali pauꝑtate poſſet quis acquirere ꝑfectionē. & ſilr̄ poſſet dici de fuga.

Margin: Pc̄m̄ mortale — Math. 19. a.

ℭ In eo. ca. vbi dicit in poſtilla: Dicendū q̃ꝫ hoc erat, quia Lazarus erat nobilis homo.

ADDI. II. Miraculū Lazari inter cętera miracula Chriſti maius fuit, & ideo notabilius. Vnde ſupra
D eo. ca. dicitur q̃ꝫ turba multa venerūt vt Lazarū viderent, quē ſuſcitauit à mortuis. Qđ nō ſic legitur de alijs miraculis.

REPLI. In ca. xij. vbi inquirit poſtil. quare cōtra Lazarū mouebantur Iudæi, vt cogitarent eū interficere. Rn̄det quia fuit vir nobilis & famoſus: ideo eius reſuſcitatio fuit famoſior & infidelibus plus odioſa. Burg. opponit, q̃ꝫ illud non fuit ꝓpter nobilitatē Lazari ſed ꝓpter nobilitatē miraculi, quia fuit maximū miraculū Chriſti. Sed nō video quare fuit maius miraculū quàm ſuſcitatio filij viduæ & filij archiſynagogi.

GLO. ORDI. Cap. XIII

Pascha — ANte diē fe. &c. Diē feſtum dicit quintūdecimū diē. ſ. diē paſſiōis: qa poſt īmolationē agni q̃ tūc fiebat in die iouis faciebāt Iudæi magnū feſtū, quod hīc Paſcha vocat. Paſcha apud Græcos æquocū eſt. dicit em̄ à paſchī. i. à paſſiōe & à trāſitu: qđ Hebręi phaſe dicūt. Dies āt. xiiij. poſt equinoctiū vernale in q̊ īmolabat agn⁹ ad veſpā, ꝓpriè paſcha à trāſitu dicebat dies ṽò ſolēnitatis ſeq̄ntes, q̊rꝫ primus & vltim⁹ maiori cultu hēbāt, dies azymorū ꝓpriè vocabāt. Vocat tn̄ & dies īmolatiōis azyma, & q̄ntadecīa paſcha. In hac ſignificatiōe dicit Iohā: Añ diē fe. vocādo diē ſolēnē paſcha. Gręci ṽò diē q̃ īmolat agn⁹, dicūt ſolūmō vocari paſcha. & illa die dicūt Chriſtū crucifixū fuiſſe ad meridiē: Et dicūt eū anticipaſſe vnū diē ante

NICO. DE LYRA. Cap. XIII.

Diuiſio — ANte diē fe. In ꝑte p̄cedenti euangeliſta deſcripſit occaſionē mortis Chriſti: hīc incipit deſcribere mortē ei⁹. Et diuiditur in duas: quia primò deſcribit q̃lit Chriſt⁹ īminēte morte ſua aīos diſcipulorꝫ cōfortauit. ſecūdò mortē Chriſti deſcribit ca. xviij. ibi: Hęc cū di. Ie. Pr̄ia in tres: quia Primò oſtēdit q̃liter Chriſtus cōfortauit diſcipulos exēplis. ſcđ'ò verbis, ca. ſe. Et ait diſci. ſuis: Non cōtu. cor. ve. t̄tiò orōnū ſuffragijs: ca. xvij. Hæc locut⁹. Prima in duas: quia priò ponit imitabile Chriſti exemplū. ſcđ'ò, defectus diſcipulorꝫ ad imitādū, ibi: Hęc cū di. I e. Prima in tres: quia primò factū deſcribit. ſecūdò, eius vtilitas oſtēdit, ibi: Venit ergo ad Si. tertiò, facti imitatio diſcipulis īdicit. ibi, Poſtq̃ꝫ ergo. Prima in duas: qa primò p̄mittit affect⁹ Chriſti ad diſcipulos. ſecūdò p factū inſtruit ipōs, ibi: Et cœna facta. Circa primū ſciēdū, q̃ꝫ affect⁹ Chriſti ad diſcipulos p̄mittit, vt ei⁹ factū magis gratū oñdat: & diſcipuli ei⁹ libēti⁹ imitēt. Dicit ergo ſic: Añ di. fe. ſ. xiiij. luna ī cui⁹ veſpera īmolabat agn⁹ & īcipiebat ſolēnitas paſchalis, q̃ celebrabat lūa. xv. & ſcđ'm hūc modū ī eccl̃ia ſolēnitates īcipiūt à veſpera p̄cedētis diei. b ℭ Sciēs Ieſ⁹. Ex quo patet q̃ꝫ nō ignorās, nec inuolūtari⁹ venit ad paſſionem: ſed voluntariæ obediens deo patri. c ℭ Quia uenit hora ei⁹. nō fatalis ſed à deo patre determinata: & hoc conuenienter: vt immolatio agni qui tollit peccata mūdi. īmediate poſt immolationem agni figuralis ſeq̃retur, & ſic veritas figuræ reſponderet.

Cap. XIII.

ſFiguralem.
ANte diem feſtum a b Paſchæ, ſciens Ieſus
a ſId eſt ipſe dies Paſchæ quo tranſiret per crucem. ecce veritas illius figuræ.
quia uenit hora eius c

✠ Vt tranſeat Io. 1. d.
Mora. a ℭ An. di. Paſcha. i. tranſit⁹. & nos feſtum hoc debitè celebramus, cum à vitijs ad virtutes vel a mīorib⁹ bonis ad maiora ✠ tranſimus

Margin: Mora.

E dīē ante,vt cū diſcipulis agnū cōederet.& ad hoc cōfirmādū hæc verba ſequētia cōducūt.i.noluerūt intrare in prætoriū.ſ.Pilati domum,ne cōtaminarenť,vt comederēt paſcha:intelligētes paſcha eſū agni tm̄. Nec erubeſcūt dicere alios euāgeliſtas mētitos,qui dicunt dominū cōiter cū alijs carnes agni comediſſe.Hūc Iohānē verò illos correxiſſe dicūt. Sed errāt:qa cū oēs eodē ſpū loquutos fuiſſe conſtet,ſi in vno mentirēť,in alijs eis non crederēť. a ¶Vt trāſeat.Interpretatur nobis euāgeliſta nomen paſchæ ideſt tranſitus.& ſignificationē,qa ſicut illi de Aegypto,ſic Chriſtus de mūdo.Sic & nos ſanguie agni inſigniti,de vitijs ad ꝟtutes,de mūdo ad cælū b ¶In fi. di. In finē.i.in Chriſtū,q eſt finis cōſummās.i.vt ei⁹ dilectiōe trāleāt q̄ ipſe trāſit. Vł in finē.i.ī mortē,non ꝙ morte termineť ei⁹ dilectio,ſed in tantū dilexit ꝙ vſq; ad mortē dilectio eū perduxit,in q̄ exēplū dedit vt oēs ī dei ꝟitate pmaneāt vſq; in finē. c ¶Et cœna fa. Cœna ſignificat paſſionem Sicut em̄ poſt cœnā nō fit prandiū,ſic & Chriſtus poſtq; ſemel paſſus eſt,non iterū patitur. Surgit à cœna:poſt paſſionē ponit veſtimenta:ſcd'm priorē infirmitatē lintheo p̄cinxit ſe,eadē carne iā īmortali. aquam in peluī.i.grām baptiſmi,lauat pedes & tergit à peccatis in baptiſmo. accepit veſtimenta.i.Iudæos in fine ſeculi,q̄s prius excæcatos depoſuit. d ¶Surgit à cœna. ab illa cœleſti refectiōe,quā cū angelis reficiebatur,deponit veſtimenta,gloriam æternę beatitudinis. e ¶Et ponit ueſti. Prętermiſit altitudinē:ſuppoſiturus eius humilitatē,vt pfecte cōmēdetur humilitas hoī cū tā alt⁹ ſit ſe humiliauerit,vt & pedes traditoris lauaret. f ¶Deinde mi. Sanguinē in terrā fudit,vt veſtigia credentiū mundaret,quæ terrenis peccatis erant ſordida. g ¶Dicit ei Pe. Pro altitudine promiſſi myſterij nōdum permittit fieri nondum pōt ſuſtinere deū ad pedes humiliari,pauore perterritus. h ¶Reſpō. q nō lauatur per baptiſmū & cōfeſſionē pnīæ,nō habet ptē cū Ieſu. ☞Dicit ei

Iudeæ Simonis Iſcariotę,vt eū traderet

F

Exo.12.d.

¶Quo tranſiit populus de Ægypto.
a ut tranſeat ex hoc mūdo ad patrem,
a ¶Pro eis factus homo.
cùm dilexiſſet ſuôs qui erāt in mun
a ¶Pro eis moriens. b ¶Vt eius dilectione ipſi tranſirent de mundo c ¶Parata,nondum tranſacta,quia poſtea recubuit,& buccellam inde dedit.
b c do,in finē̄m dilēxit eos.†Et cœnâ
a ¶Spirituali ſuggeſtione.
facta,cùm diabolus iam miſiſſet in
a ¶Iudæ.¶Hoc conſentientis iniquitas eſt.¶Non credens eſſe deum.
côr,†ut traderet eū Iudas Simonis
a ¶In vſum mala,in effectum bona. ¶Etiam traditorem quo vtitur vt vult,& de malo bonum facit.
Schariothis,ſciēs quia†omniâ dedit
a ¶Sciens,non eum deferens.
ei pater in manus:ēt quia à deo exi
a ¶Non nos relinquens. b ¶Significat ꝙ de cæleſtibus:deſcendit,& ꝙ ſeipſum exinaniuit,& ꝙ formam ſerui induit
d uit,& ad deūm uadit,ſūrgit à cœna,
e & ponit ueſtimēta ſua.Et cū accepiſ
a ¶Carnem mundam.¶Humilitate.
f ſet lintheū,prēcinxit ſe,deinde miſit
¶Veſtigia euangeliſtarum firmat & purgat
aquā in peluim:& cœpit lauare pe
¶Quia tota eius paſsio noſtra eſt purgatio. ¶Corporis.
des diſcipulorum,& extergere lin
a ¶Non poſt alios,ſed prius ad principem apoſtolorum ideo expaueſcit ꝙ deus lauet pedes homini.
theo quo erat præcinctus.Vēnit er
g go ad Simonē Petrum:& dicit ei Pe
¶Deus. ¶Seruo.
trus:Domine,tu mihi lauas pedes?
¶Myſterium huius rei.
h Reſpondit Ieſus,& dixit ei:Quod
ego facio tu neſcis modo,ſcies au
tem poſtea.Dicit ei Petrus:Nō laua
¶Id eſt nunquam.
bis mihi pedes in ęternū.Rn̄dit ei Ie
¶Terrens de periculo ſalutis. a ¶Te dicit pro ſolis pedibus.
ſus:Si nō lauero tē,nō habetis partē

Nico.de Lyra.

a ¶Vt trāſeat ex hoc mū.ad pa. Dicebatur ei Paſcha Iudeorū tranſitus,eo ꝙ tūc angelus trāſijt p Aegyptū interficiēs primogēita Aegyptiorū,& filios Iſrł ſeruās & ſimiliter Paſcha Chriſtianorū diciť trāſitus:inq̄tū filius dei per mortē tranſijt ad patrem non per loci mutationē;ſed ſicut diciť à pr̄e veniſſe aſſumendo noſtram naturam mortalem,ita dicitur ad patrē rediſſe.faciendo ipſam cōſortem paternæ gloriæ per immortalitatem in ſua reſurrectione. b ¶Cū dile.ſu. in quo oſtendiť eius dilectio gratuita,quia prior dilexit ſuos,oſtēditur diſcreta:quia iſta dilectio ſpecialis nō fuit ad oēs,ſed ad ſibi familiares cuiuſmodi erant apoſtoli qui erant in mundo.oſtēdiť hæc dilectio neceſſaria:quia apoſtoli remanentes in periculo mundi indigebanť cōſolatione diuina. c ¶In finē di.eos. ideſt ī morte ſpecialia ſigna dilectionis oſtendit.Vel aliter:In finē. ideſt perfectè animā ſuā p eis ponendo. d ¶Et cœna facta. Hīc deſcribitur imitabile factum,ſcilicet lotio pedum diſcipulorum ſuorum,vbi præmittiť tempus & modus huius lotionis,cum dicitur:Et cœna facta. Non eſt intelligendum,ꝙ eſſet totaliter completa:quia poſtea dicitur:Et cum recubuiſſet. ſed erat facta quantū ad hoc ꝙ comederant agnum Paſchalem,& tunc ſurrexit ad lauandum pedes diſcipulorum ſuorum,antequā daret eis ſui corporis ſacramentum;ad deſigandum ꝙ ſpiritualis mundicia requiritur ad percipiendum ipſum. e ¶Cum dia.iam mi.in cor.ut tra.eum Iu.ſi.ſca. Die enim pręcedenti eum vendiderat ſuggeſtione diaboli hanc proditionem in cor ipſius mittentis. f ¶Sciens quia omnia de.ei pa.in ma. ex quo patet in Chriſto plenitudo ſciēciæ & poteſtatis. g ¶Et quia à deo exiuit & ad deum uadit. hoc eſt iam ſupra expoſitum qualiter diciť filius à deo exiſſe,& ad deum redire. h ¶Surgit à cœna. quia miniſtrare volebat. i ¶Et ponit ueſtimen.ſua.ideſt depōit,vt cōuenientius hoc miniſteriū exhiberet. k ¶Et cū ac.lin.& ſic ad lauandū ſe optimè diſponit,nihil omittens de his quæ ad iſtud officiū requirunť,& ſeqtur ſimplex humilitatis miniſteriū,cū dr̄: l ¶Deinde mi.aquā ī pel.pprijs manib⁹,nō p miniſteriū aliorū. m ¶Et cœpit la.pe.di.lutoſos,qa diſcalceati incedebant. n ¶Et exter.li. quo erat pręcin.vt impleret humilitatis officium: o ¶Ve.er. Hīc oſtenditur huius facti vtilitas,& oſtendiť hoc ex quadā cōcertatione Petri & Chriſti.p qd' oſtendiť factū eſſe myſticū,dicit ergo:Venit ergo ad Si.Pe.ſcd'm Origi.lotis alijs diſcipulis venit vltimò ad Petrū,quia cœpit lauare à minoribus,ex hoc ſumens argumētū,q̄ dr̄:Cœpit la.pe.di.Et poſtea ſubdit:Venit er.ad Si.p hoc oſtēdēs,ꝙ alij iā erāt loti.Sed nō videť veriſile,ſi trāſiſſet p oēs alios qn aliqs eorū vel plures recuſaſſent hāc lotionem,ſicut & Petrus. Et iō alij doctores dicunt,ꝙ primò venit ad Petrū,ppter q̄d alij diſcipuli audita reprehenſione Petri de hoc ꝙ recuſauerat eiuſmodi lotionē,nō fuerūt auſi eā vltrâ recuſare. Qd' ergo dicit euāgeliſta:Cœpit la.& poſtea ſubdit:Venit er.ad Si.nō eſt p hoc ītelligēdū,ꝙ alios lauerit añ ipſum:ſed euāgeliſta pri⁹ dixit factū ī generali,poſtea explicat modū in particulari,incipiēs à Petro. p ¶Et di.ei Pe.Domine tu mi.la.pe.i.vis lauare mihi peccatori,tu q es filius dei.q.d. nullo modo decet.ſiłe ꝟbū dixit ī principio ſuæ cōuerſionis,Lu.v.b.Exi à me dñe,qa hō pctōr ego ſum. q ¶Reſpōd.Ie.& di.ei:qd' ego fa.tu ne.mo.q.d.nō ſolū hoc facio ppter pedū corporaliū emūdationē,ſed ppť hūilitatis eruditionē,vt poſtea expoſuit.iō ſubdit: s ¶Scies au.po. p hoc āt deſignauit mūdiciā pedū ſpūaliū,q ſunt affect⁹ mētis,q̄ reqritur ī euchariſtiæ pceptione. t ¶Dicit ei Pe.nō la.mi.pe.ī ęter.i.nūq; lauabis.ac ſi di.ego nullo mō ſuſtinerem.licet autē Petr⁹ faceret hoc bono zelo,tñ indiſcretè hoc faciebat:qa cū Chriſt⁹ non poſſet errare,nō debebat voluntati eius aliq̄ mō reſiſtere.iō ſequitur: v ¶Reſpō.ei Ie.Si nō la.ſi hoc intelligitur de lotione interioris maculæ,litera eſt plana:qa nullus pōt habere partē cum Chriſto in gloria cæleſti,niſi lotus fuerit à macula peccati,ſecundum qd' ſcribitur Apocalip.xxj.g.Nihil coinquinatum intrabit in illam. Si āt ītelligať de lotiōe corpali pedū ipi⁹ Petri,eodēmō ē dicēdū.Sicut em̄ aliqd ē illicitū nō ex natura ſua,ſed tm̄ qa phibitum,vt patet de eſu ligni ue

G

†Luc.22.a.

†Mat.11.d. Luc.10.d.

H

Moraliter

* tranſimus.c ¶In fine di.p Ieſum qui ſalus interpretatur,bon⁹ prælatus ſignificať.finis aūt vltimus eſt beatitudo vera,quę conſiſtit in clara dei viſione & fruitione perfecta.licet autem oīs hō debeat ad hūc finē proximū diligere,prælatus tñ q eſt Chriſti vicari⁹ teneť erga ſuos ſubditos hoc facere. d ¶Et cœna.fa.i.pręparata ſecundum ſenſum literalem.non enim erat terminata cū Chriſtus à cœna ſurrexerat ad lauandum pedes diſcipulorum,vt dicitur infrâ eodem.Patet ergo quòd Iudas cum alijs cœnauit,& corporaliter lotus fuit.Sic igitur exemplo Chriſti bonus prælatus ſubditis etiam malis debet exhibere beneficia,vt quātū ī ſe eſt,eos à ſua reuocet vita mala. o ¶Venit er.ad Si.Pe.ſ.primò,prout dictū fuit in expoſitione literali,& in hoc Chriſtus dedit exemplum ſuperioribus illos inter ſubditos principaliter honorare,q primi ſūt ætate vel dignitate. p ¶Domi.tu mi.la.pe.q.d.hoc indecēs eſt & nullo modo ſuſtinendum,& in hoc Petrus ſignificat diſcipulū ignorantem & indiſcretè loquentem de facto ſuperioris ſui,cuius ignorat rationem:frequenter enim contingit qd' illud iudicať irrationabiliſſimum ab ignorante cauſam,q̄d tñ rōnabiliſſimum eſt ſecundū veritatē,hoc autem contigit in hoc caſu Petro,ppter qd' dixit ei Chriſtus: r ¶Quod ego fa.tu ne.mō.Et in hoc docemur bene iudicare & loq de factis ſuperioris boni,niſi deo permittente erraret manifeſtè. v ¶Si non la.te non ha.partē mecum.Chriſtus em̄ nō lauabat pedes diſcipulorum pro corporali mūdatione,ſed p exēplo hūilitatis docendę.propter qd' dixit eis: * Exemplum enim

A a ¶Di.ei Si.Error Petri hīc nobis profuit.Errauit em̄ ne nos erraremus,Errauit,cum ſe totū lauendum deo obtulit,quē deus correxit,oñdens ſemel baptizatū non eſſe baptizandum. b ¶Qui lo.Ex his verbis intelligim⁹ baptizatos apoſtolos,& ſi non legimus vbi vel quando. c ¶Qui lo.Baptiſmo lotus eſt mundus. Sed quia iterum puluere terrenæ habitationis inqnať,iterum op⁹ eſt pedes lauare,quos lauat dn̄s interpellans p nobis,& nos ipi orādo.Ille etiam q in ocio ſtudet veritati,dū in alijs pulſanti ſpōſo aperire pgit,pedes inqnat,quia veritas hūiliter audiť:ſed ſine periculo non pōt prędicari,ſed hos pedes dn̄s diſcipłis lauat. c ¶Et cū recu.Sicut prius exemplo,ſic etiā nūc verbo inſtruit eos magiſter ꝟitatis.Et qd' dicit magna de ſe nō eſt arrogātia,ſed ꝟitas quę pdeſt auditorib⁹,ſicut facit & Paulus. ¶Greg.Incauti ſūt hūilesqui ſe mēdacio illaqueāt dū arrogātiam vitant;qa cōtra veritatem ſe erigūt quā relinquūt.Qui em̄ neceſſitate cogēte vera de ſe & bona loqť,tāto magis humilitati iūgiť,quātò veritati ſociať. d ¶Nō de oīb⁹. Non oēs facietis hoc vñ beati ſitis,ſed q mādücat me.pa.nō vt proficiat,ſed vt lateat,leuabit cōtra me calcaneū ſuū.i.me calcabit,vt impleať ſcriptura quę hoc p̄dixit.nō qd' cogat,ſed qa qd' futurū erat nō tacuit. e ¶Ego ſcio q̄s ele.Ad hoc vt ſequaces mei ſint btī,Elegit aūt Iudā nō ad hoc,ſed ad illud qd' de eo factū eſt.ſ.ad ſalutē aliorū.Vñ alibi:Elegi vos duodecim,& ex vobis vnus diabolus eſt. f ¶Amodo dico uobis.Q.Hucuſque toleraui & tacui,ſed iam noto proditorem antequam fiat qd' mox faciendū eſt,vt cū factū fuerit credatis,qa ego ſum ille de quo ſcriptura illa p̄dixit. ☞Amē amen

Apłi baptizati

†opus habet

ī.6.g.

B

a ¶Territus hac reſponſione,totum ſe offert abluendū turbatus amore & timore.
a mecum.Dicit ei Simon Pētrus:Do
a ¶Affectionis.
mine non tantum pēdes meos,ſed
a ¶Opera, ¶Cogitationes
b & mānus & caput.Dicit ei Ieſus:
Qui lotus eſt,non †indiget,niſi ut
a ¶Præter pedes quibus tangit terram.
pedes lauet,ſed eſt mundus tōtus.
Et uos mundi eſtis,ſed non omnes.
a ¶Quare hoc dixit,exponit euangeliſta.
Sciēbat enim quiſnam eſſet qui traderet eū.Propterea dixit:non eſtis
¶Impleta purgatione per ſanguinem.
mundi omnes.Poſtquàm ergo la
a ¶Surgens immortalis factus eſt.
uit pedes eorum,âccepit ueſtimen
a ¶Ad dexteram patris ſedens. b ¶Per ſpiritum miſſum in linguis docet.
c ta ſua.Et cum rēcubuiſſet,itērum
¶Inuitat ad ſciendum,quod prius neſciebant
dixit eis:Scitis quid fecerim uobis?
Vos uocatis me magiſter & domi
¶Quia verum eſt
ne,& bene dicitis:ſum etenim.Si er
¶Dimiſi peccata veſtra. ¶Quia deus. ¶Quia veritas
go ego laui pedes ueſtros,dominus
a ¶Alter alteri peccata dimittere & pro inuicē orare.
& magiſter:& uos debetis âlter alterius lauare pedes.Exemplum enim
¶Sicut ego patior,& vos patiamini,ſicut me humilio,ita vos humiliamini.
dedi uobis,ut quemadmodum ego
a ¶Manu vel corde.
feci uobis,ita & uos faciâtis.†Amen
a ¶Debetis facere quod ego,quia
amen dico uobis,nôn eſt ſeruus
maior domino ſuo,neque†apoſtolus maior eſt eo qui miſit illum. Si
¶Quæ feci & doceo.
hæc ſcitis,beati† eritis,ſi feceritis
¶Non omnes vos beatos dico.
d ea. Non de omnibus uobis dico.
e Ego ſcio quos elegerim.Sed ut adimpleatur ſcriptura.†.Qui manducat mecum panem,leuabit con
f tra me calcaneum ſuum.Amodo di

Nicolaus De Lyra.

ligni vetiti primi parentis,ita ſimiliter aliqd eſt neceſſarium ad ſalutē,nō ex natura ſui,ſed ppter pręceptum dei vel prēlati,& ſic erat in pposito,Ex quo em̄ Chriſtus volebat ſimplr hoc facere,Petrus de neceſſitate ſalutis teneba ť ſuſtinere. a ¶Dñe nō &c.Pedes ſunt pars corporis inferior,manus media,caput ſuperior.& ideo per expreſſionem iſtarū partium intelligitur totū corp⁹.Eſt igiť ſenſus:Dñe nō tantū.q.d.prius ſuſtinerem à te per totum corpus lauari quā à te ſeparari.qa q̄uis eſſet durum Petro ſuſtinere ſeruitium magiſtri,tamen grauius erat ei ab ipſo ſeparari.vnde diciť in Itinerario Clementis,qd' quādocūq; Petrus memor erat dulciſſimæ ſocietatis Chriſti,reſoluebatur in lachrymas,ita qd' facies eius aduſta videbatur ex frequēti lachrymarum fluxu. b ¶Dicit ei Ie.Per baptiſmū,ex q̄ accipiť ꝙ apłi fuerūt à Chriſto baptizti,vt ſupra dictū eſt ca.iij. c ¶Non indiget.Sed eſt mūd⁹ tot⁹.Si em̄ aliquis baptizatus ſtatim moriať,euolat ad patriā,nec indiget aliqua alia lotione:tñ ſi ſupuiuat etiā ſctē,indiget lotione pedū ſpūaliū.i.affectionū mentis,qa ex cōditione mortalis vitæ,affectus eius aliqñ aliqs maculas contrahit ex tpalib⁹:ſed nō indiget lauare caput.i.ptē cōtemplatiuā quæ intendit ſupioribus & æternis,nec manus,i.vitæ actiuæ opera quæ in eo ſunt ſancta.Talis autem erat Petrus & etiā alij apoſtoli,excepto Iuda pditore,ppter qd' ſequiť:Et vos mūdi eſtis ſed nō oēs. d ¶Poſtquā er.Oſtēſa facti vtilitate in prędicta lotione,hīc inducit diſcipulos ad imitandū in opere.Et diuidiť in duas;quia primò ppoſitū declarat.ſcd'ò confirmat,ibi:Exēplum em̄ de.Diciť igiť:Poſtquā er.In hoc oſtēdit cōuenietē modū docendi,in moralibus em̄ magis mouent facta quā verba,vt poteſt haberi ex.x.Ethi.& iō Chriſt⁹ doctrię de hūilitate præmiſit hūilitatis factū. e ¶Accepit ue.Sicut enim ad miniſtrandum congruè debent veſtimenta deponi,ita ad docendum honeſtè debēt aſſumi:ppter qd' magiſtri ſolent legere in habitu ad hoc diſpoſito & ordinato,ſcd'm diſpoſitionē facultatis ſuæ. f ¶Et cum re.&c.qa ſedēdo debet doctor docere.Doctrina em̄ nō capitur niſi in qete,ppter qd' diciť.vij.Phyſi.Sedendo & qeſcēdo fit aīa ſciēs & prudēs.Sequiť doctrīa: g ¶Dixit eis:ſci.q.d.vos debetis hoc ſcire.& in hoc reddit eos attentos. h ¶Vos uoca.Aliqd em̄ dicitur bene dictū,quādo cōgruit dicenti & rei dictę.Cōgruit autē rei dictę,quando ſic eſt in re ſicut diciť.Cōgruit autē dicēti,quādo dicēs talē ſe oſtēdit facto,qualem verbo.vtroq; modo apłi bñ dicebāt,qa ſic erat in re ex parte Chriſti q ſupior erat,ſimiliter & ex parte apłorū qui facto ſe ei ſubijciebāt ſicut & verbo:ppter qd' cōtra diſcipulos ſolo verbo diciť Mat.vij.c.Multi dicēt mihi in illa die:Dñe domine,nōne in nomine tuo prophetauimus &c.& tūc cōfitebor illis,quia nunq; noui vos &c.Ex prędictis cōcludit Saluator intentū,dicēs: i ¶Si er.ego la. Multo fortius. k ¶Et uos deb.alter. Per hoc intelligiť quodlibet pietatis & humanitatis officiū pximo impēſum. Ad qd' impēdendū qlibet teneť in caſu neceſſitatis extra aūt talē caſum teneť debito honeſtatis & cōgruitatis. l ¶Exēplum.Hīc confirmat cōcluſionē prædictā,& hoc quadrupliciter.Primò exēplo ſui dicēs:Exēplū em̄.q.d.adhoc feci vt oſtēderem vos ad hoc teneri.Scd'ò confirmat per ſuā autoritatē dicēs: m ¶Amen amē di.Id eſt miſſus,quia apoſtoli fuerunt miſſi à Chriſto ad prædicādū,quibus miſſis tenebanť populi credere,multo fortius apoſtoli tenebāť autoritati Chriſti obedire.Tertiò cōfirmat eā ſequēti premio,cū dicit: n ¶Si hęc ſci. Beatitudo autē eſt maximū deſiderabile cum ſit ſtatus omnium bonorū aggregatione perfectus. o ¶Nō de oīb⁹ uo.dico.ſcilicet ꝙ debeatis eſſe beati,quia præuidebat dānationem Iudæ futuram propter qd' ſubditur: p ¶Ego ſcio. id eſt clare cognoſco. q ¶Quos elge. ſcilicet ad vitam æternā.Iudas autē non fuit electus ad ipſam,ſed tātū ad apłatū,vt ſup̄ dictū eſt ca.vj. r ¶Sed ut ad. Ex malicia & dānatiōe vnius veſtrum. s ¶Qui mandu.me.pa le.contra me.cal.id eſt conabitur me ſuppeditare.Hoc fuit impletum in Iuda,qui panē corporalem & ſacramētalem ſibi datum à Chriſto māducauit.prędicta autē ſcriptura habeť pſal.xl.Tranſlatio.Lxx.habet:Qui edebat panes meos,magnificauit ſuper me ſupplantationem.Et tranſlatio Hieronymi,accepta iuxta Hebraicum magis propinqua eſt dicto Chriſti,quæ talis eſt:Qui māducat meū panē,leuabit contra me plantā. t ¶Amodo.dico uo. Quia ego ſum.ſ.verè Chriſtus,verus homo,verus deus;quia ſcire ſecreta cordiū & prædicere certitudinaliter futura cōtingentia à libero

C

†teſtis

Moraliter

Diuiſio

D

†Mat.10.c Lucæ.6.f.

†miſſus

†Pſal.40.

*Exemplū enim dedi vobis.Qd' ergo dixit Petro:Si non lauero te,nō habebis ptē mecū:idem eſt ac ſi dixiſſet:partem mecum nō habebis,niſi à me receperis exemplū humilitatis.Et in hoc facto Chriſtus dedit ſupiorib⁹ & prēlatis exēplum verę humiliationis. d ¶Poſtquā ergo lauit pedes eorū.Per hoc oſtendens,qd' ſuperior poſt actū humilitatis debet reſumere debitum exercitiū autoritatis. m ¶Amen amen dico uobis:non eſt ſeruus ma.domino ſuo.Licet omnes Chriſtiani ſint ſerui Chriſti,tñ ſpecialiť epī q ſunt ſucceſſores apłorū:ppter qd' nō debēt ſe facere maiores ipō Chriſto,& tamē aliqui q̄tum ad aliqd faciūt contrariū,Nā pręcepta ſua & ſtatuta (licet frequēter ſint de indifferētib⁹) ſeruari ſtrictius faciunt q̄ diuina. r ¶Sed ut adimpleatur ſcriptura.ſcilicet Pſal.xl.c. s ¶Qui manducat mecum pa. Iſti ſunt prēlati,clerici,& religioſi,qui lautè viuunt de patrimonio Crucifixi,& tamē eorū plurimi leuāt calcaneū cōtra Chriſtū

*in mem

E a ¶ Amen amē di. Poſtꝙ exemplo ſuo eos docuit humiliationē & calcanei paſſiōe, ſupponit quo cōſoletur eos honore, ꝙ ipſe & pater in eis recipitur b ¶ Qui ac. In iſtis ꝟbis non vnitas naturę miſsi & mittentis, ſed in miſſo mittentis autoritas commēdatur. Quiſquis ergo ſic miſſū accipiat, vt in eo mittentē attēdat, vt in Petro Chriſtū ſcilicet ī ſeruo dñm, in Chriſto patrē ſcilicet in vnigenito genitorē. c ¶ Cū hæc di. Noſtra infirmitas in eo verè turbata eſt, nō ſua ptās. ſicut & verè paſſa. Volūtariè autē accepit turbationē, ne deſperet ſeru⁹ turbat⁹ neceſſitate. Qd' āt turbat̄ ſpū, ſignificat turbādos ſpūales ex charitate, cū vrgēs cauſa & zizania à tritico añ meſſem cogitur ſepare. d ¶ Turbat⁹ eſt. Dictur⁹ vnus ex vobis tradet me. turbat̄: nō carne, ſed ſpū, nō ꝙ tūc primum ſubitò hoc nouerit & repētinū malum eū turbauerit, ſed qa iā fuerat eum vt nō lateret expreſſurus: & ille iā erat exitur⁹ & Iudæos adductur⁹. Turbauit aūt eū īminēs paſſio & ꝓximū periculū ꝓditoris, ſicut ſupra dixit: Nunc aīa mea turbata eſt, appropinquāte paſſiōe. e ¶ In ſi. Idē qd' dicit ſupra pect⁹, ſignificat ſecretū de quo bibit diuinitatis ſacrm. f ¶ Et cū. Panis intinctio, ſignificat fictionē Iudæ, q fictus amicus venit ad cœnā. Quæ em̄ tinguntur, nō mundant̄, ſed inficiunt̄. Si autem bonū aliqd ſignificat intinctio, eidē bono ingratū, nō immerito ſequuta eſt dānatio. g ¶ Dedit Iudæ. Nō vt quidā putāt nūc Iudas corpus Chriſti accepit. Sciēdum eſt em̄, ꝙ iā omnibus dñs diſtribuerat ſacramētum corporis & ſanguinis, inter quos & Iudas fuit, deīde p buccellam intinctam, exprimitur ipſe traditor &c. h ¶ Quod facis. Non præcepit: ſed prædicit Iudæ malum, nobis bonum. quia hoc vult cito fieri, nō tam feſtinando in illius pœnam ꝙ in ſalutem fideliū.

[margin: † 2.q.1.c. vnus — Luc.22.c — Mar.14.b — ſ.12.d — F — † 1.q.1.c. Chriſtus de cō.di.2.c & ſctā.&.c. ſicut Iudas]

co uobis priuſquàm fiat, ut cùm factum fuerit credatis, quia ego ſum. Amen amen dico uobis: qui accipit ſi quem miſero, me accipit. Qui autem me accipit: accipit eum qui miſit me. Cùm hæc dixiſſet Ieſus turba- (¶ Humano. a ¶ Quod occultum fuerat.) tus eſt ſpiritu: & † prōteſtatus eſt, (a ¶ Manifeſtauit.) & dixit: † Amen amēn dico uobis, (a ¶ Numero non vinculo ſpiritus. b ¶ Exiturus.) quia unus ex uobis tradet me. Aſpi- (a ¶ Quia & ſi nota fuit cuiq; ſua conſcientia, alterius tamen ſibi erat ignota.) ciebant ergo adinuicem diſcipuli: hę- (¶ De ſe quaſi de alio dicit: vt rerum geſtarum ſcriptor. non ſui prædicator.) ſitantes de quo diceret. Erat ergò recumbens unus ex diſcipulis eius in (a ¶ Per ſinum ſignificat ſecretum. b ¶ Non plus omnibus, ſed familiarius, vt per pacem de vita exiret, non per paſsionem.) ſinū Ieſu, quem diligebāt Ieſus. In- (a ¶ Non loquendo: ſed innuendo motu corporis, poſt ſono vocis, vt quærat.) nūit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis eſt de quo dicit? Itaq; (¶ Hic eſt ille ſinus. i. ſecretum ſapientiæ.) cum recubuiſſet ille ſupra pectus Ieſu, dicit ei: Domine quis eſt? Reſpondit Ieſus: † Ille eſt cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxiſſet † panem, dedit Iudæ Simonis Scariothis. Et poſt buccel- (a ¶ Quia bona male eſt vſus, & hæc præſumptio peccatum auxit. ¶ Vt plenius poſsideret. in quem intrauerat vt deciperet.) lam intrōiuit in eum Sathanas. Et dicit ei Ieſus: Quod facis fac citius. Hoc autem nemo ſciuit diſcumbentium ad quid dixerit ei.

ꝓpinquus ex dilectiōe. ꝓpter hoc ſequit̄: g ¶ Quē diligebat. G ſpecialia ei ſigna dilectiōis oſtēdendo prę cęteris: ꝓpter mundiciā virginalē. Notandū, ꝙ Iohannes hīc de ſe loquit̄ p modū alteri⁹ ꝑſonę. Hīc em̄ eſt mod⁹ loquēdi iſtorū qui canonicas ſcripturas cōſcripſerūt, quādo in eis de ſe quis loquitur, vñ Paulus .ij. Cor. xij. a. loquens de ſeipſo dicit: Scio hominem in Chriſto &c. & Dauid. ij. Reg. xxiij. a. Dixit vir cui conſtitutū eſt de Chriſto &c. h ¶ Innuit ergo hu. ſ. Iohāni. i ¶ Simon Pe. & di. ei. &c. Quis. Petrus em̄ quodā ſigno ſignificauit Iohanni vt peteret à Chriſto ſibi familiari de quo dixerat. licet em̄ Petrus aſs ſolitus eſſet interrogare à Chriſto prę cæteris, tñ tūc nō fuit auſus petere, qa immediate fuerat reprehēſus de indiſcreta loquutione, cū dixerat Chriſto: Nō lauabis mihi pedes &c. k ¶ Cū recubuiſ. ſcilicet Iohānes. l ¶ Supra pe. Ie. i. inclinatus ꝓpè os ei⁹, & ſic erat idoneè poſitus ad interrogādū & audiendum aliquid ſecretè ab eo. m ¶ Dicit ei: Domine q̄s eſt ille. ſ. ꝓditor, n ¶ Reſpōdit Ie. Poſita occaſione denūciationis, hīc ponit̄ denunciatio proditoris. Et diuidit̄ in tres: qa primò exprimit̄ ipſa denūciatio, ſcd'ò rei denunciatę ꝑmiſſio, ibi: Et dixit ei. Tertiò ꝑmiſſionis exequutio, ibi: Cū ergo accepiſſet. In prima parte dicit̄ ſic: Reſpōdit Ie. ipſi Iohanni in ſilentio: qa ſi altè dixiſſet, Petr⁹ erat ita feruidus, qd' ſtatī inſurrexiſſet in ꝓditorem. o ¶ Ille eſt cui ego ī. &c. Per hoc notatur Iudæ fictio, qa ſicut panis intīct⁹ habet ſaporē in ſuperficie aliū quā interi⁹, ita Iudas ſe ſimulabat exterius Chriſti diſcipulū, cū tamē interius eſſet eius proditor. ¶ Vel aliter. Dedit Iudę panem intinctū, ad oſtēdendū Iudæ ingratitudinē & Chriſti manſuetudinē. Panis em̄ intinctus ſapidior eſt ad comedendū. iō Chriſt⁹ Iudæ fecit iſtud obſequium, ad declarandū ſuā benignitatem & Iudæ malignitatē q ex hoc nihil mouebatur ad cōpūctionē. Sciendū tamē qd' iſte panis intinctus nō fuit corpus Chriſti, ſed ante ipſum acceperat in pane non intincto. ideo ſtatutum eſt, ꝙ corpus Chriſti intinctum non datur fidelib⁹, vt habet̄ de conſe. diſtin. ij. Cum omne. p ¶ Et poſt bucellam ītroi. non de nouo, cum iam prius Chriſtum vendidiſſet, ſed introiuit in eum ad amplius ipſum poſſidendum, quia ingratus obſequij Chriſti factus eſt in poteſtate dęmonis magis ꝙ antè. q ¶ Et dicit ei Ieſus. Hīc ponit̄ ꝓditionis permiſſio. Nō em̄ poterat aliqd facere, niſi Chriſto permittente. ideo dixit ei: r ¶ Quod facis fac citi. Non dicit hoc pręcipiendo vel conſulendo, qa pceptum diuinū vel conſiliū non poteſt eſſe de malo, ſed tātūmō p mittendo rōne dicta. Tñ ꝟba Chriſti fuerūt alijs apoſtolis obſcura. ideo ſequitur: s ¶ Hoc aūt ne. ſci. diſcum. &c. præter Iudam. t ¶ Ad quid dixe. ei. verbum prędictū, de alijs à Iohanne nō erat mirū, ſi ignoraueīūt: qa ſoli Iohanni dixerat Chriſtus Cui dabo panē. Sed de Iohāne mirū videt̄. Ideo dicendū, qd' audito verbo Chriſti ita fuit attonitus & ſuſpēſus, ꝙ non aduertit illud qd' poſtea dictum eſt ipſi Iudæ à Saluatore. & ideo diſcipli verbum Chriſti aliter interpretabantur. & hoc eſt quod dicitur: Quidam em̄

[margin: † teſtatus — Diuiſio — H — † bucellā, offulam]

Nicolaus de Lyra.

tia à libero arbitrio dependētia virtute ꝓpria, eſt manifeſtū indicium deitatis. Quartò cōfirmat cōcluſionē prædictā ex dignitate eorum quorū pedes lauabitur, di. a ¶ Amē amē di. &c. me ac. id eſt ſeruitiū factū Chriſti miniſtris redundat in honorē ipſi⁹, & p cōſequēs toti⁹ trinitatis. ideo ſequit̄: b ¶ Qui aūt me ac. &c. i. honorat patrē & ſpm̄ ſctm̄ q miſerūt filiū, ſcd'm ꝙ dr̄ Iſa. xlviij. d. Et nunc miſit me domin⁹ & ſpirit⁹ eius: hæc dicit redemptor tuus Iſrael. c ¶ Cū hæc di. Poſtꝙ ſaluator propoſuit perfectiōis exēplum, hīc oſtendit defectum diſcipulorū. & primò defectum Iudæ ꝓditoris, ſecundò defectum Petri negantis, ibi: Dixit ei Simon. Prima in duas: quia primò denunciat ipſam proditionem, ſecundò ipſum proditorem, ibi: Aſpiciebant ergo. In prima parte dicitur ſic: Cum hæc dixiſſet Ieſus &c. ex horrore paſſiōis ſuæ imminentis & proditionis Iudæ. Hæc autem turbatio quę erat in parte ſenſitiua, non erat contraria rationi, ſed magis conueniens ei, ſicut dictum eſt ſupra, de alijs paſſionibus ca. præceden. d ¶ Et proteſtat⁹ eſt & di. &c. tradet me. Multiplicat autē hāc dictionem Amen, ad oſtēdēdum futuræ rei certitudinē. e ¶ Aſpiciebant. Hīc cōſequenter denunciat ꝓditorē. Et diuiditur in duas: quia primò ponitur denunciationis occaſio, ſecundo ipſa denunciatio, ibi: Reſpōdit Ieſus. Occaſio huius denunciationis fuit duplex. Prima fuit ſtupefactio & cōturbatio, quæ tangitur ibi cū dicitur: Aſpiciebant ergo adinuicem diſci. hæſi. &c. Erāt em̄ admirati, quia quilibet eorum præter Iudā ſentiebat ſe totaliter firmatum in contrarium dicto ipſius Chriſti, & conſimiliter de ſuis ſocijs ſicut de ſe cogitabat. verūtamen ꝓpter firmitatem verborum Chriſti magis eius dicto credebant, ꝙ ſuis conſcientijs. & ideo non hęſitabant de euentu rei, ſed de illo per quem hoc eueniret. Secunda occaſio fuit familiaritas Iohannis cum Chriſto, ꝓpter quam Chriſtus ſua ſecreta ei reuelabat: & hæc cauſa exprimitur, cū dicitur: f ¶ Erat ergo rec. &c. in ſi. id eſt familiariter ei propinquus

[margin: Diuiſio — Diuiſio]

in membris ſuis affligentes ea calumnijs & exactionibus iniuſtis. d ¶ Ieſus turbatus eſt ſpiritu & proteſtatus eſt &c. Virtuoſum eſt enim conturbari contra vitia. & ideo Ieſus turbatus eſt ſpiritu id eſt ex imperio rationis, quia expreſſius quàm ante volebat exprimere crimen proditionis. o ¶ Ille eſt cui ego intinctum panem porrexero. &c. Panis intinctus ſuauior eſt, ideo ſignificat euchariſtiam, cuius etiam vna pars tingitur in ſanguine quando ſumi debet à ſacerdote, qui tamen eſt Chriſti ꝓditor quando indignè ſumit, ¶ Hiero. Dic ſacerdos, dic clerice quomodo eiſdem labrijs deoſcularis filium virginis quibus deoſculatus es filiā meretricis? ô Iuda oſculo filium hominis tradis.
Cum ergo accepiſſet

[margin: Moraliter — Cōtra clericos indignè cōmunicantes]

fideliū. a ¶ Quia Io. ha. In quibus oblata ſeruabantur ſuorum neceſſitatibus & alijs indigentibus. In quo datur forma eccleſiæ ſeruandi neceſſaria, qua iubentur nō cogitare de craſtino, ne ꝓ terrenis ſeruiat, vel timore inopiæ iuſticiā deſerat. b ¶ Erat autē. Nox congruit ſacramento. Erat enim qui exiuit filius tenebrarū faciēs opa tenebrarū. c ¶ Nūc clari. ē fi. ho. Aug. Exeūte Iuda, p quo dicebat̄: Nō eſtis mūdi oēs, remāſerūt ſoli mūdi cū ſuo mūdatore. in q̄ ſignificata eſt clarificatio Chriſti. in q̄ ſeparatis malis, manebit in æternitate cum ſanctis. Sicut ergo res ſignificantes tanquam res ſignificatæ appellantur, vt petra, non dicitur ſignificabat Chriſtum, ſed erat Chriſtus ita hoc facto ſeparationis Iudæ conteſtans futuram illam ſeparationem dicit: Nunc: non ſignificata eſt clarificatio ſed clari. eſt filius. ho. quia non ipſe in ſe ſed deus in eo clarificatur. Quod quaſi exponēs ſubdit: Si deus cla. eſt. qa nō quæſiuit ille voluntatem ſuā, ſed patris. & de. cl. e. in ſe. vt hūana natura ꝟbo vnita etiā īmortali æternitate donet̄. Et hæc clarificatio eſt cōtinuo. i. īmortalis reſurrectio nō differet̄ in fine, ſicut oīm ad quā pōt referri & pri⁹ dictū, vt dicat̄ Nūc: nō de inſtāti tpe paſſiōis, ſed de ꝓxio reſurrectiōis, q̄ſi ſit factū qd' mox eſt futurū. d ¶ Filioli. Aug. Quia dixerat qd' deus eſt cito clarificatur⁹ eū, ne putarēt ꝙ nō vltra iūgeret̄ eis cōuerſando in terra, addit: adhuc mo. uo. ſum. in īfirmitate carnis, ſicut & vos vſq; ad horā mortis, ſicut poſt reſurrectionē dicit: Cū eſſem vobiſcū in carne mortali. Vel modicū vobiſcū ſum, ſi non in eadem qualitate temporali, tamē in terrena cōuerſatiōe poſt reſurrectionē. xl. dieb⁹. De præſentia autē diuina qua cū eis eſt vſq; ad conſummationem ſeculi, nō poteſt hoc accipi, quia nō conueniret qd' ſequitur: Quęre. me, &c. po. ue. Tūc em̄ implebitur: Vbi ego ſum & illi ſint. e ¶ Quo ego ua. Nūc nō poterāt apl̄i nōdū ſpiritu cōfirmati ſeq dñm. i. mori ꝓ dño & iuſticia, vl̄ venire ad vitā īmortalē ad quā ipē ibat, ſequuturi aūt erāt poſtea. Quō aūt idonei poſſint eſſe & pergere quo ille antecedit, docet: f ¶ Mandatū nouū do. Aug. Nō ꝙ hoc non ſit in antiqua lege: Diliges ꝓximū tuum ſicut teipſum: & nō ꝙ antiq ſancti nō ſic dilexerūt, ſed quia dilectio de veteri facit nouū hominē quocūq; tempore: qd' tamen non facit dilectio quæ eſt naturali neceſſitudine, vt inter cōiuges, patres & filios, & huiuſmodi, vt taceamus, de turpi quæ eſt inter amatores. Et ideo pulchrè determinat. Sicut dile. uos. perducturus ad finem ſine fine ea dilectiōe diligite, vt ſitis filij dei fratres vnico filio, quæ dilectio facit mori ſeculo. g ¶ Vt diligatis inuicem ſicut dilexi uos. Non putetur hæc prætermiſſa dilectio dei quæ eſt in dilectiōe proximi. In proximo enim nō niſi de⁹ diligitur, ſicut & Chriſt⁹ in nobis diligit deū, & nō ꝙ hoc habeam⁹, ſed vt haberem⁹ ſicut medic⁹ in ęgro, nō morbū, ſed ſalutem quam

[margin: A — Mat.5.d. — 1.Cor.10.a — † glorificatus ſuprà.5.eo. — Luce.24.f. — B — Act.1.a. — Matt.25.d. — j.17.d. — Leuit.19.c.]

Quidam enim putabant, quia † loculos habebat Iudas, ꝙ dixiſſet ei Ieſus: Eme ea quæ ſunt opus nobis ad diē feſtum: aut egenis ut aliquid (a ¶ Vt malus. ¶ Bonum) daret. Cùm ergo accepiſſet illē buccellam, (a ¶ A domino aperte recedit.) exiūit continuò: Erat autem nox. Cùm ergo exiſſet, dixit Ieſus: (a ¶ Abſente palea iam triticū quodāmodo eſt purgatum.) Nūnc † clarificatus eſt filius hominis, & deus clarificatus eſt in eo. Si (a ¶ Quia non quæſiuit niſi gloriam patris.) deus clarificatus eſt in eō, & deus clarificabit eum in ſemetipſo, & continuò clarificabit eū. † Filioli adhuc (¶ Volentes ſequi me) modicum uobiſcum ſum. † Quærętis me, (¶ Sed ſine modo.) & ſicut dixi Iudæis, quo ego (¶ Iudæi nunquam.) uado, uos non poteſtis uenire: & (a ¶ Idem dico vobis: ſed cum modo b ¶ Ne deſperent additur, modo. c ¶ Sed vt aliquando ſequimini.) uōbis dico mōdo: † Māndatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem (¶ Ideo & vos: in quo innuit ſe conferre diligendo nos, vt mutua dilectione inter nos conſtringamur.) ſicut dilēxi uos: ut & uos diligatis (a ¶ Non in alijs: quæ etiam non mei habent) inuicem. In hōc cognoſcent omnes (a ¶ Hic eſt fons, in quo alienus non communicat, vt ait Salomon.) quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilēctionem habueritis adinuicem. Dicit

conturbādos de ei⁹ receſſu. & iō primò oſtēdit gloriā quā erat adeptur⁹ p ſuā mortē. ſcd'ò denūciat ipām mortem, ibi: Filioli. In prima igitur pte dicit̄: Cū er. ex. Iudas ad procurandum Chriſti mortē. h ¶ Dixit Ie. Nunc cla. Dicit̄ em̄ aliqd iā eſſe quando incipit, paſſio autē ei⁹ extunc incipiebat, p quā fuit multipl̄r clarificatus, vt dictū eſt ca. pce. & iō dixit ſe iam clarificari. i ¶ Et deus cl. eſt ī eo quia paſſio Chriſti erat ordinata ad dei gloriam, inq̄tū ibi maxīè relucebat diuina miſericordia & iuſtitia, & inq̄tū p eā multitudo Gētiū adducta eſt ad glorificandū deū. dicit̄ aūt glorificatio q̄ſi clarificatio, quia gl̄ia eſt clara notitia cū laude: vnde gloria dr̄ quaſi claria. c. mutata in. g. k ¶ Et deus cl. e. in ſe. i. de⁹ pater per ſeipſum clarificabit filiū inq̄tum in morte eius mirabilia oſtendit, & eum à morte reſuſcitauit. l ¶ Et con. cla. id eſt ſine mora: quia nō eſt derelictus in inferno, nec caro eius vidit corruptionē, vt hr̄ Act. ij. d. qa accelerata eſt ſua reſurrectio. m ¶ Filioli. Cōſequēter hīc denūciat ſuū receſſum p mortē. Et diuidit̄ in duas: qa primò denūciat prædictum receſſum. ſcd'ò oſtēdit q̄liter poſſint eſſe idonei ad ſequēdū ipm, ibi: Mandatum nouū. Dicit ergo priò: Filioli. in quo oſtēdit teneritudinem amicitiæ ad eos. n ¶ Adhuc modi. id eſt modico tempore & ſcd'm aliquos intelligit̄ iſtud tēpus modicū vſq; ad aſcenſionē, qa vſq; tūc appuerat eis corpaliter. ſed meli⁹ dicit̄ ꝙ iſtud tempus modicū intelligit̄ vſq; ad aduentū Iudæ & militum, qa tunc fuit eis ſubtractus. o ¶ Quæretis me. id eſt deſiderabitis me habere in pſentia veſtra. p ¶ Et ſicut di. Iu. qa nō poterant me ſequi. ca. vij. ita nūc dico vobis q ¶ Quo ego. quia adhuc imperfecti eſtis. verumtamen quia iſta imperfectio erat tollenda ab eis per gratiam ſpiritus ſancti, ideo ſubdit̄: r ¶ Et uo. di. mō. q. d. licet pro nūc non poſſitis me ſequi tamen poſtea poteritis quia recepta ſpiritus ſancti gratia gaudebant in tribulationibus, & opprobrijs, vt habet̄ Act. v. g. Quādo autē dixit Iudæis ꝙ non poterant eum ſequi, non addidit hanc determinationem mō, oſtendendo ꝙ illa imperfectio & malicia, non erat ab eis tollenda. s ¶ Mandatum no. Hīc cōſequēter oſtēdit modū ſequendi ipm. ſ. perfectione charitatis. q̄ aīam facit pōere ꝓpter Chriſtū. & hoc eſt qd' dicit Mā. n. Sciēdū ꝙ mādatū dilectiōis nō dicit̄ nouū, qa p tūc fuerit de nouo datū. in veteri em̄ Teſtamēto fit mētio freq̄nter de dilectiōe dei & ꝓximi ꝓpter qd' legiſpitis rñdit Chriſt⁹: mādatū dilectiōis eſſe inter alia maximū, vt hr̄ Mat. xxij. d. Sed ꝓ tāto hīc dr̄ mādatū nouū ab affectu, qa aīam renouat. Et iterū qa differētiā noui Teſtamēti & veteris conſtituit. Licet em̄ in lege veteri fieret mētio de dilectiōe, tñ principalius inducebant̄ ad obſeruātiā legis ex timore. & eodē mō in nouo Teſtamēto bñ fit mētio de timore, ſed pricipali⁹ de amore: vnūquodq; aūt à principaliori vl̄ euidētiori denoīat̄. ꝓpter qd' vet⁹ Teſtamentū dicit̄ lex timoris, nouum aūt lex amoris. Cōſequenter oſtendit modū diligēdi, dicens: t ¶ Sicut dile. uos. i. gratuitè & efficaciter & rectè. ſic em̄ Chriſtus dilexit nos, qa in dilectione nos præuenit, vt dicitur. j. Iohan. iiij. b. Prior dilexit nos. & ſic gratuitè. Animam etiā ſuam pro nobis poſuit, & ſic efficaciter dilexit. Hanc etiam dilectionē ad noſtrā beatitudinem ordinauit, & ſic dilexit nos rectè, & hoc modo debemus nos inuicem diligere: v ¶ In hoc cognoſcēt o. quia diſ. &c. Sola enim charitas diſtinguit inter filios regni & filios perditionis, vt dicit Aug. xv. de trinitate. x ¶ Dicit ei Si. Superius declarauit Chriſt⁹ defectum diſcipuli ipſum proditurī. hic conſequēter oſtēdit defectū diſcipuli eū negaturi & priò oſtēdit hui⁹ oſtēſionis occaſio, q̄ fuit iactātia Petri de ſua conſtātia & fide

[margin: C — † marſupium — Glia quid — † De pę. di. 4. c. hāc ſocietatē. §. hoc ergo. — † 8. 7. c. & 8. e — D — † 1. Io. 2. b. — Mādatū dilectionis q̄re nouū]

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Qui. & c. qu. Ie. i. portabat eleemoſynas datas ꝓ Chriſto & diſcipulis eius. b ¶ Quod di. ei. Qui imminebat in craſtino, vt dictum eſt. In talibus em̄ ſolennitatib⁹ Iudæi lautius viuebāt. c ¶ Aut egenis. Quia ad vtrūq; iſtorū pecunia portabat̄ vt ſupra dictū eſt ca. præce. d ¶ Cum er. ac. Hīc deſcribit̄ ꝓditionis exequutio. Et diuidit̄ in duas: quia primò ponit̄ dicta exequutio, ſecundò pronunciat̄ ex hoc ſequens Chriſti glorificatio, ibi: Cū ergo dixiſſet. In prima parte dicit̄ ſic: Cum ergo ac. ille. buccellam. Dicūt aliqui, quod tantū accepit in manu, ſed non comedit: quia diabolus nō pmiſit eū tādiu ſtare ibi, eo qd' nō poterat ſuſtinere pręſentiā Chriſti, & hoc nō eſt veriſimile: qa diabolus in pñtia Chriſti diu ſtetit in deſerto ipſum tētādo. iō aliter exponit̄: Cum ergo acce. i. comediſſet. accipe em̄ cibū idē eſt qd' comedere. e ¶ Exiuit con. Ad quærendum cohortē qui caperet Chriſtū. f ¶ Erat au. nox. Hoc expreſſit euangeliſta ad oſtēdendum oportunitatem temporis ad peragēdū ꝓditionē, & ad denotādū in Iuda mentis tenebroſitatem. g ¶ Cum ergo ex. Hic pręnūciatur ſequēs Chriſti glorificatio. ſciebat tm̄ diſcipulos conturbandos

[margin: Diuiſio — Matt. 4. a.]

d ¶ Cum ergo accepiſ. Quia ſacerdos Chriſti corpus ſumēs indignè magis elōgat̄ à deo. g ¶ Cum ergo exiſſet. dixit Ie. Secundum Aug. Per exitum Iudæ de ſocietate Chriſti & diſcipulorum præfigurata fuit reproborum ſeparatio tempore iudicij finalis à cōſortio Chriſti & electorū. quia tūc apparebit gl̄ia magna Chriſti. Qd' ſequitur eſt de ſe morale, ideo pertranſeo.

[margin: Moraliter]

☞ lu i ē quā venit dare. a ℭ Do.quo. Audito, ꝙ ego vado, & ītel E lecta via qua ſeq pōt.i.dilectiōe.dicit Petr⁹ vt ſeq parat⁹. Et quia hūc ei⁹ animū nouit dñs, dixit nō mō eū poſſe. in ꝙ non abſtulit ſpem futuri, ſed confirmauit. Seqris autē poſtea. b ℭ Ani.meā. Multum præſumit ꝗ animā pro eo ponere ꝓmittit, ꝗ nōdū pro Petro animā dedit, quaſi præire poſſit. ℭ Aug. Volūtatē ſuā, ſed nō vires ſuas cognoſcēs, vt infirmus voluntatē ſuam iactat, ſed inſpiciebat inualitudinē medicus. Ille promittebat, ille prænoſcebat: & ꝗ neſciebat audiebat, ꝗ præſciebat docebat. c ℭ Nō can. Gal. Petrus añ primū Gallicātū trinam negationē incipit: totā autem perficit ante ſcd'm Gallicantum.

ᵃ ei Simon Petrus: Domine quo uadis? ᵃ Reſpondit Ieſus: Quō ego uado nōn potes me modo ſequi: ſequeris autem poſtea. Dicit ei Petrus: * Quare non poſſum te ſequi modo? ᵇ Animam meam pro te ponam, Reſpōndit Ieſus: † Animam tuam pro me pōnes? † Amen amen dico tibi: non cantabit gallus, donec ter mē neges.

a ¶ Q. Non feſtines, quia nondum es indutus virtute ex alto, & ideo ne interim præſumas.

a ¶ Nunc non poterant apoſtoli, nondum ſpiritu con.&c.

b ¶ Ne deſperes.

a ¶ Qui totum nouit & docet.

a ¶ Quandoq: ſed prope eſt vt neges timore mortis vitam & occidas tuam animam.

a ¶ Chriſtum, quidquid in verbis ſones.

✱ Domine

Nicolaus de Lyra.

✱ tia, & fidelitate. Chriſtus enim dixerat: Quo ego vado, vos non poteſtis venire mō. ideo Petr⁹ feruid⁹ petijt ſtatim à Chriſto: a ℭ Do.quo ua.q.d. oībus modis volo te ſequi. b ℭ Reſpon.Ieſ reprimēdo eius p̄ſumptionē. c ℭ Quo e.ua.nō &c. quia adhuc erat imꝑfectus ad tolerādū cōſtāter mortē ꝓ Chriſto, ſicut patuit ꝑſequētē effectū. d ℭ Sequeris aūt po. qa finalr ꝓ Chriſto crucem gaudēter ſuſtinuit. e ℭ Dicit ei Pe. ꝓpriæ fragilitatis inexꝑtus. f ℭ Quare nō poſſum &c.q.d.imo poſſum: Hoc oſtēdit ꝑ factū. g ℭ Aīam meā. nō dixit mēdaciū: quia ꝓ tūc ſic cogitabat facere, añꝙ dimitteret Chriſtū. h ℭ Reſpō.ei.Ieſus. prædicens ei⁹ defectū. i ℭ Aīam tuā.q.d. Nō ſic erit. k ℭ Amē amē dico &c. Mar.xiiij.c. dicitur anteꝙ gallus bis vocē dederit. Sed hāc

Queſtio de cœna dñi

cōtrouerſiā ſolui Matt.xxvj. ℭ Quæritur vtrū cœna in hoc cap. deſcripta, ī qua Chriſt⁹ corp⁹ ſuū diſcipulis ſuis tradidit in ſacro fuerit facta luna.xiiij. exiſtente. Et arguitur primò ꝙ nō, per illud quod dicit Iohannes in principio huius ca. Ante diē feſtū Paſchæ, cuius prima dies erat luna.xiiij. quia tūc incipiebat Paſcha. ergo illa cœna de qua loquitur Iohānes, fuit ante lunā.xiiij. Item infra

F xviij.e. dicit Iohannes, ꝙ Iudæi nō intrauerunt prætoriū Pilati. vt nō cōtaminarentur, ſed māducarent paſcha. ergo in veſpere illius diei quo paſſus eſt Chriſtus, māducauerūt agnū paſchalem. ipſi aūt tenebātur ex lege comedere illū luna.xiiij. ergo cū cœna prædicta fuerit in veſpere præcedentis diei, patet ꝙ fuit luna.xiij. ℭ Cōtrarium dicit beatus Hiero. videlicet ꝙ Chriſtus illam cœnā fecit luna.xiiij. & paſſus eſt luna.xv. exiſtente. ℭ Rñſio. Græci dicūt, ꝙ iſta cœna facta fuit luna.xiij. ꝓpter autoritates allegatas in arguēdo ꝓ iſta parte. & dicūt ꝙ Chriſtus præuidens tēpus ſuæ paſſiōis futurū, illa die qua immolabat agn⁹ paſchalis, vt immolatio agni veri correſpōderet immolationi agni figuralis: iō p̄occupauit comedere agnū paſchalē per vnū diē. Et dicūt cōſequenter. ꝙ Chriſt⁹ corp⁹ ſuū ī pane fermētato cōſecrauit, qa in domibus eorū nō inueniebat panis azym⁹ vſq; ad.xiiij. lunā. Sed dictū

Cōtra Græcos.

eorū eſt cōtra ꝟitatē Euāgelij. qa Mat.xxvj.b. dr̄ ꝙ prīa die azymorū acceſſerūt diſcipuli ad Ieſū dicētes: Vbi vis parem⁹ tibi comedere paſcha? Itē Luc.xxij.a. Venit aūt dies Azymorū in ꝗ neceſſe erat occidi paſcha: & miſit Petrū & Iohānē.d. Eūtes parate nobis paſcha, vt māducem⁹. Ex qb⁹ patet manifeſtè, ꝙ illa cœna fuit die azymorū: & ꝑ cōſequēs luna.xiiij. exiſtente. Et ex hoc ſequit̃, ꝙ Chriſt⁹ cōſecrauit in azimo pane: qa illo tp̄e nō inueniebat panis fermētat⁹ ī domib⁹ Iudæorū ſcd'm p̄ceptū legis ꝑ.vij. dies, vt hr̄ Exo.xij.c. Sed Græci ī tātā veſaniā ꝓruperūt ꝓpter defenſionē ſui dicti, ꝙ negāt textū Euāgelij, dicētes alios euangeliſtas falſum ſcripſiſſe ꝗtū ad diē hui⁹ cœnæ: & ꝓpter hoc Iohānes euāgeliſta ꝗ ſcripſit poſterior, deſcribēs hāc cœnā eos correxit di. Añ diē feſtū Paſchæ &c. vt. s̄. allegatū eſt. Sed ad dictū iſtud ſeqt̃ deſtructio toti⁹ ſacræ ſcripturæ: & ꝑ cōſeqns toti⁹ fidei catholicæ, cū ſacra ſcriptura ſit regula fidei, ſcd'm qd' ſcribit btūs Aug. ī ep̄la. ad Hiero. Si dicat̃ à fidelib⁹, ꝙ ſcriptura ī aliꝗ ſui ꝑte cōtineat falſū, eadē rōne poterit dici ab aduerſarijs fidei, ꝙ ī nulla ſui ꝑte habeat certitudinē ꝟitatis. Præterea fides catholica tenet euāgeliſtas ſcripſiſſe nō à ꝓprio capite, ſed ſpūſſcti inſpiratiōe. vñ dicit btūs Petrus ſcd'a canonica.j.ca.d. Spūſctō inſpirati locuti ſunt ſctī dei hoīes: nullū aūt falſū pōt eſſe à ſpūſctō: & iō dicere ꝙ euāgeliſtæ ī aliquo loco ſcripſerūt falſum, eſt erroneū. Et ideo ꝓpter prædicta dixerūt aliꝗ ꝙ Chriſtus comedit agnū paſchalē debito tēpore ſcd'm legē, videlicet luna.xiiij. vt dictū eſt. Sed Iudæi circa mortē Chriſti procurādā intēti & occupati illa die nō comederūt paſcha, ſed tardauerunt per vnū diē, ſcd'm qd' dicit̃ Ioh.xix.e. quia Iudæi nō itrauerunt prætori

rūt prætorium Pilati illa die ꝗ paſſus ē Chriſt⁹, ne cōtaminarēt̃, G & īpedirēt̃ à comeſtiōe paſchæ, vt ſupra allegatū eſt. Sed iſtd' dictū nō cōſonat cū verbis Marci euāgeliſtæ dicētis ca.xiiij.b. Et prima die azimorū quādo paſcha īmolabant, dicūt ei diſcipli: Quo vis eam⁹, & parem⁹ tibi, vt māduces paſcha? Et ꝗ videt̃, ꝙ eadē die ꝗ alij īmolabant agnū paſchalē, eadē die Chriſt⁹ īmolauit agnū. & ſic cœnā diſcipulis ſuis fecit luna.xiiij. exiſtēte. Ad primū dicēdū, ꝙ paſchale feſtū apud Iudæos īcipiebat à veſpe diei ī ꝗ lūa erat.xiiij. dies aūt feſtiuus apd' eos īcipit à veſpere vni⁹ diei & durat vſq; ad veſperā diei ſequētis, ſcd'm ꝙ dr̄ Leui.xxiij.e. A veſpe ī veſperā celebrabitis ſabbata veſtra. & ſic dies ſolēnis Paſchæ erat lūa.xv. ꝓpter qd' eūdē diē quē Iohānes noīauit ante diē feſtū Paſchæ, ꝓpter diſtīctionē naturalium dierum, Marc⁹ noīat primū diē azimorū: qa à veſpa p̄cedētis diei īcipiebāt comedere azima. Quando ergo dr̄, ꝙ luna xiiij. exiſtēte erat primus dies ſolēnitatis Paſchæ. Dicēdū, ꝙ nō eſt verū: ſed ī fine illi⁹ diei incipiebat prim⁹ dies, & durabat vſq; ad veſperā diei ſeqntis. & ſit prīa dies ſolēnitatis paſchalis celeberrima, erat lūa.xv. vt patet Leuit.xxiij.d. Mēſe prīo xiiij. die mēſis ad veſperam Paſcha dñi eſt. & .xv. die mēſis hui⁹ ſolēnitas azymorū dñi eſt. Septē dieb⁹ azima comedetis. dies prim⁹ erit vobis celeberrim⁹ ſctūſq;. ℭ Ad ſcd'm dicēdū, ꝙ illd' paſcha qd' debebāt comedere Iudæi ī die paſſiōis Chriſti nō intelligit̃ de cōmeſtiōe agni paſchalis: qa illud paſcha comederāt ī veſpa p̄cedētis diei, vt dictū eſt, ſed intelligit̃ de panib⁹ azymis quos debebāt comedere ſeptē diebus cōtinuis: & nō debebāt comedi niſi ab hoībus mundis & iō nō introierūt domum hoīs Gentilis, ne impedirentur à comeſtione ipſorum.

†De pe.di.2.q vult facere

†Mar.26.d Mar.14.d. Lucæ,22.d.

ℭ In ca.xiij. vbi dicit̃ in poſt. Et cœpit lauare pedes diſcipulorū.

ADDI.I. Ex hoc ꝙ pedes diſciplorū lauabant̃ non ſequit̃ ꝙ haberent lutoſos pedes, nec ꝙ diſcalceati incederēt. Mos em̄ erat vt itinerātiū pedes lauarent̃. vt patet Gene. xviij.a. vbi cū Abrahā angelos ſibi occurrentes, quos hoīes eſſe credebat, inuitauit. prīò offerebat eis aquā ad pedes lauandū di. Afferā puſillū aquæ, & lauent̃ pedes veſtri, & requieſcite &c. & ſic de alijs ſimilib⁹. Quæ quidem lotio principaliter fiebat in remedium laſſitudinis quæ itinerantibus ſæpe contingit. H

ℭ In eo.ca. vbi dicit̃ in poſ. Sed ꝓ tanto dicitur hīc mandatū nouum ab effectu, qa animam renouat.

ADDI.II. Hæ duæ rōnes aſſignatæ per Poſtil. ad hoc ꝙ mandatū de dilectione ꝓximi hic poſitum dicat̃ nouū, nō vident̃ ſufficere. Prīa eī rō ꝗ ſumit̃ ex renouatiōe aīæ ī lege noua nō vr̄ valere. nā renouatio aīæ ꝓpriè fit ꝑ grām à deo īfuſā mediāte ꝟtute ſcr̄orū ꝗ ad hoc īſtrumētalr̄ opat̃: ſcd'm quā gratiā aīa dr̄ noua creatura. quā qdē nouitatē etiā ꝑuuli vſum rōnis nō habētes, nec ꝑ cōſeqns actū dilectiōis in baptiſmo acquirūt. vñ valde īpropriè dr̄ ꝙ mādatū dilectiōis aīam renouat. cauſalitas em̄ principalis hui⁹ renouatiōis ſoli deo attribuit̃ tāꝙ principali agēti: ſacramēto aūt regeneratiōis tāꝙ inſtrō. Vnde Aug. ſuꝑ Io. dicit, ꝙ tāta vis eſt aꝗ, vt corp⁹ tāgat, & cor abluat. Vñ ſecūdū iſtā cōſiderationē ꝓpriè diceret̃: Sacramētū nouū do vobis loꝗndo de ſacramēto baptiſmi ꝗ aīa renouat̃. Scd'a aūt rō quam īducit ad hāc nouitatē ſūptā à differētia no. & ve. Te. nihil videt̃ facere ad ꝓpoſitū. nā licet verū eſt, ꝙ lex euāgelica prīcipali⁹ īducit ad ſui obſeruationē ꝑ amorē ꝙ ꝑ tiorē, hoc ītelligit̃ ꝑ amorē dei. & ſic ſcd'm Poſtil. ad hoc deſignādū debuiſſet dicere: Mādatū nouū do vobis, vt diligatis deū. ꝑ amorē em̄ dei lex euāgelica īducit ad ſui obſeruātiā. Verba etiā euāgelij ꝗ in hoc loco nouitatē mādati teſtant̃, nō faciūt ī hoc mētionē de his ꝗ inducūt ad obſeruationē legis ſeu mādati. Vñ ad declarationē nouitatis hui⁹ mādati vlterius vr̄ aliꝗd dicēdū. Ad cui⁹ euidētiā attendēdū eſt, qd' ſcd'm Tho. ī prīa ſcd'e.q.cviij.ar.iiij. ī corꝑe ꝗſtiōis. Lex noua ꝗ eſt lex libertatis. s̄. p̄cepta addidit cōſilia ꝗ in optiōe ei⁹ cui dātur ponuntur. In veteri aūt lege ꝗ erat lex ſeruitutis, non dabantur conſilia, ſed tantum præcepta quæ neceſſitatem important. Vñ de duobus præceptis charitatis in quibus tota lex & ꝓphetæ pēdent, vt Matth.xxij.d. ea ꝗ ſunt de neceſſitate ſalutis īplenda ī veteri lege ad plenū continentur. De prīo em̄ dicit̃ Deute.vj.a. Diliges dñm deum tuū ex toto corde &c. De ſcd'o verò p̄cepto: Diliges ꝓximū tuū ſicut teipſum, Leuit.xix.c. Ea verò quæ ad ꝑfectionem impletiōis prædictorū præceptorū ꝑtinēt in lege noua, ex conſilijs continentur

A cōſilijs cōtinent̃, qd' de primo patet cū domin⁹ cōſuluit Mat.xix. c. Si vis ꝑfect⁹ eē, vade & vēde oīa quæ habes & da pauperib⁹ &c. In ꝗ cōſilio ſcd'm doctores ea quæ ꝑtinēt ad ꝑfectiōem dilectiōis dei ꝑ modū cōſilij ponūt̃. De ſcd'o ꝟò ea quæ ꝑtinēt ad ꝑfectiōem dilectiōis ꝓximi potiſſimè cōtinēt̃ ī hoc qd' dicit: Diligatis īuicē, ſicut dilexi vos. Qd' ſic patet: Nā mod⁹ dilectiōis Chriſti ad diſciplos ſeu ad hūanū gen⁹ attingit ſūmū gradū ꝑfectiōis dilectiōis ꝓximi triplr̄. Primò, ſcd'm extēſionē. quantò em̄ dilectio ꝓximi ad plures extēdit̃. tātò videt̃ eſſe magis ꝑfecta. Extēdit āt Chriſtus hāc dilectiōem nō ſolū ad amicos vl̄ ei cōiūctos ꝓpt̃ naturalis cognatiōis aut ciuil̄ vinculū, ſed etiā ad inimicos. ꝓ qb⁹ etiā in paſſione orauit, vt Lu.xxiij.e. de ꝗ extēſiōe docuerat apl̄os di. Mat.v g. Diligite inimicos vr̄os. Scd'ò. ꝗ ad intenſiōem. quantò em̄ aliquid intenſius amat̃, tātò facili⁹ maiora ꝓpt̃ ipſum cōtēnuntur. Cōtemnit aūt Chriſt⁹ ꝓpt̃ dilectionē ꝓxīoꝝ nō ſolū exteriora bona vl̄ etiā quædā corꝑalia īteriora exponēdo corp⁹ ſuū laboribus & ꝑſequutiōes maxīas tolerādo, ſed etiā aīam ſuā ꝓ eis ponēdo, qd' ſummū gradū ꝑfectiōis circa hui⁹ dilectiōis ītenſionē obtinet Iuxta illud Io.xv.b. Maiorē hac dilectionē nemo habet &c. Tertio ſcd'm effectū. quātò em̄ maiora bona ꝓximis ꝑ dilectionē īpēdūtur tātò ꝑfectior dilectio eē videt̃. Largit⁹ em̄ eſt Chriſt⁹ ꝓximis ſeu hūano generi bona ſpūalia & diuīa ſupra naturā & rōnem exiſtētia, ſ. doctrinā diuinorū, & ſacr̄orū inſtitutionē & hmōi: ꝗrum bonorū collatio ad ſingularē quādā ꝑfectiōem fratnæ dilectionis videt̃ ꝑtinere. cū ꝑ hæc bona hō vltimo fini cōiūgitur. in ꝗ ſumma hoīs ꝑfectio cōſiſtit, quæ quidē ſpūalia bona cū nō vni tm̄ vl̄ duob⁹ ſed toti multitudini exhibita ſūt, eſt ꝑfectior dilectio ſcd'm effectū. vñ iuxta ſnīam philoſophi. Bonū gētis ꝑfecti⁹ ē & diuini⁹ ꝙ bonū vni⁹ Ex qb⁹ māifeſtè patet, ꝙ ī hoc ꝙ dixit Xp̄s: Diligatis inuicē ſi.di.vos: docuit apl̄os dilectiōis ꝓximi ꝑfectionē ī ſūmo gradu, quæ ſub cōſilio cadit: nō em̄ ad præmiſſa de neceſſitate ſalutis ī ꝗlibet caſu ꝗs tenet̃. vñ Au. ī Enchi. ſuꝑ illud Ma.v.g. Diligite inimi. vr̄os, dicit: Perfectoꝝ ſunt iſta & filioꝝ dei. Ex quib⁹ ſequit̃, ꝙ hoc mādatū ꝓpriè dicitur nouū. ī ātiꝗ em̄ minimè tal̄ mod⁹ dilectiōis repit̃. Si āt dicatur, ꝙ ſcd'm hoc debuiſſet dicere: Cōſiliū nouū do vobis, nō āt mādatū nouū, cū prædicta nō cadūt cōit̃ ſub p̄cepto, vt dictū ē, ſed ſub cōſilio. Ad hoc dicēdū, ꝙ licet iſta ꝗtū ad cōem ſtatū hoīm nō cadūt cōit̃ ſub p̄cepto: Ad ſtatū autē apl̄orū ſub præcepto cadūt inꝗtū fuerūt deputati ad ædificationē toti⁹ vniuerſal̄ ecclæ. Iuxta illud ad Eph.iiij.b. Alios qdē apl̄os, alios aūt paſtores & doctores ad cōſūmationē ſctōrū ī op⁹ miſterij & ædificationē corꝑis Chriſti. ſ. ecclæ. Et iō ꝓpriè hæc ꝟba eis dirigūt̃ ꝑ modū p̄cepti. ſ. Mādatū no. do vo. qa qd' alijs cōīter eſt cōſiliū aplīs eſt p̄ceptū, qd' etiā illi mō eis cōgruēte ꝑfectè īpleuerūt, vt ex geſtis eorū patet. Si vlteri⁹ quærat̃ ꝗliter cōſilia ad primū p̄ceptū charitatis ꝑtinētia nō fuerūt data aplīs ſub p̄cepto, ſicut & p̄dicta, cū ad cōſilia vtriuſꝙ p̄cepti eadē rōne tenerēt̃. Dicēdū ꝙ huiuſmodi conſilia. ſ. ad primū præceptū ꝑtinētia iā obſeruabāt̃ ab aplīs. vñ Mat.xix.d. Ecce nos reliꝗm⁹ oīa, & ſequuti ſum⁹ te. In abiectione em̄ oīm tꝑaliū & ſeꝗlia Chriſti, ꝑfectio diuinæ dilectionis, & ꝑ cōſequēs cōſilia ad illud p̄ceptū ꝑtinētia cōtinent̃: Iuxta illud præallegatū Mat.xix.c. Si vis ꝑfect⁹ eſſe &c. vnde nō reſtabat, niſi vt informarent̃ de ꝑfectione īpletionis ſecūdi p̄cepti, vt dictū eſt.

Dilectio Chriſti ad gen⁹ hūanū fuit ī ſūmo gradu tripliciter

B

ℭ In eo.ca. vbi dicit̃ in poſtilla: Quærit̃ vtrum cœna in hoc ca. deſcripta.

ADDI.III. Hæc quæſtio diſputat̃ & ad plenū vt credo declarat̃ ī additiōe ſuꝑ Mat.xxvj.c. vide ibi

REPLI.I. In ca.xiij. vbi dicit̃: Cœpit lauare pedes: Poſtillator dicit lutoſos, qa nudi pedes ibāt. Bur. ſe opponit hic ſicut Mar.vj. vide ibi correctū Qd' hic ſpecialiter dicit de Abraham ꝗ obtulit angelis pedū loturā ꝓut dicit Gen.xxviij. a. iūcta autoritate btī Dion.xv. angelicè hierarchiæ, ē cōtra Bur. quia ibi dicit̃ angelos ſemꝑ apparuiſſe nudis pedibus.

REPLI.II. In eo.ca. vbi dicit̃: Mādatū nouū do vo. Poſtillator illi⁹ nouitatis dat duplicē rōnē. Vna eſt, qd' dicit̃ nouū ꝓpt̃ aīæ īnouationē. Alia, qa differētiā nouæ legis à veteri cōſtituit. Bur. hīc facit cauillacionē cōtra rōnē vtramꝙ. Cōtra primā, qa ſacramēta īnouāt aīam īſtrumētalr̄, de⁹ prīcipalit̃. ideo ꝓpt̃ īnouationē aīæ poti⁹ debuit dici, ſacr̄m nouum do vo. Hīc dico, ꝙ aliud eſt īnouare aīam effectiuè, aliud formalit̃: De⁹ effectiuè īnouat, & ad idē gen⁹ cauſæ reducit̃ īſtrumētū: qd' etiā efficit ſuo mō. ſed grā & charitas formalit̃ renouāt animā. Hæc aūt gratia & charitas ꝑ deū īfūdūt̃ ī baptiſmo. ꝑ quā tanꝙ ꝑ propriā formā meriti mādati noui fit īpletio. Innouat̃ igit̃ aīa effectiuè ꝑ charitatis infuſionē. Innouat̃ aūt formaliter ꝑ mandati exequutionē quæ fieri nō pōt ſine hītu illo īfuſo. Eſt igitur cauillatio Bur. tētatiua. ꝑ tractatio etiā ſecūdæ rationis eſt quædam tētatiua cauillatio. Nam differātia nouæ legis & veteris Teſtamēti eſt timor & amor

Innouatur aīa dupliciter

eſt timor amor. Opera em̄ legis erant ſeruilia, & quaſi mercēnaria: opera aūt gratiæ amoroſa: & ideo ꝗ ſub lege erāt, dicebāt̃ ſerui, qui autē ſub gratia, dicuntur filij & amici. Mandata illis data fuerunt deſpotica, iſtis autē ſunt data regalia & politica: qa deus illis mādata dedit, vt ſeruis: iſtis vt filijs, liberis & amicis. ex qua differētia bñ accipit̃ nouitas mādati, Ea aūt ꝗ Bur. ponit ad declarandum mādati nouitatē, nō ſunt multum probabilia. Dictū eius primum eſt, qd' nouitas illa attenditur penes cōſilia ſuꝑaddita. Nam in veteri lege vt dicit, non dabantur conſilia, ſed tantum precepta. Hoc autem dictū eſt cōtra literā veteris legis, ꝗ diſtinguit in multis locis præcepta à conſilijs. Dicitur namꝙ Prouer.j.c. Deſpexiſtis omne conſilium meum. Et ibidē.iij.c. Cuſtodi legem atꝙ conſilium. & ſic de alijs. Scd'm dictum Bur. eſt, qd' omnia de neceſſitate ſalutis pertinentia ad impletionem præceptorum charitatis, in quibus tota lex pendet & prophete, ad plenum continētur ī veteri lege. Sed hoc dictum videt̃ cōtra planā literam Mat.v.c. vbi dicit̃: Niſi abundauerit iuſticia veſtra pluſꝙ ſcribarum &c. non intrabitis in regnum cælorum. vbi glo. Iuſticia illorum mādata Moyſi, īpletio illorū iuſticia Chriſti. illa à pœna liberat, iſta ſaluat. Et infra: Mādatū Chriſti nō eſt contrariū legi, ſed lati⁹ in ſe legē cōtinēs. ꝗ em̄ nō iraſcit̃, nō occidit: ſed nō ecōtra. tolle irā, & homicidiū nō fit. Illa em̄ ſi p̄ſeruabat à pœna ſēſus, nō tñ à pœna dāni. Iō obſeruātia veteris legis nō ſufficiebat ad ſalutē ſine exp̄ſſione Chriſti ſuꝑaddita: vetera enim & noua p̄cepta eadē ſunt ſcd'm ſubſtātiā, ſed differūt ſcd'm maiorē & minorē exp̄ſſionē & vtilitatē, ſcd'm btm̄ Aug.xvj. de ciui.dei ca.xxvj. & prīo retra.ca.xij. Tertiū dictū Bur. eſt qd' ea ꝗ ad ꝑfectionē īpletionis p̄ceptorū ꝑtinēt, in leg noua in cōſilijs continētur. Sed hoc videt̃ falſum. nā ſtat aliquē ꝑfectiſſimè deū diligere, ꝗ tñ nō vendidit oīa ſua, & dedit pauꝑib⁹. ꝓut exēplificat beat⁹ Aug.j. de ciui.dei ca.x. de Paulino ep̄o Nolēſi. & Burg. idē vult ſup̄ ca.xij. in corruptorio prīo. Idcirco ſine obſeruātia conſiliorū Chriſti pōt ꝗs eſſe ꝑfectus dei amator. Cæterū ſi ꝑfectio obſeruantiæ dilectiōis ꝓximi potiſſimē cōtinet̃ ī eo qd' hic dicit̃: Diligatis inuicē ſicut dilexi vos, ꝓut Bur. dicit, tūc ſequit̃ illud fore dictū ꝑ modū cōſilij, cū tñ dicat̃ in litera: Mandatum nouū. Sed Burg. hoc volēs euadere dicit, ꝙ debet ītelligi ſolis aplīs mandatū, comunitati aūt fideliū cōſiliū ſit. Sed hoc videt̃ irrōnabilr̄ dictū, & ī nulla ſcriptura fūdatū, ſed fundat̃ ſuꝑ falſa imaginatiōe. Imaginat̃ em̄, ꝙ Chriſt⁹ dilexit nos in ſūmo gradu ꝑfectiōis, itēſiuè, extēſiuè, & effectiuè: ad quē gradū diligēdi: qa nō pōt hō de cōi lege ꝑtingere, idcirco Chriſt⁹ eū nō p̄cepit. nō em̄ Chriſt⁹ p̄cepit alicui īpoſſibile. Habet igit̃ vt dicit Bur. vim cōſilij, non p̄cepti, cū dicit̃: Diligatis inuicē, ſicut dilexi vos. Sed idē argumētū ē de aplīs, ſicut de alijs. nemo em̄ ex eis ad ſūmū gradū ꝑfectiōis ꝑtingere potuit intēſiuè, extēſiuè, & effectiuè. Oppoſitū em̄ huius dānat̃ in clemētinis. ad noſtrū de hereticis. Vñ etiam neꝙ aplīs eſſet mādatū pari rōne ꝗ cæteris nō mādatū, cui⁹ tñ oppoſitum dicit Burg. Pro Burgē. igit̃ & ſuorū imitatorū deſolatione dico, ꝙ Bur. deceptus eſt, putans eſſe ſimilitudinē currentē quatuor pedibus. Scd'm enim eundē Burg. in multis locis, nulla ſimilitudo debet vniuerſaliter accipi, quia iam nō eſſet ſimilitudo, ſed idētitas idcirco ꝑticulariter accepta hæc ſimilitudo: Sicut dilexi vos: nō cogit Burg. ad dicēdū māifeſtū p̄ceptū fore cōſiliū: qa nō ſeqt̃ Diligatis ſicut dilexi: ſed ego dilexi in ſūmo gradu ꝑfectiōis: igit̃ & vos. ſicut nō ſequit̃: ſicut ſe habet ſēſus ad ſenſibilia, ita intellectus ad intelligibilia: ſed ſenſus ꝑcipit ſua ſenſibilia materialiter ergo intellectus intelligibilia. totū antecedēs eſt verū, conſequēs impoſſibile. Sicut em̄ vniuerſaliter accipiendo ſilitudines, multi lapſi ſunt in periculoſos errores. Ita & Ioachim abbas arguebat ex illa ſimilitudine: Pater oro, vt fideles ſint vnū, ſicut ego & tu vnum ſumus: ſed fideles nō poſſunt eſſe vnū, niſi collectiuè: ergo ꝑſonæ diuinæ nō ſunt in cōi eſſentia, ſed collectiuè. ꝗ error dānat̃ extra de ſum.tri. & fi.catho. dānam⁹. Vñ btūs Greg. aliter exponit illud mādatū ꝙ Burgē. Dicit em̄: Diligite inuicem, ſicut ego dilexi vos. hoc eſt, amate inuicē ad qd' amaui vos: Sic igitur accipitur ſilitudo quo ad terminū amoris. qa amor dei erga nos ordinat̃ ad gratiā & gloriā, ita & noſter amor inuicē, etiā ꝗuis ſecūdū intēſiuū modū nō eſt nobis poſſibile Chriſto aſſimilari in dilectiōe, tñ in extendendo ad oēs etiā hoſtes, poſſibile eſt, īmo nō difficile: qa de diligēdis inimicis nemo vnꝗ ī veritate poterit ſe excuſare, vt vult btūs Augu. in ſermone cōi. Eſt igitur præceptū charitatis ſic extenſum nouū & leue reſpectu ꝓximi, multo autē leuius reſpectu dei. quia volūtas ſequēdo rectā rationem in deo nihil repire pōt niſi diligibile, quia non niſi bonū immo optimū per conſequēs ſuper omnia diligendum. Oportuit igit̃ Burgen. aliū habere reſpectum quādo circa.xx.ca. Exo. dicit præceptum de dilectione eſſe arduiſſimum. Vide ibi.

C

D

Similitudo Identitas

Error abbatis Ioachim

E ☞ Et ait. Sequitur: Non tur. Aug. Ne ãt Cap. XIIII. mortem tanq̃ hoĩs timerẽt, & iõ turbarẽt, cõſolat̃ eos, ſe etiã deũ eſſe dicẽs. Ne ãt iterũ ſibi timerent, quaſi ab eo perituri: cùm cõfidentiori Petro dictũ ſit, negabis: certificat̃ poſt tẽtatiões ſe apud deũ cũ Chriſto mãſuros eẽ, qa etſi differẽtes, null⁹ tamẽ alienabit̃ à domo

▸Et ait diſcip̃lis ſuis — in q̃ quiſq; habet mãſionẽ ꝓ merito. Per denariũ qdẽ oĩb⁹ ſignificat̃ vna & nõ diuerſa viuẽdi in æternitate mẽſura. Per mãſiones ſignãt̃ diuerſę dignitates ĩ eadẽ ęterna vita. qa alia claritas ſolis, alia

ı.Cor.15.f. — claritas lũę, alia claritas ſtellarũ. b ℭ In domo. Dom⁹ dei, tẽplũ dei, regnũ dei. Regnũ cęlorũ, ſũt hoĩes iuſti, ĩ qb⁹ ſunt

†De pę.di.4.c.ĩ dño — multę differẽtię inter ſe. Et hę ſunt manſiones ipſi⁹ dom⁹. Hę aũt iã patæ ſũt in

Ephe.1.a. Rom.8.f. — p̃deſtinatiõe. ſicut ait Apſs: Qui elegit nos añ mũdi cõſtitutionem p̃deſtinãdo. Parãdę ſũt ĩ opatiõe. vñ: Quos prędeſtinauit, hos & vocauit & iuſtificauit & magnificauit. Et ſcd'm hoc dr̃: Fecit de⁹

†Siminus alioqui Ecc.3.c. Mat.13.f. — q̃ futura ſũt. i. q̃ factur⁹ eſt. ℭ Aug. Mõ iuſti ſũt regnũ dei & regnũ cælorũ vt dr̃

Ibidem — Colligẽt de regno ei⁹ oĩa ſcãdala. Sed & de eiſdẽ dr̃: Fulgebunt iuſti ſicut ſol in re. pa. eorũ. i. regnũ in regno. Qd' etiam

Ibi.6.b. Ibi.25.c. — orat̃. Adueniat regnum tuũ. Et in fine: Percipite regnũ. i. q regnũ eratis & non regnabatis, mõ regnate: qd' eratis in ſpe ſitis in re. c ℭ Si quo min⁹. i. ſi non p̃deſtinaſſem manſionẽ, qd' eſt incõueniens q̃tũ ad deũ, q oĩa bona añ oĩa tẽpora p̃deſtinauit: tũc mõ p̃parẽ. i. p̃deſtinarẽ. qd' iterũ eſt ĩcõueniẽs, q̃tũ ad deũ p̃ſentialiter aliqd p̃deſtinare. ℭ Aug. Cõfirmat eſſe: qa ſi non eſſẽt dixiſſet, ibo & parabo. i. p̃deſtinabo: ſed qa iã ibi ſunt, nõ eſt op⁹ aliqua pare: Quia v̇ò nõdũ ſunt in opatione, addit: Et ſi abiero & præ. Abiẽs ſed nõ relinquẽs parat, qa ſubtrahit ſe & latet,

F — vt ſit fides, quę nõ eſt de re viſa: & inde eſt meritũ fidei. Ex hac viuit iuſt⁹, & mũdat̃ ei cor: dũ pegrinat̃, & in ea deſiderat̃ qd' nõdũ habet̃. Et hæc eſt p̃paratio mãſiõis qa ſic parat nos ſibi & ſe nobis

Abac.2.a. — vt maneat in nobis, & nos in eo q̃tũ quiſq; erit particeps eius plus vel min⁹ ꝓ diuerſitate meritorũ. Et hęc multitudo mãſionũ eſt. d ℭ Et ſi abiero. Aug. Abijt latẽdo, venit apparendo, ſed manet regẽdo, vt ꝓficiamus bene viuẽdo, & ſic parat̃ locus. ℭ Au. Fides quę nõ videt credit: nã ſi videret nõ eſſet fides, credenti colligitur meritũ, eunti reddit̃ p̃miũ. Eat ergo deus & paret locum, eat ne videat̃, lateat vt credatur. Tũc em̃ locus paratur, ſi ex fide iuuat̃ creditus. Deſideret̃, vt deſideratus habeat̃. Deſiderium dilectionis, preparatio eſt mãſionis. e ℭ Et quo ego ua. Hoc dictũ eſt ſcd'm quoſdã q ſciebãt & filiũ & patrẽ. Thomas v̇ò & ſi putaret ſe neſcire, cõuincit̃ p hoc ꝙ ipſum nouit, & viã ſcire & vitam. i. filiũ & patrem. De iſtis ſciẽtibus ſubdit̃: Amodo cognoſcetis eũ per me cognitum: & vidiſtis eum in corde, dũ me p omnia ſimilẽ ei vidiſtis. Sed alij erant (de quibus eſt Philippus) neſcientes: & ſic ſcirent iſtũ filium, illum patrem, non putabant filiũ ex toto ſimilem, ſed patrem meliorẽ: & ita nec patrẽ, nec filium ſciebãt. Quo animo Philippus dixit: Oſtẽde nobis patrẽ, & ſufficit.

Io.14.b. — In quo ſufficientia, & nõ in te. Vnde increpatur nec filium ſcire.

☞ Dicit ei Tho.

Cap. XIIII.

a ℭ Et ait diſcipulis ſuis: [a] Non turbetur cor [b] ueſtrum: † creditis in deum, & in [c] me credite. † In domo patris mei [d] manſiones multæ ſunt. † Si quo mi- [e] nus dixiſſem uobis: quia uado para- [f] re uobis locũ. Et ſi abiero, & præpa- [g] rauero uobis locũ, iterũ † uenio & ac- [h] cipiã uos ad meipſũ: ut ubi ego ſum, [i] & uos ſitis. Et quo ego uado ſcitis, & [k]

(Interlinear:) ¶ Autem. a ¶ pro morte mea carnis, quia deus ſum qui ſuſcitabo carnem. a ¶ Quia ſi creditis in deũ, conſequitur vt & in me, quia ego deus ſum. a ¶ In iuſtis. a ¶ Diuerſa premia meritorum. ¶ Si non eſſet. ¶ i. ſi in aliquo. a ¶ Si non eſſent paratę vel prędeſtinatę: ſed eſſent prępārandę vel prędeſtinandę tunc vado &c. ¶ Vadit parare, non vt paratę ſunt, ſed vt ſint parandę: illud negat hoc affirmat. a ¶ Apparebo in iudicio. a ¶ Introducam in manſiones vt maneatis perfruendo. ¶ Sed ne quærant vbi ſit hoc, ſubdit: quo. i. ad patrem. Et nota ꝙ ibi eſt vt deus, & illuc vadit vt homo, cum ſit vna perſona deus & homo.

habẽt hic: Neq; formidet: nõ eſt de textu: ſed, j. eo. ca. ponit̃, vt videbit̃. c ℭ Creditis ĩ deũ. In quo exprimit ſuã deitatẽ manifeſtè, aliter cõſequẽtia nõ valeret. d ℭ In domo. Dom⁹ patris hĩc vocat̃ gloria cæleſtis, in qua ſunt multi gradus & diſtinctiões. qa q̃uis ſit idẽ obiectũ btĩtudinis nullã diuerſitatẽ habens, tñ ex pte btõrũ eſt diuerſitas in participãdo iſtud obiectũ ſcd'm varietatẽ meritorũ: qa aliqui vidẽt alijs clari⁹ & fruunt̃ pfectius, ſcd'm maiorẽ hit⁹ charitatis q facit animã capacẽ obiecti beatitudinis. e ℭ Si quo. q. d. ſi ĩ cæleſti btĩtudĩe eſſet aliqd min⁹ vel defectuoſum, dicerem vobis. f ℭ Quia uado. ſed non eſt neceſſe, ꝙ vadã ad p̃parãdũ, qa in deo eſt bonitas pfecta æternalis, & ẽt ĩmutabilr & multiplr pticipabilis à btĩs. Nũer⁹ etiã electorũ & termin⁹ meritorũ, eſt æternalr & ĩmutabilr p̃deſtinat⁹: & ſic totũ patũ eſt ab ęterno, ſcd'm ꝙ dr̃ Mat. xxv. c. Poſſidete patũ vobis regnũ à conſtitutiõe mũdi. Sed huic expoſitiõi vr̃ repugnare qd' ſequit̃: Et ſi abiero &c. ergo vr̃ ꝙ iret ad p̃parãdũ. Dicẽdũ, ꝙ btĩtudo vel loc⁹ ipſi⁹ nõ indigebat aliq̃ p̃paratione, vt dictũ eſt, & ſic loquit̃ ſaluator ĩ lr̃a p̃cedẽti. ipſi aũt electi indigẽt p̃paratiõe ad hoc ꝙ poſſint btĩtudinẽ cõſeq: qa licet ſint ab æterno p̃deſtinati, tñ btĩtudinẽ nõ cõſequunt̃, niſi mediãte gr̃a q̃ dat̃ tpaliter in p̃nti. Qñ ergo dicit ſaluator: g ℭ Si abie. Nõ eſt intelligendũ, ꝙ in gloria cæleſti aliqd aſcẽdẽdo p̃parauerit, ſed qa p aſcẽſionẽ ſuã donũ ſpũſſcti fidelib⁹ miſit, p qd' p̃parant̃ ad cõſequutionẽ btĩtudinis. h ℭ Iterũ ue. & ac. u. Ex hoc verbo dixerunt aliq hæretici, ꝙ electi nõ aſſumũtur ad gloriã vſq; ad diẽ iudicij:

†Credite ĩ deũ & in me creditis vl' Creditis in deũ, & ĩ me creditis vel credite in deũ, & ĩ me credite

†vẽtur⁹ ſũ

H Error — & tũc primò aſſumẽtur qñ Chriſt⁹ veniet iterũ in forma hũana, ſcd'm ꝙ dr̃ Act. j. b. Hic Ieſus qui à vobis aſſumpt⁹ eſt, ſic ve. &c. Sed hoc eſt expreſſe cõtra dictũ apl'i Phil. j. c. Cupio diſſolui & eſſe cũ Chriſto. Et. ij. ad Cor. v. a. Scim⁹ qm̃ ſi terreſtris domus noſtra habitationis huius diſſoluat̃, habemus domũ nõ manufactã in celis. Ex qbus patet, ꝙ aĩa exuta à corpore non habẽs impedimentũ culpæ vel pœnæ tpalis debitæ, ſtatim euolat ad gloriam. Hoc etiã patet rõne: qa talis aĩa p gratiã quã habet digna eſt gloriæ, & nõ habet impedimentũ ꝓpriæ pſonæ, nec totius naturæ: qa illud impedimẽtũ p Chriſti mortẽ fuit ablatũ. Et ſic intelligit̃ prępāraſſe btĩtudinis locũ inq̃tũ p mortẽ ſuã amouit impedimẽtũ naturæ: & aſcẽdẽs ad cęlos, miſit donũ gr̃æ, q̃ ambo erãt neceſſaria ad cõſequutionẽ gloriæ. ℭ Sciendũ igit̃ ad intelligẽdũ verbũ Chriſti, cũ dicitur: Iterũ uenio &c. ꝙ Chriſt⁹ duplr venit ad accipiendũ fideles. Vno mõ, ad accipiendũ eos ad beatitudinem animæ, & ſic quotidie venit ad eccleſiã, accipiẽdo à corporibus aĩas ſanctas, & trãſferẽdo ad gloriã. Iſte tñ aduent⁹ nõ eſt in præſentia corporali. Alio modo veniet in fine mundi corpaliter ad aſſumẽdũ fideles ad beatitudinẽ aĩæ & corporis ſimul. Et q̃tũ ad hoc verũ eſt verbũ illorũ, ꝙ fideles nõ aſſumũtur ad beatitudinẽ vſq; ad diẽ iudicij. intelligẽdo de beatitudine corporis & animæ ſimul. Hoc tñ eſt intelligẽdũ de cõi lege: qa aliq ſancti ex priuilegio ſpãli ſunt iã in beatitudine æterna aĩa & corpore, quia ſaltẽ hoc piè credit̃ de btã virgine. i ℭ Vt ubi. Dicit: ego ſum: quia ante paſſionẽ ſuã iã erat btũs pfectè inq̃tũ deus, & inq̃tũ homo quo ad animã. k ℭ Et quo ego uado. Hĩc manifeſtat qd' dixerat. ſ. ꝙ p ipſum habebãt acceſſum ad patrẽ, quia ipſe eſt via ſecundũ humanitatẽ, & pater eſt terminus. ipſe autẽ de vtroq; inſtruxerat. Ideo dicitur: Et quo ego uado ſci. ſcilicet ad patrẽ. l ℭ Et uiã ſcitis. Via per quã iuit Chriſt⁹ fuit mors ipſi⁹. ipſe aũt Chriſt⁹ vel ſequela ipſi⁹, qd' ꝓ eodẽ hĩc accipit̃, eſt via p quã alij veniũt ad patrem. & de his omnibus diſcipulos inſtruxerat.

Chriſt⁹ venit duplr ad accipiẽdũ fideles

↝ licet non

NICO. DE LY.

Cap. XIIII.

Et ait diſci. ſu. Poſtq; ergo Chriſt⁹ cõfortauit diſcip̃los ſuos exẽplis, hĩc cõfortat eos v̇bis. Et diuidit̃ in duas: qa priò cõfortat eos cõtra deſolationẽ ĩporũ de Chriſti morte. Scd'ò cõtra deſolationẽ in tribulatiõe

Diuiſio — poſt mortẽ Chriſti eis ĩminẽte, ca. ſe. Ego ſũ vitis vera. Pria in duas: qa priò cõſolat̃ diſcipulos de ſua morte, rõnib⁹ ſũptis ex parte diſcipulorũ remanẽtiũ. Scd'ò rõnibus ſũptis ex pte Chriſti dimittẽtis eorũ cõſortiũ, ibi: Nõ turbet̃ cor vr̃m. Pria in tres quia priò cõſolat̃ remanẽtes ꝓmittẽdo eis acceſſum ad p̃rem p ipſum. Scd'ò, ꝓmittẽdo eis ſpũſſctĩ donũ, ibi: Si diligitis. Tertiò, ꝓmittendo eis ſuum reditũ, ibi: Nõ relinquã vos. Prima in tres: quia priò ꝓponit intentũ. Scd'ò: manifeſtat ꝓpoſitũ, ibi: Et q̃ vado ſcitis. Tertiò dubiũ remouet, ibi: Dicit ei Philipp⁹. Circa primũ ſciẽdũ, qd' p̃dixerat eis Iudæ ꝓditionẽ, & Petri negationẽ & ſui abſentiã & mortẽ: q̃ oĩa erãt eis turbationis materia. Ideo dicit: b ℭ Nõ turbetur cor ueſtrũ ꝓpter p̃dicta Qd' aũt aliq libri habent hic:

Moraliter — Mor. a ℭ Et ait di. &c. Nõ t. Qm̃ immediate añ dixerat Petro, ter me negabis, timuerũt alij, ne ſil'e cõtingeret eis. Qui licet

ꝫ.13.d Mat.26.f — nõ negauerũt verbo, tñ quodãmõ cõtigit facto, Chriſtũ in ſua captione fugiẽtes. ideo ne deſperarẽt de ſalute dixit eis b ℭ Non tur. &c. q. d. poſt lapſum remanet vobis pœnitẽtiæ remedium: per qd' lapſus aliqñ reſurgit ad æqualẽ vel maiorẽ gratię gradũ. & per hoc oĩb⁹ lapſis Chriſt⁹ dedit ſpem ſalutis. d ℭ In domo patris mei manſiones. Grego. Hac ratione conueniunt manſiones multæ cum denario diurno, quia etſi alter minus, alter

Mat.20.a

✻ amplius exultat

A ☞ a ℭ Di. ei. Quo & qua itur, dixit eos ſcire q mõ mẽtit̃: ſed Thomas dicit eos vtrũq; neſcire, neſciẽs eos ſcire. ſed Chriſtus conuincit eos ſcire, quia ſi eũ ſciebant, & ipe ẽ via, viã ſciebãt: & ſi ipm ſciebãt, & ipe eſt v̇itas & vita: tũc ſciebãt veritatẽ & vitã ad quã va-

ꝫ.6.g. — dit. ipe ergo p ſe viã, ad ſe veritatẽ & vitã & ad patrẽ, qa cũ patre vnum eſt vadit. Nos ꝓ quib⁹ dicit: Nemo venit ad p̃rem niſi per me: p ipm ad

†8.diſ.ſi cõſuetudinẽ De pe.di.2.c.ſi em̃. ſ vñ Dauid — ipm & ad patrẽ vadim⁹. Cũ Chriſtus ſit de⁹ & homo, ſcd'm hoĩem venit ad homines. & ſcd'm hoĩem glorificatũ redit ad ſe deũ, q eſt cũ p̃re vna v̇itas & vita. Sic & ſui ĩ glorificatiõe veniẽt ad ipam veritatẽ viã & vitã, & tam ſibi q̃ illis eſt

Phil.2.b. — via p obediẽtiã. vñ: Propter qd' exalta. illũ. d. &c. b ℭ Si cognouiſ. Quia dixerat, nullũ venire ad patrẽ niſi p ſe, q eſt ĩſepabiliter idẽ cũ patre: ne q̃rerẽt qs eſt pater, oſtẽdit ex ſe noto noſci patrẽ, qd' nõdũ qdã cognouerãt, q̃s arguit dicens: Si cogno. c ℭ Et uidi eũ. Vt de duob⁹ oĩno ſilib⁹ dicit: Si iſtũ vidiſti, illũ vidiſti, viderãt ergo q̃ſimilimum filiũ, ſed monẽdi erãt: vt talẽ etiã patrẽ intelligerẽt, & nõ diſſimilẽ. d ℭ Quõ tu dicis. Et cũ oĩno ſilis. Quõ tu di. Q. video q̃ aĩo dicas, nõ q̃ris alterũ ſil'em, ſed putas meliorẽ. e ℭ A meipo. Quia nõ ſum à meipo q loquor. ei tribuit qd' facit, de quo eſt ipe q facit. f ℭ Qui cre. ĩ me. Ego & pater indifferẽter opamur. Et quicũq; credit ĩ me (ne de ſolis apl'is hoc acciperetur) opa q̃ ego facio per me, ipſe

†vidit me vidit — faciet. i. ego facio in eo vel per eum, & etiam maiora. Et ꝙ non ille faciet, ſed ipe in eo oſtẽdit: quia va. ad pa. & qd' pe.

▸Non — patrem in no. meo hoc faciã. prius facio vt poſtea faciat. g ℭ Opera quæ e. fa.

ꝫ.13.b. — Nõ tñ ex ſe, ſed ex me. Nõ ẽ ſeru⁹ maior dño, Ipſe em̃ ſine eis multa, il li ſine eo

☞ nihil niſi

a [a] uiam ſcitis. Dicit ei Thomas: Domi- [a] ne, neſcimus quo uadis, & quomodo poſſumus uiam ſcire? Dicit ei Ieſus: † Ego ſum, uia, ueritas, & uita. [b c] Nemo uenit ad patrem, niſi per me. [d] b Si cognouiſſetis me, & patrem me- [e f] um utiq; cognouiſſetis: & amodo [g] c cognoſcetis eum, & uidiſtis eum, [h] Dicit ei Philippus: Domine, oſten- [i k] de nobis patrem, & ſufficit nobis. Dicit ei Ieſus: Tanto tempore uo- [m] biſcum ſum, & nõ cognouiſtis me? Philippe qui † uidet me, uidet & pa- [n o] d trem. Quomodo tu dicis: oſtende [p] nobis patrem? Non credis, quia [q] ego in patre, & pater in me eſt? Ver- [r] e ba quæ ego loquor uobis, à meipſo non loquor. Pater autẽ in me manẽs [s] ipſe facit opera † Non creditis, quia [t] ego in patre, & pater in me eſt? † alio- [v] quin propter opera ipſa credite. f * Amen amen dico uobis, qui credit [x] g in me, opera quæ ego facio, & ipſe

(Interlinear:) ¶ Id eſt me adipſum. a ¶ Via ſine errore quærentibus: veritas ſine falſitate inuenientibus, vita ſine morte permanentibus. ¶ Et cum ſim via. a ¶ Veſtrum. ¶ Cum quo ſum veritas & vita. ¶ Viam. a ¶ Qui idem ſum cum patre. a ¶ Non tamen oculis corporeis. ¶ Non intelligens iſtum omnino ſimilẽ patri. a ¶ Q. Qui maior te eſt. b ¶ Quia in eo ſufficientia erit nobis. a ¶ Quia nec filium nouit, qui patrem meliorem credit. a ¶ Vere me non nouiſtis, quia ſi me nouiſſetis & patrẽ. b ¶ Spiritualibus oculis. a ¶ Non quia aliud ſit filius, aliud pater, ſed quia omnino ſimilis. a ¶ Quod ſi nondum credere, & videre poteſt. a ¶ Cur ergo inſeparabiles ſeparatim vis noſcere. a ¶ Sic eſt equalis alter alteri, vt tamen alter ex altero. ¶ Et cum facit in me, non creditis. quia e. in p. Hic oſtenditur non ſolus Philippus arguendus. ¶ Quod ego in patre & pater in me eſt ſi enim ſeparati eſſemus, nullo modo inſeparabiliter operari poſſemus. a ¶ Ecce fides quæ operatur per dilectionem. b ¶ Non ergo credit qui non facit. c ¶ Prius ego, poſt ipſe: quia ego facio, vt ipſe faciat.

C — vt habet̃ Mat. xvij. a. i ℭ Dicit ei Philip. Hĩc Chriſtus remouet dubiũ ex v̇bis ſuis exortũ. Et diuidit̃ ĩ duas: qa priò remouet dictũ dubiũ, ſcd'ò ꝓbat ꝓpoſitũ, ibi. Verba q̃ ego. Dixerat em̃, ꝙ apl'i cognouerãt patrẽ & viderãt: iõ credidit Philipp⁹, ꝙ pater poſſet videri oculis corpalibus ſicut & fili⁹ ideo ſtatim dixit: k ℭ Domine oſtende nobis patrem. & ſuf. q. d. credo verbo tuo, ſed patrẽ videre deſidero. l ℭ Dicit ei Ieſus. Oſtẽdendo qualiter pater videtur: qa non videtur oculis corpalibus, nec oculis mẽtis viſione intuitiua in hac mortali vita niſi à Chriſto homine. ideo ſequitur. m ℭ Tanto tempore uobiſcũ ſum. quaſi dicat, magna ruditas eſt, ꝙ tãdiu doctrinam meam audiſtis, & adhuc ita parum me cognoſcitis ſecũdum deitatẽ n ℭ Philippe, qui uidet me. ſecũdũ deitatem. o ℭ Videt & patrẽ meũ. Sicut enim p̃r nõ videt̃, niſi in beatitudine, ſic nec fili⁹ in ſua deitate: qa illa viſio eſt merces. Et qa talis nõ eſt homini concedenda in via, iõ ſubdit: p ℭ Quõ tu dicis: oſtẽde no. pat. Quia oculis corporalibus non eſt viſibilis, cũ ſit ſpiritus, vt ſup̃ dictum eſt ca. iiij. d. nec oculis mẽtalib⁹ videtur in preſenti, vt dictũ eſt & ideo debet ſufficere habere noticiam fidei de eo. ꝓpter qd' ſubdit: q ℭ Non credis: qa ego ĩ pa. q. d. iſtud debes credere, & hoc ſufficit tibi ad ſalutem. r ℭ Ver. quæ e. lo. Remota dubitatione Philippi p hoc ꝙ in prẽſẽti de patre & filio nõ habet̃ noticia niſi fidei, hĩc cõſequẽter oſtendit, ꝙ debeant credere, & hoc declarat tripliciter. Primò per ſuã doctrinam, quæ erat autentica, quia ſicut lingua Chriſti ab anima mouebat̃ ad loquẽdũ de conceptu aĩę, ſic anima eius in omnibus regulabatur ab ipſa deitate. & ideo verbum eius in nullo deuiare poterat à veritate. propter qd' tali doctrinæ debebant firmiter aſſẽtire. & hoc eſt qd' dicit̃: Verba quæ ego lo. id eſt ab humanitate tantũ: ſed à deitate modo prędicto. Hoc etiam patet ex mundicia & perſequutione doctrinæ Chriſti, quia non poteſt eſſe maior, intantũ qd' etiam ſine miraculis dignũ eſſet ei credere. Scd'ò hoc probat per opa diuinitus facta ad teſtimonium veritatis doctrinę Chriſti: quę ſunt efficaciſſimũ argumẽtum veritatis, vt frequẽter patuit ex ſup̃ dictis. & hoc eſt qd' dicit̃: ℭ Pater autẽ in me manens. Filius em̃ & pater ſunt vnum in virtute operatiua, ex q̃' fiebant miraculoſa opera. t ℭ Non creditis: quia ego in pa. Qualiter pater ſit in filio, & econuerſo, dictũ eſt ſup̃ ca. x. v ℭ Alioquin &c. q. d. ſi verba non inducunt vos ad credendum: opera miraculorum totam naturæ virtutem trãſcendentia debent vos ad hoc inducere. Tertiò ꝓbat hoc idẽ ex operib⁹ quæ fecit, Chriſtus p apoſtolos. qa nõ ſolum in propria pſona miracula fecit, ſed etiam p apoſtolos, & per hoc patet qd' virtus perfecta faciẽdi miracula, erat in Chriſto, inq̃tum non ſolum per ſe, ſed etiã p homĩes ſimplices & illiteratos miracula faciebat, & hoc eſt qd' dr̃: x ℭ Amen amẽ di. uo. Et bene dicit: Qui credit. qa ſicut Chriſtus faciebat miracula per hoc qd' eius humanitas erat deitati cõiuncta in vnitate ſuppoſiti, ſic & apl'i faciebant ea inq̃tum erãt

†ꝫ.5.f. ✻mihi

↝ per fidem

Nicolaus De Lyra.

↝ licet nõ ĩtellexiſſẽt ad plenũ ꝓpt̃ qd'

†Credite — ſubdit̃: a ℭ Dicit ei Tho. Dñe neſc. quo ua. &c. Et ſic negat ſe ſcire vtrũq; ſcilicet viã & terminũ. ꝓpter qd' videt̃ dictũ ei⁹ verbo Chriſti eſſe cõtrariũ. Dicẽdũ, qd' nõ eſt incõueniẽs vnũ & idem ſciri & ignorari diuerſimode. Cognitio em̃ humana ꝓcedit de ĩpfecto ad pfectũ vt habet̃. j. Phyſicorũ, & iõ illd' qd' ſcit̃ in gñali & cõfuſe, bene ignorat̃ ĩ pticulari & determĩatè. Sic erat in ꝓpoſito: qa Chriſti doctrinã in q̃dã generali & cõfuſo acceperãt: & ſic Chriſt⁹ dixit eos ſcire. Determĩatè aũt & pfectè adhuc neſciebãt: & ſic Thomas negauit ſe ſcire. ꝓpter qd' Chriſt⁹ magis explicat in pticulari: b ℭ Ego ſum uia. ſcd'm humanitatẽ: qa ea q̃ geſſit in humanitate, ſunt via perducẽs nos ad gloriã. c ℭ Veri. & ui. Licet em̃ Chriſt⁹ inq̃tũ homo ſit vita btĩtudinis, vt dictũ eſt, tñ ĩq̃tũ de⁹, eſt btĩtudinis termin⁹, ſicut & pater, qa eadẽ eſt eſſẽtia & bonitas amborũ: ĩ cui⁹ viſiõe clara & pfecta fruitiõe cõſiſtit btĩtudo & iõ dicit̃ veritas. rõne viſionis vita rõne fruitionis. Et ꝙ ſit via rõne hũanitatis oſtẽdit dicẽs: d ℭ Nemo ue. ad pa. ni. per. In me credendo & ope imitãdo. Qd' etiã ſit termin⁹ btĩtudinis ſicut & pater, oſtẽdit dicẽs: e ℭ Si cognouiſſetis me. Perfectè q̃tũ ad deitatẽ. f ℭ Et pa. meũ utiq; co. Quia pater & filius vnũ ſunt in deitate. g ℭ Et amo. cog. i. à tempore paſſionis: qa poſt paſſionẽ immediate aperuit illis ſenſum, vt intelligerẽt ſcripturas, vt habet̃ Lucę vlti. g. & ex tũc habuerũt pleniorẽ cognitionẽ de myſterio trinitatis. h ℭ Et uidiſtis eum Quia videndo Chriſtũ viderunt ſuppoſitum filij, ĩ quo eſt natura diuina, quę eſt idem qd' pater, & ſic in filio quodãmodo patrẽ viderãt. ℭ Aliter exponit̃: Vidiſtis eum. i. audiſtis vt habetur Exod. xx. c. Popul⁹ videbat voces vbi accipit̃ videre, pro audire. Si quęratur vbi populi audierant vocem patris? Dicendum, ꝙ audierant cũ reſpondit Chriſto. Clarificaui, & iterum clarificabo. ſicut prædictum eſt ca. xij. e Aliqui etiam illorũ vocẽ patris audierant in trãſfiguratione. ſ. Petrus, Iacobus & Iohannes vt habetur

Moraliter — ✻ amplius exultat, omnes tamen vnum gaudium cõditoris ſui viſione lætificat. b ℭ Ego ſum uia ueritas & uita. Hilari⁹. Non enim nos in erratica atque in inuia deduxit ille qui via eſt, neque illudit per falſa qui veritas eſt, neque in mortis reliquit horrorẽ qui vita eſt. m ℭ Tanto tempore uobiſcũ ſum. Hoc põt dici multis ſe. Parib⁹, q poſt annos vitæ ſuę plures ignorãt diuĩa p̃cepta quorũ cuſtodia neceſſaria eſt ad ſalutem. Matth. xix. c. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Poteſt etiam dici pluribus religioſis, qui negligunt ſcire ſuam regulam & ſtatuta.

K iiij ✻ Et quod. unq;

E nihil niſi peccatū. a ℂ Ma. Augu. Quia ſi ipſe fimbria, Petrus vmbra ſanauit. Vel opus ei' eſt, q; per ſe loquitur, & docet aliquos diſcipulis verò loquentib' plures crediderūt. Vel quæ ego facio i. fidem, & ipſe faciet: quia ego prius, poſt ipſe. & maiora horum quæ ego ſine eo. Alia enim opera facit in nobis, vt faciam' & nos i. credere: vnde iuſtificatur impius. Alia ſine nobis, vt q; tunc prædicabat verba iuſticiæ. Et de his dicit quę tunc agebat, & nō de omnibus vniuerſaliter opibus. Vel qd' facit in nobis, nō ſine nobis, maius eſt omnibus quæ ſine nobis facit: vt q; ex impio fit iuſtus, maius eſt omnib' cælo & terra &c. qa illa tranſibunt, hoc manebit. Et in illis eſt tantū opus dei, in iſtis imago dei. Sed & ſi angelos fecit, maius videtur impios iuſtificare q; iuſtos creare. qa ſi vtrūq; æqualis potētię, hoc eſt maioris miſericordię. b ℂ Si dili. me. Quo monet diligere & ſeruare mandata, vt accipiāt ſpiritum, quē niſi habeant nō poſſunt diligere & ſeruare. Sed qd' habebat minus occultè, accepturi erāt ampli' manifeſtè, vt eis innoteſceret qd' habebāt. c ℂ Quia nō ui. Nō habēt ſpūales oculos mundi amatores quibus ſpm̄ſctm̄ videāt. Nec verò carnalibus oculis poſſunt videre, qa ſpūſſanctus nō apparuit indutus humanitate &c. d ℂ Et in uo. erit. Erit in vobis, vt maneat: nō manebit vt ſit, quia pri' eſt eē alicubi q; manere. Ne qs ergo putet ſic manere, vt hoſpes apud aliū viſibiliter, ſed in eis eſt: & ideo ab eis cognoſci poteſt, non ab alijs. e ℂ Non relinquam. Non ita dabitur ſpiritus p me, vt ego etiā nō ſim vobiſcum. Orphani. Grecè, pupilli Latinè eſt. f ℂ Adhuc modi. Sed mundus qui modo videt oculis carnis, poſt modicum nō videbit, ſcd'm aliā quia reſuſcitatus ſe eis non oſtendit, ſed trāſlationē totū tēpus modicū eſt, quo finito auferetur impius, ne videat gloriam dei, quam iuſti videbunt

Luc. 8. f
Act. 5. c
† Mat. 21. c
Mar. 11. c
† cognoſcitis
† manet
Iſa. 26. b
† de conſe. di. 2. i Chriſto pater

faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad patrē uado. Et quodcumq;

¶ Ad ſalutem. alia propitius dat, iratus non daret. ¶ Hoc addit ne putetur q; promiſerit ſine patre facturus.

petieritis patrem in nōmine meo,

¶ Statim vel poſt. ¶ Non facit ſine patre filius, quoniamquidem ideo facit, vt in eo pater glorificetur.

hoc faciam, ut clarificetur pater in filio. † Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam. Si diligitis me,

¶ Vt faciatis quæ ego facio, vt faciam quæ petitis.

mandata mea ſeruate. Et ego roga-

¶ In quo euidenter oſtenditur dilectio mandatis. ¶ Rogat homo, inquantum deus dat. b ¶ Aduocatum vel cōſolatorem, ſicut ego ſum vobis pręſens carne

bo patrem, & alium † paracletū da-

¶ Hic vt, ad quædam vt illuſtret, & alia huiuſmodi faciat: poſt, vt ad videndam ſpeciem introducat.

bit uobis, ut maneat uobiſcū in ęter-

¶ Scilicet ſanctum qui patri & filio coęternus eſt & cōſubſtantialis. b ¶ Remanens amator mundi, cum quo nunquam eſt amator dei.

num, ſpiritum ueritatis, quē mun-

¶ Non habet inuiſibiles oculos, quibus inuiſibiliter videtur ſpiritusſanctus.

dus non poteſt accipere, quia nōn

¶ Nec ſciendo intelligit.

uidet eum, neſcit eum. Vos autem † cognoſcetis eum: quia apud uos † manebit & in uobis erit.

¶ Indicat ſe patrem illis.

Non relinquam uos orphanos,

¶ Poſt reſurrectionem carne & præſentia deitatis. ¶ Sed.

ueniam ad uos. Adhuc modi-

¶ Tempus.

cum, & mundus me iam non uidet. † Vos autem uidebitis me:

homo & aduocat' noſter eſt. g ℂ Et alium para. i. conſolatorem. Dicit autem aliū, ad oſtēdēdum diſtinctionem filij & ſpiritusſancti in pſona. h ℂ Vt maneat uobiſcum in æter. q. d. Iſte cōſolator nō auferet à vobis, ſicut ſubtrahiū humanitas mea per mortē, ſed æternaliter erit vobiſcū: hîc per gratiā, ſed in futuro per gloriā. i ℂ Spiritum ue. Tū qa eſt eſſentialiter ipſa veritas, tū qa docet veritatem. k ℂ Quē mūdus. id eſt homines mundiales affectum in terrenis ponentes, quia non ſunt ad hoc diſpoſiti, ideo ſequitur: l ℂ Quia non ui. id eſt dirigit intentionem ad ipſum. m ℂ Nec ſcit eū. id eſt cognoſcit, qa ſola bona ſenſibilia ſunt hominibus mūdialibus nota, ſcd'm q; dicit. j. Cor. ij. d. Animalis autem homo non pcipit ea q̄ ſunt ſpiritus dei &c. n ℂ Vos autē cognoſcetis eū. per ſpecialē reuelationē & per ſenſibile ſignū, quia ſpiritusſanct' ſuper apoſtolos in linguis igneis apparuit. o ℂ Quia apud uos manebit. quia non receperūt eum per modū paſſionis tranſeūtis, ſed habitus firmiter pmanentis, inquātū fuerūt in gratia confirmati. p ℂ Et in uobis erit. Hoc dicit ad denotādū familiaritatē ſpiritusſancti erga ipſos diſcipulos. q ℂ Non reliquā uos. Hic conſolatur eos promittēdo eis ſuum reditum. quia de hoc dono ſpiritusſancti qd' adhuc ignorabāt, parū erāt cōſolati. Et diuiditur in duas, quia primò promittit ſuum reditum. & ſecundò bonorum ſuorum beneficiū ibi: Hæc loquut' ſum vobis. Pria in tres quia primò promittit ſuam viſitationem, ſecundò aſſignat huius rationem, ibi: Qui habet mādata. Teriò, remouet diſcipuli dubitationem, ibi: Dicit ei Iudas. In prima igitur parte dicit ſic: Nō relinquā uos orphanos. Orphanus dicitur priuatus patre carnali, qui enim vult à deo in filium adoptari, oportet eum carnalem affectū ad parētes relinquere, inquātum eſt cōtra deū, ſcd'm q; dicit Saluator Lucę. xiiij. f. Qui nō odit

† conſolatorem
Act. 2. a.

Nicolaus de Lyra.

per fidē Chriſto cōiuncti. a ℂ Et maiora. Hoc patet priò in doctrina. Plures em̄ cōuerſi ſunt ad fidē per pręd'cationē apoſtolorum: q; per prædicationē Chriſti, quia per eos conuerſa eſt multitudo gētium. per pdicationē aūt Chriſti pauci Iudęorum. Item qa apſi pręd'icabant in omnibus linguis, vt habet Act. ij. a. Chriſt' aūt pdicabat in vna ſola lingua. ſ. Hebręa, qa ſolū Iudęis pręd'icauit, ſcd'm q; ipſemet dicit Luc. viij. f. Non ſum miſſus niſi ad oues, quę perierūt dom' Iſrael. Nec eſt cōtra illud qd' ſupra dictū eſt ca. iiij. q; prædicauit ſamaritanis: quia ipſi erāt Iudæi in parte, ſicut ibidē dictū fuit. Scd'ò patet in miraculis, qa apoſtoli maiora fecerūt. Magnū enim reputatū fuit, q; infirmi ſanabātur ad tactū fimbriæ veſtimentorū Chriſti, vt habetur Luc. viij. f. ſed maius videtur, q; ad tactū vmbræ Petri ſanabantur, vt habetur Act. v. c. Subditur autē cauſa quare apoſtoli tanta erāt facturi, cū dicitur. b ℂ Quia ego. quia maiora debebant fieri poſt effuſionē plenitudinis ſpiritūſancti, quę effuſio nō debebat fieri ante aſcenſionē Chriſti, vt. s. dictum eſt. vij. f. Nondū erat ſpūs datus, qa nondū erat Ieſus glorificatus: Et qa propter tāta quæ ficda erant p apl'os, poſſet credi q; eſſent futuri maiores ipſo Chriſto, hoc remouet dicens: c ℂ Et quodcūq;. In quo oſtēditur, q; apoſtoli illa nō fecerūt, niſi p virtutē Chriſti. Quod patet, qa talia faciebāt deprecando. ideo dicit: Et qd' cūq; petie. Chriſt' aūt fecit miracula imperādo, vt glorificaretur pater in filio. Qd' em̄ ad inuocationē noīs Chriſti fiebāt miracula per apoſtolos, redundabat in gloriā patris, cum pater & filius ſint vnus deus propter qd' ſubditur: d ℂ Si quid pe. eadem virtute qua & pater. e ℂ Si diligitis. Supra conſolatus eſt diſcipulos promittēdo eis acceſſum ad patrem per ipſum, hîc conſequenter idē facit pmittendo ſpūſſancti donū, & hoc eſt quod dicitur: Si diligitis me, mandata mea ſerua. Amor enim & obediētia ad deū eſt diſpoſitio ad habendum plenius ſpiritūſanctū. qa ſcd'm Augu. Charitas meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici. ideo ſubditur: f ℂ Et ego rogabo pa. Hoc conuenit Chriſto inquātum homo, &

patrem & matrem &c. Sequitur: non poteſt meus eſſe diſcipulus apoſtoli autem talia reliquerant, ideo quodammodo orphani erant reſpectu parentum carnalium, & ſic erant filij dei per adoptionem: propter quod Chriſtus gerebat curam de eis ſicut de filij propter quod ſubditur: r ℂ Veniam ad uos. non ſolum ſpiritualit' conſolando, ſed etiam corporaliter viſitando & in fide cōfirmādo. quod fecit Chriſt' poſt reſurrectionem ſuam apparens apoſtolis per. xl. dies, & loquens eis de regno dei ante ſuam aſcenſionem, vt habetur Act. j. a. s ℂ Adhuc modicum & mundus me iā non uidet. quia modicum temporis erat vſque ad tempus ſuæ mortis, per quam aſpectus ſuæ humanitatis ſubtrahendus erat apoſtolis. t ℂ Vos autem uidebitis me. Poſt reſurrectionem em̄ nō fuit viſus omnibus ſicut ante, ſed ſolū apoſtolis & alijs diſcipulis, vt habet Ioh. xx. e. Et ſubditur cauſa ſuæ reſurrectionis

Moraliter

c ℂ Et quodcunque petieritis patrem in nomine meo hoc faciam, ut clarificetur pater in filio. Ieſus interpretat' ſalus. & ideo qd' non pertinet ad ſalutem, non petitur in nomine eius: imo Chriſtus negando petitionem oſtendit ſe Saluatorem, ſicut bonus medicus oſtendit ſe diligere ſalutem infirmi, qui nociua denegat poſtulanti. e ℂ Si diligitis me mandata mea ſeruate. Gregorius. Probatio dilectionis exhibitio eſt operis. i ℂ Spiritū ue. quē mū. nō pōt ac. Greg. Spiritusſanct' autem omnē quem repleuerit ad inuiſibilia deſideranda accēdit, Et quoniā mūdana corda ſola viſibilia diligūt, hūc mundus nō accipit, qa ad diligēda inuiſibilia non aſſurgit. Seculares & em̄ mentes quāto ſe foras per deſideria dilatāt, tantò ad receptionem illius ſinum cordis anguſtāt. q ℂ Nō relinquam uos orphanos: ueniam ad uos. Orphanus propriè caret vtroque parēte: ergo orphani ſunt qui parētibus carnalibus in malis non aſſentiunt: propter qd' parentes eos derelinquunt. ſed Chriſtus ad eos venit tanq; pater, & ſuis conſolationibus, refouet atque nutrit.

Et ad eum veniemus

A iuſti videbunt. a ℂ Quia eg. Pręſenti vtitur, quia mox futura eſt eius reſurrectio. Ad illos vtitur futuro quorum in fine futura reſurrectio. b ℂ Et uos. Hoc modo eſt, & cognoſcitur quodāmō per fidem: ſed tūc cognoſcetur p ſpeciem, quādo hęc cōiūctio pficiet quę mō inchoatur. c ℂ Qui ha. Nō ſolū vos apſi viuetis & cognoſcetis: ſed & quicunq; habet in memoria, & ſeruat in vita. Vel, habet faciēdo, ſeruat pſeuerādo. Vel q habet i ſermonib' ſeruat ī morib'. Vel, habet audiēdo: ſeruat faciendo. d ℂ Et ego dili. eū. Ad hoc diligā, vt manifeſtē, qa & nūc diligit, ſed nō ad hoc, ſed potius vt credamus: & mādata ſeruem', vt mereamur qd' poſt capiam'. e ℂ Et manifeſtabo. Qui habet meū mandatū, ille me cognoſcit. & hoc eſt ibi: Manifeſtabo ei. Sed præmittit cām mādati, quia diligit me, & q me diligit, pr̄ meus diliget eū, & quia pater tūc ego diligam eū, & inde eſt manifeſtatio. f ℂ Dicit ei iud. Audito, q; mūd' nō videbit eū, ſed ipſi videbūt: p oībus quæſitur' quę rit Iudas cām hui' diſcretiōis. Hęc aūt ſcā eſt ſcd'm rñſionē dñi, dilectio. p quā ſolā & nō p aliā diſcernit gens ſancta à nō ſancta. g ℂ Ad eū. Venit de' ad hominē, dū hō venit ad deū. Venit homo credendo, obediēdo, intuēdo, capiēdo: de' venit ſubueniēdo, illuminādo, implendo. h ℂ Et māſionē. Charitas facit habitare in domo, in qua pater, & filius facit māſionē. vñ & dabit manifeſtationē de qua ille quæſierat. i ℂ Hæc loquut. Hæc de māſione in dilectoribus ſuis, in quo ſignificat eccl'ia futura ſpūalis. in q̄ bt'ī à qb' nō recedit. k ℂ Apud uos. hîc eccl'ia præſens corpalis, in qua viſitat liberādo, & redit. l ℂ Paracletus Cōſolari cū ſit opus trinitatis, ad perſonā tñ maximè ſpūſſcti ptinet, qa in ſcriptura noīe bonitatis, ſpūſſctūs deſignatur. p bonitatē ergo de' nos cōſolat', per eā oīa bona ſua nobis tribuit. Vnde cū ipē fili' doctrina ſit pr̄is, de ſpiritu dicit: m ℂ Ille uos. quia & ſi fili' doceat nos & reuelet patrē, hoc totū facit per ſuam bonitatē. Ille uos do. oīa. Docebit q̄ dixero, nō qd' dicat filius, & ſpiritus doceat: quia qd' dicit & docet, & ipſa trinitas dicit & docet. Sed quia trinitas eſt, oportet ſingulas perſonas inſinuari: quas nos diſtinctè audire, inſepabiliter intelligere debemus. Cum ergo dicimus, pater & filius & ſpūſſanctus, non eos ſimul dicimus. cū non poſſint eſſe non ſimul.

B

† De conſ. di. 2. i Chriſto pater.
Mat. 10. d
Luc. 10. c
† iſinuabo

¶ Suam vitam etiam illis promittit.

quia ego uiuo, & uos uiuetis. In

¶ Quòd modo creditis.

illo die uoscognoſcetis, quia ego

¶ Vt radius in ſole vnum cum ipſo b ¶ Vt palmites in vitæ.

ſum in pātre meo, & uos in me, &

¶ Vt ait Apoſtolus: Si autem Chriſtus in nobis. ¶ Hoc enim opere oſtenditur dilectio.

egō in uobis. Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit

¶ Quis fructus?

me. † Qui autem diligit me, dili-

¶ Pater & filius inſeparabiliter diligunt.

getur à patre meo, & ego diligam

¶ Hæc viſio erit merces fidei.

eū, & † manifeſtabo ei meipſum. Dicit ei Iudas, nō ille Schariotis: Domine, quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mundo? Reſpondit Ieſus, &

¶ Apoſtolus, vel quicumq; a ¶ Cauſa eſt dilectionis, quę probatur in cuſtodia ſermonum.

dixit ei: Si quis diligit me, ſermōnē meum ſeruabit & pater meus dili-

¶ Ego & pater & ſpiritusſanctus.

get eum, & ad eū ueniēmus, & man-

¶ Et erit interna viſio & manſio, non tranſitoria, ſed æterna. b ¶ Hi ſunt qui nunq; vident patrem & ſpiritum, ſed nec filium in forma dei, & ſi in forma ſerui.

ſiōnem apud eum faciemus. Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Et ſermonem quē † audiſtis

¶ Quia non eſt ſuum verbum, ſed patris. Et quia ſe voluit intelligi, ſingulariter dixit, qui prius pluraliter dixerat, ſermones meos.

nōn eſt meus, ſed eius qui miſit me

¶ Corporali pręſentia, quę ſi iam aufertur, ne timeatis quia paracletus.

patris. Hęc loquut' ſum uobis apūd uos manēs. Paracletus aūt ſpūſſanctus, quem mittet pater in nomine

¶ Docebit, vt ſciatis: ſuggeret, vt velitis.

meo, ille uos docēbit omnia, & † ſug-

¶ Ab oculto, non miniſtrabit, q; inferior. alias commemorabit vobis. i. faciet vos memores omnium. Ecce hoc etiam gratia ſpiritus eſt, q; non obliuiſcimur.

gēret uobis omnia quęcūq; † dixero

Pacem relinquo

Iudas, frater Iacobi audiēs à Chriſto, q; manifeſtaret ſe apl'is, & nō mundo, admiratus eſt de hoc q; eos toti mūdo præferebat: quia verè humilibus admirabile eſt audire de ſe magna. Ideo quæſiuit dicens: l ℂ Domine quid factum eſt &c. & nō mun. q. d. vnde nobis tanta excellentia? m ℂ Reſpondit Ieſus. Reddēs cauſam huius. ſ. prærogatiuam dilectionis & obedientiæ ad Chriſtum, quę erat in apoſtolis, non ſic aūt in alijs. Et hoc eſt qd' dicitur: n ℂ Si quis di. qa obedientia in opere procedit ex amore exiſtente in corde. o ℂ Et pater meus. Per hoc oſtendit ſe vnum cū patre in eſſentia. p ℂ Et ad eum ue. Et ſic patet q; plus eis promittit, q; ante fecerat: qa ante promiſerat ſuā viſitationē corporalem: hîc autem cum hoc promittit viſitationem ſpiritualē, nō tranſitoriam, ſicut in illis qui ad vomitum reuertunt', ſed permanentē per gratiā cōfirmatiōis in præſenti, & poſtea perfectæ glorificationis. Talis enim gratia fuit data apoſtolis. q ℂ Qui non diligit me, ſer. Tales ſunt mūdani homines: & ideo nō ſunt digni habere tale beneficium. ſicut vos qui eſtis mei diſcipuli veri. Et quia dixerat: ſermonem meum ſeruabit, & pater meus dili. eum; videtur fortè alicui q; non dixiſſet cōuenienter, ſed magis debuiſſet dixiſſe, & ego diligam eum. Ideo huic tacitæ quæſtioni reſpōdens dicit: r ℂ Et ſermonē. Sicut em̄ prædictum eſt, lingua Chriſti nō mouebatur ad loquendū ex conceptione aīæ, niſi ſcd'm q; aīa mouebat' à diuinitate: & iō verba Chriſti erāt magis ipſi' pr̄is q vnū eſt cū filio ī deitate q; eēnt ipſi' Xp̄i inq̄tū hō. Et iō qa ī hūanitate pferebat verba illa, rñdit: pater meus diliget. magis q;, ego diligam, ad denotandum, q; verba ſua magis erant deitatis in qua pater eſt vnum cū filio, q; humanitatis quæ illa proferebat: propter qd' & pater diligit obſeruatores illorum verborū. s ℂ Hæc loqu. uob. Superius pmiſit Chriſtus apoſtolis ſpm̄ſanctum & ſuum reditū, hîc conſequenter oſtendit vtilitatē vtriuſq; promiſſi. Et diuiditur in duas: quia primò oſtendit vtilitatem primi. Secūdò. ſecūdi, ibi: Pacē. Dicit ergo primò ſic. Hæc loquutus ſum uobis &c. In pręſentia corporali apparēs. t ℂ Paracletus aūt ſpi. &c. Ille uos doce. i. faciet vos intelligere omnia quę dico vobis. Apoſtoli autē adhuc erant rudes. & in timore poſiti ex auditu paſſionis Chriſti: ideo ad verba Chriſti malè attendebant, & per cōſequens non capiebant ea ad plenum: propter quod dicit gratiā ſpiritusſancti poſtea ſupplere iſtum defectum. v ℂ Et ſuggeret uobis omnia quæcumq; dixero uobis. Id eſt ad memoriam uobis reducet. hoc dicit, quia multa de illis quæ Chriſtus docebat, obliti ſunt apoſtoli timore paſſionis concuſſi.

C
D
† auditis
† ſubmonebit
† dixi

Nicolaus de Lyra.

ſuæ reſurrectionis, cū dicit: a Quia ego. q. d. licet moriar ex infirmitate carnis, tamē reſurgam virtute deitatis, quæ ſemper viuit. b ℂ Et uos ui. Hoc dicit aſſecurando eos, quia timebant mori cum ipſo. vnde. s. xj. b. Thomas hoc timēs, dixit: Eamus & moriamur cum ipſo, vt ibidem expoſitum fuit. c ℂ In illo die uos. Poſt reſurrectionem enim habuerunt pleniorem noticiam de myſterio trinitatis, vt dictum eſt eo. ca. d ℂ Et uos in me, & ego in uobis. Nō per eſſentiæ vnitatem' ſicut pater eſt in filio & econuerſo, ſed per mutuā dilectionē, ſicut amans eſt in amato, & econuerſo. e ℂ Qui habet. Hîc reddit cauſam huius beneficij collati apoſtolis, & nō mūdo, vt patet ex dictis. Hæc cauſa eſt dilectio & obedientia ad Chriſtū, quę fuit in apoſtolis. Et hoc eſt qd' dicit'. Qui habet. in aure ad audiēdum, & in corde ad meditandum, & in ore ad docendum. f ℂ Et ſeruat ea. Adimplēdo opere. g ℂ Ille eſt. quia probatio dilectionis exhibitio eſt operis, ſcd'm Grego. h ℂ Diligetur à pat. quia vnus eſt amor patris & filij. i ℂ Et manifeſtabo ei meipſum. ſ. poſt reſurrectionem in humanitate glorioſa. & ſic manifeſtauit ſe Chriſtus ſuis diſcipulis, quia habebant conditiones prædictas. Manifeſtat ſe etiam talibus per apertam viſionem deitatis in gloria cæleſti. k ℂ Dicit ei Iudas. Hîc remouet diſcipuli dubitationē: quia Iudas

Pacem meam

Moraliter

p ℂ Et ad eum ueniemus, & manſionem apud eū faciem. Gregorius. In quorundam enim corda venit & manſionem non facit, quia per compunctionem quidem reſpectum dei percipiunt: ſed tentationis tempore hoc ipſum quod compuncti fuerant obliuiſcuntur: ſicq; ad perpetranda peccata redeunt, ac ſi ea minimè planxiſſent. Qui ergo deum verè diligit, in eius corde dominus venit & manſionem facit: quia ſic eum diuinitatis amor penetrat, vt ab hoc amore, tentationis tempore non recedat. t ℂ Paracletus autem ſpiritusſanctus, quem pater mittet in nomine meo, ille uos docebit omnia. Gregorius. Niſi autem idem ſpiritus cordi aſſit audientis, ocioſus eſt ſermo doctoris. Nemo enim docenti bonum attribuat, quod ex ore docentis intelligit. quia niſi intus ſit qui doceat, doctoris lingua exterius in vanum laborat. v ℂ Et ſuggeret uobis omnia. Excitando ad opera bona.

K v Nō turbetur cor

a ℭ Pacem relin. uo. Iturus ad patrem. Pacem re. Et repetens de eodem. Pacem me. do. Et hoc eſt quod ꝓpheta dicit: Pacē ſuper pacem. Pax eſt in hoc ſeculo, in qua manētes hoſtē vicimus, in nobis diligimus, & de occultis inuicē nō iudicamus. Pax erit in futuro, cū ſine hoſte regnabimus, vbi alter ab altero non poterit diſſentire, vbi oīa apta, & laus vniuicuiq;. In illo aūt & ab illo eſt vtraq; pax. Ipſe enim eſt pax nr̄a, & cū credimus, quia eſt; & cū videbimus, ſicuti eſt. Vnde ꝙ dicit meā, à poſteriori, etiā ad pri⁹ ſubaudiendum eſt. Vel pax in hoc ſeculo eſt nr̄a, ꝗ eſt aliqua & non plena: ꝗ ab illo in futuro ſua eſt pax, vbi nihil repugnat qualiter ipſe habet. b ℭ Nō turbetur. quia in pace vos relinquo. nō turbetur cor vr̄m de eo ꝙ dixi vado: quaſi paſtoris abſentia lup⁹ inuadit, quia ſicut hō vado, vt deus pāſ ſum. c ℭ Si diligeretis. Auguſt. Hoc erat ire ad eū, & recedere a nobis: mutare atq; immortale facere, quod ſuſcepit ex nobis mortale, & leuare in cęlum, per qd' fuit in terra ꝓ nobis. Naturæ ergo hūanę gratulā dū eſt, eo ꝙ ſic eſt aſſumpta à ꝟbo, vt īmortalis cōſtitueretur in cælo: atq; ita fieret terra ſublimis, vt incorruptibilis puluis ſederet ad dexteram patris. d ℭ Gauderetis &c. Quia humanæ naturæ cōgratulādū eſt, ꝗ leuat ad dexterā patris, in quo idē ſibi ſperant cæteri. e ℭ Credatis. Non ꝙ factū videritis, quia nō eſt laus vel meritum fidei, imo nec fides eſt de eo qd' videtur, ſed de eo qd' nō vr̄. Sed credatis me filiū dei, nō noua fide, qa etiā pri⁹ crediderāt: ſed aucta fide & refecta, quia & modo cū hęc diceret et parua erat; & cum moreretur, nulla. f ℭ Et in me non. Noluit dn̄s hr̄e qd' ꝑderet: pauꝑ venit, ne haberet diabolus quod auferret.

Ioh.27.b. 1.Cor.4.a Ephe.2.c †.23.q.1.c. noli bella 1.Ioh.3.a

ſIturus ad patrem.

uobis. †Pacem relinquo uobis, pa-

a ſPerducturus ad patrem. b ſVt ſine moleſtia mundo fruatur, quæ non eſt vera vbi diuiſa ſunt corda.

cem meam dō uobis. Non quomo-

do mundus dat, ego do uobis. Non

ſQuod plus eſt.

turbetur cor ueſtrū neq; formidet.

a ſSi dixi: va. lo, quod vos terret: dico, venio, quod mulcet. ſA vobis corpore.

Audiſtis, quia ego dixi uobis: † ua-

ſCorpore in iudicio.

do, & uenio ad uos. Si diligeretis

a ſDe eo quod. b ſSecundum quod minor vadit & veniet iudicare.

me, gauderetis utique quia uado

ad patrem, quia pater maior me

ſQuia vado ad patrem.

eſt. Et nunc dixi uobis priuſquam

fiat, ut cum factum fuerit creda-

tis. Iam non multa loquar uobiſ-

a ſAccepta licentia a deo. b ſDiabolus. c ſ.i. peccatorum non creaturarum.

cum. Venit enim princeps mundi

a ſQuod ad ſe pertineat. ſNullum omnino peccatum ſuum.

huius, & in me non habet quidquā.

ſQuaſi diceretur: Cur ergo morieris, ſi non habes peccatum? quia pater mandauit.

Sed ut cognoſcat mūdus, quia dili-

go patrē: & ſicut mādatū dedit mihi

a ſQuia diſcumbens dicebat diſcumbentibus hoc. ſVt cognoſcat mundus. b ſAd locum vnde tradendus ad mortem ero.

pater, ſic facio. Surgite eamus hinc.

Error Arrij †Abeo ✠ dixi

Nicolaus de Lyra.

F a ℭ Pacē meā. Hīc oñdit redit⁹ ſui vtilitatem, quę eſt conſequutio verę pacis. Et hoc eſt qd' dicit: Pacē relinquo uobis, pacem meā &c. Poſt reſurrectionem enim ſuam eis apparens dixit: Pax vobis; quia per eius viſitationē & inſtructionē in diebus illis quadraginta, corda eorum ſunt pacificata à turbatione præcedentis paſſionis. Et bene dicit: Pacem meam dō uobis. ad diſtinguendum pacē ſanctorū à pace mundi, quæ magis apparens eſt & ficta ꝗ vera. Ad cuius intellectū ſciēdum, ꝙ pax eſt trāquillitas ordinis ſcd'm Aug. In homine autē triplex debet eſſe ordo, ad ſeipſum, ad proximum, & ad deū. Et ideo ad pacem ſanctorū primò requiritur tranquillitas in ſeipſo: & hoc quātū ad tria quę in ipſo hoīe debēt ordinari. Primò quo ad intellectum, ne errore obſcuretur. Scd'o quo ad voluntatem, vt in deum liberè dirigat. Tertiò quo ad appetitū ſenſitiuum, vt nō inordinatis paſſionib⁹ moueatur. Propter qd' Aug. diffiniens pacem libro de verbis dn̄i dicit, Pax eſt ſerenitas mētis, quo ad primū, trāqllitas animi, quo ad tertiū: ſimplicitas cordis, quo ad ſcd'm. Per cor enim qd' mouet alia membra, intelligitur voluntas quæ mouet alias potētias quo ad agēdum. Scd'ò ad pacē ſanctorū requiritur ordo ad ꝓximum, per cōſortiū charitatis ordinantis bonū ꝓximi ad deū. Tertio requiritur ordo ad deū per amoris indiſſolubilis vinculum. Pax autē mūdi ordinatur ad quietā fruitionē bonorū tēporaliū, quā frequenter cōcomitatur multiplicatio peccatorū, ſcd'm illud Deut. xxxij. c. Incraſſatus eſt dilect⁹, & recalcitrauit. Et Ezech. xvj. f. Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundātia, & ocium. Ideo de hac pace ſubdit: b ℭ Non quō &c. i. non talem pacem, vt patet ex dictis. c ℭ Non turbetur &c. Supra conſolatus eſt Chriſtus apoſtolos de morte ſua rationib⁹ ſumptis ex parte ipſorum, hic adhuc conſolatur eos rationibus ſumptis ex parte ipſius Chriſti. Et diuiditur in duas, ſcd'm duas rationes quas ponit. Scd'a ibi: Iam non multa. Prima ratio propter quam debebant de morte Chriſti conſolationē habere eſt, quia quāuis eſſet dura & ignominioſa, tamē erat ordinata ad exaltationē Chriſti. Et hoc eſt qd' dicitur Nō turbetur cor ueſ. q. d. nō debetis turbari de morte mea. d ℭ Neq; formi. Hoc addit eos aſſecurando, quia timebāt mori cū eo. e ℭ Audiſtis, qa ego dixi &c. q. d. non ſic recedo à vobis per mortē, quin adhuc vobis appaream poſt meam reſurrectionē. ℭ Si diligeretis. Ibi accipitur ſi, pro quia. Et eſt ſenſus ac ſi diceret: qa diligitis me, per conſequens debetis gaudere, quia per mortem vado ad patrē me exaltatū & clarificatū. Qualiter aūt Chriſtus clarificat⁹ eſt, & exaltatus ꝓpter eius humiliationē in cruce, frequenter ē dictū eſt. g ℭ Quia pater maior me eſt. Nō ſcd'm deitatē, in qua fili⁹ eſt æqualis patri, ſed ſcd'm hūanitatē, in qua fili⁹ eſt minor patre. Et ꝙ hęc iſta ſic debeat intelligi, patet, qa Chriſtus loqtur de ſeipſo ſcd'm illā naturā in qua cōuenit ei mori & exaltari. Hoc aūt nō pōt eſſe in natura diuina quę immortalis eſt, & magnitudine infinita, ſed natura humana in eo poterat mori & exaltari. Et ex hoc patet falſitas Arrij, ꝗ ex hoc loco arguebat filiū in diuinis à patre diſtingui ī eſſentia: qa nō loqtur de filio ſcd'm diuinā naturā, ſed ſcd'm hūanā. h ℭ Et nūc dixi &c. i. ꝗ nō tm̄ ſum hō ꝗ mori pōt & exaltari, ſed etiā deus ꝗ certitudinaliter ꝑdico futura contingētia: qd' eſt ꝓpriū ipſi⁹ dei, ſcd'm qd' dr̄ Iſa. xlj. f. Annūciate nobis ꝗ ventura ſunt in futurū, & ſciem⁹ quia dij eſtis vos. Hoc addit Chriſt⁹, qa immediate loquut⁹ fuerat de ſua hūanitate. Modus em hui⁹ Euāgeliſte eſt, vt dictum eſt frequēter, ꝙ refert aliqd ꝑtinēs ad Chriſti hūanitatē, in qua eſt minor patre: adiūgere aliqd ꝑtinēs ad deitatē in ꝗ eſt æqualis pri, qa credere vtrūq; eſt de neceſſitate ſalutis. i ℭ Iam nō mul. Hic ponit ſcd'a rō ꝓpter quā apli debebāt cōſolari de morte Chriſti, ſ. quia illa mors nō erat culpabilis, ſed magis ꝟtuoſa. Et hoc eſt qd' dr̄: Iā nō mul. lo. i. in hoc mortali corpe exiſtēs, qa tp̄s ſuę captiōis erat ꝓpinquū. k ℭ Venit em̄ &c. i. diabolus ꝗ eſt princeps hoīm mūdanorū: non ꝑ creationē, ſed ꝑ ſeductionē. Venit aūt ad Chriſtū ipm̄ tētādo ī deſerto, & principes Iudæorū cōtra ipm̄ incitādo. l ℭ Et in me nō ha. i. nullū pcm̄, & ꝑ cōſequēs nullā mortis cauſam. qa mors intrauit in mūdum ꝑ pcm̄, vt dicitur ad Rom. v. d. Et qa poſſet quęri, ex quo in te nō eſt cauſa mortis, quare ergo morieris? Ideo huic tacitę quæſtioni rn̄det, dicens: m ℭ Sed ut cognoſcat. i. ad hoc ſuſtineo mortē, vt oēs cognoſcāt ꝙ hoc ꝓcedit ex dilectiōe quā habeo ad patrē: qa deus pater Chriſto homini inſpirauit volūtatē patiēdi ꝓ ſalute mūdi, ex maxima charitate qua diligit hoīem. n ℭ Et ſicut mandatum. i. ex obediētia ad patrē libenter ſubeo mortē. o ℭ Surgite eamus hinc. Quæritur hīc de loco ad quē Chriſtus duxit diſcipulos ſuos, cū dixit: Surgite eam⁹ hinc. Ad hoc dicit Hilarius. ix. de tri. ꝙ de loco in quo comederāt agnū paſchalem, duxit eos ad locū in quo erat tradendus. Sed litera ſequēs videtur repugnare, quia in principio ca. xviij. a. dicitur: Hæc cū dixiſſet Ieſus egreſſus eſt cū diſcipulis ſuis trās torrentē cedron, vbi erat hortus, in quē introiuit Chriſtus & diſcipuli eius. Sciebat autem Iudas, qui tradebat, eū locum. Ex quo patet, ꝙ illa verba quę ab hoc loco ſequuntur vſq; ad principiū. xviij. ca. dixit Ieſus diſcipulis ſuis extra locū in quo erat tradēdus. Propter quod ſciēdū, ꝙ Chriſtus morti ſuę ꝓpinquus, ardua & difficilia volebat dicere diſcipulis ſuis, vt patet ex ſequentibus. Ad intelligendum verò talia requiritur attentio animi. talis autem attentio erat impedita in apoſtolis ex paſſione timoris. Et ideo dixit Chriſtus diſcipulis ſuis: Surgite eamus hinc. i. ad alium locum magis ſecurum. qui tamen ille locus fuerit, determinatè nō exprimitur. videbat enim Chriſtus diſcipulos timore mortis perterritos: Tū rōne temporis, quia nox erat, vt. ſ. dictū eſt: Tū rōne loci, quia adhuc erāt in medio ciuitatis, vbi comederant agnum Paſchalem. Et ideo timentes capi ab hoſtibus, quaſi continuè circumuoluebāt oculos ad oſtium domus. Et ideo dixit eis; Surgite eamus hinc. q. d. eamus ad aliū locum magis ſecurum & ſecretum, vbi melius attendatis ad ea quæ dicenda ſunt vobis.

Io.20.g In hoīe debet eſſe triplex ordo. Pax diffinit ſcd'm Au. Diuiſio G H Quæſtio

✠ c ℭ Nō turbetur &c. ſ. de meo receſſu per mortē, cū ſit via ad meā glorificationē & ſpūſ ſancti miſſionē. Et in hoc docemur nō turbari de nr̄is amicis decedētibus in cōfeſſione fidei, nā hęc eſt via ad eorū glorificationē & noſtrā ſubuētionē, qa præſentes cū deo multò plus iuuare nos poſſunt, ꝗ viuentes in mundo.

Moraliter

A ℭ In ca. xiiij. vbi dicit in poſ. Ad hoc dicit Hylari⁹. ix. de trinitate

ADDI. Hilarius non fecit mētionem, niſi de duobus locis tantum qui ſunt termini principales in hac materia. ſ. de loco aſſignato ꝓ eſu agni paſchalis, à quo principalit exiuit: & de loco ad quē principaliter venit, vt ibi caperetur. De loco autē medio in quo fuit cū aplis, vt eis diceret ardua & difficilia: q ē loc⁹ medi⁹ int duos ꝑdictos Hilari⁹ nō fecit mētionē, ſicut etiā euangeliſtę q duos locos primos declarauerūt. Iſtū ꝟò locum mediū minime deſignauerunt. vnde ſententiæ Hilarij litera nō repugnat, vt patet intuenti.

C

REPLI. In cap. xiiij. vbi dicitur: Surgite eamus hinc. Dicit poſtillator manifeſtè oſtēdit, quòd Chriſtus fuerit in aliquo loco medio inter domum in quo comedit paſcha, & hortum in quo illa verba notabilia dixit diſcipulis. vnde dicit Hilarium non conſonare literæ qui in. ix. de tri. ſe reſtringit ad ſolum illa duo loca. Quod Burg. ægrè ferens. dicit euangeliſtam etiam ſicut Hilarium nō expreſſiſſe medium locum. Sed ſatis manifeſtum eſt ex litera, quòd fuerit medius locus, quamuis non determinatè exprimatur.

GLO. ORDI.

Ego ſum ui. Cap. XV. Et me præcedētē ad paſſionē debetis ſequi: qa ego ſum vitis. i. caput veſtrū eiuſdē naturæ vobiſcū, vt in me poſſit fructificare hūana natura. b ℭ Et pater. Ego etiā agricola cū pr̄e, qa ſum mūdator palmitū, qd' eſt agricolæ, nō vitis officiū: q ēt palmites oparios facit, licet nō de ſuo, nec ꝑ ipſos, ſed ꝑ meipm̄. c ℭ Propter. Nō ait ꝓpter aquā baptiſmi: qa & ipſa ſine verbo eſt ſolū aq̄, ꝑ verbū fit ſacr̄m. d ℭ Ego ſum. Qui ſe à ſe ferre fructū exiſtimat, nō eſt in vitę. Vn̄ cū repetitione & ſuperiorū explanatiōe ſupponit: Ego ſum ui. uos pal. mihi q̄ſi viti adhærēres. e ℭ Qui ma. Et ideo qcunq; (nō ſolū vos) manet in me credēdo, obediēdo, ꝑſeuerādo: f ℭ Et e. in e. illuminando, ſubueniēdo, perſeuerātiā dādo.

B g ℭ Hic fert. Et ſi ſcd'm hoīem Chriſt⁹ eſt vitis, tn̄ hāc gratiā palmitib⁹ nō daret, niſi etiā de⁹ eſſet. h ℭ Si quis. Sarmēta præciſa cæteris lignis ſunt viliora, qa nullis vſib⁹ deputant, ſed igni, vel in vite ſunt vel ī igne. i ℭ Et uerba. Verba dei tūc dicuntur manere in nobis, qn̄ facimus quæ pręcipit, & diligimus quę promittit. Qui autē hoc nō facit, tāgit, non cohęret. & ideo non ſunt ei in beneficium, ſed in teſtimonium damnatiōis. k ℭ Petetis. Si qd petit fidelis & non fit, nō petit hoc qd' habet manſio in eo, nec qd' habēt ꝟba ei⁹ quę ſunt in eo: ſed qd' habet cupiditas & infirmitas carnis ☞ In hoc.

Cap. XV.

a ſSecundum quod homo caput eccleſiæ vnius naturæ cum palmitibus. b ſQuia eſt alia in amaritudinem conuerſa.

Ego ſum uitis uera,

a ſCum quo idem eſt & filius.

& pater meus agri-

a ſNon tantū extra operando, etiam intus incrementum dando.

cola eſt. Omnem palmitē in me nō

a ſVt agricola.

ferentem fructum † tollet eum, &

a ſPropter hoc mundatus eſt. b ſAmplius. ſMondando corda, ſpiritum charitatis infundendo.

omnem qui fert fructum, † purga-

ſMundi atq; iterum plus mundandi, vt fructū plus feratis.

bit eū, ut fructum plus afferat. Iam

ſMeipſum ſcilicet.

uos mundi eſtis propter ſermonem

a ſCum ego ſim vitis vera.

quem loquutus ſum uobis. Māne-

a ſA quo totum accipitis. ſVt totū ſacramētum. affereus. b ſVt amplius fructificetis. c ſQuia.

te in me, & ego in uobis. Sicut pal-

mes non poteſt ferre fructum à ſe-

metipſo, niſi manſerit in uite. ſic nec

a ſQuia. ſTotum vobis dans, nihil a vobis recipiēs.

uos, niſi in me manſeritis. Ego ſum

uitis, uos palmites. Qui manet in

me, & ego in eo, hic fert fructū mul

ſNec parum.

tum: quia ſine me nihil poteſtis face

ſAutem. a ſQuod eſt in poteſtate liberi arbitrij.

re. Si quis in me non manſerit, mit

tetur foras ſicut palmes, & areſcet,

ſMeſſores angeli.

& † colligent eum, & in ignem mit-

ſManete in me: & Si man.

tent, & ardet. Si manſeritis in me,

ſNon tantum fuerint.

& uerba mea in uobis manſerint,

a ſQuia manentes in Ieſu non poſſunt velle niſi quod eſt ſalutis.

† quodcūq; uolueritis petetis, &

† colligūt eos ſub palmites

NICO. DE LY.

Ego ſum ui. Cap. XV. Poſtq; Chriſt⁹ cōſolat⁹ eſt diſcipulos de ſua morte, hic cōſolatur eos cōtra tribulatiōes imminentes eis ex Iudæorū & principū mūdi ꝑſequutiōe. Et diuidit in duas partes: qa primò pręmittit parabolā. ſcd'ò, ꝓſequit ipſam, ibi: Iā vos mūdi eſtis. Parabola autē iſta eſt de trib⁹. ſ. de vite, de agricola, & de vitis cultura, vt patebit ꝓſequēdo. Dicit ergo: a ℭ Ego ſum ui. Sicut em̄ vitis materialis habet lignū vile & deſpectū, & quaſi inutile vr̄, cū tn̄ fruct⁹ optimos habeat: ita Chriſt⁹ in humana natura videbat abiect⁹ vilis & deſpect⁹, & tn̄ ꝑ ei⁹ humilitatē ſequutus eſt fruct⁹ glorioſus. vni⁹ enim naturæ ſunt vitis & palmites. & ideo Chriſt⁹ dr̄ vitis rōe hūanitatis ī q̄ natura eſt fidelib⁹ ſilis. b ℭ Et pater. qa plenitudinē gr̄æ & veritatis infudit & plātauit in Chriſto hoīe, vt dictū eſt in primò caplo. Sciēdū aūt, ꝙ cultura huius vineæ nō habet propriè locū circa ipm̄ ſtipitē, q eſt ipſe Chriſt⁹. qa in gratia & ſciētia habituali nō ꝓfecit. ſed totū à principio habuit, nec habuit pcm̄ tollendū & purgandū, ſed cultura hui⁹ vineæ circa palmites cōſiſtit. i. fideles Chriſto adhærentes. Quorū aliqui ſola fide adhærēt, nō ꝑ charitatē operātē, & iſti abſcindent per cōdēnationis ſententiā. ideo ſubditur: c ℭ Omnē palmi. Alij autē adhærent Chriſto per fidē, & operantē charitatē: & de iſtis ſubditur: d ℭ Et omnē qui fert. per mundi tribulatiōes, quæ ſunt quædam medicinæ & purgationes. e ℭ Vt fru. plus affe. Sicut enim in vitæ materiali aliqui palmites etiam fructuoſi reſcindūtur, ne humor nimis diſpergatur, & ſic virt⁹ vnita fortificatur & magis fructificat, ſic per tribulatiōes iocunditatē vitæ præſentis à fidelib⁹ reſcindētes, corda eorū retrahūtur ab amore mūdialiū: & ſic intra ſe collecta feruēti⁹ ferūtur in deū, & faciūt maiorem fructū bonorū operū. f ℭ Iā uos. Hīc ꝓſequit parabolā. & primò q̄tū ad palmitū adhæſionem. ſcd'ò quātū ad eorū purgationē, ibi: Si mūdus vos odit. Prima in duas: qa primò diſcipulos ad adhærendū ſibi inducit. ſcd'ò, declarat in quo iſta adhęſio cōſiſtit, ibi: Sicut dilexit me. Circa primū ponit q̄tuor rōnes, quare fideles debent Chriſto adhærere ꝑ fidē, ſicut palmites ad vitē. Prima rō ſumit ex palmitū adhęrētiū fructificatiōe: qa aliter nō poſſunt fructū facere. Et hoc eſt qd' dicit. Iā uos mū. eſtis. Quia apli ꝑ doctrinā Chriſti iā erāt ſegregati ab errorib⁹ Iudaicæ ſuperſtitiōis. iō cōcludit: g ℭ Manete ī. per fidē charitate formatā; ꝑ quā hō eſt in deo, & deus in hoīe. h ℭ Sicut palmes &c. māſerit in uit. Hoc ſenſibiliter videmus in vite materiali, qa facere fructū nō pōt niſi particeps ſit humoris & pinguedinis ipſius ſtipitis. i ℭ Sic nec uos. ſ. poteſtis fructificare operibus meritorijs. k ℭ Niſi in me man. per participationē gratiæ & ꝟitatis. l ℭ Ego ſum ui. & uos pal. q. d. ſi vultis fructificare, manere in me. m ℭ Si qs in me. Hīc ponitur ſcd'a rō adhærēdi Chriſto, quæ ſumitur ex palmitū nō adhęrentiū punitione, cū dicitur: Si quis in me. veraciter per charitatē formatam, q̄uis maneat apparēter ꝑ fidē ſine opib⁹, quæ mortua eſt. n ℭ Mittetur foras. per abſciſionē in morte, quia tunc ſeparabit numero à fidelibus, ſicut erat ſeparatus merito. o ℭ Et areſcet. quia Chriſtiani q̄diu viuunt, habēt aliquē virorē ꝓpter Chriſtianitatis nomen. Sed in morte eū amittūt, quia tūc apparet, ꝙ nihil eis profuit, & adhuc magis in futuro iudicio apparebit. ideo ſequitur: p ℭ Et colligent eum. ſcilicet angeli executores diuinæ iuſticiæ tollentes zizaniā de medio tritici. q ℭ Et in ignē mit. ſcilicet infernalē. r ℭ Et ard. ſine fine in perpetuitate pœnæ. s ℭ Si māſe. Hīc ponit tertia rō, quæ ꝓcedit ex impletione volūtatis fideliū Chriſto adhærētium: & hoc eſt qd' dr̄: Si māſe. in me, fide formata charitate. t ℭ Et uerba in u. man. nō ſolū corde intelligēdo, ſed etiā opere adimplendo. v ℭ Qd' cūq; uo. pe. Hoc tamen intelligendū eſt ſi petant pie. i. de pertinentibus ad ſalutem, quia exaudiri in alijs frequēter non expedit eis. & perſeue.

Diuiſio †Mat. 21. c Mar. 11. c Diuiſio †tollit †Purgat D Iaco. 2. d Math. 13. f

Moraliter. a ℭ Ego ſum ui. ue. Moraliter: Iſta vitis dici poteſt quęlibet religio approbata. Et illa maximè quę magis appropinquat Chriſti vitæ. Agricola verò, religioni pręſidens, & ipſi⁹ curā gerēs. Huius aūt vitis palmites ſunt religionē intrātes. Quorum aliqui ante ꝓfeſſionē inutiles reperiūtur & infructuoſi, qui ſunt ſtatim per agricolā amouendi. Alij verò ſub ſpe proficiēdi ſunt ad profeſſionē recipiendi, quorum tamē aliqui nō manent in vitę per ſui ſtatus dilectionē, ſed aliqui apoſtatāt, & aliqui ſolo habitu remanēt. Remanētes aūt habitu & deuotiōe fructificāt, & vt magis fructificēt, de ſuis defectibus per correptionem debitam purgantur, vt ſic plurimum fructum faciant ad dei gloriam & ſuam beatificationē. Propter hoc in huius parabolę fine dicit: ✠ Hæc loquutus ſum.

Moraliter

E a ¶ In hoc cla. Qui manet in me fructum multum fert, quod eſt ex gratia dei. & ita eſt gloria eius, non hominis. & hoc eſt. In hoc. b ¶ Vt fru. plu. Sicut non æqualitatem oſtendit noſtræ naturæ & ſuæ, ſed gratiã qua mediator eſt: nam pater diligit nos, ſed in filio. c ¶ Effici. Quomodo? Si me dilexeritis. Ex qua dilectiõe? ex pceptorũ obſeruatiõe? Si me dilexeritis ſicut dilexit me pr, nõ quãtũ. Nõ em̃ notaẽ equalitas, ſed ſilitudo dãs eis ęternã ęternitatẽ. d ¶ Si præcepta mea. Nõ dicit, ꝙ ꝓ ſeruatis præceptis ſint dilectores. Nemo em̃ ſeruat qui nõ diligit. ſed ꝙ nemo diligit, niſi q ſeruat. Oſtẽdit ergo nõ vñ gnent, ſed vñ monſtrẽtur dilectores. Vel in dilectiõe mea, q̃ diligo vos. i. manẽte grã mea, & inde ſcieẽ vos manere in ea, ſi pcepta ſeruabiti. Niſi ergo pri⁹ ſeruẽt pręcepta oĩa, nõ pñt ſeruare pcepta, niſi eos diligat &c. e ¶ Vt gaudiũ. Gaudiũ dei de nobis q pſciuit & pdeſtinauit ſemp eſt plenũ: in nobis incipit ex fide, creſcit imo & pficieẽ in reſurrectiõe. f ¶ Hoc eſt pręceptũ. Et. ſ. de dilectiõe ꝓximi. ſed repetitio eſt cõfirmatio. ibi tñ dicit mãdatum do, quaſi nõ añ fuerit. hic ãt hoc eſt, q̃ſi nõ aliud ſit. Ibi nouũ, ne in vetuſtate remaneam⁹, hic meum, ne contemnatur. g ¶ Maiorẽ hac. Diffinit plenitudinẽ mutuæ dilectiõis, quã habere pcipit. h ¶ Iã nõ di. Cõmẽdata dilectione addit qđ dignationis eſt, vt bonos ſeruos (qui ſciũt faciẽdo quæ pcipit) dicat amicos. & eis tollit nomẽ ſerui, q eſt ex timore foras mittẽdo, qui neſcit quid faciat dñs. Quia cũ aliqd facit, ſic extolliẽ q̃ſi ipſe faciat, nõ dñs. Sunt tñ ſerui timore permanẽte in æternũ, qui intrãt in gaudiũ dñi, hi ſciũt ꝙ faciat eos domin⁹ nõ ſolũ hoĩes, ſed & iuſtos & quidquid boni eſt. i ¶ Nota fe. Nõ ꝙ iam quis oĩa F ſciat, cũ poſt etiã dicat Multa. ha. v. d. q. n. p. p. m. Sed dicit ſe feciſſe nota quæ ſcit ſe facturum in reſurrectione, vbi plenè erunt beati in anima & corpore: & hęc eſt gloria non ex vobis, ſed ex me: & hoc eſt: Non vos me elegiſtis.

† glorificatus

ſ. 13. d

† 1. Te. 4. b
1. Ioh. 3. d
1. Ioh. 4. d.
Mat. 25. b

† De pe. di. 2. c. q vult. De renũ. c. niſi. ſ. verũ

† Poſthac non dico

a fiet uobis. In hoc † clarificatus eſt pa- a
b ter meus, ut fructum plurimũ af-
c ¶ Per prædicationem & paſsionem ſicut ego.
¶ Vt ait apoſtolus: Ipſius opus ſumus creati in Chriſto.
c ferâtis, & efficiamini mei diſcipuli b
¶ Ecce Vnde plurimus fructus ex dilectione. ſed vnde dilectio? quia prius nos dilexit.
Sicut dilexit me pater, & ego dile- c
¶ Et ideo perſeuerate
xi uos. Manete in dilectione mea. d
¶ Quomodo in ea manebimus Diligite me, & vos dignos diligi efficite.
d Si præcẽptâ mea ſeruaueritis, ma- e
nebitis in dilectione mea, ſicut & f
ego præcepta patris mei ſeruaui,
a ¶ Et per hoc oſtendor diligi a patre ego homo.
& mâneo in dilectione. Hęc loqu- g
a ¶ Vt gaudeam de vobis, quod eſt cũ gratiam præſtat
e tus ſum uobis, ut gaudiũm meum h
in uobis ſit, & gaudium ueſtrum im i
a ¶ Dum per gratiam eius conſortium habebunt.
b ¶ Vt vero impleatur. ¶ Non aliud, quia in hoc ſunt omnia: & dilectio dei, & fides.
f plẽatur. † Hõc eſt pręceptũ meum k
a ¶ Non ſicut homines ſe inuicem diligunt, ſed vt deum habeatis.
ut diligatis inuicem, ſicut dilẽxi uos. l
a ¶ Vt ſicut poſui animam meam pro vobis: Ita & vos pro fratribus, vt me imitemini, ſed non mihi cõparemini.
g † Maiõrem hac dilectionem nemo m
a ¶ Ponere animam pro amicis non eſt dilectio, ſed effectus dilectionis.
habet, quàm ut animâm ſuam po-
a ¶ Et per charitatem eritis amici.
nat quĩs pro amicis ſuis. Vos amici
mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præci-
¶ Et ſi prius.
h pio uobis. † Iam nõ dicã uos ſeruos n
a ¶ Scilicet ille qui ſolo timore ſeruit, non ille de quo dicitur: Euge ſer. &c. qui ſeruit ex amore.
quia ſerũus neſcit quid faciat do- o
minus eius. Vos autẽ dixi amicos, p
a ¶ Ego homo ad opus hominum.
quia omnia quæcumq; aũdiui à pa
a ¶ Qui non elegit nondum diligit.
i tre meo, nota feci uobis. Nõn uos q

Nicolaus de Lyra.

Hęc mã ❧ eis, & pſeueranter. quia illud qđ petitur etiã ptinẽs ad ſalutẽ, nõ ſemp ſtatĩ daẽ à deo: ſed differẽ vt cõgruo tpe deẽ. & ꝓ ſe: qa orõ ſctõrũ de ſalute aliorum aliqñ impediẽ: nõ ꝓpter defectũ orãtis, ſed illi⁹ ꝓ quo oraẽ. his autẽ trib⁹ cõcurrẽtibus ſemp orõ exaudiẽ. a ¶ In hoc clarifica. eſt. Hic poniẽ quarta rõ. q̃ pcedit ex diuina glorificatiõe, quam quilibet debet deſiderare, magis etiã q̃ ſuũ bonũ ꝓpriũ. Diuina autẽ glorificatio relucet in fidelibus Chriſto adhærẽtibus p fidẽ ex dilectione operãtẽ. & hoc eſt qđ diciẽ. In hoc cla. eſt &c. In multiplicatione bonorũ operũ. b ¶ Et efficiamini. Perfectè adhærendo mihi. c ¶ Sicut dile. Poſtq; hortatus eſt Chriſtus ad diſcipulos adhærẽdũ ſibi: hic cõſequẽter oſtẽdit in quo hmõi adhæſio conſiſtit. Et diuiditur in duas: qa primò oſtendit ꝙ hæc adhæſio cõſiſtit in dilectione. ſcđò oſtendit ꝙ dilectio cõſiſtit in mandatorũ obſeruatiõe, ibi: Si præcepa mea. Dicit igitur. Sicut dilexit me &c. i. ad idẽ donũ conſequẽdũ, nõ tñ æqualiter. Diligere em̃ eſt velle alicui bonũ. deus autẽ pater vult bonũ diuinũ Chriſto homini, nõ ſolũ ſcđm vnionẽ quæ eſt per operationem in fruitiõe boni ꝫa, ſed etiã ſcđm realẽ vnionẽ ſuppoſiti. fidelib⁹ autẽ vult bonũ diuinũ tm̃ ſcđm vnionẽ gratię & glorię, quę eſt in fruitione. nec tñ ita perfectè fruunẽ ſicut aĩa Chriſti. d ¶ Manete in di. &c. Hoc dicit ad oſtendendũ, ꝙ deus nullũ cogit ad fidẽ & dilectionẽ. e ¶ Si præce. mea. Hic oſtendit, ꝙ dilectio conſiſtit in mãdatorũ obſeruatione. Et diuiditur in duas: qa primò facit qđ dictũ eſt, ſcđò rñdet cuidã quæſtioni quę ſibi poſſet fieri, ibi: Hoc eſt præceptũ meum, vt diligatis &c. In prima parte dicit ſic: Si præce. mea &c. Amor em̃ dei nunq; eſt ocioſus. & ideo ſi eſt in corde, oſtendit in opere. & per hoc homo diſponiẽ, vt charitas in eo augmẽtetur, & p cõſequẽs adhæſio ad Chriſtũ fortificetur. f ¶ Sicut &c. ma. ĩ e. d. qa Chriſt⁹ ex amore ad patrẽ fact⁹ eſt obediẽs vſq; ad mortẽ, vt habeẽ Phil. ij. a. & p hoc vnio ei⁹ ad patrẽ augmẽtata eſt in q̃tũ gloria aĩæ deriuata eſt ad corp⁹ ei⁹ in ſua reſurrectiõe. g ¶ Hec lo. ſum uob. Hoc addit, ne forte aliqs crederet, ꝙ ꝓpter ſe nõ ꝓpter nos ad prædicta inuitaret. ideo ſubdit: h ¶ Vt gaud. Gaudium em̃ Chriſti hominis cõſiſtit in cõiunctione ad deitatẽ modis prædictis. ad quam etiã ꝑueniemus p mãdatorũ obſeruationem: alio tñ modo q̃ Chriſtus, vt dictũ eſt. i ¶ Et gaudiũ ue. &c. Quod nõ põt eſſe, niſi in gloria cæleſti: qa nihil citra deũ põt replere cor humanum: propter qđ dicit Aug. lib. cõfeſ. Inquietum eſt cor meũ dñe, donec requieſcat in te. k ¶ Hoc eſt pręceptũ. Hic rñdet cuidã quæſtiõi quæ ſibi poſſet fieri: qa poſſet aliqs dicere: Tu admonuiſti nos adhærere tibi, & dixiſti ꝙ hæc adhæſio cõſiſtit in mãdatorũ obſeruatiõe: ſed oſtẽde nobis vlteri⁹ obſeruãdi modũ. ideo dicit, ꝙ modus obſeruãdi eſt p dilectionẽ dei & ꝓximi: quia in his duobus tota lex pẽdet & prophetæ, vt habeẽ Mat. xxij. d. Cuius ratio eſt, qa oĩa bona opa ex charitate ꝓcedũt. ꝓpter qđ dicit Grego. Sicut multi arboris rami ex vna radice prodeunt, ſic multę virtutes ex vna charitate generantur, & ad charitatem ordinãtur. ꝓpter quod dicit Apſs. j. Timo. j. a. Finis pcepti eſt charitas. Et hoc eſt qđ dicitur: Hoc eſt præceptũ. Licet autẽ in dilectiõe ꝓximi includaẽ dilectio dei tãq; principalior, quia ꝓximus nõ eſt diligẽdus niſi ꝓpter deũ, tñ ſaluator hic magis facit mentionẽ expreſſam de dilectione ꝓximi, cũ dicit, inuicẽ: qa intẽdebat apſos inducere ad fideliũ ædificationẽ & cõſolationẽ & tribulationẽ ſuſtentãdã: ad quę neceſſaria eſt charitas ꝓximi. l ¶ Sicut dilexi uos. i. efficaciter, gratuitè, & rectè: ſicut expoſitũ eſt cap. præce. Qđ autẽ Chriſt⁹ ſic dilexerit ꝓbat cum ſubdit: m ¶ Maiorẽ hac. Hoc autẽ fecit Chriſtus. ergo &c. Quatuor em̃ diligẽda ſũt ex charitate. ſ. de⁹, aĩa, ꝓximus & corpus ꝓprium. ideo cũ charitas ſit ordinaia ꝓ ipſo deo, qui eſt primũ & maximũ diligibile: ex charitate debẽt alia tria exponi, ſicut minus ꝓ maiori. ꝓ aĩa autem propria debet proximus & corpus propriũ cõtemni, ꝓ ſalute proximi debet vita corporalis exponi. & ideo cum corpus proprium ſit maximum bonũ quod nobis remanet ꝓ proximo exponẽdum, patet ꝙ in tali expoſitione eſt maximũ ſignum dilectionis ad proximum. Verũtamẽ quia obſeruatio mãdatorũ nõ ſolum inducit ad dilectionem proximi, ſed principalius ad dilectionem dei, ideo ſubditur: Vos amici mei eſtis &c. Et quia amicis reuelantur ſecreta, ideo ſubditur: n ¶ Iam non dicam uos ſeruos &c. id eſt timore ſeruili ſubiectos: tamen amore filiali erant ſubiecti: & hoc modo apoſtoli aliquando dicuntur ſerui. Roma. j. a. Paulus ſeruus Ieſu Chriſti &c. o ¶ Quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Hoc videmus in humanis. ſecreta tamen reuelantur filijs. huiuſmodi erant apoſtoli qui Chriſto erant ſubiecti amore filiali: ideo ſubditur: p ¶ Vos aũt dixi amicos &c. nota fe. uobis. Hoc non eſt intelligendum de omnibus ſimpliciter & abſolute, quia apoſtoli non habuerunt tãtam plenitudinem ſcientiæ ſicut Chriſtus. ſed eſt intelligendum de omnibus pertinentibus ad eorum ſtatũ, cuiuſmodi ſunt iſta quæ pertinent ad eorũ ſalutẽ, & fidei & morũ prædicationẽ, & eccleſiæ gubernationẽ. Et qa iſta cõferunt ad vtilitatẽ fideliũ, nõ ipſius Chriſti. ideo ſubdit: q ¶ Non uos me elegiſ. Duplex eſt enim electio fidelium. Vna æterna, quæ eſt idem quod prædeſtinatio diuina, & hæc electio apoſtolorũ & aliorũ ❧ fidelium eſt

Gal. 5. b

Diuiſio

Diuiſio

G

H

Quatuor diligẽda ex charitate

Electio fidelium duplex

✱ g ¶ Hæc loquutus ſunt uobis ut gaudium meũ in uobis ſit &c. Quod autẽ ſequitur eſt iductio ad amorẽ charitatis: propter quod ſenſus literalis eſt de ſe moralis, nec occurrit alia ✱ moralitas

Moraliter

A a ¶ Hæc mã. Hic oſtendit qs ſit fruct⁹ quẽ dixerat: ꝓ q̃ & dabit pater qđ petim⁹, qui & hoc dedit, vt diligam⁹. b ¶ Vt di. Aug. Merito ſæpe dilectionẽ cõmẽdat, q̃ſi ſola præcipienda ſit ſine qua nõ pñt cętera, quę ſine cęteris nõ põt haberi. Pro hac aũt patiẽter debemus ſuſtinere etiam omnia aduerſa mundi. Vnde ſubdit: c ¶ Si mũdus. Noĩe mũdi aliqñ boni, aliqñ mali deſignãtur: qa vna maſſa eſt q̃ tota in adã perijt, de q̃ ſunt alia vaſa in honorẽ, alia ĩ cõtumeliã. d ¶ Mũdus qđ ſuũ. Si mal⁹ punit ſcelus mali ex parte odit mũd⁹ qđ ſuũ eſt: Dũ punit ex parte amat, quia malus fauet malis. e ¶ Sermonis mei. Hoc. ſ. Non eſt. Et illius ſuperioris. Scitote, qa me priorem vobis odio habuit. Et ſubdit cauſam: f ¶ Nõ eſt ſer. &c. Quia exẽplo ſui (quo aliud melius nõ eſt) monuit ad ferenda odia mũdi, ſubdit quare debeãt eum in hoc imitari: quia ipſe dominus, illi ſerui. g ¶ Si nõ ueniſſem. Hic expreſſius Iudęos oſtendit, ad quos venit: de quibus

Nicolaus de Lyra.

❧ fideliũ eſt à ſolo deo ex mera liberalitate. Alia eſt tpalis. ſ. vocatio ad fidem & gratiã & apſatũ & hmõi. Et iſta vocatio eſt effect⁹ primæ. ſcđm illud ad Ro. viij. f. Quos prædeſtinauit, hos & vocauit. & ſic apſi electi ſũt à Chriſto tpe grę. a ¶ Et poſui uos. i. firmiter diſpoſui. b ¶ Vt eatis. prędicando p totũ mundũ. c ¶ Et fructum. quia fides eccſiæ manebit vſq; ad finẽ mũdi, q̃tũcũq; tribulatiõib⁹ impellaẽ. Vel aliter: Maneat in gloria æterna. d ¶ Vt quodcũq;. Dũmõ tñ iſta petitio fiat ꝓ vobis piè & pſeuerãter, ſicut. ſ. expoſitũ eſt eodẽ ca. e ¶ Hæc mãdo &c. In hoc cõcludit intẽtũ, per hoc ſignãs, ꝙ oĩa prędicta dixit eis ad hũc finẽ. ſ. vt mutuò ſe diligãt. f ¶ Si mund⁹. Hic agit de palmitũ adherentiũ purgatiõe p tribulatiões futuras, cõtra ipſas eos cõſolando. Et diuidiẽ in tres: quia primò ad eorũ conſolationem ratiões inducit. Scđò eas exponit, ibi: Memẽtote. Tertiò excuſationes pſequentium excludit, ibi: Si nõ veniſſem. Circa primum ponit duas rõnes. Prima ſumitur exemplo ſui. Mẽbra enim refutare nõ debẽt cõditionẽ capitis, cum nõ ſint maioris dignitatis, imo minoris. Chriſtus aũt caput eſt apoſtolorũ, & iõ exemplo Chriſti debẽt patienter tolerare tribulationes perſequẽtiũ. Et hoc eſt quod dicitur: Si mund⁹ uos odit. Hic accipiẽ ſi, pro quia. q. d. quia futurũ eſt, ꝙ mũdus vos odiat. g ¶ Scitote. Ad cõſolationẽ veſtram. h ¶ Quia me priorem &c. propter quod dicit Aug. in ſermone: Recuſat eſſe in corpore qui odium nõ vult ſuſtinere cum capite. Scđa ratio ſumitur ex parte mũdi, Similitudo enim eſt cauſa dilectionis, ſecũdum illud Eccle. xiij. c. Omne animal diligit ſibi ſimile. Et diſſimilitudo eſt cauſa odij. Apſi aũt diſſimiles erant hoĩbus mũdanis: & ideo nõ debebãt admirari ſi perſequutiones ſuſtinerent ab ipſis. Et hoc eſt quod dicit: i ¶ Si de mũdo fuiſſetis. Licet apoſtoli eſſent de mundo, præſentia corporali, nõ tamen erãt de mundo cõcupiſcentias mũdi imitando. k ¶ Mundus quod ſuum erat, dili. Sed cõtra hoc videtur eſſe: ꝙ aliqui principes mundani de quibus loquiẽ Saluator, cum eſſent perſequtores apoſtolorũ, aliquos tamẽ mũdanos & malos non diligebãt: ſed magis perſequebantur, vt latrones & prædones & hmõi, quos interficiebant. Dicendum, qđ malum non poteſt eſſe purũ quin habeat aliquid de bono: aliter ſeipſum deſtrueret, ſecundum Philoſophum. iiij. Ethico. Licet igitur principes illi qui perſequuti ſunt apoſtolos, eſſent mundani & mali quantum ad ſuperbiam & infidelitatem & hmõi, tamen aliquid boni habebant, vtpote iuſticiam, clementiam, vel aliqua huiuſmodi. ſicut legitur de Traiano & de multis alijs principib⁹ mundanis. & ſic perſequebantur latrones & prædones inquãtũ erant eis diſſimiles in bono iuſticię, ſicut ecõuerſo perſequebãtur apoſtolos & alios fideles, in q̃tũ erãt eis diſſimiles ĩ infidelitate. ¶ Sed adhuc diceres: qa ſũt aliq mũdani ĩ eodẽ vitio cõicãtes, q tñ ſeſe pſequunẽ, vt ſuperbi & cupidi. Propter hoc dicẽdũ ꝙ duplex eſt amor. ſ. amicitię & concupiſcẽtię. In amore aũt amicitiæ ſilitudo eſt cã amoris, qa amic⁹ vult amico bonũ. in q̃tũ apprehẽdit ipm quodãmõ vnũ ſibi: qa amic⁹ ẽ alter ipſe ſcđm Philo. hoc aũt nõ eſt p realẽ idẽtitatẽ, ſed p cõformitatẽ. Sic aũt nõ eſt in amore cõcupiſcẽtię, q̃ aliqs vult ſibi ipſi bonũ. & iõ q̃to pl⁹ diligit ſe amore cõcupiſcẽtię, q̃ aliũ ſibi ſilẽm amore amicitię. tãto odit eũ in q̃tũ ipediẽ p eũ à cõſequutiõe bõi amati. & ſic vn⁹ ſupb⁹ odit alterũ, in q̃tũ ſurripuit ſibi ſingularẽ excellẽtiã quã cupit: & auar⁹ ſilr auarũ, in q̃tũ arripit ſibi lucrũ qđ deſiderat. & ſic de alijs. l ¶ Memẽtote. Hic expõit rõnes pdictas. Et pri ò primã. Scđò ſecundã, ibi: Sed hęc oĩa. Pria rõ erat de pſecutione illata Chriſto & apſis inferẽda. Et q̃tũ ad hoc dicit. Memẽtote ſer. mei quẽ ego. ſ. xiij. b. m ¶ Nõ eſt ſeru⁹. Qđ aũt prius vocauit eos ſeruos. xiij. c. & hoc idẽ repetit: nõ eſt cõtra illud qđ ĩ hoc ca. dixit: Iam nõ dicã vos ſeruos. Seruit⁹ em̃ quam apſis tribuit, nõ eſt aliud q̃ ſubiectio ex amore filiali ad Chriſtũ, q dr ſeruit⁹ large. Seruit⁹ aũt quã ab eis excludiẽ, eſt timoris ſeruilis, q̃ à charitate excludiẽ, vt hr. j. Ioh. iiij. d. n ¶ Si me pſe. Si ꝓ qa. q. d. qa me pſequuti ſũt de facto, nõ eſt mirũ ſi vos pſequenẽ ĩ futuro. o ¶ Si ſer. meum. Hic põt accipi ly ſi dupſr. ſ. ꝓ qa & ꝓ nõ: qa aliq verbũ Chriſti deuotẽ ſuſceperunt, vt Nicodemus, Lazar⁹, & ſorores ei⁹, & ſiſes. Et alij qui cõtẽſperũt, ſicut ſcribæ & Phariſęi. Et ſilr fuit de apſis, qa aliq eos deuotè audiebãt, ſicut patet de Cornelio Act. x. & in plurib⁹ alijs locis, & multi eos cõtẽſperunt, & à ſe repulerunt, vt patet act. xiij. g. vbi Barnabas & Paul⁹ dixerunt: Vobis oportebat primũ loq verbũ dei, ſed qm̃ repellitis illud & ĩdi. iu. vos &c. p ¶ Sd hæc &c. Hic exponit ſecundã rõnẽ quæ fuit de odio mũdanorũ erga apſos. cui⁹ cãm explicat dicẽs: Sed hæc oĩa fa &c. i. propter cõfeſſionẽ & pręd icationẽ nõis mei. q ¶ Quia ne. i. deũ patrẽ. Cõtra hoc vr illud Pſ. lxxv. a. Notus in Iudæa deus. Dicẽdũ ꝙ noticiã habuerunt determinatã de vnitate dei. De pluralitate ãt pſonarũ nõ habuerũt noticiã, niſi ſuperiores ſcripturas ĩtelligentes. tñ illa noticia fuit obſcura: qa añ tps Chriſti nõ fuit myſteriũ trinitatis ad plenũ reuelatũ. Illa etiã noticia quã habebãt de hoc Iudæi, fuit eis obſcurata ex odio qđ cõceperãt ad doctrinã Chriſti: & ſic licet cognoſcerẽt in q̃tũ eſt pr oĩm p creationẽ, nõ tñ cognouerũt eũ in q̃tũ miſit filiũ ſuũ ad ſalutẽ credẽtiũ. Iſta tñ ignorãtia nõ excuſabat eos ĩ pſequutiõe Chriſti & apſorũ, qa ꝓcedebat ex odio & ĩuidia, vt dictũ eſt. Silr ignorãtia nõ excuſabat tyrãnos, apſos & alios fideles pſequẽtes: qa ꝓcedebat ex obſtinatiõe eorũ in pctõ idololatriæ. qđ patet ex hoc, qa videbãt p apſos fieri ſigna virtutis diuinæ, & tñ pmanebãt in infidelitate, qa aliqui attribuebãt ſciẽtię magicę, & maleꝫ. r ¶ Si non ueniſ. Hic oſtẽdit perſequutores Chriſti & fidelium inexcuſabiles. & hoc oſtẽdit dupſr. Primò, ex his quę facta ſunt in Chriſti pñtia. Scđò ex his quæ facta ſunt in eius abſentia, ibi: Cũ aũt ve. Prima in duas: quia primò oſtendit eos inexcuſabiles verbis. Scđò factis ibi, Si opera. Circa primũ ſciẽdum, ꝙ doctrina Chriſti fuit ita mũda pura & pfecta, vt patet intuenti, & dictis ꝓphetarũ cõſona & ipſorũ impletiua, vt patet cõferẽti no. Teſta. veteri. itẽ ſic fuit cõfirmata miraculis ſoli deo poſſibilib⁹, ꝙ ſufficiẽter debebat cõuincere audiẽtes ad credendũ. ꝓpter qđ dixit Nicode. ſ. iij. a. Scimus, quia à deo veniſti mgr: Nemo em̃ põt hæc ſigna facere q̃ tu facis, niſi fuerit de⁹ cũ eo. ꝓpter qđ infidelitas Iudæorũ fuit maximũ peccatum. Et hoc eſt qđ dicitur: Si ❧ nõ veniſſem

C

Amor duplex

† 1. Ioh. 3. c
† priuſq; vos

B

Diuiſio

† Mat. 10. c
Luc. 9. f.

D

† Mat. 11. d
Luc. 10. d.

a ¶ Miſericordia præueni vos cum eſſetis mali.
¶ Inſpiraui fidem.
me elegiſtis, ſed ego elẽgi uos, & po a
a ¶. i. ad gratiam plantaui. b ¶ Per me viam: & hoc iterum gratia. ¶ Volendo. c ¶ Perſeuerando. ¶ Quem non afferrent niſi prius electi.
ſui uos, ut eãtis, & fructum ãffera- b c
a ¶. i. dilectio quæ eſt fructus noſter: quæ modo eſt in deſiderio, nondum in ſaturitate, & ipſo deſiderio quodcumque pe. &c.
tis & fruct⁹ ueſter maneat, ut quod d
cumq; petieritis patrem in nomine
a ¶ Quodcũque petierimus in nomine Ieſu, dabit nobis pater. ¶ Quem fructum.
a mẽo, det uobis. Hæc mando uobis, e
¶ Qui odit quæ diligit.
b c ut diligatis inuicem. † Si mundus f
¶ Grandis conſolatio membris ex capite.
uos odit, ſcitote quia me † priorem g h
¶ Contemptu. ¶ Damnato.
uobis odio habuit. Si de mũdo fuiſ- i
d ſetis, mundus quod ſuum erat dili- k
a ¶ Falſa dilectione. qua ſe falſo diligit: ſed vere odit ſe: quia naturam odit, diligit vitium.
gẽret. Quia uerò de mundo non
a ¶ Nunc. b ¶ Quia tunc de eo fuiſtis. ¶ Gratis.
eſtĩs, ſẽd ego elegi uos de mundo,
propterea odit uos mundus. Me- l
e mẽtote ſermonis mei, quẽ ego dixi
¶ Quia.
f uobis: † Nõ eſt ſeruus maior domi m
¶ Et ita.
no ſuo. Si me perſequuti ſunt, & n
¶ Non poteſt placere ſeruus, cui diſplicet dominus.
¶ In quibus ego.
uos perſequentur. Si ſermonem o
a ¶ Vt in eo caperent & calumniarentur. b ¶ Qui etiam meus.
meum ſeruãuerunt, & ueſtrũm ſer
a ¶ Quæ dixi, odio habebunt, perſequentur, ſermonem contemnent. b ¶. i. me in vobis oderunt, & perſequuntur ſermonem & quia meus eſt, contemnunt.
uabũt. Sed hæc omnia faciẽnt uõbis p
a ¶ Ea ſcientia, qua ſcriptum eſt: Scire autem te ſenſus eſt conſummatus.
propter nomẽ meũ, † quia nẽſciunt q
¶ Miſit me, ſed: Si non veniſ.
g eum qui me miſit. Si non ueniſſem r

✱ moralitas, vſq; ibi: Si non ueniſſem, & lo. &c. Sequitur ✱ Si opera non:

Moraliter

E nit, de quibus ſub noĩe mũdi ſupiora dixerat. Et qa ad eos venit, hic inexcuſabiles de oĩb⁹ malꝭ oſtẽdit. a ℭ Excuſa. Illi quibus nõ venit, nec loquut⁹ eſt, habẽt excuſationẽ nõ de oĩ pctõ: ſed de hoc, ꝙ ĩ Chriſtũ nõ crediderĩt. Hi vẽrò qb⁹ ĩ apl̃is venit & loquut⁹ ẽ nõ excuſant. Priores verò q ſine lege peccauerãt, ſine lege ꝑibũt

Roma. 2. b b ℭ De pe. Qđ nõ credũt me, ſed oderũt, & ꝑſequẽtur ĩ meipſo & ĩ meis: ſed hoc pctm̃ in me, etiã redundat in prẽm qa q me odit, & patrẽ meũ odit. Ex qđ eſt grauiſſimũ, nõ ſolũ veni & loquutus ſum, ſed opa feci, q̃ vidẽtes oderũt & me & prẽm. Nec eſt cã q̃re, ſed vt ĩpleat̃ ſer. q in le. eo. ſcri. eſt. Qđ eſt: Sed gratis oderãt ſicut ſcriptũ eſt: c ℭ Qui me. Quæſtio nõ diſſimulãda hic naſcit̃. quõ. i. poterant odiſſe quẽ neſciũt. Si em̃ deũ nõ (qđ eſt ĩpe, ſed neſcio qd aliud ſuſpicãtur eſſe) credũt, & hoc oderũt, vtiq; non ĩpm oderũt, ſed qđ ſua ſuſpitiõe mẽdaci, vel falſa credulitate cõcipiũt. Si verò qđ ẽ hoc de illo ſentiũt, quõ eũ neſcire dicunt̃: & qđ eſt de hoĩb⁹ vel in hoibus hoc fieri põt, Nõ em̃ viros poſſum⁹ diligere vel odiſſe, ſed nõ ignotos, quia etſi nõ viſi, fama vel lr̃is nota eſt eorũ probitas vel improbitas. ꝙ ſi diligim⁹ bona & odim⁹ mala, & ita nõ erramus in iudicio rerũ, veniale eſt. Si nõ vera ſentimus de occultis hoĩm, q̃ eſt hũana tẽtatio: ſi ſuſpicemur aliter eſſe q̃; ſint, q̃ ſuſpitiões ſi ſint humanę, iudiciũ de talib⁹. i. diffinita certaq; ſnĩa ꝓhibet̃. Ex ſuſpitiõib⁹ aũt euenit, vt bon⁹ bonũ ſi putet malũ neſciens oderit, q etiã neſciens malum diligit. Sic & mal⁹ cui diſplicet bonitas, bonum odit: & ſi putet malũ neſciens diligit. d ℭ Quæ nemo alius facit, pec. Augu. Qđ pauit tot milia de paucis, ꝙ ſup aquas iuit, & Petrum ire fecit, & alia hmõi. Sed & Moyſes in diuiſo mari, in mãna, & Ioſue in diuiſo Iordane, in fixo ſole: & alij patres fecerũt q̃ nec Chriſtus nec ali⁹ fecit. Nõ ergo de talibus hic dicit. Supat etiã Chriſt⁹ miracula omniũ, ꝙ natus de virgine, ꝙ de morte ſurrexit: ſed hæc nõ ſunt facta in eis, nec corã eis. Dicit ergo de ſanitatibus, quot & quantas null⁹ fecerat in eis, & qa ĩpe ꝑ ſeipm̃ fecit, nemo ſine eo. e ℭ Oderũt & m. Iudæi dicũt ſe diligere deũ, & tñ neſcientes oderũt: qa qui volũt eſſe mali, nolũt eſſe veritatẽ q̃ dãnant̃. Et ſicut oderũt ſuã pœnã: oderũt veritatẽ, quę irrogat pœnã, neſciẽtes eũ eſſe veritatẽ. Et ſi oderũt veritatẽ, oderũt eũ de quo nata eſt veritas, & ita patrẽ neſciẽtes de eo natã vẽitatẽ oderũt. f ℭ Quia odio. Gratis odit, qui nullũ ex odio cõmodũ quærit, vel incommodũ fugit. Sic ĩpĳ oderũt Chriſtũ. Sic iuſti diligũt gratis, nõ ꝓpter aliud, ſed ꝓpter ipſum. g ℭ Cũ au. Nũc vidẽtes opa oderũt gratis & me & patrẽ. Sed cũ venerit paraclet⁹, manifeſtiore teſtimonio cõuincet eos q viderũt & oderũt, ſed & quoſdã eorũ cõpunctos de tãto ſcelere cõuertet. h ℭ Quẽ ego. Die Pentecoſtes venit ſpũſſctũs in centũ viginti hoĩes cõgregatos, cũ quib⁹ erant omnes apoſtoli in domo vbi cœna fuerat. i ℭ Qui à pa. Spũs procedit à patre & filio: ſed fili⁹ dr̃ à patre ꝓcedere, qa ad patrem ſolet referre: & ꝙ ipſius eſt, de quo ĩpe eſt. A q̊ ergo habet vt ſit. ab illo habet, vt de illo procedat ſpiritus.

Pſal. 34. c.

Quæſtio

F

Ioã. 6. b.
Matt. 14. c
Exo. 14. e.
Ioſue. 3. d.
Ibidẽ. 10. c.

Luc. 2. a.
Ibidẽ. 24. a

GLOS. ORDI.

Ca. XVI.

Aec loquutus ſum. Poſtquã exẽplo ſuo docuit ferre odia in quo ſciũt qd debeãt facere, ſed non poſſunt poſtq; etiã ꝓmiſit ſpm̃ quo poterũt reſiſtere, etiam addit: Hęc loquut⁹ ſũ de odio mei, qđ eſt exẽplũ de ſpũ q confirmabit, vt ita charitate diffuſa in cordibus veſtris, ſit vobis multa pax, & nõ ſcãdalũ. Vñ em̃ ſcãdalũ? Quid paſſuri? Abſq; ſynagogis, i. extra ſyñagogas facient vos qa nõ erat ali⁹ ppl̃s dei niſi Iſrael, ſi Chriſtũ reciperet, nõ eſſet alia eccl̃ia Chriſti, nec alia ſynagoga Iſr̃. Sed qa iſti ſemꝑ volũt eẽ ſine Chriſto, volẽtes cõſtituere ſuã iuſticiã, pellũt eos q nũq; volũt eſſe ſine Chriſto, iuſticię ei⁹ ſubiecti. Nec erubeſcũt pulſi, ſicut illi q credẽtes ĩ Ieſũ, ꝓpt̃ metũ. ☞ nõ audebãt

Roma. 5. a.
Rom. 10. a.

a ❡ Illud quod tenentur &c. & ſine quo dimittuntur. i. credere in Chriſtum: qui ideo venit: vt credatur in eum.

& loquutus eis fuiſſem, peccatum

a ❡ De quibus ſupra. Si me perſequuti ſunt &c.
❡ Quia veni & loquutus ſum eis:

non habẽrent. Nunc autem † excuſa

tionem non habẽt de peccato. Qui

me odit, & patrem meum odit. Si

❡ Non inter eos: vel coram eis, ſed in eis, quia eos ſanauit, pro quibus debuerunt eum amare non odiſſe.

opera non feciſſem in illis, quæ ne

a ❡ Illud magnum.

mõ alius facit, peccatum non habe

❡ Illa opera.

rent. Nunc autem & uiderunt, & o

❡ Et ſi neſcientes.

derunt & me & patrem meum. Sed

❡ Quæ eſt eis data.

ut impleatur ſermo, qui in lege eo

❡ In pſalmis.

rum ſcriptus eſt: † quia odio habue

a ❡ Sponte vt deus.

runt me gratis. Cùm autem uenẽrit

a ❡ Vt ſit fiducia conſolationis. b ❡ Ecce quod & filius mittit a patre a quo ipſe eſt.

paraclẽtus, quem ego mittõ uo

bis à patre ſpiritum ueritatis, qui à

❡ Vt ſit fiducia prædicatoris. a ❡ Ecce quod pater mittit. b ❡ Manifeſtatione ſui, quia tanto miraculo quod qui putabat̃ mortuus reſurrexiſſe & viuere probatus eſt.

pãtre procedit, illẽ teſtimoniũ per

a ❡ Quod non modo, quia non adeſt plenitudo illius temporis.

hibebit de me. Et uõs teſtimonium

a ❡ Per eum. b ❡ Prædicationis meæ ideo prædicare poteritis quod noſtis.

perhibẽbitis, quia ab initiõ mecum

eſtis.

Cap. XVI.

k H† Æc loquutus ſum uobis, ut non ſcandalizemini. † Abſ

† Aliens à ſynagoga

☞ nõ ue. hoc dixit, qa ei⁹ aduẽt⁹ erat eis ꝓmiſſus in lege & prophetis. a ℭ Et loqu. Ly. nõ, qđ in aliqb⁹ libris interponit̃, nõ eſt de textu, ſed reſumit̃ ex p̃cedẽti clauſula. b ℭ Pctm̃ nõ ha. ſ. peccatũ infidelitatis ĩ me, qđ dicit̃ ſpãliter pctm̃ ꝓpter ei⁹ grauitatẽ tñ ſine hoc habebãt venialia pctã, & añ habuerunt. c ℭ Qui me odit & pat. Hoc ſubdit ad oſtendendũ ꝙ excęcatio Iudæorũ, doctrinæ tã efficaci nõ credẽtiũ, ꝓcedit ex inuidia & odio cõtra ĩpm. d ℭ Si opa. Hic ponitur ſecũda rõ ad oſtẽdẽdũ eos inexcuſabiles, q̃ ꝓcedit ex opib⁹ factis à Chriſto, q̃ fuerũt ita magna & vẽtutẽ creaturę trãſcẽdẽtia, ꝙ null⁹ ali⁹ fecerat añ talia. vt patet in illuminatiõe cęci nati, & ĩ ſuſcitatiõe Lazari q̃triduani, & ĩſupnaturali eclipſi in paſſiõe Chriſti, & iõ ſi illi q fuerũt increduli Moyſi & ꝓphetis, fuerũt grauit̃ puniti & inexcuſabiles reputati, multo forti⁹ iſti. Et hoc eſt qđ dr̃: Si opa &c. pec. nõ. ſ. infidelitatis in me. licet hn̄ent alia pctã. e ℭ Nũc au. ſ. opa. f ℭ Et oder. qa ex odio ad Chriſtũ ipſi⁹ opera tanq; maligna attribuebant Beelzebub principi dęmoniorum, vt hr̃ Mar. xĳ. b. g ℭ Sed ut im. Hic vt, tenet̃ cõſecutiuè, qa ex odio eorũ ſequuta eſt impletio illi⁹ ſermõis. h ℭ Qui in. ſ. Pſ̃. xxxiiĳ. c. i ℭ Odio habue. i. ſine cã: imo ecõtrario habebãt cãm amãdi eũ ex bñficĳs eis impẽſis ĩ docẽdo eos & ſanãdo ĩfirmos eorũ. k ℭ Cũ au. Hic oſtẽdit eos inexcuſabiles ꝑ ea q̃ facta ſunt in Chriſti abſentia, videlicet ꝑ aduẽtũ ſpũſancti ſup apl̃os poſt aſcenſionẽ Chriſti, qđ fuit ſignũ manifeſtiſſimũ ad doctrinã Chriſti cõfirmãdã. Et hoc eſt qđ dr̃: Cũ au. i. cõſolator. l ℭ Quẽ ego. In hoc oſtendit ſpm̃ ſctm̃ à ſe ꝓcedẽtẽ, tñq; tũ dicit ſe illũ mittere. m ℭ Spir. uer. In q̊ oñdit ſpm̃ ſctm̃ à p̃re ꝓcedere, qa ꝓcedit ab vtroq;. n ℭ Ille teſt. Qđ em̃ hoĩes pri⁹ illiterati & ſimplices de ꝓfunditate ſcripturarũ ſubitò planè loq̃rent̃, & ĩ oĩb⁹ linguis, fuit maximũ ſignũ ad cõfirmãdũ fidem Chriſti. o ℭ Et uos te. pręedicando oĩbus ppl̃is. p ℭ Quia ab ini. Non eſt intelligẽdũ ꝙ fuerint cum eo à principio vitę eius, ſed ab initio ſuæ prædicationis, qñ ĩcępit docere & miracula facere.

G

† re textum

Ioã. 9. b.
Ioã. 11. f.
Mat. 27. e.

† Pſ̃. 34. c.

H

† Mat. 14. a
Mar. 13. b.
Luc. 21. c.

Moraliter

✱ d ℭ Si opa. &c. Per hoc oſtẽdit̃, ꝙ q libet prælatus & curat⁹ qui ĩ hoc eſt Chriſti vicari⁹, ppl̃o ſuo debet bonã admonitionẽ verbi & opationẽ exẽpli: & ſi ĩ vtroq; deficiat vl̃ altero, ppl̃s habet aliquã excuſationẽ de pctõ, nõ à toto, ſed à tãto: maxiè ſi defect⁹ eſt in facto, vñ & dicũt laici, quare non facerem⁹ hoc vel illud, cũ p̃lati & curati hoc faciũt & ẽt religioſi?

† 15. q. 1. c. ꝙ aũt. §. ex voluntate

NICO. DE. LY.

Ca. XVI.

Aec loquut⁹ ſum. Poſtq; Chriſt⁹ aliq̃s rõnes poſuit ad diſcipl̃orũ cõſolationẽ, hic magis explicat ſuã ĩtẽtionẽ. Et diuidit̃ ĩ tres: qa priò dicta explicatio ponit̃. Secũdò: ei⁹ effect⁹ oñdit̃, ibi: Dicũt ei diſcipuli. Tertiò, itẽ tũ cõcludit̃, ibi: Hęc locut⁹ ſũ. Pria ĩ duas: qa priò ponit rõnes q̃bus cõſolat⁹ ẽ eos de tribulatiõib⁹ futuris: & hoc vt cõtinuet ſe ad dicta ĩmediate p̃cedẽtia. Scđò, explicat rõnes cõſolatorias de receſſu ſuo, ibi: & nũc vado. Pria ĩ duas: qa priò põit ĩtẽtionẽ ſuã. Scđo, ſubiũgit dicti rõnẽ, ibi: Hęc aũt vobis ab initio. In pria ergo pte dr̃ ſic: q ℭ Hæc loquu. i. ad cõſolationẽ veſtrã cõtra futuras tribulatiões. r ℭ Vt nõ ſcã. Cadẽdo ꝑ impatiẽtiã qñ euenient vobis. Scãdalizare dicitur à ſcãdalon Græcè, qđ ſignificat impactionẽ pedis per quã homo ruit, & ad ſimilitudinẽ hui⁹ in ſpũalibus dicitur quis ſcãdalizari in tribulatiõe, qñ eſt ei occaſio cadẽdi ꝑ ĩpatientiã. s ℭ Abſq; ſynagogis &c. Incipit hic explicare in particulari tribulationes futuras, inter quas eiectio de ☞ ſynagoga

Diuiſio

ſcandalizari

Moraliter. q ℭ Hæc loquutus. In hoc capitulo Chriſtus induxit diſcipulos non ſolũ præſentes tũc, ſed etiam futuros, vt nõ recedant à fidei veritate pro vituperio quocũq;: quod ſignificat̃ per eiectionẽ de ſynagoga, cum dicitur: s ℭ Abſq; ſynagogis. Nec etiam quocunq; tormento, quod ſignificatur, cũ ſubditur: ✱ Sed venit hora

Moraliter

A nõ audebãt cõfiteri, ne pellerẽtur de ſynagogis, diligentes gl̃iam ☞ hominũ magis q̃; gloriã dei. a ℭ Sed ue. Q. Si pulſi ab eis tot acquireris mihi (vnde vobis gaudẽdũ) vt non ſatis ſit eis vos pellere. Sed nõ ſinant viuere, ne oẽs acquiratis, vt à Iudaiſmo auertatis: in quo deũ Iſrael credũt deſeri & ſancta ſua. b ℭ Hæc au. Poſtq; dixit futuras eorum paſſiones: & cõſolatorẽ ſpm̃ eis eẽ dãdũ, ſubdit: Hęc nõ dixi &c. Qđ ſi de paſſionibus accipim⁹, nõ ſolũmodo poſt cœnã, ſed & añ ꝓximũ Paſcha, & ab initio miſſiõis. xĳ. apl̃orũ p̃dixerat, ſed de cõſolatiõe ſpũs eis vẽtura nõ prędixerat: quia ipſe cũ eis coporali p̃ñtia aduocat⁹ vel cõſolator erat. ſed qa iã itur⁹ eſt, opus erat vt illũ diceret vẽturũ q cõfirmaret eos contra abĳciẽtes & interficiẽtes. c ℭ Vado ad eũ. Ita palã, vt nemo interroget qđ viſu corpali cernat. viderũt eũ in nube aſcendentẽ certi de gl̃ia, q prius prædicta paſſiõe quęſierant: Domine quo vadis? d ℭ Si em̃. Nõ ꝙ poſſit⁹ in terra nõ poſſet dare, ſed qa illi nõ ſunt idonęi accipere, niſi eum ſcđm carnẽ deſiſtant noſſe. e ℭ Si aũt. Mẽtibus veſtris ſic raptis ad cęleſtia, aderit ſpiritus ſimul pater & filius. Spũales em̃ ex carnalibus facti, capacius fuerãt trinitatem habituri, ſicut ꝓmiſſum erat. Vobiſcũ ſum vſq; ad cõſũmationẽ ſeculi. Et ad eum veniemus & mãſionẽ apud eũ faciem⁹. Nunq; enim intelligenda eſt ſeparatio: & ſi ſigillatim loquat̃ ſcriptura de perſonis. Opus em̃ erat ſic trinitatẽ inſinuari. f ℭ Ille arguet. Nõ ꝙ filius non arguat, ſed quia ſpũs dabit eis charitatẽ, & pellet timorẽ, vt ſit eis libertas arguẽdi. ℭ Augu. Arguitur de pctõ q in Chriſtum nõ credit. Arguitur & de iuſticia eorũ q credunt. Ipſa em̃ fideliũ cõparatio, infideliũ eſt vituperatio. Credãt igit̃ hoĩes in Chriſtũ, ne arguãtur de pctõ ĩfidelitatis quo oĩa tenẽtur. Tranſeãt in numero fideliũ, ne arguãtur de iuſticia eorum quos iuſtificatos nõ imitãtur. Caueãt futurũ iudiciũ, ne cũ mũdi principe iudicent̃ quẽ iudicatũ imitãtur. g ℭ Et de iuſti. Non de ſua, ſed de credẽtiũ iuſticia mund⁹ arguitur, q̃rũ cõparatione dãnatur. Vnde nõ ait: Non videbit me mundus: ſed nõ videbitis me, vos apl̃i. Cõtra infideles q dicunt, quõ credem⁹ qđ non videmus? Eſt vera iuſticia credere qđ nõ videtur: vt q viderunt hoĩem, crediderunt deũ. Et cum ꝑ aſcẽſionẽ forma hoĩs ſubtracta eſt viſibus, tunc ex oĩ parte impletũ eſt: Iuſtus ex fide viuit. h ℭ Et iã non uidebitis me. i. nunq; videbitis me talẽ vt modo. i. mortalem iudicandum, ſed glorificatũ iudicẽ. Et hoc eſt iuſticia fidei, de qua Apoſtolus: Et ſi nouimus Chriſtum ſcđm carnẽ, ſed iam nõ nouimus, quam quia mundus ab iſtis non vult accipere, arguitur ☞ De iudicio

† cultum

Act. 1. b
Ioã. 13. d.

Mat. 28. d
Ioã. 14. c

B

Abac. 2. a

2. Cor. 5. d

a ❡ Q. Sed ne timeatis ſolitudinem, quia tot acquiretis vt pro eis ad gloriam dei videamini occidendi.

que ſynagogis facient uos. Sed † ue

nit hora, ut omnis qui † interficit

a ❡ Zelum dei habere, ſed non ſecundum ſcientiam, ſed ex ſtulta ignorantia.

uos, ãrbitretur † obſequium ſe præ

ſtare deo. Et hæc facient uobis, quia

❡ Eſſe, ❡ Filium.

non nouerunt patrem, neq; me. Sed

a ❡ Hæc ſient: Sed ego prædixi ne ignaros hæc & improuiſa turbarent, ſed præuiſa patienter ferantur.

hæc loquũtus ſum uobis, ut cũ ue

a ❡ Tenebroſa. ❡ Opportunitas. b ❡ Maiorum.
❡ Et caueatis vobis.

nerit horã eõrum, reminiſcãmini,

❡ De aduentu paracleti.

quia ego dixi uobis. Hæc autem uo

bis ab initio non dixi, quia uobiſ

a ❡ Ego paracletus veſter. ❡ Et ideo opus eſt prædicare de illo.

cum ẽram. Et nunc uado ad eum

qui me miſit: & nemo ex uobis inter

a ❡ Iterum a vobis. ❡ A nobis. ❡ Id eſt me iterũ a vobis

rogat mẽ, quo uadis. Sed quia hæc

❡ Cum nondum conſolationem ſpiritus intus habeatis, qua melius me intus viſuri eſtis, doletis me corporalibus oculis ſubtrahi.

loquutus ſum uobis, triſticia imple

bit cor ueſtrum. Sed ego ueritatem

ſi ❡ Vt ſpiritualiter iam me noſcatis. & carnaliter iam me noſſe deſiſtatis, ne verbo carne facto quaſi lacte contenti ſitis

dico uobis: expedit uobis, ut ẽgo ua

a ❡ Si carni qua alij carnaliter hæſeritis, capaces ſpiritus non eritis.

dam. Si ènim non abiero, paracle

tus non uenĩet ad uos. Si autem ab

iero, mittam eũ ad uos. Et cùm uene

a ❡ Per vos qui modo timidi. b ❡ Quod habet mũdus

ritille, ãrguet mundum de pẽccato

a ❡ Quam non imitatur. b Quod non timet. c ❡ Ex ponit quod dixerat. ❡ Suo.

& de iũſticia, & de iũdicio. De pẽc

a ❡ Arguet. b ❡ Hoc ſpecialiter ponit, quia hoc manente cætera manent: hoc diſcedente cętera remittuntur.

cato quidẽm, quia non † crẽdide

runt in me. De iuſticia uerò: quia ad

a Iam talem non videbitis. & Paulus enim & Stephanus poſtea viderunt eum, ſed iam alium.

patrem uado, & iam nõn uidebitis

lia minora videntur, & minus põderãtur p̃ñtia q̃; futura. vñ ſenſibiliter videm⁹, ꝙ aliq̃ bona ꝑpalia vel corpalia delectabilia multum deſiderãtur anteq̃; habẽtur: habita verò parũ appciant̃. nũc autẽ ita eſt, ꝙ cum aliqs ſibi præuidet cõtra mala futura, apphendit ea q̃ſi quodãmõ p̃ñtia, ideo videtur minora. e ℭ Hæc aũt. Hic ſubdit ſui dicti rõnem, videlicet q̃re tũc iſta dixerit eis: & nõ à principio vocatiõis ipſorũ, dicẽs: Hæc autẽ uobis ab initio. Hoc eſt, iſta verba ad cõſolationẽ veſtrã cõtra futurã tribulationẽ, vt patet Mat. x. b. vbi tribulatiões prędicũtur apl̃is, nõ tñ cõſolãdo eos ſicut hic. Et ſubditur cauſa: f ℭ Quia uo. cõfortãs vos mea p̃ñtia corpali, ſed qa mõ imminet receſſus me⁹, indigetis cõtra talia cõſolari. g ℭ Et nunc ua. Hic explicat rationes cõſolatorias de receſſu ſuo, quæ fuerunt tres. Vna, fuit de ꝓmiſſiõe ſpũſcti. Alia, de ꝓmiſſiõe redit⁹ ſui. Alia, de promiſſione acceſſus eorũ ad patrẽ. Scđam explicat, ibi: Modicũ. Tertiã ibi: In illo die: q̃uis nõ fuerint ſuprapoſitæ eodem ordine. Prima in duas: qa priò ꝓmittit ꝑ receſſum ſuũ donũ ſpũſcti. Scđò oſtendit efficaciã hui⁹ doni, ibi: Et cũ venerit. Dicit ergo primò ſic: Et nũc uado ad eũ qui &c. quia impleui officiũ p̃dicationis meę. Et nemo ex uob. &c. Sed hoc videt̃ cõtra illud qđ. Ioã. dictũ eſt ca. xiĳ. d. vbi Petrus quęſiuit. Dñe q̊ vadis? Et. xiiĳ. a. dixit Thomas: Dñe neſcimus quo vadis. q. d. vellem⁹ ſcire. Dicẽdũ ꝙ in principio Chriſtus loquutus eſt eis tãtummõ de ſuo receſſu: & tũc bene quæſierũt quo iret, vt allegatũ eſt. Sed poſtea interpoſuit de tribulatiõibus eis futuris, in quib⁹ interfectores eorum reputabant ſe deo pręſtare obſequiũ: qđ videbatur nimis durũ & extraneũ: ꝓpter qđ ipſi tanq; adhuc impfecti fuerũt ita ſtupefacti & attoniti, ꝙ oĩno obmutuerũt: & tunc quaſi exprobrãdo dixit: h ℭ Et nemo ex uo. &c. q. d. ex timore & triſticia facti eſtis muti. Et hoc patet ꝑ literã ſequẽtẽ, cũ dicitur: i ℭ Sed qa hæc lo. ſum uob. de tribulatiõibus futuris. k ℭ Triſticia impl. Et quia cum hoc triſtabãtur de receſſu Chriſti, de cui⁹ p̃ñtia cõfidebãt in tribulatiõibus cõſolari: ideo ſubdit: Sed ego ueri. di. uo. Expedit uob. ut &c. Et ſubdit cãm, dicẽs: l ℭ Si em̃ &c. quia plenitudo ſpũſancti nõ erat dãda, niſi poſt aſcẽſionẽ Chriſti. m ℭ Et cũ ue. Hic oſtendit efficaciã illius doni. Et hoc in trib⁹. Primò: reſpectu ipſius mundi. Scđò reſpectu apoſtolorũ, ibi: Adhuc habeo. Tertiò, reſpectu Chriſti, ibi: Ille me clarificabit. Effectus autem ſpiritũſſancti reſpectu hominum mundialiter viuentium eſt argutio ipſorum. Et hoc eſt quod dicit: Et cum uenerit ille. i. arguendũ & cõdẽdãdũ oſtendet de tribus. ſ. n ℭ De peccato. infidelitatis in Chriſtum, quia ſine fide mediatoris non remittitur aliquod peccatum. o ℭ De iuſticia. ſcilicet Chriſti: quã non acceptauerũt homines mũdani. p ℭ Quia ad pa. u. Per hoc enim quod Chriſtus ad patrem rediens reſurrexit, & ad cælum aſcendit. declarata eſt iuſticia eius ſecundum ꝙ arguit Petrus Act. ĳ. d. Ieſum Nazarenum virum approbatum à deo. Sequitur: Hunc Ieſum reſuſcitauit deus, cuius oẽs nos teſtes ſumus. dextera ergo dei exaltatus &c. Et hui⁹ iuſticiæ Chriſti declaratio erat perſequutorũ ei⁹ manifeſta argutio vel cõdẽnatio. q ℭ Et iã nõ ui. p̃ñtia corpali habitantẽ vobiſcũ: q i. poſt aſcenſionẽ nõ viderũt eũ, licet em̃ poſt reſurrectionẽ aliqñ eis appareret ante aſcẽſionẽ, tñ nõ habitabat cũ eis ſicut ante, qa iã non erat ☞ in mortali

C

† vẽtura eſt

† interfecerit

Tres rõnes cõſolatorię receſſ⁹ Chriſti.

Diuiſio

D

† credunt

Efficacia doni ſpũſcti oſtenditur in tribus

Spũſctũs arguet mũdũ de trib⁹

Nicolaus de Lyra.

☞ ſynagoga reputabatur magna: ſicut apud nos eiectio de eccleſia per excõicationẽ. a ℭ Sed uenit ho. &c. de propinquo. b ℭ Vt oĩs qui in. u. &c. ob præ. d. Qđ dupl̃r intelligit̃. Vno modo de deo vero. Et ſic Iudæi excęcati, interficientes fideles arbitrabãtur ſe obſequium præſtare deo cæli. Iſta tamen ignorantia eos non excuſabat, vt dictum eſt. Alio modo exponitur de deo opinatiuè dicto, ſcđm errorem gẽtilium. & ſic gẽtiles interficientes Chriſtifideles credebãt ſe obſequium præſtare deo. ſ. Ioui vel Saturno vel huiuſmodi. c ℭ Et hæc fac. uob. Exponatur ſicut ca. præce. d ℭ Sed hæc loqu. ſum uobis &c. quia ego dixi uobis. vt facilius toleretis, tanq; ꝑ ꝓdicta vobis ab eo qui certitudinaliter põt denunciare futura cõtingentia. Iſta enim prędixit Chriſtus apoſtolis, vt pręuiderẽt ſibi de patiẽtia. qa minus feriũt iacula quę præuidẽtur, vt dicit Greg. Cui⁹ rõnẽ aſſignat Tullius in lib. de tuſculanis quæſtionibus. Oĩa em̃ bona & mala corporalia minora

Tullius

✱ a ℭ Sed uenit hora &c. Mors enim eſt vltimum terribilium in præſenti vita. Induxit etiam diſcipulos ad petendum ſpiritusſancti donum, quod eſt in omni afflictione corroboratiuũ. Et ſic literalis ſenſus eſt etiam moralis; Nec occurrit mihi alius ſuperaddendus.

Moraliter

E a ¶De iu. quia ſi dãnatũ illũ ſequũtur, cũ eo dãnantur: & ne ſibi credãt parci, terrent ſupplicio illi⁹ ſuperbi. b ¶Om.ue. Promittit quod totum facturus eſt ſpiritus, non quod in hac vita totũ compleatur. c ¶A ſemet. Au. Quia non eſt à ſeipſo, quia ſolus pater de alio nõ eſt. Nã & filius de pr̃e nat⁹ eſt, & ſpũs de patre ꝓcedit: & tñ & filius & ſpũs ę̃qlis pr̃i eſt. Sed q̃cũq; audiet loquet̃, audiet ab eo à q̃ ꝓcedit. Audire illius ſcire eſt, idẽ eſt & eſſe. A q̃ illi ergo eſt eſſentia, ab illo audiẽtia, i. ſcĩa, q̃ nõ eſt aliud q̃ eſſẽtia &c. De ſempiterna re, ꝓpriè dicat̃ eſt, ſcd'm nos bñ dr̃: fuit erit. Fuit, qa nũq̃ defuit. Erit, qa nunq̃ deerit. Eſt, qa ſemper eſt. Nõ p̃terijt, q̃ſi q nõ maneat. Non oriet̃, q̃ſi q nõ erat. Cũ ergo nr̃a loquutio per tpa varieẽ, de eo verè dicunt̃ ꝟba cuiuſlibet tp̃is: qa nullo tpe defuit, deeſt, vl' deerit. Et iõ nõ mirũ ſi audiet, dixit de eo q audiuit & audit, i. ſemp ſciuit, ſcit & ſciet. d ¶Ille me. quia ſpũales faciendo vos declarabit, quo mõ patri fili⁹ eſt æqualis, quẽ ſcd'm carnẽ vt hoĩem nouerant. vel timorẽ tollẽdo faciet vos glĩã meã annũciare toti mũdo: q̃ nõ mihi, ſed hominib⁹ ꝓſit. e ¶De meo. Nõ q̧ ſpũs ſit minor filio. Cur aũt hoc dixit, explanat: Oĩa quæ ha.pa.mea ſunt. ꝓpterea dixi, qa de meo accipiet. Ergo de pr̃e accipit ſpũs, vñ accipit filius: qa in hac trinitate de patre nat⁹ eſt fili⁹, de patre ꝓcedit ſpũs. Qui aũt de nullo nat⁹ eſt, de nullo ꝓcedit, pater eſt ſol⁹. f ¶Oĩa quæ. Augu. de ſpũ dicit Chriſt⁹. Spũs pr̃is vr̃i qui loquitur in vobis. Et Apl̃s. Si ſpũs ei⁹ q ſuſcitauit Chriſtũ. i. ſpũs patris. Itẽ Apl̃s: Miſit de⁹ ſpm̃ filij ſui ĩ corda vr̃a. & quiſqs ſpm̃ Chriſti non habet &c. Ita aperte oſtenditur patris & filij eſſe ſpũs. g ¶Modicũ. Dixerat. ſ. ſine modicũ, ad patrẽ vado: & iã nõ videbitis me, vbi viſus eſt apte loq̃, nec quidq̃ quęſierũt. F Nũc aũt determinãs qñ iturus ſit id eſt paulopoſt, & q̃uo. ſ. per paſſionẽ: dicit, modicũ, qd' anteq̃ impleret̃ penit⁹ fuit obſcurũ. ¶Modicũ. i. ꝑuũ tẽpus reſtat vſq; ad hoc q̧ patiar, & claudar ſepulchro, & iterũ paruũ tp̃s vſq; quo me videatis reſuſcitatũ. ¶Vel paruũ tempus eſt, i. triduũ quo clauſus nõ videbo. Et iterũ paruũ. i. quadraginta dies, quo reſuſcitat⁹ videbor. ¶Quia uado. hoc eſt, quia tẽpus eſt vt depoſita mortalitate humanã naturã cęlis inferã. Vel ſpiritualiter illis quib⁹ loquebat̃ dicit: ¶Modicũ & nõ. Et ad hoc refertur: quia uado &c. nõ ad illud: Iterũ modicũ &c. quod vniuerſę promittit eccleſiæ. Dicit ergo modicum: non quia mortuus ab eis non erat videndus donec ſurgeret: ſed quia eundo ad patrem, facturus erat, vt non eum vlterius mortalem viderent: quod fecit poſtquam ſurrexit & aſcendit in cęlum. Omnibus autem communiter dicit: Iterum modicum & non. id eſt totum tempus vſq; ad finem ſeculi: & uidebitis me: ęterna viſione.

Quia plora.

†ducet vos in

†audierit

†glorificabit

†amplius

Mat.10.c 1.Pe.1.d Gal.4.a Ro.8.b

¶Futuro.
a me. De iudicio autem, quia prin- a
a ¶Foras miſſus, iudicio ignis reſeruatus.
ceps huius mundi iam iudicatus eſt. b
a ¶Quæ nemo habet determinare.
Adhuc multa habeo uobis dicere, c
a ¶Quia nondum venit ſpiritus.
ſed nõn poteſtis portare modo. Cũ d
autem uenerit ille ſpiritus ueritatis
a ¶Intus ſine ſono, ſic ſit & alijs ſanctis talias: deducet in omnem veritatem, vt dedu.in.d.in v.t
¶Saluti neceſſariam.
b †docebit uos omnẽ ueritatẽ. †Non e f
c enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæ g
a ¶Non ſolum quæ futura in tempore, ſed magis æterna, quorum amore inflammat.
cumq; †audiet loquetur, & quę uen- h i
d tura ſunt annũciabit uobis. Ille me k
¶Patre a quo ego.
e †clarificabit: quia de meo accipiet,
f & annunciabit uobis: †Omnia quę l
cumq; habet pater, mea ſunt. Pro- m
pterea dixi, quia de meo accipiet, &
a ¶Id eſt nunq̃ videbitis me mortalem.
g annunciabit uobis. Modicum, & n
†iam non uidebitis me: & iterum o
modicum, & uidebitis me: †quia ua-
¶Quia obſcure dixit
do ad patrem. Dixerunt† ergo ex
diſcipulis eius adinuicem: Quid eſt
hoc quod dicit nobis: Modicũ & nõ
uidebitis me, & iterũ modicũ & ui-
debitis me: & qa uado ad patrẽ? Di- p
cebant ergo: Quid eſt hoc quod no
bis dicit, modicum? Neſcimus quid
a ¶In hoc oſtendit ſe deum, cum ſine verbis eorum intellexit dubitationem.
loquitur. Cognouit autẽ Ieſus, quia r

Nicolaus de Lyra.

in mortali corpore. a ¶De iudicio &c. i. diabolus, ſicut ſ. expoſitũ eſt ca. xiiij. b ¶Iã iudi. eſt. i. cõdemnatus diuina ſnĩa tanq̃ obſtinatus, & ꝑ cõſequẽs oẽs ei adhęrẽtes eodẽ iudicio oſtẽduntur cõdẽnabiles. c ¶Adhuc multa. Hĩc oſtẽdit efficaciam ſpũſſctĩ reſpectu apl̃orũ, quę cõſiſtit in illuſtratiõe ipſorũ de profundiſſimis & altiſſimis fidei ſecretis. Et hoc eſt qd' dicitur: Ad. mul. &c. p. por. ꝓpter veſtrã impfectionẽ & eorũ arduitatem. d ¶Cũ autẽ ue. i. ſpũſſctũs, q eſt veritas ꝑ eſſentiã & effectiuè docẽdo eã. e ¶Do. uos. ſ. neceſſariã ad ſalutẽ, nõ ſolũ ꝓ perſonis veſtris, ſed etiã ad regimen eccl̃ię & fideliũ inſtructionẽ. Et qa poſſent credere, q̧ ſpũſſctũs eſſet maior filio, eo q̧ debebat docere eos de maiorib⁹, ideo hũc errorẽ remouet dicẽs: f ¶Nõ em̃. quia ſicut nõ eſt à ſe, ſed à patre & filio, ita nec à ſe loquitur. Ideo ſequit̃: g ¶Sed quæcunq;. Quia ſuũ audire eſt ab eis procedere. h ¶Loquetur. ſcilicet vobis. Sed non intelligendũ hoc general'r de oĩb⁹ quę audit ſpũſſctũs à patre & filio: qa ab eis accipit ſcientiam

G ſcientiã infinitã, ſed de oĩb⁹ ꝑtinẽtibus ad eorũ ſalutẽ & eccl̃ię regimẽ, vt dictũ eſt. i ¶Et quæ uẽ. Multa em̃ de futuris per ſpm̃ ſanctũ reuelata fuerũt apl̃is, ſicut Iohãni ꝑ ſpm̃ſctm̃ reuelatus eſt ꝓceſſus eccl̃iæ vſq; ad finẽ mũdi in Apocal'. Et Petro ſuũ martyrium, ſcd'm q̧ ipſemet dicit. ij. Pet. j. c. Scio quia velox eſt depoſitio tabernaculi mei, ſcd'm q̧ dñs Ieſus Chriſt⁹ ſignificauit mihi. Et Paulo reuelatę ſunt futurę ſibi tribulatiões in Ieroſolymis, vt hr̃ Act. xx. e. k ¶Ille me cl. Hĩc ponit̃ efficacia ſpũſſctĩ reſpectu ipſi⁹ Chriſti, quæ fuit declaratio ipſi⁹ diuinitatis, quæ manifeſta facta eſt ꝑ ſpm̃ſctm̃ apl̃is datũ, qa ſicut p̃dictũ eſt, illud fuit ſignũ maximũ ad confirmãdũ Chriſti doctrinã. Et hoc eſt qd' dr̃: Ille me clari. A me ꝓcedẽdo. Nec eſt ꝑ hoc intelligẽdũ, q̧ ptẽ eſſentiæ filij recipiat, qa indiuiſibilis eſt: & iõ ſi aliquid capit̃, totũ capit̃. oẽ aũt verbũ ꝓcedẽs ab aliq̃ natural'r ipm̃ manifeſtat: & ſic ſpũſſctũs ꝓcedẽs à filio & totã ei⁹ eſſentiã accipiẽs, totũ ipm̃ manifeſtat. Qd' ãt ſpũſſctũs ꝓcedat ab ipo, oſtẽdit cõſequẽter dicẽs: l ¶Oĩa quę. Oĩa em̃ q̃ ſunt pr̃is, filio cõicant̃, excepta ꝓprietate pr̃na: in q̃ à filio diſtiguit̃, & ꝑ cõſeq̃ns ꝟt⁹ ſpiratiua filio cõicat̃, cũ ĩ ipa pr̃ ei nõ opponat̃. Et hęc eſt cã q̃re ſpũſſctũs ꝓcedit à filio ſicut à patre: qa ſunt vnũ in ꝟtute ſpiratiua. Et hoc eſt qd' ſubdit: m ¶Propterea di. q.d. ꝓpter hoc dixi, q̧ à me ꝓcedit. Quia oĩa q̃cũq; habet pr̃, mea ſunt: qa mihi cõicat oĩa, excepta ꝓprietate paterna. n ¶Modicũ. Hĩc explicat ea q̃. ſ. dixerat ad eorũ cõſolationẽ de ſuo reditu. Et diuidit̃ in tres: qa priò ponit̃ dicta explicatio. Scd'ò, ex hoc ſequẽs diſcipulorum dubitatio, ibi: Dixerũt ergo. Tertiò, dubitatiõis expoſitio, ibi: Cognouit ergo. In prima igit̃ ꝑte ad eorũ cõſolationẽ oſtendit, q̧ tp̃s modicũ erat futurũ vſq; ad ſuũ reditũ ꝑ reſurrectionẽ ſuã, dicens: Modicũ &c. ſcd'm Aug. ꝑ iſtud modicũ intelligit̃ tp̃s ab illa hora q̃ loq̃bat̃ Chriſt⁹ diſcipulis vſq; ad ſuã paſſionẽ & mortẽ ꝑ quã ſubtract⁹ eſt eis, & ſic nõ viderũt eũ. o ¶Iterũ mo. Per iſtud ſcd'm modicũ intelligitur tp̃s ab hora ſuę mortis vſq; ad reſurrectionẽ ſuã: qa tũc iterũ viderunt eũ. vtrũq; aũt tp̃s modicũ fuit. ſcd'm verò Chryſo. aliter exponit̃, qa ꝑ primũ modicũ intelligit̃ tp̃s ab hora paſſionis vſq; ad tp̃s reſurrectionis. Et tunc eſt ſenſus: Modicũ & nõ. q.d. Tẽpus in quo nõ videbitis me ꝑ ſubtractionẽ à vobis ĩ mea morte erit modicũ: & iõ nõ debetis deſolari. Per ſcd'm modicũ, cũ dr̃. Iterũ modic. intelligit̃ tp̃s ab hora reſurrectiõis vſq; ad aſcẽſionẽ, in qua apparuit eis loquẽs de regno dei, vt habet̃ Act. j. a. Et illud tp̃s fuit modicũ reſpectu tp̃is ſequentis vſq; ad finẽ mundi. Ideo ſubitur: p ¶Quia ua. &c. q.d. qñ in cęlũ aſcendã, extũc nõ videbitis me cõiter loquẽdo, niſi in generali reſurrectiõne, ꝓpter qd' dicitur Act. j. b. Viri Galilęi quid ſtatis aſpicientes in cęlũ? hic Ieſus qui aſſumpt⁹ eſt à vobis in cęlũ, ſic veniet quẽadmodũ vidiſtis eũ. q.d. amplius non videbitur in terra pręſentia corpali, vſq; quo veniet ad iudiciũ. Qd' em̃ aliqb⁹ ſctĩs appuit pòſtea, fuit ex ſpeciali gratia, ſicut apparuit Iohãni euãgeliſtę ante mortẽ ſuã, vocãs eũ ad cęleſtẽ gloriã. Sil'r & Petro apparuit ante crucifixionẽ ſuã dicens ei: Vado Romã iterum crucifigi. quia in crucifixiõe Petri futura dicebat ſe Chriſtus crucifigi. ſicut in perſequutione fideliũ dicit ſe perſequutionẽ pati: Act. ix. a. Et ſimiliter apparuit Paulo qñ fuit proſtrat⁹ de cęlo, vt habet̃ ibidẽ. Et iſta expoſitio Chryſo. magis eſt cõſona verbis Chriſti, vt poſt videbitur magis. q ¶Dicebãt. Hĩc ponit̃ diſcipulorũ dubitatio, quia in verbis Chriſti erat obſcuritas ex hoc q̧ ibi videbatur quædã cõtradictio in hoc q̧ dixerat: Modicũ & nõ videbitis me. Et poſtea: Iterum modicũ & videbitis me. & ideo dubitauerũt de intellectu iſtorũ verborũ. Et patet litera. r ¶Cognouit. Hĩc ponitur dubitatiõis ſolutio. Et diuiditur in duas, quia primò dubitatio eorũ ſoluitur. Secũdò, exemplũ ad propoſitũ inducitur, ibi: Mulier autem. In prima parte dicitur ſic: Cognouit autem Ieſus &c. Hoc enim cognouit Chriſtus inquantum deus, cuius

eſt propriũ

†De cõſecr. di.5.c. vlti.

†Mat.11.d Lu.10.d.

†8.14.b

Diuiſio

†autem

H

Diuiſio

a ¶Qu.p. Me occiſo, de q̃ inimici gaudebunt. Similiter plorãt A omnes boni in ęrũnis huius ſeculi: ſed mundi amatores gaudent. Boni autẽ cõpant̃ pariẽti quę genuit in partu, ſed lætat̃ de fructu: & plus gaudet de aduẽtu futuræ prolis, q̃ triſtis eſt de pręſenti dolore. b ¶Si quid. Auguſtin⁹. Ita ſane intelligẽdũ eſt, qd' ait: dabit vobis, vt ea beneficia ſignificata ſciantur quę ad eos qui petũt ꝓpriè ptinẽt. Ex audiuntur em̃ ſctĩ ꝓ ſeipſis, nõ aũt ꝓ oĩb⁹ alijs amicis, vel inimicis. c ¶Dabit uo. In futuro ñ rogabitis, ſed mõ petite, & dabit̃ vobis, qd' ad vos ꝑtinet: & ſi nõ oĩb⁹ illis quibus petitis. & iõ dicitur vobis. d ¶Hæc in pro. Quæ hucuſq; dixi q̃ſi in ꝓuerbijs (q̃ ſolent hoĩes audire, ſed non intelligere) dixi: quia animales eſtis. Aĩalis autẽ q nõ ꝑcipit quę ſunt ſpiritus dei, quæcunq; dicuntur de incorporea & ĩmutabili ſubſtantia, habet quaſi prouerbia. Sed venit hora, qua dato ſpiritu faciam vos ſpirituales, vt certiſſima intelligẽtia mentis (& ſi nõ vt in futuro) deũ videatis & tũc palã de patre nũciabo, vt ipm̃ & me eiuſdẽ ſubſtãtiæ intelligatis. & tũc in no.me.pe. quia tunc verè cognoſcetis & ſcietis q̧ ſi vt homo rogo patrẽ, vt deus exaudio cũ patre. vnde dicit: Et non dico vobis, qm̃ ego ro.pa. ¶Hæc in ꝓ. Quo mõ pñt petere plenũ gaudiũ, ſubdit, quia de animalib⁹ quod ſũt faciet ſpirituales, vt ablatis omnibus imaginibus corporũ, pura facie mentis ſynceræ luci cohęreãt. e ¶Ipſe e. Amat nos pater, qa amamus filium, cũ à patre & filio accepimus vt amemus patrem & filiũ: data charitate ꝑ ſpm̃, quẽ & ipſum amam⁹ cũ pr̃e & filio: prior amãs facit in nobis q̧ amet̃.

Iterum re

†lamentabimini

†Iaco.4.c. 1.Cor.2.d.

uolebant eum interrogare, & dixit a
eis: De hoc quæritis inter uos, quia
dixi: Modicum, & nõ uidebitis me:
& iterum modicũ, & uidebitis me.
a ¶Exponit quod dixerat. ſ. ſe moriturum & reſuſcitandum.
a Amen amẽn dico uobis, quia plora- b
bitis & †flebitis uos, mũdus autem c
gaudebit. †Vos autem contriſtabi-
mini, ſed triſtitia ueſtra uertetur in d
¶In reſurrectione & aſcenſione.
gaudium. Mulier cùm parit triſti- e
a ¶Pariendi vel parturiendi.
ciam habet, quia uenit hòra eius. Cũ
a ¶Non fœminam, ſed maſculum, quia ad fructum æternæ contemplationis cunctæ actiones referuntur, non ad molliciem huius ſeculi.
autem peperit pùerum, iam non me
minit preſſuræ propter gaudium:
a ¶.i. in vitam æternam.
quia natus eſt homo in mùndum. f
a ¶Adapptat ſimilitudinem.
Et uos igitur nũc quidem triſtitiam g
a ¶Poſt triſticiam viſio impugnatore remunerabo.
habetis. Iterùm autem uidebo uos, h
a ¶Quia gaudium ipſorũ Chriſtus eſt, qui iã nõ moritur.
& gaudebit cor ueſtrũ, & gàudium i
ueſtrum nemo tollet à uobis. Et in k
a ¶Æternæ viſionis, quod non in hac vita ¶Non petetis vel interrogabitis, quia tunc erit plena cognitio & ſufficientia.
illo diẽ me non interrogabitis quid l
b quam. †Amen amen dico uobis, †ſi m
¶Quod ſi aliquid non nihil.
quid petieritis patrem in nomine
¶Conſilij meæ præſentiæ.
c meo, dabit uobis. *Vſq; modo nõ n o
a ¶Quod aliquid ſit comparatione rei permanentis.
b ¶Quod non cognouiſtis ſicut cognoſcendum eſt.
petiſtis quidquam in nòmine meo.
a ¶Nunc autem peti. vt gau. veſtrum. ſit ple. quod eſt in æternis, & vere accipietis.
Pètite & accipietis, †ut gaudiũ ue- p q r
d ſtrum ſit plenũ. Hæc in prouerbiis
loquutus ſum uobis. Venit hora, s
cũ iam non in prouerbiis loquar uo- t
a ¶Intus in corde, non aure.
bis, ſed palam de patre meo annũ-
ciabo uobis. In illo die in nomine v
a ¶Quia nihil tunc deerit, & ſi nunc rogo.
meo petetis. Et nõ dico uobis, quia x
e ego rogabo patrẽ de uobis. Ipſe e-
¶Ideo ita exaltamini.
nim pater amat uos, quia uos me

Nicolaus de Lyra.

†Mat.21.c. Mar.11.c. B

eſt ꝓpriũ ſecreta cordium cognoſcere ꝓpria ꝟtute. Cognouit etiã hoc ĩ q̃tũ hõ qa anima Chriſti videt in ꝟbo oĩa q̃ de⁹ videt ſcĩa viſionis. a ¶Et dixit eis: De hoc quæ. inter uos. Ad hoc reſpondendo præuenit eorũ interrogationẽ, vt oñderet ſe ſcire mentis eorum intentionem. b ¶Amẽ a. di. uo. qa plo. & fle. uos. q.d. ꝑ illud qd' dictũ eſt: Modicũ & non videbitis me, intelligit̃ tempus meæ paſſionis vſq; ad reſurrectionẽ meam: ĩ quo flebitis ꝓpter meam abſẽtiã. c ¶Mundus autẽ gau. qa ĩ triduo mortis Chriſti Iudęi mundialiter viuẽtes ſunt gauiſi, credentes extinxiſſe totam ſectam Chriſti. d ¶Sed triſtitia ue. uer. ĩ gau. In hoc exponit illud qd' ſupra dixerat: Iterũ modicum & videbitis me, quia in tempore ĩ q̃ eis apparuit poſt reſurrectionem ſuã gauiſi ſunt viſo domino. (Iohan.20.e) Et ſic patet ex verbis Chriſti expoſitis qd' ſuprà dixerã: q̧ expoſitio Chryſo. propinquior eſt lr̃æ q̃ expoſitio Augu. e ¶Mulier. Declarat qd' dixerat ꝑ exemplũ mulieris in dolore partus triſticiã patientis: ſed in natiuitate pueri gaudium ſupueniens abſorbet præcedentem triſticiam. Mulier iſta, eſt eccleſia ſeu apoſtolorum collegiũ, in quo pro tunc erat tota eccleſia fideliũ. Triſticia partus eſt dolor de paſſiõe Chriſti, qui fuit ĩ illo collegio. Natiuitas hoĩs eſt reſurrectio Chriſti, q̃ Chriſtus de nouo proceſſit ad vitam ĩmortalem, quãtũ ad corpus qd' prius fuit mortale: & ideo ad hoc deſignandum dixit Saluator: f ¶Quia na. eſt hõ in mun. & nõ dixit, puer: qa Chriſt⁹ hõ perfect⁹ vitã ĩmortalem inchoauit ꝑ ſuã reſurrectionem. Sequit̃: g ¶Et uos ergo nunc q. tri. habe. ſ. tpe meæ paſſionis & mortis. h ¶Iterum au. ui. uos & gau. cor ue. poſt meam reſurrectionem. i ¶Et gaudi. ue. nemo tol. à uo. quia vita Chriſti q̃ fuit materia huius gaudij immortalis erat, non amplius auferenda ꝑ mortem, qa Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur &c. vt dr̃ Ro. vj. b. Iſtud verò gaudiũ apoſtolorũ de Chriſti viſiõe

fuit inchoatum

C fuit inchoatũ poſt reſurrectionem Chriſti: ſed poſtea conſummatũ ĩ glĩa cæli. k ¶Et in illo die. Hĩc explicat Chriſt⁹ qd' ſ. dixerat de acceſſu diſcipulorũ ad patrẽ. Et diuidit̃ in duas: qa primò explicat erga diſcipulos pr̃is familiaritatẽ. ſcd'ò, ſubiũgit ſui dicti rõnẽ, ibi: Hæc ĩ ꝓuerbijs. Dicit igit̃ priò ſic: Et ĩ il. d. i. in tpe poſt reſurrectionẽ meam. l ¶Me nõ inter q. q.d. ex p̃ſẽtia ſpũſſctĩ vobis à patre miſſi ſic eritis illumĩati, q̧ nõ ĩdigebitis q̃rere ſicut mõ, neq; edoceri. Sed cõtra hoc videt̃. Pro illo tpe petijt à Chriſto Petrus de Iohanne: Hĩc autẽ qd? vt hr̃. j. vlti. cap. Sil'r apl̃i petierũt à Chriſto: Dñe, ſi in tempore hoc reſtitues regnũ Iſrael? vt habetur Act. j. a. Dicendũ q̧ intelligit̃ de quæſtionibus ſic irrationabilibus ſicut ante reſurrectionem apl̃i faciebant Chriſto, q̃lis fuit q̃ſtio Philippi. ſ. poſita. xiiij. b. Domine oñde nobis, &c. & cõſimiles queſtiones q̃ frequenter leguntur in euangelijs ab apoſtolis factę. Poſt reſurrectionem ꝟò Chriſtus aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, Luc. xxiiij. g. Et ideo fuerunt edocti de multis quæ prius ignorabãt & propter hoc non indigebant quærere ſicut ante: & ſi aliq̃ quærebant rõnabilius quęrebãt. iõ ꝑ verba ſupradicta non intẽdit Saluator excludere ab apl̃is oẽm queſtionẽ: ſed exprimere eorũ inſtructionem ꝑ intellectũ ſcripturarũ, vt dictũ eſt. ¶Aliter expõit Aug. In illo die me ñ interrogabitis qdq̃. i. ĩ ęterna beatitudine, q̃ eſt dies vna cõtinua, vbi vidẽt beati clarè ĩ diuia eſſẽtia q̃ expedit eos videre nec optet aliqd eos interrogare. Pria tñ expoſitio ꝓpinquior eſt lr̃ę p̃cedẽti & ſubſequẽti vñ ſequit̃: m ¶Si quid petieritis patrem in nomine meo. id eſt pertinens ad ſalutem: qa Ieſus quod eſt nomen Chriſti ſalus interpretatur. n ¶Dabis uob. ſuppoſitis tñ cũ hoc alijs duabus cõditionib⁹ ſupradictis. ca. xv. ſ. q̧ petitio fiat ꝓ ſe, & pſeueranter. o ¶Vſq; modo non petiſtis. Apl̃i em̃ añ reſurrectionẽ Chriſti ita nõ cognouerũt ꝟtutẽ noĩs Chriſti, ſicut poſt, & iõ adhuc ignorabãt, q̧ oĩs eorũ petitio eſſet exaudibilis ĩ noĩe Chriſti. p ¶Petite & accipietis. hic grãm ĩ pſẽti. q ¶Vt gaudium ueſtrum ſit plenum. i. futura beatitudine: qa ad eius cõſequutionem debent ordinari omnes preces eccleſiæ. r ¶Hæc in prouerb. Hĩc reddit cauſam ſui dicti, videlicet quare diſcipuli habebant talem acceſſum & familiaritatẽ ad patrẽ poſt reſurrectionẽ. Duo enim faciunt familiaritatem cũ aliq̃. ſ. eius noticia, & amor. Poſt reſurrectionẽ ãt & ſpũſſctĩ receptionẽ apl̃i fuerũt pfecti in noticia & amore dei. Et hæc eſt cauſa quare fuerũt magis familiares ei q̃ añ. & hoc ẽ quod dicitur: Hæc in prouerbijs loquutus ſum uo. q.d. añ paſſionẽ meam parabolicè & obſcurè loquutus ſum vobis, ſicut patet ex decurſu euangelij. s ¶Venit hora cum iam non in prouer. i. obſcurè. t ¶Loquar uobis: ſed pa. de pa. m. annun. uo. quia Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam clarius & expreſſi⁹ docuit apoſtolos de regno dei quã ante. Ipſi enim erant magis capaces, quia habebant ſenſum apertum ad intellectum ſcripturarum, vt habetur Lu. vlti. g. v ¶In illo die in nomie meo pe. Quia ſicut dictum eſt, poſt reſurrectionem Chriſti cognouerunt magis virtutẽ nominis Chriſti quã ante. & ideo ſuas petitiones in Chriſti nomine formabant. & propter hoc orationes eccleſiæ in fine formantur in Chriſti nomine, dicendo: per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, &c. vel aliquid ſimile. x ¶Et non dico uobis: qa ego rogabo patrem de uobis. q.d. non dico qd' ſit tunc vobis neceſſe habere me interceſſorem medium in petitionibus veſtris, ſicut modo. Ante paſſionem em̃ Chriſti, apoſtoli tantũ confidebãt de p̃ſentia corporali eius q̧ in omnibus ad ipſum recurrebant: ſed

L poſt paſſionẽ

Diuiſio

D

†q̧ quęcũque

*Sed

†1.Ioh.1.b

a ℭIterum re. Reliquit mundum cor porali præſentia. Vadit ad
E patrem: qa hũanitatem ad inuiſibilia pa ternę maieſtatis induxit.
Reliquit mũdũ, quia ab aſpectu amatorũ mũdi, qđ viderãt abſtu
lit. Redit ad patriã, quia amatorib⁹ ſuis ſe æqualẽ credẽdũ docuit
patri. b ℭDicunt. Cũ nõdũ veniſſet hora, quam promiſit; Ecce
nũc palam loqr. Illa q̃ dñs ſcit non intel-
ligentibus eſſe ꝓuerbia: illi vſq̃ adeo nõ
intelligũt, vt nec ſaltẽ ſe non intelligere ĩ-
telligãt. De qua eorũ ĩfirmitate admonẽs
rñdit; Mõ creditis. &c. c ℭNunc ſcim⁹.
Apertè oñdũt, qa loq̃ns de eis, ad eos ma
ximè agebat q̃ illos delectabat audire: &
q̃ ipſi interrogare volebant, hæc ipſe præ
ueniẽs vltrò proferebat: & ideo illum qa
cogitationes nouerat, cõfitentur ſcire oĩa
q̃ſi deũ & dei filiũ. d ℭEt non o. eſt. Cũ
ſcias oĩa, nõ eſt opus vt interroges aliquẽ
à q̃ aliqđ ſcias: Vł etiã ĩterrogeris ab aliq̃,
p̃ſciẽs qđ ille velit. Si ãt aliqñ ĩterrogauit
vł ĩterrogatus eſt, nõ eis, ſed alijs op⁹ fuit.
e ℭMõ cre. Vt paruuli, quibus q̃cũque
alta adhuc ꝓuerbia ſũt creditis: ſed venit
hora paſſionis, & iã ꝓpè eſt, in q̃ ita ꝑtur-
bemini: vt qđ mõ creditis, relinquatis, nõ
mõ corpore, ſed etiã mentis fide, vñ: Spe-
Luc. 24. c. rabamus, q̃ redẽpturus eẽt Iſrael. f ℭEt
non ſum. Ecce profecerũt: ſed ad maius
vult eos extendi, vt cũ dixerint, à deo exi-
ſti, dicat: Pater mecum eſt: nec ſic putent à
deo exiſſe, vt putent etiam receſſiſſe.
g ℭQuia pa. Dixerat: relinquo mun. &
vado ad patrem, nunc dicit: Pater mecũ
eſt, qđ intelligenti eſt verbum, non intel
ligẽti ꝓuerbiũ, Cui ſi non ẽ cib⁹: tñ lactis
F eſt alimẽtũ. Ex q̃ ẽ, q̃ ſciebãt eũ noſſe oĩa.

a ℭCarne ſumpta, non tamen deſerui.
amaſtis & credidiſtis, quia à deo ex
ℭAutem. ℭViſibiliter.
iui. Exiui à patre, & ueni in mundũ. a b
a ℭCorporali diſceſsione, non gubernatione præſentiæ.
Iterum relinquo mũdum, & uado c d
a b ad patrem. Dicunt ei diſcipuli eius: e
ℭPalam loqui æſtimant, cum dictorum eius ne-
queant comprehendere myſteria.
Ecce nũc palam loqueris & prouer f
c bium nullũ dicis. Nũc ſcimus, quia g
ℭDocenti qui ſponte omnia dicit, ſciens quid quæ-
ſiturus velit, alijs opus eſt interrogare, quia aliter
neſciret quid quæſitor ſcire vellet.
d ſcis omnia, & non opus eſt tibi, ut h
ℭQuod ſcis omnia.
quis te interroget. In hoc credimus i
quia à deo exiſti. Reſpondit eis Ie- k l
ℭVt paruuli.
e ſus: Modo creditis: †Ecce uenit ho- m n o
ra, & iam uenit, ut diſpergamini u-
a ℭIn veſtræ infidelitatis corporem.
nuſquiſq; in propria, & me ſolum p
f g relinquatis: & non ſum ſolus, quia q
pater mecũ eſt. Hæc loquutus ſum r
uobis, ut in me pacem habeatis. In s t
a ℭContra preſſuras hortatur.
mundo preſſuram habebitis, ſed v
a ℭQuod fecerunt dato ſpiritu, & vicerunt, non vt
prius reliquerunt ſolũ. b ℭVici in me & in meis.
ℭEgo caput veſtrum vici. magna ſpes membris.
confidite, ego uici mundum.

rem, vt habeť Matth. xix. d. Ecce nos reliquimus oĩa, & ſequuti ſu- G
mus te. ita ecõtrario ꝓpter infirmitatẽ eorũ ĩ fide, ĩminẽte Chriſti
morte diſperſi ſũt ab ĩuicẽ, & à Chriſto: q̃rentes ꝓpriũ cõmodũ. iõ
ſubdiť. p ℭEt me ſo. re. qđ factũ eſt in captione q̃ ĩminebat de ꝓ
ximo. Verũtñ ex fuga eorũ nullũ detrimẽtũ accidit Chriſto. iõ ſub
ditur. q ℭEt non ſum ſo. qa pa. me.
eſt. qa humanitas remanſit deitati cõiũ-
cta, in qua deitate pater & filius ſunt vnũ
q. d. in mea paſſione non indigeo veſtra
præſentia, cũ habeã præſentiam patris oĩ
potentis. r ℭHæc loquutus ſum. Hĩc
cõcludiť cõcluſio principaliť intenta. Ad
hoc eñ dixit Chriſtus p̃dicta oĩa, vt apľi
firmarentur cõtra tribulatiões ĩminẽtes
& hoc eſt qđ dicitur: Hæc loquut⁹ ſum
uobis. ſ. ad hunc finem. s ℭVt in me
pa. ha. aduenientibus tribulationibus fu
turis: quia ſicut graue quietatur ĩ loco ꝓ
prio, ita cor humanũ in deo. t ℭIn mũ-
do preſſuram ha. i. à mundanis hoĩbus
vos pſequentib⁹: In me pacem ha. Sc̃ti
eñ viri nõ habent puras tribulatiões, qa
habent conſolationẽ dei admixtã: ſed ma
li habent eas puras, nõ habentes conſola-
tionẽ vllã. v ℭSed confidite, ego ui-
ci mundum. q̃tũ ad concupiſcentiã car-
nis per auſteritatem, q̃tũ ad cõcupiſcenti †Mat. 26. c.
am oculorum ꝑ paupertatẽ, q̃tũ ad ſup- Marc. 14. c.
biã vitæ ꝑ hũilitatẽ. In hac victoria Chri Zach. 13. c.
ſti debẽt confidere ſc̃ti qa cõſideratiõe ei⁹
armati faciliter ſuperãt tribulatiões mũ-
di. Propter qđ dicit Petrus. j. epľa. iiij. a. Queſtio
Chriſto in carne paſſo, & vos eadẽ cogita
tione ar. &c. ℭOccaſione cuiuſdã dicti in
hoc ca. quæritur, vtrũ plenitudo ſpũſſc̃ti
debuit dari immediatè poſt aſcenſionem
Chriſti? ℭEt arguiť primò q̃ nõ, immo
debuit dari ante, qa plenitudo gratiæ de
buit dari in temporis plenitudine. ſed ple
nitudo tpis ĩcepit à natiuitate Chriſti, ſe- H
cũdum q̃ dicit Apľs ad Gal. iiij. a. At vbi venit plenitudo tpis, mi
ſit deus filiũ ſuũ factũ ex muliere, factũ ſub lege, &c. ℭItẽ arguiť,
q̃ adhuc plenitudo grãe non ſit data, quia ſicut filius eſt à patre, ſic
ſpũſſc̃tũs ab vtroq;. Status autem veteris teſta. corrñdet patri, in q̃
intendebant pr̃es generationi. Siľr ſtatus nouæ legis corñdet filio
in quo clerici intendentes ſapiæ, filio appropriatæ: habent ppłm
regere ergo videtur qđ futurus ſit ali⁹ ſtatus, ſpũiſc̃tõ correſpon-
dens. In tpe autẽ ſpũſc̃tõ correſpondente debet plenitudo grãe da
ri ergo, &c. ℭContra vtrũq; p̃dictorũ arguiť ꝑ illud qđ dicit Sal-
uator diſcipulis ſuis in litera: Si non abiero, paracletus non veniet
ad vos. Ex quo patet, q̃ ante aſcenſionẽ Chriſti non fuit data ple-
nitudo ſpũſſc̃ti. Sequitur: Si autem abiero, mittã eũ ad vos. Ex q̃
patet, q̃ ſpũſſc̃tũs cito poſt Chriſti aſcenſionẽ fuit datus. ℭRñſio
Error Manichæorũ Circa hãc quæſtionẽ errauerunt Manichæi occaſione verborum
Chriſti, ſecundum q̃ dicit Aug. in li. contra Fauſtum Chriſtus eñ
ĩ hoc ca. loq̃ns de aduẽtu ſpũſſc̃ti, dixit apľis; Cũ ãt venerit ille ſpũs
veritatis, docebit vos oẽm veritatem. Apľi autẽ omnem veritatẽ
non cognouerũt, ſc̃dm qđ dicit apľs. j. ad Cor. xiij. c. Ex parte co-
gnoſcimus, & ex parte ꝓphetamus. ideo dixerũt, q̃ ꝓmiſſio ſpũſſã
cti nõ fuit impleta in apoſtolis. ſed in ipſo Manichæo, qui fuit po
ſterior ipſis: & ſc̃dm eos cognouit plenitudiem veritatis. Propter
qđ Manichęi non recipiũt librũ Actus Apoſtolorum; quia ibi ex
preſſè ponitur miſſio plenitudinis ſpiritusſancti ſup apľos, vt pa-
Cõfutatio tet Act. ij. a. Sed dictum iſtorum Manichæorũ manifeſtè patet fal-
ſum, quia Manichæus quem dicũt omnem veritatem cognouiſſe
non ſolũmodo multa falſa, ſed etiam abſurdiſſima dixit: vt patet
intuẽti eius errorem, & erroris reprobationem à doctoribus nr̃is.
ij. ſententiarũ. & iij. & in pluribus alijs locis, quod omitto proſeq
rõne ꝓlixitatis vitandæ, & quia hæreſis Manichæi & eius reproba
Plenitudo ſpũſſc̃ti cõpleta ĩ apoſtolis. tio ſunt ſatis notæ. Propter quod dicendũ, q̃ plenitudo ſpũſſc̃ti ſe
cundũ q̃ Chriſt⁹ ꝓmiſerat; fuit cõpleta in apľis q fuerũt ipſi Chri-
ſto ꝓpinquiſſimi; in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis. Ve
Col. 2. b. tũtamen non fuit data iſta plenitudo apľis ante aſcenſionẽ Chriſti
Cuius ratio eſt, quia ad hoc datur ſpiritusſanctus hominib⁹, vt cor
da eorũ trahantur ſurſum per appetitum cæleſtium. Appetitus ãt
hominis nõ tẽdit efficaciter ad aliqđ: niſi illud apprehendať poſſi-
bile: & ideo poſſibilitas pueniendi ad cæleſtia debuit prius homi-
nib⁹ declarari, q̃ dareť plenitudo ſpiritusſſc̃tanctĩ. Illa autẽ poſſibi
litas fuit

Nicolaus de Lyra.

poſt paſſionẽ ipſimet ſuas petitiones
ad deũ formabant: iõ Chriſtus ꝑ illa vba
vult exprimere, q̃ ſecurè poſſent hoc fa-
cere propter familiaritatem patris ad ipſos. vnde ſimilis eſt modus
loquẽdi, acſi dixiſſet Chriſtus apľis: Tantã familiaritatem habebi-
tis ad deũ, q̃ ꝑ voſipſos poteritis accedere ad eũ & impetrare. non
tñ per hoc excludit ſuũ adiutoriũ, ſed exprimit cũ quanta ſecurita
te poterunt orare deum. Conſimili modo loquebať ſc̃tã Agatha
iã gľioſa in cælis, beatæ Luciæ exiſtenti in terris: Soror mea Lucia
vgo deo deuota, quid à me petis qđ ipſa poteris præſtare? &cæ.
Non eñ excludebat à beata Lucia ſuum adiutorium, ſed exprime
bat cum quanta ſecuritate poſſet rogare deum. Et hoc mõ Chri-
ſtus loquebatur apoſtolis, ad exprimendum erga eos amicitiã dei
patris. propter hoc ſequitur: Ipſe enim pater amat uos &cæ.
Sequitur. a ℭExiui à patre. non per loci mutationẽ, ſed ꝑ ęter-
nam generationem & perſonalem diſtinctionem. b ℭEt ueni
in mundum. per carnis aſſumptionem. c ℭIterum relinquo
mũdum. q̃tũ ad corporalem præſentiam. d ℭEt uado ad pa-
trẽ. faciendo naturam mortalem paternæ gloriæ conſortem, ſicut
s̃. expoſitum eſt ca. xiij. e ℭDicunt ei diſcipu. Poſtq̃ Chriſt⁹ ex
plicauit rõnes ſupra poſitas ad diſcipulorum conſolationem, hĩc
conſequenter oſtenditur effectus prædictæ explicationis, qui ẽ ple
Diuiſio nior cognitio apľorũ. Et diuidiť ĩ duas: qa primò ponitur iſta ple-
nior cognitio. ſc̃dò, ſubdiť ipſorũ infirma diſpoſitio, ibi: Rñdit Ie-
ſus. In prima igitur parte dicitur ſic: Dicunt ei diſcipuli ei⁹. cla-
rius intelligentes q̃ añ. f ℭEcce nunc palam loqueris: & pro-
uerbium nul. di. Clarius eñ loquebať de ꝓceſſu eius à patre, &
de aduẽtu ei⁹ ĩ mũdũ ꝑ carnis aſſumptionem, q̃ fecerat ante. & iõ
deitatẽ clarius intelligentes dicũt; g ℭNunc ſcim⁹, qa ſcis oĩa.
Ex doctrina eñ ei⁹ & miraculis pleni⁹ eius deitatẽ cognoſcebant.
h ℭEt non opus eſt tibi, ut quis te interro. Hoc eñ videbãt
ex hoc, q̃ præuenerat eos rñdendo ãñq̃ interrogarent, vt dictum
eſt. i ℭIn hoc credi. i. ex dictis & factis præteritis. k ℭQuia à
deo exiſti. & ſic fidem quam habebant in corde, confitentur ore.
l ℭReſpõdit Ie. Hĩc prædicitur eorũ conditio infirma, ne ex ple
niori cognitione habita eleuent, & cautiores contra pericula red-
dantur. cũ dicitur: m ℭMõ creditis. q. d. parũ ſtabitis in hac fi-
dei cõfeſſione. n ℭEcce uenit hora, & iam uenit. quia extunc
incipiebat tempus ſuæ paſſionis, de quo loquebatur. o ℭVt diſ
pergamini unuſquiſq; in pro. Sicut eñ ꝓpter fidẽ Chriſti apľi
ꝓpria reliquerãt, & adinuicẽ & cũ Chriſto colligati erant ꝑ amo-
rem, vt

litas fuit declarata in Chriſti aſcenſiõe, ſecũdũ q̃ dicitur, Mich. ij. d.
A Aſcẽdit añ eos pãdẽs iter. & iõ plẽitudo ſpũſſc̃ti nõ debuit dari añ
aſcẽſionẽ Chriſti. ꝓpť qđ diciť ſupra Io. vij. f. Nõdũ erat ſpũſſãct⁹
dat⁹, qa nõdũ fuerat Ieſus gľificat⁹. Sc̃da rõ ẽ ad hoc, qa ſpũſſan-
ct⁹ ẽ amor ſpũal. & iõ apľi pri⁹ debuerũt diſponi ꝑ aliquẽ ſpũalẽ
amorẽ ad Chriſtũ ãñq̃ reciperẽt plenitudinẽ ſpũſſc̃ti. Talis autem
diſpoſitio facta eſt ſubtracto amore carnali ad Chriſtum, q cauſa-
bať ex pręſentia corpali ipſi⁹ Chriſti cũ apľis. quę qdẽ p̃ñtia ſubtra
cta ẽ ĩ ei⁹ aſcẽſiõe, iõ &c. Tertia rõ ẽ ad hoc, qa Chriſt⁹ nõ dat ſpm̃
ſc̃tm̃ inq̃tũ hõ, ſed ĩq̃tũ de⁹. & iõ pri⁹ debuit declarari ei⁹ diuini-
tas ꝑ aſcẽſionẽ ad patris ęq̃litatẽ q̃ daret ſpũſſc̃ti plenitudinẽ. Itẽ
nõ debuit retardari tal plenitudo ꝑ magnum tp̃s. quia ſicut iã di-
ctũ eſt, decẽs erat illi q erãt vt primi fũdatores eccľię poſt Chriſtũ,
poſt ip̃m in maiori plenitudĩe haberẽt ſpm̃ ſc̃tm̃: q̃bus ſtatim ĩmi-
nebat tp̃s pręedicãdi vitatẽ euãgelij ꝑ orbẽ vniuerſũ. tñ de plenitu
dĩe p̃tãtis diuinę põt dari plenitudo ſpũſſc̃ti indifferẽter in q̃libet
Plenitudo gratię qñ ĩcepit tpe. ℭAd primũ dicẽdũ, q̃ plenitudo gratię ĩcepit à Chriſti cõce-
ptiõe, qa eius aĩa extũc plenitudĩe gratię fuit repleta. verũtñ illa
plenitudo non erat extũc ad alios deriuãda: ſed poſt aſcenſionem
& glorificationem Chriſti, vt patet ꝑ prædicta. Non enim opor-
tet q̃ à principio plenitudinis tpis deť oĩs plenitudo grę, ſed ſc̃dm
ordinatũ ꝓceſſũ diſpoſitiõis diuinæ. ℭAd ſc̃dm dicẽdũ, q̃ lex no
ua ſucceſſit veteri, ſicut pfectũ ĩperfecto: ſed nõ eſt ali⁹ ſtat⁹ expe-
ctãdus pfectior ſtatu nouę legis, cũ noua lex vltimã pfectionẽ poſ
ſibilẽ ĩ via cõtineat, & iõ nõ eſt expectãda alia lex vel alius ſtat⁹ ma
gis correſpõdens ſpũſc̃tõ, q̃ ſtat⁹ nouæ legis. Potiſſimè, qa lex no
ua eſt amoris. amor ãt appropriať ſpũiſc̃tõ ſicut & filio. ꝓpť qđ di
cit Apľus Ro. viij. a. Lex ſpũs vitę ĩ Chriſto Ieſu. Et eodẽ mõ lex ve
tus nõ correſpõdet pr̃i ſolũ, ſed etiã filio, inq̃tũ fuit ibidẽ p̃nũciat⁹
& præfigurat⁹. Propť qđ dixit Saluator. s̃. v. g. Si crederetis Moy
ſi, crederetis forſitã & michi de me eñ ille ſcripſit. ℭIllud aũt qđ
adducebãt Manichæi ꝓ ſe: Cũ venerit ille ſpũs veritatis, docebit
vos omnem veritatem, ſolutũ eſt exponendo literã, qa cognoue-
rũt oẽm veritatem eorũ ſtatui decentẽ. ℭQuod autẽ dicit apľs. j.
Cor. xiij. c. Ex parte cognoſcimus. loquitur de cognitione viæ re-
ſpectu cognitionis patriæ. & iõ non valet: quia apoſtoli cognoue
runt ea quæ decuit eos ſcire pro ſtatu viæ, vt dictum eſt.
B ℭIn ca. xvj. vbi dicitur in poſtil. Omnia bona & mala corpo-
ralia, minora videntur, & minus ponderantur pręſentia q̃ futura.

ADDI. I. Mala fiũt magis terribilia ex duob⁹. priò ex ma C
gnitudine mali, qđ timeť. Sc̃dò ex debilitate ti-
mẽtis, cũ min⁹ poſſit reſiſtere. Ad vtrũq; aũt iſtorũ operať, q̃ repẽ-
tinũ malũ cauſet maiorẽ timorẽ: q̃ malũ prouiſum. Ad primũ eñ
qa mala & bona corporalia præſentia minora videnť quã futura.
Ad ſecundũ vero, qa repentinũ malũ magis ſubtrahit remedia q-
bus homo ſe poſſet præparare ad repellẽdũ futurum malũ: qđ fa
cere nõ poſſet, cũ repente ex improuiſo malũ occurrit. Primũ iſto-
rũ videť declarare Tulli⁹, vt in poſtil. Ad ſecundũ verò magis vi-
dentur declinare verba Grego. vnde licet eãdem concluſionẽ te-
neãt, non tñ eiſdẽ medijs, vt bene inſpicienti patere potuit.
ℭIn eod. ca. vbi dr̃ ĩ poſtil. Cũ venerit ille arguet mundum.
ADDI. II. Ad maiorẽ declarationẽ horũ verborũ. ſ. cum
venerit ille arguet mundum de peccato, & de
iuſticia, & iudicio, &c. Notandũ, q̃ mũdus q Chriſtũ nõ cognouit
vt. s̃. j. ca. qđ ĩtelligiť de mũdanis, q̃ ĩ trib⁹ ĩpugnauerũt Chriſtũ
Priò ĩ ei⁹ doctrĩa, q̃ eſt vitas, quã nõ crediderũt. Sc̃dò ĩ ei⁹ vita, q̃ Mundani Chriſtũ in tribus im-pugnauerũt
eſt iuſticia, quã multipliciť exprobrauerũt. Tertiò ĩ ei⁹ potẽtia, quã
ꝑ iudiciũ definitiuũ q̃tũ in ipſis fuit ſupplãtauerũt, eũ morti cõdẽ
nãdo. Vñ de iſtis trib⁹ ſpũſſc̃tũs ĩ apoſtolos veniẽs mũdũ arguit.
De priò, qa ꝑ eos vitas doctinæ Chriſti ꝑ orbẽ fuit publicè diuul
gata & miraculis cõfirmata. De ſc̃dò, qa ꝑ ei⁹ aſcẽſionẽ ſeu reditũ
ad patrẽ teſtificata eſt iuſticia ei⁹ ꝑ apľos. ꝓut poſtilla. dicit. & hoc
eſt qđ dicit, de iuſticia, quia ad patrem vado. Et ne fortè qs crede-
ret q̃ Chriſt⁹ in cælum aſcendẽs iterũ ad vitam mortalẽ rediret, iõ
ſubiũgit: Et iã non videbitis me. De tertio. ſ. de iudicio mundus ar
guiť, qa ſicut crediderũt Chriſtũ iudicãdo totã ei⁹ p̃tãtẽ euacuare,
ſic ꝑ oppoſitũ princeps huius mundi. i. diabolus fuit iudicat⁹, &
eius p̃tãs totaliť ablata reſpectu electorũ. qđ apľi ꝑ ſpm̃ ſc̃tm̃ in eis
manẽtẽ frequẽter oñderũt, eijciẽdo dęmonia, & deregendo illuſio-
nes ſeu errores, eorum vt ſepiſſimè in eorũ geſtis habetur.
ℭIn eod. ca. vbi dr̃ ĩ po. Sed dictũ iſtorũ Manichęorũ patet falſũ.
ADDI. III. Nõ ſolũ Manichę⁹ incidit ĩ iſtũ errorẽ, vt di-
cit Aug. ſed fortius & periculoſi⁹ Mahume-
tus: q ſimiliter fundauit errorẽ ſuũ in his vbis Chriſti & ĩ alijs, ĩ q-
b⁹ ꝓmittit ſe miſſurũ aliũ paracletũ, vt Ioh. xiiij. b. Ego rogabo pa
trẽ meũ, & aliũ para. mit. vo. vñ & ipſe vocat ſe miſſum à deo, vt
patet ĩ ſuo Alchorano, ĩ q̃ falſiora & magis abſurda cõtinẽtur, vt
patet eundẽ librũ legẽti, ꝓut poſtil. etiã tangit, infrà ſequẽti capi.

GLOS. ORDI.

HEc loquu. Nõ ſo Cap. XVII.
lũ q̃ ĩ cœna, ſed etiã q̃ ab initio.
Sed maxiè q̃ ĩ cœna, hac de cã di
cit dicta, vt in illo pacẽ haberẽt. Hæc pax
ẽ ꝑ q̃ Chriſtiani ſum⁹, ꝑ qua ſacramẽtis
imbuimur, ꝑ q̃ oĩmodis erudimur, ꝑ q̃
ſpm̃ in pign⁹ accepim⁹: ꝑ q̃ in eũ credim⁹
& ſperam⁹, & amore ei⁹ accẽdimur: Hęc ẽ
p̃ſſuris cõſolatio & liberatio, vt in hac li-
beremur, ĩ fine feliciter regnemus. in hoc
ergo ſermone cõcludit; b ℭPa. ue. h. Po
tuit orare ſilentio, ſed in orando eſt etiã
doctor, & notã facit orationẽ: quæ & pręe
ſentiũ & futurorũ eſt ædificatio. Venit
ho. nõ vrgẽte fato, ſed diſponẽte deo, q
ſine tempore ordinauit omnia quę fiant
per tempora ordine cõgruo. c ℭClarifi
ca fi. hũilitas in paſſione, claritas ĩ reſurre
ctione cœpit. Venit hora paſſionis, ſeminandæ humilitatis, nõ dif
feras gloriam reſurrectionis. Vt filius tuus cla. te. Et ſic claritas
Pſal. 75. a. patris nec augeri, nec minui poteſt in ſe. Apud hoĩes minor erat,
dũ in Iudæa ſola notus, ſed per reſurrectionem filij vbiq; ĩnotuit.
d ℭVt fi. tu. cla. In cognitiõe hoĩm, ſicut dediſti. vſq;, vt cogno-
ſcãt te & quẽ miſiſti. Non eñ poteſt cognitione hominũ clarifica
ri pater, niſi

Cap. XVII.
ℭFinito ſermone ad diſcipu-
los, ad patrem verba conuer-
tit, & orare cœpit.
a HÆc loquutus eſt Ie a
ſus, & ſubleuatis b
b oculis* in cælum, di
xit: Pater, uenit c
a ℭQuam conſtitui tecum.
c d hora, †clarifica filium tuum, ut fili- d e
a ℭNotum faciat omni carni, ſicut ei ſecundum ho-
minem dediſti poteſtatem car. i. hominis: ſic etiam
dediſti vt omne quod dediſti ei, det eis vitã æternã.
† glorifica us tuus †clarificet te. Sicut dedi- f
†glorificet ſti ei poteſtatem omnis carnis, †ut g
a ℭFilio.
omne quod dediſti ei, det eis uitam h

NICO. DE LYRA. Cap. XVII.

HEc loquutus eſt. Poſtq̃ confortauit diſcipulos ſuos ꝑ
doctrinæ beneficiũ, hĩc cõſequẽter eos conſolatur ꝑ ora-
Quõ cõuenit Chriſto orare. tionis ſuffragiũ. Circa qđ notãdũ, q̃ oratio eſt petitio de
cẽtũ à deo, ſc̃dm Dama. li. iij. Et iõ orare nõ cõuenit Chriſto ſecũ-
dum diuinitatem, ſed magis orari: quia ſic eſt ęqualis deo pr̃i. Se-
cũdũ hũanitatẽ ãt ĩ q̃ minor eſt pr̃e, cõuenit ei orare, & ꝓ alijs & ꝓ
Diuiſio ſe. Diuidiť ergo p̃ſens capľm ĩ tres ptes; qa primò Chriſtus orat ꝓ
ſeipſo. ſc̃dò, ꝓ apľorũ collegio, ibi: Manifeſtaui. tertiò, ꝓ toto fide
li ppľo, ibi: Nõ ꝓ eis tm̃. Prima ĩ tres. qa primò ꝓmittit ſuã orõnẽ
ſc̃dò, remouet q̃ndã dubitationẽ, ibi; Hæc eſt vita æterna. tertiò,
ſubiungit exauditiõis rõnẽ; Ego te clarifi. Circa primum ſciendum
q̃ Chriſtus

Nicolaus de Lyra

q̃ Chriſtus nõ tm̃ orauit ad aliqđ ĩpetran D
dũ, ſed etiã ad dandũ nobis orãdi exẽplũ.
& iõ orõ ſua hĩc deſcribiť optimis circũ-
ſtãtijs diſpoſita. priò reſpectu pręcedẽtiũ
cũ dicit: Hęc lo. eſt Ie. qa poſt diſcipľorũ * ſuis
ĩſtructionẽ cõuertit ſe ad orõnem, ad oñ
dẽdũ q̃ cõplemẽtũ boni opis eſt à deo re
qrendũ. ſc̃dò, reſpectu p̃ñtiũ, cũ dicitur:
b ℭEt ſub. ocu. ĩ cæ. Inter alias ptes cor
poris diſpoſitio interior mẽtis maxiè re-
lucet ĩ oculis. In oratione ãt mẽs debet in
deũ eleuari, qa ſc̃dm Dam. orõ eſt aſcen- Oratio
ſus mẽtis ĩ deũ. & iõ ad hoc denotãdũ Sal
uator orando p̃ñtialiter oculos leuauit †De pœn.
ad cælũ. tertiò reſpectu ſequẽtiũ, iminen diſ. 4. c. ſi ex
te eñ tribulatione debet hõ recurrere ad bono. cir-
deũ. & iõ Chriſtus in principio ſuæ orõis ca mediũ.
exprimit tp̃s ſuæ paſſionis imminẽtis. d ℭPater ue. ho. ſ. paſſõis
meæ. d ℭClarifica fi. t. In paſſiõe eñ clarificat⁹ eſt à pr̃e. Priò ꝑ
ſigna diuinit⁹ oñſa, q̃ ſunt, ſolis obſcuratio, terręmotus, veli tẽpli Mat. 27. f.
ſciſſio, & hm̃õi. qb⁹ viſis cẽturio q erat gẽtilis, dixit; Verè filius dei
erat iſte. Sc̃dò, ꝑ paſſionẽ fuit clarificat⁹, inq̃tũ ꝑ ipſã meruit cor-
poris gloriã & exaltationẽ. Tertiò: qa ꝑ hoc venit ĩ toti⁹ mũdi no
ticiã ꝑ gẽtiũ credulitatẽ. Granũ eñ frumẽti mortuũ attulit hunc
multiplicẽ fructũ. Hãc igiť triplicẽ clarificationẽ petit hic Ieſus. Ve
tũtñ qa gľia filij redũdat ĩ gloriã patris, iõ ſubdiť: e ℭVt fi. tu. c.
te. & nõ ſolũ redũdat in patrẽ, ſed in oĩb⁹ adhærentib⁹ Chriſto per
fidem, qa bonum capitis ad membra deriuať. ideo ſubdiť: f ℭSi
cut dediſti ei poteſtatẽ. omnis carnis. i. oĩs humanæ naturæ.
g ℭVt omne qđ de. ei. per adhærentiã fidei. h ℭDet eis ui-
ſte. qa ꝑ meritũ Chriſti habem⁹ ĩtroitũ ad gloriã, quã amiſeram⁹
per Adam
Moraliter Moraliter. a ℭHæc lo. eſt Ie. & ſub. o. ĩ cæ. In hoc docuit nos
ad cælũ cũ oramus leuare oculos. quia ſecundum Dam. Oratio eſt
eleuatio mentis in deum. c ℭPater ue. ho. cla. fi. tu. Per hoc oñ
ditur, quòd per patientiam in tribulatione hõ clarificať. ꝑ patiẽtię
virtutem. Et deus clarificatur, nam patiens ſuſtinet ad ei⁹ honorẽ.

* Hæc eſt autem

☞ri pater: niſi ille cognoſcat̃ p̄ quẽ clarificat̃.i.pp̄lis ĩnoteſcat. & hęc ẽ clarificatio patris, quæ nõ circa ſolos ap̄ſos, ſed etiã circa oẽs credẽtes fit. a Hęc ẽ au. Ordo: Vt cognoſcãt te, & quem miſiſti.i. Chriſtũ cũ ſp̄ũ, qui eſt amborũ eſſe vnũ & ſolũ verũ deũ. Si ergo eo mõ te clarificat fili⁹ ſicut dediſti ei p̄tãtẽ oĩs creaturę: & ſic dediſti vt oẽ qd' dediſti ei, det e.vi.æ. Et hęc eſt vita æterna, vt cognoſcant te. Sic te ergo filius clarificat, vt oĩbus q̃s dediſti ei, te cognitum faciat. b Vt cognoſ. Qd' hĩc eſt ex parte, ĩ futuro erit plenè. Qui ergo p̄ficit ĩ cognitiõe magis viuere tẽdit. Qñ autẽ erit plena cognitio, erit ſine fine laudatio. Et hæc eſt illa clarificatio, ſed prius hĩc clarificat̃, dũ innoteſcit fidelibus. vnde Ego te clarificaui ſup̄ terrã. c Opus c.i. ac ſi apertè futurũ diceret: clarificabo, gẽtibus prædicando. Opus conſummabo, q̄a iã factũ p̄deſtinatione, & p̄ iã facto eſt habẽdũ, qd' certiſſimè eſt futurũ. Hãc prędeſtinationẽ ĩ ſua clarificatiõe manifeſti⁹ aperit, dicens: Quã habui apud te priuſq̃ mũdus eẽt.i. ſicut tũc ĩ p̄deſtinatiõe habui apud te añ t̄pa, ita nũc ĩ re faci mũdo ĩ tẽpore. d Dedi.mi. In q̃ notat̃ gr̃a. Nihil em̃ habet ĩ hoĩe, qd' nõ accepit. Cũ reſtet paſſio, dicit: Cõſũmaui, q̄a ſe certiſſimè nouit cõſũmaturũ. ſicut p̄pheta ait: Eccle.3.c. Qui fecit q̃ futura ſunt. Quãuis ergo videat̃ hĩc dicere, q̄ prior patrẽ gl̄ificauerit, & poſt à patre eẽt claricandus, dicẽdo: Et nũc clarifica me pater apud temetipſũ, tñ de futuro eſt vtrũque, & eo ordine vt.ſ̄. Pater clarifica filiũ tuum, vt fi.te cla. Eadẽ em̃ eſt ſñia, niſi q̄a hic dict⁹ eſt clarificationis modus, q ibi erat tacit⁹: quõ pater clarificet̃ & fili⁹ clarificat p̄rem ſup̄ terrã, pat̃ filium apud ſeipſum. e Homini. Pñt hæc oĩa dici de oĩb⁹ fidelib⁹ futuris. Et eſt hæc clarificatio q̃ clarificat⁹ fili⁹ clarificat patrẽ ſup̄ terrã, ſcd'm q̄ eſt præteritũ pro F futuro. Sed credibilius eſt de his dici, qui tũc erãt diſcipuli. cũ poſt dicat: Cũ eſſẽ cũ eis ſer.e.ĩ no.t. & nullus perijt, niſi fili⁹ perditiõis.i. Iudas, q de.xij. perijt. Vbi addit: Nũc ad te ve. In q̃ oñdit corporali p̄ſẽtia ſe fuiſſe cũ eis, q ĩ aſcenſione ab illis abijt. De cæteris poſt addit: Nõ p̄ his tm̃ rogo, ſed p̄ his q credituri ſũt p̄ vbũ eorũ. f Tui e. Aug. P̄ris erãt hi ſicut oĩa, nõ ſine filio oĩa tenẽte cũ illo. Sed ſolet ei à q̃ ẽ tribuere q̄d quid habet. Mihi eos dediſti ſcd'm hoĩem, q nõ ſemp̄ fuit, ſed accepiſſe eos dicit. Habuit aliqñ dei fili⁹, qd' nõdũ habuit idẽ homo filius, q̄a nõdũ erat hõ. g Cognouerũt. Ne putaret̃ cognitio iã facta per ſpeciem, addit: Crediderunt verè, non eo modo quo cum dixit: Mõ creditis, venit hora vt diſpergamini. Sed nec adhuc tales erant, ſed prænunciat quales ſint futuri accepto ſpiritu, ſine q̃ nec ſeruauerunt ſermonem quẽ dixerat. h Ego pro eis rogo. Pri☞ma oratio

a æternam. Hæc eſt autem uita æter- a
b na, ut cognoſcant te ſolum deũ ue-
rum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum.
Ego te clarificaui ſuper terram, o- b
c d pus conſummaui quod dediſti mi- c
a ¶Vt te clarificem.
hi, ut faciam. Et nunc clarifica me tu d
a ¶Ad dexteram tuam collocando.
pater apud temetipſum claritate
a ¶Ab initio ſic præordinatum eſt, vt deus ſic hominem illum exaltaret.
quam habui priuſquàm mũdus fie-
a ¶Non q̄ iam ſit perfecta manifeſtatio ſine prouerbiis, ſed quod certiſſime futura. b ¶Non quo diceris deus, quod erat notum in Iudeis: ſed quo diceris pater meus, quod ſine filio non noſcitur.
ret apud te. Manifeſtaui nomen tu- e
a ¶Apoſtolis: & fere omnibus gentibus. b ¶Inſtruendos. ¶Homini.
e um hominibus, quos dediſti mihi
a ¶De quo iam non ſunt. b ¶Præſcientia.
f de mundo. Tui erant, & mihi eos f g h
a ¶Ad docendum. b ¶In fide permanſerunt.
dediſti, & ſermonem tuum ſeruaue- i
a ¶.i. cognouerunt, quia a te ſum: Simul enim pater dedit omnia, cum genuit qui haberet omnia.
g runt. Nunc cognouerunt, quia o- k
mnia quæ dediſti mihi abs te ſunt.
¶Per hoc cognouerunt: quia acceperunt. ¶Intus.
Quia uerba quæ dediſti mihi, dedi l
¶Intellexerunt & tenuerunt.
eis. Et ipſi acceperunt, & cognoue- m n
a ¶Similiter vere.
runt uerè, quia à te exiui, & credide-
¶Quod eſt idem quod a te exiui.
h runt, quia tu me miſiſti. Ego pro eis o
a ¶.i. deditis mundo.
rogo, non pro mundo, ſed pro his, p
a ¶Per quod iam non ſunt de mundo, pro quo non rogo.
quos dediſti mihi, quia tui ſunt. q

Nicolaus de Lyra

☞ p̄ Adã. a Hæc eſt au. Hĩc remouet quãdã dubitationẽ poſſent em̃ aliq credere, q̄ iſta vita æterna p̄ eũ fidelib⁹ danda cõſiſteret in carnalibus bonis, ſicut dicunt Saraceni, q expectãt ĩ alia vita ĩ voluptatibus carnalibus & diuitijs & conſimilib⁹ p̄miari, ſcd'm qd' dr̃ ĩ Alchorano Mahumeti: q̃ tñ vita ſcd'm Philoſophũ dr̃ vita pecudũ.j.ethi. Propter qd' ipſe Auicẽna hoc cõſiderãs dixit, q̄ p̄pheta quẽ vocãt Mahometũ, p̄mittit eis talẽ felicitatẽ ĩ premiũ, quã multi ſapiẽtes nõ attẽderũt. Sil'r Iudęi reſurrectionẽ futurã expectãt ad vitã carnalẽ. Et iõ felicitatẽ vitæ futuræ credũt conſiſtere in bonorũ t̄paliũ plenitudine, & pacis trãquillitate. Hoc aũt remouet Saluator d. Hæc eſt au.ui.æter.ut co. Vita æterna in quo conſiſtit. Vita em̃ ęterna ſiue b̄titudo cõſiſtit eſſentialiter ĩ aſpectu claro ipſi⁹ diuinitatis, p̄ut tñ habet adiunctã fruitionẽ, q̃ eſt cõpletiua felicitatis: ex conſequenti verò cõſiſtit in aſpectu hũanitatis Chriſti, q̃ eſt inſtrumentũ nos introducens ab b̄titudinẽ principalẽ. B̄titudo aũt hoĩs cõſiſtit in cõiunctione ad vltimũ & optimũ: & iõ nõ p̄õt cõſiſtere ĩ cõiũctione ad aliqd' bonũ t̄pale vl' corporale, vt dicunt Rudes Saraceni & Iudæi: ſed in adeptione ipſi⁹ primi & ſummi boni per aptã viſionẽ & fruitionẽ. Conſiderandũ etiã, qd' cũ dicit fili⁹ loq̄ns ad patrẽ: Hæc ẽ au. ui.æter.ut co.te ſo.de. Per hoc enim nõ hr̃ q̄ ſolus pater ſit de⁹, & filius ſit creatura, vt dicebat Arri⁹: quia hęc dictio

dictio excluſiua ſol⁹, nõ determinat ly te, vt ſit ſenſus, q̄ ſol⁹ pater ſit de⁹, ſed determinat ly deũ. Et eſt ſenſus, q̄ illa eſt ſola deitas vera q̃ eſt in p̄re: & ſic ab ea non excludit̃ fili⁹, ſed magis includit̃: q̄a vna eſt deitas in vtroq; ſed excludit̃: vera deitas ab his q à gentib⁹ colebantur. ſ. Ioue Saturno, & cõſimilib⁹. Dato etiã q̄ hæc dictio G ſolus determinat ly te. Et ſit ſenſ⁹, q̄ ſol⁹ pater ſit de⁹, nõ tñ p̄ hoc excludit̃ filius à deitate, ſed magis includit̃: q̄a ſcd'm Philoſophum, ſolus eſt idẽ q̄ nõ cũ alio: & iõ tm̃modo excludit illud quod alietatẽ dicit: Fili⁹ aũt nõ eſt ali⁹ à p̄re ĩ eſſentia, ſed tantũ ĩ p̄ſona. & iõ qñ hæc dictio ſol⁹ addit̃ vni p̄ſonæ reſpectu termini eſſential̃, ſicut eſt ĩ p̄poſito, nõ excludit aliã p̄ſonã ſed magis includit. Et hoc patet p̄ autoritatẽ Saluatoris Matth.xj.d. vbi dicit: Nemo nouit filium niſi p̄r, neq; patrẽ q̄s nouit niſi fili⁹. Si em̃ hæc dictio niſi, addita vni p̄ſonæ reſpectu termini eſſentialis excluderet aliã, ſequeret̃ q̄ pater nõ cognoſceret ſe ſed tm̃ filius: nec filius cognoſceret ſe ſed tm̃ pater, qd' eſt abſurdũ dicere. b Ego te clarifi. Hĩc ſubdit rõnẽ, q̃re ſua oro debeat exaudiri, videlicet q̄a fuit p̄fectè obediẽs deo p̄ri carnẽ aſſumẽdo, & veritatẽ fidei inter homines docendo. & hoc eſt qd' dicit: Ego te clarifica. ſu.ter. Et nõ ſolũ eſt exaudibilis p̄pter p̄dicta, ſed etiã q̄a ad cõſũmationẽ myſterij ſuæ incarnationis mortẽ cõſtãter ſuſtinebat. iõ ſubdit̃: c Opus con. qd' dediſti mihi, ut f. Dicit cõſummaui, quia iã ei⁹ paſſio incipiebat: q̃ pacta dixit: Cõſummatum ẽ: vt habetur. j. xix. f. d Et nunc clarifi. me tu pa. apud temetip. cla. quã habui priuſq. mun. fie. ap. te. H i. illi⁹ gl̄æ quã habeo æternaliter tecũ ſecundũ diuinitatem, fac participem naturam mortalem quã aſſumpſi p̄pter hominum ſalutem. e Manife. no. tu. h. Hĩc conſequenter orat pro collegio apoſtolorum. Et diuitur in duas, quia primò Diuiſio oſtendit q̄ debet p̄ eis deprecari. ſecũdò, format ſuam orationẽ deuotè, ibi: Pater ſancte. Circa primum ponit quatuor rões, adoñdẽdũ, q̄ debeat p̄ ap̄ſis deprecari. Quare Chriſt⁹ debebat pro apoſtolis orare. Pr̃ia accipit̃ ex p̄te Chriſti, q̄a erat eorum magiſter, & ipſi eius diſcipuli. Bonus autẽ magiſter debet zelare pro diſcipulis ſuis, & eos dirigere. & hoc eſt quod dicitur: Manifeſtaui no. tuum homi. quos dedi. mi. de mun. quia apoſtoli fuerẽ ſp̄alit̃ coniuncti ipſi Chriſto. f Tui erant. ſecundum æternam prædeſtinationem. h Et mihi eos de. vocando temporaliter ad fidem & apoſtolicam dignitatem. g De mundo. quia ante vocationem ſuam apoſtoli erant mundialiter viuentes, ſicut & cæteri homines. Secunda ratio accipitur ex parte apoſtolorum, qui fuerunt ſerui obedientes. & hoc eſt quod dicitur. i Et ſermonem tuum ſeruauerunt. corde ſcilicet & opere. k Nunc cognouerunt &c. abs te ſunt. id eſt à te procedẽtia. l Quia uerba quæ dedi. quia à plenitudine ſcientię Chriſti facta eſt redeundantia in apoſtolis. m Et ipſi acceperũt. doctrinam Chriſti recipiendo. n Et cognouerunt uerè. hoc em̃ cognouerunt per doctrinam Chriſti & per miracula. verumtamẽ quia talis cognitio eſt fidei, ideo ſubditur: Et crediderunt, quia tu me. Tertia verò ratio accipit̃ ex parte cuſtodiæ Chriſti, cui apoſtoli erant ſpecialiter commiſſi. & hoc eſt quod dicitur: o Ego pro eis rogo. hoc dicit, quia efficacia ſuæ orationis tm̃mõ ſe extẽdit ad electos. Quãuis enim ſit efficax pro omnibus, tamen mali ponunt ſibi impedimentum ne ſint participes ipſius, ideo ſubdit: p Sed pro his & cæ. ro. quo ad efficaciam. q Quia tui ☞ ſunt

Moraliter

a Hæc eſt autem uita æterna. Per hoc excluduntur errores omnium in aliquo bono creato beatitudinem obiectiuam ponentium. c Opus conſummaui: quod dediſti mihi. hoc legant & retineant inſtabiles qui bona frequenter inchoãt, ſed non perſeuerant. Huius ca. reſiduum eſt oratio Chriſti pro ſuis diſcipulis præſentibus & futuris. Et in hoc Chriſtus dedit exemplum prælatis eccleſiæ & curatis: vt pro ſuis ſubditis deuotè orent & attentè. Nec moralitas alia mihi nunc occurrit ſuperaddenda.

☞ma orõ fuit: Clarifica fi. vt fi. cla. te. & de his exequut⁹ ẽ & cõcluſit A in fide credẽtium. Iã p̄ eis rogat vt p̄r ſeruet eos q̃s ip̄e corp̄e reliquit. a Et mea om. Non enim quia filio dedit pater amiſit cum fili⁹ adhuc addat: mea oĩa tua & tua mea ſunt. Vnigeniti filij ſunt oĩa quæ patris, per hoc q̄ etiã de⁹ ẽ ip̄e, etiã de patre natus p̄ri eſt ęqualis. b Et tua m.ſ. Sc̄ti de q̄bus hoc dicit, nõ p̄ñt eſſe niſi ei⁹ à q̃ creati & ſc̄tificati ſũt.i.p̄ris & filij: & p̄ hoc oĩa q̃ ipſorũ ſũt, neceſſe eſt, vt ſint ei⁹ cui⁹ & ipſi ſũt, qd'.ſ̄.dixit de ſp̄ũ. Sup.16.c. Oĩa q̃ habet p̄r m. ſ. p̄ptera dixi, de meo accipiet, de his dixit q̃ ad ipſam p̄tinent patris deitatẽ, in quibus illi eſt æq̄lis, oĩa q̃ habet habendo, nõ poſſidendo, neq; em̃ ſp̄ũs de creatura accipiet, q̃ ſubdita eſt p̄ri & filio, ſed de patre de q̃ procedit ſp̄ũs, de quo natus eſt filius. c Et cla. Sup̄ petebat de futuro, clarifica me apud temetipſum: hĩc factã dicit & in eis. Sed & hęc futura cũ eis innoteſcet, & p̄ eos oĩb⁹ credentib⁹ q̄ ad dexterã patris ſit gl̄ificatus. d Serua eos. vt ſint vnum in natura ſua, ſicut & nos in noſtra ſumus vnũ: & iõ nõ ait, vt ſint vnũ nobiſcum, aut vt ſim⁹ vnũ ipſi & nos ſicut nos vnũ ſum⁹, q̄a nõ ſunt eiuſdẽ naturæ cum deo, ſicut filius ſcd'm q̄ deus vnũ eſt cum patre. e Cũ eſſem. Nõ debemus intelligere, q̄ pater & filius alternatim ſeruent quaſi alter poſt alterum. Sil'r em̃ ſeruãt pater & filius & ſp̄ũſſc̄tũs q eſt vn⁹ de⁹. Sed ſcriptura nos nõ leuat, niſi ad nos deſcendat. B Cũ ita loq̄tur intelligamus diſtinguere perſonas, non ſeparare naturam. Gaudium quod. ſ̄. expreſſit, vt ſint vnum ſicut & nos: hæc eſt pax illa & beatitudo in futuro ſeculo, p̄p̄t quã oĩa fiũt, p̄p̄t quã ſe eſſe loquutũ dicit ĩ mũdo. f Sc̄tifica. Sicut ex gr̃a tua incepta eſt ſc̄tificatio, †Sup.15.c. p̄ quã iã non ſũt de mũdo, eadẽ gr̃a fac ſãctiores, vt perſeuerẽt in veritate cui⁹ vmbra fuerũt veteres ſanctificantioes.i.ĩ me qui ſum veritas. quod ſubdendo aperit: Sup.14.a. Sermo tu⁹ ve.eſt, qd' eſt: ego ſum veritas Græcè logos, Latinè vbũ vel ſermo, q eſt vnigenitus p̄ris. g Et p̄ eis ego ſum. Supra.1.a. i. vt p̄ eis p̄ſit ego me hoĩem ſc̄tifico ĩ me vbo, qd' eſt ab initio incarnatiõis ſuæ qñ vbũ factũ eſt caro. Ita ãt illis p̄deſt, q̄a & ipſos q ſũt ego, q̄a caput & corp⁹ ſũt vn⁹ Chriſtus: ſc̄tifico ĩ meipſo. vnde addit: ut ſint & ipſi. ſicut ego: ſc̄tificati in ue. & ĩ me. *tua h Nõ p̄ e. Iã nõ de ſolis apoſtolis, ſed de cæteris membris incipit: Nõ autem orat p̄ his qui iam ſunt in fide ei⁹ defuncti, ſed p̄ his qui ſunt ĩ tentationibus. ☞ Sed & pro

a b Et mea omnia tua ſunt, & tua mea a
¶Tantum.
c ſunt: & clarificatus ſum in eis. Et b c
a ¶Quia cito futurum. b ¶Et ſi prius fui.
iam non ſum in mũdo, & hi in mun- d
a ¶Corporali preſentia. ¶Quia tardius exituri. b ¶Exponit quomodo dixit, non ſum in mundo, ſciens aliquos tantum mouendos. c ¶Vt homo rogat patrem pro diſcipulis. ¶Pater iam prope eſt aſcenſio, & ideo commendo tibi corporaliter quos relinquo.
do ſunt, & ego ad te uenio. † Pater e f
a ¶Sed non ſine me ſpirituali potentia.
d ſancte ſerua eos in noĩe tuo, quos g
¶Homini. vel verbo gignendo pater omnia dedit
dediſti mihi: ut ſint unum, ſicut & h
a ¶Modo ſerua in tuo nomine, in quo eos ſeruabam. b ¶Corporaliter. c ¶Ego filius homo.
e nos. Cum eſſem cum eis *ſeruabam i k
¶Sed non ſine te ſpirituali cuſtodia.
eos in nomine tuo. Quos dediſti mi-
hi ego cuſtodiui, & nemo ex eis per- l
¶Iudas prędeſtinatus perditioni. a ¶Quæ hic de illo prophetauit.
iit, niſi filius perditionis, ut ſcriptu- m
a ¶Peracta obedientia.
ra impleatur. Nunc autem ad te ue- n
a ¶Electis filijs per quos prædicatio impleatur. b ¶Quia adhuc corpore in mundo.
nio, & hæc loquor in mundo ut ha- o p
a ¶Id eſt a me eis collatum.
beãt gaudium meum impletũ in ſe-
a ¶Autem. b ¶Hoc abiens reliquit eis, & hęc eſt cauſa odij.
metipſis. Ego dedi eis ſermonẽ tuũ, q
a ¶Hoc de ſequuturis paſſionibus dicit. b ¶Cur?
† & mundus eos odio habuit, quia r
a ¶Me liberante eos natus de ſpiritu. ¶Renati ex ſpiritu b ¶De quo nati. c ¶Natus de ſpiritu.
non ſunt de mundo, ſicut & ego nõ
¶Orat pro ſuis contra odia mundi. ¶Et ſi mundus odit tamen.
ſum de mundo. Non rogo ut tollas s
a ¶Vbi adhuc neceſſarij ſunt, & ſi non ſunt de eo
eos de mũdo, ſed ut ſerues eos à ma- t
lo. De mũdo nõ ſunt ſicut & ego nõ
a ¶Ideo. ¶Sic ſeruabantur ab illo malo quod orabat.
f ſum de mundo. Sanctifica eos in v x
ueritate *: ſermo tuus ueritas eſt. y
a ¶Quia ¶In carne non peccati.
Sicut tu me miſiſti in mundum, ita z
a ¶Vnde apoſtoli dicuntur. b ¶Liberatos a labe peccati.
g & ego miſi eos in mundum. Et pro a b
eis ego ſanctifico meipſum, ut ſint c
h & ipſi ſanctificati in ueritate. Non d
a ¶Vt ſeruentur a malo, vt ſanctificentur.
pro eis autem rogo tantum, ſed &

Nicolaus de Lyra.

☞ ſunt. ſecũdũ æternam prædeſtinatiõnẽ. a Et m. oĩa tua ſunt. q̄a p̄pter inſeparabilẽ vnionẽ humanitatis & diuinitatis in Chriſto fit idomatũ cõicatio, attribuendo ea q̃ ſunt hoĩs Chriſti deo, & ecõuerſo. Sicut enim demõſtrato Chriſto, hæc p̄poſitio eſt vera. Iſte homo creauit ſtellas, ita hæc p̄poſitio eſt vera: Deus mortuus eſt, q̄a p̄pter vnitatẽ ſuppoſiti oĩa quæ ſunt dei, cõicãt̃ hoĩ & ecõuerſo mõ prædicto. b Et clari. ſum in eis. Hoc dicit, q̄a ap̄li gloriã ei⁹ iã partim cognoſcebãt, & de propinquo plus cognoſcituri erant. Quarta rõ accipitur ex neceſſitate imminente ap̄ſis, q̄a Chriſtus cito receſſurus erat ab eis, cuius corporali p̄ſentia erãt delectati & cõfortati. & iõ p̄ tũc indigebãt ſp̄ãliter deo patri p̄ orõnem Chriſti recõmẽdari. & hoc eſt qd' dicitur: c Et iam non ſũ ĩ m. i. ſum in p̄pinquo receſſu ab eis. d Et hi in mun. ſunt. remanẽtes ĩ tribulationib⁹ mũdanis. e Et ego ad te ue. q. d. p̄pter Diuiſio hoc p̄ eis oro. f Pater ſan. ſer. eos. Poſitis rõnibus q̄b⁹ debet p̄ eis orare, hĩc cõſeq̄nt̃ format ſuã orõnẽ. Et diuidit̃ in duas: quia p̄riõ orat eis cõſeruationẽ à malo. ſcd'ò, p̄fectionẽ in bono, ibi: Sãctifica eos. Dicit ergo primo ſic: Pater ſancte ſerua eos in noĩe tuo.i. in fide & cõfeſſione nominis tui. g Quos dedi. mi. per ſp̄ãlẽ amicitiã eos mihi coniungendo. h Vt ſint unum, ſi. & nos.i. vt ſint

nos.i. vt ſint vniti p̄ charitatẽ, ſicut nos ſumus vnũ p̄ naturũ: Ita C q̄ ly ſicut nõ ĩportet ęqualitatẽ, ſed quandã imitationẽ longinquã. Et allegat cõſequẽter apoſtolorũ neceſſitatẽ reſpectu hui⁹ conſeruationis diuinæ, dicens: i Cum eſſem cũ eis. p̄ſentia corporali. k Seruabam eos in nomine. &c. cuſtodiui. i. firmiter & ſecurè. l Nemo ex eis perijt, niſi filius perditiõis. Hoc dicit, q̄a ſua perditio nõ fuit ex defectu cuſtodiæ Chriſti, ſed ex malicia ſua: ſicut dicitur aliquis filius mortis eo q̄ facit aliqd dignum morte. m Vt ſcriptura im. Ly vt hic tenetur cõſequutiuè, q̄a p̄ proditionẽ Iudæ ſequuta eſt impletio ſcripturæ, q̃ de hoc loq̄tur pſal. xl. & cviij. vt. ſ̄. allegatũ eſt. xiij. ca. n Nũc au. ad te ue. p̄ mortem meã. o Et hęc loquor ĩ mũ. Hoc dixit p̄pter hoc qd' ex dictis ei⁹ aliq poſſent credere, q̄ nõ haberet p̄tãtẽ cuſtodiendi eos ĩ abſentia ſicut ĩ p̄ſentia. ideo hoc remouet di. Et hæc lo. in mun. ſ. exiſtẽs in præſentia corporali. acſi diceret: Sic loquor nõ p̄pter defectũ virtutis, ſed ad oſtendendũ vitatẽ humanæ naturæ cõpatiẽtis eis. ideo ſubditur: †De ſũ.tri. & ſi.ca.c. dãnam⁹, de ce.miſ.c.cũ Marthę. ſ. q̃ſiuiſti. *in mũdo, ego p Vt ha. gau. me. imp. ĩ ſemet. Gaudiũ em̃ Chriſti eſt de vniõe hũanitatis ad diuinitatẽ, p̄ quã illa hũanitas habet gratiæ & gl̄ię plenitudinẽ, vt ſup̄ dictũ eſt ca. j. Ad hoc aũt erat intentio Chriſti orãtis, vt ap̄li venirẽt ad gloriã verę fruitionis, ĩ q̃ apertè viderent vnionẽ in ipſo deitatis & humanitatis. Alia aũt rõ q̃re ap̄li indigebãt à deo ſp̄ãliter conſeruari, eſt, quia erãt Iudęis odioſi p̄pter doctrinã Chriſti, & hoc allegat Saluator di. q Ego dedi eis ſer. tu. cuſtodiendũ & prędicandũ. r Et mundus eos odio habuit q̄a non ſunt de mundo, ſicut & ego nõ H ſum de mundo. quantum ad affectionem, licet ſint de mundo quantũ ad corporalem præſentiam. s Non rogo, ut tollas eos de mun. quia nõ expedit fideliũ ſaluti, donec fides ſit publicata per totum mundum. t Sed ut ſerues eos à malo. dando eis conſtantiam in tribulationibus imminentibus de proximo. v Sanctifica eos. Hĩc conſeq̄nter orat ap̄lis perfectionem ĩ bono di. Sãctifi. e. i. confirma. Sc̄m̃ enim vno modo ſignificat, idem qd' firmum. x In ue. ſ. fidei catholicæ. y Sermo tu. ue. eſt. i. doctrina mea quã dedi eis, q̃ etiã tua eſt ſicut ſupra dictũ eſt ca. vij. Iſta aũt confirmatio ap̄lorũ facta eſt à deo p̄re, qñ in die Pẽtecoſtes miſit eis ſpiritumſanctũ. Et neceſſitas huius confirmationis ſubditur, cũ dicitur: z Sicut tu me mi. ĩ mun. ad veritatem ſalutis æternæ docendũ. a Et ego mi. eos in mun. ad hanc doctrinã vbique prædicandum. Et notandũ q̄ dicit, miſi. i. mittam, loquendo de futuro p̄ modum præteriti propter certitudinem euentus futuri, q̄a apoſtoli non ſunt miſſi ad prædicandum per mundum, niſi poſt acceptionẽ ſp̄ũſſc̄ti, licet ante fuiſſent miſſi ad prædicandum in ciuitatibus Iudææ Iudæis tantum. b Et pro eis ego ſanctificabo meip. i. ſacrificium in carne offero tibi acceptum. c Vt ſint & ipſi ſanctificati in ueritate. Sicut enim vetus teſtamentum per ſanguinis effuſionem confirmatum eſt, ſic confirmatio noui Teſtamẽti facta eſt per effuſionem ſanguinis Chriſti, vt oſtendit Apoſtolus ad Heb. nono. d Non pro eis autem rogo tantum. Hĩc conſequenter Saluator orat pro toto fideli populo. Et diuiditur in duas: q̄a Diuiſio primò orat pro eis conſequutionem gratiæ, & ſecundò gloriæ, ibi: Pater quos dediſti mihi. Dicit ergo primò ſic: Non pro eis autem rogo tantum &c. vt omnes vnum ſint, in vnitate charitatis, in qua vnione conſiſtit perfectio Chriſtianæ religionis, q̄a per hoc membra eccleſiæ coniunguntur ad inuicem & capiti homini Chriſto, & vlterius ipſi deo. quia qui adhæret deo vnus ſpiritus eſt, vt dicitur. j. Corin. vj. d. & ſic per conſequens primũ principium qd' eſt de⁹, coniũgitur homini, qui eſt q̊dãmõ oĩa creatura. Mar. vlt. d.

a ¶ Sed & ꝑ e.q. vſq; in finē mūdi: vł iā credūt vbicūq; ſūt, nō tñ
E tā ꝑfecte, vt poſt credituri ſūt poſt reſurrectionē. b ¶ Per uerbū.
Per verbum euāgelij, qḋ eſt eorum, nō ꝙ per eos tm̄ ſit prædicatū, ſed & ꝑ Paulū & alios q̄ſlibet: ſed qa eis primò & pr̄icipaliter
Luc.23.f. cōmiſſum ſit ad prędicādū. Hoc ē v̄bū fidei, v̄bū dei, per qḋ cre-
Act.9.a. didit latro, credidit Paul⁹, & quicūq; credit. c ¶ Vt oēs unū ſ. Nō ait, oēs vnū ſum⁹, ſed vt illi oēs vnū ſint, ſicut tu pater in me & ego ī te, ſubaudi vnum ſum⁹. Ita & pater ī filio & filius ī p̄re, vt vnum ſint, qa vni⁹ ſubſtātiæ. Nos v̄ò poſſum⁹ eſſe ī patre & filio & ſpūſctō. Vel pater & filius & ſpūſſctūs ī nobis eſſe p̄nt, vnū tñ cū deo eſſe non poſſumus: qa nō vni⁹ ſubſtātiæ. De⁹ verò ī nobis eſt, vt in tēplo, nos ī illo vt creatura ī creatore. d ¶ Vt & ipſi. In nobis dicit, vt ꝙ vnū ſunt fide & charita-
Eph.5.b. te, gratiæ dei tribuant, vt nunc autē lux in dñō. e ¶ Vt mund. Mundus hîc accipiť ꝓ oībus illis q vnū ſunt. Nec hoc ꝙ ſūt facit cām vt credant, quia potius credendo vnū ſunt, q q̄uis vnum eēnt natura, diſſētiendo tñ ab vno, nō erant vnum. ſed orādo dixit, vt mundus credat: ſicut orādo dixit vt oēs vnum ſint: acſi tertiò ſubaudiatur: rogo, vt mūdus credat. f ¶ Ego i e. Nō qn & pater ī nobis, & nos ī patre. Sed hîc mediatorē ſe oñdit, ex cui⁹ ꝑſona hoc
1.Cor.3.d. dicitur, ſicut hoc ꝙ apl's ait: Vos Chriſti, Chriſt⁹ autem dei. Vt ſint cōſummati: oñ
F dit eo ꝑduci recōciliationē ꝑ mediatorem vt ꝑfecta btītudine fruamur, vbi cognoſcet mund⁹ ꝑ ſpeciē qḋ mō ꝑ fidē. Ego ſū in eis ad q̄s me mi. & tu ī me, mundū tibi ꝑ me reconciliās. Vnde eſt etiā hoc qḋ ſeqtur: Dilexiſti eos, quia in filio etiā membra ei⁹ diligit, ſicut & me: nō ꝙ æqualiter ſed qa & me & illos. vel ꝓpter me illos, ſicut ſupra. Sicut miſiſti me, miſi eos. i. quia me miſiſti, miſi illos. g ¶ Quos dediſti. i. traxiſti ad me, ſic & ego elegi eos de mūdo, alij nō ſunt dati ei, nō ſunt ſui, & ſi poteſtas ſit ei oīm. h ¶ Volo. Nō pōt nō fieri qḋ vult oīpotēs: ſed illa volūtas eſt ho
Matt.26.d. minis, de qua dicit: Nō ſicut ego volo.
†Mat.11.d. i ¶ Vt ubi. i. ī cælo: vbi in carne mox fu-
Luc.10.d. turus ſū. vł ſicut dicit Nicodemo: Nemo aſcendit in cælū, niſi fili⁹ hominis q eſt in
Supra.3.d. cælo. Nō dixit erit, ſed eſt, ꝓpter v̄itatē ꝑſonæ, in q̄ & de⁹ hō eſt, & hō deus. Vt ubi ego ſū deitate, nō & quęrať vbi: qa deitas vbiq; eſt, cū q̄ tñ bonus eſt, & ſi non vbiq; ſicut ille. vt latroni dicit: Hodie mecū eris
Luc.13.f. ī paradiſo. Vnde & hîc non ſatis fuit dicere: vbi ego ſum, ſed addit, mecum: qa miſeri p̄nt eſſe vbi ille eſt qui nuſq; deeſt: ſed ſoli btī ſunt cum illo, q non ſunt btī niſi ex eo. Cū illo, qa fruunť illo, vident illum ſicuti eſt. Mali non ſunt cum illo, vt cęci in luce non ſunt cū luce. Nec boni nunc
† Mat.26.d ita ſunt cum eo, & ſi aliquo modo per fidē
Marc.14.c. ſunt cū eo. k ¶ Videant. Cū in forma
Luc.22.d. ſerui clarificata viderint iudicantem bonum & malū, tolleť impius ne videat cla-
Iſa.26.b. ritatem dei qua de⁹ eſt, quā ſoli mūdi cor
Mat.5.a. de videbūt, qḋ erit eis vita æťna. l ¶ Vt dile. Dilectio q̄ pater diligit filiū eſt in oībus iuſtis, qa mēbra ei⁹ ſūt, & diligūť ī illo q totus diligiť. iō ſubdit: Et ego ī ipſis ſū. Q. Quia ego ſum ī ipſis, aliť eſt ī nobis vt ī tēplo, nos ī illo aliť: qa nos ſum⁹ ille, cū ſcḋm hoīem eius capitis ſumus corpus.

¶ Pro illis quorum fides iam incepta reſurrectione & aſcenſione confirmabitur.

pro eis qui credituri ſunt per uerbū
a ¶ Quid rogas? b ¶ Quod ſupra de ſolis apoſtolis hoc de omnibus ſimul. ¶ In fide, in charitate, in pace: quia in vnum regnum ſunt futuri, de quo poſtea ſupponet.

c eorum in me, ut omnes unum ſint,
¶ Rogo.
d ſicut tu pater in me, & ego in te: ut
a ¶ Vnitas ſanctorum hic vel in futuro non eſt cauſa fidei, ſed merces. b ¶ Ita ſint vnum. c ¶ Pro eis vt homo rogo: & vt deus facio quod rogo.
e & ipſi in nobis unum ſint, ut mundus credat, quia tu me miſiſti. Et ego
¶ Immortalitatis. a ¶ Dabo tecum ego deus.
claritatē quam tu dediſti mihi dedi
a ¶ In charitate ſicut ſupra in fide. b ¶ Vt ſint vnum per me vnum mediatorem.
eis, ut ſint unum ſicut et nos unum
a ¶ In claritate. b ¶ Supra tantum vt ſint vnum, hic conſummati: ibi credat, hic cognoſcat.
f ſumus. Ego in eis, & tu in me: ut ſint
a ¶ .i. ipſi conſummati. ¶ Hoc & ibi & hic, qui inſeparabilem charitatem patris & filij modo credimus, tunc cognoſcemus.
conſummati in unum, & cognoſcat mundus quia tu me miſiſti: & dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Pater
a ¶ Quia dilexiſti eos in me, recipe eos mecum. b ¶ Conſummandos in tantam ſpem erigit, qua maior non ſit.
g h i quos dediſti mihi, uolo ut ubi ſum
a ¶ Ita mecum. b ¶ Non ait, credāt, quia hoc eſt merces fidei, non fides.
k ego, & illi ſint mecū, ut uideant claritatem meam quam dediſti mihi:
a ¶ Poſt crucem mihi homini, vel mihi deo, cum me genuiſti tibi æqualem.
a ¶ Videant: quia di. m. in quo & nos dilexit, & prædeſtinauit tunc, quod in fine mundi faciet.
quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi. † Pater iuſte mundus
¶ Ideo hoc eis volo, quia hi ſoli de mundo cognouerunt te. ¶ Iniquus. ¶ Iuſtum. ¶ Mediator.
te non cognouit. Ego autem te cognoui, & hi cognouerunt, quia tu
a ¶ Per me. ¶ Per hoc cognouerunt, quia tu me miſiſti. ergo gratia nouerunt.
¶ Per fidem.
me miſiſti. Et notum feci eis nomen
¶ Per ſpeciem.
l tuum, & notum faciam, ut dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.

Cap. XVIII.

m † HÆc cùm dixiſſet
n Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans Torrētem
¶ Non ante, ſed iſtis finitis. non quod in hortum mox introiret. ¶ Tranſiens de Iudæis ad Gentes. ¶ Quia bibit de torrente huius ſeculi.

a ¶ Sicut tu. pa. & c. u. ſint. Nō eſt ibi vnitas ęqualitatis, ſed G
cuiuſdam imitatiōis: qa Chriſti hoīs & dei eſt vnitas ꝑſonaľ: aliorū āt hoīm à deo ē tm̄ vnitas charitatis. b ¶ Vt m. cre. qa tu me mi. hoc addit, qa ex magna charitate & vnitate q̄ fuit ī primitiua ecclia, multi cōuerſi ſūt ad v̄itatē fidei, vt hr̄ Act. ij. & iiij. Et qa ꝑ p̄dicta poſſet aliqs credere ꝙ fili⁹ ñ eēt cā ꝑfectiōis apl'or: ſicut & pr̄. iō hoc remouet c ¶ Et e. cl. q. t. d. m. d. e. qa ptās miraculor ꝑ quā declarata ē diuinitas Chriſti, data eſt apl'is à Chriſto, vt patet Lu. x. c. & Mat. x. a. tñ aliť dedit eis hāc ptā tē, q̄; ipſe habuit. qa Chriſt⁹ v̄tute ꝓpria miracula fecit: apl'i āt nō propria v̄tute, ſed v rtute Chriſti miracl'a faciebāt. ꝓpť qḋ ī miraculis faciēdis nomē Xpi īuocabāť. d ¶ Vt ſint u. i. vt ſint ī v̄a vnitate ecclię & abſq; ſchiſmate. e ¶ Ego ī e. & c. ī u. qa ꝑ vnionē hūanitatis Chriſti ad deū facta ē vnio toti⁹ creaturæ, vt dictū eſt. f ¶ Et co. m. & c. ſi. & me di. Per opa em̄ miraculorū ab eis facta adduct⁹ ē mūd⁹ ad fidei charitatē, & cognouit diuinitatē Chriſti & familiaritatē ſiue amicitiā dei ad apl'os, qb⁹ aderat diuina v̄tus ī opibus miraculoſis. g ¶ Pa. q. de. mi. hîc orat fideli ppl'o ꝑfectionē glię di. Pa. q. de. mi. ꝑ verā fidem: h ¶ Volo. i. oro, & deſidero. i ¶ Vt u. e. ſ. & il. i. ī ętna btītudīe, ī q̄ iā erat Chriſtus actualiť q̄tū ad aīam, q̄ eſt principalior ps hoīs. k ¶ Vt ui. cl. m. q. d. m. i. diuinitatē meā, vł aliť, claritatē corpis mei glificādi. qa vtrāq; claritatē habet filius à p̄re. vnā ętnaliter, aliā ex tpe. l ¶ Quia di. me añ c. m. hoc patet q̄tū ad Chriſti deitatē, ſiľr q̄tū ab hūanitatē, ī q̄tū de⁹ pr̄ ętnaliter p̄deſtinauit ipſū ad hāc gl'iam & exaltationē. Et cōſeqnť oñdit Saluator, ꝙ ſua orō ſit exaudibilis, di. m ¶ Pa. iu. mū d⁹ te nō co. Licet em̄ Philoſophi deū cognouerūt q̄tū ad eēntiæ vnitatē, nō tamē q̄tū ad ꝑſonalē diſtinctionē, & iō nō cognouerūt ꝓpriè loqndo deū patrē. Siľr Iudęi licet de hoc habuerūt aliquā cognitionē ꝑ ſcripturas ꝓphetarū loqntes de diſtinctiōe ꝑſonarū ī diuinis, illa tñ fuit ī eis obſcurata ex īuidia & odio ad Chriſtū vt ſ. dictū ē. & iō nō cognouerūt deū patrē, niſi largè loqndo de paternitate ī q̄tū pater eſt oīm creatione. n ¶ Ego au. te co. qa ī q̄tū de⁹ cognoſcit p̄rem noticia cōprehēſiōis: & ī q̄tū hō pleni⁹ cognoſcit q̄ aliqs angel⁹ q̄tūcūq; beatus. o ¶ Et hi. co. qa tu me mi. qa apl'i ꝑ doctrinā & miracula Chriſti habuerūt noticiā, ꝙ ipſe eſſet miſſus ꝑ ſalute mūdi. p ¶ Et no. fe. e. n. i. nomē paternitatis ꝓpriè dictæ ī diuinis, & ꝑ cōſeqns toti⁹ trinitatis. quia cognita vna ꝑſona, & alię cognoſcunť. Iſtud enim nomē ſctiſſimę trinitatis q̄d erat alijs ignotū, vt p̄dictū ē, ꝑ doctrinā Xpi fuit apl'is reuelatū. q ¶ Et no. f. qa poſt reſurrectionē Xpi qñ apuit apl'is ſēſū, vt ſcripturas ītelligerēt, & poſt miſſionem ſpūſſctī, apl'i pleni⁹ cognouerūt myſterium trinitatis. r ¶ Vt dile. q. d. me ī ip. ſit. i. ſpūſſctūs, q ē amor p̄ris & filij. s ¶ Et ego ī ip. qa ꝑ grām ſpūſſctī facti ſūt tēplū & habitaculū Chriſti. ¶ In ca. xvij. vbi dicitur in poſtil. Similiter etiam Iudæi reſurrectionem futuram expectant, &c.

ADDI. Licet em̄ Iudęi moderni multas erroneas opiniōes hñt circa futurā vitā, ſiľr circa ſtatum reſurrectiōis: antiq tñ cor & autētici ñ credūt felicitatē vitę futurę cōſiſte rei bonorū tpaliū plenitudīe, vt. ſ. declaraui ī additiōe ſup Luc. xiiij. ca. — Iudęorū error de reſurrectione generali.

GLOS. ORDI. Cap. XVIII.

HAec cū di. Seqť: n ¶ Egreſſus eſt cū di. ſu. Iam apoſtolis ī agro culto & fructuoſo opere ꝑ aſſiduam prędicationē cōſtitutis, tempore paſſiōis ī hor-
Mat.4.b. tū paradiſi īroducit, vbi fruct⁹ eſt abūdātior: & q
Luc.23.f. ī deſerto tētatus vicerat, ī horto ſuos coronat. Vñ ait latroni. Amē dico tibi, ho. me. eris in paradiſo
☞ Vbi erat

NIC. DE LYRA. Cap. XVIII.

HAec cū dixiſſet: Hîc incipit euangeliſta deſcribere Chriſti paſſionem & mortem. ipſa autem fuit per Iudæos inchoata & ꝑ gentiles
Moraliter Mora. ¶ Hæc cū di. & c. trās tor. c. q īterp̄tať triſtis mœror.
⁂ Per hoc igitur

☞ a ¶ Vbi er. In horto capiť vt deleret peccatū cōmiſſum in hor-
A to deliciarū, in quē hui⁹ ſęculi torrētem trāſiēs, diſcipulos introduxit. b ¶ Cohor. Non Iudęorū, ſed militū à præſide ſeruato ordine legitimæ ptātis, vt illis tenētibus nullus auderet reſiſtere: vel etiam ſi qs auderet, cōtra tot nō poſſet. c ¶ Ve. il. Nocte tradiť, vt ſine turbis q̄ in die freq̄ntes aderāt inueniretť. d ¶ Stabat aūt & Iudas qui tradebat eū cū ipſis. De oſculo hîc tacet, qḋ alij euāgeliſtæ dicūt. e ¶ Ego ſum. Hac vna voce tot feroces & fortes moritur⁹ ꝓſtrauit virtute latentis deitatis: quia volebat qdē cōphendi, ſed nō niſi qñ voluit. f ¶ Abierūt re. & ceci. ī ter. Sic mō ꝑ euāgelium vbiq; dicit Chriſtus, ego ſū, & Iudęi expectātes Antichriſtū retro abeūt, & in terrena q̄ amāt, cadunt. g ¶ Sinite hos abire. Aug. faciūt quòd iubet ſinunt eos abire q̄s non vult perire nō qn poſt ſint morituri, ſed quia ſic nōdū credebāt, q̄uo credūt qui nō pereunt. h ¶ Percuſſit. Seru⁹ ſignificat populū legis ſeruū, auris pro dñō amputata, & à dñō ſanata, auditū amputatū, à vetuſtate renouatū, vt ſeruiat liber in nouitate ſpi-
Ro.7.b. ritus, nō in vetuſtate literę. Vnde dicitur malchus. i. regnaturus cū Chriſto. Qḋ ſignificatū quia nō cogitauit Petr⁹ ſed magiſtrū defendere voluit, dñs improbat factum, & monet eum ad patientiam. Illud tamē myſticè & fieri debuit & ſcribi.

Nicolaus de Lyra. ☞ Mitte

ꝑ gētiles cōſūmata. ſcḋm qḋ Chriſt⁹ p̄dixerat Mat. xx. c. Fili⁹ hoīs tradeť pr̄icipib⁹ ſacerdotū & ſcribis, & cōdēnabūt eū morte, & tradēt eū gētib⁹ ad illudēdū & flagellādū & crucifigendū. Et iō
B euāgeliſta primò oſtēdit, qd Chriſtus à
Diuiſio Iudæis ſit paſſ⁹, ſcḋò qd à gentib⁹ ſe. ca. Tūc ergo ap. Pr̄ia ī tres, quia priò deſcribit euāgeliſta q̄liť Chriſt⁹ à miniſtris Iudęorū fuit capt⁹: ſcḋò, q̄liť à miniſtris fuit pōtificib⁹ tradit⁹, ibi: Cohors q̄q;. tītiò q̄liť à pōtificib⁹ corā Pila. ē accuſat⁹, ibi: Adducūt ergo. Circa primum euāgeliſta tria deſcribit. primò ꝓditiōis locū. ſcḋò ꝓditoris appatū, ibi Iudas ergo. tētiò animū Chriſti ad ſuſtinēdū p̄paratū, ibi: Ieſ⁹ itaq; ſciēs. Circa primū ſciēdū, ꝙ Chriſt⁹ iuit ad locū extra ciuitatē, ad quē ſciebat vēturū ꝓditorē, vt oſtēderet ſe volūtariè ſubire mortē: & hoc ē ꝙ dicitur: Hæc cū dixiſſet & c. trās tor-
Cedron rētē Cedron. Cedron nomē eſt torrētis inter ciuitatē Ieruſalem & montē Oliueti, currēs ꝑ vallē Ioſaphat q̄ eſt intermedia. Et dicebať ille torrēs Cedrō, eo ꝙ in ripa illius fluminis, ſiue illius torrētis naſcebātur multi Cedri. hic em̄ fluui⁹ appellabať torrēs, pro eo ꝙ admodū torrētis qñq; habet aq̄s: qñq; nō. a ¶ Vbi erat hort⁹. & ſic erat loc⁹ clauſus cōueniēs ad capiēdū illos q eſſent ītra ipm. ¶ In quē ī. ipe: & di. ci⁹. offerēs ſe captioni. c ¶ Sciebat autē & iu. qui. tra eū lo. Ex quo patet aptitudo loci ad capiendū Chriſtū ex trib⁹ primò quia erat à ciuitate remot⁹, & ipi q̄rebāt eū cape ſine ſtrepitu turbatū vt hr̄ Luc. xxij. a. ſecūdò quia erat clauſus: & tertiò quia proditori cognit⁹. d ¶ Iudas ergo. Hîc deſcribiť proditoris apparat⁹: quia Iudas de trib⁹ ſe muniuit Primò de magna ſocietate forte & autētica: & iō diciť. e ¶ Cum accepiſſet cohortē. ſ. militū à p̄ſide aſſignatā, vt ſic multitudo populi ſi ſupueniret nō auderet īpedire eius ꝓditionē, ꝓpter iuſticiæ publicæ timorem. f ¶ Et à pō. & pha. miſtros. vt ſic haberet fulcimētū ab vtraq; curia. ſ. pontificis & imperatoris. Secūdò muniuit ſe Iudas de lumīe cōtra noctis tenebras qḋ notať cū dicitur: Venit illuc cum laternis & facib⁹. Tertiò muniuit ſe de armis ſi vellēt ei⁹ ꝓditioni reſiſtere. ideo ſubditur: Et armis: g ¶ Ieſus itaq;. Hîc oſtendiť ꝓmptitudo Chriſti ad patiēdū. & hoc dupliciť. primò quia Chriſt⁹ ſe non occultauit. ſecūdò quia defenſionē ꝓhibuit ibi: Simon ergo. In prima igitur pte dr̄ ſic: Ieſus ita. ſci. oīa q̄ ē. erāt ſu. eū, ꝓceſ. & dix. h ¶ Quē q̄ri. Ex quo manifeſtè patet, ꝙ ſua voluntate capt⁹ eſt: quia cū ſciret oīa futura, vt ſuprà declaratū fuit. j. ca. nō ſe occultauit: ſed magis quęrentibus eum obuiā iuit. i ¶ Reſpōderūt ei: Ieſū. Virtute C em̄ diuinitatis factū eſt, ꝙ veniētes ad capiēdū eū priò nō cognoſcerent eū, etiā ſu⁹ diſcipul⁹ qui venerat ad tradēdū eū. vnde ſubdiť: k ¶ Stabat autē & Iu. vt ꝑ hoc ſcḋò oñdereť, ꝙ de volūtate ſua capetur: quia ex q̄ eis erat incognit⁹, poterat ab eis recedere. & non ſolū patuit hoc ꝑ p̄dicta: ſed etiā manifeſti⁹ ꝑ hoc qḋ ſubdiť: l ¶ Vt ergo di. eis: ego ſū: abierūt ret. & cecide. in terrā. Si em̄ vno verbo oēs proſtrauit de facili poterat ab eis euadere. Oīa enī iſta facta ſunt ex diuina ordinatiōe, vt declarareť virtus diuinitatis eius per p̄dicta ſicut fragilitas humanitatis ꝑ captionē eius ſequētē & paſſionem. m ¶ Iterum ergo inter. eos quē q̄ri. Hoc fuit factū interuallo à prima interrogatione: quia †Mat.26.e
q̄diu iacuerūt ꝓſtrati, nō mouit ſe de lo- mar.14.e
co: vt magis declarareť ſua volūtaria ca- Luc.22.e
ptio. n ¶ Illi autē dixe. Ieſum Naza. †pr̄icipib⁹
Non enim cognoſcere poterāt eū, nec ca- ſacerdotū
pere donec ipſe vellet: propter hoc ſub- †Lucernis
diť: o ¶ Dixi uobis quia ego ſum. & tūc habuerūt ipſi⁹ noticiā & capiendi eū licentiā, ꝓpter q̄d ſubdiť p ¶ Si ergo me q̄ri. ſinite hos ab. q. d. ſic do vobis ptātē me capiendi, vt tñ meis diſcipulis nō faciatis aliqd mali. q ¶ Vt ī pleretur ſer. quē di. ſ. ca. p̄cedēti: r ¶ Quia quos dedi mi. & c. Iſtud em̄ verbū dixerat Ieſus nō tātū de ſalute ſpūali ſuor diſcipu- Mat.27.a.
lorū, ſed etiā de ſalute corpali cor. quod pater ex hoc, ꝙ inde excepit Iudā q ꝓdit⁹ eſt & ſpiritualiť & corpaliť, quia ex deſperatiōe ſe ſuſpēdit. & iō euangeliſta appli- D
cās v̄bū p̄dictū ad ꝓditionē corpalē, nō diſcedit ab intētiōe lr̄æ: s ¶ Simō ergo Hîc oñdiť ꝓmptitudo Chriſti ad patiendū ex hoc, ꝙ defenſionē ꝓhibuit & hoc ē qḋ dr̄: Simō er. Petrus hñs gla. edu. eū. Dicūt hîc aliq, ꝙ diſcipuli emerāt gladios de p̄cepto dñi: ſcḋm ꝙ hr̄ Luc. xxij. d. vbi diciť ſic: Et q nō habet, vēdat tunicā ſuā, & emat gladiū. Sed nō ē veriſil'e: quia ibidē dr̄, ꝙ apl'i ſtatim rñderūt: Ecce duo gladij hîc & Chriſt⁹ dixit: Sufficit. Ex quo patet, ꝙ añ illos gladios hēbāt: Dicēdū igiť, ꝙ apl'i fuerūt piſcatores: In piſca- †24.q.1.c.
tione autē oportet aliqñ rętia cū paxill' Si Petrus
affigere, & cū particis nauiculas dirigere Luc.22.e.
& iō in talib⁹ & cōſimilib⁹ vſus magnor cultellorum eſt neceſſarius. Et probabile eſt, ꝙ aliq de apoſtolis illos cultellos ſibi retinuerāt ad ſcindēdū cibaria: vñ etiā cū illis carnes agni paſchalis cōſciderāt. Petr⁹ autē vnum ex illis retinuerat apud ſe, quia erat magis prōptus ad defenſionem ſui magiſtri ꝙ alij. t ¶ Et percuſſit pontificis ſeruum. qui magis de propè ſe ingerebat ad Chriſtū capiēdum
Et abſcidit

¶ Cedron obumbratio eorum.
a Cedron ubi erat hortus: in quem in- a b
a ¶ Non ſtatim. ſed quibuſdam interpoſitis, quæ alij narrant. b ¶ Vbi ipſe lupus inter oues locū prę notauerat.
troiuit ipſe & diſcipuli eius. Sciebat c
autem Iudas, qui tradebat, eum locum: quia Ieſus frequenter conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis. † Iudas d
b ergo cum accepiſſet cohortem, & à c f
¶ Iudæos.
† pōtificibus & Phariſęis miniſtros
a ¶ Nox enim erat, in qua ideo cum lucernis & facibus vt ſi latere vellet his quæreretur. ¶ Ipſi accenderunt ſibi lumen pœnale.
c uenit illuc cum † laternis & facibus
a ¶ Vt his ſi qui eum defendere vellent, expugnarētur.
& armis. Ieſus itaq; ſciēs omnia quę g
uentura erant ſuper eum, proceſsit,
¶ Non ignorans quid vellent, ſed vt ſcirēt eum eſſe quem quærebant.
& dixit eis: Quē quæritis? Reſpon- h i
derunt ei: Ieſum Nazarenum. Dicit
a ¶ Non abſcondit ſe: ſed oſtendit
d eis Ieſus: Egò ſum. Stabat autem & k
a ¶ Quaſi neſcius facti eorum: vel potius vt ſigno oſculi eum traderet.
Iudas qui tradebat eum cum ipſis.
e f Vt ergo dixit eis, ego ſum, abierūt l
retrorſum, & ceciderunt in terram.
¶ Vt bene eum cognoſcant, ne errent in captione.
Iterū ergo interrogauit eos: Quem m
quæritis? Illi autē dixerunt: Ieſum n
Nazarenū. Reſpondit Ieſus: Dixi o
uobis, qa ego ſum: Si ergo me quæ- p
g ritis, ſinite hos abire. Vt impleretur q
ſermo, quem dixit: quia quos dedi- r
ſti mihi, non perdidi ex eis quemq;.
¶ Ardentior cęteris diſcipulis. ¶ Cultellum. ſ.
† Simon ergo Petrus habens gladi- s
h um eduxit eū, & percuſsit pontificis t
ſeruum.

⁂ Per hoc igiť quòd Chriſtus iuit illuc īminente ſua † paſſione, Moraliter
ſignificatur, ꝙ Chriſtianus ire volēs ad martyrium. debet immi- † captione
nens ſupplicium præcogitare, & per patientiam ſe armare. Vnde dicit Gregorius. homelia. xxxiij. Minus enim feriunt iacula quę præuidentur & nos tolerabilius mala mundi ſuſcipimus, ſi contra hæc per prouidentiæ Clypeum munimur. c ¶ Sciebat autem & Iudas qui tradebat, eum locum, quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis. inter quos erat Iudas. vt Chriſtum traderet. ſicut Sathan fuit inter filios dei. vt
Iob.1.b. ſanctū Iob afflictiōib⁹ moleſtaret. g ¶ Ieſ⁹ itaq; ſciēs oīa quæ uentura erant ſuper eum proceſſit & dicit eis. Quæſitus
Ioh.b. autem à turbis, vt facerent eum regem fugit ſolus in montem docens in hoc fugere mundanos honores & promptum eſſe ad labores. l ¶ Vt er. dixit eis, ego ſum, abierunt retrorſum & ceciderunt in terram. Ille qui cadit retrorſum, non videt ſui caſus periculum. ſic etiam labentes in culpam, non vident ſui lapſus miſeriam. q ¶ Sinite hos abire. Per hoc oſtenditur, ꝙ ſuperiores debēt ſuos ſubditos fideliť adiuuare, & ſe mortis periculo exponere pro ipſorum defenſiōe. ſ ¶ Simō autem Petrus habens gladium eduxit eum, & percuſſit pontificis ſeruum, & c. Exponatur ſicut. ſ. Mat. xxvj. & Mar. xiiij. & Luc. xxij.

⁂ Erat aūt ſer

a ❡Mit. Ac ſi diceret: Quieſcat vindicta. Aliter: Cõuerte gladiũ
E in locũ ſuum.i. verbũ prædicatiõis conuerte ad gentes. vbi ſecu͂m
Matt.26.c. Paulũ oſtiũ apertum & ĩgẽs ĩueniat. Aliter. Poſtq̃ plenitudo ſub
intrauerit, dicit Petro, per quẽ tot⁹ ordo prædicatorũ deſignatur
Mitte verbum prædicatiõis ad Iſrael. Om̃is eñ qui gla. ac. gla. pe.
Geñ.3.d. Quo gladio? Illo q igneus ꝟtitur ante paradiſum: & gladio ſpiritus, q in dei ſcribitur armatura. b ❡Cohors au. Mos erat Iudęis, vt quẽ morte dignũ iudicarẽt, vinctum præſidi traderẽt. c ❡Et adduxe. eum. Erãt eo tpe duo ſacerdotũ prĩcipes (vt Lucas ait) Annas & Caiphas, q viciſſim annos ſuos agebãt. Sed tunc erat Annus Caiphæ, & voluntate ei⁹ primũ ductus eſt Ieſus ad Annã, nõ qa collega, ſed quia ſocer eius erat. Vel domus ſic erant poſitæ, vt non deberet Annas à tranſeũtibus præteriri. d ❡Et alius di. Quis ſit iſte, qa hic tacetur, non temerè diffiniatur. Solet tñ iſte Iohannes ſic ſe ſignificare.
e ❡Dicit il. nõ ſum. Augu. Non ſolum negat Chriſtum, q dicit eũ nõ eſſe Chriſtũ
Mat.26.d. ſed qui etiam negat ſe eẽ Chriſtianũ: & ita hoc impletur qđ dñs dixit: Ter me negabis. f ❡Palã.i. multis audiẽtib⁹, nõ qđ q̃
Sup.16.f. dicit palã, eſſẽt cognita turbis. Cũ & apl̃is dixerĩt: Hęc in ꝓuerbijs loquut⁹ ſum. Sed
† perdi venit hora, cũ palã annũciabo vobis. Eis etiã ſecreta exponebãt, q̃ alijs ꝑparabolas dicebat. Sil'r qđ dicit: Nihil ĩ occulto ſum loquut⁹, nõ ꝙ nõ eſſet occulta intelligentia, ſed qa corã tot hominibus dixerat: Ea etiã q̃ paucis dixerat, nõ ſunt in occulto, qa ad hoc dixerat, vt p̃dicarent ſuꝑ tecta,
Mat.10.c. nõ vt tacerent. Ea aũt q̃ audierãt, & non
F intellexerãt talia erãt vt non poſſent iuſtè criminari: Et q̃ties interrogãdo tẽtauerũt vt accuſarẽt, ſic rñdit, vt oẽs calũniæ fruſtrarẽt. iõ dicit: Quid me ĩter. g ❡Quid me ĩ.i. à q̃ veritatem audire nõ deſideras. Interroga magis eos de q̃rũ dictis nõ habeas inuidiã. Ita temperat rñſionẽ, vt nec veritatẽ taceret, nec defendere ſe videret. h ❡Hec autẽ. Obijcit: cur nõ fecerit qđ docuit. Debuit non ſic reſpondere, ſed alteram maxillam prębere. Sed veraciter & manſuetè & iuſtè reſpondit, & nõ modo maxillã, ſed totũ corpus ferienti parauit. Et ☞hinc po-

k ❡Et aduxe. eũ ad Annã primũ.i. primò. Cui⁹ cã ſubditur: G
l ❡Erat enĩ ſocer Cai. Et quia eũdo ad domũ Caiphę habebãt trãſire ante domũ iſtius Anne, iõ ĩtroierũt demũ ei⁹: ꝓpt̃ ei⁹ reuerẽtiã. Alia aũt rõ fuit, qa põtificat⁹ tũc ſingul'ãnis vẽdebat, & iſti duo, ſcilicet Annas & Caiphas q̃ſi alternatim erãt põtifices: ꝓpter qđ q̃ſi põtifex hẽbat, qa ãno p̃cedẽti fuerat. Tertiò rõ ẽ, vt Chriſt⁹ corã iudicibus pl'ib⁹ cõdẽnat⁹, videret magis dign⁹ morte. m ❡Qui erat p. an. il. &c. Iſta ſũt expoſita. s̃. xj. ca. n ❡Seq̃. ãt. Hĩc ĩponit prima negatio Petri, cũ dicit: Seq̃ba. aũt Ie. Simõ Pe. & ali⁹ di. ſ. Ioh. Licet eñ iſti ſicut & alij priò fugiſſẽt, tñ poſtea ſequuti ſunt Ieſũ, qa feruẽtiores erant alijs. o ❡Diſcipu. ãt il. e. no. põ. Dicũt aliq ꝙ Iohã. erat perit⁹ ĩ lege & ꝓpt̃ hoc hẽbat noticiã cũ põtifice. Sed hoc nõ ẽ veriſile: qa piſcator erat, & de naui à Criſto vocat⁹ fuerat vt hr̃ Mat. iiij. d. vñ dicit Hie. in epl'a ſua ađ Paulinũ: Ioh. ruſtic⁹ piſcator ĩdoct⁹ &c. & iõ alia fuit cã ſuę notitię cũ põtifice, qa forte miſſ⁹ à pr̃e ſuo pluries portauerat piſces ad domũ põtificis. vel forte qa aliqs de cognatione ei⁹ ibidẽ ſeruiebat vel aliq̃ alia cã q̃ aliq aſſignãt, qa deſcẽderat de Dauid. & ſacerdotes hẽbãt iſtas genealogias. p ❡Et ĩtro. cum Ie. &c. ꝓpt̃ noticiã p̃dictã ꝑmiſſus ẽ ĩtrare. q ❡Pe. ãt ſta. ad o. fo. tãq̃ ĩcognit⁹. tñ ꝓpt̃ Iohãnẽ ꝑmiſſus ẽ ĩtrare. r ❡Dixit er. Pe. an. oſti. nũ. & tu ex di. es ho. iſti⁹? q.d. videt ꝙ ſic. Vidit eĩ eũ timide intrantẽ, & ſic habuit de eo ſuſpitionem. s ❡Di. ille: nõ ſũ. Ex q̃ patet fragilitas Petri, qa ita cito negauit, & ad vocẽ vni⁹ mł'ieris q̃ ñ loq̃bat acrit̃. Nõ eñ dicebat es tu de familia huius ꝓditoris? vel aliqđ hmõi, ſed hois iſti⁹, q̃ſi cõpaſſiuè loq̃ndo
H t ❡Sta. ãt ſer. &c. quia fri. e. ſicut ſolet eẽ ĩ Marcio poſt mediã noctẽ. Et calefa. ſe &c. v ❡Põti er. Hĩc põit Chriſti examinatio. Et diuidit ĩ tres: qa priò ponit dicta examinatio. ſecđò Chriſti rñſio, ibi. Rñdit ei Ieſ⁹. t̃tiò, rñſiõis reprobatio, ibi: Hęc aũt cũ dixiſ. Circa primũ ſciendũ, ꝙ Chriſt⁹ reputabat à Iudęis ſeductor hominũ & doctor falſę doctrię. iõ examĩat⁹ fuit de vtroq̃. & hoc eſt qđ dr̃. Põti. er. ĩter. Ie. Dicit ãt Annas põtifex, ñ qa eẽt actu ſed qa añ fuerat, & qa ſocer era põtificis, vt dictũ eſt. x ❡De di. ſu. vt videret & poſſet eũ dep̃hẽdere, ꝙ fuiſſent ab eo ſeducti. y ❡Et de do. ad vidẽdũ ſi poſſet ibi ĩuẽire falſitatẽ vł calũniã, & aliqđ dictũ cõtra legẽ. z ❡Reſ. ei Ie. hĩc põit Chriſti rñſio. De diſcipul' ãt ſuis nihil poterat ꝓ tũc bõi rñdere, qa pricipaliorẽ ĩt̃ eos ſtarĩ audierat ipm ĩ ſua p̃ñtia negaſſe. Sed de doctrĩa ſua rñdit, oñdẽs ꝙ ñ erat mala vł ſuſpecta, ſed ſana. Qđ declarat ex duob⁹. Priò ex loco, cũ dicit a ❡Ego palã lo. ſũ mũ. &c. Doctrĩa ãt ſuſpecta ĩ ãgul' & laterib⁹ docet, nõ in loco publco & ſacro. Scđ'ò ex auditorũ teſtimonio, dicẽs: b ❡Interroga eos q audie. &c. quaſi.d. Paratus ſum teſtimonium eorum ſubire, qđ eſt tibi magis credibile, quã meum dictum: quamuis ſecundum veritatem deberet eſſe contrariũ. c ❡Hæc autem cum dixiſſet. Hĩc ponitur huius reſponſionis reprobatio. Et hoc dupliciter. Primò per factum, cum dicitur: Vnus aſſiſtens miniſtrorũ dedit alapã Ieſu. Scđ'ò ꝑ verbum cũ ſubditur:

Diuiſio †mat.26.g Mar.14.g Luc.22.f. †mat.26.f. Mar.14.f. Luc.22.f. †igitur †mat.26.f. Mar.14.e. Luc.22.f.

ſeruum, & abſcidit eius auriculam dextram. Erat autem ſeruo nomen Malchus. Dixit ergo Ieſus Petro: Mitte gladium tuum in uaginam.
❡Paſsionis. a ❡Vt apoſtolus ait: Pro nobis omnibus tradidit eum. b ❡Q. Cur reſiſtis?
Calicem quẽ dedit mihi pater nõn uis ut bibã illum? † Cohors † autem & tribunus & miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum & ligauerunt eum, & adduxerunt eum ad
a ❡Cur ad⁹ eum? b ❡Voluit ad illum primo duci, vt minoris culpæ videretur, ſi alterius quoq̃ ſacerdotis dãnaretur ſententia.
Annam primũ. Erãt enim ſocer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius. Erat autem Caiphas qui conſilium dederat Iudeis, quia expedit unum hominem † mori pro populo. Sequebatur autem Simon Petrus Ieſum, & alius diſcipulus. Diſcipulus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cum Ieſu in atrium pontificis. Petrus autem ſtabat ad oſtium
❡Ex deuotione.
❡Foris ſtabat qui negaturus erat.
foris. Exiuit ergo diſcipulus alius, qui erat notus põtifici, & dixit oſtiariæ & introduxit Petrum. † Dixit ergo Petro ancilla oſtiaria: Nũquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille: Non ſum: Stabãt autẽ ſerui & miniſtri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant ſe. Erat autem cum eis & Petrus ſtãs & calefaciens ſe. Põtifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina ei⁹. Reſpondit ei Ieſus: Ego palam loquutus ſum mundo. † Ego ſemper docui in ſynagoga & in tẽplo quo omnes Iudęi cõueniũt, & in occulto loquut⁹ ſum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt quid loquutus ſim ipſis: ecce hi ſciũt quid dixerim ego. Hęc autem cũ di-
❡Infidelitatis.

Nicolaus de Lyra.

a ❡Et abſcidit auri. eius dex. Credidit eñ eũ magis lædere: ſed diuina ordinatione ictus declinauit. b ❡Erat autẽ nomen ſeruo Malch⁹. Hoc addit euãgeliſta ad oſtendendũ certitudinẽ rei geſtę, exprimẽdo propria noĩa. c ❡Dixit ergo Ieſus Petro, mitte gladium tu. in uagi. q.d. noli vti ad defenſionẽ meã. Et ſubditur cauſa: d ❡Calicem, quem dedit mihi pater, non uis ut bi. illũ. quaſi dicat, paſſionem quã ordinauit pater cęleſtis ad ſalutem humani generis debeo patienter tolerare. & ideo non eſt locus defenſionis & reſiſtẽtiæ, ſed magis patientiæ. e ❡Cohors quoque. Hĩc oſtenditur qualiter Chriſtus à miniſtris comprehenſus pontificibus præſentatur. Et diuiditur ĩ duas: qa priò deſcribitur ipſius p̃ſentatio Annæ. ſecundò, Caiphę, ibi: Et miſit eum Annas. Prima in duas: quia primò ponitur Chriſti præſentatio. ſecundò eius examinatio, ibi: Pontifex ergo. Prima adhuc in duas: quia primò deſcribitur prædicta præſentatio, ſecundò incidenter põitur prima Petri negatio, ibi: Sequebatur autem. Dicitur igit̃ primò ſic: Cohors au. ſ. militum. f ❡Et tribunus. qui eis præerat: & illi erant gentiles. g ❡Et miniſtri Iudæo. iſti erant Iudæi: h ❡Comprehenderunt Ieſum. Ex quo patet obſtinatio eorum, quia non fuerũt auerſi à ſuo malo viſis prædictis ſignis, ſed magis attribuebãt artibus magicis. i ❡Et ligauerunt eum. quaſi morte dignum. Illi enim q reputabantur morte digni, iudicibus pręſentabant ligati.
Diuiſio
Et adduxerunt

Moraliter ❧ Sic reſpon.
*b ❡Erat autem ſer. nomen Malchus. qui iterp̃rat rex eoꝝ. & ideo ꝑ abſciſionem auriculæ ſuę, ſignificata fuit abſciſio regalis & põtifical' eminentiæ Iudæorũ. k ❡Et adduxerunt eum ad Annã primũ. q̃rentes ei placere, qa cũ Caipha fuerat in cõſilio de Chriſti morte. Sic multi faciũt q̃rentes de malis placere hominibus peruerſis. a ❡Ego palã locu. ſum mũdo tanq̃ habens ſanam doctrinam, contra hæreticos qui magis docent in occulto
* Nunquid &

☞ hĩc pori⁹ oſtẽdit præcepta patiẽtiæ, nõ oſtẽtati õe corporis, ſed cor
A dis præparatiõe faciẽda: põtem qs maxillã viſibilit̃ præbere irat⁹. Melius ergo reſpõdet verè placatus, & ad ferẽda grauiora trãq̃llo aĩo parat⁹. a ❡Si ma. lo. Malè loquit̃ q cõtra ꝟitatẽ loq̃t. Et eſt: Si male loquut⁹ ſũ, da teſtimoniũ q̊ ꝓbes mẽdacẽ. b ❡Erat au. Aug. Dicto, ꝙ Annas miſit Ieſũ ad Caiphã, redit ad locũ narratiõis, vbi reliq̃rat Petrũ vt explicet qđ ĩ domo Annę de trina Petri negatiõe cõtigerat. c ❡In p̃to. ideſt vbi p̃ſes Pilatus habitabat. Sed ſi ad Caiphã, quõ ĩ p̃toriũ? forſitã aliq̃ cã vrgẽte de domo Annæ ad audiẽdũ Ieſum ambo cõuenerãt, Caiphas prexit ad p̃toriũ p̃ſidis, & ſocero ſuo Ieſũ reliq̃t ad audiẽdũ, vel ĩ domo Caiphę Pilat⁹ accepat p̃toriũ. & rãta erat dom⁹, vt ſeorſũ habitaret dñs, ſeorſũ Pilat⁹. d ❡Vt nõ cõ. quia dieb⁹ azymorũ cõtamĩatio erat illis in alienigenæ habitaculum intrare.

Nico. de Lyra

☞ Nobis

a ❡Sic rñdes põtifici. Ille eñ miniſter ſceleris accepit rñſionẽ Ieſu, quaſi notaſſet põtificẽ de ſtulta interrogatiõe. b ❡Reſpõ. ei Ie. humiliter veritatem oſtẽdẽdo. c ❡Si male loquut⁹ ſum, teſ. ꝑhi. de malo.i. potes ꝑhibere, & nõ me iniuſtè ꝑcutere. Sed videt̃ ꝙ hĩc Chriſt⁹ fecit cõtra doctrinã ſuã, qa Matt. v. f. dicit: Si qs te ꝑcuſſerit ĩ maxillã dexterã, p̃be ei & alterã. Ipe aũt hoc non fecit, ſed magis ꝑcutiẽtẽ ſe correxit. Dicẽdũ ꝙ illđ Chriſti p̃ceptũ, & plura alia q̃ ibi ponũt̃, nõ dãt abſolutè, ſecu͂m ꝙ dicit Aug. ſed magis ſecu͂m p̃parationẽ animi, qa hõ debet hr̃e animũ ſꝑ p̃ꝑatũ ad hoc faciẽdũ, vbi videret hoc expedire ad honorẽ dei,
B & vtilitatẽ eccl'ię: al's ãt ñ. ĩmo aliq̃ñ expedit ĩiuriãtib⁹ rñdere, ad ipſorũ & alioꝝ ĩſtructionẽ: ſicut fecit hĩc Chriſt⁹: & aliq̃ñ etiã facto reſiſtere, ne det̃ occaſio mal' male agẽdi.
Diuiſio d ❡Et miſit. Hĩc oſtẽditur q̃lit̃ Chriſt⁹ p̃ñtat⁹ ẽ Caiphę. Et diuidit̃ ĩ duas: qa priò deſcribit̃ dicta p̃ñtatio, ſecđò, ſubdit̃ ſecũda & tertia Petri negatio, ibi: Erat aũt. In prima igit̃ pte dr̃ ſic & miſit eũ Annas ligatũ: q̃ſi morte dignũ: & iã corã eo cõdẽnatũ. e ❡Ad Caiph. põtificẽ. Tũ qa ad ipm ꝑtinebat principaliter Chriſti examĩatio. Tũ vt videretur Chriſt⁹ magis morte dign⁹, q fuiſſet corã iudicibus plurib⁹ cõdemnatus. Sciẽdum tñ, ꝙ Iohannes hĩc tacet q̃lit̃ Caiphas eũ examinauit, & qualiter Caiphas veſtimẽta ſua ſcidit, & q̃liter Chriſt⁹ in domo ei⁹ illuſ⁹ fuit quia alij euãgeliſtæ hoc ſufficienter exp̃ſſerãt. f ❡Erat autẽ Simõ. Hĩc reuertit̃ euãgeliſta ad narrãdũ de negatiõe Petri: & iõ quaſi eadẽ verba q̃ dixerat in fine primæ negatiõis reaſſumit di. Erat autẽ Simõ Petrus ſtãs & cale. ſe. Ille eñ q narrat hiſtoriam aliquã quãdo occurrũt aliq̃ ĩcidẽtia narrãda, ĩterrũpit principale ad illud ĩcidẽs narrãdũ: q̊ facto reuertit̃ ad propoſitum. & ſic facit hĩc Iohãnes. vt dictum eſt. g ❡Dixerũt ergo ei mi. ad ignẽ ſtãtes: h ❡Nũq̃d & tu ex di. e. es? q.d. Sic. qa videbãt eũ timidũ & pauidũ. i ❡Negauit ille & di. nõ ſum. De iſta ſecũda negatione Petri videt̃ Matthæ⁹ contradicere Iohanni. Primò quo ad ꝑſonã. quia dixit ipm ſecũdò negaſſe ad vocẽ alteri⁹ ancillæ. Matth. xxvj. g. Iohãnes autẽ hĩc dicit, ꝙ fuit ad vocẽ miniſtrorũ ad ignẽ ſtantiũ. Scđ'ò q̊ ad locũ: qa Mat. dicit, ꝙ ſecđò negauit in exitu ianuæ, hĩc ãt dr̃ ꝙ ſtãs ad ad ignẽ. Propt̃ qđ ſciẽdũ, ꝙ principal' intẽtio euãgeliſtarũ erat exprimere trinã Petri negationẽ: & in hoc oẽs cõueniunt. De ꝑſonis aũt accuſãtib⁹, ſeu de negationis loco nõ erat eorũ principal' intẽtio. & ꝓbabile eſt, ꝙ multi ad verba Petri cõcurrebãt circa eũ: & cõſil'ia ꝟba dicebãt, ĩproperando ei magr̃m ſuũ: & iõ vn⁹ euãgeliſtarũ exprimit vnã ꝑſonã accuſãtẽ, & ali⁹ aliã, & vterq̃ dicit veꝝ. Vñ ſecu͂m veritatẽ hiſtorię videt̃ ꝙ prima negatio ſit facta ad vocẽ ancillę oſtiariæ, Petro domũ ĩtrante. Secũda ãt negatio facta ẽ ĩ domo, qa poſt primã negationẽ Petr⁹ timuit diu ſtare int̃ Iudęos: ꝓpt̃ qđ voluit exire: & tũc alia ãcilla vidẽs eũ timidũ accuſauit eũ: & ſil't in hoc cõcurrerũt illi qui ad
Cõcordia euãgeliſtarũ de trina Petri negatione.

C qui ad ignẽ ſtabãt: & idẽ dicebãt cum illa ancilla. ꝓpter qđ Matt. dicit ꝙ ad vocẽ ancillę alterius negauit. Iohãnes autẽ miniſtros cõcomitantes exprimit. Itẽ Matthæ⁹ dicit ꝙ negauit ipſo exeũte ianuam ideſt volente exire, & ad hoc ſe p̃parãte ꝓpter timorem, vt prædictum eſt: quia tñ adhuc erat in domo, nec ab igne longè receſſerat, ideo dicit Iohannes, ꝙ prope ignẽ facta eſt illa negatio. Tertia autẽ negatio facta eſt multis eum accuſãtibus & cõcurrẽtib⁹ propter p̃dicta: tñ inter illos erat principal' vnus ſeruus põtificis: propt̃ qđ Iohã. illũ exprimit tacẽdo de alijs iõ ſubdit. k ❡Dicit unus ex ſer. põ. co. &c. & iõ acri⁹ cęteris eũ accuſabat. & in accuſationis ſuę aſſertionẽ adduxit factũ p̃cedẽs cũ dicit: l ❡Nõne ego te ui. ĩ &c. q.d. Sic. m ❡Ite. er. ne. Aliqui ãt volẽtes excuſare Petrũ dicũt, ꝙ nõ negauit eũ ex timore mortis, ſed ex amore, nolẽs ab eo ſepari, ſed ſꝑ eũ ſeq. Sciebat eñ ꝙ ſi diceret ſe eẽ diſcipulũ ei⁹, ſtatĩ ab eo ſeparet̃: Sed hoc ẽ cõtra verba dñi. s̃. hr̃ta ca. xiij. d. vbi exprobrauit Petro di. Animã tuã ꝓ me pões, qđ fuit dictũ negatiuè ſicut fuit s̃. expoſitũ. & iõ patet, ꝙ Petr⁹ negauit timẽs aĩam ſuã exponere pro Chriſto. n ❡Et ſtatĩ gal. cã. ſ. ſecđ'a vice, quia poſt primã negationẽ ſemel cãtauit gallus ſed Petr⁹ tĩore ꝑturbat⁹ nõ ꝑcepit ſecu͂m ꝙ fuit expoſitũ Mat. xxvj. o ❡Ad. ergo Ie. hĩc oñdit̃ q̃liter Chriſt⁹ à Iudęis corã Pilato accuſat̃. Et diuidit̃ ĩ tres quia priò deſcribit̃ Chriſti p̃ñtatio, ſecđò, p̃ſẽtati examĩatio, ibi: Exiuit ergo. t̃tiò, ĩnocẽtię Chriſti declaratio, ibi: Et cũ hoc. di. In pria pte dr̃ ſic: Ad. ergo Ie. à Cai.i. à domo Caip. põtificis ad domũ Pilati p̃ſidis ad quẽ ꝑtiebat iudiciũ ĩ cã ſanguis. & locus vbi iudicabat, p̃toriũ vocabat̃. Aliq̃ ãt libri malè hñt, ad Caiphã, qa ĩ domo Caiphæ iã erat Chriſt⁹, nll's ãt adducit̃ ad locũ ĩ q̃ ẽ. Præterea ad Iohã. ſcripſit ĩ gręco hoc euãgeliũ: & iõ ꝓ veritate text⁹ habẽda recurrẽdũ ẽ ad Gręcũ. In gręco autẽ põit̃ à Caipha. p ❡Erat au. m. Hoc addit euãgeliſta ad oñdẽdũ q̃tũ Iudęi ſitiebãt ſãguinẽ Ieſu Chriſti, q ſũmo mane q̃rebãt ſnĩam de ei⁹ morte dari. q ❡Et ip. ñ ĩ. in p̃. ut nõ c. ex ĩgreſſu domus hois gẽtil', & tñ nõ tiebãt iqnari ex ꝓcuratiõe mortis ĩnocẽtis: ex q̊ patet eoꝝ ſuꝑſtitio vana. r ❡Sed ut mã. pa.i. azymos pães q à Iudęis cõedebãt ĩ paſchate ꝑ ſeptẽ dies. Nõ eñ erat licitum illos cõedere, niſi ꝑſõis mũdis. & iõ ꝑ paſcharis mãducationẽ nõ intelligit̃ hĩc cõeſtio agni paſchal'. vt malè dicũt Gręci, quia illũ cõederãt die p̃cedẽti. ſ ❡Exiuit er. Hĩc põit̃ Chriſti examinatio Et hoc duplicit̃. quia priò examĩat̃ corã Iudęis. ſecđ'ò ad ptẽ ſine ipis: ibi: ĩtroiuit ergo. iterũ In pria parte dr̃ ſic: Exi. er. Pi. ad eos fo. Iudęi eñ nõ audebãt domũ ei⁹ ĩgredi, ne ſuas obſeruatiões violarẽt: iõ volẽs eis deferre exiuit ad eos. t ❡Et dixit quã accuſa. aſſertis &c. Videbat eñ eũ ligatũ ĩ ſignũ dãnationis: ideo q̃rebat de cauſa, quia nõ erat cõſuetudo Romanis cõdẽnare aliquẽ, niſi prius audirent accuſationẽ ſuã & haberet locũ ſe deferẽdi, vt habet̃ Act. xxv. d. Et ideo Pilat⁹ q erat Iudex ab ĩpatore Romano illuc miſſ⁹, voluit modũ Romanoꝝ tenere. v ❡Reſp. & dixerunt ei. ſi non eſſet hic malefactor. non tibi tra. &c. q.d. Nos eius factum diligenter examinauimus, & inuenimus eum dignũ morte. ac ſi dicerent: nõ oportet aliã examinationẽ facere.
Mat.26.g. Mar.14.g. Luc.22.f.
Diuiſio
D
❧ Dicit ergo eis

Moraliter
* h ❡Nunq̃d & tu de di. &c. exponat̃ vt s̃. Mat. xxvj. & Mar. xiiij. & Luc. xxij. o ❡Addu. ergo Ie. à Cai. ad præ. ſcilicet. Pilati. q ❡Et ip. nõ ĩ. &c. Iſtis ſũt ſil'es illi qui faciũt cõſcientiã magnã de minimis, & mł'to grauiora cõmittũt, ſicut iſti tiebant cõtamĩari ꝑ ingreſſũ dom⁹ Pilati q gẽtil' erat, & tñ toto cõatu ꝓcurabãt mortẽ Chriſti, q ĩnocẽtiſſim⁹ erat. x ❡Si nõ eẽt hĩc m. &c. q.d. Nos ſum⁹ tãtę veritatis & iuſtitiæ, ꝙ nobis deberet credi ſimplici verbo ſine alia diſquiſitione: & ſic homines malicioſi ſe iuſtificant corã iudicibus, vt magis nocere valeant innocenti.
* Nobis

xiſſet, unus aſsiſtẽs miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens: Sic reſpondes pontifici? Reſpondit ei Ieſus: Si malè loquutus ſum, teſtimoniũ perhibe de malo: ſi autẽ bene, quid me cædis? Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem. † Erat autem Simon Petrus ſtãns & calefaciens ſe. Dixerunt ergo ei: Nunquid & tu ex diſcipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Nõ ſum. Dicit unus ex ſeruis pontificis cognatus eius cuius abſcidit Petrus auriculã: Nõne ego te uidi in horto cum illo? Iterũ ergo negauit Petrus, & ſtatim gallus cantauit. Adducunt ergo Ieſum à Caipha in prætorium. Erat autem mane, & ipſi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent paſcha. Exiuit ergo Pilatus ad eõs foras, & dixit: Quã accuſationẽ affertis aduerſus hominẽ hũc? Rñderũt & dixerũt ei: Si non eſſet hic malefactor, nõ ti-
a ❡Vt manſuetus & patiens, qui iuſſu quamlibet percutienti irrogare pœnam poterat.
a ❡Qui erat princeps ſacerdotum illo anno, & ad eum a principio ducebatur.
a ❡In domo Annæ. Hoc & ante dixerat, ſed quæ ſequuta ſunt adiungit.
❡Ecce ſecundo negat.
a ❡Vt tertia negatio compleretur.
a ❡Ecce completa prædictio Chriſti & cõuicta præſumptio Petri.
❡Ab Anna.
a ❡In illam partem domus quam Pilatus tenebat.
❡Iudęi qui adducebant Ieſum.
a ❡Qui quęrebant falſum teſtimonium aduerſus Ieſum.
a ❡Quem iudicatis reum mortis.
❡Prohibet tributa dari Cę & di, quia poſſum deſtruere templum dei & reædificare. ❡Quod probatur falſum in tot beneficijs quę fecerat. pro quibus reddebant mala.

a ℭNo.nõ.hoc dicunt propter diei feſti ſanctitatem. Lex enim
E præcipit, ne parcãt malefactorib⁹, præſertim ſeducentibus à deo ſuo, qualẽ iſtũ dicebãt eſſe: & cõtra ſeipſos dicũt, quia interficiebãt quẽ interficiendũ offerebãt, ſicut & Pilat⁹ interfecit, non tñ manibus ſuis. ℭCũ Pilat⁹ vellet Ieſum tradere Iudæis, vt ſecũdũ legẽ ſuã iudicarẽt eũ, noluerũt recipere, dicentes: Nobis nõ licet ĩterfice. quẽquã, & ſic ĩpleť ſermo Ieſu quẽ de ſua morte p̃dixit vt eũ à Iudæis traditũ gẽtes ĩterficerẽt, q̃ ſi ſic eẽnt alieni à ſcelere q magis peccãt, ĩ q̃ nõ eorũ ĩnocẽtia, ſed demẽtia mõſtratur. b ℭA temetipſo. Scit Ieſus qd ĩpe interrogat, & qd ille rñſurus eſt, ſed tñ dici voluit: nõ vt ſciret, ſed vt ſcribereť qď ſcire voluit. c ℭQuid fe. Q. Si hæc culpa nõ eſt, q̃ te regẽ dixeris, qd aliud feciſti, Q. ſi nõ eſt mirũ ſi iudici traderis puniendus q te regẽ dicis. Sed ſi hæc cauſa nõ eſſet tũc forte alia quęrẽda eẽt. Q. cõfirma ſi hæc cauſa eſt q̃ obijciť, an alia. d ℭRegnum. Hoc eſt qď nos ſcire voluit, ſed prius viciſſim interrogando voluit oſtendere q̃ eſſet de regno ſuo hoĩm opinio Iudæorũ vel gentilium, q̃ oſtenſa vtriſq; aptius rñdet: Regnum meum nõ ẽ de hoc mũdo. Q. Decepti eſtis: Nõ eñ impedio dñationẽ veſtrã in hoc mũdo, ne vanè timeatis & ſeuiatis, ſed ad regnum cæleſte credendo venire. e ℭTu dicis. Nõ ſe regem timet confiteri: ſed ita libratũ eſt, vt nec ſe regem neget, nec de mundo ſe fateatur eẽ, vt ille ſẽtiebat q dixit: Ergo rex es tu? Cui rñdit: Tu dicis: qa rex ſum ego Q. carnalis carnaliter dicis. f ℭEgo ĩ h. na. ſum, Nõ ĩ hac re, ſed ad hãc rẽ, qď in
F Gręco nõ eſt ambiguũ. Dicit ergo de tpali natiuitate, qua venit ĩ mũdũ, ſecundũ quã nat⁹ eſt ad hoc: & ad hoc venit ĩ mũdum. i. ppter hoc vt teſtimoniũ p. v. Sed quia non oĩm ẽ fides, addit. Oĩs qui eſt ex uerita. audit. i. obedit & credit mihi.
☞Iterum exi

bi tradidiſſemus eum. Dicit ergo [a]
eis Pilatus: Accipite eum uos, & ſe [b]
cundum legem ueſtrã iudicate eũ.
[a] Dixerũt ergo ei Iudæi: Nobis non [c]
a ¶Non licet interficere quemquam. ſ. in feſtiuis diebus, quia in alio tempore licebat ſecundum legem.
licet interficere quemquam, ut ſer [d]
a ¶Tradent eum Gentibus ad crucifigendum, & illudendum.
mõ Ieſu impleretur, quem dixit: ſignificans qua morte eſſet moriturus. Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & uocauit Ieſum, [e]
¶Hoc enim obiicieba Iudæi q̃ ſe dicebat regem.
& dixit ei: † Tu es rex Iudæorum? [f] [g]
[b] Reſpondit Ieſus: A temetipſo hoc [h]
dicis, an alij tibi dixerunt de me?
a ¶Q. A me hoc non dixi, ſed a Iudæis accepi, qui ideo te tradiderunt mihi.
Reſpondit Pilatus: Nunquid ego [i]
Iudæus ſum? Gens tua & põtifices [k]
[c] tui tradiderunt te mihi. Quid fe [l]
a ¶i. credentes in me.
[d] ciſti? Reſpondit Ieſus: Regnum [m] [n]
a ¶Et ſi adhuc in mundo.
meum non eſt de hoc mundo. Si ex [o]
a ¶Apparet quia nullus defendit.
hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei utiq; decertarent, ut non traderer Iudæis. Nunc autem [p]
¶Et ſi adhuc inter malos.
regnum meum non eſt hinc. Dixit [q]
itaq; ei Pilatus: Ergo rex es tu? Re [r] [s]
a ¶Ideo non nego me regem: quia in hoc natus ſum vt oſtendam quod ſum.
[e] ſpõdit Ieſus: Tu dicis, quia rex ſum [t]
[f] ego. Ego in hoc nat⁹ ſum, & ad hoc [v] [x]
ueni in mundum, ut teſtimonium [y]
perhibeam ueritati. Omnis qui [z]
eſt ex ueritate, audit uocem me [a]
am. Dicit ei Pilatus: Quid eſt ue [b]

ſari. &c. Sed de tertio, videbatur eſſe contra honorẽ imparoris in G quiſiuit. ſ. de regno, quia imparores Romãi nomẽ regiũ à Iudæis abſtulerãt vt frãgerẽt eorũ ſupbiã, & tollerẽt rebellãdi occaſionẽ. & ideo q̃ſiuit à Chriſto: f ℭTu es rex iu. q. d. Eſt hoc verũ qď tibi imponiť. ſ. q̃ velis tibi vſurpare regnũ. g ℭRñdit Ieſus. Hĩc põiť Chriſti rñſio, ĩ q̃ primo examĩauit Pilati iterrogationem, di. h ℭA temetipſo hoc di. &c. q. d. cõcepiſti hanc opinionẽ de me p teipſum. i ℭRepõ. Pila. nũqd &c. q. d. ex me nõ cõcepi: qa nõ ſũ Iudę⁹, & ſic nõ poſſũ iueſtigare ex libris Iudaicis quis debeat eẽ rex eorũ, ſed hoc ad peritos legis ptinet. ideo ſubdiť: k ℭGẽs tua & põ. tra. accuſãtes te ſup hoc. l ℭQuid fe. q. d. videť q̃ tu ſis in aliq̃ culpabiľ, ex q̃ illi q ſũt de gẽte tua & tãtę autoritatis, ſicut ſũt põtifices te accuſãt. m ℭRe. Ie. Examĩata ĩterrogatiõe Pilati, Ieſus primò rñdit ad q̃ſtionẽ priò factã de vſurpatiõe regni tpalis. n ℭRegnũ m. nõ ẽ &c. Nõ eñ negat ſe eẽ regẽ ſed magis cõcedit, qa ſecũdũ veritatẽ ĩpe erat rex regũ. verũ tñ ad tollẽdũ occaſionẽ calũniæ tpat ſuã rñſionẽ, dicens, q̃ nõ q̃rit hui⁹ mũdi tpalẽ dñationẽ. qď pbat cõſeqñť, dicẽs: o ℭSi ex hoc mũ. &c. Oĩe eñ regnũ tpale habet firmitatẽ nõ ſolũ ab ipſo rege, cum ſit vn⁹ ſol⁹ hõ: ſed etiã à miniſtris cõtra aduerſarios p ipõ pugnãtib⁹: qď nõ q̃rebat Chriſtus. & ſic patet q̃ ſatiſfecit ad q̃ſtionẽ, oſtẽdẽdo, q̃ nõ q̃rebat ĩť iudęos tpalẽ dñationẽ. verũ tñ qa conceſſerat ſe eſſe regẽ, iõ cõcludit: p ℭNũc aũt re. m. nõ ẽ hĩc. i. q̃tũ ad tpalia iſta q̃rẽda. Sed cõtra hoc videť q. P dicit Pſ. xlvj. a. Rex oĩs ťrę de⁹. Ipe aũt eſt verus de⁹ ſicut ver⁹ hõ. ergo regnũ ei⁹ ẽ de hoc mũdo. Dicẽdũ, q̃ ſcďm vitatẽ diuitatis, oĩa ſũt ſubiecta Chriſto: tñ q̃tũ ad hũanitatẽ ĩ prĩo aduẽtu ſuo, ñ vẽit ad dñandũ tpaliter, ſed magis ad ſeruiendũ & patiẽdũ. Et ſic patet, q̃ ſufficiẽter excludit illď qď ſibi ĩponebať de vſurpatione regni Iudęę, qa nõ fiebat q̃ſtio de ĩpo niſi ĩnq̃tũ hõ: & p ſtatu p̃nti ĩ q̃ erat, q ad primũ ei⁹ aduẽtũ ptiebat. q ℭDi. itaq; Hĩc põiť Pilati obiectio. Sicut eñ viſũ ẽ, Chriſt⁹ in ſua rñſione cõceſſerat ſe eẽ regẽ, ſed dixerat regnũ ſuũ nõ eſſe hĩc: iõ Pilat⁹ ad plenũ verba ei⁹ nõ intelligẽs accepit p hoc p ipm eſſe regẽ alicui⁹ regni, de q̃ nõ ĩtromitterẽt ſe Romãi: Sed q̃ Chriſt⁹ p hoc itelligeret regnũ cęleſte, & ſpũale nõ intellexit. & iõ voluit ſcire magis determinatè, concludẽs ex verbis Chriſti prædictis: r ℭErgo rex es tu. q. d. ex q̃ cõcedis te eſſe regẽ regni nõ ptinẽtis ad dominiũ imparoris, declara magis qď ſit illud regnum. s ℭReſpõdit Ieſus. primò cõcluſionem factã cõcedendo, dicẽs: t ℭTu dicis, qa rex ſum ego. & ita eſt ſecũdũ veritatẽ. Sed cõſeqñter declarat huius regni cõditionẽ di. v ℭEgo in hoc natus ſum. tpaliter. x ℭEt ad hoc ueni in mundũ. p carnis aſſumptionẽ. y ℭVt teſtimoniũ phi. uerita. docẽdo & radicãdo veritatẽ de diuĩs in cordib⁹ fideliũ. z ℭOĩs q eſt ex ueri. prima q̃ de⁹ ẽ, nõ ſolũ p creationẽ, ſed p imitationẽ & ſubiectionẽ. a ℭAudit uo. m. corde credẽdo, & ope obediẽdo, & per cõſequẽs in talib⁹ ſpũaliter ego regno: & tale regnum in nullo impediebat imperatoris Romani dominium de quo quęrebat Pilatus. b ℭDicit ei Pilatus: quid eſt ueri. Non quęrit diffinitionẽ veritatis, ſed q̃rit quę eſt illa veritas, cui⁹ virtu
✻te & participa
H

Nicolaus de Lyra

☙a ℭDicit er. eis Pi. q̃ſi indignatus ex eorũ rñſione, qa ſciebat eos ipſũ p inuidiã tradidiſſe, vt hř Mat. xxvij. b. b ℭAccipite eum. u. & ſe. le. ue. iu. q. d. Si ſufficit vřa examinatio, ſufficiat & veſtra ſentẽtia. Sciẽdũ eñ q̃ Romani aliq̃ minora iudicanda dimiſerãt Iudæis: ſed non poterãt p talibus inferre pœnam mortis. quia Romani retinuerãt ſibi cãm ſanguinis. & ideo p hãc reſponſionẽ inhibebat inferre Chriſto mortem. ipſi ãt nõ poterãt vitã ei⁹ ſuſtinere: & iõ renuerũt hoc accipere, dicentes: c ℭNo. n. li. inter. quẽq. Si eñ poſſent dare mortis ſñiam, libẽter iudiciũ recepiſſent. d ℭVt ſer. Ie. im. quẽ. di. Chriſtus eñ p̃dicens mortem ſuã apoſtolis Mat. xx. c. dixit, q̃ à principib⁹ ſacerdotũ tradereť gẽtib⁹ ad illudẽdũ & crucifigendũ. Et hoc fuit ĩpletũ p hoc q̃ renuerũt iudiciũ, & dimiſerũt ipſũ Pilato qui erat gentilis iudicandũ, & ſententiæ executionem ſuis militantib⁹. e ℭIntroiuit er. Hĩc poniť examinatio Chriſti in ſecreto. Et diuiditur ĩ tres: qa primò ponitur Pilati interrogatio, ſcď ò, Chriſti rñſio, ibi: Rñdit Ieſus. tertiò, Pilati obiectio, ibi: Dixit itaq;. Circa primũ ſciẽdũ, q̃ Iudæi cũ tumultu irrõnabili petebãt mortẽ Chriſti, ppter qď Chriſtus non reſpondebat, ſecundum illud Eccle. xxxij. a. Vbi nõ eſt audit⁹ nõ effundas ſermonẽ. ppter hoc Matthæ⁹ & Marcus dicũt, q̃ cũ accuſareť à principib⁹ ſacerdotũ, nihil reſpondit. propter qď Pilat⁹ intrauit prætoriũ, qď erat in domo ſua, vt ibi Chriſtũ magis pacificè examinaret extra tumultũ Iudæorũ, q nõ audebãt intrare ptoriũ, vt dictũ eſt. Chriſtus aũt de trib⁹ fuerat accuſatus corã eo, vt habeť Lu. xxiij. a. Hunc inuenimus ſubuertẽtẽ gentẽ nřam, & phibẽtẽ dari tributa Cæſari, & dicentẽ ſe Chriſtũ regẽ eſſe. Pilat⁹ aũt de duob⁹ primis non curauit inquirere: qa de primo. ſ. de ſubuerſiõe obſeruationũ legaliũ nõ curauit vtrũ eſſet verũ vel falſum, qa nõ erat Iudæus, ſed gentilis. Scďm cognouit eſſe falſũ p famã publicã, qa audierat Chriſti rñſionẽ q̃ Iudæis de hac materia reſponderat, Matt. xxij. c. Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari: &c.

Diuiſio

✻ c ℭNobis nõ licet ĩter. quẽquã. Sic dicũt mali clerici de corporali morte laici, & tñ hñt p modico multos ĩterficere ſuo malo exẽplo morte ſpũali, q̃ peior ẽ eſt interfectione corpali. m ℭRñdit Ie. reg. m. nõ ẽ de hoc mũ. Mlti plati qui tñ ſunt ei⁹ vicarij. cõtrariũ videnť dicere facto, ĩ põpis æquãtes ſe principibus terrenis: vel etiam excedentes. z ℭOĩs q eſt ex ue. &c. quã non audiunt, multi doctores & ſcholares theologi, qui neglecta ſacra ſcriptura circa curioſa & inutilia ſunt intenti. b ℭQuid eſt ueri. p hoc autẽ q̃ nõ expectauit Chriſti rñſum, ſignificata fuit ei⁹ in
✻ ſtabilitas

Moraliter

☞a ℭIterũ. Non expectat reſponſum, ne cũ vellet dimittere, mo
A ra fieret. ſubitò enim venit in mẽtem cõſuetudo qua poſſet p Paſcha dimitti. b ℭEſt aũt. Quia in Paſcha à ſeruitute liberati ſunt in Paſcha hæc cõſuetudo dimittendi eis fuit c ℭDimittam uo. Non potuit auelli à corde eius, Ieſum eſſe regem Iudæorũ, ſicut ĩ ſcribẽdo titulo, taq; ipa vitas hoc ei fixerit, de q̃ qd eẽ ĩtrogauit. Latro. i. diabol⁹ ſeditioſ⁹ & homicidiorũ autor dimiſſus eſt Iudæis q de patria lucis ob ſupbiã pulſ⁹, ĩ tenebrarũ carcerẽ miſſ⁹ erat, & iõ nõ poſſũt Iudęi videre pacẽ, qa ſeditioſorũ principẽ pluſq; deũ eligere voluerũt.
Iohan. 8. e. vñ bñ diciť: Vos ex diabolo patre eſtis. d ℭErat aũt Bar. i. filius magiſtri. i. diaboli, q latroni ĩ ſuo ſcelere Iudæis ĩpfidia magiſter fuit. Vel Barrabas. i. fili⁹ patris ideſt diaboli.

GLO. ORDI Cap. XIX.

TVnc ergo. Hoc fecit Pilatus ideſt milites facere permiſit, vel etiam iuſſit, vt Iudæi ſatiati de pœnis à morte deſiſterent. f ℭCoronã In ſpinea corona nřorum notatur ſuſceptio peccatorũ, p qua mortalis fieri voluit. Vnde præcurſor: Ecce agn⁹ dei, ecce qui tollit pctã mun. Spinę nãq; in pctõr ſignificatione ponũtur. Vnde dñs: Terra tua ſpinas & tribu. ger. i. cõſciẽtia tuẽ pũctiones, & aculeos vitiorũ procreare nõ deſiſtet. g ℭExiuit ergo. Ecce implentur q̃ de ſe p̃dixerat Ieſus occulta potentia: cõmendať patiẽtia q̃ informãť martyres. h ℭEt dicit e. Hĩc apparet nõ ignorante Pilato hæc à militibus eſſe facta, ſiue iuſſerit, ſiue permiſerit, vt ſatiatis Iudæis hæc ſufficerẽt. ſed magis inardeſcũt
B & clamant Crucifige crucifige.
Iohã. 1. e.
Gen. 3. c

[a] ritas? Et cum hoc dixiſſet, iterum ex [a]
iuit ad eos & dicit eis: Ego nullam [b]
[b] inuenio in eo cauſam. † Eſt autem [c]
[c] conſuetudo uobis, ut unum dimit
¶Qu. Quem melius?
tam in Paſcha: Vultis ergo dimittam uobis regem Iudæorum? Cla [d]
mauerunt rurſum omnes dicentes:
[d] Non hunc, ſed Barrabam. Erat au [e]
tem Barrabas latro. Cap. XIX.

[e] † TVnc ergo apprehẽdit Pilatus Ieſum [f]
¶Ecce quam iniurioſa Pilatus & milites intulerunt Chriſto
& flagellauit. Et mi [g]
[f] lites plectentes coro
a ¶Deriſorie: quia ſe regem diceb at eſſe. purpura enim eſt ſignum regis.
nam de ſpinis impoſuerunt capiti [h]
eius, & ueſte purpurea circũdederũt [i]
eum: & ueniebant ad eũ, & dicebãt: [k]
Aue rex Iudæorum: Et dabãt ei ala [l]
[g] pas: Exiuit ergo iterũ Pilatus foras [m]
[h] & dicit eis: Ecce adduco uobis eũ fo [n] [o]
ras, ut cognoſcatis, quia nullã inue
¶Mortis.
a ¶Non clarus imperio, ſed plenus opprobrio.
nio in eo cauſã Exiuit ergo Ieſus por [p] [q]
tans ſpineã coronã, & purpureum

natur ſicut Matth. xxviij. & Mar. xv. & Luc. xxiij.
C
ℭIn ca. xviij. vbi diciť in poſtilla. Et ideo per paſchæ manducationem non intelligitur hic comeſtio agni paſchalis.

ADDI. Immo manducatio paſchæ intelligi debet tantũ de agno paſchali vt declaratur in additione ſuper Matth. xxvj. vbi agitur de tẽpore cœne domini. vide ibi.

REPLI In ca. xviij. vbi diciť, Et ipſi ñ introierũt ptoriũ ne cõtaminarẽť, ſed mãducarent paſcha: Poſtillator dicit, q̃ intelligẽdum eſt de mãducatiõe panis azymi, nõ paſchalis agni Burg. opponit p ſuã minus autẽticã computationẽ & digreſſionẽ, quã ponit Matth. xxvj. Et ſi intelligi deberet de eſu agni prout Burgeñ. vult, ratio Iohã. euangeliſtæ valeret contra Nicodemũ, & alios ſepulturæ Chriſti intendẽtes: quia fuiſſent cõtamĩati ex tactu mortui, p cõſequẽs ĩhabiles ad mãducãdũ paſcha ſic acceptũ. vñ de eis dicere oportuit, & ipi nõ ſepelierũt eũ ne cõtaminareť, ſed mãducarẽt Paſcha: ſicq; falſificareť oẽs euãgeliſtæ. & puto, ſi cõputatio Bur. eſſet vera, q̃ nõ fuiſſẽt à Iudæis pmiſſi ſepelire mortuũ celebritate paſchali iã inchoata, q̃ incepit à veſpera feriæ ſextæ ſecundum Bur. cõputationẽ.
† mat. 27 b
Mar. 15. a
† mat. 27. c
Mar. 15. b

NICO. DE LYRA.

TVnc ergo. app. Ca. XIX. Pila. Hĩc cõſeqñter euãgeliſta deſcribit qd paſſ⁹ ſit Chriſt⁹ à gẽtib⁹. Paſſ⁹ aũt ẽ tria ab eis. ſ. flagellationẽ, illuſionẽ, & crucifixionẽ, ſcďm qď p̃dixerat ſaluator mat. xx. c. Tradẽt eũ gẽtib⁹ ad illudẽdũ, & flagelladũ & crucifigẽdũ. Et iõ euãgeliſta priò agit de illuſiõe & flagellatiõe, ſecũdò, de crucifixiõe, ibi: Tũc ergo tra. Pria in duas quia primò deſcribiť Chriſti flagellatio, & illuſio. ſcď ò, circa hoc oñdiť Pilati itẽtio, ibi: Exiuit iterũ. Circa primũ ſciẽdũ q̃ Pilat⁹ vidit ex clamore eorũ, q̃ nullo mõ poterat dimittere Ieſum omnino liberum cum pace ipſorum, ex altera parte durum erat ſibi innocentẽ interficere, & iõ ad ſatiſfaciendũ eis fecit Chriſtũ flagellari & illudi. & hoc ẽ qď diciť: f ℭTũc ergo apprehendit Pila. Ie. & fla. &c. non per ſeipm immediate, ſed p milites ſuos & miniſtros. g ℭEt milites. ple. co. de ſpi. ideſt de iũcis marinis ad modũ ſpinarum duris, & acutis. h ℭImpo. capi. eius. tanquam volenti regnare, & non potenti: qď fecerũt vt eorum illuſio reſponderet Iudæorum accuſationi. i ℭEt ueſte purpurea &c. tali enim veſte vtebantur reges. k ℭEt ue. ad eum di. &c. hoc totum factum eſt in illuſionem. vñ ſeqtur: l ℭEt dabãt ei ala. vt illuderent factis ſicut illuſerunt ſignis & verbis. m ℭExiuit ergo ite. Hĩc oſtenditur circa prædicta Pilati intentio, q̃ erat bona q̃tũ ad hoc: qa p̃dicta iuſſerat fieri, vt Iudæi tali afflictiõe Chriſti eſſent ſaciati: & ſic cõſentirẽt in ei⁹ liberationẽ ſine morte. Tñ p hoc nõ excuſať à toto, quia cũ eſſet iudex ſup eos, nõ debebat ei quẽ ſciebat innocentẽ etiã minimã pœnã inferre. Igitur euangeliſta circa ſequentia ſic pcedit quia primò declarat conatũ Pilati ad Chriſti liberationẽ. Secũdò Iudęorũ reſiſtẽtiã ad ei⁹ cõdẽnationẽ, ibi: Cũ ergo vidiſſet In prima igitur pte diciť ſic: Exi. ergo ite. Pi. fo. vbi Iudęi ſtabant, quia domum ei⁹ ingredi nõ audebant, vt ſupra dictum eſt. n ℭEt di. eis. primò allegãs Chriſti innocẽtiã. o ℭEcce aduco uobis eum foras. poſtq; diligenter examinaui eum & flagellaui ad vobis ſatiſfaciendũ: Vt cognoſ. quia nullam inue. in eo cau. Secũdò oſtẽdit ipſi⁹ punitionem iã factã vltra cõdignũ, cum diciť: p ℭExiuit ergo. Ie. ex p̃cepto Pilati: q ℭPortans ſpi. coro. &c. Volebat enim Pilat⁹ vt ſenſibiliter viderent qualiter fuiſſet illuſus & flagellatus, vt ſic mouerentur ad cõpaſſionẽ.
☙Et dicit eis
Quid paſſus Chriſt⁹ a gentibus
Diuiſio
D
Moraliter

☞Filium

Nico. de Lyra.

☙te & pticipatiõe hoĩes efficiunť de regno Chriſti. Intellexit eñ p hoc ĩ q̃dã generali aliquod dominiũ exiſtẽs extra cõmunem modũ hominũ. & hoc eſt verũ ſi intelligať determinatè, & magis in particulari, quia veritas diuina filio appropriať. Veritas per quã hoĩes in præſenti efficiunť de regno Chriſti, eſt quędam impreſſio & pticipatio veritatis diuinæ. Hui⁹ aũt q̃ſtionis Pilatus non expectauit reſponſionem duplici de cauſa. Vna eſt, quia erat de regno ſpũali, vt viſum eſt. ipſe aũt nõ habebat ſe intromittere niſi de temporalibus: & ideo hoc aduertens dimiſit illius quęſtionis proſequutionẽ. Alia cauſa fuit quia iam pcepe rit Chriſti innocentiam & Iudæorum maliciam, ſciens q̃ tradidiſſent eũ per inuidiam. Igitur prætermiſſa quæſtione prædicta voluit procedere ad eius liberationẽ, vt ſtatim patebit. a ℭEt cum hoc dixiſſet. Hĩc cõſequenter ponitur innocentiæ Chriſti declaratio. Cum enim Pilatus vellet eũ liberare, vt dictum eſt, occurrit eius memoriæ modus cõueniens liberationis ſuę, videlicet de conſuetudine Iudæorũ, qua dabatur eis à præſide in ſolẽnitate paſchali vnus victus in memoriam liberationis filiorum Iſrael de terra Aegypti. & ppter hoc voluit Chriſtũ liberare p hũc modũ & priò ad hoc faciendũ allegat Chriſti ĩnocentiã, dicẽs: b ℭEgo nul. iue. in eõ cãm. ſ. dignã morte. Secũdo allegat cõſuetudinẽ, de cui⁹ obſeruatione ſciebat eos eſſe cupidos, di. c ℭEſt au. cõſue. &c. Vultis ergo dimit. uo. re. iu. q. d. vos debetis hoc velle ad cui⁹ ĩtellectũ ſciẽdũ q̃ Pilatus volẽs Chriſtũ liberare poſuit eis ſub diſtictiõe de liberatiõe Chriſti vel Barrabe, & de nullo alio vt magis exprimiť Matth. xxvij. b. Sciebat eñ. q̃ cõſuetudinẽ ſuã nullo mõ dimitterẽt. ex altera pte Barrabas erat ita peſſim⁹, & populo odioſ⁹, q̃ firmiť credebat, q̃ ei⁹ liberationẽ nullo mõ vellẽt & ſic p cõſequẽs liberatiõi Chriſti cõſentirẽt. Sed ſacerdotes deceperũt populũ, inducẽtes eũ ad petẽdũ liberationẽ Barrabæ & nõ Chriſti. & hoc eſt qď ſubdiť: d ℭClama. rur. &c. ſed Barrabã dimitte nob. e ℭErat autẽ Barrabas latro. ſcilicet public⁹ & famoſus. Hoc addit euãgeliſta, ad oſtendẽdũ eorũ malitiam, qui ad procurandum mortẽ Chriſti petierũt latronis publici liberationẽ cõtra bonũ publicũ & contra iuſtitiam.
Pilatus nõ expectauit Chriſti reſponſionem ppter duo
Moraliter

✻ſtabilitas: qua timore cæſaris, & fauore Iudæorũ à veritate declinaui t dando ſententiam cõtra Chriſtum. Et ſic hodie faciũt multi iudices timore vel fauore à veritate iudicij declinantes.
d ℭClamauerunt ergo rurſum omnes dicentes. Exponat ur ſicut

Moraliter. f ℭTunc ergo apprehendit Pilatus Ieſum & flagel. & milites ple. co. &c. Beda & q̃uis hæc milites illudendo facerent, nobis tñ opabãť myſteria. Nã per ſpineam coronã noſtrorũ deſignať ſuſceptio pctõrũ: q̃ ſicut ſpĩas terra nři corporis germĩat. In veſtimẽto purpureo caro ei⁹ paſſiõib⁹ obiecta ſignificať. Purpura etiam veſtiť cũ de triũphis ſctõr martyrum gloriať. ℭAue. r. Sic faciunt illi qui in eccleſijs deuotionis oſtendũt ſigna, & cito poſt iiurias Chriſto graues in mẽbris ſuis faciũt
✻Clamabant.

a ¶ Fili.de. Ecce altera maior inuidia, quia parua videbatur illi E cita affectatio regni, & tamē vtrūq; vere erat Christus, & rex & filius dei. b ¶ Ie.au. Hīc & in aliis locis legitur siluisse Christus vt ꝓpheria impleatur: Sicut agnus corā tōdente sine voce, sic nō aperuit os suum. (Isa.53.c.) Quę similitudo de agno data ē, vt in suo silētio nō reꝰ, sed innocēs habeat. Nō eñ vt cōscius cōuincit, sed vt māsuetꝰ ꝓ aliis īmolatur. c ¶ Nisi ti.d.f.desu. i. à deo, qa nō ē potestas nisi à deo, sed tñ tibi talis data ē, vt sis sub alteriꝰ ptāte. & iō maiꝰ pctm̄ est ei q tradidit me tibi īuidēdo, q̄ tibi q exerces ptātē metuēdo: Nō tñ Pilatus est sine pctō: & iō ait, maiꝰ. d ¶ Et exin. i. ex hac cā, ne haberet pctm̄ occidēdo innocētem (& si minꝰ illis inuidis) q̄rebat dimittere, nō q̄ tūc primū q̄reret, sed si priꝰ volebat mō q̄rebat. (†Luc.23.c.) e ¶ Si hunc. Supra legē ꝓposuerāt scd'm quā deberet mori, qa filiū dei se fecit: Sed qa ille legē gētis alienę nō timet, sed magis timet occidere filiū dei: terrēt eū à Cęsare, quē ñ pōt vt autorē ptātis suæ cōtēnere. (* nostram) f ¶ Erat au.pa. Augu. Parasceue qd' interpretat ꝑparatio, est sexta feria q̄ ꝑparabāt necessaria sabbato: q̄ die ꝑcepit Moyses duplō colligere manna ꝓpter sabbatū. (Exod.16.d) Hora qua.se. qa iam īceperat sexta hora diei, qñ Pilatꝰ sedit ꝓ tribunali: & dū duceret Iesus, & cętera gererent, cōpleta est sexta hora: ex q̄ tenebrę fuerāt vsq; ad nonā. Sed ne hoc facinus ī Romanos, sed magis ī Iudæos retorq̄at, dicit Marcus hora tertia crucifixū, qa Iudæi clamauerūt ea hora: Crucifige, crucifige. (Mar.15.c.) ¶ Vel pascha est īmolatio Christi cuiꝰ parasceue. i. pręparatio à nona hora noctis cœpit: q̄ in domo pōtificis ꝓnunciata est mors Christi à dicētibꝰ: reꝰ ē mortis. (Mat.26.g.) F ab illa hora noctis nona vsque ad diei tertiā, sex horæ sūt ꝑparatiōis, tres noctis tres diei: quarum sexta iam cœperat cum Pilatus tribunal ascēdit: quod adhuc erat præparatio immolationis, quæ facta est scd'm Marcū tertia nō præparationis, sed ☞ diei &

a ¶ Pilatus. b ¶ Q. Si regi inuidetis, iam parcite, quia deiectum videtis. c ¶ Qui se regem dixit.

uestimentum, & dicit eis: Ecce hō- a b c
mo. Cùm ergo uidissent eum ponti- b
fices & ministri clamabant, dicen- c
tes: Crucifige, crucifige eum. Dicit d e
eis Pilatus: Accipite eum uos, &
crucifigite. † Ego enim non inue- f

¶ Quare mori debeat.

nio in eo causam. Responderunt Iu- g
a dæi: Nos legem habemus, & secun- h i
dum legem* debet mori, quia fili- k
um dei se fecit. Cùm ergo audisset l
Pilatus hunc sermonem, magis ti-
muit: Et ingressus est prætoriū ite- m
rum, & dicit ad Iesum: Vnde es tu? n

¶ Vbi non respondebat sicut ouis siliebat, vbi respondet, sicut pastor docet.

b Iesus autem respōsum non dedit ei. o
Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non lo- p
queris? Nescis quia potestatē habeo q
crucifigere te, & potestatē habeo di-
mittere te? Respondit Iesus: † Non r s

¶ i. quantulamcūq; habes, non enim tibi omnimode liberum est.

haberes potestatē aduersum me ul-
c lam, nisi tibi datum fuisset desuper.

a ¶ Iudaicus populus.

Propterea qui me trādidit tibi, ma- t

¶ i. Ideo.

d ius peccatū habet. † Et exinde quæ- v
rebat Pilatus dimittere eum. Iudæi
e autem clamabant, dicentes: Si hunc x
† dimittis, non es amicus Cæsaris.
Omnis enim qui se regem facit, con- y
tradicit Cæsari. Pilatus autem cùm z

¶ Timet, sed non consentit.

audisset hos sermones, adduxit fo-

¶ Pro iudice vel in sede.

ras Iesum, & sedit pro tribunali in a b

¶ i. iudicium vel iudiciale.

loco, qui dicitur Lithostratos, He-

¶ i. collis vel sublimitas.

f braicè autem Gabatha. Erat au- c
tem Parasceue Paschæ, hora quasi d
sexta: Et dicit Iudæis: Ecce rex ue- e f
ster. † Illi autem clamabant: Tol- g h
le tolle, crucifige eum. Dicit eis i

(† dimiseris)

Nicolaus de Lyra

a ¶ Et dicit eis, ec.hō. q.d. & si ī aliq̄ malè egisset, tñ vltra condignū punitꝰ est. & iō deberet vobis sufficere. b ¶ Cū ergo. hīc pōit Iudæorū resistētia, & hoc dupliciť, priō ꝑ irrōnabilē clamorē. scd'ō ꝑ rōnē, ibi: Rñderūt Iudæi. (Iudæorū resistentia ne Christus liberaretur.) In pria ꝑte dr̄ sic: Cū er.ui.e.pō. sic flagellatū & illusū & cognoscerēt, q̄ Pilatꝰ sic volebat dimittere ipsū. c ¶ Clama. tumultuosè, & alios ad clamādū excitabāt di. d ¶ Crucif. q.d. hæc pœna nullo mō nobis sufficit, sed petimꝰ q̄ moriat. e ¶ Dicit eis Pi.ac. Derisoriè & īdignāter hoc dixit: qa nō habebāt ptātē iudicādi aliquē ad mortē (†Mar.15.b) vt. s̄. dictū est. & est siñs modꝰ loq̄ndi ac si diceret: Si haberetis ptātem dare mortis sñiam, cito & sine cā faceretis: sed ego hoc agere nolo, iō seq̄t. f ¶ Ego e.nō ī ue.ī eo ca. dandi talē sententiā. g ¶ Respon. uidentes Iudæi, q̄ Pilatus nō aq̄esceret eorū clamori inceperūt allegare rōnes alias q̄ sup̄ allegauerāt. Nō eñ illas audebāt reiterare, qa Pilatꝰ iā illas euacuauerat. & iō hīc aliud allegant. Et primò allegant ipsum fecisse contra legem dei. scd'ò, contra legem imperatoris Romani, ibi: Exinde quære. In pria igiť parte allegāt sic Iudæi. h ¶ Nos legem ha. s. à deo datā ī monte Sinai. i ¶ Et secun.legem debet mo. quia Leui.xiiij. c. pręcipitur, q̄ blasphemi occidantur: & tale crimē imponebāt ei. vñ sequitur: k ¶ Quia filium dei. Verūtamen Christus hoc dicendo nō blasphemauit. sed veritatē dixit, & per scripturam ꝓbatum, vt. s̄. habitū est ca.x. l ¶ Cū er.au.&c.ma.ti. Nō ꝓpter legē Iudæorū quā nō obseruabat, sed ne verū eēt, vt Iesus sibi oblatus eēt verè dei filiꝰ, & sic factū enorme fecisset ipsum flagellādo, & iō de hoc voluit certius inquirere. vnde sequitur: m ¶ Et ingressꝰ est. vt veritatem magis veritatē magis posset cognoscere extra tumultū Iudæorū. n ¶ Et G dicit ad Ie. ꝑ hoc q̄rens si esset ex origine diuina scd'm veritatē. Christꝰ Pilato nō respondit. o ¶ Iesꝰ aūt rñ. nō de. Priō qa hō erat gētil' & idololatra, & generationē filii in diuīs capere nō posset. Scd'ō, qa nolebat passionē suā īpedire. Tertiò qa ꝓpheratū erat de eo, Isa.liij.c. Et sicut agnꝰ coram tōdēte se obtumescet &c. & iō volebat illud ꝓpheticū īplere. p ¶ Dicit ergo ei Pi.&c. Mirabať de eiꝰ taciturnitate, cū in pūcto liberatiōis vł cōdēnatiōis suæ. Seq̄t. q ¶ Nes. qa ha.po.&c. q.d. mihi saltem deberes rñdere. r ¶ Resp.Ie. nō ad īpediendū suā passionē, sed ad reprimēdū Pilati iactātiā: s ¶ Non ha.po.aduer.me.ul. nisi ti.datum esset desup. i. à principibꝰ romanorū, & vlterius ꝑmissū à deo, q est ptās supior. Et ex hoc arguiť eiꝰ pctm̄: qa nō accepat ptātē à Cęsare, & à deo cōdēnādi innoxios, sed magis liberādi eos. & cū hoc oñdit pctm̄ Iudę, & Iudęorū eē maiꝰ q̄ pctm̄ ipsiꝰ Pilati: quia ad occisionē Christi Iudas fuit motꝰ cupiditate: Iudęi aūt īuidia & rācore: sed Pilatꝰ fuit motꝰ hūano timore vt magis patebit. & hoc ē qd' diciť: t ¶ Proterea q me t.&c. In q̄ icludiť pctm̄ Pilati, qa maiꝰ nō diciť nisi ꝑ cōparationem ad minꝰ. v ¶ Et exide. Hīc cōsequēť allegāt Iudęi Christū fecisse cōtra legē īpatoris: qa videbāt q̄ Pilatꝰ parū erat motus eorū ꝑdicta allegatiōe: sed volebat Iesū oīno dimittere. & hoc ē qd' diciť: Exide q̄rebat &c. (†22.q.4.c Mouet. §. sed obiicit) Viderat eñ Pilatus tāq; hō astutꝰ, q̄ Christꝰ rōnabiliť cōuicerat eum de pctō si eū innocētē cōdēnaret. & ideo q̄rebat occasionē dimittēdi eū. qd' vidētes Iudęi clamabāt: x ¶ Si hunc di.nō es amicus. i. nō zelas ꝓ honore & statuto dñi tui custodiēdo. Qd' arguūt cōsequēť. di. y ¶ Ois enim q se re.f.cōtra. Impatores eñ romāi abstulerāt à Iudęis H regiā dignitatē, ne haberēt rebellādi occasionē. (†Ex eo sub tempore) Et iō q̄cūq; inter Iudæos dicebat se regē q̄litercūq; videbať cōtra ordīationē īpatoris facere. Christus aūt cōcesserat se regē esse, vt patet ex ꝑdictis: & ideo q̄uis scd'm veritatē hoc regnū nō eēt cōtra dominium īpatoris, vt s̄. dictū est tñ hoc arguebāt apparēť. Pilatꝰ aūt non audebat etiā scd'm minimā apparētiā facere cōtra īpatoris honorē. iō seq̄tur. z ¶ Pilatꝰ &c. adduxit fo. Ie. vt corā Iudæis euidētius de facto īq̄reret, & eorū dictū falsū oñderet. a ¶ Et sedit ꝓ tri. idest ī loco sedis iudiciariæ. b ¶ In loco q dicitur litho. idest lapidū stratura. & diciť à lithos qd' ē lapis, & stratos qd' est pauimētū siue stratura, & ē nomē Gręcū Hæbraice aūt Gabatha. quia hoc nomen Hebraicū idē significat sicut Gręcū. Ille eñ locꝰ erat añ domū Pilati. Añ eñ domos magnatorū solet esse locus de lapidibꝰ ꝑparatus. c Erat aūt parasce.&c. quia erat feria sexta, & prima dies solēnitatis paschalis dicebať āt fer. sexta parasceue. i. ꝑpatio. qa illa die ꝑpabāt Iudęi cibaria ꝓ die sabbati, ī q̄ nō erat licitū aliq̄d decoq̄ vt hř Exo.xvj. f. d ¶ Ho.qua.se. Cōtrariū videť Marci.xv.c. vbi dr̄ Erat aūt hora tertia, & crucifixerūt eū. Priꝰ aūt fuit iudicatꝰ q̄ crucifixꝰ: ergo, &c. Dicendū, q̄ scd'm veritatē erat tp̄s mediū inť tertiā & sextā: mediū aūt ab vtroq; extremo pōt denoīari: & iō Marcꝰ expssit illd' tp̄s mediū ꝑ horā tītiā. Iohānes verò ꝑ sextā. e ¶ Et di.Iu. allegās ꝓ Christi liberatiōe. f ¶ Ecce rex ue. q.d. Mirū ē q̄ hūc hoīem abiectū & flagellatū dicitis sibi velle vsurpare regnū Iudęorū. g ¶ Illi au.cla. sicut furibūdi. h ¶ Tolle tolle crucifige eum. q.d. nō possumꝰ videre eū. i ¶ Dicit eis Pilatus. allegans in crucifixione Christi eorum verecundiam, dicens: ⁂ Regem vestrum

Moraliter. * c ¶ Clamabant dicentes: Crucifige crucifige eum & cætera. Nam obstinata nequitia non emollitur misericordia. *Responderunt

☞ diei, & eadē est sexta ꝑparatiōis. a ¶ Re.ue. Adhuc terror quē A de Cęsare ingerūt supare conatur, dicens: Regē ue.cru. de ignominia eorū volens eos frangere, quos de ignominia Christi nō poterat mitigare. b ¶ Tūc. quia profitenť Cęsarem apte cōtra eū esse, si aliū regē velit eis īgerere, dimittēdo īpunitū quē ꝓpter hos ausus tradiderāt occidēdū. Victus ergo timore. c ¶ Tradi.eis Ie.ut cruci. Eis, nō q̄ ipsi manibꝰ eū acciperent, q supra hoc excusauerāt sed vt crimine īplicīti videanť, à q̄ alieni esse conanť: cū nō nisi ꝓ eis hoc faceret Pilatus. vñ nec ait vt crucifigerent, sed vt crucifigereť iudicio & ptāte Pilati. d ¶ Baiulās. portabat crucem suā Iesus. Grāde ludibrium īpiis: grāde mysteriū piis gl'iantibus q̄si in sceptro regni: & est crux cādelabrū lucernę, quę nō erat sub modio ponenda. (†Matt.27.d. Marc.15.b. Luc.23.d. †suam Matt.5.b.) Primò dñs crucē portat, quia prior passus est. Postea īposita est Simoni Cyreneo, qa debemꝰ seq vestigia eiꝰ. e ¶ Et cū eo. Latro q ꝑmāsit in ꝑfidia, significat Iudæos: q confiteť, Gētes significat. f ¶ Et erat scri. Hæ tres linguæ cæteris eminebāt. Hebræa ꝓpter Iudęos ī lege dei gl'iantes. Gręca ꝓpter gētiū sapiētes. Latina ꝓpť Romanos tūc penè oībus Gētibus īperātes. g ¶ Milites. Ecce q̄ gesta sunt iuxta crucē, cū iā crucifixus esset h ¶ Quat. Quadripartita vestis signat ecclesiā toto orbe, q quatuor ptibꝰ cōstat, diffusam, oībꝰ ptibꝰ æqualiter. i. cōcorditer distributā. Tunica sortita oīm ptiū significat vnitatē, quę charitatis vinculo cōtineť. i ¶ Incō. ne aliquādo dissoluať vnitas ecclesię. Et ad vnum peruenit, qa omnes in vnū collegit, sicut & in duodecim vnus Petrus ꝓ oībus dicit: Tu es Christus filiꝰ dei viui. (†Mat.27.d. Mar.15.c. Luc.23.e. Mat.16.) & ei ꝓ omnibus diciť: Tibi dabo claues regni cæ. vnus ꝓ omnibꝰ qa vnitas est ☞ in omnibus

a Pilatus: Regem uestrum crucifi- a
gam? Responderunt pontifices: b
b c Non habemus regē nisi Cæsarem.

¶ i. voluntati eorum.

c Tunc ergo tradidit eis illum, ut cru- c d

a ¶ Milites facto Iudæorum voto qui totum fecerunt quod fieri extorserunt.

cifigeretur. † Susceperunt autem Ie- d

a ¶ Suo humero vt eam commendaret imitaturis.

d sum, & eduxerunt eum. Et bāiu- e
lans † sibi crucem exiuit in eum qui f

a ¶ i. decollatorum.

¶ Locus decollationis.

dicitur Caluariæ locum, Hebraicè
autem Golgotha: ubi crucifixerunt g

a ¶ Latrones vt alii dicunt, vt sic cum impiis deputatus.

e eum, & cum eo aliōs duos, hinc, h
& hinc, medium autem Iesum. Scri i

¶ Operatur diuina vis in corde nescientis.

psit autem titulum Pilatus, & po- k l
suit super crucem, Erat autem scri- m n

¶ Corde, non carne.

ptum Iesus Nazarenus rex Iudæo- o
rum. Hunc ergo titulum multi le-
gerunt Iudæorum, quia prope ciui
tatem erat locus ubi crucifixus est
f Iesus. † Et erat scriptū Hebraicè, Grę p

¶ Tribus linguis scribitur, quasi tribus testibus: quia in ore duorum vel trium testium stat omne verbum.

cè, & Latinè. Dicebant ergo Pilato q

a ¶ Qui prædixerant: Non ha.re.ni.Cæ.
b ¶ Non potest immutari quod veritas dixit, nec quod Pilatus scripsit.

pontificēs Iudæorum: Noli scri-
bere, rex Iudæorum, sed quia ipse r
dixit, rex sum Iudæorum. Respon- s

a ¶ Vt impleatur scriptura: Ne corrūpas tituli inscriptionem. b ¶ Q. Non corrumpo veritatem, etsi vos diligitis falsitatem.

dit Pilātus: Quōd scripsi, scripsi.
g † Milites ergo cum crucifixissent t

a ¶ De aliis vestimentis sine sorte.

eum, acceperunt uestimēnta eius,

a ¶ Hinc apparet quatuor milites fuisse qui crucifixerunt.

h & fecerunt quātuor partes, uni- v

a ¶ Acceperunt similiter, sed non similiter diuiserūt.

cuique militi partem, & tunicām. x

a ¶ Hæc est causa quare non diuiserunt.

i Erāt autem tunica inconsutilis, y

B

Nico. de Lyra.

a ¶ Re.ue.cru. q.d. ex q̄ eū regnare formidatis & iā hoc fuit fama magna erit vobis verecūdia si morte moriať sic abiecta. Vñ & postea Pilatꝰ scripsit titulū crucis ad eorū verecūdiā: Iesus Nazarenus rex Iudæorū. (Mat.27. Mar.15.c. Luc.23.e) b ¶ Re. pō. Non ha.re.ni.Cæ. Ex q̄ patet, q̄ ex tūc ꝑpetuæ subiectiōi Romanorū se obligauerūt, renūciātes oī alteri regię dignitati. Patet etiā eorū obstinatio ad ꝓcurandū Christi mortē, cū ꝓ eiꝰ ꝓcuratiōe cōfessi sunt ī ꝑpetuū seipsos subiectos seruituti. c ¶ Tūc ergo tra. Hic īcipit agere euāgelista de crucifixione Christi. & diuidiť in tres: qa priō agit de crucifixiōe, (Diuisio) scd'ō de morte, ibi: Postea sciens Ie. tertiò de sepultura, ibi: Post hæc aūt ro. Prima ī duas: qa primo describit īpam crucifixionē. scd'ò agit de cōseq̄ētibꝰ ad īpam, ibi: Scripsit aūt ti. Circa primū sciēdū q̄ Pilatꝰ vidēs q̄ ꝓpť mortē Christi obligabāt se Iudæi ꝑpetuę seruituti Roma, timuit si hoc refutaret, ne accusareť apud Cæsarē, & iō motꝰ timore īpatoris & fauore Iudaici ppł'i, cui ꝑerat, & à qbꝰ pecunias leuare spabat, cōtra iusticiā dedit sñiam de morte īnocētis. & hoc ē qd' dr̄: Tūc er.t.e.il. ꝑ sñiam diffinitiuā. d ¶ Vt cru. tñ priꝰ lauit manꝰ suas, īponens pctm̄ de morte Christi Iudæis ipis hoc recipiētibꝰ, vt hř Mat.xxvij. q̄uis nō esset ꝑ hoc excusatꝰ scd'm veritatē. e ¶ Et ba.si cru. Primo eñ portauit eā, vt hic dr̄, tñ postea īueniētes Simonē Cyrenēsem fecerūt sibi portare crucē, vt citiꝰ venirēt ad locū passiōis: qa Iesus ꝑ totā noctē ꝑcedentem afflictus fuerat: & ideo lento gradu incedebat. f ¶ Exiuit in eū. Iste locus erat ꝓpe ciuitatem Ierusalē, & dicūt aliqui q̄ dr̄ locꝰ Caluariæ à Caluaria Adę ibi sepulti. Sed hoc est falsum, quia sepultꝰ fuit in Hebrō, vt diciť Iosue.xiiij. Sed sic nominatur locus Caluariæ, qa in illo loco malefactores decapitabantur. & sic patet mortis Christi turpitudo ex conditione loci, & ex modo mortis, cū diciť, g ¶ Vbi cru. Crucifixio eñ erat turpissimum turpissimū genꝰ mortis. h ¶ Et cū eo ali. Ex quo apparet turpitudo mortis Christi rōne societatis, qa īter duos malefactores fuit crucifixꝰ. Hoc aūt factū est ex Iudæorū intētiōe & diuina ordinatiōe, tñ diuersimode: qa Iudæi ꝑ hoc intēdebāt inducere suspitionē ppł'o q̄ Iesus esset ꝑticeps & prīcipalis ī eorū malefactis. C Ex intētiōe aūt diuina factū ē hoc, vt īpleret scriptura Esa.liij.d. Et cū iniq̄s deputatus est. i ¶ Scri.au. Hic ponunť q̄dā cōseq̄ētia ad Christi crucifixionē. & sunt tria: qa primū ptinet ad Pilatū, secūdū ad milites crucifigētes Iesum, tertiū ad parētes Christi existētes ꝓpe eū. secūdū poniť ibi: Milites aūt. tertium ibi: Stabāt aūt. Circa primū sciēdū q̄ modꝰ Romāorū erat scribere cām mortis crucifixorū sup lignū crucis. Iudęi aūt cōtra volūtatē Pilati petierūt Christū crucifigi, vt patet ex ꝑdictis. & iō ꝑ talē modū scripsit titulū, vt redūdaret in verecūdiā eorū. & hoc est qd' dr̄: Scri.au.ti.pi. in q̄dā charta tabulæ affixa. k ¶ Et po.su.cru. illā tabulā. l ¶ Erat au.scri. Iesus. in quo exprimiť nomē propriū. m ¶ Nazar. quo ad patriā: qa ibi fuit nutritꝰ, vt dictū est. n ¶ Rex iu. in q̄ exprimiť cā mortis. o ¶ Hūc er.tit. mul.le.Iu. & cā subdiť: Quia pro.ci. erat lo.ubi cru.ē Ie. & ideo multi de ciuitate poterant de facili illuc venire. p ¶ Et erat sc.He.Græ.& La. vt oēs qui de diuersis ptibꝰ orbis ad festum pascale venerāt, possent illū legere. Venerāt eñ ibi aliq̄ Gētiles, vt. s̄. dictū est ca.xij. Et iō titulꝰ fuit scriptꝰ in tribus linguis principalibꝰ. q ¶ Dice.ergo Pi.pō.Iu.no.scri. D qa videbāt q̄ talis modus scribēdi redūdabat in verecūdiam eorū, & maxīe ꝓpter Gētiles, q hoc verbū erant reportaturi ad diuersas ptes orbis. & iō voluerunt titulū sic corrigere. r ¶ Sed qa ipse di.rex sum Iu. hoc eñ mō nō sonaret in eorū verecūdiam. s ¶ Re.pi. Quod scri.scri. qd' scripserat cōfirmādo. Nec fortuitu factū ē hoc sed diuīa ꝑordinatiōe, qa hoc erat añ ꝓphetatū. ꝓpter qd' Ps̄.lviij. q loquiť de passiōe Christi: & duo psalmi ꝑcedētes sic intitulanť, Ne corrūpas tituli inscriptionē. & iō titulꝰ cruci Christi tripliciť descriptꝰ nō fuit mutatꝰ, sed magis cōfirmatꝰ. i ¶ Mili.er. Hic poniť secundū cōseq̄ēs ad Christi crucifixionē, & pertinet ad milites: q crucifixo Christo diuiserūt sibi vestes suas: & hoc est qd' dr̄. Mili.er.tū cru.eū, ac.ue.eius. Ex q̄ apparēt duo. primū est passiōis Christi ignominia in hoc q̄ nudū eū crucifixerūt, q̄ nō fit nisi abiectis & vilibus ꝑsonis. secundum est crucifigentiū auaricia: quia Christi vestes q̄uis essent parū valentes, tamen sibi rapuerunt: v ¶ Et fe.quatu. & cæ. quia erant quatuor milites ipsum crucifigentes. x ¶ Et tuni. s. citra partes prædictas, quam nō diuiserunt, eo quòd erat inepta diuisioni. quod patet ex eo quod subditur: y ¶ Erat ⁂ autem tunica

Moraliter. * b ¶ Respon.pon.nō habe.regē.ni Cæsa. hoc facto clamant nostri pōtifices & curati, q suas ecclesias dimittētes, ingerūt se negociis tpalibꝰ principatus vel regni. e ¶ Et baiulās sibi cru.&c. per hoc nos inducēs ad sui sequelā, sicut dixerat Matth.xvj.d. Si quis vult post me ve.abne.semetipsum, & tol.cru.suā, & se.me. h ¶ Et cū eo alios &c. Exponatur sicut Mat.xxvij. & Mar.xv. & Luc.xxiij. t ¶ Quod sc.scri. Per hoc aūt q̄ Iudęis petentibus Pilatus delere titulum, qui sonabat confusionem Iudæorum, noluit, sed magis ipsum confirmauit, significatū fuit q̄ Christi mors ad cōfusionē eorum erat futura per exercitū Romanorū, & ad regni Christi exaltationem ꝓpter sequentem resurrectionem, ꝓpter quod tūc dixit Matt.vlti.d. Data est mihi omnis ptās in cælo & in terra. t ¶ Milites ergo cum cruci.eum, acce.uesti.eius: & cæ. exponatur sicut Mat.xxvij. & Marc.xv.

M * Cum ergo

in oībus. a ℭ Deſu. Quia charitas ſupeminet oībus per totum: E qa nemo eſt eius expſ q ptinere videat ad totū, a q toto ſicut Græca indicat līgua, catholica vocat eccl'ia, q̄ in ſorte dei gr̄a commendat. b ℭ Cū ui. Qui diuīa factur᷒, qſi reppulit ignorā matrem, iā oñdit veniſſe horā, quā tūc pdixit: ī q̄ agnoſcit de q̄ fuerat mortalit nat᷒. Et docet vt à pijs filijs īpēdat cura parētibus, vñ & Apl's: Si qs ſuorū curā nō habet, fidē negat &c. c ℭ Mu. ec. Mr̄i quā reliqt, alterū p ſe filiū q̊dā mō tribuit. Nā cur hæc fecerit, hęc ſeqntia indicāt. d ℭ Et ex il. ho. ac. eā di. in ſuā. Qui etſi iā nō hr̄et ppria, in illa ſocietate cētupliciter acceperat, vbi erāt oīa cōia, nihil habēs & omnia poſſidēs. e ℭ Oīa cō. Oīa q̄ optebat fieri anq̄ acciperet acetū, & traderet ſpiritū. f ℭ Vt ēr, ſc. hic, cō. In ſiti mea po. me. ace. dic. Sitio. Q. Hoc min᷒ feciſtis: date quod eſtis. Degenerauerāt enim à vino patrū de iniqtate mūdi: quaſi de pleno vaſe īpleti, habentes cor vt ſpongiā, cauernoſis & tortuoſis latibulis fraudulentum. Hiſopus hūilis herba pectus purgat, ſignificat hūilitatē Christi, p quē fuſus ſāguis nos emūdat. Hāc circūdederūt Iudæi, & ſe circunueniſſe putarūt. Arūdo ſignificat ſcripturā, q̄ hoc facto īplebat. ☞ Sed vnus

†à ſummis
1. Tim. 5. a.
†Pſ. 22. d.
2. Co. 6. b.
Pſal. 68. e.

a ¶ Quia charitas ſupereminet præ omnibus.

a † deſuper contexta per totum. Dixe- a b runt ergo adinuicem: Non ſcinda- c mus eam, ſed ſortiamur de illa cu- d ius ſit, ut ſcriptura impleretur di-

¶ Non ſortiti. ¶ Alia quam unicam.

cens: † Partiti ſunt ueſtimenta mea e

¶ Tunicam.

ſibi, & in ueſtem meam miſerūt ſor- f tem. Et milites quidem hæc fece- g runt. Stabat autem iuxta crucem Ie- h

a ¶ Hæc erat mater Iacobi.

ſu mater eius, & ſoror matris eius

a ¶ Filia Cleophe.

Maria Cleophæ, & Maria Magda- b lenæ. Cum uidiſſet ergo Ieſus ma- i trem & diſcipulum † ſtantem quem

¶ Præ cæteris familiarius.

c diligebat: dicit matri ſuæ: Mulier, k ecce filius tuus. † Deinde dicit diſci- l d pulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora m

a ¶ Quia ad eius curam quicquid ei eſt neceſſarium pertinet. b ¶ Matrem.

accepit eam diſcipulus in ſuām.

¶ Qui omnia diſpoſuit per neſcientes agit.

e † Poſtea ſciens Ieſus quia omnia con- n o f ſummata ſunt, ut conſummaretur p ſcriptura dicit: † Sitio. Vas † autem q r poſitum erat aceto plenū. Illi † ergo s ſpongiam † plenā aceto, hyſopo cir- t

a ¶ Arundin em: vt alius dicit.

cunponentes obtulerūnt ori eius. Cum ergo accepiſſet Ieſus acetū, di- v x

a ¶ Quod propheta prædixerat: Et quia nihil iam reſtat quod ante mortem ſi fieri oportet: & tradidit ſpiritum, vt qui poteſtatem habebat ponendi animam ſuā, & iterum ſumendi eam.

xit: † Conſummatū eſt. Et inclinato y capite tradidit ſpiritum. Iudęi ergo, z quoniā paraſceue erat, ut non rema- a

ſecūdū ꝙ dicit Luc. Vel forte iſtę pſonæ hic noīatę tāq̄ magis feruētes ī amore Christi ppinqui᷒ ſtabāt. ſicut dicit Ioh. aliæ autē multæ pſonę erāt Christo notæ, q̄ p timore à lōge ſtabāt: & de illis loquit Lucas. dicit tū ꝙ oēs noti ei᷒ ſtabāt à lōge: quia multō plures erāt ſtantes à lōge q̄ à ppe. i ℭ Cū uidiſſet ergo Ieſus matrem & diſcipulum. quem diligebat. ſ. Iohā. q ſcripſit hoc euāgeliū, & ppter hoc de ſe loquit tāq̄ de q̊dā altero, vt. ſ. dictū eſt. k ℭ Di. ma. ſuæ: Mu. ec. fi. tu. q. d. vſq̄ nūc fui tibi ad obſequium, de cætero iſte erit loco mei. Et nota, ꝙ loquens mr̄i ſuæ de cruce, non dixit ei, mr̄, ſed mulier; vocās eā cōi noīe, ne ex teneritudine nominis materni ſi exprimeretur, aggrauaretur anim᷒ ṽginis videntis paſſionē filij. l ℭ Dein. di. di. &c. q. d. deputo te ad eius obſequiū. m ℭ Et ex il. ho. &c. in ſuā. ſ. curā & diligentiam. n ℭ Po. ſci. Hic agit euāgeliſta de Christi morte. & diuidit in duas: qa primò ponit Christi cōſummatio per mortē, ſcd'ò eius lanceatio poſt ipſam, ibi: Iudæi ergo. Circa primū ſciēdū, ꝙ cōſummatio nr̄æ ſalutis cōſummāda erat p venerabilē mortē Christi, vt declarat Apoſtolus Heb. ij. & hoc eſt qd' dicit hic: Poſtea: ſupple q̄ dicta ſunt. o ℭ Sciēs Ie. &c. ſ. q̄ ſcripta erāt de Christo paſſuro: qa pauca reſtabāt ante mortē ei᷒ implenda. ſ. ei᷒ potatio, q̄ in pmptu erat. Vñ ſequit. p ℭ Vt cō. ſcri. Pſal. lxviij. e. In ſiti mea po. me aceto ideo ad illud reſiduū implendū. q ℭ Di. ſitio. Tantū laborauerat & de ſanguine emiſerat, ꝙ corpus eius erat deſiccatū & aduſtū: & ppter hoc ſitiebat ſupra modū. & talis ſitis ē maximū tormētū. r ℭ Vas au. p. e. &c. Illud em̄ portauerāt milites vt darent crucifixis ad bibendū, vt p hoc citius morerent: & ſic de cuſtodia eorum in cruce expedirent. Talis em̄ potatio aceti mortem accelerat crucifixi, vt dicūt aliqui. Aliā autem cauſam huius aceti tetigi Mat. xxij. q̄ videt probabilior iſta. & hæc eſt ibidē ſatis diffuſe poſita ppter qd' hic omitto. s ℭ Illi er. ſpon. &c. i. ligno Hyſopi. t ℭ Circū. ob. ori ei᷒. Erat em̄ eleuatus à terra, ita ꝙ ſola manu non poterant attingere ad os eius. v ℭ Cū er. contrariū videt Mat. xxvij. vbi dicit: Noluit bibere. Dicendū, ꝙ illud qd' eſt modicū quaſi nihil reputatur, vt dicit. ij. Phyſi.

Diuiſio
† aſtantem
† gitur
† autem
H

Nicolaus de Lyra.

a au. tu. in. i. ſine futura. a ℭ Deſu. cō. p to. Ex hoc dicūt aliq, ꝙ Christ᷒ pcioſis veſtib᷒ vtebat. Sed Chry. dicit cōtrariū, dicēſq̄ ī Paleſtina paupes īduebātur talib᷒ īdumētis reticulato ope factis ad modū ciliciorū. & hoc vr̄ veri᷒: quia Christ᷒ cōmēdauit vilitatē veſtimētorū ī Ioā. bapt. Matt. xj. a. Quid exiſtis in deſer. vi. homi. mol. veſtitū? q. d. non. Et pcioſitatē ibidē reprobauit, di. Ecce qui mollib᷒ veſtiunt, ī domib᷒ re. ſūt &c. Ieſus aūt cœpit facere & docere vt hr̄ Act. j. a & iō nō eſt veriſile, ꝙ vſus fuerat pcioſis veſtib᷒. b ℭ Di. &c. Nō ſcin. il. qa ptes nihil valuiſſent. c ℭ Sed ſor. de il. cu. ſit. Vnde patet ꝙ ſup ſolā tunicā miſerūt ſortē. Sed cōtrariū vr̄ Mar. xv. b. vbi dr̄. Diuiſerūt ſibi veſtimēta ei᷒ & mittētes ſortē ſup eis, qd' qs tolleret. Dicendū ꝙ dictū Marci debet diuiſiue intelligi ſic. Diuiſerūt ſibi veſtimēta ei᷒. ſ. alia à tunica. & poſtea ſequit, mittētes ſortē ſup eis: qd' p ſynecdochen debet intelligi, ſuper eis. i. ſup aliqd' eorū. ſ. ſuper tunicā, quid qs tolleret. i. quis tolleret illā tunicā. Sequit: d ℭ Vt ſcri. im. q̄ dicit Pſal. xxj. e ℭ Par. ſūt ue. m. ſi. ſ. alia à tunica incōſutili. f ℭ Et ī ue. m. mi. ſor. i. ſup aliā tunicā inconſutilē. ex quo etiā patet ꝙ Christ᷒ pprie habebat plura veſtimēta. g ℭ Et mi. qui. hæc fe. ſ. ſicut erat ſcriptū Pſal. pdicto. hoc addidit euāgeliſta, vt oſtendat pphetiā impletā per factū eorū. patet etiā per pdicta falſitas Iudæorū exponētiū pſal. pdictū de pſecutione quam habuerūt Iudæi per Aman, dicētes ꝙ Mardochæus fecit pdictū pſal. qa titul᷒ pſal. oſtēdit cōtrariū: qa ille pſal. intitulat à Dauid & nō à Mardochęo. Itē in principio pſal. dr̄: Lōge à ſalute mea verba rugit᷒ mei ſecūdū ṽitatē Hebraicā & trāſlationē Hier. qd' verificatū eſt de paſſiōe Christi, q nō fuit liberat᷒ à paſſiōe, q̄uis de hoc clamaret ad patrē, ſicut. ſ. dictū eſt ca. xij. Pr̄ ſaluifica me ex hac hora. Tpe aūt Mardochæi Iudęi fuerūt liberati celeriter poſt orationē eorū: qa prius fuerūt liberati q̄ veniret tp̄s ſtatutū interfectionis eorū. Itē ibidē ſubdit: Foderūt manus meas & pedes meos. qd' nō eſt īpletū in Mardochæo, nec in aliquo Iudæo illi᷒ tp̄is, ſed magis ecōuerſo ipſi Iudęi Amā & filios eius crucifixerūt. b ℭ Stabat. Hic ponit tertiū cōſequēs ad Christi crucifixionē, & ptinet ad ei᷒ parētes, qa Christ᷒ in cruce poſitus anq̄ moreret voluit mr̄i ſuę de cuſtodia & miniſtro puidere: dans exēplū alijs, vt ipſi ſint ſolliciti impēdere debitū obſequiū parētibus ſuis. & hoc eſt qd' dicit: Sta. au. iu. &c. Contrariū aūt videt Luc. xxiij. f. vbi dicit: Stabāt autē oēs noti eius à longe. Dicendū ꝙ primò fuerunt ppe, vt hic dicit: & tunc Christus hęc verba dixit. ſed procedente paſſione propter turbam comprimentem ſe retraxerunt, ſecundum qd' di-

†27. q. 2. ꝙ aūr. §. itē ſi cōiuges. & c. priuſq̄. &. c. ſi em.
†. i. ſuū ius
†Pſa. 68. e.
†impletā
F
†De celebra. miſ. c. i quadā. §. ſed aduerſ᷒

& ideo qa parū de illo aceto accepit, vt dicit hic Ioh. Matt. dicit Noluit bibere per talē etiam modū loquēdi dicimus cōiter de parum bibente, ꝙ nō vult bibere. x ℭ Di. con. eſt. ſ. qcquid erat ſcriptū de me. Vel aliter, Conſum. eſt: opus redēptionis humanæ. y ℭ Et incli. ca, tra. ſpi. oſtendens ex modo moriendi, ꝙ moriebatur ex obedientia patris, & nō inuoluntariè. ſicut ſuprà dixerat cap. x, Nemo tollit à me animā, ſed ego pono eā. z ℭ Iudæi er. Hic deſcribit vulneratio Christi mortui. & diuiditur in tres, quia primò ponit vulnerationis occaſio. ſecūdò ipſa vulneratio, ibi, Venerūt ergo milites. tertio dicti certificatio, ibi: Et qui vidit. Circa primū ſciendū, ꝙ occaſio vulnerationis Christi mortui fuit, quia Iudæi volebant cadauera de cruce deponere ppter ſolēnitatē craſtinā imminentē: q̄ incipiebat à veſpera illius diei, in quo Christ᷒ fuit crucifixus. licet em̄ fuerit crucifix᷒ prima die Paſchæ, q̄ erat ſolēnis apud Iudæos, tū ſcd'a dies protunc fuit ſolennior rōne ſabbathi apud Iudæos. Dies enim ſabbathi occurrens infra octauā Paſchæ erat dies ſolēnior, qa tunc feſtū duplicabat: & hoc eſt qd' dr̄: Iu. er. quo. pa. erat. i. dies veneris, in cuius veſpera incipit ſolēnitas ſabbathi ſequentis. a ℭ Vt non rema. &c. Erat enim hoc indecens in tanta ſolēnitate. vnde ſequitur. ☞ Erat enim

Diuiſio

✱ i ℭ Cum ui. ergo &cæ. per hoc autem, ꝙ poſitus in tanto tormento matri ſuæ prouidit de miniſtro, docuit nos in quocunq̄ ſtatu ſimus honorare parentes, q̄tum fieri poteſt bono modo. y ℭ Et incli. ca. tra. ſpi. Theo. Tradidit autem dominus ſpiritum deo patri, oſtendens quòd nequaquam ſanctorum animę conuerſantur in tumulis, ſed deueniūt ad manus patris omnium peccatoribus ad locum pœnarum delatis, videlicet in infernum. ✱ Sed vnus

Moraliter

☞ a ℭ Sed unus. Vigilāti ṽbo vſus eſt: Nō dicit, pcuſſit vel vulnerauit: ſed apuit, vt illi q̊dāmō vitæ oſtiū pāderet, vñ ſacr̄a eccleſiæ emanauerunt: ſine quibus ad vitā non intrat. Ille ſanguis fuſus eſt in remiſſionē peccatorū. Aq̄, & lauacrū pręſtat & potū. Ecce oſtiū in latere arcę q̄ intrāt aīalia diluuio nō peritura. Ecce mulier facta de latere dormientis. b ℭ Sicut mos. Nō fruſtra ait, ſicut mos eſt Iudęis, ſed admonet in huiuſmodi officijs morem cuiuſq̄ gentis eſſe ſeruandum.

A
Gen̄. 6. c.
Gen̄. 2. d.

Nicolaus de Lyra.

☞ a ℭ Erat enim m. qa ſicut dictū eſt, ſolēnitas eius duplicabat ppter octauam Paſchæ concurrentē. b ℭ Roga. Pi. ut frā. eo. cru. ne aliq mō euadere poſſent, & tollerentur de patibulis. c ℭ Vene. ergo mi. Sed videtur, ꝙ veniſſent ad Ieſū anteq̄ fregerūt crura ſcd'i, quia Ieſ᷒ erat ī medio amborū. Dicēdū, ꝙ duo milites frangebāt, & vnus fregit crura vni᷒ latronis ex vna pte, & alter crura alterius ex altera pte: & ſic ambo venerūt hincinde ad Ieſum q erat ī medio, & hoc eſt qd' dicit: d ℭ Ad Ieſum aūt. cū ue. ut ui. eū iā mor. nō fre. ei᷒ cru. qa hoc nō fiebat niſi ad hoc ꝙ euadere nō poſſent, depoſiti de patibulis. e ℭ Sed u. mi. lā. la. e. ap. vt certificaretur de morte ei᷒. f ℭ Et cōti. exi. ſan. & aq. Sanguis ad nr̄am redēptionē, aq̄ ad pctōꝝ ablutionē. Sciēdum tū, ꝙ iſta aq̄ miraculoſe exiuit, qa nō fuit humor phlegmaticus, vt dicūt aliqui, ſed aq̄ pura ad oñdēdū ꝙ corpus Christi erat ex veris elemētis cōpoſitū. cōtra errorē eorū q dixerūt eū hr̄e corpus cęleſte, ſicut dixit Valētin᷒ & ſeq̄ces ſui. & eorū q dixerūt eū hr̄e corpus phātaſticū, ſicut Manichęi. g ℭ Et q ui. Hīc ponit certificatio, quia ipſe Iohannes q ſcripſit hoc euāgeliū, pręſentialr̄ exiſtēs, vidit hoc fctm̄. & iō ei᷒ teſtimoniū eſt efficax ad credēdū, & hoc eſt qd' dicitur: Et q uid. i. ego ipſe, loqt em̄ de ſe p modū alterius ſicut ſupra dictum eſt. h ℭ Teſti. phi. patet lr̄a p pdicta. Sequtur: i ℭ Facta ſunt e. h. ut ſcri. imple. Exo. xij. g. Os nō cō. ex eo. Agnus em̄ Paſchalis fuit figura expreſſiua paſſionis Christi. iō ordinatiōe diuina cōſtitutum eſt vt oſſa agni paſchalis nō frangerētur, vt ſic figura & veritas corrn̄derēt, qa veri agni oſſa nō ſunt fracta in cruce, vt pędictū eſt. k ℭ Et iterū alia ſcrip. di. de ei᷒ trāſfixiōe Zacha. xij. c. l ℭ Videbūt in quē trāſ. Lr̄a Hieron. habet: Aſpicient ad me quē confixerūt. Propheta em̄ loquit in pſona Christi, loquens in prima perſona, ſed euangeliſta refert illud ad Christū loquens in tertia pſona: & eadē eſt ſententia. Illa aūt trāſfixio pprie fuit in lanceæ vulneratiōe. Sed hæc videbit à Iudæis in iudicio futuro: qa cicatrices vulnerum reſeruatæ ſunt à corpore Christi reſurgente nō ſolū ad certificationē ſuæ reſurrectionis oſtendēdo illas cicatrices apl'is, ſed etiā ad conuincendū Iudęos in futuro iudicio de pctō ſuæ mortis. m ℭ Poſt hæc au. Hīc agitur conſequenter de Christi ſepultura, quæ fuit glorioſa: ſecundum qd' erat pędictum Iſaiæ. xj. c. Et erit ſepulchrum eius glorioſum. q̄uis pręcedens mors fuit ignominioſa. & hoc eſt qd' dicitur: Poſt hæc autē rogauit Pil. Io. Erat em̄ ei familiaris, cū eēt nobilis decurio, vt dicitur Marc. xv. d. & iō ſecurius eū rogauit. n ℭ Ab Arimathia. oriū. ius. Eadem eſt ciuitas quæ. j. Reg. j. a. dicitur Ramatha, de q̄ fuit Samuel. o ℭ Eo quòd diſcipu. eſſet Ie. i. fideliter credens eius doctrinę. p ℭ Occultus autē prop. me. Iu. Ante enim paſſionem ex imperfectione timebat de ſynagoga expelli, qd' erat ignominioſum, ſi cōfiteretur Christū: tamen poſt paſſionem feruentior fact᷒ exemplo Christi animatus manifeſtauit ſe volens Christum honorificè ſepelire: & ideo ſequit: q ℭ Vt tolleret corpus Ieſu. ad ſepeliendū. r ℭ Et permiſit

†De conſe. diſ. 2. c. 1. & c. nō oportet.
De cel. miſ. c. cum Marthæ. §. q̄ſiuiſti. & c. ī quadam. §. per hoc aūt
†Exo. 12. g. Nume. 9. b
B
†Mat. 27. g Mar. 15. d. Luc. 23. g.
►Venit ergo, & tulit corp᷒ Ieſu.
† Supra. 3. a. & 7. g.

nerent in cruce corpora ſabbatho: (erat enim magnus dies ille ſabba- a

a ¶ Vt morerentur.

thi) rogauerūt Pilatum, ut frānge- b

a ¶ Mortui de ligno, ne pendentes magnum diem ſui diuturni cruciatus horrore fœdarent.

rentur eorum crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi c quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Ieſum d autem cùm ueniſſent, ut uiderunt eum iam mortuum, non fregerunt a eius crura. † Sed unus militum lan- e cea latus eius † aperuit: & continuò f exiuit ſanguis & aqua. Et qui uidit, g teſtimonium perhibuit, & uerum h

¶ Non ait, ſciatis: Scit ipſe qui vidit, credat ei qui non vidit.

eſt eius teſtimoniū: & ille ſcit, quia uera dicit, ut & uos credatis. Facta i ſunt enim hæc, ut ſcriptura implere

¶ Ob quod dixit: non fregerunt eius crura.
a ¶ Agno.

tur: † Os non comminuetis ex eō.

a ¶ Ad hoc quod dixit, lancea latus eius aperuit.

Et iterum alia ſcriptura dicit: † Vi- k l

a ¶ Quia in ea carne venturus eſt in qua eſt crucifixus.

dēbunt in quem † transfixerunt. † Poſt hæc autem rogauit Pilatum m Ioſeph ab Arimathia, eò † quòd eſ- n o ſet diſcipulus Ieſu, occultus autem p propter metum Iudæorum, ut tol- q leret corpus Ieſu. & permiſit Pila- r tus. Venit ergo: & tulit corpus Ie- s ſu. † Venit autem & Nicodemus, t

a ¶ Quia non nocte ſolum, ſed nocte primum.

qui uenerat ad Ieſum nocte primū, ferens mixturam myrrhæ & aloes v quaſi libras centum. Acceperunt x ergo corpus Ieſu, & ligauerunt b eum lintheis cum aromatibus, ſicut mos eſt ſepelire Iudæis. Erat y autem in loco ubi crucifixus eſt Ieſus, hortus: & in horto monumen- z

a ¶ Sicut in vtero Mariæ nemo ante eum, nemo poſt eum, ita in hoc monumento.

tum nouum, in quo nōdum quiſq̄

a ¶ Accelerata ſepultura ne veſperaſceret, quando nihil tale licebat facere.

poſitus fuerat. Ibi ergo propter pa- a raſceuen Iudęorum, quia iuxta erat monumentum, poſuerunt Ieſum.

permiſit Pila. Tū propter reuerentiā petētis: eum propter innocentiā Christi paſſi, quē ipſe cognouerat. s ℭ Venit ergo, & tulit corpus Ieſu. de cru. Corpora em̄ damnatorū non poterant ſepeliri, niſi de licentia præſidis. t ℭ Venit au tē & Ni. q uenerat ad Ieſum no. vt ſupra dictum eſt. iij. a. v ℭ Ferēs mixturā myr. & aloes quaſi li. Iſte etiam Nicodemus ante paſſionē Christi ſicut Ioſeph erat Christi diſcipulus occultus: ſed poſt paſſionē ex feruore ſe manifeſtauit ſicut Ioſeph. Sciendum etiā, ꝙ licet ex deuotionis iſtā vnctionē faceret, videt tū, ꝙ plenā noticiā de Christi reſurrectiōe nō haberet, qa de eo erat ſcriptum Pſal. xv. c. Nō dabis ſctm̄ tuū videre corruptionem. ppter qd' non indigebat vnctiōe conſeruāte cōtra putrefactionē. x ℭ Acceperūt er. cor. Ie. & lig. eū lin. i. pannis lineis īuoluerūt. Propter qd' ſtatutum eſt, ꝙ corporalia ſup quæ conficitur corpus Christi nō fiant de panno ſerico, ſed tm̄ lineo, vt habet de conſe. diſt. j. c. conſulto oīm. y ℭ Erat au. in lo. ubi cru. eſt, hor. i. ppe locum crucifixionis. z ℭ Et in hor. monu. in quo. hoc factum eſt ppter certitudinem dn̄icæ reſurrectiōis. quia ſi fuiſſet ſepultus in monumento: vbi iam alij fuiſſent ſepulti, poſſet reſurrectio dominica à Iudæis alteri īputari. a ℭ Ibi ergo propter paraſce. Iudæo. quia iu. Hoc eſt dictum, quia feria ſexta in qua licitum erat operari & corpora ſepeliri, iam declinabat ad veſperam: & ideo ſepelierunt Ieſum in loco propinquo, quia non poterant longè portare, propter ſolennitatē ſabbati de propinquo imminentem, &c.

C
† pupugit

✱ e ℭ Sed unus mi. lan. la. e. a. Theophilus: Vt Iudęis placeant, lanceant Chriſtum, circa corpus exanime contumelias inferētes. iſtis autem ſunt ſiſes q mortuos pſequūtur. f ℭ Et conti. exi. ſan. & a. ex qbus habent efficaciam eccleſiæ ſacr̄a. m ℭ Poſt hæc a. ro. Pil. Io. exponatur ſicut ſupra, Matth. xxvij. g. & Marc. xv. d. Venit au. & Ni. ſequitur: v ℭ Ferens mixtu. myr. per ipſum ſignificatur doctor bonus ferens mixturam. i. doctrinam ex autoribus ſacræ ſcripturæ confectā, ad vngendum corpus Christi myſticum ad eius ſalutem. ℭ In cap. xix. vbi dicitur in poſtil. Secundū eſt crucifigentium auaricia, qui Christi veſtes quamuis eſſent parum valentes, tamen ſibi rapuerunt.

† Zac. 12. c.
Moraliter
† puguge runt.
D
† cum

ADDI. I. Nō eſt veriſile ꝙ milites q cōiter honeſtos ſeu liberales ſe demonſtrant, etiam ſi eſſent interius ſecundum veritatem cupidi, tantā auariciam in ipſis eſſe publicè oſtenderēt: ideo quidam dicūt quòd milites ſeducti à Phariſæis qui Chriſtum aſſerebant facere miracula in Beelzebub, vt Lu. xj. b. ſcientes ꝙ ad tactum fimbriæ veſtimenti eius ſanabantur infirmi, vt Lucæ. viij. f. veſtes Christi accipiebāt, vt cum eis alia medicinalia ſeu aliq̄ alia faſcinatoriè facere experirentur, quod etiam redundabat ī ignominiam Christi, vt hoc videntes crederēt ipſum fuiſſe maleficum.

ℭ In eo. cap. vbi dicitur in poſtil. Et nota quòd loquens de cruce matri ſuæ, non dixit, mater, ſed mulier.

ADDI. II. Non ſolùm tempore paſſionis, ſed etiam tempore gaudij ſeu conuiuij nuptialis Chriſtus vocat matrem ſuam eodem nomine ſicut hīc. ſ. mulier, non autē mater. vnde ſupra. ij. a. Quid mihi & tibi mulier, idcirco ratio hui᷒ vocationis attribuenda eſt ſummæ humiliati vtriuſq̄, filij. ſ. & matris. Sicut enim Chriſtus cùm in forma dei eſſet, ſeipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, vt Phil. ij. a. eadem ratione cum filius dei viui verus eſſet, communiter ſe vocat filium hominis: quod eſt nomen cōe cuicūq̄ homini. pari rōne matrem cui᷒ humilitatem maxiè cognoſcebat, mulierē vocat; qd' eſt nomen cōe cuilibet mulieri: non

M ij autem matrē

aūt matrē, quod maximā dignitatē includit,cū ſit mater Chriſti.

❡In eo.cap.vbi dicit̃ in poſtil.Licet em̄ fuerit crucifixio prima die Paſchæ,quæ erat ſolennis apud Iudæos.

ADDI.III. Chriſtus fuit crucifixus in paraſceue Paſchæ quæ non erat ſolennis apud Iudęos, vt habetur infra eo.ca.Ibi ergo propter paraſceuen poſuerūt eum vt magis declaratur in additione ſuper Matth.xxvj.ca.

❡In eo.cap.vbi dicitur in poſtil.Quòd feria ſexta,in qua licitū eſt operari,& corpora ſepeliri, iam declinabat.

ADDI.IIII. Hæc feria ſexta in qua Chriſtus fuit crucifixus,non erat ſolennis apud Iudæos: Vnde & licitum erat in ea operari & ſepeliri.prout lati⁹ dictum eſt in additione ſuper Matthęū.xxvj.ca.

REPLI. In ca.xx.poſtil.dicit de auaricia crucifigentium,in eo ꝙ veſtes Chriſti etiam parū valentes rapuerunt: Burgen.opponit dicens,ꝙ non eſt veriſimile, ꝙ milites q vt cōiter ſe honeſtos & liberales oſtendunt, auariciā ſi quā in mente habuerūt publicè demonſtraſſent.Ego autem puto illos non fuiſſe milites ſecundū cōem ſeculi dignitatem.nā hi nō conſueuerūt ad tā vilia officia lictorū & ſuſpenſorū deputari:ſed fortaſſis illis tēporib⁹ vocabant milites ſeruiētes reipublicę in excutiōe iuſticiæ. Nam de ſolis
1.Cor.9.a. militib⁹ ſcd'm dignitatē nō dicit̃:nemo tenet̃ ſuis ſūptib⁹ militare. i.reipu.ſeruire, ſed etiā de cęteris.Miles aūt cōi noīe dicit̃ à militādo:ſicq; cūcti ſeruiētes reipu.pñt dici milites à militādo.i.ſeruiendo:q etiā nō tenent̃ ꝓprijs ſtipendijs militare.Si tñ propriè dicti ſunt milites,non mirum,quòd oſtēderunt ſe publicè auaros, qui ſe oſtenderunt diſcolos & publicos ribaldos in multis contra Ieſum:immo præter communem conſuetudinem circa interficiendos,vt patet in potione fellis,illatis conuitijs quę fieri non conſuerunt ab honeſtis contra morti adiudicatos.❡In eod.ca.vbi poſtil. dicit,crucifixionem factam prima die Paſchæ,quæ erat apud Iudęos ſolennis:Burgen.propter ſuam ſingularem minus tamen autēticam computationem, dicit quòd paraſceue non erat ſolennis apud Iudæos:quod quia factum eſt, eò quòd fundat Burgen.factum ſuum ſuper obſeruantia traditionis Phariſaicæ, quam Chriſtus contra dei præceptum non admiſit:præceptum autem dei fuit quòd.xv.luna prima menſis eſſet celebris.Conſtat autem paraſceue fuiſſe decimaquinta luna,quia luna decimaquarta,etiam ſecundum Burgen.Chriſtus cœnauit.allegans igitur traditiones contra dei præceptum,cùm Burgen.audire debet:Quare tranſgredimini præceptum propter traditiones veſtras? Matt.15.a. amiſſo tamen computo Burgen.etſi paraſceue tota dies non fuiſſet celebris vſq; ad veſperā, tamen tempore ſepulturæ celeberrima fuiſſet:quia ſecundum eum Paſcha & ſabbatum concurriſſet ad veſperam,quando apud Iudęos incipit feſtiuitas ſequentis diei.

G Miles

GLOS. ORDI.

CAP. XX.

†Mat.28.a Marc.16.a. Luc.24.a.

VNa &c.Sequitur: a ❡Curreau. Iohānes ſignificat ſynagogam,q̄ prior venit ad monumētū,ſed nō ītrauit:qa ꝓphetias de incarnatione & paſſione audiuit, ſed & mortuum credere noluit. Petrus eccleſia,quæ cognouit carne mortuum,viuentem credidit deum,poſt quem & in Iudæa in fi☞ne intrabit

NICO. DE LYRA.

CAP. XX.

Diuiſio

F

VNa au.ſabb. Poſtq; euāgeliſta deſcripſit Chriſti crucifixionē & mortē hîc cōſeq̄nt̃ deſcribit reſurrectionē.Et diuidit̃ ī duas: qa primò deſcribit̃ manifeſtatio hui⁹ reſurrectiōis facta mulierib⁹ deuotis.Scd'ò,eiuſdē manifeſtatio facta apl'is,ibi:Cū ergo ſerò eēt Circa primū ſciēdū, ꝙ mĺieres gradatim ꝑuenerīt ad cognoſcēdū hāc reſurrectionē & iō priò euāgeliſta oñdit q̄lit̃ eā cognouerīt ꝑ ſepulchri euacuationē.Scd'ò ꝑ angelicā viſionē,ibi:Abierūt diſcipu. Tertiò ꝑ dñicā apparitionē,ibi: Hęc cū dixiſſet.Pria ī tres;qa priò deſcribit̃ ſepulchri viſio.Scd'ò,rei denūciatio,ibi:Currit ergo.Tertiò renūciatæ inquiſitio,ibi:Exijt ergo.In pria ergo ꝑte dr̃ ſic:a ❡Vna āt
†prior ſab .i.pria die poſt ſabbatū.Sic em̄ apud Iudęos noīant̃ dies hebdomadæ, qa ſabbatū ſic noīat̃ abſolutè ꝓpt̃ reuerētiā illius diei;& ab illa denominant̃ alij dies: ita ꝙ ſeq̄ns īmediatè dr̃ pria ſabbati, & alia ſcd'a ſabbati,& ſic cōſeq̄nt̃.& ꝓpter hoc Matthæus & Marc⁹ vocāt dñicā reſurrectiōis primā diē ſabbati.Iohānes aūt vnā ſabbati:qa hoc nomē vnū,freq̄nt̃ accipit̃ ꝓ priò.& ſic patet Gen̄.j.a.Factū ē veſpa & mane dies vn⁹.i.prim⁹.Vñ & cōſeq̄nt̃ dr̃:Factū eſt veſpe & mane dies ſecundus: & poſtea terti⁹.& ſic cōſeq̄nt̃. b ❡Maria &c. cū adh.te.i.anq̄ eēt clara dies:dimiſit tñ diē ſabbati trāſire,qa non erat licitū aliqd opari illa die.Sciēdū etiā,ꝙ cū ea fuerīt alię duę mĺieres,ſcd'm qd' dicūt alij euāgeliſtę:ſed Iohānes iſtā ſolā exprimit, qa erat alijs feruentior & pricipalior. c ❡Et ui. la. Angel⁹ em̄ dñi eū amouerat,nō ad hoc ꝙ Chriſt⁹ de ſepulchro ſurgeret:qa clauſo ſepulchro ſurrexit & exijt:ſicut clauſo vtero ꝟginis nat⁹ eſt.hoc tñ fuit alit̃: qa ī reſurrectiōe habuit corp⁹ gl'ioſū:cui nō reſiſtit aliqd:ſed exit⁹ de vtero ꝟginis fuit miraculoſ⁹.Remouit igit̃ lapidē angel⁹ ſolū ad manifeſtandū Chriſti reſurrectionē iā cōpletā. d ❡Cucurrit.Hîc deſcribit̃ rei viſę denūciatio,cū dr̃:Cucur.er.ad Si.Pet. & ad aliū d.ſ.Iohānē.Iſti em̄ p̄ cęteris Chriſtū amabāt,& īuicē ſe tenebāt ſicut familia-

Cap. XX.

❡Quam Matthæus primam ſabbathi dicit.

a ❡Cum iam tēpus operandi rediſſet

a ❡In requirendis intelligentiam.

VNa autem † ſabbathi Maria Magdalenæ uenit mâne, cùm adhuc tenebrę eſſent ad monumentum:& uidit lapidem ſublâtum à monumento. Cucurrit ergo, & uenit ad Simonem Petrum,& ad alium diſcipulū, quem diligebat Ieſus:& dicit illis: Tulerūt dôminum de monumento, & neſcimus ubi poſuerunt eum. Exijt ergo Petrus & ille alius diſcipulus:& uênerunt ad monumentum. Currêbant aūt duo ſimul:& ille alius diſcipulus pręcucurrit citius Petro, & uenit † primus ad monumentum. Et cùm ſe inclinaſſet, uidit poſita lintheamina,non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus ſequēs eum, & introiuit in monumentū:& uidit lintheamina poſita,& ſudarium qd' fuerat ſuper caput eius,non cum lin-

a ❡Alias,reuolutum. b ❡Ex nimio ardore. ❡Cucurrit nunciare diſcipulis,vt aut ſecum quærerent,aut ſecum dolerent.

a ❡In Græcis codicibus additur,meum, propenſiore charitatis & famulatus affectu.

a ❡Quō aūt venerunt,regreſſus narrat: Curre.autē duo.

a ❡Per decurſum huius mundi:Iudæi per legis literā, Gentiles per legem naturæ.

❡Sacræ ſcripturæ ſacramenta.

Nicolaus de Lyra.

familiares:alij āt ſicut diſperſi fugerāt. ꝓpter qd' ī plurib⁹ locis legūt̃ iſti duo apl'i ſimul cōbinati,vt & dictū eſt ſuperi⁹ xviij. ca.in ſequēdo Chriſtū captū,& Act. iij.a. ſimul aſcēdendo in tēplū, & viij.c. ſimul miſſi ſunt ad Samaritanos, vt darent eis ſpm̄ſctm̄. e ❡Et dicit illis: Tuler. dominum de monumento.Timebāt em̄ ne Iudęi corpus Chriſti aſportaſſent,vt ei ignominiam facerent. f ❡Exijt ergo Pe.Hîc ponitur rei nunciatæ inquiſitio, cùm dicitur:Exijt ergo Pe. & ille ali⁹ di.vt viderent factum.Modus autem ueniendi oſtenditur,cùm dicitur:g ❡Currebāt duo ſimul. ex deſiderio videndi. h ❡Et ille ali⁹ diſ. præ.ci.Pe.qa erat iunior & agilior. i ❡Et cum ſe inclinaſſet.ad videndum ſupple per oſtium illius ędificij,intra quod corpus Chriſti erat ſepultum: quia ſepulchrum erat factū ad modum cuiuſdam domunculæ lapideæ, intra quam erat ſepulchrum Chriſti poſitum:& ideo erat ibi quoddam oſtiolum, per quod erat ingreſſus ad illum locum, Sic enim fiebant ſepulchra Iudæorum antiquitus,& maximè magnarum perſonarum,vt eorum filij poſſēt ibi ſepeliri.propter hoc dicitur frequenter.iij.& iiij. Regū.de regibus Iuda:Sepultus eſt in ſepulchro Dauid,&c. k ❡Vidit poſita lin. i.bene diſpoſita & plicata. ad oſtendendū ꝙ corpus nō fuerat ſublatum: quia ſimul fuiſſent lintheamina aſportata,& maximè quia erant fortiter adhærentia corpori ꝓpter vnctionem. & ideo per hoc apparebat,quòd ſic verè ſurrexerat. l ❡Non tamen introiuit.propter Petri reuerentiam,quem expectauit,qa erat ſenior ipō, & inter apoſtolos principalior. m ❡Venit ergo Simon Petrus ſequens eū. Patet litera vſq; ibi: n ❡Et ſudarium,

H

†ſabbatorum

quod fuerat ſuper caput eius &c.po.ſ.confuſè & indiſtinctè. ☙Sed ſepa-

Moraliter.

Moraliter.a ❡Vna autem ſabbathi Maria Magdalenæ uenit mane, cum adhuc tenebræ eſſent, ad monumentū & ui.Per iſtā quę præ oībus fuit ſollicita videre Chriſti ſepulchrū qd' patet ex hoc ꝙ venit mane cū adhuc eſſent tenebrę,& qa recedētib⁹ apl'is nō recedebat,ꝓpter qd' ei dñs priò apparuit;ſignificat̃ q̄libet perſona de cognitiōe veritatis diuinæ valde ſollicita.& ꝑ hoc meretur hanc aſſequi cognitionem Matthæi.vij.a. Petite & dabit̃ vobis: quærite & inuenietis, pulſate & aperietur vobis. Et talis debet veritatem agnitam alijs nunciare, ſicut Maria diſcipulis nunciauit, ne de abſcondito talento debeat meritò reprehendi.
Matt.25.c.

※Cum ſero

☞ne intrabit. a ❡Sepatim. Quia ſacra diuītatis incōprehēſibila
A à nr̄æ infirmitatis cognitione remota ſunt. In inuoluto,nec finis, nec initiū aſpicitur.Sic celſitudo diuītatis nec cœpit eſſe, nec deſinit. b ❡In unū lo.qa in ſciſſura mētiū deus nō eſt,ſed ī vnitate. Vel,ſudariū capitis paſſio Chriſti, cui⁹ ſacra īfidelib⁹ ſunt occulta.ſeorſū,qa lōgè à noſtra: quia ille ſpōte & ſine culpa paſſus, nos inuiti cū culpa. c ❡Nondū e.ſcie.ſ.vſq; adeo,vt cū ab ipſo dño apertè diceretur;ꝓpt̃ cōſuetudinē ab eo audiendi ꝑabolas,non intelligerēt. d ❡Plorās.Iā plus de ſublato q̄ de occiſo plorat,qa tanti magiſtri cuius vita ſubtracta fuerat, nec memoria remanebat,& iſte dolor ibi eā tenebat. e ❡Dū ergo &c.p.in m.Cū eū ſciret ibi nō eē, ſed qa nimis dolet,nec ſuis oculis,nec oculis illorū duorū credentiū putauit.Vl'potius diuīo inſtinctu hoc factū eſt. f ❡Vidit duos a.Angeli.i.nūcij ſignificāt euāgeliū Chriſti,à capite vſque ad pedes.i.ab initio vſq; ad finem eē nunciandū. Et ille ex paſſione ſua erat nunciandus:quia de⁹ eſt añ ſecula,& hō in fine ſeculi. Sedet ergo angelus ad caput,cū dicit: In pricipio
Supra.1.a. erat ꝟbum.Ad pedes,cū dicit:Verbū caro factum eſt.
Ibidem.b. Vl' duo angeli duo teſtamēta,vnum prius,aliud ſequens. Cōiuncta, dū pari ſenſu incarnatū,mortuum, reſuſcitatum nūciāt. g ❡Quid plo.Q. Noli peccare.Prohibēt lachrymas q̄dāmodo nūciātes gaudiū.At illa putās eos interrogare neſciētes,ꝓdit cām lachrymarū: qa tule.do.meum.i.corpus domimi mei. h ❡Et nō ſcie.qa tergū ad eū habebat, quē non reſurrexiſſe credebat.quia amabat,& dubitabat:videbat, & non cognoſcebat. i ❡Quē quæ.nō ꝙ dubitet quē requireret:ſed qa illa quē quærit ignoret:
B nō em̄ q̄rit Chriſtū, ſed quē putat raptū. k ❡Domine.Quē putat hortulanū dicit dñm,vt honorificaret hoīem à q̄ rogabat beneficium. Nec ſic dicit eū dominū, ſicut illū quē quęrit ſublatum.Ieſū verò agnoſcēs vocat magiſtrum:qa recolit eū à quo diſcernere humana & diuina diſcebat. l ❡Si tu ſuſtuli.nō dicit quē,quia hoc in aīo agit vis amoris,vt quē ſemper cogitat nullum alium ignorare credat. m ❡Maria.Poſtq; cōi noīe vocauit,& non eſt agnitus;vocat ex noīe, ac ſi dicat recognoſce eum à quo recognoſceris. n ❡Noli me tan. Hîc innuit, ꝙ pedes eius amplecti voluit.Meritò nō tangit,q̄ non videt;nam qui videt,tangit. Dicit ei.Ie.No.Fidem doces,& in corde ei⁹,vt hortulanus ſeminat dicit:Noli me tan.non ꝙ nollet tangi niſi cū aſcendiſſet,cū & mulieres & alij in terra eū tetigiſſe legantur; & nō ſedentē in cælo.Vult ergo ſic ſe ſpāliter tangi.i.ſic ſe credi,vt ſit æqualis patri.Et quia iſta adhuc carnaliter in eum credebat,quem ſicut hominem flebat,audit: Noli me tangere. id eſt ſic credere, quia in corde tuo nondum credis me ęqualem:aſcendi ad patrem. id eſt nondum credis me æqualem patri,tunc tanges cū nō imparē ☞credes.In

lintheaminibus poſitū, ſed ſeparatim inuolutum in unum locum. Tunc ergo introiuit & ille diſcipulus, qui uenerat primus ad monûmentum, & uidit,& crêdidit. Nondum enim ſciebant ſcripturam, quia oportuit eum à mortuis reſurgere. Abiêrunt ergo iterū diſcipuli ad ſemêtipſos. Mâria aūt ſtabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit ſe & proſpexit in monumentum. Et uidit duos angelos in albis ſedentes,unum ad caput, & unum ad pedes, ubi poſitum erat corpus Ieſu. Dicūt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt dominum meum, & neſcio ubi pôſuerūt eum. Hęc cùm dixiſſet,conuerſa eſt retrorſum,& uidit Ieſum ſtātem, & nō ſciebat quia Ieſus eſt. Dicit ei Ieſus: Mûlier, quid plôras? Quē quæris? Illa êxiſtimans quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu † ſuſtuliſti eū dicito mihi, ubi poſuiſti eū: & ego eum tollam. Dicit ei Ieſus: Maria. Conuêrſa illa dicit ei: Rabboni, quod dicit̃ magiſter. Dicit ei Ieſus: Noli me tāgere. Nōdū enim aſcēdi

a ❡Vacuum ſepulchrum.

a ❡Non quidem reſurrexiſſe,ſed ſublatum eſſe.

❡Cur nondum?

a ❡Cum crederent ablatum.

a ❡Vbi habitabant:

a ❡Quam fortior fixerat affectus.

❡Cum alijs duabus.

a ❡Hæc eſt maior cauſa doloris.

❡Redarguens eam.

a ❡Quæ non credit adhuc eſt mulier, adhuc corporei ſexus appellatione ſignatur. b ❡Quaſi non lachrymas nudas,ſed fidē exigo.bonæ lachrymę ſi Ieſum agnoſcas. c ❡Interrogatur cauſa doloris vt augeatur deſideriū.

a ❡Non penitus falſo,quia in eius mente ſeminabat.

a ❡Prius corpore conuerſa putauit quod non erat,nūc conuerſa corde quod erat agnouit.

ad ſepulchrū venerant. g ❡Maria au.ſta. ex feruore & cōſtātia, & qa nō imminebat ſibi tantū periculū,ſicut apl'is. h ❡Ad mo.f. plo.licet em̄ intraſſet clauſurā horti,in q̄ erat domūcula ſepulchri exciſa in rupe, tñ illā domūculā non intrauit. verūtñ qa illa horti clauſura tota aliqñ ſepulchrū nominat̃,inde eſt ꝙ Maria aliqñ dicit̃ intraſſe monumentū,vt hr̃ Mar.vlti.a. & Lucæ.a,ſil'r dicitur aliqñ foras ſtetiſſe, vt hîc.i ❡Dum ergo fle.ꝓpter abſentiam corpis Chriſti. k ❡Inclina. ſe & ꝓſpe. in mo.qa ſecūdū Grego.vis amoris intētionē multiplicat inquiſitionis.& iō non ſufficiebat ſibi ſemel reſpexiſſe.ꝑterea,licet vidiſſet abeſſe corpus Chriſti: tñ volebat adhuc videre,ſi aliqd' ei⁹ veſtigiū poſſet ꝑcipere. l ❡Et ui.du.ang.ex feruore em̄ deuotionis illā viſionē meruerat.m ❡In albis ſeden.ad deſignādū dñicæ reſurrectionis gaudiū.Apparitiones enim angelicæ fiūt ad inſtructionē hoīm,& ſolēt apparere per illū modū q cōpetit rei de qua debent inſtruere.Cādor autē veſtis ſplendorē denunciat ſolennitatis: & iō in albis veſtibus apparuerūt,ad denotādū gaudiū dominicæ reſurrectionis.n ❡Vnum ad ca.& unū ad ped.ubi po.erat cor.Ie. Tū propter reuerentiā loci conſecrati ex tactu corporis dominici. Tū ad ſolenni⁹ denunciandū reſurrectionē Chriſti: qa ſolenni⁹ denuntiat̃ ꝑ duos, quàm ꝑ vnum. o ❡Dicūt ei illi:Mulier qd plo.q.d. nō habes cām flendi, ſed magis gaudendi ex reſurrectione Chriſti.p ❡Dicit eis.exponat̃ ſicut ſupra. q ❡Hæc cū di.Hîc oſtenditur dominica apparitio facta Mariæ cū dicit̃,Hæc cū di.cō.eſt.re.& ui. Ie.ſtan.Sed ſolet hîc quæri,quare cōuertit ſe retrorſum,quia angelos ſibi loquentes cognouit eſſe bonos,vel ſaltē æſtimauit valentes viros:& iō videtur, ꝙ magis deberet vertere faciem ad ipſos.Dicēdum ꝙ illi angeli ſedebant ſupra ſepulchrum Chriſti,vt dictū eſt,& vidit illos aſſurgentes propter reuerētiam Chriſti apparentis extra ſepulchrū:& iō illa cōuertit ſe retrorſum ſe ad videndum cui tantā reuerētiam faciebant. r ❡Et nō ſcie.qa Ie.eſt. Ipa enim nōdū habebat fidem reſurrectionis Chriſti,vt patet ex prędictis.& iō talis apparuit in corpore,qualis erat apud eam in mente.In ꝑtāte enim hominis habētis corpus glorioſum eſt ſic appere,ꝙ cognoſcat̃ vel non cognoſcat̃:qa illud corpus eſt oīno ſubiectū aīæ.& eodē mō facta eſt apparitio duobus diſcipulis eūtibus in Emaus vt habetur Luc.vlti.b. s ❡Dicit ei Ie. Mulier qd plo.non petit quaſi ignorans,ſed vt ex eius reſpōſione conuenientius eam inſtruat. t ❡Illa exiſti.qa hor.eſſet.Sciebat enim,ꝙ milites de ſepulchro fugerant;& ideo neminem credebat aduenīſſe niſi illum cui incumbebat illa cura horti ſeruandi,in quo erat monumentum. v ❡Dicit ei:Domine ſi tu ſu. eum. Non dicit,ſi tu ſuſtuliſti Ieſum crucifixum, loquēdo determinatè, ſed eum in generali;quia modus eſt feruenter amantium æſtimare ꝙ omnes cogitent de eo quod habēt cordi. x ❡Dic.mi.ubi po. eum,& ego eum tollā.Ex virtute enim amoris credebat ſe poſſe portare tantum corpus etiam mortuum:quia feruenter amanti nihil videtur difficilè. y ❡Dicit ei Ie.Maria.Vocat eam proprio nomine,vt eam magis intentam faciat:& talem ſe ei exhibet,vt cognoſcatur. z ❡Conuer.il.ſ.oculis mentis,ſicut & oculis corporis. a ❡Dicit ei:Rab.Sic enim conſueuerat eum appellare ante paſſionem:quia doctores apud Iudæos vocant̃ magiſtri. b ❡Dicit ei Ie.Noli me tan.Illa enim ex deuotione voluit ſtatim oſculari pedes eius,ſed prohibita eſt,ſecundum Aug.quia erat indigna propter fidei defectum.ideo ſubditur:c ❡Nondum enim aſcē. ad patrem me.i.in corde tuo non credis me perueniſſe ad æqualitatem patris.Aliter exponitur ſecundum Chryſ.& melius,vt videtur.Ad cuius intellectum ſciendum,ꝙ apparuit Mariæ ī cōſil'i corpore ſecundum apparentiam,quale habebat ante paſſionem,& nō in illa claritate,quæ eſt proprietas corporis glorioſi:& ideo Maria ☙credebat

C

Angelica apparitio ad qd fiat

D

†aſportaſti

Nicola. de Lyra.

☙a ❡Sed ſepa.inuo.i.bñ plicatū.b ❡In unū loc.Hoc factū eſt ad oſtendendū reſurrectionē factā.ſequit̃: c ❡Et uid. & cre. Hoc exponitur dupliciter. Vno modo ſic: Vidit.ſ. ea q̄ dicta ſunt à Maria. Et credidit.eſſe verū.ſ.ꝙ corpus Chriſti eſſet ſublatū de monumento,& nō cogitauerūt de Chriſti reſurrectione.& iō ſubdit̃:Nondū enim ſci.ſcri.qa opor.eū à mor.re. Alio mō exponitur ſic: Vidit.ſ.lintheamina & ſudariū,ſic diſpoſita & plicata,vt dictū eſt.Et credidit. reſurrectionē Chriſti iam factam.& ſubdit̃ cā q̄re ante non credebat,cū dicitur: d ❡Nōdū enim ſciebāt ſcrip.& ideo non ex ſcriptura,ſed ex ſignis viſis credebant reſurrectionē Chriſti iam factam. e ❡Abierūt ergo.Hîc oſtendit q̄liter Maria ꝑuenit ad angelicam viſionē,cū dr̃: Abierūt er.ite.diſc.ſ. Petrus & Iohānes nō audentes diu manere iuxta ſepulchrū ꝓpter metū Iudęorū. f ❡Ad ſemeti.i.ad locū vbi prius latitabāt,& vñ ad ſepulchrū

credes. In hac figuratur eccl'ia de gentibus, q̃ in Chriſtū non credit, niſi cū ad patrē aſcendit. ¶ Myſticè, noli me tāgere: Noli manum maioribus adhibere, ſed vade ad pfectiores, qui facilè reſurrectionem credant. Mulieribus enim in eccl'ia docere non permittitur. a ¶ Venit Ma. Ibi culpa abſcinditur, vnde pceſſit. Mulier mortē viro propinauit: modo mulier vitam nunciat viris: & quę tunc verba ſerpentis, modo narrat v̄ba viuificatoris. acſi ipſis rebus dicat deus, de qua manu illatus eſt potus mortis, de ipſa ſuſcipite potum vitę. b ¶ Cū ergo eſſet. Hoc ipſo i die reſurrectionis factum eſt, in quo quinquies Ieſus apparuit. Primò Mariæ Magdalenæ, ſecundò eidem cū alijs currenti nunciare diſcipulis volētibus. tertiò Petro, quartò Cleophæ & ſocio eius. quintò diſcipulis ianuis clauſis prædictis duobus iam reuerſis. c ¶ Oſtēdit eis. Poſt reſurrectionem in corpore ſuo dn̄s duo cōtraria oſtēdit, & palpabile eiuſdē naturæ vt formet ad fidem, & incorruptibile alterius glorię vt inuitet ad pręmium. d ¶ Di. ergo e. ite. Pax. Pacem offert, q̃ ppt̄ pacē venit: iterat, vt monſtret per ſuum ſanguinē eē pacificata quæ in cęlis ſunt & quę in terra. e ¶ Acci. ſpi. Aug. In terra datur ſpirit⁹ vt diligatur proximus: è cælo datur ſpūs, vt diligatur de⁹. f ¶ Quorū re. pe. Ecce charitas, q̃ p ſpm̄ſctm̄ infundit̄ cordib⁹ eorū. Qui participes ſui ſunt, peccata dimittit: eorū qui nō ſunt, tenet. Et iō poſtq̃ dixit: Accipite ſpm̄ſctm̄, continuò ſubiecit: Quorū re. pec. g ¶ Tho. au. ex. Nō caſu, ſed diuina diſpoſitione defuit Thomas & audita nō credidit. vn̄ palpādū ſe ei dominus prębuit, qa eius dubitatiōe & facta ſibi pbatiōe nulli relinqtur iam dubitare. h ¶ Qui di. Di. Didym⁹. i. geminus qa dubius

Myſticè

Chriſt⁹ quinquies ī die Paſchæ apparuit.

ad patrem meum. Vade autē ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad patrem meum & patrem ueſtrum: deum meum & deum ueſtrum. Venit Maria Magdalenæ annuncians diſcipulis, quia uidit dominum, & dixit mihi hęc. Cùm ergo eſſet ſero, die illo, una ſabbathorū, & fores eſſent clauſæ, ubi erāt diſcipuli cōgregati propter metum Iudæorum: uenit Ieſus, & ſtetit in medio, & dixit eis: Pax uobis. Et cùm hoc dixiſſet, oſtendit eis mānus & latus. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli uiſo domino. Dixit ergo eis iterum: Pax uobis. Sicut miſit me pater, & ego mitto uos. Hæc cùm dixiſſet, inſufflauit, & dicit eis: Accipite ſpiritum ſanctum. † Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. Thomas autem unus ex diſcipulis duodecim, qui dicitur † Didymus, non erat cum eis quando uenit Ieſus. Dixerunt ergo ei alij diſcipuli:

¶ Naturæ. ¶ Non ait communiter noſtrum, ſed meum & ueſtrum, quia differunt. ¶ Gratia. ¶ Quia ego homo. ¶ Quia vos ab errore liberauit. ¶ Sub quo & homo ſum. ¶ Hoc in ipſo die reſurrectionis. ¶ Moli corporis vbi erat diuinitas, oſtia clauſa non obſtiterunt, ſicut & natus fuerat de virgine. ¶ Die dominica eiuſdem reſurrectionis. ¶ Vbi ad dubitandum corda ſananda vulnerum ſunt ſeruata veſtigia. ¶ Iteratio, confirmatio eſt. dat eis pacem ſuper pacem, ſicut promiſit per prophetam. ¶ Aequalis eſt pater filio. ſed hæc verba mediatoris ſūt. Ille miſit me, ego vos. ¶ Id eſt ad paſſiones, etſi amet, q̄ſi ea charitate vos mitto ad mala, qua pater me miſit. ¶ Inſufflatio ſignificauit ſpiritumſanctum, non patris eſſe ſolus ſpiritum, ſed ſuum. ¶ Id eſt quos dignos remiſſione iudicaueritis, duabus ſ. clauibus, videlicet poteſtatis & diſcretionis.

Nicolaus de Lyra.

credebat ipſum reſurrexiſſe ad vitam cōem cū diſcipulis ducendā ſicut ante: & iō volebat eū familiariter tāgere ſicut prius. Hanc autem opinionem dn̄s voluit ab ea remouere di. Noli me tangere. q. d. nō credas me inter vos habitaturū ſicut pri⁹. & hoc hoc eſt quod ſubditur: Nōdū enim aſcendi ad patrē meū. Eſt aſſignatio cauſę, quare apparebat in ſiſi corpe ſicut & ante paſſionē: & nō in claritate corporis gl'ioſi: qd' fuit ad probandū v̄itatē dominicæ reſurrectionis, inq̄tū ſic appuit diſcipulis p dies. xl. inſtruens eos de regno dei an̄ ſuam aſcenſionem, propter quod ſequitur: a ¶ Vade autē. ad fra. i. ad apoſtolos, q̄s vocat fratres propter ſimilitudinē naturæ hūanæ, & ſpecialitatem amicitiæ ad ipſos. b ¶ Et dic eis: Aſcendo. i. aſcēdā. c ¶ Ad pa. me. per naturā. d ¶ Et pa. ue. per adoptionis gratiam. e ¶ Deum meum. inquantum ſum homo. Sic em̄ loquebatur in propoſito, vt patet ex hoc, q̄ immediatè vocauerat apoſtolos fratres propter ſimilitudinem naturæ. & eodē modo loquitur, cū dicit: Aſcendo ad patrem meum: quia aſcendere nō cōpetit ei ſecundum diuinam naturam, quæ eſt altiſſima. Per hoc igitur quòd Chriſtus hic ſuam aſcenſionem denunciat apoſtolis per Mariam, inſinuat q̄ eis ante aſcēſionem illam apparebat ad eorum inſtinctionem, ſicut expreſſius dicunt alij euangeliſtæ. f ¶ Venit Maria. patet litera ex dictis. g ¶ Cum ergo ſe. eſſet. Hîc conſequenter oſtenditur manifeſtatio reſurrectionis Chriſti diſcipulis facta. Et primò omnibus communiter, ſecundò aliquibus ſpecialiter, ca. ſe. Prima in duas: quia primò manifeſtatur omnib⁹, excepto Thoma abſente, Secūdò Thoma cū eis exn̄te, ibi: Et poſt dies octo. Prima in tres: quia primò deſcribitur Chriſti appītio, ſecundò apparitionis denunciatio, ibi: Thomas autem. tertiò diſcipuli audiētis obſtinatio, ibi: Ipſe autem dixit. Prima adhuc in duas: quia primò deſcribitur apparitionis actus, ſecundò eius effectus, ibi: Gauiſi ſunt. In prima ergo parte dicitur ſic: Cū ergo ſero eſſet. In die enim apoſtoli erant diſperſi propter metum Iudęorum, ſed in ſero conueniebant ad locum vnum: & ideo tali hora appuit. h ¶ Die illo. ſcilicet prima die reſurrectionis. i ¶ Vna ſabb. i. prima die poſt ſabba-

† r. q. i. remiſſionē.

poſt ſabbatum, vt prædictum eſt. k ¶ Et fores. propter metum Iudæorum. Hoc etiam ex diuina ordinatione factum eſt, vt Ieſus intrans ad diſcipulos ianuis clauſis, oſtenderet ſe habere corp⁹ glorioſum. m ¶ Et dixit eis: Pax uobis. Et hoc eſt contra duplicē eorum perturbationem. Erant em̄ conturbati de morte ipſi⁹ Chriſti, & de pſequutione Iudæorum eis īminente. Poterant enim eos per ſuam prēſentiam cuſtodire, & de reſurrectione certificare. vn̄ ſubditur: n ¶ Et cum hoc dixiſſet, oſtendit eis ma. & la. vt per cicatrices remanentes oſtenderet identitatē numeralem corporis prius paſſi. Iſta em̄ in corpore Chriſti remanſerunt, nō ad defectum ſed magis ad gloriam: propter victoriam ex illis vulneribus cōſequutam. q ¶ Gauiſi ſunt. Hîc conſequenter ponitur hui⁹ apparitionis effectus, qui ē duplex. Primus eſt diſcipulorū exultatio cōtra duplicem triſticiam ipſorum amorā: ſcilicet de morte Chriſti, & Iudæorū metu inquantū ad hoc dicit: Gauiſi ſunt ergo diſcipuli. Secundus eſt eorum īſtructio, & quantū ad hoc ſubditur: r ¶ Dixit ergo eis iterum: Pax uo. quia volebat eos inſtruere de pace futura, q̃ erat ppetua. s ¶ Sicut miſit me pater. ad veritatem fidei docendā in Iudæa. t ¶ Et ego mitto uos. i. mittam ad hanc veritatem publicandam per totum mundū. Et quia exequutio huius officij nō poteſt cōuenienter fieri ſine gratia ſpiritusſancti, iō ſequitur: v ¶ Hæc cum dixiſ. inſuf. Per illam īſufflationem oſtendere voluit ſpiritum ſanctum à ſe procedere, ſicut pcedit à patre. y ¶ Quorum remiſeri. peccata, re. eis. Licet enim ſolus de⁹ principaliter peccata dimittat, tamen miniſtri eccleſiæ per virtutem clauium ad hoc miſterialiter operantur. z ¶ Et quo. re. i. retinenda iudicaueritis. a ¶ Reten. e. hoc tamen intelligendum eſt, quando iudicium eccleſiæ diuino iudicio conformatur. b ¶ Thomas. Hîc ponitur apparitionis Chriſti denunciatio abſente diſcipulo, cū dicitur: Thomas autem unus ex duodecim, qui dic. Dy. hoc erat cognomen eius, & ſonat idem quod gemin⁹. quia fortè erat de tribu Beniamin, de cognatione gemini. Vel ſecundū alios ſonat idem quod dubius: quia propter dubium de reſurrectione quod Thomas habuit, iō ſic cognominatus fuit. c ¶ Vnus de duode. Non quòd tunc eſſent duodecim cū Iudas eſſet mortuus; ſed qa erat vn⁹ de duodecim electis in principio à Chriſto. Vel quia connumerat̄ hic Matthias poſtea electus in loco Iudæ, quia Iohannes hoc euangelium ſcripſit poſt eius electionem, vt patet ex prædictis in principio huius operis. d ¶ Non erat cum eis. Ipſe enim inter alios apoſtolos videtur fuiſſe magis timidus, vt ſupra dictum eſt. xj. ca. & ideo tardius cæteris venit ad locum vbi congregabantur diſcipuli: & ideo propter tarditatem ſuam priuatus eſt illa viſiōe Chriſti. Hoc autem factum eſt diuina ordinatione vel permiſſione ſecundum quod dicit Grego. vt ex ſua abſentia ſequeretur dubitatio, & vlterius in dubitatione obſtinatio, & per conſequens diligens inquiſitio ad noſtram confirmationenem. c ¶ Dixerunt ergo ei alij diſcipuli. quia boni rumores citò denunciantur. Vidimus

H

† Gemell⁹

Act. i. d.

Moraliter

a ¶ Cum ſero eſſet die illo. ſequitur: l ¶ Venit Ieſus & ſtetit in medio. Per Ieſum qui ſalus interpretatur, prælatus bonus zelum ſalutis animarum habens, ſignificatur, qui ſaluans clauſurā virtutū ad ſubditos ingredit̄, & ſtat ī medio virtutis ad dādū eis exemplū. & in medio debitæ afflictionis ſine acceptiōe pſonarū: & ſic dicit eis bis: Pax vobis: optando eis & procurando quantum poteſt pacem duplicem ſcilicet fraternam & ſupernam. o ¶ Oſtendis eis manus. id eſt opera virtuoſa. p ¶ Et latus. id eſt veræ charitatis ſigna. x ¶ Et di. e ſ. illos ad ordines ſacros promouendo, qui ſunt idonei ad laborem ſalutis animarum. ideo ſubditur: y ¶ Quorum re. pecca. &c. Thomas autem un⁹. Sequitur: Ille autem

dubius Thomas. i. abyſſus: quia dubitando profundius nouit. a ¶ Reſpōdit. Videbat & tangebat hoīem: & ſup hoc deū credebat iam remota dubitatiōe, & confitebatur quem nō videbat. b ¶ Quia ui. Nō ait tetigiſti, ſed vidiſti: qa viſ⁹ q̄dāmō generaľ ſenſus eſt q̃ de alijs q̄tuor dici ſolet. Forſitan nō fuit auſus tāgere: ſed aſpiciēdo tm̄, ſeu etiam tāgēdo credit. c ¶ Beati. Cōmēdat fidē gentiū: ſed prę terito vtit̄, vt q̃ qd' erat futurū, in ſua præ deſtinatiōe nouerat iā factū. d ¶ Mul. Quaſi in fine libri concludit: Multa qdē & alia ſi fe. quæ prę ſua multitudine non ſunt ſcripta. hęc aūt quę fecit Ieſus & an̄ re ſurrectionē & poſt, dicit ſe ſcripſiſſe, vt fidē aſtruat q̃ vita habeatur. Deinde tn̄ narrat quō ſe manifeſtauit Ieſus ad mare Tyberiadis. Et in captura piſciū cōmēdauit eccleſię ſacramētū, qualis futura ē in vltima reſurrectiōe. Ad qd' cōmēdādū valet, q̄ q̃ ſi finis libri iterpoſit⁹ ē, vt eſſet etiā ſequuturæ narrationis q̄ſi pręmiū: qd' ei faceret quodammodo eminentiorem locum

A

ī. vlti. d.
† veſtigiū

GLOS. ORDI. Cap. XXI.

Poſtea ma. Relictis omnibus ſequuti fuerunt Ieſum. Quòd ſi poſt mortē Ieſu anq̄ redderet eis viu⁹, repetiſſent priorē artē, poſſēt videri ex deſperatiōe hoc feciſſe, ſed poſt redditū viuū, poſt acceptū ei⁹ īſufflatiōis ſpm̄, poſt v̄ba eius. Sicut miſit me pater, & ego mit. vos. ſubitò fiūt qd' fuerūt: piſcatores nō hoīm, ſed piſciū. Sed ſciēdū eſt nō phibitos fuiſſe ſua arte licita victū quęrere apl'at⁹ integritate ſeruata, cū vnde viuerent non haberent: & ſic illis laborātibus adiecit de⁹ neceſſaria quę pmiſit; hîc autē penuria eorū diſpoſita eſt, vt in piſcatione tāta exhiberent ſacramenta.

Nicolaus de Lyra.

Et illa a ¶ Vidimus do. Sic em̄ ante paſſionem eū appellauerant, vt dictū eſt. s̄. ca. xiij. b. Vos vocatis me magiſter & dn̄e &c. b ¶ Ille autem dixit eis &c. Ridiculoſe petit iſte Thomas, quia maius eſt videre reparationem totius corporis. Item fuit durus ad credendū, quia volebat certificari duplici ſenſu. ſ. viſu & tactu. ideo ſequitur: c ¶ Et mittam digitum meū &c. Iſti enim ſunt duo ſēſus q̃ minus poſſunt decipi, qa viſus īter alios plures differētias rerū demōſtrat, vt hr̄. j. Metaph. Tactus aūt in hoīe eſt certiſſim⁹. Alij aūt ſenſus bn̄ inueniūt̄ viuaciores ī alijs aīalib⁹. vt hr̄. iij. de aīa. d ¶ Et p. d. Hîc ponit̄ ſcd'a apparitio facta apl'is ī pręſentia Thomę. Et diuidit̄ in duas: qa primò deſcribit̄ dicta apparitio. ſcd'ò ponit̄ quædam breuis epilogatio, ibi: Multa qdē: In prima pte dr̄ ſic: Et po. d. o. Facto em̄ interuallo Chriſt⁹ apparebat diſcipulis, qa nō conuerſabat̄ cōtinue cū eis, vt oſtēderet ſe ſurrexiſſe ad vitā īmortalē ab hoīb⁹ hui⁹ vitę ſeparatā. e ¶ Ste. Ie. vt poſſet ab oīb⁹ videri. f ¶ Et di. eis: Pax. ſicut pri⁹ exponat̄. g ¶ De. d. Th. quaſi reſpōdēs petitiōi ei⁹ ſuprà poſitę. In hoc ēt ſuā deitatē declarat, inq̄tū abſēs corpalit̄ ei⁹ v̄ba ſciebat. h ¶ Et ui. m. m. Videt̄ em̄, q̄ deberet dicere, tāge man⁹ meas: Dicendū, q̄ viſus pp̄ter ſui certitudinē accipit̄ p oī ſēſu: imo etiā aliqn̄ accipit̄ p ītellectu. ſicut dr̄ alicui: Vides tu hoc. i. ītelligis. & Exo. xx. c. Cūct⁹ ppl's videbat voces i. audiebat, ita q̄ ibi accipit̄ viſus p auditu. Et eodē mō hîc accipit̄ p tactu. ¶ Vel alit̄, qa ſicut dictū eſt: Thomas volebat certificari duplici ſenſu. ſ. viſu in aſpectu manuū, & tactu p lateris tactū. iō ſequitur: i ¶ Et affer. ma. tuā. Hoc dixit Ieſus, quia Thomas dixerat diſcipulis nunciātib⁹ Chriſti reſurrectionē, ſe aliter nō crediturū eam. k ¶ Reſpō. Tho. nō ſolū corde credēdo, ſed etiā ore cōfitendo; quia vtrūq̄ requirit̄ ad ſalutē, vt frequēter dictū eſt. s̄. l ¶ Do. m. & d. m. In hoc māifeſtè cōfitet̄ deitatē ī Chriſto cōtra pfidiā Arriani. Supra em̄ bn̄ vocauerat ipm̄ Ieſū dn̄m, ſed nō vocabat eū deū expreſſè, licet dixerit aliq̃ v̄ba, p quę ei⁹ deitas pōt intelligi, vt patuit ex ſupradictis. Sed Thomas hîc fact⁹ pfectior in cognitiōe poſt Chriſti reſurrectionē manifeſtatā, cōfeſſus eſt ipſum deum eſſe

B

† Gemell⁹

Diuiſio.

Vidimus dominū. Ille autem dixit eis: Niſi uidero in manibus ei⁹ † fixuram clauorum, & mittam digitum meum in † locum clauorum, & mittam manū meam in latus eius, non credam. Et poſt dies octo iterum erāt diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit eis: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuū huc, & uide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli eſſe † incredulus, ſed fidelis. Reſpondit Thomas, & dixit: Dominus me⁹, & deus meus. Dicit ei Ieſus: Quia uidiſti me Thoma, credidiſti: Beati qui non uiderunt, & crediderunt. † Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, quia Ieſus Chriſtus eſt fili⁹ dei: & ut credentes uitam habeatis in nomine eius.

¶ Hominem. ¶ Me eſſe deum.

Cap. XXI.

Poſtea manifeſtauit Ieſus ſe iterū *ad mare Tyberiadis. Manifeſtauit autem ſic. Erant autem ſimul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur † didymus, & Nathanael qui

¶ Idem eſt quod mare Galilęæ & ſtagnū Geneſareth.

deū eſſe. m ¶ Di. ei. Contrariū videt̄ p hoc qd' dr̄ ad Heb. xj. a. Fides eſt ſubſtātia rerū ſperādarū, argumētū nō apparētiū. & ſic patet q̄ fides ſaltē quātū ad actū, nō poteſt eſſe de viſis. Vtrū aūt poſſit eſſe de eis q̄tū ad habitū, non eſt pręſentis ſpeculationis. Dicendum, q̄ Thomas aliud vidit, & aliud credidit: quia hūanitatē vidit, & deitatē quę in pn̄ti videri nō poteſt credidit. n ¶ Bea. q̃ n. ui. & cr. In hoc cōmendat aliorū prōptitudinē ad credendū, & in hoc ſtat conſolatio noſtra, q̃ non vidim⁹, & tn̄ credim⁹ p doctrinā Chriſti & apl'orū Chriſtū videntiū ad nos deriuatā. ¶ Sed huic dicto videt̄ cōtrariū qd' dr̄ Lu. x. d. Bt̄i oculi q̃ vidēt quę vos videtis. Dicēdū q̄ duplex ē btīudo. Vna rei, quæ conſiſtit principalit̄ in aſpectu & fruitiōe deitatis, & ex conſequēti in viſione hūanitatis Chriſti, vt dictū eſt ca. x. & de hac beatitudine intelligit̄ v̄bū Lucę. Alia ē btītudo ſpei, quę hr̄ in p̄ſenti: & iſta cōſiſtit ī merito futurę beatitudinis. & ideo beatior ē hoc mō q̃ pl⁹ meretur. Pl⁹ aūt meret̄ q̃ credit nō vidēs q̄ vidēs prędicto modo. & ſic ītelligit̄ v̄bū Chriſti: Qui nō. ui. Hoc aūt dictū licet ſit verū, tn̄ q̄tū ad primā ptē n̄ valet ad ppoſitū, quia apl'i quib⁹ Chriſt⁹ loquēbat̄ Lu. x. non erāt beati in re. pp̄ter qd' dicēdū, q̄ illud Lu. x. ītelligitur de viſione Chriſti in pręſentia mortali, quę fuit multū deſiderata à ſctīs pr̄ibus ve. Teſt. ſicut patet p literā ſeqn̄tē Lu. x. o ¶ Mul. q. Hîc ponitur epilog⁹ reſpectu prædictorū: In q̃ oſtēditur inſufficientia huius ſcripturæ reſpectu excellētiæ Chriſti in opere & doctrina: quę tāta ē, q̄ nō poſſet l'ris cōprehendi. & hoc ē qd' dr̄: Mul. q. &c. q. nō. Hoc ſignāter dixit. ne aliqs fortè crederet ea nō eē vera, quę ſcripta ſunt ab alijs euangeliſtis, & à Iohāne dimiſſa. Oſtēdit̄ etiā in hoc epilogo vtilitas hui⁹ doctrinæ cū ſubditur: p ¶ Hæc au. ſcri. ſūt, ut c. fide formata charitate. q ¶ Quia Ie. ē fi. d. ſ. naturaľ in potētia ſibi æq̄lis, & p cōſequēs idē in deitate: quia natura diuina ē īdiuiſibilis. Sicut em̄ fuit dictū à pricipio, principalis intētio Iohānis eſt, in hoc euāgelio declarare diuinitatē Chriſti, & æternam eius generationē à pr̄e. r ¶ Vt cre. ui. ha. ſcilicet æternā, in qua clarè videbitur quod nūc creditur. s ¶ In noīe eius i. p fidē nominis Chriſti: quia ſcd'm qd' dicit̄ Act. iiij. c. Neq; em̄ aliud nomē ē ſub cęlo datū hoīb⁹, ī q̃ oporteat nos ſaluos fieri

G

Beatitudo duplex

† infidelis

Ij. 21. g.

× diſcipl'is

Moraliter

* a ¶ Il. au. di. e. Per iſtū quātum ad hoc ſignificantur illi qui bonitatē vel poteſtatē prælati ab alijs audita credere nolunt, niſi habeāt ppriā expientiā. pp̄t hoc reprehēdēdi ſunt. nā ī talib⁹ credendū ē teſtimonio bonorū. pp̄ter quod ſubdit̄. Bea. q̃ nō ui. &c.

NICO. DE LY. Cap. XXI.

Poſtea ma. Hîc ponitur tertia Chriſti apparitio, qua māifeſtata eſt ſua reſurrectio aliquib⁹ diſcipulis ſpecialiter. Et ſi ordinē iſtarū trium apparitionū conſideremus: In prima oſtendit Chriſtus ſuam deitatē ſpm̄ſctm̄ inſufflando: In ſecunda verò humanę naturæ identitatem, cicatrices oſtendendo: In iſta tertia oſtendit humanæ naturæ veritatem, cum apoſtolis comedendo. In hac autem apparitione deſcribenda ſic procedit Iohannes: qa primò oſtēdit qd Ieſus exhibuit plurib⁹ diſcipulis. ſecūdò qd exhibuit duobus ſpecialiter prędilectis ſ. Petro & Iohāni, ibi: Cū ergo prādiſſent. Prima in tres: quia primò deſcribit̄ Chriſti apparitio, ſecūdò Chriſti apparentis cognitio, ibi: Dixit ergo diſcipulus ille. tertiò prędictorū epilogatio, ibi: Hoc iā tertiò. In prima parte dicitur ſic: t ¶ Poſtea manife. i. facto interuallo temporis, quia non manebat continue cū apl'is. Cuius cauſa dicta ē ca. prę. v ¶ Ad ma. Ty. Ex quo patet, q̄ illa apparitio fuit in Galilæa, vbi eſt illud mare, ſicut. s̄. dictū eſt cap. vj. Pręcedētes apparitiōes fuerūt in Ieruſalē, ex quib⁹ apl'i iā confortati abierūt in Galilææ, vbi pmiſerat ſe eis manifeſtaturū, vt habetur Mat. vlt. x ¶ Manifeſta. autē ſic. i. p modū qui ſequitur. y ¶ Erant autē ſi. Sim. Pe. Iſta duo nomina ſimul coniungit,

Diuiſio

 quia Simon

a ℭ Et illa no. Nox ante aduẽtũ Chriſti, in qua nullus ad pfe-
E ctionẽ p legẽ venit. Mane aduẽt⁹ ſtetit iã poſt reſurrectionẽ extra
fluct⁹ in ſolido, nec primò agnoſcit. In hac narratiõe magnũ eſt ſa
cramẽtũ, & vt vehemẽti⁹ cõmẽdaret vltĩo loco ẽ ſcriptũ. Quòd ſe
ptẽ fuerẽt ĩ piſcatiõe diſcipuli, ſignificat finẽ tpis, quod ſeptẽ dieb⁹
voluitur. Litus etiam quia eſt finis maris,
ſignificat finem ſeculi: in quo Petrus rectè
extraxit in initio prædicationis Chriſti.
Eſt alia piſcatio hîc alia poſt reſurrectio-
nẽ. Ibi & bõi & mali capti ſunt, ſicut nũc
habet eccleſia: hîc tãtũ boni, q erũt in ęter-
nũ, ĩpleta in fine reſurrectiõe mortuorum.
Lucę.5.a. Ibi Ieſus nõ ſtat in littore, ſicut hîc, ſed a-
ſcendit in nauẽ Simonis. Ibi piſces in naui
culis, hîc rete in terra. Ibi ergo eccleſia in
hoc ſeculo, hic ĩ fine ſeculi. Ibi vocati, hîc
reſuſcitati. Ibi retia nõ ſolũ in dextera vel
in ſiniſtra, ne ſoli boni vł ſoli mali, ſed in-
differenter, vt permixti habeant boni &
†num qđ mali: hîc in dextera vt ſoli boni. Ibi rũpit
rete p ſchiſmata, hîc in ſumma pace ſãcto
rũ non eſt ſciſſum. Ibi tanta mł̃titudo quę
† dexteras partes naues mergit, i. in ſubmerſione premit: nõ
enim ſunt merſæ, hic non valẽt trahere à
multitudine piſciũ, vt in nauem captos re
funderent ſicut ibi: quia hi qui ptinent ad
reſurrectionẽ vitæ, ſunt poſt finẽ huius vi
tæ in ſomno pacis velut in profundo latẽ
tes: nec apparebũt, niſi cũ in littore, i. in fi-
ne ſeculi reſurrexerint, quod ibi figuratur
duabus nauiculis propter circũciſionẽ, &
præputiũ, hoc iſto loco ducentis cubitis
propter electos vtriuſq; generis, quaſi cẽ-
tũ & centũ: quia hic nũerus ad dexterã trã
†ſuper indumento, pallio ſit. Ibi non exprimit nũerus, quia multipli
cati ſup nũerũ, hic eſt certus nũerus. cliij.
2.Cor.3.b Decẽ legẽ ſignificat, quæ occidit: ſeptẽ ſpi
ritũ qui viuificat. Accedat ergo ſpũs ad
F legem, vt impleatur: id eſt ſeptenarius ad
denariũ, & fiunt decẽ & ſeptem, qui nume
rus ab vno ad ſeipſum cõputatis omnib⁹
creſcens ad. cliij. peruenit, quo ſignantur
omnes ad gratiam ſpiritus pertinentes,
quæ gratia cum lege dei tanquam cũ ad-
uerſario cõcordãtur, vt viuificãte ſpũ lr̃a
nõ occidat, ſed cõpleatur: & ſi quid min⁹
ſit, remittat. Hic numer⁹ habet. cl. & inſup
tres, ppter myſteriũ trinitatis. Quinqua-
ginta aũt fiũt, vij. multiplicatis per ſeptẽ,
& ex adiectione vnius. Vno ſignificantur
eſſe vnum qui demonſtrantur per ſeptem propter operationem
ſeptenariam: & eo die miſſus eſt apoſtolis ſpiritus. In prima captu
ra quę ẽ pręſẽtis eccł̃ię magni & pui: in illo regno nulli niſi magni
☞ Venite.

a ¶ Iohannes & Iacobus maior.
erat à Chana Galilęæ, & filij Zebe-
¶ Qorum nomina tacentur.
dei, & alij ex diſcipulis eius duo. Di- a b
cit eis Simon Petrus: Vado piſcari.
Dicũt ei: uenimus & nos tecum. † Et c
exierunt & aſcenderunt* in nauem,
a & illa nocte nihil prendiderũt. Ma- d e
ne aũt iã facto, ſtetit Ieſus in littore:
non tamen cognouerunt diſcipuli, f
quia Ieſus eſt. Dicit ergo eis Ieſus: g
Pueri, † nunquid pulmentarium ha
¶ Et ideo licet nobis prouidere.
betis? Reſponderunt ei: Non. * Dicit h i
eis: Mittite in † dexteram nauigij re-
a ¶ Id eſt prædicationẽ ad colligendos ſolos dexteros.
tẽ, & inuenietis. Miſerunt ergo: k
& iam non ualebant illud trahe-
re præ multitudine piſcium. Dicit l
ergo diſcipulus ille, quem diligebat m
Ieſus, Petro: Dominus eſt. Simon n o
Petrus cùm audiſſet quia dominus
¶ Fide eccleſiæ.
eſt, † tunica ſuccinxit ſe, (erat enim p
a ¶ Ex dilectione, in fluctus ſeculi.
nudus) & miſit ſe in mare. Alij autẽ q r
a ¶ Id eſt in eccleſia fluctus mundi calcantes.
diſcipuli nauigiò uenerũt: Nõ enim s
longè erat à terra, ſed † quaſi cubitis
ducentis, trahentes rete piſcium. Vt t
ergo deſcenderunt in terram, † uide
a ¶ Quibus ſignificatur calor charitatis. b ¶ Fidem. c ¶ Prunas.
rũt prunas poſitas, & piſcem ſuper
a ¶ Verbum dei. ¶ Scilicet viderunt, nõ ſuper prunas.
poſitum, & panem. Dicit eis Ieſus: v x
Afferte de piſcibus, quos prendidi- y

Nicolaus de Lyra.

qa Simon fuit nomen ei⁹ primũ. Petr⁹ autẽ erat nomẽ ſibi de
nouo à Chriſto ĩpoſitũ, vt. ſ. declaratũ eſt ca. j. Sequit: a ℭ Et a.
ex di. e. d. Iſtos nõ exprimit noĩatim, qa erãt mĩores. Quòd aũt
tot noĩa ppria hic exprimit, hoc eſt ad maiorẽ expreſsionẽ rei ge-
ſtę. b ℭ Di. eis Si. Pe. Va. pi. Erant enim pauperes. & ideo ad
procurandũ neceſſaria vitæ licitè poterant redire ad exercendum
Lucę.5.f. negocium, quod ſine pc̃tõ poterat exerceri. Matthæus autem nõ
rediit ad tractandũ negocium tolenæi, quia vix aut nunq̃ põt ſi-
ne pc̃tõ fieri, ppter qđ Paulus artẽ ſcenofactoriã didicit, vt cũ ne
ceſsitas occurreret, vel vtilitas eccleſię, de labore ſuo viueret: vt ha
betur in actibus apoſtolorũ. xviij. a. c ℭ Et exie. & aſcẽ. in na.
alienã, eis accõmodatã vel locatã, ſeu alio modo licito adeptam:
quia à principio ſuæ vocationis nauẽ & retia reliquerant. d ℭ Et
illa nocte ni. prẽ. hoc factũ eſt, vt captio ſequens manifeſtè mira
culoſa appareret. e ℭ Mane autem iam facto ſtetit. Ie. in li
tore. Non apparuit ſuper aquam, ſed in terra ſolida: ad oſtenden
dum q̄ amplius non erat cũ eis in fluctibus vitæ corruptibilis, ſed
magis tranſierat ad ſtatũ vitæ ĩmmortalis. f ℭ Non ta. co. Si-
cut enim. ſ. dictum eſt, corpus glorioſũ eſt totaliter in ptãte aĩæ:
& ideo ſcđm cõceptũ aĩæ põt viſum diuerſimode ĩmutare, & per
cõſequẽs cognoſci, vel non cognoſci. g ℭ Di. er. &c. Nu. pul.
ha. i. aliquid quod poſſet decoqui & comedi. h ℭ Re. ei: Nõ. Cre
debant enim eum aliquem mercatorem, qui vellet piſces emere.
i ℭ Dicit eis: Mittite in dexteram nauigij &c. Prædicit
certitudi-
certitudinaliter effectũ futurũ, vt ad cõſeq̃ntia habeãt aĩm magis at G
tentũ. k ℭ Miſe. er. & iã non ua. Ex quo patet, q̄ piſces illi fue-
rũt miraculoſè adducti, vel v̾tute diuĩa de nouo formati, qa tota
nocte ibi q̃ſierũt & nihil inueneñt. l ℭ Dic. er. Hîc cõſequẽter po
nit Chriſti apparẽtis cognitio. Circa qđ ſciẽdũ, q̄ puritas mẽtis &
corporis maxiè diſponit hominem ad
cognitionẽ diuinorũ: & iõ Iohannes q
cæteris purior erat, tãq̃ v̾go citi⁹ alijs
cognouit Chriſtũ. Tũ ex cõſideratione
miraculi facti. Tũ qa Chriſt⁹ primò ei
oñdit ſpẽm cognoſcibilẽ, ppter ſuã pu
ritatem. & hoc eſt qđ dicit: Dicit erg.
diſci. il. quẽ di. Ie. i. Iohãnes. m ℭ Pe † Luc.5.a.
tro. Erat em̃ ſibi familiaris, vt dictũ eſt
ca. pcedenti. & iõ priò aperuit ei conce * ſtatim
ptũ animi. n ℭ Dominus eſt. Sic
em̃ vocabãt Chriſtũ ante paſſionem, vt
ſupra dictũ eſt. o ℭ Simon Pe. cũ au
diſ. qa do. ẽ, tu. ſuc. ſe. vt cũ maiori re
uerẽtia accederet ad Chriſtũ. p ℭ Erat
em̃ nu. i. parũ veſtit⁹, vt eſſet expediti-
or ad piſcationis opus. q ℭ Et miſit
ſe in ma. vt citi⁹ veniret ad Chriſtum * Ille autẽ
ex deuotione. Hîc dicit Beda, q̄ tũc nõ
venit ad Chriſtũ ſupra aquas ambulan Mar.14.c.
do, ſicut fecerat prius, ſed magis peditã
do vł natando. Sed rõnabilius videtur
contrariũ. Nõ enim videt, q̄ natãdo ve
nerit: quia tũc tunica ſuccinxit ſe, vt ad
Chriſtũ veniret: qđ non feciſſet ſi natã
do venire vellet. nec etiam peditando
p pfundũ aq̃: qa diſtabat à terra q̃ſi cu-
bitis ducẽtis. vñ nõ videt q̄ in tãto ſpa
cio aqua maris eſſet ita parua q̄ hõ poſ
ſet ibi peditare. & maxiè, qa aq̃ illa erat
tanta: quòd in ea nauis poterat curre-
re in qua erãt ſeptẽ hoies ad min⁹: qa H
tot ſunt hic numerati, & centũ. & liij. pi
ſces magni, & retia & alia nauis inſtra.
ppt qđ magis videt, q̄ Petrus dñi me- † circiter
mor quẽ feruenter diligebat, & priſtinę
ambulationis ſup aq̃s qñ ad Chriſtũ ve
nerat, q̄ ſiłe hîc fecerit. r ℭ Alij autẽ
di. na. ue. quia non erant ita feruidi ſi- † vident
cut Petrus. s ℭ Non enim lõ. erãt à
ter. ſed qua. cu. du. tra. re. piſ. In hoc
aſſignat rõ, q̃re citò venerĩt poſt Petrũ.
Secundũ expoſitionẽ Bedæ aſſignatur
ratio, quare Petrus miſit ſe in mare, qa
propter paruam diſtantiã ſine naui po-
terat venire. Alia tamen expoſitio probabilior eſt, vt patet ex præ
dictis. t ℭ Vt ergo deſcenderunt in terram, ui. pru. po. & pi.
ſuperpo. illis prunis. v ℭ Et panem. Non ſuper prunas poſitũ,
ſed ibi paratum pro refectione eorum. Iſta enim diuina virtute fue
runt de nouo formata, ad maiorem diſcipulorum confirmationẽ
in fide reſurrectionis Chriſti. x ℭ Dicit eis Ieſus: Afferte de
piſcibus quos prendidiſtis nunc. &c. Familiariter eis loqui-
tur tanquam diſcipulis, ad confirmandum v̾itatẽ ſuę reſurrectiõis.
Aſcendit Simon

Moraliter

* b ℭ Dicit eis Simon Petr⁹, Vado piſcari. Per artificium
piſcandi ſignificatur officium prædicandi, Matthæi tertio. d. Veni
te poſt me, faciam vos fieri piſ. hominum. Item quoniam omne tẽ
pus ſeptem diebus reuoluitur, rectè vniuerſitas ſeptenario nũero
figuratur, vt dicit Gregorius homel. vigeſimaquinta. Igitur p ſe-
ptem piſcatores, qui hîc enumerantur, vniuerſitas prædicatorum
eccleſiæ deſignatur. d ℭ Et illa nocte nihil prẽdiderunt. Ad
ſignificandum, q̄ prædicatores eccleſiæ ſine Chriſti virtute nihil p
ficere poſſunt, ſupra. xv. a. Sine me nihil poteſtis facere. Sed ipſo p̃-
ſente & dicente. i ℭ Mittite in dexteram nauigij rete & in-
uenietis. Ceperunt piſcium multitudinem copioſam, per quam
ſignificatur multitudo credentium per prædicationem apoſtolo-
rum, Chriſto tamen principaliter operante. ſicut dicitur Marci vl
timo. d. Illi autem profecti prædicauerunt vbique domino coope
rante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Et ſimilit mul
titudo pœnitentium per prædicatores alios ad bonum conuerſo-
rum. y ℭ Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc.
Per hoc ſignificatur, quòd prædicatores pro labore quem ſuſti-
nent in conuerſione peccatorum, reficientur in regno cælorum.
* Simon Iohannis

☞ a ℭ Venite. Hic dicitur mãducaſſe Ieſus cũ piſce panẽ. In alio
A euãgelio cũ piſce fauum mellis. Piſcis aſſus, Chriſtus paſſus. Piſcis,
Lucę.24.f. quia latuit in aquis hũani generis, captus laqueo mortis. In ſauo
mellis notatur dulcedo diuinitatis, vel vtraq; natura Chriſti, qa
ſ.6.e. fauus eſt mel in cera, i. diuinitas in humanitate. Idem ſignificat
panis. vnde: Ego ſum panis, q de cęlo de-
ſcendi. Chriſt⁹ ergo piſcis aſſus in paſsiõe:
Fau⁹ vel panis in reſurrectione. Comedit
autẽ piſcẽ aſſum vł panẽ, vt ſuo cibo no-
bis oſtenderet, qa & paſsionẽ ex noſtra hu
militate ptulit, & reſurrectionẽ noſtrã ex
ſua diuinitate pcurauit. Hîc vltimũ con-
†tot uiuiũ cũ ſeptẽ diſcipulis habuit, iunuẽs il-
los ſolos ſecũ futuros in ęterna refectione
qui ſeptiformi ſpũſancto pleni in amorẽ
eius anhelant. Prandiũ fecit illis ſeptem de
piſce, quẽ viderunt ſup prunas, & de pane
addẽs, & de piſcib⁹ quos eo iubente attu-
lerunt. Piſcis aſſus, Chriſtus eſt paſſus. Ipſe
†incorpat etiã panis q de cęlo deſcẽdit. Huic† cõpa-
ſ.6.d. tur eccleſia ad pticipãdã beatitudinẽ, quę
p piſces deſignatur. Eadẽ etiã p ſeptẽ diſci
pulos ſignatur, quę cũ eo in ęternũ epula-
tur. b ℭ Hoc iã. Non q̄ ter tm̃ manife
ſtatus ſit, ſed ad dies refert. primo die quo
reſurrexit, poſt octo dies, hoc die quando
hoc fecit de piſcib⁹. Secundũ dies ergo ma
† prãdiſſẽt niſeſtationes nũerãtur. Prima, q̃tiẽſcũq; ſit
facta, vno die reſurrectionis. Secũda, poſt
†6.q.1. iita octo dies: & hęc eſt tertia. In hac tertia ma-
re.8.q.1. in niſeſtatione hoc euangelium terminatur.
ſcripturis. c ℭ Cũ er. p. Ieſus ſcit qđ interrogat an
pl⁹ diligat. Petrus qđ de ſe nouit, dicit. i.
q̄ amat. Et qa de alijs quãtũ diligãt neſcit,
iõ vtrũ plus illis diligat, tacet. Ecce docet,
non temerè diffinire de occultis: & priori
piculo negationis cautius de ſe reſpondit.
†rege oues meas d ℭ Pa. a. Si me diligis, Paſ. ag. m. nõ vt
tuos: gloriã meã in eis quęre, nõ tuã: mea
B lucra, nõ tua: qa dilectio dei pbatur in di-
lectiõe pximi. Qui verò op⁹ pietatis ne-
gat proximis, minus deũ diligit. Hęc autẽ
charitas ex diuina datur gratia. Quod ta-
cite innuit Iohannes dum interrogãs de a
more dicit hic quod non alibi: Simõ Iohã
nis, i. obediens dei gratia: quia quòd ardẽ
tius ceteris diligit & obedit, non eſt niſi dei
gr̃a. e ℭ Di. ei ter. Interrogat quod ſcie
bat non ſemel, ſed iterum & tertiò. & tertiò audit à Petro ſe diligi:
& tertiò iubet paſcere oues. Trinæ negationi redditur trina con-
feſsio: ne minus amori lingua ſeruiat q̃ timori. Et ſicut fuit indi-
cium timoris negare paſtorem, ſic officium amoris paſcere domi
ni gregem. f ℭ Contriſt. eſt Pe. Auguſtinus: Etiam remiſsis
Pœna tpalis dat hoĩ ppter tria peccatis tolerat homo miſeriam: in quã tamẽ ex pc̃tõ venit. Pro-
ductior em̃ pœna eſt q̃ culpa, nec pua videret culpa, ſi cũ illa aufer
retur pœna. Et ideo vel ad demonſtrationẽ debitę miſerię, vel ad
emẽdationẽ labił vitæ, vel ad exercitationẽ neceſſariæ patiẽtię tpa
liter tenet hoĩem pœna, etiã quẽ iã reũ nõ tenet culpa: & hęc ẽ ho-
rũ dierũ flẽda, ſed nõ reprehẽdẽda cõditio. g ℭ Pa. Paſcere oues
eſt credentes ne deficiãt confortare, terrena ſubſidia: ſi neceſſe eſt
☞ ſubditis pro-

ſtis nunc. Aſcẽdit Simon Petrus, & a
a ¶ Dum his qui in fluctibus ſeculi ſunt ſtabilitatẽ æter-
nitatis oſtendit. b ¶ Id eſt litus, qđ eſt finis mũdi.
traxit rete in terram plenũ magnis
piſcibus centum quinquaginta tri-
¶ Numero & quantitate.
bus. Et cum † tanti eſſent, non eſt ſciſ
a ſum rete. Dicit eis Ieſus: Venite, prã b
a ¶ Tanta erat euidentia veritatis, q̄ Ieſus erat, vt nul-
lus eorum auderet non ſolum negare, ſed nec dubita
re, & ideo non interrogare.
dete. Et nẽmo audebat † diſcumben c
tium interrogare: Tu quis es? ſcien- d
tes, quia dominus eſt. † Et uenit Ie- e
ſus, & accepit panem, & dabat eis,
a ¶ Quantum ad dies: non ad apparitionum numerum.
b & piſcem ſimiliter. † Hoc iam tertiò f
manifeſtat⁹ eſt Ieſus diſcipulis ſuis, g
c cum ſurrexiſſet à mortuis. Cùm er- h
go † prandidiſſent, dixit Simoni Pe i
tro Ieſus: † Simon † Iohannis diligis k l
me plus his? Dicit ei: Etiam domi- m
a ¶ Oſtendit dominum ſcientem interrogaſſe.
a ne, tũ ſcis, quia amo te. Dicit ei: Pa- n
ſce agnos meos. Dicit ei † iterum: Si-
mon Iohannis, diligis me? At ille:
Etiam domine, tu ſcis, quia amo te.
Dicit ei iterum: † Paſce agnos meos.
e Dicit ei tertiò: Simon Iohannis
f amas me? Contriſtatus eſt Petrus: o
quia dixit ei tertiò, amas me: & dicit p
ei: Dñe tu oĩa noſti: tu ſcis qa amo-
a ¶ Pro quibus pones animam, quod eſt confirmatio di-
lectionis.
g te. Dicit ei: Paſce oues meas. Amẽ q r
amen dico tibi: cùm eſſes iuni-

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Aſcen. Si. Pe. &c. pi. cliij. Numerũ & magnitudinem
exprimit, ad declarationẽ miraculi ex tanta captione, & iterũ ex re
tis integritate, cũ ſubditur: Et cum tanti eſſent. b ℭ Dicit
eis Ie. Venite, pran. Inuitat eos dulciter ad comedendum ſecũ,
qa cũ eis tũc comedit ad declarationẽ ſuæ reſurrectionis, licet non
exprimatur hîc. c ℭ Et ne. aude. non propter formidinem, ſed
propter cognitionis certitudinem quã habebãt de ipſo. propter
quod ſubditur: d ℭ Sci. qa do. ẽ. & ideo fruſtra feciſſẽt de hoc
quęſtionem. e ℭ Et ue. Ie. & ac. pa. dab. i. eo mõ diuidebat
eis & diſtribuebat, ſicut añ paſsionẽ, ad declarandũ ſuã reſurrectio
nem. Dicũt em̃ aliq doctores & ſatis pbabiliter, q̄ ſic diuidebat ci
baria ſola manu ſicut alius cũ cultello. & in hoc cognouerũt eũ cũ
alijs ſignis, ſicut & diſcipuli cognouerũt eũ ĩ fractiõe panis, Lu. vl.
e. f ℭ Hoc iã t. Hîc ponit hui⁹ apparitiõis epilogatio, cum dicit
Hoc iã ter. m. &c. Videt q̄ deberet dici, q̃rtò, qa iã alias tres ap
paritiones deſcripſerat, vt patet ex prædictis. Dicendum q̄ litera
ſequens
ſequẽs hoc ſoluit, cum dicit: g ℭ Diſci. ſu. Et ſic patet, q̄ tantũ C
enũerat hic apparitiões factas apoſtolis. Prima aũt apparitio quã
deſcripſit fuit ſoli Marię Magdalenæ: ideo non enũeratur hic. Põt
ẽt aliť dici, q̄ ly tertiò, referat ad diẽ apparitiõis. duę aũt primę fa-
ctę ſunt in vna die, alia facta eſt in die octaua, iſta aũt facta eſt poſt
ea. Si aũt cõſiderẽt iſtę tres apparitiões a-
poſtolis factę: Prima declarat Chriſti diui
nitatẽ, dando ſpm̃ ſanctũ. Secũda, reſurgẽ-
tis idẽtitatẽ, vulnerũ cicatrices oſtẽdẽdo.
Tertia, humanę naturę veritatẽ, comeden
do. h ℭ Cũ er. pr. Hic cõſequẽter deſcri
bit euãgeliſta qđ Chriſt⁹ exhibuit duob⁹ di
ſcipulis prędilectis. Et primò qđ exhibuit
Petro. ſcđò qđ exhibuit Iohãni, ibi: Et cũ
hoc dixiſſ. Prima in duas: qa primò cõmit Diuiſio
titur Petro ſup eccłiam vniuerſalẽ regimi
nis officiũ. ſcđò ei prędicit ſuũ martyriũ, †diſcipulorum
ibi: Amen amẽ di. tibi. Circa primũ ſcien-
dũ, q̄ Chriſtus cõmittẽdo Petro paſtora-
le officiũ ipſum ter examinauit de dilecti- †Lu.24.f.
one, qa paſtores eccł̃ię debẽt deũ prę cæte
ris hominibus diligere. Ter etiã cõmittit
ei officiũ paſcendi: qa paſtor eccleſię debet
ſubditos paſcere triplici pabulo. ſ. v̾itatis † Hac iam tertia vice
verbo, vitæ exẽplo, tẽporali ſubſidio. & Paſtorũ triplex pabulum
hoc eſt quod dicit: Cum e. p. refecti bñfi-
cio oib⁹ cõmuniť exhibito. i ℭ Di. Si. P.
volẽs ei bñficiũ ſpeciale cõferre. k ℭ Si.
Io. i. filius Iohãnis. l ℭ Di. me pl⁹ his? †Iona.
q̃ſi expſſe dicat: ille q eligit ad officiũ præ
latiõis, debet deũ diligere prę cæteris: qa ſe
cũdũ qđ dicit b. Greg. Tantũ debet exce-
dere actionẽ populi vita præſulis, q̃ntũ di
ſtat à grege vita paſtoris. Et iõ videt, q̄ ille †rurſum
qui aliquẽ eligit ad tale officiũ, teneť ſep e
ligere meliorẽ: non tamẽ intelligitur meli D
or, lr̃atior, vel aſtutior: ſed ille q oib⁹ cõdi
tionib⁹ pẽſatis melior eſt ad tale officium
ad honorẽ dei, & eccłiæ vtilitatẽ, ſcđm iu
diciũ eligẽtis. aliť aũt eligẽs vel pmouẽs,
nõ attendit ad honorẽ dei & vtilitatẽ ec-
cleſiæ: & ſic nõ videt iudiciũ diuinũ euade
re. Quod aũt ſcđm decretalẽ extra de ele.
cť. cũ nobis olĩ &c. cũ dilecti. ſufficit elige-
re ſufficiẽtẽ: hoc ẽ ſcđm iudiciũ hũanũ, p
qđ taľ nõ ẽ puniẽd⁹: cũ ſcđm v̾itatẽ aliq̃ De ma. & obe. c. Solitę. ſ. nobis. 1. Reg. 16. b.
iura mala pmittũt hũano iudicio ĩcorre-
cta, ppť maiora mala vitãda, quę tñ diuĩo
iudicio ſũt corrigẽda, ſcđm qđ di. Au. j. li. de libe. ar. m ℭ Di. ei.
Nõ dicit pl⁹ q̃ alij, ſed abſolute rñdet: qa expt⁹ pprię fragilitatis ĩ
Chriſti negatiõe, nõ fuit auſus vltra ſe efferre ĩ Chriſti dilectiõe: ſed
q̃titatẽ ſuę dilectiõis poſuit ĩ iudicio Chriſti, q ſecreta cordiũ ĩtue
tur. Seqt: o ℭ Cõ. ẽ P. Nõ fuit indignat⁹ ppter v̾ba Chriſti re
plicãtis toties petitionẽ de dilectiõe, q̃ſi ĩdignareť Petr⁹ de hoc q̄
nõ acq̃eſcebat ſibi Chriſt⁹ primo v̾bo: ſed fuit turbat⁹ eo, q̄ ſcie-
bat eũ ſcire etiã oĩa futura: ppter qđ timuit ex tali replicatione, ne
Chriſtus vellet ſibi prædicere aliquẽ caſum ſuum futurum, ſicut.
ſ. xiij. d. aſſerente Petro: Animam meã pro te ponam: ſtatim præ
dixit ei ſuam negationẽ futuram: & ideo meritò timuit Petr⁹: pro
pter quod: p ℭ Di. ei. q. d. Tu ſcis oĩa præſentia & futura. & ideo
tu ſcis q̄ te diligo, ſed quid ſit mihi futurum neſcio, ſed tu ſcis.
q ℭ Dicit ei: Pa. oues. Ante bis dixerat: Paſce agnos meos: quia
in fidelibus tres ſunt gradus. ſ. incipiẽtiũ, proficientiũ, & pfectorũ. Gradus fidelium tres
illi q ſunt in duob⁹ primis gradib⁹ dicunť agni, & illi q ſunt in ter
tiò oues nominãť &c. r ℭ Amẽ am. Hic pręducit Petro ſuũ mar
tyriũ: qa prælati eccłiæ debẽt tãtã charitatem hr̃e, vt parati ſint ſe
morti exponere p grege. qđ hic exprimit Chriſt⁹ loquẽs Petro pa
bolicè. Am. a. &c. cin. t. i. ab aliqb⁹ ſupfluis te reſtrigebas, tñ hoc
erat p volũtate tua ab alio nõ cõpulſus: iõ ſubdiť: Et ambu. vbi vo.
Cũ autem

Moraliter

* k ℭ Simon Io. dili. me. Ex hoc patet, q̄ promouẽdi ad curã
animarũ ſunt examinãdi de fide & dilectiõe dei, & nõ de poteſtate
temporali. n ℭ Paſce. a. meos. Ter dictum eſt paſce: ad ſignifi
candũ, q̄ habẽs curã aĩarũ debet ſubditos paſcere paſtu verbi dei
& boni exempli: & prout põt etiã ſubſidio tẽpali. Sed illud quod
diciť hic paſce &c. aliq mali mutãt in tõde: quia multũ ſtudẽt circa
ſubditos exactiones tpaliũ exercere, & de paſtu dicto triplici non
curare. r ℭ Amen amẽ di. ti: cũ eſſes &c. per hoc quod diciť
hic, paſsio Petri futura ſignificabatur, eo q̄ tunc eccleſiæ præfi-
* ciebatur

☞ ſubditis ꝓuidere, exẽpla virtutũ p̄bere, aduerſarijs obſiſtere, pec-
E cantes corrigere. a ℭ Cũ aũt ſe. Paſſurũ prædicit q negaturũ p̄dixerat: hoc iã poterat reſurrectione firmat⁹, qđ imaturè pollicebaẽ infirm⁹. Iam nõ metuit hui⁹ vitæ interitũ, quia reſurgẽte dño vitæ alterius p̄ceſſit exẽplũ. b ℭ Extendes ma. Hoc eſt, crucifigeris. & quõ hoc fiet, ſubdit: Et alius te cin. & du. quo tu nõ uis. qa ad illã moleſtiã nolẽs eſt duct⁹, nolẽs ad eã venit, ſed volẽs eã vicit, & reliquit affectũ infirmitatis, q̃ nemo vult mori: q adeo eſt naturalis, vt eũ nec ſenectus abſtulit Petro. Vn
Mat. 26. d de & dñs: Trãſeat à me calix iſtè. Sed q̃tũcũꝗ; ſit moleſtia mortis, vĩcat eã vis amoris. ſi nulla eſſet vel parua moleſtia mortis,
† martirij non eſſet tã magna gloria † martyrũ. Sed
† glorificaturus ſi paſtor immolatus eſt vt ouis, qui de ouibus fiunt paſtores, non metuãt immolari. c ℭ Et cũ h. d. His dictis cœpit Ieſus abire. & nondũ intellecto quod audiuit: ſequere me: cœpit Petrus inceſſu pedũ ſequi, ſequut⁹ eſt & Iohãnes q ſciebat ſe diligi. d ℭ Quẽ di. Diligebat & alios, ſed familiari⁹ iſtũ donauit potiore dulcedine ſui amoris, quia virgo electus ab ipſo vir
† recidit, p. cubuit † s̃. 13. go permãſit, vñ & matrẽ ei cõmendauit. ℭ Augu. Tacito nõie diſcernitur Iohannes à cęteris, nõ ꝙ ſolũ eũ, ſed plus cęteris diligeret eum. Huius maioris dilectionis eſt indicium, ꝙ ſolus ſupra pectus Ieſu recubuit. Porrò Petrus plus dilexit Chriſtũ, vt ipſe ſciens interrogat, qui dicit: Diligis me plus his? Videtur ergo melior, qui pl⁹ q̃ꝫ qui min⁹ diligit Chriſtum. Itẽ videtur melior, qui pl⁹ q̃ꝫ qui min⁹ diligiẽ à Chri-
Quæſtio ſto, vt anteponitur Iohannes Petro. Qđ

or, cingebas te, & ambulabas † ubi
a b uolebas: cùm autem ſenueris, exten a b
ℭ Vinculis.
des manus tuas, & alius te cinget, c
ℭ Ad mortem.
& ducet quò tu non uis. Hoc d e
a ℭ Quia hac morte oſtendit quantum colendus & amandus ſit deus.
autem dixit, ſignificans qua mòrte f
c † clarificaturus eſſet deum. Et cùm g
a ℭ Q. Ne timeas mori pro me, cum ego prius pro te.
hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me. h
Conuerſus Petrus uidit illum di- i
a ℭ Commendat priuilegium amoris ſui.
d ſcipulum, quèm diligebat Ieſus ſe
a ℭ Commendat veritatem euangelij.
quentem: qui & † recubuit in cœ- k
e na ſuper pectus eius, & dixit: Do-
mine, quis eſt qui tradet te? Hunc l
ergo cùm uidiſſet Petrus, dixit
f Ieſu: Domine, hic autem quid? m
a ℭ Specialiter enim domino eam viſitãte placitam accepit carnis abſolutionem.
g Dicit ei Ieſus: † Sic eùm uo- n o
lo manere, donec ueniam. Quid p q

☙ a ℭ Cum au. ſenu. i. iminente morte. b ℭ Extendes ma. t. G
p hoc deſignaẽ ꝓmptitudo Petri ad martyriũ tolerandũ. c ℭ Et alius te cin. Fuit em̃ poſitus in cruce cũ chordis ligat⁹, & non clauis affixus, vt longior eſſet ipſi⁹ cruciatus, & hoc vocatur hĩc cinctura. d ℭ Et ducet. Eſt em̃ in hõie duplex appetitus. ſ. ſenſitiuus Appetitus hominis duplex
& intellectiuus: & vterꝗ; aliqñ noĩaẽ voluntas largè loquẽdo, q ſolus appetit⁹ intellectiu⁹ ꝓpriè dicitur voluntas. Licet ãt appetitus ĩtellectiu⁹ ĩ Petro eſſet ꝓmptus ad martyriũ, tñ appetit⁹ ſenſitiu⁹ refugiebat. qa mors eſt vltimũ terribiliũ. & eodẽ modo fuit ĩ Chriſto ſicut dictũ ẽ. ſup. xij. ca. & iõ dicit: Et du. quo tu nõ uis. ire. ſ. ſcđm appetitũ ſenſitiuũ. e ℭ Hoc au. dixit. Hæc ſũt ỽba euãgeliſtæ exponẽtis ỽba Chriſti de martyrio Petri. ſcripſit enim hoc euãgeliũ poſt Petri martyriũ. qđ patet ex hoc ꝙ euãgeliũ ſcripſit poſt reditũ ſuũ de ĩſula Pathmos poſt mortẽ Domitiani ĩperatoris, vt dictũ eſt ſup ĩ prologo hui⁹ euãgelij. Petrus autem paſſus eſt ſub Nerone ĩperatore, q diu añ Domitianum ĩperauerat. f ℭ Signifi. qua m. Martyriũ em̃ Petri ordinatũ fuit ad dei gloriam. g ℭ Et cũ hoc di. Hĩc oñdiẽ qđ Chriſt⁹ cõtulit Iohãni. Et diuidiẽ ĩ duas: qa primò Diuiſio
poniẽ cõmẽdatio diſcipuli. ſcđò ſui euangelij, ibi. Hic eſt diſci. Prima ĩ duas: qa primò poniẽ cõmẽdationis occaſio. ſcđò ĩpa cõmẽdatio, ibi: Dixit ei Ieſ⁹. Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ occaſio illi⁹ fuit ỽbũ Petri q̃rentis de Iohãne, qđ exprimiẽ cũ dr̃: Et cũ h. H
di. ſ. Ieſ⁹ Petro ĩponẽs paſtorale officium † Si
& ſuę paſſionis exemplum. h ℭ Dicit ei. Seque. me. Sicut em̃ in veteri Teſtõ prophetæ ſignificabãt aliq̃ ỽbis & aliq̃ factis, vt ſupra dictũ eſt. j. ca. ſimiliter Chriſtus poſtq̃ꝫ ỽbo impoſuerat Petro paſtorale officiũ, & ei p̄dixerat ſuũ martyriũ, incepit ire. & tunc dixit Petro: Sequere me. ſ. gerẽdo vices meas ĩ duobus prædictis: & ſic p illã ſeq̃lã corporalẽ ſignificabat idẽ qđ pri⁹ Petro p ỽba expreſſerat. i ℭ Cõuerſus Pe. qa cœperat ire poſt Chriſtũ, ſicut & Petrus. k ℭ Qui & re. p hoc aũt patet, ꝙ iſte fuit Iohãnes q ſcripſit iſta, non ad ſui iactantiam, ſed ad oſtendendum Petri excellentiã: cui Chriſtus cõmendauit eccl'iam magis q̃ꝫ Iohanni, quãuiſ eẽt ita familiaris ſibi. l ℭ Hunc ergo. Diligebat em̃ Petrus ipſum Iohannem ſpeciali dilectione, vt. s̃. dictũ eſt ca. p̄cc. & iõ volebat eũ hr̃e ſociũ in p̄latiõis officio & marty rio. iõ dixit: m ℭ Domi. h. au. qd. q. d. bonũ eẽt ꝙ iſte adiũgereẽ mihi ſoci⁹. n ℭ Dicit ei Ie. Poſita occaſiõe ex verbis Petri, cõſeq̃nter poniẽ beneficiũ collatũ Iohãni, cũ dr̃: o ℭ Sic eũ uo. ma. Occaſiõe hui⁹ verbi dixerũt aliq, ꝙ Iohannes non eſt Opiniones aliquorum de morte Iohannis.
mortuus: ſed cum Enoch & Elia trãſlatus ad paradiſum. Alij autẽ dicunt, ꝙ in ſepulchro ſuo iacet dormiens: ex hoc accipiẽtes ſignũ ꝙ in ſepulchro ei⁹ videbitur quædam ſcaturitio mannę per modũ ebullitionis ſurgere. & dicunt hi, ꝙ hoc cauſatur ex anhelitu ei⁹. verũtñ quia ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, vt dicitur ad Heb. ix. g. iõ dicunt ipſum circa finem mundi pro Chriſto paſſurum. ꝓpter hoc ſequitur: p ℭ Donec ue. ſ. in fine mundi ad iudiciũ. Sed iſta improbat Aug. p hoc: quia illud qđ hĩc dr̃ à Saluatore de Iohanne, ponitur tãq̃ꝫ priuilegiũ ſeu beneficiũ ſpeciale Iohanni cõceſſum. ſcđm verò dicta eorũ, hoc non eſſet verũ, imo eſſet magis Iohãni detrimentũ, ſi tã diu à diuina fruitione retardaretur alijs apl'is in gl'ia exiſtẽtibus. Propter quod dicẽdũ, ꝙ Chriſt⁹ rñdet ad verba Petri petentis eũ hr̃e ſocium in prælatione & martyrio, dicens: Sic eũ uolo ma. q. d nolo eum mori per martyrium, nec in hoc me ſequi: nec etiã volo eum ſequi me quantum ad prælationis officium in regimine vniuerſalis eccleſiæ tecum. ſed magis volo occupari in quiete contemplationis. Donec ueniam. non ad iudicium in fine mundi, ſed ad vocandum eum ad gloriam cæleſtem de ſtatu huius mundi. Habetur enim in legenda ſancti Iohannis, ꝙ Chriſt⁹ apparuit ei circa finem vitæ ſuæ vocans eum ad gloriam. q ℭ Quid ad te? qa ad Petrũ nõ pertinebat ſcire qd de⁹ ordinabat de Iohãne ☙ in futurum. ſicut

F ſi cõferẽdo ad inuicẽ queriẽ, qs de duob⁹ melior eſt. An q min⁹ diligit Chriſtũ, & ab eo pl⁹ diligiẽ, an quẽ min⁹ diligit Chriſt⁹, cũ ip̄e pl⁹ eũ diligat? Dubia ẽ rñſio. Videẽ quidẽ, qui pl⁹ diligit Chriſtũ, melior. Quẽ pl⁹ diligit Chriſt⁹, felicior. Et ẽ mãifeſta miſericordia, ſed occulta iuſticia min⁹ diligẽtis eũ à q̃ pl⁹ diligiẽ, & pl⁹ eũ à quo min⁹ diligitur. Sed p iſtos duos cõmẽdat duas vitas eccleſiæ, de q bus myſticè loquitur. Vna ẽ p fidẽ, altera p ſpẽ. Hæc agitur in cor-
Eccleſiæ duæ vitæ pore & pegrinatiõe, vbi btĩtudo ẽ tm̃ in ſpe, ſed miſeria p̄ſto ẽ de aduerſis & de pc̃tis. Illa eſt in ĩmortalitate, vbi nihil mali ſed pfectio boni. Prior actiua ſignificaẽ p Petrũ, qui ẽ generalis pſona in petra Chriſto fundata. huic dr̃: Tu me ſequere, p imitationem perferendi tẽpalia mala, quæ terminabũtur cũ ſeculo. Hic magis diligit Chriſtũ, vt amãdo & ſequẽdo liberetur à malo: ſed ipſe min⁹ hĩc diligit q̃lis nũc eſt, & liberat ne ſemp talis ſit, & ob aliud nõ diligit, niſi vt ſaluet, & hinc trãſferat. Altera contẽplatiua ſignificaẽ per Iohãnem, cui dr̃: Sic eũ volo manere. non dicit remanere, vel permanere: ſed expectare: quia non modo, ſed cũ venerit Chriſtus implebitur. Q. Inchoata contemplatio maneat donec veniam, pficienda cũ venero, vt ſit manifeſta plenitudo ſcientiæ. hanc autẽ plenè diligit Chriſtus, & ſeruat in æternum. In illa verò expecta-
1. Ioh. 3. tione, quia nondũ nouit futurã veritatem, hõ minus diligit, & pl⁹
Pſal. 24. b. diliget, cũ eũ videbit ſicuti eſt. Quia verò vniuerſæ viæ dñi ſunt miſericordia & veritas, iuſtus in hac vita expertus vndiꝗ; mala, plus diligit ex neceſſitate qua vrgetur qa miſericordia q̃ eſt liberãdus à malis & q̃tidie poſcit & habet, & minus diligitur à miſericorde qui min⁹ diligit miſerũ q̃ꝫ beatũ. hic eſt Petrus plus amans & minus amatur. Quia verò iuſtus contẽplationẽ veritatis quæ eſt futura nondũ nouit, minus diligit eã q̃ꝫ Petrus miſer miſericordiam, & in ipſa veritate btũs plenè diligetur à Chriſto, & hic eſt Iohannes minus amãs, q̃ꝫ Petr⁹ pl⁹ amatus. Et ſi hi duo apl'i ſinguli has duas vitas ſignificãt, vtraꝗ; tamẽ vtriꝗ; conuenit ſicut & in oĩbus ſanctis. Ad hui⁹ aũt vitæ ꝓcelloſæ gubernaculũ dantur claues
Matth. 16. c ad liganda & ſoluenda pc̃tã. Propter autem illam quietã requiem ſuper pectus Ieſu diſcũbiẽ vñ bibiẽ veritas. Qui ỽgo ẽ Iohãnes cõ
Mat. 22. c. uenit futuræ vitæ, vbi neꝗ; nubent neꝗ; nubentur. e ℭ Super
Col. 2. a. pectus. In pectore Ieſu ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, ſupra quod recubuit quem maiori cæteris ſapientiæ & ſcientiæ ſingularis munere donat. in quo figurabatur quãta arcana diuinitatis præ cæteris eſſet ſcripturus. f ℭ Domi. hic au. qd? Quia audierat Petrus ſe crucifigendum, voluit etiam fratris cognoſcere exitum. g ℭ Sic eum uolo manere do. ue. Nolo eũ per martyriũ conſũmare, ſed expectare eũ placidã carnis ſuæ abſolutionẽ, qñ ego veniẽs recipiã eũ in æternam beatitudinem.
☞ Et non dixit.

※ ciebatur. nã in primitiua eccl'ia ille q populis p̄ficiebaẽ, prim⁹ ad Moraliter
tormenta ducebaẽ. h ℭ Dicit ei: Sequere me. Con. Pe. per Petrum Chriſtum ſequentem per opera laborioſa, bon⁹ actiu⁹ ſignificaẽ. p Iohãnẽ ỽò ſic manẽtẽ bonus contemplatiu⁹ intelligitur. & de tali dr̃ cõuenienter: nõ moriẽ: quia de vita cõtemplatiua ĩpfecta tranſit ad pfectã cõtemplationem gloriæ ſine morte culpæ media.
※ Sunt autem &

☞ a ℭ Et nõ di. Non eſt intelligẽdum ꝙ Iohãnes nõ ſit mortu⁹ in
A carne, ſed qcqd añ paſſus, ꝙ vltimũ in pace ſeniũ finiret. Non em̃ magnũ erat dare dilecto nõ mori, cũ diſſolui & eſſe cũ Chriſto ſit multo meli⁹. b ℭ Hic eſt. Hic apte ſuam deſignat pſonã ex officio, qđ noluit deſignare ex vocabulo. c ℭ Nec ip. Non dicit ſpacio non poſſe capi, ſed capacitate legentiũ, q̃uis ſalua fide rerũ plerũꝗ; ỽba videanẽ excedere fidem per hyperbolen.

Nicolaus de Lyra.

☙ in futurũ, ſicut dictũ ẽ apl'is Act. j. f. Nõ ẽ vr̃m noſſe tpa vl' momẽta, q̃ pr̃ poſuit in ſua ptãte &c. ſed tm̃ pertinebat ad ip̄m ỽbo Chriſti ꝓmpte & hũilr̃ obedire, iõ ſubdiẽ: Tu me ſequere. a ℭ Exijt er. ſer. in. fra. ſ. apl'os qui erãt vniti charitate fraterna. b ℭ Quia diſ. ille non moritur. Hũc em̃ intellectũ cõceperunt ex ỽbis Chriſti. Sed ſtatim excludiẽ iſte intellect⁹, cũ dr̃: c ℭ Et nõ dixit ei Ie. nõ mo. qa ſcđm ỽitatẽ mortu⁹ fuit, vt
B s̃. dictũ eſt in prologo huius euangelij. d ℭ Sed ſic eũ &c. hoc eſt, nõ p martyriũ me ſeq, tñ qa ĩ eo fuerat ꝓmptitudo
† capturũ animi ad tolerãdũ martyriũ, qñ fuit p̄ie-
† forent ctus in feruẽtis olei doliũ, iõ illud p martyrio ab eccl'ia coliẽ. qa ſecundum quod dicit beatus Aug. lib. de nuptijs & cõcupiſcẽtia: Nõ eſt impar meritũ patiẽtię in Iohãne qui paſſus nõ eſt & in Petro q paſſionẽ ſuſtinuit: e ℭ Do. ue. aſſumẽs aĩam eius à
Diuiſio corpore abſꝗ; tamen anguſtia & dolore, vt dictum fuit ſupra in prologo huius euangelij. & ſupra proximè. f ℭ Hic eſt diſ. Poſita commẽdatione diſcipuli, hic ponitur commendatio ſui euangelij. Et diuiditur in duas: quia primò ponitur euangelij commendatio. ſecũdò tollitur erroris occaſio, ibi: Sunt & alia multa. In prima ergo parte dicitur ſic: Hic eſt diſci. ille. ſ. Iohannes, de quo Saluator immediate ante locut⁹ eſt. g ℭ Qui teſti. perhi. de his. ſupple quę vidit & audiuit: ꝓpter qđ ei⁹ teſtimoniũ ẽ efficax. propter

ℭ In crucis paſſione.
ad te? Tu me ſequere. † Exijt ergo a
a ℭ Ex prædictis hoc intellexerunt, & quod non eſſet ita intelligendum: ipſe Iohannes admonet.
ſermo inter fratres, quia diſcipulus b
a ille non moritur. Et non dixit ei Ie- c
ſus, non moritur, ſed † ſic eum uolo d
manere donec ueniam, quid ad te? e
b Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimoni f g
um phibet de his & ſcripſit hæc. Et h
ſcimus, quia uerũ eſt teſtimonium
eius. Sunt autem & alia multa quæ i
fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per k
c ſingula, nec ipſum arbitror mun- l
a ℭ Quãtum ad intelligentiam.
dum † capere poſſe eos qui ſcriben- m
di † ſunt, libros.

cax. ꝓpter qđ in principio ſuæ primæ æpiſtolæ dicit: Qđ audiui C
mus, qđ vidim⁹ oculis nr̃is, qđ pſpexim⁹, & man⁹ nr̃æ contrectauerũt de ỽbo vitæ, & vita manifeſtata eſt, & vidim⁹, & teſtamur. b ℭ Et ſcri. hæc. Mos aũt erat antiquorũ, ꝙ illi ſcriberent hiſtoriã q vidiſſent: ꝓpter qđ dr̃ hiſtoria ab hiſtorin, qđ eſẽ videre. & iõ Iohãnes q audiuit ỽba Chriſti & facta ei⁹ vidit: cõueniẽtiſſimè potuit ſcribere. † pręmanauit ergo rumor
i ℭ Sũt au. &c. Hic tolliẽ erroris occaſio, qa poſſet fortè aliqs credere, ꝙ nihil aliud eſſet verũ de Chriſto, niſi quod eſt ſcriptũ ĩ hoc euãgelio & alijs de Chriſto & hoc tolliẽ, cũ dr̃: Sũt au. &c. quæ ſcripta nõ ſunt. Cui⁹ cã ſubdiẽ cum dicitur: k ℭ Quę ſi ſcri. q̃tũ ad facta particularia & conditiones & circũſtãtias eorũ & virtutẽ. l ℭ Nec ip. i. hoĩes hui⁹ mũdi. m ℭ Ca. &c. Facta ei & ỽba Chriſti nõ ſunt hoĩs tm̃ ſed dei qa illa hũanitas erat organũ diuinitatis: & iõ nõ pñt ad plenũ ab hominib⁹ explicari, aut ẽt cõprehẽdi. Qđ patet ex hoc, ꝙ à prĩcipio eccl'iæ cœpeñt ſcti doctores libros ſcribeẽ ad explanationẽ verborũ & factorum Chriſti, & adhuc ad plenũ nõ ſunt elucidata: imo ſi mũdus duraret p mille milia ãnorũ, & ſp ſcriberenẽ libri, nõ elucidarenẽ ad plenũ qa ſicut dictum eſt, facta ſunt & dicta dei quæ ſunt nobis incõprehenſibilia ꝓpter eorum excellentiam reſpectu intellectus noſtri. Et ideo debemus ſubiugare & captiuare in obſequiũ Chriſti intellectum noſtrũ, vt ei aſſentientes per fidẽ quæ eſt in ænigmate, tandẽ veniam⁹ ad cõtemplãdũ facie ad faciẽ: præſtante dño nr̃o Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpũſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.
※ i ℭ Sunt autem & alia multa &c. Nam principium huius Moraliter.
euangelij quod ſcripſit Iohannes de emanatiõe verbi, totus mundus adhuc capere non potuit perfectè: propter quod ad laudem patris & filij debemus quantum poſſumus aſſurgere. nam eorum gloria maior eſt omni laude.

Præſentis chartas operis ſi colligere optas
Aſpice principium, literulaſꝗ; ſuas.

a
Prima vacat
Incipit præfatio
Epiſtola beati
reſurrectione
Incipit euãgelium

b
mana: vbi
tur ad Ro. j. c.
Cum ergo natus
Adorauerunt.

c
omnem iuſticiam
tur de ſua
incępiſſe: vel
Apoſtolos
pacatus: & ſi

d
Diligite inimicos
Attendite &c.
In cælis
cut hypocritæ

e
Quod anguſta
ſerui accipiens
Et cum veniſſet
Imperauit
Tunc ait para.

f
ſtationem terreni
domum ædificat
Qui non fue.
nec tamen de

g
Ex abun. enim
tis. Poſt ſermonem
Chriſtus eſt lapis
In farinæ ſa.
filius; non illius

h
qua ad patriam
Cauete à fermen.
ſapis. Si quis
apertius videtur

i
qui dixit: ſi
In eo. ca.
Non expedit
Marcum exponit
niſi propter

k
nis dirigendo
contemnentes
differẽtia bonorum
valet: vbi ſacra

l
ante oculos tuos
Hæc oportu. fa.
Chriſto: Abel fuit
Abominationem
In nubibus

m
id eſt. xv. lu.
tum non deſperent
ne proditionem
die manet.

n
ſunt & domeſtici
Et ecce ve.
Terręmotus
Et ecce ego
aquila aſcendendo

o
Vide ne. Beda
Cum vidiſſet &c.
quod alij dicunt
Iacobum. Qui

p
Quoniam filia mea
Et egreſſus
Caput eius in
Et ipſe ſolus
tres etiam in

q
Magiſter vi.
Ad duriciam
peſcere. Et
tra ianuam

r
Vidua pauper
uitate modera
Et fracto
Quod eſt: non
laudare docebat

s
Linguis loquentur
Quoniam quidem
Sine quærela
bat, impune

t
Die octauo
in deſertis
quod officium
nocte iſta
Tulerũt illum

v
Et Ieſu bapti.
uante dei gratia
cæleſtis gratiæ
mutabat vel

x
tendere: vel
naturam eſt,
Profert bo.
cis erigit.
In do. Ia. cuius

y
Sanabat. Ne.
ficent Chriſtum
rit infirmorum
mandaẽ, pauli per

z
Si autem ego
nes mundentur
Neꝗ; abſcondi
Conſiderate
Super omnia

A
Hõ quidã. Verbum
nec ſecure
ope plus delinquit
AEthio. i. nolẽtib⁹

B
Et factum eſt &c.
nere: animo tñ
ſimplicitatem: quã
Quia inde erat
Et abundabit

C
Nõ mãdu. nõ vltra
onis: vt exuas
Media nocte
tura; ita tamen

D
poſſit Chriſtus
Incipit prologus
legem cõiugij
Oĩa per ipſum
Erat lux vera

E
In Galilæam &c.
nit ſcholæ pari.
Hoc fecit &c.
Cum autem.

F
De ter. i. qui eſt
Sexta hora
Salomon, in quo
Ego miſi. Vos
Poſt hæc &c.

G
oſtenſionẽ Chriſti
lo venit, non
Multi ergo. Multi
& mala bona

H
Teſtimonium
Multi cre. Fides
ex ſe veritatem
Neꝗ; hic p. ne. pa.
redarguens

I
roſolymis bene
Credent. Et quia
& aliæ tribus
ctiones. Rex

K
Dicit ei Simon
fidelium. Quia
conſilijs continenẽ
Dicit ei Quo & q̃
Hæc man. Hĩc

L
Qu. p. Me occiſio
litas fuit
ma oratio fuit
Vbi erat in horto

M
diei: & eadem
Sed vnus. Vigilãti
ne intrabit
dubius Thomas